BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
1 G
10
1. G. 29
Digitized by Google

XXVII & 12

a. A. 37.

Digitized by Google

Digitized by Google

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI

Ordinis Prædicatorum,

SACRI APOST. PALATII MAGISTRI,

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM QVÆSTIONVM

Tomus Primus:

Cum Indice gemino, vno Quæſtionum, & altero rerum conſideratione dignarum.

Secunda Editio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMÆ, Ex Typographia Bartholomæi Zannetti. M.DC.XX.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Imprimatur, ſi videbitur, Reuerendiſſ. P.M.S.Pal.Apoſt.
Cæſar Fidelis Viceſg.

Imprimatur, Fr. Gregorius Donatus Romanus Magiſter, & Reuerendiſſimi P. F. Hyacinthi Petronij Sacri Palatij Apoſtol. Magiſt. Socius, Ord. Præd.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI

SCIPIONI BVRGHESIO

S. R. E. CARD. AMPLISS.

S. D. N.

PAVLI QVINTI

NEPOTI,

ET DOMINICANÆ FAMILIÆ

Protectori Vigilantiſsimo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IAM pridem tibi meum librum dialecticarum inſtitutionem dedicaueram (Illuſtriſſ. Princeps) nunc verò ſumma, atque ampliſſima tua auctoritas facit, meumque perpetuum de tua ſingulari virtute iudicium, vt magni mea intereſſe putē hunc alium Logicarum diſputationum, tuo immortali nomini conſecrare. Tanta enim magnitudo eſt tuo-

Digitized by Google

rum erga me meritorum, quibus à te in dies magis, magiſque peramanter prouocor, vt niſi omnium officiorum genere ſummam eſſe animi mei in te obſeruantiam, totumque me tibi debere ſignificarem, vitam ipſam mihi eſſe acerbam putarem. Ex quo interea illud quidem effici ſentio, vt cùm tibi aliquã (parem enim certe non poſſum) gratiam referre contendo, nouo me beneficio, eoque maximo fortunate deuinctum habeas. Vale. Romæ, ex Collegio Romano S. Thomæ Aquinatis ſuper Mineruam.

Amplitudinis tuæ Illuſtriſs. ac Reuerendiſſ.

Perpetuus ſeruus.

Frater Hyacinthus Petronius.

Digitized by Google

PRAEFATIO
AD LECTOREM.

PARAVERAM quidem, amice Lector, in vniuerſam Ariſtotelis Logicam locupletiſsimas diſputationes, ex quibus in lucem editis, ne dum adoleſcentes eius diſciplinę ſtudioſos, verùm etiam Philoſophos, ac Metaphyſicos; ingens reportaturos emolumentum, indubiè mihi amici affirmabant. Sed grauioribus ego, vtpotè Theologicis ſtudijs, multis ab hinc annis, in Romano S. Thomæ Aquinatis Collegio implicatus, ac diſtentus, id exequi me poſſe omnino deſperaueram. Verùm ijſdem importunè expoſcentibus, & quodammodo etiam obiurgantibus, morem gerere coactus, totum tempus ex aſsiduis officij mei occupationibus ereptum, in præfatis diſputationibus, longo iam interuallo prætermiſsis, perluſtrandis, expoliendis, & diligenter abſoluendis, impendere compulſus ſum, vt prodire quantocius poſſent in lucem. Atque id cauſæ fuit, vt hanc prouinciam, præter meam opinionem, hoc præcipuè tempore ſuſciperem, tibique libentiſsime donarem.

Digitized by Google

Inſtituti autem mei ratio hæc erit. Quæſtiones omnes ad totam Ariſtotelis Dialecticam hac tempeſtate ſpectantes, non communi more pertracto, ſed eas ſecretiores ſpeculationes detego, quæ non minus in Logicæ arculis, quàm apud primæ Philoſophiæ, ſeu ſapientiæ ſacrarium deliteſcunt. Sanctiſsimi noſtri Angelici Magiſtri Thomæ Aquinatis ſententias doceo, ipſaſque iuxta acutiſsimi Caietani ſenſum defendo. Eius ordinem, ac doctrinæ ſeriem perpetuo ſeruo. Cuncta demum ſumma, qua poſſum breuitate, & claritate dono. Quæ, quia melius vſus, & experientia edocebit, accipe opus, & experiare, breui Deo fauente in omnes Philoſophiæ partes, ac Metaphyſicæ libros, conſimiles labores guſtaturus. Vale.

IN-

Digitized by Google

INDEX QVAESTIONVM,

Articulorum, & Quæſtiuncularum, quæ in hoc opere continentur.

LIBRI I.

Quæſtiones, Articuli, & Quæſtiunculæ de prœomialibus Logicæ.

QVæſtiuncula prima. Vtrum Logica conuenienter diuidatur in utentem, & docentẽ. pag. 2. col. 1

Quæſt. ſecunda. Vtrum Logica utens, & docens realiter tamquã res à re diſtinguantur. 4. 1

Quæſt. I. De neceſsitate Logicæ.

ARticulus primus. Vtrum Logica artificialis ſit hominibus neceſſaria ab intrinſeco ratione formæ & inclinationis naturalis. 10. 2

Quæſt. unica ad quartum argumentum primi articuli. Vtrum intellectus Angeli, & animæ rationalis ſint eiuſdem ſpeciei, ſaltim in ratione potentiæ intellectiuæ. 15. 2

Articulus ſecundus. Vtrum Logica artificialis ſit ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas. 19. 2

Quæſt. prima ad tertium. Vtrum ſolo lumine naturali poſſit quis habere aſſenſum ſcientificum circa aliquam concluſionem, ſeu aſſentiri bonitati conſequentiæ. 22. 1

Quæſt. ſecunda, ad octauum. Vtrum Logica, quæ eſt inſtrumentum neceſſarium ſimpliciter ad cæteras ſcientias acquirendas, ſit primo loco adipiſcenda. 27. 1

Quæſtio II. De entitate Logicæ.

ARticulus primus. Vtrum Logica ſit ſcientia. 37. 1

Quæſt. prima ad quartum. Vtrũ Logica, qua ratione eſt utens, ſit ars. 35. 1

Quæſt. ſecunda ad quintum. Vtrum Logica, qua ratione eſt utens ſit verè, & propriè ſcientia. 37. 1

Quæſt. tertia, ad ſextum. Vtrum Logica ſecundum topicam partem, & ſophiſticam, ſit ſcientia. 38. 1

Art. ſecundus. Vtrum Logica

ſit ſcientia ſpeculatiua. 39.1
Quæſt. prima ad quintum Vtrum Logica ſit habitus, qui neque ſit ſpeculatiuus, neque practicus. 42.1
Quæſt. ſecunda ad ſextum. Vtrũ Logica, qua ratione eſt vtens, ſit habitus practicus. 43.1

Quæſtio III. De Vnitate Logicæ.

ARticulus primus. Vtrum Logica ſit vna ſimplex qualitas 44.2
Quæſt. prima ad tertium. Vtrum ſcientia verè, & propriè ſupponat pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum, & complexarum. 46.2
Quæſt. ſecunda ad quartum. Vtrum omnium Logicalium concluſionum ſit vnus ſimplex habitus, adeò vt non ſint tot habitus Logicæ, quot ſunt concluſiones ſcitæ in illa. 47.2
Articulus ſecundus. Vtrum Logica ſit vna ſcientia ſecundum ſpeciem athomam. 51.2
Quæſt. vnica ad quintum. Vtrum id à quo deſumitur vnitas ſpecifica in Logica, & in alijs ſcientijs, ſit ratio formalis ſub qua: an vero ratio formalis quæ. 56.2

Queſtio IV. De Obiecto Logicæ.

ARticulus primus. Vtrum ſyllogiſmus, aut argumentatio poſſint dici obiectum adæquatum Logicæ. 64.1
Articulus ſecundus. Vtrum modus ſciendi in communi ſit obiectum adæquatum Logicæ. 68.1
Articulus tertius. Vtrum obiectũ formale, & adæquatum Logicæ ſit dirigere operationes intellectus. 69.1
Articulus quartus. Vtrum ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis, ſit obiectum formale, & adæquatum Logicæ. 71.1
Articulus quintus. Vtrum propria paſſio obiecti Logicæ, ſcilicet entis rationis ſit dirigere operationes intellectus, & denominare naturas reales. 76.2

LIBRI II.

Quæſtiones, Articuli, ac Quæſtiunculæ, de ente rationis.

Quæſtio I. De eſſentia, & exiſtentia entis rationis.

ARticulus primus. Vtrum ens rationis habeat aliquam eſſentiam. 81.1
Articulus ſecundus. Vtrum exiſtentia entis rationis ſit actualiter cognoſci ab intellectu. 82.2
Articulus tertius. Vtrum huiuſmodi denominationes, ſcilicet, Deus eſt Dominus, paries eſt viſus columna eſt dextera, ſint tantum denominationes rationis. 90.2
Quæſt. prima ad primum. Vtrum Deus poſſit denominari realiter creator à relatione reali ſeruitutis exiſtente in creatura. 92.1

Quæſt.

Digitized by Google

Quæſt. ſecunda ad ſecundum. Vtrũ hæc denominatio rationis, ſcilicet Deus eſt Dominus, ſit dicenda denominatio extrinſeca, ſicut iſta, ſcilicet columna eſt dextera. 93.2
Articulus quartus. Vtrum eſſentia, & exiſtentia entis rationis diſtinguantur, vt duo entia completa in ſuo genere. 95.2

Quæſtio II. De cognoſcibilitate entis rationis.

ARticulus primus. Vtrum ens rationis ſit cognoſcibile ab intellectu. 98.1
Quæſt. vnica ad tertium. Vtrum potentia ſecundum ſpeciem, & vna vniuoca poſſit ſumere ſuam vnitatem, & ſpecificari ab obiecto analogo. 101.1
Articulus ſecundus. Vtrum ens rationis ſit ens ſimpliciter cognoſcibile, ſeu ſcibile ab intellectu. 103.1
Articulus tertius. Vtrum eſſe ſcibile, ſeu cognoſcibile dicatur analogicè, an verò vniuocè de ente reali, & rationis. 105.2
Articulus quartus. Vtrum eſſe cognoſcibile, ſeu ſcibile in ente reali ſit ens rationis. 107.1

Quæſtio III. De modo, quo ens rationis cognoſcitur ab intellectu.

ARticulus primus. Vtrum ens rationis cognoſcatur per ſpeciem impreſſam entis realis. 108.2
Articulus ſecundus. Vtrum ens rationis cognoſcatur per conceptum, ſiue ſpeciem expreſſam ſibi propriam, & adæquatam. 113.2
Quæſt. vnica ad quartum. Vtrum conceptus, quem producit intellectus de ente rationis, ſit in genere entis, ens rationis, an verò ſit ens reale. 115.2
Articulus tertius. Vtrum ens rationis in communi ſit cognoſcibile ab intellectu. 117.1
Articulus quartus. Vtrum ens rationis ſit cognoſcibile ab intellectu cognitione directa. 119.1

Quæſtio IV. De Cauſis entis rationis.

ARticulus primus. Vtrum ens rationis habeat aliquam cauſam realem dantem ſibi eſſe. 121.1
Quæſt. vnica ad ſeptimum. Vtrũ intellectus diuinus, & increatus formet intelligendo, entia rationis. 122.1
Articulus ſecundus. Vtrum ens rationis habeat cauſam materialem, ſiue ſubiectum, cui inhæreat. 123.1

Quæſtio V. De Diuiſione entis rationis.

ARticulus primus. Vtrum diuiſio, qua diuiditur ens rationis in priuationem, negationem, & relationem rationis, ſit ſuperflua. 124.2
Articulus ſecundus. Vtrum præfata

Digitized by Google

ſata diuiſio entis rationis ſit diminuta. 126.2

LIBRI III.

Quæſtiones, Articuli, ac Quæſtiunculæ de primis, & ſecundis intentionibus, ac de mutua prædicatione earumdẽ, tàm in concreto, quàm in abſtracto.

Quæſtio I. De natura, & eſſentia primæ, & ſecundæ intentionis.

Articulus primus. Vtrum ratio conſtitutiua primæ, & ſecundæ intentionis ſit relatio rationis, qua prima, & ſecunda intentio refertur ad intellectũ. 131.2
Quæſt. vnica in corpore. Vtrum cathegoria intentionis rationis, ſiue relationis rationis pro materiali, ſit multiplicanda. 137.2
Articulus ſecundus. Vtrum tam prima, quam ſecunda intentio habeat aliquod fundamentum. 141.1
Quæſt. vnica ad quartum Vtrum negatio, quæ eſt ens fictitium, vt chimera, habeat aliquod fundamentum à parte rei. 142.2
Articulus tertius. Vtrum prima, & ſecunda intentio habeant idem fundamentum. 144.2
Articulus quartus. Vtrum fundamentum ſecundæ intentionis pro materiali ſit eſſe cognitum, ſiue cognitio paſſiua. 145.1

Quæſtio II. De diuiſione intentionis in primam, & ſecundam.

Articulus primus. Vtrum diuiſio intentionis in primam, & ſecundam, ſit bona. 146.1
Articulus ſecundus. Vtrum diuiſio intentionis in primam, & ſecundam intentionem, ſit diuiſio vniuoca, & generis in ſpecies. 148.1

Quæſtio III. De mutua prædicatione materialium primæ intentionis; tam in concreto, quam in abſtracto, quatenus ipſa ad inuicem comparantur.

Articulus primus. Vtrum materialia primæ intentionis in concreto de ſe inuicem prædicentur, vt v.g. Homo eſt animal. 150.2
Quæſt. prima ad ſecundum. Vtrũ animal, ſiue genus, quod eſt pars Metaphyſica, ſecundum quòd eſt pars Metaphyſica, prædicetur de ſpecie in recto, ſcilicet de homine. 151.2
Quæſt. ſecunda ad ſecundum. Vtrum animal, ſiue genus, quod eſt pars Metaphyſica, prædicetur in recto de ſpecie, ſcilicet de homine, non ſecundum quòd eſt pars Metaphyſica, ſed ſecundum quòd eſt quoddam totum. 155.1
Articulus ſecundus. Vtrum materialia primæ intentionis in abſtracto prædicentur de mate-

Digitized by Google

rialibus, etiam primæ intentionis in abſtracto, vt v. g. Humanitas eſt Animalitas. 157.2

Quæſt. vnica ad ſextum. Vtrum Humanitas, & Animalitas diſtinguantur formaliter, an verò diſtinguantur ſolum ratione ratiocinata. 160.2

Articulus tertius. Vtrum materialia primæ intentionis in abſtracto prædicentur in recto de materialibus primæ intentionis, in concreto, vt v. g. homo eſt humanitas. 161.2

Quæſtio IV. De mutua prædicatione materialium ſecundæ intentionis in ordine ad materialia primæ intentionis, tam in concreto, quàm in abſtracto.

Articulus primus. Vtrum materiale ſecundæ intentionis in concreto prædicetur de materiali primæ intentionis, etiam in concreto, vt v. g Animal eſt genus, Homo eſt ſpecies. 164.1

Articulus ſecundus. Vtrum materiale ſecundæ intentionis in abſtracto prædicetur de materiali primæ intentionis in concreto, vt v. g. Animal eſt genereitas, homo eſt ſpecieitas. 166. 2

Articulus tertius. Vtrum materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali primæ intentionis etiam in abſtracto, vt v. g. Animalitas eſt genereitas, Humanitas eſt ſpecieitas. 167.2

Articulus quartus. Vtrum materiale ſecundæ intentionis in concreto prædicetur de materiali primæ intentionis in abſtracto, vt v. g. Animalitas eſt genus, Humanitas eſt ſpecies. 168. 2

Quæſtio V. De mutua prædicatione materialium ſecundæ intentionis in ordine ad materialia eiuſdem ſecundæ intentionis, tam in concreto, quàm in abſtracto.

Articulus primus. Vtrum materialia ſecundæ intentionis in concreto prædicentur de ſe inuicem, vt v. g. genus eſt ſpecies. 170. 2

Articulus ſecundus. Vtrum materiale ſecundæ intentionis prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis in concreto, vt v. g. ſpecieitas eſt ſpecies. 171. 2

Articulus tertius. Vtrum materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis, etiam in abſtracto, vt v. g. Specieitas eſt vniuerſalitas. 172.2

Articulus quartus. Vtrum materiale ſecundæ intentionis in concreto prædicetur de materiali ſecundæ intentionis in abſtracto, vt v. g. ſpecieitas eſt ſpecies. 173.2

Digitized by Google

LIBRI IV.

Quæſtiones, Articuli, ac Quæſtiunculæ de vniuerſalibus in communi.

Quæſtio I. De natura Vniuerſalium quantum ad modum eſſendi,& eorum definitione.

Articulus primus. Vtrùm definitio vniuerſalis vt ſic, quòd ſcilicet ſit vnum commune multis, ſit bona. 179.1

Articulus ſecūdus. Vtrum vniuerſalia ſint in rebus, vel vocibus, aut conceptibus. 180.2

Articulus tertius. Vtrum à parte rei ſecluſa operatione intellectus detur vniuerſale formale. 182.1

Articulus quartus. Vtrum natura humana à parte rei, ſecluſa operatione intellectus, ſit formaliter vniuerſalis. 183.2

Articulus quintus. Vtrum natura ſecundum ſe conſiderata, ſit formaliter vniuerſalis. 187.2

Articulus ſextus. Vtrum vniuerſale formaliter fiat per notitiam abſtractiuam, & operationem intellectus agentis. 191.1

Quæſtio II. De numero prædicabilium.

Articulus primus. Vtrum vniuerſalia, ſeu prædicabilia ſint tantum quinque. 197.1

Articulus ſecundus. Vtrum vniuerſale ſit genus reſpectu quinque prædicabilium. 202.2

Quæſt. prima ad quintū. Vtrum vniuerſale ſit vniuocum, vel analogum in ordine ad quinq; prædicabilia, reſpectu quorum eſt genus. 206.2

Quæſt. ſecunda ad ſextum. Vtrum obiectum libri quinq; prædicabilium, ſeu libri Porphyrij, ſit vniuerſale, vel prædicabile. 208.1

LIBRI V.

Quæſtiones, Articuli, ac Quæſtiunculæ de quinque prædicabilibus.

Quæſtio I. De Genere.

Articulus primus. Vtrum definitio generis, ſcilicet genus eſt, quod prædicatur de pluribus differētibus ſpecie in quid ſit bona. 210.2

Quæſt. prima ad primum Vtrum adeò ſit proprium generis prædicari in quid de pluribus differentibus ſpecie, vt id nullatenus differentiæ cōpetere poſſit. 212.1

Quæſt. ſecunda ad ſextum. Vtrum genus ſit ſimpliciter nobilius differentia. 215.2

Articulus ſecundus. Vtrum definitio generis ſit eſſentialis. 217.2

Quæſt. vnica in corpore. Vtrū genus diffiniri poſſit diffinitione eſſentiali. 218.2

Quæſt ſecunda ad quintū Vtrum genus hac diffinitione, ſcilicet genus eſt vniuerſum, quod dicitur de pluribus differentibus ſpecie in

in quid diffiniatur deffinitione eſſentiali . 220. 2.

Articulus tertius.Vtrum in præfata diffinitione generis,ſcilicet genus eſt,quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid,diffiniatur intentio ſecunda generis,an potius natura ſubſtrata intentioni eiuſdem generis . 222. 1.

Articulus quartus . Vtrum genus præfata diffinitione diffiniatur per referri ad plura differentia ſpecie.Quod eſt quærere.An prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid in diffinitione generis,ſit idem quod referri in quid ad plura differentia ſpecie. 226. 2.

Articulus quintus . Vtrum genus poſſit ſaluari in vnica ſpecie . 237. 2.

Quæſt. prima ad primum.Vtrum ſpecies, vt totum potentiale,ſeu potentialitas ſpeciei potentia Phyſica, aut naturali, poſſit ſaluari in vnico indiuiduo. 241. 1.

Quæſt.ſecunda ad tertium.Vtrum potentialitas generis, qua eſt totum potentiale, & contrahibile per oppoſitas differentias ſpecificas,eſſentiales,ſit aliquid reale. 243.1.

Quæſt.tertia ad quartum. Vtrum genus ſumptum ſecundè intentionaliter ,ſcilicet pro relatione rationis , in vna ſpecie ſaluari poſſit . 244.2.

Articulus ſextus.Vtrum genus ſumatur à materia, & differentia à forma . 246.1.

Quæſt vnica in corpore.Vtrum in doctrina Diui Thomæ dicendū ſit,quod genus,ſiue proximè,ſiue radicaliter,ſumatur à forma ſecundum quod dat diuerſos gradus. 248.1.

Articulus ſeptimus.Vtrum genus, & differentia componant ſpeciem . 251.1.

Articulus octauus.Vtrum compoſitio ex genere,& differentia ſit compoſitio rationis. 252.1.

Articulus nonus.Vtrū gradus genericus, & differentialis diſtinguantur tantum ratione,& non formaliter . 255.2.

Articulus decimus . Vtrum genus per ſe prædicetur de differentijs. 258.1

Quæſt.prima ad ſecundum . Vtrū oſtendi poſſit per bonam conſequentiam hanc propoſitionem , ſcilicet , rationale eſt animal , eſſe per ſe abſolutè , & ſimpliciter. 260.2

Quæſt.ſecunda ad ſecundum.Vtrū propoſitio in qua ſpecies prædicatur de ſua differentia eſſentiali ſit per ſe,v.g.iſta, rationale eſt homo . 262.2

Quæſt.tertia ad tertium . Vtrum hæc propoſitio,rationale eſt animal, ſit per accidens . Quod eſt quærere.Vtrum genus per accidens prædicetur de differentijs . 263.2.

Quæſtio II. De ſpecie.

ARticulus primus . Vtrum Porphyrius immediate poſt tractationem de genere ordine con-

congruo egerit de ſpecie. 265.1
Artic. ſecundus. Vtrùm definitio ſpeciei prædicabilis tradita à Porphyrio, ſcilicet, ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, ſit bona. 266.1
Art. tertius. Vtrùm definitio ſpeciei ſubijcibilis tradita à Porphyrio, ſcilicet, ſpecies eſt, quæ ponitur ſub aſſignato genere, ſit bona. 268.1
Art. quartus. Vtrùm ſpecies in quantum ſubijcibilis ſit conſtitutiua ſecundi prædicabilis, & vniuerſalis. 269.2
Quæſt. prima ad primum. Vtrùm reſpectus rationis, quem importat ſpecies ad indiuidua, oriatur tanquã propria paſſio ex reſpectu rationis, quem dicit ſpecies ad genus, cui ſubijcitur. 270.2
Quæſt. ſecunda ad ſecundum. Vtrùm ſpecies in quantum ſubijcibilis ſit vniuerſalis. 272.1
Quæſt. tertia ad tertium. Vtrùm tota eſſentia ſpeciei, in vnico reſpectu rationis ad genus adæquatè conſiſtat. 273.2
Quæſt. quarta ad quintum. Vtrũ ſpecies prius intelligatur vt ſubijcibilis, quam vt prædicabilis. 275.1
Art. quintus. Vtrùm ſpecies in quantum ſubijcibilis ſit correlatiuum generis. 276.2
Art. ſextus. Vtrum definitio ſpeciei prædicabilis, ſcilicet ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, conueniat ſubſtantijs ſeparatis, v. g. Angelis. 278.1
Quæſt. 1. ad quintum. Vtrũ in natura Angelica v. g. Gabrielis ſit fundamentum aliquod, ratione cuius intellectus noſter poſſit illi tribuere denominationem ſpeciei, & vniuerſalis. 281.2
Quæſt. ſecunda ad ſextum. Vtrum natura Angelica, v. g. Gabrielis ſit compoſita ex genere, & differentia. 283.1
Art. ſeptimus. Vtrum definitio indiuidui tradita à Porphyrio, ſcilicet, indiuiduum eſt, quod de vno tantum prædicatur, ſit optima. 285.1
Quæſt. vnica ad primum. Vtrum indiuiduo categoriæ ſubſtãtiæ, vt v. g. ly Petro, conueniat præfata definitio indiuidui tradita à Porphyrio, ſcilicet prædicari de vno tantum. 287.1
Art. octauus. Vtrum hoc complexum, ſcilicet, aliquis homo, ſit indiuiduum vagum. 288.1
Quæſt. vnica ad ſecundum. Vtrũ hoc complexũ, aliquis homo, ſit terminus communis. Quod eſt quærere. Vtrum ſignificatũ huius termini complexi, aliquis homo, ſit quid commune. 290.2

Quæſtio III. De Differentia.

Articulus primus. Vtrũ diffinitio differẽtiæ tradita à Porphyrio cap. 3. prædicabiliũ, ſcilicet, Differẽtia eſt, quæ prædicatur de pluribus differẽtibus ſpecie in quale quid, ſit bona. 292.2
Art. ſecundus. Vtrum in definitione differentiæ aſſignata à Porphyrio cap. 3. prædicabiliũ

vtra-

vtraque differentia athoma, & ſubalterna poſitiuè diffiniatur. 295.1

Art. tertius. Vtrum præfata diffinitio differentiæ conueniat differentijs vltimis ſaltim per non repugnantiam. 297.2

Artic. quartus. Vtrum differentia athoma ſit vniuerſalis per ordinem ad ſpeciem, quam conſtituit, an per ordinem ad indiuidua. 303.1

Quæſt. vnica ad primum. Vtrum reſpicere plura virtualiter tantum ſufficiat conſtituere rationem vniuerſalis formaliter, & alicuius prædicabilis. 308.2

Artic. quintus. Vtrum differentia athoma ſubalterna differat ſpecie eſſentialiter ſub ratione vniuerſalis, & prædicabilis. 311.1

Quæſt. IV. De Proprio.

Articulus primus. Vtrum definitio proprij, quam tradit Porphyrius hic de proprio, dicens, proprium eſt, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur de eo, ſit bona. 316.1

Quæſt. vnica in corpore. Vtrum in præfata diffinitione proprij, in qua dicitur. Proprium eſt, quod cõuenit omni, ſoli, & ſemper, & cõuerſim prædicatur de eo, definierit Porphyrius proprium, vt eſt quartum prædicabile. 318.1

Artic. ſecundus. Vrum præfata definitio proprij primò intentionaliter accepti, & in ratione quarti paædicati, ſit bona. 320.2

Articulus tertius. Vtrum propriũ ſit ſeparabile ab eo, cuius eſt proprium, ſaltim de potentia Dei abſoluta. 323.1

Quæſt. prima in corpore. Vtrum eſſe ſit proprietas formæ, ei conueniens in ſecundo modo dicendi per ſe perſeitate Logica. 325.1

Quæſt. ſecunda in corpore. Vtrũ iſtæ propoſitiones, ſcilicet anima rationalis eſt, Cœlum eſt, Angelus eſt, ſint per ſe perſeitate Logicæ in ſecundo modo perſeitatis. 326.1

Quæſt. tertia ad quintum. Vtrum iſta propoſitio, homo eſt riſibilis ſemper ſit vera ea ratione, qua eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, adeò vt per nullam potentiam falſificari poſſit. 327.2

Quæſtio V. De Accidente.

Articulus primus. Vtrum definitio accidentis, quam tradit Porphyrius cap. 5. prædicabilium dicens. Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, ſit bona. 329.1

Quæſt. 1. ad 6. Vtrum Nigredo in Coruo, & Aethiope ſit propria paſſio, & non accidens cõmune. 334.1

Quæſt. ſecunda ad ſextum. Vtrũ eſſentia accidentis communis optimè ſaluetur per hoc, quòd eſt adeſſe, & abeſſe à ſubiecto per intellectum. 335.1

Quæſt. tertia ad ſeptimum. Vtrum hoc prædicatũ, ſcilicet, eſſe mortuum

tuum participialiter ſumptum, vt participium præteriti temporis, poſſit dici accidens reſpectu hominis. 338.1

Quæſt. quarta ad ſeptimum. Vtrùm hæc prædicatio: homo eſt mortuus, in ſenſu vero virtute ampliationis temporis extrinſeci ſit quinti prædicabilis prædicatio. 339.1

Articulus ſecundus. Vtrùm materiale accidentis, quod dicitur quintum prædicabile, v. g. iſte terminus, album, habeat inferiora, de quibus dicitur inæquale accidentaliter, & tranſmutabiliter. 339.2

Articulus tertius. Vtrùm materiale accidentis, quod dicitur quintum prædicabile, v. g. iſte terminus, album, ſit prædicabile, & vniuerſale per reſpectum ad indiuidua, ſcilicet, Petrum, & Paulum. 341.1

FINIS.

FRA-

Digitized by Google

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI ORD. PRÆDIC. SACRI APOST. PALATII MAGISTRI

LIBER PRIMVS.

DE PROOEMIALIBVS LOGICÆ

In quatuor Quæſtiones diuiſus.

Quæſtio prima. De neceſſitate Logicæ.
Quæſtio ſecunda. De entitate Logicæ.
Quæſtio tertia. De vnitate Logicæ.
Quæſtio quarta. De obiecto Logicæ.

ANTEQVAM explicationem eorum, quæ communiter,& frequenter pro dilucidatione Ariſtotelis Logicæ ab omnibus ferè Philoſophis initio tradi ſolent,aggrediamur;ſciendum eſt varias eſſe nominis Logicæ acceptiones,vt refert Alexander Aphrodiſeus in commentarijs ad topicam Ariſtotelis, & colligitur ex eodem Philoſopho lib. 1. topic. cap. 1. & 1.priorum cap.2.& 1.de reprenſio.Sophiſtarum c.10. & 1. Rhetor. cap.2.3.& 24.& multis alijs in locis. Ea tamen iuxta quam in præſenti ſumus diſputaturi, eſt, quæ ſignificat totam artem diſſerendi, diffiniendi, diuidendi, argumentandi ex neceſſarijs, probabilibus,& apparentibus: in qua ſignificatione accipitur ab Ariſtot. 1. Rhetor. cap. 2. Verumenimuerò, cum huiuſmodi ars, ſeù Logica modo à Thomiſtis vocetur vtens,modo verò docens,ideo priuſquam ad quæſtiones prolegomenas,ſeù quæ vulgo dicuntur prooemiales accedamus; conſultò mihi viſum eſt, duas quæſtiunculas breuiter, ac compendioſè pertractare;vt facilius,& clarius poſſimus ipſius Logicæ entitatem indagare.

QVAESTIVNCVLA I.

Vtrùm Logica conuenienter diuidatur in vtentem, & docentem.

ET videtur quod non. Primo Metaphyſica non conueniēter diuiditur in vtentem, & docentem: ergo neque Logica. Antecedens patet, & conſequentia probatur; nam ſicut Logica dicitur vtens, quia ea vtũtur aliæ ſciētiæ tamquam inſtrumento ad ſyllogiſmos conficiendos; & docens, quia ſpeculatur ea, quæ ad ſciendum ſunt neceſſaria; ità ſimiliter principijs metaphyſicis vtuntur aliæ ſcientiæ, & inſuper ipſa ſuum obiectum ſpeculatur: ergo ſi metaphyſica non conuenienter diuiditur in vtentem, & docentem, neque Logica hac diuiſione diuiditur, cum vtriuſque eadem ſit ratio.

¶ Secundo arguitur, & probatur huiuſmodi diuiſionem ſaltim non habere locũ in parte analytica, videlicet demonſtratiua; ita enim docet D. Thom. 4. lib. metaph. lect. 4. qui expreſſis verbis aſſerit, partem analyticam tantum habere doctrinam, & non vſum in alijs ſciētijs, inquit enim hæc verba, *Sed in parte Logica, qua dicitur demonſtratiua, ſolum doctrina pertinet ad Logicam, vſus vero ad philoſophiam, & ad alias particulares ſcientias, quæ ſunt de rebus naturæ:* ergo ſentit D. Tho. hanc diuiſionem, in parte analytica non habere locum. Confirmatur hoc argumentum. Nihil poteſt habere actum ſcientificum circa proprium obiectum alicuius ſcientiæ, niſi ſit illamet ſcientia; ſed ſi pars analytica, cum ſit pars demonſtratiua, & ſcientifica verſaretur circa obiecta aliarum ſcientiarum, vtique verſaretur circa propriam, & ſpecificam illius rationem, & ſic eſſet idem, quod illa ſcientia: hoc autem eſt abſurdum: ergo hæc diuiſio non habet locum in parte analytica.

¶ Tertio arguitur. Si daretur Logica vtens, Logica præberet formam alijs ſcientijs; nam vtens reſpectu cuius eſt vtens prębet formam; ſed hoc nullatenus eſt dicendum: ergo. Minor probatur, nam alias Logica cæteris ſcientijs eſſet præſtantior: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thom. 4. Metaphyſ. lect. 4. §. *hic ponit ſecundum rationem*, cuius verba ſunt hæc: *Dialectica enim poteſt conſiderari ſecundum quod eſt docens, & ſecundum quod eſt vtens.*

¶ In hac Quæſtiuncula, duæ ſunt potiſſimè Doctorum ſententiæ.

¶ Prima eſt quorumdam modernorũ aſſerentium hanc diſtinctionem eſſe omnino fictitiam, & à Thomiſtis inuentam.

¶ Secunda eſt, quam defendit Pater Fonſeca in ſua Metaph. lib. 2. cap. vlt. q. 1. ſect. 6. qui docet, diuiſionem hanc non habere locum in tota Logica; ſed ſolum in parte topica.

¶ Sed pro explicatione veritatis Dico breuiter. Conuenienter diuiditur Logica in vtentem, & docentem, quæ diuiſio nō ſolum habet locum in parte topica, ſed etiam in parte demonſtratiua.

¶ Hæc Concluſio duas habet partes; quarum prima eſt contra auctores primæ ſententiæ; ſecunda vero militat contra Patrem Fonſecam.

¶ Prima pars probatur. Primo auctoritate D. Thomę in argumento, ſed contra. Et præterea id habet ſuper Boetium de Trinitate quæſt. vlt. art. 1. vbi bis diuidit totam Logicam in vtentem, & docentē, quam ſententiam omnes Thomiſtæ amplexi ſunt, præcipuè B. Albertus Magnus in principio ſuæ Dialecticæ. Sotus q. 2. Procem. Maſius in ſua Logica ſect. 1. q. 3. Sanchez lib. 1. commentar. in Ariſt. Logicam. q. 5. quinimò hanc eamdem ſententiam in ipſis ferè philoſophiæ natalibus docuere, tum omnes Platonici, tum etiam omnes Græci ſub alijs tamen nominibus; Logicæ coniunctæ, ſcilicet vtentis; & auulſæ, videlicet docentis.

¶ Secundo probatur ratione. Logica de qualibet re ſcientificè præcepta diſputādi tradit; & inſuper ea cuilibet quæſtioni applicat: ergo conuenienter diuiditur in vtentem, & docentem. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur, nā ea ratione, qua tradit præcepta, & ſpeculatur ſuum obiectum, meritò vocatur docens; ea vero ratione, qua inſtar inſtru-

men-

menti eadem præcepta applicat; iure optimo vocatur vtens: ergo conuenienter diuiditur in vtentem,& docentem.

¶ Secunda vero pars concluſionis probatur euidenter. Pars demonſtratiua, ita tradit præcepta diſputandi in neceſſarijs; & hanc formam cuilibet materiæ applicat, ſicuti pars topica tradit præcepta diſputandi ex probabilibus, & ea materiæ contingenti applicat: igitur ſi propter hanc rationem aſſerit Pater Fonſeca partem topicam capacem eſſe illius diuiſionis, quare pars analytica non erit etiam capax?

¶ Ex quo ſequitur deceptum fuiſſe Fonſecam,qui exiſtimauit,Logicam vtentem dici,quatenus ipſa ex probabilibus de quacunq; re probabili diſputat. Nam Logica dicitur vtens, quatenus cæteræ ſcientiæ ipſa vtuntur in ſuis obiectis explicandis, vnde eius vſus, vt docet Soto loco citato eſt paſſiuus;ſed non ideo paſſiuus, ita vt ipſa nihil agat; nam cum ſit inſtrumentũ debet habere aliquam operationem;alias fruſtra ad agendum aſſumeretur. Et præterea, nam Logica vtens eſt habitus, & non ſpeculatiuus: ergo operatiuus. Vnde vtens paſſiuè appellatur, quia applicata ab alio agit in qualibet ſcientia; nam applicata ab animaſtico huiuſmodi conficit ſyllogiſmum; quicquid eſt immateriale, eſt immortale, anima rationalis eſt immaterialis: ergo eſt immortalis. Item applicata à Philoſopho,huiuſmodi conficit ſyllogiſmum; quicquid eſt compoſitum ex materia, & forma eſt corruptibile, homo eſt compoſitus ex materia,& forma: ergo homo eſt corruptibilis.

¶ Ad primũ reſpondetur in forma,concedendo antecedens, & negando conſequentiam,& ratio diſcriminis eſt: nam Metaph. vt habetur. 1. poſter. cap. 23. & ex D.Thom. in prolog. 1 lib Metaph. eſt maximè ſcientia,& perfectiſſima omniũ qua ratione vocatur ſapientia; vnde quãtumuis eius principia in alijs ſcientijs reperiantur, his tamen non dicuntur vti, ſed ab illis potius adiuuari,vt ſua probẽt principia. Cæterum Logica cum ſit ſcientia omniũ imperfectiſſima, & ad omnes alias ſcientias capeſſendas ordinetur, meritò dicitur vtens;nam vti propriè eſt ordinare aliquid in finem alterius,& applicare rem propter aliquid aliud vlterius obtinendum: hæc enim eſt natura inſtrumentorum, quòd agant ab alio applicata,& ad aliquid vlterius obtinendum; vnde vtriuſque non eſt eadem ratio.

¶ Ad ſecundũ argumentum deſumptum ex auctoritate D.Thomæ,omiſſa cõmuni illius explicatione, quam adducit Sanchez loco citato. Reſpondetur ſenſum illius eſſe, analyticam partem nõ habere vſum in alijs ſcientijs abſolutè,& ſimpliciter ſine ope,& indigẽtia principiorum aliarum ſcientiarum, ad differentiam partis topicæ,quæ per ſe poteſt de rebus omnibus diſputare,eò quòd diſputat per media communia,& probabilia Cæterũ pars demõſtratiua cum diſputet per propria cuiuſcumq; ſcientiæ principia,vſum nequit habere ſine ope aliarum ſcientiarum,& hoc eſt, quod dicit S. Thomas in illis verbis eiuſdem lectionis ſcilicet: *& hoc ideò, quia vſus demonſtratiua conſiſtit in vtendo principijs rerum, de quibus fit demonſtratio, quæ ad ſcientias reales pertinet, non vtendo intentionibus Logicis; & ſic apparet, quod quædam partes Logicæ habent ipſam ſcientiam,& doctrinam,& vſum, ſicuti Dialectica tentatiua,& ſophiſtica, quædam autem doctrinam,& non vſum. ſicut demonſtratiua:* Loquitur enim S.Thom. quando inquit,quod demonſtratiua pars non habet vſum abſolutè,& ſimpliciter, eò;quòd talis vſus eſt vtendo principijs pertinentibus ad alias ſcientias,quod nõ contingit in parte ſophyſtica.

¶ Sed dices, quia S Thomas inquit, quod in parte demonſtratiua ſolum doctrina pertinet ad Logicam,vſus vero ad Philoſophiam: ergo ſecundum S. Thomam pars demonſtratiua non eſt diſtinguentem in docentem,& vtentem.

¶ Reſpondetur facilè, quod quando S.Thomas inquit, quòd vſus pertinet ad Philoſophiam, loquitur de vſu materialiter,ideſt de materia ipſius vſus: non autẽ formaliter,ideſt de ipſo vſu;vſus enim formaliter loquendo ad Logicam pertinet,quia vti tali diſpoſitione argumentationis,Logicæ eſt formaliter Hoc autem dixit S.Thom. ad differentiam partis ſophiſticæ, ſeu topicæ, cuius vſus tàm formaliter,quàm materialiter ad ipſam pertinet,

Digitized by Google

tinet, eò quòd vtitur medijs communibus, & probabilibus.

¶ Ad confirmationem. Reſpondetur in forma, diſtinguendo maiorem. Nihil poteſt habere actum circa obiectum alicuius ſcientiæ, niſi ſit ipſamet ſcientia; actũ proprium, & tamquam cauſa principalis, concedo maiorem; actum tamquam cauſa inſtrumentaria, nego maiorem: & talis eſt actus Logicæ vtentis, cum ipſa ſit inſtrumentum ad cæteras ſciẽtias capeſſendas neceſſarium, vt infra patebit.

¶ Ad tertium reſpondetur in forma, negando ſequelam. Ad probationem reſpondetur, quòd forma principalis præſtantior eſt materia; non verò forma inſtrumentalis, qualis eſt, quam præſtat Logica vtens cæteris ſcientijs.

QVAESTIVNCVLA II.

Vtrùm Logica vtens, & docens realiter tamquam res à re diſtinguantur.

ET videtur quod ſic. Primo, inſtrumentum, & id cuius eſt inſtrumentum, realiter diſtinguuntur; ſed Logica vtens eſt inſtrumentum Logicæ docentis; igitur Logica vtens, & docens realiter diſtinguuntur. Maior probatur; nam in omni arte, ars & inſtrumentum realiter diſtinguuntur, ſicut v. g. in Fabroferrario, ars ipſa, & malleus, qui eſt inſtrumentum, realiter diſtinguuntur: ergo inſtrumentum, & id cuius eſt inſtrumentum realiter diſtinguuntur. Minor verò probatur primo. Nam Logica docens vtitur ſe ipſa ad conficiendas ſuas demonſtrationes: ergo Logica vtens eſt inſtrumentum Logicæ docentis. Secundo probatur eadem minor, Logica vtens eſt inſtrumentum neceſſarium, vt infra patebit, ad omnes alias ſcientias acquirendas: ſed Logica docens verè, & propriè eſt ſcientia: ergo Logica vtens eſt inſtrumentum Logicæ docentis, ſicut aliarum ſcientiarum.

¶ Secundo arguitur. Habitus Logicæ docentis eſt habitus iudicans, & tradens præcepta Logicæ; habitus verò Logicæ vtentis eſt habitus, qui exequutioni eadẽ præcepta mãdat: ſed habitus iudicans, & exequens diſtinguuntur realiter: ergo habitus Logicæ vtentis, & docentis diſtinguuntur realiter. Maior eſt nota, & Minor probatur: in moralibus enim alius eſt habitus, quo iudicamus aliquid agendum, vt v. g. Syndereſis, & alius, qui præcipit fieri, id quod iudicatum, eſt ſcilicet Prudentia: ergo ſimiliter in ſpeculatiuis alius eſt habitus iudicans, & alius exequẽs: cõſequẽtia patet à paritate rationis.

¶ Tertio arguitur. Habitus diſtinguuntur realiter ex finium proximorũ diuerſitate: ſed diuerſus eſt finis Logicæ vtentis, & docentis: ergo docens, & vtens diſtinguuntur realiter. Maior patet in arte equeſtri, & frenifactiua, & militari. Item in prouidentia, œconomica & politica, qui omnes habitus penès diuerſos fines proximos realiter diſtinguuntur, vt videre eſt apud D. Thom. 2. 2. q. 50. per totam. Minor verò probatur; finis Logicæ vtentis eſt cõſtruere ſyllogiſmos, finis Logicæ docentis eſt ſpeculatio proprij obiecti: ergo vtriuſque finis eſt diuerſus.

¶ Quarto arguitur. Habitus realiter differunt, imò genere ex diuerſo modo procedendi, vt patet ex Ariſt. 1. poſt. tex. 44. & refertur à Soto q. 3. procemiali, ſed Logica docens, & vtens habent diuerſum modum procedendi: ergo differunt realiter. Minor probetur, nam Logica docens procedit demonſtratiuè, demonſtrando paſſiones de ſubiecto: vtens verò conficiendo ſyllogiſmos: ergo. Secundo probatur eadem minor, modus procedendi ſpeculatiuè, & modus procedẽdi practicè eſt diuerſus modus procedendi: practicum enim, & ſpeculatiuum habent diuerſum modum procedẽdi, vt dicemus q. 2. art. 2. ſed Logica docens procedit modo ſpeculatiuo, Logica verò vtens modo practico: ergo Logica docens, & vtens diuerſum habent modum procedendi.

¶ Quinto arguitur. Habitus, quorum actus realiter diſtinguuntur, ipſi etiam realiter diſtingui debent; ſed actus Logicæ vtentis, & docentis realiter diſtinguuntur: igitur habitus Logicæ vtentis, & docentis realiter diſtingui debẽt. Maior patet, nam per quemlibet actũ producitur

ducitur habitus : ergo vbi ſunt duo actus realiter diſtincti, ibi erunt duo habitus realiter diſtincti. Minor verò probatur, nam actus Logicæ docentis eſt ſpeculatio ſui obiecti; actus verò Logicæ vtentis eſt conſtructio ſyllogiſmi,ſed iſti duo actus realiter diſtinguuntur : ergo actus Logicæ docentis, & vtentis realiter diſtinguuntur.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Tho. 4. Metaph. lect. 4.

¶ In hac quæſtiuncula duæ ſunt Doctorum ſententiæ. Prima eſt aliquorum exiſtimantium Logicam vtentem,& docentem eſſe duos habitus realiter tamquam res à re diſtinctos, quam ſententiam immerito Maſius q. 4. prooemiali attribuit Græcis,& Latinis.

¶ Secunda ſententia eſt Sanchez q. 6. prooemiali concl. 1. aſſerentis, Logicam vtentem, & docentem eſſe duos habitus ſpecie, & formaliter diuerſos.

¶ Sed pro explicatione veritatis. Dico primo. Logica vtens, & docens non ſunt duo habitus realiter tamquam res à re diſtincti. Hanc concluſionem docet D. Tho. in argumento, ſed contra, & præterea aſſerunt illam omnes eius diſcipuli, Soto q. 2. prooemiali. §. vnde titulo q. Maſius, Sanchez locis ſupracitatis.

¶ Pro eius tamen intelligentia obſeruandũ eſt, iuxta duplicem rationẽ entis, duplicẽ eſſe diſtinctionẽ (diſtinctio enim eſt paſſio entis.) Alia enim eſt diſtinctio realis,& alia eſt diſtinctio rationis. Rurſus diſtinctio realis eſt duplex; alia enim eſt realis, tamquam res à re, quæ tripliciter contingit, vel enim eſt realis tamquam res à re generica, quomodo diſtinguuntur animal,& albedo; vel eſt realis tamquam res à re ſpecifica, quomodo diſtinguuntur equus,& leo; vel tandem eſt realis numerica; vt Petrus & Paulus. Altera verò dicitur realis formalis, & eſt illa, qua diſtinguuntur ea, quæ eadem res realiter, cum ſint, habent tamen diſtinctas diffinitiones, & formas. Hæc tamen diſtinctio patitur etiam latitudinem, nam alia ſunt, quæ ſub diuerſo genere, hac diſtinctione diſcriminantur, vt v. g. actio, & paſſio; albedo, & ſimilitudo; quantitas,& relatio. Alia verò ſunt, quæ intra idem genus hanc diſtinctionem admittunt, qua ratione calor, quatenus eſt in vna ſpecie qualitatis ſcilicet naturalis potentiæ, differt à ſe ipſo, quatenus eſt in alia ſpecie, ſcilicet diſpoſitionis, vel paſſibilis qualitatis. Alia tãdem ſunt, quæ hac diſtinctione gaudent tamquam modi, vt v. g. exiſtentia, & ſubſiſtentia, quæ ſunt modi ſubſtantiæ, hac diſtinctione diſcriminantur. Similiter diſtinctio rationis eſt duplex. Alia enim eſt rationis ratiocinantis, quæ nullum habet fundamentum in rebus, ſed ſolum id habet in facultate intellectus multiplicantis,& diſtinguentis id, quod nullo modo multiplex eſt; hoc eſt, quod neque actu, neque virtute eſt multiplex, vt cum Petrus ſemel, & iterum deſignatur in propoſitione, qua aſſerimus. Petrũ eſſe eundem ſibimetipſi. Altera verò appellatur diſtinctio rationis ratiocinatæ, quæ in rebus fundamentum habet,& ab intellectu accipit complementum, & actualitatem, vt v. g cum lumen ſolis, ꝙ actu eſt vnum, & indiuiſum, virtute tamen eſt multiplex, quia æquiualet multis, ſcilicet calori, ſiccitati, &c. concipimus enim illud, vt multiplex, ac ſi à parte rei eſſet diſtinctum ſecundum iſtas rationes. Hæc verò diſtinctio rationis ratiocinatæ, iterũ eſt duplex. Alia eſt quæ reducitur ad cõpoſitionem actus, & potentiæ, vt eſt illa, quæ inuenitur inter animal,& rationale. Alia autem eſt, quæ nequaquam ad hanc compoſitionem reduci debet, qualis eſt, quæ reperitur inter ens,& ſubſtantiam, & inter attributa diuina, bonitatem ſcilicet, iuſtitiam, & miſericordiam. Hoc ſuppoſito,

¶ Probatur breuiter concluſio ratione. Si Logica docens, & vtens ſunt duo habitus realiter tamquam res à re diſtincti, vel diſtinguuntur realiter ſpecificè, vel realiter numericè, neutrum iſtorum dici poteſt; ergo non diſtinguuntur realiter. Maior patet, & Minor probatur, & quod attinet ad primam partem, infra concluſione ſequenti euidenter demonſtrabitur. Quo ad ſecundam verò partem probatur, quia duo accidentia ſolo numero diſtincta nequeunt eſſe in eodem ſubiecto, ſed Logica docens, & Logica vtens reperiuntur in eodẽ ſubiecto, ſcilicet in eodem intellectu, ergo

non diſtinguuntur realiter numericè.

¶ Dico ſecundo, Habitus Logicæ vtentis & docentis non ſunt diuerſi ſpecie, & formaliter, ſed ſola ratione ratiocinata diſtincti. Hæc concluſio duas habet partes.

¶ Prima pars eſt contra Sanchez loco citato; ſed illa euidenter probatur ex doctrina D. Thom. 2.2. q.28. art.4. Nam diſtinctio ſpecifica habituum non ſumitur ex diſtinctione actuũ, quãdo tales actus ita ſe habent, quod vnus oritur ex alio, vt patet in habitu charitatis, qui habet diuerſos actus, videlicet dilectionem, gaudium, pacem, deſiderium, quorum tamen vnus oritur ex alio; ſed actus Logicæ vtentis, qui eſt conficere ſyllogiſmos, conſequitur ad actum Logicæ docentis, qui eſt tradere præcepta: igitur habitus Logicæ docentis, & vtentis non diſtinguuntur ſpecie. Conſequentia eſt optima, & maior eſt D Thom. expreſſa. Minor verò probatur, nam prius cognoſcitur natura demonſtrationis per actum Logicæ docentis, qua cognita ſtatim oritur actus Logicæ vtentis, qui eſt conficere ſyllogiſmum demonſtratiuum: ergo huiuſmodi actus taliter ſe habent, vt vnus ex alio oriatur.

¶ Secundo probatur ex eadem doctrina D. Thomæ. Quando vnus actus oritur ex alio ſine noua difficultate, non neceſſe eſt conſtituere nouum habitum in ipſa potentia: igitur cum actus Logicæ vtentis oriatur ex actu Logicæ docentis ſine noua difficultate, non conſtituitur nouus habitus Logicæ vtentis ſpecie diſtinctus, ab habitu Logicæ docentis.

¶ Secunda pars concluſionis probatur. Ea diſtinguuntur ratione ratiocinata, quæ fundamentum habent in re talis diſtinctionis, cuius complementum accipiunt ab intellectu: ſed Logica docens, & Logica vtens in re habent fundamentũ diſtinctionis, cuius complementum habetur ab intellectu: ergo diſtinguuntur ratione ratiocinata. Minor patet, nam in re, Logica tradit præcepta conficiendi ſyllogiſmos, & eodem modo illum conficit, ratione cuius vocatur vtens, & docens: ergo Logica talis diſtinctionis habet fundamentum in re, & complementum accipit ab intellectu.

¶ Sed aduerſus primam partem huius concluſionis ſunt quinque argumenta Sanchez, quibus ſuam probat concluſionem, ſeu ſententiam.

¶ Primum eſt. Actus Logicæ vtentis eſt conſtructio ſyllogiſmi, & docentis eſt aſſenſus concluſionis propter aliquam cauſam, vel rationem formalem: ergo differunt ſpecie, & formaliter iſti actus, vt conſtat ex diuerſitate obiecti formalis vtriuſque: ergo habitus Logicæ vtentis, & docentis etiam ſpecie, & formaliter differunt. Conſequentia probatur, quia habitus per ordinem ad actus ſpecificantur, & diſtinguuntur.

¶ Sed reſpondetur, conceſſo antecedenti, negando conſequentiam primam: non enim actus Logicæ vtentis, & docentis ſpecie diſtinguuntur, neque eorum obiecta formaliter ſunt diuerſa; ſed taliter ſe habent, vt vnum ad aliud conſequatur; ſicut patet in actu gaudij, & pacis.

¶ Secundum argumentum eſt. Si non ſufficit diuerſitas ſpecifica, & formalis in actibus, vt ſit etiam eadem diuerſitas in habitibus: ergo vnus habitus in vna potentia ſufficit ad eliciendos omnes actus benè, vel malè.

¶ Sed reſpondetur, hoc argumentum ſupponere falſum in antecedenti, ſcilicet actus Logicæ vtentis, & docentis ſpecie eſſe diſtinctos

¶ Tertium argumentum eſt. Potentiæ ſpecie differunt ex actibus: ergo & habitus ſpecie differunt ex actibus; & ratio eſt, nam cum natura potentiæ, & habitus ad actus ordinetur, ex illorum diuerſitate, tamquam ex finibus diuerſis, illarum diuerſitas, & diſtinctio ſumenda eſt; ratio enim eorum, quæ ſunt ad finem, ex fine ſumenda eſt: ergo vbi eſt diuerſitas in actibus formalibus, erit etiam diuerſitas eadem in habitibus.

¶ Sed reſpondetur, quod argumentum profectò probaret intentum, ſi verum eſſet, quod actus Logicæ vtentis, & docentis ſpecie diſtinguerentur ſed hoc eſt omnino falſum; ideò nihil cõcludit, nam ſupponit probandum, id in quo tota difficultas conſiſtit.

¶ Quartum argumentũ eſt. Quãdo duo actus non poſſunt referri in eandem poten-

Digitized by Google

tentiam, vel habitum, neceſſarium eſt duas potentias, vel duos habitus conſtituere ad eliciendos actus illos: ſed ſupradicti duo actus non ſunt referibiles in eumdẽ habitum formaliter: ergo debemus ponere duos habitus formaliter diuerſos. Minor probatur, nam conſtruere ſyllogiſmum, & iudicare de concluſione; diuerſam rationem formalem habitus, à quo producantur, expoſcunt: ergo.

¶ Sed reſpondetur negando minorẽ, ad probationẽ verò patet ex dictis ſępè.

¶ Ad argumenta verò in principio facta, Reſpondetur.

¶ Ad primũ reſpondet quidã Modernus concedendo minorem argumenti, exiſtimat enim Logicam vtentem reſpectu Logicæ docẽtis eſſe verè, & propriè inſtrumentum, tum propter rationes allatas in argumento, tum etiam, quia Logica docens nequit acquiri abſque demonſtratione: eſt enim ipſa habitus ſcientificus; ſed demonſtratio haberi nequit ſine Logica vtente: ergo Logica vtens eſt inſtrumentum neceſſarium ad Logicam docentem. Minor probatur, demonſtratio haberi non poteſt abſq. euidenti cognitione bonitatis conſequentiæ; niſi enim intellectus ſit certus de bonitate conſequentiæ, nullo modo conuinci poteſt, ſed ſemper manet cum formidine nẽ fallatur in deducenda concluſione ex præmiſſis; ſed euidens cognitio bonitatis conſequentiæ non poteſt haberi ſine Logica vtente, nam ipſa eſt, quæ bonam conſequentiam efficit: ergo demonſtratio haberi non poteſt ſine Logica vtente.

¶ Secunda ſolutio eſt nonnullorum arbitrantium Logicam vtentem, quidem reſpectu omnium aliarum ſcientiarum, eſſe inſtrumentum. Cęterum reſpectu ſui ipſius ſolum eſſe diſpoſitionem, qua perficitur, & conſtituitur in eſſe perfecto.

¶ Sed omnes iſtæ ſolutiones deficiunt à vero.

¶ Prima quidem, quia inſtrumentum præcedit id cuius eſt inſtrumentum: ſed Logica vtens non præcedit Logicam docentem; prius enim eſt, vt iam patet, actus Logicæ docentis, quam ſit actus Logicæ vtentis: ergo Logica vtens verè, & propriè non eſt inſtrumentum reſpectu Logicæ docentis. Ad rationem autem ibi factam aliqui reſpondent, negando minorem. Ad probationem dicunt, quòd ad hoc, vt demonſtratio facta in vno illorum quatuor modorum primæ figuræ habeatur, & generet ſcientiam, nihil aliud requiritur, niſi quod præmiſſæ cognoſcantur eſſe neceſſariæ, & conſequentia cognoſcatur eſſe euidens, quod lumine naturali, & habitu primorum principiorum abſque Logica vtente cognoſcitur: nam conſequentiæ factæ in illis quatuor modis, cum explicatis terminis, ſtatim ac appareat cõnexio medij cũ extremitatibus, lumine naturali attingũtur; quinimmò lumine rationis, & habitu primorum principiorum primum Logica acquiritur, nam abſque Logica vtente, (Aſſerunt) ſcire poſſumus aliquam concluſionem, quo pacto antiqui didicerunt; id tamen fieri non poſſet, niſi haberetur euidentia bonitatis conſequentiæ. Sed de veritate huius ſolutionis dicemus ex profeſſo infra q. 1. art. 2.

¶ Secunda etiam ſolutio deficit, quia eo modo, quo Logica neceſſaria eſt ad cæteras ſcientias capeſſendas ſcilicet ſecundum eſſe perfectum, etiam neceſſaria eſt hoc modo ad ſeipſam: ergo ſi reſpectu aliarum ſcientiarum eſt inſtrumentum, etiam reſpectu ſui ipſius erit inſtrumentum.

¶ Vnde ad primum argumentum principale, pro eius ſolutione Obſeruandum eſt breuiter primo, Logicam non dici inſtrumentum, quia vere, & propriè ſit inſtrumentum, ſed dici inſtrumentum, quia habet rationem medij neceſſarij, ſine quo acquiri non poſſunt ſcientiæ ſecundum eſſe perfectum; vnde largo modo eſt inſtrumentum, & potius eſt medium neceſſarium pro acquiſitione aliarum ſcientiarum.

¶ Secundo obſeruandum eſt, Logicam docentem, (ſicut quamlibet ſcientiam) duplicem habere partem, vnam quæ tradit principia ipſius Logicæ; aliam, in qua demonſtrantur concluſiones, & per habitum ſcientificum ſciuntur. Hoc ſuppoſito, Reſpondetur ad argumentum diſtinguendo maiorem, inſtrumentum, quod habet rationẽ medij, diſtinguitur ab eo, quod eſt inſtrumentum, ſi ſit reſpectu ſui ipſius, nego maiorẽ, ſi ſit reſpectu alterius

Digitized by Google

concedo maiorem. Sicut v. g. lux, quæ eſt medium, quo videntur omnia, diſtinguitur realiter ab omnibus: Cæterum reſpectu ſui ipſius, reſpectu cuius etiam eſt ratio videndi, & medium, non diſtinguitur realiter. Cum autem Logica ſit inſtrumentum, quod habet rationem medij diſponentis, licet reſpectu aliarum ſcientiarum ſit realiter diſtincta, reſpectu tamen ſui ipſius hanc diſtintionem admittere non poteſt, ſicut patet de luce. Et per hæc conſtat ad primam probationem minoris, quæ ſolũ probat eſſe inſtrumentum iuxta ſenſum explicatum, non verò eſſe inſtrumentum verè, & proprie, ſicut malleus reſpectu cathedræ faciendæ. Cæterum Logica vtens neceſſaria quidem eſt hoc modo ad Logicam docentem, nõ quo ad primam partem, ſcilicet in quantũ tradit principia Logicæ: vt ſic enim ſine Logica vtente acquiritur, ſed quoad ſecundam partem, eo quod deſeruit illi tãquam medium diſponens, & conſtituens ipſam ſecundum eſſe perfectum ſcientię, quomodo ipſa vtuntur cæteræ ſcientiæ. Ad ſecundam probationem dicemus ex profeſſo infra q. 1. art. 2.

¶ Ad ſecundũ reſpõdetur diſtinguẽdo minorem, ſi in potentia ſit reſiſtentia ad exequendum id, quod iudicatum fuit, concedo minorem; ſi verò nulla ſit reſiſtentia, nego minorem. In moralibus autem poteſt eſſe, quod quis bene iudicauerit, & tamen, vel quod differat, vel quod inordinatè agat, vel difficultatem ſentiat, propter quod requiritur noua virtus, v. g. quando intellectus benè diſpoſitus iudicat carnes die veneris non eſſe comedendas, requiritur in voluntate temperantia propter difficultatem, quæ reperitur in executione. Cum autem poſt acquiſitionem Logicæ docentis, nulla reperiatur in intellectu difficultas; ideò non eſt neceſſe ponere in illo nouum, & diſtinctum habitum Logicæ vtentis.

¶ Ad tertium argumentum reſpondet Maſius loco ſupracitato, ait enim, quod ſi ſermo ſit de fine intrinſeco, vera eſt minor; ſi verò ſermo ſit de fine extrinſeco, negatur ab illo: arbitratur enim Logicã vtentem, nullum finem intrinſecũ habere. Sed hæc ſolutio non placet, nam ſicut actus Logicæ docentis intrinſecè reſpicit ſuum obiectum tamquam finem intrinſecum ſuum, ita actus logicæ vtentis reſpicit hoc, quod eſt conſtruere ſyllogiſmos tamquam finem ſuum intrinſecum. Vnde ad Argumentum reſpondetur diſtinguendo maiorem, ſi fines proximi ita ſe habeant, vt vnus ſine difficultate ex alio oriatur, nego maiorem; ſi verò aliter ſe habeant, vt patet in exemplis poſitis in argumento, concedo maiorem; in noſtro autem caſu finis proximus Logicæ vtentis, ſine difficultate oritur ex fine Logicæ docentis, vt explicatum eſt.

¶ Ad quartum argumentũ reſpondetur cõcedendo maiorem, & diſtinguendo minorem, habent diuerſum modum procedendi, quorum vnus oritur ex alio, concedo minorem; quorum vnus non oritur ex alio, nego minorem; ob cuius defectũ ſcientia, & opinio, practicè, & ſpeculatiuè diſcriminantur.

¶ Ad quintũ reſpondetur in forma negando maiorẽ, nam vnicus habitus ſecundum rem, plures poteſt habere actus realiter diſtinctos, ſi vnus ex alio oriatur, vt conſtat clarè in exemplo allato de charitate in ſecunda cõcluſione. Et præterea patet etiam, nam eadem potentia intellectiua, quæ ſecundum rem eſt vna, plures habet actus realiter diſtinctos, ſcilicet cognitionem cum diſcurſu, ratione cuius, vt docet D. Tho p. p. q. 79. art. 10. ad vltimum, vocatur ratio; & cognitionem ſine diſcurſu, qua ratione dicitur intellectus, & habitus primorum principiorum. Quinimmò idemmet D. Tho. 2. 2. q. 47. ar. 8. in corpore habet, quòd virtus prudentiæ, quæ eſt vna ſecũdum rem, plures habet actus, ſcilicet conſiliari, iudicare de inuentis, & præcipere. Ad probationem verò negatur antecedens, non enim per quemlibet actũ producitur habitus, nam gaudium, & deſiderium ſunt duo actus realiter diſtincti, & tamen per illos non producuntur duo habitus: ſunt enim actus eiuſdem habitus charitatis.

¶ Sed dices. Nã per actum Logicæ docentis producitur habitus Logicæ docẽtis: ergo per actum Logicæ vtentis etiam producetur habitus Logicæ vtentis: ergo vbi erunt duo actus realiter diſtincti, ibi erunt duo habitus realiter diſtincti. Prima conſequentia patet, nam non eſt maior

ior ratio, quare per actum Logicæ docentis producatur habitus Logicæ docẽtis, & per actum Logicæ vtentis non producatur habitus Logicæ vtentis.

¶ Confirmatur primo. Per plures actus Logicæ vtentis facilitatur intellectus ad conſtruendos ſyllogiſmos, diffinitiones, &c. ergo per tales actus neceſſario producitur habitus, qui facilitat intellectum ad hos actus eliciendos.

¶ Confirmatur ſecundo. Quotieſcumq; in intellectu eſt noua difficultas in ordine ad aliquos actus,per vſum illorum producitur habitus,vt v.g. quia in intellectu muſici eſt ſpecialis difficultas circa obiectum muſicæ,per exercitium talium actuum acquirit habitũ muſicæ:ſed in intellectu eſt noua difficultas cõſtruẽdi ſyllogiſmos: ergo per exercitiũ taliũ actuũ producitur in intellectu nouus habitus, qui non erit alius niſi Logicæ vtentis.

¶ Ad hoc argumentum ſolutio communis eſt,quæ negat primam conſequentiam: aſſerit enim eſſe magnũ diſcrimen, nam Logica vtens reſpectu cuiuſcumq; ſcientiæ, comparatur tamquam cauſa vniuerſalis, & veluti inſtrumentum vniuerſale omnium ſcientiarum; & quia per actum, ſeu actionem cauſæ vniuerſalis non producitur effectus diſtinctus ab effectu cauſæ particularis, vt patet in Deo, qui ſimul cum homine producit eundem hominem;& ſimiliter idẽ equus generatur per actionem ſolis, tamquam cauſæ vniuerſalis, & equi tamquam particularis: Ita per actionem Logicæ vtentis,& Metaphyſicæ,ſeu Phyſicæ.v.g. non producitur niſi vnicus Metaphyſicæ, ſeu Phyſicæ habitus. Similiter etiam Logica docens cauſa eſt particularis; & ita per actum ipſius producitur Logica docens, & non per actum Logicæ vtentis generatur Logica vtens.

¶ Sed reſpondetur ſecundo,& melius, negando eandem conſequentiam, & ratio diſcriminis colligitur ex D Tho. loco citato in ſecunda concluſione,vbi docet; quod quotieſcumque vnicus habitus habet plures actus, quorum vnus oritur ex alio, ex primo actu talis habitus denominationem ſumit, ab eoque, ſi eſt producibilis,producitur,& augetur.v.g. habitus Charitatis actum habet dilectionis, gaudij,& pacis,vt dictum eſt. Cæterum, quia dilectio eſt primus actus ex quo oriuntur alij, ab illa denominatur habitus, & ab illa produceretur, ſi aliàs non infunderetur à Deo,ſicuti per actus dilectionis propriè augetur nõ per alios. Ita in noſtro propoſito; cũ primus actus Logicæ ſit tradere præcepta,ſeu ſpeculatio proprij obiecti,qui eſt actus Logicæ docentis,& ex hoc ſequatur actus Logicæ vtentis, qui eſt conſtruere ſyllogiſmos,ita per primum producitur, & non per ſecundum, ſicut per primum augetur, & non ſecundum, quinimmò Logica docente aucta, ſtatim ſequitur augmentum in Logica vtente.

¶ Ad primam confirmationem reſpondetur concedendo antecedẽs,& negando conſequentiam;nam quod intellectus per plures actus magis facilitetur,ſolum colligitur,quod per illos actus producatur in intellectu quædam habitualis diſpoſitio, qua intellectus magis facilitetur ad hos actus eliciendos.

¶ Ad ſecundam confirmationem,conceſſa maiori,negatur minor; nam ſciens naturam demonſtrationis, ſtatim ſine noua difficultate ſyllogiſmum in qualibet materia conficiet.

¶ Abſolutis iam his duabus quæſtiunculis, operæpretium eſt, vt tandẽ Logicas diſputationes aggrediamur. Et quia inter illas quatuor quæſtiones,quas docet Ariſt. 2.lib.poſt. cap. 1. inquirendas eſſe de qualibet re, ſcilicet, an res ſit, quid ſit, quotuplex ſit,& propter quid ſit; principem locũ obtineat quæſtio de neceſſitate; nam idem eſt quærere,an res ſit,& an ſit neceſſaria: Ideò prima quæſtio erit de neceſſitate Logicæ, Secunda quæ quærit quid ſit, erit de entitate Logicæ. Tertia quæ quotuplex res ſit inquirit;erit de vnitate Logicæ. Et denique vltima, quæ finem Logicæ indagat, erit de obiecto eiuſdem Logicæ.

¶ Se-

¶Secundo obſeruandũ eſt, quod cum Logica (vt iam viſum eſt) ſit duplex, alia ſcilicet docens, & alia vtens; in duplici ſenſu hæc prima quæſtio de neceſſitate pertractari poteſt. Vno modo diſputari poteſt de Logica docēte, de ea nimirũ inquirendo, vtrũ ſit inſtrumentũ neceſſariũ ad cæteras ſcientias capeſſendas: In ſecundo verò ſenſu id inquiri poteſt de Logica vtente. Cum autem, vt infrà videbimus q 2. art. 1. Logica docens ſit ſcientia, quæ iuxta aliquorum ſententiam, ex doctrina Ariſt. 1. & 2. Metaph. debeat eſſe gratia ſui, & non alteri deſeruire; ideò illam non eſſe neceſſarium inſtrumentum, neque modum ſciendi reſpectu acquiſitionis cæterarum ſcientiarum, vt compertum habetur apud omnes Doctores Logicos; qua de cauſa in prima quæſtione ſermo, & diſputatio tantum erit de Logica vtente.

QVÆSTIO PRIMA.
DE NECESSITATE LOGICÆ.

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm Logica artificialis ſit hominibus neceſſaria ab intrinſeco ratione formæ, & inclinationis naturalis.

Articulus ſecundus. Vtrùm Logica artificialis ſit ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Logica artificialis ſit hominibus neceſſaria ab intrinſeco ratione formæ, & inclinationis naturalis.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod Logica non ſit hominibus neceſſaria ab intrinſeco ratione formæ, & inclinationis naturalis. Quod conuenit alicui neceſſario ab intrinſeco ratione formæ tanquam propria paſſio, conuenit ei ſaltim in ſecundo modo dicẽdi per ſe: ſed Logica artificialis non conuenit hominibus per ſe; hæc enim prædicatio non eſt per ſe; homo eſt Logicus, ſed eſt prædicatio quinti prædicabilis: ergo Logica non eſt neceſſaria hominibus ab intrinſeco ratione formæ. Minor cum conſequentia ſunt notæ, & Maior patet; nam conuenire ſubiecto per ſe in ſecundo modo perſeitatis, proprium eſt proprietatũ, & paſſionum, ſicut conuenit hominibus eſſe riſibile, eſſe admiratiuum.

¶ Dices in forma diſtinguendo maiorem, quod cõuenit alicui neceſſario ab intrinſeco ratione formæ tamquam propria paſſio conuenit per ſe; ſi conueniat ei ab intrinſeco abſolutè ad modum propriæ paſſionis, vt v. g. conuenit homini eſſe riſibile, eſſe admiratiuum, &c. concedo maiorem; nego tamen illam, ſi loquamur de eo, quod conuenit alicui neceſſario tamquam propria paſſio ratione formæ, nõ ad modum propriæ paſſionis, ſed ratione inclinationis naturalis: v. g. beatitudo ratione naturalis inclinationis dicitur quodãmodo naturalis, & neceſſaria homini, non quo ad aſſequutionem, quia nõ eſt finis naturalis eius, nec habet media naturalia ad illam conſequẽdam, cum ſit finis omnino ſupernaturalis; ſed dicitur naturalis quo ad terminationem, in quantum terminat naturalem inclinatio-

Digitized by Google

tionem, quam habet homo ad beatitudinem, vt docet Sot. lib. 1. de natura, & gratia cap 4. & in 4. d. 49. q. 1. quamuis oppoſitum, quod eſt valde probabilius, doceat Caietanus 1. 2 q 3. art. 4. & tamen non conſtituit propoſitionem neceſſariã in aliquo modo dicendi per ſe; nam hæc accidentalis eſt, homo eſt beatus; ſicut iſta, homo eſt Logicus; hæc autem propoſitio eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, ſcilicet, homo habet naturalem inclinationem in Logicam; ſicut iſta, homo habet naturalem inclinationem ad beatitudinem. Idem exẽplum adduci poteſt de lapide, cui non conuenit deſcenſus deorſum, niſi accidentaliter; & tamen talis deſcẽſio dicitur naturalis ab intrinſeco ratione propriæ formæ, & grauitatis; quare hæc propoſitio eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, lapis habet naturalem inclinationem in centrum, hæc autẽ eſt accidentalis, lapis deſcendit deoſum; dicitur igitur Logica neceſſaria ab intrinſeco ratione formæ, non quia ipſe habitus Logicæ conueniat homini per ſe, veluti à propria forma, & natura dimanãs: talis enim habitus induſtria humana per demonſtrationem acquiritur: ſed dicitur homini ab intrinſeco neceſſaria ratione inclinationis, vtpotè, quia homo habet naturalem inclinationem tamquam propriam paſſionem in Logicam.

¶ Secundo præterea contra hanc ſolutionem arguitur, & probatur, quod talis inclinatio naturalis in Logicam non conueniat hominibus tanquam propria paſſio, & conſequenter, quod ratione talis inclinationis Logica non dicatur conuenire ab intrinſeco ratione formæ. Talis inclinatio non conuenit omni homini: igitur in homine non reperitur naturalis inclinatio in Logicam tanquam propria paſſio. Conſequentia patet, quia propria paſſio debet conuenire omni. Antecedẽs verò probatur, quia ſunt multi homines barbari, qui iſtam inclinationem non habent; multi etiam qui fugiunt, & odio proſequuntur Logicam: ergo.

¶ Tertio præterea. Talis inclinatio in ſcientiam, ſiue in Logicam non conuenit ſoli homini: ergo non eſt propria paſſio eius. Conſequentia patet, quia propria paſſio, ſicut debet conuenire omni, ita debet conuenire ſoli; nam de eſſentia propriæ paſſionis eſt, quòd conueniat omni ſoli, &c. Antecedens verò probatur primo, ideò competit hominibus inclinatio in Logicam, quia omnis homo naturaliter ſcire deſiderat: ſed etiam Angeli naturaliter ſcire deſiderant: ergo etiam omnibus Angelis conuenit inclinatio in Logicam. Secundo probatur idẽ antecedens, hæc inclinatio eſt maxime perfectiua naturæ intellectualis: ergo debet conuenire Angelis. Conſequentia patet, quia perfectio, quæ conceditur naturæ inferiori, non debet denegari naturæ ſuperiori: ergo.

¶ Dices Angelos quidẽ habere inclinationem in Logicam, & in alias ſcientias; ſed prædictam inclinationem non eſſe eiuſdem ſpeciei, cum inclinatione, quam habent homines, ſed illam eſſe diſtinctam ſecundum ſpeciem; quapropter non ſequitur, quòd inclinatio hominis in Logicam, ſeu in alias ſcientias conueniat alijs, ſcilicet Angelis, quia illa non eſt eadem ſecundum ſpeciem cum humana inclinatione in ſcientiam.

¶ Quarto præterea, & arguitur contra ſolutionem. Intellectus Angeli, & intellectus hominis ſunt eiuſdem ſpeciei: ergo etiam erit eiuſdem ſpeciei inclinatio hominis, & Angeli in ſcientiam. Cõſequentia patet, quia inclinatio in ſcientiam conſequitur naturam intellectus: ergo ſi intellectus Angeli, & hominis non diſtinguuntur ſpecie, ſimiliter eorũ inclinationes non diſtinguentur ſpecie. Antecedens probatur. Intellectus Angeli, & intellectus hominis habent idem obiectum formale, ſcilicet ens naturale creatum: ergo ſunt eiuſdem ſpeciei. Cõſequentia patet, quia potentiæ ſpecie diſtinguuntur pœnes diſtinctionem ſpecificam obiectorum.

¶ Quinto præterea. Talis inclinatio non ſẽper conuenit hominibus: ergo non eſt propria paſſio. Conſequentia patet, quia propria paſſio cõuenit omni, ſoli, & ſemper. Antecedens vero probatur, quia poſtquam homo habet Logicam, nõ habet amplius inclinationem ad illam: ergo non ſemper conuenit hæc inclinatio hominibus. Antecedens patet, nam appetitus, ſeu inclinatio oritur ex priuatione: ergo

ergo quando ceſſat priuatio, ceſſat appetitus, ſeu inclinatio; ſed quando homo habet Logicam, non eſt priuatus Logica: ergo neque habet appetitum, ſeu inclinationem in Logicam. Explicatur vis argumenti. Appetitus nihil aliud eſt, quam motus, & tendentia quædam: ergo quando acquirit homo rem, quam appetit, ceſſat appetitus. Antecedens patet, & cõſequentia probatur: tunc ceſſat motus, quando homo peruenit ad terminum; tunc enim non mouetur, ſed quieſcit: ergo quando homo acquiſiuit id, quod appetebat, ceſſat eius appetitus, cum ſit quidam motus: ergo.

¶ Sexto præterea. Inclinatio in ſcientiam in communi non eſt propria paſſio hominis: ergo neque inclinatio in Logicam. Conſequentia patet, quia inclinatur homo in Logicam, propterea quod eſt medium neceſſarium, & vniuerſale ad omnem ſcientiam: ergo magis intrinſecè decet eſſe inclinatio in ſcientiam in communi, quam in Logicam. Antecedens autem probatur. Omnis collectio ſcientiarum in communi eſt poſſibilis reſpectu hominis; ergo inclinatio in ſcientiam in communi non eſt propria paſſio hominis. Antecedens eſt cõmuniter receptum apud Theologos 1.2.q.109 ar.1. certum enim eſt, hominẽ nullatenus ſuis naturalibus viribus poſſe omnes veritates naturales collectiuè cognoſcere. Conſequentia autẽ probatur. Nam propria paſſio alicuius non debet eſſe ad id, quod eſt impoſſibile; ergo ſi collectio ſcientiarum eſt impoſſibilis homini, inclinatio in illam non erit propria paſſio; imò neque habebit naturalem inclinationem in talem collectionẽ ſcientiarũ.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Tho. lib.1. Metaph. cap.1. vbi explicat illud axioma Ariſt. *Omnes homines natura ſcire deſiderant*: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Logica artificialis, tàm vtens, quàm docens eſt neceſſaria homini ab intrinſeco ratione formæ, & inclinationis naturalis. Hanc concluſionem communiter docent omnes Thomiſtæ, Sanchez q.1. Logicæ concluſione 3. Maſius ſect. 2.q.1.

¶ Et pro declaratione iſtius concluſionis, Primo obſeruandũ eſt, quod Logica eſt duplex; alia enim eſt Logica naturalis, & alia eſt Logica artificialis. Logica naturalis eſt habilitas quædam, ſiue vis intellectus ad diuidendum, diffiniendum, & diſcurrendum. Logica vero artificialis, eſt quidam habitus acquiſitus ad diuidendum, diffiniendum, &c. In noſtra ergo concluſione non loquimur de Logica naturali, ſed ſermo eſt de Logica artificiali tantum. Nam certum eſt, quod Logica naturalis eſt neceſſaria homini ab intrinſeco ratione formæ, quia quod conuenit rei, vt fluit à ſua forma, neceſſario competit ratione formæ ab intrinſeco. Cum itaque Logica naturalis, quæ eſt vis, ſeu habilitas intellectus hominis, fluat ab anima rationali, quæ eſt forma hominis, conueniet illi neceſſario ratione formæ ab intrinſeco. Quare controuerſia eſt de Logica artificiali, & de illa dicimus, quod conuenit homini ab intrinſeco ratione propriæ formæ.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, Neceſſarium, vt docet Ariſt. 5. Metaph. tex. 6. & refertur à Soto quæſt. 1. procœmiali §. *& quamquam*, eſſe quadruplex, iuxta quadruplex genus cauſarum. Et ſicut cauſarum duæ ſunt extrinſecæ, & alteræ duæ intrinſecæ: ita duplex eſt neceſſariũ ab extrinſeco, & duplex ab intrinſeco. Primum neceſſarium ab extrinſeco eſt, ꝙ prouenit à cauſa efficienti, quod alio nomine aliquando dicitur violentum, vt ſagitta proiecta ſurſum neceſſarium eſt, vt ſurſum aſcẽdat. Secundum neceſſarium, quod prouenit ab extrinſeco, eſt ratione finis, illud videlicet, quod eſt neceſſariũ ad aliquem finem conſequendum. Primum neceſſarium ab intrinſeco eſt ratione materiæ, vt hominem eſſe mortalẽ eſſe corruptibilem. Secundum eſt neceſſarium ab intrinſeco ratione formæ, vt hominem eſſe riſibilem, eſſe diſcurſiuũ. Dicimus ergo in noſtra concluſione, Logicam artificialem eſſe neceſſariam ab intrinſeco ratione formæ tantũ; nam certum eſt, illam non eſſe neceſſariã ab intrinſeco ratione materiæ; nam alias omnibus habentibus materiam eſſet Logica hoc modo intrinſeca, quod eſſe falſum patet de brutis, quæ habent materiam, & tamen

tamen eis non eſt Logica neceſſaria ab intrinſeco ratione materię. Neque Logica eſt neceſſaria ratione cauſæ efficientis ab extrinſeco, vt docuerunt aliqui Philoſophi, inter quos fuit Auicenna, qui dicebant ab intelligẽtijs, & Angelis nobis ſcientias imprimi, quemadmodũ ſigillũ ceræ imprimitur: hoc enim eſſe falſum patet, quia ſcientiæ, & præcipuè Logica per demonſtrationem noſtris actibus acquiritur: ergo non imprimuntur ab Angelis, &c. Antecedens eſt notum, nam ſciẽtia diffinitur ab Ariſt. vt dicemus q. 2 art. 1. quòd ſit habitus certus, & euidens per demonſtrationem acquiſitus. Vtrùm autẽ Logica ſit neceſſaria neceſſitate cauſæ finalis, diſputabitur articulo ſequenti.

¶ Tertio obſeruandum eſt, quod neceſſarium ab intrinſeco ratione formæ eſt duplex, teſte D. Thom. in 4. d. 26. q. 1. art. 1. Aliud enim eſt, quod conſequitur eſſe ipſius formæ, ſicut riſibile cõſequitur eſſe formæ hominis, Aliud verò dicitur, quia res ad illud habet naturalem inclinationem tamquam propriam paſſionẽ; quomodo deſcenſus lapidis cenſetur naturalis, quia lapis ad illum ex propria natura inclinatur ratione formæ lapidis, & grauitatis. In noſtra ergo concluſione id, quod dicimus intelligendũ eſt in primo ſenſu: certum enim eſt (vt probat primum argumentum factum) Logicam non eſſe homini neceſſariam, quia conſequatur ad formã ipſius; aliàs hæc propoſitio eſſet in ſecundo modo dicẽdi per ſe, ſcilicet homo eſt Logicus; ſicut iſta homo eſt riſibilis: quare concluſio intelligenda eſt in ſecundo ſenſu, quòd ſcilicet Logica eſt neceſſaria homini ab intrinſeco ratione formæ, & inclinationis naturalis; ideſt quod homo ratione propriæ formæ intrinſecæ habet naturalem inclinationem tamquam propriam paſſionem ad Logicam artificialem.

¶ Primo probatur concluſio. Inclinatio in ſcientiam in communi eſt propria paſſio hominis: ergo ſimiliter inclinatio in Logicam artificialem erit propria paſſio hominis. Conſequentia probatur, Logica artificialis eſt mediũ vniuerſale, & ſimpliciter neceſſarium ad habendas ſcientias omnes: ergo eadem inclinatione, qua inclinatur homo in ſcientiam in communi, inclinatur etiam in Logicam artificialem: ſed inclinatio in ſcientiam in communi eſt propria paſſio: ergo, & inclinatio in Logicã artificialem erit propria paſſio hominis. Conſequentia patet ex communi doctrina Thomiſtarũ; nam quãdo medium eſt ſimpliciter neceſſariũ ad aliquem finem, eodem appetitu, quo appetitur finis, appetitur etiam medium. Quod autem inclinatio in ſcientiam in communi ſit propria paſſio hominis, probatur auctoritate Ariſt. in principio Metaph. & D. Thomæ, qui intelligit Ariſt. loqui de inclinatione, quæ eſt propria paſſio, quãdo dicit, *omnes homines natura ſcire deſiderant*. Eandem veritatem docet Cicero libro ſecundo de finibus, aſſerẽs, naturam ingenuiſſe hominibus cupiditatem veri inueniendi, & ſciendi.

¶ Secundo probatur concluſio ſpecialiter ratione D. Thomæ 1. Metaph. cap. 1. Quælibet res habet inclinationem naturalem tamquam propriam paſſionem ad ſuam propriam operationẽ, vt v. g. ignis ad calefaciendum, & ſol ad illuminandum, ſed propria operatio hominis eſt ſcire: ergo etiam in hominibus erit inclinatio tamquam propria paſſio in ordine ad Logicam artificialem, & alias ſcientias acquirendas.

¶ Tertio probatur cõcluſio ex D. Tho. 1. Phyſic. lect. 10. §. *oſtendit hic* in fine, vbi inquit. *Vnde ſicut res cognitione carentes mouentur ad ſuos fines abſq. ratione; ita interdum intellectus hominis quadam naturali inclinatione tendit in veritatem, licet rationem veritatis non percipiat:* ergo.

¶ Ex qua auctoritate colligitur primo expreſſe præfatam inclinationem hominis in Logicam, & in cæteras ſcientias eſſe appetitum naturalẽ: Appetitus enim naturalis, vt docet D. Tho p. p q. 80 ar. 1. & 2. & q. 6. de malo art. 1. eſt inclinatio ab auctore naturæ indita, qua vnaquæq; res abſque vlla præuia cognitione ſua, in bonum propenſa eſt, & hoc pacto, eſt appetitus lapidis ad centrum, appetitus materiæ ad formam: & omnium potentiarum ad omnia obiecta. Hic tamen appetitus non diſtinguitur realiter à re, cuius eſt appetitus, ſed eſt ipſa res propenſa in ſuam perfectionem.

¶ Colligitur ſecundo, quod ideò Logica

Digitized by Google

gica dicitur homini neceſſaria ab intrinſeco ratione formæ;quia homo habet naturalem inclinationem in Logicam tanquam propriam paſſionem; nam eſſe neceſſarium ab intrinſeco ratione formæ aliquando contingit,vt conſtat ex D.Th. loco cit. in 3. notabili, ratione inclinationis naturalis, vt patet de deſcenſu lapidis ad centrum, qui dicitur conuenire lapidi ab intrinſeco ratione formæ, propterea, quod lapis habet inclinationem naturalem tanquam propriam paſſionem ad deſcenſum deorſum.

¶ Ad primvm ergo dicendum benè ibi dictum eſſe: ſolutio enim ibi aſſignata eſt vera intelligentia totius articuli,vt conſtat ex dictis.

¶ Ad secvndvm, quod erat replica contra ſolutionem ad primum,& contra veram intelligentiam articuli;dicendum eſt quadrupliciter. Primo reſpondetur in forma diſtinguendo antecedens;talis inclinatio non conuenit homini quantum eſt ex ſe, nego antecedens; quatenus ab extrinſeco impeditur, concedo antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, propriam paſſionem eſſe duplicem;quædam eſt, quæ non dependet ab aliquo extrinſeco, v. g. riſibile,& eſſe admiratiuum in homine; altera autem eſt, quæ dependet ab aliquo extrinſeco, ſicut v. g. potentia nutritiua pendet in ſuo actu ab aliquo extrinſeco,ſcilicet à cibo conuertibili in ſubſtantiam aliti. Prima verò differentia, quæ reperitur inter has duas paſſiones, eſt,quod prima nō poteſt impediri,benè autem ſecunda. Secunda verò differentia eſt, quod prima paſſio, cum in eius actu non depēdeat ab aliquo extrinſeco, ideò tali actui, non poteſt adiungi aliquid ratione cuius reddatur odioſus, & inappetibilis reſpectu ſubiecti. Secunda autem paſſio cum dependeat ab aliquo extrinſeco, in eius actu poteſt adiungi aliquid ratione cuius reddatur odioſus, & inappetibilis reſpectu ſubiecti,taliter, quod ipſum ſubiectum non ſolum non appetat prædictum actum, ad quem naturaliter inclinatur: ſed potius appetat oppoſitum illi. v.g. omnis homo naturaliter appetit eſſe, taliter, quod prædictus appetitus ſit intrinſecus,& propria eius paſſio: ſed aliquando huic actui eſſendi coniunguntur aliquæ miſeriæ,ratione quarum actus eſſendi redditur odioſus, & inappetibilis; immò oppoſitum iſti actui, ſcilicet non eſſe,redditur appetibile, & iucundum: multi enim homines ſunt, qui deſiderant non eſſe. Ita dicimus in propoſito argumenti, quòd cum iſta inclinatio in ſcientiam, & in Logicam artificialem ſit propria paſſio hominis dependens ab aliquo extrinſeco,eius actui poteſt coniungi aliquid,ratione cuius redditur odioſus, & inappetibilis, vnde ſunt multi homines qui propter difficultatem,& laborem ſtudij non appetunt ſcientiam, quam aliàs appeterent, niſi actui ſtudij ſcientiarum, & Logicæ non coniungerentur huiuſmodi labores, & difficultates. Et præterea, quia talis inclinatio, ſeu propēſio eſt dependens ab aliquo extrinſeco,non poterit illa habere ſuum actum independenter ab illo extrinſeco. v g. licet lapis habeat inclinationem ad centrum, quia tamen motus talis inclinationis dependet ab extrinſeco proijciente, ſi non fuerit proiectus, numquam fertur deorſum: ſimiliter materia prima, quamuis habeat inſitam propenſionem ad omnes formas, nullam tamen in ſe recipit, niſi adiuuetur à generante. Ità dicimus etiam in caſu argumenti,quod quamuis Logica artificialis conueniat homini neceſſario ratione formæ ab intrinſeco,quia tamen dependet ab aliquo extrinſeco agente, nimirum à præceptore tradente, non poterit ſine ipſius præſidio recte acquiri.

¶ Secvndo reſpondetur in forma ad argumentum diſtinguendo antecedens. Talis inclinatio in Logicam non conuenit omni homini, qui non ſit monſtrum in genere intelligibili,nego antecedens; concedo tamen illud, ſi talis homo in genere intelligibili ſit monſtrum. Explicatur hoc ſupponendo, quòd quemadmodum in genere phyſico cōtingunt aliqua monſtra,quæ dicuntur ea,quibus aliqua perfectio naturaliter debita deeſt: v.g. inter homines inueniuntur eunuchi, quibus deeſt aliqua perfectio hominibus debita, quæ eſt proprietas hominis,ſcilicet potentia generatiua. Ita etiam in genere intelligibili contingunt monſtra, quibus deeſt aliqua perfectio intelligibilis naturaliter debita, vt propria paſſio,

Digitized by Google

vt ſunt omnes illi homines, quibus inclinatio in ſciẽtiam deeſt. Huiuſmodi enim appellandi ſunt monſtra in genere intelligibili; & ideò monſtra in genere intelligibili dicẽdi ſunt homines barbari, qui non appetunt ſcientiam; & ideò non mirum, quod eis non conueniat inclinatio in ſcientiam, quæ tamen alijs conuenit tamquam propria paſſio; ſicut potentia generatiua, quæ eunuchis non conuenit: conuenit tamen alijs hominibus, vt propria paſſio. Hæc doctrina colligitur ex D. Tho. 1. Metaph. in principio, & 1. con. gen. cap. 4. vbi aſſerit eſſe aliquos homines, qui propter complexionem, & indiſpoſitionem intellectus, & propter alias cauſas, quas ibi refert, impoſſibile eſt, quod in ſcientiam inclinentur, & illam adipiſcantur; quòd autem prædicti homines monſtra appellentur in genere intelligibili, ex eodem D. Thoma colligitur, qui vt refert Flandria 5. Metaph. q. 2. ar. 1. in corpore, hæc verba dicit loco allegato. Pœnitus ab humana natura degenerat, qui ſcientiam non deſiderat.

¶ Tertio reſpondetur in forma ad argumentum diſtinguẽdo ſimiliter antecedens. Talis inclinatio non conuenit omni homini moraliter conſiderato, concedo antecedens, metaphyſicè conſiderato, nego antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, quòd de homine poſſumus dupliciter loqui, & metaphyſicè, & moraliter. multa enim conceduntur homini metaphyſicè loquendo, quæ moraliter denegantur, cuius ratio eſt. Nam metaphyſicus ſolum conſiderat eſſentiam hominis, & paſſiones, abſtrahendo à difficultatibus, ideòq. ad plus ſe extendit eius conſideratio, quàm conſideratio philoſophi moralis, qui non attendit eſſentiam hominis, ſed difficultates, & impedimẽta, quorum ratione illi multa ſunt impoſſibilia; & ideò, licet moraliter loquẽdo propter multa impedimenta, & varias difficultates multis hominibus inclinatio in ſcientiam, ſiuè in Logicam non conueniat, tamen metaphyſicè, attendendo ad eorum naturam, abſtrahendo ab omnibus difficultatibus optimè eis conuenit prædicta inclinatio, tamquam propria paſſio.

¶ Qvarto reſpondetur in forma diſtinguendo idem antecedens; talis inclinatio non conuenit omni homini per ſe, nego antecedens, concedo tamen illud, per accidens.

¶ Ad tertivm dicendum benè ibi dictum eſſe, quod videlicet inclinatio Angeli in Logicam eſt diſtinctæ ſpeciei ab inclinatione hominis in eandem Logicam. Quomodo autem ſint diſtinctæ ſpeciei, patebit quæſtiuncula ſequenti.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd pètit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA.

Ad Quartum.

Vtrùm intellectus Angeli, & animæ rationalis ſint eiuſdem ſpeciei, ſaltim in ratione potentiæ intellectiuæ.

Pro explicatione tituli quæſtiunculæ. Obſeruandum eſt, quòd intellectus Angeli & animæ intellectiuæ cõſiderari poſſunt dupliciter, vno modo, vt potentiæ intellectiuæ ſunt, & quatenus reſpiciunt obiectum; alio modo conſiderari poſſunt, vt ſunt proprietates, & paſſiones talis naturæ, ſcilicet hominis, vel Angeli. Si ſecundo modo conſiderentur, omnes conueniunt in hoc, quòd ſpecie eſſentialiter diſtinguantur, ſicut diſtinguuntur naturæ, quarum ſunt proprietates, & arguit à poſteriori quidem diſtinctionem ſpecificam in naturis. At verò ſi primo modo conſiderentur, eſt maxima controuerſia inter doctores; an ſint eiuſdem ſpeciei, an verò ſpecie diſtinguantur. Quare in præſenti diſputandum erit. An, licet intellectus Angeli, & animæ intellectiuæ, qui in ratione proprietatum ſpecie diſtinguuntur, diſtinguantur etiam ſpecie in ratione potentiæ intellectiuæ. Hoc ſuppoſito, videtur, quòd in ratione potentiæ diſtinguantur.

¶ Primo arguitur argumento quarto huius articuli.

¶ Secundo arguitur, auctoritate D. Tho. 1. p q. 79. ar. 8. ad 3. vbi dicit, quod vis cognoſcitiua Angelorum nõ eſt alterius

gene-

Digitized by Google

generis à vi cognoſcitiua rationis, ſed comparatur ad ipſam, ſicut perfectũ. Ex qua auctoritate efficax argumentum colligitur ad probandam partem affirmatiuam huius quæſtiunculæ. Nam quæ differunt pœnes perfectum, & imperfectum nequeunt ſpecie eſſentialiter differre: perfectum enim, & imperfectum non variant ſpeciem: ergo.

¶ Tertio arguitur. Operatio intellectus Angeli, & operatio intellectus animæ ſunt eiuſdem ſpeciei, ſcilicet intelligere: ergo intellectus Angeli, & animæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Conſequentia patet, tũ quia ea, quorum eadem eſt operatio propria & naturalis, ſunt eadem; tum etiam quia potentiæ diſtinguuntur pœnes ordinem ad actus: ergo ſi actus, & operationes ſunt eiuſdem ſpeciei, & potẽtiæ erunt eiuſdem ſpeciei.

¶ Dices, quod intelligere animæ, & intelligere Angeli diſtinguuntur ſpecie, quia intelligere animæ eſt cum diſcurſu, intelligere verò Angeli eſt ſinè diſcurſu.

¶ Quarto arguitur contra. Idem intellectus animæ intelligit ſine diſcurſu prima principia, & cum diſcurſu concluſiones: ergo intelligere cum diſcurſu, & ſinè diſcurſu non ſunt operationes ſpecie diſtinctæ. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur. Quia operationes ſpecie diſtinctæ non poſſunt eidem potentiæ ſecundum ſpeciem conuenire.

¶ Quinto arguitur. Anima ſeparata nõ eſt alterius ſpeciei à ſe ipſa coniuncta corpori: ſed anima, vt ſeparata intelligit ſine diſcurſu, vt coniuncta intelligit cum diſcurſu: ergo licet intellectus animæ ſit cum diſcurſu, ipſa nõ erit alterius ſpeciei ab Angelo, qui intelligit ſinè diſcurſu.

¶ Sexto arguitur. In communi opinione omnium fere Doctorum potentia viſiua hominis, & equi, etſi in ratione proprietatum ſpecie diſtinguantur propter diuerſitatem ſpecificam naturarum, quarum ſunt proprietates; tamen in ratione potentiæ ſunt eiuſdem ſpeciei, propter vnitatem ſpecificam obiecti, quod eſt coloratum: ergo ſimiliter intellectus Angeli, & hominis, etſi in ratione proprietatum ſpecie diſtinguantur; tamen propter vnitatem ſpecificam obiecti in ratione potentiæ erunt eiuſdem ſpeciei.

¶ In hac Quæſtiuncula pro explicatione veritatis

¶ Dico primo. Probabile eſt aſſerere, quòd intellectus Angeli, & intellectus hominis in ratione potẽtiæ intellectiuæ nõ diſtinguantur ſpecie. Hæc concluſio probatur auctoritate aliquorum Thomiſtarum, & argumentis factis in principio. Et pro maiori eius intelligentia, Obſeruandum eſt, quod potentia dicit duplicem ordinem, alium ad principium à quo eſt & alium ad obiectum, quod reſpicit, &, vt docet Ferra. 2. cont. gent. cap. 94. alium ordinem dicit potentia intellectiua ad obiectum cognitum, & alium ad cognoſcentem. Similiter etiam intelligere, ſcilicet actus, importat hunc duplicem ordinem, & licet ſecundum ordinem, quẽ dicunt potentiæ ad obiectum aliquando ſint eiuſdem ſpeciei; tamen hæc identitas non arguit identitatem principij, quia principium reſpiciunt ſecundum alium ordinem. Vnde ex eo, quòd potentiæ ſint eiuſdem ſpeciei in ratione obiecti, non arguit, quòd etiam principia debeant eſſe eiuſdem ſpeciei.

¶ Dico ſecundo. Probabile etiam eſt aſſerere, quod intellectus Angeli, & intellectus animæ rationalis, etiam in ratione potentiæ, diſtinguantur ſpecie. Hæc concluſio probatur auctoritate Doctorum, qui illam tenent, & etiam ratione.

¶ Primo probatur. Illæ potentiæ in ratione potentiæ diſtinguuntur ſpecie, quarum actus, ad quos eſſentialiter dicunt ordinem, ſpecie diſtinguuntur: hoc enim eſt diſtingui in ratione potentiæ: ſed operationes, ſiuè actus, ad quos ordinantur huiuſmodi potentiæ intellectiuæ, ſpecie diſtinguũtur: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ, & Minor probatur, & ſimul explicatur. Nam certum eſt diuerſum eſſe intelligere animæ, & Angeli, ſed hæc diuerſitas non conſiſtit in hoc, quod intelligere Angeli eſt ſine diſcurſu, intelligere verò animæ eſt cum diſcurſu; ſed diuerſitas eſt, vt colligitur ex D. Thom. 2. con gen. c. 94. quod anima intelligit à phantaſmatibus accipiendo; at verò Angelus non ita intelligit, cũ non habeat organa corporea, & hæc eſt eſſentialis differentia inter intellectum Angeli, & animæ rationalis: ergo.

¶ Se-

¶ Secundo probatur concluſio. Potentiæ ſpecie diſtinguuntur in ratione potentiæ, quia non habent idem formale obiectum: ſed potentia intellectiua animæ, & Angeli non habent idem formale obiectum: ergo. Minor probatur, potentiæ quæ habent actus ſpecie diſtinctos non poſſunt habere idem obiectum formale; nam actns dicuntur ſpecie diſtincti pœnes ordinem ad diſtincta obiecta formalia; ſed, vt probatum eſt actus ſeù intelligere Angeli, & animę diſtinguuntur ſpecie: ergo.

¶ Sed pro maiori explicatione huius concluſionis; obſeruandum eſt cum D. Thoma in 2. ſententiarum. diſt 3. q. 1. art. vltimo, quod vltimæ differentiæ eſſentiales rerum ſunt nobis ignotæ; & ideò colligimus differentias rerum à poſteriori, ſiuè per proprietates, vt v. g. explicamus vltimam differentiam equi per hinnibile, quod eſt proprietas eius: & differentiam leonis per rugibile, &c. & aliquando explicamus vltimam differentiam per operationes, & ita contingit in præſenti. Nam vltima differentia Angeli, & animæ eſt multis ignota. Quare à poſteriori per operationes diuerſas, ſcilicet per diuerſum intelligere, explicamus vltimas differentias. Vnde dicimus, (vt docet etiam expreſſe D. Tho.) quod differentia, per quam anima ſpecie diſtinguitur ab Angelo, eſt, quia anima intelligit à phantaſmatibus accipiendo: non autem Angelus. Ex quo colligitur, quod intelligere Angeli, & animæ ſpecie diſtinguantur: & conſequenter, quod potentiæ horum actuum, etiam ſpecie diſtinguantur in ratione potentiæ: hoc enim (vt dictum eſt) eſt diſtingui in ratione potentiæ.

¶ Sed contra hanc doctrinam eſt difficile argumentum. Nam iuxta illam ſequitur per bonam conſequētiam, quod anima ſeparata, ſit ſpecie diſtincta à ſe ipſa, vt eſt coniuncta corpori: hoc tamen non eſt d cendum: ergo. Sequela patet. Quia anima, vt eſt in corpore, intelligit accipiendo à phantaſmatibus, vt verò eſt ſeparata non ita intelligit: ergo.

¶ Sed reſpondetur facile in forma negando ſequelam. Ad probationem diſtinguo antecedens; vt ſeparata non habet intelligere accipiendo à phantaſmatibus per accidens, concedo antecedens; per ſe, nego antecedens: & ideo negatur etiam conſequentia. Explicatur hoc ſupponendo, quod quando diſtinctio ſpecifica à poſteriori ex operationibus deſumitur, ſemper deſumitur ex operationibus, quæ per ſe, & connaturaliter conueniunt ſubiecto; non autem ex illis, quæ per accidens ſubiecto competunt. Cum ergo animæ intellectiuæ per ſe conueniat intelligere à phantaſmatibus accipiendo, ſicut illi per ſe conuenit, quod ſit corpori vnita, & ſicut accidit animæ, quod ſit à corpore ſeparata, vt dicitur 1. p. q. 89 art 1. ita accidit illi intelligere per ſpecies participatas à diuino lumine, & non a phantaſmatibus. Et licet eadem ſit natura animæ ſeparatæ, & vnitæ corpori, quantum ad rationem ſpeciei, vt docet D. Thom. de verit. q. 19. art. 1. ad quintum: tamen non habet eundem modum eſſendi, ac per conſequens, nequè habet eundem modum operandi: modus enim operandi, ſequitur modum eſſendi Quare ita intelligere, non à phantaſmatibus accipiendo, non facit diſtinctionem ſpecificam in ipſa anima, vt ſeparata, & vt coniuncta: facit tamen in Angelo reſpectu animæ, quia Angelus per ſe habet intelligere, non à phantaſmatibus accipiendo.

¶ Ad primum argumētum ergo, quod erat quartum argumentum principale huius articuli, patet ex dictis, quomodo videlicet intellectus Angeli, & intellectus hominis habeant diuerſum obiectū formale. Nam obiectum formale intellectus Angeli eſt ens verum, reale, naturale, creatum, intelligibile abſque abſtractione à phantaſmatibus: obiectum verò intellectus hominis eſt idem ens verum, reale, naturale, creatum, intelligibile tamen, quantum eſt ex natura ſua abſtrahendo à phantaſmatibus.

¶ Ad ſecundum argumentū reſpondetur in forma negādo antecedēs. Ad probationē dicimus, ꝙ ea, quæ diſtinguūtur pœnes perfectū, & imperfectum non diſtinguuntur ſpecie accidentaliter, ſed eſſentialiter, ſi perfectum, & imperfectum teneat ſe ex parte naturæ rei, quod tunc contingit, quando manente eadem re

non poteſt tranſire in aliam, & ita contingit in caſu noſtri argumenti. Explicatur hoc exemplis. Nam Ariſt. cap. de qualitate aſſignat quatuor ſpecies qualitatis, & in prima conſtituit habitū,& diſpoſitionem: in tertia verò paſſionem & paſſibilem qualitatem. At habitus,& diſpoſitio in ſententia probabiliori diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter,& tamen ſolum pœnes perfectum,& imperfectum, ſeù pœnes magis, & minus diſtinguuntur. Cæterum paſſio, & paſſibilis qualitas, licet diſtinguantur pœnes facile, & difficile tranſiens,ſeù pœnes perfectum, & imperfectum: tamen non diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter, ſicut diſtinguuntur habitus, & diſpoſitio; ſed hoc non ex alia ratione prouenit niſi, quia in prima ſpecie facile,& difficile tranſiens; perfectum, & imperfectum, tenet ſe ex parte rei, ſcilicet ex parte habitus,& diſpoſitionis. Verum in tertia ſpecie, non tenet ſe ex parte rei, ſed ex parte ſubiecti,& ita perfectum, & imperfectum in prima ſpecie, cauſat diuerſitatem ſpecificam,non autem in tertia ſpecie. Ita proportionabiliter dicimus in noſtro propoſito.

¶ Ad tertium, quartum, & quintum argumentum patet euidenter ex dictis.

¶ Ad ſextum, & vltimum argumentū reſpondetur,quod multi ex Doctoribus, qui aſſerunt ſecundam concluſionem, concedunt antecedens,& negant conſequentiam. Et ratio illorum eſt, quia potentiæ viſiuæ hominis, & equi habent idem obiectum formale, & operationes vtriuſque potentiæ, non diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter; quod tamen non cōtingit reſpectu intellectus Angeli,& animæ,vt iam explicatum eſt. Alij verò docent, quod potentia viſiua hominis, & equi non ſolum ſunt eiuſdem ſpeciei in ratione potentiæ, ſed etiam in ratione proprietatum,& hoc dicunt ex eo,quod principia, ex quibus oriuntur huiuſmodi potentiæ, ſunt eiuſdem rationis. Inquiunt enim,quod potentia viſiua hominis, & leonis non oriuntur ex principijs ſpeciei, ſed ex principijs generis; videre enim conuenit homini, quatenus animal eſt,& non quatenus homo eſt. Cum autem homo,& leo vniuocè conueniant in ratione animalis: ideò potentia viſiua vtriuſque, etiam, vt proprietas, eſt eiuſdem rationis. Hanc concluſionem, vt probabilem, admittit M. Bañes prima par.q.77.art.5.dub.vnico in ſolutione ad ſecundum.

¶ Ad rationes verò,quæ militant contra primam concluſionem, & probant ſecundam, reſpondetur facile.

¶ Ad primam reſpondetur, quod quidem intelligere Angeli, & animæ diſtinguuntur ſpecie,non ex parte obiecti, ſed ex parte principij. Et prætereà etiam diſtinguuntur ex parte ſpeciei intelligibilis, quæ in Angelis eſt alterius rationis,à ſpecie intelligibili, quæ eſt in anima per abſtractionē intellectus agentis: ex hoc tamen non ſequitur,quod potentiæ intellectiuæ vtriuſque diſtinguantur ſpecie in ratione potentiæ, ideſt quatenus reſpiciunt obiectum.

¶ Ad ſecundam rationem reſpondetur eodem modo. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad quintum principale dicēdum, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod appetitus, ſeù inclinatio poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo per modum actus primi. Alio modo per modum actus ſecundi, quatenus eſt completa, & terminata per ſuum terminum. Si appetitus conſideretur primo modo, oritur quidem ex priuatione. Vnde quando homo iam adeptus eſt Logicam, non habet appetitum, & inclinationem in illam,per modum actus primi Appetitus vero ſecundo modo, non oritur ex priuatione; quin potius includit terminum talis inclinationis, & ita talis appetitus ſemper conuenit, ſiuè per modum actus primi, ſiue per modum actus ſecundi completus, & terminatus per ſuum terminum. Quinimmò appetitus, vt dicit ſuum terminum, eſt appetitus completus. Sicuti potentia dum eſt coniuncta ſuo actui, non admittit rationem potentiæ, ſed potius dicit rationem completam,& reductam in actu. Ita dicimus in noſtro propoſito.

¶ Ad sextvm dicendū negando antecedens Ad probatiōem dicimus, quod licet collectio omnium ſcientiarum, collectiuè

lectiuè ſit impoſſibilis homini, viribus naturæ tantùm pro iſto ſtatu: tamē diuiſiuè acquiri poteſt:& hoc ſufficit ad hoc, vt homo habeat naturalem inclinationē, tamquam propriam paſſionem in ſcientiam. Sed pro maiori explicatione eorū, quæ in argumento dicuntur. Obſeruādū eſt,quod cum ens intentionale,ſeù intelligibile nihil aliud ſit,quam imitatio entis realis,& phyſici; proportionabiliter, quæ in entitate reali, & phyſica contingunt, ita etiam in intentionali, & intelligibili debent reperiri. Quemadmodum enim in ente phyſico reperitur materia prima,quæ eſt pura potentia, cum appetitu ad formas, inter quas, forma corporeitatis eſt prima, quæ afficit, & actuat ipſam materiam, eſtquè medium neceſſarium,& vniuerſale reſpectu omnium formarum; taliter, quod formæ omnes non poſſint in materiam primam introduci, ſine media forma corporeitatis, cuius proprium eſt, non ſolum actuare materiam primam,ſed diſponere eandē, vt recipiat cæteras formas. Vnde non ſolum appetitus materiæ primæ in formam in communi,eſt propria paſſio,ſed etiam appetitus in formam corporeitatis. Ita proportionabiliter dicendum eſt in genere intelligibili, in quo reperitur pura potentia, ſcilicet intellectus noſter, qui vt dicit Ariſt. eſt tamquam tabula raſa,in qua nihil eſt depictum; ſimiliter reperiuntur formæ intelligibiles actuantes ipſum intellectum, ad quas ipſe habet naturalem inclinationem, quæ eſt propria paſſio eius. Inter ſcientias autem ſeù formas reperitur quædam forma, ſeù ſcientia proportionabiliter ad formam corporeitatis ampliſſima,& vniuerſalis, ſine qua nullatenus cæteræ formæ,ſeù ſcientiæ intellectum actuare,ſeù informare valent:& hæc eſt Logica,quæ ita eſt ſcientia vniuerſalis, appellata hoc modo ab Ariſt. & ab omnibus Metaph. præcipuè à D.Thom.4.Metaph.lect.4.vt ſine illa nullæ ſcientiæ poſſint acquiri,vt videbimus articulo ſequenti, ac proinde Logica eſt prima omnium ſcientiarum acquiſitione. Vnde quemadmodum non ſolum appetitus materiæ in formam in communi,eſt propria paſſio, ſed etiam appetitus in formam corporeitatis; ita Proportionabiliter eſt dicendum, quod appetitus intellectus,qui eſt pura potentia in genere intelligibili, non ſolum eſt propria paſſio reſpectu ſcientiæ in communi,ſed etiam reſpectu Logicæ,quæ eſt forma, ſeù ſcientia quædam, non ſolum perficiens, & actuans intellectum: ſed etiam diſponens ipſum, vt cæteras formas intelligibiles, ſeù ſcientias recipiat, ſicut de forma corporeitatis dictum eſt. Vtrùm autem homo maiorem inclinationem habeat ad Logicam, quam ad cæteras ſcientias. Partem affirmatiuam docet Maſius ſect. 2. q. 1. concluſ. 3. Dicendum tamen eſt; quod cum Logica appetatur tamquam medium, & inſtrumentum ad cæteras ſcientias acquirendas, & cæteræ ſcientiæ ſpeculatiuæ appetantur propter ſe ipſas, aſſerendum neceſſario eſt, quod magis inclinatur homo in cæteras ſcientias, quam in ipſam Logicam. Quod quidem patet. Quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis:& finis magis appetitur,quam medium ordinatum ad illum: ergo maior eſt appetitus aliarum ſcientiarum, quam ipſius Logicæ.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Logica artificialis ſit ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod Logica artificialis non ſit ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas. Illud eſt ſimpliciter neceſſarium ex parte finis, ſine quo finis acquiri non poteſt:ſed ſine Logica artificiali reliquæ ſcientiæ poſſunt comparari: ergo Logica artificialis non erit ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas. Maior cum conſequentia ſunt notæ.Minor probatur. Nam ſeptem ſapientes Græci, & alij plures fuerunt periti Philoſophia:& hoc patet ex Ariſt. qui inquit ſe fuiſſe inuentorem; vt colligitur ex illis verbis in vltimo elencorum, de arte Syllogiſtica nihil habuimus, quod diceremus, ſed longo tem-

Digitized by Google

pore inſudauimus, vt eam ad artem redigeremus: verba Ariſtotelis ſunt iſta: *De ſyllogiſmis autem omnino nihil habuimus prius aliquid quicquam quod diceremus, quàm mora perquirentes, multo tempore inſudauerimus*: ergo ſine Logica artificiali reliquæ ſcientiæ poſſunt acquiri.

¶ Secvndo præterea. Habitus non dantur ad ſimpliciter operandum, ſed ad melius operandum, ſed Logica artificialis eſt habitus noſtris actibus acquiſitus: ergo non datur ad ſimpliciter operandum, ſcilicet ad acquirendas alias ſcientias: ergo Logica artificialis ſolum erit neceſſaria ad acquiſitionem ſcientiarum ſecundum quid, & ad melius eſſe, non autem ſimpliciter.

¶ Tertio præterea: Lumine ſolum naturali poſſumus habere aſſenſum ſcientificum: ergo ſine Logica poſſumus acquirere ſcientiam, & conſequenter Logica artificialis non erit ſimpliciter neceſſaria ad acquiſitionem ſcientiæ; quia medium ſimpliciter neceſſarium, illud eſt, ſine quo finis, cuius eſt medium acquiri non poteſt. Antecedens verò probatur primo. Lumine naturali ſolũ poſſumus, immò de facto aſſentimur veritati præmiſſarum, & bonitati conſequentiæ: igitur lumine ſolum naturali poſſumus habere aſſenſum ſcientificum. Antecedens probatur, quo ad ſecundam partem: de prima enim nulla eſſe poteſt difficultas: præmiſſæ enim cum ſint prima principia, notæ ſunt lumine naturali, bonitas conſequentiæ. v. g. de Barbara, non eſt demonſtrabilis per aliam: ergo cognoſcitur lumine naturali. Antecedens probatur primo. Quia nulla alia conſequentia eſt certior conſequentia de Barbara: ergo non eſt demonſtrabilis per aliam. Conſequentia patet, quia demonſtratio ex notioribus eſſe debet. Secundo probatur etiam idem antecedens. Quia demonſtratio per quam probaretur, eſſet eiuſdem rationis; quia ſimiliter eſſet in primo modo primæ figuræ: ergo per illam probari, ſeu demonſtrari non poteſt. Sint exempla huius argumenti. iſta v. g. eſt prima conſequentia in ſcientia de homine. Omnis homo eſt riſibilis, omne animal rationale eſt homo: ergo omne animal rationale eſt riſibile. Dicimus ergo, quod bonitas iſtius conſequentiæ eſt nota lumine naturali. Nam intellectus non poteſt demonſtrare illam per aliam, quia illa etiam erit conſequentia de Barbara, aut in Darij, v. g. ſi dicas omnis conſequentia de Barbara eſt bona, ſed omnis conſequentia, quæ conſtat ex propoſitionibus vniuerſalibus affirmatiuis, quarum medium ſubijcitur in maiori, & prædicatur in minori eſt conſequentia de Barbara: ergo omnis huiuſmodi conſequentia eſt bona. Ecce quomodo probaretur per aliquam conſequentiam, quæ eſſet eiuſdem rationis: ergo.

¶ Qvarto præterea: & confirmatur magis argumentum præcedens. Si non habenti Logicam, fiat talis demõſtratio, ſcilicet, omne animal eſt ſubſtantia, leo eſt animal: ergo leo eſt ſubſtantia: Statim ſolo lumine naturali aſſentitur veritati præmiſſarum, & bonitati conſequentiæ, vt patet: ergo ſine Logica poteſt quis habere aſſenſum ſcientificum, ac per conſequens ſcientiam: ergo Logica non erit medium ſimpliciter neceſſarium ad ſcientiam acquirendam.

¶ Dices, quod ſolo lumine naturali, poteſt quis acquirere ſcientiam in eſſe imperfecto: aſſentiendo videlicet vni, vel alteri concluſioni; non verò poteſt ſine Logica acquirere ſcientiam in eſſe perfecto, quantum ſcilicet ad aſſenſum multarum concluſionum.

¶ Qvinto præterea, & arguitur contra. Poſtquam intellectus habuit aſſenſum ſcientificum circa vnam, vel alterã concluſionem, videlicet circa primam, vel ſecundam, fit magis habilis, & magis perficitur; intellectus enim intelligendo perficitur: ergo melius poterit aſſentiri tertiæ, & quartæ; Et tunc rurſus; quia magis perficitur, melius poterit aſſentiri quintæ, & ſextæ, & ſic de ſingulis: ergo ſi concedatur, quod ſine Logica poteſt aliquis cum ſolo lumine naturali, aſſentiri vni, vel alteri concluſioni; concedendum etiam erit, quod poterit aſſentiri omnibus, ac per conſequens poterit ſine Logica acquirere ſcientiam, etiam in eſſe perfecto, & quantum ad omnes concluſiones illius ſcientiæ.

¶ Sexto præterea, & arguitur contra

Digitized by Google

tra eandem ſolutionem. Quia ex illa ſequitur, quod Logica ſit neceſſaria ſimpliciter ad acquirendas cæteras ſciẽtias, tantum extenſiuè, & non entitatiuè, conſequens non eſt dicendum: ergo. Sequela probatur: Logica non eſt neceſſaria ad acquirendas cæteras ſcientias in eſſe imperfecto, videlicet ad acquirendam vnã, vel alteram concluſionem, ſeù demonſtrationem, per quam generatur ſcientia: nam quælibet demõſtratio generat ſciẽtiam; ſed ſolùm eſt neceſſaria ad acquirendas cæteras ſcientias in eſſe perfecto, ideſt ad acquirendas omnes demonſtrationes, quæ ſunt in talibus ſcientijs: ſed hoc eſt, eſſe neceſſarium ad acquirendas ſcientias tantùm extenſiuè, & non entitatiuè: ergo.

¶ Septimo præterea, & arguitur cõtra eandem ſolutionem. Illud, quod eſt neceſſarium ad aliquid ſecundum eſſe perfectum, & non ſecundum eſſe entitatiuum, non dicitur abſolutè, & ſimpliciter neceſſarium, vt patet ex diffinitione neceſſarij ſimpliciter: ergo ſi Logica ſolũ eſt inſtrumentum neceſſarium ad acquirendas cæteras ſcientias, tantum ſecundum eſſe perfectum, profecto non erit dicenda ſimpliciter neceſſaria, ſed tantum erit neceſſaria ſecundum quid.

¶ Octavo præterea. Si Logica artificialis eſſet ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas, ſequeretur, quod ipſa primo loco eſſet addiſcenda, conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet. Minor verò probatur. Nam idem eſt ordo prioris, & poſterioris inter ſcientias, qui reperitur inter obiecta earum: ſed ens rationis, quod eſt obiectum Logicæ, eſt poſterius in genere entis, tum etiam in genere ſcibilis ipſo ente reali, quod eſt obiectum cæterarum ſcientiarum: ergo. Minor patet, quia ens rationis in genere entis dependet ab ente reali, & etiam in genere ſcibilis: nam non cognoſcitur niſi per ſpeciem entis realis, vt demonſtrabimus lib. 2. q. 3. art. 3. ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomę in principio primi libri poſteriorum, vbi docens, *Hominum genus arte, & rationibus viuere*, inquit, in tota prima lectione, *Logicam eſſe neceſſariam ad aliarum ſcientiarum acquiſitionem*: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ Conclvsio vnica. Logica artificialis eſt ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas. Hanc concluſionem docens plures Thomiſtæ; præcipuè Soto in ſua Logica. q. 1. procemiali concluſione ſecunda, vbi multis argumentis eam probat; Eſt etiam hæc concluſio expreſſa D. Auguſt. lib. 2. de ordine cap. 13. vbi dicit. *Diſciplina diſciplinarum (quam dialecticam vocant) hæc docet docere, hæc docet diſcere, in hac ſeipſam ratio demonſtrat, atque aperit, quæ ſcit quid velit, quid valeat, ſcit ſcire, ſola ſcientes facere poteſt*. In quibus verbis D. Auguſtinus expreſſe aſſerit, ſine Logica alias ſcientias acquiri non poſſe.

¶ Et pro intelligentia huius concluſionis, ſupponendũ eſt, quod diximus articulo præcedenti, ꝙ Logica eſt duplex, alia naturalis, & alia artificialis, &c. In hac ergo noſtra concluſione loquimur de Logica artificiali: nam Logica naturalis certum eſt, quod eſt ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirẽdas.

¶ Secvndo obſeruandũ eſt, quod neceſſariũ ex ſuppoſitione finis eſt duplex. Aliud enim eſt neceſſarium ſimpliciter, & aliud eſt neceſſarium ſecundum quid, ſiuè ad melius eſſe. Neceſſarium ſimpliciter eſt id, ſine quo finis conſequi non poteſt, vt cibus ad vitam eſt neceſſarius ſimpliciter. Neceſſarium verò ſecundum quid, eſt id, ſine quo finis commodè acquiri non poteſt, vt equus ad iter, eſt neceſſarius ſecundum quid, vt commodè fiat. Hoc ſuppoſito concluſio noſtra loquitur de neceſſario ſimpliciter.

¶ Primo ergo probatur concluſio. Scientia nequit acquiri ſine perfecta cognitione demonſtrationis, in quà probatur paſſio de ſubiecto per veras cauſas; nam hæc eſt, quæ generat ſcientiam: ſed perfecta, & vera cognitio demonſtrationis, ſine Logica non habetur, quia in Logica docetur, quid ſit demonſtratio, ſeù ſyllogiſmus, quid ſit ſubiectum, quid propria paſſio, &c ergo.

¶ Secvndo probatur concluſio. Aſſenſus ſcientificus non poteſt haberi, niſi cognoſcatur formaliter bonitas conſe-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

quentiæ; nam cognitio bonitatis conſequentiæ, & aſſenſus illius, eſt vnum inter prærequiſita prioriſticè ante quamlibet cognitionem; nam ſicut ante quamlibet cognitionem poſterioriſticè, præcognoſcendum eſt, an ſit ſubiectum, & quid ſit, & an præmiſſæ ſint veræ; & quid nominis ſit paſſio; ita ante quamlibet cognitionem ſcientificam prioriſticè, neceſſario præcognoſcenda eſt bonitas cõſequentiæ. Sed bonitas conſequentiæ, an illa videlicet ſit bona, vel mala, non poteſt cognoſci ſine Logica, quia in illa habetur, quænam ſit bona, & quænam ſit mala conſequentia; & an conſequentia de Barbara ſit bona, & directe concludat, &c. ergo ſine Logica impoſſibile eſt, quod acquiratur aliqua ſcientia, & habeatur aſſenſus ſcientificus alicuius concluſionis. Hæc concluſio magis demonſtrata manebit ex his, quæ dicemus quæſtiunc. prima huius art. ad tertium.

¶ Ad primum ergo dicendum, negando Minorem. Ad probationem dicimus Ariſt. non dixiſſe ſe fuiſſe inuentorem Logicæ, ſed fuiſſe primum, qui eam ad artem redegit, & ita illi ſapientes verè Logicam artificialem habuerunt.

¶ Ad secundum dicendum, quod illa maior argumenti ſimpliciter, & abſolutè eſt falſa, quia ſunt multæ qualitates habituales in ordine naturali, quæ dantur ad ſimpliciter operandum, vt patet de ſpecie intelligibili in ordine ad cognitionis actum, & de calore ſine quo digerere non poſſumus.

¶ Ad tertium dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, valde neceſſariam pro intelligentia huius materiæ: vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I. Ad Tertium.

Vtrùm ſolo lumine naturali poſſit quis habere aſſenſum ſcientificum circa aliquam cõcluſionẽ, ſeu aſſẽtiri bonitati cõſequẽtiæ.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento tertio huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Nam ſi fiat alicui ignaro Logicæ demonſtratio aliqua clariſſima, in qua, & principia, & conſequentiæ bonitas, ſint lumine naturæ cognita, vt ſi fiat de aliquo ſubiecto prima demonſtratio, quæ de illo haberi poteſt, ſtatim aſſentietur maiori, & concluſioni ex neceſſitate: ergo generabitur ſcientia. Conſequentia probatur. Quia demonſtratio generat ſcientiam. Minor verò probatur. Quia præmiſſis, & conſequentia euidenter cognitis, ex neceſſitate determinatur intellectus ad aſſenſum concluſionis: ergo.

¶ Tertio arguitur. Nam quando primo fuit acquiſita Logica ab aliquo, non fuit præſuppoſita alia Logica: ergo benè poteſt acquiri ſcientia ſecundum aliquam concluſionem ſine Logica, cum ſolo lumine naturali. Conſequentia probatur. Quia Logica eſt ſcientia: ergo ſi illa fuit acquiſita ſine præexiſtente Logica, cum ſolo lumine naturali, ſolo lumine naturali poterit quis habere aſſenſum ſcientificum circa aliquam concluſionem: ergo.

¶ Quarto arguitur. Aliquæ propriæ paſſiones, ita proximæ ſunt primis principijs, vt per naturale lumen facile attingi poſſint, & reſolui in eadem prima principia: & aliqua bonitas conſequentiæ, ita patens eſt, vt terminis explicatis, ſtatim cognoſcatur per lumen intellectus: ergo per hanc conſequentiam ita claram, paſſionem ſubiecti deducere poterit ex eiſdem principijs, & tunc generabitur habitus ſcientificus: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula propter argumenta facta præter primum, Sanchez, lib. 1. ſuæ Logicæ q. 2. concluſ. 3. docet, quod licet ſine dialectica poſſint acquiri aliæ ſcientiæ in eſſe imperfecto, non poſſunt tamen acquiri ſecundum eſſe perfectum. Et explicat hoc dictum, dicens, quod habere ſcientiam in eſſe imperfecto, eſt habere illam, prout inclinat ad vnam vel alteram concluſionem: habere autem illam ſecundum eſſe perfectum eſt illam habere, prout inclinat ad multas concluſiones, quas ſciens ſcit reſoluere in ſua principia. Et in ſolutionibus argumentorum præcipuè ad ſecundum eiuſdem quæſt. manifeſtè docet, quod ſo-

Digitized by Google

lo lumine rationis poteſt quis habere aſſenſum ſcientificum in ordine ad aliquam concluſionem, ſiuè reſpectu alicuius bonitatis conſequentiæ: & conſequenter docet, quod ſolo lumine naturali acquiritur Logica in eſſe imperfecto, ideſt ſecundum vnam, vel alteram concluſionem. Inquit enim ad ſecundum hæc verba: Et hoc modo primo fuit adinuenta ipſa Logica, nam per rationem naturalem, & per prima principia, acquiſita fuit prima concluſio, & ipſa prima concluſio, cum eodem principiorum habitu, deſeruiuit, vt acquireretur ſecunda; & ſic fuit acquiſita Logica in eſſe perfecto.

¶ Sed pro explicatione veritatis. Dico primo. Hæc præfata opinio Sanchez habet aliqualem probabilitatem.

¶ Probatur hæc concluſio. Nam illam docent communiter nonnulli Doctores Salmaticenſes. Et etiam conſtat omnibus argumentis factis in principio quæſtiunculæ: ergo.

¶ Dico ſecũdo, Valde probabilius, immò certum eſt, quod ſolo lumine rationis nullus poteſt habere aſſenſum ſcientificum circa aliquam concluſionem neque aſſentiri bonitati conſequentiæ, ſiuè concluſio ſit prima, ſiue ſecunda.

¶ Primo probatur hæc concluſio. Demonſtrationem Logicam, v. g. iſtam: omne vnum in multis prædicatur de multis, ſed genus eſt vnum in multis: ergo prędicatur de multis. Nemo ſcientificè acquirit ſine prima demonſtratione Logica, per quam aliquis demonſtrat conſequentiam iſtam eſſe bonam. Nam nullus poteſt habere aſſenſum ſcientificum circa aliquam concluſionem, niſi ſciat, & cognoſcat euidenter bonitatem conſequentiæ, ideſt concluſionem illam ſequi ex præmiſſis: ſed nemo poteſt ſcire bonitatem conſequentiæ propoſitæ, niſi ſciat: quod omnis demonſtratio procedens ex primis immediatis, &c. generat ſcientiam, quæ demonſtratio non habetur ſine Logica artificiali; ideò ſine Logica artificiali cum ſolo lumine naturali nõ poteſt acquiri demõſtratio Logica, & demõſtratio, quæ generat ſcientiã: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio. Nemo poteſt ſcire præfatam cõſequentiam eſſe bonam, illamq. eſſe in Barbara, niſi ſciat diſpoſitionem medij termini, & quomodo ſubijciatur in maiori, & prædicetur in minori; ſed hoc profectò non habetur ſine Logica artificiali: ergo.

¶ Tertio probatur concluſio. Demonſtratio non conuincit intellectum alicuius, niſi ille cognoſcat talem demonſtrationem eſſe bonam conſequentiam, nullumque defectum habere; ſed hoc ſcire nemo poteſt ſine Logica cum ſolo lumine naturali: ergo cum ſolo lumine naturali nequit haberi aſſenſus ſcientificus alicuius concluſionis, ſeù bonitatis conſequentiæ.

¶ Quarto probatur concluſio ſpecialiter impugnando modum dicendi Sanchez. Nam prima concluſio, & quinta concluſio ſunt eiuſdem rationis, & eiuſdem ſpeciei, quantum ad formam, ratione cuius Logica dicitur neceſſaria ad alias ſcientias acquirendas: non enim Logica eſt neceſſaria ad acquirẽdas alias ſcientias ratione materiæ, ſed ratione formæ: ergo intellectus ſolo lumine naturali, ſi nõ poteſt acquirere ſcientificè quintam concluſionem, nec primam acquirere poterit, cum ſit eadem ratio de vtraque, & conſequenter non poterit intellectus ſine Logica, ſolo lumine naturali habere aſſenſum ſcientificum alicuius concluſionis.

¶ Ex hac concluſione ſequitur, quod nullo modo poſſit acquiri Logica cum ſolo lumine rationis etiam in eſſe imperfecto, ideſt ſecundum vnam, vel alteram concluſionem.

¶ Ad argumenta ergo, quatenus militant contra hanc ſecundam concluſionem reſpondetur.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quod nullatenus bonitas conſequentiæ de Barbara eſt nota lumine naturali; ſed eſt demonſtrabilis per aliam demonſtrationem certiorem, non quidem ratione formæ, quia etiam erit conſequentia de Barbara, ſed certiorem ratione materiæ, ſcilicet præmiſſarum, quæ conſtabunt ex principijs notioribus, & vniuerſalioribus, quale eſt illud, dici de omni & dici de nullo. v. g. ſi dicas, omnis conſequentia de omni eſt bona conſequentia, omnis conſequentia de Barbara eſt de omni: ergo eſt bona. Iſta certior

Digitized by Google

tior eſt ratione materiæ, quia conſtat ex principijs certioribus. Et ſi aliquis interrogaret quo pacto cognoſcatur bonitas iſtius vltimæ conſequentiæ; reſpondendum erit, quod non cognoſcitur lumine naturali, ſed ipſa ſe ipſam eſſe bonam reflexiuè demonſtrat. Ad ſecundam probationem negandum eſt antecedens ſiuè præſuppoſitum, iuxta ſenſum ſecundæ concluſionis.

¶ Ad ſecundum argumentum, quod propoſuimus etiam pro ſecunda probatione minoris primi argumēti quæſtiunculæ ſecundæ in prologo, facilis eſt ſolutio, iuxta ſenſum primæ concluſionis; nam ipſa Logica ſecundum eſſe imperfectum eſt neceſſaria ſimpliciter ad acquiſitionem ſui ipſius ſecundum eſſe perfectum: ipſa autem ſecundum eſſe imperfectum acquiritur ſolo lumine naturali, vt iam explicatum eſt. Et hæc ſolutio habet fundamentum in D. Thom. 1.2 q. 74 art. 4. ad 3. qui docens diſpoſitionem neceſſariam ad introductionem alicuius ſcientię eſſe in duplici differentia, inquit; quandoque enim eſt idem cum re ad quam diſponit, licet ſecundum aliquam conſiderationem ab illa diſtinguatur. Et hoc modo ſcientia ſecundum eſſe imperfectum eſt neceſſaria ad ſeipſam ſecundum eſſe perfectum, tamquam diſpoſitio, nam imperfecta diſponitur, vt perficiatur. Sed profecto non eſt facilis ſolutio, iuxta ſenſum ſecundæ concluſionis: nam non facilè intelligitur, & explicatur, quomodo Logica, ſine alia Logica acquiratur, ſi ipſa eſt ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas, & ſine ipſa nullus poſſit haberi aſſenſus ſcientificus; nam ipſa Logica eſt ſcientia; & ideò ſequitur, quod non poſſit acquiri ſine ipſa, & ita, quod præſupponat ſe ad ſui generationem, quod eſt impoſſibile: quia ſi eſt, iam non generatur, & ſi non præſupponit ſe ad ſui generationem, ergo ſine ipſa poteſt haberi aſſenſus ſcientificus Logicæ cum ſolo lumine rationis. Vnde eſt prima ſolutio nonnullorum aſſerentium, in qualibet ſcientia eſſe duplicem partem; alteram, quæ tradit principia ipſius ſcientiæ, quæ dicitur præambula ad ſcientiam; nam huiuſmodi principia non cognoſcuntur in ſcientia per demonſtrationem, & ita non cognoſcuntur per habitum illius ſcientiæ; & alteram eſſe, in qua concluſiones demonſtrantur, & huiuſmodi concluſiones ſciuntur per habitum ſcientificum; neque hæc pars eſt præambula, ſed eſt ipſa ſcientia eſſentialiter. Dicunt ergo quod pars præambula in Logica eſt diſpoſitio, & inſtrumentum neceſſarium ad acquiſitionem Logicæ, quo ad ſecundam partem, nempe quatenus eſt ſcientia, quia, vt ſic non poteſt acquiri ſolo lumine naturali; licet quatenus eſt pars præambula, & prima, quia non eſt ſcientia; nam nulla ſcientia probat ſua principia eſſe, ſed illa ſupponit: ideo vt ſic ſolo lumine naturali acquiritur. Ita videtur inſinuare Maſius ſect. 2. quæſt. 3. ad quintum.

¶ Sed reſpondetur ſecundo ad argumentum, & melius obſeruando, quod prima demonſtratio Logica, ſcilicet omnis demõſtratiõ procedēs ex primis, &c. generat ſcientiam; ſed demonſtratio ſcilicet, omne quod eſt vnum in multis, &c. procedit ex primis notioribus, &c. ergo generat ſcientiam; non eſt demonſtrabiles per aliam, ſed ipſamet demonſtrat veluti reflexiuè ſe ipſam eſſe bonam conſequentiam; & ideò ipſamet Logica demonſtrat veluti reflexiuè conſequentiam ipſam eſſe bonam. Vnde ſine Logica non acquiritur Logica, ſed ſe ipſa acquiritur, quia ad ſe ipſam ſecundum aliam conſiderationem eſt inſtrumentum, quatenus videlicet ſupra ſe ipſam reflectitur.

¶ Ad tertium reſpondetur negando antecedens: nam quantumuis paſſiones ſint proximæ ſuis principijs, tamen cognoſcere, quod per bonam conſequentiam ſequantur ex illis, lumine rationis, fieri nequit ſcientificè.

¶ Ad argumenta verò facta pro ſecunda concluſione reſpondetur ad omnia negando antecedens: quia bonitas conſequentiæ in quatuor primis modis primæ figuræ & diſpoſitio præmiſſarum, & medij termini eſt cognita lumine naturali, vt dicitur in prima concluſione.

¶ Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvartvm dicendum eſt eodem

modo

modo; nam iuxta ſenſum ſecundæ concluſionis prædictæ quæſtiunculæ negandum eſt antecedens: iuxta verò ſenſum primæ concluſionis eiuſdem quæſtiunculæ, dicendum eſt, quod ibi bene reſponſum eſt.

¶ Ad qvintvm, quod erat replica cõtra ſolutionem ad quartum, iuxta ſenſum ſecundæ concluſionis præfatæ quæſtiunculæ, facilis eſt ſolutio negando antecedens; nam iuxta ſenſum illius nullo modo poteſt intellectus ſolo lumine naturali habere aſſenſum ſcientificum circa aliquam concluſionem, ſiuè ſit prima, ſiuè ſecunda concluſio; ſecundum autem ſenſum concluſionis ſecundæ eiuſdem quæſtiunculæ variè reſpondent Doctores. Aliqui reſpondent, quod licet intellectus intelligendo perficiatur; tamen poſtquam habuit aſſenſum ſcientificum circa vnam, vel alteram concluſionem, aut demonſtrationem; nequit habere aſſenſum ſcientificum circa tertiam, aut quartam; quia (inquiunt) tertia, aut quarta concluſio, ſiuè demonſtratio, adeò elongatur à primis principijs notis lumine naturali, v. g. dici de omni, aut dici de nullo. vt intellectus ſine Logica artificiali, cum ſolo lumine naturali, deficiat v.g. circa quartam demonſtrationem, & ita illi aſſentiri nequit aſſenſu ſcientifico. Sed hæc ſolutio non placet, quia tertia, aut quarta demonſtratio v. g. ita immediatè conſtant ex primis principijs, ſicut prima, aut ſecunda demonſtratio. Quod ſic probo. Nam tertia, aut quarta demonſtratio ſunt veræ, & propriæ demonſtrationes: ergo conſtant ex primis, & immediatis. Conſequentia patet Quia demonſtratio eſt ſyllogiſmus conſtans ex veris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, cauſiſque concluſionis, &c. Cõſiderandum enim eſt, quod licet inter quartam demonſtrationem v. g. & prima principia, medient aliæ tres demonſtrationes; tamen prima principia ſunt immediata omnibus demonſtrationibus immediatione virtutis; & immediatè influunt in omnes demõſtrationes; ſicut dicimus de cauſa prima, & ſecunda; nam licet v. g. inter hominem generantem alium hominem, & primam cauſam; ſcilicet Deum mediet ſol; tamen Deus immediatè agit immediatione virtutis. Ita ſimiliter dicimus in noſtro propoſito, quod prima principia ſunt immediata omnibus demonſtrationibus. & ita prima demonſtratio non magis immediatè includit prima principia, quam tertia, aut quarta: & hoc ſibi vult, quando inquit Ariſt. 1. poſt quod demonſtratio eſt ſyllogiſmus conſtans ex veris, primis, immediatis, &c. vt nos ex profeſſo explicabimus lib. 1. poſteriorum circa explicationem huius particulæ, immediatis.

¶ Secvndo alij reſpondent ad argumentum, & aſſerunt, quod intellectus intelligendo primam concluſionem, aut demonſtrationem perficitur. & intelligendo tertiam magis perficitur, quia præter perfectionem primæ demonſtrationis, habet perfectionem ſecundæ demonſtrationis, & ſic de alijs, &c. Tamen poſtquam habuit aſſenſum ſcientificum circa primam, ſecundam, aut tertiam concluſionem, nequit habere aſſenſum ſcientificum circa quartam; non quia quarta magis elongetur à primis principijs, ſed quia intellectus quantumuis ſit magis perfectus, non habet tantam vim vt poſſit reducere quartam concluſionẽ in prima principia, quod quidem eſt neceſſarium ad aſſenſum ſcientificum; nam ſcire eſt cognoſcere rem per cauſam reducendo vſque ad prima principia. Vnde eſt tanta difficultas, v.g. in reductione quartæ concluſionis vſque ad ſua prima principia, quæ ſuperat vim luminis naturalis intellectus etiam perfecti. perfectione primæ, ſecundæ, aut tertiæ concluſionis: & propterea, licet intellectus ſolo lumine naturali poſſit habere aſſenſum ſcientificum circa primam, ſecundã, aut tertiam concluſionem, ſiuè demonſtrationem; non poteſt tamen aſſenſum ſcientificum habere circa quartam concluſionem. Sed hæc ſolutio non placet, quia prima principia ita ſunt immediata primæ ſecundæ, aut tertiæ demonſtrationi, ſicut quartæ: ergo ſi intellectus habet vim reducendi primam, ſecundam, aut tertiam in prima principia, ſimiliter poterit reducere quartam in prima principia.

¶ Tertio alij reſpõdent ſupponẽdo, q

intel-

intellectus noſter ſine Logica poteſt quidem acquirere alias ſcientias ſecundum eſſe imperfectum, ideſt acquirendo vnã, vel alteram demonſtrationem; non tamen acquirendo illas ſcientificè, quia ſine Logica nulla demonſtratio ſcientificè acquiri poteſt; ſed tantum acquirendo illas quaſi materialiter, abſque eo, quod ſciat reſoluere concluſionem in ſua principia, ſiuè abſque eo, quod cognoſcat bonitatẽ conſequentiæ; & quando intellectus, ita acquirit vnam, vel alteram concluſionem, non perficitur, nec diſponitur ad alias concluſiones eiuſdem ſcientiæ acquirendas. Nam intellectus ſolum perficitur per demonſtrationem, quam ſcientificè acquirit: per eam tamen, quam ſcientificè non acquirit, neq; perficitur, neque non perficitur: & ita quantumuis intellectus ſine Logica acquirat vnam, vel alteram demonſtrationem alicuius ſcientiæ, quia non acquirit eas ſcientificè; ideo non perficitur, vt poſſit acquirere cæteras alias eiuſdem ſcientiæ, & eandem ſcientiam ſecundum eſſe perfectũ. Sed neq; hæc ſolutio euacuat vim argumenti. Nam iuxta ſenſum primæ concluſionis præfatæ quæſtiunculæ; intellectus ſolo lumine naturali acquirere poteſt ſcientiam ſecundum eſſe imperfectum: ideſt, poteſt habere aſſenſum ſcientificum circa vnam, vel alteram concluſionem: ſed per aſſenſum ſcientificum perficitur intellectus: ergo.

¶ QVARTO alij reſpondent, quod licet verum ſit, quod per aſſenſum ſcientificum primæ, ſecundæ, aut tertiæ concluſionis perficiatur intellectus; tamen non perficitur tanta perfectione, quæ requiritur ad attingendam ſcientificè, ver. gr. quintam concluſionem. Nam in quinta concluſione maior eſt difficultas ex parte obiecti, quàm ſit perfectio, quam acquiſiuit intellectus propter aſſenſum ſcientificum primæ, aut ſecundæ concluſionis; & ita quantumuis intellectus ſit perfectus; tamen nequit attingere quintam v. g. concluſionem. Sed neque hæc ſolutio placet. Quia non explicat in quo conſiſtat maior illa difficultas quintæ concluſionis, cum tàm quinta, quàm prima, quo ad formam ſint eiuſdem rationis.

¶ QVINTO tandem reſpondent alij ad argumentum, & melius ſupponendo, quod intellectus noſter per aſſenſum ſcientificum primæ, & ſecundæ concluſionis perficitur quidem, quo ad materiam; non verò perficitur, quo ad formam. Explicatur hoc. Nam forma quaſi ſyllogiſtica per quam intellectus acquirit ſolo lumine naturæ primam, aut ſecundam concluſionem, eſt forma naturalis, vtpotè ſubminiſtrata à lumine naturali, & non eſt forma ſyllogiſtica artificialis. Intellectus autem per formam quaſi ſyllogiſticam naturalem, non magis perficitur, eo quod talis forma eſt quodammodo ipſum lumen naturæ; ſed quo ad formam ſyllogiſticam perficitur intellectus, quando forma ſyllogiſtica eſt artificialis: & ita quando intellectus ſolo lumine naturali acquirit aſſenſum ſcientificum primæ, aut ſecundæ cõcluſionis, non perficitur, quoad formam ſyllogiſticam, ſed tantum perficitur, quo ad materiam, quæ habetur ab obiecto primæ, aut ſecundæ concluſionis. Talis autem perfectio, quo ad materiam non ſufficit, vt intellectus ſcientificè acquirere poſſit aſſenſum ſcientificum quintæ v. g. concluſionis; nam, vt habeat talem aſſenſum circa talem concluſionem, debet eſſe perfectus, quo ad formam ſyllogiſticam artificialem: alias enim deficiet; quia forma ſyllogiſtica naturalis, ſiuè lumen naturale, non eſt potens ad aſſenſum ſcientificum quintæ concluſionis, eò quòd non habet tantam virtutem, quam tamen haberet ſi eſſet perfectus, quo ad formam ſyllogiſticam. Et ita intellectus ſolo lumine naturæ poterit habere aſſenſum ſcientificum circa primam, aut ſecundam concluſionem alicuius ſciẽtiæ; non autem circa alias, & ita poterit ſolo lumine naturali acquirere ſcientias ſine Logica in eſſe imperfecto. Hæc dixi in gratiam eorum, qui primam concluſionem prædictæ quæſtiunculæ defendunt; non quod hæc ſit mea ſententia, vt patet ex ſecunda concluſione eiuſdem quæſtiunculæ.

¶ AD SEXTVM, quod erat ſecunda replica contra ſolutionẽ ad quintum, reſpondetur, quod re vera probat Logicam ſolum eſſe inſtrumentum ſimplici-

ter

ter neceſſarium ad acquirendas ſciẽtias extenſiuè,& non entitatiuè.Si loquamur verò iuxta ſenſum ſecundæ concluſionis eiuſdem quæſtiunculæ, neganda eſt ſequela argumenti: Et ad probationem negandum eſt antecedens.

¶ Ad septimvm, quod erat replica contra ſolutionem ad quartum, patet ex dictis.

¶ Ad octavvm dicendum,quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Octauum.

Vtrùm Logica,quæ eſt inſtrumẽtum neceſſarium ſimpliciter ad cæteras ſcientias acquirendas, ſit primo loco adipiſcenda.

ET videtur vera pars negatiua. Primo arguitur argumento 8. huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Quia Ariſt.in tota Logica innumera exempla adducit ex Mathematicis ſcientijs, quæ ſunt infallibiles demoſtrationes: ergo aliqua demonſtratio in Mathematica præſupponi debet antequam acquiratur Logica: ergo Logica non erit primo addiſcenda.

¶ Tertio arguitur.In ſciẽtijs a facilioribus eſt inchoandum, & illa prius ſunt addiſcenda, quæ ſunt faciliora: ſed cæteræ ſcientiæ reales agunt de rebus facilioribus, tum quia earum obiecta ſunt magis ſenſibilia, quia habent magis de entitate: tum etiam, quia aliæ ſcientiæ agunt de his, quæ ſenſibus ſubijciuntur, & de rebus naturalibus, quæ ſunt ad intelligendum facillimæ; Logica verò agit de ente rationis, quod cum ſit minimæ entitatis,non ita facile ſcitur:ergo.

¶ In hac quęſtiuncula fuit apud antiquos Philoſophos nõ parua cõtrouerſia, vt refert Laertius lib.7. de vit. in vita Zenonis Citerei. Et prima opinio fuit Platonis, qui lib.7. de Repub. arbitrabatur exordiendum eſſe a Mathematicis diſciplinis,tamquam ab omnium facillimis,quas propterea priores inſtitutiones appellare conſueuerat, & præ foribus gymnaſij ſcriptum habebat, Nullus huc ingrediatur Geometrię expers Hãc opinionem ſequutus eſt Plotinus Aeneã.1. cap.3.& eandem ſententiam viſus eſt ſequi Ariſt.vt patet ex ſecundo argumento propoſito in principio. Nam ipſe exemplis Mathematicis ferè totam Logicam illuſtrauit: quo ſignificare voluit, Mathematicas eſſe primo, ante Dialecticam, addiſcendas. Alij verò dicebant a Phyſica inchoandum,eſſe. Ita Paneeius, & Poſidonius Stoici. Diogenes autem aſſerebat ab Ethica eſſe incipiendum. Et tandem Iandunus lib. 2. Metaph. q. 12. conuictus argumentis ſuprapoſitis, cenſet, nullatenus primo eſſe exordiendum à Logica.

¶ Sed pro explicatione veritatis. Dico primo, Logica eſt prior omnibus alijs ſcientijs,loquendo de prioritate acquiſitionis,& generationis. Hanc concluſionem docet expreſsè D.Tho.ſuper Boet. de Trinit. q. 5. art. 1. B. Albertus Magnus tract. 1. cap. 2. & 3. ſuæ Logicæ, Soto q. 1. proœmial.Maſius ſect. 2. q.4. & Sanchez lib. 1. q. 4.

¶ Et pro eius explicatione obſeruandum eſt, vt docet D.Tho. 1.2. q. 62. art. 4. & 2. 2. q. 17. art. 8. quod aliqua poſſunt eſſe priora alijs præcipuè duobus modis. Vno modo poſſunt eſſe priora generatione,& acquiſitione; Alio modo poſſunt eſſe priora dignitate. Illa ſunt priora generatione,ſeu acquiſitione,quæ ſunt priora ſecundum ordinem naturæ, ſeu neceſſitatis: v. g.pater eſt prior filio; & in generatione hominis prior eſt forma embrionis, quam forma rationalis; & in cognitione, via generationis, prior eſt cognitio confuſa entis, quam ſit cognitio diſtincta ſpeciei ſpecialiſſimæ. Illa vero ſunt priora dignitate, quæ iuxta ſententiam D. Tho.1. p. q. 1. & Ariſt. 1. de anima cap. 1. verſantur, vel circa nobilius obiectum.vt v. g. ſcientia Mataph. vel exactiſſimis demonſtrationibus procedunt, vt ſunt ſcientiæ Mathematicæ. Hoc ſuppoſito in noſtra concluſione loquimur de prioritate via generationis, ſeu acquiſitionis.

¶ Pri-

Digitized by Google

¶ Primo probatur hæc cõcluſio. Quia modus ſciendi prærequiritur ad acquiſitionem ſcientiarum, ſicut ars requiritur ad conſtructionem domus: ſed dialectica tradit modum ſciendi: ergo ipſa prærequiritur ante alias ſcientias: ergo eſt primo addiſcenda.

¶ Confirmatur hæc ratio. Nam vt colligitur ex Ariſt. 2. Metaph. cap. vlt. tex. 15 abſurdum eſt non prius acquirere modum ſciendi, quam ſcientiam: per modum autem ſciendi non poteſt eſſe dubium, quin intellexerit dialecticam, ſeù Logicam: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio omnibus rationibus factis pro concluſione articuli: ſi enim Logica eſt ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas, & taliter, quod ſine illa adipiſci non poſſunt cæteræ, profectò prius illa debet acquiri, vt manifeſtè conſtat: ergo.

¶ Dico ſecundo, Logica non eſt prior, prioritate dignitatis.

¶ Primo probatur hæc concluſio. Nam Logicæ obiectum eſt ignobilius cæteris aliarum ſcientiarum, quia obiecta aliarum ſcientiarum ſunt entia realia: ens autem reale eſt nobilius, & perfectius ente rationis, quod eſt obiectum Logicæ, vt infra demonſtrabimus: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio. Quia Logica non procedit per demonſtrationes, ita perfectas, & exactas, ſicut faciunt Mathematicæ ſcientiæ: ergo Logica non eſt prior alijs ſcientijs loquendo de prioritate dignitatis.

¶ Ad argumenta ergo.

¶ Ad primum argumentum in forma reſpondetur concedendo ſequelam, & negando minorem. Ad probationem reſpondetur diſtinguendo Minorem. Idem eſt ordo prioris, & poſterioris inter ſcientias, qui reperitur inter obiecta earum, quantum ad cognitionem ſcientificam, quæ habetur per demonſtrationem, concedo maiorem; nego tamen illam, ſi ſermo ſit quantum ad cognitionem abſolutam: ſcientia enim reſpicit cognitionem ſcientificam, quæ habetur per demonſtrationem, nam ipſa per demonſtrationem acquiritur, & non per quamcumque cognitionem; & tunc neganda eſt Minor, quod ſcilicet loquendo de cognitione ſcientifica obiecti, obiectum Logicæ ſcilicet ens rationis ſit poſterius cognitione obiectorum aliarum ſcientiarum, & ente reali.

¶ Explicatur hoc ſupponendo, quod de ente reali poteſt haberi duplex cognitio. Altera, quæ eſt per demonſtrationem, per quam perfectè cognoſcitur ens reale, quod quidem fit per ſcientias reales: & ſine huiuſmodi cognitione, cognoſci poteſt ens rationis, & conſequenter acquiri Logica; quia Logica, vt cognoſcat, & attingat ſuum obiectum, nempe ens rationis, ſufficit, vt cognoſcat ens reale, vt fundamentum duntaxat entis rationis, & nõ eſt neceſſarium, vt cognoſcat illud ſcientificè. Altera verò eſt cognitio entis realis abſoluta, & hæc profectò requiritur ad cognitionem entis rationis; quinimò hæc cognitio entis realis neceſſario præſupponitur ad ſcientiam Logicam. Nam vt dicemus in comentarijs ſuper Phyſicam Ariſt. primum cognitum à noſtro intellectu eſt ens reale, & inſuper, vt dicitur in argumento, ens rationis cognoſcitur per ſpeciem entis realis: quapropter neceſſario Logica debet præſupponere cognitionem entis realis: ſed ex hoc non ſequitur, quod ſcientia Logica non ſit adipiſcenda prius, quam cæteræ ſcientiæ, quia obiectum Logicæ prius ſcientificè cognoſcitur, quam cognoſcantur ſcientificè obiecta aliarum ſcientiarum; licet prius cognoſcantur obiecta aliarum ſcientiarum abſolutè; quam cognòſcatur ſcientificè obiectum Logicæ; nam vt dictum eſt, prius abſolutè cognoſcitur ens reale, quam cognoſcatur ſcientificè ens rationis, nam ens rationis cognoſcitur per ſpeciem entis realis.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quod Ariſtot. propterea adduxit exempla in materia Mathematica in tota Logica, non quia demonſtrationes Mathematicæ ſint primo loco acquirendæ; ſed quia materia Mathematica patet magis ad ſenſum, & eſt facilior ad intelligendum.

¶ Ad tertium argumentum reſpondet Soto loco citato ad vltimum, quod à facilioribus eſt inchoandum, niſi neceſſitas ordinis doctrinæ, nos aliquando compel-

lat

Digitized by Google

lat à loco difficili exordium ſumere. Verum dialectica non eſt initium ſcientiarum, quia facilior, ſed quia tradit modum acquirendi alias ſcientias, & propterea primo loco eſt adipiſcenda, vtpotè, quæ eſt ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias capeſſendas. Et per hæc patet ad octauum argumentum principale huius articuli.

QVÆSTIO SECVNDA.

DE ENTITATE LOGICÆ.

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm Logica ſit ſcientia.

Articulus ſecundus. Vtrùm Logica ſit ſcientia ſpeculatiua.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Logica ſit ſcientia.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Logica non ſit ſcientia. Nam Ariſtot. 1. Rehtor. cap. 2. inquit, *Si quis Dialecticam, & Rhetoricam, vt ſcientias, & non, vt facultates pertractat, imprudens earum naturas ſubuertit*. In quibus verbis apertiſſimè negat Logicam eſſe ſcientiam. Et lib. 6. Metaph. cap. 1. lib. 11. cap. 3. & 6. tradens ſcientiarum diuiſionem, nullam mentionem facit Logicæ, ſeù Dialecticæ, cuius mentionem feciſſet, ſi inter ſcientias illam debuiſſet annumerare. Et lib. 4. Metaph. cap. 2. & lib. 1 poſt. cap 8. docet Dialecticam non habere certum aliquod genus ſubiecti, de quo diſſerat, ſed per omnium rerum genera vagari: omnis autem ſcientia neceſſario habere debet aliquod certum genus, de quo tractet, aliàs ſcientiæ eſſent confuſæ: ergo. Et lib. 2 Metaph. cap. vltimo. tex. 15. inquit. *Abſurdum eſt ſimul ſcientiam, & modum ſciendi quærere*: ſed Logica eſt modus ſciendi, cum ipſa omnibus ſcientijs præbeat communia inſtrumenta ſciendi, quæ ſunt diffinitio, diuiſio, & argumentatio: ergo Logica, iuxta mentem Ariſtot. non poteſt dici ſcientia. Et lib. 1. topic. & lib. 2. & 3. Metaph. cap. 1. aſſerit Dialecticam ſolum ex probabilibus diſſerere: ſed omnis ſcientia procedit ex neceſſarijs: ergo. Tandem omnes ſcientiæ verſantur circa res perpetuas, & quæ non fiunt à nobis, nam quæ fiunt à nobis, ſunt contingentia, & non perpetua, atque neceſſaria, vt docet Ariſtot. 6. Ethicorum. cap. 3. ſed Logica verſatur circa ea, quæ fiunt à nobis; ſiquidem omnia entia rationis à noſtro intellectu fiunt: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Nam ex Ariſt. 7. Metaph. de ente per accidens, neque eſt, neque eſſe poteſt ſcientia; nam ens per accidens, cum non ſit diffinibile, neq; eſt ſcibile; medium enim demonſtrationis eſt diffinitio. Sed habitus Logicæ docentis eſt de ente per accidens, ſiquidem agit de ſecundis intentionibus adiunctis primis, vt docent communiter omnes Logici cum Auicenna: ergo Logica docens non erit ſcientia. Minor probatur. Illud eſt ens per accidens, quod conſtat ex rebus diuerſorum generum: ſed prima, & ſecunda intentio pertinent ad diuerſa genera; nam prima intentio, ſcilicet homo, pertinet ad genus entis realis, & ſecunda intentio, ſcilicet ſpecieitas, pertinet ad genus entis rationis: ergo, ſi Logica docens agit de ſecundis intentionibus adiunctis primis, agit etiam de ente per accidens.

¶ TERTIO præterea. Quælibet ſcientia neceſſario debet eſſe de ente vero; nam falſum ſciri non poteſt: ſed Logicæ habitus non eſt de ente verò: ergo Logicæ habitus non eſt ſcientia. Minor probatur. Logica eſt de ente rationis tamquam de obiecto, vt demonſtrabimus. infra. q. 4. art. 1 ſed ens rationis non eſt ens verum: eſt enim proprietas entis realis: ergo.

¶ QVAR-

Digitized by Google

¶ Qvarto præterea. Logica eſt propriè ars: ergo Logica non eſt ſcientia. Conſequentia patet, quia ſcientia, & ars ſunt habitus omnino diſtincti, vt patebit ex dictis infra in hoc articulo notabili 1. Antecedens verò probatur: habitus artis eſt, qui verſatur circa factibilia: diffinitur enim à D.Thoma. 1. 2.q. 57. art.3. & 4. quod ars eſt quædam recta ratio aliquorum operum faciendorum, ideſt habitus quidam, quo inclinamur ad facienda quædam opera bona; ſed huiuſmodi eſt Logica, quæ verſatur circa ſyllogiſmos conficiendos, &c. ergo.

¶ Qvinto præterea. Idem eſt habitus Logicæ vtentis, & docentis: ſed Logica vtens non eſt ſcientia, quia illa eſt modus ſciendi, & inſtrumentum, vt dicemus: ergo neque Logica docens erit ſcientia.

¶ Sexto præterea. Quælibet ſcientia procedit argumentis neceſſarijs: ſed pars topica procedit argumentis probabilibus, vt habet Ariſtot. 1. top. cap. 2. & 5 lib. Metaph. cap. 1. & ſimiliter pars ſophiſtica procedit argumentis apparentibus: ergo Logica ſaltem, quo ad iſtas partes non erit ſcientia.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Thom. 4. Metaph. cap. 2. lect. 4.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima Concluſio. Logica docens verè, & propriè, atque ſimpliciter eſt ſcientia. Hanc concluſionem negant aliqui Phyloſophi, de quorum numero fuit Ammonius in prolog. prædicam. Alex. 1. topic. Aegidius Romanus. 1. poſt. q. 2. Petrus Niger quæſt. 11 ſui clypei, Villalpandus q. 1. procem. quibus etiam ſubſcribunt multi moderni. Sed noſtram concluſionem docet expreſſe D. Thom. loco citato, & illam ſequuntur B. Albertus Magnus. cap. 1. & 2 ſuæ Logicæ. Scotus. q. 1. in Porphirium, Sotus. q. 2. procem. Maſius ſect. 1. q. 5. & Sanchez lib. 1. q. 7. ſuæ Logicæ.

¶ Pro declaratione iſtius concluſionis, & eorum, quæ dicenda ſunt in hoc articulo, Obſeruandum eſt primo, cum Ariſt. lib. 6 Ethic. cap. 6. & D.Thom. 1. 2. quæſt. 57. art. 2. & 3. habitus intellectus, quibus verum ſine errore apprehendimus, eſſe quinque, ſcilicet, intellectum, ſapientiam, ſcientiam, prudentiam, & artem, quorum tres priores ſunt habitus ſpeculatiui, duo verò poſteriores ſunt practici. Intellectus dicitur habitus primorum principiorum, ſiuè qui verſatur tantum circa prima principia. Sapientia eſt habitus, qui verſatur circa altiſſimas cauſas, quo nomine gaudent ſacra Theologia, & Metaphyſica. Scientia eſt habitus certus, & euidens per demonſtrationem acquiſitus Prudentia eſt habitus practicus cum recta ratione faciendi aliquid: eſt enim habitus rectè vitam inſtituens, moreſquè componens. Ars eſt habitus cum recta ratione faciendi opus aliquod practicum ad extra.

¶ Secvndo obſeruandum eſt pro intelligentia diffinitionis ſcientię, quæ quidem cum ſit bona conſtat ex genere, & differentia: habitus enim in illa habet locum generis. Nam ſcientia continetur ſub prima ſpecie qualitatis, quæ eſt habitus. Cæteræ verò particulæ habent locum differentiæ: per illas enim diſtinguitur ſcientia à cæteris habititus; nam per ſecundam particulam, nempe per ly certus, diſtinguitur ſcientia ab opinione, quæ eſt habitus incertus, & cum formidine: per tertiam verò particulam, ſcilicet per ly euidens, ſeparatur ſcientia à fide, quæ etſi ſit habitus certus, non tamen eſt euidens; nam fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum argumentum nõ apparẽtium, vt docet D. Paulus ad Heb. 11. & denique per vltimam particulam, ſcilicet per ly per demonſtrationem acquiſitus, ſecernitur ab habitu primorum principiorum, qui quamuis ſit certus, & euidens, non eſt tamen per demonſtrationem acquiſitus, ſed à natura tributus.

¶ Tertio obſeruandum eſt, quod ſi loquamur de ſcientia naturali, vtique illa particula, ly euidens, eſt de intrinſeca ratione ſcientiæ: ſi verò loquamur de ſcientia in tota ſua latitudine, quatenus ambit omnem ſcientiam, ſic illa particula, ly, euidens, non eſt de eſſentia ſcientiæ; nam aliquæ ſunt ſcientiæ veræ, & propriæ, quæ non ſunt euidentes, vt eſt, v.g. Theologia noſtra. Vnde ſi ſermo ſit de ſcientia in tota ſua latitudine, ſic debet

bet

Digitized by Google

bet diffiniri, quod ſcilicet ſit habitus concluſionis procedens ex principijs infallibilibus,& neceſſarijs. Et quia Ariſt. ſolum cognouit ſcientias naturales,ideò optimè diffiniuit ſcientiam dicens;ſcientia eſt habitus certus,& euidens per demonſtrationem acquiſitus. His ſuppoſitis,

¶ Primo probatur concluſio ratione à priori. Ille eſt habitus ſcientificus,qui per demonſtrationem acquiritur: ſed habitus Logicæ docentis acquiritur per demonſtrationem: ergo eſt habitus ſcientificus. Maior cum conſequentia ſunt notæ.Minor verò in qua videtur eſſe tota difficultas,probatur: In Logica conficiuntur variæ, & diuerſæ demonſtrationes ſpectantes ad ipſam Logicam: ergo Logica docens eſt habitus, qui acquiritur per demonſtrationem. Antecedens probatur primo. Quia hæc eſt vera demonſtratio Logica, in parte nimirum analytica, ſeu demonſtratiua. Omnis ſyllogiſmus,qui conſtat ex veris,primis,& immediatis,generat ſcientiam. Sed,demonſtratio eſt ſyllogiſmus, qui conſtat ex veris, primis,& immediatis: ergo demonſtratio generat ſcientiam. Secundo probatur idem antecedens,hæc eſt vera demonſtratio in parte topica. Omnis ſyllogiſmus, qui conſtat ex propoſitionibus probabilibus generat opinionem: ſed ſyllogiſmus topicus conſtat ex propoſitionibus probabilibus: ergo ſyllogiſmus topicus generat opinionem. Tertio probatur idem antecedens. Hæc eſt vera demonſtratio Logica. Omne, quod eſt vnum in multis eſt prædicabile de multis, ſed vniuerſale eſt vnum in multis: ergo vniuerſale eſt prædicabile de multis,&c. ergo in Logica conficiuntur variæ, & diuerſæ demonſtrationes ſpectantes ad ipſam Logicam, ex quibus generatur, & acquiritur habitus Logicæ.

¶ Sed aduerſus hanc rationem eſt argumentum difficile. Logicæ habitus nequit habere proprias demonſtrationes: ergo non eſt habitus acquiſitus per demonſtrationem. Antecedens probatur. In Logica non ſunt veræ, & propriæ demonſtrationes, quia demonſtratio,ex Ariſt. 1. poſteriorum in principio, procedit ex prioribus, notioribus, cauſiſquè concluſionum: at demõſtrationes Logicæ non procedunt ex prioribus,notioribus, cauſiſque concluſionum, quod quidem conſtat in exemplo, v.g. vltimo loco poſito in prædicta probatione concluſionis. Nam in hac demonſtratione, ſcilicet, omne vnum in multis eſt prædicabile de multis, vniuerſale eſt vnum in multis: ergo eſt prædicabile de multis, demonſtratio propria paſſio vniuerſalis, de ipſo vniuerſali ſcilicet prædicabilitas,quæ quidem demonſtratur per rationem ipſius vniuerſalis, quæ ratio per quam demonſtratur paſſio,neque eſt cauſa prædicabilitatis, quia prædicabilitas eſt ens rationis, at ens rationis nullã habet cauſam; nam aliàs realiter dependeret ab illa, quia omnis effectus realiter dependet à ſua cauſa; & ſic ens rationis non eſſet ens rationis,ſed ens reale. Neq; illa ratio eſt notior; nam vnum ens rationis non eſt notius altero; tum quia omnia entia rationis ſunt æqualis entitatis, ac per conſequens æqualis cognoſcibilitatis; tum etiam,quia omnia entia rationis cognoſcuntur per ſpeciem entis realis, ac per conſequens æqualiter cognoſcuntur. Neque eſt prior, quia cum vnum ens rationis non ſit cauſa alterius, neque erit prius altero, neque illud poſterius: ergo.

¶ Sed reſpondetur facile in forma, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens. Ad probationem dicimus demonſtrationes Logicas procedere ex prioribus, notioribus, & cauſis concluſionum. Pro cuius intelligentia obſeruandum eſt, demonſtrationem quidem procedere ex cauſis, quæ aliquãdo ſunt formaliter cauſæ, aliquando verò non ſunt cauſæ verè, & propriè realiter influentes in effectum, ſed ſunt potius rationes formales, quæ ab aliquibus appellantur cauſæ virtuales. Non eſt autem neceſſarium, quod omnis demõſtratio procedat ſemper ex cauſis, quæ ſint formaliter cauſæ, verè, & propriè influentes in effectum, ſed ſufficit, quod procedat ex cauſis, ideſt ex rationibus formalibus; & huius rei eſt exemplum inter alia manifeſtũ.Nam de Deo conficimus demonſtrationem, in qua

Digitized by Google

in qua demonſtramus æternitatem per immutabilitatem, eò quòd ratio æternitatis conſequitur immutabilitatem, vt habet S.Tho prima par.quæſt. 10. art 2. in corpore: & tamen æternitas non eſt cauſa formalis immutabilitatis, quia aliàs in Deo daretur cauſa, & effectus, quod dici non poteſt, ſed tantum eſt ratio formalis: hæc enim eſt vera demonſtratio; omne immutabile eſt æternum, Deus eſt immutabilis: ergo Deus eſt æternus. & hac de cauſa etiam ipſa quidditas entis eſt cauſa, ſeù ratio bonitatis, quia ſi bonitas cauſam haberet, expoſceret entitatem pro cauſa: & hoc pacto procedunt fere omnes demonſtrationes Metaphyſicæ Ex quo ſequitur dupliciter poſſe intelligi demonſtrationem procedere ex cauſis, primo, quod nomine cauſæ intelligatur cauſa formalis in eſſendo: ſecundo, quod nomine cauſæ etiam intelligatur cauſa virtualis in eſſendo. Vt autem demonſtratio (vt diximus) dicatur procedere ex cauſis, ſufficit, quod aut primo, aut ſecundo modo procedat, vt patet in exemplis poſitis. Cauſa autem formalis in eſſendo dicitur illa, quæ verè cauſat, & propriè influit in effectum, ſicut eſt anima rationalis reſpectu intellectus, & voluntatis. Virtualis verò cauſa in eſſendo dicitur illa, quæ non propriè influit, ſed potius eſt ratio formalis, nam ſi aliqua cauſa illius poſſet aſſignari, talis ratio formalis eſſet aſſignanda, quo modo dicimus immutabilitatē eſſe cauſam æternitatis, & infinitatem eſſe cauſam immenſitatis in Deo; & immaterialitatem cauſam immortalitatis animæ rationalis: & hæc intelligentia eſt maximè ad mentem Philoſophi. Nam ipſe ſecundo de cælo cap. 13. & 15. cum dixiſſet, motum cæli ab oriente incepiſſe & ſibi obijciſſet, quod motus cæli, quia eſt æternus non incipit. Reſpondit, ipſum motum cæli incepiſſe ab oriente, quia licet nunquā inceperit, tamē ſi incepiſſet inde debuiſſet incipere, (quod optimè notauit Caiet. 1. poſt. c. 25. ex cauſis) ac ſi diceret ad noſtrum propoſitū, inde incepiſſe non quidē formaliter, ſed virtualiter, quia ſi inciperet, inde exordium ſumeret. Ita demonſtratio procedit ex cauſis, ſiuè ex cauſis formaliter, ſiuè ex cauſis virtualiter, quæ cauſæ non ſunt veræ, & propriæ, ſed ſi aliquæ dicerentur cauſæ illæ eſſent. In præſenti igitur dicimus, quod demonſtrationes Logicæ ſunt veræ, & propriæ demonſtrationes; nam licet non procedant ex cauſis formalibus realiter influentibus in paſſiones, & in effectus, quia entia rationis nequeunt habere huiuſmodi cauſas: procedūt tamen ex cauſis virtualibus, ſiuè ex rationibus formalibus; nam vniuerſalitas eſt vera ratio formalis prædicabilitatis non minus, ac rationalitas eſt cauſa riſibilitatis, & ita demonſtratio Logica vere, & propriè procedit ex cauſis neceſſario requiſitis ad demonſtrationem. Et quia omnis ratio formalis alicuius eſt etiam prior eo, & notior, ſiuè cognoſcibilior ſecundum ſe, quam ſit paſſio, cuius eſt ratio formalis: ideo etiam vniuerſalitas ſecundū ſe eſt notior prædicabilitate, licet prædicabilitas ſit notior quo ad nos. Neque valet dicere, quod ſunt æqualis entitatis, nam paſſio, & eſſentia in ſuo genere non ſunt æqualis entitatis. Neque etiam obſtat dicere, quod cognoſcuntur per ſpeciem entis realis, nam licet hoc verū ſit, non obſtat quin vnum ſecundum ſe ſit magis notum, quam aliud: Deus enim Angeli, & materia prima cognoſcuntur per ſpecies rerum materialium, & tamen Deus eſt magis cognoſcibilis, quam Angeli, & Angeli magis cognoſcibiles, quam materia ſecundum ſe loquendo: ita prorſus dicimus in noſtro propoſito.

¶ Secundo probatur principaliter concluſio. Logica docens eſt vnus habitus ex aſſignatis ab Ariſt. loco citato, ſed non eſt habitus primorum principiorum, qui verſatur circa prima principia: at Logica non verſatur circa prima principia, ſed circa concluſiones, & acquiritur noſtris actibus, quibus non acquiritur habitus primorum principiorum, cū ſit inditus à natura. Neque eſt ſapientia, quæ verſatur circa altiſſimas cauſas, quas non contemplatur Logica. Neque eſt prudentia, ſiuè ars; nam, vt diximus, iſti ſunt habitus practici, at Logica eſt habitus ſpeculatiuus: ergo à ſufficienti diuiſione dicendum eſt Logicam eſſe habitum ſcientificum.

¶ Sed

Digitized by Google

¶ Sed huic argumento variè reſpondent aduerſarij: Alij enim dicunt, quos citabimus articulo ſequenti; Logicam non eſſe habitum ſpeculatiuum, & propterea non benè concludere argumentum. Alij verò dicunt Ariſt. ibi numeraſſe habitus, quibus per ſe perficitur intellectus, non autem habitus, qui deſeruiunt alijs habitibus, & dicuntur habitus instrumentales: ſed iſtæ ſolutiones non euacuant vim argumenti. Prima quidem, quia vt articulo ſequenti probabitur, euidenter conſtabit Logicam docentem eſſe vere, & propriè habitum ſpeculatiuum. Secunda etiam deficit à vero; nam aliàs artes, quæ deſeruiunt alijs, non eſſent propriè artes; ſicut eſt frænefactiua, & equeſtris, quæ deſeruiunt alijs, quod quidem eſt contra Ariſt. in 6. Ethic. loco citato, vbi dicit, nullum eſſe habitum cum ratione factiuum, qui non ſit ars: ergo pari ratione per hoc, quod Logica virtutem habeat deſeruiendi intellectui ad altas ſcientias acquirendas, non aufertur ab ea, quod ſecūdū quòd cognoſcitiua eſt ſui obiecti, ſub aliquo ex iſtis habitibus cōtineatur.

¶ Tertio probatur concluſio. Prædictæ demonſtrationes Logicæ generant aliquem habitum, & non alium, niſi habitum Logicæ: ergo habitus Logicæ erit ſcientia; Maior, & Minor ſunt notæ, & Conſequentia probatur Quia per demonſtrationem non generatur, niſi habitus ſcientificus, nam talis eſt effectus formalis primarius demonſtrationis: ergo.

¶ Ad primum ergo dicendum, Philoſophum ibi loquutum fuiſſe de Dialectica, qua ratione eſt vtens, & non qua ratione eſt docens; ita explicant communiter omnes Logici Thomiſtæ. Ad ſecundam auctoritatē dicimus ibi Ariſt. tantum cōnumeraſſe ibi ſcientias reales, cum verò Logica ſit ſcientia rationis, ideſt de obiecto, quod eſt ens rationis; ideò mirum non ſit ſi inter illas nō connumeraunit Logicam. Neque valet dicere hanc ſolutionem eſſe nullam, quia numquam habetur apud Philoſophum diuiſio ſcientiæ in realem, & rationis: hoc enim non eſt verum; nam ſi attentè legatur Ariſtot. inuenietur profectò talis diuiſio, nō quidem explicitè, ſed implicitè. Nam 1. Topic. cap. 12. & 2. de generat. animalium. cap. 6. diuidit quæſtionem in naturalem, moralem, & Logicam; in qua diuiſione implicitè continetur diuiſio ſcientiæ realis, & rationis; quia omnes ſcientiæ naturales, & morales ſunt reales, & Logica eſt ſcientia rationis, non quod ipſa non ſit habitus realis, ſed quia verſatur circa obiectum, quod eſt ens rationis, à quo ſumit denominationem ſcientiæ rationis. Ad tertiam auctoritatem dicimus Ariſt. loqui in illa de Logica vtente, quæ cum ſit inſtrumentum omnium ſcientiarum, non habet verum aliquod genus, de quo diſſerat; non, quia Logica vtens non habeat certum genus: & obiectum formale: verſatur enim ipſa in ſyllogiſmis cōficiendis, in diffiniendo, diuidendo, &c. ſed propterea non habet certum genus; quia non habet certum, & determinatum materiale, vbi ſuum formale, diffinitionem, ſcilicet, & argumentationem introducat: vagatur enim ipſa per materiam cuiuſcunque ſcientiæ, tamquam inſtrumentum neceſſarium ad acquiſitionem earum. Ad quartam auctoritatem dicimus primo; Dialecticā, ſeu Logicam non eſſe modum ſciendi; nam ſpecies modi ſciendi ſunt tantum tres, ſcilicet diffinitio, diuiſio, & argumentatio, inter quas non enumeratur Dialectica, quare Dialectica nō eſt formaliter modus ſciēdi, ſed tantum cauſaliter, quia tradit, & cauſat cognitionem modi ſciendi, ſcilicet diffinitionis, diuiſionis, & argumentationis, & ita negandum eſt Dialecticam eſſe modum ſciendi. Secundo reſpondetur communi ſolutione, ad eandem tertiā auctoritatē Ariſtotelis, quod Dialectica docens, quæ eſt ſcientia, non eſt modus ſciendi; ſed modus ſciendi dicitur Dialectica, ſeu Logica vtens: & licet verum ſit, quod abſurdum ſit ſimul quærere ſcientiam, & modum ſciendi, ideſt, quod abſurdum ſit aſſerere, quod ſimul idem ſecundum eandem rationem ſit ſcientia, & modus ſciendi: tamen non eſt abſurdum, quod idem ſecundum diuerſam rationem ſit ſcientia, & modus ſciendi. Ad quintam auctoritatem reſpondetur ibi loqui Philoſophum de Logica

gica ſecundum vnam partem, nempè ſecundum partem topicam vtentem, quæ quidem procedit ex probabilibus, hæc enim eſt eius eſſentia: & hoc non tollit, quin Logica ſecundum partem analyticam, & demonſtratiuam non ſit ſcientia verè, & propriè, cum illa procedat ex neceſſarijs, & euidentibus: ſed de hoc dicemus ex profeſſo infra quæſtiuncula tertia ad ſextum. Ad vltimam auctoritatem reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem; nam ea, circa quæ verſatur Logica, profectò non fiunt à nobis; nam Logica verſatur circa diffinitionem, diuiſionem, & argumentationē in communi, & ita, vt ſic non fiunt à nobis: non enim fit à nobis, quod bona diffinitio debeat conſtare ex genere, & differētia; quod membra diuidentia exhauriant totam confuſionem diuiſi; quod demonſtratio generet ſcientiam: iſta enim à nobis nequeunt fieri: nam cum ſint eſſentiæ rerum, ſunt æternæ veritatis, perpetuæ, & neceſſariæ, licet verum ſit, quod iſta, vel illa diffinitio, hæc vel illa demonſtratio fiat à nobis; ſed circa hanc, vel illam demonſtrationem non per ſe verſatur Logica, ſed per accidens; quia hæc, vel illa demonſtratio cum fiat liberè à nobis, eſt contingens, & de contingentibus non eſt per ſe ſcientia, ſed per accidens, ſed de hac ſolutione redibit ſermo infra q. 4. art. 1.

¶ Ad secundum dicendum concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dicimus; Logicam docentem agere de ſecundis intentionibus adiunctis primis; poſſe intelligi dupliciter; vno modo, quod ſimul agat de primis, & ſecundis intentionibus ex æquo, & quatenus ex illis reſultat vnum tertium; nam tunc profectò ageret de ente per accidens. Secundo modo poteſt intelligi, Logicam agere de ſecundis intentionibus adiunctis primis, quatenus agit de ſecunda intentione in concreto; & quia in concreto fundatur ſupra primam, ideò dicitur agere de ſecundis intentionibus adiunctis primis. Nihilominus tamen ſecunda intentio in concreto non eſt ens per accidens, ſed ens per ſe, & diffinibile in ſuo genere, ſicut albedo in concreto eſt ens per ſe in ſuo genere, ac per conſequens diffinibile.

¶ Sed adversus hanc ſolutionem quidem communem, eſt argumentum difficile. Concretum accidentale, ſiue reale, vt album, ſiue rationis, vt ſpecies, nō eſt diffinibile, vt docēt expreſsè Thomiſtæ, & præcipuè Sanchez lib. 5. q. 2. & ratio eſt manifeſta, quia accidentia in concreto dicunt neceſſario ſubiectum, & formam, quæ ſunt res diuerſorum generum: ergo ſecunda intentio in concreto non erit ſcibilis: ergo ſi Logica docens agit de ſecunda intentione in concretò, agit de ente, quod non eſt ſcibile. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Quæ ſunt diffinibilia per ſe, ponuntur directè in linea alicuius prædicamēti; ſed concreta accidentium, tam realium, quam rationis non ponuntur directè in linea alicuius prædicamenti, vt docet D. Thom. cap. 7 de ente, & eſſentia, & ibi Caiet. quin potius eſt hoc diſcrimen inter concreta ſubſtantialia, & accidentalia, quòd nomina concreta in ſubſtantijs, quæ compoſitum ſignificāt, propriè in genere eſſe dicuntur, vt homo, vel animal. Cæterum nomina accidentium concretiuè dicta non ponuntur directè in prædicamento, ſicut ſpecies, vel genera, vt album, vel muſicum, niſi ſolum per reductionem. E conuerſo verò nomina accidentium abſtractè ſignificata, vt albedo, vel muſica directè ponuntur in linea prædicamentali, non autem nomina ſubſtantiarum abſtractè ſignificata, de quo aliàs: ergo. Confirmatur, quia omnis diffinitio debet conſtare ex genere, & differentia: ergo ſi concreta accidentia nō ponuntur in prædicamēto directè, directè nō habebunt genus, neq; poterunt diffiniri. Reſpondetur facile; Concreta quidem accidentium, vt ſic nō collocari directè in linea prædicamentali, ſed in illa collocari ratione ſui formalis, & ita etiam, illa diffiniri poſſunt, & de illis conſequenter habetur ſcientia, & hoc modo contingit in præſenti: & per hæc patet ad confirmationem, ſed de hoc fuſius dicetur infra tomo ſecundo, lib. 2.

Ad tertium dicendum concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probatio-

Digitized by Google

bationem negatur minor: eſt enim ens rationis, ens verum; nam verum eſt proprietas entis, vt ſic, quatenus abſtrahit ab ente reali, & ab ente rationis, & non eſt ſolum proprietas entis realis.

Ad qvartvm dicendum primo, negando antecedens. Ad probationem concedo maiorem, & nego minorem. Nam Logica primo, & per ſe non eſt de factibilibus a nobis, vt patet ex dictis in præcedenti ſolutione. Vel dicatur ſecundo, quod de factibilibus ſpeculabilibus benè poteſt dari ſcientia; non autem de factibilibus, quæ ſunt ad extra, vt eſt tabula, ſerra, ferrum: & ratio eſt. Quia cum huiuſmodi factibilia ſint corruptibilia, de illis non poteſt haberi ſcientia; factibilia autem ſpeculabilia ſunt illa, quæ ſunt in mente, vt eſſe ſubiectum, eſſe prædicatũ, vniuerſale, particulare, affirmatiuum, negatiuum, & hoc diſcrimen reperitur inter factibilia ſpeculabilia, & non ſpeculabilia; nam factibilia ſpeculabilia ſunt incorruptibilia ſaltim in communi, & habent eſſe tantummodo per intellectũ; Cæterum factibilia nõ ſpeculabilia ſunt corruptibilia, & non habent eſſe per intellectum, ſed tantum per cauſam naturalem, ſiue artificialem. Vel dicatur Tertio diſtinguendo antecedens, Logica docens eſt propriè ars, nego antecedens; concedo tamen illud, ſi ſermo ſit de Logica vtente: propterea enim communiter à Logicis, (vt meminit Petrus Hiſpanus) vocatur Logica ars artium, quatenus vtens, & ſcientia ſcientiarum, quatenus docens, ſed circa hanc ſolutionem eſt maxima controuerſia inter Logicos: vnde pro maiori intelligentia totius articuli ſit

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Quartum.

Vtrùm Logica, qua ratione eſt vtens, ſit ars.

Et videtur quod non. Primo arguitur. Nam habitus ſcientiæ, & artis ſunt habitus diuerſi, & realiter diſtincti, vt patet ex dictis in primo notabili articuli: ſed Logica vtens, & Logica docens non ſunt duo habitus realiter diſtincti, vt conſtat ex quæſtiuncula ſecunda in prologo: ergo non poteſt dici, quod Logica, qua ratione eſt vtens ſit ars, & Logica docens ſit ſcientia.

¶ Secundo arguitur. Ars eſſentialiter verſatur circa res factibiles ad extra, & circa ea, quæ tranſeunt in exteriorem materiam, vt patet de arte domificatiua, & frenefactiua: ſed profectò Logica, qua ratione eſt vtens, non agit de rebus, quæ tranſeunt in exteriorem materiam: ſemper enim agit de rebus ſpeculabilibus, & modo ſpeculatiuo procedit: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico primo. Logica, qua ratione eſt vtens eſt ars. Primo probatur hæc concluſio. Nam ſicut reliquæ artes habent introducere formã aliquam in materia, vt domificatiua, formam domus in lignis, lapidibus, &c. ars ſtatuaria, formam ſtatuæ in ære, argento, &c. ita Logica vtens introducit formam ſyllogiſmi, diffinitionis, & argumẽtationis in operationibus intellectus, ſub illa forma adiuuando illas, & componendo: ergo ſi præfatæ artes, artes ſunt, & dicuatur, quia illud faciunt; Logica ſimiliter, qua ratione eſt vtens dicetur ars.

¶ Secundo probatur concluſio numerando ſingulos habitus intellectus. Nam Logica, qua ratione eſt vtens, vt patet nõ eſt habitus primorum principiorum; neque ſapientia, neque ſcientia, neque prudentia, vt patet ex eorum diffinitionibus: ergo.

¶ Tertio probatur concluſio. Nam ars eſt illa, quæ procedit introducendo formam in materiam ſecundum certas regulas, vt patet in exemplis poſitis: ſed hoc modo procedit Logica, quæ quam plurimas habet certas regulas introducendi formam ſyllogiſmi in materiam: ergo.

¶ Dico ſecundo. Logica, qua ratione eſt vtens, eſt ars quidem, ſed liberalis. Hanc concluſionem profitentur vniuerſi Logici, inter quos eſt Soto. q 4. proœm. Probatur concluſio. Nam Logica, vt vtens eſt ars, vt ex præcedenti concluſione conſtat, & non eſt ars mechanica;

Digitized by Google

ergo a ſufficienti diuiſione dicendum neceſſario erit, quod ſit ars liberalis. Minor probatur. Artes mechanicæ propriè introdocunt formam in exteriorem materiam. Et ſi dicatur Logicam vtentem efficere ſyllogiſmos vocales, & ſcriptos, & conſequenter introducere formam in exteriorem materiam: Dicendum eſt dupliciter. Primo hoc facere ſecundario, & non primario: nam primario hoc ipſum habet efficere in operibus animę. Vel ſecundo dicatur, quod licet haberet id primario, tamen non habet id efficere operationibus practicis: ergo dicendum eſt, quod Logica vtens non ſit ars mechanica, & conſequenter, quod ſit liberalis.

¶ Ex quo ſequitur primo, quod Logica vtens, ſicut cæteræ artes liberales dicuntur quodammodo artes per quãdam ſimilitudinem ad artes mechanicas. hoc corrollarium eſt ſecunda concluſio Soti quæſt. citata, & illud docet expreſsè D Thom. 1.2 q.57 art.3. Similitudo autem in hoc conſiſtit, quod artes liberales ordinent ad rectè intelligendum, aut rectè operandum: ſed in hoc deficiunt à vera ratione artis, quia verſantur circa opera ipſius animæ, & ideò dicuntur artes liberales ad differentiam artium mechanicarum, quæ dicuntur ſeruiles; nam mechanicæ ſunt propter neceſſitatem corporis: liberales verò propter neceſſitatem animæ, & corpus ſubditur animæ, vt ſeruus domino. Vnde artes mechanicæ, vt docet D. Thom. loco citato habent introduecere formã in materiam per certas determinatas regulas; & ita etiam Logica habet introducere formã in materiam per regulas determinatas: ſed diſcrimen in hoc conſiſtit, quod Logica docet introducere formam ſuam in operibus animæ, quæ quidem forma eſt modus ſciendi; reliquæ verò docent introducere formam in materiam externam; & ideò Logica deficit à ratione artis propriè, & ſolum dicitur ars per quãdam ſimilitudinem: deficere autem a vera ratione artis non eſt ſimpliciter defectus, ſed potius perfectio, quia artes liberales, ſunt quodammodo mediæ inter ſcientias purè ſpeculatiuas, & artes; Nã ſcientia ſpeculatiua eſt, quæ eſt ſpeculationis gratia; ars cuius finis eſt exterius operari, ars verò liberalis, quæ eſt propter opus animæ. Sequitur ſecũdo, quòd ars analogicè dicitur de arte liberali, & arte mechanica: quod quidẽ patet, nam ex D. Thom. loco citato, artes liberales dicuntur artes per ſimilitudinem ad artes mechanicas: ergo ratio artis analogicè dicitur. Conſequentia patet. Quia, vt dicemus lib. de nominum analogia, id quod dicitur de vno per ſimilitudinẽ ad alterum analogicè, dicitur ſaltim analogia proportionalitatis: ergo. Sequitur, tertio, & vltimo, quod Logica vtens inter artes liberales vicinius accedit ad ſcientiam ſpeculatiuam; quia finis eius eſt ſpeculatio, puta ratiocinari; ita docet Soto loco citato, & nos de hoc etiam dicemus fuſius infra articulo ſequenti.

Ad primum argumentum reſpondetur, quod artes quidem mechanicæ, & ſcientia realiter tamquam res à re diſtinguuntur: at Logica non eſt ars mechanica, ſed eſt ars liberalis, quæ non realiter tãquam res à re diſtinguitur à ſcientia, ſed ſufficit, quod diſtinguatur ab illa, vel realiter formaliter, vel ratione ratiocinata, modo ſupra explicato. Ariſt. verò cum numerat artem, & habitum diſtinctum à ſcientia, loquitur de arte mechanica, vt de arte domificatiua, & frænefactiua. Vel ſi loquitur de artibus liberalibus, ſufficit diſtingui modo ſupradicto.

Sed aduerſus hanc ſolutionem eſt argumentum. Nam ſub habitu artis non continetur Logica, qua ratione eſt vtẽs, quia ſub illo ſolum cõtinentur artes mechanicæ, vnde ſequitur quod ſub aliquo alio habitu ex illis quinque debeat contineri, quia omnis habitus diſponens intellectum ad veri cognitionẽ, debet cõtineri directè ſub aliquo ex quinque habitibus numeratis. Sed Logica, qua ratione eſt vtens non eſt intellectus, aut ſapientia, aut prudentia, aut ſcientia: ergo vel dicendum erit, quod non continetur ſub aliquo illorum habituum, quod eſt falſum; vel quod continetur ſub habitu artis, & ſic realiter erit diſtincta à Logica docente, quæ continetur ſub habitu ſcientiæ; vel dicendũ erit, quod eſt peius quòd continetur ſub habitu ſcientiæ.

Huic

Digitized by Google

¶ Huic replicæ aliqui reſpõdent omnem habitum diſponentem, &c. ſecundũ ſuam primariam rationem conſideratum debere contineri directè ſub aliquo ex illis quinque, non autem conſideratum ſecundum rationem ſecundariam, & cõſequutam: ſufficit enim ſecundum hanc rationem habere ſimilitudinem, & analogiam cum aliquo ex illis quinque. Vnde Logica dicitur vtens ſecundum rationem ſecundariam, & ita habet ſimilitudinem cum habitu artis; ea verò, quæ non continentur directè ſub habitu artis, ſed tantum indirectè, & per quãdam ſimilitudinem, non diſtinguũtur realiter tamquam res à re ab habitu ſcientiæ, & ita contingit in præſenti. Sed reſpondetur, Secundo quod Logica, qua ratione eſt vtens continetur quidem ſub habitu artis, ex hoc tamen non ſequitur, quod diſtinguatur realiter à Logica docente; nam habitus artis, vt ſic abſtrahit ab hoc quod diſtinguatur realiter ab habitu ſcientiæ, vel non diſtinguatur; nam ſub illo, & continentur artes mechanicæ, quæ diſtinguũtur quidem realiter à ſciẽtia, & continentur etiam artes liberales analogicè, quarum aliqua ſaltim, vt eſt Logica vtens, non diſtinguitur realiter ab habitu ſcientiæ.

¶ Ad ſecundũ argumentum reſpondetur, quod maior argumenti intelligitur de arte mechanica, vt patet etiam in exemplis poſitis de arte domiſactiua, & frænefactiua. Nos autem non aſſerimus Logicam vtentem eſſe artem mechanicam, ſed artem liberalem, vt ex dictis conſtat. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvintvm argumentũ principale huius articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quintum.

Vtrũ Logica, qua ratione eſt vtẽs ſit verè, & propriè ſcientia.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur Logica vtens acquiritur per demonſtrationem: ergo eſt ſcientia. Conſeqnentia eſt bona, & Antecedens probatur. Logica vtens acquiritur per eundem actum, & in eodem inſtanti, in quo acquiritur Logica docens, ſed Logica docens, quia acquiritur per demonſtrationem eſt ſcientia; ergo, & Logica vtens propter eandem rationem erit ſcientia.

¶ Secundo arguitur. Idem eſt obiectum formale Logicæ vtentis, & docentis: ergo ſi Logica, qua ratione eſt docens eſt ſcientia, qua ratione eſt vtens etiam erit ſcientia. Conſequentia patet, quia quæ habent primum obiectum formale ſunt eiuſdem ſpeciei, adeò vt ſi vnum ponitur in vna ſpecie qualitatis, in eadem ponatur & aliud: ſed Logica docens ponitur in ſpecie ſcientiæ verè, & propriè: ergo in eadem ponetur, qua ratione eſt vtens, ſi ea ratione habet idẽ obiectum formale:

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Logica, qua ratione eſt vtens non eſt ſcientia. Hanc concluſionem docet D. Thom loco citato in articulo ſcilicet 4. Metaph. lect. 4. & eam etiam ſequuntur omnes Thomiſtæ; aſſerit illam B. Albertus Magnus in primis capitibus ſuæ Logicæ, Soto. q. 2. procem. & alij etiam, vt Auerr. 1. Metaph. cap. vltimo, & lib. 1. de cælo, tex. 70. Scot. q. 1. in Porphyrium, & q. 1. elenchorum, Toletus q. 2. procem. & Sueſſanus 1. de demonſtrat. cap. 23. vbi citat Alpharabium, Auicennam, & Algazelem pro noſtra concluſione. Probatur concluſio breuiter. Omnis ſcientia procedit reſoluendo concluſiones in ſua principia, vt v. g. quod homo eſt riſibilis, quia eſt rationalis; Deus eſt æternus, quia eſt immutabilis. Sed Logica vtens non procedit modo reſolutorio, ſed modo compoſitiuo, introducendo formam ſyllogiſmi, diffinitionis, diuiſionis in operationibus intellectus, nam actus Logicæ Vtentis, ſiue diſtinguatur formaliter, ſiue realiter, ſiue eminenter à docente, eſt conſtructio modi ſciendi, qui eſt actus artis liberalis, vt dictum eſt: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpõdetur diſtinguendo antecedens, Logica vtens acquiritur per demonſtrationem,

tamquam eius effectus primarius, nego antecedens; tamquam effectus ſecundarius, & conſecutus concedo antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, quod in habitu Logicæ ſunt duæ rationes formales; altera docentis, & altera vtentis; demonſtratio ergo per quam fuit acquiſita Logica primo fuit terminata ad docentem, ad vtentem verò ſecundario, vt autem Logica vtens eſſet ſcientia deberet eſſe habitus primo acquiſitus per demonſtrationem. Eſt optimum ſimile. Nam ex hoc v. g. quod ad qualitatem ſequatur ſimilitudo, non ſequitur, quod motus alterationis, qui eſt ad qualitatē, ſit etiam ad ſimilitudinem: nam ad ſimilitudinem talis motus non terminatur per ſe primo, ſed ſecundario. Ita dicimus in noſtro propoſito.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, negando antecedens, nam Logica, qua ratione eſt docens conſiderat ſuum obiectum, ſcilicet ens rationis reſolutorio modo, vt verò eſt vtens conſiderat illud compoſitiuo modo: iſti autem diuerſi modi refunduntur in rationem obiecti formalis, & ſic Logicæ docentis, & vtētis diuerſum eſt obiectum formale. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad sextum argumentum principale huius articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde fit in hoc articulo.

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Sextum.

Vtrum Logica ſecundum Topicā partem, & ſophiſticam ſit ſcientia.

Et videtur vera pars negatiua. Primo arguitur argumento ſexto, huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Pars ſophiſtica verſatur in eo, quod non eſt; nam illud dicitur ſophiſticum, quod videtur eſſe cum non ſit: ergo pars ſophiſtica non erit ſcientia, quia ſcientia verſatur in eo, quod eſt. Confirmatur; nam Ariſtot. 1. Rhetor. & 4. Metaphyſ. text. 5. dicit, quod ſophiſtica apparet Philoſophus, ſed non eſt: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Logica ſecundum partem topicam, & ſophiſticam eſt verè, & propriè ſcientia. Ita docet Soto q. 2 procem. & Maſius ſect. 5. q. 5. & Scotus. q. 1 Elenchorum. Probatur hæc concluſio. Scientia eſt cognitio certa, & euidens rei per ſuam cauſam: ſed in parte topica, & ſophiſtica datur certa, & euidens cognitio rei per ſuam cauſam: ergo huiuſmodi partes Logicæ etiā erunt ſcientificæ. Minor probatur, in parte topica ſcimus per cauſam ſyllogiſmum probabilem generare opinionem, quia procedit ex probabilibus; & in parte ſophiſtica eodem modo per cauſam ſcimus ſyllogiſmum apparentem generare fallaciam, quia progreditur ex apparentibus: ſed iſtæ ſunt cognitiones certæ, & euidentes, non minus, quam ſit illa, qua cognoſcimus in parte analytica ſyllogiſmum demonſtratiuum generare ſcientiam, quia procedit ex neceſſarijs: ergo Logicæ pars topica, & pars ſophiſtica erit verè, & propriè ſcientia.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur in forma concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem; pars topica procedit ex probabilibus; pars topica vtens, concedo minorem; pars topica docens, nego minorem. Explicatur hoc ſupponendo, quod de parte topica dupliciter poſſumus loqui, vel de parte topica docente, vel de parte topica vtente. Prima in explicando naturam ſui obiecti non procedit, neque vtitur probabilibus, ſed neceſſarijs argumentis: altera verò, cum in rebus omnibus verſetur per communia principia, quæ generant opinionem, progreditur argumentis probabilibus: & hoc modo intelligenda eſt doctrina ad quintam auctoritatem primi argumenti articuli, & eodem modo dicendum eſt de parte ſophiſtica.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur cum Soto loco citato ad tertium, partem ſophiſticam vtentem verſari in eo, quod non eſt: docentem verò in eo, quod

quod eſt; nam verſatur in certo, & determinato obiecto, cuius proprietates inquirit per propria, & peculiaria principia; quod quidem non fuit, quatenus eſt vtens, & iuxta hanc diſtinctionem dicendum eſt, ad confirmationem.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum Logica ſit ſcientia ſpeculatiua.

AD Secũdum ſic proceditur. Videtur quod Logica non ſit ſcientia ſpeculatiua, ſed practica. Nam D. Thomas opuſc. 50. ſuper Boetium, de Trinit. q. 5. artic. 1. ad 4. ait, ſcientiæ ſpeculatiuæ ſunt illæ, quarum cognitio eſt propter ſe ipſam; res autem, de quibus eſt Logica, non quæruntur ad cognoſcendum propter ipſas, ſed vt adminiculum quoddam ad alias ſcientias: ergo ſecundum D. Thom. Logica non eſt ſcientia ſpeculatiua, & conſequenter erit ſcientia practica.

¶ SECVNDO præterea. Nam D. Tho. in prolog. poſter. inquit, quemadmodum fuit neceſſaria ars ædificatoria, aut fabrilis circa ea, quæ ratio de operibus manuum ratiocinatur; ita neceſſaria fuit ars, quæ ſit directiua actuum rationis, vt in illis, homo facile, & ſine errore procedat, qualis eſt ars Logica; in quibus verbis apertè D. Thom. docet Logicam eſſe artem pari ratione, qua ars ædificatoria, & fabrilis, ſed ars ædificatoria eſt habitus practicus: ergo ſimiliter Logica erit habitus practicus.

¶ TERTIO præterea. Scientia practica eſt illa cuius finis proximus eſt operaris nam, vt docet Ariſt. lib. 2. Metaph. text 3. finis contemplatiuæ ſcientiæ eſt veritas; actiuæ verò, ideſt practicæ eſt opus, quod idem eſt, ac operari; ſed finis Logicæ eſt operari, ſcilicet dirigere operationes intellectus, conſtruere ſyllogiſmos, &c. ergo.

¶ DICES, quod Logica docens habet pro fine veritatem ſpeculari, etſi verum ſit, quod finis Logicæ vtentis ſit operari.

¶ QVARTO præterea, & arguitur contra. Nam ex hoc ſequeretur, quod Logica, qua ratione eſt vtens, eſſet habitus practicus, ſed hoc eſt falſum, vt demonſtrabitur infra quæſtiuncula ſecunda ad ſextum: ergo.

¶ QVINTO præterea. Nam Ariſtot. 6. Metaph. in principio numerans omnes ſpeculatiuas ſcientias, & practicas, non meminit ſcientiæ Logicæ: ergo Logica non eſt ſcientia ſpeculatiua, nec practica. Conſequentia patet. Quia ſi eſſet, numeraſſet illam, quia cæteras omnes numerauit: ergo.

¶ SEXTO præterea. Idem eſt habitus Logicæ docentis, & vtantis: ſed Logica vtens eſt habitus practicus: ergo, & Logica docens. Minor probatur: Quia Logica vtens non verſatur circa ſpeculationem, nec habet pro fine cognitionem veritatis, ſed conſtruere habet ſyllogiſmum: ergo Logica vtens erit habitus practicus.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas D. Auguſtini lib. 8. de Ciuit. Dei. cap. 4. & D. Thomæ ſuper Boetium de Trinitate. q. 5. art. 1. ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ CONCLVSIO vnica. Logica, qua ratione eſt docens, eſt ſcientia ſpeculatiua. Hanc concluſionem negant Andunus. 6. lib, Metaph. q. 3. Aureolus apud Capreolum. q. 2. prolog. concl. 4. Fonſeca lib. 2. Metaph. cap. vltimo. q. 2. Mirandulanus in ſua Logica in præfatione librorum de priori Analyſi, & huius opinionis aſſerunt nonnulli fuiſſe D. Thom. propter argumentum primum factum. Sed noſtram concluſionem præter D. Auguſtinum, & D. Thomam aſſerunt Scotus in prologo ſenten. q. 4. Aegidius Romanus in initio ſuæ Logicæ. Antonius Andreas lib. 6. Metaph. q. 3. Iauellus ibidem q. 7. Soncinas. q. 6. Sot. quæſt. 4. procem. Maſius ſect. 1. quæſt. 11. Sanchez. lib. 1. quæſt. 16.

¶ PRIMO probatur concluſio. Quia Logica vere, & propriè eſt ſcientia, ſed ſcientia omnis propriè eſt ſpeculatiua, & nulla propriè eſt ſcientia practica: ergo Logica docens erit ſcientia ſpeculatiua. Maior cum conſequentia ſunt

notæ. Minor autem probatur, & ſimul explicatur: Obſeruando primo, quod ſi ſcientia accipiatur in rigore, & propriè quomodo diffinitur ab Ariſt. 1. poſter. quod ſit habitus certus, & euidens per demonſtrationem acquiſitus, ideſt, qui inclinat ad iudicandum, & cognoſcendum paſſionem per ſuam cauſam, nulla eſt ſcientia practica. Et hoc patet primo. Quia omnis ſcientia, quæ appellatur practica, vt domificatiua, non demonſtrat paſſiones de ſubiecto per cauſam, quod quidem, vt ſæpè dictum eſt, conuenit neceſſario ſcientiæ, quia ſcire eſt rem per cauſam cognoſcere: ergo huiuſmodi artes non poſſunt vocari ſcientiæ. Secundo, omnis vera ſcientia procedit per demonſtrationem: ſed nulla, quæ dicitur practica, poteſt procedere per demonſtrationem, quia omnis demonſtratio directa, per quam acquiritur ſcientia, verſatur circa vniuerſalia, reſoluendo concluſiones vſque ad ſua principia immediata: ſcientiæ autem practicę non ſolum non conuenit talis modus procedendi, ſed omnino contrarius modus; nam habet procedere circa particularia: quia omnes actiones ſunt circa particularia, & modo compoſitiuo introducendo formam in materiam: ergo. Neque dici poteſt, huiuſmodi ſcientias practicas habere ſuas demonſtrationes practicas; quia aliàs ſequeretur, quod non poſſent mechanici artifices ſuas artes ſcire ſine Logica, quod eſt contra experientiam; nam ſutores, & id genus omnes, non addiſcunt ſuas artes, Logica præſuppoſita: ergo huiuſmodi artes non procedunt per demonſtrationem, quia demonſtratio, vt demonſtratum eſt, acquiri nequit ſine Logica Secundo obſeruandum eſt, quod quādo diuiditur ſcientia in practicam, & ſpeculatiuam, ibi ſcientia accipitur ſolum pro habitu, & eſt ſenſus; habitus alius practicus, alius ſpeculatiuus. Alij verò dicunt, quod ibi ſcientia accipitur pro cognitione, adeò vt ſit ſenſus; cognitio alia practica, alia ſpeculatiua. Sed profecto melius dicitur primo modo, niſi cognitio accipiatur pro cognitione habituali, adeò vt ſit ſenſus: cognitio habitualis, alia practica, alia ſpeculatiua. Ex dictis ſequitur, quod cum Logica docens, vt oſtenſum eſt ſupra in præcedenti articulo, ſit verè, & propriè ſcientia, & nulla ſcientia, vt demonſtratum eſt, ſit practica, ſed omnis ſit ſpeculatiua; neceſſario aſſerendum eſt, Logicam eſſe ſcientiam ſpeculatiuam: & propterea non video rationem propter quam hoc negandum ſit.

¶ Secundo principaliter probatur concluſio. Actus, quibus habitus Logicæ generatur, ſunt ſpeculationes: ergo habitus Logicæ erit ſpeculatiuus. Conſequentia eſt euidens. Quia habitus, primo, & per ſe eſt ſimilis actibus, ex quibus genitus fuit & inclinat potentiam ad ſimiles actus: ergo habitus Logicæ erit ſpeculatiuus, & per ſe primo inclinabit intellectum ad cognitionem ſpeculatiuam, & demonſtratiuam, cum ex illa genitus fuerit. Primum verò antecedens probatur. Nam ſcire, quod prædicabilia ſunt quinque, quod genus eſt prædicabile de ſpeciebus, & alia huiuſmodi, quæ in Logica ſciuntur; ita ſunt ſpeculationes, ſicut ſcire, compoſitum ex materia, & forma eſt mobile, ſicut etiam ſcire animal rationale eſt riſibile: ergo.

¶ Tertio probatur concluſio ex diffinitione ſcientiæ ſpeculatiuæ. Nam ſciētia ſpeculatiua eſt illa, cuius finis eſt cognitio, & ſpeculatio veritatis: ſed finis Logicæ docentis eſt huiuſmodi; nam finis eius eſt ſpeculari ſecundas intentiones, demonſtrando de illis ſuas paſſiones, eaſquè reſoluendo in ſua principia, ſicut faciunt aliæ ſcientiæ. ergo Logica docens cum omni proprietate dicenda eſt ſcientia ſpeculatiua.

¶ Ad primum ergo dicendum, D. Thomam loqui de Logica vtente, quæ cum ſit ars ſpeculatiua, poteſt ordinari ad aliud eiuſdem ordinis, nempè ſpeculabile, & ſcibile. Nam quando (inquit) Ariſtot. 1. Metaph. cap. 2. quod habitus ſpeculatiuus eſt propter ſe, & gratia ſui, loquitur de habitu ſpeculatiuo, qui non eſt ars qualis eſt Logica, qua ratione eſt vtens, & ita etiam eſt intelligendus D. Thomas.

¶ Ad secundum dicendum, quod quando D. Th. docuit, fuiſſe neceſſariam artem aliquam ad dirigendos actus rationis, quam vocat Logicam, illam appella-

pellauit artem, per ſimilitudinem, & cō parationem ad artem ædificatoriam, aut fabrilem; ac ſi diceret, illam quidem eſſe artem, non mechanicam, ſed liberalem, per ſimilitudinem ad mechanicas. Vnde ſenſus D. Thomæ tantum eſt. quod Logica, vt vtens eſt ars liberalis; ex quo tamē non ſequitur, quod ſit habitus practicus, vt dicemus infra ad vltimum.

¶ Ad tertium dicendum primo in forma, concedo Maiorem, & nego Minorem: nam finis Logicæ proximus non eſt operari, ſed ſpeculari operationes intellectus, quas ſecundario habet dirigere; vt autem eſſet ſcientia practica, deberet primo, & per ſe operari, & dirigere operationes intellectus.

¶ Secundo reſpondetur diſtinguendo minorem. Finis Logicæ eſt operari, modo operabili, nego minorem; eſt operari modo ſpeculatiuo, concedo minorem; de ratione autem ſcientiæ practicæ ſiue habitus practici eſt operari modo operabili. Explicatur hoc ſupponendo primo, quod vt ſcientia ab obiecto, & fine habeat, vt ſit practica, duo ſunt neceſſaria, vt ſcientia ſit practica. Primū eſt, quod ſit de obiecto operabili à nobis: nam cum ſcientia practica ſit operatiua ſui obiecti; ſit, vt de rebus naturalibus, non poſſimus nos habere ſcientiam practicam, vt ſcientia de cælis, de plantis, animalibus, &c. non poteſt eſſe practica: ſcientia verò Dei eminenter continet ſpeculatiuam, & practicam: vnica enim ſimpliciſſima ſcientia infinitas res naturales, & cognoſcit, & facit. Secūdo requiritur, quod finis talis ſcientiæ practicæ ſit operari, ideſt, quod ſit proxima regula ipſius operis, & tractet de re operabili, modo operabili, vt docet Diuus Thomas de veritate quæſt. 14. art. 4. Et hinc aduertendum eſt, quod in ſcientijs duplex poteſt eſſe finis, alius eſt finis ſcientis, alius eſt finis ſcientiæ; finis ſcientis, v. g. eſt, quem homo conſtituit ſibi, quando addiſcit ſcientiam, & iſte finis profectò non ſufficit, vt dicatur practica, vel ſpeculatiua, quoniam extrinſecè ſe habet ad ſcientiam; ſed finis ſcientiæ eſt ille, quem habet ſcientia ex ſua ratione intrinſeca, à quo ſubinde ſcientia habet, vt ſit practica, vel ſpeculatiua. Sit exemplum; Poteſt quis addiſcere ſcientiam de anima; vt intelligat quomodo ſit perpetua, & capax beatitudinis, &c. vt inde alliciatur ad bene viuendum. Huiuſmodi ſcientia certè eſt merè ſpeculatiua, licet finis ſcientis ſit opus: & ratio eſt. Quia quando dicimus, quod de ratione ſcientiæ practicæ eſt, vt eius finis ſit operari, intelligi debet de fine ſcientiæ, & non de fine ſcientis; & ita poteſt quis de domo addiſcere ſcientiam ſpeculatiuam, puta illam, quæ procedit per demonſtrationem, & reſolutionē in prima principia, vt v. g. quid ſit domus, quibus partibus conſtet, quis ſit finis eius; & ſic illa eſt ſpeculatiua, quamuis ſit de re operabili à nobis: quia non tractat de illa re modo operabili, ſed modo ſpeculatiuo. Cæterum ſcientia, quæ tractat de domo, quomodo fiat domus, id eſt quomodo ſint dolanda ligna, parandi lapides, conſtruendi parietes, eſt practica; quia tractat non ſolum de re operabili, ſed quia tractat de re operabili, modo operabili; & ita ſi quis diſcat hanc ſcientiam, non intentione operādi, eſt nihilominus ſciētia practica; quia quando dicimus, quod finis facit ſcientiam practicā, intelligendum eſt, vt conſtat de fine ſcientiæ, & nō de fine ſcientis. Et ſi quis obijciat D. Thom. aſſerere 1. p. q. 14. art. 16. finem ſcientis facere quodammodo ſcientiam ſpeculatiuam, practicam; & practicam, ſpeculatiuam. Reſpondendū eſt, D. Tho. nō intelligere ſcientiam ex fine ſcientis eſſe per ſe, aut practicā, aut ſpeculatiuā; ſed quodammodo per accidens: ſcientia autē non habet ex fine ſcientis, quod ex ſua intrinſeca ratione ſit ſpeculatiua, vel practica; ſed hoc habet ex fine ſuo proximo. Nos autem loquimur in præſenti, de ſcientia practica, aut ſpeculatiua ex ſua intrinſeca ratione & per ſe: finis autem Logicæ non eſt operari, ſaltem modo operabili. Et licet etiam dicamus, quod Logica tractat de operationibus intellectus, modo operabili, ita quod finis eius ſit operari; nihilominus eſſet ſpeculatiua, quia ipſamet opera quæ dirigit ſunt ſpeculationes. Quare ad rationem ſcientiæ practicæ, tria requiruntur, & quod finis eius ſit operari, & rurſus modo

Digitized by Google

modo operabili, & tandem, quod opera non ſint meræ ſpeculationes intellectus, quibus omnibus, vt iam demonſtratum eſt, caret habitu Logicæ.

¶ Ad quartum, quod erat replica contra ſolutionem aſſignatam ad tertiũ, dicemus ex profeſſo in ſolutione ad vltimum, vbi explicabitur, An Logica, qua ratione eſt vtens ſit habitus practicus, vel ſpeculatiuus.

¶ Ad quintum dicendum primo, quod argumentum eſt ab auctoritate negatiua, & ita non eſt alicuius roboris.

¶ Secundo reſpondetur, quod Ariſt. ibi ſolum egit de ſcientijs ſpeculatiuis, ſiue practicis, quæ pro obiecto formali vendicant ſibi aliquid reale: at verò Logica, quamuis ſit ſcientia ſpeculatiua, non vendicat ſibi pro obiecto aliquid reale, ſed aliquid rationis, vt dicemus, q. 4. art. 1. Sed pro maiori explicatione, & declaratione huius difficultatis ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Quintum.

Vtrum Logica ſit habitus, qui neque ſit ſpeculatiuus, neque practicus.

ET videtur, quod neque ſit habitus ſpeculatiuus, neque practicus. Primo arguitur. Quia Logica ex natura ſua habet dirigere intellectum in ordine ad ſuas operationes, ſed intellectus ex natura ſua, neque eſt practicus, neque ſpeculatiuus: ergo neque Logica ſaltim ex natura ſua hoc habebit, ſed ſicuti intellectui conuenit accidentaliter eſſe practicum, vel ſpeculatiuum, ita conueniet etiam Logicæ.

¶ Secundo arguitur. Nam Ariſt. lib. 1. Topicorum cap. 9. diuidens problemata, diuidit illa in problemata cõtẽplationis actionis, ac inſtrumentaria. Et cap. 11. explicans quænã ſint problemata inſtrumentaria (inquit) eſſe problemata Logica, quæ quidem neque ſunt problemata actionis, nempe practica, neque contemplationis, ſcilicet ſpeculatiua: ergo Logica iuxta doctrinam Ariſt. neque erit habitus practicus, neque ſpeculatiuus.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Logicæ habitus eſſentialiter eſt tantum ſpeculatiuus. Hæc concluſio primo eſt contra quoſdam auctores, de quorum numero eſt Petrus Niger, q. 14. clypei, quem ſequuntur alij moderni Philoſophi, qui aſſerunt Logicam, neque eſſe habitum practicum, neque ſpeculatiuum, ſed eſſe habitum organicum. Eſt etiam contra alios Auctores, qui per extremum aſſerunt Logicam ſimul eſſe habitum, practicum, & ſpeculatiuum, quam opinionem ſequuntur Ocham, & Nominales: ſed noſtram concluſionem docent omnes Auctores citati ſupra pro concluſione articuli.

¶ Primo probatur concluſio contra primos Auctores. Quia, vt ſatis conſtat manifeſtè patet, quomodo Logica docens eſt habitus, & ſcientia ſpeculatiua, & de Logica vtente patebit quæſt. ſequenti, & præterea etiam conſtat, quia diuiſio habitus eſt adæquata per practicum, & ſpeculatiuum, nam practicum, & ſpeculatiuum ſunt differentiæ eſſentiales diuidentes ex natura ſua adæquatè rationem habitus: ergò non poteſt dari habitus indifferens, qui neque ſit practicus, neque ſpeculatiuus.

¶ Secundo probatur concluſio contra alios Auctores. Quia ſi hoc eſſet verum, quod ſcilicet ſimul eſſet practica, & ſpeculatiua, hoc eſſet, quia ſecundum quod docens eſt ſpeculatiua, ſecundum verò, quod vtens practica: ſed hoc ſecundum eſt falsũ, vt ſtatim demõſtrabimus: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, concedendo intellectum quidem, neque eſſe practicum, neque ſpeculatiuum ex natura ſua. Cæterum cum omnes actiones in indiuiduo ſint practicæ, vel ſpeculatiuæ; ideò omnes habitus operatiui debent eſſe ex natura ſua practici, vel ſpeculatiui, & ita Logica quæ eſt habitus operatiuus debet eſſe practica, vel ſpeculatiua.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur negando, quod Ariſt. ita diuidat pro-

problemata; nam vt patebit legenti lib. 1. cap. 5. Inquit tria eſſe problematum genera, ſcilicet aliud naturale, aliud morale, aliud rationale, & cap. 4. aſſerit problema dialecticum eſſe problema ſpeculatiuum: docet enim quod problema dialecticum eſt ſpeculatiuo contendens, vel ad electionem, & fugam, vel ad veritatem, vel ſcientiam. Quare ex verbis Philoſophi potius oppoſitū colligitur legatur Ariſt. loco citato, & videbitur eſſe verum, quod nos dicimus. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad sextvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde fit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Sextum.

Vtrùm Logica qua ratione eſt vtens, ſit habitus practicus.

ET videtur, quod ſit habitus practicus, & non ſpeculatiuus.

¶ Primo arguitur argumento ſexto huius articuli. Confirmatur. Nam iſta conſequentia eſt bona, ſcilicet, Logica vtens non eſt ſcientia: ergo Logica vtens non eſt habitus ſpeculatiuus, ſed antecedens eſt verum: ergo & conſequens. Minor cum conſequentia ſunt notæ, & Maior probatur. Quia in præfata conſequentia, arguitur à ſuperiori ad ſuum inferius negatiuè, & ita argumentari eſt bona conſequentia, vt patet ex noſtra dialectica lib. 3. tract. de conſequentijs: ergo. Quod autem in præfata conſequentia arguatur à ſuperiori ad ſuum inferius negatiuè, probatur, & ſimul explicatur ſupponendo, quod ſcientia eſt quid ſuperius ad practicum, & ſpeculatiuum, & non ſpeculatiuum eſt quid ſuperius ad ſcientiam: nam non datur ſpeculatiuum, quod diuidatur in ſcientiam, & non ſcientiam, etſi aliqui velint, quod practicum diſſecetur in ſcientiam & non ſcientiam, ſcilicet attem: nihilominus hoc nulla ratione dici poteſt de ſpeculatiuo. Quin potius vt ex dictis conſtat, eo ipſo, quod aliquis habitus eſt ſcientificus, eſt etiam ſpeculatiuus, quia eo ipſo finis eius eſt demonſtrare paſſiones per cauſam illas reſoluendo in ſua principia; & ideo, eo ipſo, quod habitus non eſt ſcientificus, neque erit ſpeculatiuus, quia iam finis eius non erit procedere reſolutorio modo, concluſiones in ſua principia reſoluendo.

¶ Secundo arguitur, & augetur difficultas. Iſta conſequentia eſt bona, Logica qua ratione eſt vtens eſt ſpeculatiua: ergo Logica, qua ratione eſt vtens eſt ſcientia: ſed conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Conſequentia patet. Quia in bona conſequentia non poteſt dari antecedens verum, & conſequens falſum. Minor verò conſtat; & Maior probatur. Quia in præfata conſequentia, arguitur ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè, & ita argumentari eſt bona conſequentia, vt bene valet, eſt homo: ergo eſt animal.

¶ Tertio arguitur. Finis habitus ſpeculatiui eſt cognitio, & ſpeculatio veritatis, vt ex dictis ſatis conſtat: ſed finis Logicæ vtentis non eſt ſpeculatio, ſed conſtruere ſyllogiſmum, & illum ordinare ad cognitionem: ergo non erit habitus ſpeculatiuus. Confirmatur, quia Logica vtens habet introducere formam in extremam materiam: habet enim cōficere ſyllogiſmum vocalem, & ſcriptum: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Logica, qua ratione eſt vtens eſt habitus ſpeculatiuus, & non practicus. Hanc Concluſionem negat Maſius ſect. 1. q. 13. concluſ. 1. & in ſolutione ad vltimum: ſed illa eſt expreſſa D. Thom. ſuper Boet. de Trinit. q. 5. art. 1. ad 4. & 2. 2. q. 47. art. 2. ad 3. vbi ait hæc verba, *Omnis applicatio rationis recta ad aliquid factibile pertinet ad artem, ſed ad prudentiam non pertinet, niſi applicatio rationis recta ad ea, de quibus eſt conſilium: & huiuſmodi ſunt ea, de quibus nō ſunt via determinata perueniendi ad finem, vt dicitur 3. Ethicorum: quia ergo ratio ſpeculatiua quædam facit, puta ſyllogiſmum, propoſitionem, & alia hu*

iuſmo-

iuſmodi, in quibus precedit ſecundum certas, & determinatas regulas; vnde eſt, quod reſpectu horum poteſt ſaluari ratio artis, nō autem ratio prudentiæ, & ita inuenitur aliqua ſpeculatiua ars, non autem aliqua prudentia. Ex verbis iſtis apertè patet, quomodo Logica, qua ratione eſt vtens ſit habitus ſpeculatiuus, ideſt ars ſpeculatiua. Vnde duo dicit D. Thomas, & quod eſt ars, & quod eſt ſpeculatiua. Vtrumque probatur. Nam Logica, qua ratione eſt vtens, docet facere aliquid circa ſpeculationem, & circa cognitionem per determinatas regulas: ergo hac ratione erit ars; ſcilicet ex eo, quod docet facere: ex eo verò, quod docet facere circa ſpeculationem, & cognitionem, erit ars ſpeculatiua.

¶ Ad primum argumentum cum ſua confirmatione reſpondetur, negando maiorem: ad probationem dicimus, quod ſcientia non eſt quid ſuperius magis ad ſpeculatiuum, quam ipſum ſpeculatiuum ſit quid ſuperius ad ſcientiam: nam aliud ſpeculatiuum inuenitur, quòd eſt ſcientia, & aliud, quod eſt ars; vt patet ex doctrina D. Thomæ modo adducta; & ita vt conſequentia eſſet bona, deberet à ſuperiori negatiuè eſſe, quod tamen nullo modo ita eſt, vt ex dictis conſtat.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur eodem modo.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, habitum ſpeculatiuum ſcientificum habere quidem pro fine cognitionem: habitum verò artis ſpeculatiuæ habere pro fine opus ſpeculatiuum, & tale eſt conſtructio, & forma ſyllogiſmi: eſt enim opus ſpeculatiuæ rationis, vt patet, & non practicæ artis.

¶ Ad confirmationem reſpondetur, quod illud opus externum, etiam dicitur ſpeculatiuum; quia eſt inſtrumentum interioris ſyllogiſmi, qui eſt ſpeculationis opus; & ſecundum hanc rationem reſpicitur à Logica, vt vtente.

QVÆSTIO TERTIA.

DE VNITATE LOGICÆ.

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum Logica ſit vna ſimplex qualitas.

Articulus ſecundus. Vtrum Logica ſit vna ſcientia ſecundum ſpeciem athomam.

ARTICVLVS I.

Vtrum Logica ſit vna ſimplex qualitas.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod Logica non ſit vna ſimplex qualitas. Nam Diuus Thomas 1. 2. q. 53. art. 2. docet, quod habitus ſcientiæ principaliter eſt in intellectu poſſibili, ſecundario verò in viribus apprehenſiuis ſenſitiuis: Sed idem iudicium ferendum eſt de ſcientia Logicæ: ergo ſcientia Logica erit compoſita qualitas ex duobus habitibus, quorum vnus eſt in intellectu, alius in viribus ſenſitiuis: idem enim accidens, ſeu qualitas habitualis nequit eſſe in ſubiecto ſpirituali, quale eſt intellectus, & in ſubiecto materiali, quale eſt vis ſenſitiua: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Quia D. Tho. 1. 2. q. 54. art. 4. & 3. p. q. 12. art. 2. videtur docere, quod ſcientia, (& idem eſt de Logica) augetur per additionem: ergo Logica non erit vnus ſimplex habitus, ſed compoſitus per diuerſas additiones,

nes, & ſic non erit vna ſimplex qualitas, ſed compoſita: ergo.

¶ Tertio præterea. Scientia ſupponit pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum, & complexarum: ſed collectio ſpecierum intelligibilium non importat vnam ſimplicem qualitatē, ſed tot qualitates diſtinctas, quot ſunt ſpecies intelligibiles illius collectionis: ergo ſcientia Logica nō erit vna ſimplex qualitas. Minor cum conſequentia ſunt notæ, & Maior probatur primo auctoritate D. Thomæ, qui de veritate quæſt. 20. art. 2. dicit, quod ordinatio ſpecierum in intellectu poſſibili eſt habitus ſcientiæ: ergo. Secundo probatur eadem maior, auctoritate etiam D. Thomæ de potentia. q. 2. art. 1. vbi docet: quicquid eſt in intellectu, aut eſt potentia intellectiua, aut ſpecies intelligibiles, aut actualis intellectio, aut verbum; vbi nullam mentionem facit habitualis qualitatis inclinantis potentiam, & quam nos appellamus habitum: ergo.

¶ Qvarto præterea. Logica eſt vnus habitus compoſitus ex multis habitibus: ergo eſt vna qualitas compoſita ex multis qualitatibus. Conſequentia eſt bona: arguitur enim in illa ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè: ergo. Antecedens autem probatur. Tot ſunt habitus Logicæ, quot ſunt concluſiones in illa ſcitæ; nam experientia conſtat, quod ſucceſſu temporis & ſtudio multarum concluſionum Logica acquiritur: Ergo acquiſito primo habitu circa primam concluſionem reſtat acquirendus alter circa ſecundam, & alter circa tertiam, & ſic per quamdam accumulationem habituum, Logica erit vnus habitus ex pluribus habitibus conſtans. Alia multa arguméta poſſent adduci ad idem probandum, verum iſta pro Logicis ſufficiant; nam de hac materia ſolet ex profeſſo diſputari. 1 2. q. 54. art. 2. quo in loco legatur acutiſſimus Cardinalis Caietanus.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ. 1. 2. q. 54. art. 5. in corpore, vbi docet. *Inde eſt, quod habitus eſt qualitas ſimplex non conſtituta ex pluribus habitibus, etiamſi ad multa ſe extendat*: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Logica, ſicut quælibet alia ſcientia eſt vna ſimplex qualitas, & vnus ſimplex habitus.

¶ In hac concluſione ſuppono tamquā certum, ſcientiam ſupponere pro habitu, & non pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum; de quo diſputabimus infra. q. 1. ad 3. huius articuli. Hanc tamen concluſionem docet expreſſe D. Tho. loco citato in argumento, ſed contra. Idem etiam docet ſatis clare in eodem articulo in ſolutione ad ſecundum, & tertium.

¶ Primo probatur concluſio ratione eiuſdem D. Thomæ loco citato. Potentia, & habitus proportionantur reſpectu omnium obiectorum in vna ratione; quia, vt docet Philoſophus. 2. de anima tex 33. potentiæ, & habitus per obiecta diſtinguuntur, & per obiecta ſunt vnius ſpeciei, & rationis: ſed potentia intellectus reſpectu omnium obiectorum, quæ conueniunt in vna ratione, eſt vna ſimpliciſſima qualitas; ſicut viſus reſpectu omnium ſpecierum coloris eſt vnus: ergo habitus ſcientiæ etiam erit vnicus, & ſimplex reſpectu omnium cōcluſionum, quæ conueniunt in vna ratione ſcibilis. Maior cum conſequentia ſunt notæ, & Minor probatur. Nam intellectus non eſt compoſita qualitas, ex pluribus qualitatibus, ſed ſimplex: ergo.

¶ Secvndo probatur. Iſta eſt bona conſequentia. Logica eſt vna ſimplex ſcientia: ergo eſt vnus ſimplex habitus. ſed antecedens oſtendetur eſſe verum articulo ſequenti: ergo, & conſequens etiam debet eſſe verum; quia in bona conſequentia non datur antecedens verum, & conſequens falſum. Maior verò probatur. Quia in præfata conſequentia arguitur ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè cum eodem addito: ergo eſt bona conſequentia.

¶ Tertio probatur concluſio. Quia omnes habitus infuſi ſunt ſimplices qualitates: ergo etiam habitus acquiſiti, & conſequenter ſcientia, & Logica erunt ſimplices qualitates. Antecedens eſt certiſſimum, & conceditur etiam ab aduerſarijs. Conſequentia verò probatur à paritate rationis. Nullum enim diſcrimen

men apparet, quare habitus infuſi v. g. habitus fidei ſit ſimplex qualitas, & non compoſita iuxta numerum articulorum fidei; & quod habitus ſcientiæ ſit compoſita qualitas iuxta numerum ſiue multiplicitatem concluſionum, aut obiectorum materialium: ergo. Confirmatur. Quia virtutes morales ſunt ſimplices qualitates habituales: non enim alius eſt habitus temperantiæ ad comedendũ lenticulam, & alius ad bibendum aquã, Similiter non eſt alius habitus iuſtitiæ commutatiuæ ad emendum frumentum, & alius ad vendendum oleũ: ergo ſimiliter ridiculum erit dicere, quod alius ſit habitus Logicæ circa vnam concluſionem, & alius circa aliam; alius, ſcilicet ſit habitus, qui verſatur circa propoſitiones, qui agit de demonſtratione, alius, qui agit de prædicamentis, &c. Quare nulla ratione dici poteſt, quod ſcientia Logica ſit habitus compoſitus ex pluribus qualitatibus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod ſcientia noſtra, non dicitur à D. Thoma, quod ſit in viribus ſenſitiuis, eo quod ſit ſubiectiuè in illis, ſed hoc dicit, quia omnis noſtra cognitio ortum habet ab illis, cum omnis noſtra cognitio ortum habeat à ſenſu, de quo dicemus, & explicabimus fusè lib. 1. phyſic.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quod quando D. Thomas docet, quod per additionem augetur habitus, loquitur de additione ſpecierum intelligibilium ordinatarum, & docet, quod talis additio ſpecierum ordinatarum, oſtendit habitum eſſe auctum; nam, ſi eſt noua ordinatio ſpecierum, profectò habitus eſt magis pe fectus, & ſe extendit ad obiecta aliqua, ad quæ antea non ſe extendebat; nam ſpecies intelligibiles, non augent habitum intrinſecè, cum habitus ſcientię non ſupponat, vt patebit, pro ſpeciebus intelligibilibus, ſed pro ipſa qualitate habituali, quare augent ſolum habitum extrinſecè, & ita extrinſecè, id eſt inchoatiuè, ſeu fundamentaliter augetur quodammodo per additionem.

¶ AD TERTIVM dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, & præcipuam in hac materia, vnde ſit in hoc articulo

QVESTIVNCVLA PRIMA.

Ad tertium.

Vtrum ſcientia vere, & proprie ſupponat pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum, & complexarum.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ. Obſeruandum eſt, quod ad ſcientiã duo requiruntur; alterum quidem ex parte obiecti, vt ſunt ſpecies intelligibiles, quæ ſunt ſimilitudines obiectorum: alterum verò ex parte potentiæ, quod eſt virtus, ſeu habitus inclinans potentiam ipſam ad aſſenſus iudicatiuos. Hoc ſuppoſito, eſt maxima controuerſia inter doctores. Aliqui enim putant ſcientiam conſiſtere in collectione ſpecierum intelligibilium, & mouentur ad hoc aſſerendum auctoritate D. Thomæ adducta in tertio argumento, & propterea aſſerunt ſcientiam eſſe compoſitam qualitatem, quia talis collectio ſpecierum, eſt etiam compoſita qualitas. Alij verò aſſerunt ſcientiam ſupponere pro habitu, & conſequenter dicunt eſſe vnam ſimplicem qualitatem. Quare explicare pro quo ſupponat ſcientia, eſt valde neceſſarium ad intelligendam veritatem præſentis articuli. Nam Capreopus vir doctiſſimus in prologo ſuper quartum ſenten. q. 3. ſub dubio relinquit, quid ſenſerit D. Thomas, & ad quæſtionem reſpondet ſub diſtinctione, quod ſi habitus ſciẽtiæ accipiatur pro ſpeciebus, tunc non eſt ſimplex qualitas, ſed collectio plurium; nam ſingulorum obiectorum ſunt ſingulæ ſpecies. Si verò accipiatur pro habitu, ſeu habilitate potentiæ, & virtute ad iudicandum, tunc Logica, aut quæuis alia ſcientia eſt vna ſimplex qualitas. His ſuppoſitis. Videtur, quod ſcientia ſupponat pro collectione ſpecierum intelligibilium, & arguitur argumento tertio propoſito in articulo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Scientia pro-

Digitized by Google

propriè accipitur, & ſupponit pro habitu, qui ſe tenet ex parte potentiæ ad iudicandum. Hanc concluſionem expreſſe aſſerit D. Thomas. 1.2.q.54.art.4. ad 3. vbi ſcientiam appellat habitum: & eandem etiam veritatem docent fere vniuerſi diſcipuli D. Thomæ, inter quos eſt Caietanus, & Medina. 1.2. loco citato. Ferrara 2. con.gen.cap.57. ſapientiſſimus magiſter meus frater Dominicus Bañes. 1.par.quæſt.68.art.1. dub.1. concluſ. 2.

¶ Primo probatur concluſio ex diffinitione ſcientiæ. Nam ſcientia eſt habitus acquiſitus per demonſtrationem, & non dicitur, quod ſit collectio ſpecierum intelligibilium ordinatarum, ſeu complexarum: Ergo ſcientia ſupponit pro habitu, & non pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum. Antecedens patet, & conſequentia etiam conſtat; quia diffinitum ſupponit pro illa re, per quam diffinitur: ergo ſi diffinitur ſcientia per habitum, & non per collectionem ſpecierum, ſupponit pro habitu, & non pro collectione ſpecierum.

¶ Secundo probatur concluſio. Quia ſcientia illa eſt, per quam ſcimus, & per quam inclinamur ad iudicandum de concluſione per ſuam rationem: ſed per ſpecies intelligibiles non inclinamur ad iudicandum de obiecto, ſed ſolum ad apprehendendum illud, licet hæc apprehenſio ſit neceſſaria ad iudicandum: ergo ſcientia nullo modo poteſt ſupponere pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum, ſed neceſſario debet ſupponere pro qualitate habituali. Minor patet euidenter. Nam ratio ſpeciei intelligibilis, ſolum eſt repręſentare obiectum potentiæ, ſiue per modum actus primi, ſi fuerit ſpecies impreſſa; ſiue per modum actus ſecundi, ſi fuerit ſpecies expreſſa: ergo per ſpecies intelligibiles non inclinamur ad iudicandum de obiecto.

¶ Tertio probatur concluſio inductiuè in omnibus alijs. Nam v.g. prudentia non ſupponit pro collectione ſpecierum intelligibilium, ſed pro qualitate, & habilitate ad rectè viuendum; & ſimiliter ars non ſupponit pro collectione ſpecierum, ſed pro habitu ad rectè exercenda opera externa: ergo idem erit dicendum de ſcientia.

¶ Ad argumentum verò in contrarium, quod erat tertium huius articuli, reſpondetur in forma negando maiorē. Ad primam auctoritatem D. Thomæ dicimus cum Soto quęſt.3.procemial.concluſ.1. quod D. Thomas nunquam collectionem ſpecierum intelligibilium ordinatarum, ſeu complexarū vocat ſcientiam, ſed vocat eas habitum ſcientiæ inchoatiuè tantum, in quantum notitię apprehenſæ prærequiruntur ante productionem aſſenſus. Quare collectio ſpecierum intelligibilium dicitur habitus ſcientificus inchoatiuè, ſeu vt vult Ferrara. 1. cont.gen. cap.56. fundamentaliter, aut materialiter, ideſt, eſt fundamentum, & inchoatio ſcientiæ, quia ex ſpeciebus ordinatis reſultat ſcientia, & per illas diſpoſitas cauſatur per modum demonſtrationis. Et non eſt inconueniens, quod nomen ſcientiæ tribuatur aliquando ſuo fundamento, cauſæ, & inchoationi; ſicut aſcenſus ſanguinis circa cor, dicitur ira, quia ex illo aſcenſu cauſatur. Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvartvm argumentum principale, & vltimum eiuſdem articuli dicendum eſt, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quartum.

Vtrùm omnium Logicalium concluſionum ſit vnus ſimplex habitus, adeò vt non ſint tot habitus Logicæ, quot ſunt concluſiones ſcita in illa.

ET videtur, quod Logica non ſit vnus ſimplex habitus omnium concluſionum Logicalium, ſed quod ſit habitus compoſitus ex pluribus habitibus, & cōſequenter probatur, quod tot ſint habitus Logicæ quot ſunt concluſiones ſci-

Digitized by Google

tæ in illa, & primo arguitur argumento 4. huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Si idem eſſet habitus Logicæ omnium concluſionum: ſequeretur, quod acquiſito primo habitu circa primam concluſionem, non acquirerentur alij circa alias, ſed ille primus extenderetur ad omnes: ſed hoc eſt falſum: ergo etiam antecedens, ex quo ſequitur, erit falſum. Sequela patet, & cōceditur ab omnibus auctoribus oppoſitæ ſententiæ. Minor verò probatur. Nam alias ſequeretur, quod Petrus v.g. qui didicit primam concluſionem Logicam, acquireret totam Logicam, & habitum Logicæ circa omnes concluſiones, quod experientia conſtat eſſe falſum: ergo.

¶ Tertio arguitur. Poteſt intendi habitus Logicæ circa primā concluſionem, & non circa decimam: ergo non eſt idē habitus Logicæ circa primam cōcluſionem, & circa decimam. Conſequentia patet. Quia ſi eſſet idem habitus ſimul intenderetur circa primam, & circa decimam concluſionem, maximè cum habitus ſit qualitas indiuiſibilis. Antecedēs verò probatur. Poteſt quis multoties ſe exercere circa primam concluſionem, & non circa decimam, vt ſi repetatur multoties prima concluſio, & non decima: ergo poteſt intendi habitus Logicæ circa primam concluſionem, & non circa decimam.

¶ Quarto arguitur. Poteſt quis obliuiſci decimæ concluſionis, & non primæ: ergo habitus primæ, & decimæ cōcluſionis ſunt diuerſi habitus. Antecedēs patet, & conſequentia probatur. Quia ſi eſſent idem habitus, corrupto vno per obliuionem, corrumperetur etiam alius: ſed hoc non ita contingit: ergo.

¶ Confirmatur. Quando aliqua ita ſe habent, quod vnum poteſt manere ſine alio, & econtra, differunt realiter: ſed habitus circa decimam concluſionem, v.g. poteſt corrumpi, & manere poteſt habitus circa aliam concluſionem, ſcilicet circa decimam: ergo habitus circa primam, & decimam concluſionem erunt diſtincti realiter.

¶ Quinto arguitur. Nam ſcientia primæ concluſionis habitualis, & actualis, non opponitur ignorantiæ ſecundæ concluſionis, quia ſtat ſimul cum illa: ergo habitus primæ, & ſecundæ concluſionis non ſunt ijdem: aliàs quod opponeretur ſecundæ concluſioni, opponeretur etiam primæ.

¶ Sexto arguitur. Stat v.g. Petrum habere verum habitum Logicę circa aliquas concluſiones illius, & ſimul habere errorem circa alias: ergo omnium Logicalium concluſionum non eſt idem habitus. Antecedens patet, & conſequentia probatur. Quia alias ſcientia, & error eſſent ſimul circa eandem cōcluſionem, quod eſt impoſſibile: ergo.

¶ Septimo arguitur. Quælibet demonſtratio, ſiue quilibet actus ſcientificus ex natura ſua eſt cauſatiuus, & productiuus habitus ſcientifici: ſed in Logica ſunt multæ demonſtrationes realiter diſtinctæ: ergo etiam erunt multi habitus realiter diſtincti.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Omnium Logicalium concluſionum eſt vnus ſimplex habitus Logicæ. Hanc concluſionē negant nonnulli aſſerentes, Logicam eſſe habitum compoſitum, & compoſitam qualitatem ex multis qualitatibus, & habitibus, adeò vt cuiuſlibet obiecti ſpecifici ſit vnus habitus ſpecie diuerſus ab alijs: v. g. huius concluſionis: prædicabilia ſunt quinque, eſt vna ſimplex qualitas: & huius prædicamenta ſunt decem, eſt alia ſimplex qualitas ſpecie diſtincta ab alia. ſed noſtram concluſionem aſſerunt omnes doctores, qui docent Logicam eſſe vnam ſimplicem qnalitatem.

¶ Probatur prima cōcluſio. Quia omnium concluſionum Logicalium eſt vna Logica ſecundum ſpeciem athomam: ergo eſt vnus ſimplex habitus omniū concluſionum Logicalium. Antecedens probabitur articulo ſequenti, & conſequentia probatur. Quia ſi eſſent plures habitus componentes vnum ſecundum ſpeciem athomam, tunc plures habitus ſolo numero differentes, & eiuſdem ſpeciei eſſent in eodē numero ſubiecto, ſcilicet in eadem numero potentia intellectiua, ſed hoc eſt falſum; nam cum accidentia ſumant ſuam vnitatem numericam à ſubiecto, plura ſolo numero diſtincta non

poſſunt

Digitized by Google

poſſunt eſſe in eodem numero ſubiecto: aliàs ab illo ſumerent, & non ſumerent vnitatem numericam: ergo.

¶ Sed pro maiori intelligentia huius concluſionis. Obſeruandum eſt, quod maior perfectio, & extenſio habitus ſcientifici, quæ acquiritur per nouam demonſtrationem, non eſt noua entitas in ipſo habitu, ſed eſt ſolum ipſa entitas præexiſtens, quæ perficitur per hoc, quòd modo habitus actuat potentialitatem quamdam intellectus in ordine ad nouam concluſionem ſciendam, ſcilicet ſecundam, quam anteà non actuabat. & hæc eſt maior perfectio in ipſo habitu; ita D.Thom. 1.2.q.54.art.4.ad 3. Poteſt autem optimè intelligi hæc noua perfectio habitus ſine aduentu nouæ entitatis: nam ſicut poteſt intelligi augmentum intenſiuum qualitatis ſcientiæ ſine aduentu nouæ entitatis, per hoc, quod præexiſtens magis radicatur in ſubiecto: ita etiam extenſio ſcientiæ optimè intelligitur per hoc, quod idem habitus actuat modo potentialitatem intellectus in ordine, v.g. ad ſecundam concluſionem ſciendam, quam anteà non actuabat, non verò per additamentum nouæ entitatis. Quin potius ex eo, quod intelligimus habitum ſcientificum modo oſtendere plures concluſiones, quas anteà non oſtendebat, intelligimus optimè maiorem perfectionem in illo, ſine aduentu nouæ entitatis. Et ſi interroges quid ſit iſta maior, & noua perfectio, an ſit habitus, nec ne; dicendum eſt, quod non eſt habitus, ſed noua perfectio ipſius habitus pertinens ad prædicamentum qualitatis, & ſcientiæ, & licet iſta perfectio de nouo adueniat: eſt tamen idem cum ipſo habitu ſcientię, quia nihil aliud eſt, quã habitus extenſus in ordine ad ſecundam videlicet concluſionem, quam extenſionem anteà non habebat. Sit optimum ſimile. Nam quando albedo perficitur in ſubiecto, vtique perficitur per aliquid pertinens ad rationem albedinis, & illa noua perfectio non eſt alia entitas albedinis realiter diſtincta à præexiſtenti, aliàs duæ albedines ſolo numero diſtinctæ eſſent in eodem ſubiecto, quod nullatenus dici poteſt. Quarè id, quod aduenit de nouo, eſt noua perfectio albedinis præexiſtentis, quę eſt idem cum illa: ita prorſus dicimus in noſtro propoſito.

¶ Sed aduerſus hanc doctrinam eſt argumentum. Quia demonſtratio, per quã acquiritur noua perfectio habitus, realiter diſtinguitur à prima demõſtratione: ergo ſimiliter habitus ab illa noua perfectione diſtinguetur realiter. Conſequentia patet. Quia demonſtrationes realiter diſtinguuntur ex terminis. Sed reſpondetur facile concedendo antecedens. & negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quod duæ demonſtrationes, ſiue eiuſdem, ſiue diuerſę concluſionis, diſtinguuntur numero ex tempore, quo fiunt, & quia diuerſo tempore fiunt, diuerſæ ſunt numero. Vel dicatur ſecundo, quod quamuis diſtinguerentur ex terminis, ad hoc ſufficeret, eumdem terminum correſpondere cum alio modo perfectiori; nam non opportet eſſe tantam diſtinctionem in terminis ſicut in rebus, quę ab illis ſumunt diſtinctionem, quia intellectus, & voluntas realiter diſtinguuntur: & tamen eorum obiecta reali diſtinctione non gaudent.

¶ Ad primum argumentum, quod erat tertium principale huius articuli, reſpondetur in forma negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens, quod ſcilicet ſucceſſu temporis generentur noui habitus. Pro cuius intelligentia obſeruandum eſt cum Soto q.3 procemial. in ſolutione ad 2. quod acquiſito primo habitu circa primam concluſionem, non acquiruntur noui per ſtudium aliarum concluſionum eiuſdem ſcientiæ: ſed tantùm acquiruntur nouæ ſpecies circa obiecta aliarum concluſionum: & primus quidem habitus perficitur, non ſolum, quia intenditur, ſed quia extenditur ad alias cõcluſiones: per hoc enim, quod exit in actum circa nouas concluſiones, acquirit nouos reſpectus, & non nouas entitates diſtinctas; ſed per hoc, quod actuatur per ſpecies nouarum concluſionum perficitur, vt inclinet in potentia proxima, ad aſſenſus illarum, quos aſſenſus non poterat anteà producere in potẽtia proxima: & hoc eſt, quod dicit D.Thomas 1.2. q 52 art.2 quando inquit, quod ſcientia augetur per additionem: intelligitur enim per additio-

Digitized by Google

nem ſpecierum, & per extenſionem, & perfectionem habitus: hoc ſuppoſito dicimus, quod experientia conſtat ſucceſſu temporis, & ſtudio multarum concluſionum Logicam acquiri, non quia acquirantur diuerſi habitus: ſed quia idem habitus ſucceſſu temporis, per acquiſitionem nouarum ſpecierum magis perficitur, & extenditur ad aliquas concluſiones, ad quas anteà non ſe extendebat.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur in forma, concedendo ſequelam quo ad primam partem, & negando illam, quo ad ſecundam; nam licet verum ſit, quod acquiſito primo habitu circa primam concluſionem, non acquirantur alij habitus circa alias concluſiones: tamen ex hoc non ſequitur, quòd qui acquiſiuit habitum circa primam concluſionem, acquiſierit totam Logicam; nam ad hoc requiritur, quod acquiſierit omnes ſpecies omnium concluſionum Logicalium, ac per conſequens, quod habitus acquiſitus ſit perfectus: & ita concedimus, quod acquiſito habitu circa primam concluſionem, non addiſcuntur omnes concluſiones, quia deficit acquiſitio ſpecierum intelligibilium: tamen negamus, quod quando addiſcuntur aliæ cõcluſiones, acquirantur noui habitus, ſed præexiſtens perficitur non ſolum intenſiuè, quia intenditur; ſed etiam extenſiuè, quia extenditur ad aliquas concluſiones, ad quas anteà non ſe extendebat.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur in forma, concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Ad probationem negatur antecedens; nam habitus habet diuerſas partes perficientes potentiam, quæ quidem partes non ſunt diuerſæ in habitu tamquam res à re, ſed ſunt diuerſæ virtualiter in eadem ſimplici entitate. Vnde illa ſimpliciſſima entitas, qua ratione perficit vnam potentialitatem ſubiecti, intenditur, & non qua ratione perficit aliam. Sit exemplum. Eadem numero albedo poteſt perfici in pede, abſque eo, quod perficiatur in manu, quæ eſt diuerſa pars materialis albedinis; ita etiam eſt diuerſa virtus eiuſdem qualitatis ſimplicis, quæ perficit intellectum in ordine ad primam concluſionem, ab illa, quæ perficit intellectum in ordine ad ſecundam, ſicut etiam ſunt diuerſæ potentialitates intellectus; nam diuerſa potentialitas eſt intellectus ad ſciendam primã concluſionem, à potentialitate ad ſciendam ſecundã, quæ quidem potentialitas eſt diuerſa virtualiter: & ita poteſt prima potentialitas compleri, & non ſecunda. Quapropter, ſicut in intellectu, & in eadem ſimpliciſſima eius entitate reperiuntur iſtæ potentialitates virtualiter paſſiuę: & adeò vt vna poſſit compleri, & non alia; ita prorſus in habitu virtualiter reperiuntur diuerſæ potentialitates; vnde habitus poteſt habere vnam illarum in actu, & nõ aliã, & in vna poterit intendi, non in alia, & conſequenter poterit intendi habitus circa primam concluſionem, & non circa decimam concluſionem.

¶ Ad quartum argumentum reſpondetur in forma, concedendo antecedens; & negando conſequentiam; & ratio eſt, quia poſſunt deperdi ſpecies circa decimam concluſionem, manentibus circa primam, ſeu reſpectu aliarum; & ſic erit obliuio decimæ concluſionis, & non primæ, ſeu aliarum; vndè primę, & aliarum remanebit habitus ſcientificus. Et propter eamdem rationem poteſt eſſe error circa aliquas concluſiones, manente ſcientia circa alias. Vnum tamen obſeruandum eſt, quod cum aliquis obliuiſcitur primæ concluſionis, corrumpitur totus habitus, quia, vt aliquis ſciat, neceſſe eſt, ſcire reſoluere concluſiones vſque ad prima principia; quia demonſtratio, per quam acquiritur ſcientia, conſtat ex primis, &c. Vnde ſi intellectus obliuiſcatur primæ concluſionis, non poterit demonſtrare alias; nam teſte Phil. 1. poſter. text. 5. non ſcit, qui præmiſſarum ſcientiam non habet. Ex quo ſequitur, quod non eſt idem dicendum, cum quis obliuiſcitur primæ concluſionis, ac quãdo obliuiſcitur decimæ; nam quando obliuiſcitur primæ, deperditur totus habitus propter rationem factam; at quando obliuiſcitur decimæ, tunc non deperditur totus habitus; ſed ſolùm aliqua perfectio habitus.

¶ Ad confirmationem patet. Nam ex obliuione vnius concluſionis, non ſequitur corruptio vnius habitus, neque quod

vnus

Digitized by Google

vnus maneat, & alter non maneat, ſed ſolum ſequitur corruptio vnius perfectionis, ſeu modi habitus.

¶ Ad quintum argumentum reſpondetur in forma, concedendo antecedẽs, & negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quod quicquid opponitur ſecundæ, non opponitur primæ concluſioni, & ita ſcientia primæ concluſionis ſtat cum ignorantia ſecundæ concluſionis: hoc tamen non contingit, quia primæ, & ſecundæ concluſionis ſunt diuerſi, & diſtincti habitus; ſed quia ſunt diuerſæ, & diſtinctæ perfectiones, ſeu modi habitus, iuxta ſenſum iam explicatum.

¶ Ad ſextum argumentum patet ex dictis in ſolutione ad quartũ, quomodo ex perditione aliquarum ſpecierum intelligibilium, eſt error circa aliquas concluſiones, & eſt ſcientia circa alias, quarum ſpecies intelligibiles non ſunt deperditæ.

¶ Ad ſeptimum argumentum, explicanda eſt maior, quod ſcilicet, quælibet demonſtratio, & quilibet actus ſcientificus ex natura ſua eſt generatiuus, & cauſatiuus ſcientiæ; quod quidem intelligi debet; dummodo ſcientia non ſit genita per alium actum, ſiue per aliam demonſtrationem; nam tunc demonſtratio non habet generare habitum, ſed ſolum habet præexiſtentem habitum perficere, & extendere. Vnde prima demonſtratio producit habitum ſcientificum entitatiuè; aliæ verò demonſtrationes augent, ſeu intendunt præexiſtentem; licet quælibet illarum ex natura ſua eſſet ſufficiẽs generare habitum, ſi habitus, ſeu ſcientia non eſſet aliàs gentia, ſicut v.g. ignis, calefaciendo, calorem produceret, ſi non reperiret productum.

¶ Secundo reſpondetur, quod numquam ſecunda demonſtratio poteſt producere habitum ſcientificum, quia ſemper præſupponit primam, quæ habitum producit; ſed ſolum habet ſecunda demonſtratio augere habitum præexiſtentem; & ratio huius eſt, quia numquam ſecunda demonſtratio poteſt haberi ſine prima, quia ſunt ordinatæ, & ita præſupponit primam neceſſariò, & conſequenter præſupponit habitum productũ.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Logica ſit vna ſcientia ſecundum ſpeciem athomam.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod Logica non ſit vna ſcientia ſecundum ſpeciem athomam. Nam D.Thom. 2.2.q.51.art.2.ad 3. habet hæc verba. ***Ad tertium dicendum, quod etiam in ſpeculatiuis, alia rationalis ſcientia eſt Dialectica, quæ ordinatur ad inquiſitionem inuentiuam, & alia ſcientia demõſtratiua, quæ eſt veritatis determinatiua.*** In quibus verbis videtur, quod D. Thom doceat non eſſe Logicam vnam ſcientiam ſpecie, ſed aliam eſſe, quæ ordinatur ad inquiſitionem inuentiuam, ideſt, quæ agit de ſyllogiſmo topico; & aliam eſſe partem demonſtratiuam, quæ agit de ſyllogiſmo demonſtratiuo, ſeu de demonſtratione.

¶ Secvndo præterea. Logica non habet vnum obiectum, quod formaliter ſit vnum ſecundum ſpeciem athomam: ergo Logica non eſt vna ſcientia ſecundum ſpeciem athomam. Conſequentia patet. Quia habitus, & ſcientia ſumunt ſuam vnitatem ſpecificam ex vnitate ſpecifica obiecti; ſicut ex eodem obiecto diſtinctionem ſpecificam habent, vt docet Philoſ. lib. 1. de demonſtrat. cap. 23. Antecedens verò probatur. Nam Logica agit de demonſtratione, de argumentatione probabili, & de ſyllogiſmo ſophiſtico: de demonſtratione enim agit pars analytica, de argumentatione probabili pars topica: de ſyllogiſmo ſophiſtico, pars ſophiſtica, ſed hæc profecto ſunt obiecta formaliter diſtincta: ergo.

¶ Dices prædicta obiecta eſſe quidem diſtincta, & diuerſa in genere entis: non tamen eſſe diſtincta in ratione ſcibilis, & ſpeculabilis, ſeu in ratione obiecti, quod requiritur ad diſtinctionem ſpecificam ſcientiæ: nam ratio ſcibilis eſt illa, quæ dat vnitatem, & diuiſionem

Digitized by Google

modo operabili, & tandem, quod opera non ſint meræ ſpeculationes intellectus, quibus omnibus, vt iam demonſtratum eſt, caret habitu Logicæ.

¶ Ad qvartvm, quod erat replica contra ſolutionem aſſignatam ad tertiũ, dicemus ex profeſſo in ſolutione ad vltimum, vbi explicabitur, An Logica, qua ratione eſt vtens ſit habitus practicus, vel ſpeculatiuus.

¶ Ad qvintvm dicendum primo, quod argumentum eſt ab auctoritate negatiua, & ita non eſt alicuius roboris.

¶ Secvndo reſpondetur, quod Ariſt. ibi ſolum egit de ſcientijs ſpeculatiuis, ſiue practicis, quæ pro obiecto formali vendicant ſibi aliquid reale: at verò Logica, quamuis ſit ſcientia ſpeculatiua, non vendicat ſibi pro obiecto aliquid reale, ſed aliquid rationis, vt dicemus, q. 4. art. 1. Sed pro maiori explicatione, & declaratione huius difficultatis ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I. Ad Quintum.

Vtrum Logica ſit habitus, qui neque ſit ſpeculatiuus, neque practicus.

Et videtur, quod neque ſit habitus ſpeculatiuus, neque practicus. Primo arguitur. Quia Logica ex natura ſua habet dirigere intellectum in ordine ad ſuas operationes, ſed intellectus ex natura ſua, neque eſt practicus, neque ſpeculatiuus: ergo neque Logica ſaltim ex natura ſua hoc habebit, ſed ſicuti intellectui conuenit accidentaliter eſſe practicum, vel ſpeculatiuum, ita conueniet etiam Logicæ.

¶ Secundo arguitur. Nam Ariſt. lib. 1. Topicorum cap. 9. diuidens problemata, diuidit illa in problemata cõtẽplationis actionis, ac inſtrumentaria. Et cap. 11. explicans quænã ſint problemata inſtrumentaria (inquit) eſſe problemata Logica, quæ quidem neque ſunt problemata actionis, nempe practica, neque contemplationis, ſcilicet ſpeculatiua: ergo Logica iuxta doctrinam Ariſt. neque erit habitus practicus, neque ſpeculatiuus.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Logicæ habitus eſſentialiter eſt tantum ſpeculatiuus. Hæc concluſio primo eſt contra quoſdam auctores, de quorum numero eſt Petrus Niger, q. 14. clypei, quem ſequuntur alij moderni Philoſophi, qui aſſerunt Logicam, neque eſſe habitum practicum, neque ſpeculatiuum, ſed eſſe habitum organicum. Eſt etiam contra alios Auctores, qui per extremum aſſerunt Logicam ſimul eſſe habitum, practicum, & ſpeculatiuum, quam opinionem ſequuntur Ocham, & Nominales: ſed noſtram concluſionem docent omnes Auctores citati ſupra pro concluſione articuli.

¶ Primo probatur concluſio contra primos Auctores. Quia, vt ſatis conſtat, manifeſtè patet, quomodo Logica docens eſt habitus, & ſcientia ſpeculatiua, & de Logica vtente patebit quæſt. ſequenti, & præterea etiam conſtat, quia diuiſio habitus eſt adæquata per practicum, & ſpeculatiuum, nam practicum, & ſpeculatiuum ſunt differentiæ eſſentiales diuidentes ex natura ſua adæquatè rationem habitus: ergõ non poteſt dari habitus indifferens, qui neque ſit practicus, neque ſpeculatiuus.

¶ Secundo probatur concluſio contra alios Auctores. Quia ſi hoc eſſet verum, quod ſcilicet ſimul eſſet practica, & ſpeculatiua, hoc eſſet, quia ſecundum quod docens eſt ſpeculatiua, ſecundum verò, quod vtens practica: ſed hoc ſecundum eſt falsũ, vt ſtatim demõſtrabimus: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, concedendo intellectum quidem, neque eſſe practicum, neque ſpeculatiuum ex natura ſua. Cæterum cum omnes actiones in indiuiduo ſint practicæ, vel ſpeculatiuæ; ideò omnes habitus operatiui debent eſſe ex natura ſua practici, vel ſpeculatiui, & ita Logica quæ eſt habitus operatiuus debet eſſe practica, vel ſpeculatiua.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur negando, quod Ariſt. ita diuidat pro-

Digitized by Google

problemata; nam vt patebit legenti lib. 1. cap. 5. Inquit tria eſſe problematum genera, ſcilicet aliud naturale, aliud morale, aliud rationale, & cap. 4. aſſerit problema dialecticum eſſe problema ſpeculatiuum: docet enim quod problema dialecticum eſt ſpeculatiuo contendens, vel ad electionem, & fugam, vel ad veritatem, vel ſcientiam. Quare ex verbis Philoſophi potius oppoſitũ colligitur legatur Ariſt. loco citato, & videbitur eſſe verum, quod nos dicimus. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad sextvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.
Ad Sextum.

Vtrùm Logica, qua ratione eſt vtens, ſit habitus practicus.

ET videtur, quod ſit habitus practicus, & non ſpeculatiuus.

¶ Primo arguitur argumento ſexto huius articuli. Confirmatur. Nam iſta conſequentia eſt bona, ſcilicet, Logica vtens non eſt ſcientia: ergo Logica vtens non eſt habitus ſpeculatiuus, ſed antecedens eſt verum: ergo & conſequens. Minor cum conſequentia ſunt notæ, & Maior probatur. Quia in præfata conſequentia, arguitur à ſuperiori ad ſuum inferius negatiuè, & ita argumentari eſt bona conſequentia, vt patet ex noſtra dialectica lib. 3. tract. de conſequentijs: ergo. Quod autem in præfata conſequentia arguatur à ſuperiori ad ſuum inferius negatiuè, probatur, & ſimul explicatur ſupponendo, quod ſcientia eſt quid ſuperius ad practicum, & ſpeculatiuum, & non ſpeculatiuum eſt quid ſuperius ad ſcientiam: nam non datur ſpeculatiuum, quod diuidatur in ſcientiam, & non ſcientiam, etſi aliqui velint, quod practicum diſſecetur in ſcientiam, & non ſcientiam, ſcilicet artem: nihilominus hoc nulla ratione dici poteſt de ſpeculatiuo. Quin potius vt ex dictis conſtat, eo ipſo, quod aliquis habitus eſt ſcientificus, eſt etiam ſpeculatiuus, quia eo ipſo finis eius eſt demonſtrare paſſiones per cauſam illas reſoluendo in ſua principia; & ideo, eo ipſo, quod habitus non eſt ſcientificus, neque erit ſpeculatiuus, quia iam finis eius non erit procedere reſolutorio modo, concluſiones in ſua principia reſoluendo.

¶ Secundò arguitur, & augetur difficultas. Iſta conſequentia eſt bona, Logica qua ratione eſt vtens eſt ſpeculatiua: ergo Logica, qua ratione eſt vtens eſt ſcientia: ſed conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Conſequentia patet. Quia in bona conſequentia non poteſt dari antecedens verum, & conſequens falſum. Minor verò conſtat; & Maior probatur. Quia in præfata conſequentia, arguitur ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè, & ita argumentari eſt bona conſequentia, vt bene valet, eſt homo: ergo eſt animal.

¶ Tertio arguitur. Finis habitus ſpeculatiui eſt cognitio, & ſpeculatio veritatis, vt ex dictis ſatis conſtat: ſed finis Logicæ vtentis, non eſt ſpeculatio, ſed conſtruere ſyllogiſmum, & illum ordinare ad cognitionem: ergo non erit habitus ſpeculatiuus. Confirmatur, quia Logica vtens habet introducere formam in extremam materiam: habet enim cõficere ſyllogiſmum vocalem, & ſcriptum: ergo.

¶ In hac quæſtiũcula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Logica, qua ratione eſt vtens eſt habitus ſpeculatiuus, & non practicus. Hanc Concluſionem negat Maſius ſect. 1. q. 13. concluſ. 1. & in ſolutione ad vltimum: ſed illa eſt expreſſa D. Thom. ſuper Boet. de Trinit. q. 5. art. 1. ad 4. & 2. 2. q. 47. art. 2. ad 3. vbi ait hæc verba. *Omnis applicatio rationis recta ad aliquid factibile pertinet ad artem, ſed ad prudentiam non pertinet, niſi applicatio rationis recta ad ea, de quibus eſt conſilium: & huiuſmodi ſunt ea, de quibus nõ ſunt viæ determinatæ perueniendi ad finem, vt dicitur 3. Ethicorum: quia ergo ratio ſpeculatiua quadam facit, puta ſyllogiſmum, propoſitionem, & alia huiuſmo-*

huiuſmo-

iuſmodi, in quibus procedit ſecundum certas, & determinatas regulas; inde eſt, quod reſpectu horum poteſt ſaluari ratio artis, nō autem ratio prudentiæ, & ita inuenitur aliqua ſpeculatiua ars, non autem aliqua prudentia. Ex verbis iſtis apertè patet, quomodo Logica, qua ratione eſt vtens ſit habitus ſpeculatiuus, ideſt ars ſpeculatiua. Vnde duo dicit D. Thomas, & quod eſt ars, & quod eſt ſpeculatiua. Vtrumque probatur. Nam Logica, qua ratione eſt vtens, docet facere aliquid circa ſpeculationem, & circa cognitionem per determinatas regulas: ergo hac ratione erit ars; ſcilicet ex eo, quod docet facere: ex eo verò, quod docet facere circa ſpeculationem, & cognitionem, erit ars ſpeculatiua.

¶ Ad primum argumentum cum ſua confirmatione reſpondetur, negando maiorem: ad probationem dicimus, quod ſcientia non eſt quid ſuperius magis ad ſpeculatiuum, quam ipſum ſpeculatiuum ſit quid ſuperius ad ſcientiam: nam aliud ſpeculatiuum inuenitur, quod eſt ſcientia, & aliud, quod eſt ars; vt patet ex doctrina D. Thomæ modo adducta; & ita vt conſequentia eſſet bona, deberet à ſuperiori negatiuè eſſe, quod tamen nullo modo ita eſt, vt ex dictis conſtat.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur eodem modo.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, habitum ſpeculatiuum ſcientificum habere quidem pro fine cognitionem: habitum verò artis ſpeculatiuæ habere pro fine opus ſpeculatiuum, & tale eſt conſtructio, & forma ſyllogiſmi: eſt enim opus ſpeculatiuæ rationis, vt patet, & non practicæ artis.

¶ Ad confirmationem reſpondetur, quod illud opus externum, etiam dicitur ſpeculatiuum; quia eſt inſtrumentum interioris ſyllogiſmi, qui eſt ſpeculationis opus, & ſecundum hanc rationem reſpicitur à Logica, vt vtente.

QVÆSTIO TERTIA.

DE VNITATE LOGICÆ.

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum Logica ſit vna ſimplex qualitas.

Articulus ſecundus. Vtrum Logica ſit vna ſcientia ſecundum ſpeciem athomam.

ARTICVLVS I.

Vtrum Logica ſit vna ſimplex qualitas.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod Logica non ſit vna ſimplex qualitas. Nam Diuus Thomas 1. 2. q. 53. art. 2. docet, quod habitus ſcientiæ principaliter eſt in intellectu poſſibili, ſecundario verò in viribus apprehenſiuis ſenſitiuis: Sed idem iudicium ferendum eſt de ſcientia Logicæ: ergo ſcientia Logica erit compoſita qualitas ex duobus habitibus, quorum vnus eſt in intellectu, alius in viribus ſenſitiuis: idem enim accidens, ſeu qualitas habitualis nequit eſſe in ſubiecto ſpirituali, quale eſt intellectus, & in ſubiecto materiali, quale eſt vis ſenſitiua: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Quia D. Tho. 1. 2. q. 54. art. 4. & 3. p. q. 12. art. 2. videtur docere, quod ſcientia, (& idem eſt de Logica) augetur per additionem: ergo Logica non erit vnus ſimplex habitus, ſed compoſitus per diuerſas additiones,

nes, & ſic non erit vna ſimplex qualitas, ſed compoſita: ergo.

¶ Tertio præterea. Scientia ſupponit pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum, & complexarum: ſed collectio ſpecierum intelligibilium non importat vnam ſimplicem qualitatē, ſed tot qualitates diſtinctas, quot ſunt ſpecies intelligibiles illius collectionis: ergo ſcientia Logica nō erit vna ſimplex qualitas. Minor cum conſequentia ſunt notæ, & Maior probatur primo auctoritate D. Thomæ, qui de veritate quæſt. 20. art. 2. dicit, quod ordinatio ſpecierum in intellectu poſſibili eſt habitus ſcientiæ: ergo. Secundo probatur eadem maior, auctoritate etiam D. Thomæ de potentia. q. 2. art. 1. vbi docet: quicquid eſt in intellectu, aut eſt potentia intellectiua, aut ſpecies intelligibiles, aut actualis intellectio, aut verbum; vbi nullam mentionem facit habitualis qualitatis inclinantis potentiam, & quam nos appellamus habitum: ergo.

¶ Qvarto præterea. Logica eſt vnus habitus compoſitus ex multis habitibus: ergo eſt vna qualitas compoſita ex multis qualitatibus. Conſequentia eſt bona: arguitur enim in illa ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè: ergo. Antecedens autem probatur. Tot ſunt habitus Logicæ, quot ſunt concluſiones in illa ſcitæ; nam experientia conſtat, quod ſucceſſu temporis & ſtudio multarum concluſionum Logica acquiritur: Ergo acquiſito primo habitu circa primam concluſionem reſtat acquirendus alter circa ſecundam, & alter circa tertiam, & ſic per quamdam accumulationem habituum, Logica erit vnus habitus ex pluribus habitibus conſtans. Alia multa argumēta poſſent adduci ad idem probandum, verum iſta pro Logicis ſufficiant, nam de hac materia ſolet ex profeſſo diſputari. 1 2. q. 54. art. 2. quo in loco legatur acutiſſimus Cardinalis Caietanus.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ. 1. 2. q. 54. art. 5. in corpore, vbi docet. *Inde eſt, quod habitus eſt qualitas ſimplex non conſtituta ex pluribus habitibus, etiamſi ad multa ſe extendat*: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Logica, ſicut quælibet alia ſcientia eſt vna ſimplex qualitas, & vnus ſimplex habitus.

¶ In hac concluſione ſuppono tamquā certum, ſcientiam ſupponere pro habitu, & non pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum; de quo diſputabimus infra. q. 1. ad 3. huius articuli. Hanc tamen concluſionem docet expreſſe D. Tho. loco citato in argumento, ſed contra. Idem etiam docet ſatis clare in eodem articulo in ſolutione ad ſecundum, & tertium.

¶ Primo probatur concluſio ratione eiuſdem D. Thomæ loco citato. Potentia, & habitus proportionantur reſpectu omnium obiectorum in vna ratione; quia, vt docet Philoſophus. 2. de anima tex 33. potentiæ, & habitus per obiecta diſtinguuntur, & per obiecta ſunt vnius ſpeciei, & rationis: ſed potentia intellectus reſpectu omnium obiectorum, quæ conueniunt in vna ratione, eſt vna ſimpliciſſima qualitas; ſicut viſus reſpectu omnium ſpecierum coloris eſt vnus: ergo habitus ſcientiæ etiam erit vnicus, & ſimplex reſpectu omnium cōcluſionum, quæ conueniunt in vna ratione ſcibilis. Maior cum conſequentia ſunt notæ, & Minor probatur. Nam intellectus non eſt compoſita qualitas, ex pluribus qualitatibus, ſed ſimplex: ergo.

¶ Secvndo probatur. Iſta eſt bona conſequentia. Logica eſt vna ſimplex ſcientia: ergo eſt vnus ſimplex habitus. ſed antecedens oſtendetur eſſe verum articulo ſequenti: ergo, & conſequens etiam debet eſſe verum; quia in bona conſequentia non datur antecedens verum, & conſequens falſum. Maior verò probatur. Quia in præfata conſequentia arguitur ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè cum eodem addito: ergo eſt bona conſequentia.

¶ Tertio probatur concluſio. Quia omnes habitus infuſi ſunt ſimplices qualitates: ergo etiam habitus acquiſiti, & conſequenter ſcientia, & Logica erunt ſimplices qualitates. Antecedens eſt certiſſimum, & conceditur etiam ab aduerſarijs. Conſequentia verò probatur à paritate rationis. Nullum enim diſcrimen

men apparet, quare habitus infuſi v. g. habitus fidei ſit ſimplex qualitas, & non compoſita iuxta numerum articulorum fidei; & quod habitus ſcientiæ ſit compoſita qualitas iuxta numerum ſiue multiplicitatem concluſionum, aut obiectorum materialium: ergo. Confirmatur. Quia virtutes morales ſunt ſimplices qualitates habituales: non enim alius eſt habitus temperantiæ ad comedendū lenticulam, & alius ad bibendum aquā, Similiter non eſt alius habitus iuſtitiæ commutatiuæ ad emendum frumentum, & alius ad vendendum oleū: ergo ſimiliter ridiculum erit dicere, quod alius ſit habitus Logicæ circa vnam concluſionem, & alius circa aliam; alius, ſcilicet ſit habitus, qui verſatur circa propoſitiones, qui agit de demonſtratione, alius, qui agit de prædicamentis, &c. Quare nulla ratione dici poteſt, quod ſcientia Logica ſit habitus compoſitus ex pluribus qualitatibus.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod ſcientia noſtra, non dicitur à D. Thoma, quod ſit in viribus ſenſitiuis, eo quod ſit ſubiectiuè in illis, ſed hoc dicit, quia omnis noſtra cognitio ortum habet ab illis, cum omnis noſtra cognitio ortum habeat à ſenſu, de quo dicemus, & explicabimus fusè lib. 1. phyſic.

¶ Ad secundum dicendum, quod quando D. Thomas docet, quod per additionem augetur habitus, loquitur de additione ſpecierum intelligibilium ordinatarum, & docet, quod talis additio ſpecierum ordinatarum, oſtendit habitum eſſe auctum; nam, ſi eſt noua ordinatio ſpecierum, profecto habitus eſt magis perfectus, & ſe extendit ad obiecta aliqua, ad quæ antea non ſe extendebat; nam ſpecies intelligibiles, non augent habitum intrinſecè, cum habitus ſcientię non ſupponat, vt patebit, pro ſpeciebus intelligibilibus, ſed pro ipſa qualitate habituali, quare augent ſolum habitum extrinſecè, & ita extrinſecè, ideſt inchoatiuè, ſeu fundamentaliter augetur quodammodo per additionem.

¶ Ad tertium dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem; & præcipuam in hac materia, vnde ſit in hoc articulo

QVESTIVNCVLA PRIMA.

Ad tertium.

Vtrum ſcientia vere, & proprie ſupponat pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum, & complexarum.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ. Obſeruandum eſt, quod ad ſcientiā duo requiruntur; alterum quidem ex parte obiecti, vt ſunt ſpecies intelligibiles, quæ ſunt ſimilitudines obiectorum: alterum verò ex parte potentiæ, quod eſt virtus, ſeu habitus inclinans potentiam ipſam ad aſſenſus iudicatiuos. Hoc ſuppoſito, eſt maxima controuerſia inter doctores. Aliqui enim putant ſcientiam conſiſtere in collectione ſpecierum intelligibilium, & mouentur ad hoc aſſerendum auctoritate D. Thomæ adducta in tertio argumento, & propterea aſſerunt ſcientiam eſſe compoſitam qualitatem, quia talis collectio ſpecierum, eſt etiam compoſita qualitas. Alij verò aſſerunt ſcientiam ſupponere pro habitu, & conſequenter dicunt eſſe vnam ſimplicem qualitatem. Quare explicare pro quo ſupponat ſcientia, eſt valde neceſſarium ad intelligendam veritatem præſentis articuli. Nam Capreopus vir doctiſſimus in prologo ſuper quartum ſenten. q. 3. ſub dubio relinquit, quid ſenſerit D. Thomas, & ad quęſtionem reſpondet ſub diſtinctione, quod ſi habitus ſciētiæ accipiatur pro ſpeciebus, tunc non eſt ſimplex qualitas, ſed collectio plurium; nam ſingulorum obiectorum ſunt ſingulæ ſpecies. Si verò accipiatur pro habitu, ſeu habilitate potentiæ, & virtute ad iudicandum, tunc Logica, aut quæuis alia ſcientia eſt vna ſimplex qualitas. His ſuppoſitis. Videtur, quod ſcientia ſupponat pro collectione ſpecierum intelligibilium, & arguitur argumento tertio propoſito in articulo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Scientia pro-

Digitized by Google

propriè accipitur, & ſupponit pro habitu; qui ſe tenet ex parte potentiæ ad iudicandum. Hanc concluſionem expreſſe aſſerit D. Thomas. 1.2.q.54.art.4. ad 3. vbi ſcientiam appellat habitum: & eandem etiam veritatem docent fere vniuerſi diſcipuli D.Thomæ, inter quos eſt Caietanus, & Medina. 1.2. loco citato. Ferrara 1.con.gen.cap.57. ſapientiſſimus magiſter meus frater Dominicus Bañes. 1.par.quæſt.68.art.1.dub.1. concluſ. 2.

¶ Primo probatur concluſio ex diffinitione ſcientiæ. Nam ſcientia eſt habitus acquiſitus per demonſtrationem, & non dicitur, quod ſit collectio ſpecierum intelligibilium ordinatarum, ſeu complexarum: Ergo ſcientia ſupponit pro habitu; & non pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum. Antecedens patet, & conſequentia etiam conſtat; quia diffinitum ſupponit pro illa re, per quam diffinitur: ergo ſi diffinitur ſcientia per habitum, & non per collectionem ſpecierum, ſupponit pro habitu, & non pro collectione ſpecierum.

¶ Secundo probatur concluſio. Quia ſcientia illa eſt, per quam ſcimus, & per quam inclinamur ad iudicandum de concluſione per ſuam rationem: ſed per ſpecies intelligibiles non inclinamur ad iudicandum de obiecto, ſed ſolum ad apprehendendum illud: licet hæc apprehenſio ſit neceſſaria ad iudicandum: ergo ſcientia nullo modo poteſt ſupponere pro collectione ſpecierum intelligibilium ordinatarum, ſed neceſſario debet ſupponere pro qualitate habituali. Minor patet euidenter: Nam ratio ſpeciei Intelligibilis, ſolum eſt repræſentare obiectum potentiæ, ſiue per modum actus primi, ſi fuerit ſpecies impreſſa; ſiue per modum actus ſecundi, ſi fuerit ſpecies expreſſa: ergo per ſpecies intelligibiles non inclinamur ad iudicandum de obiecto.

¶ Tertio probatur concluſio inductiuè in omnibus alijs. Nam v.g. prudentia non ſupponit pro collectione ſpecierum intelligibilium, ſed pro qualitate, & habilitate ad rectè viuendum; & ſimiliter ars non ſupponit pro collectione ſpecierum, ſed pro habitu ad rectè exercenda opera externa: ergo idem erit dicendum de ſcientia.

¶ Ad argumentum verò in contrarium, quod erat tertium huius articuli, reſpondetur in forma negando maiorē. Ad primam auctoritatem D.Thomæ dicimus cum Soto queſt.3.procemial.concluſ.1. quod D.Thomas nunquam collectionem ſpecierum intelligibilium ordinatarum, ſeu complexarū vocat ſcientiam, ſed vocat eas habitum ſcientiæ inchoatiuè tantum, in quantum notitię apprehenſæ præerequiruntur ante productionem aſſenſus. Quare collectio ſpecierum intelligibilium dicitur habitus ſcientificus inchoatiuè, ſeu vt vult Ferrara. 1.cont.gen. cap.56. fundamentaliter, aut materialiter, id eſt, eſt fundamentum, & inchoatio ſcientiæ, quia ex ſpeciebus ordinatis reſultat ſcientia, & per illas diſpoſitas cauſatur per modum demonſtrationis. Et non eſt inconueniens, quod nomen ſcientiæ tribuatur aliquando ſuo fundamento, cauſæ, & inchoationi; ſicut aſcenſus ſanguinis circa cor, dicitur ira, quia ex illo aſcenſu cauſatur. Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli.

¶ Ad quartum argumentum principale, & vltimum eiuſdem articuli dicendum eſt, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quartum.

Vtrùm omnium Logicalium concluſionum ſit vnus ſimplex habitus, adeò vt non ſint tot habitus Logicæ, quot ſunt concluſiones ſcita in illa.

ET videtur, quod Logica non ſit vnus ſimplex habitus omnium concluſionum Logicalium, ſed quod ſit habitus compoſitus ex pluribus habitibus, & cōſequenter probatur, quod tot ſint habitus Logicæ, quot ſunt concluſiones ſci-

ta

Digitized by Google

tæ in illa, & primo arguitur argumento 4. huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Si idem eſſet habitus Logicæ omnium concluſionum: ſequeretur, quod acquiſito primo habitu circa primam concluſionem, non acquirerentur alij circa alias, ſed ille primus extenderetur ad omnes: ſed hoc eſt falſum: ergo etiam antecedens, ex quo ſequitur, erit falſum. Sequela patet, & cōceditur ab omnibus auctoribus oppoſitæ ſententiæ. Minor verò probatur. Nam alias ſequeretur, quod Petrus v.g. qui didicit primam concluſionem Logicam, acquireret totam Logicam, & habitum Logicæ circa omnes concluſiones, quod experientia conſtat eſſe falſum: ergo.

¶ Tertio arguitur. Poteſt intendi habitus Logicæ circa primā concluſionem, & non circa decimam: ergo non eſt idē habitus Logicæ circa primam cōcluſionem, & circa decimam. Conſequentia patet. Quia ſi eſſet idem habitus ſimul intenderetur circa primam, & circa decimam concluſionem, maximè cum habitus ſit qualitas indiuiſibilis. Antecedēs verò probatur. Poteſt quis multoties ſe exercere circa primam concluſionem, & non circa decimam, vt ſi repetatur multoties prima concluſio, & non decima: ergo poteſt intendi habitus Logicæ circa primam concluſionem, & non circa decimam.

¶ Quarto arguitur. Poteſt quis obliuiſci decimæ concluſionis, & non primæ: ergo habitus primæ, & decimæ cōcluſionis ſunt diuerſi habitus. Antecedēs patet, & conſequentia probatur. Quia ſi eſſent idem habitus, corrupto vno per obliuionem, corrumperetur etiam alius: ſed hoc non ita contingit: ergo.

¶ Confirmatur. Quando aliqua ita ſe habent, quod vnum poteſt manere ſine alio, & econtra, differunt realiter: ſed habitus circa decimam concluſionem v. g. poteſt corrumpi, & manere poteſt habitus circa aliam concluſionem, ſcilicet circa decimam: ergo habitus circa primam, & decimam concluſionem erunt diſtincti realiter.

¶ Quinto arguitur. Nam ſcientia primæ concluſionis habitualis, & actualis, non opponitur ignorantiæ ſecundæ concluſionis, quia ſtat ſimul cum illa: ergo habitus primæ, & ſecundæ concluſionis non ſunt ijdem: aliàs quod opponeretur ſecundæ concluſioni, opponeretur etiam primæ.

¶ Sexto arguitur. Stat v.g. Petrum habere verum habitum Logicę circa aliquas concluſiones illius, & ſimul habere errorem circa alias: ergo omnium Logicalium concluſionum non eſt idem habitus. Antecedens patet, & conſequentia probatur. Quia alias ſcientia, & error eſſent ſimul circa eandem cōcluſionem, quod eſt impoſſibile: ergo.

¶ Septimo arguitur. Quælibet demōſtratio, ſiue quilibet actus ſcientificus ex natura ſua eſt cauſatiuus, & productiuus habitus ſcientifici: ſed in Logica ſunt multæ demonſtrationes realiter diſtinctæ: ergo etiam erunt multi habitus realiter diſtincti.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Omnium Logicalium concluſionum eſt vnus ſimplex habitus Logicæ. Hanc concluſionē negant nonnulli aſſerentes, Logicam eſſe habitum compoſitum, & compoſitam qualitatem ex multis qualitatibus, & habitibus, adeò vt cuiuſlibet obiecti ſpecifici ſit vnus habitus ſpecie diuerſus ab alijs: v. g. huius concluſionis: prædicabilia ſunt quinque, eſt vna ſimplex qualitas: & huius prædicamenta ſunt decem, eſt alia ſimplex qualitas ſpecie diſtincta ab alia. ſed noſtram concluſionem aſſerunt omnes doctores, qui docent Logicam eſſe vnam ſimplicem qualitatem.

¶ Probatur prima cōcluſio. Quia omnium concluſionum Logicalium eſt vna Logica ſecundum ſpeciem athomam: ergo eſt vnus ſimplex habitus omniū concluſionum Logicalium. Antecedens probabitur articulo ſequenti, & conſequentia probatur. Quia ſi eſſent plures habitus componentes vnum ſecundum ſpeciem athomam, tunc plures habitus ſolo numero differentes, & eiuſdem ſpeciei eſſent in eodē numero ſubiecto, ſcilicet in eadem numero potentia intellectiua, ſed hoc eſt falſum; nam cum accidentia ſumant ſuam vnitatem numericam à ſubiecto, plura ſolo numero diſtincta non

poſſunt

Digitized by Google

poſſunt eſſe in eodem numero ſubiecto; aliàs ab illo ſumerent, & non ſumerent vnitatem numericam: ergo.

¶ Sed pro maiori intelligentia huius concluſionis. Obſeruandum eſt, quod maior perfectio, & extenſio habitus ſcientifici, quæ acquiritur per nouam demonſtrationem, non eſt noua entitas in ipſo habitu, ſed eſt ſolum ipſa entitas præexiſtens, quæ perficitur per hoc, quòd modo habitus actuat potentialitatem quamdam intellectus in ordine ad nouam concluſionem ſciendam, ſcilicet ſecundam, quam anteà non actuabat: & hæc eſt maior perfectio in ipſo habitu; ita D.Thom.1.2.q.54.art.4.ad 3. Poteſt autem optimè intelligi hæc noua perfectio habitus ſine aduentu nouæ entitatis; nam ſicut poteſt intelligi augmentum intenſiuum qualitatis ſcientiæ ſine aduentu nouæ entitatis, per hoc, quod præexiſtens magis radicatur in ſubiecto: ita etiam extenſio ſcientiæ optimè intelligitur per hoc, quod idem habitus actuat modo potentialitatem intellectus in ordine, v.g. ad ſecundam concluſionem ſciendam, quam anteà non actuabat, non verò per additamentum nouæ entitatis. Quin potius ex eo, quod intelligimus habitum ſcientificum modo oſtendere plures concluſiones, quas anteà non oſtendebat, intelligimus optimè maiorem perfectionem in illo, ſine aduentu nouæ entitatis. Et ſi interroges quid ſit iſta maior, & noua perfectio, an ſit habitus, nec ne; dicendum eſt, quod non eſt habitus, ſed noua perfectio ipſius habitus pertinens ad prædicamentum qualitatis, & ſcientiæ, & licet iſta perfectio de nouo adueniat: eſt tamen idem cum ipſo habitu ſcientię, quia nihil aliud eſt, quã habitus extenſus in ordine ad ſecundam videlicet concluſionem, quam extenſionem anteà non habebat. Sit optimum ſimile: Nam quando albedo perficitur in ſubiecto, vtique perficitur per aliquid pertinens ad rationem albedinis, & illa noua perfectio non eſt alia entitas albedinis realiter diſtincta à præexiſtenti, aliàs duæ albedines ſolo numero diſtinctæ eſſent in eodem ſubiecto, quod nullatenus dici poteſt. Quarè id, quod aduenit de nouo, eſt noua perfectio albedinis præexiſtentis, quę eſt idem cum illa: ita prorſus dicimus in noſtro propoſito.

¶ Sed aduerſus hanc doctrinam eſt argumentum. Quia demonſtratio, per quã acquiritur noua perfectio habitus, realiter diſtinguitur à prima demõſtratione: ergo ſimiliter habitus ab illa noua perfectione diſtinguetur realiter. Conſequentia patet. Quia demonſtrationes realiter diſtinguuntur ex terminis. Sed reſpondetur facile concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quod duæ demonſtrationes, ſiue eiuſdem, ſiue diuerſę concluſionis, diſtinguuntur numero ex tempore, quo fiunt, & quia diuerſo tempore fiunt, diuerſæ ſunt numero. Vel dicatur ſecundo, quod quamuis diſtinguerentur ex terminis, ad hoc ſufficeret, eumdem terminum correſpondere cum alio modo perfectiori; nam non opportet eſſe tantam diſtinctionem in terminis ſicut in rebus, quę ab illis ſumunt diſtinctionem, quia intellectus, & voluntas realiter diſtinguuntur: & tamen eorum obiecta reali diſtinctione non gaudent.

¶ Ad primum argumentum, quod erat tertium principale huius articuli, reſpondetur in forma negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens, quod ſcilicet ſucceſſu temporis generentur noui habitus. Pro cuius intelligentia obſeruandum eſt cum Soto q.3 proœmial. in ſolutione ad 2. quod acquiſito primo habitu circa primam concluſionem, non acquiruntur noui per ſtudium aliarum concluſionum eiuſdem ſcientiæ: ſed tantùm acquiruntur nouæ ſpecies circa obiecta aliarum concluſionum: & primus quidem habitus perficitur, non ſolum, quia intenditur, ſed quia extenditur ad alias cõcluſiones: per hoc enim, quod exit in actum circa nouas concluſiones, acquirit nouos reſpectus, & non nouas entitates diſtinctas; ſed per hoc, quod actuatur per ſpecies nouarum concluſionum perficitur, vt inclinet in potentia proxima, ad aſſenſus illarum, quos aſſenſus non poterat anteà producere in potẽtia proxima: & hoc eſt, quod dicit D.Thomas 1.2.q 52 art.2 quando inquit, quod ſcientia augetur per additionem: intelligitur enim per additio-

nem ſpecierum, & per extenſionem, & perfectionem habitus: hoc ſuppoſito dicimus, quod experientia conſtat ſucceſſu temporis, & ſtudio multarum concluſionum Logicam acquiri, non quia acquirantur diuerſi habitus: ſed quia idem habitus ſucceſſu temporis, per acquiſitionem nouarum ſpecierum magis perficitur, & extenditur ad aliquas concluſiones, ad quas anteà non ſe extendebat.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur in forma, concedendo ſequelam quo ad primam partem, & negando illam, quo ad ſecundam; nam licet verum ſit, quod acquiſito primo habitu circa primam concluſionem, non acquirantur alij habitus circa alias concluſiones: tamen ex hoc non ſequitur, quòd qui acquiſiuit habitum circa primam concluſionem, acquiſierit totam Logicam; nam ad hoc requiritur, quod acquiſierit omnes ſpecies omnium concluſionum Logicalium, ac per conſequens, quod habitus acquiſitus ſit perfectus: & ita concedimus, quod acquiſito habitu circa primam concluſionem, non addiſcuntur omnes concluſiones, quia deficit acquiſitio ſpecierum intelligibilium: tamen negamus, quod quando addiſcuntur aliæ cõcluſiones, acquirantur noui habitus; ſed præexiſtens perficitur non ſolum intenſiuè, quia intenditur; ſed etiam extenſiuè, quia extenditur ad aliquas concluſiones, ad quas anteà non ſe extendebat.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur in forma, concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Ad probationem negatur antecedens; nam habitus habet diuerſas partes perficientes potentiam, quæ quidem partes non ſunt diuerſæ in habitu tamquam res à re, ſed ſunt diuerſæ virtualiter in eadem ſimplici entitate. Vnde illa ſimpliciſſima entitas, qua ratione perficit vnam potentialitatem ſubiecti; intenditur, & non qua ratione perficit aliam. Sit exemplum. Eadem numero albedo poteſt perfici in pede, abſque eo, quod perficiatur in manu, quæ eſt diuerſa pars materialis albedinis; ita etiam eſt diuerſa virtus eiuſdem qualitatis ſimplicis, quæ perficit intellectum in ordine ad primam concluſionem, ab illa, quæ perficit intellectum in ordine ad ſecundam, ſicut etiam ſunt diuerſæ potentialitates intellectus; nam diuerſa potentialitas eſt intellectus ad ſciendam primã concluſionem, à potentialitate ad ſciendam ſecundã, quæ quidem potentialitas eſt diuerſa virtualiter: & ita poteſt prima potentialitas compleri, & non ſecunda. Quapropter, ſicut in intellectu, & in eadem ſimpliciſſima eius entitate reperiuntur iſtæ potentialitates virtualiter paſſiuę: & adeò vt vna poſſit compleri, & non alia; ita prorſus in habitu virtualiter reperiuntur diuerſæ potentialitates; vnde habitus poteſt habere vnam illarum in actu, & nõ aliã, & in vna poterit intendi, non in alia, & conſequenter poterit intendi habitus circa primam concluſionem, & non circa decimam concluſionem.

¶ Ad quartum argumentum reſpondetur in forma, concedendo antecedens; & negando conſequentiam; & ratio eſt, quia poſſunt deperdi ſpecies circa decimam concluſionem, manentibus circa primam, ſeu reſpectu aliarum; & ſic erit obliuio decimæ concluſionis, & non primæ, ſeu aliarum; vndæ primę, & aliarum remanebit habitus ſcientificus. Et propter eamdem rationem poteſt eſſe error circa aliquas concluſiones, manente ſcientia circa alias. Vnum tamen obſeruandum eſt, quod cum aliquis obliuiſcitur primæ concluſionis, corrumpitur totus habitus, quia, vt aliquis ſciat, neceſſe eſt, ſcire reſoluere concluſiones vſque ad prima principia; quia demonſtratio, per quam acquiritur ſcientia, conſtat ex primis, &c. Vnde ſi intellectus obliuiſcatur primæ concluſionis, non poterit demonſtrare alias; nam teſte Phil. 1. poſter. text. 5. non ſcit, qui præmiſſarum ſcientiam non habet. Ex quo ſequitur, quod non eſt idem dicendum, cum quis obliuiſcitur primæ concluſionis, ac quãdo obliuiſcitur decimæ; nam quando obliuiſcitur primæ, deperditur totus habitus propter rationem factam; at quando obliuiſcitur decimæ, tunc non deperditur totus habitus; ſed ſolùm aliqua perfectio habitus.

¶ Ad confirmationem patet. Nam ex obliuione vnius concluſionis, non ſequitur corruptio vnius habitus, neque quod

vnus

Digitized by Google

vnus maneat, & alter non maneat, ſed ſolum ſequitur corruptio vnius perfectionis, ſeu modi habitus.

¶ Ad quintum argumentum reſpondetur in forma, concedendo antecedẽs, & negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quod quicquid opponitur ſecundæ, non opponitur primæ concluſioni, & ita ſcientia primæ concluſionis ſtat cum ignorantia ſecundæ concluſionis: hoc tamen non contingit, quia primæ, & ſecundæ concluſionis ſint diuerſi, & diſtincti habitus; ſed quia ſunt diuerſæ, & diſtinctæ perfectiones, ſeu modi habitus, iuxta ſenſum iam explicatum.

¶ Ad ſextum argumentum patet ex dictis in ſolutione ad quartũ, quomodo ex perditione aliquarum ſpecierum intelligibilium, eſt error circa aliquas concluſiones, & eſt ſcientia circa alias, quarum ſpecies intelligibiles non ſunt deperditæ.

¶ Ad ſeptimum argumentum, explicanda eſt maior, quod ſcilicet, quælibet demonſtratio, & quilibet actus ſcientificus ex natura ſua eſt generatiuus, & cauſatiuus ſcientiæ; quod quidem intelligi debet; dummodo ſcientia non ſit genita per alium actum, ſiue per aliam demonſtrationem; nam tunc demonſtratio non habet generare habitum, ſed ſolum habet præexiſtentem habitum perficere, & extendere. Vnde prima demonſtratio producit habitum ſcientificum entitatiuè; aliæ verò demonſtrationes augent, ſeu intendunt præexiſtentem; licet quælibet illarum ex natura ſua eſſet ſufficiẽs generare habitum, ſi habitus, ſeu ſcientia non eſſet aliàs gentia, ſicut.v.g.ignis, calefaciendo, calorem produceret, ſi non reperiret productum.

¶ Secundo reſpondetur, quod numquam ſecunda demonſtratio poteſt producere habitum ſcientificum, quia ſemper præſupponit primam, quæ habitum producit; ſed ſolum habet ſecunda demonſtratio augere habitum præexiſtentem; & ratio huius eſt, quia numquam ſecunda demonſtratio poteſt haberi ſine prima, quia ſunt ordinatæ, & ita præſupponit primam neceſſariò, & conſequenter præſupponit habitum productũ.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm Logica ſit vna ſcientia ſecundum ſpeciem athomam.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod Logica non ſit vna ſcientia ſecundum ſpeciem athomam. Nam D.Thom.2.2.q.51.art.2.ad 3. habet hæc verba. *Ad tertium dicendum, quod etiam in ſpeculatiuis, alia rationalis ſcientia eſt Dialectica, quæ ordinatur ad inquiſitionem inuentiuam, & alia ſcientia demõſtratiua, quæ eſt veritatis determinatiua.* In quibus verbis videtur, quod D. Thom doceat non eſſe Logicam vnam ſcientiam ſpecie, ſed aliam eſſe, quæ ordinatur ad inquiſitionem inuentiuam, ideſt, quæ agit de ſyllogiſmo topico; & aliam eſſe partem demonſtratiuam, quæ agit de ſyllogiſmo demonſtratiuo, ſeu de demonſtratione.

¶ Secvndo præterea. Logica non habet vnum obiectum, quod formaliter ſit vnum ſecundum ſpeciem athomam: ergo Logica non eſt vna ſcientia ſecundum ſpeciem athomam. Conſequentia patet. Quia habitus, & ſcientia ſumunt ſuam vnitatem ſpecificam ex vnitate ſpecifica obiecti; ſicut ex eodem obiecto diſtinctionem ſpecificam habent, vt docet Philoſ. lib.1. de demonſtrat.cap.23. Antecedens verò probatur. Nam Logica agit de demonſtratione, de argumentatione probabili, & de ſyllogiſmo ſophiſtico: de demonſtratione enim agit pars analytica, de argumentatione probabili pars topica: de ſyllogiſmo ſophiſtico, pars ſophiſtica, ſed hæc profectò ſunt obiecta formaliter diſtincta: ergo.

¶ Dices prædicta obiecta eſſe quidem diſtincta, & diuerſa in genere entis: non tamen eſſe diſtincta in ratione ſcibilis, & ſpeculabilis, ſeu in ratione obiecti, quod requiritur ad diſtinctionem ſpecificam ſcientiæ: nam ratio ſcibilis eſt illa, quæ dat vnitatem, & diuiſionem

D 2 ſcien-

Digitized by Google

ſcientijs, vt infra fusè explicabimus.

¶ Tertio præterea, & arguitur contra. Quia obiectum conſtituitur in ratione ſcibilis per abſtractionem à materia, & illa obiecta ſunt eadem in ratione ſcibilis, quæ habent eamdem abſtractionem à materia: ſed prædicta obiecta nó habent eamdem abſtractionem, & ſeparationem à materia: ergo. Minor probatur, quia demonſtratio cum conſtet ex neceſſarijs, abſtrahit ab omni materia etiam contingenti, à qua non abſtrahit argumentatio probabilis; ergo.

¶ Qvarto præterea, & arguitur contra eamdem ſolutionem. Genus ſcibile eſt paſſio entis: ergo, quæ diſtinguuntur in genere entis, diſtinguuntur etiam in genere ſcibilis. Conſequentia patet. Nam quotieſcumque eſſentiæ diſtinguuntur, diſtinguuntur etiam paſſiones: ergo.

¶ Qvinto præterea. Ratio formalis ſpecificatiua ſcientiæ, eſt ratio formalis ſub qua, vt docent communiter omnes Metaphyſici: ſed Logica non habet vnam rationem formalem ſub qua: ergo Logica non eſt vna ſcientia ſecundum ſpeciem. Conſequentia eſt bona. Maior oſtendetur infra. Minor verò probatur. Ratio formalis ſub qua, eſt, abſtractio: ſed in Logica non eſt vna ſimpliciſſima abſtractio ſecundum ſpeciem, ſed ſunt diuerſæ abſtractiones; nam in libris priorum agitur de ſyllogiſmo in communi; in alijs verò de ſyllogiſmo in particulari; ſed ſyllogiſmus in communi abſtrahit à ſyllogiſmo in particulari, quam abſtractionem non habet ipſemet ſyllogiſmus particularis: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Thom. 4. Metaph.lect 4. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Logica docens eſt vna ſcientia ſpecie ſpecialiſſima, ſiue athoma. Hanc concluſionem negant omnes nominales, qui aſſerunt, Logicam, ſicut & omnes alias ſcientias tantùm habere vnitatem aggregationis, & non per ſe eſſe vnam, eo modo, quo dicimus aceruum lapidum eſſe vnum per aggregationem; per ſe verò tot eſſe ſcientias, quot ſunt concluſiones, quæ demonſtrantur, & libri, qui explicantur in Logica: vnde alia ſcientia erit quinque prædicabilium; alia cathegoriarum: & alia de interpretatione. Ita aſſerunt Gregorius quæſt.3.prolog.ſentent. & Gabriel in 3. d. 28.quæſt.2. Negant etiam eamdem concluſionem nonnulli alij Logici, inter quos eſt Toletus q.3 procemial. concluſ.2.qui docet, Logicam eſſe vnam per ſe vnitate generica, non tamen ſpecifica: quare erit vna genere, & multiplex ſpecie, eo quod ambit rationem diffiniendi, diuidendi, & argumentandi; tum etiam, quia ambit partem analyticam, topicam, & ſophiſticam, quæ partes (inquit) ſpecie differunt. Noſtram tamen concluſionem aſſerunt vniuerſi Thomiſtæ; ita Capreolus quæſt.3. prologi ſenten. Caiet. & Bañes 1.p. quæſt.1. artic.3.

¶ Sed pro eius declaratione. Obſeruandum eſt primò, quod ſpecies vnius, ſiue vnitatis ſunt plures; nam alia ſunt vnum genere, vt v. g. homo, & brutum; alia ſunt vnum ſpecie, vt Petrus, & Paulus: alia verò ſunt vnum numero. v. g. Petrus: ita ſimiliter aliæ ſcientiæ ſunt vnum genere; aliæ vnum ſpecie, aliæ vnum numero. Illæ ſcientiæ ſunt vnum genere, quarum obiectum formale eſt vnum vnitate generica, vt omnes ſcientiæ ſpeculatiuæ ſunt vnum vnitate generica; nam obiectum illarum, quod eſt ens ſpeculabile, eſt vnum genere. Illæ autem ſunt vnum vnitate ſpecifica, quarum obiectum formale, & ratio formalis ſub qua, eſt vna vnitate ſpecifica, vt v.g. ſcientia phyſica, & ſcientia librorum de generatione, ſiue librorum de cœlo, eſt vna ſecundum ſpeciem athomam, quia habent idem obiectum, & eamdem rationem formalem ſub qua. Illæ verò ſunt vnum numero, quæ ſunt in eodem ſubiecto numero, vt v. g. vna eſt Logica numero, quæ eſt in Petro propter vnitatem numericam Petri. Ex quo fit, quod etiam his tribus modis poſſunt etiam ſcientiæ differre. Aliæ enim differunt genere. Aliæ ſpecie. Aliæ numero. Genere differunt, quæ finibus differunt, vt ſunt ſcientiæ ſpeculatiuæ, & practicæ. Specie differunt, quarum obiectum formale eſt diuerſum ſpecie, quæ diuerſitas

deſu-

Digitized by Google

deſumitur, (vt dicemus infra) à diuerſa ratione formali ſub qua, ſiue à diuerſa abſtractione, aut immaterialitate rationis formalis, quæ. Illæ tandem numero differunt, quæ ſunt in diuerſis ſubiectis numero differentibus, vt v. g. Logica, quæ eſt in Petro, numero differt à Logica, quæ eſt in Paulo. His ſuppoſitis: in præfata concluſione non loquimur de vnitate ſcientiæ primo, aut tertio modo, ſed loquimur de vnitate ſecundo modo, ſcilicet de vnitate ſpecifica, & dicimus, Logicam docentem eſſe vnam ſcientiam ſecundum vnitatem ſpecificam.

¶ Secundo obſeruandum eſt cum Caietano 1.par.q.1.ár.3.quod obiectum cuiuſcumque habitus cognoſcitiui, ſaltem ſpeculatiui collocatur ſub duplici genere; ſub genere videlicet entis, & ſub genere ſcibilis, ſeu ſpeculabilis. Quæ diſtinctio colligitur ex D. Thoma loco citato dum docet; ſacram doctrinam ſumere vnitatem à ſuo obiecto in ratione obiecti, & nullo modo ab illo in ratione entis. Et licet ſpeculabile ſit paſſio entis ab ipſo ſola ratione ratiocinata diſtinctum, reducaturque ad illam paſſionem, quæ appellatur verum: nihilominus talis diſtinctio rationis ratiocinatæ, ſufficit, vt aliæ ſint differentiæ entis, aliæ verò ſpeculabilis; quod etiam Caietanus extendit ad obiectum ſenſuum exteriorum; quin potius eorum exemplo, tamquam ex aliquo magis noto, prædictam diſtinctionem in obiectis ſcientiarum explicat, & declarat. In illis igitur contingit, quod ea, quæ diſtinguuntur in eſſe entis, non diſtinguantur in eſſe obiecti, v. g. albedo, & nigredo ſpecie differunt in prædicamento qualitatis: ſunt tamen eiuſdem ſpeciei in eſſe ſenſibilis, & in ratione obiecti; quia eodem modo indiuiſibili formaliter immutant potentiam viſiuam mittendo ſpecies per lumen; & licet qualitas, & ſenſibile non diſtinguantur realiter, quia qualitas ſe ipſa, & immediata propria entitate ſenſibilis eſt: diſtinguitur tamen ratione ratiocinata, quod ſufficit, vt aliæ ſint differentiæ qualitatis, & aliæ ſenſibilis: ſpecies enim qualitatis ſunt albedo, nigredo, &c. ſpecies verò ſenſibilis ſunt, viſibile, audibile, &c. ita proportionabiliter dicendum eſt de genere entis, & de genere ſpeculabilis, ſub quibus collocatur obiectum ſcientiæ; nam aliæ ſunt ſpecies, & inferiora quidditatiua entis; aliæ verò ſunt ſpecies, & inferiora quidditatiua ſpeculabilis, ſeu ſcibilis. Inferiora quidditatiua entis ſunt decem prædicamenta, & quæ in illis continentur, vt eſſe per ſe, eſſe in alio: inferiora verò, & ſpecies ſpeculabilis ſunt lumen metaphyſicale, ideſt medium abſtractum ab omni materia; lumen Mathematicum, ideſt medium abſtractum à materia ſenſibili, non autem intelligibili. Lumen phyſicum, ideſt medium obumbratum materia intelligibili, & ſenſibili: abſtractum tamen à materia ſingulari. Ex quo ſequitur, quod triplex eſt genus abſtractionis, vt docet Ariſtot. 6. Metaph. c. 1. & 16. & ibi D. Thom. & in principio libri de ſenſu, & ſenſato. Primum genus abſtractionis eſt à materia ſenſibili, & intelligibili, ideſt à materia ſecundum eſſe, & ſecundum rationem, quomodo abſtrahunt omnia entia Metaphyſicalia, quæ omnimodè abſtrahunt à materia, tam ſenſibili, quam intelligibili. Secundum genus abſtractionis eſt à materia ſenſibili, non autem intelligibili: ideſt à materia ſecundum eſſe, & non ſecundum rationem, quomodo abſtrahunt omnia entia Mathematica. Mathematicus enim quantitatem, lineam, &c. taliter conſiderat, ac ſi reuera non eſſent in materia ſenſibili. Tertium genus abſtractionis eſt à materia ſenſibili tantum in particulari, non autem in communi, neque ſecundum eſſe, neque ſecundum rationem, vt ſunt entia phyſica, quæ concernunt materiam ſaltem in communi, non autem talem, aut talem.

¶ Tertio obſeruandum eſt, quod in obiecto cuiuſcumque ſcientiæ, duplex ratio formalis reperitur; altera, quæ dicitur ratio formalis quæ, & altera, quæ appellatur ratio formalis ſub qua. Ratio formalis quæ, eſt obiectum, vt ens eſt, & eſt illa, quæ primo, & directè attingitur à potentia, & eſt cauſa paſſionum, & proprietatum obiecti. Ratio verò formalis ſub qua, eſt illa, quæ conſtituit obiectum, ſiue entitatem illam attingibilem ab ipſa poten-

potentia,ſicut v.g. color eſt entitas, quæ videtur ab oculo, ratio tamen viſibilitatis, eſt quæ conſtituit colorem attingibilem à potentia: ita dicimus, quòd ratio formalis quæ, eſt entitas ipſius obiecti: ratio verò formalis ſub qua,eſt abſtractio à materia, quæ conſtituit obiectum attingibile à potentia intellectiua; v.g. in ſcientia Metaphyſica, ratio formalis quæ,erit ens,vt ens,quod eſt obiectum, de quo demonſtrãtur paſſiones in illa: at verò ratio formalis ſub qua, eſt abſtractio ab omni materia, tam ſenſibili, quam intelligibili; nam abſtractio à materia eſt, quæ conſtituit obiectum ſcibile, ſpeculabile, & attingibile à potentia. His ſuppoſitis

¶ Primo probatur concluſio.Obiectũ Logicæ eſt vnũ ſpecie in genere ſcibilis: ergo Logica eſt vna ſcientia ſecundũ ſpeciem.Conſequentia patet.Quia ab obiecto in genere ſcibilis ſciẽtia ſumit vnitatem ſpecificã Antecedẽs verò probatur. Obiectũ Logicæ habet vnã abſtractionẽ, & ſeparationem à materia:ergo obiectũ eius eſt vnum ſecundũ ſpeciẽ in genere ſcibilis.Conſequentia patet. Antecedens probatur.Quia omnia,quę cõſiderat Logicus,abſtrahũt æqualiter à materia ſenſibili, & intelligibili, & omnia ea includunt materiam denominationis: diſtinguitur enim Logica ſpecie à phyſica,quę in ſua conſideratione claudit materiam ſenſibilem; & etiam diſtinguitur ſpecie à Mathematica,quæ in ſua conſideratione includit materiam intelligibilem; & hoc modo dicuntur entia Mathematica non abſtrahere ſecundum rationem: vnde cum Logica ab his ſcientijs diſtinguatur ſpecie, abſtrahit vtique à materia ſenſibili,& intelligibili, licet concernat materiam denominationis, quia agit de forma directiua operationum intellectus,& denominatiua naturę realis:ergo Logica habet vnicam abſtractionem, & ſeparationem à materia, ac per conſequens erit vna ſcientia ſecundũ ſpeciem.

¶ Secundo probatur, & confirmatur magis ratio præcedens. Illa ſcientia eſt vna vnitate ſpecifica, quæ habet vnam rationem formalem ſub qua,quæ conſtituit obiectum in ratione ſcibilis, & in ratione obiecti, ſiue in ratione immutatiui potentiæ: ſed Logica habet vnam rationem formalem ſub qua: ergo,Conſequentia eſt bona. Maior patebit infra quæſtiuncula vnica ad vltimum. Minor etiam patet. Quia ratio formalis ſub qua in ſcientijs eſt abſtractio, & ſeparatio à materia,nõ quidem illa, quæ ſe tenet ex parte intellectus: hæc enim,vt dicemus, eſt ſolum conditio ſine qua non: ſed illa, quæ ſe tenet ex parte obiecti, & conſequitur, vt propria paſſio à ratione formali quæ:ſed Logica habet vnam abſtractionem, vt ex præcedenti probatione patet: ergo.

¶ Confirmatur, & explicatur. In Logica ratio formalis adæquata quæ; eſt ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis, & hæc quidem ratio non habet ſpecificare, & tribuere vnitatem ſpecificam ſcientiæ: quia, vt ſic eſt tantum obiectum in genere entis: ſed habet ſpecificare, quatenus ex ſe importat ſeparationem ab omni materia,quæ quidem ſeparatio conſtituit ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis, ſiue rationem formalem adæquatam quæ,Logicæ in ratione ſcibilis, & in ratione obiecti formalis: & hæc ſeparatio dicitur cum omni proprietate ratio formalis ſub qua; hæc autem in Logica eſt tãtum vna,quæ eſt à materia intelligibili, & ſenſibili,nõ autem à materia denominationis: ergo Logica erit tantum vna ſcientia ſecundũ ſpeciem. Conſequentia patet. Quia ſcientia, quæ habet vnam rationem formalem ſub qua, ideſt vnã ſeparationem à materia, eſt etiã vna ſecundũ ſpeciem, vt ex infra dicẽdis patebit manifeſtè,maximè quæſtiũcula vnica in hoc articulo.

¶ Ad primvm ergo dicendum,quod ibi à D.Thoma ſcientia demonſtratiua accipitur pro alijs ſcientijs à Logica, & eſt ſenſus, quod ſicut Eubulia differt à prudentia,quia inquirit media; ita Logica ab alijs ſcientijs,quia inquirit media, & aliæ ſcientiæ per hæc media procedunt in alijs materijs.

¶ Secvndo dicendum,quod ſi Diuus Thomas loquitur de eadem Logica, ſcilicet de ſyllogiſmis illius,nempe de ſyllogiſmo opinatiuo, ſeu de opinione, &

de

de ſyllogiſmo demonſtratiuo,ſeu de demonſtratione, dicimus, quod opinio, & ſcientia non ſunt eiuſdem ſpeciei athomæ, quia obiectum ſcientiæ, & opinionis diuerſum eſt;nam ſcientiæ obiectum eſt tale ens cognoſcibile, taliter, ſcilicet per demonſtrationem: obiectum verò opinionis eſt tale ens taliter cognoſcibile,ſcilicet per rationem probabilem; & modus iſte diuerſus tendendi, in rationē obiecti formalem refunditur. Ita Sanchez loco citato in ſolutione ad primū; quinimmo Soto. quæſt.3.proœm. in ſolutione ad vltimum,inquit,quod non eſt idem habitus,qui inclinat ad aſſenſum ſcientificum,& ad aſſenſum opinatiuum; ſed ſunt diſtincti habitus propter rationem iam dictam.

¶ Ad secvndvm dicendum benè ibi dictum eſſe,vt patebit infra quæſtiuncula vnica ad vltimum.

¶ Ad tertivm, quod erat replica contra ſolutionem ad primum. Aliqui dicunt omnes illos ſyllogiſmos conſiderari à Logica ſub vna ratione formali ſecundæ intentionis, & quatenus habent vnam, & eandem abſtractionem, quare conſiderantur à Logica,vt ſunt vnius, & eiuſdem ſpeciei;ſi verò materialiter cõſiderentur,& in genere entis,id eſt ſecundum propriam diffinitionem, vt ſic ſpecie diſtinguuntur,ſed hæc diſtinctio ſpecifica in genere entis non facit diuerſitatem ſpecificam in ſcientijs; cum in illis diuerſitas, ſiue vnitas non deſumatur in genere entis, ſed in genere ſcibilis.

¶ Secvndo, & melius dicendum eſt, vt iam dictum eſt ad primum, quòd ſyllogiſmus opinatiuus, & demonſtratiuus, ſeu Logica, vt ambit opiniones, & demonſtrationes, non eſt vna vnitate ſpecifica; nam quæ medijs, & principijs formalibus differunt, non ſunt eiuſdem ſpeciei; ſed opinio, & ſcientia differunt medijs, & principijs formalibus, quia opinio progreditur per media,& principia formalia contingentia; ſcientia verò per media, & principia formalia neceſſaria:quare Logica,quatenus ambit opiniones, & concluſiones ſcitas, non erit vna ſpecie: quinimmò Ariſt. primo de demonſtratione cap. 25. & 26. docet, quod ſcientia,& opinio ſpecie differunt.

Et aduertendum eſt, quod quamuis habitus opinatiuus, & habitus ſcientificus diſtinguantur ſpecie;tamen pars topica, & pars analytica ſpecie non diſtinguuntur ſecundum illam rationem ſecundum quam ſupra quæſt.2.ar.1.docuimus,partem topicam, & ſophiſticam eſſe etiam ſcientiam, & procedere medijs neceſſarijs, quia,vt ſic non habēt diuerſum modum tendendi in obiectum; & vt ſic illæ partes,vt diximus ibi ad ſecundum, habent eandem abſtractionem, & rationē formalem ſub qua.

¶ Ad qvartvm, dicendum in forma,concedendo antecedens,& negando conſequentiam.Ad probationem diſtinguo antecedens,quotieſcunq; diſtinguūtur eſſentiæ, diſtinguuntur etiam paſſiones; vt paſſiones, & proprietates ſunt, concedo antecedens; nego tamen illud, ſi ſermo ſit de paſſionibus,vt ſunt rationes conſtituentes formaliter obiectum in ratione obiecti. Explicatur hoc ſupponendo,quod ſimiles paſſiones poſſunt dupliciter conſiderari; primò,vt paſſiones, & proprietates ſunt; ſecundò, vt rationes conſtituentes formaliter obiectum in eſſe obiecti,menſuræ,&termini, vel immutatiui talis potentiæ, vel habitus. Si primo modo conſiderentur, ad genus entis prædicamentalis pertinent, & vnitatem, vel diuerſitatem cauſæ ſequuntur: ſi verò ſecundò modo conſiderentur, aliud genus ingrediuntur, videlicet genus obiecti, quale eſt genus ſcibile, & ſecundum iſtam rationem poſſunt habere vnitatem ſpecificam, & formalem, etiamſi cauſa ſit vna genere, vel analoga; nam quæ ſunt plura in vno genere, poſſunt eſſe vnum in alio genere; ſicut ligna,& lapides plura,& diuerſa ſunt non ſolum numero,ſed etiam ſpecie,& tamen poſſunt fieri vnum numero v.g. in genere domus, vt adunantur ad conſtructionem vnius numero domus: ita etiam albedo, & nigredo,quæ plura ſunt in eſſe qualitatis, & coloris, vniuntur tamen in vna ratione formali ſpecifica viſibilis.Ita ſimiliter ens poteſt conſiderari dupliciter, vno modo in ratione entis,vt ſic; ſecundo modo in ratione obiecti intelligibilis, & ſcibilis. Primo modo eſt vnum vnitate analoga, & eſt

Digitized by Google

ratio formalis quæ, potentiæ intellectiuæ; ſecundo modo eſt vnum vnitate indiuiſibili ſpecifica; quia ratio ſcibilis eſt ratio formalis ſub qua, & hoc ſecundo modo dat vnitatem potentiæ: ita prorſus dicimus in noſtro propoſito. Videantur, quæ diximus ſupra q. 1. art. 1. quæſtiuncula ſecunda, & quæ etiam dicemus infra lib. 2. q. 2. art. 1 & 2.

¶ Ad qvintvm dicendum in forma, negando Minorem. Ad probationem verò dicimus, vnam, & eandem abſtractionem eſſe ſyllogiſmi in communi, & ſpecierum eius; quia omnes abſtrahunt ab omni materia ſenſibili, & intelligibili, & omnes includunt materiam denominationis, & ita inter illos non reperitur abſtractio, quæ ſufficiat diuerſificare vnitatem ſpecificam ſcientiæ. Vel ſecundo dicatur, quod ſyllogiſmus in communi de quo tractat Logicus, non abſtrahit à ſyllogiſmis in particulari abſtractione formali: ſed ſolum abſtractione totali, quæ non ſufficit ad conſtituendum diuerſum habitum in ſpecie. Explicatur hoc ſupponendo, abſtractionem eſſe duplicem, alia dicitur abſtractio formalis, alia totalis. Totalis dicitur, quando illud, quod abſtrahitur conſideratur, vt totum quoddam potentiale, dicens ordinem ad ſuas partes ſubiectiuas, de quibus, vt ſic conſideratum prædicari poteſt. Formalis verò abſtractio, eſt quando id, quod abſtrahitur conſideratur, vt forma quædam, & id, à quo abſtrahitur ſe habet, vt materia: forma autem de materia prædicari non poteſt. Vnde cum ſpecificatiuum in ſcientia ſit veluti forma, id quod ſpecificat, debet importare abſtractionem formalem, & non totalem: ſyllogiſmus autem in communi, reſpectu ſyllogiſmi particularis ſolum eſt abſtractus abſtractione totali, & de illo prædicatur per ſe: ſed quia de veritate Maioris propoſitionis aſſumptæ in quinto argumento maxima videtur eſſe difficultas, ex qua dependet tota vera intelligentia iſtius articuli, nimirum quid ſit ſpecificatiuum formale in ſcientijs, eis tribuens vnitatem ſpecificam: ideò ad hoc explicandum ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VNICA

Ad Quintum.

Vtrum id à quo deſumitur vnitas ſpecifica in Logica, & in alijs ſcientijs, ſit ratio formalis ſub qua. An verò ratio formalis quæ.

ET videtur, quod id, quod tribuit vnitatem ſpecificam Logicæ, & alijs ſcientijs, non ſit potiſſimè ratio formalis ſub qua.

¶ Primo arguitur. Si ratio formalis ſub qua eſt potiſſimum, quod tribuit vnitatē ſpecificam Logicæ, & alijs ſcientijs, ſequeretur, quod ſcientia Logicæ, & Metaphyſicæ eſſent eiuſdem ſpeciei, conſequens non eſt dicendum: ergo Minor cū conſequentia ſunt notæ, & Maior probatur. Nam ſcientia Logica, & ſcientia Metaphyſica habet eandem rationē formalem ſub qua, ſcilicet eandem abſtractionem à materia: vtraque enim abſtrahit à materia ſecundum eſſe, & ſecundum dici, ſiuè à materia intelligibili, & ſenſibili: ergo ſi ratio formalis ſub qua eſſet potiſſimum, quod tribuit vnitatem ſpecificam ſcientijs, omnes prædictæ ſcientiæ eſſent eiuſdē ſpeciei. Conſequentia patet. Quia omnes ſupradictæ ſcientiæ haberent idē à quo deſumerent vnitatem ſpecificam.

¶ Secundo arguitur. Ratio formalis ſub qua eſt ens rationis: ergo non poteſt tribuere vnitatem ſpecificam ſcientiæ, quæ eſt habitus realis. Conſequentia patet. Quia ſpecificatiuum formale tribuens vnitatem ſpecificam enti reali, nō poteſt intelligi, quod ſit ens rationis. Antecedens probatur. Ratio formalis ſub qua eſt abſtractio, & ſeparatio à materia, ſed hæc in obiecto ſcientiæ eſt aliquid rationis; nam obiectum v.g. Phyſicæ in re inuenitur in ſingularibus, in quibus concernit materiam indiuidualem, & quod ſit ſeparatum, & abſtractum à materia tātum habet per intellectum, quod quidem in illo non eſt aliquid reale, ſed tantum aliquid rationis per opus intel-

Digitized by Google

intellectus. Similiter obiectum Mathematicæ, quod eſt quantitas in re, coniunctum eſt cum materia ſenſibili, & ſingulari, & quod ſit abſtractum, tantum habet per opus intellectus: ergo abſtractio in obiecto, ſeu ratio ſcibilis tantum eſt aliquid rationis, & conſequenter non poterit, neque principaliter, neque aliquo alio modo ſpecificare ſcientiam.

¶ Tertio arguitur. Quia alias ſequeretur, quod ratio formalis ſub qua eſſet diſtincta à ratione formali quæ, conſequens eſt falſum: ergo, & antecedens. Sequela patet. Quia ſi ratio formalis ſub qua eſt potiſſimum ſpecificatiuum habitus ſcientifici, & non ratio formalis quæ; oportet, quod huiuſmodi rationes inter ſe diſtinguantur, alias ſicut vna formaliter ſpecificat ſcientiam, ita etiam alia formaliter ſpecificaret: ergo. Minor probatur. Nam ratio formalis ſub qua v. g. in Metaphyſica, ſicut etiam in qualibet ſcientia eſt immaterialitas, & abſtractio à materia: ſed etiam ratio formalis, quæ in Metaphyſica v. g. eſt immaterialitas: ergo huiuſmodi rationes formales non diſtinguuntur. Minor probatur. Nam eſſentias Angeli nihil aliud eſt, quam immaterialitas: nullum enim aliud eſſe habet Angelus, niſi ſpirituale: ergo in Metaphyſica eadem eſt ratio formalis quæ, & ſub qua.

¶ Quarto arguitur. Si ratio formalis ſub qua eſſet potiſſimum ſpecificatiuum tribuens vnitatem ſcientiæ, ſequeretur, v. g. quod Metaphyſica non eſſet vna ſcientia ſpecie, ſed potius vna ſcientia genere, conſequens eſt cõtra omnes Metaphyſicos: ergo. Sequela probatur. Ratio formalis ſub qua in Metaphyſica, ſiuè immaterialitas, quæ eſt in obiecto Metaphyſices eſt vna genere: ergo ſi huiuſmodi ratio formalis eſt illa, quę tribuit vnitatem formalem Metaphyſicæ, erit vna ſcientia genere, non ſpecie. Antecedens, in quo eſt difficultas probatur: Quia eorum, quæ Metaphyſica conſiderat, quædam ex natura ſua, & ſecundum rem ſunt immaterialia, vt ſunt Deus, & Angeli: quædam verò, quæ ſolum ſecundum rationem, ſunt immaterialia, vt ſunt ſubſtantiæ corporeæ, & ſenſibiles, quas conſiderat Metaphyſicus: Ergo talis immaterialitas, & ratio formalis ſub qua eſt vna genere. Conſequentia patet. Quia talis ratio importat abſtractionem à materia ſecundum eſſe; & ſecundum dici reſpectu aliquorum, & reſpectu aliorum non importat abſtractionem à materia ſecundum eſſe, ſed tantum ſecundum dici: ergo non eſt vna tantum ſpecie; ſed erit vna ſecundum genus, continens plures abſtractiones ſecundum ſpeciem.

¶ Quinto arguitur. Ratio formalis ſub qua v. g. abſtractio à materia ſingulari eſt communis omni ſcientiæ: ergo huiuſmodi abſtractio non poteſt tribuere vnitatem ſpecificam ſcientiæ Phyſicæ, & illam diſtinguere à qualibet alia ſcientia: ergo ratio formalis ſub qua, non eſt id à quo ſcientia ſumit ſuam vnitatem ſpecificam. Conſequentia patet, Quia id, quod eſt ratio formalis diſtinguens vnam ſcientiam ab alijs, non poteſt alteri conuenire; ſicut vltima differentia equi, non poteſt conuenire leoni, quia alias non diſtingueret equum ſpecie eſſentiali à leone. Antecedens verò probatur. Nam omnis ſcientia habet abſtrahere à materia ſingulari; quia omnis ſcientia eſt de vniuerſalibus; in nobis enim nihil ſcitur niſi vniuerſale, ſiuè in vniuerſali, loquendo de cognitione directa, quæ per ſe pertinet ad ſcientiam: ergo.

¶ Sexto arguitur. Geometria, & Aritmetica habent vnam, & eandem rationem formalem ſcibilis, & immaterialitatis, & tamen ſunt habitus ſpecie diſtincti: ergo falſum eſt dicere, quod id, quod tribuit vnitatem ſpecificam ſcientijs ſit ratio formalis ſub qua Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Aritmetica, & Geometria habent vnã, & eandem abſtractionem: ergo habent vnam, & eandem rationem ſcibilis: conſequentia enim eſt bona; quia vt patet ex dictis in corpore huius articuli, ratio ſcibilis in obiecto fit per abſtractionem, & diuerſa ratio ſcibilis per diuerſam abſtractionem. Antecedens verò probatur. Geometria, & Aritmetica æqualiter abſtrahunt ab omni materia ſenſibili, includunt verò materiam intelligibilem: ergo habent vnam, & eandem abſtractionem.

¶ In

Digitized by Google

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis: Dico primo. Potiſſimum ſpecificatiuū,à quo Logica, ſicut & quælibet alia ſcientia vnitatem ſpecificam ſumit, eſt ratio formalis ſub qua. Hanc concluſionem negant nonnulli Logici, & Metaphyſici aſſerentes, potiſſimum ſpecificatiuum in ſcientijs eſſe rationem formalem quæ: dicunt enim quod ratio formalis ſub qua, eſt veluti ratio formalis generica, ratio verò formalis quæ, eſt ratio ſpecifica; nam ratio formalis ſub qua (aſſerunt propter primum argumentum factum) quod eſt communis omnibus ſcientijs, ſiue pluribus ſaltim: non verò ratio formalis quæ; nam conſideratio entis, ſub conceptu formali entis mobilis eſt proprium Phyſicæ; conſiderare autem ens ſub ratione entis, vt ſic eſt proprium Metaphyſicæ; vnde conſequenter id, quod ſpecificat, eſt ratio formalis quæ: id enim quod ſpecificat Metaphyſicam v. g. non eſt ratio entis quomodocumque: ſed ratio entis ſub formali conceptu entis; & ex eo, quod Metaphyſica conſiderat ens, ſub formali ratione entis, diſtinguitur ſpecie à Phyſica, quæ conſiderat idem ens ſub alia formali ratione, nempe ſub ratione formali entis mobilis: ens autem vt ens in Metaphyſica eſt ratio formalis quæ, & ens ſub ratione mobilitatis, in Phyſica eſt etiam ratio formalis quæ: & ideo dicunt, quod ſcientiæ ſumunt vnitatem ſpecificam à ratione formali quæ, & quod ratio formalis ſub qua eſt ſolum ratio generica. Noſtram autem concluſionem docent ſere omnes Metaphyſici, & præcipuè Caietanus p. p. q. 1. art. 3.

¶ Et pro eius declaratione. Obſeruandum eſt primò id, quod diximus notabili tertio in corpore articuli. Secundò obſeruandum eſt, quod abſtractio poteſt ſumi tripliciter, vno modo pro actione intellectus agentis, quæ nihil aliud eſt, quam ſeparatio, & abſtractio v.g. naturæ vniuerſalis à conditionibus indiuiduantibus. Secundo pro abſtractione intellectus poſſibilis, quæ communiter dicitur abſtractio præciſiua, ideſt conſideratio vnius non conſiderato alio, ſicut v. g. conſidero albedinem pomi, non conſiderata eius dulcedine. Tertio ſumitur nominaliter, videlicet pro illa immaterialitate, & perfectione, ſeu illuſtratione quæ reperitur in ipſo obiecto ſcientiæ; & hanc dicimus eſſe rationem formalem ſub qua, & illam, quæ dat vnitatem habitui ſcientifico, non autem eſſe primam, aut ſecundam. Rurſus hæc prædicta nominalis abſtractio ſumi poteſt dupliciter. Primo fundamentaliter: ſecundo formaliter, ſiue actualiter. Primo modo antecedit operationem omnem intellectus, & hæc abſtractio dicitur immaterialitas fundamentalis, quæ explicatur hoc modo, quod ens, v. g. Metaphyſicum ex natura ſua habet, quod poſſit diffiniri ſine omni materia, quod non habet ens Mathematicum, ſcilicet quantitas, cum ipſa eſſentialiter ſit materia, ſcilicet intelligibilis; habet tamen etiam quantitas ex natura ſua, vt diffiniri poſſit, ſine materia ſenſibili: immò ſi quantitas in ratione figuræ, vel numeri accipiatur, in ſui diffinitione nullam ſenſibilem materiam includit; at ens phyſicum, vt corpus mobile: ſiue ens mobile, eſſentialiter includit materiam ſenſibilem communem: in ſui tamen diffinitione nō includit materiam ſingularem. Cæterum abſtractio nominalis actualis, eſt actualis ſeparatio, quæ fit ab intellectu, quæ tantum requiritur, vt conditio ſine qua non, tale obiectum in exercitio non immutaret potentiam, neque attingeretur ab illa; ſicut. v. g. eſſe apprehenſibile à ſenſu, vel intellectu eſt ratio formalis ſub qua conſtituens, & diſtinguens obiectum volſitatis ab obiecto appetitus ſenſitiui, quæ ratio eſt in ipſo obiecto ex natura ſua, & intrinſecè; quod verò ſit actu apprehenſum, non eſt ratio formalis, ſed conditio neceſſaria ad mouendum appetitum in exercitio. Ita dicimus, quod eſſe abſtrahibile, vel ſcibile, ſine tali, vel tali materia, eſt differentia conſtitutiua, & diſtinctiua obiectorum ſcientiarum, & hoc ex ſe habent abſque dependentia ab actione intellectus: eſſe verò attualiter abſtractum, eſt conditio neceſſariò requiſita, vt obiectum actualiter terminet potentiam. & potentia poſſit illud apprehendere. Vnde abſtrahibilitas fundamentaliter ſumpta ſpecificat, quamuis non perfectè concipi, aut explicari poſſit,

Digitized by Google

ſit, niſi per ordinem ad abſtractionem ſe tenentem ex parte intellectûs, quæ eſt conditio ſine qua non, & hæc eadem eſt in ſcientia Logica, & Metaphyſica; ſed hæc, vt diximus non ſpecificat, ſed tantum eſt conditio ſine qua non. Cæterum abſtractio, quæ ſpecificat, & quæ eſt ratio formalis ſub qua, eſt illa quæ ſe tenet ex parte obiecti antecedenter ad omnẽ operationem intellectus; & hæc non eſt eadem. v. g. in ſcientia Logica, & in ſcientia Metaphyſica, & de hac abſtractione, & ratione formali ſub qua loquimur in præfata concluſione. His ſuppoſitis

¶ Primo probatur concluſio. Quia id ſpecificat, & tribuit vnitatem ſpecificam ſcientiæ, quod conſtituit obiectum in ratione obiecti, & in ratione ſcibilis, ſeu ſpeculabilis: ſed hoc ſolum habet ratio formalis ſub qua, ſcilicet abſtractio ſe tenens ex parte obiecti, ſeu ipſa immaterialitas obiecti: ergo. Minor patet ex dictis in explicatione concluſionis. Conſequentia eſt bona. Maior probatur. Quia obiectum non habet tribuere vnitatem ſpecificam ſcientię in genere entis; quia, vt ſic eſt multiplex, & diuerſarum ſpecierum, & vt ſic non eſt menſura ſcientiæ, neque ſcientia ſpecificatur intrinſecè per ordinem realem ad illud: ſcientia enim reſpicit illud, & ſpecificatur per ordinem ad illud in genere ſcibilis; vnde ſcientia non ſpecificatur per ordinem ad rationem formalem quæ: hæc enim eſt ſolum obiectum conſideratum in genere entis, ſed ſpecificatur per ordinem ad rationem formalem, quæ, quatenus eſt formaliter conſtituta in genere obiecti, & in ratione ſcibilis per rationem formalem ſub qua: ergo ratio formalis ſub qua id erit, quod potiſſimè, & formaliter tribuit vnitatem ſpecificam ſcientiæ, quia illa eſt, quæ formaliter tribuit obiecto ſcientiæ, rationem obiecti, & rationem ſcibilitatis, vt poſſit terminare ordinem realem, quem habitus ſcientificus dicit ad obiectum ſuum formale, & adæquatum, & per quem intrinſecè ſpecificatur.

¶ Secundo probatur concluſio, & magis explicatur ratio præcedens. Nam, vt dictum eſt obiectum habet tribuere vnitatem ſpecificam ſcientiæ, non in ratione entis, ſed in ratione ſcibilis, & in ratione obiecti; ſed in ratione ſcibilis, & in ratione obiecti conſtituitur per rationem formalem ſub qua, & non per rationem formalem quæ, vt ex dictis etiam conſtat: ergo ratio formalis ſub qua erit illa, quæ potiſſimè ſpecificat. Ex quo ſequitur, quod ratio formalis quæ, eſt obiectum, quod attingitur à ſcientia, ſed non poteſt attingi, niſi in quantum ſtat ſub ratione formali ſub qua, ly, in quantum reduplicans rationem formalem, & non conditionem ſine qua non. Vnde ratio quæ, non tribuit vnitatem ſpecificam; quia illa tantum eſt obiectum in ratione entis, quod, vt conſtat ex dictis non habet ſpecificare: id ergo, quod formaliter ſpecificat, & quod formaliter conſtituit ſpecificatiuum in ratione formalis ſpecificatiui, & obiecti, eſt ratio formalis ſub qua.

¶ Sed aduerſus hanc concluſionem eſt argumentum. In Logica demonſtratio quia, & propter quid, ſiue demonſtratio à poſteriori per effectum, & à priori per cauſam, ſeu rationem formalem, nõ ſunt eiuſdem ſpeciei; & tamen habent eamdem abſtractionem, ſe tenẽtem ex parte obiecti, ſiue eamdem rationem formalẽ ſub qua: ergo ratio formalis ſub qua, non eſt illa, quæ tribuit vnitatem ſpecificam ſcientiæ Logicæ, ac per conſequẽs idem erit de alijs ſcientijs. Maior patet. Nam demonſtratio, quia & propter quid diſtinguuntur: ergo etiam in Logica non erunt eiuſdem ſpeciei. Minor probatur. Nam hæc demonſtratio à priori in Logica, ſcilicet, omne vnum in multis eſt prædicabile de multis; omne vniuerſale eſt vnum in multis: ergo omne vniuerſale eſt prædicabile de multis; & hæc à poſteriori per proprietatem; ſcilicet omne, quod prædicatur de multis, eſt vnum in multis; vniuerſale prædicatur de multis: ergo vniuerſale eſt vnum in multis: prædictæ demonſtrationes propter quid, & quia, habent eãdem abſtractionem ab omni materia, ſcilicet ſenſibili, & intelligibili, & concernunt tantum materiam denominationis: ergo habent eamdem rationẽ formalẽ ſub qua.

¶ Sed reſpondetur facile in forma diſtin-

ſtinguendo maiorem,demonſtratio propter quid, & quia non ſunt eiuſdem ſpeciei in genere entis, concedo maiorem: nego tamen illam, ſi ſermo ſit in genere ſcibilis,& obiecti: quod quidem genus formaliter conſtituitur per talem abſtractionem, & rationem formalem ſub qua in tali genere ſcibilis.

¶ Dico ſecundo. Abſtractio, quæ eſt ratio formalis ſub qua tribuens vnitatem ſpecificam ſcientiæ, non eſt aliquid rationis in ipſo obiecto reali. Hæc concluſio videtur eſſe contra Caietan. qui loco ſæpe citato videtur dicere, huiuſmodi abſtractionem eſſe aliquid rationis: nihilominus tamen noſtra concluſio probatur.

¶ Primo probatur concluſio. Nam obiectum. v.g. Metaphyſicæ in ratione obiecti eſt aliquid reale: ergo abſtractio, quæ conſtituit illud in ratione obiecti, debet eſſe aliquid reale. Antecedens eſt notum,& conſequentia probatur. Implicat aliquid rationis conſtituere obiectũ in ratione obiecti realis; nam forma rationis non poteſt tribuere effectum realem: ergo ratio formalis ſub qua,ſcilicet abſtractio, debet eſſe realis, ſi ratio formalis quæ, ſiue obiectum, quod attingitur eſt reale. Et confirmatur; nam ratio formalis ſub qua eſt paſſio conſequens ad rationem formalem quæ: ergo ſi ratio formalis quæ, eſt realis, & ratio formalis ſub qua debet etiam eſſe realis.

¶ Secundo probatur concluſio. Nam abſtractio, quæ eſt ens rationis, ſiue denominatio rationis,eſt illa, quæ ſe tenet ex parte intellectus; at verò abſtractio, quæ eſt ratio formalis ſub qua ſpecificans ſe tenet ex parte obiecti: ergo. Et obſeruandum eſt, quod quotieſcumque ratio formalis quæ, eſt realis in aliqua ſcientia, etiam ratio formalis ſub qua debet eſſe realis; quia talis ratio formalis ſub qua conſequitur, vt paſſio ad rationem formalem quæ. Cæterum ſi ratio formalis quæ,eſt ens rationis, vt contingit in Logica; etiam ratio formalis ſub qua erit ens rationis: ſed hæc omnia magis explicabuntur in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primum reſpondetur, quod aliqui propter illud dixerunt Metaphyſicam, & Logicam habere eandem rationem formalem ſub qua; videlicet eãdem abſtractionem, & immaterialitatẽ, propterea quod nulla illarum concernit materiam ſenſibilem,& intelligibilem,& dicunt prædictas ſcientias diſtingui ſolum propter diuerſam rationem formalem, quæ; quia in alia eſt entitas realis: in alia verò eſt entitas rationis; volentes per hoc probare, ſpecificationem ſcientiæ deſumi ex illis duabus rationibus ſimul; ex ratione quidem formali ſub qua, tanquam ex ratione generica; & ex ratione formali quæ, tanquam ex ratione ſpecifica,ſeu differentiali contrahente, & determinante rationem formalem ſub qua. Vnde conſequenter dicunt, quod potiſſimè ſpecificatur ſcientia à ratione formali quæ: ſed non præcisè ab illa: ſed quatenus ſtat ſub ratione formali ſub qua. Sed hac ſolutione reiecta propter ea quæ diximus concluſione prima huius quæſtiunculæ: Reſpondetur primo ad argumentum, ſupradictas ſcientias non habere eãdem abſtractionem: quod quidem ex eo conſtat, quia ratio formalis quæ,in illis eſt omnino diuerſa, altera ſcilicet realis; & altera rationis, vt fatentur etiam auctores oppoſitæ ſententiæ. Cum autem ratio formalis ſub qua ſit paſſio conſequens ad rationem formalem quæ, vt ex dictis conſtat; hinc eſt, quod in ſupradictis ſcientijs erit diuerſa ratio formalis ſub qua: habent ergo Metaphyſica, & Logica diuerſam rationem formalem ſub qua,ſcilicet diuerſam abſtractionem à materia ſenſibili, & intelligibili: Metaphyſica enim propter ſuam maximam perfectionem habet abſtrahere ab omni materia; nam obiectum Metaphyſicæ eſt ens in quantum ens, verè & realiter, ac poſitiuè à materia ſeparatum, ac proinde eſſentialiter lucidũ, & ab intellectu maximè viſibile; vnde Metaphyſica perfectiſſima eſt omniũ ſcientiarum, & lumen eius intrinſecum puriſſimum, & omnium aliarum ſcientiarum luce excellentiſſimum. Cæterum Logica abſtrahit ab omni materia, tàm ſenſibili, quàm intelligibili, non poſitiuè: ſed negatiuè, dumtaxat; nam obiectum Logicæ, quod eſt ens rationis, vt dicetur quæſtione ſequenti, non includit mate-

riam,

Digitized by Google

riam, nec peruenit ad perfectionem materiæ. Vnde tale obiectum non eſt lucidum in ſe, ſed participat lucem ab obiectis ſcientiarum realium: cognoſcitur enim ens rationis per ordinem ad ens reale, & per ſpeciem illius. Vnde in forma ad argumentum, neganda eſt ſequela. Ad probationem dicendum eſt; quòd licet Metaphyſica, & Logica abſtrahant ab omni materia; non tamen eodem modo abſtrahunt; quia ea, quæ à Metaphyſica conſiderantur propter maximam perfectionem poſitiuè abſtrahũt ab omni materia, vt ſunt v.g. Deus Angeli,&c. At ea, quæ conſiderantur à Logica propter maximam imperfectionem negatiuè tantum ab omni materia abſtrabunt, vt ſunt omnia entia rationis, &c.

¶ Secundò reſpondetur, quòd præter triplex genus abſtractionis aſſignatum ab Ariſtot.6.Metaph. cap. 1.datur veluti aliud quartum genus; nam præter triplicem materiam aſſignatã, ſcilicet ſenſibilem particularem à qua abſtrahit Phyſicus; ſenſibilem in communi, à qua abſtrahit Mathematicus,& non Phyſicus:& intelligibilem à qua abſtrahit Metaphyſicus: datur alia quædam materia, à qua non abſtrahit Logicus; abſtrahit tamen Metaphyſicus, & huiuſmodi eſt materia denominationis, quæ nec realis eſt propriè,nec rationis; ſed vtrumque eſſe poteſt; nam ita poteſt denominari aliquod ens rationis,ſcilicet genus, quod denominatur aliquando prædicatum, ſiue ſubiectum; ſicut etiam poteſt denominari ens reale, ſicut animal denominatur genus. Logicus ergo in ſuis diffinitionibus includit iſtam materiam, eò quòd conſiderat ens rationis,vel ſecundam intentionem in concreto: agit enim de forma denominatiua materiæ, vel directiua operationum intellectus;Metaphyſicus autem conſiderat ens rationis, vel ſecundam intentionem in abſtracto ſecundum rationem præciſiuam entis, excludendo omnem materiam denominationis: diuerſam autem ſcibilitatem habet ens rationis connotans materiam denominationis, & ens rationis abſtrahens ab illa; quia hoc ſecundo modo,vt magis immateriale conſideratur: eſt ergo obiectum Logicę abſtractum ab omni materia ſenſibili,& intelligibili, obũbratum verò materia denominationis: obiectum verò Metaphyſicæ eſt illuſtratum per ſeparationem ab omni, etiam materia denominationis, quæ quidem non fuit enumerata ab Ariſtot. loco citato 6. Metaph. dum loquebatur de abſtractione; quia,vt habitus ſcientiæ Metaphyſicæ diſtingueretur à Phyſica, & à Mathematica,quam diſtinctionem inueſtigabat Ariſtot. ſufficiebat illi, vt eſſet ſeparatum à materia ſenſibili, & intelligibili ſolum.

¶ Tertiò reſpondetur,quòd prædictæ ſcientiæ habent quidem eamdem abſtractionem ſe tenentẽ ex parte intellectus, quæ quidem abſtractio ſolũ eſt conditio ſine qua non,& non eſt ratio ſpecificans, ſiue ratio formalis ſub qua:non tamen habent eãdem abſtractionem ſe tenentẽ ex parte obiecti, quæ quidem abſtractio eſt ratio formalis ſpecificans ſcientiam, & talis abſtractio dicitur ratio formalis ſub qua, quæ conſtituit obiectum in eſſe ſcibili, ſeu ſpeculabili,& in ratione obiecti,vt explicauimus ſupra notab.2. huius quæſtiunculæ.

¶ Ad ſecundum reſpondetur ex dictis, concedendo antecedens. Ad probationem diſtinguo maiorem, abſtractio eſt ens rationis; abſtractio, quæ ſe tenet ex parte intellectus,concedo maiorem: nego tamen illam, ſi ſermo ſit de abſtractione, quæ ſe tenet ex parte obiecti; nam hæc abſtractio eſt illa, quæ dicitur ratio formalis ſub qua conſtituens obiectum in ratione ſcibilis, & ſpeculabilis, vt dictum eſt in tertia ſolutione ad primum argumentum.

¶ Ad tertium reſpondetur in forma negando ſequelam. Ad probationem negatur minor: & ad probationem minoris dicimus, quòd tantum probat rationem formalem ſub qua originari à ratione formali quæ, & ſola ratione ratiocinata diſtingui ab illa: eſt enim propria paſſio illius conſecuta ad eius entitatem: vnde talis immaterialitas Angeli poteſt dupliciter conſiderari,primò,vt eſt quædam entitas exiſtens in rerum natura, & quædam eſſentia explicabilis per diffinitionem:& ſic eſt ratio formalis, quæ attingitur ab intellectu informato habitu

Meta-

Metaphyſicæ: ſecundò poteſt conſiderari, vt eſt taliter proportionata intellectui, & ſic ſpecificat cognitionem illius, & eſt ratio formalis ſub qua: vnde ad minorem argumẽti dicendum eſt, quod entitas Angeli, primo modo conſiderata in Metaphyſica eſt ratio quæ, at ſecundo modo eſt ratio formalis ſub qua.

¶ Ad quartum reſpondetur, quòd obiectum Metaphyſicæ profectò eſt ens abſtractum ab omni materia ſenſibili, & intelligibili, vt dicit Ariſt. 6. Metaph. loco citato. Quòd verò hoc participent aliqua entia ex ſe actualiter, alia verò ex ſe fundamentaliter, & actualiter per intellectum, parum refert, dummodo id, quod terminat ſcientiam obijciatur ſub tali immaterialitate: ſicut obiectum ſcientiæ v. g. dicitur obijci, vt incorruptibile: quòd autem hanc incorruptibilitatem participent aliqua illius obiecti ex natura ſua, aliqua verò per ſeparationem à materia, parum refert.

¶ Ad quintũ reſpondetur diſtinguendo antecedens, abſtrahere à ſingularibus conuenit omnibus ſcientijs; abſtrahere à ſingularibus, abſtractione, quę ſe tenet ex parte potentiæ, concedo antecedens; abſtractione ſe tenente ex parte obiecti; nego antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, quæ diximus ſupra notab. 2. huius quæſtiunculæ; nam abſtractio à ſingularibus, omnibus ſcientijs conuenit ſaltim pro iſto ſtatu, quia pro iſto ſtatu obiectum debet eſſe vniuerſale, vnde vniuerſalitas, ideſt abſtractio eſt conditio, dumtaxat, obiecti ſcientifici. Cæterũ hæc abſtractio, vt patet ex dictis loco citato non ſpecificat, & conſequenter, neque eſt illa abſtractio, quæ in phyſica eſt ratio formalis ſub qua. Nam ratio formalis ſub qua, in illa eſt immaterialitas conſecuta ad ens mobile, quæ eſt non includere in ſua diffinitione ſingularia ſenſibilia, ſiue eſt immaterialitas non dicens ſingularia ſenſibilia.

¶ Ad textum reſpondetur, quòd licet Geometria, & Arithmetica conueniant in hoc, quod eſt abſtrahere ab omni materia ſenſibili, tamen differunt ſpecie, quia obiectum Arithmeticæ abſtrahit à quadam materia intelligibili, à qua non abſtrahit obiectũ Geometricæ: materia enim duplex eſt, vt dicit Ariſt. 7. Metaphyſ. tex. 35. alia ſenſibilis, alia intelligibilis, ſeu imaginabilis; dicitur autem intelligibilis, quia particularia iſtius materiæ per imaginationem, & phantaſiam apprehenduntur: Phantaſia enim quandoq; intellectus dicitur, iuxta illud Ariſt. 3. de anima tex. 20. *Intellectus paſſiuus corruptibilis eſt*. Vnde magis abſtrahit Arithmetica à materia intelligibili, quã Geometria: obiectum enim Arithmeticæ eſt numerus, qui in ſua diffinitione nullam quantitatem continuam includit.

¶ Sed aduerſus hanc ſolutionem eſt duplex replica, quarum prima eſt quidem communis, ſed difficilis. Nam maior, vel minor abſtractio à materia non eſt ſufficiens diuerſificare ſcientiam ſpecie: ergo ſolutio aſſignata eſt nulla. Antecedens patet, nam libri de cælo; v. g. magis abſtrahunt à materia, & motu, quam libri de generatione, & tamen in probabiliori ſententia non differunt ſpecie eſſentialiter: ergo maior, vel minor abſtractio à materia non ſufficit diuerſificare ſcientiam. Maior probatur; nam libri de cælo ſolum habent conſiderationem de vna ſpecie motus, ſcilicet de motu locali: at libri de generatione agunt de multis ſpeciebus motus; nam tractant de ente mobili ad formam ſubſtantialem, & ad hanc mutationem prærequiruntur. v. g. alteratio, & multi alij motus, quos etiam conſiderat Phyſicus; ergo. Secunda replica eſt, quia etiam quantitas continua in ſui diffinitione quantitatem diſcretam, videlicet numerum non includit: ergo pari ratione dicendum erit, obiectum Geometriæ abſtrahere ab obiecto Arithmeticæ: ſed ad has replicas facile reſpondetur.

¶ Ad primam, de qua propriè diſputatur in proœmialibus Phyſicę, de qua eleganter diſputat Caietanus in opuſc. de vnitate ſcientiæ Phyſicę, breuiter nũc dicimus, negando antecedens. Ad probationem nego maiorem; nam licet in ratione quæ, conſiderata in libris de cælo, & in libris de generatione, reperiatur magis, & minus de motu, & de corruptibilitate: tamen in ratione ſub qua, conſiderata non eſt magis, & minus, cum ſit immaterialitas non concernens

nens materiam; ſicut diximus de Metaphyſica in ſolutione ad quartum, illam videlicet, eſſe vnam ſcientiam ſpeciẽ, quia licet conſideret, & tractet de Deo, Angelis, & ſubſtantijs materialibus, & corruptibilibus,& incorruptibilibus, & de ipſa quantitate, atque de ipſis accidentibus ſenſibilibus, quæ omnia non eſſe à parte rei æqualis immaterialitatis, & ſpiritualitatis conſtat:tamen quia hæc conſiderantur à Metaphyſica in ordine ad ens, quod habet eleuatiſſimam ſeparationem vtriuſque rationis; hinc fit, quod omnes iſtæ partes pertinent ad Metaphyſicam. Ita in præſenti dicimus, quòd quia quicquid Philoſophus conſiderat de iſtis rebus, quæ magis dicunt de motu,& mutatione, conſiderat in ordine ad ens mobile in communi, quod habet vnam indiuiſibilem rationem formalem ſub qua;ideò omnia illa ad vnam ſcientiam ſpecie pertinent, quia in ordine ad potiſſimam rationem formalem, quæ, ſcilicet, ens mobile,& in ordine ad rationem formalem ſub qua,non eſt magis, & minus; ſed hæc ſufficiant nunc pro Logicis.

¶ Ad ſecundam replicam negatur cõſequentia;quia tunc obiectũ vnius ſcientiæ dicitur abſtrahere ab obiecto alterius, quando obiectum vnius eſt veluti materia in ordine ab obiectum alterius: vnde Phyſicus non dicitur abſtrahere ab obiecto Metaphyſices, quia obiectum Metaphyſices in ordine ad obiectum Phyſicæ non eſt veluti materia: dicitur tamen Metaphyſicus abſtrahere ab obiecto Phyſicæ; quia obiectum Phyſicæ, ſi comparetur ad obiectum Metaphyſicæ eſt veluti materia: abſtractio autem fit per diuerſam ſeparationem à materia: non enim abſtractio præcisè,vult dicere conſiderare vnum ſine alio, quia ſic etiã Phyſica abſtraheset à Metaphyſica, eò quòd non conſiderat obiectum Metaphyſicæ; ſed vult dicere, non conſiderare vnum, quod eſt veluti forma, ſine alio quod eſt veluti materia. Vnde cum obiectum Geometriæ, ſit veluti materia in ordine ad obiectũ Arithmeticæ, Arithmeticus abſtrahit ab obiecto Geometriæ: non autem Geometria ab obiecto Arithmeticæ; quantitas enim diſcreta, videlicet numerus, qui conſideratur ab Arithmetica,eſt magis immaterialis,quã quantitas continua, eò quòd reſultat ex diuiſione continui; vnde continuum eſt magis materiale, & potentiale: ſed de his fuſius dicemus in proœmialibus Phyſicæ.

QVÆSTIO QVARTA, DE OBIECTO LOGICÆ.

In quinque Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm ſyllogiſmus, aut argumentatio, poſſint dici obiectum adæquatum Logicæ.

Articulus ſecundus. Vtrùm modus ſciendi in communi ſit obiectum adæquatũ Logicæ.

Articulus tertius. Vtrùm dirigere operationes intellectus ſit obiectum adæquatum Logicæ.

Articulus quartus. Vtrùm ens rationis directiuũ operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis ſit obiectum adæquatũ Logicæ.

Articulus quintus. Vtrùm propria paſſio obiecti Logicæ ſit dirigere operationes intellectus,& denominare naturas reales.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſyllogiſmus, aut argumentatio poſsint dici obiectum adæquatum Logicæ.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ſyllogiſmus, aut argumentatio poſſint dici obiectum adæquatum Logicæ. Illud dici debet obiectum adæquatum alicuius ſcientiæ, ad quod reducuntur omnia, quæ tractantur in illa ſcientia, vt docet D. Thom. 1. ſententiarum art. 4. in Prologo. Sed ad ſyllogiſmum, ſiue ad argumentationem, reducuntur omnia, quæ tractantur in Logica; nam omnia, de quibus agit Logica, vel ſunt propoſitiones; vel ſunt termini, vt ſubiectum, prædicatum, &c. quæ omnia, vt conſtat reducuntur ad ſyllogiſmum; & ad illum pertinent: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Illud eſt obiectum alicuius ſcientiæ, cuius principia, partes, & ſpecies in ſcientia conſiderantur: ſed ſyllogiſmus eſt huiuſmodi: ergo. Minor probatur. Principia ſyllogiſmi ſunt termini, propoſitiones verò ſunt partes; ſpecies tandem ſunt ſyllogiſmus demonſtratiuus, ſyllogiſmus topicus, & ſyllogiſmus ſophiſticus: ergo.

¶ TERTIO præterea. Si in Logica agitur de diffinitione, de diuiſione, &c. eſt in ordine ad argumentationem, ſiue in ordine ad ſyllogiſmum: de argumentatione verò, & de ſyllogiſmo non agitur in ordine ad aliquod aliud obiectum Logicale: ergo argumentatio, ſiue ſyllogiſmus erit obiectum adæquatum eius. Conſequentia patet; nam finis eſt obiectum adæquatum omnium eorum, quæ tractantur in Logica.

¶ QVARTO præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Nam de diuiſione, & de diffinitione agit Logica, in quantum ſunt partes ſyllogiſmi, & ad illum ordinantur: ergo ſyllogiſmus erit obiectum adæquatum Logicæ. Conſequentia patet ex dictis. Antecedens verò probatur. Nam diffinitio, & diuiſio tantum pertinent ad Logicam, ſecundum quòd ſunt vtiles ad alias ſcientias: ſed diffinitio, & diuiſio, non conducunt ad alias ſcientias, niſi in quantum ſunt partes ſyllogiſmi: ergo ſub hac ratione agitur à Logica de illis. Minor probatur, auctoritate Ariſtot. 4 phyſic. cap. 4. vbi dicit, diffinitionem tradi, vt ea, quæ dubitantur, ſoluantur: quod per ſyllogiſmum fieri debet: ergo.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas D. Tho. 4. Metaph. lect. 4. & opuſ. 42. cap. 4 & primò periherminias lect. 1. in quibus locis docet obiectum Logicæ, eſſe ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ PRIMA Concluſio. Obiectum adæquatum ſcientiæ Logicæ, non eſt ſyllogiſmus, ſeu argumentatio. Hanc concluſionem negat Scotus in ſua Logica quæſt. 3. & 5. prædicabilium, Mauritius Seuerinus, & Ioannes Anglicus, & alij quamplures Scotiſtæ, qui omnes docent ſyllogiſmum eſſe obiectum adæquatum Logicæ. Negant eamdem concluſionem Auicenna, & Algazel in ſuis Logicis, Iauellus tractatu primo Logicæ cap. 3. Lemoſius lib. 1 Paradoxorum errore. 6. & alij, qui aſſerunt obiectum adæquatum Logicæ eſſe argumentationem in communi, quæ eſt diuiſa tamquam in ſpecies, in ſyllogiſmum, enthimema, inductionem, & exemplum. Sed noſtram concluſionem docent omnes fere Thomiſtæ, & omnes illi, quos citabimus infra art. 4. aſſerentes obiectum Logicæ eſſe ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis.

¶ PRO declaratione iſtius concluſionis, & omnium eorum, quæ dicenda ſunt in ſequentibus articulis. Obſeruandum eſt primò, quòd in præſenti quarta quæſtione, quæ inſcribitur de obiecto Logicæ, nomine obiecti non intelligimus rationem formalem ſub qua, iam enim de illa in præcedenti quæſtione, quantum ad Logicum ſpectat, diſputauimus; ſed modo inquirimus rationem formalem, quæ

Digitized by Google

quæ Logicæ, quæ ſcilicet attingitur, & cognoſcitur per ſcientiam Logicæ, & de qua paſſiones in illa demonſtrantur, & hoc intelligimus nomine obiecti; nam obiectum in ſcientia vocatur id, quod illi obijcitur, vt docet D. Thomas 1.par. q.5.art.2 ſicut obiectum mei viſus dicitur color, ſiue paries coloratus, quia ille mihi obijcitur. Illud igitur dicetur potentiæ, vel ſcientiæ obijci, quod à potentia, vel ſcientia cognoſcitur; vnde in tota hac quæſtione inquirimus, quodnam ſit obiectum adæquatum, ſiue ratio formalis quæ adæquata, quæ obijcitur ſcientiæ Logicæ; & in prædicta concluſione huius articuli dicimus, talem rationem formalem quæ adæquatam, non eſſe ſyllogiſmum, neque argumentationem.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quod obiectum, ſiue ſubiectum eſt multiplex. Aliud enim eſt ſubiectum ex quo, vt lapides ſunt, ex quibus ſit domus. Aliud eſt ſubiectum in quod, vt lignum eſt ſubiectum in quod agit ignis. Aliud eſt ſubiectum de quo; quo pacto in omni propoſitione vera, vel falſa reperitur ſubiectum, de quo aliquid affirmatur, vel negatur; vt v.g. Homo eſt ſubſtantia rationalis; Homo non eſt lapis; ly, homo in prædictis propoſitionibus, eſt ſubiectum de quo. Aliud tandem dicitur ſubiectum circa quod; quo pacto. v.g. ens mobile dicitur ſubiectum, ſiue obiectum phyſicæ naturalis; quia circa illud verſatur, naturam illius contemplando, & ſpeculando. Quando ergo in hac quæſtione, & præcipuè in hoc articulo inquirimus de obiecto Logicæ, nomine obiecti intelligimus ſubiectum circa quod verſatur Logica, contemplando naturam, & eſſentiam eius, non autẽ accipimus obiectum, ſiue ſubiectum ſecundum alias tres acceptiones. Rurſus ſubiectum, ſiue obiectum circa quod eſt duplex: aliud enim eſt obiectũ principale, & eſt illud, quod principaliter, & potiſſimè ſpeculatur habitus ſcientificus, & inter partes ſubiectiuas illius principem obtinet locum, vt v.g. in ſcientia Metaphyſica obiectum principale eſt Deus, quia illa potiſſime verſatur circa ſpeculationẽ ipſius: aliud verò dicitur obiectum adæquatum, quod propterea adæquatum appellatur, quia adæquat totam ſcientiam, cuius eſt obiectum, vt v. g. ens ſub ratione entis dicitur obiectum adæquatum Metaphyſicæ; & ens mobile ſub ratione entis mobilis dicitur obiectum adæquatum ſcientiæ Phyſicæ; quia primum adæquat ſcientiam Metaphyſicam; ſecundum verò ſcientiam Phyſicam. Quid verò requiratur, vt aliquid adæquet ſcientiam, explicabimus infra notabili ſequenti.

¶ Tertio obſeruandum eſt, quòd, vt aliquid ſit obiectum adæquatum alicuius ſcientiæ, tres potiſſimæ requiruntur conditiones, vt docet D.Thom. 1. ſententiarum art. 4. in prologo; licet aliqui quartam conditionem addant: ſed re vera illa, vt dicemus, includitur in prima. Prima ergo conditio eſt, vt quicquid tractatur in illa ſcientia, contineatur ſub illo obiecto. Secunda conditio eſt, vt cognitio obiecti adeò principaliter ſit à ſcientia intenta, vt omnia, de quibus tractat ordinentur tamquam ad finem vltimum ad hoc, vt habeatur perfecta cognitio obiecti, demonſtrando de illo per cauſam, ſiue rationem formalem, proprias paſſiones eius. Tertia conditio eſt, vt per tale obiectum formaliter ſumptum ſcientiæ adinuicem diſtinguantur. Alij addũt quartam conditionem aſſerentes, quòd duo requiruntur ex parte obiecti; duo verò ex parte ſcientiæ: ex parte quidem obiecti requiritur prima, & tertia conditio: ex parte verò ſcientiæ requiritur ſecunda; & alia ſcilicet, quòd ſcientia nihil conſideret, niſi tale obiectum: ſed hæc conditio certè includitur in prima conditione, vt euidenter patet: ſi enim obiectum adęquatum dicitur illud, quod debet continere omnia, quæ tractantur in tali ſcientia, profecto, ſcientia non poterit conſiderare aliud, niſi tale obiectũ; aliàs tale obiectum non contineret omnia, quæ tractantur in tali ſcientia. Ex quo ſequitur, quòd obiectum adæquatum in ſcientia eſt illud, quod neque excedit ſcientiam, neque exceditur ab illa, & hoc proprium eſt adæquare ſcientiã: eſt enim adæquare, neque excedere, neque excedi, & propterea tale obiectum vocatur obiectum adæquatum. Prima autem conditio, quæ eſt potiſſima; nam ex illa aliæ duæ aſſignatæ oriuntur; du-

pliciter ſolet explicari. Prima explicatio eſt Caiet. 1. par. q. 1. art. 3. quòd ideò dicitur obiectum adæquatum continere omnia, quæ tractantur in tali ſcientia, quia ratio formalis, quæ attingitur à potentia; dicit eſſe id ratione cuius omnia referantur ad ſcientiam, & dicit eſſe rationem cognoſcendi omnia in ſuo genere, etiamſi ſit ſingulariſſima. Secunda explicatio eſt Soti. q. 5. procem. vbi docet, quòd vt obiectum contineat omnia, quæ tractantur in tali ſcientia, neceſſarium eſt, vt habeat communitatem prædicationis reſpectu omnium, quæ continet, & de quibus tractat ſcientia, quod quidem etiam docet D. Thom. loco citato. Sed iuxta hanc explicationem aliqui volunt; primam conditionem, ita debere intelligi, quòd ſcilicet obiectum debeat continere omnia tanquam prædicatum commune, ſiue per modum prædicationis; adeò vt debeat prædicari, & dici de omnibus, quæ tractantur in tali ſcientia, vel in recto, vel in obliquo; nam ſic præfata conditio iuxta mentem D. Thomæ, & Soti erit vniuerſaliter vera. Sed de hac re, an ſufficiat, quòd obiectum dicatur in obliquo, an neceſſariò ſemper debeat prædicari in recto, plura dicemus in ſolutione ad primum. His ſuppoſitis

¶ Primo probatur concluſio. Syllogiſmus non poteſt continere omnia de quibus agit Logica, neque ad ipſum poſſunt reduci: ergo ſyllogiſmus non eſt obiectum adæquatum Logicæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. In Logica agitur de inductione, enthymemate, & exemplo, quæ neque ſub ſyllogiſmo continentur, neque ad ipſum poſſunt pertinere; ſunt enim ſpecies argumentationis inter ſe maxime diuerſæ: vna autem ſpecies nullo pacto poteſt contineri ſub altera: ergo ſyllogiſmus non poteſt continere omnia, de quibus tractat Logica.

¶ Secundo probatur concluſio, Argumentatio nullo pacto eſt obiectum adæquatum Logicæ: ergo neque ſyllogiſmus erit obiectum adæquatum illius. Conſequentia enim valet, quia in illa arguitur à negatione ſuperioris ad negationem inferioris, ſiue à ſuperiori ad ſuũ inferius negatiuè, quæ eſt bona conſequentia: ſicut bene valet, non eſt animal: ergo non eſt homo. Antecedens autem, quod ſit verum probatur. Argumentatio non continet omnia, de quibus in Logica agitur; agitur enim in Logica de diuiſione, & diffinitione, quæ non continentur ſub argumentatione; nam ſunt modi ſciendi ſpecie eſſentialiter diſtincti ab argumentatione; & vna ſpecies non poteſt ſub alia contineri, vt ex præcedenti probatione patet. Ex qua ratione conſtat argumentationem non eſſe, neque poſſe eſſe obiectum adæquatum Logicæ, & eadem ratione etiam probatur, demonſtrationem non eſſe obiectũ. Neque valet dicere, quod argumentatio, ſiue ſyllogiſmus continet quidem omnia, de quibus in Logica agitur: ſed in obliquo, non in recto. Contra hoc eſt. Primo, quia vna ſpecies eſſentialiter condiſtincta contra alteram non poteſt, neque in obliquo ſpectare ad alteram; niſi velimus dicere materialiter. Et ſecundo quia, vt patebit in ſolutione ad primum: Illud eſt conſtituendum obiectum adæquatum alicuius ſcientiæ, quod magis in recto continet omnia, de quibus agit talis ſcientia: ſed neque ſyllogiſmus, neque argumentatio, ita in recto continet omnia, de quibus agit Logica, ſicut continet ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis: ergo illud, & non argumentatio, ſiue ſyllogiſmus erit obiectum adæquatum Logicæ.

¶ Secunda Concluſio. Obiectum principale Logicæ dici poteſt, quod ſit ſyllogiſmus, ſiue argumentatio, aut demonſtratio. Hæc concluſio eſt communis apud Logicos, & præcipuè apud Thomiſtas. Et probatur facile. Nam illud eſt obiectum principale alicuius habitus, de quo principaliter tractat talis ſcientia, & talis habitus; & ad quod principaliter reducuntur omnia, de quibus talis habitus tracta: ſed ita ſe habet ſyllogiſmus, ſiue argumentatio, aut demonſtratio, vt ex dictis ſatis patet, & patebit ex infra dicendis: ergo.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod licet prima conditio requiſita ad obiectum adæquatum ſcientiæ ſit, quod ad

illud

Digitized by Google

illud reducantur omnia, quæ tractantur in illa, ſiue, quod contineat omnia, quæ in illa conſiderantur; & ea (iuxta explicationem Soti) debeat continere, & comprehendere tamquam prædicatum vniuerſale; ita quòd debeat de omnibus illis in illa ſcientia contentis prædicari; ſiue in recto, ſiue in obliquo. Nihilominus tamen obſeruandum eſt, quòd ſi in ſcientia duo reperiantur obiecta, quorum quodlibet contineat omnia, quæ tractantur in illa ſcientia, ſed diuerſimodè; nam aliud contineat tamquam prædicatum vniuerſale omnia in obliquo; aliud verò tamquam prædicatum vniuerſale comprehendat omnia in recto: tunc cenſendum eſt obiectū illud, quod tamquam prædicatum vniuerſale continet omnia in recto. Et quia ſyllogiſmus, ſiue argumentatio continet omnia, de quibus agit Logica in obliquò tantum; nam in recto ſyllogiſmus non poteſt prędicari de his de quibus agit Logica: hæ enim prædicationes ſunt falſæ; terminus eſt ſyllogiſmus; ſubiectum, ſiue prædicatum eſt ſyllogiſmus; propoſitio eſt ſyllogiſmus. Cæterum de his omnibus prædicatur ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis in recto, quia huiuſmodi propoſitiones ſunt veræ, ſcilicet, terminus eſt ens rationis; propoſitio eſt ens rationis; ſubiectum, vel prædicatum eſt ens rationis, &c. Ideò quamuis ſyllogiſmus tamquam prædicatum vniuerſale contineat, & comprehendat omnia, de quibus agit Logica, non erit obiectum eius adæquatum, quia ea non continet tamquam prædicatum vniuerſale in recto.

¶ Sed adversus hanc ſolutionem eſt replica valde difficilis, occaſione cuius magis explicabitur prædicta conditio requiſita ad obiectum adæquatum ſcientiarum. Operatio intellectus prædicatur in recto de omnibus, de quibus tractat Logica: ergo ſi propter hanc rationem ens rationis dicitur obiectum adæquatum Logicæ, & non ſyllogiſmus, ſiue argumentatio, quæ in obliquo continet cætera, de quibus agit Logica, dicetur etiam obiectum adæquatum Logicæ operatio intellectus. Antecedens patet. Nam omnes iſtæ prædicationes ſunt veræ, ſcilicet ſubiectum eſt operatio intellectus, quia eſt prima operatio intellectus; diffinitio eſt operatio intellectus, quia eſt ſecunda operatio intellectus; ſyllogiſmus eſt operatio intellectus, quia eſt tertia operatio intellectus, & ſic diſcurrendo per ſingula de quibus agit Logica: ergo.

¶ Sed ad hanc replicam reſpondetur in forma diſtinguendo primam propoſitionem. Operatio intellectus prædicatur in recto de omnibus, de quibus tractat Logica; prędicatione materiali, concedo antecedens; prædicatione formali, nego antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, quòd operatio intellectus eſt materiale entis rationis Logici, ſicut corpus eſt materiale albi; & ſicut iſta prædicatio eſt materialis, album eſt corpus, ita iſta, ens rationis eſt operatio intellectus; ſicut etiam iſta, terminus eſt vox; nam in illis prædicatum eſt materiale ſubiecti, & non forma; quando verò prędicatum eſt forma, tunc prædicatio eſt formalis, vt patet in iſtis; album eſt diſgregatiuum viſus; diffinitio eſt relatio rationis, &c. Vt autem aliquid ſit obiectum alicuius ſcientiæ debet continere in recto omnia, de quibus agit talis ſcientia, prædicatione formali, & non ſufficit, quod prædicetur de illis prædicatione materiali, quomodo prædicatur operatio intellectus de his, de quibus agit Logica; nam cum omnia, de quibus agit Logica ſint quædam concreta rationis, (vt dicemus infra: agit enim de ſecundis adiunctis primis) hinc eſt, quòd omnia habent ſuum materiale, & ſuum formale; & materiale omnibus commune eſt operatio intellectus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd de ſyllogiſmo demonſtrantur paſſiones non tamquam de ſubiecto adæquato, propter rationes iam dictas; ſed tamquam de obiecto principali, ſeu partiali, vt alij volunt: exceditur enim à ſcientia Logica ſyllogiſmus, & ad ipſum non omnia in recto reducuntur, ideoq; non poteſt eſſe ſubiectum totale, & adæquatum illius.

¶ Ad tertium dicendum negando Minorem; nam conſideratio, & cognitio

Digitized by Google

ſyllogiſmi in Logica vlterius fertur in cognitionem, ſcilicet ſecundæ intentionis; & ita ſyllogiſmus, ſiue argumentatio non eſt finis vltimatus Logicæ. & propterea non eſt obiectum adæquatum illius: obiectum enim adæquatum in ſcientia eſt finis vltimatus illius, ad quē vltimatè reducuntur omnia, quæ tractantur in tali ſcientia.

¶ Ad quartum, dicendum ex dictis ad primum, & ſecundum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm modus ſciendi in communi ſit obiectum adæquatum Logicæ.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd modus ſciendi in communi ſit obiectum adæquatum Logicæ. Illud eſt obiectū proprium, & adæquatum cuiuſcumque ſcientiæ, ad quod cognoſcendum tamquam ad finem ordinatur ſcientia: ſed finis ad quem vltimatè ordinatur Logica, eſt modus ſciendi, quatenus importat diffinitionem, diuiſionem, & argumentationem: ergo modus ſciendi in communi erit obiectum adæquatum Logicæ. Minor probatur. Nam tota cura dialecticæ, & proprius finis in quem incumbit, eſt tradere modum ſciendi, & differendi: propterea enim agit de terminis, de ſubiecto, & prædicato, nomine, & verbo, de propoſitione, &c. vt perfecta, & plena habeatur modi ſciendi cognitio: ergo.

¶ Secvndo præterea. Omnia, quæ conſiderat Logica, reducuntur ad vnam ſpeciem ſaltim modi ſciendi, ſcilicet ad diffinitionem, diuiſionem, aut argumentationem: ergo modus ſciendi in communi erit obiectum adæquatum ſcientię Logicæ. Conſequentia patet ex dictis art. 1. & antecedens etiam per ſe eſt notum diſcurrendo per ſingula, de quibus agit Logica: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ 4. Metaph lect. 4. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ Conclvsio vnica. Modus ſciendi in communi non eſt obiectum Logicæ Hæc concluſio eſt contra Mercadum q. 1. in Porphirium; Toletum quæſt. 5. proœmial. Bernardum Mirandulanum in ſua Logica, qui omnes aſſerunt modum ſciendi in communi, quatenus importat diffinitionem, diuiſionem, & argumentationem eſſe obiectum Logicæ adæquatum. Eſt etiam præfata concluſio contra P. Fonſecam, qui 2. libro Metaph. cap. vltimo. q. 1 ſect. 5. docet, obiectum Logicæ ſecundum ſe conſideratæ eſſe aliquid reale, & hoc eſſe modum ſciendi, ſiue differendi, latè ſumptum: vocat autem modum ſciendi orationē, quo ex notis, incognita declarantur: & cum ſint multæ orationum ſpecies; nam alia eſt vocalis, alia ſcripta. alia mentalis; alia verò eſt communis, quæ dicitur de omnibus his generibus: Inquit præfatus auctor, Logicæ obiectum eſſe orationem in communi, præcipuè tamen mentalem; nam ad emendanda rationis vitia, præcipuè Dialectica eſt inſtituta, &c. ſed noſtram concluſionem aſſerunt omnes doctores, quos citabimus articulo 4. Vnde ſuppoſitis his quæ in noſtra Dialectica lib. 1. tract. 2. diximus de modo ſciendi in communi, & de eius ſpeciebus, concluſio ratione probanda eſt.

¶ Primo probatur concluſio. Obiectum adæquatum alicuius ſciētiæ eſt id, quod non excedit ſcientiam, neque exceditur ab illa; ſed modus ſciendi exceditur à Logica: ergo. Minor probatur. Nam Logica conſiderat per ſe multa alia, quæ non ſunt ſciendi modus; vt v.g. genus, ſpeciem, differentiam, prædicamentum, poſtprædicamentum, nomen, verbum, & alia huiuſmodi: ergo modus ſciendi exceditur à Logica, & conſequenter non poterit eſſe obiectum illius.

¶ Secvndo probatur concluſio. Obiectum adæquatum ſcientiæ eſt finis ſcientiæ: ſed modus ſciendi, ſiue in communi, ſiue in particulari, non eſt finis Logicæ; nam tota cognitio modi ſciendi vlterius ordinatur ad aliud, tamquam ad finem proprium, & intrinſecum ſcientiæ

tiæ Logicæ, ſcilicet, vt perfecta cognitio habeatur ſecundæ intentionis; quia aliquid magis vniuerſale, & per ſe conſideratum à ſcientia, reſtat cognoſcendum; & ita in illud debet ordinari: ergo modus ſciendi nullo modo erit obiectum adæquatum Logicæ.

¶ AD PRIMVM dicendũ negando maiorem. Ad probationem dicimus: finem vltimum Logicæ, non eſſe tradere, & indagare naturam modi ſciendi; ſed finem eius eſſe indagare naturam relationis rationis in concreto per diuiſionem, diffinitionem, & argumentationem, & propterea agit de modo ſciendi in cõmuni, & de omnibus eius ſpeciebus, & ſimiliter de terminis, nomine, & verbo, &c. quatenus hæc omnia deſeruiunt ad indagandam naturam relatiui rationis.

¶ AD SECVNDVM dicendum ex dictis in corpore, præcipuè in ſecunda ratione; ex qua conſtat non omnia, de quibus agit Logica eſſe modum ſciendi. Et ſi dicatur ſaltim reductiuè, & in obliquo pertinere ad modum ſciendi; iam in primo articulo diximus, hoc non ſufficere, vt aliquid dicatur obiectum adęquatum alicuius ſcientiæ, præcipuè quando eſt aliud, quod continet omnia, quæ conſiderantur in illa ſcientia per modum prędicationis in recto.

ARTICVLVS III.

Vtrùm obiectum formale, & adæquatum Logicæ ſit dirigere operationes intellectus.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quòd obiectũ formale, & adæquatum Logicæ ſit dirigere operationes intellectus. Directio operationum intellectus eſt obiectum ſcibile ab aliqua ſcientia; ſed non eſt ſcibile niſi à Logica: ergo directio operationũ intellectus erit obiectum formale, & adęquatum Logicæ. Cõſequentia eſt bona. Maior patet. Quia directio operationum intellectus eſt aliquid reale habens ſufficientem naturam, vt ſciri poſſit: ergo. Minor etiam conſtat, quia nulla alia ſcientia eſt quæ dirigat opera intellectus: ergo nulla alia ſcientia eſt, à qua dirigere operationes intellectus percipiatur.

¶ SECVNDO preterea. Omnia de quibus agit Logica conſiderantur ſub ratione directionis operationum intellectus, & reducuntur ad illam: ergo directio operationum intellectus erit obiectum formale, & adæquatum. Conſequentia eſt bona, vt ex dictis patet. Antecedens probatur. Nam Logica agit de diffinitione, de diuiſione, de ſubiecto, & prædicato, de propoſitionibus, de figuris, quæ omnia propterea à Logica conſiderantur, quia deſeruiunt ad dirigendas operationes intellectus, aliàs non ageret de his: ergo.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Diui Thomæ 4. Metaph lect. 4. vbi aliud aſſignat obiectum Logicæ, vt art. ſequenti dicemus: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Dirigere operationes intellectus non eſt obiectum formale, & adęquatum Logicæ, ſicut nec operationes directiuę, nec vt dirigibiles. Hanc concluſionem negant plures moderni Philoſophi, qui dicũt propter duo argumenta facta, obiectum materiale dialecticæ eſſe tres intellectus operationes, ſcilicet ſimplicium appręhenſionem, diuiſionem, & diffinitionẽ, & argumentationem; formale verò eſſe directionem harum trium operationum rationis. Horum tamen Auctorũ aliqui docent, obiectum adæquatum, & formale Logicæ eſſe directionem actiuã, quæ eſt perfectio potentiæ intellectiuæ, & conſequenter inquiunt, operationes intellectus eſſe obiectum materiale Logicæ. Cæterùm eaſdem operationes, vt important directionem actiuam, & quatenus ſunt directiuæ, eſſe obiectum formale, & adęquatum Logicæ: vnde iſti Auctores, etiam fatentur obiectum formale, & adæquatum Logicæ eſſe aliquid reale; nã directio actiua intellectus, ſiuè dirigere operationes intellectus aliquid reale eſt. Alij verò docent, operationes quidem intellectus eſſe obiectum materiale Logicæ, illas tamen eſſe obiectum formale, quatenus ſunt dirigibiles per artem Logicę:

Digitized by Google

ſed noſtram concluſionem communiter docent omnes Thomiſtæ.

¶ Primo probatur concluſio mani feſtè, quòd ſcilicet dirigere operationes intellectus non ſit obiectum adęquatum Logicæ. Nam dirigere operationes intellectus eſt aliquid reale: eſt enim actio intellectus: ſed obiectum formale Logicæ non eſt aliquid reale, ſed aliquid rationis; nam ſingula, quæ conſiderat Logica, ſunt relationes rationis formaliter, vt patebit diſcurrenti per illa, nam termini ſunt relationes rationis partis ad totum, nempe ad propoſitionem; & propoſitio eſt relatio rationis totius ad terminum tamquam ad partem; ſimiliter ſubiectum, & prædicatum ſunt relationes rationis: ergo dirigere operationes intellectus, nulla ratione dici poteſt, quod ſit obiectum adæquatum Logicæ. Maior, & Minor ſunt notæ. Conſequentia probatur ex dictis: quia obiectum adæquatum ſcientiæ debet continere adæquatè omnia, quæ tractantur in tali ſcientia: ſi ergo dirigere operationes intellectus eſt ens reale, & ea omnia, de quibus agit Logica ſunt entia realia, profectò dirigere operationes intellectus, non poterit continere omnia, de quibus tractat Logica; & ita non poterit eſſe obiectum adæquatum illius. Et ſi dicatur, vt vult ſecundum argumentum, quòd dirigere operationes intellectus côtinet omnia, de quibus agit Logica in obliquo; quia omnia illa reducuntur, & ordinantur ad directionem actiuam, qua intellectus dirigit operationes intellectus. Dicendum eſt, quod etſi hoc verũ eſſet, quod omnia, quæ in Logica conſiderantur, ordinarentur ad directionem actiuam intellectus operationum, tamquam ad finem vltimum, & ita continere omnia in obliquo; tamen hoc non ſufficit, quia vt diximus ſupra art. 1. oportet, quòd vt aliquid ſit obiectum adæquatum ſcientiæ, quòd omnia per modum prædicationis in recto contineat; aliàs non erit obiectum adæquatum, ſed illud tunc cenſendum eſt obiectum, quodammodo principale tantùm, vt dictum eſt de ſyllogiſmo.

¶ Secundo probatur magis in ſpeciali, quòd obiectũ formale, & adæquatum Logicæ non ſint operationes intellectus directiuæ. Quia operationes, vt directiuæ, & quatenus habent vim dirigendi reliquas actiuè, vt ſic, cum ſint aliquid reale, neque ſunt finis Logicæ, neque continent omnia, quæ ad Logicam ſpectant, vt ex præcedenti probatione patet: ergo operationes intellectus, vt directiuæ non ſunt obiectum adæquatum Logicæ.

¶ Tertio probatur ſpecialiter, quòd operationes intellectus, vt dirigibiles nõ ſint obiectum adæquatum Logicæ. Nam licet operationes intellectus, vt dirigibiles importent formaliter ens rationis; nam eſſe dirigibile formaliter eſt quędã denominatio rationis: tamen ipſæ non côtinent omnia formaliter, quæ à Logica conſiderantur, & eo modo, quo diximus ſupra art. 1. ad primum: ſed obiectum formale, & adæquatum ſcientiæ, non ſolùm debet continere omnia illa formaliter, & non materialiter, ſicut explicuimus ſupra loco citato: ergo operationes intellectus vt dirigibiles non ſunt obiectum adæquatum Logicæ.

¶ Ex qvo ſequitur, quòd operationes intellectus, vt dirigibiles erunt obiectũ quidem adæquatum Logicæ, ſed erunt obiectum materiale Logicæ, non autem formale; nam eo modo ſunt obiectum adæquatum, quo modo côtinent omnia. Cum autem (vt ſupra oſtenſum eſt) operationes intellectus, vt dirigibiles contineant omnia, quæ conſiderantur in Logica, continentia materiali, non verò continent omnia illa, continentia formali, quo modo ea omnia continet ens rationis directiuum: ideò operationes intellectus vt dirigibiles ſunt obiectum quidem Logicæ adæquatum, ſed materiale, non autem formale.

¶ Ad primvm dicendum in forma concedendo Maiorem, & diſtinguendo Minorem; dirigere operationes intellectus non eſt ſcibile niſi à Logica, pro vt ly dirigere importat entitatem aliquã realem vt ſic, nego Minorem; nam vt ſic ſcitur à Metaphyſica, quæ conſiderat entitatem cuiuſcumque rei: concedo tamen illam, ſi ſermo ſit de dirigere operationes intellectus, quatenus ly dirigere, quodammodo deſeruit obiecto Logi-

Logicæ, & ad illud reducitur ſaltim indirectè.

¶ Secvndo Reſpondetur in forma diſtinguendo eamdem minorem; dirigere operationes intellectus non eſt ſcibile, niſi à Logica, dirigere actiuè, nego Minorem; vt ſic enim ſcitur ab Animaſtico, qui agit de intellectu, & de eius actibus, inter quos etiam annumeratur actus, quo dirigit eius opera: concedo tamen illam ſi ſermo ſit de dirigere operationes intellectus formaliter: nam cum forma, quæ formaliter dirigit operationes intellectus, ſit ens rationis, vt ex dictis conſtat; ideò dirigere, vt ſic non eſt ſcibile, niſi à Logica; quin potius huiuſmodi dirigere formaliter eſt ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis; ac per conſequens eſt obiectum adæquatum Logicæ, vt ſtatim articulo ſequenti dicemus.

Ad secvndvm dicendum in forma; diſtinguẽdo maiorem; omnia de quibus agit Logica conſiderantur ſub ratione directionis operationũ intellectus actiuæ, nego maiorem; ſub ratione directionis formalis, concedo maiorem; & ideò directio formalis eſt obiectum adæquatum Logicæ: hæc enim nihil aliud eſt, quam ens rationis directiuum, ſeu effectus formalis primarius eius. Cęterùm dirigere actiuè eſt ens reale, & propterea nequit eſſe obiectum formale, & adæquatum Logicæ.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis, ſit obiectum formale, & adæquatum Logicæ.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur, quod ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis non ſit obiectum formale, & adæquatum Logicæ. Conditio neceſſaria cuiuſlibet obiecti eſt, quòd præſupponatur, quoad an eſt certum in ſcientia; vt dicitur primo poſteriorum tex 5. ſed Logica non præſupponit an eſt entis rationis directiui, & denominatiui naturæ realis, neque quid ſit; nam ipſa Logica quærit, an ſint huiuſmodi entia rationis, & rurſus etiam quærit, quid ſint: ergo.

¶ Secvndo præterea. Scientia ſpecificatur ab obiecto adæquato; ſed habitus Logicæ non poteſt ſpecificari à tali ente rationis: ergo huiuſmodi ens rationis non eſt obiectum adæquatum Logicæ. Maior cum conſequentia ſunt notæ; & Minor probatur. Logica eſt qualitas, & habitus realis inhærens in intellectu animæ: ergo non poteſt ſpecificari ab ente rationis. Conſequentia patet. Quia ſpecificatiuum rei, cum ſit intrinſecum illi, debet eſſe eiuſdem rationis, & generis cum eo: ergo ens rationis non poteſt eſſe ſpecificatiuum entis realis; quale eſt habitus Logicæ.

¶ Dices ſcientiã ſpecificari ab obiecto extrinſecè tantum; intrinſecè verò ſpecificari ab ordine trãſcendentali, quẽ dicit ad obiectum: non eſt autem inconueniens ens rationis eſſe ſpecificatiuum extrinſecum entis realis; ſicut v.g. relatio ſpecificatur à termino; & tamen multoties terminus, vel correlatiuum eſt formaliter ens rationis, vt eſt v. g. relatio dominij in Deo, quæ terminat relationẽ realem ſeruitutis creaturarum.

¶ Tertio præterea, & arguitur contra prędictam communem ſolutionem. Differentia ſuperioris non poteſt eſſe differentia ſpecifica inferioris; ſed ordo ad obiectum eſt differentia ſuperioris reſpectu Logicæ: ergo non poteſt eſſe differentia Logicæ. Maior patet. Nam ſenſibile, v.g quia eſt differentia animalis, non poteſt eſſe differentia hominis. Minor probatur. Nam ordo ad obiectũ eſt differentia ſpecificans ſcientiam, vt ſic: ergo non poteſt eſſe differentia ſpecificans Logicam, quæ eſt inferior ad ſcientiam, vt ſic.

¶ Dices, quòd licet ordo ad obiectum, vt ſic, ſit differentia ſcientiæ; cæterùm talis ordo ad tale obiectum erit differentia talis ſcientiæ, ſcilicet, Logicæ.

Digitized by Google

¶ Qvarto pręterea, & arguitur cõtra hanc ſolutionem. Non ſolum v. g. ſenſibile eſt differentia ſpecifica hominis, ſed neque hoc ſenſibile: ergo pari ratione non ſolum ordo ad obiectum non eſt differentia ſpecificans Logicam; ſed neque talis ordo ad tale obiectum. Antecedens probatur: nam ſicut ſenſibile, vt ſic, eſt differentia animalis, vt ſic; ita hoc ſenſibile eſt differentia huius animalis; ſcilicet hominis in quantum animal eſt; & non eſt differentia hominis in quantum homo eſt: ergo ſimiliter, quemadmodum ordo ad obiectum eſt differentia habitus, vt ſic; ita, & talis ordo ad tale obiectum erit differentia talis ſcientiæ, non vt talis ſcientia eſt, ſed vt talis habitus eſt; ac per conſequens debemus aſſignare aliam vltimam differentiam ſpecificantem talem ſcientiam, ſcilicet Logicam; & ita talis ordo ad tale obiectum non erit ſpecificatiuum intrinſecum Logicæ, vt Logica eſt: ſicut in Petro, pręter ſpecificatiuum talis animalis, ſcilicet præter hoc ſenſibile, aſſignamus aliud ſpecificatiuum intrinſecum, ſcilicet hoc rationale.

¶ Qvinto pręterea. Omnis ſcientia refertur realiter ad ſuum obiectum: inter ſcientiam enim, & ſcibile eſt relatio realis. Vnde ab Ariſt. in prędicamento relationis, talis relatio ſcientiæ ad ſcibile collocatur in tertio genere: ſed Logica non poteſt habere relationem realem pręd icamentalem ad ens rationis: entis enim ad non ens, non poteſt eſſe relatio realis; vt docet D. Thom. p p. q. 13. art. 7. ens autem rationis non propriè dicitur ens, neque verè exiſtit: ergo ens rationis non eſt obiectum Logicæ.

Alia plura argumenta adduci ſolent ad probandum ens rationis non eſſe obiectum adæquatum Logicæ; quia tamen illa includunt multa, quæ pertinent ad eſſentiam, & exiſtentiam entis rationis, ad cognoſcibilitatem, & modũ cognoſcibilitatis eius: ideo, vt ſine confuſione, & cum maxima claritate procedamus; de illis omnibus diſputabimus libro ſequenti de ente rationis.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Tho 4. Metaph. lect. 4. vbi expreſsè habet, quòd obiectum Logicæ, tàm vtentis, quàm docentis non eſt ens reale, ſed ens rationis; ſiuè ſecunda intentio in concreto: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturę realis eſt formale, & adæquatum obiectum Logicæ, tam vtentis, quam docentis. Hæc concluſio eſt expreſſa D. Thomæ loco citato, & primo poſter. lect. 20. & 4 con gen. cap. 11. vbi docet, aliæ ſunt ſcientiæ de rebus, aliæ de intentionibus intellectis; ſciẽtia autem, quæ agit de intentionibus non eſt alia, quam ſcientia Logica; idem etiam habet opuſc. 42 de natura generis cap. 4 & opuſc. 70. ſuper Boetium; in quibus locis expreſsè docet Logicam verſari circa ens rationis, & non quodcumque; ſed circa illud, quod habet dirigere operationes intellectus, & denominare naturas reales. Eamdem veritatem habet etiam Ariſtot 4. Metaph. tex. 5. Idem docet Auerroes lib. 4. Metaph. tract. 2. Auicenna lib. 1. ſuæ Metaphyſ. Durand. 1. ſentent d. 19 q 1. Iauellus. 6. Metaph quęſt. 7. Flandria 4. Metaph q 5. art. 2. & 1. poſter q. 1. art. 2. & 3. Petrus Niger q 12. Clypei; Soncinnas in initio prædicabilium. Heruęus tractatu de ſecundis intentionibus parte vltima, art 3. Caiet. cap. de genere. Soto quæſt. 5. prooemial. Sanchez in ſua Logica lib. 1. quæſt. 7.

¶ Pro eius declaratione. Obſeruandum eſt primò, quòd obiectum in ſcientia eſt duplex: aliud enim eſt obiectum formale; aliud verò eſt obiectum materiale. Obiectum formale vocatur ratio illa ſub qua res aliqua à ſcientia conſideratur. v. g ens rationis multipliciter conſiderari poteſt; ſcilicet, prout ens eſt, prout conſequitur operationes animæ, & prout directiuum eſt operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis: obiectum ergo formale in ente rationis eſt eſſe directiuum, & denominatiuum, & non ratio entis, quia ſub ratione tantùm directiua cõſiderantur omnia à ſciẽtia Logica: obiectum verò materiale, illud dicitur, cui attribuitur talis ratio formalis. In præfata igitur concluſione, quando dicimus, quod ens rationis

Digitized by Google

tionis directiuum operationum intellectus,& denominatiuum naturæ realis eſt obiectum Logicæ; loquimur de obiecto formali,& de obiecto adæquato;non autem loquimur de obiecto materiali,quia Logica ſub ratione formali entis rationis directiui operationum intellectus,& denominatiui naturæ realis conſiderat omnia de quibus agit.

¶ SECVNDO obſeruandum eſt, quòd ens rationis multipliciter accipi poteſt, vno modo in tota ſua communitate, prout importat omne id, quod non eſt ens reale; alio modo ſumitur magis ſpecialiter non pro quocumque ente rationis;nam ens rationis, vt ſic, ſecundum doctrinam D.Thomæ q.21.de veritate ar.1.in corpore, & in ſolutione ad ſecundum,diuiditur in negationem, vt non homo;in priuationem, vt cœcum; & relationem,vt genus, & ſpecies, antecedens, & conſequens, &c. de quibus omnibus dicemus ex profeſſo lib.ſequenti.In præfata igitur concluſ.non ſumitur ens rationis in tota ſua communitate: ſed ſpecialiter,quatenus eſt relatio rations in concreto;nam relatio rationis, quatenus eſt obiectum Logicæ habet denominare naturas reales; v.g. animal, quòd ſit genus;hominem,quòd ſit ſpecies, &c. quas quidem non denominat, niſi talis relatio accipiatur in concreto:in abſtracto enim non habet denominare; nam hæc propoſitio v.g. eſt falſa; ſcilicet homo eſt ſpecieitas;animal eſt genereitas: hæc tamen eſt vera; homo eſt ſpecies,animal eſt genus. Rurſus relatio rationis,quæ eſt obiectum Logicæ,habet dirigere tres operationes intellectus, quas non dirigeret ſi acciperetur in abſtracto; nam ratio medij termini,ſubiecti, prædicati maioris, & minoris extremitatis, omnia hæc habent dirigere,quatenus accipiuntur in concreto. Quarè obiectum adæquatum Logicæ eſt ſecunda intentio in concreto, quæ explicatur per iſtam vocem relatiuum rationis,quod eſt directiuum operationum intellectus,& denominatiuum naturæ realis, & propterea dixit Auicenna, quòd Logica agit de ſecundis intentionibus adiunctis primis, ideſt de ſecundis intentionibus in concreto. His ſuppoſitis,

¶ PRIMO probatur concluſio. Nam, vt conſtat ex præcedentibus articulis, obiectum adæquatum Logicæ nō eſt ſyllogiſmus, neque demonſtratio, neque modus ſciendi, neque operationes intellectus directiuę,ſeu dirigibiles;ergo erit relatiuum rationis. Conſequentia patet à ſufficienti diuiſione, & diſcurrendo per ſingula doctorum placita.

¶ SECVNDO probatur. Relatiuum rationis, & ſecunda intentio rationis in concreto habet reſpectu ſcientiæ Logicę omnes tres cōditiones requiſitas ad obiectum adæquatum alicuius ſcientiæ: ergo erit obiectum adæquatum,& formale Logicæ. Conſequentia eſt bona,& antecedens probatur. Nam,vt ſupra diximus art. 1. notab. 3. Prima conditio eſt, vt quicquid tractatur in illa ſcientia, contineatur ſub illo obiecto; quæ quidem continentia debet eſſe per modum prædicationis, &c. Secunda conditio eſt, vt cognitio obiecti adeò principaliter ſit à ſcientia intenta, vt omnia de quibus tractat, ordinentur tamquam ad finem vltimum, ad hoc, vt habeatur perfecta cognitio obiecti;demonſtrando de illo per cauſam,ſeu rationem formalem proprias paſſiones eius. Tertia conditio eſt,vt per tale obiectum formaliter ſumptum ſcientiæ adinuicem diſtinguantur: ſed relatiuum rationis, ſiue ſecunda intentio rationis in concreto,continet omnia, de quibus agit Logica per modum prædicationis in recto, & ad illud cognoſcendum Logica ordinat omnia, de quibus tractat, & per illud diſtinguitur à cæteris ſcientijs:ergo relatiuum rationis,ſiue ſecunda intentio rationis in concreto habet omnes tres conditiones requiſitas ad obiectum adæquatum alicuius ſcientiæ. Minor quo ad ſingulas partes probatur, & quo ad primam patet; nam de ſingulis, de quibus agit Logica verum eſt dicere in recto, quòd eſt relatio rationis, ſiue relatiuum rationis; nam omnes iſtæ prædicationes ſunt veræ, terminus eſt relatiuum rationis, ſubiectum eſt relatiuum rationis, prædicatum eſt relatiuum rationis, propoſitio eſt relatiuum rationis; &c. & ſic diſcurrendo per ſingula: ergo relatiuum rationis continet omnia, de quibus agit Logica per mo-

dum prædicationis in recto. Et licet verum ſit, quòd continere omnia, de quibus agit ſcientia per modum prædicationis in recto, non ſit neceſſarium ad rationem obiecti adæquati ſcientiæ; nam ſufficit quòd contineat, ſiue in recto, ſiue in obliquo; tamen eſt neceſſarium, quòd contineat in recto, quãdo eſt aliud, quod continet in obliquo; quia quotieſcũque ſunt duo, quæ continent omnia, quæ tractantur in ſcientia: illud cenſetur obiectum, quod continet in recto, ſiue magis in recto, & non illud, quod continet in obliquo, vt diximus ſatis ſupra art. 1. Quo ad ſecundam partem probatur eadem Minor. Nã Logica, omnia, quæ conſiderat, ordinat ad cognoſcendam, & indagandam naturam entis rationis, neque quieſcit vſque dum, benè eius naturam per diffinitionem ſciat: ergo. Quo ad tertiam partem etiam conſtat; quia ſecunda intentio ſub omnimoda ratione immaterialitatis, diſtinguit Logicam ab omnibus alijs ſcientijs, vt quæſtione præcedenti art. 2. fusè diximus; ergo.

¶ Sed aduerſus hãc rationem eſt difficile argumentum; nam relatiuum rationis, ſeu ſecunda intentio in concreto, non continet omnia, de quibus agit Logica per modum prædicationis in recto: ergo ſecundæ intentioni in concreto nõ conuenit præcipua conditio requiſita ad obiectum adæquatum ſcientiæ, ac per conſequens ſecunda intentio in concreto non erit obiectum adæquatum ſcientiæ Logicæ. Antecedens probatur. Logica agit de ſpecieitate, de genereitate, &c. ſed de his non prædicatur in recto ſecunda intentio in concreto; ergo. Minor probatur Nam hæ propoſitiones ſũt falſæ, ſcilicet, ſpecieitas eſt ſecunda intentio in concreto; genereitas eſt ſecunda intentio in concreto: ergo.

Sed reſpondetur facile in forma, diſtinguẽdo antecedens, ſecunda intentio in concreto non continet omnia per modum prædicationis in recto, de quibus agit Logica primo, & per ſe, nego antecedens: de quibus agit Logica ex conſequenti, concedo antecedens. Logica autem primo, & per ſe agit de ſpecie, ex conſequenti autem agit de ſpecieitate, quæ eſt conſtitutiuum ſpeciei, & abſtractum de ly ſpecies; & ita ſecunda intentio in concreto non debet prædicari de ſpecieitate, quia non eſt neceſſarium, quòd obiectum, quod debet prædicari in recto de omnibus, de quibus agit ſcientia per ſe primo, quòd etiam debeat predicari in recto de omnibus illis, de quibus agit ſcientia ex conſequenti. Neque eſt eadem ratio, vt patet de ſyllogiſmo, & de ſecunda intentione in concreto; nam ſyllogiſmus de illis, de quibus per ſe primo agit Logica, nempe de ſecundis intentionibus in concreto, non prædicatur in recto: nam iſtæ propoſitiones ſunt falſæ, ſubiectum eſt ſyllogiſmus, prædicatum eſt ſyllogiſmus, &c, de quibus omnibus prædicatur ſecunda intentio in concreto in recto, vt demonſtratum eſt.

¶ Ex dictis in hac cõcluſione ſequitur, quòd nullum ens reale eſt obiectum adæquatum Logicæ; quia ens reale omninò opponitur enti rationis; vnde cum demonſtratio ſit ens reale: eſt enim tertia operatio intellectus; & ſimiliter voces ſint entia realia; nulla ratione dici poteſt, quòd demõſtratio, ſeu voces ſint obiectum adæquatum Logicæ. Neque valet dicere, id quod aſſerunt quidam Moderni Logici, quòd ſcilicet, omnia, de quibus agit Logica ſunt entia realia; & propterea obiectum eius eſt ens reale; putant enim rationẽ ſubiecti, & prædicati eſſe quid reale; cum tamẽ ſint relationes rationis: nam quòd Petrus v. g. in hac propoſitione, Petrus eſt albus habeat relationem rationis ſubiecti, & ly albus relationem rationis prædicati, non habet à parte rei, ſed tantùm per opus intellectus: ergo nulla ratione dici poteſt, quòd ratio ſubiecti, & prædicati ſit ens reale.

¶ Ad Primvm ergo dicendum, quòd prædicta conditio ſubiecti, quòd ſcilicet præſupponatur an eſt, & quid eſt illius, eſt quidem neceſſaria; ſed taliter, vt ipſa ſcientia, in quadam eius parte, ſcilicet in parte præambulari poſſit huiuſmodi quæſtiones inquirere; licet poſtea in alijs partibus neceſſariò debeat illas præſupponere certas, ſicut facit Logica reſpectu entis rationis directiui, & denominatiui naturæ realis.

¶ Ad

Digitized by Google

¶ Ad secvndvm dicendum bene ibi eſſe reſponſum.

¶ Ad tertivm quod erat replica contra ſolutionem ad ſecundum, bene ibi etiam reſponſum eſt.

¶ Ad qvartvm, quod erat replica contra ſolutionem ad tertium, dicẽdum eſt primo in forma, negando conſequentiam. Ad probationem dicunt aliqui, quòd non ſic ſe habet hic ordo reſpectu ordinis, vt ſic, ſicut ſe habet hoc ſenſibile reſpectu ſenſibilis, vt ſic. Etenim hoc ſenſibile, cum ſit indiuiduum reſpectu ſenſibilis, vt ſic, includit illud formaliter; & hoc ſenſibile non addit ſupra ſenſibile, vt ſic, niſi conditiones indiuiduantes, & ideò hoc ſenſibile non poteſt eſſe differentia huius animalis in quantum homo eſt; nam differentia vltima huius animalis, vt homo eſt, debet dicere nouum gradum, debetquè ſumi à forma, & non à conditionibus indiuiduantibus. Cæterùm hic ordo non eſt indiuiduum ordinis, vt ſic: vnde non includit ordinem, vt ſic, niſi materialiter, & inadæquatè, & in confuſo: benè verum eſt, quòd propter penuriam nominum, vtimur pro differentia Logica hac voce (hic ordo) quæ licet vt apparet videatur indiuiduũ ordinis, vt ſic, re vera non eſt indiuiduũ. Etenim differentia Logica explicata per iſtam vocem, hic ordo ad obiectum, dicit modum quemdam formalem, quem non dicit ordo, vt ſic. & ſic optimè colligitur, quòd hic ordo non ſit indiuiduum ordinis, vt ſic, cum de ratione indiuidui ſit, quòd ſolùm addat ſupra ſuperius cõditiones indiuiduantes. Negandum ergo eſt, quòd ordo, vt ſic, prædicetur formaliter de hoc ordine: hæc enim propoſitio, hic ordo ad obiectum, ſiue ad tale obiectum, eſt ordo, vt ſic, licet nomine tenus poſſit concedi, & nominetenus videatur prædicatio ſpeciei de indiuiduo; tamen ſi attendamus ad res ſignificatas per talia nomina, eſt falſa, & indirecta propoſitio, ſicut iſta, hoc rationale eſt ſenſibile; ſiue iſta hoc rationale eſt ſenſibile: non enim hoc rationale ſupra ſenſibile, addit ſolum conditiones indiuiduantes, ſed etiam rationem quandam formalem indiuiduam tamen: ita proportionabiliter dicimus de tali ordine, & de ordine, vt ſic ad obiectum; vnde non eſt eadem ratio de hoc ſenſibili reſpectu ſenſibilis, vt ſic, & de tali ordine, reſpectu ordinis vt ſic. Sed quidquid ſit de hac ſolutione,

¶ Secvndo reſpondetur, & melius in forma diſtinguendo conſequens: ergo talis ordo ad tale obiectum erit differentia ſpecificatiua talis habitus, & non talis Logicæ, ad tale obiectum in ratione talis obiecti: concedo conſequẽtiam: ad tale obiectum, vt tale ens rationis directiuum operationum, &c. eſt: nego cõſequentiam. Explicatur hoc ſupponendo, quòd ſicut in tali Logica v. g. Petri diſtinguimus duo, & talem habitum, & talem Logicam, ſicut etiam in Petro duo diſtinguimus, & tale animal, & talem hominem; & quod conſtituit tale animal eſt hoc ſenſibile; quod verò conſtituit talem hominem, eſt tale rationale: ita prorſus in obiecto talis Logicæ v. g. Petri, duo diſtinguimus, & rationem talis obiecti, & rationẽ talis entis rationis directiui operationum intellectus, & denominatiui naturæ realis. Nam ſicut habitus eſt quid ſuperius ad Logicam, & talis habitus ad talem Logicam, ita obiectum eſt ſuperius ad ens rationis directiuum, & denominatiuum, &c. & ratio talis obiecti ad tale ens rationis directiui, &c. quare ordo ſpecificatiuus intrinſecus talis habitus eſt ille, qui reſpicit rationem formalem talis obiecti, vt tale obiectũ eſt, non vt tale ens rationis eſt. Cæterùm ordo ſignificatiuus intrinſecus talis Logicæ eſt ille, qui reſpicit tale ens rationis, non vt tale obiectum eſt, ſed vt tale ens rationis eſt; ſicut (vt ſtemus in eodem exemplo) tale ſenſibile eſt ſpecificatiuum huius animalis, vt tale animal eſt; non vt talis homo eſt: & tale rationale eſt ſpecificatiuum huius hominis, non vt eſt tale animal, ſed vt eſt talis homo: & ſicut ad hoc, quod hoc ſenſibile ſit ſpecificatiuum huius animalis, & non huius hominis, & hoc rationale ſit ſpecificatiuum huius hominis, & non huius animalis, ſufficit, quòd prædictæ rationes formales ratione ratiocinata diſtinguantur; ita cum ratio obiecti, & talis obiecti, & ratio entis rationis directiui, &c. diſtinguantur ratione ratiocinata, ſufficit, vt ratio talis obiecti,

cti, terminet ordinem talis habitus; & ratio formalis talis entis rationis directiui terminet talem ſcientiam, nempe talem Logicam:& ita non erit idem ſpecificatiuum ſuperioris, & inferioris; & ita prorſus in caſu argumenti philoſophandum eſt, ſicut philoſophamur de ſenſibili, & rationali, & de hoc ſenſibili,& de hoc rationali, & non minus vtendum eſt præfato exemplo pro conficiendo argumento,quàm pro eius ſolutione, vt ex dictis conſtat.

¶ Ad qvintvm dicendum duplicem eſſe ordinem, quem dicit ſcientia ad ſuũ obiectum; primus eſt ordo, qui dicitur ordo tranſcendentalis, qui identificatur cum re,cuius eſt ordo, & per hunc ordinem tranſcendentalem ad obiectum ſpecificatur intrinſecè ſcientia, & reſpicit illud, vt ſcibile; ad ſcientiam verò ſic conſtitutam conſurgit alia relatio prædicamentalis,quæ dicitur relatio menſurati ad menſuram,& communiter appellatur relatio tertij generis. Hoc ſuppoſito, Aliqui dicunt ſcientiam dicere relationem tertij generis, ſcilicet menſurati ad menſuram, ideſt ad proprium obiectum, quando obiectum exiſtit: ſecus verò ſi non exiſtat: dicunt enim, quòd ſi corrumperentur omnia particularia, in quibus fundatur v. g. obiectum Phyſicæ: in iſto caſu ſcientia Phyſica non diceret talem relationem menſuræ ad ſuũ obiectum:& propterea dicunt; Logicam hanc relationem prædicamentalem non habere; ſed ſolum dicere ordinem tranſcendentalem ad obiectum Et ad auctoritatem Ariſtot: dicunt, quòd ipſe locutus eſt de illis ſcientijs,quæ habent obiectam reale realiter exiſtens. Nihilominus tamen dici poſſet, quòd etiamſi obiectum non ſit exiſtens,niſi per opus intellectus, tamen ſcientia dicit relationem prædicamentalem ad illud, non quidem mutuam,ſed non mutuam; quomodo dicit illam creatura ad Deum quatenus eſt creator,& dominus; & hoc modo dicit relationem prædicamentalem Logica ad ſuum obiectum, ſcilicet ad ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis; ſed de hoc iterum redibit ſermo tomo 2. lib. 2. q. 3. de relatione.

ARTICVLVS V.

Vtrùm propria paſſio obiecti Logicæ, ſcilicet entis rationis, ſit dirigere operationes intellectus, & denominare naturas reales.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd propria paſſio obiecti Logicæ,ſcilicet entis rationis, non ſit dirigere operationes intellectus,& denominare naturas reales. Ens rationis non poteſt dirigere operationes intellectus: ergo dirigere operationes intellectus non eſt propria paſſio obiecti Logicę,ſcilicet entis rationis. Antecedens probatur. Ens rationis ſequitur ad operationes intellectus: ergo non poteſt dirigere illas. Antecedens eſt manifeſtum; & conſequentia probatur. A quo res habet eſſe, ab eo etiam habet rectitudinem: ſed ens rationis habet eſſe ab operationibus intellectus: ergo potius participat ab illis rectitudinem, quàm tribuit: ergo.

¶ Secvndo præterea per id, quòd diriguntur ipſæ operationes intellectus, conſtituuntur inſtrumenta apta ad generandam ſcientiam,ſicut id,per quod formaliter diriguntur lapides, & ligna, facit,vt defendant à tempeſtatibus:ſed videtur impoſſibile, quòd ens rationis cõſtituat aliquod in ratione inſtrumenti ad generandam ſcientiam, cum generare ſcientiam ſit effectus realis: ergo ens rationis non dirigit formaliter operationes intellectus.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Tho. 4.Metaph.lect.4. vbi expreſsè docet ens rationis Logicum dirigere operationes intellectus, & denominare naturas reales:nam propterea Logica dicitur, quòd agit de ſecundis intentionibus adiunctis primis, quia agit de ſecundis intentionibus in concreto; ideſt de illis, quatenus habent denominare naturas reales:ergo

ens

Digitized by Google

ens rationis Logicum hebet tamquam propriam paſſionem dirigere operationes intellectus, & denominare naturas reales.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Propria paſſio obiecti Logicæ, ſcilicet entis rationis Logici eſt dirigere operationes intellectus, & denominare, denominatione rationis naturas reales. Hanc concluſionem docent omnes doctores ſupra citati art. præcedenti, qui aſſerũt obiectum adæquatum Logicæ eſſe ens rationis directiuum operationum intellectus, & denominatiuum naturæ realis.

¶ Prima pars probatur, & ſimul explicatur. Nam ens rationis habet dirigere demonſtrationem, quia per illud demonſtratio, ſiue ſyllogiſmus diſponitur in forma, & figura ſyllogiſtica: eſt enim figura ſyllogiſmi diſpoſitio medij termini ſecundũ ſubiectionem, & prædicationẽ: huiuſmodi tamen diſpoſitio medij termini, & diſpoſitio maioris, & minoris extremitatis ſecundũ ſubiectionẽm, & prædicationem, eſt etiam diſpoſitio præmiſſarum, ſcilicet maioris, & minoris propoſitionis, & ens rationis: ergo ens rationis habet dirigere operationem intellectus, illam ſcilicet, quæ dicitur diſcurſus. Rurſus habet etiam ens rationis dirigere ſecundam operationem intellectus: dirigit enim propoſitionem; nam propoſitio artificioſa conſtat ex proprio ſubiecto, & prædicato, & copula, & per hæc omnia illa dirigitur: hæc autem ſunt entia rationis, vt patet: ergo. Et tandem dirigit etiam primam operationem intellectus; nam bona diffinitio debet conſtare ex genere, & differentia, quæ ſunt relationes rationis: ergo dicendum eſt, quòd ens rationis Logicum habet dirigere operationes intellectus; adeò, vt ſine illo, nullatenus eſſent directæ, & artificioſæ.

¶ Secunda verò pars concluſionis eſt manifeſta. Nam homo denominatur à relatione rationis ſpeciei, ſpecies; & ſimiliter animal denominatur genus à relatione rationis generis, &c. Ergo relatio rationis, quæ eſt ens rationis Logicum, habet denominare naturas reales.

¶ Ad primum ergo dicendum in forma negando antecedens; ad probationem diſtinguo antecedens; ens rationis ſequitur ad operationes intellectus. & ſupponit illas in genere entis, concedo antecedens: in genere dirigentis, & dirigibilis, nego antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, quod operationes intellectus poſſunt dupliciter conſiderari, vno modo in genere entis; alio modo in genere directiui, ſiue dirigibilis, aut directi: ſi primo modo conſiderentur operationes intellectus, ſic antecedunt ens rationis: at verò ſecundo modo ſunt poſteriores ente rationis; v.g. licet prius intelligamus lapides, & ligna ſimul vniri in genere cauſæ materialis, quam intelligamus formam domus; tamen in genere cauſæ formalis, prius intelligimus formam domus, quam ipſa ligna, & lapides adinuicem vniri: ita dicimus in noſtro propoſito.

¶ Ad secundum dicendum nullum eſſe incõueniens, quod ens rationis concurrat ad aliquem effectum realem, vel tamquam modus, vel tamquam conditio ſine qua non: eſt enim diſpoſitio medij termini ſecundum ſubiectionem, & prædicationem conditio ſine qua non ſyllogiſmus, aut demonſtratio generaret ſcientiam; vnde demonſtratio in quantum eſt directa per ens rationis, generat ſcientiam, ly in quantum, dicens, non rationem formalem generandi ſcientiam, ſed conditionem ſine qua nõ: ſicut v. g. dicimus, quod vnumquodque in quantum eſt in actu operatur, ly, in quantum non reduplicat rationem formalem operandi: ſed conditionem ſine qua non: eſt enim exiſtentia, ſiue eſſe, conditio ſine qua nõ agens operaretur; nullum autem eſt inconueniens, vt diximus, quod ens rationis, vt conditio ſine qua non, concurrat ad effectum realem, ſicut v.g. Sacramentum nouæ legis effectiuè phyſicè cauſat gratiam dependenter a ſignificatione ad placitum, quæ eſt ens rationis; ſaltim vt à conditione ſine qua non: & ſimiliter hæc vox homo mouet intellectũ ad percipiẽdũ aliquid, & tamen nõ moueret illud, niſi in ipſa

eſſet

Digitized by Google

eſſet ſignificatio ad placitũ, quæ eſt ens rationis, &c. ita prorſus dicimus in noſtro propoſito: quomodo autem demonſtratio habeat vim generandi ſcientiam, cum ipſa formalitas ſit ens rationis, dicetur ex profeſſo tomo 2. lib. 4. in quo explicabimus ea, quæ habet Ariſtot. 1. lib. poſteriorum. De ente autem rationis in ſpeciali plura dicemus libro ſecundo ſequenti.

Finis Primi Libri de Proœmialibus Logicæ.

Digitized by Google

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI ORD. PRÆDIC. SACRI APOST. PALATII MAGISTRI.

LIBER SECVNDVS.

DE ENTE RATIONIS.

In quinque Quæſtiones diuiſus.

Quæſtio Prima. De eſſentia, & exiſtentia entis rationis.
Quæſtio Secunda. De cognoſcibilitate entis rationis.
Quæſtio Tertia. De modo, quo ens rationis cognoſcitur.
Quæſtio Quarta. De cauſis entis rationis.
Quæſtio Quinta. De diuiſione entis rationis.

QVIA entis rationis notitia omninò neceſſaria eſt ad ea, quæ in Logica à tyronibus addiſcuntur, vtpote, quia (vt viſum eſt) de eo tamquam de obiecto ſuo proprio & adæquato eadem Logica tractat; quæ (vt vera docet Philoſophorum ſententia,) ſimiliter neceſſaria eſt ad cæteras ſcientias capeſſendas: ideò à nobis præſens ſecundus liber inſtitutus eſt, & ſimul in quinque præfatas quæſtiones diuiſus, vt plena eiuſdem entis rationis cognitio haberi poſſit.

¶ SED antequam huius libri diſputationem, & explicationem aggrediamur, ſupponendum eſt prius tamquam certum, & indubitatum, id quod nonnulli irrationabiliter negant, & oppoſitum docent, ſcilicet nullum dari ens rationis: hoc enim, vt apud Ariſtot. & Diuum Thom. conſtat, præterquam quòd falſiſſimum eſt; veritati omninò aduerſatur. Etenim Ariſtoteles de ente rationis in pluribus ſuæ doctrinæ locis diſputat, vt 4. Metaph. text. 3. 13. 14. & præcipuè tex. 2. vbi diuidit ens in ſubſtantiam, accidens, priuationem, & negationem, & clarius hoc etiam docet, lib. 6. Metaph. tex. vltimo, in quo diuidit ens in anima, & extra animam, & pro ente intra animam (vt omnes

eius

eius interpretes exponunt) intelligit Philoſophus ens rationis. Idem etiam habetur apud Angelicum Doctorem in multis locis infra citãdis in toto hoc ſecundo libro, ſed videatur in 1.d.26.q.2.art.1. de potentia.q.7.art.11.& p.p.q.17.art.7.& q.26.art.1. Idem præterea docet S.Auguſtinus lib.4. de Trinitate cap.vltimo, vbi dicit, quòd ſicut nummus conſtituitur pretium abſque realitate adueniente illi, ita Deus ex tempore fit dominus creaturarum. & eodem libro cap. 4. & 5. dicit, quod Deo nihil, neque relatiuum, neque abſolutum aduenit ex tempore: in quo loco expreſsè aſſerit, & docet D.Auguſtinus dari entia rationis; nam ſi nummus in eſſe nummi conſtituitur, ſine aliqua realitate adueniente illi: ergo per aliquid rationis: nam aliquid neceſſariò aduenit, quo fit nummus. Hanc eamdem veritatem fatentur omnes diſcipuli, & interpretes D. Thomæ, & Ariſtot. etſi (vt diximus) nonnulli decepti fuerint, quos refert Valeſius controuerſia. 6. Phyſicæ ad Tyrones. Suppoſito igitur dari entia rationis, iure optimo eorum quidditas, & natura in hoc libro à nobis indaganda, & inquirenda erit.

¶ Secvndo ſupponendum eſt, hoc nomen ens rationis varias habere ſignificationes, iuxta quas diuerſimodè accipi ſolet. Primo igitur ens rationis ſignificat potentiam intellectiuam, ſiue mentem ipſam, & rationem. Secundo ſignificat omnia illa, quæ menti inhærent tamquam ſubiecto, quæ vocari ſolent entia rationis ſubiectiua, vt ſunt omnes habitus intellectuales, qui inhæſiuè reperiuntur in intellectu. Tertio ſignificat id, quod productum eſt à ratione, vt ſunt omnes conceptus mentis, verba mentalia, actiones intelligendi, quæ omnia dici ſolent, & vocari entia rationis ſecundum cauſam, quia eorum cauſa eſt ratio, ſeu intellectus. Quarto, & vltimo loco ſignificat omne id, quod habet eſſe obiectiuè in intellectu, vt eſt genus, ſpecies, ſubiectum, prædicatum, &c. Inter has autem ſignificationes hic ordo reperitur, vt à prima ſignificatione entis rationis aliæ tres deriuentur. Nam primo hoc nomen ens rationis impoſitum fuit ad ſignificãdum intellectum, & ad exprimendam mentem, ſeu rationem; deinde translatum fuit ad ſignificanda omnia alia, quæ aliquo modo reſpiciunt ipſam rationem, vel tamquam cauſam, vt ſunt actiones intelligendi, vel tamquam ſubiectum, vt ſunt omnes habitus intellectuales, &c. Quia verò ſæpè euenire ſolet, vt nonnulla nomina, alia ſignificent, quam ſint ea, ad quæ ſignificanda fuere impoſita, vt v.g. hoc nomen lapis impoſitum fuit ad exprimendam læſionem pedis, quam tamen non ſignificat. Ita in propoſito contingit, quòd ens rationis, etſi impoſitum fuerit ad ſignificandam rationem, tamen ex cõmuni conſenſu Philoſophorum non ſignificat illam, ſed alia entia, & ea præcipuè, quæ habent eſſe obiectiuè in intellectu, de quibus dumtaxat in hoc præſenti libro diſputaturi ſunt.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO PRIMA. DE ESSENTIA, ET EXISTENTIA ENTIS RATIONIS.

In quatuor Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm ens rationis habeat aliquam eſſentiam.

Articulus ſecundus. Vtrùm exiſtētia entis rationis ſit actualiter cognoſci ab intellectu.

Articulus tertius. Vtrùm huiuſmodi denominationes, ſcilicet Deus eſt Dominus, Paries eſt viſus, columna eſt dextera, ſint tantùm denominationes rationis, & entia rationis.

Articulus quartus. Vtrùm eſſentia, & exiſtentia entis rationis diſtinguantur, vt duo entia completa in proprio genere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm ens rationis habeat aliquam eſſentiam.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ens rationis habeat aliquam eſſentiam. De ente rationis eſt ſcientia: ſed ſcientia non poteſt eſſe de aliquo obiecto non habente eſſentiam: ergo. Minor probatur. Nam finis ſcientiæ eſt naturam obiecti contemplari, & paſſiones eius, quæ dēmonſtrantur cognoſcere, vt ait Ariſt. 2. poſt. tex 25. & 26. ergo obiectum ſcientiæ debet habere naturam inueſtigabilem. Confirmatur, nam eiuſdem eſt diffinitio, & eſſentia: ſed entia rationis diſſiniuntur, vt patebit infra: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Entia rationis dicuntur aliquo modo entia: ergo habent aliqualem eſſentiam. Conſequentia probatur. Quia ens ab eſſentia diſtinguitur veluti concretum ab abſtractò; ſicut homo v.g. ab humanitate, & ſicut bene valet; eſt homo: ergo habet humanitatem: ita erit bona conſequentia, eſt ens: ergo habet eſſentiam.

¶ TERTIO præterea. Aliquæ veritates de ente rationis ſunt perpetuæ, & æternæ: ergo habent ſuas eſſentias perpetuas, & æternas, in quibus fundantur. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Nam tam æterna, & inuariabilis eſt veritas iſta, ſcilicet vniuerſale eſt vnum in multis, & de multis, ſicut iſta, homo eſt animal rationale: ergo.

¶ SED cōntra eſt auctoritas D. Thom. cap. 1. de ente, & eſſentia, vbi ſic habet. ens per ſe dicitur dupliciter, vno modo, quod diuiditur per decem genera, alio modo, quod ſignificat propoſitionum veritatem. Horum autem differentia eſt, quia ſecundo modo dici poteſt omne illud, de quo affirmatiua propoſitio formari poteſt, etiamſi illud in re nihil ponat, per quem modum priuationes, & negationes entia dicuntur &c. & infra. Nomen igitur eſſentiæ non ſumitur ab ente ſecundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ eſſentiam non habent, vt patet in priuationibus: ſed ſumitur eſſentia ab ente primo modo dicto. Hæc ille. In quibus verbis D Thom. docet entia rationis non gaudere nomine eſſentiæ: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum. Et pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ PRIMA Concluſio. Ens rationis propriè, & in rigore non habet eſſentiam. Hæc concluſio eſt expreſſa D. Tho. loco citato, & in 2. d 34. art. 1.

¶ PRIMO probatur auctoritate Ariſt.

7 Metaph.tex. 11. vbi inquit, quòd realia,& ſimplicia tantum habent quodquid eſt,ſcilicet eſſentiam: ergo cum entia rationis non ſint realia non habebunt in rigore quod quid eſt, ſcilicet eſſentiam.

¶ Secvndo probatur concluſio. Ens rationis non habet eſſe ſimpliciter: ergo non habent eſſentiam ſimpliciter. Antecedens probatur. Nam vt dicetur articulo ſequenti ;ens rationis ſolùm habet eſſe per intellectus operationem ; intellectus autem per hoc, quòd intelligit nihil ponit in re ſimpliciter : ergo eſſe eſſentiæ entis rationis non eſt eſſe ſimpliciter.

¶ Secvnda concluſio. Intellectus ita conſiderat huiuſmodi entia rationis, ac ſi veram haberent eſſentiam.

¶ Primo probatur concluſio auctoritate D.Thomæ, qui ſæpe ait intellectum de entibus rationis ſic negotiari, ac ſi eſſent vera entia : ergo.

¶ Secvndo probatur ratione.Intellectus in entibus rationis diſtinguit genera & ſpecies,propria accidentia, & communia, ſecundum proportionem ad ens reale:ergo illa intelligit,ac ſi haberent in rigore veram,& propriam eſſentiam.

¶ Tertia concluſio. Habere prædicto modo eſſentiam ſufficit ad veritatem enunciationum, quæ de ente rationis ab intellectu formantur Hæc concluſio colligitur ex Ariſtot. 5. Metaph. tex. 14.& expreſsè ex D.Thom. cap. 1. de ente, & eſſentia.

¶ Et probatur Entia rationis habent eſſentiam intelligibilem, vt patet ex ſecunda concluſione, & patebit quæſt. ſequenti : ergo poſſunt fundare veritatem propoſitionum. Conſequentia probatur. Nam intellectus poteſt comparare, & enunciare aliquid de omni illo,quod ſimpliciter poteſt appræhendere : ſed omne intelligibile poteſt ab intellectu appræhendi : ergo.

¶ Ex his concluſionibus ſequitur manifeſte, ens rationis eſſe quoddam ens ſecundum quid habens eſſe obiectiuè in intellectu tantum, vt videbimus articulo ſequenti, in quo agendum erit de exiſtentia entis rationis.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd illud tantùm probat ſecundam, & tertiã concluſionem. Nihilominus tamen, vt magis intelligatur vis argumenti,ſupponendum eſt, quòd entia rationis ſtrictè non habent eſſentiam, neque diffinitionem; diffinitio enim eſt natura, & eſſentia rei : ſed ſicut imperfectè habent eſſentiam, ita etiam habent diffinitiones quaſdam in ſuo genere, quæ potiùs ſunt veluti explicationes quædam, vt docet D.Thom de priuationibus,& negationibus in 2. d. 31 art.2. ad 1. vnde non poteſt ita vnica diffinitione explicari natura, & quidditas entis rationis.

¶ Ad secvndvm dicendum,illud conuincere, entia rationis eo modo habere eſſentiam, quo ſunt entia; cum tamen non ſint entia niſi in eſſe cognito, & obiectiuo, iuxta quem modum habent etiam, & eſſentiam; ideo non mirum, quin habeant etiam aliqualem duntaxat eſſentiam.

¶ Ad tertivm dicendum,quòd licet enunciationes,quæ habentur de ente rationis,ſint perpetuæ, & æternæ: hoc tamen eſt, quia habent aliqualem eſſentiam, & huiuſmodi aliqualis eſſentia eſt fundamentum, in quo fundantur enunciationes de ente rationis.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm exiſtentia entis rationis ſit actualiter cognoſci ab intellectu.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd exiſtentia entis rationis non ſit actualiter cognoſci ab intellectu. Maxima implicatio eſt, quòd exiſtat genus non exiſtente ſpecie; ſiue, quòd exiſtat ſpecies nõ exiſtẽte genere;vel quòd exiſtat differentia non exiſtente ſpecie, ſicut v.g. implicat,quòd exiſtat color nõ exiſtente aliqua eius ſpecie; ſiuè quòd exiſtat albedo non exiſtente colore; vel quòd exiſtat eſſe diſgregatiuum viſus nõ exiſtente albedine: ſed huiuſmodi inconuenientia ſequerentur,ſi eſſe entis rationis in hoc dumtaxat conſiſteret, quòd actualiter cognoſceretur ab intellectu :

ergo

Digitized by Google

ergo actualiter cognoſci ab intellectu non eſt exiſtentia entis rationis. Maior cum cōſequentia ſunt notæ: Minor probatur. Poteſt intellectus intelligere genus alicuius ſpeciei entis rationis non intelligendo ſpeciem, vel poteſt intelligere ſpeciem nō intelligendo genus,&c. ſed tunc exiſtit dumtaxat id quod actualiter cognoſcitur, quoniam ſolùm, dum actu cognoſcitur ab intellectu exiſtit ens rationis:ergo tunc exiſtit ſpecies non exiſtente genere, & conuerſo.

¶ Secvndo præterea. Actualiter cognoſci ab intellectu nequit eſſe exiſtentia priuationis, & negationis: igitur actualiter cognoſci ab intellectu non eſt exiſtentia entis rationis. Conſequentia patet. Quia negatio,& priuatio, vt infra patebit quæſt. vltima, eſt ens rationis. Antecedens verò probatur. Actualiter cognoſci ab intellectu eſt relatio rationis;nam eſſe cognitum eſt prima intentio rationis, quæ non eſt negatio, neque priuatio, ſed relatio rationis: at relatio rationis non poteſt eſſe actualis exiſtentia priuationis, & negationis; quia iſta, vt ſpecies diſtinguuntur ſub ente rationis, & vna ſpecies condiſtincta contra alteram in omnibus entibus, tam realibus, quam rationis, non poteſt eſſe oppoſitæ ſpeciei exiſtentia: ergo.

¶ Tertio præterea. Priuationes, quæ ſunt entia rationis, exiſtunt à parte rei ante quamlibet actualem cognitionem intellectus: ergo actualiter cognoſci ab intellectu non eſt exiſtentia entis rationis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Ante omnem operationem intellectus eſt verum dicere, Petrus eſt cæcus, immo hæc propoſitio conceditur, cæcitas, eſt: ergo à parte rei reperitur ipſa cæcitas ſecluſa quacumque actuali cognitione intellectus: ergo. Cōfirmatur, hæc propoſitio, Petrus eſt cæcus, eſt vera ante omnem actualem operationem intellectus, & eſt vera formaliter: ergo ante omnem operationem intellectus eſt aliqua forma, à qua Petrus dicitur formaliter cæcus; nempe ipſa cæcitas. Conſequentia patet. Quia effectus formalis non poteſt eſſe ſine ſua cauſa formali, ſicut implicat, quòd Petrus ſit albus ſine albedine, immo neque Deus id poteſt facere: ergo implicat, quòd Petrus ſit formaliter a parte rei cæcus, ſine cæcitate exiſtente formaliter à parte rei: cæcitas enim eſt forma, qua Petrus eſt formaliter cæcus.

¶ Qvarto præterea. Eſſe viſum,eſſe volitum,eſſe dexterum,eſſe imaginatū,& alia huiuſmodi,ſunt quædā relationes rationis: & tamē nō habent eſſe per actualem operationem intellectus;nam eſſe viſum conſequitur ad operationem potentiæ viſiuæ, eſſe volitum ad operationem voluntatis;& eſſe dexteram ad approximationem realem animalis v.g. ad columnam, eſſe imaginatum ad imaginatiuæ potentiæ operationem: ergo aliquæ ſaltim relationes rationis, ſeu aliqua entia rationis, quæ ſunt primæ intentiones rationis, habent eſſe abſque actuali conſideratione intellectus. Confirmatur, nam ante omne opus intellectus iſtæ propoſitiones ſunt veræ, ſcilicet columna eſt dextera, paries eſt viſus,&c. ergo eſſe viſum eſſe dexterum eſt ante opus intellectus.

¶ Qvinto præterea. Nullo exiſtente actu intellectus eſt relatio dominij in Deo:ſed relatio dominij in Deo eſt relatio rationis: ergo relatio rationis non dependet quo ad ſuum eſſe, ab actuali conſideratione intellectus. Conſequentia eſt bona. Minor conſtat. & Maior probatur. Quia nullo exiſtente actu intellectus, creatura relatione reali ſeruitutis refertur ad Deum,vt ad dominum: ergo Deus nullo exiſtente actu intellectus relatione dominij refertur ad creaturam. Conſequentia patet. Quia relatiua ſunt ſimul natura, & vnum non poteſt ad alterum referri, niſi correlatiuum etiam referatur. Idem argumentum prorſus fit de relatione rationis filiationis, quam dicit Chriſtus Dominus ad Beatam Virginem Matrem: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Tho. qui opuſculo de natura generis appellat ens rationis ens verum: quia nullum aliud eſſe habet, quam cognoſci: id etiā habet Ariſt. qui.4.Metaph. vocat ens rationis ens in anima, præterea, quòd ſuū eſſe habet per actus animæ, & quia eſt obiectiuè in actibus animæ: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & Pro explica-

Digitized by Google

plicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Exiſtentia, ſeu eſſe actuale entis rationis ſolùm conſiſtit in actualiter cognoſci ab intellectu, adeo vt numquam ſit formaliter aliquod ens rationis, niſi quando actualiter conſideratur ab intellectu.

¶ Primo probatur cōcluſio. Quia ens rationis, vt conſtat ex Philoſopho 4. Metaph. loco ſupra citato, in hoc diſtinguitur formaliter, & eſſentialiter ab ente reali; quia ens reale habet eſſe à parte rei, omni negotiatione intellectus ſemota: ens autem rationis non habet eſſe, niſi obiectiuè in intellectu: ergo iuxta ſententiam Philoſophi aſſerendum neceſſario eſt, quòd eſſe entis rationis ſit actualiter cognoſci ab intellectu: hoc enim ſibi vult eſſe obiectiuè in intellectu. Confirmatur ex D. Thom. opuſc. de natura generis cap. 2. & 4. vbi ſic dicit. Ens autem rationis propriè dicitur de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus, ſicut eſt intentio generis, & ſpeciei, quæ non inueniuntur in rerum natura, ſed ſequuntur actiones intellectus, & rationis: ergo ſecundum D. Thomam huiuſmodi entia tantùm habent eſſe obiectiuè in intellectu.

¶ Secundo probatur concluſio. Ens rationis non habet eſſe extra intellectū; quia ſolum entia realia ita habent eſſe: ergo eſſe entis rationis conſiſtit ſolum in actualiter cognoſci ab intellectu. Antecedens eſt notum. & Conſequentia probatur. Quia exiſtentia eius, quod habet eſſe obiectiuè tantum in intellectu, non poteſt eſſe aliud, niſi actualiter cognoſci ab intellectu: ergo.

¶ Secunda concluſio. Ad hoc, vt entia rationis denominent formaliter ſua ſubiecta, non eſt neceſſe, quòd habeant eſſe actuale: ſed ſufficit, quòd eorum fundamenta proxima ponantur, in quibus ſunt etiam ipſa entia rationis, non quidem formaliter, ſed fundamentaliter. Hanc concluſionem docet D. Tho. de ente, & eſſentia cap. 4. & eodem loco Caietanus q. 7. & Soto q. 2. vniuerſalium.

¶ Primo probatur concluſio. Nam iſte terminus ſcriptus, v. g. homo in libro clauſo, eſt verè, & formaliter ſignū, quia eſt verè, & formaliter terminus; & tamen relatio ſigni ad placitum, quæ eſt relatio rationis, non habet eſſe actuale; quia actu nō conſideratur ab intellectu; neque illud ſignum actualiter comparatur ad ſuum ſignatum: ſed ſolum habet eſſe fundamentale; quatenus ille terminus impoſitus eſt ad ſignificandum, quæ impoſitio eſt fundamentum proximum illius relationis rationis ſigni ad ſignatū: ergo relatio illa rationis ſolum habet formaliter denominare per hoc ſolum, quòd ſit fundamentum proximum illius, in quo ipſa eſt fundamentaliter.

¶ Secundo probatur concluſio, homo dicitur ſpecies, & natura humana dicitur vniuerſalis, per hoc ſolum, quòd homo ſit abſtractus à ſingularibus, quamuis vniuerſalitas actu non intelligatur, aliàs vniuerſale non fieret per ſolam abſtractionem intellectus, ſicut fit, vt dicemus infra; & vt etiam docet D. Thom. Caiet. Soto locis citatis: ergo. Idem argumentum prorſus ſit de priuationibus, negationibus, & relationibus primæ intentionis rationis, vt facilè colligitur ex 3. 4. & 5. arg. poſito in princip.

¶ Tertio probatur concluſio. Nullo intellectu cōſiderante, hæc denominatio eſt formalis, ſcilicet Chriſtus Dominus eſt Filius Virginis: ſed nullo intellectu conſiderante, talis denominatio nequit eſſe à relatione rationis formaliter, & actualiter exiſtente, ſed ſolum à fundamento proximo talis relationis rationis: ergo relatio rationis, quantumuis formaliter non exiſtat, habet nihilominus denominare ſubiectum formaliter tale, per ſolam formalem exiſtentiam fundamenti proximi. Neque dici poteſt, quòd nullo intellectu cogitante, Chriſtus Dominus non dicatur formaliter Filius Virginis: ſed tantum terminatiuè, & fundamentaliter proximè: formaliter enim ſemper dicendus eſt Filius Virginis, etiam nullo intellectu cogitante.

¶ Quarto probatur concluſio S. Euchariſtiæ Sacramentū, in altari non ſolū verè, & propriè eſt Sacramentū, ſed etiā formaliter dicitur Sacramentū, nullo intellectu cogitante rationē formalem Sacramenti, qua collocatur in genere ſigni: & tamē relatio rationis ſigni ad placitū, quod eſt de ratione intrinſeca, & eſſentiali

tiali Sacramenti: (Sacramenta enim, vt docet D.Tho.3.p q.60.art.1.ponuntur in genere ſigni ad placitum;) non exiſtit formaliter nullo intellectu cogitante: ergo dicendum neceſſariò eſt, quòd huiuſmodi relationes rationis, quamquam formaliter non exiſtant: habent nihilominus denominare ſubiectum formaliter tale per ſolam formalem exiſtentiam fundamenti proximi.

¶ Qvinto probatur concluſio. Iſta denominatio, ſcilicet Deus eſt Dominus nullo intellectu cogitante eſt formalis: ergo relatio rationis per ſolam exiſtentiam fundamenti proximi habet denominare ſubiectum formaliter tale. Conſequentia patet. Quia relatio rationis dominij in Deo habet denominare illum dominum, nullo intellectu cogitante. Neque valet dicere id, quod nonnulli aſſeruntsnempè, quòd Deus ante operationem intellectus, ſiue nullo intellectu cogitante, dicitur dominus, non formaliter, ſed tantum terminatiuè, & fundamentaliter proximè. Et quod mirum eſt, dicunt hanc eſſe doctrinam D. Thomæ, eò quòd D.Tho.quæſt.7.de poten. art. 2. ad 4.inquit, Deum dici dominum ratione potentiæ coerciuæ, ſiue coercendi creaturas. Hoc inquam dicere non valet. Primò, quia Deus formaliſſimè eſt Dominus, & Creator nullo intellectu cogitante: non enim videtur, qua ratione id negari debet. Secundò, quia nullo intellectu cogitante, creatura dicitur formaliter creatura, & ſerua: ergo nullo intellectu cogitante Deus debet dici formaliter Creator, & Dominus. Conſequentia patet. Quia relatiua ſunt ſimul natura: ergo. Tertio, quia, vt dicemus in ſolutione ad vltimum, S.Thom. noſtram docet ſententiam: ſolum enim dicit, quòd potentia coerciua in Deo, eſt fundamentum proximum relationis rationis dominij, ratione cuius fundamenti proximi, quod eſt ens reale in Deo, nullo intellectu cogitante, dicitur formaliter Dominus, & Creator, non quia relatio formaliter exiſtat: ſed quia formaliter exiſtit fundamentum proximum, nempè potētia coerciua in illo. Nam licet Deus dicatur realiter creator à relatione reali creaturæ: tamen denominatio formalis eſt tantum ratione fundamenti proximi, vt declarabimus articulo ſequenti in ſolutione ad primum. Ex his manifeſtè ſequitur, quomodo nullo pacto negari poteſt, quòd dentur entia rationis; nam certum eſt, quòd relatio dominij in Deo eſt relatio rationis, eò quòd aduenit in tempore illi; & ſimiliter relatio filiationis ad Virginem in Chriſto Domino eſt relatio rationis; quæ omnia negari profectò non poſſunt.

¶ Ex hac concluſione ſequitur, quòd ante operationem intellectus poſſibilis ſunt nonnulla entia rationis, non quidem formaliter, ſed fundamentaliter, per hoc, quòd ſint eorum fundamenta proxima, & quòd ita ſint, ſufficit, vt formaliter habeant denominare ſubiecta. Explicatur hoc ſupponendo, quòd v. g fundamentum proximum relationis ſpeciei eſt eſſe abſtractum, ſiue eſſe cognitum, aut apprehenſum, quo fit, vt natura v. g. humana, ſtatim ac eſt abſtracta à ſuis ſingularibus, dicitur, quòd ſit formaliter vniuerſalis, quia fundamentum proximum relationis rationis ſpeciei, eſt eſſe abſtractum; & licet non exiſtat formaliter illa relatio rationis ſpeciei, quia actualiter non conſideratur, neque contemplatur ab intellectu: nihilominus denominat formaliter naturam vniuerſalem, & ſpeciem, quia ibi reperitur fundamentaliter; & ibi eſt, vt in ſuo fundamēto proximo. Nam entia rationis propter ſuam minimam entitatem ex eo, quod habent dumtaxat aliqualem eſſentiam, hoc habent proprium, vt denominent formaliter ſubiectum, ſiue ſubiecta eorum talia, quando formaliter non ſunt; & ideo præcipua entium rationis conſideratio eſt pœnes fundamentum proximum, quia illo poſito ens rationis facit ita ſuum effectum formalem, ac ſi reuera haberet totum ſuum eſſe actuale, & completum: quare poſito fundamento proximo alicuius priuationis, ſcilicet cœcitatis, ſeu eſſe viſi, aut eſſe cogniti, ſtatim res dicitur formaliter cœca, & formaliter viſa, ſeu formaliter cognita, &c. Hanc concluſionem ſic explicatam cum ſuo Corollario negat P. Fr. Ioannes Sanchez in ſua Logica lib.2.q.4.qui duo dicit omnino noſtræ concluſioni oppoſita.

Digitized by Google

¶ Primum dictum, eſt tertia concluſio eiuſdem quæſtionis, vbi dicit. Tertia concluſio. Stultum eſt dicere, quod entia rationis ante cognitionẽ intellectus per hoc, quòd ponitur fundamentum proximum, ſunt ſecundum eſſentiam, & hac ratione denominare. Probatur (inquit) hæc concluſio. Nam ly ſunt, vel denotat connexionem eſſentialem prædicatorum per ſe, & ſic ab æterno ſunt huiuſmodi connexiones, etiam non poſitis fundamentis proximis entis rationis: cõnexiones enim eſſentiales ſunt æternę: & quòd nec hoc ſufficiat denominare patet; nam etiamſi connexiones eſſentiales prædicatorum albedinis ſint æternæ, vt quod albedo ſit color, &c. hoc tamen nõ ſufficit, vt homo dicatur albus; niſi illi cõueniat albedo ſecundum exiſtentiam; ergo niſi entia rationis exiſtant, non poſſunt denominare, forma enim, & quæ denominat debet exiſtere. Hæc ille. Sed certè hoc primum dictum eſt omnino falſum, & tantum abeſt, quòd ſtultum ſit dicere, quòd entia rationis, quando formaliter non ſunt non poſſint formaliter denominare, quòd niſi ita dicatur (vt demonſtratum eſt,) multæ veritates, tùm philoſophicæ, tùm etiam Theologicæ non poſſunt bene explicari, vt patet ex his præcipuè, quæ habentur in materia de Sacramentis. 3. par. q. 60. art. 1. 2. 3. Quin potius, hic auctor noſtram concluſionem etiam tenetur fateri; quia ipſe eodem lib. 2. quæſt. 16. tenet cum Caiet. & Soto, quod vniuerſale ſit per abſtractionem; vnde etiam conſequenter concedit, quòd natura abſtracta dicitur vniuerſalis: ſed hoc nihil aliud eſt dicere, quam quòd relatio rationis. v.g vniuerſalis habet denominare naturam vniuerſalem, quando eſt in fundamento ſuo proximo, quod eſt eſſe abſtractum: ergo. Et ad rationem, quam ipſe facit pro ſua concluſione, & pro ſuo dicto, facile reſpondetur: quod ly ſunt non tantũ denotat connexiones prædicatorũ per ſe: ſed ly ſunt denotat eſſe in ſuo fundamento proximo; & ita ratione exiſtentiæ ſui fundamenti habet denominare, cum hoc proprium ſit entis rationis propter ſuam minimam entitatem, vt iam explicatum eſt: hoc tamen non habet ens rationis ab æterno; neque eſt eadem ratio de forma albedinis, & de ente rationis, vt patebit in ſolutione ad tertium.

¶ Secundum dictum eiuſdem auctoris, eſt quarta concluſio eiuſdem quęſtionis, vbi inquit. Quarta concluſio. Poſito fundamento proximo non exiſtit ens rationis, & ſecunda intentio per exiſtentiã illius fundamenti formaliter, nec poteſt exiſtentia fundamenti, vt ſic eſſe exiſtentia entis rationis. Hæc concluſio, inquit ipſe, mihi eſt certa, & illam ſic probo: cuius probationes hic non refero, quia vt iacet iſta concluſio, non videtur eſſe contra noſtram; nam nos etiam dicimus, quòd poſito fundamento non exiſtit ens rationis ibi formaliter: ſed tantum ibi reperitur fundamentaliter: nihilominus tamen hæc quarta prædicta concluſio eſt contra noſtram, quia ex illa colligit vnum omnino falſum, & quod omnino veritati noſtræ concluſionis aduerſatur, ſcilicet id quod dicit in quinta concluſione eiuſdẽ quæſtionis, inquit enim. Quinta concluſio. Poſito fundamento proximo entis rationis, v.g. ſpecieitatis, aut relationis, quæ eſt prima intentio, vel priuationis etiam, vt poſita viſione, vel eſſe cognito naturæ humanæ, res nõ eſt formaliter viſa, nec formaliter cœca, nec formaliter ſpecies: ſed eſt fundamentaliter proximè viſa, & eſt fundamentaliter proximè ſpecies, & eſt fundamẽtaliter proximè cœca. Et inquit, quòd hæc concluſio euidenter ſequitur ex ſupradictis, quia non cognoſcitur forma cœcitatis, nec ſpecieitatis, nec cognoſcitur forma eſſe viſi: ſed ſolum habent illæ formæ eſſe formaliter per cognoſci ipſarum: ergo non ſunt formaliter, non enim habent eſſe in rebus, nec exiſtunt per exiſtentiam ſuorum fundamentorũ formaliter, &c. Hæc ille. Quare ex eo, quòd entia rationis, poſito fundamento proximo non exiſtunt formaliter; iſte auctor inquit, quòd natura non eſt formaliter ſpecies, &c Nos autem dicimus in noſtra concluſione, & iam probauimus, quòd ex eo, quòd ponitur fundamentum proximum, in quo entia rationis non exiſtunt formaliter, ſed ſolum fundamentaliter: nihilominus tamen habent denominare formaliter; & ideò po-

ſito

Digitized by Google

ſito fundamento proximo, natura abſtracta dicitur, quod ſit formaliter vniuerſalis; Paries formaliter viſus, Petrus formaliter cæcus, &c.

¶ Ad primvm ergo dicendum, & eſt prima ſolutio nonnullorum, qui aſſerunt, quòd quidem in entibus realibus eſt maxima implicatio, quòd exiſtat genus, non exiſtente ſpecie, ſiue ſpecies non exiſtente genere. Cæterum loquendo de entibus rationis (inquiunt) nullam eſſe implicationem, & ratio illorum eſt, quia entium realium exiſtentia eſt independens omnino ab aliquo extrinſeco creato; at verò entium rationis exiſtentia cum dependeat ab actuali cognitione intellectus, non mirum, quòd aliquando exiſtat vnum, non exiſtente altero, quia intellectus poteſt intelligere vnum, non intelligendo aliud.

¶ Secvnda ſolutio eſt Sanchez lib. 2. ſuæ Logicæ. quæſt. 4. ad 7. his verbis. Reſpondetur, quòd neceſſariò debeo prius cognoſcere per intellectum indiuidua entium rationis, quam cognoſcam vniuerſalia, quæ his indiuiduis conueniunt; & ita inquit, non currit eadem ratio; nam præſupponitur exiſtentia indiuidui entis rationis, ſicut præſupponitur indiuiduum reale exiſtens per veram, & realem cauſalitatem, cum intelligo illius prædicata generica exiſtere per illius exiſtentiam.

¶ Tertia ſolutio eſt aliorum aſſerentium, quòd quando cognoſco ens rationis vniuerſale, non cognita aliqua eius ſpecie, vel indiuiduo; tunc hoc, quod eſt cognoſci non eſt exiſtentia eius, quia non eſt capax illius, niſi prius determinetur à differentia indiuiduali: erit ergo (inquiunt) in iſto caſu terminus illius cognitionis aliqua eſſentia non exiſtens; ſicut ſi annihilaretur ſpecies leonis, adhuc homo poſſet intelligere naturam, & eſſentiam leonis; & tamen in iſto caſu terminus cognitionis non eſſet aliquod ens exiſtens: ſed eſſet eſſentia leonis, vt abſtrahit ab exiſtentia, & vt dicit veritatem propoſitionis. Ita philoſophandum eſt, quando intelligitur ens rationis vniuerſale, &c.

¶ Sed omnes iſtæ ſolutiones deficiunt à vero.

¶ Prima quidem, quia non minus repugnat, quod exiſtat relatio rationis generis, non exiſtente relatione rationis, quæ eſt genus ad illam, quam, quòd exiſtat albedo, non exiſtente colore: ergo. Secundo. Quia non ſolum non poteſt exiſtere ſpecies ſine genere, immò nec poteſt intelligi ſpecies, quin intelligatur genus; quia ſpecies in ſuo formali conceptu importat genus, & differentiam; quod quidem non ſolum habet verum in entibus realibus, ſed etiam in entibus rationis; nam ſpecies entis rationis etiam componuntur ex genere, & differentia: ergo.

¶ Secvnda ſolutio etiam deficit à vero. Primo, quia nullo pacto euacuat vim argumenti: ſupponit enim vnum falſiſſimum, ſcilicet quòd neceſſariò per intellectum prius debeant cognoſci indiuidua entis rationis, quam cognoſcantur vniuerſalia, cum intellectus poſſit cognoſcere prius vniuerſale in communi, quia illud cognoſcibile eſt ab intellectu independenter à quocumque alio: ergo. Secundo etiamſi cócedamus, quòd prius neceſſario cognoſcantur indiuidua, quã vniuerſalia; Cæterum aliquando poteſt intellectus dumtaxat cognoſcere vniuerſalia, & ipſum ens rationis in communi, vt concedit idem auctor, & nos dicemus etiam infra quæſt. 3. art. 3. ſed tunc currit idem argumentum, quia tunc exiſtent vniuerſalia abſque particularibus, quia ſola illa cognoſcuntur, quod eſt maximum inconueniens: ergo clare patet, quomodo ſecunda ſolutio reuera argumentum non ſoluit.

¶ Tertia etiam ſolutio deficit à vero. Primo, quia poſita exiſtentia cuiuſcumque rei, res illa ſtatim exiſtit: ergo poſita cognitione entis rationis in communi ſtatim illud exiſtit. Conſequentia patet, quia cognoſci eſt exiſtentia entis rationis, ſiue in communi, ſiue in particulari: ergo. Secundo, quia difficultas argumenti in hoc conſiſtit, quomodo poſſit eſſe, quòd cognoſci ſit exiſtentia entis rationis, & quòd intellectus cognoſcat ens rationis in communi, & illud conſequenter exiſtat, abſque eo, quòd exiſtant indiuidua, ſiue ſpecies illius v.g. generis: ergo. Tertio, etſi concedatur,

Digitized by Google

quòd illud ens commune non exiſtat, quã intelliguntur particularia certe exiſtent: ergo tũc exiſtẽt particularia, abſq; eo quòd exiſtant vniuerſalia, quia vniuerſalia non cognoſcuntur: ergo idẽ inconueniens ſequitur. Quarto, nam nõ eſt eadem ratio de exiſtentia leonis v.g. & de exiſtẽtia entis rationis, neque eſt eadem ratio de cognitione leonis, & de cognitionis entis rationis, quia certũ eſt, quod poteſt cognoſci natura leonis, & eſſentia eius, abſque eo, quòd exiſtat, quia vt tale obiectum cognoſcatur, non eſt neceſſarium, quod exiſtat à parte rei, ſicut optimè intellectus in hieme cognoſcit eſſentiam roſæ, quæ non exiſtit realiter à parte rei. Cæterum cognitio paſſiua entis rationis, ſiue cognoſci entis rationis, eſt eius exiſtentia: & ideo implicat, quòd cognoſcatur, & quòd non exiſtat: ergo. His ergo ſolutionibus omiſſis,

¶ Respondetvr in forma ad argumentum concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem diſtinguo antecedens, intellectus poteſt intelligere genus non intelligendo ſpeciẽ, ſeu intelligere ſpeciem, non intelligendo formaliter genus, concedo antecedens: nego tamen illud ſi intelligatur de intellectione virtualiter. Explicatur hoc ſupponendo, quòd quotieſcumque intellectus cognoſcit aliquam ſpeciem, cognoſcit etiã virtualiter genus illius ſpeciei: non enim poteſt intellectus cognoſcere ſpeciem aliquam, quin cognoſcat omnes partes eſſentiales illius ſpeciei: inter partes autem eſſentiales alicuius ſpeciei primum locum habet genus, vnde virtualiter cognoſcitur genus: ſimiliter ſi intellectus cognoſcit aliquod genus formaliter, virtualiter cognoſcit etiam ſpeciem illius generis; genus enim eſt id, quod eſſentialiter reſpicit ſpeciem, & hoc maximè verum habet, ſi genus cognoſcatur vt totum potentiale. Cum verò entia rationis exiſtunt propter exigentiam exiſtentiæ alterius, non requiritur, quod formaliter cognoſcantur, ſicut cognoſcitur id, ad cuius exigentiam exiſtunt, ſed ſufficit, quòd tunc cognoſcantur virtualiter, & ita contingit in noſtro argumento. Huius rei exemplum eſt. Quia vt ſolemus dicere, relatiua ſunt ſimul natura; quod etiam habet verum in relatiuis rationis: & tamen quando eſt ſpecies formaliter, eſt etiam indiuiduum formaliter, quod tamen formaliter non cognoſcitur, quia quando cognoſco intentionem ſpeciei, non cognoſco intentionem indiuidui ſaltim in recto, quia adhoc requiruntur duo diſtincti actus: & tamen correlatiuum exiſtit, quia virtualiter cognoſcitur; vnde virtualis cognitio eſt ſufficiens, vt entia rationis dicantur exiſtere, præcipuè quando exiſtunt propter exigentiam alterius, & hoc prouenit, quia ſunt tam minimę entitatis, vt eis ſufficiat qualiſcumque cognitio, ſiue formalis, ſiue virtualis ad exiſtendum. Et ſicuti, quando formaliter non ſunt, & per hoc ſolum, quòd ponantur eorum fundamenta habent denominare illa formaliter talia, & hoc habent propter eorum minimam entitatem: ita propter eandem rationem, quando entia rationis non cognoſcantur formaliter, ſed ſolum virtualiter, hoc non obſtante, dicuntur, quòd exiſtant formaliter: & quia vt dictum eſt, in caſu argumenti omnia prædicta, ſaltim virtualiter cognoſcuntur, quando vnum eorum formaliter cognoſcitur, hinc eſt, quòd omnia illa dicuntur formaliter exiſtere.

¶ Secvndo etiam Reſponderi poteſt, quòd exiſtentia entis rationis eſt cognoſci ab intellectu, vel formaliter, vel virtualiter; & ita etſi aliquando aliqua entia rationis non cognoſcantur formaliter ſed ſolum virtualiter: nihilominus tamen formaliter exiſtunt, quia virtualiter cognoſci eſt etiam formalis exiſtentia entis rationis.

¶ Ad secvndvm dicendum, omiſſa ſolutione Sanchez, quam habet lib. 2. ſuæ Logicæ. q. 4. in ſolutione ad ſextum, quæ ſolutio infra art. 4. huius quæſtionis manifeſte impugnabitur. Reſpondetur ad argumentum, quòd ſicut in entibus realibus nullũ eſt inconueniens, quinimmo maximè neceſſarium eſt, quòd vna ſpecies, immò & vnum genus condiſtinctum contra alterum, ſit alterius generis oppoſiti exiſtentia; nam exiſtentia v. g. relationis non eſt exiſtentia eiuſdẽ generis, quia exiſtentia non eſt relatiua, neque eſt relatio, ſed exiſtentia relationis eſt.

Digitized by Google

eſt alterius generis, cum ſit exiſtentia ſubiecti, in quo reperitur talis relatio. Ideo non mirum, quòd exiſtentia v. g. negationis, & priuationis ſit alterius ſpeciei, quia ſi hoc non eſt inconueniens in entibus realibus, immò eſt neceſſariũ, à fortiori nullum erit inconueniens in entibus rationis, quæ ſunt minoris entitatis.

¶ AD TERTIVM aliqui reſpõdent, hãc propoſitionem, ſcilicet homo eſt cæcus nullo intellectu conſiderante non eſſe formaliter veram abſolute, ſed tantùm fundamentaliter proximè, ſeu formaliter remotiuæ: putant enim, quòd cæcitas poteſt ſumi dupliciter, vno modo formaliter entitatiuè; alio modo formaliter remotiuè. Cæcitas formaliter remotiuè (inquiunt) quòd eſt remotio formæ viſus: formaliter verò entitatiuè eſt ipſa formalis priuatio. Quapropter nullo intellectu cogitante, hæc propoſitio ſcilicet homo eſt cæcus, eſt vera formaliter remotiuè, quia cæcitas formaliter remotiuè eſt independens ab opere intellectus: non autem eſt vera formaliter entitatiuè, quia formalis priuatio dependet ab ipſius intellectus operatione. Sed hæc ſolutio non placet. Nam cæcitas formaliter remotiuè, cum importet ſolàm remotionem, ſeu negationem formæ, formaliter eſt ens rationis; nam formaliter remotio formæ non eſt ens reale, ſed ens rationis, quia tantùm eſt negatio entis; & tamen nullo intellectu cogitante denominat hominem cæcum: ergo priuatio formaliter remotiuè, quæ eſt ens rationis, quando non exiſtit cum ſola exiſtentia fundamenti proximi, nempe ſubiecti apti nati, habet denominare ipſum ſubiectum formaliter tale: ergo hæc diſtinctio de priuatione formaliter remotiuè, & formaliter entitatiuè, non euacuat vim difficultatis, & argumenti. Dicendum ergo, quòd illa propoſitio, ſcilicet homo eſt cæcus, & ſimiles, ſunt veræ etiam nullo intellectu conſiderante cæcitatem, & non ſolum fundamentaliter proximè, ſed etiam formaliter, quãuis illa entitas, quæ formaliter importatur per ly cæcus, non ſit formaliter, niſi per actualem intellectus operationem; quia vt patet ex ſecunda concluſione huius articuli, ſufficit, quòd ſit fundamentum proximum, ad hoc, quòd entia rationis formaliter denominent. In illa autem propoſitione cæcitas eſt; verbum eſt non dicit exiſtentiàm realem; nam exiſtentia repugnat ſubiecto illius propoſitionis, ſed dicit eſſe actuale, quale poteſt conuenire ſubiecto; vnde in huiuſmodi propoſitionibus, vt dicit D. Tho. cap. 1. de ente, & eſſentia, verbum eſt, ſignificat veritatem propoſitionum, quod quidem in compoſitione conſiſtit. Ad confirmationem reſpondetur, quod illa forma rationis, licet non exiſtat formaliter: ſufficit tamen, quòd exiſtat fundamentum proximus eius ad hoc, vt denominet formaliter: etenim non eſt eadẽ ratio quærenda in omnibus rebus. Quapropter licet formæ reales non poſſint denominare ſua ſubiecta, niſi quando formaliter exiſtunt: benè tamen hoc efficere poſſunt formæ rationis, quia in formis realibus idem eſt denominare, & dare ſuum eſſe formale, quod poſſunt tribuere, vt idem eſt, quòd albedo denominet corpus album, & quòd det eſſe album: at vero in entibus rationis, hoc non eſt neceſſarium, quin potius per hoc, quòd denominent ſubiecta, nihil ponunt in eis; immò effectus eorum non eſt dare aliquod eſſe, ſed tantum denominare, & ita hanc denominationem efficere poſſunt, etiamſi formaliter non exiſtant, ſed tantum fundamentaliter. Quinimmò multæ ſunt denominationes reales in ſubiecto abſque eo, quòd formæ reales in illo formaliter ſint: Piper enim, & ſol dicuntur abſolutè calidi, cum tamen in ſe non formaliter, ſed virtualiter tantum calorem contineant. Per hanc ſolutionem ſoluitur etiam aliud argumentum, quod fieri poteſt; ſcilicet ſecluſo omni opere intellectus eſt verum dicere, homo eſt non lapis; ſed non lapis eſt negatio: ergo antè opus intellectus eſt negatio, ac per conſequens ens rationis. Dicendum enim eſt, quòd ſecluſo opere intellectus, eſt fundamentum proximum talis negationis, & propterea ſecluſo opere intellectus, eſt vera iſta propoſitio, etiam formaliter, ſcilicet homo eſt non lapis.

¶ AD QVARTVM dicendum eſt ex dictis

ctis in forma,quòd maior argumenti eſt veriſſima,ſcilicet eſſe viſum, eſſe imaginatiuum, formaliter eſſe entia rationis, etſi oppoſitum nonnulli Doctores habeant, vt dicemus articulo ſequenti: tamen huiuſmodi entia rationis, ſunt quidem à parte rei non formaliter, ſed fundamentaliter:id enim, quod conſequitur ad potentiam viſiuam, primo, & per ſe non eſt eſſe viſum formaliter;nam eſſe viſum formaliter, ſolum eſt per actionẽ intellectus: ſed eſt ipſe actus viſionis, quo paries videtur,& totum hoc eſt fundamentum proximum talis entis rationis,& quia poſito fundamento proximo, ſtatim conſurgit denominatio formalis; ideo paries ante actualem conſiderationem intellectus dicitur formaliter viſus, & formaliter dexter, &c.

¶ Ad qvintvm dicendum,quòd nullo exiſtente actu intellectus eſt quidem relatio rationis dominij in Deo, nõ quidem formaliter, ſed fundamentaliter; & ſicuti poſito fundamento proximo relationis rationis,etſi ipſa formaliter non ſit; habet tamen formaliter denominare ſubiectũ tale:ita etiam poſito fundamento proximo,etſi relatio rationis formaliter non ſit;habet tamen actualiter,& formaliter referre relatiuum ad ſuum relatiuum, & hac de cauſa Deus relatione rationis dominij refertur ad creaturas, nullo exiſtente actu intellectus, per hoc ſolum, quod in Deo nullo exiſtente actu intellectus eſt fundamentum proximum illius relationis rationis, quod eſt (vt colligitur ex D. Thoma quæſt. 7. de potentia art.10. ad 4) poteſtas coercitiua creaturarum; & ideò ratione talis fundamenti proximi, quamuis formaliter non exiſtat relatio rationis dominij, dicitur formaliter Dominus:vnde D.Thomas loco citato explicat melius hoc dicens, quòd in Deo tria reperiuntur,vt dicatur Dominus, ſcilicet poteſtas coercitiua,ordo dominij ad ipſas creaturas, & terminare ſubiectionem, & relationem ſeruitutis creaturarum. Primum, & tertium (inquit D.Thom.) realiter ſunt in Deo: ſecundum verò, ſcilicet ordo dominij non eſt in Deo, niſi per operationem intellectus. Ex quibus verbis clare colligitur, quòd ordo dominij, ſcilicet relatio rationis dominij non eſt formaliter in Deo,niſi per operationem intellectus: hoc tamen nõ obſtante dicitur formaliter Dominus, quia ſemper eſt in Deo fundamentum proximum, ſcilicet potentia coerciua.Vt autem hæc ſolutio, & præcedens magis intelligatur, erit articulus ſequens ad indagandum; Vtrùm prędictæ,& conſimiles denominationes, videlicet eſſe viſum, eſſe dexterum ſint entia rationis, necne; nam ſi entia rationis non ſunt, vt aliqui volunt, quartum, & quintum argumentum nullam habebunt vim;nam ipſa in hoc fundatur,quod eſſe viſum in pariete ſit formaliter ens rationis, & eſſe dominum in Deo, formaliter ſit etiam ens rationis: ſi autem huiuſmodi denominationes entia rationis ſunt, magis explicabimus vim quarti, & quinti argumenti.

ARTICVLVS III.

Vtrùm huiuſmodi denominationes, ſcilicet Deus eſt Dominus, Paries eſt viſus, columna eſt dextera, ſint tantum denominationes rationis, & entia rationis.

AD terium ſic proceditur. Videtur quòd huiuſmodi denominationes non ſint tantum denominationes rationis, & entia rationis. Huiuſmodi denominationes ſunt veræ denominationes reales: ergo non ſunt tantum entia rationis. Conſequentia patet. Quia entia rationis nequeunt denominare ſubiecta realiter talia,cum denominatio realis ſit effectus formalis & proprius formæ realis. Antecedens probatur. Nam Deus realiter denominatur Dominus,& Creator, vt dicitur p. p. quæſt.13. art.7. ergo prædictæ denominationes ſunt veræ denominationes reales.

¶ Secvndo præterea. Hæc denominatio,ſcilicet Deus eſt Dominus, non eſt ita extrinſeca,ſicut iſta columna eſt dextera: ergo ſaltim iſta, ſcilicet Deus eſt Dominus erit denominatio realis. Conſequen-

ſequentia patet. Quia iſta denominatio, ſcilicet columna eſt dextera; eſt tantum denominatio extrinſeca: ergo ſi iſta denominatio, ſcilicet Deus eſt Dominus non eſt ita extrinſeca, erit ſaltim denominatio realis. Antecedens verò probatur. Quia Deus non dicitur Dominus ratione alicuius extrinſeci, ſicut columna dicitur dextera: ergo non eſt ita denominatio extrinſeca.

¶ Tertio præterea. Paries realiter dicitur viſus, & realiter dicitur dexter: ergo prædictæ denominationes ſunt denominationes reales.

¶ Qvarto præterea. Iſtæ denominationes ſunt verè exiſtentes à parte rei ante quamlibet intellectus conſiderationem; nam ante quamlibet intellectus conſiderationem denominant ſubiecta talia realiter, vt demonſtratum eſt: ergo ſunt reales. Conſequentia patet. Antecedens probatur. Quia nullo intellectu conſiderante dicitur Paries realiter viſus, &c. ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ p.p. quæſt 13. art.7. vbi expreſsè dicit huiuſmodi denominationes eſſe entia rationis, idemque etiam ibidem docet Caiet.& Bañes: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ Conclvsio vnica. Omnino dicendum eſt prædictas denominationes eſſe denominationes rationis. Hanc concluſionem propter argumenta facta, negant nonnulli auctores aſſerentes huiuſmodi denominationes eſſe extrinſecas, ſcilicet eſſe viſum, eſſe volitum, eſſe dexterum, eſſe creatorem in Deo, & conſequenter dicunt eſſe denominationes reales, & entia realia.

¶ Primo probatur concluſio. Nam huiuſmodi denominationes non ſunt entia realia: ergo ſunt entia rationis, & denominationes rationis. Conſequentia eſt bona à ſufficienti diuiſione. Antecedens probatur: nam iſtæ denominationes extrinſecæ nihil reale ponunt in ſubiectis denominatis: pér hoc enim quod paries dicatur viſus, nihil reale recipitur in pariete: ergo huiuſmodi denominationes non ſunt entia realia: nam entia realia, ſeu formæ reales, aliquid reale ponunt in rebus, quarum ſunt formæ.

¶ Secvndo probatur concluſio. Relatio dominij in Deo eſt relatio rationis, vt docet, & probat D. Thom. loco citato, & cum eo, id docent etiam omnes eius diſcipuli: ergo eſſe Dominum in Deo non eſt aliquid reale. Conſequentia eſt euidens. Antecedens probatur. Quia huiuſmodi relatio dominij aduenit Deo in tempore: ergo non poteſt eſſe realis; quia nihil reale Deo aduenire poteſt in tempore; aliàs Deus mutaretur: ergo neceſſariò dicendum eſt, quod iſta relatio dominij in Deo ſit relatio rationis.

¶ Ad primvm ergo dicendum in forma, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd in denominatione dominij Dei duo intelligimus, alterum eſt ipſa formalis denominatio, qua Deus appellatur Dominus, & hæc eſt à relatione dominij formaliter: alterum eſt realitas huius denominationis, & hæc non eſt à relatione dominij: ſed tota deſumitur à relatione ſeruitutis creaturarum, quæ eſt relatio realis. Inquit enim ſanctus Thomas quæſt. 13. citata. p. p. hæc verba in ſolutione ad 5. *Cum relatio ſubiectionis realiter ſit in creatura: ſequitur, quòd Deus non ſecundum rationem tantū, ſed realiter ſit dominus*. Vnde in forma ad probationem diſtinguo antecedēs; Deus dicitur realiter dominus à relatione ſeruitutis, quæ eſt in creaturis, concedo antecedens, à relatione dominij, nego antecedens. Quare ex hoc non ſequitur, quod talis denominatio, qua Deus dicitur dominus ſit realis. Hæc ſolutio colligitur ex D. Thom. loco citato, & q. 7. de potentia, & de illa videatur Caiet. p.p.q.13.art.7. ad 4. & Bañes eodem loco in ſolutione ad 2. vbi inquit, quòd ſeruitus, quæ realiter denominat creaturam ſeruam denominatione intrinſeca, denominat Deum realiter dominum denominatione extrinſeca, non quidem immediatè, vt putauit Scotus in 1. d.30. q. 1. ſed mediante relatione dominij, quæ ſe tenet ex parte Dei.

¶ Sed pro maiori intelligentia huius ſolutionis ſit in hoc articulo

QVAE-

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrùm Deus poſſit denominari realiter creator à relatione reali ſeruitutis exiſtente in creatura.

ET videtur, quòd non. Impoſſibile eſt vnam, & eandem numero relationem denominare vtrumque relatiuũ, ſeu correlatiuum; ſicut impoſſibile eſt, quod per relationem paternitatis, denominentur ambo relatiua, ſcilicet Pater, & Filius: ſed per relationem realem ſeruitutis denominatur creatura realiter ſerua: ergo impoſſibile eſt, quòd per illam eandem denominetur Deus realiter Dominus.

¶ Secundo arguitur. Deus per relationem realem creaturę non ordinatur realiter ad ipſam creaturam: ergo ab illa non denominatur realiter dominus. Conſequentia patet. Quia relatiuum per relationem, à qua dicitur tale, refertur ad ſuum correlatiuum, vt patet in omnibus relatiuis. Antecedens verò probatur. Impoſſibile eſt, quòd aliquid ordinetur relatiuè ad aliud, niſi habeat in ſe relationem ipſam: ſed relatio ſeruitutis exiſtens realiter in creatura non reperitur in ipſo Deo: ergo Deus per relationem realem ſeruitutis creaturæ non ordinatur realiter ad ipſam creaturam.

¶ Tertio arguitur. Quia conſtituere rem formaliter relatiuam, eſt effectus formalis relationis; ſicut facere v. g. album eſt effectus formalis albedinis: ergo ſicut repugnat albedini facere album aliud ſubiectum præter id, cui inhæret, & producere alium effectum huic oppoſitum, nempè facere nigrum, ita repugnabit relationi v. g. ſeruitutis creaturæ efficere relatiuum aliud ſubiectum præter illud, cui inhæret, ſiue efficere effectum oppoſitum: ergo cum relatio ſeruitutis creaturæ non inhæreat Deo, neque in illo aliquo modo reperiatur, repugnabit ei omnino referre Deum ad creaturam, & efficere effectum oppoſitum, ſcilicet Deum denominare Dominum.

¶ Quarto arguitur. Impoſſibile eſt, quod Pater denominetur etiam extrinſeca denominatione talis à filiatione; aut filius à paternitate, eò quòd tales relationes ſpecie differunt, & opponuntur; ſed ſimiliter relatio dominij, & ſeruitutis ſpecie differunt, & opponuntur, vt conſtat: ergo impoſſibile eſt, quòd Deus etiam extrinſeca denominatione denominetur talis à relatione reali ſeruitutis creaturæ; & èconuerſo creatura à relatione dominij Dei.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Secundum doctrinam S. Thomæ dicendum eſt, quòd Deus denominatur realiter dominus denominatione extrinſeca à relatione reali ſeruitutis creaturæ. Hæc concluſio eſt expreſſa S. Thom. quam etiam docent omnes ferè Thomiſtæ ſupra citati in art. Et probatur euidenter. Nam ex ſancto Thoma habemus, Deum denominari realiter dominum à relatione reali creaturæ, vt patet ex verbis citatis ſupra ex p. p. quæſt. 13. ad 5. ſed ex eodem ſancto Thoma habemus etiam nihil intrinſecum reale aduenire Deo in tempore: ergo ſecundum doctrinam ſancti Thomæ dicendum eſt, quòd talis denominatio, quæ eſt realis, ſit denominatio extrinſeca à relatione reali creaturæ; & conſequenter dicendum eſt, quòd Deus denominatur realiter dominus à relatione reali creaturæ denominatione extrinſeca.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, impoſſibile quidem eſſe vnam, & eandem numero relationem denominare vtrumque relatiuum denominatione intrinſeca. Cæterum non eſt impoſſibile vnam, & eandem numero relationem, denominare vnum relatiuum denominatione intrinſeca; alterum verò denominatione extrinſeca; & ita contingit in caſu argumenti: nam per relationem realem ſeruitutis creatura denominatur intrinſecè ſerua, & per eandem denominatione extrinſeca denominatur Deus realiter dominus.

¶ Ad

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur concedendo antecedens,& negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quòd relatiuum per relationem, qua dicitur tale denominatione intrinſeca,& immediatè; vtique refertur ad ſuũ correlatiuum; nõ verò refertur ad ſuum correlatiuum per relationem, qua denominatione extrinſeca dicitur tale:relatiuum enim ſolum refertur ad ſuum correlatiuum per relationem immediatã, per quã denominatione intrinſeca dicitur tale; vnde Deus per relationẽ rationis dominij reſpicit creaturã ſubditã, & ſeruã.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur facile ex dictis, concedendo maiorem,& negando minorem, loquendo de denominatione extrinſeca relationis. Nam licet verum ſit,quòd denominatione intrinſeca relatio nequit conſtituere relatiuum aliud ſubiectum præter id,cui inhæret:tamen denominatione extrinſeca non repugnat,quòd aliud denominet: quia denominare denominatione extrinſeca non eſt conſtituere ſubiectum relatiuum;nam relatiuum cõſtituitur per relationem immediatam, per quam denominatur intrinſecè tale, ſiuè denominatione reali,ſi relatio fuerit realis;ſiue denominatione rationis, ſi relatio fuerit rationis. Neque ex hoc ſequitur, vnam,& eandem numero relationem efficere effectus oppoſitos. Nam relationem ſeruitutis denominare, & conſtituere creaturam intrinſecè ſeruam, & denominatione extrinſeca denominare Deum realiter dominum, non eſt efficere effectus oppoſitos: quia cum vna denominatio ſit intrinſeca, & immediata; altera vero extrinſeca, non opponuntur.

¶ Ad quartum argumentum reſpondetur,quòd ratio propter quam Pater nõ denominatur talis à filiatione denominatione extrinſeca,eſt,quia paternitas in ipſo Patre eſt potens denominare illum realiter patrem denominatione intrinſeca,& pater eſt capax talis denominationis:vnde ad hoc,quòd denominetur realiter pater,non mendicat talem denominationem ſaltim extrinſecam à filiatione. Cæterum relatio rationis dominij in Deo nõ eſt potens denominare illum denominatione intrinſeca reali dominũ, quia relatio non eſt realis, & etiam quia Deus in tempore non eſt capax talis denominationis realis intrinſecæ; & ita talem denominationem habet à relatione reali ſeruitutis,quæ eſt in creatura. Et per hæc patet ad primum argumentum huius articuli.

¶ Ad secvndvm principale huius articuli dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Secundum.

Vtrùm hæc denominatio rationis, ſcilicet Deus eſt Dominus, ſit dicenda denominatio extrinſeca,ſicut iſta, ſcilicet columna eſt dextera.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ. Obſeruandum eſt,quòd punctus difficultatis non verſatur circa hanc denominationem, ſcilicet Deus realiter eſt Dominus [illegible]ertum eſt enim, vt ex dictis conſtat, quòd Deus dicitur realiter Dominus à relatione reali creaturæ,& propterea talis denominatio eſt extrinſeca: ſed controuerſia eſt præſcindendo à denominatione reali, quæ ſit à relatione reali creaturæ, & ſolum accipiendo denominationem in ratione relationis rationis dominij formaliter; ita vt denominatio ſit hæc,ſcilicet Deus eſt Dominus. Hoc ſuppoſito, videtur, quòd talis denominatio ſit extrinſeca.

¶ Primo arguitur. Ideò hæc denominatio, ſcilicet columna eſt dextera,dicitur denominatio extrinſeca, quia relatio rationis dextereitatis nihil ponit in ipſa columna: ſed ſimiliter relatio rationis dominij nihil ponit reale in ipſo Deo: ergo talis denominatio ſimiliter erit denominatio extrinſeca. Conſequentia tenet à paritate rationis. Minor conſtat, quia talis relatio rationis dominij aduenit Deo in tempore. Maior verò probatur;quia nulla alia ratione,iſtæ denominationes, ſcilicet columna eſt dextera,

tera, & ſimiles dicuntur extrinſecæ, & nihil ponunt in ſubiecto: ergo.

¶ Secundo arguitur. Omnis denominatio intrinſeca fit per aliquam formam intrinſecam: ſed relatio rationis dominij in Deo non eſt intrinſeca ipſi Deo: ergo talis denominatio, ſcilicet Deus eſt Dominus, eſt extrinſeca. Conſequentia eſt bona. Maior patet. Minor probatur. Relatio rationis dominij, cum ſit relatio rationis, ſolum habet eſſe obiectiuè in intellectu: ergo non eſt intrinſecè in ipſo Deo.

¶ Tertio arguitur. Ideo denominatione extrinſeca, Deus dicitur realiter Dominus; quia relatio realis, à qua realiter dicitur talis, eſt extrinſeca Deo, & intrinſeca creaturæ, vt ex dictis conſtat: ergo cum relatio rationis dominij non ſit intrinſeca in ipſo Deo, ſed extrinſeca illi, vtpote habens eſſe obiectiuè in intellectu, talis denominatio, ſcilicet Deus eſt Dominus, erit denominatio extrinſeca.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Non videtur dicendum, quòd hæc denominatio, ſcilicet Deus eſt Dominus, ſit extrinſeca, ſicut iſta, columna eſt dextera.

¶ Pro explicatione iſtius concluſionis, Obſeruandum eſt, quòd denominationes rationis ſunt in duplici differentia. Quædam ſunt, quæ nullum præſupponunt fundamentum denominationis rationis, ſiue relationis rationis in re, quam denominant: ſed illud præſupponunt in alia re extrinſeca, vt v. g. denominatio, qua columna dicitur dextera, nullum fundamentum præſupponit in ipſa columna, talis relationis rationis dextereitatis, ſed fundamentum talis denominationis rationis, tantum eſt ex parte animalis. Aliæ verò ſunt denominationes rationis, quæ præſupponunt fundamentum proximum talis denominationis rationis in re, quam denominant, vt v. g. denominatio rationis, qua animal dicitur genus, & qua homo dicitur ſpecies, eſt denominatio rationis præſupponens fundamentum proximum in re, quam denominant. Denominationes igitur rationis primo modo acceptæ, eò quòd denominant rem ratione fundamenti extrinſeci, propterea dicuntur denominationes rationis extrinſecæ. Cæterum denominationes ſecundo modo acceptæ, quia denominant ratione fundamenti intrinſeci, dicuntur ſimiliter denominationes rationis intrinſecæ, vt eſt v. g. hæc denominatio, ſcilicet animal eſt genus, homo ſpecies, Petrus eſt indiuiduum, &c. hoc ſuppoſito

¶ Primo probatur concluſio. Denominatio rationis, qua Deus dicitur formaliter Dominus, ſupponit fundamentum proximum in ipſo Deo, nempè potentiam coercitiuam, vt ſupra ex S. Thoma explicatum eſt: ergo talis denominatio non eſt dicenda denominatio extrinſeca. Conſequentia conſtat ex his, quæ dicta ſunt.

¶ Secundo probatur concluſio. Relatio rationis dominij, qua Deus formaliter, & præcisè dicitur Dominus, non præſupponit fundamentum in aliqua re creata; ſicut relatio rationis dextereitatis, qua columna dicitur dextera, præſupponit in alia re, quæ non eſt ipſa columna: ergo iſta denominatio, ſcilicet Deus eſt Dominus, non eſt dicenda extrinſeca, ſicut iſta, columna eſt dextera. Conſequentia patet, quia fundamentum relationis rationis maximè conducit ad hoc, vt denominatio, quæ fit per talem relationem rationis dicatur intrinſeca, vel extrinſeca.

¶ Tertio probatur concluſio. Iſta denominatio rationis, ſcilicet animal eſt genus, vel homo eſt ſpecies, non alia ratione dicitur denominatio intrinſeca rationis; quia fundamentum eſt intrinſecum rei denominatæ: non enim dicitur denominatio intrinſeca, quia ens rationis ſit intrinſecum in ipſo animali, vel in ipſo homine; nam ens rationis ſolum habet eſſe obiectiuè in intellectu: ergo cum hæc denominatio, ſcilicet Deus eſt Dominus, præſupponat in ipſo Deo fundamentum relationis rationis dominij, erit denominatio intrinſeca, & non extrinſeca. Dicitur igitur talis denominatio rationis intrinſeca, non quia ponat aliquid intrinſecum in Deo; ſed quia præſupponit fundamentum proximum, & intrinſecum in illo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur in forma negando maiorem. Ad probatio-

Digitized by Google

bationem dicimus,quòd vt conſtat ex dictis, ratio propter quam denominatio dicitur extrinſeca, non eſt, quia ponat, vel non ponat aliquid in re denominata: ſed eſt, quia præſupponit,vel non præſupponit fundamentum talis denominationis in re denominata.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur,quòd omnis denominatio intrinſeca realis debet quidem eſſe per aliquam formam intrinſecam, vel realiter inhærentem. Cæterum omnis denominatio intrinſeca rationis non requirit formam rationis intrinſecam, vel inhærentem in re ipſa denominata;quia omnis talis forma eſt incapax inhæſionis propter rationem ſæpe dictam: ſed ſolum neceſſariò requirit, quòd fundamentum talis denominationis rationis ſit intrinſecum in ipſa re denominata,quod quidem non contingit in hac denominatione, ſcilicet columna eſt dextera.Ex quo patet,quòd diſcrimen, quod reperitur inter denominationem intrinſecam realem, & intrinſecam rationis eſt, quod realis poſtulat in re denominata formam intrinſecam talis denominationis: at verò denominatio intrinſeca rationis ſolum poſtulat fundamentum intrinſecum talis denominationis in re denominata. Sicut è cõuerſo denominatio extrinſeca realis fit per formam extrinſecam rei denominatæ, quo modo Deus dicitur realiter Dominus per relationem realem ipſi extrinſecam, & creaturæ intrinſecam: ita denominatio rationis extrinſeca fit per fundamentum extrinſecum rei denominatæ,vt contingit in denominatione, qua columna dicitur dextera.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur negando conſequentiam: & ratio diſcriminis eſt, quia aliud eſt loqui de denominatione reali intrinſeca,& aliud de denominatione rationis intrinſeca:prima enim,vt dictum eſt, poſtulat formam intrinſecam,vel inhærentem in re denominata: ſecunda autem ſolum requirit fundamentum intrinſecum. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium principale huius articuli dicendum, quòd paries dicitur formaliter viſus,& dexter à dextereitate, quæ eſt in ſuo fundamento proximo ſecluſo actu intellectus; realiter tamen dicitur dexter, quatenus terminat actionem realem potentiæ viſiuæ videntis.

¶ Ad quartum principale eiuſdem articuli dicendum in forma, diſtinguẽdo antecedẽs;ſunt à parte rei illæ denominationes reales per formas exiſtentes formaliter ſecluſo actu intellectus, nego antecedens; per formas exiſtentes in ſuo fundamento proximo, concedo antecedens; & tunc negatur conſequentia; quia vt eſſent formæ reales, deberent formaliter exiſtere à parte rei ſecluſo actu intellectus, & non exiſtere exiſtentia ſui fundamenti, ſiue fundamentaliter.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm eſſentia, & exiſtentia entis rationis diſtinguantur, vt duo entia completa in ſuo genere.

AD quartum ſic proceditur.Videtur, quòd eſſentia,& exiſtentia entis rationis non diſtinguantur,vt duo entia cõpleta in ſuo genere.Nam ſi exiſtentia entis rationis diſtingueretur ab eſſentia eiuſdem entis rationis,ſequeretur, quòd exiſtentia entis rationis eſſe non poſſet actualiter, niſi per actualem cognitionẽ; quia ens rationis non eſt niſi per actualem cognitionem; vt ex dictis ſatis conſtat:ſed hoc non eſt dicendum;quia alias daretur proceſſus in infinitum, cum talis exiſtentia non eſſet, niſi quia actualiter cognoſcitur,& rurſus illud actualiter eſſe cognitum neque eſſet,niſi per aliam actualem cognitionem, &c. ergo.

¶ Secundo præterea. Si exiſtentia entis rationis eſſet aliquod ens rationis diſtinctum ab eſſentia eiuſdem,maximè eſſet, eſſe cognitum, quod eſt relatio rationis cogniti ad potentiam cognoſcentem: ſed eſſe cognitum, quod eſt relatio rationis, nequit eſſe exiſtentia entis rationis: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Aliquod

rela-

relatiuum nequit eſſe exiſtentia alicuius eſſentiæ: exiſtentia enim cum ſit vltima actualitas, maximam dicit perfectionem, quam non dicit relatio: ergo.

¶ Tertio præterea. Exiſtentia cuiuſcumque rei debet eſſe quid incompletũ, & imperfectum, quia exiſtentia tantùm eſt modus quidam eſſentiæ: ergo exiſtentia entis rationis non poteſt eſſe aliquod ens rationis diſtinctum ab eſſentia eiuſdem completum in ſuo genere: ergo exiſtentia entis rationis non erit eſſe cognitum, quod eſt prima intentio, & relatio rationis diſtincta à relatione rationis, quæ eſt ſecunda intentio, & obiectum quod cognoſcitur.

¶ Qvarto præterea. Sequitur, quòd ſi exiſtentia entis rationis eſt eſſe cognitum, quod eſt prima intentio diſtincta à ſecunda intentione rationis, quòd quãdo cognoſcitur. v. g. ſecunda intentio rationis ſpeciei, quòd illa tunc non exiſtat, conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet. Res non exiſtit, niſi per actualem exiſtentiam: ſed quando cognoſcitur ſecunda intentio rationis ſpeciei, non eſt actualis eius exiſtentia ſecundæ intentionis ſpeciei: ſed eſſe cognitum actualiter non eſt, quia actualiter illud eſſe cognitum non cognoſcitur, quod eſt eius exiſtentia: ergo.

¶ Sed contra eſt, quia vt dicit D. Thom. locis citatis art. 2. eſſe cognitum eſt exiſtentia entis rationis, eſſe verò cognitum eſt quædam relatio rationis completa, & diſtincta ab obiecto, quod cognoſcitur: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Eſſentia, & exiſtentia entis rationis diſtinguuntur, vt duo entia completa in ſuo genere. Hanc concluſionem negat expreſſè P. F. Ioannes Sanchez, qui in ſua Logica lib. 1. q. 16. concluſ. 8. ita habet. Et hæc exiſtentia, imperfectiſſima eſt eſſentia ipſa cum ordine ad intellectum. Itaque non diſtinguitur exiſtentia ab ente rationis eo modo, quo duo entia rationis diſtingui poſſunt. Idem etiam docet iſte Auctor in ſua Logica lib. 2. q. 4. in ſolutione ad ſextum vbi inquit, quòd cognoſci ſtat dupliciter, vno modo pro hoc, quod eſt terminare cognitionem intellectus, ſpecificando illam, & hoc eſt exiſtentia entis rationis; alio modo accipitur eſſe cognitum, pro hoc, quod conſequitur ad hanc terminationem, ſeu ſpecificationem in actu, & hoc eſt relatio rationis, & non eſt exiſtentia entis rationis; ſicuti eſſe viſum, ſeu eſſe obiectum viſionis ſtat dupliciter, vno modo pro hoc, quod eſt ſpecificare viſionem in actu, & hoc aliquid reale eſt; nam quod terminat ſpecificatiuè viſionem, eſt aliquid reale, & non rationis: non enim viſio parietis ſpecificatur ab aliquo ente rationis, ſed ab aliquo ente reali, & ad illud terminatur. Accipitur rurſus, eſſe viſum, pro quodam ente rationis conſecutio in pariete, ex eo quòd terminat meam cognitionem, & hoc eſt aliquid rationis, & relatio rationis, & ita dicendum eſt de ente rationis. Hæc ille. Sed noſtra Concluſio, quam docent fere vniuerſi Logici, Probatur, & ſimul impugnatur prædicta doctrina.

¶ Primo. Eſſe cognitum, ſeu cognoſci eſt exiſtentia entis rationis, vt determinatum eſt: ſed cognoſci eſt quoddam ens rationis completum in ſuo genere diſtinctum ab eſſentia eiuſdem entis rationis, quia eſſentia, v. g. quæ cognoſcitur eſt relatio rationis ſubiecti, eſſe cognitum verò eſt relatio rationis cogniti ad potentiam cognoſcentem: ergo eſſentia, & exiſtentia entis rationis diſtinguuntur, vt duo entia completa in ſuo genere.

¶ Dices, eſſe cognitum, quod conſequitur eſſe quidem diſtinctum, & quid completum: at verò eſſe cognitum terminatiue, dumtaxat eſſe relationem ſecundum dici, & importare ordinem quemdam ad intellectum in ſua ratione.

Sed contra arguitur primò. Eſſe cognitum terminatiuè eſt etiam relatio rationis quædam completa, ſicut cæteræ relationes rationis: ergo. Antecedens probatur, eſſe cognitum terminatiuè eſt ens rationis, quia eſſe cognitum terminatiuè in ente rationis non eſt ens reale: ergo cum illud eſſe cognitum terminatiuè non ſit, neque negatio, neque priuatio, neceſſario dicendum erit, quod ſit relatio rationis.

¶ Con-

Digitized by Google

¶ Confirmatvr primo. Cognoſci terminatiuè, quod dicitur modus entis rationis, aut relationis rationis, nequit eſſe minoris entitatis, quam ſit ipſa relatio rationis: ergo non poteſt dici, quòd cognoſci terminatiuè non ſit relatio rationis, ex eo quòd eſt modus entis rationis, & quid incompletum. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur, quia inter entia rationis non datur maius, & minus.

¶ Confirmatvr ſecundo. Abſtracta relationum rationis, vt ſpecieitas, genereitas, &c. cum importent formale generis, ſeu ſpeciei, ſunt quid incompletum ex modo ſignificandi, & tamen ſunt relationes rationis: ergo licet cognoſci terminatiuè eſſet quid incompletum: tamen hoc non obſtat, quin ſit relatio rationis.

¶ Secvndo. Eſſentia entis rationis eſt æternæ veritatis, exiſtentia verò aduenit in tempore, quando ſcilicet illud actualiter cognoſcitur ab intellectu: ergo eius exiſtentia non poteſt eſſe ordo quidam tranſcendentalis, ſiue relatio ſecundum dici. Conſequentia patet, quia talis ordo non diſtinguitur ab eo, cuius eſt ordo: at verò certum eſt apud omnes, quòd exiſtentia entis rationis diſtinguitur ab eſſentia, quia exiſtentia non eſt æterna ſicut eſt eſſentia: ergo.

¶ Tertio. In relationibus rationis non datur magis, & minus, ſed omnes ſunt completæ in ſuo genere, quod quidem etiam verum habet in entibus realibus, ſiue in relationibus realibus, de quibus dicit Philoſophus cap. de ad aliquid, quòd non ſuſcipiunt magis, & minus: ergo ſi exiſtentia entis rationis eſt eſſe cognitum terminatiuè, quod vt patet eſt relatio quædam rationis, erit etiã completa in ſuo genere.

¶ Qvarto probatur, & in ſpeciali, quòd huiuſmodi eſſe cognitum terminatiuè ſit relatio diſtincta. Sit caſus, quòd intellectus v. g. cognoſcat relationem rationis ſpeciei, quæ eſt ſecunda intentio; tunc ſic argumentor. Eſſentia entis rationis, quæ intelligitur, eſt relatio rationis ſpeciei ad plura numero diſtincta, exiſtentia verò, eſt eſſe cognitum terminatiuè, quod eſt relatio rationis cogniti ad cognoſcentem: ergo neceſſariò dicendum eſt, quòd eſſentia, & exiſtentia entis rationis diſtinguantur, vt duæ relationes rationis completæ in ſuo genere.

¶ Ad primvm ergo dicendum ſupponendo, quòd exiſtentia per ſeipſam habet exiſtere, & eſſe; Vnde exiſtentiæ non eſt aſſignanda alia exiſtentia; ſicut differentiæ non eſt aſſignanda alia differentia, ſed ſe ipſa differt ab alia, aliàs daretur in exiſtentia, & in differentia proceſſus in infinitum. Hac de cauſa eſſe cognitum, quod eſt exiſtẽtia entis rationis, poſita cognitione intellectus, per ſe ipſum habet eſſe, quia cum ſit exiſtentia quædam rationis inſtar exiſtẽtiæ realis, vt exiſtat, non indiget alia exiſtentia; & ita neque indiget alia cognitione, vt exiſtat, & propterea non ſequitur inconueniens, quod intendebat argumentum, neque erit proceſſus in infinitum in exiſtentia entis rationis. Et ad impugnationem, quæ ibi ſit, ſcilicet quòd ens rationis non habet exiſtere, niſi per actualem cognitionem intellectus; hoc intelligendum eſt de ente rationis nominaliter ſumpto; non autem de ente rationis participialiter accepto, quale eſt eſſe cognitum; hoc enim per ſe ipſum, poſita tamen actuali cognitione intellectus, habet exiſtere.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd etſi in ente reali exiſtentia nõ poſſit eſſe aliquid relatiuum; nihilominus tamen in entibus rationis nullum eſt inconueniens, quòd exiſtentia ſit relatiua; quia ipſum ens rationis eſt tam minimæ entitatis, & perfectionis, vt ſufficiat quodcumque ens pro eius exiſtentia.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd tantum probat de exiſtẽtia reali; non tamen aliquid probat de exiſtẽtia rationis; quia cum ipſa ſit quid relatiuum, & omnis relatio in ſuo genere ſit completa; ideò non eſt inconueniens, quòd exiſtentia entis rationis, ſit quoddam ens completum in ſuo genere.

¶ Ad qvartvm dicendum ſicut ad primum.

QVÆSTIO SECVNDA.

De Cognoſcibilitate Entis rationis.

In quatuor articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm ens rationis ſit cognoſcibile ab intellectu.

Articulus ſecundus. Vtrùm ens rationis ſit ens ſimpliciter cognoſcibile, ſeu ſcibile ab intellectu.

Articulus tertius. Vtrùm eſſe ſcibile, ſeu cognoſcibile dicatur analogicè, an verò vniuocè de ente reali, & rationis.

Articulus quartus. Vtrùm eſſe cognoſcibile, ſeu ſcibile in ente reali ſit ens rationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm ens rationis ſit cognoſcibile ab intellectu.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ens rationis non ſit cognoſcibile ab intellectu. Ens rationis non poteſt eſſe obiectum intellectus: ergo ens rationis nequit eſſe cognoſcibile ab illo. Conſequentia patet; quia omne cognoſcibile ab intellectu eſt obiectum illius: Antecedens verò probatur; quia, vt docet Ariſtot. 2. lib. de anima cap. 3. & 4. omne obiectum cuiuſcumque potentiæ debet eſſe prius ſaltim natura ipſa potentia, cuius eſt obiectum: ſed ens rationis non poteſt eſſe prius intellectu, ſed neceſſario eſt poſterius illo, cum totum ſuum eſſe ens rationis habeat ab intellectu, vt patet ex dictis in quæſtione præcedenti: ergo ens rationis non poteſt eſſe obiectum intellectus.

¶ SECVNDO pretetrea. Omne, quod eſt cognoſcibile, ſeu ſcibile, aut intelligibile, prius natura eſt cognoſcibile, quam cognoſcatur: ſed entia rationis non ſunt prius natura cognoſcibilia, quam cognoſcantur: ergo non ſunt cognoſcibilia. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Ens rationis antequam intelligatur non eſt; nam ens rationis eſt poſterius intellectione, vt conſtat: ergo antequam intelligatur, non eſt intelligibile. Conſequentia patet. Quia de eo, quod non eſt, nullum prædicatum poteſt affirmari; nam propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponente eſt falſa: ergo iſta propoſitio eſt falſa, entia rationis ſunt cognoſcibilia.

¶ TERTIO præcerea. Ens rationis non continetur ſub obiecto intellectu: ergo ens rationis non eſt cognoſcibile ab intellectu. Conſequentia patet; quia id, quod non continetur intra limites obiecti intellectus, non eſt cognoſcibile ab illo. Antecedens verò probatur. Obiectum intellectus eſt ens reale; ſed ſub ente reali non continetur ens rationis, quia huiuſmodi entia ſunt pluſquam primo diuerſa; ergo.

¶ SED DICES. quòd obiectũ intellectus non eſt ens reale tantum ſed eſt ens vt ſic abſtractũ ab ente reali, & rationis, Deo, & creaturis, &c. & ita ens rationis optimè cõtinet ſub obiecto intellectus.

¶ QVARTO præterea, & arguitur contra difficili argumento. Obiectum intellectus non poteſt eſſe ens abſtractum ab ente reali, & rationis; quia obiectum intellectus non poteſt eſſe quid analogum; ſed neceſſario debet eſſe quid vniuocum; ergo. Conſequentia patet. Quia ens vt ſic abſtractum, eſt quid analogum, quia enti reali & rationis non datur quid ſuperius vniuocum, & dicemus tomo 3. lib. 1. de analica entis. Antecedens verò probatur. Potentia vniuoca nequit ſpecificari ab obiecto analogo; ſed intellectus eſt potentia vniuoca: ergo nequit ſpecificari ab ente, prout abſtrahit ab ente reali, & rationis. Conſequentia

eſt bona. Maior patet. Quia potentia ſumit ſuam vnitatem ab obiecto: ergo potentia vniuoca nequit ſuam vnitatem deſumere ab obiecto analogo, quia obiectum analogum non poteſt illam tribuere, cum nemo tribuat id, quod non habet. Maior verò argumenti etiam probatur; nam potentia intellectiua eſt vna potentia ſecundum ſpeciem: ergo eſt vna potentia vniuoca.

¶ Dices ſecundo, quòd cum obiectum reſpectu potentiæ ſe habeat, vt forma quædam extrinſeca, & proprium ſit formæ, quòd faciat effectum, quem in ſe formaliter non habet, ſicut albedo, quæ in ſe non eſt alba, facit tamen ſubiectum formaliter album; & hinc eſt quòd obiectum analogum poteſt ſpecificare potentiam vniuocam, quia licet in ſe non habeat talem vnitatem: illam tamen inſtar formæ poteſt tribuere potentiæ; & ideò potentia vniuoca poterit ſpecificari ab obiecto analogo, ac per conſequens intellectus, qui eſt potentia vniuoca poterit ſpecificari ab ente, quod abſtrahit ab ente reali, & ab ente rationis. Huius rei innumera reperiuntur exempla. Nam, vt docet Caiet. opuſculo de analogia nominum cap. 10. Metaphyſica, quæ eſt vna ſcientia ſpecie, ſpecificatur ab vna ratione analoga, ſcilicet à ratione entis, vt abſtrahit à ſubſtantia, & accidente, Deo, & creaturis. Metaphyſica enim conſiderat ens in quantum ens, quod eſt analogum. Similiter voluntas ſpecificatur à bono vero, vel apparenti; & tamen ratio boni reſpectu horum non eſt vniuoca, ſed analoga.

¶ Qvinto præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem communem difficili argumento. Obiectum analogum adhuc etiam in ratione obiecti continet formaliter diuiſibilitatem: ergo non poteſt tribuere vnitatem ſpecificam potentiæ. Conſequentia patet, quia vnitas generica, ex eo, quòd continet in ſe diuiſibilitatem formalem, non poteſt tribuere vnitatem ſpecificam, v.g. ſcientiæ: ergo ſi obiectum analogum, & etiam in ratione obiecti continet diuiſibilitatem formaliter, non poterit tribuere vnitatem ſpecificam. Antecedens verò probatur; nam maiori diuiſibilitate eſt diuiſibilis vnitas analoga, qua diuiditur in ſua analogata, quam vnitas generica: vnitas enim analoga diuiditur in ea, quæ ſunt primo diuerſa, & quæ genere differunt, vt patet de ente, quod diuiditur in decem genera rerum & in ens creatum, & increatum, finitum, & infinitum: at verò vnitas generica ſolum diuiditur formaliter in ea, quæ differunt ſpecie, vt patet de vnitate animalis: ergo.

¶ Dices tertio verum eſſe, quòd vnitas analogica continet in ſe diuiſibilitatem formalem, & illa vnitas, vt probatum eſt, habet maiorem diuiſibilitatem, quem habeat vnitas generica. Cæterum poteſt tamen eſſe, quod potentia, quæ eſt vna ſecundum ſpeciem, ſpecificetur ab illa vnitate analoga, quia ab illa ſpecificatur tamen extrinſecè; obiectum enim eſt ſolum ſpecificatiuum extrinſecum: at verò intrinſecè ſpecificatur ab ordine ad tale obiectum, qui ordo eſt vnus vnitate ſpecifica; licet potentia mediante illo, reſpiciat obiectum, quod eſt vnum vnitate analogica.

¶ Sexto præterea, & arguitur cótra. Talis ordo reſpiciens obiectũ, quod eſt vnum vnitate analogica, & continens in ſe diuiſibilitatem formaliter, non poteſt eſſe vnus vnitate ſpecifica; ergo. Antecedens probatur; Vnitas ordinis venatur ex vnitate obiecti: ergo ſi talis ordo reſpicit vnum obiectum vnitate analogica, non poteſt eſſe vnus vnitate vniuoca. Antecedens patet ex D. Tho. p.p. q.77. per totam; qui pœnes diuerſitatem obiectorum, ponit diuerſos ordines in potentijs, & idem etiam patet; quia ordo reſpiciens obiectum, quod eſt vnum vnitate generica, nó eſt vnus vnitate ſpecifica, neque potentia, ſiue habitus erit vnus vnitate ſpecifica, & hoc non alia ratione, niſi quia obiectũ, quod reſpicitur, non eſt vnum vnitate ſpecifica: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ, qui opuſculo de natura generis c. 2. & 4. inquit, quòd ens rationis, propriè dicitur de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus: ergo ens rationis eſt cognoſcibile à ratione, ſcilicet ab intellectu.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

Digitized by Google

¶ CONCLVSIO vnica. Certiſſimũ eſt ens rationis eſſe cognoſcibile ab intellectu.

¶ PRIMO probatur concluſio ex Ariſtot. 5. Metaph. cap. vltimo, vbi vocat ens rationis ens in anima, ſcilicet in intellectu: ſed omne id, quod eſt in intellectu, eſt cognoſcibile ab illo, maximè ſi ſit in intellectu non ſubiectiuè, ſed obiectiuè, qualiter eſt ens rationis: ergo:

¶ SECVNDO probatur. Nam vt conſtat ex his, quæ diximus quæſtione præcedenti, exiſtentia entis rationis eſt cognoſci ab intellectu: ergo ens rationis eſt cognoſcibile ab illo; hæc enim eſt bona conſequẽtia: ens rationis cognoſcitur: ergo ens rationis eſt cognoſcibile: arguitur enim in illa ab actu ad potẽtiã affirmatiuè

¶ AD PRIMVM ergo dicendum eſt in forma, ſcilicet negando antecedens. Ad probationem verò explicanda eſt illa maxima, ſcilicet obiectum cuiuſcumque potentiæ debet eſſe prius ſaltim natura ipſa potentia; ſi potentia ſit factiua ſui obiecti, neganda eſt illa maior propoſitio; ſi verò potentia non ſit factiua ſui obiecti, ſed tantum ſpeculatiua illius, concedenda eſt maior. Cum ergo intellectus reſpectu entis rationis ſit potentia factiua obiecti, hinc eſt, quod ens rationis, etſi ſit obiectum intellectus, non tamen debet antecedere, & eſſe prius illo.

¶ SECVNDO reſpondetur, explicando etiam eamdem maximam; ſcilicet quòd obiectum, quod ſit à potentia, cuius eſt obiectum, ſufficit, quòd antecedat illam in genere cauſæ formalis, licet in genere cauſæ efficientis, potentia antecedat, & ſit prior obiecto: non eſt autem inconueniens, quòd idem ſit prius, & poſterius in diuerſo genere cauſæ, vt conſtat ex multis exemplis philoſophiæ.

¶ AD SECVNDVM nonnulli in forma reſpondent, diſtinguendo maiorem; omne, quod eſt cognoſcibile, prius natura eſt cognoſcibile, quam cognoſcatur; ſi ly cognoſcibile prius, dicat tantum potentiam cognoſcibilitatis exiſtẽtem in ipſo obiecto, nego maiorẽ; ſi verò dicat etiã potentiam intellectiuam, ſeu cognoſcitiuam, concedo maiorem. Explicatur hoc ſupponendo id, quod dicit Soncinas lib. 10. Metaph. quæſt. 16. ad tertium, quòd obiectum non denominatur intelligibile ſolum per potentiam in ſe exiſtentem, ſed etiam per potẽtiam, quæ eſt in intellectu; nam ex eo, quòd intellectus poteſt intelligere, & cognoſcere ens rationis, ipſum dicitur intelligibile, & cognoſcibile; quare nõ eſt neceſſarium, quòd ens rationis, antequam intelligatur, dicatur intelligibile per potentiam exiſtentem in ipſo: & hoc explicari etiam poteſt optimo exemplo. Nam res nõ dicitur creabilis antequam creetur per potentiam exiſtentem prius in ipſa: hoc enim implicat, quòd res hoc modo dicatur creabilis, antequam creetur; ſed dicitur creabilis antequam creetur, per potentiam creatiuam, quæ eſt in Deo; vnde ſufficit, quòd res poſſit à Deo creari, ad hoc, quòd dicatur creabilis, antequam creetur. Ita ſimiliter in noſtro propoſito; ſed hæc ſolutio non placet, quia vt conſtat ex dictis, entia rationis habent ſuam entitatem. ergo intrinſecè habent ſuam intelligibilitatem: ergo non ſunt intelligibilia tantum extrinſecè per potentiam extrinſecam intellectiuam. Vnde reſpondetur ad argumentum, quòd ſicut entia rationis habent ſuam paruam entitatem, ratione cuius dicuntur intelligibilia ab intellectu; ita habent ab illo etiam potentiam cognoſcibilitatis; quia illa ſequitur entitatem: & hac de cauſa intelligibilitas, quæ eſt potentia, & actus, qui eſt intelligi, ſemper cõueniunt ſimul entibus rationis; ſicut v.g. in cælo ſemper conueniunt ſimul potentia ad formam, & actus; nam ſemper cęlum habet actũ; ita prorſus dicimus in noſtro propoſito.

¶ AD TERTIVM dicendum, quòd obiectum noſtri intellectus eſt ens, vt ſic pro vt abſtahit ab ente reali, & rationis; quare bene dictum eſt in argumento, in prima videlicet ſolutione, quòd ſcilicet obiectum intellectus adæquatum non eſt tantum ens reale, ſed eſt ens abſtractum ab illo. Ad ſecundam verò replicam eſt maxima difficultas apud philoſophos; An videlicet potentia vna ſecundũ ſpeciem poſſit habere pro obiecto aliquid analogum: & licet nonnulli velint ſoluere argumentũ dicendo, quòd intellectus eſt potentia vna vnitate analoga, & ita poteſt ſpecificari ab obiecto analogo: quia tamen hoc non eſt ita certum;

tum;

Digitized by Google

rum; ideò vt omnia iſta optimè expli-
centur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA.

Ad Tertium.

Vtrùm vna potentia ſecundum ſpeciem, & vniuoca poſſit ſumere ſuam vnitatem, & ſpecificari ab obiecto analogo.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur auctoritate D.Tho. 1. 2. q. 10. art. 1. in ſolutione ad 3 vbi dicit quòd intellectus, qui eſt vna potentia ſecundum ſpeciem, habet pro obiecto vnum commune ſcilicet verum, quod eſt quid analogum reſpectu veri apparentis, & veri realis: ergo.

¶ Secundo arguitur argumento difficili. Si obiectum intellectus eſſet aliquid commune vniuocum, ſequeretur, quòd Deus contineretur ſub aliquo communi vniuoco; hoc autem eſt falſum: ergo. ſequela probatur. Deus continetur ſub ratione formali obiecti potētiæ intellectiuæ: ergo ſi ratio formalis ſpecificatiua intellectus eſt vna vnitate vniuoca, Deus continebitur ſub illa ratione vniuoca: falſitas verò conſequētis probatur. Quia Deus cum ſit quid increatum, & infinitum, in nulla ratione vniuocè nobiſcum conuenire poteſt: ergo.

¶ Tertio arguitur. Ratio obiecti, ſiue ratio immutatiui potentiæ, aut ratio ſcibilitatis eſt quid rationis: ergo ſi obiectum ſpecificatiuum intellectus in ratione obiecti eſt quid vniuocum, obiectum ſpecificatiuum intellectus erit quid rationis: ſed hoc eſt falſum: ergo. Sequela patet. Minor verò probatur. Obiectum ſpecificatiuum nobiliſſimæ potētiæ realis non poteſt eſſe quid rationis, ſed neceſſariò debet eſſe aliquid reale: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula, nonnulli Philoſophi propter replicas factas in tertio argumento præcedentis articuli, aſſerunt optimè quidem poſſe potentiam vnam ſecundum ſpeciem habere pro obiecto aliquid analogum.

¶ Sed pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Potentia, quæ eſt vna ſecundum ſpeciem, non poteſt habere pro obiecto aliquid analogum, ſed neceſſario eius obiectum debet eſſe aliquid vniuocum. Hanc concluſionem docent multi Thomiſtæ, licet oppoſitum etiam ſit probabile.

¶ Hæc concluſio ſufficienter manet probata argumento difficili facto contra ſecundam ſolutionem ad tertium, & contra fundamentū oppoſitæ ſententiæ, & præcipnè probatur per ſextum argumentum factum in hoc articulo.

¶ Tota autem difficultas huius cōcluſionis conſiſtit in hoc, vt explicetur, quomodo poteſt eſſe, quòd ens abſtractum ab ente reali, & rationis ſit obiectum intellectus. & ſit quid vniuocum, cum ens dicatur analogicè de ente reali, & rationis.

¶ Pro intelligentia huius obſeruandū eſt, quòd in ipſo ente poteſt conſiderari, & ratio obiecti, ſeu ratio cognoſcibilitatis, & poteſt conſiderari ipſamet ratio entis. Ratio ergo obiecti eſt omninò vniuoca reſpectu entis rationis, & entis realis; licet ratio ipſa entis ſit omninò analoga; & quia ratio obiecti eſt vna vnitate ſpeciei athomæ: ideò ens in ratione obiecti intellectus eſt vnum vnitate ſpeciei athomæ, quamuis in ratione entis ſit quid analogum: ſufficit enim ad hoc quòd poſſit ſpecificare, & tribuere vnitatem ſpecificam, quòd in ratione obiecti ſit quid vniuocum.

¶ Sed contra eſt difficile argumentū. Ratio entis eſt analoga: ergo, & ratio cognoſcibilitatis, ſiue ratio obiecti erit analoga. Conſequentia probatur. Quia ratio cognoſcibilitatis eſt proprietas, & paſſio entis; ergo ſi ens dicitur analogicè de ente reali, & de ente rationis, ſimiliter ratio cognoſcibilitatis, & ratio obiecti dicetur analogicè: ſi enim eſſentia alicuius rei dicitur analogicè de ſuis inferioribus, & proprietates illius dicentur etiam analogicè.

¶ Sed reſpondetur facile, quòd ratio obiecti, ſeu ratio cognoſcibilitatis dupliciter

Digitized by Google

citer conſideratur, Vno modo, vt eſt paſſio entis; alio modo, vt habet rationem obiecti, ſeu immutatiui potentiæ. Si primo modo conſideretur, analogicè etiam dicitur ratio cognoſcibilitatis de ente reali, & de ente rationis: at verò ſecundo modo dicitur vniuocè. Huius rei eſt optimum ſimile, quod docent aliqui Philoſophi, vt videlicet quòd potentia viſiua hominis, & equi ſunt eiuſdem ſpeciei propter vnitatem ſpecificam obiecti tamen, vt ſunt paſſiones, & proprietates, ſpecie diſtinguuntur propter diuerſitatē ſpecificam naturarum, quarum ſunt proprietates; ita dicimus ſimiliter in noſtro propoſito.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur; quòd potius D. Thom. in illo loco, videtur dicere contrarium, cum dicat. *Naturæ correſpondet vnum proportionatum naturæ: natura enim in genere reſpondet aliquid vnum in genere, natura in ſpecie accepta reſpondet vnum in ſpecie, natura autem indiuiduata reſpondet aliquid vnum indiuiduale*. Ecce quomodo D. Thom. potius dicit contrarium; nam expreſsè docet, quòd naturæ in ſpecie acceptæ reſpondet vnum in ſpecie.

¶ Secundo reſpondetur, quòd D. Tho. loquitur de ratione formali quæ potentiæ; non autem de ratione formali ſub qua potentiæ: loquitur enim de ratione veri, vt ſic, quæ eſt ratio quæ, non autem de ratione formali ſub qua, quæ eſt diuerſa apprehenſibilitas fundamētalis tenens ſe ex parte obiecti: ſicut in bono, ratio formalis ſub qua diſtinguens obiectum appetitus ſēſitiui, & intellectualis, eſt diuerſa appetibilitas fundamentalis, vt docet D. Thom. 1. 2. q. 1. ſcilicet appetibilitas ſecūdum rationem vniuerſaliſſimam, & ſic appetitur ab appetitu intellectiuo; & appetibilitas ſecundum rationem particularem, & ſic appetitur ab appetitu ſenſitiuo; vnde non dicit D. Tho. quòd obiectum formale in ratione obiecti, & in genere ſcibilis, ſcilicet ratio formalis ſub qua, ſit vna vnitate analogica, & potentia ſit vna vnitate ſpecifica.

¶ In hoc etiam ſenſu intelligendus eſt Caietanus, qui explicans prædictam ſolutionem ad tertium S. Thomæ, manifeſtè loquitur de ratione, quæ ſpecificatiua intellectus, & de obiecto intellectus in genere entis: non tamen loquitur de obiecto ſpecificatiuo intellectus in ratione obiecti, & in ratione immutatiui potentiæ, quia ratio obiecti, & immutatiui potentiæ, eſt quædam denominatio rationis æqualis in omnibus. Caiet. autē non loquitur de hac denominatione rationis, ſed ſatis clarè loquitur de obiecto intellectus, aut voluntatis in genere entis: habet enim hæc verba. *Quia volūtas eſt immaterialis ordinis, determinata eſt ad vnum in genere analogo, bonum ſcilicet, quaſi natura immaterialis eminentius præhabeat, quicquid genus ſpeciei ſuæ haberet, & verè ſic eſt, in cuius ſignū hic intellectus noſter æquiualet toti vniuerſitati corporeæ naturæ*. In quibus verbis Caiet. habet, ꝙ ex eo quòd voluntas eſt potentia immaterialis, (& idem eſt de intellectu) habet hoc, quod eius obiectum in genere entis eſt quaſi quid analogum, propter rationem, quam ipſe adducit; vnde manifeſtè loquitur de obiecto potentiæ immaterialis in genere entis tantum.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd licet ratio entis, & veri ſit vna vnitate analogica, quatenus dicunt, de Deo, & creaturis. Nihilominus tamen ratio obiecti, vel ratio immutatiui potentiæ eſt vna vnitate ſpecifica, quatenus dicitur de Deo, & creaturis. Ad probationem verò dicimus, quòd ex hoc non ſequitur, quòd Deus contineatur ſub aliqua ratione cōmuni reali generica: hoc enim implicat; quia aliàs Deus poneretur in aliquo genere nobiſcum, quod eſt falſum, vt probat argumentum: ſed ſolum ſequitur, quòd contineatur ſub quadam ratione vniuoca quidem vna vnitate ſpeciei athomæ, quæ non eſt amplius formaliter diuiſibilis; & hoc non eſt abſurdum, quia ex hoc non ſequitur compoſitio in Deo; cum talis ratio non ſit ampliùs formaliter diuiſibilis, niſi per aliquos modos, vt eſt etiam diuiſibilis ratio entis, quæ eſt ſuperior analogicè tamen ad Deum, & ad creaturas.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur in forma concedendo antecedens, & diſtinguendo cōſequens: ergo obiectum ſpecificatiuum intellectus eſt quid rationis in ratione obiecti, ſeu immutatiui potentiæ,

tentiæ, aut ſecundum rationem formalem ſub qua, concedo antecedens; nego tamen illud, ſi intelligatur in genere entis, aut in ratione ſcibilitatis fundamentalis, ſeu ſecundum rationem formalem quæ. Ad probationem verò dicimus, quòd nullum eſt incōueniens, quod potentia realis ſpecificetur ab obiecto rationis; quia ab illo ſpecificatur, tamquam à ſpecificatiuo extrinſeco, & non tamquam à ſpecificatiuo intrinſeco, vt patet de ſcientia Logica, quæ eſt ſcientia realis; & tamen ſpecificatur ab obiecto rationis. Et per hæc omnia patet quid dicendum ſit ad tertium argumentum, articuli.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm ens rationis ſit ens ſimpliciter cognoſcibile, ſeu ſcibile ab intellectu.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd ens rationis non ſit ens ſimpliciter cognoſcibile, ſeu ſcibile, ſed quòd ſit ens ſcibile, ſeu cognoſcibile ſecundum quid. Iſta eſt bona conſequentia, ens rationis non eſt ens ſimpliciter: ergo ens rationis non eſt ſcibile, ſeu cognoſcibile ſimpliciter, ſed antecedens eſt verum: ergo & conſequens erit verum. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Nam in præfata conſequentia arguitur à ſuperiori ad ſuum inferius cum eodem addito negatiuè: ſed quotieſcumque ita arguitur, eſt bona conſequentia, ſicut benè valet, hoc non eſt animal ſimpliciter, ergo hoc non eſt homo ſimpliciter: ergo.

¶ Secvndo præterea. Res tantum habet de cognoſcibilitate, quantum habet de entitate: ſed ens rationis eſt ens ſecundum quid, habens parum de entitate, vt ex dictis in præcedenti quæſt. manifeſtè conſtat: ergo ſimiliter parum habebit de cognoſcibilitate, ac per conſequens tantum ſecundum quid erit ens cognoſcibile, ſeu ſcibile. Maior eſt commune axioma omnium Philoſophorum, & etiam patet, quia cognoſcibilitas ſequitur entitatem ſicut paſſio eſſentiam, ergo.

¶ Tertio præterea. Eſſe ſcibile, ſeu cognoſcibile ſecundum quid. dicitur de ente rationis: ergo ens rationis tantum ſecundum quid eſt ſcibile, ſeu cognoſcibile. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Eſſe ſcibile ſimpliciter dicitur de ente reali, & primo, & per ſe: de ente verò rationis dicitur ſecundario, & dependenter ab ente reali, vt dicetur infra; ergo de ente rationis dicitur ſecundum quid. Conſequentia patet. Quia quotieſcumque aliqua ratio ſuperior dicitur de vno membro per prius, & de altero per poſterius, & cum dependentia à priori; dicitur quidem analogicè, & ſimpliciter dicitur de eo, de quo dicitur per prius, & ſecundum quid de illo membro, de quo dicitur per poſterius, & cum dependentia à priori: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ, qui 4: Metaphyſic. expreſsè habet, quod Logicæ obiectum eſt ens rationis: obiectum autem cuiuſcumque ſcientiæ, quæ ſimpliciter eſt ſcientia eſt ſimpliciter ſcibile, vt patet ex dictis lib. 1. q. 4 art. 1. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc. articulo

¶ Conclvsio vnica. Ens rationis eſt ens ſimpliciter cognoſcibile, ſeu ſcibile.

¶ Primo probatur concluſio. Ens rationis eſt ſimpliciter obiectum intellectus: ergo eſt ſimpliciter cognoſcibile, ſeu ſcibile. Conſequentia eſt euidens. Antecedens probatur. Ratio obiecti, vt patet ex præcedēti articulo, dicitur vniuocè de ente reali, & de ente rationis. Sed ſimpliciter dicitur de ente reali: ergo etiam ſimpliciter dicitur de ente rationis. Conſequentia patet. Quia ratio vniuoca ex æquo dicitur de omnibus ſuis inferioribus: ergo.

¶ Secvndo probatur concluſio. Ens rationis ſimpliciter dicit ordinem ad intellectum independenter ab ente reali: ergo eſt ſimpliciter cognoſcibile. Conſequentia patet. Quia, vt diximus, ratio cognoſcibilitatis deſumitur pœnes ordinem ad intellectum. Antecedens

Digitized by Google

autem manifeſtabitur infra.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd nõnulli docent illã conſequentiam non eſſe bonam; quia in illa nõ arguitur à ſuperiori ad ſuum inferius negatiuè cum eodem addito: inquiunt enim, quòd ratio ſcibilis dupliciter poteſt cõſiderari. Vno modo, vt ens eſt; & ita eſt inferior ad ens, vt ſic. Alio modo poteſt conſiderari ratio ſcibilis, vt forma quædam denominans; & ſic eſt ſuperior ad ens: quemadmodum ratio generis poteſt dupliciter conſiderari, vt genus eſt, & ſic eſt inferior ad vniuerſale; ſi autem conſideretur, vt forma denominans, eſt ſuperior ad ipſum vniuerſale; vnde negant maiorem argumenti Ad probationem verò diſtinguunt minorem. Ratio ſcibilis eſt inferior ad ens; ſi conſideretur ratio ſcibilis in eſſe entis, concedunt minorem; ſi verò conſideretur in ratione formæ denominantis; negant minorem. & ita dicunt, quòd propterea in illa conſequentia non arguitur à ſuperiori ad ſuum inferius. Sed iſta ſolutio nõ placet: Primo; nam ratio ſcibilis, vt forma denominãs eſt ens rationis: ergo, vt forma denominãs eſt inferior ad ens vt ſic. Conſequentia patet. Nã ens rationis eſt inferius ad ens, vt ſic. Antecedens autem probatur. Nã ratio formæ denominantis eſt aliquod ens; quia illa intelligitur ab intellectu, ſed non eſt ens reale: ergo eſt aliquid rationis. Neque exemplum poſitum eſt ad propoſitum: etenim cum ratio generis non ſit ratio tranſcendens, benè poſſumus conſiderare in genere rationem formæ denominantis, non conſiderata ratione generis. Cæterum ratio entis eſt ratio tranſcendens omnem modum, omnemquè rationem ſcibilitatis, ſeu cognoſcibilitatis: ergo non poſſumus conſiderare aliquem modum in ratione ſcibilis, qui ſubterfugiat rationem entis: ergo eſſe formam denominãtem in ratione ſcibilis non ſubterfugit rationem entis, ac per conſequens ſcibile, formaliter loquendo, erit aliquid inferius formaliter ad ens, vt ſic. Hac ergo ſolutione reiecta,

¶ Respondetur primo ad argumentum, concedendo, quod ratio ſcibilis eſt inferior ad ens: negamus tamen conſequentiam dum infertur: ergo ſi in eſſe entis eſt ens ſecundum quid; erit etiam ſcibile ſecundum quid. Ad probationem autẽ conſequentiæ diſtinguimus antecedens; quando ſuperius eſt vniuocum, benè quidem valet à ſuperiori ad ſuum inferius negatiuè cũ eodem addito; quando verò ſuperius eſt analogum nullo modo valet à ſuperiori ad ſuum inferius negatiuè cum eodem addito; ſicut nec ab oppoſito conſequentis, ad oppoſitum antecedentis valet affirmatiuè cum eodem addito; ſcilicet ab inferiori ad ſuum ſuperius analogum affirmatiuè cum eodem addito; vt v.g. non valet. Quantitas eſt accidens ſimpliciter: ergo quantitas eſt ens ſimpliciter; ſicut nec valet ab oppoſito; Quantitas non eſt ens ſimpliciter: ergo quantitas non eſt accidens ſimpliciter, licet accidens ſit inferius ad ens. Ita in propoſito eſt dicendum: nam cum ens ſit analogum ad ens reale, & ad ens rationis, non valet hæc conſequentia. Ens rationis nõ eſt ens ſimpliciter: ergo non eſt ſcibile ſimpliciter; licet ratio ſcibilis ſit inferior ad ens. Fundamentum autem, & ratio huius ſolutionis eſt; quia quando ſuperius eſt vniuocum participatur æqualiter, & ſecundum totam eſſentiam in quolibet inferiori: & ideò licet arguere ſemper à quolibet inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiue cum eodem addito, vel è cõtra, à ſuperiori ad ſuum inferius negatiuè cum eodem addito. Cæterum quando ſuperius eſt analogum, cum non participetur æqualiter, neque ſecundum totam ſuam eſſentiam ab inferiori: ideò nõ valet arguere cum eodem addito ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè, neque è contra à ſuperiori ad ſuum inferius negatiuè, &c.

¶ Secundo reſpondetur ad idem argumentum optima ſolutione, videlicet quòd conſequentia aſſignata eſt nulla; quia in illa fit tranſitus de genere in genus; ſicut iſta conſequentia eſt nulla, v.g. actio ieiunandi non eſt ens ſimpliciter: ergo non eſt bona ſimpliciter: & tamen ratio boni eſt paſſio entis, & inferior ad ens, quia fit tranſitus de genere entis ad genus moris; ita ſimiliter dicimus in præſenti, quòd in illa conſequen-

tia

tia ſit tranſitus à genere entis ad genus ſcibile, & ita conſequentia non eſt bona.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd nonnulli docent illam maximam non eſſe veram; nam accidẽtia habent ſolum entitatem ſecundum quid, & tamen ſunt ſimpliciter cognoſcibilia, & ſcibilia: Et è conuerſo indiuidua ſubſtantiæ ſunt ſimpliciter entia, & tamen non ſunt ſimpliciter ſcibilia, quia de indiuiduis nequit ſimpliciter haberi ſcientia; vnde patet, quomodo ſit falſum dicere, quòd res tantum habet de cognoſcibilitate, quantum habet de entitate. Et ratio huius eſt; quia aliunde ſumitur ratio entis, & aliunde ratio ſcibilis; nam ratio entis ſumitur à principijs intrinſecis: & cum in huiuſmodi principijs dependeat ens rationis ab ente reali, ideò ens rationis eſt ens ſecundum quid per comparationem ad ens reale. Ratio autem ſcibilis ſumitur ab aliquo extrinſeco, ſcilicet per ordinem ad potentiam, in quo ordine, cum non dependeat ens rationis ab ente reali, ita eſt ſcibile ſimpliciter, ſicut ens reale. Sed hac ſolutione omiſſa, Reſpondetur ad argumentum, quòd videlicet maxima eſt vera, ſed illa intelligenda eſt de cognoſcibilitate, ſeu intelligibilitate fundamentali, non autem intelligenda eſt de intelligibilitate, ſeu cognoſcibilitate formali. Quare ſenſus illius eſt, quòd in tantum res habet de cognoſcibilitate fundamentali, in quantum habet de entitate: non autem res in tantum habet de cognoſcibilitate formali, in quantum habet de entitate. Et ita licet ens rationis ſit ens ſecundum quid, tamẽ habet cognoſcibilitatem formalem ſimpliciter, etſi cognoſcibilitas eius fundamentalis tantum ſit cognoſcibilitas ſecundum quid. Explicatur hoc ſupponendo, quòd cognoſcibilitas eſt duplex. Alia eſt cognoſcibilitas fundamentalis, quæ eſt paſſio entis: alia verò eſt cognoſcibilitas formalis, quæ nihil aliud eſt, quã conformatio, ſeu adæquatio intellectus ad ipſam rem. Prima cognoſcibilitas ſequitur entitatem, & ita vna eſt maior, & altera minor, ſicut datur maior, vel minor entitas, ſeu actualitas rei; ſicuti etiam ſi loquamur de veritate fundamentali vna propoſitio eſt verior altera: fundamentaliter enim verior eſt iſta propoſitio, ſcilicet homo eſt animal rationale; quam iſta ſcilicet homo currit: prima enim eſt veritas neceſſaria, ſecunda verò eſt veritas contingens. Cæterum cognoſcibilitas formalis non ſuſcipit magis, & minus, nec datur vna maior altera; nam cum ipſa ſit adæquatio intellectus ad rem, & intellectus æqualiter adæquetur cuicumque obiecto; hinc eſt, quòd formaliter, ita ſimpliciter eſt ens cognoſcibile ens rationis, ſicut ens reale. Qua de cauſa, etiam ſi ſermo ſit de veritate formali, vna propoſitio non eſt verior altera, ſed omnes ſunt æqualiter veræ; quia verum formaliter ſumptum conſiſtit in indiuiſibili, ſicut adæquatio intellectus ad rem.

¶ Ad tertivm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hac quæſtione

ARTICVLVS III.

Vtrum eſſe ſcibile, ſeu cognoſcibile dicatur analogicè, an verò vniuocè de ente reali, & rationis.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur quòd eſſe ſcibile, ſeu cognoſcibile dicatur analogicè de ente reali, & de ente rationis. Ratio ſcibilis per prius dicitur de ente reali, quam de ente rationis; quia ens rationis cognoſcitur dependenter ab ente reali, nam vt dicetur quæſtione ſequenti art. 1. cognoſcitur per ſpeciem entis realis: ergo eſſe ſcibile, ſeu cognoſcibile dicitur analogicè de ente reali, & de ente rationis. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur; quia id, quod dicitur per prius de vno, quam de altero, & de vno cum dependentia ab alio, dicitur analogicè, vt patebit infra tomo 2. lib. 1. ergo.

¶ Secvndo præterea: Intellectus primo, & per ſe inclinatur ad ſciendum ens reale, & per poſterius ens rationis: ergo ratio ſcibilis per prius cõuenit enti reali, quam enti rationis, ac per conſe-

quens

Digitized by Google

quens de illis dicitur analogicè. Vtraque conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Quælibet potentia primo, & per ſe inclinatur prius in illud, in quo principaliter reperitur ratio ſui obiecti: ſed ratio obiecti intellectus principalius reperitur in ente reali, & minus principaliter in ente rationis: ergo intellectus prius inclinatur ad ſciendum ens reale, quam ens rationis. Maior patet. Minor probatur. Quemadmodum habitus inclinatur in ſuum obiectum, ita & potentia: ſed habitus ſemper inclinatur prius in illud, in quo principaliter reperitur ratio ſcibilis: ergo, & potentia ſemper inclinatur prius in illud, in quo principaliter reperitur ratio obiecti.

¶ Tertio præterea. Eſſe ſcibile, ſeu cognoſcibile in ente reali eſt aliquid reale, & ens reale; at verò in ente rationis eſt aliquid rationis, & ens rationis: ergo ratio ſcibilis analogicè dicitur de ente reali, & de ente rationis, & per prius, & ſimpliciter de ente reali. Conſequentia patet. Quia propterea ratio entis analogicè dicitur de ente reali, & rationis; quia in vno entitas eſt realis, & in altero entitas eſt rationis: ergo ſi ita ſe habet ratio ſcibilis, ſimiliter dicetur analogicè de illis. Antecedens verò probatur. Nam ratio ſcibilis in ente reali identificatur cum ipſo: ergo non poteſt eſſe rationis, ſed neceſſario debet eſſe realis.

¶ Sed contra eſt, quia in præcedenti articulo conſtat, obiectum intellectus in ratione ſcibilis, & obiecti eſſe vniuocum: ergo ratio ſcibilis non dicitur analogicè de ente reali, & rationis, ſed neceſſario dicitur vniuocè.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis. ſit in hoc articulo.

¶ Conclvsio vnica. Ratio ſcibilis non dicitur analogicè, ſed vniuocè de ente reali, & rationis.

¶ Hæc concluſio euidenter colligitur ex articulo primo huius quæſtionis. Et præterea probatur. nam ratio ſcientiæ non dicitur analogicè de cæteris ſcientijs, neque de vna dependenter ab alia: ergo & ratio ſcibilis non dicetur analogicè de ente reali, quod eſt obiectum v. g. philoſophiæ, &c. & de ente rationis, quod eſt obiectum Logicæ. Conſequentia eſt nota. Antecedens patet. Nam ſcientia Logicæ non dependet in ratione ſcientiæ ab alijs, ſed potius aliæ, vt perfectè acquirantur, dependent à Logica: ergo.

¶ Sed dices. Ex hoc ſequitur, quòd ratio ſcientiæ prius dicatur de Logica, quam de alijs ſcientijs, ac per cõſequens analogicè, & conſequenter, quòd ratio ſcibilis prius dicatur de ente rationis, quam de ente reali.

¶ Respondetvr, quod in genere cauſæ materialis, & veluti diſpoſitiuè ratio ſcibilis prius dicitur de ente rationis, & de Logica, quam de alijs ſcientijs. Cæterum huiuſmodi prioritas non ſufficit ad analogiam, neque tollit vniuocationem, vt dicetur ſuo loco infra.

¶ Ad primvm ergo dicendum in forma diſtinguendo antecedens, eſſe ſcibile prius dicitur de ente reali, quam de ente rationis; eſſe ſcibile radicaliter, concedo antecedens, eſſe ſcibile formaliter, nego antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, quòd eſſe ſcibile poteſt ſumi dupliciter, vt dictum eſt ſupra art. præcedenti, vno modo radicaliter, ſeu fundamentaliter, & ſic nihil aliud eſt, quam verum, ſiue ipſamet entitas rei; alio verò modo ſumitur formaliter, & ſic nihil aliud eſt, quam quędam denominatio rationis; vnde fit quòd primo modo dicatur quidem per prius de vno, quam de alio, & dicatur analogicè, & quia hoc pacto ens rationis dependet ab ente reali; hinc fit, vt non poſſit per propriam ſpeciem cognoſci, ſed neceſſario cognoſcitur per ſpeciem entis realis, vt dicetur infra. Cæterum, quia eſſe ſcibile formaliter, de quo loquimur in præſenti, eſt quædam denominatio rationis, non per prius dicitur de ente reali, quam de ente rationis, ſed æqualiter dicitur de vtroque, ſicut dicitur de vtroque æqualiter ratio generis, vel ratio ſpeciei, &c.

¶ Ad secvndvm dicendum in forma, concedendo antecedens, & diſtinguendo eodem modo conſequens: ergo ratio ſcibilis per prius cõuenit enti reali, quam enti rationis; ſi ſermo ſit de ratione ſcibili fundamentaliter, ſeu radicaliter, concedo conſequentiã; ſi verò ſermo ſit de ratione ſcibili formaliter, nego

Digitized by Google

nego conſequentiam; nam ex eo, quòd ens reale ſit prius ſcibile radicaliter, & magis ſcibile radicaliter, facit quòd potentia intellectiua primo,& per ſe inclinetur ad ens reale, potius; quam ad ens rationis: hoc tamen non facit, quin formaliter ratio ſcibilis non dicatur ex æquo de ente reali, & de ente rationis, quia eſſe ſcibile, vt ſic, eſt ſolum quædam denominatio rationis, vt dicetur articulo ſequenti.

¶ Ad tertium dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hac quæſtione

ARTICVLVS IV.

Vtrùm eſſe cognoſcibile, ſeu ſcibile in ente reali ſit ens rationis.

AD quartum ſic proceditur. Videtur; quòd eſſe cognoſcibile, ſeu ſcibile in ente reali non ſit ens rationis. Primo arguitur argumento tertio præcedentis articuli.

¶ Secvndo præterea. Eſſe ſcibile ſeu cognoſcibile in ente reali eſt propria paſſio eius: ergo nõ põt in illo eſſe ens rationis. Cõſequentia patet. Quia paſſio alicuius entis realis non põt eſſe ens rationis. Antecedens verò probatur. Ens reale ex natura ſua eſt motiuum intellectus: ergo ex ſua natura oritur eſſe ſcibile, ſeu cognoſcibile ab intellectu. Conſequentia probatur. Quia ideo Ariſt. & D.Thom. ſæpe aſſerunt, viſibile eſſe propriam paſſionem coloris, quia color ex natura ſua eſt obiectum viſus motiuum: ergo ſi ens reale ex natura ſua eſt motiuum intellectus, ſequitur, quòd ratio ſcibilis, ſeu cognoſcibilis oriatur, vt propria paſſio ex natura entis realis.

¶ Tertio præterea difficili argumẽto arguitur. Nam ſi ratio ſcibilis in ente reali eſſet ens rationis, ſequeretur, quòd ratio ſpecificatiua omnium ſcientiarum eſſet ens rationis, conſequens tamen eſt falſum: ergo. Sequela patet. Nam ratio ſpecificatiua cuiuſlibet ſcientiæ eſt ratio ſcibilis. Minor verò probatur. Nam ſolum, eſt proprium Logicæ ſpecificari ab aliquo ente rationis: ergo hoc non poteſt tribui alijs ſcientijs: ergo ratio ſcibilis in ente reali debet eſſe ens reale, & in ente rationis ens rationis.

¶ Sed contra eſt concluſio præcedentis articuli; quia ſi ratio ſcibilis, ſeu eſſe ſcibile, dicitur vniuocè de ente reali, & de ente rationis, in vtroque talis ratio debet eſſe, vel realis, vel rationis: ſed certum eſt, quòd in vtroque talis ratio non eſt realis, quia in ente rationis non poteſt eſſe realis; non enim poteſt ens rationis denominari tale aliqua denominatione reali: poteſt tamen ens reale denominari tale aliqua denominatione rationis: ergo in vtroque talis ratio debet eſſe rationis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Ratio ſcibilis, ſeu eſſe ſcibile in ente reali eſt ens rationis. Hæc concluſio colligitur euidenter ex dictis, & illam etiam probat argumentum, ſed contra.

¶ Sed probatur efficaci argumento; nam teſte Ariſtot. actus, & potentia ponuntur in eodem genere, ſed actualiter cognoſci eſt denominatio rationis: ergo eſſe cognoſcibile, ſeu poſſe cognoſci erit ens rationis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Actualiter cognoſci nihil reale ponit in re, quæ actualiter cognoſcitur: ergo eſt aliquid rationis, &c.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd illud tantum probat, eſſe cognoſcibile radicaliter, & fundamentaliter eſſe aliquid reale; quia hoc eſt, quod identificatur cum ipſa entitate rei; non tamen probat de eſſe ſcibile formaliter, de quo eſt in præſenti controuerſia.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd ſimiliter idem probat; nam eſſe ſcibile, quod eſt paſſio entis realis, eſt eſſe ſcibile fundamentaliter, ſeu radicaliter, & hoc quidem aſſerimus eſſe aliquid reale: at verò eſſe ſcibile formaliter non eſt paſſio entis realis, ſed quædam denominatio rationis, ſcilicet relatio rationis rei ſcibilis ad intellectum potentem illam intelligere.

¶ Ad tertivm dicendum in forma

ma diſtinguendo maiorem; ſi enim illa intelligatur de eo, quod ſpecificat, ſic negamus maiorem; ſi verò intelligatur de eſſe ſpecificatiuo formali, ſic concedimus maiorem. Explicatur hoc ſupponendo, quòd aliud eſt loqui de eo, quod ſpecificat, & aliud eſt loqui de ipſo eſſe ſpecificatiuo; nam id quod ſpecificat in ente reali eſt ens reale, & quidditas realis, & huiuſmodi ſpecificatiuum in alijs omnibus ſcientijs, præter Logicam, eſt aliquid reale. Cæterum ipſum eſſe ſpecificatiuum, quod eſt ratio menſurans ipſam ſcientiam, cum ſit quædam relatio rationis, eſt in omnibus obiectis cuiuſcumque ſcientiæ etiam aliquid rationis; & hoc non ſolum non eſt inconueniens, quinimmo eſt neceſſarium, vt patet etiã ex dictis art. primo huius quæſt. quæſtiunc. vnica ad tertium.

QVÆSTIO TERTIA.

DE MODO, QVO ENS rationis cognoſcitur ab intellectu.

In quatuor Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum ens rationis cognoſcatur per ſpeciem impreſſam entis realis.

Articulus ſecundus. Vtrum ens rationis cognoſcatur per conceptum, ſiue ſpeciem expreſſam ſibi propriam, & adæquatam.

Articulus tertius. Vtrum ens rationis in communi ſit cognoſcibile ab intellectu.

Articulus quartus. Vtrum ens rationis ſit cognoſcibile ab intellectu cognitione directa, an verò cognoſcatur ab illo cognitione reflexa.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ens rationis cognoſcatur per ſpeciem impreſſam entis realis.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ens rationis non cognoſcatur per ſpeciem impreſſam entis realis. Intellectus noſter non poteſt cognoſcere hominem per ſpeciem, quæ eſt in potentia viſiua, etiamſi à Deo ponatur in intellectu; quia talis ſpecies non habet ſimilitudinem cum eſſentia hominis, quæ debet cognoſci: ergo neque poterit intellectus noſter cognoſcere ens rationis per ſpeciem entis realis. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Minor ſimilitudo eſt inter ſpeciem entis realis, & ipſum ens rationis, quam inter ſpeciem colorati, & hominem: homo enim, & ſpecies colorati, conueniunt ſub ratione entis realis, ſub qua non conueniunt ſpecies entis realis, & ens rationis: ergo.

¶ Secvndo præterea. Fundamentum entis rationis eſt ens reale, ſaltim loquendo de relatione rationis, quæ eſt prima intentio: ſed per ſpeciem fundamenti non poteſt cognoſci relatio, maximè ſi fundamentum eſt alterius generis à relatione, vt contingit in præſenti: ergo. Minor probatur. Per ſpeciem corporis non poſſumus cognoſcere albedinem, quamuis corpus ſit ſubſtratum eius, & hoc eſt, quia albedo eſt alterius prædicamenti, & generis à corpore: ergo neque per ſpeciem fundamenti poterit cognoſci relatio, ſi illa ſit alterius generis à fundamento.

¶ Tertio præterea: Per ſpeciem equi non poteſt intellectus noſter quidditadita-

Digitized by Google

ditatiuè cognoſcere hominem, neque mediate, neque immediatè: ergo neque per ſpeciem entis realis poſſumus cognoſcere ens rationis. Antecedens patet, & conſequentia probatur. Quia plus differunt ens reale, & ens rationis, quam homo, & equus: ergo.

¶ Qvarto præterea. Cognitio entis realis, & entis rationis nequeunt eſſe eiuſdem ſpeciei; quia ſunt de diuerſo obiecto formali: ſed ſi ens rationis cognoſceretur per ſpeciem entis realis, huiuſmodi cognitiones eſſent eiuſdem ſpeciei: ergo hoc non eſt dicendum. Minor probatur. Cognitiones intellectus ſumũt ſpeciem à principijs ipſarum, quæ ſunt ſpecies intelligibiles, vt ait D.Tho. 1.2. q.10.ar.3. vbi inquit, quòd actiones differunt ſpecie penes principia: ergo ſi entis rationis cognitio habetur per ſpeciem entis realis, erit eiuſdem ſpeciei cum cognitione entis realis.

¶ Qvinto præterea. Intelligens in actu, debet eſſe res intellecta in actu per ſimilitudinem, quam apud ſe habet: ſed ſpecies entis realis in intellectu non poteſt fieri res intellecta in actu, quæ eſt ens rationis: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Species entis realis tãtum eſt ſimilitudo entis realis: ergo per illam intellectus nequit fieri res intellecta in actu per ſimilitudinem, quam apud ſe habet.

¶ Sexto præterea. Species entis realis nullo modo poteſt mouere intellectum ad cognoſcendum ens rationis: ergo ens rationis nequit cognoſci per ſpeciem entis realis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Species ſolum mouet intellectum ad cognoſcendum id, cuius phantaſma eſt in phantaſia: ſed nullum datur phantaſma entis rationis in phantaſia: ergo.

¶ Septimo pręterea. Species intelligibilis repræſentans aliquod obiectum debet eſſe idem prorſus cum illo obiecto: ſed impoſſibile eſt, quòd ſpecies realis ſit idem ac ens rationis, quia alias eſſet realis, & non eſſet realis: ergo.

¶ Octavo pręterea. Omnis ſpecies repræſentatiua alicuius obiecti ex natura ſua debet illud repræſentare: ſed ens reale ex natura ſua non eſt repræſentatiuum entis rationis: ergo. Maior probatur. Omnis ſpecies intelligibilis eſt ſimilitudo naturalis obiecti; quia vt compertum eſt, ſpecies intelligibilis non repræſentat obiectum ad placitum: ergo repræſentat illud ex natura ſua.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Th. q.1. de potentia art.1. ad 10. vbi inquit, quod v. g. *intellectus intelligit naturam animalis in homine, in quo, & multis alijs ſpeciebus; ex hoc ſequitur quod intelligat eã, vt genus.* Ex quibus verbis colligitur manifeſtè, quòd per ſpeciẽ fundamenti; & entis realis cognoſcimus ſecundã intentionem rationis v. g. generis: ergo. Idem etiam habet D.Tho.p.p.q.4.ar.10. vbi dicit, Deum etiam cognoſcere priuationem boni, per hoc, quòd cognoſcit bonum, ſicut cognoſcuntur tenebræ per hoc, quòd cognoſcitur lumen: ſed priuatio eſt ens rationis: ergo ens rationis cognoſcitur per ſpeciem entis realis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Ens rationis non cognoſcitur per ſpeciem propriam impreſſam, ſed cognoſcitur per ſpeciem impreſſam alienam, ſcilicet entis realis. Hæc concluſio habet duplicem partem; & vtriuſque partis duo termini prius ſunt explicandi, ſcilicet ſpecies propria, ſiue aliena, & ſpecies impreſſa: vnde pro explicatione termini

¶ Primo obſeruandũ eſt, quòd duobus modis aliquid poteſt cognoſci, vt docet D.Tho. de verit. q.2. art.3. ad primum, & ſuper Boetium de Trinit, q. 1. art.2. Vno modo per propriam, & adæquatam ſpeciem, vt quando v.g. intellectus cognoſcit roſam per propriam ſpeciem roſæ, vel viſus, ſiue oculus videt lapidem per propriam ſpeciem lapidis. Alio modo poteſt aliquid cognoſci per ſpeciem alienam, & inadæquatam, vt quando v. g. partes cognoſcuntur per ſpeciem totius, & cauſa per ſimilitudinẽ ſui effectus, ſiue homo per formam ſuæ imaginis. In præſenti igitur concluſione determinatur, ens rationis non cognoſci per ſpeciem propriam, & adæquatam, ſed per ſpeciem inadęquatam, & alterius rei, ſcilicet entis realis.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quòd

ſpecies

ſpecies, qua intellectui res aliqua repræſentatur, eſt duplex. Alia dicitur ſpecies impreſſa, & alia appellatur ſpecies expreſſa. Species impreſſa eſt illa, quæ ab obiecto procedit, & mouet intellectum ad formandum conceptum rei; vnde dicitur Impreſſa, quia imprimitur in potentia, & eſt veluti ſemen quoddam cauſatum ab obiecto in intellectu per actionem intellectus agentis abſtrahentis illam à phantaſmate, & continens in virtute ipſum obiectum, reddensq; intellectum potentem actu intelligere; & vt in ſe habeat obiectum, ad modum, quo ſemen arboris in virtute continet ipſam arborem. Species autem expreſſa eſt cóceptus, qui per actionem intellectus poſſibilis producitur, in quo tanquam in imagine intellectus ſuum obiectum contemplatur: & vocatur ſpecies expreſſa, quia eſt verbum prolatum, & expreſſum ab intellectu, ſicut verbum exterius, quod ore profertur: & de hac ſpecie expreſſa dixit Ariſt. 3. de anima; quòd intelligens in actu fit ipſum intelligibile in actu. Inter autem has duas ſpecies hic ordo reperitur; quòd ſpecies impreſſa neceſſario debet præcedere, vt producatur expreſſa, ſicut neceſſarium eſt ſemen præexiſtere, vt animal generetur: numquam enim intellectus ad ſecundũ actum, qui eſt intelligere deuenit, niſi per actum primum, qui eſt ipſa ſpecies impreſſa; quæ mediatè, vel immediatè debet eſſe cauſata à phantaſmate illuſtrato ab intellectu agente; quia nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu. In noſtra ergo concluſione non loquimur de ſpecie expreſſa: de illa enim diſputaturi ſumus articulo ſequenti; ſed tantum in hoc articulo, & in noſtra concluſione eſt ſermo de ſpecie impreſſa; vnde dicimus, quòd ens rationis non cognoſcitur ab intellectu per ſpeciem impreſſam propriam, ſed per ſpeciem impreſſam entis realis, per illam videlicet, per quam intellectus in actu primo cognoſcit ens reale. His ſuppoſitis

10. ¶ Primo probatur prima pars concluſionis. Species impreſſa eſt effectus quidam realis cauſatus ab obiecto in intellectu virtute intellectus agentis: ſed ens rationis nullo modo poteſt habere effectum aliquem realem, vt conſtat: ergo ens rationis nequit cognoſci ab intellectu per ſpeciem impreſſam propriam, & adæquatam. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Species intelligibilis impreſſa eſt id, quo intellectus actuatur in actu primo, & eſt ſubiectiuè in illo: ergo talis ſpecies erit neceſſario aliquid reale, & effectus realis.

¶ Secundo probatur concluſio. Nam operationes, & habitus, qui ſunt in anima, reflexiuè cognoſcuntur per alienam ſpeciem, vt habetur ex D. Tho. p. p. q. 87. art. 2. & 3. ergo multo magis ens rationis reflexiuè, & per alienam ſpeciem cognoſcitur.

¶ Tertio probatur concluſio. Nam D. Thom. q. 1. de potentia art. 1. ad decimum docet, quòd entia rationis reflexè cognoſcuntur ab intellectu: ergo entia rationis nõ cognoſcuntur per propriam ſpeciem. Conſequentia patet. Quia ea, quæ cognoſcuntur per propriam ſpeciem, cognoſcuntur directè, & non reflexè, vt patet de ente reali; ſi ergo entia rationis reflexè cognoſcuntur, vtique non cognoſcuntur per propriam ſpeciem.

¶ Sed dices; quòd licet entia rationis reflexè cognoſcantur, hoc tamen non obſtat, quin cognoſcantur per propriam ſpeciem; quia intellectus informatus per ſpeciem entis realis, & per conceptum illius, elicit aliam ſpeciem impreſſam entis rationis, in qua primario cognoſcit ens rationis, & quia talis ſpecies elicita eſt media ſpecie impreſſa, & expreſſa entis realis; propterea dicitur ens rationis cognoſci cognitione reflexa, & nõ directa; quia eius cognitio præſupponit neceſſario aliam cognitionem, & hoc quidẽ patet ex D. Tho. p. p. q. 12. art. 9. ad 2. vbi inquit: *Sunt aliquæ potentiæ cognoſcitiuæ, quæ ex ſpeciebus primo conceptis alias formare poſſunt, ſicut imaginatio ex præconceptis ſpeciebus montis, & auri format ſpeciem montis aurei, & intellectus ex præconceptis ſpeciebus generis, & differentiæ format rationem ſpeciei; & ſimiliter ex ſimilitudine imaginis formare poſſumus in nobis ſimilitudinem eius, cuius eſt imago, & ſic Paulus, vel quicũque alius viderit Deũ, ex ipſa viſione eſſentiæ diuinæ* poteſt

Digitized by Google

poteſt formare in ſe ſimilitudines rerum, quæ in eſſentia diuina videntur; quæ remanſerunt in Paulo etiam poſtquam deſiit Dei eſſentiam videre. Iſta tamen viſio, qua videntur res per huiuſmodi ſpecies ſic conceptas, eſt alia à viſione, qua videntur res in Deo. Idem etiam colligitur ex D. Thō. p. p. q. 78. art. 4. in corpore: ergo ex ſententia D. Tho. clarè colligitur, quòd intellectus poſſibilis ex ſpeciebus impreſſis, & expreſſis entis realis, elicit alias ſpecies impreſſas, per quas format conceptum entis rationis; & ita relationes rationis cognoſcuntur per ſpecies elicitas à fundamentis, priuationes rationis, per ſpecies elicitas ab habitibus, negationes verò, vt chimera, &c. per ſpeciem elicitã à ſuis partibus, ex quo patet nihil obſtare, quòd entia rationis cogboſcantur reflexè, ad hoc, quòd debeant cognoſci per ſpeciem impreſſam entis realis, & non per propriam ſpeciem.

¶ Caeterum, etſi iſte modus dicendi ſit probabilis: nihilominus tamen oppoſitum, vt probabilius habetur apud Logicos. Primo, quia D. Thom. p. p. q. 13. & q. 1. de potentia art. 10. ibi inquit D. Thom. quòd per ſpecies creaturæ cognoſcimus Deum, & per ſpecies fundamenti ſecundam intentionem: ergo non requiritur alia ſpecies impreſſa, aliàs dictum D. Tho. falſitate non careret. Idem etiam docet D. Tho. 1. p. q. 77. vbi idem dicit, quòd ſcilicet per actum cognoſcimus potentiam: ergo. Secundo idem etiam patet; nam non ſunt multiplicandæ ſpecies ſine neceſſitate: ſed talis ſpecies elicita non eſt neceſſaria ad cognoſcendum ens rationis, cum ſufficienter cognoſcatur per ſpeciem impreſſam entis realis: ergo. Tertio impugnatur huiuſmodi modus dicendi; nam, quòd aliquid cognoſcatur reflexè non eſt, quia ſupponat tantum aliam cognitionem; aliàs enim minus vniuerſalia dicerentur cognoſci reflexè, quia ante ſe ſupponunt cognitionem magis vniuerſalium, vt dicit D. Thom. p. p. q. 85. art. 3. & in principio de ente, & eſſentia: ergo non debet dici, quòd propterea ens rationis cognoſcitur reflexè, quia cognoſcitur, ſuppoſita prius alia cognitione, ſcilicet cognitione entis realis.

¶ Secunda verò pars Concluſionis colligitur euidenter ex dictis; nam ens rationis, vt dictum eſt, nequit cognoſci per ſpeciem propriam ab ipſo cauſatam: ergo neceſſariò dicendum eſt, quòd cognoſcatur per ſpeciem entis realis. Conſequentia patet. Quia ens rationis cognoſcitur, & non per propriam ſpeciem ab ipſo cauſatam: ergo per ſpeciem alienam, ſcilicet per ſpeciem entis realis.

¶ Ad primum ergo dicendũ in forma, concedendo antecedens, & negando conſequentiam: & ratio diſcriminis eſt; quia ideo per ſpeciem, quę eſt in potentia viſiua non poteſt cognoſci homo, quia illa non habet proportionem cum intellectu: intellectus enim eſt omnino immaterialis, ipſa autem ſpecies eſt materialis: at verò ſpecies entis realis habet proportionem cum ente rationis in ordine ad eius cognitionem, vt dicemus in ſolutione ad ſecundum, & tertium: & hinc fit, quod per ſpeciem, quæ eſt in potentia viſiua, non poteſt cognoſci homo: poteſt tamen cognoſci ens rationis per ſpeciem entis realis.

¶ Ad secundum dicendum ſimiliter, quòd non eſt eadem ratio de fundamento entis rationis, & de ſubſtrato, ſeu ſubiecto accidentis; nam ſubſtratum, & accidens habent propriam ſpeciem in ordine ad eorum cognitionem; & ideò per ſpeciem ſubiecti nequit cognoſci ipſa albedo; Etenim natura prouidit, quòd quando vna res habet ſpeciem propriã per ipſam cognoſcatur, & nõ per aliam. Cæterum ens rationis non habet, neque habere poteſt propriam ſpeciem; & ideò cũ aliquando cognoſcatur, neceſſariò cognoſci debet per ſpeciẽ ſui fundamenti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quidem ſpecies hominis non poteſt concurrere ad cognoſcendum equum, quia equus non eſt modus hominis, neque aliquid ad hominem pertinens, & maximè, quia equus habet propriam ſpeciẽ, per quam optimè cognoſci poteſt. At verò ens rationis eſt modus entis realis, qui modus conſequitur ad cognitionem ipſius entis realis ſecundum eſſe, quod habet in intellectu; & ideò cognoſcitur per ſpeciem entis realis mediatè tãtum, & ſecundario.

¶ Ad

Digitized by Google

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd licet cognitio entis realis, & entis rationis habeant eandem ſpeciem impreſſã: non tamen habent illam eodem modo, ſed diuerſimodè. Cognitio enim entis realis, primo, & per ſe eſt ab illa ſpecie: cognitio verò entis rationis ſecundario, & veluti per accidens; & hoc ſufficit, vt diſtinguantur ſpecie in ordine ad obiecta formalia, ſicut v.g. calefactio ceræ, & liquefactio diſtinguuntur ſpecie etiamſi ab eadem forma ignis procedant, ſcilicet calore, quia calefactio fit primo, & per ſe, liquefactio verò ſecundario. Quando autem D. Thom. dicit loco citato in argumento, quòd actiones ſpecificantur à principio, debet intelligi de principio, à quo eſt actio primo, & per ſe, & non de principio à quo eſt actio ſecundario, & veluti per accidens, quo modo ſe habet ens rationis in ordine ad ſpeciem intelligibilem impreſſam entis realis.

¶ Ad qvintvm dicendum, quòd illa maxima intelligitur de ſpecie expreſſa, quam habet propriam ens rationis, vt dicemus articulo ſequenti. Nihilominus tamen, quodammodo etiam verificatur de ſpecie impreſſa, propterea quòd per illam intellectus aſſimilatur rei intellectæ in actu primo: vnde ſpecies, qua mediatè cognoſco ens rationis debet eſſe ſimilis illi, vel virtualiter, vel formaliter, quæ ſimilitudo colligi poteſt ex ipſis obiectis; nam ens reale, & ens rationis, analogantur in ente, & ita ratio entis realis, & entis rationis non eſt omnino diuerſa, ſed proportionalis, ac per conſequens ſpecies, quæ eſt ſimilis enti reali, eſt etiam ſimilis enti rationis, iuxta regulam Caietani in opuſculo de conceptu entis ad Ferrarienſẽ, Quòd quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, eſt etiam imago illius alterius; vnde propter hanc regulam, omnis conceptus, & ſpecies creaturæ eſt ſimilis Deo. Præterea etiam eſt alia ſimilitudo, quia ens rationis intelligitur ad modum entis realis, per differentias, & accidentia, & paſſiones &c. & per hoc etiam, quòd fundatur ſupra ens reale, in qua ratione ens reale habet veluti quamdam proportionem cum ente rationis, quod in ipſo fundatur; vnde ſi ſpecies fundatur in homine, per ſpeciem hominis cognoſcitur, ſi verò fundatur in equo, per ſpeciem equi. Priuationes autẽ cognoſcuntur per ſpecies ſui habitus, chimera verò, vt mons aureus, &c. per ſpecies ſuarum partium. Et ſi entia rationis cognoſcuntur in abſtracto, cognoſcuntur ad modum formarum realium; nam ſpecieitas habet ſimilitudinem cum forma, maximè accidentali: ſicut enim albedo v.g. facit hominem album, ita forma rationis, ſeu ſpecieitas denominat ſubiectum, ſiue ſubſtratum ſpecies: vnde ad argumentum in forma conceſſa maiori adhuc loquendo de ſpecie impreſſa, neganda eſt minor; & ad probationem negandum eſt antecedens, quòd videlicet ſpecies entis realis tantum ſit ſimilitudo entis realis, vt enim patet ex dictis, eſt etiam ſimilitudo entis rationis.

¶ Ad sextvm dicendum, quòd non eſt neceſſe, quòd præceſſerit proprium phantaſma entis rationis, ſed ſatis eſt, ꝙ præceſſerit phantaſma entis realis, per cuius ſpeciem ens rationis cognoſcitur.

¶ Secvndo etiam Reſpondetur negando antecedens. Ad probationem diſtinguo maiorem; ſpecies ſolum mouet ad cognoſcendum obiectum, cuius phãtaſma eſt in phantaſia; ſi loquamur de obiecto primario, concedo maiorem; ſi verò loquamur de obiecto ſecũdario, nego illam: ens autem rationis, per ſpeciem entis realis non cognoſcitur primo, & per ſe, ſed ſecundario.

¶ Ad septimvm dicendum, quòd quidem ſpecies debet eſſe idem cum obiecto, non quidem in genere entis, ſed in genere intelligibili; & ſicuti nullum eſt inconueniens, quòd id, quod in genere entis eſt accidens, & qualitas, in genere intelligibili ſit ſubſtantia, vt patet de ſpecie intelligibili hominis; ita etiam nullum eſt inconueniens, quòd id, quod in genere entis eſt ens reale, & quidditas realis, in genere intelligibili ſit aliquid rationis; & ita contingit in caſu argumenti, quòd ſpecies repræſentans ens rationis in genere intelligibili, non eſt realis, ſed rationis: vnde non ſequitur, quòd ſit realis, & quòd ſit rationis.

¶ Sed adversvs hanc ſolutionem

eſt

Digitized by Google

eſt replica. Illa ſpecies in genere intelligibili adhuc eſt realis: ergo nulla ſolutio. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Illa ſpecies eſt repræſentatiua entis realis: ergo in genere repræſentatiuo, ſeu intelligibili, neceſſariò debet eſſe realis: ergo in eodem genere, & erit realis, & erit rationis, quod eſt maximè abſurdum.

¶ RESPONDETVR, quòd quidem in genere intelligibili eſt etiam realis propter rationem factam, nihilominus tamẽ, nullum eſt inconueniens, quòd vnum, & idem in genere intelligibili reſpectu diuerſorum, & inæqualiter, ſit primo, & per ſe reale, & ſecundario aliquid rationis: ſicut non implicat, quòd idem principium inæqualiter ſit reſpectu actionũ ſpecie diſtinctarum, quando vna actio eſt ab illo primo, & per ſe; & altera ſecundario.

¶ SED adhuc eſt replica. Nam reſpectu entis rationis etiam illa ſpecies in genere repræſentatiuo eſt realis: ergo nulla ſolutio. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Illa ſpecies, quomodocumque conſideretur, eſt ſubiectiuè in intellectu, & inhæret illi: ergo neceſſariò debet eſſe realis, & aliquid reale. Antecedens probatur. Illa ſpecies eſt accidens reale: ergo eſt ſubiectiuè in intellectu.

¶ RESPONDETVR, quòd quidem illa ſpecies in genere entis conſiderata eſt ens reale, & ſubiectiuè reperitur in intellectu. Cæterum, vt repræſentatiua eſt entis rationis, iam conſideratur in alio genere, & vt ſic non eſt ſubiectiuè, ſed obiectiuè ſe habet in intellectu.

¶ AD OCTAVVM reſpondetur, quòd ſpecies entis realis ex natura ſua repræſentat ens rationis, & eſt naturalis ſimilitudo illius, non quidem primario, ſed ſecundario. Nam ens reale ratione ſimilitudinis, quam habet cum ente rationis, poteſt quidem ſecundario eſſe ſimilitudo naturalis illius.

¶ SECVNDO reſpondetur, quòd ens reale non eſt ſimilitudo naturalis entis rationis in genere entis: hoc enim repugnat, vt intendit argumentum: ſed eſt naturalis ſimilitudo illius in genere intelligibili quod non repugnat, ſicut non repugnat, quòd accidens in genere intelligibili, & repræſentatiuo ſit naturalis ſimilitudo ſubſtantiæ.

¶ TERTIO nihilominus reſpondetur ad hoc argumentum, & etiam ad ſeptimum, quòd ſpecies intelligibilis eſt idẽ cum obiecto, quod primo, & per ſe repræſentat: non verò eſt idem cum obiecto, quod ſecundario repræſentat, & ita contingit in caſu argumenti. Sit exemplum, Deus per ſuam eſſentiam, tanquam per ſpeciem intelligibilem cognoſcit creaturas; & tamen, quia ſecundario eas repræſentat, in nullo genere poteſt dici creatura, vt ſatis apertè docet Bañes p. p. q. 14. art. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ens rationis cognoſcatur per conceptum, ſiue ſpeciem expreſſam ſibi propriam, & adaequatam.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd ens rationis non cognoſcatur per ſpeciem expreſſam ſibi propriam. Nam teſte D. Thoma p. p. quæſt. 58. art. 2 omnia, quæ per vnicam ſpeciem repræſentantur, poſſunt cognoſci per vnicum conceptum: ſed ens rationis repræſentatur per ſpeciem entis realis: ergo per vnicum conceptum entis realis poterit cognoſci: ergo non cognoſcetur per proprium conceptum, & propriam ſpeciem expreſſam.

¶ SECVNDO præterea. Quia expreſſe D. Thom. docet q. 3. de veri. art. 7. in corpore, & ad 8. quòd priuatio, & negatio non habent propriam ſimilitudinem in mente, & D. Tho. ibi expreſſe loquitur de ſpecie expreſſa, vt patet ex ratione, quam ibi facit: ergo non eſt dicendum, quod ens rationis, cognoſcatur per propriam ſpeciem expreſſam. Conſequentia patet, quia vt dicemus quæſt. 5. priuatio, & negatio ſunt entia rationis: ergo.

¶ TERTIO præterea. Nullum eſt in-

conueniens, quòd ens rationis ſecundario repræſentetur intellectui per conceptum entis realis: ergo non eſt dicendū, ens rationis habere proprium conceptū. Conſequentia patet; quia entia non ſunt multiplicanda ſine neceſſitate, & fruſtra. Antecedens verò probatur. Nullum eſt inconueniens, quòd ens rationis ſecundario repræſentetur per ſpeciem impreſſam entis realis, vt dictum eſt articulo præcedenti: ergo ſimiliter nullum erit inconueniens, quòd ens rationis ſecundario repræſentetur intellectui per ſpeciem expreſſam, & conceptum entis realis. Conſequentia patet à paritate rationis: ergo.

¶ Qvarto præterea. Nullum ens reale poteſt primo, & per ſe eſſe repræſentatiuum entis rationis, vt patet ex dictis art. præcedenti: ergo non poteſt repræſentari ens rationis per propriam, & adæquatam ſpeciem expreſſam. Conſequentia probatur. Si talis ſpecies daretur, eſſet ens reale in genere entis; nam id quod in genere entis eſt ens rationis, non eſt repræſentatiuum alterius entis rationis: ergo.

¶ Qvinto præterea. Species expreſſa eſt effectus ſpeciei impreſſæ: ſed ens rationis non habet ſpeciem impreſſam: ergo nec habet ſpeciem expreſſam. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur, quia ſpecies expreſſa producitur ab intellectu mediante ſpecie impreſſa: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Tho. opuſc. 48. vbi inquit, quod rebus conueniunt aliqua in ſeipſis, vt eſſe hominē, eſſe animal, &c. & iſta cognoſcuntur per conceptum, qui dicitur prima intentio formalis: alia verò conueniunt rebus ſecundum quòd ſunt in intellectu, vt eſſe genus, eſſe ſpeciem &c. & iſta cognoſcuntur per conceptum, qui dicitur ſecunda intentio formalis: ergo ſecundum D. Thom. alius eſt conceptus formalis entis realis, & alius eſt conceptus formalis entis rationis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima Concluſio. Impoſſibile eſt, quòd per ſpeciem expreſſam entis realis cognoſcatur immediatè ens rationis. Hanc concluſionem docent communiter diſcipuli S. Thomæ.

¶ Primo probatur concluſio. Conceptus entis realis, & conceptus entis rationis ſunt inter ſe diſtincti: ergo per ſpeciem entis realis expreſſam non cognoſcitur ens rationis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Cognitio, qua intellectus cognoſcit ens reale, eſt diſtincta ab illa, qua cognoſcit ens rationis: vna enim cognitio eſt directa; altera verò eſt reflexa: ergo conceptus erunt diſtincti. Conſequentia probatur. Quia quælibet intellectio habet ſuum conceptum, ad quem terminatur: ergo ſi illæ ſunt diſtinctæ, & conceptus erunt diſtincti.

¶ Secvndo probatur concluſio. Impoſſibile eſt, quod in mente vltimata reperiatur æquiuocatio, vt docet Soto in ſuis ſummulis, cap. de vniuocis, & æquiuocis: ſed ſi ens rationis cognoſceretur per ſpeciem expreſſam entis realis, daretur æquiuocatio in mente vltimata: ergo. Minor probatur; æquiuocatio in mente vltimata eſt, quando datur repreſentatio plurium per modum plurium: ſed tunc talis ſpecies repreſentaret plura per modum plurium, ſcilicet ens reale, & rationis, quatenus ad inuicem diſtinguuntur, nam repreſentaret hominem, & ſpecieitatem, animal, & genereitatem: ergo.

¶ Confirmatvr. Nam licet Deus cognoſcatur per ſpeciem creaturarum, tamen alius eſt conceptus, quo cognoſco Deum, & alius quo cognoſco creaturas: ergo ſimiliter idem erit de ente reali, & de ente rationis.

¶ Ex qvo ſequitur, quòd quando intellectus cognoſcit ſpecieitatem, vel genereitatem, vel quodcumque aliud ens rationis, cognoſcit illa per conceptum proprium, & qui alijs rebus non conuenit, ſicut quando cognoſco hominem, cognoſco illum per conceptum ſibi proprium, & non conuenientem alijs rebus.

¶ Secvnda Concluſio. Per conceptū entis realis mediatè cognoſcitur ens rationis, non quia conceptus entis realis aliquo modo repreſentet ipſum ens rationis, ſed quia medio conceptu entis realis format intellectus conceptum en-

tis

tis rationis. Explicatur hæc concluſio. Intellectus v. g. conſiderans per actum reflexum proprium actum ſuum, quem habet, quo cognoſcit hominem in communi, cognoſcit per illum, quod homo ſic conceptus eſt ſpecies,& ita format in ſe conceptum ſecundæ intentionis ſpeciei, & tribuit denominationem ſpeciei humanæ naturæ. Ecce quomodo intellectus format proprium conceptum hominis, qui eſt ens reale, & illo mediante format alium conceptum ſecundæ intentionis, & ſic cognoſcit illas, & cæteras alias ſecundas intentiones mediante conceptu ſui fundamenti, &c. De hoc videatur D.Tho.10.Metaph. lect.4. Soncinas, & Iauellus ibidem. Hac ſuppoſita explicatione.

¶ Primo probatur concluſio. Intellectus non format conceptum ſpecieitatis, niſi prius cognouerit naturam v. g. humanam eſſe in multis indiuiduis, &c. ergo per conceptum entis realis mediatè cognoſcitur ens rationis ad modum explicatum

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd D Thomas loquitur de ſpecie impreſſa repræſentante explicitè, & actualiter omnia illa plura, qualis eſt ſpecies angelica v.g. naturæ humanæ, quæ explicitè repræſentat naturam humanam, & eius indiuidua; non autem loquitur D. Thomas de ſpecie impreſſa repræſentante vnum explicitè, & alterum in radice, ſiuè in fundamento, aut implicite, qualis eſt ſpecies repræſentatiua alicuius entis realis: illa enim explicitè repræſentat ens reale, & tantum in fundamento, ſeu in radice repræſentat ens rationis. Quãdo ergo ſpecies impreſſa repræſentat plura primo modo, tunc verum eſt, quòd illa plura poſſunt cognoſci per vnicum conceptum, qui tamen erit inadæquatus. Cæterum, quando ſpecies impreſſa ſecundo modo repræſentat plura, non eſt verum, quòd illa poſſunt per vnicum conceptum cognoſci.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod D. Thom. loquitur de priuatione, & negatione, prout ſunt à parte rei, non autem prout habent eſſe in intellectu, nam vt ſic non negat, illas habere proprium conceptum.

¶ Ad tertivm dicendum, maximum eſſe inconueniens, quòd eadem ſpecies, & idem conceptus in actu ſecundo repræſentet ens reale,& ens rationis, quia ſi hoc eſſet, daretur æquiuocatio in mente, quod non eſt dicendum. Cæterum per hoc, quòd ens rationis cognoſcatur per ſpeciem impreſſam entis realis, non datur talis æquiuocatio in mente, & ita non multiplicantur ſine neceſſitate huiuſmodi conceptus.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde fit in hoc articulo

---

QVAESTIVNC. VNICA.

Ad Quartum.

Vtrùm conceptus, quem producit intellectus de ente rationis, ſit in genere entis ens rationis, an verò ſit ens reale.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quòd conceptus, ſiue ſpecies expreſſa poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo in genere entis, ideſt ſecundum ſuam entitatem. Alio modo poteſt cõſiderari in genere repræſentatiuo, quatenus eſt formaliter ſpecies, & vt ſic omnis ſpecies ſiuè impreſſa, ſiue expreſſa debet eſſe idẽ cum obiecto, quare ſi obiectum eſt ſubſtantia, talis ſpecies eſt etiam ſubſtantia, ſi obiectũ eſt ens rationis, talis ſpecies ſimiliter eſt ens rationis. Vnde in præſenti quæſtiuncula non loquimur de conceptu entis rationis in genere repræſentatiuo, quia certum eſt illum ſic eſſe ens rationis: ſed tota difficultas eſt: Vtrum huiuſmodi conceptus ſecundum ſuam entitatem ſit aliquod ens rationis, ſicut v.g. cõceptus hominis ſecundum ſuam entitatem eſt accidẽs, & qualitas realis. Hoc ſuppoſito,

¶ Videtur quod ſit ens rationis, & primo arguitur argumento quarto facto.

¶ Secundo arguitur: nullum ens reale

Digitized by Google

ex natura ſua, primo,& per ſe poteſt eſſe naturalis ſimilitudo entis rationis, vt patet: ſed omnis conceptus cuiuſcunque rei eſt naturalis ſimilitudo obiecti: ergo talis conceptus entis rationis in genere entis erit etiam ens rationis.

¶ In hoc dubio, nonnulli propter hæc duo argumenta arbitrantur conceptum entis rationis, non ſolum in eſſe repræſentatiuo; verum etiam in genere entis eſſe ens rationis.

¶ Sed pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Conceptus, ſiue ſpecies expreſſa entis rationis in genere entis eſt qualitas realis. Hæc concluſio eſt communis inter animaſticos.

¶ Primo probatur. Conceptus entis rationis eſt terminus immediatus actionis realis: ergo debet eſſe ſaltim aliqua qualitas realis. Conſequentia patet. Quia terminus alicuius actionis non poteſt eſſe ens rationis, aliàs illa non poſſet identificari cum ſuo termino: nam ens reale nequit identificari cum ente rationis. Antecedens verò probatur. Talis conceptus eſt terminus immediatus intellectionis, & actus intellectus: ergo eſt terminus actionis realis.

¶ Secundo probatur concluſio. Huiuſmodi conceptus verè, & realiter producitur ab intellectu per influxum realem; quia producitur media actione reali: ergo in genere entis non poteſt eſſe aliquid rationis. Conſequentia patet. Quia, vt dicemus quæſtione ſequenti art 1. ens rationis non poteſt produci à cauſa reali per influxum realem: ergo.

¶ Ad primum argumentum, quod eſt quartum huius articuli, reſpondetur diſtinguendo antecedēs; nullum ens reale poteſt eſſe repræſentatiuū entis rationis, primo,& per ſe, in actu primo, concedo antecedens; in actu ſecundo, nego antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, quòd ratio adæquata, quare ſpecies impreſſa non poteſt primo,& per ſe (vt cōſtat ex præcedenti articulo) repræſentare ens rationis, non eſt, quia præciſè ſit ens reale, ſed quia ſpecies impreſſa habet ex natura ſua mouere intellectum,& talis ſpecies non poteſt mouere intellectum ad cognoſcendum primo,& per ſe ens rationis, cum huiuſmodi ſpecies primo,& per ſe moueat intellectum ad cognoſcendum id, cuius phantaſma eſt in phantaſia; quia omnis noſtra cognitio, primo, & per ſe ortum habet à ſenſu. Vnde quòd non poſſit repræſentare primo,& per ſe ens rationis, non eſt, quia ſit in genere entis ens reale; ſed propter rationem dictam, quæ cum non habeat locum in ſpecie expreſſa, & conceptu, quem intellectus format de ente rationis; ideò nullum eſt inconueniens, quòd ille conceptus ſit entitatiuè ens reale, & quòd primo,& per ſe repræſentet ens rationis.

¶ Ad ſecundum argumentum reſponderi poteſt ex dictis. Sed ſecundo etiam reſpondetur, quòd conceptus eſt naturalis ſimilitudo obiecti non quidem in genere entis; ſed in genere intelligibili; & quia talis ſpecies in genere intelligibili eſt ens rationis; ideo ex eo, quòd in genere entis ſit ens reale, non tollitur per hoc quin ſit naturalis ſimilitudo, ſicut ſunt alij conceptus intellectus. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad quintum principale eiuſdem articuli dicendum in forma, concedendo maiorem,& diſtinguendo minorem; nō habet ſpeciem impreſſam propriam, concedo minorem; nōn habet ſpeciem alienam, nego minorem. Vt autem poſſit habere ſpeciem expreſſam propriam, ſufficit, quòd habeat ſpeciem expreſſam alienam; quia ſufficit ad producendam ſpeciem expreſſam propriam, ſpecies impreſſa, quæ ſecundario ens rationis repræſentet: nam talis repræſentatio ſecundario eſt ſufficiens, vt intellectus exeat in actum ſecundum, & habeat propriā, & diſtinctam cognitionem de ente rationis,& per conſequens eſt ſufficiens, vt intellectus producat proprium, & adæquatum terminum talis cognitionis, ſcilicet proprium, & adæquatum conceptum entis rationis.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

Vtrùm ens rationis in communi ſit cognoſcibile ab intellectu.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ens rationis in communi non ſit cognoſcibile ab intellectu. Si ens rationis in communi eſſet cognoſcibile ab intellectu, ſequeretur, quòd ens rationis in communi poſſet exiſtere: hoc autem eſt falſum: ergo. Sequela patet. Quia exiſtentia entis rationis eſt cognoſci, vt conſtat ex dictis ſupra in hoc libro q. 1. art. 2. ergo ſi ens rationis poſſet cognoſci in communi, poſſet ens rationis in communi exiſtere. Falſitas verò maioris probatur. Quia exiſtentia eſt entis in particulari: ens enim in communi conſideratum non eſt capax exiſtentiæ: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Nihil poteſt cognoſci in communi, & vt vniuerſale, niſi abſtrahatur à particularibus: ſed ens rationis, vt vniuerſale, & commune non poteſt abſtrahi à particularibus entibus rationis: ergo ens rationis in communi non eſt cognoſcibile ab intellectu. Conſequentia eſt bona. Maior patet. Quia vniuerſale, quod eſt obiectum intellectus, fit per abſtractionem intellectus agentis. Minor verò probatur. Nam entia rationis particularia non habent phãtaſmata, neque poſſunt habere eſſe in phantaſia, cum ſolum habeant eſſe in intellectu: ergo non poteſt ab illis abſtrahi ens rationis, vt commune. Conſequentia patet. Nã, vt intellectus agens abſtrahat ſpecies vniuerſales per illuminationem à particularibus, & ſingularibus, talia ſingularia. & particularia debent eſſe in phantaſia, vt dicitur ex profeſſo 3. libro de anima: ergo.

¶ TERTIO præterea. Per ſpeciem entis realis, & fundamenti non repræſentatur ens rationis in communi v. g ſpecieitas in communi, ſiue ſecunda intentio prædicati in communi: ergo ens rationis in communi non eſt cognoſcibile. Conſequentia patet ex dictis, quia ens rationis non eſt cognoſcibile, niſi per ſpeciem impreſſam entis realis. Antecedens probatur. Species v.g. impreſſa naturæ humanæ ſecundario ſolum repræſentat quamdam ſecundam intentionem particularem, ſcilicet hanc ſpecieitatem, ſiue hanc relationem ſpeciei; & ſic de alijs: ergo non habet repræſentare ſpecieitatem in communi, ſiue ens rationis in communi.

¶ SED CONTRA eſt, quia ens rationis in communi eſt diffinibile, vt patet ex dictis lib. 1. quæſt. 1. artic. 1. ergo eſt cognoſcibile.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Ens rationis, non ſolum in particulari; verum etiam in communi eſt cognoſcibile à noſtro intellectu.

¶ PRO declaratione huius concluſionis; Obſeruandum eſt breuiter, quòd ens rationis dupliciter poteſt accipi. Vno modo in particulari, vt quando cognoſcitur hæc intentio huius ſpeciei, vel alterius, ſiue quando cognoſcitur hæc intentio prædicati, & hæc intentio ſubiecti &c. Alio modo poteſt accipi in communi, & in vniuerſali, vt eſt intentio ſpeciei, vt ſic, quatenus illa dicitur de iſta, vel de illa ſpecie, & vt eſt etiam v g intentio prædicati, quatenus illa dicitur de particularibus intentionibus prædicati. In præſenti igitur concluſione determinamus, quòd non ſolum ens rationis in particulari eſt cognoſcibile, ſcilicet iſta, vel illa intentio v. g. ſpeciei humanæ, vel leoninæ, à qua ſpecies humana, vel leonina dicitur ſpecies; ſed etiam ens rationis in communi, & vniuerſali eſt cognoſcibile ab intellectu noſtro. Hoc ſuppoſito, vtraque pars noſtræ concluſionis eſt certiſſima apud omnes ferè metaphyſicos.

¶ PRIMO probatur vtraque pars concluſionis. Quia omne id, quod habet rationem entis, eſt cognoſcibile: ſed ens rationis, tàm in communi, quàm in particulari habet rationem entis: ergo ens rationis, tàm in communi, quàm in particulari eſt cognoſcibile.

¶ SECVNDO probatur. Ita ſe habent

Digitized by Google

bent entia rationis, ſiue in communi, ſiue in particulari, ſicut ſe habent entia realia, ſiue in communi, ſiue in particulari quo ad cognoſcibilitatem; quia eſſe cognoſcibile, ſiue ſcibile, vniuocè dicitur de ente reali, & de ente rationis: ſed entia realia, & in communi, & in particulari ſunt ſimpliciter cognoſcibilia, & ſcibilia: ergo etiam entia rationis, & in communi, & in particulari erunt ſcibilia, & cognoſcibilia.

¶ Et si aliquis interroget, quodnam prius ſit cognoſcibile, ens rationis in communi, vel ens rationis in particulari. Reſpondendum eſt, quòd vtrumque poteſt prius cognoſci, quia poteſt intellectus cognita natura fundamenti entis rationis, ſiue relationis rationis, formare conceptum entis rationis in communi, & formare conceptum entis rationis in particulari. Neque valet dicere, quòd neceſſariò per intellectum prius debet cognoſci vniuerſale, quam particulare: quia hoc verum habet, tum quando intellectus cognoſcit obiectum per ſpeciem propriam, & non quando cognoſcit per alienam, ſicut ſe habet quando cognoſcit ens rationis; tum etiam, quando intellectus cognoſcit obiectum cognitione directa, & non cognitione reflexa, ſicut etiam cognoſcit ens rationis, vt dicemus articulo ſequenti.

¶ Ad primvm ergo dicendum in forma, concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem diſtinguo antecedens; exiſtentia eſt particularium, exiſtentia realis, qua res aliqua exiſtit à parte rei concedo maiorem; exiſtentia, qua res aliqua exiſtit in intellectu, nego maiorem: huiuſmodi enim exiſtentia, neceſſariò eſt entis in communi, cum intellectus primo, & per ſe, & directe non cognoſcat, niſi entia communia, & vniuerſalia: vnde quando intellectus, v. g. cognoſcit naturam humanam, cognoſcit illam in communi, & illa, vt ſic quando cognoſcitur, exiſtit in intellectu, etſi vt ſic à parte rei nullatenus exiſtere poſſet.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd aliqui docent, quòd vt ens rationis cognoſcatur in communi, non requiritur, quòd fuerit abſtractum à ſingularibus entibus rationibus, ſed ſufficere, quòd intelligatur per aliquam ſpeciem entis realis abſtractam ab indiuiduis entis realis, quæ ſpecies primo, & per ſe ſit repræſentatiua entis realis, ſecūdario verò entis rationis: cognoſcit autem poſtea intellectus entia rationis in particulari per eamdem ſpeciem, vel per illam, per quā cognoſcit eorum fundamentum.

¶ Respondetvr ſecundo in forma ad argumentum, diſtinguo maiorem; nihil poteſt cognoſci, vt commune, & vniuerſale, niſi abſtractum à particularibus; ſi cognoſcatur per propriam ſpeciem, concedo maiorem; nego tamen illam, ſi cognoſcatur per ſpeciem alienam, ſicut cognoſcitur ens rationis, vt patet ex dictis ſupra artic. primo huius quæſtionis.

¶ Respondetvr tertio in forma, concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem concedo antecedens, & nego conſequentiam; & ad probationem conſequentiæ, diſtinguo antecedens, ſingularia à quibus abſtrahuntur ſpecies intelligibiles, debent eſſe in phantaſia; ſi ſingularia habeant qualitates ſenſibiles, concedo antecedens; ſi verò talia ſingularia, non habeant, neque habere poſſint qualitates ſenſibiles, non eſt neceſſarium, quòd habeant eſſe in phantaſia, ſed ſufficit, quòd habeant eſſe in intellectu. Neque valet dicere, quòd tunc neque habent eſſe in intellectu; quia tunc actualiter non cognoſcuntur, cum actualiter ſolum cognoſcatur ens rationis in communi. Nam etſi huiuſmodi ſingularia formaliter non cognoſcantur: tamen tunc cognoſcuntur virtualiter, quod quidem ſufficit, vt dicantur exiſtere, vt explicatum eſt ſupra in hoc libro quæſt. 1. art. 2. in ſolut ad 1.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd per ſpeciem entis realis cognoſcitur etiam ens rationis in communi conſequutiuè, & per actum reflexum.

ARTI-

ARTICVLVS IV.

Vtrùm ens rationis ſit cognoſcibile ab intellectu cognitione directa.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd ens rationis ſit cognoſcibile ab intellectu cognitione directa. Omne, quod eſt ſimpliciter cognoſcibile, ſeu ſcibile, poteſt cognoſci ab intellectu cognitione directa: ſed ens rationis, vt patet ex q. 2. art. 2. eſt ſimpliciter cognoſcibile: ergo eſt cognoſcibile ab intellectu cognitione directa. Conſequentia eſt bona. Minor patet loco citato. Maior probatur. Nam propterea ens reale cognitione directa cognoſcitur ab intellectu; quia eſt ſimpliciter, & immediate cognoſcibile: ergo.

¶ Secvndo præterea. Ea de quibus habetur ſimpliciter ſcientia, ſunt cognoſcibilia ab intellectu cognitione directa: ſed de entibus rationis habetur ſimpliciter ſcientia: ergo ſunt cognoſcibilia ab intellectu cognitione directa. Minor cum conſequentia ſunt notæ, & Maior probatur. Quia enim ſingularia reflexè cognoſcuntur, & non directè, ideò de illis nequit haberi ſimpliciter ſcientia: ergo ea, de quibus habetur ſimpliciter ſcientia, ſunt cognoſcibilia ab intellectu cognitione directa.

¶ Sed contra eſt auctoritas D Tho. q. 1. de potentia art. 1. ad 10. vbi docet, quòd entia rationis reflexè cognoſcuntur ab intellectu: ergo non cognoſcuntur ab illo cognitione directa.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Entia rationis cognoſcuntur ab intellectu, tantum cognitione reflexa. Hanc concluſionem docet D. Thom. loco citato, & cum eo omnes eius diſcipuli idem fatentur.

¶ Et probatur vnica efficaci ratione. Id cognoſcitur reflexe ab intellectu, quod cognoſcitur per ſpeciem alienã, & non per propriam: ſed vt determinatum eſt, ens rationis cognoſcitur per ſpeciem alienam, ſcilicet entis realis, quia propria ſpecie impreſſa caret: ergo. Minor cum conſequentia ſunt notæ: Et Maior patet ex dictis ſupra in hac quæſt. art. 1. in corpore, & etiam patet; quia id quod habet propriam ſpeciem, directè cognoſcitur: propterea enim aliquid indirectè cognoſcitur; quia caret ſpecie repræſentante illud primo, & per ſe, ideſt propria ſpecie: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum in forma, diſtinguendo maiorem; omne, quod eſt ſimpliciter cognoſcibile, ſeu ſcibile poteſt cognoſci ab intellectu cognitione directa, ſi ſit ſimpliciter ſcibile per ſpeciem propriam repræſentantem ipſum primo, & per ſe, concedo maiorem; nego tamen illam, ſi illud obiectum ſit ſimpliciter cognoſcibile per ſpeciem alienã repræſentantem illud ſecundario, & veluti per accidens: ens autem rationis, vt ſæpe dictum eſt; eſt cognoſcibile non quidem per ſpeciem propriam impreſſam, quæ habeat repræſentare illud primo, & per ſe: ſed cognoſcitur per ſpeciẽ impreſſam entis realis, per quam repræſentatur ens rationis ſecundario, & veluti per accidens.

¶ Ad secvndvm dicendum in forma, negando maiorem. Ad probationem dicimus, quod ratio, quare de ſingularibus non datur ſimpliciter ſcientia, non eſt, quia cognoſcuntur cognitione reflexa, & indirecta: ſed ratio adæquata eſt, quia illa ſunt variabilia, & corruptibilia: ſcientia autem non eſt, neque eſſe poteſt de corruptibilibus, ſed neceſſario ipſa debet eſſe de æternis, & perpetuis, vt dicetur ex profeſſo tom. 2. lib. 4.

QVÆSTIO QVARTA.

De Cauſis Entis rationis.

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm ens rationis habeat aliquam cauſam realem dantem ſibi eſſe.

Articulus ſecundus. Vtrùm ens rationis habeat cauſam materialem, ſiuè ſubiectum cui inhæreat.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ens rationis habeat aliquam cauſam dantem ſibi eſſe.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ens rationis habeat aliquam cauſam dantem ſibi eſſe. Effectus realis poteſt eſſe à cauſa rationis: ergo effectus rationis à cauſa reali. Conſequentia patet à paritate rationis. Antecedens probatur. Cognitio entis rationis eſt aliquid reale, & tamen huiuſmodi cognitio cauſatur ab ente rationis; quia ab obiecto, & potentia paritur notitia: ergo.

¶ Secvndo præterea. Et probatur idem auctoritate D. Tho. 12. q. 75. art. 1. vbi inquit, negationes, & priuationes habere cauſam: ſed negatio, & priuatio, vt patebit ex profeſſo quæſt. ſequêti ſunt entia rationis: ergo. Idem etiam conſtat ex Ariſtot. 1. de anima tex. 8. vbi dicit, quòd intellectus facit vniuerſalitatem, vniuerſalitas autem eſt relatio rationis: ergo.

¶ Tertio præterea. Id, quod ſequitur ad actionem alicuius potentiæ, cauſatur, vel concauſatur ab illa: ſed ens rationis conſequitur ſaltim ad actionem intellectus; eſt enim ens rationis proprietas conſequens rem cognitam, vt cognita eſt: ergo.

¶ Qvarto præterea. Omne ens finitum, & limitatum habens aliquod eſſe, habet illud ab alio, cum nullum ens finitum habeat eſſe à ſe; alias non eſſet finitum: ſed ens rationis habet aliquod eſſe vt ex quæſtione prima conſtat: ergo neceſſario habere debet aliquam cauſam dantem ſibi illud eſſe.

¶ Qvinto præterea. De ente rationis eſt ſcientia Logica: ergo ens rationis neceſſariò debet habere aliquam cauſam. Antecedens, vt D. Thom. multis in locis, ſed præcipuè 4. Metaph. tex. 5. vbi etiam idem docet Philoſ. & 1. poſt. lect. 20. lib. 4. con. gen cap. 11. opuſc. 70. ſuper Boetium, & opuſc. de natura generis. Conſequentia vero probatur. Quia de obiecto alicuius ſcientiæ debet demonſtrari paſſio per cauſas, ſiue per principia eiuſdem obiecti: ergo ſi de ente rationis eſt ſcientia, illud debet habere cauſas.

¶ Sexto præterea. Eſſe entis rationis, quod eſt eſſe cognitum, eſt factum ab intellectu per operationem ſuam realem, nempe per cognitionem reflexã: ergo non poteſt negari ens rationis habere cauſam aliquam dantem ſibi eſſe. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Ens rationis fit ab intellectu; ſed intellectus non poteſt facere illud, niſi per actionem ſuam realẽ: ergo.

¶ Septimo præterea. Deus cognoſcit ens rationis, quia cognoſcit omne ens cognoſcibile: ergo ſaltim Deus cauſat, & facit ens rationis, illud intelligendo.

¶ Sed contra eſt, quia cauſa realis dans eſſe, agit per realem influxum, cuius non eſt capax ens rationis: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima Concluſio. Nullum ens rationis habet veram, & realem cauſam dan-

dantem ſibi eſſe per realem influxum.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, & ſequentis, Obſeruandum eſt, id quod docet Caiet. & Soto 1. poſterior. cap. 3. quòd ſcilicet cauſa in eſſendo eſt duplex, alia eſt cauſa in eſſendo formaliter,ſiue formalis,alia eſt cauſa in eſſendo virtualiter,ſiue virtualis. Cauſa in eſſendo formaliter eſt illa, quæ verè, & realiter cauſat, & ſupra effectum habet realem cauſalitatem, & influxum, ſicut ignis v.g. eſt cauſa caloris. Cauſa verò virtualiter in eſſendo dicitur illa,quæ, ſi illud,cuius cauſa dicitur,cauſaretur, ſufficiens cauſa in ſuo ordine eſſet;quo modo dicere ſolent Theologi, quòd omnimoda immutabilitas in Deo eſt cauſa æternitatis eius, non quia æternitas in Deo cauſetur; ſed quia ſi haberet aliquam cauſam, immutabilitas cauſa illius eſſet. Hanc doctrinam etiam docet Soncinas 4.Metaph q.17.quæ fundamentum habet,vt dictum eſt apud Ariſtot.2.de cælo tex.13. vbi cum probaſſet dextrū cælum eſſe oriens, quia inde incipit cæleſtis motus, (inquit ipſe) ergo falſum eſt dicere, quòd ab oriente incipit motus. Reſpondet,quod motus cæli incipit ab oriente, non quòd inde incœperit, ſed quia ſi incœpiſſet,inde incœpiſſet. Hac ergo ſuppoſita doctrina, prima noſtra concluſio intelligitur de cauſa in eſſendo formaliter.

¶ Primo probatur concluſio ratione facta in argumento ſed contra, quæ eſt potiſſima pro concluſione.

¶ Secundo probatur. Cauſa vera,& realis,quæ agit per influxum realem, agit etiam per actionem, quæ recipitur in paſſo: ſed in ente rationis non poteſt recipi actio realis, nec poteſt identificari cum illo: ergo.

¶ Secunda concluſio. Entia rationis, licet non habeant cauſam formalem in eſſendo dantem illis eſſe; habent tamen cauſam virtualem,& rationem formalem.

¶ Probatur primo hæc concluſio. Nam ſi entia rationis haberent aliquam cauſam efficientem dantem illis eſſe,certè hæc eſſet intellectus: ergo entia rationis habent cauſam virtualem in eſſendo. Conſequentia patet. Quia hoc eſt habere cauſam virtualem,vt conſtat ex dictis Quod autem ens rationis habeat rationem formalem, patet. Quia ratio v.g. vniuerſalitatis eſt cauſa virtualis prædicabilitatis: ſi enim prædicabilitas poſſet habere cauſam, illa eſſet vniuerſalitas; vnde quia aliquid eſt vniuerſale,ideò eſt prædicabile. Et hoc ſufficit ad hoc,quod ens rationis dicatur habere cauſam paſſionum,& quod paſſiones per cauſas, & principia demonſtrentur de illo.

¶ Ad primum ergo dicendum in forma, negando antecedens: ad probationem dicimus,quòd notitia pariter à potentia, & à ſpecie repræſentante obiectum in ipſa potentia: ſpecies enim concurrit ad intellectionem,vt forma intelligibilis,& principium quo.Vnde maxima intelligi debet, quòd à potentia, & obiecto, ideſt à ſpecie repræſentante obiectum,pariter notitia. Cum autem ſpecies entis rationis ſit ens reale, quia, vt patet ex dictis,eſt ſpecies entis realis; hinc eſt, quòd cognitio, quæ eſt realis, non cauſatur ab aliquo ente rationis,ſed cauſatur à ſpecie reali, repræſentante quidem ens rationis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd D. Thom. debet intelligi iuxta ſenſum ſecundæ concluſionis, quando docet priuationem, & negationem. habere cauſam; intelligi enim debet de cauſa virtuali in eſſendo,non autem de cauſa formali in eſſendo. Ad illud autem Philoſ. dicimus, intellectum quidem facere vniuerſalitatem; non directè, ſed conſequutiuè,quatenus videlicet ens rationis conſequitur tamquam proprietas ad cognitionem intellectus.

¶ Ad tertium patet ex dictis.

¶ Ad quartum dicendum,quòd omne ens finitum habet quidem eſſe ab alio tamquam à cauſa reali, ſi ſit capax influxus realis; ſi verò ſit incapax,dicitur habere eſſe ab illo, quatenus conſequitur ad actionem realem, quæ eſt ab eo; & ita contingit in ente rationis,vt explicatum eſt.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ad rationem ſciētiæ ſufficit,quòd obiectum habeat cauſam virtualem in eſſendo, aut rationem formalem, quod idem eſt: quam quidem habet ens rationis, vt pi-

Digitized by Google

patet ex ſecunda concluſione.

¶ Ad sextvm dicendum, quòd eſſe entis rationis, dicitur fieri ab intellectu per operationem reflexam, non quia intellectus faciat illud per actionem, & influxum realem; ſed dicitur fieri ab intellectu, quia conſequitur ad operationē intellectus: eſt enim ens rationis proprietas conſequens rem cognitam, vt cognita eſt. Vnde ſi ens rationis influxu reali fieret, a nullo alio fieret, niſi ab intellectu; & ita intellectus potius dicitur cauſa eius virtualis in eſſendo; non autem formalis, quia non facit illud per actionem, & influxum realem.

¶ Ad. septimvm dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo.

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Septimum.

Vtrùm intellectus diuinus, & increatus formet intelligendo entia rationis.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quòd in præſenti non quærimus, Vtrùm Deus cognoſcat entia rationis facta, ſeu fabricata ab intellectu humano: certum eſt enim, quòd intellectus diuinus perfectiſſimè cognoſcit, quòd ens rationis eſt formabile ab intellectu humano, & dum actu ab eodē formatur, à Deo cognoſcitur. Nam cum ens rationis ſit cognoſcibile, vt ex ſupradictis conſtat, continetur ſub obiecto diuini intellectus, ſub quo cōtinetur quodlibet ens quomodocumque cognoſcibile; quia eius cognitio eſt infinita, & attingit quodlibet cognoſcibile perfectiſſimo modo. Sed quod querimus eſt, An ipſe intellectus diuinus, & increatus cognoſcendo ens rationis, formet ipſum, illud fabricando; adeò vt conſequatur ad eius cognitionem, & ad rem cognitam ab ipſo, quomodo fit ab intellectu humano, ad cuius cognitionem conſequitur. Hoc ſuppoſito videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo arguitur argumento ſeptimo huius quæſtiunculæ.

¶ Secūdo arguitur auctoritate S. Thomæ p.p.q.15. art 2. ad ſecundum, vbi ſic ait, *Huiuſmodi reſpectus quibus multiplicantur ideæ, non cau antur à r bus, ſed ab intellectu diuino comparante eſſentiam ſuā ad res:* ergo ſecundum S Thom. in intellectu diuino ſunt plures ideæ rerum; hæc autem multipliciras non eſt realis, ſed rationis: ergo cum hæc oriatur ab intellectu diuino, dicendum erit, quòd ipſe etiam format entia rationis.

¶ Tertio arguitur. Ens rationis habet eſſe obiectiuè in intellectu diuino: ergo fit ab intellectu diuino. Antecedens patet. Quia ens rationis cognoſcitur ab intellectu diuino: ergo habet eſſe obiectiuè in intellectu diuino. Prima vero conſequentia probatur. Quia ens rationis ab eo intellectu fit, in quo habet eſſe obiectiuè; nam fieri entis rationis eſt habere eſſe obiectiuè in intellectu.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Non eſt dicendum, quòd intellectus diuinus immediatè per ſe ipſum intelligendo ens rationis, formet ipſum. Hanc concluſionem communiter docent omnes fere Thomiſtæ, & modo probatur breuiter. In cognitione formatiua entis rationis maxima reperitur imperfectio: ergo nullo modo eſt Deo tribuenda. Conſequētia eſt bona. Antecedens probatur. Omnis cognitio rei, quæ aliter ſe habet ex parte obiecti, aut modi repræſentandi, quam ipſa res cognita ſe habeat in ſe, eſt imperfecta, ita vt imperfectio oriatur ex parte cognoſcentis, non verò ex parte obiecti cogniti: ſed cognitio formatiua entis rationis ita ſe habet: ergo in illa maxima reperitur imperfectio. Minor probatur. Nam cognitio formatiua entis rationis eſt medium, quo intelligens intelligit ea, quæ non ſunt diſtincta, vt diſtincta; id quod eſt ſimplex, vt cōpoſitum; id, quod non eſt ens, vt ens: ergo. Confirmatur. Cognitio formatiua entis rationis dicit limitationem, & finitatem: ergo maximam includit imperfectionē. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò

rò probatur. Nam impoſſibile eſt, quòd cognitio formatiua entis rationis v. g. diſtinctionis rationis inter ea, quæ vnum ſunt, ea diſtinguat, niſi concipiendo illa diſtinctis conceptibus: ſed hic modus intelligendi eſt limitatus, & imperfectus: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quòd vt ex dictis patet, aliud eſt cognoſcere ens rationis, & aliud eſt facere ens rationis illud intelligendo.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, D. Thomam in illis verbis loqui tantum de diſtinctione idæarum fundamentaliter, non verò formaliter, vt colligitur ex Caiet. ibi.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Ad probationem dicimus diſtinguendo antecedens; ſi ens rationis habeat eſſe obiectiuè conſequutum ad rem cognitam in illo, concedo antecedens: ſi verò habeat eſſe obiectiuè conſequutum ad rem cognitam in alio intellectu, nego antecedens, & hoc modo contingit in caſu argumenti. Id quod diximus in hac quæſtiuncula de intellectu diuino; dicendum eſt etiam de intellectu Angelico in cognitione, qua Angeli cognoſcunt creaturas: ſecus verò loquendo de cognitione naturali, qua Deum auctorem naturæ attingunt. Et per hæc patet ad ſeptimum argumentum principale huius quæſtiunculæ.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm ens rationis habeat cauſam materialem, ſiue ſubiectum cui inhæreat.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd ens rationis habeat cauſam materialem, ſiue ſubiectum cui inhæreat. Ens rationis eſt accidens: ergo debet habere cauſam materialem, ſiue ſubiectum cui inhæreat. Conſequentia eſt bona. Quia de ratione accidentis eſt inhærere. Antecedens verò probatur. Quia quicquid eſt; vel eſt ſubſtantia, vel accidens, vt docet Ariſtot. 5. Metaphyſ. tex. 14. ſed ens rationis, vt de ſe patet, non eſt ſubſtantia: ergo neceſſariò dicendum eſt, quòd ſit accidens.

¶ Dices ens rationis eſſe accidens, non quidem reale, ſed rationis, cuius natura non eſt alteri, vt ſubiecto inhærere, cum hoc proprium ſit ſolius accidentis realis.

¶ Secvndo præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. De ratione accidentis vt ſic, quatenus abſtrahit ab accidenti reali, & rationis, eſt quòd habeat eſſe in alio: ergo etiam de ratione accidentis rationis erit habere eſſe in alio. Conſequentia eſt bona; quia quicquid conuenit ſuperiori eſſentialiter, etiam conuenire debet eſſentialiter inferiori quidditatiuè contento ſub illo. Antecedens verò probatur. Accidens, vt ſic, diſtinguitur à ſubſtantia; quia illa habet eſſe per ſe, hoc autem habet eſſe in alio: ergo.

¶ Tertio præterea. Quicquid reperitur in ſubiecto reali tamquam accidens, inhæret illi: ſed ens rationis reperitur in intellectu tamquam accidens: ergo inhæret illi: ergo habet ens rationis cauſam materialem, ſiue ſubiectum, cui inhæreat.

¶ Dices, quòd quicquid reperitur ſubiectiuè in ſubiecto reali, tamquam accidens inhæret illi; quo modo reperiuntur in intellectu habitus omnes ſcientifici. At verò non inhæret intellectui, quicquid reperitur in illo tantum obiectiuè. Cum autem ens rationis non reperiatur ſubiectiuè, ſed tantum obiectiuè in intellectu, hinc eſt, quòd non inhæret illi.

¶ Qvarto præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. Quia alias omne, quod eſt in vniuerſo eſſet, ens rationis, quia omne, quod eſt in vniuerſo poteſt eſſe obiectiuè in intellectu: ſed hoc, vt patet eſt falſum: ergo.

¶ Qvinto præterea, & arguitur contra eamdem ſolutionem. Quia priuationes, vt tenebræ, cæcitas, &c. ſunt entia rationis: ſed iſta reperiuntur ſubiectiuè in ſubiecto reali, ſcilicet in aere, ſiue in potentia viſiua, in quibus ſubiectis,

Digitized by Google

ctis nequeunt reperiri tantum obiectiuè: ergo.

¶ SED contra eſt auctoritas D. Thom. opuſc. 48. tract. 2. cap. 1. & opuſc. 56. in quibus locis expreſſe docet, ens rationis nullibi eſſe ſubiectiuè, eſſe tamen alicubi obiectiuè, ſcilicet in intellectu: ergo ſecundum doctrinam D Thomæ, dicendum eſt, quòd ens rationis non habet cauſam materialem, ſiue ſubiectum, cui inhæreat.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ CONCLVSIO vnica. Entia rationis non habent ſubiectum, cui inhærent, ſcilicet intellectum, ſed in illo tantum habent eſſe obiectiuè. Hæc Concluſio eſt expreſſa D. Tho. loco citato in argumento, ſed contra & illam etiam docet Soto quæſt. 3. vniuerſalium, Soncinas 3. Metaph. q. 16. Herueus, quodlib. 3. q. 1. Iauellus de tranſcendentibus diuiſione 1. & Petrus Niger q. 4 clipei.

¶ PRIMA PARS Concluſionis probatur, quòd ſcilicet ens rationis non habeat eſſe inhæſiuè in intellectu. Omnis forma, quæ eſt in aliquo ſubiecto inhæſiuè, denominat illud ſubiectum tale, qualis eſt forma: ſed ens rationis, quodcumque ſit illud, non denominat intellectum tale: non enim denominatur intellectus genus, vel ſpecies, &c. ergo ens rationis non reperitur in illo inhæſiuè.

¶ SECVNDA verò pars eiuſdem concluſionis probatur, quòd ſcilicet tantum habeat eſſe obiectiuè in intellectu, etiã patet; quia, vt dictum eſt ſupra q. 1. art. 2. ens rationis non habet aliud eſſe, quam cognoſci: ſed cognoſci eſt eſſe obiectiuè in intellectu, vt etiam explicatum eſt: ergo ens rationis non habet eſſe niſi obiectiuè in intellectu.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, bene ibi eſſe reſponſum.

¶ AD SECVNDVM, quod erat replica contra ſolutionem ibi poſitam, dicendum eſt, quòd de ratione accidentis vt ſic, vt abſtrahit ab accidenti reali, & rationis, eſt quidem eſſe in alio, ſed non eſt tantum eſſe in alio inhæſiuè, ſed eſt eſſe in alio, vel inhæſiuè, vel obiectiuè, & ita accidens reale habet eſſe in alio inhæſiuè, accidens verò rationis habet eſſe in alio obiectiuè:

¶ AD TERTIVM dicendum, quòd optima eſt ſolutio ibi aſſignata.

¶ AD QVARTVM dicendum eſt, quòd eſſe obiectiuè in intellectu, dupliciter contingit, vno modo directè, alio modo reflexè: ſi ſumatur directè, ſic omne ens reale poteſt eſſe obiectiuè in intellectu; ſi autẽ ſumatur reflexe, ſic ſolum ens rationis dicitur eſſe obiectiuè in intellectu.

¶ AD QVINTVM dicendum cæcitatẽ, & priuationem formaliter ſumptam non eſſe à parte rei, & ita non ſequitur, quòd ens rationis formaliter inhæreat alicui ſubiecto, nam à parte rei ſolum eſt priuatio fundamentaliter ſumpta.

QVÆSTIO QVINTA. DE DIVISIONE Entis rationis.

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm diuiſio, qua diuiditur ens rationis in priuationem, negationem, & relationem rationis, ſit ſuperflua.

Articulus ſecundus. Vtrùm prædicta diuiſio entis rationis ſit diminuta.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm diuiſio qua diuiditur ens rationis in priuationem, negationem, & relationem rationis, ſit ſuperflua.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd diuiſio, qua diuiditur ens ratio-

Digitized by Google

tionis in priuationem, negationem, & relationem rationis, ſit ſuperflua. Quia D. Thom. de ver q. 25. art. 1. dicit, id autem, quod eſt rationis tantum, non poteſt eſſe niſi duplex, ſcilicet negatio, vel aliqua relatio: ergo ſuperflue diuiditur in tria prædicta membra.

¶ Secundo præterea. Illa diuiſio, cuius vnum membrum ſaltem eſſentialiter dicitur de alio, eſt ſuperflua: ſed in prædicta diuiſione vnum membrum eſſentialiter dicitur de alio: ergo eſt ſuperflua: Minor probatur. Negatio prædicatur eſſentialiter de priuatione: eſt enim priuatio negatio formæ in ſubiecto apto nato: ergo.

¶ Tertio præterea. Omne ens rationis eſt relatiuum; cum omne ens rationis dicat ordinem ad intellectum; quia omne ens rationis habet eſſe per operationem intellectus: ergo ſuperflua eſt diuiſio, qua diuiditur ens rationis in negationem, priuationem, & relationem rationis. Antecedens eſt notum, & conſequentia etiam patet.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Tho. de veritate q. 21. art. 5. vbi expreſſe diuidit ens rationis in negationem, priuationem, & relationem rationis: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Diuiſio, qua ens rationis diuiditur in priuationem, negationem, & relationem rationis, eſt optima, & nullatenus ſuperflua. Hæc concluſio eſt expreſſa D. Thomæ loco citato, & omnium diſcipulorum eius, quam expreſſe docet præcipuè Soto quæſt. 3. vniuerſalium.

¶ Et probatur ab eodem Soto tali ratione: venatur enim ipſe hanc diuiſionem eſſe bonam ex fundamentis; inquit enim, negationi nullũ prorſus fundamentum correſpõdet in re, ſed eſt ens fictum ab intellectu, vt chimera: priuatio vero vt cæcitas, eſt quidem ens rationis, ſed tamen habet vtrumque fundamentum in re, ſcilicet remotum, quod eſt animal, & propinquum, quod eſt aptitudo ad videndum: relatio autem rationis, vt vniuerſalitas medio modo ſe habet; nam habet in re fundamentum remotum, puta naturam denominatam, proximum verò fundamentum habet in intellectu. Et licet iſte modus explicandi hanc diuiſionem videatur optimus, nihilominus tamen patitur aliqualem difficultatem. Vnde contra illum arguitur; Nam ſæpè D. Tho. docet, quòd omnis negatio fundatur in aliqua affirmatione, & in aliquo reali exiſtente: ergo falſum eſt dicere, quòd negatio nullum habet fundamentum in re. Confirmatur. Nam ſi negatio nullum haberet fundamentum in re, non eſſet cognoſcibilis ab intellectu, quia ens rationis non cognoſcitur niſi per ſpeciem ſui fundamenti, & per comparationem ad ens reale, in quo fundatur. Præterea. Multæ ſunt relationes rationis, quæ proximè fundantur in rebus, vt eſſe viſum in viſione reali, eſſe dexterum in approximatione reali animalis: ergo falſum eſt dicere, quòd relatio rationis non habet fundamentum proximum in re. Vnde pro vera intelligentia huius diuiſionis

¶ Observandum eſt, quòd in hac diuiſione diuiditur ens rationis in negationem, & priuationem, pœnes formas, quas negant: in relationem verò, pœnes terminum, quem reſpicit. Vnde negatio nihil aliud eſt, quam negatio alicuius formæ, non determinando aptitudinem ſubiecti, vt non homo, non equus, &c. Priuatio verò dicit remotionem formæ in ſubiecto apto nato, determinando illud ad habendam talem formam: & ita lapis non dicitur cæcus, quamuis non habeat viſum, quia deeſt illi aptitudo ad videndum. Ex quo ſequitur, quòd negationes inter ſe diſtinguuntur, & opponuntur, & cognoſcuntur per rationem formarum, quas negant, vt v. g. iſtæ negationes, differunt, ſcilicet non lapis, non homo differunt: quia non homo dicit negationem hominis, & non lapis negationem lapidis. Similiter priuationes diſtinguuntur ratione habituum, quibus priuant, vt cæcitas, & tenebræ diſtinguuntur, quia hæc priuat luce; illa verò viſu; ita docet D. Thom. 2. 2. q. 107. ar. 2. & alibi ſæpe. Tertium tandem genus entis rationis, quod eſt relatio rationis, diſtinguitur à priuatione, & negatione, per hoc, quòd eſt illud, quod intelligitur ad aliud ordinari, ſicut eſſe ſpeciem, eſſe

genus

genus, eſſe dexterum, & eſſe approximatum: nam ſicut ſpecies refertur ad plura differentia numero, & genus ad plura differentia ſpecie, eſſe dexterum ad columnam dexteram, eſſe approximatum ad omne propinquum; & per hoc, quòd eſt ad aliud ſe habere, diſtinguitur relatio rationis à negatione, & priuatione. Relationes autem rationis inter ſe diſtinguuntur, pœnes diuerſos terminos, quos reſpiciunt: vnde ita collocanda eſt ſeries diuiſionis entis rationis.

Ens rationis.

Negatio | Priuatio | Relatio rationis.

Sed ſeriem peculiarem horum entium rationis quatenus in prædicamento collocantur, ponemus infra lib. 3. de ſecundis intentionibus rationis.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd nomine negationis intelligit D. Thom. priuationem, & puram negationem, vt patet ex contex. nam ibi prius fecerat mentionẽ de priuatione: vbi notat, quòd negatio vno modo eſt nomen commune ad priuationem, & negationem, & ſic nihil aliud eſt quam negatio alicuius formæ: & negatio hoc modo diuiditur in priuationem, quæ eſt negatio formæ in ſubiecto apto nato; & in negationem, quæ eſt negatio formæ non dicentis habitudinem ad ſubiectum, in quo diſtinguitur à priuatione, & iam diximus: penuria autem nominum factum eſt, vt nomen ſuperioris accomodaretur inferiori, ſicut de diſpoſitione dicit Soto cap. de qualitate: quinimmò propter hanc etiam rationem vocat Ariſtot. habitum primorum principiorum 6. Ethic. cap. 3. intellectum: vnde Soncinas 10. Metaph. quæſt. 15. inquit, quòd negatio, & priuatio habent ſe ſicut ſuperius, & inferius, quod quidem intelligi debet de negatione primo modo, &c.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd negatio, quæ eſt membrum diuidens, non dicitur de priuatione, ſed negatio, quæ eſt ſuperior prædicatur de illa.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd quidem ens rationis diffinitur in ordine ad intellectum, non quidem in ordine ad ſuum correlatiuum, ſed tamquam in ordine ad id, ad quod dicit ordinem quẽdam tranſcendentalem, veluti obiecti ad cauſam, vel obiecti ad potentiam. Vnde non ſequitur, quòd intendebat argumentum, ſcilicet omnia entia rationis eſſe relatiua, quia vt eſſent relatiua, deberent reſpicere intellectum, vt correlatiuum, quia relatiua, id, quod reſpiciunt, reſpiciunt tamquam correlatiuum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum præfata diuiſio entis rationis ſit diminuta.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd præfata diuiſio entis rationis ſit diminuta. Chimera eſt ens rationis; & tamen non eſt relatio, neque negatio, neque priuatio: ergo præfata diuiſio eſt diminuta. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Et quòd non ſit priuatio, neque relatio ab omnibus conceditur; quòd verò neque ſit negatio, probatur. Negatio formaliter dicit formæ remotionem: ſed chimera non dicit formæ remotionem formaliter, ſed quamdam compoſitionem impoſſibilem: ergo.

¶ Secvndo præterea. Prima intentio formaliter loquendo, vt videbimus libro ſequenti, eſt aliquid rationis; & tamen non continetur ſub aliquo iſtorum membrorum, ſed vagatur per omnia illa; nam chimera eſt prima intentio, & cæcitas eſt prima intentio; & aliqua relatio rationis, vt dextereitas eſt prima, & eſſe viſum eſt prima intentio, immò verò homo, & equus, & alia huiuſmodi ſunt prima intentio: ergo. Minor probatur. Nam chimera, cæcitas, eſſe dexterum, eſſe viſum, homo, & equus ſunt termini primæ intentionis, vt patet ex ſummulis: ergo ſignificant primam intentionem.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ citata in præcedenti articulo, ex

qua

Digitized by Google

qua euidenter colligitur, hanc diuiſionem nullatenus eſſe diminutam: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvſio vnica. Præfata diuiſio entis rationis eſt optima, & nullatenus diminuta. Hæc concluſio euidenter colligitur ex his, quæ dicta ſunt articulo præcedenti, quæ etiam magis explicabitur in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd chimera ſignificat rem quamdam incompoſſibilem eſſe; & ideò ad negationem pertinet: eſt enim quaſi negatio entis: ſicut etiam impoſſibilitas, & veritas duarum contradictoriarum, &c. ſunt entia rationis, & pertinent ad hoc genus negationis; quia ſignificant negationem potentiæ ad eſſendum, quamuis non ita formaliter, ſicut per terminos ſimpliciter negatiuos, vt non ens, non homo, &c. ſed ſignificant illam negationem, quaſi virtualiter, & implicitè, & ita non ens prædicatur de chimera, & alijs huiuſmodi entibus fictitijs; & ita communiter dici ſolet quòd chimera, & negationes, nullum habent fundamentum in re, neque proximum, neque remotum, quia chimera, neque eſt à parte rei, neque poteſt exiſtere, ſed tantum habet ſuum fundamentum in fictione intellectus fingentis tales negationes.

¶ Ad ſecvndvm dicendum, quòd prima intentio, formaliter loquendo, eſt relatio rationis, vt explicabitur infra libro ſequenti; & ita prædicatur eſſentialiter de relatione rationis, quæ ſunt primæ intentiones, vt eſſe viſum, eſſe dexterum. De priuatione autem, & negatione ſubiecti, & accidentibus realibus, dicitur tantum denominatiuè: quod nullum eſt inconueniens, vt patebit infra de prædicatione vniuerſalis in ordine ad quinque prædicabilia. Quomodo autem homo, & leo dicatur prima intentio, libro ſequenti dicemus ex profeſſo.

Finis Secundi Libri de ente rationis.

FRA-

Digitized by Google

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI ORD. PRÆDIC. SACRI APOST. PALATII MAGISTRI

LIBER TERTIVS.

DE PRIMIS, ET SECVNDIS INTENTIONIBVS,

Ac de mutua earumdem prædicatione, tàm in concreto, quàm in abſtracto.

In quinque Quæſtiones diuiſus.

Quæſtio prima. De natura, & eſſentia primæ, & ſecundæ intentionis, ac earum fundamentis.

Quæſtio ſecunda. De diuiſione intentionis in primam, & ſecundam.

Quæſtio tertia. De mutua prædicatione materialium primæ intentionis, tàm in concreto, quàm in abſtracto, quatenus adinuicem comparantur.

Quæſtio quarta. De mutua prædicatione materialium ſecundæ intentionis in ordine ad materialia primæ intentionis, tàm in concreto, quàm in abſtracto.

Quæſtio quinta. De mutua prædicatione materialium ſecundæ intentionis in ordine ad materialia eiuſdem ſecundæ intentionis, tàm in concreto, quàm in abſtracto.

DISPVTATVRI in hoc tertio libro de primis, & ſecundis intentionibus, ac de mutua earumdem prædicatione, tàm in concreto, quàm in abſtracto, id quod prius ſupponere debemus eſt, quòd hoc nomen intentio importat tendentiam in alterum, vnde fit, vt tàm intellectui, quàm voluntati in-

Digitized by Google

ſua obiecta tendentibus conueniat intentio: ex parte autem voluntatis dicitur intentio, actus ipſius voluntatis tendentis in aſſequutionem alicuius finis per aliquod medium; vt ſi quis intenderet ire in Eccleſiam propter vanam gloriam, iſte talis intenderet habere gloriam hominis per tale medium. Præterea etiam ex parte voluntatis dicitur intentio, non quidem actum voluntatis, ſed obiectum illius actus: ex actibus enim ſæpiſſimè obiectum nominamus; ſicuti res volita ſolet dici voluntas; quare intentio ex parte voluntatis accipitur dupliciter; vno modo formaliter, vt eſt actus voluntatis, quo tendimus in finem per aliqua media; alio modo obiectiuè, vt eſt obiectum talis actus. Sed de his intentionibus agere non ſpectat ad Logicum: de illis enim egregiè diſputat D.Thom.1.2.q.1.& 12. Ex parte etiam intellectus dupliciter ſimiliter accipitur intentio; vno modo accipitur formaliter; alio verò modo accipitur obiectiuè. Intentio formalis eſt conceptus, quem intellectus format de obiecto, quod cognoſcit. Intentio verò obiectiua eſt ipſum obiectum, quod cognoſcitur ab intellectu per conceptum, ſeu intentionem formalem. Rurſus huiuſmodi intentio ex parte intellectus, tàm formalis, quam obiectiua diuiditur in primam,& ſecundam intentionem. Prima autem, & ſecunda intentio formalis ſunt aliquid reale, cum ſint formales conceptus intellectus, vt optimè explicat Sot.q.3.vniuerſalium. Nam prima intentio formalis, eſt formalis conceptus intellectus, quo cognoſcit primã intentionem obiectiuam. Secunda verò intentio formalis eſt formalis conceptus intellectus, quo cognoſcit ſecundam inntetionem obiectiuam. De his autem intentionibus formalibus non eſt in præſenti libro diſputandum: de illis enim in 3. de anima cognitio perfecta habetur. Vnde tota explicatio huius libri verſabitur circa primam, & ſecundam intentionem obiectiuam.

¶ SECVNDO ſupponendum eſt, quòd nos dum in præſenti libro diſputationem inſtituimus de mutua prædicatione primarũ, & ſecundarum intentionum, nomine primæ, aut ſecundæ intentionis, non accipere primam, aut ſecundam intentionem pro formali, nempè pro ipſa relatione rationis, quam vtraque intentio dicit ad intellectum, per quam conſtituitur in ratione primæ, aut ſecundæ intentionis; ſed illas accipimus (vt patet ex titulis quæſtionum) pro materiali. Quare diſputatio huius libri erit de mutua prædicatione materialium, tàm primæ, quàm ſecundæ intentionis, tum in concreto, tum etiam in abſtracto. Et primo, vt recto ordine procedamus, dicendum erit de mutua prædicatione materialium primæ intentionis, quatenus adinuicem comparantur, quæ quidem tribus modis enunciari poſſunt. Primo, quando concretum enunciatur de concreto, vt v.g. homo eſt animal, homo eſt rationalis. Secundo, quando enunciatur abſtractum de abſtracto, vt v. g. humanitas eſt animalitas, humanitas eſt ratio-

Digitized by Google

nalitas. Tertio, quando enunciatur abſtractum de concreto, vt v. gr. homo eſt humanitas. Secundo verò loco dicendum erit de mutua prædicatione materialium ſecundæ intentionis in ordine ad materialia primæ intentionis, quæ quatuor modis enunciari poſſunt. Primo, quando concretum prædicatur de concreto, vt v. g. homo eſt ſpecies. Secundo, quando abſtractum prædicatur de concreto, vt v.g. homo eſt ſpecieitas. Tertio, quando abſtractum de abſtracto prædicatur, vt v.g. humanitas eſt ſpecieitas. Quarto, quando concretum prædicatur de abſtracto, vt v. g. humanitas eſt ſpecies. Tandem tertio loco dicendum erit de mutua prædicatione materialium ſecundæ intentionis, vt adinuicem de ſe ipſis prædicantur: quæ prædicatio quatuor modis etiam conſiderari poteſt. Primo, quando concretum dicitur de concretu, vt v. g. genus eſt ſpecies. Secundo, quando abſtractum dicitur de concreto, vt v. g. ſpecies eſt ſpecieitas. Tertio, quando abſtractum de abſtracto dicitur, vt v. g. ſpecieitas eſt vniuerſalitas. Quarto, quando concretum dicitur de abſtracto, vt v. g. ſpecieitas eſt ſpecies.

¶ Tertio ſupponendum eſt, quid ſit terminus abſtractus, & quid ſit terminus concretus, de quibus nos in noſtra Dialectica multa diximus lib. 1. tract. 1. in p. p. diſcurſu 6. de termino abſoluto, & connotatiuo.

¶ Quarto ſupponendum eſt, quòd aliquid poteſt dici de alio dupliciter; vno modo in recto; & tunc eſt, quando dicitur de illo in caſu nominatiui, vt v. g. Petrus eſt rationalis: alio modo dicitur aliquid de aliquo in obliquo, & tunc eſt, quando dicitur in aliquo caſu præter caſum nominatiui, vt v. g. Petrus eſt habens materiam: materia enim, quæ eſt prædicatum in præfata propoſitione, dicitur de ſubiecto in obliquo, nempè in caſu accuſatiui. Hinc fit, quòd duplex eſt prædicatio; alia in recto, & alia in obliquo; quin potius prædicatio in recto, quia eſt prædicatio recta, maximè deſeruit Logico, apud quem voces obliquæ, ſiue caſus obliqui, neque nomina, neque verba ſunt, vt patet ex diffinitione nominis, & verbi, quas explicuimus ſatis lib. 1. Dialecticæ tract. 2. parte prima diſcurſ. 1. & 2. Quapropter in præſenti libro in quo etiam agimus de mutua prædicatione primarum, & ſecundarum intentionum, ſemper loquimur de mutua prædicatione in recto, vt patet in exemplis poſitis in ſecundo notabili.

Digitized by Google

QVÆSTIO PRIMA.

De natura, & eſſentia primæ, & ſecundæ intentionis,

Ac earum fundamentis.

In quatuor Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm ratio conſtitutiua primæ, & ſecunda intentionis ſit relatio rationis, qua prima, & ſecunda intentio refertur ad intellectum.

Articulus ſecundus. Vtrùm tàm prima, quàm ſecunda intentio habeat aliquod fundamentum.

Articulus tertius. Vtrùm prima, & ſecunda intentio habeant idem fundamentum.

Articulus quartus. Vtrùm fundamentum ſecundæ intentionis pro materiali ſit eſſe cognitum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ratio conſtitutiua primæ, & ſecundæ intentionis ſit relatio rationis, qua prima, & ſecunda intentio refertur ad intellectum.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ratio conſtitutiua primæ, & ſecundæ intentionis non ſit relatio rationis, qua prima, & ſecunda intentio refertur ad intellectum. Nam D. Thomas in 1. diſt. 2. art. 2. docet, primam intentionem obiectiuam (de qua hic eſt ſermo) eſſe ens extra animam, vt homo leo, &c. ergo prima intentio obiectiua non conſtituitur formaliter in ratione primæ intentionis per relationem rationis ad intellectum. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Quia relatio rationis non inuenitur extra animam, vt patet ex dictis libro præcedenti: ſed prima intentio per D. Thomam inuenitur extra animam: ergo conſtitutiuum formale primæ intentionis in ratione primæ, non eſt relatio rationis ad intellectum.

¶ Secvndo prętereà. Nam ſequeretur, quòd omnis terminus primæ intentionis ſignificaret formaliter relationem rationis: hoc autem eſt abſurdum: ergo prima intentio non dicit relationem rationis ad intellectum. Minor probatur. Nam hic terminus, Deus, non dicit formaliter relationem rationis, ſed naturam realem (& idem eſt de hoc termino, homo.) Sequela verò probatur. Nam terminus primæ intentionis ſignificat primam intentionem in concreto: ſed prima intentio formaliter dicit relationem rationis ad intellectum, cum ſit eius conſtitutiuum formale: ergo.

¶ Confirmatvr hæc ratio. Nam terminus ſecundæ intentionis ſignificat formaliter ſecundam intentionem: iſte enim terminus ſpecies, formaliter ſignificat relationem ſpeciei, quæ eſt ſecunda intentio, & ſic de alijs: ergo terminus

Digitized by Google

Primæ intentionis ſignificabit formaliter Primam intentionem: ſed hoc eſt aliquid rationis, & relatio ad intellectum: ergo ſignificabit formaliter aliquid rationis.

¶ Tertio præterea. Nam ſi prima intentio eſt relatio rationis ad intellectum, & in cõcreto eſt relatiuum dicens ordinem ad intellectum, ſequitur quòd ſimiliter ſecunda intentio ſit relatio rationis ad intellectum: conſequens eſt falſum: ergo. Sequela probatur. Nam ſi prima intentio terminat primam cognitionem intellectus, ita etiam ſecunda terminat ſecundam. Minor verò patet. Nam ſi ſecunda intentio dicit ordinem ad intellectum, ille ordo debet eſſe prima intentio: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo. Maior probatur. Nam talis relatio non eſt relatio fundata in alio ente rationis; ſed in cognitione intellectus actiua: ergo eſt prima intentio, & non ſecunda. Conſequentia patet. Nam relatio, quam importat prima intentio formaliter ad intellectum, eſt prima intentio: ergo & relatio, quam importat ſecunda intentio; ſi quidem idem eſt terminus vtriuſque, ſcilicet intellectus. Falſitas verò minoris patet. Quia aliàs ſequeretur quòd hæc propoſitio eſſet vera, ſcilicet ſecunda intentio eſt prima intentio; quod patet, quia ſpecieitas, quæ eſt ſecunda intentio, dicit ordinem ad intellectum, & ille ordo eſt prima intentio: ergo ſecunda intentio eſſet prima intentio: hoc autem eſt falſiſſimum; quia vna relatio differens ſpecie non poteſt prædicari de alia: ergo.

¶ Quarto præterea. Quia ſi ſecunda intentio conſtitueretur formaliter in ratione ſecundæ intentionis per reſpectum rationis ad intellectum, ſequeretur quòd ſpecies v. g. diceret duas relationes ſibi eſſentiales, alteram ad intellectũ, alteram ad inferiora: ſed hoc non poteſt dici, quia duæ relationes non poſſunt facere vnam, cum non poſſit ſe habere, vt materia, & forma, ſeu vt determinabile, & determinans: ergo.

¶ Quinto præterea. Secunda intentio generis diſtinguitur à quacumque ſecunda intentione rationis per reſpectũ ad inferiora: ergo non conſtituitur formaliter in ratione ſecundæ intentionis per reſpectum rationis ad intellectum. Conſequentia patet. Quia aliàs omnes ſecundæ intentiones eſſent eiuſdem rationis inter ſe nec adinuicem diſtinguerentur; quia omnes importarent eumdem reſpectum rationis ad eumdem terminum: ergo.

¶ Sed contra eſt, quia intentio, tàm prima, quàm ſecunda ſunt termini connotatiui importantes de formali aliquid omnino dependens ab opere intellectus: ergo tàm prima, quam ſecunda intentio in eſſe talis conſtituuntur per relationem rationis ad intellectum.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis, omiſſis varijs opinionibus, quæ iam de hac re non ſunt amplius in vſu; ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio Si ſermo ſit de prima intentione pro materiali, aliquando eſt ens reale, quod eſt ſubſtantia, ſiue accidens, & aliquando eſt ens rationis.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, & reliquarum, Obſeruandum eſt, quòd quamuis iſta nomina, prima ſcilicet, & ſecunda intentio videantur eſſe abſtracta: tamen in re ſunt concreta, & connotatiua; vnde habent ſignificatum, & materiale, quod denominant, & ſignificatum formale quo denominant, tum quia hoc proprium eſt termini connotatiui, vt patet in noſtra Dialectica lib. 1. tract. 1. parte prima, diſcurſu 5, de termino connotatiuo, & abſoluto; tum etiam quia concedimus, quòd v. g. homo eſt prima intentio, & ſpecies eſt ſecunda intentio, quod verum eſſe non poteſt, niſi iſta nomina ſint concreta, ſicut v. g. ſi hoc nomen, iſte terminus album, non eſſet terminus connotatiuus, ab illo non poſſet denominari paries albus, homo albus, &c. quapropter dicendum eſt, quòd poſſunt accipi, ſicut alia nomina connotatiua dupliciter. Primo modo formaliter. Secundo verò modo materialiter, ſcilicet pro ſubſtrato. Hoc ſuppoſito, In præfata concluſione loquimur de prima intentione pro materiali, ſeu de prima intentione, vt quod (quod idem eſt) & dicimus, quòd prima intentio obiectiua pro materiali, aliquando eſt ens reale, & ſubſtantia, vt homo leo, &c. aliquando eſt ens reale accidentale, vt color,

color, albedo, &c. & aliquando eſt ens rationis, vt eſſe viſum, eſſe dexterum. Hæc concluſio ſic explicata

¶ Primo probatur. Prima intentio eſt quicquid primo intelligitur, & primo concipitur: ſed aliquando cognoſcitur ens reale, quod eſt ſubſtantia, vt homo, equus; aliquando accidens, vt nigredo; aliquando ens rationis, vt cœcitas, eſſe viſum, eſſe dexterum: ergo prima intentio pro materiali aliquando eſt ens reale, quod eſt ſubſtantia, ſiue accidens, aliquando ens rationis.

¶ Confirmatur, & explicatur. ſicut v. g. Genus aliquando habet pro materiali ſubſtantiam, vt v. g. animal; aliquando accidens vt color; aliquando verò ens rationis, vt vniuerſale: ita ſimiliter, prima intentio aliquando habet pro ſubſtrato ens reale ſubſtantiale, ſiue accidentale, & aliquando ens rationis: ergo.

¶ Et observandum eſt, quòd iſtæ relationes rationis, quæ communiter appellantur primæ intentiones, ſicut eſſe viſum, eſſe dexterum, habent duas relationes; prima eſt, qua dicuntur primæ intentiones, & qua referuntur ad intellectum, tamquam primo cognitæ ab eo: alia verò eſt relatio, qua conſtituuntur in ſuis partialibus rationibus; vt eſſe viſum eſt eſſentialiter relatio quædam, qua paries refertur ad potentiam viſiuam; eſſe dexterum, qua columna. v. g. refertur ad animal, & hæc ſecunda relatio eſt materiale, quod appellatur prima intentio, à prima relatione rationis. Vnde hæc propoſitio in hac conſideratione eſt accidentalis, & prædicatio quinti prædicabilis, ſcilicet, eſſe viſum eſt prima intentio. Quòd autẽ debeant cõſtitui iſtæ duæ relationes, Probatur euidenter; nã eſſe viſum eſt relatio, qua paries v. g. refertur ad potentiam viſiuam, & etiam refertur ad intellectum; nam eſſe viſum terminat primum cõceptum intellectus; ſiquidem eſt prima intentio obiectiua: ſed ad intellectum, & ad viſum non poteſt referri vnica relatione; nam ſunt diuerſi termini: ergo.

¶ Secunda concluſio. Prima intentio pro formali ſemper eſt relatio quædam rationis, & ideò conſtitutiuum formale primæ intentionis eſt relatio rationis, quà id, quod primo intelligitur, & obijcitur intellectui, refertur ad ipſum. Hæc concluſio eſt contra Sanchez, qui lib. 2. ſuæ Logicæ quæſt. 2. concluſ. 5. & 12. oppoſitum docet: eſt etiam contra Maſium in ſua Logica ſect. 4. quæſt. 12. de rebus vniuerſis. Noſtram tamen concluſionem docet ſubtiliſſimus Heruæus in tract. de ſecundis intentionibus q. 1. & 2.

¶ Primo probatur concluſio euidenter. Rem eſſe primam intentionem, eſt rem eſſe primo cognitam, & terminare primum conceptum intellectus. (Accipimus enim intentionem obiectiuè, pro eo videlicet, quod eſt eſſe obiectum intellectus) ſed rem eſſe primo cognitam, aut terminare primum conceptum, nihil ponit in re: ergo eſt ens rationis: ſed neque eſt negatio, neque priuatio vt patet: ergo eſt relatio rationis.

¶ Secundo probatur concluſio. Hæc prædicatio; homo eſt prima intentio, eſt prædicatio accidentalis, & prædicatum addit aliquid ſupra hominem, (non enim ſignificant idem iſte terminus homo, & iſte terminus prima intentio) ergo illud, quod addit eſt aliquid reale, vel aliquid rationis; non reale, quia aliàs, neque chimera, neque eſſe viſum, eſſent primæ intentiones; tum etiam, quia illud nihil aliud eſſe videtur, quam ordo quidam reſultans in re cognita ex hoc, quòd ab intellectu primo cognoſcitur, quod non poteſt eſſe aliquid reale: ergo eſt aliquid rationis: hoc enim non eſt inconueniens, quòd denominatiuè conueniat enti reali.

¶ Tertio probatur concluſio. Hæc propoſitio eſt vera; prima intentio eſt id, quo natura realis v. g. homo denominatur prima intentio: ergo prima intentio eſt quædam relatio rationis denominans naturas reales primã intentionem. Antecedens probatur. Natura realis, v. g. homo ſecundum ſe abſque operatione intellectus, neque eſt prima, neque ſecunda intentio: ergo prima intentio eſt id, quo homo denominatur prima intentio. Conſequentiam probo. Quia ſicut natura humana formaliter à parte rei non habet, quòd ſit ſpecies, ſed hoc

Digitized by Google

habet, & ita denominatur à ſecunda intentione ſpeciei: ita natura realis, homo v. g. à parte rei, & ſecundum ſe, non habet, quòd ſit prima intentio: igitur prima intentio eſt id, quo denominatur aliquid prima intentio, ac per conſequens erit relatio rationis.

¶ Sed dices contra hanc rationem. Natura à parte rei habet, quòd ſit obiectum intellectus, cum omne ens reale habeat, quòd ſit obiectum intellectus: ergo ſecundum ſe habet, quòd ſit prima intentio.

¶ Sed reſpondetur facile, quòd natura non habet ex ſe, quòd ſit formaliter obiectum intellectus, ſed ſolum fundamentaliter; ſed formaliter id habet per hoc, quòd formaliter intellectus tendit in ipſam naturam, tamquam in quoddam cognitum per ipſum; ex quo ſequitur, quòd ſtatim natura dicat habitudinem ad intellectum, quæ eſt relatio rationis, videlicet prima intentio pro formali.

¶ Tertia concluſio. Si ſermo ſit de ſecunda intentione pro materiali, ſemper importat, & dicit relationem rationis, quæ fundatur in alio ente rationis, & communiter ſolet appellari ſecunda intentio rationis, vt v.g. vniuerſalitas, ſiue relatio prædicati, aut relatio ſubiecti, eſt materiale huius termini, ſecunda intentio, ſiue illius relationis rationis, quam ſecunda intentio dicit ad intellectum.

¶ Primo probatur hæc concluſio. Nam talis relatio rationis ad intellectũ facit aliquid referre ad intellectum, & non apparet quid hoc poſſit eſſe, niſi huiuſmodi relationes rationis: ergo. Minor probatur. Nam huiuſmodi relatio nequit referre, neque denominare ens rationis, quod eſt chimera, neque id, quod eſt priuatio, ſeu eſſe viſum, quia hæc omnia denominantur à prima intentione rationis: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio Huiuſmodi relationes rationis cognoſcuntur ſecundo ab intellectu, & propterea ſecundo cognoſcuntur, quia fundantur in alio ente rationis: ergo huiuſmodi relationes dicuntur ſecundæ intentiones rationis. Conſequentia patet. Quia ſicut prima intentio habet denominare res primo cognitas: ita ſecundæ intentio habet denominare res ſecundo cognitas: ergo.

¶ Quarta concluſio. Secunda intentio de formali dicit relationem rationis, qua refertur materiale ſecundæ intentionis ad intellectum. Hæc concluſio ſimiliter eſt contra Sanchez loco citato, concluſione ſeptima, & contra Maſium eodem loco.

¶ Primo probatur concluſio. De ratione ſecundæ intẽtionis eſt, quòd terminet ſecundum conceptum, ſiue ſecundam cognitionem intellectus: ergo habet, quòd ſit relatio, qua id, quod ſecundo cognoſcitur ab intellectu, referatur ad illum, tamquam terminans eius ſecũdam cognitionem. Conſequentia probatur. Quia prima intentio pro formali, eſt relatio rationis, qua id, quod primo cognoſcitur refertur ad intellectum, tamquam terminans eius primam cognitionem: ergo, & ſecunda intentio pro formali etiam erit relatio rationis.

¶ Secundo probatur concluſio Species v.g. aut vniuerſale ſunt entia ſecunda cognitione cognita ab intellectu; nam vt ſignificantur per iſtos terminos, cognoſcuntur, ab intellectu per ſecundam intentionem formalem, ſeu ſecundum conceptum: ergo formaliter loquendo, neceſſario debent dicere relationem rationis ad intellectum. Conſequentia eſt euidens Nam implicat aliquid eſſe cognitum, & non dicere relationem rationis ad intellectum cognoſcentem: ergo.

¶ Quinta Concluſio. In quolibet ente rationis, quod denominatur ſecunda intentio, ſunt duæ relationes rationis, altera, qua refertur ad intellectum, altera, qua refertur ad alium terminum.

Hæc concluſio potius indiget explicatione, quam probatione. Vnde obſeruandum eſt primo, quòd v. g. vniuerſale, ſiue ſecunda intentio termini refertur ad intellectum, tamquam terminans ſecundum conceptum eius; & refertur etiam vniuerſale ad ſua inferiora, de quibus prædicatur. Similiter ſecunda intentio termini refertur eodem modo ad intellectum, & refertur etiam ad propoſitionem, tamquam eius pars; idem

etiam

Digitized by Google

etiam dicendum eſt de alijs ſecundis intentionibus.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quòd ſi propriè,& in rigore, & ſecundum primam nominis ſignificationem eſſet loquendum; iſte terminus ſecunda intentio,tantum ſignificat ſecundam intentionem ſecundum illam relationem, quam dicit ad intellectum, & non ſecundum quam refertur ad alios terminos; nam ſecundum hanc habet ſua ſpecialia nomina, vt v g. eſt vniuerſale, ſubiectum, prædicatum, terminus, &c. Verum iam eſt in vſu apud Logicos appellare huiuſmodi entia rationis, ſecundas intentiones, ſecundum vtramque relationem, & ſecundum eam, qua referuntur ad intellectum, & ſecundum eam, qua referuntur ad inferiora,quia eſt in vſu apud Logicos,materiale ſecundæ intentionis appellare ſecundam intentionem; & idem faciunt de prima intentione; quæ quidem propter diuerſitatem ſui materialis, ſeu ſubſtrati,aut rei, quæ,dicitur prima intentio; altera ſolet appellari prima intentio realis,quia materiale,quòd denominatur eſt ens reale; & altera ſolet appellari prima intentio rationis,quia materiale,quod denominatur eſt ens rationis. Hoc ſuppoſito, Prima pars concluſionis,videlicet quòd huiuſmodi entia rationis habeāt relationem rationis, qua referuntur ad intellectum,patet ex 4.cōcluſione. ſecunda etiam pars ab omnibus conceditur: nullus enim vnquam negauit,quòd vniuerſale referatur ad ſua inferiora; & quòd terminus dicat ordinem ad propoſitionem, & diffinitio ad diffinitum,&c. ergo.

¶ Ex hac concluſione,& ex præcedentibus ſequitur, quo modo prima intentio pro materiali aliquando importat ens reale,ſiue ſubſtantiale, ſiue accidentale,& aliquando ens rationis,quo fit, vt Logici agentes de primis intentionibus, quia agunt de illis ratione materialis, & ſubſtrati, ſolēt diſtinguere primam intentionem, in primam intentionem realem, & primam intentionem rationis; quare dicunt, quòd eſſe viſum v.g. eſt quidem prima intentio, ſed eſt prima intentio rationis; vnde propter hoc eſt in vſu diſtinguere intentionem, in primam intentionem realem, & primam intentionem rationis, ſiue diſtinguere intentionem rationis in primam intentionem rationis, & ſecundam intentionem rationis. Cæterum ſi formaliter loquamur, vt ex dictis patet, ſemper prima intentio eſt aliquid rationis, ſicut & ſecunda, quare ly eſſe viſum, & ly homo ſunt denominatiuè prima intentio, & ſimiliter eſſe ſpeciem eſt denominatiuè ſecunda intentio.

¶ Sexta concluſio. Neceſſariò conſtituendum eſt duplex genus relationis rationis,ſiue intentionis rationis,loquendo pro materiali; ſub quorū altero collocetur prima intentio rationis pro materiali, ſub altero verò ſecunda intentio rationis etiam pro materiali.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt,quòd quidam Logici,loquendo de materiali huius termini,ſcilicet intentio, diſtinguunt intentionem in primam intentionem realem, & ſecundam intentionem rationis,& nullo pacto volunt diſtinguere intentionem rationis,in primam intētionem rationis, & in ſecundam intentionem rationis: putant enim, quòd quodlibet ens rationis ſit ſecunda intentio rationis, & conſequenter docent, quòd qualibet prima intentio pro materiali eſt ens reale:vnde dicunt, quod eſſe viſum, eſſe dexterum eſt ſecunda intentio rationis, ſicut eſſe ſpeciem. Sed hoc reuera eſt falſum, & ita nos oppoſitum omnino dicimus in noſtra concluſione.

¶ Primo probatur concluſio ratione efficaciſſima. Quia iſtæ relationes v.g. eſſe viſum, eſſe dexterum, eſſe cognitum ex vna parte; & eſſe ſpeciem, eſſe ſubiectum, eſſe vniuerſale ex altera; ſunt relationes pluſquam genere diſtinctæ: ergo impoſſibile eſt,quòd omnes illæ collocentur ſub eodem genere ſecundæ intentionis rationis. Conſequentia eſt bona. Nam relationes,quæ differunt pluſquam genere, impoſſibile eſt, quòd collocentur ſub eodem genere. Antecedens verò probatur. Relationes,quarum fundamenta ſunt pluſquam genere diſtincta, etiam diſtinguuntur pluſquam genere: relatiua enim, vt patet ex Ariſtot. cap.de relatis,diſtinguuntur genere poe-

Digitized by Google

nes diuerſa fundamenta; nam pœnes diuerſa fundamenta ipſe enumerat tria genera relatiuorum, de quo fuſius ibi dicemus: ſed fundamenta prædictarum relationum diſtinguuntur pluſquam genere; nam fundamentum relationis rationis eſſe viſi ſiue eſſe cogniti, eſt ens reales fundamentum verò relationis rationis ſpeciei, ſiue ſubiecti eſt ens rationis, vt etiam fatentur Auctores oppoſitæ ſententiæ, & nos dicemus articulo ſequenti: ergo neceſſario dicendum eſt, quòd prædictæ relationes diſtinguuntur pluſquam genere.

¶ Secvndo probatur concluſio, & magis explicatur vis præcedentis rationis. Nam ex eo, quòd prædictæ relationes rationis diſtinguuntur genere, vt pro batum eſt, neceſſariò collocantur ſub diuerſo genere relationis rationis: ergo neceſſariò conſtituendum eſt duplex genus relationis rationis, ſub quorum altero collocetur prima intentio rationis; ſub altero verò ſecunda intentio rationis. Neque valet dicere prędictas relationes non eſſe genere diſtinctas; nam quamuis fundamenta ſint diſtincta in genere entis: tamen non ſunt diſtincta in ratione fundamenti: hoc enim dicere non valet. Nam Philoſophus cap. de relatione, ex diuerſis fundamentis in genere entis venatur, & conſtituit diuerſa genera relationum; quæ quidem fundamenta, cum conueniant in ratione formali fundamenti, vt ſic, poſſemus nos etiam dicere, quod in ratione fundamenti non diſtinguuntur, & nihilominus, quia diſtinguuntur in genere entis, conſtituũt diuerſa genera relatiuorum: ergo non valet dicere, quòd propterea prædictæ relationes non diſtinguuntur genere, quia licet earum fundamenta diſtinguantur pluſquam genere in ratione entis, non tamen diſtinguuntur in ratione fundamenti.

¶ Ex qvo manifeſtè patet neceſſariò eſſe dicendum, quòd loquendo de prima, & ſecunda intentione pro materiali, ſunt nonnullæ relationes rationis, quarum aliquæ collocantur ſub genere primæ intentionis rationis; aliæ verò ſub genere ſecundæ intentionis rationis; & hinc fit, quòd relatio rationis, quæ dicitur prima intentio pro formali, habet pro materiali res diuerſorum generum: habet enim ens reale, vt v.g homo, &c. & habet etiam relationem rationis, vt v.g. eſſe cognitum; & quia aliquando id, quod denominatur prima intentio, eſt relatio rationis; ideo intentio rationis pro materiali ſumpta, diuiditur in primam intentionem rationis, & ſecundam intentionem rationis: quæ quidem diuiſio, vt ex ſequenti concluſione patebit, non eſt diuiſio generis in ſpecies, vt etiã dicetur quæſtione ſequenti art. 2. concluſ. 2.

¶ Septima concluſio. Loquendo de materiali ſecundæ intentionis rationis, nullatenus conſtitui debet prædicamentum, cuius genus generaliſſimũ ſit relatio rationis; ſpecies verò ſubalternæ ſint primæ intentio rationis, & ſecunda intentio rationis. Hæc concluſio eſt expreſſa contra Sanchez lib 2. ſuæ Logicæ q. 10. concluſ 3. vbi conſtituens ſeriem & prędicamentum entis rationis, inquit, quòd generaliſſimum talis prædicamenti eſt relatio rationis: ſpecies verò ſubalternæ ſunt prima intentio rationis, & ſecunda intentio rationis. Sed noſtra concluſio expreſſe ſequitur ex præcedenti.

¶ Probatvr concluſio. Quia ex præcedenti concluſione euidenter conſtat, quòd prima, & ſecunda intentio rationis pro materiali diſtinguuntur pluſquam genere: ergo nullo modo poſſunt collocari in eodem prædicamento, & ſub relatione rationis, tamquam ſub genere generaliſſimo. Neque valet dicere; quòd P. Sanchez loquitur de ſerie entis rationis, & intentionis rationis pro formali: aliàs enim non loqueretur conſequenter; quia ipſe etiam admittit prædictam diuiſionem intentionis rationis: hoc enim dicere non valet. Quia ea, quę ipſe enumerat in ſerie, & cathegoria entis rationis non ſunt prima, & ſecunda intentio rationis pro formali; ſed ſunt prima, & ſecunda intentio rationis pro materiali, vt patebit legenti; nam ipſe ibi enumerat, eſſe dexterum, ſpecieitatem, &c. Neque etiam valet dicere, quòd ex prædicta noſtra concluſione ſequitur maximum inconueniens, nimirum quòd prædictæ primæ intẽtiones rationis pro mate-

Digitized by Google

materiali acceptæ, non collocentur in aliquo prædicamento: collocantur enim in proprio prædicamento, cuius genus generaliſſimum eſt prima intentio rationis; & ſicut in genere entium realium naturalium multiplicantur decem prædicamenta: ita in genere entis rationis, ſiue intentionis rationis pro materiali, duo prædicamenta inueniuntur, quorum ſeries, ſiue cathegoriæ, ita collocandæ ſunt.

Prima Cathegoria.

- Prima intentio rationis. Genus generaliſſimum.
  - Priuatio. Eſſe cœcum. — Eſſe non lapidē. Negatio.
    - Hoc eſſe cœcum.
    - Hoc eſſe non lapidem.
  - Relatio rationis. Eſſe dexterū. Eſſe viſum.
    - Hoc eſſe viſum.
    - Hoc eſſe dexterum.

Secunda Cathegoria.

- Secūda intentio rationis. Genus generaliſſimum.
  - Secunda intētio rationis vniuerſalis.
    - Quinq; prędicabilia, vt genus, ſpecies, differētia propriū, & accidēs.
      - Hoc genus.
      - Hæc ſpecies.
      - Hęc differētia, &c.
  - Secūda intentio rationis nō vniuerſalis.
    - Subiectum. prædicatū.
      - Hoc ſubiectum.
      - Hoc prędicatū.

✠ Vt autē prædictæ Cathegorię primæ, & ſecūdæ intētionis rationis pro materiali magis explicentur, & manifeſtius appareat, qua ratione multiplicātur duo prædicamenta intentionis rationis, ſiue relationis rationis, cum omnes Logici conſtituentes prædicamentum entis rationis, communiter vnum dumtaxat conſtituant; ideò ſit in hoc arculo

---

QVAESTIVNC. VNICA
In corpore.

Vtrùm Cathegoria intentionis rationis, ſiue relationis rationis pro materiali ſit multiplicanda iuxta ſeriem propoſitam.

ET videtur quòd non ſit multiplicanda, ſed quod tantum ſit conſtituendum

Digitized by Google

dum vnicum prædicamentum intentionis rationis, ſiue relationis rationis pro materiali, cuius genus generaliſſimum ſit relatio rationis.

¶ Primo arguitur. Nam ſi aliqua ratione multiplicandæ eſſent duæ cathegoriæ intentionis rationis, hoc eſſet (vt ex dictis conſtat) quia prima intentio rationis,& ſecunda intentio rationis pro materiali,diſtinguuntur genere: ſed hæc ratio eſt nulla:ergo.Cõſequentia eſt bona. Maior patet. Minor probatur. Nam relationes genere diſtinctæ collocantur ſub eodẽ genere generaliſſimo relationis: ergo quamquam prima, & ſecunda intentio rationis pro materiali diſtinguantur genere, tamen hoc non impedit, quin collocentur in eodem prædicamento intentionis rationis, cuius genus generaliſſimum ſit relatio rationis. Antecedens verò probatur. Tria genera relationum ſunt relationes genere diſtinctæ,quia earum fundamenta diſtinguuntur genere, vt patet ex Ariſt. cap. de relatione, qui propter tria diuerſa fundamenta, multiplicat tria genera relationum: ſed omnes illæ ponuntur in eodem prædicamento relationis ſub eodem genere generaliſſimo relationis, & non multiplicantur tres cathegoriæ, ſiue tria genera generaliſſima relationis realis: ergo.

¶ Secundo arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Nam licet prima intentio rationis pro materiali fundetur ſupra ens reale:ſecũda verò intentio rationis etiam pro materiali fundetur ſupra ens rationis: tamẽ vtraque eſt relatio rationis:ergo neceſſario vtraque collocatur in eodem prædicamento relationis rationis. Antecedẽs eſt notũ. Conſequentia probatur. Nam licet relatio paternitatis,& filiationis ex vna parte habeat diuerſum fundamentum à relatione menſuræ, & menſurati ex altera parte: tamen, quia vtraque eſt relatio realis, vtraque ponitur in eodem prædicamento relationis realis: ergo idem dicendum eſt de prima,& ſecunda intentione rationis pro materiali.

¶ Tertio arguitur. Relatio rationis eſt genus ad primam,& ſecundam intentionem rationis pro materiali: ergo primæ, & ſecundæ intentionis rationis pro materiali acceptæ, non ſunt multiplicandæ duæ cathegoriæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probauit. Relatio rationis eſt genus ad quamlibet relationem rationis: ſed prima, & ſecunda intentio rationis pro materiali eſt relatio rationis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Neceſſariò multiplicandæ ſunt duæ cathegoriæ intentionis rationis pro materiali, iuxta propoſitam ſeriem. Hæc concluſio eſt expreſsè contra Sanchez loco citato in 7.concluſ.articuli, & eſt etiam contra nonnullos alios Logicos, quibus omninò noua videtur hæc noſtra concluſio, quæ re verà licet hucuſque in lucem edita non ſit: tamen eſt valde neceſſaria ad radicitus explicandam nataram, & eſſentiam primæ, & ſecundæ intentionis rationis pro materiali.

¶ Probatur ergo concluſio euidẽter ex dictis in corpore articuli. Ea, quæ genere differunt, nequeunt collocari in eadem cathegoria, ſiue in eodem prædicamento: ſed prima, & ſecunda intentio rationis pro materiali diſtinguuntur genere;imò pluſquam genere, vt probatum eſt; ergo non poſſunt collocari in eadem cathegoria, ſed neceſſariò ſunt multiplicandæ duæ cathegoriæ intẽtionis rationis, ſub quarum vna ponatur prima intentio rationis, ſub altera verò ſecunda intentio rationis. Sed hæc concluſio magis explicabitur in ſolutionibus argumentorum, præcipuè in ſolutione primi.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur in forma, negando minorem. Ad probationem, diſtinguendo antecedẽs: relationes genere diſtinctæ ponuntur ſub eodem genere generaliſſimo; diſtinctæ genere tantum materialiter, concedo antecedens; diſtinctæ genere,& materialiter, & formaliter, nego antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, quòd tria genera relationum diſtinguũtur genere tantum materialiter, ratione fundamenti, & propterea collocantur ſub eodem genere. Cæterum prima, & ſecunda intentio rationis non tantum diſtinguuntur genere materialiter ex parte

te

Digitized by Google

æ fundamenti præcisè ſumpti; ſed etiam diſtinguuntur genere formaliter, ſcilicet ex parte ordinis formalis, quo reſpiciunt ipſa eadem fundamenta, qui quidē ordo eſt eſſentialis primæ, & ſecundæ intentioni rationis. Nam prima, & ſecunda intentio rationis eſſentialiter habent talia fundamenta, & non alia. v. g. Prima intentio rationis materialiter ſūpta, neceſſariò habet pro fundamēto ens reale, & illud denominare; & ſecunda intentio rationis etiā pro materiali accepta, habet neceſſariò, & eſſentialiter pro fundamento ens rationis, & illud denominare, & pœnes hūc diuerſum ordinem formalem ad diuerſa fundamēta diſtincta pluſquam genere, diſtinguuntur genere formaliter: hoc autem non conuenit relationibus realibus ſecūdum conſiderationem Logicam, ſecundum quam loquimur in præſenti. Nam licet tria genera relatiuorū etiam importent ordinem formalem, quo reſpiciunt talia, vel talia fundamenta, & non alia, eaque denominatione reali habeant denominare talia, vel talia; tamen in relationibus realibus hoc non conſideratur à Logico, neque à Metaphyſico. Cæterum Logicus conſiderat, & agit de prima, & ſecunda intētione rationis pro materiali accepta, præcipuè ſecundum ordinem formalem, quo reſpiciunt ſubiecta, & fundamenta: Logicus enim agit de primis, & ſecundis intentionibus rationis, quatenus tali, vel tali denominatione rationis habent denominare ſubiecta, vel fundamenta, & ita ſecundum conſiderationem Logicam prima, & ſecunda intentio rationis, genere non ſolum materialiter, ſed etiam formaliter diſtinguuntur: & propterea ſecundum conſiderationem Logicam multiplicanda ſūt neceſſariò duo prędicamenta, & duo genera intentionis rationis: non autem tria genera generaliſſima relatiuorum realium. Sit exemplum. Quia Logicus conſiderat quantitatem ſecundum rationem menſuræ, conſtituit quinque ſpecies quantitatis cōtinuæ, & duas ſpecies quantitatis diſcretæ; at verò, quia Metaphyſicus conſiderat quantitatem non ſecūdum rationem menſuræ, ſecundum quā conſideratur à Logico, ſed conſiderat illam ſecundum ſuam eſſentiam nempè ſecundum rationem diuiſibilitatis, non conſtituit tot ſpecies quantitatis per ſe, vt videre eſt apud Philoſophum 4. Metaph. text. 18. qui enumerat ibi tempus, motum, & locum, inter ſpecies quātitatis per accidens. Ita dicimus in noſtro propoſito, quòd quia Logicus conſiderat per ſe tria genera relatiuorū realium tantum ſecundum rationem relatiui, nempè ſecundum eſſe ad aliud, & nō ſecundum ordinem formalē, quo habent denominare, & reſpicere talia, vel talia fundamenta, & non alia; ideò apud Logicum talia genera relatiuorum collocantur ſub eodem genere generaliſſimo & tamen materialiter ratione fundamēti diſtinguuntur genere. Cæterum, quia Logicus præcipuè conſiderat primam, & ſecundam intentionem rationis ſecūdum ordinem illum, quo reſpiciunt talia, vel talia fundamenta, & non alia, & ſecūdum, quòd illa denominant; nam adæquatum Logicæ obiectum, vt iam viſum eſt, dicitur ens rationis, vt denominatiuum eſt: hinc fit quòd apud Logicum prima, & ſecunda intentio rationis, genere formaliter diſtinguuntur, & conſequenter ſecundum Logicam conſiderationem neceſſariò conſtituūt duo prædicamenta iuxta prædictam ſeriem. Hæc doctrina maximè conſideranda eſt in hoc Articulo, & iuxta eius ſenſum intelligenda eſt ratio propoſita pro ſexta concluſione. Quæ quidem ratio, etiamſi concederemus, quòd ſolum probat, primam, & ſecundam intentionem rationis pro materiali diſtingui ſolum genere materialiter, eo modo, quo diſtinguuntur tria genera relatiuorum realium; nihilominus etiam probaret intentum concluſionis, ſcilicet neceſſariò conſtituendum eſſe duplex genus intentionis rationis acceptæ pro materiali, ſub quorū altero collocetur prima intentio rationis, & ſub altero ſecunda intentiò rationis: & ita non eſſet verum id, quod volunt aduerſarij, ſcilicet quòd quodlibet ens rationis ſit ſecunda intentio rationis pro materiali, & ponatur ſub illa, tamquam ſub vnico genere; nam aliud collocaretur ſub vno genere, ſcilicet prima intentio rationis, & aliud ſub altero,

ſcili-

Digitized by Google

ſcilicet ſecunda intentio rationis, ſicut v. g. licet tria genera relatiuorum tantum materialiter diſtinguantur genere: tamen relationes ſimilitudinis, filiationis, & menſuræ non collocantur ſub vno genere illorum, aliàs non eſſent tria genera, ſed aliquæ, vt relationes ſimilitudinis collocantur ſub primo genere, ſub quo non collocantur aliæ., &c. ſed de hoc dicemus ex profeſſo tomo 2. lib. 2. quæſt. 3.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur cõcedendo antecedens, & negando conſequentiam. Nam ſicut non valet dicere, accidens, quod eſt quantitas; & accidẽs, quod eſt qualitas, vtrumque eſt ens reale; ergo vtrumque ponitur in eodem prædicamento. Ita ſimiliter, nec valet dicere, vtraque intentio rationis pro materiali eſt relatio rationis: ergo vtraque collocatur in eodem prædicamento relationis rationis.

¶ Ad tertium argumentum reſpõdetur negando antecedens. Ad probationem, ſimiliter negatur antecedens; nam ſicut ens reale non eſt genus in ordine ad quolibet ens reale; aliàs decem genera prædicamentorum non eſſent generaliſſima: ita nec relatio rationis eſt genus ad quamlibet relationẽ rationis. Itaque philoſophandum eſt de relatione rationis, vt ſic; ſicut philoſophamur de ente reali vt ſic: & ſicut ens reale vt ſic, non eſt genus, neque vniuocum ad decẽ genera prædicamentorum; ita nec relatio rationis in ordine ad primam, & ſecundam intentionem rationis; & hæc dicta ſint pro declaratione prædictarum cathegoriarum intentionis rationis.

¶ Ad primum ergo dicendum, D. Thom debere intelligi de prima intentione obiectiua, vt quod, ſeu de prima intentione obiectiua pro materiali: non verò debere intelligi de prima intentione obiectiua, vt quo, ſeu pro formali. Nam, vt conſtat ex dictis, materiale primæ intentionis, ſeu prima intentio obiectiua, vt quod, poteſt aliquando eſſe ens reale, ſiue accidentale, ſiue ſubſtantiale, & propterea loquendo de hoc materiali; verum eſt dicere primam intentionẽ obiectiuam eſſe extra animam.

¶ Ad secundum etiam patet ex dictis. Nam ſi loquamur de ſubſtrato primæ intentionis, ſcilicet de iſto termino, homo, leo, &c. ſic terminus primæ intentionis nõ ſignificat relationem rationis, ſed tantum importat ſuum ſignificatum; ſi verò loquamur de termino primæ intentionis ſecundum ſuam formalitatem, & vt eſt forma rationis denominãs. v. g. hunc terminum (leo) primam intentionem, vt ſic ſolum importat relationem rationis; quia huiuſmodi relatio eſt ratio eſſentialis conſtitutiua primæ intentionis.

¶ Ad tertium. Aliqui reſpondent concedendo ſequelam, quòd ſcilicet ſecunda intentio dicat ordinem ad intellectum, & quòd talis relatio eſt prima intentio; ita tamen, quòd prædicatum conueniat ſubiecto denominatiuè, & accidentaliter. Cæterum quicquid ſit de iſta ſolutione, Ad tertium argumentum neganda eſt minor. Ad probationem negandum eſt antecedens; quin potius dicemus, quòd illa relatio ad intellectum eſt ſecunda intentio. Ad primam autem probationem cõtra hoc, concedo, quòd non eſt relatio fundata in alio ente rationis, ſed in cognitione actiua intellectus, & nego cõſequentiam; quando infertur: ergo eſt prima intentio. Nam ſufficit ad hoc, quòd ſit ſecũda intentio, quod præſupponat primam intẽtionem. Et quando communiter dicitur; quòd ſecunda intentio per hoc diſtinguitur à prima, quia ſecunda fundatur ſuper primam intentionem rationis; debet intelligi, vel quòd fundatur, vel quòd debet præſupponere illam. Dici poteſt etiam, quòd hoc intelligi debet de ſubſtrato ſecundæ intentionis, videlicet de vniuerſalitate, ſpecieitate, propoſitione, &c. quæ quidem entia ſunt ſecũdæ intentiones rationis, & ſemper debent fundari in alio ente rationis, de quo dicemus in ſequentibus. Et licet idem intellectus terminet primam, & ſecũdam intentionem; non tamen eodem modo acceptus; nam primam intentionem terminat intellectus, ſecundum quòd eſt primo intelligens: ſecundam verò in quantum eſt ſecundo intelligens.

¶ Ad quartum patet ex quinta concluſione.

¶ Ad

¶ Ad qvintvm dicendum, quòd ſi loquamur formaliter de ſecundis intentionibus, & vt quo, omnes ſunt eiuſdem ſpeciei denominatiuè; quia omnes dicunt eundem reſpectum rationis ad intellectum; verum materialia ſecundarum intentionum diſtinguuntur ſpecie, ſiue ſecundæ intentiones, vt quod. Vnde vniuerſale, propoſitio, &c. ſpecie diſtinguuntur; ſicut v. g. album, cuius materiale eſt corpus quadrangulum, & album cuius materiale eſt corpus triangulum, vt quod, ſpecie diſtinguuntur, ideſt ratione materialis, etſi ratione formalis, & vt quo, ſint eiuſdem ſpeciei.

ARTICVLVS II.

Vtrùm tam prima, quam ſecunda intentio habeat aliquod fundamentum.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd tam prima, quam ſecunda intentio non habeat aliquod fundamentum. Priuatio eſt prima intentio, & tamen priuatio nullum habet fundamentum; quia priuatio non eſt aliquod relatiuum, cuius proprium eſt habere fundamentum: ergo ſaltim non omnis prima intentio habet aliquod fundamentum, in quo fundetur.

¶ Secvndo præterea. Relatio ſpeciei, ſeu ſpecieitas eſt ſecunda intentio, & tamen illius nullum poteſt aſſignari fundamentum: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Relationis ſpecieitatis; nec natura, quæ denominatur ſpecies; nec actus intelligendi poteſt eſſe fundamentum; quia vtrumque eſt aliquid reale, & ſecunda intentio, ſiuè (vt proprius loquamur) materiale ſecundæ intentionis non poteſt fundari ſupra aliquid reale, vt infra patebit: ergo,

¶ Tertio præterea. Prima intentio ſæpè eſt aliquid reale abſolutum, ſiue ſit ſubſtantiale, ſiue accidentale, vt v. g. homo, leo, albedo, nigredo, &c. ſed huiuſmodi entia realia non poſtulant fundamẽtum, ſiue ſubiectum; etſi accidens poſtulet ſundamendum, ſiue ſubiectum inhæſionis: illud tamen non poſtulat ens reale accidentale: ergo.

¶ Qvarto præterea. Nonnullæ negationes, quæ dicuntur primæ intentiones, nullum habent fundamentum: ergo. Antecedens probatur: Negatio, quæ eſt ens fictitium, vt chimæra, teſt. D. Tho. in 1. ſententiarum diſt. 49. quæſt. 1. nullum habet fundamentum: ergo aliquæ negationes, quæ dicuntur primæ intentiones, nullum habent fundamentum.

¶ Sed contra eſt, quia tàm prima, quàm ſecunda intentio formaliter ſunt relationes rationis ad intellectum, vt patet ex articulo præcedenti: ergo neceſſario debent habere aliquod fundamentum.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ Prima concluſio. Tam prima, quã ſecunda intentio pro formali, & vt quo, habent aliquod fundamentum. Hæc concluſio ſatis patet ex his, quæ docet D. Thom. p. p. quæſt. 13. art. 7. & ex cap. ad aliud.

¶ Probatvr concluſio. Nam iuxta communem conſenſum omnium Philoſophorum, omnes relationes debent habere fundamentum, in quo fundentur; ſed tàm prima, quàm ſecunda intentio pro formali ſunt relationes rationis ad intellectum, primo, vel ſecundo cognoſcentem, vt ex dictis conſtat: ergo debent habere aliquod fundamentum.

¶ Confirmatvr, quia omnes relationes reales debent habere fundamẽtum aliquod, in quo fundetur: ergo multo magis, & à fortiori hoc debent habere relationes rationis, quæ ſunt debiliſſimæ, & minoris entitatis, quam ſint relationes reales: ergo.

¶ Secvnda Concluſio. Si ſermo ſit de prima intentione pro materiali, & vt quod, nimirum, quod aliquando eſt aliquid reale, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, vt ſic, prima intentio non expoſcit fundamentum aliquod. Hæc concluſio expreſſe probatur argumento tertio pro parte negatiua facto.

¶ Tertia concluſio. Si ſermo ſit de materiali primæ intẽtionis, quod eſt ens rationis, ſiue ſermo ſit de omni materiali

ſe-

ſcilicet ſecunda intentio rationis, ſicut v. g. licet tria genera relatiuorum tantum materialiter diſtinguantur genere: tamen relationes ſimilitudinis, filiationis, & menſuræ non collocantur ſub vno genere illorum, aliàs non eſſent tria genera, ſed aliquæ, vt relationes ſimilitudinis collocantur ſub primo genere, ſub quo non collocantur aliæ., &c. ſed de hoc dicemus ex profeſſo tomo 2. lib. 2. quæſt. 3.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur cõcedendo antecedens, & negando conſequentiam. Nam ſicut non valet dicere, accidens, quod eſt quantitas; & accidẽs, quod eſt qualitas, vtrumque eſt ens reale; ergo vtrumque ponitur in eodem prædicamento. Ita ſimiliter, nec valet dicere, vtraque intentio rationis pro materiali eſt relatio rationis: ergo vtraque collocatur in eodem prædicamento relationis rationis.

¶ Ad tertium argumentum reſpõdetur negando antecedens. Ad probationem, ſimiliter negatur antecedens; nam ſicut ens reale non eſt genus in ordine ad quolibet ens reale; aliàs decem genera prædicamentorum non eſſent generaliſſima: ita nec relatio rationis eſt genus ad quamlibet relationẽ rationis. Itaque philoſophandum eſt de relatione rationis, vt ſic; ſicut philoſophamur de ente reali vt ſic: & ſicut ens reale vt ſic; non eſt genus, neque vniuocum ad decẽ genera prædicamentorum; ita nec relatio rationis in ordine ad primam, & ſecundam intentionem rationis; & hæc dicta ſint pro declaratione prædictarum cathegoriarum intentionis rationis.

¶ Ad primvm ergo dicendum, D. Thom debere intelligi de prima intentione obiectiua, vt quod, ſeu de prima intentione obiectiua pro materiali: non verò debere intelligi de prima intentione obiectiua, vt quo, ſeu pro formali. Nam, vt conſtat ex dictis, materiale primæ intentionis, ſeu prima intentio obiectiua, vt quod, poteſt aliquando eſſe ens reale, ſiue accidentale, ſiue ſubſtantiale, & propterea loquendo de hoc materiali; verum eſt dicere primam intentionẽ obiectiuam eſſe extra animam.

¶ Ad secvndvm etiam patet ex dictis. Nam ſi loquamur de ſubſtrato primæ intentionis, ſcilicet de iſto termino, homo, leo, &c. ſic terminus primæ intentionis nõ ſignificat relationem rationis, ſed tantum importat ſuum ſignificatum; ſi verò loquamur de termino primæ intentionis ſecundum ſuam formalitatem, & vt eſt forma rationis denominãs. v. g. hunc terminum (leo) primam intentionem, vt ſic ſolum importat relationem rationis; quia huiuſmodi relatio eſt ratio eſſentialis conſtitutiua primæ intentionis.

¶ Ad tertivm. Aliqui reſpondent concedendo ſequelam, quòd ſcilicet ſecunda intentio dicat ordinem ad intellectum, & quòd talis relatio eſt prima intentio; ita tamen, quòd prædicatum conueniat ſubiecto denominatiuè, & accidentaliter. Cæterum quicquid ſit de iſta ſolutione, Ad tertium argumentum neganda eſt minor. Ad probationem negandum eſt antecedens; quin potius dicemus, quòd illa relatio ad intellectum eſt ſecunda intentio. Ad primam autem probationem cõtra hoc, concedo, quòd non eſt relatio fundata in alio ente rationis, ſed in cognitione actiua intellectus, & nego cõſequentiam; quando infertur: ergo eſt prima intentio. Nam ſufficit ad hoc, quòd ſit ſecũda intentio, quod præſupponat primam intẽtionem. Et quando communiter dicitur; quòd ſecunda intentio per hoc diſtinguitur à prima, quia ſecunda fundatur ſuper primam intentionem rationis; debet intelligi, vel quòd fundatur, vel quòd debet præſupponere illam. Dici poteſt etiam, quòd hoc intelligi debet de ſubſtrato ſecundæ intentionis, videlicet de vniuerſalitate, ſpecieitate, propoſitione, &c. quæ quidem entia ſunt ſecũdæ intentiones rationis, & ſemper debent fundari in alio ente rationis, de quo dicemus in ſequentibus. Et licet idem intellectus terminet primam, & ſecũdam intentionem; non tamen eodem modo acceptus; nam primam intentionem terminat intellectus, ſecundum quòd eſt primo intelligens: ſecundam verò in quantum eſt ſecundo intelligens.

¶ Ad qvartvm patet ex quinta concluſione.

¶ Ad

Ad qvintvm dicendum, quòd ſi amur formaliter de ſecundis intenbus, & vt quo, omnes ſunt eiuſdem iei denominatiuè; quia omnes dieundem reſpectum rationis ad in ctum; verum materialia ſecundarum ntionum diſtinguuntur ſpecie, ſiue ndæ intentiones, vt quod. Vnde vniale, propoſitio, &c. ſpecie diſtingun-; ſicut v. g album, cuius materiale corpus quadrangulum, & album cumateriale eſt corpus triangulum, vt od, ſpecie diſtinguuntur, id eſt ratione terialis, etſi ratione formalis, & vt , ſint eiuſdem ſpeciei.

ARTICVLVS II.

rùm tam prima, quam ſecunda intentio habeat aliquod fundamentum.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd tam prima, quam ſecunda entio non habeat aliquod fundamenm. Priuatio eſt prima intentio, & taen priuatio nullum habet fundamenm; quia priuatio non eſt aliquod relaum, cuius proprium eſt habere fundaentum: ergo ſaltim non omnis prima tentio habet aliquod fundamentum, in o fundetur.

¶ Secvndo præterea. Relatio ſpeei, ſeu ſpecieitas eſt ſecunda intentio, tamen illius nullum poteſt aſſignari ndamentum: ergo. Maior cum conquentia ſunt notæ. Minor probatur. elationis ſpecieitatis; nec natura, quæ enominatur ſpecies; nec actus intelliendi poteſt eſſe fundamentum; quia trumque eſt aliquid reale, & ſecunda ntentio, ſiuè (vt proprius loquamur) materiale ſecundæ intentionis non poeſt fundari ſupra aliquid reale, vt infra patebit: ergo,

¶ Tertio præterea. Prima intentio æpè eſt aliquid reale abſolutum, ſiue ſit ubſtantiale, ſiue accidentale, vt v.g. hono, leo, albedo, nigredo, &c. ſed huiuſnodi entia realia non poſtulant fundamentum, ſiue ſubiectum; etſi accidens poſtulet ſundamendum, ſiue ſubiectum inhæſionis: illud tamen non poſtulat ens reale accidentale: ergo.

¶ Qvarto præterea. Nonnullæ negationes, quæ dicuntur primæ intentiones, nullum habent fundamentum: ergo. Antecedens probatur: Negatio, quæ eſt ens fictitium, vt chimæra, teſt. D. Tho. in 1. ſententiarum diſt. 49. quæſt. 1. nullum habet fundamentum: ergo aliquæ negationes, quæ dicuntur primæ intentiones, nullum habent fundamentum.

¶ Sed contra eſt, quia tàm prima quàm ſecunda intentio formaliter ſunt relationes rationis ad intellectum, vt patet ex articulo præcedenti: ergo neceſſario debent habere aliquod fundamentum.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ Prima concluſio. Tam prima, quã ſecunda intentio pro formali, & vt quo, habent aliquod fundamentum. Hæc concluſio ſatis patet ex his, quæ docet D. Thom. p.p. quæſt. 13. art. 7. & ex cap. ad aliud.

¶ Probatvr concluſio. Nam iuxta communem conſenſum omnium Philoſophorum, omnes relationes debent habere fundamentum, in quo fundentur; ſed tàm prima, quàm ſecunda intentio pro formali ſunt relationes rationis ad intellectum, primo, vel ſecundo cognoſcentem, vt ex dictis conſtat: ergo debent habere aliquod fundamentum.

¶ Confirmatvr, quia omnes relationes reales debent habere fundamẽtum aliquod, in quo fundetur: ergo multo magis, & à fortiori hoc debent habere relationes rationis, quæ ſunt debiliſſimæ, & minoris entitatis, quam ſint relationes reales: ergo.

¶ Secvnda Concluſio. Si ſermo ſit de prima intentione pro materiali, & vt quod, nimirum, quod aliquando eſt aliquid reale, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, vt ſic, prima intentio non expoſcit fundamentum aliquod. Hæc concluſio expreſſe probatur argumento tertio pro parte negatiua facto.

¶ Tertia concluſio. Si ſermo ſit de materiali primæ intentionis, quod eſt ens rationis, ſiue ſermo ſit de omni materiali ſe-

Digitized by Google

ſecundæ intentionis vt ſic, tam prima, quam ſecunda intentio expoſcit aliquod fundamentum, in quo fundatur.

¶ Prima pars huius concluſionis patet. Quia omnia entia rationis habent aliquod ſubiectum denominationis: ſed ſubiectum denominationis rationis dicitur fundamentum talis entis rationis: ergo. Minor patet. Nam ens rationis non fundatur in alio, niſi in eo, quod denominat, vt inductiuè in omnibus conſtat. Minor vero probatur. Nam priuatio v. g. viſus, habet denominare ſubiectum, in quo reperitur, ſcilicet cœcum. & ſic patet etiam de alijs entibus rationis, quæ dicuntur primæ intentiones; nam eſſe dexterum denominat parietem, ſiue columnam tali denominatione, &c. ergo.

¶ Secunda pars concluſionis etiam eſt manifeſta. Nam vt conſtat ex dictis in articulo præcedenti, concluſione quarta, omne materiale, ſiue ſubſtratum ſecundæ intentionis eſt relatio rationis: ſed vt ſæpè dictum eſt, omnis relatio rationis debet habere ſuum fundamentum: ergo.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd priuatio eſt prima intentio, & licet non ſit formaliter relatio rationis; eſt tamen priuatio formaliter ens rationis: omne autem ens rationis neceſſariò habet aliquod fundamentum, ſiue ſubiectum, quod demonſtrat, vnde habere fundamentum, & ſubiectum denominationis, non eſt ſolum proprium relatiuorum, ſed quod eſt proprium relatiuorum eſt eſſe ad aliquid, vt fusè dicemus ſuo loco.

¶ Ad secundum dicendum, concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem concedo antecedens, & nego conſequentiam; quia licet verum ſit, quod ſubſtratum ſecundæ intentionis non poteſt fundari tamquam in fundamento proximo in aliquo reali, & etiam ſit verum, quòd eius fundamentum proximum, non eſt natura realis denominata, nec actus intelligendi; quia omnia iſta ſunt entia realia: tamen fundamentum eius proximum, vt patebit articulo quarto huius quæſtionis, eſt aliquid rationis, ſcilicet cognitio paſſiua intellectus, ſiue eſſe cognitum.

¶ Ad tertium patet ex tertia concluſione.

¶ Ad quartum dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem: vnde fit in hoc articulo.

QVAESTIVNC. VNICA.

Ad Quartum.

Vtrùm negatio, quæ eſt ens fictitium, vt chimera, habeat aliquod fundamentum à parte rei.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo. Nam chimera v. g. quæ eſt monſtrum quoddam, fingitur componi ex cauda leonis, capite vrſi &c. ergo illæ partes erunt fundamentum chimeræ: ergo negatio, quæ eſt ens fictitium, ſeu chimera habebit fundamentum aliquod ſaltim à parte rei.

¶ Secundo arguitur argumento, quod habet difficultatem. Quia commune eſt omnibus entibus rationis cognoſci per ſpeciem ſui fundamenti: ſed huiuſmodi negationes ſunt entia rationis cognoſcibilia ab intellectu: ergo debent habere aliquod fundamentum, vt per ſpeciem illius cognoſcantur, aliàs ſi præfatæ negationes non habent fundamentum, neque habent per quid cognoſcantur.

¶ In hac quæſtiuncula. Pro explicatione veritatis

¶ Dico primo. Negationes, quæ ſunt entia fictitia, vt chimera, nullum habent fundamentum, neque in re, neque in intellectu. Hæc concluſio eſt D. Tho. loco citato in argumento 4. huius Articuli.

¶ Et pro eius explicatione, Obſeruandum eſt, quòd negationes ſunt in duplici genere. Primi generis ſunt quædam impoſſibilia, quæ propter eorum impoſſibilitatem vocantur negationes, vt chimera, mons aureus, &c. Negationes verò ſecundi generis ſunt, quæ vocari poſſunt negationes Logicæ, ſeu Metaphyſicæ, vt ſignificatum huius termini; Non, & huius infiniti, v. g. non homo. Hoc ſuppoſito, Præſens concluſio tantum intelli-

telligitur de negationibus primi generis, & ſic probatur ratione D. Thomę, qui loco citato inquit, quòd eorum, quæ ſignificantur nominibus, inuenitur diuerſitas triplex, quædam enim ſunt, quæ ſecundum totum ſuum eſſe impletum ſunt extra animam, & huiuſmodi ſunt entia completa, vt v.g. homo, Leo, &c. Quædã autem ſunt, quæ nihil habent extra animam, vt ſunt ſomnia, & chimeræ. Quædam verò ſunt, quæ habent quidem fundamentum in re extra animam, ſed complementum eorum, quantum ad id, quod eſt formale, eſt per operationem intellectus. Nam v. g. natura humana eſt quidem aliquid in re, tamen ibi formaliter non habet rationem vniuerſalis, cum non ſit extra animam, aliqua natura humana vna poſitiuè in multis: ſed habet, quòd ſit vniuerſalis ſecundum quòd accipitur ab intellectu, & adiũgitur ei per operationem intellectus intentio quędã ſecundum quam dicitur ſpecies. Hæc D. Tho. qui expreſsè in præfatis verbis docet aliqua eſſe (& inquit) vt ſunt chimeræ, quæ nullum fundamentum habent à parte rei. Idem etiam docet D. Thom. in primo ſenten. d. 2. q. 1. art. 2.

Dico ſecundo, Negationes ſecundi generis habent ſuum fundamentum à parte rei.

¶ Pro intelligentia huius concluſionis. Obſeruandum eſt, quòd negationes iſtæ ſecundi generis ſunt in duplici differentia; nam aliquando negatio accipitur pro propoſitione negatiua, ſicut accepit illam Ariſt. lib. 1. periherm. cap. 4. & de hac non loquimur in concluſione. Secundo accipitur pro ſignificato terminorum ſyncathegorematicorum, qui ſunt negatiui, vt v.g. Nullus, Non, neque, &c. Nec de iſtis loquimur in præſenti concluſione; nam horum ſignificatum non eſt negatio, ſed quædam relatio rationis attributa rebus per intellectũ, vt modus quidam relationis rationis, ſicut ſignificatũ de ly omnis, aliquis, eſt relatio rationis. Tertio modo accipitur negatio in concreto, prout importatur per nomen infinitum, aut nomen negatiuum, vt non homo, &c. & de hac negatione dicimus in concluſione, quòd habet fundamentum proximum, & remotum, & negatio hoc modo non eſt relatio rationis, vt aliqui aſſerunt, ſed potius eſt quoddam ens rationis, quod dicitur negatio, & quod ſpecie diſtinguitur à relatione, vt patet ex dictis. Hoc ſuppoſito. Probatur concluſio breuiter. Quia omne ens rationis, quod non eſt fictitium, & chimericum habet fundamentum aliquod ſiue in re, ſiue in intellectu: ſed vt ex dictis cõſtat, præfatæ negationes non ſunt entia rationis fictitia: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpõdetur, quòd licet ſupponantur à parte rei partes diſparatæ, quæ concernunt compoſitionem illius chimeræ, & etiã præſupponantur conceptus talium partium, ad hoc, vt habeatur conceptus chimeræ: tamen nullum fundamentum præſupponitur, quia neque conceptus talium partium, neque partes ipſæ ſunt fundamentum. Sit exemplum. Vt enim habeatur conceptus diffinitionis, neceſſariò præſupponuntur conceptus generis, & differentiæ, qui tamen conceptus, non propterea quòd præſupponuntur, ſunt fundamentum diffinitionis. Ita dicimus in caſu argumenti. Et hoc maximè verum habet, quia id, quod dicit negatio, eſt quoddam impoſſibile conceptum à noſtro intellectu, per modum cuiuſdam exiſtentis in rerum natura, quam exiſtentiam nullatenus habere poteſt.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, ens rationis cognoſci quidem, per ſpeciem alienam, quæ aliquando eſt ſpecies fundamenti; aliquando eſt ſpecies partium, quæ non habent rationem fundamenti; & ita cõtingit in præſenti; quia negatio cognoſcitur per ſpeciem ſuarũ partium, quę tamen partes, vt ex dictis conſtat, non habent rationem fundamenti; & per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

Vtrùm prima, & ſecunda intentio habeant idem fundamentum.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd prima, & ſecunda intẽtio habeant idem fundamentum: fundamentum relationis rationis primæ intẽtionis eſt cognitio actiua intellectus, vt patet ex dictis, & patebit: ſed hæc eadem cognitio actiua intellectus eſt fundamẽtũ, ſupra quod fundatur relatio rationis ſecundæ intentionis: ergo habent idem fundamentum. Minor probatur. Illud eſt fundamẽtum proximum alicuius relationis rationis, quo poſito ſtatim ad illud ſequitur talis relatio: ſed ad ſecundam cognitionem actiuam intellectus, ſequitur relatio rationis ſecundæ intentionis; quia talis relatio rationis nihil aliud eſt, quam ſecundo terminare ſecundum cognitionem actiuam intellectus: ergo.

¶ SECVNDO præterea, Si non haberẽt idem fundamentum, hoc eſſet; quia id, quod denominatur ſecunda intentio, fundaretur ſupra id, quod dicitur prima intentio; nempè relatio ſpeciei fundaretur ſupra eſſe cognitum, quod dicitur prima intentio: ſed hoc non poteſt dici: ergo. Minor probatur. Nam per hoc, quod natura ſit abſtracta per intellectũ agentem, dicitur formaliter vniuerſalis; ſed illa vniuerſalitas non fundatur in cognitione paſſiua, ſiue ſupra eſſe cognitum: ſed fundatur in eſſe abſtracto: vt dicemus libro ſequenti, quæſt. 1. ergo.

¶ SED CONTRA eſt, quia ſecunda intentio præſupponit primã intentionem: ergo nequeunt habere idem fundamentum.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ PRIMA concluſio. Si loquamur de prima, & ſecunda intentione pro formali, habent quidem pro fundamento cognitionem actiuam intellectus, ſed non eodem modo. Prima enim intentio habet pro fundamento primam cognitionem intellectus, & ſecunda, ſecundam. Hæc concluſio patet ex ratione facta in primo argumento. Et præterea conſtat etiam ex dictis ad tertium primi articuli huius quæſtionis.

¶ SECVNDA concluſio. Si loquamur de prima, & ſecunda intentione rationis pro materiali, habent diuerſum fundamentum. Hæc concluſio eſt communis inter doctores, qui ſemper diſtinguunt primam intentionem rationis, & ſecundam intentionem rationis ponnes hoc, quod prima intentio rationis immediatè fundatur ſupra ens reale, nempè ſupra cognitionem actiuam intellectus, vel aliquid reale. Cæterùm ſecunda intentio rationis fundatur ſolum ſupra aliud ens rationis, ſcilicet ſupra eſſe cognitum, ſiue ſupra cognitionem paſſiuã. Hæc quidem doctrina intelligenda eſt iuxta ſenſum noſtræ ſecundæ concluſionis, ſcilicet de materiali vtriuſque intentionis.

¶ PROBATVR ergo concluſio. Quia priuatio, v.g. ſicut eſſe viſum, vel eſſe dexterum eſt materiale primæ intentionis, & ſimiliter relatio v. g. ſpeciei eſt materiale ſecundæ intentionis: ſed hæc habent diuerſa fundamenta: ergo. Conſequentia eſt bona. Maior patet ex dictis. Minor probatur. Quia priuatio fundatur immediatè in rebus ipſis, quæ dicuntur priuatæ: vnde à parte rei eſt fundamentum priuationis; & ſimiliter eſſe viſum fundatur in reali viſione potentiæ viſiuæ: ſed relatio ſpeciei, vt infra dicemus, neceſſario fundatur ſupra cognitionem paſſiuam, & idem eſt de relatione rationis prædicati, ſubiecti, diffinitionis, &c. Ergo huiuſmodi materialia primæ, & ſecundæ intentionis rationis neceſſario debent habere fundamenta.

¶ EX QVO ſequitur, quòd id, quod eſt materiale primæ intentionis rationis, & denominatur prima intentio, eſt fundamentum ſupra quod fundatur id, quod eſt materiale ſecundæ intentionis, & denominatur ſecunda intentio. Nam eſſe cognitum, eſt prima intentio rationis; quia terminat primam cognitionem intellectus: & tamen ſupra eſſe cognitum fundatur relatio ſpeciei. Quare quando communiter dicitur, quòd ſecũda inten-

tio fundatur ſupra primam, intelligi debet, non de formali primæ, & ſecundæ intentionis, ſed intelligendum eſt de materiali vtriuſque.

¶ Ad primvm ergo dicendum eſt iuxta primam concluſionem.

¶ Ad secvndvm dicendum eſt, quòd petit ſpecialem difficultatem loquendo de materiali ſecundæ intẽtionis, ſcilicet quomodo ſecunda intentio rationis habeat pro fundamento eſſe cognitum, ſiue cognitionem paſſiuam intellectus; vnde fit in hac quæſtione

---

ARTICVLVS IV.

Vtrùm fundamẽtum ſecundæ intentionis pro materiali ſit eſſe cognitum, ſiue cognitio paſſiua.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd fundamentum ſecundæ intẽtionis pro materiali non ſit eſſe cognitum: & hoc primo patet ratione facta in ſecundo argumento præcedentis articuli.

¶ Secvndo præterea. Significatio ad placitum eſt ſecunda intentio: nam ſignum ad placitum formaliter eſt relatio rationis; quæ eſt ſecunda intentio: & tamen eius fundamentum, non eſt eſſe cognitum: ergo. Minor probatur. Significatio ad placitum fundatur in hominum voluntate: nam, quod hæc vox, homo, ſignificat hominem, eſt quia ita hominibus placitum fuit: ergo.

¶ Sed contra eſt ſecunda concluſio præcedentis articuli.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Fundamentum ſecundæ intentionis pro materiali eſt eſſe cognitum, ſiue aliquod ens rationis: fundamentum verò primæ intentionis pro materiali non eſt, niſi aliquod ens reale.

¶ Primo probatur concluſio quo ad primam partem inductiuè in omnibus ſecundis intentionibus, vt in intentione vniuerſalis, in intentione prædicati, ſubiecti. propoſitionis, ſyllogiſmi, &c. quæ neceſſariò præſupponunt cognitionem paſſiuam intellectus, ſupra quam fundantur: ergo.

¶ Secvndo probatur eadem pars concluſionis. Homo habet, quòd ſit ſpecies, inquantum concipitur ab intellectu proprio conceptu: ſed concipi proprio cõceptu ab intellectu eſt cognoſci: ergo eſſe ſpeciem, quod eſt ſecunda intentio, fundatur in cognitione paſſiua intellectus, ſiue in eſſe cognito. Maior eſt D.Thomæ locis citatis ſupra art. ſecundo. Conſequentia verò eſt bona, & minor etiam conſtat.

¶ Secvnda etiam pars concluſionis patet ex dictis. Nam eſſe viſum v.g. eſt materiale primæ intentionis, & tamen eius fundamentum eſt realis viſio potentiæ viſiuæ: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd nomine eſſe cogniti, ſiue cognitionis paſſiuæ, intelligimus ens rationis; vnde ſub illo etiam comprehendimus eſſe abſtractum: quare ſenſus eſt, quòd fundamentum ſecundæ intentionis pro materiali, neceſſariò debet eſſe aliquod ens rationis, quod dicitur eſſe cognitum, ſiue cognitio paſſiua intellectus, quia, vt in plurimum ita contingit: etſi aliquando ſit aliquod ens rationis, quod formaliter non dicitur eſſe cognitum, vt eſt fundamentum relationis rationis ſpeciei, quod eſt eſſe abſtractum.

¶ Ad secvndvm dicendum eſt etiam ex dictis, quòd licet fundamentum relationis rationis ſigni non ſit formaliter eſſe cognitum, eſt tamen aliquod ens rationis, ſcilicet eſſe inſtitutum, ſiue eſſe impoſitum, quod ſufficit, vt poſſit in illo fundari aliqua ſecunda intẽtio rationis: eſſe autem inſtitutum, ſiue eſſe impoſitũ eſt prima intentio, quæ conſequenter fundatur in aliquo reali; ſcilicet in ipſa impoſitione actiua, qua iſta vox, v.g. homo impoſita fuit ad ſignificandum, ſeu repræſentandum hominem.

QVÆSTIO SECVNDA.

De diuiſione intentionis *In primam, & ſecundam.*

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm diuiſio intentionis in primam, & ſecundam ſit bona.

Articulus ſecundus. Vtrùm diuiſio intentionis in primam, & ſecundam ſit vniuoca.

ARTICVLVS I.

Vtrùm diuiſio intentionis in primam, & ſecundam ſit bona.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd diuiſio intentionis in primā, & ſecundam non ſit bona. Illa diuiſio non eſt bona, cuius diuiſum conuertitur cum vno membro diuidentium: ſed ita contingit in præſenti diuiſione: ergo nō eſt bona. Maior patet ex conditionibus bonæ diuiſionis. Conſequentia eſt bona. Minor probatur. Intentio, vt ſic, quæ eſt diuiſum in præfata diuiſione, eſt prima intentio, quæ eſt vnum membrum diuiſionis: ergo. Antecedens probatur dupliciter Primo quia rem eſſe primam intentionem, eſt rem eſſe primo cognitam, & terminare primum conceptum intellectus: ſed intentio, vt ſic terminat primum conceptum intellectus: nō enim cognitio intentionis vt ſic, præſupponit neceſſariò aliam cognitionem: ergo. Secundo probatur idem antecedens. Intentio in communi non eſt proprietas conueniens rebus, prout habent eſſe in intellectu: ergo eſt prima intentio. Conſequentia patet. Quia prima intentio eſt proprietas conueniens rebus, non prout habent eſſe intellectu. Antecedens verò probatur. Quia aliàs omnis intentio, tām prima, quàm ſecunda, eſſet proprietas conueniens rebus, prout habent eſſe in intellectu, quod tamen eſt falſum, loquendo de prima intentione. Quod autem hoc ſequeretur patet; quia quicquid eſt de intrinſeca ratione ſuperioris, debet etiam eſſe de intrinſeca ratione inferioris: ergo.

¶ Dices, quod intentio, vt ſic, eſſentialiter nec eſt prima, nec ſecunda intētio, ſed abſtrahit ab vtraque: denominatiuè tamen, & accidentaliter, ſeu, vt quod, dicitur prima intentio, ſicut diceremus lib. 5. de vniuerſali in communi, quod quidem tamquam genus diuiditur in quinque prædicabilia, illaque diuiſio eſt bona, & tamen vniuerſale denominatiuè conuertitur cum vno membro diuidentium, ſcilicèt cum genere, etſi eſſentialiter abſtrahat à ſuis inferioribus.

¶ Secvndo præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. Intentio, vt ſic eſſentialiter dicit primam intentionem: ergo ſolutio nulla. Antecedens probatur, Intentio, vt ſic pro formali loquendo, includit relationem rationis, ſeu ens rationis in ſuo eſſentiali conceptu; ſed relatio rationis vt ſic; ſiue ens rationis vt ſic, eſt prima intentio: ergo Minor patet; nam ens rationis, vt ſic, ſi non eſt terminus primæ intētionis, erit terminus ſecundæ intentionis. Nam ens rationis vt ſic eſt terminus; ergo vel debet eſſe terminus primæ intentionis, vel ſecundæ intentionis: ſi ergo dicatur primum, habeo intentum; ſi verò dicatur ſecūdum, etiam habeo intentum;, quia ſequitur, quod intentio vt ſic, eſſentialiter ſit ſecūda intentio; ergo.

¶ Tertio præterea. Intentio vt ſic eſt genus ad primam, & ſecundam intentionem: ſed genus eſt ſecunda intentio, vt patet ex dictis: ergo intentio vt ſic, eſt

eſt ſecunda intentio: Ergo licet diuiſum non conuertatur cum vno membro diuidente, quod dicitur prima intentio: conuertitur tamen cum alio, quod dicitur ſecunda intentio.

¶ Sed contra eſt, auctoritas D. Thomæ multis in locis, ex quibus colligitur diuiſionem hanc eſſe optimam, vt 4. Metaph. lect. 4. & opuſc. 41. de natura generis cap. 4. & in primo d. 2. q. 2.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Diuiſio, qua diuiditur intentio in primam & ſecundam intentionem, eſt optima. Hæc concluſio vt certa habetur pro omnibus Logicis.

¶ Probatvr: Quia illa eſt bona diuiſio, cuius membra diuidētia exhauriūt totam confuſionem diuiſi: ſed hæc eſt huiuſmodi; ergo. Maior eſt nota ex conditionibus bonæ diuiſionis. Minor probatur. Illa membra exhauriunt totam confuſionem diuiſi, ad quæ reducuntur ſaltim omnia, quæ contineri poſſunt ſub diuiſo: ſed omnia quæ contineri poſſunt ſub ratione intentionis vt ſic, reducuntur ad primā, vel ſecundam intentionē, quia huiuſmodi, vel ſunt prima, vel ſecunda intentio: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum benè ibi eſſe dictum, ſcilicet intentionem, vt ſic, eſſentialiter abſtrahere à prima, & ſecūda intentione: neque enim habet eſſentialiter, quòd ſit aliquid terminans primam cognitionem intellectus, neque ſecūdam; ſicut neque eſſentialiter habet, quòd ſit proprietas cōueniēs rebus prout ſūt extra animā, ſiue quòd ſit proprietas cōueniens rebus, prout ſunt in intellectu: eſſentialiter enim ab vtroq. abſtrahit. Quia verò intentiò, vt ſic, concipitur ab intellectu; ideò illa terminat primā cognitionem, & primū cōceptū, ſed hoc ei cōpetit accidētaliter: & hinc eſt, quòd denominatiuè dicitur prima intētio; nullū autem eſt inconueniens, quòd intentio vt ſic, ſit eſſētialiter aliquid abſtrahens à prima, & ſecunda intentione, & quòd denominatiuè ſit prima intentio: & hoc quidem patet in exemplo ibi poſito, & etiam conſtat in diuiſione, qua terminus diuiditur in abſolutum, & connotatiuū, & tamen iſta vox, terminus, eſt terminus connotatiuus, quia importat duo, materiale ſcilicet, & formale; vnde conuertitur cum vno membro diuiſionis: quia tamen conuertitur cum illo nō eſſentialiter, ſed denominatiuè; hinc eſt, quòd illa diuiſio termini in abſolutum, & connotatiuum, eſt optima, ſicut & diuiſio intentionis, in primam, & ſecundā, quamtumuis diuiſum, ſcilicet intentio vt ſic, accidentaliter conuertatur, & denominatiuè, cum vno membro diuidente, ſcilicet cum prima intentione.

¶ Ad secvndvm, quod eſt replica contra prædictā ſolutionem, dicendum eſt, quòd ens rationis vt ſic, ſiue relatio rationis eſt de intrinſeco cōceptu intentionis vt ſic (loquendo tamen de intentione, ratione ſui formalis,) cæterum ens rationis vt ſic, ſicut etiam relatio rationis vt ſic, eſſentialiter neque eſt terminus primæ intentionis, neque ſecundæ, ſed eſſentialiter abſtrahit ab vtroque: quoniam quantum ad hoc eſt eadem ratio de intentione vt ſic, & de ente rationis, ſeu relatione rationis vt ſic; & ſicut intentio vt ſic, denominatiuè, & accidētaliter tantum eſt prima intentio, ita etiā ens rationis vt ſic, ſiue relatio rationis vt ſic dicitur prima intentio, & terminus primæ intentionis denominatiuè. Hoc autem, vt ex dictis colligitur, nullum eſt inconueniens.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd de veritate maioris propoſitionis diſputabitur articulo ſequenti. Cæterum tunc ad argumentum dicimus, intentionem vt ſic, denominatiuè tantum, & accidentaliter eſſe genus, & conſequenter denominatiuè etiam, vt induit rationem generis induere etiam rationem ſecundæ intentionis: quod quidem patet; quia id, quod induit rationem inferioris, debet induere etiam rationem ſuperioris. Nam quotieſcumque aliquid prædicatur de aliquo ſubiecto, prædicatur etiā de eodem ſubiecto quicquid eſſentialiter dicitur de prædicato, iuxta regulam anteprædicamentalem, cum quippiam de quodpiam, &c. nullum autē eſt inconueniens, quod idem materiale induat diuerſam rationem intentionis, ſeu diuerſam denominationem rationis: nā idem homo dicitur ſpecies ſubijcibilis, prædicabilis,

cognitus, abſtractus, &c. quæ tamen ſunt denominationes rationis diuerſæ: vnde quatenus dicitur homo ſpecies, vt ſic eſt denominatiuè ſecũda intentio, quatenus verò dicitur abſtractus à ſuis ſingularibus, ſiue dicitur cognitus, vt ſic dicitur prima intẽtio, & ita idẽ materiale ſecũdum diuerſam conſiderationem dicitur prima; & ſecunda intentio, & ſortitur diuerſas denominationes. Ita dicimus in caſu argumenti, quòd ſcilicet intentio vt ſic, ſecundum diuerſam conſiderationem denominatiuè, & accidẽtaliter ſortitur diuerſã denominationem rationis.

ARTICVLVS II.

Vtrùm diuiſio intentionis in primam, & ſecundam intentionem ſit diuiſio vniuoca, & generis in ſpecies.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd diuiſio intentionis in primam, & ſecundam non ſit diuiſio generis in ſpecies. Diuiſio qua diuiditur aliquid in id, quod eſt ens reale, & in id, quod eſt ens rationis; non poteſt eſſe diuiſio generis in ſpecies, neque vniuoca: nihil enim poteſt ſe habere vt genus reſpectu entis realis, & rationis; cum nihil dici poſſit vniuocè de his, vt fusè ſuo loco de Analogia entis demonſtrabimus, tomo 2. lib. 2. ſed diuiſio, qua diuiditur intentio in primam, & ſecundam, eſt diuiſio, qua diuiditur aliquid in id, quod eſt ens reale, & in id, quod eſt ens rationis; nam prima intentio aliquando eſt aliquod reale, vt homo, leo, &c. Secunda verò intentio ſemper eſt aliquid rationis: ergo.

¶ Secvndo præterea. Id quod diuiditur diuiſione generis in ſpecies, non per prius dicitur de vno, & poſterius de alio: ſed intentio prius dicitur de prima intentione, quàm de ſecunda: ergo iſta diuiſio non eſt generis in ſpecies. Minor probatur. Quia prima intentio eſt prior ſecunda intentione: ergo intentio per prius dicitur de prima intẽtione, quam de ſecunda. Antecedens probatur. Secunda intentio dependet à prima, quia prima eſt fundamentum ſecundæ: at verò prima intentio non dependet à ſecunda: ergo prima intentio eſt prior ſecunda intentione.

¶ Sed contra eſt, quia vt ex dictis cõſtat, vtraque intentio formaliter eſt relatio rationis: ergo præfata diuiſio erit vniuoca, & generis in ſpecies.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Si ſermo ſit de formali vtriuſque intentionis, præfata diuiſio eſt diuiſio generis in ſpecies. Hęc concluſio eſt manifeſta, & ſequitur ex dictis in prima quæſt. art. 1.

¶ Probatvr ergo concluſio. Nam prima, & ſecunda intentio pro formali ſunt relationes rationis ſpecie diſtinctæ: ſed non diſtinguuntur ſpecie, niſi ſub genere intentionis: ergo intentio, vt ſic, ſe habet vt genus reſpectu illarum, ac per conſequens diuiſio intentionis in primã, & ſecundam, erit diuiſio generis in ſpecies. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Prima; & ſecunda intentio pro formali habent terminos formaliter ſpecie diuerſos: ergo ſunt relationes rationis ſpecie diſtinctæ. Antecedens patet. Quia prima intentio pro formali eſt tendentia rationis in intellectum primo intelligentem rem; ſecunda verò intentio eſt tendentia in intellectũ ſecundo intelligentem rem: ergo habent terminos formaliter ſpecie diuerſos. Sed aduerſus hanc concluſionẽ eſt argumentum ſupra factum quæſt. 1. art. 1 pro cõcluſione vltima. Nam relationes quarũ fundamenta diſtinguuntur pluſquam genere, ipſæ ſimiliter diſtinguuntur pluſquam genere: ſed fundamenta primæ, & ſecundæ intentionis pro formali diſtinguuntur pluſquam genere; nam fundamẽtum vnius eſt ens rationis, alterius verò eſt ens reale: ergo. Sed reſpondetur facile negando minorem: dicimus enim, quòd fundamentum vtriuſque intentionis eſt ens reale, nimirum cognitio actiua intellectus, primo, vel ſecundo cognoſcens.

¶ Secvnda concluſio. Si ſermo ſit de

prima,

Digitized by Google

prima, & ſecunda intentione pro materiali, præfata diuiſio non erit generis in ſpecies, nec vniuoca, ſed ſolum analoga. Hæc concluſio patet argumento primo facto, quod quidem probat expreſſe hanc ſecundam concluſionem; nam vt dicemus ex profeſſo de Analogia, ſeu conceptu entis, nihil dici poteſt vniuocè de ente reali, & rationis; ſi autem loquamur de prima, & ſecunda intentione pro materiali, cum prima intentio vt ſic, aliquando ſit aliquid reale, & ſecunda intentio ſemper ſit relatio rationis, hinc eſt, quòd loquendo de prima, & ſecunda intentione pro materiali, præfata diuiſio adæquatè non erit generis in ſpecies, neque vniuoca, ſed dumtaxat analoga, eo modo, quo ens diuiditur in ens reale, & ens rationis.

Ad primum ergo dicendum ex dictis.

Ad secundum dicendum eſt primo, quòd etiam probat ſecundam concluſionem; nam dependentia, quæ reperitur inter primam, & ſecundā intentionem, quæ dependentia eſt ratione fundamēti; ſolum eſt dependentia ratione materialis, & non ratione formalis: nam formale vnius intentionis, ſcilicet primæ, non ſe habet, vt fundamentum in ordine ad formale ſecundæ intentionis; ſed tantum materiale primæ intentionis eſt fundamentum materialis ſecundæ intentionis. Vnde ſi ſermo ſit de vtraque intentione ratione materialis, iam patet ex ſecunda concluſione, quomodo præfata diuiſio ſit analoga.

¶ Secundo dicendum eſt ad argumentum, quòd etſi concedamus inter vtramque intentionem eſſe dependentiā ratione formalis: tamen quia hæc dependentia eſt dependentia materialis, tamquam à fundamento, & non formalis in ratione ſuperioris; ideò non facit analogiam: ſicut propoſitio prius dicitur de cathegorica, quam de hypothetica, & hypothetica dependet à cathegorica tamquā à parte; & tamē propoſitio vniuocè dicitur de vtraque, vt nos docuimus in noſtra dialectica lib. 2. tract. 1. p. 1. diſcurſu. 2. & hoc eſt, quia talis depēdētia ſolū eſt depēdentia materialis, vt ibi explicuimus, adducendo exēplum de ſigno, quod dicitur de termino, & oratione vniuocè: & tamē oratio depēdet à termino. & rurſus ens vniuocè dicitur de anima, & de homine: tamen magis principaliter phyſicè dicitur de homine. Ita ſimiliter contingit in caſu argumenti, ſi admittamus dependentiam inter formale vtriuſque tentionis, tam primæ, quam ſecundæ.

¶ Ex dictis in his duabus quæſtionibus colligitur manifeſtè vera, & ſufficiens diuiſio intentionis obiectiuæ, tam pro formali, quàm pro materiali: quod quidem, vt clarius appareat, ſequentes diuiſiones attentè conſiderare operæ pretium erit.

Diuiſio intentionis pro formali.

- Intentio, ſiue relatio rationis
  - Alia eſt prima intentio, ſiue relatio rationis, qua primo res refertur ad intellectum.
  - Alia eſt ſecunda intentio, ſiue relatio rationis, qua ſecundo res refertur ad intellectum.

Diuiſio intentionis pro materiali.

- Intētio
  - Alia eſt realis.
    - Alia ſubſtantialis, vt homo, leo.
    - Alia accidentalis, vt quantitas, qnalitas, &c.
  - Alia eſt rationis.
    - Alia dicitur prima intentio rationis.
      - Alia priuatio
      - Alia eſſe cognitum, &c.
    - Alia dicitur ſecunda intentio rōnis.
      - Alia vniuerſalis, vt genus.
      - Alia non vniuerſalis, vt ſubiectum, &c.

QVÆSTIO TERTIA.

De mutua prædicatione materialium primæ intentionis

Tam in concreto, quàm in abſtracto, quatenus ipſa ad inuicem comparantur.

In tres Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm materialia primæ intentionis in concreto de ſe inuicem prædicentur, vt v. g. homo eſt animal, homo eſt rationalis.

Articulus ſecundus. Vtrùm materialia primæ intentionis in abſtracto, prædicentur de materialibus eiuſdem primæ intentionis etiam in abſtracto, vt v. g. humanitas eſt animalitas.

Articulus tertius. Vtrùm materialia primæ intentionis in abſtracto, prædicentur de materialibus primæ intentionis in concreto, vt v. g. homo eſt humanitas.

ARTICVLVS I.

Vtrùm materialia primæ intētionis in concreto de ſe inuicem prædicentur, vt v. g. homo eſt animal.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd materialia primæ intentionis in concreto de ſe inuicem non prædicentur. Prædicatio, in qua pars Phyſica prædicatur in recto de eo, cuius eſt pars eſt falſa: & tamen in illa prædicatur materiale primæ intentionis in concreto de alio materiali, &c. vt patet in hac propoſitione, homo eſt materia, homo eſt forma, &c. ergo.

¶ Dices præfatam prædicationem eſſe falſam, non quia prima intentio in concreto prædicetur de alia etiam in concreto, ſed quia prædicatum in prædicta propoſitione eſt pars phyſica ſubiecti, quæ nullo modo poteſt prædicari in recto de toto, & de eo, cuius eſt pars.

¶ Secvndo præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. In hac propoſitione, ſcilicet album eſt corpus, pars phyſica prædicatur in recto de ſuo toto; nam corpus ingreditur diffinitionem phyſicam albi, tāquam pars materialis; cum dico album eſt corpus diſgregatiuū viſus. Similiter in hac prædicatione, terminus eſt vox, pars phyſica prædicatur in recto de ſuo toto: nam vox non eſt pars metaphyſica termini, quia eius pars metaphyſica, & eius genus eſt ſecunda intentio: tamen præfatæ propoſitiones ſunt veræ, vt conſtat: ergo ſolutio aſſignata eſt nulla.

¶ Tertio præterea. In hac propoſitione, homo eſt animal, prædicatur pars de toto: ergo non eſt recta prædicatio: ergo prima intentio in concreto non poteſt de ſe ipſa in concreto prædicari. Prima conſequentia patet. Quia prædicatio, in qua pars prædicatur de toto, non eſt recta prædicatio, vt patet ex dictis in tertio notabili: ergo.

¶ Di-

¶ Dices animal prædicari de homine, non quatenus eſt pars, ſed vt eſt totum quoddam metaphyſicum; quia prædicatur de homine, vt genus, vt dicemus lib. 6. q. 1.

¶ Qvarto præterea, & arguitur contra. Genus, vt genus eſt pars: nam genus ita ſumptum, ſcilicet vt genus eſt, ingreditur diffinitionem, quam non poteſt ingredi, niſi in ratione partis: igitur ſi animal prædicatur de homine, vt genus, non poterit de illo prædicari, vt totum, ſed vt pars: quod tamen repugnat: ergo.

¶ Qvinto præterea. Si hæc prædicatio eſſet vera, ſcilicet homo eſt animal bene valeret dicere: ergo animal eſt homo per ſimplicem cõuerſionem, quæ eſt conſequentia formalis: ſed hoc eſt falſum; quia aliàs, conſequens eſſet ſimpliciter neceſſarium, ſicut antecedens; ne detur in bona conſequentia antecedens verum, & conſequens falſum: ergo. Sequela patet. Minor probatur. Nam conſequens non eſt ſimpliciter neceſſarium, nec prædicatum illius, ſcilicet ly homo, non dicitur per ſe de animali; quod patet, quia dici per ſe, eſt dici de omnibus, vt docet Ariſtot. lib. 1. poſter. ſed in hac propoſitione, animal eſt homo, ly homo non dicitur de omnibus animalibus, vt patet, aliàs propoſitio eſſet falſa: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ de ente, & eſſentia cap 3. in fine.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica, Materialia primæ intentionis in concreto de ſe inuicem prædicantur; vt patet in his propoſitionibus, homo eſt animal, animal eſt ſubſtantia, &c. Hanc concluſionem cum D. Thoma loco citato docet Caiet. ibi, & Capreolus in 1. diſt. 4. quæſt. 1. Soc. quæſt. 3. de vniuerſalibus.

¶ Probatvr concluſio breuiter. Nam in huiuſmodi prædicationibus, ſcilicet homo eſt animal, homo eſt rationalis, ſuperiora quidditatiuè, & formaliter prædicantur de ſuis inferioribus, quæ tamen prædicationes ſunt veræ: ſed in huiuſmodi prędicationibus prędicantur materialia primæ intentionis in concreto de ſe inuicem, vt de ſe patet: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, benè ibi eſſe reſponſum.

¶ Ad secvndvm dicendum hanc eſſe differentiam inter diffinitionem phyſicam ſubſtantiæ, & accidentium in concreto; quòd in diffinitione phyſica ſubſtantiæ, materia non poteſt prædicari de diffinito, eo quòd talis pars non dicit totam eſſentiam diffiniti: at verò in diffinitione phyſica accidentis in concreto, materia, quæ ponitur loco generis, ſcilicet ſubiectum, prædicatur de diffinito in recto, eo quòd dicit totam eſſentiam eius; accidentia enim totam ſuam eſſentiam, & entitatem ſumunt à ſubiecto, vt eleganter oſtendit D. Thom. 1. p. quæſt. 77. art. 6. quapropter pars phyſica in diffinitione phyſica accidẽtis in cõcreto prædicatur de toto: non autem hoc facere poteſt pars phyſica in diffinitione ſubſtãtiæ in concreto, & ita in obliquo tãtum, dicitur de toto, vt patet in hac diffinitione phyſica hominis, homo conſtat ex materia, & forma. Sed pro maiori declaratione, & intelligentia huius ſolutionis ſit in hoc articulo;

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Secundum.

Vtrum animal, ſiue genus, quod eſt pars metaphyſica, ſecũdum quod eſt pars metaphyſica, prædicetur de ſpecie in recto, ſcilicet de homine.

ET videtur vera pars affirmatiua omnibus argumentis, quæ adducemus, & adducit Sanchez lib. 3. ſuæ Logicæ, quæſt. 9. concluſione prima. In qua dicit hęc verba, partes metaphyſicæ, ſecundum quod partes metaphyſicæ ſunt, & componunt ſpeciem, prædicantur de ſpecie, & eſt eſſentiale parti metaphyſicæ, quòd ſit quoddam totum, nec pars metaphyſica intelligi poteſt ſine ratione totius. Et præterea dicit hanc eſſe expreſſam

Digitized by Google

preſſam ſententiam Ariſtot. & D.Thom. quam ſententiam probat primo auctoritatibus: deinde rationibus. Argumenta ab auctoritate ſunt, quæ ſequuntur, vt illa transferamus de verbo ad verbum.

¶ Primo arguit, quia Ariſtot. 8. Metaph.tex.9. expreſſe dicit, diffinitionem ſubſtantiæ ſpecificæ, ſiue illa ſenſibilis fuerit, ſiue intellectualis, habere debere partes, quæ ſint vt materia, & forma: omnes autem explicāt, quòd ſint genus, quod à materia ſumitur; & differentia, quæ ſumitur à forma Sed partes diffinitionis, ſunt partes ſpeciei: ergo ſicut diffinitio prædicatur de ſpecie, etiam partes eius: ergò pars, vt eſt pars metaphyſica, prædicatur de ſpecie, & vt pars eſt totum, quia nihil directè prædicatur, niſi totum.

¶ Secundo arguit auctoritate, & probat ſuam ſententiam eſſe D. Thomæ ſic. Quia p.p.q.75.a.3. dicit D.Tho. hæc verba: *Ad ſecundū dicendum, quòd vniuerſale magis commune cōparatur ad minus commune, vt totum, & vt pars: vt totū quidem, ſecundum quòd eſt in magis vniuerſalis non ſolū continetur in potentia minus vniuerſale, ſed etiā alia; vt ſub animali nō ſolum homo, ſed equus, & alia cōtinentur: vt pars autem ſecundum quod minus commune continet in ſui ratione, non ſolum magis commune, ſed etiam alia: vt homo non ſolum animal, ſed etiam rationale includit. Sic ergo animal conſideratum in ſe, prius eſt in noſtra cognitione, quam homo: ſed homo prius eſt in noſtra cognitione, quam quod animal ſit pars rationis eius.* Ecce ſecundum D.Thomam, animal eſt reſpectu hominis pars componens ipſum, & etiam eſt totum, & prædicatur vt pars metaphyſica.

¶ Tertio arguit auctoritate D.Thom. 3.p.q.90.art.2.in corpore.vbi dicit hæc verba, quòd duplex eſt pars, vt dicitur 5. metaphyſices, ſcilicet pars eſſentiæ, & pars quidditatis: partes autem eſſentiæ ſunt phyſicæ, materia, & forma; Logicæ autem ſunt genus, & differentia, vbi quas nos partes metaphyſicas vocamus, vocat Angelicus Doctor partes Logicas: ſed genus, & differentia ſunt tota quædam, & prædicantur de ſpecie, & eas D. Thomas vocat partes: ergo de ratione partis Logicæ, & metaphyſicæ, vt talis pars eſt, & vt componit ſpeciem, eſt quòd prædicetur de illa.

¶ Quarto arguit etiam auctoritate D. Thom. cap. 3. de ente, & eſſentia, vbi ſic ait. Ex hoc patet ratio, quare genus, ſpecies, & differentia, ſe habent proportionabiliter ad materiam, & formam, & cōpoſitum in natura; quamuis non ſint idem cum illis; quia nec genus eſt; materia, ſed ſumitur à materia, vt ſignificans totum; nec differentia eſt forma, ſed ſumitur à forma, vt ſignificās totum. Vnde dicimus eſſe animal rationale hominem, & non ex animali rationali, ſicut dicimus eum eſſe ex corpore, & anima: ergo ſecundum D. Thom. genus, quod habet rationem materiæ, & differentia, quæ habet rationem formæ, prædicantur de homine, & ſunt tota quædam ex conſequenti.

¶ Quinto arguit etiam auctoritate D. Thom. 1. metaph.tex.24.vbi dicit, quòd differentia additur generi, vt totum toti: ergo differentia, vt pars componens eſt totum, & ſic prædicatur de toto, vt pars Metaphyſica.

¶ Rationibus etiam prædictus auctor probat ſuam ſententiam.

¶ Prima eſt, diffinitio conſtat ex genere, & differentia tamquam ex partibus. Itaque genus eſt pars, & differentia etiā: ſed genus eſt totum quoddam: ſiquidem prædicatur de ſpeciebus in quid, & differentia ſimiliter; ſiquidem prædicatur in quale: ergo pars metaphyſica, & Logica, vt talis pars eſt, eſt totum quoddam & prædicatur de toto: & ita, vt componit eſt pars, & prædicatur, & eſt totum.

¶ Confirmatur. Nam homo eſt animal rationale: ergo prædicatur diffinitio, & partes eius de homine: ſed partes eius ſunt tota quædam: ergo pars metaphyſica vt pars, & vt componit, prædicatur de ſpecie: idem enim eſt dicere pars, vt pars, & pars, vt componens: quia in quantum pars componit, & vt totum componit aliud totum: ſed vt totum non dicit explicitè totum, quod eſt in ſpecie; & hac ratione hoc totum vocatur, & eſt pars Logica, & metaphyſica.

¶ Secunda verò ratio, quam adducit, eam-

eamdem prorſus habet vim; & ideo non adduco illam.

¶ Tertia ratio. Hæc eſt differentia partis Logicæ à parte naturali: nam pars naturalis non prædicatur de toto, & pars Logica prædicatur: ergo, vt componit prædicatur.

¶ Quarta ratio. Naturæ genericæ, & ſpecificæ abſtractæ ſunt partes alicuius: non niſi ſpeciei: ergo componunt ſpeciem, & vt ſic prædicantur: ergo. Maior probatur. Quia non dicunt naturam ſpeciei, ſed important aliquid; non vt completum, & perfectum: ergo dicunt aliquid, quod re vera eſt pars.

¶ Quinta ratio. Quia ſpecies vocatur totum actuale reſpectu generis, & differentiæ, quia illa actu includit: ſed non poteſt illa includere, niſi ſint partes eius: ergo quæ tota ſunt, partes reperiuntur: ergo vt partes ſunt, prædicantur, quia ſunt etiam tota.

¶ Sexta ratio. Et dicit ſe arguere contra alias opiniones ſic. Genus, & differentia prædicantur de ſpecie: ergo reſpectu illius habent rationem partis, vel totius: ſi dicas, quòd totius: ergo prædicantur de ſpecie; & rurſum ſunt partes; quia ſpecies dicit pluſquam genus dicat explicitè: ergo genus reſpectu illius eſt pars: ergo genus, vt ſic eſt pars, & totum, vt pars componit, & vt ſic eſt totum: ergo, vt ſic prædicatur: ergo ſecundum quod componit, prædicatur. Hæc ſunt argumenta ad verbum præfati auctoris.

¶ In hac quæſtiuncula. Pro explicatione veritatis.

¶ Dico primo. Nullatenus eſt dicendum, quòd pars metaphyſica, vt pars eſt, & vt componit, prædicetur de toto.

Hanc concluſionem docent communiter Logici.

¶ Primo probatur concluſio. Auctoritate expreſſa D. Tho. c. 3. de ente, & eſſentia, quem ſequitur Caiet. eodem loco, idemque docet Soto quæſt. vnica de genere, quo loco habetur, quòd ſi genus ſumatur cum præciſione ſuorum attributorum, qua ratione eſt totum actuale, & habet locum partis, non prædicatur de ſpecie: igitur ſentit expreſſe, & docet D. Thomas, genus ea ratione, qua formaliter eſt pars, non prædicari de toto, quod eſt ſpecies.

¶ Secundo probatur. Nulla pars, vt habet rationem partis, continere poteſt quicquid totum importat: ergo genus vt pars ſpeciei non continebit quicquid eſt in illa; tunc ſic, ſed in omni vera prædicatione aiente debet attributum continere quicquid in ſubiecto reperitur: ergo.

¶ Confirmatur primo. Pars metaphyſica formaliter habet rationem partis: ſed pars, vt pars implicat, quòd contineat quicquid eſt in toto: igitur pars metaphyſica, vt pars eſt, non poterit continere quicquid eſt in ſpecie; ac per conſequens non poterit de illa, vt ſic prædicari in recto.

¶ Confirmatur ſecundo. Quia Diuus Thomas loco citato de ente, & eſſentia cap. 3. inquit; quòd ea ratione, qua genus continet quicquid eſt in ſpecie in confuſo, eſt totum potentiale, & diſtinctum à ſe ipſo, vt eſt pars: ergo vt pars, in ſententia D. Thomæ, non continet genus in confuſo quicquid eſt in ſpecie: ergo pars metaphyſica neque continebit quicquid eſt in ſpecie: ergo, vt pars eſt non poterit in recto dici de ſpecie, quam componit.

¶ Tertio probatur. Genus, vt pars eſt, & vt componit ſpeciem, eſt contractum per aliquam differentiam eſſentialem ad ſpeciem: igitur, vt pars eſt, & vt componit, non poteſt de illa prædicari in recto. Antecedens patet. Conſequentia probatur primo. Prædicatio generis de ſpecie eſt prædicatio ſuperioris de inferiori: ſed genus contractum non eſt ſuperius, ſed æquale, quemadmodum differentia contrahens non eſt maior, ſed æqualis ſpeciei: ergo hac ratione non poterit de ſpecie prædicari in recto. Secundo probatur eadem conſequentia. Quia genus, vt contractum per differentiam, eſt genus, quatenus continetur in diffinitione: ſed genus ita ſumptum non prædicatur in recto de ſpecie, vt dicemus ad primum: ergo neque genus contractum, de illa prædicabitur.

¶ Dico ſecundo. Pars metaphyſica, vt pars eſt, optime intelligi poteſt ſine ratione totius. Hanc concluſionem aper-

Digitized by Google

aperte docet D. Thomas loco allegato, qui à genere, vt eſt pars, & totum actuale, ſeparat rationem totius: igitur pars Metaphyſica poteſt opimè concipi ſine ratione totius.

¶ Secundo probatur. Quia pars Metaphyſica ſcilicet animal, vt pars eſt, amittit rationem totius: huiuſmodi enim rationes ſunt inter ſe oppoſitæ: ergo pars Metaphyſica, vt ſic formaliter, non poteſt habere rationem totius: ergo poterit concipi ſine ratione totius.

¶ Ad argumenta ergo. Et primo ad ea, quæ primo loco poſita ſunt, ſcilicet ex auctoritate deſumpta.

¶ Ad primum argumentum reſpõdetur, diffinitionem quidem prædicari in recto de re diffinita: partes autem eius, vt partes ſunt diffinitionis, non prædicãtur in recto, quia vt ſic non ſunt tota quædã: nam genus ea ratione continetur in diffinitione, qua denotat gradum quemdã diſtinctum à gradu, quem denotat differentia: vt autem genus eſt totum, non denotat gradum diſtinctum à gradu, quem denotat differentia: nam in confuſo ſaltim continet illam, quia in confuſo continet quicquid eſt in ſpecie. Cæterũ partes diffinitionis, vt ſunt tota quædam prædicantur in recto de re diffinita, quo pacto intelligitur Ariſt. 1. top. cap. 4. vbi dicit, non ſolum diffinitionem, verum etiam partes illius prædicari de re diffinita: quapropter argumentum ex illa auctoritate deſumptum, nullum eſt ad probandum, partem Metaphyſicam vt ſic, prædicari in recto de toto.

¶ Sed dices, genus, & differentiam prædicari in recto, vt ſunt partes diffinitionis de ſpecie: ſed vt ſunt partes diffinitionis non ſunt tota quædam, ſed partes: ergo partes diffinitionis, vt partes ſunt, prædicantur de ſpecie in recto.

¶ Sed reſpondetur, diſtinguendo maiorem: ſi ly vt, ſumatur ſpecificatiuè, cõcedo maiorem: ſi verò ly vt, ſumatur reduplicatiuè, nego maiorem. Et eodem modo diſtinguenda eſt minor, & conſequens. Nam licet genus, quod prædicatur, ſit pars diffinitionis: tamen ratio prædicandi non eſt ratio partis, ſed ratio totius.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, D. Thomam ibi oppoſitum aſſerere, vt patet ex contextu; in quo expreſsè ſeparat ab animali, quatenus eſt pars, rationem totius.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, Verum eſſe partes Logicas eſſe tota quædam, & prædicari: ſed non ea ratione, qua ſunt partes, & componunt totũ, & hoc D. Thom. in illo loco nullatenus dicit: quapropter prædictum teſtimoniũ non ſolũ nõ probat intentum: ſed nec videtur ad propoſitum, vt patebit legenti.

¶ Ad quartum argumentum reſpondetur, D. Thomam in illo loco demonſtrare, genus, & differentiam non ſolum eſſe partes Metaphyſicas ex eo, quòd dicit, quòd ſumuntur à materia, & à forma: ſed etiam quòd prędicantur de toto, ex eo, quòd ſunt quoddam totum: ſed nequaquam dicit, quòd ſint quoddam totum, ea ratione, qua ſunt partes, & componunt ſpeciem; & conſequenter, vt partes prædicari; quinimo ipſe paulo antea (ait) genus, & differentiam prædicari vt ſunt tota quædam, quatenus in confuſo continet quicquid eſt in ſpecie: & poſtea dicit verba aſſignata in argumento tamquam corrolarium, in quo, vt ait Caietanus, aſſignat diſcrimen inter genus, & differentiam; & ita potius prædictum teſtimonium eſt contra illum. Videatur D. Thom. tali loco citato in argumento.

¶ Secundo reſpondetur, D. Thomam concedere genus, & differentiam, vt partes, eſſe quædam tota: ſed tota quædam actualia: non verò tota quædam potentialia: ſed hoc non ſufficit, quòd partes, vt partes prædicari poſſint de toto, vt infra magis explicabimus.

¶ Ad quintum argumentum reſpondetur, quòd differentia, vt totum actuale additur generi, vt eſt totum actuale, & ideò differentia additur generi, vt totum toti: non verò additur ei, vt totum potentiale, quod intendebat huiuſmodi ſententia.

¶ Ad argumenta ex rationibus deſumpta reſpondetur.

Ad primum reſpondetur in forma, concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem. Genus eſt quoddam totum, & ſimiliter differentia, vt componunt, & ſunt

ſunt

Digitized by Google

ſunt partes diffinitionis, nego minorem; concedo tamen illam, ſi genus, & differentia conſiderentur vt totum potentiale; vnde nego conſequentiam. & per hæc patet ad confirmationem.

¶ Ad ſecundum argumentum patet ex dictis ad primum.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quia vt diximus, pars in tantum de toto prædicatur, in quantum includit in confuſo quicquid eſt in toto, & quatenus conſequenter eſt totum quoddam potentiale: cum autem pars naturalis non poſſit continere quicquid eſt in toto, ſaltim in confuſo, & per conſequens non ſit totum potentiale; hinc eſt, quòd pars naturalis non poteſt prædicari de toto. Pars verò Metaphyſica eſt totum quoddam potentiale, & continet in confuſo omnia, quæ ſunt in toto, ſed non ea ratione, qua eſt pars, & componit, ſed alia ratione, & ideo pars Metaphyſica prædicatur de toto, & non pars naturalis.

¶ Ad quartum argumentum reſpondetur quod generica, & ſpecifica, vt abſtracta ſunt, ſunt quædam tota potentialia. Et ad probationē reſpondetur, quòd dicunt naturam ſpeciei non explicitè, ſed implicitè, & in confuſo.

¶ Ad quintum reſpondetur, quicquid ſit, an ſpecies ſit totum actuale reſpectu generis, vel differentiæ. nego vltimam conſequentiam; quia nulla eſt, vt patet legenti.

¶ Ad ſextum argumentum patet ex dictis in tota quæſtiuncula.

QVAESTIVNCVLA II.
Ad Secundum.

Vtrum animal, ſiue genus, quod eſt pars Metaphyſica prædicetur in recto de ſpecie, ſcilicet de homine, non ſecundum quod eſt pars Metaphyſica, ſed ſecundū quod eſt quoddam totum.

ET videtur vera pars negatiua. Primò, ſi genus vt eſt totum quoddam potentiale prædicatur de ſuis ſpeciebus; ſequitur, quòd omnes propoſitiones, in quibus prædicatur de ſuis ſpeciebus vt totum quoddam potentiale, ſint falſæ: conſequens non eſt dicendum: ergo. ſequela probatur. Genus v. g animal, vt eſt totum quoddam potentiale, continet in ſe oppoſitas differentias, ſcilicet rationale, & irrationale: ſed ſi animal diceretur de homine vt ſic, in hac propoſitione v. g. homo eſt animal, ſenſus eſſet, homo eſt rationalis, & irrationalis, qui ſenſus eſt falſus: ergo ſi genus, vt eſt totum quoddam potentiale, prædicatur de ſuis ſpeciebus; bene ſequitur, quòd omnes propoſitiones, in quibus prædicatur de ſuis ſpeciebus, ſint falſæ. Minor verò probatur; quòd ſcilicet fieret talis ſenſus; quia prædicatum, quod dicitur de aliquo ſubiecto, dicitur de illo ſecundum totum id, quod continet: ſed vt totum potentiale continet oppoſitas differentias: ergo.

¶ Secundo arguitur: Genus vt eſt totum potentiale, non prædicatur de differentia in recto: hæc enim propoſitio non conceditur ab omnibus, ſcilicet rationale eſt animal: ergo neque prædicatur, vt totum potentiale in recto de ſpecie. Cōſequentia patet à paritate rationis.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico primo. Animal vt eſt totum quoddam actuale, non prædicatur in recto de ſpecie, ſcilicet de homine.

¶ Pro explicatione huius primę concluſionis, & ſequentis, Obſeruandum eſt, quòd animal, ſiue genus poteſt conſiderari dupliciter; vno modo, vt eſt totum quoddam abſtractum abſtractione præciſiua, & alio modo poteſt conſiderari; prout eſt quoddam totum abſtractū abſtractione vniuerſali. Tunc conſideratur animal, ſiue genus, vt eſt quoddam abſtractum abſtractione præciſiua, quando cōſideratur ſolum ſecundum ea, quæ dicit præcisè; qua ratione animal ſolum dicit, quòd ſit ſubſtantia corporea, viuens, ſenſibilis, & hoc modo eſt totum quoddam actuale, & diffinibile; & dicitur totum actuale, quia conſideratur ſecundum ea, quæ dicit actu: dicitur verò totum quoddam diffinibile; quia vt ſic

habet

habet rationem ſpeciei. & poteſt diffiniri. Tunc verò conſideratur vt eſt totum quoddam abſtractum abſtractione vniuerſali, quando conſideratur ſecundum ea, quæ dicit in potentia, & in confuſo; & hac ratione animal, ſiue genus dicitur totum quoddam potentiale, & vniuerſale; quia in potentia, & in confuſo dicit, & continet omnes ſuas ſpecies. Hæc doctrina eſt Caiet. opuſc. de ente, & eſſentia cap. 3. In præſenti igitur concluſione, tantum loquimur de animali, vt eſt totum quoddam actuale, & abſtractum abſtractione præciſiua: & dicimus, quòd vt ſic, non prædicatur in recto de ſpecie.

¶ Probatur hęc concluſio cũ D. Tho. loco citato de ente, & eſſentia cap. 3. quoniam id, quod prædicatur de ſuis inferioribus, ſaltim in potentia, aut in confuſo debet continere illa: ſed animal, ſiue genus, vt eſt totum quoddam actuale abſtractum abſtractione præciſiua, non poteſt continere ſuas ſpecies, neque in confuſo: ergo. Minor patet. Quia animal, vt totum actuale, ſolum importat ſua prædicata eſſentialia, & quidditatiua: ergo, vt ſic non poteſt prædicari in recto de ſuis ſpeciebus.

¶ Dico ſecũdo, Animal, ſiue genus, vt eſt totum quoddam potentiale, prædicatur in recto de ſuis ſpeciebus, vt patet in iſta propoſitione, homo eſt animal. Hæc concluſio aſſeritur ab vniuerſis Logicis, & à D. Thom. & Caiet. loco cit.

¶ Probatur breuiter cõcluſio. Genus vt ſic continet ſuas ſpecies in potentia, & in confuſo: ergo prædicatur de illis. Antecedens patet ex dictis, & conſequentia eſt bona: quia id, quod ſaltim in potentia, vel in confuſó continet inferiora, de illis prædicari poteſt, defectu cuius animal, vt eſt totum actuale, ſeu vt eſt pars Metaphyſica, non poteſt in recto prædicari de homine.

¶ Cõfirmatur auctoritate Porphyrij, qui capite de differẽtia, inquit, quòd genus continet ſuas differentias; & cap. de communibus, & proprijs dicit. ſpecies continetur ſub genere, non autem genus ſub ſpecie: ergo genus, vt eſt totũ quoddam potentiale abſtractum abſtractione vniuerſali, prędicatur de ſuis ſpeciebus.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur cum aliquibus, quòd animal, vt eſt totum quoddam potentiale, prædicatur de homine, & de alijs ſpeciebus, taliter quòd ratio conſtitutiua animalis in ratione totius potentialis, ſiue potentialitas ipſa non eſt id, quod prædicatur de homine: hæc enim eſt falſa propoſitio, homo eſt totum quoddam potentiale genericum. ſed potentialitas ipſa eſt ſolum ratio prædicandi; id verò, quod prædicatur eſt animal. Et ſicut in naturalibus: aliud enim eſt id, quod agit, & aliud eſt ratio agendi: nam id, quod v. g. calefacit, eſt calidum; ratio verò calefaciendi eſt calor: ita ſimiliter in prędicationibus aliud eſt id, quod prædicatur; aliud verò ratio prædicandi, vt v. g. in hac propoſitione, homo eſt animal, id, quod prædicatur, eſt animal: ratio verò prædicandi eſt ſecunda intentio generis, ſiue potentialitas ipſa; & ideò propoſitiones, in quibus animal prædicatur, non ſunt falſæ, etſi animal prædicetur vt eſt totum quoddam potentiale; quia, vt propoſitiones eſſent falſæ, oporteret, vt potentialitas ipſa, quæ eſt ipſa continentia potentialis oppoſitarum differentiarum, prædicaretur de ſpecie, & non animal, quod non eſt ratio formalis, ſed tantum eſt id, quod prædicatur.

¶ Secundo reſpondetur, & melius, negando ſequelam. Ad probationem ſimiliter negatur minor. Ad probationem minoris, diſtinguo antecedens, prædicatum, quod dicitur de aliquo ſubiecto, dicitur de illo ſecundum totum id, quod continet actu, concedo antecedens; nego tamen illud, ſi intelligatur de continentia in potentia, quo modo animal, ſiue genus continet oppoſitas differentias, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum argumentum, admiſſo pro nunc antecedenti, reſpondetur negando conſequentiam. Ratio diſcriminis eſt duplex.

¶ Prima, quia diuerſimode genus cõtinet ſpecies, & differentias; nam differentias continet in genere cauſæ materialis, vt contrahibile continet ſuum contrahens, & perfectibile ſuam perfectionem; & ſicut potentia ſuum actum: & quia potentia reſpectu actus eſt materia;

teria, ideò non prædicatur in recto de eo cuius eſt materia: quapropter genus quamuis contineat in potentia differentias; quia tamen in ordine ad illas ſe habet vt materia; hinc eſt, quòd in recto non prædicatur de illis. Cæterum genus cõtinet ſpecies in genere cauſæ formalis, & tamquam forma ſuperior, & communis, continens formas inferiores, & propterea, vt totum potentiale prædicari poteſt in recto de ſpecie.

¶ Secunda ratio diſcriminis eſt, quoniam ad hoc, vt genus prædicetur de ſuis ſpeciebus, nõ ſolum requiritur, quòd prædicatum contineat in potentia ſubiectum; ſed quod tale prædicatum ſit de eſſentia ſubiecti. Cum autem genus non ſit de eſſentia differentiæ, neque è contra; hinc eſt, quod animal prædicatur de ſpecie, vt totum potentiale. Sed de veritate antecedentis præfati ſecundi argumenti diſputandum eſt infra ex profeſſo lib. 5. quæſt. 3. de differentia, & per has duas quæſtiunculas patet clarè ad 2. 3. & 4. argumentum huius articuli.

¶ Ad quintum argumentum principale eiuſdem articuli dicendum eſt, hanc propoſitionem, animal eſt homo, eſſe in materia naturali, propter rationem factam in argumento. Ad probationem reſpondetur, quòd hoc conſequens, ſcilicet animal eſt homo, formatur in Darapti, primo modo tertiæ figuræ, hoc pacto: omne riſibile eſt homo: omne riſibile eſt animal: ergo aliquod animal eſt homo: vnde eſt conſequens quod ſequitur ad præmiſſas indirectas. Quando verò Ariſtot. dixit; dici per ſe, eſt dici de omni, loquutus fuit de dici per ſe in conſequenti, quod ſequitur ex præmiſſis directis; non autem de cõſequenti, quod ſequitur ex præmiſſis indirectis; quo pacto, quando dicimus, animal eſt homo, ſenſus eſt, aliquod animal eſt homo; & ideo propoſitio eſt in materia naturali; nam prædicatum eſt de intrinſeca ratione ſubiecti.

ARTICVLVS II.

Vtrùm materialia primæ intentionis in abſtracto prædicentur de materialibus etiam primæ intentionis in abſtracto, vt v. g. humanitas eſt animalitas.

AD ſecundũ ſic proceditur. Videtur, quòd materialia primæ intentionis in abſtracto non prædicentur de materialibus etiam primæ intentionis in abſtracto. Hæc propoſitio eſt falſa, ſcilicet albedo eſt ſimilitudo; & tamen abſtractum primæ intentionis prædicatur de alio, vt patet: ergo. Maior patet. Quia id, quo aliquid eſt album, non eſt id, quo aliquid eſt ſimile: ergo iſta propoſitio, ſcilicet albedo eſt ſimilitudo, eſt falſa; quin potius diſtinctio formalis falſificat propoſitionem, vt patet in iſta, actio eſt paſſio; ſed albedo, & ſimilitudo formaliter etiam diſtinguuntur: ergo præfata propoſitio, ſcilicet albedo eſt ſimilitudo erit falſa: ergo.

¶ Secvndo præterea. Quia Auicenna 5. metaph. vt refert Soto quæſt. 3. vniuerſalium, docet, quòd equinitas eſt tantum equinitas: ergo equinitas non eſt animalitas. Conſequentia patet: quia alias equinitas non eſſet tantum equinitas, ſed aliquid aliud: ergo.

¶ Tertio præterea. Animalitas non eſt id, quo homo eſt homo: ergo non poteſt animalitas prædicari de humanitate in hac propoſitione, humanitas eſt animalitas; quia humanitas eſt tantum id, quo homo eſt homo: ergo ſi animalitas non eſt id, quo homo eſt homo, non poterit prædicari de humanitate. Antecedens verò probatur. Animalitas eſt tantum id, quo animal eſt animal, & id per quod aliquid præcisè cõſtituitur in eſſe animalis: ergo non poteſt eſſe id, quo homo eſt homo, quia homo præter rationẽ animalis dicit aliquid amplius, nempe rationalitatẽ. & in eſſe hominis, tamquam per formam totalem, conſtituitur per humanitatem.

¶ Di-

Digitized by Google

¶ Dices, quòd animalitas prædicatur de humanitate, vt eſt totum quoddam potentiale, & non vt eſt totum quoddam actuale; & vt totum quoddam potentiale in potentia, & in confuſo, etiã dicit id, quo homo eſt homo, & ideo animalitas poteſt dici in recto de animalitate.

¶ Qvarto præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem, & probatur, quòd animalitas quomodocumque conſideretur, ſolum importet, & ſignificet id, quo animal eſt animal. Terminus abſtractus ſolum importat formam cum omni præciſione à quocumque alio; nam hoc eſt diſcrimen inter terminum abſtractũ, & concretum, quòd terminus abſtractus ſignificat puram formam cũ omni præciſione: terminus verò concretus ſignificat illam in ſuppoſito: ergo animalitas quomodocumque conſideretur, non poteſt eſſe id, quo homo eſt homo, etiam in confuſo, & in potentia, quia hoc repugnat termino abſtracto; ergo nullo modo poteſt dici animalitas de humanitate.

¶ Qvinto præterea, & arguitur ad probandum idem. Hæc eſt falſa propoſitio, humanitas in quantum humanitas eſt animalitas in quantum animalitas: ergo animalitas nulla ratione poteſt continere, ſeu importare humanitatem. Conſequentia patet. Quia aliàs propoſitio antecedentis eſſet vera; quia in illa fit ſenſus formalis, cum ſit vna reduplicatiua: ſi ergo illa eſt falſa, quia id, quo humanitas eſt humanitas, non eſt id, quo animalitas eſt animalitas, animalitas non continet humanitatem. Antecedens verò probatur. Quia iſta eſt falſa, homo in quantum homo, eſt animal in quantũ animal: ergo multo magis iſta erit falſa, humanitas in quantum humanitas eſt animalitas, in quantum animalitas.

¶ Sexto præterea. Quæ diſtinguuntur formaliter, nequeunt adinuicem prædicari: diſtinctio enim formalis falſificat propoſitionem, vt patet in iſtis, albedo eſt ſimilitudo, actio eſt paſſio; ſed humanitas, & animalitas diſtinguuntur formaliter: ergo non poſſunt adinuicem prædicari. Maior cum conſequentia ſunt euidenter notæ. Minor probatur. Quæ diſtinguuntur diffinitione, diſtinguuntur formaliter, vt conſtat: ſed humanitas, & animalitas diſtinguuntur diffinitione; quia diſtinguuntur eſſentialiter, & diſtingui eſſentialiter, eſt diſtingui diffinitione: ergo. Maior patet in exemplis poſitis de actione, & paſſione, albedine, & ſimilitudine.

¶ Sed contra eſt id, quod dicit Soto quæſt. 3. vniuerſalium, §. ſecundum ergo membrum. vbi dicit has propoſitiones eſſe concedendas; humanitas eſt animalitas, humanitas eſt rationalitas; rationalitas eſt animalitas: ergo.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis, ſit in hoc articulo.

¶ Prima concluſio. Si abſtractum primæ intentionis, vt v.g. animalitas accipiatur vt eſt totum quoddam potentiale, ſic poteſt prædicari in recto de alio abſtracto primæ intentionis, quod eſt eſſentialiter inferius ad illud, vt v. g. animalitas de humanitate; quare hæc eſt concedenda, humanitas eſt animalitas. Hanc concluſionem negant Scotus in 1. d. 2. q. 3. d. 1. q. 5. & d. 8. q. 4. ſed illam docet Soto loco citato, & Maſius ſect. 4. de rebus vniuerſis q. 6.

¶ Sed pro eius explicatione, & ſequentis concluſionis, Obſeruandum eſt, quòd animalitas poteſt ſumi dupliciter, ſicut diximus etiam de animali, articulo præcedenti, quæſtiuncula 2. Vno modo, vt eſt totum quoddam actuale, & ſic ſumitur animalitas cum præciſione, quatenus præciſe dicit ſua prædicata quidditatiua, & id, quo animal eſt animal, ſcilicet animalis formam. Alio modo poteſt accipi animalitas, vt eſt totum quoddam potentiale, quatenus videlicet in potentia continet id, quo animal eſt animal, & id quo homo eſt homo, vel id, quo equus eſt equus, &c. Ita ſimiliter humanitas poteſt ſumi dupliciter. Vno modo præciſe, quatenus ſolum dicit formam, & differentiam, qua homo eſt homo. Secundo ſumi poteſt ſine præciſione, quatenus dicit formam hominis, & quatenus præterea etiam includit animalitatem, eo modo, quo inferius eſſentialiter continet ſuperius. In præfata igitur concluſione loquimur de animalitate, & humanitate ſecundo modo, de animali-

tate

Digitized by Google

tate autem, & humanitate iuxta primam conſiderationem, & acceptionem, dicemus concluſione ſequenti. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio. Hæc prædicatio eſt vera, humanitas eſt animalitas: ergo materiale primæ intentionis in abſtracto prædicatur de alio in recto, ſi illud fuerit inferius eſſentialiter. Antecedens probatur. Humanitas eſt id, quo homo eſt homo, & animalitas eſt id, quo animal eſt animal: ſed eadem forma realiter eſt id, quo homo eſt homo, & id, quo animal eſt animal: igitur hęc prędicatio eſt vera, humanitas eſt animalitas. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Nam in ſententia D. Thomæ vna eſt forma realis, qua homo eſt ſubſtantia, qua eſt ſenſibilis, & qua eſt rationalis, aliàs darentur plures formæ ſubſtantiales realiter diſtinctæ in homine, quod eſt abſurdiſſimum: ergo eadem realiter eſt forma, qua homo eſt homo, & qua animal eſt animal, ſiue qua homo eſt animal; ac per conſequens hæc erit vera prædicatio, humanitas eſt animalitas, rationalitas eſt animalitas, humanitas eſt rationalitas.

¶ Confirmatur. Propterea hæc propoſitio eſt vera, animal eſt rationale; quia quantumuis in homine diſtinguantur, eo quòd habent diuerſos conceptus: cæterum, quia ſunt idem realiter, vera eſt propoſitio: igitur ſi eadem eſt forma, qua homo eſt homo, & qua animal eſt animal, hæc propoſitio erit vera, humanitas eſt animalitas, ſiue humanitas eſt rationalitas.

¶ Secundo probatur concluſio. Ideò concretum primæ intentionis prædicatur de alio concreto, vt patet in hac propoſitione, homo eſt animal, quia prædicatum in potentia, & vt eſt quoddam totum potentiale, & vniuerſale continet quicquid eſt in ſubiecto: ſed abſtractum, vt animalitas, quatenus eſt totum quoddam potentiale, & ſine præciſione, continet quicquid eſt in ſubiecto, ſcilicet in humanitate: ergo ſimiliter abſtractum primæ intentionis poterit prædicari de alio abſtracto. Conſequentia patet: quia illæ prædicationes ſunt veræ, in quibus prædicatum cõtinet quicquid eſt in ſubiecto ſaltim in confuſo, vt docet D. Thom. cap. 3. de ente, & eſſentia: ergo ſi animalitas continet in confuſo quicquid eſt in humanitate, verè poterit de illa prædicari in recto.

¶ Secunda concluſio Si abſtractum primæ intentionis, ſcilicet animalitas accipiatur, vt eſt totum quoddam actuale, & cum præciſione, quatenus præciſe dicit id, quo animal eſt animal, vt ſic non poteſt prædicari in recto de alio abſtracto primæ intentionis, ſcilicet de humanitate.

¶ Probatur euidenter hæc concluſio. Nam, vt patet ex articulo præcedenti, quæſtiuncula 2 animal, vt totum actuale non poteſt prædicari in recto de homine; quia vt ſic, ſolum eſt pars, & nulla pars poteſt prædicari in recto de toto: ſed animalitas accepta cum præciſione, ſe habet etiam vt pars in ordine ad humanitatem; nam vt ſic, ſolum dicit id, quo animal eſt animal: ergo, vt ſic non poterit prædicari in recto de humanitate.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd materiale primæ intetionis in abſtracto prędicatur de alia prima intentione in abſtracto, quando ſe habent tamquam ſuperius, & inferius eſſentialiter: & propterea hæc eſt vera, albedo eſt color, humanitas eſt animalitas; quia albedo ſe habet vt quid inferius eſſentialiter ad colorem, & realiter eadem eſt forma, qua albedo eſt color, & qua eſt talis color; & ſimiliter humanitas eſt quid inferius eſſentialiter ad animalitatem, & eadem eſt forma, vt patet ex dictis, qua animal eſt animal, & qua eſt tale animal, ſcilicet homo. Cæterum, ſi primæ intentiones in abſtracto, quæ de ſe inuicem prædicantur, non ſe habent tamquam ſuperius, & inferius eſſentialiter, tales prædicationes erunt falſæ, & huiuſmodi eſt prædicatio relata in argumento: hæc enim eſt falſa propoſitio, albedo eſt ſimilitudo; nam albedo non eſt eſſentialiter inferior ad ſimilitudinem; neque id, quo aliquid eſt album, eſt id, quo aliquid eſt ſimile; & propterea nequeunt adinuicem in abſtracto prædicari; quia alias eſſet verum dicere, id, quo aliquid eſt album, eſt ſimile, quod eſt falſum. In

quo

quo patet ſolutio ad argumentum, & etiam quomodo prima concluſio ſit intelligenda de prædicatione primarum intentionum in abſtracto, quando ſe habent tamquam ſuperius, & inferius eſſentialiter; quod quidem non eſt neceſſariũ in omnibus prædicationibus primarum intentionum in concreto: hæc enim eſt vera, album eſt ſimile, quia huiuſmodi formæ, ſcilicet albedo, & ſimilitudo poſſunt eidem ſubiecto conuenire.

¶ Ad secundum dicendum primo, quòd quãdo Auicenna dixit, quòd equitas eſt tãtum equinitas, accepit illud ſyncathegorema excluſiuum, ſcilicet tantum, quatenus excludit omnia præter prædicata eſſentialia. Vnde dicere voluit, quòd equinitas nec eſt ſingularis, nec vniuerſalis; ſed equinitati tantum conueniunt ſua prædicata eſſentialia, & quidditatiua; & quia inter prædicata eſſentialia equinitatis, vnum eſt animalitas: ideò noluit Auicenna dicere, quòd propterea hæc prædicatio ſit falſa, equinitas eſt animalitas, quia equinitas eſt tantum equinitas.

¶ Secundo etiam reſpondetur, quòd Auicenna per illam particulam excluſiuam, tantum, noluit excludere ab equinitate animalitatem, quæ eſt prędicatum eſſentiale; ſed tantum voluit excludere ſuppoſitum: vnde ſenſus eſt, equinitas eſt tantum equinitas, ideſt equinitas non eſt equus.

¶ Tertio etiam reſpondetur, quòd Auicenna excludit à prædicatione in recto animalitatem, ſumendo animalitatem, quatenus eſt totum quoddam actuale, & quatenus eſt pars: & bene dixit, quod equinitas eſt tãtum equinitas; nam animalitas ſic accepta non prædicatur de equinitate.

¶ Ad tertium bene dictum eſt ibi.

¶ Ad quartum, quod erat replica dicendum, negando antecedens, & pro explicatione negationis antecedentis, Aduertendum eſt, quòd de ratione termini abſtracti eſt quidem importare puram formam; hoc autem quod eſt importare illam cum præciſione, vel ſine præciſione, non eſt de ratione intrinſeca termini abſtracti; ſed ſi ille terminus accipiatur, vt totum actuale, tunc importat illam cum præciſione: ſi verò accipiatur, vt totum potentiale, tunc non importat illam cum præciſione: diſcrimen autem quod reperitur inter abſtracta, & concreta eſt, quòd abſtractum importat ſolam formam, excludendo ſuppoſitum: non verò excludendo alias formas in potentia, & in confuſo. Cęterum concretum importat formam, & ſuppoſitum, vt patet in iſto termino, animal, homo.

¶ Ad quintum, quod erat ſecunda replica, dicendum diſtinguendo antecedens; ſi ly, vt, ſolum reduplicet differentiam humanitatis, concedo antecedens; ſi verò reduplicet totam rationem formalem humanitatis, nego antecedens & idẽ dico de hac propoſitione, homo in quantum homo eſt animal.

¶ Ad sextum dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNC. VNICA.

Ad Sextum.

Vtrùm humanitas, & animalitas diſtinguantur formaliter, An verò ſolum diſtinguantur ratione ratiocinata.

PRo explicatione tituli huius quæſtiũculæ, Suppono in primis id, quod diximus ſupra in principio primi libri, quid ſcilicet ſit diſtinctio formalis, & quęnam ſit diſtinctio rationis ratiocinatæ. Modo tamen vnum aduertendum eſt, quod diſtinctio formalis falſificat propoſitionẽ. Vnde propter hanc rationem, hæc eſt falſa, actio eſt paſſio; quia cum illa diſtinguãtur formaliter, ſit ſenſus formalis in præfata propoſitione, ſcilicet quòd id quo actio eſt actio, ſit id quo paſſio eſt paſſio, qui quidem ſenſus eſt falſus; quod quidem patet etiam in hac propoſitione, albedo eſt ſimilitudo, &c. & propterea diſtinctio formalis eſt ſufficiẽs falſificare propoſitionem; quinimo Scotus loco cita-

Digitized by Google

citato ſupra in prima concluſione articuli, hac ratione motus, inquit, abſtracta primæ intentionis de ſe inuicem non prædicari, quia putet talia abſtracta formaliter diſtingui: dicit enim, quòd humanitas, & animalitas realiter formaliter diſcriminantur. Cæterum diſtinctio rationis ratiocinatæ non eſt ſufficiens falſificare propoſitionem; quare ex determinatione huius quæſtiunculæ conſtabit clarè, An abſtracta primæ intentionis, quando ſe habent eſſentialiter, vt ſuperius, & inferius, de ſe inuicem prædicentur; ſi enim dicamus, quòd diſtinguuntur ſolum ratione, profectò optimè poterunt de ſe inuicem prædicari: ſi verò diſtinguuntur formaliter, omnes huiuſmodi propoſitiones erunt falſæ, ac per conſequens non poterunt de ſe inuicem prædicari. Hoc ſuppoſito,

¶ Videtur quòd humanitas, & animalitas diſtinguantur formaliter. Et primo arguitur argumento ſexto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Multa prædicantur, & dicuntur de animalitate, quæ non dicuntur de humanitate, & econuerſo: ergo humanitas, & animalitas diſtinguuntur formaliter. Antecedens patet. Quia de humanitate dicitur, quòd ſit forma hominis; quod quidem non dicitur de animalitate: ergo, &c.

¶ Tertio arguitur. Animalitas eſt determinabilis per aliam formalitatem, quod quidem humanitati non conuenit; nam animalitati poteſt adiungi rationalitas, & non humanitati: ergo. In hac quæſtiuncula pro eius reſolutione, & explicatione dicendum eſt cum Soto loco citato, quòd humanitas, & animalitas nō diſtinguuntur formaliter, ſed ſolum ratione ratiocinata, quod quidem patebit modo, ſoluendo argumenta poſita.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur negando, quòd humanitas, & animalitas diſtinguantur diffinitione, ſumendo humanitatem, & animalitatem ſine præciſione, licet diffinitio animalitatis videatur aliquo modo diuerſa à diffinitione humanitatis: tamen vna diffinitio includitur in altera, ſicut diffinitio animalis includitur in diffinitione hominis; nā animal eſt viuens, ſenſibile; homo verò viuens, ſenſibile, rationale. Ita etiam animalitas eſt forma animalis, & humanitas eſt forma animalis rationalis. Ad hoc autem, vt diffinitiones eſſent diſtinctæ, vna non deberet includi in alia, quia ea, quæ diſtinguuntur diffinitione, taliter diſtinguuntur, quòd vna diffinitio non debet includi in altera.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur cum D.Thom.p.p.q.39. art. 1. ad 2. quòd diſtinctio rationis ratiocinatæ ſufficit, vt aliquid poſſit affirmari de vno, & negari de alio: & per hæc patet ad tertium argumentum huius quæſtiunculæ, & ad ſextum huius articuli.

ARTICVLVS III.

Vtrùm materialia primæ intentionis in abſtracto, prædicentur in recto de materialibus primæ intentionis in concreto, vt v. g. homo eſt humanitas.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd materialia primæ intentionis in abſtracto, prædicentur de materialibus primæ intentionis in concreto. Animalitas, vt eſt totum potentiale, poteſt prædicari in recto de animali: ergo abſtractum primæ intētionis poteſt prædicari in recto de concreto primæ intētionis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Animalitas, vt eſt totum quoddam potentiale, dicit in confuſo totum id, quod dicit animal; nam animalitas, vt eſt totum quoddam potentiale, dicit omnia prædicata eſſentialia animalis, ſcilicet ſubſtantiam, corpoream, animatam, ſenſibilem: ſed ſimiliter animal non importat alia prædicata, quam hæc: ergo animalitas, vt eſt totum quoddam potentiale, poteſt prædicari in recto de animali. Conſequentia patet. Nam quotieſcūque aliquod prædicatum ſaltem in cōfuſo continet quicquid eſt in ſubiecto, optimè poteſt dici in recto de illo, vt ex dictis in articulo præcedenti conſtat.

¶ SECVNDO præterea. Vt patet ex D. Thoma, ſola diſtinctio rationis nō eſt ſufficiens falſificare propoſitionem: ſed ab-

ſtractum, cum ſit forma Metaphyſica concreti, ſolum ratione ratiocinata diſtinguitur ab illo: ergo propoſitio, in qua prædicabitur abſtractum primæ intentionis de concreto, erit vera: vt patet in his, animal eſt animalitas; homo eſt humanitas.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ lib. de ente, & eſſentia cap 3. vbi expreſſe docet, hanc propoſitionem eſſe falſam. Homo eſt humanitas, &c. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Materialia primæ intentionis in abſtracto, quæ ſunt prædicata vniuerſaliſſima, & traſcendentia, prædicari poſſunt de materialibus primæ intentionis in concreto, & conuerſo. Hæc concluſio eſt Thomæ q. 2. q. 55. art. 4. ad primum, & q 21. de veritate art. 4. ad 4. & in 2. d. 27. q. 1. art. 2. ad primum. Capreol. in 1. d. 4. q 2. concl. 7.

¶ Primo probatur concluſio. Iſte ſunt veræ prædicationes, ens eſt entitas, vnum eſt vnitas, ſiuè entitas eſt ens, aut vnitas eſt vnum: ſed in his prædicationibus materialia primæ intentionis in abſtracto, quæ ſunt prædicata vniuerſaliſſima, ſiuè traſcendentia, prædicantur de materialibus primæ intentionis in concreto, & econuerſo: ergo. Maior eſt D. Thomæ loco citato. Conſequentia eſt bona, & Minor eſt euidens.

¶ Secundo probatur concluſio. Nam huiuſmodi materialia primæ intentionis in abſtracto, includuntur in cóceptu omnium materialium primæ intentionis in concreto: ergo benè poſſunt prædicari de illis in concreto, & econuerſo. Antecedens patet. Nam nihil eſt, quòd ſubterfugiat rationem entis, ſiuè rationem vnius, aut veri, &c.

¶ Secunda concluſio. In Deo materialia primæ intentionis in abſtracto, poſſunt dici de concreto, & econuerſo. Hæc concluſio eſt D. Thomę p. p. q. 4. art. 3. & 3. p. q 2. art. 2.

¶ Probatur clare concluſio. Quia nihil continetur in Deo, quod non contineatur in deitate, vt patet: ergo poſſunt adinuicem prædicari. Conſequétia patet. Quia tunc aliqua poſſunt adinuicem prædicari, quando quicquid includitur in vno, includitur etiam in alio, & quicquid includitur in conceptu vnius, includitur in conceptu alterius ſaltim in confuſo: ergo ſi nihil continetur in Deo, quod non contineatur in deitate, abſtractum, ſcilicet deitas, poterit prædicari de concreto, ſcilicet de Deo, & econuerſo.

¶ Tertia concluſio. Materialia primæ intentionis in abſtracto, & præter relata in prima, & ſecunda concluſione, nullo modo poſſunt prædicari in recto de materialibus primæ intentionis in concreto. Hæc concluſio eſt D. Thomæ loco citato in argumento, ſed contra, & etiam Caietani ibi, & Capreoli in 1. d. 4. quæſt. 4. concluſ. 2. Sot q. 3. de rebus vniuerſis. Bañes 1. p. q. 3. & eſt communis inter omnes Logicos.

¶ Probatur concluſio euidenter ex dictis ſupra. Vt aliquod prædicatum dicatur in recto de ſubiecto in aliqua propoſitione affirmatiua, debet ſaltim in confuſo cõtinere, quicquid in illo ſubiecto reperitur: propterea enim, vt ſæpe dictum eſt, pars non poteſt prædicari in recto de toto: ſed materialia primę intentionis in abſtracto non continent quicquid reperitur in materialibus primæ intentionis in concreto: ergo prima intentio in abſtracto, nequit prædicari in recto de prima intentione in concreto. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Materialia primæ intentionis in cõcreto, includunt ſuppoſitum, vt homo includit ſuppoſitum; quod quidem ſuppoſitum excludunt abſtracta; propter quod dixit Ariſt. quod humanitas, neque net, neque flet, quia actiones ſunt ſuppoſitorum: ergo materialia primæ intentionis in abſtracto, non includunt quicquid important materialia primæ intentionis in concreto.

¶ Ad primum ergo dicendum, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens: nam licet animalitas importet prædicata ſua quidditatiua; tamen animal præter prædicata quidditatiua, importat etiam ſuppoſitum, & materiam ſignatam quantitate; quinimmò, & quãplurima accidentia; & ideò non eſt verum dicere, quòd animalitas, etiam vt totum quoddam potẽtiale

Digitized by Google

tiale contineat, quicquid cōtinet animal.

¶ Ad secvndvm dicendum dupliciter. Primo concedendo maiorem, & negando minorem: abſtractū enim, & concretum diſtinguuntur realiter tamquam includens à non includente; nam homo aliquid reale includit, ſcilicet ſuppoſitū, ſiue ſubſiſtentiam, quam non includit humanitas; & ſimiliter animal aliquid reale includit, quod non includit animalitas; & ita propoſitio, in qua prædicatur abſtractum de concreto primæ intentionis eſt falſa, quia ſicut diſtinctio realis formalis habet falſificare propoſitionē; ita etiam diſtinctio realis tamquam includens à non incluſo falſificat propoſitionem; & ita iſta eſt falſa, homo eſt humanitas, animal eſt animalitas.

¶ Secvndo dicendum, diſtinguendo maiorem: ſola diſtinctio rationis non falſificat propoſitionem, ſi prædicatum talis propoſitionis contineat quicquid reperitur in ſubiecto, concedo maiorem: ſi tamen ita non ſe habeat, nego maiorem; & ita, etſi concederemus abſtractum primæ intentionis, & concretum non diſtingui niſi ratione ratiocinata: tamen quia abſtractum non continet quicquid continet concretum; ideò non poteſt dici de concreto in recto; quia prædicatum neceſſariò, vt dicatur in recto de ſubiecto, debet importare, & continere, quicquid continet ſubiectum.

¶ Contra hanc ſecundam ſolutionem eſt replica difficilis. Sequitur quòd ſi prædicta ſolutio eſt vera, quòd propoſitio iſta ſit vera, v. g. humanitas eſt homo, animalitas eſt animal; conſequens eſt falſum: ergo. Sequela probatur. Prædicatum ſola ratione diſtinguitur à ſubiecto, & continet totum id, quod importat ſubiectum: ſed iuxta præfatam ſecundam ſolutionem, hoc ſufficit, vt aliquod prædicatum dicatur de ſubiecto in recto: ergo.

¶ Sed reſpondetur, quòd ſicut pars non poteſt in recto prædicari de toto; quia non dicit totum id, quod importat id, cuius eſt pars; ideo etiam nullum totum poteſt prædicari in recto de parte, quia importat plus, quam importat eius pars formalis; nam prædicatum neque debet excedere, neque excedi à ſubiecto; quantum ad ea, quæ actualiter continet, dummodo prædicatum ſit vniuocum, & non analogum. Quare cum concretum ſit quoddam totum, & abſtractum ſit pars; ideò non poteſt dici de illo in recto. Vnde licet dicamus, quòd non diſtinguuntur, niſi ratione ratiocinata, tamen de illo non poteſt prædicari; non quia non contineat totum, quod importat ſubiectum: ſed quia continet plura, & multa alia actualiter, quæ non continet ſubiectum; & ſicut prædicatum ſaltim in confuſo nō debet eſſe diminutum in ordine ad ſubiectum, ita in ordine ad ea, quæ actualiter continet, non debet eſſe ſuperfluum.

QVAESTIO QVARTA.

DE MVTVA PRÆDICATIONE MATERIALIVM

Secundæ intentionis, in ordine ad materialia primæ intentionis, tàm in concreto, quàm in abſtracto.

In quatuor Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm materiale ſecundæ intētionis in concreto, prædicetur de materiali primæ intētionis, etiam in concreto, vt v. g. animal eſt genus, homo eſt ſpecies.

Articulus ſecundus. Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in

abſtracto, prædicetur de materiali primæ intentionis in concreto, vt v. g. animal eſt genereitas; homo eſt ſpecieitas.

Articulus tertius. Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali primæ intentionis in abſtracto, vt v. g. animalitas eſt genereitas, humanitas eſt ſpecieitas.

Articulus quartus. Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicetur de materiali primæ intentionis in abſtracto; vt v. g. animalitas eſt genus; humanitas eſt ſpecies.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in concreto prædicetur de materiali primæ intentionis, etiam in concreto, vt v. g. animal eſt genus, homo eſt ſpecies.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd materiale ſecundæ intentionis in concreto, non prædicetur de materiali primæ intentionis, etiam in concreto. Si iſta eſt vera prædicatio, ſcilicet homo eſt ſpecies; ſequitur, quòd iſta etiã ſit vera, ſcilicet Petrus eſt ſpecies: conſequens eſt falſum, vt conſtat: ergo. Sequela probatur. Nam bene valet in Darij, homo eſt ſpecies: ſed Petrus eſt homo: ergo Petrus eſt ſpecies: ergo ſi antecedens eſt verum, conſequens etiam debet eſſe verum, quia in bona conſequentia, ſi antecedens eſt verum, conſequens non poteſt eſſe falſum.

¶ DICES conſequentiam non eſſe bonam, & in illa committi defectum variationis appellationis, quia in maiori, ly ſpecies appellat ſupra hominem, quatenus concipitur conceptu communi, & propterea eſt vera: at verò in conſequenti, non appellat ſupra rationem, & conceptum formalem hominis, ſed ſupra conceptum formalem Petri; & ideò talis propoſitio eſt falſa; nam Petrus, vt concipitur conceptu formali, non habet, quod ſit ſpecies: ſed habet, quod ſit indiuiduum; & idem defectus committitur in his conſequentijs, ſcilicet animal eſt genus, homo eſt animal: ergo homo eſt genus. Nec etiam ſequitur negatiuè; Petrus non eſt ſpecies: Petrus eſt homo: ergo homo non eſt ſpecies: in vtraque enim conſequentia variatur appellatio: nam nomina ſecundæ intentionis eodem modo appellant in negatiuis, ſicut in affirmatiuis.

¶ SECVNDO præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. Sequitur, quòd Petrus in quantum concipitur ſecundum conceptum formalem hominis, ſit ſpecies, ac per conſequens erit verum dicere, Petrus in quantum homo eſt ſpecies: ſed hoc eſt falſum; ergo, & antecedens. Falſitas probatur. Quia bene valet, Petrus in quantum homo eſt ſpecies: ergo Petrus eſt ſpecies; ergo cum antecedens ſit verum, conſequens etiam debet eſſe verum: ſed conſequens eſt falſum: ergo, & antecedens. Maior verò, quòd bene valeat patet. Quia bene valet argumentari affirmatiuè à reduplicatiua ad ſuam præiacentem: quare iſta eſt bona conſequentia, homo in quantum rationalis, eſt riſibilis: Ergo homo eſt riſibilis: ſed in præfata conſequentia arguitur affirmatiuè à reduplicatiua ad ſuam præiacentem: ergo.

¶ TERTIO præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Quia iſta eſt vera propoſitio, Petrus in quantum homo eſt ſpecies; ſimiliter iſta erit vera propoſitio, Petrus in quantum animal eſt genus, ſiuè homo in quantum animal eſt genus: ſed hoc eſt falſum: ergo. Sequela patet à paritate rationis: falſitas autem minoris probatur. Nam aliàs arguendo à reduplicatiua ad ſuam præia-

præiacentem, erit verum dicere, Petrus eſt genus, homo eſt genus: ſed iſtæ propoſitiones ſunt falſæ, & nullatenus admittendæ: ergo.

¶ QVARTO præterea. Nam ſi iſta propoſitio eſſet vera, ſcilicet homo eſt ſpecies, ſequitur per bonam conſequentiam hanc etiam eſſe veram, ſcilicet Petrus eſt ſpecies: hoc non eſt dicendum, vt conſtat: ergo. Sequela patet. Iſtæ ſunt bonæ conſequentiæ. homo eſt ſpecies: ergo omnis homo eſt ſpecies. Rurſus, omnis homo eſt ſpecies: ergo Petrus eſt ſpecies: prima enim tenet, quia in materia naturali ab indefinita ad vniuerſalem, ſiue à ſubalternata ad ſubalternantem eſt bona conſequentia; vt bene valet homo eſt animal: ergo omnis homo eſt animal; & ſecunda etiam tenet, quia in illa arguitur à ſubalternante ad ſubalternatam: ergo ſi iſta propoſitio eſt vera, homo eſt ſpecies, ſequitur per bonam conſequentiam, quòd ſimiliter iſta ſit vera, Petrus eſt ſpecies.

¶ DICES conſequentias non eſſe bonas: in prima enim committitur defectus variationis ſuppoſitionis, quia in antecedenti ſupponit ſimpliciter, & in conſequenti ſupponit perſonaliter. Et ſecundo, quia non arguitur ab indiffinita ad vniuerſalem in materia naturali; quia propoſitio antecedentis eſt in materia contingenti. Secunda etiam conſequentia eſt mala, quia cum in hac propoſitione, omnis homo eſt ſpecies, ly homo ſupponat ſimpliciter, & ſub termino ſupponente ſimpliciter, non poſſit fieri deſcenſus; hinc eſt, quòd ſecunda conſequentia eſt mala.

¶ QVINTO præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem, primo probando primam conſequentiam eſſe bonam, quia propoſitio antecedentis eſt in materia naturali. In hac propoſitione, homo eſt ſpecies; ly homo accipitur pro omni eo, pro quo natus eſt accipi: ergo ſupponit naturaliter: ergo propoſitio eſt in materia naturali. Conſequentiæ ſunt notæ. Antecedens probatur. Ly homo prout ſtat in illa propoſitione, natus eſt accipi tantum pro natura humana in communi: ſed pro illa accipitur: ergo accipitur pro omni eo, pro quo natus eſt accipi. Secunda etiam conſequentia impugnatur. In hac propoſitione, omnis homo eſt ſpecies, homo ſupponit non ſolum ſimpliciter, ſed etiam perſonaliter: ſed deſcenſus debitus ſub termino ſupponente perſonaliter, eſt bonus: ergo benè poſſumus deſcendere ſub illo termino. Minor cum conſequentia patet. & maior conſtat ex dictis modo ad primam conſequentiam.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas D. Tho. pluribus in locis, præcipuè cap. de genere, & ſpecie, in quibus aſſerit; animal eſſe genus, & hominem eſſe ſpeciem: ergo materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicatur de materiali primæ intentionis etiam in concreto.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicatur de materiali primæ intentionis in concreto, vt patet in his propoſitionibus; animal eſt genus, homo eſt ſpecies. Hæc concluſio eſt certiſſima apud omnes Logicos; illamque optimè explicat Soto in ſua Logica quæſt. 3. §. ad probationem huius concluſionis.

¶ PROBATVR breuiter concluſio. Quia accidens reale in concreto prædicatur in cõcreto de ſubiecto, vt patet in hac propoſitione, homo eſt albus, Petrus eſt niger: ergo ſimiliter accidens rationis in concreto, poterit prædicari de ſuo ſubiecto denominationis in concreto. Conſequentia patet à paritate rationis. Sed hæc concluſio magis explicabitur in ſolutionibus argumentorum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum benè ibi eſſe reſponſum.

¶ AD SECVNDVM, quod eſt replica contra primum, dicendum eſt, quòd argumentari à reduplicatiua ad ſuam præiacentem affirmatiuè, eſt optima conſequentia, dummodo non committatur defectus variationis appellationis: in conſequentia verò poſita in argumento, variatur appellatio; & ideò licet concedatur, hanc propoſitionem eſſe veram, ſcilicet Petrus, in quantum homo eſt ſpecies; hæc tamen non ſequitur: ergo Petrus eſt ſpecies; conſequentia enim eſt mala propter prædictum defectum.

Digitized by Google

¶ Ad tertium dicendum ſicut ad ſecundum.

¶ Ad quartum bene ibi dictum eſt.

¶ Ad quintum, quod eſt replica contra quartum, dicendum eſt: & ad primam impugnationē, dicēdum eſt primo, quod etſi concederemus extrema iſtius propoſitionis, ſcilicet homo eſt ſpecies, ſupponere naturaliter; nihilominus tamen, ex hoc non ſequitur talem propoſitionem eſſe in materia naturali: nam non eſt idē dicere, extrema ſupponere naturaliter, & propoſitionem eſſe in materia naturali: bene enim poſſunt extrema ſupponere naturaliter, & propoſitionem eſſe in materia remota, vt v. g. homo eſt lapis; quare etſi concederemus extrema iſtius propoſitionis, ſcilicet homo eſt ſpecies, ſupponere naturaliter: tamen non teneremur concedere talem propoſitionem eſſe in materia naturali Sed ſecundo Reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd de ratione termini ſupponentis naturaliter eſt, quod ſtet pro omnibus, pro quibus natus eſt accipi ex vi ſignificationis nominis, ſiue ex propria natura rei ſignificatæ per ſubiectum; non autem vt ſtet pro omnibus, pro quibus poteſt accipi ex vi alicuius proprietatis Logicalis, ampliationis, &c. aut prout ſtat in aliqua propoſitione. v. g. ſubiectum huius propoſitionis, omnis homo poſſibiliter eſt albus, accipitur pro omnibus illis, pro quibus natum eſt accipi; non tamen accipitur pro illis ex propria natura rei ſignificatæ, ſed virtute ampliationis, de ly poſſibiliter. Ita dicimus in noſtro propoſito, quòd in hac propoſitione, homo eſt ſpecies, ſubiectum accipitur pro omnibus illis, pro quibus natum eſt accipi; non vero ex propria natura rei ſignificatæ; quia vt ſic, natum eſt accipi pro indiuiduis naturæ humanæ, ſcilicet Petro, Paulo, &c. ſed accipitur pro omnibus illis, pro quibus natum eſt accipi, pro vt ſtat in illa propoſitione, & exercet munus ſuppoſitionis ſimplicis. Sed de hac re videantur ea, quæ diximus in noſtra dialectica lib. 2. tract 2. parte 2. diſcurſu tertio, & quarto. Ad ſecundam replicam dicimus primo, quòd in hac propoſitione, omnis homo eſt ſpecies, quòd ly homo non ſupponit perſonaliter, neque diſtributiuè; quia licet ſignum diſtributiuum habeat vim diſtribuendi, tamen impeditur à ſuppoſitione ſimplici, & fuſè explicuimus lib. 3. ſumm. tract 2. parte vnica diſcurſu 8. defectus autem, qui committitur in prima conſequentia eſt, quia in materia accidentali, non bene arguitur ab indiffinita ad vniuerſalem; vnde nō bene valet, homo eſt albus: ergo omnis homo eſt albus. Secundo reſpondetur, admittendo in prima conſequentia committi defectum variationis ſuppoſitionis, & conſequenter ſubiectum huius propoſitionis, ſcilicet omnis homo eſt ſpecies, ſupponere perſonaliter: nihilominus ſub illo non poſſumus deſcendere, quia ſubiectum ſupponit duplici ſuppoſitione: & licet ea ratione, qua ſupponit ſuppoſitione perſonali, poſſimus deſcendere ſub illo; tamen ea ratione, qua ſupponit ſimpliciter, deſcendere non poſſumus: & quia malum oritur ex particulari defectu; ideò abſolutè dicendum eſt, quòd ſub illo ſubiecto, non poteſt fieri deſcenſus debitus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm materiale ſecūdæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali primæ intentionis in concreto, vt v.g. animal eſt genereitas; homo eſt ſpecieitas.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali primæ intentionis in concreto. Materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, v.g. ſpecieitas habet intrinſece denominare aliquod ſubiectum tale: ſed non videtur, quòd poſſit denominare aliud ſubiectum, quam concretum primæ intentionis, ſcilicet animal, aut homo: ergo materiale primæ intentionis in abſtracto poteſt prædicari de prima intentione in concreto, adeò vt iſta ſit vera propoſitio; homo eſt ſpecieitas. Maior in qua eſt difficultas, probatur. Materiale ſecundæ

cundæ

Digitized by Google

cundæ intẽtionis in abſtracto, eſt ens rationis, & relatio rationis: ſed proprium eſt entis rationis, ſiue relationis rationis denominare aliquod ſubiectum tale: ergo. Minor patet inductiuè in omnibus.

¶ Secvndo præterea. Specieitas eſt relatio rationis, qua natura ſpecifica refertur ad plura differentia numero: ergo ſpecieitas poterit prædicari in recto de natura ſpecifica, ſcilicet de natura humana: vnde iſta erit vera, homo eſt ſpecies. Antecedens patet. Ideo ſecunda intentio ſpeciei in concreto, prædicatur de prima intentione ſpeciei in concreto, vt patet in hac propoſitione, homo eſt ſpecies; quia ſecunda intentio ſpeciei eſt id, quo natura humana refertur ad plura differentia numero: ergo ſi ita ſe habet ſpecieitas, etiam poterit prædicari de illa.

¶ Sed contra eſt, quia vt conſtat ex quæſt. præcedenti art. 3. abſtractum primæ intentionis nullo modo poteſt prædicari in recto de concreto eiuſdem; ergo multo minus poterit abſtractum ſecundæ intentionis prædicari de concreto primæ intentionis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, nequit prædicari de materiali primæ intentionis in concreto. Quare iſta eſt falſa, homo eſt ſpecieitas; ſiue animal eſt genereitas. Hæc concluſio eſt certa apud omnes ferè Logicos.

¶ Primo probatur concluſio ex his, quæ ſæpe dicta ſunt, ſcilicet in omni vera prædicatione, prædicatum ſaltim in confuſo debet dicere omnia ea, quæ importat ſubiectum: ſed abſtractum importat puram formam, præciſam omnino à quocumque ſubiecto, vt patet etiam in accidentibus realibus: ergo.

¶ Secvndo probatur concluſio. Nam prædicationes, in quibus accidens in abſtracto prædicatur de cõcreto, ſunt falſæ, vt patet in iſtis, ethiops eſt nigredo, lac eſt dulcedo, &c & hoc eſt, quia huiuſmodi abſtracta important puram formam, omnino præciſam à ſubiecto: ergo idem erit in prædicatione ſecundæ intentionis in abſtracto in ordine ad primam intentionem in concreto.

¶ Ad primvm ergo dicendum in forma, negando maiorem. Ad probationem concedo maiorem, & diſtinguo minorẽ: proprium eſt entis rationis in concreto denominare ſubiectum tale, concedo minorem; nego tamen illam, ſi intelligatur de ente rationis in abſtracto, ſicut contingit in hac propoſitione, homo eſt eſt ſpecieitas, ſiue in hac, homo eſt animalitas; & propterea huiuſmodi propoſitiones ſunt falſæ.

¶ Ad secvndvm dicendum in forma, concedo antecedens, & negando conſequentiam. Ad probationem reſpondetur negando antecedens: nam ratio, quare ſecunda intentio ſpeciei prædicatur in recto de natura ſpecifica, non eſt, quia eſt id, quo ipſa natura ſpecifica prædicatur de pluribus differentibus numero; ſed eſt quia ſecunda intentio in concreto, non ſolum importat formam rationis, ſed etiam ſubiectum talis formæ; ſaltim in ſupponendo; ſicut album non ſolum importat albedinem, ſed etiam corpus: & ideo poteſt ſecunda intentio ſpeciei in concreto prædicari de ſubiecto; ſicut album in recto prædicatur de corpore. Cæterum ſecunda intentio ſpeciei in abſtracto præciſe importat formam rationis, excludendo ſubiectum; & propterea non poteſt prædicari de illo; vnde non eſt eadem ratio de ſpecieitate, & de ſpecie, ſiue de ſecunda intentione ſpeciei in abſtracto, & in concreto.

ARTICVLVS III.

Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali primæ intentionis, etiam in abſtracto, vt v. g. animalitas eſt genereitas, humanitas eſt ſpecieitas.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd materiale ſecundæ intẽtionis in abſtracto prædicetur de materiali primæ intentionis etiam in abſtracto. Materiale

Digitized by Google

riale ſecundæ intentionis in concreto prædicatur de materiali primæ intentionis in abſtracto: ergo materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, etiam poterit prædicari de materiali primæ intentionis in abſtracto. Conſequentia patet à paritate rationis. Antecedens probatur. Nam iſtæ prædicationes ſunt veræ, albedo eſt ſpecies, color eſt genus, &c. Sed in his prædicationibus materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicatur de materiali primæ intentionis in abſtracto, vt conſtat: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicatur de materiali primæ intentionis, etiam in concreto, vt patet in hac propoſitione, homo eſt ſpecies: ergo materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, poterit prędicari de materiali primæ intentionis etiam in abſtracto. Conſequentia patet primo à paritate rationis. Secundo, nam humanitas v.g. quia eſt conſtitutiuum ſpeciei formale, de ea prædicari poteſt conſtitutiuum ſpeciei ſecundè intentionaliter: ſicut quia homo eſt ſpecies completa primè intentionaliter, de ea prædicatur ſpecies completa ſecundè intentionaliter, nempè ſecunda intentio ſpeciei: ſed conſtitutiuum ſpeciei ſecundè intentionaliter, eſt ſpecieitas: ergo ſpecieitas prædicatur de humanitate, ac per conſequens iſta erit vera, humanitas eſt ſpecieitas.

SED CONTRA eſt, quia materiale ſecundæ intentionis in abſtracto dicit præciſionem materialis ſecundæ intentionis etiam in abſtracto, & econuerſo: igitur non poteſt abſtractum ſecundæ intentionis dici de abſtracto primæ intentionis.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Materiale ſecundæ intentionis in abſtracto non prædicatur de materiali primæ intentionis in abſtracto. Hæc concluſio eſt communis apud Logicos.

¶ PROBATVR ſupponendo, quòd materialia ſecundæ intentionis, cùm ſint accidentia rationis, ita ſe habent in ordine ad materialia primæ intentionis, ſicut ſe habent accidentia realia in ordine ad ſua ſubiecta. Nam ſicut accidentia realia realiter accidentaliter denominãt ſua ſubiecta talia, ita materialia ſecundæ intentionis accidentalitate rationis denominant ſua ſubiecta talia: ſed nullum accidens in abſtracto poteſt denominare ſubiectum in abſtracto ſumptum; nam licet, hæc ſit vera, homo eſt albus; hæc tamen eſt falſa, humanitas eſt albedo, &c: ergo ſimiliter accidens rationis in abſtracto, ſcilicet materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, non poterit prædicari de materiali primæ intentionis, etiam in abſtracto: & ſic, iſta erit falſa v. g. humanitas eſt ſpecieitas, animalitas eſt genereitas.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem explicandam articulo ſequenti.

¶ AD SECVNDVM dicendum, negando conſequentiam: & ad primam probationem reſpondetur, rationem diſcriminis eſſe manifeſtam, quia concretum vnius ſecundæ intentionis non importat præciſionem materialis, ſcilicet concreti primæ intentionis; quam tamen præciſionem includit abſtractum, vt ſæpe dictum eſt. Ad ſecundam probationem dicimus, quòd de humanitate debet prædicari cõſtitutiuum ſpeciei ſecundè intentionaliter, non in abſtracto, ſed in concreto; quia abſtractum includit præciſionem; & propterea non poteſt de alio dici: ſicut etiam de homine prædicatur ſpecies ſecundè intentionaliter in concreto, non tamen prædicatur de illo in abſtracto: hæc enim eſt falſa, homo eſt ſecunda intentio ſpeciei; ita etiam iſta erit falſa, humanitas eſt ſpecieitas, propter eandem rationem.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicetur dè materiali primæ intentionis in abſtracto, vt v.g. animalitas eſt genus, humanitas eſt ſpecies.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd materiale ſecundæ intentionis

nis in concreto prædicetur de materiali primæ intentionis in abſtracto. Et primo arguitur argumento primo præcedentis articuli.

¶ Secvndo præterea. Hæc eſt vera propoſitio, vt patet, ſcilicet humanitas eſt terminus: ſed prædicatum eſt materiale ſecundæ intentionis in concreto: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ lib. de ente, & eſſentia cap. 3. in fine: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Materiale ſecundæ intentionis in concreto, non prædicatur de materiali primæ intentionis in abſtracto, quod eſt ens ſubſtantiale: benè tamen prædicatur de materiali primæ intentionis in abſtracto, quod eſt ens accidentale.

¶ Prima pars huius concluſionis eſt D. Thom. loco citato, qui ibi etiam citat Auicennam dicentem, rationalitatem non eſſe differentiam, ſed principium differentiæ, & humanitatem non eſſe ſpeciem, ſed principium ſpeciei, & animalitatem non eſſe genus, ſed principiū generis. Hanc eandem partem concluſionis docet Caietanus eodem loco, & Maſius in ſua Logica ſect. 4. de rebus vniuerſis q. 7. §. eſt tamen dubitatio.

¶ Et probatvr etiam, quia ſecunda intentio in concreto, ſcilicet genus, & ſpecies ſolum denotant, & denominare habent naturas, quæ directè collocantur in recta ſerie prædicamentali, quod patebit infra, quia omnia genera, & ſpecies collocantur in recta ſerie prædicamentali: ſed abſtracta primæ intentionis, quæ ſunt entia ſubſtantialia, quia ſunt quid incompletum, & partes, non reponuntur in recta linea prædicamentali, ſed collocantur tantum ad latus prædicamenti: ergo huiuſmodi intentiones in concreto non prædicantur de primis in abſtracto, quæ ſunt entia ſubſtantialia.

¶ Secvnda verò pars concluſionis probatur primo argumento, quod eſt primum præcedentis articuli. Et quare ſecundæ intentiones in concreto dicantur de primis in abſtracto, quæ ſunt entia accidentalia, & nō dicantur de aliis, quæ ſunt entia ſubſtantialia, patet clare, quia ea, quæ ſunt entia accidentalia, cum ſint completa in ſuo genere, reponuntur directè in linea prædicamentali, vt patet de colore, &c. Cæterum ea, quæ ſunt entia ſubſtantialia, quia ſunt incompleta non reponuntur in recta linea prædicamentali, & ideo nequeunt denominari ab huiuſmodi ſecundis intentionibus in concreto, à quibus denominantur abſtracta primæ intentionis, quæ ſunt entia accidentalia.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ex dictis.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd concluſio noſtra intelligitur de materiali ſecundæ intentionis in concreto, quod poſtulat pro ſubiecto denominationis naturam integram, & completam, & huiuſmodi ſunt genus, & ſpecies, &c. verum non intelligitur concluſio de materiali ſecundæ intentionis in concreto, quod ex natura ſua non poſtulat pro ſubiecto denominationis naturam integram, & completam, repoſitam in recta linea prædicamentali, & huiuſmodi ſunt terminus ſubiectum, &c. vt v. g. in hac propoſitione, humanitas eſt ens, verum eſt dicere, humanitas eſt ſubiectum illius propoſitionis, ſubiectum eſt materiale ſecundæ intentionis in concreto, & tamen dicitur de humanitate, quæ eſt abſtractum primæ intentionis. Et quia etiam terminus eſt ſecunda intentio in concreto, quæ quidem non poſtulat pro ſubiecto denominationis naturam integram: ſed pro ſubiecto denominationis eius ſufficit quæcumque natura, ſiue completa, ſiue incompleta: ideo terminus prædicatur in propoſitione affirmatiua de materiali primæ intentionis in abſtracto, quod eſt ens ſubſtantiale.

✠

QVAE-

QVAESTIO QVINTA.

DE MVTVA PRÆDICATIONE MATERIALIVM

Secundæ intentionis, in ordine ad materialia eiuſdem ſecundę intentionis, tàm in concreto, quàm in abſtracto.

In quatuor Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm materialia ſecundæ intentionis in concreto, prædicentur de ſe inuicem, vt v.g. genus eſt ſpecies.

Articulus ſecundus. Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis in concreto, vt v.g. ſpecies eſt ſpecieitas.

Articulus tertius. Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis etiam in abſtracto, vt v.g. ſpecieitas eſt vniuerſalitas.

Articulus quartus. Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis in abſtracto, vt v.g. ſpecieitas eſt ſpecies.

ARTICVLVS I.

Vtrùm materialia ſecundæ intentionis in concreto, prædicentur de ſe inuicem, vt v.g. genus eſt ſpecies.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd materialia ſecundæ intentionis in concreto, non prædicentur de ſe inuicem. Iſta propoſitio eſt falſa, v.g. genus eſt ſpecies: ergo materialia ſecundæ intentionis in concreto non prædicantur de ſe inuicem. Conſequentia eſt nota. Antecedens probatur. Iſta eſt falſa, genus ſecundum conceptum generis eſt ſpecies: ergo iſta etiam eſt falſa, genus eſt ſpecies. Antecedens eſt notum; nam genus ſecundum conceptum generis, & ſecundum quòd concipitur proprio conceptu ab intellectu, importat id, quod refertur ad plura differentia ſpecie in quid, vt dicemus lib. 5 ergo iſta eſt falſa, genus ſecundum conceptum generis eſt ſpecies. Prima vero conſequentia probatur. In iſta propoſitione, genus eſt ſpecies, inuenitur appellatio: quia terminus ſecundæ intentionis appellat proprium conceptum in terminum, in quem fertur; vnde facit hunc ſenſum, quod genus ſecundum propriũ conceptum generis ſit ſpecies: ſed iſte ſenſus eſt falſus: ergo, & iſta propoſitio eſt falſa, ſcilicet, genus eſt ſpecies. Idem argumentum fieri poteſt de iſta propoſitione, indiuiduum eſt ſpecies, in qua propter eandem rationem inuenitur appellatio: ergo.

¶ SECVNDO præterea. In his prædicationibus, genus eſt differentia, genus eſt proprium, prædicantur materialia ſecundæ intentionis in concreto de ſe inui-

inuicem: & tamen ſunt propoſitiones falſæ, vt apertè eſt manifeſtum : ergo.

Sed contra eſt communis ſententia omnium Logicorum : plures enim docent genus eſſe ſpeciem vniuerſalis, vt infra in ſequenti libro explicabimus: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Materialia ſecundæ intentionis in concreto, de ſe inuicem prædicantur, vt v. g. genus eſt ſpecies. Hæc concluſio certiſſima eſt, vt dixi, apud omnes Logicos.

¶ Et patet ſupponendo ea, quæ diximus in præcedenti libro quæſt. 1. art. 2. vnam intentionem fundare aliam intentionem v.g. intentionem vniuerſalis fundare intentionem generis; & propterea iſta eſt vera, vniuerſale eſt genus: intentionem generis fundare intentionem ſpeciei: & propterea iſta eſt vera, genus eſt ſpecies: ergò materialia ſecundæ intentionis in concreto de ſe inuicem prædicantur. Sed hæc concluſio magis ex profeſſo explicabitur ſequenti libro occaſione illius celebris difficultatis, An vniuerſale ſit genus ad quinque prædicabilia.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd poſtularet ſpecialem difficultatem, An in iſta propoſitione; Genus eſt ſpecies, ſit appellatio. Circa quam difficultatem Aliqui, vt Sanchez lib. 2. q. 8. concluſ. vult in præfata propoſitione non eſſe appellationem; quamquam in ſolutione ad 4. eiuſdem quæſtionis dicat, quòd non placet illi opinio aſſerentium, in præfata propoſitione non eſſe appellationem: vnde aſſerit in illa reperiri appellationem; quare prædictus auctor ſibi videtur contrarius. Hoc igitur ſuppoſito, Reſpondetur ad argumentum, negando antecedens. Ad probationem diſtinguo antecedens, genus ſecundum conceptum generis non eſt ſpecies, eſſentialiter, concedo antecedens; denominatiuè, ſiue accidentaliter, ſecundum modum eſſendi, quem habet in intellectu, nego antecedens; ſicut etiam dicitur, quod homo ſecundum conceptum hominis, eſſentialiter habet, quod ſit rationalis, ſiue animal rationale; denominatiuè tamen, & ſecundum eſſe, quod habet in intellectu, quatenus illi obijcitur, habet, quòd ſit ſpecies: & licet in hac propoſitione, homo eſt ſpecies, inueniatur appellatio, ac per conſequens denotetur prædicatum conuenire homini ſecundũ proprium conceptum: non ex hoc ſequitur, illud prædicatum competere homini eſſentialiter, ſed tantum denominatiuè. Idem dicimus de his propoſitionibus, genus eſt ſpecies, indiuiduum eſt ſpecies, &c. habet ergo genus ſecundũ quòd concipitur proprio conceptu, eſſentialiter referri ad plura differentia ſpecie in quid; denominatiuè verò habet, quod ſit ſpecies, & aliquãdo etiam ſuſcipit aliam denominationem rationis, ſcilicet ſubiecti, prædicati, diffiniti, &c.

¶ Ad secundum dicendum, quòd materialia quidem ſecundæ intentionis in concreto, de ſe inuicem prædicantur, dummodo non pugnent inter ſe ſpecie, ſicut pugnant genus, differentia, proprium, &c. tunc enim non prædicantur de ſe inuicem; quod quidem etiam patet in accidentibus realibus, in quibus, quando vna forma pugnat cum alia eſtque illi oppoſita, nequit in concreto de alia dici; v. g. quia albedo pugnat cum nigredine, & dulcedo cum amaritudine; hinc eſt, quod iſtæ ſunt falſæ; nigrum eſt album, dulce eſt amarum; ita prorſus dicimus in caſu argumenti.

ARTICVLVS II.

Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis in concreto, vt v.g. ſpecies eſt ſpecieitas.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis in concreto. Secunda intentio in abſtracto, vt totum quoddam potentiale; v. g. genereitas, continet ſaltim in confuſo quicquid dicit genus: ergo, vt ſic poterit

in

Digitized by Google

in recto genereitas prædicari de genere; ac per conſequens materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, poterit prædicari de materiali ſecundæ intentionis in concreto. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Genereitas, vt totum quoddam actuale ſolum dicit formam abſtractam, & præciſam: ergo, vt totum quoddam potentiale, in confuſo importabit formam ſimul cum eo, cuius eſt forma; ac per conſequens dicet totum id, quod importat genus: nam genus nihil aliud importat, niſi formam, nempe genereitatem, & ſimul materiale, quod dicitur genus.

¶ Secundo præterea. Et confirmatur magis argumentum præcedens. Pars etiam in abſtracto, vt eſt totũ quoddam potentiale, poteſt prædicari in recto de toto, quin potius, & de alio abſtracto, vt patet in primis intentionibus, vt ex dictis conſtat ſupra q. 1. art. 2. quare iſtæ ſunt veræ prædicationes, ſcilicet humanitas eſt animalitas; rationalitas eſt animalitas: ergo licet v.g. genereitas, ſiue ſpecieitas ſit pars generis, vel ſpeciei ſignificata in abſtracto, poterit prædicari in recto de concretis ſecundæ intentionis, quatenus huiuſmodi abſtracta ſumuntur, vt totum quoddam potentiale.

¶ Sed contra eſt, quia abſtractum primæ intentionis nequit dici de concreto eiuſdem primæ intentionis; neque abſtractum ſecundæ intentionis poteſt dici de concreto primæ intentionis: vnde iſtæ ſunt falſæ prædicationes, homo eſt humanitas, animal eſt animalitas, & ſimiliter, animal eſt genereitas, homo eſt ſpecieitas: ergo idem erit in ſecundis intentionibus.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, non prædicatur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis in concreto. Hanc concluſionem, vt certam docent omnes ferè Logici, & illa ex dictis ſupra colligitur.

¶ Probatur ex argumento, ſed contra. Præterea etiam, quia accidentia realia in abſtracto, nequeunt prædicari de eiſdem accidentibus in concreto: iſtæ enim ſunt falſæ prædicationes, album eſt albedo, ſiue nigrũ eſt nigredo, &c. ergo.

¶ Ad primum ergo dicendum, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd abſtractum ſecundæ intentionis, etiam vt totum quoddam potentiale non includit in confuſo totum id, quod importat concretum, licet importet totum id, quod importat aliud abſtractum, quod eſt illi eſſentialiter inferius, & ratione cuius vnum de alio prædicatur, vt explicuimus ſupra q. 1. art. 2. & dicemus articulo ſequenti.

¶ Ad secundum dicendum ex dictis.

ARTICVLVS III.

Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis, etiam in abſtracto, vt v.g. ſpecieitas eſt vniuerſalitas.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quòd materiale, ſecundæ intentionis in abſtracto, non prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis, etiã in abſtracto. Iſtæ prædicationes ſunt falſæ, genereitas eſt ſpecieitas, ſiue ſubijcibilitas eſt prædicabilitas, & tamen in illis prædicatur abſtractum ſecundæ intentionis de alio abſtracto eiuſdem ſecundæ intentionis: ergo. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Iſtæ ſenſus eſt falſus, ratio generis eſt ratio ſpeciei, ſiue ratio prædicabilitatis eſt ratio ſubijcibilitatis: ſed huiuſmodi ſenſus ſit in præfatis propoſitionibus; quia genereitas dicit rationem generis, & ſpecieitas rationem ſpeciei: ergo illæ ſunt falſæ.

¶ Secundo probatur, genereitas eſt pars, ſicut & ſpecieitas: ſed nulla pars, vt ſæpè dictum eſt, poteſt prædicari in recto de eo, cuius eſt pars: ergo vnum abſtractum ſecundæ intentionis in ordine ad alterum, non poterit prædicari in recto. Conſequentia patet, quia genereitas reſpectu ſpecieitatis ſe habet, vt pars.

¶ Sed

Digitized by Google

¶ Sed contra eſt, quia abſtractum primæ intentionis in recto, prædicatur de alio abſtracto eiuſdem primæ intentionis: ergo eodem modo adinuicem poterunt prædicari abſtracta ſecundæ intentionis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Materiale ſecundæ intentionis in abſtracto, poteſt prædicari de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis, etiam in abſtracto, dummodo prædicatum ſit ſuperius quidditatiuè ad ſubiectum.

¶ Probatur hæc concluſio. Nam hæc eſt vera prædicatio, genereitas eſt vniuerſalitas, ſiue vniuerſalitas eſt relatio rationis: ergo noſtra concluſio eſt vera.

¶ Ad Primum ergo dicendum, quòd illæ prædicationes ſunt falſæ, quia in illis prædicatum non ſe habet, vt quid ſuperius quidditatiuè in ordine ad ſubiectum, quod eſt neceſſarium, vt abſtracta ſecundæ intentionis de ſe inuicem prædicentur, ſicut eſt neceſſarium pro mutua prædicatione in abſtractis primæ intentionis.

¶ Ad secundum dicendum, quod abſtractum, vt eſt totum actuale, eſt quidem pars, & vt ſic non prædicatur in recto; prædicatur tamen, vt eſt totum quoddam potentiale: & eo modo, quo diximus de abſtracto primæ intentionis, dicendum eſt etiam de abſtracto ſecundæ intentionis.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicetur de materiali ſecundæ intentionis in abſtracto, vt v.g. ſpecieitas eſt ſpecies.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur, quòd materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicetur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis in abſtracto. Hæc eſt vera prædicatio, genereitas eſt ſpecies, ſiue ſpecieitas eſt ſpecies: ergo materiale, &c. Antecedens probatur. Genereitati, & ſpecieitati competit dici de pluribus differentibus numero in quid; nam genereitas dicitur in quid de hac, & illa genereitate, quæ numero differunt, & ſpecies etiam dicitur de hac, & illa ſpecieitate, quæ numero etiam differunt: ergo verum erit dicere, genereitas eſt ſpecies, & ſpecieitas eſt ſpecies: conſequentia patet, quia de quo dicitur diffinitio, dici poteſt & diffinitum: ergo, ſi de genereitate, & ſpecieitate dicitur diffinitio ſpeciei, & ipſa ſpecies de ea prædicari poterit. Idē etiam argumentum fieri poteſt de vniuerſalitate, quæ prædicatur de pluribus vniuerſalitatibus ſolo numero differentibus, nempe de vniuerſalitate quinque prædicabilium, quæ omnes ſolo numero differunt: ergo etiam erit verum dicere, vniuerſalitas eſt ſpecies, ergo materiale ſecundæ intentionis in concreto, prædicatur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis in abſtracto.

¶ Secundo præterea. Poteſt attribui ſpecieitati ratio ſpeciei, quatenus per intellectum abſtrahitur ab hac, vel illa ſpecieitate: ergo hæc propoſitio erit vera, ſpecieitas eſt ſpecies. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Nam ſicut de eſſentia hominis non eſt, quòd ſit ſpecies, ſed ſolum, quòd ſit animal rationale; ita de eſſentia ſpecieitatis non eſt, quòd ſit ſpecies, ſed quòd ſit forma ſpeciei conſtitutiua: & ſicut homini accidit, quòd ſit ſpecies, quatenus per intellectum abſtrahitur, ita accidit ſpecieitati, quòd ſit ſpecies, quatenus per intellectum abſtrahitur ab hac, vel illa ſpecieitate particulari: ergo ſicut homini ita concepto, attribuitur denominatio ſpeciei; ita poterit attribui ſpecieitati eadem denominatio.

¶ Sed contra eſt, quia vt determinatum eſt, concretum primæ intentionis non prædicatur de abſtracto primæ intentionis: ergo neque concretum ſecundæ intentionis prædicatur

de

Digitized by Google

de abſtracto ſecundæ intentionis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Materiale ſecundæ intentionis in concreto, non prædicatur de materiali ſecundæ intentionis in abſtracto: quare iſtæ propoſitiones ſunt falſæ, genereitas eſt ſpecies, ſpecieitas eſt ſpecies. Hanc concluſionem propter argumenta facta negant Maſius ſect. 4. de rebus vniuerſis. quæſt. 8. concluſ. 5. & Sanchez lib. 2. de vniuerſalibus quæſt. 8. §. pro ſolutione etiam eiuſdem argumenti.

¶ Primo probatur noſtra concluſio. Quia in accidentibus realibus prædicationes, in quibus prædicatum concretum dicitur de abſtracto, ſunt falſæ: iſtæ enim ſunt falſæ, albedo eſt album, nigredo eſt nigrum, &c. ergo idem erit in accidentibus rationis. Conſequentia patet, quia vtriuſque eadem eſt ratio. Neque diſcrimen, quod aſſignat Sanchez huic argumento, eſt alicuius roboris, neque ſoluit argumentum, vt patebit legenti illum; præcipuè obſeruando ea, quæ dicemus in ſecunda probatione huius concluſionis, & in ſolutione ad primum.

¶ Confirmatvr. In primis intentionibus falſa eſt propoſitio, in qua concretum prædicatur de abſtracto, vt patet in iſtis, humanitas eſt homo, animalitas eſt animal: ergo.

¶ Confirmatvr ſecundo. iſta eſt falſa propoſitio, genereitas eſt genus: ergo iſta etiam erit falſa, genereitas eſt ſpecies.

¶ Secvndo probatur concluſio. Quicquid denominatur ſpecies denominari debet tale à ſecunda intentione ſpeciei in concreto, & non ab alia: ſed ſpecieitas non poteſt denominari ſpecies à ſecunda intentione ſpeciei in concreto: ergo iſta eſt falſa, ſpecieitas eſt ſpecies. Minor aſſeritur a Sanchez vbi ſupra, qui dicit hæc verba, Quando ſpecieitas denominatur ſpecies, fit hæc denominatio à quadam ſecunda intentione, quæ dicitur ſpecieitas, quæ ſingularis eſt in eſſendo, licet ſit vniuerſalis in virtute, & in denominando. Ex quibus verbis, & ſequentibus colligitur, quòd ſpecieitas non denominatur ſpecies à ſecunda intentione ſpeciei in concreto, de qua eſt difficultas in præſenti, & non eſt difficultas, vtrùm denominetur ſpecieitas ſpecies ab alia ſecunda intentione ſpeciei; quin potiùs nulla ſpecieitas habet vim denominandi aliquid ſpecies Vnde falſa erit propoſitio, in qua abſtractum ſecundæ intentionis prædicatur de concreto, vt idem auctor fatetur in eadem quæſtione citata. Quare iſta eſt falſa, ſpecies eſt ſpecieitas.

¶ Ad primvm ergo dicendum, diſtinguendo antecedens; genereitati, & ſpecieitati conuenit dici de pluribus differentibus numero, tamquam aliquid completum, nego antecedens; tamquam aliquid incompletum, concedo antecedens. Explicatur hoc, ſupponendo id, quod dicemus lib. 5. de quinque prædicabilibus quæſt. 2. quòd de ratione ſpeciei eſt, dici de pluribus differentibus numero in quid, tamquam aliquid completum in ſuo genere: nam ſi dicatur de pluribus differentibus numero, tamquam aliquid incompletum, non dicitur, nec denominari poteſt ſpecies. Nam propterea anima non dicitur ſpecies; quia licet prædicetur de pluribus animabus ſolo numero differentibus: tamen quia dicitur de illis tamquam quid incompletum, & pars, ideò eſt incapax denominationis ſpeciei. Ita dicimus in propoſito; quia enim genereitas, & ſpecieitas ſunt aliquid incompletum; nam genereitas eſt id, quo genus eſt genus, ſeu conſtitutiuum generis, & ſpecieitas eſt id, quo ſpecies eſt ſpecies, ſeu conſtitutiuum ſpeciei: ideò licet huiuſmodi abſtracta prædicentur de pluribus numero differentibus in quid; nihilominus tamen non poſſunt denominari tali denominatione, ſcilicet ſpeciei; nam denominationis ſpeciei non eſt capax, niſi id, quod eſt aliquid completum. Hæc ſolutio eſt ratio adæquata ad euidenter probandam concluſionem articuli.

¶ Ad secvndvm dicendum negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd non eſt eadem ratio de natura humana, præciſe conſiderata in abſtracto,

& vt

Digitized by Google

& vt abſtracta à ſingularibus, & de ſpecieitate etiam ſic abſtracta ab alijs ſpecieitatibus in particulari. Nam natura humana eſt quid completum in ſuo genere; & propterea capax talis denominationis: non autem ita ſe habet ſpecieitas, vt explicatum eſt, & ideò eſt incapax talis denominationis ſpeciei.

Finis tertij Libri de primis, & ſecundis intentionibus, aç de mutua prædicatione primarum, & ſecundarum intentionum, tàm in concreto, quàm in abſtracto.

Digitized by Google

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI ORD. PRÆDIC. SACRI APOST. PALATII MAGISTRI

LIBER QVARTVS.

DE VNIVERSALIBVS IN COMMVNI,

In duas Quæſtiones diuiſus.

Quæſtio prima. De natura vniuerſalium, quantum ad modum eſſendi, & eorum diffinitione.

Quæſtio ſecunda. De numero vniuerſalium, ſeu prædicabilium, & de modo, quo vniuerſale in communi ſe habet in ordine ad illa.

IN hoc quarto libro de Vniuerſalibus in communi, tractationem eorum aggredimur, quæ vt difficilia omiſit Porphyrius; vt tamen neceſſaria ad eiuſdem Porphyrij Iſagogen, ideſt introductionem intelligendam, à nobis in ſequentibus quæſtionibus dilucidabuntur. Prius tamen ad exactam explicationem vniuerſalis, operæpretium eſt præmittere varias acceptiones vniuerſalis, vt ex illis colligamus, in quo ſenſu, aut in qua acceptione, de illo in præſenti diſputaturi ſumus.

¶ Primo igitur obſeruandum eſt, quòd vniuerſale eſt duplex. Aliud quidem complexum, cuiuſmodi eſt propoſitio vniuerſalis, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua, aut principia, quæ in inferendo concluſiones, ſunt vniuerſalia, vt v. g. omnis homo eſt animal, nullus homo eſt lapis. Aliud verò eſt vniuerſale incomplexum, quod quinque modis ſolet accipi. Primo dicitur vniuerſale, in cauſando, vt v. g. Deus, corpora cæleſtia, & omnes cauſæ vniuerſales. Secundo dicitur vniuerſale, in eſſendo, vt erant ideæ platonis. Tertio dicitur vniuerſale, in repræſentando, vt eſt ſpecies intelligibilis hominis, ſiue idæa in mente

mente artificis repræſentans illi multos effectus ad illius ſimilitudinem producendos. Quarto dicitur vniuerſale, in ſignificando, vt ſunt voces communes, & vniuerſales. Quinto dicitur vniuerſale, in prædicando, quod variè à Philoſophis diffinitur. Nam primam eius diffinitionem habet Ariſtot. 2. Metaph. tex.45. dicens. Vniuerſale eſt illud, quod aptum natum eſt eſſe in multis. Aliam etiam diffinitionem habet primo poſterior. cap.19. dicens: Vniuerſale eſt vnum commune multis. Communiter etiam diffinitur à Philoſophis, & Metaphyſicis, vt patebit in diſcurſu huius libri, quòd ſcilicet ſit vnum in multis, & de multis. In præſenti ergo omiſſis omnibus alijs ſignificationibus, ſolum diſputaturi ſumus de vniuerſali in hac vltima acceptione.

¶ Secundo obſeruandum eſt tamquam certum, magnam fuiſſe amentiam Epycuri, qui vt refert D.Thom. opuſc.55. opinabatur nihil eſſe in mundo, præter id, quod ſentitur, ſeu videtur; quam opinionem ſequuti ſunt etiam Heraclitus, & Cratillus, vt habet Ariſtot.4. Metaph. tex.22. qui Philoſophi etiam putabant, nihil eſſe in rerum natura præter ſenſibilia, quæ videbant: quæ cùm experirentur eſſe in continuo motu, & fluxu, nullamque ſubinde habere certitudinem, colligebant nullam poſſe haberi ſcientiam de rebus; quia ſcientia debet eſſe certiſſima, atque adeò de rebus perpetuis. Sed hoc quam alienum ſit à veritate, in dubium reuocari non poteſt; nam vt eleganter D.Thom. loco citato oſtendit ex Ariſtot. 1. Metaph. Omnis homo naturaliter ſcire deſiderat, noſtraq. ſcientia cum non ſit ſingularium, & corruptibilium, vt docet Philoſ. 2. poſt. & ex alia parte naturale deſiderium non ſit fruſtra, cum Deus, & natura nihil agant fruſtra: ideò aſſerendum eſt, huiuſmodi vniuerſalia eſſe, & de illis dari ſcientiam. Vtrùm autem vniuerſalia habeant eſſe in rebus, vel in vocibus, ſeu conceptibus, aut obiectiuè tantum in intellectu, ſiue à parte rei ante quamlibet intellectus operationem, in prima quæſtione huius libri manifeſtum erit.

¶ Tertio obſeruandum eſt id, quod refert Ariſtot. 1. Metaph. tex. 5. & lib.7. tex.17. quòd Plato occaſione deſumpta ex ſententia Heracliti, & Cratilli habuit aliam opinionem omnino per extremum. Exiſtimabat enim eſſe in rerum natura quaſdam naturas vniuerſales incorruptibiles, & ingenerabiles, exiſtentes per ſe, & ſeparatas à ſingularibus, quas ipſe appellabat idæas, & exemplaria omnium rerum. Vnde vniuerſale in prædicando aſſerebat eſſe vniuerſale ſeparatum in eſſendo: ponebat enim hominem vniuerſalem ſeparatum à ſingularibus hominibus, quem dicebat non dependere à loco, & tempore, nec materia, per cuius participationem homines fiebant particulares; quia ſicut per impreſſionem vnius ſigilli fiunt in cera plures figuræ, ita per impreſſionem vnius idææ vniuerſalis fiunt plura ſingularia in di-

Digitized by Google

ſtinctis materijs: vnde ſicut ſigillum manet exiſtens per ſe, & ſeparatum ab illis figuris, Ita dicebat Plato, quòd illa idæa manebat exiſtens per ſe, & ſeparata à ſingularibus, quoniam illa ſingularia erant per participationem illius idæa, &c. Præterea dicebat, quòd noſter intellectus eſt quædam virtus immaterialis; & ita arbitrabatur debere eſſe in rerum natura quamdam naturam immaterialem, quæ eſſet obiectum intellectus. Sed aduertendum eſt pro intelligentia ſententiæ Platonis, quòd Plato non ponebat omnes idæas, quoniam non ponebat idæas accidentium, nec generum, nec indiuiduorum; ſed tantum ponebat idæas ſpecierum infimarum prædicamenti ſubſtantiæ. Cæterum hæc opinio Platonis, ſi ita eſt (vt refertur ab Ariſtot.) minus habet probabilitatis, quàm opinio Heracliti, & Cratilli, ſed de illa diſputabimus in ſecundo articulo primæ quæſtionis.

QVÆSTIO PRIMA.

DE NATVRA vniuerſalium

Quantum ad modum eſſendi, & eorum diffinitione.

In ſex Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm diffinitio vniuerſalis vt ſic, quòd ſcilicet ſit vnum commune multis, ſit bona.

Articulus ſecundus. Vtrùm vniuerſalia ſint in rebus, vel in vocibus, aut conceptibus.

Articulus tertius. Vtrùm à parte rei ſecluſa operatione intellectus, detur vniuerſale formale.

Articulus quartus. Vtrùm natura v.g. humana à parte rei, ſecluſa operatione intellectus, ſit formaliter vniuerſalis, ſiue vna vnitate formali poſitiua.

Articulus quintus. Vtrùm natura humana ſecundum ſe conſiderata, ſit formaliter vniuerſalis.

Articulus ſextus. Vtrùm natura v.g. humuna, ſiue quælibet alia, fiat vniuerſalis per operationem intellectus agentis, aut per abſtractionem.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICVLVS I.

Vtrùm diffinitio vniuerſalis vt ſic, quòd ſcilicet ſit vnum commune multis, ſit bona.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quòd diffinitio vniuerſalis vt ſic, quòd ſcilicet ſit vnum commune multis, non ſit bona. Bona diffinitio non debet conuenire alijs à diffinito: ſed diffinitio vniuerſalis conuenit alijs à diffinito: ergo non eſt bona. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur: Conuenit naturæ diuinæ: nam natura diuina eſt vna in multis, ſcilicet in tribus diuinis perſonis, & communis illis: & tamen natura diuina teſte D. Thom. in 1. d. 19. q. 4. art. 2. non dicitur vniuerſalis: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Bona diffinitio conuenire debet omnibus contentis ſub diffinito: ſed præfata diffinitio vniuerſalis non conuenit omnibus contentis ſub diffinito, ſcilicet ſub vniuerſali: ergo. Minor probatur. Nam ſunt multa vniuerſalia, vt v. g. mundus, ſol, luna, quæ non ſunt vnum commune multis, cum vnus ſit mundus, ſol, aut luna: ergo.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas D. Thomæ, & Ariſtot. 1. de partibus animalium cap. 4. vbi ab illis diffinitur vniuerſale vt ſic, quòd ſit vnum commune multis: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Præfata diffinitio vniuerſalis eſt optima.

¶ PRO explicatione huius concluſionis, & diffinitionis,

¶ PRIMO obſeruandum eſt, quòd Philoſophus in varijs locis varias adhibet diffinitiones vniuerſalis, quarum aliquæ ſunt diffinitiones deſcriptiuæ, ſcilicet per proprietatem, vt eſt illa, quæ habetur lib. 1. de interpretatione cap. 4. vbi dicitur. Vniuerſale eſt illud, quod poteſt prædicari de multis: nam poſſe prædicari eſt proprietas vniuerſalis, orta ex eſſentia ipſius vniuerſalis. Aliæ verò ſunt diffinitiones eſſentiales, quæ dantur per proprium genus, & propriam differentiam, cuiuſmodi eſt illa, quæ habetur lib. 1. priorum cap. vltimo, vbi dicitur, quòd vniuerſale eſt vnum in multis: & præter multa, & huius generis eſt etiam diffinitio aſſignata, quæ prorſus eadem eſt cum præfata, quin potius illa magis explicat vnitatem, & communitatem vniuerſalis: nam de ratione vniuerſalis non ſolum eſt, ꝙ ſit vnum; ſed etiã quod ſit commune: & propterea diffinitur vniuerſale, quod ſit vnum cõmune multis.

¶ SECVNDO obſeruandum eſt pro explicatione diffinitionis: diffinitiones enim non aliter probantur eſſe bonas, niſi explicando ſingulas eius particulas: quare primo explicabimus, qua vnitate vniuerſale ſit vnum, ſecundo, qua communitate dicatur commune. Circa primum ſciendum eſt, quid ſit vnum, & quotuplex ſit vnum. Vnum diffinitur ab Ariſtot. 5. Metaph. cap. 6. & lib. 10. cap. 1. eſſe illud, quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio, de qua diffinitione multa dicemus in tractatu de paſſionibus entis. Vnum autem eſt duplex; alterum materiale, ſiue numericum, & alterum formale. Vnum materiale, ſiue vnitas materialis eſt etiam duplex; altera poſitiua, & altera negatiua. Vnitas materialis poſitiua, ſeu vnitas numerica poſitiua eſt illa, qua aliquid eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio per principia materialia poſitiua, vt v. g. Petrus dicitur vnus vnitate numerica poſitiua, quia habet principia materialia poſitiua, ſcilicet ſanguinem, patriam, &c. per quæ diſtinguitur à Paulo. Vnitas materialis negatiua eſt illa, qua aliquid habet negationem principij diſtinctiui numerici, ſiue ſecundum numerum: & hoc modo materia prima ſiue forma, dicitur vna vnitate numerica negatiuè, quia non habet principium aliquod, per quod diſtinguatur à quolibet alio ente ſecundũ numerum. Vnitas verò formalis eſt etiã duplex. Alia eſt vnitas formalis generica, alia eſt vnitas formalis ſpecifica. Et vtraque eſt duplex; alia poſitiua, & alia negatiua. Vnitas formalis poſitiua eſt il-

Digitized by Google

la, quæ omnino indiuiſa manens ſecundũ principia formalia, apta nata eſt eſſe in pluribus numero, ſeu ſuppoſitaliter diſtinctis. Vnitas verò formalis negatiua eſt illa, qua aliqua non diſtinguuntur principijs eſſentialibus ſeu formalibus: & hoc pacto natura humana v. g. in Petro, & Paulo dicitur vna, quia in illa Petrus, & Paulus non diſtinguuntur. His ſuppoſitis, & explicatis; dicimus, vnitatem, qua vniuerſale eſt vnum, eſſe vnitatem formalem poſitiuam: vnde illa natura dicitur formaliter vniuerſalis, quæ eſt vna vnitate formali poſitiua, ideſt, quæ ſine ſui diuiſione poteſt deſcendere ad plura omnino prorſus indiuiſè. Exemplum huius, vt adnotat Caietanus 4. cap. de ente, & eſſentia, nullum in rerum natura inuenitur; & propterea, vt dicemus in ſequentibus, vniuerſale formale non eſt à parte rei, ſed fit opere intellectus.

¶ Vltimo obſeruandum eſt, communitatem eſſe duplicem, aliam poſitiuam, & aliam negatiuam. Commune, ſeu communitas negatiua eſt id, quod nulli eſt propriũ, ſed eſt indifferens, quo pacto dicere poſſumus piſces maris eſſe communes omnibus negatiuè, quia non ſunt proprij alicuius. Commune, ſeu communitas poſitiua, ſeu poſitiuè, eſt id, quod omnino indiuiſè manens in pluribus, ſeu de pluribus dicitur. Vniuerſale ergo eſt commune communitate poſitiua, quatenus ab intellectu v. g. natura aliqua abſtrahitur, & in diuiſa manens, de pluribus apta nata eſt dici. Hanc diffinitionem ita explicatam docent vniuerſi Logici, præcipuè Thomiſtæ in commentarijs ad Logicam Ariſtot.

¶ Ad primum ergo dicendum negando minorem. Ad probationem dicimus, quod vniuerſale eſt vnum in multis indiuiſè ſecundum rationem, & per intellectum tantum; non vero ſecundum rem: quo modo diuina natura eſt vna indiuiſa omnino manens in tribus diuinis perſonis.

¶ Ad secundum dicendum, & pro eius exacta ſolutione, Obſeruandum eſt cum D. Thom p.p.q 13. art. 9. quòd vniuerſale eſt duplex; alterum, quod eſt vnum, & commune ſecundum rem, & rationem; & alterum, quod eſt tantum vnum ſecundum rationem. Vniuerſale ſecundum rem, & rationẽ eſt illud, quod actu habet multa, quibus eſt commune. Vniuerſale verò ſecundum rationem tantum, eſt illud, quod habet multa in potentia, ideſt, quod poteſt habere multa: & vtrumque vniuerſale diffinitum eſt in præfata diffinitione: illa enim ſic eſt intelligenda, vniuerſale eſt vnum commune multis, quæ habet actu, vel in potentia. Hoc ſuppoſito facile reſpondetur ad argumentum, negando minorem. Ad probationem diſtinguo antecedens; ſunt multa vniuerſalia, quæ non ſunt vnũ commune multis ſecundum rem, & ſecundum rationem, concedo antecedens; ſunt multa vniuerſalia, quæ non ſunt vnũ commune multis, ſaltim ſecundum rationem, nego antecedens. Vt autem diffinitio omnibus vniuerſalibus contentis ſub ratione vniuerſalis vt ſic conueniat, ſufficit, quòd vniuerſalia, vel ſint vnum commune multis, & ſecundum rem, & ſecundum rationem, vel quòd ſint vnum commune multis ſecundum rationem tantum.

¶ Secundo reſponderi poteſt, quòd de ratione vniuerſalis non eſt, quòd ſit in multis; ſed quòd poſſit eſſe in multis; & ideò Philoſophus lib. 1. de interpretatione cap. 8. diffiniuit vniuerſale, dicens Vniuerſale eſt illud, quod poteſt prædicari de multis. in qua diffinitione conſulto dixit, quod poteſt prædicari de multis, eo, quòd ſunt multa vniuerſalia; vt ſunt illa relata in argumento, quæ actu tantum ſunt in vno, habent tamen aptitudinem ad eſſendum in pluribus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrùm vniuerſalia ſint in rebus, vel vocibus, aut conceptus.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd vniuerſalia ſint in vocibus aut conceptibus. Nam ariſtot. in præd. cap. de ſubſtantia ait, ſecundæ ſub-

ſubſtantiæ, ideſt, ſubſtantiæ vniuerſales ſignificant quale quid: ſed ſignificare proprium eſt vocum, & conceptuum, & non rerum: ergo vniuerſale non eſt in rebus, ſed in voce, aut conceptu.

¶ Secvndo præterea. Experientia conſtat, quòd omnia, quæ ſunt in mundo, ſeu rebus, ſingularia ſunt: ergo nullum eſt vniuerſale in rebus.

¶ Tertio præterea. Omnia, quæ ſunt in rerum natura, ſeu rebus, aut eſt creator, aut creatura: ſed creator eſt ſingulariſſimus, & ſimiliter creaturæ ſunt ſingulares: ergo nullum eſt vniuerſale in rebus. Maior conſtat. Minor probatur. Quia omnis creatura eſt creata à Deo, vel producta à cauſis particularibus, concurrente ipſo Deo: ſed creatio, & productio ſunt ad terminos ſingulares, quia neceſſariò poſtulant exiſtentiam, quæ eſt ſingularium: ergo creatura erit ſingularis.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtot. lib. 1. de interpret. 5. cap. vbi ait: Rerum aliæ ſingulares, & aliæ vniuerſales: ergo iam in rebus dantur vniuerſalia.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Vniuerſalia ſunt in rebus. Hanc concluſionem negat Ocham cap. 14. ſuæ Logicæ, & cum eo plures nominales, qui aſſerunt, nullum eſſe vniuerſale in rebus; ſed illud eſſe in voce, aut conceptu, adeò vt vniurſale in prædicando, & in repræſentando, ſeu ſignificando idem ſint.

¶ Sed pro explicatione huius concluſionis obſeruandum eſt, quòd vniuerſale eſt duplex; aliud eſt vniuerſale formale, cuius naturam explicuimus in præcedenti articulo; & aliud eſt vniuerſale fundamentale, ſeu (vt alij volunt) materiale, de quo tantum loquimur in præfata concluſione, quando aſſerimus, quod vniuerſalia reperiuntur in rebus. Huiuſmodi autem vniuerſale fundamentale eſt illud, quod non habet formalitatem vniuerſalis; tamen propter fundamentum aliunde habere poteſt, & ei quantum eſt de ſe non repugnat habere.

¶ Primo probatur concluſio ratione. Diffinitio, & ſcientia traduntur de rebus, & non traduntur de ſingularibus: ergo de vniuerſalibus: ergo vniuerſalia ſunt in rebus. Conſequentia eſt bona. Maior patet; nam cum ſingularia ſint corruptibilia, de illis non poteſt eſſe ſcientia. Maior verò probatur. Diffinitio, & ſcientia traduntur de rebus, non de vocibus; quoniam hæc diffinitio, homo eſt animal rationale, non traditur de hac voce homo: ſed de ſignificata per illam vocem. Similiter ſcientia, quam habet medicus de hac propoſitione, riobarbarum purgat coleram, non traditur de hac voce riobarbarum; ſed de re ſignificata per vocem illam, nempè de herba, quæ eſt purgatiua coleræ: ergo.

¶ Secvndo probatur ex Ariſtot. qui ſæpè dicit, quòd voces accipiuntur pro rebus: ergo voces vniuerſalium accipiuntur pro rebus vniuerſalibus. Conſequentia probatur. Nam aliàs voces non ſupponerent pro rebus: vocem autem ſupponere nihil aliud eſt, quam accipi pro re ipſa: ergo vniuerſalia ſunt in rebus, & non in vocibus.

¶ Secvnda concluſio. Naturæ vniuerſales ſicut ſunt in rebus, ita non ſunt realiter à ſingularibus ſeparatæ. Hæc concluſio eſt contra Platonem locis ſupra citatis; eſtque certa apud omnes Logicos, & Metaphyſicos.

¶ Primo probatur concluſio. Si huiuſmodi vniuerſalia eſſent realiter ſeparata à ſingularibus, non poſſent prædicari de illis; id enim, quod de aliquo prædicatur intrinſecè debet eſſe in illo. Nam dici, DE: fundat IN; vt docet Ariſt. ſed ſi vniuerſalia eſſent ſeparata realiter a ſingularibus, non eſſent in illis: ergo non prædicarentur de illis.

¶ Secvndo probatur. Eſſentia debet eſſe realiter in eo, cuius eſt eſſentia; ſed illa vniuerſalia platonica ſunt eſſentiæ rerum: ergo debent eſſe in omnibus ſingularibus, quorum ſunt eſſentiæ: eſſentia enim ſemper eſt intrinſeca rei: ergo de facto non dantur iſtæ eſſentiæ ſeparatæ à ſingularibus realiter.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd Ariſtot. loquutus fuit de vniuerſalibus in ſignificando, quando dixit, quòd ſecundæ ſubſtantiæ ſignificant quale quid; non autem loquutus fuit de vniuerſali in prædicando.

Digitized by Google

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd licet omnia, quæ experimur ſint ſingularia, quoniam ſolum experientia eſt in ſenſu, & ſenſus ſolum percipit res ſingulares: tamen vniuerſalia ſunt in ipſis rebus ſingularibus, licet à ſenſibus percipi non poſſint. Nam, vt docet Philoſ. lib. 2. de anima cap. 5. hæc eſt differentia inter obiectum ſenſus, & intellectus, quòd obiectum ſenſus eſt ſingulare: obiectum verò intellectus eſt vniuerſale; vnde non mirum, quòd ſenſu, & experientia non percipiantur, neque experiantur vniuerſalia, quæ in rebus ſunt.

¶ Ad tertivm dicendum, concedo maiorem, & diſtinguo minorem quò ad ſecundam partem; omnis natura creata eſt ſingularis formaliter, concedo minorem; fundamentaliter, nego illam; quia natura humana, quæ eſt in Petro, eſt formaliter ſingularis: fundamentaliter verò eſt vniuerſalis; quia per intellectum abſtrahentem, ſiue agentem fit formaliter vniuerſalis. Vel ſecundo dicendum eſt, quòd omne, quod eſt in rerum natura, eſt quidem ſingulare in eſſendo, cæterum in prædicando, ſeu in repræſentando eſt vniuerſale.

ARTICVLVS III.

Vtrùm à parte rei ſecluſa operatione intellectus, detur vniuerſale formale.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd à parte rei ſecluſa operatione intellectus detur vniuerſale formale. Ariſtot. 1. periher. cap 14. diuidit omnem rem in ſingularem, & vniuerſalem: ſed res formaliter ſingulares ſunt à parte rei ante operationem intellectus: ergo & vniuerſale formale erit à parte rei ante operationem intellectus. Maior, & Minor ſunt notæ. Conſequentia probatur. Quia vniuerſale, & ſingulare ſunt relatiua: ſed poſito vno relatiuo formaliter debet poni, & aliud: ergo ſi à parte rei ſecluſa operatione intellectus, eſt ſingulare formaliter, erit etiam vniuerſale formaliter.

¶ Secvndo præterea. Vniuerſale in ſuo eſſe non dependet ab intellectu: ergo poteſt dari à parte rei ſecluſa operatione eiuſdem intellectus. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Si vniuerſale dependeret in ſuo eſſe ab intellectu, non eſſet perpetuum, cum ea, quæ fiunt ab intellectu, & ab eo dependent, poſſint fieri, & non fieri: ſed hoc dicere eſt falſum; tum quia de illis eſt ſcientia, quæ eſt de perpetuis; tum etiam, quia Ariſtot. lib. 1. de interpret. cap. 24. inquit, quòd vniuerſa ſunt perpetua: ergo vniuerſale in ſuo eſſe non dependet ab intellectu.

¶ Tertio præterea. Vniuerſale præcedit operationem intellectus: ergo poterit eſſe à parte rei ante operationem intellectus. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Obiectum potentiæ præcedit potentiam: ſed vniuerſale, vt docet Ariſtot. 2. de anima, eſt obiectum intellectus: ergo præcedit illum.

¶ Qvarto præterea. A parte rei ſecluſa operatione intellectus, omnes homines ſunt eiuſdē ſpeciei, & omnia animalia ſunt eiuſdem generis: ſed genera, & ſpecies ſunt vniuerſalia formaliter: ergo à parte rei ſecluſa operatione intellectus dantur vniuerſalia formaliter.

¶ Qvinto præterea. A parte rei natura v. g. humana eſt formaliter vniuerſalis; nam ſecluſa operatione intellectus natura humana eſt vna in multis, & de multis, vt patet in his propoſitionibus, Petrus eſt homo, Ioannes eſt homo, quæ quidem ſunt veræ ante omnem operationem intellectus: ergo à parte rei ſecluſa operatione intellectus, erit vniuerſale formaliter.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. qui lib 1. de anima loquens de vniuerſali formali (inquit) vniuerſale nihil eſſe, aut poſterius eſſe. & lib. 1. Metaph. (inquit) vniuerſale, tamdiù eſſe, quamdiù intelligitur: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Vniuerſale formale, ſiue, quod idem eſt, vniuerſale pro

ſe-

Digitized by Google

ſecunda intentione, non datur à parte rei ſecluſa operatione intellectus.

¶ PROBATVR hæc concluſio. A parte rei ante opus intellectus, nequit dari vnitas formalis poſitiua: ergo neque poteſt dari vniuerſale formaliter. Conſequentia patet ex dictis art. 1. Antecedens explicabitur fusè artic. ſequenti, in quo diſputabimus quæſtionem celebrem, vtrùm natura v.g. humana, ſeu quælibet alia à parte rei ante opus intellectus, ſit formaliter vniuerſalis, ſiue vna vnitate formali poſitiua.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, concedendo maiorem, & negando minorē: nam, vt docet Caiet. cap. de ſubſtantia, ſingulare formaliter, & quatenus eſt correllatiuum vniuerſalis, ſeu quatenus pertinet ad Logicum, eſt ſimiliter ens rationis; quia ſingulare, & indiuiduum eſt nomen ſecundæ intentionis; ac proinde ſignificatum formale, eſt relatio rationis, qua res aliqua dicitur formaliter ſingularis; & ita ſingulare formaliter non eſt à parte rei ſecluſa operatione intellectus.

¶ AD SECVNDVM dicendum, diſtinguendo antecedens, vniuerſale dependet in ſuo eſſe ab intellectu, quo ad eſſe exiſtentiæ, concedo antecedens; quo ad eſſe eſſentiæ, nego antecedens: nam ſicuti eſſentia entis realis eſt perpetua, & inuariabilis; ita prorſus eſſentia entis rationis: per hoc tamen ſolum diſtinguuntur, quòd exiſtentia entis realis eſt independens ab intellectu: exiſtentia verò entis rationis ab illo dependet; & ita quantum ad exiſtentiam non eſt perpetuum; quia poteſt fieri, & non fieri. Vnde quando Ariſtot dixit, quòd vniuerſalia ſunt perpetua, loquutus fuit, quantum ad eſſe eſſentiæ: non vero quantum ad eſſe exiſtentiæ; ex hoc tamen non ſequitur, quòd poſſit dari vniuerſale formale à parte rei, ſecluſa operatione intellectus; quia ad hoc eſſet neceſſaria independentia, quantum ad eſſe exiſtentiæ. ſed de hac ſolutione, vide, quæ diximus lib. 1. q. 2. art. 1. in ſolutione ad 2.

¶ AD TERTIVM dicendum, diſtinguo antecedens; vniuerſale præcedit operationem intellectus, vniuerſale Logicum, ſiue vniuerſale formale, nego antecedens; vniuerſale fundamentale, ſiue Metaphyſicum, concedo antecedens. & ad conſequentiam, ſimiliter diſtinguendum eſt conſequens eodem modo. Vnde ſolum ſequitur, quòd vniuerſale fundamentale, & non formale poſſit eſſe à parte rei, quod tamen nos non negamus, vt patet ex articulo præcedenti, concluſione prima.

¶ AD QVINTVM dicendum, omiſſa ſolutione Scoti de vniuerſalibus, quęſt. 2. vbi concluſione 2. hæc verba habet, Res nihilominus ante quamcumq; operationem intellectus, ſunt ſimpliciter ſpecies & genera, & ita ſine addito ſunt appellanda. Reſpondetur, omnes homines à parte rei eſſe eiuſdem ſpeciei, ſumpta ſpecie fundamentaliter pro natura ſpecifica; non autem pro notione ſpeciei, quæ eſt vniuerſalis formaliter. & eodem modo, omnia animalia à parte rei ſunt eiuſdem generis, ſumpto genere ſecundum eamdem rationem.

¶ AD QVINTVM dicendum, negando conſequentiam. Nam ideò illæ propoſitiones habent veritatem, quia in vno quoque illorum, ſcilicet Petro, & Ioanne reperitur natura humana non communis, ſed vna numero facta, quod ſi eſt vnum prædicatum, id ſit per intellectū.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm natura humana à parte rei ſecluſa operatione intellectus, ſit formaliter vniuerſalis.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quòd natura humana à parte rei ſecluſa operatione intellectus, ſit formaliter vniuerſalis. Natura v. g. humana à parte rei ante operationem intellectus eſt vna vnitate formali poſitiua: ergo natura humana, v. g. à parte rei ante operationem intellectus, eſt formaliter vniuerſalis. Conſequentia eſt bona. Quia vniuerſale formale nihil eſt aliud, quam vnum vnitate formali poſitiua. Antecedens probatur. Natura v. g. humana à

Digitized by Google

parte rei, ſaltim formaliter eſt indiuiſa: ergo natura humana à parte rei ante operationem intellectus, eſt vna vnitate formali poſitiua. Conſequentia patet à diffinitione ad diffinitum. Antecedens verò probatur. Si natura à parte rei non eſſet indiuiſa formaliter, eſſet diuiſa formaliter; nam inter diuiſum, & indiuiſum non datur medium: ergo ſi à parte rei non eſt indiuiſa formaliter, erit diuiſa formaliter; & ita aliam naturam humanam formaliter habebit Petrus, & aliam Paulus; quare per aliam rationem formalem erit homo Petrus, & per aliam Paulus.

¶ Secundo præterea. Et confirmatur argumentum præcedens difficili ratione. Nam iſta conſequentia eſt bona, natura. v.g. humana à parte rei non eſt diuiſa formaliter, & natura humana eſt: ergo natura humana à parte rei eſt indiuiſa formaliter: ergo ſi antecedens eſt verum, conſequens debet eſſe verum: ſed antecedens eſt verum, & conceditur ab omnibus, & præcipuè concedit illud Caiet. de ente, & eſſentia cap. 4. ergo, & cõſequens erit verum. Primum verò antecedens probatur, quòd ſcilicet præfata conſequentia ſit bona; nam in illa arguitur à negatiua ad affirmatiuam, variato prædicato pœnes finitum, & infinitum poſita conſtantia: ſed ita argumentari eſt bona conſequentia: ergo.

¶ Tertio præterea. A parte rei ante operationem intellectus, Petrus, & Paulus ſunt vnum formaliter in natura humana: ergo natura humana à parte rei eſt vna formaliter, & conſequenter vniuerſalis. Conſequentia eſt bona, & Antecedens probatur. Petrus, & Paulus à parte rei conueniunt in natura humana formaliter: igitur ſunt vnum in natura humana formaliter.

¶ Dices, diſtinguendo antecedens; ſunt vnum formaliter negatiuè, concedo antecedens; ſunt vnum vnitate formali poſitiua, nego antecedens. Conſiderandũ enim eſt, quòd hæc propoſitio eſt vera; Petrus, & Paulus non diſtinguuntur in natura humana; & ideò natura humana reſpectu illorum eſt vna vnitate formali negatiua. Cæterum hæc propoſitio eſt falſa, Petrus, & Paulus à parte rei conueniunt in natura humana, quia ſenſus eſt, quòd eadem indiuiſa manens reperitur in illis indiuiduis ſuppoſitaliter diſtinctis, quod falſum eſt.

¶ Qvarto præterea. Et arguitur contra præfatam ſolutionem. Petrus, & Paulus ſunt vnum formaliter poſitiuè à parte rei: ergo ſolutio nulla. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Hæc propoſitio eſt vera, Petrus, & Paulus cõueniunt in natura vna, & eadem poſitiuè: ergo in illa ſunt vnum formaliter poſitiuè. Antecedens probatur. Quia aliàs contradictorium antecedentis eſſet verum, ſcilicet Petrus, & Paulus non conueniunt in vna, & eadem natura formaliter: ergo benè liceret inferre: ergo differunt in illa. ac deniq; per bonam conſequentiam ſequeretur, quòd Petrus, & Paulus non ſolum numero, ſed etiam eſſentialiter, & formaliter diſtinguerentur, ſed hoc nullatenus eſt dicendum: ergo opportet aſſerere hanc propoſitionem eſſe veram à parte rei, Petrus, & Paulus in natura humana ſunt vnum formaliter poſitiuè.

¶ Qvinto præterea. Natura v.g. Leonis abſque opere intellectus eſt vna vnitate formali: ergo, vt ſic eſt vniuerſalis. Conſequentia patet. Antecedens probatur. Natura leonis à parte rei (& idem dico de qualibet alia natura) non eſt vna numero; quia vt ſic eſſet vnum tantum indiuiduum: ergo eſt vna vnitate formali, ſcilicet vnitate ſpecifica, vel generica, ſi fuerit natura generica: ergo.

¶ Sed contra eſt, auctoritas Ariſt. loco citato in argumento, ſed contra, præcedentis articuli; vbi manifeſtè docet non dari vniuerſale formale à parte rei, ante operationem intellectus: ergo nec datur natura v. g. humana formaliter vniuerſalis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Natura humana à parte rei ante operationem intellectus eſt vna vnitate formali negatiuè. Hanc concluſionem docet D.Tho. & Caiet. 4. cap. de ente, & eſſentia.

¶ Probatvr concluſio ex diffinitione vnitatis formalis negatiuæ. Vnitas formalis negatiua eſt illa, qua aliqua non diſtin-

diſtinguātur principijs eſſentialibus; ſed à parte rei Petrus, & Paulus non diſtinguuntur principijs eſſentialibus, & formalibus, atque ſpecificis naturæ humanæ: ergo natura humana reſpectu illorum eſt vna vnitate formali negatiuè.

¶ Observandum tamen eſt, quòd hæc vnitas formalis negatiua eſt ſufficiens fundamentum relationis ſimilitudinis in natura v. g. inter Petrum,& Paulum;quare, vt dicantur ſimiles, non eſt neceſſarium,quòd natura humana ſit vna vnitate formali poſitiua, ſed ſufficit, quòd ſit vna vnitate formali negatiuè, ideſt, quod in illa Petrus,& Paulus non diſtinguantur; & propterea dicuntur ſimiles in illa.

¶ Sed contra hanc concluſionem eſt difficile argumentum. Vnitas formalis negatiua,accidentaliter per intellectū conuenit naturæ humanæ: ergo non poteſt conuenire naturæ à parte rei ſecluſa operatione intellectus. Conſequentia patet. Antecedens probatur. Quia vnitas negatiua non conuenit eſſentialiter, & per ſe naturæ, aliàs non poſſet ei conuenire vnitas formalis poſitiua;quia vt dicemus articulo ſequenti; cui conuenit aliquid per ſe, oppoſitum eius,nec per ſe, nec per accidens conuenire poteſt: ergo dicendum eſt, quòd conuenit ei accidentaliter, & non accidentalitate reali; quia non eſt accidens reale: ergo per intellectum.

¶ Sed Reſpondetur, quòd conuenit quidem per ſe naturæ; non tamen naturæ ſecundum ſe conſideratæ,quia de illa vt ſic dicemus articulo ſequenti; ſed cōuenit ei cum addito, ſcilicet prout eſt à parte rei; nam prout eſt à parte rei, nec per ſe,nec per accidens poteſt ei conuenire vnitas formalis poſitiua.

¶ Secunda concluſio.Natura v.g. humana à parte rei ante operationem intellectus,non eſt vna vnitate formali poſitiuè. Hanc concluſionem docet ſimiliter D. Thom. loco citato, & omnes eius diſcipuli, præcipuè Caiet. eodem loco.

¶ Primo probatur concluſio. Vnitas formalis poſitiua eſt vnitas vniuerſalis; ſed vnitas vniuerſalis eſt aliquid rationis,proueniens naturæ ab intellectu, vt docet D. Thom. opuſc. 55. & 56. ergo natura humana à parte rei ſecluſa operatione intellectus, non poteſt habere præfatam vnitatem.

¶ Secundo probatur. Natura humana à parte rei non eſt vna, omnino indiuiſa manens in omnibus indiuiduis ſuppoſitaliter diſtinctis: ergo non eſt vna vnitate formali poſitiua. Conſequentia patet à diffinitione ad diffinitum. Antecedens verò probatur. Si natura humana eſſet vna,& eadem omnino indiuiſa manens formaliter poſitiuè in omnibus indiuiduis, ſequeretur, quòd Deus non poſſet v. g. annihilare Petrum, quin annihilaret Paulum; hoc autem eſt abſurdum: ergo. Sequela patet. Quia annihilatio eſt deſtructio totius entis; ergo ſi eadem eſſet natura humana poſitiuè in Paulo, & Petro,conſequenter annihilatio Petri eſſet etiam annihilatio Pauli, quia eſſet deſtructio naturæ Pauli; ergo.

¶ Tertia concluſio. Natura humana à parte rei non eſt vna communis communitate neque poſitiua, neque negatiua.

¶ Prima pars huius concluſionis patet tum ex præcedenti concluſione;tum etiam,quia communitas poſitiua, ſiue commune poſitiue eſt, quod idem exiſtens ſine ſui diuiſione communicatur multis; ſed natura humana à parte rei communicatur multis cum ſui diuiſione, vt patet; ergo non eſt communis poſitiue.

¶ Secunda pars etiam probatur. Quia communitas negatiua facit naturam non appropriatam alicui; ſed natura exiſtens extra animam, ſcilicet extra intellectum,eſt appropriata omnibus indiuiduis,alioquin exiſteret ſola ſine illis: ergo.

¶ Secundo probatur eadem pars. Quia natura à parte rei inuenitur inuoluta conditionibus indiuiduantibus;quia non inuenitur, niſi in ſingularibus; ſed communitas negatiua repugnat naturæ inuolutæ conditionibus indiuiduantibus,quia ſic natura non eſt appropriata: ergo.

¶ Quarta concluſio. Natura humana à parte rei non eſt formaliter vniuerſalis,& idem dicimus de qualibet natu-

Digitized by Google

natura reali. Hanc concluſionem negant Scotus 7. Metaph. lect. 16. & in 2. ſent. d.3.q.1.& in 2.d.2.q.7.& d.5 q.1. Antonius Andreas 7.Metaph quæſt.7.& multi alij. ſed noſtram concluſionem docet D.Thom. de ente, & eſſentia cap. 4. & ibi multis rationibus oſtendit illam eſſe veram Caiet.

¶ Primo probatur concluſio ad hominem contra Scotum. Nam Scotus in 2. d. 3.q.1. ita dicit, quamlibet naturam genericam, vel ſpecificam eſſe vnam à parte rei communem pluribus; (inquit tamen in eadem quæſt.1. ſed contra) naturam non eſſe vniuerſalem à parte rei in prædicando; & ſubdit rationem, quia vniuerſale non poteſt prædicari de ſuis inferioribus, niſi ſecundum quòd confuſè continet illa: ſed non continet illa confuſe, niſi ſecundum quòd actu concipitur; nam confuſio eſt aliquid ſe tenens ex parte modi concipiendi. Ex quo deſumitur argumentum contra Scotum. Quia prædicabilitas eſt propria paſſio vniuerſalis: ergo ſi natura à parte rei non eſt prædicabilis de multis, & ſolum eſt de multis prædicabilis per intellectum, ſolum per intellectum, & non à parte rei erit vniuerſalis. Conſequentia patet, quia vbi conſtituitur propria paſſio, ibi conſtituitur eſſentia, & eſſentia non poteſt eſſe ſine paſſionibus, maximè in opinione Scoti, qui aſſerit, quod nullo modo diſtinguuntur ab eſſentia. Et ſi dicatur, quòd in opinione Scoti, prædicabilitas non eſt paſſio, ſed eſt eſſentia: argumentum magis vrget; quia, vbi reperitur eſſentia alicuius rei, ibi reperitur res illa: ergo ſi per intellectum ſolum habetur prædicabilitas, ſolum per illum erit vniuerſale formaliter.

¶ Secundo probatur concluſio. Vniuerſale formale, aut eſt vnum in multis actu poſitiuè, aut dicit ordinem, ſeu aptitudinem ad multa: ſed natura humana, prout eſt à parte rei non eſt actu poſitiuè vna omnino indiuiſè in multis, neque dicit aptitudinem ad multa: ergo. Minor probatur. Natura prout eſt à parte rei, eſt omnino ſingularis, & indiuidua; ſed indiuiduum non poteſt eſſe vnum actu poſitiuè in multis, & dicere ordinem, & aptitudinem ad multa: ergo. Maior, in qua eſt tota difficultas, probatur primo. Omnis natura, quæ eſt a parte rei exiſtit: ergo omnis natura eſt ſingularis. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Quia omnis natura exiſtens in ſuppoſito ſingulari, exiſtit per exiſtentiam, per quam ſuppoſitum exiſtit: ſed talis exiſtentia eſt omnino ſingularis: ergo, & natura eſt ſingularis; ergo nullo modo vt ſic, poterit eſſe formaliter vniuerſalis; quia ſingulare non poteſt eſſe vniuerſale, nec aptum natum ad eſſendum in, pluribus. Secundo, nam demonſtrata, ſiuè ſignatâ quacumque humanitate à parte rei, eſt verum dicere, hæc humanitas eſt humanitas, ſiuè hæc albedo eſt albedo: ſed huiuſmodi prædicatio eſt ſuperioris de inferiori, & non generis de ſpecie, ſed ſpeciei de indiuiduo: ergo natura prout eſt à parte rei erit omnino ſingularis, & indiuidua. Sed dices, hanc prædicationem eſſe identicã, ſicut iſta homo eſt homo; & ita non eſt ſuperioris de inferiori. Contra arguitur. In qualibet prædicatione identica, ſubiectum, & prædicatum adæquantur, vt patet in exemplo poſito: ſed in hac prædicatione, hæc humanitas eſt humanitas, ſubiectum, & prædicatum non adæquantur; quia prædicatum dici poteſt de humanitate exiſtente, & non exiſtente; ſubiectum autem tantum dici poteſt de humanitate exiſtente: ergo in præfata prædicatione ſubiectum, & prædicatum non adæquantur, ac per conſequens non erit identica prædicatio.

¶ Tertio probatur concluſio. Quia vniuerſale eſt vnum vnitate formali poſitiua, & ſimiliter eſt commune communitate poſitiua, vt patet ex dictis artic. primo: ſed a parte rei, vt conſtat ex ſecunda, & tertia concluſione, natura neque eſt vna, neque communis poſitiuè: ſed omnia hæc habet per opus intellectus, vt dicetur articulo vltimo huius quæſt. ergo.

¶ Ad primum ergo dicendum, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens, & ad impugnationem dicimus, negando conſequentiam; quia inter indiuiſum, & diuiſum datur medium, ſcilicet non diuiſum. Vnde natura humana à parte rei, neque eſt diui-

diuiſa formaliter, neque indiuiſa; ſed non diuiſa.

¶ Secundo reſpondetur, quòd natura humana aliquo modo à parte rei eſt etiã diuiſa formaliter, hoc pacto videlicet, quia formaliter multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum: quod repugnat vnitati formali poſitiuæ, de cuius ratione eſt, quòd omnino indiuiſa manens, & non multiplicata formaliter, reperiatur in pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd conſequens prædictæ conſequentiæ poſitæ in argumento, eſt intelligendum de diuiſione negatiua tantum.

¶ Ad tertium dicendum, benè ibi dictum eſſe.

¶ Ad quartum, quod erat replica, dicendum eſt, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negandum eſt antecedens. Ad cuius probationem negan da eſt conſequentia; quia, vt dictum eſt, inter conueniunt, & differunt, datur medium, ſcilicet non diſtinguuntur. Et obſeruandum eſt pro maiori intelligentia huius difficultatis, quòd omnes propoſitiones affirmatiuæ in hac materia ſunt falſæ, vt v. g. omnes iſtæ ſunt falſæ, Petrus, & Paulus ſunt idem in natura humana; Petrus, & Paulus conueniunt in natura humana; Petrus, & Paulus differunt in natura humana. Omnes verò propoſitiones negatiuæ ſunt veræ, ſcilicet Petrus, & Paulus non conueniunt in natura humana, vel non diſtinguuntur in illa. Et ratio fundamentalis huius doctrinæ eſt, quia cum non detur vna natura, quæ ſit vna vnitate formali poſitiua, ideſt, quæ omnino indiuiſa manens repe riatur in pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis; hinc eſt, quòd omnes affirmatiuæ propoſitiones ſunt falſæ. Cæterum, quia, vt diximus, natura humana à parte rei ante operationem intellectus eſt vna vnitate formali negatiuè; ideò omnes propoſitiones negatiuæ ſunt veræ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd natura leonis à parte rei ſi conſideretur, prout eſt in indiuiduis, ſic eſt multiplex, & non vna; ſi verò conſideretur ſecundũ ſe, ſic non eſt vna, neque multiplex, neque vniuerſalis, neque ſingularis, ſed indifferens ad hoc, vt ſit particularis, vel vniuerſalis: ſed de natura ſecundum ſe conſiderata multa dicemus articulo ſequenti.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm natura ſecundum ſe conſiderata, ſit formaliter vniuerſalis.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd natura ſecundum ſe conſiderata ſit formaliter vniuerſalis. Nam teſte Ariſt. omne, quod eſt, vel eſt ſingulare, vel vniuerſale: ſed natura ſecundum ſe conſiderata, non eſt ſingularis: ergo erit vniuerſalis, & non indifferens.

¶ Secundo præterea. Natura v. g. humana ſecundum ſe abſque operatione intellectus habet, quòd ſit vna in pluribus; ergo natura ſecundum ſe conſiderata habet, quod ſit vniuerſalis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Naturam eſſe vnam in pluribus, eſt eſſe indifferentem ad plura: ſed natura ſecundum ſe conſiderata, eſt indifferens ad plura: ergo natura ſecundum ſe conſiderata eſt vna in pluribus.

¶ Dicas, quod natura ſecundum ſe conſiderata, eſt indifferens negatiuè ad plura, ideſt de ſe non eſt determinata ad aliquod indiuiduum: hoc tamen non ſufficit ad rationem vniuerſalis, ſed requiritur, quòd poſitiuè ſit indifferens; ideſt, quod habeat reſpectum, & ordinem ad ſua indiuidua; & hoc non conuenit illi ſecundum propriam rationem, ſed per abſtractionem intellectus, & cõpletiuè per comparationem.

¶ Tertio præterea, & arguitur contra præfatã ſolutionem argumento difficili. Eſſe indifferens negatiuè, & non eſſe determinatum idem ſunt: ergo natura ſecundum ſe conſiderata non eſt indifferens negatiuè. Conſequentia patet. Quia ſi naturæ ſecundum ſe conueniret eſſe indifferentem negatiuè, & nulli appropriatam, in nullo ſtatu poſſet appropriari: quod enim ſecundum ſe conuenit alicui, non poteſt oppoſitum vllo pacto

cto ei competere : igitur ſi naturæ ſecundum ſe conſideratæ conuenit, quòd ſit indifferens negatiuè, numquam poterit appropriari, quod eſt falſum.

¶ Qvarto præterea. Natura ſecundum ſe conſiderata, eſt apta nata dici de pluribus : ergo natura ſecundum ſe cõſiderata eſt vniuerſalis. Conſequentia eſt bona à diffinitione ad diffinitum. Antecedens verò probatur. Eſſe aptum natum ad eſſendum in pluribus, eſt, ei non repugnare dici de pluribus : ſed naturæ ſecundum ſe conſideratæ non repugnat dici de pluribus: igitur erit apta nata ad eſſendum in pluribus.

¶ Qvinto præterea. Natura ſecundum ſe conſiderata, eſt vna vnitate formali : igitur eſt vniuerſalis. Conſequentia patet ex ſupra dictis. Antecedens probatur. Natura ſecundum ſe conſiderata eſt vna : & tamen non eſt vna vnitate numerica, vt de ſe patet: ergo eſt vna vnitate formali. Conſequentia eſt bona à ſufficienti diuiſione. Minor etiam patet. Quia vnum numericum, ſeu materiale contractum manet per conditiones indiuiduantes. Maior verò probatur. Quia natura ſecundum ſe conſiderata eſt ens; ergo eſt vna.

¶ Dices naturam ſecundum ſe conſideratam eſſe vnam vnitate tranſcendentali : non verò vnitate numerica, aut formali.

¶ Sexto præterea, & arguitur contra præfatam ſolutionem. Naturæ ſecundum ſe conſideratæ, dumtaxat illi prædicata eſſentialia conueniunt, & præter illa non alia: ergo vnitas tranſcendentalis non poteſt illi competere, quia non eſt prædicatum eſſentiale, quia tale prædicatum conuenit etiam alijs naturis ſpecificis, ſeu genericis ſecundum ſe conſideratis.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ 4. cap de ente, & eſſentia, vbi dicit naturam ſecundum ſe conſideratam non eſſe vniuerſalem, nec particularem: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Natura ſecundum ſe conſiderata non eſt formaliter vniuerſalis, nec particularis, ſed eſt indifferens. Hanc concluſionem negat Scotus 7. Metaph. q. 18. & in 2. ſent. d. 3. q. 1. ſed illam docet D. Thom. loco citato, & ibidem Caiet.

¶ Et pro eius explicatione obſeruandum eſt cum D. Tho. vt ſupra, quòd natura quælibet realis, tripliciter poteſt cõſiderari. Primo, vt particularis, & contracta conditionibus indiuiduantibus, & ſic natura eſt ſingularis. Secundo poteſt conſiderari ſecundum ſe; quatenus dicit ſua prædicata dumtaxat eſſentialia, & quatenus eſt indifferens, vt contrahatur conditionibus particularibus, & vt abſtrahatur ab illis; & ſic neque eſt vniuerſalis, nec particularis; ſed fieri poteſt particularis, ſi contrahatur, vel vniuerſalis ſi abſtrahatur; quia ſecundum ſe conſiderata illa natura, neque eſt apta, neque inepta, vt ſit in multis. Tertio poteſt conſiderari, vt habet deſcendere ſine ſui diuiſione ad multa, vna formaliter poſitiuè exiſtens; & hoc modo eſt vniuerſalis, & habet eſſe per intellectum. Hoc ſuppoſito

¶ Primo probatur concluſio etiam ratione D. Thomæ, & Caiet. ibidem. Si naturæ ſecundum ſe conſideratæ conueniret eſſe vniuerſalem, numquam poſſet eſſe particularis: ſed hoc eſt falſum; quia natura ſecundum ſe conſiderata, ſi contrahatur per conditiones indiuiduantes ſtatim fit particularis : ergo. Maior probatur. Cui conuenit vnum per ſe, oppoſitum eius nec per ſe, nec per accidens conuenire poteſt; quia teſte Ariſtot. 1. poſter. quod per ſe cuipiam conuenit ſemper conuenit: ergo ſi naturæ ſecundum ſe conſideratæ, conueniret eſſe vniuerſalem, oppoſitum eius, ſcilicet eſſe particularem numquam poſſet ei conuenire, nec per ſe, nec per accidens.

¶ Secvndo probatur. Si per ſe humanitati, & ſecundum propriam rationem conueniret vniuerſalitas, tunc repugnaret illi eſſe ſingulare, ſiue per ſe, ſiue per accidens; ſicut repugnat eidem naturæ humanæ eſſe irrationale, eo quòd conuenit ei per ſe rationalitas : conſequens eſt falſum, quia in Petro natura humana contracta, eſt ſingularis: ergo.

¶ Ex his rationibus ſequitur. Primo, quod naturæ ſecundum ſe conſideratæ, neque conuenit eſſe ſingularem, & indiuiduam

Digitized by Google

uiduam, quia aliàs vbicumque eſſet, eſſet indiuidua, quod eſt falſum, quia abſtracta per intellectum non eſt indiuidua. Item etiam, quia tunc repugnaret illi eſſe vniuerſalem, etiam per accidens, quod eſt falſum; quia quando abſtrahitur eſt vniuerſalis. Secundo ſequitur, quòd naturæ ſecundum ſe conſideratæ, & ſecundum ſuam propriam rationem abſolutam, ſolum conueniunt ſua prædicata eſſentialia propria, vt v. g. homini, ſiue naturæ humanæ conuenit eſſe ſubſtantiam, corpoream, animatam, ſenſibilem, rationalem: quare, neque conuenit ei eſſe vniuerſalem, neque particularem; ſed vtrumque conuenit ei per accidens: primum ſcilicet per abſtractionem intellectus, & ſecundum etiam per accidens ratione materiæ ſignatæ; & ideò ratione vtriuſque conueniunt ei accidentalia prædicata; ratione enim prioris conuenit naturæ eſſe ſpeciem, ſi fuerit ſpecifica, & eſſe genus ſi fuerit generica; ratione verò poſterioris conueniunt ei accidentia realia vt eſſe calidum, eſſe frigidum, &c.

¶ Ad primum ergo dicendum, propoſitionem Ariſtot. verum habere abſolutè loquendo; non tamen ſi ſumatur ſecundum aliquam conſiderationem; & ſic natura abſolutè conſiderata, nec eſt vniuerſalis, nec particularis.

¶ Ad secundum benè ibi reponſum eſt.

¶ Ad tertium, quòd eſt replica contra ſolutionem ad ſecundum, reſpondetur primo, Obſeruando, quòd aliud eſt dicere, quòd natura ſecundum ſe non eſt determinata, ſeu indifferens, quod idem eſt; & aliud eſt dicere, naturæ ſecundum ſe conuenit, quòd ſit non determinata: primum enim verum eſt: ſecundum autem falſum. Eſt exemplum. Aliud enim eſt dicere, quòd homo ſecundum ſe non eſt albus: aliud verò, homini ſecundum ſe conuenit, quòd non ſit albus. Primum quidem veriſſimum eſt: ſecundum falſum. Hoc ſuppoſito. Ad argumentum reſpondetur, diſtinguendo antecedens, natura ſecundum ſe non eſt determinata, ideſt indifferens negatiuè cócedo antecedens; naturæ ſecundum ſe conſideratæ, conuenit eſſe indifferés negatiuè, nego antecedens: & tunc nego conſequentiam; quia ſi conſequentia eſſet bona, ſenſus eſſet, quòd naturæ ſecundum ſe conſideratæ, conueniret non eſſe appropriatam, quod eſt falſum, vt patet ex ratione adducta; quia quod cōpetit per ſe alicui, oppoſitum eius non poteſt conuenire; ſicuti ſi homini competeret per ſe, quod eſſet non albus, certè nullo modo eſſet albus; neque poſſet eſſe. Cæterum in antecedenti ſit ſenſus, quòd natura ſecundum ſe non eſt determinata; ſicut homo ſecundum ſe non eſt albus, &c.

¶ Sed aduerſus hanc ſolutionem eſt prima replica. Iſta propoſitio eſt vera, natura ſecundum ſe conſiderata, per ſe non eſt determinata: ergo per ſe prædicatum remouetur à ſubiecto: ergo non eſſe determinatum, per ſe conuenit naturæ, ſecundum ſe conſideratæ. Antecedēs, in quo eſt difficultas tota, probatur. Contradictorium antecedentis eſt falſum; ergo ipſum eſt verum. Antecedens probatur. Contradictorium eſt; natura ſecundum ſe conſiderata, per ſe eſt determinata: ſed iſta propoſitio eſt falſa: ergo contradictoria eſt falſa.

¶ Secunda replica eſt. Iſta eſt bona conſequentia, natura ſecundum ſe conſiderata, per ſe non eſt determinata, & natura ſecundum ſe conſiderata, eſt: ergo natura ſecundum ſe conſiderata, per ſe eſt non determinata; ſed antecedens eſt verum: ergo, & conſequens. Maior probatur. Quia in præfata conſequentia arguitur à negatiua ad affirmatiuam variato prædicato poenes finitum, & infinitum: ergo eſt bona conſequentia. Minor etiam patet ex præcedenti replica: ergo.

¶ Ad primam reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem negatur ſimiliter maior: nam illa non eſt ſua contradictoria. Iſtę enim propoſitiones ſunt contrariæ, ſcilicet natura ſecundum ſe conſiderata, per ſe eſt determinata, natura ſecundum ſe conſiderata, per ſe non eſt determinata, ſicut iſtæ ſunt contrariæ: homo neceſſariò eſt albus, homo neceſſariò non eſt albus; & hoc eſt, quia in vtraque manet eadem vniuerſalitas affirmata de ly neceſſario, vel

vel de ly per ſe, & quia ſunt contrariæ; ideò ſunt ambæ falſæ: propoſitiones enim contrariæ dantur ambæ falſæ, quia ex falſitate vnius ſequitur falſitas alterius per bonam conſequentiam. quare, vt ſint contradictoriæ, vniuerſalitas in vna debet eſſe negata. Vnde iſta erit contradictoria illius antecedentis. Natura ſecundum ſe conſiderata, non per ſe eſt determinata; quæ quidem propoſitio eſt vera; & ideò propoſitio antecedentis erit falſa. Sed dices, propoſitio negatiua non eſt, neque eſſe poteſt contradictoria alterius propoſitionis negatiuæ: ſed præfatæ propoſitiones ſunt ambæ negatiuæ, ſcilicet natura ſecundum ſe conſiderata, per ſe non eſt determinata; natura ſecundum ſe conſiderata, non per ſe eſt determinata; ergo iſtæ propoſitiones non ſunt contradictoriæ, ac per conſequens ſolutio nulla. Reſpondetur negando minorem, nam ſecunda propoſitio, quamuis videatur negatiua, tamen eſt affirmatiua; quia ibi negatio efficitur pars extremi, & non tranſit, neque cadit ſupra copulam. Contra: ergo prædictæ propoſitiones non erunt contradictoriæ, quia propoſitiones cõtradictoriæ debent participare in extremis, & ſi in extremis non participant, non ſunt contradictoriæ. Sed reſpondetur, quòd propoſitiones præfatæ, vt videantur contradictoriæ, debent formari ſic. Natura ſecundum ſe conſiderata, eſt per ſe determinata; natura ſecundum ſe conſiderata, non eſt per ſe determinata; & tunc affirmatiua eſt falſa, negatiua vera. Sed contra, quia ſi negatiua eſt vera, tunc vtraque replica habet vim, & præcipuè ſecunda: nam ſic formatur conſequentia, natura ſecundum ſe conſiderata, non eſt per ſe determinata, & natura eſt: ergo natura ſecundum ſe conſiderata, eſt per ſe non determinata; ſed antecedens eſt verum: ergo, & conſequens: ergo iſta eſt vera, natura ſecundum ſe conſiderata eſt per ſe non determinata. quod nullatenus dici poteſt: quia alias prædicatum, ſcilicet per ſe non determinatum, per ſe conueniret ſubiecto. Sed ad vtramque replicam facile reſpondetur, Obſeruando, quòd contradictoriæ propoſitiones ſunt iſtæ, natura ſecundum ſe conſiderata, per ſe non eſt determinata, natura ſecundum ſe conſiderata; nõ per ſe eſt determinata; & quantum ad id, quod dicitur: ergo non participant in extremis; dicendum eſt, quòd propoſitiones, vt ſint oppoſitæ, & contradictoriæ, debent quidem participare in extremis ex parte termini cathegorematici; non autem eſt neceſſe, quòd participent in extremis ex parte modi, ſiue ex parte vniuerſitatis; quinimmò ex parte modi res ita ſe habet, quòd vnus debet eſſe affirmatiuus, alter verò negatiuus: & quia non inuenitur vna dictio, ſiue vnus terminus incomplexus, qui ſignificet hoc complexum, ſcilicet non per ſe, propterea ponitur terminus complexus, qui ſit modus negatiuus, videlicet non per ſe; & ita non ſequitur, quòd non participent in extremis; quia quòd vnus modus ſit affirmatiuus, & alter negatiuus, non tollitur, quin propoſitiones non participent in extremis; nam quando dicitur, quòd propoſitiones debent participare in extremis, intelligi debet ex parte termini cathegorematici. Hoc ſuppoſito, facile reſpondetur ad primam replicam, negando antecedens, & ad probationem ſimiliter negatur maior.

¶ Ad secundam replicam, dicimus quidem conſequentiam eſſe bonam, ſed maiorem, ſiue antecedens eſſe falſum: non enim antecedens, vt conſtat, eſt contradictorium alterius propoſitionis; ſed eſt propoſitio contraria. Et tandem obſeruandum eſt, quòd quamuis propoſitio negatiua, ita formaretur; natura ſecundum ſe non eſt per ſe determinata, quòd conſequentia etiam eſſet bona; quia ita deberet formari, natura ſecundum ſe non eſt per ſe determinata, & natura eſt: ergo natura ſecundum ſe eſt non per ſe determinata: nam totum prædicatum deberet infinitari; & tunc conſequens eſſet verum.

¶ Ad quartum dicendum, naturam ſecundum ſe conſideratam, eſſe aptam natam dici de pluribus in potentia remota; non verò in potentia proxima: de ratione verò vniuerſalis eſt, quòd ſit aptum natum dici de pluribus aptitudine proxima.

¶ Ad quintum dicendum, benè

benè ibi dictum eſſe.

¶ Ad sextvm, & vltimum dicendum eſt cum Caietano de ente, & eſſentia cap. 4. quòd nullum tranſcendentium importat alium gradum, ſeu aliam naturam à gradibus, ſeu naturis eorum, quibus apponuntur; cum enim dico ens homo, vnus homo, res homo, verus homo, bonus homo, aliquid homo; nullum gradum ab humanitate ſignifico, ſed ipſam humanitatem diuerſis modis: ly enim ens ſignificat humanitatem, prout habet eſſe; ly vnus illam importat, prout non eſt diuiſa formaliter; ly res, prout realitatem habet, vtpotè non ex intellectu fabricatam; ly bonum, ipſam prout perfectiua eſt appetitus; ly verum, ipſam prout perfectiua eſt intellectus; ly aliquid, ipſam vt aliud quid eſt ab alijs, &c. & ſic ſemper verificatur, quòd natura ſecundum ſe conſiderata, eſt quidem vna vnitate tranſcendentali, & nihilominus ſolum importat ſua prædicata eſſentialia.

ARTICVLVS VI.

Vtrum vniuerſale formaliter fiat per notitiam abſtractiuam, & operationem intellectus agentis.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd vniuerſale formaliter non fiat per notitiam abſtractiuam, & operationem intellectus agentis. Vniuerſale formale eſt ens rationis: ſed ens rationis nequit fieri per operationem intellectus agentis: ergo. Maior patet. Minor probatur. Ens rationis neceſſariò prærequirit cognitionem: ergo. Antecedens probatur. Ens rationis eſt proprietas conueniens rei, prout habet eſſe in intellectu, & conſequens rem cognitam, vt cognita eſt; ergo neceſſariò prærequirit cognitionem.

¶ Secvndo præterea. Si Deus produceret naturam ſeparatam à conditionibus ſingularibus, non eſſet vniuerſalis, vt ſi v.g. produceret albedinem ſeparatam, &c. ergo natura abſtracta, & ſeparata à ſingularibus non erit vniuerſalis. Conſequentia à paritate rationis conſtat. Antecedens probatur. Quia res producta habet exiſtētiam, quæ rei ſingulari dumtaxat conuenire poteſt: ergo.

¶ Tertio præterea. Vniuerſale formale eſt ſecunda intentio: ergo fundatur ſupra eſſe cognitum: ergo abſtractio intellectus agentis non eſt ſufficiens fundamentum huius ſecundæ intentionis. hæc vltima conſequentia probatur; quia per intellectum agentem non reſultat eſſe cognitum.

¶ Qvarto præterea. Vniuerſale eſt relatio rationis: ergo requirit ſuum terminum: ſed per abſtractionem v.g. vniuerſalis, non ponitur alter terminus, ſcilicet ſpecies: ergo neque fit vniuerſale, quod eſt genus. Confirmatur. Vniuerſale formale non poteſt eſſe ſine vniuerſalitate: ſed hæc non eſt niſi per operationem intellectus poſſibilis: ergo nec vniuerſale. Minor probatur. Primo, nam vniuerſalitas eſt ens rationis: ergo formaliter non eſt, niſi quando actu conſideratur: ergo non eſt niſi per operationem intellectus poſſibilis. Secundo probatur eadem minor. Vniuerſalitas eſt relatio ad inferiora: ergo non eſt niſi per operationem intellectus poſſibilis. Conſequentia probatur. Quia reſpectus ad inferiora requirit actum comparatiuum, quo comparetur ad illa: ſed iſte eſt actus intellectus poſſibilis: ergo.

¶ Qvinto præterea. Si natura abſtracta eſſet vniuerſalis, ſequeretur, quòd natura aliqua per ſpeciem reſeruatam in intellectu poſſibili, diceretur vniuerſalis: conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Sequela patet; quia in hac opinione, illud dicitur vniuerſale, quod eſt ſeparatum à conditionibus ſingularibus: ſed natura per ſpeciem reſeruatam in intellectu poſſibili, ſeu memoria, eſt abſtracta, & ſeparata à ſingularibus conditionibus; ergo. Falſitas verò conſequentis probatur; quia natura tunc non exiſtit formaliter: ergo tunc non eſt vniuerſalis formaliter.

¶ Sexto præterea arguitur difficili argumento. Illud eſt vniuerſale fundamen-

Digitized by Google

mentaliter proximè, cui intellectus poteſt tribuere intentionem vniuerſalitatis: ſed naturæ abſtractæ non poteſt intellectus tribuere intentionem vniuerſalis: ergo natura abſtracta non eſt vniuerſalis fundamentaliter proximè. Minor probatur. Nam antequam tribuatur naturæ abſtractæ intentio vniuerſalis, debet prius talis natura cognoſci comparatiua notitia: non enim poteſt alicui tribui intentio generis, niſi ſciatur illud eſſe in multis ſpeciebus; ergo natura abſtracta, quatenus eſt abſtracta, & cognita notitia abſoluta, non eſt vniuerſalis.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Tho. p.p.q.85.art.1 ad primum, cuius doctrina infra adducetur in prima probatione primæ concluſionis: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Vniuerſale formale fit per notitiam abſolutam intellectus agentis, ideſt, per abſtractionem. Hanc concluſionem negant multi iuniores: ſed illam docet D. Thomas opuſc. 55. vbi dicit, quòd natura, quæ ſingularis erat, efficitur vniuerſalis per actionem intellectus depurantis ipſam à conditionibus quæ ſunt hic, & nunc. Eamdem concluſionem docet Caiet. 4. cap. de ente, & eſſentia q. 7. Capreolus in 3. d.5.q.3. in ſolutionibus argumentorum. Soncinas 4.Metaph.q 3. in ſolut.3. argumenti. Quin potius Soto q. 3. vniuerſalium, inquit, quòd, nec apud Ariſt. nec apud D.Thom. poteſt eſſe dubium, quominus vniuerſale fiat per abſtractionem.

¶ Sed pro explicatione huius concluſionis, Obſeruandum eſt cum Caietano loco citato, cuius ſententiam in præfata concluſione defendimus, quòd nomine vniuerſalis tria intelligere poſſumus. Primo intelligimus vniuerſalitatē, quæ eſt relatio rationis. Secundo, rem, quę denominatur vniuerſalis ab illa vniuerſalitate. Tertio, aptitudinem ad eſſendum in multis, quæ eſt quid medium inter illa duo, & eſt fundamentum proximum, quare res ſuſcipiat illam relationem, & denominationem, & dicatur vniuerſalis. Vniuerſale primo modo dicitur vniuerſale Logicum cum omni ſuo complemento. Secundo modo eſt vniuerſale fundamentaliter remotè. Tertio modo dicitur vniuerſale formale Logicum, vt in ſuo fundamento proximo; nam vniuerſale formale Logicum dicitur id, quod eſt aptum natum ad eſſendum in multis; & ideò rei aptę natæ ad eſſendum in pluribus, intellectus tribuit relationem vniuerſalitatis. In prædicta igitur concluſione loquimur de vniuerſali ſumpto tertio modo: & dicimus, quòd illud fit per notitiam abſolutam intellectus agentis.

¶ Secundo obſeruandum eſt ex Ariſt. lib.3. de anima cap.4. & 5. duplicem eſſe intellectum; alterum poſſibilem, cuius munus eſt intelligere, & alterum eſſe intellectum agentem, cuius officium eſt, rem facere proximè intelligibilem, illam depurando à conditionibus ſingularibus: quapropter duplex eſt notitia intellectus; altera abſtractiua, qua res à ſingularibus abſtrahitur opere intellectus agentis; altera comparatiua, qua intellectus poſſibilis, naturam abſtractam à ſingularibus, ad eadem ſingularia comparat. In noſtra ergo concluſione dicimus, quòd vniuerſale formale, & Logicum, quod eſt id, quod eſt vnum in multis, ſiue id, quod eſt aptum natum ad eſſendum in multis, fit per notitiam abſtractiuam, & opus intellectus agentis. His ſuppoſitis,

¶ Primo probatur concluſio, auctoritate D.Thomæ in argumento, ſed contra, vbi articulo primo illius quæſtionis, inquit, quòd abſtrahere contingit dupliciter; vno modo per modum compoſitionis, & diuiſionis, & iſto modo abſtrahere rem aliquam ab alio, à quo non eſt ſeparata, eſt falſum, vt ſi quis ſepararet colorem à pomo: alio verò modo contingit abſtrahere per modum ſimplicitatis, ſicut cum intelligimus vnum, nihil conſiderando de alio, vt cum quis conſiderat colorem, nihil conſiderando de pomo: & hæc abſtractio fieri poteſt ſine mendacio. & hoc modo (inquit D. Thom.) abſtrahit intellectus vniuerſale à particulari. In quibus verbis nullam facit mentionem de notitia comparatiua, vt patebit legenti: ergo. Idem etiam docet

docet

docet artic. 2. eiuſdem quæſtionis ad ſecundum. eamdem veritatem habet etiā ſuper tex. 18. 2. Phyſicorum ſuper illa verba Philoſophi, abſtrahentium non eſt mendacium; vbi inquit, quòd intellectus per abſtractionem ſeparat vniuerſale à particulari: ergo.

¶ Dices, quòd D. Thom. debet intelligi, quando dicit, quòd vniuerſale fit per abſtractionem & ſeparationem à ſingulari, de vniuerſali Metaphyſico, non verò de vniuerſali Logico, de quo in præſenti eſt diſputatio.

¶ Contra, illud dicitur cum omni proprietate vniuerſale Logicum, quod eſt fundamentum proximum vniuerſalitatis, & relationis rationis: nam poſito fundamento proximo alicuius entis rationis, ſtatim illud fundamentum denominatur formaliter tale, vt patet ex his, quæ diximus lib. 2. præcipuè q. 1 art. 2. ſed tale vniuerſale abſtractum, & ſeparatum, eſt fundamentum proximum relationis rationis vniuerſalis. ergo tale vniuerſale eſt omni proprietate dici debet vniuerſale Logicum, & non ſolum Metaphyſicum. Maior eſt certa. Minor probatur. Nam inter naturam abſtractam, & actualem comparationem, ſiue actualem relationem rationis, non mediat aliud, neque mediare poteſt: ergo eſſe abſtractum erit fundamentum proximum talis relationis vniuerſalitatis.

¶ Confirmatur. Notitia comparatiua intellectus poſſibilis, quę eſt actualis relatio ad inferiora, eſt complementum accidentale ipſius vniuerſalis; non enim eſſentia vniuerſalis conſiſtit in actuali relatione: ſed vt iam dictum eſt ſupra, & ex eius diffinitione conſtat, cōſiſtit in aptitudinali relatione ad inferiora: diffinitur enim vniuerſale, quòd ſit id, quod eſt aptum natum ad eſſendum in pluribus: quinimo, ſi hoc non eſſet verum, plures naturæ ſpecificæ, v. g. quæ actualiter non habent plura indiuidua, de quibus actualiter prædicari non poſſunt non eſſent vniuerſales, quod iam oſtenſum eſt eſſe falſum: ergo ſaluatur eſſentia vniuerſalis Logici abſque notitia comparatiua.

¶ Confirmatur ſecundo. Vniuerſale Logicum eſt id, quod eſt aptum natum ad eſſendum in multis; ſed id, quod eſt abſtractum, eſt huiuſmodi: ergo.

¶ Contra hanc rationem, quæ eſt potiſſima, vt patet pro noſtra concluſione, arguunt oppoſitum arbitrantes, id eſt in potentia proxima ad eſſendum in multis, quod debet prædicari ſeu eſſe in multis ſine mutatione, & ſine acquiſitione nouæ alterius potentiæ; ſed poſtquā aliquid eſt abſtractum, ad hoc, quod actu prædicetur, debet mutari, & acquirere actualem relationem, qua ſit in multis. ergo id, quod eſt abſtractum, non eſt in potētia proxima ad eſſendum in multis: ergo.

¶ Huic rationi reſpondet Sanchez lib. 2. q. 16 ad tertium, quòd natura. v. g. ex modo eſſendi, quem habet in intellectu, per actionem intellectus agentis eſt prædicabilis de multis ſine aliqua mutatione, quæ fieri debeat ex parte ſua, cum ſit indifferens ex modo eſſendi, quem ibi ſeruat; & ita poterit per intellectum applicari multis. Verum eſt tamen, quòd actualis prædicatio non fiet niſi per intellectum poſſibilem: habet ergo aptitudinem proximam, quantum eſt ex parte modi eſſendi; ſed hæc aptitudo reducenda eſt ad actum per intellectum poſſibilem; reductio autem ad actum prædicationis accidens eſt vniuerſalis, & prædicabilitas, paſſio propria.

¶ Sed hæc ſolutio non euacuat vim argumenti. Primo, quia natura abſtracta, quæ eſt in potētia proxima ad actualem comparationem. reducitur ad actū, quando actu comparatur: ergo quamtumuis ex modo eſſendi, quem habet in intellectu, ſit indifferens ex parte ſua; tamen mutatur. Conſequentia patet, quia id, quod de potentia ad actum reducitur mutatur: ſed natura abſtracta per actualem comparationem reducitur ad actum: ergo ex parte ſua neceſſariò debet fieri aliqua mutatio. & ſic non ſoluitur argumentum; nam argumentum intendit probare, quòd id non eſt in potentia proxima ad eſſendum in multis, quod non poteſt eſſe in illis ſine aliqua mutatione, & noua acquiſitione alterius potentiæ; ergo. Secundo etiam non

non placet, quia actualis prædicatio, & relatio ad inferiora, eſt accidens vniuerſalis: ſed natura abſtracta, quando per actum intellectus poſſibilis actu comparatur, acquirit huiuſmodi accidens: ergo ex parte ſua fit neceſſariò aliqua mutatio. Vnde vera ſolutio argumenti ſit, quòd ad hoc, quod aliquid ſit in potentia proxima reſpectu alicuius actus, ſat eſt, quòd poſſit exire in illum actum ſine acquiſitione nouæ formæ, quæ ſit actus primus, & potentia, licet requirat nouam formam, quæ ſit actus ſecundus, & non potentia: v. g. homo poſtquam habet ſpecies abſtractas, dicitur in potẽtia proxima ſciens, & intellectiuus; & tamẽ ad actum ſecundum, & intelligendi debet acquirere nouam formam actualem. Similiter homo eſt riſibilis proximè per potentiã quam habet; & tamen ad actũ ridendi, debet acquirere nouum actum, diſcurſum videlicet actualem, vel actualem admirationem. Ita in noſtro caſu dicimus, quòd quantumuis natura abſtracta requirat aliquam mutationem, & acquiſitionẽ alicuius formæ, quæ ſit actus ſecundus, nempè actualem comparationem: hoc tamen non obſtat, quin ſit proxime apta nata ad eſſendum in multis; obſtaret ſiquidem ſi requireret aliquam nouam formam, quæ eſſet actus primus, & potentia.

¶ Secundo principaliter probatur concluſio ratione Soti, quæ etiam inter Dialecticos eſt communis. nam vniuerſale formale eo modo conſtituitur, ac particulare: ſed particulare conſtituitur per cõditiones indiuiduantes: ergo vniuerſale formale per ſeparationem ab eiſdem ſingularibus cõnditionibus conſtituitur: ſed hoc totum fit per abſtractionem: ergo. Huic rationi ſolent reſpondere contrarium tuentes, quòd natura ſingularis, non tantum eſt ſingularis, quia inuoluitur conditionibus indiuiduantibus; ſed quia per illas redditur incommunicabilis; ita pariter dicunt, quòd natura non dicetur formaliter vniuerſalis ex eo dumtaxat, quia abſtracta eſt à conditionibus ſingularibus; ſed quia fit poſitiuè communicabilis, quod non habet per abſtractionem; ſed per comparationem. Sed hæc ſolutio eſt nulla, quia ſingulare materialiter, & fundamentaliter ſumptum, dumtaxat dicit eſſe cõtractum ad cõditiones ſingulares: ergo vniuerſale formaliter pro fundamento proximo conſtituitur per abſtractionem ab illis. Antecedens ſic probo. Nam ſingulare formaliter ſumptum eſt relatio rationis ſingularitatis, & incommunicabilitatis: ergo fundamentum proximum eſt eſſe contractum ad conditiones ſingulares dumtaxat, & non ipſa incommunicabilitas, ſeu eſſe incommunicabile: hoc enim eſt formaliter ens rationis. Secundo, quia eſſe incommunicabile, conſequitur ad eſſe contractum, tamquã complementum ipſius ſingularis: ergo fundamentaliter loquendo, ſingulare dumtaxat dicit eſſe contractum per conditiones ſingulares.

¶ Secunda concluſio. Vniuerſale Logicum cum omni ſuo complemento fit per operationem intellectus poſſibilis, & per notitiam comparatiuam. Hanc concluſionem docent omnes auctores, qui negant primam concluſionem, & rurſus eam aſſerit Caietan. & Soto locis citatis.

¶ Primo probatur concluſio ex Diuo Thoma, qui multis in locis eamdẽ concluſionem docet, præcipuè p. p. quæſt. 28. art. 1. vbi loquens de vniuerſali inquit, quòd eſt tantum in ipſa apprehenſione rationis conferentis vnum alteri, & primo capite de ente, & eſſentia idem aſſerit, in quibus locis loquitur D. Tho. de vniuerſali Logico quo ad ſuum complementum: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio. Vniuerſale Logicum, quo ad ſuum complementum dicit actualem reſpectum, & relationem rationis ad inferiora; ſed hęc fit per notitiam comparatiuam: ergo dicendum eſt, quòd vniuerſale Logicum, quantum ad omne ſuum complemẽtum fiat per notitiam comparatiuam, & operationem intellectus poſſibilis. Hanc cõcluſionem probant omnia argumenta, quæ faciunt aduerſarij pro ſua ſententia, nimirum ad oſtendendum vniuerſale Logicum fieri per operationem intellectus poſſibilis; omnia enim ſolum probant de vniuerſali Logico, quo ad omne ſuũ complementum; non verò probant de

Digitized by Google

vniuerſali Logico, vt in ſuo fundamento proximo.

¶ Sed circa hanc concluſionem Obſeruandum eſt, quòd aliqui volunt, illam non eſſe iuxta mentem Caietani; quoniã dicunt, quòd Caiet. nullo pacto concedit vniuerſale fieri aliquo modo per intellectum poſſibilem; & præterea etiam dicunt, primam concluſionem non eſſe magis Caietani, quam aliorum Metaphyſicorum, qui concludunt vniuerſale Metaphyſicum fieri per abſtractionem. Sed profectò huiuſmodi auctores falluntur, quia Caiet. loco citato docet, quòd vniuerſale poteſt ſumi tripliciter, & inquit, quòd ſi ſumatur quo ad vniuerſalitatem, & relationem rationis, tunc fit per intellectum poſſibilem, & per notitiam comparatiuam; vnde ſecunda concluſio expreſsè eſt iuxta mentem Caiet. Prima etiam eſt iuxta mentem illius; quia licet omnes auctores oppoſitæ ſententiæ aſſerant, vniuerſale Metaphyſicum fieri per abſtractionem; negant tamen illud eſſe fundamẽtum proximum vniuerſalitatis, & eſſe aptum natum ad eſſendum in multis ſine ſui diuiſione, ac per conſequens eſſe vniuerſale Logicum, quia poſito fundamento proximo vniuerſalitatis, ſtatim illud denominatur formaliter vniuerſale; & ita nos cum Caiet. dicimus, quòd vniuerſale Logicum, ſumptum pro ſuo fundamento proximo fit per abſtractionem. Cæterum aduerſarij aſſerunt, huiuſmodi fundamentum proximum vniuerſalitatis fieri per comparationem intellectus poſſibilis; & rurſus dicunt naturam abſtractam non eſſe aptam natam ad eſſendum in multis. Alij verò dicunt, quòd poſito fundamento proximo vniuerſalitatis, illud non denominatur tunc formaliter tale. & in hoc diſcrepant cum Caiet. cuius ſententiam in præſenti pro viribus defendimus, & explicamus.

¶ Ad primum: Aliqui dicunt, diſtinguendo maiorem. Vniuerſale formale eſt ens rationis: concedunt maiorem, ſi ſenſus ſit de vniuerſali ſumpto pro relatione rationis; negant tamen maiorem ſi ſenſus ſit de vniuerſali ſumpto pro fundamento proximo. Sed contra hanc ſolutionem eſt argumentum. Fundamentum proximum vniuerſalitatis eſt aptitudo ad eſſendum in multis: ſed aptitudo ad eſſendum in multis eſt ens rationis: igitur fundamentum proximum vniuerſalitatis erit ens rationis. Minor probatur: aptitudo ad eſſendum in multis eſt fundamentum ſecundæ intentionis: ergo eſt ens rationis. Sed neque deſunt, qui negant aptitudinem eſſe ens rationis: dicunt enim, quòd ſi aptitudo ad plura inferiora eſſet ens rationis, actus eſſendi in inferioribus eſſet ens rationis; nam aptitudo, & actus ſunt eiuſdem generis: ſed eſſe in multis à parte rei reperitur: ergo eſſe in multis eſt ens reale: ergo aptitudo ad eſſendum in multis eſſet etiam ens reale. Reſpondetur, quòd cum aptitudo illa, ſit aptitudo ad eſſendum in multis cum ſui indiuiſione, actus eius non eſt eſſe in multis cũ ſui diuiſione, ſed actus eius eſt eſſe in multis cum ſui indiuiſione, ad hoc, quòd actus, & potentia proportionentur: & quia huiuſmodi actus non eſt, niſi ens rationis: eſt enim comparatio illa ad inferiora; hinc eſt, quòd aptitudo etiam eſt ens rationis. Sed his omiſſis, Ad primum dicendum, quòd ens rationis ſecundè intentionaliter certum eſt, quòd requirit operationem intellectus poſſibilis; cęterum ens rationis primè intentionaliter, ſicuti eſt eſſe abſtractum, poteſt eſſe cum ſola operatione intellectus agentis. Ad probationem reſpondetur, quòd quando dicitur, quòd ens rationis eſt proprietas conſequens rem cognitam, ſeu conueniens rei, prout eſt in intellectu, intelligitur de ente rationis ſecundè intentionaliter: non verò primè intentionaliter (loquendo tamen de prima intentione rationis:) hoc enim quantumuis rei conueniat prout eſt in intellectu agẽte, non tamen eſt proprietas conueniens in ordine ad intellectum ſecundo concipientem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd res ita producta eſſet ſingularis, eo vel maximè, quia actio productiua debet terminari neceſſario ad rẽ ſingularem; eſſet autem ſingularis, quia haberet proprietatem ſingulariũ, ſcilicet exiſtẽtiam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fundamentum proximum ſecundæ intẽtionis vocatur eſſe cognitũ, nomine cuius intelligimus etiam eſſe abſtractum; nam

eſſe abſtractum; eſt etiam prima intentio rationis, eadem ratione, ac eſſe cognitum: vnde negantur omnes conſequentiæ in argumento poſitæ.

11 ¶ Ad qvartvm dicendum, vniuerſale Logicum ſumptum cum omni ſuo complemento, eſſe relationem rationis, & hoc pacto non fieri per abſtractionẽ, vt patet ex ſecunda concluſione: negamus tamen fundamentum proximum huius relationis rationis, quod eſt vniuerſale Logicum cum omni proprietate, nõ fieri per opus intellectus agentis: & de hoc vniuerſali eſt controuerſia, vt patet ex diſcurſu articuli, in quo demonſtratũ eſt huiuſmodi fundamentum proximum vniuerſalitatis, quod eſt eſſe abſtractum, fieri per notitiam abſtractiuam, & illud dici cũ omni proprietate vniuerſale, & hoc præcipuè habet verum: quia fundaměta proxima entium rationis denominantur talia formaliter ab illis, eodem prorſus modo, ac ſi illa formaliter eſſẽt. & per hæc patet ad confirmationem.

12 ¶ Sed aduerſus hãc doctrinam eſt replica: quia falſum eſt, quòd fundamentũ proximum alicuius entis rationis denominetur formaliter tale ab illo, ac ſi illud formaliter eſſet: nam aliàs natura ſecundum ſe conſiderata dicetur formaliter abſtracta, ac per conſequens vniuerſalis, quod non eſt dicendum, vt patet ex articulo quinto: ergo. Sequela probatur. Natura ſecundum ſe conſiderata eſt fundamentum proximum eſſe abſtracti; ergo ipſa dicitur abſtracta, & conſeqenter vniuerſalis. Antecedens patet. Conſequentia verò probatur. Nam vt entia rationis dicantur eſſe talia, ſufficit, eſſe fundamentum proximum illius, ſicuti natura abſtracta dicitur formaliter vniuerſalis, quia eſt fundamentum proximum vniuerſalitatis; ergo natura ſecundum ſe conſiderata eſt fundamentum proximum eſſe abſtracti, ac per cõſequens ipſa erit abſtracta, ſiue dicetur abſtracta.

13 ¶ Respondetvr tamen facile, verum eſſe, entia rationis denominare formaliter ſua fundamenta proxima. Cæterum natura ſecundum ſe conſiderata, non eſt fundamentum proximum eſſe abſtracti, quia ipſa eſt indifferens reſpectu eſſe abſtracti, ſiue vniuerſalitatis, & reſpectu ſingularitatis; & ideò ad replicam negãda eſt ſequela, ad probationem negandũ eſt etiam antecedens: nam fundamẽtum proximum eſſe abſtracti, vt ex dictis cõſtat in præcedenti libro, eſt actio ipſius intellectus abſtrahentis naturam à ſingularibus.

¶ Ad qvintvm dicendum, concedendo ſequelam, primo propter rationẽ adductam in argumẽto, & ſecundo, quia ratione illius ſpeciei eſt intelligibilis in actu, ac per conſequens vniuerſalis in actu. Vnde ad probationem dicimus, naturam in ſpecie intelligibili conſeruatã eſſe vniuerſalem, non quo ad exiſtẽtiam eius, neque actualiter, quia actualiter nõ conſideratur ab intellectu: exiſtentia enim entis rationis eſt actualis conſideratio intellectus: ſed eſt vniuerſalis, quo ad eſſentiam, quia nullo intellectu conſiderante natura illa eſt abſtracta à ſingularibus, ac per conſequens apta nata ad eſſendum in multis.

¶ Ad sextvm dicendum, naturam abſtractam eſſe quidem fundamentum proximum relationis rationis vniuerſalitatis. Cæterum requirere comparationem ad inferiora, tanquam conditionem neceſſariam, vt illi attribuatur prædicta relatio rationis. Hoc tamen non obſtat, quin ipſa natura ſic abſtracta, dicatur formaliter vniuerſalis; quia entia rationis, vt iam ſæpè dictũ eſt, & explicatum, dicuntur eſſe talia formaliter propter exiſtentiam fundamentorum proximorum, quamuis ipſa formaliter non ſint, & formaliter non exiſtant obiectiuè in intellectu: & ratio huius iam manet ſupra explicata ſatis, lib. 2, quæſt. 1. artic. 2.

Digitized by Google

QVÆSTIO SECVNDA.

DE NVMERO VNIVERSALIVM,

Seù prædicabilium, & modo, quo ſe habet idem vniuerſale in ordine ad illa.

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus, Vtrùm vniuerſalia, ſeù prædicabilia ſint tantum quinque.

Articulus ſecũdus, Vtrùm vniuerſale ſit genus reſpectu quinque prædicabilium.

ARTICVLVS I.

Vtrùm vniuerſalia, ſeu prædicabilia ſint tantum quinque.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd vniuerſalia, ſeu prædicabilia non ſint tantum quinque, ſed plura. Species ſubalterna eſt aliquod vniuerſale: & tamen nullum iſtorum quinque: ergo vniuerſalia, ſeu prædicabilia ſunt plura, quam quinque. Minor probatur; nam non eſt genus, quia genus ex natura ſua non requirit genus ſuperius: ſpecies autem ſubalterna ex natura ſua expoſcit genus ſuperius: ergo ſpecies ſubalterna non eſt genus. Maior, & Minor ſunt notæ. Conſequētia probatur. Quia id, quod ex natura ſua vēdicat aliquid, diſtinguitur ab eo, quod id ex natura ſua non expoſcit: ergo ſimiliter eodem modo probatur, quòd non ſit ſpecies: nam ſpecies ſubalterna non vendicat ſibi prædicari tantum de pluribus differentibus numero, ſicut ſpecies, quæ eſt ſecundum prædicabile: ſed ex natura ſua expoſcit aliã ſpeciem inferiorem, quam non petit ſpecies, quæ eſt ſecundum prædicabile: ergo. Quòd autem ſpecies ſubalterna non ſit differentia, neque proprium, neque accidens, eſt euidenter notum: ergo ſpecies ſubalterna non eſt vniuerſale aliquod ex quinque; ergo ſunt plura, quam quinque.

¶ Secvndo præterea. Ens prædicatur de pluribus in quid: & tamen nō eſt aliquod prædicabile ex quinque: ergo ſunt plura, quam quinque. Minor patet. Quia non eſt aſſignabile, quodnam ſit: non enim eſt genus, quia decem prædicamenta nō habent ſupra ſe genus, aliàs non eſſent decem genera generaliſſima, quia genus generaliſſimũ eſt illud, quod non habet ſupra ſe aliud genus; nec eſt ſpecies, quia non ſolum immediatè prædicatur de pluribus differentibus numero in quid; ſed etiam prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid; neque eſt differentia, quia differentia non prædicatur in quid, neque proprium, neque accidens; nam ens pertinet ad eſſentiam cuiuſcumque rei, & de qualibet in primo modo dicendi per ſe prædicatur, quod non habet proprium, & multo minus accidens: ergo.

¶ Dices, quòd in præſenti, inter quinque prædicabilia, à Porphyrio numerantur ſolum ea prædicabilia, quæ ſunt vniuoca, ſimplicia, entia completa, & dicentia aliquam certam formam ex modo ſignificandi. Quare defectu primæ particulæ excluditur ens, quod eſt quid analogum: Defectu ſecundæ excluditur, v. g. diffinitio, quæ eſt prædicabile compoſitum: diffinitio enim duobus prædicabilibus conſtat, genere, ſcilicet, & differentia: vnde non eſt cenſendum vnum ſimplex, ſed compoſitum prædicabile: quod idem dicimus de diuiſione reſpectu ſui diuiſi. Rurſus propter eamdem rationem excluditur à numero quinque prædicabilium iſte terminus complexus, ſcilicet aliquis homo, qui licet prædicetur de plu-

Digitized by Google

pluribus differentibus numero, vt patet in his prædicationibus, Ioannes eſt aliquis homo, Petrus eſt aliquis homo, &c. tamen non eſt prædicabile ſimplex, ſed complexum. Defectu verò tertiæ particulæ excluduntur plura, vt v. g. materia prima, anima, punctum, exiſtētia, &c. quę omnia de multis affirmantur, & tamen inter prædicabilia nō enumerantur, propterea quòd ſunt quid incōpletum. Tandem defectu vltimæ particulæ excluduntur à numero prædicabilium omnia nomina infinita, vt v. g. non leo, non canis: quæ quidem nomina, vt docet Philoſoph. I. periherm. potius dicunt, quod non ſignificant, quam quod ſignificant; & ideò non dicunt aliquā formam certam; vnde iſtæ propoſitiones non ſunt reducendæ ad aliquod prædicabile ex quinque, ſcilicet Petrus eſt non leo, Ioannes eſt non leo.

¶ Tertio præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. Accidens eſt quid vniuocum reſpectu omnium generum accidentium, de quibus affirmatur, & prædicatur: & tamen non eſt vnum ex quinque prædicabilibus: ergo. Minor probatur: nam ſi eſſet aliquod, maximè genus: ſed hoc dici non poteſt; quia aliàs nouem genera accidentium non eſſent genera generaliſſima, ex eo, quòd haberent aliud genus ſupra ſe: ergo.

¶ Dices cum Soto quæſt. 2. ante prædicamentorum ad primū, quòd accidens quidem eſt aliquod vniuocum in ordine ad nouem genera accidentium. Nihilominus tamen non eſſe genus propter defectum alterius conditionis; nam genus, quia contrahitur per oppoſitas differentias, debet eſſe extra illas, & non imbibitum in illis: propter quam rationem Ariſtoteles tertio Metaphyſic. text. 10. probat ens nōn eſſe genus, quia omne genus eſt extra eſſentiam, & quidditatem differentiæ; accidens verò eſt imbibitum in omnibus vltimis differentijs accidentis; & propterea inquit Soto, quòd licet accidens ſit quid vniuocum reſpectu omnium accidentium: tamen non eſt genus.

¶ Quarto præterea, & arguitur contra. Quia in præcedenti argumento fit ſermo de accidente completo, & non de accidente abſtrahēte à completo, & incompleto: nam in illo fit ſermo de accidente, quod eſt quid vniuocum: accidens verò ita abſtrahens non eſt quid vniuocum, ſed analogum, quia accidens, vt ſic dicitur de completo, & incompleto analogicè: ſed ſic eſt, quòd accidens completum non imbibitur in vltimis differētijs: ergo ſolutio Soti eſt nulla.

¶ Quinto præterea, & arguitur contra tertiā particulam, aut conditionem. Differentia eſt quid incompletum, non enim aliquo modo ponitur in recta linea prædicamentali: & tamen conſtituit tertium prædicabile: ergo falſum eſt, quòd propterea v. g. materia prima, anima, &c. excluduntur à numero prædicabilium, quia ſunt quid incōpletum ex eo, quòd prædicabilia debent eſſe aliquid completum.

¶ Dices cum Sanchez lib. 2. de gener. q. 2. ad tertium, quòd ſi punctum, & linea, materia prima, & forma deberent prædicari propriè ex modo, quo ſignificantur, deberent prædicari vt ſpecies, & ſic non poſſunt prædicari, quia ſunt aliquid incompletum: & hac ratione agitur de prædicabili completo, quia, quæ, vt ſpecies, ſiue genus, aut propriū, ſiue accidens debent prædicari, vt quid cōpletum debent exercere hoc officiū. Vnde ex hac ſolutione colligitur, quòd tertia particula intelligitur de quatuor tantum prædicabilibus, & non de tertio prædicabili, ſcilicet de differentia. Sed profectò iſta ſolutio, & explicatio aliquibus videtur omninò voluntaria, cum nō ſit maior ratio de vno prædicabili, quam de alio, præcipuè loquendo de differentia, & proprio, ſeu accidēte, quæ omnia prædicatur in quale, & differentia, quod magis eſt, prædicatur in quale quid.

¶ Sexto præterea. Quot ſunt prædicamenta, totidem ſunt prædicabilia: ſed prædicamenta ſunt decem: ergo, & prædicabilia. Maior probatur: Omne prædicatum eſt prædicabile: non enim poteſt eſſe prædicatum, niſi poſſit prædicari: ſed prædicamenta omnia ſunt prædicata: ergo quot ſunt prædicamenta, totidem erunt prædicabilia. Aliud argumentum commune de ſpecie ſubalterna, & athoma, quod ſolet fieri ad

pro-

probandum, quod ſint plura prædicabilia, quam quinque, proponemus cum ſuo robore lib. ſequenti, quæſt. 3. de differentia.

¶ Sed contra eſt auctoritas Porphyrij, qui tantum numerat quinque prædicabilia, & iſta ſunt genus, ſpecies, differentia, proprium, & accidens: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Prædicabilia ſunt tantum quinque, nec plura, nec pauciora. Hanc concluſionem docet expreſsè D. Thomas opuſ. 48. cap. 1. B. Alb. Magnus tract. 2. in Porphyrium, cap. 9. Soto q. 3. de rebus vniuerſis, Maſius ſect. 5. q. 1. Sanchez lib. 3. q. 2. Scotus q. 11. vniuerſalium, Petrus Hiſpanus in principio prædicabilium, Tolet. q. 3. prædicab.

¶ Primo probatur concluſio ratione à priori, ſcilicet per eſſe in multis, quod eſt eſſentia, & natura vniuerſalis; quæ ratio eſt deſumpta ex B. Alberto Magno loco ſupra citato, & refertur à Maſio ſect. 5. de rebus vniuerſis, quæſt. 1. Omne, quod eſt in multis, aut eſt in illis ſecundum ſubſtantiam, aut ſecũdum accidens: Si fuerit ſecundum ſubſtantiam, aut eſt ratione actus, aut ratione potentiæ: ſi ratione actus, aut ratione actus perficientis, aut perfecti. Si fuerit ratione potentiæ, eſt genus, quod eſt totum quoddam potentiale, & confusè continens multas differentias. Si verò fuerit ratione actus perficientis, eſt differẽtia; quæ eſt perfectio, & pulchritudo quædam generis. Si verò ratione actus perfecti, erit ſpecies, quæ eſt totũ quoddam perfectum ex genere, & differentia conſtitutum. Rurſus, ſi fuerit in multis ſecundum accidens, aut eſt in illis ſecundum accidens naturæ communis, quod primo naturæ, deinde ſuis indiuiduis cõueniat; aut ſecundum accidens indiuiduorum, quod ſcilicet primo indiuiduis, & deinde naturæ communi competat. Si fuerit accidens primo modo, eſt propriũ quod primo dicitur de natura vniuerſa, & deinde de indiuiduis. Si verò fuerit ſecundo modo, eſt accidens commune, nam illud primo competit naturæ ſingulari, & deinde naturæ communi: ſed ex hac ratione à priori cõſtat, quinque eſſe tantum ea, quæ in multis reperiuntur: ergo.

¶ Secvndo probatur concluſio argumento Porphyrij cap. de genere, quod refert Soto quæſt. 5. de vniuerſalibus in communi, quæ ratio eſt à poſteriori per proprietatem, ſcilicet per prædicari, ſeu dici de multis: Omnis prędicatio, vel eſt in quid, vel in quale; ſi in quid, vel de pluribus differentibus ſpecie, & eſt genus; vel de pluribus differentibus numero, & eſt ſpecies; ſi in quale, vel eſſentialiter, & eſt differentia; ſi ſecundum accidens, & hoc dupliciter, vel prædicatur in quale intranſmutabiliter, & eſt proprium; vel in quale tranſmutabiliter, & eſt accidens: ſed ſic numerando, ſunt quinque modi prædicandi tantum: ergo quinque ſunt tantum prædicabilia. Hæc eſt ratio Porphyrij cap. de genere.

¶ Vltimo probatur concluſio ratione Soti, vt ſupra, quæ eleganter deſumpta eſt ex proportione compoſiti naturalis cum compoſito Metaphyſico, & Logico. Quia ſicut in compoſito naturali ſunt quinque, ſcilicet compoſitum, materia, forma, proprium, quod competit ratione formæ, & accidentia, quæ accidunt ratione materiæ, indiuidui: Ita in compoſito Metaphyſico ſunt alia quinque, quæ fundant quinque intentiones prædicabilium, & vniuerſalium, ſcilicet compoſitum, quod eſt ſpecies, vt homo, cui correſpondet ſecundum prædicabile; materia Metaphyſica, ſcilicet animal, cui correſpondet primum prædicabile, ſcilicet genus; forma, quæ eſt rationale, cui correſpondet tertium prædicabile, quod eſt differentia. Ad hoc verò compoſitum Metaphyſicum ſequuntur etiam ſuæ proprietates, tum ratione formæ, tum ratione materiæ. Proprietatibus, quæ conſequuntur formã, correſpondet quartum prædicabile, ſcilicet proprium, & ſuper illas fundatur, vt ſupra riſibilitatem, & corruptibilitatem. Tandem proprietatibus, quæ cõſequuntur materiam indiuiduam, correſpõdet quintum prædicabile, ſcilicet accidens. Ex hac proportione conſtat prædicabilia Logica eſſe tantum quinque; nam compoſitum Logicum, quod eſt ſpecies conſtans ex genere, & differẽtia, importãs ſuas pro-

Digitized by Google

prietas, ſcilicet proprium, & accidens, correſpondet, & proportionandum eſt compoſito Metaphyſico, quod importat tantum quinque; nam illud etiã eſt proportionandum compoſito naturali, quod etiam tantum importat quinque: ergo ex proportione M. Soti ſatis euidenter colligitur, tantum eſſe quinque prædicabilia; nec aliquid aliud conſiderari poteſt, quod non reducatur ad prędicta, ſcilicet ad genus, ſpeciem, differentiam propriũ, & accidens: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, diſtinguendo maiorem, ſpecies ſubalterna eſt aliquid vniuerſale, vt reſpicit genus ſuperius, ſeu vt ſpecies ſubalterna eſt, nego antecedens; vt reſpicit ſpecies inferiores, ſiue athomas, ſiue etiam ſubalternas, concedo maiorem: ſed tunc neganda eſt minor. Ad probationem dicimus, quòd talis ſpecies eſt genus, non quidem ſecundum relationem, quam dicit ad genus ſuperius, ſecundum, quam dicitur & vocatur ſpecies ſubalterna, ſed ſecũdum reſpectum ad inferiora. Ad impugnationem verò reſpondetur diſtinguendo maiorem; genus ex natura ſua non reſpicit genus ſuperius, vt eſt genus, & vt eſt vniuerſale, concedo maiorem; non reſpicit ſuperius, vt induit ſecundam intentionem ſpeciei ſubijcibilis, nego maiorẽ: cum autem ſpecies ſubalterna iuxta primam conſiderationem non reſpiciat genus ſuperius, ſed tantum iuxta ſecundam: hinc eſt, quod dicitur cum omni proprietate genus, & primum prædicabile.

¶ Ad secvndvm benè ibi dictũ eſt.

¶ Ad tertivm, quod erat impugnatio, ſiue replica contra ſolutionem ad ſecundum. Reſpondetur negando antecedens, tam loquendo de accidenti completo, quàm incompleto. De accidente incompleto patet clarè, quomodo ſit quid analogum, vt conſtat ex ratione facta in quarto argumento. De accidente etiam completo id habet verum; nam licet illud dicatur ſimpliciter de nouem prædicamentis: tamen ex hoc ſolum ſequitur, quòd non dicatur analogia attributionis, non autem, quòd non dicatur analogia proportionalitatis, quæ non tollit, quin analogum ſimpliciter dicatur de omnibus ſuis analogatis, ſecundũ aliquam tamen proportionem, ſicut v.g. principium, analogia proportionalitatis dicitur de corde reſpectu vitæ, & de fundamento reſpectu domus, & tamen de vtroque dicitur ſimpliciter ſecundum aliquam proportionem. Ita dicimus in præſenti. Quare cum accidens etiam completum non ſit quid vniuocum, propterea licet prædicetur in quid de pluribus, non eſt vnum ex quinque prædicabilibus; quia prædicabile diffinitur, quòd ſit vox vniuoca, ſimplex, ſignificans entitatem completam, & certam, & determinatam formam, vt dictum eſt.

¶ Ad qvartvm dicendum eſt ex dictis modo.

¶ Ad qvintvm omiſſa ſolutione Sanchez, dicendum eſt, diſtinguo antecedẽs, differentia eſt quid incompletum ſignificata in abſtracto, vt v.g. rationalitas, concedo antecedens; ſignificata in concreto, vt v.g. rationale, nego antecedens; nam differentia ſignificata in concreto, licet ſit pars Metaphyſica: ſignificatur tamen per modum totius, & propterea prædicatur in cõcreto de ſpecie; non autem prædicatur in recto rationalitas. Et ad probationem dico, quòd differentia etiam in concreto ſignificata; non ponitur in recta linea prædicamentali, quia Metaphyſicus in linea prædicamentali solũ ponit rem ratione ſuæ formæ; non autem forma differentiæ, vt, v.g. rationalitas, quæ non ponitur in recta linea prædicamentali; ideò neque ponitur differentia, etiam in concreto ſignificata. Cęterum ex hoc non ſequitur, quòd non ſit aliquod prædicabile, quia ad rationem prædicabilis ſufficit, quòd pęnes modum ſignificandi ſecundum aliquam rationem ſignificetur vt totũ; cum autem differentia ſumpta in concreto ſignificetur vt totum; ideò habet totum id, quod requiritur ad rationem prædicabilis, licet non habeat totum id, quod requiritur ad hoc; vt ponatur in recta linea prædicamentali. Neque eſt eadem ratio de materia prima, anima, &c. & de differentia: quia materia prima, & anima tam in concreto, quam in abſtracto ſignificantur per modum partis; & propterea non induunt ſecundam intentio-

nem

Digitized by Google

nem alicuius prædicabilis. Cæterum differentia in concreto ſignificata, habet rationem totius ex modo ſignificandi, quem habet; & ideò induit rationem tertij prædicabilis; nã ad rationem prædicabilis requiritur quidem, quòd ſit aliquid completum, ſed etiam ſufficit, quòd ſit quid completũ ex modo ſignificandi. Sed nec hæc ſolutio placet; quia ex illa ſequitur euidenter, quòd neque animal poneretur in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ; quia forma, nempe animalitas non ponitur: ergo ſi ratio, quare rationale non ponitur eſt, quia eius forma, ſcilicet rationalitas non ponitur, idem erit etiam de animali; quod tamen eſt falſum, vt patet ex arbore prædicamentali; ergo. Quare ad argumentum dicendum eſt, quòd differẽtia primè intentionaliter ſumpta, dupliciter ſumi poteſt, vno modo, vt totum potentiale, alio modo, vt totum actuale; ſi primo modo accipiatur, vt ſic induit rationẽ tertij prædicabilis, quia vt ſic habet rationem totius; Si verò ſecundo modo conſideretur, non induit rationem tertij prædicabilis, quia vt ſic habet rationem partis, quæ nequit prædicari in recto de ſuo toto. Neque valet dicere, quòd differentia, vt eſt totum potentiale non ponitur in recta linea prædicamentali; nam licet hoc verum ſit, hoc tamen prouenit, quia in recta linea prędicamentali ſolum collocantur prædicata quidditatiua, & non qualificatiua, ſiue prædicata eſſentialia; quæ important quidditatem tantum per modum quid: differentia verò quidditatem importat per modum qualis; & ideò licet ſit quoddam totum, & hac ratione induat rationem tertij prædicabilis, & vniuerſalis, tamen in recta linea prædicamentali non collocatur propter rationem dictam.

¶ Ad sextvm dicendum, negando minorem: ad probationem reſpondetur, prædicamenta illa decem reuocari ad vnum prædicabile, quod eſt genus, nam omnia ſunt ſuprema genera; itaque omnia, quæ prædicantur, & habent omnes conditiones requiſitas, reducuntur neceſſariò ad vnum ex quinque prædicabilibus. Sed aduerſus hanc doctrinam eſt argumentum. Quia hæ prædicationes, ſcilicet corpus eſt album, & album eſt corpus, habent omnes conditiones requiſitas, & tamen non reducuntur ad aliquod prædicabile: ergo. Huic rationi, ſeu impugnationi reſpondent nonnulli, prædictas prædicationes eſſe prædicationes indirectas, ex eo quòd prædicatũ poteſt eſſe ſubiectum, & ſubiectum prędicatũ in vtraque prædicatione: & propterea prædicta attributa non ſunt voces vniuerſæ, quia voces vniuerſæ debẽt eſſe natæ dici de multis directè. Ita docet Maſius loco citato ad quintum. Sed hæc ſolutio non placet; quia alias omnis prædicatio indefinita, ſiue vniuerſalis negatiua nõ reduceretur ad aliquod prędicabile; nam in illis virtute conuerſionis ſimplicis, eadẽ attributa ſiunt in vtraque propoſitione, ſubiecta, & prædicata: quia in conuerſione ſimplici manente eadem quantitate, & qualitate, fit de ſubiecto prædicatum, & de prædicato ſubiectum, & tamen prædictæ prædicationes reducuntur ad vnum ex quinque prædicabilibus, vt patet in iſtis, Homo eſt animal: quæ propoſito ita conuertitur, animal eſt homo; & rurſus nullus homo eſt albus, quæ ita conuertitur, nullum album eſt homo: ergo. Sed pro vera ſolutione huius, & plena intelligẽtia præſentis articuli, oportet aduertere, quænam ſit prædicatio directa, & quę indirecta. Vnde obſeruandum eſt cum aliquibus dialecticis, quòd prædicatio directa eſt illa, in qua prædicatur ſuperius de inferiori, vt homo eſt animal; vel conotatiuum de abſoluto, vt homo eſt albus; vel æque connotatiuum de æque connotatiuo, vt album eſt muſicũ: niſi ſubiectũ ſit ſuperius prædicato; nam coloratum eſt album, eſt indirecta. Vnde prædicatio indirecta illa eſt, quæ eſt inferioris de ſuperiori, vt animal eſt homo Secundo obſeruandum eſt, & melius cũ Soto loco citato, quòd prædicatio directa eſt illa, in qua, id quod ſuaptè natura ſe habet vt forma, enunciatur de ſuo ſubiecto. Indirecta verò eſt illa, in qua illud, quod ſuaptè natura ſe habet, vt ſubiectum, enunciatur de ſua forma: v.g. Petrus eſt albus, eſt prędicatio directa, quia album, cum ſignificet formam Petri, & per conſequens ſuaptè natura ſit

præ-

prædicatum eius enunciatur de illo: ſed album eſt Petrus, eſt indirecta, quia id, quod ex natura ſua eſt ſubiectum, enunciatur de prædicato; quare omnes conuertentes propoſitionum directarum, erunt indirectæ, vt patet in iſtis, homo eſt animal: ergo animal eſt homo. homo eſt albus: ergo album eſt homo. Cum autem prædicationes directe ſint ſimpliciter prædicationes, quia in illis exercetur ſimpliciter vera ratio prædicati, & ſubiecti, & prædicationes indirectæ ſint prædicationes ſecundum quid: hinc eſt, quòd omnes prædicationes directæ pertinent directè quidem ad vnum ex quinque prædicabilibus; hæ verò, quæ ſunt indirectæ, & ſecundum quid, pertinent indirectè etiam, & ſecundum quid ad illa. Vnde cum hæc prædicatio, corpus eſt album, ſit directa, directè reducitur ad vnum ex quinque, ſcilicet ad vltimum quia in illa prædicatur accidens de ſuo ſubiecto in concreto: hæc autem, album eſt corpus, quia eſt indirecta, indirectè reducitur ad ſecundum prædicabile, quia eſt veluti prædicatio ſpeciei, & in quid de ſuo indiuiduo; & ideò non omnes illæ prædicationes, vt volebat Maſius, ſunt indirectæ, ſed vna earum eſt directa. neque dicitur prædicatio indirecta propter rationem, quam ipſe aſſignat. Nec tandem eſt verum dicere, quòd prędicatio indirecta nō pertineat aliquo modo ad vnum ex quinque prædicabilibus. Vtrùm autem hæc prædicatiò ſit indirecta, ſcilicet, hoc animal eſt homo, ſicut iſta, animal eſt homo. dicimus, quòd eſt directa, quamuis ſit propoſitio ſingularis vnius indiffinitæ, & indirectæ: nam licet homo non ſe habeat vt forma reſpectu animalis, tamen ſe habet, vt forma reſpectu huius animalis, & propterea eſt directa propoſitio, non obſtante, quòd ſua indiffinita eſt indirecta; quia in ſua indiffinita prædicatum non ſe habet, vt forma reſpectu ſubiecti, & eſt prędicatio inferioris de ſuperiori.

ARTICVLVS II.

Vtrùm vniuerſale ſit genus reſpectu quinque prædicabilium.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd vniuerſale non ſit genus reſpectu quinque prædicabilium. Vniuerſale includitur in vltimis differentijs omnium quinque prædicabilium: ergo non eſt genus reſpectu illorum. Conſequentia patet. Quia genus non includitur in vltimis differentijs ſuarum ſpecierũ; ſed debet eſſe extra illas, vt docet Ariſt. 3. Metaph. tex. 10. ergo.

¶ Dices, quòd vniuerſale eſt duplex, aliud eſt vniuerſale completum, & aliud eſt vniuerſale incompletum. Vniuerſale incompletum includitur quidem & imbibitur in omnibus vltimis differentijs omnium prædicabilium, & hoc vniuerſale non eſt genus: at vniuerſale completum, quod eſt genus, non imbibitur in vltimis differentijs.

¶ Secvndo præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. Quælibet differentia cuiuſcumque prædicabilis eſt vniuerſale completum: ergo ſolutio nulla. Antecedens probatur. Quælibet differentia cuiuſcumque prædicabilis continetur eſſentialiter ſub differentia, quæ eſt tertium prædicabile; quia quælibet differentia eſt differentia, & hæc prædicatio eſt eſſentialis, hæc differentia eſt differentia: ſed differentia, quæ eſt tertium prædicabile, eſt vniuerſale completum: ergo, & quælibet differentia. hæc conſequentia probatur. Quia vniuerſale completum dicitur de differentia, quæ eſt tertium prædicabile: ſed differentia, quæ eſt tertium prædicabile, dicitur de qualibet differentia cuiuſcumque prędicabilis: ergo, & vniuerſale completum dicitur de differentia huius prædicabilis. Hæc conſequentia tenet per regulam, cum quippiam, de quopiam, quicquid dicitur de prædicato, dicitur de ſubiecto eiuſdem prędicati: ergo.

¶ Tertio præterea arguitur argumento

mento communi. Si vniuerſale eſſet genus ad quinque prędicabilia, ſequeretur, ꝙ aliquod genus ſub ſua ſpecie contineretur: ſed hoc videtur eſſe falſum: ergo. Sequela probatur. Si vniuerſale eſſet genus in ordine ad illa, contineretur ſub genere, quod eſt primum prędicabile: omne enim genus continetur ſub primo prędicabili, quod eſt genus: ergo ſi vniuerſale eſt genus, continetur ſub primo prędicabili, quod eſt ſpecies vniuerſalis: ergo genus ſub ſua ſpecie contineretur.

¶ Dices vniuerſale eſſentialiter non contineri ſub primo prædicabili, ſed èconuerſo, omnia prędicabilia eſſentialiter ſub vniuerſali continentur: benè tamen contineri denominatiuè, & prædicatione accidentali: eſt enim hæc accidentalis prędicatio, vniuerſale eſt genus; ſicut hæc, animal eſt genus, & hoc non eſt inconueniens; ſed inconueniens maximum eſſet, quòd id, quod eſt genus, eſſentiali prędicatione contineretur ſub ſua ſpecie.

¶ Quarto prętereà, & arguitur cõtra. Hęc prædicatio, vniuerſale eſt genus, eſt eſſentialis: ergo ſolutio nulla. Antecedens probatur. Vniuerſali eſſentialiter conuenit diffinitio generis: ergo, & genus, quod eſt diffinitum: ergo hæc prædicatio, vniuerſale eſt genus, eſt eſſentialis. Antecedens probatur. Vniuerſale habet eſſentialiter prędicari de pluribus differentibus ſpecie, vt de quinque prędicabilibus: ergo eſſentialiter conuenit ei diffinitio generis. Conſequentia eſt bona, & antecedens probatur. Vniuerſale habet prędicari in quid de pluribus differentibus ſpecie: ergo eſſentialiter habet prędicari; nam prædicari in quid, eſt prędicari eſſentialiter.

¶ Quinto prætereà. Genus in ordine ad ſuas ſpecies eſt quid vniuocum, & ex ęquo dicitur de illis, neque de vno dicitur per prius, & de altero per poſterius: ſed vniuerſale non eſt huiuſmodi: ergo. Minor probatur. Vniuerſale prius conuenit generi, & ſpeciei, quam conueniat differentiæ, & proprio; nam proprium, & differentia non prædicantur de multis, niſi mediante ſpecie: non enim rationale prędicatur de multis indiuiduis, niſi mediante homine; neque rugibile de multis indiuiduis, niſi mediante leone, qui eſt ſpecies: rugibilitas enim prius dicitur de leone, conſequitur enim eſſentiam leoninam, & ratione ipſius dicitur de hoc, vel de illo leone: ergo vniuerſale prius conuenit generi, & ſpeciei, quam proprio, & differentiæ, ac per conſequens non ex æquo: vnde non erit quid vniuocum, neque genus.

¶ Sexto prætereà. Prędicabile eſt genus ad quinque prędicabilia: ergo vniuerſale non eſt genus. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Illud videtur eſſe genus ad quinque prędicabilia, quod eſt obiectum in toto tractatu Porphyrij: ſed prędicabile, & non vniuerſale eſt obiectum: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas M. Soto quæſt. 4. de rebus vniuerſis, concluſ. 3. & quæſt. vnica de genere ad primum: ergo.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis, ſit in hoc articulo:

¶ Conclusio vnica. Vniuerſale completum eſt verè, & propriè genus proximum in ordine ad quinque prędicabilia, ſcilicet genus, ſpeciem, differentiam, proprium, & accidens. Hanc concluſionem docent plures Philoſophi, vt Soto loco citato, Maſius de rebus vniuerſis, quęſt. 2. Scotus quęſt. 8. in Porphyrium, Toletus quæſt. 2 prædicabilium.

¶ Pro eius intelligentia. Obſeruandum eſt primo, Quod vniuerſale poteſt ſumi dupliciter: vno modo, vt eſt diuiſum contra ſingulare, ita vt quicquid nõ eſt ſingulare dicatur vniuerſale, quo pacto vniuerſale ſumitur largo modo, prout ambit non ſolum vniuerſale, quod eſt integrum, & completum, verum etiam differentias, partes, & proprietates illius, quæ non ſunt ſingulares. Secundo accipitur vniuerſale, prout ſignificat naturam integram & completam, quę neque eſt pars, neque differentia alicuius; in qua ſignificatione vniuerſale non continet differentias, & partes vniuerſi, quia illæ non ſunt naturæ integræ, & completæ; ſed in hac acceptione tantum continet vniuerſum, quod eſt integrum, & completum. In noſtra ergo concluſione non loquimur de vniuerſali primo mo-

do;

do; nam, vt ſic re vera non eſt genus ad quinque prædicabilia, vt probat primum argumentum factum, quin potius vt ſic eſt quid analogum, abſtrahens ab vniuerſali completo, & incompleto, & ambiẽs omnia illa. Sed loquimur in præfata conclusione de vniuerſali in ſecunda acceptione; & propterea dicitur in illa vniuerſale completum, &c.

¶ SECVNDO obſeruandum eſt, quòd genus alicuius ſpeciei poteſt eſſe duplex; aliud quidem remotum, & aliud proximum. Genus remotum eſt illud, inter quod, & ſpeciem mediat aliud genus, vt v.g. ſubſtantia, ſiue corpus dicitur genus remotum hominis, ſiue ſpeciei humanæ; quia inter ſubſtantiam, vel corpus, & hominẽ mediat aliud genus, ſcilicet animal. At verò genus proximum dicitur illud, inter quod, & ſpeciem nullum aliud genus mediat; quo pacto animal eſt genus proximum hominis; quia inter illud, & hominẽ non mediat aliud genus. In noſtra ergo concluſione dicimus, vniuerſale completum in ordine ad quinque prædicabilia eſſe genus proximum; propterea quòd inter illud, & quinque prædicabilia, nullum aliud genus mediat, neque mediare poteſt: genus ſverò remotum, quod eſt ſuperius ad vniuerſale, & inter quod, & quinque prædicabilia mediat aliud genus, ſcilicet vniuerſale, eſt ens rationis, quod diuiditur in ens rationis vniuerſale, & non vniuerſale. His ſuppoſitis

¶ PRIMO probatur concluſio, Vniuerſale completum prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid; ergo eſt genus. Conſequentia patet ex diffinitione generis, quam explicabimus libro ſequenti quæſt. 1. Antecedens probatur. Quia vniuerſale prædicatur in quid de genere; nam genus eſſentialiter eſt vniuerſale, & ſimiliter prædicatur in quid de alijs prædicabilibus: ſed illa inter ſe non numero, ſed ſpecie differunt; quia ſub ſe quodlibet prædicabile plura differentia numero côtinet, de quibus in quid prædicatur: ergo vniuerſale prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid.

¶ SECVNDO probatur. Illud eſt genus, quod pluribus ſpeciebus conuenit ſecundum vocem, & diffinitionem, ſeu rationem: ſed vniuerſale in ordine ad quinque prædicabilia eſt huiuſmodi: ergo. Minor probatur. Vnumquodque prædicabile dicitur vniuerſale, & vnumquodque prædicabile eſt aptum natum eſſe in multis, & prædicari de multis; ergo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, bene ibi dicendum eſſe, vt patet etiam ex notabili primo, pro concluſionis intelligentia.

¶ AD SECVNDVM, quod erat replica contra ſolutionem ad primum. Reſpondetur, quòd hæc prædicatio, ſcilicet hæc differentia eſt differentia accidentalis, & ita vniuerſale completum non dicitur eſſentialiter de illa: nam regula antepredicamentalis, cum quippiam de quoppiam, intelligitur, quando prædicatum dicitur de ſubiecto eſſentialiter. Si autem prædicatum dicatur de ſubiecto denominatiuè, etiam id, quod dicitur de prædicato, dicitur denominatiuè: vt v.g. quia color dicitur ſecundum eſſentiam de candore, & candor dicitur denominatiuè de niue, color quoque dicitur de eadem denominatiuè. Ita dicimus in noſtro propoſito. Quòd autem differentia, quæ eſt tertiũ prædicabile, denominatiuè dicatur de iſta, vel de illa differentia, explicatur ſic, quia hæc, vel illa differentia ab hac, vel illa ſecunda intentione differentiæ denominatur differentia, ſicut rationale, vel ſenſibile denominatur differentia ab hac, vel illa ſecunda intentione differentiæ; licet verum ſit, quòd hæc, vel illa ſecunda intentio differentiæ eſſentialiter ſint differentiæ; & ita differentia, quæ eſt tertium prædicabile, de hac, vel illa ſecunda intentione differentiæ prædicatur vtique in quid, & eſſentialiter, ratione cuius habet, quòd ſit ſpecies prædicabilis, denominatiuè tamen, quia prædicatur de pluribus differentibus numero in quid. Cæterum de ſubiecto huius, vel illius ſecundæ intentionis differentiæ, profectò tantum dicitur denominatiuè, cũ de illis ſubſtratis, etiam tales ſecundæ intentiones differentiæ dicantur denominatiuè. Quare hæc prædicatio, abſolutè eſt dicenda accidẽtalis, ſcilicet hæc differentia eſt differentia.

Digitized by Google

tia. Nam cum ſubiectum ſit aliquid concretum, & ſupponat pro materiali, & materiali denominatiuè conueniat, quòd ſit differentia; etſi illud materiale ſit alia ſecunda intentio, & relatio rationis vniuerſalis, licet incompleta; hinc eſt, quòd talis prædicatio abſolutè eſt accidentalis: hæc tamen abſolutè eſt dicenda eſſentialis, ſcilicet hæc ſecunda intentio differentiæ eſt differentia.

¶ Sed aduerſus hanc ſolutionem eſt difficilis replica. Impoſſibile eſt, quòd aliquod genus dicatur eſſentialiter de ſua ſpecie, & quòd non dicatur eſſentialiter de omnibus indiuiduis illius ſpeciei, vt patet inductiuè in omnibus: ſed hæc, vel illa differentia ſunt indiuidua differentiæ vt ſic, & tertij prædicabilis, quod eſt ſpecies vniuerſalis; ergo.

Sed reſpondetur, quòd hæc, vel illa differentia cum importet in ſuo ſignificato materiale, & formale, non eſt dicenda indiuiduum differentiæ, ſed hæc, vel illa ſecunda intentio; ſicut album propter materiale, quod importat, non dicitur ſpecies coloris, ſed albedo; ita dicimus in propoſito argumenti.

¶ Ad quartum dicendum, benè ibi dictum eſſe.

¶ Ad quintum, quod erat replica contra ſolutionem ad quartum, reſpondetur verum eſſe, quòd vniuerſale prædicatur in quid, & eſſentialiter de pluribus differentibus ſpecie, ſcilicet de quinque prædicabilibus; verum hoc, quod eſt de pluribus ſpeciebus in quid prædicari, conuenit ei accidentaliter, & denominatiuè; & ideò vniuerſale accidentaliter, & denominatiuè eſt genus: ſicut v.g. animal prædicatur quidem eſſentialiter de ſuis ſpeciebus, ſcilicet de homine, & leone, &c. tamen hoc, quod eſt prędicari, conuenit ei accidentaliter, & propterea animal tantum accidentaliter, & denominatiuè eſt genus. Cæterum ad hoc, vt aliquid ſit eſſentialiter genus, debet ei eſſentialiter conuenire hoc, quod eſt referri ad plura differentia ſpecie ſiue eſſe eſſentialiter id, quo aliquid prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie; hoc autem ſolum conuenit ſecundæ intentioni generis; & ita ſola illa eſſentialiter eſt genus: cætera verò denominatur genus ab illa, & continentur ſub illa denominatiuè, & accidentaliter, quomodo continetur vniuerſale: vnde iſta propoſitio eſt accidentalis, & quinti prædicabilis, ſcilicet vniuerſale eſt genus.

¶ Sed aduerſus hanc ſolutionem eſt replica. Quia ex illa ſequeretur, quòd ſi iſta propoſitio, ſcilicet vniuerſale eſt genus, eſſet accidentalis, quod ſimiliter iſta eſſet accidentalis, vniuerſale eſt vniuerſale: conſequens videtur falſum, quia præfata propoſitio, eſt propoſitio identica: ergo. Sequela probatur per regulam anteprædicamentalem, cum quippiam de quoppiam, quicquid dicitur de prædicato, dicitur de ſubiecto eiuſdem prædicati, & eo modo, quo dicitur prædicatum de illo, vt patet in exemplo poſito de niue, candore, & colore: ſed genus dicitur accidentaliter de vniuerſali, vt patet in iſta propoſitione, genus eſt vniuerſale: ergo, & vniuerſale, quod dicitur eſſentialiter de genere, dicetur accidentaliter de vniuerſali: ergo iſta erit accidentalis, vniuerſale eſt vniuerſale.

¶ Respondetur concedendo ſequelam propter rationem factam: & licet præfata propoſitio videatur identica propter penuriam nominum, tamen re vera non eſt identica. Vnde pro intelligentia huius, ſupponendum eſt, quòd vniuerſale poteſt accipi dupliciter, vno modo, vt quo. alio modo, vt quod. Vniuerſale acceptum vt quod, denominari poteſt vniuerſale quod, ab vniuerſali vt quo. Sicut aliqua natura realis dicitur vniuerſalis vt quod, ſecunda verò intentio dicitur vniuerſalis vt quo; & ſicuti natura dicitur accidentaliter vniuerſalis, quia eſt vniuerſalis vt quod, & ſecunda intentio eſſentialiter dicitur vniuerſalis, quia eſt vniuerſalis vt quo: ita vniuerſale acceptum vt quod, denominatur tale accidentaliter ab vniuerſali vt quo, quod eſt eſſentialiter vniuerſale. Sit exemplum. Iſta prædicatio, ſcilicet ſpecies eſt ſpecies, videtur identica propter penuriam nominum; & tamen eſt prædicatio accidentalis, & quinti prędicabilis; non alia ratione, quia ſubiectum eſt ſpecies accepta vt quod, & prædicatum eſt ſpecies accepta vt quo. Ita ſimiliter

liter dicimus in noſtro propoſito.

¶ Sed rurſus eſt replica. Vniuerſale, quod dicitur genus ad quinque prædicabilia, eſt eſſentialiter vnum in multis: ergo eſt eſſentialiter vniuerſale. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur: Quia cui eſſentialiter conuenit diffinitio, eſſentialiter etiam conuenit diffinitum: ergo non poteſt dici, quòd tale vniuerſale accidētaliter denominetur vniuerſale. Idem argumentum fit etiā de ſpecie. Nam ſpecies, quæ denominatur ſpecies, eſſentialiter eſt illa ſecunda intentio, quæ refertur ad plura differentia numero, ſiue eſſentialiter eſt ſecundū prædicabile: ergo eſſentialiter eſt ſpecies. Conſequentia patet propter rationem iam factam.

¶ Si dicatur, quòd quādo dicitur ſpecies eſt ſpecies, quòd prædicatum non importat ſecundam intentionem ſpeciei prædicabilis, quia vt ſic prędicatio reuera eſſet prædicatio quidditatiua, & identica, vt probat argumentum: ſed prædicatum tunc importat ſecundam intētionem ſpeciei ſubijcibilis, quæ denominatiuè, ſeu accidentaliter conuenit ſecundę intentioni ſpeciei prædicabilis: Si inquā ita dicatur, exemplum non facit ad propoſitum, vt patet: quia in argumento loquimur de vniuerſali in communi, quod vtique eſt eſſentialiter vniuerſale, & ſuperius vniuocè ad quinque prædicabilia, quæ etiam ſunt eſſentialiter vniuerſalia, eo quòd participant vniuerſale in communi, quod quidem ſi non eſſet eſſentialiter vniuerſale, nec prædicabilia eſſent eſſentialiter vniuerſalia; ſicut animal, quod participatur ab homine, & equo, ſi non eſſet eſſentialiter animal, nec homo, aut leo eſſet eſſentialiter animal: ergo ſicut nullatenus eſt dicendum, quòd iſta prædicatio ſit accidentalis, ſcilicet animal eſt animal, ita nec iſta erit dicenda accidentalis, vniuerſale eſt vniuerſale. ſed his non obſtantibus

¶ Respondetvr, quòd quia vniuerſale, quod eſt ſuperius ad quinque prædicabilia, quatenus eſt id, quod prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie, ſumitur veluti quoddam ſubſtratū; licet ipſum ſit id, quo cætera dicuntur vniuerſalia; verum, quia in ordine ad quinque prædicabilia, ſe habet, vt id, quod, & hoc habet à ſecunda intentione vniuerſalis: ab illa enim habent omnia prędicabilia prædicari vt quod, & dici vniuerſalia; ideò ab illa vniuerſale denominatur accidentaliter vniuerſale vt quod. Cęterum ſi ſumatur vniuerſale vt quo, ſcilicet ſecunda intentio vniuerſalis, & dicatur ita, vniuerſale eſt vniuerſale; ideſt ſecunda intentio vniuerſalis eſt ſecunda intentio vniuerſalis, profectò erit identica prædicatio.

¶ Ad qvintvm dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I. Ad Quintum.

Vtrùm vniuerſale ſit vniuocum vel analogū in ordine ad quinque prædicabilia, reſpectu quorum eſt genus.

ET videtur quòd ſit quid analogum. Primo arguitur argumento quinto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Eſſe vnum in multis non dicitur vniuocè, ſed analogicè de eo, quod eſt vnum in multis eſſentialiter, & de eo, quod eſt vnum in multis accidentaliter: ergo vniuerſale de quinque prędicabilibus non dicitur vniuocè, ſed analogicè. Conſequentia patet. Quia vniuerſale eſt vnum in multis, & ex prędicabilibus quædam ſunt vnum in multis eſſentialiter, vt genus, ſpecies, differentia: quædam vero ſunt vnum in multis accidentaliter, vt proprium, & accidens. Antecedens verò probatur. Quia eſſe vnū in multis eſſentialiter, eſt ſubſtantia, eſſe verò vnum in multis accidentaliter, eſt accidens: ergo eſſe vnum in multis, non dicitur vniuocè de illis, ſed analogicè. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Quia ſubſtantiæ, & accidenti nihil eſt ſuperius vniuocè, ſed analogicè, vt patebit tomo 2. lib. 1. de analogia.

¶ Confirmatur. Quia prædicari de multis, analogicè dicitur de prædicari eſſen-

Digitized by Google

eſſentialiter, & de prædicari accidentaliter; de prędicari, vt totum, ſicut ſpecies;& de prædicari, vt pars, ſicut differentia: nam ens non dicitur vniuocè de toto,& partibus: ergo.

¶ Tertio arguitur. Illa ratio eſt analoga,quæ nobiliori modo reperitur in vno, quam in alio: ſed vniuerſale nobiliori modo reperitur in vno prædicabili,quam in alio: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Ratio vniuerſalis eſt,quòd ſit vnum in multis,ſiue poſſe prędicari de multis:ſed genus, ſpecies, & differentia habent nobiliori modo eſſe vnum in multis, ſiue poſſe prædicari de multis, quam habeat proprium, & accidens: habent enim tria priora prædicabilia prædicari in quid, ſeu ſecundum eſſentiam, quod eſt nobilior modus prædicandi, quam prædicari ſecundum accidens, quod habent duo prædicabilia, ſcilicet proprium, & accidens: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula, propter argumenta facta nonnulli doctores arbitrantur, vniuerſale eſſe quid analogum reſpectu quinque prædicabilium. Ita docent Ammonius, & Boetius ſuper caput de genere, Petrus Niger 2. parte clypei, quæſt. 16. Brux. q. 2. ſuper Porphyr. & alij plures.

¶ Sed pro explicatione veritatis, Dico breuiter. loquendo de vniuerſali cõpleto, illud non eſt analogum, ſed vniuocum in ordine ad quinque prædicabilia, ſcilicet genus, ſpeciem, differentiam, proprium, & accidens. Hanc concluſionem aſſerunt omnes illi, qui docēt vniuerſale eſſe genus ad quinque prædicabilia. Nam genus eſt quid vniuocum in ordine ad ſuas ſpecies, & non quid analogum, vt conſtat.

¶ Et probatur cõcluſio breuiter. Vniuerſale habet vnam, & eamdem rationē ſimpliciter in his quinque prædicabilibus:nam eſſe vnum in multis abſtrahendo ab eſſentialiter,vel accidentaliter, ab immediatè, vel mediatè, ab in quid, vel in quale, eſt ratio,& eſſentia vniuerſalis: hæc autem eſt eadem, & ex æquo omnibus conuenit, vt patet, quia quodcumque prædicabile habet eſſe vnum in multis: ergo talis ratio erit vniuoca.

¶ Ad primum argumentum reſpõdetur, negando minorem. Ad probationem negatur antecedens. Ad inſtantiam dicitur, quòd ratio communis vniuerſalis eſt, poſſe prędicari de multis, ſiue eſſe vnum in multis; quod quidem omnibus prędicabilibus ex æquo conuenit: prędicari verò mediatè, vel immediatè, in quid, vel in quale; conſtituit diuerſas ſpecies vniuerſalis; nam ſi vnus ſolus eſſet modus prędicandi in omnibus, vna tantum eſſet ſpecies vniuerſalis, non verò quinque.

¶ Ad ſecundum reſpõdetur in forma negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd ſubſtantiæ, & accidenti nihil reale eſt vniuocum, quia in eſſe reali vnum dependet ab altero. Cæterũ in eſſe intentionali, cum intentio vnius nõ dependeat ab intentione alterius, nec intentio accidentis ab intentione generis; ideò illis vt ſic, poteſt eſſe aliquid ſuperius vniuocè, & hoc modo eſt vniuerſale ſuperius illis.

¶ Secundo reſpondetur, quòd ſecundè intentionaliter loquendo, vniuerſale non eſt propriè vniuocè ſuperius ad ſubſtantiam, & accidens: ſed eſt ſuperius vniuocè ad ſecundam intentionem generis, ſpeciei, differentiæ, proprij, & accidentis, quarum quælibet ſe habet, vt intentio totius, & neutra, vt intentio partis. & per hæc patet ad confirmationem.

¶ Ad tertium reſpondetur negando maiorem; nam perfectius, & imperfectius, ſiue nobilius, & ignobilius non variant vniuocationem, ſiue etiam ſpeciem: nam v.g. ratio animalis eſt quidem vniuoca reſpectu hominis, & leonis, & tamen nobiliori, & perfectiori modo reperitur in homine, quam in leone: quare eſſe nobiliori, & perfectiori modo in vna ſpecie, quam in alia, nõ tollit vniuocationem ſuperioris, & generis. Et per hęc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd petit communem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Sextum.

Vtrùm obiectum libri quinque prædicabilium, ſeu libri Porphyrij ſit vniuerſale, An verò prædicabile.

ET videtur, quod ſit prædicabile, & per conſequens genus ad quinque prædicabilia. Porphyrius diffinit genus, ſpeciem, differentiam, proprium, & accidens per prædicari, & non per vniuerſale: ergo prædicabile, & non vniuerſale erit obiectum. Conſequentia patet. Quia illud eſt obiectum alicuius tractatus, per quod, tanquam per ſuperius diffiniuntur omnia, quæ tractantur in illo: nam obiectum eſt illud, quod in recto continet omnia, quæ tractantur in ſcientia: ergo.

¶ SECVNDO arguitur. Obiectum alicuius tractatus debet continere omnia, quæ tractantur in illo: ſed prædicabile, & non vniuerſale continet omnia, quæ tractantur in lib. Porphyrij: ergo. Minor probatur. Porphyrius agit de indiuiduo, quod de vno tantum prædicatur: ſed indiuiduum non eſt vniuerſale, ſed prædicabile: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Vniuerſale formale, & non prædicabile eſt obiectum libri Porphyrij. Hanc conluſionem negant nonnulli propter argumenta facta. Illam tamen docet expreſſe B. Albertus Magnus tract. 2. in Porphyrii cap. 9. Soto quæſt. 4. de rebus vniuerſis. Niger. q. 6. Clypei, Scotus q. 7. in Porphyrium, & Toletus quæſt. 1. de ſubiecto huius libri.

¶ Et probatur breuiter. Illud eſt ſubiectum alicuius libri, ſeu tractatus, in quo omnes ſpecies illius ſubiecti tractātur: ſed in libro Porphyrij omnes ſpecies vniuerſalis tractantur, ſcilicet genus, ſpecies, differentia, proprium, & accidens: ergo.

¶ Secundo. Illud eſt obiectum, de quo demonſtrantur paſſiones per vera principia: de vniuerſali demonſtrantur paſſiones in illo libro Porphyrij; demonſtratur enim de illo, quod eſt prædicabile de multis: ergo.

¶ Ad primum reſpondetur Primo, Porphyrium diffiniſſe quinque prædicabilia per prædicari, quia prædicabilitas notior eſt ipſa natura vniuerſalis, & ſic à poſteriori per propriam paſſionem diffiniuit vniuerſalia.

¶ Secundo reſpondetur, quòd prædicabilitas duobus modis poteſt ſumi: vno modo pro aptitudine ad prædicandum, & ſic eſt proprietas vniuerſalis: alio modo pro principio intrinſeco, vnde prouenit talis aptitudo, & ſic dicit eſſentiam vniuerſalis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quòd Porphyrius tractauit de indiuiduo, quatenus erat neceſſarium illud cognoſcere ad cognitionem vniuerſalium, quæ de pluribus differentibus numero prædicantur, quia indiuiduum eſt quoddam ſubijcibile, de quo illa prædicari poſſunt.

¶ Secundo reſpondetur, quòd indiuiduum eſt correlatiuum vniuerſi, ſiue ſpeciei, & eiuſdem eſt agere de relato, & correlato: & ob hanc cauſam Porphyrius cap. de genere, & cap. de ſpecie agit de indiuiduo; vnde indiuiduum ſaltem per ſe ſecundo pertinet ad rationem vniuerſalis. Et per hæc patet ad ſextum, & vltimum argumentum huius articuli.

Finis quarti Libri de Vniuerſalibus in communi.

FRA-

Digitized by Google

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI ORD. PRÆDIC. SACRI APOST. PALATII MAGISTRI.

LIBER QVINTVS.

DE QVINQVE PRAEDICABILIBVS.

In quinque Quæſtiones diuiſus.

Quæſtio prima. *De genere, primo prædicabili.*

Quæſtio ſecunda. *De ſpecie, ſecundo prædicabili.*

Quæſtio tertia. *De differentia, tertio prædicabili.*

Quæſtio quarta. *De proprio, quarto prædicabili.*

Quæſtio quinta. *De accidente, quinto prædicabili.*

IN ſuperiori Libro egimus de natura vniuerſalis in communi; nunc diſputabimus in particulari de eius ſpeciebus, quæ vt oſtendimus, ſunt tantum quinque, nec plures, nec pauciores; & propterea præſentem librum in quinque dumtaxat quæſtiones diuidimus, in quarum ſingulis naturam cuiuſcumque ſpeciei explicabimus.

QVAESTIO PRIMA.

DE GENERE.

In decem Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm diffinitio generis, ſcilicet genus eſt, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, ſit bona.

Articulus ſecundus. Vtrùm præfata diffinitio generis, ſit quidditatiua.

Articulus tertius. Vtrùm in præfata diffinitione generis diffiniatur ſecunda intentio generis, an potius natura realis ſubſtrata intentioni rationis.

Articulus quartus. Vtrùm genus diffiniatur per referri ad plura differentia ſpecie.

Articulus quintus. Vtrùm genus poſſit ſaluari in vnica ſpecie.

Articulus ſextus. Vtrùm genus ſumatur à materia, & differentia à forma.

Articulus ſeptimus. Vtrùm genus, & differentia componant ſpeciem.

Articulus octauus. Vtrùm compoſitio generis, & differentiæ ſit realis, an potius rationis.

Articulus nonus. Vtrùm gradus genericus, & differentialis differant tantum ratione.

Articulus decimus. Vtrùm genus per ſe de differentijs prædicetur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm diffinitio generis tradita à Porphyrio, ſcilicet genus eſt, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, ſit bona.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd diffinitio generis tradita à Porphyrio, ſcilicet genus eſt, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, non ſit bona. Bona diffinitio ſoli diffinito debet competere: ſed præfata diffinitio non conuenit ſoli diffinito: ergo non eſt bona. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur primo. Competit differentiæ: ergo. Antecedens probatur. Quia etiam differentia prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie; nam differentia prædicatur eſſentialiter de ſpecie, eſt enim de eſſentia ipſius: prædicari autem in quid nihil aliud eſt, quam prædicari eſſentialiter: ergo. Secundo probatur eadem minor auctoritate Ariſtotelis primo priorum cap. 28. & 1. topic. cap. 3, lib. 4. cap. 6. 2. poſter. cap. 14 in quibus locis expreſsè aſſerit, differentiam prædicari in quid: ergo.

¶ SECVNDO præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Senſibile prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid: & tamen non eſt genus; eſt enim differentia viuentis: er-

go non eſt bona diffinitio. Maior probatur. Senſibile prædicatur de homine, & equo: nam iſtæ propoſitiones ſunt veræ; homo eſt ſenſibilis, equus eſt ſenſibilis: ergo.

¶ Tertio præterea, & confirmatur idem. Subſtantia viuens ſenſibilis prædicatur de pluribus ſpecie differentibus in quid, vt patet; nam prædicatur de homine, & equo: & tamen non eſt genus, quia eſt diffinitio generis: ergo præfata diffinitio conuenit alijs à diffinito.

¶ Qvarto pręterea, & probatur idē, videlicet quòd non ſit bona diffinitio, eo quòd conuenit alijs à diffinito. Nam anima dicitur in quid de anima vegetatiua, ſēſitiua, & intellectiua; dicitur enim eſſentialiter de illis: & tamen non eſt genus; quia genus collocatur in recta linea prędicamentali, in qua non collocatur anima, quæ tantum ad latus prædicamenti reponitur: ergo præfata diffinitio generis conuenit alijs à diffinito.

¶ Qvinto præterea. Bona diffinitio non debet eſſe diminuta: ſed præfata diffinitio eſt diminuta: ergo. Minor probatur. Nam genus prædicatur etiam de pluribus differentibus numero: ſed hoc in diffinitione non explicatur: ergo hæc diffinitio eſt diminuta; quia animal prædicatur v. g. de Petro, Ioanne, &c. ſed animal eſt genus: ergo.

¶ Sexto præterea. Differentia eſt nobilior, & perfectior genere: eſt enim actus, & complementum generis: ergo ſi generi conuenit prædicari in quid de pluribus differentibus ſpecie, multo magis conueniet differentiæ. Conſequentia patet. Nam nobilior modus prædicandi, qualis eſt prædicari in quid, rei nobiliori conuenire debet: ergo cum differentia ſit nobilior, & perfectior genere, ſi generi talis modus prædicandi conuenit, debet à fortiori conuenire differentiæ.

¶ Septimo præterea. Omnis bona diffinitio debet conſtare ex genere, & differentia: ſed iſta non conſtat ex genere & differentia: ergo. Conſequentia eſt bona. Maior patet. Minor probatur. Si genus cōſtaret ex genere, & differentia, rurſus illud aliud genus etiam conſtabit ex genere, & differentia, & ſic erit proceſſus in infinitum, quod nullatenus eſt dicendum: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Porphyrij in cap. de differentia, vbi diffinit genus ſic. Genus eſt, ꝙ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid: ergo.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis, ſit in hoc articulo.

¶ Conclvsio vnica. Præfata diffinitio generis tradita à Porphyrio eſt optima. Hæc concluſio eſt Ariſtot. 1. topicorum cap. 4. & 5. Metaph. cap. 28. & D. Thomæ opuſc. 49. Eamdemque docent omnes Logici, tàm antiqui, quàm moderni.

¶ Probatvr concluſio euidenti ratione, deſumpta ex conditionibus bonæ diffinitionis. Illa enim eſt bona diffinitio, quæ nihil habet ſuperfluum, aut diminutum, & diffinitum ab omnibus alijs diſtinguit, traditurque per notiora, & tamdem componitur ex genere, & differentia, aut ex aliquo, quod habet locum generis: ſed ita ſe habet præfata diffinitio; ergo. Minor probatur explicando ſingulas eius particulas; nam ly quod prædicatur de pluribus, habet locum generis: eſt enim quid commune omnibus prædicabilibus: ly verò differentibus ſpecie in quid, eſt differentia, per quam genus à cæteris alijs prædicabilibus ſpecie diſtinguitur; & quia prædicari de pluribus eſt paſſio vniuerſalis; paſſio autē eſt notior eſſentia; ideò præfata diffinitio, quia datur per paſſionem, & per proprietatem, conſequenter datur per notiora. Vnde quia illa ſolum conſtat ex eo, quod habet locum generis, & ex ſua differenti a; ſequitur, quòd non ſit ſuperflua, neque diminuta: & ex alia parte, quia datur per proprietatem gerentem locum quodammodo differētiæ, datur per notiora, & conſequenter habet omnes conditiones bonæ diffinitionis, & ita præfata diffinitio erit rectè aſſignata: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum in forma concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem negandum eſt antecedens. Ad probationem eiuſdem antecedentis reſpondetur, quòd petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrùm adeò ſit proprium generis prædicari in quid de pluribus differentibus ſpecie, vt id nullatenus differentiæ competere poſſit.

ET videtur, quòd etiam differentiæ conueniat prædicari in quid de ſpeciebus.

¶ Primo arguitur argumento primo huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Nam ſi differentiæ non conueniret prædicari in quid, & ſolum id eſſet proprium generis, hoc maximè eſſet, quia prædicari in quid, eſt prædicari per modum ſubſtantiæ, & non per modum accidentis, & qualificantis; differentia verò habet prędicari per modum accidentis, & qualificantis, & non per modum ſubſtantię, & ideò ei nõ poteſt conuenire prædicari in quid: ſed hęc ratio eſt nulla: ergo. Minor probatur. Nam differentia de eo, cuius eſt differẽtia, eſſentialiter dicitur: igitur differentia non prædicatur per modum accidentis. Et confirmatur, quia pars eſſentiæ nequit dici accidentaliter de eo, cuius eſt pars eſſentiæ: igitur nequit dici ſecundum accidens de eo cuius eſt eſſentia.

¶ Tertio arguitur, & impugnatur idẽ, quia particula illa poſita in diffinitione differentiæ, ſcilicet ly in quale, non importat aliquid accidentale; ſed aliquid ſubſtantiale: igitur differentia ex eo, ꝙ prædicetur in quale, non prędicatur per modum accidentis. Cõſequentia patet: nam aliquid nõn prędicatur per modum accidentis ratione illius, quod eſt ſubſtantia: nam ſubſtãtia, & id, quod eſt ſubſtantiale, non poteſt tribuere modum prædicandi accidentaliter.

¶ Quarto arguitur. diffinitioni alicuius ſpeciei conuenit prędicari in quid de illa: ergo id etiam conueniet non ſolum generi; ſed etiam differentiæ. Antecedẽs eſt notum. quia iſta v. g. eſt prædicatio eſſentialis; homo eſt animal rationale. Conſequentia probatur primo. Quia ſicut diffinitio conſtat ex genere, ita etiam conſtat ex differentia: ergo ſi generi conuenit prædicari in quid, & eſſentialiter, etiam conueniet prædicari in quid, & eſſentialiter differentiæ. Secundo, Quia tota diffinitio prædicatur in quid: ergo, & omnes eius partes neceſſariò habebunt eumdem modum prædicandi; nam diffinitio nihil eſt aliud pręter ſuas partes.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Prædicari in quid de pluribus differentibus ſpecie per modum contrahibilis, & qualificabilis, ſeu per modum contracti, & qualificati, eſt adeò proprium generis, vt id nullatenus differentiæ conuenire poſſit. In hac concluſione conueniunt omnes illi Doctores, qui aſſerunt diffinitionem generis recte eſſe traditam à Porphyrio. Et pro eius intelligentia, Obſeruandum eſt, quòd prædicari in quid, eſt prædicari eſſentialiter, vnde quælibet pars eſsẽtiæ, quia eſſentialiter prædicatur, quælibet etiam prædicatur in quid; ſed diuerſimodè: nam prædicari in quid, dupliciter contingit: vno modo, per modum contrahibilis eſſentialiter, & qualificabilis; ſecundo per modum contrahentis, & qualificantis. Id prædicatur in quid de ſpecie per modum contrahibilis, & qualificabilis, quod prædicatur de ſpecie eſſentialiter, tamquam id, quod eſſentialiter eſt determinatum, & limitatum ad tale eſſe ſpecificum. Id verò prædicatur in quid per modum contrahentis, & determinantis, quod prædicatur eſſentialiter, tamquam id, quod eſſentialiter determinat, & contrahit ad tale eſſe ſpecificum. In noſtra ergo concluſione dicimus, quòd prædicari in quid de pluribus differentibus ſpecie per modum contrahibilis, & qualificabilis, ſolum conuenit generi.

Probatur concluſio. Quia ſolum genus eſt id, quod eſſentialiter contrahitur, & limitatur per oppoſitas differentias; nam genus, vt ſæpe dictum eſt ſupra, eſt totum quoddam potentiale, & vniuerſale, quod limitatur ad eſſe ſpeci-

ficum

ficum determinatum per differentias eſſentiales: animal enim de ſe eſt indeterminatum,& cõtrahibile,ſeu qualificabile per rationale,& irrationale.ergo prædicari in quid,ſeu eſſentialiter per modũ contrahibilis,ſeu per modum contracti, ſolum poteſt generi conuenire. Ex quo ſequitur, quòd licet differentia reuera prædicetur in quid: nam differentia eſſentialiter prædicatur de ſua ſpecie: nihilominus tamen differentia, quia non ſolum eſt de quidditate ſpeciei, ſed etiã qualificat, & limitat potentiam generis; ideò dicitur, quòd prædicatur in quid per modum qualificantis, & limitantis; quod idem eſt,ac ſi diceretur; differẽtia eſt id, quod prædicatur in quale quid. Conſiderandum enim eſt, differentiam duplicem habere habitudinem, vnam ad genus, & alteram ad ſpeciem: ratione primæ habitudinis, dicitur qualitas, eo quòd determinat, & qualificat potentiã generis: ratione verò ſecundæ habitudinis ſpectat ad quidditatem, & eſſentiam ſpeciei: hæc verò duplex habitudo exprimitur per ly prædicari in quale quid: nam per ly in quale, explicatur prima habitudo, per ly verò in quid, ſecunda habitudo importatur: & propterea Porphyrius, vt dicemus q.3. de differentia, diffiniuit differentiam per prædicare in quale quid.

¶ Ad primum argumentum communiter reſpondent Logici, quòd ad hoc, vt aliquid prædicetur in quid,non ſufficit, quòd ſit de eſſentia rei: ſed requiritur etiam, quòd prædicetur per modum ſubſtantiæ. & quia differentia ſolum prædicatur per modum qualificantis, & accidentis;ideò non prædicatur in quid, ſed in quale.

¶ Secundo reſpondet Maſius in ſua Logica ſect.1. de genere q.3 per totam. Obſeruando,quòd iſta particula in quid, ſumi poteſt, vel vt eſt nota quædam peculiaris interrogandi,vel vt exprimit rei naturam, & eſſentiam. Primo modo ſignificat id, quod reſpondet ad interrogationem factam per quid. Secundo verò modo ſumi poteſt dupliciter, vel ſecundum rem tantum, & non ſecundum modum, vel ſecundum rem ſimul,& ſecundum modum. Quare ex his, quæ ſignificant rei eſſentiã, quædam ſunt quæ ſignificant illam ſecundum rem; & tamẽ non habent modum illam ſignificandi: alia verò ſunt, quæ ſecundum rem,illam ſignificant, habentque modum eamdem ſignificandi. His ſuppoſitis inquit prædictus Auctor, quòd ſi ſermo ſit de prædicatione in quid ſecundum rem tantũ, prædicari in quid non ſolum conuenit generi,verum etiam differentiæ,& diffinitioni; quia omnia hæc ſignificãt quidditatem eorum de quibus prædicantur, & propterea prædicantur in quid de ſpecie,licet diuerſimodè: nam diffinitio prædicatur, quatenus expreſsè ſignificat totam quidditatem ſpeciei, genus verò, & differentia expreſsè ſignificant tãtum vnum gradum,vel vnam partem quidditatis ſpeciei; alteram verò confuſè, & implicitè, genus quidem partem materialem, & potentialem, habentem ſe ad modum ſubſtantiæ:differentia verò partem formalem habentem ſe ad modum qualitatis. Cæterum ſi ſermo ſit de prædicatione in quid ſecundum rem, & ſecundum modum, prædicari in quid de ſpecie,ſoli generi competit, & nullo modo differentię,imo neque diffinitioni,niſi ea ratione,qua in illa genus cõtinetur: id enim prædicatur in quid ſecundum rem,& ſecundum modum, quod dicitur per modum ſubſtantiæ:& genus dicitur per modum ſubſtantiæ; differentia verò per modum accidentis;quare genus tantum prædicabitur in quid ſecundũ rem, & ſecundum modum; nam illud quod denotat aliquid per modum rei abſolutæ,prędicatur per modũ ſubſtantiæ;nam proprium eſt ſubſtantiæ ſignificare naturam abſolutam Cum ergo genus ſignificet aliquid per modum rei abſolutæ,dicendum eſt, quòd non ſolum dicitur de ſpecie in quid ſecundum rem. ſed etiam ſecundum modum, quem profectò non habet differentia, quæ habet modum accidentis; licet ſecundum rem dicatur in quid, nam differentia habet modum prędicandi in quale per modum formæ qualificantis,& determinantis genus. & propterea ex duabus interrogationibus, quæ fieri ſolent de ſpecie; quarum altera eſt in quid,altera in quale: ad primã, reſpondetur per genus, ad ſecundam

Digitized by Google

per differentiam; nam interroganti quid eſt homo, reſpódemus, quòd eſt animal; & interroganti qualis eſt homo, reſpondemus quòd eſt rationalis; quod idem prorſus contingit in rebus artificialibus; nam interroganti quid eſt cathedra, reſpondemus eſſe lignũ; interroganti verò quale lignum, reſpódemus eſſe figuratũ, hac, vel illa figura, quadrata, vel ſpherica, &c. Ex quo ſequitur, quòd prædicari in quid, eo modo, quo conuenit generi, nullatenus conuenit differentiæ; nam generi conuenit prędicari in quid ſecundũ rem, & ſecundum modum, at verò differentiæ non conuenit prædicari in quid ſecundum modum, licet ſecundum rem ei conueniat: modus enim prædicandi differentiæ, vt dicemus q. 3. eſt prædicari in quale. Vtraque ſolutio eſt probabilis, & ferè coincidit in idem.

¶ Ad ſecundum argumentum, quod erat contra prædicta, reſpondetur facile, quòd quando dicimus, differẽtiam prædicari per modum accidentis, nolumus dicere, quòd ipſa accidentaliter prædicetur: ipſa enim eſſentialiter dicitur; quia eſt pars eſſentię: ſed quod volumus dicere eſt, quòd differentia, quando eſſentialiter prædicatur, in ſua eſſentiali prædicatione induit modum prædicandi accidentiũ; nam accidentia ſemper prædicantur de ſubiecto, vt actus, & formæ illius, denominando, & limitando ſubiectum ad tale eſſe accidentale; nam propriè prædicari in quale, competit qualitati, quæ eſt accidens. Conſiderandum enim eſt, quòd hęc dictio, in quale, tripliciter ſumi poteſt; largè, propriè, & proprijſſimè; ſi ſumatur proprijſſimè, tãtum ſumitur pro prædicamento, & cathegoria qualitatis; ſi verò ſumatur propriè, omnibus accidentibus conuenit; ſi tamdem largè ſumatur, etiam amplectitur actus eſſentiales. Cum ergo differentiæ eſſentiales determinent genus, & ſint actus, & formæ illius, hac de cauſa dicimus, differentias quidem prędicari in quid, ſed modum prædicandi earum eſſe modum prędicandi accidentium; quia prædicantur in quale, quod eſt propriũ accidentium. At verò genus prędicatur per modum ſubſtantiæ, & abſoluti, non quidem, quia genus ſit magis ſubſtantia, quam differentia, ſed quia in ſua prædicatione in quid induit modum prædicãdi ſubſtantiæ: ſubſtantiæ enim dicuntur vt quid abſolutum, contractum tamen, & limitatum, vt v.g. ſubſtantiæ ſecundæ, ſcilicet ſpecies, prædicantur per modum abſoluti de ſuis indiuiduis, limitaturque ab illis. Cum autem genus prædicetur per modum abſoluti cõtracti, & limitati à differentia: hinc eſt, quòd prædicatur per modum ſubſtantiæ. Quapropter ad argumentum dicimus, differentiam prædicari quidem eſſentialiter, quia prędicatur in quid; prędicari tamen ad modum accidentium, quia prædicatur, vt actus. Ad confirmationem reſpondetur prorſus eodem modo.

¶ Sed aduerſus hanc doctrinam eſt argumentum. ſubſtantia etiam dicitur in quale: igitur nulla ſolutio. Antecedens probatur ex Ariſt. cap. de. ſubſtantia, vbi dicit, quòd ſecundæ ſubſtantiæ ſignificãt quale quid: ergo prædicantur in quale. Sed reſpondetur facile, negando antecedens. Ad probationem dicimus, Philoſophum non eſſe loquutũ de modo prædicationis ſpbſtantiæ, ſed de ſignificato ſubſtantiæ, & dixit quod ſignificant quale quid, ideſt quidditatem rei.

¶ Ad tertium argumentum reſpódetur, concedendo particulam illam ly in quale, eſſe modum ſubſtantialem, & eſſentialem rei, vt probat argumentum; quia tamen huiuſmodi modus rei, habet modum accidentium; nam accidentium modus eſt prędicari, vt forma, & actus; propterea dicimus differentiam habere modum accidentium; ſed tamen iſte modus eſt ſubſtãtialis, & modus eſſentialis.

¶ Ad quartũ argumentũ reſpondetur, quòd diffinitioni conuenit quidẽ prędicari in quid de ſpecie, non quidẽ ratione vtriuſque partis, quia vt dictũ eſt, vtraque non habet modum prædicandi in quid, ſed ratione vnius partis: & licet diffinitio componatur ex genere, & differentia, tamen nõ habet id ratione differentiæ, quia differentia habet modum ex natura ſua prædicandi in quale: & ad hoc, vt tota diffinitio dicatur prædicari in quid, ſufficit, vt vna eius pars habeat eundem modum prædicandi; ſicut in propoſitione, cuius vna pars eſt ſignificatiua,

Digitized by Google

catiua, & altera non ſignificatiua, vt v.g. in iſta, Blytiri eſt vox. in qua ſubiectum eſt terminus non ſignificatiuus, & tamen tota propoſitio dicitur ſignificatiua; ita prorſus dicimus in noſtro propoſito. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius quæſtiunculæ articuli.

¶ Ad secundum dicendum, quòd, vt aliquid ſit genus, debet prædicari in quid, vt aliquid determinabile per differentias eſſentiales: at verò ſenſibile nullas habet differentias, per quas contrahatur: ipſum enim eſt differentia, & differentiæ non eſt differentia.

¶ Sed dices, ſenſibile contrahitur per rationale, & irrationale: ergo prædicatur in quid, vt aliquid determinabile per differentias eſſentiales.

¶ Sed reſpondetur, quòd licet ſenſibile aliquo modo contrahatur per rationale, & irrationale, tamen non eſt genus reſpectu rationalis, & irrationalis, quia non prædicatur de ipſis; nam iſta propoſitio eſt falſa, rationale eſt ſenſibile: rationale enim importat vltimam differentiam, per quam homo ab omnibus alijs diſtinguitur, quod non importat ſenſibile, cum ſit quid commune omnibus ſpeciebus. Quapropter dicimus quòd ſenſibile non eſt genus ad rationale, & irrationale; quia de illis non dicitur in quid, quod tamen eſt de intrinſeca ratione generis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet diffinitio animalis, ſcilicet ſubſtãtia corporea, viuens, ſenſibilis, prędicetur in quid de pluribus differentibus ſpecie, nihilominus, vt conſtat ex dictis libro præcedenti quæſt. 2. inter vniuerſalia, & quinque prædicabilia ſolum numerãtur voces incomplexæ, ob quam rationem diffinitio excluditur à ratione cuiuſcũq; prædicabilis ex aſſignatis à Porphyrio.

¶ Ad quartum dicendum eſt ſimiliter, quòd licet anima dicatur in quid de omnibus animabus, tamen non eſt genus, neque ſpecies, eo quòd eſt quid incompletum: inter prædicabilia autem, vt ex loco citato patet, ſolum annumerantur res completæ, pręcipuè loquendo de his, quæ prædicantur in quid. videantur quæ diximus ſupra libro præcedenti quæſt. 2.

¶ Ad quintum aliqui dicunt, quòd prædicatio generis de indiuiduo, vt hæc, Petrus eſt animal, eſt prædicatio mediata, & non immediata; & ita in diffinitione generis non debet explicari: ſed debet explicari in diffinitione illius, cui competit prædicatio de indiuiduo primo, & per ſe, & immediatè: immediatè autem primo, & per ſe, competit ſpeciei; & propterea in diffinitione illius dicitur, ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid. ita docent Scotus quæſt. 17. in Porphyrium in ſecunda ſolutione primi argumenti, & Toletus cap. de genere, quæſt. 3. ad 4. Sed hæc ſolutio non placet; nam licet ſit vera de indiuiduo certo, & determinato, de quo genus tantum mediatè dicitur, ſcilicet mediante ſpecie: hæc enim propoſitio, Petrus eſt animal, eſt vera, quia hæc eſt vera, Petrus eſt homo. Cæterum falſa eſt ſolutio, ſi loquamur de indiuiduo eiuſdem generis; nam de illo immediatè prędicatur genus, vt v.g. animal de quodam animali. Quare melius dicitur cum Soto quæſt. vnica de ſpecie in ſolutione ad ſecundum in vltimis verbis, diffinitionẽ ſpeciei intelligẽdam eſſe de prædicari tantum de his, quę ſolo numero differunt. At genus non ſolum de pluribus differẽtibus numero; ſed etiam de pluribus differentibus ſpecie habet prædicari: ſola enim ſpecies eſt, quæ prædicatur tantum de pluribus differentibus numero in quid.

¶ Ad sextum dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde fit in hoc articulo.

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Sextum.

Vtrùm genus ſit ſimpliciter nobilius differentia.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento ſexto huius articuli. Nam genus habet nobiliorem modum prædicandi, quam habeat diffe-

Digitized by Google

differentia: ergo eſt nobilius. Conſequentia eſt bona. Nam nobilior modus prædicandi competit rei nobiliori. Antecedens verò probatur. Genus habet prædicari per modum ſubſtantiæ; differentia verò per modum accidentis: ſed modus prædicandi per modum ſubſtantiæ eſt nobilior modo prædicandi per modum accidentis: ergo genus habet nobiliorem modum prædicandi, quam habeat differentia.

¶ Secundo arguitur argumento difficili. Id quod ponitur directè in ſerie prædicamentali, eſt ſimpliciter nobilius eo, quod ponitur indirectè: ſed genus ponitur directè in ſerie prædicamentali, differentia verò indirectè: ergo genus eſt ſimpliciter perfectius differẽtia. Conſequentia eſt bona. Minor nota. Animal enim, quod eſt genus, ponitur in recta ſerie prædicamenti ſubſtantiæ, rationale verò, quod eſt differentia, collocatur ad latus eiuſdem prædicamenti. Maior verò, in qua eſt difficultas patet etiam. nam materia v. g. & forma, quæ reductiuè in ſpecie hominis ponuntur, imperfectius quid ſunt, quã ipſe homo. Prętere a Embrio hominis imperfectius quid eſt, ſimpliciter loquendo, quam ipſe homo; cũ tamen homo ponatur directè in prædicamento, Embrio verò reductiuè. item, complementum perſonale eſt quid imperfectius, quàm ſuppoſitum, quia ſuppoſitum ponitur directè in prædicamento, complementum verò perſonale reductiuè: ergo ſimiliter cum genus ponatur directè in ſerie prædicamentali, & differentia tantum ad latus collocetur, genus erit quid ſimpliciter perfectius, quam ſit differentia.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Differentia eſt ſimpliciter perfectior, quam genus. Hanc concluſionem tenentur profiteri omnes Metaphyſici, qui aſſerunt exiſtentiam eſſe ſimpliciter perfectiorem eſſentia.

¶ Primo probatur concluſio. Nam differentia eſt actus generis, & ſe habet in ordine ad illud, vt actus: genus verò in ordine ad differentiam ſe habet, vt potentia, & quid potentiale: ſed actus, vt ſæpè docet D. Thomas præcipuè 1. 2. q. 71. art. 4. eſt ſimpliciter perfectiör ipſa potentia: ergo differentia eſt ſimpliciter perfectior ipſo genere. Conſequentia eſt bona. Maior eſt etiam nota. Nam genus limitatur, & actuatur per differentiam: eſt enim ſecundum ſe quid potentiale, & contrahibile, atque limitabile; differentia verò eſt illa, quæ actuat potentiam generis: ergo.

¶ Secundo probatur. Differentia tribuit generi perfectionem: ergo eſt ſimpliciter perfectior eo. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Differentia tribuit generi eſſe ſpecificum: ergo tribuit generi perfectionem: nam eſſe ſpecificum eſt maxima perfectio: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpõdetur, quòd modus prædicandi in quid eſt quidem perfectior modo prædicandi in quale: & licet generi conueniat prædicari in quid, differentiæ verò competat prædicari in quale; ex hoc tamen non ſequitur, quòd genus ſit ſimpliciter perfectius ipſa differentia, ſed tantum ſequitur, quòd ſit perfectius, ſecundum quid, ſecundum quamdam rationem, ſcilicet ſecundum quòd habet rationem prædicabilis. Conſiderandum enim eſt, quòd genus, & differentia poſſunt ſumi dupliciter. Primo modo poſſunt ſumi ratione proprij gradus, quem exprimunt. Secundo modo poſſunt ſumi in ratione prędicabilis, aut attributi. Si primo modo accipiantur, differentia nobilior eſt ſimpliciter, quam genus; quia exprimit gradum nobiliorem, nam exprimit gradum habentem ſe per modum actus, & formæ: at verò genus exprimit gradum habentem ſe ad modum materiæ, & potentiæ: ſed actus, vt diximus, ſimpliciter eſt nobilior potentia; ideò abſolutè, & ſimpliciter dicendum eſt, quòd differentia ſit nobilior ipſo genere. Secundo verò modo genus eſt nobilius differentia; nam genus eſt attributum in quid, differentia verò in quale, & attributum in quid perfectius eſt attributo in quale; ideò ſecundum hanc conſiderationem genus eſt nobilius ipſa differentia.

¶ Secundo reſponderi poteſt, ꝙ genus eſt nobilius differentia, ſi accipiatur genus ſecundè intentionaliter, id eſt in ratione vniuerſalis, & prædicabilis: at diffe-

Digitized by Google

differentia eſt nobilior ipſo genere, ſi conſideretur primè intentionaliter in ratione actus, & potentiæ.

¶ Tertio etiā reſponderi poteſt, quòd differentia in ratione vniuerſalis,& prædicabilis adhuc eſt perfectior ſimpliciter ipſo genere; quia differentia eſt prædicabilis in quid per modum contrahentis,& actus; at genus eſt prædicabile in quid per modum contrahibilis, & potentiæ.

¶ Ad ſecundum argumentum,quod re vera eſt difficile, & propter quod multi Metaphyſici aſſerunt, quòd eſſe non eſt ſimpliciter perfectius eſſentia;quia eſſentia ponitur directè in prędicamento,eſſe verò indirectè. Reſpondetur, quòd id, quod ponitur in prædicamento reductiuè tamquā actus alterius; etiāſi illud ponatur indirectè eſt perfectius; & quoniā differentia ſe habet, vt actus, & forma reſpectu generis; ideò licet genus ponatur directè in prædicamento,& differentia ad latus, nihilominus tamen forma perfectior eſt ſimpliciter, quam ipſum genus. Exemplum ſit de eſſe, quod quidem ponitur indirectè in prędicamento, & eſſentia ponitur directè, & nihilominus eſſe eſt ſimpliciter perfectius ipſa eſſentia,quia eſſe ponitur in prædicamēto, tamquam terminus, & actus ipſius eſſentiæ. Ita dicimus in noſtro propoſito,& non eſt idem de alijs rebus; nam materia, & forma ponuntur in prædicamento,& ſpecie, v.g. hominis, vt partes illius concurrentes ad conſtitutionem hominis materialiter: nam licet forma reſpectu materiæ habeat rationem formæ, & actus; tamen ſi forma, & materia conſiderentur in ordine ad conſtitutionē totius,cōcurrunt, vt materia, & vt partes materiales, ex quibus conſtituitur totum; ac per conſequens concurrunt, vt potētia: & ita non mirum, quòd ipſum totum, quod ſe habet, vt formale reſpectu illarum, & vt actuale, ſit perfectius. Cæterum differentia ſemper ponitur in prædicamento, vt actualitas ipſius generis,& ita ſemper eſt perfectior ipſo. Ad id verò quod dicitur de Embrione. Reſpondetur, quòd Embrio ſemper comparatur ad ipſum hominem, vt aliquid in via, & in potentia; & ita eſt aliquid imperfectius ipſo homine,& ponitur tamquam aliquid potentiale in prædicamento: differentia verò ponitur tamquam aliquid actuale: & ideò non eſt eadem ratio. Et idem dicimus de complemento perſonali; nam complementum perſonale non ponitur in prædicamento reductiuè, vt actus, ſed vt terminus naturæ, veluti materialis; & ita nō mirum, quòd ſit aliquid imperfectius ſimpliciter loquendo, quam ſuppoſitum, quod ponitur directè. Cæterum differentia ponitur vt actus, & vt perfectio generis; & ideò erit ſimpliciter perfectior ipſo genere, quamuis genus ponatur directè in prædicamento, differentia verò ad latus collocetur. Et per hæc patet ad ſextum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad septimvm dicendum eſt ex his, quæ articulo ſequenti de natura diffinitionis generis dicemus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm diffinitio generis ſit eſſentialis.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur,quòd diffinitio generis ſit eſſentialis. Præfata diffinitio generis non eſt diffinitio deſcriptiua, aut cauſalis: ergo à ſufficienti diuiſione dicēdum eſt,quòd ſit diffinitio eſſentialis. Conſequentia eſt bona. Antecedens, quo ad ſecundam partem, videlicet,quòd non ſit diffinitio cauſalis patet. Quo ad primā verò probatur Diffinitio deſcriptiua eſt illa, quæ datur per proprietatem, ſeu per paſſionem: ſed hæc non eſt huiuſmodi; nam præfata diffinitio datur per poſſe prædicari: eſſe autem prædicabile, & vniuerſale ſunt idem formaliſſimè;quia vniuerſale eſt vnum in multis per prædicationem,& non ſecundum rem: ergo præfata diffinitio non eſt deſcriptiua.

¶ Secvndo præterea. Diffinitio,qua vnum relatum diffinitur per ordinem ad alterū, eſt diffinitio eſſentialis: ſed in diffinitione Porphyrij diffinitur genus, quod eſt relatiuum quoddam rationis per

per ordinem ad ſpeciem, quæ eſt eius correlatiuum: ergo præfata diffinitio generis eſt eſſentialis. Maior patet. Nam eſſentia relatiui eſt dicere ordinem ad aliud correlatiuum: relatiuum enim eſſentialiter diffinitur, quòd ſit id, cuius totum eſſe eſt ad aliud ſe habere: ergo diffinitio, qua diffinitur vnum relatum per ordinem ad aliud, eſt eſſentialis. Cōſequentia eſt nota. Quia diffinitio illa, qua diffinitur aliquid ſecundum ſuam eſſentiam, eſt eſſentialis: ſed quando diffinitur vnum relatum per ordinem ad aliud, diffinitur ſecundum ſuam eſſentiam: ergo erit eſſentialis.

¶ Tertio præterea. Præfata diffinitio generis conſtat ex genere, & differentia: ergo eſt diffinitio eſſentialis. Cōſequentia eſt bona. Quia diffinitio eſſentialis eſt illa, quæ conſtat ex genere, & differentia. Antecedens probatur. Præfata diffinitio conſtat ex ratione communi omnibus prædicabilibus, & ex ratione differentiali, per quam diſtinguitur à cęteris alijs prædicabilibus: cōſtat enim ex hoc, quod eſt prædicari de pluribus, quod quidem omnibus prædicabilibus eſſentialiter conuenit. Et rurſus conſtat ex alia particula, ſcilicet ly differentibus ſpecie in quid, per quam particulam genus diſtinguitur à cæteris alijs prædicabilibus: ergo conſtat ex genere, & differentia. Conſequentia patet. Quia ratio communis, quæ omnibus prædicabilibus conuenit, eſt ratio generica: nam ratio communis eſt ratio generica, & ratio, per quam diſtinguitur ab omnibus alijs, eſt ratio differentialis: quia per differentiam eſſentialem omnia adinuicem eſſentialiter diſtinguuntur: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ opuſcul. 48. cap. 2. & Porphyrij cap. de genere, qui in fine capitis vocat generis diffinitionem, deſcriptionem, inquit enim: Idque hoc modo deſcribūt, quod de multis, &c. & in calce capitis hęc verba habet. Nihil igitur redundans nihil parum explicatum continet; quæ generis notioni conſtituta eſt deſcriptio: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Præfata generis diffinitio non eſt eſſentialis; ſed deſcriptiua, aut accidentalis. Hanc concluſionem negat Scotus quæſt. 15. ſuper Porphyrium, & omnes alij Scotiſtæ cap. de genere. noſtram verò concluſionem pręter D. Thomam, & Porphyrium citatum in argumento ſed contra, docent B. Albertus Magnus tract. 3. cap. 3. ſuæ Logicæ, Soto quæſtione vnica de genere, in fine Niger quæſt. 38. clypei, Sanchez lib. 3. ſuæ Logicæ, quæſt. 5. concluſ 2. Maſius ſect. 1. de genere q. 4.

¶ Primo probatur ratione à priori. Nam diffinitio eſſentialis eſt illa, quę cōſtat ex genere, & differentia, vt patet: nam diffinitio eſſentialis debet conſtare ex partibus eſſentialibus quales ſunt genus, & differentia: ſed præfata diffinitio non eſt huiuſmodi; nam genus generis eſt vniuerſale, & differentia generis eſt referri ad plura differentia ſpecie in quid, vt explicabimus in ſolutionibus argumentorum: pręfata autem diffinitio ex his non conſtat: ergo.

¶ Secvndo probatur, quòd ſit accidentalis, & deſcriptiua. Diffinitio, quæ datur per proprietatem eſt diffinitio deſcriptiua, vt patet ex his, quæ diximus lib 1 inſtitutionis Dialecticæ, tract. 1. diſcurſu de diffinitione: ſed iſta diffinitio eſt huiuſmodi; datur enim per poſſe prædicari: prædicabilitas autem eſt paſſio vniuerſalis, vt ſæpè dictum eſt, & dicemus: ergo talis diffinitio erit deſcriptiua, ſeu accidentalis per proprietatem, vt v.g. iſta, homo eſt riſibilis. Sed vt iſta magis explicentur, ſit in hoc corpore articuli

QVAESTIVNC. VNICA
In corpore.

Vtrùm genus diffiniri poſſit diffinitione eſſentiali.

Et videtur quòd non. Primo arguitur. Quod diffinitur diffinitione eſſētiali, neceſſariò debet eſſe ſpecies, quia neceſſariò eius diffinitio debet conſtare ex genere, & differentia, quod eſt pro-

Digitized by Google

prium ſpeciei: ſed genus non eſt ſpecies: ergo genus diffinitione eſſentiali nequit diffiniri.

¶ Dices, quòd genus eſt ſpecies vniuerſalis, & quando diffinitur diffinitione eſſentiali, diffinitur in quantũ ſpecies.

¶ Secundo arguitur contra. Diffinitio debet conuenire generi, in quantum genus: ſed genus in quantum genus non eſt ſpecies: ergo non diffinitur genus in quantum ſpecies, & ſic genus non poterit diffiniri diffinitione eſſentiali.

¶ Tertio arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Genus ea ratione, qua eſt genus, non poteſt habere ſupra ſe aliud genus: aliàs daretur proceſſus in infinitum, quia idem erit de illo alio genere, quod habet ſupra ſe: ergo genus, inquantum genus non poterit diffiniri diffinitione eſſentiali, quæ neceſſariò debet conſtare ex genere, & differentia.

¶ Quarto arguitur. Genera generaliſſima nequeunt diffiniri eſſentiali diffinitione; quia nequeunt habere ſupra ſe aliud genus: ergo multo minus, quod eſt primum prædicabile, & eſſentialiter genus, non poterit eſſentiali diffinitione diffiniri. Conſequentia patet à paritate rationis, imò tenet à fortiori.

¶ Quinto arguitur. Si aliqua diffinitione eſſentiali genus poſſet diffiniri, maximè iſta, ſcilicet genus eſt vniuerſum, quod dicitur de pluribus differentibus ſpecie in quid: ſed hac diffinitione nequit diffiniri: ergo. Maior à pluribus conceditur. Minor probatur. Quia bis idem in eadem diffinitione repeteretur: nam per ly, quod dicitur de multis, iam intelligimus vniuerſum; nam vniuerſum ita diffinitur ab Ariſtot. lib. 2. de interpretatione cap. 5 quòd ſit id, quod dicitur de multis; ergo ſi etiam poneretur in diffinitione ly vniuerſum; bis idem repeteretur, quod eſt manifeſta nugatio: ergo præfata diffinitione nequit genus diffiniri.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Genus poteſt diffiniri diffinitione eſſentiali. Hanc concluſionem negãt nonnulli, inter quos eſt Ammonius, & Boetius cap. de genere. Illam tamen docent communiter omnes Logici.

¶ Et probatur. nam omnis ſpecies poteſt diffinitione eſſentiali diffiniri; quia omnis ſpecies conſtat ex genere, & differentia; ſed genus eſt ſpecies vniuerſalis, vt patet ex dictis libro præcedenti: ergo genus poterit eſſentiali diffinitione diffiniri. Qua ergo diffinitione eſſentiali diffiniatur genus, dicemus in ſolutione ad quintum.

¶ Ad primum reſpondetur benè ibi dictum eſſe, quòd ſcilicet genus denominatiuè, & accidentaliter eſt ſpecies vniuerſalis. Sed contra eſt argumentum; nam ſi genus denominatiuè eſſet ſpecies ſequeretur, quòd denominatiuè etiam eſſet vniuerſale: conſequens eſt falſum: nam genus eſſentialiter eſt vniuerſale: ergo non poteſt dici, quòd denominatiuè ſit vniuerſale. Sequela patet. Nam benè valet, quòd ſi aliquid eſt album denominatiuè, quòd etiam eſt coloratum denominatiuè: ergo etiam valebit, quòd ſi genus, & quodlibet aliud prædicabile eſt denominatiuè ſpecies, quòd ſit etiam denominatiuè vniuerſale. Sed reſpondetur, quòd genus eſt eſſentialiter vniuerſale, quia eſſentialiter refertur ad plura differentia ſpecie, eſt tamen denominatiuè vniuerſale ſpecificum, quatenus reſpicit plura indiuidua ſolo numero differentia: ita Sanchez lib. 3 quæſt. 6. ego verò dicerem, quòd eſt vniuerſale vniuerſalitate contracta per differentiam ſecundi prædicabilis, quæ quidem eſt vniuerſalitas, & non eſt illa quæ eſt genus ad quinque prædicabilia: illa enim non eſt contracta per aliquam differentiam alicuius prædicabilis, ſed eſt communis omnibus.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quòd ly in quantum, poteſt ſumi dupliciter, vno modo quatenus importat conditionem, vt res, quæ diffinitur, poſſit induere intentionem ſpeciei, & conditionem diffiniendi, & ſic verum eſt, quòd genus diffinitur in quantum eſt ſpecies. Secundo verò modo ly in quantum, importat rem diffinitam, & ſic genus non diffinitur in quantum eſt ſpecies; ſed in quantum genus; nam accipiendo ly, in quantum, quatenus reduplicat rem, & eſſentiam rei diffinitæ, non ſemper quando diffinimus

mus

Digitized by Google

mus rem aliquam, diffinimus ſecundam intentionem ſpeciei; ſicut etiam ſolemus dicere, rem ſciri in quãtum vniuerſalis, quia vniuerſalitas eſt conditio ſciendi, non quòd ſemper ſit obiectum; nam aliquando id, quod ſcitur, non eſt vniuerſalitas. Ita dicimus in noſtro propoſito, quòd genus diffinitur quidẽ in quantum ſpecies, quatenus ly in quantum reduplicat conditionem diffiniendi diffinitione eſſentiali, nõ verò quatenus ly in quantũ, reduplicat quidditatem rei diffinitæ.

¶ Ad tertium reſpõdetur, quòd genus ea ratione, qua eſt genus, habet quidem aliud genus ſupra ſe, ſed tamen tale genus non eſt eſſentialiter genus, ſed denominatiuè genus: habet enim ſupra ſe vniuerſale tamquam genus, quod nõ eſt eſſentialiter genus, ſed denominatiuè genus. & nullum eſt inconueniens, quòd id quod eſt eſſentialiter genus, habeat ſupra ſe aliud genus, quod eſt tantũ genus denominatiuè; inconueniens, & implicatio eſſet, quòd haberet ſupra ſe aliud genus, quod eſſet eſſentialiter genus; ſicut nullũ eſt inconueniẽs, quòd id, quod eſt genus denominatiuè, contineatur ſub ſua ſpecie, quæ eſſentialiter eſt genus, vt patet ex his, quæ diximus lib præcedenti. q. 2. art. 2. Neque ſequitur dari proceſſum in infinitum: genus enim ipſius generis eſt vniuerſale; & genus vniuerſalis eſt ſecunda intentio rationis, ſeu relatio rationis, & tunc deueniendum eſt vſque ad ens rationis; & ſic non dabitur proceſſus in infinitum.

¶ Ad quartum reſpondetur, quòd genera generaliſſima poſsũt dupliciter accipi; vno modo primè intentionaliter, quatenus ſunt quædam naturæ reales; alio modo ſecundè intentionaliter, quatenus induunt ſecundam intentionem generis. Si primo modo accipiantur, nequeũt diffiniri diffinitione eſsẽtiali, quia nequeũt habere ſupra ſe aliud genus primè intentionaliter ſumptum, ideſt naturam aliquam realem vniuocam: ſi verò ſecũdo modo accipiantur, quia illis non repugnat habere ſupra ſe aliquid rationis vniuocum, ideſt ſecundam intentionem rationis generis; ideò ſi accipiantur ſecundè intentionaliter, poſſunt optimè diffinitione eſſentiali diffiniri.

¶ Ad quintum reſpondetur, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quintum.

Vtrùm genus hac diffinitione, ſcilicet, Genus eſt vniuerſum, quod dicitur de pluribus differentibus ſpecie in quid, diffiniatur diffinitione eſſentiali.

ET videtur quòd non. Primò arguitur argumento quinto præcedentis quæſtiunculæ.

¶ Secundo arguitur. Si præfata diffinitione diffiniretur genus eſſentialiter, diffinitum, & diffinitio ſimul in eadem diffinitione proponerentur: hoc non eſt dicendum: ergo. Sequela probatur. Nam quod dicitur de multis, eſt diffinitio vniuerſi, & ly vniuerſum eſt diffinitum: ergo ſi præfata diffinitione diffiniretur genus eſſentialiter, diffinitum, & diffinitio in eadem diffinitione poneretur.

¶ In hac queſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico primo. Præfata diffinitio, ſcilicet genus eſt vniuerſum, quod dicitur de pluribus differentibus ſpecie in quid, non eſt diffinitio eſſentialis generis. Hæc concluſio patet duobus argumentis factis in principio.

¶ Præterea probatatur concluſio. Nã eſſentialis differẽtia generis nõ eſt dici, ſeu prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, ſed eſt referri ad plura differentia ſpecie in quid: ergo.

¶ Dico ſecundo. Diffinitio eſſentialis generis eſt hæc. Genus eſt vniuerſum ad plura differentia ſpecie in quid. Hæc concluſio probatur clarè: nam illa eſt diffinitio eſſentialis alicuius rei, quæ cõſtat ex proprio genere, & ex propria differentia: ſed præfata diffinitio conſtat ex proprio genere, & ex propria differentia, nam conſtat ex vniuerſali, quod eſt proprium genus, vt patet ex dictis, &

ex ly

ex ly referri ad plura differentiã ſpecie, quæ eſt propria, & eſſentialis differentia generis, per quam genus eſſentialiter, & ſpecie differt ab omnibus alijs quinque prædicabilibus: ergo.

¶ Ad primum, & ſecundum argumentum facile reſpondetur ex dictis in hac concluſione. nam ex illa patet quomodo idem bis non reperitur in eadem diffinitione, neque idem diffinitur per diffinitum, & diffinitionem eiuſdem diffiniti: Et per hæc patet ad quintum argumentum præcedentis quæſtiunculæ.

¶ Ad primum ergo dicendum in forma, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd prædicabilitas eſt paſſio, & non eſſentia vniuerſalis, & ita optimè poſſumus concipere naturam, & quidditatem vniuerſalis, concipiendo quòd eſt quædam natura vna vnitate poſitiua in multis, abſque eo, quòd formaliter concipiam, quòd eſt prædicabilis de multis: & ita cauſalis iſta eſt vera; quia natura vniuerſalis eſt vna vnitate poſitiua in multis; ideò eſt prædicabilis de multis. quod quidem econuerſo non valet. ex quo manifeſtè conſtat, quòd eſſe in multis, eſt eſſentia vniuerſalis, quæ eſt ratio formalis talis paſſionis, ſcilicet prædicari de multis.

¶ Ad secundum dicendum in forma diſtinguendo maiorem, quòd diffinitio, quia diffinitur vnum relatum per ordinem ad aliud, eſt eſſentialis; ſi diffiniatur per ordinem eſſentialem, concedo maiorem; nego tamen illã, ſi diffiniatur per ordinem accidentalem, aut per proprietatem eius. In præfata autem generis diffinitione non diffinitur genus per ordinem eſſentialem, qui quidem eſt referri ad plura differentia ſpecie, vt explicabimus infra; ſed diffinitur per ordinẽ accidentalem, ideſt per proprietatem, ſcilicet per prædicari, quod eſt paſſio vniuerſalis; vnde genus conſtituitur eſſentialiter per ordinem ad ſpecies, in quibus eſt, & non per ordinem ad ſpecies de quibus prædicatur; imo ordo ad ſpecies, de quibus prædicatur præſupponit genus iam conſtitutum per referri ad ſpecies, in quibus reperitur: referri enim relatione rationis ad ſpecies, eſt differentia eſſentialis conſtitutiua generis: prædicari verò de ſpeciebus, eſt proprietas orta ex eſſentia generis iam conſtituta eſſentialiter per referri ad plura differentia ſpecie, in quibus reperitur: nam ex hoc, quòd genus relatione rationis referatur ad plura differentia ſpecie, in quibus reperitur, cõſurgit, quòd poſſit prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid; nam ſi genus ſine ſui indiuiſione non reperiretur in pluribus ſpeciebus, & ad illas relatione rationis non referretur, profectò nõ prædicaretur de illis quia dici de, fundat eſſe in: id enim, quod de alio prædicatur, ſupponit quòd ſit in illo; & ex eo, quòd genus eſt vnum vnitate poſitiua in multis ſpeciebus, & refertur ad illas relatione rationis, conſurgit proprietas quædam, quæ eſt poſſe prædicari de pluribus differentibus ſpecie; & ideò quia vniuerſale refertur relatione rationis ad plura differentia ſpecie, eſt prædicabile de illis; non verò quia eſt prædicabile, refertur.

¶ Ad tertium dicendum quòd præfata diffinitio generis aſſignata à Porphyrio, neque conſtat ex genere, neque ex differentia; genus enim generis, vt dictum eſt ſæpè, eſt vniuerſale: differẽtia verò eſt referri relatione rationis ad plura differentia ſpecie, & propterea talis diffinitio non eſt eſſentialis; quia tamen eſt diffinitio deſcriptiua, de cuius ratione eſt, quòd detur per proprietatem, & proprietas generis ſit prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid; hinc eſt, quòd talis diffinitio eſt diffinitio deſcriptiua. Conſiderandum enim eſt, quòd vt diximus lib. præcedenti, eſſentia vniuerſalis eſt, quòd ſit vnum in multis, & referatur ad multa, & ex hac eſſentia oritur quodammodo ſua propria paſſio, quæ eſt prædicari de multis: ex hoc enim, quòd vniuerſale eſt vnum in multis, & refertur ad multa, oritur, quòd poſſit prædicari, & ſit aptum natum dici de multis; & ſicut vniuerſale conuenit tamquam genus omnibus quinque prædicabilibus, ita etiam paſſio vniuerſalis conuenit neceſſariò omnibus prædicabilibus; vnde non ſolum hoc, quod eſt eſſe vnum in multis, & referri ad multa, conuenit omnibus quinque prædicabilibus; verum etiam hoc, quod eſt prædicari de pluri-

pluribus: ſed hoc, quod eſt prædicari de pluribus, non eſt proprietas, neque paſſio generis: ſed eſt proprietas vniuerſalis; & ita non mirum, quòd ſit communis omnibus quinque prædicabilibus: proprietas verò generis non eſt ſolum prædicari de pluribus, ſed èſt prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid: nam ſicut genus habet eſſentiā propriā ſpecie diſtinctam à cæteris prædicabilibus, ita habet propriam paſſionē ortam quodanımodo ex propria eſſentia, quæ nulli conuenire poteſt, ſicut nec eſſentia: & ita prædicari de pluribus, quod reperitur in diffinitione generis, eſt ratio aliqua cōmunis omnibus quinque prędicabilibus, quia non eſt prædicari de pluribus quomodocumque, ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid; & ſi aliquis velit præſcindere prædicari de pluribus ab hoc, quod eſt de differentibus ſpecie in quid, ſicut præſcindere poſſumus ſenſibile genericum à ſenſibili ſpecifico v. g. in equo; tunc prædicari de pluribus erit quid commune omnibus prædicabilibus; ſicut ſenſibile genericum eſt quid commune omnibus animalibus; & ſic dabitur diffinitio per aliquid commune, & per conſequens per genus. Dicimus; quòd neque dabitur per genus; ſed potius, vt ita dicam, dabitur per proprietatem genericam, & nullatenus per genus, & differentiam, & ſic non erit diffinitio quidditatiua, ſed deſcriptiua.

ARTICVLVS III.

Vtrùm in præfata diffinitione generis, ſcilicet genus eſt, quod prædicatur de pluribus differētibus ſpecie in quid, diffiniatur ſecunda intentio generis, an potius natura ſubſtrata intentioni eiuſdem generis.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd in præfata diffinitione diffiniatur natura ſubſtrata ſecundæ intentioni eiuſdem generis. Ariſt. p. topicorum cap. 4. & Porphyrius in hoc cap. poſtquam diffinierunt genus, ſtatim appoſuerunt exemplum, dicētes, vt animal: ergo Ariſt. & Porphyrius in diffinitione generis non diffinierunt ſecundam intētionem generis; ſed ſolum naturam; aliàs non aſſignaſſent exemplum de natura generica: ſed potius exemplum appoſuiſſent de ſecunda generis intentione.

¶ Secvndo præterea. Nam id, quod diffinitur, debet eſſe vnum vnitate ſpecifica: ſed ſecunda intentio generis non eſt vna vnitate ſpecifica: ergo ſecunda intentio generis nequit eſſe diffinitum diffinitionis generis. Maior patet ex Ariſtot. 7. Metaph. tex. 23. Minor probatur. Nam relatio, qualis eſt ſecunda intentio generis, ſumit ſuam vnitatē à fundamento: ſed fundamentum ſecundæ intentionis generis non eſt vnum vnitate ſpecifica, ſed potius vnitate analogica: ergo ſecūda generis intentio nō eſt vna vnitate ſpecifica. Maior patet ex c. ad aliquid. Minor probatur. Fundamentū ſecūdæ intentionis generis ſunt naturæ genericæ: ſed naturæ genericæ, videlicet decē prædicamentorum, ſolum conueniunt in aliquo analogo; ſcilicet ente: ergo.

¶ Tertio præterea. Diffinitio iſta generis non ſolum conuenit ſignificato formali de ly genus, verum etiam ſignificato materiali: ergo diffinitum huius diffinitionis erit ſecunda intentio, & natura ſubſtrata, videlicet aggregatum ex vtroque. Conſequentia eſt euidens. Antecedens probatur. Diffinitio alicuius termini connotatiui duplex habet diffinitum: talis enim terminus duo ſignificat, alterum de formali, & alterum de materiali, & vtrique diffinito diffinitio conuenit: ſed diffinitio generis eſt diffinitio generis connotatiui: nam iſte terminus genus, eſt terminus connotatiuus: ergo talis diffinitio duplex habebit diffinitum, ſcilicet ſecundam intentionem, & naturam ſubſtratam. Confirmatur, nam, vt patet ex Auicenna, Dialecticus agit de ſecundis intentionibus adiunctis primis: ergo diffinitiones Dialecticæ, qualis eſt iſta generis, & ſecundæ intentioni, & primæ conuenire debet: ergo diffinitum huius diffinitionis non ſolum eſt ſecunda intentio, ſed etiam prima

inten.

intentio, ſcilicet natura.

¶ QVARTO præterea. Ariſt. multis in locis aſſerit, quòd de pluribus dici, eſt ineſſe illis, de quibus dicitur: ait enim quod dici DE, fundat IN: ſed ſecunda intentio generis non ineſt pluribus differentibus ſpecie, & conſequenter de illis non prædicatur: igitur ſecunda intentio generis non erit diffinitum huius diffinitionis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Secunda intentio generis ſolum habet eſſe obiectiuè in intellectu: ergo non reperitur in rebus eſſentialiter ſpecie diſtinctis.

¶ QVINTO præterea. Vt patet ex verbis Porphyrij, id diffinitur, cui conuenit prædicari de multis ſpecie differentibus in quid: ſed ſecundæ intentioni non conuenit prædicari de multis differentibus ſpecie in quid: iſtæ enim prædicationes non ſunt eſſentiales, homo eſt genus, leo eſt genus: igitur ſecunda intentio in hac diffinitione nullatenus diffinitur.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Caiet. cap. de genere, dub. 1. & 4. cap. de ente, & eſſentia, vbi expreſsè aſſerit, diffinitũ huius diffinitionis eſſe ſecũdam generis intentionem: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ PRIMA concluſio. Genus in hac diffinitione non diffinitur pro re ſubſtrata. Hæc concluſio eſt contra Jauellum in ſua Dialactica, cap. de genere, Toletum quæſt. 1. huius capitis & alios: illam tamen docent Caietanus locis citatis. Soto quæſt. vnica de genere, Niger q. 38. clypei, Mercado quęſt. vnica de genere, Sanchez in ſua Logica lib. 3. quæſt. 3. Maſius ſect. 1. de genere, quæſt. 6. & alij plures.

¶ ET PRO eius intelligentia, Obſeruandum eſt, concreta entium rationis, ſeu termini connotatiui entium rationis habere ſe ad modum accidentium concretorum rei. Concreta autem, ſeu connotatiua rei duplex habent ſignificatum, alterum formale, alterum verò materiale: ſignificatum formale eſt forma importata per talem terminum, vt v. g. in iſto termino album, ſignificatum formale eſt forma, ſcilicet albedo, non quidem in abſtracto, ſed in concreto, videlicet ſignificans illam per modum alteri adiacentis: terminus enim connotatiuus, & abſolutus, licet eamdẽ formam accidentalem ſignificent, tamen diuerſo modo illam important: ſignificatum verò materiale eſt illud, cui denotatur, & ſignificatur talis forma adiacere, vt in eodem termino, album v g corpus erit ſignificatũ materiale, nam corpori adiacet forma. Ita ſimiliter connotatiua, ſeu concreta entium rationis dupl x habent ſignificatum, alterum formale, ſcilicet formã rationis, v. g. in iſto termino genus, ſignificatum formale eſt forma, ſcilicet genereitas, non in abſtracto importata, ſed in concreto; materiale autem ſignificatum eſt id, quod denominatur genus à tali forma, ſcilicet animal, vel color. Hoc ſuppoſito, noſtra concluſio aſſerit, quòd in diffinitione generis, in qua ſecunda intentio generis in concreto diffinitur, non diffinitur talis terminus connotatiuus, ſcilicet genus pro re, videlicet pro ſignificato materiali, nempè pro natura generica.

¶ PRIMO probatur concluſio ratione Caietani. Nam quocumque modo ly prædicari de pluribus differentibus ſpecie ſumatur, videlicet aut formaliter, aut fundamentaliter, eſſentialiter vllo modo poteſt cõuenire naturę abſtractæ, & ſignificato materiali ſecundæ intẽtionis generis: igitur illa non erit diffinitum, neque genus in illa diffinitur pro re ſubſtrata. Conſequentia tenet. Antecedens quo ad primam partem probatur. Nam prędicari formaliter, vt conſtat, eſt relatio rationis: ſed relatio rationis eſſentialiter vllo modo poteſt conuenire naturæ ſubſtratæ ſecundæ intentioni generis: ergo ſi prædicari de pluribus differentibus ſpecie accipiatur formaliter, non poteſt diffinitio eſſentialiter conuenire naturæ. Quo ad ſecundam etiam partem probatur eadem minor. Quia connexio generis cum ſpeciebus non eſt de ratione generis: non enim eſt de ratione animalis eſſe in ſuis ſpeciebus, quoniã animal abſtrahit ab eſſe in homine, vel in equo, & omnibus alijs ſpeciebus: ergo naturæ genericæ ſubſtratæ ſecundæ intentioni generis, neque fundamentaliter,

ter, eſſentialiter conuenire poteſt prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid.

¶ Secvndo probatur. Illud eſt diffinitum alicuius diffinitionis, cuius eſſentia, aut propria paſſio explicatur per illam diffinitionem: ſed in hac diffinitione generis nulla eſſentia, aut propria paſſio naturæ genericæ explicatur: igitur natura generica non erit diffinitum. Maior conſtat ex pluribus locis Ariſtotelicis, præcipuè 7. Metaph. tex. 2. Minor probatur. Prædicari de pluribus non eſt eſſentia neque propria paſſio naturæ, ſed accidit naturæ, prout eſt, obiectiuè in intellectu: igitur per talem diffinitionem neque eſſentia, neque propria paſſio naturæ ſubſtratæ ſecundæ intentioni generis explicatur: ergo.

¶ Tertio probatur. Si diffinitum huius diffinitionis eſſet natura, aut eſſet aliqua natura particularis, aut eſſet aliquid abſtrahens ab omnibus naturis genericis; ſed diffinitum huius diffinitionis non poteſt eſſe aliqua natura particularis, neque aliquid abſtrahens ab omnibus naturis genericis: ergo diffinitum in hac diffinitione non poteſt eſſe natura generica. Maior patet. Minor probatur quo ad primam partem. Quoniam ſi diffinitum huius diffinitionis eſſet aliqua natura particularis, ſequeretur quòd diffinitio non cõuerteretur cum ſuo diffinito: conſequens eſt falſum: ergo. Probatur ſequela. Nam quamuis benè ſequatur, eſt animal: ergo prędicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid: non tamen ſequitur, prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid: ergo eſt animal; quoniam poſſet eſſe color, vel aliqua alia natura generica. Quo ad ſecundam partem probatur eadem minor vnica efficaci ratione. Nam talis natura ſic abſtracta, neque vniuocè, neque analogicè abſtraheret à decem generibus prædicamentorum; non vniuocè, quia vt patet ex Ariſtot. in anteprædicamentis, decem prædicamentis nihil vniuocè ſuperius datur, neque analogicè; nam alias principalius diceretur de vna natura generica, quam de alia; hoc autem omnino falſum eſt, nam diffinitum, & diffinitio æqualiter dici debent, & prædicari de omni diffinito: ergo talis natura generica abſtrahere nequit ab omnibus alijs naturis genericis.

¶ Secvnda concluſio. Genus in hac diffinitione non diffinitur pro aggregato ex re, ſcilicet natura, ſeu ſubſtrato, & intentione. Hæc concluſio eſt etiam expreſſa Caiet. in eodem loco.

¶ Primo probatur ex doctrina eiuſdem Caiet. aggregatum ex rebus diuerſorum generum, cum ſit ens per accidẽs non eſt diffinibile: complexorum enim non eſt diffinitio, teſt. Ariſtot. 7. Metaph. ergo genus, vt dicit aggregatum ex re ſcilicet natura, & intentione, non erit diffinitum huius diffinitionis.

¶ Secvndo probatur. Nam huiuſmodi aggregatum eſt ens per accidens; nam conſtat ex rebus diuerſorum prędicamentorum, ſcilicet ex natura, & notione: ſed diffinitum cuiuſcumque diffinitionis eſt ens per ſe; & non per accidens: ergo tale aggregatum non poteſt eſſe diffinitum huius diffinitionis.

¶ Tertio probatur. Aggregato ex natura, & intentione generis nequit competere prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid; nam non poteſt competere prædicari formaliter, quia hoc repugnat naturæ; neque fundamentaliter, quia hoc repugnat ſecundæ intentioni: ergo huiuſmodi aggregatum non eſt diffinitum huius diffinitionis.

¶ Tertia concluſio. Genus in hac diffinitione diffinitur pro ipſa ſecunda intentione in concreto. Hæc concluſio eſt expreſſa Caiet. in eodem loco.

¶ Primo probatur auctoritate Diui Thomæ cap. 4. de ente, & eſſentia, quem ſequuntur omnes Thomiſtæ, præcipuè Soto quæſt. vnica de genere, Petrus Niger quæſt. 38 clypei, Maſius ſect. 1. de genere q. 6. Hanc etiam concluſionem docet Porphyrius cap. de genere in fine, qui iuxta ſenſum, & interpretationem Peronij ita dicit: Nihil igitur redundãs nihil parum explicatum continet, quæ generis notioni cõſtituta eſt deſcriptio: ex quibus verbis patet clarè Porphyriũ intelligere, diffinitum diffinitionis generis eſſe ſecundam generis intentionem.

¶ Secvndo probatur. Modus diffiniendi ſequitur modum conſiderandi;

ſed

Digitized by Google

ſed Logicus conſiderat ſecundas intentiones: ergo in præfata diffinitione, cum ſit Logica, diffinitur genus pro ſecunda intentione. Maior patet. Nam quæcumque ſcientia diffinit res ſecundum ſuam conſiderationem: igitur modus diffinien di ſequitur modum conſiderandi.

¶ Tertio probatur. Illud eſt diffinitum huius diffinitionis, quod omnibus generibus conuenit: diffinitum enim alicuius diffinitionis commune debet eſſe omnibus contentis ſub illa diffinitione: ſed id, quod vniuocè omnibus generibus conuenit, nihil aliud eſt, aut eſſe poteſt, niſi ſecunda generis intentio; nam nulla natura (vt dictum eſt) realis communis eſſe poteſt omnibus decem generibus: igitur diffinitum huius diffinitionis erit ſecunda generis intentio. Confirmatur: decem generibus prædicamentorum nihil ſuperius vniuocum reale dari poteſt: aliàs non eſſent decem ſuprema genera: ergo id, quod eſt ſuperius commune vniuocum, & tamquam ſpecies, erit ſecunda generis intentio: ergo talis erit diffinitum huius diffinitionis generis.

¶ Ad primvm ergo dicendum cum Maſio loco ſupracitato, Ariſt. & Porphyrium poſt aſſignatam diffinitionem tradidiſſe exemplum de animali, quia ſumitur diffinitio generis pro illo, vel quia prædicari de multis ſpecie differentibus exercetur in animali denominatiuè, & in qualibet alia natura ſubiecta notioni generis. Sed quicquid ſit de hac ſolutione, dicendum eſt ad argumentum. Primo, conſuetudinem, & morem Philoſophorum eſſe, in diffinitionibus accidentium rationis ſemper pro exemplis apponere ſubſtrata, vt patet diſcurrendo per ſingulas: nam cum exempla apponantur explicationis gratia, & clarius natura ſecundarum intentionum explicetur per ſubſtrata, ideò Ariſtot. & Porphyrius in huiuſmodi diffinitione appoſuerunt exêplum de ſubſtrato. Secundo dicendum eſt, relatiua ſæpe ſæpius explicari per fundamentum: & quia ſecunda intentio generis eſt relatiua, cuius fundamentum natura eſt realis, & ſubſtratum; hac de cauſa Ariſt. & Porphyrius voluerunt in exemplo appoſito explanare naturam relationis rationis generis per fundamentum, ſcilicet per ſubſtratum, & ideò naturam genericam, ſcilicet animal appoſuerunt pro exemplo.

¶ Ad secvndvm dicendum dupliciter. Primò, quòd relatio non ſumit ſuam vnitatem ſpecificam, ſeù genericam à fundamento remoto, nempe à naturis, quæ ſunt fundamentum remotum ſecundæ intentionis generis; ſed ſumit talem vnitatem à fundamento proximo, nempe ab abſtractione: nam Ariſt. cap. ad aliquid, diſtinguit genera relationis per hoc, quòd eſt fundari in quantitate, aut actione, ſeù paſſione, vel in ratione menſuræ, quæ quidem omnia ſunt fundamenta proxima. Et præterea, nam omnes relationes cauſæ ad effectum, ſunt eiuſdem generis, quia licet fundamenta remota ſemper differant pluſquam genere, tamen fundamentum proximum, ſcilicet actio, & paſſio eſt eiuſdem rationis in omnibus. Cum autem omnes naturæ genericæ ſint fundamentum remotum relationis rationis generis, ab illo genus non ſumit vnitatem ſpecificam, neque genericam; ſed ſi ab aliquo fundamento habet, potius habet à proximo.

¶ Secvndo dicendum eſt, & melius, quòd relatio formaliter ſuam ſpeciem non ſumit, nec à fundamento remoto, nec proximo, vt patet ex D. Thom. in 3. d. 8. art. 5. ad 2. ſed illam ſumit à termino: quare dicimus ſecundam intentionem generis non ſumere ſuam vnitatem ſpecificam à fundamento proximo ſeù remoto, ſed à termino eius: ſicut Paternitas non ſumit ſuam vnitatem ſpecificam à fundamento proximo, ſcilicet à generatione, ſed à termino, nempè filiatione. & ideo nihil probat argumentum ex eo quòd plures naturæ genericæ, quæ ſunt fundamentum ſecundæ intentionis generis, ſint genere diuerſæ, quòd ſecunda intentio generis non ſit vna vnitate ſpecifica.

¶ Ad tertivm dicendum, diſtinguendo antecedens, conuenit talis diffinitio ſignificato formali, & materiali eodem modo; nego antecedens: diuerſo modo, ſcilicet ſignificato formali eſſentialiter, & materiali denominatiuè; concedo antecedens. Ex hoc tamen nô ſequitur diffinitum

Digitized by Google

finitum eſſe aggregatum ex vtroque; ſed potius ſequitur diffinitum formale, & eſſentiale eſſe ſecundam generis intentionem, cui eſſentialiter conuenit diffinitio.

¶ Secundo dicendum, quòd diffinitio huius termini conotatiui, Genus, conuenit eſſentialiter quidditati, & eſſentiæ importatæ per tale nomen. Cum autem quidditas, & eſſentia importata per nomen connotatiuum ſit ſignificatum formale, & non materiale, quod ſtatim probabitur; ideò quamuis naturæ conueniat prædicari; quia tamen talis natura non eſt eſſentia importata per tale nomen connotatiuum, ideò non eſt diffinitum huius diffinitionis, neque ei eſſentialiter conuenit diffinitio. Et quòd quidditas importata per nomen connotatiuũ ſit ſignificatum formale, & non materiale, Probatur: nam ſi hoc non eſſet verum, ſequeretur, quòd indiuidua, & ſingularia contenta ſub hoc nomine album, non ſolum different numero, ſed ſpecie: conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Probatur ſequela, nam ſignificatum materiale huius albi, nempe lactis, & materiale ſignificatum huius albi, nempe niuis, differunt ſpecie: ergo. Falſitas autem probatur. Quoniam ſicut indiuidua, & ſingularia huius termini homo, differunt numero, & habent eandem eſſentiam: ſic indiuidua huius nominis albi, differũt numero, & habent eandem eſſentiam. Secundo probatur: Illud eſt quidditas, & eſſentia rei importatæ per nomen connotatiuum, per quod illa reponitur in prædicamento: ſed ratione ſignificati formalis v.g. album ponitur in prædicamento, non autem ratione corporis, quod eſt ſignificatum materiale: ergo quidditas, & eſſentia rei importata per nomen connotatiuum, non eſt ſignificatum materiale, ſed formale. Tertio, illud eſt quidditas, & eſſentia importata per nomen connotatiuum, per quod illa res primario, & principaliter conſideratur: ſed quod principaliter conſideratur per hoc nomen album, eſt albedo: ergo quidditas, & eſſentia rei importatæ per nomen connotatiuum, eſt ſignificatum formale, & non materiale. Minor probatur ex Ariſt. in lib. prædicamentorum, cap. de qualitate, vbi ait: album ſolam qualitatẽ ſignificat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd id quod prædicatur denominatiuè, & accidentaliter, verum eſt, quod debet dicere in, ideſt ineſſe illis, de quibus prędicatur; non autem id quod prædicatur eſſentialiter, & formaliter, vt patet ex doctrina Caiet. loco citato. Cum autem ſecunda intentio prædicetur eſſentialiter, & formaliter, ideò non eſt neceſſe, vt ſit in illis eſſentialiter de quibus prædicatur.

¶ Ad quintum dicendum, concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dicimus, verum eſſe illas prædicationes non ſolum non eſſe quidditatiuas, quin potius eſſe omnino falſas: per hoc tamen non ſequitur ſecundam intentionem non prædicari in quid; quia ſpecies, de quibus in quid debet prædicari, non ſunt naturæ reales, quæ ſunt ſubſtrata; ſed ſunt diuerſæ intentiones ſecundæ ſpeciei ſubijcibilis, vt patebit articulo ſequenti.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm genus in præfata diffinitione, diffiniatur per referri ad plura differentia ſpecie, quod eſt quærere, an prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, diffinitione generis, ſit idem, quod referri in quid ad plura differentia ſpecie.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd genus in præfata diffinitione non diffiniatur per referri ad plura differentia ſpecie, ideſt quòd prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid in diffinitione generis, non ſit idem, quod referri ad plura differentia ſpecie. De natura, & eſſentia generis eſt, quòd de pluribus differentibus ſpecie dicatur: ſed ſi illa particula, prædicatur, accipiatur formaliter pro referri, genus non dicetur de pluribus differentibus ſpecie: ergo ly prædicari, non accipitur pro referri. Minor probatur primo. Genus refertur ad ſpecies; quia ſunt eius correlati-

ua; ſed ſecundæ intentiones ſpecierum ſubijcibilium, vt ſunt generis correlatiua, non differunt ſpecie; quia cùm relatio generis ſit vna ſpecie, ad vnum terminum ſpecie debet referri: ergo genus nõ refertur ad plura differentia ſpecie. Secundo probatur eadem minor, & melius. Secūdæ intentiones plurium ſpecierum ſubijcibilium, quæ ſunt correlatiuum ſecundæ intentionis generis, ad inuicem non diſtinguuntur ſpecie, ſed ſolum numero: continentur enim omnes ſub ſecunda intentione ſpeciei ſubijcibilis: igitur ſecunda intentio ſpeciei ſubijcibilis non refertur formaliter ad plura differentia ſpecie, ſed potius ad plura differentia numero. Confirmatur, ea quæ continentur ſub genere, & ſpecie diſtinguuntur, non ſunt correlatiua generis: igitur genus, vt eſt quoddam relatiuum rationis & refertur, nequit referri ad plura differentia ſpeciē. Conſequentia eſt euidens. Antecedens probatur. Ea quæ continentur ſub genere, & ſpecie differunt, ſunt naturæ reales, & ſpecies primè intentionaliter acceptæ, vt v. g. homo, & Leo: ſed ſpecies primè intētionaliter acceptæ non ſunt correlatiua generis, vt ex dictis quæſt. ſequenti patebit: igitur ea, quæ continentur ſub genere, & ſpecie diſtinguuntur, nõ ſunt correlatiua generis.

¶ Secundo præterea: diffinitio iſta generis, in qua diffinitur ſecunda intentio generis, eſſentialiter dicitur de ſecunda intentione, & accidentaliter de natura ſubſtrata, vt ex dictis conſtat: ſed ſi ly prædicari, accipiatur pro referri, diffinitio accidentaliter nequit conuenire materiali, nempe naturæ ſubſtratæ: igitur ly prædicari non poteſt accipi pro referri. Maior eſt certa. nam diffinitio accidentis in concreto, materiali talis accidentis accidentaliter cōuenit. Minor probatur. Natura generica nullo modo refertur ad naturam ſpecificam: animal enim, & homo non ſunt relatiua: igitur ſi ly prædicari, accipiatur pro referri, non poterit diffinitio accidentaliter, & denominatiuè conuenire naturæ.

¶ Tertio præterea. Genus, vt patet ex eius diffinitione, ad ea, ad quæ refertur, debet referri in quid: ſed ad ſpecies non poteſt referri in quid: igitur prædicari in quid non poteſt accipi pro referri in quid. Minor probatur. Primo, nulla relatio refertur ad ſuum terminum in quid: igitur genus, vt eſt relatiuum rationis, non poteſt referri in quid. Secundo probatur, & efficacius. Intentio ſecunda generis non eſt de quidditate, & eſſentia ſecundæ intentionis ſpeciei, ad quam refertur: igitur ad illam non refertur in quid. Antecedens eſt certum. Conſequentia probatur. Nam ſecunda intentio generis, & ſecunda intentio ſpeciei ſubijcibilis eſſentialiter diſtinguuntur. nam de eſſentia primi prædicabilis non eſt ſubijci, neque de eſſentia ſpeciei ſubijcibilis eſt prædicari; quin potius, vt nomina præſeferunt, huiuſmodi duæ ſecundæ intentiones omnino ſunt oppoſitæ: ergo ſecunda intentio generis non eſt de eſſentia, & quidditate ſecundæ intentionis ſpeciei ſubijcibilis. Confirmatur, nam genus non refertur ad plures ſecundas intentiones ſpeciei, tamquam id, quod eſt in illis, vt quid quidditatiuum, & eſſentiale: ergo genus non refertur in quid ad plures ſecundas intentiones ſpeciei ſubijcibilis. Conſequentia eſt optima. Antecedens probatur. nam ſecunda intentio generis eſt prorſus diuerſa à ſecunda intentione ſpeciei ſubijcibilis: intentio enim ſecunda vniuerſalis, & nõ vniuerſalis eſſentialiter differunt, vt patet ex prædicamento entis rationis: igitur non refertur ad illas tamquam id, quod eſt in illis, vt quid quidditatiuum, & eſſentiale.

¶ Quarto præterea. Diffinitio accidentis in concreto debet ſupponere pro materiali talis diffinitionis, vt patet diſcurrendo per ſingulas: ſed ſi ly prædicari, accipiatur pro referri, diffinitio non poteſt ſupponere pro materiali: ergo Minor probatur. Si diffinitio ſupponeret pro materiali, ſcilicet pro re, referri ad plura differentia ſpecie, prædicaretur de illa: ſed de natura non poteſt formaliter, & eſſentialiter prædicari, vt notum eſt, quòd ſit id, quod refertur ad plura differentia ſpecie: ergo.

¶ Quinto præterea. Si ly prædicari de pluribus differentibus ſpecie in diffinitione generis, idem eſſet, vt vult Caietanus, quod referri ad plura diffe-

Digitized by Google

rentia ſpecie, eſſentialiter conueniret ſecundæ intentioni, referri ad plura differentia ſpecie: ſed hoc eſt falſum: ergo. Maior conceditur à Caietano. Minor probatur. Si ſecundæ intentioni eſſentialiter conueniret referri ad plura differentia ſpecie, ſequeretur, quòd etiam in abſtracto referretur ad plura; nam, vt ex Ariſtot. 1. poſt. patet, quòd cuipiam conuenit, ſemper conuenit: ſed generi in abſtracto, ſeu ſecundæ intentioni in abſtracto non poteſt conuenire referri ad plura differentia ſpecie, aliàs iſta eſſet vera propoſitio, genereitas refertur ad plura differentia ſpecie: ergo.

Sed contra eſt auctoritas Caietani cap. de genere, dub. 1. §. curandum eſt: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Conſonum eſt toti Dialecticæ aſſerere, prædicari formaliter de pluribus differentibus ſpecie in quid, eſſe idem, quod referri relatione prædicationis ad plura differentia ſpecie in quid.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt ex doctrina eiuſdem Caietani loco citato, quòd prædicari, cum ſit terminus ſecundæ intentionis, duo in ſe claudit, ſcilicet intentionem, & rem ſubſtratam. Et vt omnis obſcuritas, & prolixitas, ait Caietanus, vitetur, dicimus, quòd omne nomen ſecundæ intentionis ſumitur dupliciter: vno modo formaliter, & hoc eſt cũ ſumitur pro illa ſecunda intentione; alio modo fundamentaliter, & hoc eſt, cùm pro re ſubſtrata ſumitur. Prædicari igitur dupliciter ſumitur, ſcilicet formaliter; & ſic nihil aliud eſt, quam relatio quædam adinuenta ab intellectu inter extrema complexionis verbalis. Prædicari verò fundamentaliter, nihil aliud eſt, quam connexio ipſorum extremorum orationis. Imaginandum enim eſt, quòd intellectus, videns ſortem habere albedinem; prima ſua attentione, format hanc propoſitionem mentalem; ſortes eſt albus, in qua propoſitione tot terminos componit, quot videt extra animam res; tria ſiquidem ibi videt, ſcilicet ſortem, albedinem, & inhæſionem albedinis in ſorte: & tribus terminis propoſitionem format dicens, ſortes eſt albus, ly eſt namque ſignificat compoſitionem. Hac igitur propoſitione formata, intellectus ſecundo attendit ſuo iam operi, & ſortem ſubiecti, album prædicati, & (eſt) prædicationis relationem donat; fundamentaliter ergo prædicari, eſt coniunctio rei prædicatæ cum re ſubiecta, formaliter autem eſt relatio fundata ſupra verbali copula. His ſuppoſitis, ait Caietanus cum D. Thom. 4. cap. de ente, & eſſentia, quòd prædicari in diffinitione generis accipitur formaliter, ſcilicet pro illa relatione prædicationis. hæc ille.

¶ Primo probatur concluſio. Formaliter prædicari eſt ſecunda intentio: ergo formaliter prædicari eſt relatio. ſeu idẽ, quod referri. Antecedens probatur primo. Nam prædicari eſt nomen ſecundæ intentionis; eſt enim aliquid in ordine ad conceptum mentis ſignificans: ergo formaliter prædicari, eſt ſecunda intentio. Prima conſequentia probatur. nam ſecunda intentio formaliter eſt relatio rationis. Secundo probatur idem antecedens. Prædicari formaliter eſt paſſio vniuerſalis; nam vniuerſalitas eſt principium, à quo fluit prædicabilitas: ſed paſſio vniuerſalis, ſicut ipſum vniuerſale, eſt ſecunda intentio: ergo prædicari formaliter eſt ſecunda intentio.

¶ Secundo brobatur concluſio. Ratio formalis prædicationis eſt, qua prædicatum formaliter refertur ad ſubiectum: ergo prædicari formaliter de pluribus idem eſt, quod referri ad illa plura, media relatione prædicationis. Antecedens probatur. Ratio formalis prædicati eſt ratio ſecundæ intentionis relatiua ad ſubiectum, tamquam ad terminum: ergo prædicatum, media relatione prædicationis de ſubiecto prædicari, idem erit, ac referri ad ſubiectum.

¶ Tertio probatur concluſio. Extrema formalia alicuius prædicationis; ſicut, & ipſa prædicatio ſunt relatiua: omnia enim, vt ex ſummulis conſtat, ſunt termini ſecundæ intentionis: ergo omnes termini dicũt relationem. ſed ſic eſt, quòd relatio prædicati, ſicut, & cuiuſuis alterius relatiui, nihil aliud eſt, quam referri: igitur aliquid prædicari, ſeu dici,

Digitized by Google

ci, tamquam prædicatum formaliter loquendo nihil aliud erit, quam referri.

¶ Secunda concluſio. Ly prædicari in diffinitione generis, idem importat, ac referri.

¶ Primo probatur concluſio. Ly prædicari in diffinitione generis ſumitur formaliter: ergo idem importat, ac referri. Conſequentia probatur. Quia prædicari formaliter, idem eſt, quod referri. Antecedens verò probatur. Diffinitio aſſignata datur per terminos ſecundæ intentionis: ergo per prædicari formaliter. Conſequentia patet ex doctrina Caietani, quia prædicari formaliter accipitur pro ſecunda intentione, ſcilicet pro formali relatione prædicationis.

¶ Secundo probatur. Quod in hac diffinitione diffinitur, formaliter eſt ſecunda intentio: igitur diffiniri debet per referri. Conſequentia probatur. Relatiuum, quale eſt ſecunda intentio generis, vt patet ex capite ad aliquid, per referri ad aliud diffiniri debet: igitur ſi in hac diffinitione formaliter diffinitur ſecunda intentio, quæ eſt quid relatiuum, per prædicari formaliter, ideſt per referri diffiniri debet.

¶ Tertio probatur. Genus refertur ad ſpeciem: vnum enim relatiuum ad ſuum correlatiuum refertur: ergo genus dici de ſpecie, idem eſt, quòd genus referri ad ſpeciem. Antecedens patet. Conſequentia probatur. Genus formaliter, & ſecundè intentionaliter prædicatur de ſpecie; ſicut vnum relatiuum de alio dicitur: ſed hoc eſt idem, ac referri formaliter: igitur genus dici, ſeu prædicari de ſpecie, idem eſt, quod referri ad ſpeciem.

¶ Tertia concluſio: iſta generis diffinitio, in qua prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, formaliter accipitur pro referri, eſſentialiter conuenit ſecundæ intentioni in primo modo dicendi per ſe, atque adeò de ipſa prædicatur. Hæc concluſio eſt expreſſa Caiet. loco citato §. ad primam autem rationē in oppoſitum dicitur, quòd quia diffinitio debet conuenire diffinito non qualitercumque, ſed quidditatiuè, &c.

¶ Primo probatur concluſio. Diffinitio rei, vt patet ex capite de diffinitione, eſt conuertibilis cum re diffinita: igitur diffinitio debet prædicari de diffinito. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Dici ad conuertentiam, eſt adinuicem prædicari, vt patet ex Ariſt. cap. ad aliquid tex. 4. igitur ſi diffinitio debet conuerti cum diffinito, de illo debet prædicari.

¶ Secundo probatur concluſio. Diffinitio rei eſt eademmet rei eſſentia explicitè importata: ſed eſſentia rei explicitè importata, eſt prædicabilis de ipſa re, vt conſtat inductiuè in omnibus: ergo.

¶ Tertio probatur. Nam, vt patet ex doctrina Caietani hic, referri ad plura differentia ſpecie, eſſentialiter conuenit ſecundæ intentioni generis: ergo eſſentialiter talis diffinitio prædicabitur de illa. Probatur conſequentia. Diffinitio eſſentialis alicuius rei, quidditatiuè de illa re prædicari neceſſe eſt: igitur ſi referri ad plura differentia ſpecie, eſt eſſentialis diffinitio ſecundæ intentionis generis, eſſentialiter prædicabitur de illa.

¶ Oppoſitum huius concluſionis aliqui Logici, de quorum numero præcipuè eſt Sanchez, putant eſſe ſententiam Soti, qui quæſtione vnica de genere, ait, hanc diffinitionem generis conuenire quidem ſecundæ intentioni, eo quòd illam explicat: non tamen quia de ea prædicatur. & hoc dictum aſſerit Sanchez cap. de genere quæſt. 3. concluſione vltima, eſſe apertum inconueniens, & aliquid contra lumen naturæ, & præcipuè propter hæc tria argumenta; quorum primum eſt. Aperta eſt implicatio, quòd aliqua diffinitio explicet naturam diffiniti, & non prædicetur de illa: ergo ſi talis diffinitio non prædicatur, non explicat, & ſi explicat, prædicatur. Antecedens probatur. Nam ex eo explicat, quia dicit quod eſt in eſſentia ſecundæ intentionis: igitur aperta eſt implicatio, quòd iſta diffinitio explicet, & non prædicetur de illa. Secundo. Diffinitio, & diffinitum ſolum differunt penes implicitum, & explicitum: igitur impoſſibile eſt, quòd aliqua diffinitio de eius diffinito non prædicetur. Tertio, ſicut impoſſibile eſt, quòd hæc non ſit vera propoſitio, homo eſt homo; ita impoſſibile eſt,

quòd hæc non ſit vera, homo eſt animal rationale : ergo ſicut impoſſibile eſt, quòd hæc non ſit vera, genus eſt genus ; ita impoſſibile eſt, quod hæc non ſit vera genus eſt, quod prædicatur, &c. ergo ſi illa eſt diffinitio generis, prædicabitur de illa.

¶ Caeterum immeritò dicitur tantum virum hac in re contrarium eſſe Caietano, quia, vt patebit legenti, ipſe idem prorſus dixit, quod Caietanus docet. Nam ipſe Soto accepit ly prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, non pro eo, quod eſt referri, & formaliter, qualiter accipitur hic à Caiet. nam ſi hoc modo ab ipſo acciperetur, ſcilicet pro prædicari eſſentialiter, & referri, profectò noſtram confirmaret cõcluſionem, & cum Caietano aſſereret, hanc diffinitionem non ſolum explicare naturam diffiniti; ſed etiam de ipſo diffinito prædicari. Verum Soto accepit ly prædicari fundamentaliter pro prædicatione, vt quod, qualiter accipitur etiam à Caietano in ſua Logica in lib. prædicamentorum cap. de ſubſtantia. §. tertio videndum eſt; vbi habet hæc verba in explicatione diffinitionis primæ ſubſtantiæ. Ait enim, quia tamen diffinitio iſta non conuenit, vt quod, ſed potius, vt quo, ſicut genus diffinitur per prædicari de ſpecie ; & tamen ipſum non eſt quod prædicatur de ſpecies ſed quo res denominata genus, dicitur de ſpecie, hæc ille. Et in hoc ſenſu Soto negauit diffinitionem iſtam prædicari de diffinito, in quo ſenſu etiam Caietanus concedit ; nam cap. de genere ſupra citato ait, quòd ſi prædicari accipiatur pro ineſſe illis, de quibus prædicatur, hoc non conuenit ſecundæ intentioni, ſed accidentaliter, & denominatiuè conuenit naturæ, & de ipſa diffinitio in hoc ſenſu prædicatur, & non de ſecunda intentione, quia ſecundæ intentioni conuenit prædicari eſſentialiter, & non denominatiuè; quinimmò hoc etiam docet D. Thom. de ente, & eſſentia in fine quarti capitis, vbi dicit, quod prædicabilitas non tribuitur ipſi ſecundæ intentioni, ſed animali : loquitur enim de prædicabilitate, & prædicatione, eo modo, quo accipit, & explicat Soto. Et tantum abeſt, quod Soto inconueniens apertum dixerit, & aliquid contra lumen naturæ, vt vult Sanchez, quòd potius omnino neceſſarium eſt aſſerere, diffinitionẽ in ſenſu acceptam, explicare naturam diffiniti; de ipſo tamen diffinito nullatenus poſſe prædicari : & licet hoc multis rationibus poſſem probare, ſufficiat tamen vnica, & euidens.

¶ Diffinitio in ſenſu accepta non ſupponit pro formali iſtius termini genus ; ſed pro materiali : communis enim doctrina eſt omnium ferè Logicorũ, quòd quotieſcumque diffinitur accidens in concreto, diffinitio illa non ſupponit pro formali, ſed pro materiali : igitur talis diffinitio non poteſt prædicari pro formali, cuius naturam explicat. Conſequẽtia probatur. Prædicatum debet ſupponere pro ſubiecto, de quo dicitur; nam vt conſtat ex ſummulis, in propoſitione affirmatiua, vt ſit vera, extrema debent ſupponere pro eodem : igitur ſi talis diffinitio non ſupponit pro formali, ſed pro materiali, non prædicabitur in hoc ſenſu de formali, ſed de materiali; & hæc ratio eſt euidens. Confirmatur, & explicatur. Quando diffinitur accidens in concreto, vt v. g. album, ſi diffiniatur pro exercitio diſgregationis viſus, & pro diſgregare viſum denominatiuè, certum eſt, quòd diffinitio in tali ſenſu accepta, nequit ſupponere pro formali, ſed ſolũ pro materiali ; quia materiali dumtaxat conuenit diſgregare viſum accidentaliter, & denominatiuè : cum hoc tamen ſtat, quòd ſemper explicatur natura formalis ; nam quia materiale denominatiuè, & accidentaliter habet diſgregare viſum ratione albedinis, ideò explicatur natura, & eſſentia albedinis, quòd ſit ratio eſſentialis diſgregandi viſum : igitur in ſenſu, quo Soto accepit diffinitionem generis pro prædicatione accidentali, & denominatiuè, vt iam dictum eſt, congruè, & benè dicitur, hanc diffinitionem conuenire ſecundæ intentioni, & quòd eius naturam explicat, non quia de ipſa prædicetur. Vnde ad argumenta Sanchez, facile reſpondetur. Ad primum reſpondetur, diſtinguendo antecedens, aperta eſt implicatio, quòd aliqua diffinitio explicet naturam diffiniti ; & non prædicetur de illa, ſi ſit diffinitio acciden-

Digitized by Google

cidentis in concreto,ſupponens pro eius ſignificato materiali, & non pro formali, nego antecedens: ſi verò talis diffinitio ſit rei abſolutæ, ſiuè accidentis in concreto,ſupponens pro eius ſignificato per ſe,concedo antecedens: talis autem diffinitio generis in ſenſu accepta à Soto,eſt accidentis in concreto,ſupponens pro ſignificato materiali, & non pro formali. Ad ſecundum reſpondetur, concedendo antecedens,& negando conſequentiam: nam ratio quare diffinitio prædicetur de diffinito, non ſolum eſt, quia differunt pœnes implicitum,& explicitum:ſed ratio eſt, quia ſupponit pro illo, vel non ſupponit; v. g. ſi prædicari accipiatur formaliter pro referri, diffinitio differt à diffinito, pœnes implicitum,& explicitum; ſed ſic accepta diffinitio non ſupponit pro materiali, quia materiali eſſentialiter,& formaliter non conuenit referri; ſed ſupponit pro ſecunda intentione generis in concreto, tamquam pro ſignificato per ſe; & ideò de illa prædicatur, vt patet, & probatum eſt in tertia concluſ. non autem prædicatur tunc de materiali. Si verò prædicari accipiatur in ſenſu,quo accipitur à Soto pœnes implicitum, & explicitum,differt à diffinito, ſed tunc non ſupponit pro formali, ſed pro materiali, & ideò de materiali, & non de formali prædicatur. Ad tertium reſpondetur, negando conſequentiam: non enim eſt eadem ratio de diffinitione rei abſolutæ, & accidentis in concreto; nam diffinitiones rerum abſolutarum ſemper ſupponunt pro eodem ſignificato, non tamen diffinitiones accidentium in concreto.

¶ Ad Primum ergo dicendum, concedendo maiorem,& negādo minorem. Ad probationem reſpondet Sanchez vbi ſupra, quòd diffinitio debet intelligi ad plura differentia ſpecie materialiter;non verò formaliter, ideſt terminatur ad ſpecies,quæ ſpecie differunt,licet non prout terminant generis relationem. Vnde ait, terminum iſtius relationis, formaliter in ratione termini non eſſe plura differentia ſpecie, ſed hoc tantum habere materialiter. Sed hæc ſolutio omnino reijcienda videtur. Primo, nam terminus relationis rationis vniuerſalis,formaliter debet eſſe plura: ſed terminus relationis generis eſt terminus relationis vniuerſalis: igitur talis terminus in ratione talis termini,formaliter debent eſſe plura differentia ſpecie, & non ſufficit materialiter. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Relatio vniuerſalis diſtinguitur à qualibet alia relatione, quia reſpicit plura formaliter, vt plura: ergo.Confirmatur hæc ratio, & vis eius explicatur. Relatio patris ad plures filios, & relatio vniuerſalis,videlicet generis ad ſuas ſpecies, ſunt omnino diuerſę;ſed relatio patris reſpicit plures filios, qui materialiter ſunt plures,in ratione tamen termini formalis vnus: igitur relatio vniuerſalis,ſcilicet generis,non refertur ad plura differētia ſpecie,quæ materialiter ſolum ſint plura,& non formaliter. Conſequētia patet.Quoniam aliàs terminus relationis vniuerſalis, ita pluralitatem includeret,nec maiorem, nec minorē, ſicut includit terminus relationis patris ad plures filios. Vnde hac ſolutione omiſſa, vt reſpondeamus ad primam probationem, Obſeruandum eſt primo, quòd vnumquodque diffiniri in quantum eſt tale, dupliciter intelligitur. Vno modo,vt ly in quantum,dicat rationem formalem,&eſſentialem rei diffinitæ. Alio modo vt dicit modū,quo quælibet res diffinitur. Ratio formalis primo modo ſumpta, eſſentialis eſt rei diffinitæ; verum ſecundo modo, ideſt modus, quo res diffinitur, non conuenit eſſentialiter, ſed denominatiuè; nam modus quo res diffinitur, eſt in quantum eſt ſpecies; eſſe autē ſpeciem,eſt modus conueniens rei,prout habet eſſe in intellectu: vnde eſſe ſpeciem cuilibet rei denominatiuè conuenit. Qua de cauſa licet res diffinita in diffinitione generis ſit quædā relatio rationis, quæ ex natura ſua habet reſpicere tamquam terminum formalem plura differentia ſpecie,vt plura formaliter differentia ſpecie ſunt; tamen quia modus, quo diffinitur, eſt vt ſpecies: ideò attendendo ad modum, quo diffinitur, habet reſpicere terminū, qui ſit etiam vnus ſecundum ſpeciem:& quia diffinitum ratione modi diffiniendi eſt vnum ſecundum ſpeciem denominatiuè, ita terminus eſt vnus ſecundum ſpe-

Digitized by Google

ſpeciem denominatiuè. Itaque attendendo ad ipſam ſecundam intentionem ſecundum proprium modum, quem habet eſſendi, videlicet vt eſt modus naturæ, cognitæ ab intellectu, mediante illa refertur ipſa natura denominatiuè ad plura differentia ſpecie, ad quæ eſſentialiter refertur ſecunda intentio: ſi verò ſumatur ſecunda intentio ſecundum modum, quo hic diffinitur, quia diffinitur vt ſpecies, ideò neceſſarium eſt dicere, quòd reſpiciet in actu ſignato vnum ſpecie; Obſeruãdum eſt ſecundo; nullum eſſe inconueniens, quòd alicui rei diffinitæ eſſentialiter conueniat aliquid, quod ei repugnat, attendendo ad modum, quo diffinitur. Exemplum manifeſtum poteſt eſſe ex domino Caietan. cap. de ſubſtantia, vbi explicat diffinitionem primæ ſubſtantiæ; & dicit quòd ſi attendamus ad naturam ſecundum modum, quo ibi diffinitur, neceſſariò dicendum eſt, quòd ſit communis vniuerſalis, prædicabilis, atque adeò dicatur de aliquo, quod eſt omnino contrarium diffinitioni, in qua dicitur, quòd non dicatur de aliquo. Si verò attendamus ad rem, quæ diffinitur, & etiam ad intentionem ipſam, ſeu rationem, quæ eſſentialiter explicatur; eſt veriſſimum, quòd non prædicatur, quoniam res, quæ diffinitur eſt ſingularis, & etiam ratio, quæ ibi explicatur, eſt ſingularis. Eodem prorſus modo dicendum eſt in diffinitione generis; quoniam attendendo ad rem, quæ diffinitur, & etiam ad rationem, quæ in diffinitione explicatur, formaliter eſt ad plura differentia ſpecie: quia tamen modus, quo iſta res diffinitur, eſt ſub modo ſpeciei; ideò pluralitas ſpecifica, & diuerſitas ſub iſto modo illi repugnat. Eſt etiam, & aliud exemplum magis manifeſtum in diffinitione æquiuocorum. Si enim attẽdamus ad rem, quæ diffinitur, omnimodam diuerſitatem includit; ſi verò attendamus ad modum quo diffinitur; quia diffinitur talis ratio, vt induit rationem ſpeciei, diffinitur vt vna ratio indiuiſibilis. Et per hanc doctrinam reſpõdetur in forma ad argumentum. Relatio generis ad plura differentia ſpecie eſt vna ſecundum ſpeciem: igitur terminus debet eſſe vnus ſecundum ſpeciem, & per conſequens nõ plura differentia ſpecie Reſpondetur inquam in forma, relatio generis eſt vna ſecundum ſpeciem denominatiuè, & accidentaliter, attendendo ad modum, quo diffinitur, concedo antecedens; eſt vna ſecundum ſpeciem eſſentialiter, & formaliter, attendendo ad rem diffinitam, nego antecedens: ergo terminus debet eſſe vnus ſecundum ſpeciem denominatiuè, & accidentaliter, attẽdendo ad modum, quo relatio, cuius eſt terminus diffinitur, concedo conſequentiam; terminus debet eſſe vnus ſecundum ſpeciem eſſentialiter, & formaliter, attendendo ad rem diffinitam, nego conſequentiam. Hæc doctrina adeò vera, & ſcitu digna eſt, vt qui illa non vtatur, ſoluere, & reſpondere non poterit ad argumenta, quæ ſolent fieri cõtra diffinitiones ſecundarũ intentionum pro materiali: hac enim doctrina hæc & ſimilia argumenta euidenter ſoluuntur: quorum primum eſſe poteſt. Relatio ſpeciei ad plura differentia numero, eſt vna ſecundum ſpeciem: igitur terminus eius debet eſſe vnus ſecundum ſpeciem, ac per conſequens termini ſecundæ intentionis ſpeciei non erunt plura differentia numero. Secundo relatio eſſentialis indiuiduorum diffinitur; igitur eſt vna ſecundum ſpeciem; nam omne, quod diffinitur, vnum debet eſſe ſecundum ſpeciem; & ſimilia argumẽta quamplurima poſſemus adducere.

¶ Ex qvo ſequitur nullatenus negandum eſſe terminum formalem relationis generis debere eſſe plura differentia ſpecie formaliter, & non ſufficere, eſſe plura differentia ſpecie materialiter, vt dicebat Sanchez; nam certe, vt argumentũ ſoluatur, vt patet ex doctrina dicta, non eſt neceſſe recurrere, & aſſerere terminum relationis generis, formaliter, non eſſe plura differentia ſpecie, in ratione termini formalis; ſed ſufficere eſſe plura differentia ſpecie materialiter.

¶ Sed nihilominus ad probandum, terminum relationis generis debere eſſe vnum formaliter, & eſſentialiter, & non ſolum denominatiuè, loquendo, non quidem de vnitate ſpecifica; nam de hac manifeſtè argumentum ſolutum eſt; ſed loquendo de vnitate formali: videtur eſſe argumentum difficile. Res diffinita

in

Digitized by Google

in diffinitione generis eſt vna formaliter: nam eſt vnum ens formaliter: ergo eſt vna res formaliter, & eſſentialiter: igitur eius terminus formalis in ratione termini formalis, debet eſſe vnus formaliter, & eſſentialiter. Antecedens eſt notum, & conſequentia tenet: nam relatio dicitur vna formaliter ab vnitate formali termini, vt patet diſcurrenti inductiuè in omnibus relationibus: igitur ſi res diffinita in diffinitione generis eſt vna relatio vnitate formali, terminus eius formalis debet eſſe vnus eadem vnitate. Ad hoc argumentum, quod videtur difficile, Reſpondetur facile, concedendo conſequentiam, terminum videlicet debere eſſe vnum vnitate formali; verum vnitas iſta formalis, quam terminus debet habere, eſt, quòd terminus formalis, in ratione termini formalis, ſint plura differentia ſpecie formaliter; nam omnes termini relationis generis, videlicet animalis, coloris, &c. in hac vnitate formali conuenire debent, quòd formaliter ſint plura differentia ſpecie, ſicut diffinitum habet hanc vnitatem formalem: nam ſicut omnes ſecundæ intentiones generis conueniunt in hoc, quòd referantur eſſentialiter ad plura differentia ſpecie: ita omnes termini conueniunt in hoc, quòd ſint plura differentia ſpecie formaliter: ex hoc tamen non ſequitur, terminum formalem non eſſe plura differentia ſpecie formaliter; quin potius oppoſitum ſequitur; quia ratio formalis, quam debent habere, & in qua debent conuenire, eſt, quòd terminus ſit plura differentia ſpecie formaliter, adeò, vt non ſufficiat eſſe plura materialiter. Ad ſecundam probationem eiuſdem argumenti principalis, de qua nullam mentionem communiter faciunt Auctores Logici, Reſpondent aliqui, verum eſſe, vt probat euidenter argumentum, duas ſecundas intentiones ſpeciei ſubijcibilis ſolo numero eſſe diſtinctas, & non ſpecie. Cæterum diffinitionem generis debere intelligi, quòd refertur ad plura differentia ſpecie, id eſt refertur ad quamdam ſecundam intẽtionem ſpeciei ſubijcibilis, quæ habet denominare ſpeciem, plures naturas ſpecie diſtinctas; ideò non eſſe neceſſarium, vt ſecundæ intentiones ſpeciei ſubijcibilis ſpecie diſtinguantur: ſed ſufficere, & nihil amplius requiri, vt naturæ denominatæ à ſecunda intentione ſpeciei ſubijcibilis, diſtinguantur ſpecie. Hæc eſt ſolutio, quæ in ſcholis a Doctoribus huic argumento adduci ſolet. Sed profectò non videtur ſatisfacere Primo, quia terminus formalis relationis generis non ſunt naturæ denominatæ, ſed ſecundæ intentiones denominantes: ergo dicere, quòd referri ad plura differentia ſpecie, eſt referri ad plures naturas ſpecie diſtinctas, quæ denominantur à quadam ſecunda intentione ſpeciei ſubijcibilis, quã reſpicit ſecunda intentio generis, falſum eſt. Conſequentia tenet. Antecedens probatur: correlatiuũ generis non eſt natura realis denominata, ſed ſecunda intentio denominans: igitur terminus formalis relationis generis non ſunt naturæ denominatæ, ſed ſecundæ intentiones, quæ habent potius denominare. Secundo. Secunda intentio generis non refertur eſſentialiter ad plures naturas ſpecificas denominatas: ſed refertur ad plures ſecundas intentiones ſpeciei ſubijcibilis: natura enim generica, quatenus ſubſtat ſecundæ intentioni generis, dicitur de pluribus naturis ſpecificis, quatenus ſubſtant ſecundæ intentione ſpeciei ſubijcibilis: igitur pluralitas ſpecifica non debet eſſe in naturis denominatis, ſed in ipſis ſecundis intentionibus. Tertio. nam adhibentes prædictam ſolutionem, aſſerunt, quòd ſicut ſecunda intentio generis eſt id, quo omnes naturæ genericæ dicuntur genus, & prædicantur; ita datur vna ſecunda intentio ſpeciei ſubijcibilis, à qua omnes naturæ ſpecificæ dicuntur ſpecies; & ideò dicunt, ſecundam intentionem generis eſſe vnam, & ſimiliter terminum eſſe vnum, à quo tamen plura ſubſtrata ſpecie differentia denominantur; & hoc modo intelligi, genus referri ad plura differentia ſpecie, & terminum eſſe vnum ſecundum ſpeciem: id eſt vnam ſecundam intentionem ſpeciei ſubijcibilis. Sed hoc totum falſum eſt, nam terminus formalis ſecundæ intentionis generis non ſunt naturæ ſubſtratæ, ſed ſecundæ intentiones ſpeciei ſubijcibilis; vnde terminus talis relationis non poteſt eſſe vna ſola ſecunda

inten-

intentio ſpeciei ſubijcibilis, à quo omnes naturæ denominantur; aliàs profectò terminus relationis generis non eſſet plura differentia ſpecie, ſed eſſent tantum naturæ ſpecificæ. Hac igitur ſolutione omiſſa, quæ omnino difficultatem argumentorum fugit, & quod peius eſt, mentem Caietani non attingit: nam in eius ſententia, vt patet diſcurrenti, & legenti hanc totam quæſtionem, oportet aſſignare pro termino formali relationis rationis generis, non naturas ſubſtratas, ſed ſecundas intentiones. Nam relatio iſta rationis prædicabilitatis eſt inter extrema rationis, quorum vnum ſe habet vt ſubijcibile; alterum, vt formaliter prædicabile. Reſpondetur ad argumentum, quòd ſecunda intentio generis refertur ad plura differentia ſpecie, nempe ad plures ſecundas intentiones ſpeciei ſubijcibilis, quæ licet, vt quod ſpecie non differant, cæterum ipſæ, vt quo ſunt ſpecie eſſentialiter diuerſæ. Explicatur hoc ſupponendo non eſſe facile explicare, quomodo ſecundæ intentiones ſpeciei ſubijcibilis adinuicem ſpecie diſtinguantur. Vnde ſciendum eſt, tales ſecundas intentiones dupliciter conſiderari poſſe; vno modo, vt quod, & materialiter, quatenus ab illis eſt abſtrahibilis vna ſecunda intentio ſpeciei ſubijcibilis, & vt ſic profectò dumtaxat numero diſtinguuntur. Cæterum ſecundo modo cóſiderari poſſunt, vt quo, ideſt quatenus omnes illæ concurrunt ad rationem formalem termini formalis relationis generis; nam cum terminus formalis relationis generis, vt probatum eſt, debeant formaliter eſſe plura differentia ſpecie, & huiuſmodi ſecundæ intentiones, quatenus concurrunt ad terminandam huiuſmodi relationem rationis, vt quo ſpecie diſtinguuntur; & vt ſic ſumunt diuerſitatem ſpecificam, non à fundamento, nempe ab eſſe abſtracto; quia ſecundum hanc rationem ſolum conſiderantur vt quod, & dumtaxat numero diſtinguuntur: ſed illam habent à termino, quem reſpiciunt, ſcilicet à ſecunda intentione generis; nam terminus formalis reſpiciens ſecundam intentionem generis, debet formaliter importare plura differentia ſpecie: vnde iſtæ ſecundæ intentiones conſideratæ, vt quo, ideſt quatenus quælibet eſt id, quo relatio rationis generis terminatur, ſpecie differunt. Qua de cauſa ſecunda intentio generis non refertur ad plures ſecundas intentiones ſpeciei ſubijcibilis, quatenus ſunt id quod, ſed quatenus ſunt id quo; quinimo hac ratione quælibet eſt ratio formalis, vt naturæ diuerſæ, & ſpecificæ ſint ſubijcibiles generi; & ideò ex hac parte etiam vt quo ſpecie differunt: nam quælibet eſſentialiter eſt id, quo natura ſpecifica ſpecificè diſtincta à qualibet alia, fit quid ſubijcibile generi. Ex quo ſequitur, ſecundas intentiones ſpeciei ſubijcibilis, vt quo eſſentialiter diſtingui ex duplici ratione: tum ea ratione, qua ad terminandam relationem generis concurrunt; tum etiam, quia quælibet ab alia diſtinguitur ea ratione, quia quælibet eſſentialiter eſt id, quo diuerſa natura ſpecifica generi ſubijcitur. Et per hæc patet ad confirmationem.

¶ Ad Secundum argumentum principale dicendum, concedendo maiorem, & negando minorem. Nam referri accidentaliter, & fundamentaliter, nihil aliud eſt, quam denominatiuè de ſpeciebus prædicari; cum autem materiali, & ſubſtrato denominatiuè conueniat prædicari, denominatiuè etiam conuenit referri. Nam fundamentaliter referri, ſeu denominatiuè, non eſt eſſe quid relatiuum, quia fundamentum relationis, non eſt relatio, neque relatiuum. Vnde ex hoc, quòd animal referatur denominatiuè, ſeu fundamentaliter ad hominem, vel equum, non ſequitur hæc eſſe relatiua.

¶ Ad Tertium argumentum principale, conceſſa maiori, negatur minor. Ad primam probationem, Sanchez, & alij plures communiter reſpondent, ſenſum diffinitionis, videlicet genus referatur ad plura differentia ſpecie in quid, eſſe, ſecundam intentionem generis referri ad quandam ſecundam intentioné, quæ fundatur in natura, quæ prædicatur in quid; qua de cauſa dicunt, ſecundam intentionem generis, quæ eſt relatiua, nó referri in quid ad ſuum correlatiuũ; nam vt probat argumentum, nullum relatiuum refertur in quid ad ſuum correlatiuum: ſed dicitur referri in quid ad plura differentia ſpecie, iuxta ſenſum explicatum,

tum,

Digitized by Google

tum,ſcilicet refertur ad quandam ſecundam intentionem,quæ fundatur in pluribus naturis ſpecificis,quæ in quid prædicantur.Sed certè iſta ſolutio non placet. Primo, quoniam natura, in qua fundatur talis ſecunda intentio, ad quam refertur genus, non prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie, ſed de pluribus differentibus numero, vt patet in natura humana: igitur non ſaluatur quidditas, & natura ſecundæ intentionis,iuxta ſenſum aſſignatum,videlicet, quòd refertur ad quandam ſecundam intentionem,quæ fundatur in natura, quæ prædicatur in quid. Conſequentia probatur Secunda intentio generis in quid refertur non ad plura differentia numero, ſed ad plura differentia ſpecie, vt patet ex eius diffinitione: ſed iuxta ſenſum explicatum, ſolum dicitur in quid de pluribus differentibus numero; nam ſolum explicatur dici in quid de illis, de quibus natura, ſupra quam fundatur intentio, ad quam refertur,dicitur: ergo non ſaluatur natura generis, & eius diffinitio, iuxta ſenſum explicatum. Secundo, quia eodem modo intelligitur diffinitio ſpeciei; & tamen non intelligitur, quòd referatur ad plura in quid,eo quòd refertur ad intentionem, quæ fundatur in natura, quæ dicitur de pluribus in quid: ergo neque ita intelligi debet diffinitio generis. Conſequentia patet; quia eo modo, quo explicatur diffinitio vnius prædicabilis, explicantur cæterorum prædicabilium cæteræ. Antecedens probatur. Secunda intentio, ad quam refertur ſecunda intentio ſpeciei,eſt ſecunda intentio indiuidui: ſed natura, in qua fundatur talis ſecunda intentio, non dicitur de pluribus in quid: eſt enim natura, in qua fundatur natura indiuidualis, quæ de pluribus in quid dici nequit: igitur ſecunda intentio generis non refertur ad quandā ſecundam intentionem, quæ fundatur in natura, quæ dicitur de pluribus in quid. Tertio,nam correlatiuū generis,ad quod formaliter refertur, vt ſupra probatum eſt, non eſt natura, quæ dicitur in quid, ſed ſecunda intentio ſpeciei ſubijcibilis: igitur, vt argumentum principale oſtendit, reſpectu illius ſaluari debet explicatio Caiet.Vnde omiſſa ſolutione Sāchez,

Ad primam probationem reſpondetur facile ex doctrina eiuſdem Caietani ſupra allata,quòd prædicari formaliter, eſt quædam relatio rationis adinuenta inter duo extrema,quorum vnum de altero dicitur.Vnde prædicari formaliter in quid, eſt eſſe relationem rationis adinuentam ab intellectu inter extrema, quorum vnum de altero in quid prædicatur: quare ſenſus diffinitionis eſt, Genus prædicatur in quid de pluribus differentibus ſpecie; ideſt genus eſt quædam relatio rationis adinuenta ab intellectu inter extrema, quorum vnum de altero in quid prædicatur; & ideò ad argumentum clarè reſpondetur, nullum relatiuum refertur in quid,ideſt nullum relatiuum adinuenitur inter extrema, quorum alteri alterum in quid conuenit,nego antecedēs; nullum relatiuum refertur in quid, ideſt nullum relatiuum eſt de eſſentia,& quidditate alterius, tamquam pars eius eſſentialis, concedo antecedens: & hoc tantum probat ſecunda probatio eiuſdem antecedentis principalis.Ad quam etiam reſpondetur,quòd bene verum eſt,ſecundam intentionem generis non eſſe de eſſentia ſecundæ intētionis ſpeciei ſubijcibilis, vt argumentum probat: tamen ex hoc non ſequitur, ſecundam intentionem generis non referri in quid ad ſecundam intentionem ſpeciei ſubijcibilis eſſentialiter, & formaliter: ſed quod ſequitur eſt,non referri in quid denominatiuè, & accidentaliter, qualiter animal in quid prædicatur de homine; nam ex eo, quòd animal ineſt homini eſſentialiter, de quo prædicatur, ideò non prædicatur eſſentialiter, ſed denominatiuè. Cum autem ſecunda intentio generis eſſentialiter prædicetur in quid,vllo modo debet ineſſe illis de quibus dicitur prædicari in quid eſſentialiter, & formaliter, aliàs denominatiuè accidentaliter, & materialiter diceretur, vt patet de animali. Quare ſequitur, quòd ex eo, quòd ſecunda intentio generis non ineſt illis de quibus prædicatur, eſſentialiter, & formaliter prædicatur: nam ex eo,quòd id,quod dicitur,ineſt, non prædicatur eſſentialiter, ſed denominatiuè. Vnde argumentum ſolum probat, quòd ſecunda intentio generis non refertur

in quid

in quid denominatiuè, non autem eſſentialiter; nam referri eſſentialiter ad plures ſecundas intentiones ſpeciei ſubijcibilis in quid, eſt eſſe relationem rationis adinuentam ab intellectu inter extrema, quorum vnum tamquam genericæ naturæ, alteri tamquam ſpecificæ in quid, & eſſentialiter conuenit, vt animal conuenit homini, leoni, equo, in quid, & eſſentialiter. Et ad probationem in forma reſpondetur, ſecunda intentio generis non eſt de eſſentia, & quidditate ſecundæ intentionis ſpeciei ſubijcibilis, concedo antecedens: ergo non refertur in quid, diſtinguo conſequens, eſſentialiter, & formaliter, negatur conſequentia, quin potius oppoſitum ſequitur; denominatiue, & accidentaliter, concedo conſequentiam. Sed ſecundo ad eamdem probationem elegantius reſpondetur, Obſeruando ex D. Thom. cap 7. de ente, & eſſentia, quod quando nobis eſt ignota eſſentia alicuius rei, explicamus illam per effectum, quem in ſubiecto cauſat, vt album diffinimus per iſtum actum, ſeu effectum formalem, quem in ſubiecto cauſat, qui eſt diſgregare viſum; & hoc maximè habet verum, quando diffinimus entia rationis, quoniam cum eorum eſſentia ſit, eſſe modū rerum ſecundum quòd ſunt in intellectu; ideò quando talia accidentia diffinimus, per effectum formalem, quem cauſant in ipſis rebus, quarum ſunt modi, eorum diffinitiones aſſignamus: qui quidem effectus conuenit ipſis accidentibus rationis formaliter in abſtracto, vt quo, & in concreto, vt quod: nam ſecunda intentio v. g. generis, quæ hic in concreto diffinitur, refertur vt quod, in ordine tamen ad ſubiectum vt quo. Applicando igitur hanc doctrinam ad noſtrum propoſitum, dicimus, ſecundam intētionem generis, cum ipſa ſit modus naturæ genericæ, quæ eſt in intellectu, cauſare in illa iſtum effectum, qui eſt reſpicere plures ſpecies, vt prædicabilis de illis in quid, qui quidem effectus conuenit ipſi materiali denominatiuè, ſed ipſi ſecundæ intentioni conuenit formaliter, quia eſt effectus eius formalis, etſi in abſtracto ſignificetur vt quo: ſi verò ſignificetur in concreto vt quod, in ordine tamen ad naturam vt quo. Hoc ſuppoſito, in forma reſpondetur ad ſecundam probationem, conceſſo antecedenti, diſtinguimus conſequens: ergo ſecunda intentio generis nō prædicatur in quid, ideſt non cauſat iſtum effectum formalem in ſubiecto denominationis, negamus conſequentiam; non prædicatur in quid, tamquam id, quod formaliter talem effectum in natura cauſat, concedimus conſequentiam: vt autē iſto ſecundo modo in quid prædicetur, licet neceſſe ſit, vt ſit in illis, de quibus prædicatur, tamen iſto modo ſecunda intentio non refertur; ſed tantum primo modo, quia ipſa eſt, quæ hunc effectum formalem in natura cauſat. Et per hæc patet ad confirmationem.

¶ Ad qvartvm argumentum principale dicendum, diſtinguendo maiorem, diffinitio accidentis in concreto debet ſupponere pro materiali illius termini denominatiuè, & accidentaliter, tamquā pro ſignificato materiali, concedo maiorem; eſſentialiter tamquam pro ſignificato per ſe, nego maiorem. Et ad minorem ſimiliter in forma dicimus; ſed referri non poteſt ſupponere pro materiali denominatiuè, negatur; eſſentialiter, benè quidem verū eſt. Explicatur hoc ſupponendo vnum certum, terminum connotatiuum, ſeu concretum, præter ſignificatum materiale, habere ſignificatum formale, quod dicitur ſignificatum per ſe; v. g. iſte terminus album, de materiali ſignificato ſignificat corpus; formale verò ſignificatum non eſt ſolum albedo; (aliàs terminus abſolutus, & concretus haberent idem prorſus ſignificatum formale,) ſed eſt albedo adiacens ſubiecto, quod eſt idem, quòd album. Vnde dicimus, quòd diffinitio talis accidentis, quādo diffinitur in concreto denominatiuè, & accidentaliter ſupponit pro materiali; nam diſgregare viſum accidentaliter conuenit corpori: verum eſſentialiter ſupponit pro ſignificato per ſe, nam albū eſt, quod eſſentialiter diſgregat viſum, Vnde diffinitio accidentis in concreto denominatiuè prædicatur de materiali, eſſentialiter autem prædicatur de ſignificato per ſe. Ita ſimiliter dicimus in noſtro propoſito, quod diffinitio generis, cum ſit diffinitio accidentis in concreto,

Digitized by Google

creto; & vno modo, ſcilicet denominatiuè, & accidentaliter ſupponit pro materiali; & altero modo, ſcilicet eſſentialiter, & formaliter ſupponit pro ſignificato per ſe; & ideò ſi accipiatur diffinitio, vt accidentaliter ſupponit pro materiali, nō prædicatur vt ſic de ſignificato per ſe, ſed tantum de materiali: & hoc eſt, quod dixit Soto, vt ſupra explicuimus, quòd iſta diffinitio conuenit diffinito, quia explicat, non quia prædicatur; accepit enim diffinitionem, vt denominatiuè ſupponit pro materiali, vt patet legenti diſcurſum quæſtionis citatæ. Cæterum ſi diffinitio accipiatur, vt eſſentialiter ſupponit pro ſignificato per ſe, de illo eſſentialiter, & formaliter prædicatur, & non de materiali: quare ad argumentum neganda eſt maior, ſi loquamur de ſignificato per ſe talis diffinitionis, de quo loqui debemus in ſententia domini Caietani, qui ait, diffinitionem iſtam, iuxta ſenſum explicatum, prædicari eſſentialiter de ſecunda intentione generis.

¶ Ad Qvintvm, & vltimum argumentum dicendum, concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem reſpondetur, quòd ſecundæ intentioni etiam in abſtracto, referri conuenit, ſed non vt quod, ſed vt quo: nam formæ in abſtracto non conuenit cauſare ſuum effectum formalem tanquam id quod, ſed tamquam id quo; nam tamquā id quod, conuenit eſſentialiter eidem ſecundæ intentioni in concreto, & denominatiuè ſubſtrato, & materiali. Ex dictis ſequitur, quòd diffinitio generis, iuxta mentem Caietani, ſit hæc. Genus eſt, quod prędicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid; id eſt, ſecunda intentio generis eſt, quæ refertur ad plures ſecundas intentiones ſpeciei ſubijcibilis, vt quo ſpecie diſtinctas, relatione adinuenta ab intellectu inter extrema, quorum vnum tamquam genus, ſeu natura generica ad alterum tamquam ad plures ſpecies, ſeu alteri tamquam pluribus naturis ſpecificis eſſentialiter conuenit.

ARTICVLVS V.

Vtrùm genus poſſit ſaluari in vnica ſpecie.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd genus poſſit ſaluari in vnica ſpecie. Eadem eſt habitudo generis ad ſpecies, quæ eſt ſpeciei ad indiuidua: ſed ſpecies poteſt conſeruari in vnico indiuiduo, vt natura ſolis in vnico ſole, & natura mundi in vnico mundo: ergo genus poterit in vnica ſpecie conſeruari. Maior, & minor ſunt notæ: & conſequentia tenet à paritate rationis.

¶ Secvndo præterea. Quæcumque ſunt idem eſſentialiter, vno poſito, ponitur & alterum: ſed ſpecies, & genus ita ſe habent, vt patet de homine, & animali, quæ eſſentialiter ſunt idem, cum homo eſſentialiter ſit animal: ergo poſita quacumque ſpecie, in illa totum genus conſeruatur.

¶ Dices, quod ſaluatur genus, vt eſt totum actuale; non autem vt eſt totum potentiale, & contrahibile per oppoſitas differentias.

¶ Tertio præterea, & arguitur contra. Potentia generis, qua eſt totum quoddam potentiale, eſt aliquid reale: ergo genus ſaluatur etiam in vnica ſpecie, quatenus eſt quoddam totum potentiale. Conſequentia probatur. Nam quicquid reale competit animali, reperitur, & ſaluatur in homine: tota enim eſſentia animalis reperitur in homine. Antecedens verò probatur. Actus ad quem talis potentia generis ordinatur, eſt actus realis; nam talis potentia ordinatur ad determinari per differentias reales, & ad recipiendum eſſe ſpecificum: ſed hoc eſt aliquid reale: ergo, & talis potentia erit realis; nam actus, & potentia ſunt eiuſdem generis.

¶ Qvarto præterea, & probatur, quòd genus ſumptum ſecundè intentionaliter poſſit ſaluari in vnica ſpecie. In relato vnius ſunt multa correlata: quamuis omnia illa intereant, ſi vnicum tantū ſuperſit, adhuc remanet illius relatio; vt ſi

vt ſi ſit aliquis pater habēs decem filios, ſi nouem illorum pereant, adhuc remanebit relatio paternitatis ad illum filiū: ſed genus.v.g. vt animal,refertur ad multas ſpecies, tanquam ad ſua correlata, vt ad hominem,& equum : ergo , quamuis omnes illæ pereant , ſi tamen vna ſuperſit, adhuc retinebit relationem ad illam: ſed hæc relatio eſt notio generica : ergo genus ſumptum pro notione, in vnica tantum ſpecie conſeruabitur.

¶ Qvinto præterea. Dato v.g.quod remaneret ſola natura humana, cæteris animalibus circumſcriptis; tunc ſi quis quærat, quid eſt homo, ſtatim reſpondebimus , eſſe animal : cum ergo animal prædicetur tunc de homine in quid , aut erit genus, aut ſpecies; non ſpecies,quia ſpecies non prædicatur de ſpecie : ergo genus : ergo genus ſaluatur in vnica ſpecie.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Tho. in 1.d.19.q 4.art.2.vbi docet,genus non poſſe ſaluari in vnica ſpecie : ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ Prima concluſio. Genus vt eſt totum potentiale per nullam potentiam poteſt ſaluari in vnica ſpecie. Hanc concluſionem negat Scotus cap. de ſpecie quæſt. 18. dicens.tam genus in vnica ſpecie,quam ſpeciem in vnico indiuiduo conſeruari poſſe. ſequitur etiam Scotum Copulata Louanienſis cap. de ſpecie parte 4.& Antonius Andræas quæſt. 43. Noſtram tamen concluſionem docet D. Thom. loco citato , & Ariſtot. 4. topicorum cap. 3. & Boetius libro de diuiſionibus , & communiter omnes Logici Thomiſtæ.

¶ Et pro eius declaratione, primo Obſeruandum eſt, quòd in præſenti non loquimur de genere ſumpto pro ſecunda intentione rationis , (de hoc enim dicemus infra) ſed loquimur de natura generica ſubſtrata ſecundæ intentioni generis, quæ quidem dupliciter conſiderari poteſt. Primo modo, quatenus importat, & habet ſuam quidditatem , & ſua attributa eſſentialia abſque vlla habitudine ad inferiora:v. g. natura animalis conſideratur ea ratione, quæ eſt ſubſtantia,corporea,animata, ſenſibilis. Secundo modo poteſt conſiderari genus , ſiuè natura generica , prout importat quamdam vniformitatem, & indifferentiam ipſius naturæ genericæ ad multa ſpecie diuerſa, ex qua ortum habet in genere ipſo,tum potentia quædam , qua ſuo ambitu multa complectitur confuſa quadā, & perturbata ratione ; tum etiam aptitudo quædam eſſendi in pluribus ſpecie diuerſis, & contrahibilitas , qua hæc potentia ita confuſa , & illimitata coerceri poteſt , & limitari à differentijs ad certam aliquam , & diffinitam ſpeciem ; & propterea genus,vt totum potentiale,eſt, quando ab intellectu conſideratur ſine differentijs per abſtractionem à ſpeciebus . Primo modo , genus appellatur totum actuale, ſeu totum diffinibile, & eſſentiale ; quia vt ſic tantum importat id, quod actu habet quidditatiue , & eſſentialiter , & ſecundum propriam diffinitionem. Secundo modo appellatur totum potentiale , quatenus ſcilicet habet hunc ambitum , quòd plures ſub ſe continet ſpecies,& ad illas per plures differentias oppoſitas eſt determinabile , & diuiſibile . Aliqui etiam genus primo modo appellant genus Metaphyſicum, ſecundo verò modo appellant genus Logicum. In noſtra ergo concluſione, quando dicimus , quòd genus nequit ſaluari in vnica ſpecie , loquimur de genere , vt eſt totum potentiale , non verò vt eſt totum actuale : de hoc enim dicemus concluſione ſequenti.

¶ Secvndo obſeruandum eſt , quòd potentialitas eſt triplex ; phyſica, ſeu naturalis; Metaphyſica, & Logica . Rurſus potentia phyſica , quædam eſt actiua ; quædam paſſiua . Actiua eſt principium aliquid agendi , vel tranſmutandi ſecundum naturam , qua ſcilicet aliquid fieri poteſt viribus naturæ : vt potentia ignis, quæ viribus naturæ poteſt calefacere. Potentia paſſiua eſt potentia recipiendi actum aliquem , vel formam naturalem ab agente naturali , vt eſt potentia ligni, qua recipit ab igne calorem ; & in communi illa dicitur phyſica potentia, qua aliquid poteſt fieri viribus naturæ , ſiue actiuè, ſiue paſſiuè . Metaphyſica potentia eſt, qua aliquid eſt poſſibile,quia non implicat contradictionem à parte rei, vt ho-

hominem annihilari, licet hoc non poſſit fieri viribus naturæ. Denique potentia Logica eſt illa, qua aliquid non implicat ex parte intellectus, & non inuoluit repugnantiam, quantum eſt ex abſtractione intellectus, & ex modo, quo aliqua res apprehenditur; quomodo dicimus ſpeciem ſolis prædicari, vel poſſe prædicari de pluribus. In noſtra ergo concluſione dicimus, quòd genus, vt eſt totum potentiale per nullam potentiam, quæcumque illa ſit, ſiue Phyſica, ſiue Metaphyſica, aut Logica, nequit ſaluari in vnica ſpecie. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio. Genus vt eſt totum potentiale, eſſentialiter eſt diuiſibile per oppoſitas differentias, vt ex dictis conſtat: ergo vt ſic per nullam potentiam poteſt ſaluari in vnica ſpecie. Conſequentia probatur. Differentiæ, quæ diuidunt genus, conſtituunt etiam ſpecies; vt patet de rationali, & irrationali, quæ diuidunt animal: ergo ſi genus diuiditur per oppoſitas differentias, neceſſe eſt dari ſpecies conſtitutas per eaſdem differentias. Dices ſatis eſſe, vt vna differentia ſit in actu, alia verò ſit in potentia. Contra arguitur ex Ariſtot. 2 de cælo tex. 18. quando vnum oppoſitorum eſt in rerum natura; & alterum debet eſſe: ergo vna differentia poſita in actu, altera poni debet; ergo cum duæ differentiæ oppoſitæ non poſſint eſſe in eadem ſpecie, erunt neceſſariò plures ſpecies.

¶ Secundo probatur. Genus vt totum quoddam potentiale, importat potentiam, ſecundum quam eſt determinabile, & perfectibile à pluribus differentijs eſſentialibus, à quibus eſſentialiter limitatur, & perficitur: ſed genus ſecundum iſtam potentiam nullo modo reperiri poteſt in vnica ſpecie: ergo genus, vt eſt totum potentiale, per nullam potentiam poteſt ſaluari in vnica ſpecie. Minor probatur. Tota perfectio potentiæ ex actu ſibi adæquatè correſpondente penſari debet; ſed vnica ſpecies non continet actum adæquatè correſpondentem generi: nam vnica ſpecies tantum continet vnam differentiam eſſentialem athomam, coarctiuam generis, quæ non poteſt adæquatè reſpondere toti potentiæ generis, quæ etiam perfici, & ornari poteſt per alias differentias eſſentiales: ergo genus ſecundum huiuſmodi potentiam non poteſt reperiri in vna ſpecie.

¶ Tertio probatur. Genus vt totum quoddam potẽtiale nihil aliud importat, vt dictum eſt, quam potentiam contrahibilem, & determinabilem per plures differentias formales, & ſpecificas: ſed iſtæ contrariæ differẽtiæ ſpecificæ nequeunt in vnica tantum ſpecie reperiri: ergo genus vt totum potentiale, ſcilicet ſecundum huiuſmodi potentiam, non poterit in vna tantũ reperiri ſpecie. Conſequentia probatur. Nam vna ſpecies vnicum ſolum habet eſſe ſpecificum: ergo vnicam ſolam differentiam habet.

¶ Quarto probatur, & confirmatur magis ratio præcedens: nam vt docet Ariſt. 8. Metaph tex. 10. eſſentiæ rerum ſunt ſicut numeri: ergo ſicut impoſſibile eſt, quòd idem numerus ſit binarius, & ternarius; nam qualibet addita vnitate mutatur eſſentia, & ſpecies numeri: ergo impoſſibile eſt, vnam ſpeciem habere duas differentias; nam illa differentia ſecundo adueniens adderet nouum gradum, & mutaret ſpeciem: ergo impoſſibile eſt, quòd genus vt totum potentiale, ſecundum quam potẽtiam importat hoc, quod eſt eſſe determinabile per plures differentias eſſentiales oppoſitas, ſaluetur in vnica ſpecie.

¶ Dices, etſi in vna tantum ſpecie reperiri non poſſit actu pluralitas differentiarum; poteſt tamen in illa natura generica, quæ eſt in vna ſpecie, reperiri iſta potentialitas, & determinabilitas à pluribus differentijs; & ita genus cum ſua potentialitate poterit eſſe in vnica ſpecie: non enim eſt de eſſentia generis (niſi ſeruato ordine vniuerſi) quòd actu reperiatur determinatum per plures differentias, ſed tantum quod ſit determinabile; & ſecundum iſtam potẽtiam, & determinabilitatem à pluribus differẽtijs, poteſt in vnica reperiri ſpecie; etſi non ſecundum actualem determinationem. Nam natura animalis, quæ eſt in homine v. g. etſi non ſit ibi actu per plures differentias determinata; eſt tamen ibi cum determinabilitate, & contrahibilitate à pluribus inam quantum eſt ex ſe, ibi non

eſt

eſt propria illius: vnde eſt cum aptitudine ad plura, & conſequenter eſt in homine ſecundum rationem poteſtatiuam: quapropter cum natura generica animalis v.g. conſeruari poſſit per omnipotentiam Dei in vno ſolo homine, poterit etiam conſeruari genus, vt eſt totum potentiale, & vniuerſale.

¶ Sed contra, & probo, quòd non ſolum actu reperiri non poſſit natura generica determinata per plures differentias in vnica ſpecie, eo quòd actu non poſſunt in eadem ſpecie eſſe plures differentiæ eſſentiales oppoſitæ, ſed quòd nec etiam ſecundum rationem poteſtatiuã, & ſecundum potentialitatem ad plures differentias ſuſcipiendas reperiatur, vel reperiri poſſit in vnica ſpecie. Nam animalis natura, quæ eſt in homine, iam eſt determinata ad eſſe hominis per vltimam hominis differentiã: ergo prout eſt in homine, non manet determinabilis per aliam differentiam. Conſequentia probatur. Quia natura animalis, cui per differentiam datum eſt eſſe hominis, ſeu eſſe rationale, manet impotens, vt ſic ad recipiendum eſſe per differentiam oppoſitam v. g. irrationalis: ergo non manet potens ſuſcipere aliam differentiam. Antecedens probatur. Nam ſi maneret potens, daretur potentia aliqua, quæ nullo modo ad actum poſſet reduci: Fruſtra autem eſſet huiuſmodi potentia: ergo non eſt danda. Sequela patet. nam in homine, vt viſum eſt, duæ differentiæ oppoſitæ eſſe nequeunt. Conſequentia verò probatur. nam hæc potentia cum ſit à natura, non poteſt eſſe fruſtra, & ad actum impoſſibilem; Deus namque, & natura nihil fruſtra agunt, nec conferunt potentias ad actus impoſſibiles. Præterea etiam. nam ſi in homine ratione naturæ genericæ determinatæ eſt potentialitas ad alias differentias, ergo in homine eſt potentialitas ad alias differentias: ergo in homine eſt potentialitas vt ſit Aſinus, quod non eſt dicendum. Sequela probatur. nam in illo eſt potentia, vt determinetur eius animalitas per differentiam Aſini; immò in homine eſſet potentia ratione generis ſuperioris v. g. ſubſtantiæ, eadem ratione, vt determinetur per differentiam non viuentis, non ſenſibilis, &c. quod eſt contra ſuam eſſentiam: ergo.

¶ Secunda concluſio. Genus, vt totum actuale, & totum diffinibile, ſeu eſſentiale optimè ſaluari poteſt, immò de facto ſaluatur in vnica ſpecie, immò in vnico indiuiduo. Hanc concluſionem communiter docent omnes Logici.

¶ Primo probatur facile concluſio. Quia genus vt eſt totum actuale, v.g. natura animalis, ſolum importat ſua prædicata quidditatiua, ſcilicet ſubſtantiam animatam, ſenſibilem: ſed huiuſmodi prædicata omnino ſaluantur in vnica ſpecie, & in vnico indiuiduo, v. g. in Petro; nam Petrus eſt ſubſtantia animata ſenſibilis: ergo.

¶ Secundo probatur. Nam ſi tota eſſentia generis non eſſet in quocumque indiuiduo, non poſſet eſſentialiter prædicari de indiuiduo, hoc eſt falſum: ergo. Sequela probatur. Nam quando aliquid prædicatur de aliquo, totum quod conuenit prædicato, ſaltim eſſentialiter conuenit ſubiecto, ſi prædicatio ſit eſſentialis: ergo.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd potentia Logica, neque ſpecies, neque genus poteſt in vno conſeruari: & ratio eſt, quia vt ſic, cum tam genus, quam ſpecies ſint formaliter vniuerſa, & de ratione vniuerſi ſit referri ad multa; inde eſt, quod ſpecies non poteſt ſaluari in vnico indiuiduo, neque genus in vnica ſpecie. Potentia verò phyſica, ſeu naturali, licet ſpecies poſſit eſſe in vnico indiuiduo; non tamen genus in vnica ſpecie Et ratio eſt, quia natura generica contrahitur per oppoſitas differentias, quæ ſimul in eadem ſpecie eſſe nequeſit, & naturaliter, ita ſe habent, quòd ſi vna eſt in rerum natura, & altera eſſe debet ob vniuerſi perfectionem; & indè eſt, quòd natura generica non poteſt perfectè exiſtere in vnica ſpecie: perficitur enim eſſentialiter à differentijs ſpecificis: ſpecies verò cum de ſe ſit natura perfecta, & completa, in vnico indiuiduo, poteſt perfecta, manere, & conſeruari: non enim eſſentialiter perficitur à conditionibus indiuiduantibus, ſed tantum materialiter, & accidentaliter.

¶ Secundo reſpondetur negando con-

conſequentiam; diſcrimen autē eſt; nam multiplicatio ſpecierum eſt de prima intentione naturæ, cum ſit de perfectione vniuerſi; & ideò ſemper naturaliter multiplicantur, & ſunt plures in eodem genere: indiuidua verò ſolum intenduntur ſecundario, & propter ſpeciei conſeruationem: vnde cum poſſit reperiri aliquod indiuiduum incorruptibile, in quo ſemper ſaluetur ſpecies, inde eſt, quòd natura in illis non intendit plura indiuidua. Iſtæ ſunt ſolutiones, quæ communiter adducuntur à Logicis pro ſolutione primi argumenti: quia tamen nobis difficultatem afferunt, pro earum vera intelligentia ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrùm ſpecies, vt totum potentiale, ſeu potentialitas ſpeciei potentia phyſica, aut naturali poſſit ſaluari in vnico indiuiduo.

PRo intelligentia tituli quæſtiunculæ. Obſeruandum eſt primo, quòd hic non loquimur de ſpecie, vt eſt totum actuale, & diffinibile; nam hoc modo bene quidem conſeruatur in vnico indiuiduo, ſicut etiam genus, vt totum actuale in vnica ſpecie, & in vnico indiuiduo conſeruatur, vt oſtendimus ſupra in corpore articuli, concluſione ſecunda. Sed quæſtio eſt de ſpecie, vt eſt totum potentiale, & contrahibile per oppoſitas conditiones indiuiduantes.

¶ Secundo obſeruandum eſt, quòd in præſenti quæſtione ſermo eſt de potentia phyſica, & naturali, quando quærimus; vtrùm potentialitas ſpeciei poſſit in vnico indiuiduo ſaluari; nam loquendo de potentia Logica, apud omnes certum eſt, quòd in vnico indiuiduo ſaluari nequit, ſicut neque genus conſeruari poteſt hac Logica potentia in vnica ſpecie. Quapropter in præſenti quæſtiuncula quærimus, an ſicut potentialitas generis non poteſt potentia phyſica, & naturali ſaluari in vnica ſpecie; ita potentialitas ſpeciei non poſſit potentia etiam phyſica conſeruari in vnico indiuiduo. His ſuppoſitis, Videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo arguitur argumento primo huius articuli. Quia de facto, & naturaliter natura ſpecifica v.g. natura ſolis ſaluatur in vnico indiuiduo, vt experientia conſtat: ergo potentia phyſica potentialitas ſpeciei optimè ſaluari poteſt in vnico indiuiduo.

¶ Secundo arguitur. Potentialitas ſpeciei non perficitur eſſentialiter per conditiones indiuiduales, & materiales; quin potius, illis ſecluſis, ſaluatur tota natura ſpecifica perfecta, & completa: ergo potentialitas ſpeciei optimè poterit potentia phyſica ſaluari in vnico indiuiduo. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Nam propterea potentialitas generis nequit ſaluari potentia phyſica in vnica ſpecie, quia eſſentialiter eſt perfectibilis per oppoſitas differentias, quæ in vna ſpecie reperiri nequeūt; & illis ſecluſis, natura generica non eſt natura completè, & abſolutè perfecta: perficitur enim eſſentialiter à differētijs eſſentialibus: ergo potentialitas ſpeciei cum non ita ſe habeat, potentia phyſica poterit conſeruari in vnico indiuiduo.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico primo. Potentialitas ſpeciei contrahibilis, & determinabilis per plures conditiones indiuiduantes diuerſorum indiuiduorum, non poteſt potentia phyſica in vnico indiuiduo conſeruari.

¶ Pro intelligentia huius concluſionis, Obſeruandum eſt, quòd ſpecies rerum ſunt in duplici differentia. Aliæ enim ſunt ſpecies corruptibiles, vt v. g. ſpecies humana, cuius ſingularia primo, & per ſe corrumpuntur; aliæ ſunt ſpecies rerum, quæ nequaquam corruptioni ſunt ſubiectæ, vt ſpecies angelicæ, quæ cum ſint formæ ſubſiſtentes, non poſſunt corrumpi, vt docet D. Thomas 1 p q. 50. art. 5. & ſimiliter corpora cæleſtia ſunt etiam incorruptibilia, eo quòd eorum formæ replent totam capacitatem materiæ.

tiæ. Ex quo ſequitur, quòd potentialitas ſpeciei, cuius ſingularia primo, & per ſe corrumpuntur, quia plura habet indiuidua, ideò etiam eſt contrahibilis per plures conditiones diuerſorum indiuiduorum: at verò potentialitas ſpeciei incorruptibilis, quia eius potentialitas ſatiatur, & completur in vnico indiuiduo, hinc fit, quòd non eſt contrahibilis per diuerſas conditiones diuerſorum indiuiduorum, ſed tantum per vnam Hoc ſuppoſito, in noſtra concluſione dicimus, quòd loquendo de potentialitate ſpeciei, quæ eſt contrahibilis per diuerſas conditiones diuerſorum indiuiduorum, potentia phyſica nequit conſeruari in vnico indiuiduo. Hanc concluſionem ſic explicatam docet Petrus Niger in ſuo clypeo quæſt. 16. & Petrus Bruxelenſis cap. de ſpecie, in ſolutione penultimi argumenti, & multi alij.

¶ Probatur euidenter concluſio. Natura ſpecifica, cuius indiuidua ſunt corruptibilia. vt eſt totum potentiale, importat potentiam contrahibilem per oppoſitas differentias materiales, quæ ſimul in eodem indiuiduo eſſe non poſſunt: ergo talis ſpeciei potentialitas nequit conſeruari potentia phyſica in vnico indiuiduo. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Ideò potentialitas generis nequit ſaluari in vnica ſpecie potentia phyſica, quia eſt contrahibilis per oppoſitas differentias eſſentiales, quæ in eadem ſpecie potentia phyſica eſſe nequeunt: ergo idem erit de potentialitate ſpeciei.

¶ Confirmatur, & explicatur: non minus ſunt incorruptibiles duæ differentiæ eſſentiales in eadem ſpecie, quam diuerſæ conditiones indiuiduantes diuerſorum indiuiduorum in vnico indiuiduo; nam licet conditiones indiuiduantes ſint differentiæ accidẽtales reſpectu ſpeciei, ſunt tamen eſſentiales reſpectu indiuiduorum, quæ conſtituunt: ergo ſi potentialitas generis potentia phyſica nequit conſeruari in vnica ſpecie, quia in vna, & eadem ſpecie non poſſunt reperiri plures, & diuerſæ differentiæ eſſentiales, neque poterit potentialitas ſpeciei potentia phyſica ſaluari in vnico indiuiduo; quia potentia phyſica, & naturali in vno, & eodem indiuiduo non poſſunt reperiri plures, & diuerſæ conditiones indiuiduantes diuerſorum indiuiduorũ.

¶ Confirmatur ſecundo omnibus rationibus factis pro prima concluſione articuli; nam omnes illæ, quæ militant pro generis potentialitate, vt non conſeruetur in vna ſpecie, militant etiam pro potentialitate ſpeciei, vt non conſeruetur in vnico indiuiduo; nam quòd determinatio ſpeciei fiat per diuerſas conditiones indiuiduantes materialiter, hoc non tollit quin ſit quoddam totum potentiale, contrahibile per plures conditiones indiuiduantes incompoſſibiles in eodem indiuiduo: ergo.

¶ Dico ſecundo. Potentialitas ſpeciei, quæ non eſt contrahibilis per diuerſas conditiones indiuiduantes diuerſorum indiuiduorum, optimè conſeruatur potentia phyſica in vnico indiuiduo. Hæc concluſio eſt euidens ex præcedenti.

¶ Probatur. Nam huiuſmodi potentialitas ſpeciei incorruptibilis, vt v. g. potentialitas ſpeciei, quam importat natura angelica Gabrielis, non eſt contrahibilis per oppoſitas conditiones indiuiduantes diuerſorum indiuiduorum, ſed tantum eſt determinabilis per conditiones vnius indiuidui: ergo in illo tantùm indiuiduo optimè conſeruatur potentia naturali, & phyſica. Conſequentia patet. Quia ideò potentialitas, quam importat natura ſpecifica corruptibilis, nequit ſaluari in vnico indiuiduo potentia phyſica, quia eſt contrahibilis, & determinabilis per diuerſas conditiones indiuiduantes diuerſorum indiuiduorum, quæ in vno, & eodem indiuiduo ſunt incompoſſibiles: ergo potentialitas illius ſpeciei, quæ non eſt ita contrahibilis, poterit optimè in vno indiuiduo conſeruari.

¶ Dico tertio. Hæc propoſitio eſt concedenda abſolutè: potentialitas ſpeciei potentia phyſica poteſt conſeruari in vnico indiuiduo.

¶ Probatur hæc concluſio. Nam præfata propoſitio eſt quædam propoſitio indiffinita, cuius vna ſingularis eſt vera: ergo ipſa eſt vera. Conſequentia eſt nota. Quia ad veritatem propoſitionis indiffinitæ, ſufficit, quòd vna eius ſingularis

ris ſit vera: ad veritatem enim huius homo eſt albus, ſufficit, quòd hæc ſingularis ſit vera, Petrus eſt albus. Quòd autem præfata propoſitio habeat vnam ſingularem veram conſtat, loquendo de potentialitate, quam importat natura ſpecifica incorruptibilis, vt v.g. natura ſpecifica Gabrielis, vel ſolis: ergo.

¶ Ad primum argumentum, reſpondetur ex dictis in ſecunda concluſione.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quòd quamuis ſpecies corruptibilis, materialiter, ſeu accidentaliter determinetur: tamen non poteſt illa potentialitas, vt materialiter indiuiduata, & determinata per plures conditiones plurimorum indiuiduorum, in vno indiuiduo reperiri ſatiata; aliàs idem indiuiduum haberet conditiones aliorum indiuiduorum, & eſſet duo indiuidua, & eſſet diſtinctum à quolibet alio, & non eſſet diſtinctum, quandoquidem haberet conditiones alterius indiuidui, quod eſt implicatorium. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad secundum dicendum, quòd benè ibi dictum eſt.

¶ Ad tertium, quod erat replica contra ſolutionem ad ſecundum ibi aſſignatam, dicendum eſt, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Tertium.

Vtrùm potentialitas generis, quæ eſt totum potentiale, & contrahibile per oppoſitas differentias ſpecificas, & eſſentiales, ſit aliquid reale.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento tertio huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Partes componentes hominem, vt eſt totum Metaphyſicum, quæ ſunt actus, & potentia, non ſunt entia rationis, quia aliter etiam homo eſſet ens rationis, ſed neceſſariò ſunt entia realia: ſed pars potentialis componens eſt potentialitas generis: illa enim eſt, quæ determinatur per actũ, ſcilicet per rationalitatem: ergo talis potentialitas neceſſariò erit aliquid reale. Confirmatur. Nam totum Metaphyſicum eſt quid reale; v.g. ſpecies, ſcilicet homo, vel leo: ergo partes, ex quibus componitur ſunt aliquid reale: ſed partes ſunt natura generis, vel differentiæ, ſeu potentialitas generis, & actualitas differentiæ: ergo potentialitas generis eſt aliquid reale.

¶ Tertio arguitur. Nam rationale eſt, quod determinat generis potentialitatem: ſed aliquid rationis non poteſt determinari per rationale: ergo potentialitas generis eſt aliquid reale.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Potentialitas generis, quæ eſt totum quoddam potentiale, & contrahibile per oppoſitas differentias ſpecificas, & eſſentiales, non eſt aliquid reale. Hanc concluſionem negant omnes illi doctores, qui aſſerunt compoſitionem ex genere, & differentia eſſe compoſitionem realem; de quo nos ex profeſſo diſputabimus infra art. 8. ſed noſtram concluſionem docent plures Thomiſtæ, præcipuè Caietanus cap. de differentia, & Soto cap. de ſpecie.

¶ Pro eius declaratione, Obſeruandum eſt, quòd licet eſſe animal, ſit aliquid reale: tamen, quòd animal ſit quid determinabile per differentias oppoſitas, & ſit quid potentiale in ordine ad illas non habet in re; ſed tantum habet prout concipitur à noſtro intellectu, vt quid abſtractum à ſpeciebus, & differentijs, quare talis potentialitas non eſt aliquid reale ſuperadditum eſſentiæ v. g. animalis, ſed eſt ipſamet eſſentia animalis cum aptitudine quadam rationis, vt diuidatur per oppoſitas differentias: Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio. Nam, vt dicemus infra art. 9. huius quæſtionis, gradus genericus, & gradus differentialis, vt animal v. g. & rationale ſunt idem

realiter,& formaliter, & ſolù diſtinguuntur ratione ratiocinata: ergo potentialitas,qua animal v.g.eſt determinabile per rationale, non poteſt eſſe aliquid reale. Conſequentia patet. Nam,vt potentialitas aliqua in rebus ſit aliquid reale, neceſſe eſt, quòd actus ad quem ordinatur ſit ab ipſa realiter diſtinctus: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio.Genus non habet, quod ſit totum quoddam potentiale, & determinabile per varias differentias, niſi ſecundum quòd accipitur per intellectum abſtrahentem v. g. naturam animalis à ſpeciebus inferioribus: ergo talis potentialitas fit per opus intellectus; & conſequenter erit aliquid rationis,& non aliquid reale. Conſequentia eſt bona. Nam, quod fit per opus intellectus, non eſt aliquid reale, ſed aliquid rationis. Antecedens etiam eſt notum. Nam natura animalis v.g. ſecundù ſe conſiderata, neque eſt cōtrahibilis per oppoſitas differentias,neque non contrahibilis:eſt enim indifferēs, vt ſupra lib.4. demonſtratum eſt: ergo quòd ſit contrahibilis,habet per intellectum abſtrahentem ipſam à ſpeciebus inferioribus.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, negando antecedens: ad probationē dicimus,quòd tàm genus,quàm differentia habent rationem actus, & potentiæ dependenter ab opere intellectus, & ita talis potentia eſt rationis, & nullatenus reſpicit actum realem;nam licet id,quod habet rationem potentiæ, nempè natura generica, & id, quod habet rationem actus,nempè differentia, ſint quid reales; non tamen realiter habent adinuicem rationem actus,& potentiæ,quia realiter non ſunt quid diſtinctum; ſed tantum diſtinguuntur beneficio intellectus;& ideò dependenter ab intellectu habent rationem actus, & potentiæ.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, diſtinguendo antecedens; partes componentes totum Metaphyſicum ſunt quid reale materialiter,concedo antecedens; formaliter, nego antecedens. Explicatur hoc ſupponendo, quòd ſicut totum Metaphyſicum dupliciter conſiderari poteſt,& materialiter,& formaliter; ſi conſideretur materialiter, vtique eſt aliquid reale, quia id, quod induit rationem formalem totius Metaphyſici, aliquid reale eſt: ſi verò formaliter conſideretur, non eſt aliquid reale; quia non habet realiter rationem totius Metaphyſici, ſed habet id per intellectum. Ita pariter dicimus,quòd partes componentes totum Metaphyſicum dupliciter conſiderari poſſunt, & materialiter, & formaliter;materialiter conſideratæ,ſunt aliquid reale,quia ea entia,quæ appellantur partes Metaphyſicæ, ſunt entia realia; nimirum animal, & rationale. Cæterum formaliter non dicuntur entia realia;quia ante intellectum non habent rationem partium; cùm ante intellectum ſint realiter idem,& aliquid indiſtinctum: ad veram autem,& realem rationem partium requiritur realis diſtinctio, quæ non reperitur inter prædictas partes:& per hęc patet ad confirmationem.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur diſtinguendo maiorem;rationale determinat potentialitatem generis ante operationem intellectus,nego maiorem; per intellectum,concedo maiorem. Vnde id, quod per rationale determinatur, eſt quid reale,nempe animal,non tamen realiter à rationali diſtinctum, & ſic nec realiter habet rationem potentiæ, & determinabilis, ſicut nec rationale, rationem actus, & determinantis: & per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvartvm principale eiuſdem articuli dicendum,quòd petit ſpecialem difficultatem;vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Quartum.

Vtrùm Genus ſumptum ſecundò intentionaliter, ſcilicet pro relatione rationis, in vna ſpecie ſaluari poſſit.

Pro explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quòd hic non loqui-

quimur de genere primè intẽtionaliter, ſicut in toto hoc articulo loquti ſumus: ſed ſermo eſt de genere ſumpto ſecundè intentionaliter, ideſt pro relatione rationis, quam dicit ad plura differentia ſpecie: & quærimus, An genus hoc pacto acceptum, ſaluari poſſit per hoc, quòd tantum vnicam ſpeciem reſpiciat. Hoc ſuppoſito, videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo arguitur argumento quarto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. non minus habet eſſentialiter materia prima potentiam ad plures formas, quàm genus relationẽ ad plures differentias ſpecificas, nec minus formæ perficiunt materiam primam, quàm differentiæ perficiant genus: ſed materia prima cum omni ſua potentialitate ſufficienter ſaluatur in vnico indiuiduo, actuata per vnam formam: ergo & potentia generis, ſiuè relatio rationis generis ſaluari poterit per hoc, quòd vnicam tantum ſpeciem reſpiciat. Antecedens eſt notum. Conſequentia patet à paritate rationis.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Genus ſumptum ſecundè intentionaliter pro relatione rationis, nullo pacto poteſt ſaluari per reſpectum rationis ad vnicam tantum ſpeciem.

¶ Hæc concluſio eſt euidens. nam relatio rationis generis non poteſt intelligi, niſi ad plura differentia ſpecie, aliàs non erit reſpectus rationis generis: per hoc enim, quòd reſpicit plura differentia ſpecie, diſtinguitur ſpecie à quolibet alio reſpectu rationis: ergo nequit ſaluari per hoc, quòd vnicam tantum ſpeciem reſpiciat. ſed hoc magis declarabitur infra in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primum argumentũ reſpondetur, diſtinguendo maiorem; cuius ſunt multa relata, quorum quodlibet poteſt adæquare ipſum relatum, concedo maiorem; ſi verò taliter habeat multa correlata, quòd à nullo particulari poſſit adæquari, ſed ſolum ab omnibus ſimul, nego maiorem: huiuſmodi autem eſt relatio generis, quæ non habet multa correlata totalia, & adæquata, ideſt multas ſpecies, à quibus ſingulis adæquari poſſit, ſicut eſt relatio paternitatis, cuius quilibet filius adæquat totum eius ordinem, licet non totaliter, cum eſſentialiter relatio paternitatis non habeat reſpicere plures materiales filios At ſecunda intentio generis ſolum pro totali, & adæquato correlato habet multitudinem ſpecierum, quæ ſub illo poſſunt contineri, & nulla materialis ſpecies poteſt ipſam adæquare, vt patet in potentialitate numeri in ordine ad differentias ſpecificas numeri.

¶ Sed dices Si ideò non poteſt ſaluari ſecunda intentio generis in vnica ſpecie, quia non poteſt ab vnica ſpecie adæquari eius relatio: ergo neque poterit ſaluari in duabus, quia nec etiam à duabus talis relatio adæquatur; cum genus dicat potentiam non ſolum ad duas ſpecies, ſed ad infinitas ſyncathegorematicè: ſed hoc non obſtante poteſt talis relatio ſaluari in duabus ſpeciebus, vt cõpertum eſt apud omnes Logicos, vt patet in præfato exemplo de numero in ordine ad eius ſpecies: ergo ob eamdem rationem in vnica ſpecie tantum ſaluari poterit.

¶ Sed reſpondetur facilè, negando ſequelam. Ad probationem dicimus, quòd ſecundum omnem ſuam potentialitatem non poteſt adæquari relatio generis in duabus ſpeciebus, propter rationem factam; quia etiam dicit potentiam ad alias: poteſt tamen adæquari in duabus, ſecundum id, quod ſufficit ad eſſentiam eius, quatenus eſt quoddam totum potentiale; nam ad eſſentiam generis, quatenus eſt quoddam totum potentiale ſufficit duas reſpicere ſpecies quia vt ſic eſt vniuerſum, & ſaluatur cum ordine ad plura: ſecus autem eſt cum intelligitur in ordine ad vnam ſpeciem tantum; tunc enim non ſaluat rationem vniuerſi, & ideò habet pro ſuo adæquato correlato ad minus duas ſpecies, & non vnam tantum.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, nec etiam materiam primam ſatiari, & adæquari ſecundum eius appetitum, ſolum ab vnica forma; nec reperiri in vnica forma, quo ad omnem eius perfectionem, cũ ſit etiam apta ad alias formas, & ab alijs formis, alias perfe-

Digitized by Google

ctiones recipere poſſit.

¶ Sed dices. Nam quamuis non reperiatur materia in vnica forma acta ſatiata, & cum omni ſua perfectione completa, tamen reuera in vnica tantum forma ſaluatur, habens ibi potentiam ad alias: ergo pari ratione, etſi genus non poſſit, quo ad omnem ſuam perfectionẽ adæquari ab vnica forma, tamen cum omni ſua poteſtate ad alias poterit, in vnica ſaluari, cum eadem ratio videatur de ipſo, & de materia prima in ordine ad formas.

¶ Sed reſpõdetur facile, negando conſequẽtiam, & ratio diſcriminis eſt. Nam potentialitas materiæ primæ eſt potentialitas alicuius, quod eſt pars Phyſica, & ideò vbicumque eſt illa pars, etiam erit eius potentialitas. At potentialitas generis eſt alicuius totius vniuerſalis poteſtatiui, quam rationem, ſtatim ac limitatur ad vnam ſpeciem, amittit, & ita non manet eius potentialitas in vna ſpecie. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvintvm principale eiuſdem articuli dicendum, quòd in caſu argumenti, animal prædicatur de homine, vt totum actuale, & vt pars ſpeciei: non autem vt totum potentiale, & tunc eſſet ſenſus, homo eſt habens naturam animatam ſenſibilem, & ſic animal non prædicatur in recto vt totum, ſed in obliquo, vt pars hominis.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Genus ſumatur à materia, & differentia à forma.

Ad ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd genus nõ ſumatur à materia, & differentia à forma. In ſubſtantijs ſeparatis, ſcilicet in Angelis, reperitur vera ratio generis, & tamen vt patet p. p. q. 50. art. 3. nulla reperitur materia: ergo non eſt verum ſaltim vniuerſaliter, quòd genus deſumatur à materia.

¶ Secvndo præterea. Quia aliàs ſequeretur, quòd vbicumque fuerit diuerſa materia ſit diuerſum genus; quia cauſa exiſtente diuerſa, effectus ſimiliter debet eſſe diuerſus: ſed non vbicumque eſt diuerſa materia, eſt diuerſitas generis: ergo genus non ſumitur à materia. Minor probatur. Nam in cælo, & in his inferioribus eſt diuerſa materia; nam materia cæli cũ dicat ordinem ad formam ſatiãtem eius appetitum, quem non dicit materia horum inferiorum, eſt alterius ordinis; & tamen corpora cæleſtia, & inferiora non differunt genere, quia ſunt in eodem prædicamento ſubſtantiæ, ſub eodem genere, ſcilicet corpus: ergo.

¶ Tertio præterea. Si genus ſumitur à materia, ſequitur quòd accidentia, quæ differunt pœnes ſubiectum, differant genere, conſequens eſt falſum: ergo. Sequela probatur. Quia differunt pœnes materiam, quę eſt ſubiectum: & ſic albedo Petri, & albedo Pauli non eſſent eiuſdem generis, ſed diuerſæ, ratione diuerſorum ſubiectorum, cum tamen, nec ſpecie diſtinguantur: ergo.

¶ Qvarto præterea, & probatur, quòd differentia nõ deſumatur à forma. Quia aliàs omnis differentia, quæ eſſet pœnes formam, eſſet differentia ſpecifica, hoc eſt falſum: ergo. Sequela patet. Quia eſſet pœnes illud, à quo ſumitur differentia ſpecifica. Minor verò probatur. Nam anima Petri, & Pauli differunt pœnes formam, quia differunt ſe ipſis, & ſolo numero differunt; & ſimiliter intellectus Petri, & Pauli ſolo numero differunt, & differunt pœnes formam, quia vnus eſt vnius animę intellectus, & alius eſt alterius: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Caietani cap. 6. de ente, & eſſentia, vbi expreſſè docet, genus ſumi à materia, & differentiam à forma: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. In ſubſtantijs cõpoſitis ex materia, & forma genus ſumitur radicaliter à materia prima.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, & totius articuli, Obſeruandum eſt primo, quòd in præſenti ſit tantum ſermo de genere pro natura denominata genus, non autem pro ſecunda intentione denominante: & ſic loquendo de ge-

Digitized by Google

nere, conſiderandum eſt, quòd genus in quacumque re aliquid potentiale importat, quod quidem non eſt omnino determinatum, & completum, quoniam eſt abſtractum abſtractione potentiali, & ita debet eſſe determinabile per aliquid aliud, videlicet per differentiam: differentia verò importat aliquid determinans, & cōplens ipſum genus: etenim ſicut materia prima, quæ ſecundum ſe eſt indeterminata, & in potentia, completur, & determinatur per ipſam formā, quæ habet rationem actualitatis; ita etiā in compoſitione ex genere, & differentia eſt aliquid potentiale, & determinabile, & aliquid determinans, actuans, videlicet differentia.

¶ Secundo obſeruandum eſt, quòd ſi conſideremus id, à quo proximè ſumitur genus, & differentia in rebus materialibus, non eſt differentia inter res materiales, & immateriales; nā in vtriſque, vt dicemus, ſumitur genus, & differentia ab vna, & eadem re, nempe ab eadem natura ſpecifica, prout diuerſimodè concipitur ab intellectu; vt v. g. ab eadem entitate, quæ eſt humanitas, quatenus concipitur confuſè, & vt determinabilis, & vt habet rationem ſenſitiui, deſumitur ratio generis, v. g. animalis. Cæterum ab eadē, vt cōcipitur diſtinctè, & vt actuās, & determinans, deſumitur ratio differentiæ, ſcilicet rationalis. Si autem conſideretur id, à quo radicaliter ſumitur ratio generis, & ratio differentiæ, eſt maximum diſcrimen inter res materiales, & ſpirituales; nam in rebus materialibus genus originatur à materia, differentia verò à forma; nam quòd genus ſit determinabile, & potentiale in rebus materialibus, habet à materia, quæ eſt pura potentia, & eſt determinabilis per formam, & in potentia ad hanc, vel illam formam huius, vel illius ſpeciei: quòd verò ſit determinata, habet à forma, quæ complet, & determinat eam. Conſiderandum enim eſt, quòd in rebus materialibus eſt vnica forma, quæ dat varios, & diuerſos gradus eſſendi à primo vſque ad vltimum; & ſecundum quòd dat primum gradum, ſeu alios gradus ſubſequentes, eſt in potentia, vt determinetur per alios ſubſequentes gradus, quos dat forma vſque ad vltimum. Anima enim rationalis ſecundum quòd dat eſſe ſubſtantiale, eſt in potentia ad alios gradus, vſque ad vltimum, ſcilicet vſque ad rationale, & hoc habet primam radicem in materia, & forma. Cæterum in rebus ſpiritualibus, in quibus non eſt materia, & forma, radicaliter, & originaliter, non eſt aliquid diuerſum, à quo ſumatur genus, ab illo, à quo ſumitur differentia; ſed ab eadem forma ſecundum varias, & diuerſas rationes cōcepta, ſumitur ratio generis, & ratio differentiæ; ſi enim conſideretur ſecundū rationē determinabilē, ſumitur ratio generis; ſi conſideretur ſecundū rationē, quæ determinat, ſumitur ratio differentiæ. His ſuppoſitis, in noſtra concluſione non loquimur de eo, à quo ſumitur genus in rebus cōpoſitis ex materia, & forma, proximè; ſed de eo, à quo ſumitur genus radicaliter: & dicimus, quòd in talibus rebus genus ſumitur radicaliter à materia. Hanc concluſionem ſic explicatam docet D. Thomas 6. cap. de ente, & eſſentia, & Caietanus ibidem, & eſt communis apud Metaphyſicos: illā tamen negant nonnulli dicentes, quòd genus, præſuppoſita etiam materia, tamquam ſubiecto, ſumitur radicaliter à formā, dante eſſe imperfectum, & determinabilem, ſeu potentiale; v. g. ſi conſideremus illud, quod determinatur, ſcilicet genus, nimirum animal, corpus, viuens, hoc totum habet pro radice animam rationalem; nam anima rationalis vna cum ſit, eminenter continet reliquarum formarum perfectiones, & ita tribuit eſſe corpus, eſſe viuens, eſſe animal. Cum ergo hæc forma tribuit aliquem gradum eſſentiæ, determinabilem per alium gradum perfectiorem, tribuit eſſe genus: & hic gradus (inquiunt) oritur ab ipſa forma, tamquam à radice, in genere tamen cauſæ formalis; imò dicunt hanc eorum ſententiam eſſe D. Thomæ multis in locis: ſed noſtra concluſio

¶ Primo probatur auctoritate Philoſophi 8. Metaph. tex. 9. vbi inquit, quòd genus ſumitur à materia, differentia verò à forma: quod quidem ſaltim radicaliter intelligendum eſt in illis rebus, quæ habent compoſitionem materiæ, & formæ: & ſecundo de cælo tex.

49. ait, quòd ſi corpora cæleſtia conueniunt in genere, & differunt in ſpecie, ſunt compoſita ex materia, & forma. quaſi velit dicere, quòd radix generis materia eſt, & radix differentiæ forma.

¶ Secvndo probatur ratione. Nam genus in potentia continet differentias, & dicit aliquid potentiale confuſum, & perfectibile vlteriori perfectione: ſed radix huius potentialitatis eſt materia prima, quæ eſt pura potentia: ergo ab illa radicaliter ſumitur ratio generis Maior patet in animali, quod eſt quid potentiale, & confuſum, & differentias cōtinet; vt ait Philoſophus cap. de differentia. Minor probatur. Quia primum in vnoquoque genere eſt radix, & principium aliorum eiuſdem generis: vt patet in Deo, qui eſt primum exiſtens, & actus purus, & ita eſt cauſa totius eſſe actualis, & exiſtentiæ, & totius actualitatis: cum ergo materia prima ſit pura potentia nullum includens actum, erit cauſa totius potentialitatis, & radix. Sed vt magis hoc explicetur, ſit in corpore huius articuli.

QVAESTIVNC. VNICA.

In corpore.

Vtrùm in doctrina D. Thomæ dicendum ſit, quòd genus, ſiue proximè, ſiue radicaliter, ſumatur à forma, ſecundum quòd dat diuerſos gradus.

Et videtur quòd omnibus modis ſumatur à forma. Primo arguitur. Nam D. Thomas 1. par. quæſt. 76. art. 3. ad quartum, inquit. Quia igitur anima intellectiua virtute continet id, quod ſenſitiua habet, & adhuc amplius, poteſt ſeorſum ratio conſiderare, quod pertinet ad virtutem ſenſitiuæ, quaſi quoddam imperfectum, & materiale; & quia hoc inuenitur commune homini, & alijs animalibus, ex hoc rationem generis format: id verò in quo anima intellectiua ſenſitiuam excedit, accipit quaſi formale, & completiuum, & ex eo format differentiam hominis. Ex his verbis D. Thomæ clarè colligitur, quòd non ſolum differentia, ſed etiam genus ſumitur à forma, cum dicat, quòd ab eadem anima intellectiua ſumitur genus, & differentia: ergo.

¶ Secundo arguitur. Quia idem docet D. Thomas de ſpiritualibus creaturis art. 1. ad 24. & 5. Metaph. tex. 10. & de natura generis cap. 4. vt patet legenti: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primũ argumentum reſpondetur, & etiam ad ſecundũ, quòd in omnibus locis expreſsè loquitur S. Tho. de eo, à quo ſumitur ratio generis proximè, vt patet manifeſtè ex contextu, præcipuè infra quæſt 76. & nos non negamus rationem generis, ſeu genus ſumi proximè à forma; non tamen D. Thomas in præfatis locis loquitur de eo, à quo ſumitur genus radicaliter, & eo modo, quo nos in noſtra cōcluſione aſſerimus, quòd genus ſumitur à materia; quin potius D. Thomas expreſsè cap. 6. citato de ente, & eſſentia, docet, quòd genus ſumitur à materia prima. quod quidem neceſſariò debet intelligi radicaliter; nam proximè à forma deſumitur: inquit enim D. Thomas hæc verba, Hoc tamen ſciendum; quòd non eodem modo ſumitur genus, & differentia in illis ſubſtantijs (ideſt ſeparatis) & in ſubſtantijs ſenſibilibus, quia in ſenſibilibus genus ſumitur ab eo, quod eſt materiale in re, differentia verò ab eo, quod eſt formale in ipſa. &c. Hæc ille. In his verbis certum eſt, D. Thomam loqui de materia prima; cum dicit genus ſumitur ab eo, quod eſt materiale in re; nam ſi per materiale in re, non intelligeret materiam primam, ſed ſolum gradum imperfectum potentialem, & cōmunem, quem importat forma, profectò Diuus Thomas nullam poneret differentiam inter ſubſtantias ſeparatas, & ſubſtantias ſenſibiles; quia etiam in ſubſtantijs ſeparatis genus ſumitur à forma eadem, ſecundum quòd importat gradum communem, & potentialem; Cum ergo D. Tho-

Thomas in præfato loco, vt patet ex contextu, diſcrimen ponat inter ſubſtantias ſeparatas, & ſenſibiles, ponens hoc, quòd in ſubſtantijs ſenſibilibus, genus deſumitur ab eo, quod eſt materiale in re: profectò pro tali materiali in re, intelligit materiam primam, qua carent ſubſtantiæ ſeparatæ. Et ſi D. Thomas pro tali materiali in re, intelligit materiam primam, & dicit, quòd ab illa ſumitur ratio generis, ſeu genus, cum ab illa ſumi non poſſit talis ratio formaliter proximè, neceſſariò debet dici, quòd ab illa ſumitur radicaliter, iuxta intelligentiam D. Thomæ, & vt adnotat Caietan. ſuper eumdem locum, in commentario, qui dicit, quòd ratio generis, ſeu genus radicaliter deſumitur à materia: formaliter verò quod eſt idē, quod proximè, ſumitur à forma. & hanc explicationem tribuit Caietan. literæ D. Thomæ. Qua de cauſa tantum abeſt, quòd præfata noſtra concluſio ſit contra D Thomam, quod potius eſt expreſſa illius: & ideò ad omnia argumenta ex auctoritate, & ad omnes alias rationes in contrarium ſemper reſpōdendum eſt cum eadem doctrina. & ſolutione, quæ omninò euacuat omnē argumentorum vim. Videatur Caietanus loco citato, cum quo obſeruandum eſt, quòd ſicut genus formaliter, ſeu proximè ſumitur à gradu perfectibili, & potentiali, ſeu à tota eſſentia, vt habet rationem perfectibilis, à materia verò tanquam à radice: Ita ſimiliter differentia ſumitur formaliter, ſeu proximè à tota eſſentia ſecundum vlteriorem perfectionem, ſeu ab illo gradu, non vlterius perfectibili: à forma autem, vt à radice: & ſic eſt proportio inter materiam, à qua, vt à radice ſumitur genus, & formam, à qua etiam, vt à radice ſumitur differentia. Et per hæc patet ad difficultatem propoſitam in corpore huius articuli.

¶ Secvnda concluſio. In ſubſtantijs ſeparatis, ſcilicet in Angelis, genus ſumitur à tota eſſentia, ſecundum id, in quo cæteris aſſimilatur, & ſecundum id in quo cum cæteris conuenit: differentia verò ſumitur à tota eſſentia ſecundum id, quod ſibi proprium eſt. Hæc concluſio eſt expreſſa D. Thomæ cap 6. de ente, & eſſentia: qui aſſignans id, à quo ſumitur genus, & differētia in Angelis, inquit. Similiter etiā in eis, ideſt, in Angelis, ex tota eſſentia ſumitur genus: modo tamē differenti. Vna enim ſubſtantia ſeparata conuenit cum alia in immaterialitate, differunt autē adinuicem in gradu perfectionis ſecundum receſſum à potentialitate, & acceſſum ad actum purum: & ideò ab eo quod ſequitur illas, in quantum ſunt immateriales, ſumitur in eis genus, ſicut intellectualitas, vel aliqua huiuſmodi: ab eo autem, quod ſequitur in eis gradum perfectionis, ſumitur in eis differentia: nobis tamen ignota. Hanc eamdem concluſionem docent omnes Metaphyſici, & diſcipuli D. Thomæ.

¶ Et pro eius explicatione, & declaratione, Obſeruandum eſt, quòd in natura; v. g. Gabrielis, poſſumus conſiderare eſſentiam ſuam, ſecundum quòd habet cum cæteris Angelis conuenientiam; vt ſi conſideremus rationem ſpiritus, quæ eſt omnibus Angelis cōmunis; & ab hac ratione communi ſumitur genus: & quia in eadem eſſentia Gabrielis poſſumus conſiderare etiam id, quod eſt proprium Gabrielis, per quod Gabriel non conuenit cum cæteris Angelis; ſed potius per illud differt: ideò ab eo ſumitur ratio differentiæ, quæ nobis eſt ignota; & ita ab eadē eſſentia, & ſecundū diuerſam rationem ſumitur ratio generis, & ratio differentiæ: quæ iuxta doctrinam D. Thomæ, conſideratur ſecundum acceſſum ad actum purū, & receſſum à potentialitate: quanto enim vna ſubſtātia angelica magis accedit ad actū purum, qui eſt Deus, magis eſt actu, & magis eſt ſpiritualis; vnde hæc maior ſpiritualitas eſt differētia angelica, per quā magis à potentialitate recedit, quia minus eſt in potentia, & magis eſt in actu, & habet maiorem ſimilitudinem cū actu puro. & hæc maior ſpiritualitas eſt determinatio illius gradus communis, tribuendo illi eſſe perfectius ſpecificum, & ita eſt differentia, & illud commune eſt potentiale reſpectu acceſſus, & receſſus à materia, & ita eſt genus; & ita D. Thomas dicit, quòd Angeli differunt adinuicem in gradu perfectionis, ſecūdum receſſum à potentialitate, & acceſſum ad actum purum. His ſuppoſitis ex præfa-

Digitized by Google

ta doctrina colligitur ratio pro concluſione.

¶ Probatvr ergo breuiter. Nam in eadem forma angelica reperitur aliquid, quod magis recedit à Deo, & aliquid, quod magis accedit ad illum: ſed illud, quod magis recedit à Deo, eſt genus, illud verò quod magis accedit ad Deum, eſt differẽtia: quia illud, quod magis in ſua eſſentia recedit à Deo, eſt magis potentiale, & ſic magis determinabile: illud verò, quod magis accedit ad Deum habet rationem actus; quia eſt magis purum, & ita determinat illud potentiale, vnde eſt differentia: ergo in ſubſtantijs ſeparatis genus, & differentia ſumitur ab eadem forma, ſecundum diuerſas rationes, modo explicato. Ex hac ratione patet, quòd in Angelis ſunt duo tantum prædicata eſſentialia, vnum ſcilicet genericum, & aliud ſpecificum, & illud magis potentiale denominatur à ſecunda intentione generis, genus; hoc vero magis actuale denominatur à ſecunda intentione differentiæ, differentia. Sed contra hanc rationem, & doctrinam eſt argumentum. Quia hæc maior, vel minor perfectio non poteſt cauſare differentiam ſpecificam: ergo ex maiori acceſſu, vel minori, non poteſt ſumi differentiæ ratio. Antecedens probatur. Quia differẽtia pœnes magis, & minus non eſt ſpecifica, vt patet in albedine, magis, vel minus intenſa. Sed reſpondetur facilè, quòd gradus perfectionis ſe tenens ex parte naturæ rerum, cauſat quidem diuerſitatem ſpecificam eſſentialem vt communiter dicũt Thomiſtæ, qui defendunt habitum, & diſpoſitionẽ diſtingui ſpecie eſſentialiter, quantumuis diſtinguantur pęnes perfectum, & imperfectum, nempè pœnes facile, & difficile mobile. Cæterum genus perfectionis, qui non ſe tenet ex parte naturæ rerum, ſed ex parte ſubiecti, participantis dumtaxat, vtique nõ variat ſpeciem eſſentialiter, vt dicitur cap. de qualitate, de paſſione, & paſſibili qualitate. In caſu autem argumenti, vt patet ex toto diſcurſu articuli, maior, vel minor receſſus à materia, tenet ſe ex parte naturæ rerum, & ita variat ſpeciem eſſentialiter. Sed de hoc etiam diximus ſupra lib. 1. q. 1.

¶ Ad primvm ergo dicendum ex dictis.

¶ Ad secvndvm dicendum, negando minorem. Ad probationem verò inquiunt, quòd eo modo, quo cælum habet diuerſam materiam reſpectu horum inferiorum, eo modo differt etiam genere ab illis: & quia materia cæli dicit ordinem ad formam ſatiantem eius appetitum, non verò materia horum inferiorum, fit, vt cælum ſit incorruptibile, inferiora verò ſint corruptibilia; & ideò differunt genere Phyſico, quia materia prima eſt genus Phyſicum, & propterea dixit Philoſophus 10. Metaph. quòd corruptibile, & incorruptibile differunt genere, ideſt genere Phyſico; at verò natura, quæ dicitur genus Logicum, & radicaliter ſumitur à materia, eſt corpus, quod non dicit niſi ſubſtãtiam capacem trinæ dimenſionis, in quo corpora cæleſtia, & inferiora cõueniũt vniuocè; ideò non differunt genere Logico, ſed tantum Phyſico; quia vnum habet eſſe corruptibile, & aliud non.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd in accidentibus genus formaliter ſumitur ab eo, quod ſe habet, vt materiale, ſeu à tota eſſentia accidentis, vt habet rationẽ potentialis; differentia verò à tota eſſentia, ſecundum quòd habet rationem formalis, & determinatiui. Nam etiam in accidentibus genus debet dicere rationem materialem, ſeu eſſentiam, vt determinabilem per differentias; quia genus etiam in accidentibus debet eſſe, quod affirmatur in quid de ſpeciebus differentia verò, quia eſt id, quod prædicatur in quale quid; ideò eebet ſumi à tota eſſentia, vt habet rationem perficientis eſſentialiter; non enim in accidentibus eſt materia, & forma propriè, & ita ab illis non ſumitur genus, & differentia.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd omnis differentia, quæ prouenit à forma ea ratione, qua forma eſt, ſpecifica eſt & formalis; prouenire autem à forma vt ſic, eſt prouenire ab illa, qua ratione tribuit eſſe formale, quia ſua ratio eſt, quòd ſit forma. Cæterum anima Petri, & Pauli non differunt eo, quòd formæ ſunt, ſed quia dicunt ordinem ad talem materiam. Vnde diuerſitas in illis prouenit

nenit ex materia diuerſa, & ita eſt differentia numerica, & non differunt pœnes formam, quia diuerſum eſſe formale tribuant.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm genus, & differentia componant ſpeciem.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur quòd genus, & differentia non componant ſpeciem. Implicat contradictionem, quòd aliqua, quæ ſunt tantum ratione diſtincta, faciant aliquam compoſitionem in re, ſiue realem, ſiue rationis: ſed genus, & differentia ſunt tamen ratione diſtincta: ergo. Conſequentia eſt euidens, & minor ſupponitur ex dicendis infra, dubio ſequenti, Maior autem probatur clarè. Quia ens, & rationes particulares diſtinguuntur ratione, & tamen nullam faciunt compoſitionem, vt certiſſimum eſt: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Nihil poteſt componere illud, niſi comparetur ad illud, quòd componit, vt pars eius: ſed genus, & differentia non comparantur ad ſpeciem, vt partes eius: ergo non componitur ſpecies ex genere, & differentia. Conſequentia eſt bona. Maior eſt certiſſima. Nam illud, quod componit, dicit ordinem partis ad illud, quod componitur. Minor autem cõſtat clare, quia ſi compararẽtur, vt partes, non prædicarentur de illa, vt certiſſimum eſt: quia nulla pars prædicatur in recto de ſuo toto; ergo.

¶ TERTIO præterea. Tantum ea, quæ ſunt verè actus, & potentia, poſſunt eſſe partes alicuius compoſitionis per ſe: ſed genus, & differentia, licet ſe habeant, vt actus, & potentia, verè tamen non ſunt actus, & potentia; ergo nullam faciunt compoſitionem.

¶ QVARTO præterea. Si ea, quæ diſtinguũtur ratione, poſſunt facere aliquã compoſitionẽ: ergo vel hęc compoſitio eſt ante operationem intellectus in ſpecie, quod eſt falſum, quia eſſet realis; vel eſt poſt operationem intellectus, & hoc etiam eſt falſum; quia intellectus non poteſt mutare naturas rerum: ſed ſpecies ante operationẽ intellectus erat omninò ſimplex: ergo poſt illam non eſt compoſita.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas D. Tho. & Ariſt. aſſerentium ſæpè, quòd ex genere, & differentia fit vnum per ſe, & quòd genus, & differentia componunt ſpecies, ſicut duo conceptus, tertium: ergo ſecundum D. Tho. & Ariſt. ſpecies eſt compoſita ex genere, & differencia.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritats ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Genus, & differentia verè componunt ſpeciem.

¶ PROBATVR primo hæc concluſio. Species eſt quoddam totum actuale Metaphyſicum: ergo vt ſic habet partes: ſed eius partes, vt ſic, ſunt genus, & differentia: ergo genus, & differentia verè componunt ſpeciem.

¶ SECVNDO probatur. Nam omne, quod includitur in diffinitione quidditatiua rei, includitur etiam in diffinito: ſed diffinitio componitur ex genere, & differentia tamquam ex partibus: ergo, & ſpecies componitur ex genere, & differentia, tamquam ex partibus.

¶ TERTIO probatur. Quando aliqua duo diſtincta eſſentialiter, adunantur in aliquo vno, illud vnum componitur ex illis: ſed genus, & differentia diſtinguũtur eſſentialiter: ergo ſpecies componitur ex illis. Conſequentia eſt bona. Maior certa. Minor autem probatur. Quia genus eſt extra eſſentiam differentiarum, & differentiæ ſunt extra eſſentiam generis: ergo eſſentialiter diſtinguuntur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diſtinctio rationis ratiocinatæ inter ens, & eius paſſiones, non reducitur ad aliquam diſtinctionem realem, imò neque eſſentia entis eſt extra eſſentiam paſſionum; quin potius formaliter actualiter includitur in omnibus illis ſecundum formale ſignificatum: diſtinctio verò generis, & differentiæ reducitur ad aliquã diſtinctionem realem; & ita neutrum eſt de eſſentia alterius ſecundum eorum formalia ſignificata; & ita optimè poſ-

ſunt

Digitized by Google

ſunt efficere compoſitionem, præcipuè compoſitionem conceptuum, ſecundum eorum formalem rationem: non verò ens, & eius paſſiones.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd ſi ſumatur genus, & differentia etiam metaphyſicè loquendo, ſecundum rationem imbibitam in illis & ſecundum id, quod implicitè dicunt, habent rationem totius: ſi verò ſumantur ſecundum explicitum, & formale ſignificatum, habent rationem partium; & ita ſi iſta ratio præciſè reduplicetur, non prædicantur de ſpecie, quod quidem non fit per terminos primæ intentionis, v.g. animal, & rationale; quia iſti ex modo ſignificandi includunt rationem totius, vt conditiones, & modum rei ſignificatæ; ſed vel per terminos ſecundæ intentionis, ſicut dicit D. Thom. quod valde aduertendum eſt, tamquam curioſa litteræ interpretatio, quòd genus, & differentia non eſt ſpecies, vel diffinitio; aut per terminos importantes præciſè iſtā formalitatem. ſicut dicit Caietanus, quòd conceptus formalis generis, vel differentiæ non eſt conceptus formalis ſpeciei.

¶ Ad tertivm dicendum, diſtinguendo maiorem, quæ ſunt extrema cōpoſitionis realis debent eſſe actus, & potentia in re, concedo; quæ verò ſunt extrema cōpoſitionis rationis, ſufficit, quòd ſecundum formalitatem cōceptuum habeant rationem actus, & potentiæ.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd licet ſpecies in re formaliter ſit ſimplex, eſt tamen multiplex virtualiter; & ita poteſt fundare compoſitionem, quam facit intellectus per ſuam operationem.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm compoſitio ex genere, & differentia ſit compoſitio rationis.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod compoſitio ex genere, & differentia non ſit compoſitio rationis, ſed quod ſit compoſitio realis. Quando aliqua duo extrema realia formaliter diſtincta reperiuntur in aliquo vno, illud vnum realiter componitur ex illis: ſed ſic ſe habent genus, & differentia in ordine ad ſpecies: ergo compoſitio ſpeciei ex genere, & differentia realis eſt. Conſequentia eſt euidens. Maior etiam, quia compoſitio eſt vnio diuerſorum: ergo vnio diuerſarum rationum realium formaliter diſtinctarum faciet compoſitionem realem, vt patet in duobus prædicamentis formaliter diſtinctis, quæ ſecundum omnium opinionem, faciunt compoſitionem in ſubiecto, in quo reperiuntur. Minor autem patet. Quia genus, & differentia ſunt extrema realia, vt certiſſimum eſt, & dicunt diuerſas formalitates inuentas in ſpecie: ergo.

¶ Secvndo præterea. Compoſitio ex genere, & differentia pertinet ad Metaphyſicum; vt certiſſimum eſt; ergo eſt aliquid reale. Conſequentia probatur: Quia id, quod pertinet ad conſiderationem Metaphyſicam, eſt aliquid reale. Confirmatur, quia compoſitio Logica, & rationis fundatur in compoſitione Metaphyſica: ſed fundamentum entis rationis conſiderati à Logico eſt aliquid reale: ergo, & compoſitio ex genere, & differentia eſt aliquid reale.

¶ Tertio præterea. Compoſitio rationis non denegatur Deo: ſed compoſitio ex genere, & differentia denegatur Deo; ergo huiuſmodi compoſitio non eſt compoſitio rationis. Conſequentia eſt bona, & minor certa. quia ideò Deus non ponitur in prædicamento, quia illi repugnant compoſitio aliqua. Maior verò conſtat. Quia optimè de Deo poſſunt formari propoſitiones affirmatiuæ, in quibus eſt compoſitio, quia illa tantum eſt compoſitio rationis.

¶ Qvarto præterea. Genus eſt iuxta eſſentiam differentiarum, & comparatur ad illas, vt potentia determinabilis realiter ab illis: ergo ex genere, & differentia componitur ſpecies realiter. Conſequentia eſt bona. Quia ex actu reali, & potentia reali fit compoſitio realis: ſed antecedens patet. Quia de genere prędicatur hoc prædicatum reale, quòd ſit potentia determinabilis per plures actus: ergo.

¶ Qvinto præterea. Ens ideò non poteſt

poteſt eſſe genus, quia intimè imbibitur in differentijs, neque facit compoſitionem cum aliquo: ergo genus, quod eſt extra differentias, facit compoſitionem realem cum differentia in ordine ad ſpeciem. Conſequētia probatur clarè. Quia ens certiſſimum eſt, quòd facit compoſitionem rationis, & ita poteſt eſſe extremum propoſitionis affirmatiuę; imò quia diſtinguitur ratione ratiocinata à quocumque: ergo ſi genus facit aliquam compoſitionem, quia eſt extra eſſentiam differentiarum, debet facere cum illa compoſitionem realem.

¶ Sexto præterea. Genus non componit ſpeciem ſecundum quòd continet implicitè differentiam, ſed ſecundum quòd dicit gradum præciſum ab illa: ſed vt ſic componit realiter: ergo Conſequentia eſt bona. Maior probatur manifeſtè: Quia ex eo, quòd includit implicitè differentiam, non ſe habet, vt pars, ſed vt totum. Minor probatur ex domino Caietano cap. 3. de ente, & eſſentia, vbi dicit, quòd ſi ſumitur corpus, vel animal, vt præcisè dicit partem condiſtinctam contra animam rationalem, realiter componit hominem: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ de verit. quæſt. 27. art. 1. ad 8. & 3. cap. de ente, & eſſentia, vbi dicit, quòd hæc compoſitio non eſt, ſicut ex duabus rebus tertia res, ſed ſicut ex duabus conceptibus tertius conceptus: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Genus, & differentia, quæ verè componunt ſpeciem, non componunt illam compoſitione reali, ſed compoſitione rationis. Hanc concluſionem docet D. Thomas loco citato in argumento, ſed contra, quem locum elegantiſſimè explicat Caiet. & explicatio conſiſtit in hoc; quòd videlicet iſta compoſitio non eſt intelligenda de rebus ipſis ſignificatis per nomen generis, & differentiæ, vel ſpeciei primæ intentionis, quia hæc eſt eadem omnino res; neque etiam eſt intelligenda de genere, & differentia ſecundè intētionaliter pro relationibus, ſed de compoſitione conceptuum, vel formalium in eſſe repræſentatiuo; vel de conceptibus obiectiuis formaliter ſumptis. Et aduertendum, quòd licet genus Metaphyſicum, & genus Logicum ſint quædam tota, quia vtrumque prædicatur de ſpecie: differentia tamen eſt, quia ratio totius reſpectu Metaphyſicæ eſt quædam conditio accidentalis, & generalis naturæ ſignificatæ in communi: id autem, quod per ſe à Metaphyſico conſideratur, eſt id, quod formaliter, & expreſsè actu includitur in re; & ita cum expreſsè, & formaliter in actu generis, ſiue in conceptu illius, tantum exprimatur gradus genericus, & non exprimatur gradus differentialis in illo, ſed tantum implicitè, in differentia verò ècõuerſo res ſe habeat; ideò apud Metaphyſicum ſpecies, quæ in actu ſecundum ſuum conceptum formalem dicit vtrumque gradum, componitur ex genere, & differentia; vel vt formalius dicam ex conceptu generis, & differentiæ, formaliter accepto. Cæterum totum Logicum ècontra ſe habet, quia apud illum id, quod ex parte rei ſignificatæ ſignificatur in genere, quaſi per accidens ſe habet, & materialiter, ſeu fundamentaliter ſupponitur; & id, quod in communi continetur, conſideratur per ſe, quia ſecundum illud, quod in confuſo, indeterminatè, & implicitè continetur, habet rationem vniuerſalis; & comparatur ad inferiora: ideò eſt diuerſa ratio iſtius totius. & ſic dicit dominus Caietanus, quòd cum dico animal rationale; ſi res ipſa ſolum attendatur, neque rationem partis, neque rationem totius habet ſecundum ſe: ſi verò attendatur ſecundum formale ſignificatum, non attendendo ad id, quod implicitè ſignificatur, habet rationem partis: ſi tamen attendatur ad ſignificatum materiale, & formale, habet rationem totius. His ſuppoſitis

¶ Probatur concluſio ratione. Implicat contradictionem, quòd compoſitio aliquarum rerum, quæ non diſtinguuntur aliquo modo realiter, ſit realis aliquo modo: ſed gradus genericus, & differentialis nullo modo diſtinguũtur realiter: ergo. Minor in qua eſt difficultas explicabitur infra articulo ſequenti ex profeſſo.

¶ Ad primum dicendum, negando maiorē, nam, vt patebit infra articulo ſequen-

Digitized by Google

quenti gradus genericus, & gradus differentialis ſola ratione ratiocinata diſtinguuntur.

¶ Ad secvndvm dicendum, diſtinguo antecedens; compoſitio ex genere & differentia pertinet ad Metaphyſicum tamquam obiectum principaliter cognitum, nego antecedens; tanquam conditio obiecti cogniti, concedo antecedens: licet enim obiectum principaliter cognitum à Metaphyſico debeat eſſe reale, modus autem, ſeu conditio obiecti cogniti eſt rationis, & eſt manifeſta inſtantia; nam diſtinctio paſſionum entis pertinet ad Metaphyſicum, quia tamen eſt conditio, vel modus obiecti, & non res cognita, poteſt eſſe aliquid rationis.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd Deo denegatur diſtinctio rationis ratiocinatæ, quæ importat compoſitionem actus, & potentiæ; nam vt dictum eſt ſupra in primo libro, ſunt varij gradus diſtinctionis rationis ratiocinatæ. Ad probationem reſpondetur, quòd poſſunt quidem de Deo formari propoſitiones affirmatiuæ, quarum compoſitio fundetur in imperfectione intellectus noſtri, vel in eminentia, & amplitudine perfectionis diuinæ, quæ vna ſimplex cum ſit, continet omnes perfectiones rerum creatarum; ſed hoc non eſt ponere compoſitionem aliquam in Deo.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd determinabilitas generis reſpectu differentiarum, vt dictum eſt, non eſt formaliter aliquid reale, ſed talis potentialitas, ſeu determinabilitas eſt aliquid rationis; nam animal v.g. habet talem potentialitatem formaliter per intellectum.

¶ Ad qvintvm dicendum ex differentia aſſignata inter ens, & genus: ens enim ſecundum id, quod actualiter, & formaliter dicit, non diſtinguitur ab alijs rebus, ſed intimè imbibitur in illis: genus autem, cum eius diſtinctio fundetur in diſtinctione reali actus, & potentiæ, ſecundum ſuum formale ſignificatum eſt extra eſſentiam, & formalem conceptum differentiæ; & ita ratione huius diuerſitatis poſſunt facere compoſitionem, quam ens non poteſt facere.

¶ Ad sextvm dicendum, quòd licet genus, & differentia componant ſpeciem ea ratione, qua dicunt formalia ſignificata, & vt habent rationem partis, ſic formaliter ſumptæ, includunt tamen, vt genus, & differentia, rationem totius tanquam conditionem, ſeu modum rerum.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm gradus genericus, & differentialis diſtinguantur tantum ratione, & non formaliter.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quòd gradus genericus, & differentialis non diſtinguantur tantum ratione, ſed formaliter. In diffinitione generis explicatur aliqua natura realis, & ſimiliter in diffinitione differentiæ explicatur aliqua ratio realis: ſed iſtæ naturæ reales explicatæ in talibus diffinitionibus ſunt diuerſæ realiter: ergo. Conſequentia eſt euidens. Quia implicat, quod aliquæ duæ naturæ ſint reales, & diuerſæ, quin ſint realiter diuerſæ. Maior autem certiſſima eſt. Quia iſta prædicatio, homo eſt animal, eſt prædicatio realis: ergo prædicatum dicit eſſentiam realem, & ſimiliter iſta prædicatio, homo eſt rationalis, eſt realis: ergo prædicatum dicit eſſentiam realem. Minor verò probatur clarè. Quia diffinitio generis v.g. animalis eſt, quòd ſit viuens ſenſibile; diffinitio verò differentiæ, v.g. rationalis, eſt, quòd habeat rationem: ergo ſunt pluſquam ratione diuerſæ. Confirmatur. Quia illa ſunt diuerſa tantum ratione, quando diuerſitas talium rerum ſit tantum per rationem: ſed ante quamcumque operationem intellectus prædicatur de animali aliquod prædicatum reale eſſentiale, quod non prædicatur de rationali, & econtra: ergo. Minor patet. Quia de rationali prædicatur eſſentialiter, quòd ſit particeps rationis, quod non prædicatur eſſentialiter de animali; quia aliàs omni, & cuicumque ſpeciei animalis conueniret, quod eſt falſum: ergo. Confirmatur ſecundo. Quando aliquod prædicatum reale conuenit alicui, quod repugnat

pugnat

pugnat alteri, illa diſtinguuntur realiter: ſed aliquod prædicatum reale repugnat generi, quod non repugnat differentiæ, & ècontra: ergo ſi non realiter diſtinguuntur iſti gradus, ſaltim formaliter. Maior eſt certa. Quia per illud prædicatum reale hæc res diſtinguetur ab altera, cui illud prædicatum repugnat. Minor verò probatur. Quia poſſe diuidi in plures ſpecies, eſt aliquod prædicatum reale: eſt enim potentia quædam Metaphyſica, imò eſt paſſio realis ipſius generis: ſed hoc repugnat differentiæ, ſaltim vltimæ, ſeu athomæ, quæ nulla ratione eſt diuiſibilis formaliter: & ſimiliter, aliquod prædicatum conuenit differentiæ vltimæ, quod nullatenus conuenit animali vt ſic, nempe rationale: ergo.

¶ Secundo præterea, & probatur, quòd diſtinguuntur pluſquam formaliter, nempè realiter. Actus, & potentia realiter diſtinguuntur; ſed genus eſt potentia, & differentia eſt actus: ergo differentia, & genus realiter diſtinguuntur. Conſequentia eſt in forma ſyllogiſtica. Maior certa. Quia implicat, quòd idem ſit actus, & potentia, quia eſſet, & non eſſet, & vt optimè infert D. Thomas; ideò diſtinguitur realiter virtus ab operatione, quia virtus eſt potentia, & operatio eſt actus: actus autem potentialitati repugnat. Maior verò probatur. Quia genus ſumitur à materia, quæ habet rationem potentiæ, & differentia a forma, quæ habet rationem actus. Confirmatur. Ante operationem intellectus, gradus genericus importatus in genere, habet ſe vt contrahibile, & vt determinabile, quia eſt quid potentiale, & differentia habet ſe, vt contrahens, & determinans, quia habet ſe, vt quid actuale: ſed implicat, quod idem ſit determinans, & determinabile: ergo genus, & differentia diſtinguuntur realiter. Conſequentia eſt bona. Maior eſt certiſſima. Quia gradus importatus à genere; v. g. animal, non dicit niſi naturam ſenſitiuam, & non includit actualiter differentias diuiſiuas, per quas contrahitur, & determinatur ad eſſe ſpecificum. Minor verò cum conſequentia eſt nota. Confirmatur ſecundo, Implicat contradictionem, quod idem realiter ſit id, in quo aliqua realiter conueniunt, & per quod realiter diſtinguuntur: ſed duæ ſpecies realiter conueniunt in natura generis, & realiter diſtinguuntur per differentias: ergo gradus genericus, & differentialis realiter diſtinguuntur.

¶ Tertio præterea, & ſuppono, vt certiſſimum eſt, quod genus, & differentia dicant gradus, & perfectiones reales: tunc ſic arguitur. In rebus realibus illa, quę dicunt immediatius ordinem ad exiſtentiam realem, realiter differunt ab eis, quæ non ita immediatè recipiunt exiſtētiam: ſed gradus differentialis immediatius dicit ordinem ad realem exiſtētiam, quam gradus genericus: ergo diſtinguuntur realiter. Conſequentia eſt bona: Minor patet. Quia ideo forma diſtinguitur realiter à materia, quia immediatius reſpicit exiſtentiam, & ratio eſt manifeſta, quia cum ens reale dicatur per ordinem ad eſſe, illud, quod ex ſua exiſtētia magis reſpicit eſſe, in genere entis, diſtinguitur ab eo, quod non ita immediatè reſpicit exiſtentiam. Minor autem probatur, quia differentia eſt vltimus gradus, conſtituēs ſpeciem, cui primo conuenit eſſe: ergo.

¶ Quarto præterea. Vel genus identificatur cum omnibus differentijs, vel cum aliqua: neutrum horum dici poteſt: ergo. Conſequentia cum maiori eſt euidens. Minor probatur. & quòd non cum omnibus identificetur, probatur. quoniā aliàs multiplicaretur ad multiplicationē differentiarum, atque adeò ſicut differentiæ ſunt plures, ita naturæ genericæ eſſent plures. Neque dici poteſt, quòd identificatur cum vna, quia non eſt maior ratio, quòd eſſet idem cum vna, & non cum alia. Confirmatur, quia ſi genus, & differentia eſſent idem, ſequeretur quòd cuicumque conueniret vnum, conueniret, & aliud: conſequens eſt falſum: ergo. Minor cum conſequentia ſunt notæ; quia equo verbi gratia, conuenit gradus genericus animalis, & tamen non conuenit differentia, quæ eſt rationale. Maior verò patet. Quia ea, quę ſunt realiter idem; ſemper ſunt ſimul, atque adeò cui conuenit vnum, conuenit etiam aliud.

¶ Quinto præterea, & arguitur ex do-

doctrina Caietani cap.3. de ente,& eſſentia ſuper textum,qui incipit. ex hoc patet, quare ratio , &c. vbi dominus Caietanus dicit, quòd licet perfectio corporea ſit eadem realiter cum perfectione animæ, tamen corpus realiter diſtinguitur ab anima; quia accidit corpori,quòd perfectio corporea proueniat ab anima, cum poſſit ab alia forma prouenire; & ita accidentaliter coniungitur cum anima: ſed ſimiliter accidit gradui generico, quòd coniungatur cum tali gradu ſpecifico v.g cum rationali: ergo per ſe loquendo,diſtinguuntur realiter. Confirmatur, & explicatur magis argumentū, quia inferius dominus Caietanus expreſsè aſſerit, quòd idem prorſus,quod dicitur de corpore reſpectu animæ, poteſt etiam dici de animali reſpectu formæ rationalis: ergo ſicut corpus realiter differt ab anima, ita animal realiter differt a rationali. & ratio huius doctrinæ eſt: quia cum gradus genericus ſit indifferens ad plures gradus differentiales, accidentaliter coniungitur cum aliquo particulari, atq; adeò per accidens identificatur cum illo; & per ſe loquendo, vt optimè infert ibi dominus Caietan. realiter diſtinguitur ab illo: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Thomæ p.p.q.50.art.4.ad primum.vbi dicit, quod differentia eſt nobilior genere,ſicut determinatū indeterminato,& proprium communi; non autem ſicut alia,& alia natura: ergo ſecundum D.Thomam gradus genericus, & differentialis,neque realiter,neque formaliter, ſed tantum ratione ratiocinata diſtinguuntur; nam quę realiter,ſeu formaliter diſtinguuntur ſunt alia & alia res: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Gradus genericus, & gradus differentialis tantum ratione ratiocinata diſtinguuntur, ſi gradus genericus, & differentialis ſine præciſione ſumantur.

¶ Pro declaratione huius concluſionis ſupponenda ſunt omnia ea, quæ ſupra lib. 1. in ſecunda quæſtiuncula initio poſita diximus de multiplici genere diſtinctionis.

¶ Secundo obſeruandum eſt, quòd genus, & differentia dupliciter accipi poſſunt, vel cum præciſione, vel ſine præciſione eo modo, quo ſupra diximus lib. 3. In præfata igitur concluſione loquimur de gradu generico, & ſpecifico ſine præciſione; & dicimus quod ſic de illis loquendo, tantum diſtinguuntur ratione ratiocinata. His ſuppoſitis

¶ Primo probatur concluſio. Ea diſtinguuntur ratione ratiocinata, quorum diſtinctio eſt per intellectum cum fundamento in re: ſed talis eſt diſtinctio, quæ reperitur inter genus,& differentiā, quatenus ſine præciſione accipiuntur: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ, Minor vero probatur. Nam genus,& differentia ſine præciſione non diſtinguuntur realiter, quia vt ſic, ſaltim in confuſo in conceptu generis includitur differentia, & in conceptu differentiæ includitur genus: ergo ſolum diſtinguuntur per intellectum, cum fundamento tamen in re. Dices verum eſſe, quod non diſtinguuntur realiter ſine præciſione accepta: tamen diſtinguuntur diſtinctione formali. Contra. Quæ diſtinguuntur diſtinctione formali, vnum non includitur in conceptu alterius etiam in confuſo, vt patet de actione, & paſſione, quæ formali diſtinctione diſcriminantur; & tamen cum ſint diuerſa prædicamenta, vnum non eſt de conceptu alterius, neque in illo includitur in confuſo: ergo genus ſecundum totum id, quod dicit in confuſo, includit differentiam, & èconuerſo: ergo neque poſſunt diſtingui diſtinctione formali, ſed tantum diſtinguuntur ratione ratiocinata, quæ eſt per intellectum,cum fundamento tamen in re.

¶ Secundo probatur concluſio. Nam vt patebit ex articulo ſequenti, hæc propoſitio entitatiue,& Metaphyſicè eſt per ſe, rationale eſt aimal: ergo genus, & differentia, quatenus ſine præciſione accipiuntur,ſolum diſtinguuntur ratione ratiocinata. Conſequentia patet: quia ea, quæ diſtinguuntur pluſquam ratione ratiocinata, vnum non prædicatur de altero prædicatione per ſe, etiam ſi ſermo ſit identicè, & Metaphyſicè: hæc enim nullo modo poteſt eſſe per ſe, ſcilicet actio eſt paſſio: ergo.

¶ Secunda concluſio. Si gradus generi-

neri-

nericus. & differentialis ſumantur cum præciſione, & vt partes, quarum vna nulla ratione includitur in alia, diſtinguuntur realiter per ſe loquendo. Hæc concluſio eſt expreſſa ſententia Domini Caietani cap. 3. de ente, & eſſentia.

¶ Primo probatur auctoritate D. Thomæ eodem loco, qui dicit, quòd homo componitur ex corpore, & anima, ſicut ex duabus rebus tertia res: ergo ſecundum D. Thomam, corpus ſic acceptum realiter differt ab anima.

¶ Secundo probatur. Corpus realiter diſtinguitur ab anima: ſed non diſtinguitur, vt totum à parte: ergo diſtinguitur, vt pars à parte. Minor patet. Quia corpus non diſtinguitur ab anima, vt totum; quia, vt ſic includit illam, vt pars verò excludit eam: ergo corpus diſtinguitur ab anima, vt pars. Confirmatur, & explicatur hæc doctrina Caiet. loco ſupra citato, vbi explicans exemplum maioris propoſitionis D. Thomæ, quæ erat iſta; materia, & forma ſunt partes totius, ſicut duæ res tertiæ rei: v. g. homo dicitur compoſitus ex anima, & corpore, ſicut ex duabus rebus tertia res. Circa quod mouet dubium Caiet. quomodo habeat verum doctrina D. Thomæ, cum eadem ſit forma, à qua corpus eſt corpus cum ipſa anima; & recitatis alijs reſponſionibus, ipſe reſpondet, quòd homo componitur ex corpore, & anima, tamquam ex duabus rebus tertia res, ſi accipiatur corpus non vt genus, ſed vt pars, etiamſi dicat formam corporeitatis, & idem prorſus aſſerit eſſe dicendũ de animali reſpectu animæ rationalis, & corpore reſpectu formæ lapidis: ergo ſecundum ſententiam Domini Caietani, ſi accipiatur gradus genericus præciſè vt pars, realiter diſtinguitur à gradu differentiali, ſi accipiatur etiam vt pars, vt quando v. g. corpus ſic acceptum, ſignificat compoſitum ex materia, & forma corporeitatis præciſè, & excludendo omnem aliam formam etiam vitalem.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd licet natura generis, & diffinitio eius dicat aliquid reale, & ſimiliter differentia, tamen diuerſitas ſi ſumantur in concreto, & vt tota quædam, eſt tantum per rationem; & ita conceſſa maiori, & minori, negatur conſequentia. Vel diſtinguitur minor, ſunt diſtinctæ realiter, ſi ſumantur vt totum, nego minorẽ; concedo tamen illam, ſi ſumantur, vt partes. Ad primã confirmationẽ reſpondetur, quòd quicquid prædicatur realiter de genere, prædicatur etiam de differentia realiter identicè, ſi ſumatur vtrumque per modũ totius, quia implicitè, & indeterminatè quicquid vnum includit, etiam alterum habet; non tamen ſi ſumantur cum præciſione, modo explicato. Ad ſecundam confirmationem Reſpondetur, quòd nullum prædicatum reale ſimpliciter prædicatur de vno, quod non prædicetur de alio, ſi accipiantur vt tota: potentia autem illa Metaphyſica poteſt ſumi dupliciter. Primo, vt conuenit generi in communi, & abſtractè ſumpto, & ſic non eſt aliquid reale ſimpliciter, ſed cõuenit illi ex ratione, vt patet, quia vt contractum, non eſt potens diuidi per plures differentias. Si verò ſumatur potentia illa, vt dicit determinabilitatem ad vnũ, concedo, quòd ſit prædicatum reale. Reſpondetur, quòd hoc prædicatum conuenit generi ſecundum formalem, & expreſſam rationem, quam dicit, in quo diſtinguitur à differentia; & ita ſicut in illa expreſſa ſignificatione non diſtinguuntur realiter; ideò conſequentia eſt nulla, & ita diſtinguenda eſt minor; aliquod prædicatum realiter diſtinctum, nego minorem; concedo tamen illam, ſi ſenſus ſit de diſtinctione rationis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet genus, vt pars ſit potentia, vel materia ſecundum formale ſignificatum, tamẽ ſecundum implicitum ſignificatum, omnia, quæ ſunt in ſpecie, continet. Ad primam confirmationem negatur conſequentia. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, quòd licet eſſe determinabile dicat aliquid ex formali ſignificato diſtinctum in genere, tamen totum hoc conuenit generi, vt ratione ratiocinata diſtinguitur à differentia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſumpto genere determinato, & cõtracto per differentiam, ita immediatè comparatur ad exiſtentiam, ſicut & differentia, quia ab eadem forma prouenit vterque gra-

Digitized by Google

dus in re. Si verò ſumantur in communi ratione communitatis, quæ eſt conditio rationis, poterit vnus dicere immediatiorem ordinem ad exiſtentiam, quam alius, vt eſt manifeſta inſtantia in ſpecie, & in indiuiduo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd genus prouenit ab eadem forma, à qua differentia; & ita in particulari identificatur cum vnaquaque differentia. Vnde multiplicatur ſpecificè, & numericè ad multiplicationem inferiorum, & differentiarum, cum quibus coniungitur. Si verò accipiatur in communi, licet ex formali ſignificato diuerſificetur à qualibet, tamen ex implicito includit illas. Ad confirmationem patet, quia in particulari acceptum, multiplicatur, & identificatur cum differentia; & ita illud animal, quod conuenit homini, neque ſpecifice, neque numericè, ſed tantum generice illi conuenit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd probat ſecundam concluſionem, quòd videlicet accepto genere, quatenus eſt pars, ſine aliqua ratione totius, per ſe loquendo realiter diſtinguitur à differentia. Si verò ſumatur, vt totum, quia ex modo importandi identificatur, ideò nullo modo diſtinguitur realiter. Et per hæc patet ad confirmationem.

ARTICVLVS X.

Vtrùm genus per ſe prædicetur de differentijs.

Ad decimum ſic proceditur. Videtur, quòd genus prædicetur per ſe de differentijs. Minus differt differentia à genere, quam ſubiectum à ſua paſſione: ſubiectum enim, & accidens proprium, ſunt diuerſorum prædicamentorum, genus autem, & differentia ſunt eiuſdem: ſed proprium prædicatur de ſuo ſubiecto per ſe, ſecundo modo perſeitatis: ergo à fortiori genus per ſe prædicabitur de differentia.

¶ Secvndo præterea. Hæc propoſitio eſt per ſe, rationale eſt animal: ergo genus per ſe prædicatur de differentia. Antecedens oſtenditur per bonam conſequentiam, nimirum, hâc propoſitionem, rationale eſt animal, eſſe per ſe, nam bene valet ſyllogiſmo expoſitorio demonſtrato homine, hoc per ſe eſt animal, & hoc per ſe eſt rationale, demonſtrato eodem homine: ergo rationale eſt animal. Conſequentia eſt bona, & antecedens eſt verum, & per ſe: ergo & conſequens: ergo oſtenditur per bonam conſequentiam præfatam propoſitionem, ſcilicet, rationale eſt animal, eſſe abſolutè, & ſimpliciter per ſe.

¶ Tertio præterea. Nam iſta propoſitio eſt per ſe, ſcilicet rationale eſt animal: ergo genus per ſe prædicatur de differentijs. Antecedens probatur. Præfata propoſitio non eſt per accidens: ergo eſt per ſe. Conſequentia patet à ſufficienti diuiſione; quia nō eſt alius modus prædicandi. Antecedens verò probatur. Si iſta eſt per accidens, rationale eſt animal: ergo iſta etiam eſt per accidens, homo eſt animal. Conſequens eſt falſum, vt patet: ergo. Sequela probatur per regulam, cum quippiam de quopiam; nam quicquid dicitur per accidens de aliquo prædicato, dicitur etiam per accidens de ſubiecto illius prædicati; vnde, quia hæc eſt per accidens, ſcilicet animal eſt album; ideò hæc etiam eſt per accidens, homo eſt albus: ergo ſimiliter propter eandem rationem, hæc erit per accidēs; homo eſt animal, ſi hæc eſt per accidens, rationale eſt animal.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ cap. 3. de ente, & eſſentia in principio, vbi dicit, Genus non prædicatur de differentia per ſe loquendo, niſi fortè ſicut ſubiectum prædicatur de paſſione: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Genus non prædicatur per ſe de differentia prædicatione per ſe Logica, in aliquo modo dicendi per ſe. Hanc concluſionem docet D. Thomas loco citato, in argumento, ſed contra, & Ariſtot. 4. topicorum cap. 3. & 3. de anima tex. 10.

¶ Pro declaratione tamen iſtius concluſionis, & totius articuli, Obſeruandum eſt primo, quòd in præſenti eſt tantum

tum ſermo de genere, & differentia, acceptis pro naturis ipſarum: non enim hic loquimur de genere, & differentia ſecundè intentionaliter, ſed primè intentionaliter, & vt ſic loquendo, dupliciter accipi poſſunt, vt ſupra lib. 3. quæſt. 3. explicuimus, vno modo, ſcilicet præciſiuè ſecundum gradus, quos explicitè tantum dicunt in ſuis conceptibus: vt ſi acciperetur animal pro natura ſenſitiua tantum, & rationale pro habente tantum rationalitatem: & ſic accipiendo genus, & differentiam, non prædicantur adinuicem: falſum enim eſt dicere, quòd viuens, ſenſibile tantum, ſit rationale; & quod rationale tantum ſit viuens ſenſibile; nam per intellectum præciſè accepta, hæc duo ita ſe habent, ac ſi formaliter, & realiter diſtinguerentur, quantum attinet ad prædicationem; & in hoc ſenſu dixit Ariſtot. genus eſſe extra eſſentiam differentiæ, quia ſic accipiendo conceptum animalis, non includitur talis conceptus in conceptu rationalis. Secundo modo poſſunt accipi ſine præciſione, ſcilicet ſecundum totum id, quod in confuſo à parte rei dicunt, ſecundum quòd, & realiter, & entitatiuè identificantur; & ſic genus, & differentia non ſunt realiter diſtincta, nec formaliter, ſed dicunt eamdem eſſentiam, vt docet D. Thomas 7. Metaphyſ. lect. 12.

¶ Secundo obſeruandum eſt cum Maſio ſect. 2. de genere quæſt. 5. notab. 2. dupliciter aliquid per ſe dici de alio. Primo modo entitatiue, ſeu metaphyſicè, eo quòd metaphyſicus quidditates conſiderat. Secundo modo prædicatiuè, ſeu Logicè, eo quod Logicus prædicationes obſeruat. Perſeitas autem Logica, quæ in prædicatione conſtituta eſt, illa dicitur, in qua prædicatum eſt de conceptu eſſentiali, & quidditariuo ſubiecti; vel è contra, ſcilicet, in qua ſubiectum eſt de conceptu prædicati, quæ duo primum, & ſecundum modum dicendi per ſe comprehendunt; nam quotieſcumque attributum eſt de eſſentia ſubiecti, eſt primus modus dicendi per ſe; quotieſcumque autem ſubiectum eſt de eſſentia attributi, eſt ſecundus modus dicendi per ſe. Quærere igitur an Logicè genus dicatur per ſe de differentia, idem eſt, ac quærere, An conceptus generis ſit de eſſentia differentiæ, & intimè incluſus in conceptu differentiæ, & è conuerſo. Quærere autem, An Logicè differentia dicatur per ſe de genere, idem eſt, ac quærere, an conceptus differentiæ ſit de eſſentia generis, & incluſus intimè in conceptu generis. Perſeitas verò Metaphyſica, quæ entitatiua dicitur, eſt, quando aliqua res eſt talis ſecundum ſuam naturam, & non alterius beneficio ſeu participatione, qua ratione dicimus, Deum eſſe per ſe ens, quia Deus per ſuam eſſentiam habet entitatem: at creaturæ non ſunt entia hac ratione, quia creaturæ beneficio Dei ſunt entia, vnde ly per ſe, hoc modo videtur coincidere, cum ſecundum ſe, & per eſſentiam. Vel dicendum eſt cum alijs doctoribus, & clarius, quòd duplex eſt prædicatio, & perſeitas; alia identica, & alia formalis. Identica eſt, in qua eadem res per ſubiectum, & prædicatum declaratur, & importatur: formalis verò eſt illa, in qua prædicatum eſt de formali conceptu ſubiecti. Nec inconuenit aliquid alicui conuenire per ſe entitatiuè, ſiue Metaphyſicè, aut identicè, & non prædicatiuè, ſeu Logicè, ſiue ſecundum prædicationem formalem, vt patebit ex diſcurſu huius articuli.

¶ Tertio obſeruandum eſt ex Ariſt. 1. poſter. cap. 4. quadruplicem eſſe modum perſeitatis; primus modus eſt, quando prædicatur diffinitio, aut pars diffinitionis de ipſo diffinito, vt v. g. homo eſt animal rationale, homo eſt rationalis. Secundus eſt, quando prædicatur propria paſſio de ſubiecto, vt v. g. homo eſt riſibilis. Tertius modus non eſt modus prædicationis, ſed eſſendi per ſe, ſeu per ſe exiſtere, quo pacto ſubſtantia, quæ per ſe ſubſiſtit, eſt per ſe. Quartus modus eſt, quo prædicatur effectus de propria cauſa, ſicut quando dicimus, ædificator ædificat: ædificare enim, quod eſt effectus ædificationis, prædicatur de illo in quarto modo, vt effectus, ſcilicet de cauſa. His ſuppoſitis,

¶ Probatur facilè concluſio. Si genus prædicaretur per ſe de differentijs: ergo vel in primo, vel in ſecundo, vel in tertio, vel in quarto modo perſeitatis;

Digitized by Google

ſed in nullo ex illis prædicatur; ergo. Conſequentia eſt bona. Maior patet. Minor probatur. Et primo, quòd non prędicetur in tertio modo, patet; nam ille non eſt modus prædicandi, ſed eſſendi. quod autem non prædicetur in quarto, etiam patet; nam genus non eſt effectus differentiæ, cum ſint idem realiter, & formaliter, & ſolum per operationem intellectus diſtinguantur; inter cauſam autè, & effectum debet eſſe diſtinctio realis: ergo. Quòd verò neque in ſecundo prædicetur, probatur. Quia genus non eſt paſſio differentiæ; nam paſſio conſequitur ad eſſentiam, & eſt poſt eſſentiam: at differentia, vt rationa'e non eſt prior genere, videlicet animali, ſed èconuerſo conceptus generis', cum ſit vniuerſalior prior eſt differentia. Item omne diuiſum eſt prius diuidentibus: genus autem diuiditur per differentias: ergo non eſt illis poſterius, & conſequenter, nec illarũ paſſio. Præterea Ariſtot. expreſſè docet, hominem prius viuere vita plantæ, deinde animalis, ac tandem hominis: ſed antequã intelligatur viuere vita hominis, non intelligitur differentia: ergo ſi prius intelligitur viuere vita animalis', quàm hominis, prius intelligitur animal, quàm rationale, & ſic animal non eſt paſſio rationalis, & conſequenter, nec prædicatur de illo in ſecundo modo dicendi per ſe. & tamdem probatur. Nam ſi genus cauſaret differentias, vt ſubiectum cauſat paſſiones, vbicumque eſſet eſſentia generis, eſſent duæ differentiæ adæquatæ, quæ ſunt paſſiones; nam ſine paſſionibus non reperitur ſubiectum: hoc autem eſt falſum: non enim in quocumq. eſt animal eſt rationale: ergo. Quod tamdem non prædicetur in primo modo dicendi per ſe, probatur. Prædicari de aliquo in primo modo dicendi per' ſe, eſt poni in eius diffinitione, & eſſe de eſſentia illius: at genus non ponitur in diffinitione differentiæ, nec eſt de eius eſſentia: ergo. Minor probatur. Nam, vt dicitur 4. topicorom cap. 3. differentiæ non participant naturam generis, & preterea, nam animal, nec eſt diffinitio rationalis, nec pars eius: ergo non eſt de eius eſſentia. Antecedens probatur. Nam alias animal includeretur in differentia; & ſic differentia non contraheret ipſum; quia coutrahens debet eſſe extra conceptum contracti; & conſequenter animal ſic non eſſet genus; nam de eſſentia generis eſt contrahi: ergo.

¶ Secunda Concluſio. Prædicatione identica genus prædicatur per ſe de differentijs diuidentibus ipſum', & eadem ratione differentiæ diuidẽtes genus, prędicantur de illo. Vnde iſtæ propoſitiones hoc modo ſunt per ſe, & veræ; rationale eſt animal, animal eſt rationale.

¶ Haec concluſio ſatis patet ex dictis, & probatur; nam illę prædicationes ſunt veræ entitatiuè, & identicè, in quibus ſubiectum,' & prædicatum ſignificãt vnam, & eamdem rem: ſed genus, & differentia hoc modo ſignificant vnam, & eamdem rem, nimirum eamdem naturam ſpecificam: ergo genus de differentijs, & differentiæ de genere, prædicatione identica dicuntur.

¶ Ad primum dicendum, negando conſequentiam, & ratio diſcriminis eſt; nam accidẽs proprium in ſua diffinitione includit ſubiectum; & ita prędicatur per ſe de illo. Cæterum genus cum præciſione acceptum in ſua diffinitione non includit differentiam, neque èconuerſo; & ideò adinuicem per ſe non prædicantur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo.

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Secundum.

Vtrùm oſtendi poſſit per bonam conſequentiam, hanc propoſitionem, ſcilicet rationale eſt animal, eſſe per ſe abſolutè, & ſimpliciter:

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo 'arguitur argumento ſecundo huius articuli.

¶ Se-

Digitized by Google

¶ Secundo arguitur. Iſta eſt bona conſequentia, ſcilicet rationale per ſe eſt homo, & homo per ſe eſt animal: ergo rationale per ſe eſt animal. ſed in hac cõſequentia probatur per bonam conſequentiam, hanc propoſitionem eſſe per ſe ſimpliciter, & abſolutè, ſcilicet rationale eſt animal: ergo per bonam conſequentiam id probari poteſt. Maior probatur. Quia arguitur per regulam anteprædicamentalem, cum quippiam de quopiam, quicquid dicitur de aliquo prædicato, dicitur etiam de ſubiecto eiuſdem prædicati; nam benè valet, Petrus per ſe eſt homo, & homo per ſe eſt animal: ergo Petrus per ſe eſt animal. Minor verò probatur. Nam præmiſſæ talis conſequentiæ ſunt per ſe abſolutè, & ſimpliciter vt conſtat: ergo cum conſequentia ſit bona, conſequens debet eſſe abſolutè, & ſimpliciter per ſe, ne detur in bona conſequentia aliquando antecedẽs verum, & conſequens falſum: ergo per bonam conſequentiam probatur, præfatam propoſitionem, ſcilicet rationale eſt animal, eſſe abſolutè, & ſimpliciter per ſe.

¶ Tertio arguitur. Iſta eſt bona conſequentia, ſcilicet, omnis homo eſt animal, omnis homo eſt rationalis: ergo rationale eſt animal. ſed in hac conſequentia probatur, præfatam propoſitionem, nempè rationale eſt animal, eſſe per ſe abſolutè, & ſimpliciter: ergo. Maior patet. Nam præfata conſequentia eſt ſyllogiſmus in Darapti, primo modo tertiæ figuræ: ergo eſt bona conſequentia. Minor verò probatur. Nam præmiſſæ talis conſequentiæ ſunt per ſe abſolutè, & ſimpliciter, vt conſtat: ergo & conſequens erit per ſe abſolutè, & ſimpliciter, propter rationem dictam in præcedenti argumento: ergo per bonam, & formalem conſequentiam probatur, præfatam propoſitionem eſſe per ſe abſolutè, & ſimpliciter.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter, Per bonam conſequentiam nequit probari, præfatam propoſitionem, ſcilicet, rationale eſt animal, eſſe per ſe abſolutè, & ſimpliciter.

¶ Hæc concluſio facilè probatur. Nam præfata propoſitio non eſt per ſe Logicè loquendo, vt demonſtratum eſt: ergo nequit probari eſſe per ſe abſolutè, & ſimpliciter per bonã conſequentiã. Antecedẽs eſt notũ. Cõſequentia probatur. Quia per bonam conſequentiam exiſtente antecedenti vero, non poteſt inferri propoſitio, quæ re vera eſt falſa: ſed præfata propoſitio Logicè loquendo eſt falſa: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quòd in bona conſequentia non eſt neceſſarium, quòd ſi præmiſſæ ſunt per ſe quòd etiam conſequens, ſiuè concluſio debeat eſſe per ſe: ſed ſolum requiritur in bona conſequentia, quod ſi antecedẽs eſt neceſſarium, quòd conſequens ſit neceſſarium, ſaltim vt ſubeſt antecedenti: non enim requiritur ad conſequentiæ bonitatem, vt omne, quod reperitur in antecedenti, reperiatur in conſequenti; nam aliàs hæc eſſet bona conſequentia, nempè: animal per ſe primò eſt ſenſibile, & homo per ſe primò eſt animal: ergo homo per ſe primò eſt ſenſibilis, quod quidem eſt falſum; nam homo non eſt per ſe primò ſenſibilis, quia eſt ſenſibilis per animal; & ita daretur antecedens verum, & conſequens falſum, ſi in conſequenti requireretur totum illud quod reperitur in antecedenti. eodem modo dicendum eſt in caſu poſito ſyllogiſmi expoſitorij.

¶ Sed contra. In præfato ſyllogiſmo expoſitorio, conſequens eſt propoſitio contingens, & non neceſſaria, quia eſt vna propoſitio per accidens, & non per ſe v. g. hoc (demonſtrato homine) eſt animal, & hoc (demonſtrato eodem homine) eſt rationale: ergo rationale eſt animal, antecedens nempè premiſſę huius ſyllogiſmi expoſitorij, eſt per ſe, & neceſſarium, & conſequens non eſt neceſſarium, neque propoſitio per ſe, ſed eſt contingens: ergo præfata conſequentia non eſt bona, vel ſi eſt bona, conſequens debet eſſe neceſſarium, & debet eſſe vna propoſitio per ſe, & abſolutè, ſicuti eſt antecedens, & conſequenter per bonam conſequentiam probatur, quòd eſt propoſitio per ſe ſimpliciter, & abſolutè.

¶ Sed reſpondetur facilè Primo, quòd ſolutio aſſignata eſt optima: ipſa enim oſtendit, quod etiamſi conſequens eſſet

vna propoſitio per ſe, nihilominus tamē, non eſſet per ſe abſolutè, & ſimpliciter, ſicuti eſt antecedens, ſed ſufficeret, vt eſſet per ſe identicè, & materialiter; quia cum hoc ſtaret, quod eſſet propoſitio neceſſaria, quod ſufficit ad bonitatem conſequentiæ, ad quam requiritur quidem, quod ſi antecedens eſt neceſſariū, quòd conſequens ſimiliter ſit neceſſariū; non tamen requiritur, vt oſtenſum eſt, quod eo modo, quo antecedens, ſiue præmiſſæ ſunt propoſitiones per ſe, eo modo conſequens etiam, ſiue concluſio ſit propoſitio per ſe.

¶ Secundo reſpondetur, quod licet ad bonitatem conſequētiæ requiratur, quod ſi antecedens eſt neceſſarium, conſequēs ſimiliter ſit neceſſarium: tamen non requiritur, quòd conſequens ſit neceſſariū eadem neceſſitate, & eo modo, ſicut eſt neceſſarium antecedēs, ſed ſufficit, quòd ſit neceſſarium, vt ſubeſt illi antecedenti. Vnde in bona conſequentia poteſt dari antecedens ſimpliciter neceſſarium, & conſequens ſimpliciter contingens, & ſecundū quid neceſſariū, ſcilicet, vt ſubeſt illi antecedenti, vt patet in hac conſequentia, homo eſt animal: ergo animal eſt homo, quæ tenet, & eſt formalis per conuerſionem ſimplicem. Et huius ratio eſt; quia in tantum requiritur ad bonitatem conſequentiæ, quod quotieſcumque antecedens eſt neceſſarium, conſequens etiam debeat eſſe neceſſarium, in quantū in bona conſequentia non poteſt dari antecedens verum, & conſequens falſum: ſed quotieſcumque conſequens in bona conſequentia eſt neceſſarium ſecundum quid, nempe, vt ſubeſt antecedenti; licet abſolutè, & ſimpliciter ſit contingens, numquam poteſt dari antecedens verū, & conſequens falſum in bona conſequētia: hinc eſt, quod ad bonitatem conſequentiæ non requiritur, quod conſequēs ſit ita neceſſarium, ſicut antecedens. & ita licet præfatus ſyllogiſmus expoſitorius ſit bonus, & bona conſequentia, & antecedens ſit abſolutè, & ſimpliciter neceſſarium, præmiſſæq; ſint propoſitiones per ſe abſolutè, & ſimpliciter; non per hoc benè infertur, quod conſequens, ſcilicet hæc propoſitio, rationale eſt animal, ſit per ſe abſolutè; ſimpliciter enim, & abſolutè Logicè loquendo, eſt contingens; ſed ſufficit, quod ſit propoſitio neceſſaria, vt ſubeſt illi antecedenti, quod eſt abſolutè neceſſarium. Vel dicendum quod ſufficit, illam propoſitionem eſſe veram, & per ſe identicè loquendo, quāuis antecedens ſit per ſe Logicè loquendo; quia ad bonitatem conſequentiæ non requiritur, quod conſequens ſit eodem modo per ſe, ſicuti eſt antecedens, vt demonſtratum eſt in exemplo poſito.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur prorſus eodem modo. Secundo reſpondetur, negando primam propoſitionem eſſe per ſe, ſcilicet rationale eſt homo: hæc enim propoſitio non eſt per ſe, vt demonſtrabimus quæſtiuncula ſeq.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur primo iuxta primam ſolutionem datam ad primum, & etiam iuxta ſolutionē datam ad replicam. Et ſecundo reſpondetur, vt alij volunt iuxta ſolutionem ſecundam ad ſecundum, quod ſcilicet antecedens non eſt per ſe. ſed reuera iſti falluntur; quia in antecedēti non ponitur iſta propoſitio, in qua ſpecies prædicatur de differentia, ſcilicet rationale eſt homo, quæ quidem propoſitio reperitur in ſecundo argumento, ſed vt iſta magis explicentur ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Secundum.

Vtrùm propoſitio, in qua ſpecies prædicatur de ſua differentia eſſentiali ſit per ſe: v.g. iſta propoſitio, rationale eſt homo.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Hæc propoſitio eſt per ſe Logicè loquendo; (nam de prædicatione Logica eſt ſermo in præſenti quæſtiuncula, & non de prædicatione identica) ſcilicet homo eſt rationalis: ergo ſimi-

Digitized by Google

ſimiliter iſta erit per ſe Logicè, rationale eſt homo. Antecedens eſt notũ, Conſequentia probatur. Nam iſta propoſitio, rationale eſt homo, infertur ex iſta, homo eſt rationalis per bonam conſequentiam; nimirum per conuerſionem ſimplicem; nam bene valet, homo eſt rationalis: ergo rationale eſt homo: ſed antecedens eſt propoſitio per ſe Logicè: ergo etiam conſequens debet eſſe propoſitio per ſe Logicè, ne poſſit dari antecedens verum, & conſequens falſum in bona conſequentia.

¶ Secundo arguitur. Iſta eſt bona cõſequentia, ſcilicet omne riſibile eſt homo: omne riſibile eſt rationale: ergo rationale eſt homo. ſed antecedens eſt abſolute, & ſimpliciter ſeu prædicatione Logica per ſe: ergo & conſequentis. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior autem probatur. Quia præfata conſequentia eſt conſequentia de darapti, quæ eſt bona, & ex altera parte nullum habet defectum: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Propoſitio, in qua ſpecies prædicatur de ſua differentia eſſentiali, non eſt per ſe Logicè loquendo: eſt tamen per ſe identicè, & Metaphyſicè. Prima pars huius concluſionis patet; quia ſpecies in nullo modo dicendi per ſe prædicatur de differentia ſua eſſentiali: non enim prædicatur in primo modo, quia non eſt diffinitio, neque pars diffinitionis eius; neque in ſecundo, quia non eſt paſſio; nam homo. v.g. non eſt diffinitio, nec pars diffinitionis, aut paſſio rationalis; & inſuper neq; eſt effectus eius: ergo ſpecies in nullo modo dicendi per ſe, prædicatur de differentia: ergo propoſitio, in qua ſpecies prædicatur de illa differentia eſſentiali, non eſt per ſe Logicè. Secunda verò pars concluſionis ſatis patet ex dictis. Ad primum, & ſecundum argumentum reſpondetur ex doctrina aſſignata ad argumenta præcedentis quæſtiunculæ. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Tertium.

Vtrùm hæc propoſitio rationale eſt animal, ſit per accidens: quod eſt quærere,

Vtrùm genus per accidens prædicetur de differentijs.

Et videtur, quòd non. Primo arguitur argumẽto tertio huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Nam ſi iſta propoſitio eſſet per accidens, ſcilicet rationale eſt animal, prædicatum poſſet ſeparari à ſubiecto, & ſic poſſet eſſe rationale ſine animali, quod eſt falſum: ergo. Sequela probatur. Quia in prædicatione accidentali, ſubiectum eſſe poteſt ſine prædicato, vt patet in hac propoſitione: homo eſt candidus, eo præcipuè, quia accidens eſt illud, quod poteſt adeſſe, vel abeſſe præter ſubiecti corruptionẽ.

¶ Tertio arguitur. In omni prædicatione per accidens, aut prædicatur accidens de ſubiecto, vt homo eſt albus, aut ſubiectum de accidente, vt aliquod album eſt homo, aut accidens de accidente, vt aliquod album eſt dulce: ſed nullo horum modorum prædicatur animal de rationali; cum neutrum ſit accidens: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primũ argumentũ reſpondetur negãdo ſequelã. Ad probationẽ dicimus, ꝙ ſi illud, quod prædicatur per accidẽs, ſit accidens verè, & propriè, tunc, quod ita accidit ſuperiori, accidit etiam inferiori ſub illo contento. Si verò accipiatur accidens largo modo, adeò vt prædicatum ſolum dicatur accidens, in quantum non eſt de conceptu eſſentiali ſubiecti, ſicut per accidens dicitur genus de

Digitized by Google

differentia: tunc quod ita fuerit accidens ſuperiorum poterit quidem eſſe de eſſentia inferiorum, nam poteſt fieri, vt aliquid non ſit de conceptu eſſentiali ſuperioris; benè tamen ſit de conceptu eſſentiali inferioris, vt in præſenti contingit; nam differentiæ diuidentes genus non ſunt de conceptu eſſentiali generis, ſunt tamen de conceptu eſſentiali ſpecierum.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, negando Sequelam. Ad probationem diſtinguo antecedens; loquendo de prædicatione accidentaria ex parte rei ſignificatæ, ideſt in qua prædicatum eſt verum accidens ſubiecto inhærens, concedo antecedens, quòd poteſt ſeparari à ſubiecto; nego tamen illud, ſi ſermo ſit de prædicatione per accidens ex parte conceptuum; nam hoc modo loquendo, ſolum ſequitur, quòd conceptus generis poſſit eſſe ſine conceptu differentiæ, & econuerſo; non autem, quòd res, quæ eſt differentia, eſſe poſſit ſine re, quæ eſt genus; quia hæc propoſitio, rationale eſt animal, ratione rerum eſt neceſſaria, eo quòd vnam, & eamdem rem importat.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, diſtinguendo maiorem; in prædicatione per accidens propriè ſumpta, concedo maiorem; nego tamen illam, ſi loquamur de prædicatione per accidens large ſumpta; eo modo quo iſta eſt per accidens, ſcilicet rationale eſt animal: eſt enim per accidens ratione conceptuum tantum, & non ratione rerum ſignificatarum.

QVAESTIO SECVNDA DE SPECIE.

In octo Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm Porphyrius immediatè poſt tractationem de genere, ordine congruo egerit de ſpecie.

Articulus ſecundus. Vtrùm diffinitio ſpeciei prædicabilis tradita à Porphyrio, ſcilicet ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, ſit bona.

Articulus tertius. Vtrùm diffinitio ſpeciei ſubijcibilis tradita à Porphyrio, ſcilicet ſpecies eſt, quæ ponitur ſub aſſignato genere, ſit bona.

Articulus quartus. Vtrùm ſpecies in quantum ſubijcibilis, ſit conſtitutiua ſecundi prædicabilis.

Articulus quintus. Vtrùm ſpeciès, in quantum ſubijcibilis, ſit correlatiuum generis.

Articulus ſextus. Vtrùm diffinitio ſpeciei prædicabilis, ſcilicet ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, conueniat ſub

Digitized by Google

ſubſtantijs ſeparatis, videlicet Angelis.

Articulus ſeptimus. Vtrùm diffinitio indiuidui tradita à Porphyrio, ſcilicet indiuiduũ eſt, quod de vno tantum prædicatur, ſit optima.

Articulus octauus. Vtrùm hoc complexum, ſcilicet, aliquis homo, ſit indiuiduũ vagum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Porphyrius immediatè poſt tractationem de genere, ordine congruo egerit de ſpecie.

AD primum ſic proceditur. Videtur quòd Porphyrius immediatè poſt tractationem de genere, non egerit ordine congruo de ſpecie. Nam hac de cauſa Porphyrius prius egit de genere, quam de ſpecie, quia genus eſt pars ſpeciei: ſed differentia non eſt minus pars ſpeciei, quam ſit genus: ergo hac eadem de cauſa prius debebat agere de differentia, quam de ſpecie: ergo immediatè poſt tractationem de genere, non benè egit Porphyrius de ſpecie.

¶ SECVNDO præterea. Species eſt quoddam totum: ſed pertractatio alicuius totius ex partium pertractatione, & cognitione reſultat: ergo Porphyrius neceſſario antequam ageret de ſpecie, debebat agere de differentia, quæ eſt altera pars ſpeciei: ergo malè egit immediatè poſt tractationem de genere, de ipſa ſpecie.

¶ TERTIO præterea. Nam, vt docet Soto cap. de ſpecie, Porphyrius in prologo libri prædicabilium, enumerando omnia prædicabilia, prius enumerauit differentiam, quam ſpeciem: ergo poſt genus prius debebat agere de differentia, quam de ſpecie.

¶ QVARTO præterea. Genus, & differentia ſe habent ſicut actus, & potentia, vt materia, & forma; ſed poſt tractationem materiæ, ſtatim agendum eſt de forma, & poſt tractationem potentiæ, de actu dicendum eſt: ergo poſt tractationem de genere immediatè debebat Porphyrius agere de differentia, & non de ſpecie.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Porphyrij cap. de ſpecie: nam ipſe conſulto poſt tractionem de genere immediatè egit de ſpecie: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Porphyrius immediatè poſt tractationem de genere, ordine congruo egit de ſpecie. In hac concluſione conueniunt omnes Logici, tàm antiqui, quàm moderni. Et probatur facilè. Quia poſt tractationem vnius relatiui, immediatè agendum eſt de correlatiuo; nam relatiua ſunt ſimul natura, & cognitione: ſed correlatiuum generis eſt ſpecies, vt dicemus infra ex profeſſo: ergo optimè Porphyrius immediatè poſt tractationem de genere egit de ſpecie.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod cauſa quare Porphyrius prius egit de genere, quam de ſpecie, non fuit ſolum, quia genus eſt pars ſpeciei, ſed quia eſt pars, & prior natura, eo eo quod prædicatur in quid, nam inter omnes prædicationes prædicatio in quid eſt prior natura prædicatione in quale, & nobilior, vt nos etiam explicuimus ſupra quæſtione præcedenti de genere, articulo ſecundo: cum ergo ſpecies prædicetur in quid, differentia verò in quale, ideò Porphyrius prius egit de ſpecie, quàm de differentia. Nam ipſe Porphyrius prius voluit agere de modo nobiliori prædicandi, qualis eſt modus prædicandi in quid, qui competit ſolum generi, & ſpeciei, quam de ignobiliori, qualis eſt modus prædicandi in quale. Nam Porphyrius inſcripſit hunc librum quinque prædicabilium; & ideò ordinem debuit ſeruare ſecundum nobiliorem modum prædicandi.

¶ AD

¶ Ad secvndvm dicendum in ſequenti ſolutione, in qua aſſignabimus rationem, propter quam Porphyrius prius egit de ſpecie, quam de differentia.

¶ Ad tertivm dicendum cum Soto in commentarijs ſuper caput ſecundum de ſpecie in principio, quòd alio ordine enumerauit Porphyrius in prologo vniuerſalia, & alium ordinem ſeruauit in eorum tractatu: nam licet tunc collocauerit differentiam ante ſpeciem, & hic antepoſuerit ſpeciem differentiæ; hoc tamen non caſu, ſed conſulto fecit; nam ordo naturalis erat, vt prius ageretur de differentia, quam de ſpecie: conſtat enim ſpecies ex genere, & differentia, tanquam ex materia, & forma, & rectus ordo ſcientiarum eſt, vt cognitio totius à cognitionibus partium proficiſcatur: quemadmodum Ariſt. 1. phyſic. cognitionem rei naturalis ab his (quibus res naturalis conſtat) principijs exorditur. At verò quia genus, & ſpecies relatiuè inuicem dicuntur, & relatiua ſunt ſimul cognitione, neceſſarium duxit Porphyrius, poſt genus proximè de ſpecie dicere, vtpotè quia genus per ſpeciem diffinitur.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd genus, & differentia ſe habent, vt materia, & forma, vt actus, & potentia; ſi primè intentionaliter accipiantur, quomodo non agit Porphyrius de genere, & differentia, neque de alijs prædicabilibus, de quibus agit ſecundè intentionaliter, quo modo genus, & ſpecies, ſunt relatiua; non autem genus, & differentia; & ideò agit prius de ſpecie, quam de differentia, vt diximus, & explicuimus in precedenti ſolutione.

ARTICVLVS II.

Vtrùm diffinitio ſpeciei prædicabilis tradita à Porphyrio, ſcilicet ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, ſit bona.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd diffinitio ſpeciei tradita à Porphyrio, ſcilicet ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, non ſit bona. Nam multa prædicantur de pluribus differentibus numero in quid, quæ tamen denominationem ſpeciei non accipiunt: ergo præfata diffinitio ſpeciei non eſt bona. Conſequentia patet. Nam bona diffinitio non debet conuenire alijs à diffinito. Antecedens verò probatur. Quia hic terminus Deus non eſt ſpecies, non enim componitur ex genere, & differentia: & tamen prædicatur de pluribus differentibus numero; nam prædicatur de Patre, Filio, & Spiritu ſancto, qui numero differunt: ſi quidem ſunt tres perſonæ, quæ faciunt Trinitatem, & Trinitas numerum importat: ergo. Secundo probatur idem antecedens. Nam hic terminus, perſona, prædicatur in quid de pluribus differentibus numero: prædicatur enim de hac, vel de illa perſona, ſcilicet de Petro, & Paulo: & tamen non eſt ſpecies, quia omnis ſpecies conſtat ex genere, ſub quo immediatè collocatur: non eſt autem genus aliquod, ſub quo immediatè collocetur perſona: ergo. Tertio probatur idem antecedens. Nam punctum prædicatur de hoc, vel de illo puncto in quid, quæ numero differunt. Item anima prædicatur de hac, vel de illa anima, quæ numero differunt. Præterea inſtans de multis inſtantibus numero differẽtibus prædicatur: & tamen iſta denominationem ſpeciei non accipiunt, vt patet: ergo.

¶ Secvndo præterea. Genus immediatè prædicatur de pluribus differentibus numero in quid; ergo non bene diffinitur ſpecies per prædicari in quid de pluribus differentibus numero. Conſequentia patet. Nam bona diffinitio non debet competere alijs à diffinito. Antecedens verò probatur. Genus prædicatur de hac, vel de illa ſecunda intentione generis in quid, quæ ſolo numero differunt: hæc enim prædicatio eſt eſſentialis, hæc ſecunda intentio generis eſt genus, &c. ergo.

¶ Tertio præterea. Bona diffinitio debet conuenire omnibus contentis ſub diffinito: ſed ſunt plures ſpecies, quæ nõ prædicantur de pluribus differentibus numero in quid; nam ſol, & luna ſunt

quæ-

quædam naturæ ſpecificæ, quæ cum non habeant plura indiuidua, nequeunt de pluribus dici: ergo præfata diffinitio non eſt bona. Conſequentia patet. & Maior, & Minor ſunt notæ: ergo.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Porphyrij in capite de ſpecie, qui diffiniens ſpeciem prædicabilem, (inquit) ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Præfata diffinitio ſpeciei prædicabilis eſt optima.

¶ HANC concluſionem profitētur vniuerſi Logici. & probatur facile, explicando ſingulas eius particulas. Prima enim habet locum generis, ſcilicet, quod prædicatur de pluribus; nam prædicari de pluribus eſt commune omnibus quinque prædicabilibus: genus enim omnium quinque prædicabilium eſt vniuerſale, cuius proprietas eſt dici de pluribus. Secunda verò particula, ſcilicet ly, differentibus numero, ponitur ad differentiam generis, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie. Vltima tandem ſcilicet ly in quid, ponitur ad differentiam aliorum trium prædicabilium, videlicet differentiæ proprij, & accidentis: huiuſmodi enim prædicabilia, vt videbimus, non prædicantur in quid, ſed in quale: ergo præfata diffinitio ſpeciei prædicabilis eſt optima. Conſequentia patet. Quia nihil continet ſuperfluum, aut diminutum; quin potius continet omnes particulas, quibus exactè naturas ſpeciei prędicabilis explicatur: ergo.

¶ CIRCA hanc concluſionem breuiter obſeruandum eſt, quòd prædicta ſpeciei diffinitio, non eſt diffinitio eſſentialis, quia non datur per proprium genus, & propriam differentiam; ſed tãtum eſt diffinitio deſcriptiua, eo quòd datur per proprietatem, ſcilicet per prædicari: diffinitio autem eius eſſentialis hæc eſt, ſcilicet ſpecies eſt vniuerſum ad plura differentia numero in quid.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, negando antecedens. Ad primam probationem reſpõdetur cum Soto, quòd Perſonæ diuinæ, de quibus dicitur hic terminus Deus, non propriè differunt numero, vt docet D. Thom p. p. q. 30. quia habent eandem numero naturam. Ad ſecundam probationem reſpondetur, quòd perſona non importat aliquam naturam communem omnibus perſonis, ſed tantum importat terminum quemdam ſubſtantialem ipſius naturæ, per quem natura vltimò terminatur, & redditur incommunicabilis: de ratione autem ſpeciei eſt, quòd importet vnam naturam communem omnibus inferioribus, numero diſtinctis in quid. Ad tertiam probationem, ſupra in præcedenti libro, quæſt. 2. de numero prædicabilium dictum eſt, quòd punctum, anima, &c. non ſunt ſpecies, quia ſunt quid incompletum, & imperfectum: id enim, quod intentionem ſpeciei accipit, debet eſſe quid completum, & perfectum; nam ſpecies neceſſariò collocanda eſt in recta linea prædicamentali, in qua non collocantur, niſi entia perfecta, & completa. Secundò reſpondet Caietanus, & ferè in idem redit, quòd ſpecies propriè ſolùm dicit illud, quod prædicatur de pluribus differentibus numero, & ponitur in recta linea; ea autem, quæ in argumento retulimus, non ſunt ſpecies, ſed reducuntur ad ſpeciem, vt quid incompletum ad completum, & propriam ſpeciem. Si verò accipiatur ſpecies impropriè pro quodam prædicato, ſic non inconuenit vocari illam impropriè ſpeciem.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quòd genus, vt diximus, quæſt. 2. præcedenti libro, denominatiuè eſt ſpecies vniuerſalis, & ita etiam denominatiuè, & accidentaliter ei conuenit diffinitio ſpeciei.

¶ AD TERTIVM dicendum cum Caietano cap. de ſpecie, quòd non exigitur ad naturam ſpecificam, quod actu ipſa reperiatur in pluribus indiuiduis, & quòd ipſa indiuidua poſſint eſſe in rerum natura, ſed ſufficit, quòd per non repugnantiam, & potentia Logica poſſit prædicari de pluribus indiuiduis; & ita licet etiam concederemus, non poſſe eſſe in rerum natura plura indiuidua naturæ ſpecificæ ſolis, aut lunæ, quæ tamen de potentia Dei abſoluta poſſibilia ſunt, tamen vt iſta dicerentur ſpecies, ſufficeret, quòd potẽtia Logica poſſent dici de pluribus,

vt

Digitized by Google

vt dicemus de natura angelica ex profeſſo infra art. 6.

ARTICVLVS III.

Vtrū diffinitio ſpeciei ſubijcibilis tradita à Porphyrio, ſcilicet, ſpecies eſt, quæ ponitur ſub aſſignato genere, ſit bona.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd diffinitio ſpeciei ſubijcibilis tradita à Porphyrio, ſcilicet ſpecies eſt, quæ ponitur ſub aſſignato genere, non ſit bona. Præfata diffinitio ſpeciei ſubijcibilis conuenit indiuiduis: ſed indiuidua non ſunt ſpecies: ergo prædicta diffinitio non eſt bona. Minor eſt nota. Conſequentia patet. Nam bona diffinitio non debet ocuenire alijs à diffinito. Maior verò probatur. Nam Petrus v. g vel Paulus ponuntur ſub aſſignato genere, nempè ſub genere animalis: ergo indiuidua ponuntur ſub aſſignato genere.

¶ Dices præfatam diffinitionem ſpeciei ſubijcibilis debere intelligi hoc pacto, ſcilicet ſpeciem eſſe, quæ ſub aſſignato genere ponitur immediatè; at verò quæcumque indiuidua non ponuntur immediatè ſub genere, ſed mediatè, idest mediante ſpecie.

¶ Secvndo præterea, & arguitur contra. Nam indiuidua generica, vt v. g. hæc ſubſtantia, hoc corpus, hoc animal ponuntur immediatè ſub genere, & tamen, vt conſtat non ſunt ſpecies: ergo. Conſequentia eſt bona. Maior probatur. Prædicta indiuidua ſunt inferius ad ſua propria genera, vt hæc ſubſtantia ad ſubſtantiam, hoc corpus ad corpus, & hoc animal ad animal: & tamen prædicta indiuidua, non ſunt inferius mediante aliqua ſpecie; nam nulla talis ſpecies eſt aſſignabilis: non enim valet dicere, quòd hoc animal ſit inferius ad animal mediante ſpecie humana; nam tunc etiam poſſemus dicere, quod eſt inferius media ſpecie equina, cum non ſit maior ratio de vna ſpecie, quam de alia: ergo.

¶ Dices huiuſmodi indiuidua generica nullo pacto dari, ſed ſolum ponenda eſſe indiuidua ſpecifica, & propterea argumentum nullam habere vim.

¶ Tertio præterea, & arguitur contra. Nam Petrus v. g. hoc animal ſunt diſtincti termini, & non ſunt ſynonimi: ergo diuerſimodè ſignificant: ſed hæc diuerſitas non poteſt eſſe alia, niſi quia Petrus ſignificat Petrum, tamquam indiuiduum ſpecificum, & hoc animal ſignificat eundem Petrum in ratione indiuidui generici: ergo præter indiuiduum ſpecificum, datur indiuiduum genericum.

¶ Sed contra eſt auctoritas Porphyrij in cap. de ſpecie, in quo hanc aſſignat diffinitionem ſpeciei ſubijcibilis, ſcilicet ſpecies eſt, quæ ponitur ſub aſſignato genere: quæ diffinitio eſt ſpeciei ſubijcibilis, vt ex verbis ipſius conſtat: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo:

¶ Conclvsio vnica. Prædicta diffinitio ſpeciei ſubijcibilis optimè tradita eſt à Porphyrio. Hæc concluſio eſt communis apud Logicos, & non aliter probatur, quam explicando, quomodo debeat intelligi, quòd ſpecies ſubijcibilis ſit, quæ ponitur ſub aſſignato genere, quod quidem explicabitur in ſolutionibus argumentorum, quæ hoc petunt.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd loquendo de indiuiduis ſpecificis, optimè dictum eſt ibi, quòd diffinitio debet intelligi hoc pacto, ſcilicet ſpeciem eſſe, quæ ponitur ſub aſſignato genere mediatè.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd aliter ponuntur immediatè ſub genere ſpecies, & aliter indiuidua generica: nam ſpecies ponuntur immediatè ſub genere, poſitione formali; indiuidua verò generica ponuntur immediatè ſub genere poſitione materiali. Explicatur hoc, ſupponendo; quod, vt aliquid ponatur immediatè ſub genere poſitione formali, neceſſarium eſt, quod illud, per quod ſub tali genere eſt, ſit principium formale, & à genere originem trahat. Nam differentia, quæ conſtituit ſpeciem v. g. & ponit illam ſub genere, originem trahit

hit à genere, in quo continetur; & propterea ſpecies poſitione formali immediatè ponuntur ſub genere. Cæterum principium formale eius, quod ponitur poſitione materiali, non oritur à generis eſſentia, ſed ab extrinſeco prouenit; nam principia, per quæ etiam indiuidua generica ponuntur immediatè ſub genere, ſunt conditiones indiuiduantes, quæ quidem ab extrinſeco proueniunt, & nullatenus à natura generis oriuntur; & propterea indiuidua generica poſitione materiali immediatè collocantur ſub genere. Hæc ſolutio inſinuatur à Caietano cap. de ſpecie.

¶ Secundo dicendum, quòd ſpecies ſubijcibilis, ponitur immediatè ſub genere, vt quid vniuerſale: at vero indiuiduum etiam genericum, vt hoc animal, ponitur vt aliquid particulare; & ideò licet vtrumque immediatè ſub genere collocetur, non tamen eodem modo collocantur; & ideò diffinitio ſpeciei ſubijcibilis, qua diffinitur, quod ſit id, quod ponitur ſub aſſignato genere, non conuenit alijs à diffinito; nam diffinitio debet intelligi, quòd ponatur immediatè, per quam particulam excluduntur indiuidua ſpecifica, vt ver. gr. Petrus, vel Brunellus, &c. quæ mediante ſpecie ponuntur ſub genere; & quòd ponatur immediatè, vt quid vniuerſale: per quam particulam excluduntur, indiuidua generica, quæ etſi immediatè ſub genere collocentur, collocantur tamen, vt aliquid particulare, & vt aliquid determinatum.

¶ Ad tertium dicendum, quod, vt optimè probat argumentum, præter indiuidua ſpecifica, dantur etiam indiuidua generica; quæ licet immediate ſub genere collocentur, non tamen eo modo, ſub illo collocantur, quo collocantur ſpecies ſubijcibiles, vt ſatis explicatum eſt in ſolutione ad ſecundum.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm ſpecies, in quantum ſubijcibilis ſit conſtitutiua ſecundi prædicabilis, & vniuerſalis.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd ſpecies, in quantum ſubijcibilis ſit conſtitutiua ſecundi prædicabilis, & vniuerſalis. Species, in quantum ſubijcibilis importat id, à quo oritur reſpectus ad inferiora differentia numero, tamquam propria paſſio à propria eſſentia: ergo ratio ſubijcibilitatis in ſpecie eſt ratio formalis, & eſſentialis conſtitutiua ſpeciei in ratione ſecundi prædicabilis. Conſequentia eſt bona. Nam id eſt ratio cõſtitutiua alicuis rei, ratione cuius cætera omnia illi conueniunt: ergo [illegible] ſubijcibilitatis in ſpecie eſt ratio, quare ei conueniat prædicabilitas, & reſpectus ad inferiora, ſubijcibilitas erit ratio formalis conſtitutiua ſpeciei in ratione ſecundi prædicabilis. Antecedens verò probatur. Nam ex eo, quòd homo v. g. ſubijcitur generi tali poſitione, & ſubiectione, pullulat in eo, & in re ſic ſubiecta, reſpectus quidam rationis ad plura differentia numero; qui reſpectus eſt propria paſſio prioris reſpectus, quem ſpecies ſubijcibilis dicit ad genus; nam ex eo, quòd aliquid ſubijcitur generi, neceſſario conſtat ex genere, cui ſubijcitur, & ex differentia, & ita eſt ſpecies: ex eo autem, quòd ſit ſpecies, oritur reſpectus ad inferiora, & ratio prædicabilitatis; ergo.

¶ Secundo præterea. Species in quantum ſubijcibilis generi, eſt vniuerſalis: ergo ſpecies, in quantum ſubijcibilis conſtituitur in ratione ſecundi prædicabilis. Conſequentia eſt bona. quia ſi in quantum ſubijcibilis eſt vniuerſalis, erit aliqua ex ſpeciebus vniuerſi: ſed vt ſic non conſtituitur in ratione generis, neque differentiæ, neque proprij, neque com-

communis accidentis: ergo ſi ſpecies, in quantum ſubijcibilis eſt vniuerſalis, in quantum ſubijcibilis, à ſufficienti diuiſione cõſtituitur in ratione ſecundi prædicabilis. Antecedens verò probatur, ſpecies in quantum ſubijcibilis generi, non eſt ſingularis, aliàs eſſet indiuiduum; & ſic genus immediatè reſpiceret indiuidua; quod eſt abſurdum: ergo ſpecies vt ſic eſt vniuerſalis. Conſequentia patet. Quia ſi ſpecies vt ſic non eſt ſingularis, neceſſarium eſt, quòd ſit vniuerſalis, & conſequenter, quòd abſtrahat à conditionibus ſingularibus, & indiuiduantibus, quia vniuerſale fit per abſtractionem ab illis.

¶ Tertio præterea. Tota eſſentia ſpeciei penſatur per habitudinem ad genus: ergo ſpecies in ratione ſecundi prædicabilis conſtituitur, in quantũ eſt ſubijcibilis. Conſequentia patet. Nam ſpecies conſtituitur in ratione ſecundi prædicabilis per id, per quod eſt de eſſentia eius: ergo ſi tota eſſentia eius conſiſtit per habitudinem ad genus, & in ratione ſubijcibilis, conſtituetur e[illegible] in ratione ſecundi prædicabili[illegible]cedens verò probatur. Tota eſſentia vnius relatiui penſatur per habitudinem ad ſuum correlatiuum: ſed genus eſt correlatiuum ſpeciei: ergo tota eſſentia ſpeciei penſatur per habitudinem ad genus.

¶ Qvarto præterea. Species ſubijcibilis, vt ſubijcibilis, in aliquo prædicabili collocanda eſt: ſed non in primo, neque tertio, quarto, aut quinto: ergo in ſecundo: ergo ſpecies ſubijcibilis, vt ſubijcibilis eſt, conſtituitur in ratione ſecundi prædicabilis.

¶ Qvinto præterea. Per id ſpecies cõſtituitur in ratione ſecundi prædicabilis, quod prius in illa intelligimus: ſed prius in ſpecie intelligimus rationem ſubijcibilis, quam rationem prædicabilis: ergo vt ſubijcibilis conſtituitur in ratione ſecundi prædicabilis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Nam prius intelligimus ſpeciem eſſe ſubijcibilem, quàm ſpeciem eſſe prædicabilem, quia prius intelligimus primũ prædicabile, quam ſecundum: ſed eo ipſo, quòd intelligimus genus, intelligimus ſpeciem eſſe ſubijcibilem, quia ſunt correlatiua: ergo prius intelligimus ſpeciem eſſe ſubijcibilem, quàm eſſe prædicabilem.

¶ Sed contra eſt communis auctoritas omnium ferè Logicorum, aſſerentium, ſpeciem conſtitui in ratione ſecundi prædicabilis per reſpectum rationis ad inferiora: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Species ſiue athoma, ſiue ſubalterna, in quantum ſubijcibilis, non eſt conſtitutiua ſecundi prædicabilis, ſed eſt conſtitutiua illius per relationem ad inferiora. Prima pars huius cõcluſionis manifeſtabitur exactè infra. Secunda verò pars probatur primo. Nam genus conſtituitur in ratione primi prædicabilis per relationem rationis ad plura differentia ſpecie in quid: ergo ſecundum prædicabile conſtituitur in ratione talis per reſpectum ad plura differentia numero in quid. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur à paritate rationis. Secundo probatur. Nam inter quinque prędicabilia annumeratur ſpecies, vt cõſtat: ſed ſpecies, vt eſt ſubijcibilis non annumeratur, neque annumerari poteſt inter quinque prędicabilia, & vniuerſalia: ergo inter illa annumeratur, & in ſecundo prædicabili conſtituitur vt prædicabilis, & per relationem ad inferiora indiuidua in quid.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrùm reſpectus rationis, quē importat ſpecies ad indiuidua, oriatur tamquam propria paſſio ex reſpectu rationis, quem dicit ſpecies ad genus, cui ſubijcitur.

PRo explicatione tituli huius quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, q vt dicemus

Digitized by Google

cemus, hoc nomen ſpecies eſt, nomen æquiuocum reſpectu ſpeciei ſubijcibilis, & prædicabilis, & propterea duplicē reſpectum rationis importat; alterum dicit ad genus, ratione cuius conſtituitur in ratione ſpeciei ſubijcibilis, & alterum importat ad indiuidua, ratione cuius cōſtituitur in ratione vniuerſalis, & ſpeciei prædicabilis. His ſuppoſitis, modo eſt difficultas, an ſecundus reſpectus rationis, qui conſtituit formaliter ſpeciem in ratione vniuerſalis, & prædicabilis, oriatur tamquam propria paſſio ex primo reſpectu rationis, qui conſtituit ſpeciem in ratione ſubijcibilis generi.

¶ Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento primo huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Reſpectus rationis ſpeciei ad genus eſt prior reſpectu rationis ſpeciei ad indiuidua: ergo ſecundus reſpectus rationis ad indiuidua oritur ex primo. Conſequentia patet. Quia alias huiuſmodi reſpectus non eſſent ordinati, quod tamen nullatenus eſt dicendum. Antecedens verò probatur. Quia prius intelligitur ſpecies conſtituta in ratione ſubijcibilis; quàm intelligatur conſtituta in ratione prædicabilis: ergo reſpectus rationis ſubijcibilitatis eſt prior reſpectu rationis prædicabilitatis.

¶ In hac quæſtiuncula Caietanus cap. de ſpecie §. circa diffinitionem occurrit dubium, peculiarem habet opinionem: docet enim ſpeciem, ſecundum quòd ſubijcibilis eſt, non habere rationem vniuerſalis, ſed hoc quidem habere ſecundum quòd prædicabilis eſt, & reſpicit inferiora; ſed reſpectus iſte ad inferiora oritur (inquit) tamquam propria paſſio ex reſpectu, quem ſpecies dicit ad ſuperiora. Vnde docet, quòd ex eo aliquid eſt prædicabile de multis, quia habet habitudinem, & reſpectum ad ſuperiora.

¶ Sed pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Reſpectus rationis, quem importat ſpecies ad indiuidua, non oritur tamquam propria paſſio ex reſpectu rationis, quem dicit ſpecies ad genus. Hæc concluſio, quamuis ſit contra Caietanum; Nihilominus eſt communis apud Logicos.

¶ Et probatur. Nam prius, vt dicemus, ſpecies habet reſpectum prædicabilitatis, quàm habeat reſpectum ſubijcibilitatis: prius enim ſpecies fit prædicabilis, quam ſubijcibilis: ergo non poteſt dici, quòd reſpectus rationis prædicabilitatis oriatur veluti propria paſſio ex reſpectu rationis ſubijcibilitatis. Conſequentia eſt euidens. Quia id à quo aliquid eſt, intelligitur prius eo, à quo eſt. Antecedens etiam patet, quia natura ſpecifica. v. g. natura humana, eo ipſo, quòd eſt abſtracta à proprietatibus ſingularibus, eſt formaliter vniuerſalis, ac per conſequens prædicabilis, vt libro præcedenti q. 1. oſtendimus: ſed per hāc abſtractionem nondum eſt ſpecies ſubijcibilis: ergo prius intelligitur, quòd ſpecies ſit prædicabilis, quam quod ſit ſubijcibilis.

¶ Secundo probatur concluſio, & cōfirmatur magis præcedens ratio. Per illam abſtractionem, per quam v. g. natura humana intelligitur ſeparata à conditionibus ſingularibus, per illam fit vniuerſalis, & prædicabilis: ſed tunc non intelligitur ſpecies, vt ſubijcibilis; quia tunc per illam abſtractionem non intelligitur genus, quod eſt correlatiuum ſpeciei ſubijcibilis: vnum autem correlatiuum nequit intelligi ſine alio: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur in forma, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter etiam negandum eſt antecedens; nam præfati duo reſpectus, non ita ſe habent, quòd vnus ex altero oriatur, ſed potius ſunt omnino diuerſi, conſtituentes diuerſam quidditatē ſpeciei; nam reſpectus ad inferiora conſtituit quidditatem ſpeciei prædicabilis; reſpectus verò ad ſuperiora conſtituit quidditatem ſpeciei ſubijcibilis; quidditas enim ſpeciei prędicabilis eſt omnino diuerſa à quidditate ſpeciei ſubijcibilis; nam vt dictum eſt, hoc nomen ſpecies eſt vox æquiuoca, de cuius ratione eſt, quod nomen quidem ſit commune, & ratio importata per tale nomen, ſit omnino diuerſa.

¶ Ad ſecundum patet ex dictis, quomodo prædicti reſpectus rationis ſe habeant inter ſe; & per hæc patet ad primum argum. principale huius articuli.

¶ Ad

Digitized by Google

¶ Ad secundum dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Secundum.

Vtrùm ſpecies, in quantum ſubijcibilis ſit vniuerſalis.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento ſecundo huius articuli.

¶ Secundo arguitur, & confirmatur primum argumentum, & ſecundum huius articuli. Nam quicquid eſt, vel eſt ſingulare, vel vniuerſale: ſed ſpecies in quantum ſubijcibilis non eſt ſingularis, vt viſum eſt: ergo vt ſic eſt vniuerſalis.

¶ Tertio arguitur. Quicquid diffinitur eſt vniuerſale: ſingularia enim nequeunt diffiniri, ſicut nec ſciri: ſed ſpecies ea ratione, qua eſt ſubijcibilis, diffinitur, & à Porphyrio dicitur, quòd ſit id, quod ponitur ſub aſſignato genere: ergo ſpecies vt ſubijcibilis eſt vniuerſalis.

¶ Quarto arguitur. Nam ſpecies ſubijcibilis, quæ eſt ſubijcibilis reſpectu vniuerſalis, quod eſt genus ad quinque prædicabilia, eſt vniuerſalis: nam omnes ſpecies vniuerſalis, vt ſubſunt illi, ſunt vniuerſales: ergo ſpecies vt ſubijcibilis eſt vniuerſalis.

¶ Quinto arguitur. Species ſubijcibilis, vt ſubijcibilis conſtat ex partibus vniuerſalibus: ergo eſt ſimpliciter vniuerſalis. Conſequentia patet. Nam quando partes ſunt vniuerſales, totum ex illis conſurgens debet eſſe vniuerſale, ſicut ſi partes ſunt ſingulares, totum ex illis reſultans eſt ſingulare. Antecedens verò probatur. Quia ſpecies ſubijcibilis, vt ſubijcibilis, & vt diſtinguitur contra ſpeciem prædicabilem, conſtat ex genere, & differentia, tamquam ex partibus: ſed genus, & ſpecies ſunt partes vniuerſales: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico primo. Species vt ſubijcibilis non eſt vniuerſalis. Hanc concluſionem docet Caiet. loco citato, & cum illo omnes ferè Logici.

¶ Primo probatur concluſio. Nam ſpecies conſtituitur in ratione vniuerſalis per relationem rationis ad inferiora: quia illa relatio conſtituit aliquid in eſſe vniuerſalis, quæ illud refert ad plura inferiora: eſt enim vniuerſale vnum in multis, & de multis, & refertur ad multa, vt quid ſuperius: ſed ſpecies vt ſubijcibilis non conſtituitur in ratione talis ſpeciei per reſpectum rationis ad inferiora: ergo ſpecies vt ſubijcibilis non erit vniuerſalis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Nam ſpecies vt ſubijcibilis non conſtituitur in ratione ſubijcibilis per reſpectum rationis ad inferiora, ſed per reſpectum, & relationem rationis ad ſuperiora; quia ſubijcibile, vt ſubijcibile reſpicit aliquid ſuperius, cui ſubijcitur: ergo.

¶ Secundo probatur. Quia eſſentia vniuerſalis eſt reſpicere multa, vt conſtat ex eius diffinitione: ergo de ratione talis vniuerſalis, taliter reſpicere multa: ergo ſi ſpecies ſubijcibilis, vt ſubijcibilis, eſt vniuerſalis, erit profecto tale vniuerſale: ergo taliter reſpiciet multa: ſed ſpecies ſubijcibilis, quatenus ſubijcibilis non reſpicit multa, ſed vnum tantum, nempe genus: ergo vt ſubijcibilis non erit vniuerſalis.

¶ Dico ſecundo. Id quod eſt ſpecies ſubijcibilis, eſt vniuerſale; licet non qua ratione eſt ſpecies ſubijcibilis. Hæc concluſio eſt etiam cõmunis apud Logicos.

¶ Primo probatur. Relationes rationis, quæ in ſe nullam habẽt oppoſitionẽ, optimè eidem materiali, ſiue eidẽ ſubiecto conuenire poſſunt, ſicut eidem voci, ſcilicet ly homo, conuenit relatio rationis prædicati, & relatio rationis ſubiecti; in hac enim prædicatione, ſcilicet homo eſt animal, conuenit ei relatio rationis ſubiecti, & in hac, Petrus eſt homo, conuenit ei relatio rationis prædicati; quia huiuſmodi relationes rationis non ſunt inter ſe oppoſitæ: ſed relatio rationis ſubijcibilis, & prædicabilis nullam habent inter ſe oppoſitionem: nihil enim impedit, quòd eidẽ materiali, ſiue eidem

eidem ſubiecto competant; nam eidem animali in recta linea prædicamẽtali conuenit relatio ſpeciei ſubijcibilis, & relatio vniuerſalis generis: ergo. Et confirmatur. Nam corpus eſt ſpecies ſubijcibilis reſpectu ſubſtantiæ, & viuens reſpectu corporis, & animal reſpectu viuentis, & hæc omnia ſunt vniuerſalia: ergo non repugnat, quòd id, quod eſt ſpecies ſubijcibilis, ſit vniuerſale.

¶ Secundo probatur. Species ſubijcibilis eſt id, quod immediatè ponitur ſub genere: ſed id, quod immediatè ponitur ſub genere, non debet eſſe indiuiduum, & importare conditiones indiuiduantes: ergo debet eſſe vniuerſale.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur in forma negando antecedens. Ad probationem dicimus, id quod eſt ſpecies ſubijcibilis, debere quidem eſſe vniuerſale, non verò eſt vniuerſalis, quatenus ſpecies eſt ſubijcibilis generi; ſpecies enim, vt eſt formaliter vniuerſalis, non reſpicit genus, ſed indiuidua; & ita ea ratione qua ſubeſt, non eſt formaliter vniuerſalis, nihilominus tamen illa ſpecies, quæ ſubeſt, eſt materialiter, & identicè vniuerſalis.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur ex dictis Et præterea: dicimus maximam illam, ſcilicet quicquid eſt, vel eſt vniuerſale, vel ſingulare, explicandam eſſe, iuxta ea, quæ diximus lib. 4. quæſt. 1. art. 5. de natura ſecundum ſe conſiderata, quæ neque eſt vniuerſalis, neque particularis.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd vnumquodque diffinitur in quantum eſt vniuerſale; ſi ly in quantum dicat rem diffinitam, falſum eſt; nam etiã indiuiduum, & prima ſubſtantia diffinitur, quæ non eſt vniuerſalis; ſi verò ly in quantum, importet conditionẽ diffiniendi, verum quidem eſt, quòd vnumquodque diffinitur in quantum eſt vniuerſale. Nihilominus tamen hoc non facit, quòd ſpecies ſubijcibilis, vt ſubijcibilis, ſit vniuerſalis; quia licet vt ſubijcibilis diffiniatur; tamen, vt ſubijcibilis non eſt vniuerſalis, quia adhoc vt aliquid diffiniatur, non requiritur quòd res, quæ diffinitur ſit vniuerſalis, ſed ſufficit, quòd diffiniatur, vt induit rationem vniuerſalis; ſicut ſingulare induit rationem vniuerſalis ad hoc, vt ſciatur. Secundo reſpondendum eſt, quòd vt aliquid diffiniri poſſit, ſatis eſt, vt ſit vniuerſale materialiter, id eſt, quòd ſit identicè res, quæ eſt vniuerſalis; non tamen eſt neceſſarium, quòd ſit vniuerſale formaliter, vel quòd per habitudinem ad terminum, qui exprimitur per diffinitionem, conſtituatur in eſſe vniuerſi. Vnde licet ſpecies, vt ſubijcibilis non ſit vniuerſalis, vt ſubijcibilis tamen diffiniri poteſt; quia vt ſic eſt res, quæ identicè eſt vniuerſalis.

¶ Ad quartum argumentum reſpondetur eodem modo, ſcilicet quòd ſpecies ſubijcibilis eſt vniuerſalis, non tamen ea ratione, qua eſt ſpecies ſubijcibilis.

¶ Ad quintum argumentum reſpondetur, quòd ex hoc, quòd ſpecies ſubijcibilis conſtat ex genere, & differentia, & per conſequens ex partibus vniuerſalibus, tantum ſequitur, quòd ſit vniuerſalis, non tamen, quòd ſit vniuerſalis; quatenus ſubijcibilis eſt vt ſic. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Tertium.

Vtrùm tota eſſentia ſpeciei in vnico reſpectu rationis ad genus adequatè conſiſtat.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento tertio huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Illa eſt conſtituenda tota eſſentia cuiuſcumque rei, quæ competit omnibus ſub illa eſſentia contentis: ſed ſolus reſpectus rationis ad genus competit ſpeciei: ergo tota eſſentia ſpeciei in vnico reſpectu rationis ad genus adæquate conſiſtit. Maior cum

Digitized by Google

conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. nam ſolus reſpectus rationis ad genus conuenit ſpeciei ſubalternæ: ſpecies enim ſubalterna, in ratione talis ſpeciei ſolum importat habitudinem ad ſuperiora: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Tota eſſentia ſpeciei, quæ importatur per hoc nomen ſpecies, non conſiſtit adæquatè in ſolo reſpectu rationis ad genus. In hac concluſione omnes Logici conueniunt, præcipuè Caietan. & Soto cap. de ſpecie.

¶ Et pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt; hoc nomen ſpecies eſſe nomen æquiuocum in ordine ad ſpeciem ſubijcibilem, & prædicabilem, quod quidem patet: nam nomen æquiuocum eſt, quod ſignificat ſua ſignificata pluribus conceptibus, vt patet de hoc nomine Canis: ſed hoc nomen ſpecies duobus conceptibus ſua ſignificata importat; nam relatio rationis ſubijcibilis, & prædicabilis non poſſunt vnico conceptu importari, cum ſint relationes rationis oppoſitæ, & ſpecie diuerſæ, vt ſæpe dictum eſt, ſed importantur duobus conceptibus. Idem etiam patet ex diffinitione æquiuocorum, quam tradit Ariſtot. in anteprædicamentis; æquiuoca ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio verò importata per tale nomen eſt omnino diuerſa: ſed relationes ſubijcibilis, & prædicabilis habent quidem nomen commune ſpeciei; nam tam ſpecies ſubijcibilis, quam prædicabilis dicitur, & vocatur ſpecies, ſed ratio illis accomodata, quæ per diffinitionem explicatur, eſt omnino diuerſa: alia enim eſt eſſentia ſpeciei ſubijcibilis, & alia ſpeciei prædicabilis: ſpecies enim ſubijcibilis eſt illa, quæ ponitur ſub aſſignato genere, vt inquit Porphyrius in hoc capite de ſpecie: ſpecies verò prædicabilis eſt, quæ dicitur de pluribus differentibus numero in quid. His ſuppoſitis,

¶ Probatur facile concluſio. Eſſentia, & ratio ſpeciei, quæ importatur adæquatè per hoc nomen ſpecies, non eſt vna, ſed duplex; quia vt viſum eſt, ſpecies eſt nomen æquiuocum: ergo tota eſſentia, & ratio ſpeciei, quæ importatur per hoc nomen ſpecies, nequit conſiſtere in vnico dumtaxat reſpectu rationis ad genus, ſed neceſſariò duplicem reſpectum rationis importat; alterum, qui ſit conſtitutiuus intrinſecè ſpeciei ſubijcibilis; & alterum, qui intrinſecè conſtituat ſpeciem prędicabilem. Ex quo ſequitur id, quod diximus in prima quæſtiuncula huius articuli, quòd ſpecies, vt ſpecies, duos importat reſpectus rationis, quorum vnus eſt reſpectus rationis ſpeciei ſubijcibilis, & alter ſpeciei prædicabilis; & ideò vnica, & eadem relatione non refertur ſpecies ad genus, & ad ſua inferiora.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd tota eſſentia ſpeciei ſubijcibilis, tota conſiſtit quidem per relationem ad genus, quia illa eſt relatiuum generis, non verò tota eſſentia ſpeciei prædicabilis; nam ſpecies prædicabilis non eſt correlatiuum generis. Quare loquendo abſolutè de ſpecie, vt ſic, quatenus eſt quid commune æquiuocè reſpectu ſpeciei ſubijcibilis, & prædicabilis, dicendum eſt, quòd nullatenus eius eſſentia in ſola relatione rationis ad genus conſiſtit, quinimò vt ſic, non importat vnam rationem, ſed duplicem, vt explicatum eſt.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd tantum probat, totam eſſentiam ſpeciei ſubijcibilis conſiſtere in relatione rationis ad genus, non verò id probat de eſſentia ſpeciei prædicabilis; nam ſpeciei ſubijcibili, & prædicabili, non poteſt dari vna ratio communis, & ſuperior. Quare ſi quis interrogaret, ſpecies, vt ſpecies eſt ſubijcibilis, vel prædicabilis? Reſpondendum eſt cum diſtinctione, ſcilicet, quòd ſpecies ſubijcibilis conſtituitur per habitudinem rationis ad ſuperiora, & hoc eſt de ratione ſpeciei ſubijcibilis, vt ſpecies eſt: habitudo verò rationis ad inferiora eſt de eſſentia ſpeciei prædicabilis, vt ſpecies eſt; nam ſpecies, vt ſpecies in communi non importat vnam rationem communem ſpeciei ſubijcibili, & prædicabili, niſi tantum ſecundum nomen, & vocem; & ideò interrogationi factæ, neceſſariò

cum

cum diſtinctione reſpondendum erit, ſicut cum diſtinctione reſpondendum eſſet interroganti, an canis, vt canis ſit terreſtris, vel cæleſtis. Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli.

¶ AD QVARTVM dicendum, quòd ſpecies, vt ſubijcibiles in nullo prædicabili ſunt collocandæ: vniuerſale enim non habet eſſe vniuerſale ex eo, quòd ſubiacet, vel ex eo, quòd eſt inferius; ſed ex eo, quòd prædicatur, & habet ſub ſe multa inferiora.

¶ AD QVINTVM dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Quintum.

Vtrùm ſpecies prius intelligatur vt ſubijcibilis, quam vt prædicabilis.

ET videtur, quòd prius intelligatur vt ſubijcibilis. Primo arguitur argumento quinto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Quia ſpecies, vt prædicabilis præſupponit conſtitutum, quod debet prædicari: ſed hoc eſt ſpecies ſubijcibilis: ergo. Minor probatur. Conſtitutum, quod præſupponitur, debet eſſe compoſitum ex genere, & differentia: ſed ſpecies ſubijcibilis, vt ſubijcibilis, eſt illa, quæ præſupponitur conſtituta ex genere, & differentia; quia præſupponitur ratio generica contracta per differentiam, quod non ſit niſi per hoc, quòd ſpecies ſubijcitur generi: ergo.

¶ Tertio arguitur. Natura v. g. prius fundat reſpectum ad genus, quam ad indiuidua: ſed reſpectus ad genus eſt reſpectus ſubijcibilis, & reſpectus ad inferiora eſt reſpectus vniuerſalis, & prædicabilis: ergo eſſe ſubijcibile præcedit in ſpecie eſſe prædicabile. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Nam prius conuenit naturæ humanæ id, quod ei competit ratione ſuæ actualitatis, quam id, quod conuenit ratione ſuæ potentialitatis: ſed reſpectus ad ſuperiora, nempè ad genus, conuenit ei ratione ſuæ actualitatis, & reſpectus ad inferiora indiuidua, ratione ſuæ potentialitatis: quod ſic probo; quia ex eo quòd natura humana continet genus actu, eſt apta illi ſubijci; ex eo verò, quòd continet indiuidua in potentia, poteſt de illis prædicari: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. In qualibet ſpecie ſiue athoma, ſiue ſubalterna, prius intelligimus rationem prædicabilis, quã intelligamus rationem ſubijcibilis. Hanc concluſionem communiter docent omnes Logici: & præter rationes, quas adduximus pro concluſione primæ quæſtiunculæ huius articuli, probatur. Nam ſpecies non poteſt eſſe correlatiuum generis, & illi ſubijci ſubiectione formali, niſi ſit abſtracta à conditionibus indiuiduantibus: ergo prius intelligimus illam eſſe vniuerſalem, quam eſſe ſubijcibilẽ. Conſequentia patet. Quia natura abſtracta, formaliter dicitur vniuerſalis. Antecedens verò probatur. Quia ſingulare nequit poni formali ſubiectione, & vt ſpecies ſubijcibilis ſub genere; nam cum immediatus terminus relationis genericæ, ad quem primo, & per ſe terminatur, debeat eſſe aliquid vniuerſale ſaltem identicè, & depuratum, à conditionibus indiuiduantibus, non poteſt ſingulare eſſe ſpecies ſubijcibilis: ergo ad hoc prærequiritur, quòd ſit depuratum à conditionibus ſingularibus, ac per conſequens vniuerſale. Conſequentia probatur. Quia non eſt dare medium inter vniuerſale, & particulare, quod quidem collocetur in recta linea prædicamentali: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur negando minorem. Ad probationem dicimus, quòd quando intelligimus naturam genericam, & illam comparamus ad naturam ſpecificam, prius ſpecies depuratur à conditionibus indiuiduantibus, & ideò prius in fundamento proximo eſt prædicabilis, & vniuerſalis, quam ſubijcibilis. Et licet prius intelligamus naturam genericam prædicari, quam ſpecificam, nihilominus non in-

telligimus prius naturam ſubiecti, quam eſſe depuratam à conditionibus indiuiduantibus. Conſiderandũ enim eſt, quòd quamuis genus, & ſpecies ſecundè intentionaliter ſint relatiua, tamen ſecunda intentio ſubijcibilitatis antequam denominet naturam ſubijcibilem generi, neceſſariò præſupponit ipſam, tamquam in fundamento proximo eſſe denominatam vniuerſalem, & prædicabilem, quia neceſſariò præſupponit talem naturam eſſe abſtractam à conditionibus ſingularibus: nam eo ipſo, quòd intelligimus naturam aliquam ſpecificam denominari ſpeciē ſubijcibilem, intelligimus ipſam eſſe abſtractam à conditionibus indiuiduantibus, & conſequenter ipſam eſſe vniuerſalem; & ita dictum eſt ſupra quæſtiuncula ſecunda, quòd ſpecies ſubijcibilis eſt vniuerſalis, licet non ſit vniuerſalis ſecundum quòd ſubijcibilis eſt.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, negando minorem. Ad probationem dicimus, quòd conſtitutum ex genere, & differentia non minus prærequirit ſpecies ſubijcibilis, quam prædicabilis; nam non minus id, quod prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, debet eſſe compoſitum ex genere, & differentia, quam id, quod ſubijcitur generi. & licet differentia contrahens genus cōſtituat ſpeciem, tamen vt talis ſpecies collocetur ſub genere, prius debet eſſe abſtracta, & ſeparata à conditionibus indiuiduantibus, & conſequenter prius intelligitur à nobis vt vniuerſalis.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dicimus, quòd licet ſpecies actu contineat genus, vt eſt totum actuale, non tamen continet actu, vt eſt totum potentiale, quia, vt eſt totum potentiale non eſt pars ſpeciei componens ipſam ſpeciem; ſpecies autem dicitur ſubijcibilis in ordine ad genus, vt eſt totum potentiale, & non vt eſt totum actuale, quia ſpecies dicitur ſubijcibilis in ordine ad genus, vt habet rationem prædicabilis, & vniuerſalis, non autem vt habet rationem totius actualis, quomodo, vt diximus, ſaluari poteſt in vnica ſpecie, quia vt ſic non eſt totum quoddam vniuerſale. Secundo reſpondetur, quòd relatio rationis ſubijcibilitatis non fundatur ſolum in actualitate, qua ſpecies continet genus, ſed etiã in actualitate depurata à conditionibus ſingularibus; quapropter, quamuis concederemus, quòd ſpecies actu contineret genus, vt totum vniuerſale; tamen vt poſſet talis actualitas fundare relationem rationis ſubijcibilitatis, neceſſe eſſet, vt prius ſpecies haberet in fundamento proximo denominationem rationis ſpeciei prædicabilis, & vniuerſalis, vt ſæpe declaratum eſt. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ſpecies, in quantum ſubijcibilis ſit correlatiuum generis.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd ſpecies in quantũ ſubijcibilis non ſit correlatiuum generis. Species in quantũ ſubijcibilis eſt vniuerſalis: ſed in quantum vniuerſalis non refertur ad genus, ſed vt ſic refertur ad inferiora: nam de ratione vniuerſalis eſt reſpicere inferiora: ergo ſpecies in quantum ſubijcibilis non refertur ad genus. Conſequentia eſt bona. Minor conſtat. Maior probatur. Nam ſpecies in quantum ſubijcibilis, eſt abſtracta à conditionibus indiuiduantibus, & vt ſic eſt vniuerſalis. Conſequētia eſt nota ex dictis ſæpè. Antecedens etiã conſtat; quia ſpecies in quantum ſubijcibilis non eſt inuoluta conditionibus indiuiduantibus: ergo eſt abſtracta ab illis.

¶ SECVNDO præterea. Relatiua, vt habet Ariſtot. cap. ad aliquid, ſunt ſimul natura: ſed genus prius eſt, quam ſpecies ſubijcibilis; nam, vt docet idem Ariſtot. in poſtprædicamentis: prius eſt id, à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia: & ita non benè ſequitur, ſi animal eſt: ergo homo eſt. Vnde animal, quod eſt genus, prius eſt, quam ſit homo, qui eſt ſpecies; alias valeret ſubſiſtendi conſe-

conſequentia: ergo genus, & ſpecies non ſunt relatiua.

¶ Tertio præterea. Si genus, & ſpecies eſſent relatiua, ponerentur in ſolo prædicamento ad aliquid: hoc autem eſt falſum, quia in vnoquoque prædicamento ſunt genera, & ſpecies: ergo.

¶ Qvarto præterea. Vnum relatiuum non prædicatur de altero correlatiuo in recto, ſed in obliquo; & ita dicitur, Pater eſt filij Pater, & filius eſt Patris filius: ſed genus prædicatur in recto de ſpecie; nam hæc prædicatio eſt vera, & recta, ſcilicet homo eſt animal, equus eſt ſubſtantia: ergo genus, & ſpecies non ſunt relatiua.

¶ Sed contra eſt auctoritas Porphyrij cap de ſpecie, vbi apertiſſimè docet, genus, & ſpeciem eſſe relatiua: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ Conclvsio vnica. Genus, & ſpecies ſunt relatiua. Hanc concluſionem docent Caietan. Soto, & omnes alij ferè Logici, in commentarijs ſuper caput de ſpecie.

¶ Sed pro intelligentia huius concluſionis obſeruandum eſt, quòd genus, & ſpecies poſſunt ſumi, aut primè intentionaliter, aut ſecundè intentionaliter; ſi accipiantur primè intentionaliter, accipiuntur pro naturis realibus abſolutis, quæ denominantur genus, aut ſpecies: vt v.g. genus accipitur pro animali, ſpecies verò accipitur v.g. pro homine: ſi verò accipiantur ſecundè intentionaliter, genus accipitur pro ſecunda intentione generis, ſpecies vero pro ſecunda intentione ſpeciei, quæ eſt illa, quæ diffinitur in diffinitione ſpeciei, ſicut ſecunda intentio generis diffinitur in diffinitione illius. In præfata ergo concluſione, quando dicimus, quòd genus, & ſpecies ſunt relatiua, loquimur de genere, & ſpecie tantum ſecundè intentionaliter. His ſuppoſitis,

¶ Probatvr concluſio clariſſimè. Nam omne ens, vel eſt abſolutum, vel relatiuum: ſed genus, & ſpecies ſecundè intentionaliter non ſunt entia abſoluta, quia non ſunt entia ad ſe, ſed ad aliud; nam genus eſt ſpeciei genus, & ſpecies eſt generis ſpecies: ergo.

¶ Secvndo probatur. Genus, & ſpecies ſecundè intentionaliter ſunt entia rationis, & non priuatio, aut negatio, vt conſtat: ergo relatio rationis: ergo ſunt relatiua.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd ſpecies, in quantum eſt ſubijcibilis, eſt quidem vniuerſalis ſpecificatiuè, non autem reduplicatiuè, ſcilicet, vt ſubijcibilis eſt; & licet, vt ſubijcibilis eſt, ſit abſtracta, & depurata à conditionibus indiuiduantibus, hoc tamen habet, in quantum eſt ſpecificatiuè vniuerſalis: ratio enim vniuerſalis non eſt ratio formalis conſtitutiua ſpeciei in ratione ſubijcibilis, ſed conſtituitur formaliter in ratione ſubijcibilis per ſubijcibilitatem; quæ ſubijcibilitas non eſt vniuerſalitas; & ideò quamuis idem materiale, quod eſt ſpecies ſubijcibilis, ſit etiam vniuerſale, & per conſequens abſtractum à cõditionibus indiuiduantibus, tamen formale, quod conſtituit illud materiale in ratione vniuerſalis, non conſtituit illud idem in ratione ſpeciei ſubijcibilis, neque èconuerſo; & ideò dicimus, quòd ſpecies ſubijcibilis, vt ſubijcibilis ſpecificatiuè eſt vniuerſalis, & abſtracta à conditionibus indiuiduantibus, non verò reduplicatiuè.

¶ Ad secvndvm dicendum, tantum probare, quòd ſi genus, & ſpecies accipiantur primè intentionaliter, non ſunt relatiua; quia vt ſic genus eſt prius, à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia ipſa ſpecie: non autem probare, genus, & ſpeciem ſecundè intentionaliter non eſſe relatiua, quomodo nos loquimur in hoc articulo.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd ſi genera, & ſpecies accipiantur ſecundè intentionaliter, profectò in ſolo prædicamento ad aliquid reponuntur, quia vt ſic ſunt relationes ſecundum eſſe, & non tantum ſecundum dici, vt dicemus ex profeſſo de relatione. Verùm ſi accipiantur primè intentionaliter vt ſic, quia res, quæ denominantur genera, & ſpecies, ſunt diuerſorum prædicamentorũ; ideo quando res, quæ denominatur genus, eſt ſubſtantia, ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, quãdo verò eſt accidẽs, in aliquo prædicamento accidentium: ſed nos in

Digitized by Google

præſenti non loquimur de genere, & ſpecie primè intentionaliter.

¶ Ad qvintvm dicendum ex dictis, quòd genus ſecundè intentionaliter non prædicatur de ſpecie in recto, ſed in obliquo: dicimus enim, quòd genus eſt ſpeciei genus, & èconuerſo: at verò primè intentionaliter prædicatur quidem genus de ſpecie in recto, ſed hoc non eſt contra noſtram concluſionem, in qua non loquimur de genere, & ſpecie primè intentionaliter. Sed contra, quia genus ſecunde intentionaliter prædicatur de ſpecie: hæc enim eſt vera, genus eſt ſpecies ſubijcibilis: ergo nulla ſolutio. Reſpondetur, quòd genus non prædicatur de ſpecie, ſed ſpecies dicitur de genere, vt patet in propoſitione propoſita. Sed contra. Vnum relatiuum in recto non poteſt prædicari de altero: ergo ſi ſpecies de genere prædicatur ſecundè intentionaliter, non erunt relatiua. Reſpondetur, quòd denominatiuè vnum relatiuum de altero prædicari poteſt in recto, non autem prædicatione eſſentiali, ſed prædicatione accidentali.

ARTICVLVS VI.

Vtrum diffinitio ſpeciei prædicabilis, ſcilicet, ſpecies eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, conueniat ſubſtantijs ſeparatis, v.g. Angelis.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd diffinitio ſpeciei prædicabilis, ſcilicet ſpecies eſt, &c. non conueniat ſubſtantijs ſeparatis, ſcilicet Angelis. Naturæ Angelicæ v. gr. Gabrielis nequit intellectus tribuere denominationem ſpeciei: ergo nequit ei conuenire diffinitio ſpeciei prædicabilis, ſcilicet prædicari de pluribus differentibus numero in quid. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Repugnat naturæ Angelicæ v. g. Gabrielis communicari pluribus indiuiduis: ergo intellectus non poteſt illi tribuere denominationem ſpeciei. Conſequentia patet. Quia naturæ humanæ ſecundum ſe repugnat communicari pluribus ſpeciebus, intellectus non poteſt illi tribuere denominationem generis: ergo ſi naturæ angelicæ v. gr. repugnat communicari pluribus indiuiduis, non poterit intellectus illi tribuere denominationem ſpeciei. Conſequentia tenet à paritate rationis. Antecedens probatur, ſcilicet, quòd naturæ angelicæ repugnet communicari pluribus indiuiduis. Nam impoſſibile eſt, per quamcumque potentiam eſſe plura indiuidua angelica eiuſdem ſpeciei, vt docet D. Thom. p.p. quæſt. 50. art. 4. & 2. con. gen. cap. 93. & de ſpiritualibus creaturis ar. 8. ad 4. & in 2. d. 3. ar. 4. & ratio eſt efficax, quia ſi darentur duo Angeli in eadem ſpecie; ergo differrent numero: hoc autem eſt impoſſibile: ergo. Minor probatur. Nam quæ differunt ſolo numero, conueniunt in forma, & differunt tantum in materia: ſed in angelis nulla eſſe poteſt materia, vt docet idem Diuus Thom. p. p. quæſt. 50. per totum, præcipuè art. 2. ergo nullo modo poſſunt ſola differentia numerica differre: ergo non poſſunt dari duo Angeli eiuſdem ſpeciei: ergo repugnat naturæ angelicæ communicari pluribus indiuiduis.

¶ Secvndo præterea. Naturæ angelicæ v.g. Gabrielis, repugnat omnino contrahi per varias differentias indiuiduales: ergo nullatenus poteſt ei conuenire diffinitio ſpeciei prædicabilis. Conſequentia probatur. Nam ei, quod poteſt prædicari de pluribus differentibus numero in quid, non repugnat contrahi per varias differentias indiuiduales, vt patet in omnibus naturis ſpecificis: ergo. Antecedens patet. Natura Gabrielis v. g. nequit numericè multiplicari: ergo nequit contrahi per varias differentias indiuiduales.

¶ Tertio præterea. Natura Gabrielis non poteſt importare relationem rationis ſpeciei, quæ eſt referri ad plura indiuidua in quid: ergo ei non poteſt conuenire diffinitio ſpeciei prædicabilis. Conſequentia eſt optima. Antecedens probatur. Quia nullo modo eſſe poſſunt plura indiuidua eiuſdem naturæ angeli-

cæ:

Digitized by Google

cæ: ergò nullo modo poteſt importare relationem rationis ſpeciei, quæ eſt referri ad plura indiuidua in quid.

¶ Dices, terminum talis relationis eſſe plura indiuidua, quatenus ſunt in appræhenſione intellectus: nam ex modo eſſendi, quem habet natura angelica v. g. Gabrielis in intellectu, poteſt illa de multis affirmari indiuiduis, ſi eſſent.

¶ Qvarto præterea, & arguitur contra. Implicat intellectum appræhendere plures angelos numero diſtinctos ſub eadem ſpecie: ergo terminus talis relationis nequeunt eſſe plura indiuidua, quatenus ſunt in appræhenſione intellectus.

¶ Qvinto præterea. Natura Gabrielis v. g. nullum habet fundamentum, vt poſſit in ſe ſuſcipere denominationem ſpeciei: ergo naturæ angelicæ non conuenit diffinitio ſpeciei prædicabilis, ſcilicet prædicari de pluribus differentibus numero in quid. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Natura v. g. Gabrielis eſt natura ſingularis, vt Petrus; & ſicut impoſſibile eſt, quòd Petrus denudetur à ſua ſingularitate, & intelligatur, vt eſſentialiter eſt; ita impoſſibile eſt, q natura Gabrielis denudetur à ſua ſingularitate, & intelligatur, vt eſſentialiter eſt: ergo ſicut Petrus nullum habet fundamentum, vt poſſit in ſe ſuſcipere denominationem ſpeciei, ita natura angelica v. g. Gabrielis nullum habebit in ſe fundamentum, vt poſſit in ſe ſuſcipere denominationem ſpeciei.

¶ Sexto præterea. Prædicari de pluribus differentibus numero in quid, ſoli ſpeciei conuenit: ſed natura v.g. Gabrielis non eſt ſpecies: ergo. Minor probatur. Id eſt ſpecies, quod eſt compoſitum ex genere, & differentia: ſed natura Gabrielis non eſt compoſita ex genere, & differentia, quia natura angelica eſt forma quædam ſimplex: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ citata in omnibus locis primi argumenti: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Naturæ angelicæ v. g. naturæ Gabrielis, optimè conuenit diffinitio ſpeciei prædicabilis, ſcilicet prædicari de pluribus differentibus numero in quid. Hanc Concluſionem communiter docent omnes Logici, cum D. Thoma præcipuè p. parte quæſt. 50. art. 4.

¶ Probatvr ratione. Natura angelica v. g. Gabrielis, eſt ſpecies: ergo ei conuenit diffinitio ſpeciei. Conſequentia tenet à diffinitione ad diffinitum affirmatiuè; nam bene valet, eſt homo: ergo eſt animal rationale. Antecedens probatur. Natura angelica v. g. Gabrielis eſt in prædicamento ſubſtantiæ: ergo, vel tamquam genus, vel tamquam ſpecies, vel indiuiduum; non tamquam genus, vt patet, quia diuerſitas ſpecierum ſub ipſa non poteſt intelligi; ſi tamquam indiuiduum: ergo cùm indiuiduum ſit ſub aliqua ſpecie immediata, & illa non poſſit eſſe alia, quam natura angelica v.g. Gabrielis: ergo natura Gabrielis eſt ſpecies in prædicamento conſtituta: ſed omnis talis ſpecies prædicamentalis de pluribus eſt prædicabilis: ergo.

¶ Secvndo probatur. Nam natura v.g. Gabrielis, vt concepta per intellectum, & cognita ſine conditionibus indiuiduantibus, ſi per impoſſibile haberet plura indiuidua, & illa eſſent producta à Deo, vt ſaltim poſſent illa produci, tunc natura ſic concepta, & ſecundũ modum eſſendi, quem haberet in intellectu, poſſet de illis affirmari, & eſſet in illis ſine noua mutatione ex parte conceptus obiectiui, vt terminet talem cognitionem intellectus: ergo naturæ angelicæ ſecundum modum eſſendi, quem habet in intellectu, optimè ei conuenit diffinitio ſpeciei prædicabilis, ſcilicet, prædicari, &c. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Natura angelica v. g. Gabrielis ſecundum modum eſſendi, quem habet in intellectu, eſt quoddã totum compoſitum ex genere, & differentia, depuratum à conditionibus ſingularibus: ſed id, quod eſt quoddam totum compoſitum ex genere, & differentia denudatum à conditionibus ſingularibus, eſt vniuerſale ſpecificum, cui non repugnat prædicari de pluribus differentibus numero in quid; ſi plura differentia numero eſſent poſſibilia; ergo natura v.g. Gabrielis, vt concepta ſine condi-

Digitized by Google

tionibus indiuiduantibus ſecundum modum eſſendi, quem habet in intellectu; ſi darentur plura indiuidua eiuſdem naturæ, de illis diceretur.

¶ Tertio probatur concluſio. Natura v. g. Gabrielis, vt concepta per intellectum, eſt vniuerſale ſpecificum: ergo ei conuenit diffinitio ſpeciei vniuerſalis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Vniuerſale, & particulare ſunt proprietates rerum, vt exiſtunt in intellectu: ergo natura v.g. Gabrielis, vt cognoſcitur ſine conditionibus indiuiduantibus, debet eſſe vniuerſalis; nam particularis eſſe non poteſt, tum (quia vt videbimus) in ſuo conſpectu formali non dicit aliquid indiuiduum; tum etiam quia concipitur ab intellectu ſine conditionibus ſingularibus: ergo ſecundum eſſe, quod habet in intellectu, eſt vniuerſalis, & nō aliud, quam Specificum: ergo natura Gabrielis, vt concepta per intellectum, eſt vniuerſale ſpecificum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem: Vtrùm videlicet ſaltim de potentia Dei abſoluta plures Angeli poſſint ſolo numero differre ſub eadem ſpecie angelica: ſed quia huiuſmodi difficultas eſt potius theologica, de qua Theologi p.p. quæſt. 50. art. 4. ideò pro nunc illam omittamus; & ſupponimus id, quod eſt certum apud omnes ferè Thomiſtas, ſcilicet, non poſſe Deum de ſua potentia abſoluta facere, vt plures Angeli ſolo numero differant ſub eadem ſpecie angelica: & hoc ſuppoſito re vera argumentum videtur habere difficultatem: nihilominus tamen ad illud dicimus negando primum antecedens. Ad probationem diſtinguo antecedens, repugnat naturæ angelicæ communicari pluribus indiuiduis potentia phyſica, concedo antecedens; nego tamen illud, ſi ſermo ſit de potentia Logica: nam vniuerſale eſt illud, quod poteſt prædicari de pluribus, & illis communicari, ſiue potentia phyſica, vt patet in naturis habentibus phyſicè plura indiuidua, vt natura humana; vel quæ poſſunt habere, vt natura ſolis, lunæ, &c. ſiue potentia Logica, vt patet in naturis ſpecificis, quæ quidem in re, neque habent, neque aliqua potentia habere poſſunt: tamen illis non repugnat ſecundum eſſe, quod habent in intellectu; quòd ſi per impoſſibile plura indiuidua illius ſpeciei darentur, non repugnaret illis naturis prædicari, & dici de huiuſmodi indiuiduis, illiſque communicari. Non eſt autem idem de natura humana in ordine ad plura differentia ſpecie; nam natura humana, neque potentia phyſica, neque potentia Logica, dici poteſt de pluribus differentibus ſpecie in quid: quomodocumque enim ipſa ab intellectu conſideretur, ſemper ei repugnat communicari pluribus ſpeciebus. Sed pro maiori intelligentia huius ſolutionis, Obſeruandum eſt primo, quòd vniuerſale eſt in duplici genere: aliud enim eſt vniuerſale ſecundum rem, & ſecundum rationem, & aliud eſt vniuerſale ſecundum rationem tantum. Vniuerſale primo modo eſt illud quod quidem habet fundamentum relationis rationis vniuerſalis à parte rei, ſecluſo opere intellectus; & ita dicitur vniuerſale ſecundum rem; dicitur etiam vniuerſale ſecundum rationem, quia à ratione habet, ſcilicet ab intellectu, quod formaliter ſit vniuerſale; à parte rei enim habet ſolum, quod ſit fundamentaliter vniuerſale; & huius generis vniuerſalia ſunt omnia illa, quæ à parte rei habent fundamentum vniuerſalitatis; vt v.g. animal dicitur vniuerſale genericū; homo, vniuerſale ſpecificum. Vniuerſale verò ſecundi generis, id eſt ſecundum rationem tantum, eſt illud, quod non ſolum formalitatem vniuerſalitatis habet à ratione, ſcilicet ab intellectu, ſed etiam fundamentum habet à ratione ſecundum illud eſſe, & modum, ſecundum quem eſt in ratione: & huius generis vniuerſalia ſunt, quæ nullo modo à parte rei, ſecluſo opere intellectus, habent plura, neque habere poſſunt, de quibus dicantur, & quibus communicentur, v.g. natura angelica Gabrielis à parte rei, neque habet neque habere poteſt plura indiuidua, quibus communicetur, & ita fundamentum vniuerſalitatis non habet à parte rei; quia verò talis natura v.g. Gabrielis concipitur ab intellectu, quòd ſi per impoſſibile darentur plura indiuidua eiuſdem naturæ, illi ſecundum modum, quem habet in ipſa ratione, non repugna-

gnaret dici de illis,quia modus,quem natura v. g. Gabrielis habet in intellectu, eſt , quòd ſit concepta vt natura cōpoſita ex genere,& differentia:naturæ autem compoſitæ ex genere , & differentia non repugnat dici de pluribus indiuiduis , ſi illa eſſent poſſibilia; ideò ſecundum eſſe, & modum,quem habet in intellectu,natura Gabrielis non habet repugnantiam, vt dicatur de pluribus differentibus numero in quid ; & propterea intellectus cognoſcēs talem naturam ex modo, quē habet in ſe ipſo , non habere repugnantiam,vt dicatur de pluribus differentibus numero in quid,ideò attribuit ei formãlem denominationem ſpeciei, & vniuer ſalis ; & hac de cauſa natura Gabrielis v.g. dicitur vniuerſalis ſecundum rationem tantum,& non ſecūdum rem & ſecundum rationem. Secundo obſeruandū eſt, triplicem eſſe potentiam; Phyſicam, qua aliquid poteſt fieri viribus naturę,vt Eclypſis lunæ ; Metaphyſicã, qua aliquid eſt poſſibile,quia non implicat contradictionem;& Logicam, qua aliquid non implicat ex modo eſſendi, quem habet in intellectu.Hoc ſuppoſito, dicimus, quòd natura Gabrielis nequit dici potentia phyſica de pluribus indiuiduis in quid, quia plura indiuidua viribus naturæ eſſe non poſſunt, imò phyſicè, & realiter per nullam potentiam eſſe poſſunt:dicitur tamen de pluribus numero differentibus in quid , potentia Logica ; quia, vt explicatum eſt,ex modo eſſendi, quem habet in intellectu , non repugnat naturæ angelicæ v.g.Gabrielis, quòd dicatur de pluribus differentibus numero in quid .

¶ Ad secvndvm dicendum eodem modo,ſcilicet naturæ v. g. Gabrielis repugnare contrahi per varias differentias indiuiduales non quidem potentia Logica, ſed potentia phyſica : hoc autem non impedit,quin poſſit intellectus ei tribuere denominationem ſpeciei,& vniuerſalis , ac per conſequens optimè poteſt ei conuenire diffinitio ſpeciei prędicabilis.

¶ Ad tertivm dicendum, negando antecedens . Ad probationem dicimus, terminū talis relationis rationis ſpeciei eſſe plura indiuidua, non quidem poſſibilia aliqua potentia phyſica,ſed indiuidua poſſibilia potentia Logica , ideſt indiuidua,quæ ſi per impoſſibile eſſent, de illis vtique diceretur talis natura angelica ; quia, vt explicatum eſt, ei non repugnat ſecundum modum eſſendi , quem habet in intellectu , dici de illis indiuiduis , ſi per impoſſibile aliquando eſſent .

¶ Ad qvartvm dicendum ex dictis in præfata ſolutione .

¶ Ad qvintvm dicendum quòd petit ſpecialem difficultatem : vnde fit in hoc articulo.

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Quintum.

Vtrùm in natura angelica, v. g. Gabrielis, ſit fundamentum aliquod, ratione cuius intellectus noſter poſſit illi tribuere denominationem ſpeciei, & vniuerſalis.

ET videtur quòd non.Primo arguitur argumento quinto huius articuli.

¶ Secundo arguitur.Quia aliàs ſequeretur,naturam diuinã habere fundamentum , ratione cuius poſſit intellectus illi tribuere denominationem ſpeciei,&vniuerſalis.Conſequens eſt falſum:ergo.Sequela probatur : Quia non obſtāte,quòd natura Gabrielis ſit eſſentialiter ſingularis,& ſecundum ſe incōmunicabilis pluribus indiuiduis,& conſequenter habeat oppoſitum fundamentū omnino, vt poſſit ſuſcipere denominationem ſpeciei,& vniuerſalis : concipitur nihilominus ab intellectu,vt ſpecies,& vniuerſalis:ergo ſimiliter ſequitur,quòd licet natura diuina ſit eſſentialiter ſingularis,poterit eodē modo intellectus illi tribuere denominationē ſpeciei,& vniuerſalis; nam vtriuſque videtur eſſe eadem ratio.

¶ In hac quęſtiuncula pro explicatione veritatis , Dico breuiter. Natura.v.g. Gabrielis habet fundamentū aliquod,ratione cuius intellectus poteſt illi tribuere denominationē ſpeciei,& vniuerſalis.

¶ Probatur hæc concluſio. Natura Gabrielis

Digitized by Google

brielis habet in ſe compoſitionem ex genere,& differentia : ſed hæc compoſitio eſt fundamentum dotale , ratione cuius intellectus attribuit alicui naturæ denominationem ſpeciei,& vniuerſalis:ergo. Minor probatur Nam idē eſt fundamentum ſuſcipiendi denominationē ſpeciei, quod eſt fundamentum,vt cõcipiatur ab intellectu conceptu ſpecifico: ſed fundamentum huius eſt, quòd natura v. g. Gabrielis ſit compoſita ex genere,& differentia: ergo . Quòd autem natura Gabrielis ſit compoſita ex genere, & differentia, patebit quæſtiuncula ſequenti.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd licet natura Gabrielis ſe ipſa ſit indiuidua,non tamen eſt eſſentialiter indiuidua, quia hoc eſt proprium naturæ diuinæ, quòd ſcilicet ſit eſſentialiter indiuidua, & vna numero. Conſiderandum enim eſt,quòd natura Gabrielis in ſuo conceptu formali non ita includit ſingularitatem, ſicut natura diuina,& ſicut includit iſte terminus Petrus, vel Paulus;quare dicendū eſt,quòd ſingularitas, vel immaterialitas conueniunt quidem formæ angelicæ per ſe, & eſſentialiter, ſed non tamquam prædicatum eſſentiale, ſed tamquam veluti propria paſſio; & non primario; ſed ſecundario; & ita concipi poteſt ſine tali modo, & vt communis, & vniuerſalis. Sed pro maiori intelligentia huius,obſeruandum eſt, quòd natura. v.g. Gabrielis eſt quædam eſſentia, quatenus habet ſua prædicata quidditatiua: eſt verò indiuidua,quatenus illa non ſunt nata recipi in aliquo ſubiecto,neque multis communicabilia. Vnde per ſe conuenit tali naturæ poſitæ in vniuerſo, quod non ſit receptibilis in aliquo;&ideò bene poteſt cõpetere illi naturæ vt ſic, quòd per ſe ſit ſingularis: hoc enim per ſe conuenit multis naturis poſitis in rerum natura, vt patet v. g. de natura cæli quæ per ſe habet totam perfectionem ſuæ ſpeciei: hoc tamen non tollit, quo minus quælibet natura ſecundum ſuam eſſentiam, & prædicata quidditatiua, neq; ſit vniuerſalis, neque particularis, quoniam ſecundum ſua prædicata quidditatiua abſtrahit ab eſſe in rerum natura vbi ſingularizatur, & ab eſſe in intellectu vbi vniuerſalizatur: ſecundum enim ſua prædicata quidditatiua eſt omnino indifferens.Quapropter licet natura Gabrielis per ſeipſam, & ex ſe ipſa indiuiduetur, ex hoc tamen non ſequitur quòd ſecundum ſuam eſſentiam,& prædicata quidditatiua non poſſit concipi,vt vniuerſalis,quantum eſt ex parte intellectus noſtri .Neque eſt idem de Petro,quia Petrus in ſuo formali cõceptu dicit naturam determinatam cum omnibus ſuis conditionibus indiuiduantibus vt ſic , at natura Gabrielis. v. g. vt ſic ſolum dicit prædicata quidditatiua, & eſſentialia, non explicando illa, vt indiuiduantia; & ita natura Gabrielis non ita includit ſingularitatem, ſicut iſte terminus Petrus, & Paulus.

¶ Ad ſecundū argumentum reſpondetur,negando ſequelam. Ad probationem dicimus,naturā Gabrielis non eſſe eſſentialiter indiuiduam , quantumuiſ ſe ipſa ſit indiuidua . Cæterum natura diuina eſſentialiter eſt ſingularis,&omnino vna numero in tribus diuinis perſonis . Secundo etiam dicimus, quòd natura diuina neque pro vt concipitur à noſtro intellectu,habet fundamentum,vt poſſit in ſe ſuſcipere denominationem ſpeciei,& vniuerſalis;quia id cui intellectus talem denominationem attribuit, cõcipitur ab illo vt aliquid compoſitum ex genere, & differentia: cum autem intellectus nō poſſit concipere naturam diuinam, vt compoſitam ex genere,& differentia:illa enim eſt omnis compoſitionis expers; ideò etiam ſecundum modum eſſendi, quem habet in intellectu noſtro, caret fundamento ad ſuſcipiendam denominationem ſpeciei,& vniuerſalis. Cæterum natura angelica v. g. Gabrielis, pro vt concipitur à noſtro intellectu,quia concipitur, vt aliquid compoſitum ex genere,& differentia;ideò etiam ſecundum modum eſſendi, quem habet in intellectu, habet fundamentum, ratione cuius intellectus poteſt illi tribuere denominationem ſpeciei, & vniuerſalis: & per hæc patet ad quintum huius articuli.

¶ Ad sextvm argumentum principale eiuſdem articuli dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Sextum.

Vtrùm natura angelica, v.g. Gabrielis, ſit compoſita ex genere, & differentia.

ET videtur vera pars negatiua. Primo arguitur. in Angelis non includitur aliquid per modum potentię, realiter diſtinctum ab alio per modum actus, quod quidem eſt neceſſarium ad compoſitionẽ ex genere, & differentia: ergo in angelis non reperitur compoſitio ex genere, & differentia. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Quia Angelus eſt forma quædam ſimplex, quæ abſtrahit ab omni compoſitione reali: ergo. Confirmatur. Intra terminos eſſentiales Angeli non eſt aliqua potentia, quæ actuetur per actualitatem eſſentialem: ſed illa potentia dicit ordinem ad actum eſſendi accidentalem: ergo in eſſentia angelica non eſt compoſitio ex genere, & differentia. Conſequentia probatur. Nam compoſitio ex genere, & differentia eſt compoſitio ex actu, & potentia, cui correſpondet in re fundamentum, & per conſequens, in re debet eſſe compoſitio ſaltim fundamentalis ex actu, & potentia.

¶ Secundo arguitur. Quia differentia; quale eſſentiale ipſius rei ſignificat, & ita dicitur à Philoſopho, quòd prædicatur in quale, tamquam forma eſſentialis: ſed in Angelis non eſt aliquid, quod ſignificet quale rei: ergo in Angelis non reperitur aliquid quale, quod habeat rationẽ differentiæ, & aliquid, quod habeat rationem generis. Conſequentia eſt bona. Minor probatur. Nam quicquid reperitur in tota ipſa natura angelica, & intra terminos eſſentiales illius, eſt ipſa forma, quoniam Angelus nihil aliud eſt, quã quædam forma ſeparata: ergo.

¶ Tertio arguitur. Quoniam in naturis ſimplicibus non eſt maior ratio, quare aliquid ſit genus, aliquid verò differentia: ſed Angelus eſt natura quædam ſimpliciſſima, ſiquidem eſt forma abſtracta à materia: ergo in Angelis non eſt compoſitio ex genere, & differentia. Conſequentia eſt bona. Maior verò probatur. Quia quicquid illis conuenit, eſt natura, & ſubſtantia ipſorum, cum ſit vnica, ſimpliciſſima: ergo in tali natura non, eſt maior ratio, quare aliquid ſit genus, aliquid verò differentia. Confirmatur argumentum. Nam ſimplicia ſe ipſis totis differunt, eo quòd ſimplicia ſunt, neque habent in quo cum alijs conueniãt, & in quo differant; nam ſi hæc haberent, non eſſent ſimplicia: ſed genus rei eſt illud, in quo, cum alijs conuenit; differentia verò, qua ab alijs differt: ergo in Angelis ſimplicibus non reperitur genus, & differentia.

¶ In hac quæſtiuncula, aliqui doctores propter argumenta facta, conſiderantes perfectionẽ angelicam, & eius formalitatem, & ſimplicitatem, docent, quòd Angeli non ſunt in genere; & ita non componuntur ex genere, & differentia; ſed ſicut Deus ex eo, quòd eſt maximè abſtractus à materia, & potentialitate, non collocatur in genere, neque componitur ex genere, & differentia, ita etiam Angelus propter ſuam abſtractionem à materia, non ponitur in genere. Secunda, ſententia eſt Durandi in 2. d. 3. quæſt. 1. num. 12. vbi docet, quòd Angelus reuera eſt in genere, cum ſit aliquid finitum; non tamen componitur ex genere, & differentia. Ratio illius eſt, quia vt aliquid ſub genere ponatur, ſufficit, quod habeat eſſe finitum; & ita ſolus Deus non collocatur in genere; quoniam ille ſimpliciter, & abſolutè, & in omni ratione eſſendi eſt infinitus. Vt autem res aliqua conſtet ex genere, & differentia, debet eſſe, compoſitio aliqua ex partibus facientibus vnam eſſentiam; quare cum in Angelis non ſit compoſitio ex partibus facientibus vnam eſſentiam, non eſt ibi compoſitio ex genere, & differentia.

¶ Sed pro explicatione veritatis, Dico primo. Certiſſimũ eſt, quod Angelus ponitur in prædicamento, & ſub genere. Hæc concluſio eſt contra primam ſetentiam: eſt tamen omnium Theologorum, & præcipuè eam docet D. Thom. q. 50. p. p. art. 2. ad primum.

¶ Primo probatur concluſio. Quoniã Angelus, quamuis ſit abſtractus à materia,

ria, eſt tamen finitus, & limitatus: ergo Angelus ponitur in finito, & determinato prædicamento; quia ſolus Deus, cùm ſit infinitus, & illimitatus, non ponitur in prædicamento, ſed tranſcendit omnia prædicamenta.

¶ Secundo probatur. Quia Angelus verè eſt ſubſtantia, & vniuocè ſubſtantia cum omnibus ſubſtantijs: igitur Angelus ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, quoniam ſubſtantia verè eſt genus vniuocum ad omnes ſubſtantias: vnde prædicamentum ſubſtantiæ non ſolum comprǽhendit ipſum Angelum, verum etiam alias ſubſtantias: Deus enim, qui eſt infinitus ſimpliciter, & abſolutè, & in ratione eſſendi, non continetur in prædicamento, neque comprǽhenditur ab illo, ſed excedit omne prædicamentum. Angelus verò, quia finitus eſt & limitatus, continetur in prædicamento, & comprǽhenditur ab illo. Aduertendum tamen eſt, quòd Angelus in particulari tantam habet excellentiam, & perfectionē, quòd quidem non comprǽhenditur à ſpecie taliter, quòd includat illum, & aliquem alium; ſed quilibet Angelus adæquat totam perfectionem ſpecificam, quoniam eſt forma quædam ſeparata. Vnde perfectio ſpecifica non excedit ipſum Angelum. Quare D. Thom. optimè docuit, quòd Angelus, qui eſt forma ſeparata habet quandam infinitatem in ſua propria ratione ſpecifica. Etenim ſicut Deus, quia ſimpliciter eſt infinitus in ratione eſſendi, adæquat totam rationem eſſendi, & omnem perfectionem illius: ita etiam forma angelica adæquat totam perfectionem ſuæ ſpeciei.

¶ Dico ſecundo. Angelus componitur ex genere, & differentia. Hæc concluſio eſt contra Durandum, eam tamen tenent omnes Metaphyſici, præcipuè diſcipuli D. Thomæ.

¶ Primo probatur concluſio. Nam, vt determinatum eſt concluſione præcedenti, & vt concedit ipſe Durandus, Angelus ponitur in genere ſubſtantiæ, & intra illud genus differt à multis alijs: igitur etiam habet differentiam, per quam ab alijs differat, tunc vltra: ergo componitur ex genere, & differentia: quoniam genus habet rationē potentialitatis; differentia verò habet rationem actualitatis, quæ actuat, & complet illam potentialitatem generis.

¶ Secundo probatur. Nam quamuis Angelus ſit quædam forma ſimplex, non repugnat ei compoſitio ex genere, & differentia: ergo Angelus componitur ex genere, & differentia. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Quoniā iſta compoſitio eſt Metaphyſica diuerſorum conceptuum, correſpondentium ipſi rei, quæ habet fundamentum illorum: ergo non eſt inconueniens, quòd reperiatur in Angelis, & in formis ſimplicibus.

¶ Tertio probatur. Omne quod collocatur in recta linea prædicamentali, eſt compoſitum ex genere, & differentia, vt patet: ergo cum Angelus collocetur directè in prædicamento, neceſſariò dicendum eſt, quòd ſit compoſitus ex genere, & differentia: ſed de hoc iterum dicemus tom. 2. lib. 2. de prædicamentis. q. 1. de ſubſtantia.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quòd in Angelo reperitur aliquid, quod quidem concipitur per modum potentialis, & determinabilis; & aliquid quod concipitur per modum actus, & determinantis, & hoc ſufficit ad compoſitionem generis, & differentiæ: quæ quidem compoſitio non eſt realis, ſed Metaphyſica diuerſorum conceptuum. Ad confirmationem reſpondetur, quòd intra terminos eſſentiales Angeli non eſt aliqua potentia, quæ actuetur niſi per actualitatem eſſendi: inde tamen non ſequitur, quòd in Angelo non ſit compoſitio ex genere, & differentia; quoniam ad talem compoſitionem ſatis eſt, quòd in Angelo ſit aliqua ratio, quæ in ordine ad alteram habeat rationem potentialis, & determinabilis; & aliam, quæ habeat rationem determinantis, & actuantis, & hoc cum fundamento in re ipſa: vt v. g. in Gabriele, ratio ſubſtantiæ, ſeu ratio ſubſtantiæ intellectualis, quæ in illo re vera reperitur, concipi poteſt per modum potentialis, & determinabilis; differentia verò per quam differt ab alijs intra illud genus, reperitur per modum actuantis, & determinantis talem potentiam.

¶ Ad

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd quidem in Angelis eſt aliqua ratio, quæ ſignificat quale rei, & per modum actus; nam ſicut in homine, rationale ſignificat quale rei; ita etiam in Angelo, illud, per quod Angelus differt ab alio Angelo intra illud genus, ſignificat quale rei, & habet modum formæ Metaphyſicæ.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd in ſimplicibus eſt aliquid, à quo ſumatur ratio generis, & aliquid à quo ſumatur ratio differentiæ; quin potius non ſunt Angeli entia omnino ſimplicia, ſed habent aliqualem compoſitionem, quoniam illa compoſitio ex genere, & differentia habet fundamentum in re ipſa, & ita ibi eſt ſaltim fundamentaliter. Ad confirmationem reſpondetur, quòd hæc compoſitio ex genere, & differentia poteſt eſſe in ſimplicibus, & ſimplicia ſe ipſis diſtinguuntur in re ipſa: tamen in ordine ad noſtrum intellectum cum habeant compoſitionem non diſtinguuntur niſi per differentiam. Vel dicendum eſt, & longè melius, quòd illa, quæ omnino ſunt ſimplicia, ſe ipſis diſtinguuntur, vt differentiæ. Cæterum Angeli non ſunt omnino ſimplices, qui habent compoſitionem ex genere, & differentia, & ita non diſtinguuntur ſe totis, ſed per differentiam.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm diffinitio indiuidui tradita à Porphyrio, ſcilicet indiuiduum eſt, quod de vno tantum prædicatur, ſit optima.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd diffinitio indiuidui tradita à Porphyrio, ſcilicet indiuiduum eſt, quod de vno tantum prædicatur, non ſit optima. Bona diffinitio debet conuenire omnibus contentis ſub diffinito: ſed hæc diffinitio non conuenit omnibus contentis ſub diffinito; quia non conuenit indiuiduo prædicamenti ſubſtantiæ: ergo nó eſt bona. Minor probatur. Nam tex. Ariſtot. cap. de ſubſtantia; prima ſubſtantia, vt Petrus v.g. neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur, & 7. Metaphyſ. inquit idem Philoſoph. à prima ſubſtantia nullam eſſe prædicationem: ſed prima ſubſtantia non differt ab indiuiduo prædicamenti ſubſtantię: ergo indiuiduo prædicamenti ſubſtantiæ non conuenit diffinitio indiuidui, tradita à Porphyrio, ſcilicet prædicari de vno tantum.

¶ SECVNDO præterea. Singulare text. Ariſt. lib. 1. de interpretatione cap. 5. de nullo dicitur: ſed indiuiduum, & ſingulare ſunt idem, nam vnam, & eandem rem ſignificant: ergo indiuiduo non conuenit prædicari de vno tantum.

¶ TERTIO præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Singulare nullo modo poteſt diffiniri, vt docet Ariſt. lib. 7. Metaph cap. 1. ergo cum indiuiduum ſit ſingulare, malè diffinitur per hoc, quòd eſt prædicari de vno tantum.

¶ QVARTO præterea. Indiuiduum non de vno tantum, ſed de pluribus differentibus numero in quid prædicatur: ergo diffinitio indiuidui tradita à Porphyrio, non eſt bona. Conſequentia tenet. Antecedens vero probatur. Nam ſecunda intentio indiuidui prædicatur de omnibus ſecundis intentionibus indiuidui in quid; nam hæc eſt eſſentialis prædicatio, hoc indiuiduum eſt indiuiduum; & hoc indiuiduum eſt indiuiduum, &c. ſed huiuſmodi ſecundæ intentiones indiuidui ſolo numero diſcriminantur, vt conſtat: ergo.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Porphyrij, qui cap. de ſpecie diffiniens indiuiduum (inquit) indiuiduum eſt, quod de vno tantum prædicatur: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Diffinitio indiuidui tradita à Porphyrio, ſcilicet indiuiduum eſt, quod de vno tantum prædicatur, eſt optima. Hanc concluſionem negauerunt nonnulli Logici, vt Auerroes, qui dixit Porphyrium non rectè diffiniuiſſe indiuiduum, quia præfata diffinitio non conuenit indiuiduo ſubſtātię, cui tamen, vt patebit ad primum, conuenit

uenit prædicari de vno tantum. Similiter etiam, & alij docuerunt, præfatam diffinitionem eſſe diminutam, quia non conuenit omnibus indiuiduis accidentis, cũ tamen etiam illa de vno tantum prædicentur. Sed noſtram concluſionem docet communis Logicorum conſenſus.

¶ Et pro eius intelligentia obſeruandum eſt, quòd indiuiduũ poteſt ſumi dupliciter. Primo ſumi poteſt ſecundè intentionaliter pro ſecunda intentione rationis indiuidui. Secundo ſumitur indiuiduum primè intentionaliter, ideſt pro natura reali, quæ denominatur indiuiduum, nempè pro Petro v. g. qui denominatur indiuiduum: hæc enim prædicatio eſt vera, Petrus eſt indiuiduum; ſicut iſta, homo eſt ſpecies. In præfata igitur diffinitione indiuidui, ſcilicet indiuiduum eſt, quod de vno tantum prædicatur, diffinitur indiuiduum ſecundè intentionaliter; nam id diffinitur, cui eſſentialiter conuenit prædicari, ideſt referri ad vnum tantum; & hoc, quod eſt referri relatione rationis ad vnum tantum, eſſentialiter nequit conuenire niſi ſecundæ intentioni rationis indiuidui: non enim conuenire poteſt indiuiduo primè intentionaliter; nam indiuiduum, vt ſic eſt aliquid reale, cui eſſentialiter non poteſt conuenire prædicari de vno tantum; nam ſicut Petrus eſt denominatiuè indiuiduum, ita denominatiuè habet prædicari de vno tantum; quapropter in præfata diffinitione indiuidui, diffinitur indiuiduum tantum ſecundè intentionaliter ſumptum, videlicet pro ſecunda intentione indiuidui. Indiuiduum verò ſumptum primè intentionaliter, alia diffinitione diffinitur à Porphyrio. Inquit enim ipſe, quòd indiuiduum ſic acceptum, eſt, quod ex proprietatibus ſuis ita conſtat, vt omnes in alio eædem eſſe nullo modo poſſint: huiuſmodi autem proprietates ſunt ſeptem, quæ his verſibus continentur.

Forma, figura, locus, tempus, cum
nomine, ſanguis.
Patria, ſunt ſeptem, quæ non ha-
bet vnus, & alter.

Itaque Petrus, qui eſt indiuiduum primè intentionaliter, habet prædictas ſeptem proprietates; quæ quidem taliter ſunt in illo, vt nullatenus eſſe poſſint in alio; quin potius præfata diffinitio indiuidui primè intentionaliter, vt notat Soto cap. de ſpecie, tantum videtur conuenire indiuiduis cathegoriæ ſubſtantiæ, & non indiuiduis cathegoriarum accidentium; nam indiuidua cathegoriæ ſubſtantiæ cum per ſe exiſtant, multas proprietates habent per inhærentiam, quæ non poſſunt in alio indiuiduo eiuſdem cathegoriæ reperiri. Cæterum indiuidua cathegoriarum accidentium, quia alteri inhærent, nequeunt in ſe habere huiuſmodi proprietates, quæ in vno ita reperiuntur, vt in altero nequeant reperiri. His ſuppoſitis,

¶ Probatur concluſio. Illa eſt optima diffinitio, quæ vt ſæpè dictum eſt, neque eſt ſuperflua, neque diminuta; & diſtinguit diffinitum à quolibet alio, maximè eiuſdem generis: ſed præfata diffinitio eſt huiuſmodi: ergo. Minor probatur, & quòd hæc diffinitio non ſit diminuta, patet. Quia habet aliquid, quod habet locum generis, ſcilicet ly id quod prædicatur, & aliquid, quod eſt differentia, ſcilicet ly de vno tantum: ergo. Neque eſt ſuperflua; nam præter has duas particulas, quæ ſunt omnino neceſſariæ, non continet alias: ergo. Et denique diſtinguit indiuiduum ſub genere entis rationis ab ente rationis vniuerſali: vniuerſale enim eſt id, quod eſſentialiter prædicatur de pluribus: à qua ratione ſecernitur indiuiduum, per hoc, quod de vno tantum prædicatur: Ergo. Si autem quæras, an præfata diffinitio indiuidui ſit quidditatiua, an verò deſcriptiua: Dicimus, quòd, eſt tantum deſcriptiua, eo modo, quo dictum eſt de diffinitione generis, & ſpeciei. Diffinitio autem quidditatiua indiuidui eſt hæc, indiuiduum eſt quædam relatio rationis ad vnum tantum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Primum

Vtrùm indiuiduo cathegoriæ ſubſtantiæ, vt v. g. ly Petro, conueniat præfata diffinitio indiuidui, tradita à Porphyrio, ſcilicet prædicari de vno tantum.

ET videtur vera pars negatiua. Primo arguitur argumento primo huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Nam indiuiduum cathegoriæ ſubſtantiæ, vt v.g. ly Petrus, ſi prædicatur de vno tantum, non prædicatur de illo prædicatione artificiali, ſed prædicatione naturali: quando verò dicitur; quod indiuiduum prædicatur de vno tantum, intelligitur de prædicatione artificiali, vt patet in his, Petrus eſt indiuiduum; Franciſcus eſt indiuiduum: ergo præfata diffinitio indiuidui tradita à Porphyrio, nequit conuenire indiuiduo cathegoriæ ſubſtantiæ. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Quia indiuiduum cathegoriæ ſubſtantiæ ſolum dicitur de ſe ipſo, vt patet in hac propoſitione v. g. Petrus eſt Petrus: ſed hæc prædicatio eſt identica, & naturalis, & nullatenus artificialis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Præfata diffinitio indiuidui tradita à Porphyrio, denominatiuè conuenit indiuiduo cathegoriæ ſubſtantiæ.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt, quòd in præfata diffinitione, id quod diffinitur diffinitione deſcriptiua, eſt ſecunda intentio indiuidui; & ita hac diffinitio per ſe conuenit ſecundæ intentioni: quæ ſi accipiatur pro hoc, quod eſt prædicari eſſentialiter, habet eſſe id quo aliquid de vno dicitur, ſiuè prædicatione artificiali, ſiuè prædicatione naturali. Cum autem prædicari de vno tantum indiuiduo primè intentionaliter ſumpto vt. v. g. Petro, conueniat prædicari denominatiue, & accidentaliter; quia hoc, quod eſt prædicari, eſt ens rationis, quod enti reali, quale eſt indiuiduum primè intentionaliter, denominatiuè, & accidentaliter conuenit; ideò præfata diffinitio indiuidui accidentaliter, & denominatiuè conuenit indiuiduo cathegoriæ ſubſtantiæ vt v.g. Petro. eſt optimum ſimile. Nam in diffinitione generis, id, quod per ſe diffinitur, eſt ſecunda intentio generis, & ita talis diffinitio per ſe conuenit ſecundæ intentioni generis; quia ſi accipiatur pro hoc, quod eſt prædicari, nempe pro ſua proprietate, eſſentialiter habet eſſe id, quod natura aliqua prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid; Et quia prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid. naturæ genericæ, vt v.g. animali accidentaliter, & denominatiuè conuenit; ideò diffinitio generis naturæ genericæ accidentaliter, & denominatiuè conuenit; ita prorſus dicimus in noſtro propoſito de diffinitione indiuidui.

¶ Secundo obſeruandum eſt, quòd prædicatio eſt duplex, alia quidem eſt prædicatio naturalis, ſiue identica, & eſt illa, in qua idem de ſe ipſo prædicatur, vt patet in his, homo eſt homo; Petrus, eſt Petrus: alia vero eſt prædicatio artificialis, in qua quidem non idem de ſe ipſo ſecundum vocem prædicatur, vt patet in his, homo eſt animal rationale, Petrus eſt homo. Quando ergo dicimus, quod ſecunda intentio indiuidui eſt id, quo aliquid de vno tantum prædicatur, intelligitur de prædicatione naturali, vt in iſta, Petrus eſt Petrus: huiuſmodi autem prædicatio identica, eſt vera prædicatio, vt habet Ariſt. 2. periher. cap. vltimo, licet non ſit propria prædicatio: & ratio eſt; quia in prædicatione propria, id quod eſt attributum, ſeù prædicatum, habet verè locum prædicati, & quod eſt ſubiectum habet verè locum ſubiecti. Vnde prædicatio, in qua indiuiduum dicitur de ſe ipſo, erit impropria, quia in illa prædicatum non habet verè rationem prædicati, neque ſubiectum verè rationem ſubiecti, vt in exemplo poſito ſatis conſtat. His ſuppoſitis, Probatur facile concluſio. nam Petrus v. g. qui eſt indiuiduum cathegoriæ ſubſtantiæ, denomi-

nati-

natiuè prædicatione naturali prædicetur de vno tantum, vt patet in hac propoſitione, Petrus eſt Petrus: ergo ei denominatiuè præfata diffinitio indiuidui tradita à Porphyrio conuenit.

¶ Ad primum argumentum facilis eſt ſolutio, dicendo, quòd prima ſubſtantia, quæ eſt indiuiduum cathegoriæ ſubſtantiæ, prædicatur quidem prædicatione naturali, & identica de vno tantum, vt patet in exemplis poſitis: quando vero inquit Prophyrius, quod neque in ſubiecto eſt neque de ſubiecto dicitur, intelligitur de prædicatione artificiali: hoc modo enim à prima ſubſtantia nulla eſt prædicatio.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur ex dictis, præcipuè in ſecundo notabili. & per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad secundum argumentum principale eiuſdem articuli dicendum, quòd quando Ariſt. inquit, quod indiuiduum de nullo dicitur, loquitur de indiuiduo primè intentionaliter, & de prædicatione artificiali; non autem loquitur de prædicatione naturali, & identica, quomodo indiuiduum de ſe ipſo prædicatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vt ſæpè dictum eſt, in præfata diffinitione, non diffinitur indiuiduū primè intentionaliter, quò pacto nequit indiuiduum diffiniri, vt docet Ariſt. locis citatis in argumento. Cæterum ſecunde intentionaliter diffiniri poteſt, & hoc modo diffinitur à Porphyrio in præfata diffinitione, quando dicit indiuiduum eſt, quod de vno tantum prædicatur. Sed dices, nam indiuiduum etiam primè intentionaliter diffinitur, cum dicitur. indiuiduū eſt collectio proprietatum, quæ cum in vno ſint, in altero eſſe nequeunt: ergo etiam primè intentionaliter diffinitur: ergo falſum eſt. quòd indiuiduum, ſiue ſingulare prime intentionaliter acceptum, non poſſit diffiniri. Sed reſpondetur facile, quòd ſi indiuiduum primè intentionaliter accipiatur materialiter, vt ſic nequit diffiniri: ſi autem formaliter accipiatur, vt ſic optime diffiniri poteſt, & hoc pacto à Porphyrio diffinitur in præfata diffinitione; nam vt docet D. Thomas p. p. quæſt. 29. art. 1. licet hoc ſingulare, vel illud diffiniri non poſſit, tamen id, quod pertinet ad rationem communem ſingularitatis, diffiniri poteſt, & ſic etiam Ariſt. diffiniuit ſubſtantiam primam, non hanc, vel illam, ſed quæ pertinet ad rationem communem ſingularitatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd indiuiduum ſumptum ſecundè intentionaliter, eſſentialiter habet prædicari de vno tantum, denominatiuè tamen prædicatur de pluribus differentibus numero in quid; nam indiuiduum ſumptum ſecunde intentionaliter, eſt denominatiue ſpecies quædam entis rationis, ſicut genus, quod eſt primum prædicabile, etiam denominatiue eſt ſecundum prædicabile, ideſt ſpecies; quia denominatiue, & accidentaliter habet prædicari de pluribus ſecundis intentionibus genericis, ſolo numero differentibus in quid. Quando autem Porphyrius inquit, quòd indiuiduū eſt id, quod prædicatur de vno tantū, intelligi debet taliter, quòd ſit id, cui cõuenit eſſentialiter prędicari de vno tantum eſſentialiter, ideſt referri ad vnū tantum, aut eſſe id, quo aliquid de vno tantum prædicatur; nam ſecunda intentio indiuidui eſſentialiter non refertur, neque dicitur de pluribus differentibus numero in quid, quia ſi hoc haberet, eſſentialiter eſſet ſpecies, & ſecundū prædicabile; ſed hoc tantum habet accidentaliter, & denominatiue, & ea ratione, quæ etiam accidentaliter, & denominatiuè eſt ſpecies.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm hoc complexum, ſcilicet aliquis homo, ſit indiuiduum vagum.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd hoc complexum, ſcilicet aliquis homo, non ſit indiuiduum vagum. Non datur indiuiduum vagum: ergo hoc complexum ſcilicet aliquis homo, non eſt indiuiduum vagum. Conſequentia eſt bo-

eſt bona. Antecedens patet. Quia omne indiuiduum eſt indiuiduum determinatum: ergo.

¶ Secvndo præterea. Hoc complexũ, aliquis homo, eſt terminus communis, vt dicemus infra: ergo non eſt indiuiduum vagum. Conſequentia verò patet. Nam quod eſt indiuiduum, eſt ſingulare, & non eſt terminus communis, ſed particularis: ergo.

¶ Tertio præterea. Hoc complexũ, ſcilicet aliquis homo, eſt ſpecies: ergo non eſt indiuiduum vagũ. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Hoc cõplexum prædicatur in quid de pluribus differentibus numero; nam prædicatur eſſentialiter de Petro, & Paulo; nam hæ propoſitiones ſunt veræ, & eſſentiales, ſcilicet Petrus eſt aliquis homo; Paulus eſt aliquis homo: ergo eſt ſpecies. Conſequentia tenet à diffinitione ad diffinitũ.

¶ Qvarto præterea. Hoc complexum, aliquis homo, eſt quid commune, & vniuerſale: ergo nequit dici, quòd ſit indiuiduum vagum. Conſequentia patet. Quia indiuiduum, & ſingulare opponuntur. Antecedens autem probatur. Nam hoc complexum prædicatur de pluribus: prædicatur enim de omnibus hominibus: ergo erit quid vniuerſale, & commune. Conſequentia tenet ſimiliter à diffinitione ad diffinitum: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Thomę p.p.q.30.ar.4. vbi expſsè inquit, quòd hoc complexum, aliquis homo, eſt indiuiduum vagum: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Hoc complexum, ſcilicet aliquis homo, eſt indiuiduũ vagum. Hanc concluſionem docet Diuus Thomas loco citato, & cum eo omnes eius diſcipuli.

¶ Et pro eius declaratione obſeruandum eſt primo, quòd indiuiduum eſt, in quadruplici differentia. Pimum eſt indiuiduum determinatum, & eſt illud, quod rem certam, & diffinitam, ideſt ſingularem abſolutè ſignificat, vt v. g. Socrates, vel Plato. Secundum eſt indiuiduum ex demonſtratione, & eſt illud, quod abſolutè multa ſignificat, tamen addito pronomine demonſtrandi rem, certam, ideſt ſingularem deſignat; vt v. g. hic equus, ille leo. Tertium eſt indiuiduum ex hypoteſi, & eſt illud, quod multis quidem poteſt eſſe commune, facta tamen hypoteſi rem ſingularem & certam importat, v. g. Sophronici filius, qui quidem abſolutè multos homines ſignificare poteſt; ſi tamen ex hypoteſi demus illum tantum genuiſſe vnicum filium, tunc in tali caſu rem certam, ſcilicet tale indiuiduum ſignificabit. Quartum eſt indiuiduum vagum, quod importat naturam particulariter exiſtentem omnibus indiuiduis communem: & vt natura huius quarti indiuidui magis explicetur,

¶ Observandvm eſt ſecundo cum D.Thoma q.9. de potentia art.2. quòd in ſubſtantia particulari tria conſiderari poſſunt. Primum natura ſpecifica, v. g. in homine natura humana. Secundum modus, quo natura eſt in illo, qui modus eſt particulariter exiſtere; nam natura non eſt vniuerſaliter in indiuiduis, ſed particulariter. Tertium eſt principium indiuiduationis, quo talis natura determinatur, & particularizatur. Ex his tribus natura eſt communis multis indiuiduis; modus qui eſt particulariter exiſtere, eſt etiam communis indiuiduis omnibus, quia in illis natura particulariter exiſtit, & iſte modus particulariter exiſtendi cõſtituit indiuiduum vagum; principium autem indiuiduationis non eſt commune, ſed aliud eſt in iſto, & aliud in illo; & ita explicatur optimè eſſentia, & quidditas indiuidui vagi per hoc, quod eſt importare naturam particulariter exiſtentem omnibus indiuiduis certis communem. His ſuppoſitis,

¶ Probatvr concluſio. Nam hoc cõplexum, ſcilicet aliquis homo, importat quidem naturam humanam cum modo particulariter exiſtendi omnibus indiuiduis certis eiuſdem humanę naturę cõmunem: ergo hoc complexum, aliquis homo, erit indiuiduum vagum. Conſequentia eſt bona per locum à diffinitione ad diffinitum. Antecedens probatur, explicando ſingulas particulas; nam hoc complexum, aliquis homo, non importat naturam humanam in vniuerſali; nam illam vt ſic importat iſte terminus communis, homo; neque importat naturam

Digitized by Google

ſingularizatam, & determinatam in particulari; nam illam ſic ſignificat iſte terminus ſingularis v. g. Petrus: ergo hoc cōplexum, aliquis homo, ſignificat quidem naturam humanam communem, quia hoc importat ly homo, tamen illam importat nō quomodocumque, ſed cum modo particulariter exiſtendi, quia hoc ſibi vult ly aliquis; & ita hoc totum complexum, ſcilicet aliquis homo, importat naturam humanam communem cum modo particulariter exiſtendi; & quia omnia indiuidua naturæ humanæ habēt naturam humanam cum tali modo particulariter exiſtendi; ideò hoc complexum, aliquis homo, importat naturam humanam cum modo particulariter exiſtendi communem omnibus indiuiduis certis, & determinatis eiuſdem naturæ; hoc enim complexum (aliquis homo) commune eſt v g. Petro, & Paulo; nam iſtæ propoſitiones ſunt veræ, ſcilicet, Petrus eſt aliquis homo, Paulus eſt aliquis homo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd vt conſtat ex dictis, præter indiuiduum determinatum, datur etiam indiuiduum vagum: Dices, indiuiduum diffinitur à Porphyrio, quod de vno tantum dicitur: ſed vt conſtat ex dictis, huiuſmodi indiuiduum vagum dicitur de multis: ergo indiuiduum vagum non erit indiuiduū, ac per conſequens præter indiuiduum determinatum, non dabitur indiuiduum vagum. Sed reſpondetur facilè, Porphyrium in illa diffinitione tantum diffiniuiſſe indiuiduum certum ex demonſtratione, & ex hypoteſi. Vnde indiuiduum vagum ſub illa diffinitione non continetur: diffinitur enim illa diffinitione, vt ex dictis ſatis conſtat. Sed contra. Nam Porphyrius in hoc opere de quinque vocibus agit de omnibus prædicatis, & attributis, & tamen præter indiuiduum determinatum ex demonſtratione, & ex hypoteſi, nullam prorſus mentionem facit de indiuiduo vago, nullamque diffinitionem illius aſſignat: ergo iuxta mentem Porphyrij, præter indiuiduum determinatum, nullum aliud indiuiduū vagum datur. Sed reſpondetur facile primo, quod Porphyrius in hoc opere agit tantum de omnibus prædicatis, ſeu prædicabilibus vniuocis ſimplicibus, &c. cum autem indiuiduum vagum ſit vox complexa, vt in exemplo poſito patet, hinc eſt, quòd Porphyrius in hoc opere nullam mentionem fecit de indiuiduo vago: ex hoc tamen non ſequitur, quòd non detur indiuiduum vagum. Secundo reſpondetur, argumentum ab auctoritate negatiua eſſe infirmum; vnde hæc cōſequentia eſt nulla, Porphyrius non egit de indiuiduo vago: ergo indiuiduum vagum non datur; neque ex hoc ſequitur Porphyrium fuiſſe diminutum, quia Porphyrius propterea non egit de indiuiduo vago, quia de illo non debebat agere; propterea, quòd inſtituit tractatū tantum de vocibus ſimplicibus, & incōplexis: indiuiduum autem vagum eſt vox complexa, vt in exemplo poſito ſatis conſtat, ſcilicet aliquis homo.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Secundum.

Vtrùm hoc complexum, aliquis homo, ſit terminus cōmunis; quod eſt quærere, vtrùm ſignificatū huius termini complexi, aliquis homo, ſit commune.

Et videtur, quòd nō. Primo arguitur. Iſte terminus aliquis homo, importat aliquid incommunicabile: ergo non eſt terminus communis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Iſte terminus aliquis homo, eſt indiuiduum vagum: ſed indiuiduum vagum propterea dicitur indiuiduum, quia eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio: illud autem quod eſt indiuiſum in ſe, & diuiſum à quolibet alio, rem incommunicabilem importat: ergo iſte terminus aliquis homo, ſimiliter ſignificat rem incommunicabilem.

¶ Secundo arguitur. Iſte terminus aliquis

qui homo, ſignificat modum particularem naturæ, quem habet à parte rei: ſed talis modus eſt ſingularis: ergo ſignificat rem ſingularem.

¶ Tertio arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Nam iſte terminus complexus ſcilicet aliquis homo, ſecundum D. Thomam 1. p. q. 30. art. 4. in corpore, ſignificat naturam, vel indiuiduum naturæ cum modo exiſtendi particulariter, & per conſequens ſignificat habens talem modum: ſed habens talem modum eſt indiuiduum naturæ: ergo ſignificatum huius termini complexi, aliquis homo, erit ſingulare, & per conſequens talis terminus erit ſingularis.

¶ Quarto arguitur. Nam ſi talis modus incommunicabilis exiſtendi eſſet quid commune, determinaret ſibi aliquod ſubiectum commune. Conſequens eſt falſum: ergo. Sequela probatur. Quia forma proportionatur ſubiecto. Minor verò probatur. Nam ſubiectum ſunt omnia indiuidua naturæ humanæ, & non aliquid illis commune: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Iſte terminus complexus, ſcilicet aliquis homo, eſt terminus communis, & eius ſignificatum quid commune. Hanc concluſionem docet expreſsè D. Thom. loco citato, & cum eo omnes eius diſcipuli.

¶ Probatur clarè concluſio. Nam præfatus terminus importat aliquid commune pluribus: importat enim modum particulariter exiſtendi, qui quidem modus eſt communis omnibus indiuiduis determinatis naturę humanę: nam quodlibet indiuiduum determinatum habet modum particulariter exiſtendi: ergo huiuſmodi terminus, ſcilicet aliquis homo, ſignificat aliquid commune, & conſequenter erit terminus communis. Dices, quòd eo ipſo, quòd aliquid eſt terminus communis, non poteſt eſſe indiuiduum, quia terminus communis, & indiuiduũ important rationes oppoſitas: ergo cum iſte terminus complexus, ſcilicet aliquis homo, ſit indiuiduum, non poterit eſſe terminus communis. Sed reſpondetur facilè, quòd indiuiduum determinatum, & terminus communis opponuntur quidem, quia indiuiduum determinatum, & ſingulare idem ſunt. Cæterum indiuiduum vagum, vt patet ex eius diffinitione, nullatenus opponitur termino communi; quia neceſſariò importat modum paiticulariter exiſtendi, qui eſt communis pluribus.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quòd licet indiuiduum vagum importet modum exiſtendi incommunicabiliter, tamen talis modus exiſtendi incommunicabiliter communis eſt pluribus: nam omnia indiuidua determinata naturæ humanæ habent modum exiſtendi incommunicabiliter, & ita iſte terminus aliquis homo, qui importat naturam humanam cum modo particulariter exiſtẽdi communem omnibus indiuiduis determinatis, eſt terminus communis, quia importat aliquid commune.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quòd licet iſte terminus aliquis homo, ſignificet modum particulariter exiſtendi; tamen non ſignificat hunc, vel illum, ſed modum particulariter exiſtendi communem omnibus indiuiduis determinatis.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd habens talem modum, dicit duo, & materiale, & formale; ratione primi tranſeat, quòd ſit ſingulare; ratione verò ſecundi, quod eſt formale ſignificatum illius termini, eſt aliquid commune; ſicut dicimus de his terminis, perſona, prima ſubſtantia, indiuiduum, ſingulare, &c. nam licet perſona quantum ad id, quod eſt perſona ſit quid incommunicabile, tamen quantum ad modum ſubſiſtendi incommunicabiliter, eſt communicabilis omnibus perſonis.

¶ Ad quartum argumentum reſpondetur, quòd omnia indiuidua naturæ humanæ faciunt adæquatum ſubiectum talis modi, in quo ſaluatur ſufficiens proportio, ſicut omnes naturæ genericæ ſunt adæquatum ſubiectum ſecundæ intentionis generis, licet illis nõ detur aliquid commune vniuocè, & genericè, vt ſupra dictum eſt quæſtione præcedenti art. 6. & per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium argumentũ principale

eiuſdem articuli, dicendum primo, quòd iſte terminus aliquis homo, quamuis dicatur de pluribus differentibus numero, de illis tamen non dicitur in quid, ſed in qualesnam quærenti quid eſt Petrus; dicimus quòd eſt homo, & rurſus quærenti qualis homo; reſpondemus, quòd eſt aliquis homo, ideſt homo particularis; de ratione autem ſpeciei eſt, quòd prædicetur de pluribus differentibus numero in quid, & ob id hoc complexum, ſcilicet aliquis homo, non eſt ſpecies.

¶ Secvndo reſpondetur, quòd licet hoc complexum, ſcilicet aliquis homo, prædicetur de pluribus differentibus numero in quid, nihilominus tamen non eſt ſpecies, quia de ratione ſpeciei eſt, quòd prædicetur de pluribus differentibus numero in quid, tanquam quid incomplexum, ob quam rationem, diffinitio alicuius naturæ ſpecificæ excluditur à ratione ſpeciei, ſcilicet animal rationale, quia eſt quid complexum; ſicut iſte terminus aliquis homo.

¶ Ad qvartvm dicendum eſt ex dictis, quòd præfatus terminus aliquis homo, quantumuis dicatur de pluribus, tamen non eſt vnum de quinque prædicabilibus, aut vnum ex quinque vniuerſalibus; quia eſt vox complexa: de ratione autem vniuerſalis, de quo diſputat Porphyrius, eſt quòd ſit quædam vox ſimplex.

QVÆSTIO TERTIA.

DE DIEFERENTIA

In quinque Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm diſfinitio differentiæ, aſſignata à Porphyrio cap. 3. prædicabilium, ſcilicet differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, ſit bona.

Articulus ſecundus. Vtrùm in præfata diffinitione differentiæ, aſſignata à Porphyrio cap. 3. vtraque differentia athoma, & ſubalterna poſitiuè diffiniatur.

Articulus tertius. Vtrùm præfata diffinitio differentiæ conueniat differentijs vltimis, ſaltim per non repugnantiam.

Articulus quartus. Vtrùm differentia athoma ſit vniuerſalis per ordinem ad ſpeciem, quam conſtituit, an per ordinem ad indiuidua.

Articulus quintus. Vtrùm differentia athoma, & ſubalterna differant ſpecie eſſentialiter ſub ratione vniuerſalis, & prædicabilis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm diffinitio differentiæ, tradita à Porphyrio cap. 3. prædicabilium, ſcilicet differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, ſit bona.

Ad primum ſic proceditur. Videtur, quòd præfata diffinitio nõ ſit bona. Nulla res poteſt prædicari in quale, & in

in quid: ergo male diffinitur differentia per prædicari in quale quid. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Nulla res poteſt eſſe ſimul eſſentialis, & accidentalis reſpectu vnius, & eiuſdem rei: ſed quod prædicatur in quale, eſt accidentale; quia prædicari in quale, eſt prædicari accidentaliter: quod autem prædicatur in quid eſt eſſentiale; quia prædicari in quid, eſt prædicari eſſentialiter: ergo nulla res poteſt ſimul prædicari in quale, & in quid: ergo differentia non benè diffinitur per prædicari in quale, & in quid.

¶ SECVNDO præterea. Omnia bona diffinitio debet conuenire omnibus contentis ſub diffinito: ſed præfata diffinitio non conuenit omnibus differentijs, non enim conuenit differentijs athomis; nam differentiæ athomæ, licet prædicentur de pluribus in quale quid, vt rationale in quale quid prædicatur de pluribus hominibus: non tamen prædicantur de pluribus differentibus ſpecie, vt conſtat: ergo præfata diffinitio non eſt bona.

¶ DICES, præfatam diffinitionem conuenire quidem omnibus contentis ſub diffinito, nempe omnibus differentijs, non quidem poſitiue, ſed aliquibus, vt differentijs ſublaternis poſitiue, aliquibus verò vt differentijs athomis per non repugnantiam.

¶ TERTIO præterea, & arguitur contra. Omnis bona diffinitio omnibus diffinitis debet conuenire poſitiuè, & non per repugnantiam, eo quòd diffinitio, quę datur per non repugnantiam, nequit explicare naturam rei diffinitæ: ergo ſi præfata diffinitio non conuenit poſitiue etiam differentijs athomis, non erit bona diffinitio.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Porphyrij cap. 3. prædicabilium, vbi ſic diffinit differentiam. Differentia eſt, quæ prędicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, vt rationale: ergo eſt bona.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ PRIMA concluſio. Præfata diffinitio differentiæ aſſignata à Porphyrio, eſt optima.

¶ PRO declaratione huius concluſionis, obſeruandum eſt primò, quòd differentia eſt duplex; alia eſt differentia ſubalterna, ſeù interiecta, aut intermedia, quæ vocatur generica, & eſt illa, quæ genus ſubalternum conſtituit, vt v.g. ſenſibile, quod conſtituit animal, & corporeum, quod conſtituit corpus: alia verò eſt differentia athoma, ſeu infima, quæ vocatur ſpecifica, & eſt illa, quæ ſpeciem vltimam conſtituit: vt v.g. rationale, quod conſtituit hominem.

¶ SECVNDO obſeruandum eſt; quòd Porphyrius in præfata diffinitione ſolum diffiniuit differentiam ſubalternam: qua ratione autem ſolum differentiam ſubalteram diffinierit, & non athomam, controuerſia eſt inter Logicos. Alij enim dicunt, quòd in hac diffinitione non diffinitur à Porphyrio quæcumque differentia, ſed ea tantum, quæ verè eſt differentia: vltimam autem differentiam docet non eſſe veram differentiam; eo quòd vltima differentia habet tria in ſe, ſcilicet, quòd diuidat genus, & quòd conſtituat aliquid ſub genere, & quòd ad vnicam, & indiuidualem naturam determinet: primi enim duo actus conueniunt differentiæ, in quantum differentia eſt, ita quòd differentia habet, quod ſit differentia ex primis duobus: tertius verò actus, differentiæ naturam non ingreditur: aliàs hominis differentia hunc haberet, ſicut omnis differentia habet duos primos actus, ſcilicet diuidere, & conſtituere; ſed accidit alicui differentiæ ille tertius actus, ex eo, quòd res aliqua denominata differentia, ex propria natura habet, quòd non inueniatur, niſi in vna natura, & indiuiſibilis ſit formaliter: & propterea talis differentia non comprehenditur ſub tali diffinitione: & ita verificatur, quòd omnis differentia, quæ verè eſt differentia, prædicatur de pluribus ſpeciebus. Hunc modum dicendi refert, & impugnat Caiet. cap. de differentia; nam licet vltimus actus accidat differentiæ athomæ, ſeu ſpecificæ, non per hoc debet ei repugnare diffinitio differentiæ; ſicut homini albo, cui accidit albedo, non repugnat vera diffinitio hominis, & ita propter hoc non debebat Prophyrius ſolam diffinitionem ſubalternam diffinire, & conſtituere diffinitionem, quæ nullatenus conuenire poteſt differentię ſpecificę

Alij verò inquit, quod Porphyrius ſolam differentiam ſubalternam diſſiniuit, quia ſolum diſſinit differentias notas; nā differentiæ vltimæ ſunt nobis ignotæ, & ideò loco ipſarum aſſignantur proprietates quarto modo, vt patet de equo, & leone, quorum differentiæ dicuntur hinnibile, & rugibile, cum tamen non ſint verè, & propriè differentiæ ſpecificæ, ſed tantum proprietates; & propterea Porphyrius, quia tantum differentias nobis notas diſſiniuit, dixit, differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differētibus ſpecie in quale quid. Alij tandem, vt Sotus quæſt. vnica de differentia, in ſolutione ad ſextum, ſuſpiciatur, intentionem Porphyrij fuiſſe, quod cum in eius opinione nulla eſſet ſimplex vltima differentia cōuertibilis cum ſpecie ſpecialiſſima, ſed putabat, omnes eſſe communes ad plures ſpecies, vltimam verò differentiam putabat eſſe compoſitam ex multis ſimplicibus: vt patet in eius exemplo, vbi ait, quòd rationale commune eſt nobis, & Dijs; & Mortale cōe eſt nobis, & brutis: vnde aſſerebat conſequenter talē differentiam vltimam componi ex duobus, nempe ex mortali, & rationali; & ita, quia Porphyrius ſolum voluit diſſinire ſimplices differentias, quas ſolum putabat eſſe ſubalternas, ideò dixit, differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid. Hic modus dicendi Soti videtur valde probabilis aliquibus, qui etiam eſſerunt, Porphyrium re vera ſolum diſſiniuiſſe differentiam tantum ſubalternam, & adduxiſſe exemplum de rationali, & mortali; quia putabat, rationale, & mortale eſſe commune pluribus differentibus ſpecie. His ſuppoſitis,

¶ Probatvr concluſio. Præfata diſſinitio conuenit omni, & ſoli differentiæ ſubalternæ: ergo diſſinitio differentiæ ſubalternæ optime tradita eſt à Porphyrio c. 3. prædicabilium dicentes differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur quò ad primam partem, quod ſcilicet conueniat omni differentiæ ſubalternæ. quia omnis differētia ſubalterna, eo quod eſt generica reſpicit immediatè plura differentia ſpecie, eo quòd eſt differentia, prædicatur in quale, & ex eo, quòd eſt eſſentialis prædicatur in quid: ergo omnis differentia ſubalterna prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, vt ſenſibile dicitur per ſe, de homine, & de leone; nam iſtæ propoſitiones ſunt per ſe; homo eſt ſenſibilis, leo eſt ſenſibilis. Quo ad ſecundam etiam partem patet; quia nulla differentia præter genericam, prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, licet omnis differentia eſſentialis prædicetur in quale quid, ſiue ſit athoma, ſiue ſubalterna.

¶ Secvnda concluſio. Si quis vellet diſſinire rationem, & eſſentiam differentiæ vt ſic, quatenus ipſa eſt communis differentiæ ſubalternæ, & differentię athomæ, ſic eſſet diſſinienda; ſcilicet differentia eſt illa, quæ prædicatur de pluribus differentibus in quale quid. Hæc concluſio euidenter ſequitur ex dictis, & probatur. Pręfata diſſinitio conuenit omnibus differentijs eſſentiatibus: ergo eſt diſſinitio differentiæ vt ſic. Conſequentia eſt bona. nam propterea in pręfata diſſinitione tradita à Porphyrio, ſolum diſſinitur differentia ſubalterna, quia conuenit ſolum differentijs ſubalternis: ergo ſi iſta conuenit omnibus differentijs, tam athomis, quàm ſubalternis, in illa diſſinitur ratio differentiæ vt ſic. Antecedens verò probatur. Omnis differentia prædicatur de pluribus; quia omnis differentia eſt vniuerſalis; & rurſus omnis differentia eſſentialis prædicatur in quale quid, quia proprius modus intrinſecus, & eſſentialis differentiæ, eſt prædicari in quale, & differentiæ eſſentialis in quale quid: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd ſi loquamur de qualitate accidentali, ſic prædicari in quale, eſt prædicari accidentaliter; ſi autem loquamur de qualitate eſſentiali, ſic prædicari in quale, eſt prędicari eſſentialiter: & ita poteſt conuenire eidem rei prędicari in quale quid, quomodo conuenit differentiæ eſſentiali, ſiue ſit ſubalerna. ſiue athoma.

¶ Ad secvndvm dicendum. Primo, concedendo maiorem, & negando minorem; nam cum differentię athomę nō contineantur ſub differentia ſubalterna, & diſſinitum huius diſſinitionis, vt con-

Digitized by Google

ſtat ex dictis, ſit ſolum differentia ſubalterna; hinc eſt, quòd licet differentijs athomis præfata diffinitio tradita à Porphyrio non conueniat, tamen non ſequitur ex hoc, quòd non conueniat omnibus contentis ſub diffinito; nam omnibus differentijs ſubalternis ſub diffinito contentis optimè conuenit.

¶ Secvndo reſpondetur, quòd benè ibi dictum eſt; nam, vt dicemus art. 3. eſt maximè probabilis opinio Caietan. cap. de differentia, vbi aſſerit, in præfata diffinitione tradita à Porphyrio, diffiniri etiam differentiam athomam per non repugnantiam.

¶ Ad tertivm dicendum, (quod erat replica contra ſolutionem ibi aſſignatam ad ſecundum,) quòd petit, vt explicemus, An in præfata diffinitione differentiæ, diffiniatur differentia athoma poſitiuè, ſicuti diffinitur differentia ſubalterna, & non tantum per non repugnantiam, vt vult Caietan. ex cuius reſolutione radicitus apparebit, An Porphyrius in prædicta diffinitione, ſolum diffinierit poſitiuè differentiam ſubalternam. & quia difficultas hæc eſt præcipua in hac materia de diffinitione differentiæ; ideò ſit in hac quæſtione.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in diffinitione differentiæ aſſignata à Porphyrio cap. 3. prædicabilium, vtraque differentia athoma, & ſubalterna poſitiuè diffiniatur.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd in præfata diffinitione tradita à Porphyriò cap. 3. prædicabilium vtraque differentia athoma, & ſubalterna poſitiuè diffiniatur. In diffinitione iſta aſſignata à Porphyrio diffinitur poſitiuè ratio eſſentialis differentiæ: ſed eadem ratio formalis, & eſſentialis differentiæ poſitiuè conuenit differentiæ ſubalternæ, & athomæ: igitur vtraque differentia, ſcilicet athoma, & ſubalterna poſitiuè in iſta diffinitione diffinitur. Maior eſt certa. Minor probatur. Differentia ſubalterna, & differentia athoma eſſentialiter, & formaliter eſt differentia: igitur differentiæ ſubalternæ, & athomæ poſitiuè conuenit ratio formalis, & eſſentialis differentiæ. Confirmatur. Quotieſcumque diffinitur aliquid per ordinem ad aliquid extrinſecum, diffinitur ratio eius eſſentialis per perfectiſſimum actũ eius, vt patet in diffinitione potentiæ progreſſiuæ; ergo cum differentia diffiniatur per ordinem ad aliquid extrinſecum, nempè per prædicari de pluribus differentibus ſpecie, in tali diffinitione diffinitur ratio eſſentialis differentiæ per perfectiſſimum actum.

¶ Secvndo præterea. Hæc diffinitio tradita à Porphyrio eſt bona diffinitio: igitur poſitiuè, & differentiæ ſubalternæ, & athomæ conuenire debet, adeò vt vtraque in ipſa diffinitione poſitiuè diffiniatur. Antecedens eſt certum. Conſequentia probatur. Omnis bona diffinitio debet conuenire omni contento ſub diffinito: ſed vtraque diffinitio tàm athoma, quàm ſubalterna continetur ſub diffinito huius diffinitionis. quod probatur ſic. Quia hæc diffinitio tradita à Porphyrio, eſt diffinitio tertij prædicabilis: ſed ſub tertio prædicabili, vtraque differentia, tam athoma, quàm ſubalterna continetur: ergo ſub diffinito huius diffinitionis, vtraque differentia continetur: ergo.

¶ Tertio præterea. Tam ſpecies ſubalterna, quam ſpecies athoma, poſitiuè prædicantur de ſpeciebus: igitur vtraque in hac diffinitione tradita à Porphyrio poſitiuè diffinitur. Conſequentia eſt optima. Antecedens probatur quo ad ſecundam partem, de qua eſt difficultas. Nam rationale eſt differentia athoma, & tamen prædicatur de Petro, & Paulo, qui ab equo, & leone ſpecie differunt: ergo differentia vltima prædicatur de pluribus, quæ ſpecie differunt.

¶ Qvarto præterea. Porphyrius in duobus ſuperioribus capitulis, genere, ſcilicet, & ſpecie, aſſignauit vnam diffinitionem omnibus generibus, & ſpeciebus communem: ergo in iſto tertio prædicabili aſſignauit etiam diffinitionẽ communem omnibus differentijs: ergo

T 4 diffi-

Digitized by Google

diffinitio differentiæ, quam aſſignauit, communis eſt omnibus differentijs. Cō ſequentia probatur. Nam Porphyrius aſſignauit diffinitionem communem: ſed nullam aliam aſſignauit, quam prædicari de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quale; ergo in illa vtramque differentiam diffiniuit.

¶ Qvinto præterea. Differentia ſubalterna poſitiuè diffinitur in iſta diffinitione: ergo etiam poſitiuè diffinitur differentia athoma. Antecedens patet. Conſequentia probatur. Ea, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei eſſentialis,& ſolum acciden taliter diſtinguuntur,eadem diffinitione eſſentiali diffiniuntur:homo enim albus, & homo niger, quia ſunt eiuſdem ſpeciei eſſentialis, & ſolum accidentaliter diſcriminantur,eadem diffinitione eſſentiali,qua diffinitur homo albus,diffinitur etiam homo niger: ſed differentia ſubalterna,& differentia athoma ſunt eiuſdem ſpeciei eſſentialis, & ſolum accidentaliter diſtinguuntur: igitur ſi in iſta diffinitione diffinitur differentia ſubalterna poſitiuè, etiam diffinitur poſitiuè differentia athoma. Minor probatur. Nam, quæ differunt ſola materia,& conueniūt forma, non diſtinguuntur ſpecie, vt docet Ariſtot.10. Metaph. cap. 12. ſed differentia ſubalterna, & athoma differunt ſola materia,& conueniunt forma: ergo erunt eiuſdem ſpeciei. Minor probatur. Materia differentiæ ſunt ea, de quibus illæ dicuntur, ſcilicet diuerſa numero, vel diuerſa ſpecie. Forma verò eſt prædicari in quale quid de ſpecie: ſed differentia athoma, & ſubalterna tantum differunt,quia ſubalterna dicitur de multis ſpecie differentibus; athoma verò de multis,quæ ſolo numero differunt; conueniunt vero, quia vtraque prædicatur in quale quid: ergo differentia athoma, & ſubalterna, tantum differunt materia, & conueniunt forma.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ lib.2.de demonſtratione c.14. ergo.

¶ Respondeo dicendum,& pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Conſonum eſt aſſerere, ſi prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, accipiatur poſitiuè, ſolam differentiam ſubalternam diffiniri in diffinitione differentiæ aſſignata à Porphyrio cap. 3. prædicabilium. Hæc concluſio eſt expreſſa Caietan.cap.de differentia, eamdemque docet B.Albertus Magnus tract. 5. in Porphyrium, Soto quæſt. vnica de differentia.

¶ Primo probatur auctoritate Porphyrij, qui poſtquam aſſignauit diffinitionem differentiæ, ſtatim poſuit exemplum de differentia ſubalterna; nam ſtatim dixit, vt rationale, & mortale, quæ apud ipſum ſunt differentiæ ſubalternæ; putabat enim, rationale commune eſſe nobis, & Dijs;& Mortale nobis,& brutis: ergo in diffinitione differentiæ aſſignata, Porphyrius ſolum differentiam ſubalternam diffiniuit.

¶ Secvndo probatur. Id ſolum diffinitur in hac diffinitione poſitiuè, cui poſitiuè conuenit diffinitio: ſed ſolum differentiæ ſubalternæ poſitiuè conuenit diffinitio: igitur poſitiue ſolum differentia ſubalterna diffinitur. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Solum differentia ſubalterna, & generica eſt illa, quæ poſitiuè prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, vt manifeſtè conſtat: ergo ſolum illi conuenit diffinitio.

¶ Tertio probatur. Per prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, diſcriminatur differentia generica à differentia ſpecifica: igitur differentiæ ſpecificæ nequit competere, vt poſitiuè hac diffinitione diffiniatur. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Si tali diffinitione diffiniretur differentia athoma, ei talis diffinitio conueniret, ſicut conuenit differentiæ ſubalternæ: ſed ſi talis differentia conueniret differentiæ athomæ poſitiuè, ſubalterna ab illa non diſtingueretur per prædicari de pluribus differentibus ſpecie: igitur cum certum ſit, quod differentia ſubalterna ab athoma per prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quale quid diſtinguatur, aſſerendum eſt, tali diffinitione nullatenus diffiniri poſitiuè differentiam athomam,ſed ſolum ſubalternam, & genericam.

¶ Ad primvm ergo dicendum concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem,

Digitized by Google

norem, eadem eſt ratio eſſentialis differentiæ athomæ, & ſubalternæ, ſi ratio differentiæ vt ſic conſideretur, concedo minorem; ſi verò talis ratio ſit contracta per aliquod accidens, vni tantum differentiæ proprium, & eſſentiale, nego minorem. In diffinitione autem aſſignata diffinitur ratio formalis, & eſſentialis differentiæ per aliquod accidens, ſcilicet per prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quale quid; quod quidem eſſentialiter conuenit differentiæ ſubalternæ, & poſitiuè; & ideò nullatenus conuenire poteſt differentiæ athomæ; vnde ratio diffinita, & diffinitio nequeunt differentiæ athomæ conuenire. Exemplum eſt de homine albo, & nigro; nam quando diffinitur homo albus, diffinitur quidem ratio eſſentialis hominis; verum, quia talem diffinitionem ingreditur quoddã accidens, nempè album, ratione cuius diffinitio homini nigro non poteſt conuenire, ideò in illa non diffinitur homo niger. Ad confirmationem reſpondetur, concedendo maiorem, & iuxta ſolutionem datam concedimus etiam conſequentiam. Cæterum ex hoc non ſequitur, quòd illa diffinitione diffiniatur vtraque differentia; quia ratio formalis, & eſſentialis diffinitur per aliquod accidens, quod poſitiuè nequit alteri differentiæ conuenire.

¶ Ad secvndvm dicendum, concedendo maiorem, & negando conſequentiam. Ad probationem negatur minor; nam vt patet ex dictis, in tali diffinitione Porphyrius non diffiniuit tertium prædicabile, vt ſic, ſed ſolum ſpeciem ſubalternam.

¶ Ad tertivm dicendum, negando antecedens. Ad probationem ſecundæ partis antecedentis, concedo antecedẽs, & nego conſequentiam; nam, vt differentia dicatur prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quale quid; ea de quibus prædicatur adinuicem, ſpecie diſtingui debent, & non ſufficit, vt ſpecie diſtinguantur ab alijs, de quibus talis differentia non dicitur, vt contingit in caſu argumenti.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd Porphyrio omnia genera fuerunt ſibi nota; & ideò primo capite prædicabilium omnia genera diffiniuit; verum quia Porphyrio ſolum differentiæ ſubalternæ fuerunt notæ, & ex infimis nonnullæ, quæ erant quàm pauciſſimæ; ideò ſolum differentias ſubalternas voluit diffinire, & nullatenus ſub tali diffinitione athomas compræhendere.

¶ Ad qvintvm dicendum pro nunc, concedendo, differentiam ſubalternam, & athomam eſſe eiuſdem ſpeciei, vt probatur in argumento: ſed negamus propter hoc, eadem diffinitione debere diffiniri, quatenus eſt athoma, & quatenus eſt ſubalterna, loquendo poſitiuè. Nam licet v. g. homo albus, & homo niger ſint eiuſdem ſpeciei: tamen eadem diffinitione, quatenus vnus eſt albus, & alius niger, nequeunt diffiniri: diffinitio autem differentiæ à Porphyrio aſſignata, non eſt diffinitio differentię, vt differentia eſt præciſè, ſed vt ſubalterna eſt; & ideò illa non poteſt diffiniri differentia athoma; ſicuti diffinitione, qua diffinitur homo albus, non diffinitur homo niger; licet diffinitione, qua diffinitur ratio hominis, diffiniatur etiam vterque homo in quantum homo; ſicuti diffinitione eſſentiali differentię, in quantum talis, diffinitur vtraque differentia; quia vt dicemus, etiam vt ſic, ſpecie eſſentialiter non differunt.

ARTICVLVS III.

Vtrùm præfata diffinitio differentiæ conueniat differentijs vltimis, ſaltim per non repugnantiam.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quòd præfata diffinitio differentiæ non conueniat differentijs vltimis, ſaltim per non repugnantiam. Si differentia vltima, quatenus differentia, per non repugnantiam poteſt prędicari de pluribus differentibus ſpecie: ergo ſimiliter conuenit illi eſſe in pluribus ſpeciebus; quia non poteſt dari aliquid de aliquo prædicari, niſi ſit in illo: ſed rationale. v.g nul-

lo

lo modo poteſt eſſe in pluribus ſpeciebus, neque intelligi: ergo nullo modo poteſt prædicari, neque intelligi prædicabilis, etiam per non repugnantiam de pluribus differentibus ſpecie.

¶ Dices, argumentum probare, quòd rationale, quatenus differentia vltima, non eſt in pluribus ſpeciebus, ſed non quatenus differentia.

¶ Secundo præterea; & arguitur contra. Nam, vel loquimur de differentia athoma, quando dicimus illi conuenire per non repugnantiam diffinitionē differentiæ à Porphyrio aſſignatam, ſecundum quòd dicit rationem differētiæ, & rationem athomæ ſimul; vel ſecundū quòd dicit ſolum rationem differentiæ, abſtrahendo rationem differentiæ à ratione athomæ. Si hoc ſecundo modo loquamur, nihil aliud eſt dicere, quam quòd differentia vt ſic, eſt prædicabilis de pluribus ſpeciebus, & hoc eſt verum; ſi primo modo: ergo eſt dicere, quòd vt athoma prædicetur, quod eſt impoſſibile; nam, vt ſic non reperitur in pluribus ſpeciebus; ergo.

¶ Tertio præterea. Nam aliàs licitum eſſet Porphyrio, differentiam hoc modo diffinire, ſcilicet differentia eſt, quæ de pluribus numero differentibus in quale quid prædicari poteſt: conſequens autem eſt falſum, neque ab ipſo Caiet. qui præfatam opinionem maximè defendit, conceditur: ergo. Antecedens probatur. Nam non repugnanter, ſeu negatiuè prædicta diffinitio conuenit differētijs ſubalternis, & genericis: ergo. Neque valet dicere, quòd differentiæ ſubalternæ, & genericæ prædicantur de pluribus differentibus numero in quale quid, vt patet in his propoſitionibus, Petrus eſt ſenſibilis, Paulus eſt ſenſibilis, &c. quia in argumento eſt ſermo de prædicatione immediatè, quæ eſt de ratione intrinſeca, & conſtitutiua alicuius prædicabilis, & non loquimur de prædicatione mediata, quo modo prædicatur differentia generica de indiuiduis.

¶ Quarto præterea. Diffinitio debet explicare gradum vltimum rei diffinitæ, quo ab omnibus alijs diſtinguitur: at quod competit rei per non repugnantiam, ratione ſcilicet ſui generis, non poteſt vltimum, & eſſentialem gradum diffiniti explicare; nam genus talem gradum non ſignificat: ergo diffinitiones non ſunt aſſignandæ per non repugnantiam.

¶ Quinto præterea. Nam ſi diffinitiones per non repugnantiam tradi poſſent, ſequeretur equum, & leonem, ita diffiniri poſſe, animal rationale, & econtra hominē, animal hinnibile, ſeu rugibile, quod quàm abſurdum ſit, & à philoſophandi modo Ariſtotelico alienum, quiſque proſpicit: ergo. Sequela probatur. Nam equo, ſeu leoni in quantum animalia ſunt, non repugnat eſſe rationale; nec ſimiliter homini eſſe hinnibilem, vel rugibilem: ergo. Confirmatur. Nam huius diffinitionis, viuens, ſenſibile, rationale, omnes particulæ conueniunt equo, & vltima non repugnanter, quod ex mente Caietani ſufficit: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ quæſt. vnica de ſpiritualibus creaturis art. 8. in ſolut ad 4. cuius verba infra adducenda ſunt; ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Conſonum eſt doctrinæ peripateticę aſſerere, dari diffinitiones rerum, quæ illis per non repugnantiam conueniant, ſicuti prædicta diffinitio differentiæ, tradita à Porphyrio cap. 3. prędicabilium conuenit differentię athomę.

¶ Pro explicatione huius concluſionis, & totius articuli, obſeruandum eſt primo, proprium eſſe potentiarū, & omnium, quæ habent rationem reſpectiui tranſcendētalis, vt ſunt habitus ad actus, cauſæ ad effectus, quòd diffiniantur ſecundum vltimum gradum ſuę potentię, & ſecundum id, quod perfectius in his reperitur, non verò pęnes imperfectiores effectus, ſed pęnes perfectiſſimos; ad quos talis v. g. potentia ſe poteſt extendere; vt ſi diffinias potentiam motiuam, aut iaculatiuam, ſic diffinias, eſt id, quod extendit ſe ad tot paſſus, & numerabis omnes, ad quos perfectiſſima virtus poteſt ſe extendere; non verò illos, ad quos virtus hominis infirmi, & ęgroti, quæ tunc imbecilla eſt, ſe poteſt extendere;

nam

Digitized by Google

nam debet diffiniri per perfectiſſimum, quod ſpeciei competit, & quod infimo conuenit per non repugnantiam: apponere autem hunc perfectiſſimum actum, eſt eſſentiale diffinitionibus harum rerum, ideſt quod non repugnet illis habere; licet actu hoc ſit accidentale.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quòd vt diffinitio detur per non repugnantiam quinque requiruntur. Primo, quòd diffinitum non ſit mere abſolutum, ſed quòd dicat ordinem ad aliud, ad actum videlicet, vt potentia; ad effectum, vt cauſa; & alio quouis modo, vt ſupradictum eſt. Secundo, quòd in effectibus, vel actibus reperiatur latitudo, pœnes magis, & minus in perfectione, vt diffinitio dari poſſit per perfectiſſimum. Tertio, quod non detur per effectum, vel actum imperfectiorem, ſed per perfectiſſimum. Quarto, quod eſt præcipuum, quod id, quod reduplicatur in ratione cui non repugnat, ſit ipſum diffinitum, nec ſufficit, quod reduplicetur aliquid ſuperius ad definitum. Quinto, quod alicui contento ſub diffinito conueniat poſitiue.

¶ Tertio obſeruandum eſt, diuiſionem differentiæ in athomam, ſubalternam, ſeu infimam, & mediam, non eſſe eſſentialem, ſed accidentalē, ſcilicet ſubiecti in accidentia, qualiter diuiditur homo in puerum, & virum, animal in bipes, & quadrupes, albedo in albedinem, vt quatuor, & vt octo; quæ omnia ſolum differunt accidentaliter pœnes magis, & minus perfectum. Vnde eſſentia differentiæ ſolum eſt prædicari de pluribus in quale quid: prædicari autem de pluribus differentibus ſpecie, vel numero, accidentale eſt differentiæ vt ſic, ſunt enim actus, & perfectiones accidentales indiuidui differentiæ, athomæ ſcilicet & ſubalternæ; & quia perfectiſſimus actus prædicationis, ad quem ſe poteſt extendere potentialitas differentiæ, eſt prædicari de pluribus differentibus ſpecie; ideò in ordine ad talem actum diffinitur.

¶ Ex his clarè, & manifeſte colligitur, quòd cum differentia ſit quid potentiale, & habeat ſuos effectus, inter quos eſt latitudo perfectionis; ideo in eius diffinitione debuit poni perfectiſſimus effectus, qui eſt prædicari de pluribus differentibus ſpecie: diffinitur enim differentia abſolute, & formaliter ſumpta, in quantum differentia vt abſtrahens ab athoma, & ſubalterna, ac proinde, vt totum potentiale, ac per perfectiſſimū actum, ad quem ſe poteſt extendere talis potentialitas, non quod omnibus eiuſdē ſpeciei hoc conueniat, ſed ſatis eſt, quòd perfectiſſimo indiuiduo competat, quale eſt differentia ſubalterna, & huic conuenit poſitiuè; effectus autem imperfectior, qui eſt prædicari de pluribus differentibus numero, conuenit differentiæ athomæ: illud verò (prædicari de pluribus in quale quid) ponitur, vt eſſentia differentiæ, omni conueniens poſitiuè, & non per non repugnantiam: accidens verò, quod exprimitur, ponitur ad oſtendendum id, ad quod potentialitas differentiæ in tota ſua latitudine ſe poteſt diffundere: & ideò non oportet, quod cuilibet poſitiuè conueniat, ſed perfectiſſimo tantum indiuiduo, cæteris verò per non repugnantiam, hoc eſt, quod reduplicata ratione diffiniti; differentiæ ſcilicet in quantum differentia eſt, non repugnet prędicari de pluribus differentibus ſpecie: repugnat verò in quantum athoma: eſt enim ille actus ſecundum ſpeciem differentiæ, indiuiduo minus perfecto vt ſic repugnans: ſicut proijcere ſagittam vſque ad centum paſſus, nulli habenti potentiam iaculatiuam repugnat, poſitiuè vero conuenit habenti virtutem integram, habenti verò infirmam ac debilem, repugnat, licet abſolutè, vt habet illam potentiam non repugnet, ſed quia illam habet infirmam.

¶ Hanc concluſionem ita explicatam docet Ariſt. 2. de cælo cap. 11. vbi inquit, quod potentiæ debent diffiniri per maximum quod ſic: vnde talis ſumitur ratio. Diffinitio data per maximū quod ſic, quam agnouit ibi Ariſt. poſitiue non conuenit omni indiuiduo, ſed vni poſitiuè, & alteri non repugnanter; omnium autem eſt diffinitio: ergo datur huiuſmodi diffinitio per non repugnantiam. Idemmet Ariſt. 2. de anima tex. 24. animam diffinit, quod ſit principium vegetandi, ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi; hæc tamen diffinitio non conuenit omni animæ poſitiuè: datur enim

per

per effectum perfectiſſimum, qui poſitiuè connenit animæ rationali: reliquis verò non repugnanter: ergo.

¶ Eandem concluſionem docet D. Thom. loco citato. q. vnica de ſpiritualibus creaturis art. 8. in ſolut. ad 4. cuius verba ſunt hæc: *Ad quartum dicendum, quòd ſicut forma, qua eſt in ſubiecto, vel materia, indiuiduatur per hoc, quòd eſt eſſe in hoc, ita forma ſeperata indiuduatur per hoc, quod non eſt nata in aliquo eſſe. Sicut enim eſſe in hoc, excludit communitatem vniuerſalis, quod prædicatur de multis; ita non poſſe eſſe in aliquo. Sicut ergo hæc albedo non prohibetur habere ſub ſe multa indiuidua, ex hoc, quod eſt albedo, quod pertinet ad rationem ſpeciei; ſed ex hoc, quòd eſt in hoc, quod pertinet ad rationē indiuidui: ita natura huius Angeli non prohibetur eſſe in multis, ex hoc, quod eſt natura in tali ordine rerū quod pertinet ad rationē ſpeciei: ſed ex hoc, quod non eſt nata recipi in aliquo ſubiecto, quod pertinet ad rationē indiuidui.* Hæc D. Thomas. vbi aperte inſinuat, per non repugnantiam diffinitiones explicari poſſe: quis enim niſi ille diceret, credere vellet, hanc albedinem, non prohiberi habere ſub ſe multa indiuidua, ea ratione, qua albedo eſt abſolutè, licet ei repugnet, quatenus hæc. Idem etiam docet lib. 4. contra gentes. cap. 35. ratione 8. vbi ſic ait. *Præterea ex forma, & materia ſemper conſtituitur vna ſpecies, quæ eſt prædicabilis de pluribus actu, vel potentia, quantū eſt de ratione ſpeciei, &c.* Eandem veritatem affirmant multi Thomiſtæ: Ferrara 4. con. gen. cap. citato circa 8. rationem D. Thomæ ſuprapoſitam, vbi ſic dicit. Conſiderandum ſecundo, quod dupliciter poſſumus verba D. Dhomæ interpretari; vno modo, vt aliquid commune ſpeciebus materialibus, & immaterialibus dicatur; alio modo, vt aliquid dicatur ſpeciebus materialibus propriū, de quibus in ipſa propoſitione fit mentio. Primo modo ſenſus eſt, quòd omnis ſpecies, quantum ex ratione ſpeciei eſt, ſiue materialis ſit, ſiue immaterialis, eſt prædicabilis de pluribus actu, vel potentia, accipiendo potentiam, non quæ dat aliquid poſitiuum in natura ſpeciei, ſed tantum non repugnantiam, &c. Hæc ille. Vbi doctè rem hanc explicat Ferrara, & citat D. Thomam loco nobis adducto de ſpiritualibus creaturis. Idem etiam docet Soto in ſua Logica cap. de differentia ad 6. argumentum. Profitetur etiam aperte eandem veritatem huius temporis vir eruditiſſimus Magiſter meus P. F. Petrus de Herrera, primarius modo Salmanticæ Theologiæ profeſſor in ſuis ſcriptis ad Logicam doctiſſimis, quæ apud nos manu ſcripta habentur, Tamdem hanc concluſionem, & veritatem docet ingenioſiſſimus Cardinalis Caietanus, qui in commentarijs ad Porphyrianam Iſagogen cap. de differentia, & ſecundo de anima, inter explicandum diffinitionem animæ, viſus eſt, naturas rerum explicandi, nouum adinueniſſe modum, omnino aſſeuerans cum differentiæ, tum animæ diffinitiones à Porphyrio, & ab Ariſt. aſſignatas, non poſitiue, ſed non repugnanter intelligendas.

¶ Sed probatur concluſio primo. Differentiæ athomæ, in quantum differentia eſt, non repugnat prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quale: ergo diffinitio Porphyriana illi conuenit, in quantum differentia eſt, per non repugnantiam. Antecedens patet. Nam ſi repugnaret, in quantum differentia eſt taliter prædicari, omni differentiæ ſub ea ratione repugnaret, & ſic nulli competeret, quod patet eſſe falſum in differentia ſubalterna. Et confirmatur hoc argumentum. Nam ſi differentia athoma ſolum intelligeretur, vt differentia, & non vt athoma, non repugnaret illi prædicari de pluribus ſpecie differentibus: ergo repugnantia ſolum conuenit illi ratione athomitatis, & non quatenus differentia eſt: ergo illi non repugnat quatenus differentia, ſed quatenus athoma. Antecedens patet. Quia intelligitur tūc, vt quid non habens aliquam conditionem coarctantem rationem differentiæ: ergo intelligitur, vt quid cui poteſt competere omnis differentiæ proprietas, ſaltem per non repugnantiam. Huic argumento facere ſe ſatis, exiſtimat Sanchez loco citato ad ſecundum, ſed ſanè eius ſolutio, aut ſolutio non eſt, aut argumentum non infirmat.

¶ Secundo probatur. Nam minimum naturale, & quantitas cæli, diuiſibilia

bilia ſunt, nō poſitiuè, cum illis nequeat diuiſio competere : ergo per non repugnantiam illis conueniet , quia quantum eſt ex parte quantitatis , non repugnat illis diuidi, licet ex parte formæ repugnet. Confirmatur. Nam illa ratio differentiæ vltimæ vt ſic , eſt extra differentiæ rationem in tota ſua latitudine ; nam athomũ eſſe, omnino eſt extra rationem differentiæ , ſicut minimum eſt extra rationem quantitatis : ergo ſi ratione illius athomi non conuenit prædicari de pluribus ſpeciebus, non tollitur, quin differentia ipſa vt ſic poſſit prædicari , in quantum differentia ; quia vt ſic illi non repugnat, ſed aliundè : ſicut quanto cæleſti repugnat diuiſibilitas ratione formæ cæli, nō ratione formæ quantitatis, & ita per non repugnantiam ex parte formæ quantitatis diuiſibilitas illi conuenit : ergo . Ad hanc rationem reſpondet Maſius, vbi ſupra , quantitatem dupliciter poſſe conſiderari, vt ſcilicet eſt auulſa, vel vt applicata alicui ſubiecto . Si ſumatur (inquit) vt eſt auulſa, non competit illi negatiuè, vel per non repugnantiam , ſed poſitiuè diuiſibilitas . Nam poteſtas, qua illa poteſt diuidi, actu, & poſitiuè illi competit, non quòd actu ſemper illa diuidatur, ſed quia actu ſemper diuidi poteſt : ſi verò ſumatur , vt applicatur alicui ſubiecto, cælo, v.g. per non repugnantiam illi conueniet diuidi, eo quòd non repugnat cælo, ita diuidi . Neque (ait) eſt eadem ratio de differentia, quia tàm infima, quàm intermedia eſſentialiter ſub differentia continentur, atque ita debet vtrique diffinitio differentiæ, actu, & poſitiuè conuenire ; at verò cælum non continetur eſſentialiter ſub quantitate, ſed accidentariò, & proindè optimè poterit ratio quantitatis per non repugnantiam illi adaptari . Hæc ille. Contra . Nam in his multa dicit præfatus auctor : ac in primis, vt à poſtremo incipiamus, videtur non negare abſolutè, diffinitionem aliquam per non repugnantiam poſſe dari: hoc enim verificatur in cælo, quanto, & minimo naturali ; licet non admittat hoc in differentia, & hoc inſinuat his verbis , Et proindè optimè poterit ratio quantitatis per non repugnantiā illi adaptari. Vel igitur ſentit , diffinitionem per non repugnantiam poſſe dari, ſiue in hac, ſiue in alia materia , vel certè argumentum non diluit. Secundo, quo ad id, quod primo aſſumpſit in ſua ſolutione de quantitate auulſa, vel applicata, malè etiam ait, quantitati applicatæ , ſeu cælo quanto non repugnanter conuenire diuiſibilitatem . Hoc enim falſum eſt , & reclamat Philoſophorum ſchola , qui vnanimi conſenſu decernunt, minimum naturale, ſeu quantum cæleſte, ideſt tale quantum, & applicatum, impoſſibile eſſe diuidi , vt tale , & applicatum , & hoc repugnare, non repugnanter autem illi conuenire diuiſibilitatem ; vt quantum eſt, ideſt ſub ratione quantitatis auulſæ ; quo pacto in omnibus diffinitionibus per nō repugnantiam philoſophamur . Tertio , etiam falſum videtur , quantum cæleſte non contineri ſub quanto abſolutè, quod negat, licet verum ſit, cælum in ſua ratione , & natura eſſe diuerſi generis , & à quantitate potius remoueri . Eidem rationi principali reſpondet Sanchez , vbi ſupra, dicens, aliud eſſe potentiam ad diuidendum , aliud actum diuiſionis . quo ſuppoſito ait , quantitati minimi naturalis, & quantitati cæleſti conuenire diuiſibilitatem, licet non diuiſionem. Sed contra arguitur . Nam quantitas minimi, qua minimi eſt, addit conditionem repugnantem non tantum diuiſioni , ſed diuiſibilitati , qua ſit diuiſibilis , vt talis eſt : ergo diuiſibilitas , qua quantitas naturalis eſt, illi poſitiuè non conuenit , licet non repugnanter conueniat , in quantum quantitas abſolutè eſt . & magis infirmatur eius ſolutio ; nam diuiſibilitas eſt proprietas quantitatis propter actum , ſed quantitas naturalis , qua naturalis eſt , excludit omnem rationem actus diuiſionis : ergo vt ſic poſitiuè illi non poteſt talis proprietas cõuenire: eſſet enim propter nullum actum. quod eſt falſum: ergo .

¶ Tertio probatur concluſio . Nam indiuidua cum non poſſint diffiniri propria, & peculiari diffinitione, neceſſariò debet illis conuenire diffinitio ſuæ ſpeciei: ſed vbi ſpecies per maximum quod ſic , ſeu per perfectiſſimum actum diffinitur , diffinitio non competit omnibus poſitiuè, eſt tamen omnium diffinitio, vt

patet:

Digitized by Google

patet: ergo aliquibus non repugnanter debet conuenire in ratione diffinitionis: ergo.

¶ Qvarto probatur. Nam quando diffinitur ſpecies, quòd ſit id, quod prædicatur de pluribus differentibus numero in quid; hæc diffinitio non conuenit ſpeciei angelicæ, niſi per non repugnantiam, vt probabiliter multi volunt: ergo poteſt dari diffinitio per non repugnantiam.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd differentiæ athomæ, vt differentia eſt, non repugnat eſſe in pluribus ſpeciebus, & de illis prædicari, licet repugnet, vt athoma eſt.

¶ Ad secvndvm dicendum ex dictis.

¶ Ad tertivm dicendum eſt ex tertio notabili, Obſeruando inſuper, quòd differentia athoma, & ſubalterna, vt dictum eſt, ſunt eiuſdem ſpeciei in ratione prædicabilis, nec diffinitiones particulares quas habent, differunt niſi ſecundum magis, & minus intra eandem ſpeciem: non enim ſunt diffinitiones eſſentiales, ſed accidentales in ratione infimę, & mediæ, ſicut genus ſupremum, & genus mediũ in ratione prædicabilis ſunt eiuſdem ſpeciei: differunt tamen in ratione infimi, & ſupremi, accidentaliter tantum; quia vtrumque eſt illi accidens in ratione generis. Vnde in ratione prædicabilis non differunt; differunt autem penes magis, & minus perfectum. Quare differentia per prædicari de pluribus differentibus ſpecie debuit diffiniri, non verò per prædicari de pluribus differentibus numero, quod contendit argumentum; nam, vt notauimus ſupra, res, quæ per non repugnantiam diffiniuntur, per perfectiſſimum actum debent diffiniri, vt ſit legitima diffinitio: ex doctrina enim Ariſtot. 2. de cælo, vbi ſupra, habetur per maximum quod ſic, res huiuſmodi debere diffiniri: non erit autem legitima, ſi per imperfectiorem diffiniatur, & ita contingeret in caſu argumenti.

¶ Ad qvartvm dicendum primo, quòd etiam diffinitio differētiæ, & quælibet per non repugnantiam data, explicat gradum poſitiuum vltimum, & poſitiuam eſſentiam differentiæ, quæ eſt prædicari de pluribus in quale quid, quod poſitiuè conuenit omni differentiæ; accidens autē illud, & actus perfectiſſimus, videlicet prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, non eſt eſſentia, neque gradus vltimus eſſentiæ; & ideò non eſt inconueniens non explicari poſitiuè, ſed tantum non repugnanter: argumentum autem tantum probat, eſſentias rerum, & earum gradus vltimos poſitiuè debere explicari.

¶ Secvndo reſpondetur, admittendo, quòd illud ſit eſſentia differentiæ: tamen cum eſſentię rerum ſint nobis ignotæ, explicantur ad modum noſtrum intelligendi, aliquando per res, quæ ſibi non repugnant; qui modus diffiniendi reperitur etiam apud Philoſophos, vt ex dictis conſtat.

¶ Ad qvintvm dicendum primo, negando ſequelam, & aſſignatur diſparitas inter diffinitionem hominis, & leonis ex vna parte, & inter diffinitionem differentiæ ex altera: homo enim, & leo per diffinitiones ibi poſitas, ſcilicet hinnibile, &c. diffinitur, vt quid actuale, & abſolutum, & non per ordinem ad aliquem actum, tanquam quid potentiale (quod neceſſariò diximus eſſe requiſitum ad aliquid diffiniendum per non repugnantiã) ſed per differentiam conſtituentem intrinſecè, & nō reſpicientem aliud, etiam tranſcendentaliter. Differentia verò, & anima diffiniuntur, vt quid potentiale, & per actum ad quem vltimo poteſt ſe talis potentialitas extendere. Vnde colligitur non concludere argumentum: licet enim nō ſit recta diffinitio hominis, etiam per non repugnantiam, animal hinnibile, vel rugibile, ob rationem iam dictam: non ſit tamen, differentiam, ſeu quippiam aliud potentiale per non repugnantiam non poſſe diffiniri: modus enim iſte diffiniendi per non repugnantiam eſt proprius earum rerum, quæ in potentialitate conſiſtunt, vt docuimus ſupra.

¶ Secvndo reſpondetur ex ſecundo notabili, quòd illa non erit bona diffinitio hominis, ſcilicet, animal rugibile; & ratio eſt, quia quod reduplicatur in ratione, cui non repugnat diffinitio, debet eſſe

eſſe ipſum diffinitum, & non quid ſuperius ad ipſum diffinitum, reduplicata autem ratione diffiniti in diffinitione data, potius repugnat homini illa diffinitio, quam non repugnat: eſt enim diffinitum homo, & non animal; at verò in diffinitione differentiæ, diffinitum non eſt hæc, vel illa differentia, ſubalterna ſcilicet, vel athoma, quæ ſunt indiuiduæ differentiæ accidentario tantum diſtincta, ſed differentia vt ſic, & vt ait Caiet. cap. de differentia, diffinitum eſt differentia abſolutè, & formaliter ſumpta, in quantum differentia eſt; & ſic quando ſit reduplicatio, quòd athomæ, in quantum differentia eſt, non repugnat, reduplicatur ratio diffiniti, & non ratio ſuperior, qua ratione nulli differentiæ repugnat. Et per hoc patet ad confirmationem; nam ſi reduplicetur diffinitum, repugnat; ſi vero rationem ſuperiorem, nihil ad propoſitum.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm differentia athoma ſit vniuerſalis per ordinem ad ſpeciem, quam conſtituit, an per ordinem ad indiuidua.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd differentia athma non ſit vniuerſalis per ordinem ad ſpeciem, quam conſtituit, ſed per ordinem ad indiuidua. Vniuerſale in ſua ratione formali, & quidditatiua importat ordinem ad multa: ſed differentia athoma in ordine ad ſpeciem, quam conſtituit, non importat ordinem ad multa: ergo differentia athoma non poteſt conſtitui in eſſe vniuerſalis per ordinem ad ſpeciem. Maior probatur. Nã vniuerſale, vt docet Ariſt. 7. Metaph. tex 45. & primo poſt. cap. 5. eſt illud, quod aptum natum eſt, eſſe in pluribus: ergo natura vniuerſalis per ordinem ad plura diffinitur, & ſua quidditas eſt plura importare. Minor verò patet. Quia ſpecies, cuius conſtitutiuum eſt differentia athoma, eſt ſolum vna, & non plures: ergo. Confirmatur primo. Natura vniuerſalis eſt illa, quæ eadem indiuiſa manens, reperitur in pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis, vt docet Caiet. cap. 4. de ente, & eſſentia: ſed differentia reſpectu ſpeciei non reperitur in pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis; quia ſpecies eſt vna, & non plures: ergo per reſpectum ad illam, differentia non conſtituitur in ratione vniuerſalis, & prædicabilis. Confirmatur ſecundo, De ratione vniuerſalis, vt eodem loco idem Caiet. docet, eſt quod ſit indifferens ad plura, & vt patet ex ratione, quæ colligitur ex Ariſt. aduerſus Platonem, vniuerſale eſt vnum in multis, & de multis, ita 1. poſt. tex. 25. lib. 2. tex. 27 & 7. metaph. tex. 45. ſed differentia in ordine ad ſpeciem, neque eſt indifferens ad plura, neque vna in multis, & de multis; nam, vt clarè cõſtat ſpecies v. g. homo, eſt vna tantum; ergo differentia reſpectu ſpeciei non conſtituitur in ratione ſecundi prædicabilis, & vniuerſalis.

¶ SECVNDO præterea. De natura, & eſſentia vniuerſalis eſt, quòd reſpiciat inferiora, & per illum ordinem in ratione talis conſtituatur: ſed differentia athoma reſpiciendo ſpeciem, non reſpicit aliquid inferius: ergo differentia per reſpectum, quo reſpicit ſpeciem, non conſtituitur in ratione talis, ſcilicet vniuerſalis, & tertij prædicabilis. Maior patet. Nam vniuerſale ad plura ſe extendit: ergo quodlibet illorum eſt ſibi inferius. Minor autem probatur. Differentia eſt æqualis ſpeciei, & ſpecies æqualis differentiæ; dicuntur enim ad conuertentiam: nam hæc eſt bona conſequentia, eſt homo, ergo eſt rationale: & èconuerſo; eſt rationale: ergo eſt homo: ergo differentia reſpiciendo ſpeciẽ, non reſpicit aliquid inferius. Confirmatur. Vniuerſale in commune conſtituitur in ratione talis per ordinem ad inferiora, & ſua eſſentia eſt inferiora reſpicere: ergo hoc vniuerſale, ſcilicet differentia, etiam per eumdem ordinem in ratione talis conſtitui debet: ſed reſpiciendo ſpeciem non reſpicit ſibi inferius, ſed ſibi æquale: ergo per reſpectum ad ſpeciem non conſtituitur in ratione talis, & vniuerſalis.

¶ TERTIO præterea. Si differentia atho-

athoma reſpectu ſpeciei eſſet vniuerſalis: ergo omni alio circumſcripto, haberet reſpectu illius eſſentiam, & naturam vniuerſalis: ſed hoc eſt falſum: ergo. Minor probatur. Nam reſpectu ſpeciei circumſcripto omni alio, non eſt prædicabilis de multis, cum reſpectu ſpeciei in caſu poſito, impoſſibile ſit dari plura, ſi ipſa vt ſic intelligatur: ergo reſpectu ſpeciei in ratione vniuerſalis non conſtituitur differentia athoma.

¶ Qvarto præterea: differentia, vt ſit vniuerſalis, neceſſe eſt, vt abſtrahat abſtractione debita naturæ vniuerſali: ſed abſtractio, qua differentia abſtrahit, ab homine v.g. & quæcumque differentia à ſua ſpecie, non eſt abſtractio vniuerſalis: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Abſtractio debita naturæ vniuerſali, eſt qua aliquid abſtrahit abſtractione totali, vt totum potentiale, & vniuerſale, & non qua aliquid abſtrahit abſtractione formali, vt forma: ſed differentia abſtrahit à ſpecie abſtractione formali, vt forma eius; nam id, quod ſe habet vt forma reſpectu ſubiecti, à ſubiecto abſtrahendo, abſtrahit vt forma: ergo. Confirmatur. nam cum abſtrahitur rationale ab homine, non abſtrahitur, vt à pluribus; quia ibi plura non ſunt: ergo ſolum abſtrahitur, vt forma, & non vt totum vniuerſale, nam quod hac ratione abſtrahitur debet abſtrahi à pluribus: ergo. Confirmatur ſecundo. Ratio vniuerſalis de illis immediatè dicitur, à quibus immediatè abſtrahitur, & quæ immediatè vnit in aliqua vna ratione: ſed rationale immediatè abſtrahitur ab indiuiduis ſpeciei, & illa immediatè vnit, & non abſtrahitur à ſpecie, ſed illam ſolum conſtituit: ergo immediatè dicitur de indiuiduis ſpeciei, & conſequenter in ordine ad illa in ratione vniuerſalis conſtituitur.

¶ Qvinto præterea. Differentia, ſcilicet rationale, conſtituitur in ratione vniuerſalis & prædicabilis per ordinem ad propria indiuidua, ſcilicet hoc rationale, vel illud rationale: ergo non conſtituitur in ratione vniuerſalis per ordinem ad ſpeciem. Antecedens probatur. Vniuerſale dicitur in ordine ad illud ſingulare, cuius eſt vniuerſale: ſed non eſt ſingulare huius differentiæ, rationale, v.g. Petrus, ſed hoc rationale: ergo reſpectu illius dicitur vniuerſale. Maior eſt manifeſta. nam v.g. homo non eſt vniuerſalis reſpectu brunelli, & fauelli, ſed reſpectu Ioannis, & Petri, quia illi non ſunt eius ſingularia. Minor verò probatur dupliciter. Primo, illud dicitur ſingulare alicuius vniuerſalis, quod dicit naturam illius vniuerſalis determinatam, & contractã: ſed Petrus non dicit naturam vniuerſalis, ſcilicet rationalis, contractam, ſed naturam hominis: ergo Petrus non eſt particulare rationalis, ſed hominis. Secundo probatur eadem minor. Duo vniuerſalia diuerſa, diuerſa expoſcunt particularia: ſed homo, & rationale ſunt duo vniuerſalia ſpecie diuerſa: ergo expoſcunt ſingularia ſpecie diuerſa: ergo ſi Petrus eſt ſingulare, & particulare naturæ humanæ, ſiuè hominis, hoc rationale erit ſingulare rationalis.

¶ Sed contra eſt auctoritas Caietani cap. 3. de differentia: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Differentia non conſtituitur in ratione tertij prædicabilis, & vniuerſalis per reſpectum ad inferiora indiuidua, ſed per reſpectũ ad ſpeciem. Hæc concluſio eſt D. Caiet. loco citato, quam etiam docet Soto cap. de differentia; vbi explicans naturam diffinitionis differentiæ per non repugnantiam, ait. Et ratio diffiniendi hoc modo fuit, quòd ſicut ſpecies debet diffiniri per reſpectum ad indiuidua, ita & differentia (quemadmodum, & genus) debet diffiniri in ordine ad ſpeciem, cuius eſt pars. Quinimò hanc eandem ſententiam habet cap. ſequenti de proprio; nam eadem difficultas, quæ habetur de differentia, habetur de proprio, & eadem argumenta, quæ obijciuntur contra hanc difficultatem de differentia, eadem fiunt ad probandum proprium, ſcilicet riſibile non cõſtitui in ratione vniuerſalis, & quarti prædicabilis per reſpectum ad ſpeciem, ſed per reſpectum ad indiuidua. Vnde ferè eodem modo, quo probabimus præſentem hanc concluſionem, probari debet idem de proprio. Contrariam

trariam tamen huic concluſioni ſententiam tenent aliqui Philoſophi antiqui:ex modernis tamen tenet illam P.Fr. Ioannes Sanchez in ſua Logica lib.3. cap. de differentia.q. 25.concl. 1.illamque aſſerit præcipue propter duo argumenta poſita in principio articuli: eandemque ſententiam cap. de proprio aſſerit F. Diadacus Maſius, qui q.2 concl. 2.docet,proprium conſtitui in eſſe vniuerſi per habitudinem ad indiuidua, quæ ſub aliqua ſpecie continentur.

¶ Sed noſtra concluſio probatur primo. Vniuerſale, & prædicabile conſtituitur in ratione talis per immediatum ordinem ad ea, de quibus aptum natum eſt prędicari: ſed differentia athoma immediatè non reſpicit indiuidua, ſed ſpeciem: ergo differentia in ratione vniuerſalis, & prędicabilis conſtituitur per reſpectum ad ſpeciem, & non indiuidua. Maior patet. Nam certum eſt, vniuerſale non conſtitui in ratione talis in aliqua ſpecie per prędicationem mediatam, aliàs mediata prædicatio generis de pluribus differentibus numero in quid, conſtitueret genus in ratione prædicabilis, & vniuerſalis, quod tamen omnino falſum eſt; quia idem animal, quatenus prędicatur de pluribus differentibus numero in quid,mediatè haberet aliam rationem vniuerſalis, quam habet, quando prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid: vtraque enim prædicatio, quæ eſt diuiſa, ſufficiens eſt conſtituere aliquid in ratione vniuerſalis. Minor etiam argumenti eſt clara. nam rationale reſpicit Petrum, & Paulum, quia reſpicit hominem. Huic rationi reſpondet Sanchez, quòd ſi differentia athoma accipiatur primè intentionaliter, verum eſt, quòd immediatè dicitur de ſpecie, & mediatè de indiuiduis, vt patet in hac cauſali, quia homo eſt rationalis, Petrus eſt rationalis; & ſimiliter in iſto ſyllogiſmo,omnis homo eſt rationalis: Petrus eſt homo:ergo Petrus eſt rationalis;&vt ſic nulla ratione eſt ſuperius, & vniuerſale reſpectu ſpeciei, ſed ſolum habet rationem prædicati immediati reſpectu illius. Si verò differentia accipiatur ſecundè intentionaliter, qualiter conſtituitur in ratione vniuerſalis,immediate dicitur de indiuiduis,& non de ſpecie. Itaque dicit prædictus Auctor; quòd ſi differentia Metaphyſicè ſumatur pro actu,dante vltimum eſſe ſpecificum,immediatè reſpicit ipſam ſpeciem:ſi autem ſumatur vt eſt tertium prædicabile, & vniuerſale, immediatè prædicatur vniuerſale de Petro, & Paulo,tamquam vniuerſale de ſuis immediatè inferioribus: ſed hæc ſolutio certè nulla eſt. Et primo arguitur contra illã. Differentia in ratione prædicabilis immediate reſpicit ſpeciem: ergo non ſolum primè intentionaliter, ſed etiam ſecundè intẽtionaliter.Cõſequentia eſt optima. Antecedens probatur.Differentia, ideò eſt prædicabilis de indiuiduis; quia eſt prædicabilis de ſpecie: ergo in ratione prædicabilis, immediatè reſpicit ſpeciem. Antecedens probatur. Nam hæc cauſalis eſt vera, quia differentia athoma prædicatur de ſpecie, ideò prædicatur de indiuiduis: ergo hæc etiam erit vera: quia differentia eſt prædicabilis de ſpecie; ideò eſt prædicabilis de indiuiduis. Conſequentia patet, quia argumentamur ab actu ad potentiam affirmatiuè: ergo. Secundo. Si differentia in ratione prædicabilis immediatè,& primario reſpicit indiuidua, & ſecundario,ſeu mediatè reſpicit ſpeciem, ſequeretur, quòd differentia diceretur de ſpecie mediante prædicatione indiuiduorũ, ſicuti ex eo, quòd primè intentionaliter de ſpecie dicitur immediatè, & de indiuiduis mediatè. ſequitur quòd de indiuiduis dicatur media prædicatione ſpeciei. Vnde hæc eſſet vera, quia homo eſt rationalis, Petrus eſt rationalis. ſed falſum eſt aſſerere, hanc cauſalem eſſe veram; ſcilicet, quia differentia, videlicet rationale eſt prædicabile de Petro; ideò eſt prædicabile de homine: igitur etiam eſt falſum aſſerere, quòd differentia in ratione prædicabilis reſpiciat immediate indiuidua,& mediate ſpeciem. Minor probatur clarè per regulas dialecticas, ſcilicet contradictoria minoris eſt vera: ergo illa eſt falſa. Conſequentia eſt optima. Antecedens probatur. Hæc eſt contradictoria minoris, vt conſtat ex ſumulis: non quia differentia eſt prædicabilis de Petro; ideò eſt prædicabilis de

de homine: ſed hæc eſt vera : ergo. Minor probatur. Iſta eſt bona conſequentia. differentia, v.g. quia rationale eſt prædicabile de homine: ergo differentia, v.g. rationale eſt prædicabile de Petro : ergo ab oppoſito conſequētis ad oppoſitū antecedentis erit ſimiliter bona, ſcilicet differentia v.g. rationale, non quia eſt prædicabile de Petro: ergo differētia, v.g. rationale nō eſt prædicabile de homine: ergo antecedēs, & conſequens nō ſolum ſunt vera, ſed antecedens etiam eſt cauſa conſequentis : ergo iſta cauſalis erit vera, non quia differentia v.g. rationale eſt prædicabile de Petro, eſt prędicabile de homine : ergo eius contradictoria erit falſa. Confirmatur. Iſta conſequentia eſt mala : differentia v.g. rationale non quia eſt prædicabile de ſpecie : ergo non eſt prædicabile de indiuiduis: ergo ab oppoſito ſimiliter erit mala, quæ eſt iſta, differentia v.g. rationale, quia eſt prędicabile de indiuiduis : ergo eſt prædicabile de ſpecie: ergo iſtę duæ cauſales erunt falſæ ; non quia rationale eſt prædicabile de ſpecie, eſt prædicabile de indiuiduis : ex qua propoſitione conficitur antecedens, & conſequens primæ conſequentiæ: & ſimiliter iſta erit falſa, quia rationale eſt prædicabile de indiuiduis : ideò eſt prædicabile de ſpecie ; ex qua conficitur antecedens, & conſequēs ſecundæ conſequentiæ. Confirmatur ſecundo. Ad veritatem cauſalis non ſolum requiritur, quòd antecedens inferat conſequens, & quod antecedēs, & conſequēs ſit verū, ſed quòd antecedēs ſit cauſa conſequentis : ſed cauſa quare differentia ſit prędicabilis de ſpecie nō ſunt indiuidua, quia ratio, & cauſa quare differētia conueniat ſpeciei, nō ſunt indiuidua, ſed potius ecōuerſo; ergò iſta cauſalis, quia differētia eſt prædicabilis de indiuiduis, eſt prędicabilis de ſpecie, erit falſa. Cōfirmatur ratio. Si iſta cauſalis eſſet vera, quia differētia eſt prædicabilis de indiuiduis, eſt prędicabilis de ſpecie: ergo iſta cauſalis etiā aliquādo erit vera: quia differētia prædicatur de indiuiduis, prædicatur de ſpecie Conſequētia patet, quia potētia prædicabilitatis aliquādo debet reduci ad actū: ſed ſic eſt, quod cōſequēs in ſētētia huius Auctoris nō pōt admitti: aſſerit enim ipſe in ſolutione allata, ꝙ licet differentia ſecundè intentionaliter in ratione prædicabilis, & vniuerſalis, immediatè reſpiciat indiuidua : tamen immediatè reſpicit ſpeciem, vt prædicatum: ergo. Tertio probatur ad hominem, contra eandem ſolutionem. Differentia eſt prædicatum immediatum ſpeciei, vt aſſerit prę fatus Auctor: ergo erit immediatum prædicabile reſpectu ſpeciei. Conſequentia patet ab actu ad potentiam. Neque valet ſolutio aliquorum Salmanticenſiū, qui tuentur hanc ſententiam, videlicet, differentiam eſſe prædicatum immediatum ſpeciei metaphyſicum, non autem Logicum : & ita non ſequi ; quòd ſi eſt prædicatum immediatum ſpeciei, quòd debeat eſſe immediatum prædicabile Logicum ; quia vt ſic non arguitur ab actu ad potentiam. Sed contra. quia talis differentia eſt prædicatū mediante ſecunda intentione Logica prædicati: ergo erit prædicabile mediante ſecūda intentione Logica, ſcilicet relatione rationis ad ſpeciem: ergo erit non ſolū prædicatum Logicum, ſed etiam prædicabile Logicum.

¶ Secvndo principaliter probatur concluſio huius articuli. Species, de qua prædicatur differentia athoma, eſt vniuerſalis : ergo prędicabilitas differentiæ reſpectu illius erit vniuerſalis. Conſequentia patet. Quia reſpectus, ſeu ordo ſumit ſuam ſpecificationem à termino : ergo ſi terminus, ſcilicet ſpecies, reſpectu differentiæ eſt quid vniuerſale, ordo etiam erit vniuerſalis : ergo per reſpectum ad ſpeciem differentia erit vniuerſalis. Sed reſpondet idem Sanchez ad hoc argumentū, aſſerendo ordinem vniuerſalis, non tàm ſpecificari à termino, quàm à modo reſpiciendi illum terminum ; vnde licet terminus, qui eſt ſpecies, vniuerſale ſit ; quia tamen non reſpicitur à differentia modo vniuerſali, tamquam quid inferius, ſed tamquam quid æquale, & conuertibile cum illa ; ideò ille ordo, quem dicit differentia ad ſpeciem, non eſt vniuerſalis, ſed potius non vniuerſalis. Sed contra hanc ſolutionem arguitur. Nam modus, quo differentia reſpicit ſpeciem, ideò non eſt vniuerſalis, iuxta doctrinam huius auctoris, quia non reſpicit aliquid ſibi inferius,

rius,

rius: ſed hoc eſt falſum : ergo . Probatur minor . Species quatenus eſt vniuerſalis virtualiter eſt inferius ad differentiam : ergo. Antecedens probatur. Virtualiter continet plura inferiora : ergo virtualiter eſt inferior. Secundo quælibet relatio, vt conſtat ex cap. de ad aliquid, ſpecificatur à termino, & non a modo, quo reſpicit terminum; aliàs modus eſſet quid ſpecificatiuum relationis : ergo dato, quòd modus, quo differentia reſpicit ſpeciem, non ſit modus vniuerſalis, talis reſpectus vniuerſalis eſſet, propter vniuerſalitatem termini. Tertio arguitur. Eodem genere prædicationis prædicatur rationale de homine, & de ſingulis indiuiduis, ſcilicet prædicatione differentiæ in quale quid : ſed hic prædicandi modus eſt vniuerſalis : ergo modo vniuerſali, differentia reſpicit ſpeciem. Reſpondent defenſores iſtius Auctoris cũ ipſo, quòd diuerſo prædicationis genere prædicatur de ſpecie, & de indiuiduis : nam de ſpecie prædicatur, vt prædicatum formale, non vniuerſale; de indiuiduis verò prædicatur, vt vniuerſale. Sed iſta ſolutio, licet multis impugnari poſſit; tamen vnica, & euidenti ratione contra illam arguitur. Omne prædicatum vniuocum, & ſimplex prædicatur vt aliquid ex quinque prædicabilibus, vt patet diſcurrendo per ſingula : ſed rationale eſt prædicatum ſpeciei vniuocum, & ſimplex : ergo prædicatur vt vnum vniuerſale ex quinque prædicabilibus : ſed non alio modo, niſi prædicatione tertij prædicabilis : ergo, vt tertium prædicabile prædicatur de ſpecie, & conſequenter eodem modo, ac prædicatur de indiuiduis.

¶ Tertio principaliter probatur. Differentia diuiſiua viuentis, ſcilicet ſenſibile, formaliter conſtituitur in ratione vniuerſalis, & tertij prædicabilis reſpectu inferioris ſcilicet animalis, & non immediatè reſpectu hominis; niſi quatenus virtualiter, & in potentia continetur in animali: ergo differentia diuiſiua animalis, ſcilicet rationale, conſtituitur in ratione vniuerſalis, & prædicabilis reſpectu inferioris ad animal, ſcilicet hominis. Antecedens probatur. Nam ſenſibile non prædicatur de viuenti prædicatione directa, & vniuerſali, ſed de animali : ergo reſpectu illius conſtituitur in ratione vniuerſalis. Prima verò conſequentia patet à paritate rationis.

¶ Qvarto probatur. Differentia reſpectu ſpeciei prædicatur vt tertium prædicabile : ergo reſpectu illius habet rationem tertij prædicabilis. Conſequentia patet. Quia vniuerſale, reſpectu cuius prædicatur, habet rationem talis prædicabilis, vt patet in omnibus prædicabilibus. Antecedens probatur. Differentia prædicatur de ſpecie in quale quid : ergo vt tertium prædicabile prædicatur. Antecedens eſt euidens. Conſequentia probatur. Quia prædicari in quale quid, eſt prædicari vt tertium prædicabile : ſed prædicatur in quale quid : ergo vt tertium prædicabile. Confirmatur. Differentia conſtitutiua tertij prædicabilis, eſt prædicari de pluribus in quale: ergo ſi differentia reſpectu ſpeciei habet talem modum prædicandi, reſpectu ſpeciei habebit rationem tertij prædicabilis, & vniuerſalis.

¶ Qvinto probatur. Eodem modo, & eodem reſpectu, quo proprium in ratione quarti prædicabilis, & vniuerſalis conſtituitur in ordine ad ſpeciem; ita eodem reſpectu ad ſpeciem conſtituitur differentia in ratione talis: ſed proprium in ratione talis, conſtituitur per ordinem ad ſpeciem : ergo, & differentia. Antecedens patet. Quia eadem eſt ratio vtriuſque. Minor probatur. Quia proprium diffinitur per ordinem ad ſpeciem à Porphyrio, ſcilicet proprium eſt, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, ſcilicet ſpeciei : ergo. Secundo id etiam probatur. Nam proprium habet rationem proprij reſpectu eius, cum quo conuertitur : ſed cum indiuiduis nullo modo eſt conuertibile, ſed ſolum cum ſpecie, à quo fluit : ergo reſpectu ſpeciei, & non indiuiduorum habet rationem proprij.

¶ Ad primvm ergo dicendum, & pro eius ſolutione, & omnium argumentorum, Obſeruandum eſt, quòd eo ipſo, quòd aliquod prædicatum dicitur de ſubiecto, quod eſt vniuerſale, dicitur virtualiter de pluribus; nam ſubiectum, quod eſt vniuerſale, in potentia, in virtute, & in confuſo continet plura reſpe-

ctu quorum ipſum ſubiectum eſt vniuerſale. Vnde prædicatum, quod de tali ſubiecto dicitur, virtualiter dicitur de pluribus: quare ex eo, quod ſubiectum formaliter ſit vnum, & non plura, ſolum ſequitur, quòd prædicatum formaliter de vno tantum dicatur, non tamen tollit, quod virtualiter de pluribus prædicetur. Et quia de eſſentia vniuerſalis formalis eſt, quòd, vel de pluribus formaliter dicatur, vt animal, ſeu genus reſpectu ſpecierum, vel de pluribus virtualiter prædicetur, ſicut v. g. de ratione vniuerſalis formalis eſt, vel quod fundamentum ſit in re, vt patet in ſpecie humana, vel quòd fundamentum habeat in intellectu, vt patet in ſpecie angelica: hac de cauſa prædicatum, quod virtualiter de pluribus dicitur, licet formaliter vnum tantum reſpiciat, reſpectu illius erit vniuerſale formaliter, & vnum ex quinque prædicabilibus. Hoc ſuppoſito, ad primum argumentum diſtinguimus maiorem, de ratione vniuerſalis eſt, quòd reſpiciat plura, vel formaliter, vel virtualiter, concedimus maiorem; formaliter tantum, negamus illam: & in hoc ſenſu concedimus minorem, negamus tamen conſequentiam: quia licet rationale reſpiciat ſpeciem, quæ formaliter eſt vna; quia tamen virtualiter ipſa ſpecies ex eo, quòd eſt vniuerſalis, plura in potentia continet, & virtualiter; ideò rationale plura virtualiter reſpicit, quod ſufficit, vt reſpectu illius formaliter ſit vniuerſalis, & prædicabilis. Alij verò doctores, inter quos præcipuè eſt Maſius loco ſupra citato, in ſolutione item ad primum argumentum, ſolent minorem argumenti diſtinguere, videlicet, differentia athoma non reſpicit plura immediate, concedunt minorem; non reſpicit plura mediate, negant minorem. Vnde dicunt, quòd licet ſpecies ſit vna, & quòd differentia reſpiciendo ſpeciem immediatè vnum reſpiciat, cæterum differentia reſpiciendo ſpeciem, mediante illa reſpicit plura. Sed hæc ſolutio omnino contraria eſt noſtræ doctrinæ, præcipuè fundamentali rationi primo loco poſitæ, pro confirmanda concluſione; quinimmò intentionẽ Caie. nõ attingit. Sed vt noſtra ſolutio magis intelligatur, ſit in hoc art.

DVBIVM VNICVM.

Ad Primum.

Vtrùm reſpicere plura virtualiter tantum, ſufficiat conſtituere rationem vniuerſalis formaliter, & alicuius prædicabilis.

ET videtur, quòd non. Primo arguitur. Nam aliàs ſequeretur, quòd animal v. g. eſſet ſpecies athoma. Conſequens eſt falſum: ergo. Sequela probatur. Reſpectus immediatus ad plura virtualiter, eſt ſufficiens conſtituere aliquid in ratione prædicabilis, & vniuerſalis: ſed animal reſpiciendo hominem virtualiter, immediatè reſpicit plura numero differentia, ſcilicet Petrum, & Paulum, qui virtualiter, & in confuſo continentur in homine: ergo animal tunc diceretur in quid immediate de pluribus numero differentibus, & conſequenter eſſet ſpecies athoma.

¶ Secundo arguitur. Species, vt reſpicitur à differentia, habet rationem ſubijcibilis: ſed vt habet rationem ſubijcibilis, non continet plura: igitur differentia reſpiciendo ſpeciem, nec virtualiter reſpicit plura, & conſequenter non eſt dabilis talis reſpectus rationis immediatus, reſpiciens plura virtualiter, qui ſit potens conſtituere vniuerſale, ſeu prædicabile in ratione talis.

¶ Tertio arguitur. Licet ſpecies contineat plura, non continet tamen plura per modum plurium, ſed per modum vnius: ſed de ratione vniuerſalis eſt, quòd reſpiciat plura per modum plurium: ergo differentia reſpiciendo ſpeciem, non reſpicit plura per modum plurium, & ita per illum reſpectum non conſtituitur in ratione vniuerſalis: ergo talis reſpectus non ſufficit conſtituere rationem vniuerſalis formaliter, ſeu alicuius prædicabilis.

¶ In

Digitized by Google

¶ In hoc dubio, pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primum reſpõdetur, quòd ſi per impoſſibile non darentur plures ſpecies inferiores formaliter ad animal, ex eo ſolum, quòd reſpiceret ſpeciem formaliter ſibi æqualem, tunc eſſet vniuerſale, quia virtualiter reſpiceret plura numero diſtincta; ac per conſequens diceretur ſpecies athoma. Cæterum, quia animal habet alium reſpectum, quo formaliter reſpicit plures ſpecies ſibi inferiores, ideò eſt genus; nam de ratione generis eſt formaliter reſpicere plura inferiora ſpecie diſtincta: ipſum enim in vnica ſpecie ſaluari non poteſt: quare autẽ ex eo, quòd reſpiciat virtualiter plura differentia numero immediatè non dicatur ſpecies athoma, eſt; quia de ratione ſpeciei eſt, vt dicit Soto quæſt. vnica de ſpecie quòd præcisè prædicetur de pluribus differentibus numero, & licet animal prædicetur de Petro, & Paulo, quia præcisè, & ſolum non prædicatur de illis, ideò non eſt ſpecies, ſed dicitur genus, ea ratione, qua formaliter dicitur de pluribus differentibus ſpecie.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur in forma, diſtinguendo maiorem, ſpecies vt reſpicitur à differentia, habet rationem ſubijcibilis formaliter, & reduplicatiue, concedo maiorem; materialiter, & ſpecificatiuè, nego illam. Explicatur hoc; nam licet verum ſit, quòd ea ratione, qua aliqua res aliquod prædicabile reſpicit, habeat rationem ſubijcibilis, tamen res illa, quæ prædicabile reſpicit, eſt vniuerſalis; & ita plura continet. Vnde id, quod reſpicitur à differentia, eſt quid vniuerſale, etſi ſecundum illam rationem, ſecundum quam reſpicitur, non ſit vniuerſale, ſed habeat potius rationem ſubijcibilis. Sit exemplũ. v.g. Petrus, licet ſecundum rationem, ſecundum quam formaliter reſpicit filium, non ſit quid abſolutum, ſed quid relatiuum, tamen ipſe Petrus materialiter, & id, quod reſpicit filium, eſt quid abſolutum.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, diſtinguendo maiorem, ſpecies non continet plura per modum plurium, formaliter, concedo maiorem; quia vt ſic formaliter adunantur omnia indiuidua in vna ratione ſpecifica: virtualiter verò, nego maiorem; quia continentur in illa, tamquam in toto quodam vniuerſali, & potentiali, quatenus numero diſtinguuntur, eo modo, quo ipſa ſpecies reſpectũ eorum, in ratione prædicabilis, & vniuerſalis conſtituitur. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad primam confirmationem eiuſdem primi argumenti principalis huius articuli, reſpondetur ex eadem doctrina; quòd etiam differentia reperitur in pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis virtualiter, & non formaliter, quod ſufficit ad rationem vniuerſalis, vt iam demonſtratum eſt. & per hæc patet ad ſecundam confirmationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ſpecies reſpectu differentiæ, licet formaliter non ſit inferior, nam vt ſic æqualis eſt, & conuertibilis cum illa. Cæterum virtualiter loquendo, quatenus ſpecies in potentia plura continet, inferior eſt; & ſicut ſufficit, vt aliquid ſit formaliter vniuerſale, quòd de pluribus dicatur virtualiter, ita ſufficit, vt de inferioribus virtualiter prædicetur; ſicut contingit in differentia reſpectu ſpeciei. & per hæc reſpondetur ad confirmationem.

¶ Ad tertium dicendum admiſſo caſu, quòd circumſcriberentur omnes homines; adhuc differentia, quæ prædicatur de ſpecie, de pluribus virtualiter diceretur; nam ſpecies humana tunc plura contineret in potentia, ſicuti modo natura ſolis, & lunæ plura in potentia continet indiuidua, de quibus apta nata eſt prædicari; quinimò etiamſi plures homines eſſent impoſſibiles, adhuc natura humana in potentia plura indiuidua cõtineret, non quidẽ potentia phyſica, ſed potentia Logica, ſicut natura Angelica Gabrielis, vel Raphaelis in potentia plura continet indiuidua.

¶ Ad quartum dicendum, concedẽdo maiorẽ & diſtinguendo minorẽ; abſtractio, qua differentia abſtrahit à ſua ſpecie, non eſt vniuerſalis, & potentialis formaliter, concedo minorẽ; formaliter enim non reſpicit plura à quibus abſtra-

hæur;nego tamen illam ſi intelligatur de abſtractione formali,& potentiali à pluribus virtualiter; nã virtualiter plura inferiora reſpicit, à quibus abſtrahitur,& hæc abſtractio à pluribus, ſufficit ad rationem vniuerſalis. Ad Primam confirmationem reſpõdetur, diſtinguendo antecedens; quando rationale abſtrahitur ab homine,abſtrahitur abſtractione formali,& non totali: ſi abſtrahat à ſpecie formali,quatenus ipſa vna eſt tantũ,concedo antecedens; ſi verò abſtrahat à pluribus virtualiter, iuxta ſenſum explicatũ, negatur antecedens. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, diſtinguendo maiorem; vniuerſale de illis immediatè dicitur,à quibus immediatè abſtrahitur, eo modo,quo abſtrahitur;cõcedo maiorem;diuerſo modo,nego maiorem. Et ad minorẽ dicimus,differentiam abſtrahere abſtractione totali virtuali ab indiuiduis; & ideò illa immediatè reſpicere:ex hoc tamen non ſequitur, quòd reſpectu illorum non ſit vniuerſalis, & prædicabilis, quia ea reſpicit non immediatè formaliter; ſed virtualiter,quatenus in ſpecie in confuſo continentur, quam immediatè formaliter reſpicit differentia.

¶ Ad quintum reſpõdent aliqui, quòd illud concludit: putant enim differentiã, & idem dicunt de proprio,cõſtitui in ratione prędicabilis,&vniuerſalis reſpectu huius,vel illius differentiæ,vt probat argumentum. Dominus autem Caiet. loco ſupra citato ait; de Indiuiduis verò ſuis, puta hoc rationale, vel illo rationali per modum ſpeciei dicitur:igitur ſi reſpectu illorũ cõſtitueretur in ratione tertij prędicabilis,non diceretur per modum ſpeciei,ſed per modum differentiæ.Vnde ad argumentum dicimus, quod differentia reſpectu quorum eſt vniuerſalis, de illis in quale quid,ideſt dicẽs partem formalem eſſentiæ,debet prędicari: differentia verò de iſta,vel de illa differẽtia, nequit in quale quid dici,ex eo quòd differẽtię non eſt alia differentia; vnde argumentũ intendit falſum. Ad quod tamẽ in forma reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem concedimus antecedens, & negamus hoc rationale, vel illud rationale eſſe particularia tertij prædicabilis,ſcilicet rationale; quia,vt aliqua ſint particularia tertij prædicabilis debent eſſe talia, vt tertium prædicabile in quale quid dicatur de illis, quod nequit hoc modo dici rationale de hoc, vel de illo rationali; quapropter talis prædicatio,ſcilicet hoc rationale eſt rationale,nõ erit differentię;quia nõ eſt in quale quid; ſed ex eo, quòd eſt in quid de pluribus differẽtibus numero,erit prædicatio ſpeciei. & ſecũdi prædicabilis.Sed aduerſus hanc doctrinam eſt replica.Id quod prędicatur prædicatione ſpeciei, importat naturam completam:ſed differentia non importat naturam completam:ergo non prædicatur prædicatione ſpeciei. Maior conſtat ex differentia,quę reperitur inter genus, & ſpeciem. Minor verò eſt clara. Nam rationale, ſeu differentia ſolum eſt pars naturæ completæ. Sed reſpondetur facile, quod licet id, quod prædicatur prædicatione ſpeciei, directè pertinens ad ſecundum prædicabile, verum eſt, ꝙ debet importare naturam completam. Cæterum id, quod prædicatur prædicatione ſpeciei, reductiuè dumtaxat pertinens ad tale prędicabile,non eſt neceſſe, vt naturam completam importet: differentia verò ſecundo modo prædicatione ſpeciei prædicatur: & ideò,nihil obſtat, quòd non importet naturam completã.

¶ Ex dictis in iſto articulo duo ſequũtur. Primũ eſt,ꝙ ad hoc,vt aliquid verè, & propriè ſit vniuerſale,ſufficit,quòd reſpiciat plura,quæ ſint plura,vel formaliter,vel virtualiter. Itaque quodlibet prędicabile plura formaliter reſpicit: plura tamen,quæ ſunt plura,vel formaliter,vel virtualiter.Nã cũ vniuerſale ſit genus ad quinque prædicabilia, & cõſequenter ſit quid vniuocum reſpectu illorũ,& de ratione vniuerſalis ſit reſpicere formaliter, adeò vt ly formaliter cadat ſupra reſpicere, & non ſuper plura; hinc eſt, quòd omnia prædicabilia habent etiã reſpicere plura, reſpicere quidẽ formaliter plura tamen,vel virtualiter, vel formaliter.

¶ Secundum quod ſequitur eſt, quòd etiam differentia ſubalterna conſtituitur in ratione tertij prædicabilis per ordinẽ ad genus,quod immediatè reſpicit: ſpeciem enim reſpicit mediatè genere;nam hæc cauſalis eſt vera,quia homo eſt animal, ideò eſt ſenſibilis,nõ vero è conuerſo.

ſo.Neque valet contra hoc dicere, quòd vnumquodq; prædicabile diffinitur per ordinem immediatum ad ſua inferiora, quia per illum ordinem diffinitur, per quem conſtituitur in ratione talis prædicabilis: Porphyrius autem diffiniuit differentiam ſubalternam per ordinem ad plures ſpecies: ergo per illum conſtituitur ſpecies ſubalterna in ratione tertij prædicabilis. Ad hoc enim facilis eſt ſolutio. Nam Porphyrius quando diffiniuit ſpeciem ſubalternam per ordinem ad plures ſpecies, accepit ſpecies, quatenus ſunt plura, & inferiora virtualiter, nõ verò quatenus ſunt plura, & inferiora formaliter, qua ratione reſpiciuntur à differentia ſubalterna mediatè. Et propter hanc eandem rationem etiam eſt in vſu, diffinire differentiam athomam per ordinem ad plura differentia numero, cum tamen illa, vt ex dictis conſtat, conſtituatur in ratione tertij prædicabilis per ordinem ad ſpeciem athomam, & ad plura differentia numero, quatenus plura ſunt virtualiter.

ARTICVLVS V.

Vtrùm differentia athoma, & ſubalterna differunt ſpecie eſſentialiter ſub ratione vniuerſalis, & prædicabilis.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd differentia athoma, & ſubalterna differant ſpecie eſſentialiter ſub ratione vniuerſalis, & prædicabilis: Prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, & prædicari de pluribus differentibus numero in quid, conſtituit duas ſpecies prædicabilium, ſcilicet genus, & ſpeciem: igitur ſimiliter prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, & de pluribus differentibus numero in quale quid, conſtituet duas ſpecies prædicabilium: ſed differentia ſubalterna prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid; & differentia athoma de pluribus differentibus numero in quale quid: Igitur differentia ſubalterna, & athoma in ratione prædicabilis, & vniuerſalis, ſpecie eſſentialiter diſtinguuntur.

¶ SECVNDO præterea. Relationes ſpecie diſtinguuntur pœnes terminos: ſed terminus relationis differentiæ ſubalternæ, & athomæ ſunt ſpecię diſtincti: ergo. Minor probatur. Terminus relationis differentiæ ſubalternæ ſunt plura differentia ſpecie; terminus relationis differentiæ athomæ ſunt plura differentia numero, ſed iſti termini ſunt ſpecie diſtincti: ergo.

¶ TERTIO præterea. Ea, quæ diffinitione eſſentiali differunt, differunt ſpecie: ſed differentia ſubalterna & athoma differunt diffinitione eſſentiali: igitur differunt ſpecie eſſentialiter. Minor probatur. Differentia athoma illa dicitur, quæ eſſentialiter prædicatur de pluribus differentibus numero in quale quid; differentia ſubalterna, quæ dicitur eſſentialiter de pluribus differentibus ſpecie in quale quid: ſed huiuſmodi diffinitiones ſunt diuerſæ: igitur differentia athoma, & ſubalterna diffinitione eſſentiali differunt.

¶ QVARTO præterea. Argumento præcipuo arguitur. Ea, quæ ſub vno genere accidentaliter differunt, ſub alio eſſentialiter differunt: ſed differentia athoma, & ſubalterna, quæ accidentaliter in ratione differentiæ differunt, ſub alio genere eſſentialiter, tamquam duæ ſpecies non poſſunt eſſentialiter differre: non enim poſſunt differre, niſi ſub ratione vniuerſalis, & prædicabilis, eo quòd differunt pœnes diuerſum modum prædicandi: Igitur differentia athoma, & ſubalterna ſub genere, & ratione vniuerſalis, & prædicabilis eſſentialiter differunt.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Porphyrij, qui ſolum numerat quinque ſpecies vniuerſalis, & prædicabilis eſſentialiter diſtinctas: ergo differentia athoma, & ſubalterna ſub ratione vniuerſalis, & prædicabilis, non diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter, quia aliàs ſpecies prædicabilis, & vniuerſalis eſſentialiter diſtinctæ, eſſent plures, quam quinque.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Differentia athoma, & ſubalterna non differunt ſpecie eſſentialiter, ſed tantum accidentaliter ſub ratione vniuerſalis, & prædicabilis Hanc concluſionem videtur negare Sanchez; putat enim, nullũ eſſe incõueniens aſſerere, differentiã athomam, & ſubalternam ſpecie differre eſſentialiter; nã docet, ꝙ ſi quis hoc aſſereret, nihil doceret improbabile, quia nulla ratio euidens eſt in oppoſitum, præcipue cũ hæc opinio innitatur probabilibus principijs. & ſi inferas: ergo plura ſunt quã quinque, prædicabilia. Caiet. inquit ipſe Sanchez, libenter concederet hanc concluſionẽ cap. de ſpecie, verũ etiam poſſet negari; quia differentia in genere, vnum prædicabile conſtituit; quia prædicabilia poenes diuerſum prædicandi modũ ab alijs numerãtur. Itaque duo dicit iſte Auctor. Primũ eſt, ꝙ iuxta Caiet. doctrinã libẽtiſſimè poſſumus aſſerere prædicabilia eſſe plura, quam quinque: ſed hoc certe cõcedi non põt. Nam licet Caiet. cap. de ſpecie aſſerat, indiuiduum vagũ, eſſe ſextum prędicabile, tamẽ non aſſerit prædicabilia incomplexa eſſe plura, quã quinque; & ideo cũ differentia athoma, & ſubalterna ſint prædicabilia incõplexa, ideò qui aſſereret differẽtiam athomã, & ſubalternam eſſe duo prędicabilia ſpecie eſſentialiter diſtincta, aſſereret vtique, prædicabilia incomplexa eſſe plura, quam quinque. ꝙ quidem tantum abeſt, poſſe cõcedi iuxta Caiet. doctrinã, quantum clarè conſtat ipſum loqui de prædicabili complexo, nempe de indiuiduo vago. Secundum etiã, quod dicit, ſcilicet differentiã conſtituere vnum prædicabile in genere, eſſet etiam omnino falſum aſſerere. Nam iuxta hunc modum dicendi, ſequeretur, quinque prædicabilia nõ eſſe quinque ſpecies athomas vniuerſalis, ſed aliquæ ſubalternæ, vt differentia, proprium, & accidens; aliæ verò ſpecialiſſimæ; vt genus, & ſpecies. Sed hoc nec Caie. concedit, nec põt concedi: igitur propter hanc rationẽ aſſerendum eſt, nullatenus differentiam ſubalternã, & athomã ſpecie eſſentialiter diſcriminari:

¶ Et confirmatur Nã ſententia Caiet. ſolum aſſerit; prædicabilia eſſe ſex, & clarè loquitur de iniuiduo vago: ſed ſi aſſereret, differentiam ſubalternam, & athomam conſtituere duas ſpecies prædicabilium, aſſereret prædicabilia eſſe plura, quam ſex: ergo qui aſſerit differentiam athomam, & ſubalternam ſpecie eſſentialiter diſtingui, non ſaluat numerum prædicabilium iuxta ſententiam Caietani Minor probatur. Primo, nam qui aſſereret differentiam athomam, & ſubalternã ſpecie diferre tamquam duo prædicabilia, ſeptem prædicabilia conſtitueret, & non ſex; nam cõſtitueret genus, ſpeciem differentiam ſubalternam, differentiam athomam, proprium, accidens, & indiuiduum vagum: ergo. Secundo, nam qui aſſereret differentiam ſubalternam, & athomam eſſe duo prædicabilia ſpecie diſtincta, etiam deberet aſſerere, proprium genericum, & ſpecificum conſtituere duo prædicabilia; idque etiam de accidenti deberet dicere: igitur plura, quam ſex prędicabilia conſtitueret. His poſitis, manifeſte patet concluſio noſtra, quomodo videlicet, ſolum ſpecie accidentali prędictæ differentię diſtinguantur ſub ratione tertij prædicabilis: quod magis clarè apparebit ex ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd prædicari de pluribus differentibus ſpecie, vel de pluribus differẽtibus numero, non cõſtituit duo prædicabilia ſpecie diſtincta ſub ratione vniuerſalis. & prędicabilis, & præciſe propter hoc, genus, & ſpecies non conſtituunt duo priora prædicabilia; aliàs etiam prædicari de pluribus differentibus ſpecie intranſmutabiliter, & de pluribus differentibus numero intranſmutabiliter conſtitueret duas ſpecies prędicabilis, ſcilicet proprij; & ſimpliciter prędicari de pluribus differẽtibus ſpecie tranſmutabiliter, & de pluribus differentibus numero tranſmutabiliter, conſtitueret duas ſpecies prædicabilis accidentis: vnde pænes hoc pręciſe, quod eſt prędicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, & de pluribus differentibus numero in quid non conſtituũtur duę ſpecies prædicabilium Quare ratio diſtinctionis inter genus, & ſpeciem eſt, quia genus prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, dicendo partẽ eſſentialem dumtaxat ſpecierum, de qui-

bus

Digitized by Google

bus prædicatur;at verò ſpecies prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, dicendo totã eſſentiã eorũ, de quibus prædicatur;qua de cauſa ratio quare diſtinguantur,non eſt,quia vnum ſcilicet genus prædicetur de pluribus differentibus ſpecie in quid, & alterum ſcilicet ſpecies de pluribus differentibus numero in quid: hæc enim ratio,vt demonſtrauimus de proprio, & accidenti,non eſt ſufficiens conſtituere duas ſpecies eſſentialiter diſtinctas prædicabilium; ſed ratio quare diſtinguuntur eſt, quia genus prædicatur dicendo partem eſſentiæ,ſpecies autem dicendo totam eſſentiam. Cæterũ, hoc locũ non habet in differentia ſubalterna,& athoma; nã licet ſubalterna prædicetur de pluribus differentibus ſpecie,& athoma de pluribus differentibus numero;vtraque tamen ſemper prædicatur per modum partis qualificantis; quia vtraque prædicatur in quale quid,& vt differentia; & ideò genus, & ſpecies conſtituunt duo prædicabilia ſpecie eſſentialiter diſtincta: non tamen differentia ſubalterna,vel athoma. Vnde in forma ad argumentum reſpondetur, diſtinguendo antecedens, prædicari de pluribus differentibus ſpecie, & prædicari de pluribus differentibus numero conſtituit duo prædicabilia præcisè propter prædicari de pluribus differentibus ſpecie,vel de pluribus differentibus numero, negatur, antecedens; prædicari de pluribus differentibus ſpecie, dicendo partem eſſentialem ſpecierum, de quibus prædicatur & prædicari de pluribus differentibus numero, dicendo totam eſſentiam eorum, de quibus prædicatur, concedo antecedens; & in hoc ſenſu negatur prima, & ſecunda conſequentia argumenti. Sed aduerſus hanc ſolutionem quidam Salmanticenſis tripliciter inſurgit. Primo, genus,& quælibet differentia prædicatur, vt totum quoddam vniuerſale,& potentiale:igitur non prædicatur dicendo partem. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Id,quod prædicatur vt totum potentiale, prædicatur dicendo rationem totius, & non rationem partis; igitur ſi genus, & quælibet differentia prædicatur vt totum, non prædicatur dicendo partem. Secundo. Si genus prædicatur de ſpecie,dicendo partem,& differentia ſimiliter prædicaretur dicendo partem,ſaltim genus,& differentia ſubalterna non conſtituerent duo prædicabilia, quia eodẽ modo prædicantur: igitur non eſt aſſerendum, genus prædicari dicendo partem,& ſimiliter differentia. Tertio. Differentia athoma prædicatur de pluribus differentibus numero,dando eſſe completum, & vlterius non determinabile; & differentia ſubalterna prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, dando eſſe non completum,& vlterius determinabile: ergo ſi genus diſtinguitur eſſentialiter à ſpecie, quia genus prædicatur de pluribus differentibus ſpecie,dicendo partẽ, & ſpecies dicendo totum, ſimiliter differentia ſubalterna,& athoma propter hanc conſimilem rationem diſtinguerentur, quia dicit athoma eſſe completum, non vlterius determinabile; ſubalterna eſſe incompletum,vlterius determinabile. Sed ad primum reſpondetur. Primo, diſtinguendo antecedens, genus, & quælibet differentia prædicatur, vt totum potentiale, quantum ad id, quod exprimit de formali,nego antecedens: quantũ ad id, quod dicit de materiali,concedo antecedens. Explicatur hoc,ſupponendo, quod animal v g. poteſt cõſiderari dupliciter, & quantum ad id quod dicit de formali, & ſic dicit partem ſpeciei; & poteſt cõſiderari,quantum ad id, quod dicit de materiali, ideſt in confuſo, & ſic verum eſt,quòd non dicit partem, ſed dicit totum. Verũ prædicabilia numerantur,non ratione illius,quod dicunt in potentia, & de materiali; nam hoc habent omnia quinque prædicabilia, omnia enim ſunt totum quoddam vniuerſale; ſed numerantur ratione illius,quod exprimunt de formali:penes hoc enim, vt patet ex ſufficientia prædicabilium,numerantur. Secundo reſpondetur, negãdo conſequentiam: in illa namque argumentatur à nõ appellante ad appellantem;nam in antecedenti nulla inuenitur appellatio; in conſequenti verò ſic: terminus enim ſignificans actum animi interiorem appellat proprium conceptum termini, in quem fertur, in conſequenti autem inuenitur ly dicit, quia appellat proprium

con-

conceptum ſupra formalem : in antecedenti verò non appellat ſupra illud. Ad ſecundum reſpõdetur, quòd diuerſo modo genus prædicatur dicendo partem, & differentia dicendo partem; nam genus dicit partem, quæ habet rationem potentiæ, & contrahibilis, & differentia dicit partem per modum qualificantis; & ideò non eſt eadem ratio de vtroque. Ad tertium reſpondetur, quod dicere eſſe vlterius contrahibile, vel non vlterius contrahibile, ſolum facit differentiam accidentalem; non autem eſſentialem: ſicut ex eo, quòd corpus prædicetur de ſpecie, dicendo partem vlterius contrahibilem, & animal non vlterius contrahibilem per differentiam genericam, non cauſat diſtinctionem eſſentialem inter genus intermedium, & infimum. Et notandum eſt, quòd licet differentia ſubalterna dicat partem incompletam vlterius contrahibilem, & athoma partem completam vlterius non contrahibilem, ſemper tamen dicit partem qualificantẽ; & ideò contrahibile vlterius, & non contrahibile vlterius, nõ faciunt diſtinctionem ſpecificam eſſentialem; quin potius, id quod remanet contrahibile, non eſt differentia, ſed conſtitutum à differentia; nam differentiæ non eſt differentia, aliàs daretur proceſſus in infinitum.

¶ Secvndo ad primum argumentum principale huius articuli, quòd prædicari de pluribus differentibus ſpecie; & de pluribus differentibus numero immediatè, conſtituit duo prædicabilia, vt patet in genere, & ſpecie. Cæterum prædicari de pluribus differentibus ſpecie immediatè, & de pluribus differentibus numero mediatè, non conſtituit duas ſpecies prædicabilium; nam prædicabilium ſpecies multiplicantur, pœnes diuerſos terminos immediatos: Cum autem differentia athoma immediatè nõ dicatur de pluribus differentibus numero, ſed in ratione vniuerſalis, & prædicabilis conſtituatur per immediatum ordinem ad ſpeciem, in ordine ad quam etiam differentia ſubalterna conſtituitur in ratione vniuerſalis, & prædicabilis; ideò termini vtriuſque differentiæ ſunt iidem, & non diuerſi: & propterea in differentia prædicari de pluribus differentibus numero, vel de pluribus differentibus ſpecie non conſtituit duo prædicabilia ſpecie diſtincta, quia non habent rationem termini immediati, ſicut contingit reſpectu generis, & ſpeciei.

¶ Ad secvndvm dicendum. Primo, concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem negamus terminum immediatum relationis differentiæ athomæ eſſe plura differentia numero; nam, vt modo dicebamus, differentia in ratione vniuerſalis conſtituitur per ordinem ad ſpeciem, & non per ordinem ad plura differentia numero. Vnde iuxta hanc ſolutionem, negandum eſt, terminos immediatos differentiæ ſubalternæ, & athomæ eſſe diuerſos, quoniam negandum etiam eſt, terminum immediatum, quem reſpicit differentia athoma, eſſe plura differentia numero.

¶ Secvndo reſpondetur concedendo ſimiliter maiorem, & negando minorẽ. Ad probationem diſtinguo antecedens; plura differentia numero, & plura differentia ſpecie ſunt termini vniuerſi; ſi plura differentia ſpecie, ſint ea, de quibus aliquid dicitur, dicendo partem, & plura differentia numero ſint ea, de quibus aliquid dicitur, dicendo totum, concedo antecedens: ſi verò plura differentia numero ſint ea de quibus id, quod dicitur, importat partem; & ſimiliter plura differentia ſpecie ſint ea, de quibus id, quod prædicatur dicit partem, nego antecedens. In caſu autem argumenti plura differentia numero, & plura differentia ſpecie taliter ſe habent, vt de illis vtraq; differentia dicatur, dicendo partem qualificantem: quod non contingit in genere, & ſpecie; nam genus de pluribus differentibus ſpecie dicitur, dicendo partem; ſpecies verò de pluribus differentibus numero prædicatur, dicendo totum; & ideò plura differentia ſpecie, & plura differentia numero in duobus prioribus prædicabilibus ſunt termini ſpecie diſtincti: non verò quatenus reſpiciuntur à differentia ſubalterna, vel athoma; quia ſemper ſunt ea, de quibus dicuntur dicendo partem.

¶ Tertio reſpondetur, diſtinguendo vltimum conſequens: ergo differentia ſubalterna, & athoma diſtinguuntur ſpe-

cie

Digitized by Google

cie in ratione differentiæ, nego conſequentiam; in ratione athomæ,& in ratione ſubalternę, concedo conſequentiam; ſicut homo albus,& homo niger: in ratione hominis non diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter; ſed in ratione qualitatis, ſcilicet, in quantum vnus eſt albus, & alter niger.

¶ Ad tertium dicendum iuxta aliquorum opinionem, qui diſtinguunt antecedens; quę diſtinguuntur diffinitione eſſentiali, diſtinguuntur ſpecie; non verò ea, quę diſtinguuntur diffinitione accidentali; ſicut diſtinguuntur differentia ſubalterna, & differentia athoma. Sed hæc ſolutio non placet; nam differentia ſubalterna, & differentia athoma eſſentiali diffinitione diſtinguuntur: vtraque enim diffinitio vtriuſque, eſt eſſentialis, vtrique enim vtraque eſſentialiter conuenit, & in primo modo dicendi per ſe. Vnde ad argumentum reſpondetur, concedendo antecedens, & diſtinguendo conſequens; ergo diſtinguuntur ſpecie. in ratione differentiæ, nego conſequentiam; in ratione athomæ,& ſubalternæ, concedo conſequentiam. Quomodo autem in ratione athomæ,& ſubalternæ diſtinguuntur ſpecie, & ſub quo genere, patebit in ſolutione ſequenti.

¶ Ad qvartvm,& vltimum dicendum diſtinguendo maiorem; ea quæ ſub vno genere accidentaliter differunt, ſub alio eſſentialiter differunt, ſicut ſpecies completæ,& perfectæ, concedo antecedẽs: ſi verò ſint ſpecies incompletę, & imperfectæ,& veluti tamquam duo modi, eſſentialiter differunt, nego antecedens. Explicatur hoc, ſupponẽdo, verum eſſe ea, quę ſunt ſpecies completæ, & perfectæ ſub aliquo genere, differre ſpecie eſſentialiter, vt v.g. homo,& equus, qui ſunt ſpecies completæ, nimirum conſtantes ex genere, & differentia, ſub genere animalis ſpecie eſſentialiter differre. Cæterum ea, quæ diſtinguũtur ſpecie, non tamquã duæ ſpecies completæ, & perfectæ, ſed potius tamquam duo modi eſſentialiter diſtincti, non eſt neceſſe, vt ſub aliquo genere ſpecie eſſentialiter diſtinguantur, quinimò ad idem genus aliquando pertinent. ſit exemplum huius pulchrum in metaphyſica. Certum enim eſt apud omnis Philoſophos, ſubſtantiam,& exiſtentiam humanam eſſentiali diffinitione diſtingui: tamen tam ſubſtantia, quam exiſtentia ad idem genus ſuſtantiæ, & ad eandem ſpeciem v. g. humanam pertinent; nam ſubſtantia, & exiſtentia ſpecie diſtinguuntur, non tamquam duæ ſpecies completę, & perfectę, ſed tamquam duo modi ſubſtantiæ eſſentialiter diſtincti ſub modo ſubſtantiæ; non verò ſub aliquo genere; aliàs ſubſtantia humana, & exiſtentia humana poſſent non pertinere ad eandem ſpeciem humanam. Similiter, intuitiuum,& abſtractiuũ, in notitia ſpecie diſtinguuntur, non tamquã duæ ſpecies completæ; nam notitia intuitiua, & abſtractiua ſpecie non diſtinguuntur, ſed diſtinguuntur eſſentialiter tamquam duo modi notitiæ ſub modo notitiæ. Ita ſimiliter dicimus in præſenti, quòd ſubalternum, & athomum non diſtinguuntur eſſentialiter tamquam duæ ſpecies completæ, ſed tamquam duo modi tertij prædicabilis,& tertiæ ſpeciei vniuerſalis;& ideò non eſt neceſſe, quod diſtinguantur ſpecie ſub aliquo genere, ſed eſſentialiter diſtinguuntur ſub ratione modi vniuerſalis,& prædicabilis:& ſicut dicimus ſubſiſtentiam,& exiſtentiam eſſe modos ſub ſtantię & talem ſubſiſtentiam & exiſtentiam tales modos talis ſubſtantiæ; ita ſubalternum, & athomam, eſſe modus vniuerſalis, ſed tale ſubalternum,& athomum v.g. in differentia, eſt differentiæ; in proprio, proprij; in accidente, accidentis; nam ſicuti exiſtentia humana, ideò eſt modus diſtinctus a quolibet alio, quia eſt complementum ſubſtantiæ rationalis; ita ſubalternum in differentia, eſt diſtinctum à quolibet alio, ſcilicet à ſubalterno proprij, & accidentis, quia prędicatur de pluribus differentibus ſpecie, non quomodocumque, ſed in quale.

QVAE-

QVAESTIO QVARTA. DE PROPRIO.

In tres articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm diffinitio Proprij, quã tradit Porphyrius hic de Prorio, dicens; Proprium eſt, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & cõuerſim prædicatur de eo, ſit bona.

Articulus ſecundus. Vtrùm præfata diffinitio proprij primè intentionaliter accepti, & in ratione quarti prædicati ſit bona, ſcilicet Proprium eſt, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & cõuerſim prædicatur de eo.

Articulus tertius. Vtrùm proprium primè intentionaliter acceptum, & vt quartum prædicatum, ſit ſeparabile ab eo, cuius eſt proprium, ſaltim de potentia Dei abſoluta.

ARTICVLVS I.

Vtrùm diffinitio proprij, quã tradit Porphyrius hic de proprio, dicens, proprium eſt, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur de eo, ſit bona.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd diffinitio proprij tradita à Porphyrio hic, non ſit bona. Præfata diffinitio proprij repugnat quarto prædicabili: ergo non eſt bona. Antecedens patet. Quia de ratione quarti prædicabilis eſt, reſpicere inferius, quia hoc eſt de ratione vniuerſalis, cuius proprium ſpecies eſt eſſentialis: ergo ei repugnat præfata diffinitio. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Nam in præfata diffinitione habetur, quod conuerſim prædicatur de eo, cuius eſt proprium, quod non poteſt eſſe niſi æqualis: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Diffinitũ diffinitionis proprij eſt quoddam relatiuũ rationis: ſed præfata diffinitio proprij nequit relatiuo rationis cõuenire: igitur præfata diffinitio nõ eſt bona. Conſequentia patet. Nam bona diffinitio conuenire debet diffinito. Maior etiam patet. Quia in diffinitione cuiuſcumq; prędicabilis, diffinitum eſt relatiuum rationis; id enim, quod diffinitur, eſt quædã eſſentialis ſpecies vniuerſalis. Minor verò probatur. Nã relatiuum rationis cum non fluat ab eſſentia rerum, neq; dicitur de omni, neq; de ſolo, neque conuerſim prædicatur.

¶ TERTIO præterea. Præfata diffinitio proprij non datur per prædicari de pluribus in quale accidentaliter, intranſmutabiliter: ergo non eſt bona. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Quia diffinitio cuiuſcumque prędicabilis, cum ſit alicuius ſpeciei vniuerſalis, datur per prædicari de pluribus, vt patet ex diffinitione generis, ſpeciei, differẽtię, &c. ergo

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Porphyrij, qui cap. de proprio, diffiniens proprium, inquit. Proprium eſt, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur de eo: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ PRIMA concluſio. Præfata diffinitio proprij eſt bona: in ea tamen non diffinitur proprium ſecundè intentionaliter, ſed primè intentionaliter acceptum.

¶ PRO declaratione huius concluſionis, obſeruandum eſt breuiter, quòd proprium poteſt accipi dupliciter, & primè intentionaliter pro natura, quæ denominatur proprium à relatione rationis proprij vt v.g. riſibile; & ſecundo accipi poteſt pro ſecunda intentione rationis, ſeu relatione rationis, à qua natura aliqua

rea-

realis denominantur proprium. In noſtra ergo concluſione dicimus, quod in præfata diffinitione non diffinitur proprium ſecundè intentionaliter acceptum pro relatione rationis, ſed diffinitur proprium primè intentionaliter pro natura, quæ denominatur proprium. His ſuppoſitis, Prima pars concluſionis patet argumentis factis à principio, quæ illam euidenter probant. Præterea etiam probatur. Nam relatio rationis proprij ſiue ſecunda intentio rationis proprij, non conuenit omni, ſoli, & ſemper, neque conuerſim prædicatur, vt de ſe euidens eſt: ergo in illa nullo modo diffinitur ſecunda intentio proprij.

¶ Secvnda verò pars concluſionis, quòd ſcilicet in præfata diffinitione diffinitur proprium, acceptum prime intentionaliter pro natura, quę denominatur proprium, etiam conſtat: quia natura, quæ denominatur proprium, nempe riſibile, illa eſt, quæ conuenit omni ſpeciei, ſoli ſpeciei, & ſemper, & conuerſim de ea prædicatur, vt patet in hac conſequētia. homo eſt riſibilis: ergo riſibile eſt homo, quæ tenet per conuerſionē ſimplicē.

¶ Secvnda concluſio. In pręfata diffinitione non diffinitur proprium, vt quartum prædicabile, ſed vt quartum prædicatum.

¶ Et pro declaratione huius concluſionis obſeruandum eſt, quòd adhuc propriū dupliciter accipi poteſt, & vt quartum prædicabile, & vt quartum prędicatum; vt quartum prędicabile accipitur ea ratione, qua reſpicit inferius, & plura; quia hoc eſt de ratione cuiuſcumque prædicabilis; vt quartum prædicatum verò accipitur, qua ratione reſpicit æquale, & vnum. Hoc ſuppoſito, in hac ſecunda concluſione dicimus, quòd in præfata diffinitione non diffinitur proprium primo modo, ſed ſecundo modo. Et probatur prima eius pars, quam negat Sanchez lib. 3. ſuæ Logicæ quæſt. 37. concluſ. 3. vbi ait, quòd in prædicta diffinitione diffinitur proprium ea ratione, qua eſt quartum prædicabile. Probatur inquam, quia de formali, & intrinſeco conceptu cuiuſcumque prædicabilis eſt, quòd dicatur de pluribus, & de inferioribus, vel virtualiter, vel formaliter: ſed quotieſcumque conuerſim prædicatur, non eſt de inferioribus formaliter, aut virtualiter: ergo in illa non diffinitur proprium, vt quartum prædicabile. Diſcurſus eſt legitimus, & euidens, vt patet conſiderando ſingula. ſecunda verò pars concluſionis ſequitur euidēter ex dictis.

¶ Sed contra eſt argumentum difficile. Proprium habet rationem quarti prædicabilis per ordinem ad ſpeciem, vt patet ex his, quæ diximus quæſtione præcedenti art. 4. vbi ea omnia, quæ de differentia athoma diximus, dicenda ſunt de proprio: ſed per ordinem ad ſpeciem conuerſim prædicatur de ea, quia eſt æquale cum illa: ergo in præfata diffinitione, in qua dicitur, quod proprium conuerſim de ſpecie prædicatur, diffinitur proprium, vt quartum prædicabile, & non tantum, vt quartū prędicatum.

¶ Sed reſpondetur, & pro eius ſolutione obſeruandum eſt, quod licet ſpecies ſit æqualis reſpectu proprij formaliter loquēdo, tamen virtualiter eſt quid inferius, eo modo quo ſupra quæſt. præcedenti art. 4. dictum eſt de differentia reſpectu ſpeciei. Proprium autem habet ſe in ratione quarti prædicabilis reſpectu ſpeciei, ea ratione, qua ſpecies eſt quid inferius virtualiter ad illud, non ea ratione, qua ſpecies eſt quid æquale cum eo formaliter: hac enim ratione habet tantum rationem quarti prædicati. Et ita cum proprium conuerſim de ſpecie prædicetur ea ratione, qua eſt formaliter æqualis, & non ea ratione, qua ſpecies eſt quid inferius virtualiter ad illud; hinc eſt, quòd proprium, licet habeat rationem quarti prædicabilis, in ordine ad ſpeciem: tamen in ratione quarti prædicabilis non conuerſim prædicatur de ea; quia vt ſic ſpecies non eſt æqualis: aliàs enim non eſſet prędicatio alicuius prædicabilis, ſiue ſuperioris de inferiori, quod eſt de ratione vniuerſalis, & prædicabilis. Et ita, quia in præfata diffinitione dicitur, quòd proprium conuerſim prædicatur de ſpecie, ideò non diffinitur proprium, vt quartum prædicabile, ſed diffinitur tantum, vt quartum prædicatum, & primè intentionaliter, qua ratione eſt æquale cum ſpecie formaliter, & conuerſim prædicatur de ea; & ita vt ſic tantum

tum habet rationem quarti prædicati. Ex quo patet primo, quod ſi iſta prædicatio,ſcilicet homo eſt riſibilis, ſit æqualis formaliter de æquali, non eſt alicuius prædicabilis prędicatio, ſed tantum eſt prædicati prædicatio: & ratio eſt manifeſta, quia alicuius prædicabilis prædicatio neceſſariò in ſuo formali conceptu poſtulat, quod ſit alicuius ſuperioris de ſuo inferiori. Si autem accipiatur, quod ſit ſuperioris de ſuo inferiori virtualiter, vt ſic eſt quarti prædicabilis prædicatio, quia vt ſic ſaluat eſſentiam prædicabilis. Secundo etiam ſequitur, quòd licet ſpecies, quæ eſt inferior virtualiter, ſit reſpectu eiuſdem proprij æqualis formaliter, tamen vt eſt correlatiuum proprij in ratione quarti prædicabilis formaliter, non eſt æqualis formaliter, ſed inferior virtualiter;quia ratio formalis quarti prædicabilis neceſſario poſtulat,vt reſpiciat inferius, vel virtualiter, vel formaliter,& nullo modo æquale:reſpicere enim æquale quocumque modo, repugnat rationi formali alicuius prædicabilis; & propterea in prædicta diffinitione non diffinitur proprium, vt eſt quartum prædicabile,ſed tantum,vt eſt quartum prædicatum, ſiue primè intentionaliter, vt dictum eſt. Sed pro maiori intelligentia huius, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA

In corpore.

Vtrùm in præfata diffinitione proprij, in qua dicitur proprium eſt,quod conuenit omni,ſoli,& ſemper, & conuerſim prædicatur de eo, diffinierit Porphyrius proprium, vt eſt quartum prædicabile.

ET videtur vera pars affirmatiua, & potiſſimum argumentum eſt. Nam ſi in præfata diffinitione Porphyrius nō diffiniuit proprium, vt eſt quartum prædicabile, ſed ſolum, vt eſt quartum prædicatum, ſequitur manifeſtè, quòd fuerit diminutus in explicanda natura quarti prædicabilis: conſequens non eſt dicendum: ergo. Sequela patet. Nulla alia diffinitione diffiniuit Porphyrius proprium,vt quartū prædicabile: ergo ſi in præfata diffinitione non diffiniuit proprium,vt eſt quartum prædicabile,ſequitur manifeſtè, quòd fuerit diminutus in explicanda natura quarti prædicabilis.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. In præfata diffinitione nullatenus Porphyrius diffiniuit proprium in ratione quarti prædicabilis. Hanc concluſionem negat expreſsè Sanchez loco ſupra citato: ſed illa probatur Primo. Quia iuxta ſententiam præfati Auctoris, proprium habet rationem quarti prædicabilis,per reſpectum, & ordinem ad indiuidua: ſed proprium in ordine ad indiuidua, non dicitur ad conuertentiam; quia falſum eſt dicere, eſt riſibile, ergo eſt Petrus: ergo in præfata diffinitione,in qua dicitur, quòd conuerſim prædicatur de eo,cuius eſt proprium,non diffinitur proprium in ratione quarti prædicabilis, ſed tantum diffinitur in ratione quarti prædicati.

¶ Secundo probatur. Ideò proprium in ſententia præfati Auctoris habet rationem quarti prædicabilis per reſpectum ad inferiora: ſed in præfata diffinitione non explicatur reſpectus ad inferiora, ſed reſpectus ad æquale, quia mutua prædicatio, & conuerſim prædicari,non eſt ſuperioris de inferiori, ſed eſt æqualium, vt patet: ergo cum in prædicta diffinitione diffiniatur proprium per conuerſim prædicari,nullatenus diffiniri poteſt in ratione quarti prædicabilis, & vniuerſalis.

¶ Ad argumentum reſpondetur, negando ſequelam. Ad probationem dicimus,quòd licet verum ſit,quòd Porphyrius nulla alia ratione, ſeu diffinitione explicite diffinierit propriū, vt eſt quartum prædicabile: nihilominus non fuit diminutus: hoc enim reliquit tamquam certum ex diffinitionibus aliorum trium prædicabilium. Nam cum proprium ſit vna ſpecies eſſentialis vniuerſalis,vtique habebit id, quod eſt cōmune omnibus, nem-

Digitized by Google

nempe prædicari de pluribus; & propterea, vt notum, hoc ex alijs diffinitionibus, reliquit diffinire proprium, dicendo; proprium eſt, quod prædicatur de omnibus, de ſolis: tantum enim ſupererat, vt explicaret differētiam quarti prædicabilis, per quam diſtinguitur à cæteris alijs. Et quia hæc differentia eſt prædicari in quale accidentaliter, intranſmutabiliter, quæ non poteſt clarius, & accomodatius explicari, quam explicando proprium primè intētionaliter acceptū, quia in explicanda natura eius, manifeſtè colligitur, quomodo ei cōueniat prędicari intranſmutabiliter, & accidentaliter, eo quòd eſt aliquid ortum habens ex principijs eſſentialibus, ratione quorum habet, quod conueniat omni, & ſoli; & propterea volens Porphyrius hoc explicare, dixit. Proprium eſt, quod cōuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur: hac enim ratione etiam in cap. ſequenti de accidenti, diffiniuit accidens primè intentionaliter tantum acceptum, dicēs. Accidens eſt, quod poteſt adeſſe, & abeſſe, &c. Nam in alijs diffinitionibus prædicabiliū ſupponebat implicitè diffinitionem eius, in ratione quinti prædicabilis, & ſolum ei ſupererat explicare vltimam differentiam quinti prædicabilis, quæ cum ſit prædicari tranſmutabiliter, nequit accommodatius explicari, quàm dicendo: poteſt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem: ita dicimus in noſtro propoſito. Ex quo ſequitur manifeſtè, Porphyrium nullatenus fuiſſe diminutum; quia in alijs diffinitionibus prędicabilium, veluti implicite diffiniuit etiam propriū in ratione quarti prædicabilis; quantum ad hoc, quòd eſt dici de pluribus in quale.

¶ His ſuppoſitis, manifeſtè colligitur, quòd proprium ſecundè intentionaliter acceptum, & vt quartum prædicabile, optimè diffinitur in hac diffinitione, ſcilicet. Proprium eſt, quod prædicatur de pluribus in quale accidentaliter, intranſmutabiliter: & hoc patet, quia quodlibet prædicabile, & vniuerſale in ratione prædicabilis, & vniuerſalis debet diffiniri per prædicari de pluribus, & quodlibet tale prædicabile, & vniuerſale in ratione talis prædicabilis, & vniuerſalis per taliter prædicari de pluribus, diffiniri debet: ergo etiam propriū in ratione quarti prædicabilis debet diffiniri per taliter prædicari de pluribus. quod fit in præfata diffinitione, dum dicimus. Proprium eſt, quod dicitur de pluribus in quale accidentaliter, intranſmutabiliter, vt riſibile: & hæc dicta ſint de hac præſenti quæſtiuncula.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd de proprio, vt dictum eſt, poſſumus loqui dupliciter; vel de proprio primè intentionaliter accepto, vel de proprio ſecundè intentionaliter accepto. Si loquamur de proprio primè intētionaliter, accepto, optime diffinitur in præfata diffinitione; quia prime intentionaliter, proprium, illud eſt, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim dicitur de eo, cuius eſt proprium, vt eſt riſibile reſpectu hominis. Cæterum, ſi ſermo ſit de proprio ſecunde intentionaliter accepto, in præfata diffinitione non diffinitur & propterea ei non conuenit; nam hoc modo proprium alia diffinitione diffinitur inſtar diffinitionum aliorum prædicabilium: dicitur enim, quod proprium eſt, quod prædicatur de pluribus intranſmutabiliter, vt ſatis dictum eſt.

¶ Secundo dicendum, quòd poſſumus loqui de proprio, vel in ratione quarti prædicabilis, vel in ratione quarti prædicati, iuxta ſenſum ſecundæ concluſionis. Si loquamur primo modo non diffinitur in præfata diffinitione, & ita non conuenit ei diffinitio: benè tamen ei conuenit in ſecunda acceptione; quia ſic in illa diffinitur.

¶ Ad secundum dicendum, negando maiorem. Ad probatione dicimus, quod diffinitum cuiuſcumque prædicabilis, eſt relatiuum rationis; ſi illud prędicabile accipiatur ſecundè intentionaliter; ſi verò accipiatur primè intentionaliter, diffinitum eius non eſt relatiuum rationis, ſed natura realis. Et quia vt dictum eſt in prædicta diffinitione diffinitur propriū non ſecundè intentionaliter, ſed primè intentionaliter: hinc eſt, quod diffinitum eius non eſt relatiuum rationis, ſed natura quædam realis, vt riſibile, quod conuenit omni ſpeciei humanę, ſoli ſpeciei huma-

humanæ, & conuerſim de ea prædicatur; nam bene valet, eſt homo: ergo eſt riſibilis; eſt riſibile: ergo eſt homo.

¶ Secundo dicendum, negando ſimiliter maiorem. Ad probationem concedimus, diffinitum cuiuſcumque prædicabilis eſſe relatiuum rationis; negamus tamen præfatam diffinitionem eſſe diffinitionem alicuius prædicabilis: & ratio eſt, nam præfata diffinitio eſt diffinitio proprij, accepti primè intentionaliter, & in ratione 4. prædicabilis. Proprium autem, vt ſic acceptum, non habet rationem quarti prædicabilis, vt ſatis explicatum eſt. Hinc fit, quòd præfata diffinitio eſt quidem diffinitio proprij, ſed non alicuius prædicabilis; & ideò eius diffinitum non eſt aliquod relatiuũ rationis.

¶ Ad tertium dicendum, concedendo antecedens, & diſtinguendo conſequens: ergo non eſt bona diffinitio proprij, accepti ſecundè intentionaliter, & in ratione quarti prædicabilis, concedo conſequentiam: nego tamen illam, ſi ſermo ſit de proprio, accepto primè intentionaliter, & in ratione quarti prædicati, ſicuti eſt ſermo in præfata diffinitione.

ARTICVLVS II.

Vtrùm præfata diffinitio proprij primè intentionaliter accepti, & in ratione quarti prædicati ſit bona, ſcilicet proprium eſt, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim de eo dicitur.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd præfata diffinitio proprij primè intentionaliter accepti, & in ratione quarti prædicati, non ſit bona. Conuenit alijs à diffinito: ergo non eſt bona. Conſequentia patet. Antecedens probatur. Nam coloratum conuenit omni corpori mixto, & ſoli corpori mixto, & ſemper, & conuerſim prædicatur: & tamen non eſt proprium primè intentionaliter acceptum, ſed accidens commune: ergo præfata diffinitio proprij, accepti primè intentionaliter non eſt bona. Maior patet. Quia omne corpus eſt coloratum, & ſolum corpus eſt coloratum: vnde benè valet, eſt coloratum: ergo eſt corpus mixtum: ſicut etiam benè valet, eſt corpus mixtum: ergo eſt coloratum. Minor verò probatur. Proprium habet dimanare à principijs eſſentiæ cuius eſt proprium: ſed coloratum non dimanat è principijs eſſentiæ, cuius eſt proprium: ergo non eſt proprium, ſed potius commune accidens. Minor probatur. Omnes ſpecies coloris accidentaliter conueniunt corpori mixto, & non oriuntur ex eius principijs eſſentialibus: ergo ſimiliter coloratum accidentaliter conueniet, & non habebit ortum ex principijs eſſentialibus corporis mixti. Antecedens patet. Nam hæc prædicatio, corpus eſt album, eſt quinti prædicabilis prædicatio, quia poteſt albedo abeſſe, & adeſſe præter ipſius corporis corruptionem. Conſequentia verò probatur. Quia non poteſt eſſe, quod ratio ſpecifica alicui conueniat accidentaliter, & ratio generica eſſentialiter; aliàs ratio ſuperior conueniret eſſentialiter, & non conueniret eſſentialiter, eo quòd ratio inferior, in qua eſſentialiter reperitur ratio ſuperior, conuenit accidentaliter: ergo.

¶ Secundo præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Species quælibet coloris conſequitur ex principijs indiuiduantibus corporis mixti: ergo color non conſequitur ex principijs eſſentialibus ſpecificis. Antecedens patet. quia ex quadam indiuiduali complexione corporis mixti naſcitur quædam ſpecies coloris in corpore mixto. Conſequentia verò probatur. Nam ad idem principium conſequitur genus, ad quod conſequitur ſpecies, cum genus, & ſpecies ſolum ratione differant: ergo ſi ſpecies coloris oriuntur ex principijs indiuiduantibus corporis mixti; ſimiliter color ex illis orietur, quod eſt genus ad omnes ſpecies coloris.

¶ Tertio præterea. Præfata diffinitio conuenit differentiæ athomę: igitur non eſt bona. Conſequentia patet. Antecedens probatur. Differentia athoma

ma etiam conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur: ergo.

¶ Qvarto præterea. Nam quantitas non eſt proprietas corporis, & tamen conuenit, omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur, vt patet: ergo.

¶ Qvinto præterea. Singulæ particulæ præfatæ diffinitionis non conueniunt cuicumque proprietati: ergo prædicta diffinitio non eſt bona. Conſequentia patet. Antecedens autem infra nonnullis argumentis conſtabit: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Porphyrij hic diffinientis proprium, quod eſt id, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur: ergo eſt bona diffinitio.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primvm. Aliqui reſpondent, quòd eſſe coloratum eſt propria paſſio corporis mixti, non ſpecifica, ſed indiuidualis, ideſt eſt paſſio conueniens indiuiduis corporis mixti, & non corpori mixto ſecundum ſpeciem. Et ratio eſt, quæ adducitur in argumento, quia eſſe coloratum nõ oritur ex principijs eſſentialibus, & ſpecificis corporis mixti; ſed oritur ex principijs indiuiduantibus, nẽpè ex quadam indiuiduali complexione corporis mixti. Sed hæc ſolutio non placet; nam ſi hoc eſſet verum, nullum daretur accidens commune; ſed illud eſſet proprium indiuiduale; quia omne tale accidens oritur ex complexione quadam indiuiduali. Vnde ad argumentum dicendum, quòd eſſe coloratum vt ſic, reſpectu corporis mixti eſt propria eius paſſio ortum habens ex principijs eſſentialibus; & propterea conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur; vnde neganda eſt minor argumenti. Et ad probationem dicimus, quod licet nulla ſpecies coloris determinatè conſequatur ad eſſentiam corporis mixti, quia omnis determinatè conuenit ei accidentaliter, tamen ad eſſentiã corporis mixti conſequitur ſpecies aliqua coloris in confuſo; quia corpori mixto ſpecies aliqua coloris non determinando hanc, vel illam, neceſſariò conuenit.

¶ Ad secvndvm patet ex dictis. & præterea ſecundo reſpondetur, quòd licet concederemus antecedens; negari tamen optimè poteſt conſequentia; nam etiamſi homo, & animal ſola ratione diſtinguantur, tamen hæc ſola diſtinctio ſufficit, vt eſſe riſibile ſit propria paſſio hominis ei conueniens per ſe, & non propria paſſio animalis. Ita dicimus in propoſito, quòd licet ratio ſpecifica, & generica coloris ſolum ratione diſtinguantur; hæc tamen diſtinctio ſufficit, vt ratio generica oriatur ex principijs eſſentialibus alicuius ſubiecti, ex quibus non oriatur ratio ſpecifica, ſicut contingit in caſu argumenti; ratio enim generica coloris oritur ex principijs eſſentialibus corporis mixti, ex quibus non oriuntur ſpecies coloris, albedo, v. g. & nigredo:

¶ Dices, ſi hoc eſſet verum ſequeretur, quòd iſtæ duæ propoſitiones contradictoriæ eſſent ſimul veræ, ſcilicet color oritur ex principijs eſſentialibus corporis mixti: color non oritur ex principijs eſſentialibus corporis mixti: ſed hoc eſt falſum dicere; aliàs duæ propoſitiones contradictoriæ eſſent ſimul veræ: ergo. Sequela patet. Affirmatiua enim conceditur vera; negatiua verò probatur in Felapton, Nulla ſpecies coloris oritur ex principijs eſſentialibus corporis mixti; ſed omnis ſpecies coloris eſt color: ergo color non oritur ex principijs corporis mixti. Conſequentia hæc eſt bona. Antecedens eſt verum: ergo & eius cõſequens ſimiliter erit verum: ergo hæc propoſitio negatiua erit vera, color non oritur ex principijs eſſentialibus corporis mixti.

¶ Respondetvr tamen, quòd ſicut non valet iſta conſequentia, eſſe quale conuenit homini accidentaliter: ergo eſſe riſibile, quod eſt quale conuenit homini accidentaliter: eo quòd non licet argumentari à ſuperiori ad ſuũ inferius affirmatiuè; ita non valet, eſſe coloratum cõuenit corpori mixto eſſentialiter quarto modo: ergo quæcumque ſpecies coloris conuenit corpori mixto eſſentialiter quarto modo. Similiter etiam ſicuti non eſt verũ dicere, quòd iſtæ duæ propoſitiones contradictoriæ ſint ſimul veræ, ſcilicet homo per ſe eſt qualis, quia per

Digitized by Google

per ſe eſt riſibilis; homo per ſe non eſt qualis, quia qualitas ei accidentaliter conuenit, eo quòd quale incluſum eſſentialiter in riſibile, ratione cuius homo per ſe eſt qualis, non eſt, vtcumque quale,& illud quale, quod eſt incluſum in albedine, v. g. ratione cuius dicitur non per ſe qualis: ita pariter dicimus in noſtro propoſito, quod præfatæ propoſitiones, quantumuis ſint ambæ veræ, non ſunt tamen contradictoriæ, eo quòd non ſunt de eodem ſecundum idem: nam color ſecundum aliam rationem oritur ex principijs eſſentialibus, & conuenit per ſe corpori mixto, tamquam propria paſſio;& ſecundum aliam rationem reperitur contractum in ſuis ſpeciebus: in ſuis enim ſpeciebus habet determinationem, ratione cuius quælibet eius ſpecies accidentaliter conuenit, quia ratione illius determinationis quælibet poteſt adeſſe, & abeſſe. Verum ſecundum quòd oritur, non habet talem determinationem, ſed ſolum dicit ſpeciem coloris in confuſo. Iuxta hunc modum dicendi aſſerendum eſt, quòd benè poteſt cõtingere rationem genericam alicui per ſe competere,& rationem ſpecificam accidentaliter: quia corpori mixto accidentaliter conuenit, quòd ſit album, non autem conuenit ei, quòd ſit coloratum.

¶ AD TERTIVM dicendum, quod in prædicta diffinitione intelligenda eſt alia particula, quam addit Ariſtot. 1. topic. cap. 4. ſcilicet, & non eſt de eſſentia rei, ſed promanat ab illa.

¶ AD QVARTVM dicendum, negando maiorem: quantitas enim eſt paſſio corporis; nam oritur ex materia, & forma, quæ ſunt corporis principia.

¶ AD QVINTVM dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo.

QVAESTIVNC. VNICA
Ad Quintum.

Vtrum ſingulæ particulæ prædictæ diffinitionis conueniant cuicumque proprio quarto modo.

ET videtur quod non. Primo arguitur contra primam particulam, ſcilicet omni. Nam ſumma frigiditas eſt paſſio aquæ,& tamen non cõuenit omni aquæ; nam omnis aqua non eſt ſummè frigida, quamuis ſola aqua ſit ſummè frigida: ergo prima particula, nempè ly omni, non conuenit cuicumque proprio quarto modo.

¶ Secundo arguitur contra ſecundam particulam, ſcilicet ſoli. Nam calor eſt proprietas ignis,& tamen non conuenit ſoli igni; conuenit enim aeri, & alijs rebus mixtis: ergo.

¶ Tertio arguitur contra tertiam particulam, ſcilicet ſemper. Frigiditas non ſemper conuenit aquæ, vt patet de aqua calida; & tamen frigiditas ſaltim in certo gradu eſt proprietas aquæ: ergo.

¶ Quarto arguitur contra quartam particulam, ſcilicet conuerſim prædicatur. Riſibilitas eſt proprietas Petri, & tamen non conuertitur cum illo, non enim valet, eſt riſibile: ergo eſt Petrus, eo quòd conuenit etiam alijs indiuiduis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Singulæ particulæ diffinitionis conueniunt cuicumque proprio quarto modo. In hac concluſione conueniunt omnes Logici, & eius veritas manifeſtabitur in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quòd non ſumma frigiditas, ſed frigiditas in certo gradu eſt proprietas aquæ, quæ ſemper ei conuenit.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd calor, qui eſt proprietas ignis

ignis,eſt calor in ſummo,& maximus:& hic calor, non conuenit alijs, in quibus reperitur tantum in gradu remiſſo.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd vt dicemus articulo ſequenti, proprium eſt ſeparabile à ſubiecto, & ita per calorem ſeparatur frigiditas ab aqua.

¶ Ad quartum argumentum reſpondetur, quòd illa particula conuerſim prædicatur, intelligenda eſt reſpectu ſubiecti immediati, quale eſt homo, non autem reſpectu ſubiecti mediati, quale eſt Petrus; & in hoc ſenſu loquutus eſt Porphyrius, quando dixit: proprium eſt, quod conuerſim prædicatur de eo,cuius eſt proprium. & per hæc patet ad quintum argumentum huius articuli.

ARTICVLVS III.

Vtrùm proprium ſit ſeparabile ab eo, cuius eſt proprium, ſaltim de potentia Dei abſoluta.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd proprium non ſit ſeparabile ab eo, cuius eſt proprium, etiam de potentia Dei abſoluta. Nam D. Thom. p. p. q. 110. art. 4. ad 3. docet, quòd cum potentiæ animæ ſint naturales potentiæ eius, conſequentes ipſam eſſentiam animæ, non poteſt eſſe ſine illis: ergo cum proprium eſſentiam rei conſequatur,nullo pacto poterit ab illa ſeparari iuxta ſententiam D. Thomæ.

¶ Secvndo præterea. Nam, vt docet idemmet D. Thomas in quæſt. de ſpiritualibus creaturis art. 11. & in quæſt. de anima, art 12 ad ſeptimum; non poteſt mente concipi animam eſſe ſine intellectu, quia (inquit) hoc eſt impoſſibile: ſed id, ſine quo non poteſt ſubiectum intelligi, multo minus poteſt ab illo ſeparari etiam de potentia Dei abſoluta: propterea enim non poteſt ab homine ſeparari rationale; quia nequit homo intelligi ſine rationalitate: ergo.

¶ Tertio præterea. Habere tres angulos æquales duobus rectis, eſt proprietas trianguli: ſed talis proprietas, ſcilicet habere tres angulos ęquales duobus rectis, nulla ratione poteſt ſeparari ab illo; quia aliàs non eſſet triangulus: ergo. Idem argumentum etiam fieri poteſt de proprietatibus numeri: par enim & impar ſunt proprietates numeri omninò inſeparabiles ab illo; quia ſine illis nullus numerus intelligi poteſt: ergo.

¶ Qvarto præterea. Relatio creaturæ ad creatorem eſt proprietas creaturæ: ſed vt docet D. Thomas quodlib. 7. quæſt. 4. art. 3. ad quartum, non poteſt à creatura ſeparari per diuinam potentiam: ergo non eſt verum, quòd proprietas quarto modo ſaltim per diuinam potentiam poſſit à ſubiecto ſeparari.

¶ Qvinto præterea. Riſibilitas non poteſt ab homine ſeparari, etiam de potentia Dei abſoluta: ergo proprium realiter etiam diſtinctum ab eo, cuius eſt proprium, non poteſt ab illo ſeparari, etiam de potentia Dei abſoluta. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Hæc propoſitio ſemper eſt vera, homo eſt riſibilis: ergo prædicatum ſemper conuenit ſubiecto; quia eſſe riſibile eſt effectus formalis riſibilitatis, ſicut eſſe album albedinis: & ſicut non poteſt eſſe ſubiectum album ſine albedine, etiã per Dei potentiam, ita nec riſibile, ſine riſibilitate: ergo riſibile etiam de potentia Dei abſoluta non poteſt ſeparari ab homine.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ, qui de potentia q. 5. art. 7. & in 3. d. 45. q. 1. art. 2. quæſtiuncula 2. non habet pro impoſſibili, quòd elementa poſt diem iudicij maneant ſine ſuis proprijs qualitatibus: ergo ſecundum D. Thomã ſaltim de potentia Dei abſoluta poſſunt qualitates propriæ ſeparari à ſubiecto.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Propriũm primè intentionaliter acceptum, quod realiter diſtinguitur ab eo, cuius eſt propriũ ſeparabile eſt ab illo de potẽtia Dei abſoluta. Hanc concluſionem negat Caiet. p. p. q. 54. & Soncinas 8. metaph. qu. 1. ad quartum: illam tamen docent multi

X 2 Thomi-

Digitized by Google

Thomiſtæ, præcipuè Ferrara 4. con gen. cap. 65. Soto q. 2. de proprio ad 5. Bañes 1. p. q. 71. art. 1.

¶ Primo probatur concluſio. Subiectũ paſſionis eſt prius ipſa paſſione omninò ab illa independens: ergo poteſt ab illa ſeparari, & eſſe ſine ea. Conſequentia patet. Quia alias dependeret ab illa, & ſic dependeret, & non depẽderet, quod eſt falſum. Antecedens autẽ probatur. Id, quod eſt prius non dependet à poſteriori, quia prius, vt prius non dependet à poſteriori; ergo ſi ſubiectum paſſionis eſt prius ipſa paſſione, non dependet ab illa.

¶Secundo probatur. Eſſe actualis exiſtentiæ, nõ minus ſequitur eſſentiam, quã paſſio ſubiectum, per ſe enim conſequitur formam, vt D. Thom. ait 2. cont. gen. cap. 55. & p. p. q. 50. art. 5. ſed per Dei potentiam datur natura humana ſine propria exiſtentia, vt patet in Chriſto domino, iuxta ſententiam D. Thom. 3. p. q. 17. art. 2. ergo Aliæ plures rationes videri poſſunt apud Bañes loco citato.

¶Secunda concluſio. Nihilominus diſputationis gratia ſententia Caietani ſuſtineri poteſt, vt probabilis. Hanc concluſionem docet Bañes loco ſupracitato. Et probatur ſoluendo rationes poſitas in contrarium.

¶ Ad auctoritatem S. Tho. in arg. ſed contra reſpondetur, quòd quamuis D. Thom. dicat, non eſſe impoſſibile elementa poſt diem iudicij manere ſine proprijs qualitatibus; tamen poſtea dicit, & ſubdit, quamuis non credat hoc eſſe probabile.

¶ Ad primam rationẽ dicimus, quòd id, quod eſt prius dependet à poſteriori, cum quo coniungitur per ſe perſeitate Logica, ſicut coniungitur eſſentia cum ſua paſſione; etſi verum ſit, quòd prius non dependet à poſteriori, cum quo non coniungitur per ſe perſeitate Logica. Vel ſecundo dicimus, quòd id, quod eſt prius prioritate naturæ, poteſt quidem intelligi ſine eo, quod eſt poſterius, quia prioritas naturę eſt prioritas intellectionis: non tamen poteſt eſſe ſine eo, quod eſt poſterius: quia ad hoc requiritur prioritas temporis.

¶ Ad secundam rationem dicimus primo iuxta ſententiam Bañes p. p. q. 4. quòd eſſe non eſt proprietas formæ: ſed dumtaxat eſt effectus ſolius Dei, & ita eſt ſeparabilis ab eſſentia. Sed ſecundo dicimus iuxta mentẽ Caietani, quòd eſſe eſt proprietas formæ conſequens illam per ſe perſeitate Phyſica, non autem per ſe perſeitate Logica: proprietas autem per ſe perſeitate Phyſica ſeparari poteſt à ſubiecto, & ita eſſe ſeparatur à forma: non autem proprietas per ſe perſeitate Logica, ſicut eſt riſibile reſpectu hominis. Explicatur hoc, ſupponendo ex doctrina Caietani, p. p. q. 50. art. 5. quòd aliquid per ſe competere alicui in ſecundo modo dicendi per ſe, contingit dupliciter. Vno modo ſimpliciter, & abſolutè nulla facta ſuppoſitione, ſiue per ſe perſeitate Logica. Alio verò modo per ſe perſeitate Phyſica. Illud competit ſimpliciter, & abſolutè in ſecundo modo dicendi per ſe, quod competit ob neceſſariam, & abſolutam habitudinem extremorum, vt hominem eſſe riſibilem: riſibilitas enim per ſe perſeitate Logica conuenit homini, quia inter hominem & riſibilitatem, abſolutè loquendo nulla facta ſuppoſitione, eſt neceſſaria connexio extremorum, vnde riſibilitas per ſe oritur ab eſſentia hominis. Illud verò per ſe perſeitate Phyſica competit in ſecundo modo dicendi per ſe; quod nõ conuenit ſubiecto ob neceſſariam connexionem extremorum, ſed tantum facta ſuppoſitione aliqua: quo pacto eſſe, eſt propria paſſio, Angeli, cæli, animæ rationalis, &c. eſſe enim per ſe conuenit illis in ſecundo modo dicendi per ſe, non abſolutè, & ſimpliciter: quia inter ea, & eſſe non eſt neceſſaria connexio, ſed facta aliqua ſuppoſitione, nimirum poſitis in rerum natura eſſe conuenit illis, eo quòd per naturam ſunt entia incorruptibilia. Quando ergo Caietanus inquit, quòd eſſe eſt proprietates formæ, conueniens ei per ſe in ſecundo modo; non loquitur de proprietate conueniente per ſe perſeitate Logica: nam iuxta illum proprietas conueniens per ſe perſeitate Logica, eſt inſeparabilis omninò, ſicut eſt riſibile: at proprietas conueniens per ſe perſeitate Phyſica eſt ſeparabilis, vt eſt eſſe reſpectu formæ. Et ratio huius eſt, quia perſeitas

ſeitas Logica fundatur in connexione eſſentiali extremorum: perſeitas verò Phyſica non fundatur in connexione extremorum abſolutè ſumptorum, ſed fundatur in connexione illorum, quatenus in eſſe naturali ponitur, quo modo ſunt per ſe iſtæ propoſitiones, & neceſſariæ, cælum eſt, ſortes quandoque corrumpetur; nam corruptio non conuenit ſorti, niſi ponatur in rerum natura; corruptio enim eſt rei exiſtentis: differunt autem iſtæ duæ perſeitates; nam perſeitas Logica non ſupponit aliquid, quod non ſit neceſſarium abſolutè; nam reſpicit ſubiectum abſolutè ſumptum; at verò perſeitas Phyſica ſupponit aliquod non neceſſarium, nempè ſubſtantiam productam eſſe in rerum natura. Sed pro maiori intelligentia huius doctrinæ Caietani, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

In corpore.

Vtrùm eſſe ſit proprietas formæ, ei conueniens in ſecundo modo dicendi per ſe perſeitate Logica.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur auctoritate D. Thomæ prima par. quæſt. 50. art. 5. vbi dicit, quòd eſſe ſecundum ſe competit formæ, & idem dicit in eadem prima parte, quæſt. 75. artic. 6. & 2. contra gen. cap. 55. ergo.

¶ Secundo arguitur. Eſſe ita conuenit formæ, ſicut rotũditas circulo, vt docet S. Thomas in locis citatis: ſed rotunditas coniungitur cum circulo per ſe perſeitate Logica; eſt enim proprietas neceſſariò ei conueniens omninò inſeparabiliter: ergo.

¶ Tertio arguitur. Iſtæ propoſitiones, ſcilicet anima rationalis eſt, cælum eſt, Angelus eſt, ſunt per ſe perſeitate Logicæ, ſunt enim neceſſariæ ex connexione terminorum: ergo. Conſequentia patet. Quia ſi actus eſſendi non coniungeretur cum his rebus per ſe perſeitate Logica, propoſitiones non eſſent per ſe perſeitate Logica. Antecedens verò probatur. Nam prædicta omnia ſunt incorruptibilia propter actum eſſendi, qui illis omninò inſeparabiliter coniungitur: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Eſſe non eſt proprietas conueniens formæ in ſecũdo modo dicendi per ſe perſeitate Logica. Hanc cõcluſionem negat Ferrara 2. cõtr. gen. cap. 55. vbi docet, quòd eſſe oritur ex principijs eſſentialibus ſubiecti. Noſtrã tamen concluſionem docet Caiet. loco ſupra citato. Et probatur ratione Caietani: quia eſſe eſt ſeparabile ab ipſa forma, vt patet in myſterio incarnationis: ergo non coniungitur cum forma per ſe perſeitate Logica. Conſequentia patet Quia ſecundũ Caiet. quod coniungitur per ſe in ſecundo modo perſeitate Logica, eſt inſeparabile ab eo, cum quo coniungitur, propterea quia perſeitas Logica fundatur in abſoluta, & neceſſaria connexione externorum: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quòd cum D. Thomas dicit, quòd eſſe per ſe competit formæ, intelligitur de perſeitate Phyſica, nõ tamen Logica, vt iam dictum eſt. Vel dicendum ſecundo, quòd poteſt intelligi, quòd eſſe per ſe competit formæ, veluti ſecundarius effectus formalis, eo modo, quo dicemus quæſtiuncula ſequenti.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd quãdo D. Thom dicit, quòd eſſe ita conuenit formæ, ſicut rotunditas circulo, non eſt intelligendus, quòd ſicut rotunditas eſt de eſſentia circuli, & conuenit ei per ſe eſſentialiter, ita eſſe conueniat formæ eſſentialiter, & per ſe; ſed eſt intelligendus ad iſtum modum; quòd ſicut rotunditas concomitatur ipſum circulum; ita etiam eſſe concomitatur formam: cum hac tamen differẽtia, quòd rotunditas concomitatur circulum inſeparabiliter, eſſe verò concomitatur formam ſeparabiliter per ordinẽ ad omnipotentiam Dei. Et quia rotunditas concomitatur inſeparabiliter circulum; ideò ei conuenit per ſe perſeitate Logica. Cæterum quia eſſe concomitatur formã

Digitized by Google

ſeparabiliter, ideò cum ea tantum coniungitur per ſe perſeitate Phyſica.

¶ Ad tertium reſpondetur, quòd petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

In corpore, & ad tertium præcedentis quæſtiunculæ.

Vtrùm iſtæ propoſitiones, ſcilicet anima rationalis eſt, cælum eſt, Angelus eſt, ſint per ſe perſeitate Logica in ſecundo modo perſeitatis.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento tertio præcedentis quæſtiunculæ.

¶ Secundo arguitur. Si eſſe non coniungitur per ſe, & neceſſariò perſeitate Logica cum prædictis rebus, ſed tantum perſeitate Phyſica, ſicut cum rebus corruptibilibus, non videtur ſufficienter explicari, quomodo huiuſmodi res ſint incorruptibiles magis ex natura ſua, quam aliæ res: ergo

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico primo. Prædictæ propoſitiones non ſunt per ſe perſeitate Logica in ſecundo modo perſeitatis.

¶ Probatur concluſio ratione Caietani. Illa propoſitio eſt per ſe in ſecundo modo perſeitatæ Logica, quæ eſt perpetuæ veritatis, ex ſe, nulla facta ſuppoſitione: ſed præfatæ propoſitiones non ſunt perpetuę veritatis ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed ex ſuppoſitione, ſuppoſito, quòd Angelus, anima rationalis, & cælum ſint iam in rerum natura: ergo. Conſequentia eſt qond. Maior eſt manifeſta. Nam illa propoſitio, homo eſt riſibilis, quoniam eſt in ſecundo modo perſeitatis Logicæ ſimpliciter loquendo, eſt perpetuæ veritatis ſine aliqua ſuppoſitione, etiamſi homo non ſit in rerum natura. Minor verò probatur. Quoniam aliquando illæ propoſitiones non fuerunt veræ, videlicet, quando Angelus, vel anima rationalis, vel cælum non habebant eſſe in rerum natura. Confirmatur. Quia in propoſitionibus, quæ ſunt per ſe, ſimpliciter loquendo in ſecundo modo perſeitatis Logicæ, prædicatum habet neceſſariam connexionem cum ſubiecto ex natura rei abſolutè loquendo, & ita ſiue eſſentia ſit in rerum natura, ſiue non, ſemper prædicata habent connexionem neceſſariam cum illis rebus: ſed eſſe non habet neceſſariam connexionem, niſi quando res actu exiſtunt: ergo non ſunt per ſe abſolutè loquendo in ſecundo modo perſeitatis Logicæ.

¶ Dico ſecundo. Prædictæ propoſitiones ſunt per ſe perſeitate phyſica, & habent quemdam modum perſeitatis Logicæ Prima pars huius concluſionis probatur: nam ſuppoſito, quòd illæ res ſint iam productæ in rerum natura illæ, propoſitiones ſunt neceſſariæ, ita vt non poſſint falſificari ſecundum curſum, & ordinem naturæ ergo habent connexionem per ſe perſeitate phyſica. Secunda verò pars probatur: quia eſſe eſt veluti effectus formalis ſecundarius formæ: ergo eſſe habet modum propriæ paſſionis Logicæ reſpectu formæ.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd licet iſtæ propoſitionis, ſcilicet Angelus eſt incorruptibilis, anima eſt incorruptibilis, cæluin eſt incorruptibile, ſint per ſe ſimpliciter loquendo perſeitate Logica; iſtæ tamen Angelus eſt, anima rationalis eſt, cælum eſt non ſunt per ſe perſeitate Logica. Ratio differẽtiæ eſt; nã in prædictis prædicationibus prædicantur diuerſa prædicata; quia aliud prædicatum eſt corruptibile; aliud verò eſſe. & quamuis aliquid dicatur incorruptibile, ex eo, quòd non poteſt amittere eſſe, non tamen eſt idem prædicatum. videmus enim, quòd hoc prædicatum incorruptibile, abſolutè competit his rebus nulla facta ſuppoſitione, tamen eſſe non conuenit, niſi ſuppoſito,

poſito,

poſito, quòd ſint. Itaque aliquid dicitur quidem incorruptibile per ordinem, & reſpectum ad ipſum eſſe, qui quidem ordo poteſt eſſe intrinſecus per ſe perſeitate Logica; verum eſſe dicitur ab ipſo actu eſſendi in actu exercito, qui non poteſt habere connexionem per ſe perſeitate Logica cum aliqua re creata.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, negando antecedẽs, nam licet eſſe tantum cum rebus incorruptibilibus vniatur per ſe perſeitate Logica, tamen propter perſeitatem Phyſicam optime explicatur differentia inter res corruptibiles, & incorruptibiles: nam ex eo, quòd eſſe cum rebus incorruptibilibus vnitur perſeitate Phyſica, fit, vt per naturam ſit inſeparabile ab illis: id enim quod perſeitate phyſica alicui conuenit, per naturam eſt inſeparabile ab eo. Ex eo autem, quòd eſſe cum rebus corruptibilibus non vnitur perſeitate phyſica, fit vt ab illis per naturam ſit ſeparabile: & ita per hanc perſeitatem phyſicam optimè explicatur diſcrimen inter eſſe rerum corruptibilium, & eſſe rerum incorruptibilium: & per hæc patet ad tertium argumentum præcedentis Quæſtiunculæ.

¶ Ad primum ergo principale huius articuli dicendum, quòd D. Thomas in loco allegato, loquitur de potentia Dei ordinaria; non autem de potentia abſoluta; de potentia enim Dei ordinaria fieri non poteſt, vt proprium, ſeu potentia à ſubiecto ſeparetur: eſſet enim maxima repugnantia, quòd anima, v. g. relicta ſuæ naturæ, careret illis potentijs; ſequeretur enim, & quòd eſſent illi naturales. & non eſſent naturales, vt euidenter conſtat.

¶ Ad secundum dicendum eſt ſimiliter, quòd D. Thomas loquitur de potentia ordinaria, & naturali: naturaliter enim loquendo non poteſt concipi ſubiectum non habere ſuam proprietatem, quæ naturaliter ab illo oritur: non autem loquitur D. Thomas de potentia Dei abſoluta: hoc enim modo cum ſeparari poſſit proprietas à ſubiecto, poteſt etiam concipi ſubiectum ſine illa.

¶ Ad tertium dicendum, quòd proprietates ſunt in duplici differentia; aliæ ſunt, quæ realiter tamquam res à re diſtinguuntur à ſubiecto: aliæ verò ſunt, quæ non ita à ſubiecto diſtinguuntur, vt patet de paſſionibus entis. Paſſiones primo modo ſeparari vtique poſſunt à ſubiecto, non autem ſecundo modo acceptæ. Illæ autem, quæ in argumento referuntur, ſunt huius ſecundi generis, & ita non mirum, quòd non poſſint à ſubiecto ſeparari.

¶ Ad quartum dicendum, quòd etiamſi admittamus relationem creaturæ ad creatorem eſſe proprietatem illius; nihilominus ad argumentum dicimus, quòd relatio creaturæ ad creatorem, cum ſit relatio tranſcendentalis, nõ eſt realiter diſtincta ab ipſa creatura, & ideò ab illa ſeparari non poteſt etiam per diuinam potentiam. Videatur de hoc Ferrara loco ſupra citato. Vel ſecundo dicatur, quòd eſt relatio tertij generis identificata cum ipſa creatura, &c. de quo in cap. de ad aliquid.

¶ Ad quintum dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem; vnde fit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Quintum.

Vtrùm iſta propoſitio, homo eſt riſibilis, ſemper ſit vera, ea ratione, qua eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, adeò vt per nullam potentiam falſificari poſſit.

Et videtur, quòd ſit ſemper vera. Primo arguitur. Quia aliàs ſi aliquando eſſet falſa, maximè in caſu, quo ſepararetur riſibilitas ab homine: ſed hoc non poteſt dici: ergo. Minor probatur. Quia tunc ſcientia de homine, in qua demonſtratur talis propoſitio, inclinaret ad falſum, quod eſt impoſſibile: ergo.

¶ Secundo arguitur. Hæc prædicatio, homo eſt riſibilis, eſt per ſe, & neceſſaria, vt patet 1. poſteriorum, tex. 9.

ergo ſemper eſt vera, adeò vt per nullam potentiam poſſit falſificari. Conſequentia probatur. Quia propoſitio neceſſaria eſt æternæ veritatis: propoſitio autem æternæ veritatis non poteſt aliter ſe habere, aut falſificari; ergo.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Præfata propoſitio, ſcilicet. homo eſt riſibilis, ea ratione, qua eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, de potentia Dei abſoluta falſificari poteſt. Hanc concluſionem docet Ferrara, & Bañes, vbi ſupra.

¶ Probatur. Quia ſeparata riſibilitate ab homine per Dei potentiam, hæc eſt falſa in ſecundo modo dicendi per ſe, homo eſt riſibilis: ſed de potētia Dei abſoluta riſibilitas poteſt ſeparari ab homine: igitur de potentia Dei abſoluta prædicta propoſitio poteſt falſificari, ea ratione, qua eſt in ſecundo modo dicendi per ſe. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Nam hoc prædicatum, eſſe riſibile. vt eſt ſecundi modi dicendi per ſe, eſt effectus formalis riſibilitatis: ergo ſeparata riſibilitate ab homine per potentiam Dei, hæc eſt falſa in ſecundo modo dicendi per ſe, homo eſt riſibilis.

¶ Dixi, quòd prædicta propoſitio, homo eſt riſibilis, de potentia Dei abſoluta, ea ratione, qua eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, falſificari poteſt; & ideò non eſt ſemper vera. Si tamen loquamur abſolutè, etiam ſeparata riſibilitate erit verum dicere, homo eſt riſibilis; ſed tunc non erit in ſecundo modo dicendi per ſe, ſed in primo: quia tunc erit ſenſus, quòd homo importat naturam, quæ eſſentialiter eſt apta nata ridere, ſiue erit vera radicaliter, aut eſſentialiter, quæ eſt in primo modo dicendi per ſe, non autem in ſecundo, quia non erit vera formaliter; ſicut ſeparato intellectu de potentia Dei abſoluta ab homine, hæc eſt vera, homo eſt intellectiuus, non quidem formaliter, ſed radicaliter, ſeu eſſentialiter; adeò vt hæc propoſitio, homo eſt intellectiuus, tunc eſſet vera in primo modo dicendi per ſe, non autem in ſecundo: & hoc eſt, quod dicit Soto q.2. de proprio ad quintum in ſecunda propoſitione, quãdo inquit: quòd quãuis intellectus, & riſibilitas ſepararetur ab homine, nihilominus eſſet homo riſibilis & intellectiuus, quia adhuc homo eſſet aptus natus eſſentialiter ad intelligendum, ſi daretur ei intellectus: intelligit enim Soto, quòd talis propoſitio eſſet vera, ſed non eſſet vera in ſecundo modo dicendi per ſe: ſed tantum in primo. & vt hoc magis oſtendat, in fine eiuſdem propoſitionis inquit: poteſt hæc vocari potentia remota eſſentialis. voluit enim dicere, quod prædicta propoſitio eſt vera ratione eſſentiæ, quæ eſt radix riſibilitatis, conueniens in primo modo dicendi per ſe.

¶ Ad primum argumētum reſpondetur, quòd vt conſtat ex dictis, prædicta propoſitio falſificari poteſt de potentia Dei abſoluta. Pro quo obſeruandum eſt cum Ferrara loco citato, quòd hæc eſt differentia inter primũ modum perſeitatis, & ſecundum, quòd illæ propoſitiones, quæ ſunt in primo modo, per nullam potentiam poſſunt eſſe falſæ, & oppoſitum implicat contradictionem; illæ verò, quæ ſunt in ſecũdo modo perſeitatis, nulla cauſa naturali poſſunt falſificari, quia naturaliter impoſſibile eſt, prædicatum à ſubiecto ſeparari: per diuinam verò potentiam poſſunt falſificari, quia per illam potentiam poteſt prædicatum à ſubiecto ſeparari.

¶ Ad probationem verò reſpondetur primo, quòd ſcientiæ naturales tantum conſiderant id, quod rebus iuxta ſuas naturas conuenit, non quod Dei omnipotentia circa illas efficere poteſt.

¶ Secundo reſpōdetur, quòd ſcientia numquam inclinat ad falſum; quia tantum dicit, quòd naturaliter loquendo homo eſt riſibilis: quod quidem ſemper eſt verum, præcipuè, quia ſcientia tantum demonſtrat, quòd huic eſſentiæ debetur talis paſſio, quod quidem ſemper eſt verum: neque falſificatur per hoc, quòd paſſio actualiter ſeparetur à ſubiecto: in illo enim caſu adhuc manet verum, quòd paſſio v. g. riſibilitas debetur homini.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd quando Ariſtot. dicit, præfatas propoſitiones eſſe neceſſarias, tantum conſiderat naturas rerum, & non id,

Digitized by Google

id, quod ex Dei omnipotentia fieri poteſt. Vnde illa propoſitio ſemper eſt vera naturaliter loquendo; quia naturaliter loquendo, non poteſt paſſio à ſubiecto ſeparari: at verò ſupernaturaliter poteſt falſificari; quia per Dei omnipotentiam poteſt paſſio à ſubiecto ſeparari. His ſuppoſitis,

¶ Ad qvintvm argumentum principale huius articuli reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens: vt enim ex dictis patet, prædicta propoſitio, ſcilicet homo eſt riſibilis, ea ratione, qua eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, falſificari poteſt, eo quòd per Dei omnipotentiam ſeparari poteſt riſibilitas ab homine. Et licet ſemper ſit verum dicere, quòd homo eſt riſibilis ea ratione, qua eſt in primo modo dicendi per ſe, tamen hoc non obſtat, quin riſibilitas ſeparari poſſit: quia ad hoc, vt riſibilitas ſeparari non poſſet, neceſſe eſſet, vt propoſitio non poſſet falſificari ea ratione, qua eſt in ſecundo modo dicendi per ſe; nam quòd propoſitio ſemper ſit vera in primo modo, nihil aliud eſt dicere, quàm quòd eſſentia hominis, ratione cuius aptitudo eſſentialis ad ridendum eſſentialiter conuenit homini, eſt omnino inſeparabilis ab homine. Quando ergo dicitur, quòd hoc prædicatum, ſcilicet eſſe riſibile, eſt effectus formalis riſibilitatis, diſtinguendum eſt; nam ſi ſit ſermo de eſſe riſibile in ſecundo modo dicendi per ſe, tunc verum eſt, quòd eſſe riſibile eſt effectus formalis riſibilitatis; ſicut eſſe album eſt effectus formalis albedinis; & ſicut non poteſt ſubiectum aliquod eſſe album ſine albedine, ita non poteſt eſſe riſibile in ſecundo modo dicendi per ſe ſine riſibilitate. Si autem ſermo ſit de eſſe riſibile in primo modo dicendi per ſe, tunc falſum eſt, quòd nõ poſſit eſſe riſibile ſine riſibilitate; quia ad eſſe riſibile hoc modo ſufficit radix riſibilitatis; quia eſſe riſibile hoc modo, non eſt eſſe riſibile formaliter, quod eſt effectus formalis riſibilitatis, ſed tantum eſſe riſibile radicaliter, quod eſt effectus formalis ipſius radicis riſibilitatis, ſcilicet eſſentiæ hominis nempe rationalitatis.

QVAESTIO QVINTA:
DE ACCIDENTE.
In tres Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm diffinitio accidentis, quam tradit Porphyrius cap. 5. prædicabilium dicens, accidẽs eſt, quòd adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, ſit bona.

Articulus ſecundus. Vtrùm materiale accidentis, quod dicitur quintum prædicabile, v. g. iſte terminus album, habeat per ſe inferiora, de quibus dicitur in quale accidentaliter, & tranſmutabiliter.

Articulus tertius. Vtrùm materiale accidentis, quod dicitur quintũ prædicabile, v. g. iſte terminus albũ, ſit prædicabile, & vniuerſale per reſpectum ad indiuidua, ſcilicet Petrum, & Paulum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm diffinitio accidentis, quam tradit Porphyrius quinto prædicabilium dicens. Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, ſit bona.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd diffinitio accidentis, quam tradit

tradit Porphyrius.cap. 5. prædicabilium dicens: Accidens eſt, quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionem, non ſit bona. Præfata diffinitio accidentis competit alijs à diffinito: ergo non eſt bona. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur. Competit formæ ſubſtantiali: ipſa enim adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem; nam materia prima, quæ eſt ſubiectum formæ ſubſtantialis, non corrumpitur per hoc, quòd forma adeſt, vel abeſt: eſt enim materia prima ingenerabilis, & incorruptibilis: ergo.

¶ Secvndo præterea. Bona diffinitio non traditur per oppoſita membra, quia per oppoſita membra non poteſt rei eſſentia explicari: ſed præfata diffinitio accidentis traditur per oppoſita membra, ſcilicet per adeſſe, & per abeſſe ſubiecto: ergo non eſt bona.

¶ Tertio præterea Humanitas Chriſti Domini adeſt, & abeſt verbo diuino, prętet ipſius verbi diuini corruptionem; nam modo, ſi vellet, poſſet relinquere humanitatem abſque aliqua mutatione ſui. & tamen humanitas nō eſt accidens: hæc enim propoſitio, ſcilicet verbum diuinum eſt homo, non eſt accidentalis, nec prædicatio eſt accidentalis, ſed ſubſtantialis; quia vnio verbi diuini cum natura humana non eſt accidentalis, ſed ſubſtantialis: ergo.

¶ Qvarto præterea. Hæc diffinitio non eſt Logica: ergo non bene eſt tradita à Porphyrio. Antecedens probatur Quia nulla ſecunda intentio hic diffinitur, de qua tamen agit Logica: natura enim illa eſt, quæ adeſt, vel abeſt, & quæ affirmatur, vel negatur de ſubiecto, vt albedo. v. g. eſt, quæ affirmatur, vel negatur de pariete: non autem ſecunda intentio prædicabilis: ergo.

¶ Qvinto præterea. Calor reſpectu aquæ eſt accidens commune, & tamen non ineſt ei præter ſubiecti corruptionē; nam aqua paulatim corrumpitur à calore: ergo de eſſentia accidentis non eſt, quòd adſit præter ſubiecti corruptionē. Idem etiam argumentum fieri poteſt de frigiditate perfecta, ſiue in ſummo, quæ eſt accidens etiam cōmune aquæ, & tamen per eius abſentiam diſponitur aqua ad corruptionem: ergo.

¶ Sexto præterea. Bona diffinitio debet conuenire omnibus contentis ſub diffinito: ſed præfata diffinitio accidentis non conuenit omni accidenti: ergo non eſt bona. Minor probatur. Nam nigredo corui, & æthiopis eſt verum accidens, & tamen non abeſt præter ſubiecti corruptionem, vt experientia conſtat: ergo.

¶ Septimo præterea. Eſſe mortuum eſt accidens hominis, & eſſe combuſtum eſt accidens domus: accidit enim homini mori, & domui comburi, ſicut accidit homini ridere; cui tamen, ſicut non accidit eſſe riſibile, ita nec eſſe mortale, & tamen non adeſt præter ſubiecti corruptionem, vt experientia etiam compertum eſt: ergo de ratione accidentis non eſt, quòd adſit, & abſit præter ſubiecti corruptionem.

¶ Sed contra eſt auctoritas Porphyrij, qui cap. 5. prædicabilium diffiniens accidens, dixit: Accidens eſt, quòd adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem: ergo præfata diffinitio eſt bona.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima concluſio. Præfata diffinitio accidentis tradita à Porphyrio cap. 5. prædicabilium eſt optima. Hanc concluſionem docent communiter omnes Logici, & eius veritas declarabitur, explicando ſingulas particulas diffinitionis, quod fiet, ſoluendo ſingula argumenta poſita in contrarium, quæ hoc petunt. Conſtat etiam eſſe bonam, conſiderando aliam diffinitionem eiuſdem accidentis, quam tradit idemmet Porphyrius eodē cap. dicens. Accidens eſt, quod contingit eidem ineſſe, & non ineſſe: quam diffinitionem etiam docuit Ariſt 1. top. cap. 4. vbi per ineſſe, & non ineſſe intellexit id, quod in alia diffinitione dicitur, ſcilicet adeſt, & abeſt; vt explicaret, quòd eſſentia accidentis in hoc ſita eſt, quòd manēte eodem ſubiecto illi inſit, vel non inſit, eo modo, quo explicabimus in ſolutione ad ſextum.

¶ Secvnda concluſio. In præfata diffinitione non diffinitur accidens ea ratione, qua eſt quintum prędicabile; ſed diffi-

diffinitur accidens primè intentionaliter acceptum. Hanc concluſionem negat Sanchez lib. 3. ſuæ Logicæ q. 43. concl. 3. illa tamen ſatis conſtat.

¶ Primo probatur quoad primam partem. Quia accidens ea ratione, qua eſt quintum prædicabile, debet diffiniri per prædicari de pluribus, quo modo diffiniuntur alia prædicabilia in ratione vniuerſalis: ſed in præfata diffinitione non ita diffinitur accidens: ergo in illa non diffinitur in ratione quinti prædicabilis.

¶ Secvndo probatur. Eſſentia, & quidditas alicuius vniuerſalis, & prædicabilis nequit explicari, niſi per reſpectũ ad plura: ergo diffinitio, in qua non explicatur talis reſpectus ad plura, non eſt diffinitio alicuius vniuerſalis, & prædicabilis in ratione vniuerſalis, & prædicabilis. Conſequentia patet. Quia diffinitio debet explicare naturam, eſſentiã, & quidditatem diffiniti. Antecedens verò probatur. Eſſentia, & quidditas alicuius vniuerſalis, & prædicabilis, eſt reſpectus ad plura: ergo nequit explicari, niſi per reſpectum ad plura.

¶ Tertio probatur. Eſſentia accidentis in ratione quinti prædicabilis eſt relatio rationis ad plura: ſed in præfata diffinitione non explicatur hoc; quin potius explicatur id, quod relationi rationis ad plura nullo modo conuenit: nõ enim relationi rationis conuenit adeſſe, & abeſſe ſubiecto præter ipſius corruptionem: ergo.

¶ Secvnda vero pars concluſionis probatur. Accidens primè intentionaliter acceptum, eſt natura quędam realis, cui realiter conuenit adeſſe, & abeſſe ſubiecto præter ipſius corruptionem: ergo accidens primè intentionaliter acceptum diffinitur in præfata diffinitione. Antecedens patet de albedine, quæ eſt accidens primè intentionaliter acceptũ, cui conuenit adeſſe, & abeſſe ſubiecto v. g. parieti præter ipſius parietis corruptionem. Conſequentia verò eſt bona. Sed hęc ſecunda pars quomodo ſit intelligenda dicemus ad primum.

¶ Ex qvo ſequitur primio, quòd licet accidens primè intentionaliter acceptũ denominetur quintum prædicabile à ſecunda intentione rationis quinti prædicabilis, tamen quatenus habet rationem quinti prædicabilis non habet id, quod eſt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem: quia hoc habet, quatenus eſt talis naturæ. Verum tamen eſt, quòd vt aliqua prima intentio ſuſcipiat denominationem quinti prædicabilis, debet habere hoc, quod eſt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem: & hoc eſt, quia quintum prædicabile ita diffinitur in ratione quinti prædicabilis: Quintum prædicabile eſt illud, quod prædicatur de pluribus in quale accidentale tranſmutabiliter, ideſt non proueniens à principijs intrinſecis, ſed extrinſecis. Et quia de ratione quinti prædicabilis eſt reſpicere plura in quale accidentale tranſmutabiliter; hinc eſt, quòd id, quod denominatur tale à ſecunda intentione quinti prædicabilis, vt poſſit dici in quale tranſmutabiliter, & accidentaliter, debet eſſe talis naturæ, vt adſit, & abſit præter ſubiecti corruptionem. Et hinc fit, quòd Porphyrius diffiniens accidens primè intentionaliter acceptum, vt magis explicaret differentiam vltimã quinti prædicabilis, quæ eſt plura reſpicere in quale accidentale tranſmutabiliter, dixit. Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem. quod tamen adeſſe, & abeſſe intelligi debet, eo modo, quo dicemus ad ſextum.

¶ Secvndo ſequitur, quòd diffinitio accidentis in ratione quinti prædicabilis eſt hæc. Accidens eſt, quod prædicatur de pluribus in quale accidentale tranſmutabiliter. Hanc diffinitionem non tradidit Porphyrius propter rationem adductam ſupra quæſtione præcedenti de proprio art. 1. vbi etiam diximus, quòd Porphyrius iuſtis de cauſis diffiniens proprium, diffinuit illud hac diffinitione, ſcilicet proprium eſt, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur, in ratione quarti prędicati tantum, & non in ratione quarti prædicabilis.

¶ Ad primvm dicendum, cum D. Thom. 2. cont. gen. cap 81. quòd in diffinitione accidentis, quãdo dicitur, quòd accidens eſt illud, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, ly ſubiecti,

cti, non debet intelligi quodcumque ſubiectum, ſed compoſitum ſubſtantiale ex materia, & forma. Vnde ſubdit Diuus Thomas, quòd per ſubiectum non poteſt intelligi materia prima, quæ principium ſubiecti compoſiti eſt, & ideò forma ſubſtantialis quamquam poſſit adeſſe, & abeſſe materiæ primæ, nihilo minus propter rationem dictam non eſt accidens.

¶ SED aduerſus hanc ſolutionem eſt; quia Diuus Thomas de ſpiritualibus creaturis art vltimo dicit, quòd ſubiectum, cui ineſt, ſiue adeſt accidens, ſiue non ineſt, aut abeſt, non eſt neceſſe eſſe ſubſtantiam, neque accidens, neque eſt neceſſe eſſe aliquid reale, aut aliquid rationis: ſed eſt neceſſe eſſe tantum illud, cui prædicatum accidit; ita quòd ſit extra eius eſſentiam. quod quidem patet in his prædicationibus, anima intelligit, albedo eſt intenſa: quæ quidem prædicationes ſunt accidentales, & quinti prędicabilis, & tamen ſunt de ſubſtantia incompleta tamquam de ſubiecto, & etiam de accidente. Similiter etiam iſtæ prædicationes ſunt quinti prædicabilis, genus eſt ſpecies, ſpecieitas cognoſcitur, chimera intelligitur, & tamen ſunt de ſubiecto rationis, & non reali: ergo non videtur vera doctrina D. Thomæ, quando ſecundo cont. gent. dicit, quòd nomine ſubiecti in diffinitione accidentis tradita à Porphyrio, debet intelligi compoſitum ex materia, & forma; & propterea inquit anima rationalis non eſt accidens materiæ primæ, quę eſt primum ſubiectum, & principium compoſiti.

¶ SED reſpondetur facile, quòd D. Thomas 2. contra gen. cap. 81. quando dixit, quòd nomine ſubiecti in diffinitione accidentis intelligitur compoſitum ex materia, & forma, loquutus fuit de accidente, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam: non autem loquutus fuit de accidente, vt induit rationem quinti prædicabilis, quomodo loquitur in quæſtione de ſpiritualibus creaturis. Pro quo obſeruandum eſt, quòd accidens dupliciter ſumi poteſt. Primo modo, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, & ſic omne ens, quod non eſt ſubſtantia, eſt accidens, quo pacto ens dicitur diuidi in ſubſtantiam, & accidens; altero modo ſumitur pro omni eo, quod eſt extra ſubſtantiam, & eſſentiam alterius; & ſic omne id, quod eſt extra eſſentiam alterius, induit rationem accidentis quinti prædicabilis: Ex quo patet, quòd ſi in diffinitione accidentis accipiatur ſubiectum, vt importat compoſitum ſubſtantiale ex materia, & forma, ſic diffinitur accidens, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam: ſi verò accipiatur ſecundo modo, ſic propriè diffinitur adæquatè materiale ſecundæ intentionis rationis, vel relationis rationis quinti prædicabilis. Vnde diffinitio nō tantum erit accidentis primè intentionaliter accepti, ſed materialis adæquati ſecundæ intētionis rationis quinti prædicabilis. vt ſub illa compræhendamus omne ſubiectum, ſiue ſit ſubſtantia incompleta, ſiue accidens reale, ſiue accidens rationis; & ita materiale ſecundæ intentionis rationis quinti prędicabilis magis latè patet, quam accidens primè intentionaliter acceptum: accidens enim primè intentionaliter acceptum, non compræhendit accidens rationis, quod compræhendit materiale adæquatum ſecundę intentionis rationis quinti prædicabilis: & propterea melius dicitur, quòd diffinitum accidentis, ſiue diffinitionis accidentis traditæ à Porphyrio, eſt materiale adæquatum ſecundæ intentionis rationis quinti prædicabilis, ſub quo materiali etiam compræhenditur accidens, quod diſtinguitur cōtra ſubſtantiam; quia accidens, quod diſtinguitur contra ſubſtantiam, etiam eſt extra eſſentiam, & ſubſtantiam, cuius eſt accidens. Vnde diſcrimen, quod reperitur inter ſubiectum acceptum primo modo, & ſecundo, in hoc conſiſtit, quòd ſi primo modo accipiatur, in illa diffinitione tantum diffinitur accidens, quod diſtinguitur contra ſubſtantiam, licet omne tale accidens cum ſit extra eſſentiam eius, cuius eſt accidens, denominetur etiam denominatione quinti prædicabilis: ſi verò accipiatur ſubiectum ſecundo modo, non tantum diffinitur accidens, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, ſed diffinitur materiale adęquatum ſecundæ intentionis rationis quinti prædica-

dica.

dicabilis, ſub quo compræhenditur ſubſtantia completa, & incompleta, ſiue accidens rationis, quia ſub tali materiali comprehenditur omne id, quod eſt extra eſſentiam alterius. Et hinc fit, quòd ſi loquamur in primo ſenſu, in quo loquitur D. Thom. 2 cont. gent. anima rationalis non eſt accidens materiæ primæ; ſi verò loquamur in ſecundo ſenſu, quia anima eſt extra eſſentiam materiæ primæ, dicitur accidens, eo quòd accidentaliter cõuenit materiæ primæ: in quo ſenſu etiam loquendo, omnes iſtæ prędicationes ſunt quinti prædicabilis, ſcilicet animal eſt homo, Homo exiſtit: quamuis homo, & exiſtentia humana pertineant ad prædicamentũ ſubſtantiæ: & hoc totum habet verum, quia vt dicemus ad ſextum, quando dicitur, quòd accidens poteſt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem, intelligitur in hoc ſenſu, quia poteſt affirmari, & negari de ſubiecto, ſalua eius eſſentia; quod quidem habet omne id, quod eſt extra eſſentiam alterius; nam omne tale poteſt affirmari, & negari, ſalua ſubiecti eſſentia, & quidditate: propterea enim habet eſſe extra eſſentiam, & ſubſtantiam ſubiecti.

¶ Ad secundum dicendum, negando minorem: & licet adeſſe, & abeſſe videantur oppoſita membra, tamen adeſſe, & abeſſe ſucceſſiuè pro diuerſis temporibus non ſunt oppoſita membra. quo modo ſumitur adeſſe, & abeſſe in diffinitione accidentis, in qua adeſſe, & abeſſe ſucceſſiuè ſumitur, ita vt pro vno tempore adſit, & pro alio abſit: ſi enim pro eodem tempore deberet adeſſe, & abeſſe, tunc quidem diffinitio daretur per oppoſita membra. Intelligenda igitur eſt diffinitio accidentis, quòd poſſit adeſſe, & abeſſe ſucceſſiuè; aut diſiunctiuè, eo modo, quo intelligitur diffinitio naturæ, quando 2. Phyſic. dicitur, natura eſt principium motus, & quietis, ideſt vel quietis; ita dicendum eſt in propoſito argumenti.

¶ Ad tertium dicendum pro nunc, quòd de ratione accidentis eſt quòd adſit, vel abſit abſque eo, quòd trahatur ad idem eſſe ſubiecti; quia verò humanitas Chriſti trahitur ad idem eſſe ſuppoſiti diuini; hinc eſt, quòd licet poſſit adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem, nihilominus non eſt accidens, nec vnio accidentalis, ſed eſt ſubſtantia, & vnio ſubſtantialis; vnde hęc propoſitio eſt per ſe, Deus eſt homo, & eſt in materia naturali: de quo videatur D. Tho. 3 p. q. 2. art. 6. & q. 16. art. 1. in ſolut. ad primum.

¶ Ad quartum dicendum, negando antecedens; nam quamuis prædicta diffinitio non ſit accidentis in ratione quinti prædicabilis formaliter, eſt tamen diffinitio materialis quinti prædicabilis, & propterea eſt diffinitio Logica; quia cum Logica agat de ſecundis intentionibus in concreto, quæ includunt, & formale, & materiale, ad ipſam etiã ſpectat quandoque formale, quãdoq; materiale ſecundæ intentionis diffinire, & explicare: & hoc modo facit in prædicta diffinitione, in qua Porphyrius materiale adæquatũ ſecundæ intentionis rationis quinti prædicabilis diffinit, & explicat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd calor in ſummo eo modo ſe habet in ordine ad aquam, ſicut mors reſpectu hominis: & quod dicemus de morte ad vltimum argumentũ, dicendum eſt de ſummo calore reſpectu aquæ. Ad illud vero, quod dicitur de ſumma frigiditate aquæ, Reſpondetur, quòd ſumma frigiditas eſt quidem accidens aquæ; & licet per eius abſentiam diſponatur aqua ad eius corruptionem; hoc tamen nihil obſtat, quin ſit accidens, quia accidens illud eſt, quod conuenit alicui ſubiecto, non deſtructa eius ratione, ſeu eſſentia; & quamuis diſponat ad corruptionem, manet tamen ſubiecti ratio.

¶ Ad sextum variè reſpondent Logici. Quidam enim dicunt Porphyrium in præfata diffinitione tantum diffiniſſe accidentia ſeparabilia, & ita diffinitio ſolũ conuenire debet omnibus accidentibus ſeparabilibus: & quia nigredo corui, & nigredo Aethiopis eſt accidens inſeparabile, ideò illi non conuenit prædicta diffinitio. Vnde ad argumentum negant minorem: & ad probationem dicunt, quòd licet nigredo corui, & Aethiopis ſit verum accidens, eſt tamen accidens inſeparabile, & propterea non poteſt abeſſe præter ipſius ſubiecti corruptionem. Sed hæc ſolutio non placet,

quia

Digitized by Google

quia poſtquam Porphyrius diffiniuit accidens hac d ffinitione, ſtatim diuiſit illud in accidens ſeparabile, & inſeparabile: ergo cum prædicta diuiſio ſit bona, & diuiſum conueniat cuicumque mẽbro diuidenti, etiã diffinitio diuiſi debet cuicũque membro diuidenti conuenire, ſcilicet accidẽti ſeparabili, & inſeparabili. Alij verò docent, quòd nigredo corui, & Aethiopis non eſt accidens, ſed eſt propria paſſio corui, & Aethiopis. Et licet Porphyrius diffiniens accidens adduxerit exemplũ de nigredine Aethiopis, volens explicare naturam accidentis inſeparabilis; quidam eorum dicunt, Porphyrium fuiſſe deceptum, vel quod exemplorum non requiritur veritas. Alij verò inquiunt, quòd in coruo, & Aethiope duplicem nigredinem poſſumus cõſiderare: alteram intenſam, quam acquirunt diſcurſu temporis, alteram verò remiſſam, quam habent à principio; primam dicunt eſſe accidens commune, ſecundã verò eſſe propriam paſſionem. nec de hac ſecunda nigredine loquitur Porphyrius. Hãc ſolutionem habet Toletus hic, & Fonſeca lib. 5. Metaph. cap. 28. q. 19. ſect 4. ad 4. Sed nec iſte modus dicendi placet; quia in coruo non eſt duplex nigredo, ſed vna, & eadem; quia ſi eſt duplex, vel diſtinguitur ſpecie, & hoc dici non poteſt, vel diſtinguitur tantum numero, & hoc neque dici poteſt, quia cum ſit tantum vnicum ſubiectum, diſtingui non poſſunt illæ duæ nigredines numero, eo quòd omnis diſtinctio numerica accidentium deſumitur à ſubiecto. Sed vt falſitas huiuſmodi dicendi magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Sextum.

Vtrùm Nigredo in Coruo, & Aethiope ſit propria paſſio, & non accidens commune.

ET videtur, quòd ſit propria paſſio: quia nigredo remiſſa in coruo, & Aethiope, à principio ſemper conuenit, & per naturam non eſt ſeparabilis: ergo non eſt accidens commune, ſed propria paſſio. Neque valet dicere, quòd eſt accidens inſeparabile: nam accidens inſeparabile, licet non poſſit ſeparari per naturam, nihilominus non conuenit à principio, vt patet de cicatrice, quæ eſt accidens inſeparabile, & tamen non conuenit ſemper à principio: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nigredo in coruo, & Aethiope non eſt propria paſſio, ſed accidens commune. Hanc concluſionem negat Toletus, & Fonſeca vbi ſupra: illam tamen docent communiter omnes Thomiſtæ. Et quòd nõ ſit propria paſſio Aethiopis, patet: quia Aethiops eſt eiuſdem ſpeciei nobiſcum: ergo nullam habebit paſſionem, quam nos non habemus, neque nos, quam ille; quia ab eadem eſſentia ſecundum ſpeciẽ, eædem paſſiones oriuntur; ſed in nobis nigredo etiã remiſſa non eſt propria paſſio: ergo. Quòd verò non ſit propria paſſio corui, etiam conſtat, Primo, quia vt dictum eſt quæſtione precedenti, de ratione paſſionis eſt, quòd conueniat omni, ſoli, & ſemper: ſed nigredo etiam remiſſa non conuenit ſoli coruo; nam etiam multis alijs conuenit: ergo non eſt propria paſſio corui. Secundo, quia ipſemet P. Fonſeca, inquit, quòd albedo, ſiue naturaliter, ſiue ſupernaturaliter, poteſt à coruo ſeparari; ſi autem detur quòd naturaliter ſeparetur, tunc impoſſibile eſt, quòd ſit propria paſſio, quia propria paſſio non poteſt à ſubiecto naturaliter ſeparari, eo quòd naturaliter conſequitur eius eſſentiam: ergo. Ex quo patet, quòd ſi nigredo poteſt ſeparari naturaliter à coruo, quòd non ſolum erit accidens commune, ſed etiam erit accidens ſeparabile: ſi verò naturaliter non poterit ſeparari, erit accidens inſeparabile. His ſuppoſitis,

¶ Ad argumentum reſpondetur concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quòd etiam multa accidentia communia conueniunt à principio, vt cæcitas in aliquo cæco nato, vt ſimitas naſi, & cicatrix etiam, ſiue aliud ſignum, vt patet

in

in multis, qui cum ſimilibus notis oriuntur. Omiſſo igitur prædicto modo dicendi,

¶ Ad sextvm argumentum principale dicendum eſt, ꝙ prędicta diffinitio accidentis eſt optima, & ſenſus illius eſt de abeſſe per intellectum, non autem de abeſſe ſecundum rem; & quia per intellectum nigredo à coruo, & Aethiope abeſſe poteſt, hinc eſt, quòd diffinitio ei conuenit; & propterea eſt verum accidens commune. vt autem hæc ſolutio benè intelligatur, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Sextum.

Vtrùm eſſentia accidentis communis optimè ſaluetur per hoc, quod eſt adeſſe, & abeſſe à ſubiecto per intellectum.

Et videtur quòd non. Primo arguitur. Nam etiam propria paſſio poteſt abeſſe per intellectum, & cogitationem, quia v.g. poſſum intelligere hominem, non intelligendo riſibilitatem: & tamen riſibilitas non eſt accidens commune: ergo non ſaluatur eſſentia accidentis communis per abeſſe ſecundum intellectum, ſed de ratione eius eſt abeſſe realiter.

¶ Secundo arguitur. Vel de ratione accidentis eſt abeſſe per intellectum tantum, vel ſecundum rem tantum. Si dicatur primum: ergo prædicta diffinitio non conuenit accidenti ſeparabili: ſi verò dicatur ſecundum, non conuenit accidenti inſeparabili: ergo eſſentia accidentis non ſaluatur per hoc, quòd eſt abeſſe per intellectum.

¶ Tertio arguitur. Accidens ſeparabile; eſt verum accidens commune, & tamen de eius eſſentia eſt abeſſe realiter, & non tantum per intellectum; aliàs non diſtingueretur ab accidente inſeparabili: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Eſſentia accidentis eſt adeſſe, & abeſſe à ſubiecto per intellectum, adeò vt per hoc optimè ſaluetur eius eſſentia. Ita docent omnes Thomiſtæ, præcipuè Caietanus, & Soto cap. de proprio. Maſius ſect. de acciden. q. 4. ad 5. Et probatur auctoritate Porphyrij, qui exemplis explicans pręfatam diffinitionem accidentis, inquit. *Poteſt autē ſubintelligi coruus albus & Aethiops nitens candore*. Ecce quomodo Porphyrius intelligit nigredinem corui, & Aethiopis eſſe accidens, ex eo, quòd poteſt abeſſe per intellectum, ideſt, intelligendo coruum, & Aethiopem album.

¶ Sed pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt cum Caietano cap. de proprio; quòd quando dicimus accidens eſt illud, quod abeſt, vel adeſt præter ſubiecti corruptionem, idem eſt, ac dicere, accidens eſt, cuius nec affirmatiua compoſitio, nec negatiua diuiſio ſi ponatur vera, cum ſubiecti deſtructione exercetur, & vt inquit S. Thom. de ſpiritualibus creaturis art. vltimo ad 7. abeſſe, & adeſſe in diffinitione accidentis accipiuntur pro affirmari, & negari, non quidem actu, ſed aptitudine; adeò vt ſit ſenſus; accidens eſt, quod poteſt affirmari, & negari de ſubiecto, ſalua eſſentia, & ſubſtantia eiuſdem; & vt plenè intelligatur,

¶ Obſeruandum eſt ſecundo circa primam particulam, ſcilicet, abeſſe, & adeſſe per intellectum: quòd ſubiectum intelligi ſine accidente aliquo, poteſt contingere dupliciter. Vno modo ſecundum primam operationem intellectus. Alio modo per ſecundam operationem intellectus. Intelligi ſubiectum ſine accidente aliquo per primam operationē intellectus, ſiue abſtractione præciſiua, quod idem eſt, nihil aliud eſt, quā ipſum ſubiectum intelligi accidente non intellecto, ſicut color pomi videtur non viſo eius odore, & ſic non accipitur in diffinitione accidentis, cum dicitur, quòd poteſt intelligi ſubiectum ſine accidente; nam hoc modo, & abſtractione præciſiua etiam intelligi poteſt ſubiectum ſine propria paſſione, vt patet quando diffinitur homo: ſufficit enim tunc intelligere

Digitized by Google

gere genus, & differentiam eius. Intelligi autem ſubiectum ſine accidente per ſecundam operationem intellectus, ſiue abſtractione compoſitiua, aut negatiua, nihil aliud eſt, quam formare propoſitionem affirmatiuam, ſeu negatiuam illius prædicati de illo ſubiecto, v. g. dicendo, Petrus eſt albus, Petrus non eſt albus: & hoc modo accipitur in diffinitione accidentis, quando dicitur, quòd poteſt adeſſe,& abeſſe: intelligitur,quòd poteſt affirmari, & negari de ſubiecto, ſalua tamen eius eſſentia. Pro quo obſeruandum eſt etiam circa aliam particulam,ſcilicet præter ſubiecti corruptionem, quòd ly præter ſubiecti corruptionem,dupliciter accipi poteſt,ſcilicet pro corruptione ſecundum rem, & de tali non eſt hic ſermo; vel de corruptione ſecundum intellectum, & ſic ſumitur hic; ita quòd idem eſt dicere, præter ſubiecti corruptionem,ac dicere,abſque hoc, quòd ſubiecti ratio, aut diffinitio deficiat.& ſicut hic ſubiectum non accipitur niſi pro ſubiecto propoſitionis, vt in ſolutione ad primum explicuimus; ita etiam corruptio ſubiecti non accipitur pro corruptione reali, ſed accipitur pro corruptione ſubiecti propoſitionis, quæ eſt deſtructio diffinitionis, ſeu eſſentiæ, quæ fit per intellectum. His explicatis,

¶ Ad primum argumentum reſpódetur,quòd vt ex dictis conſtat, quando dicimus, quòd abeſſe per intellectum eſt eſſentia accidentis, nó loquimur tantum de abeſſe per intellectum abſtractione præciſiua per primam operationem intellectus:ſed loquimur de abeſſe per intellectum abſtractione negatiua,ſiue per ſecundam operationem intellectus: abſtractione enim præciſiua optime poteſt propria paſſio abeſſe à ſubiecto; nam poſſum intelligere eſſentiam, non intelligendo paſſionem, ſicut poſſum abſtractione præciſiua intelligere naturam humanam, non intelligendo riſibilitatem. Cæterum non poſſum abſtractione negatiua intelligere naturam humanam, non intelligendo riſibilitatem:non enim dicere poſſum, homo per naturam non eſt riſibilis, ſiue non repugnat homini non eſſe riſibilem per naturam, ſalua eſſentia ſubiecti integra; & ita propria paſſio non poteſt abeſſe abſtractione negatiua. Nihilominus tamen accidens poteſt abeſſe abſtractione negatiua præter ſubiecti corruptionem:nigredo enim à coruo non ſolum abſtractione præciſiua,ſed etiam abſtractione negatiua poteſt abeſſe, non quòd in rei veritate iſta ſit vera per naturam, Coruus non eſt niger: aliàs enim non eſſet accidens inſeparabile: ſed quòd non repugnat eſſentiæ, & quidditati corui, quòd ſit per naturam albus, ſicut repugnat homini non eſſe riſibilem.Ex quo ſequitur,quòd propria paſſio, vt riſibile; & accidens inſeparabile,vt nigredo corui,in hoc conueniunt, quòd vtrumque per naturam eſt inſeparabile, & vtrumque intelligi poteſt ſine ſubiecto abſtractione præciſiua: tamen in hoc diſtinguuntur, quòd propria paſſio non poteſt intelligi,ſine ſubiecto abſtractione negatiua;cæterum accidens inſeparabile ſecundum rem abſtractione negatiua intelligi poteſt ſine ſubiecto, & ſubiectum ſine illo: non quòd v. g. hæc propoſitio,vt diximus ſit vera, ſcilicet coruus non eſt niger,quia ab eo, quòd res eſt,vel non eſt,propoſitio dicitur vera, vel falſa ſimpliciter: ſed poteſt intelligi ſine ſubiecto abſtractione negatiua,quatenus non repugnat ſubiecto,intelligi ſine illo, ideſt non repugnat coruo intelligi ſine nigredine; nam ſalua eius integra eſſentia, optimè intelligitur ſine nigredine. Vel dicendum eſt cum Caietano,quòd abſtractione negatiua talis propoſitio ſcilicet coruus non eſt niger,eſſet vera non abſolutè, & ſimpliciter, vt ſic enim eſſet falſa propter rationem dictam, ſed cũ addito, ideſt præter ſubiecti corruptioné; nam ex ſubiecti corruptione nó prohibetur talis propoſitio,quòd ſit vera; non enim ideò eſt falſa iſta propoſitio, ſcilicet coruus non eſt niger,quia negatio nigredinis inferat negationem naturæ coruinæ,ſed aliunde videlicet, quia cuilibet coruo coniuncta eſt ſecundum rem nigredo.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpódetur, quòd vt dictum eſt, diffinitio intelligitur tantum de abeſſe ſecundum intellectum, neque hoc repugnat accidenti ſeparabili; nam ſi ipſum eſt ſeparabile

rabile ſecundum rem, etiam ei à fortiori conueniet poſſe abeſſe per intellectum; & ita etiam ei conueniet diffinitio accidentis.

¶ Secundo reſpondetur iuxta aliorum explicationem, quòd de ratione accidentis eſt abeſſe à ſubiecto, vel per intellectum modo explicato, vel ſecundum rem: non enim eſt tantum abeſſe per intellectum, vel tantum ſecũdum rem, ſed eſt vtrumque ſub diſiunctione, ſicut dictum eſt de diffinitione naturæ, quòd eſt principium motus, & quietis, quod quidem intelligitur diſiunctiuè, vel quietis; vnde ad rationem naturæ ſufficit, quòd ſit principium motus, vel quòd ſit principium quietis; ita ad rationem accidentis ſufficit, quòd ſit abeſſe à ſubiecto, vel per intellectum, vel ſecundum rem; & ita præfata diffinitio vtrique accidenti, tam ſeparabili, quam inſeparabili conuenit. & quòd iſta ſit vera intelligentia diffinitionis Porphyrij, patet; quia vt ipſe explicaret, quòd abeſſe à ſubiecto contingit dupliciter, ideſt non ſolum realiter, ſed etiam per intellectum, diuiſit accidens, dicens: aliud eſt ſeparabile ſecundum rem, aliud verò ſecundum rem inſeparabile; quod tamen eſt ſeparabile per intellectum. Quaſi vellet dicere, licet detur accidens, quod ſecundum rem eſt inſeparabile, & aliud eſt ſeparabile, tamen vtrumque eſt verũ accidens; quia de ratione accidentis eſt, quòd ſit ſeparabile, vel inſeparabile, ſiuè quòd poſſit abeſſe, vel ſecundum rem, vel ſecundum intellectum. Conſiderandum tamen eſt, quòd accidens ſeparabile, quomodocumque ſit ſermo, duplicem importat ſeparationem: alteram per intellectum, ratione cuius conuenit cum accidente inſeparabili: & quantum ad hoc vtrumque eſt ſeparabile abſtractione negatiua præter ſubiecti propoſitionis non realem, ſed per intellectum corruptionem; aliam habet ſeparationem ſcilicet ſecundum rem, & ratione huius diſtinguitur à proprio inſeparabili: & tunc ſubiectum atque corruptio in eius diffinitione non ſumitur pro ſubiecto propoſitionis tantum, neque pro corruptione per intellectum tantum, ſed ſumitur pro ſubiecto reali, & corruptione reali.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur ex dictis. & per hæc patet ad ſextum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad septimum dicendum cum Soto quæſtione vnica de accidente, quòd mortuum vſitato ſermone dicitur, & de corpore, & de homine: & vtroque modo poteſt accipi dupliciter, vno modo, vt ſit participium præteriti, videlicet, vt tantũ valeat, ſicut quòd vixit. & poſtea non vixit, ſiuè viuat modo, ſiuè non; quemadmodum confitemur de Chriſto, quòd eſt mortuus, licet modò viuat. Alio modo vt accipiatur nominaliter, pro eo quod vixit, & modò non viuit, quomodo S. Paulus negat Chriſtum iam eſſe mortuũ. Hoc ſuppoſito, inquit Soto, quòd mortuum in vtraq; acceptione reſpectu corporis eſt accidens, & poteſt adeſſe prius, & poſtea abeſſe præter ſubiecti corruptionem; nam modò corpus meum viuit, & me defuncto idem corpus erit mortuum; idem (inquit) vt loquimur communiter, licet habeat nouam formam cadaueris; attamen reſpectu hominis, in quo ſenſu procedit argumentum, nullo modo eſt accidens: immò hæc propoſitio, homo eſt mortuus, eſt in materia diſparata, quia repugnat hominem eſſe, & eſſe mortuum. Hæc ſolutio Soti veriſſima eſt, quantum ad id, quod dicit, quòd eſſe mortuum non eſt accidens hominis: ſed eſt prædicatum ei repugnans: quia vt inquit D. Thom. 3. p. q. 50. artic. 4. mors eſt ſeparatio animæ à corpore: coniunctio autem animæ, & corporis complet eſſentiam hominis: vnde illa ſublata non manet homo; & ita mors facit, quòd aliquid non ſit homo, & etiam quia mors hominis eſt priuatio vitæ hominis, quæ eſt de eſſentia illius: vnde eſſe mortuum eſt prædicatum repugnans homini, & nõ accidens illius; adeò vt hæc prædicatio, homo eſt mortuus (vt inquit Caietanus hic) non ſit quinti prædicabilis prædicatio; nam prædicata quæ ad quintum attinent prædicabile, debent eſſe prædicata conueniẽtia ſubiecto, & non illi repugnantia. Verum quantum ad id, quòd dicit, nimirum, quòd eſſe mortuum, eſt accidens corporis, non videtur verum, quia tale prædicatum non abeſt præter ſubiecti corruptionem; nam vt ipſemet

Soto fatetur, non remanet idem corpus ſecundum formam, licet remaneat idem ſecundum communem loquutionem. Ad rationem autem accidentis non ſufficit, vt remaneat ſubiectum idem ſecundum communem loquutionem, ſed debet remanere idem ſecundum formã;hoc enim ſibi vult illa particula diffinitionis, præter ſubiecti corruptionem: ergo. Id autem, quod diximus de hoc prædicato eſſe mortuum reſpectu hominis, dicimus de alio,ſcilicet eſſe combuſtum reſpectu domus, & de ſummo calore reſpectu aquæ. Sed vt hæc ſolutio magis explicetur,ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Septimum.

Vtrùm hoc prædicatum,ſcilicet eſſe mortuũ participialiter ſumptum, vt participium præteriti temporis,poſſit dici accidens reſpectu hominis.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur.Chriſtus modo eſt, & eſt mortuus, accipiendo ly mortuus participialiter; immò omnes nos in die iudicij erimus homines, & hoc modo mortui: ergo eſſe mortuum, acceptum, vt participium præteriti temporis,poteſt dici accidens.Conſequentia patet. Quia vt ſic adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem.

¶ Secundo arguitur.Nam hæc propoſitio aliquo modo erit vera,ſcilicet Ioannes erit mortuus,propter ampliationem, & modo non eſt vera:ergo iam adeſt,& abeſt præter ſubiecti corruptionem.

¶ Tertio arguitur. Hæc propoſitio, homo eſt mortuus, accipiendo ly mortuus, vt participium præteriti temporis, eſt in materia accidentali:ergo eſſe mortuum, vt ſic acceptum, eſt accidens hominis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur.Nam talis propoſitio non eſt in materia eſſentiali, & naturali, vt certum eſt,nec in materia remota: quod ſic probo; quia lex propoſitionum in materia remota hæc eſt, quòd affirmatiua ſemper eſt falſa, & negatiua ſemper vera, vt patet in his, & ſimilibus, homo eſt lapis, homo non eſt lapis Sed ſi accipiatur eſſe mortuum, vt participium præteriti temporis,tam affirmatiua, quã negatiua propoſitio eſt vera, ſcilicet homo eſt mortuus, homo non eſt mortuus, quia ampliat ad id,quod eſt,vel fuit: ergo a ſufficienti diuiſione dicendum erit, quòd talis propoſitio ſit in materia accidentali, & contingenti, ac per conſequens prædicatum erit accidens hominis, accidentaliter ei conueniens,& non repugnanter.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primum argumentum reſpondet Soto,quòd de ratione accidẽtis eſt,quòd poſſit adeſſe, & abeſſe à ſubiecto præter ipſius corruptionem naturaliter, & non per miraculum ſupernaturaliter, quomodo contingit in caſu argumenti.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd ſemper adeſt, & abeſt cum ſubiecti corruptione. Vel dicendum ſecundo,quòd propter ampliationem propoſitio quidem eſt vera: nihilominus de ratione accidentis eſt,quòd manente eodem ſubiecto propoſitionis,ſine ampliatione poſſit accidens affirmari, & negari de illo; nam vt dictum eſt ſupra ex S. Tho. de ſpiritualibus creaturis, art. vltimo ad 7. abeſſe, & adeſſe in diffinitione accidentis accipiuntur pro affirmari, & negari,non quidem actu, ſed aptitudine; ita vt accidens ſit,quod poteſt affirmari, & negari de ſubiecto,eius ſubſtantia, & eſſentia non deſtructa.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd regula intelligitur ſeruata identitate ſubiecti, non ſecundum vocem, ſed ſecundum rem; cuius oppoſitum in propoſito accidit, quoniã ly mortuus in affirmatiua propoſitione non denominat hominem: ſed ratione ampliationis verificatur de eo, qui fuit homo, & in negatiua verificatur de eo, qui eſt homo:ampliant enim ad eos, qui ſunt,

Digitized by Google

ſunt, vel fuerunt homines. Hæc ſolutio eſt Caietani cap. de proprio. Sed adhuc pro maiori intelligentia huius propoſitionis, ſcilicet homo eſt mortuus, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Septimum.

Vtrùm hæc prædicatio, homo eſt mortuus, in ſenſu vero virtute ampliationis temporis extrinſeci, ſit quinti prædicabilis prædicatio.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Nam prædicatum huius propoſitionis accidentaliter, & nō per ſe conuenit ſubiecto: ergo ſi eſt alicuius prædicabilis prædicatio, erit quinti prædicabilis prædicatio. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Subiectum huius propoſitionis, homo eſt mortuus, eſt totum hoc disiunctum, ſcilicet homo, qui eſt, vel fuit: ſed de toto hoc disiuncto eſſe mortuum non dicitur per ſe: ergo prædicatum huius propoſitionis, homo eſt mortuus, accidentaliter, & non per ſe conuenit ſubiecto.

Secundo arguitur. Prædicatum prædictæ propoſitionis, homo eſt mortuus, in ſenſu vero, virtute ampliationis temporis extrinſeci non poteſt eſſe in aliquo modo dicendi per ſe: non enim poteſt eſſe in primo; quia non eſt pars diffinitionis hominis; neque in ſecundo, quia non eſt paſſio, ſeù proprietas hominis; neque in tertio, quia cum ille ſit modus eſſendi per ſe, potius illi opponitur; neque in quarto, quia potius eſt cauſa deſtructiua hominis: ergo erit quinti prædicabilis prædicatio.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Prædicta propoſitio in ſenſu vero, virtute ampliationis temporis extrinſeci eſt reductiuè per ſe pertinens ad quartum prædicabile, & ſecundum modum perſeitatis. Hanc concluſionem docet Caiet. cap. de proprio.

¶ Et probatur eius ratione. Nam cum dicitur homo eſt mortuus, ſubiectum, de quo verificatur prædicatum, eſt hoc, cum dico olim homo, ſeù homo præteritus eſt mortuus: conſtat autem, quòd fuiſſe hominem, eſt ratio, quòd mortuus ſit, quoniam ex præteritione vitæ cauſatur mors: ergo mors accepta in prædicta propoſitione in ſenſu vero, eſt veluti propria paſſio præteritionis: ergo prædicta propoſitio in ſenſu vero eſt ſaltim reductiuè quarti prædicabilis prædicatio, & pertinens ad ſecundum modum perſeitatis.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quòd prædicatum prædictæ propoſitionis, ſcilicet eſſe mortuum, per ſe conuenit ſubiecto, accipiendo propoſitionē in ſenſu vero: quò modo dicimus, quòd prædicatio eſt quarti prædicabilis prædicatio, & pertinet ad ſecundum modum perſeitatis reductiuè, accipiendo namque propoſitionem in ſenſu vero, ideſt comparando prædicatum ad illam partem ſubiecti, ratione cuius verificatur propoſitio; nam vt ſic prædicatum per ſe conuenit; quia conuenit ratione præteritionis.

Ad ſecundum argumentum reſpondetur eodem modo. Et per hæc patet ad ſeptimum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS II.

Vtrùm materiale accidentis, quod dicitur quintum prædicabile, v.g. Iſte terminus album, habeat per ſe inferiora, de quibus dicitur in quale accidentaliter, & tranſmutabiliter.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd materiale accidentis, quòd dicitur quintum prædicabile, v. g. iſte terminus album, non habeat per ſe inferiora

riora de quibus dicitur in quale accidentaliter,& tranſmutabiliter. Nam ſi iſte terminus album aliqua per ſe inferiora haberet,maximè eſſent hoc, vel illud album,vel Petrus,aut Paulus: ſed neutrum dici poteſt:non primum, quia hæc prædicatio, hoc album eſt album, non eſt quinti prædicabilis prædicatio,ſed ſecundi prædicabilis prædicatio; quia eſt prædicatio per ſe; neque poteſt dici ſecundum,quia Petrus, & Paulus non ſunt per ſe inferiora reſpectu albi: ſed reſpectu hominis: ergo.

¶ Secvndo præterea. Non exiſtente Petro,& Paulo,iſte terminus album non dicitur de illis: illis enim non exiſtentibus iſtæ prædicationes ſunt falſæ, Petrus eſt albus, Paulus eſt albus: ergo Petrus & Paulus non ſunt per ſe inferiora huius termini albi. Antecedens eſt notum & conſequẽtia probatur:quodlibet prædicabile dicitur de ſuis inferioribus per ſe, etiamſi illa non exiſtant in rerum natura,vt patet in his prædicationibus, Petrus eſt animal, Petrus eſt homo, Petrus eſt rationalis,Petrus eſt riſibilis; nam etiam Petro non exiſtente,prædictæ prędicationes ſunt veræ: ergo.

¶ Tertio præterea. Iſte terminus verbi gratia album, ſiuè quodlibet aliud accidens, non dicitur prædicabile in ordine ad indiuidua: ergo inferiora, quæ per ſe habet accidens, ſiuè iſte terminus album,non ſunt Petrus,& Paulus, quæ ſunt indiuidua ſubſtantiæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Accidens conſtituitur in ratione vniuerſalis, & prædicabilis per reſpectum ad ſpeciem tantum:ergo non per reſpectum ad indiuidua.

¶ Sed contra eſt auctoritas Porphyrij, qui numerans prędicabilia,inter ea numerat etiam accidens, ſiuè materiale quinti prædicabilis, vt v.g.album: ergo materiale accidentis, quod dicitur quintum prædicabile per ſe debet habere inferiora, quod eſt de eſſentia cuiuſlibet vniuerſalis, & prædicabilis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Materiale accidentis, quod dicitur quintum prędicabile,vt v.g.iſte terminus album,per ſe habet inferiora de quibus dicitur in quale accidentale tranſmutabiliter. Hęc concluſio certiſſima eſſe debet apud omnes Logicos. Et probatur ratione facta in argumento ſed contra. Nam tale materiale accidentis verè, & propriè dicitur prędicabile, & vniuerſale: ergo debet per ſe verè, & propriè habere inferiora; quia habere per ſe inferiora, eſt de intrinſeca ratione vniuerſalis,& prædicabilis. Quęnam verò ſint hęc inferiora, in ſolutionibus argumentorum patebit.

¶ Ad primvm dicendum, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd inferiora huius termini albi non ſunt hoc, vel illud album; nam hęc, vt probat argumentum non reſpiciuntur ab albo accidentaliter, ſed per ſe: inferiora autem per ſe ſunt indiuidua ſubſtantię, vt Petrus, & Paulus; quia hęc reſpiciuntur accidentaliter.Explicatur hoc ſupponendo,quòd de ratione quinti prędicabilis eſt, quòd reſpiciat inferiora accidentaliter: vnde illa cum quibus accidens coniungitur, accidentaliter ſunt per ſe inferiora illius. Conſiderandum enim eſt,quòd de ratione vniuerſalis, & prędicabilis eſt, quòd ſit vnum in multis,& quod dicatur de multis,abſtrahendo tamen ab hoc,quòd eſt dici per ſe, vel accidentaliter:hoc enim quod eſt dici,in quid tantum, vel in quale tantum, vel accidentaliter tantum; habent ſpecies determinatæ vniuerſalis, & prędicabilis. De ratione ergo quinti prędicabilis eſt, quòd de ſuis inferioribus accidentaliter prędicetur: & ita album accidentaliter dicitur de Petro, & Paulo, quia accidentaliter ratione formæ importatę coniungitur cum illis. Vnde inferiora cum quibus accidentaliter coniungitur, dicuntur per ſe inferiora huius prędicabilis, vt v. g. Petrus, & Paulus ſunt per ſe inferiora reſpectu huius termini album; quia album cum illis accidentaliter coniungitur. Ex quo patet, quòd adhoc vt accidens quintum prædicabile ſit verè,& propriè vniuerſale,ſufficit, quòd habeat inferiora, de quibus accidentaliter dicatur; immò habere inferiora, de quibus accidentaliter dicatur eſt vltima differentia ipſius quinti prędicabilis

cabilis

Digitized by Google

cabilis per quam diſtinguitur à cæteris alijs. Neque contra hoc facit id, quod dicitur in argumento, nimirum Petrum, & Paulum eſſe etiam inferiora hominis; quia hoc habent diuerſis rationibus; quatenus enim prædicatum, ſcilicet albedo accidentaliter coniungitur cum illis, ſunt inferiora albi; quatenus verò eſſentialiter includunt hominem, vt totum quoddam dicens eorum eſſentiam, vt ſic ſunt per ſe inferiora reſpectu hominis, ſicut etiam diuerſis rationibus ſunt inferiora differentiæ, ſcilicet rationalis, & proprij, ſcilicet riſibilis.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd nõ eſt eadem ratio de prædicatione quinti prædicabilis, & aliorum; nam prædicationes aliorum prædicabilium ſunt prædicationes in aliquo modo dicendi per ſe, & ideò ſunt veræ, ſubiecto etiam non exiſtente; quia copula in talibus prędicationibus abſoluitur à tempore. Cæterum prædicatio quinti prædicabilis, quamuis ſit verè, & propriè prædicatio, & quantum ad hoc vniuocè conueniat cum alijs prædicabilibus; tamen non eſt prædicatio per ſe; ſed eſt prædicatio accidentalis, & copula verbalis in tali prædicatione non abſoluitur à tempore; & propterea ſubiecto non exiſtente, prædicatio eſt falſa: vnde Petro non exiſtente, iſta eſt falſa, Petrus eſt albus.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hac quæſtione.

ARTICVLVS III.

Vtrùm materiale accidentis, quod dicitur quintum prædicabile, v.g. iſte terminus albũ, ſit prædicabile, & vniuerſale per reſpectum ad indiuidua, ſcilicet Petrum, & Paulum.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd materiale accidentis, quod dicitur quintum prædicabile, v.g. iſte terminus album, ſiuè coloratum non ſit prędicabile, & vniuerſale per reſpectum ad indiuidua. Materiale quinti prædicabilis non prædicatur immediatè de indiuiduis: igitur per reſpectum ad illa non eſt prædicabile, & vniuerſale. Conſequentia patet. Quia reſpectus immediatus ad inferiora eſt ille, qui conſtituit rationem eſſentialem, & formalem alicuius prædicabilis. Antecedens probatur. Iſtæ prædicationes ſunt accidentales, Petrus eſt coloratus, Paulus eſt coloratus & tamen eſſe coloratum non prædicatur immediatè de illis; quia immediatius prædicatur de corpore mixto, ſiuè de albo: hęc enim eſt vera; quia Petrus eſt corpus mixtum, ſiuè albus, ideò eſt coloratus, & econuerſo non valet: ergo.

¶ Secvndo præterea. Iſtæ prædicationes ſunt quinti prædicabilis, ſcilicet animal eſt genus; homo eſt ſpecies: & tamen non ſunt immediatè de indiuiduis, vt patet: ergo. Maior conſtat. Quia in illis prædicatur denominatione rationis accidens rationis: ergo ſunt quinti prædicabilis.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ de ente, & eſſentia in fine, vbi inquit, quòd accidens quintum prædicabile immediatius prædicatur de indiuiduis, quam de ſpecie: ergo per ordinem ad illa habet rationem vniuerſalis, & prædicabilis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Materiale accidentis, quod dicitur quintum prædicabile, habet rationem vniuerſalis, & prædicabilis per ordinem, & reſpectum immediatum ad indiuidua, adeò vt hæc ſit vera, homo eſt albus, quia hæc eſt vera, Petrus eſt albus. Hanc concluſionem docent omnes ferè Thomiſtæ, Caiet. de ente, & eſſentia. q. 17. Soto quæſtione vnica de Accidente ad quartum. Et probatur. Accidens, quod dicitur quintum prædicabile, v.g. eſſe album, ridere, &c. conuenit ei, cuius eſt accidens ſolum ratione conditionum indiuiduantium: ergo immediatè tãtum reſpicit indiuidua. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Nam non conuenit ei, cuius eſt accidens ratione eſſentiæ: quia nec eſt

eſſentia, nec pars eſſentiæ, nec propria paſſio: ergo conuenit ſolum ratione conditionum indiuiduantium. Conſequentia patet; quia nihil aliud eſt, ratione cuius conuenire poſſit.

¶ Ad primvm dicendum, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quòd eſſe coloratum accipi poteſt dupliciter; vno modo vagè; alio modo determinatè in aliqua ſpecie: ſi primo modo accipiatur, ſic eſt paſſio corporis mixti, & propterea immediatius prædicatione per ſe in ſecundo modo dicitur de corpore mixto, quam de indiuiduis, & vt ſic erit etiam verum dicere; quia Petrus eſt corpus mixtum; ideò eſt coloratum aliquo colore. Si verò accipiatur eſſe coloratum ſecundo modo, vt ſic non eſt paſſio corporis mixti: ſed accidens Petri: & vt ſic ideò dicitur de corpore mixto, quia dicitur de Petro. Idem etiam dicendum eſt de eſſe colorato reſpectu huius termini albi: poteſt enim accipi coloratum, vt eſt ſuperius eſſentialiter ad albedinem, & vt ſic prius dicitur de albedine, quam de Petro; & etiam accipi poteſt, vt eſt accidens Petri, modo explicato, & vt ſic, quia accidens eſt, immediatius dicitur de Petro, quam de albo.

¶ Ad secvndvm facilis eſt ſolutio; nam in illis prædicationibus, animal, & homo, æquiualent ſingularibus propter ſuppoſitionem ſimplicem, qua ſupponunt termini illi, vt ſatis conſtat ex his, quæ diximus in noſtra dialectica de ſuppoſitione ſimplici.

Finis Quinti Libri de quinque Prædicabilibus.

INDEX

INDEX COPIOSISSIMVS RERVM MAXIME NOTABILIVM

QVÆ IN HOC PRIMO TOMO continentur, ordine Alphabetico digeſtus.

Numerus paginam, C, columnam, L, lineam deſignat.

A

ABSTRACTIONVM genus eſt triplex, Metaphyſicum, Mathematicum, & Phyſicum. 53. c.2. l.7

Abſtractio ſe tenens ex parte obiecti, eſt ratio formalis ſub qua in ſcientijs, tribuens illis vnitatem ſpecificam: abſtractio verò ſe tenens ex parte intellectus, eſt ſolum conditio. 54. c.2. l.5. & 58 c.2. l.51

Abſtractio totalis, & formalis quid ſit. 56. c. 1. l. 25

Abſtractio ſe tenens ex parte obiecti, non eſt aliquid rationis in ipſo obiecto reali. 60. c. 1. l. 9

Abſtractio eſt diuerſa in Logica, & in Metaphyſica, & quomodo. 60 c.1. l.23

Abſtrahere à ſingularibus quomodo conueniat omnibus ſcientijs 62. c.1. l 25

Abſtractum primæ intentionis, puta animalitas, vt eſt totum potentiale poteſt prædicari in recto de alio abſtracto inferiori primæ intentionis, puta de humanitate. 158 c.2. l.17. ſecus autem ſi ſumatur, vt totũ actuale, & cũ præciſione. 159. c.2. l.6

ACCIDENTIA ſolo numero diſtincta nequeunt eſſe in eodẽ ſubiecto. 5 c.2. l 49

Accidentiũ concreta quomodo collocentur in recta linea prædicamẽtali. 34. c.2. l 42

Accidens eſt analogum, & non vniuocũ ad nouem genera accidẽtium. 100. c.1. l.41

In accidentibus, à quo ſumatur genus, & differentia. 250 c.2. l.27

In accidentibus non eſt materia, & forma propriè. 250. c 2. l.41

Accidẽtis diffinitio, rẽpe eſt id, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionẽ, eſt optima. 330. c.2. l.29 per quam diffinitur accidens primè intentionaliter, & non vt eſt quintum prædicabile. ibid l.51

Accidens in ratione quinti prædicabilis ita diffinitur, eſt id, quod prædicatur de pluribus in quale accidentale tranſmutabiliter. 331. c.2. l.13

Accidentis diffinitum adæquatè in diffinitione tradita à Porphyrio, eſt materiale ſecundæ intentionis rationis quinti prædicabilis, & non accidens primè intentionaliter. 332. c.2. l.5

In Accidentis diffinitione quid nomine ſubiecti intelligatur 331. c 2. l.49

Accidentis eſſentia, ſaluari in hoc quod eſt, adeſſe, & abeſſe à ſubiecto per intellectum optimè explicatur. 335. c 2. l 2

Accidentis quinti prædicabilis materiale, vt v.g. album, habet per ſe inferiora de quibus dicitur. 339. c 1 l.51. quæ inferiora non ſunt hoc vel illud album, ſed indiuidua ſubſtantiæ, vt Petrus, Paulus.

Digitized by Google

lus ibid. c. 2. l. 15. & 331. c. 2. l. 35.

ACTVS Logicæ vtentis conſequitur ad actum Logicæ docentis 6. c. 1. l. 16. qui quidem non ſunt ſpecie inter ſe diſtincti, 6. c. 2. l. 17.

Quando vnus actus oritur ex alio ſine noua difficultate, non eſt neceſſe conſtituere nouum habitum in potentia.6.c. 1. l. 31

IN ÆTHIOPE & in coruo nigredo non eſt propria paſſio, ſed accidens commune. 334.c.2. l.12

ALIQVIS homo eſt indiuiduum vagum. 289.c. 1.l.39.& eſt terminus communis, eiuſque ſignificatum eſt aliquid commune.291. c.1. l.27. non tamen eſt ſpecies. 292 c.1.l.1.nec vnum de quinque prædicabilibus ibid. l. 25

ANGELVS immediatè per ſe ipſum intelligendo ens rationis non format ipſum. 123.c.1.l.16

In Angelis tam genus quam differentia ſumitur a tota eſſentia,diuerſimodè tamen conſiderata. 249.c. 1.l.45

Angelus ponitur in prædicamento, & ſub genere, 283.c.2.l 45.

Angelus componitur ex genere,& differentia 284.c.1. l.40

Angelus quilibet adæquat totam perfectionem ſpecificam. 284.c.1.l.22

Angeli natura,puta Gabrielis, non eſt eſſentialiter indiuidua; licet ſit ſe ipſa indiuidua.282.c.1 l. 19

Angelicæ naturæ optimè conuenit diffinitio ſpeciei prædicabilis. 279.c. 1.l.51

Angelicæ naturæ repugnat cõmunicari pluribus indiuiduis potentia Phyſica,non autem potentia Logica. 280.c. 1.l.40

Angeli natura habet fundamentum aliquod, ratione cuius intellectus poteſt illi tribuere denominationem ſpeciei, & vniuerſalis. 281.c.2.l.45

ANIMA ſeparata non eſt ſpecie diſtincta a ſe ipſa, vt eſt coniuncta corpori, licet diuerſimodè intelligat. 17.c 1.l.51

Anima quare non ſit ſpecies 274.c.1 l.28.

Anima Petri, & anima Pauli non differunt eo quòd formæ ſunt,ſed quia dicũt ordinem ad talem materiam. 250.c.2.l.50

Animalitas, & humanitas diſtinguuntur ſolum ratione ratiocinata, & non formaliter. 161.c.1 l.37

APPETITVS naturalis quid ſit.13.c 2.l.41

ARISTOTELES non fuit inuentor Logicæ: ſed ſolum illam ad artem redegit. 22.c.1.l.24

Ariſtoteles quare adduxerit exempla in materia Mathematica in tota Logica. 28.c. 2.l 42

ARITMETICA & geometria quare ſint ſcientiæ ſpecie diuerſæ. 62.c.1.l.47

ARGVERE ab inferiori ad ſuum ſuperius affirmatiuè cum eodem addito,eſt bona conſequentia.45.c.2.l.42

ARS eſt habitus cum recta ratione faciendi opus aliquod practicum ad extra, 30.c.2.l.16

Ars mechanica,& ars liberalis in quo conueniant,& in quo differant.36.c. 1 .l.24

Ars analogicè dicitur de libera li,& mechanica.36.c.1.l.3

B

BEATITVDO quomodo poſſit dici naturalis, & neceſſaria homini. 10. c. 2. l. 46

C.

COGNOSCIBILITAS fundamentalis eſt paſſio entis, & ideò vna eſt maior altera, formalis verò vna non eſt maior altera.105.c.1. l.43

CHARITAS licet plures habeat actus,tamen ſolum à dilectione, qui eſt primus, à quo alij oriũtur,denominatur habitus, & ab illa augetur, à qua etiã produceretur ſi nõ infunderetur à Deo.9.c.1. l. 53

CHIMERA quare pertineat ad negationem. 127.c. 1. l.11

Chimera nullum habet fundamentum in re,neque proximum,neque remotum. 127.c.2.l.3

CHRISTVS dominus dicitur formaliter filius Virginis, nullo intellectu conſiderante.84.c 2.l.27

COMMVNITAS poſitiua, & negatiua quid ſit. 180.c 1.l.15

CONCEPTVS ſeu ſpecies expreſſa entis rationis in genere entis eſt qualitas realis. 116.c.1.l.14

CONCLVSIONVM omnium logicaliũ eſt vnus ſimplex habitus. 48.c.2. l.24.

CONNOTATIVVM nomen importat quidditatem ſignificati formalis, non materialis. 226.c.1.l.17

In

Digitized by Google

In CONSEQVENTIA bona poteſt dari antecedens ſimpliciter neceſſariū, & con ſequens ſimpliciter contingens, ſecundū quid tamen neceſſarium, quatenus ſcilicet ſubeſt illi antecedenti. 162 c.1.l.23.

CORPVS corruptibile, & incorruptibile non differunt genere logico: ſed tantum phyſico. 250. c.2. l.4.

D

DEMONSTRATIO quæcumque non eſt neceſſe, quòd procedat ſemper ex cauſis, quæ ſint formaliter cauſæ verè, & propriè influentes in effectum: ſed ſufficit, quòd ſint cauſæ virtuales in eſſendo, ſiue rationes formales. 31 c.2.l.46.

Demonſtrationem eſſe generatiuam, & cauſatiuam ſcientiæ, quomodo ſit intelligendum. 51. c.1. l.25.

Demonſtratio tantum prima generat ſcientiam entitatiuè, reliquæ vero augent illam. 51. c.1. l.35.

Demonſtrationes in ſcientia ſunt ordinatæ inter ſe, vnde non poteſt haberi ſecunda ſine prima 51.c 1. l.49.

DENOMINATIONES iſtæ, puta parietem eſſe viſum, Deum eſſe Dominum, columnam eſſe dexteram, & huiuſmodi ſunt denominationes rationis, & entia rationis. 91. c 1. l.34.

Denominatio iſta, Deus eſt Dominus, non eſt extrinſeca, ſicut iſta columna eſt dextera. 94 c.1. l.24.

DEVS dicitur formaliter Dñs, & creator nullo intellectu cogitante 85.c.1 l 11.

Deus denominatur realiter Dominus denominatione extrinſeca à relatione reali ſeruitutis, quæ eſt in creatura. 92. c.2. l 19.

In Deo materialia primæ intentionis in abſtracto poſſunt dici de concreto. & è conuerſo, vt Deitas eſt Deus, Deus eſt Deitas. 162. c.1. l.43.

Deus immedatè per ſe ipſum intelligendo ens rationis, non format ipſum. 122. c.2. l.27.

DIFFERENTIÆ vltimæ eſſentiales rerum ſunt nobis ignotæ. 17.c.1.l.17.

Differentia ſignificata in concreto eſt quid completum, non autem ſignificata in abſtracto. 200. c.2. l 20.

Differentia ſumpta vt totum potentiale, induit rationē tertij prędicabilis, non autē ſumpta vt totum actuale. 201.c.1. l 18.

Differentia hæc eſt differentia, eſt prædicatio accidentalis. 204.c.2. l.14.

Differentiæ non poteſt conuenire prędicari in quid de pluribus differentibus ſpecie per modum contrahibilis, & qualificabilis, ſeu contracti, & qualificati: ſed hoc eſt proprium generis. 212.c.2. l.15.

Differentia quare dicatur prędicari per modum accidentis. 214.c.1.l 24.

Differentia eſt ſimpliciter perfectior genere; genus verò eſt perfectius illa ſecundum quid. 219 c.1.l.41.

Differentia optimè diffinitur à Porphyrio, quòd ſit, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quale quid. 293. c.1. l.49 in qua diffinitione diffinitur tantū differentia ſubalterna. ibid. c.2 l. 11. maximè ſi prædicari de pluribus accipiatur poſitiuè, 296. c.5.l.50. per non repugnātiam verò poteſt conuenire etiam differentiæ athomæ. 298.c 2. l.30.

Differentiæ diuiſio in infimam, & ſubalternam non eſt eſſentialis: ſed accidentalis. 299 c.1. l.26.

Differentia vt ſic, quatenus eſt communis ſubalternæ, & infimæ, ſic eſt diffinienda, quæ prædicatur de pluribus differentibus in quale quid. 294.c.2.l.14.

Differentia non conſtituitur in ratione tertij prædicabilis, & vniuerſalis per reſpectum ad inferiora indiuidua, ſed per reſpectum ad ſpeciem. 302.c. 2. l.28.

Differentia ſubalterna conſtituitur in ratione tertij prædicabile per ordinem ad genus, quod immediatè reſpicit. 310.c.2. l.47.

Differentia infima, & ſubalterna non differunt ſpecie eſſentialiter: ſed tantum accidentaliter, ſub ratione vniuerſalis, & prædicabilis. 312.c.1.l.3.

Inter differre, & conuenire datur medium, ſcilicet non diſtingui. 187.c.1. l.23.

DIFFINITIO bona quæ nam ſit. 211.c.2 l. 18.

Diffinitioni quomodo competat prædicari in quid de ſpecie. 214.c.2.l.41.

Diffinitio excluditur à ratione cuiuſcumq; prædicabilis, quia eſt vox completa. 215. c. 1.l.36.

Diffinitio, ſi ſit accidentis in cōcreto ſupponens pro ſignificato materiali, nō eſt in-

Digitized by Google

conueniens, quòd non prædicetur de diſſinito. 230.c.2.l.49.

Diſſinitiones, quæ competant rebus per nō repugnantiā, poſſunt dari, cōformiter ad doctrinam peripateticam. 198.c.2.l.30.

Ad Diſſinitionē, vt detur per non repugnātiam quinque requiruntur. 299 c 1.l.8.

Diſſiniri tantū id, quod eſt vniuerſale, quomodo ſit intelligendum. 283.c 1.l.37.

Diſſinitionis partes quomodo poſſint prædicari in recto de diſſinito, & quomodo non. 154.c.1.l.18.

E

ENS poteſt cōſiderari, & in ratione entis vt ſic & in ratione obiecti intelligibilis. Primo modo eſt vnū vnitate analoga. Secundo modo eſt vnum vnitate indiuiſibili ſpecifica. 55.c.2. l.46.

Ens habere tantum de cognoſcibilitate, quantum habet de entitate eſt falſum, & quare. 105.c.1.l.12.

Ens abſtractum à reali, & rationis eſt obiectum intellectus, cuius quidem ratio in ratione obiecti eſt vniuoca, licet in ratione entis ſit analoga. 101.c.2.l.31.

ENS REALE cognitione abſoluta debet prius cognoſci ente rationis, ſecus autem cognitione ſcientifica, & per demonſtrationem. 28.c.2.l.6.

Ens reale non poteſt eſſe repræſentatiuum primo, & per ſe entis rationis, benè tamen ſecundario. 216.c.2.l.39.

ENS RATIONIS eſt ens verū. 35.c.1.l.1

Ens rationis, quod eſt obiectum in logica, quod nam ſit. 73.c. 2.l.10.

Ens rationis concurrere tanquam modum, vel tanquam conditionem, ſine qua non, ad aliquem effectum realem, non eſt inconueniens. 77.c.2.l.25.

Entis rationis variæ acceptiones explicantur. 80.l.18.

Ens rationis verè, & in rigore non habet eſſentiam. 81.c.2. l.49.

Ens rōnis, ad hoc vt denominet formaliter ſuū ſubiectū, non eſt neceſſe, vt actualiter ex iſtat: ſed ſufficit quod eius fundamentum proximum ponatur. 84.c.1.l.40. & 86. c.1.l.22.

Ens rationis eſt cognoſcibile ab intellectu. 100.c.1.l.1.

Ens rōnis eſt ſimpliciter ſcibile, ſeu cognoſcibile. 103.c.2.l.32. non ſolū in particulari, ſed etiam in cōmuni. 117.c.2.l 18.

Ens rationis non cognoſcitur per ſpeciem impreſſum propriam, ſed entis realis. 109.c.2. l.25.

Ens rationis nō poteſt cognoſci immediatè per ſpeciē expreſſam entis realis, benè tū mediatè, & quomodo 114.c.1.l.51.

Entis rationis conceptus, ſeu ſpecies expreſſa quomodo formetur ab intellectu. 115. c.1. l.1.

Ens rationis tam in cōmuni, quam in particulari pōt prius cognoſci. 118.c.1. l.14.

Ens rationis cognoſcitur tantum cognitione reflexa. 119.c.1.l.45.

Ens rōnis non habet cauſam verā, & realem dantem illi eſſe per realem influxū. 120. c.2.l.52. habet tamen cauſam virtualem, & rationem formalem. 121.c.1.l.43.

Eus rationis non habet ſubiectum cui inhęreat: ſed tantum eſt obiectiuè in intellectu. 124.c.1.l.14.

Ens rationis optimè diuiditur in priuationem, negationem, & relationem rationis 125.c.1.l.35. quæ diuiſio non eſt ſuperflua, neque diminuta. 127.c.1.l.5.

Ens rationis conſtituit duo prædicamenta, & quæ nam ſint. 137 c.2.l.1.

ESSE non eſt proprietas conueniens formæ in ſecundo modo dicendi per ſe, perſeitate Logica. 325.c.2.l.8.

Eſſe quatenus dicitur ab actu eſſendi in actu exercito, non poteſt habere connexionē per ſe perſeitate logica cum aliqua re creata. 327. c.1.l.5.

ESSENTIA entis nō eſt extra eſſentiā paſſionum eius, immò formaliter actualiter includitur in omnibus illis 251.c.2.l.43

Eſſentia & exiſtentia entis rationis diſtinguuntur vt duo entia completa in ſuo genere. 96.c.1.l.40.

EXISTENTIA vnius entis poteſt eſſe alterius generis ab illo ente cuius eſt exiſtentia. 88. c.2. l.44.

Exiſtentia ſeu eſſe actuale entis rationis ſolū conſiſtit in actualiter cognoſci ab intellectu. 84.c.1.l.2. in cognoſci inquā, vel formaliter, vel virtualiter. 88.c.1.l.23. & c.2.l.32.

F

FORMA principalis eſt pręſtantior materia, non autem forma inſtrumentalis. 4.c.3.l.15.

A FA-

Digitized by Google

A FACILIORIBVS eſt inchoandum niſi ordo doctrinæ aliter expoſtulet. 28. c. 2. l. 51.

G

GENVS non poteſt exiſtere ſine ſpecie, nec è contra, tam in entibus realibus, quam in entibus rationis. 87. c. 2. l. 1.

Genus vt totum actuale non prædicatur in recto de ſpecie. 155. c. 2. l. 32. benè tamen vt eſt totum potentiale. 156. c. 1. l. 30.

Genus quare prædicetur in recto de ſpeciebus, nō autē de differentijs. 156. c. 2. l. 47

Genus proximum & remotum quid ſit. 204 c. 1. l. 10.

Genus optimè diffinitur à Porphyrio, quod ſit id quod prędicatur de pluribus differētibus ſpecie in quid. 211 c. 2. l. 10. quæ diffinitio eſt deſcriptiua. 218. c. 1. l. 53.

Generi cōuenit prædicari in quid ſecundū rem, & ſecundū modum. 214. c. 2. l. 26.

Genus poteſt diffiniri diffinitione eſſentiali. 219. c. 1. l. 49. quæ eſt iſta, genus eſt vniuerſum ad plura differentia ſpecie in quid. 220. c. 2. l. 37.

Genus quomodo ſit vniuerſale eſſentialiter, & quomodo denominatiuè. 219. c. 2. l. 26

Genus an diffiniatur in quātum eſt genus, vel in quantum eſt ſpecies. 219. c. 2. l. 41.

Genus primum prædicabile habet ſupra ſe aliud genus denominatiuè. 220. c. 1 l. 13

Genera generaliſſima poſſunt diffiniri diffinitione eſſentiali, ſi accipiantur ſecundè intentionaliter, non autē ſi accipiantur primè intentionaliter. 220. c. 1. l. 37.

Genus in diffinitione tradita à Porphyrio non diffinitur pro re ſubſtrata. 223. c. 1. l. 32. neque pro aggregato ex re ſubſtrata, & ſecunda intentione. 224. c. 2. l. 4. Sed pro ipſa ſecunda intentione in concreto. ibid. l. 34.

Genus pro ſecunda intentione quomodo dicatur prædicari in quid. 235. c. 2. l. 52.

Generis diffinitio explicatur iuxta mentem Caietani. 237. c. 1. l. 36.

Genus vt totum potentiale per nullā potentiā poteſt ſaluari in vnica ſpecie. 238. c. 1 l. 28. benè tamen vt totum actuale, immo in vnico indiuiduo. 240. c. 2. l. 3.

Genus ſumptum ſecundè intētionaliter pro relatione rationis nullo pacto poteſt ſaluari per reſpectum ad vnicam ſpeciem tantum. 245. c. 1. l. 27.

Genus quare non poſſit eſſe in vnica tātum ſpecie potentia naturali, benè tamen ſpecies in vnico indiuiduo. 240. c. 2. l. 35.

Generis potentialitas non eſt aliquid reale. 243 c. 2. l. 24.

Genus non poteſt adæquari ſecūdum omnē ſuam potentialitatē in duabus ſpeciebus, benè tamen ſecundum id, quod ſufficit ad eius eſſentiam. 245. c. 2. l. 29.

Genus ſumptum pro natura denominata in compoſitis ex materia, & forma ſumitur radicaliter à materia prima. 246. c 2. l. 45 proxime verò ſumitur à forma. 248. c. 2. l. 19. in ſubſtantijs autem ſeparatis ſumitur à tota eſſentia, à qua etiam (ſed diuerſimodè conſiderata) ſumitur etiam differentia. 249. c. 1. l. 45.

Genus & differentia verè componunt ſpeciē. 251. c. 2. l. 16 quæ compoſitio nō eſt realis: ſed rationis. 253. c 1. l. 37.

Genus & differentia quomodo habeant rationem totius, & quomodo partis. 252. c. 1. l. 5.

Genus tam Metaphyſicum quam Logicum ſunt quædam tota, diuerſimodè tamen. 253. c. 2. l. 2.

Genus non prædicatur de differentia prædicatione per ſe logica. 258. c. 2. l. 44. benè tamen prædicatione identica, & ſimiliter differentia eadem prædicatione identica de genere. 260 c. 2. l. 6.

Genus & ſpecies ſumpta ſecundè intentionaliter ſunt relatiua. 277. c. 1. l. 32.

Genus & ſpecies quare cōſtituant duo prædicabilia ſpecie diuerſa. 312. c. 2. l. 49.

Genericus gradus, & gradus differentialis ſi ſine præciſione ſumantur, diſtinguuntur ratione ratioc nata. 256. c. 1. l. 4. ſi verò ſumantur cum præciſione, & vt partes, diſtinguuntur realiter per ſe loquendo. ibid. c. 2. l. 53.

H

HABITVS vnicus ſecundū rem poteſt habere plures actus realiter diſtinctos ſi vnus ex alio oriatur. 8. c. 2 l. 23.

Habitus habens plures actus, quorum vnus oritur ex alio, ex primo actu denominatur talis, ab eoq; ſi eſt producibilis producitur, & augetur. 9. c. 1. l. 48.

Habitus non ſumunt diuerſitatem ſpecificā ex actibus quorum vnus oritur ex alio. 6. c. 1. l. 9.

Ha-

Digitized by Google

conueniens, quòd non prædicetur de diffinito. 230.c.2.l.49.
Diffinitiones, quæ competant rebus per nõ repugnantiã, poſſunt dari, cõformiter ad doctrinam peripateticam. 298.c.2.l.30.
Ad Diffinitionẽ, vt detur per non repugnãtiam quinque requiruntur. 299 c 1.l.8.
Diffiniri tantũ id, quod eſt vniuerſale, quomodo ſit intelligendum. 283.c 1.l.37.
Diffinitionis partes quomodo poſſint prædicari in recto de diffinito, & quomodo non. 154.c.1.l.18.

E

ENS poteſt cõſiderari, & in ratione entis vt ſic & in ratione obiecti intelligibilis. Primo modo eſt vnũ vnitate analoga. Secundo modo eſt vnum vnitate indiuiſibili ſpecifica. 55.c.2. l.46.
Ens habere tantum de cognoſcibilitate quantum habet de entitate eſt falſum, & quare. 105.c.1.l.12.
Ens abſtractum à reali, & rationis eſt obiectum intellectus, cuius quidem ratio in ratione obiecti eſt vniuoca, licet in ratione entis ſit analoga. 101.c.2.l.31.
ENS REALE cognitione abſoluta debet prius cognoſci ente rationis, ſecus autem cognitione ſcientifica, & per demonſtrationem. 28.c.2.l.6.
Ens reale non poteſt eſſe repræſentatiuum primo, & per ſe entis rationis, benè tamen ſecundario. 216.c.2.l.39.
ENS RATIONIS eſt ens verũ. 35.c.1.l.1
Ens rationis, quod eſt obiectum in logica, quod nam ſit. 73.c.2.l.10.
Ens rationis concurrere tanquam modum, vel tanquam conditionem, ſine qua non, ad aliquem effectum realem, non eſt inconueniens. 77.c.2.l.25.
Entis rationis variæ acceptiones explicantur. 80.l.18.
Ens rationis verè, & in rigore non habet eſſentiam. 81.c.2. l.49.
Ens rõnis, ad hoc vt denominet formaliter ſuũ ſubiectũ, non eſt neceſſe, vt actualiter ex iſtat: ſed ſufficit quod eius fundamentum proximum ponatur. 84.c.1.l.40. & 86. c.1. l.22.
Ens rationis eſt cognoſcibile ab intellectu. 100.c.1.l.1.
Ens rõnis eſt ſimpliciter ſcibile, ſeu cognoſcibile. 103.c.2.l.32. non ſolũ in particulari, ſed etiam in cõmuni. 117.c.2.l 18.
Ens rationis non cognoſcitur per ſpeciem impreſſum propriam, ſed entis realis. 109.c.2. l.25.
Ens rationis nõ poteſt cognoſci immediatè per ſpeciẽ expreſſam entis realis, benè tñ mediatè, & quomodo 114.c.1.l.51.
Entis rationis conceptus, ſeu ſpecies expreſſa quomodo formetur ab intellectu. 115. c.1. l.1.
Ens rationis tam in cõmuni, quam in particulari pôt prius cognoſci. 118.c.1. l.14.
Ens rationis cognoſcitur tantum cognitione reflexa. 119.c.1.l.45.
Ens rõnis non habet cauſam verã, & realem dantem illi eſſe per realem influxũ. 120. c.2.l.52. habet tamen cauſam virtualem, & rationem formalem. 121.c.1.l.43.
Ens rationis non habet ſubiectum cui inhæreat: ſed tantum eſt obiectiuè in intellectu. 124.c.1. l.14.
Ens rationis optimè diuiditur in priuationem, negationem, & relationem rationis 125.c.1.l.35. quæ diuiſio non eſt ſuperflua, neque diminuta. 127.c.1.l.5.
Ens rationis conſtituit duo prædicamenta, & quæ nam ſint. 137 c.2.l.1.
ESSE non eſt proprietas conueniens formæ in ſecundo modo dicendi per ſe, perſeitate Logica. 325.c.2.l.8.
Eſſe quatenus dicitur ab actu eſſendi in actu exercito, non poteſt habere connexionẽ per ſe perſeitate logica cum aliqua re creata. 327.c.3.l.5.
ESSENTIA entis nõ eſt extra eſſentiã paſſionum eius, immò formaliter actualiter includitur in omnibus illis 251.c.2.l.43
Eſſentia & exiſtentia entis rationis diſtinguuntur vt duo entia completa in ſuo genere. 96.c.1. l.40.
EXISTENTIA vnius entis poteſt eſſe alterius generis ab illo ente cuius eſt exiſtentia. 88. c.2. l.44.
Exiſtentia ſeu eſſe actuale entis rationis ſolũ conſiſtit in actualiter cognoſci ab intellectu. 84.c.1.l.2. in cognoſci inquã, vel formaliter, vel virtualiter. 88.c.1.l.23. & c. 2.l.32.

F

FORMA principalis eſt præſtantior materia, non autem forma inſtrumentalis. 4.c.3.l.15.

A FA-

Digitized by Google

A FACILIORIBVS eſt inchoandum niſi ordo doctrinæ aliter expoſtulet.28. c.2. l.51.

G

GENVS non poteſt exiſtere ſine ſpecie, nec è contra,tam in entibus realibus, quam in entibus rationis. 87.c.2.l. 1.

Genus vt totum actuale non prædicatur in recto de ſpecie.155.c.2.l.32.benè tamen vt eſt totum potentiale.156.c.1.l.30.

Genus quare prædicetur in recto de ſpeciebus,nõ autẽ de differentijs.156.c.2.l 47

Genus proximum & remotum quid ſit.204 c.1. l. 10.

Genus optimè diffinitur à Porphyrio,quod ſit id quod prędicatur de pluribus differẽtibus ſpecie in quid.211.c.2.l.10.quæ diffinitio eſt deſcriptiua.218.c.1. l.53.

Generi cõuenit prædicari in quid ſecundũ rem,& ſecundũ modum.214. c. 2. l.26.

Genus poteſt diffiniri diffinitione eſſentiali.219. c.1. l.49. quæ eſt iſta, genus eſt vniuerſum ad plura differentia ſpecie in quid. 220.c.2.l.37.

Genus quomodo ſit vniuerſale eſſentialiter, & quomodo denominatiuè.219.c.2.l.26

Genus an diffiniatur in quãtum eſt genus, vel in quantum eſt ſpecies.219.c.2.l.41.

Genus primum prædicabile habet ſupra ſe aliud genus denominatiuè. 220.c.1 l.13

Genera generaliſſima poſſunt diffiniri diffinitione eſſentiali, ſi accipiantur ſecundè intentionaliter, non autẽ ſi accipiantur primè intentionaliter.220.c.1.l.37.

Genus in diffinitione tradita à Porphyrio non diffinitur pro re ſubſtrata.223.c.1.l.32.neque pro aggregato ex re ſubſtrata, & ſecunda intentione.224.c.2. l. 4. Sed pro ipſa ſecunda intentione in concreto. ibid.l.34.

Genus pro ſecunda intentione quomodo dicatur prædicari in quid. 235. c.2.l. 52.

Generis diffinitio explicatur iuxta mentem Caietani. 237. c.1. l.36.

Genus vt totum potentiale per nullã potentiã poteſt ſaluari in vnica ſpecie.238.c.1 l.18.benè tamen vt totum actuale,immo in vnico indiuiduo. 240. c.2. l. 3.

Genus ſumptum ſecundè intẽtionaliter pro relatione rationis nullo pacto poteſt ſaluari per reſpectum ad vnicam ſpeciem tantum. 245. c.1. l.27.

Genus quare non poſſit eſſe in vnica tãtum ſpecie potentia naturali, benè tamen ſpecies in vnico indiuiduo.240.c.2. l.45.

Generis potentialitas non eſt aliquid reale. 243 c.2. l.24.

Genus non poteſt adæquari ſecũdum omnẽ ſuam potentialitatẽ in duabus ſpeciebus, benè tamen ſecundum id, quod ſufficit ad eius eſſentiam.245. c.2. l.29.

Genus ſumptum pro natura denominata in compoſitis ex materia, & forma ſumitur radicaliter à materia prima.246.c 2.l.45 proxime verò ſumitur à forma.248.c.2. l.19.in ſubſtantijs autem ſeparatis ſumitur à tota eſſentia,à qua etiam (ſed diuerſimodè conſiderata) ſumitur etiam differentia.249. c. 1. l.45.

Genus & differentia verè componunt ſpeciẽ.251. c.2.l.16 quæ compoſitio nõ eſt realis:ſed rationis.253.c 1. l.37.

Genus & differentia quomodo habeant rationem totius,& quomodo partis. 252. c. 1.l.5.

Genus tam Metaphyſicum quam Logicum ſunt quædam tota, diuerſimodè tamen. 253.c.2. l.2.

Genus non prædicatur de differentia prædicatione per ſe logica.258.c.2.l.44.benè tamen prædicatione identica,& ſimiliter differentia eadem prædicatione identica de genere.260 c.2. l.6.

Genus & ſpecies ſumpta ſecundè intentionaliter ſunt relatiua.277.c. 1. l.22.

Genus & ſpecies quare cõſtituant duo prædicabilia ſpecie diuerſa.312.c.2.l.49.

Genericus gradus,& gradus differentialis ſi ſine præciſione ſumantur, diſtinguuntur ratione ratioc nata. 256. c.1. l.4.ſi verò ſumantur cum præciſione, & vt partes, diſtinguuntur realiter per ſe loquendo. ibid. c.2. l.53.

H

HABITVS vnicus ſecundũ rem poteſt habere plures actus realiter diſtinctos ſi vnus ex alio oriatur.8.c.2.l.23.

Habitus habens plures actus, quorum vnus oritur ex alio,ex primo actu denominatus talis, ab eoq; ſi eſt producibilis producitur,& augetur.9.c.1.l.48.

Habitus non ſumunt diuerſitatem ſpecificã ex actibus quorum vnus oritur ex alio. 6.c.1.l.9.

Digitized by Google

Habitus & diſpoſitio , licet diſtinguantur penes perfectum,& imperfectum, probabilius tamen eſt, diſtingui ſpecie , eſſentialiter. 18. c.1 l.7.

Habitus aliqui nõ ſolum dantur ad melius , ſed etiam ad ſimpliciter operandum. 22. c 1. l.29.

Habitus intellectuales quib. apprehendimus verum ſine errore, ſunt quinque. c.1. l.53.

Habitus indifferens qui neque ſit practicus, neq; ſpeculatiuus nũ datur. 42. c 2 l.32.

Habitus tam infuſi, quam acquiſiti ſunt ſimplices qualitates. 45 .c.2. l 46.

Habitus acquiſitus circa primã concluſionẽ, perficitur per cognitionẽ aliarũ concluſionum eiuſdem ſcientiæ, non autem acquiruntur noui habitus. 49 c.2. l.32.

HOMO poteſt conſiderari metaphyſicè, & moraliter. 15. c 1, l.31.

Homo eſt logicus, non eſt propoſitio in aliquo modo dicendi per ſe, iſta autem. homo habet naturalem inclinationem in Logicam , eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, 11. c.1. l.8.

Hominis propria operatio eſt ſcire. 13 .c.2 l.26.

Humanitas, & animalitas in homine nõ diſtinguuntur formaliter : ſed ratione ratiocinata. 161. c 1. l.37.

I

INDIVIDVVM ſaltem per ſe ſecundo pertinet ad rationem vniuerſalis. 208. c 2. l.42.

De indiuiduo quare agat Porphyrius in tractatu de quinque prædicabilibus. 208 .c. 2. l.30.

Indiuidua non ſolum ſpecifica, ſed etiam generica dantur. 269. c.1. l. 36.

Indiuidui diffinitio tradita à Porphyrio, ſcilicet indiuiduũ eſt, qđ de vno tantũ prædicatur eſt optima. 285 c.2. l.45. & per illã diffinitur indiuiduũ ſecundè intẽtionaliter. 286. c. 1. l.18. & cõpetit indiuiduo cathegoriæ ſubſtãtiæ. 287 c.1. l.30.

Indiuiduum primè intentionaliter eſt id , quod ex proprietatibus ſuis ita conſtat, vt omnes in alio eædem nullo modo eſſe poſſint 286. c. 1. l.38.

Indiuidui proprietates ſũt ſeptẽ. 286 c 1. l.43

Indiuiduum ſumptum primè intentionaliter non poſſe diffiniri, quomodo ſit intelligendum . 288. c. 1. l.47.

Indiuiduum ſumptũ ſecundè intẽtionaliter eſſentialiter habet prædicari de vno tm̃: denominatiuè tamen prędicatur de pluribus differentibus numero in quid,& eſt ſpecies denominatiuè. 288. c.2. l.9.

Indiuiduum eſt in quadruplici differentia . 289 c 1. l.46

Indiuiduum vagum importat naturam particulariter exiſtentem omnibus indiuiduis certis communem. 189 c 2. l.35.

INTELLECTVS licet ſit vna potentia ſecundum rem , tamen plures actus habet realiter diſtinctos. 8. c. 2. l.28.

Intellectus Angeli,& hominis in ratione potentiæ intellectiuæ non diſtingui ſpecie , eſt probabile. 16. c. 2. l 3. & etiam diſtingui eſt probabile. ibid. l.27.

Intellectus noſter eſt pura potentia in genere intelligibili 19. c. 1. l.30.

Intellectus noſter per aſſenſum ſcientificum primæ , & ſecundæ concluſionis perficitur quidem quo ad materiam, non vero quo ad formam. 26. c. 2. l. 3.

Intellectus ex natura ſua neque eſt practicus neque ſpeculatiuus. 42. c. 2 l.43.

Intelligere animæ ſeparatæ eſt diuerſum ab intelligere eiuſdem animæ, vt eſt in corpore. 17. c.1. l.52.

Inter intelligere Angeli. & animæ rationalis eſt differentia eſſentialis , quia anima intelligit accipiendo à Phantaſmatibus, Angelus verò nequaquam. 16. c. 2. l.47.

INTENTIONIS nomen quid importet. 128. l.29.

Intentio ex parte intellectus alia eſt formalis, alia obiectiua,& vtraque diuiditur in primam,& ſecundam. 129. l.13.

De intentionibus formalibus agere pertinet ad animaſticum , ad logicum verò de obiectiuis. 129. l.27.

Intentio optimè diuiditur in primã , & ſecundã. 147. c.1. l.13. quæ diuiſio eſt vniuoca,& generis in ſpecies, ſi ſermo ſit de formali vtriuſque intentionis, pro materiali verò eſt analoga. 148. c 2. l.14.

Intentionis rationis datur duplex genus . 135. c.2. l.12.

Intẽtionis diuiſio tã pro formali, quã ꝓ materiali optime explicatur. 149. c. 2. l.34.

Intentiones primæ ſumptæ pro materiali quot modis poſſint ad inuicem comparari,& prædicari. & ſimiliter in ordine ad intentiones ſecundas. 129. l 38.

In-

Intentio prima pro materiali poteſt eſſe ens reale,& ens rationis. 131.c.2.l.19. ſumpta verò pro formali, ſemper eſt relatio rationis.133.c.1.l.51

Intentionis primæ pro materiali fundamentum eſt ens reale. 145.c.1. l.45

Intentiones primæ in concreto de ſe inuicé prædicãtur,quo ad eorum materialia,vt homo eſt animal. 151. c. 1. l.39. ſi verò iſta materialia ſumantur in abſtracto, nõ poſſunt prædicari in recto de materialibus primæ intentionis in cõcreto. 162.c. 2. l. 10. niſi ſint prædicata vniuerſaliſſima,& tranſcendẽtia, tunc enim benè poſſunt prædicari etiam ad inuicẽ,vt ens eſt entitas,& è contra ibid c.1.l.15

Intentio tam prima,quam ſecunda pro formali habent aliquod fundamentũ. 141. c.2. l.21. & idem dicendum ſi ſumantur pro materiali,ſi tamen illud materiale ſit ens reale. 141.c.2. l.43

Intentio tam prima,quã ſecũda pro formali habent pro fundamento cognitionem actiuam intellectus,diuerſo tamen modo. pro materiali vero habent diuerſum fundamentum.144.c.1.l.46

Intentio ſecunda in concreto eſt ens per ſe, diffinibile in ſuo genere. 34.c.1. l.50

Intentio ſecunda pro materiali ſemper importat relationem rationis,quę fundatur in alio ente rationis.134.c.1.l.24. de formali vero dicit relationem rationis, qua refertur ipſum materiale ſecundæ intentionis ad intellectum. ibid.c.2.l.4

In qualibet ſecunda intẽtione ſunt duæ relationes rationis, altera qua refertur ad intellectum,altera qua refertur ad terminum.134.c.2. l.37

Intentiones ſecundæ formaliter, & vt quo omnes ſunt eiuſdem ſpeciei denominatiuè.materialiter verò, & vt quod diſtinguuntur ſpecie.141.c.1. l.1

Intentionis ſecundæ pro materiali fundamentum eſt eſſe cognitum, ſiue aliquod ens rationis. 145.c.1.l.45

Intentionem ſecũdam fundari ſupra primã, quomodo ſit intelligendũ. 144.c.2. l.52

Intentiones ſecundæ materiale in concreto prædicatur de materiali primę intentionis in cõcreto,vt homo eſt ſpecies. 165. c.2.l.21.ſi verò materiale ſecundæ intentionis ſumatur in abſtracto,nõ poteſt prędicari de materiali primæ intẽtionis,nec in cõcreto,vt homo eſt ſpecieitas.167.c.1. l.30. nec in abſtracto,vt animalitas eſt genereitas vtraq; enim eſt falſa.167.c.1.l.43

Intẽtionis ſecundæ materiale in cõcreto nõ prędicatur de materiali primæ intentionis in abſtracto, quod eſt ens ſubſtantiale,benè tamen ſi eſt ens accidentale. 169. c. 1. l. 16

Intentionum ſecundarum materialia in concreto de ſe inuicem prædicantur, vt genus eſt ſpecies. 171.c.1.l.11. & idem dicimus de materialibus in abſtracto,dummodo prædicatum ſit ſuperius quidditatiuè ad ſubiectum, vt genereitas eſt vniuerſalitas.173.c.1.l.9

Intentionis ſecundæ materiale in abſtracto non prædicatur de materiali eiuſdem ſecundæ intentionis in concreto,nec è contra.174.c.1.l.4

L

LOGICÆ nominis acceptiones variæ ſunt. 1.l.4

Logica conuenienter diuiditur in vtentem, & docentem. 2.c.2.l.21

Logicæ diuiſio in vtentem, & docentem nõ ſolum habet locum in parte topica: verum etiam in parte analytica. 2.c.2.l.23

Logica qua ratione vocetur docens, & qua vtens. ibid.l.50

Logicæ vtentis vſus eſt paſſiuus, & quomodo.3.c.1.l.10

Logica vtens quomodo poſſit habere actũ circa obiectum alterius ſciẽtiæ. 4.c.1.l. 4

Logica docens, & vtens non ſunt duo habitus realiter tamquã res à re diſtincti.5.c. 1.l.24.neque diuerſi ſpecie & formaliter, ſed ſola ratione ratiocinata.6.c. 1.l.2

Logica non eſt verè, & propriè inſtrumentum reſpectu aliarum ſcientiarum,ſed eſt medium neceſſarium pro eorum acquiſitione.7.c.2. l.34

Nedum Logica docens, ſed etiam vtens habet ſuum finem intrinſecum.8.c.1.l.52

Logica docens, & vtens habent diuerſum modum procedendi. quorum tamẽ vnus oritur ex alio. 8 c.2.l. 16

Logica docente aucta ſtatim ſequitur augmentum in Logica vtente.9.c.1.l.14

Logica artificialis tam docens,quã vtens eſt neceſſaria homini ab intrinſeco ratione formæ, & inclinationis naturalis. 12. c. 2. l. 47

Logica

Logica naturalis quid ſit, & ſimiliter artificialis.p.12.c.2.l.4
Logica artificialis quomodo dicatur neceſſaria ab intrinſeco, ratione formæ. p. 11. c.1. l.23
Logica artificialis conuenit homini neceſſariò ratione formæ ab intrinſeco; non tamen poteſt rectè acquiri ſine præſidio præceptoris p.14.c.2.l.29
Logica artificialis eſt ſimpliciter neceſſaria ad cæteras ſcientias acquirendas. p. 21. c. 2. l. 4
Logica cũ ſolo lumine rationis nullo modo poteſt acquiri, etiã in eſſe imperfecto, id eſt, ſecundum vnam vel alteram concluſionem.p 23.c.1. l.32.licet oppoſitum habeat aliqualem probabilitatem. ibid l.25
Lumine naturali non cognoſcitur bonitas conſequentiæ de Barbara, ſed eſt demonſtrabiſis per aliam demonſtrationem certiorem. ibid.l.41
Logicæ pars præambula ſolo lumine naturali acquiritur.24.c.2.l.13
Sine Logica non acquiritur Logica: ſed ſe ipſa acquiritur. ibid.l.32
Logica eſt inſtrumentum ſimpliciter neceſſarium ad acquirendas ſcientias extenſiuè, non entitatiuè. 26.c.2.l.52
Logica eſt prior omnibus alijs ſciẽtijs prioritate acquiſitionis, & generationis. 27. c. 2.l.21. non autẽ prioritate dignitatis. 28.c.1.l.22 eſt autẽ primo loco addiſcẽda nõ quia ſit facilior, ſed quia tradit modũ addiſcendi alias ſcientias. 29 c.1.l.2
Logica docens verè propriè, & ſimpliciter eſt ſcientia. 30.c.1.l.33
In Logica conficiũtur variæ, & diuerſæ demonſtrationes ſpectãtes ad ipſam.31.c.1 l.16. quæ ſunt veræ, & propriæ demonſtrationes procedentes ex cauſis nõ quidẽ formalibus in eſſendo, ſed virtualibus, ſiue ex rationibus formalibus.32.c.2.l.5
Logica dicitur ſcientia rationis, non quia non ſit habitus realis, ſed quia verſatur circa obiectum, quod eſt ens rationis. 33.c.2.l.8
Logicã non habere aliquod certum genus ſubiecti de quo diſſerat, quomodo ſit intelligendum.33.c.2.l.12
Logicã non eſt modus ſciendi formaliter, ſed tantum cauſaliter.33.c.2 l.33
Logicam diſſerere ſolũ ex probabilibus, vt ait Ariſt.1.topic.2. & 3. Metaph.cap.1. quomodo ſit intelligendum. 33.c.2.l.52
Logicam docentem agere de ſecundis intentioribus adiunctis primis, quomodo ſit intelligendum,34.c.1.l 36
Logica vtens eſt ars. 35.c.2.l.18. ſed liberalis. ibid.l.47. inter artes autem liberales vicinius accedit ad ſcientiam ſpeculatiuam.36.c.2.l.13.non eſt autem ſcientia. 37.c.2.l.24
Logica vtens acquiritur per demonſtrationem tanquam effectus ſecundarius, & conſequutus.37.c.2.l.53
Logica ſecundũ partem topicam, & ſophyſticã eſt verè, & propriè ſciẽtia.38.c.2.l.7
Logica ea ratione qua eſt docens, eſt ſcientia ſpeculatiua.39.c.2.l.30
Logicæ finis proximus non eſt operari ſed ſpeculari operationes intellectus, quas ſecundario habet dirigere.41.c.1 l.12
Logica non eſt ſimul practica, & ſpeculatiua. 42.c.2.l 36. ſed eſt eſſentialiter tantum ſpeculatiua.ibid.l.6
Logica ea ratione qua eſt vtens, non eſt habitus practicus, ſed ſpeculatiuus. 43.c.2. l.38
Logica ſicut quælibet alia ſcientia, eſt vna ſimplex qualitas, & vnus ſimplex habitus. 45.c.2.l.1.& pag.48.c.2.l.24
Logica docens eſt vna ſpecie ſpecialiſſima. 52.c.1.l 44
Logicæ obiectum eſt vnum ſpecie in genere ſcibili.54.c.1.l.19
Logicalia entia abſtrahũt à materia tam ſenſibili, quam intelligibili, includunt autẽ materiam denominationis.54.c.1.l 28
Logica, & Metaphyſica habent diuerſam abſtractionem ſeu rationem formalem ſub qua.60.c.2.l.23
LVMINE ſolo rationis ſeu naturali non poteſt haberi aſſenſus ſcientificus circa aliquam cõcluſionem, neque aſſentiri bonitati conſequentiæ. 23.c.1.l.23

M

MATHEMATICA entia abſtrahunt à materia ſenſibili non autem intelligibili, id eſt à materia ſecundum eſſe non ſecundum rationem.53.c.2.l.28
MEDIVM ſimpliciter neceſſarium ad aliquem finem appetitur eodem appetitu, quo & finis.13.c.2.l.6
METAPHYSICA non dicitur vtens quam-

quamuis eius principia in alijs ſcientijs reperiantur.3 c.2.l 43
Metaphyſica & Logica habent diuerſam abſtractionem,& rationem formalem ſub qua.60.c.1.l.23
Metaphyſicalia entia abſtrahunt ab omni materia tam ſenſibili quam intelligibili. 53.c.2.l.22
MONSTRA dantur in genere intelligibili ſicut in genere Phyſico.14.c.2 l.42

N

NATVRA formaliter vniuerſalis non datur à parte rei.185.c 2.l.51
Natura humana.v.g.à parte rei ante operationem intellectus eſt vna vnitate formali negatiuè.184.c.2.l.46.non autem poſitiuè.185.c.1.l.41 neque eſt communis communitate poſitiua aut negatiua.185.c.2.l.23
Natura humana.v.g.à parte rei neque eſt diuiſa formaliter, neque indiuiſa, ſed eſt non diuiſa. 186.c.2.l.52. aliquo autem modo poteſt etiam dici diuiſa formaliter à parte rei. 187.c.1.l.3
Natura humana.v.g.à parte rei,ſi cōſideretur vt eſt in indiuiduis, eſt multiplex; ſi vero cōſideretur ſecundum ſe,ſic non eſt vna,neque multiplex, neque vniuerſalis, neque ſingularis, ſed indifferens ad omnia iſta.187.c.1.l.48.& 188.c.1.l.50
Natura ſecundum ſe conſiderata nō eſt fundamentum proximum abſtractionis, ſeu eſſe abſtracti.196.c.1.l.49
Natura conſeruata in ſpecie intelligibili eſt vniuerſalis, non quo ad exiſtentiam, ſed quo ad eſſentiam. 196.c.2.l.13
Natura abſtracta eſt formaliter vniuerſalis. 196.c.2.l.24
NECESSARIVM eſt quadruplex iuxta quadruplex genus cauſarum.12.c.2.l.25
Neceſſarium ſecundum quid, & ſimpliciter quid ſit.21.c.2.l.28
NEGATIO quid ſit, & in quo differat à priuatione. 125.c.2.l.28
Negationes inter ſe diſtinguuntur,opponūtur,& cognoſcuntur per rationes formarum,quas negant.152.c.2.l 37
Negationes quæ ſunt entia fictitia,vt chimera, nullum habent fundamentum neque in re,neque in intellectu.142.c.2.l.30
NOTITIA abſtractiua, & comparatiua quid ſit. 192.c.2.l.22

O

OBIECTA Logicæ docentis,& vtētis nō ſunt formaliter diuerſa.6.c.2.l.18
Obiectum formale intellectus Angeli,& hominis eſt diuerſum,& quare. ibid.l 35
Obiectum Logicæ,ſcilicet ens rationis,non eſt poſterius cognitione obiectorū aliarū ſcientiarum,& entis realis. 28.c.1.l 53
Obiectum formale in Logica docente, & vtente eſt diuerſum. 38.c.1.l.27
Obiectum cuiuſcumque ſcientię collocatur ſub genere entis,& ſub genere ſcibilis,53 c.1.l.17.& ſimiliter obiectum ſenſuum exteriorum collocatur ſub genere entis, & ſub genere ſenſibilis.ibid.l.44
In Obiecto cuiuſcumque ſcientiæ eſt duplex ratio formalis, quæ & ſub qua. 53. c.2.l.43
Obiectum conſtituitur in eſſe obiecti,ſeu ſcibilis, & attingibilis à potentia per rationem formalem ſub qua.54 c.1 l.6
Obiectum Logicæ eſt vnum ſpecie in genere ſcibili.54.c.1.l.19
Obiectum adæquatū Logicæ non eſt ſyllogiſmus aut argumētatio.64 c.2.l.21.ſed iſta poſsūt dici obiectū participale. 66.c. 2.l.37. neque modus ſciendi in cōmuni. 68. c.2. l.3. neque dirigere operationes intellectus,ſiue operationes directiuę,aut dirigibiles.69.c.2.l.14.ſed eſt ens rationis directiuum operationū intellectus,& denominatiuū naturæ realis. 72.c.2. l.5
Obiectum ad hoc vt ſit adæquatum alicuius ſcientiæ, quas conditiones debet habere. 65.c.2.l.11
Obiecti Logici(nempe entis rationis)propria paſſio eſt dirigere operationes intellectus,& denominare denominatione rationis naturas reales. 77.c.1.l.8
Obiectum potentiæ, debet eſſe prius ſaltim natura ipſa potentia,quando potentia nō eſt factiua obiecti,ſed tantum ſpeculatiua ſecus autem ſi eſt factiua.100 c.1.l.20
Obiectum,quod ſit à potentia,cuius eſt obiectum,ſufficit quòd ſit prius illa in genere cauſæ formalis licet potētia antecedat illud in genere cauſę efficiētis.100.c.1.l.33
Obiectum noſtri intellectus eſt ens vt ſic, pro vt abſtrahit ab ente reali,& rationis. 100.c.2.l.39
Obiectum ſenſus eſt ſingulare, obiectū vero intellectus eſt vniuerſale.182.c.1.l.8

Digitized by Google

OPERATIONES intellectus,vt dirigibiles ſunt obiectum adæquatum materiale Logicæ.70.c.2.l.27

Operationes intellectus in genere entis antecedunt ens rationis, ſecus autem ſi conſiderentur in genere dirigibilis aut directi. 77.c. 2. l.4

Operandi modus ſequitur modum eſſendi. 17.c. 2. l.24

OPINIO & ſcientia ſunt habitus ſpecie diſtincti.55.c.1.l.4

P

PARS Metaphyſica,vt pars eſt,& vt componit,non prædicatur de toto.153.c. 1. l.38. vt ſic autem bene poteſt intelligi ſine ratione totius. ibid c.2.l.51

Pars Metaphyſica quare poſſit prædicari de toto,nõ autem pars Phyſica. 155.c.1. l.9

Partes diffinitionis quomodo poſſint prædicari in recto de diffinito, & quomodo non.154.c.1.l. 8

PASSIO, & paſſibilis qualitas non diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter. 18.c.1.l. 12

PAENES perfectum, & imperfectum aliqua poſſunt diſtingui ſpecie eſſentialiter.17.c. 2. l.48

PHYSICA entia abſtrahunt tantum à materia ſenſibili in particulari, non autem in communi,neque ſecundum eſſe,neque ſecundum rationem.53.c.2. l.36

PLATONIS opinio circa vniuerſale qualis fuerit. 167.l.32

PORPHYRIVS quare differentiam tantum ſubalternam diffinierit. 293.c.2.l.13

Porphyrius non fuit diminutus non diffiniendo proprium, vt quartum prædicabile.318.c.2.l.43

POTENTIA dicit duplicem ordinem, alium ad principium à quo eſt, & alium ad obiectum quod reſpicit. 16.c.2. l.9

Potentia viſiua hominis,& equi ſunt eiuſdẽ ſpeciei non ſolũ in ratione potentiæ, ſed etiam in ratione proprietatũ.18.c. l.41

Potentia quæ eſt vna ſpecie,nõ poteſt habere pro obiecto aliquod analogũ,ſed neceſſariò debet eſſe vniuocum.101.c.2.l.5

PRACTICVM, & ſpeculatiuũ ſunt differẽtiæ eſſentiales,diuidẽtes, ex natura ſua adæquatè rationem habitus.42.c.2.l.29

PRÆDICARI in quid quotuplex,& quid ſit.212.c.2.l.25

Prædicari in quid de pluribus differentibus ſpecie per modum contrahibilis, & qualificabilis, ſeu per modum contracti, & qualificati,eſt adeo proprium generis, vt nullatenus differentiæ conuenire poſſit. 212.c.2.l. 15

Prædicari in quid diuerſimodè conuenit generi,& differentiæ. 213.c.1.l.44

Prædicari poſitum in diffinitione generis idem importat ac referri. 229.c.1.l.3

Prædicari in quale poteſt eſſe accidentale, & eſſentiale.294.c.2.l.40

Prædicari de pluribus differentibus ſpecie, & de pluribus differentibus numero non eſt ſufficiens ratio conſtituendi duo prædicabilia ſpecie diſtincta.312.c.2.l.30

Prædicatio directa, & indirecta, quæ nam ſint.201.c.2.l.33

Prædicationes omnes directæ ad vnum ex quinque prædicabilibus, prædicationes vero indirectæ ſolum indirectè pertinent ad illa.202.c.1. l.13

PRÆDICABILIA ſunt tantum quinque. 199.c.1.l.11

Prædicabile quodlibet plura debet reſpicere, plura inquam, vel formaliter,vel virtualiter.310.c.2.l.31

PRINCIPIA prima ſunt immediata omnibus demonſtrationibus immediatione virtutis 25.c.1 l.46

PRIORITAS eſt duplex, alia acquiſitionis, ſeu generationis, & alia dignitatis. 27.c.2.l.32

PRIVATIO formaliter ſumpta non eſt à parte rei,ſed ſolum fundamentaliter.124 c. 2. l. 12

Priuatio quid ſit, & in quo differat à negatione,& relatione rationis. 125.c.2.l.32

Priuationes diſtinguũtur inter ſe ratione habituum,quibus priuant. 125.c.2.l 45

PROPRIA PASSIO hominis eſt inclinatio in ſcientiam in communi,& in Logicam artificialem. 13.c.1. l.45

Propria paſſio eſt duplex,alia pendet ab aliquo extrinſeco,alia verò à nullo extrinſeco.14.c.1. l.26

Propriæ paſſionis actus poteſt reddi odioſus,& inappetibilis, & quomodo. 14. c. 1. l. 42

PROPRIVM optimè definitur à Porphyrio,quòd ſit id,quod conuenit omni,ſoli, & ſemper,& cõuerſim prædicatur de eo. 316.c.2.l.38.In qua definitione, diffinitur

Digitized by Google

tur Proprium primè intẽtionaliter.ibid. & diffinitur vt quartum prædicatum,nō autem vt quartum prædicabile.317.c.1. l.26.& 318.c.2.l.12. & ſingulæ particulæ, prædictæ diffinitionis conueniunt cuicumque proprio quarto modo. 322. c. 2. l. 34

opriũ vt quartum prædicabile,& vt quartum prædicatum quid ſit.317.c.1.l.30

Proprium habet rationem quarti prædicabilis reſpectu ſpeciei,quatenus ſpecies eſt quid inferius virtualiter ad illud. 317.c. 2. l. 27

Proprium vt habet rationem quarti prædicabilis, non prædicatur conuerſim de ſpecie. 313. c.2.l.38

Proprium vt quartũ prędicabile ſecũdè intẽtionaliter ſic diffinitur,eſt id quòd prędicatur de pluribus in quale accidentaliter intranſmutabiliter.319.c.1. l.47

Proprium primè intentionaliter acceptum, quod realiter diſtinguitur ab eo,cuius eſt proprium,ſeparabile eſt ab illo de potentia Dei abſoluta.323.c.2. l.47

PROPOSITIO in qua proprietas prædicatur de ſubiecto,vt homo eſt riſibilis,ea ratione qua eſt in ſecundo modo dicendi per ſe, de potentia Dei abſoluta falſificari poteſt.328.c.1.l.28.ſecus autẽ ſi loquamur abſolutè,ſeu vt eſt in primo modo dicẽdi per ſe ibid.l.34.& 329.c.1.l.ii

PRVDENTIA eſt habitus practicus cum recta ratione faciẽdi aliquid.30.c 2.l.13

Prudentiæ virtus eſt vna ſecundum rem, & tamen plures habet actus realiter diſtinctos, ſcilicet conſiliari, iudicare de inuentis,& præcipere.8.c.2.l.36

Q

QVANTITAS diſcreta eſt magis immaterialis, quam quantitas continua.63.c.1.l.53

QVÆSTIONES inquirendæ in qualibet re, quæ & quot ſint.9.c.2.l.33

R

RATIO formalis, quæ, & ſub qua obiecti ſcientifici quid ſit. 53.c. 2 l.47

RATIO formalis ſub qua,ſeu abſtractio à materia,eſt quæ conſtituit obiectum in ratione obiecti, ſeu ſcibilis. 54 c. 1. l.6

RATIO formalis ſub qua eſt potiſſimum ſpecificatiuum, à quo ſcientiæ ſumunt ſuam vnitatem ſpecificam.58.c.1. l.2

RELATIO rationis in concreto, ſeu ſecunda intentio in concreto quid ſit. 73. c. 1. l. 23

RELATIO rationis quantumuis formaliter non exiſtat,habet nihilominus denominare ſubiectum formaliter tale per ſolam formalem exiſtentiam fundamenti proximi.84.c.2.l.34

Relatio rationis Dominij nullo exiſtente actu intellectus eſt in Deo fundamentaliter,non autem formaliter,& tamen denominat illum formaliter Dominum, & actualiter, & formaliter refert ad ſuum correlatum. 90.c.1.l.21

Relatio rationis per quid diſtinguatur à negatione,& priuatione.125.c.2.l.49

Relationes rationis diſtinguuntur inter ſe pœnes diuerſos terminos, quos reſpiciunt. 126.c.2.l.9

Relationis rationis datur duplex genus. 135 c.2.l.12

Relatio rationis vt ſic, non eſt genus ad quamlibet relationem rationis. 141. c. 1. l. 24

Relatio formaliter non ſumit ſuam ſpeciem à fundamento nec remoto,nec proximo, ſed à termino.225.c.2.l.29

Relationis realis, licet dentur tria genera, non tamen tria prędicamenta conſtituuntur, relatio vero rationis duo prædicamenta conſtituit,& quæ nam ſit ratio huius diuerſitatis. 130.c.2.l.47

REM habere tantum de cognoſcibilitate, quantum habet de entitate,eſt falſum, & quare. 105.c.1.l.12

S

SAPIENTIA, eſt habitus, qui verſatur circa altiſſimas cauſas. 30.c 2.l.8

SCIENTIAM in eſſe imperfecto poſſe acquiri ſine Logica artificiali ſolo lumine naturali eſt aliqualiter probabile.23.c.1. l.25. licet oppoſitum ſit probabilius immo certum.ibid.l.32

Sciẽtia eſt habitus certus,& euidens per demonſtrationem acquiſitus. 30.c.2.l.11

Scieutia ſi accipiatur propriè, & in rigore non poteſt eſſe practica. 40.c.1. l.2

Scien-

Digitized by Google

Sciẽtia accipitur pro habitu quãdo diuiditur in practicã,& ſpeculatiuam, ita vt ſit sẽſus,ſciẽtia,ideſt,cognitio habitualis alia eſt practica,alia ſpeculatiua. 40.c.1.l.41
Scientia,vt ſit practica,duo ſunt neceſſaria, primum quòd ſit de obiecto operabili à nobis, ſecundum quòd finis illius ſit operari.41.c.1.l.24
Scientia habet finem ſcientis, & finem ſcientiæ. Primus non ſufficit ad conſtituendam illam practicam, aut ſpeculatiuam: benè tamen ſecundus.41.c.1.l.43
Sciẽtia eſt vna ſimplex qualitas.45.c.2.l.3
Scientiam eſſe ſecundariò in viribus ſenſitiuis, vt ait D Thomas,quomodo ſit intelligendum. 46.c.1.l.24
Sciẽtia nõ augetur intrinſecè per ſpecies intelligibiles,ſed ſolũ extrinſecè.46.c.1.24
Scientiam perfici, & extendi per nouam demonſtrationem,quid ſit. 49.c.1 l.5
Scientiam augeri per additionem,vt inquit D. Tho.quomodo ſit intelligendum. 49. c. 2. l. 50
Scientia tota deperditur,cũ quis obliuiſcitur primæ concluſionis,ſecus autẽ ſi obliuiſcatur alterius à prima. 50.c.2.l.38
Scientia generatur entitatiuè per primam tantùm demonſtrationem,per reliquas autem ſolum augetur.5 .c 1.l 24
Scientiæ vnde ſumant vnitatem genericã, ſpecificam,& numericam.52.c.2.l 21
Scientia quæcumque ſumit vnitatem ſpecificam a ratione formali ſub qua, tamquã à potiſſimo ſpecificatiuo. 58.c.1.l.2
Scientia ſpecificatur per ordinem tranſcendentalem ad obiectum non per ordinem prædicamentalem. 76.c 1 l 13
Scientia ſumpta ſecundum totam ſuam latitudinem non habet eſſentialiter, quòd ſit euidens, benè tamen ſcientia naturalis.30.c 2. l.45
Scientia quare non detur de ſingularibus. 119.c 2.l.32
SCIBILIS ratio dicitur vniuocè,& nõ analogicè de ente reali,& rõnis.106 c.1.l.42
Scibilis ratio fundamentaliter ſumpta per prius conuenit enti reali, quam rationis,formaliter verò ſumpta conuenit ex æquo.106 c.2.l.47
Scibile, ſeu ratio ſcibilis in ente reali eſt ens rationis 107.c.2.l.21
SENSIBILE non eſt genus ad rationale, & irrationale.215 c.1.l.21
SINGVLARE formaliter non eſt à parte rei ſecluſa operatione intellectus. 183.c. 1. l. 24
SPECIES INTELLIGIBILIS impreſſa, & expreſſa quid ſint. 110.c 1.l.2
Species entis realis ex natura ſua repræſentat ens rationis, & eſt naturalis ſimilitudo illius,non primariò, & in genere entis,ſed ſecundariò,& in genere intelligibili 113. c. 1. l. 40. & quare hoc. 118. c. 1. l. 44
Species expreſſa entis rationis eſt qualitas realis in genere entis 116.c.1.l.14
Species expreſſa entis rationis quomodo formetur ab intellectu 115.c.1.l.1
Speciei intelligibilis ratio eſt ſolum repræſentare obiectum potentiæ. 47.c.1.l.40
Specierũ intelligibiliũ collectio dicitur habitus ſcientificus inchoatiuè, ſeu fundamentaliter,& materialiter. 47.c.2 l. 15
SPECIES non poteſt denominari niſi id,quod eſt completã in ſuo genere. 174 c.2.l. 18
Species in re eſt ſimplex formaliter, virtualiter tamen eſt multiplex. 252.c 1 l.16
Speciei prædicabilis diffinitio, nempe eſt id quod prædicatur de pluribus differentibus numero in quid,eſt optima. 267.c. 1.l.13. non eſt tamen eſſentialis, ſed deſcriptiua ibid.l.39
Species nõ debet neceſſariò reperiri in pluribus indiuiduis nec eſt neceſſe,quòd ipſa indiuidua poſſint eſſe in rerum natura,ſed ſufficit,quòd potentia Logica, & per non repugnantiam poſſit prædicari de pluribus indiuiduis.267 c.2.l 41
Speciei potentialitas contrahibilis,& determinabilis per plures conditiones indiuiduantes diuerſorum indiuiduorum,non poteſt potentia Phyſica in vnico indiuiduo conſeruari. 241 c.2.l.35
Species autẽ, quæ non eſt tali pacto contrahibilis,benè põt conſeruari 242.c 2 l.18 abſolutè autem poteſt concedi potẽtialitatem ſpeciei potentia Phyſica poſſe cõſeruari in vnico indiuiduo. ibid l.44
Species ponũtur immediatè ſub genere poſitione formali,indiuidua verò generic põ nuntur poſitione materiali.268 c.2.l.40
Speciei reſpectus ad indiuidua non oritur tamquam propria paſſio ex reſpectu, quem dicit ad genus 271.c.1.l.47
Speciei eſſentia tota importata per hoc nomen ſpecies, nõ cõſiſtit adæquatè in ſolo reſpe-

Digitized by Google

reſpectu rationis ad genus. 274. c. 1. l. 9
Species continet actu genus, vt totū actuale, non vt totum potentiale. 276.c.1. l.38
Speciei prædicabilis diffinitio optimè conuenit naturæ Angelicæ. 279.c.1.l.51
Species non continet plura per modum plurium formaliter, ſed tantum virtualiter. 309.c.1.l.51
Species eſt nomen æquiuocum ad ſpeciem prædicabilē, & ſubijcibilem. 274.c.1.l.18
Species eſt æqualis reſpectu proprij formaliter loquendo, virtualiter tamen eſt quid inferius. 317.c.2.l.22
Species vt ſubijcibilis optimè diffinitur, quòd ſit id, quod ponitur ſub aſſignato genere. 268.c.2.l.25
Species ſiue infima, ſiue ſubalterna in quantum ſubijcibilis, non eſt conſtitutiua ſecundi prędicabilis, ſed ſolum per relationem ad inferiora. 270.c.2.l.11
Species vt ſubijcibilis non eſt vniuerſalis. 272.2.l.1. licet id, quod eſt ſpecies ſubijcibilis ſit vniuerſale. ibid. l.35
Species vt ſubijcibilis in nullo prædicabili eſt collocanda. 275.c.1.l.6
In ſpecie ſiue infima, ſiue ſubalterna prius intelligitur ratio prędicabilis, quam ſubijcibilis. 275 c.2.l.11
Species dicitur ſubijcibilis in ordine ad genus, vt eſt totum potentiale, non vt totum actuale. 276.c.1. l.42
Species vt reſpicitur à differentia, habet rationem ſubijcibilis formaliter, & reduplicatiuè, non autem materialiter, & ſpecificatiuè 309.c.1.l.29
Species ſubijcibiles quatenus reſpiciuntur à genere, quomodo ad inuicem ſpecie diſtinguuntur. 234.c.1.l.23
Species ſubalterna, vt ſubalterna eſt, non eſt vniuerſale, benè tamen vt reſpicit inferiores ſpecies. 200.c.1.l 14
SPECVLATIVVM & practicū ſunt differētiæ eſſentiales diuidētes ex natura ſua adæquatè rationem habitus. 42.c 2.l 29
Speculatiua ſciētia eſt illa cuius finis eſt cognitio, & ſpeculatio veritatis. 40.c.2 l.29

T

TOPICA pars Logicæ vtentis procedit ex probabilibus, nō autem pars topica docens. 38.c.2.l.33

V

VIRTVTES morales ſunt ſimplices qualitates. 46.c.1. l.8
VNITAS generica, ſpecifica, & numerica in ſcientijs vnde ſumatur. 52.c.2.l 21
Vnum, ſiue vnitas quid ſit, & quotùplex. 179.c.2.l.21
VNIVERSALITAS eſt notior ſecundum ſe prædicabilitate, licet prædicabilitas ſit notior quo ad nos. 32.c.2.l.21
Vniuerſale complexum, & incomplexum quid ſit. 176.c.2. l.24
Vniuerſale optimè diffinitur, quòd ſit vnum commune multis. 179.c.1.l.42
Vniuerſale eſt commune communitate poſitiua 180.c.1.l 33
Vniuerſale fundamentale eſt in rebus. 181. c. 1. l.37
Vniuerſales naturæ ſicut ſunt in rebus, ita non ſunt à ſingularibus ſeparatæ. 181. c. 2. l. 25
Vniuerſale formale, ſeu pro ſecunda intentione, non datur à parte rei ſecluſa operatione intellectus. 182.c.2.l. 52
Vniuerſale formale fit per notitiam abſolutam intellectus agentis, ideſt per abſtractionem. 192.c.1.l.22
Vniuerſale logicum cum omni ſuo complemento fit per operationem intellectus poſſibilis, & per notitiam comparatiuam. 194.c.2. l.20
Vniuerſale completum eſt propriè, & verè genus proximum ad quinque prædicabilia 203.c.2 l.23. & eſt vniuocum. 207.c. 1.l.32
Vniuerſale poteſt accipi dupliciter, vt quo, & vt quod, & quid ſit. 205.c.2.l 31
Vniuerſale formaliter, & nō prædicabile eſt obiectum libri Porphyrij. 208.c.1.l.31
Vniuerſalis eſſentia eſt, eſſe in multis, paſſio verò eſt prędicari de multis. 221.c.1.l.27
Vniuerſale eſt in duplici genere, aliud eſt vniuerſale ſecundū rem, & ſecundū rationem, & huiuſmodi eſt animal, v. g. aliud verò eſt vniuerſale ſecundum rationem tantum, vt natura Gabrielis. 280. c. 2. l. 13
Vniuerſale debet reſpicere plura, quæ ſint, vel formaliter, vel virtualiter plura. 308. c. 1. l. 22

F I N I S.

REGESTVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y.

Omnes ſunt Quaterniones, præter Y, Quinternionem.

R O M AE,
Ex Typographia Bartholomæi Zannetti.
M. DC. X X.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI

Ordinis Prædicatorum,

SACRI APOST. PALATII MAGISTRI,

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM QVÆSTIONVM

Tomus Secundus.

Cum Indice gemino, vno Quæſtionum, & altero rerum conſideratione dignarum.

CVM PRIVILEGIO.

ROMÆ, Ex Typographia Bartholomæi Zannetti. M.DC.XX.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

SAnctiſsimi D. N. PAVLI Papæ V. Priuilegio ad Decennium, computandum à die impreſsionis conceſſum eſt Bartholomæo Zannetto in Vrbe Impreſſori, ne quis præter eum, vel ab ipſo cauſam habentes, Secundum Tomum Logicarum Quæſtionum Fr. Hyacinthi Petronij &c. imprimere, vel ab alijs impreſſum vendere in Statu Eccleſiaſtico &c. ſub pœnis de quibus latius in Breui expedito Romæ apud ſanctam Mariam Maiorem die 23. Ianuarij, Anno 1620.

Digitized by Google

Imprimatur.

Cæſar Fidelis Viceſger.

Imprimatur. Fr. Gregorius Donatus Romanus Magiſter, & Reuerendiſſimi P. Fr. Hyacinthi Petronij Sacri Palatij Apoſt. Magiſt. Socius, Ord. Præd.

Digitized by Google

TYPOGRAPHVS LECTORI.

EN tibi tandem aliquando, amice lector, Petronianæ Dialecticæ Volumen alterum. Vereor profecto ne me reprehendas potius, quam laudes; argumento eſt hæc forte tanta cunctatio; ſed onus me defendet Authoris, qui tot negotiorum curis implicitus eſt, tanta occupationum mole premitur, vt nec tantillum otij, ad ens rationis contemplandum nanciſci potis ſit. Ego vero, qui tuis votis obſequi celerius cupiebam, angebar; ac tam longæ moræ factus impatiens, poſcebam ſæpius, quod impetrare non dabatur: nec propterea de-

ſtiti importune inſiſtere, vſque adeò donec ægrè extorſi. Hoc itaque habe, quaſi fœtum, vi ſumma, ex Authoris eximij, vt ita dicam, viſceribus, mea manu extractum, & in hanc lucem eductum. Quoniam vero, acuto hoc contemplationum genere, tantopere delectaris, quam primum per negotiorum turbam licebit, poſtremam earundem partem expecta. Hac interim ingenium acue, & ale.

Digitized by Google

INDEX QVAESTIONVM,

Articulorum, & Quæſtiuncularum, quæ in hoc opere continentur.

LIBRI I.

Quæſtiones, Articuli, & Quæſtiunculæ de Antecathegorijs Ariſtotelis, hoc eſt de Anteprædicamentis.

Quæſtio I. De natura, & quidditate prædicamẽti in communi.

ARticulus primus. Vtrum hæc diffinitio prædicamẽti, ſcilicet prædicamentum eſt quidditatiua ordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus prædicantur; ſit bona. pag. 3. col. 1

Quæſtiuncula prima ad primum. Vtrum ratio formalis prædicamenti ſit relatio rationis ad intellectum fabricantem ordinem prædicabilium, in quo ſuperiora de inferioribus prædicantur. 4.1

Quæſtiunc. II. ad ſecundum. Vtrum prædicamentum taliter ſit prædicabilium ordinatio, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur, vt ea omnia, quæ in recta ſerie prædicamenti collocantur, habeant prædicari in quid. 6.1

Quæſtiuncula tertia ad quartum. Vtrum ratio, & eſſentia prædicamenti, vt ſic, ſit communis vniuocè omnibus prædicamentis. 7.1

Articulus ſecũdus. Vtrum prædicamenta ſint tantũ decem. 9.2

Quæſtiuncula prima ad primum. Vtrum præter decem prædicamenta aſſignata ab Ariſtotele, conſtituenda ſint alia duo prædicamenta entiũ rationis. 12.2

Quæſtiunc. ſecunda ad octauum. Vtrum præter decem prædicamenta entis realis ab Ariſtotele lib. Præd. & lib. 5. Metaph. aſſignata, ſit collocandum vndecimum prædicamentum, in quo qualitates ſupernaturales reponantur. 16.1

Quæſtiunc. tertia ad octauum. Vtrum dici poſſit, quod qualitates ſupernaturales completæ, quales ſunt habitus, & virtutes ſupernaturales, vt v.gr. Gratia, & Charitas, directè pertineant ad prædicamentum qualitatis aſſignatum ab Ariſt. adeò vt nulla ratione neceſſarium ſit conſtituere vndecimum prædicamentum. 19.1

Digitized by Google

Articulus tertius. Vtrum prædicta decem prædicamenta Ariſtotelis diſtinguantur formaliter penes diuerſum modum prædicandi de prima ſubſtantia. 22.1

Quæſtio II. De his, quæ directè in prædicamento collocantur.

ARticulus primus. Vtrum nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto, vt v. gr. homo, animal, directè in prædicamento ſubſtantiæ collocentur. 25.2

Articulus ſecundus. Vtrum nomina ſignificantia ſubſtantiā in abſtracto, vt v. gr. rationalitas, animalitas, directè in prædicamento ſubſtantiæ collocentur. 27.1

Articulus tertius. Vtrum nomina ſignificantia accidens in concreto, vt v. g. coloratum, album, directè in proprio prædicamento accidentium collocentur. 28.1

Articulus quartus. Vtrum nomen ſignificans accidens in abſtracto, vt v. g. color, albedo, directè ponatur in proprio Prædicamento accidentis. 31.1

Quæſtio III. De Denominatiuis, ſiue de Paronymis.

ARticulus primus. Vtrum diffinitio denominatiuorū, ſiue paronymorum ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata. 32.1

Articulus ſecundus. Vtrum forma denominans ſit forma eſſentialis. 34.1

Quæſtio IV. De Diuiſionibus, & præceptis, quæ habet Ariſt. cap. 4. & 5. antecathegoriarū.

ARticulus primus. Vtrum ſint vera ea, quæ habet Ariſt. cap. 4. de diuiſionibus. 35.1

Articulus ſecundus. Vtrum ſint vera, quæ habet Ariſt. cap. 5. de præceptis, ſiue de regulis. 36.2

Quæſtiūcula vnica ad ſecundum. Vtrum prædicta regula ſit vera. 38.1

LIBRI II.

Quæſtiones, Articuli, ac Quæſtiunculæ, De duobus prioribus prædicamentis, nempe de Subſtantia, & Quantitate.

Quæſtio I. De primo Prædicamento, ſcilicet de Subſtantia.

ARticulus primus. Vtrum diuiſio ſubſtantiæ, qua diuiditur ſubſtantia prædicamētalis in primam, & ſecundam ſubſtantiam, ſit bona. 42.1

Quæſtiunc. prima ad ſecundum. Vtrum ponibile in prædicamento ſubſtantiæ, quod dicitur diuiſum huius diuiſionis, qua diuiditur ſubſtantia in primam, & ſecundam ſubſtantiam;

tiam; ſit quid commune, & ſuperius ad membra diuidentia, ſcilicet ad primam, & ſecundam ſubſtantiam. Quod eſt quærere; *Vtrum prædicta diuiſio ſit propriè, & in rigore ſermonis dialectici appellanda diuiſio, an verò ſolum ſit partitio, adeò vt ſub nulla ſpecie diuiſionis collocetur.* 46.2

Quæſtiunc. ſecunda ad ſecundũ. Vtrum diuiſum huius diuiſionis, qua diuiditur ſubſtantia prædicamentalis in primam, & ſecundam ſubſtantiam, dici poſſit quod ſit quid ſuperius, & commune communitate analoga. 53.1

Articulus ſecundus. Vtrum diuiſum diuiſionis ſubſtantiæ logicè acceptæ, qua diuiditur ſubſtantia, ſecundum quod habet accidentibus ſubſtare, ſit quid ſuperius, & commune communitate analoga. Quod eſt quærere; *Vtrum diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ ſit propriè, & in rigore analoga.* 55.2

Quæſtiunc. prima ad quintum. Vtrum primæ ſubſtantiæ meritò ab Ariſtotele vocentur primæ, & magis ſubſtantiæ. 61.1

Quæſtiunc. ſecunda ad quintum. Vtrum ſecundæ ſubſtantiæ ſint perfectiores ſubſtantiæ, quam primæ. 63.1

Quæſtiunc. tertia ad quintum. Vtrum eſſentia, & quidditas quæ importatur nomine ſubſtantiæ, ſit ſubijci, ſeu poſſe accidentibus ſubſtare. 64.1

Quæſtiunc. quarta ad octauum. Vtrum primum, & ſecundum ſubſtans accidentibus ad inuicem in recto prædicentur. Quod eſt quærere; *Vtrum hæc propoſitio ſit vera, ſcilicet primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans.* 65.1

Quæſtiunc. quinta ad nonum. Vtrum dici poſſit, quod diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ, qua diuiditur ipſa in primam, & ſecundam ſubſtantiam, ſit ſubiecti in accidentia. 69.1

Quæſtiuncula ſexta ad nonum. Vtrum diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ, facta per primum, & ſecundum ſubſtare ſecundè intentionaliter, ſit analogi in analogata. Quod eſt quærere; *Vtrum ſubſtare ſecundè intentionaliter diuidatur analogicè in primum, & ſecundum ſubſtare.* 71.2

Articulus tertius. Vtrum diffinitio primæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele cap. de ſubſtantia, ſit rectè aſsignata, ſcilicet, Prima ſubſtãtia eſt, quæ neq; de ſubiecto dicitur, neq; in ſubiecto eſt; vt aliquis homo. 73.1

Quæſtiuncula prima ad primum. Vtrum prima particula diffinitionis primæ ſubſtantiæ, ſcilicet non dici de ſubiecto, ſit rectè ab Ariſt. aſsignata. 74.1

Quæſtiunc. ſecunda ad ſecundũ. Vtrum ambæ particulæ diffinitionis primæ ſubſtantiæ, ſcilicet non dici de ſubiecto, neq; eſſe in ſubiecto, poſſit alijs à prima ſubſtantia conuenire. 76.1

Quæſtiunc. tertia ad ſecundum. Vtrum natura humana ſecundum ſe conſiderata ſit dicenda prima, vel ſecunda ſubſtantia. 77. 1

Quæſtiunc. quarta ad ſecundum. Vtrum natura humana ſecundum ſe conſiderata, quatenus importatur per hoc nomen naturæ ſecundum ſe conſideratæ, formaliter importet ſubſtantiam completam, & conſequenter directè pertineat ad prædicamentum ſubſtantiæ, tanquam prima, vel ſecunda ſubſtantia. 78. 1

Quæſtiuncula quinta ad ſextum. Vtrum ſit verum dicere, quod prima ſubſtantia prædicatione artificiali prædicetur de ſubiecto. 80. 1

Quæſtiuncula ſexta ad ſextum. Vtrum hæc prædicatio, ſcilicet hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, ſit ſecundi prædicabilis prædicatio. 81. 2

Quæſtiunc. ſeptima ad ſextum. Vtrum primæ ſubſtantiæ accidentaliter, & denominatiue conuenire poſſit denominatio ſpeciei, & ſecundi prædicabilis. 83. 1

Quæſtiuncula octaua ad ſextum. Vtrum prima ſubſtantia ſignificata, quatenus importat rationem communẽ omnibus primis ſubſtantijs, ſit dicenda ſecunda ſubſtantia, non minus, ac iſte terminus homo dicitur ſecunda ſubſtantia. 84. 2

Articulus quartus. Vtrum diffinitum diffinitionis primæ ſubſtantiæ ſit prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quod, quatenus habet ſupponere pro Petro, aut Paulo; vel ſit prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quo, ſcilicet pro ratione formali conſtitutiua primæ ſubſtantiæ, nempe pro modo incommunicabiliter exiſtendi. 86. 1

Quæſtiuncula prima ad tertium. Vtrum dici poſſit iuxta doctrinam Soti, quod diffinitum præfatæ diffinitionis ſit ſecunda intentio primæ ſubſtantiæ. 89. 2

Quæſtiunc. ſecunda ad quartum. Vtrum in diffinitione primæ ſubſtantiæ, & in eius ratione includatur ſecũda intentio particularis, ſeu ſingularis. 91. 1

Quæſtiuncula tertia ad quartum. Vtrum hæc prædicatio, ſcilicet, primum ſubſtans eſt indiuiduum, & ſingulare, ſit prædicatio eſſentialis. 92. 2

Articulus quintus. Vtrum diffinitio ſecundæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele cap. 1. de ſubſtantia, text. 1. ſcilicet, Secundæ ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, & genera, in quibus illæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur inſunt, *ſit bona.* 94. 1

Articulus ſextus. Vtrum ſex proprietates ſubſtantiæ ab Ariſtotele cap. de ſubſtantia poſitæ, ſint rectè aſſignatæ. 95. 2

Quæſtiuncula prima ad primum. Vtrum prima proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet propriũ eſt ſubſtan-

ſtantiæ nõ eſſe in ſubiecto, ſit recté à Philoſopho aſſignata. 96.2

Quæſtiuncula ſecunda ad ſecundum. Vtrum ſecunda proprietas ſubſtantiæ, quæ conuenit ſecundis ſubſtantijs, nempe prædicari de primis uniuocè, ſit recte ab Ariſtotele aſſignata. 98.1

Quæſtiuncula tertia ad tertium. Vtrum tertia proprietas ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele, ſcilicet, proprium eſt ſubſtantiæ ſignificare hoc aliquid, ſit rectè aſſignata. 99.2

Quæſtiunc. quarta ad quartum. Vtrum quarta proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet, ſubſtantiæ, nihil eſt contrarium, ſit rectè aſſignata ab Ariſtot. 100.2

Quæſtiuncula quinta ad quintũ. Vtrum quinta proprietas ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele, ſcilicet ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus, ſit rectè aſſignata. 101.2

Quæſtiuncula ſexta ad ſextum. Vtrum ſexta proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet ſubſtantia eſt ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum, ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata, vt proprium quarto modo. 102.1

Articulus ſeptimus. Vtrum ſubſtantia increata, & infinita ponatur in prædicamento ſubſtantiæ. 104.1

Quæſtiũcula prima ad quintum. Vtrum ſecundum mentem ſancti Thomæ dicendum ſit ſubſtantiam increatam, ſcilicet Deum, reductiuè, vel aliquo alio modo pertinere ad prædicamentum ſubſtantiæ. 106.2

Quæſtiuncula ſecunda ad ſextũ. Vtrum poſſit aliquo modo admitti in Deo compoſitio metaphyſica ex genere, & differentia. 109.1

Articulus octauus. Vtrum Chriſtus Dominus in prædicamento ſubſtantiæ tamquam prima ſubſtantia collocetur. 110.1

Quæſtio II. De ſecundo Prædicamento, ſcilicet de quantitate.

Articulus primus. Vtrum partium extenſio ſit eſſentia quantitatis. 112.2

Quæſtiuncula prima ad primum. Vtrum dici poſſit, quod ratio diuiſibilitatis ſit ratio formalis, & eſſentia quantitatis. 114.2

Quæſtiuncula ſecunda ad ſecundum. Vtrum extenſio diſcreta, quæ ſit per numerabilitatem partium, ſaluet veram, & formalem rationem quantitatis. 116.2

Quæſtiuncula tertia ad tertium. Vtrum ſubſtantia corporea prius natura quam ſit quanta, & priuſquã intelligamus quantitatem in illa, habeat aliquam partium extenſionem. 117.2

Quæſtiuncula quarta ad tertium. Vtrum ſubſtantia corporea præciſa quantitate ſit diuiſibilis, & capax occupandi locum. 120.1

Quæſtiuncula quinta ad quartũ.

Vtrum

Vtrum dicendum ſit quod ratio menſuræ ſit eſſentia quantitatis. 121.1

Quæſtiuncula ſexta ad quintum. Vtrum quantitati conuenire poſſit eſſe extenſum, vt quod. 122.2

Articulus ſecundus. Vtrum quantitas diſtinguatur realiter à re quanta. 123.1

Articulus tertius. Vtrum quantitas diuiſione generis in ſpecies diuidatur in quantitatem continuam, & diſcretam. 126.1

Quæſtiũcula vnica ad quintum. Vtrum poſſit dici, quod diuiſio, qua diuiditur quantitas, in quantitatem continuam, & diſcretam, ſit analogi in analogata. 129.2

Articulus quartus. Vtrum linea ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie, & à ceteris alijs ſpeciebus. 131.1

Quæſtiuncula prima ad ſecundum. Vtrum aliquo modo dici poſſit, quod linea ſit quid incompletum, indirectè pertinens ad prædicamentum quantitatis. 132.1

Quæſtiuncula ſecunda ad tertiũ. Vtrum dici poſſit, quod linea ſit de eſſentia ſuperficiei. 133.2

Quæſtiuncula tertia ad tertium. Vtrum linea mathematice conſiderata ſit aliquo modo de eſſentia ſuperficiei etiam mathematicè accepta. 135.2

Quæſtiuncula quarta ad quintũ. Vtrum continuum, ſiue linea componatur ex indiuiſibilibus punctis. 137.2

Quæſtiuncula quinta ad quintũ. Vtrum corpus perfectè ſphericum poſſit moueri ſuper corpus perfectè planum, motu continuo abſque eo, quòd non tangat ſemper in puncto. 139.2

Articulus quintus. Vtrum ſuperficies ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à corpore, & à ceteris alijs. 140.2

Quæſtiuncula vnica ad tertium. Vtrum ſuperficies ſit ſpecies athoma quantitatis continuæ, an verò ſubalterna. 141.2

Articulus ſextus. Vtrum corpus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à linea, ſuperficie, & à ceteris alijs. 143.1

Articulus ſeptimus. Vtrum locus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta ab omnibus alijs. 144.1

Quæſtiuncula prima ad primum. Vtrum ſuppoſitis his verbis S. Thomæ quinto metaphyſ. ſcilicet, Locus autem ponitur ibi ſpecies quantitatis, non hic, quia habet aliam rationem menſuræ, ſed non aliud eſſe quantitatis, *præfata ſolutio ad primum ſit iuxta eius mentem.* 146.2.

Quæſtiuncula ſecunda ad quartum. Vtrum locus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ metaphyſicè loquendo, Quod eſt quærere, *Vtrum locus habeat proprium eſſe quantitatis, idest propriam diuiſibilitatem, & extenſionem partium à ſuperficie,*

ſcie, & à ceteris alijs ſpeciebus diſtinctam. 148.2

Articulus octauus. Vtrum tempus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à qualibet alia. 150.2

Articulus nonus. Vtrum præter has prædictas ſpecies quantitatis continuæ ſint conſtituendæ aliæ. Quod eſt quærere, Vtrum motus ſit ſpecies per ſe quantitatis. 154 1

Articulus decimus. Vtrum Numerus, qui eſt prima ſpecies quantitatis diſcretæ, ſit ens reale. 154.2

Quæſtiuncula vnica in corpore. Vtrum numerus ſit per ſe ſpecies quantitatis diſcretæ. 156.1

Articulus vndecimus. Vtrum numerus ſit ens reale per ſe. 158.2

Articulus duodecimus. Vtrum forma conſtitutiua numeri ſit vltima vnitas. 160.2

Quæſtiuncula prima ad primum. Vtrum vltima vnitas, quæ eſt forma numeri, ſit forma phyſica eiuſdem. 162.1

Quæſtiuncula ſecunda ad ſecundum. Vtrum in numero, v.g. ternario quælibet vnitas habeat antecedenter ad operationem intellectus, rationem actus determinantis. Quod eſt quærere; *Vtrum quælibet ſit determinatiua aliarum.* 164.1

Articulus decimustertius. Vtrum numerus realiter diſtinguatur à rebus numeratis. 165.2

Articulus decimusquartus. Vtrũ oratio, quæ eſt numerus, ſeu menſura durationum ſyllabarum, ſit ſpecies quantitatis diſcretæ. 167.1

Quæſtiuncula vnica ad ſecundũ. Vtrum oratio ſit verè, & propriè, ac per ſe, ſpecies quantitatis diſcretæ pertinens directè ad prædicamentum quantitatis. 170.1

Articulus decimusqnintus. Vtrũ prima proprietas quantitatis rectè ſit ab Ariſtotele aſſignata, ſcilicet quantitati nihil eſt contrarium. 172.1

Quæſtiuncula vnica ad ſeptimũ. Vtrum magnum, & paruum, vt quantitates ſunt, contrarientur. 174.2

Articulus decimusſextus. Vtrum ſecunda proprietas quantitatis; ſcilicet, quod quantitas non ſuſcipit magis, & minus, ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata. 175.2

Articulus decimusſeptimus. Vtrũ tertia proprietas quantitatis, ſcilicet quantitati eſt maximè proprium, vt dicatur æqualis, vel inæqualis, ſeu illa dicamur æquales, vel inæquales, ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata. 176.2

Articulus decimusoctauus. Vtrũ præter tres præfatas quantitatis proprietates, ſint aſſignandæ aliæ proprietates eiuſdem quantitatis. 178.1

Quæſtiuncula vnica ad quartum. Vtrum eſſe finitum, vel infinitum, ſit paſſio quantitatis. 179.2

LIBRI III.

Quæſtiones, Articuli, ac Quæſtiunculæ de tertio, & quarto Prædicamento, ſcilicet de Relatione, & Qualitate.

Quæſtio I. De tertio Prædicamento, ſcilicet de Relatione.

Articulus primus. Vtrum poſt tractatum de quantitate conuenienter Ariſtoteles egerit de relatione. 183.2

Articulus ſecundus. Vtrum relatio prædicamentalis ſecundum ſuum eſſe ſit aliquid reale. 184.2

Quæſtiuncula prima ad ſecundum. Vtrum eſſe ad aliud, vt ſic importet vnam rationem communem abſtractam à relatiuo reali, & à relatiuo rationis. Quod eſt quærere; *Vtrũ poſſit concedi, quod eſſe ad, vt ſic, quod ſupponit primam diuiſionem entis, in ens reale, & rationis, ſit ens indifferens, nec reale, nec rationis.* 187.2

Quæſtiuncula ſecunda ad decimum. Vtrum relatio producatur per aliquam actionem, aut ſit aliqua cauſa productiua illius. 192.1

Quæſtiuncula tertia ad vndecimum. Vtrum relatio aduenıat ſubiecto abſque mutatione eiuſdem. 194.2

Quæſtiuncula quarta ad duodecimum. Vtrum relatio, vt relatio, ſiue ad, vt ad, ſit aliquid reale accidentale. 196.1

Quæſtiuncula quinta ad duodecimum. Vtrum in relatione prædicamentali Ad, vt Ad importet In, adeò vt ſit vera hæc propoſitio, Ad, eſt In. 198.2

Articulus tertius. Vtrum relatio prædicamentalis ſecundum ſuũ eſſe dicat perfectionẽ. 200.1

Articulus quartus. Vtrum eſſentia relationis ſit referri actu, vel aptitudine ad terminum. 202.1

Quæſtiuncula vnica ad ſecundum. Vtrum relatio poſſit eſſe in ſubiecto, quin faciat illud eſſe actu relatiuum: ideſt quin faciat illud actualiter referri ad aliud. 204.2

Articulus quintus. Vtrum terminus terminans relationem prædicamentalem primi, & ſecundi generis, ſit aliquid abſolutum, vel aliquid reſpectiuum. Quod eſt quærere; *Vtrum relatio ſimilitudinis, quæ eſt primi generis, vel relatio paternitatis, quæ eſt ſecundi generis, terminetur ad abſolutũ, vel reſpectiuũ.* 207.2

Quæſtiuncula prima ad quartum. Vtrum Axioma illud, quod aſſerit P. Suarez, ſcilicet poſito fundamento, & termino reſultat relatio; ſit intelligendum de termino formali relationis. 213.2

Quæſtiuncula ſecunda ad quintum. Vtrum regula, quam aſſignat P. Suarez, ſcilicet id, quod in vnoquoque extremo eſt ratio fundandi propriam rela-

lationem, eſt ratio terminandi alteram relationem, ſit vera. 214. 2

Articulus ſextus. Vtrum terminus formaliter terminans relationem prædicamentalem tertij generis ſit aliquid abſolutum, vel reſpectiuum. Quod eſt quærere; *Vtrum relatio ſcientiæ ad ſcibile, ſiue relatio* Creatoris *ad creaturam, quæ eſt tertij generis, terminetur ad aliquid abſolutum, vel reſpectiuum.* 216.2

Quæſtiuncula prima ad ſecundum. Vtrum ſcibile, quod formaliter importat relationem rationis, ante quamlibet operationem intellectus terminet formaliter relationem realem ſcientiæ ſecundum relationem rationis; an verò ſecundum aliquam rationem abſolutam. 219. 1

Quæſtiuncula ſecunda ad quartum. Vtrum relatio rationis dominij ante quamlibet operationem intellectus ſit formaliter in Deo. 221.1

Quæſtiuncula tertia ad quartum. Vtrum neceſſario dicendum ſit, quod relatio rationis dominij in Deo, ſiue relatio rationis ſcibilis ad ſcientiam, reductiuè formaliter ſit in Deo, ſiue in ſcibili independenter à quacunque actuali operatione intellectus. 223.2

Quæſtiuncula quarta ad quintum. Vtrum aliquo modo dici poſſit, quod relatio dominij in Deo ſit relatio realis. 225.2

Quæſtiuncula quinta ad quintum. Vtrum Deus denominetur formaliter dominus per relationem realem ſeruitutis, quæ eſt in creaturis. 227.1

Quæſtiuncula quinta ad quintũ. Vtrum Deus poſſit denominari realiter dominus denominatione intrinſeca. 228.1

Articulus ſeptimus. Vtrum terminus terminãs formaliter relationem ſecundum dici, ſit abſolutum, vel aliquid reſpectiuum. Quod eſt quærere; *Vtrum relatio v. gr. potentiæ viſiuæ, quam dicit ad ſuum obiectum, videlicet coloratum, terminetur ad abſolutum, vel reſpectiuum.* 229.1

Quæſtiuncula prima ad primum. Vtrũ eadem relatiua quæ ſunt relatiua ſecundum dici, ſint relatiua tertij generis. 231.1

Quæſtiuncula ſecunda ad tertium. Vtrum relatiua tranſcendentalia ſint relatiua ſecundum eſſe. 233.1

Quæſtiunc. tertia ad tertium. Vtrum differentia, quam conſtituit Caietanus *cap. 7. de ente, & eſſentia quæſt. 15. inter relatiua ſecundũ dici, ſiue tranſcendentalia, & relatiua ſecundũ eſſe, ſit rectè aſsignata.* 235.2

Quæſtiũcula quarta ad quartum. Vtrum in genere entis rationis reperiantur relatiua ſecundum dici. Quod eſt quærere; *Vtrũ dẽtur relatiua rationis ſecundũ dici, & tranſcendentalia.* 238.2

Articulus octauus. Vtrum generaliſsimũ prædicamenti relatio-

nis, ſiue relatio in communi, habeat terminum ad quem terminetur. Quod eſt quærere. Vtrũ in prædicamẽto ad aliquid ſint conſtituenda duo genera generaliſſima. 244.1

Quæſtiuncula prima ad primum. Vtrum ex eo, quod generaliſſimum prædicamenti relationis ſit eſſentialiter relatio, neceſſario dicendum ſit, quod habeat terminum ſibi adæquate correſpondentem. 246.1

Quæſtiuncula ſecunda ad primũ. Vtrum genus generaliſsimum prædicamenti relationis, cuius totũ ſuum eſſe eſt ad aliud, ly aliud non ſit terminus correſpondens illi in ſua vniuerſalitate, ſed tantum correſpondens ei in ſuis inferioribus. 248.1

Quæſtiũcula tertia ad ſecundum. Vtrum genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt relatiuum conceptum, aut ſaltim vt relatiuum exercitum, habeat terminum ſibi adæquatè correſpondentem. 251.1

Quæſtiũcula quarta ad ſecundũ. Vtrum genus generaliſsimum prædicamenti relationis, vt eſt relatiuum exercitum, de cuius ratione eſt, quod actu referatur ad terminum, poſsit aliquo modo concipi etiam in actu ſignato, abſque eo, quod habeat terminum ſibi adæquatè correſpondentem. 252.2

Quæſtiunc. quinta ad tertiũ. Vtrũ probabiliter dici poſsit, quod generaliſsimum prædicamẽti relationis conſtetur ex duobus generibus partialibus, quorũ vnũ ſit ipſa relatio ſuprema, alterũ vero ſit terminus eiuſdem ſupremæ relationis ei adæquatè correſpondens. 254.1

Quæſtiuncula ſexta ad quintum. Vtrum poſsit probabiliter defendi, quod terminus formaliter terminans generaliſsimum prædicamenti relationis, indirectè pertineat ad idem prædicamentum. 256.2

Articulus nonus. Vtrum diffinitio relatiuorum tradita ab Ariſt. cap. de relatione, ſcilicet, Ad aliquid ſunt, quorũ hoc ipſum eſſe eſt ad aliud quodãmodo ſe habere, vel quomodolibet aliter ad aliud; ſit bona. Quod eſt quærere. Vtrum vnum relatiuum ſit diffiniendum in ordine ad ſuum correlatiuum. 259.1

Quæſtiunc. prima ad ſecundum. Vtrum diffinitio relatiuorum ſit notior diffinito. 261.2

Quæſtiũcula ſecunda ad quartũ. Vtrum vnum relatiuum habeat aliquam cauſalitatem reſpectu ſui correlatiui, & econuerſo. 263.1

Quæſtiuncula tertia ad quartum. Vtrum in rigore ſermonis dicẽdum ſit, quod vnum relatiuum dependet ab alio. 264.1

Quæſtiuncula quarta ad ſextum. Vtrum correlatiuum, in ordine ad quod diffinitur relatiuum, ſit de intrinſeca, & eſſentiali ratione relatiui. 264.2

Articulus decimus. Vtrum relatio, quæ diffinienda eſt in ordine ad ſuum terminum, neceſſario

Digitized by Google

rio poſtulet illum realiter exiſtentem. 265.2

Articulus vndecimus. Vtrum tria fundamēta relationū ſint ſufficiēter ab Ariſt. aſsignata. 267.2

Articulus duodecimus. Vtrū fundamentum relationis primi generis ſit ſufficienter aſsignatū ab Ariſt. Quod eſt quærere. *Vtrum fundamentū relationis primi generis aliquãdo ſit ſubſtantia, aliquando quantitas, aliquando qualitas.* 271.2

Quæſtiunc prima ad primū. Vtrū cum proprietate dici poſſit, quod relatio prædicamentalis primi generis aliquando immediate fundatur in ſubſtantia. 273.1

Quæſtiunc. ſecunda ad ſecundū. Vtrū relatio ſimilitudinis generica, vel ſpecifica immediate fundetur in ſubſtantia. Quod eſt quærere. *An talis relatio ſimilitudinis genericæ, vel ſpecificæ ſit relatio realis prædicamentalis.* 274.2

Quæſtiūc. tertia ad ſecundū Vtrū relatio ſimilitudinis, ſiue ſpecifica, ſiue generica, quæ immediate fundatur in ſubſtantia, ſiue in natura, aut eſſentia ſubſtantiali, immediate abſque quantitate inhæreat ſubſtantiæ. 275.2

Quæſt. quarta ad ſecundū. Vtrum v.g. Petrus eadē relatione ſimilitudinis, qua refertur ad Ioannē, referatur ad equū in ratione animalis, quia ſunt eiuſdem generis, & ad plantā in ratione viuentis, & ad lapidem in ratione corporis, & ad Angelum in ratione ſubſtantiæ. 276.2

Quæſtiūc. quinta ad tertiū. Vtrū relatio identitatis ſit relatio realis prædicamentalis. 278.2

Quæſt. ſexta ad quartū. Vtrū quãtitas ſit fundamentū immediatū relationis æqualitatis. 279.1

Quæſtiunc. ſeptima ad quintum. Vtrū relatio realis ſimilitudinis, quæ eſt relatio realis primi generis, fundetur immediate ſupra qualitatem. 280.1

Quæſtiunc. octaua ad quintum. Vtrū relatio ſimilitudinis, quã vna relatio paternitatis dicit ad alteram relationem paternitatis, ſit diſtincta ab ipſa relatione paternitatis. 281.2

Quæſtiuncula nona ad quintum. Vtrum relatio ſimilitudinis, quæ inter duas relationes paternitatis interuenit, fundetur immediatè ſuper qualitatē. 283.1

Quæſtiunc. decima ad quintum. Vtrum ſi cõuenientia, ſiue vnitas ſpecifica duarū relationum, v.g. paternitatis fundaret relationem realem ſimilitudinis diſtinctam, daretur proceſſus in infinitum in ipſis relationibus. 284.2

Quæſtiunc. vndecima ad quintū Vtrum oppoſitio, quæ eſt inter duas relationes oppoſitas, vt inter paternitatem, & filiationē, ſit vere, & proprie relatio primi generis. 286.1

Articulus decimuſtertius. Vtrum fundamentum relationis ſecundi generis ſit ſufficienter aſsignatum ab Ariſtotele. Quod eſt quærere. *Vtrū aliquæ relationes reales immediate poſsint fun-*

ſundari in actione, & paſsione. 287.1

Art. decimusquartus. Vtrum ſundamentum relationis tertij generis ſit ſufficienter aſſignatũ ab Ariſt. Quod eſt quærere; *Vtrũ aliqua relationes reales prædicamẽtales fundẽtur immediate in menſura, & menſurabili.* 290.1

Quæſt. prima ad quintum. Vtrũ relatio rõnis, quã importat ens rationis in rõne entis creati ad ens increatũ, ſit relatio tertij generis, eiusq. fundamentũ ſit mẽſura, & menſurabile. 292.2

Quæſt. ſecunda ad quintũ. Vtrũ relatio rationis tertij generis, quã dicit ens rationis in ratione entis creati ad ens increatũ, ſit ſemper mutua, & eiuſdẽ cathegoriæ rationis. Quod eſt quærere; *Vtrũ ex parte cuiuſcunq; entis rationis ſit ſemper ens rationis, quod eſt prima intentio rationis pro materiali.* 294.1

Quæſt. tertia ad quintũ. Vtrum præter prædicamentum relationis realis aſſignatũ ab Ariſt. lib. prædicamentorũ, & lib 5. Metaphyſ. neceſſario conſtituendũ ſit prædicamentum relationis rationis, cuius titulus ſit, ad aliquid rationis. 295.2

Art. decimusquintus. Vtrum relatio diſtinguatur à ſuo fundamento. 297.2

Quæſt. vnica ad quintũ pro ſecunda parte poſitũ. Vtrũ probabiliter dici poſsit, quod relatio ſola diſtinctione rationis diſtinguatur à ſuo fundamento, adeò vt eadem ſit realitas fundamenti, & relationis. 301.1

Art. decimusſextus. Vtrum relatio potius ſumat eſſe ſpecificum à fundamento, quam à termino, quem reſpicit. 303.2

Art. decimusſeptimus. Vtrũ relatio ſumat ſuam vnitatẽ numericã à ſubiecto, adeo vt duæ relationes ſolo numero differentes non poſſint eſſe in eodem numero ſubiecto. 306.1

Quæſt. vnica ad quintũ. Vtrũ pater vnica relatione paternitatis referatur ad plures filios. 309 1.

Art. decimustertius. Vtrũ quatuor proprietates relatiuorũ ſint rectè aſſignatæ ab Ariſt quarum Prima eſt, Relatiua habent contrarium. Secunda, Relatiua ſuſcipiunt magis, & minus. Tertia, Relatiua dicũtur ad conuertentiam. Quarta Relatiua ſunt ſimul natura. 310.2

Quæſt. prima ad tertiũ. Vtrũ dici ad cõuertentiã ſit proprietas, nõ ſolum relatiuorũ ſecundũ eſſe, ſed etiam ſecundum dici. 311.2

Quæſt ſecunda ad quartũ. Vtrum eſſe ſimul natura, et cognitione, ſit proprium relatiuorũ. 312.2

Quæſtio II. De quarto Prædicamento, ſcilicet de Qualitate.

ARtic. primus. Vtrũ diffinitio qualitatis tradita ab Ariſt. c. de qualitate, ſcilicet qualitas eſt illa, à qua res denominãtur quales, ſit rectè aſſignata. 314.2

Quæſt. vnica ad octauum. Vtrũ eſſentia, & ratio formalis qualitatis, cõſiſtat in eo quod ſit diſpoſitio.

ſitio, & modus ſubſtãtiæ. 317.2
Art. ſecundus. Vtrum ſpecies qualitatis ſint tantum quatuor, nec plures, nec pauciores. 319.2
Art. tertius. Vtrum qualitas in oẽs præfatas ſpecies qualitatis diuidatur diuiſione generis in ſpecies. 322.2
Art. quartus. Vtrum habitus, & diſpoſitio ad primam ſpeciem qualitatis ſpectantes diſtinguantur eſſentialiter. 325.1
Quæſt. vnica ad ſecundũ, pro prima parte concluſionis. Vtrũ diſpoſitio habitus, qui nõ generatur vnico actu, vt eſt v.g. habitus opinionis, continuata fiat habitus. 328.1
Art. quintus. Vtrũ ſecunda ſpecies qualitatis, nẽpè naturalis potentia, vel impotentia, eſſentialiter diſtinguantur à prima, quæ eſt habitus, & diſpoſitio. 329.1
Quæſt. vnica ad quartum. Vtrum naturalis potentia, & impotentia, quæ pertinent ad ſecundam ſpeciem qualitatis diſtinguãtur ſpecie eſſentialiter. 332.2
Art. ſextus. Vtrum paſſio, & paſſibilis qualitas ad tertiam ſpeciem ſpectantes, diſtinguantur ſpecie eſſentialiter. 333.2
Art ſeptimus. Vtrum forma, & figura ad quartam ſpeciem qualitatis ſpectantes, differant ſpecie eſſentialiter. 335.1
Artic. octauus. Vtrum tres proprietates qualitatis ſufficienter, & rectè ſint ab Ariſt. aſſignatæ. 336.1

LIBRI QVARTI

Quæſtiones, Articuli, & Quæſtiunculæ de quinto, & ſexto Prædicamento, nempe de Actione, & Paſsione.

Quæſtio I. De quinto Prædicamento, ſcilicet de Actione.

Art. primus. Vtrum actio prædicamentalis ſit formaliter ratio agendi. 339.2
Art. ſecundus. Vtrum actio prædicamentalis, quæ formaliter eſt ratio agendi, ſpecificetur tantum à ſuo principio. 341.2
Quæſt. vnica ad tertium corollarium. Vtrum eſſe ab, in actione importet completam rationem eiuſdem actionis. 344.1
Artic. tertius. Vtrum actiones immanentes pertineant ad prædicamentum actionis. 345.1
Art. quartus. Vtrũ actio trãſiens ſit ſubiectiuè in agente. 346.2
Art. quintus. Vtrum ſecundũ mentem S. Thomæ dicendũ ſit, quod actio ſubiectetur in agente tanquam in proprio ſubiecto. 351.1
Art. ſextus. Vtrũ actio, vt actio, & qua ratione dicit, ab, habeat ſubiectum inhæſionis. 357.2

Quæſtio II. De ſexto Prædicamento, ſcilicet de Paſsione.

Art. primus. Vtrum paſſio ſit formaliter ratio receptionis in ſubiecto. 359.1
Art. 2. Vtrũ paſſio diſtinguatur ex natura rei ab actione. 360.1

Art.tertius.Vtrum dici poſſit,quod actio, & paſſio ſolum ratione ratiocinata diſtinguătur. 361.2

LIBRI QVINTI

Quæſtiones, Articuli, & Quæſtiunculæ, De quatuor vltimis Prædicamentis, & de Poſtprædicamentis.

Quæſtio I. De quatuor vltimis Prædicamentis, ſcilicet, Quando,Vbi,Situs,& Habere.

ARtic.primus. Vtrum ea quæ habet Ariſtoteles cap. de Quando ſeptimo prædicamento, ſint vera. 365.2

Quæſt.vnica ad quartum,& quintum. Vtrum rerum corruptibilium durationes, ſint ſpecies prædicamenti Quando. 367.2

Art.ſecundus. Vtrum ea, quæ habet Ariſt.cap.de Vbi octauo prædicamento ſint vera. 369.1

Quæſt.prima ad primũ. Vtrũ Vbi ſit res diſtincta à loco. 370.2

Quæſt.ſecunda ad quintum.Vtrũ vbi,ſiue eſſe in loco,quod eſt forma accidentalis intrinſeca locato inhærens illi,proueniat ex circumſcriptione loci. 371.2

Art.tertius. Vtrum ea, quæ habet Ariſt. cap. de Situ, nono prædicamento ſint vera. 372.2

Art. quartus. Vtrum ea, quæ habet Ariſt. cap. de Habere decimo prædicamento, ſint vera. 374.1.

Quæſt.prima ad primum. Vtrum diffinitio habitus prout eſt vltimum prædicamentum, quæ dicitur,quod habitus eſt accidens quoddam ſecundum quod denominamur habituati,ſeu habentes in ordine ad ornamentum corporis, ſit rectè aſſignata. 375.2

Quæſt.ſecunda ad primum.Vtrũ Petrus v.g. habens veſtem veſtitam,denominetur formaliter veſtitus à veſte. 376.2

Quæſtio II. De Poſtcathegorijs, hoc eſt de Poſtprædicamentis.

ARtic. primus. Vtrum ſint vera ea, quæ docet Ariſtot. cap. primo poſtprædicamentorum, quod inſcribitur de Oppoſitis. 378.2

Art.ſecundus. Vtrum ſint vera ea,quæ habet Ariſt. cap.2.poſtprædicamentorum, cuius titulus eſt,De modis prioris,& poſterioris. 381.1

Art.tertius.Vtrum ſint vera ea, quæ habet Ariſt.capite tertio, quarto,& quinto poſtprædicamentorum. 383.1

FINIS.

FRATRIS
HYACINTHI PETRONII
ROMANI ORD. PRÆDIC.
SACRI APOST. PALATII
MAGISTRI.

LIBER PRIMVS.

DE ANTECATHEGORIIS ARISTOTELIS,

Hoc eſt de Anteprædicamentis.

In quatuor Quæſtiones diuiſus.

Quæſtio Prima. *De natura, & quidditate Prædicamenti in communi.*

Quæſtio Secunda. *De his, quæ directè, vel indirectè in Prædicamentis collocantur.*

Quæſtio Tertia. *De Denominatiuis, ſiue de Paronymis.*

Quæſtio Quarta. *De diuiſionibus, & præceptis, quæ habet Ariſtot. cap. 4. & 5. antecathegoriarum.*

HIC primus liber, qui inſcribitur de antecathegorijs, hoc eſt de antepredicamentis Ariſtotelis,iuxta eius ſeriem ſex continet capita: quorum primum eſt de homonymis, ſiue æquiuocis; ſecundum de ſynonimis,ſiue vniuocis, de quibus noſtrum hic non erit agere, eo quod ex profeſſo ea à nobis explicāda ſunt in peculiari opuſculo de analogia entis: & licet nonnulli hic diſputare ſoleant

Digitized by Google

de æquiuocis, & vniuocis; quia tamen hæc non poſſunt benè explicari, niſi ſimul explicentur ea omnia, quæ de conceptu, & analogia entis, communi conſenſu à Doctoribus pertractantur; ideò conſulto talem diſputationem omittimus, & ſolum intendimus explicare ea, quæ adæquatam intelligentiam libri Prædicamentorum Ariſtotelis concernunt, & quæ idemmet Philoſophus in alijs capitibus docet; nempè de denominatiuis, cap. 3. de diuiſionibus, cap. 4. de præceptis, cap. 5. ac tandem de diuiſionibus prædicamentorum, cap. 6. & propterea, vt hæc omnia diſtinctè declaremus, Primo loco videndum erit, quid ſit Prædicamentum. Secundo, quænam ſint ea, quæ in prædicamento collocantur. Tertio, ſint nè vera, quæ habet Philoſophus de Denominatiuis. Vltimo loco conſideranda erunt, quæ de diuiſionibus, & præceptis Ariſtoteles proponit conſideranda.

QVÆ-

Digitized by Google

QVAESTIO PRIMA.

De natura, & quidditate Prædicamenti in communi.

In tres Articulos diuiſa.

Articulus primus, Vtrùm hæc diffinitio prædicamenti, ſcilicet prædicamẽtum eſt quidditatiua ordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus prædicantur; ſit bona.

Articulus ſecũdus, Vtrùm prædicamenta ſint tantũ decem.

Articulus tertius. Vtrum prædicta decem prædicamenta Ariſtotelis diſtinguantur pænes diuerſum modum prædidicandi de prima ſubſtantia.

ARTICVLVS I.

Vtrùm hæc diffinitio prædicamenti, ſcilicet prædicamentum eſt quidditatiua ordinatio prædibilium, in qua ſuperiora de inferioribus prædicãtur; ſit bona.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd hęc diffinitio prædicamenti, ſcilicet prędicamentum eſt quidditatiua ordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus prædicantur, non ſit bona. Prædicamentum formaliter eſt relatio rationis ad intellectum formantem, & conſtituentem ordinẽ inter prædicabilia ſecundum ſuperius, & inferius: ergo prædicamentum non eſt quidditatiua ordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus prædicantur. Cõſequentia patet. Quia quidditatiua ordinatio prædicabilium importat ordinem rationis ipſorum prædicabilium inter ſe ſecundum ſuperius, & inferius, qui non eſt relatio rationis ad intellectũ, vt conſtat: ergo prædicta diffinitione non benè diffinitur prædicamentum. Antecedens verò patet. Prædicamentum, ſcilicet quod prædicabilia ſint inter ſe ordinata quidditatiuè ſecundum ſuperius, & inferius, eſt aliquid factum, & proueniens à ratione: ergo formaliter loquendo importat relationem rationis ad intellectum conſtituentem ordinem rationis inter prædicabilia ſecundum, ſuperis, & inferius.

¶ SECVNDO præterea. Ordo prædicabilium ſecũdum ſuperius, & inferius eſt ordo rationis: ergo male dicitur in diffinitione, quod prædicamentum eſt quidditatiua ordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus prædicantur. Conſequentia patet. Nam quidditatiua ordinatio eſt ordinatio realis: ergo. Antecedens verò probatur. Nam ordo prædicabilium ſecundum ſuperius, & inferius eſt ordo generis, & ſpeciei; ſed talis ordo, ſeu ordinatio eſt rationis, vt de ſe patet: ergo.

¶ TERTIO præterea. Genus generaliſſimum eſt prædicamentum: propterea enim vocantur decem prædicamenta rerum, quia ſunt decem genera generaliſſima rerum: ſed genus generaliſſimũ non eſt prædicabilium ordinatio, in qua ſuperiora de inferioribus prædicantur; nam genus generaliſſimum, vt ſic, non importat niſi relationem rationis generis ad inferiora ſpecifica: ergo.

¶ QVARTO præterea. Bona diffinitio debet importare vnam rationem cõmunem omnibus cõtentis ſub diffinito; ſed prædicta diffinitio prædicamenti non importat vnam rationem communẽ omnibus prædicamentis: ergo nõ eſt bona. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Id, quod eſt commune, eſt ſuperius; ſed nulla ratio poteſt eſſe ſuperior

Digitized by Google

rior prædicamentis;quia prædicamenta, cum ſint genera generaliſſima, nequeunt habere aliquid ſuperius, aliàs non eſſent generaliſſima: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas S. Thomæ opuſc. 46. c. 1. in princ. & per tot.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Bona, & exacta diffinitio prædicamenti hæc eſt, Prædicamentum eſt ordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Hanc concluſionem communiter docent omnes Logici. ita afferit D. Thom. loco citato Soncinas 4 Metaph. q. 4. ad 2. Soto in antepræ dicamentis, & multi alij: & quia prædicta concluſio eſt diffinitio rei: diffinitiones autem rei cum ſint medium in demonſtratione, non probantur; ſed explicantur; ideò ſingulas eius particulas in ſolutionibus argumentorum declarabimus.

¶ Ad Primum dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.
Ad Primum.

Vtrùm ratio formalis prædicamẽti ſit relatio rationis ad intellectum fabricantem ordinẽ prædicabilium, in quo ſuperiora de inferioribus prædicantur.

PRo explicatione tituli dubij, obſeruandum eſt, quod iſte terminus, ſcilicet prædicamentum, eſt terminus connotatiuus, habens duplex ſignificatum. aliud materiale, pro quo ſupponit, ſeu denominat prædicamentum; & aliud formale, quod ſignificat, ſeu eſt ratio denominandi ſignificatum materiale, pro quo ſupponit; & id, quod dicitur prædicamentum, eſt ipſa ordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur: quæ quidem ordinatio eſt etiam relatio rationis habẽs pro materiali ipſas res, quæ dicuntur ſuperiora, & inferiora in ſerie prædicamentali repoſitas. Formale verò eſt aliquid rationis; quia prædicamentũ eſt aliquid fabricatum ab intellectu, habens eſſe ab illo; quod cum non ſit neq. negatio, neque priuatio, vt de ſe manifeſtum eſt: ideò quæritur in præſenti quæſtiuncula, An ratio formalis prædicamẽti ſit relatio rationis ad intellectum fabricantem ordinem prædicabilium, in quo ſuperiora de inferioribus prædicantur. Hoc ſuppoſito, Videtur vera pars negatiua.

¶ Primo arguitur Correlatiuum relationis rationis prædicamenti nequit eſſe intellectus: ergo ratio formalis conſtitutiua prædicamenti nequit eſſe relatio rationis ad intellectum fabricantem ordinationem prędicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicãtur. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Relatio rationis, quæ eſt ratio formalis prædicamenti, eſt materiale ſecundæ intentionis. ſed omne id, quod eſt materiale ſecundæ intentionis, nequit referri, niſi ad correlatiuum, quod ſit etiam materiale ſecundæ intentionis, ſiue ſecunda intentio pro materiali: ergo correlatiuum relationis rationis prædicamenti nequit eſſe intellectus, qui eſt ens reale, & prima intẽtio realis pro materiali. Conſequentia eſt bona. Maior patet. Quia talis relatio habet pro fundamento proximo aliam relationem rationis, ſcilicet coordinationẽ rationis prædicabilium: ergo eſt materiale ſecundæ intẽtionis rationis. Minor verò argumenti de ſe patet, diſcurrendo per ſingulas ſecundas intentiones rationis acceptas pro materiali.

¶ Secundo arguitur. Si ratio formalis prædicamẽti eſſet relatio rationis ad intellectum, ſequeretur, quod ratio formalis prædicamenti eſſet ſecunda intentio, vt ſic pro formali: conſequens eſt falſum, aliàs omne materiale ſecundæ intẽtionis rationis diceretur prędicamentum, ſicut dicitur ſecunda intentio: ergo. ſequela patet. Quia ſecunda intentio rationis pro formali eſt relatio rationis ad intellectũ intelligẽtem: ergo ſi ratio formalis prædicamenti eſſet relatio rationis ad intellectum, eſſet ſecunda intentio rationis pro formali.

¶ In

Digitized by Google

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Ratio formalis prædicamenti, eſt relatio rationis ad intellectum fabricantē ipſum Hanc concluſionem communiter docent omnes ferè Logici. Et probatur, quia prædicamētum formaliter eſt aliquid factum, & fabricatum ab intellectu; nempè ipſa coordinatio rationis prædicabilium, ſecundū quod ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur; ſed vt ſic reſpicit formaliter intellectum, vt de ſe patet: ergo, vt ſic, eius ratio formalis eſt relatio rationis ad intellectum.

¶ Ad primum argumētum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationē aliqui dicunt, quod relatio rationis, quā importat ratio formalis prędicamenti, nō eſt ſecunda intentio rationis pro materiali; ſed eſt prima intentio rationis, eo quod fundamentum eius proximum eſt aliquid reale; nempè actiua cognitio intellectus, qua intellectus conficit prædicamentum. Nihilominus tamen hoc eſt falſum. Nam licet verum ſit, quòd fundamentum eius proximum ſit aliquid reale: non enim eius fundamentum proximum eſt relatio rationis coordinationis prædicabilium, vt volebat argumentum: tamen non per hoc dicendum eſt, quod ſit prima intentio. Nam etiam ſecūda intentio rationis pro formali habet pro fundamēto proximo, & pro eius correlatiuo aliquid reale; & tamen hoc non obſtante eſt id, quo cætera appellantur ſecunda intētio rationis: ita prorſus dicimus de relatione rationis prædicamenti. Videantur de hoc ea, quæ diximus tomo 1. lib. 3. q. 1. art. 1. & 2.

¶ Ad ſecundum reſpondetur negando ſequelam. Ad probationē dicimus, quòd diuerſimodè intellectus terminat relationem rationis ſecundæ intentionis rationis pro formali, & relationem rationis prædicamenti pro formali: primam enim terminat, vt eſt ſecundò intelligēs: ſecundā verò, vt eſt ordinans prædicabilia, ſecundum quod ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur.

¶ Ex dictis ſequitur, quòd in præfata diffinitione prædicamenti diffinitur prędicamentum nō pro formali, ſed pro materiali, quomodo ſæpè ſæpius diffiniuntur accidentia rationis in concreto, vt quando v. g. diffinitur ſecunda intentio generis in concreto; tunc enim in eius diffinitione non explicatur relatio rationis, quā vt ſecundū intentio pro formali importat ad intellectum, ita dicendum in noſtro propoſito. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad secvndvm dicendum, verum eſſe, quod ordinatio prædicabilium eſt ordinatio rationis, vtpotè ab intellectu fabricata; Cæterum eſt ordinatio eorum, quorum ſuperiora de inferioribus tantū quidditatiuè dicuntur; & propterea in diffinitione dicitur, quod eſt ordinatio quidditatiua: quia ad rationem prædicamenti non ſufficit quælibet prædicabilium ordinatio: ſed neceſſariū eſt, quòd ſit prædicabilium ordinatio, quorum ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prędicantur, defectu cuius particulæ differētiæ eſſentiales rerum non collocantur directè in prædicamento: vt expreſsè diximus in primo tomo lib. 4. quæſt. 2. artic. 1. Et propterea, vt patet ex concluſione articuli, ita diffiniri debet prædicamentum ſcilicet prædicamētum eſt, ordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Quare autem ea, quæ in recta ſerie prædicamentali collocantur, debeāt eſſe ea, quæ prædicantur in quid, & non ſufficiat, vt dicantur in quale: Ratio eſt, quia ea, quæ in recta linea collocantur, debent eſſe taliter ordinata, vt ſuperiora de inferioribus quidditatiuè dicantur, & ita omnia, quæ collocantur in tali linea debent eſſe quidditatiuè inferiora ad genus generaliſſimum; ea autem, quæ non prædicantur in quid, nullatenus poſſunt eſſe inferiora quidditatiuè: non enim rationale eſt quidditatiuè inferius ad ſenſibile, nec ſenſibile ad viuens, & ſic diſcurrendo per ſingulas cathegorias prædicamentorum Sed, vt hæc particula diffinitionis, ſcilicet quidditatiuè prædicari, magis explicetur, ſit in hoc articulo

Digitized by Google

QVAESTIVNCVLA II.
Ad Secundum.

Vtrum prædicamentum taliter ſit prædicabilium ordinatio, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur, vt ea omnia, quæ in recta ſerie prædicamenti collocantur, habeant prædicari in quid.

ET videtur quod non. Primo arguitur. Indiuidua ponuntur in recta ſerie prædicamentali, & tamen indiuidua non dicuntur quidditatiuè de inferioribus, quia non habent inferiora, vt de ſe notum eſt: ergo.

¶ Dices, quod indiuidua propterea ponuntur in recta ſerie prædicamentali, quia ſunt id, de quo cætera genera ſuperiora in quid dicuntur.

¶ Secundo arguitur contra hanc ſolutionem. Prædicamentum dicitur prædicabilium ordinatio: ergo ea, quæ non ſunt prædicabilia non poſſunt poni. Sed indiuidua nullo modo ſunt prædicabilia; ergo quamuis ſint id, de quo cætera genera ſuperiora in quid dicuntur; tamē non poterunt propter hanc rationem in prædicamento directè collocari.

¶ Confirmatur. Quia in diffinitione non dicitur ſubijcibilium quidditatiuè ordinatio; ſed tantum dicitur in diffinitione, prædicabilium ordinatio; ergo nō ſufficit, vt ponantur indiuidua in prædicamento directè, quòd ſint id, de quo cætera genera in quid dicuntur.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Ea, quæ in recta linea prædicamenti collocantur, ſufficit quod ſint prædicabilia, vel ſubijcibilia quidditatiuè.

¶ Primo probatur hæc concluſio ex diffinitione prædicamēti, in qua dicitur, quod prædicamentum eſt prædicabiliū ordinatio, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Nam licet in prædicta diffinitione dicatur prædicabilium ordinatio; tamen etiam dicitur, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur: ſed indiuidua ſunt inferiora, de quibus prædicabilia prædicantur in quid: ergo, vt aliqua ponantur directè in prædicamento, ſufficit, quod ſint prædicabilia, vel ſubijcibilia quidditatiuè.

¶ Dices, quod ly de inferioribus intelligitur de inferioribus prædicabilibus: indiuidua autem licet ſint inferiora; non ſunt tamen inferiora prædicabilia, quia nullo modo ſunt prædicabilia. Sed contra arguitur. Nam prædicabilia ea ratione, qua ſunt inferiora quidditatiuè, & ſubijcibilia, non habent, quod ſint prædicabilia, niſi tantum materialiter, quod parum refert: ergo quantumuis indiuidua non ſint prædicabilia, nec materialiter, ſufficit ad hoc, vt directè in prædicamento ponantur, quod ſint ſubijcibilia quidditatiuè.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quod benè ibi dictum eſt.

¶ Ad ſecundum, cum ſua confirmatione reſpondetur primo ex dictis: ſecundo reſpondetur quod ea, quæ principalius ponuntur in prædicamento, ſunt genera & ſpecies; ea verò, quæ minus principaliter collocantur in illo ſunt indiuidua, & ob hanc rationem diffinitur prædicamentum per coordinationem prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium principale dicendum, quod aliqui docent, quod propterea genus generaliſſimum dicitur prædicamentum; non quia reuera formaliter ſit prædicamentum, eo quod, vt probat argumentum, non eſt prædicabilium ordinatio, &c. Sed dicitur prædicamentum in ſupponendo, quia eſt id, pro quo ſupponit prædicamentum. Nam prædicamentum, vt ex dictis patet, eſt terminus connotatiuus ſecundæ intentionis, cuius materiale eſt genus generaliſſimum. Ita reſpondet Sanchez lib. 5. ſuæ Logicæ, q. 1. concl. 3. Sed hæc ſolutio non placet. Et ratio eſt. Quia iſte terminus prædicamentum, cum ſit terminus connotatiuus, non ſup-

A

ſupponit, niſi pro ſuo materiali; nam terminus connotatiuus non habet ſupponere, niſi pro materiali: materiale autem adæquatum huius termini prædicamentum non eſt genus generaliſſimum, ſed ſunt omnia prædicabilia adinuicem ordinata. Nam id, quod cum proprietate dicitur prædicamentum nó eſt genus generaliſſimum: ſed eſt coordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus prædicantur. Vnde id, pro quo ſupponit prædicamentum, ſunt ipſa prædicabilia adinuicem ordinata; quatenus videlicet ſuperiora de inferioribus quidditatiue dicuntur. Hac igitur ſolutione omiſſa, Ad argumentum facile reſpondetur negando antecedens. Ad probationem verò dicimus, quod ratio, quare numerantur decem rerum prædicamenta, non eſt, quia ſint decem genera rerũ: ſed quia ſunt decem coordinationes prędicabilium, in quibus ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur: ſed hoc magis in ſequentibus articulis explicabitur.

¶ AD QVARTVM dicendũ, concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem dicimus, quod genera generaliſſima nequeunt quidem habere aliquid ſuperius vniuocum reale, propter rationem adductam in argumento; quia aliàs non eſſent ſuprema genera, & generaliſſima: benè tamen poſſunt habere aliquid ſuperius vniuocum rationis: ratio autem prædicamenti, vt patet ex dictis ad primum, eſt aliquid rationis; vnde optimè poteſt eſſe communis & ſuperior decem generibus prædicamentorũ: ſed de hac ſolutione pro eius maiori explicatione dicemus ex profeſſo quæſtiuncula ſequenti: vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III. Ad Quartum.

Vtrùm ratio, & eſſentia prædicamenti, vt ſic, ſit communis vniuocè omnibus prædicamentis.

ET videtur quod non. Primo arguitur argumento quarto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Prædicabilia decem generum rerum nequeunt conuenire in aliqua ratione ſuperiori vniuocè: ergo ratio, & eſſentia prędicamẽti, vt ſic nequit eſſe communis vniuocè omnibus prædicamentis. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Prædicabilia decem generum, ex quibus prædicamenta conficiuntur, quædam ſunt ſubſtantia; & quædam accidentia; ſed ſubſtantia, & accidens, vt notum eſt, nequeunt conuenire in aliqua ratione ſuperiori vniuocè: ergo.

¶ Tertio arguitur. Prædicamenta ſunt primo diuerſa: ergo non poſſunt conuenire in ratione prædicamenti, vt ſic, tamquam in aliquo communi vniuocè; & conſequenter ratio, & eſſentia prædicamenti, vt ſic, nequit eſſe communis omnibus prædicamentis. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Nam ea, quæ ſunt primo diuerſa, non poſſunt cõuenire in aliqua ratione ſuperiori vniuoca, quæ ſit ſpecies; nã aliàs non eſſent primo diuerſa, ſed ſolum eſſent numericè diuerſa. Neque poſſunt conuenire in aliqua ratione ſuperiori vniuocè, quæ ſit genus; nam aliàs, neque eſſent primo diuerſa; ſed ſolũ ſpecie diſtincta: ea enim, quæ diſtinguũtur ſpecie, ſeu numero, minori diſtinctione diſtinguuntur, quam ea, quæ ſunt primo diuerſa. Nam ea, quæ ſunt primo diuerſa, diſtinguuntur genere; ea verò, quæ ſolum ſpecie, vel numero diſtinguuntur, non diſtinguuntur genere, cum ſub eodem genere collocentur, vt patet de homine, & leone; Petro & Paulo, &c. ergo.

¶ Confirmatur. Nam omnis ratio ſuperior vniuoca, vel eſt generica, vel ſpecifica; ſed prædicta ratio, & eſſentia prędicamenti, nequit eſſe, aut generica, aut ſpecifica; quia aliàs prædicamenta, quæ ſunt inferiora, diſtinguerentur vel ſpecie, vel numero, quod nullatenus dici poteſt, vt probatum eſt: ergo.

¶ In hoc dubio pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Ratio, & eſſentia prædicamenti, vt ſic, quomodocumque accipiatur, ſiue pro formali, ſiue pro materiali, dummodo ſecundè intentionaliter accipiatur, eſt communis vniuocè, & vt ſpecies omnibus prædicamentis.

Digitized by Google

Pro explicatione huius concluſionis ſupponenda ſunt ea, quæ ſupra dicta ſunt de iſto termino prædicamentum, quòd ſcilicet eſt terminus connotatiuus importans de formali relationẽ rationis ad intellectum, vt eſt ordinans prædicabilia, ſecundum quod ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur: Importãs verò de materiali relationem rationis coordinationis prædicabilium: coordinatio enim prædicabilium eſt coordinatio rationis, eo, quod eſt coordinatio generis,& ſpeciei ſecundum ſuperius,& inferius,ſcilicet ſecundum eſſe ſubijcibile,& ſecundũ eſſe prædicabile. Quod ergo dicimus in noſtra concluſione eſt, quod ratio prædicamenti quomodocunque ſumatur, ſiue pro formali, ſiue pro materiali, eſt vniuoca, & communis, vt ſpecies omnibus prædicamentis. Dixi dummodo ſecundè intentionaliter ſumatur; nam prædicaměta pro materiali accipi poſſunt etiã primè intentionaliter, quatenus ſunt materiale relationis rationis coordinationis prædicabilium, quæ eſt materiale huius termini connotatiui prædicamentum; & ſi ſic ſumantur,cum ſint naturæ reales, quarũ aliquæ ſunt entia ſubſtantialia, alia verò accidentalia, nõ poſſunt cõuenire in aliqua ratione ſuperiori vniuoca,tũ quia vt dictũ eſt ſubſtantiæ & accidenti nihil cõmune vniuocũ dari poteſt; tum etiã,quia ſubſtantiæ, vt ſic non daretur genus generaliſſimuũ, vt probat primũ argumětum huius quæſtiunculæ, quod eſt quartum huius articuli. Hoc ſuppoſito

¶Primo probatur concluſio. Prædicamenti ratio,& eſſentia,quomodocunque ſumatur,dummodo ſumatur ſecundè intentionaliter, dicitur de omnibus prædimentis, tamquam de pluribus differentibus numero in quid: ergo eſt illis omnibus communis vniuocè,vt ſpecies. Conſequentia eſt euidens. Antecedens verò probatur,& quod ratio prædicamenti dicatur in quid de omnibus prædicamentis,quomodocumque prædicamentum ſumatur, de ſe patet; nam iſtæ prædicationes ſunt veræ,& quidditatiuæ,ſcilicet primum prædicamentũ eſt prædicamentum; ſecundum prædicamentum eſt prædicamentum,&c. Quod verò dicatur de illis tamquam de pluribus differentibus numero, etiam patet; nã omnes relationes rationis ad intellectum, vt eſt ordinans prædicabilia, & omnes relationes rationis coordinationis prædicabiliũ ſolo numero diſtinguũtur, ſicut omnes relationes rationis generis; & omnes relationes rationis ſpeciei ſolo numero diſtinguuntur: quia omnes habent eandem eſſentiã ſpecificam talis relationis rationis:ergo illa ratio, quæ de illis dicitur in quid, dicitur de illis,vt de pluribus differentibus numero.

¶Secũdo probatur. Relationes rationis omnium prædicamentorũ, quomodocũque accipiantur,ſiue pro formali, ſiue pro materiali,non habent ſub ſe alias relationes rationis ſolo numero diſtinctas: huiuſmodi enim non ſunt aſſignabiles: ergo ipſæ non diſtinguuntur ſpecie, ſed ſolo numero. Præterea ſi diſtinguerẽtur ſpecie, haberent ſub ſe alias ſolo numero diſtinctas. Ergo ratio,& eſſentia prædicamenti eſt illis communis vniuocè, vt ſpecies.

¶ Ad primum argumentum ſatis euidenter conſtat ex dictis.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quod ſi decem prædicamenta accipiantur ſecundum rationem formalem prædicamenti,vt ſic, omnia illa vniuocè conueniunt in ratione formali prædicamenti,quia vt ſic, ſingula important relationem rationis ad intellectum fabricantem coordinationem prædicabilium. Si verò decem prædicamenta,ſeu decẽ genera prædicamentorum accipiantur pro materiali,vt ſic:verum eſt,quod nequeũt cõuenire in aliqua ratione ſuperiori cõmuni vniuocè: ſed hoc modo non accipiuntur in præſenti, vt patet ex dictis.

¶ Sed aduerſus hanc ſolutionem eſt difficilis replica. Nam prædicamenta omnia accepta pro materiali, important relationem rationis coordinationis prædicabilium: ergo accepta pro materiali ſolo numero diſtinguuntur ſub relatione rationis coordinationis prædicabilium: ergo accepta pro materiali ratio prædicamenti eſt illis communis vniuocè, vt ſpecies. Hæc vltima conſequentia patet. Antecedens eſt notum: nam ſecunda intentio rationis, ſiue relationis rationis

præ-

Digitized by Google

prædicamenti, cum ſit terminus connotatiuus,vt dictum eſt,pro formali importat relationem rationis ad intellectum ordinantem ſeriem prædicamenti; pro materiali verò importat relationem rationis coordinationis prædicabilium ſecundum ſuperius, & inferius. Prima verò conſequentia probatur. Nam relationes rationis coordinationis prædicabiliũ inter ſe,vt demonſtratũ eſt,ſolo numero diſtinguũtur:ergo ſi quodlibet prædicamentum pro materiali importat relationẽ rationis coordinationis prædicabilium, talis relatio rationis coordinationis omnibus prædicamentis acceptis pro materiali erit communis,vt ſpecies. Sed reſpondetur facile, quod prædicamenta accipi pro materiali ſtat dupliciter. Vno modo pro materiali ſecundè intentionaliter; alio modo pro materiali primè intentionaliter. Si primo modo accipiantur,bene quidem verum eſt, quod conueniunt in relatione rationis coordinationis prædicabilium vniuocè tamquam in ratione ſuperiori illis ſpecifica, & eſſentiali, vt ſatis probat argumentum. Si verò ſecundo modo accipiantur, non conueniunt in aliqua ratione ſuperiori vniuoca, ſed vt ſic ſunt omnino diuerſa, vt dictum eſt. Vel ſecundo reſpondetur, quod ſi prædicamenta accipiantur pro materiali relationis rationis prædicamenti formaliter accepti, vt ſic conueniunt vniuocè in ratione relationis rationis coordinationis prædicabilium. Cæterum ſi accipiantur pro materiali ſecundæ intentionis relationis rationis prædicabilium, vt ſic diſtinguuntur pluſquam genere, & conſequenter in nulla ratione ſuperiori vniuocè conueniunt, nam vt ſic ſunt naturæ reales ſubſtantiales, & accidentales.

¶ Ad tertiũ reſpondetur diſtinguendo antecedens, decem prædicamenta ſunt primo diuerſa primè intẽtionaliter ſumpta, concedo antecedens; nego tamen illud, ſi intelligatur ſecundè intentionaliter. Nam vt dictum eſt, ratio prædicamenti, vt ſic eſt communis, & vniuoca omnibus prædicamentis acceptis non primè intentionaliter, eo modo, quo important naturas reales, ſed eo modo, quo important rationem formalem prædicamenti, & quatenus ſunt formaliter prædicamenta, quomodo ſolum numero diſtinguuntur; eo quod vt dictum eſt,ratio prædicamenti eſt communis, & vniuoca, vt ſpecies omnibus prædicamentis. Ad confirmationem reſpondetur eodèm modo. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS II.

Vtrùm prædicamenta ſint tantum decem.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd prædicamenta Ariſtotelis non ſint tantum decem. Ens rationis conſtituit duplex prædicamentum, vt ex dictis ſupra in primo tomo lib. 3. q. 1. ſatis conſtat: ergo prædicamenta non ſunt tantum decem, ſed potius duodecim. Conſequentia patet. Nam præter decem prædicamenta aſſignata ab Ariſtotele, dantur alia duo prędicamenta entis rationis: ergo.

¶ Secundo, præterea. Habere veſtem, conſtituit prædicamentum diſtinctum à cæteris prædicamentis accidentium, & etiam à prædicamento ſubſtantiæ,in qua veſtis continetur: ergo ſimiliter habere quantitatem, vt longitudinem, ſeu latitudinem; & habere qualitatem, vt albędinem, ſeu nigredinem cõſtituent diuerſa prædicamenta à quãtitate, & qualitate. Antecedens eſt notum, & conſequentia patet à paritate rationis. Non enim videtur cur habere veſtem ſit diſtinctum prædicamentum à cæteris omnibus, & non habere quantitatem,ſeu qualitatem.

¶ Tertio præterea. Habere,& haberi conſtituunt duo prædicamenta: ergo erunt plura prædicamenta, quam decem. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. agere,& pati cõſtituunt duo prædicamenta: ergo habere, & haberi conſtituunt ſimiliter duo prædicamenta. Conſequentia patet. Nã ſicut actio importat principium intrinſecè, & terminum extrinſecè, & paſſio èconuerſo, ſcilicet principium extrin-

ſecè

ſecè, & terminum intrinſecè: ita ſimiliter habere importat principium habens intrinſecè, & rem habitam extrinſecè; & haberi è conuerſo importat rem habitam, ſiue terminum intrinſecè, & principium habens extrinſecè ergo ſi agere & pati conſtituunt duo prædicamenta, ſimiliter habere, & haberi conſtituent duo prædicamenta.

¶ Qvarto præterea. Motus, quia eſt aliquid medium inter actionem, & paſſionem, conſtituit duo prędicamenta, alterum, ſcilicet actionis, & alterum paſſionis: ergo cum habere veſtem ſit quoddam medium inter veſtem, & habentem illam, conſtituet ſimiliter duo prædicamenta, alterum ſcilicet veſtium, quibus aliquis induitur; & alterum hominis induentis ſeipſum veſtibus. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur à paritate rationis.

¶ Qvinto præterea. Huiuſmodi menſuræ, ſcilicet æternitas, æuum, &c. ſimpliciter ſunt entia, & tamen ſub nullo prædicamento ex illis decem aſſignatis ab Ariſtotele continentur: ergo præter illa decem prædicamenta, ſunt alia plura. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Nam, ſi ſub aliquo prędicamento continerentur, maximè ſub prædicamento quantitatis, ſcilicet ſub tempore: ſed hoc dici non poteſt; nam tempus cum ſit numerus prioris, & poſterioris, includit ſucceſſionem: prædictæ autem menſuræ nullam includunt ſucceſſionem, præcipuè loquendo de menſura æternitatis: ergo.

¶ Confirmatvr. Nam ex eſſe in tempore prouenit vnum prædicamentū: ergo ex eſſe in menſura æui, vel æternitatis participatæ cōſtituetur aliud prædicamentum. Antecedens patet, quia ex eſſe in tempore prouenit prædicamentum quando: conſequentia verò patet etiam à ſimili.

¶ Sexto præterea. Creatio paſſiua eſt ens reale, à quo creatura denominatur realiter creata; & tamen in nullo ex decem aſſignatis collocatur. Nam ſi in aliquo, maximè in prædicamento paſſionis poneretur; ſed in iſto non poteſt poni, quia ſolum comprehendit paſſiones, quæ fiunt cum motu, vt docet Ariſtot. lib. 5. metaph. cap. 20. at creatio, vt habet S. Thomas 1. par q. 45. art. 3. nullum includit motum: ergo.

¶ Septimo præterea. Vmbra corporis eſt verum ens reale; & tamen in nullo ex decem generibus aſſignatis collocatur, quia nullum ex his eſt dabile: ergo. Maior patet; quia vmbra eſt imago corporis opaci: imago autem eſt verum ens reale, vt experientia conſtat; quia videmus illam moueri ad motum corporis, & per ſpeciem ſui quam immittit, videtur: ergo.

¶ Octavo præterea. Entia ſupernaturalia ſunt entia realia, & ſunt in ſuo genere formæ completæ prædicabiles de ſubſtantia; & tamen non collocantur in aliquo ex decem aſſignatis prædicamentis: ergo conſtituunt nouum prædicamentum, quod erit vndecimum prædicamentum Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur, quia entia ſupernaturalia, vt vnio hypoſtatica, & gratia habitualis, ſuperant totam vniuerſi naturalis perfectionem, & ita excedunt etiam limites decem generum: ergo.

¶ Nono præterea, & probatur prædicamenta eſſe pauciora quam decem. Iſta prædicamenta, ſcilicet, quando, & vbi, non ponunt in numero cum alijs: ergo prædicamenta ſunt pauciora, quam decem. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Quando, & vbi, vel dicunt aliquid abſolutum, ſcilicet tempus, & locum, & ſic pertinent ad prædicamentum quantitatis; vel dicunt aliquid relatiuum, & ſic pertinent ad prædicamentum relationis: ergo quando, & vbi non ponunt in numero, cum alijs.

¶ Decimo præterea. Et confirmatur magis argumentum præcedens. Prædicamentum quando, dicit eſſe in tempore, & prædicamentum vbi, dicit eſſe in loco: ſed eſſe in tempore, & eſſe in loco non diſtinguitur à tempore, & loco: ergo iſta duo prædicamenta, ſcilicet quando, & vbi non ponunt in numero cum alijs prædicamentis. conſequentia eſt bona. Maior eſt certa. Minor vero probatur: non eſt aſſignabile, quid dicat eſſe in tempore præter tempus ipſum, & ſimi-

Digitized by Google

militer etiam non eſt aſſignabile quid dicat eſſe in loco, præter locum ipſum: ergo eſſe in tempore, & eſſe in loco non diſtinguuntur à tempore, & loco.

¶ Vndecimo præterea. Vbi, & ſitus ſunt idem, & ad idem prædicamentum pertinent: ergo prædicamenta ſunt pauciora, quam decem. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Nam vbi dicit eſſe in loco, ſed ſitus etiam nihil aliud dicit quam eſſe in loco: ergo.

¶ Dices, quod ſitus dicit non ſolum eſſe in loco, ſed præterea dicit aliquid amplius, nempe eſſe in loco modo determinato, ſcilicet cum tali ordine partium: vnde addit aliquid ad prædicamentum vbi, per quod ſaltim formaliter diſtinguitur ab eo.

¶ Dvodecimo præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. Eſſe in tempore ordinatè non conſtituit prædicamentum diſtinctum à prædicamento quando; vnde non eſt aliud prædicamentum, quo homo eſt in tempore, & aliud, quo homo ordinatè eſt in tempore: ergo ſimiliter eſſe in loco modo determinato, ſcilicet cum tali ordine partium, non conſtituit prædicamentum aliquod diſtinctum à prędicamento vbi. Antecedens eſt notum. Conſequentia verò patet à paritate rationis.

¶ Tertiodecimo præterea. Accidens eſt vniuocum, & genus ad nouem prædicamenta: ergo non erunt decem prædicamenta, ſed duo tantum, & pauciora. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur. Nam ratio accidentis æqualiter participatur ab omnibus nouem prædicamentis, de quibus dicitur in quid: ergo neceſſario erit genus, quia omnis ratio vniuoca ſi dicatur in quid, vel eſt ſpecies, vel genus.

¶ Confirmatvr. Nam motus eſt quid ſuperius ad actionem, & paſſioné, vt quid vniuocum: ergo erit genus, & ſic tantum erit vnum prædicamentum actionis, & paſſionis: ergo prædicamenta erunt pauciora, quam decem.

¶ Confirmatvr ſecundo. Tot ſunt prædicamenta, quot ſunt modi prædicandi entis; ſed tantum ſunt duo modi prædicandi entis: ergo duo ſunt tantum prædicamenta. Minor probatur. Entis per ſe, ſcilicet ſubſtantię, tantum eſt vnus modus: ergo & accidentis tantum erit vnus modus. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. quia quot modis dicitur vnum oppoſitum, tot dicitur & aliud: ergo ſi ſubſtantiæ eſt tantum vnus modus, vnicus etiã erit accidentis, quod ſubſtantiæ opponitur.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. 5. lib. Metaph. cap. 7. lect. 9. apud S. Thomam ibidem: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio Vnica. Prædicamenta aſſignata ab Ariſtotele loco citato, ſunt tantum decem, nec plura, nec pauciora. Hæc concluſio certiſſima eſt apud omnes Logicos, & Metaphyſicos.

¶ Probatvr vnica ratione efficaciſſima. Tot ſunt prædicamenta Ariſt. quot ſunt modi eſſendi; nam ex diuerſis gradibus entis oriuntur diuerſa prędicamenta Ariſt. vt habet Diuus Thom. q. 1. de veritate art. 1. Sed modi eſſendi ſunt tantum decem, nec plures, nec pauciores: ergo tantum erunt decem prædicamenta aſſignata ab Ariſt. nec plura, nec pauciora. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Tot ſunt modi eſſendi, quot ſunt modi prædicandi de prima ſubſtantia: nam modus prædicandi ſequitur modum eſſendi; ſed modi prædicandi de prima ſubſtantia ſunt tantum decem: ergo modi eſſendi erunt tantum decem. Minor patet. Nam quicquid prædicatur de prima ſubſtantia, aut prædicatur ſecundum eſſentiam, aut ſecundum accidens; ſi ſecundum eſſentiam, erit prædicamentum ſubſtantiæ; ſi verò ſecundum accidens dicatur, aut illud inhæret, & eſt intrinſecum, aut eſt extrinſecum, aut partim eſt intrinſecum, & partim extrinſecum: ſi prædicatur ſecundum accidens, & inhæret, eſt prædicamentum quantitatis, qualitatis, & relationis: hæc enim tria prædicamenta ſubiecto, quod denominant, inhærent. Si verò prędicatur ſecũdum accidens, & fuerit extrinſecum, conſtituunt quatuor prædicamenta, ſcilicet, Vbi, Quando, ſitum eſſe, & habere: nam ſi huiuſmodi accidens nõ menſuret

ſuret

ſuret primam ſubſtantiam, ſed ornet illam, eſt prædicamentum habere: ſi verò fuerit menſura ſubſtantiæ ſecundum locũ, eſt prædicamẽtum vbi, & ſitũ eſſe, quod eſt diſpoſitio partium in loco; ſi fuerit menſura illius ſecundum tempus, eſt prædicamentum quando. Et denique, ſi ea, quæ pręedicantur, partim ſint intrinſeca, & partim extrinſeca, conſtituunt duo pręedicamenta, actionis ſcilicet, & paſſionis. Nam actio, & paſſio partim ſunt in agente, & partim in patiente: in agente enim ſunt, quo ad principium, & in patiente, quo ad terminũ: ergo tantum ſunt decem modi prædicandi de prima ſubſtantia, & ſic tantum erunt decem modi eſſendi: & conſequenter tantum erunt decem prædicamenta, nec plura, nec pauciora: ſcilicet *Subſtantia*, quæ dicitur de ſubiecto ſecundum eſſentiam. *Quantitas*, quæ conſequitur materiam ſubiecti, & inhæret illi. *Qualitas*, quæ conſequitur formam ſubiecti, & inhæret illi. *Relatio*, quæ eſt habitudo ſubiecti ad alterum; & inhæret ei. *Actio*, quæ eſt à ſubiecto, vt ab agente. *Paſſio*, quæ eſt in ſubiecto, vt in patiente. *Vbi*, quod menſurat ſubiectum ſecundum locum. *Situm eſſe*, quod menſurat ſubiectum ſecundum diſpoſitionem partium. *Quando*, quod menſurat ſubiectum ſecundum tempus. *Habere*, quod eſt ornamentum eiuſdem ſubiecti.

¶ Ad primum dicendum, quod prædicamenta aſſignata ab Ariſtot. ſunt tantum prædicamenta realia, vt docet D. Thom q. 7. art. 9. vbi habet, quod in nullo prædicamento eſt aliquid, niſi res extra animam: huiuſmodi autem prædicamenta realia, vt demonſtratum eſt, ſunt tantum decem. Nihilominus tamen præter iſta decem prædicamenta realia, ſunt neceſſario conſtituenda alia duo prædicamenta entium rationis, quia entia rationis non collocantur in aliquo prædicamento reali ex aſſignatis ab Ariſtotele: &, vt hoc magis intelligatur, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrùm præter decem prædicamenta aſſignata ab Ariſtotele, conſtituenda ſint alia duo prædicamenta entium rationis.

ET videtur, quod non. Primo arguitur. Nam entia rationis reductiuè pertinent ad aliquod prædicamentum ex aſſignatis ab Ariſtotele: ergo præter illa non ſunt neceſſario multiplicanda alia duo prædicamenta. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Nam ens rationis, quod eſt priuatio, reductiuè pertinet ad prædicamentum ſui habitus; & ens rationis, quod eſt negatio; reductiuè etiam pertinet ad prædicamentum rei, cuius eſt negatio; & ſimiliter relatio rationis ſpectat ad prædicamentum relationis: ergo omnia entia rationis reductiuè pertinent ad aliquod pręedicamentum ex aſſignatis ab Ariſtotele.

¶ Secundo arguitur, & ſpecialiter probatur idem de relatione rationis. Nam D. Thom. 1. par. q. 28. art. 1. docet, entia rationis, quæ ſunt relationes, pertinere ad prædicamentum ad aliquid conſtitutum ab Ariſtotele: ait enim, quod in genere relationis reperiuntur aliqua ſecundum rem, & aliqua ſecundum rationem, quod in alijs prædicamentis non reperitur: ergo relationes rationis ſaltim reductiuè pertinent ad prædicamentum ad aliquid, aſſignatum ab Ariſtotele.

¶ In hoc dubio pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Præter decem prædicamenta realia aſſignata ab Ariſtotele, neceſſario ſunt conſtituenda alia duo prædicamenta entium rationis. Hãc concluſionem, quæ abſolutè loquendo, eſt communis inter Logicos, ponentes cathegoriam entium rationis, negatur à Toleto.

Primo

¶ Primo probatur. Entia rationis nulla ratione poſſunt pertinere ad aliquod prędicamentum reale; ergo neceſſario ſunt conſtituenda alia prędicamenta, in quibus collocentur. Conſequentia patet. Nam entia rationis in aliquo genere collocantur, quia cum diffiniantur, conſtant ex genere, & differentia: ergo ſi non poſſunt aliquo modo collocari in aliquo prędicamento reali, neceſſario ſunt conſtituenda alia genera, in quibus collocentur. Antecedens verò probatur. Ea, quæ conſtituuntur in aliquo genere prædicamentali, vniuocè debent conuenire cum alijs ſub genere generaliſſimo illius prædicamenti; ſed entia rationis nequeunt conuenire vniuocè cum ente reali ſub aliquo genere generaliſſimo, vt ex dictis ſatis conſtat: ergo.

¶ Dices, quod ea, quæ reductiuè pertinent ad prædicamentum, ſicut pertinent entia rationis, non conueniunt vniuocè ſub genere generaliſſimo illius prædicamenti ad quod reducuntur: vt v.g. ſubſtantia incompleta, quæ reductiuè ſpectat ad prædicamentum ſubſtantiæ, non collocatur vniuocè ſub ſubſtantia completa, quæ eſt genus generaliſſimum: alias iſta propoſitio eſſet vera, ſubſtantia incompleta eſt ſubſtantia; ſubſtantia enim, vt ſic, analogicè dicitur de ſubſtantia completa, & incompleta, non minus, ac ens de ente reali, & rationis: ita prorſus dicimus in noſtro propoſito.

¶ Secundo probatur concluſio, & arguitur contra prædictam ſolutionem. Nam entia rationis, quæ ſunt genera, & ſpecies, cum ſint completa in ſuo genere, non ponuntur ad latus prædicamenti, ſed in recta linea; nam ſpecies, quia conſtat ex genere, & differentia, nequit poni ad latus cathegoriæ: ergo loquendo de ente rationis, quod eſt vera ſpecies in ſuo genere, nullatenus poterit poni ad latus cathegoriæ: ergo loquendo de huiuſmodi entibus rationis, ſolutio allata non habet locum.

¶ Tertio probatur concluſio. Ea, quæ ponuntur ad latus prædicamenti, non ſunt primo diuerſa cum his, quæ ponuntur in recta linea eiuſdem prædicamenti; quia omnia ea, ſub ratione entis vniuocè conuenire debent, vt patet diſcurrendo per ſingula prædicamenta; ſed entia rationis ſunt primo diuerſa ab his, quæ ponuntur in aliquo prædicamento ex aſſignatis ab Ariſtotele: nam ſub ratione entis ſolum analogicè conueniunt: ergo nullum ens rationis poterit reductiuè pertinere ad aliquod prædicamentum entis realis.

¶ Ad primum argumentum reſpondet Sanchez lib. 2. quæſt. 11. ad ſecundum, quod licet reductiuè entia rationis pertineant ad aliquod prędicamentum reale; tamen directè pertinent ad proprium prædicamentum: ſicut etiam contingit in entibus realibus, quod aliquid indirectè pertinet ad vnum prędicamentum, & directè ad proprium prędicamentum. Exemplum eſt de obiecto ſcientiæ, quod reductiuè pertinet ad prædicamentum, in quo reperitur ſcientia, cuius eſt obiectum; V. g. ens mobile directè ponitur in prędicamento ſubſtantiæ, quia ens mobile fundamentaliter, ſeu ſaltim radicaliter acceptum, eſt compoſitum ſubſtantiale; & tamen quatenus ſpecificat ſcientiam, & eſt obiectum illius, pertinet reductiuè ad prędicamentum qualitatis, in quo collocantur ea omnia, quæ habent ſpecificare. Similiter etiam proprietates hominis directè ſunt in prædicamento accidentis, quia accidentia ſunt, & reductiuè in prędicamento ſubſtantiæ. In propoſito igitur (inquit præfatus auctor) quod licet entia rationis reductiuè pertineant ad prędicamentum aliquod reale; directè tamen pertinent ad proprium prędicamentum rationis, quod conſtituunt. Sed hæc ſolutio aliquibus non placet. Nam ea, quæ pertinent ad diuerſa prędicamenta, quomodocumque pertineant, ſiue directè, ſiue indirectè, ſunt primo diuerſa: eo quod ipſamet prędicamenta, ad quæ pertinent, ſunt etiam primo diuerſa; ſed nihil poteſt eſſe primo diuerſum à ſeipſo: ergo. Conſequentia patet, quia alias eſſet primo diuerſum à ſeipſo. Sed ad hanc replicam facilis eſt ſolutio. nam quando dicitur, quod id, quod reductiuè pertinet

ad

Digitized by Google

ad vnum prędicamentum, directè poteſt pertinere ad aliud, non debet intelligi, quod ſecundum vnam & eandem rationem ad vtrumque pertineat; ſed id intelligi debet ſecundum diuerſam rationē, & hoc modo idem poteſt eſſe primo diuerſum à ſeipſo; ſicut v. g. calor ſecundum diuerſam rationē eſt diuerſus ſpecie à ſeipſo; Nam ſecundum quod habet rationem naturalis potentiæ animalis, vt ſic reponitur in ſecunda ſpecie qualitatis; ſecundum verò, quod habet rationem diſpoſitionis, vt ſic reponitur in prima ſpecie eiuſdem qualitatis, & ita ſecundum diuerſam rationem ponitur in diuerſa ſpecie eiuſdem prędicamenti, & ſic ſecundum diuerſam rationem eſt diuerſus ſpecie à ſeipſo. Ita proportionabiliter dicendum eſt in noſtro propoſito, quod ſecundum diuerſam rationem priuatio pertinet ad prędicamentum eius, cuius eſt priuatio, & ſecundum aliam rationem pertinet ad proprium prędicamentum entis rationis; nam quatenus pertinet ad prędicamentum eius, cuius eſt priuatio, tantum eſt priuatio fundamentaliter accepta; quatenus verò pertinet ad proprium prędicamentum entis rationis, vt ſic eſt priuatio formaliter accepta, & ita ſecundum diuerſam rationem, eſt primo diuerſa à ſeipſa.

¶ Secundo reſpondetur ad argumentum, quod pertinere reductiuè ad aliquod prędicamentum, contingere poteſt dupliciter, directè, & indirectè. Illud dicitur pertinere reductiuè directè ad prędicamentum, quod eſt eiuſdem generis, & eiuſdem rationis, vt eſt v. g. ſubſtantia completa, & incompleta. Id verò reductiuè indirectè pertinet ad prędicamentum, quod reducitur ad illud, non quia ſit eiuſdem rationis cum eo, quod directè pertinet ad prędicamētum; ſed quia exigentia contrariorum id poſtulat. Priuatio autem reductiuè pertinet ad prędicamentum eius, cuius eſt priuatio, non primo modo, ſed ſecundo modo; in quantum ſcilicet id cuius eſt priuatio, ad vnum, vel alterum prędicamentum pertinet.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpōdetur, quod id, quod docet D. Thomas eſt, quod ea, quæ dicuntur ad aliquid, quædam ſunt realia, quædam ſunt rationis, ſiue ſecundum rationem: quod quidem non contingit in alijs generibus, ſeu prędicamentis. Non tamen docet S. Thom. quòd omnia ea, quæ dicuntur ad aliquid, tam realia, quam rationis, reponantur in eodem prędicamento: verba autem S. Thomæ ſunt hæc: *Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quod ſolum in his, quę dicuntur ad aliquid, inueniuntur aliqua ſecundum rationem tantum, & non, ſecundū rem: quod nō eſt in alijs generibus, quia alia genera, vt quantitas, & qualitas, ſecundum propriam rationem ſignificant aliquid alicui inhærens: ea verò, quę dicuntur ad aliquid, ſignificant ſecundum propriam rationem ſolum reſpectum ad aliud, &c.* Hæc ille. In quibus verbis manifeſtè docet dumtaxat, quod ea, quæ ad aliquid dicuntur, ſunt in duplici genere, quædam ſunt realia, & quædam ſunt rationis: non tamen in prędictis verbis docet, quod in eodem genere, & in eadem cathegoria collocentur. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad secundum dicendum primo, quod habere qualitatem, &c. eſt poſt prędicamentum, quia ſolum dicit quendam modum entis imperfectum. Cæterum habere veſtem, quia eſt accidens quoddam inter habitam veſtem, & inter habentem illam, & eſt accidens cōpletum, ideò conſtituit prędicamentum. Hæc ſolutio eſt Sanchez lib. 6. q. 13. in ſolutione ad tertium. Sed illa non placet: Primo, quia omnino videtur voluntarium dicere, quod eſſe veſtitum ſit quid completum, non autem habere qualitatem, & propterea vnum ſit prædicamentum, alterum verò non. Secundo. Nam hoc, quod eſt habere qualitatem: eſt accidens inhærens ſubiecto, eodemque modo illud afficiens, ac ipſum afficit qualitas: ergo ſi qualitas eſt accidens completum, ipſum etiam habere qualitatem erit accidens completum. Antecedens patebit infra. Conſequentia verò probatur, quia ſi eſſet aliquid incompletum, & modus qualitatis, non afficeret eodem modo ſubiectum, ſicut illud afficit qualitas; nam accidens

cidens

cidens completum, & incompletum non eodem modo afficiunt ſubiectum: ergo.

¶ SECVNDO reſpondetur negando conſequentiam: & ratio diſcriminis eſt. Nam hoc, quod eſt habere qualitatem non afficit nouo, aut diuerſo modo ſubiectum, in quo eſt, ab eo, quo afficit illud qualitas. Nam qualitas inhæret ſubiecto, illud qualificando; & hoc, quod eſt habere qualitatem, ſimiliter etiam inhæret ſubiecto, illud qualificando, & ita eodem modo afficiunt ſubiectum. Cæterum hoc, quod eſt habere veſtem, & veſtis ipſa, diuerſo modo afficiunt ſubiectum: nam habere veſtem, cum ſit quoddam accidens, inhæret ſubiecto, & ideo afficit illud intrinſecè illi inhærendo; tamen veſtis, cum ſit ſubſtantia non inhæret ſubiecto; & ideò non afficit illud intrinſecè, ſed tantum extrinſecè; & propterea diuerſo modo afficiūt; & hæc eſt ratio propter quam habere veſtem conſtituit diuerſum prædicamentum ab eo, in quo reperitur veſtis, nempe à prędicamento ſubſtantiæ, quod quidem non faciunt iſta duo, ſcilicet habere qualitatem & qualitas. Vtrùm autem habere qualitatem ſit aliquid diſtinctum à qualitate, & quomodo ab ea diſtinguatur, dicemus libro vltimo huius Tomi: in quo diſputabitur, quomodo eſſe veſtitum diſtinguatur ab ipſa veſte. Quod diximus de habere qualitatem, dicimus etiam de habere quantitatem, &c. Et hæc eſt vera ſolutio argumenti, eo quod prędicamenta accidentium Logicè loquendo, numerantur ſecundum diuerſum modum afficiendi, ſeu menſurandi ſubſtantiam.

¶ AD TERTIVM dicendum negando antecedens. Ad probationem conceſſo antecedenti, negatur conſequentia. Et ratio eſt, nam agere, & pati vtrumque aliquid reale important, vt de ſe manifeſtum eſt. Cæterum rem haberi non importat aliquid reale in illa, ſed tantum dicit reſpectum rationis, & ideò non conſtituit prędicamentum aliquod reale, ſed reponitur in prædicamento rationis.

¶ AD QVARTVM dicendum, ex his quæ diximus ad ſecundum Propterea enim eſſe veſtitum conſtituit prædicamentum diſtinctum à cæteris, & à prædicamento veſtium, & hominum, quia nouo, & diſtincto modo afficit ſubſtantiam. At verò motus, quia non afficit ſubſtantiam diſtincto modo, ac illam afficit actio, & paſſio; ideò non conſtituit diuerſum prędicamentum ab actione, & paſſione.

¶ Secundo reſpondetur, quod quamuis motus diſtincto modo afficeret ſubſtantiam, quam illam afficiat actio, & paſſio; tamen non eſſet prędicamentum diſtinctum; eo quod motus non eſt aliquid completum, quod eſt de ratione intrinſeca prædicamenti. Cæterum habere veſtem, ſiue eſſe veſtitum, eſt aliquid completum, vt iam dictum eſt: & ita non eodem modo habere veſtem, eſt quid medium inter hominem, & ipſam veſtem, ſicut motus eſt medium quoddam inter actionem, & paſſionem.

¶ AD QVINTVM dicendum eſt infra, quomodo prædictæ menſuræ, ſcilicet æternitas participata, æuum, &c. ponantur in prędicamento Quando. Et eodem modo dicendum eſt etiam ad confirmationem.

¶ AD SEXTVM dicendum, quod in actione, ſecluſo motu, ſola relinquitur relatio. Vnde creatio paſſiua, ſola relatio eſt dependentię creaturæ à creatore, & propterea ad prædicamentum ad aliquid pertinet.

¶ AD SEPTIMVM dicendum, quod Vmbra importat tria, figuram de prędicamento qualitatis à corpore opaco cauſatam; & relationem imaginis ad corpus, vt ad prototypum; & lucis priuationem. Vnde Vmbra ratione primi, ſcilicet ratione figuræ, eſt in prædicamento qualitatis: ratione relationis imaginis in prædicamento ad aliquid: ratione verò priuationis in nullo prædicamento eſt directè, ſed reductiuè eſt in prædicamento ſui habitus; & quia primum importat in recto, & vt rationem formalem: cætera verò conſequutiuè; ideò abſolutè ad prædicamentum pertinet qualitatis.

¶ AD OCTAVVM dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

QVAE-

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Octauum.

Vtrùm præter decem prædicamenta entis realis ab Ariſt. lib. Præd. & lib. 5. Metaph. aſſignata, ſit collocandum vndecimum prædicamentum, in quo qualitates ſupernaturales reponantur.

PRo parte affirmatiua arguitur primo. Subſtantia naturalis eſt nobilior prædicamento qualitatis ab Ariſtotele aſſignato, eo modo, quo ens ſimpliciter, quale eſt ſubſtantia naturalis, eſt nobilius ente ſecundum quid, quale eſt qualitas naturalis, & conſequenter etiam prædicta ſubſtantia eſt nobilior omnibus ſpeciebus eiuſdem prædicamenti qualitatis; quia omnes ſpecies talis prædicamenti ſunt entia ſecundum quid. Sed ſubſtantia naturalis non eſt nobilior gratia habituali, aut charitatis habitu: ergo dicendum neceſſario eſt, quod qualitates ſupernaturales non collocantur in prædicamento qualitatis ab Ariſtotele aſſignato; & conſequenter præter decem aſſignata prædicamenta collocandum eſt vndecimum prædicamentum pro qualitatibus ſupernaturalibus. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor, in qua eſt difficultas, probatur Primo ex S.Thom. 1.2. q.113. art.9. vbi docet, bonum gratiæ eſſe nobilius toto bono ordinis naturalis: ex quo infert S.Thom. iuſtificationis opus ex parte termini producti melius eſſe, quam ſit creatio totius vniuerſi: ergo Gratiæ qualitas, quæ eſt terminus iuſtificationis, eſt perfectior ſubſtantia naturali, quæ pertinet ad bonum ordinis naturalis. Secundo probatur minor auctoritate eiuſdem S Thom 2.2.q.23.art.3.ad 3, vbi habet, quod licet accidens, quod cauſatur ex principijs ſui ſubiecti, ſit illo ignobilius; illud vero accidens quod cauſatur immediatè ex participatione naturæ ſuperioris, v.g. diuinæ, eſt perfectius ſuo ſubiecto: Ergo cum qualitas gratiæ ſit accidens cauſatum ex participatione naturæ diuinæ: nam gratia eſt formalis participatio diuinæ naturæ, vt docet S.Thom.q.27.de verit.art. 1. ad 6. & 1.2. quæſt. 118. art.2. ad 2. erit perfectior ſubiecto, nempe anima, quæ eſt ſubſtantia naturalis.

¶ Dices, Qualitatem ſupernaturalem, ſcilicet gratiam eſſe quidem perfectiorem ſubſtantia naturali non ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

¶ Secundo arguitur contra. Nam ſi S. Thom. quando dicit, quod accidēs, quod eſt participatio ſuperioris naturæ, eſt perfectius ſuo ſubiecto, ſecus autem accidens, quod cauſatur ex principijs ſui ſubiecti, loqueretur tantum de maiori perfectione ſecundum quid, & non ſimpliciter; nullum aſſignaret diſcrimen inter vtrumque accidens. Nam vtrumque in ratione actus & formæ eſt nobilius ſecundum quid ſubiecto, quod reſpectu vtriuſque accidentis comparatur, vt potentia: Ergo dicendum eſt, quod S. Thom. in prædictis locis loquitur de maiori perfectione ſimpliciter, & non de maiori perfectione ſecundum quid.

¶ Tertio arguitur. In qualitatibus ſupernaturalibus eſt dabilis coordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora genera de inferioribus quidditatiuè prædicantur; ſed hæc coordinatio non eſt eadem cum coordinatione qualitatum naturalium: ergo neceſſario præter decem prædicamenta entis naturalis aſſignata ab Ariſt. collocandum eſt vndecimum prædicamentum pro qualitatibus ſupernaturalibus. Maior eſt nota. Conſequentia eſt bona. Minor probatur, & ſimul explicatur. Qualitas naturalis, & ſupernaturalis nequeunt collocari ſub eodem genere generaliſſimo; quia nequeunt vniuocè ſub aliqua ratione generica conuenire, eo quod ſunt diuerſi ordinis: ea autem, quæ ſunt diuerſi ordinis differunt pluſquam genere: ergo coordinatio prædicabilium in qualitatibus ordinis ſupernaturalis, eſt omnino diſtincta à coordinatione prædicabilium qualitatum naturalium.

Pro

¶ Pro parte negatiua arguitur primo auctoritate S. Thomæ, qui 3. par. q. 63. art. 2. loquens de charactere ſacramentali ait, eſſe potentiam inſtrumentalem, quæ reducitur ad ſecundam ſpeciem qualitatis. Quibus verbis S. Thom. indubitanter loquebatur de ſecunda ſpecie prędicamenti qualitatis cōſtituti ab Ariſtotele: ergo ſecundum S. Thom. non eſt neceſſe præter decem prędicamenta entis realis conſtituere aliud pro qualitatibus ſupernaturalibus cum ipſæ reductiuè pertineant ad prædicamentum qualitatis naturalis.

¶ Dices, quod Ariſt. ſolum loquutus eſt de qualitatibus naturalibus, eo quod ſolum naturales qualitates cognouit; vnde nulla ratione ſunt reponendæ qualitates ſupernaturales in illo.

¶ Secundo Arguitur contra. Nam licet Ariſt. has ſupernaturales formas nō cognouerit: tamen diffinitio qualitatis prędicamentalis ab Ariſt. conſtituta, cōuenit etiam qualitatibus ſupernaturalibus; nam vt videbimus infra lib. 3. q. 2. ar. 1. qualitas diffinitur, & dicitur id quo quales dicimur, ſed etiam qualitatibus ſupernaturalibus dicimur quales: ergo.

¶ Tertio arguitur. Cætera entia ſupernaturalia non expoſcunt propria prędicamenta diſtincta a prędicamentis ab Ariſt conſtitutis: ergo neque qualitates ſupernaturales tale prædicamentum petunt. Conſequentia patet à paritate rationis. Antecedēs verò probatur. Actiones ſupernaturales, vt ſunt illę, quibus ſacramenta nouæ legis, conferunt gratiam ex opere operato: Modi ſubſtantiales ſupernaturales, vt eſt modus vnionis hypoſtaticæ in humanitate Chriſti Domini. Modus eſſendi ſacramentaliter corporis Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ, &c. hæc omnia ſupernaturalia nō reponūtur in prædicamentis ſpecialibus: ergo.

¶ In hac quęſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico primo. Probabile eſt aſſerere, quod pręter decem prædicamēta enti reali aſſignata ab Ariſtot. ſit conſtituendum vndecimum prędicamentū, in quo reponantur qualitates ſupernaturales. Hanc concluſionem docent multi Doctores, etiam ex ſchola Thomiſtarū. Et probatur argumentis factis primo loco pro parte affirmatiua.

¶ Dico ſecundo. Probabilius eſt aſſerere, non dari prędictum vndecimum prędicamentum pro qualitatibus ſupernaturalibus. Hanc concluſionem communiter docent Thomiſtæ, pręcipuè Soto in ſua Logica, cap. de qual. in fine, poſt ſolutionem argumentorum. Et probatur argumentis factis ſecundo loco.

¶ Ad argumenta pro prima concluſ.

¶ Ad primum reſpondetur in forma, negando conſequentiam. Nam licet concedendum ſit, qualitates ſupernaturales eſſe perfectiores ſimpliciter ſubſtantia naturali, vt manifeſtè conſtat ex locis S. Tho. tamen ex hoc non ſequitur conſtituendum aliud prędicamentū qualitatis diſtinctum à prędicamento qualitatis ab Ariſt. aſſignato; nam huiuſmodi qualitates ſupernaturales, quæ ſunt ſimpliciter perfectiores, ſpectant ad idem prædicamentum qualitatis naturalis, non quidem directè, ſed reductiuè.

¶ Dices. Si qualitates naturales directè ad prędicamentum qualitatis pertinentes, ſunt ſimpliciter imperfectiores ſubſtantia naturali, vtpote, quia ſunt entia ſecundum quid; à fortiori qualitates, quæ indirectè pertinent, & reductiuè ad idem prędicamentum, erunt ſimpliciter imperfectiores, vtpote quia magis ſunt entia ſecūdum quid: ergo, vel dicendum eſt, ꝙ qualitates ſupernaturales non ſunt ſimpliciter perfectiores ſubſtantia naturali; vel dicendum eſt, quod non pertinent reductiuè ad prędicamentum qualitatis naturalis.

¶ Reſpondetur, quod prędictæ qualitates ſupernaturales pertinent reductiuè ad prędicamentum qualitatis; hæc tamē reductio non eſt tamquā imperfecti ad perfectum; ſed tamquam perfectioris, & cōplementi ad cōplebile, & minus perfectum. Explicatur hoc ſupponēdo, quod licet huiuſmodi qualitates ſupernaturales ſint entia finita, & limitata; ſunt tamē ordinis infiniti, & diuini. Et ſicut Deus, qui eſt ſupremū ordinis diuini ens, non ponitur in prędicamento ſubſtantiæ, niſi reductiuè, tamquam ipſius prędicamenti contentiuus atque finis, vt explicabimus lib. ſeq. q. 1. a. 6. ita pariter prædictę qualitates cū ſint eiuſdem ordinis, reponuntur

Digitized by Google

tur in prędicamento reductiuè tamquã finis, & perfectio eiuſdẽ prędicamenti; Nam gratia eſt finis ordinis naturæ: iſte enim factus eſt propter illum, & per eũ eleuatus, & perfectus; & ita entia ordinis gratiæ, & qualitates ſupernaturales reducuntur ad prædicamentum ordinis naturæ, tãquam illius finis, & perfectio.

¶ Secundo, reſpondet P. F. Didacus Nugno Ord. Præd. qui 3. par. q. 63. ar. 2. occaſione verborum S. Thomæ dicentis, Characterem reductiuè pertinere ad ſecundam ſpeciem qualitatis, tenet qualitates ſupernaturales cõpletas pertinere directè ad prędicamentum qualitatis, ad quod pertinent qualitates naturales: ex hoc tamen non ſequi, qualitates ſupernaturales, eò quod ſupernaturales ſunt, non eſſe perfectiores ſimpliciter ſubſtantia naturali. Imò inquit etiam, quod qualitates ſupernaturales incompletę reductiuè pertinent ad prædicamentum qualitatis: tamẽ quia ſupernaturales ſunt, excedunt ſimpliciter in perfectione ſubſtãtiam naturalem; & ita dicit, quod ea, quę reducuntur ad vnum prædicamentum, ſunt aliquando perfectiora quàm ea, quę directè ſunt in alio prædicamento; imò intra idem prædicamentũ, quod ratione vnius generis medij ponitur reductiuè in prædicamento, eſt aliquando multum excellentius, quam illud, quod ponitur directè ratione alterius generis medij: vt patet in embrione, quem Ariſt. tantũ conſtituit reductiuè in prędicamẽto ſubſtantiæ ex parte generis animalis: tamen perfectior eſt quam lapis, qui directè ponitur in prædicamento. Itaque tenet prædictus Auctor, quod qualitas ſupernaturalis, ſiue completa, ſiue incompleta, pertinet ad idem genus qualitatis, ad ꝙ pertinet qualitas naturalis. Sed hunc modũ dicendi explicabimus quęſtione ſeq.

¶ Ad ſecundum argumentũ ſatis patet ex dictis, quomodo qualitates ſupernaturales ſunt quidem perfectiores ſimpliciter ſubſtantia naturali: tamen per hoc conſtituunt diuerſa prædicamenta.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur in forma, negando minorem. Ad probationẽ conceſſo antecedenti, nego conſequentiã; nam licet verum ſit, quod qualitates naturales, & ſupernaturales nequeunt eſſe vniuocè ſub eodẽ genere generaliſſimo, eo quod cum ſint diuerſi ordinis, ſunt entia primo diuerſa: tamen ex hoc ſolũ ſequitur, quod non pertineãt directẽ, vel reductiuè ad prædicamentũ qualitatis, eo modo, quo pertinent qualitates naturales: non verò ſequitur quod non pertineant reductiuè, tamquã finis, & cõplementum; nam licet Deus nullo modo poſſit cõuenire ſub generaliſſimo ſubſtãtiæ creatæ, tamen dicitur, quod reductiuè pertinet ad prædicamentũ ſubſtantiæ tamquam finis eiuſdem prædicamenti: ita prorſus dicimus nunc in noſtro propoſito.

¶ Ad argumenta pro ſecũda concluſ.

¶ Ad primum reſpondetur in forma explicando S. Thomã, quod quando ipſe dicit, quod character ſacramentalis eſt potentia inſtrumentalis, quæ reductiuè pertinet ad ſecundã ſpeciem qualitatis, non loquitur de reductione imperfecti ad perfectum, quia hæc repugnat perfectioni qualitatis ſupernaturalis; ſed loquitur manifeſtè de reductione perfectioris ad minus perfectũ, & cõplementi ad complebile, vt iam explicatum eſt.

¶ Ad ſecundũ reſpondetur, quod diffinitio qualitatis naturalis non conuenit qualitatibus ſupernaturalibus vniuocè, ſed ſolum per quandam proportionẽ, vt explicabimus in opuſc. de analog. entis.

¶ Ad tertium reſpondet quidam Salmanticenſis negando conſequentiã; non enim eſt eadem ratio de qualitatibus ſupernaturalibus, & de modis ſupernaturalibus, ſeu actionibus. quia qualitates ſupernaturales in ordine ſupernaturali ſũt entia cõpleta, & ideò expoſcunt ſpeciale prædicamentũ. Cæterũ modi prædicti, & actiones in eodẽ ordine ſupernaturali habẽtur tanquã entia incõpleta, & ideò poſſunt pertinere ad prędicamẽta naturalia.

¶ Cæterũ hæc ſolutio non placet. Primo, quia actus ſupernaturales eliciti ab habitibus infuſis, ſunt actiones perfectæ, & vt dicemus lib. 3. q. 2. art. 3. probabile eſt eas pertinere ad prędicamentũ actionis: ergo prædicti actus ſunt aliquid cõpletũ in ſuo genere. Secũdo, modus vnionis hypoſtaticæ; etſi aliquid incõpletum ſit in ordine ſupernaturali: eſt tamẽ omnibus qualitatibus ſupernaturalibus perfectior:

Digitized by Google

fectior: ergo debetur ei propria coordinatio, & prædicamentum. Tertio, quia prædicta entia ſupernaturalia etſi incõpleta ſint, tamen ſunt perfectiora ſimpliciter entibus naturalibus, ob quã rationẽ qualitates ſupernaturales expoſcũt propriũ prædicamentũ: ergo. Hoc ergo modo dicendi omiſſo, dicendum eſt, quod ſi loquamur de entibus ſupernaturalibus cõpletis, vt v. g. ſunt actus ſupernaturales, dicimus, ꝙ ſicut qualitates ſupernaturales habent propriã coordinationem; ita ſimiliter actus habent talẽ coordinationem; & ſicut in ordine naturali dãtur plura prędicamenta, ita etiã in ordine ſupernaturali inueniuntur plura prædicamenta; vnde ſolũ erit probabile in genere entis realis aſſerere dari vndecimũ, ſed etiã erit probabile aſſerere dari duodecimũ, &c. Si verò loquamur de entibus ſupernaturalibus incompletis, dicimus, ꝙ ſi nõ eſſent incõpleta entia, haberent propriã coordinationẽ, vt habẽt cætera entia ſupernaturalia cõpleta. Et ſicut Deus ex eo, ꝙ eſt infinitus, non ponitur ſub aliquo genere; qui tamen ob infinitã ſuã perfectionem reductiuè modo iam dicto, pertinet ad genus; ita entia incompleta ſupernaturalia, quia perfectiora ſunt entibus naturalibus, reductiuè ad illorum prædicamenta pertinent, modo iã explicato: vnde modus vnionis hypoſtaticæ, quia eſt modus ſubſtãtialis, reductiuè pertinet ad prædicamentũ ſubſtantię, tamquam finis, perfectio, & cõplementũ.

QVAESTIVNCVLA III. Ad Octauum.

Vtrùm dici poſſit, quod qualitates ſupernaturales completæ, quales ſunt habitus, & virtutes ſupernaturales, vt v.g. Gratia, & Charitas, directè pertineant ad prædicamentum qualitatis aſſignatũ ab Ariſt. adeò vt nulla ratione neceſſarium ſit conſtituere vndecimũ prædicamentũ.

PRo explicatione huius tituli, obſeruandũ eſt, quod, vt cõſtat ex dictis, illi, qui dicũt huiuſmodi qualitates ſupernaturales pertinere ad prædicamentum qualitatis aſſignatũ ab Ariſt. dicunt pertinere ad illud nõ directè, ſed reductiuè reductione perfectioris ad minus perfectũ, eo quod aſſerunt qualitates ſupernaturales eſſe perfectiores ſimpliciter ſubſtãtia creata naturali, quæ cũ ſit ens ſimpliciter, eſt etiam ſimpliciter perfectior quolibet ente pertinente ad prædicamẽtum qualitatis directè, cũ omne tale ens ſit ens ſecundũ quid. Videndum ergo eſt in præſenti quæſtiuncula, An qualitates ſupernaturales cõpletę, quæ directè pertinent ad prędicamẽtum, eo quod cõpletæ ſunt, & quia ſupernaturales ſunt, ſimpliciter ſunt perfectiores ſubſtantia naturali completa, dici poſſit, quod directè pertineant ad prædicamentum qualitatis aſſignatum ab Ariſt. Hoc ſuppoſito,

Videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Si aliqua ratione huiuſmodi qualitates ſupernaturales nõ poſſent collocari in prædicamento qualitatis, maximè eſſet; quia tales qualitates non eſſent ſimpliciter perfectiores ſubſtantia naturali; ſed hoc non ſequitur: ergo. Maior patet. Propterea cõcluſum eſt in præced. quæſtiunc. quod prædictæ qualitates, vel conſtituunt nouũ prædicamentũ; vel non pertinent directè, ſed tantum reductiuè ad prædicamẽtum qualitatis, reductione tamen perfectioris ad minus perfectum: ergo. Minor verò, quod hoc non ſequatur, declaratur, ſupponendo id, quod dictũ eſt ex Nugno quæſtiunc. præced. in 2. ſolut. ad 1. pro 1 par. videlicet; quod ea, quæ pertinent ad aliquod prædicamentũ, ſunt aliquando perfectiora ſimpliciter his, quæ ſunt intra idem prædicamentũ, ratione alicuius generis medij ſub quo collocantur, ſub quo tamen non collocantur alia, quibus ſunt ſimpliciter perfectiora: vt patet exẽplo adducto de embrione, qui reductiuè tantũ pertinet ad prædicamentum ſubſtantiæ; & tamen ratione generis medij animalis ſub quo ponitur, eſt perfectior ſimpliciter lapide, qui ſub alio genere medio ponitur, nempe ſub genere ſubſtantiæ corporeæ: ergo ſimiliter qualitates ſupernaturales ratione generis medij, nempe qualitatis ſupernaturalis, erunt etiã ſimpliciter per-

rectiores nō ſolū qualitatibus naturalibus, ſed etiā ſubſtātia creata naturali.

¶ Secundo arguitur. Generaliſſimum qualitatis ſupponit pro qualitate abſtrahente à qualitate naturali, & ſupernaturali: ergo qualitates ſupernaturales directè collocandæ ſunt ſub eodem generaliſſimo. Cōſequentia patet, quia ſi ob aliquā rationem non poſſet dici qualitates ſupernaturales pertinere ad prędicamentum qualitatis, eſſet, quia nō poteſt dici, ꝙ qualitates ſupernaturales collocantur ſub qualitate naturali: ergo ſi generaliſſimū ſupponit pro qualitate abſtrahente ab vtraque, poterunt huiuſmodi qualitates directè ſub tali genere collocari. Antecedens verò probatur. Qualitas pro quo ſupponit generaliſſimū eſt, quę diuiditur in qualitatē ſupernaturalem, & naturalē: ergo eius generaliſſimū, eſt qualitas neceſſario abſtrahens: aliàs nō poſſet diuidi in ſupernaturalē, & naturalem qualitatē. Conſequentia eſt bona. Antecedēs verò probatur, & ſimul explicatur.

¶ Qualitas, pro qua ſupponit generaliſſimum prędicamenti qualitatis in ſuo formali conceptu ſolū importat rationē, qua dicimur quales, quæ prima ſui diuiſione diuiditur in qualitatem naturalem, & ſupernaturalem, reſpectu quarum eſt omnino eadē, & vniuoca, vtpote generica; vnde prima genera media generaliſſimi qualitatis ſunt qualitas ſupernaturalis, & naturalis, & ſub genere qualitatis ſupernaturalis ponuntur habitus, & virtutes ſupernaturales ratione cuius generis medij ſupernaturalis excedunt in perfectione ſimpliciter, non ſolū ea, quæ ſub alio genere medio ponuntur, ſed etiā ea, quæ in alijs prędicamentis collocantur, vt ſunt ea, quæ pertinent ad prędicamentū ſubſtantiæ: ergo dicendum, quod qualitas pro qua ſupponit generaliſſimū ſit abſtrahens à qualitate naturali, & ſupernaturali, & importans vnā rationem vniuocā, & genericam reſpectu illarum.

¶ Pro parte negatiua arguitur primo. Ariſt. aſſignans generaliſſimū prædicamenti qualitatis, cōſtituit qualitatem naturalem: ergo generaliſſimum prædicamenti qualitatis, nō poteſt eſſe qualitas, ſub qua cōtineatur qualitas ſupernaturalis. Conſequentia patet, quia qualitas ſupernaturalis nequit contineri ſub qualitate naturali, tamquā ſub genere generaliſſimo. Antecedens verò probatur, quia Ariſt. nō cognouit qualitatē niſi naturalem: ergo conſtituens generaliſſimū qualitatis, conſtituit illud vt ſupponeret pro qualitate naturali. Secundo probatur idē antecedens. Generaliſſimum prædicamenti quantitatis aſſignatum ab Ariſtot. ſupponit pro quantitate naturali tantum, & ſic de alijs: ergo ſimiliter generaliſſimum prædicamenti qualitatis, ſupponit pro qualitate naturali.

¶ Dices. Generaliſſimū prędicamenti qualitatis eſſe qualitatem abſtrahentem à qualitate naturali, & ſupernaturali.

¶ Secundo. Arguitur contra. Generaliſſimū alicuius prędicamenti non poteſt eſſe aliquod analogum, ſed neceſſario debet eſſe quid vniuocū: ſed qualitas abſtrahens à naturali, & ſupernaturali, non poteſt eſſe aliquod vniuocum: ergo generaliſſimum qualitatis nequit ſupponere pro qualitate abſtrahente à naturali, & ſupernaturali. Minor probatur, quia ens reſpectu entis naturalis, & ſupernaturalis non poteſt eſſe vniuocum: ergo qualitas, quæ eſt inferior ad ens tamquā eius analogatum minus pręcipuum in ordine ad ſubſtantiam, non poteſt eſſe aliquid vniuocum reſpectu qualitatis naturalis, & ſupernaturalis.

¶ In hac quęſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Vtraque pars præſentis quęſtiunculæ probabiliter defendi poteſt. Prima pars concluſionis probatur argumentis factis primo loco. Secunda pars probatur argumētis factis ſecundo loco.

¶ Ad argumēta pro parte affirmatiua.

¶ Ad primum reſpondetur in forma negando minorem. Ad probationem dicimus, quod licet ex illa inferatur, quod tunc qualitas ratione illius generis medij eſſet perfectior ſimpliciter qualitate naturali: tamen ex illa nō infertur, quod eſſet ſimpliciter perfectior ſubſtantia creata, quæ eſt alterius generis, & in quo conſiſtit tota difficultas.

¶ Ad ſecundum reſpondetur negādo antecedens. Ad probat. dicimus qualitatē vt ſic, nō poſſe diuidi diuiſione generis in ſpecies, in qualitatem naturalem, & ſuper-

ſupernaturalem; eo quod, vt dictum eſt in ſecundo argumento pro parte negatiua, qualitas naturalis, & ſupernaturalis nequeunt conuenire in aliquo ſuperiori vniuoco,& generico.

¶ Ad argumenta facta pro parte negatiua reſpondetur.

¶ Ad primum reſpondetur in forma negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, Ariſtotelem in conſtituendo prædicamento qualitatis, aſſignaſſe qualitatem naturalem,pro qua ſupponeret generaliſſimum eiuſdem prædicamenti; quia re vera ipſe non cognouit qualitatem ſupernaturalem: ex hoc tamen non ſequitur generaliſſimum prædicamenti qualitatis,non poſſe ſupponere pro qualitate abſtrahente à qualitate naturali, & ſupernaturali, ſicut de facto ita ſupponit.

¶ Ad ſecundum reſpondetur in forma, negando minorem. Ad probationem negatur conſequentia: & ratio diſcriminis eſt, quia illud inferius,ſcilicet qualitas, non deſcendit ad ſua inferiora, cum ea dependentia ſecundum illam rationem ſignificatam per inferius, cum qua dependentia deſcendit ſuperius ad ſua inferiora. Explicatur hoc ſupponendo, quod ens dicitur analogicè de ſubſtantia, & accidente; quia accidens in quantum ens,eſt dependens à ſubſtantia. Subſtantia autem, quæ eſt inferior ad ens,non dicitur analogicè de ſuis inferioribus; quia hæc dependentia non reperitur inter illa in ratione ſubſtantię, & idem eſt de quolibet genere vniuoco reſpectu ſuorum inferiorum. Cæterum ſapientia, vt dicitur de ſapientia creata, & increata,dicitur analogicè de vtraque etiam ſi ſit inferior ad ens, quod dicitur analogicè de ente creato, & increato; quia eadem dependentia, qua ens creatum in quãtum ens dependet ab increato, reperitur etiam in ſapientia creata reſpectu increatæ; & idem erit de ſimilibus exemplis, in quibus membra diuidentia etiam magis determinata, habent eamdem dependentiam reſpectu rationum inferiorum ad ens. Ita ſimiliter dicimus in noſtro propoſito. Nam licet ens analogicè dicatur de ente naturali, & ſupernaturali, eo quod ens naturale in ratione entis dependet ab ente ſupernaturali: tamen qualitas, quæ eſt inferior ad ens, non dicitur analogicè, ſed vniuocè de qualitate naturali, & ſupernaturali, eo quod inter illas non reperitur dependentia aliqua in ratione qualitatis,quæ tamen dependentia reperitur inter accidens, ſiue qualitatem vt ſic, & ſubſtantiam in ratione entis; & propterea ens dicitur de qualitate, & ſubſtantia analogicè, & non vniuocè.

¶ Dices. Qualitas naturalis dependet à qualitate ſupernaturali, eo modo, quo ens creatum naturale, dependet ab ente increato ſupernaturali: ergo nulla ſolutio.

¶ Reſpondetur negando antecedens: quia vtraque qualitas eſt creata,& vtraque independens ab alia ſecundum rationem qualitatis. Cæterum ens creatum naturale dependet ab ente ſupernaturali increato, quodcumque illud ſit, tamquam effectus à cauſa, & ita non poteſt dici vniuocè de illis, poteſt tamen qualitas. Haberet autem vim argumentũ, ſi compararetur charitas, vel alia qualitas naturalis, ad aliquam ſimilem ſupernaturalem increatam, ſicut cõparatur charitas noſtra ad charitatem diuinam. Et per hæc patet ad octauum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad nonvm dicendum, quod iſta duo prædicamenta, ſcilicet quando, & vbi, important rem abſolutam cum reſpectu quodam tranſcendentali; & propterea, nec in prædicamento quantitatis, nec in prædicamento relationis collocantur.Quid autem ſit illud abſolutum cum illo reſpectu, & quomodo à tempore quando, & vbi à loco diſtinguantur,infra lib.5. q.1. art.1.2.& 3. ex profeſſo dicemus.

¶ Ad decimvm dicendum negando minorem. Ad probationem dicimus, quod infra loco citato in præcedenti ſolutione explicabimus, quomodo eſſe in tempore, & eſſe in loco,importent rem diſtinctam à tempore, & loco.

¶ Ad vndecimvm dicendum,quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad dvodecimvm dicendum. negando conſequentiam: & ratio diſcriminis eſt, quia eſſe in tempore, & eſſe in tem-

in tempore ordinatè, ex adiacentia temporis cauſatur, eo quod tempus eſt numerus motus: & ideò ex adiacentia eius cauſatur non ſolum eſſe in tempore, ſed etiam eſſe ordinatè in tempore. Cæterum, eſſe in loco ordinatè non cauſatur immediatè ex adiacentia ipſius loci: ex adiacentia enim illius immediatè cauſatur eſſe in loco: & hoc eſt, quia locus non importat diſpoſitionem partium, ſicut tempus importat numerum motus; & propterea eſſe ordinatè in loco, aliquid aliud dicit, quam eſſe præcisè in loco: vt ex profeſſo patebit lib. 5. q. 1. art. 3.

¶ AD TERTIVMDECIMVM dicendum eſt, ex his quæ diximus ſupra in præcedenti libro, vbi oſtendimus, accidens completum non eſſe genus ad nouem genera accidentium, neque eſſe quid vniuocum reſpectu eorum; imo ſi eſſet quid vniuocum, neceſſario oſtendimus etiam quod eſſet genus: videantur ea, quæ ibi diximus. Ad confirmationem patet ex dictis ad quartum. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur negando minorem. Ad probationem explicatur regula iuxta doctrinam S. Thomæ lib. 5. Metaph. lect. 6. diſtinguendo oppoſita in duplici differentia. Alia enim ſunt oppoſita formaliter ſecundum proprias differentias, & quæ mutuo ſe expellunt. Alia verò ſunt oppoſita pænes perfectum & imperfectum, aut pænes magis ac minus perfectum eſſentialiter: quo pacto ſubſtantia, & accidens opponuntur, & vniuerſaliter omnes differentiæ eiuſdem generis. Regula ergo habet locum in oppoſitis primo modo, non verò ſecundo modo.

ARTICVLVS III.

Vtrùm prædicta decem prædicamenta Ariſtotelis diſtinguantur formaliter pænes diuerſum modum prædicandi de prima ſubſtantia.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod prædicta prædicamenta Ariſtotelis non diſtinguantur formaliter penes diuerſum modum prædicandi de prima ſubſtantia. Prædicamenta Ariſtotelis numerantur decem, pænes diuerſum modum eſſendi in ſubſtantia, ſeu menſurandi illam, vt patet ex probatione concluſionis præcedentis articuli: ergo prædicamenta non diſtinguūtur per diuerſum modum. Conſequentia patet. Nam diſtingui pænes diuerſum modum eſſendi in ſubſtantia, ſeu menſurandi illam, & diſtingui pænes diuerſum modum prædicandi, non poteſt eſſe diſtinctiuum reſpectu vnius, & eiuſdem.

¶ SECVNDO præterea. Per id diſtinguuntur prædicamenta inter ſe, per quod à ſuperiori, ſcilicet ente ſeparantur: vnumquodque enim per id diſtinguitur ab alio ſub eodem ſuperiori contento, per quod ſeparatur à ſuo ſuperiori. Vt v.g. Homo, per rationale diſtinguitur ab equo, quia per illud ſeparatur ab animali. Sed prædicamenta diſtinguuntur ab ente pænes diuerſos modos eſſendi, quos actu & explicitè important, qui ſunt diuerſi modi eſſendi in ipſa ſubſtantia. Ens enim à quo ſeparatur, non importat modum prædicandi, ſed importat modum eſſendi: ergo per tales modos eſſendi in prima ſubſtantia diſtinguuntur prædicamenta.

¶ TERTIO præterea. Si prædicamenta diſtinguuntur formaliter tantum propter diuerſum modum prædicandi, ſequitur quod tot ſint prædicamenta, quot ſunt modi prædicandi: ſed hoc dici non poteſt: ergo. Sequela patet. Minor probatur. Modi prædicandi ſunt tantum duo, ſcilicet prædicari in quid, & prædicari in quale: qui quidem vniuocè conueniunt omnibus prædicamentis, ſicut eſſe prædicamentum, vniuocè conuenit omnibus prædicamentis: ergo ſequeretur quod tantum duo eſſent prædicamenta.

¶ QVARTO præterea. Prædicamenta omnia ſunt entia realia: ergo eorum diſtinctiuum formale non poſſunt eſſe diuerſi modi prædicandi. Antecedens patet. Conſequentia probatur. Diuerſus modus prædicandi non eſt aliquid reale, ſed aliquid rationis, ſicut eſt ipſe modus

præ-

Digitized by Google

prædicandi: ergo diuerſus modus prædicandi non poteſt eſſe diſtinctiuum prædicamentorum: ergo prædicamenta formaliter non diſtinguuntur pœnes diuerſum modum prædicandi.

¶ Sed contra eſt auctoritas D.Thomæ, lib. 5. Metaph. cap.7. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Prædicta decē prædicamenta Ariſtotelis diſtinguuntur formaliter pœnes diuerſum modum prædicandi de prima ſubſtantia. Hanc concluſionem negant Scotiſtæ, vt Scotus, lib. 5. Metaph. quæſt. 6. & Antonius Andreas eodem lib quæſt. 7. Illam tamen docēt communiter omnes Thomiſtæ, vt Soncinas lib. 5. Metaph. q. 13. Iauellus q. 16. & plures alij.

¶ Pro intelligentia huius concluſionis. Obſeruandum eſt primo, quod in præſenti eſt difficultas de diſtinctiuo formali prædicamentorum, non autem de diſtinctiuo fundamentali, ſiue de fundamento, ad quod ſequitur diſtinctiuum formale; nam in præſenti, quomodo prædicamenta, vt prædicamenta ſunt diſtinguantur, inquiritur; & ideò de diſtinctiuo prædicamentorum formali neceſſario inquirendum eſt; & propterea concluſio aſſerit, quod tale diſtinctiuum formale, pœnes quod prædicta decem prædicamenta diſcriminantur, & enumerantur, deſumitur pœnes diuerſum modum prædicandi de prima ſubſtantia.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quòd prædicamenta accipi poſſunt dupliciter, vno modo primè intentionaliter, vt res, & naturæ quædam ſunt: alio modo ſecundè intentionaliter, ideſt vt prædicamenta ſunt, quatenus videlicet ſubſunt ſecundæ intentioni prædicamenti; ſecundum quam prædicamentum eſt coordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus prædicantur. In præſenti igitur concluſione nō loquimur de prædicamentis primo modo, nam vt ſic prædicamēta ſunt ſe ipſis, & immediatè primo diuerſa: ſed loquimur de prædicamentis tantum ſecundo modo, ſecundum quam conſiderationem conſiderātur à Logico, qui ſemper agit de ſecundis intentionibus adiunctis primis, ideſt de primis, vt ſubſunt ſecundis, ſiue de ſecundis, vt fundantur in primis. Vnde dicimus, quod ſi loquamur hoc modo de diſtinctiuo prædicamentorum, concluſio noſtra aſſerit, quod eorum diſtinctiuum formale eſt tantum diuerſus modus prædicandi. His ſuppoſitis,

¶ Primo probatur concluſio. Nam Ariſt. lib. 5. Metaph. diſtinguens prædicamenta, diſtinguit ea formaliter: ſed ea diſtinguit pœnes diuerſum modum prędicandi: ergo. Confirmatur. Diuerſus modus prædicandi in prædicamentis nō poteſt eſſe diſtinctiuum fundamentale, ſiue fundamentum, à quo oritur diſtinctiuum formale, & eſt diſtinctiuum eorum; quia Ariſtot. inquit, quod diſtinguuntur pœnes diuerſum modum prædicandi: ergo erit diſtinctiuum formale. Minor patet. Quia diuerſus modus prædicandi, ſequitur ad diuerſum modum eſſendi, tamquam ad fundamentum: ergo potius modus eſſendi erit diſtinctiuū fundamentale, quam diuerſus modus prædicandi.

¶ Secvndo probatur concluſio, ſupponendo eſſentiam, & diffinitionem prædicamenti. Prædicamentum formaliter loquendo, eſt diuerſa coordinatio prædicabilium, qua ſuperiora de inferioribus prædicantur: ergo diuerſum prædicamentum erit diuerſa coordinatio prædicabilium; ſed diuerſa coordinatio prædicabilium eſt neceſſariò pœnes diuerſum modum prædicandi: ergo.

¶ Ad primvm dicendum, diſtinguendo antecedens, prædicamenta diſtinguūtur pœnes diuerſum modum menſurandi, & eſſendi in prima ſubſtantia, ſi ſermo ſit de diſtinctiuo fundamentali, concedo antecedens: nego tamen illud, ſi loquamur de diſtinctiuo formali. Explicatur hoc, ſupponendo, quod prędicamenta habent duplex diſtinctiuum: vnum, quod conuenit eis, quatenus ſunt prædicamenta formaliter, & hoc eſt diuerſus modus prædicandi de prima ſubſtantia: & quia modus prædicandi ſequitur modum eſſendi; ideò in quolibet prædicamento eſt diuerſus modus eſſendi in prima ſubſtātia, à quo oritur diuerſus modus prædicandi; vnde diuerſus modus eſſendi,

& menſurandi primam ſubſtantiam, eſt fundamentum diſtinctiui formalis ipſorum prædicamentorum; & ita ipſum fundamentum erit diſtinctiuum fundamen tale: vnde fundamentaliter diſtinguuntur prædicamenta pœnes diuerſum modum eſſendi. In concluſione ergo præcedentis articuli, quando numerauimus decem prædicamenta, numerauimus ea, quatenus ſunt adinuicē diſtincta fundamētaliter, vt patet legenti; & ſic etiam intelligitur D. Thomas ibi citatus, quæſt. 1. de verit. quando dicit, quod ex diuerſis gradibus entitatis accipiuntur diuerſi modi, iuxta quos accipiuntur diuerſa rerum genera. Cæterum in præſenti articulo quæritur de diſtinctiuo formali ipſorum prædicamentorum, quatenus ſunt formaliter prædicamenta, & quatenus ſunt coordinationes prædicabilium.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illud tantum probat prædicamenta fundamentaliter diſtingui pœnes diuerſos modos eſſendi, pœnes quos ſeparantur ab ente: non autem probat diſtingui formaliter pœnes illos; nam quatenus ſeparantur ab ente, vt ſic, ſeparantur ab illo, vt ſunt res quædam, & ita etiam, vt ſunt res quædam per diuerſos modos eſſendi diſcriminantur ad inuicem: cæterum, vt important diuerſas coordinationes prædicabilium, quibus ſuperiora de inferioribus prædicantur, vt ſic ſeparantur ab ente, & ab inuicem diſtinguuntur pœnes diuerſum modum prædicandi, qui eſt formale diſtinctiuum prædicamentorum, vt prædicamenta ſunt.

¶ Ad tertium dicendum, quod nouem genera accidentium diſtinguuntur pœnes diuerſum modum prædicandi de prima ſubſtantia: qui tamen modus prædicandi de illa non eſt duplex, ſcilicet in quid, & in quale; ſed tantum eſt vnus, ſcilicet in quale. Nam accidens non prædicatur in quid de ſubſtantia; ſed tantum accidentaliter, & per modum qualificantis. Verum tamen eſt, quod talis modus prædicandi in quale de prima ſubſtantia eſt diuerſus in omnibus prædicamentis; quia fundatur in diuerſis modis eſſendi accidentium in prima ſubſtātia; vnde modus prædicandi in quale de prima ſubſtantia eſt multiplex, iuxta multiplicitatem modi eſſendi in prima ſubſtantia, & menſurandi illam.

¶ Dices: modus prædicādi in quale de prima ſubſtātia eſt duplex, ſcilicet in abſtracto, & in concreto: datur enim accidens abſtracte, & concretè ſumptum: ergo ſolutio nulla. Reſpondetur negando antecedens: nam accidens de prima ſubſtantia tantū dicitur in concreto: non enim poteſt de illa dici in abſtracto; vnde omnis prædicatio, in qua accidens in abſtracto dicitur de prima ſubſtantia, eſt falſa, vt v. g. Petrus eſt albedo, Franciſcus eſt nigredo. Ex quo colligitur, quomodo modi prædicandi, vt ſic, ſunt tantum duo, ſcilicet in quid, & in quale. Rurſus modus prædicandi in quale eſt duplex: alius eſt modus prædicandi in quale eſſentialiter, quod dicitur in quale quid, vt eſt modus prædicandi tertij prædicabilis, ſcilicet differentiæ de eo, cuius eſt differentia, vt v. g. homo eſt rationalis; & alius modus prædicandi in quale accidentaliter, vt eſt modus prædicandi quinti prædicabilis, & accidentis de ſubiecto, vt v. g. Petrus eſt albus. Præterea talis modus prædicandi in quale accidentaliter, eſt multiplex iuxta multiplicitatem modi eſſendi in prima ſubſtantia, qui ſunt nouem, nempè nouem genera accidentium.

¶ Ad quartum dicendum, quod vt patet ex dictis, hic eſt ſermo de diſtinctiuo formali prædicamētorum, vt prædicamenta ſunt formaliter, & quatenus ſubſunt ſecundæ intentioni rationis prædicamenti: & quia vt ſic formaliter ſunt aliquid rationis; ideò non repugnat, imò conueniens eſt, quod eorum diſtinctiuum, maximè formale, ſit aliquid rationis.

QVAE-

QVÆSTIO SECVNDA.

De his, quæ directè in prædicamento collocantur.

In quatuor Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto, vt v.g. homo, animal, directè in prædicamento ſubſtantiæ collocentur.

Alticulus ſecundus. Vtrùm nomina ſignificantia ſubſtantiam in abſtracto, vt v.g. rationalitas, animalitas, directè in prædicamento ſubſtantiæ collocentur.

Articulus tertius. Vtrum nomina ſignificantia accidens in concreto, vt v.g. coloratum, album, directè in proprio prædicamento accidentium collocentur.

Articulus quartus. Vtrum nomina ſignificantia accidens in abſtracto, vt v.g. color, albedo, directè in proprio prædicamento collocentur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto, vt v.g. homo, animal, directè in prædicamento ſubſtantiæ collocentur.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto non ponantur directè in prædicamento ſubſtantiæ. Hæc nomina, ſcilicet ſenſibile, aut rationale, ſignificant ſubſtantiam in concreto, vt de ſe patet: & tamen non ponuntur in recta linea prædicamentali prædicamenti ſubſtantiæ, quia cum ſint differentiæ, ponuntur ad latus: ergo vniuerſaliter loquendo non eſt verum dicere, quod nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto ponuntur directè in prædicamento ſubſtantiæ.

¶ Dices, quod in prædicamento ſubſtantiæ ponuntur directè ea nomina ſignificantia ſubſtantiam in cõcreto, quæ dicuntur in quid; non autem ea, quæ dicuntur in quale, ſicut ſunt differentiæ, vt ſupra tomo primo, lib. 4. quæſt. 1. art. 1. ad quintum dictum eſt.

¶ Secvndo præterea. Et arguitur cõtra hanc ſolutionem; nam prædicamentum eſt coordinatio prædicabilium, in qua ſuperiora de inferioribus dicuntur; ſed inter prædicabilia non ſolum numerantur ea, quæ dicuntur in quid; ſed etiã ea, quæ dicuntur in quale: ergo in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ non ſolũ debent poni ea nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto, quæ dicuntur in quid; ſed etiam ea nomina concreta, quæ etiam dicuntur in quale. Conſequentia eſt bona. Maior, & minor de ſe ſunt notæ.

¶ Tertio præterea. Et arguitur ſimiliter contra eandem ſolutionem. Dantur nonnulla nomina, ſignificantia ſubſtantiam in concreto, quæ dicuntur in quid, & tamen non ponuntur in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ: igitur

præ-

prædicta ſolutio eſt nulla. Minor probatur. Hoc nomen, ſcilicet anima, ſignificat ſubſtantiam in concreto: & dicitur in quid de animabus pluribus numero differentibus: nam hæc prædicatio, ſcilicet hæc anima eſt anima, eſt prædicatio in quid, & tamen anima non collocatur directè in prædicamento ſubſtantiæ: ergo.

¶ Dices, quod anima non ponatur in prædicamento, propter defectum alterius particulæ, ſcilicet quia eſt aliquid incompletum; ea verò, quæ directè in prædicamento ſubſtantiæ collocantur, debent eſſe nomina ſignificantia ſubſtantiam completam in concreto.

¶ Quarto præterea, & arguitur cõtra hanc ſolutionem. Animal eſt nomen concretum, ſignificans ſubſtantiam incompletam; & tamen quia dicitur in quid, ponitur in prædicamento directè: ergo. Dices, quod animal ponitur in prædicamento vt totum potentiale, & ſic ſignificat ſubſtantiam completam.

¶ Quinto præterea, & arguitur cõtra. Animal, vt totum potentiale, nullo modo poteſt ſignificare ſubſtantiam completam: ergo ſolutio nulla. Antecedens probatur. Animal, vt totum potentiale eſt contrahibile per oppoſitas differentias eſſentiales: ſed quod eſt cõtrahibile per oppoſitas differentias eſſentiales non eſt ſubſtantia completa, alias eſſet cõtrahibile per oppoſitas differentias accidentales: nam quod aduenit enti cõpleto, non poteſt eſſe differentia eſſentialis, ſed accidentalis: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. qui in prędicamentis aſſignans cap. de de ſubſtantia, ſeriem prædicamenti ſubſtantiæ, in prædicamento tantum collocat nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio Vnica. Nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto, directè ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ. Hæc concluſio eſt expreſſa S. Thomæ cap. 7. de ente, & eſſentia, in fine. & illam communiter docêt vniuerſi Logici.

¶ Probatur vnica efficaciſſima ratione. Ea quæ ponuntur directè in prędicamento ſubſtantiæ, ſunt entia per ſe completa, & perfecta: ſed entia per ſe completa, & perfecta ſolum important nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto: ergo ſolum illa ponuntur directè in prædicamento ſubſtantiæ. Conſequẽtia eſt bona. Minor patet. Maior verò probatur. & quo ad primã partem, quod ſcilicet id, quod ponitur in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ, debeat eſſe ens per ſe, conſtat manifeſtè: quia ſubſtãtia eſt ens per ſe, vnde omne id, quod ad prędicamentũ ſubſtantiæ ſpectat, neceſſario debet eſſe ens per ſe; & multò magis id, quod ſpectat ad illud directè. Quo ad ſecundam etiã partem conſtat, nimirum quòd debeat eſſe ens per ſe cõpletum, & perfectum. Nam cum prædicamentum ſit prædicabilium coordinatio, in qua ſuperiora de inferioribus dicuntur, & prædicabilium ratione non ingrediatur niſi ens completum, & perfectum, vt ex dictis ſatis patet; hinc eſt, quod ea, quæ directè ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ, debent eſſe entia per ſe completa, & perfecta. Ex quo patet, quod cum prædicamentum ſit prædicabilium coordinatio, in qua ſuperiora de inferioribus dicuntur, & prædica bilia neceſſario debeant eſſe entia completa; ideò idem erit dicere, prædicamentum eſt prædicabilium ordinatio, ac dicere, prædica mentum eſt entium completorum ordinatio.

¶ Ad primum dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad secundum dicendum, quod prædicamentum eſt prædicabilium coordinatio, in qua ſuperiora de inferioribus dicuntur in quid, non verò eſt coordinatio eorum quæ dicuntur in quale; quia ea, quæ dicuntur in quale, nequeunt efficere coordinationem ſuperiorum prædicabilium de inferioribus.

¶ Ad tertium dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad quartum dicendum eſt eodem modo.

¶ Ad quintum dicendum, nego antecedens. Ad probationem reſpondetur, quod licet animal importet ſubſtantiam completam, quatenus eſt totum potentiale: tamen ex hoc non ſequitur, quod

quod non ſit contrahibile per oppoſitas differentias eſſentiales, vt patet de omnibus ſpeciebus ſubalternis, quæ important naturam completam; & tamen ſunt contrahibiles per alias differentias eſſentiales athomas: ſpecies verò athoma non eſt contrahibilis per alias differentias eſſentiales, non ex eo, quod importat naturam completam; ſed ex eo, quod caret talibus differentijs eſſentialibus, illisq; caret, quia ſpecies athoma eſt. Neque valet dicere, quod quicquid aduenit enti in actu, & completo, eſt differentia accidentalis; quia maxima intelligitur, quando id quod aduenit, propriè aduenit enti iam exiſtenti in rerum natura per aliam formam, & quando v. g. albedo aduenit homini exiſtenti à parte rei per formam diſtinctam ab albedine: hoc autem non contingit quando differentia eſſentialis contrahit genus, quantumuis contrahat ſubſtantiam completam: primo, quia propriè loquendo, & in rigore non aduenit; quia aduenire præſupponit iam rem in rerum natura exiſtere, quod non habet genus ſecluſa differentia. Secundo, quia non aduenit enti exiſtẽti per aliam formam, quia per eandem formam differentiæ, exiſtit genus, & differentia.

ARTICVLVS II.

Vtrùm nomina ſignificantia ſubſtantiam in abſtracto, vt v. g. rationalitas, animalitas, directè in prædicamento ſubſtantiæ collocentur.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod nomina ſignificantia ſubſtantiam in abſtracto, vt v. g. rationalitas, animalitas, directè in prædicamento ſubſtantiæ collocentur. Vt aliqua directè ponantur in prædicamento, ſolum requiritur, vt ſint entia rei per ſe, finita, actu, vniuoca, & ſimplicia: ſed nomina ſignificantia ſubſtantiam in abſtracto, vt v. g. animalitas, rationalitas, &c. ſunt entia rei per ſe, finita, actu, vniuoca, & ſimplicia: ergo directè collocantur in prædicamento ſubſtantiæ. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior patet ex communi omnium Dialecticorum conſenſu, qui affirmant, quod ea, quæ directè in cathegorijs collocantur, debent habere prædictas tantum conditiones: per quarum primam, ſcilicet entia rei, excluduntur entia rationis: per ſecundam verò, ſcilicet per ſe, excluduntur entia per accidens: per tertiam, ſcilicet finita, excluduntur entia infinita; per quartam excluduntur ea, quæ ſunt poteſtate tantum, ita vt neque ſint actu, neque futura actu: per quintam, ſcilicet vniuoca, vt excludantur æquiuoca. Et denique per ſextam, complexa à cathegorijs excluduntur: ergo.

¶ Secvndo præterea. Nomina ſignificantia ſubſtantiam in abſtracto, vt animalitas, vel humanitas, neceſſario ſunt, vel prima, vel ſecunda ſubſtantia: ergo neceſſario directè collocantur in prædicamento ſubſtantiæ. Conſequentia patet. nam prima, vel ſecunda ſubſtantia directè collocatur in prædicamento ſubſtantiæ. Antecedens verò probatur: prædicta nomina ſignificantia ſubſtantiam in abſtracto, neceſſario continentur ſub aliquo membro diuidentiũ ſubſtantiam, vt ſic adæquatè: ſed membra adæquatè diuidentia ſubſtantiam, vt ſic, ſunt prima, & ſecunda ſubſtantia: ergo prædicta nomina ſignificantia ſubſtantiam in abſtracto, neceſſario ſunt vel prima, vel ſecunda ſubſtantia.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis, qui in prædicamentis numquam ponit abſtracta. Ergò nomina ſignificantia ſubſtantiam in abſtracto non ponuntur directè in prædicamento ſubſtantiæ.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto, vt v. g. rationalitas, & animalitas, non ponuntur directè in prædicamento ſubſtantiæ. Hæc concluſio communis eſt apud omnes Logicos, & Metaphyſicos. Et probatur ratione poſita in præcedenti articulo pro concluſione. Subſtantia in abſtracto importata, nõ eſt ſubſtantia integra,

gra, & completa: ergo non poteſt poni directè in prædicamento. Antecedens eſt notum, & Conſequentia probatur. Quia in prædicamento ſubſtantiæ directè ſolum ponitur ſubſtantia completa, & integra: ergo.

¶ Ad Primvm dicendum, quod licet ſubſtantia in abſtracto ſignificata habeat omnes conditiones, quæ in argumento ponuntur, & quæ requiruntur ad hoc, vt aliquid ponatur directè in prædicamento ſubſtantiæ: tamen illi deeſt conditio vna omninò neceſſaria, nempè quod ſit ſubſtantia integra, & completa: & ideò ſubſtantia in abſtracto ſignificata non ponitur directè in prædicamento.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod cũ ſubſtantia prima, & ſecunda ſit ſubſtantia completa, & integra, hinc eſt, quod ſubſtantia in abſtracto ſignificata, cum non ſit ſubſtantia integra, ſeu completa, neque eſt prima, neque ſecunda ſubſtantia.

ARTICVLVS III.

Vtrùm nomina ſignificantia accidens in concreto, vt v. g. coloratum, album, directè in proprio prædicamento accidentium collocentur.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quod nomina ſignificantia accidens in concreto, vt v. g. coloratum, album, directè in proprio prædicamento accidentium collocentur. Concreta accidentium dicunt ſolas formas; album enim ſolã albedinem ſignificat; nã teſte Ariſtot. connotatiuum ſolam formam ſignificat; ſed in prædicamento ponuntur res ipſæ ſignificatæ, independenter à modo ſignificandi: ergo cum res ſignificata per concretum ſit eadem cum re ſignificata per abſtractum, ponetur in prædicamento.

¶ Secvndo præterea. Si nomen ſignificans accidens in concreto non ponitur in prædicamento, hoc maximè eſſet; quia accidens in concreto importat ſubiectum, quod eſt alterius generis, & extraneum, ſiue extrinſecum; ſed hæc ratio non repugnat: ergo. Maior eſt nota. Conſequentia eſt bona. Minor verò probatur. Accidens in abſtracto etiam connotat ſubiectum, & illud dicit in obliquo, & per illud ſic in obliquo connotatum diffinitur; & hoc non obſtante ponitur directè in proprio prædicamento: ergo quamuis accidens in cõcreto importet ſubiectum, quod eſt alterius generis, & extrinſecum, non repugnat, quin ponatur directè in proprio prædicamento.

¶ Tertio præterea. Ea, quæ ſunt apta ſubeſſe intentioni generis, & ſpeciei, ponuntur directè in ſuis prædicamentis; prædicamentum enim eſt prædicabilium ordinatio, in qua ſuperiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur: ſed concreta accidentium ſunt apta ſubeſſe intentioni generis, & ſpeciei: nam album eſt ſpecies, & coloratum eſt genus, & iſtæ prædicationes, ſcilicet album eſt coloratum, nigrum eſt coloratum, ſunt prædicationes generis de ſpeciebus: ergo concreta accidentium ſunt apta ſuſcipere denominationem generis, & ſpeciei.

¶ Qvarto præterea. Nam, vt viſum eſt, ſubſtantia in concreto, & non in abſtracto conficit prædicamentum: ergo ſimiliter accidens ſaltim in concreto conficiet prædicamentum. Conſequentia patet à paritate rationis; quia ſubſtantia in concreto ideò conficit prędicamentum, quia, vt ſic ſumitur completè; ſed accidens in concreto ſumitur completè, hoc eſt cum ſuo effectu formali, & vltimo complemento, quod eſt terminatio ſubiecti: ergo ſimiliter accidens in concreto ponetur in ſuo proprio prædicamento.

¶ Sed contra eſt primo. Quia accidentia ea ratione ponuntur in prædicamentis, quatenus afficiunt ſubſtantiam, & illi inhærent; nam, vt dictum eſt quæſt. præcedenti, ex diuerſo modo afficiendi ſubſtantiam, multiplicantur genera accidentium: nam accidentia non inſunt ſubſtantiæ, quatenus abſtractè conſiderantur; nam accidentia inſunt

Digitized by Google

inſunt per modum inhærentiæ, qui modus illis in abſtracto ſumptis ſolum poteſt conuenire: ergo vt ſic ſolum ponũtur in proprijs prædicamentis. Minor probatur, & ſimul explicatur. Nam licet album prædicetur de corpore, & illi per modum identitatis conueniat, quia corpus eſt album, & è conuerſo: tamẽ per modum inhærentiæ ſola albedo abſtractè ſumpta afficit corpus: illa enim eſt, quæ corpori inhæret, & quia inhæret prædicatur album de corpore: nam modus prædicandi fundatur in modo eſſendi: ergo.

¶ Secvndo præterea. probatur idem auctorit. S. Thomæ, cap. 7. de ente, & eſſentia, vbi habet hæc verba. Ex accidenti, & ſubiecto non fit vnum per ſe: vnde non reſultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis, vel ſpeciei poſſit attribui: vnde nomina accidentium concretiuè dicta non ponuntur in prædicamento, ſicut ſpecies, vel genera, vt album, vel muſicum, niſi per reductionem; ſed ſolum ſecundum quod in abſtracto ſignificantur, vt albedo, & muſica; ergo ſecundum ſententiam S. Thomæ dicendum eſt, quod concreta accidentium non ponuntur in prædicamento, niſi reductiuè.

¶ Tertio præterea. Concreta formarum artificialium, vt annulus, nauis, &c. nullo modo ponuntur directè in prædicamento, non ob aliam rationem, niſi, quia concreta accidentium ſunt, & vtrumque important: ergo ſimiliter cõcreta accidentium naturalium, vt album, coloratum, nullo modo ponentur directè in proprio prædicamento. Conſequentia eſt nota. Antecedens verò probatur. Nam concreta artificialia in ſua formali ſignificatione important vtrumque, ſubiectum ſcilicet, & formam; nam nauis, v.g. non ſolum formam, nempè figuram, ſed & lignum in ſuo formali conceptu includit, & explicat; quia alias nauis de lignea, & papyracea diceretur vniuocè, cum forma in vtraque ſit eiuſdem rationis. Hoc autem nullo modo eſt dicendum: ergo hac ſola ratione non ponuntur huiuſmodi artificialia in prædicamento directè, quia artificialia ſunt, & concreta accidentium; nempe quia important non ſolum formam, ſed etiam ſubiectum.

¶ Qvarto præterea. Concreta accidentium, licet quo ad formale non ſint entia per accidens: tamen conſiderata, quo ad formale, & materiale ſimul, & quoad compoſita ex illis reſultantia, ſunt aggregata ex rebus diuerſorũ prædicamentorum, & conſequenter ſunt entia per accidens: ergo nullo modo poſſunt poni directè in prædicamento. Antecedens eſt notum. Cõſequentia patet; quia hac de cauſa Ariſt. libr. 7. Metaph. cap. 6. dixit, Albũ eſſe ens per accidens, & 3. Topic. Iuſtum non eſſe in genere, ſed iuſtitiam.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Probabile eſt aſſerere, concreta accidentium poni directè in proprio prædicamento, ſi metaphyſicè conſiderentur; probabilius tamen eſt oppoſitum aſſerere, ſi logicè accipiantur, quomodo hic accipi debet. Hanc concluſionem quo ad vtramque partem docet S. Thomas loco citato circa finem; & Caiet. ibidem §. aduerte, & Ferrar. 1. contr. gen. cap. 30.

¶ Prima pars huius concluſionis Primo probatur argumentis factis primo loco.

¶ Secvndo probatur ratione Caiet. Nam Metaphyſicus in prædicamentis ſolum conſiderat rerum naturas, vt præueniunt ſecundas intentiones, & omnem modum intelligendi, & ſignificandi, quia conſiderat illas ſecundum ſe; ſed eadem eſt forma accidentium ſecundum rem, ſiue ſignificata per concretum, ſiue per abſtractum: ergo Metaphyſicè loquendo eadem ponitur in prædicamento directè. Declaratur hæc ratio Caietani. Metaphyſicè loquendo res ponuntur in prædicamento ſecundum ſuas eſſentias; ſed forma accidentalis, quo ad eſſentiã eſt eadem ſignificata per concretũ quantum ad formale, & per abſtractum: album enim, & albedo idem eſſentialiter, & formaliter ſignificant ex parte rei ſignificatæ; neque hæc variatur ex diuerſo modo ſignificandi: ergo cum eſſentialiter ſit eadem Metaphyſicè loquẽdo, concretum accidentale non minus, ac

abſtra-

abſtractum ponitur, directè in prædicamento.

¶ Secvnda pars Primo probatur argumentis factis ſecundo loco.

¶ Secvndo probatur, & ſimul explicatur. Nam prædicamenta, vt à Logico conſiderantur, habent adiunctas ſecundas intentiones generum, & ſpecierum coordinatarum in ordine ad quidditatiuam prædicationem; nam Logicus non conſiderat res ſecundum ſuas naturas; ſed conſiderat ſecundas intentiones adiunctis primis; huiuſmodi verò ſecundæ intentiones ſupponunt res ipſas non nudas, ſed vt ſubſunt modo intelligendi Logico: Logicus autem non fundat primo, & per ſe intentiones generum, & ſpecierum ſupra concreta accidentium; ſed ſupra abſtracta; vt v. g. ſupra colorem, albedinem, quantitatem, &c. & non ſupra coloratum, album, aut quantum, propter diuerſitatem modi intelligendi, aut ſignificandi ipſorum concretorum accidentalium; quia concreta accidentalia ex tali modo ſignificandi rē extraneam includunt: & propterea non ſunt apta ad exercitium prædicationis quidditatiuæ, & conſequenter, nec poſſunt ſuſcipere denominationem generis, aut ſpeciei. Ex quo talis ratio formari poteſt: Eo modo ponuntur accidentia in prædicamento, quo ſunt apta ſubeſſe intentioni generis, & ſpeciei: ſed non ſunt apta per ſe primo ſubeſſe præfatis ſecundis intentionibus; quia accidentia ſignificata in concreto, vt dictum eſt, includunt ſubiectum extrinſecum, & extraneum: ergo per ſe primo, & directè nullo modo poſſunt pertinere ad prædicamentum, ſed tantum ad illud pertinēt reductiuè, & per accidens.

¶ Ad primvm pro prima parte concluſionis dicendum, quod illud tantum probat ſecundam partem concluſionis articuli; nam licet verum ſit, quod tam apud Logicum, quam apud Metaphyſicū forma, ſeu eſſentia accidentis ſit ratio, cur reponatur directè in prædicamento: tamen apud Logicum conditio neceſſariò requiſita eſt intentio generis, vel ſpeciei, aut indiuidui; quibus intentionibus non ſunt apta ſubeſſe concreta accidentium, propter rationem iam dictam.

¶ Ad secvndvm dicendum, nego minorem. Ad probationem dicimus, quod non eodem modo accidens in concreto, & accidens in abſtracto connotat ſubiectum; nam accidens in abſtracto connotat ſubiectum non vt intrinſecè incluſum, ſed vt extrinſecum terminum ſuæ habitudinis; & hæc connotatio ſuæ ſimplicitati non obſtat. Cæterum accidens in concreto connotat ſubiectū, illud quidem includendo, quod repugnat ſimplicitati, & conſequenter, vt ponatur logicè in prædicamento.

¶ Ad tertivm dicendum, quod concreta accidentalia non ſunt apta per ſe primo ſuſcipere intentionem generis, vel ſpeciei; ſed tantum ſecundario, & ratione formarum, & conſequenter reductiuè tantum eorū prædicationes ſunt primi, aut ſecundi prædicabilis; imò ex natura eorum ſolum pertinent ad intētionem, & prædicationem quinti prædicabilis: & ita logicè loquendo, ſolum reductiuè ponuntur in prædicamento.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod non eſt eadem ratio de ſubſtantia in cōcreto, ac eſt de accidenti: & diſparitas eſt manifeſta; nam ſubſtantiæ in concreto ſunt entia per ſe completa complemento ſui generis, & ſic ſunt aptæ denominari genera, ſpecies, & indiuidua, ex quibus conficitur prædicamentum ſubſtantię: & propterea ſubſtātialia ponuntur directè in prædicamento ſubſtantiæ. Cæterum concreta accidentalia, quia ſunt entia per accidens, vtporè, quæ cōſtant ex rebus diuerſorum generum, & conſequenter nō ſunt apta ſuſcipere denominationem generis, & ſpeciei: ideò concreta accidentalia logicè loquendo, ſolum reductiuè ponuntur in proprio prædicamento.

¶ Ad primvm pro ſecunda parte cōcluſionis dicendum, quòd formæ accidentales apud Metaphyſicum conſiderātur, vt abſtrahunt, & præueniunt quemlibet modum ſignificandi; vnde eis conuenit modus afficiendi ſubſtantiam per inhærentiam, quouis modo ſignificentur; quia Metaphyſicè ſecundum ſe ſumuntur, & independenter à modo ſignificandi.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod S.Tho-

Digitized by Google

S.Thom. manifeſtè loquitur in illo loco logicè, & non metaphyſiè.

¶ Ad tertivm dicendum, quod cũ eadem ratio ſit de concretis artificialibus,ac naturalibus; vnde ſicut dictum eſt ad primum de concretis accidentalibus naturalibus iuxta ſenſum Metaphyſicum;ita ſecundum eumdem ſenſum Metaphyſicum dicendum eſt de concretis artificialibus.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod expreſsè probat primam partem cõcluſionis; non autem militat contra ſecundam.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm nomen ſignificans accidens in abſtracto, vt v. g. color, albedo, directè ponatur in proprio Prædicamento accidentis.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quod nomen ſignificans accidens in abſtracto, vt v.g. color, non ponatur directe in proprio prædicamento accidentis. Nomen ſignificans ſubſtantiam in abſtracto, vt v. g. Humanitas,non ponitur directè in prædicamento ſubſtantiæ, vt iam dictum eſt art. 2. huius quæſtionis: ergo ſimiliter nomen ſignificans accidens in abſtracto non ponitur directè in proprio prædicamento accidentis. Conſequentia patet à paritate rationis, & quia non videtur maior ratio de vno, quàm de alio.

¶ Secvndo præterea. Accidens in abſtracto, vt v. g. albedo,non eſt capax prædicationis ſecundi prædicabilis: ergo non ponitur directè, vt ſpecies, v. g. in prædicamento qualitatis. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Accidens in abſtracto non prædicatur in quid de ſuo ſubiecto,quia hæc prædicatio, v.g. corpus eſt album, non eſt prædicatio in quid, & ſecundi prædicabilis, ſed eſt tantum prædicatio quinti prædicabilis: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas S.Thomæ, cap. 7. de ente, & eſſentia, circa finem, vbi inquit, quod accidentia directè ſolum ponuntur in prædicamento, ſecundum quod in abſtracto ſignificantur, vt albedo, & Muſica: ergo,

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Nomen ſignificans accidens in abſtracto directe ponitur in ſuo proprio prædicamento accidentis. In hac concluſione conueniunt omnes Logici, & Metaphyſici; & manifeſtè patet inſpiciendo ſingula prædicamenta accidentium: illa enim ex ſolis abſtractis accidentibus conficiuntur: ergo accidentia abſtractè ſignificata ponũtur directè in prædicamento.

¶ Ad primvm ergo dicendum, nego conſequentiam: non enim eſt eadem ratio; nam ſicut ſubſtantia in concreto ponitur directè in prædicamento, & non ponitur accidens in concreto: ita è conuerſo nõ ponitur ſubſtãtia in abſtracto, vt v.g. Humanitas,quia ſubſtantia in abſtracto non eſt ens ſubſtantiale completum, quod neceſſariò requiritur ad hoc, quod ponatur directè in prædicamento: at verò accidens in abſtracto ſignificatũ, eſt ens accidentale cõpletum vnius prædicamenti, quod ſufficit ad hoc, quòd directè collocetur in proprio prædicamento.

¶ Ad secvndvm dicendum, nego antecedens; nam id, de quo dicuntur prædicatione primi, aut ſecundi prædicabilis accidentia in abſtracto, non ſunt ſubiecta,quibus inhærent;ſed ſunt inferiora per ſe: vt patet loquendo, v. g. de albedine in his prædicationibus ſcilicet, hæc albedo eſt albedo, & hæc albedo eſt albedo: quæ prædicationes ſunt prædicationes in quid ſecundi prædicabilis; & rurſus patet etiam in his, albedo eſt color, nigredo eſt color: quæ prædicationes ſunt prædicationes primi prædicabilis: vnde ſi apponuntur propria inferiora, vtique talia accidentia dicuntur in quid, & eſſentialiter de illis, prædicatione nimirum generis, & ſpeciei, ex quibus conficitur prædicamentum accidentis.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO TERTIA.

De Denominatiuis, ſiue de Paronymis.

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm diffinitio denominatiuorum, ſiue paronymorum, ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata, ſcilicet, denominatiua, ſiue paronyma vocantur, quæ caſu ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem; ſit bona.

Articulus ſecundus. Vtrùm forma denominans ſit forma eſſentialis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm diffinitio denominatiuorum, ſiue paronymorum ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod diffinitio denominatiuorum, ſiue paronymorum non ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata. Gramaticus, & gramatica ſe habent, vt denominans, & denominatum: & tamen non differunt ſolo caſu: ergo denominatiuorum diffinitio non eſt bona. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur, quia tam Gramaticus, quàm gramatica ſunt in caſu nominatiui, vt de ſe patet: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Hoc nomen ſtudioſus, eſt paronymum, & tamen nullum habet abſtractum, à quo ſola differentia caſus habeat nominis appellationem. Minor probatur. Quia nullum tale abſtractum videtur aſſignabile: ergo.

¶ DICES, Tale abſtractum eſſe virtutem.

¶ TERTIO præterea. Hoc nomen ſtudioſus nullam habet cum virtute, v.g. nominis cõmunicationem: ergo virtus non erit abſtractũ, à quo ſtudioſus nominis appellationem habeat. Antecedẽs eſt notum. Conſequentia verò probatur. De ratione formæ denominatiuæ eſt, quod ſit talis, nimirum, quod habeat commune nomen cum re denominata, vt eſt, v.g. communicatio vocis inter has duas voces; nempè fortitudo, & fortis: ergo cum inter ſtudioſum, & virtutem non reperiatur talis communicatio nominis, virtus non erit abſtractum, à quo ſtudioſus habeat nominis appellationem.

¶ DICES, abſtractum eſſe ſtudioſum.

¶ QVARTO præterea. Et arguitur cõtra. Nam licet ſtudium, & ſtudioſus habeant aliqualem communicationem nominis: tamen non participant eamdem rem, ſeu formam, quod quidem neceſſarium eſt, vt dicemus in corpore huius articuli: ergo ſtudium non poteſt eſſe abſtractum huius vocis ſtudioſus. Maior quo ad ſecundam partem probatur. Nã ſtudium laborem, & diligentiam importat: ſtudioſus verò non importat huiuſmodi, ſed potius ſignificat virtutem: ergo non participant eamdem rem, ſeu formam.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Ariſtotelis, cap. 4 de paronymis, vbi ita diffinit Paronyma, ſeu denominatiua: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Prædicta diffinitio paronymorum, ſeu denominatiuorum tradita ab Ariſtotele, ſcilicet paronyma ſunt, quæ caſu ab aliquo differentia habent ab eo nominis impoſitionem, eſt bona. In hac concluſione conueniunt

Digitized by Google

ueniunt omnes Logici, & Metaphyſici.

¶ Probatvr concluſio, & ſimul explicatur, ſupponendo quod Paronyma, quæ à Latinis denominatiua dicuntur, tria neceſſario poſtulant, ſine quibus natura, & eſſentia eorum propriè loquẽdo nõ ſaluatur. Primum eſt, quod ſit res, vel forma, quæ variè participari poſſit, & ſub qua ſubiectum ipſum, ſeu denominatum, quod participat, contineatur. Secundum eſt, quod iuxta talem formam nomen ſit commune. Tertium eſt, vt inter nomina quædam diuerſitas in terminatione reperiatur. Explicatur totum hoc exemplo. nam fortitudo eſt forma, quæ à forti participatur, qui cũ ea habet nominis communicationẽ; nam à fortitudine, fortis denominatur; & tamen inter illas voces reperitur diuerſitas quædam, & tranſmutatio nominis in fine; nam fortitudo in do terminatur; fortis verò in is deſinit: quo fit, vt deficiente vno prædictorum non ſaluatur vera ratio paronymorum, ſeu denominatiuorum. & ita defectu primæ conditionis, coruus v. g. nequit habere denominationem albi, quia ille non poteſt participare formam, ſeu rem nomine albi ſignificatam; defectu verò ſecundæ conditionis ſtudioſus non poteſt à virtute denominari, nam licet ſtudioſus participet virtutem ipſam, cum ea tamen nullam habet nominis communicationem; & tandem defectu tertiæ conditionis grammatica, quæ etiam dicitur de muliere grammatica, ſeu de arte grammatica, non erit denominatiuum, quia nullam in fine nominis tranſmutationem habet in denominatis

¶ Ex qvo ſequitur, quod Paronyma, ſeu denominatiua ſunt in triplici differentia. Quædam ſunt denominatiua ſola voce: & hæc dicuntur illa, quæ ab eadem voce deriuantur, non tamen ſignificant eandem formam; vt ſtudium, & ſtudioſus, quæ vt dictum eſt in 4. argum. ſecundum vocem conueniunt; diſconueniunt verò ſecundum rem. Alia ſunt denominatiua re tantum; & non voce, & hæc dicuntur illa, quæ eandem formam participant, nominis tamen communicationem non habent, vt ſtudioſus, & virtus, quæ quidem, vt in tertio argum. demonſtratum eſt, licet participent eandem formam, nullo tamen modo nomine communicant. Tandem alia ſunt denominatiua re, & voce ſimul, & hæc dicuntur illa, quæ non ſolum eandem formam participant, verum etiam communicationem nominis, vt eſt fortis, & fortitudo.

¶ Ex his ſequuntur duo conſideranda: primum eſt, quod ex omnibus prædictis denominatiuis, denominatiua, quæ ſimpliciter dicuntur denominatiua, tantum ſunt denominatiua tertij generis, nimirum denominatiua re, & voce. Cætera verò denominatiua tantum dicuntur denominatiua ſecundum quid. Secundum eſt, quod in denominatiuis, ſimpliciter tria reperiuntur, ſcilicet res denominata, res denominans, & denominatiuum. V. g. ſit exemplum in hac voce, album, quod eſt denominatiuum, tria reperiuntur: reperitur primo res denominata, nempe hic homo, qui denominatur, v. g. albus; reperitur ſecundo res, ſeu forma denominans, ſcilicet albedo; & tandem tertio, reperitur denominatiuum, nimirum album.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod Ariſt. nomine caſus in prædicta diffinitione denominatiuorum non intellexit, quod denominatiuum debeat eſſe in caſu nominandi; ſubiectum verò denominatum in altero caſu diuerſo; ſed nomine caſus intellexit tranſmutationẽ quandam nominum, & eorum variam terminationem, iuxta ea, quæ dicta ſunt in corpore huius articuli. Cum ergo Grammaticus, & grammatica licet caſu non differant, quia vtrumque nomen in caſu nominatiui reperitur: tamen non erunt iuxta ſenſum Ariſtotelicum eiuſdem caſus, cum ſint variæ eorum terminationes, & quod grammatica in A. deſinit, Grammaticus verò in VS. terminatur.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod ſi ſermo ſit de denominatiuis, vel ſecundum rem, aut ſecundum vocem tantum, neganda eſt minor argumenti.

¶ Ad tertivm, quod erat replica, dicendum eſt, quod hæc vox ſtudioſus reſpectu huius vocis, virtus, eſt ex denominatiuis ſecundum rem,

Digitized by Google

rem, & non ſecundum vocem.

¶ Ad quartum dicendum eſt ſimiliter, quod hæc vox ſtudium, & hæc vox ſtudioſus, eſt ex denominatiuis ſecundum vocem, & non ſecundum rem.

ARTICVLVS II.

Vtrum forma denominans ſit forma eſſentialis.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod forma denominans ſit forma eſſentialis. Quantum denominatur tale à quantitate; ſed quantitas reſpectu quanti eſt forma eſſentialis; ergo forma denominans eſt forma eſſentialis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Nam licet quantitas reſpectu rei, quæ dicitur quanta, ſit forma accidentalis: tamen reſpectu rei quantæ eſt forma eſſentialis: vnde iſta propoſitio, ſcilicet quantum eſt habens quantitatem, eſt per ſe: ergo quantitas reſpectu quanti eſt forma eſſentialis.

¶ Secundo præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Quãtitas reſpectu lineæ, & ſuperficiei eſt forma denominans; nam linea, & ſuperficies denominatur quanta à quantitate; ſed reſpectu horum eſt forma eſſentialis, vt ſatis de ſe conſtat: ergo forma denominans eſt forma eſſentialis.

¶ Sed contra eſt auctoritas ſancti Thomæ lib. 7. metaph. cap. 2. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli, ſit in illo

¶ Conclvsio vnica. Forma denominans reſpectu ſubiecti denominati nullo modo poteſt eſſe eſſentialis, & ita omnis prædicatio, quæ eſt denominatiua non eſt à forma eſſentiali, ſed tantum à forma accidentali. Hæc concluſio duas habet partes. Prima pars probatur. Omnis forma denominans prædicatur denominatiuè de ſubiecto, reſpectu cuius eſt forma: ſed forma, quæ dicitur denominatiuè de ſubiecto, eſt forma accidentalis; nam prædicari denominatiuè, cum ſit prædicari accidentaliter, nequit conuenire formæ eſſentiali; nam proprius modus prædicandi formæ eſſentialis eſt prædicari eſſentialiter, & non denominatiuè: iſti enim modi prædicandi, ſcilicet denominatiuè, & eſſentialiter, ſunt oppoſiti inter ſe: ergo forma denominans reſpectu ſubiecti denominati eſt tantum forma accidentalis. Secunda verò pars concluſionis ſatis probata manet ex præcedenti ratione pro prima concluſione.

¶ Ad primum ergo dicendum, concedo maiorem, & diſtinguo minorem, quantitas reſpectu quanti eſt forma eſſentialis, ſi accipiatur quantum reduplicatiuè, concedo minorem; nego tamen illam, ſi accipiatur quantum ſpecificatiuè, quomodo accipitur in præſenti. Sit exemplum, v. g. albedo reſpectu hominis albi, eſt forma accidentalis, vt omnibus manifeſtum eſt; ſi verò accipiatur homo albus reduplicatiuè, vt ſic erit forma eſſentialis: & ſic iſta propoſitio erit vera, ſcilicet, homo albus vt albus per ſe eſt albus. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito.

¶ Ad secundum dicendum, quod licet quantitas, quæ eſt forma denominans, reſpectu ſubiecti, & reſpectu aliquorum, ſit forma accidentalis: tamen non eſt forma accidentalis reſpectu omnium; nam reſpectu eorum, quæ ſibi ſunt eſſentialiter inferiora, eſt forma eſſentialis, & per ſe, quo modo ſe habet reſpectu lineæ, ſuperficiei, &c.

QV AE-

QVÆSTIO QVARTA.

De Diuiſionibus, & præceptis, quæ habet Ariſtot. cap. 4. & 5. antecathegoriarum.

In duos Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm ſint vera, ea, quæ habet Ariſtoteles cap. 4. de diuiſionibus.

Articulus ſecundus. Vtrùm ſint vera ea, quæ habet Ariſt. cap. 5. de præceptis, ſiue de regulis.

ARTICVLVS I.

Vtrum ſint vera ea, quæ habet Ariſt. cap. 4. de diuiſionibus.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non ſint vera ea, quæ habet Ariſt. cap. 4. de diuiſionibus. Prima diuiſio eſt eorum, quæ dicuntur; quorum alia ſunt, quæ dicuntur cum complexione, vt homo albus: alia verò ſunt, quæ dicuntur ſine complexione, vt albedo, &c. & hæc quæ ſine complexione dicuntur, directè ponuntur in prædicamento; non vero ea quæ cum complexione dicuntur. Contra eſt. Nam album v. g. dicitur ſine complexione, vt de ſe ſatis notum eſt, & tamen, vt ex dictis conſtat, non ponitur directè in prædicamento: ergo diuiſio eorum, quæ dicuntur non eſt rectè aſſignata ab Ariſtotele.

¶ SECVNDO præterea. Secunda diuiſio eſt eorum, quæ ſunt: quorum alia dicuntur de ſubiecto, & non ſunt in ſubiecto, vt homo dicitur de quodam homine, tanquam de ſubiecto; non tamen eſt in illo, aut in aliquo alio, tanquam in ſubiecto. Alia ſunt in ſubiecto, & non dicuntur de ſubiecto, vt hæc logica, vel illa albedo; nam hæc duo ſunt in ſubiecto: Logica enim eſt in intellectu; albedo verò eſt in pariete; non tamen dicuntur de ſubiecto, quia dici non competit rebus ſingularibus. Alia ſunt in ſubiecto, & dicuntur de ſubiecto; vt ſcientia, quæ eſt in intellectu, tanquam in ſubiecto, & dicitur v. g. de Logica, & Phyſica, tanquam de ſubiecto. & tandem alia ſunt, quæ neque ſunt in ſubiecto, neque dicuntur de illo; vt Petrus. Contra hanc diuiſionem eſt. Accidentia ſingularia dicuntur de ſubiecto, vt v. g. hæc. Logica dicitur de Petro; nam communi ſermone dicimus, hunc hominem Petrum eſſe Logicum: ergo prædicta ſecunda diuiſio non rectè, & ſufficienter videtur tradita ab Ariſt.

¶ TERTIO præterea. Cap. 4. de diuiſionibus, occaſione earum proponit Philoſophus diffinitionem eius, quod eſt eſſe in ſubiecto. In ſubiecto, inquit illud eſt, quod eſt in aliquo, non tanquam pars, & à quo non poteſt ſeparari; vt albedo in pariete, cuius non eſt pars, & à quo nullo modo poteſt ſeparari. Contra quam eſt. Nam totum eſt in partibus, & non tanquam pars, & à quibus nulla ratione poteſt ſeparari: ſed totum non eſt in partibus tanquam in ſubiecto: ergo non eſt rectè tradita ab Ariſt. diffinitio eius, quod eſt eſſe in ſubiecto.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Ariſtotelis cap. quarto de diuiſionibus: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro expli-

plicatione veritatis huius art. fit in illo

¶ Conclvsio vnica. Ea quæ habet Ariſtoteles in antepræedicamentis cap. 4. ſunt rectè tradita. In hac concluſione conueniunt omnes Logici & Metaphyſici: & non poteſt aliter, & melius probari, quam explicando ſingula: quod fiet ſoluendo ſingula argumenta poſita in contrarium.

¶ Ad primvm ergo dicendum complexionem, aut incomplexionem vocis penes conceptum, & penes ſignificatum attendi; vnde illa vox cenſenda eſt incomplexa, cui vnus tantum correſpondet conceptus, aut ſignificatum; complexa vero, cui plures conceptus, aut plura ſignificata correſpondent. Et quia concretum accidentale, vt v.g. album, licet ſit vox ſimplex, & incomplexa: tamen non cenſetur incomplexa, quia illi non correſpondet vnum ſimplex ſignificatum, ſed duplex, ſeu vnum compoſitum ex rebus diuerſorum generum; propterea habetur tanquam vox complexa, & ita non mirum, ſi non ponitur directè in proprio prædicamento.

¶ Ad secvndvm dicendum, Ariſtotelem eſſe intelligendum non de ſubiecto inhæſionis; nam accidens quodcunque, & multo magis accidens particulare habet tale ſubiectum inhæſionis: ſed eſſe intelligendum de ſubiecto prædicationis eſſentialis. Et ita, quamuis accidens ſingulare, vt v. gr. hæc Logica, prædicetur de Petro tanquam de ſubiecto inhæſionis: tamen nulla ratione prædicatur de eo, tanquam de ſubiecto eſſentialis prædicationis; nam hic homo, Petrus, non eſt eſſentialiter inferior ad accidens.

¶ Ad tertivm dicendum, quod præfata diffinitio eius, quod eſt in ſubiecto, non eſt intelligenda quomodocunque, vt inquit Simplicius; ſed intelligenda eſt taliter, quod quando dicitur in diffinitione, quod eſt in aliquo, illa particula in aliquo, eſt intelligenda cum addito, nempe in aliquo vno. Qua de cauſa præfata diffinitio toti non poteſt conuenire; quia totum non eſt in aliquo vno, ſed in multis partibus; immo verò quando dicitur in aliquo vno, intelligendum eſt totum compoſitum integrum, & perfectum, itaut eſſe in ſubiecto, ſit eſſe in aliquo toto compoſito: & ita ab hac diffinitione excluditur forma ſubſtantialis, quæ licet ſit in materia, tamen non eſt in illa tanquam in ſubiecto, integro, & perfecto.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſint vera, quæ habet Ariſt. cap. 5. de præceptis, ſiue de regulis.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur quod non ſint vera ea, quæ habet Ariſt. cap. 5. de præceptis, ſiue de regulis. Et arguitur præcipuè contra primam regulam. Prima regula eſt. Cum quippiam de quopiam prædicatur, quicquid prædicatur de prædicato, prædicatur de ſubiecto. Contra quam eſt; nam non bene valet. Petrus eſt homo, homo eſt ſpecies: ergo Petrus eſt ſpecies: ergo regula nulla, nimirũ quod quicquid prædicatur de prædicato; prædicatur etiam de ſubiecto eiuſdem prædicati. Conſequentia eſt bona. Antecedens eſt notum.

¶ Dices, regulam cum quippiam de quopiam debere intelligi tantũ de prędicatione quidditatiua, & eſſentiali.

¶ Secvndo præterea, & arguitur contra. Iſtæ prædicationes ſunt accidentales; nimirum, Paries eſt albus, album eſt diſgregatiuum viſus: ergo paries eſt diſgregatiuus viſus: & tamen regula cum quippiam de quoppiam habet locum: ergo non eſt verum dicere, quod præfata regula ſolum habet locum in prædicationibus quidditatiuis & eſſentialibus.

¶ Tertio præterea. Non bene valet, homo eſt riſibilis; ſed riſibile eſt ſubſtantia incompleta: ergo homo eſt ſubſtantia incompleta: & tamen prædictæ prędicationes ſunt eſſentiales, & quidditatiuæ: ergo regula cum quippiam de quopiam non habet locum in prædicationibus eſſentialibus, & quidditatiuis.

¶ Se-

¶ Secvndo præterea arguitur contra ſecundam regulam. Secunda regula eſt, Quando genera ſunt diuerſa, nec vnū ab altero continetur, eorum etiam differentiæ ſpecie differunt. Contra quam eſt. Corpus, quod ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, & corpus, quod ponitur in prædicamento quantitatis, ſunt genera diuerſa; quorum vnum non continetur ſub altero; & tamen illorum non ſunt differentiæ diuerſæ, ſed eædem: ergo ſecunda regula aſſignata eſt nulla. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Differentia corporis de prædicamento quantitatis eſt longitudo, latitudo, & profunditas; ſed hæc eadem differentia eſt corporis de prædicamento ſubſtantiæ, quia nulla alia eſt aſſignabilis: ergo eædem ſunt differentiæ.

¶ Qvinto præterea. Contra ſecundā partem eiuſdem ſecūdæ regulæ, Si verò vnum, ideſt genus ſub altero contineatur, erunt eædem eiuſdem differentiæ. Contra quam ſic arguitur. Sentire eſt differentia animalis: ſed ſentire non eſt differentia corporis animati, ſub quo animal continetur: ergo ſecunda pars regulæ non eſt rectè aſſignata. Minor patet, quia omne corpus animatum non eſt corpus habens ſenſus: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis, cap. 5. de præceptis, ſiue de regulis: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Vtraque regula tradita ab Ariſtotele in prædicto capit. 5. eſt rectè, & ſufficienter tradita. In hac concluſione conueniunt omnes Logici, & Metaphyſici. Et explicatur ſoluendo ſingula argumenta, quæ veram intelligentiam vtriuſque regulæ petunt.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod vt regula cum quippiam de quopiam verum habeat: requirit duas prædicationes eſſentiales, vnam de ſubiecto, & alteram de prædicato eiuſdem ſubiecti: ſit exemplum. Iſta eſt eſſentialis prædicatio, ſcilicet, Petrus eſt homo, & iſta eſt eſſentialis, homo eſt animal: ergo Petrus eſt animal. Itaque ad regulam requiritur, quod non ſolum prædicatio de ſubiecto ſit eſſentialis; ſed etiam requiritur, quod prædicatio de prædicato eiuſdem ſubiecti ſit eſſentialis: & regula ita intellecta, non ſolum eſt vera; imò eſt neceſſaria: nam ſi v. g. Petrus eſt homo, & homo eſſentialiter eſt animal rationale, vtique Petrus erit eſſentialiter animal rationale. Quare ad argumentum dicendum eſt, quod in illa conſequentia propoſita non arguitur per regulam, vt ſatis conſtat.

¶ Ad secvndvm dicendum, quòd illa conſequentia non tenet per prædictā regulam; ſed per alium locum, nempè per ſyllogiſmum in Darij, facta tranſpoſitione præmiſſarum; nam benè valet, omne album eſt diſgregatiuum viſus, paries eſt albus: ergo paries eſt diſgregatiuus viſus.

¶ Secvndo reſpondetur, quod prædicationes, in argumento poſitæ, tenent per aliam regulam, quæ à Sumoliſtis dicitur antepredicamentalis; nimirum, Quotieſcumque prædicatum dicitur accidentaliter de aliquo ſubiecto, quicquid dicitur de illo prædicato per ſe, dicitur etiam accidentaliter de ſubiecto eiuſdē prædicati, vt v. g. homo eſt albus, & album eſt quale: ergo homo eſt qualis; prædicatum enim in prima poſitione dicitur accidentaliter de homine; & tamen quale, & ſi eſſentialiter dicatur de albo, nihilominus dicitur accidentaliter de homine, qui eſt ſubiectum eiuſdem prædicati. Ita prorſus contingit in caſu argumenti; nam in hac propoſitione paries eſt albus, prædicatum accidentaliter dicitur de ſubiecto; in hac verò, album eſt diſgregatiuum viſus, eſſentialiter dicitur prædicatum de prædicato eiuſdem ſubiecti; quod tamen accidentaliter dicitur de primo ſubiecto eiuſdem prædicati, vt patet in hac propoſitione, paries eſt diſgregatiuus viſus. Sed vt hæc ſolutio magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA
Ad Secundum.

Vtrum prædicta regula ſit vera.

ET videtur quod non. Primo arguitur. Hæc propoſitio eſt accidentalis, ſcilicet, album eſt dulce, & hæc propoſitio eſt eſſentialis, ſcilicet dulce eſt quale. Et tamen hæc propoſitio ſcilicet album eſt quale, non eſt accidentalis, ſed eſſentialis: ergo regula aſſignata, nimirum quod quotieſcumque prædicatum dicitur accidentaliter de aliquo ſubiecto, quicquid dicitur de illo prædicato per ſe, dicatur accidẽtaliter de ſubiecto eiuſdem prædicati, non eſt vera.

¶ Secundo arguitur, & formatur eadem inſtantia in terminis ſecundæ intentionis. Hæc eſt bona conſequentia, genus eſt ſpecies, ſed ſpecies eſt vniuerſalis: ergo genus eſt vniuerſale: & tamen prædicatum in prima propoſitione dicitur accidentaliter de ſubiecto; nam prædicatio primę propoſitionis eſt quinti prędicabilis prædicatio. In ſecunda verò propoſitione prædicatum eſſentialiter dicitur de ſubiecto, quod eſt prædicatum in prima; nam prædicatio ſecundæ propoſitionis eſt primi prædicabilis prædicatio; nihilominus idem prædicatum in tertia propoſitione non dicitur accidentaliter, ſed eſſentialiter: quia prædicatio tertiæ propoſitionis eſt etiam primi prædicabilis prædicatio: ergo præfata regula non eſt vera.

¶ In hac quæſtiuncula. Pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Prædicta regula eſt vera. Hæc concluſio probatur, & ſimul explicatur, Supponendo quod regula eſt intelligenda, & tenet, quando vltimum prædicatum non habet aliam connexionem ex alio capite cum primo ſubiecto præter illam, quam habet ratione prædicati intermedij. Nam ſi vltimum prædicatum ex alio capite habet connexionem cum eodem ſubiecto; licet per illam formam accidentalem illi ſubiecto, non conueniat illi, niſi accidentaliter: poterit tamen prædicari eſſentialiter, ratione alterius formæ. Explicatur hoc, exemplo poſito in primo argumento. Nam quale, v. g. duplici titulo conuenit albo; conuenit enim, & ratione dulcedinis, & ratione albedinis: ratione dulcedinis conuenit accidentaliter: ratione verò albedinis conuenit eſſentialiter; & propterea, hæc eſt eſſentialis, album eſt quale, non ratione qualitatis dulcedinis, ſed ratione qualitatis albedinis. Et ita regula non tenet.

¶ Ad primum argumentum facilis eſt ſolutio ex dictis. Nam quale eſt prædicatum, quod duplici titulo conuenit albo: & ita non mirum, quod dicatur eſſentialiter de aliquo prædicato, quod accidentaliter dicitur de ſubiecto, de quo ipſum quale dicitur etiam eſſentiale: vt etiam colligi poteſt ex exemplo poſito; mutatis tamen terminis, v. g. dulce eſt album, album eſt quale; ergo dulce eſt quale. In hac enim conſequentia non arguitur per regulam propter eumdem defectum.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur eodem modo. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ AD TERTIVM principale eiuſdem articuli dicendum, quod prædicta regula poſita fuit ab Ariſtotele in anteprædicamentis; quia maxime conducebat ad conſtitutionem prædicamentorum. Cum autem prædicamenta conſtituantur ex his, quæ in recta linea ponuntur, nempè ex generibus, & ſpeciebus: ideò regula tantum intelligenda eſt de generibus, & ſpeciebus, quæ directè in prædicamento collocantur. Cum autem riſibile non directè in prædicamento ſubſtantiæ collocetur; ſed ad latus, cum ſit ſubſtantia incompleta; hinc eſt quod conſequentia propoſita in tertio argumento non eſt iuxta primam regulam Ariſtotelis.

¶ AD QVARTVM dicendum, nego minorem. Ad probationem dicimus, quod longitudo, latitudo, & profunditas, quæ ſunt differentiæ corporis quanti, non

non ſunt differentiæ corporis de prædicamento ſubſtantiæ; nam præciſa quantitate datur corpus de prædicamento ſubſtantiæ, cuius differentia explicari poteſt, quod ſit habere diuerſas partes ſubſtantiales, quæ conſtituunt corpus ſubſtantiale.

¶ Ad qvintvm dicendum, regulam eſſe intelligendam de differentijs conſtituentibus genera ſuperiora, & non de differentijs conſtituentibus genera inferiora. Sentire autem eſt differentia generis inferioris, nempè animalis: & propterea regula non habet locum in exemplo adducto de corpore animato, quod eſt genus ſuperius ad animal.

Finis Libri Primi.

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI ORD. PRÆDIC. SACRI APOST. PALATII MAGISTRI.

LIBER SECVNDVS.

DE DVOBVS PRIORIBVS PRAEDICAMENTIS,

Nempè de Subſtantia, & Quantitate.

In duas Quæſtiones diuiſus.

Quæſtio Prima. De primo Prædicamento, ſcilicet de Subſtantia.

Quæſtio Secunda. De ſecundo Prædicamento, ſcilicet de Quantitate.

POST diſputationem eorum, quæ antepredicamenta dicuntur, agendum eſt de ipſis prædicamentis, quorum principem locum obtinet ſubſtantia, vtpotè, quæ eſt ſubiectum, in quo cætera prædicamenta accidentium ſubiectantur, & inhærent; & quia inter accidentia, quantitas eſt, quæ alijs accidentibus præintelligitur; ideò ſecundum prædicamentum poſt ſubſtantiam eſt quantitas: & propterea in hoc ſecundo libro diſputandum erit de duobus prioribus prædicamentis; nempè de primo prædicamento, ſcilicet de ſubſtantia, & de ſecundo prædicameuto, ſcilicet de quantitate.

Digitized by Google

QVAESTIO PRIMA.

De primo Prædicamento, ſcilicet de Subſtantia.

In octo Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm diuiſio ſubſtantiæ, qua diuiditur ſubſtantia prædicamentalis in primam, & ſecundam ſubſtantiam, ſit bona.

Articulus ſecundus. Vtrùm diuiſum diuiſionis ſubſtantiæ logicè acceptæ, qua diuiditur ſubſtantia, ſecundum quod habet accidentibus ſubſtare, ſit quid ſuperius, & commune communitate analoga. Quod eſt quærere: Vtrùm diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ, ſit propriè, & in rigore analoga.

Articulus tertius. Vtrùm diffinitio primæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele cap. de ſubſtantia, ſit rectè aſſignata, ſcilicet. Prima ſubſtantia eſt, quæ neque de ſubiecto dicitur, neque in ſubiecto eſt, vt aliquis homo.

Articulus quartus. Vtrùm diffinitum diffinitionis primæ ſubſtantiæ ſit prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quod, quatenus habet ſupponere pro Petro, aut Paulo; vel ſit prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quo, ſcilicet pro ratione formali conſtitutiua primæ ſubſtantiæ, nempe pro modo incommunicabiliter exiſtendi.

Articulus quintus. Vtrùm diffinitio ſecundæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele cap. de ſubſtantia tex. 1. ſcilicet, ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, & genera, in quibus illæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt, ſit bona.

Articulus ſextus. Vtrùm ſex proprietates ſubſtantiæ ab Ariſtotele cap. de ſubſtantia poſitæ, ſint rectè aſſignatæ.

Articulus ſeptimus. Vtrùm ſubſtantia increata, & infinita ponatur in prædicamento ſubſtantiæ.

Articulus octauus. Vtrùm Chriſtus Dominus in prædicamento ſubſtantiæ, tamquam prima ſubſtantia collocetur.

AR-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm diuiſio ſubſtantiæ, qua diuiditur ſubſtantia prædicamentalis in primam, & ſecundam ſubſtantiam, ſit bona.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod diuiſio, qua diuiditur ſubſtantia in primam, & ſecundam ſubſtantiam, non ſit bona. Diuiſum huius diuiſionis, aut eſt prima, aut ſecunda ſubſtantia: ergo diuiſio non eſt bona. Conſequentia patet. Nam in bona diuiſione diuiſum non debet coincidere cum aliquo membro diuidentium: diuiſum enim debet eſſe quid ſuperius ad membra diuidentia. Antecedens verò probatur. Subſtantia, quæ diuiditur in primam, & ſecundam ſubſtantiam, eſt ſubſtantia completa, quia eſt ſubſtantia, quæ ponitur in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ, vt docet Caietanus cap. de ſubſtañ. in principio: ſed quæcumque ſubſtantia completa poſita in recta linea eſt prima, vel ſecunda ſubſtantia: igitur diuiſum talis diuiſionis coincidit cum vno membro, ſcilicet aut eſt prima, aut ſecunda ſubſtantia.

¶ Dices, diuiſum huius diuiſionis eſſe quidem ſubſtantiam completam, abſtrahentem tamen à prima, & ſecunda ſubſtantia.

¶ Secvndo præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. Nam ſi daretur talis ſubſtantia abſtrahens à prima, & ſecunda ſubſtantia, talis ſubſtantia, vt ſic abſtrahens, eſſet ſecunda ſubſtantia, quia eſſet ſubſtantia completa communis, & vniuerſalis: ſubſtantia enim ſecunda illa dicitur, quæ eſt communis, & vniuerſalis, non habens modum particulariter ſubſiſtendi: ergo quantumuis diceremus diuiſum huius diuiſionis eſſe ens per ſe completum abſtractum à prima, & ſecunda ſubſtantia; nihilominus diuiſum coincideret cum vno membro diuidentium. Explicatur hoc, nam vt dicemus infra, Ratio, & eſſentia, ſeu denominatio ſecundæ ſubſtantiæ conuenit ſubſtantiæ, quæ eſt communis, & vniuerſalis, & dicitur de alijs inferioribus; ergo ſi ſubſtantiæ abſtrahenti à prima, & à ſecunda ſubſtantia conuenit, quod vtrique ſit communis, & de vtraque dicatur, vt quid ſuperius, & vniuerſale, vtique etiam ei conueniet, quod ſit ſecunda ſubſtantia.

¶ Tertio præterea. Omnis bona diuiſio fieri debet per membra oppoſita ſaltim formaliter, vt patet ex conditionibus bonæ diuiſionis; ſed prædicta diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam ſubſtantiam non ſit per membra ſaltim formaliter oppoſita: ergo prædicta diuiſio ſubſtantię non eſt bona. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Prima, & ſecunda ſubſtantia non diſtinguitur formaliter: homo enim & Petrus non diſtinguuntur formaliter: nam homo per ſe, & formaliter prædicatur de Petro, vt patet in hac propoſitione, ſcilicet Petrus eſt homo: ergo prima, & ſecunda ſubſtantia non diſtinguuntur formaliter. Conſequentia patet, quia Petrus eſt prima ſubſtantia, & homo eſt ſecunda ſubſtantia: ergo.

¶ Dices, diuiſum huius diuiſionis eſſe ſubſtantiam logicè acceptam, non autem metaphyſicè: ſubſtantia autem logicè accepta, non ſupponit pro ipſa natura ſubſtantiæ completæ, quæ eſt habere eſſe per ſe; ſed ſupponit pro quadam eius proprietate, ſcilicet pro ipſo ſubſtare accidentibus: & ſic ſubſtantia accepta diuiditur in primum & ſecundum ſubſtare accidentibus. Primum autem, & ſecundum ſubſtare accidentibus, diſtinguuntur formaliter.

¶ Qvarto præterea, & arguitur contra hanc ſolutionem. Nam etiam ſi ſubſtantia accipiatur logicè pro ipſo ſubſtare realiter accidentibus: nihilominus membra diuidentia, ſcilicet primum & ſecundum ſubſtare realiter accidentibus, non diſtinguuntur formaliter: ergo ſolutio nulla. Antecedens probatur. Primum ſubſtare realiter accidentibus, eſt Petrus, & ſecundum ſub-

ſtare

ſtare realiter accidentibus eſt homo: ſed Petrus, & homo non diſtinguuntur formaliter: ea enim quæ formaliter diſcriminantur, adinuicem formaliter non dicuntur: ergo, quantumuis diuiſum prædictæ diuiſionis ſit ſubſtantia logicè accepta, diuiſio non fiet per membra oppoſita ſaltim formaliter.

¶ Qvinto præterea, & arguitur contra eandem ſolutionem. Primum ſubſtare accidentibus realiter, eſt ſecundum ſubſtare realiter illis: igitur primum ſubſtare realiter accidentibus, & ſecundum ſubſtare, non diſtinguuntur formaliter. Conſequentia patet: quia ea, quæ formaliter diſtinguuntur, vnum non dicitur de alio. Antecedens vero probatur. Primum ſubſtare accidentibus, habet in ſe modum realem ſubſtandi ſecundo realiter accidentibus. Nam primum ſubſtare habet in ſe, quicquid reperitur in ſecundo ſubſtare: quicquid enim exiſtit realiter in homine, prius exiſtit realiter in Petro: cum nihil reale ſit in homine, quod etiam non reperiatur in Petro: ſubſtare autem realiter accidentibus eſt proprietas, & modus realis ſubſtantiæ; & ſubſtare realiter ſecundo accidentibus, eſt modus realis ſecundi ſubſtantis: ergo primum ſubſtare realiter accidentibus, erit ſecundum ſubſtare realiter illis, & ita erit vera iſta propoſitio, Primum ſubſtare eſt ſecundum ſubſtare.

¶ Sexto præterea, & arguitur contra eandem ſolutionem. Subſtantia, ſecundum quod formaliter importat hoc, quod eſt ſubſtare realiter accidentibus, ſolum importat modum quendam, ſiue proprietatem ipſius ſubſtantię: ſed prædicta diuiſio fieri nequit ſecundum proprietatem, & modum ſubſtantiæ: ergo ſolutio in qua dicitur, quod diuiſum huius diuiſionis eſt ſubſtantia logicè accepta, quatenus videlicet ſupponit pro hoc, quod eſt ſubſtare accidentibus realiter, eſt falſa, alias diuiſum non eſſet ſubſtantia completa, ſed tantum modus ſubſtantiæ. Minor probatur. Prædicta diuiſio eſt facta ſecundum id, quod directè ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, quia facta eſt ad conſtituendum prædicamentum ſubſtantiæ, & eſt diuiſio ſubſtantiæ prædicamentalis, vnde tam diuiſum, quam membra diuidentia ſpectare debent directè ad hoc prædicamentum: ſed modus ſubſtantiæ, & proprietas eius, cum ſint aliquid incompletum, non ſpectant directè ad hoc prædicamentum: ergo talis diuiſio nullo modo fieri poteſt ſecundum modum, & proprietatem ſubſtantiæ.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. qui cap. de ſubſtantia, diuidit ſubſtantiam in primam, & ſecundam ſubſtantiam: ergo dicendum eſt ſecundum mentem Ariſt. quod prædicta diuiſio ſit bona diuiſio.

¶ Respondeo dicendum: & pro explicatione veritatis, ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio Vnica. Prædicta diuiſio, qua ab Ariſtotele cap. de ſubſtantia, diuiditur ſubſtantia in primam, & ſecundam ſubſtantiam, propriè, & in rigore loquendo, non eſt dicenda diuiſio, ſed formaliter, & in rigore eſt partitio, qua ea, quæ in prædicamento ſubſtantiæ collocantur, in primam, & ſecundam ſubſtantiam partiuntur, ſiue numerantur.

¶ Hanc concluſionem negant nonnulli, putantes hanc diuiſionem eſſe verè, & propriè, ac in rigore diuiſionem, vtpote quæ ſub vna ſpecie diuiſionis collocatur, nempe ſub ſpecie diuiſionis Analogæ: & arbitrantur concluſionem noſtram eſſe cõtra ſanctum Thomam de potentia q. 9. art. 2 ad ſextum, vbi habet, quod hæc diuiſio eſt magis diuiſio analogi, quam generis in ſpecies: putant etiam eſſe contra Caietanum cap. de ſubſtantia in principio, vbi habet hæc verba: *Et hoc modo ſubſtantia ſufficienter diuiditur in primam, & ſecundam, non diuiſione generis in ſpecies, ſed diuiſione rei in modos eius, & eſt diuiſio analoga*. Nihilominus noſtram concluſionem docent plures Thomiſtæ, & vt patebit ex diſcurſu totius articuli, & præcipuè quæſtiuncula prima, illa eſt expreſſa S. Thomæ, & Caietani locis citatis: in omnibus enim Caietanum defendimus: ſed præcipuè in his, quæ habet in cap. de ſubſtantia: vbi volens oſtendere, hanc diuiſionem non eſſe in rigore diuiſionem, ſed potius partitionem,

dixit,

dixit, quod ſubſtantia quatenus eſt diuiſum huius diuiſionis, eſt ſubſtantia, quatenus ſupponit pro re directè exiſtente in linea recta prædicamenti ſubſtantiæ; non quatenus generis, aut ſpeciei, ſeu indiuidui rationem habet, ſed abſolutè, quatenus ſcilicet hæc omnia præuenit: in his enim verbis præcipue in his, in quibus dicit quod diuiſum eſt ſubſtantia accepta pro re exiſtēte in prędicamento ſubſtantiæ, & quatenus hęc omnia præuenit; explicuit hanc diuiſionem non eſſe in rigore appellandam, diuiſionem, ſed potius dicendam eſſe partitionem: & hanc eſſe mentem Caietani explicabimus ex profeſſo quæſtiuncula 1. huius articuli.

¶ Pro vera intelligentia huius concluſionis, Obſeruandum eſt primo, quod vt docet Caietanus, hoc nomen ſubſtantia, multipliciter accipitur apud Logicos, & apud Metaphyſicos, & præcipuè dupliciter. Primo modo accipitur pro eſſentia cuiuſlibet rei, & hoc modo accipitur ab Ariſtotele, quando in antepræedicamentis diffiniuit vniuoca, ſeu æquiuoca dicens: Nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ importata per illud nomen eſt omnino eadem, vel eſt omnino diuerſa: nomine enim ſubſtantiæ intelligit eſſentiam rei importatam per illud nomen. Secundo modo accipitur ſubſtantia, prout diſtinguitur contra accidens, id eſt pro omni eo, quod non eſt in ſubiecto, quomodo omne id, quod non eſt accidens, id eſt alteri non inhæret, dicitur ſubſtantia. Rurſus ſubſtantia hoc modo accepta prout diſtinguitur contra accidens, quo modo accipitur ſubſtantia in propria ſignificatione, & ſecundum totam latitudinem tantum generis ſubſtantiæ, etiã multipliciter accipitur. Primo modo accipitur pro ſubſtantia ſeparata à materia, quo pacto accipitur ab Ariſtotele 12. metaphyſ. cap. 2. & huiuſmodi ſunt ſubſtantiæ incorporeæ, & ſpirituales, quales ſunt Angeli. Secundo modo accipitur ſubſtantia pro qualibet ſubſtantia corporea ſenſibili etiam incompleta, quia etiam ſubſtantia corporea, ſenſibilis incompleta, ſub tota latitudine generis ſubſtantiæ comprehenditur, vt v. g. Anima, Manus, Materia. Tertio modo accipitur pro ſubſtantia completa corporea ſenſibili, quæ reponitur in recta linea prædicamenti, vt homo, animal, &c. Quarto, etiam accipi ſolet ſubſtantia pro genere generaliſſimo ſubſtantiæ, id eſt pro ipſa ſubſtantia completa, vt ſic. Inſuper etiam præter has prædictas acceptiones ſubſtantiæ ſolent Logici illam accipere in ſpeciali quadam ratione, cuius cauſa dicitur ſubſtantia logicè accepta. Accipitur autem ab illis hoc pacto dupliciter. Primo modo accipitur pro ente per ſe, non vt eſt præciſè ens per ſe completum, ſed quatenus habet hanc proprietatem, quæ eſt realiter, & actualiter ſubſtentare accidentia; & ita ſubſtantia, ſiue ens per ſe completum logicè acceptum, addit ſupra rationem entis per ſe quendam modum reductum ad prædicamentum ſubſtantiæ, quo conſtituitur in ratione ſubſtentantis accidentia actualiter, & realiter, & quia ſubſtantia maximè à Logico accipitur ſecundum prędictam rationem formalem, quatenus videlicet habet actu ſubſtentare accidentia: hinc fit, quod ſubſtantia ſecundum hanc conſiderationem dicitur ſubſtantia logicè accepta. Secundo accipitur à Logico ſubſtantia ſecundè intentionaliter, pro hoc, quod eſt eſſe ſubiectum, & importat relationem rationis ſubiecti: & hoc modo dicitur etiam ſubſtantia logicè accepta. Nam vtroque modo ſpectat ad Logicum agere de ſubſtantia: ad ipſum enim non ſolum ſpectat agere de ſubſtantia, quatenus importat ſecundam intentionem generis, ſed etiam vt importat aliquid reale, in ordine ad ſecundam intentionem rationis, quia ad Logicum ſpectat tractare, de ſecundis intentionibus adiunctis primis.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quod diuiſum huius diuiſionis propriè, & in rigore loquendo, nullum datur ſuperius, & commune ad membra diuidentia. Et ratio huius eſt, quia in rigore loquendo diuiſio, qua diuiditur ſubſtantia in primam, & ſecundam ſubſtantiam, non eſt formaliter, & in rigore loquendo, diuiſio, de cuius ratione eſt, quod diuiſum ſit quid ſuperius, & commune: ſed talis diuiſio

Digitized by Google

diuiſio formaliter, & in rigore loquendo eſt, & dicitur partitio, & facit hunc ſenſum, ſcilicet, Res quæ ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ, quædam ſunt primæ ſubſtantiæ; quædam verò ſecundæ ſubſtantiæ: vnde non diuiditur ratio aliqua communis ſubſtantiæ, ſed partiũtur res pertinentes ad prædicamentum ſubſtantiæ: ſicut ſi quis vellet diuidere, ſeu partire quatuor homines, qui in vna aula reperiuntur, diceret, omnes illi homines, qui ſunt in tali aula, alij ſunt in parte dextera, alij verò in parte ſiniſtra; in qua quidem partitione nõ datur vnus homo communis illis, qui ſunt in parte dextera, & illis qui ſunt in parte ſiniſtra; ſed omnes illos diuidit, & partitur, dicendo, omnes homines, qui in prædicta aula reperiuntur, alij ſunt in parte dextera, alij verò in parte ſiniſtra; vnde talis partitionis non datur aliquod diuiſum ſuperius, & commune ad membra diuidentia. Ita prorſus philoſophandũ eſt de partitione ſubſtantiæ: & ita quando ſermo eſt de diuiſione ſubſtantiæ, in rigore ſermonis loquendo, dicendum eſt de partitione ſubſtantiæ. Et licet communiter dicatur à Logicis diuiſio ſubſtantiæ, in quo ſenſu etiam Ariſtoteles dixit cap. de ſubſtantia, ſubſtantia diuiditur in primam, & ſecundam ſubſtantiam, tamen non fuit loquutus in rigore quantum ad verbum illud diuiditur; nam ſi in rigore loquutus fuiſſet, dixiſſet, ſubſtantia partitur in primam, & ſecundam ſubſtantiam. Ratio autem quare non fuit loquutus cum rigore, quantũ ad illum terminum diuiditur, eſt quia parũ referebat ad ſuum intentũ: ipſe enim nõ intendebat conſtituere in rigore diuiſionem eorum, quæ in prædicamento ſubſtantiæ reperiuntur, ſed tantum diſputationem inſtituere eorum omnium, quæ in tali prædicatione collocantur, quorũ alia ſunt prima ſubſtantia, & alia ſecunda: & quia quantum ad hæc parum refert, quod ſubſtantia partiatur, vel diuidatur, hinc eſt, quod non fuit vſus rigoroſo ſermone quantum ad illam particulam diuiditur. Quanto magis, quod ipſe Philoſophus nomine diuiſionis intellexit partitionem, vt patet ex contextu: nam ipſe ibi non aliter diuidit, quam dicendo, quod ea, quæ in prædicamento collocantur, alia ſunt prima ſubſtantia, alia verò ſecunda ſubſtantia: inquit enim, &c. Quibus verbis manifeſtè colligitur, quod ipſe non diuidit, ſed potius partitur ſubſtantiam in primam, & ſecundam: nam partitio non aliter fit, niſi dicendo eorum, quæ in tali loco, ſeu ſerie reperiuntur, alia ſunt A, & alia verò ſunt B. Et ita nomine diuiſionis intelligitur partitio. Vel dicendo, quod Ariſtoteles loquutus fuit de diuiſione largo modo, prout importat etiam partitionem, non autem ſtricto modo, prout contradiſtinguitur contra diuiſionem.

¶ Ex quo patet primum, quod cum prædicta diuiſio ſit partitio, quod nullum habet diuiſum commune, & ſuperius, ſed diuiſum eſt poſſibile in prædicamento ſubſtantiæ, id eſt quicquid ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, aut eſt prima, aut ſecunda ſubſtantia: Conſiderandum tamen eſt, quod poſſibile, quod dicitur diuiſio huius partitionis, dupliciter accipi poteſt. Vno modo prout importat in ratione ſubſtantiæ, & entis per ſe aliquid commune, & ſuperius primæ, & ſecundæ ſubſtantiæ. Alio modo prout non importat aliquid, præter id, quod ponitur in prædicamento, quod eſt prima, vel ſecunda ſubſtantia. Si enim primo modo accipiatur, nullo modo poſſibile in prædicamento ſubſtantiæ, eſt diuiſum talis diuiſionis, vt ſtatim dicemus. Si vero ſecundo modo accipiatur, vtique poſſibile in prædicamento eſt diuiſum prædictæ diuiſionis.

¶ Secvndo ſequitur, quod cum partitio diſtinguatur à diuiſione, non omnia, quæ neceſſario conueniunt diuiſioni, debent etiam conuenire partitioni. Ad bonam enim diuiſionem tres ſunt conditiones potiſſimæ neceſſario requiſitæ: quarum prima eſt, quod ſingula membra ſint inferiora diuiſo, adeò vt diuiſum non conuertatur cum vno membro diuidẽtium, & ſit quid ſuperius & commune ad illa. Secunda, quod membra diuidentia ſimul ſumpta, exhauriant totam confuſionem diuiſi. Tertia, & vltima, quod membra diuidẽtia ſint inter ſe oppoſita ſuis rationibus formalibus: de qui-

quibus ſatis diximus in noſtra Dialectica lib. 1. tract. 2. p. 2. diſp. 4. Omnes autẽ iſtæ conditiones non conueniunt partitioni, niſi ſecunda: partitionis enim membra diuidentia totam confuſionem diuiſi exhauriunt. His ſuppoſitis, non aliter probatur concluſio, quam explicando ſingula, quæ ad veram partitionem ſpectant, quod fiet ſoluendo ſingula argumenta poſita in contrarium.

¶ Ad primvm dicendum in forma, negando antecedens, ſcilicet quod id, quod diuiditur, ſit prima, aut ſecunda ſubſtantia: nec enim eſt prima, nec eſt ſecunda ſubſtantia, ſed id quod diuiditur eſt totum id, quod ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, ſeu ponibile in prædicamento ſubſtantiæ, nam totum id, quod ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, neque eſt ſolum prima ſubſtantia, nec ſolum ſecunda ſubſtantia, ſed eſt vel prima, vel ſecunda ſubſtantia. Vnde diuiſum eſt ponibile in prædicamento acceptum in ſecunda acceptione, & non eſt ſubſtantia completa, vt ſic abſtrahens à prima, & ſecunda ſubſtantia, quia ponibile in ſecunda acceptione, non eſt aliquid ſuperius, & commune abſtrahens a ſecunda, & prima ſubſtantia, ſed tantum importat id, quod in recta linea ſubſtantiæ eſt collocabile: quod quidem aliud eſſe non poteſt, quam prima, vel ſecunda ſubſtantia, quia collocabile in recta linea non poteſt eſſe aliud, quam prima, vel ſecunda ſubſtantia. Et ita partitio ſubſtantiæ completæ, & eorum quæ in recta linea prędicamenti ſubſtantiæ collocantur, optimè fit, & adæquatè per prædicta membra, ſcilicet per primam, vel ſecundam ſubſtantiam.

¶ Ad secvndvm dicendũ eſt, quod illud expreſſe probat noſtram concluſionem: non enim concedimus diuiſum eſſe aliquid ſuperius, & commune ad membra diuidentia, vt ex dictis patet. Nihilominus tamen quia nonnulli Logici volunt diuiſum huius diuiſionis eſſe aliquid commune, & ſuperius ad primam, & ſecundam ſubſtantiam, & hoc appellant eſſe ponibile in prædicamento, in prima tamen acceptione acceptũ; ideo, vt hoc eſſe falſum bene intelligatur, & multo magis oſtendatur huius diuiſionis nullum dari diuiſum ſuperius, & commune, eo quod non eſt in rigore loquendo diuiſio, ſed partitio, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Secundum.

Vtrùm ponibile in prædicamento ſubſtantiæ, quod dicitur diuiſum huius diuiſionis, qua diuiditur ſubſtantia in primam, & ſecundam ſubſtantiam; ſit quid commune, & ſuperius ad membra diuidentia, ſcilicet ad primam, & ſecundam ſubſtantiam.

Quod eſt quærere;

Vtrum prædicta diuiſio ſit propriè & in rigore ſermonis dialectici appellanda diuiſio, an verò ſolum ſit partitio, adeò vt ſub nulla ſpecie diuiſionis collocetur.

Pro explicatione tituli quæſtiunculæ, obſeruandum eſt, quod ſi prædictæ diuiſionis daretur aliquod diuiſum ſuperius, & commune, vtique talis diuiſio eſſet propriè, & in rigore diuiſio: ſi verò tale diuiſum ſuperius non datur, dicendum erit, quod non ſit diuiſio, ſed potius partitio: & ideò idem eſt quærere, an talis diuiſionis detur aliquod diuiſum ſuperius, & commune ad membra diuidentia, & quærere, an talis diuiſio ſit propriè, & in rigore ſermonis dialectici diuiſio, aut verò debeat dici partitio. Hoc ſuppoſito,

¶ Videtur, quod diuiſum talis diuiſionis ſit ponibile in prædicamento ſubſtantiæ, quatenus eſt quid commune, & ſuperius ad membra diuidentia; & conſequenter, quod talis diuiſio in rigore,

re, & proprietate ſermonis dialectici ſit dicenda diuiſio.

¶ Primo arguitur. Nam ſecundum Diuum Thomam diuiſum huius diuiſionis eſt diuiſum diuiſionis analogæ, ſeu generis in ſpecies: ſed diuiſum diuiſionis analogæ, vt patet in omnibus alijs, eſt quid commune,& ſuperius ad membra diuidentia. Nam diuiſio analoga eſt vna ſpecies diuiſionis, vt ſic, de cuius intrinſeca ratione eſt, quod diuiſum ſit quid ſuperius, & commune ad membra diuidentia: ergo. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior autem patet. Nam S. Thomas de potentia q. 9. art. 2. ad ſextum, inquit. Ad ſextum dicendum, quod cum diuiditur ſubſtantia in primam, & ſecundam, non eſt diuiſio generis in ſpecies, cum nihil contineatur ſub ſecunda ſubſtantia, quod non ſit in prima; ſed eſt diuiſio generis ſecundum diuerſos modos eſſendi. Nam ſecunda ſubſtantia ſignificat naturam generis ſecundum ſe abſolutam: prima verò ſignificat eam, vt indiuidualiter ſubſiſtentem: vnde magis eſt diuiſio analogi, quam generis. Ex quibus verbis clariſſimè patet, ſecundum Diuum Thomam eſſe dicendum, quod diuiſum huius diuiſionis eſt diuiſum diuiſionis analogæ, ſeu generis in ſpecies.

¶ Confirmatur, quia idémet ſanctus Thomas eodem loco citato in ſolutione ad ſeptimum inquit, quod cum diffinitur perſona, quod ſit rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia; ſubſtantia non ponitur in diffinitione perſonæ pro hypoſtaſi, ſed pro eo, quod eſt commune ad ſubſtantiam primam, quæ eſt hypoſtaſis, & ad ſubſtantiam ſecundam, & diuiditur in vtramque: ergo iam aliquid commune datur ad ſubſtantiam primam & ſecundam, quod in vtramque diuidatur ſecundum opinionem Diui Thomæ.

¶ Secundo arguitur. Nam ſecundum Caietanum cap. de ſubſtantia, diuiſum huius diuiſionis eſt aliquid, quod præuenit primam & ſecundam ſubſtantiam: ſed id quod præuenit primam,& ſecundam ſubſtantiam,eſt aliquid ſuperius,& commune: ergo ſecundum Caietanum dicendum eſt, quod diuiſum huius diuiſionis ſit aliquid, quod eſt ſuperius, & commune, & conſequenter talis diuiſio ſecundum Caietanum non erit partitio, ſed diuiſio. Conſequentia eſt bona. Maior patet ex verbis Caietani ſupra citatis. Minor verò conſtat. Nam id, quod præuenit,concipitur, vt prius, & ideò concipitur, vt ſuperius, & conſequenter, vt commune: ergo.

¶ Tertio arguitur: Iſtæ propoſitiones, ſcilicet ſubſtantia prima eſt ponibilis in prædicamento, ſubſtantia ſecunda eſt ponibilis in prædicamento, ſunt ſuperioris de inferiori: ergo ponibile in prædicamento ſubſtantiæ eſt aliquid ſuperius ad primam,& ſecundam ſubſtantiam. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur: Prædicatum prædicatarum prædicationū eſt quid ſuperius, à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia; non enim valet, eſt ponibile in prædicamento ſubſtantiæ: ergo eſt prima ſubſtantia, aut eſt ſecunda ſubſtantia: bene tamen valet è conuerſo, ſcilicet eſt prima ſubſtantia: ergo eſt ponibilis in prædicamento ſubſtantiæ, &c. Ex quo etiam manifeſtè ſequitur, quod, hoc, quod eſt eſſe ponibile in prædicamento, ſit non ſolum quid ſuperius ad primam, & ſecundam ſubſtantiam, ſed etiam ſequitur, quod ſit quid commune vtrique, quia de vtraque prædicatur: ergo. Hoc argumentum proponit Sanchez pro ſua concluſione ſub hac forma, ſcilicet ſubſtantia prima eſt ſubſtantia completa, & ſubſtātia ſecunda eſt ſubſtantia completa: ergo ſubſtantia completa eſt ſubſtantia communis primæ, & ſecundæ ſubſtantiæ: ergo poterit diuidi in illas; nam omne commune poteſt diuidi in ea, quibus eſt commune.

¶ Quarto arguitur. Iſte terminus, ſcilicet ens ponibile in prædicamento, de formali importat relationem rationis ad ſeriem prædicamentalem ſubſtantiæ; de materiali verò dicit ens per ſe completum, abſtrahens à ſecundo ente per ſe completo, & à primo ente per ſe completo. Ergo ponibile in prædicamento, tam ratione formalis, quam ratione materialis,eſt aliquid commune, & ſuperius ad membra diuidentia. Conſequentia eſt bona,& antecedens de ſe eſt notum.

In

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Ponibile in prædicamento ſubſtantiæ, quod eſt diuiſum huius diuiſionis, non eſt quid ſuperius ad primam, & ſecundam ſubſtantiam, & conſequenter talis diuiſio non eſt diuiſio, ſed partitio. Hanc concluſionem negant nonnulli Logici propter argumenta facta. Præcipuè Sanchez lib. 5. quæſt. 3. concluſione 3. vbi inquit. Tertia concluſio. Hic non fit diuiſio eorum, quæ in recta linea prædicamentali collocantur, ſic adeo vt non poſſit dari vnum diuiſum aliquo modo commune; ſed ſolum habeat hæc diuiſio rationem partitionis. Et putat hanc ſuam concluſionem eſſe S. Thomæ loco citato in primo argumento, & præterea in 1. diſt. 25. q. 1. art. 1. quia inquit quod Diuus Thomas docet, quod natura generis ſubſtantiæ diuiditur in primam, & ſecundam ſubſtantiam: ergo iam quid commune diuiditur. Nam natura generis quid commune eſt ad primam, & ſecundam ſubſtantiam. Ex qua ratione patet, non poſſe dici id, quod nonnulli volunt, ſcilicet diuiſum eſſe quid commune analogicè, quia natura generis eſt quid commune vniuocè, & non analogicè: vnde in ſententia Sanchez talis modus dicendi non habet locum.

¶ Primo probatur Concluſio, ratione facta in ſecundo argumento poſito in principio. Nam ſi ponibile in prædicamento ſubſtantiæ, & diuiſum huius diuiſionis eſſet quid commune, & ſuperius ad membra diuidentia, ſcilicet ad primam, & ſecundam ſubſtantiam, diuiſum coincideret cum vno membro diuidentium, ſcilicet cum ſecunda ſubſtantia: quia eſſet quid commune, & vniuerſale, quod eſt de ratione ſecundæ ſubſtantiæ: ergo.

¶ Dices cum auctoribus oppoſitæ ſententiæ, quod vtique diuiſum talis diuiſionis, quatenus eſt commune, & ſuperius, dicitur ſecunda ſubſtantia, non quidem eſſentialiter eo modo, quo ſecunda ſubſtantia eſt, & dicitur ſecunda ſubſtantia; ſed dicitur ſecunda ſubſtantia, accidentaliter, & denominatiuè eo modo quo genus dicitur ſpecies, ſiue vniuerſale dicitur genus: cum tamen ſit quid ſuperius ad ipſum genus, quod eſt primum prædicabile. Non eſt autem inconueniens, quod diuiſum coincidat cum vno membro diuidentium denominatiuè, & conſequenter denominatiuè ſit inferius ad illud.

¶ Secundo, probatur concluſio, & impugnatur prædicta ſolutio. Nam ponibile in prædicamento ſubſtantiæ quomodocumque ſumatur, ſiue pro formali, aut ſecundè intentionaliter, quod idē eſt; ſiue pro materiali, aut primè intentionaliter: non minus denominatiuè eſt ſecunda ſubſtantia, quam ſit ſecunda ſubſtantia id, quod eſt membrum diuidens. Nam ſi ponibile in prædicamento accipiatur pro formali, certum eſt, quod non eſt diuiſum huius diuiſionis, alias diuiſū huius diuiſionis eſſet aliqua relatio rationis, & ſic membra diuidentia, nempe prima, & ſecunda ſubſtantia, non eſſent membra diuidentia talis diuiſi: quia membra realia non diuidunt aliquod ens rationis. Si verò accipiatur pro materiali, ſcilicet pro ſubſtantia completa, quatenus abſtrahit à prima, & à ſecunda ſubſtantia, non magis denominatiuè appellatur ſecunda ſubſtantia, quam corpus, vel animal dicatur ſecunda ſubſtantia, quæ eſt membrum diuidens: nam etiam id, quod dicitur ſecunda ſubſtantia, ſcilicet corpus, vel animal, denominatiuè eſt ſecunda ſubſtantia: ergo non poteſt dici, quod ponibile in prædicamento non coincidat cum vno membro diuidentium, ſcilicet cum ſecunda ſubſtantia, eo, quod denominatiuè eſt ſecunda ſubſtantia, quia etiam ſecunda ſubſtantia, quod eſt membrum diuidens, eſt etiam denominatiuè ſecunda ſubſtantia.

¶ Tertio probatur concluſio, & ſpecialiter impugnatur, quod diuiſum nequit ſupponere pro ſubſtantia abſtrahente à prima, & à ſecunda ſubſtantia. Nam talis ſubſtantia abſtrahens non poteſt eſſe quid ſuperius ad ſubſtantiam ſecundam, quæ eſt genus generaliſſimum ſubſtantiæ: ergo nequit abſtrahere à tota ſecunda ſubſtantia. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur: nam aliàs ſupra genus generaliſſimum daretur aliud genus.

¶ Di-

Digitized by Google

¶ Dices, quod ſupra genus generaliſſimum poteſt dari aliud genus denominatiuè, non tamen eſſentialiter.

¶ Quarto, probatur concluſio, & impugnatur prædicta ſolutio. Nam ſubſtantia, quæ dicitur generaliſſimum, etiam denominatiuè, eſt genus generaliſſimum: denominatur enim talis à ſecunda intentione rationis generis; nã accidit ſubſtantiæ dici generaliſſimum: ergo ſolutio nulla. Neque valet dicere, quod talis ſubſtantia abſtrahens, pro quo ſupponit ponibile in prædicamento, ſit ſubſtantia abſtrahens à completa, & incompleta: & propterea, quod poteſt eſſe quid ſuperius ad genus generaliſſimum ſubſtantiæ. Hoc enim dicere non valet. Primo, quia ſupra genus generaliſſimum ſubſtantiæ nequit dari aliud genus, quia alias illud non eſſet generaliſſimum ſubſtantiæ. Secundo, quia ſubſtantia abſtrahens à ſubſtantia completa, & incompleta, non eſt capax denominationis generis: tum quia non eſt quid completum, quod requiritur ad rationem generis, tum etiam quia non eſt quid vniuocum, eo quod de ſubſtantia completa, & incompleta, ſubſtantia vt ſic dicitur analogicè. Tertio, quia ſubſtantia quæ eſt diuiſum in diuiſione ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia completa, quia eſt ſubſtantia; quæ ponitur in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ. Subſtantia autem abſtrahens à ſubſtantia completa, & incompleta, non eſt ſubſtantia completa: ergo talis ſubſtantia, ita abſtrahens, nullo pacto eſſe poteſt diuiſum huius diuiſionis: & ſic ponibile in prædicamento, quatenus ſupponit pro materiali, nempe pro ſubſtantia completa, quæ denominatur ponibilis in prædicamento à relatione rationis ponibilis in prædicamento pro formali, non eſt diuiſum huius diuiſionis.

¶ Dices cum alijs ſectatoribus eiuſdem opinionis, qua aſſeritur dari aliquid commune, & ſuperius: Quod diuiſum huius diuiſionis eſt ponibile in prædicamento; quod quidem ponibile duo dicit, aliud de materiali, ſcilicet ſubſtantiam completam, & aliud de formali, ſcilicet relationem rationis ponibilis in prædicamento, à qua talis ſubſtantia denominatur ponibilis. Supponendum eſt enim, quod iſte terminus ponibile in prædicamento, eſt terminus connotatiuus, duplex importans ſignificatum, aliud quidem de materiali, & aliud de formali. Similiter etiam inquiunt, quod membra diuidentia ſunt termini connotatiui; & ideo etiam duo ſignificata important, aliud de materiali, aliud verò de formali. Secunda ergo ſubſtantia de materiali importat totum id, quod dicit tam de materiali, quam de formali ponibile in prædicamento; de formali verò importat relationem rationis ſecundæ ſubſtantiæ, à qua denominatur ponibile in prædicamento ſecunda ſubſtantia. Proportionabiliter etiam prima ſubſtantia duo ſignificata importat: de materiali enim dicit etiam totum id, quod importat, ponibile in prædicamento, tam de materiali, quam de formali. De formali verò importat relationem rationis primæ ſubſtantiæ, à qua ponibile in prædicamento denominatur prima ſubſtantia. Hac ſuppoſita doctrina, inquiunt, quod diuiſum eſt totum id, quod importat ponibile in prędicamento, tam de formali, quam de materiali. Cæterum membra diuidentia ſunt totum id, quod importane tam de formali, quam de materiali prima, & ſecunda ſubſtantia: & tunc putant, quod diuiſum non coincidit eſſentialiter cum vno membro diuidentium, nempe cum ſecunda ſubſtantia: quia ponibile in prædicamento, quod eſt diuiſum in tali diuiſione, tantum denominatiuè eſt ſecunda ſubſtantia: cæterum ſecunda ſubſtantia, quæ eſt membrum diuidens, eſſentialiter eſt ſecunda ſubſtantia; & ita diuiſum tantum denominatiuè coincidit cum vno membro diuidentium.

Quinto probatur concluſio, & impugnatur prędicta ſolutio. Nam etiam id, quod dicitur ſecunda ſubſtantia, & eſt membrum diuidens, eſt quoddam totum ponibile in prędicamento, quod denominatiuè denominatur, ſeu dicitur ſecunda ſubſtantia à relatione rationis ſecundæ ſubſtantiæ: ergo ſi ita fieret diuiſio,

diuiſum omnino coincideret cum vno membro diuidentium. Si verò dicatur, quod relatio rationis ponibilis diuiditur in relationem rationis ſecundæ ſubſtantiæ, & in relationem rationis primæ ſubſtantiæ. Ita enim fieri nequit diuiſio, quia alias diuiſio aliqua prædicamentalis, ſicut eſt iſtadiuiſio, eſſet mera diuiſio rationis, & ſic non eſſet diuiſio aliquorum entium realium, quæ in prędicamento reali ponuntur. Nam licet verum ſit, quod tam diuiſum, quam membra diuidentia, ita denominantur à talibus relationibus rationis; nihilominus tamen diuiſio eſt per membra ipſa realia, quia eſt diuiſio eorum, quæ in prædicamento ponuntur. Ex quibus patet, quod propter prædicta inconuenientia, quæ ex prædictis rationibus colliguntur, apparet manifeſtè, quod diuiſio iſta in rigore loquendo, non eſt diuiſio, ſed potius partitio; adeò vt nullo modo detur diuiſum aliquod commune, & ſuperius ad membra diuidentia, quia prędicta partitio eſt numeratio eorum, quæ in aliquo ſuperiori communi non conueniunt, & in prędicamento ſubſtantiæ directè collocantur.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quod de diuiſione ſubſtantiæ dupliciter poſſumus loqui, eo quod diuiſio ſubſtantiæ eſt duplex: altera enim eſt prædicamentalis, quæ facta fuit ab Ariſtotele ad conſtituendum prædicamentum ſubſtantiæ: altera verò eſt diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ, qua diuiditur ſubſtantia, quæ ponitur in prædicamento, nempe ſubſtantia completa ſecundum quemdam modum, & quandam eius proprietatem, quæ dicitur ſubſtare accidentibus. Loquendo ergo de diuiſione ſubſtantiæ primo modo, iam ſatis patet, quomodo nullum datur diuiſum ſuperius, & commune, eo quod non eſt propriè, & in rigore diuiſio, ſed ſolum eſt partitio, & numeratio eorum, quæ in aliquo ſuperiori, & communi non conueniunt. Si verò loquamur de diuiſione ſubſtantiæ ſecundo modo, tunc quidem verum eſt, quod diuiſum ſubſtantiæ in primam, & ſecundam ſubſtantiam, eſt quid analogum; vnde talis diuiſio potius eſt analogi in analogata, quam generis in ſpecies, quia eſt diuiſio generis ſecundum diuerſos modos eſſendi. Ex quo manifeſtè patet, quod quando ſanctus Thomas docet, quod hæc diuiſio habet rationem diuiſionis analogæ, & ita oportet aſſignare ei aliquod diuiſum ſuperius, & commune; expreſsè loquitur de diuiſione ſubſtantiæ ſecundo modo; nam loquitur de diuiſione ſubſtantiæ, ſecundum quod habet ſubſtare. quod quidem ſubſtare diuiditur in primum, & ſecundum ſubſtare; primum autem, & ſecundum ſubſtare ſunt modi eſſendi ſubſtantiæ, ideſt ſubſtandi. & quia ſubſtare analogicè dicitur de primo, & ſecundo ſubſtare; hinc eſt, quod Diuus Thomas docens, quod talis diuiſio eſt analoga, & fit per modos ſubſtantiæ, expreſsè, & manifeſtè loquitur de diuiſione ſubſtantiæ ſecundum modum ſubſtandi, in quo ſenſu etiam nos dicemus ſecundum ſanctum Thomam prędictam diuiſionem eſſe analogam, & conſequenter habere diuiſum ſuperius, & commune. Non autem ſanctus Thomas loquutus fuit de diuiſione ſubſtantiæ primo modo, quia ſanctus Thomas loquutus fuit de diuiſione ſubſtantiæ, quatenus illa propriè pertinet ad conſiderationem logicam; diuiſio autem ſubſtantiæ primo modo non ita pertinet ad Logicum, ita vt non pertineat etiam ad Metaphyſicum: at verò ſecunda diuiſio propriiſſimè pertinet ad logicum; quia logicus, ſicut conſiderat quantitatem, v. g. ſecundum rationem menſuræ tantum; ita etiam conſiderat ſubſtantiam ſecundum rationem ſubſtandi accidentibus. Vnde illa diuiſio ſubſtantiæ, quæ fit ſecundum rationem ſubſtandi, eſt propria diuiſio ſubſtantiæ, logicè loquendo. Et ita prorſus reſpondendum eſt ad confirmationem: quod ſcilicet ſanctus Thomas in diffinitione perſonæ accipit ſubſtantiam non pro hypoſtaſi, ſed pro eo, quod eſt commune ad primam, & ſecundam ſubſtantiam, quod quidem nihil aliud eſt, quam ipſum ſubſtare. Et ita ſenſus diffinitionis eſt: quod perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, ideſt prima ſubſtantia, ſiue

ſiue primum ſubſtans, quod idem eſt.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpõdetur, quod Caietanus in loco allegato omnino noſtram docet ſententiam. Nam ipſe ibi inquit, quod diuiſum huius diuiſionis ſupponit tantum pro re directè exiſtente in linea recta prædicamenti ſubſtantiæ: ac ſi diceret, diuiſum non eſt aliud, quam res exiſtens directè in prædicamento ſubſtantiæ, quæ alia eſt prima ſubſtantia, alia verò ſecunda ſubſtantia. Vnde ſenſus eſt, rei exiſtentis directè in prædicamento ſubſtantiæ alia eſt prima, & alia eſt ſecunda ſubſtantia. In quo quidem apparet manifeſtè, quod non eſt propriè, & in rigore diuiſio, ſed potius eſt partitio. Quantum verò ad id, quod ibi dicit Caietanus, quod diuiſum eſt res exiſtens in recta linea prędicamenti ſubſtantiæ, non vt generis, aut ſpeciei, aut indiuidui habet rationem, ſed abſolutè, vt ſcilicet hæc omnia præuenit: illa particula ly, omnia præuenit, non intelligitur adeò vt diuiſum præueniat membra diuidentia, vt quid ſuperius, & commune ratione rei ſignificatæ per hoc nomen; res exiſtens in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ; ſed præuenit, & eſt quid commune tantum ratione nominis importantis rem ſignificatam: vnde diuiſum eſt quid commune, & ſuperius ſecundum nomen tantum, non autem ſecundum rem importatam per illud nomen; de quo eſt difficultas. Quod autem res exiſtens in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ, ſiue ſubſtantia completa, aut ens per ſe completum, (quod idem eſt) ſolum ſit ſuperius ad primam, & ſecundam ſubſtantiam ſecundum nomen, & nullo modo poſſit eſſe ſuperius ſecundum rem importatam per illud nomen, demonſtrabimus in ſequenti ſolutione ad tertium. Quando autem Caietanus inquit in ſequentibus verbis, quod talis diuiſio non eſt generis in ſpecies, ſed eſt diuiſio rei in modos eius, & ita eſt diuiſio analoga: tunc Caietanus loquitur accipiendo diuiſionem ſubſtantiæ eo modo, quo illam accipit ſanctus Thomas, quando inquit, quod talis diuiſio eſt potius analoga, quam generis in ſpecies. Loquitur ergo Caietanus tūc de ſubſtantia ſecundum modum eius, qui eſt ſubſtare, vt patebit legenti illum. Quando verò ſermo eſt de diuiſione ſubſtantiæ, accipiendo ſubſtantiam pro quadam eius proprietate, quæ eſt accidentibus ſubſtare; tunc quidem verum eſt, quod diuiſio eſt analogi in analogata, & conſequenter habet diuiſum tamquam quid ſuperius, & commune.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod tantum probat, primam, & ſecundam ſubſtantiam conuenire in aliquo ſuperiori, non ratione rei ſignificatæ, ſed ſolum ratione nominis importantis rem ſignificatam. Vnde iſtæ propoſitiones ſunt veræ, ſubſtantia prima eſt ſubſtantia completa, ſiue ponibilis in prædicamento ſubſtantiæ directè; ſubſtantia ſecunda eſt ſubſtantia completa, ſiue ponibilis in prædicamento ſubſtantiæ: non quia detur ſubſtantia completa communis primæ, & ſecundæ ſubſtantiæ, ſed quia ſubſtantia completa vtrumque in ſuo formaliſſimo conceptu importat. Quare nomen tantum eſt commune: res autem importata per tale nomen, nullo modo eſt communis, aut ſuperior. Explicatur hoc, ſupponendo, quod res ſignificata per hoc nomen ſubſtantia completa, ſiue per hoc nomen ens per ſe completum (idem enim important iſta nomina, & ſimilia) cum ſit totum illud, quod directè ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, neceſſario in ſuo conceptu formaliſſimo importat ſubſtantiam primam, & ſecundam: vnde idem eſt dicere ſubſtantia completa, ac dicere totum illud, quod directè ponitur in prędicamento ſubſtantiæ; & conſequenter idem, ac dicere ſubſtantia prima, vel ſecunda: quapropter conceptus adæquatus ſubſtantiæ completæ nõ excludit ſubſtantiam primam, vel ſecundam: & ita ſubſtantia completa in ſuo formaliſſimo conceptu importat ſubſtantiam primam & ſecundam. vnde bene valet, eſt ſubſtantia completa: ergo prima, & ſecunda, & è conuerſo: vnde non eſt ſuperior, à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia. Sic exemplum de ente. Nam ſi ſermo ſit de ente ſecundum conceptum adæquatum eius,

D 2 idem

idem eſt dicere ens, ac dicere ſubſtantiam, accidens, ens reale, ens rationis, ens finitum, ens infinitum, &c. & bene valet, eſt ens ſecundum conceptum adæquatum: ergo eſt ſubſtantia, accidens, ens reale, ens rationis, ens finitum, ens infinitum &c. & ens ſecundum conceptum adæquatum non eſt quid ſuperius ad omnia entia, niſi ſecundum nomen: ita prorſus dicimus nos in caſu noſtri argumenti. Neque valet dicere; quod licet ens non ſit quid ſuperius acceptum ſecundum conceptum adæquatum: eſt tamen quid ſuperius acceptum ſecundum conceptum inadæquatum, & imperfectum; & ita prædicatur, vt quid ſuperius, & commune de omnibus entibus non ſolum ſecundum nomen, ſed etiam ſecundum rem ſignificatam. Ita ſimiliter ſubſtantia completa, licet ſecundum conceptum adæquatum ratione rei ſignificatæ non ſit quid ſuperius, & commune, cæterum ſecundum conceptum inadæquatum poterit eſſe quid ſuperius, & commune. Hoc, inquam, non valet dicere; quia ſubſtantia completa talem conceptum inadæquatum non poteſt importare, quia eo ipſo, quod dico ſubſtantiam completam, dico totum illud, quod directè ponitur in prædicamento ſubſtantiæ. Totum verò id, quod ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, intrinſecè importat primam, & ſecundam ſubſtantiam: & ita ſubſtantia completa nullo pacto poteſt importare conceptum imperfectum per ordinem ad primam, & ſecundam ſubſtantiam; hunc enim conceptum imperfectum importabit ſubſtantia vt ſic, quia ſubſtātia vt ſic non neceſſario dicit totum id, quod ponitur in prædicamento; at verò ſubſtantia completa, ſeu ponibile in prędicamento, aut ens per ſe completum, cum neceſſario dicat totum id, quod ponitur in prædicamento, neceſſario etiam dicit primam, & ſecundam ſubſtantiam. Dices, quod ſubſtantia completa in ſuo formaliſſimo conceptu dicit quidem id, quod directè ponitur in prędicamento: non autem dicit totum id, quod directè ponitur in prędicamento. Reſpondetur, quod licet dicat id, quod ponitur in prædicamento directè, & non videatur dicere totum id, quod directè ponitur in prædicamento: tamen ex hoc quod dicit id, quod ponitur in prædicamento directè, dicit etiam neceſſario totum id, quod ponitur directè in prædicamento. Nam id, quod ponitur directè in prædicamento, nihil eſt aliud, quam prima vel ſecunda ſubſtantia: non enim poteſt aliter diffiniri, niſi dicendo, quod eſt prima, vel ſecunda ſubſtantia, aut repetendo idem diffinitum, dicendo, quod eſt ens per ſe completum, vel ponibile in prædicamento ſubſtantiæ; de quo etiam interrogabo quid ſit, & non poterit dici, quod ſit aliud, quam prima, vel ſecunda ſubſtantia. Vnde patet, quod ſi ſubſtantia completa in ſuo formaliſſimo conceptu importat id, quod ponitur in prædicamento ſubſtantiæ directè, importat etiam omne id, quod in illa directè collocatur, & ita non poterit habere conceptum imperfectum in ordine ad primam, & ſecundam ſubſtantiam; & conſequenter non erit quid ſuperius, & commune ratione rei ſignificatæ, ſed tantum erit quid ſuperius ratione nominis importantis rem ſignificatam. Et per hæc reſpondetur ad Confirmationem.

¶ Ad quartum reſpondetur, quod licet verum ſit, quod iſte terminus ponibile in prædicamento ſubſtantiæ, directè pro formali importet relationem rationis: tamen falſum eſt, quod pro materiali importet ens per ſe abſtrahēs ab ente per ſe completo, & incompleto: nam id, quod denominatur à relatione rationis ponibilis in prædicamento, ſolum eſt ens per ſe completum, vt ſatis ex dictis conſtat. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli. Sed vt iſta, quæ dicta ſunt in hoc articulo, magis explicentur, ſit in illo

QVAE-

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Secundum.

Vtrùm diuiſum huius diuiſionis, qua diuiditur ſubſtantia prædicamentalis in primam, & ſecundam ſubſtantiam, dici poſſit quod ſit quid ſuperius, & commune communitate analoga.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, obſeruandum eſt breuiter, quod in præſenti non diſputamus de ſubſtantia logicè accepta, nam de illa dicturi ſumus articulo ſequenti; ſed tantum diſputamus de diuiſione ſubſtantiæ prędicamentalis, qua vſus fuit Ariſtoteles ad conſtituendum prædicamentum ſubſtantiæ: & de illa quærimus, an dici poſſit, quod eius diuiſum ſit quid ſuperius, & commune communitate analoga in ordine ad primam, & ſecundam ſubſtantiam: hoc ſuppoſito, videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo arguitur. Subſtantia completa, quæ eſt diuiſum huius diuiſionis, non dicitur vniuocè, ſed analogicè de prima, & ſecunda ſubſtantia: ergo diuiſum erit quid ſuperius, & commune communitate analoga. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur, quia ſubſtantia completa, ſiue ens per ſe, prius dicitur de prima ſubſtantia, quam de ſecunda: vnde primæ ſubſtantiæ ſunt magis, & perfectiores ſubſtantiæ, quam ſecundæ: ergo.

¶ Secundo arguitur. Per ſe exiſtere, quod eſt de ratione intrinſeca ſubſtantiæ completæ, quæ eſt diuiſum huius diuiſionis prædicamentalis, conuenit ſubſtantiæ ſecundæ dependenter omnino à prima ſubſtantia: ergo diuiſum nullo modo poteſt eſſe vniuocum, ſed neceſſario dicendum eſt, quod ſit quid analogum, & commune communitate analoga. Conſequentia tenet. Antecedens probatur. Per ſe exiſtere proprium eſt ſingularium; & ideo homo exiſtit, quia Petrus exiſtit: ergo per ſe exiſtere competit ſecundæ ſubſtantiæ dependenter à prima ſubſtantia.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Si ſermo ſit de diuiſo huius diuiſionis, qua diuiditur ſubſtantia prædicamentalis, nullo modo dici poteſt, quod ſit quid ſuperius, & commune communitate analoga.

¶ Primo probatur concluſio. Nam diuiſum huius diuiſionis, qua diuiditur ſubſtantia prædicamentalis, eſt ſubſtantia, quæ directè collocatur in prędicamento. Hac enim de cauſa ab omnibus Logicis probatur, quod non eſt ſubſtantia abſtrahens à completa, & incompleta, neque eſt ſubſtantia incompleta, aut modus ſubſtantiæ, quia hæc non ponuntur in recta linea prædicamenti: ſed ſubſtantia analoga non ponitur directè in prædicamento, ſed ſolum ſubſtantia vniuoca: ergo ſi ſubſtantia completa, quæ diuiditur, eſt communis, & ſuperior, erit communis vniuocè, & per conſequens non erit communis communitate analoga. Confirmatur. Nam ſubſtantia, quæ in hac diuiſione diuiditur, eſt ſubſtantia prædicamentalis: ſed ſubſtantia prædicamentalis, ſi eſt communis, dicitur communis communitate vniuoca: ergo tale diuiſum ſubſtantiæ prædicamentalis, ſi eſt commune, non poteſt dici commune communitate analoga. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Subſtantia prædicamentalis cum ſit ſubſtantia completa, directè debet collocari in prædicamento, propterea enim dicitur prædicamentalis. Sed omnis ſubſtantia, quæ directè ponitur in prædicamento, ſi eſt communis, neceſſario eſt communis communitate vniuoca, quia omnis talis ſubſtantia vel ſunt genera, vel ſpecies: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio. Nam prædicta diuiſio facta eſt ab Ariſtotele ad conſtituendum prædicamentum ſubſtantiæ: ergo tam diuiſum, quam mem-

membra diuidentia, ad hoc prædicamentum directè debent pertinere; aliàs non eſſet diuiſio ſubſtantiæ pertinens ad conſtituendum predicamentum ſubſtantiæ, ſed potius eſſet diuiſio ſubſtantiæ, vt ſic.

¶ Dices, quod diuiſum eſt quidem ſubſtantia completa, non tamen pertinens ad prædicamentum, eo quod eſt communis communitate analoga.

¶ Tertio probatur concluſio, & impugnatur prædicta ſolutio. Primo, quia alias daretur aliqua ſubſtantia completa finita, quæ non eſſet in prædicamento ſubſtantiæ directè: quod dici non poteſt, eo quod omnis ſubſtantia finita aliquo modo debet ſpectare ad prædicamentum; hæc autem ſubſtantia completa non pertineret ad prædicamentum directè, vt patet, quia eſſet communis communitate analoga; neque ſpectaret indirectè; quia ſubſtantia completa non ponitur ad latus prædicamenti: ergo talis ſubſtantia completa communis communitate analoga non eſt dabilis. Secundo, quia alias diuiſio ſubſtantiæ completæ in primam, & ſecundam ſubſtantiam, non eſſet adæquata, eo quod daretur aliqua ſubſtantia completa, quæ non eſſet nec prima, nec ſecunda ſubſtantia: hoc autem, vt patet nullatenus eſt dicendum: ergo.

¶ Ad primum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod primæ ſubſtantiæ dicuntur magis ſubſtantiæ, quam ſecundæ ſubſtantiæ: ratione cuiuſdam proprietatis ſubſtantiæ, quæ eſt ſubſtentare accidentia, ſeu per ſe exiſtere. Vnde ſi diuiſio fiat ratione huius proprietatis, erit vtique diuiſio ſubſtantiæ analoga, vt patebit articulo ſequenti. Sed in præſenti non eſt ſermo de diuiſione ſubſtantiæ, ratione prædictæ proprietatis, ſed ſolum eſt ſermo de illa, quatenus importat eſſentiam, & quidditatem ſubſtantiæ completæ, quæ cum ex æquo conueniat, tam primæ, quam ſecundæ ſubſtantiæ, non tamquam quid ſuperius, ſed tamquam quid omnino æquale cum illis; nam vt ex dictis conſtat, ſubſtantia completa in ſuo formaliſſimo conceptu, importat primam, & ſecundam ſubſtantiam, & adeò illas formaliſſimè importat, vt nullo modo poſſit præſcindere ab illis, niſi ſecundum nomen tantum; & ita ratio ſubſtantiæ completæ ex æquo conuenit primæ, & ſecundæ ſubſtantiæ, & adeò ex æquo, vt omnino in ſuo formaliſſimo conceptu vtramque ex æquo importet. Vnde patet, quod non dicitur in rigore loquendo, de prima, & ſecunda ſubſtantia vniuocè, quia non dicitur vt quid ſuperius, & commune, de illis; ſed dicitur vniuocè, eo quod ex æquo illa importat quantum ad rationem formalem ſubſtantiæ completæ: & ſi verum ſit, quod ratione cuiuſdam proprietatis diuiſio ſubſtantiæ ſit verè, & propriè diuiſio, illa dicatur analoga, vt dicemus ex profeſſo articulo ſequenti.

¶ Ad ſecundum reſpondetur facile ex dictis. Nam per ſe exiſtere eſt proprietas ſubſtantiæ; & vt patet, iam, ſi diuiſio fiat ratione prædictæ proprietatis, diuiſio erit analoga, & vera, ac propria diuiſio. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium argumentum principale huius articuli dicendum, quod habere membra taliter formaliter oppoſita eſt, conditio neceſſario requiſita ad diuiſionem, quæ in rigore dialectico eſt diuiſio; non autem eſt conditio requiſita ad rationem diuiſionis, quæ eſt partitio; nam ad partitionem ſufficit, quod ea, quæ partiuntur diſtinguantur diſtinctione partitioni proportionata: ſi enim partitio fiat per ſenſum, ſiue ad ſenſum, debent tunc, ea diſtinctione ad ſenſum pertinentem diſtingui, nempe diſtinctione reali; ſi autem partitio fiat per intellectum, tunc ſufficit diſtinctio rationis ratiocinatæ: & ratio huius eſt, quia partitio eſt numeratio eorum, quæ in aliquo ſuperiori non conueniunt. Vnde ſi numero fiat per intellectum, membra, & ea, quæ numerantur per intellectum, diſtingui debent, ſcilicet diſtinctione rationis ſaltem cum fundamento in re, ſcilicet rationis ratiocinatæ. Ex quo patet, quod licet

Digitized by Google

licet talis diuiſio non habeat veras conditiones propriæ diuiſionis; habet tamen conditiones propriæ partitionis. Quia verò in preſenti articulo eſt tantum ſermo de ſubſtantia prædicamentali, & non eſt ſermo de ſubſtantia logicè accepta, nempe pro ſubſtare accidentibus, ſiue realibus, ſiue rationis; hinc fit, quod ſolutio ibi aſſignata non infirmat argumentum: eo quod argumentum procedit contra diuiſionem ſubſtantiæ prædicamentalis, & non militat contra diuiſionem ſubſtantiæ logicè acceptæ. Vnde dicere ad argumentum (vt multi dicunt) quod diuiſum huius diuiſionis eſt ſubſtantia logicè accepta; ideſt ſubſtantia ſupponens pro quadam eius proprietate, ſcilicet pro ipſo ſubſtare accidentibus, non eſt re vera ad rem.

¶ Ad quartum, quod erat replica contra prædictam ſolutionem, dicendum eſt facile: quod ſi diuiſum huius diuiſionis accipiatur prout ſupponit pro ſubſtantia logicè accepta, quatenus videlicet importat quendam modum, & proprietatem ſubſtantiæ, nempe ſubſtare accidentibus; tunc re vera diuiſio, qua ſubſtantia diuiditur in primam, & ſecundam ſubſtantiam, propriè, & in rigore loquendo habebit veram rationem diuiſionis, & conſequenter diuiſum erit quid ſuperius, & commune ad membra diuidentia. Et ad probationem, quæ ibi fit contra hoc, reſpondeo, quod quando dicitur, quod membra alicuius diuiſionis debent eſſe ſaltem formaliter diſtincta inter ſe, intelligendum eſt, vel formaliter, vel ratione ratiocinata: ibi enim formaliter in prædicta conditione accipitur largo modo, prout eſt quid ſuperius ad diſtinctionem ex natura rei, quæ propriè, & ſtrictè dicitur diſtinctio formalis, & ad diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quæ largo modo dicitur diſtinctio formalis. Prima ergo, & ſecunda ſubſtantia, licet non diſtinguantur formaliter ſtrictè loquendo, ideſt ex natura rei: diſtinguuntur tamen formaliter largo modo, ideſt ratione ratiocinata, quod ſufficit ad quamcumque veram diuiſionem.

¶ Ad quintum dicendum ex dictis, quod licet primum, & ſecundum ſubſtare non diſtinguantur ad inuicem ex natura rei, & formaliter, ſtrictè loquendo: diſtinguuntur tamen formaliter largo modo, nempe ratione ratiocinata; quod ſufficit ad veram conditionem bonæ diuiſionis, quæ requirit, vt membra diuidentia, ſaltem ſint oppoſita formaliter inter ſe.

¶ Ad sextum dicendũ eſt ſimiliter ex dictis in toto articulo, quod videlicet illud probat, quod loquendo de diuiſione ſubſtantiæ prædicamentalis, vtique diuiſum non poteſt eſſe modus quidam ſubſtantiæ, qui eſt ſubſtare accidentibus. nam diuiſum ſubſtantiæ prædicamentalis debet eſſe ſubſtantia completa, vt argumentum probat. Quomodò autem diuidatur ſubſtantia, accepta ſecundum modum, & proprietatem, quæ eſt ſubſtare accidentibus, dicemus articulo ſequenti.

ARTICVLVS II.

Vtrùm diuiſum diuiſionis ſubſtantiæ logicè acceptæ, qua diuiditur ſubſtantia, ſecundum quod habet accidentibus ſubſtare, ſit quid ſuperius, & cõmune communitate analoga.

Quod eſt quærere:

Vtrùm diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ ſit propriè, & in rigore analoga.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod diuiſum diuiſionis ſubſtantiæ logicè acceptæ, qua diuiditur ſubſtantia, ſecundum quod habet accidentibus ſubſtare, non ſit quid ſuperius, & commune communitate analoga; & conſequenter videtur, quod talis diuiſio non ſit propriè analoga. Propria analoga diuiſio illa eſt, quando aliqua forma à diuerſis participatur, partim ea-

dem, partim diuerſa, ſed ratio ſubſtantiæ à prima, & ſecunda non participatur partim eadem, & partim diuerſa: ergo non eſt propriè diuiſio analoga. Minor probatur, nam non datur aliqua vna forma, quæ participetur à diuerſis: ergo. Antecedens probatur. Quia forma non poteſt eſſe ens per ſe, quia ens per ſe ſimpliciter participatur à Petro, & ab homine. Nec poteſt eſſe aliqua alia forma, ſeu ratio in recta linea conſtituta; nec poteſt eſſe ſubſtandi ratio, abſtrahendo à primi,& ſecundi ſubſtantis ratione: quia non datur talis ratio, cum non detur ſubiectum aliquod, cui poſſit competere, quia non datur tale ſubiectum in recta linea: omne enim tale ſubiectum eſt prima, vel ſecunda ſubſtantia:nec datur aliquod abſtractum ab exiſtentibus in recta linea, & ſuperius illis, quia nullum ens completum, & per ſe datur ſuperius ad ſubſtantiam, quę eſt generaliſſimũ:ergo.Quod autem debeat dari ſubiectum aliquod, cuius ſit talis modus,patet, quia omnis modus expoſcit ſubiectum, cuius ſit: ergo. Hoc argumentum inquit Sanchez, quod eſt demonſtratio.

¶ Secundo præterea. Omnis analoga diuiſio diuerſa membra expoſcit, quæ ſint diuerſæ rationis non omnino, ſed partim. At ſubſtantia, ſeu ens per ſe non habet hæc membra: ergo. Maior patet ex diffinitione analogorum. Nam ſubſtantia, quæ eſt vnum membrum, diſtincta eſt ab accidente, etiam ſi ratio entis in illis reperiatur proportionaliter: idem etiam dicendum eſt de ſano,& de omni analogiæ membro abſque vlla exceptione. Minor autem patet, quia prima, & ſecunda ſubſtantia non ſunt duo membra diſtincta,quorum vnum ſimpliciter participet rationem ſubſtantiæ,& aliud ſecundum quid:quia ratio entis per ſe, ſeu corporis, ſeu viuentis, ſeu animalis, ſeu hominis,in Petro includitur, & eſt de ratione eius, & ſolum differunt penes includens, & incluſum, & ſola operatione intellectus diſtinguuntur: ergo illa ſecluſa,nulla eſt diuerſitas in membris analogiæ.

¶ Dices, quod non eſt analogia, niſi in ratione ſubſtandi, aut ſubſtantiæ logicè acceptæ.

¶ Tertio præterea, & arguitur cōtra hanc ſolutionem. Quia etiamſi talis analogia ſit in ratione ſubſtandi, non poteſt tamen reperiri niſi ſint membra diuerſa, quæ participent rationem analogiæ; ſed iſta non dantur, quia Petrus, & homo non ſunt duo extrema realiter diſtincta; ſed tantum ratione diſtincta: ergo.

¶ Confirmatvr. Vel iſta analogia eſt ſecluſa operatione intellectus, vel non. Si dicas, quod non eſt ſecluſa operatione intellectus: ergo intellectus facit, quod homo dependeat in ſubſtentando à Petro, & ſic illa dependentia erit rationis; ſiquidem conſequitur ad operationem intellectus. Vel eſt ſecluſa operatione intellectus, & hoc eſt impoſſibile, quia ſecluſa operatione intellectus, non ſunt Petrus, & homo diſtincti, neque duo: ergo ſecluſa operatione intellectus, non poteſt Petrum ſubſtare accidentibus eſſe cauſam,quod homo ſubſtet; nec hominem ſubſtare non poteſt dependere ab hoc, quod eſt Petrum ſubſtare, quia cauſalitas,& dependentia debet eſſe inter duo: ergo,

¶ Qvarto præterea. Nam ſi ſubſtare analogicè dicitur de Petro, & homine, quia homo non ſubſtat, niſi Petrus ſubſtet, ſequitur manifeſtè, quod eſſe animal rationale, (& accipio illud prout dicit eſſentialem connexionem prædicatorū)dicitur analogicè de Petro, & homine, quod eſt ridiculum, & impoſſibile.Sequela probatur: quia Petrus, ideò eſt animal rationale,quia homo eſt animal rationale: conuenit enim primo, & per ſe homini eſſe animal rationale, & Petro conuenit per ſe ſecundo: ergo.

¶ Qvinto præterea. Subſtare accidentibus, vt communiter docent Logici eſt propria paſſio ſubſtantiæ; quoniam ex hoc, quod ſubſtantia ſit ens propria virtute per ſe exiſtens, ſequitur, quod poſſit ſubſtentare accidens: ſed ſubſtantia vniuocè, & æqualiter inuenitur in prima, & ſecunda ſubſtantia: ergo & ſubſtentare dicetur vniuocè, & æqualiter de prima,& ſecunda ſubſtantia Conſequentiam probo, quoniam impoſſibile eſt, quod ſi eſſentia inuenitur æqualiter

ter

Digitized by Google

ter In aliquibus, propriæ paſſiones non inueniantur æqualiter in illis: ergo.

¶ Sexto præterea. Propriæ paſſiones, v. g. riſibilitas per prius conueniunt ſecundæ ſubſtantiæ, quam primæ ſubſtantiæ: ergo in hoc, quod eſt ſubſtare accidentibus non eſt maior dependentia ſecundę ſubſtantiæ à prima, quam è conuerſo. Conſequentiam probo, quoniam ſicut accidentia quinti prædicabilis per prius cōueniunt indiuiduo, quam ſpeciei, pariter accidentia quarti prædicabilis per prius conueniunt ſpeciei, quam indiuiduo, & conſequenter in his etiam dependet indiuiduum à ſpecie, & ſubſtare illis per prius dicetur de ſpecie, quam de indiuiduo; & ita ſequeretur, quod eſſe riſibile dicatur analogicè de Petro, & homine, quia prius dicitur de homine, & poſtea dicitur de Petro, quæ omnia apud auctores graues non ſunt audita: ergo.

¶ Septimo præterea. Accidens non habet pro ſubiecto primam ſubſtantiam determinatè, ſed ſubſtantiam abſolutè, vnde non dicit primam nec ſecundam ſubſtantiam; ergo ſubiectum receptiuū accidentis non magis eſt prima ſubſtantia, quam ſecunda, ſed ſubſtantia ſimpliciter. Conſequētiam probo, quoniam potentia paſſiua debet correſpondere proprio actui; actus autem, quod eſt accidens reſpicit ſubſtantiam ſimpliciter, & non determinatè primam: ergo recipiens accidens eſt ſubſtantia ſimpliciter, & non prima determinatè. Quod autem accidens non reſpiciat determinatè primā ſubſtantiam, probatur. Quoniam ſubiectum eius, quod reſpicit, ponitur in eius diffinitione; ſed in eius diffinitione non ponitur determinatè prima ſubſtantia; ſed ponitur ſimpliciter ſubſtantia: ergo.

¶ Octavo præterea. Membra analogata alicuius diuiſionis analogæ non prædicantur adinuicem; hæc enim eſt falſa propoſitio ſubſtantia eſt accidens: ſed membra diuidentia ſubſtantiam in ratione ſubſtandi prædicantur ad inuicē: hæc enim eſt vera propoſitio, prima ſubſtantia, eſt ſecunda ſubſtantia, ſiue primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans: nam hæc eſt vera propoſitio: Petrus eſt homo; ergo.

¶ Nono præterea. Prædicta diuiſio eſt ſubiecti in accidentia: ergo non eſt diuiſio analogi in analogata: Conſequētia patet; nam prædictæ diuiſiones adinuicem diſcriminantur. Antecedens autem probatur: nam enti per ſe completo in recta linea exiſtenti conueniunt iſti duo modi ſubſtantiæ primæ, & ſecūdæ conſtitutiui: ergo cum diuiditur per illos modos, diuiditur, vt ſubiectum in ſua accidentia, & modos.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ de potentia quæſt. 9. art. 2. ad 6. vbi expreſsè habet hanc diuiſionem eſſe potius analogam, quam generis in ſpecies: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ propriè eſt diuiſio analoga. Hanc concluſionem negat Sanchez lib. 5. quæſt. 4. concluſ. 2. illam tamen docet Maſius, cap. de ſubſtantia, ſect. 2. quæſt. 3. concl. 2. & communiter illam defendunt Logici.

¶ Primo probatur, auctoritate Sancti Thomæ citata, vbi expreſsè docet prædictam diuiſionem eſſe magis analogam, quam generis in ſpecies Quibus verbis videtur manifeſte dicere, hanc diuiſionem eſſe analogam: nam cum dicat non eſſe proprie generis in ſpecies, vt ipſemet Sanchez fatetur, & ex altera parte dicat eſſe analogam; imò apponat illud comparatiuum magis; expreſſe docet eſſe verè, & propriè analogam. Dicere enim eſſe magis diuiſionem analogam, quam generis, non tollit eſſe diuiſionem verè, & propriè analogam. Neque valet dicere cum Sanchez, quod S.Thom. nullo modo vult docere, quod ſit diuiſio generis in ſpecies; ergo nullo modo vult docere, quod ſit diuiſio analoga propriè; ſed tantum vult dicere, quod habet quamdam ſimilitudinem cum analogica diuiſione: Nam verba citata S.Thomæ, ſi in rigore accipiātur, faciunt hunc ſenſum, quod eſt diuiſio generis, & eſt diuiſio analoga, quia comparatiuum propriè includit poſitiuum, & dicit exceſſum in re comparata, ſcilicet quod magis illi ratio analo

gicæ

gicæ diuiſionis conueniat. Hoc enim dicere non valet. Nam ſecundum Sanctum Thomam dicendum eſt, prædictã diuiſionem propriè eſſe in aliqua ſpecie veræ diuiſionis; alias enim non erit verè, & propriè diuiſio, quod etiam tenetur concedere ipſe Sanchez: ergo cum Sanctus Thomas dicat, hanc diuiſionem non eſſe generis in ſpecies, & dicat eſſe magis analogam: intelligit eſſe analogam verè, & propriè. Præterea, nam prædicta diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ, eſt verè, & propriè diuiſio, cuius diuiſum eſt aliquid ſuperius, & commune; vt ex dictis articulo præcedenti, ex eadem auctoritate S. Thomæ tenetur probare Sanchez; ſed diuiſio, quæ verè, & propriè eſt diuiſio, non poteſt eſſe diuiſio generis, & diuiſio analoga; quia iſtæ diuiſiones ſpecie eſſentialiter diſtinguuntur inter ſe: ergo non poteſt dici, quod ſi verba S. Thomæ in rigore accipiantur, quod faciunt hunc ſenſum, quod eſt diuiſio generis, & eſt diuiſio analoga. Quod autem S. Thomas vtatur particula illa comparatiua magis, hoc nihil obſtat, quin potius omninò explicat noſtram concluſionem. Nam vt docet Bannes p.p. quæſt. 13. art. 7. licet aduerbium magis in rigore grammaticæ comparatiuè ſumatur; tamen apud Logicos, & Theologos non ſemper ſumitur comparatiuè, ſed aduerſatiuè, ita vt ſit ſenſus prædictam diuiſionem non eſſe generis in ſpecies; ſed eſſe omninò analogam: ſicut dici ſolet, vitam ſtudioſam potius, & magis eſſe ſequendam, quam vitam voluptuoſam, non quod vita voluptuoſa aliquo modo ſit ſequenda: ita in noſtro propoſito. Vel dicendum in comparatione non eſſe neceſſarium, vt ratio illa, in qua fit comparatio poſitiuè conueniat vtrique extremo, quin potius aliquando comparatio habet vim negationis illius, quod ponitur ex parte alterius extremi, vt patet ex illo ad Hebræos 11. vbi fit ſermo de Moyſe, & dicitur magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem; vbi non intelligitur, quod Moyſes aliquo modo elegerit habere iucunditatem temporalis peccati: quia potius ſenſus eſt, quod nullo modo elegit tale extremum: ita prorſus dicendum eſt in noſtro propoſito. Videatur de hac explicatione, quam adhibent communiter diſcipuli S. Thomæ ad locum illius ex 3. p. quæſt. 10. art. 4. circa ſolutionem ad ſecundum: vbi vtitur eodem aduerbio comparatiuo dicens: gradus in viſione ſecundum perfectionem magis attenditur ſecundum ordinem gratiæ, quã ſecundum ordinem naturæ.

¶ SECVNDO probatur concluſio auctoritate Caietani, qui capite de ſubſtantia expreſsè docet prædictam diuiſionẽ eſſe analogam: inquit enim expreſſe ſubſtantiam non diuidi diuiſione generis in ſpecies, ſed diuiſione rei in modos eius, & eſt diuiſio analoga. Ergo ſecundum Caietanum negari non poteſt, quin ſit diuiſio analoga. Ex quibus verbis ſic etiã formatur ratio pro concluſione; omnis diuiſio alicuius rei, quæ fit per modos eius, eſt diuiſio analoga: hoc enim proprium eſt diuiſionis analogæ, quod fiat per modos rationis analogæ, vt videndum eſt in diuiſione analoga entis, in quã diuiditur ens per modos eius, ſcilicet per ſe, & eſſe in alio; ſed prædicta diuiſio fit per modos eius, vt docet Caietanus, & etiam habet Sanchez: ergo in omni rigore dicendum eſt, quod ſit diuiſio analoga.

¶ TERTIO probatur concluſio. Diuiſum huius diuiſionis, quod eſt ſubſtare realiter accidentibus, non dicitur æqualiter, ſed inæqualiter de primo, & ſecundo ſubſtare: ergo talis diuiſio erit analoga. Conſequentia eſt bona. Antecedẽs probatur. Nam ſubſtare realiter accidẽtibus de primo ſubſtare, dicitur immediatè, & primo: de ſecundo verò ſubſtare dicitur mediatè, & ſecundò: ergo dicitur inæqualiter de vtroque.

¶ QVARTO probatur. Subſtare realiter accidentibus, dicitur de ſecunda ſubſtantia dependenter à prima: ſed quotieſcũque aliqua ratio ſuperior dicitur de vno membro inferiori dependenter ab alio, talis ratio eſt analoga, & analogicè dicitur de ſuis inferioribus: ergo. Conſequentia eſt bona. Minor patet. Maior verò probatur: nam ſecunda ſubſtantia nempè homo ſubſtat accidenti, nempè albedini, mediante prima, nempè me-

dian-

diante Petro: quia enim Petrus ſubſtat, homo ſubſtat: ergo.

¶ Qvinto probatur concluſio. Primum ſubſtans eſt ſimpliciter ſubſtans, & maximè ſubſtans: nam Ariſtoteles in iſto capite dicit: quod primæ ſubſtantiæ ſunt magis ſubſtantiæ, quam ſecundæ, ideſt magis ſubſtant: ſecundum verò ſubſtans eſt ſecundum quid ſubſtans à nã non poteſt eſſe, nec intelligi ſubſtans ſine ordine ad primum ſubſtans: ergo ſubſtare accidentibus, &c. Conſequentia patet: quia ad rationem analogiæ nihil aliud requiritur. Antecedens verò ſatis conſtat; nam implicat intelligere ſecundum ſubſtans ſine primo; nam ſecundum dicit intrinſecum ordinem ad primum. ergo

¶ Dices cum Sanchez, quod non datur primum. & ſecundum ſubſtans à parte rei, ſed ſolum ſunt duo diſtincta per operationem intellectus, & nõ duo quomodocunque, ſed duo, quæ ſe habent, vt includens, & incluſum, quod potius eſt eſſe idem diuerſimodè conſideratũ; & ita non datur vnum, quod ſit maximè ſubſtans, & aliud, quod ſit ſecundum quid ſubſtans. ſed Ariſtoteles dicit, quod de Petro affirmantur omnia accidentia, & etiam prædicata quidditatiua: de homine verò non affirmantur tot prædicata; & hoc vocat Ariſtoteles non ita ſubſtare ſecundam ſubſtantiam ſicut primam: & propterea vocat primam maximè ſubſtantiam; non verò quia ſint duæ, quarum vna ſimpliciter habeat ratione ſubſtantis, & alia ſecundum quid. Et quamuis non poſſit homo eſſe albus; quin aliquod indiuiduum ſit album, non eſt propter analogiam, ſed quia gradus ſpecificè non ſuſcipiunt accidentia, niſi indiuiduati, & determinati per aliquid particulare.

¶ Sexto probatur concluſio, & impugnatur prædicta ſolutio. Nam Ariſtoteles quando inquit, quod prima ſubſtantia eſt maximè ſubſtantia, ideſt maximè ſubſtans, non loquitur de ſubſtare ſecundè intentionaliter, ſicut nec nos loquimur modo; ſed loquitur de ſubſtare primè intentionaliter, nempe de hoc, quod eſt accidentia realia ſubſtentare: ergo non eſt ad mentem Ariſtotelis dicere, quod propterea vocat primam ſubſtantiam maximè ſubſtantiam, quia de ea plura prędicata affirmantur, nempe accidentalia, & eſſentialia; quia hoc diceretur eſſe maximè ſubſtantiam ſecundè intentionaliter, nempe eſſe ſubiectum plurium prędicatorum: ergo dicendum eſt, quod prima ſubſtantia propterea dicatur maximè ſubſtans; quia re vera plura accidentia ſubſtentat, quæ tamen non ſubſtentat ſecunda ſubſtantia.

¶ Praeterea ſecundo impugnatur prędicta ſolutio, quia ſi explicatio textus Ariſtotelis eſſet vera, ſequeretur, quod non magis prima ſubſtantia, quam ſecunda eſſet maximè ſubſtentans; ſed hoc eſt contra Ariſtotelem: ergo. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Prima ſubſtantia dicitur maximè ſubſtans, quia de ea affirmantur plura prędicata; ſed omnia prędicata, quæ de prima ſubſtantia affirmantur, affirmantur etiam de ſecunda: omnia enim prædicata, quæ de Petro dicuntur, neceſſario etiam dicuntur de homine: ergo ita erit maximè ſubſtantia, ſecunda ſubſtantia, ſicut prima ſubſtantia dicitur maximè ſubſtantia. Neque valet dicere, quod de prima ſubſtantia affirmantur plura prædicata immediatè, nempe prędicata accidentalia, quæ nullatenus affirmantur immediatè de ſecunda ſubſtantia. Hoc inquam non valet dicere, quia ſi prędicata accidentalia immediatè affirmantur de prima ſubſtantia, quæ immediatè non affirmantur de ſecunda ſubſtantia, ſimiliter prędicata eſſentialia affirmantur de ſecunda ſubſtantia immediatè, quæ non affirmantur immediatè de prima: ergo ſi prima ratio eſt ſufficiens ad aſſerendum, quod prima ſubſtantia, ſit maximè ſubſtantia, ideſt maximè ſubſtans; eadem prorſus ratio loquendo de prędicatis quidditatiuis, erit ſufficiens ad aſſerendum, quod ſecunda ſubſtantia ſit maximè ſubſtantia, ideſt maximè ſubſtans.

¶ Ad primum dicendum in forma, negando minorem. Ad probationem dicimus, quod ratio ſubſtandi abſtracta per noſtrum intellectum à ratione pri-

mi

mi, & ſecundi ſubſtandi eſt forma, quæ partim participatur eadem, & partim participatur diuerſa: ratio enim ſubſtandi accidentibus communibus immediatè, & primo participatur à prima ſubſtantia; mediatè verò, & ſecundo participatur à ſecunda ſubſtantia, & dependenter à prima ſubſtantia. Et ad impugnationem huius dicimus, quod vt detur talis modus communis, nempe ratio ſubſtãdi accidentibus communis, non eſt neceſſe, quod detur aliquod ſubiectum commune, cui talis modus competat: nam licet omnis modus in rerum natura exiſtens, expoſcat aliquod ſubiectum cuius ſit, tamen modus in communi conſideratus, & abſtractus opere intellectus, non expoſtulat tale ſubiectum, eo quod conſiderari poteſt præcisè ſine tali ſubiecto. Sit exemplum: nam genus in communi acceptum, non dicit de materiali aliquam naturam vnam abſtractam ab omnibus materialibus generum, cui conueniat ſicut materiali adæquato ſecunda intentio generis: nam licet iſte terminus generis ſit terminus connotatiuus, importans formale, & materiale; tamen quando in communi accipitur, importat formale commune, abſque eo quod importet materiale ſignificatum commune, cui formale, vt ſubiecto adæquato conueniat. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito; quod modus ſubſtandi accidentibus, quando in communi conſideratur, tamen non expoſcit aliquod ſubiectum commune, cui adæquatè conueniat.

¶ Ad secundum dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum concedendo maiorem, nempe analogiam debere reperiri inter extrema diſtincta. Nihilominus tamen nõ eſt neceſſariũ, vt ſemper in omni analogia membra ſint diſtincta realiter: ſufficit enim, quod ſint aliquo modo diſtincta.

¶ Ad confirmationem dicimus, quod cum ipſa analogata opere intellectus diſtinguantur, talis analogia non eſt formaliter loquendo, independenter ab opere intellectus: quia verò eſt fundamentum in re diſtinctionis inter primum, & ſecundum ſubſtare; ideò dependentia, quam habet ſecunda ſubſtantia à prima in ſubſtando, formaliter erit rationis; fundamentaliter tamẽ erit dependentia realis.

¶ Ad quartum dicendum eſt ex his, quæ adducemus in ſequenti ſolutione.

¶ Ad quintum dicendum eſt, quod ſubſtare accidentibus ſiue per ſe, ſiue per aliud, eſt proprietas ſubſtantiæ; vnde omnibus ſubſtantijs, quibus vniuocè cõuenit eſſentia ſubſtantiæ, conuenit etiam vniuocè propria paſſio, nempè ſubſtare accidentibus vt ſic. Quia verò ſubſtare accidentibus communibus; prius conuenit primis ſubſtantijs, & ſecundariò ſecundis ſubſtantijs; & ſubſtare accidentibus proprijs prius conuenit ſecũdæ ſubſtantiæ, quam primæ ſubſtantiæ: hinc fit, quod ſi loquamur de ratione ſubſtandi accidentibus, vt ſic, vniuocè diuiditur ratio ſubſtandi in primam, & ſecundam ſubſtantiam: quæ quidem ratio vniuoca cum non ſit quid completum, ſed tãtum modus ſubſtantiæ, non eſt genus; & ideò poteſt eſſe aliquid ſuperius vniuocè ad genus generaliſſimum; nempè ad ſecundam ſubſtantiam. Si autem loquamur de ratione ſubſtandi accidentibus communibus, analogicè diuiditur ratio ſubſtandi in primam, & ſecundam ſubſtantiam, & huius analogiæ præcipuum analogatum eſt prima ſubſtantia. Si tamen loquamur de ratione ſubſtandi accidentibus proprijs, etiam diuiditur talis ratio analogicè; ſed tunc præcipuum analogatum eſt ſecunda ſubſtantia; nam ſubſtare accidentibus proprijs conuenit primæ ſubſtantiæ dependenter à ſecunda ſubſtantia, ſicut ſubſtare accidentibus communibus conuenit ſecundæ ſubſtantiæ dependenter à prima ſubſtantia. Nam ſicut iſta eſt vera, quia homo eſt riſibilis, ideò Petrus eſt riſibilis; ita iſta eſt vera; quia Petrus eſt albus, ideo homo eſt albus.

¶ Advertendum tamen eſt, quod Logici communiter loquuntur de ſubſtare accidentibus communibus; tum quia propriè ſubſtare accidentibus intelligitur de illis, quæ adſunt, vel abſunt præter ſubiecti corruptionem, quæ quidem ſunt accidentia communia; accidentia

dentia enim proprii cum nō poſſint adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem, nō dicuntur propriè à Logico ſubſtentari à prima ſubſtantia: tum etiam quia Ariſtoteles quando dixit cap. de ſubſtantia, quod primæ ſubſtantiæ ſunt magis ſubſtantiæ, propterea quod magis ſubſtant; intellexit de ſubſtare accidentibus communibus; & propterea Logici in eodem ſenſu accipientes ſubſtare, dicunt quod ſubſtare analogicè diuiditur in primum, & ſecundum ſubſtare; & huius analogiæ aſſerunt præcipuū analogatum eſſe primam ſubſtantiam. Logici enim non tractant de ſubſtantia ſecundum eſſentiam, & quidditatē ſubſtantiæ eo modo, quo Metaphyſici de illa tractant: ſed de illa agunt ſecundum quamdam proprietatem eius, nempe ſecundum quod habet ſubſtare accidentibus: ſicut etiam Logici non tractant de quantitate ſecundum rationem, & eſſentiam quantitatis; ſed tantum illam conſiderant ſecundum quamdam proprietatem; nempè ſecundum rationem menſuræ. Et licet ſubſtare accidentibus accipi poſſit, & pro ſubſtare proprijs accidentibus, & communibus: tamen in rigore, Logici accipiunt ſubſtare præcipuè pro ſubſtare accidentibus cōmunibus, vt dictum eſt. Sed vt iſta doctrina magis explicetur, ſit in iſto articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Quintum.

Vtrum primæ ſubſtantiæ meritò ab Ariſtotele vocentur primæ, & magis ſubſtantiæ.

ET videtur quod non. Primo arguitur ex Ariſtotele 2. Metaphyſicorum, capite primo, dicente ſubſtantias ſecundas eſſe magis ſubſtantias, quam primas: ergo.

Secundo arguitur. Subſtantia ſecunda v. g. homo pluribus ſubijcitur accidentibus, quam ſubſtantia prima, v. g. Petrus; nam homo ſubijcitur illis accidentibus, quibus ſubijcitur Petrus, & multis alijs, ſcilicet illis, quibus Paulus, & alij ſubijciuntur: ergo ſecunda ſubſtantia potius eſt dicenda magis ſubſtantia, quam prima ſubſtantia.

¶ Tertio arguitur. Illa ſunt priora à quibus non valet ſtatus ſubſiſtendi conſequentia: vt v. g. homo eſt: ergo Petrus eſt. Sed non valet ſtatus conſequentiæ à ſubſtantia ſecunda ad primam ſubſtantiam, vt patet: ergo ſubſtantiæ ſecundæ potius vocandæ ſunt primæ, & magis ſubſtantiæ, quam ſecundæ.

¶ Quarto arguitur. Primæ ſubſtantiæ non ſunt perfectiores ſubſtantiæ, quam ſecundæ eius; ergo non ſunt magis ſubſtantiæ, quam ſecundæ. Conſequentia patet; nam illæ ſubſtantiæ ſunt appellandæ magis ſubſtantiæ, quæ ſunt perfectiores ſubſtantiæ. Antecedens verò patet; æterna, & incorruptibilia perfectiora ſunt his, quæ oriuntur, & intereunt: ſed ſecundæ ſubſtantiæ ſunt incorruptibiles; primæ verò ſubſtantiæ ſunt corruptibiles: ergo ſecundæ ſubſtantiæ ſunt perfectiores, quam primæ ſubſtantiæ.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Primæ ſubſtantiæ merito ab Ariſtotele cap. de ſubſtantia vocantur primæ ſubſtantiæ. Hanc concluſionem communiter docēt omnes Logici.

¶ Primo probatur, quia vt dictum eſt in corpore huius articuli, Ariſtoteles in cap. de ſubſtantia, agit de ſubſtantia ſecundum conſiderationem Logicam, nempè ſecundum quod habet ſubſtare accidentibus; ſed primæ ſubſtantiæ magis ſubijciuntur, quam ſecundæ; nā primæ ſubſtātiæ ſubijciuntur ſecundis, quibus ipſæmet ſecundæ non ſubijciuntur; & ſubijciuntur primo accidentibus communibus, quæ plura ſunt, quam accidentia propria: ergo merito Ariſt. primas ſubſtantias, & primas, & magis ſubſtantias vocauit.

¶ Secundo probatur concluſio ratione Caietani, Per ſe exiſtere magis, & prius conuenit primis ſubſtantijs, quam ſecundis; nam primæ ſubſtantiæ cauſæ ſunt

ſunt, quare ſecundæ exiſtunt: quia enim Ptetrus exiſtit, homo exiſtit; ergo merito eas vocat Ariſtoteles primas, & magis ſubſtantias. Explicatur hæc ratio Caietani: quia per ſe exiſtere eſt radix, quare ſubſtantia ſubſtet accidentibus: ſi enim non exiſteret per ſe, non poſſet ſubſtare accidentibus. Cum autem magis, & prima ſubſtantia illa dicatur, quæ primo, & magis ſubſtat accidentibus; & hæc ſit illa, cui primo, & magis per ſe exiſtere conueniat; hinc eſt, quod Caiet. optimè infert ex eo, quod primę ſubſtantiæ magis, & primo conuenit per ſe exiſtere, quod merito ab Ariſtotele vocatæ ſint primæ, & magis ſubſtantiæ. Vnde Porphyrius in interrogationibus de ſubſtantia, cap. 5. inquit, quod ſingulares ſubſtantiæ dicuntur primæ ſubſtantiæ, quia ſubſtantiæ nomē fuit illis prius impoſitum: nam cum ratio tam ſubſiſtendi, quam exiſtendi fuerit prius cognita in ſubſtantijs primis, quam in ſecundis, nomen ſubſtantiæ fuit prius impoſitum ſingularibus ſubſtantijs, quam ſubſtantijs vniuerſalibus; & ideò quia ſubſtantijs ſingularibus prius conuenit exiſtere; ideò illæ merito primæ, & magis ſubſtantiæ vocantur ab Ariſtotele.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, cum Soto, ſubſtantias ſecundas vocari magis ſubſtantias ab Ariſtotele, quia ſunt magis perpetuæ, & magis auulſæ à materia, quam ſint ſubſtantiæ primæ; non tamen Ariſtoteles vocat ſecundas ſubſtantias magis ſubſtantias, in eo ſenſu, in quo appellat primas ſubſtantias magis ſubſtantias: nempe quia magis per ſe exiſtunt, & magis ſubſunt accidentibus. Vel ſecundo dicendum cum Sancto Thoma ibidem, Ariſtotelem non dixiſſe præfata verba ex propria ſententia; ſed ex ſententia Platonis, qui arbitrabatur, ſubſtantias vniuerſas, (quas ille idæas vocabat à ſingularibus re ipſa ſeparatas) eſſe primo, & maximè ſubſtantias; cum ſemper eodem modo conſiſterent, & numquam mutationē aliquam, aut ortum, vel interitum ſubirent: è contra verò ſingulares eſſe minimè, & poſterius nomine ſubſtantiæ appellandas, tamquam fragiles, & caducas, & quæ tantum eſſent adumbratæ quædam imagines, & ſimilitudines vniuerſarum ſubſtantiarum.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpōdetur, Rationem primæ, & perfectioris ſubſtantiæ colligi ex eo, quod primo, & immediatè pluribus accidentibus ſubijciatur. Vnde licet homo accidentibus Petri, & Pauli ſubijciatur; tamen illis nec primo, nec immediatè ſubijcitur.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, cum Caietano cap. de ſubſtantia, Subſtantias primas, dici primas, & magis ſubſtantias non in conſequendo; ſed ſecundum cauſata: eo quod ſingulares ſubſtantiæ ſint cauſæ, vt ſubſtantiæ vniuerſales exiſtant. In quo ſenſu Ariſtoteles etiam dixit, quod ſublatis primis ſubſtantijs non remanent ſecundæ. Vnde ſecundum Caietanum, Aliqua dici priora duobus modis contingit; vno modo, quia ab illis ad alia non valet ſtatus conſequendi; qua ratione animal eſt prius homine: altero modo, quia ſunt cauſæ cæterorum. & hos duos modos propoſuit etiam Ariſtoteles in poſt prædicamentis, cap. de priori. Inquit ergo Caietanus, quod ſi ſermo ſit de prioritate ſecundum ſtatum conſequendi, ſingulares ſubſtantiæ non ſunt vocatæ ab Ariſtotele primæ ſubſtantiæ; quia ab illis ad ſubſtantias vniuerſas bene valet ſtatus conſequendi: bene enim valet, Petrus eſt: ergo homo eſt. Si autem ſermo ſit de prioritate, ſecundo modo, ſingulares ſubſtantiæ merito dicentur primæ; quia illis tamquam cauſis competit ratio ſignificata nomine ſubſtantiæ logicè acceptæ: ſubſtantia verò logicè accepta ſumitur à modo, & ratione ſubſtandi, quæ vt exploratum eſt, prius ſubſtantijs ſingularibus, quam vniuerſis competit; imò cauſa quare vniuerſis cōueniat, ſunt ſubſtantiæ ſingulares.

Conſiderandum tamen eſt, quod ſubſtantiæ ſingulares dicuntur priores ſecundum cauſam, non abſolutè, ſed ſecundum cauſam ſubſtandi, & potius ſecundum cauſam materialem: nam ſecūdum cauſam formalem potius ſubſtantiæ ſecundæ ſunt priores, vt docet B. Albertus Magnus tract. 2. prædic. cap. 3. nam ſubſtantiæ ſecundæ ſunt cauſæ quædam formales ipſarum primarum ſub-

ſtan-

ſtantiarum: ſunt enim attributa quædam generalia, quæ ad cauſam formalem reuocantur: vnde iſta cauſalis eſt vera, quia homo eſt rationalis, ideò Petrus eſt rationalis: ſicut in genere cauſæ materialis, iſta eſt vera, quia Petrus ſubſtat, ideò homo ſubſtat.

¶ Reſponderi etiam poteſt ſecundo ad argumentum, quod aliud eſt loqui de hac determinata ſubſtantia ſingulari, vt de Petro; & aliud de omnibus ſubſtantijs ſingularibus; vnde quamuis à ſubſtantia vniuerſali ad vnam ſingularem non valeat conſequentia: ab illa tamen ad omnes ſingulares valet illa: quamuis enim non bene valeat, homo eſt: ergo Petrus eſt: benè tamen valet: homo eſt, ergo indiuidua humana ſcilicet, Petrus, vel Paulus, vel Franciſcus ſunt: ſi enim indiuidua hominis non eſſent, neque homo eſſet: nam vt dixit Ariſtoteles, peremptis primis ſubſtantijs, non remanent ſecundæ.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde fit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II. Ad Quintum.

Vtrum ſecundæ ſubſtantiæ ſint perfectiores ſubſtantiæ, quam primæ.

ET videtur, vera pars affirmatiua. Primo arguitur, argumento primo præcedentis dubij.

¶ Secundo arguitur. Illud, quod eſt magis, & per ſe intentum à natura, eſt nobilius: ſed ſubſtantiæ ſecundæ, & ſubſtantiæ vniuerſales ſunt per ſe intentæ à natura: indiuidua autem, & ſubſtantiæ primæ per accidens intenduntur: ergo ſubſtantiæ ſecūdæ ſunt perfectiores ſubſtantiæ, quam primæ. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior autem per ſe eſt manifeſta.

¶ Tertio arguitur. Subſtantia ſecunda importat, quod quid eſt rei: ſubſtantia verò prima ſolum importat cōditiones accidentales; ſed multo perfectius eſt quod quid eſt rei, quam ſint conditiones accidentales rei: ergo ſubſtantia ſecunda eſt multo perfectior ſubſtantia prima.

¶ Quarto arguitur. Eſſentia, & quidditas ſubſtantiæ perfectiori modo eſt in ſecundis ſubſtātijs, quā in primis: ergo ſecundæ ſubſtantiæ ſunt perfectiores, quam primæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Subſtantia ſignificat eſſentiam: ſed hæc prius, & perfectiori modo conuenit ſubſtantijs ſecundis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula, Pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Primæ ſubſtantiæ ſunt perfectiores ſecundis.

¶ Probatur hæc concluſio. Illæ ſunt perfectiores, quibus maxima perfectio rerum, primo, & per ſe competit; ſed maxima perfectio rerum, quibus eſt exiſtentia, primo competit primis ſubſtantijs, quā ſecūdis: ergo. Cōfirmatur, & explicatur. Perfectio rerū attēditur ſecundū exiſtentiam, vt patet; ſed hæc primis ſubſtantijs immediate conuenit, & ratione illius ſecundis ſubſtantijs: ergo.

¶ Ad primum reſpondetur, quod licet verum ſit, quod ſecundæ ſubſtantiæ ſint incorruptibiles; primæ verò corruptibiles: hoc tamen arguit tantum maiorem perfectionem ſecundum quid, & nō ſimpliciter; eo, quod maior perfectio ſimpliciter deſumitur ab vltima actualitate, quæ eſt exiſtentia, quam immediatè includunt primæ ſubſtantiæ: & quia primæ exiſtunt, exiſtunt etiam in illis ſecundæ; & propterea, primæ ſubſtantiæ abſolutè, & ſimpliciter ſunt perfectiores ſecundis ſubſtantijs.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando maiorem: nam perfectio, & nobilitas abſolutè, & ſimpliciter loquendo ex exiſtentia peti debet; quæ tamen magis, & prius in primis ſubſtantijs, quam in ſecundis reperitur.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod licet ſubſtantia ſecunda importet quod quid eſt rei, & ſubſtantia prima, ſupra quod quid eſt ſolum addat conditiones accidentales; nihilominus tamen, quia inter illas annumeratur etiam exiſtentia, quæ ſimpliciter loquendo eſt perfectior ipſa eſſentia; hinc eſt, quod ſubſtantia

prima

prima ratione prædictæ exiſtentiæ eſt ſimpliciter perfectior ſubſtantia ſecunda, quę etſi ipſa etiam exiſtat, tamen exiſtit mediante prima: perempta enim prima non exiſteret.

¶ Ad quartum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem dicimus, ꝙ ſubſtãtia, ſecundum propriam nominis ſignificationem non ſignificat eſſentiam; illam enim importat ſecundum amplam, & veluti impropriam ſignificationem: nam etiam ſecundum hanc ſignificationem eſſentia accidentiũ dicitur ſubſtantia: & in diffinitione vniuocorum, & æquiuocorum nomine ſubſtantiæ importatur eſſentia. Subſtantia autem ſecundũ propriã nominis ſignificationem importat ſuam eſſentiã, & quidditatẽ, quę æqualiter tam in prima, quam in ſecunda ſubſtantia reperitur. Quænam verò ſit hæc eſſentia ſubſtantiæ. pro eius explicatione ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA III.
Ad Quintum.

Vtrum eſſentia, & quidditas, quæ importatur nomine ſubſtantiæ ſit ſubijci, ſeu poſſe accidentibus ſubſtare.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur ex Ariſtot. cap. de ſubſtantia, vbi ex eo probat ſubſtantiam primam eſſe magis ſubſtantiam; quia pluribus ſubſtat; quod etiam docet Caietanus eodem cap. Ergo ſecundum Ariſtot. & Caietanum pluribus ſubſtare accidẽtibus, erit eſſentia & quidditas ſubſtãtię.

¶ Secundo arguitur. Proprietas fluit immediate à natura, & eſſentia rei; ſed proprietas ſubſtantiæ, quæ eſt poſſe recipere contraria cum ſui mutatione, fluit immediatè ab hoc, quod ſubſtantia ſubſtat accidentibus; nam ex hoc ſubſtantia habet immediatè illud; ergo ſubſtare accidentibus eſt quidditas, & eſſentia ſubſtantiæ.

¶ Tertio arguitur. Poſſe ſubſtare accidentibus nullam aliam rationem priorem, tamquam eſſentiam præſupponit in ſubſtantia, quia hæc non eſt aſſignabilis: non enim dici poteſt hanc rationem eſſe, non eſſe in alio, tanquam in ſubiecto: quia negatio, nequit eſſe eſſentia entis realis: ergo eſſentia ſubſtantiæ erit poſſe ſubſtentare accidentia.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico primo. Poſſe ſubſtare, ſeu ſubijci accidentibus, non eſt eſſentia ſubſtantiæ, accipiendo ſubſtantiam non ſolum pro ſubſtantia prædicamentali; ſed pro omni eo, quod non eſt accidens. Hanc concluſionẽ docent omnes Logici.

¶ Primo probatur. Nam hoc, quod eſt poſſe ſubſtare accidentibus, conuenit ei, cui debetur eſſe per ſe, & non in alio tamquam in ſubiecto: ergo poſſe ſubſtare accidentibus, erit proprietas ſubſtantiæ, & non eſſentia eius. Conſequentia eſt bona: nam eſſentia alicui rei non conuenit ratione alicuius alterius: ſi ergo poſſe ſubſtare accidentibus, conuenit ſubſtantiæ; quatenus ei debetur eſſe per ſe, & non in alio, tamquam in ſubiecto; poſſe ſubſtare accidentibus; non erit eſſentia, ſed potius proprietas.

¶ Secundo probatur concluſio. Hæc cauſalis eſt falſa; quia ſubſtantia habet ſubſtare accidentibus, ideò habet eſſe per ſe: ſed hæc eſt vera, quia ſubſtantia habet eſſe per ſe, & non in alio tamquam in ſubiecto, ideò habet ſubſtare accidentibus: ergo ſubſtare accidentibus, nullo pacto poteſt eſſe eſſentia ſubſtantiæ; ſed potius vt ſtatim dicemus, eſſentia ſubſtantiæ erit habere eſſe per ſe.

¶ Dico ſecundo. Eſſentia, & quidditas ſubſtantiæ eſt illud, cui debetur eſſe per ſe, & non in alio, tamquam in ſubiecto, vt dictum eſt in præcedenti concluſione.

¶ Pro explicatione huius concluſionis, obſeruandum eſt, quod in præſenti non loquimur de ſubſtantia prædicamentali: hæc enim communis primæ, & ſecundæ ſubſtantiæ non datur: ſed loquimur de ſubſtantia in tota ſua latitudine, pro omni eo ſcilicet, quod non eſt accidens. Hanc concluſionem ita poſitam expreſsè docet Sanctus Thomas 3. par. quæſt. 77. art. 1. ad 7.

¶ Probatur. Illa eſt eſſentia alicu-

Digitized by Google

cuius rei, ratione cuius cætera ei conueniunt; ſed omnia illa, quæ dicuntur proprietates ſubſtantiæ, conueniunt ei, quia ei conuenit id, cui debetur eſſe per ſe, ſeu aptitudinaliter per ſe exiſtere, & non in alio, tamquam in ſubiecto: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor etiam conſtat, diſcurrendo per ſingulas proprietates ſubſtantiæ.

¶ Ad primum reſpondetur, Argumentum Ariſtotelis eſſe à poſteriori per proprietatem, non autem à priori, ſcilicet per eſſentiam.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, Primã proprietatem fluere immediatè à natura ſubiecti: at ſi fuerit ſecunda, fluit immediatè à prima. Et ſic dicimus, quod ſubſtare accidentibus, eſt proprietas, à qua fluit alia, ſcilicet ſuſcipere cõtraria. Exemplum manifeſtum eſt in homine, in quo vna proprietas, nempè riſibile fluit ab alia, & prima immediatè fluit ab eſſentia.

¶ Ad tertium argumentum, Iam conſtat ſatis ex dictis. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad sextvm principale eiuſdem articuli dicendum eſt etiam ex dictis; nam licet ſecundæ ſubſtantiæ habeant immediatè ſubſtare accidentibus proprijs, & primæ ſubſtantiæ illis ſubſtent mediantibus ſecundis: nihilominus tamen iam dictum eſt, quomodo primæ ſubſtantiæ habeant magis ſubſtare, & merito primæ ſubſtantiæ dicantur.

¶ Ad septimvm dicendum, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod ſubſtantia, quæ ponitur in diffinitione accidentis, eſt prima ſubſtantia, quia eſt ſubſtantia, quæ immediatè habet ſubſtentare accidentia; vnde ſubſtantia, quam reſpicit accidens immediatè, eſt ſubſtantia prima; ſubſtantia autem, quæ in eius diffinitione ponitur, eſt illa, quam immediatè reſpicit: diffinitio enim debet dari per ordinem, & reſpectum immediatum. Et ita ſubſtantia in diffinitione accidentis poſita, erit ſubſtantia prima, & non quæcumque ſubſtantia, aut ſimpliciter ſubſtantia, vt ſic; ſed determinatè eſt prima ſubſtantia, quia determinatè immediatum ſuſceptiuum accidentium eſt prima ſubſtantia.

¶ Ad octavvm dicendum, quod membra analogata huius diuiſionis analogæ, non ſunt Petrus, & homo; ſed ſunt primum ſubſtans, & ſecundum ſubſtans, ſiue prima ſubſtantia, & ſecunda ſubſtantia. Et licet homo de Petro in recto prædicetur, vtpotè prædicatione ſecundi prædicabilis; cæterum ſecundum ſubſtans non dicitur in recto de eo, quod dicitur primum ſubſtans; nam hæc prædicatio eſt falſa, primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans. Et hinc fit, quod membra analogata prædictæ diuiſionis analogæ non prædicantur ad inuicem in recto. Sed pro maiori intelligentia huius ſolutionis, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Octauum.

Vtrùm primum, & ſecundum ſubſtans accidentibus ad inuicem in recto prædicentur.

Quod eſt quærere,

Vtrùm hæc propoſitio ſit vera, ſcilicet primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Hæc eſt vera propoſitio, Petrus eſt homo: ergo hæc eſt vera, Primum ſubſtãs eſt ſecundum ſubſtans. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Petrus eſt primum ſubſtans, & homo eſt ſecundum ſubſtans: ergo ſi hæc eſt vera, Petrus eſt homo, hæc etiam erit vera, primum ſub-

ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans.

¶ Secundo arguitur. Ea, pro quibus extrema præfatæ propoſitionis ſupponunt ad inuicem, in recto prædicantur: igitur præfata propoſitio, ſcilicet primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans, erit vera. Conſequentia patet, quia vt aliqua propoſitio affirmatiua ſit vera, ſufficit, vt extrema ſupponant pro eodem, aut ea, pro quibus ſupponunt, ad inuicem dicantur. Antecedens verò probatur. Extrema præfatæ propoſitionis cum ſint termini connotatiui, vnum ſupponit pro re, quæ dicitur primum ſubſtans, ſcilicet pro Petro; & aliud pro re, quæ dicitur ſecundum ſubſtans, ſcilicet pro homine. Sed iſtæ res, vt patet, adinuicem prædicantur: ergo.

¶ Tertio arguitur. Materiale, pro quo vterque terminus ſupponit, eſt omninò realiter idem: ergo erit verum dicere, quod primum ſubſtans ſit ſecundum ſubſtans. Antecedens eſt notum. Conſequentia verò probatur. Nam ſi idem paries eſſet albus, & niger, eſſet verum dicere, album eſt nigrum: ergo ſi idem materiale, & eadem res eſt primum, & ſecundum ſubſtans, erit verum dicere, primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans. Confirmatur, & ſimul explicatur, quia eidem materiali conuenit albedo, & dulcedo; ideò iſta eſt vera, album eſt dulce, vt patet de lacte: ergo ſi eidem rei, & eidem materiali conuenit ratio primi ſubſtandi, & ſecundi ſubſtandi, ſimiliter hæc erit vera, primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans.

¶ Dices, quod licet eidem materiali conueniat ratio primi ſubſtandi, & ſecundi ſubſtandi, non tamen ei conuenit ſecundum eamdem rationem, & propterea præfata propoſitio eſt falſa.

¶ Quarto arguitur, & impugnatur prædicta ſolutio. Nam loquendo de lacte, hæc propoſitio eſt vera, album eſt dulce, quantumuis dulcedo, & albedo ſecundum diuerſam rationem, conueniant ſubiecto: ergo quantumuis ratio primi ſubſtandi, & ſecundi ſubſtandi, ſecundum diuerſam rationem eidem materiali conueniant: tamen hæc propoſitio erit vera, primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans: non enim videtur maior ratio, quare iſta ſit magis vera, album eſt dulce, quam iſta, primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, negando conſequentiam. Ad probationem ſimiliter negatur conſequentia. Nam licet prima, & ſecunda ſubſtantia primè intentionaliter adinuicem prædicentur, vt patet in hac propoſitione, Petrus eſt homo: tamen ſecundè intentionaliter, nullatenus adinuicem prædicari poſſunt: Multa enim primè intentionaliter accepta, adinuicem in recto prædicantur, quæ ſecundo intentionaliter accepta non poſſunt dici; & ita non valet argumentari à prædicatione eorum, primè intentionaliter, ad prædicationem eorumdem ſecundè intentionaliter: quia cum termini ſecundæ intentionis appellent, erit argumentari à non appellante ad appellantem propoſitionem. Sit exemplum in terminis diuinis: hæc enim propoſitio eſt vera, Miſericordia diuina eſt iuſtitia diuina: hæc tamen eſt falſa, attributum miſericordiæ diuinæ, eſt attributum iuſtitiæ diuinæ. Neque valet argumentari, miſericordia diuina eſt iuſtitia diuina: ergo attributum miſericordiæ diuinæ eſt attributum iuſtitiæ diuinæ: nam licet attributa diuina primè intentionaliter accepta, ad inuicem in recto prædicentur, nequeunt tamen prædicari adinuicem ſecundè intentionaliter. vnde præfata conſequentia eſt mala: nam in illa arguitur, à non appellante ad appellantem. Ita prorſus dicimus in propoſito noſtri argumenti. In illa enim conſequentia committitur defectus arguendi à non appellante ad appellantem: & propterea eſt mala conſequentia; & ita propoſitio iſta eſt concedenda, ſcilicet Petrus eſt homo, non autem iſta, primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans. Sicut iſta eſt concedenda, Miſericordia diuina eſt iuſtitia diuina; non autem

Digitized by Google

autem iſta, attributum miſericordiæ diuinæ, eſt attributum diuinæ iuſtitiæ, propter appellationem, quæ reperitur in propoſitione, ratione termini ſecundæ intentionis, ſcilicet attributi, aut primi, ſeu ſecundi ſubſtantis. Nam, vt diximus in noſtra Dialectica, libro ſecundo, tractatu ſecundo, parte, tertia, diſcurſu vnico, termini ſecundæ intentionis conuenientes rebus, & non vocibus, appellant proprium conceptum ſupra primarium ſignificatum illius termini, quem denominat.

¶ Dices, quod in præſenti quæſtiuncula non accipitur primo, aut ſecundo ſubſtare, ſecundè intentionaliter, quia non accipitur primo ſubſtare prædicatis in aliqua propoſitione; ſed accipitur pro ſubſtare primè intentionaliter accidentibus realibus. Et ita non, valet dicere, quod propoſita prædicta propoſitione, ſcilicet, primum, ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans, eſt falſa; quia ſecundè intentionaliter nequeunt ad inuicem prædicari: cum, tamen ſi accipiantur primè intentionaliter, ad inuicem prædicentur. Quia, ergo in præſenti quæſtiuncula, Primum ſubſtans, & ſecundum ſubſtans primè intentionaliter accipiuntur: hinc eſt, quod poterunt ad inuicem prædicari; & ſic iſta propoſitio erit vera, ſcilicet primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans.

¶ Sed reſpondetur facilè, quod licet ſubſtare, accipi poſſit dupliciter, & primè intentionaliter, & ſecunde intentionaliter, & in præſenti accipiatur primè intentionaliter: tamen, ly primo, & ly ſecundo ſubſtare, propter nomen numerale, quod appellat, ſemper facit appellationem. Et ita quamuis ſubſtare accipiatur primè intentionaliter; nihilominus propoſitio eſt falſa, propter appellationem, ex parte illius termini primo, & ſecundo: ſicut propter eamdem appellationem proprij conceptus eſt falſa, iſta, ſcilicet attributum iuſtitiæ diuinæ eſt attributum miſericordiæ diuinæ. Vnde non licet argumentari; hæc eſt vera, ſcilicet, Petrus eſt homo: ergo hæc erit vera; Primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans: quantumuis ſubſtare primè intentionaliter accipiatur. Semper enim ſaltim ex parte aliorum, terminorum committitur defectus variationis appellationis: quia, vt dictum eſt, ſemper arguitur à non appellante ad appellantem, ſaltem ex parte illius termini primo, & ſecundo.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quod, vt aliqua propoſitio affirmatiua ſit vera, eius extrema debent ſupponere pro eadem re, & ratione. Vnde id, pro quo extrema ſupponunt, debet eſſe idem re, & ratione. Cum autem materiale, pro quo ſupponunt primum ſubſtans, & ſecundum ſubſtans, non ſit idem, ratione, quia Petrus, & homo, pro quibus ſupponunt, ratione diſcriminantur: hinc eſt, quod præfata propoſitio, ſcilicet primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans, non eſt vera.

¶ Dices, Ad hoc, vt aliqua propoſitio affirmatiua ſit vera, ſufficit, quod extrema ſupponant pro eodem, ſecundum rem, & non eſt neceſſarium, quod ſupponant pro eodem, ſecundum rationem: vt patet per multa exempla. Hæc enim propoſitio eſt vera, ſcilicet Petrus eſt homo; & tamen extrema ſupponunt pro eodem, ſecundum rem, & non ſecundum rationem, quia Petrus, & homo, cum, ratione ad inuicem diſtinguantur, non, ſupponunt pro eodem ſecundum rationem. Similiter hæc eſt vera, eſſentia, diuina, eſt Pater: & nihilominus extrema non ſupponunt pro eodem ſecundum rationem, quia abſolutum, & reſpectiuum in diuinis, ſaltim ratione ratiocinata, aut diſtinctione virtuali eminentiali, diſcriminantur. Ergo ſi primum, & ſecundum ſubſtans ſupponunt pro eodem ſecundum rem, quantumuis non ſupponant pro eodem ſecundum rationem; nihilominus tamen propoſitio prædicta erit vera, ſcilicet, primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans.

¶ Sed reſpondetur, Quod licet ve-

rum ſit, quod vt propoſitio aliqua affirmatiua ſit vera, ſufficit, vt extrema ſupponant pro eodem ſecundum rem, & non ſecundum rationem: tamen ſi diſtinctio illa rationis explicetur formaliter in tali propoſitione propter ſignificationem illorum terminorum, tunc non ſufficit, vt propoſitio ſit vera, quod extrema ſupponant pro eodem ſecundum rem tantum; vnde propoſitio erit falſa. Sit exemplum iam poſitum: hæc propoſitio, ſcilicet attributum iuſtitiæ, eſt attributum miſericordiæ, eſt falſa. Nam licet miſericordia, & iuſtitia diuina ſupponant pro eodem ſecundum rem, & non ſecundum rationem, quod quidem ſufficit ad verificandam propoſitionem, in qua non explicatur diſtinctio illa rationis, ratione cuius non ſupponunt pro eodem ſecundum rationem. Quapropter iſta eſt vera, iuſtitia diuina eſt miſericordia diuina. Tamen quia in prædicta propoſitione, ſcilicet attributum iuſtitiæ, eſt attributum miſericordiæ, explicatur diſtinctio rationis importata per illum terminum attributum: hinc eſt, quod eſt falſa. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito: Hæc enim propoſitio eſt vera, ſcilicet Petrus eſt homo, quia extrema eius ſupponunt pro eodem ſecundum rem; licet non ſupponant pro eodem ſecundum rationem. Cæterum hæc eſt falſa, ſcilicet primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans; quia diſtinctio rationis, ratione, cuius extrema non ſupponunt pro eodem, ſecundum rationem explicatur in illa. Quotieſcumque enim in aliqua propoſitione affirmatiua explicatur diſtinctio rationis, ratione cuius extrema non habent ſupponere pro eodem ſecundum rationem, ſemper eſt falſa, vt contingit in caſu argumenti, & in exemplis adductis.

¶ Ad tertium argumentum. Aliqui Logici propter illud dicunt hanc propoſitionem, ſcilicet primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans, eſſe veram materialiter; ſicut dicunt eſſe illam, album eſt dulce, loquendo de lacte. Sed hoc re vera non eſt difficultati ſatisfacere, quia hoc dicere eſt, quod præfata propoſitio formata terminis primæ intentionis eſt vera; cum tamen difficultas propoſita ſit de propoſitione formata ſub illis terminis, ſcilicet primum ſubſtans, & ſecundum ſubſtans, qui ſecundum ſuam naturam faciunt ſenſum formalem. Quapropter ad argumentum reſpondetur ex dictis, ſicut etiam ad confirmationem. Vel ſecundo reſponderi poteſt iuxta ea, quæ ibi dicta ſunt.

¶ Ad quartum argumentum, quod erat replica contra ſolutionem ibi poſitam, Reſpondeo, negando conſequentiam: non enim eſt eadem ratio de vtraque propoſitione. Nam in hac propoſitione, ſcilicet album eſt dulce, non explicatur per terminos ipſius diuerſitas rationis, ratione cuius extrema conueniunt eidem materiali: quæ tamen diuerſitas, vt dictum eſt, explicatur in hac propoſitione, ſcilicet primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans: & propterea hæc eſt falſa, illa autem eſt vera. Et per hac patet ad octauum argumentum principale huius Articuli.

¶ AD NONVM Argumentum principale eiuſdem Articuli, Reſpondeo, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo ✠

QVÆ-

Digitized by Google

QVAESTIVNCVLA V.

Ad Nonum.

Vtrum dici poſſit, quod diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ, qua diuiditur ipſa in primam, & ſecundam ſubſtantiam, ſit ſubiecti in accidentia.

ET videtur, quod non. Primo arguitur argumento nono huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Quotieſcumque diuiditur aliquid per modos diuerſos, talis diuiſio eſt ſubiecti in accidentia; ſed diuiſio ſubſtãtiæ logicè acceptæ, qua diuiditur in primam, & ſecundã ſubſtantiam, eſt pœnes diuerſos modos ſubſtantiæ, ſcilicet per primum, & ſecundum ſubſtare: ergo talis diuiſio erit ſubiecti in accidentia.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Dici non poteſt, quod diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ, qua diuiditur ipſa in primã, & ſecundam ſubſtantiam, ſit ſubiecti in accidentia. Hæc concluſio eſt expreſſa contra Sanchez, lib. 5. q. 4. concl. 1. qui putat oppoſitum eſſe concluſionem S. Thomæ: quia (inquit) S. Thomas docet hanc diuiſionem eſſe generis ſecundum diuerſos modos: quod quidem genus vocat eſſe ens per ſe completum, quod eſt materiale generis primi. Nihilominus tamen iam ſupra in corpore huius articuli ſatis demonſtratum eſt, quomodo ſit intelligendus S. Thomas, quando dicit quod prædicta diuiſio eſt magis analoga, quam generis in ſpecies. Inquit etiã quod oppoſitum noſtræ concluſionis docent Caiet. cap. de ſubſtantia, & alij Logici fundati, & illuſtres: Cum tamen Caietanus clariſſimè doceat prædictam diuiſionem eſſe analogi in ſua analogata: & ita nos dicimus noſtram concluſionem eſſe expreſſam doctrinam Caietani loco citato.

¶ Primo probatur Concluſio ad hominem contra Sanchez. Nam ipſe fatetur, quod ſi diuiſum talis diuiſionis eſſet ſubſtantia importans modum ſubſtandi, in communi, abſtrahendo à primo, & ſecundo modo ſubſtandi, quod certè talis diuiſio non eſſet ſubiecti in accidentia: quia primo, & ſecundo ſubſtare nõ conuenirent accidentaliter modo ſubſtandi, vt ſic, aut ſubſtantiæ importanti talem modum ſubſtandi; & ſic talis diuiſio non eſſet ſubiecti in accidẽtia. Sed ſic eſt, quod diuiſum talis diuiſionis eſt ſubſtantia importans talem modum ſubſtandi, abſtrahendo à primo, & ſecundo ſubſtare: nam diuiſum talis diuiſionis eſt ſubſtantia logicè accepta, & non eſt ſubſtantia prædicamentalis, vt patet ex diſcurſu articuli: ſubſtantia autẽ logicè accepta, vt docet ipſemet Sanchez, importat modũ ſubſtandi; nam hac ratione dicitur ſubſtãtia logicè accepta: quia verò eſt diuiſũ aliquid alicuius veræ diuiſionis, neceſſario debet abſtrahere à mẽbris diuidentibus; & ideò tale diuiſũ cũ ſit ſubſtantia logicè accepta, erit ſubſtantia importans modum ſubſtandi, abſtrahendo à primo, & ſecundo ſubſtare: ergo ſecundum Sanchez dici non poteſt, quod talis diuiſio ſit ſubiecti in accidentia. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Nam propterea Sanchez inquit, talem diuiſionem eſſe ſubiecti in accidentia, propter rationem poſitam in primo argumento, quod eſt nonum huius articuli: habet enim, Et aduerte perſpicaciter, cum dicitur, communiter à Logicis ſubſtantiam aliã eſſe primam, aliam eſſe ſecundam: diuiſum accipi pro ente per ſe, & eſt ſenſus, enti per ſe completo conuenit hic modus, qui eſt ſubſtentare accidentia primo, & etiam iſte, qui eſt ſecundo ſubſtentare illa: & non accipitur ſubſtantia pro ente per ſe, cum aliquo modo ſubſtandi in communi, abſtrahendo à primo, & ſecundo modo ſubſtandi: quia nullum materiale, nec ſubiectum dari poteſt, nec in recta linea, nec extra, cui conueniat talis modus ſubſtandi, abſtrahendo à primo, & ſecundo modo ſubſtandi: nam omne exiſtens in recta linea eſt ex neceſſitate primum, aut ſecundum ſubſtans; quamobrem debet

debet habere modum primi, aut ſecundi ſubſtantis. Nam omne ens per ſe completum debet concipi, vel in particulari, & erit prima ſubſtãtia; vel in vniuerſali, & erit ſecunda: nec poteſt ab his abſtrahere, quia ab vniuerſali abſtrahere non poteſt, quod eſt generaliſſimum ſubſtantiæ. Ex quibus verbis manifeſtè habetur, quod ſi diuiſum eſſet talis ſubſtantia importans modum ſubſtandi, abſtrahendo à primo, & ſecundo ſubſtare, quod vtique talis diuiſio non eſſet ſubiecti in accidentia, quia tales modi, ſcilicet primo, aut ſecundo ſubſtare, non accidentaliter, ſed per ſe conuenirent tali ſubſtantiæ, vt ſic abſtractæ. Sed propterea inquit Sanchez, talem diuiſionem eſſe ſubiecti in accidentia, quia inquit, diuiſum eſt ens per ſe completum: & ſic manifeſtè patet vnum de duobus, vel quod ipſe non diuidit ſubſtantiam logicè acceptam, quæ eſt illa, quæ diuiditur; nam ſubſtantia prædicamentalis non diuiditur, ſed partitur: vel quod talis diuiſio non eſt ſubiecti in accidentia.

¶ Dices, quod præfatus auctor, quãdo inquit, hanc diuiſionem eſſe ſubiecti in accidentia, loquitur non de diuiſione ſubſtantiæ logicè acceptæ, ſed loquitur de diuiſione ſubſtantiæ prædicamentalis, quia loquitur de diuiſione entis per ſe completi, quod quidem non eſt aliud, niſi ſubſtantia prædicamentalis.

¶ Secundo probatur concluſio, & impugnatur prædicta ſolutio: nam iam oſtenſum eſt manifeſtè, quomodo ſubſtantia prædicamentalis non propriè diuiditur, ſed partitur: cum ergo ſit in præſenti ſermo de diuiſione propria ſubſtantiæ, non poteſt intelligi de diuiſione ſubſtantiæ prædicamentalis.

¶ Secundo probatur concluſio, quia ſecundum Sanctum Thomam prædicta diuiſio eſt magis analoga, quam generis in ſpecies; ſed diuiſio ſubſtantiæ prædicamentalis nequit eſſe analogi in analogata, quia tale diuiſum deberet eſſe ſuperius, & analogum, ſiue commune communitate analoga, quod quidem eſſe non poteſt: ergo.

¶ Tertio probatur concluſio. Diuiſio analoga numquam poteſt eſſe ſubiecti in accidentia: quia analogata non conueniunt accidentaliter rationi analogæ, ſed ſecundum Sanctum Thomam talis diuiſio eſt magis analoga: ergo ſecundum S. Thomam nequit eſſe ſubiecti in accidentia.

¶ Quarto. Diuiſio generis in ſpecies, ſiue in modos eius, potius eſt eſſentialis, quam ſit accidentalis: ergo cum talis diuiſio, dicatur à Sanchez, diuiſio generis in modos eius potius erit diuiſio eſſentialis, quam accidentalis, ſcilicet ſubiecti in accidentia.

¶ Quinto. Nam Dom. Caietanus expreſsè docet loco citato, hanc diuiſionem eſſe analogam; & adducit rationem, quia eſt per modos eius, ſcilicet primo ſubſtare, & ſecundo ſubſtare: ergo ſecundum Caietanum dicendum eſt, quod talis diuiſio non ſit ſubiecti in accidentia. Verba autem Caietani ſunt hæc. *Et hoc modo ſubſtantia ſufficienter diuiditur in primam, & ſecundam, non diuiſione generis in ſpecies, ſed diuiſione rei in modos eius, & eſt diuiſio analoga.* In quibus verbis apertiſſimè docet Caietanus hanc diuiſionem eſſe analogam. Quomodo ergo dici poteſt ipſum docere hanc diuiſionem eſſe ſubiecti in accidentia?

¶ Neque obſtant verba, quæ habet idem Dominus Caietanus in fine eiuſdẽ corollarij; dum dicit: *Omnis ergo ſubſtantia directè in prædicamento exiſtens, aut eſt prima, id eſt particulariter ſubſiſtens; aut ſecunda, id eſt non in ſe particulariter ſubſiſtens.* In quibus verbis videtur dicere, diuiſum eſſe ens per ſe cõpletum & non eſſe ens per ſe completũ, cum illo modo; nam diuiſum dicit eſſe ſubſtantiam prædicamentalem, quæ cum ponatur in recta linea, non dicit modum, ſed ſolum importat ens per ſe completum. Cæterum licet Dominus Caietanus loquatur de ſubſtantia directè in prædicamento exiſtente, quæ vt ſic non importat modum aliquem, ſeu proprietatem, quæ non ponitur directè in prædicamento: Nihilominus tamen, cum ſubſtantia completa importet omnes ſuas proprietates, & modos, Caietanus loquitur de illa ſecundum talem modum, qui

Digitized by Google

qui eſt ſubſtentare. Nam licet verum ſit, quod logicè accepta ſolum modum importet, & ad latus prædicamenti collocetur.: tamen ipſa ſubſtantia prædicamentalis, quæ directè in prædicamento collocatur, cum ſit completa, & radix omnium proprietatum, conſiderari poteſt ſecundum ſuam proprietatem, quomodo eam conſiderauit Caietanus in prædictis verbis. Vel dicendum, quod Dominus Caietanus intelligendus eſt iuxta explicationem aſſignatam in præcedenti articulo.

¶ Sexto. Si aliqua ratione talis diuiſio deberet eſſe ſubiecti in accidentia, & nullo modo analoga, eſſet, quia non datur ſubſtantia importans modum ſubſtandi in communi, abſtrahendo à primo, & ſecundo ſubſtare: hæc enim eſt ratio, propter quam conuincitur Sanchez ad aſſerendum oppoſitum noſtræ concluſionis: ſed hæc ratio eſt nulla, vt oſtenſum eſt ſupra in ſolutione ad primum argumentum huius articuli: ergo.

¶ Ad primum reſpondetur, quod diuiſum huius diuiſionis non poteſt eſſe ens per ſe completum: quia vt demonſtratum eſt, nequit eſſe ſubſtantia prædicamentalis, quæ ſignificatur nomine entis per ſe completi; & ita licet enti per ſe completo accidat primo, & ſecundo ſubſtare, & ſint modi eius accidentales: nihilominus tamen per illos ſubſtantia prædicamentalis non diuiditur; ſed partiturialias enim ens per ſe cóplecum, ſiue ſubſtantia prædicamentalis eſſet ſuperior ad ſecundum ſubſtare: ſcilicet genus generaliſſimum. quod dici non poteſt.

¶ Ad ſecundum reſpondetur ex rationibus factis, quomodo diuiſio, quæ fit per modos, potius eſt diuiſio analoga, quam alterius ſpeciei diuiſionis. eo quod omnis diuiſio analoga propriè fit per modos rationis analogæ. Et quia, vt viſum eſt, prædicta diuiſio fit per modos, hinc eſt, quod eſt diuiſio analoga. Conſiderandum tamen eſt, quod multoties diuiſio dicitur aliqua fieri per modos, quæ tamen non eſt analoga, vt contingit etiam in diuiſione ſubſtantiæ logicè acceptæ. quod quidem, vt explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VI.

Ad Nonum.

Vtrùm diuiſio ſubſtantiæ logicè acceptæ, facta per primum, & ſecundum ſubſtare ſecundè intentionaliter, ſit analogi in analogata.

Quod eſt quærere,

Vtrùm ſubſtare ſecundè intentionaliter diuiditur analogicè in primum, & ſecundum ſubſtare.

Et videtur, quod ſic. Primo arguitur. Relatio ſecundi ſubſtantis conuenit homini in ordine ad relationem primi ſubſtantis: ergo ſubſtare ſecundè intentionaliter analogicè diuiditur in primum, & ſecundum ſubſtare. Conſequẽtia eſt bona. Antecedens verò probatur. Ideò relatio ſecundi ſubſtantis ſecundè intentionaliter conuenit homini, quia relatio primi ſubſtantis ſecundè intentionaliter conuenit Petro: ergo relatio primi ſubſtantis conuenit homini in ordine ad relationem primi ſubſtantis.

¶ Secundo arguitur. Sicut ſe habet primum ſubſtans ad ea, quibus ſubſtat, ſeu refertur relatione primi ſubſtantis; eodem modo ſe habet ſecundum ſubſtans, & refertur ad ea, quibus ſecundo ſubſtat: ergo talis diuiſio erit analoga, analogia proportionalitatis. Conſequentia patet ex diffinitione analogiæ proportionalitatis. Antecedens verò de ſe eſt notum.

¶ In hac quæſtiuncula. Pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Diuiſio, ſio, qua diuiditur ſecunda intentio ſubiecti in ſecundam intentionem primi ſubiecti, ideſt primæ ſubſtantiæ, & in ſecundam intentionem ſecundi ſubiecti, ideſt ſecundæ ſubſtantiæ, non eſt diui-

ſio analoga, ſed vniuoca. Hæc concluſio eſt expreſſa contra Sanchez loco citato, concluſione 3. vbi inquit, quod accipiendo primam, & ſecundam ſubſtantiam ſecundè intentionaliter pro Petro, v. g. vt habet relationem primi ſubſtantis; & hominem, vt habet relationem ſecundi ſubſtantis, ſubſtare dicitur de illis analogicè: & inquit hanc analogiam eſſe analogiam proportionalitatis. Nihilominus tamen noſtra concluſio probatur manifeſtè.

¶ Prima pars, quod ſcilicet ſit analoga, Probatur ad hominem contra Sanchez Nam propterea apud illum diuiſio, qua diuiditur ſubſtantia logicè accepta, primè intentionaliter in primum, & ſecundum ſubſtare, non eſt analogi in analogata, quia non poteſt dari ſubſtantia importans modum ſubſtandi in communi abſtrahendo à primo, & ſecundo ſubſtare; & hac ratione ipſe inquit, (vt ſatis ex dictis conſtat) quod talis diuiſio non eſt analogi in analogata propriè loquendo, ſed eſt ſubiecti in accidentia. Sed ſic eſt quod etiam dicit in citata tertia concluſione, quod non datur aliqua relatio communis, quæ ſit relatio ſubſtantis in communi, abſtrahendo à primo, & ſecundo ſubſtante, quia nullum ſubiectum intelligi valet, cui illa relatio conueniat: ſicut diximus (inquit) de modo ſubſtandi realiter: ergo propter eandem rationem dicere debet, quod talis diuiſio non ſit analogi in analogata, ſed potius ſubiecti in accidentia, intra limites tamen ſecundarum intentionum. Quapropter videtur, quod ſibimet contradicat in eadem concluſione.

¶ Secunda verò pars, quod ſcilicet ſit vniuoca, probatur, & ſimul explicatur, obſeruando quod id, quod diuiditur, eſt ſecunda intentio ſubiecti, ſcilicet relatio rationis ſubiecti ad prædicatum, quæ quidem diuiditur in relationem rationis ſubiecti, à qua id, quod dicitur ſecunda ſubſtantia, dicitur ſubſtare ſecundè intentionaliter, ideſt referri relatione rationis ad ſuum prædicatum: & in relationem rationis ſubiecti, à qua, id, quod dicitur prima ſubſtantia, dicitur ſubſtare ſecundè intentionaliter, ideſt referri relatione rationis ad ſuum prædicatum; Vnde quod ſecunda intentio rationis ſubiecti dicatur ſecunda, vel prima, non eſt, quia vna dependeat ab altera; ſed vna dicitur ſecunda, altera prima, quia ea, quæ ab illis denominantur, vnum eorum dicitur primo ſubſtare, & alterum ſecundo ſubſtare: quare membra diuidentia huius diuiſionis ſunt duæ relationes rationis ſubiecti ad prædicatum; quorum altera dicitur relatio rationis ſecundi ſubiecti, altera verò primi ſubiecti: non quod vna ſit prima, aut ſecunda per dependentiam vnius ab altera; ſed quia rerum, quæ denominantur, altera eſt ſecundum ſubiectum, & altera primum ſubiectum primè intentionaliter: quomodo ſubſtare dicitur analogicè propter rationes iam dictas in iſto articulo. Hoc ſuppoſito,

¶ Probatur concluſio. Relatio rationis ſubiecti, qua ſubiectum refertur ad prædicatum, æqualiter omninò participatur à membris huius diuiſionis: ergo diuiſum huius diuiſionis erit vniuocum. Conſequentia eſt bona. Antecedens autem conſtat ex dictis. Nam relatio rationis qua id, quod dicitur ſecunda ſubſtantia, refertur ad prædicatum, non dependet à relatione rationis qua id, quod dicitur prima ſubſtantia, refertur ad prædicatum; vnaquæque enim eſt relatio rationis ad prædicatum: ergo.

¶ Ad primum reſpondetur, Quod licet ſubſtare primè intentionaliter conueniat homini dependenter à primo ſubſtare; tamen ſubſtare ſecundè intentionaliter, ſcilicet relatio rationis ſubiecti, non ita conuenit; ſed æqualiter ſe habet reſpectu vtriuſque.

¶ Ad ſecundum reſpondetur ex dictis. Et per hæc patet ad nonum argumentum huius articuli.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrùm diffinitio primæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſt. cap. de ſubſtantia, ſit rectè aſſignata, ſcilicet, Prima ſubſtantia eſt, quæ neque de ſubiecto dicitur, neque in ſubiecto eſt; vt aliquis homo.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod diffinitio primæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele cap. de ſubſtantia non ſit rectè aſſignata. Iſte terminus aliquis homo eſt prima ſubſtantia: Nam Caietanus vt adducat exemplum primæ ſubſtantiæ inquit, vt aliquis homo: & Ariſtoteles poſt traditam diffinitionem habet exemplum, vt quidam homo: & tamen dicitur de ſubiecto: ergo prædicta diffinitio non eſt rectè aſſignata ab Ariſtotele. Maior patet. Conſequentia eſt bona. Minor probatur. Omnes iſtæ prædicationes ſunt veræ, ſcilicet Petrus eſt aliquis homo, Paulus eſt aliquis homo; ſiue quod idem eſt, quidam homo, &c. ergo iſte terminus aliquis homo dicitur de ſubiecto; ergo ſaltim illa prima particula, in qua habetur, quod prima ſubſtantia non dicitur de ſubiecto, non erit de ratione primæ ſubſtantiæ.

¶ Secvndo præterea. Prædicta diffinitio primæ ſubſtantiæ, quo ad vtramque particulam conuenit alijs à diffinito: ergo non eſt bona diffinitio. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur. Deus non eſt prima ſubſtantia: alias collocaretur in prædicamento ſubſtantiæ, in quo directè ponitur omnis prima, & ſecunda ſubſtantia; & tamen neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur: ergo prædicta diffinitio primæ ſubſtantiæ conuenit alijs à diffinito.

¶ Tertio præterea. Singularia nequeunt diffiniri, vt docet Ariſtoteles 7. Metaph. cap. 15. Sed prima ſubſtantia eſt ſingularis, vt v. g. Petrus: ergo præfata diffinitio non eſt bona: alias ſingulare bona diffinitione diffiniri poſſet.

¶ Qvarto præterea. Omnis diffinitio, quæ traditur per negationem, eſt vitioſa: nam negatio non explicat, ſed negat naturam rei: bona autem diffinitio explicare debet naturam diffiniti. Sed præfata diffinitio primæ ſubſtantiæ traditur per duas negationes, ſcilicet per non dici de ſubiecto, & per non eſſe in ſubiecto, vt patet ex verbis diffinitionis traditæ ab Ariſtotele: ergo erit vitioſa diffinitio.

¶ Qvinto præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Res poſitiua nequit explicari per negationem: ſed prima ſubſtantia quomodocumque conſideretur, eſt res poſitiua: ergo nullo modo diffiniri poteſt per negationem: ergo cum prædicta diffinitio detur per negationem, nulla ratione erit rectè aſſignata. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Nam ſi prima ſubſtantia accipiatur pro materiali primæ ſubſtantiæ, ſic aliquid poſitiuum importat, quia importat indiuiduum ipſum primæ ſubſtantiæ. Si verò accipiatur pro formali, ſic etiam importat aliquid poſitiuum, ſcilicet relationem ipſam, qua refertur ad ea accidentia, quæ ſubſtentat: ergo.

¶ Sexto præterea. Prima ſubſtantia prædicatione artificiali dicitur de ſubiecto: ergo diffinitio primæ ſubſtantiæ aſſignata non eſt bona. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur. Iſtæ prædicationes ſunt veræ, & eſſentiales, ſcilicet hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, & hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis, qui cap. de ſubſtantia diffiniens primam ſubſtantiam dixit, Prima ſubſtantia eſt, quæ neque de ſubiecto dicitur, neque in ſubiecto eſt, vt quidam homo: ergo.

¶ Respondeo dicendum: & pro explicatione veritatis, ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio Vnica. Diffinitio primæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele cap. de ſubſtan. eſt rectè aſſignata, ſcilicet, Prima ſubſtantia eſt illa, quæ neque de ſubiecto dicitur, neque in ſubiecto eſt, vt quidam homo; quod idem eſt, ſeu vt aliquis homo, ſecundū Caiet. in eod. cap.

Haec

¶ Hæc concluſio non aliter probatur, niſi explicando ſingulas particulas diffinitiouis: diffinitiones enim non probantur, ſed explicantur. Continet ergo prædicta diffinitio duas particulas tantum: quarum prima, ſcilicet prima negatio, nempe non dici de ſubiecto, ſeparat à ratione primæ ſubſtantiæ ſecundas ſubſtantias, quæ dicuntur de ſubiecto, ſcilicet de prima ſubſtantia: nam vniuerſale de ſua parte ſubiectiua dicitur: Prima verò ſubſtantia, nempe Petrus, de nullo alio dicitur, quod ſit ſibi inferius, nec prædicatione artificiali prædicatur. Secunda verò particula, nimirum ſecunda negatio, ſcilicet non eſſe in ſubiecto, excludit à ratione primę ſubſtantiæ accidentia, & partes ſubſtantiæ. Accidentia enim, & partes ſubſtantiæ in ſubiecto reperiuntur, licet diuerſimodè. Nam accidentia ſunt in ſubiecto per proprias inexiſtentias inhæſiuè; verum partes ſubſtantiæ ſunt in toto cópoſito, ipſum componendo, & habent eſſe per eſſe totius. Vnde cum prædictæ duæ negationes explicent id, quod eſt de ratione primæ ſubſtantiæ, dicendum eſt, quod prędicta diffinitio ſit rectè aſſignata. Nihil etiá videtur continere ſuperfluum, aut diminutum, ſeu alijs à diffinito conuenire, vt magis explicabitur in ſolutione argumentorum: ergo.

¶ Ad primvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrum prima particula diffinitionis primæ ſubſtantiæ, ſcilicet non dici de ſubiecto, ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata.

Et videtur quod non. Primo arguitur argumēto primo huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Petrus eſt prima ſubſtantia, & tamen dicitur de ſubiecto: ergo prima particula diffinitionis primæ ſubſtantiæ non eſt rectè aſſignata ab Ariſtotele. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Iſte terminus Petrus, poteſt ſupponere pro pluribus in diuerſis propoſitionibus, vt patet in iſtis: hoc eſt Petrus, & hoc eſt Petrus, &c. oſtendendo plura indiuidua, quæ vocantur Petrus: ergo iſte terminus Petrus, qui importat primam ſubſtantiam, dicitur de ſubiecto.

¶ Tertio arguitur. Perſona eſt prima ſubſtantia, & tamen perſona dicitur de hac, vel de illa perſona; nam iſtæ prædicationes ſunt veræ, hæc perſona eſt perſona, & hæc perſona eſt perſona: ergo non dici de ſubiecto non conuenit primæ ſubſtantiæ. Minor cum conſequentia ſunt notæ. & maior probatur. Nam Boetius diffiniens perſonam dixit, quod eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia: indiuidua autem ſubſtantia eſt prima ſubſtantia: ergo perſona eſt prima ſubſtantia.

¶ Quarto arguitur. Subſtantia, quæ in prefata diffinitione diffinitur, eſt prima ſubſtantia in communi: eſt enim diffinitum huius diffinitionis, ratio, & eſſentia primæ ſubſtantiæ, vt ſic: ſed prima ſubſtantia ita ſumpta dicitur de ſubiecto, nam dicitur de hac prima ſubſtantia, quæ eſt Petrus, & de illa, quæ eſt Paulus: ergo diffinitio primæ ſubſtantiæ, quo ad primam particulam non eſt rectè aſſignata ab Ariſtotele cap. de ſubſtantia.

¶ In hac queſtiuncula pro explicatione veritatis, ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primum reſpondet Maſius, quod Ariſtoteles nomine cuiuſdam hominis, non rem quandam communem, ſed ſubſtantiam certam, & determinatam, vt Ioannem, & Antonium, intellexit: & ita dicendum eſt, quod hac ratione etiam Caietanus appoſuit exemplum dicens, vt aliquis homo. Et ſi interrogetur, cuius prędicabilis ſit iſta prędicatio, Petrus eſt aliquis homo? Reſpōdetur nullius: quia vt ſit alicuius prędicabilis, debet eſſe aliquid incomplexum.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod ſicut Petrus poteſt ſupponere ꝓ pluribus æqui-

æquiuocè, non auté vniuocè; ita dici poteſt de pluribus æquiuocè non auté vniuocè. Diffinitio autem primæ ſubſtantiæ intelligenda eſt, quod neque in ſubiecto ſit, neque de ſubiecto dicatur vniuocè: & ita rectè eſt aſſignata ab Ariſtotele: nam Petrus, qui eſt prima ſubſtantia, non dicitur de ſubiecto vniuocè, niſi prædicatione identica, vt patet in iſta Petrus eſt Petrus.

¶ Sed dices, Petrus vniuocè dicitur de ſubiecto, prędicatione artificiali, vt patet in iſta, hoc eſt Petrus, ſignando ſuppoſitum Petri: ergo ſolutio nulla.

¶ Sed reſpondetur facile prædictam prædicationem ſecundum rem eſſe prædicationem identicam, quia ſecundum rem eſt eiuſdem de ſe ipſo; licet ſecundum nomen, quia non eſt ſecundum eandem vocem, non ſit identica. Hoc tamen non obſtat diffinitioni primę ſubſtantiæ: quia primæ ſubſtantiæ non repugnat dici de alio, prędicatione identica ſecundum rem, vt contingit in caſu argumenti.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod, vt dicemus ex profeſſo articulo ſequenti, quando in diffinitione primę ſubſtantiæ dicitur, quod prima ſubſtantia eſt illa, quæ neque dicitur de ſubiecto, neque in ſubiecto eſt, diffinitum diffinitionis ſupponit pro prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quod; v.g. ſupponit pro Petro, aut Paulo, & non ſupponit pro prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quo. Nam apud Logicos aliquid dicitur tale, vt quo, quando eſt ratio formalis alicuius conſtitutiua. Huiuſmodi autem forma le conſtitutiuum primæ ſubſtantiæ, ſine quo prima ſubſtantia non eſſet prima ſubſtantia, eſt modus quidam incommunicabiliter eſſendi: qui quidem modus eſt communis omnibus primis ſubſtantijs, & ita dicitur de omnibus primis ſubſtantijs. Et quia iſte modus importatur per iſtum terminum, aliquis homo, perſona, ſeu prima ſubſtantia; ideò ratione talis modi dicuntur de ſubiecto. Ex hoc tamen non ſequitur, quod diffinitio ſit male aſſignata: nam diffinitum diffinitionis, & in quo exercentur particulæ diffinitionis, non eſt prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter vt quo, qua ratione dicitur de ſubiecto; ſed eſt prima ſubſtantia primè intentionaliter accepta, vt quod: qua ratione nullo modo dici poteſt de ſubiecto, prędicatione artificiali. Vnde ad argumenta facile reſpondetur, quod perſona, quæ eſt prima ſubſtantia, dicitur de ſubiecto, non quatenus eſt prima ſubſtantia vt quod, & diffinitum huius diffinitionis, ſed quatenus eſt prima ſubſtantia vt quo. Idem dicendum eſt de iſto termino ſuppoſitum, & aliquis homo. Sed hoc magis explicabitur in ſolutione ad ſextum huius articuli.

¶ Ad quartum reſpondetur eodem modo.

¶ Dices, quod in hac prędicatione, ſcilicet Petrus eſt perſona, ſiue Petrus eſt prima ſubſtantia, id quod prędicatur non eſt prima ſubſtantia vt quo, ideſt modus ille: alias enim prędicatio eſſet falſa, nam modus non prędicatur in recto de re, cuius eſt modus: ſed id, quod prędicatur, eſt prima ſubſtantia accepta, vt quod, & propterea prędicatio eſt vera: ergo ſubſtantia prima vt quod accepta, eſt illa, quæ dicitur de ſubiecto.

¶ Reſpondetur, quod ſubſtantia prima vt quo, quæ dicitur de ſubſtantia prima, vt quod, non eſt ſubſtantia prima vt quo accepta in abſtracto; ſed eſt accepta in concreto: quæ quidem ſupponit pro prima ſubſtantia vt quod, & ſignificat modum illum, qui eſt prima ſubſtantia, vt quo, & conſtitutiuum primæ ſubſtantiæ vt quod. & hoc modo prædicari poteſt modus de re cuius eſt modus. v.g. id quod in hac prædicatione, ſcilicet Petrus eſt albus, prędicatur, eſt albedo, non quidem in abſtracto, ſed in concreto: quæ quidem ſupponit pro Petro, ſed tamen puram albedinem ſignificat, ſeu importat: nam album, vt inquit Ariſtoteles, puram qualitatem importat. Ita prorſus dicimus in caſu argumenti. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad secvndvm argumentum principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Secundum.

Vtrùm ambæ particulæ diffinitionis primæ ſubſtantiæ, ſcilicet non dici de ſubiecto, neque eſſe in ſubiecto, poſſit alijs à prima ſubſtantia conuenire.

ET videtur quod ſic. Primo arguitur argumento ſecundo huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Partes ſubſtantiæ, nec ſunt in ſubiecto, nec dicuntur de ſubiecto, vt v. g. hæc materia, hæc forma, & hæc humanitas, nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto; & tamen non ſunt prima ſubſtantia: ergo ambæ particulæ diffinitionis primæ ſubſtantiæ alijs à prima ſubſtantia conueniunt. Conſequentia eſt bona, & maior, & minor ſunt per ſe notæ.

¶ Tertio arguitur. Natura humana, v. g. ſecundum ſe conſiderata, nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto, quia vt ſic nec eſt particularis, nec vniuerſalis: & tamen natura humana ſecundum ſe conſiderata non eſt prima ſubſtantia: igitur diffinitio non eſt bona.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Ambæ particulæ diffinitionis primæ ſubſtantiæ nullatenus conueniunt alijs à prima ſubſtantia. In hac concluſione conueniunt omnes Logici. Et euidenter patet. Nam vt ex dictis conſtat, prædicta diffinitio eſt bona: ſed vt aliqua diffinitio ſit bona, eius particulæ non debent alijs à re diffinita conuenire: ergo prædictæ particulæ non conueniunt alijs à re diffinita.

¶ Sed pro maiori explicatione iſtius concluſionis, obſeruandum eſt, quod Ariſtoteles in more habuit ſæpè ſæpius naturas nonnullarum rerum explicare per negationes, per quas tamen ſemper explicabat aliquid poſitiuum: diffiniens enim punctum, illud per negationem diffiniuit, dicens punctum eſt cuius partes non ſunt; ſimiliter diffiniens primum principium dixit, quod ſit illud, quod non eſt ab alio, & à quo ſunt omnia: per has tamen negationes, & id quod poſitiuè conuenit puncto, & id quod poſitiuè conuenit primo principio, nobis explicuit. Ita prorſus facit in præſenti: licet enim per negationes tradat diffinitionem primæ ſubſtantiæ, per illas tamen explicat id quod poſitiuum eſt de ratione, & eſſentia primæ ſubſtantiæ. Per primam enim negationem, ſcilicet per non dici de ſubiecto, explicat, quod prima ſubſtantia eſt ſubſtantia ſingularis: per ſecundam verò negationem, ſcilicet per non eſſe in ſubiecto, explicat, quod prima ſubſtantia debet eſſe illa, quæ per ſe eſt, ſeu habet exiſtere, ſeu ſubſtentare accidentia. Quare dicere, quod prima ſubſtantia eſt illa, quæ neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur, idem eſt, ac ſi dicamus, prima ſubſtantia eſt res ſingularis, quæ habet per ſe, & ex natura ſua accidentia ſubſtentare: ſi ergo prædictæ duæ particulæ diffinitionis per negationes importatæ, ita intelligantur, ſicut intelligi debent, manifeſtè apparet, quomodo non conueniant alijs à prima ſubſtantia: quod facilius manifeſtabitur, ſoluendo argumenta propoſita.

¶ Ad primum reſpondetur, quod licet negationes, vt iacent, videantur conuenire Deo: tamen quia Deo, illud poſitiuum, quod explicant, non conuenit; non enim Deo ſubſtentare accidentia conuenit; hinc eſt quod particulæ diffinitionis importatæ per negationes non conueniunt Deo, & conſequenter non conueniunt alijs à diffinito.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod prima particula diffinitionis, ſcilicet non dici de ſubiecto, non conuenit partibus ſubſtantiæ: nam licet illæ importatæ per pronomen hoc, ſint ſingulares, & propterea non dicantur de ſubiecto, tamen non ſunt ſingulares ſingularitate importata per primam particulam diffinitionis: nam ſingularitas importata per primam particulam diffinitionis, nō eſt ſingularitas logica, quæ ſit per pronomen

nomen hoc, ſed eſt ſingularitas phyſica, quæ fit, & ſignificatur per propriam exiſtentiam: exiſtentia autē partium ſubſtantiæ non eſt propria exiſtentia, ſed eſt exiſtentia totius, & ideò non dicuntur propriè ſingulares ſingularitate phyſica, & conſequenter non propriè dicuntur non dici de ſubiecto; per quam negationem explicatur, quod prima ſubſtantia debet eſſe ſingularis.

¶ Secundo reſpondetur, negando, quod partibus ſubſtantiæ conueniat ſecunda particula diffinitionis. Nam licet partes ſubſtantiæ nō ſint in ſubiecto per inhæſionem: tamen habent eſſe per eſſe ſubiecti, & ſunt quid incompletum, nec ſubſtant accidentibus, niſi ratione totius.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Secundum.

Vtrùm natura humana ſecundum ſe conſiderata ſit dicenda prima, vel ſecunda ſubſtantia.

VIdetur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento tertio pręcedentis quæſtiunculæ.

¶ Secundo arguitur, & probatur, quod ſaltim ſit dicenda prima, vel ſecunda ſubſtantia. Natura humana ſecundum ſe conſiderata, directè pertinet ad prędicamentum ſubſtantiæ; ergo natura humana ſecundum ſe conſiderata dicenda erit prima, vel ſecunda ſubſtantia. Conſequentia patet, quia omne id, quod directè pertinet ad prędicamentum ſubſtantiæ, vel eſt prima, vel ſecunda ſubſtantia. Antecedens verò probatur. Natura humana ſecundum ſe conſiderata non eſt pars ſubſtantiæ, ſed eſt ens per ſe completum: ergo directè pertinere debet ad prędicamentum ſubſtantiæ.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primum, Maſius cap. de ſubſtantia ſect. 2. quæſt. 4. ad tertium, docet diffinitionem primæ ſubſtantiæ intelligendam eſſe de non dici, neque eſſe in ſubiecto actu, & aptitudine. Vnde quamuis homo ſecundū ſua prædicata eſſentialia conſideratus non dicatur actu de ſubiecto, dicitur tamen aptitudine, nam eſt natus, & aptus dici de hominibus ſingularibus. Sed hæc ſolutio non placet. Nam ex illa manifeſtè ſequitur, quod natura humana, ſeu homo ſecundum ſe conſideratus, aut ſecundum ſua prædicata eſſentialia, eſſet vniuerſalis; & ſic non eſſet verum, quod natura v. g. humana ſecundum ſe conſiderata, nec eſt vniuerſalis, nec particularis. Quod autem hoc ſequeretur patet, quia talis natura eſſet apta nata dici de alijs: de ratione autem vniuerſalis eſt, quod ſit aptum natum dici de alijs, ſeu de pluribus: ergo. Omiſſa igitur prædicta ſolutione

¶ Ad argumentum, quod eſt tertium præcedentis quæſtiunculæ, reſpondetur in forma negando conſequentiam. Nam licet verum ſit, quod natura humana ſecundum ſe conſiderata, nec eſt in ſubiecto, nec de ſubiecto dicitur: tamen non per hoc dicendum eſt, quod ei conueniat diffinitio primæ ſubſtantiæ. Nam diffinitio primæ ſubſtantiæ non eſt ſolum, quod neque ſit in ſubiecto, neque de ſubiecto dicatur; ſed diffinitio eſt, prima ſubſtantia eſt ſubſtantia completa, quæ neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur. Intelligitur enim in diffinitione ſubſtātia completa; eo quod diffinitur ſubſtantia, quæ ponitur in recta linea prędicamenti ſubſtantiæ, quæ non poteſt eſſe alia, quam ſubſtantia cōpleta: ſicut v. g. in diffinitione generis, quando dicitur, quod eſt id, quod dicitur de pluribus differentibus ſpecie in quid, intelligitur in diffinitione, quod genus eſt vniuerſale, quod dicitur de pluribus differentibus ſpecie in quid. Cum autem particula ibi neceſſario intellecta, nullo modo conueniat naturæ ſecundum ſe conſideratæ; hinc eſt, quod diffi-

diffinitio primæ ſubſtantiæ nullo modo conuenit naturæ ſecundum ſe conſideratæ. Nam, vt videbimus infra, natura humana ſecundum ſe conſiderata, quatenus importatur per hoc nomen natura ſecundum ſe conſiderata, non eſt ſubſtantia completa, nec directè pertinet ad prędicamentum ſubſtantiæ.

¶ Ad ſecundum reſpondetur negando antecedens. Ad probationem ſimiliter nego antecedens. Nam licet verum ſit, quod natura humana ſecundum ſe conſiderata non ſit pars ſubſtantiæ: tamen non eſt dicendum, quod ſit ens per ſe completum; quia natura humana, quatenus importatur per hoc nomen, natura ſecundum ſe conſiderata, ſiue per hoc nomen natura, non importat ſubſtantiam completam, ſicut importat iſte terminus homo: & ita vt ſic accepta, neque eſt prima, neque ſecunda ſubſtantia. Vnde S. Thom. opuſc. de ente, & eſſentia docet, quod natura humana ſecundum ſe conſiderata non eſt ſpecies, ſed principium ſpeciei. Et per hæc patet ad tertium argumentum pręcedentis quæſtiunculæ, & ſecundum argumentum principale huius articuli. Sed vt prædicta doctrina adhuc magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Secundum.

Vtrùm natura humana ſecundum ſe conſiderata, quatenus importatur per hoc nomen naturæ ſecundum ſe conſiderata, formaliter importet ſubſtantiam completam, & conſequenter directè pertineat ad prædicamentum ſubſtantiæ, tamquam prima, vel ſecunda ſubſtantia.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Natura humana ſecundum ſe conſiderata importat prædicata eſſentialia hominis, quæ ſunt ſubſtantia, animata, ſenſibilis, rationalis: ergo importat ſubſtantiam completam. Antecedens eſt notum. Conſequentia verò probatur, quia omnia prædicta important ſubſtantiam completam, vt ex ipſis terminis eſt manifeſtum.

¶ Secundo arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Omnia prædicata, quæ formaliter importat natura humana ſecundum ſe conſiderata, ponuntur directè in prædicamento; nam ſubſtantia animata, ſenſibilis, rationalis, ſunt res, ex quibus componitur coordinatio prędicabilium prędicamenti ſubſtantiæ: ergo neceſſario dicendum eſt, quod natura humana ſecundum ſe conſiderata formaliter importet ſubſtantiam completam.

¶ Tertio arguitur. Natura humana ſecundum ſe conſiderata formaliter importat ſubſtantiam; ſed non importat ſubſtantiam incompletam: ergo ſubſtantiam completam. Maior, & minor ſunt notæ, & conſequentia eſt bona; quia in illa arguitur à diuiſo cum deſtructione vnius partis, ad poſitionem alterius.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Natura humana ſecundum ſe conſiderata, quatenus importatur per hoc nomen natura ſecundum ſe conſiderata, formaliter loquendo, & in rigore non importat ſubſtantiam completam, directè pertinentem ad prædicamentum ſubſtantiæ, quæ ſit prima, vel ſecunda ſubſtantia.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, & totius quęſtiunculæ, obſeruandum eſt, quod iſti duo termini, nempe homo, & natura humana, formaliter loquendo, & in rigore terminorum, diuerſimodè important, & ſignificant ſubſtantiam: nam iſte terminus homo ſignificat ſubſtantiam completam, & actuatam per ſubſiſtentiam, & exiſtentiam, & ita homo eſt ſpecies athoma directè in prædicamento ſubſtantiæ importans omnia ſuperiora genera, ſcilicet ſubſtantiam, animatam, corpoream, ſenſibilem. Cæterum iſte terminus natura humana, non ita ſe habet ſicut iſte terminus homo, & propterea non collo-

locatur natura humana, ſed homo in recta ſerie prædicamenti ſubſtantiæ; vnde natura humana non dicitur ſpecies, ſed homo dicitur ſpecies: & ita natura humana formaliter loquendo non importat ſubſtantiam completam, ſed formaliter, & in rigore loquendo importat naturam ſubſtantialem, vt magis explicabimus in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur in forma diſtinguendo antecedēs. Natura humana ſecundum ſe conſiderata importat prædicata eſſentialia hominis, per modum naturæ, concedo antecedens; nego tamen illud ſi intelligatur per modum ſpeciei; nam vt ſic ſolum ea importat hic terminus homo. Ad probationem etiam dicimus, quod prædicata eſſentialia hominis important ſubſtantiam completam; non verò prædicata eſſentialia naturæ humanæ.

¶ Ad ſecundum reſpondetur in forma, negando antecedens. Nam prædicata, quæ importat natura humana ſecundum ſe conſiderata, non ſunt ea, quæ ponuntur in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ, nempe ſubſtantia animata ſenſibilis rationalis: hæc enim prædicata formaliter loquendo, importat iſte terminus homo. Natura verò humana ſecundum ſe conſiderata importat formaliter loquendo, naturam ſubſtantialem completam, naturam animatam completam, naturam corpoream completam, naturam ſenſibilem completam, & naturam rationalem completam: & propterea natura humana ſecundum ſe conſiderata, potius importat aliquid ſubſtantiale, quam ſubſtantiam completam; ſi in rigore ſermonis loquamur: nam ſi in rigore metaphyſico loquamur, iſte terminus natura, eſt quidem ens ſubſtantiale completum, non tamen eſt dicendum quod eſt ſubſtantia completa, ſicut homo dicitur ſubſtantia completa. Et ita natura ſecundum ſe conſiderata, neque eſt ſingularis, nec vniuerſalis, iuxta omnium Thomiſtarum ſententiam. ſecus verò de natura humana ſingulari dicendum eſt, ſeu de qualibet alia ſubſtantiali.

¶ Ad tertium ſatis patet ex dictis, quomodo ſi in rigore, & formaliter loquamur, dicendum eſt, quod neque importat ſubſtantiam incompletam, neque ſubſtantiam completam; ſed debet dici, quod importat aliquid ſubſtantiale, nempe naturam ſubſtantialem, &c. & per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium principale eiuſdem articuli dicendum eſt, iuxta ea quæ ſupra tomo primo lib. 5. quæſt. 1. art. 3. diximus. Nam ſi attendamus ad rem quæ diffinitur, optimè ſingulare, & indiuiduum diffiniri poteſt; ſi autem attendamus ad modum quo diffinitur, certum eſt etiam quod ſingulare diffiniri non poteſt, quia omne, quod diffinitur, attendendo ad modum diffiniendi, diffinitur in quantum eſt ſpecies, & in quantum eſt quid commune, & vniuerſale. Videantur, quæ diximus loco citato.

¶ Secundo dicendum eſt, quod aliqui, inter quos eſt Maſius loco citato ad ſecundum, docet ſingularia, vt ſingularia ſunt, non poſſe diffiniri, rationem tamen omnibus illis communem bene poſſe diffiniri: atque ita ſubſtantia prima, vt ſingularis eſt, non diffinietur: ratio tamen communis, quæ eſt apud Metaphyſicos modus exiſtendi incommunicabiliter, vel notio ſecunda apud Dialecticos, optime eſt diffinibilis. Sed hæc ſolutio aliquibus non placet; nam ex illa inquiunt ſequeretur, quod res diffinita in prædicta diffinitione, eſſet modus exiſtendi incommunicabiliter, ſeu notio ſecunda: & ſic diffinitum huius diffinitionis non eſſet prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quod; quod quidem iam in ſolutione ad tertiū primæ quæſtiunculæ huius articuli oſtendimus nos eſſe falſum. Nihilominus tamen, ſi prædicta ſolutio intelligatur de diffinito diffinitionis, vt quo, veriſſima eſt; ſi autem intelligatur de diffinito diffinitionis vt quod, eſt falſa. Sed hæc doctrina manifeſta erit articulo ſequenti.

¶ Ad quartum dicendum eſt primo cum Soto, illas negationes habere locum alicuius affirmationis, huius videlicet quod eſt primo, & per ſe exiſtere: nam quod primo, & per ſe exiſtit,

neque

neque eſt, neque dicitur de ſubiecto. Quapropter inquit, quod quando aliqua diſſinitio traditur per negationem, quæ habet locum affirmationis, non eſt illa tamquam vitioſa reprehendenda: & ita diffinitio primæ ſubſtantiæ, quamuis tradatur ab Ariſtotele per negationes, nihilominus tamen non eſt reprehendenda, quia negationes per quas illa traditur, habent locum affirmationis.

¶ Secvndo dicendum, quod diffinitio tradita per negationem, abſolutè, & ſimpliciter non eſt vitioſa, præcipuè ſi res diffinita habeat rationem primi in illo genere. Sit exemplum: Deus, qui eſt primum in genere entis, non aliter diffinitur quam per negationem: & ita diffinitur eſſe illud, quod neque eſt corpus, neque materia, neque forma, neque aliquid aliud creatum. Similiter etiam materia prima, quæ in genere potentiæ eſt prima, diffinitur per negationem: nam diffinitur eſſe illud, quod neque eſt quid, neque quantum, neque quale, neque quidpiam aliorum prędicamentorum. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito: nam cum ſubſtantia prima in genere ſubſtantiæ ſit potior, & principalem locum obtineat; hinc eſt, quod Ariſtoteles per negationes eam diffininit; & ita quamuis eius diffinitio tradita ſit per negationem, non propterea dicenda eſt vitioſa.

¶ Ad qvintvm dicendum eſt ex dictis.

¶ Ad sextvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA V.

Ad Sextum.

Vtrùm ſit verum dicere, quod prima ſubſtantia prædicatione artificiali prædicetur de ſubiecto.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento ſexto huius articuli.

¶ Secundo. Arguitur, & confirmatur magis argumentum. Nam prædictæ prędicationes, ſcilicet, hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, & hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, ſunt artificiales; quia ſunt ſuperioris de inferiori: ergo prima ſubſtantia prædicatione artificiali dicitur de ſubiecto. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò eſt per ſe notum.

¶ Tertio arguitur. Iſtæ prędicationes, ſcilicet hic homo eſt homo, & hic homo eſt homo, ſunt prędicationes artificiales, & ſuperioris de inferiori: ergo. Similiter prædictæ prędicationes, ſcilicet hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, & hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, ſunt prædicationes artificioſæ. Antecedens eſt notum, & conſequentia patet à paritate rationis: non enim videtur maior ratio de vna, quam de alia.

¶ Quarto arguitur. Prædictæ prędicationes ſunt prędicationes ſecundi prędicabilis: ergo ſunt prędicationes artificiales. Conſequentia patet, quia prædicationes alicuius prædicabilis, ſunt prędicationes artificiales. Antecedens verò probatur à paritate rationis: non enim videtur maior ratio, quare iſta prædicatio, ſcilicet hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, non ſit ſecundi prædicabilis prædicatio, & iſta ſit ſecundi prędicabilis prædicatio, ſcilicet hic homo eſt homo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Prima ſubſtantia ſignificata per modum primæ ſubſtantiæ nullo modo poteſt dici de ſubiecto, prædicatione artificioſa. In hac concluſione conueniunt omnes illi Logici, qui aſſerunt diffinitionem primæ ſubſtantiæ ab Ariſt. traditam eſſe bonã.

¶ Probatur Prima ſubſtãtia ſignificata per modũ primæ ſubſtantiæ, v.g. Petrus, nulla prædicatione artificioſa poteſt dici de ſubiecto aliquo. Nam Petrus, vt de ſe manifeſtum eſt de nullo dici poteſt niſi de ſeipſo prædicatione identica, vt v.g. Petrus eſt Petrus: ergo prima ſubſtantia ſignificata per modum primæ ſubſtantiæ non poteſt prædicatione artificioſa dici de ſubiecto.

Ex-

Explicatur hoc, ſupponendo, quod iſte terminus prima ſubſtantia poteſt dupliciter ſignificari. Primo poteſt ſignificari per modum primæ ſubſtantiæ: & quando ſic ſignificatur, tunc importatur per modum termini indiuidui, vt v.g. Petrus, Paulus, &c. Secundo modo ſignificatur prima ſubſtantia per modum ſecundæ ſubſtantiæ, quatenus importatur per modum ſpeciei, ſicut v. g. indiuiduum eſt, quod dicitur de vno tantum: tamen quatenus ſignificatur per modum ſpeciei, vt ſic dicitur de pluribus differentibus numero: & ita iſtæ prædicationes ſunt veræ, & artificioſæ, ſcilicet hoc indiuiduum eſt indiuiduum, & hoc indiuiduum eſt indiuiduum. Quando ergo Ariſtoteles dixit, quod prima ſubſtantia eſt illa, quæ neque eſt in ſubiecto, neque dicitur de ſubiecto, diffiniuit primam ſubſtantiam, quatenus ſignificatur per modum primæ ſubſtantiæ, nempe per hunc terminum Petrus: & ita ſignificata, non dicitur de ſubiecto. Non autem diffiniuit primam ſubſtantiam, quatenus ſignificatur per modum ſpeciei. Sed hæc omnia magis explicabuntur in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primum reſpondetur, quod prędictæ prædicationes ſunt artificioſæ, & ſuperioris de inferiori, ſi prima ſubſtantia accipiatur, quatenus ſignificatur per modum ſpeciei: ſecus verò ſi prima ſubſtantia accipiatur per modum primæ ſubſtantiæ, quatenus importatur per hũc terminum Petrus, & qua ratione fuit prima ſubſtantia diffinita ab Ariſtotele in prædicta diffinitione.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem modo.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod accipiendo primam ſubſtantiam iuxta ſenſum allegatum, vtrique conſequentia tenet, & eſt eadem ratio de vtraque prædicatione.

¶ Ad quartum reſpondetur, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VI.

Ad Sextum.

Vtrum hæc prædicatio, ſcilicet hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, ſit ſecundi prædicabilis prædicatio.

ET videtur, quod non. Primo arguitur. Prima ſubſtantia non poteſt dici ſpecies: ergo hæc prædicatio, ſcilicet hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, non eſt ſecundi prædicabilis prædicatio. Conſequentia patet; quia id, quod prædicatur prædicatione ſecundi prædicabilis, eſt ſpecies. Antecedens verò probatur. Prima ſubſtantia non poteſt dici ſpecies, neque ſecunda ſubſtantia; quia aliàs prima ſubſtantia eſſet ſecunda ſubſtantia, & conſequenter non eſſent duo membra diuidentia ſubſtantiam prædicamentalem; ſed hoc eſt manifeſtè falſum: ergo.

¶ Secundo arguitur. Prima ſubſtantia nullo modo poteſt dici de pluribus differentibus numero in quid: ergo nullo modo talis prædicatio poteſt eſſe ſecundi prædicabilis. Conſequentia patet. Quia id, quod prædicatur prædicatione ſecundi prædicabilis, eſt aptum natum prædicari de pluribus differentibus numero in quid; nam hæc eſt diffinitio eius, quod prædicatur prædicatione ſecundi prædicabilis. Antecedens verò probatur: Repugnat primæ ſubſtantiæ prædicari de pluribus differentibus numero in quid, quia repugnat ei dici, ſeu prædicari de aliquo: ergo.

¶ Dices, quod primæ ſubſtantiæ cõuenit prædicari de pluribus differentibus numero in quid, & prædicatione ſecundi prædicabilis denominatiuè, & accidentaliter; non verò eſſentialiter, quia eſſentialiter ei conuenit oppoſitum, ſcilicet non dici de ſubiecto.

¶ Tertio arguitur contra. Quod conuenit alicui per ſe, oppoſitum eius, nec

nec per ſe, nec per accidens conuenire poteſt: ſed primæ ſubſtantiæ per ſe conuenit non dici de ſubiecto: ergo oppoſitum huius, nempe dici de ſubiecto, & dici de pluribus, nec per ſe, nec per accidens, ſeu denominatiuè conuenire poteſt. Maior, & minor ſunt notæ, & conſequentia eſt bona.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Hæc prędicatio, ſcilicet, hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, eſt ſecundi prædicabilis prædicatio. Hæc concluſio eſt manifeſta. Probatur primo. Nam prædicta prædicatio eſt alicuius prædicabilis prædicatio, & non eſt alterius prædicabilis, quam ſecundi: ergo. Conſequentia eſt bona. Minor patet à ſufficienti diuiſione. nam in primis eſt prædicatio in quid; quia eſt prædicatio eſſentialis: eſſentialiter enim prædicatum conuenit ſubiecto, non minus, ac in iſta prædicatione prædicatum conuenit ſubiecto, ſcilicet hic homo eſt homo, ſiue hoc indiuiduum eſt indiuiduum; & non eſt primi prædicabilis prædicatio, quia non eſt alicuius ſuperioris de ſua ſpecie, ſed eſt ſuperioris de indiuiduo: ergo à ſufficienti diuiſione dicendum eſt, quod prædicta prædicatio eſt ſecundi prædicabilis prædicatio. Maior verò principalis argumenti etiam patet. Quia prædicatio alicuius vniuoci, completi, & incomplexi ſuperioris de inferiori, eſt alicuius prædicabilis prædicatio: cum autem prædicta prædicatio ſit huiuſmodi, erit alicuius prædicabilis prædicatio.

¶ Secundo probatur concluſio, & explicatur magis ratio præcedens. Illa prædicatio quæ eſt ſuperioris de inferiori indiuiduo, neceſſario eſt ſecundi prædicabilis prædicatio; quia prędicari de indiuiduo proprium eſt ſpeciei, & ſecundi prædicabilis; ſed prædicta prædicatio, vt ex terminis patet, eſt ſuperioris de inferiori indiuiduo: ergo eſt ſecundi prædicabilis prædicatio.

¶ Ad primum reſpondetur in forma, diſtinguendo antecedens: prima ſubſtantia non poteſt dici ſpecies denominatiuè, nego antecedens. Concedo tamen illud, ſi loquamur eſſentialiter. Ad probationem dicimus eodem modo, quod prima ſubſtantia eſſentialiter non poteſt eſſe ſecunda ſubſtantia, quia eſſentialiter ſunt membra diuerſa: cæterum denominatiuè, & accidentaliter poteſt prima ſubſtantia denominari ſecunda ſubſtantia, & ſpecies.

¶ Secundo reſpondetur, quod vt dictum eſt, prima ſubſtantia dupliciter accipi poteſt: vno modo, vt ſignificatur nomine primæ ſubſtantiæ, nempe hoc nomine Petrus; & ſic concedimus antecedens argumenti, videlicet primam ſubſtantiam non poſſe dici ſpeciem, neque accidentaliter, vt dicemus ad tertium huius quæſtiunculæ. Si verò accipiatur prima ſubſtantia, quatenus ſignificatur per modum importantis rationem quandam communem pluribus differentibus numero, vt ſic negamus antecedens argumenti, quod ſcilicet non poſſit dici ſpecies. Et quia hæc ſecunda ratio primæ ſubſtantiæ conuenit ei in ordine ad primum, veluti accidentaliter, & denominatiuè; ita ſimiliter conuenit ei dici ſpecies, & conſequenter ſecunda ſubſtantia accidentaliter, & denominatiuè.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, Quod ſi prima ſubſtantia accipiatur per modum primæ ſubſtantiæ vt ſic, repugnat ei dici de pluribus differentibus numero in quid; ſi verò accipiatur prima ſubſtantia, vt importat rationem quandam communem pluribus differentibus numero, vt ſic, nullo modo repugnat, ſed ei conuenit, vt iam dictum eſt ibi. videlicet, quod ei conuenit denominatiuè, & accidentaliter.

¶ Ad tertium argumentum, quod erat replica contra hoc, reſpondetur, quod primæ ſubſtantiæ primo modo acceptæ, conuenit eſſentialiter non dici de ſubiecto: & propterea hoc modo verum eſt, quod ei oppoſitum, ſcilicet dici de ſubiecto, nec per ſe, nec per accidens poteſt conuenire. Cæterum ſi prima ſubſtantia ſecundo modo accipiatur, non conuenit ei per ſe non dici de ſubiecto, vt iam dictum eſt: & ita dici de ſubiecto, quod eſt oppoſitum, poteſt ei conuenire. Itaque eo modo, quo alicui conuenit aliquid per ſe, oppoſitum eius nec per ſe, nec per accidens conuenire poteſt.

Digitized by Google

reſt. Cum autem in noſtro caſu dici de hac prima ſubſtantia non conueniat primæ ſubſtantiæ ſecundum illam rationem, ſecundum quam ei eſſentialiter conuenit non dici de ſubiecto: Hinc eſt, quod accidentaliter ei conuenit dici de illa, prædicatione ſecundi prædicabilis, non minus, ac iſte terminus homo dicitur de hoc homine in hac prædicatione, ſcilicet hic homo eſt homo. Et per hæc patet ad quartum argumentum præcedentis quæſtiunculæ. Sed adhuc, vt magis hæc difficultas explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VII.

Ad Sextum.

Vtrùm primæ ſubſtantiæ accidentaliter, & denominatiuè conuenire poſſit denominatio ſpeciei, & ſecundi prædicabilis.

ET videtur quod non. Primo arguitur. Primæ ſubſtantiæ denominatiuè, & accidentaliter nequit conuenire denominatio ſecundæ ſubſtantiæ: ergo primæ ſubſtantiæ denominatiuè, & accidentaliter, nequit conuenire denominatio ſpeciei, & ſecundi prædicabilis. Conſequentia patet. Quia ſubſtantiæ completæ, cui conuenit eſſe ſpeciem, conuenit etiam eſſe ſecundam ſubſtantiam: nam ſubſtantia completa, quæ eſt ſpecies, eſt ſecunda ſubſtantia: ergo ſubſtantiæ completæ, cui non conuenit eſſe ſecundam ſubſtantiam, neque ei conuenit eſſe ſpeciem: & eo modo, quo ei non conuenit eſſe ſecundam ſubſtantiam, eo modo etiam ei non conuenit eſſe ſpeciem. Primum verò antecedens probatur; quia primæ ſubſtantiæ repugnat eſſe ſecundam ſubſtantiam: ergo primæ ſubſtantiæ denominatiuè, & accidentaliter nequit conuenire denominatio ſecundæ ſubſtantiæ. Id enim, quod alicui repugnat, nullo modo poteſt ei conuenire.

¶ Secundo arguitur. Primæ ſubſtantiæ eſſentialiter conuenit non eſſe ſecundam ſubſtantiam: ergo denominatio ſecundæ ſubſtantiæ neque accidentaliter, & denominatiuè ei conuenit. Conſequentia tenet per regulam ſæpe repetitam, ſcilicet quod conuenit alicui per ſe, oppoſitum eius, nec per ſe, nec per accidens conuenire poteſt. Antecedens verò probatur à ſimili, ſicut v. g. homini eſſentialiter conuenit non eſſe equum, ita primæ ſubſtantiæ eſſentialiter conuenit non eſſe ſecundam ſubſtantiam: ergo.

¶ Tertio arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Quia homini per ſe, & eſſentialiter conuenit non eſſe equum, ideò accidentaliter, & denominatiuè non poteſt dici equus: ergo ſi primæ ſubſtantiæ conuenit eſſentialiter, & per ſe non eſſe ſecundam ſubſtantiam, accidentaliter, & denominatiuè non poterit dici ſecunda ſubſtantia.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Primæ ſubſtantiæ acceptæ per modum importantis rationem communem pluribus differentibus numero, conuenit denominatio ſpeciei, & ſecundi prædicabilis. Hæc concluſio manifeſta relinquitur ex dictis in præcedenti quæſtiuncula. Nam ſi hæc prædicatio, ſcilicet hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, eſt ſecundi prædicabilis prædicatio, & in omni prædicatione ſecundi prædicabilis, id, quod prædicatur, neceſſariò, ſaltim denominatiuè & accidentaliter debet eſſe ſpecies, & denominari denominatione ſecundi prædicabilis; hinc eſt, quod neceſſario dicendum eſt, quod prima ſubſtantia eo modo, & ſecundum illam rationem, ſecundum quam dicitur prædicatione ſecundi prędicabilis de aliquo ſibi inferiori, ſecundum eandem rationem etiam denominetur ſpecies: ergo.

¶ Ad primum reſpondetur in forma, concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Nam non eſt neceſſarium, quod omne, quod denominatur ſpecies, denominetur ſecunda ſubſtantia, vt patet de multis accidentibus, quæ

Digitized by Google

denominantur ſpecies; & tamen non poſſunt denominari ſecunda ſubſtantia. Patet de indiuiduo, quod accidentaliter dicitur ſpecies; & tamen non poteſt accidentaliter dici ſecunda ſubſtantia. Ita ſimiliter dicendum, quod licet prima ſubſtantia, vt importat rationem communem pluribus differentibus numero, accidentaliter dicatur ſpecies, ſicut dicitur homo importans rationem communem pluribus hominibus; non per hoc ſequitur, quod prima ſubſtantia ſit dicenda ſecunda ſubſtantia. Conſiderandum enim eſt, quod aliud eſt, quod ſubſtantia cōpleta, quæ eſt ſpecies, ſit dicēda ſecunda ſubſtātia; & aliud eſt quod ſubſtantia completa, quæ denominatur ſpecies, ſit ſecunda ſubſtantia. Vnde bene valet, eſt ſubſtantia completa, quæ eſt ſpecies: ergo eſt ſecunda ſubſtantia: non tamen bene valet, eſt ſubſtantia completa, quæ denominatur ſpecies: ergo eſt ſecunda ſubſtantia; & ita contingit in caſu argumenti.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur primo, quod licet concederemus, quod primæ ſubſtantiæ ſignificatæ per modum primæ ſubſtantiæ, eſſentialiter conuenit non eſſe ſecundam ſubſtantiam: tamen hoc ei non conuenit, quatenus ſignificatur per modum ſpeciei. Secundo reſpondetur negando antecedens abſolutè: & exemplum eſt manifeſtum de genere, cui non conuenit eſſentialiter non eſſe ſpeciem, quia alias denominatiuè non poſſet denominari accidentaliter ſpecies vniuerſalis. Tertio reſpondetur, quod primæ ſubſtantiæ conuenit quidem eſſentialiter non eſſe eſſentialiter ſecundam ſubſtantiam: non autem conuenit ei eſſentialiter non eſſe denominatiuè, & accidentaliter ſecundam ſubſtantiam.

¶ Ad tertium argumentum reſponderi poteſt ſatis ex dictis. Sed adhuc, vt hoc magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VIII. Ad Sextum.

Vtrùm prima ſubſtantia ſignificata, quatenus importat rationem communem omnibus primis ſubſtantijs, ſit dicenda ſecunda ſubſtantia, non minus, ac iſte terminus homo dicitur ſecunda ſubſtantia.

ET videtur quod non. Primo arguitur: Quia ſi prima ſubſtantia poſſet dici ſecunda ſubſtantia, eo modo, quo dicitur ſecunda ſubſtantia iſte terminus homo, non eſſet abſolutè diſtinguenda prima ſubſtantia à ſecunda ſubſtantia; ſed hoc eſt contra Ariſtotelem diſtinguentem abſolutè, & ſimpliciter primam ſubſtantiam à ſecunda ſubſtantia: ergo etiam ſi prima ſubſtantia ſignificetur quatenus importat rationem communem omnibus primis ſubſtantijs, non eſt dicenda ſecunda ſubſtantia, eo modo quo dicitur ſecunda ſubſtantia iſte terminus homo.

¶ Secundo arguitur. Abſolutè, & ſimpliciter Ariſtoteles definiuit primam ſubſtantiam dicens: prima ſubſtantia eſt, quæ neque eſt in ſubiecto, neque dicitur de ſubiecto: ergo nequit dici ſicut iſte terminus homo, ſecunda ſubſtantia; quinimmo ei repugnat. Antecedens eſt notū, & conſequentia eſt bona.

¶ Dices, quod Ariſtoteles, quando diffiniuit primam ſubſtantiam, loquutus fuit de prima ſubſtantia, quatenus ſignificatur proprio nomine primæ ſubſtantiæ, nempe hoc nomine Petrus, vel hic homo: non autem loquutus fuit de prima ſubſtantia, quatenus importat rationem communem omnibus primis ſubſtantijs, & quatenus ſignificatur hoc nomine prima ſubſtantia, ratione cuius ſignificationis prædicatur prædicatione ſecundi prædicabilis de hac prima ſubſtantia, vt patet in hac propoſitione, hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia.

¶ Tertio arguitur contra. Si ſermo ſit

ſit de prima ſubſtantia, quatenus importat rationem communem omnibus primis ſubſtantijs; iam non eſt ſermo de prima ſubſtantia, ſed ſermo eſt de ſecunda ſubſtantia; quia ſermo eſt de ſubſtantia completa importante rationem communem, ratione cuius ipſa dicitur ſpecies: ergo quomodocumque dicatur, nunquam erit verum dicere, quod prima ſubſtantia poteſt dici ſecunda ſubſtantia, eo modo, quo dicitur ſecunda ſubſtantia iſte terminus homo.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Si prima ſubſtantia accipiatur quatenus importat rationem communem omnibus primis ſubſtantijs, dicitur ſecunda ſubſtantia, eo modo, quo iſte terminus homo dicitur ſecunda ſubſtantia. Hęc concluſio videtur manifeſta ex dictis.

¶ Primo probatur. Iſte terminus homo, dicitur ſecunda ſubſtantia, quia importat rationem communem omnibus hominibus, & propterea dicitur ſpecies; ſed ſimiliter iſte terminus prima ſubſtantia in præfata acceptione importat rationem communem omnibus primis ſubſtantijs: ergo in præfata acceptione dicetur ſecunda ſubſtantia, ſicut dicitur ſecunda ſubſtantia iſte terminus homo. Maior cum conſequentia ſunt notæ, & minor conſtat ex dictis.

¶ Secundo probatur concluſio. Subſtantia completa, quæ eſt communis pluribus, & conſequenter dicitur de pluribus, dicitur ſecunda ſubſtantia: per hoc enim diſcriminatur ſecunda ſubſtantia à prima ſubſtantia, eo quod prima ſubſtantia eſt ſubſtantia ſingularis, & conſequenter nequit dici de alio; ſed prima ſubſtantia in præfata acceptione eſt ſubſtantia completa communis pluribus, de quibus prædicatur, vt patet in his prædicationibus ſæpe repetitis, ſcilicet hæc prima ſubſtantia, eſt prima ſubſtantia, & hæc prima ſubſtantia, eſt prima ſubſtantia: ergo prima ſubſtantia eſt dicenda neceſſariò ſecunda ſubſtantia, ſicut dicitur ſecunda ſubſtantia iſte terminus homo.

¶ Tertio probatur, & magis explicatur vis præcedentis rationis. Iſte terminus, hic homo, videlicet Petrus, nequit aliquo modo dici ſecunda ſubſtantia: at verò iſte, terminus, homo neceſſariò dicendus eſt ſecunda ſubſtantia, non alia de cauſa, niſi quia iſte terminus hic homo, importat rationem ſingularem, iſte verò terminus homo, importat rationem communem; ſed ita ſe habet iſte terminus prima ſubſtantia in præfata acceptione, quia vt ſic importat rationem communem omnibus primis ſubſtantijs: ergo vt ſic dicenda eſt ſecunda ſubſtantia.

¶ Ad primum reſpondetur, Ariſtotelem abſolutè diſtinguere primam ſubſtantiam a ſecunda ſubſtantia, quatenus vtraque importatur proprijs nominibus, v. g. prima ſubſtantia importatur per hoc nomen, Petrus; ſecunda verò per hoc nomen, homo. Nam vt ſic abſolutè, & ſimpliciter diſtinguuntur, ea diſtinctione qua diſtinguitur ſecunda ſubſtantia, à prima ſubſtantia, vt homo à Petro; & hoc modo neutra alterius denominatione denominatur. Vnde nec prima ſubſtantia poteſt eſſe denominatiuè, & accidentaliter ſecunda ſubſtantia, neque è conuerſo. Cæterum Ariſtoteles diſtinguens abſolutè, & ſimpliciter primam ſubſtantiam, à ſecunda ſubſtantia, non eſt loquutus de prima ſubſtantia in ea acceptione, qua nos in præſenti quæſtiuncula loquimur; & iuxta quam dicenda eſt ſecunda ſubſtantia.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad tertium argumẽtum, quod erat replica, negandum eſt antecedens. Nam licet non ſit ſermo de prima ſubſtantia, quatenus importatur proprio nomine primæ ſubſtantiæ: tamen quia ſermo eſt de ratione communi omnibus primis ſubſtantijs, quæ eſt ratio formalis primæ ſubſtantiæ: ideò ſermo non eſt de ſecunda ſubſtantia; ſed de prima ſubſtantia quæ dicitur, & denominatur ſecunda ſubſtantia, non minus ac iſte terminus homo dicatur ſecunda ſubſtantia.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm diffinitũ diffinitionis primæ ſubſtantiæ ſit prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quod, quatenus habet ſupponere pro Petro, aut Paulo; vel ſit prima ſubſtantia accepta primè intentionationaliter, vt quo, ſcilicet pro ratione formali conſtitutiua prima ſubſtantia, nempe pro modo incommunicabiliter exiſtendi.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod diffinitum diffinitionis primæ ſubſtantiæ non ſit ſubſtantia prima accepta primè intentionaliter, vt quo, ſcilicet pro ratione formali conſtitutiua primæ ſubſtantiæ, nempe pro modo incommunicabiliter exiſtendi. Illud quod diffinitur, eſt id, cui competit diffinitio: ſed diffinitio primæ ſubſtantiæ non conuenit primæ ſubſtantiæ primè intentionaliter acceptæ vt quo: ergo prima ſubſtantia ita accepta non eſt id, quod tali diffinitione diffinitur. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Nam prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quo, dicitur de ſubiecto: nam modus incommunicabiliter exiſtendi dicitur de multis, & eſt communis omnibus primis ſubſtantijs acceptis primè intentionaliter vt quod, nam quælibet eſt incommunicabiliter exiſtens: ergo.

¶ SECVNDO præterea, & confirmatur. Nam omnes iſtæ prædicationes ſunt veræ: Petrus eſt incommunicabiliter exiſtens, Paulus eſt incommunicabiliter exiſtens: ergo eſſe incommunicabiliter exiſtens, quod eſt prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, vt quo, ſiue modus incommunicabiliter exiſtendi, dicitur de ſubiecto.

¶ TERTIO præterea. Præfata diffinitio primæ ſubſtantiæ eſt diffinitio Logica: ergo in illa non diffinitur prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter, neque vt quo, neque, vt quod. Antecedens eſt notum, & conſequentia patet, quia diffinitum diffinitionis Logicæ eſt ſecunda intentio: ergo ſi præfata diffinitio eſt diffinitio Logica, eius diffinitum erit ſubſtantia prima ſecundè intentionaliter accepta, ideſt pro relatione rationis ſubijcibilitatis, reſpectu omnium accidentium.

¶ QVARTO præterea. De ratione intrinſeca diffinitionis primæ ſubſtantiæ eſt relatio rationis ſingularis: ergo quãdo diffinitur diffinitum diffinitionis, non poteſt eſſe ſubſtantia primè intentionaliter accepta, neque, vt quo, neque vt quod, ſed neceſſario diffinitum erit ſecunda intentio. Antecedens eſt notum, & Conſequentia probatur: nam ratio ſingularis eſt ſecunda intentio, & relatio rationis non minus, ac eſt ratio vniuerſalis: ergo.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Caietani cap. de ſubſtantia, vbi dicit, quod in hac diffinitione non diffinitur ſecunda intentio, illa tamen intelligenda eſt ad modum diffinitionis, in qua diffinitur ſecunda intentio: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum: & pro explicatione veritatis, ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Diffinitum formale diffinitionis primæ ſubſtantiæ, eſt prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter vt quo; diffinitum verò in quo exercetur diffinitio, eſt prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter vt quod. Hæc concluſio eſt contra Sotum, & communiter contra Logicos: illam tamen docet expreſſe Caiet. loco cit.

¶ ET pro eius explicatione obſeruandum eſt id, quod habet Caietanus cap de ſubſtantia. §. Tertio videndum eſt, vbi inquit, Ad euidentiam huius difficultatis aduertendum eſt, quod licet hic non diffiniatur aliqua intentio ſecunda, nec aggregatum ex re, & intentione, quoniam prima ſubſtantia nihil horum ſignificat, ſed res naturæ quam primam ſubſtantiam vocamus: tamen diffinitio iſta intelligenda eſt, quaſi ad modum diffinitionis intentionis ſecundæ, iuxta doctrinam traditam in cap. de genere: di-

Digitized by Google

diffinietur ſiquidem res primæ intentionis communis pluribus, & conſequenter dicta de ſubiecto: quia tamen diffinitio iſta ei nō cōuenit vt quod, ſed potius vt quo; ideò diffinitur per non dici de ſubiecto, ſicut genus diffinitur per prædicari de ſpecie, & tamen ipſum non eſt, quod prędicatur de ſpecie, ſed quo res denominata genus, dicitur de ſpecie. Quod autem res diffinita ſit communis, declaratur inquit Caietanus dupliciter. Primo, omne diffinibile, vel certitudinaliter ſcibile, eſt vniuerſale, quoniam de ſingularibus non eſt certitudo intellectualis, ſed ſenſus; ſed res diffinita hic eſt diffinibilis, ſeu ſcibilis, quoniam per artem iſtam ſcitur: ergo. Secundo. Id cuius diffinitio prædicatur de pluribus vniuocè, eſt vniuerſale: ſed diffinitio tota rei hic diffinitæ prædicatur de pluribus vniuocè: ergo res hic diffinita eſt vniuerſalis. Minor euidenter clara eſt, quoniam totum hoc, ſcilicet id quod eſt, neque in ſubiecto exiſtens, neque de ſubiecto dictum, prædicatur de Sorte, & Platone, & cæteris primis ſubſtantijs. Eſt ergo tam res diffinita, quam diffinitio communis pluribus, ac per hoc vtrique conuenit de ſubiecto dici. Quod autem ſit iſta res communis, diffinitur à S.Thoma 1.par. q.29. art.1.ad primum, vbi inquit, quod eſt id, quod pertinet ad communem rationem ſingularium indiuiduorum ſubſtantiæ; ideſt, eſt modus, quo ſubſiſtunt indiuidua ſubſtantiarum, vel ſubſtātia habens talem modum, qui vocatur incōmunicabiliter exiſtere: Sortes enim exiſtit ita incōmunicabiliter, quod non poteſt cōmunicari alteri, ſicut accidens ſubiecto, neque ſicut vniuerſale particulari, neque ſicut pars toti. Modus autem iſte, communis eſt omnibus indiuiduis ſubſtantiæ, & ideo diffinibilis, & quod ſequitur ad illum, commune eſt omnibus dictis indiuiduis: & ideo non eſt mirum ſi præſens diffinitio pluribus conueniat. Et per hæc patet, quod præſens diffinitio non conuenit rei diffinitæ, vt quod, quoniam res illa, quæ eſt incommunicabiliter exiſtere, non habet hoc, ſcilicet, quod non dicatur de ſubiecto, quoniam pluribus communis eſt, vt expreſſe ponit S.Thom. ibi in q.30. ab vltimo ad ſecundum. Et euidenter patet; quia Socrati, & Platoni commune eſt incommunicabiliter exiſtere, licet non ſit commune eis indiuiduationis principium. Quod verò reliquum eſt, ſcilicet quod præſens diffinitio conueniat diffinito, vt quo, ex eo nunc ſatis ſit noſſe, quod ideo Sortes eſt, quod neque eſt in ſubiecto, neque dicitur de ſubiecto, quæ eſt ſubſtantia prima, ideſt quia eſt ſubſtantia incommunicabiliter exiſtens. hæc Caietanus. Ex quibus verbis manifeſtè patet, quomodo prædicta noſtra concluſio ſit expreſſa Caietani. Ipſe enim docet, quod ſi attendamus ad diffinitum quo, diffinitum huius diffinitionis eſt ſubſtantia prima primè intentionaliter accepta, vt quo; nempe eſt modus ille communis, quo ſubſtantia prima accepta, vt quod, conſtituitur in ratione talis formaliter. Si autem attendamus ad diffinitum quod, & in quo exercetur diffinitio, eſt ſubſtantia prima accepta primè intentionaliter, vt quod; eo modo, quo dictum eſt de generis diffinitione, quod ſcilicet ſi attendamus ad diffinitum quo, diffinitum eſt ſecunda intentio generis; ſi autem attendamus ad diffinitum quod, diffinitum eſt natura ſubſtrata ſecundæ intentioni. Quia verò Dominus Caietanus docet, quod in tali diffinitione non diffinitur ſecunda intentio, licet ipſa diffinitio ſit ad modum diffinitionis ſecundæ intentionis; ideò dicendum eſt, quod ſicuti in diffinitione ſecundæ intentionis, & præcipuè generis, duplex datur diffinitum, & diffinitum quo, & diffinitum quod, & id quod formaliter diffinitur eſt diffinitum quo, ſcilicet ſecunda intentio, id verò, quod diffinitur, vt quod ſcilicet natura ſubſtrata, eſt diffinitum potius materiale, & in quo exercetur munus diffinitionis: ita in diffinitione primæ ſubſtantiæ, quę datur inſtar diffinitionis ſecundæ intentionis, duplex inuenitur diffinitum; alterum quo, quod eſt diffinitum formale; & alterum quod, quod eſt diffinitum materiale. Diffinitum quo, ſiue formale, eſt prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter vt quo; quia illa eſt id, quo prima ſubſtan-

tia accepta primè intentionaliter, vt quod, neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur: ſicuti ſecunda intentio dicitur diffinitum formale, & vt quo; quia eſt id quo natura ſubſtrata, quæ eſt diffinitum quod, habet prædicari de pluribus: diffinitum verò vt quod, & materiale eſt ſubſtantia prima accepta primè intentionaliter vt quod. Itaque diffinitũ formale diffinitionis primę ſubſtantiæ eſt ſubſtantia prima, vt quo, ſicut diffinitum formale diffinitionis ſecundæ intentionis eſt ipſa ſecunda intentio. Vnde in ſententia Caietani, vt patet manifeſtè ex eius verbis relatis, dicendum eſt, quod diffinitum non ſit ſecunda intentio; ipſe enim expreſsè dicit, quod non eſt ſecunda intentio: ſed tantum dicit, quod eſt intelligenda præfata diffinitio, quaſi ad modum diffinitionis ſecundæ intentionis. Neque dicendum eſt, quòd ſit prima ſubſtantia accepta, vt quod, quia illa tantum eſt diffinitum quod; & diffinitum quod, iuxta Caietani doctrinam non dicitur abſolutè diffinitum alicuius diffinitionis, aliàs ſubſtratum alicuius ſecundæ intentionis eſſet dicendum diffinitum ſecundæ intentionis, quod eſt falſum. Cum ergo dicat, quod diffinitum quo præfatæ diffinitionis ſit prima ſubſtantia accepta, vt quo; & diffinitum quo in ſententia Caietani ſit diffinitum abſolutè, & ſimpliciter cuiuſcumque diffinitionis accidentis in concreto; ideò ſecundum doctrinam Caietani dicendum eſt, quod diffinitum diffinitionis primæ ſubſtantiæ ſit prima ſubſtãtia primè intentionaliter accepta, vt quo; licet accepta, vt quod ſit diffinitum materiale, & in quo exercetur munus diffinitionis. Quapropter diſcrimẽ, quod reperitur inter diffinitionem alicuius ſecundæ intentionis in concreto, & inter diffinitionẽ primæ ſubſtantiæ, conſiſtit in hoc, quod diffinitum quo ſecundæ intentionis in concreto, eſt ipſa ſecunda intentio, quia ipſa ſecunda intentio eſt id quo: at verò diffinitum quo diffinitionis primæ ſubſtantiæ, eſt prima ſubſtantia accepta primè intentionaliter vt quo: quæ quidem prima ſubſtantia ſic accepta, non eſt aliqua ſecunda intentio: ſed eſt prima intentio, vt ex dictis ſatis conſtat. His ſuppoſitis.

¶ Primo probatur concluſio iuxta mentem Caietani. In quacumque diffinitione accidentis in concreto, id, quod formaliter diffinitur, & eſt diffinitum formale, & vt quo, dicitur eſſe id, quod eſt formale conſtitutiuum diffiniti materialis, & vt quod; ſed in diffinitione primæ ſubſtantiæ, quæ eſt terminus quidam connotatiuus, & concretus, id, quod habet rationem formalis conſtitutiui primæ ſubſtantiæ ratione cuius, ipſa, neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur, eſt ſubſtantia prima primè intẽtionaliter accepta vt quo. ergo ſubſtantia prima primè intentionaliter accepta vt quo, erit diffinitum formale, & vt quo diffinitionis primæ ſubſtantiæ. Conſequentia eſt bona. Maior probatur, & ſimul explicatur. In diffinitione, v. g. huius termini album, quod eſt accidens in concreto; ideò albedo dicitur à Caietano, & ab alijs diffinitum, vt quo, & diffinitum formale; & corpus ſiue materiale dicitur diffinitũ, vt quod; quia albedo eſt formale conſtitutiuum illius termini album: ſimiliter etiam, ideò ſecunda intentio in diffinitione ſecundæ intentionis in concreto, dicitur diffinitum formale, & vt quo, quia ſecũda intentio eſt id, quo, & formale conſtitutiuum, quare ſubſtratum illius ſit tale, vel tale, v.g. Animal dicatur genus, & habeat prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid. Ergo quotieſcumque diffinitur accidens in concreto, id quod formaliter, & vt quo diffinitur, eſt id, quod habet rationem formalis conſtitutiui. Minor etiam probatur, & ſimul explicatur. Nam formale conſtitutiuum ratione cuius prima ſubſtantia, neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur, non eſt aliqua ſecunda intentio: ſed eſt modus incommunicabiliter exiſtendi; talis enim modus eſt id, quo Petrus nequit eſſe in ſubiecto, & conſequenter nequit dici de ſubiecto; nam ex eo, Petrus non poteſt eſſe in ſubiecto, quia eſt natura quædam incommunicabiliter exiſtens; aliàs eſſet communicabiliter inexiſtens ſubiecto; & ex eo, quod Petrus non eſt in ſubiecto, per euidentem conſequentiam Ariſtotelicam ſequitur, quòd

Digitized by Google

quòd nequit dici de ſubiecto; quia dici De fundat eſſe In: ergo formale conſtitutiuum primæ ſubſtantiæ in ratione primæ ſubſtantiæ,eſt prima ſubſtātia primè intētionaliter accepta,vt quo.

¶ Secvndo probatur concluſio, omnibus rationibus, quibus ſupra tomo primo, probatum eſt in diffinitione generis diffiniri ſecundam intentionem: hæc enim diffinitio,vt inquit Caietanus, eſt inſtar diffinitionis ſecundæ intentionis generis: ergo.

¶ Ad primvm dicendum, concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem, non eſſe in ſubiecto, neque dici ſubiecto,non competit primæ ſubſtantiæ primè intentionaliter acceptæ, vt quo; ſi ſermo ſit de diffinito diffinitionis,vt quo, nego minorem: concedo tamen illam ſi ſermo ſit de diffinito diffinitionis, vt quod. Explicatur hoc ſupponendo, quod diffinitio debet competere diffinito eo modo, quo diffinitum diffinitur; diffinitum autem, vt dictum eſt ex doctrina Caietani, dupliciter poteſt diffiniri; diffiniri enim poteſt, vt quo, & vt quod. ſi diffinitur vt quo, diffinitio debet ei competere, vt quo: ſi autem diffinitum diffiniatur vt quod, diffinitio debet ei conuenire, vt quod. Quotieſcumque verò diffinitur aliquod accidens in concreto, vel diffinitur aliquid ad modum accidentis in concreto, ei, quod diffinitur vt quo non debet competere diffinitio, vt quod, ideſt non debet ei conuenire munus, & exercitium diffinitionis; quia hoc conuenit diffinito diffinitionis, vt quod. Cum autem diffinitum præfatæ diffinitionis, vt quo, ſit prima ſubſtantia primè intentionaliter accepta, vt quo, & diffinitum, vt quod ſit prima ſubſtantia primè intētionaliter accepta vt quod ſcilicet Petrus; ideò munus diffinitionis, ſcilicet non dici de ſubiecto, verificatur, & conuenit Petro, nempè diffinito, vt quod. Eſſe autem id, quo Petrus non habet dici de ſubiecto,conuenit diffinito, vt quo, nempè primæ ſubſtantiæ primè intentionaliter acceptæ, vt quo, ſcilicet modo incommunicabiliter exiſtendi.

¶ Ad secvndvm dicendum ex dictis.

¶ Ad tertivm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.
Ad Tertium.

Vtrùm dici poſſit iuxta doctrinā Soti, quod diffinitum præfatæ diffinitionis ſit ſecunda intentio primæ ſubſtantiæ.

Pro explicatione tituli obſeruandum eſt, quod Magiſter Sotus in explicatione diffinitionis primæ ſubſtantiæ, quæſtione prima de ſubſtantia, ad ſecundum, in hoc diſcriminatur à Caietano, quia ipſe putat quod diffinitum præfatæ diffinitionis inſtar omnium diffinitionū logicalium,ſit ſecūda intentio primæ ſubſtantiæ. Nam inquit quod in præfata diffinitione diffinitur ſubſtantia, ea ratione, qua in prædicatione ſubſtat omnibus prędicatis cuiuſcūque prędicamēti:& ſicut dici de ſubiecto cōnotat ſecūdam intentionem, ita prorſus eſſe ſubiectum, connotat etiam ſecundam intentionem. Quare totus diſcrepat à Caietani ſententia, aſſignans pro diffinito quo præfatæ diffinitionis ſecundam intentionem primæ ſubſtantiæ. Vt autem nos videamus, An hæc opinio Soti ſuſtineri poſſit; propoſuimus præſentem quæſtiunculam. Hoc ſuppoſito,

Videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur, argumento tertio huius articuli, quod confirmatur; nam alias prædicta diffinitio erit diffinitio primæ ſubſtantiæ Metaphyſica, & non logica; nam apud Metaphyſicos diffinitum formale diffinitionis primæ ſubſtantiæ eſt modus incommunicabiliter exiſtendi; apud Logicos verò eſt ſecunda intentio: ergo niſi ſit ſermo de diffinitione primæ ſubſtantiæ iuxta modum loquendi Mag. Soti, præfata diffinitio erit potius diffinitio Metaphyſica, quam diffinitio Logica.

¶ Secundo arguitur. Modus diffiniendi ſequitur modum conſiderandi: nam res ita diffinitur, ſicut intelligitur; ſed à Logica conſideratur, & intelligitur prima

prima ſubſtantia ſub ratione ſecundæ intentionis ſubiecti omnium generum accidentium : ergo dicendum eſt , quod ſi talis diffinitio eſt diffinitio logica , ſicuti eſt; quod diffinitum eius ſit ſecunda intentio .

¶ Tertio arguitur. Non dici de ſubiecto eſt notio ſecunda,ſicut dici de ſubiecto eſt notio ſecunda,ſed prędicta diffinitio datur per non dici de ſubiecto , ergo eius diffinitum debet eſſe notio ſecunda .

¶ Quarto . Non dici de ſubiecto , vt quo,ſolum conuenit ſecundæ intentioni ſubiecti . ergo diffinitum formale, & eſſentiale erit ſecunda intentio ſubiecti. Antecedens per ſe eſt notum.Conſequētia vero probatur ex dictis , quia id diffinitur in prædicta diffinitione formaliter , cui conuenit diffinitio , vt quo : ergo ſi ſecundæ intentioni ſubiecti conuenit præfata diffinitio , vt quo, ſecunda intentio ſubiecti erit diffinitum formale prædictæ diffinitionis .

¶ Quinto arguitur , & confirmatur magis argumentum præcedens.Secunda intentio ſubiecti eſt id , quo prima ſubſtantia , neque eſt in ſubiecto, neque dicitur de ſubiecto : ergo ſecunda intentio primæ ſubſtantiæ erit diffinitum formale , vt quo diffinitionis primæ ſubſtantiæ.Conſequentia,vt ex dictis conſtat,eſt ſatis nota. Antecedens verò probatur;nā ratio formalis huius , quod eſt non dici de ſubiecto ,non poteſt eſſe alia , niſi ſecunda intentio , quia non dici de ſubiecto , eſt aliquid ſecundæ intentionis : ergo .

¶ Sexto arguitur. Prima ſubſtantia formaliter dicit ſecundam intentionem : ergo diffinitum formale diffinitionis primæ ſubſtantiæ debet eſſe ſecunda intentio , quam de formali importat prima ſubſtantia , aliàs non diffiniretur prima ſubſtantia . Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Secunda ſubſtantia formaliter dicit ſecundam intentionem : ergo prima ſubſtantia , quæ eſt membrum condiuiſum contra illam, dicit formaliter ſecundam intentionem . Antecedens eſt notum , & conſequentia patet à paritate rationis .

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis , Dico primo Modus dicendi Soti circa diffinitum diffinitionis primæ ſubſtantiæ eſt maximè probabilis,& valde communis apud Logicos . Hæc concluſio probatur omnibus argumētis propoſitis pro parte affirmatiua , quæ quidem euidenter probant hanc concluſionem .

¶ Dico ſecundo Modus dicendi Caietani circa diffinitum diffinitionis primæ ſubſtantiæ videtur probabilior. Hæc concluſio ſimiliter probatur rationibus factis in articulo . Sed illa magis explicabitur,ſoluendo argumenta propoſita in præſenti quæſtiuncula .

¶ Ad primum reſpondetur, negando antecedens , ſi loquamur de diffinitione logica materialiter ; concedimus tamen illud ſi ſermo ſit de diffinitione logica formaliter : diffinitio enim logica formaliter ſolum habet pro eius diffinito , ſecundam intentionem concretiuè ; & ideò principaliter in ea diffinitur ſecunda intentio . Cæterum diffinitio logica materialiter inſtar diffinitionis Metaphyſicæ ſolum diffinit quidditates rerum: & propterea in hac diffinitione, quæ eſt logica materialiter diffinitur prima ſubſtātia, vt quo , quæ eſt ratio , & quidditas primæ ſubſtantiæ ; & in hoc ſenſu locutus eſt Caiet.

¶ Ad ſecundum reſpondetur , quod modus diffiniendi ſequitur modum conſiderandi, non ſolum formaliter,ſed etiā materialiter: & ita materialiter datur modus diffiniendi,vt contingit in prædicta diffinitione primæ ſubſtantiæ .

¶ Ad tertium reſpondetur , quod ſi non dici de ſubiecto, accipiatur primè intentionaliter,negandū eſt antecedens ; ſi verò accipiatur ſecundè intentionaliter,verum eſt antecedens . Nam non dici de ſubiecto, primè intentionaliter ſolum importat , vt quo modum incommunicabiliter exiſtendi .

¶ Ad quartum reſpondetur, quod nō dici de ſubiecto , vt quo , ſecundè intentionaliter ſolum conuenit ſecundæ intentioni : non verò non dici de ſubiecto, vt quo primè intentionaliter, vt iam explicatum eſt .

¶ Ad quintum reſpondetur cum eadem diſtinctione .

¶ Ad

Digitized by Google

¶ Ad ſextum reſpondetur, eodem modo. Nam ſi prima ſubſtantia accipiatur ſecunde intentionaliter, verum eſt, quod importat ſecundam intentionem; ſecus verò ſi accipiatur primè intentionaliter. Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvartvm argumentum principale eiuſdem articuli, Reſpondeo, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II. Ad Quartum.

Vtrùm in diffinitione primæ ſubſtantiæ, & in eius ratione includatur ſecunda intentio particularis, ſeu ſingularis.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur, tum argumento quarto huius articuli; tum etiam, quia prima ſubſtantia intrinſecè habet quod ſit indiuiduum, & ſingulare: ergo in eius ratione intrinſeca clauditur ſecunda intentio particularis, & ſingularis. Conſequentia patet, quia de ratione intrinſeca indiuidui, & ſingularis, eſt notio ſecunda ſingularis. Antecedens verò probatur. Prima ſubſtantia, vt dictum eſt, eſt illa, quæ neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur, & quæ primo ſubſtat accidentibus: ergo prima ſubſtantia intrinſecè habet quod ſit indiuiduum, & ſingulare.

¶ Secundo arguitur. Hæc eſt vera prædicatio, & ſecundi prædicabilis, Prima ſubſtantia eſt indiuiduum, & ſingulare: ergo prima ſubſtantia intrinſecè habet, quod ſit indiuiduum, & ſingulare. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur. Indiuiduum de qualibet prima ſubſtantia prædicatur in quid: hæc enim eſt eſſentialis prædicatio, Prima ſubſtantia eſt indiuiduum, & ſingulare: ergo hæc prædicatio, ſcilicet prima ſubſtantia eſt indiuiduum, & ſingulare, eſt vera, & ſecundi prædicabilis prædicatio.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Prima ſubſtantia in ſua ratione intrinſeca, & eſſentiali non includit intentionem, & relationem particularis. Hæc concluſio videtur eſſe contra Sotum q. 1. de ſubſtantia. Sed illa facile probatur. Relatio rationis ſingularis eſt ad relationem rationis vniuerſalis: nam correlatiuum relationis rationis ſingularis, & indiuidui, eſt relatio rationis vniuerſalis: ſed prima ſubſtantia in ſua intrinſeca ratione formaliter non importat relationem rationis ad vniuerſale. Relatio enim rationis, quam importat de formali prima ſubſtantia, eſt relatio rationis ſubiecti in ordine ad ea prædicata, quæ de illa dicuntur: ergo relatio rationis indiuidui, & ſingularis non erit de ratione intrinſeca primæ ſubſtantiæ. Conſequentia patet: nam prædictæ relationes rationis, ſcilicet ſubiecti, & ſingularis, ſunt omnino ſpecie eſſentialiter diſtinctæ: ergo ſi vna, ſcilicet relatio rationis ſubiecti, eſt de intrinſeca eius ratione, ſumpta prima ſubſtantia pro formali; altera, ſcilicet relatio rationis vniuerſalis, non poterit eſſe de eius intrinſeca ratione.

¶ Dices, quod quamuis concedatur, quod de ratione intrinſeca primæ ſubſtantiæ non ſit relatio rationis ſingularis, & indiuidui: tamen ex dictis in præfata ratione habetur, quod de eius intrinſeca ratione eſt relatio rationis ſubiecti. Ex quo videtur habere vim argumentum quartum huius articuli. Si enim de intrinſeca ratione primæ ſubſtantiæ eſt relatio rationis ſubiecti: ergo diffinitum diffinitionis eius debet eſſe relatio rationis ſubiecti; vnde concedendum erit, quod eius diffinitum ſit ſecunda intentio rationis ſubſtantiæ, & non ſubſtantia primè intentionaliter accepta, vt quo. Sed reſpondetur facile iuxta ea, quæ ſupra diximus quæſtiuncula prima huius articuli in ſolutionibus argumentorum: ibi enim oſtendimus, quod quamuis præfata diffinitio ſit Logica, nihilominus diffinitum eius formale

male eſt ſubſtantia prima primè intentionaliter accepta vt quo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quod eidem materiali conuenire poſſunt diuerſæ ſecundæ intentiones rationis, quantumuis ſpecie diſtinguantur. v.g. huic termino homo, diuerſæ ſecundæ intentiones rationis conueniunt: conuenit enim illi ſecunda intentio ſpeciei, conuenit etiam illi ſecunda intentio ſubiecti, ſecunda intentio prædicati, &c. verum tamen eſt quod prædictæ diuerſæ ſecundæ intentiones diuerſimodè conueniunt illi, & ſecundum diuerſam rationem, & vna ſæpè ſæpius præſupponitur ad aliam, vt ſatis logicis manifeſtum eſt. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito: quod eidem primæ ſubſtantiæ conueniunt diuerſæ ſecundæ intentiones etiam ſpecie diſtinctæ: conuenit enim illi ſecunda intentio rationis primi ſubiecti, & conuenit illi ſecunda intentio rationis indiuidui, & ſingularis. Nihilominus tamen præfatæ ſecundæ intentiones diuerſimodè conueniunt illi: nam prima ſecunda intentio conuenit illi ſumpta pro formali intrinſecè, quia de ratione primi ſubſtantis formaliter loquendo, eſt relatio rationis primi ſubiecti, ſine qua non intelligeretur ratio, & eſſentia primi ſubiecti: nam ratio & eſſentia ſubiecti nequit intelligi ſine relatione rationis ſubiecti. Cæterum ſecunda intentio rationis indiuidui conuenit primæ ſubſtantiæ veluti materialiter, & præſuppoſitiuè: ex eo enim quod eſt primum ſubiectum, præſupponitur, quod ſit ſingularis, & indiuidua: & quia relatio rationis indiuidui, & ſingularis, conuenit ei præſuppoſitiuè, & veluti materialiter, propterea conceduntur iſtæ propoſitiones, ſcilicet ſubſtantia prima eſt indiuidua, ſubſtantia prima eſt ſingularis: non quia veræ ſint in ſenſu formali; ſed quia veræ ſunt in ſenſu materiali, ſicuti iſta eſt vera, album eſt dulce; nam de eodem materiali diuerſa accidentia prædicari poſſunt adinuicem, dummodo formæ ſint compoſſibiles in ſubiecto, & non fiat appellatio; vnde iſta eſt vera, Primum ſubſtans eſt indiuiduum, & ſingulare, ſicut iſta eſt vera, Album eſt dulce; eo quod album, & dulce, ſupponant pro eodem, ſicut relatio rationis primi obiecti, & relatio rationis indiuidui, pro eodem materiali primæ ſubſtantiæ ſupponunt, vna tamquam quid intrinſecum, altera tamquam quid neceſſario præſuppoſitum; & propterea iſta eſt vera, primum ſubſtans eſt indiuiduum, & ſingulare.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod illa prædicatio eſt vera, tamen eſt quinti prædicabilis prædicatio; quia id quod prædicatur, non eſt aliquid intrinſecè pertinens ad rationem primæ ſubſtantiæ ſecundè intentionaliter acceptæ, & pro formali. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli. Sed vt hæc ſolutio, & præcedens magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Quartum.

Vtrùm hæc prædicatio, ſcilicet, primum ſubſtans eſt indiuiduum, & ſingulare ſit prædicatio eſſentialis.

ET videtur vera pars affirmatiua. Hæc conſequentia eſt bona. Hoc indiuiduum eſt indiuiduum: ſed hoc indiuiduum eſt primum ſubſtans: ergo primum ſubſtans eſt indiuiduum. Sed præmiſſæ ſunt propoſitiones eſſentiales, & per ſe: ergo & conſequens. Maior patet, quia præfata conſequentia eſt in Darapti, ſeu in Dati. Minor verò probatur. Nam maior eſt ſecundi prædicabilis prædicatio, vt de ſe patet. Minor etiam conſtat; nam nequit intelligi hoc indiuiduum, quin intelligatur, quod non ſit in ſubiecto, neque dicatur de ſubiecto: ergo neceſſario debet intelligi, quod ſit primum ſubſtans. Conſequentia patet: nam primum ſubſtans eſt, quod neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur: ergo prædicta propoſitio mi-

nor

Digitized by Google

nor eſt per ſe, & eſſentialis: id enim ſine quo aliquid intelligi non poteſt, eſt de eſſentia eius: ergo

¶ Dices, quod præfata conſequentia non eſt conſequentia de Darapti, quia Maior, & Minor propoſitio, licet ſint propoſitiones affirmatiuæ, non ſunt propoſitiones vniuerſales, quas poſtulat modus Darapti; quin potius præfata conſequentia non eſt bona: in ea enim maximus defectus committitur, nam in illa arguitur ex puris particularibus; ex puris autem particularibus nihil ſequitur, ſicut nihil ſequitur ex puris negatiuis.

¶ Secundo arguitur, & impugnatur præfata ſolutio. Quotieſcumque conficitur conſequentia, ſiue ſyllogiſmus aliquis ex terminis ſingularibus, non requiritur quod talis ſyllogiſmi propoſitiones ſint iuxta quantitatem talis modi, v. g. modi Darapti; ſed ſufficit, & nihil amplius requiritur, quod ſint iuxta qualitatem talis modi. Sed in prædictis propoſitionibus præfati ſyllogiſmi arguitur, & conficitur conſequentia ex termino ſingulari; nempe ex ly, hoc indiuiduum: ergo dicere, quod propterea præfata conſequentia non eſt bona, quia præmiſſæ non ſunt vniuerſales, ſicut eas poſtulat modus Darapti, re vera non eſt ſoluere argumentum, aut difficultatem. Neque etiam valet dicere, quod in illa committitur maximus defectus, qui eſt argumentari ex puris particularibus: nā ex terminis ſingularibus nequit argumētari aliter, quam ex terminis ſingularibus: quinimmò tales propoſitiones cum proprietate ſermonis dialectici non ſunt dicendæ particulares, ſed ſingulares; & ita non arguitur ex puris particularibus. Quod autem ex puris ſingularibus propoſitionibus liceat argumentari, patet, vt ſi conficiamus ſyllogiſmum in Barbara, videlicet, hoc currens eſt album, Petrus eſt hoc currens: ergo Petrus eſt albus: ſimiliter etiam in Barbara confici poteſt ſyllogiſmus ex puris particularibus, vt ſi dicamus. Currens eſt album, Homo eſt currens: ergo homo eſt albus: ergo.

¶ Tertio arguitur. Prædicatum præfatæ propoſitionis eſt neceſſario connexum cum ſubiecto, & omninò inſeparabile ab eo: ergo eſt de eſſentia eius, & conſequenter propoſitio neceſſaria, & per ſe. Conſequentia patet: nam id, quod eſt neceſſario connexum cum aliquo, & omninò inſeparabile ab eo, eſt de eſſentia eius: ergo. Antecedens verò probatur; nam eo ipſo quod ſeparemus à ratione primi ſubſtantis relationem rationis indiuidui, & ſingularis, nó poſſumus intelligere rationē primi ſubſtantis, eo quod nō intelligimus amplius id, quod nō eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur; nam eo ipſo, quod intelligimus id, quod non eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur, ſtatim intelligimus indiuiduum, & ſingulare: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico primo. Præfata propoſitio, ſcilicet primum ſubſtans eſt indiuiduum, & ſingulare, non eſt per ſe. Hæc concluſio ſatis conſtat ex dictis in præcedenti quæſtiuncula. Sed probatur. De ratione primi ſubſtātis formaliter loquendo, non eſt relatio rationis indiuidui; nam vt probatum eſt, relatio rationis primi ſubſtantis, & relatio rationis indiuidui ſunt omninò diuerſæ, & habent omninò diuerſos terminos; vna enim habet pro termino ſecundam intentionem vniuerſalis; altera verò habet pro termino ſecundam intentionem prædicati: ergo præfata propoſitio non erit propriè per ſe, & eſſentialis. Antecedens eſt notum, & conſequentia patet: quia vt aliqua propoſitio ſit per ſe prædicatum, debet eſſe de intrinſeca ratione ſubiecti: ergo.

¶ Dico ſecundo. Licet relatio rationis indiuidui, & ſingularis non ſit de intrinſeca ratione primi ſubſtantis, eſt tamen neceſſario cum illa connexa, & præſuppoſita. Hæc concluſio probatur ſatis rationibus petitis in oppoſitum: ex illa tamen non ſequitur, quod propoſitio ſit per ſe: nam etiam albedo neceſſario, & inſeparabiliter coniungitur cū lacte, & cum eius dulcedine; & tamen hæc propoſitio, ſcilicet album eſt dulce, non eſt per ſe, ſed eſt quinti prædicabilis: ita prorſus dicendum eſt in noſtro propoſito; quod magis explicabitur ſoluendo argumenta in contrarium.

¶ Ad primum reſpondeo, Quod præ-

Digitized by Google

præfata conſequentia propter rationes aſſignatas eſt bona conſequentia. Nihilominus tamen minor propoſitio non eſt per ſe; ſed eſt quinti prædicabilis; nam licet illæ duæ ſecundæ intentiones neceſſariò, & inſeparabiliter ad inuicem connectantur, tamen optimè intelligi poteſt ratio formalis primi ſubſtantis abſq. eo, quod intelligamus rationem indiuidui: quia optimè intelligi poteſt relatio rationis primi ſubiecti ad prædicatum, abſque eo, quod intelligatur relatio rationis ſingularis, & indiuidui ad vniuerſale. Et ita cum vnum non ſit de intrinſeca ratione formali alterius, quantumuis inſeparabiliter coniungantur, propoſitio non erit per ſe, vt patet manifeſtè in exemplo poſito de albedine, & dulcedine lactis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur ex dictis. Ad illud verò, quod dicitur, quod ex puris particularibus, etiam bene arguitur: Reſpondetur, hoc eſſe falſum, vt ſatis ex noſtra Dialectica conſtat. Et ad conſequentiam ibi adductam facile reſpondetur, quod illa eſt mala, & manifeſtè inſtatur in caſu, quod equus albus, & homo niger currant; tunc enim præmiſſæ ſunt veræ, & conſequens falſum: verum enim eſt dicere tunc currens eſt album, & homo eſt currens, non tamen eſt verum dicere, homo eſt albus.

¶ Ad tertium ſatis conſtat ex dictis. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS V.

Vtrùm diffinitio ſecundæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtot. cap. 1. de ſubſtantia, text. 1. ſcilicet, Secundæ ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, & genera, in quibus illæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt, *ſit bona.*

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod præfata diffinitio ſecundæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele, non ſit bona. Genus, & ſpecies non ſunt ſecundum ſubſtans accidentibus: ergo malè dicitur, quod ſecunda ſubſtantia, ideſt ſecundum ſubſtans accidentibus, ſit genera, & ſpecies. Conſequentia videtur bona. Antecedens probatur. Species v. g. homo non ſubſtat accidentibus ſecundo, ideſt propter primam, & qui a prima ſubſtat, nempè Petrus; ſed potius è conuerſo omninò res ſe habet: nam benè valet, quia homo eſt ſubſtantia, ideſt ſubſtans; ideò Petrus eſt ſubſtantia, ideſt ſubſtans: ergo ſpecies, nempè homo, non eſt ſecundum ſubſtans, ſed primum ſubſtans.

¶ SECVNDO præterea. Prius ſpecies, nempè homo ſubſtat accidẽtibus, quam indiuiduum, ſcilicet Petrus: ergo homo in ratione ſubſtandi reſpectu Petri eſt prima ſubſtantia. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Prius eſt, à quo non valet ſubſiſtendi cõſequentia; ſed ita res ſe habet reſpectu ſubſtentationis accidentium in ordine ad hominem, & Petrum: non enim valet, homo ſubſtat accidentibus; ergo Petrus ſubſtat accidentibus, & ſic de alijs indiuiduis: valet tamen è contra, ſcilicet Petrus ſubſtat accidentibus: ergo homo ſubſtat accidentibus: ergo prius homo ſubſtat accidentibus, quam Petrus.

¶ TERTIO præterea. Id, quod eſt prima ſubſtantia, non poteſt dici ſecunda ſubſtantia: ſed genera, & ſpecies ſunt prima ſubſtantia: ergo ſecunda ſubſtantia non eſt genera, & ſpecies. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Illud eſt prius, vt dictum eſt, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia: ſed à genere, & ſpecie ad indiuidua non valet conſequentia: non enim valet, homo eſt, ergo Petrus eſt: ergo homo prius eſt Petro, & eſt ſubſtantia: ergo prius ſubſtantia, quam Petrus, & conſequenter non erit reſpectu illius ſecunda ſubſtantia: ergo.

¶ QVARTO præterea. Si ſecunda ſubſtantia eſſet genera, & ſpecies, ſequeretur, quod Petrus, qui eſt prima ſubſtantia, eſſet ſecunda ſubſtantia; ſed hoc nulla ratione dici poteſt: ergo. Minor cum

eum conſequentia ſunt ſatis notæ. Maior, in quo eſt difficultas probatur. Genera,& ſpecies non diſtinguuntur ab indiuiduis, niſi ſola ratione: ergo, ſi homo eſt ſecunda ſubſtantia, Petrus ſimiliter erit ſecunda ſubſtantia.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. cap. de ſubſtantia: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Diffinitio ſecundæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele eſt optima. In hac concluſione conueniunt omnes Logici, & Metaphyſici. Et

¶ Probatvr, & ſimul explicatur. Ratio ſecundæ ſubſtantiæ eſt eſſe ens per ſe ſecundo ſubſtans realiter accidentibus; ſed hæc ratio optimè diffinitur ab Ariſtotele dicendo, ſecunda ſubſtantia eſt genus, & ſpecies: ergo diffinitio ſecundæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele eſt optima. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Genus, & ſpecies neceſſariò cum ſint vniuerſalia,ſunt entia per ſe, quæ ſecundo ſubſtant accidentibus; & nullo modo poſſunt aliter ſubſtare, vt ſatis dictum eſt: ergo ratio entis per ſe ſecundo ſubſtantis optimè explicatur, dicendo, ſecunda ſubſtantia eſt genus, & ſpecies.

¶ Ad primvm ergo dicendum, nego antecedens. Ad probationem dicimus; quod ly ſubſtantia poteſt accipi dupliciter: vno modo, quatenus importat eſſe per ſe, abſtrahendo à ſubſtantia,quomodocumque: alio modo, quatenus importat ſubſtare realiter accidētibus realibus. Si primo modo accipiatur,verum eſt dicere, quia homo eſt ſubſtantia, ideò Petrus eſt ſubſtantia. Si verò ſecundo modo accipiatur, è conuerſo res ſe habet. Quando verò dicitur,quod ſecunda ſubſtantia ſecundò ſubſtat, & eſt genus, & ſpecies; accipitur ſubſtantia ſecundo modo. Nam Ariſtoteles in prædicta diffinitione ſecundæ ſubſtãtiæ explicuit rationē ſecundæ ſubſtantiæ præcipuè per aliquid, quod eſt neceſſariò annexum eſſentiæ, & rationi ſecundæ ſubſtantiæ, quod eſt ſubſtare realiter accidentibus realibus.

¶ Ad secvndvm dicendum eſt eodem modo iuxta prædictam doctrinam.

¶ Ad tertivm dicendum, nego minorem; ad probationem verò patet ex dictis ad primum.

¶ Ad qvartvm dicendum, quòd ſola diſtinctio rationis ſufficit ad hoc, quod prædicata, quæ de vno affirmantur de alio negentur: & ita contingit in caſu argumenti.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm ſex proprietates ſubſtantiæ ab Ariſtot. cap. de ſubſtantia poſitæ, ſint rectè aſſignatæ.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod ſex proprietates ſubſtantiæ non ſint rectè ab Ariſtotele, cap. de ſubſtantia aſſignatæ. Prima proprietas eſt. Proprium eſt ſubſtantiæ, non eſſe in ſubiecto. Contra quam eſt. Differentiæ ſubſtantiæ non ſunt ſubſtantia, quia nec prima, nec ſecunda ſubſtantia ſunt; & tamen non ſunt in ſubiecto, quia eſſe in ſubiecto, ſoli accidenti competit: ergo prima proprietas non eſt recte aſſignata.

¶ Secvndo præterea. Secunda proprietas eſt, quod proprium eſt ſubſtantiæ, ideſt ſecundæ ſubſtantiæ, prædicari de primis vniuocè, ſcilicet nomine, & ratione, Contra quam eſt. Dici de ſubſtantijs primis nomine, & ratione,ſupponit dici de ſubiecto, vt conſtat: ſed ſecundæ ſubſtantiæ non dicuntur de ſubiecto: aſſerit enim Philoſoph. lib. 5. Metaph. cap. 7. nullam ſubſtantiã dici de ſubiecto: ergo.

¶ Tertio præterea. Tertia proprietas. Proprium eſt ſubſtantiæ primæ, ſignificare hoc aliquid, ideſt aliquid particulare in illo genere. Contra quam eſt. Subſtantiæ primæ non ſunt termini ſignificantes, ſed res ſignificatæ: ergo non eſt proprium ſubſtantiæ primæ, ſignificare hoc aliquid. Conſequentia patet; & antecedens magis explicatur. Nam termini ſunt, qui ſignificant: ſignifi-

gnifi-

Digitized by Google

gnificare enim proprium eſt terminorũ, & id, quod ſignificatur ſunt res; res autem ſunt primæ ſubſtantiæ; & ideò primæ ſubſtantiæ ſunt res ſignificatæ, & non termini ſignificantes; ergo.

¶ QVARTO præterea. Quarta proprietas eſt. Subſtantiæ nihil eſt contrarium. Contra quam eſt. Omne compoſitum corruptibile habet contrarium, quia corruptio ex pugna contrariorum prouenit: & ideò cælum eſt incorruptibile, quia contrarium nullum habet: ſed ſubſtantiæ ſublunares ſunt corruptibiles: ergo habent contraria: ac proinde carere contrarijs, non eſt proprietas conueniens omni ſubſtantiæ.

¶ QVINTO præterea. Quinta proprietas. Subſtantia non ſuſcipit magis, & minus. Contra quam eſt. Vna ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam alia: ergo non eſt proprium ſubſtantiæ non ſuſcipere magis, & minus. Conſequentia videtur bona. Antecedens verò probatur. Primæ, ſubſtantiæ ſunt magis ſubſtantiæ, quam ſecundæ: ergo vna ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam alia.

¶ SEXTO præterea. Sexta proprietas eſt. Subſtantia eſt ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum. Contra quam eſt. Cælum empyreum eſt ſubſtantia prædicamentalis, & ex natura ſua non eſt ſuſceptiuum contrariorum, quia nec mouetur localiter, vt adquirat diuerſa loca, neque recipit influxum, aut impreſſionem alicuius qualitatis ab intelligentia motrice; ſed neque moueri, aut pati abſque miraculo poteſt: ergo hæc non eſt proprietas conueniens quarto modo ſubſtantiæ.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Ariſtotelis, cap. de ſubſtantia, vbi prædictas ſex proprietates ſubſtantiæ conſtituit: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli, Dico breuiter. Prædictæ ſex proprietates ſubſtantiæ, rectè ſunt aſſignatæ ab Ariſtotele. In hac concluſione conueniunt omnes Thomiſtæ.

¶ PROBATVR facile. Nam ex eo, quod ſubſtantiæ conuenit eſſe per ſe, ideſt independenter à ſubiecto inhæſionis, habet modum illum non eſſendi in alio, qui poſitiuus eſt; etſi per negationem explicetur. Rurſus, De primis ſubſtantijs prædicari eſſentialiter, ſolum conuenit ſecundis, quæ ad primas, vt genera, & ſpecies comparantur: & quia eſſe hoc aliquid, ideſt ſingulare ſubſtantiale, eſt de ratione primæ ſubſtantiæ: ideò illius proprium eſt gaudere nomine ſignificante hoc aliquid. Et quoniam contrarietas eſt proprium qualitatum ſe inuicem excludentium ab eodem ſubiecto ſubſtantiæ, quæ in ſubiecto non eſt, nequit contrarietas conuenire: & ex eodem principio ſequitur, neque poſſe ſuſcipere magis, & minus, quia ſuſceptio hæc ſolum fit per maiorem radicatione in ſubiecto. Et tandem, ſicut ſubſtantiæ proprium eſt accidentibus ſubſtare, ita illius proprium eſt, eſſe ſuſceptiuum contrariorum, per realem, ac phyſicam ſui mutationem ex nouæ, & abſolutæ formæ receptione prouenientem: ergo prædictæ ſex proprietates ſunt rectè à Philoſopho aſſignatæ. Sed ſingulæ in ſingulis argumentis magis ex profeſſo explicabuntur.

¶ AD PRIMVM dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrùm prima proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet proprium eſt ſubſtantiæ non eſſe in ſubiecto, ſit rectè à Philoſopho aſſignata.

ET videtur, quod non. Primo arguitur argumento primo huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Non eſſe in ſubiecto, ſcilicet eſſe per ſe, conuenit accidenti: ergo non eſſe in ſubiecto, ſeu eſſe per ſe non eſt proprium ſubſtantiæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Quantitas in Euchariſtia habet

habet modum eſſendi per ſe, ideſt non in ſubiecto: eſt enim ad modum ſubſtantiæ: ergo non eſſe in ſubiecto conuenit accidenti.

¶ Dices, quod quantitas tunc non habet eſſe per ſe tanquam primum ſubiectum, qui modus eſt proprius modus eſſendi ſubſtantiæ.

¶ Tertio arguitur contra. Quia eſſe in alio eſt proprius modus accidentis, qui nullo pacto poteſt conuenire ſubſtantiæ: ergo ſi eſſe per ſe, ideſt non in ſubiecto, eſt proprius modus ſubſtantiæ, nullo modo, neque vt quo, neque vt quod, poteſt accidenti conuenire: ergo.

¶ Quarto arguitur, & augetur magis difficultas. Nam quantitas in Sacramento Euchariſtiæ eſt ſubiectum quod cæterorum accidentium: ſi enim vermis aliquis in hoſtia cõſecrata generaretur, quantitas eſſet primum ſubiectum in quod agens naturale ſuas introduceret diſpoſitiones: ergo.

¶ Quinto arguitur, & confirmatur præcedens argumentum. Subiectum primum, ſiue quod, eſt illud quod nullum aliud præſupponit: ergo cum quantitas in ſacramento Euchariſtiæ nullum aliud præſupponat ſubiectum, vt certum eſt, erit primum ſubiectum.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Prima proprietas ſubſtantiæ rectè eſt ab Ariſt. aſſignata. Hæc ſatis patet ex diffinitione primæ ſubſtantiæ, quæ neque eſt in ſubiecto, neque de ſubiecto dicitur, & patebit etiam ex ſolutionibus argumentorũ.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod licet prefata proprietas conueniat differentijs ſubſtãtialibus; tamen per hoc non ſequitur, quod non ſit proprietas ſubſtantiæ. Nam differentiæ ſubſtantiæ non ſunt ſubſtantia, nec prima, nec ſecunda: pertinent tamen ad prædicamentum ſubſtantiæ; & ideò eis optimè conuenire poteſt præfata proprietas, præcipuè cum non ſit proprietas quarto modo ſubſtantiæ.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando antecedens; nam modus proprius ſubſtantiæ eſt non eſſe in ſubiecto inhæſionis, adeò vt repugnet ei aptitudinalis inhæſio in ſubiecto: vnde modus ſubſtantiæ non eſt actualis inhæſionis negatio; ſed aptitudinalis inhæſionis repugnãtia. Et hic modus nulli accidenti conuenire poteſt: conuenit tamen accidenti à ſubiecto ſeparato, negatio tantum actualis inhæſionis: ſemper tamen ei conuenit aptitudinalis ratio inhæſionis.

¶ Ad tertium reſpondetur, Quod ſi loquamur de eſſe in alio actualiter, quod eſt aduenire enti in actu, dicimus, quod talis modus poteſt etiam conuenire ſubſtantiæ, vt patet de natura humana in Chriſto Domino, quæ aduenit enti completo: & in hoc ſenſu, nego antecedẽs. Sed hoc modo eſſe in alio, nõ eſt modus proprius accidentis: ſicut etiam non eſſe actualiter in ſubiecto inhæſionis, non eſt modus proprius ſubſtantiæ, vt dictum eſt in præcedenti ſolutione. Vnde ſicut ſubſtantiæ poteſt conuenire hoc, quod eſt eſſe in ſubiecto actualiter, ideſt aduenire enti completo; ita accidenti poteſt cõuenire non eſſe in ſubiecto inhęſionis actualiter.

¶ Ad quartum reſpondetur, diſtinguendo antecedens, quantitas eſt ſubiectum quod ex natura ſua, nego antecedens; eſt ſubiectum quod per accidens, concedo antecedens. Vel dicamus, quãtitas tunc eſt ſubiectum quod proximè, concedo antecedens: nego tamen illud, ſi loquamur de ſubiecto radicali, & quod eſt ſubiectum quod ſimpliciter, & abſolutè. Cõſiderandum enim eſt, quod quantitas eſt ſubiectum, quod proximũ per accidens, quatenus ſubeſt excluſioni alterius ſubiecti actu ſubſtentantis; ſed quia non ſubeſt excluſioni aptitudinalis inhærentiæ in alio ſubiecto; nam ex natura ſua eſt à ſubiecto ſuſtentabilis; ideò non eſt primum ſubiectum radicale, quod ſimpliciter, & ex natura ſua eſt primum.

¶ Ad quintum reſpondetur ex dictis. Et per hæc patet ad primum argumẽtum principale huius articuli.

¶ Ad secundum argumentum principale eiuſdem articuli, Reſpondetur, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Secundum.

Vtrùm ſecunda proprietas ſubſtantiæ, quæ conuenit ſecundis ſubſtantijs, nempe prædicari de primis vniuocè, ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata.

ET videtur, quod non. Primo arguitur. Album prædicatur de Petro, & Paulo vniuocè, nam prædicatur prædicatione quinti prædicabilis, quæ quidem prædicabilitas neceſſario exigit vniuocationem: ergo non eſt proprium ſecundæ ſubſtantiæ prædicari de primis vniuocè.

¶ Dices. Quod præfata proprietas intelligenda eſt de prædicatione vniuoca eſſentiali.

¶ Secundo arguitur contra. Prædicari vniuocè in quid, & eſſentialiter conuenit omnibus generibus, & ſpeciebus prædicamentorum, vt patet: quia ſingula genera, & ſpecies accidentium in quid, & eſſentialiter prædicantur de ſuis inferioribus; ſed huiuſmodi non ſunt ſubſtantia, vt de ſe eſt euidens: ergo.

¶ Tertio arguitur. Prædicari vniuocè de primis ſubſtantijs non conuenit omnibus ſecundis: igitur prædicta proprietas non eſt rectè aſſignata ab Ariſtot. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Quædam ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur denominatiue de primis, vt patet. v. g. in his prædicationibus, ſcilicet cathedra eſt lignea, vas eſt aureum, Petrus eſt corporeus: in quibus ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur de primis denominatiuè: nam huiuſmodi nomina, nempe corporeum dictum à corpore, aureum ab auro, ligneum à ligno, denominatiua ſunt, vt conſtat ex cap. de denominatiuis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Secunda proprietas ſubſtantiæ rectè eſt à Philoſopho aſſignata.

¶ Hæc concluſio probatur. Prædicari de primis ſubſtantijs vniuocè, eſt prædicari de illis nomine, & ratione; ſed ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur de primis nomine, & ratione: ergo ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur de primis vniuocè. Minor patet. Nam hoc nomen homo, & diffinitio, ſeu ratio hominis, quæ eſt eſſe animal rationale, dicitur de Petro: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod bene ibi dictum eſt, videlicet Ariſt. eſſe intelligendum de prædicatione vniuoca eſſentiali, & de vniuocis eſſentialiter, quæ ſimpliciter ſunt vniuoca; vnde nomine vniuocorum abſolutè intelliguntur ab Ariſtot. vniuoca eſſentialia tantum, vniuoca verò accidentalia ſunt vniuoca cum addito.

¶ Ad ſecundum reſpondetur ipſum probare, prædictam proprietatem non eſſe proprietatem quarto modo, quia non conuenit ſoli ſubſtantiæ, ſicut etiam non conuenit omni ſubſtantiæ, eo quod non conuenit primis.

¶ Ad tertium reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem dupliciter reſpondetur, iuxta duplicem modum dicendi Thomiſtarum. Primo concedendo, quod in prædicamento ſubſtantiæ reperiuntur prædicationes denominatiuę, id eſt, quorum prædicata ſunt concreta ſubſtantialia, & denominatiua: ita enim habet Soto in anteprædicamentis cap. 1. quæſt. vnica ad 6. qui conſiderans ſolum modum ſignificandi in prædictis concretis, nihil aliud requirit ad denominatiua, quam ſignificationem nominis connotatiui ab aliqua natura, ſeu forma quomodocunq; deriuatam: propterea docet dari denominatiua in prædicamẽto ſubſtantiæ, & conſequenter concreta, quę de primis ſubſtantijs denominatiuè prædicantur. Hoc tamen non repugnat quin etiam dicantur ſecundæ ſubſtantiæ, ſiue concreta ſubſtantialia communia de primis ſubſtantijs in quid, & eſſentialiter: quia dici denominatiuè, non ſemper eſt dici accidentaliter, & conſequenter non eſt modus dicendi de primis ſubſtantijs repugnans ſecundæ ſubſtantiæ.

¶ Secundus modus dicendi eſt, & probabilior, quod ad rationem prædicati

ti denominatiui requiritur quædam accidentalitas illius prædicati reſpectu ſubiecti; & propterea in prædicamento ſubſtantiæ non dantur concreta, quæ de primis prædicentur denominatiuè, niſi tantum ſecundum vocem, & non ſecundum rem. Conſiderandum enim eſt, quod in denominatiuis ſecundum rem, & vocem ſimul, requiritur diſtinctio realis inter formam denominantem, & ſubiectum denominatum, ita vt forma verè adueniat illi accidentaliter, & non ſit illius cōſtitutiua; vnde denominatiuū debet diſtingui realiter à ſubiecto denominato, nedum quo ad modū ſignificandi; ſed quo ad formas ſignificatas; ita vt alia ſit forma denominatiui à forma ſubiecti denominati. Ex quo neceſſario ſequitur, quod denominatiuū de ſubiecto denominato debet prædicari prædicatione quarti, aut quinti prædicabilis. Cæterum inter concretum, & abſtractum prædicamenti ſubſtantiæ non reperitur talis diſtinctio realis, vt v. g. corporeum dictum à corporeitate ſubſtantiali, non diſtinguitur ab homine, neque forma denominans aduenit ſubiecto accidentaliter, & conſequenter prędicatio non eſt quarti, ſeu quinti prædicabilis: & propterea in prædicamento ſubſtantiæ non datur prædicatio denominatiua ſecundum rem, & vocem, ſed tantum dicitur denominatiua ſecundum vocem, quia ſecundum vocem videtur eadem cum prædicatione denominatiua, quæ eſt etiam ſecundum rem. Si verò loquamur de alijs duabus prædicationibus adductis in argumento, ſcilicet cathedra eſt lignea, vas eſt aureum; dicimus, quod cum cathedra, ſiue vas, ſit quoddam artificiatum, ac per conſequens concretum accidentale, cui accidit eſſe aureum, vel ligneum: poteſt enim aurum adeſſe, vel abeſſe abſque corruptione vaſis, ideſt ſalua eſſentia vaſis, licet non quo ad eſſe indiuiduale; ideò reſpectu vaſis, & aliorum artificiatorum illa prædicata ſunt denominatiua. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Tertium.

Vtrùm tertia proprietas ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele, ſcilicet, proprium eſt ſubſtantiæ ſignificare hoc aliquid, ſit rectè aſſignata.

Et videtur quod non. Primo arguitur argumento tertio huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Secundæ ſubſtantiæ, etiam ſignificant hoc aliquid, quia ſignificant entitatem ſubſtantialem non minus, ac primæ ſubſtantiæ: ergo non eſt proprium primæ ſubſtantiæ ſignificare hoc aliquid. Conſequentia eſt bona, & antecedens de ſe patet.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Tertia proprietas ſubſtantiæ eſt rectè à Philopho aſſignata.

¶ Hæc concluſio probatur, & ſimul explicatur. Significare hoc aliquid, eſt ſignificare aliquid ſubſiſtens, & exiſtens: ſed hoc proprium eſt primæ ſubſtantiæ, & non ſecundæ: ergo ſignificare hoc aliquid, eſt proprietas primæ ſubſtantiæ. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Significare hoc aliquid, eſt ſignificare aliquid per modum ſubiecti; ſed ſignificare aliquid per modum ſubiecti, eſt ſignificare hoc aliquid ſubſiſtens, & exiſtens: ergo ſignificare hoc aliquid, eſt ſignificare aliquid ſubſiſtens, & exiſtens.

¶ Secundo probatur magis, & vrgetur vis argumenti. Eſſe hoc aliquid eſt eſſe aliquid particulare, & eſſe indiuiduum: hoc enim ſibi vult pronomen illud hoc: & ita ſignificare hoc aliquid, eſt ſignificare aliquid particulare, & indiuiduum: ſed ſignificare aliquid particulare, & indiuiduum, eſt ſignificare aliquid ſubſiſtens, & exiſtens; nam

particulare eſſe non poteſt, niſi ſit ſubſiſtens, & exiſtens: ergo ſignificare hoc aliquid, eſt ſignificare aliquid ſubſiſtens, & exiſtens, quod quidem nequit conuenire niſi primæ ſubſtantiæ, quæ eſt ſingularis, & indiuidua.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod ſignificare poteſt accipi dupliciter: vno modo ſtrictè; alio verò modo minus ſtrictè. Si accipiatur primo modo, certum eſt, quod ſignificare non conuenit rebus, ſed terminis, & vocibus: at verò ſecundo modo optimè conuenire poteſt rebus, quia ſignificare in ſecunda acceptione ſolum, idem eſt, ac importare. Vnde dicere, quod prima ſubſtantia ſignificat hoc aliquid, idem eſt ac dicere, prima ſubſtantia importat hoc aliquid.

¶ Ad ſecundum aliqui dicunt, vt refert Sanchez lib. 5. quæſt. 11. quod hæc proprietas conuenit nominibus primæ ſubſtantiæ, & quod non datur, vt proprietas ſubſtantiæ; ſed vt proprietas nominis primę ſubſtantię: & quia hoc conducit ad intelligendam naturam ſubſtantiæ primę, aſſignatur inter proprietates ſubſtantiæ ſecundum nomen: ſecundę autem ſubſtantię proprium eſt ſignificare quale quid. Si autem ſit ſermo de nomine ſecundæ ſubſtantię, ſenſus eſt, nomen ſecundę ſubſtantię ſignificare quale quid, ideſt ſubſtantiam, quæ eſt vniuerſalis.

¶ Sed hęc ſolutio non placet: quia ſecunda ſubſtantia, vt genus, & ſpecies non ſignificant quale quid; ſed quid. Vnde ad argumentum reſpondetur per ea, quæ dicta ſunt ad primum. Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli.

¶ AD QVARTVM principale eiuſdem articuli dicendum; quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo.

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Quartum.

Vtrùm quarta proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet, ſubſtantiæ nihil eſt contrarium, ſit rectè aſſignata ab Ariſtot.

ET videtur quod non. Primo arguitur argumento quarto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Aqua contrariatur igni: ſed ignis eſt ſubſtantia: ergo falſum eſt dicere, quod ſubſtantię nihil eſt contrarium.

¶ Tertio arguitur. Priuatio contrariatur formæ: ſed forma eſt ſubſtantia: ergo ſubſtantiæ aliquid eſt contrarium.

¶ Quarto arguitur. Nam alias ſequeretur hominem, v.g. nec per ſe, nec per accidens corrumpi: conſequens eſt pluſquam falſum; nam ſacro atteſtante eloquio, ſtatutum eſt homini ſemel mori: ergo. Sequela patet, quia corrumpi per accidens, eſt corrumpi ad corruptionem ſubiecti, & corrumpi per ſe eſt corrumpi per actionem; ſed ſubſtantia, neque ſubiectum, neque contrarium habet: ergo neque per accidens, neque per ſe corrumperetur.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter: Quarta proprietas ſubſtantię eſt rectè ab Ariſtotele aſſignata. Hęc concluſio communis eſt apud omnes Logicos, & Metaphyſicos.

¶ Et probatur. Id, quod eſt ſubiectum omnium contrariorũ, nullum habet contrarium; ſed ſubſtantia eſt ſubiectum omnium contrariorum, & omnium accidentium inter ſe pugnantium: ergo ſubſtantia nullum habet contrarium. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Nam Ariſt. 1. phyſicorum cap. 7. propterea probat materiam primam, neque eſſe contrariam formæ, neq; priua-

Digitized by Google

priuationi, quia materia prima eſt ſubiectum commune vtriuſque: ergo id, quod eſt ſubiectum contrariorum, nullum habet contrarium.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, diſtinguendo maiorem, ſcilicet omne corruptibile habet contrarium, mediatè concedo maiorem; habet ſibi contrarium immediatè, nego maiorem. Explicatur hoc, ſupponendo, quod compoſitum corruptibile, & ſubſtantiale poteſt dupliciter conſiderari: vno modo, ratione ſui; alio modo ratione qualitatum contrariarum, quibus illud afficitur. Si primo modo conſideretur ſubſtantia, ſiue compoſitum ſubſtantiale, non habet contrarium; ſecundo verò modo habet contrarium. Et ita dicimus, quod mediatè, ideſt ratione qualitatum, quibus componitur, habet contrarium; non verò immediatè, ideſt ratione ſui. Quando autem Ariſtoteles docet, quod ſubſtantiæ nihil eſt contrarium, loquitur ratione ſui, & non ratione qualitatum contrariarum, quibus afficitur.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem prorſus modo, quod aqua contrariatur igni per accidens, ratione ſuarum qualitatum, puta caloris, & frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis, non verò per ſe contrariatur. Ariſtoteles autem loquitur de contrarietate per ſe, & de contrarietate propriè dicta, quæ eſt maxima diſtantia ſub vno genere eorum, & mutuo ſe expellunt ab eodem ſuſceptibili, qualis eſt inter calidum, & frigidum; album, & nigrum. Formæ verò ſubſtantiales non ſunt contrariæ, licet ſint repugnantes, quia non inhærent ſubiecto, nec continuo, mutuo ab eodem ſubiecto ſe expellunt.

¶ Ad tertium reſpondetur, Ariſtotelem loqui de contrarietate poſitiua, non verò de contrarietate priuatiua; nam licet priuatiuè ſubſtantiæ aliquid contrarietur; poſitiuè tamen nihil poteſt ei eſſe contrarium ratione ſui, vera, & propria contrarietate, vt iam explicatum eſt.

¶ Ad quartum reſpondetur, negando ſequelam: quia, vt ſubſtantia per ſe corrumpatur ſufficit, quod habeat accidentia contraria illis, quibus indiget ad ſui conſeruationem. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ AD QVINTVM principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA V.

Ad Quintum.

Vtrùm quinta proprietas ſubſtantiæ tradita ab Ariſtotele, ſcilicit ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus, ſit rectè aſſignata.

ET videtur, quod non. Primo arguitur argumento quinto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Vt eſt ſententia multorum Thomiſtarum, Animæ hominum ſunt inæquales; ſed anima eſt ſubſtantia: ergo vna ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam alia, & conſequenter ſubſtantia ſuſcipit magis, & minus.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Quinta proprietas ſubſtantiæ eſt rectè ab Ariſtotele aſſignata. In hac concluſione conueniunt omnes Doctores, & probatur. Suſcipere magis, & minus, eſt nunc magis, nunc minus radicari in ſubiecto; ſed vt iam determinatum eſt, ſubſtantia non eſt in ſubiecto: ergo ſubſtantia verè, & propriè nequit ſuſcipere magis, & minus.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod, quando dicitur, quod ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus, non eſt ſenſus, quod vna ſubſtantia, non ſit magis ſubſtantia, quam altera; nam prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam ſecunda; ſed ſenſus eſt, quod ſubſtantia non dicitur nunc magis, & nunc minus ſubſtan-

tia per maiorem radicationem in ſubiecto, vt v. g. Equus non eſt modo magis equus, quam antea; nec vnus equus eſt magis equus, quam alius equus; & in hoc ſenſu dicitur, quod ſubſtantia non ſuſcipit magis, & minus.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod animæ dicuntur inæquales hac ratione, quia vna perfectiori modo eſt in homine, quã alia; non auté dicuntur inæquales eo, quod ſuſcipiant magis, & minus, & modo magis radicentur in ſubiecto, quam antea: quia anima cum ſit ſubſtantia, non eſt in ſubiecto per modum inhæſionis. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad sextvm principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA VI.

Ad Sextum.

Vtrùm ſexta proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet ſubſtantia eſt ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum, ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata, vt proprium quarto modo.

ET videtur, quod non. Primo arguitur argumento ſexto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Aethiops non poteſt recipere candorem, neque ignis frigus: ergo non eſt proprium, quarto modo ſubſtantiæ recipere contraria.

¶ Tertio arguitur. Intellectus recipit contraria, nempè ſcientiam, & ignorantiam; & tamen intellectus non eſt ſubſtantia: ergo non eſt proprium, quarto modo ſubſtantiæ recipere contraria.

¶ Quarto arguitur. Recipere contraria non conuenit ſecundis ſubſtantijs: ergo recipere contraria non eſt proprietas, quarto modo ſubſtantiæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur; nam ſubſtantiæ ſecundæ non ſubſtant accidentibus, niſi quia primæ ſubſtant: ergo per ſe ipſas nequeunt recipere contraria.

¶ Quinto arguitur argumento Ariſtotelis, quod contra ſe ipſum proponit. Oratio non eſt ſubſtantia; & tamen eſt ſuſceptiua contrariorum: ergo eſſe ſuſceptiuum contrariorum non eſt proprietas, quarto modo ſubſtantiæ. Maior patet. Nam hæc oratio, Ioannes ſcribit, vera eſt, dum ſcribit; ceſſante verò ſcribere erit falſa; verum autem, & falſum ſunt contraria: ergo recipere contraria conuenit orationi.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Sexta proprietas ſubſtantiæ eſt rectè ab Ariſtotele aſſignata, vt proprium quarto modo. Hæc concluſio eſt communis apud omnes Metaphyſicos, & Logicos.

¶ Probatur. Nam Ariſtoteles docet eſſe maximè proprium ſubſtantiæ, cum ſui mutatione ſuſcipere contraria; quod autem eſt maximè proprium, eſt propriũ quarto modo; ergo iuxta mentem Ariſtot. dicendum eſt, quod ſuſcipere contraria conuenit ſubſtantiæ, vt proprium quarto modo.

¶ Secundo probatur concluſio. Proprium, quarto modo eſt illud, quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur de eo: ſed ſuſcipere contraria conuenit omni ſubſtantiæ, non ſolũ primæ, ſed etiam ſecundæ, vt dicemus ad quartum argumentum; conuenit etiam ſoli, vt manifeſtè probat Ariſtot. cap. de ſubſtantia, vbi demonſtrat non poſſe conuenire accidentibus; conuenit etiam ſemper, quia poſſe recipere contraria eſt in ſubſtantia ſemper; & tandem conuerſim prædicatur de ea; quia bene valet; omne quod poteſt recipere contraria, eſt ſubſtantia, & omnis ſubſtantia poteſt recipere contraria: ergo poſſe recipere contraria erit proprietas, quarto modo ipſius ſubſtantiæ.

¶ Ad argumenta ergo.

¶ Ad primum, quod eſt sextvm argumentum principale huius articuli, reſpondetur, Subſtantias incorruptibi-

les

Digitized by Google

les eſſe ſuſceptiuas contrariorum ſuo modo: v. g. ſubſtantiæ Angelicæ ſuſcipiunt, vel poſſunt ſuſcipere motus contrarios localiter, ideſt à loco in locum: poſſunt etiam recipere habitus contrarios tam intellectus, quam voluntatis, & ſimiliter actus, & ſic ſunt ſuſceptiuæ contrariorum. Corpora verò cæleſtia poſſunt etiam ſuſcipere motus cõtrarios, nempè motum raptus, motum propriũ, &c. & ſimiles alias affectiones non corruptiuas, contrarias tamen. Et ſi de facto aliquod illorum non ſuſcipit contraria, vt eſt cælum empyreum, hoc eſt, per accidens: quantum enim eſt ex ſe, poſſet ſuſcipere, quia habet potentiam, vnde poſſet à Deo, & ab Angelo moueri motibus contrarijs, ſicut poſſunt moueri cætera corpora cæleſtia.

¶ Secundo reſpondetur, quod licet de facto, & ex ſuppoſitione huius ordinis vniuerſi cælum empyreum ſit immobile, & nullius contrarij ſuſceptiuum, quia diuina prouidentia illud ad continendum Beatos ordinauit: tamen ſuaptè natura abſoluta ab hoc ordine, eſt mobile, & ſuſceptiuum contrariorum. Diuina enim prouidentia rebus aptis ad aliquos actus quandoque illos denegat, & ſtatuit legem, eos denegandi: ſicut igni ſuaptè natura potenti creſcere in infinitum excluſiuè, terminos ſphæræ continentis poſuit, quos abſque miraculo non liceat ei tranſilire. Non diſſimiliter cælo empyreo ſuaptè natura mobili, vt eſſet congruus locus Beatorum, perpetuam quietem dedit, & contrariarum qualitatum ſuſceptionem denegauit.

¶ Tertio reſpondetur, negando maiorem. Nam cælo empyreo non deficiunt qualitates contrariæ, maxime intentionales: non enim poſſent Angeli in illo locari, niſi agendo aliquid, quod qualitas intentionalis debet eſſe. Beatorum etiam corpora poſt vniuerſalem reſurrectionem ſe inuicem videntia, & auditus actu exercentia, ſpecies continuo mittent intentionales, quarum non aer, qui ibi deeſt, ſed cælum ipſum erit delatiuum.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod quamuis Aethiops non poſſit recipere candorem: poteſt tamen recipere calorem, & frigus. & licet ignis non poſſit recipere frigus: poteſt tamen recipere alias qualitates, ſaltim ſecundas. Et aduertendum eſt, quod ſicut de ratione ſubſtantiæ eſt poſſe recipere contraria, non ſimul, ſed ſucceſſiuè; nam poſſe recipere contraria ſimul, repugnat omninò ſubſtantiæ, cum contraria nullo modo poſſint eſſe in aliquo ſubiecto ſimul; ita quando dicimus ſubſtantiam poſſe recipere contraria, non debemus illud intelligere de omnibus contrarijs, ſed de quibuſdam tantum: vt enim ſubſtantia ſit ſuſceptiua contrariorum, ſufficit, quod poſſit recipere aliqua contraria.

¶ Ad tertium reſpondetur, duobus modis poſſe aliquid ſuſcipere contraria: vel tamquam ſubiectum quo: vel tamquam ſubiectum quod. Quando ergo dicimus, quod ſubſtantia eſt ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum, loquimur de ſubiecto quod, & non de ſubiecto quo; nam recipere contraria, vt ſubiectum quo, conuenit etiam accidentibus, vt quantitati, intellectui, qui, vt probat argumentum, recipit contraria, nempè ſcientiam, & ignorantiam.

¶ Ad quartum reſpondetur, quod, quando dicitur, quod proprium eſt ſubſtantiæ, ſuſcipere contraria, intelligendum eſt, vt annotat Caietanus explicans eamdem proprietatem, quod ſubſtantia ſit ſuſceptiua contrariorum, ſiue in ſe, ſiue in ſuis indiuiduis. Vnde licet ſecunda ſubſtantia, vt ſpecies, & genus non ſit ſuſceptiua contrariorum in ſe; eſt tamen ſuſceptiua contrariorum in ſuis indiuiduis, quod ſufficit, vt ſecundis ſubſtantijs, conueniat tamquam proprium quarto modo, ſuſcipere contraria.

¶ Secundo reſpondent alij, quod ſicut ſubſtantia, cum dicitur à ſubſtando, eſt analogum ad primam, & ſecundam ſubſtantiam: ita eſſe contrariorum ſuſceptiuum, eſt proprietas, quæ analogice conuenit primæ, & ſecundæ ſubſtantiæ. Ariſtoteles autem explicuit hanc proprietatem in primo, & principali analogo, vt transferet poſtmodum ad explicationem illius in analogo minus principali. Quare ſenſus Ariſtotelis eſt, pro-

prium eſt primæ ſubſtantiæ, vna numero cum ſit ſuſcipere contraria; ſed hoc illi per ſe, & ex ſe conuenit, ſicut ſubſtare accidentibus; ſecundæ verò ſubſtantiæ conuenit hoc ipſum, ſed per aliud, ſcilicet per primam ſubſtantiam; vnde primo, & per ſe conuenit primæ ſubſtantiæ ſuſcipere contraria, ſicut, & ſuſcipere accidentia, & ſecundæ ſubſtantiæ conuenit per primam. In communi verò, abſtrahendo ab hoc, quod eſt per ſe, vel per aliud ſuſcipere contraria, proprium eſt ſubſtantiæ in communi, & vt ſic ſuſcipere contraria; quia ipſa ſolum habet eſſe per ſe. Sed quidquid ſit de hac ſolutione, magis tamen placet prima.

¶ Ad quintũ reſpondetur; quod aliter ſubſtantia, & aliter oratio ſuſcipiunt contraria; nã ſubſtãtia ſuſcipit illa per ſui mutationẽ intrinſecam; oratio verò tranſit de vera in falſam; nõ quod ipſa mutetur, ſed quia res ſignificata mutatur; quia enim ceſſat ratio ſcribendi, ſupradicta oratio falſa manet, non quia in ſe mutetur. Et per hæc patet ad ſextum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſubſtantia increata, & infinita ponatur in prædicamento ſubſtantiæ.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod ſubſtantia increata, & infinita ponatur in prædicamento ſubſtantiæ. Si darentur entia infinita ſecundum quantitatem, illa eſſent in prædicamento quantitatis, quia haberent eſſentiam limitatam, & finitam conſtantem ex genere, & differentia: ergo. Similiter ſubſtantia increata, & infinita, quia habet eſſentiam ſuam ab alijs diſtinctam, ponetur in prædicamento ſubſtantiæ. Conſequentia patet à paritate rationis.

¶ Secvndo præterea. Et confirmatur magis argumentum præcedens. Gratia Chriſti Domini, & eius charitas, quæ eſt infinita in genere gratiæ, & charitatis, reperitur in prædicamento qualitatis, quia eſt entitas creata, & finita conſtans ex genere, & differentia: ergo ſimiliter ſubſtantia increata, & infinita ponetur in prædicamento ſubſtantiæ: non enim videtur maior ratio de vna, quam de alia.

¶ Tertio præterea. Nam Sanctus Auguſtinus libro quinto, de Trinitate, capite nono, & decimo, aſſerit, quædam prædicamenta, videlicet ſubſtantiam, relationem, & actionem, dici propriè de Deo; reliqua verò metaphoricè; ſed Deus eſt ſubſtantia increata, & infinita: ergo ex ſententia Sancti Auguſtini dicendum eſt, quod Deus, & conſequenter ſubſtantia increata, & infinita eſt in prædicamento ſubſtantiæ.

¶ Qvarto præterea. Menſura, & mẽſuratum continentur in eodem prædicamento, vt docet Ariſt. 10. Metaph. cap. 2. Sed Deus eſt prima menſura omnis ſubſtantiæ: ergo Deus continetur in prædicamento ſubſtantiæ.

¶ Qvinto præterea. Nam S. Thom. in 1. d. 8. q. 4. art. 1. ad 3. & de pot. q. 7. art. 3. ad vltim. concedit Deum eſſe in prædicamento ſubſtantiæ reductiuè: ergo iuxta ſententiam S. Thomæ dicẽdum eſt, Deum eſſe in prædicamento ſubſtantiæ ſaltim reductiuè.

¶ Sexto præterea Cui non repugnat compoſitio ex genere, & differentia, non repugnat poni in prædicamento; ſed Dei ſimplicitati non repugnat compoſitio ex genere, & differentia: ergo Deo non repugnat poni in prædicamento. Maior cũ cõſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Compoſitio ex genere, & differentia eſt compoſitio tantum ſecundũ rationem, quæ ſimplicitati reali nõ repugnat. ergo compoſitio ex genere, & differentia non repugnat ſimplicitati Dei.

¶ Sed contra eſt auctoritas S. Thomæ, p. p. q. 3. art. 5. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Subſtantia increata, & infinita, qualis eſt Deus, in nullo prædicamẽto, nec directè nec indirectè eſt collocanda. Hanc concluſionem, quo ad vtramq. partẽ docent omnes ferè Thomiſtæ; licet eam, quo ad pri-

primam partem negent communiter nominales, Gregor in 1.d.8 q.8.Holcoth. Gabriel, & Maior eadem diſtin. quoad ſecundam verò illam refutat Gregor. de Valentia par.1.q.3.diſput.1.punct.5.

¶ Prima pars concluſionis poſſet multis rationibus probari, quæ habentur par.1 q.3. art. 5. ſed pro nunc probatur rationibus eiuſdem S. Thomæ. Primo, Quicquid ponitur in prædicamento directè, eſt compoſitum ex genere, & differentia: nam cum ſit in prædicamento, debet eſſe ſub genere, & conſequenter debet eſſe vel ſpecies, vel indiuiduum; ſed Deo repugnat compoſitio ex genere, & differentia: ergo ſubſtantiæ increatæ, & Deo repugnat, poni directè in prædicamento. Maior eſt nota. Conſequentia eſt bona. Minor verò, in qua eſt difficultas, negatur à Patre Vaſquez par.1.diſp.22. cap.3. ſuper art. 5. vbi dicit, illam primam rationem, qua vtitur S.Thomas ex diuina ſimplicitate ad probandum Deum non eſſe in prædicamento, quia eſt expers compoſitionis metaphyſicæ generis, & differentiæ, falſum habere fundamentum: quia cum hæc compoſitio non verſetur inter extrema realiter diſtincta, quorum vnum ſit realiter actus alterius, aut potentia; ſed tantum ſit inter extrema ratione diſtincta, quorum vnum concipiatur, vt actus, aut potentia alterius, & hæc extrema non repugnant in Deo, neque talis ex eis compoſitio. Sed minor rationis S.Thomæ probatur, quia compoſitio ex genere, & differentia importat imperfectionem; at compoſitio inuoluens imperfectionem, non eſt admittenda in Deo: ergo compoſitio ex genere, & differentia nullo modo ponenda eſt in Deo. Sed de hac ratione dicemus ex profeſſo in ſolutione ad ſextum huius articuli.

¶ Secundo probatur concluſio ratione eiuſdem S.Thomæ lib.1.cont.gen. cap. 25. Nam quicquid ponitur in prædicamento, debet ſuſcipere vniuoce, & ſimpliciter cum omni proprietate prædicationem generaliſſimi illius prædicamenti; ſed Deus non ſuſcipit propriè prædicationem generaliſsimi ſubſtantiæ: ergo nequit poni in prædicamento ſubſtantiæ. Minorem probat S. Thom. quia ſubſtantiæ generaliſſimum eſt, quod ſubſtet accidentibus: Deus autem nullis accidentibus poteſt ſubſtare. Vnde ab Auguſtino lib. 7. de Trinit. cap. 5. appellatur abuſiuè ſubſtantia.

¶ Hanc rationem S. Thomæ reijcit P.Vaſquez vbi ſupra, dicens, quod licet ſubſtantia, quoad id, à quo nomen fuit impoſitum, non conueniat Deo, quia Deus non ſubſtat: tamen, quo ad rem ſignificatam, nempe quo ad hoc, quod eſt eſſe per ſe, poteſt Deo proprijſſimè conuenire. Neque valet (inquit ipſe) id quod dicit S. Thomas, quod eſſe per ſe, eſt mera negatio eſſendi in alio, & ſic ſecluſo modo ſubſtandi, ſola negatio Deo conueniret; nam eſſe per ſe, perfectio eſt ſubſtantiæ, licet explicetur per hanc negationem.

¶ Sed hæc refutatio P Vaſquez nulla eſt: nam in primis S. Thom numquā docet, quod eſſe per ſe ſubſtantiæ, ſit mera negatio non eſſendi in alio; cum ſæpè ipſe doceat eſſe per ſe ſubſtantiæ, quod eſt eſſentia ſubſtantiæ, eſſe aliquid reale poſitiuum importans perfectionē: cui eſſentiæ intrinſecè, & eſſentialiter eſt annexus modus ſubſtandi accidentibus; vnde talis modus ſubſtandi non ſolum importat nominis impoſitionem, ſed etiam rem ſignificatam; quia de ratione primæ ſubſtantiæ prædicamentalis, modus ſubſtandi accidentibus eſt adeò intrinſecus, vt omnino ſit inſeparabilis ab illo. Et ex huiuſmodi modo oritur proprium quarto modo, nempe eſſe ſuſceptiuum contrariorum. Quare ſi ſubſtantia non poteſt conuenire Deo, quo ad id, à quo nomen fuit impoſitum, neque poterit ei conuenire, quo ad rem ſignificatam. Et ita bene dicitur à S. Auguſtino loco citato, quod nomen ſubſtantiæ abuſiuè conuenit Deo: loquebatur enim S. Auguſtinus, non ſolum quo ad nominis impoſitionem, ſed etiam quo ad rem ſignificatam per tale nomen, nempe, quo ad modum ſubſtandi accidentibus. Et præterea, quamquam eſſet verum id, quod dicit P. Vaſquez; nihilominus tamen nihil concludit, quia eſſe per ſe prædicamentale, eſt eſſe per ſe

ſe limitatum, & finitum, quod repugnat enti infinito, & Deo. Vide alias rationes S.Tho.par.1.q.3.art.5. & lib.1.cont. gen.cap.25.

¶ Tertio probatur concluſio ratione. Nam quodlibet prædicamentum importat limitatam perfectionem entis, cum ens diuidatur in decem genera primo diuerſa, quorum rationes ſunt inter ſe diſtinctæ, & diuerſæ, & conſequenter limitatæ; ſed Deus habet infinitam, & illimitatam perfectionem entis: ergo nullo modo poteſt poni in genere ſubſtantiæ, ſiue in aliquo alio genere.

¶ Quarto probatur concluſio. Nam Deus non pertinet ad prædicamentum ſubſtantiæ, ſecundum quod ſubſtantia dicitur à ſubſtando; quoniam Deus non ſubſtat accidentibus; ſecundum quam rationem dicit S.Auguſtinus loco citato, quod Deus impropriè, & abuſiuè dicitur ſubſtantia. Nec etiam ponitur in genere ſubſtantiæ, quatenus ſubſtantia dicit ens per ſe ſubſiſtens prædicamentale; quia huiuſmodi ens determinatur per differentias ad certam ſpeciem: ergo nullo modo poteſt collocari in prædicamento ſubſtantiæ.

¶ Quinto probatur concluſio. Sicut ratio entis non dicitur vniuocè de Deo, & creaturis, ſubſtantia, & accidente: ita ratio ſubſtantiæ non dicitur vniuocè de Deo, & de creaturis: ergo ſi creaturæ reponuntur in prædicamento ſubſtantiæ, Deus non poterit in illo collocari.

¶ Secunda verò pars concluſionis, ſcilicet, quod neque reductiuè Deus pertinet ad prædicamentum ſubſtantiæ, probabitur ex profeſſo in ſolutione ad quintum huius articuli.

¶ Ad primum dicendum, nego conſequentiam: & ratio eſt, quæ adducitur ibi in argumento, videlicet, quod ſi daretur quantitas infinita, ſiue linea infinita, aut albedo infinitè intenſa, omnia iſta ponerentur in prædicamento, quia adhuc omnia hæc conſtarent ex genere, & differentia, & propterea vnumquodque in ſuo genere collocaretur. Hoc autem dici non poteſt de ſubſtantia increata, qualis eſt Deus, quia vt dictum eſt, illi repugnat compoſitio ex genere, & differentia, & conſequenter etiam repugnat eſſe in prædicamento.

¶ Ad secundum dicendum eſt eodem modo.

¶ Ad tertium dicendum, quod ex his, quæ conueniunt creaturis, quædam dicuntur propriè etiam de Deo, non tamen vniuocè, ſed analogicè, vt v. g. ſubſtantia, ſpiritus, &c. Ex hoc tamen non ſequitur, quod Deus pertineat ad prædicamentum: neque ſanctus Auguſtinus oppoſitum docet, quia ipſe in loco citato, nihil aliud dicit, niſi quod hæc prædicata, quę in creaturis pertinent ad prædicamentum, dicuntur propriè de Deo, non tamen ſecundum eandem rationem.

¶ Ad quartum dicendum, quod Ariſt. loquitur de menſura adæquata tam ex parte rei menſuratæ, quam ex parte menſuræ menſurantis. Deus autem, qui dicitur menſura ſubſtãtiæ creatæ, licet ex parte ſubſtantiæ menſuratæ ſit adæquata: tamen ex parte ſui eſt menſura cæterorum: & propterea de hac menſura non intelligitur id, quod dicitur, quod menſura, & menſuratum ſunt in eodem genere.

¶ Ad quintum dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Quintum.

Vtrùm ſecundum mentem S.Thomæ dicendum ſit ſubſtantiam increatam, ſcilicet Deum, reductiuè, vel aliquo alio modo pertinere ad prædicamentum ſubſtantiæ.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento quinto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Nam S.Thom. q 9. de potentia art. 3. ad tertium, aſſerit

rit, Deum ad genus ſubſtantiæ non tamquam ſpeciem, ſed bene tamquam principium pertinere: ergo ſecundum mentem S.Thomæ dicendum eſt, Deum aliquo modo reduci, ſiue pertinere ad prædicamentum ſubſtantiæ.

¶ Tertio arguitur. Nam idemmet S. Thomas q.7.de potentia art.8.ad ſecundum, habet hæc verba: Quamuis Deus in eodem genere non ſit cum creaturis, ſicut contentum in genere: tamen eſt in omnibus generibus, ſicut principium generis. Cuius rationem ſubdit dicens; quia ex hoc poteſt eſſe aliqua relatio inter creaturas, & Deum, ſicut inter principiata, & principium: ergo ſentit D. Thom. Deum ad prædicamentum, ſicut principium reductiuè pertinere.

¶ Dices, duplex eſſe principium, aliud adæquatum, & veluti homogeneum alicuius generis; & aliud eſſe principium remotum æquiuocum, & effectiuum alicuius generis. Reduci primo modo ad genus, eſt alienum à Deo, vt punctum, & vnitas reſpectu quantitatis continuæ, & diſcretæ, quæ ita ſunt principia propria, vt ad alia genera non extendantur: reduci verò ſecundo modo ad genus ſubſtantiæ, bene conuenit Deo, quia talis reductio non importat imperfectionem, neque obſtat extenſioni talis principij ad aliorum generum perfectiones continendas.

¶ Quarto arguitur contra. Nam Deus reducitur ad genus ſubſtantiæ, ſicut punctũ reducitur ad quantitatem continuã, & ſicut vnitas reducitur ad quantitatem diſcretam: ergo non ſolum, vt principium æquiuocum & effectiuum, ſed vt principium proximum, & intrinſecum reductiuè pertinet ad prædicamentum. Antecedens probatur teſtimonio S.Thomæ q.7.de potentia art.3. ad vltimum: vbi habet hæc verba: Licet Deus non pertineat ad genus ſubſtantiæ, quaſi in genere contentum, ſicut ſpecies, vel indiuiduum ſub genere contentum: poteſt tamen dici, quod ſit in genere ſubſtantiæ per reductionem, ſicut principium, & ſicut punctum eſt in genere quantitatis continuæ, & vnitas in genere quantitatis diſcretæ, ſiue numeri: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Secundum mentem S.Thomæ nullo modo dicendum eſt, Deum reductiuè pertinere ad prædicamentum, ſiue ad genus ſubſtantiæ. Hanc concluſionem docent cõmuniter Thomiſtæ; illam tamen negat Maſius cap.de ſubſtan. ſeſſ.3.q.6. ad quartum, Greg.de Valent. loco ſupra citato, vbi dicit, Deum reductiuè non in vno, aut altero prædicamento collocari, ſed in omnibus.

¶ Primo probatur concluſio ratione S.Thomæ loco ſupra citato. Si Deus poneretur reductiuè in genere ſubſtantiæ, eſſet per modum principij talis generis, quomodo punctum, & vnitas ad genus quantitatis reducuntur, quia ſunt principia illius generis, & ita poni in prædicamento repugnat Deo, quia principium, quod ponitur reductiuè in vno genere, non ſe extendit vltra genus illud, hoc eſt, non claudit perfectionem alterius; ſed Deus ratione ſuæ infinitatis ſe extendit ad omnia genera, illorũ perfectiones continendo: ergo Deus nõ poteſt reductiuè cõtineri in aliquo genere.

¶ Dices cum Valentia, ex hac ratione S. Thomæ ſolum probari Deum non eſſe reductiuè in vno, aut altero genere; non autem probari, quòd non ſit reductiuè in omnibus.

¶ Secundo probatur contra. Nam S.Thomas ex infinita perfectione Dei, colligit ipſum non eſſe reductiuè in genere. & adducit rationem, quia ipſe eſt principium omnis eſſe: ſed ex iſto capite non minus illi repugnat eſſe in vno, quam in pluribus, ſiue in omnibus, eo quod ipſa reductio ad vnum dicit continentiam reducti in illo: Deo autem omnis cõtinentia paſſiua repugnat: ergo.

¶ Tertio probatur, concluſio adducendo doctrinam Flandriæ lib.4. quæſt. 3.art.3. vbi docet, quod aliquid eſſe in prędicamento contingit tripliciter. Primo directè, & per ſe, ſicut ſunt genera, & ſpecies: ſecundo modo per aliud, quo pacto ſunt differentiæ eſſentiales in prędicamento, nempe ratione ſpecierũ, cum quibus identificantur. Tertio modo per accidens, ſiue reductiuè: & hoc contingit quadrupliciter. Vel ſicut motus reducitur ad prędicamentum ſui termini

mini ad quem, vel ſicut priuatio ad habitum, vel ſicut imperfectum ad perfectum, ideſt ſicut potentia ad actum, qua ratione exiſtentia reducitur ad prędicamentum eſſentiæ, quam actuat. Vel tandem ſicut principium ad principiatum, quo pacto vnitas reducitur ad quantitatem diſcretam, & punctum ad continuũ. Sed nullo ex his modis Deus pertinet, aut reducitur ad prędicamentum, cum omnes, & ſinguli inuoluant imperfectionem, Dei actualitati repugnantem: ergo ex infinitate, & actualitate diuina repugnat talis reductio in prædicamento.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum deſumptum ex auctoritate 1. Sent. diſt. 8. variè reſpondent Thomiſtæ. Primo quidam dicunt, quod S.Thom. mutauit ſententiam. Alij verò dicunt, & melius, quod dupliciter contingit aliquid poſſe eſſe in prædicamento; vno modo, vt principium contentum in illo genere; alio verò modo, vt principium continens ipſum genus. Et hoc modo concedit S. Thom. Deum eſſe quodammodo in omnibus generibus; quia cõtinet omnia genera: hoc enim maximam importat perfectionem: nam continere in ſe omnia, arguit infinitam perfectionem, nimirum eſſe cauſam omnium. & hac ratione dicitur Deum reductiuè contineri in genere, ideſt ad Deum reduci omnia genera, vt ad principium continens. Explicatio eſt Capreoli in 1. d. 8. q. 2. Vtrùm autem abſolutè dicendum ſit Deum eſſe reductiuè in prædicamento, propter prædictam explicationem datam. Reſpondet Bañes 1. par. q. 3. art 6. in fine, quod potius abſolutè negandum eſt, Deum eſſe reductiuè in prædicamento. Nam quod Deus contineat omnia genera, & ſit prima cauſa illorum, non ſufficit, vt dicamus Deum reduci ad aliquod genus: quin potius inde colligitur omnia genera reduci ad Deum; nam reduci ad aliquod prædicamentum, Deo nequit competere, nec minus ad omnia; quia videtur, quod in re, quæ reducitur ponatur aliqua dependentia à prędicamento, ſeu quod illud reſpiciat, vt magis principale: nam ſi, vt minus principale reſpicit, iam non reducitur ad prędicamentum: ſed è conuerſo res cõtingit, vt de ſe manifeſtè conſtat. Alij dicunt etiam, & bene, quod S.Thomas 1.Senten. loco citato, non dicit Deum reduci ad prędicamentum ſubſtantiæ, ſed inquit Deum eſſe in prędicamento, vt menſuram ipſius, ideſt Deum eſſe prędicamenti ſubſtantiæ menſuram. Hoc autem nullam dicit imperfectionem, & propterea Deo conuenire poteſt. Et iuxta hanc ſolutionem intelligenda ſunt ea, quæ diximus ſupra lib. 1. quæſt. 1. art. 2. quæſtiuncula ſecunda ad octauum.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod S. Thom. loco allegato dicit tantum, Deum eſſe in genere ſubſtantiæ per reductionem; non verò dicit quod ſit per reductionem Dei ad prędicamentum ſubſtantiæ, ſed tantum dicit per reductionem: quod quidem optimè explicat Caietanus per reductionem ipſius prædicamenti ad eum, vt ad menſuram ipſius prædicamenti. & propterea Caietanus inquit, Deum eſſe in prædicamento per modum principij continentis; quod alij dicunt participatiuè tamquam cauſa in ſuis effectibus.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod benè ibi dictum eſt.

¶ Ad quartum, quod erat replica cõtra ſolutionem ad tertium, reſpondetur ex doctrina S.Thomæ, quæ habetur in 1. diſt 8. q. 4. art 2. ad tertium, vbi inquit. Non oportet, quod Deus ſit in genere ſubſtantiæ ſicut contentum, ſed ſolum ſicut principium habens in ſe omnem perfectionem generis, ſicut vnitas in numeris: ſed tamen diuerſimodè, quia vnitate nõ menſurantur niſi infiniti numeri, ſed Deus eſt menſura non tantum ſubſtantialium perfectionum, ſed omnium, quæ ſunt in omnibus generibus. & ideò, quamuis vnitas contineatur ſub vno genere determinatè, non tamen Deus. Ex qua doctrina conſtat vtrumque eſſe verum, & id, quod negat 1 par. ſcilicet Deum contineri in genere; & quod affirmat q 7. de potentia, ſcilicet pertinere ad genus ſicut vnitas, & punctum: ly ſicut non omnimodam, ſed proportionalem importans ſimilitudinem, vt ipſemet S. Thomas explicat in prædi-

cta

Digitized by Google

ſta ſua doctrina. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad sextvm principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Sextum.

Vtrùm poſſit aliquo modo admitti in Deo compoſitio metaphyſica ex genere, & differentia.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento ſexto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Compoſitio ex genere, & differentia, eſt in intellectu concipiente eandem rem diuerſimodè; nam à parte rei idem eſt animal, & rationale: ſed noſter intellectus poteſt de Deo concipere aliquid per modum potentiæ, & aliquid per modum actus: ergo in Deo poteſt admitti compoſitio ex genere, & differentia. Minor probatur. Nam quamuis Deus ſit omnino ſimplex, intellectus tamen noſter propter ſuam imperfectionem cõcipit ſimplicia compoſito modo, vt patet: ergo ſimiliter ita poteſt Deum concipere.

¶ Tertio arguitur. Deus concipitur à nobis per modum vniuerſalis: ergo etiam poteſt concipi per modum compoſiti ex genere, & differentia. Conſequentia patet à paritate rationis: quia id, quod eſt vniuerſale, poteſt eſſe compoſitum ex genere, & differentia, vt eſt ſpecies. Antecedens verò probatur. Nam Deus concipitur à nobis ſine conditionibus indiuiduantibus: ergo vt vniuerſalis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nullo modo eſt admittenda in Deo compoſitio metaphyſica ex genere, & differentia. In hac concluſione conueniunt omnes Thomiſtæ: illa tamen negatur à P. Vaſquez loco ſupra citato.

¶ Sed probatur breuiter, primo. Cõpoſitio ex genere, & differentia importat maximam imperfectionem: quia id, quod concipitur, vt genus, debet neceſſario concipi, vt pars, & vt potentia actuabilis per differentiæ actualitatem; concipi autem vt potentia, dicit imperfectionem: ergo compoſitio ex genere, & differentia nullo modo collocanda eſt in Deo.

¶ Dices cum P. Vaſquez, quod eſſe partem, aut potentiam in metaphyſica compoſitione, non eſt ſecundum rem eſſe quid partiale, aut quid potentiale, ſed ſecundum rationem, & noſtrum modum concipiendi imperfectum: ex quo nulla imperfectio refunditur in ipſum compoſitum.

¶ Sed contra hoc eſt. Nam licet actualis hæc compoſitio, & eius extremorum diſtinctio ſit per rationis opus: tamen fundamentum debet eſſe ex parte rei cognitæ, vt aliquid poſſit concipi tamquam pars eſſentiæ potentialis, & aliquid tamquam pars actualis, quod in ipſa re cognita importat imperfectionem; ſed in Deo nulla eſt imperfectio: ergo neque fundamentum talis compoſitionis.

¶ Secundo probatur concluſio. In omni compoſito ex genere & differentia eſt actus permixtus potentiæ; ſed Deus eſt actus purus abſque permixtione potentiæ: ergo. Maior patet: quia gradus genericus eſt quædam ratio potentialis continens non actu, ſed in potentia differentiam: ergo.

¶ Tertio probatur. Quia omnis gradus potentialis, qualis eſt gradus genericus, eſt limitatus, quia eſt determinabilis ad aliquem determinatum modum eſſendi per gradum differentialem; ſed Deo repugnat determinatio, & limitatio, quia infinitus eſt: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum ſatis conſtat ex dictis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod vt dictum eſt, compoſitio ex genere, & differentia, non eſt ex ſola operatione intellectus, ſed habet fundamentum in re. in Deo autem cum ſit omnino ſimplex,

Digitized by Google

plex, non poteſt eſſe tale fundamentum ex parte ipſius Dei, vnde oriatur compoſitio ex genere, & differentia.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod licet Deus concipiatur à nobis per modum vniuerſalis, quia tamen hæc conceptio non habet fundamentum in re, ſed in imperfectione tantum noſtri intellectus, qui non poteſt cognoſcere Deum pro iſto ſtatu ſicuti eſt, ſed per ordinem ad res materiales; ideò ſimpliciter Deus nullam admittit in ſe compoſitionem, aut imperfectionem. Et per hæc patet ad ſextum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm Chriſtus Dominus in prædicamento ſubſtantiæ tamquam prima ſubſtantia collocetur.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus Dominus in prædicamento ſubſtantiæ tamquam prima ſubſtantia non collocetur. Generaliſſimum prædicamenti ſubſtantiæ non prædicatur de Chriſto Domino: ergo Chriſtus Dominus non ponitur tamquam prima ſubſtantia in prædicamento ſubſtantiæ. Conſequentia patet. Quia generaliſſimum cuiuſcumque prædicamenti prædicatur de eo, quod ponitur in recta ſerie illius prædicamenti. Antecedens verò probatur. Generaliſſimum prædicamenti ſubſtantiæ eſt ſubſtantia creata, vel creabilis: ſed neutra poteſt prædicari de Chriſto Domino: hęc enim prædicatio eſt pluſquam falſa, ſcilicet Chriſtus Dominus eſt ſubſtantia creata: ergo generaliſsimum prędicamenti ſubſtantiæ non prædicatur de Chriſto Domino.

¶ SECVNDO præterea. Si Chriſtus Dominus tamquam prima ſubſtantia poneretur in prædicamento ſubſtantiæ; hæc prædicatio, ſcilicet Chriſtus eſt homo, eſſet prædicatio ſpeciei de indiuiduo, ſicut iſta, Petrus eſt homo; ſed hoc eſt falſum: ergo, & illud ex quo ſequitur. Sequela eſt manifeſta; nam quia Petrus ponitur, vt prima ſubſtantia in prædicamento ſubſtantiæ, ideò iſta prædicatio, Petrus eſt homo, eſt prædicatio ſpeciei de indiuiduo. Minor verò probatur. Si hæc prædicatio, Chriſtus Dominus eſt homo, eſſet ſpeciei de indiuiduo, hæc eſſet vera, Chriſtus eſt creatura, ſicut iſta, Petrus eſt creatura; ſed hoc, vt patet, non poteſt dici: ergo. Sequela patet; quia hæc eſt vera, Petrus eſt homo, hæc etiam eſt vera per bonam conſequentiam, ſcilicet Petrus eſt creatura, per ſyllogiſmum in Darij. Omnis homo eſt creatura, Petrus eſt homo: ergo Petrus eſt creatura: ergo ſimiliter ſi hæc prædicatio, Chriſtus eſt homo, eſt ſpeciei de indiuiduo, hæc erit vera, Chriſtus eſt creatura, per ſyllogiſmum ſimiliter in Darij, ſcilicet, omnis homo eſt creatura, Chriſtus eſt homo: ergo Chriſtus eſt creatura.

¶ TERTIO præterea. Hæc propoſitio non conceditur abſolutè, Chriſtus eſt creatura, quia dicit imperfectionem in Deo; ſed hæc etiam, Chriſtus Dominus ponitur in prædicamento, dicit imperfectionem in Deo: ergo non eſt dicendum, quod Chriſtus Dominus tamquam prima ſubſtantia, ponatur in prædicamento.

¶ QVARTO præterea. Chriſtus ponitur in prædicamento ſubſtantiæ: ergo Deus ponitur in eodem prædicamento. Conſequentia patet: quia bene valet, Chriſtus Dominus eſt Deus; ſed Chriſtus Dominus ponitur in prędicamento: ergo Deus ponitur in prædicamento; ſed hoc vt determinatum eſt, eſt falſum: ergo.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas D. Thomæ 3. par. q. 2. art. 3. & 5. ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Chriſtus Dominus tamquam prima ſubſtantia collocatur in prædicamento ſubſtantiæ. Hanc concluſionem licet à nonnullis negetur, illam tamen docent S. Thom. loco citato, & in 3. diſt. 7. q. 1. art. 1. & 4. cont. gen. cap. 37. Caiet. 3. p. q. 6. ar. 1. Capreol. in 3. d. 4. Ferrar. 4 con. gen.

Digitized by Google

gen.cap.45. & cæteri omnes Thomiſtæ, & pro nunc probatur vnica, & efficaci ratione. Chriſtus Dominus eſt vniuocè nobiſcum homo: ergo ſi Petrus, v.g. ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, ſimiliter, & Chriſtus ponetur in prædicamento ſubſtantiæ. Antecedens eſt certum ſecundum fidem, & conſequentia patet euidenter à paritate rationis.

¶ Ad primvm dicendum, in forma nego antecedens. Ad probationem dicimus, quod generaliſſimum prædicamenti ſubſtantiæ, non dicitur expreſſe ſubſtantia creata, vel creabilis, ſed dicitur ſubſiſtens in natura creata: ſubſiſtens autem in natura creata, optimè prædicatur de Chriſto Domino: nam ipſe eſt ſubſiſtens in natura creata humana.

¶ Ad secvndvm dicendum, concedo ſequelam: ad probationem dicimus, quod illa tantum concludit, quod Chriſtus Dominus, in quantum homo, eſt creatura: non autem abſolutè, & ſimpliciter eſt concedenda, quia illa maior, ſcilicet omnis homo eſt creatura, infert abſolutè, & ſimpliciter conſequens, quando homo eſt ſubſiſtens ſubſiſtentia creata; ſecus verò ſi ſit ſubſiſtens ſubſiſtentia increata.

¶ Ad tertivm dicendum, nego conſequentiam: non enim eſt eadem ratio de vtraque propoſitione: Nam prima propoſitio, Chriſtus eſt creatura, ideò non conceditur abſolutè, quia ponit imperfectionem in ſuppoſito, quod ſcilicet habuerit eſſe poſt non eſſe, quod eſt falſum. Cæterum hæc propoſitio, Chriſtus Dominus ponitur in prædicamento, non ponit imperfectionem in ſuppoſito diuino, ſed tantum denotat humanitatem, quæ eſt ratio reponendi in prædicamento, compoſitam eſſe ex genere, & differentia. Videantur ea, quæ dicit S Thom. 3. par. q. 16. art. 8.

¶ Ad qvartvm dicendum, nego conſequentiam: variatur enim appellatio: nam poni in prædicamento eſt proprietas logicalis, & ſecunda intentio, & appellat ſupra Chriſtum Dominum ratione humanæ naturæ; & eſt ſenſus, quod Chriſtus Dominus, quatenus eſt homo, ponatur in prædicamento. Quando poſtea dicitur: ergo Deus ponitur, ſit ſenſus, quod ponitur ratione Deitatis, quod eſt omnino falſum.

QVAESTIO II.

De ſecundo prædicamento, ſcilicet de Quantitate.

In decem, & octo Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrùm eſſentia quantitatis ſit extenſio partium.

Articulus ſecundus. Vtrùm quantitas realiter diſtinguatur à re quanta.

Articulus tertius. Vtrùm quantitas diuiſione generis in ſpecies, diuidatur in quantitatem continuam, & diſcretam.

Articulus quartus. Vtrùm linea ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie.

Articulus quintus. Vtrùm ſuperficies ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à corpore.

Articulus ſextus. Vtrùm corpus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ.

Arti-

Articulus ſeptimus. Vtrùm locus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ.

Articulus octauus. Vtrùm tempus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ.

Articulus nonus. Vtrùm præter lineam, ſuperficiem, corpus, locum, & tempus dentur aliæ ſpecies per ſe quantitatis continuæ.

Articulus decimus. Vtrùm numerus, qui eſt prima ſpecies quantitatis diſcretæ, ſit ens reale.

Articulus vndecimus. Vtrùm numerus ſit ens reale per ſe.

Articulus duodecimus. Vtrùm forma conſtitutiua numeri ſit vltima vnitas.

Articulus tertiusdecimus. Vtrũ numerus realiter diſtinguatur à rebus numeratis.

Articulus quartusdecimus. Vtrùm oratio ſit ſpecies quantitatis diſcretæ.

Articulus quintusdecimus. Vtrùm prima proprietas quantitatis ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata.

Articulus ſextusdecimus. Vtrũ ſecunda proprietas quantitatis ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata.

Articulus decimusſeptimus. Vtrũ tertia proprietas quantitatis ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata.

Articulus decimusoctauus. Vtrùm præter tres præfatas proprietates quantitatis ſint aſſignandæ aliæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm partium extenſio ſit eſſentia quantitatis.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod partium extenſio non ſit eſſentia quantitatis, ſed potius diuiſibilitas earundem. S.Thom. 1.phyſic. lect.3. §.oſtendit, inquit, quod eſt indiuiſibile, non poteſt eſſe quantum; cum omnis quantitas ſit diuiſibilis: ergo ſecundum ſanctum Thomam dicendum eſt, quod eſſentia quantitatis ſit potius partium diuiſibilitas, quam extenſio earundem.

¶ Secvndo præterea. Partium extenſio non conuenit quantitati diſcretæ: ergo non eſt eſſentia quantitatis. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Quantitas diſcreta nullo modo habet partium extenſionem, eo quod componitur ex indiuiſibilibus, & inextenſis: ergo quantitati diſcretæ partium extenſio non conuenit.

¶ Tertio præterea. Partium extenſio conuenit ſubſtantiæ: ergo non poteſt eſſe eſſentia, ſeu ratio formalis quantitatis. Conſequentia tenet, quia eſſentia, & ratio formalis vnius rei nequit alteri conuenire. Antecedens verò probatur. Priuſquam intelligamus quantitatem habere extenſionem partium, ſubſtantia habet partes extenſas; quia vna eſt extra aliam, nam caput non eſt manus, nec manus ſunt pedes: ergo extenſio partium conuenit ſubſtantiæ præciſa quantitate.

¶ Qvarto præterea. Ratio menſuræ eſt eſſentia, & ratio formalis quantitatis: ergo non eſt partium extenſio.

Con-

Digitized by Google

Conſequentia patet. Antecedens verò probatur. Nam in prædicamento quantitatis Ariſt. docet menſurare eſſe eſſentiam quãtitatis, & propterea docet orationem eſſe quantam per hoc, quod eſt menſura longitudinis, & breuitatis; & etiam, quod ſuperficies, & corpus ſunt duæ ſpecies quantitatis, quia vna eſt menſura intrinſeca, altera verò extrinſeca: ergo iuxta mentem Ariſt. dicendum eſt, quod ratio menſuræ eſt eſſentia, & ratio formalis quantitatis.

¶ Qvinto præterea. Extenſio partium, quæ conuenit quantitati, eſt tantum extenſio partium, vt quod: ergo talis extenſio partium non poteſt eſſe eſſentia quantitatis. Conſequentia patet, quia eſſentia cuiuſcumque formæ conuenit illi, vt quo, & non vt quod; v. g. forma albedinis non eſt id, quod eſt album, ſed id, quo aliquid eſt album, & ſimiliter paternitas non eſt pater, ſed id, quo aliquis eſt pater. Antecedens verò probatur. Quia quantitas ipſa eſt extenſa, vt quod; nam ipſa eſt ratio extendendi ſeipſam; vnde iſta propoſitio ſcilicet, quantitas eſt extenſa, eſt propoſitio eſſentialis, & in primo modo dicendi per ſe: ergo extenſio partium, quæ conuenit quantitati, eſt tantum extenſio partium, vt quod.

¶ Sed contra eſt auctoritas S.Thom. 1.par.q.8.ar.2.ad 3. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Eſſentia, & ratio formalis quantitatis, eſt extenſio partium in ordine ad ſe, prout præuenit extenſionem in ordine ad locum, & rationem proximæ diuiſibilitatis in partes eiuſdem rationis, atque rationem menſurandi.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Primo obſeruandum eſt, quod extenſio partium nihil aliud eſt, quam quod vna pars non ſit alia, ſiue vna ſit extra aliam; v.g. corpus habet extenſionem partium; quia vna pars corporis non eſt alia, & vna eſt extra aliam: v.g. caput eſt extra collum, & manus extra pedes, &c. Secundo obſeruandum eſt, quod extenſio partium eſt duplex; altera eſt extenſio partium in ordine ad ſe; altera verò eſt extenſio partium in ordine ad locũ. Extenſio partiũ in ordine ad ſe eſt, quod vna pars ſit extra aliam, nullam importando habitudinem, ſeu commenſurationem ad locum: extenſio partium in ordine ad locum eſt, quod vna pars ſit extra aliam, taliter, quod vna pars correſpondeat vni parti loci, & altera alteri; vnde extenſio partium in ordine ad locum neceſſario occupat locũ. Hoc ſuppoſito, quod dicimus in concluſione eſt, quod eſſentia, & ratio formalis quantitatis non eſt extenſio partium in ordine ad locum, ſed eſt extenſio partium in ordine ad ſe: & hæc extenſio partium in ordine ad ſe, præuenit extenſionem partium in ordine ad locum, veluti effectus primarius effectum ſecundarium; nam extenſio partium in ordine ad ſe, eſt effectus formalis primarius quantitatis: extenſio verò partium in ordine ad locum, ideſt occupando locum, eſt effectus ſecundarius eiuſdẽ quantitatis. Hanc concluſionem ſic explicatam docet S. Tho. loco citato in argumento, ſed contra. Soto in ſua Logica cap. de quant. & multi alij Thomiſtæ infra citandi.

¶ Primo probatur auctoritate D.Tho. 1.par.q.14.ar.12. ad primum, vbi habet hæc verba. De ratione autem quantitatis eſt ordo partium; ſed ordo partium eſt extenſio partium in ordine ad ſe, nẽpe quod vna ſit extra aliam: hoc enim importat ordo partium: ergo ſecundum S.Thom. dicendum eſt, quod eſſentia, & ratio formalis quantitatis, ſit extenſio partium in ordine ad ſe.

¶ Secvndo probatur concluſio ratione præcipuè, quod ratio formalis quãtitatis ſit extenſio partium in ordine ad ſe. Illa eſt eſſentia, & ratio formalis cuiuſcumque accidẽtis, per quam illud accidens afficit ſubſtantiã corpoream. Nã accidens, ſeu forma accidentalis nihil aliud eſt, quam entis ens, & modificatio ſubſtantiæ. Sed ratio formalis, per quam primo, & immediatius quantitas afficit ſubſtantiam corpoream, eſt extenſio partium in ſe: ergo talis extenſio partium in ſe eſt ratio formalis, & eſſentia quantitatis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur manifeſtè. Subſtantia prius accipit à quantitate habere par-

partes extenſas in ſe, & vnitas in ſe, quã habere partes extenſas in ordine ad locum: quia habere partes extenſas in ordine ad locũ, ſupponit habere partes extenſas in ordine ad ſe; & ſimiliter prius habet ſubſtantia à quãtitate habere partes extenſas in ſe, & vnitas, quam illas, eſſe diuiſibiles; quia eſſe diuiſibile in partes eiuſdem rationis, ſupponit tales partes prius eſſe vnitas, & extenſas; & tandem prius habet ſubſtantia à quantitate habere partes extenſas in ordine ad ſe, quam rationem menſuræ: nã ratio menſuræ ſupponit etiam menſurans, & menſurabile eſſe quanta, & capacia æqualitatis, vel inæqualitatis: ergo id, per quod immediatius quantitas afficit ſubſtantiã eſt extenſio partium in ſe, quatenus præuenit extenſionem partium in ordine ad locum, & diuiſibilitatem in partes eiuſdem rationis, atque rationem menſuræ.

¶ Tertio probatur concluſio, & cõfirmatur magis ratio præcedens. Illa eſt eſſentia, & ratio formalis rei, quæ eſt radix, & principium cæterorum; & ipſa à nullo alio prouenit in genere cauſæ formalis; ſed extenſio partium in ſe in quantitate eſt radix, & principium eorum omnium, quæ conueniunt quantitati: ergo extenſio partium in ſe eſt eſſentia, & ratio formalis quantitatis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Nam eo quod quantitas ſit extenſa in ſe, oritur, quod habeat extenſionem in ordine ad locum, & etiam quod ſit diuiſibilis, & quod ſit menſura, & non è conuerſo: ergo extenſio partium eſt radix, & principium cæterorum, quæ conueniunt quantitati.

¶ Qvarto probatur concluſio. Illa eſt eſſentia quantitatis, per quam demonſtrantur à priori omnes proprietates quantitatis; ſed per extenſionem partium in ſe demonſtrantur à priori omnes proprietates quantitatis: ergo extenſio partium in ſe eſt eſſentia, & ratio formalis quantitatis. Minor probatur. Nam bene valet à priori, omne extenſum in partes eſt diuiſibile, ſed quantitas eſt extenſa in partes: ergo eſt diuiſibilis. Et rurſus, omne diuiſibile in partes, eſt habens ſitualem partium extenſionem; ſed quantitas eſt diuiſibilis in partes: ergo habet ſitualem partium extenſionem. Et tandem, omne habens ſitualem partiũ extenſionem eſt aptum alterius rei magnitudinem, & extenſionem menſurare; ſed quantitas habet ſitualem partium extenſionem: ergo quantitas eſt apta nata alterius extenſionem, & magnitudinem menſurare: ergo extenſio partium in ſe eſt id, per quod à priori probantur de quantitate omnes eius proprietates.

¶ Ex hac ratione ſequitur, quod inter proprietates metaphyſicas quãtitatis primum locum habet eſſe diuiſibile; nam ex eo, quod res habet partes extenſas, ſequitur immediatè, quod ſit diuiſibilis in eas ſaltem per mentis deſignationẽ; vnde diuiſibilitas eſt proxima paſſio immediatè ad quantitatem conſecuta. Ex hac prima paſſione oritur alia paſſio, nempe extenſio partium ſitualis; & ex hac ſecunda oritur tertia, nimirum, quod ſit menſura alterius magnitudinis.

¶ Ad primvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I. Ad Primum.

Vtrùm dici poſſit, quod ratio diuiſibilitatis ſit ratio formalis, & eſſentia quantitatis.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento primo huius articuli.

¶ Secũdo arguitur auctoritate Ariſt. qui 5. Metaph. tex. 18. diffiniens quantitatem, eiuſq; naturam, & eſſentiam explicans (inquit) Quantum verò dicitur, quod eſt diuiſibile in ea, quę inſunt: ergo ratio diuiſibilitatis erit ratio formalis quantitatis. Conſequentia patet; quia ratio formalis alicuius rei ea eſt, quę per eius diffinitionem explicatur.

¶ Tertio arguitur. Diuiſibilitas conuenit quantitati per ſe: ergo vel eſt eius ratio, vel eſt eius proprietas; ſed non eſt proprietas: ergo eſt propria ratio quantitatis. Maior patet, quia quantitas nõ eſt diuiſibilis per accidens, nec per aliud. Mi-

Digitized by Google

Minor probatur. Omnis proprietas conuenit ſubiecto, cuius eſt proprietas, per aliquid prius, quod eſt eius ratio, quia demonſtratur de ſubiecto demonſtratione potiſſima, quæ eſt per priora ſimpliciter; ſed non eſt aſſignare, quod prius conueniat quantitati, quã diuiſibilitas: ergo.

¶ Quarto arguitur, & confirmatur argumentum præcedens. Hæc eſt demonſtratio à priori, omne diuiſibile eſt extenſum; quantitas eſt diuiſibilis: ergo eſt extenſa: ergo diuiſibilitas non conuenit quantitati per ſe tamquam paſſio, ſed tãquam eius eſſentia, & ratio formalis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Non poteſt dici, quod ratio formalis, & eſſentia quantitatis ſit ratio diuiſibilitatis. Hanc concluſionem negant Scotus in prędicamentis q.17. & lib.5. Metaph. q.9. Antonius Andręas eod. lib. q.10. & inter Thomiſtas Capreol. in 2.d.3.q.1. ad 11. & d.18.q. vnica ad primum Aureoli, & d.19. q. vnica ad confirmationem ſecundi contra primam. Soncinas lib.5. metaph. q.21. concl.2. & Iauellus q.20. illam tamen docet inter alios Thomiſtas Flandria lib.5. metaphyſ. q.14. ar.4. & pro eius explicatione.

¶ Obſeruandum eſt, quod quadruplex eſt diuiſibilitas. Prima eſt diuiſibilitas in partes eſſentiales: & talis, vt manifeſtum eſt, non eſt propria ratio quantitatis, quia conuenit ſubſtantijs materialibus, quæ cõponuntur ex materia, & forma, & ſic non cõpetit ſoli quantitati, vnde non eſt ſibi propria. Secunda eſt diuiſibilitas in partes integrales, quæ etiam non cõpetit quãtitati niſi per accidens, ſcilicet ad diuiſionem ſui ſubiecti. Tertia eſt diuiſibilitas in partes poteſtatiuas, quę etiam non cõpetit quantitati molis, niſi per accidens. Quarta verò eſt diuiſio in partes quantitatiuas eiuſdem rationis: & talis eſt duplex. Quædam eſt actualis: & talis non eſt propria quantitatis, cũ non conueniat quantitati ſemper; alia verò eſt diuiſio aptitudinalis, & hęc adhuc dupliciter intelligi poteſt: vno modo accipiẽdo aptitudinalem diuiſionem pro potentia proxima ad diuiſionẽ: alio modo accipiendo aptitudinalem diuiſionem pro radice, à qua fluit talis potẽtia proxima.

Quod ergo dicimus in noſtra concluſione eſt, quod aptitudinalis diuiſio accepta pro potentia proxima ad diuiſionem, nõ eſt ratio, & eſſentia quãtitatis. Secus verò ſi accipiatur aptitudinalis diuiſio pro radice eiuſdem potentiæ proximæ: quia ſi in hoc ſenſu accipiatur, non eſt locus diſputationis; quia radix aptitudinalis diuiſionis proximè acceptę, nihil aliud eſt, quam extenſio partiũ in ſe: & ita idem eſt dicere aptitudinalem diuiſionem acceptam pro radice, ex qua oritur potentia proxima ad diuiſionem, eſſe eſſentiã quantitatis; ac dicere extenſionem partiũ in ſe eſſe eſſentiam, & rationẽ formalem quantitatis. Hæc concluſio ſic explicata.

¶ Primo probatur rationibus adductis in corpore huius articuli, & præcipuè ea ratione, qua oſtendimus diuiſibilitatem non primo conuenire quantitati, ſed ei cõuenire præſupponendo prius extenſionem partium in ea.

¶ Pręterea probatur concluſio, & cõfirmatur magis hęc ratio: nã diuiſibilitas accepta pro potentia proxima ad diuiſionem, vel eſt potentia ad phyſicam, & realem diuiſionem, vel ad logicam diuiſionem, quæ conſiſtit in deſignatione pluriũ partium, quarum vna ſit extra alterã: ſed vtroque modo talis potẽtia ſupponit extenſionẽ partium: ergo talis aptitudinalis diuiſio nequit eſſe ratio formalis quantitatis. Maior eſt nota à ſufficienti diuiſione. Minor verò pro prima parte patet, quia v.g. cælum eſt quantũ, & extenſum abſque proxima potẽtia ad ſubeundam phyſicam diuiſionem: pro ſecunda verò parte probatur. Quia ſicut prius eſt eſſe cuiuſlibet rei, quã cognoſci: ita prius eſt partes quantitatis eſſe in ſe extenſas, quam eſſe deſignabiles per intellectum: ergo.

¶ Tertio probatur. Nam Ariſt. 6. phyſ. cap.1. demonſtrat de quãto continuo diuiſibilitatẽ in ſemper diuiſibilia, tamquã propriam illius paſſionẽ: ergo non poteſt eſſe eſſentia, & ratio formalis quãtitatis. Cõſequentia patet, quia proprietas vnius ſpeciei, prę̨ſupponit eſſentiam totius generis: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primũ deſumptum ex auctoritate S. Thom. reſpondetur, quod quando S. Tho. dicit, quod eſt indi-

indiuiſibile non poteſt eſſe quantū, cum omnis quantitas ſit diuiſibilis, loquitur de quantitate à poſteriori per eius proprietatem, quæ eſt diuiſibilitas accepta pro potentia proxima ad diuiſioné; non autem loquitur de quātitate à priori per eius eſſentiam: & ſic non ſequitur, quod iuxta mentem S. Tho. dicendum ſit, quod eſſentia quātitatis ſit ratio diuiſibilitatis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, eodem modo; vel dicēdum, quod loquitur Ariſt. de ipſa radice diuiſibilitatis, quo modo loquitur ſæpe S. Tho. in aliquibus locis.

¶ Ad tertium reſpondetur concedendo antecedens, & primam conſequentiā; ad probationem negatur antecedens, in quo dicitur, quod diuiſibilitas nō poteſt eſſe paſſio quantitatis; & ad aliam probationem ſatis conſtat ex dictis.

¶ Ad quartum reſpōdetur, quod præfata demonſtratio non eſt à priori, ſed à poſteriori per eius proprietatem. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad secundum principale diſtinguo antecedens, extenſio partium nō conuenit quantitati diſcretæ, extenſio continua, concedo antecedens: nego tamen illud, ſi loquamur de extenſione partium diſcreta. Explicatur hoc, ſupponendo, quod duplex eſt extenſio partium; alia eſt extenſio partium continua, & alia eſt extenſio partium diſcreta. Extenſio continua partium eſt extenſio in partes in ſe formaliter extenſas: extenſio diſcreta partium, eſt extenſio in partes, quarum vna ſit extra aliam per numerabilitatem earundem. Prima extenſio partiū conuenit quantitati continuæ: ſecunda verò quantitati diſcretæ, vt numero ternario. De ratione autem quantitatis, vt ſic, quatenus abſtrahit à continua, & diſcreta, eſt extenſio partium abſtrahens ab vtraque extenſione, quæ nihil aliud eſt, niſi habere partes, quarum vna non ſit alia, ſiue per extēſionem in ſe formaliter, ſiue per numerabilitatem partium. Quātitati ergo diſcretæ, vt numero ternario conuenit quidem extenſio partium, non quæcumque, ſed extenſio partium diſcreta, quæ ſit per numerabilitatem partium. Sed vt hæc doctrina magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Secundum.

Vtrùm extenſio diſcreta, quæ ſit per numerabilitatem partium, ſaluet veram, & formalem rationem quantitatis.

ET videtur quod non. Primo arguitur. Extenſio diſcreta partium non ſaluat veram, & propriam paſſionem quantitatis: ergo non ſaluat veram & formalem rationem quantitatis. Conſequentia patet. Quia id, quod ponit, & ſaluat eſſentiam alicuius rei ponit, & ſaluat proprietates eiuſdem rei, cum proprietates, & paſſiones fluant ab eſſentia rei. Antecedens verò, in quo eſt difficultas, probatur. Extenſio diſcreta partium non ſaluat diuiſibilitatem partium, quæ eſt paſſio, & proprietas quātitatis; numerus enim, v. g. ternarius, ſiue tres vnitates, quę ſunt partes numeri ternarij, non ſunt diuiſibiles in ſemper diuiſibilia, aut in alias partes: ergo extenſio diſcreta, quæ ſit ſolum per numerabilitatem partium, non ſaluat propriam, ac veram paſſionem quantitatis, quæ eſt diuiſibilitas in partes eiuſdem rationis, vt dictum eſt.

¶ Secūdo arguitur, & explicatur magis difficultas. Numerus v. g. ternarius non eſt diuiſibilis in tres vnitates, ex quibus actualiter componitur, ſed eſt actualiter diuiſus in tres vnitates, vt manifeſtè conſtat: ergo quantitati diſcretæ cui cōuenit extenſio diſcreta, non conuenit paſſio quantitatis, quæ eſt diuiſibilitas in partes eiuſdem rationis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Extenſio diſcreta, quæ ſit per numerabilitatem partium, ſaluat veram, & formalem rationem quantitatis. In hac concluſione conueniunt omnes Thomiſtæ. Et probatur, quia quantitas diſcreta eſt vera ſpecies quantitatis, vt dicemus infra, & tamen non habet aliam extenſionē par-

Digitized by Google

partium, quam diſcretam; neque aliam diuiſibilitatem partium, quam diſcretam: ergo talis extenſio partium diſcreta ſaluat veram, & formalem rationem quantitatis.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod extenſio diſcreta partium ſaluat earumdem partium diuiſibilitatem diſcretam, licet non ſaluet diuiſibilitatem partium continuam. Itaque conſiderandum eſt, quod ſicuti duplex eſt extenſio partium, iuxta quam duplicem extenſionem duplex conſtituitur ſpecies quantitatis; ita etiam duplex eſt ratio diuiſibilitatis, quæ conſequitur extenſionem; vnde alia eſt diuiſibilitas partium diſcreta, & alia eſt diuiſibilitas partium continua: prima diuiſibilitas conſequitur extenſionem diſcretam. & quantitatem diſcretam, v.g numerum ternarium: ſecunda verò diuiſibilitas conſequitur extenſionem continuam, & quantitatem continuam. Et ita extenſio diſcreta ſicut ſaluat veram, & propriam rationem formalem quantitatis diſcretæ, ita etiam ſaluat veram, & propriam rationem diuiſibilitatis diſcretæ.

¶ Ad ſecundum reſpondetur negando antecedens, quantumuis illud concedat Sanchez in ſua Logica lib.5.quæſt. 15. ad ſecundum: numerus enim eſt verè diuiſibilis in ſuas partes, quia illæ quatenus ſunt vnitæ, & ſubſunt determinationi vltimæ vnitatis, non ſunt actu diuiſæ, ſed in potentia ad diuiſionem. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ AD TERTIVM principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Tertium.

Vtrùm ſubſtantia corporea prius natura quam ſit quanta, & priuſquam intelligamus quantitatem in illa, habeat aliquam partium extenſionem.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento tertio huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Subſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta, habet extenſionem partium, & eſſe extenſam ſubſtantialiter; nam prius natura, quam ſit quanta habet partes ſubſtantiales ſubſtantialiter diſtinctas, ex quibus componitur quoddam totum ſubſtantiale: ergo ſubſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta habet aliquam partium extenſionem. Antecedens videtur notum, & conſequentia probatur: nam implicat intelligi aliquod compoſitum ex partibus, quin intelligamus illud eo modo, quo eſt compoſitum habere extenſionem illarum, nempe taliter componi ex illis, vt illarum vna ſit extra aliam: ergo.

¶ Tertio arguitur, & explicatur magis vis præcedentis argumenti. Nam S.Thom.1.par.q 75.art.4. ad ſecundum, aſſerit partes integrales, v g. caput, manus, eſſe ſubſtantiales; ſed idem eſt hominem, v.g. componi ex iſtis partibus ſubſtantialibus, atque eſſe extenſum ſubſtantialiter; imo non poteſt intelligi cōpoſitum ex partibus integralibus, quin intelligatur extenſum: ergo ſubſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta, habet extenſionem partium. Minor in qua eſt difficultas, probatur. In quolibet compoſito ex partibus integralibus totum eſt maius qualibet parte, & quælibet pars eſt minor toto, vnde neceſſario vna pars debet eſſe extra aliam: quod eſſe nō poteſt abſque aliqua extenſione: ergo.

Digitized by Google

¶ Quarto arguitur. Partes ſubſtantiæ realiter diſtinguuntur à partibus quantitatis, eo quod ſubſtantia panis cum ſuis partibus integralibus deſinit eſſe, abſque partibus quantitatis, vt patet in Sacramento Euchariſtiæ: ergo alia erit diuiſibilitas partium integralium ſubſtantiæ, & alia diuiſibilitas partium quantitatis: ergo ſimiliter alia erit extenſio partium ſubſtantiæ, & alia erit extenſio partium quantitatis, & conſequenter ſubſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta, habet aliquam partium extenſionem. Prima conſequentia patet, quia diuerſis partibus diuerſa diuiſibilitas conuenit. Secunda etiam conſequentia conſtat, quia diuiſibilitas eſt proprietas fluens ab extenſione; vnde ex diuerſa diuiſibilitate rectè infertur diuerſa extenſio.

¶ Quinto arguitur. Subſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta per ſeipſam eſt diuiſibilis, & capax occupandi eundem locum, quem occupabat cum quantitate: ergo ſubſtantia prius natura, quam ſit quanta, habet aliquam extenſionem partium. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Si Deus v.g. auferret quantitatem ab aqua contenta in vaſe, maneret nihilominus aqua ipſa in eodem loco extenſa, in quo antea erat, quia per ſolam ſeparationem quantitatis non efficeretur aqua indiuiſibilis, nec redigeretur ad punctum, & aliàs non eſſet extra vas: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Subſtantia corporea prius natura, quam ſit quãta non habet extenſionem partium quantitatiuam. Hanc concluſionem negat Suarez 2. tom. diſp 40. ſect. 4. vbi arbitratur ſubſtantiam corpoream de ſe habere propriam partium extenſionem, & diuiſibilitatem in partes integrales eiuſdem rationis: à quantitate verò ſolum accipere superuenientem extenſionem localem, qua partes ſubſtantiæ partibus loci correſpondeant, & tota ſubſtantia toti loco commenſuretur. Sed noſtram concluſionem docent communiter omnes Thomiſtæ, & pro eius explicatione

¶ Obſeruandum eſt, quod extenſio partium adhuc eſt duplex, alia eſt extenſio partium quantitatiua; & alia eſt extenſio partium ſubſtãtialis. Extenſio partium quantitatiua eſt extenſio partium formalis, & actualis, ſiue extenſio importans diſtantiam poſitiuam partium. Tunc autem eſt extenſio poſitiua partium, quando poſitiuè vna pars diſtat ab alia: & hæc poſitiua diſtantia conſtituit extenſionem actualem, & formalem; vnde extenſio quantitatiua idem eſt, ac extenſio actualis. & propterea S.Thom. 1 par.q.14.ar.12. ad primum, dicit, quod de ratione quantitatis eſt ordo partium. Extenſio verò partium ſubſtantialis, eſt extenſio radicalis earundem: dicitur autem extenſio ſubſtantialis, extenſio radicalis; quia cum ſubſtantia ſit radix quantitatis, & conſequenter extenſionis formalis, & actualis, congruenter extenſio ſubſtantialis partium ſubſtantialium dicitur radicalis extenſio; nam quod eſt radix alicuius effectus formalis, radicaliter dicitur tale; ſicut v. g. homo, vt præuenit formalem riſibilitatem, conuenienter dicitur radicaliter riſibilis, quia eius eſſentia eſt radix riſibilitatis. Præterea conſiderandum eſt, quod talis diſtinctio, ſeu extenſio ſubſtantialis antecedenter ad quantitatem, poteſt optimè dici extenſio virtualis, ſeu eminens; nam cum ſubſtantialis diſtinctio conueniens ſubſtantiæ antecedenter ad quantitatem, ſit cauſa æquiuoca extenſionis formalis, & actualis, eo quod eſt diuerſi generis ab illa, & cauſa æquiuoca non ſuſcipit denominationem formalem ſui effectus, ſed tantum eminenter, & virtualiter dicitur talis, qua ratione ſol non formaliter, ſed eminenter eſt calidus; ideò talis extenſio ſubſtantialis non ſolum radicalis extenſio dicitur, ſed etiam virtualis, & eminens. His ſuppoſitis

¶ Primo probatur concluſio. Extenſio quantitatiuà, aut formalis eſt effectus formalis primarius quantitatis: ergo ſubſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta nequit habere extenſionem partium quantitatiuam, aut formalem, ſeu actualem. Conſequentia patet; quia effectus formalis primarius alicuius formæ, cum ſit inſeparabilis ab illa forma, nequit conuenire alicui ſine communicatione eiuſdem formæ. Antecedens

Digitized by Google

dens verò probatur. Extenſio quantitatiua, ideo dicitur quantitatiua, quia eſt ipſa quantitas, & eſſentia quantitatis: ergo eſt effectus formalis primarius quantitatis.

¶ Secundo probatur concluſio. Extenſio quantitatiua importat extenſionē poſitiuam partium, & conſequenter ordinem partium, vt etiam docet S. Tho. loco citato; ſed ſubſtantia corporea antecedenter ad quantitatem, non habet ordinem partium, quia non habet diſtantiam partium: nam ſecluſa quantitate vna pars ſubſtantiæ non diſtat ab alia; licet vna non ſit alia, vt infra dicemus: ergo ſubſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta, non habet extenſionem quantitatiuam partium.

¶ Tertio probatur. Si ſubſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta haberet extenſionem quantitatiuam, & ordinem, ac diſtantiam partium, poſſet eſſe in loco circumſcriptiuè ſine quantitate; at ſubſtantia corporea ſine quantitate nequit eſſe in loco circumſcriptiuè; quia ſubſtantia ſine quantitate nullam habet habitudinem ad locum: ſicut Angelus ceſſans ab applicatione ſuæ virtutis, vel vt alij volunt, ab operatione tranſeunte, nullam habet habitudinem ad locum, eo, quod deficit illi ratio formalis exiſtendi in loco: ergo. Maior probatur. Nam ſi ſubſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta, haberet partes extenſas quantitatiuè, poſſet ratione illarum commenſurari loco, cum iſta commenſuratio fiat ſolum per hoc, quod ſingulis partibus loci reſpondeant ſingulæ partes locati: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur diſtinguendo antecedens. Extenſio partium conuenit ſubſtantiæ ſine quantitate, extenſio quantitatiua, nego antecedens; concedo tamen illud ſi loquamur de extenſione radicali, aut ſubſtantiali. Ad probationem ſimiliter diſtinguendum eſt antecedens, vna pars ſubſtantiæ ſecluſa quantitate eſt extra aliam quantitatiuè, & actualiter, nego antecedens; concedo tamen illud ſi loquamur ſubſtantialiter, & radicaliter, licet oppoſitum aſſerat Sanchez loco cit. concl. 7.

¶ Ad ſecundum reſpondetur concedendo totum, quia ſolum probat, ſubſtantiam corpoream ſine quantitate habere extenſionem ſubſtantialem, & radicalem.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod de partibus integralibus poſſumus loqui dupliciter; primo modo ſubiectiuè, & pro ſubſtrato integralitatis: & ſic concedimus partes ſubſtantiæ eſſe partes integrales, eo quod afficiuntur integralitate; ſicut ſunt quantæ, & extenſæ, quia afficiuntur quantitate. Secundo modo poſſumus loqui de partibus integralibus formaliter, pro formali ratione integralitatis: & ſic negamus partes ſubſtantiæ integrales eſſe, quia de ſe non habent integralitatem; ſicut v. g. formalis ratio albi non eſt de genere ſubſtantiæ, ita formalis ratio integralitatis non eſt de genere ſubſtantiæ, ſed de genere accidentis. Vnde quantitas, ſicut eſt ratio dandi ſubſtantiæ eſſe extenſum, ita eſt ratio dandi illi partium integralitatem. Integrale enim concretum eſt accidentale, ſicut & extenſum, dicens quidem de formali quantitatem, & de materiali importans ſubſtantiam ſubſtratam quantitati: & ita ſi loquamur de ſubſtantia corporea prius natura, quā ſit quanta, vt ſic non habet partes integrales; quia, vt ſic caret forma integralitatis. Sanctus autem Thomas citatus in argumento loquitur de partibus integralibus ſubſtantiæ habentis quantitatem; & tunc loquitur de partibus integralibus ſubiectiuè tantum: ſed adhuc de hoc dicemus quæſtiuncula quinta.

¶ Ad quartum reſpondetur negando ſecundam conſequentiam: argumentum enim tātum probat ſubſtantiam præciſa quantitate habere extenſionem, & diſtinctionem partium ſubſtantialem, ſeu radicalem tantum: quod nos etiam concedimus.

¶ Ad quintum reſpondetur, quod petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

Digitized by Google

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Tertium.

Vtrùm ſubſtantia corporea præciſa quantitate ſit diuiſibilis, & capax occupandi locum.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento quinto præcedentis quæſtiunculæ.

¶ Secundo arguitur. Nam ex oppoſita ſententia ſequeretur, quod corpus ſubſtantiale reſolueretur in non corpus, & diuiſibile in non diuiſibile: reſolueretur enim in id, quod non habet eſſe extenſum. Conſequens autem eſt falſum: ergo & illud ex quo ſequitur. Minor patet, quia adhuc remota quantitate ſubſtantia corporea diſtingueretur à ſubſtantia indiuiſibili, & ſpirituali, qualis eſt Angelus: ergo diſtingueretur per eſſe corporeum, & diuiſibile, & extenſum, quod haberet etiam præciſa quantitate.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Subſtantia corporea præciſa quantitate per potentiam Dei, eſſet diuiſibilis diuiſibilitate ſubſtantiali, & radicali, & indiuiſibilis indiuiſibilitate, quæ opponitur diuiſibilitati quantitatiuæ, & actuali, ſeu formali.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, obſeruandum eſt, quod diuiſibilitas eſt duplex: altera quæ opponitur indiuiſibilitati ſubſtantiali, & radicali, & hæc diuiſibilitas dicitur radicalis, quæ ſolum petit negationem vnius partis ab alia: altera verò eſt diuiſibilitas quantitatiua, & actualis, quę opponitur indiuiſibilitati quãtitatiuæ. In noſtra ergo cõcluſione dicimus, quod ſubſtantia corporea præciſa quantitate eſt quidem diuiſibilis diuiſibilitate radicali: eſt tamen indiuiſibilis indiuiſibilitate, quæ opponitur non diuiſibilitati radicali, ſed quæ opponitur indiuiſibilitati quantitatiuæ, & actuali: & in hoc ſenſu loquutus fuit S.Tho. 1.p. q. 50 art. 2. & q. 75. art. 7. & 76. ar. 4. ad 4. & 4. contra gen. cap. 65. & in 2. d. 3. q. 1. ar. 4. & opuſc 33. quando ex teſtimonio Philoſophi 1. Phyſ. tex. 13. aſſerentis, ſubſtantiam ſine quantitate eſſe indiuiſibilem, docuit quod nulla materia abſque quantitate poteſt eſſe diuiſibilis: loquitur enim de diuiſibilitate actuali, & quantitatiua, non de diuiſibilitate ſubſtantiali, & radicali.

¶ Hoc ſuppoſito, facile probatur concluſio, quo ad primam partem; quia ſubſtantia corporea prius natura, quam ſit quanta, habet diuiſibilitatem radicalem, vt probatum eſt in pręcedenti quæſtiuncula: ergo præciſa quantitate per Dei potentiam, etiam habebit eandem diuiſibilitatem. Conſequentia patet. Nam ſi non haberet, eſſet, quia talis diuiſibilitas proueniret à quantitate, quod iam eſt demonſtratum eſſe falſum. Secunda etiam pars conſtat; quia omne carens quantitate eſt indiuiſibile indiuiſibilitate, quæ opponitur diuiſibilitati quantitatiuæ: omnis enim diuiſibilitas quantitatiua prouenit à quantitate, eo quod eſt effectus formalis primarius quantitatis: ergo ſubſtantia corporea præciſa quantitate per Dei omnipotentiam, erit indiuiſibilis indiuiſibilitate, quæ opponitur diuiſibilitati actuali, & formali.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum variè reſpõdent Doctores. Aliqui enim non admittunt caſum, videlicet Deum poſſe ſeparare quantitatem à ſubſtantia corporea: ita docet Heruæus in ſuis quodlib. & Soncin. 5. Metaph. q. 22. Sed hoc non ſoluit difficultatem argumenti; quia illud præſupponit caſum eſſe poſſibilem Vnde reſpõdetur, quod tunc aqua abſque motu maneret indiuiſibilis, non quidem radicaliter, ſed quantitatiuè, ſeu vt inquit Soto loco citato, quod maneret indiuiſibilis non priuatiuè ſicut punctũ, ſed negatiuè, ideſt non diuiſibilis quantitatiuè, in quo ſenſu loquutus eſt Caiet. 1. par. q. 52 ar. 2. quando docet, quod in caſu propoſito ſubſtãtia corporea haberet eſſe quoddã ſpirituale, ideſt non extenſum, nec diuiſibile; nõ tamen haberet

eſſe

eſſe ſpirituale quo ad eſſentiam, ideſt immateriale, quia tunc ſubſtantia eſſet corporea corporeitate ſubſtantiali, quæ radicaliter præbet trinam dimenſionem: nomine enim modi ſpiritualis, & indiuiſibilis intelligit negatiuam diuiſibilitatem, quæ opponitur diuiſibilitati quãtitatiuæ; qua ratione S. Thomas, quodl. 7. ar. 10. ad quintum concedit formis corporalibus per ſeparationem quantitatis hunc modum ſpiritualitatis, & indiuiſibilitatis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur ex dictis. Et per hæc patet ad quintum argumentum præcedentis quæſtiunculæ, & tertium principale huius articuli.

¶ Ad quartum principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde fit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA V.

Ad Quartum.

Vtrùm dicendum ſit quod ratio menſuræ ſit eſſentia quantitatis.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento quarto huius articuli.

¶ Secundo arguitur argumento Flandriæ 5. Metaph. quæſt. 14. art. 5. Nam S. Thomas opuſ. 52. de natura loci ait, Dimiſſis omnibus, quæ ſunt circa hoc, propria ratio quantitatis eſt ratio menſuræ: propter quod dicit Auerroes, quod quantitates ſunt differentiæ mẽſurarum; alia enim eſt ratio menſurandi intrinſecè: hæc ille. Quicquid enim conuenit alicui ſecundum quod tale, propriè, & per ſe ſibi conuenit: cum ergo ratio mẽſuræ conueniat quantitati, ſecundum quod quantitas eſt, relinquitur, quod ratio menſuræ eſt propria, & per ſe, & prima ratio quantitatis.

¶ Tertio arguitur. Illa eſt ratio quantitatis, quæ diuiditur in prædicamento quantitatis in diuerſas ſpecies: ſed hæc eſt ratio menſuræ: ergo ratio menſuræ eſt eſſentia quantitatis. Minor conſtat; nam quantitas continua diuiditur in ſuperficiem, lineam, corpus, locum, & tempus; & tamen non omnes ſpecies iſtæ differunt in ratione extenſionis, ſed ſolum in ratione menſuræ; nam eadem ſuperficies per eandem extenſionem habet eſſe ſuperficiem corporis locantis, & locum, quatenus diuerſimode menſurat locatum; & tempus cum ſit idem cum motu cæli, non habet diuerſam extenſionem ab ipſo cælo mobili, cuius eſt motus; ſed per diuerſum modum menſurandi actiones, & motus inferiores, conſtituit diuerſam ſpeciem quantitatis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Ratio menſuræ non eſt eſſentia quantitatis. Hanc concluſionem communiter docent Thomiſtæ. Nec Dominicus Flandria oppoſitum aſſerit loco citato, qui ibi §. reſpondeo dicendum inquit hæc verba. Cum ergo ratio menſuræ conueniat quantitati ſecundum quod quantitas, relinquitur, quod eſt propria, & per ſe, & prima ratio quantitatis, non quidem eſſentialis, formaliter, ſed circumloquutiuè, tamen primum locum inter proprietates quantitatis obtinens. Quare Flandria non aſſerit rationem menſuræ formaliter eſſe eſſentiã quantitatis; ſed quod aſſerit, eſt rationem menſuræ eſſe primã proprietatem quantitatis, quod nos negamus. Sed noſtra concluſio probatur facile. Nam vt demonſtratum eſt in corpore huius articuli, ratio menſuræ in quantitate præſupponit aliquid prius, nempe partium extenſionem: ergo ratio menſuræ nequit eſſe eſſentia quantitatis. Antecedens eſt notum, & Conſequentia patet; quia eſſentia cuiuſcunque rei nihil prius præſupponit in illa re: ergo. Ex quo ſequitur, quod propter eandem rationem ratio menſuræ inter proprietates quantitatis non obtinet primum locum.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod Ariſtoteles, quando docet menſurare eſſe rationem formalẽ, & eſſentiam quantitatis, loquitur de quantitate circumſcriptiuè tantum, vel vt alij volunt circumloquutiue: quia loqui-

loquitur de ea ſecundum quandam eius proprietatem, quæ eſt menſurare: non tamen loquitur de quantitate à priori, & ſecundum eius principia eſſentialia.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem modo, quod videlicet S. Thomas loquitur in illo loco de quantitate ſecundum eius proprietatem tantum.

¶ Ad tertium argumentum idem dicendum eſt. Sed eius adæquata ſolutio ex diſcurſu totius quæſtionis magis intelligetur, eo quod infra demonſtrabimus, quomodo omnes ſpecies quantitatis numerantur non ſolum propter diuerſam rationem menſuræ, ſed etiam propter diuerſam rationem extenſionis partium; & ideò collocamus tempus, locum, & orationem inter ſpecies per ſe quantitatis. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad quintum principale eiuſdem articuli dicendum, quod extenſio partium, quæ conuenit quantitati non ſolum eſt extenſio, vt quo, ſed etiam eſt extenſio partium, vt quod. Nam quantitas non ſolum eſt id, quo ſubſtantia eſt extenſa; ſed etiam eſt id, quod ipſamet quantitas eſt extenſa: ſicut dicimus de luce, quod eſt ratio, quare ipſa, & reliqua ſint viſibilia. Et quando dicitur in argumento, quod eſſentia cuiuſcunque formæ conuenit illi, vt quo, non vt quod; intelligitur ly, vt quod denominatiuè, & non eſſentialiter; nam eſſentialiter conuenit quidem formæ eſſe etiam id, quod. Vnde licet verum ſit, quod eſſe extenſum, vt quod denominatiuè, & accidentaliter ſolum conueniat ſubiecto denominato quanto à quantitate; & ita hæc prædicatio, ſubſtantia eſt quanta, eſt quinti prædicabilis prædicatio: tamen eſſe extenſum, vt quod eſſentialiter conuenit neceſſario ipſi quantitati. Et ita hæc prædicatio, ſcilicet quantitas eſt extenſa, non eſt prædicatio accidentalis, ſed eſſentialis, & in primo modo dicendi per ſe. Sed vt hæc doctrina magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VI.

Ad Quintum.

Vtrùm quantitati conuenire poſſit eſſe extenſum vt quod.

ET videtur quod non. Primo arguitur: Eſſe extenſum, vt quo &, vt quod, ſunt effectus omnino diuerſi; ergo non poſſunt eidem formæ conuenire. Conſequentia patet; quia effectus diuerſæ rationis non poſſunt conuenire eidem formæ. Antecedens probatur. Eſſe extenſum, vt quod conuenit ſubiecto quanto: eſſe autem extenſum, vt quo, conuenit formæ: ergo ſunt effectus omnino diuerſi.

¶ Secundo arguitur. Eſſe extenſum, vt quo, eſt eſſe extenſum eſſentialiter: eſſe verò extenſum, vt quod, eſt eſſe extenſum accidentaliter; ſed eſſe extenſum eſſentialiter, & eſſe extenſum accidentaliter nequeunt conuenire eidem formæ; ergo cum quantitati conueniat eſſe extenſum, vt quo, nequit ei conuenire eſſe extenſum, vt quod.

¶ Tertio arguitur. Si poſſet quantitati conuenire eſſe extenſum, vt quod, maximè ei conueniret eſſe extenſum, vt quod eſſentialiter; ſed formæ non poteſt eius ratio conuenire, vt quod: quia v. g. albedini nullo modo poteſt eius ratio conuenire, vt quod; alias hæc propoſitio eſſet vera, albedo diſgregat viſum, vt quod, ſeu hæc eſſet vera, albedo eſt alba; ſed hoc eſt falſum, vt conſtat: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Quantitati optimè conuenit eſſe extenſum, vt quo, & vt quod. In hac concluſione communiter conueniunt omnes ferè diſcipuli S. Thomæ.

¶ Probatur. Quia, vt dictum eſt, quantitas non ſolum eſt ratio extendendi ſubſtantiam, ſed etiam eſt ratio

tio extendendi ſe: ergo ei conuenit eſſe extenſum vt quo, & vt quod. Antecedens eſt notum, & conſequentia etiam patet. Conſiderandum tamen, quod licet quantitati conueniat eſſe extenſum, & vt quo, & vt quod: tamẽ eſſe extenſum vt quo, & vt quod, non ſunt duo effectus partiales quantitatis, vt vult Sanchez loco citato concluſ. 6. ſed eſt vnus effectus totalis ipſius quantitatis; nam effectus totalis quantitatis non eſt ſolum vnum, aut alterum, ſed vtrumque.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod eſſe extenſum, vt quod accidentaliter, conuenit quidem ſubiecto quanto, & non formæ; non autem eſſe extenſum, vt quod eſſentialiter, nam eſſe ita extenſum omnino conuenit formæ.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod eſſe extenſum, vt quod, cõtingit dupliciter, & accidentaliter, & eſſentialiter, vt iam dictum eſt: illud autem extenſum, vt quod conueniens formæ, eſt extenſum, vt quod eſſentialiter.

¶ Ad tertium reſpondetur concedendo maiorem, & negando minorem; nam ſi loquamur de diſgregare viſum eſſentialiter, etiam cõuenit albedini, vt quod, licet verum ſit, quod exercitium talis effectus non poteſt exerceri niſi in ſubiecto, quod denominatiuè, & accidentaliter eſt album. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS II.

Vtrùm quantitas diſtinguatur realiter à re quanta.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod quantitas non diſtinguatur realiter à re quanta. Eſſentia quantitatis eſt habere partem extra partem; ſed ſubſtantia, vt dictum eſt in præcedenti articulo, ex ſe, & ex natura ſua habet partem extra partẽ: ergo quantitas, & ſubſtantia realiter, & eſſentialiter ſunt idem, & nullo modo realiter diſtinguuntur. Minor, in qua eſt difficultas, probatur, ſubſtantia ſicut eſt prior quantitate, ita eius partes ſunt priores quantitate: ſed in illo priori eius partes taliter ſe habent, quod vna eſt extra aliam; nam in illo priori manus non eſt caput, neque caput eſt pes: ergo ſubſtantia ex ſe, & ex natura ſua, quatenus eſt prior quantitate, habet partem extra partem.

¶ Secvndo præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Partes ſubſtantiæ præciſa quantitate ſeipſis vniuntur: ergo ſeipſis abſque quantitate extenduntur. Conſequentia tenet à paritate rationis. Antecedens verò probatur. Nam partes ſubſtantiæ non vniuntur medio aliquo accidente, nam caput, collo non vnitur medio aliquo accidente, ſed ſeipſo: ergo.

¶ Tertio præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Sublata quantitate per Dei potentiam à Petro v. g. exiſtente in loco, adhuc Petrus, ſiue eius ſubſtantia habet partem extra partem: ergo quantitas non diſtinguitur realiter à Petro. Conſequentia patet. Antecedens probatur. Quia tunc, vel Petrus manet in loco, vel non; Si manet: ergo habet partem extra partem. ſi non manet: ergo motus fuit ex illo ſed quod mouetur, vt dicitur 6. phyſicor. eſt diuiſibile, & habet partem extra partem: ergo ſublata quantitate à Petro exiſtente in loco, adhuc Petrus, ſiue eius ſubſtantia habet partem extra partem.

¶ Qvarto præterea. Si partes ſubſtantiæ ſublata quantitate non diſtarent ſe ipſis loco, & ſitu, ſequeretur v. g. quod in rarefactione, vbi partes diſtãt magis, quam prius diſtarent, noua quantitas acquireretur: ſed hoc eſt falſum: ergo & antecedens. Sequela patet. Nam ſi non acquireretur noua quantitas, ſed per eandem numero quantitatem v. g. ceræ, partes ſubſtantiæ ceræ nunc magis, nunc minus diſtarent: idem poſſemus attribuere ſubſtantiæ, vt ſe ipſa haberet partes magis, aut minus diſtantes: ergo ſi ſubſtantia ſe ipſa non habet partes diſtantes, dicendum eſt, quod in rarefactione acquiritur noua quantitas:

Falſi-

Digitized by Google

Falſitas verò ſequelæ probatur, quia Ariſtoteles 4 Phyſicorum tex. 84. docet, quod in rarefactione nihil nouum acquiritur, ſed ſolæ partes magis extenduntur.

¶ Qvinto præterea. Quælibet res nequit intelligi ſine eo, quod eſt idem ſibi ipſi: ſed ſubſtantia corporea non poteſt intelligi ſine corpore, quod eſt quantitas: ergo quantitas, & ſubſtantia nulla ratione diſtinguuntur.

¶ Sexto præterea. Si quantitas eſſet accidens realiter diſtinctum à ſubſtantia, ſequeretur, quod eſſet ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum accidentium; hoc autem eſt falſum, quia eſſe ſubiectũ ſuſceptiuum contrariorum, eſt proprium ſubſtantiæ, vt patet ex quæſtione prima huius libri: ergo quantitas, & ſubſtantia non diſtinguuntur realiter. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior autem probatur: quia omnes qualitates contrariæ immediate ſubiectantur in quantitate: ergo ſi quantitas eſſet realiter diſtincta à ſubſtantia, non ſubſtantia, ſed quantitas eſſet ſubiectum ſuſceptiuũ contrariorum. Quod ſi dicatur, quod ſubſtantia, & quantitas ſunt idem; ſubſtantia erit ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum, & non quantitas.

¶ Septimo præterea. Quæ ſimul generantur, & corrumpuntur, ſunt vnum, & idem; ſed quantitas, & ſubſtantia ſimul generantur, & corrumpuntur, vt de ſe manifeſtum eſt: ergo quantitas, & ſubſtantia ſunt vnum, & idem.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ, 3. p. q. 77. art. 2. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Quantitas diſtinguitur realiter à ſubſtantia. Hanc concluſionem negant omnes Nominales: illam tamen docet Sanctus Thomas loco citato, & in 4. d. 11. quæſt. 1. artic. 1. quæſtiuncula 3. lib. 1 Phyſicorum, cap. 2. lib. 3. Metaphyſic. tex. 17. & cum eo omnes eius diſcipuli.

¶ Primo probatur. Ea, quæ ita ſe habent, vt vnum poſſit eſſe ſine alio diſtinguuntur realiter, vt de ſe manifeſtũ eſt; licet non ſit verum dicere è conuerſo, ſcilicet quod ea, quæ diſtinguuntur realiter vnũ poſſit eſſe ſine alio: nam materia, & forma diſtinguuntur realiter, & tamen vnũ non poteſt eſſe ſine alio: tamẽ ſi vnum poteſt eſſe ſine alio, diſtinguentur realiter: vnde v. g. quia natura humana, in Chriſto Domino eſt ſine exiſtẽtia humana; ideò natura humana, & exiſtentia humana diſtinguuntur realiter: ſed quantitas poteſt eſſe ſine ſubſtantia: vt patet in ſacramento Altaris, in quo manent accidentia ſine ſubſtantia: ergo quantitas, & ſubſtantia diſtinguuntur realiter.

¶ Secvndo probatur concluſio. Eſſe per ſe, & non eſſe per ſe, diſtinguuntur pluſquam realiter, quia ſunt termini contradictorij: ſed ſubſtantia habet eſſe per ſe, quantitas non habet eſſe per ſe, ſed in alio: ergo quantitas, & ſubſtantia diſtinguuntur pluſquam realiter.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod in illo priori naturæ, in quo ſubſtantia intelligitur eſſe ſine quantitate, ſubſtantia habet partem extra partem, non ſecundum extenſionem quantitatiuam, ſed habet partem extra partem realiter, & ſubſtantialiter. Pro quo ſupponendum eſt, ex dictis articulo præcedenti, quod habere partem extra partem contingit dupliciter; vno modo ſecundum extenſionem quantitatiuam, & tunc eſt, quando partes ſunt diuiſibiles: & iſto modo habere partem extra partem eſt proprium quantitatis, ſicuti eſt proprium quantitatis eſſe diuiſibilẽ in partes. Alio modo habere partem extra partem, contingit ſubſtantialiter: & hoc nihil aliud eſt, niſi quod realiter vna pars ſubſtantiæ non ſit alia. Et quia ſublata quantitate à ſubſtantia, v. g. Petri, adhuc partes ſubſtantiæ Petri taliter ſe habent, quod vna realiter non eſt alia; nam caput realiter non eſt collum, neque manus, pes; ideò ſublata quantitate, ſubſtantia habet extenſionem partium; non quidem illam extenſionem, quæ eſt propria quantitatis; ſed extenſionem ſubſtantialem tantũ.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod partes ſubſtantiæ vniuntur quidem ſe ipſis abſque alio medio accidente, & conſequenter etiam ſeipſis extenduntur extenſione ſubſtantiali; quatenus realiter ſe ipſis vna pars ſubſtantialis, non eſt alia: Cæterum ex hoc, quod ſe ipſis vnian-

vniantur vnione ſubſtantiali, non ſequitur, quod ſeipſis extendantur extenſione quantitatiua, quæ eſt propria ipſius quantitatis.

¶ Ad tertivm dicendum, quod vt dictum eſt in caſu argumenti, Petrus remaneret in eodem loco, non quidem circumſcriptiuè, quia careret quantitate, quæ eſt ratio formalis exiſtendi in loco circumſcriptiuè; ſed tantum diffinitiuè, & ſic non eſſet motus. Quid autem ſit eſſe in loco diffinitiuè, & circumſcriptiuè, dicemus ex profeſſo ſuo loco 4. Phyſicorum. Pro nunc tamen dicimus breuiter, quod eſſe in loco circumſcriptiuè, eſt eſſe in loco, occupando locum, ita vt vna pars illius, quod eſt in loco, ſit extra locum alterius; eſſe verò in loco diffinitiuè, eſt ita eſſe in aliquo loco, vt non poſſit eſſe alibi.

¶ Secvndo etiam poteſt ad argumentum reſponderi, vt dicit Sanchez quæſtione vltima de quantitate, quod ſcilicet tunc ſubſtantia ſine quantitate non erit in loco, nec habebit partes extenſas extenſione quantitatiua, quia deficit ratio formalis horum, quæ eſt quantitas, ſed erit in vniuerſo tamquam pars illius. Nec valet, vt inquit Sanchez argumentum Molinæ: quia ſi aqua ſit in vaſe, & ſeparet Deus quantitatem ab aqua, manebit tunc aqua in vaſe, ſicut in loco per ſuam extenſionem ſubſtantialē: quod probat. Nam ſi Deus reproducat quantitatem aquæ, debet reproducere illam in eodem vaſe: ergo ſignum eſt, quod erat antea ibi aqua. Ad hoc facile reſpondetur, quod Deus poterit reproducere quantitatem, vbicunque voluerit, & ibidem erit aqua localiter, vbi fuerit reproducta quantitas, quia illa eſt ratio exiſtendi aquæ in loco; ſed de hoc ex profeſſo, vt diximus, 4. Phyſicorum agendum erit.

¶ Ad qvartvm dicendum, nego ſequelam, loquendo de diſtantia quantitatiua, de qua eſt ſermo. Ad probationem negamus, quod idem poſſemus attribuere ſubſtantiæ, quia talis diſtantia eſt adeò propria quantitatis, vt nullo modo poſſit conuenire ſubſtantiæ, ſicuti dictum eſt ad primum de extenſione quantitatiua, quæ nullo modo poteſt conuenire ſubſtantiæ ſublata quantitate.

¶ Ad qvintvm dicendum, diſtinguendo minorem, non poteſt intelligi ſubſtantia ſine corpore, quod eſt de prædicamento quantitatis, nego minorem: concedo tamen illam, ſi loquamur de corpore, quod eſt de prædicamento ſubſtantiæ. Explicatur hoc ſupponendo, quod corpus eſt duplex. Aliud eſt corpus de prædicamento quantitatis, quod quidem corpus importat longitudinem, latitudinem, & profunditatem, trinam ſcilicet dimenſionem: Aliud verò eſt corpus, quod eſt de prædicamento ſubſtantiæ; & hoc idem eſt, ac compoſitum ſubſtantiale ex materia, & forma ſubſtantiali. Quod ergo in ſolutione dicimus, quod ſubſtantia, licet non poſſit intelligi ſine corpore, quod eſt de prædicamento ſubſtantiæ; poteſt tamen intelligi ſine corpore, quod eſt de prædicamento quantitatis; & ita quantitas, & ſubſtantia optimè realiter diſtinguuntur.

¶ Ad sextvm dicendum, negando ſequelam: nam licet quantitas realiter diſtinguatur à ſubſtantia, non per hoc ſequitur, quod ſit ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum: quia ſubiectum, quod eſt ſuſceptiuum contrariorum, de quo loquitur Ariſtot. cap. de ſubſtantia eſt ſubiectum quod; quantitas autem eſt ſubiectum quo: & ideò non ſequeretur, quod intendit argumentum. ſed de hoc dicemus infra artic. vltimo huius quæſtionis.

¶ Ad septimvm dicendum diſtinguo minorem. Quantitas & ſubſtantia, ſimul generantur, ſimul tempore, & natura nego minorem; ſimul tempore tantum, concedo minorem. Explicatur hoc ſupponendo, quod licet quantitas, & ſubſtantia ſimul tempore oriantur, tamen ſubſtantia eſt prior natura ipſa quantitate; quia quantitas fluit à ſubſtantia vt paſſio abeſſentia, & ita ſimul natura non oriuntur.

✠

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

Vtrùm quantitas diuiſione generis in ſpecies diuidatur in quantitatem continuam, & diſcretam.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod quantitas diuiſione generis in ſpecies non diuidatur in quantitatem continuam, & diſcretam. Id, quod diuiditur diuiſione generis in ſuas ſpecies, æqualiter dicitur de ſuis inferioribus: ſed quantitas non dicitur æqualiter de ſuis inferioribus; nam prius dicitur de continua, quam de diſcreta, quia ex diuiſione continuæ fit diſcreta: ergo quantitas non diuiditur diuiſione generis in ſpecies in continuam, & diſcretam. Minor cum conſequentia ſunt notæ. & Maior probatur. Quia diuiſio generis in ſpecies eſt diuiſio vniuoca: ergo id, quod tali diuiſione diuiditur, æqualiter dicitur de ſuis inferioribus.

¶ Secvndo præterea. Quantitas continua, & quantitas diſcreta non ſunt ſpecies eſſentialiter diſtinctæ ſub quantitate, tamquam ſub genere: ergo diuiſio, qua diuiditur quantitas in continuam, & diſcretam, non eſt diuiſio generis in ſpecies. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Vnius generis vna ſpecies, non fit ex altera ſpecie eiuſdem generis, quod quidem probatur in omnibus ſpeciebus, cuiuſcunque generis: non enim homo v. g. fieri poteſt ex equo, neque albedo fit ex nigredine. Sed vt dictum eſt, & probatur ex Ariſt. 3. phyſicorum, ex diuiſione continui fit quantitas diſcreta, nempe numerus; nam ex diuiſione continui reſultat numerus: ergo.

¶ Tertio præterea. Nullum genus prædicatur denominatiuè de ſua ſpecie, vt docet Ariſtot. 4. topicorum cap. 1. nam genus ſecundum nomen, & ſecundum rationem, & in quid prædicatur, vt probatur in hac prædicatione v. g. Homo eſt animal, & in omnibus alijs prædicationibus generis de ſpecie inductiuè diſcurrendo: ſed quantitas non prædicatur in quid de quantitate continua, aut diſcreta, ſed denominatiuè, & in concreto: dicitur enim, quod linea eſt quanta, &c. ergo quantitas non erit genus ad continuam, & diſcretam.

¶ Qvarto præterea. Vna ſpecies non prædicatur de alia ſpecie eiuſdem generis, etiã denominatiuè: ſed numerus prædicatur de continuo; nam continuum eſt numeratum: ergo quantitates continua, & diſcreta nõ ſunt duæ ſpecies quantitatis ſub quantitate tamquam ſub genere, & conſequenter talis diuiſio non erit generis in ſpecies.

¶ Qvinto præterea. Talis diuiſio quantitatis in continuam, & diſcretam eſt potius diuiſio analoga: ergo non eſt diuiſio generis in ſpecies. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Quotieſcunque diuiſum per prius dicitur de vno membro diuidentium, quam de alio, diuiſio eſt analoga; ſed vt probatum eſt, quantitas, quæ eſt diuiſum huius diuiſionis, per prius dicitur de continua, quam de diſcreta: ergo talis diuiſio erit diuiſio analoga.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Tho. opuſc. 43. de prædicamento quantitatis: & 1. p. q. 11. art. 5. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli, ſit

¶ Conclvsio Vnica. Diuiſio qua diuiditur quantitas in continuam & diſcretam, eſt diuiſio generis in ſpecies.

¶ Pro explicatione & intelligẽtia huius articuli, & totius huius quæſtionis de quantitate, obſeruanda ſunt ea, quæ Ariſtoteles habet capite de quantitate: in quo primo loco tradit duas quantitatis diuiſiones. Secundo explicat, & declarat ſingulas ſpecies cuiuſcunq; quantitatis. Et tertio loco tres proprietates eiuſdem quantitatis proponit.

¶ Circa Primum, ſcilicet quo ad diuiſionem, diuidit primo quantitatem Ariſtoteles in quantitatem continuam, & quantitatem diſcretam: ſecundo modo diuidit quantitatem, ſeu quantum dicens, aliud eſt quantum conſtans partibus poſitionem habentibus: aliud verò eſt quantum, cuius partes poſitione carent. Sumit autem Ariſtoteles quantum

tum

tum in concreto pro quantitate in abſtracto: quia idem eſt dicere, quanti al ud eſt continuum, aliud diſcretum; ac ſi dixiſſet quantitas alia eſt continua, alia diſcreta: & rurſus alia eſt cuius partes poſitionem hab nt; alia vero, cuius partes poſitionē non habent. Declarat autem Ariſtoteles membra iſtarum diuiſionum, & ait *quantitatem continuam eſſe illam, cuius partes aliquo termino communi copulantur.* Eſt autem terminus communis principium vnius partis, & finis alterius. Diſcreta verò quantitas eſt, cuius partes non copulantur aliquo termino. Declarat poſtmodum Ariſtoteles, quid ſit habere poſitionem. Poſitio itaque eſt quædam partium ordinatio, ſecundum quam ordinationem aliquæ partes dicuntur eſſe ſupra, aliquæ infra, aliquæ antea, aliquæ retro: quod non conuenit quantitati diſcretæ: non enim partes numeri, dicuntur eſſe ſurſum, vel deorſum, ante, vel retro; nec etiam conuenit quantitati continuæ ſucceſſiuæ, cuiuſmodi eſt tempus, cuius partes non dicuntur eſſe ſurſum, vel deorſum. Vnde duæ conditiones requiruntur ad hanc quantitatem. Prima, vt ſit continua; ſecunda, vt ſit permanēs: & ideo quatuor ſunt huius quantitatis ſpecies, ſcilicet linea, ſuperficies, corpus, & locus.

Qvo ad ſecundum, nempe, quo ad ſpecies quantitatis, Ariſtoteles aſſert ſeptem ſpecies quantitatis, quarum quinque ſunt quantitatis continuæ; duæ vero ſunt ſpecies quantitatis diſcretæ. Species quantitatis continuæ ſunt linea, ſuperficies, corpus, locus, & tempus. Et quia Ariſt. in logica conſiderat quantitatem ſecundum rationem menſuræ, ideo loquitur etiam de ſpeciebus vtriuſque quantitatis, tam continuæ, quam diſcretæ, ſecundum eandem rationem menſuræ. Et ideo inter has ſpecies quātitatis continuæ eſt maxima differentia; nam aliæ menſurant ſubſtantiam intrinſecè, vt linea, ſuperficies, & corpus, aliæ verò menſurant ſubſtantiam extrinſecè, vt tempus, & locus. Quantitatis vero diſcretæ duæ ſunt ſpecies, nempe numerus, & oratio: quæ etiam habent diuerſam rationem menſurandi. Quare linea, cum ſit latitudo ſine longitudine, menſurat intrinſecè ſubſtantiam ſecundum longitudinem tantum. Superficies verò, quæ eſt latitudo ſine profunditate, menſurat ſubſtantiam intrinſecè ſecundum latitudinem. Corpus quod importat profunditatem, menſurat ſubſtantiam intrinſecè ſecundum profunditatem. Tempus menſurat extrinſecè ſubſtantiā ſecundum durationem. Locus menſurat extrinſecè ſubſtantiam ſecundum æqualitatem dimenſiuam partium locati. Numerus menſurat res diſcretas permanentes. Oratio tandem menſurat res continuas ſucceſſiuas.

¶ Qvo ad tertium, ſcilicet quo ad proprietates, Ariſtoteles affert tres proprietates; quarum duæ non conueniunt ſoli quantitati, ſed etiam ſubſtantiæ. Prima proprietas eſt, quantitatē carere contrario. Secunda eſt, quantitatem non ſuſcipere magis, & minus; quæ proprietas originē ducit ex prima. Tertia proprietas, quæ conuenit ſoli quantitati, vt per ipſam dicatur aliquid æquale, vel inæquale. Hæc ſūt breuiter, quæ habet Ariſt. cap. de quantitate. Quibus ſuppoſitis, id, quod dicimus in conclusione eſt, quod loquendo de prima diuiſione quantitatis (de ſecunda enim dicemus infra) quod illa eſt diuiſio generis in ſpecies; non minus quam ſit diuiſio, qua animal v. g diuiditur in hominem, & leonem. Quo ſuppoſito,

¶ Primo Probatur concluſio. Quantitas eſt genus reſpectu quantitatis continuæ & diſcretæ: ergo diuiſio qua diuiditur quantitas in quantitatem continuam, & diſcretam, eſt diuiſio generis in ſpecies. Antecedens probatur: quantitas vt ſic, eſt genus generaliſſimum prædicamenti quantitatis: non enim poſſumus dicere oppoſitum, cum nihil aliud ſit aſſignabile tamquam genus generaliſſimum huius prædicamenti, quia non poteſt aſſignari pro genere generaliſſimo quantitas continua, & diſcreta: quia ſic non eſſet vnum genus generaliſſimum, ſed duplex. Sed huius generis non poſſunt aſſignari aliæ ſpecies, quam ſit quantitas continua, & diſcreta: ergo quantitas eſt genus ad quantitatem continuam, & diſcretam. Minor probatur: nam cæteræ ſpecies quantitatis non ſunt ſpe-

ſpecies quantitatis vt ſic,ſed ſunt ſpecies quantitatis, vel continuæ, vel diſcretæ. Ergo ſpecies quantitatis vt ſic, quæ eſt genus generaliſſimum, non ſunt aliæ aſſignabiles, quam quantitas continua, & diſcreta. Et confirmatur eadem minor. Quia illud eſt genus, quod prædicatur in quid, & illæ ſunt ſpecies alicuius generis, de quibus illud prædicatur in quid; ſed de quantitate continua, & diſcreta, quantitas vt ſic prædicatur in quid: ergo quantitas,vt ſic erit genus ad quantitatem continuam, vel diſcretam; & quantitas continua, & diſcreta erunt ſpecies reſpectu illius. Minor probatur. Nam hæ prædicationes ſunt in quid, & eſſentiales,ſcilicet quantitas continua eſt quantitas; quantitas diſcreta eſt quãtitas:ergo quantitas vt ſic, prædicatur in quid de quantitate continua,& diſcreta.

¶ SECVNDO Probatur Concluſio. Illa eſt diuiſio generis in ſpecies, quæ fit per differentias oppoſitas eſſentiales, & eſſentialiter contrahentes genus: ſed hæc diuiſio fit huiuſmodi; ergo eſt diuiſio generis in ſpecies. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Nam vt dictum eſt, eſſentia quantitatis conſiſtit in hoc, quod eſt habere partem extra partem; ſed hoc quod eſt habere partem extra partem, diuiditur per differentias eſſentiales, & contrahitur eſſentialiter per hoc, quod eſt dicere partem extra partem copulatam termino communi, vel non habere partes copulatas termino communi: Quæ quidem differentiæ ſunt adeò eſſentiales, & eſſentialiter contrahunt, quod conſtituunt duas ſpecies ſubalternas eſſentiales quãtitatis; nempe quantitatem continuam, & diſcretam, quæ cum ſint genera habentia ſub ſe plures ſpecies, dicuntur ſpecies ſubalternæ; ergo talis diuiſio habet omnia, quæ requiruntur ad diuiſionem generis in ſpecies. Sed hæc concluſio, & rationes magis declarabuntur in ſolutionibus argumentorum.

¶ AD PRIMVM dicendum, Quod licet comparando illas duas ſpecies, quãtum ad exiſtentiam inter ſe, quantitas diſcreta dependeat à quantitate continua, & conſequenter quantitas continua ſit aliquo modo prior diſcreta: tamen per reſpectum ad ſuũ genus æqualiter ſe habent, & quantitas dicitur vniuocè de ipſis, & non analogicè. Eſt optimum ſimile. Nam Corpus inferius dependet in ſuo eſſe exiſtentiæ à corpore ſuperiori etiam in fieri;& tamen corpus vt ſic vniuocè dicitur de corpore cæleſti, & terreſtri, quia in ordine ad habendam rationem, & diffinitionem corporis non dependet, ſed ex æquo, & ſine dependentia, vtrunque corpus rationem corporis participat.

¶ SECVNDO Reſpondetur, negando minorem. Ad probationem, negamus quod quantitas per prius dicatur de continua, quam de diſcreta: ad probationem etiam huius dicimus, numerum non fieri per ſe ex diuiſione continui; nam numerus hominum, & numerus cælorum non fit ex diuiſione alicuius continui; vnde ob hanc rationem non prædicabitur quantitas per ſe prius de quantitate continua, quam diſcreta, quod eſſet neceſſarium ad hoc, quod talis diuiſio non eſſet generis in ſpecies.

¶ TERTIO Reſpondetur, negando ſimiliter minorem, & ad probationem in qua fundatur tota vis argumenti, & tota vis oppoſitæ ſententiæ, ſcilicet quod quantitas diſcreta ſit ex continua, & ita per prius dicitur de vno, quam de alio; quod quantitas diſcreta ſit ex quantitate continua ſecundum materiam, non autem ſecundum formam: at verò, vt aliquid non ſit genus, quia prædicatur per prius, & poſterius, debet prędicari prius de vno,quam de altero ſecundum formam, non ſecundũ materiam: vt patet in propoſitione, quæ eſt verum genus ad affirmatiuam, & negatiuam, & tamen ſecundum materiam prædicatur prius de affirmatiua, quam de negatiua.

¶ AD SECVNDVM dicendum, Quod quamuis vna ſpecies non poſſit fieri ex alia, formaliter & ſub ratione ſpeciei: non tamen repugnat quod ex indiuiduis vnius ſpeciei fiat indiuiduum alterius ſpeciei, præcipue priori deſtructo: vnde ex numero, v.g. binario fit ternarius, non tamen manente binario in ratione binarij. Quapropter dicimus ad argumentum,quod ex continuo fit diſcretum de-

Digitized by Google

deſtructo continuo,& partito in duo cōtinua,& hoc nullum eſt inconueniens. Eſt optimum ſimile: Enthymema,& ſyllogiſmus ſunt ſpecies argumentationis, & tamen enthymema componit ſyllogiſmum, non quidem ſecundum formā, ſed ſecundum materiam, quatenus propoſitiones, quæ ſunt materia enthymematis,ſunt poſtea materia ſyllogiſmi,deſtructo tamen enthymemate. ita in noſtro propoſito, quantitas continua non componit diſcretam ſecundum formam, ſed tantum ſecundum materiam, & deſtructo continuo, quatenus partes quæ antea erant materia quantitatis continuę ſunt deinde materia, & partes quantitatis diſcretæ v. g. numeri.

¶ Ad tertium dicendum, Quod quantitas, & in abſtracto,& in concreto prædicatur de ſuis ſpeciebus: & hoc prouenit, quia ſpecies omnes quantitatis, & habent rationem menſuræ,& mēſurati; & ita, vt ſunt menſuræ,quantitas prædicatur de eis ſecundum eſſentiam, & in abſtracto; vt vero ſunt menſurabiles, prædicatur de illis denominatiuè, & in concreto.

¶ Ad quartum dicendum falſum eſſe, quod vna ſpecies non poſſit prædicari de alia denominatiuè: omnia enim quinque prædicabilia ſunt ſpecies vniuerſalis, & tamen ſecundum prædicabile, quod eſt ſpecies, dicitur denominatiuè de omnibus alijs: v. g. genus dicitur denominatiuè ſpecies vniuerſalis; & differentia dicitur denominatiuè ſpecies vniuerſalis: Ita etiam contingit in caſu argumenti; nam quotieſcunque vna ſpecies quantitatis eſt menſura alterius,prædicatur de ea denominatiuè;vnde cum numerus poſſit eſſe menſura duplex quantitatis continuæ, poteſt denominatiuè prædicari de illa.

¶ Ad quintum dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Quintum.

Vtrum poſſit dici, quod diuiſio, qua diuiditur quantitas, in quantitatem continuam, & diſcretam, ſit analogi in analogata.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento quinto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Eſſentia quantitatis, quæ eſt ratio diuiſibilitatis, pro radice, & potentia conuenit ſolum quantitati continuæ,& nullo modo quātitati diſcretæ, v.g. niſi per ſimilitudinē, & proportionem ad quantitatem continuam: Ergo talis diuiſio erit diuiſio analoga; analogi videlicet in analogata. Conſequentia eſt bona Antecedens verò probatur. Quantitas diſcreta, v. g. Numerus ternarius, iam eſt diuiſus in ſuas partes. Ergo amplius non eſt diuiſibilis, vt experientia conſtat: nam ſi vellet quis reducere potentiam diuiſibilitatis numeri ternarij ad actum, certè non poſſet eum magis diuidere, quam ſit diuiſus: ergo.

¶ Tertio arguitur. Paſſio quantitatis, ſcilicet eſſe menſuram, analogicè dicitur de quantitate continua,& diſcreta: ergo & quantitas ita dicetur,& conſequenter diuiſio erit analoga diuiſio. Antecedens probatur: nam quantitas continua habet rationem menſurantis in ordine ad quantitatem diſcretam,& pręcipuè in ordine ad vnitatem: ergo.

¶ Quarto arguitur. Diuiſio ſecunda quantitatis, qua diuiditur quantitas in quantitatem partium poſitionem habentem, & in quantitatem partium poſitionem non habentem, eſt omnino analoga analogia attributionis: quia hoc modo dicitur quantitas de quantitate continua, & nullo modo de quantitate diſcreta, niſi quodammodo extrin-

ſecè per ſimilitudinem ad quantitatem continuam: ergo ſimiliter, diuiſio prima quantitatis, qua diuiditur quantitas in continuam, & diſcretam, erit diuiſio analoga.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nulla ratione dici poteſt, quod diuiſio quantitatis in continuam, & diſcretam fit diuiſio analogi in ſua analogata. Hęc concluſio eſt S. Thomæ locis citatis in hoc articulo, & eam defendunt omnes eius diſcipuli; illam tamen negat Fonſeca, lib. 5. metaphyſ. cap. 7. q. 5. ſect. 2. & idem repetit cap. 13. q. 4. cui fauet etiã Suarez qui diſputat. 41. ſect. 4. dicit, quod ſententia Fonſecæ forte non diſcrepat à veritate, ipſe tamen illam non tenet, ne videatur recedere à communi modo loquendi. Noſtra verò concluſio probatur rationibus factis pro concluſione articuli.

¶ Ad Argumenta ergo. Ad primum patet ex dictis ſatis in ſolutionibus argumentorum huius articuli.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod licet numerus ternarius ſit actu diuiſus materialiter, quatenus eſt diuiſus ſecundum vnitates, quæ ſunt materia numeri: tamen formaliter numerus ternarius actu non eſt diuiſus; nam quatenus continetur ſub ſua forma, non eſt actu diuiſus in alias formas, & ſpecies, quia forma eſt vna, & indiuiſa. Eſt verò numerus ternarius actu diuiſibilis in ſuas tres vnitates, in quas ſi actu diuidatur, non erit amplius ternarius: ſicut ſi quantitas continua vnius palmi, quæ eſt diuiſibilis in duas partes, quarũ quælibet erit dimidij palmi, non eſt actu diuiſa in illas partes, in quas ſolum eſt diuiſibilis: & ſi talis potentia diuiſibilitatis reducatur ad actum, iam quantitas illa continua non erit amplius quantitas vnius palmi; ita proportionabiliter dicimus in noſtro propoſito.

¶ Ad tertium poſſumus reſpondere duplici via. Primo negando conſequentiam, conceſſo antecedenti. Nam ſuppoſito quod quantitas in ratione menſuræ dicatur analogicè de quantitate continua, & diſcreta, nimirum prius de quantitate diſcreta; & per ordinem ad illam de continua: dicimus conſequentiam non eſſe bonam: Nam poteſt eſſe, quod paſſio alicuius eſſentiæ, ſiue modus aliquis alicuius eſſentiæ conueniat analogice his, quibus eſſentia conuenit vniuocè. Eſt exemplum accommodatiſſimum. Nam ſubſtare accidentibus, quod eſt proprietas ſubſtantiæ, ſecundum aliquos analogicè dicitur de prima, & ſecunda ſubſtantia, & eſſentia ſubſtantiæ, quæ eſt eſſe ens per ſe, dicitur vniuocè de prima, & ſecunda ſubſtantia. & ita non valet conſequentia, ſubſtare accidentibus, quod eſt proprietas ſubſtantiæ, dicitur analogicè de prima, & ſecunda ſubſtantia: ergo eſſentia ſubſtantiæ, dicitur analogicè de prima, & ſecunda ſubſtantia. Ita dicimus in noſtro propoſito, quod conceſſo antecedenti neganda eſt conſequentia, propter eandem rationem. Secundo Alij reſpondent negando antecedens argumenti; nam quantitas continua in ratione menſuræ ſubſtantiæ ſecundum ſe non dependet ab vnitate, nec à numero, ſed ſolum quo ad nos; nam ſecundum ſe excludit quantitas continua vnitatum multiplicationem; & ſolum hoc habet, quo ad nos, quia nos intelligimus ibi rationem menſuræ per vnitatum multiplicationem, quo ad nos.

¶ Ad quartum argumentum. Reſpondetur primo, Negando conſequentiam: & ratio diſcriminis manifeſta eſt ex his, quæ diximus in corpore huius articuli. Secundo, reſpondetur, negando antecedens; nam talis diuiſio ſecunda, neque eſt analogi in analogata, ſed eſt diuiſio ſubiecti in accidentia inſeparabilia, quatenus res diuiſa, ſcilicet quantitas eſt ſubiectum, membra verò diuidentia ſunt illius accidentia inſeparabila.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrùm linea ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie, & à cæteris alijs ſpeciebus.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod linea non ſit per ſe ſpecies quantitatis diſtincta à ſuperficie. Nulla inuenitur linea à parte rei, quæ non habeat latitudinem, vt experientia conſtat: ergo linea non eſt ſpecies quantitatis per ſe diſtincta à ſuperficie, & cæteris alijs. Conſequentia eſt bona. Quia ſi linea eſſet ſpecies diſtincta, inueniretur aliquando ſine ſuperficie.

¶ SECVNDO præterea. Linea non eſt aliquid completum pertinens ad prædicamentum quantitatis: ergo linea non eſt per ſe ſpecies quantitatis diſtincta à ſuperficie. Conſequentia eſt bona. Nam ſpecies per ſe alicuius prædicamenti eſt quid completum pertinens directè ad illud prædicamentum. Antecedens verò probatur: Linea eſt terminus terminans ſuperficiem: ſed terminus terminans ſpeciem alicuius prædicamenti, pertinet ad illud prædicamentum, vt aliquid incompletum, & veluti modus: ergo linea non eſt aliquid completũ pertinens ad prædicamentum quantitatis; ſed tantum reponitur ad latus eius, vt quid incompletum.

¶ TERTIO præterea. Impoſſibile eſt, quod vna ſpecies vnius generis ſit de eſſentia alterius ſpeciei eiuſdem generis: ſed linea eſt de eſſentia ſuperficiei: ergo linea non eſt ſpecies per ſe quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie. Conſequentia eſt euidens. Minor verò probatur. De eſſentia ſuperficiei eſt latitudo, & longitudo; ſed linea eſt longitudo: ergo linea eſt de eſſentia ſuperficiei.

¶ QVARTO præterea, Linea formaliter, & ſecundum ſuam formam componit ſuperficiem: ergo linea non eſt ſpecies per ſe quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie, & à cæteris alijs ſpeciebus. Conſequentia eſt optima, quia pars cum ſit aliquid incompletum, non poteſt eſſe ſpecies condiſtincta contra id cuius eſt pars, vt patet in omnibus partibus componentibus aliquam ſpeciem, v. g. in materia, & forma. Antecedens, in quo eſt difficultas probatur. Linea componit ſuperficiem cum ſua forma: ergo componit formaliter; quia componere formaliter, nihil aliud eſt niſi componere cum ſua forma. Antecedens patet. Nam forma lineæ eſt longitudo, ſeu diuiſibilitas partium, & earundem extenſio ſecundum longitudinem: per hoc enim, & per hanc formam linea diſtinguitur ab omnibus alijs pertinentibus ad prædicamentum quantitatis; ſed linea ſecundum hanc longitudinem componit ſuperficiem: ergo linea componit ſuperficiem ſecundum ſuam formam.

¶ QVINTO præterea. Si linea eſſet ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie, & cæteris alijs ſpeciebus, ſequeretur, quod eius partes copularentur puncto, tamquam termino communi; ſed hoc eſt falſum: ergo, & antecedens. Maior patet, quia nullus alius terminus communis poteſt aſſignari, quòd copulet, & vniat partes lineæ. Falſitas verò probatur, quia alias linea, & continuum componeretur ex indiuiſibilibus, quod eſt manifeſtè contra Ariſtotelem 6. Phyſicorum: ergo.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas S. Thomæ, & Ariſtotelis capite de quantitate, vbi expreſſe inter ſpecies quantitatis continuę enumerant primo loco lineam: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSO vnica. Linea eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie, & à cæteris alijs ſpeciebus. Hæc concluſio eſt certiſſima apud omnes Metaphyſicos, & Logicos. Et patet manifeſtè; quia linea importat eſſentiam quantitatis continuæ coarctatam cum peculiari differentia: importat enim extenſionem partium copulatarum termino communi ſecundum longitudi-

tudinem: ergo linea eſt quædam ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie, & à cæteris alijs. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò conſtat, quia ſpecies alicuius generis illa eſt, quæ importat rationem genericam coarctatam ad differentiam ſpecialem, vt probatur inductiuè in omnibus ſpeciebus: ergo. Sed hæc concluſio magis elucidabitur in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primum dicendum, quod linea poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo Mathematicè, & ſic ſolam longitudinem importat, & inuenitur ſine latitudine. Alio verò modo conſideratur phyſicè, ſeu naturaliter; & quia vt ſic eſt ſubiecta qualitatibus ſenſibilibus, verum eſt, quod non inuenitur ſine latitudine. Ex hoc tamen non ſequitur, quod linea, non ſit à ſuperficie diſtincta, vt ſpecies per ſe quantitatis, quia quatenus eſt per ſe ſpecies quantitatis à ſuperficie, & cæteris alijs diſtincta, importat ſolum ſuam naturam, & non eſſe, quod habet à parte rei, nempe quatenus eſt ſubiecta qualitatibus ſenſibilibus. Eſt optimum ſimile. Homo v. g. ſolum importat ſecundum ſuam naturam ſua prædicata eſſentialia, & ita eſt ſpecies animalis. Nihilominus tamen à parte rei non reperitur homo niſi ſubiectus qualitatibus ſenſibilibus; & ita homo à parte rei, vel eſt albus, vel niger, & tamen albedo, & nigredo; non ſunt de eius eſſentia. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito.

¶ Ad secundum dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Secundum.

Vtrùm aliquo modo dici poſſit, quod linea ſit quid incompletum, indirectè pertinens ad prædicamentum quantitatis.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento ſecundo huius articuli.

¶ Secundo arguitur, & explicatur magis argumentum præcedens. Id, quod terminat ſubſtantiam, nempe ſubſiſtentia, quæ eſt terminus naturæ humanæ, non ponitur directè in prædicamento ſubſtantiæ; ſed tantum ad latus, vt modus eius: ergo cum linea terminet ſuperficiem, etiam linea pertinebit ad prædicamentum quantitatis, vt quid incompletum, & tamquam modus.

¶ Tertio arguitur. Nam hac ratione punctum non ponitur directè in prædicamento quantitatis, quia punctum eſt terminus lineæ; nam terminus, vt ſic eſt quid incompletum: ſed vt conſtat, linea eſt terminus ſuperficiei, ſicut punctum eſt terminus lineæ: ergo linea eſt quid incompletum pertinens ad prædicamentum quantitatis non minus, ac punctum.

¶ Quarto arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Linea eſt terminus communis ſuperficiei, ſicut punctum lineæ; nam ſicut lineæ partes copulantur termino communi, qui eſt punctum; nam punctum eſt finis vnius partis lineæ, & principium alterius; ita ſuperficiei partes copulantur termino communi, qui eſt linea; nam linea eſt principium vnius partis ſuperficiei, & finis alterius: ergo linea omnino ſicuti punctum, erit aliquid incompletum indirectè pertinens ad prædicamentum quantitatis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nullo modo dici poteſt, quod linea ſit aliquid incompletum, indirectè pertinens ad prædicamentum quantitatis. Hæc concluſio eſt manifeſta ex dictis: ſi enim, vt dictum eſt, linea eſt ſpecies quantitatis continuæ; ſpecies autem cuiuſcumque generis eſt aliquid completum directè pertinens ad illud genus: ergo neceſſario dicendum eſt ex conſequenti, quòd linea nullo modo poſſet eſſe aliquid incompletum, pertinens ad prædicamentum quantitatis indirectè.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur in forma, negando antecedens. Ad probationem diſtinguo conſequens: ſi linea conſideretur, vt eſt terminus communis ſuperficiei, concedo conſequentiam; ſi verò conſideretur abſolu-

ſolute, & ſimpliciter, nego conſequentiam. Explicatur hoc ſupponendo, quod linea poteſt conſiderari dupliciter: vno modo, quatenus eſt terminus ſuperficiei, & vt ſic habet rationem indiuiſibilis, ſicuti punctum; & vt ſic, quia conſideratur, vt quid indiuiſibile, ſicuti punctũ, eſt etiam aliquid incompletum pertinens ad prædicamentum quantitatis. Alio modo conſideratur linea ſecundum ſe, & ſecundum ſuam naturam: & quia hoc modo linea eſt aliquid diuiſibile in partes; ideò hoc modo eſt aliquid completum directè, & per ſe pertinens ad prædicamentum quantitatis.

¶ Dices. Impoſſibile eſt, quod vna, & eadem res pertineat ad idem prædicamentum directè, & indirectè, vt quid completum, & incompletum: ergo falſa eſt ſolutio. Sed reſpondetur facile, quod ſecundum diuerſam rationem nullum eſt inconueniens, quod diuerſo modo pertineat aliqua res ad idem prædicamentum; ſicut eadem res, quæ eſt calor, pertinet ad diuerſas ſpecies prædicamenti qualitatis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando conſequentiam: non enim eſt eadem ratio de ſubſiſtentia, & de linea. Nam ſubſiſtentia cum ſit ſecundum omnem rationem terminus ſubſtantiæ, ideò vno modo dumtaxat poteſt pertinere ad prędicamentum ſubſtantiæ, ſcilicet, vt quid incompletum: quod quidem, vt dictum eſt non contingit de linea.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod non eſt eadem ratio de puncto, & de linea; nam punctum vna dumtaxat ratione poteſt pertinere ad prædicamentum quantitatis. Et ratio eſt, quia quomodocumque conſideretur, ſemper conſideratur, vt aliquid indiuiſibile; & ita ſemper pertinet ad prædicamentum quantitatis, vt quid incompletum: quod quidem non contingit in linea, vt iam dictum eſt ad primum.

¶ Ad quartum reſpondetur, ſicut dictum eſt, quod non eſt eadem ratio de puncto, & de linea. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶Ad tertium principale dicendum, ꝙ petit ſpecialẽ difficultatem, vnde ſit.

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Tertium.

Vtrum dici poſſit, quod linea ſit de eſſentia ſuperficiei.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento tertio huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Iſta prædicatio eſt eſſentialis, ſcilicet ſuperficies eſt longitudo; ſicut iſta eſt eſſentialis, Homo eſt animatus: ergo etiam iſta prædicatio erit eſſentialis; ſuperficies eſt linea. Antecedens patet ex diffinitione ſuperſpeciei: dicitur enim, quod ſuperficies eſt longitudo, & latitudo: ergo iſta prædicatio, ſcilicet ſuperficies eſt longitudo, eſt eſſentialis; nam partes diffinitionis eſſentialiter prædicantur de diffinito. Prima verò conſequentia probatur. Quia linea nihil aliud eſt, quam longitudo, & longitudo nihil aliud eſt, quam linea: nam cum longitudo ſit eſſentia lineæ, bene valet: eſt longitudo, ergo linea. Eſt linea, ergo longitudo. ſicut bene valet: eſt animal rationale, ergo eſt homo: eſt homo, ergo eſt animal rationale: ergo ſimiliter hæc prædicatio erit eſſentialis, ſcilicet ſuperficies eſt linea.

¶ Tertio arguitur. Eſſentia lineæ eſt diuiſibilitas partium, & extenſio earundem ſecundum longitudinem; ſed extenſio partium, & diuiſibilitas partium ſecundum longitudinem eſt de eſſentia ſuperficiei. Nam ſuperficies habet partes extenſas, & diuiſibiles ſecundum longitudinem: ergo dicendum eſt omnino, quod linea, vt linea eſt, & quatenus diuiſibilis ſecundum longitudinem, ſit de eſſentia ſuperficiei.

¶ In hac quæſtiuncula, Pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nullo modo poteſt dici, quod linea ea ratione, qua eſt linea, & pertinet directè ad prædicamentum quantitatis, ſit de eſſentia ſuperficiei. Hæc concluſio eſt communis apud omnes Logicos: & pro eius intelli-

telligentia, Obſeruandum eſt breuiter: quod vt dictũ eſt in præcedenti quæſtiúcula ad ſecundum, linea poteſt conſiderari dupliciter. vno modo, vt eſt terminus communis ſuperficiei, & pertinet indirectè ad prædicamentum quantitatis, vt quid incompletum. Alio modo, quatenus eſt quid completum, & directè pertinens ad prædicamentum quantitatis. In noſtra ergo concluſione non loquimur de linea primo modo, quia primo modo eſt de eſsẽtia ſuperficiei, vt terminus communis: ſed loquimur de linea ſecundo modo accepta, & dicimus, quod hoc modo linea nulla ratione poteſt dici, quod ſit de eſſentia ſuperficiei.

¶ Probatur Concluſio. Impoſſibile eſt, quod duæ ſpecies eiuſdem generis formaliter loquendo taliter ſe habeant, quod vna ſit de eſſentia alterius: alias enim non eſſent ſpecies ſpecie diſtinctæ ſub eodem genere: ſed linea, & ſuperficies diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter ſub genere quantitatis continuæ: ergo impoſſibile eſt, quod vna formaliter loquendo, ſit de eſſentia alterius. Dixi formaliter loquendo, quia ſi loquamur materialiter, bene quidem vna ſpecies poteſt ingredi compoſitionem alterius, vt ſatis dictum eſt, & dicemus. Hæc ratio pro concluſione eſt efficaciſſima.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, negando minorem. Ad probationem diſtinguo maiorem. De eſſentia ſuperficiei eſt longitudo, & latitudo: Phyſicè conſiderata, concedo maiorem. Nego tamen illam mathematicè conſiderata. Explicatur hoc ſupponendo ea, quæ diximus ad primum argumentum principale huius articuli loquendo de linea; quod videlicet ſuperficies (& idem eſt de linea) vt conſtat ex dictis, poteſt conſiderari dupliciter: vno modo phyſicè, ideſt quatenus eſt ſubiecta qualitati ſenſibili, & hoc modo, quia numquam inuenitur ſuperficies ſine longitudine, ideo de eſſentia ſuperficiei, vt ſic conſiderata, eſt longitudo, & latitudo. Cæterum mathematicè conſiderata, ideſt conſiderata ſecundum ſuam naturam, & quatenus eſt abſtracta à qualitatibus ſenſibilibus, vt ſic ſolum importat latitudinem, & nullo modo longitudinem: quin potius mathematicè loquendo importat rationem omnino diſtinctam à longitudine, & à linea, nempe latitudinem. Et quia quando Ariſtoteles dicit lineam eſſe ſpeciem quantitatis continuæ ſpecie diſtinctam à ſuperficie, loquitur de linea, & ſuperficie mathematicè conſiderata, & non quatenus ſunt aliquid ſubiectum qualitatibus ſenſibilibus; nã hoc modo quicquid eis conuenit, per accidens conuenit: ideo linea non eſt de eſſentia ſuperficiei, nec latitudo: quamuis verum ſit, quod hæc longitudo, quæ eſt linea inueniatur, omnino coniuncta cum latitudine, quæ eſt ſuperficies, quatenus vtraque phyſicè conſideratur, & annexa qualitatibus ſenſibilibus: & in hoc ſenſu communiter dicitur, quod linea eſt longitudo, & latitudo.

¶ Dices, Linea eſt de eſſentia ſuperficiei mathematicè conſideratæ: ergo nulla ſolutio. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur: terminus communis ſuperficiei mathematicè conſideratæ, eſt linea etiam mathematicè conſiderata, ergo linea mathematicè conſiderata, eſt de eſſentia ſuperficiei etiam mathematicè conſideratæ. Conſequentia patet; quia terminus communis alicuius quantitatis continuæ eſt de intrinſeca ratione, & de eſſentia illius quantitatis continuæ: nam terminus communis eſt de eſſentia quantitatis continuæ: ſine termino enim communi non ſaluatur ratio, & eſſentia quantitatis continuæ: ergo cum linea mathematicè accepta ſit terminus communis ſuperficiei, dicendum eſt, quod linea mathematicè conſiderata, ſit de eſſentia ſuperficiei etiam mathematicè conſideratæ.

¶ Reſpondetur facile iuxta ea, quæ diximus in præcedenti quæſtiuncula, quod linea mathematicè conſiderata, poteſt conſiderari dupliciter: vno modo quatenus eſt quid completum, directè pertinens ad prædicamentum quantitatis, ideſt quatenus dicit diuiſibilitatem, & extenſionem partium ſecundum longitudinem, & hoc modo eſt ſpecies ſpecie diſtincta à ſuperficie, quia hoc modo non eſt terminus communis ſuperficiei.

Digitized by Google

ciei. Alio modo poteſt conſiderari linea etiam mathematicè accepta, quatenus eſt terminus communis ſuperficiei: & vt ſic, quia conſideratur, vt quid indiuiſibile, & incompletum, non eſt ſpecies ſpecie diſtincta à ſuperficie. Vnde quamuis vt ſic ſit de eſſentia ſuperficiei, vt terminus communis eius; tamen, ea ratione, qua eſt ſpecies quantitatis continuæ, nullo modo eſt de eſſentia eius: & controuerſia eſt, An linea, ea ratione qua eſt ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie ſpecie, ſit de eſſentia ſuperficiei: & quia hac ratione non eſt terminus communis eius; ideo hac ratione non eſt de eſſentia eius, ſed ſolũ ea ratione, qua eſt terminus cõmunis. Sed de hoc dicemus iterũ quæſtiũc. ſeq. in qua magis hoc explicabitur.

¶ Secundo quidam Salmanticenſis doctiſſimus, Reſpondet ad argumentum. Supponendo prius, quod longitudo eſt duplex: vna, quæ præciſè dumtaxat eſt longitudo: altera, quæ non præciſè eſt longitudo, ſed etiam habet, quod ſit annexa latitudini eſſentialiter. Longitudo, quæ eſt linea, eſt longitudo primo modo conſiderata: & hoc modo longitudo nõ eſt de eſſentia ſuperficiei; ſed ſolum pertinet ad ſuperficiem, vt terminus eius communis. Secundo vero modo longitudo eſt de eſſentia ſuperficiei, & eſſentialiter prædicatur de illa: ſed hoc modo non eſt linea, quæ eſt ſpecies quantitatis continuæ: & ita non ſequitur, quod linea eſſentialiter dicatur de ſuperficie, neque quod ſit de eſſentia eius. Sed quicquid ſit de hac ſolutione, vera tamen ſolutio eſt iam aſſignata.

¶ Ad ſecundum argumentum, Reſpondetur in forma, negando antecedens, loquendo ſemper de linea, & ſuperficie mathematicè. Ad probationem dicimus, quod ſuperficies dicitur longitudo, & latitudo phyſicè, nõ verò mathematicè; vt iam ex dictis ad primum argumẽtum huius quęſtiunculæ ſatis patet.

¶ Ad tertium argumentum. Reſpondetur in forma negando minorem. Ad probationem dicimus, quod ſuperficies mathematicè loquendo, non habet extenſionem, & diuiſibilitatem partium, ſecundum longitudinem, ſed ſolum ſecundum latitudinem. Nam ſuperficies ſecundum ſuam naturam ſolum eſt latitudo, ſicuti linea ſolum eſt longitudo: licet phyſicè loquendo vtraque inueniatur ſimul; ſed hoc modo eſt loqui de linea, & ſuperficie phyſicè. Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli. Sed vt doctrina pro ſolutione ad primũ huius quæſtiunculæ, & ad tertium principale huius articuli magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Tertium.

Vtrum linea mathematice conſiderata ſit aliquo modo de eſſentia ſuperficiei etiam mathematicè acceptæ.

ET videtur, quod linea adhuc mathematicè conſiderata, ſit de eſſentia ſuperficiei. Primo arguitur: Linea ea ratione, qua eſt terminus communis ſuperficiei, eſt de eſſentia ſuperficiei: ergo abſolutè, & ſimpliciter linea eſt de eſſentia ſuperficiei: mathematicè enim ſemper loquimur, tam ex parte lineæ, quam ex parte ſuperficiei, ne ſemper eundem terminum repetamus. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur. linea ea ratione, qua eſt terminus communis ſuperficiei, eſt verè, & propriè linea, verè habens eſſentiam lineæ: ſed hoc modo eſt de eſſentia ſuperficiei: ergo linea abſolutè, & ſimpliciter eſt de eſſentia ſuperficiei.

¶ Dices, lineam ſecundum diuerſam rationem eſſe de eſſentia ſuperficiei, & non eſſe; eſt enim de eſſentia illius, non ſecundum ſuam naturam, & eſſentiam, ſed quatenus habet rationem indiuiſibilis, & termini communis.

¶ Secundo arguitur contra: Lineæ repugnat concipi ſecundum rationem indiuiſibilis, ergo nulla eſt ſolutio. Nec valet dicere, quod linea ſecundum ſuam naturam non ſit de eſſentia ſuperficiei: at

verò, vt habet rationem indiuiſibilis, eſſe de eſſentia eius. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur manifeſte: Implicat concipere quantum, & concipere illud indiuiſibile, quia omne quantum eſt eſſentialiter diuiſibile: ergo repugnat lineæ, quod concipiatur, vt indiuiſibilis.

¶ Tertio arguitur. Mathematicè loquendo, ſuperficies eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem: ergo mathematicè loquendo linea eſt de eſſentia ſuperficiei. Conſequentia patet ex dictis. Antecedens probatur. Mathematicè loquendo non poteſt concipi, quod linea ſit diuiſibilis in partes, niſi concipiatur, quod etiam eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem, vt experientia conſtat: ergo mathematicè loquendo, ſuperficies eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem.

¶ In hac quæſtiuncula, Pro explicatione veritatis. Dico primo. Mathematicè loquendo, linea ea ratione, qua eſt terminus communis ſuperficiei, eſt de eſſentia ſuperficiei. Pro declaratione huius concluſionis obſeruandum eſt, quod aliquod ens dupliciter poteſt conſiderari: vno modo ſecundum ſuam naturam, & eſſentiam: alio modo ſecundum aliquam formam accidentalem accidentaliter ſibi conuenientem. V. g. Homo poteſt conſiderari ſecundum ſuã naturam: alio modo poteſt conſiderari quatenus eſt albus. Si primo modo cõſideretur homo, ſolũ importat ſua prædicata eſſentialia: Si verò ſecundo modo cõſideretur, importat formã accidentalẽ accidentaliter ſibi conueniẽtem, nempe albedinem, ratione cuius habet diſgregare viſum. Et licet homo primo modo cõſideratus ſpecie diſtinguatur ab equo; tamen ſecundo modo erit eiuſdem ſpeciei cum equo albo, ratione eiuſdem formæ albedinis: vnde ratione formæ accidentalis homo erit idem ſpecie, cum aliquo, cum quo repugnat eſſentialiter eſſe idem ſpecie, conſideratus ſecundum ſua prædicata eſſentialia. Ita dicimus proportionabiliter in noſtro propoſito, quod linea poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum ſua prædicata eſſentialia: alio modo ratione alicuius formæ accidentalis. Primo modo conſiderata importat diuiſionem, ſiue extenſionem partium ſecundum longitudinem. Secundo verò modo importat formam quandam accidentalem accidentaliter ſibi conuenientẽ, ſcilicet rationem termini communis ſuperficiei, ratione cuius formæ habet eſſe quid indiuiſibile; quia eſſentia termini communis eſt eſſe quid indiuiſibile; ſicut albedinis eſt diſgregare viſum. Et licet linea primo modo conſiderata, eſſentialiter diſtinguatur à ſuperficie: tamen ſecundo modo eſt de eſſentia ſuperficiei. Vnde linea ratione prædictæ formæ accidentalis erit de eſſentia illius, nempe ſuperficiei, cum qua repugnat eſſentialiter eſſe idem conſiderata primo modo, ſcilicet ſecundum ſuam naturam, & ſecundum ſua prædicata eſſentialia. Quare quando dicimus in concluſione, quod linea mathematicè loquendo, ea ratione, qua eſt terminus communis ſuperficiei mathematicè conſideratæ, eſt de eſſentia illius: loquimur de linea, non ſecundum ſuam naturam, ſed ratione alicuius formæ accidentalis accidentaliter ei conueniẽtis: hoc ſuppoſito,

¶ Probatur concluſio euidenter. Certum eſt apud omnes metaphyſicos, quod terminus communis eſt de eſſentia quantitatis continuæ, cuius eſt terminus communis: ſed etiam certum eſt, quod linea eſt terminus communis ſuperficiei: ergo linea ea ratione, qua eſt terminus communis ſuperficiei, eſt de eſſentia illius. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur primo; nam de ratione, & eſſentia quantitatis continuæ eſt terminus communis; quia de eſſentia eius eſt, quod eius partes copulentur termino communi: ergo terminus communis erit de eſſentia quantitatis continuæ.

¶ Secundo probatur eadem maior: quia abſque termino communi copulante partes continui, non poteſt intelligi continuum: ergo terminus communis eſt de eſſentia eius. Conſequentia probatur, quia id ſine quo aliquid non poteſt intelligi, eſt de eius eſſentia: ergo.

¶ Dico ſecundo. Mathematicè loquendo, linea ſecundum ſuam naturam & ſua prædicata eſſentialia non eſt de eſſen-

eſſentia ſuperficiei etiam mathematicè conſideratæ. Hæc concluſio eſt certiſſima, & ſatis conſtat ex dictis: quia vt ſic linea, & ſuperficies ſunt duæ ſpecies quantitatis continuæ ſpecie eſſentialiter diſtinctæ: ergo implicat, quod vna ſit de eſſentia alterius.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod bene ibi dictum eſt: non enim conſequentia illa aliquid valet, & inſtatur manifeſtè: non enim valet, Homo albus eſt eiuſdem ſpeciei cum equo albo: ergo homo abſolutè loquendo eſt eiuſdem ſpeciei cum equo abſolutè conſiderato. Ita prorſus dicimus in caſu argumenti.

¶ Ad ſecundum, quod erat replica contra ſolutionem, Reſpondetur diſtinguendo antecedens: ſi loquamur de linea ſecundum ſuam naturam, concedo antecedens, quod repugnat ei concipi, vt indiuiſibilis: nego tamen illud, ſi loquamur de linea ratione præfatæ formæ accidentalis: ſicut v. g. repugnat homini abſolutè conſiderato eſſe eiuſdem ſpeciei, cum equo, cui tamen non repugnat eſſe eiuſdem ſpeciei cum illo, ratione alicuius formæ accidentalis, vt iam dictum eſt.

¶ Ad tertium negandum eſt antecedens. Ad probationem ſimiliter negamus antecedens. Et quādo dicitur, quod id experientia conſtat, iam non loquimur mathematicè, ſed phyſicè: nam ſuperficiem non poſſumus diuidere, niſi quatenus ipſa eſt ſubiecta qualitatibus ſenſibilibus. Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius Articuli.

¶ Ad quartum principale eiuſdem articuli dicendum in forma, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens. Nam linea mathematicè conſiderata, vt eſt ſpecies quantitatis, nullo modo componit ſuperficiē, nec formaliter, nec materialiter, ſed ſolum phyſicè accepta habet annexam ſuperficiem, ſiue illa eſt ſuperficiei annexa. Niſi velimus dicere, quod linea componit ſuperficiem ea ratione, qua eſt terminus communis ſuperficiei, & hoc non repugnat: ſicut hac ratione non repugnat, quod ipſa linea ſit de eſſentia ſuperficiei. Sed quia quantitas continua propriè non componitur ex terminis cōmunibus, & indiuiſibilibus: ideò dicendum eſt etiam, quod linea ea ratione, qua eſt terminus communis ſuperficiei, non componit propriè ſuperficiem; ſicut nec ipſa linea componitur ex punctis, & ex indiuiſibilibus, vt manifeſtè patet ex Ariſtot. 6. Phyſicorum.

¶ Ad quintum dicendum, quod re vera petit ſpecialem difficultatem: Vtrum videlicet linea, ſiue quantum componatur ex indiuiſibilibus. Sed quia de hac quæſtione diſputari ſolet ex profeſſo in libris Phyſicorum; ideò pro nūc ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Quintum.

Vtrùm continuum, ſiue linea componatur ex indiuiſibilibus punctis.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ ſupponenda ſunt, quæ habentur libro ſexto Phyſicorum; nimirum in continuo reperiri indiuiſibilia entia poſitiua, & realia, vt docet Sanctus Thomas multis in locis, præſertim opuſ. 36. cap. 2. Non enim intendimus hìc ex profeſſo diſputare de his, quæ proprium locum habent in libris Phyſicorum; ſed tantum occaſione quantitatis continuæ, ſiue lineæ, de qua agitur in præſenti articulo, videndum eſt, an continuum componatur ex prædictis entibus indiuiſibilibus. Et videtur vera pars affirmatiua.

¶ Primo arguitur argumento quinto huius articuli.

¶ Secundo arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Continuum nempè linea componitur ex punctis continuatiuis: ſed hæc puncta ſunt indiuiſibilia: ergo continuum componitur ex indiuiſibilibus. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior verò probatur. Quia linea eſt quantitas continua, de

de cuius ratione eſt, quod eius partes copulentur termino communi, qui in linea eſt punctum: ergo in linea neceſſario ſunt collocanda puncta continuantia partes eiuſdem lineæ.

¶ Tertio arguitur. Ita ſe habet punctum ad lineam, ſicut vnitas ad numerum, vt docet Ariſtot. 1. Topic. cap. 14. Sed numerus ex ſolis vnitatibus componitur: ergo linea, ſiue continuum componitur ex ſolis punctis indiuiſibilibus.

¶ Quarto arguitur. Tempus eſt quantitas continua: ſed tempus componitur ex inſtantibus indiuiſibilibus; ergo continuum componitur ex indiuiſibilibus. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. In tempore poſt hoc inſtans immediatè exiſtit inſtans, quia immediatè exiſtit tempus præſens, quod non eſt, niſi inſtans, & ſic vlterius progrediendo; ergo tempus componitur ex inſtantibus indiuiſibilibus.

¶ Quinto arguitur. Si corpus perfectè ſphericum moueatur ſucceſſiuè, & continuè ſuper corpus perfectè planum, ſemper tanget in puncto: ergo illud cōtinuum perfectè planum, componitur ex indiuiſibilibus punctis. Conſequentia patet, quia perfectè planum neceſſariò debet componi ex his, in quo perfectè ſphericum tangit: ergo ſi perfectè ſphericum tangit perfectè planum in puncto, ex punctis indiuiſibilibus perfectè planum debet componi. Antecedens verò probatur. Si corpus perfectè ſphericum quieſcat ſuper corpus perfectè planum, tangit in puncto: ergo ſi moueatur ſuper illum, tangit ſimiliter in puncto; nam eodem modo ſemper tangit; immò corpus perfectè ſphericum non poteſt aliter tangere.

¶ Dices, Corpus perfectè ſphericū non moueri motu continuo, quia ſi ſic moueretur, fortè argumentum haberet vim; ſed moueri tantum motu diſcreto.

¶ Sexto arguitur. Experientia habet, corpus perfectè ſphericum moueri motu continuo, vt patet de aliquo globo, qui mouetur cōtinuè ſuper aliquod corpus planum: ergo non eſt dicendum, quod corpus perfectè ſphericum, ſolum motu diſcreto moueatur ſuper corpus perfectè planum.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Continuum, v. g. Linea non componitur ex indiuiſibilibus. Hanc concluſionem docet expreſsè Ariſtot. 6. Phyſic. Et probatur pro nunc breuiter.

¶ Primo, quia ſi hoc eſſet, vna linea, v. g. extenſiuè non eſſet maior altera; ſed hoc eſt manifeſtè cōtra experientiā, vt ad ſenſum patet: ergo. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Nam vnum indiuiſibile additum alteri, non facit maius extenſiuè: quia vnum indiuiſibile additum alteri, nec poteſt attingere illud ſecundum partem; quia indiuiſibile non habet partem, aliàs non eſſet indiuiſibile; nec poteſt attingere illud ſecundum ſe totum; quia nequeūt eſſe in eodem loco, & conſequenter additum illi non facit maius, nec quantum ex illis pūctis poteſt augeri: ergo ſi linea cōponeretur ex punctis indiuiſibilibus, vna linea nō eſſet maior altera extēſiuè.

¶ Secundo probatur concluſio, & cōfirmatur magis præcedens ratio. Si vna linea, v. g. compoſita ex decem punctis eſſet maior linea compoſita ex quinque punctis, ſequeretur manifeſtè, quod linea maior poſſet diuidi in duas maiores partes, videlicet in duas maiores; ſed hoc videtur omninò impoſſibile; quia punctum indiuiſibile non habet partes, & conſequenter linea ratione illius indiuiſibilitatis non poteſt diuidi in maiores partes, & ita ex pluribus indiuiſibilibus non fit maior linea: ergo.

¶ Ad primum reſpondetur negando minorem. Ad probationem dicimus, quod non ex eo, quod terminus communis lineæ ſit punctum, ſequitur, quod linea componatur ex punctis, & ex indiuiſibilibus: quia indiuiſibilia puncta non componunt, ſed vniunt partes lineæ, ex quibus componitur linea.

¶ Ad ſecundum reſpondetur vtique lineam componi ex punctis continuatiuis, & etiam terminatiuis: per hoc tamen non ſequitur lineam componi ex indiuiſibilibus; quia quando quærimus, an continuū componatur ex indiuiſibilibus, ſolum quærimus, an componatur ex illis tamquam ex partibus; non autem quærimus, an componatur ex illis, tamquam

quam

quam ex termino communi, ſiue tamquam ex continuatiuis, ſeu terminatiuis: linea verò non componitur ex punctis continuatiuis, aut terminatiuis, tamquam ex partibus, quia componitur tamquam ex partibus ex portionibus, & partibus eiuſdem lineæ; ſed ex illis componitur tamquam ex termino communi, & continuatiuo, ſeu terminatiuo.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod vnitas non ſe habet, eodem prorſus modo reſpectu numeri, ſicut ſe habet punctum ad lineam. Nam punctum habet poſitionem in continuo, quam tamen non habet vnitas in numero, vt habet Ariſtot. in hoc cap. de quant. & 1. Poſter. cap. 23. dicuntur tamen eodem modo ſe habere, quia ſicut vnitas eſt principium numeri, ita punctum eſt principium lineæ.

¶ Ad quartum reſpondetur, Primo quod id, quod exiſtit immediatè poſt hoc inſtans, non eſt inſtans, ſed eſt tempus. Nam licet nihil temporis ſimul exiſtat, præter momentum, ſucceſſinè tamẽ aliquid exiſtit, quod non eſt inſtans, nimirum tempus.

¶ Secundo reſpondetur, quod inſtans ſequitur tempus immediatè loquendo, quia nequeunt eſſe duo inſtantia immediata. Et ſi dicas, quod illud, quod ſequitur eſt præſens; præſens autem eſt inſtans; quia ſolum inſtans eſt præſens: ergo id, quod ſequitur immediatè eſt inſtans. Reſpondetur illud, quod immediatè ſequitur, non eſſe præſens adequatè ſecundum ſe totum, cum ſit diuiſibile, & continuum; & conſequenter habens ſuas partes, ſcilicet præteritum, & futurum: dicitur tamen id, quod ſequitur præſens, ratione inſtantis, cui connectitur, quod eſt præſens, & continuatiuum temporis ſequentis cum antecedenti.

¶ Ad quintum reſpondetur, quod corpus perfectè ſphericum quieſcendo vtique tanget corpus perfectè planum in puncto. At verò quando mouetur non tangit ſemper in puncto; ſed poſt punctum tangit continuum, & ita continuè mouetur, & non diſcretè, vt dicebatur.

¶ Ad ſextum concedimus corpus perfectè ſphericum moueri motu cõtinuo, vt experientia ipſa docet. Neque ex hoc ſequitur quod corpus perfectè planum componatur ex indiuiſibilibus: quod vt magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA V.

Ad Quintum.

Vtrùm corpus perfectè ſphericum poſſit moueri ſuper corpus perfectè planum, motu continuo, abſque eo, quòd non tangat ſemper in puncto.

ET videtur, quod non. Primo arguitur. Corpus perfectè ſpericum quod dum quieſcit, vt dictum eſt, tangit in puncto, quando deſerit punctum, in quo tangit, aut eſt in parte diuiſibili, aut in parte indiuiſibili; ſed non poteſt eſſe immediatè in parte diuiſibili; quia indiuiſibile nõ poteſt eſſe immediatè in parte diuiſibili: ergo ſi corpus perfectè ſphericum, continuo motu moueatur, debet quando relinquit punctum, in quo tangit eſſe immediatè in parte indiuiſibili, & ſic vlterius progrediendo.

¶ Secundo arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Quando corpus perfectè ſphericum relinquit indiuiſibile, in quo tangit, & mouetur, acquirit punctum, vel lineam, non poteſt dici, quod acquirat lineam: ergo dicendum eſt, quod acquirat punctum, & ſic ſi mouetur motu continuo, ſemper tangit in puncto. Minor probatur. impoſſibile eſt, quod indiuiſibile acquirat locum diuiſibilem: ergo impoſſibile eſt, quod illud punctum, quo tangit corpus perfectè ſphericum corpus perfectè planum, acquirat lineam.

¶ Tertio arguitur. Si corpus perfectè ſphericum poſſet moueri motu cõtinuo, omnia, quæ ſunt in illo, etiã mouerentur motu continuo; quia quãdo aliquod corpus mouetur motu continuo, omnia, quæ ſunt in illo, etiam eodẽ motu mouentur; ſed punctum, quod habet poſitionem in con-

in continuo, & quod eſt realiter in corpore perfectè ſphærico, nequit moueri motu continuo: ergo neque corpus perfectè ſphæricū moueri poteſt motu continuo. Minor probatur. Id, quod mouetur motu continuo, partim eſt in termino à quo, & partim in termino ad quem; ſed punctum, quia indiuiſibile eſt, nequit eſſe partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, quia quod non habet partes, non poteſt eſſe partim in vno loco, & partim in alio: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula. Pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primum reſpondetur. Quod tunc in caſu argumenti corpus ſphæricū eſt in parte diuiſibili. Ad probationem reſpondetur negando conſequentiam: quia quando mouetur, ſicut motus fit in tempore, quod non eſt indiuiſibile, ſed diuiſibile; ita tactus corporis ſphærici non eſt indiuiſibilis, ſed diuiſibilis, & continuus, atque adeò tangit continuum, & non punctum. Sit exemplum, v. g. Cuſpis quieſcens non tanget maiorem partem continui, quam ſibi adæquatam, & tamen per motum poteſt tangere multò maiorem quantitatem, quam quieſcens non poterat tangere: ita dicimus in noſtro propoſito.

¶ Secundo reſponderi poteſt, quod ſphæricum non tangit in puncto, rigoroſè, vel mathematicè dicto, quia neque illud eſt actu in corpore tangente, neque in plano tangibili: cum puncta continuatiua ſecundum probabilem ſententiam multorum, non ſint actu in continuo, ſed ſolum in potentia. Qua ſuppoſita ſententia, corpus ſphæricum non tangit in puncto, neque quando quieſcit, quia non poteſt tangere, quod non eſt; ſed tangit continuum ſecundum partem indeterminatam: ſicut v. g. admiſſo puncto terminatiuo in continuo, immediatè poſt illud punctum, non ſequitur aliud indiuiſibile ſibi immediatè coniunctum, ſed ſequitur aliud indiuiſibile ſecundum partem indeterminatam: ita in tangente corpore ſphærico proportionabiliter poteſt dici, quod non tangit actu partem determinatam, ſed indeterminatam.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod tunc acquirit lineam, quia tunc mouetur, & coexiſtit lineæ in ſucceſſione.

¶ Ad tertium reſpondetur, negando minorem. Ad probationem dicimus, quod maxima intelligitur de eo, quod mouetur per ſe; non verò de eo, quod mouetur ad motum alterius, & per accidens, vt contingit in præſenti, & dicemus ſuo loco, ſcilicet libro 6. Phyſicorum. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſuperficies ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à corpore, & à cæteris alijs.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ſuperficies non ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à corpore, & à cæteris alijs. Paſſiones & proprietates ſuperficiei pertinent ad prædicamentum qualitatis: ergo ſuperficies non eſt per ſe ſpecies quantitatis diſtincta à linea, & ab omnibus alijs. Conſequentia patet: nam in accidentibus paſſiones pertinent ad idem prædicamentum, ſecus verò in entibus ſubſtantialibus. Antecedens verò probatur. Triangulus, & quadrangulus ſunt paſſiones ſuperficiei; & tamen cum ſint figuræ, pertinent ad prædicamentum qualitatis; nempè ad quartam ſpeciem, quæ dicitur forma, & figura: ergo paſſiones, & proprietates ſuperficiei pertinent ad prædicamentum qualitatis.

¶ SECVNDO præterea. Superficies dura, ſiue aſpera, & ſuperficies lenis ſimiliter pertinent ad prædicamentum qualitatis: ergo ſuperficies non erit per ſe ſpecies quantitatis. Conſequentia eſt bona, & antecedens probatur. Nam aſperum, ideſt id, quod habet partes ſubſultantes, ſcilicet alijs prominentes, & lene, nempè id, quod habet partes æquales, pertinent ad prædicamentum qualitatis, ſcilicet ad figuram: ergo.

¶ TERTIO præterea. Superficies eſt

quid

Digitized by Google

quid genericum ad ſuperficiem intrinſecam, & extrinſecam; nam ſuperficies intrinſeca, & extrinſeca differunt ſpecie: ergo ſuperficies non erit per ſe ſpecies quantitatis continuæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Nam ſuperficies intrinſeca habet partē extra partē ad intra, ſcilicet reſpectu corporis; ſuperficies verò extrinſeca habet partē extra partem ad extra, nempè reſpectu corporis contenti; & ita talis ſuperficies dicitur locus: ergo diſtinguuntur ſaltim ſpecie; & conſequenter ſuperficies erit quid genericum ad ſuperficiem intrinſecam, & extrinſecam.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ, & Ariſtotelis cap. de quantitate: ergo.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclusio vnica. Superficies eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à linea, & à cæteris aliis.

¶ In hac concluſione conueniunt omnes Logici, & Metaphyſici. Vnde nulla prorſus indiget probatione; ſed illa magis explicabitur in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primum dicendum, concedo antecedens, quod ſcilicet paſſiones, & proprietates ſuperficiei pertineant ad prædicamentū qualitatis: quia illæ paſſiones, nēpè triangulus, & quadrangulus dicunt de formali figuras, quæ ſunt paſſiones qualitatis. Neque ex hoc ſequitur, quod ipſa ſuperficies non ſit de prædicamento quantitatis, tamquam eius ſpecies per ſe diſtincta à linea, & à cæteris: quia aliquando paſſio vnius prædicamenti ponitur in alio prædicamento ab eo, in quo ponitur res, cuius eſt paſſio: nam magnum, & paruum ſunt proprietates quantitatis, & tamen teſte Ariſtotele in hoc capite, ponuntur in prædicamento relationis. Sicuti etiā non eſt inconueniens, quod eadem res ſecundum diuerſam conſiderationem, & rationem formalem pertineat ad diuerſa prædicamenta: vt v. g. Amphora, ſi accipiatur, vt ſignificat figuram vaſis, eſt in prædicamento figuræ: ſi verò accipiatur in ratione menſuræ, eſt in prædicamento quantitatis. Ita etiam dicimus, quod res ſecundum ſuam eſſentiam eſt in vno prædicamento, & proprietates ſunt aliquando in alio prædicamento: vt patet de homine, cuius eſſentia eſt in prædicamento ſubſtantiæ, & paſſio eſt in prædicamento qualitatis.

¶ Ad secundum dicendum eſt, eodem modo.

¶ Ad tertium dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA Ad Tertium.

Vtrum ſuperficies ſit ſpecies athoma quantitatis continuæ, an verò ſubalterna.

Et videtur, quod non ſit ſpecies infima; ſed potius ſubalterna. Et primo arguitur argumento tertio huius huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Linea non eſt ſpecies athoma: ergo neque ſuperficies. Conſequentia videtur bona à paritate rationis. Et antecedens probatur. Linea dicitur de linea curua, & recta, tamquam de differentibus ſpecie; & dicitur in quid, quia linea curua, & linea recta eſſentialiter eſt linea: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Superficies eſt per ſe ſpecies athoma quantitatis continuæ. Hæc concluſio eſt D. Thomæ quinto Metaphyſic. & illam docent omnes Thomiſtæ.

¶ Primo probatur. In ſuperficie nulla alia ratio differentialis eſſentialis datur niſi extenſio partium ſecundum latitudinem: ergo ſuperficies eſt ſpecies athoma quantitatis continuæ. Conſequentia eſt bona, quia ſi eſſet ſpecies ſubalterna, darentur plures differentiæ eſſentiales ſuperficiei. Antecedens autem probatur. Nam quæcunque ſuperficies ſit, ſiue curua, ſiue recta, ſiue aſpera, ſiue lenis, ſemper habet extenſionem partium ſecundum latitudinem, vti diffe-

differentiam eſſentialem, per quam diſtinguitur à linea, & ab alijs ſpeciebus quantitatis continuæ. Explicatur hoc. Eſſe aſperum, & lene, ſiue rectum, aut curuum, ſunt quidem differentiæ diſtinguentes, & facientes diuerſas ſuperficies, ſed ſunt differentiæ, quæ non faciunt diuerſas ſuperficies eſſentialiter; ſed tantum accidentaliter. Nam cum iſta, ſcilicet aſperum, & lene, ſint qualitates, faciunt ſolum differre accidentaliter ea, quorum ſunt qualitates, & accidentia. Sicut albedo, & nigredo, quia ſunt qualitates hominis, faciunt homines differre accidentaliter tantum, & non eſſentialiter: ita etiam in caſu noſtræ concluſionis: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio. Superficies prædicatur de omnibus ſuperficiebus, tamquam de pluribus differentibus numero in quid: ergo ſuperficies eſt ſpecies athoma, & non ſubalterna. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Omnes ſuperficies ſunt eſſentialiter eiuſdem ſpeciei, & ſolo numero diſtinguuntur. Sed de omnibus illis prædicatur ſuperficies: ergo ſuperficies prædicatur de omnibus ſuperficiebus tamquam de pluribus differentibus numero in quid, quia de illis prædicatur etiam eſſentialiter; nam hæc prædicatio eſt eſſentialis: hæc ſuperficies eſt ſuperficies, & ſic de ſingulis: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod ſuperficies poteſt ſumi dupliciter. Alia enim eſt ſuperficies communiter dicta, & alia ſuperficies propriè dicta. Superficies communiter dicta, eſt ſuperficies, quæ eſt ſuperior ad ſuperficiem extrinſecam, quæ eſt locus, & ad ſuperficiem intrinſecã, quæ eſt ſuperficies propriè dicta. Nam ſuperficies propriè dicta eſt ſpecies condiſtincta eſſentialiter à ſuperficie extrinſeca: ipſa enim ſuperficies propriè dicta, eſt intrinſeca corpori. Vnde ad argumentum dicimus, quod licet verum ſit, quod ſuperficies communiter dicta, ſit genus ad ſuperficiem intrinſecam, & extrinſecam, & conſequenter, quod ſit ſpecies ſubalterna: Tamen ſuperficies propriè dicta minimè eſt genus, ſeu ſpecies ſubalterna: ſed eſt ſpecies athoma quantitatis continuæ, diſtincta ab omnibus alijs ſpeciebus. In præſenti autem articulo difficultas non eſt de ſuperficie communiter dicta, an ſit ſpecies per ſe quantitatis continuæ, & an ſit ſpecies athoma; ſed difficultas eſt de ſuperficie propriè dicta: nam tota difficultas eſt de ſuperficie numerata ab Ariſtotele inter ſpecies quantitatis continuæ, quæ ſuperficies eſt ſuperficies propriè dicta, ſiue ſuperficies intrinſeca, ad differentiam ſuperficiei extrinſecæ, quæ eſt locus. Cum ergo talis ſuperficies propriè dicta non habeat ſub ſe plures ſuperficies, quæ eſſentialiter diſtinguantur; ſed ſolum habet ſuperficies diſtinctas pœnes qualitates, & accidentia, ſiue accidentaliter: hinc eſt, quòd ſuperficies de qua loquimur, eſt ſpecies athoma quantitatis continuæ.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quod ſolet exagitari eadem difficultas de linea, quæ hic agitatur de ſuperficie: ſed quia eadem, quæ de ſuperficie dicuntur, etiam loquendo de linea debent dici: hinc eſt, quod illam omittimus. Et pro nunc ad argumentum, nego antecedens. Ad probationem conceſſo antecedenti, nego conſequentiam, & eſt inſtantia manifeſta. Homo prædicatur de homine albo, & nigro in quid, quia vterque homo eſſentialiter eſt homo: ſed tamen de illis non prædicatur tamquam de pluribus differentibus ſpecie: quia homo albus, & niger ſolum ſpecie accidentali diſtinguuntur, quia diſtinguuntur pœnes qualitates, & accidentia. Ita ſimiliter dicimus, quod quantumuis linea prædicetur in quid de linea recta, & curua: tamen non prædicatur de illis tamquam de pluribus differentibus ſpecie eſſentiali: quia linea curua, & recta non diſtinguuntur ſpecie eſſentiali, ſed ſolum ſpecie accidentali: quia diſtinguuntur pœnes qualitates, & accidentia; ſicut etiam diſtinguuntur ſuperficies quadrata, & tringularis.

¶ Dices, Si daretur linea infinita, illa eſſet diuerſę ſpeciei ab iſta; ergo linea, vt ſic non eſt ſpecies athoma. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur.

Quia

Digitized by Google

Quia duo indiuidua eiuſdem ſpeciei non poſſunt differre pœnes finitum, & infinitum.

¶ Reſpondeo facile, quod ſi daretur talis linea, eſſet eiuſdem ſpeciei cum linea finita, quia illa infinitas eſſet infinitas tantum ſecundum quid, quæ non tollit rationem prædicamenti. Exemplum eſt de gratia Chriſti Domini, quæ eſt infinita in genere gratiæ, & eſt in prædicamento qualitatis eiuſdem ſpeciei cum noſtra, & tamen ambæ differunt pœnes finitum, & infinitum: ita proportionabiliter dicendum eſt in noſtro propoſito.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à linea, ſuperficie, & à cæteris alijs.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod corpus non ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à cæteris alijs. Corpus eſt ſpecies ſubſtantiæ, vtpotè compoſitum ex materia, & forma: ergo corpus non eſt per ſe ſpecies quantitatis. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur. Id, quod eſt per ſe ſpecies vnius prædicamenti, ſecundum eandem rationem nequit eſſe ſpecies alterius prædicamenti: ergo cum corpus, eo quod eſt ſubſtantia completa ponitur per ſe in prædicamento ſubſtantiæ, nequit poni in prædicamento quantitatis tamquam ſpecies per ſe.

¶ SECVNDO præterea. Corpus quod dicitur eſſe de prædicamento quantitatis, eſt longitudo, & latitudo, & profunditas: ergo corpus de prædicamento quantitatis non eſt ſpecies per ſe quantitatis continuæ diſtincta à linea, & ſuperficie. Antecedens conceditur ab omnibus. Et conſequentia videtur bona.

¶ TERTIO præterea. Corpus de prædicamento quantitatis non habet aliquam extenſionem partium diſtinctam à linea, & ſuperficie. Igitur corpus non eſt ſpecies per ſe quantitatis continuæ ſaltim diſtincta à linea, & ſuperficie. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur. Omnis extenſio partium, vel eſt ſecundum longitudinem, vel ſecundum latitudinem: ergo corpus non habet extenſionem partium diſtinctam à linea, & ſuperficie.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas S. Thomæ, & Ariſtotelis cap. de quantitate, qui inter ſpecies quantitatis numerant etiam corpus: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Corpus eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à linea, & ſuperficie, & à cæteris alijs. Hæc concluſio eſt certiſſima apud omnes Logicos. Et probatur breuiter, quia corpus habet per ſe eſſentiam quantitatis continuæ diſtinctam à linea, ſuperficie, & à cæteris alijs ſpeciebus: ergo. Antecedens probatur. Corpus habet per ſe extenſionem partium, non quomodocunque, ſed ſecundum profunditatem tantum: ergo corpus habet eſſentiam quantitatis per ſe diſtinctam à qualibet alia ſpecie. Nam nulla alia ſpecies quantitatis continuæ habet extenſionem partium ſecundum profunditatem, vt patet diſcurrendo per ſingulas: ergo.

¶ AD PRIMVM dicendum, quod corpus eſt duplex. Aliud enim eſt corpus de prædicameto ſubſtantiæ: & tale corpus eſt compoſitum ex materia, & forma ſubſtantiali, & huiuſmodi corpus ponitur in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ. Aliud verò eſt corpus de prædicamento quantitatis: & huiuſmodi corpus importat extenſionem partium ſecundum profunditatem, & menſurat conſequenter ſubſtantiam ſecundum profunditatem; & ita tale corpus eſt de prædicamento quantitatis, tamquam ſpecies per ſe quantitatis continuæ.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quod ſi loquamur de corpore phyſicè accepto, vtique eſt longitudo, & latitudo, &c. Secus verò ſi loquamur de corpore mathematicè accepto: nam hoc modo ſolum importat diuiſionem, & extenſionem partium ſecundum profunditatem. Hic autem diſputamus de corpore Mathematicè

maticè conſiderato, eo modo quo ſupra dictum eſt de linea:& ita corpus eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à linea, & ſuperficie.

¶ Ad tertium dicendum, nego antecedens. Ad probationem negatur etiam antecedens: nam præter extenſionẽ partium ſecundum longitudinem, & latitudinem, datur extenſio partium ſecundum profunditatem, vt iam dictum eſt.

ARTICVLVS VII.

Vtrũ locus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta ab omnibus alijs.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod locus non ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ, diſtincta ab omnibus alijs, & præcipuè à ſuperficie. Ariſtoteles 5. Metaphyſ. cap. 14. numerans ſpecies quantitatis nullam mentionem fecit loci: ergo locus non eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ.

¶ Dices, quod argumentum ab authoritate negatiua nihil valet. Contra, quia Ariſtoteles ex profeſſo loco citato, aſſignauit ſpecies quantitatis: ergo vel dicendum eſt, quod Ariſtoteles fuerit diminutus; vel quod locus ſecundum mentem Ariſtotelis re vera non ſit ſpecies quantitatis continuæ.

¶ Secundo præterea. Locus ponitur in prædicamento vbi: ergo non eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ. Conſequentia videtur bona. Antecedens verò probatur. Motus,& terminus motus collocantur in eodem prædicamento, quia motus, & terminus motus ſunt omnino idem: identificantur enim adinuicem: ſed motus, cuius terminus eſt locus, ſiue motus ad locum, ponitur in prædicamento vbi, vt manifeſtè patet. Ergo locus, qui eſt terminus eius, in eodem prædicamento vbi ponetur.

¶ Tertio præterea. Locus, v. g. baculi, cuius medietas eſt in aqua, & medietas in aere, non eſt quantitas continua. Ergo locus non eſt ſpecies per ſe quantitatis continuæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Quantitas aquæ & aeris, ſiue ſuperficies vtriuſque non continuantur: ergo talis locus non eſt quantitas continua.

¶ Qvarto præterea. Locus non habet extenſionem aliam ab extenſione ſuperficiei: ergo locus non eſt per ſe ſpecies quantitatis diſtincta à ſuperficie. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur: quia locus non poteſt diuidi, niſi ſecundum latitudinem, & longitudinem: ergo non habet aliam extenſionem à ſuperficie.

¶ Qvinto præterea. Locus in ratione menſuræ non eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ: ergo multo minus erit dicendum, quod abſolutè ſit ſpecies per ſe quantitatis, ſcilicet ſecundum rationem extenſionis partium, & ſecundum diuiſibilitatem earundem. Conſequentia probatur, quia ſi locus ratione menſuræ non eſt ſpecies per ſe quantitatis, quod omnes negant, à fortiori, neque erit abſolutè: quod ab aliquibus logicis conceditur, qui volentes concordare, quomodo Ariſtoteles 5. Metaphyſ. nullam mentionem faciat trium ſpecierum quantitatis, ſcilicet loci, temporis, & orationis, quas tamen ſpecies nominat cap. de quantitate in logica; dicunt, quod in logica loquutus eſt de quantitate in ratione menſuræ: in metaphyſica verò in ratione diuiſibilitatis, & extenſionis partium: quia ſolum quatuor ſpecies habent propriam rationem diuiſibilitatis, ſcilicet linea, ſuperficies, corpus, & numerus: ideò in metaphyſica ſolum numerauit quatuor ſpecies quantitatis. Cũ autem omnes habeant per ſe rationem menſuræ; propterea in logica præter quatuor ſpecies etiam numerauit alias tres, ſcilicet locum, tempus, & orationem, quia etiam iſtæ habent propriã rationem menſuræ. Antecedens verò, in quo eſt difficultas, probatur, quia vt vult Sanchez lib. 5. ſuæ logicæ q. 29. concluſ. 2. Locus etiam in ratione menſuræ reductiue pertinet ad prædicamentum quantitatis: ergo in ratione menſuræ non eſt per ſe ſpecies quantitatis; quia ſpecies per ſe non reductiuè, ſed directè per-

Digitized by Google

pertinet ad prædicamentum.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ lib. 5. metaphyſ cap. 13. & in opuſculo de natura loci, in quibus locis dicit locum eſſe veram ſpeciem quantitatis continuæ: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli, omiſſis prius his omnibus, quæ de loco ex profeſſo à nobis (fauente Deo) dicenda ſunt 4. Phyſicor. modo his dumtaxat explicatis, quæ pertinent ad locũ, vt eſt ſpecies quantitatis, ſit

¶ Conclusio vnica. Locus eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ. Hanc concluſionem docet S. Thomas ſupra citatus in argumento, Sed contra, & cum eo illam docent omnes ferè Thomiſtæ. Et pro eius explicatione

¶ Observandum eſt, quod in præſenti articulo duo faciunt difficultatem. Primum eſt, an locus ſit per ſe ſpecies quantitatis aliquo modo, ſecundum aliquam rationem. Et ſecundum, An locus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie. Et hoc ſecundum adhuc in duplici ſenſu ſolet diſputari. Primo, An locus ſit ſpecies per ſe quantitatis continuæ, diſtincta à ſuperficie metaphyſicè loquendo, ideſt ſecundum eſſentiam quantitatis, nempe ſecundum extenſionem, & diuiſibilitatem partiũ. Et ſecundo, An ſit ſpecies per ſe quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie, ſaltim logicè loquendo, ideſt ſecundum quandam proprietatem quantitatis, nempe ſecundum rationem menſuræ. In præſenti igitur concluſione ſolum determinamus, locum eſſe per ſe ſpeciem quantitatis, ſecundum aliquam rationẽ: quia de alijs punctis diſputabimus infra in ſuis proprijs quæſtiunculis, nempe in ſolutione ad quartum, & quintum. His ſuppoſitis

¶ Primo probatur concluſio ex Ariſtotele, qui in prædicamento quantitatis inter ſpecies quantitatis per ſe nominat locum: ergo ſecundum mentem Ariſtotelis, locus eſt per ſe ſpecies quantitatis ſecundum aliquam rationem.

¶ Secundo probatur concluſio. Loco conueniunt proprietates quantitatis, & ei conueniunt per ſe, ſcilicet eſſe menſuram locati, eſſe æquale, vel inæquale, vt manifeſtè conſtat. Ergo ſecundum aliquam rationem eſt per ſe ſpecies quantitatis.

¶ Tertio probatur ex mente Ariſtotelis, Superficies, & quicquid eſt per ſe ſuperficies, eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ: quia, vt dictum eſt, ſuperficies eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ: ſed locus, vt dicitur 4. phyſicor. eſt ſuperficies: ergo locus ſecundum aliquam rationem eſt per ſe ſpecies quãtitatis continuæ.

¶ Ad primum dicendum, cum quodam viro doctiſſimo Salmanticenſi, quod Ariſtoteles propterea nullam mentionem fecit loci 5. metaphyſ. quia ſatis explicuit naturam illius (quantum attinet ad rationem quantitatis) & ſatis poſuit eum eſſe veram ſpeciem per ſe quantitatis continuæ, explicando naturam ſuperficiei, & ponendo ſuperficiem ſpeciem per ſe quantitatis continuæ: quia eo ipſo, quod poſuit ſuperficiem eſſe ſpeciem quantitatis continuæ, neceſſario explicuit illam ſuperficiem eſſe intrinſecam, & non extrinſecam, quæ eſt locus; & ita implicitè, & conſequenter aſſignauit locum eſſe ſuperficiem extrinſecam. Et quia, teſte eodem Ariſt. omnis ſuperficies eſt quantitas continua; ideò 5. Metaphyſ. implicitè, & per bonam conſequentiam conſtituit locum ſpeciem per ſe quantitatis continuæ.

¶ Neque valet dicere, quod Ariſtoteles numerauit locum inter ſpecies quantitatis per accidens: quia Ariſtoteles tunc loquebatur de loco ſecundum rationem diuiſibilitatis, quam quidem locus habet ſe, & non ratione ſuperficiei intrinſecæ, vt dicemus infra. Sed dixit Ariſtoteles eſſe ſpeciem quantitatis per accidens; quia diuiſibilitas, quam habet locus, eſt inſtar diuiſibilitatis partium, quam habet ſuperficies: nam ſicut ſuperficies intrinſeca habet diuiſibilitatem partium ſecundum latitudinem intrinſecam: ita locus habet diuiſibilitatem partium ſecundum latitudinem, ſed extrinſecam: quare ly per accidens quatenus cadit ſupra locum, accipitur largè, quatenus importat ad ſimilitudinem alterius; & non accipitur ſtrictè, ac ſi

ac ſi importaret, quod locus habeat diuiſibilitatem partium ad diuiſionem alterius, ſcilicet ſuperficiei, quod eſt id, quod volunt aliqui, qui propter hanc rationem negant locum eſſe metaphyſicè loquendo, ideſt ſecundum rationem diuiſibilitatem partium, per ſe ſpeciem quantitatis continuæ: cuius oppoſitum eſſe verum demonſtrabimus infra quæſtiuncula 1. & 2. ad quartum, & quintum. Sed quod maius eſt, vt patet ex contextu, Ariſtoteles ipſe nullam mentionem fecit de loco: vnde falſum eſt, quod Ariſtoteles poſuerit locum inter ſpecies per accidens. Sed vt magis appareat vis, & fundamentum huius doctrinæ, & quomodo ſit iuxta mentem ſancti Thomæ, hic referam eadem verba, quæ habet Diuus Thomas 5. metaph. lect. 15. §. diſtinguit modos. Inquit enim ibi. *Alio modo dicuntur aliqua quanta per accidens, non ratione ſubiecti, in quo ſunt, ſed eo quod diuiduntur ſecundum quantitatem ad diuiſionem alicuius quantitatis; ſicut motus, & tempus, quæ dicuntur quædam quanta, & continua; & propterea quod ea, quorum ſunt, ſunt diuiſibilia, & ipſa diuiduntur ad diuiſionem eorum. Tempus enim eſt diuiſibile, & continuum propter motum, motus autem propter magnitudinem, non quidem propter magnitudinem eius, quod mouetur, ſed propter magnitudinem eius, in quo aliquid mouetur: ex eo enim quod illa magnitudo eſt quanta, & motus eſt quantus; & propter hoc, quod motus eſt quantus, ſequitur tempus eſſe quantum. Vnde hæc non ſolum per accidens quantitates dici poſſunt, ſed magis per poſterius, in quantum quantitatis diuiſionem ab aliquo priori ſortiuntur. Sciendum eſt autem, quod Philoſophus in prædicamentis poſuit tempus quantitatem per ſe, cum hic ponat ipſum quantitatem per accidens; quia ibi diſtinxit ſpecies quantitatis ſecundum diuerſas rationes menſuræ. Aliam enim rationem menſuræ habet tempus, quod eſt menſura extrinſeca; & magnitudo, quæ eſt menſura intrinſeca; & ideo ponitur ibi, vt alia ſpecies quantitatis: hic autem conſiderat ſpecies quantitatis, quantum ad ipſum eſſe quantitatis. Et ideo illa, quæ non habent eſſe quantitatis niſi ex alio, non ponit hic ſpecies quantitatis, ſed quantitatis per accidens, vt motum, & tempus. Motus autem non habet aliam rationem menſuræ, quam tempus, & magnitudo; & ideo, nec hic, nec ibi ponitur quantitatis ſpecies.* Locus autē ponitur ibi ſpecies quantitatis, non hic, quia habet aliam rationem menſuræ, ſed non aliud eſſe quantitatis. Sed vt videatur quantum præfata ſolutio ad primum ſit iuxta mentem ſancti Thomæ hic allatam, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrum ſuppoſitis his verbis ſancti Thomæ quinto metaphyſic. ſcilicet, Locus autem ponitur ibi ſpecies quantitatis, non hic, quia habet aliam rationem menſuræ, ſed non aliud eſſe quantitatis, *præfata ſolutio ad primum ſit iuxta eius mentem.*

ET videtur quod non; quia in illis verbis ſanctus Thomas apertè dicit, quod locus non habet aliud eſſe quantitatis, ideſt à ſuperficie; quod eſt dicere, quod locus eſt diuiſibilis per diuiſionem ſuperficiei: ergo ſecundum mentem Diui Thomæ non poteſt dici, quod locus habeat eſſe quantitatis, quod nihil aliud eſt, quam dicere, quod non habeat rationem diuiſibilitatis per ſe.

¶ Secundo arguitur. D. Thomas inquit, quod locus ponitur in prædicamento logico inter ſpecies quantitatis per ſe, quia habet aliam rationem menſuræ à ſuperficie: ſed non poteſt habere aliam rationē menſuræ, niſi quia menſurat locatum ſecundum latitudinē extrinſecè; & ſuperficies ſecundum latitudinē intrinſecè: ergo ſi præfata doctrina Diui Thomæ eſſet intelligenda iuxta ea, quæ dicta ſunt, & dicemus in eius explicatione, locus non haberet aliam ra-

ra-

rationem menſuræ, ſicut non habet aliud eſſe quantitatis, quantumuis ſit diuiſibilis ſecũdum latitudinem extrinſecam, & conſequenter non eſſet ponendus, vt ſpecies per ſe quantitatis.

¶ Tertio arguitur. Nam ſanctus Thomas expreſsè dicit in præfatis verbis, *Locus autem ponitur ibi ſpecies quantitatis, non autem hic.* Sed non ponitur hic, quia non habet per ſe id, quod requiritur, vt ponatur hic, ſcilicet propriam rationem diuiſibilitatis: ergo præfata ſolutio iuxta mentem ſancti Thomę non poteſt ſaluari.

¶ In hac quęſtiũcula pro explicatione veritatis, & totius articuli, Dico breuiter. Præfata ſolutio ad primum, eſt iuxta mentem D. Thomæ in prædictis verbis.

¶ Hæc concluſio probatur, & ſimul explicatur. Nam Diuus Thomas in prædictis verbis non vult dicere, quod locus non habet ex ſe, & vt eſt diſtinctus à ſuperficie intrinſeca, veram, & propriam rationem diuiſibilitatis quantitatiuæ; ſed quod vult dicere eſt, quod non habet alium modum diuiſionis quantitatiuæ, & extenſionis partium, quam habeat ſuperficies: quia tam ſuperficies, quam locus habet diuiſionem quantitatiuam ſecundum latitudinem. Et ita bene dicit ſanctus Thomas, quod non habet aliud eſſe quantitatis: & propterea hic, locus non ponitur quantitatis ſpecies, ideſt explicitè, vt dicitur in ſolutione ad primum, quia implicitè ſaltim manet explicata natura loci in ratione ſpeciei quantitatis, explicata natura ſuperficiei; quia, vt inquit Diuus Thomas, non habet locus aliud eſſe quantitatis, ideſt aliam rationem diuiſibilitatis quantitatiuæ: hoc enim eſt eſſe quantitatis. Nam ſi non habet aliud eſſe in ratione quantitatis, vno explicato, etiam explicatur aliud ſaltim implicitè, & virtualiter; & vno poſito, ponitur etiam aliud ſaltim implicitè, & virtualiter. Itaque Diuus Thomas per illa verba, *non habet aliud eſſe quantitatis,* intelligit quod non habet alium modum diuiſionis quantitatis, ſiue non aliud eſſe quantitatis, quantum ad modum diuiſionis, & extenſionis partium. Vnde ex hoc manifeſtè colligitur, quomodo ea, quæ dicta ſunt ad primum, maximè conſonát doctrinæ Diui Thomæ. Ex qua doctrina poſtea non ſequitur, quod ex hoc, quod locus non habet aliud eſſe quantitatis quantum ad modum diuiſionis, & extenſionis partium, non ſit ſpecies quãtitatis eſſentialiter à ſuperficie diſtincta, non ſolum logicè, ſed etiam metaphyſicè; quia licet modus diuiſibilitatis vtriuſque ſit idem; tamen locus addit ſupra talem modum, nempe ſupra rationem diuiſibilitatis ſecundum latitudinem, differentiam quandam eſſentialem diſtinctam eſſentialiter à differentia, quam addit ſuperficies ſupra eandem rationem communem. Locus enim addit ſuper latitudinem ly extrinſecè, ſuperficies verò idem importat intrinſecè, & ita diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter.

¶ Dices. Ex hac doctrina ſequitur, quod locus, & ſuperficies non ſint ſpecies immediatæ quantitatis continuæ: quod eſt contra Ariſt. ergo. Sequela probatur, quia inter quantitatem continuam, & ſuperficiem, & locum mediat ſuperficies, vt ſic, quæ eſt diuiſibilis ſecundum latitudinem, abſtrahendo ab intrinſeco, & extrinſeco: ergo locus, & ſuperficies non ſunt ſpecies immediatæ quantitatis continuæ. Reſpondetur facile negando ſequelam. Ad probationem dicimus, quod illa ſuperficies, quæ mediat, neque eſt ſuperficies mathematicè accepta, quia omnis ſuperficies mathematicè accepta, vel eſt ſuperficies propriè dicta, ſcilicet intrinſeca, vel locus; neque phyſicè eſt ſuperficies, quia nulla inuenitur ſubiecta qualitatibus ſenſibilibus, quæ non ſit locus, vel ſuperficies intrinſeca: ſed eſt tantum ſuperficies logicè, ſecundum abſtractionem, quæ in conficienda cathegoria quantitatis non ponitur in numero.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, iuxta ea, quæ dicta ſunt in corpore quæſtiunculæ. In illis enim verbis ſanctus Thomas ſolum vult dicere, quod locus non habet aliud eſſe quantum ad modum, non autem, quod non habeat aliud eſſe ſpecificum quantitatis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod

Digitized by Google

locus habet aliam rationem menſuræ à ſuperficie,non ſolum quantum ad eſſe ſpecificum, ſed etiam quantum ad modum: quia non menſurat locatum ſecundum latitudinem extrinſecam tantum, ſicut ſuperficies menſurat ſecundum latitudinem intrinſecam; ſed menſurat locatum ſecundum æqualitatem dimenſiuam partium locati, ſiue partes locati habeant ſitum ſecundum longitudinem, ſiue ſecundum latitudinem, ſiue ſint ſurſum, ſiue deorſum, quomodocunque ſe habeant eas menſurat: & ideo quantum ad rationem menſuræ non eſt eadem ratio. Et ideo bene dixit S. Thomas, quod locus habet aliam rationem menſuræ: & hoc prouenit, quia eſt diuerſa eſſentia. & ideo paſſio, & proprietas etiam eſt diuerſa.

¶ Ad tertium, reſpondetur ſatis ex dictis. Et per hæc patet quomodo ſolutio ad primum argumentum principale huius articuli eſt conformis menti ſancti Thomæ.

¶ Ad secvndvm principale huius articuli dicendum, quod motus, & terminus motus intrinſecus, in eodem prædicamento ponuntur; non autem motus, & terminus motus extrinſecus, ſicuti eſt locus reſpectu motus localis.

¶ Ad tertivm dicendum, quod quamuis aer, & aqua continentes baculum ſint duo in genere ſubſtantiæ, & ſuperficies earum verſus baculum, ſint etiam duæ tanquam termini intrinſeci aeris, & aquæ: tamen in ratione loci ſunt vnus locus, quia adæquatè ambiunt vnum locatum. ſed de hoc plura dicemus 4. Phyſicor.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quartum.

Vtrum locus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ metaphyſicè loquendo.

Quod eſt quærere,

Vtrum locus habeat proprium eſſe quantitatis, ideſt propriam diuiſibilitatem, & extenſionem partium à ſuperficie, & à cæteris alijs ſpeciebus diſtinctam.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod omnes ferè logici conueniunt in hoc, quod locus logicè loquendo, ideſt in ratione menſuræ, ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ. Sed tamen dicunt, quod metaphyſicè loquendo, non eſt per ſe ſpecies quantitatis, ideſt in ratione diuiſibilitatis, & extenſionis partium: quia inquiunt, locus habet extenſionem partium, & diuiditur per aliud, & ad diuiſionem alterius, ſcilicet ad diuiſionem ſuperficiei; vnde dicunt, quod non habet aliud eſſe quantitatis, quam habeat ſuperficies. Hoc autem præcipuè docet Sanchez in ſua Logica lib. 5. quæſt. 29. concluſ. 1. vbi habet, quod locus in ratione diuiſibilis, ſeu extenſi, nullo modo eſt ſpecies quantitatis. & vt clarius videatur, proponam ad verbum argumenta ipſius Sanchez. His ſuppoſitis,

¶ Primo arguitur argumento primo huius quæſtiunculæ, quod eſt primum quo Sanchez conatur probare ſuam concluſionem: videlicet, Locus non habet aliam extenſionem diſtinctam ab extenſione ſuperficiei: ergo locus non eſt alia ſpecies in ratione extenſionis. Conſequentia eſt euidens, quia ſpecies quantitatis in ratione extenſionis diſtingui-

Digitized by Google

gnitur per diuerſam extenſionis rationem. Antecedens verò probatur, quia non poteſt diuidi niſi ſecundum longitudinem, & latitudinem: ergo.

¶ Secundo arguit Sanchez ita: Omnis extenſio quantitatis continuæ, vel eſt ſecundum longitudinem, vel ſecundum latitudinem, vel ſecundum profunditatem, nec imaginabilis eſt alia extenſio: ergo omnis extenſio, vel eſt linea, vel ſuperficies, vel corpus: nulla ergo alia extenſio præter dictas cum dari poſſit, omnis ſpecies quantitatis continuæ, vel erit linea, vel ſuperficies, vel corpus. Quod ſi habet locus aliam extenſionem diſtinctam ſecundum longitudinem, vel latitudinem, erit alia diſtincta à ſuperficie corporis: & hoc eſſe non poteſt, quia duo accidentia ſolo numero diſtincta in eodem ſubiecto eſſe non poſſunt: ergo.

¶ Tertio arguit adducendo auctoritatem Ariſtotelis 5. Metaph. vbi Ariſtoteles numerando ſpecies quantitatis, non numerauit locum: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Locus eſt per ſe ſpecies quantitatis, metaphyſice loquendo, ideſt habet per ſe proprium eſſe quantitatis, ideſt, propriam rationem diuiſibilitatis, & extenſionis partium diſtinctam à ſuperficie, & à cæteris alijs ſpeciebus quantitatis continuæ.

¶ Primo probatur concluſio. Loco conuenit per ſe propria paſſio quantitatis, nempe eſſe menſuram: ergo per ſe illi conuenit eſſe quantitatis, nempe ratio diuiſibilitatis, & extenſionis partium, & conſequenter per ſe erit ſpecies quantitatis, Metaphyſicè loquendo. Antecedens conceditur ab omnibus; & conſequentia probatur. Quia cui conuenit per ſe paſſio alicuius eſſentiæ, per ſe, & neceſſario conuenit eſſentia, quia paſſio ortum habet à tali eſſentia: ergo.

¶ Dices, quod eſſe menſuram non conuenit loco per ſe, ſed indirectè, vt habet in ſecunda concluſione eiuſdem quæſtionis, vbi ſic dicit, Locus in ratione menſuræ eſt ſpecies quædam, quæ reducitur ad prædicamentum quantitatis ex eo, quod menſura eſt aliquid ipſius quantitatis. Sed hoc eſſe falſum, probatur. Quia non poteſt aliter intelligi Ariſtoteles, quando dicit, quod locus eſt ſpecies quantitatis, niſi in ratione menſuræ, vt omnes communiter explicant: ſecundo quia dicit Ariſtoteles, quod locus eſt ſpecies quantitatis continuæ: ſed ſpecies non reductiuè, ſed directè pertinet ad prædicamentum: ergo.

¶ Dices ſecundo ad primam rationem principalem, quod illa conuincit de proprietate quarto modo: de illa enim loquendo, verum eſt, quod cui conuenit proprietas per ſe, conuenit eſſentia per ſe, vt patet de riſibilitate. Cæterum loquendo de proprietate, quæ non eſt proprietas quarto modo, res non ita ſe habet; nam cum talis proprietas non conueniat ſoli, poteſt conuenire illis quibus non conuenit eſſentia, vel quibus non conuenit eſſentia ſaltim per ſe. Eſſe autem menſuram, non eſt proprietas quarto modo quantitatis, quia licet conueniat omni quantitati, non tamen conuenit ſoli quantitati: quia conuenit etiam vnitati, quæ non eſt quanta, nec quantitas.

¶ Sed contra hoc eſt, quia vnitati nullo modo conuenit eſſe menſuram propriè loquendo. Nam omnis menſura, vel eſt per adæquationem, vt eſt vlna ligni, quæ eſt menſura vlnæ panni; & alia eſt per multiplicationem; ſed neutro modo eſſe menſuram conuenit vnitati, non quidem per adæquationem, vt manifeſtè conſtat, nec per multiplicationem; quia vnitates multiplicatæ, iam non ſunt vnitas, ſed numerus: ergo.

¶ Reſpondetur tamen, vnitati conuenire rationem menſuræ per adæquationem, & quatenus vna vnitas alteri vnitati adæquatur.

¶ Secundo probatur concluſio auctoritate D. Thomæ opuſculo 48. cap. 6. vbi dicit locum eſſe ſpeciem quantitatis, & quod habet propriam differentiam diſtinctam à differentia ſuperficiei: ergo. Neq; valet ſolutio, quam adhibet ad hanc auctoritatem Sanchez, vt patebit legenti.

¶ Tertio probatur. Locus etſi habeat diuiſibilitatem, & extenſionem partium ſecundum latitudinem, ſicut habet ſuperficies: tamen extenſio ſecundum latitudinem, quam habet locus, eſt extenſio ſecundum latitudinem extrinſecam: ſu-

Digitized by Google

perficies verò habet extenſionem partium ſecundum latitudinem intrinſecam: ergo non eſt eadem latitudo, & extenſio partium ſuperficiei, & loci.

¶ Dices; Extenſio ſecundum latitudinem intrinſeca, vel extrinſeca non efficiunt ſpecies diuerſas, quia intrinſecum, vel extrinſecum non variat ſpeciem; ſed ſunt quædam accidentia communia. Vnde licet locus, & ſuperficies diſtinguantur pœnes latitudinem, & extenſionem partium extrinſecam, vel intrinſecam, non erunt diuerſæ ſpeciei quantitatis, ſed eiuſdem cum diuerſis accidentibus: & ita eſſentialiter eadem ſuperficies, & eadem latitudo, & extenſio partium ſuperficiei erit etiam loci.

¶ Contra, Quando intrinſecum, vel extrinſecum tenent ſe ex parte naturæ rerum, & non ex parte ſubiecti, tunc variant ſpeciem; ſicut faciunt perfectum, & imperfectum, magis, & minus: ſed in præſenti intrinſecum, & extrinſecum non tenent ſe ex parte ſubiecti, ſed ex parte naturæ vtriuſque, ſcilicet ſuperficiei, & loci; nam de natura intrinſeca ſuperficiei eſt, quod ſit intrinſeca, & de natura loci eſt, quod ſit ſuperficies extrinſeca: ergo dicendum eſt, quod intrinſecum, & extrinſecũ variant ſpeciẽ.

¶ Ad Argumenta ergo. Ad primum reſpondetur in forma negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod locus non poteſt quidem diuidi, niſi ſecundum latitudinem: ſed illa latitudo, ſecundum quam eſt diuiſibilis, eſt diſtincta ſpecie eſſentiali à latitudine ſuperficiei, quia illa eſt latitudo extrinſeca, ſuperficiei verò eſt latitudo intrinſeca.

¶ Ad ſecundum reſpondetur in forma diſtinguendo maiorem, ſi loquamur de extenſione ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem intrinſecam, nego maiorem, quod non ſit imaginabilis alia longitudo. Concedo tamẽ illam, ſi loquamur de extenſione ſecundum latitudinem, intrinſecam, vel extrinſecam. Cum ergo, vt iam dictum eſt ſatis, locus importet extenſionem partium, & diuiſibilitatem ſecundum latitudinem extrinſecam, quæ eſt diſtincta ſpecie eſſentialiter ab extenſione ſecundum latitudinem intrinſecam, non ſequeretur, quod duo accidentia ſolo numero diſtincta eſſent in eodem ſubiecto, quod intendebat argumentum.

¶ Ad tertium ſatis dictum eſt ad primum principale huius articuli. Et per hæc patet ad quartum principale eiuſdem articuli.

¶ Ad qvintvm principale articuli dicendum, nego antecedens. Falſum enim eſt dicere, quod locus adhuc in ratione menſuræ reductiuè pertineat ad prædicamentum quantitatis: hoc enim non ſolum eſt certum in noſtra ſententia, ſed etiam in ſententia communi: & mihi videtur, quod oppoſitum ſit omnino contra Ariſtotelem, qui capite de quantitate dicit, quod locus eſt ſpecies quantitatis, quod ſaltim eſt ſpecies in ratione menſuræ, & Logicè, ſi non metaphyſicè. Species autem, directè pertinet ad prædicamentum, & non reductiuè; vnde dicendum eſt, quod in ratione menſuræ directè pertineat ad prædicamentum quantitatis, & ſit ſpecies eius perfecta, & completa.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm tempus ſit per ſe ſpecies quantitatis continuæ diſtincta a qualibet alia.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod tempus non ſit ſpecies per ſe quantitatis continuæ. Ita Sanchez in ſua Logica quæſt. 29. concluſ. 4. cuius argumenta erunt ſequentia.

¶ Primo, ſuppoſita doctrina Ariſtotelis 5. Metaphyſicorum, tex. 18. cuius verba ſunt: *Etenim hæc quanta quædam, & continua dicuntur, quia illa diuiſibilia ſunt, quorum ſunt iſta effectus: atque non dico, id quod mouetur, ſed id, ſuper quod efficitur motus. Quia enim quantum eſt illud; ideò etiam motus quantus eſt: tempus etiam ideò quantum eſt, quia motus quantus eſt*. Super quem locum ita aſſerit D. Thomas. *Diſtinguit modos quãtitatis per accidens, & ponit duos modos quan-*

quantitatis per accidens, quorum vnus eſt, quod aliqua dicuntur quanta per accidēs; ex hoc ſolum, quod ſunt accidentia alicuius quanti, ſicut album, & muſicum, per hoc quod ſunt accidentia alicuius ſubiecti, quod eſt quantum. Alio modo dicuntur aliqua quanta per accidens, non ratione ſubiecti, in quo ſunt, ſed ex eo, quod diuiduntur ſecundum quantitatem ad diuiſionem alicuius quantitatis, ſicut motus, & tempus. quæ dicuntur quadam quanta, & continua; propterea quod ea, quorū ſunt, ſunt diuiſibilia, & ipſa diuiduntur ad diuiſionem eorum. Tempus enim eſt diuiſibile, & continuum propter motum, motus autem propter magnitudinem, non quidem eius, quod mouetur, ſed eius in quo aliquid mouetur. Ex eo enim, quod illa magnitudo eſt quanta, & motus eſt quantus; & propter hoc, quod motus eſt quantus, tempus eſt quantum. Ex quibus locis, inquit Sanchez ſic argumentor, Ea, quæ poni debent in prædicamento quantitatis, debent eſſe quanta per ſe, & ex propria ratione: ſed tempus, & motus non ſunt quanta per ſe, & ex propria ratione, ſed ſunt quanta per aliud: ergo tempus non eſt ſpecies quantitatis per ſe. Maior patet, quia ex propria diffinitione, & ratione debet illis competere extenſio, & ratione illorum alijs debet competere. Minor patet ex Ariſtotele, quia habent hoc accidentaliter ab extenſione ſpatij.

¶ Dices, quod conuenit illis per ſe eſſe quanta, vt diſtinguitur contra accidentaliter, quod ſufficit, vt in prædicamento collocentur tempus, & motus, & non eſt neceſſe, quod conueniat illis hæc ratio per ſe, ideſt non per aliud.

¶ Secundo præterea, & arguitur contra: Ex eo, quod conuenit illis ratio quanti per aliud, explicat Diuus Thomas per poſterius. Et ita dicit; vnde hæ non ſolum quantitates per accidens dici poſſunt; ſed magis per poſterius. Ex quo ſic argumentor. Ratio quanti dicitur de tempore, & motu, & de quanto per ſe analogicè; ergo tempus non ponitur, nec motus in prædicamento. Probatur conſequentia. Quia ea, quæ ponuntur in hoc prædicamento debent participare vniuocè, & ſimpliciter rationem quantitatis. Probatur antecedens, quia dicitur per prius, ideſt ſimpliciter de quantitate continua, ſcilicet de linea, corpore, & ſuperficie, per poſterius, ideſt, ſecundum quid de quantitate per accidēs, ſcilicet motu, & tempore: ergo. Non enim poteſt intelligi ratio quantitatis conuenire motui, & tempori, niſi per ordinem ad quantitatem ſpatij; ſicut nec accidens rationem entis poteſt participare, niſi in ordine ad ſubſtantiam. Vnde iſta diuiſio debet fieri: quantum aliud per ſe, aliud per accidens; & poſtea, quantum per ſe, aliud continuum, aliud diſcretum. Continuum, aliud linea, aliud corpus, aliud ſuperficies.

¶ Tertio præterea. Et confirmatur magis præcedens ratio, & explicatur. Nam tempus, & motus ſunt ſecundum quid quantitates: ergo non poſſunt collocari in hoc prædicamento. Probatur antecedens, quia participant rationem quantitatis ſecundum quid, & in ordine ad quantum continuum per ſe, & ita non poſſunt intelligi in ratione quanti, niſi in ordine ad quantitatem per ſe, & ſpatij: ergo.

¶ Quarto præterea. Tempus eſt quidam modus, ſeu proprietas motus; ſed motus eſt quid incompletum, & imperfectum: ergo & hæc proprietas illius erit quid incompletum, & imperfectum: ergo non ponitur in prædicamento. Conſequentia eſt clara, quia non poteſt habere incompletum, & imperfectum proprietatem conſecutam ad illud, vt incompletum eſt, quæ ſit in prædicamento. Explicatur hoc, nam licet intellectus animæ rationalis ſeparatæ ſit in prædicamento qualitatis, & anima in nullo prædicamento collocetur, non conſequitur intellectus animam, vt eſt quid incompletum: ſed tempus conſequitur motum, qua ratione eſt actus imperfectus, & quid in potentia, & abſolutè tempus in genere extenſi habet extenſionem imperfectam, & incompletam: ergo.

¶ Quinto præterea. Secundum Ariſtotelem nō habet tempus rationem quanti, niſi ratione motus: ſed motus non eſt in prædicamento, vt dicemus: ergo nec tempus; non enim debet perfectiori modo participare rationem

quantitatis, quam illud, quod eſt ſibi ratio, vt ſit quantum, &, propter quod eſt tale. Nam iuxta Ariſtot. maximam propter quod vnumquodque tale, & illud magis: ergo. Hæc ſunt argumenta Sanchez, quibus conatur probare ſuam concluſionem.

¶ Sexto præterea. Tempus non eſt quantitas continua: ergo multo minus erit ſpecies per ſe quantitatis continuæ. Conſequentia eſt euidens. Antecedens verò probatur. Tempus eſt quantitas diſcreta: ergo non eſt quantitas continua. Antecedens probatur. Tempus eſt numerus motus, ſed numerus eſt quantitas titas diſcreta: ergo, &c.

¶ Septimo præterea probatur idem. Tempus menſurans actiones immanentes noſtras, nempè intellectiones, ſeu volitiones, eſt quid diſcretum, vtpotè cuius partes non copulantur termino communi: ergo tempus non eſt quantitas continua. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Diuerſæ intellectiones non copulantur termino aliquo communi: vna enim intellectio diſcreta, & ſeparata eſt ab altera: ergo tempus, quod eſt menſura prædictarum operationum, erit quantitas diſcreta.

¶ Sed contra eſt auctoritas Sancti Thomæ, & Ariſtot. cap. de quantitate; in quo numerat tẽpus inter ſpecies quantitatis per ſe: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Tempus eſt ſpecies per ſe quantitatis continuæ. Hæc concluſio eſt contra Sanchez, loco citato; illam tamen docent communiter omnes Logici loquendo de tempore in ratione menſuræ, quæ etiam eſt vera loquendo de eodem tempore metaphyſicè, & in ratione extenſionis partium, & diuiſibilitatis. Neque hoc aliqua ratione eſt contra id, quod dicit Ariſt. & explicat S. Thomas 5. Metaphyſicorum, lect. 15. quia, vt dicemus ad primum. S. Thom. quando dicit iuxta Ariſtotelẽ quo tempus eſt ſpecies quantitatis per accidens, accipit ly per accidens, vt patet ex eius verbis, vt idem ſit, ac per poſterius. Vnde

¶ Primo probatur concluſio ratione efficaci iam ſupra adducta in præcedenti in articulo. Nam tempori conuenit per ſe paſſio quantitatis, ſcilicet ratio menſuræ: ergo neceſſario per ſe conuenit illi eſſentia quantitatis, & conſequenter tẽpus erit per ſe ſpecies quantitatis, & metaphyſicè loquendo. Hæc ratio debet formari eodem modo, quo formata eſt loquendo de loco.

¶ Neqve valet dicere ad hanc rationem id, quod habet Maſius, capit. de quantitate, ſect. 3. quæſt. 5. ad quartum videlicet, poſſe aliquod attributum alicui conuenire per aliud duobus modis. Primo per aliud tamquam per cauſam efficientem; ſecundo verò modo tamquam per attributum, & rationem eſſentialem ſuperiorem, vt dicimus hominem eſſe ſentientem, per aliud, ſcilicet per animal, quod eſt attributum eſſentiale hominis, eiuſque genus. Propoſitio igitur, ſcilicet cui conuenit per ſe paſſio, conuenit per ſe eſſentia, à qua fluit talis paſſio, vera eſt, quando ratio, à qua fluit proprietas, competit ſubiecto per aliud, tamquam per rationem, & attributum eſſentiale; falſa autem, quando natura conuenit ſubiecto per aliud, tamquam per cauſam efficientem; nam motus, & magnitudo ſunt cauſæ efficientes, ob quas tempus habet partes extra partes, & diuidi poſſit; ac proinde eſſe menſuram primo, & per ſe, & non per aliud illi conueniet, cum conueniat ei ratione alicuius attributi ſibi eſſentialis.

¶ Sed hæc ſolutio nihil valet; nam cum paſſio ſit inſeparabilis ab eſſentia, impoſſibile eſt realiter, quod paſſio cõueniat per ſe alicui ſubiecto, quomodocumque conueniat, & quod ei non conueniat eſſentia: aliàs daretur caſus, in quo paſſio eſſet ſeparabilis realiter ab eſſentia: ergo.

¶ Secvndo probatur concluſio. Tempus per ſe habet extenſionem partium copulatarum termino communi: ergo per ſe eſt ſpecies quantitatis continuæ. Conſequentia eſt euidens. Antecedens probatur. Nam vna pars temporis nempè futurum, eſt extra alia; nempè extra partem præteritam, quæ tamen partes copulantur inſtanti, tamquam termino communi: ergo.

¶ Neqve

¶ Neqve valet, vt vult Sanchez, quod tempus eſt quidē extenſum, ſed extenſio illa conuenit tempori per aliud, non per ſe: vt autem eſſet ſpecies quantitatis, erat neceſſe, quod conueniret per ſe, & non per aliud, ſiue per accidens.

¶ Contra hoc eſt primo, quia alias tempus per ſe ſaluaretur in aliquo indiuiſibili, quia ſi per accidens conuenit illi extenſio, & diuiſibilitas, bene poſſet ſaluari cum his, quæ per ſe illi inſunt, abſque eo, quod haberet ea, quæ per accidens illi conueniunt. Et ſic poſſet ſaluari ſine extenſione. Secundo, quia ſi extenſio non eſt per ſe de ratione temporis, per intellectum poſſet conſiderari tempus ſine extenſione: quod quidem eſt omnino falſum, quia neceſſario debet intelligi in tempore pars prior, & pars poſterior, quæ partes etiam neceſſario debent intelligi diuiſibiles: alias tempus continuum intelligeretur compoſitum ex indiuiſibilibus: ergo.

¶ Tertio probatur concluſio euidenter. Tempus per ſe vel componitur ex indiuiſibilibus, vel ex diuiſibilibus: non primum, vt de ſe manifeſtum eſt: ergo ſecundum: ergo per ſe, & eſſentialiter eſt quantum: quia quantum per ſe eſt illud, quod componitur ex diuiſibilibus, & ita eſſentia quāti conſiſtit in diuiſibilitate partium: ergo.

¶ Ad primvm dicendum, Maſius loco citato ad primum, dicit Ariſtot. in metaphyſ. tantum egiſſe de quantitate permanente, non de fluida, & ſucceſſiua. Illam itaque ſolum vocat quantitatem per ſe, quæ habet partes permanentes; illam verò cuius partes ſunt ſucceſſiuæ, vt tempus, & motus, vocat quantitatem per accidens. Sed hæc ſolutio non multum placet, quia non eſt conformis doctrinæ S. Thomæ. Illa igitur omiſſa dicimus, quod tempus dicitur ſpecies per accidens quantitatis, idest per poſterius, vt explicat S. Thomas expreſſe: & quod tempori conueniat ratio quantitatis per poſterius, non tollit quin ponatur tempus in prædicamento quantitatis.

¶ Ad secvndvm dicendum, negando antecedens. Ad probationem dicimus diſtinguendo antecedens. Dicitur per prius, &c. importans dependentiam formalem, nego antecedens. Concedo tamen illud, ſi intelligatur de dependentia materiali, ſed hæc non tollit vniuocationem, vt patet in multis exemplis. Nam v.g. propoſitio per prius dicitur de cathegorica, quam de hypothetica, & tamen dicitur vniuoca, quia talis dependentia eſt ſolum dependentia materialis, quæ non tollit vniuocationem. Ita etiam dicimus in noſtro propoſito: nam tempus quo ad rationem quantitatis, & diuiſibilitatis ſolum dependet à priori dependentia materiali, quæ non tollit vniuocationem.

¶ Ad tertivm dicendum, nego antecedens: & ad probationem ſimiliter negandum eſt antecedens.

¶ Ad qvartvm dicendum, nego antecedens. Non enim tempus vt eſt in ratione quantitatis, eſt quidam modus motus, ſed quid completum, & tamquā ſpecies collocatur directè in recta linea prędicamentali prædicamenti quātitatis.

¶ Ad q[illegible]tvm dicendum eſt ſatis ex dictis, quo[illegible] ſit intelligendum, quod tempus e[illegible]ſibile per motum, & per aliud.

¶ Ad sextvm [illegible]um, nego antecedens. Ad probatio[illegible]ſimiliter nego antecedens. Et ad aliam [illegible]tionem dicimus, numerum applica[illegible] rebus diſcretis, quantitate tamen co[illegible]cta affectis, eſſe quantitatem diſcretam; applicatum verò rei continuæ, non eſſe quantitatem diſcretam, ſed continuam: & huius generis eſt numerus decem palmorum in ligno, qui quidē eſt quantitas continua, eo quod lignum cui applicatur, eſt affectum quantitate continua. Cum igitur numerus, qui continetur in diffinitione temporis, ſit applicatus motui primi cæli, qui eſt quantitas continua, etiam ille erit quantitas continua, & conſequenter etiam tempus.

¶ Ad septimvm dicendum, quod quidem tempus applicatum actionibus fluidis, & ſucceſſiuis, eſt tempus diſcretum; ſed de hoc tempore non eſt diſputatio præſens, ſed de tempore continuo. Sed de his non eſt modo diſputandum, cum proprius locus ſit 4. phyſic. vbi nos ex profeſſo hæc omnia diſputabimus.

AR-

ARTICVLVS IX.

Vtrùm præter has prædictas ſpecies quantitatis continuæ ſint conſtituendæ aliæ. Quod eſt quærere, Vtrum motus ſit ſpecies per ſe quantitatis.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod præter has prædictas ſpecies quantitatis continuæ ſint aſſignandæ aliæ, ſcilicet motus. In motu eſt peculiaris continuitas diſtincta à continuitate temporis: ergo motus eſt ſpecies quantitatis diſtincta à tempore. Antecedens probatur: nam motus omnes, præter motum primi mobilis non ſunt tempus, & ſunt aliquod continuum: ergo motus eſt quid continuum diſtincta continuitate à tempore.

¶ Secvndo præterea. Partes motus copulantur aliquo termino communi, ſcilicet mutato eſſe: ergo motus eſt aliquid continuum: ſed omne continuum pertinet vt ſpecies ad prædicamentum quantitatis: ergo motus eſt ſpecies quantitatis.

¶ Tertio præterea. Habere partem extra partem, eſt de eſſentia quantitatis: ſed motus habet partem extra partem: ergo eſt aliquod quantum,& conſequenter ſpecies quantitatis. Minor probatur. Motus eſt ens ſucceſſiuum, de cuius ratione eſt habere partes ſibi inuicem ſuccedentes: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thom. 11. Metaph lect. 9. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli,ſit

¶ Conclvsio vnica. Motus,qui eſt actus entis, ſecundum quod in potentia, nullo modo dici poteſt,quod ſit ſpecies quantitatis. In hac concluſione conueniunt omnes Logici, licet oppoſitum doceat P. Fonſeca vbi ſupra. Et probatur pro nunc primo auctoritate Ariſtotelis, qui ponit motum inter poſtprædicamenta: ſed poſtprædicamenta non ſunt in prædicamentis,ſeu in aliquo prędicamento tamquam ſpecies: quia alias non dicerentur poſtprædicamenta, neque Ariſtoteles debuiſſet numerare poſtprædicamenta, vt quid diſtinctum à prędicamentis. Ergo motus reuera non eſt ſpecies quantitatis, quia alias eſſet in prædicamento.

¶ Secvndo probatur. Nam motus pertinet reductiuè ad prædicamentum ſui termini, vt ſi eſt relatio, ad qualitatem; ſi augmentatio, ad quantitatem; ſi motus localis,ad vbi: ergo motus non poteſt eſſe ſpecies per ſe prædicamenti quantitatis,quia nihil quod reducitur ad prædicamentum, poteſt eſſe ſpecies alicuius prædicamenti; quia ſpecies prædicamenti directè pertinet ad prædicamentum.

¶ Ad primvm dicendum, ſupponendo prius doctrinam Diui Thomæ, quam habet 11. Metaph. lect. 9. vbi de motu docet, quod eſt ex natura ſua quid incópletum. Cũ autem omnis ſpecies per ſe alicuius prædicamenti, ſit ex natura ſua, & ab intrinſeco aliquid cópletum: hinc eſt, quod quantum motus, qui eſt fluxus,& tendentia ad terminum,habeat continuitatem, & ſucceſſionem, habeatque partes extra partes, illæque ſint copulatæ termino communi. Nihilominus tamen non eſt ſpecies per ſe quantitatis, ſed ſolum pertinet ad prædicamentum reductiuè; non quia non habeat cætera requiſita, & relata in argumentis, ſed quia, vt dictum eſt, ex natura ſua eſt aliquid incompletum, quod repugnat, vt poſſit collocari in prædicamento vt ſpecies, & directè.

¶ Ad secvndvm, & tertivm dicendum eſt ex dictis ſatis ſufficienter.

ARTICVLVS X.

Vtrùm Numerus, qui eſt prima ſpecies quantitatis diſcretæ, ſit ens reale.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quod numerus, qui eſt prima ſpe-

ſpecies quantitatis diſcretæ, non ſit ens reale. Numerus dependet ab intellectu numerante: ait enim Ariſtoteles 5. Metaphyſ. numerum non eſſe ſine numerante, ideſt ſine intellectu numerante; nam numerans eſt intellectus: ergo non eſt aliquid reale, ſed potius aliquid rationis. Conſequentia eſt bona: nam entia realia habent eſſe, ſecluſa quacumque operatione intellectus: in hoc enim entia realia ab entibus rationis diſtinguuntur.

¶ Secvndo pręterea. Diuus Thom. 1. par. q. 30. ar. 1. ad quartum, ſic dicit: Ad quartum dicendum, quod numerus eſt duplex, ſcilicet numerus ſimplex, vel abſolutus, vt duo, & tria, & quatuor. Et eſt numerus, qui eſt in rebus numeratis; vt duo homines, & duo equi. Si igitur in diuinis accipiatur numerus abſolutè, ſiue abſtractè, nihil prohibet in eo eſſe totum, & partem: & ſic non eſt niſi in acceptione intellectus noſtri. Non enim numerus abſolutus à rebus numeratis eſt niſi in intellectu. Si autem accipiamus numerum, prout eſt in rebus numeratis, ſic in rebus quidem creatis, vnum eſt pars duorum, & duo trium: & vnus homo duorum, & duo trium; & ſic non eſt in Deo; quia tantus eſt Pater, quanta tota Trinitas, vt infra patebit. Hæc S. Thomas. Ex quibus verbis maniſeſtè colligitur, quod numerus abſolutè, & ſimpliciter acceptus non eſt niſi in acceptione intellectus, & conſequenter ens rationis, & non ens reale: ergo.

¶ Tertio præterea. Numerus, v. g. ternarius formaliter loquendo, omnino dependet ab actuali operatione intellectus: ergo numerus ternarius formaliter erit ens rationis, & non ens reale. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Numerus ternarius formaliter loquendo, componitur ex tribus vnitatibus, ſecundum quod vna eſt prima, alia ſecunda, alia tertia; ſed quod vna ſit prima, alia ſecunda, alia tertia, eſt per actualem operationem intellectus: ergo numerus ternarius formaliter loquendo, dependet ab actuali operatione intellectus. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Nam intellectus modo poteſt facere vnitatem A primam, vnitatem B ſecundam, & vnitatem C tertiam; & modo poteſt facere vnitatem B primam, & vnitatem C ſecundam, & vnitatem A tertiam, ac vltimam: ergo quod vnitas A ſit prima, & vnitas B ſecunda, & vnitas C tertia, habet ſolum per actualem operationem intellectus. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur: quia ſi vnitas A &c. haberet, quod eſſet prima realiter, & ex natura ſua, non poſſet intellectus modo facere illam ſecundam, & modo tertiam, quia alias eſſet intellectus falſus: ergo quod illa ſit prima, vel ſecunda, vel tertia, habet ſolum per actualem, & formalem operationem intellectus.

¶ Qvarto præterea. Numerus non componitur realiter ex vnitatibus, ex quibus conſtat: ergo non eſt aliquid reale. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Quotieſcumque aliqua plura realiter componunt vnum totum; neceſſe eſt, quod vniantur in aliqua forma reali. Sed vnitates, quæ componunt aliquem numerum, non poſſunt vniri in aliqua forma reali, v. g. Petrus, & Franciſcus componentes numerum binarium, & diſtantes ad inuicem per aliquod ſpatium, nequeunt vniri in aliqua forma reali: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ 5. Metaphyſ. cap. de quantitate, vbi expreſſe aſſerit, numerum eſſe ens reale: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis, ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Numerus, qui eſt ſpecies prima quantitatis diſcretæ eſt ens reale. Hanc concluſionem docet ſanctus Thomas loco citato in argumento ſed contra, & 7. metaphyſ. lect. 17. cap. 8. lect. 3. & ibi Soncin. quæſt. 10. Caiet. & Soto cap. de quantitate.

¶ Primo probatur Concluſio. Nam vt patet ex Ariſtotele cap. de quantitate. Numerus eſt ſpecies quantitatis diſcretæ: ergo numerus eſt aliquid reale. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Nam quantitas diſcreta eſt aliquid reale: ergo ſi numerus eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, ſimiliter debet eſſe aliquid reale. Conſequentia probatur.

tur. Nam genus reale nequit habere niſi ſpecies reales, quia cum genus contrahatur, & determinetur per differentias eſſentiales ſpecierum, non poteſt genus, quod eſt ens reale, determinari niſi per differentias reales, quæ non poſſunt eſſe, niſi ſpecierum realium: ergo.

¶ Secundo probatur Concluſio. Arithmetica etiam ex parte obiecti eſt verè, & propriè ſcientia realis, vt fatentur communiter omnes Metaphyſici: ſed vt compertum eſt, obiectum Arithmeticæ eſt numerus: ergo numerus eſt ens reale, & non rationis.

¶ Tertio probatur. Numerus reponitur in prædicamento quantitatis, ſicut etiam oratio: ergo numerus eſt ens reale. Antecedens aſſeritur ab omnibus Logicis. Conſequentia probatur. In prædicamento reali directè & per ſe non reponitur, niſi ens reale: ergo.

¶ Dices cum Suarez loco infra citādo, quod numerus non eſt per ſe ſpecies quantitatis, neque per ſe reponitur in prædicamento quantitatis: & ita rationes, & probationes adductæ nihil valent, & probant. Sed, vt clarius appareat quomodo numerus ſit per ſe ſpecies quantitatis diſcretæ, & conſequenter per ſe reponatur in prædicamento quantitatis, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNC. VNICA

In corpore.

Vtrum numerus ſit per ſe ſpecies quantitatis diſcretæ.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ obſeruandum eſt, quod Suarez diſput. 41. ſect. 1. vt euadat omnes ſupradictas rationes, quæ efficaciter conuincunt noſtram concluſionem articuli, intendit deſtruere principium illarum, nempe numerum non eſſe ſpeciem quātitatis per ſe, & conſequenter non reponi in prædicamento quantitatis; & ita dicit numerum eſſe ens rationis. Vnde, vt hoc manifeſtius appareat, propoſita eſt præſens quæſtiuncula. hoc ſuppoſito, videtur quod ſit vera pars negatiua.

¶ Primo arguitur argumento Suarez in ſua Metaphyſica diſput. 41. ſect. 1. Numerus non eſt per ſe ens: ergo non eſt per ſe quantitas. Conſequentia videtur bona. Antecedens autem probatur. Numerus conſtat ex quantitatibus, quæ non habent ad inuicem aliquam vnionem per ſe; ergo numerus non eſt per ſe ens.

¶ Secundo arguitur. Id quod eſt per ſe ſpecies quantitatis, eſt etiam peculiaris ſpecies entis; ſed numerus non eſt peculiaris ſpecies entis. Inquit enim Suarez loco citato num. 6. quod numerus ſecundum quod à nobis concipitur per modum vnius, dici poteſt, quod habeat aliquam vnitatem ſufficientem, vt de illo tamquam de vna ſpecie entis loquamur: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Numerus eſt per ſe ſpecies quantitatis diſcretæ.

¶ Hæc concluſio primo probatur manifeſtè ex Ariſtotele in cap. de quantitate, vbi aſſignans ſpecies quantitatis diſcretæ, aſſignat pro prima ſpecie numerum. Et quinto metaphyſ. aſſignans per ſe ſpecies quantitatis, inter illas ponit numerum: ergo dicere, quod numerus non ſit per ſe ſpecies quantitatis, eſt expreſſe contra mentem Ariſt.

¶ Secundo probatur ex cōmuni conſenſu omnium Metaphyſ. qui abſque vlla prorſus dubitatione conſtituunt numerum inter ſpecies per ſe quantitatis diſcretæ.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, argumentum nihil valere, vt patet ex his, quæ diximus tom. 1. libro 2. vbi patet, quomodo illa conſequentia non valet, ſicut nec valet iſta; quantitas non eſt ſimpliciter ens: ergo non eſt ſimpliciter antecedens; ita ſimiliter in noſtro propoſito. videatur ibi.

¶ Ad ſecundum negandum eſt antecedens. Ad probationem etiam negatur Minor: nam numerus abſque vlla intellectus conſideratione habet ſuam entitatem naturalem, ſicut aliæ ſpecies quantitatis, vt infra manifeſtè patebit.

¶ Ad-

Digitized by Google

¶ Advertendvm tamen eſt in corpore huius articuli, quod aliqui volunt, Soto oppoſitum concluſionis noſtræ huius articuli docere: nam quæſt. 2. de quantitate, concluſ. 2. §. eadem ratione, circa medium, inquit hæc verba. Vltima vnitas adueniens numero, dat illi ſpeciem, vltima inquam ſecundum conſiderationem intellectus, ſcilicet, quod vnitas addita binario facit ternarium, & addita ternario facit quaternarium. Hæc ille. In quibus verbis aſſerit vltimam vnitatem, quæ eſt forma numeri, eſſe vltimam ſecundum conſiderationem intellectus, & conſequenter dependenter ab intellectu: ita etiam numerum eſſe ens dependenter ab intellectu, eo modo, quo eius forma dependet. Nihilominus hæc verba Soti intelligenda ſunt iuxta ſenſum quo nos dicemus infra, numerum eſſe ens reale: & hoc eſt iuxta mentem Soti; nam vt patebit legenti, ipſe eadem quæſtione ſecunda manifeſte dicit numerum eſſe ens reale.

¶ Ad primvm dicendum diſtinguo antecedens, dependet ab intellectu numerante, quantum ad actualem numerationem, concedo antecedens; nego tamen illud, ſi intelligatur, quantum ad actualem numerabilitatem, & deſignabilitatem: & in hoc ſenſu loquitur Ariſtoteles.

¶ Secvndo reſpondet Sanchez lib. 5. ſuæ Logicæ quæſt. 20. quod Ariſtoteles vult dicere, quod non datur numerus, quin detur numerans poſſibile ſaltim. Et inquit, quod hæc ſolutio eſt verior, quam ſit præcedens: & mouetur, quia, inquit, quod Diuus Thomas cap. de quanto dicit, quod ſi eſſet multitudo infinita, non eſſet numerus, quia infinitum numerari non poteſt. Hæc tamen ſolutio videtur falſa. Nam cum numerus ſit ens reale, quamquam non eſſet intellectus numerans, neque eſſet poſſibilis; nihilominus tamen eſſet numerus; quia numeri eſſentia non conſiſtit in actuali numeratione: hæc enim vtique requirit intellectum numerantem ſaltim poſſibilem: Sed hæc actualis numeratio (vt infra dicemus) eſt accidens numeri. Quare cum numeri eſſentia conſiſtat in actuali numerabilitate, & deſignabilitate, quæ eſt antecedenter ad omnem operationem intellectus, dicendum eſt, quod licet intellectus non eſſet, neque eſſet poſſibilis, adhuc eſſet numeri eſſentia. Neque locus ſancti Thomæ eſt contrarius; immo idẽ vult, nam numerus infinitus dari non poteſt, quia repugnat. Nam cum eſſentia numeri ſit numerabilitas, & deſignabilitas, ex qua oritur, quod intellectus poſſit actualiter numerare; & numero infinito, ſiue infinitæ multitudini repugnat nũmerabilitas, ſiue deſignabilitas; quia repugnat vltima vnitas, quæ eſt forma numeri, & ſine qua numerus eſſe vllo modo poteſt: & ita Diuus Thomas optime dicit, quod ſi daretur talis multitudo infinita, non poſſet numerari. Quare Diuus Thomas non vult dicere numerum infinitum non poſſe dari, ex ea præciſa ratione, quia non poſſit numerari, loquendo de actuali numeratione, & ex conſequenti numerum non eſſe, ſi intellectus non eſſet poſſibilis; ſed ex eo quod cum numero infinito repugnaret numerabilitas, & deſignabilitas, quæ eſt de eſſentia numeri, etiam oriretur, quod intellectus non poſſet illum numerare. Quare prima ſolutio eſt verior, & magis ad mentem Diui Thomæ, & Ariſtotelis, vt patet ex dictis.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod ſanctus Thomas in loco allegato, quando dicit, numerum non eſſe, niſi in acceptione intellectus noſtri, manifeſte loquitur, vt patet ex contextu, de numero ſimplici, & abſolutè, ideſt numero abſtracto: à rebus, & numerus abſtractè ſumptus non inuenitur abſque conſideratione intellectus, ſicut cætera accidentia abſtractè conſiderata non inueniuntur abſque conſideratione intellectus: v. g. albedo abſtractè ſumpta, vt ſic non inuenitur abſque intellectus operatione, quia abſtrahere eſt proprium intellectus; & ſicut ex eo, quod albedo abſtractè ſumpta non poſſit inueniri abſque intellectus conſideratione, non ſequitur, quod albedo ſit ens rationis, & nimimè ens reale; ita dicimus, quod licet numerus ſecundum quendam modum, nempe abſtractè acceptus, non poſſit inue-

ueniri abſque intellectus conſideratione, tamen non per hoc ſequitur, quod ipſe non ſit ens reale. & ſecundum ſuam entitatem omnino independens ab operatione intellectus, etſi ſecundum illum modum ab illo dependeat.

¶ Ad tertium dicendum, negando antecedens. Ad probationem verò diſtinguenda eſt minor, ſcilicet, quod vna ſit prima, alia ſecunda, & alia tertia habet ab actuali operatione intellectus, quo ad actualem numerationem, & deſignationem, concedo minorem: nego tamen illam ſi intelligatur, quo ad actualem numerabilitatem, & deſignabilitatem. Explicatur hoc ſupponendo, quod quælibet vnitas, ex qua componitur aliquis numerus, habet ex natura ſua, & antecedenter ad quamlibet operationem intellectus, quod. ſit ab alia determinabilis, & quod ſit præcedentium vnitatum determinatiua: v. g. tres vnitates habent ex natura ſua, quod quælibet ſit determinabilis ab alia, & quælibet determinatiua alterius: & quatenus vna eſt determinatiua, habet rationem formæ: quatenus verò determinabilis habet rationem materiæ. Vnde quælibet ante operationem intellectus habet rationem formæ, & habet rationem materiæ. De ratione autem numeri eſt, quod vna vnitas ſit prima, altera ſecunda, & altera tertia, non per actualem numerationem; nam quod actualiter numeretur eſt accidens numeri; ſed per actualem, & fundamentalem numerabilitatem, & deſignationem, quam habent tres vnitates ante quamlibet operationem intellectus, ante quam quælibet vnitas habet, quod ſit completiua numeri.

¶ Dices, Si quælibet eſt completiua numeri, v. g. ternarij: ergo eſt verum dicere, quod hæc, & hæc vnitas ex tribus vnitatibus ternarij eſt forma numeri. Reſpondetur, concedendo totum; nam in numero ternario, quælibet vnitas eſt determinatiua aliarum; quælibet enim trium vnitatum habet rationem actus, & determinantis reſpectu aliarum, ſicut quælibet habet rationem potentiæ, & determinabilis. Sed de hoc dicemus ex profeſſo infra artic. 12.

quæſtiuncula ſecunda, ad ſecundum.

¶ Ad quartum dicendum, quod quando vnitates componentes componunt vnum reale artificiale, tunc non eſt neceſſe, quod tales vnitates vniantur in aliqua forma naturali; ſed ſufficit, quod vniantur in aliqua forma artificiali, vt patet in compoſitione domus. Cum autẽ numerus ſit quoddam totum artificiale, vt dicemus infra; ideò ſufficit, quod vnitates numerum componentes vniantur in aliqua forma artificiali, ſicut de facto vniuntur.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm numerus ſit ens reale per ſe.

AD vndecimum ſic proceditur. Videtur, quod numerus non ſit ens reale per ſe; ſed per accidens. Id, quod componitur ex entibus exiſtentibus in actu, nullo modo eſt ens per ſe, ſed per accidens: ſed numerus componitur ex entibus exiſtentibus in actu: vnitates enim ex quibus componitur v. g. numerus ternarius, ſunt vnitates exiſtentes in actu, vt v. g. Petrus, & Paulus, & Franciſcus: ergo numerus nullo modo eſt ens per ſe, ſed per accidens.

¶ Secundo præterea. Numerus non habet formam per ſe determinatam: ergo non eſt ens per ſe. Conſequentia eſt bona. Quia ens per ſe habet formam determinatam per ſe, vt patet numerando ſingula entia per ſe, tam ſubſtantialia, quam accidentalia; nam homo v.g. qui eſt ens per ſe, habet etiam per ſe formam determinatam, ſcilicet animam rationalem; & ſimiliter albedo, &c. Antecedens probatur, In numero v. g. ternario non eſt aſſignabilis forma per ſe; nam forma numeri, vt infra dicemus, eſt vltima vnitas: ex tribus autem vnitatibus non eſt per ſe determinatum, quænam ſit vltima; cum quælibet poſſit eſſe vltima, & prima: ergo numerus non habet formam per ſe determinatam.

¶ Tertio præterea. Partes vnius entis

entis per ſe, non ſunt partes alterius entis per ſe: ſed partes nempè vnitates vnius numeri, v. g. ternarij ſunt partes alterius numeri, vt quaternarij: ergo numerus non eſt ens per ſe.

¶ Confirmatvr. Vna ſpecies, quæ eſt ens per ſe, non componit aliam ſpeciem per ſe, ſed vnus numerus: v. g. binarius componit alium numerum, ſcilicet ternarium: ergo numerus non eſt ens reale per ſe.

¶ Sed contra eſt auctoritas S. Tho. p. p. quæſt. 30. art. 3. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Numerus eſt ens reale per ſe. Hanc concluſionem docet ſanctus Thomas loco citato, & de potentia quæſt. 9. art. 5. ad 8. & 8. Metaphyſicor. lect. 3. & p. p. quæſt. 31. art. 2. ad ſecundum. Eandem etiam concluſionem docent omnes diſcipuli D. Thomæ.

¶ Et pro explicatione obſeruandum eſt, quod ens reale eſt duplex. Aliud eſt ens reale per ſe, & aliud eſt ens reale per accidens. Ens reale per ſe eſt ens, cuius eſſentia, & quidditas ad vnum pertinet prædicamentum ex decem ab Ariſtot. aſſignatis, ſiue huiuſmodi ens ſit ens reale ſimplex, ſiue ſit ens reale compoſitum, vt v. g. Angelus, homo, albedo. Ens verò reale per accidens eſt ens, cuius eſſentia, ſeu quidditas ad diuerſa pertinet prædicamenta: vnde diffiniri ſolet, quod ſit ens conſtans ex rebus diuerſorum prædicamentorum, vt v. g. album, quod ſit corpus de prædicamento ſubſtantiæ, & albedinem de prædicamento qualitatis. Hoc ſuppoſito, in noſtra concluſione dicimus, quod numerus eſt ens reale per ſe, & non eſt ens reale per accidens

¶ Primo probatur concluſio. Omnis ſpecies eſt ens per ſe; quia omnis ſpecies directè ponitur in vno determinato prædicamento: ſed numerus, vt conſtat ex dictis articulo præcedenti, eſt ſpecies quantitatis per ſe: ergo numerus eſt ens reale per ſe. Hæc ratio eſt ſancti Thomæ loco citato in argumento, ſed contra.

¶ Secvndo probatur. Numerus non componitur ex rebus diuerſorum prædicamentorũ: ergo numerus non eſt ens per accidens. Cõſequentia eſt bona. Et antecedens, in quo eſt difficultas, probatur, & explicatur. Nam licet partes componentes, v. g. numerum ternarium poſſint eſſe res diuerſorum prædicamentorum; tamen, vt componunt numerum non habentur formaliter, vt res diuerſorum prædicamentorum: nam ens reale artificiale, quale eſt numerus habet hoc priuilegium, quod poteſt componi ex rebus diuerſorum prædicamentorum, quatenus materialiter conſiderantur, licet formaliter habeantur vti res vnius prædicamenti. Supponendum enim eſt, quod inter entia per ſe, alia ſunt entia per ſe perfecta in ſuo eſſe, vt homo, v. g. Alia verò ſunt entia per ſe artificialia, quæ in partibus componentibus non requirunt totam vnitatem, vt patebit in ſolutionibus argum. Et ita ſicut non requirunt totam vnitatem, vt entia realia per ſe perfecta; ita etiam poſſunt admittere materialiter partes diuerſorum prædicamentorum. Et ita, cum numerus ſit huius generis entis, dicimus, quod numerus formaliter non componitur ex rebus diuerſorum prædicamentorum, etſi materialiter componatur ex illis: ergo. Conſiderandum tamen eſt id, quod docet quidam Salmanticenſis doctiſſimus, quod non tollit rationem entis realis per ſe, artificialis compoſitio rerum diuerſorum prædicamentorum: quia illud axioma ſolum eſt intelligendum de ente reali per ſe perfecto, & extra genus entium artificialium. Vnde cum numerus ſit ens reale artificiale, non tollitur, quin ſit ens per ſe, quamtumuis componatur ex rebus diuerſorum prędicamentorum, vt videre eſt in domo, Cathedra, &c. Et hæc doctrina videtur probabilior.

¶ Ad primvm dicendum, quod ea, quæ ſunt plura entia in actu in vno genere, vel ordine, poſſunt eſſe vnum in altero genere maximè in artificialibus, quorum eſſe, & vnitatem imitatur numerus. Vnde videmus in domo, quæ eſt vnum ens per ſe artificiale, quæ tamen cõponitur ex pluribus ſubſtantijs actualibus, v. g. ex lapidibus, lignis, &c. quod etiam

etiam contingit in artificialibus rationis, vt videre eſt in propoſitione, quæ eſt vnum ens rationis per ſe in ratione propoſitionis, & tamen componitur ex ſubiecto & prædicato, quæ ſunt entia rationis in actu. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito de numero ternario, ſeu binario.

¶ Ad secundum dicendum, negando antecedens: habet enim formam determinatam, nempe vltimam vnitatem, vt vltima eſt. Ad probationem reſpondetur conuincere argumentum eius formam non eſſe aliquam vnitatem determinatam materialiter conſideratã, cum non ſit maior ratio de vna, quam de altera: non verò conuincere non habere vnitatem, quæ ſit forma formaliter conſiderata: quia quælibet illarum habet rationem formæ, quatenus habet rationem vltimæ, ideſt rationem determinantis, & complentis numerum in ſua ſpecie. Itaque quælibet vnitas, quodammodo eſt forma phyſica reſpectu aliarum, quatenus eſt determinatiua, ſicut etiam eſt materia reſpectu aliarum ſecundum quod eſt determinabilis. Neque hoc eſt inconueniens, cum in alijs etiam entibus reperiatur, vt contingit in partibus continui, quæ antea erant ſeparatæ, & fiunt vnum per vnionem; & in contractibus, qui perficiuntur ex vtroque conſenſu inter ſe contrahentium, & in ſacramento matrimonij, cuius materia, & forma ſunt conſenſus. Ex quo patet, quod forma determinata numeri eſt vltima vnitas non materialiter accepta, ſed formaliter: qua ratione vagatur per omnes vnitates, & omnibus quodammodo conuenit, vt articulo ſequenti magis explicabimus.

¶ Ad tertium dicendum, primo, quod in artificialibus nullum eſt inconueniens, quod partes vnius entis per ſe ſint partes alterius entis per ſe, quando illud primum ens, cuius ſunt partes, ſaltim materialiter conſideratum, poteſt eſſe pars alterius, vt videmus in artificialibus, & in exemplis adductis in ſolutione ad primum de propoſitione; quod etiam patet de propoſitione hypothetica, quæ componitur ex duabus ſimplicibus, quæ ſunt entia per ſe rationis; patet etiam de loco, qui componitur ex ſuperficie, &c.

Secundo reſpondetur, Argumentum conuincere de entibus perfectis in ſuo eſſe formaliter conſideratis. non autem de entibus artificialibus, materialiter conſideratis.

¶ Ad confirmationem reſpondetur, quod vnus numerus componit alium, ſecundum materiam, vt binarius componit ternarium, & quaternarius ſenarium: quia vnitates vnius numeri poſſunt eſſe vnitates alterius numeri, vt dicitur in confirmatione. Cæterum vna ſpecies numeri non componit aliam ſecundum formam. quia, vt ſic vna ſpecies nequit componere aliam eiuſdem generis, eo quod, vt ſic omnes ſunt inter ſe contrariæ. Quo pacto intelligendus eſt Ariſtoteles quinto Metaphyſic. cap. 14. quando dicit bis tria non eſſe ſex, ſed ſemel ſex componere ſex, quaſi dicat bis tria ſecundum formam non componere ſenarium, ſed ſolum ſecundum materiam. Vnde ad confirmationẽ dicendum eſt, quod vna ſpecies, quæ eſt ens per ſe, non componit aliam ſecundum formam: poteſt tamen aliam componere ſecundum materiam, vt patet de ſuperficie, & loco. Conſiderentur ea, quæ dicta ſunt ad hoc propoſitum in hac quæſtione, art 3.

ARTICVLVS XII.

Vtrum forma conſtitutiua numeri ſit vltima vnitas.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod forma conſtitutiua numeri non ſit vltima vnitas. Forma phyſica, qualis eſt forma numeri, educitur de potentia materiæ, & informat materiam: ſed vltima vnitas non, educitur de potentia aliarum vnitatum, nec informat illas: ergo vltima vnitas non eſt forma phyſica conſtitutiua numeri. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur: nam quælibet vnitas eſt vltima reſpectu aliarum, quantum ad actua-

actualem deſignationem conſtitutiuam numeri: ergo illa, quæ eſt vltima, & conſtitutiua numeri, non educitur de potentia aliarum, nec illas informat: aliàs quælibet de potentia aliarum educeretur, & quælibet alias informaret.

¶ Secvndo præterea. In numero, v. g. ternario non eſt aſſignabilis vltima vnitas: ergo vltima vnitas non eſt forma numeri. Conſequentia eſt bona; nam cuiuſcumque entis per ſe Phyſici eſt aſſignabile id, quod eſt forma. Antecedens verò probatur. Si v. g. in platea tres homines inueniantur, non poſſumus aſſignare quiſnam illorum determinatè ſit vltimus complens numerum, quia poſſumus incipere numerare ab vnoquoque, & conſequenter vnuſquiſque erit vltimus: ergo.

¶ Tertio præterea. Vltima vnitas, vt vltima non pertinet ad prædicamentum quantitatis; ergo, vt ſic non poteſt eſſe forma numeri. Cõnſequentia eſt bona. Nam forma alicuius ſpeciei non poteſt eſſe diuerſi prædicamenti, & generis. Antecedens verò probatur. Vltima vnitas eſt vltima, & dicitur vltima, quatenus dicit ordinem, & reſpectum ad alias: ſed vt ſic nihil aliud eſt, quam quædã relatio ad cæteras: ergo, vt ſic nõ pertinet ad prædicamentũ quantitatis, ſed potius ad prædicamentũ relationis.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ 8. Metaphyſic. lect. 3. vbi expreſsè aſſerit, formam numeri eſſe vltimam vnitatem: ergo.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis huius articuli ſit.

¶ Conclvsio vnica. Vltima vnitas eſt forma numeri. Hanc concluſionem negat Suarez loco ſupra citato, diſp. 41. ſect. 1. numero 6. Illam tamen docent omnes diſcipuli S. Thomæ. Sed pro explicatione iſtius concluſionis,

¶ Observandvm eſt, quod licet omnes diſcipuli Sancti Thomæ conueniant in hac concluſione in modo tamen illam explicandi valde diſcrepant. Omiſſis igitur varijs explicandi modis, dicimus, quod in numero, v. g. ternario, vltima quidem vnitas eſt forma numeri; illa verò eſt vltima vnitas, quæ eſt perfectiua, & determinatiua præcedentium vnitatum: illæ autem vnitates, quæ ſe habent vt determinabiles, habent rationem materiæ. Vnde omnes vnitates habent rationem determinãtis, & actus, & omnes habent rationem determinabilis, & potentiæ: illa ergo, quæ erit præcedentium determinatiua, erit etiam vltima, & forma. Eſt exemplum, v. g. Si conſenſus viri, & fœminæ in matrimonio ſimul explicentur, vnus cõſenſus reſpectu alterius eſt forma, & alter materia, & è conuerſo: non enim videtur eſſe maior ratio, quare vnus potiùs determinatè ſit materia, & alter forma; quare ille, qui ſe habet, vt determinans ſe habeat, vt forma, & actus: ille verò qui ſe habeat, vt determinabilis ſe habeat, vt materia, & potentia: & quia vterque poteſt ſe habere, vt determinans, & vt determinabilis; ideò vterque poteſt ſe habere, vt materia, & forma; & ideò vterque eſt determinatiuus, & determinabilis. Quia verò neuter determinatè eſt determinatiuus, & determinabilis; ideò neuter eſt determinatè forma, & materia; ſed vterque poteſt eſſe forma, & materia, ſecundum diuerſam tamen conſiderationem. Ita dicimus in noſtro propoſito, quod tres vnitates, v. g in ternario numero, ita ſe habent, quod illa, quæ eſt præcedentium determinatiua, ſe habet, vt forma, & actus; illæ verò, quæ ſe habent, vt determinabiles habent ſe, vt materia. Et quia quælibet poteſt eſſe determinatiua præcedentium, & quælibet determinabilis: ideò quælibet poteſt habere rationem materiæ, & formæ; quia verò neutra eſt determinatè præcedentium determinatiua, ſeu determinabilis; ideò neutra eſt determinatè forma, ſeu materia. Cùm hoc tamen ſtat, quod illa, quæ eſt præcedentium determinatiua, & conſequẽter vltima, ſit forma numeri: ſed hoc magis explicabitur infra. His ſuppoſitis,

¶ Primo probatur concluſio ex Diuo Thoma, qui 8. Metaph. lect. 3. inquit, Numerus eſt id, quod eſt vnus: eſt enim per ſe vnum numerus, in quantum vltima vnitas dat ſpeciem numero, & vnitatem: ſicut in rebus compoſitis ex materia, & forma, per formam eſt aliquid vnum, & vnitatem, & ſpeciem ſortitur.

Ex quibus verbis manifeſtè patet Diuũ Thomam docere vltimam vnitatem eſſe formam numeri dantem illi ſpeciem : ergo.

¶ Secvndo probatur concluſio, ſupponendo prius, quod vbicumque ſunt plura entia conſtitutiua aliquod ens per ſe, vnum debet ſe habere, vt actus, & forma; & aliud, vt potentia: aliàs non facerent vnum ens per ſe, ſed potius per aggregationem, vt patet in aceruo lapidum. Sed in numero nulla alia vnitas poteſt ſe habere, vt actus, & forma niſi vltima: ergo vltima vnitas erit forma numeri. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Ex pluribus vnitatibus illa ſe habet, vt forma cæterarum, quæ eſt cæterarum determinatiua; ſed nulla alia poteſt eſſe cæterarum determinatiua, niſi vltima: quia illa vnitas, quæ cæteras determinat eſt vltima: ergo.

¶ Tertio probatur concluſio. Poſita, & ablata vltima vnitate, ponitur, & tollitur ſpecies numeri: ergo vltima vnitas eſt forma numeri. Conſequentia eſt bona, quia forma illa eſt, qua poſita ponitur res, cuius eſt forma, & qua ablata tollitur, vt patet in omnibus formis. Antecedens probatur. Poſita tertia vnitate, quæ eſt vltima in ternario, ponitur numerus ternarius, & ablata tertia vnitate, tollitur numerus ternarius: ergo poſita, & ablata vltima vnitate ponitur, & tollitur ſpecies numeri.

¶ Ad primvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrùm vltima vnitas, quæ eſt forma numeri, ſit forma phyſica eiuſdem.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ obſeruandum eſt, quod forma rei eſt duplex: alia eſt forma metaphyſica; alia verò eſt forma phyſica. Forma metaphyſica dicitur differentia contrahens, & determinans genus, & conſtituens ſpeciem, vt v. g. rationale reſpectu hominis dicitur forma metaphyſica. Forma verò phyſica eſt forma materialis, quæ vna cum materia componit phyſicè totum, vt v.g. in homine forma phyſica eſt anima rationalis, quæ ſimul cum materia componit totum hominẽ. His ſuppoſitis, Videtur, quod vltima vnitas non ſit forma phyſica componens numerum.

¶ Primo arguitur argumento primo huius articuli. Nam forma phyſica vna, excepta anima rationali, educitur de potentia materiæ, & illam informat, vt patet diſcurrendo per ſingulas formas phyſicas: ſed vt probatum eſt in argumento, vltima vnitas non ita ſe habet reſpectu aliarum vnitatum: ergo.

¶ Secundo arguitur. Omnis forma, loquendo de formis accidentalibus, eſt ſubiectiuè in his, quorum eſt forma; ſed vltima vnitas non eſt ſubiectiuè in alijs vnitatibus, vt ſatis de ſe patet: ergo.

¶ Tertio arguitur. Forma phyſica, reſpectu cuius eſt forma, eſt quid intrinſecum, vt patet in omnibus entibus phyſicis: ſed vltima vnitas non eſt quid intrinſecum reſpectu aliarum vnitatum quarum eſt forma, vt ſatis conſtat: ergo vltima vnitas, quæ eſt forma numeri, non eſt forma phyſica.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Vltima vnitas, quæ eſt forma conſtitutiua numeri, eſt etiam forma phyſica eiuſdem.

¶ Probatur concluſio à ſufficienti diuiſione. Nam dictum eſt in articulo, quod vltima vnitas eſt forma numeri: ſed vltima vnitas non eſt forma numeri metaphyſica: ergo vltima vnitas eſt forma numeri phyſica. Minor in qua eſt difficultas, probatur. Forma metaphyſica cum ſit differentia, prædicatur in recto de eo, cuius eſt differentia in quale quid: ſed vltima vnitas, v.g. in numero ternario, non prædicatur in recto de numero ternario in quale quid: hæc enim prædicatio eſt falſa, numerus ternarius

Digitized by Google

narius eſt tertia vnitas: ergo.

¶ Secundo probatur eadem minor. Forma metaphyſica, nempe differentia, importat totum id ſaltim in confuſo, quod dicit ſubiectum: aliàs non poſſet de eo prædicari in recto; ſed vltima vnitas in ternario, neque in confuſo cótinet totum, quod important aliæ duæ vnitates: ergo non eſt forma metaphyſica.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod forma phyſica in entibus artificialibus non educitur de potentia materiæ, ſicut educitur in alijs entibus per ſe: & quia numerus eſt ens artificiale, ideò vltima vnitas, quæ eſt forma phyſica, non educitur de potentia aliarum vnitatum, quæ habent rationem materiæ. Et hoc ſatis patet diſcurrendo per ſingula entia artificialia, in quibus forma phyſica eorum non educitur de potentia materiæ.

¶ Ad ſecundum reſpondetur primo, quod de ratione formæ vt ſic, non eſt inhærere, vt patet de anima rationali, ſed de ratione formæ eſt ſolum determinare, & actuare. Vnde vltima vnitas bene poteſt eſſe forma aliarum vnitatum abſque inhærentia per determinationem illarum. Sit exemplum in matrimonio, quando ſimul conſenſus, tam viri, quam fœminæ ſimul proferuntur: tunc, vt diximus, vnus habet rationem formæ, & alter rationem materiæ: ille enim, qui ſe habet, vt contrahibilis habet rationem materiæ, & potentiæ: ille verò, qui ſe habet vt contrahens, habet rationem actus, & formæ, & tamen vnus non inhæret alteri, neque informat alterum, neque educitur de potentia alterius, quia de ratione formæ, & actus ſolum eſt actuare, & determinare, & non inhærere.

¶ Secundo reſpondetur, diſtinguendo maiorem. Si forma accidentalis ſit intrinſeca, concedo maiorem: nego tamen illam, ſi ſermo ſit de forma phyſica accidentali extrinſeca: tunc enim non eſt neceſſe, quod illa forma inhæreat, vt patet in obiecto potentiæ, reſpectu cuius ſe habet, vt forma, & actus, & tamen illi non inhæret. Et quia vltima vnitas ſe habet reſpectu aliarum veluti forma extrinſeca: nam reliquæ quatenus dicunt ordinem ad illam, induunt rationem potentialitatis in ordine ad vltimam, & ita ſe habet veluti actus extrinſecus, & forma:

¶ Conſiderandum eſt, quod licet numerus habeat ſufficientem vnitatem, vt ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ in prædicamento exiſtens; tamen non habet omnimodã vnitatem, ſicut aliæ ſpecies entis realis: non enim in omnibus entibus eadem vnitas requirenda eſt. Et quia ſpecies numeri non eſt ſpecies multum perfecta, ideo etiam habet materiam, & formam phyſicam non multum perfectam. Et ſi in alijs rebus diuerſa eſt materia, & forma phyſica, adeò vt id, quod eſt materia non eſt forma, & è conuerſo, & id quod eſt forma eſt quid intrinſecum materiæ; in numero tamen propter ſuam minimam vnitatem, non ita res ſe habet: nam id, quod eſt materia, eſt ſimul forma, ſecundum tamen diuerſam conſiderationem: & ſimiliter id, quod eſt forma, non eſt quid intrinſecum materiæ.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod ratione formæ phyſicæ vt ſic, non eſt eſſe quid intrinſecum ei, cuius eſt forma; ſed tantum eſt phyſicè determinare, & actuare, & vna cum materia conſtituere ſpeciem aliquam phyſicam, vt patet in exemplo poſito de obiecto reſpectu potentiæ: & per hæc patet ad primũ argumentum huius articuli.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

Digitized by Google

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Secundum.

Vtrùm in numero, v. g. ternario qualibet vnitas habeat antecedenter ad operationem intelle-ctus, rationem actus determinantis.

Quod eſt quærere,

Vtrùm qualibet ſit determinatiua aliarum.

ET videtur, quod non. Primo arguitur argumento ſecundo huius articuli. Et confirmatur. Vnitas determinatiua aliarum eſt vltima vnitas, quia aliæ præter vltimam ſunt determinabiles, & habent rationem materiæ, & potentiæ: ſed in numero, v. g. ternario, quælibet vnitas non eſt vltima: ergo quælibet vnitas in numero ternario non eſt determinatiua aliarum. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor etiam patet, quia vna ſola poteſt eſſe vltima: ergo quælibet vnitas non eſt vltima: aliàs eſſent tres vltimæ vnitates, quod implicat.

¶ Secundo arguitur. Vnitas determinatiua aliarum eſt forma numeri: ergo ſi in numero ternario quælibet vnitas eſſet determinatiua aliarum, in numero ternario eſſent tres formæ: hoc autem aſſerere eſt falſum, vt manifeſtè conſtat: ergo.

¶ Tertio arguitur. Si in numero ternario quælibet vnitas eſt determinatiua aliarum, & conſequenter quælibet determinabilis ab alia; ſequeretur manifeſtè, quod nulla eſſet diſtinctio inter materiam, & formam phyſicam numeri: hoc autem aſſerere videtur abſurdum: nam numerus eſt ens reale phyſicum; eſt enim ſpecies quantitatis diſcretæ: ergo. Sequela verò probatur: nam quælibet vnitas antecedenter ad operationem intellectus eſt determinabilis, & ſimul determinatiua: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. In numero v.g. ternario antecedenter ad operationem intellectus, quælibet vnitas habet rationem actus determinantis, & eſt determinatiua aliarum.

¶ Probatur concluſio manifeſtè, & efficaciter. In numero v. g. ternario quælibet vnitas antecedenter ad operationem intellectus, habet rationem formæ: ergo quælibet vnitas antecedenter ad operationem intellectus eſt determinatiua aliarum. Antecedens probatur. Nam ſi quælibet non habet rationem formæ: ergo aliquid eſſentiale eſt in illa, quæ habet rationem formæ, quod non eſt in alijs: hoc autem eſt falſum: ergo. Minor probatur primo: omnes vnitates numeri ternarij ſunt eiuſdem rationis, & eſſentiæ, genericè, & ſpecificè: ergo nihil eſſentiale eſt in vna, quod non ſit in alia.

¶ Secundo probatur eadem minor; quia illud aliquid eſſentiale magis in vna, quam in alia, non videtur aſſignabile: ergo non eſt aliquid eſſentiale in vna magis, quam in alia. Sequela verò eſt manifeſta; quia ſi vna vnitas magis habet quod ſit determinatiua aliarum, quod tamen non habent aliæ vnitates; hoc non poteſt eſſe, niſi quia in vna reperitur aliquid eſſentiale, quod non reperitur in alijs. Cum ergo non ſit aliquid magis in vna vnitate, quam in alia, dicendum eſt, quod quælibet vnitas in numero ternario ſit determinatiua aliarum, & habeat rationem actus, & determinantis.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negandum eſt antecedens; nam vt dicemus ſequenti ſolutione, quælibet vnitas in numero ternario, habet quod ſit vltima quantum ad actualem numerabilitatem conſtitutiuam numeri ſecundum ſe.

¶ Secundo reſpondetur, negando minorem. Ad probationem diſtinguo antecedens, vna ſola eſt vltima, quantum ad actualem numerationem, & deſignatio.

Digitized by Google

tionem ab vnoquoque factam, concedo; quantum verò ad actualem numerabilitatem conſtitutiuam numeri ſecundum ſe, nego illud: quia ſic quælibet eſt vltima reſpectu aliarum, & poteſt habere tertium locum. & hoc etiam videtur euidens, quia nihil habet vna ſecundum ſe, quod non habet alia, & per conſequens quælibet eſt vltima reſpectu aliarum, & non vltima, ſecundum diuerſam tamen conſiderationem. Et per hæc patet ad confirmationem.

¶ Ad tertium reſpondetur, diſtinguendo conſequens ſecundæ conſequentiæ, eſſent tres formæ veluti partiales, id eſt tres vnitates, quarum quælibet ſuo modo eſt forma, concedo conſequentiã: eſſent tres formæ totales, nego: quia ſicut ternarius eſt vna eſſentia, ita habet vnam formam totalem, ſicut & vnam materiam, quæ ſunt ipſæ vnitates diuerſo modo conſideratæ, ideſt quatenus ſunt determinabiles. Hæc autem forma totalis non eſt vna ſimplex vnitas; ſed conflatum ex omnibus ordinatis vnitatibus ad talem ſpeciem numeri, ita vt forma totalis ambiat totam ſpeciem numeri, ſicut in alijs entibus, v. g. in homine humanitas ambit compoſitum ex materia, & forma, ad differentiam animæ rationalis, quæ eſt forma partialis: ita in numero ternario forma totius ſunt ipſæ tres vnitates ſic terminatæ in tertia vnitate, & hæc forma totius reſidet in omnibus tribus vnitatibus ſimul ſũptis.

¶ Ad quartum reſpondetur, diſtinguendo conſequens, non eſſet diſtinctio realis inter integram materiam, & integram formam illius indiuidui, concedo libenter, quia ita eſt, quod ſcilicet id, quod eſt materia, taliter eſt materia, quod etiam ſit forma ſecundum diuerſam conſiderationem: non diſtinguuntur ſaltim ratione, nego: & hoc ſufficit præcipuè in accidentibus, vt patet de albedine, cuius forma, & materia phyſica non diſtinguuntur realiter.

¶ Dices: ergo idem ſecundum ſe eſſet materia, & forma. Reſpondetur nullum eſſe inconueniens, ſicut dicitur de potentia intellectiua, quæ ſecundum ſe, ſecundum diuerſam tamen rationẽ, eſt actiua, & paſſiua; ita prorſus dicendum eſt in noſtro propoſito. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium principale eiuſdem articuli dicendum, quod vltimum, vt vltimum, quatenus præcisè reſpicit primum: & importat mutuam relationem; ita vt ſit verum dicere; vltimum eſt primi vltimum; & primum eſt vltimi primum: verum quidem eſt, quod, vt ſic pertinet ad prædicamentum relationis. Cæterum ſi accipiatur vltimum, non quatenus præcisè importat præfatam relationem, ſed quatenus importat rationem determinationis præcedentium, vel quatenus vltima vnitas eſt determinatiua cæterarum, & ſic cum ſolum importet reſpectum tranſcendentalem; non inconuenit, quod ſit forma numeri, & alicuius ſpeciei quantitatis diſcretæ.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum numerus realiter diſtinguatur à rebus numeratis.

AD decimumtertium ſic proceditur, videtur quod numerus non diſtinguatur à rebus numeratis realiter. Creatis à Deo tribus hominibus, & ſeclusis omnibus accidentibus, videlicet quantitate continua, &c. illi homines erunt tot, ſcilicet tres, vt experientia conſtat: ergo numerus non diſtinguitur realiter à rebus numeratis.

¶ Dices, quod tunc in illo caſu erunt illi homines tres numeratione tranſcendentali tantum, quæ à rebus numeratis non diſtinguitur; non autem eſſent tres numeratione quantitatiua, & prædicamentali.

¶ Secvndo præterea, & arguitur contra. Datis tribus quantitatibus, illæ numerari poſſunt ſe ipſis, non addito alio numero prædicamentali; ſed ille numerus quantitatum eſt prędicamentalis, cum quantitates pertineant ad prædicamentum quantitatis, ergo numerus prædicamentalis, loquendo etiam de numeratione prædicamentali, non diſtin-

guitur à rebus numeratis.

¶ Tertio prætereà, & confirmatur præcedens argumentum. Datis duobus ternarijs reſultat binarius ternariorum: ſed iſte binarius eſt prædicamentalis, ergo non diſtinguitur numerus prædicamentalis, numeratione prædicamentali à rebus numeratis.

¶ Qvarto prætereà, res numeratæ ſunt effectus formalis numeri; ſed effectus formalis formæ non diſtinguitur ab ipſa, ergo numerus non diſtinguitur à rebus numeratis. Minor cum conſequẽtia ſunt notæ. Maior vero probatur. Effectus formalis numeri eſt numerare, & facere rem numeratam, ſicut effectus formalis albedinis eſt diſgregare viſum, & facere, quod res diſgreget viſum: ergo quod res ſit numerata, eſt effectus formalis numeri; ſicut quod res diſgreget viſũ, eſt effectus formalis albedinis.

¶ Sed contra eſt auctoritas Thomiſtarum oppoſitum aſſerentium: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Numerus diſtinguitur realiter à rebus numeratis. Hæc concluſio eſt communis inter Thomiſtas: illam enim docet Capreolus in 1. diſt. 24. q. 1. concl. 1. Sonc. 10. lib. metaph. q. 11. Iauellus lib. 8. q. 9. Petrus Niger in ſuo Clypeo q. 9. Soto in ſua Logica cap. de quantit. q. 2. Maſius cap. de quantitate, ſect. 2. quæſt. 4. Sanchez libro 3. quæſt. 24. & plures alij, licet oppoſitum huius concluſionis doceant cõmuniter omnes nominales. ſed

¶ Primo probatur, Quantitas, & ſubſtantia realiter diſtinguuntur, quia pertinent ad diuerſa prædicamenta, quæ realiter, & formaliter ſaltem diſtinguuntur: ergo numerus diſtinguitur realiter à re numerata. Confirmatur, quia vt dictum eſt artic. 2. quantitas diſtinguitur realiter à re quanta; ergo cum numerus ſit quantitas, & vera quantitas, diſtinguetur etiam realiter à rebus numeratis.

¶ Secvndo probatur concluſio, vt docet Diuus Thomas prima parte q. 11. Vnitas eſt aliquid additum ſubſtantiæ rei, & quid diſtinctum ab illa. Sed numerus nihil aliud eſt, quam collectio vnitatum quantitatiuarum: ergo realiter differt à ſubſtantia, & conſequenter à rebus numeratis.

¶ Tertio probatur. Quia ſi numerus non diſtingueretur realiter à rebus numeratis, ſequeretur, quod numeri diuerſarum ſpecierum eſſent eiuſdem ſpeciei; & numeri eiuſdem ſpeciei, eſſent numeri diuerſarum ſpecierum: ſed hoc eſt falſum: ergo. Sequela probatur, quia ſi antecedens eſſet verum, duo ternarij, qui ſunt eius ſpeciei, quorum, vnus eſſet hominum, & alter eſſet leonum, diſtinguerentur ſpecie, ſicut diſtinguuntur homo, & leo; nam tales numeri non diſtinguerentur ab homine, & leone; & ſimiliter propter eandem rationem, numerus quaternarius, quatuor hominum, & numerus quinarius quinque hominum eſſet eiuſdem ſpeciei, quod eſt falſum: ergo.

¶ Ad primvm dicendum, quod bene ibi dictum; nam numerus eſt duplex: alius enim eſt numerus tranſcendentalis, & alius eſt numerus prædicamentalis, & ſimiliter duplex eſt numeratio; alia enim eſt numeratio tranſcendentalis, & alia eſt numeratio prædicamentalis. Numerus tranſcendentalis non diſtinguitur à re numerata, quia identificatur cum illa, ſicut vnitas tranſcendentalis identificatur cum re, cuius eſt vnitas. Sed de hoc numero non eſt in præſenti difficultas; ſed tota difficultas eſt de numero prædicamentali, & de numeratione prædicamentali. Vnde ſublato numero prædicamentali à multitudine trium hominum, adhuc illi numerantur, & ſunt tres numeratione tranſcendentali, non vero prædicamentali.

¶ Ad secvndvm dicendum eſt eodem modo. Quia quantumuis quantitates ſint de prædicamento quantitatis, adhuc illæ cum ſint entia, habent ſuas vnitates tranſcendentales, & numerari poſſunt etiam numeratione tranſcendentali. quod contingeret in caſu argumenti; nam tunc non addito numero aliquo tribus quantitatibus, illæ eſſent tot, & tres, & numerarentur numeratione tranſcendentali, & non prædicamentali, hæc enim fieri non poteſt ſine numero.

Ad

¶ Ad tertium dicendum eſt ex dictis.

¶ Ad quartum dicendum, quod res numerata ſi ſit numerata numeratione tranſcendentali, non eſt effectus formalis numeri prædicamentalis, ſed eſt effectus formalis numeri tranſcendentalis; ſi vero ſit numerata numeratione prædicamentali, tunc quod res ſit numerata, eſt effectus numeri prædicamẽtalis. In caſu autem argumenti res non eſt numerata numeratione prædicamentali, ſed tantum numeratione tranſcendentali. Et ita non ſequitur, quod quantumuis res ſit numerata, non diſtinguatur à numero prædicamentali: quia talis numeratio non eſt effectus formalis numeri prædicamentalis.

¶ Ex dictis ſequitur, quod numerus tranſcendentalis nõ pertinet ad prædicamentum quantitatis, ſicut non pertinet numerus rerum ſpiritualium, & omnis numerus, qui eſt rerum non habentium quantitatem.

ARTICVLVS XIV.

Vtrùm oratio, quæ eſt numerus ſeu menſura durationum ſyllabarum, ſit ſpecies quantitatis diſcretæ.

AD decimumquartum ſic proceditur. Videtur, quod oratio, quæ eſt numerus, ſeu menſura durationum ſyllabarum, non ſit ſpecies quantitatis diſcretæ. Ariſtot. 5. Metaph. cap. 13 numerans ſpecies quantitatis nullam facit mentionem de oratione: ergo oratio non eſt ſpecies quantitatis diſcretæ.

¶ Secundo præterea. Quæ pertinent reductiuè ad aliquod prædicamentum, non ſunt ſpecies illius prædicamenti, quia ſpecies alicuius prædicamenti pertinent ad prædicamentum directè, vt conſtat in omnibus cathegorijs: ſed oratio pertinet reductiuè ad prædicamentum quantitatis; quia ſolum pertinet ad illud, quatenus menſurat ſyllabarum durationem ſecundum longitudinem, & breuitatem: ergo oratio non eſt ſpecies quantitatis diſcretæ.

¶ Tertio præterea. Menſura durationum ſyllabarum, ſecundum longitudinem, & breuitatem, eſt ipſum tempus, quo mẽſuratur duratio ipſa ſyllabarum: ergo oratio non eſt ponenda etiam in ratione menſuræ, vt ſpecies quantitatis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Nam duratio rerum corruptibilium eſt tempus; ſed duratio ſyllabarum ſecundum longitudinem, & breuitatem, eſt duratio rerum corruptibilium: ergo nihil aliud eſt, quam tempus.

¶ Quarto præterea. Arguitur argumento Soti. Oratio ſi accipiatur in mente, eſt de genere qualitatis, puta habitus, vel diſpoſitio. Si verò accipiatur in voce (vt dicit Ariſtoteles), tunc aut accipitur, in quantum ſignificatiua, & ſic eſt in genere ſigni; aut accipitur in quantum eſt quoddam ens naturale; & tunc ſi oratio eſt verberatus aer (vt aliqui opinantur) eſt in prædicamento ſubſtantiæ vti oratio ſcripta; ſi verò ſit accidens ex reuerberatione productum in aere, tunc eſt in prædicamento qualitatis. Quod ſi accipiatur, vt eſt quædam actio, tunc eſt in prædicamento actionis, ſicut ambulatio: ergo nulla ratione oratio ponitur in prædicamento quantitatis.

¶ Confirmatur. Quælibet per ſe ſyllaba eſt quantitas continua, (vtputa, quæ vnico ſpiritu profertur) & eſt oratio: ergo oratio non eſt ſpecies quantitatis diſcretæ.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ opuſc. 48. cap. 2. vbi inquit orationem eſſe ſecundam ſpeciem quantitatis diſcretæ: ergo.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclusio vnica. Oratio eſt ſpecies quantitatis diſcretæ. Hanc concluſionem docent communiter omnes Logici, & Metaphyſici, præcipuè Caietan. cap. de quantitate, & Soto in ſua Logica cap. de quantitate.

¶ Pro explicatione huius concluſionis obſeruandum eſt, quod hoc nomen oratio vocalis (de hac enim oratione eſt ſermo in præſenti, non autem de oratione mentali, ſeu ſcripta, poteſt accipi

L 4

cipi dupliciter. Vno modo accipitur pro ipſis vocibus, ſeu ipſarum ſono, aut ipſarum ſignificatione; v. g. iſta vox Dominius poteſt accipi pro ipſis ſyllabis, ſeu pro ipſo ſono, quem cauſant, aut pro ſignificatione, quam important. Alio modo poteſt accipi oratio vocalis pro duratione ſyllabarum ſecundum longitudinem, & breuitatem; & ſic accepta oratio vocalis, nihil aliud eſt, quam menſura quædam, qua menſurantur ſyllabæ vocum ſecundum longitudinem, & ſecundum breuitatem; & propterea in hac ſecunda acceptione diffinitur oratio vocalis; quod ſit numerus, ſeu menſura durationum ſyllabarum ſecundum longitudinem, & breuitatem. Quo fit, quod oratio in prima acceptione conſiderata, accipiatur pro ſe menſurata, & in ſecunda acceptione pro menſura menſurante. Et in hac ſecunda acceptione in præſenti cōſideranda eſt oratio. Vnde in concluſione dicimus, quod oratio eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, id eſt, quòd numerus, ſeu menſura durationis ſyllabarum, vel duratio ipſa ſyllabarum ſecundum longitudinem, & breuitatem, eſt ſpecies quantitatis diſcretæ. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio, auctoritate Diui Thomæ in argumento, ſed contra.

¶ Secvndo probatur. Oratio vt hic accipitur, habet partem extra partem: ergo eſt ſpecies quantitatis. Conſequentia eſt bona. Quia id, quod habet eſſentiam completam alicuius prædicamenti pertinet ad illud prædicamentum, ſi non vt genus, ſaltim vt ſpecies: ergo. Oratio enim nullatenus, vt genus poteſt pertinere ad prædicamentum quantitatis, vt ex dictis ſufficienter conſtat. Antecedens probatur. Duratio ſeu menſura durationis vnius ſyllabæ eſt extra durationem, ſeu extra menſuram durationis alterius ſyllabæ: ergo oratio, vt hic accipitur, habet partem extra partem. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Quia duratio vnius ſyllabæ, non eſt duratio alterius ſyllabæ: ergo duratio, ſeu menſura durationis vnius ſyllabæ eſt extra durationem, ſeu extra menſuram durationis alterius ſyllabæ.

¶ Tertio probatur concluſio, & confirmatur magis ratio præcedens. Præfatæ durationis, ſeu menſuræ durationis ſyllabarum, taliter ſe habent, & vna eſt extra aliam, quod nullatenus copulantur aliquo termino communi, vt de ſe ſatis manifeſtum eſt: ergo oratio eſt ſpecies quantitatis diſcretæ. Conſequentia patet ex diffinitione quantitatis diſcretæ.

¶ Ad primvm dicendum, quod aliqui ſuppoſita doctrina D. Thomæ, quam habet 5. Metaph. cap. 13. ſuper eundem locum Ariſtotelis, quod ſcilicet Ariſtot. alia ratione agit de quantitate in Metaphyſica, & alia ratione agit de eadem quantitate in Logica: in Metaphyſica enim inquit D. Thomas, agit Ariſtot. de quantitate ſecundum rationem diuiſionis, quæ eſt eſſentia quantitatis; & in Logica agit de quantitate ſecundum rationem menſuræ, quæ eſt proprietas, & non eſſentia quantitatis. Hac ſuppoſita doctrina S. Thomæ,

¶ Aliqvi dicunt ad auctoritatem Ariſtotelis, quod Ariſtot. in loco citato 5. Metaph. propterea aſſignans ſpecies quantitatis ſolum numerauit quatuor ſpecies, ſcilicet lineam, ſuperficiem, corpus, & numerum; & omiſit tres ſpecies, ſcilicet locum, tempus, & orationem: quia ſolum primæ quatuor ſpecies habent rationem diuiſionis per ſe; aliæ verò tres poſteriores non habent rationem diuiſionis per ſe: & ita 5. Metaph. ſolum vocat ſpecies quantitatis quatuor priores, & nullam mentionem facit de alijs, quę habent diuiſionem per accidens, & ad diuiſionem alterius diuiduntur; nam tempus v. g. diuiditur ad diuiſionem motus. Locus diuiditur ad diuiſionem ſuperficiei. Et oratio diuiditur ad diuiſionem ſpiritus emiſſi: illam enim vocamus orationem longiorem, quæ emittitur maiori ſpiritu: breuiorem verò quæ ſpiritu minori emittitur. Cæterum quia Logicus agit de quantitate, & Ariſtoteles, vt Logicus etiam de ea agit, non ſecundum rationem diuiſionis; ſed ſecundum rationem menſuræ, quæ non ſolum quatuor prioribus ſpeciebus conuenit, ſed etiam alijs: Ideò Ariſtot. in Logica numerans ſpecies quantitatis, non

Digitized by Google

non ſolum aſſignauit lineam, ſuperficiem, corpus, & numerum: ſed etiam numerauit inter eas, locum, tempus, & orationem; & ideò oratio Logicè loquendo eſt vera, & propria ſpecies quantitatis.

¶ Sed hæc ſolutio non placet, quia cui non conuenit per ſe eſſentia alicuius rei, nec per ſe poteſt conuenire ei aliqua proprietas illius eſſentiæ: ſi ergo orationi ratio diuiſionis, quæ eſt eſſentia quantitatis, non conuenit per ſe, neque per ſe poterit ei conuenire ratio menſuræ, quæ eſt proprietas quantitatis; & ſic nec Logice, ſub ratione ſcilicet alicuius proprietatis quantitatis, nimirum ſub ratione menſuræ, poterit eſſe per ſe, & propriè ſpecies quantitatis diſcretæ.

¶ Alii ſecundo reſpondent ad argumentum, ſupponendo etiam doctrinam Diui Thomæ, quod ſcilicet Metaphyſic. agat de quantitate ſub ratione eſſentiæ, ſcilicet ſub ratione diuiſionis; & Logicus agat de eadem ſub ratione cuiuſdam proprietatis, ſcilicet ſub ratione menſuræ: quod oratio eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, vere, & propriè, non ſolum Logicè; ſed etiam Metaphyſiè: quia oratio verè, & proprie, non ſolum habet rationem diuiſibilitatis, quæ eſt eſſentia quantitatis; ſed etiam habet vere, & propriè rationem menſuræ; quæ eſt proprietas quantitatis. Quare autem Ariſtoteles aſſignans ſpecies quantitatis 5. Metaphyſic. non numerauerit inter eas orationem, patet. Quia ibi ſolum numerauit præcipuas ſpecies quantitatis, tàm continuæ, quàm diſcretæ, & illas, quæ erant magis communes apud Philoſophos, & Metaphyſicos, cuiuſmodi erant quatuor priores ſpecies quantitatis, ſcilicet linea, ſuperficies, corpus, & numerus. Quia verò aliæ tres, ſcilicet, locus, tempus, & oratio non erant ita in vſu apud Metaphyſicos; ideò tunc nullam fecit mentionem de illis; de quibus tamen ſermonẽ inſtituit apud Logicos.

¶ Sed hæc ſolutio neque placet, quia ſi Metaphyſicè loquendo etiam oratio, & tempus, & locus ſunt per ſe ſpecies quantitatis, quãtumuis non eſſent in vſus Ariſtot. fuiſſet diminutus eas non aſſignando. Et præterea, quia Ariſtoteles, licet nullam mentionem fecerit de oratione; tamen fecit mentionem de tempore, & loco, quia numerauit tempus, locum, & motum inter ſpecies per accidens quantitatis: ergo tales ſpecies, ſcilicet tempus, & locus, erant in vſu apud Philoſophos, aliàs Ariſtoteles non conſtituiſſet eas inter ſpecies per accidens.

¶ Tertio Ad argumentum reſpondet Maſius in ſua Logica cap. de quantitate ſect. 2. quæſt. 7. in ſolutione ad primum, referens ſe per ea, quæ dixit eodem cap. ſect. 1. quæſt. 2. vbi ad hoc propoſitum, inquit. Ego verò exiſtimo Ariſtotelem in Metaphyſica, agere de quantitate ſub ratione diuiſionis, quia tantum agit de eius natura, quæ eſt diuidi poſſe remotè: in Dialectica verò agere de eadem ſub vtraque ratione, & menſuræ, & diuiſionis, quamuis præcipuè agat de quantitate ſub ratione menſuræ, vt vult D. Thomas, minus verò præcipuè ſub ratione diuiſionis: agere autem etiam ſub ratione diuiſionis de quantitate in dialectica, conſtare poteſt: tum quia diffinit in cathegoria iſta quantitatem continuam illam, quæ habet partes copulatas termino communi: diſiunctam verò, quæ habet partes non copulatas termino aliquo communi: hoc autem nihil aliud eſt, quam diuidi in partes. Tum verò quia dialecticus non mutat rerum eſſentias. Cum ergo quantitas vnam obtineat eſſentiam, quæ eſt diuidi poſſe, aget proculdubio dialecticus hoc in loco de quantitate etiam ſub ratione diuiſionis. Diſputare verò ſub ratione menſuræ ex eo patet; quia probat in hac cathegoria orationem eſſe quantitatem, quia menſuratur ſyllaba longa, & breui. Sed hæc ſolutio neque placet, quia reuera non ſoluit difficultatem argumenti.

¶ His ergo ſolutionibus omiſſis; vera ſolutio eſt, quam habet Soto cap. de quantitate q. 1. in ſolutione ad 6. vbi inquit, quod oratio in ratione quantitatis continetur ſub nomine numeri: quia in ratione numeri nihil refert, quod ſit permanens, vel ſucceſſiua; ſed tamen

in

Digitized by Google

in ratione menſuræ differre, quod ſit menſura permanens, vel ſucceſſiua.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Secundum.

Vtrum oratio ſit verè, & propriè, ac per ſe, ſpecies quantitatis diſcretæ pertinens directè ad prædicamentum quantitatis.

ET videtur, quod non ſit ſpecies quantitatis diſcretæ per ſe directè pertinens ad prædicamentum quantitatis. Nam ratio formalis quantitatis eſt extenſio; ſed oratio ſecundum hanc rationem conſiderata non habet rationem extenſionis ſpecificam: ergo non eſt verè, & propriè, ac per ſe ſpecies quantitatis diſcretæ pertinens directè ad prædicamentum quantitatis. Conſequentia eſt bona: Maior eſt nota. Minor verò probatur. Oratio non habet aliam rationem diuiſibilitatis, ſi ſingulæ partes ſeorſim conſiderentur, quam habet motus prolationis, & motus diuiditur ad diuiſionem ſpatij: ergo oratio non habet propriam rationem diuiſionis, & extenſionis.

¶ Secundo arguitur. Omnes partes orationis ſunt quanta per accidens: ergo tota oratio non poteſt eſſe quanta per ſe. Conſequentia patet, quia quantum per ſe, & eſſentialiter, non poteſt conſurgere ex quantitatibus per accidens: propterea enim dicimus numerum Angelorum non eſſe prædicamentalem, quia vnitates, ex quibus conſtat, ſunt vnitates tranſcendentales, non prædicamentales. Antecedens vero probatur. Numerus ſyllabarum ſecundum longitudinem, vel breuitatem conſideratarum, non eſt prędicamentalis, quia ipſæ ſyllabæ non pertinent per ſe ad prædicamentũ: ergo omnes partes orationis nempè ſyllabæ, ſunt quantum per accidens, id eſt pertinent per accidens ad prædicamentum quantitatis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Oratio quatenus dicit durationem, ſeu menſuram ſyllabarum ſecundum longitudinẽ, & breuitatem, eſt verè, propriè, & per ſe ſpecies quantitatis diſcretæ, directè pertinens ad prædicamentum quantitatis. Hanc concluſionem negat Sanchez in ſua Logica lib. 5. quæſt. 26. concluſ. vnica: vbi docet orationem nullatenus eſſe ſpeciem quantitatis completam, & perfectam exiſtentem in prædicamento quantitatis directè, & per ſe: ſed eſt quædam ſpecies incompleta, & imperfecta reductiuè pertinens ad hoc prædicamentum, conſiderando illam in ratione menſuræ. Sed noſtram concluſionem docet Diuus Thomas opuſcul. 48. cap. 2. de quantitate: vbi orationem dicit eſſe ſecundam ſpeciem quantitatis diſcretæ: Soto loco citato, & communiter Thomiſtæ.

¶ Primo probatur Concluſio, auctoritate Ariſt. cap de quantitate, qui in Logica poſt enumerationem ſpecierum quantitatis, inter quas retulit orationem, ita dicit. Atqui hæc ſola, quæ dicta ſunt, propriè quanta dicuntur; cætera verò vniuerſa per accidens. Ad hoc enim aſpiciẽtes, cætera quanta dicimus, velut album ex eo multum dicitur, quia in multa ſuperficie eſt. Et in principio prædicamenti ita dicit. Similiter, & oratio diſcretum eſſe videtur: nam quantum ipſam eſſe, ex eo patet, quia breui longaque ſyllaba menſuratur. Ex quibus cõſtat manifeſtè Ariſtotelem veram ſpeciem quantitatis poſuiſſe orationem, & in prædicamento ab illo collocari.

¶ Neque valet ſolutio, quam adducit Sanchez. Inquit enim Ariſtotelem aliquas ſpecies quantitatis aſſignaſſe, non quod verè ſint ſpecies illius, ſed quia communiter circumferebantur ſuo tempore, vt ſpecies. Et quia tunc non conſiderabant exactè naturas rerum, ſed ad prædicamenta adunabat in ordine ad prædicationes faciendas: & quia ſuo tempore exiſtimabatur, orationem eſſe

Digitized by Google

eſſe ſpeciem quantitatis, illam inter ſpecies reliquas illius inſeruit: non tamen verè cenſuit eſſe ſpeciem. Vnde factum eſt, vt illam in metaphyſica prætermitteret, vbi ſpecies ſecundum veritatem, & propriam numerabat ſententiam. Et quamuis dixerit eſſe quanta per ſe, ex aliorum loquebatur ſententia. Secundo dicit, quod eſt ſpecies imperfecta, & in ratione menſuræ; non verò abſolutè, & in ratione quantitatis. Non enim hæc ſolutio placet, tum quia iniuria fit Ariſtoteli, dum dicitur quod ex ſententia aliorum, & non ex propria loquebatur in aſſignanda cathegoria prædicamenti quantitatis etiam logicè loquendo; tum etiam quia hoc dicere, videtur omnino voluntarium, & abſque aliquo fundamento. Nec valet dicere, quod Ariſtoteles loquutus fuerit de ſpecie imperfecta: quia Ariſtoteles dicit, quod eſt ſpecies per ſe, ſpecies autem per ſe, non eſt ſpecies imperfecta: ergo.

¶ Secundo probatur. Nam longum, & breue ſunt paſſiones quantitatis; ſed oratio eſt longa, & breuis, ergo quanta: ſed omne quantum ad prædicamentum quantitatis pertinet: ergo, & oratio pertinebit, vt vera ſpecies illius. Neque valet ſolutio, quam adducit Sanchez, ſcilicet quod oratio eſt longa, & breuis, non propriè, quia longum, & breue ſunt paſſiones lineæ; ſed per metaphoram dicitur longa, quia plus conſumit temporis in ſui prolatione, quam oratio breuis, quæ minus temporis conſumit. Et ſecundo Reſp. quod eſt per accidens longa, & breuis, non verò per ſe; quod requirebatur vt eſſet ſpecies quantitatis. Sed neque iſtæ ſolutiones placent. Nam oratio verè, & propriè eſt longa, & breuis, ſi longum, & breue, accipiatur, ſicut debet accipi pro duratione maiori, vel minori duratione ſyllabarum: vt ſic enim longũ, & breue non ſunt paſſiones lineæ; ſed importãt propriam eſſentiam orationis, quia oratio nihil aliud eſt quam numerus, ſiue menſura durationum ſyllabarum ſecundum longitudinem, & breuitatem. Neque etiam eſt verum dicere, quod ſyllaba per accidens ſit longa, & breuis, quia ſyllaba, quæ maiori duratione meſuratur, per ſe eſt longa; & quæ minori per ſe eſt breuis: ergo.

¶ Tertio probatur concluſio. Oratio, quæ per ſe eſt menſura, ſeu numerus durationum ſyllabarum, habet per ſe partem extra partem; & per ſe habet menſurare ipſas ſyllabas ſecundum longitudinem, & breuitatem, vt ſatis conſtat ex dictis, etiam in articulo. Ergo per ſe eſt ſpecies quantitatis diſcretæ directè pertinens ad prædicamentum quantitatis. Conſequentia patet, quia vt aliquid ſit ſpecies per ſe prædicamenti quantitatis directè pertinens ad prædicamentum, ſufficit, & nihil aliud requiritur, niſi quod ſit per ſe diuiſibile, & per ſe ſit menſura: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur negando minorem. Ad probationem negatur antecedens. Oratio enim, vt oſtenſum eſt, habet propriam rationem diuiſibilitatis, quatenus diuiditur in diuerſas durationes ſyllabarum ſecundum longitudinem, & breuitatem.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod ſi ſyllabæ conſiderentur materialiter, bene quidem verum eſt, quod non pertinent ad prædicamentum quantitatis per ſe, ſed potius ad prædicamentum qualitatis, vt ſatis oſtendit Soto loco citato ad primum. Si verò conſiderentur, vt conſiderari debent, prout important durationem earundem ſyllabarum ſecundum longitudinem, & breuitatem; vt ſic per ſe pertinent ad prædicamentum quantitatis, vt ſatis demonſtratum eſt. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium dicendum cum Caietano cap. de quantitate, quod oratio non diſtinguitur à tempore diſcreto, ſed eſt remum, & idem cum illo. Quod quidem ex eo patet, quia tempus diſcretum eſt menſura durationis actionum diſcretarum, vt intellectionum, vel volitionum; ſed oratio eſt menſura durationum ſyllabarum diſcretarum, & ideo conſequenter erit tempus diſcretum. Et præterea etiam, quia in rebus ſucceſſi-

ceſſiuis, longum, & breue ſunt proprietates temporis : illam enim vocamus actionem longam, quæ exercetur longo tempore, & illam breuem, quæ abſoluitur breui tempore. In oratione autem, quæ eſt ens ſucceſſiuum, datur longum, & breue; nam quædam ſyllabæ illius ſunt longæ, & aliæ breues, & ita non differt à tempore ipſo diſcreto; differt tamen à tempore continuo, quod eſt ſpecies quantitatis continuæ omnino condiſtincta.

¶ Ad quartum dicendum, quod oratio vt eſt ſpecies quantitatis, non accipitur aliquo illorum modorum, qui enumerantur in argumento, vt argumentum probat; ſed accipitur, vt eſt nomen menſuræ rei ſucceſſiuæ diſcretæ, vt iam explicatum eſt.

¶ Ad confirmationem conceditur, quod vna ſyllaba, quæ vnica continua prolatione profertur, non eſt menſura diſcreta, ſed continua. Attamen oratio ponitur ſpecies diſtincta à tempore, tum quia per accidens eſt, quod ſyllaba vnica prolatione, an pluribus proferatur: tum maximè, quia tota dictio, & oratio eſt vna quantitas conſtans ex partibus diſcretis: & propterea Ariſtoteles hanc ſpeciem non appellauit ſyllabam, ſed orationem.

ARTICVLVS XV.

Vtrum prima proprietas quantitatis rectè ſit ab Ariſtotele aſſignata, ſcilicet quantitati nihil eſt contrarium.

AD decimumquintum ſic proceditur. Et videtur, quod prima proprietas quantitatis non rectè ab Ariſtotele ſit aſſignata, ſcilicet quod quantitati nihil eſt contrarium. Longum contrariatur breui, vt per ſe eſt manifeſtum, & tamen longum eſt de prædicamento quantitatis; nam apud Ariſt. idem eſt longum, quod linea, ſicut latum idem eſt, quod eſt ſuperficies, & corpus idem quod longum, latum, & profundum: ergo quantitati aliquod eſt contrarium.

¶ Secvndo præterea. Bicubitum, & tricubitum ſunt proprietates quantitatis: ſed bicubitum, & tricubitum ſunt contraria: ergo quantitas eſt aliquid contrarium. Maior patet, quia Ariſt. cap. de quantitate probat, hanc primam proprietatem conuenire quantitati per exempla, ſcilicet quia bicubito, & tricubito nihil eſt contrarium, ſicut nec lineæ, aut ſuperficiei, aut corpori: ergo. Minor verò probatur. Bicubitum, & tricubitum ſub eodem genere quãtitatis pugnant; & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt, vt patet in rarefactione ceræ quando calefit: tunc enim non minus ſe expellunt bicubitum, & tricubitum à ſubiecto ceræ in eius rarefactione, quam ſe expellant frigidum, & calidum ab aqua in calefactione: ergo bicubitum, & tricubitum non minus contrariantur, quam frigidum, & calidum.

¶ Tertio præterea. Et confirmatur magis argumentum præcedens. Maior, vel minor quantitas contrariantur: nam mutuo ſe expellunt ab eodem ſubiecto ſubſtantiæ: adueniente enim maiore quãtitate deperditur minor, & è conuerſo: ergo quantitati aliquid eſt contrarium.

¶ Qvarto præterea. Locus ſurſum, & locus deorſum ſunt contraria, vt de ſe patet. Et tamen pertinent ad quantitatem, quia pertinent ad locum, qui eſt quantitas: ergo quantitati aliquid eſt contrarium.

¶ Qvinto præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Locus ignis, & locus aquæ omnino contrariantur: ergo quantitati aliquid eſt contrarium. Conſequentia eſt bona, & antecedens probatur. Locus ignis, eſt locus calidi, & locus aquæ eſt locus frigidi; ſed locus calidi, & locus frigidi contrariantur: ergo locus ignis, & locus aquæ contrariantur.

¶ Sexto præterea. Linea recta, & linea curua contrariantur, vt patet: & tamen pertinent ad quantitatem, quia pertinent ad lineam, quæ eſt prima ſpecies quantitatis continuæ: ergo quantitati aliquid eſt contrarium.

¶ Se-

Digitized by Google

¶ Septimo præterea. Arguitur argumento Ariſtotelis. Magnum,& paruum contrariantur non minus quam longum, & breue; ſed magnum,& paruum pertinent ad prædicamentum quantitatis, ſicut longum, & breue: ergo quantitati aliquid eſt contrarium.

¶ Sed contra eſt expreſsè auctoritas S.Thomæ, & Ariſtotelis cap. de quantitate, vbi inter proprietatem quantitatis primo enumerat iſtam, ſcilicet quod quantitati nihil eſt contrarium: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ Conclvsio prima. Recte eſt aſſignata ab Ariſtotele prima proprietas quantitatis; ſcilicet quod quantitati nihil eſt contrarium. Hanc concluſionem communiter docent omnes Logici.

¶ Probatvr primo. Contraria propriè ſunt duæ formæ poſitiuæ, quæ ſub eodem genere maximè opponuntur, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt; ſed magnum, & paruum, v. g. cubitum, & tricubitum, non ita ſe habent; quia eadem res eſt magna, & parua reſpectu diuerſorum, vt patet de elephante reſpectu montis, & hominis: ergo quantitati, propriè loquendo, nihil eſt contrarium. Sed hæc ratio quam pro concluſione adducit Sanchez, mihi non placet, quia eſt contra Ariſtotelem expreſſe, qui in hoc cap. docet, quod magnum, & paruum non ſunt quantitates, ſed pertinent ad prædicamentum relationis, vt dicemus in hoc articulo in ſolutione ad vltimum, in quo explicabimus quomodo ſe habeant magnum, & paruum.

¶ Secvndo probatur concluſio euidenti ratione exemplo Ariſtotelis, Bicubitum, & tricubitum ſunt quantitates, & tamen nullo modo contrariantur: ergo quantitati nihil eſt contrarium. Minor probatur. Bicubitum,& tricubitum ſe compatiuntur in eodem ſubiecto, etiam in gradibus perfectiſſimis: ergo non ſunt contraria. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Eadem res eſt bicubita, & tricubita,quia eadem res vtrumq; menſurare menſuratur, vt patet manifeſtè: ergo bicubitum,& tricubitum ſe compatiuntur in eodem ſubiecto.

¶ Conclvsio ſecunda. Hæc prima proprietas, ſcilicet quantitati nihil eſt contrarium, non eſt proprietas quantitatis quarto modo. Hæc concluſio eſt manifeſta,quia proprietas quarto modo ſoli conuenit; ſed hæc proprietas non conuenit ſoli quantitati; quia conuenit etiam ſubſtantiæ: ergo non eſt proprietas dicto modo.

¶ Ad primvm dicendum cum Soto, quod longum vno modo accipitur abſolutè, & ſignificat dimenſionem lineæ; dicimus enim lineam eſſe longitudinem ſine latitudine: & ſuperficiem latitudinem ſine profunditate, &c. Et iſto modo longum eſt de prædicamento quantitatis, quia nullum dicit exceſſum ſupra breui, nec reſpectum ad breue. Vnde Ariſtoteles 2. de cælo tex. 12 dicit,quod longitudo animalis eſt diſtantia à ſurſum vſque deorſum, & latitudo à dextro in ſiniſtrum, & profunditas ab ante retrorſum; quare longum, & latum iſto modo non habent contrarium. Nam quicquid eſt diuiſibile ſecundum longitudinem, quantumcumque breuiſſimum eſt longum, ſicut quicquid eſt diuiſibile ſecundum latitudinem quantumcunque anguſtiſſimum, eſt latum. Sed alio modo longum accipitur, vt dicit exceſſum ſuper breui, ſiue reſpectum ad illud; & ſic non pertinet ad prædicamentum quantitatis, ſed ad prædicamentum relationis, & opponitur breui non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ſcilicet facta comparatione: & ita longum, & breue, quatenus pertinent ad prædicamentum quantitatis, nullatenus opponuntur.

¶ Ad secvndvm dicendum,nego minorem. Ad probationem negatur antecedens; nam vt patet ex ſecunda ratione primæ concluſionis, bicubitum, & tricubitum optimè compatiūtur in eodem ſubiecto: & ita quando cera rareſit, tricubitum non expellit bicubitum, vt patet; ſicut etiam nec magnum expellit paruum, nec longum breue, nec maior quantitas minorem quantitatem.

¶ Ad tertivm dicendum eſt ex dictis modo.

¶ Ad

Digitized by Google

¶ Ad qvartvm dicendum, quod aliqua quantitas dupliciter conſiderari poteſt: vno modo, vt quædam quantitas eſt, & in ratione quantitatis: alio modo vt admixta, & coniuncta eſt cum qualitate, vel cum alia ratione alterius generis, v. gr. linea poteſt conſiderari, vt linea eſt; vel vt recta, aut curua eſt; primo modo nihil lineæ eſt contrarium. Secundo verò modo aliquid lineæ eſt contrarium, nempe ratione qualitatis, quia rectitudo, & curuitas ſunt qualitates eius. Similiter ſuperficies poteſt conſiderari, vt ſuperficies, & poteſt conſiderari, vt aſpera, vel lenis, quæ qualitates ſunt illius. Similiter tempus poteſt conſiderari, vt tempus eſt; & poteſt conſiderari, vt importat lumen, aut tenebras, quæ ſunt qualitates illius, & ſic quantitati ratione qualitatis adiunctæ aliquid eſt contrarium. Quo ſuppoſito idem dicimus de loco, ſcilicet quod locus poteſt dupliciter conſiderari. Primo in ratione quantitatis, & tunc nihil aliud eſt, quam ſuperficies continens aliquod corpus, & ſic ei nihil eſt contrarium. Alio modo poteſt conſiderari, vt dicit certum ſitum, & certam diſtantiam à centro, & partibus mundi, & ſic dicitur vbi, quod eſt aliud prædicamentum; & ſic aliquid ei eſt contrarium, quia hoc modo contrariatur ſurſum, & deorſum. Vel dicendum quod locus poteſt conſiderari ratione qualitatum conſeruatiuarum locati, quæ ſunt contrariæ inter ſe, & ſic vni loco aliquid eſt contrarium; nam locus ignis hoc modo contrariatur loco aquæ; & ſic de alijs.

¶ Ad qvintvm dicendum eſt ex dictis.

¶ Ad sextvm dicendum eſt ſimiliter ex dictis.

¶ Ad septimvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Septimum.

Vtrum magnum, & paruum, vt quantitates ſunt, contrarientur.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento ſeptimo huius articuli.

¶ Secundo arguitur, Aequale contrariatur magno, & paruo, ſecundum Ariſtotelem decimo metaphyſic. tex. 17. tanquam medium duobus extremis: ergo à fortiori magnũ contrariatur paruo.

¶ Tertio arguitur; Ad magnum, & paruum in quantitate terminantur motus contrarij, nempè motus augmentationis, & diminutionis; ergo magnum, & paruum ſunt contraria. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur, quia motus contrarij ad terminos contrarios terminantur: ergo. Confirmatur, quia idem motus augmentationis eſt inter duos terminos contrarios, nempe inter terminum à quo, & terminum ad quem, ſcilicet à minori ad maiorem quantitatem. Sed minor quantitas, quæ eſt terminus à quo, eſt paruum; & maior quantitas, quæ eſt terminus ad quem, eſt magnum: ergo magnum, & paruum contrariantur.

¶ Quarto, Magnum, & paruum ſunt duæ formæ poſitiuæ, & ſub eodem genere continentur, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt: ergo ſunt propriè contraria, & rigoroſè. Antecedens probatur, quia paruum dicit aliquid certis terminis circumſcriptum, & determinatum: ſed cum aduenit magnum excludit paruum itaut non ſit illis terminis, quibus erat antea determinatum: ergo verè vnum excludit aliud, & ſic ſunt verè contraria.

¶ In hac quæſtiuncula, Pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad

Digitized by Google

¶ Ad primum reſpondetur cum Ariſtotele in hoc capite, vbi dicit, quod magnum, vt ſic, & paruum, vt ſic non ſunt quantitates, ſed pertinent ad prædicamentum relationis; & probat hoc Ariſtoteles, quia ratio quantitatis conuenit quantitati ſine ordine ad aliud: magnum autem, & paruum non conuenit alicui ſine ordine ad aliud, vnde magnum, & paruum, vt ſic non eſt quantitas. Explicatur hoc. Nam linea ſine ordine ad aliud eſt linea; paruum verò minimè, quia granum Sinapis in ordine ad aliud granum eiuſdem ſpeciei magnum eſſe ſolet, & in ordine ad alia diuerſæ ſpeciei eſt minimum, vt inquit Chriſtus Dominus. Et mons etiam eſt paruum reſpectu magnorum montium. Vnde magnum, vt ſic, totum ſuum eſſe habet in ordine ad aliud; licet, vt aliquid ſit magnum, præſupponat quantitatem; nec inconueniit vnius prædicamenti rem, paſſionem eſſe rei alterius prædicamenti, vt patet. Nam intellectus eſt in prædicamento qualitatis, & eſt paſſio hominis, qui eſt in prædicamento ſubſtantiæ.

¶ Secundo poteſt etiam reſponderi, Magnum, & paruum non eſſe contraria, quia nullum ſubiectum reſpicit ſimul duo contraria in gradibus perfectis, quia contraria ſunt, quæ ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellunt; quia verò magnum & paruum ſunt in eodem ſubiecto ſimul reſpectu diuerſorum; ideò non ſunt verè, & propriè contraria.

¶ Tertio reſpondetur, quod magnum, & paruum poſſunt conſiderari dupliciter eodem prorſus modo ſicut longum, & breue: vno modo abſolutè, quatenus quantitatis ſunt; & ſic nullo modo contrariantur: alio modo poſſunt conſiderari ratione reſpectus quem important; & ſic ſunt contraria, vt demonſtratum eſt ſatis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem modo.

¶ Ad tertium reſpondet Soto, inter terminos motus augmentationis, & diminutionis eſſe contrarietatem, non quidem in quantum ſunt de prædicamento quantitatis; ſed in quantum reductiuè ponuntur in prædicamento ſubſtantiæ tamquam termini ſubſtantiæ. Sed hæc ſolutio reuera non placet, quia cum ſubſtantiæ etiam nihil ſit contrarium, magnum, & paruum, vt reductiuè pertinent ad ſubſtantiam, non erunt contraria. Vnde ad argumentum reſpondetur, quod quando dicitur præfatos motus eſſe contrarios, eo quod terminantur ad terminos contrarios, accipitur contrarietas non in rigore, quæ eſt oppoſitio duarum formarum ſub eodem genere maximè diſtantium, & ab eodem ſubiecto ſe expellentium; ſed accipitur contrarietas impropriè, pro quacumque incompoſſibilitate, & repugnantia; & ita magnum, & paruum, quatenus accipiuntur, vt termini augmentationis, & diminutionis habent repugnantiam, quia quatenus terminant vnum motum, non poſſunt terminare alium, licet eadem res poſſit eſſe magna, & parua.

¶ Ad quartum reſpondetur ex his, quæ dicta ſunt. Et per hæc patet ad ſeptimum principale huius articuli.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum ſecunda proprietas quantitatis; ſcilicet, quod quantitas non ſuſcipit magis, & minus ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata.

AD decimumſextum ſic proceditur. Videtur, quod ſecunda proprietas quantitatis, ſcilicet, quod quantitas non ſuſcipit magis, & minus, non ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata. S. Thomas 1.2. quæſt. 52. art. 2. ad primum, & 2.2. q. 24. art. 5. ad primum, expreſſe dicit, quod quantitas habet proprium augmentum, ſicut aliæ formæ accidentales per modum intenſionis eius in ſubiecto: ſicut patet in his, quæ rareſiunt; & pro hoc citat Ariſtotelem 4. Phyſic. tex. 84. ergo ſecundum ſanctum Thomam dicendum eſt, quod quantitas ſuſcipit magis, & minus ſecundum intenſionem.

¶ SECVNDO præterea. Longum eſt ſpecies quantitatis, ſicut calidum eſt ſpecies qualitatis; ſed ſicut per alterationem

tionem aliquid efficitur magis calidum; ita per rarefactionem efficitur magis longum: ergo ſicut qualitas ſuſcipit magis, & minus, ita & quantitas.

¶ Sed contra eſt expreſſe auctoritas Diui Thomæ, & Ariſtotelis, cap. de quantitate, vbi pro ſecunda proprietate quantitatis dicit, quod quantitas non ſuſcipit magis & minus: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli, ſit

¶ Conclusio vnica. Præfata ſecunda proprietas rectè eſt ab Ariſtotele aſſignata; quæ tamen non eſt proprietas quantitatis quarto modo. Hæc concluſio, quo ad primam partem eſt certiſſima apud omnes Logicos. Et Metaphyſicos, & patet, manifeſtè, quia bicubitum non eſt magis nunc bicubitum, quam fuerit antea; ſicut etiam tricubitum non eſt magis nunc tricubitum, quam fuerit antea: ergo quantitas non ſuſcipit magis, & minus. Nam illud ſuſcipit magis, & minus, quando nunc magis, & nunc minus radicatur in ſubiecto, ſeu recipitur in illo: ergo. Quo ad ſecundam etiam partem patet ex dictis in corpore præcedentis articuli

¶ Ad primum dicendum cum Soto, quod forſan Sanctus Thomas locis citatis non eſt legendus intenſionis, ſed extenſionis; quod ſi legatur intenſionis, nihil aliud ſentire vult S. Thomas, niſi quod, quemadmodum qualitas aliquando augetur extenſiuè additione nouæ qualitatis per maius ſubiectum (vt quando calor ſucceſſiuè penetrat partes interiores ferri); aliquando verò augetur per maiorem radicationem in ſubiecto, ſine additione nouæ qualitatis, quod augmentum vocatur intenſio: ita quantitas aliquando augetur per additionem nouæ quantitatis; quemadmodum augetur animali per additionem noui alimenti; aliquando verò augetur ſine additione nouæ quantitatis per extẽſionem eiuſdem, quæ antea erat, vt in rarefactione: in quo habet ſimilitudinem cum intenſione qualitatis, non tamen quod hæc propriè ſit intenſio.

¶ Ad secundum dicendum negando conſequentiam. Nam magis, & minus album accipitur ſecundum intenſionem ſub eadem extenſione, ſecundum quod albedo magis, aut minus actuat ſubiectum, aut plures, aut pauciores habet gradus albedinis; ſed tamen magis, aut minus longum, ſolum dicitur ſecundum extenſionem. Vnde quando Ariſtoteles dicit, quod quantitas non ſuſcipit magis, & minus, intelligit, quod non magis, aut minus radicatur in ſubiecto, aut non plures gradus acquirit.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum tertia proprietas quantitatis, ſcilicet quantitati eſt maximè proprium, vt dicatur æqualis, vel inæqualis, ſeu illa dicamur æquales, vel inæquales, ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata.

AD decimumſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod tertia proprietas quantitatis, ſcilicet quantitati maximè proprium eſt, vt dicatur æqualis, vel inæqualis, ſeu illa dicamur æquales, vel inæquales, non ſit rectè ab Ariſtotele aſſignata. Hæc proprietas conuenit ſubſtantiæ non ſolum ratione quantitatis, ſed ratione eſſentiæ: ſunt enim ſpecies animalis inæquales ſecundum gradus eſſentiales perfectionis: vnde in quocumque genere eſt vna, & perfectiſſima ſpecies, quæ eſt metrum, & menſura aliarum: ergo hæc proprietas non eſt maximè propria quantitati. Antecedens eſt notum. Conſequentia patet Quia proprietas maximè propria non conuenit alijs: ergo.

¶ Secundo præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. In prædicamento qualitatis eſt æqualitas, & inæqualitas ſecundum qualitatem; nam duæ albedines inæqualiter inter ſe ſunt quidem ſimiles; ſed tamen æquales non ſunt, niſi etiam æqualiter ſint intenſæ: quæ ſi ſint æqualiter intenſæ, non ſolum ſunt ſimiles, ſed etiam æquales: ergo quod quantitate dicamur æquales, vel inequa-

Digitized by Google

inæquales, nō eſt illi maximè proprium, cum conueniat etiam qualitati.

¶ Tertio præterea, æquale, vel inæquale pertinet ad prædicamentum relationis; æqualitas enim nihil aliud eſt, quam relatio vnius quanti ad aliud quantum ſecundum negationem exceſſus: ergo præfata proprietas non eſt maximè propria quantitati.

¶ Quarto præterea, ſi ſolum in mundo eſſet vna quantitas, illa eſſet verè quantitas, & tamen nec æqualis, nec inæqualis: ergo non eſt maximè proprium quantitati, quod ſit æqualis, vel inæqualis. Maior eſt nota, & minor probatur: tunc in illo caſu non eſſet aliud extremum, cui eſſet æqualis, vel inæqualis: ergo.

¶ Qvinto præterea, quia ſi in mundo tantum eſſent duæ quantitates, illæ ſolum eſſent, vel æquales tantum, vel inæquales tantum, & non eſſent æquales, vel inæquales: ergo non eſt maximè proprium quantitati quod ſit æqualis, vel inæqualis: conſequentia eſt bona, antecedens vero patet manifeſtè.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ, & Ariſtotelis cap. de quantitate, vbi docent tertiam proprietatem quantitatis eſſe, quod ei eſt maximè proprium, quod ſit æqualis, vel inæqualis.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Præfata proprietas quantitatis optimè eſt aſſignata ab Ariſtotele. Hæc concluſio eſt certiſſima apud omnes Metaphyſicos, & Logicos. & eius veritas patebit magis ex ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primvm dicendum, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod ſi ſermo ſit de æqualitate, vel inæqualitate propriè, & in rigore, falſum eſt, quod ſpecies animalis ſint inæquales ſecundum gradus perfectionis: ſi verò ſermo ſit de æqualitate, vel inæqualitate tranſumptiuè, ſeu metaphoricè, ideſt per ſimilitudinem ad quantitatem: tunc verum eſt, quod æqualitas, vel inæqualitas cōuenit ſubſtantiæ, vel qualitati. Nam vt dicit Soto, adeò propriū eſt quantitati æqualitas, vel inæqualitas, & ratio menſuræ, vt perfectiones ſubſtantiæ, & intenſiones qualitatis non dicantur æquales, vel inæquales, niſi per ſimilitudinem ad quantitatem: quia omnia menſurantur vnitatibus. Nam ſubſtantiæ dicuntur æqualiter perfectæ, quæ habent eoſdem gradus perfectionis; & qualitates ſunt æquales in intenſione, quæ habent eoſdem gradus intenſionis. Quin etiam in diuinis metaphoricè eſt illic æqualitas, quia metaphoricè eſt illic quantitas. Nam ſecundum Auguſtinum 8. de Trinitate, In his, quæ non mole magna ſunt, idem eſt maius, quod melius.

¶ Explicatvr hoc magis, ſupponendo, quod æqualitas poteſt dupliciter ſumi. Vno modo propriè, vt diſtinguitur contra ſimilitudinem, & nihil aliud eſt, quam relatio vnius quanti ad aliud quantum ſecundum negationem exceſſus; & ſequitur quantitatem, ita quod ipſa ſola eſt æqualis, vel inæqualis: & ſi quid aliud dicitur æquale, vel inæquale, non niſi ſecundum quod quantum eſt, dicitur: Duo enim homines æquales dicuntur, quia eorum quantitates æquales ſunt; & duæ actiones æquales, quia earum tempora æqualia ſunt, & tempora, quia motus æquales ſunt; & motus, quia ſpacia æqualiter ſunt. Alio modo ſumitur æqualitas, tranſumptiuè, ſeu metaphoricè, & idem eſt, quod perfecta ſimilitudo, & nihil aliud eſt, quam relatio vnius ſe habentis per modum quanti ad aliud ſe habens per modum quanti ſecundum negationem exceſſus hinc & inde. Et ſic æqualitas ſequitur quantitatem ſimilitudinarie dictam, quæ vocatur quantitas virtutis, vnde reperitur extra genus quantitatis: Nam albedo, vt ſex in Petro, & vt quinque in Paulo, ſimiles ſunt; ſed quia non perfectè aſſimilantur, æquales non ſunt; ſi autem albedo intendatur, & fiat, vt ſex, iam ſunt ſimiles perfectè hoc eſt æquales: quare æqualitas propriè dicta, ſolum eſt ratione quantitatis, & propterea eſt maximè proprium quantitati, quod ſit æqualis, vel inæqualis. Cæterum æqualitas, vel inæqualitas metaphorica, ſeu ſimilitudinaria, aut tranſumptiuè conuenit alijs à quantitate, nempe ſubſtantiæ, quali-

Digitized by Google

tati, &c. & iuxta hanc doctrinam facilis eſt ſolutio ad argumentum.

¶ Ad secvndvm dicendum eſt ex dictis.

¶ Ad tertivm dicendum, concedo antecedens, & nego conſequentiam. Et ratio eſt, quia æquale, vel inæquale formaliter vtrunque dicit, ſcilicet relationem, & quantitatem. Nam ratio, qua vnum eſt æquale alteri, certe eſt ratio quantitatis, ſicut ratio qua aliquid eſt album, eſt albedo. Sed quia æqualitas non eſt niſi inter duo extrema, æqualem dicit relationem: Et ideo vtrunque concedendum eſt ſuo modo formaliter, ſcilicet quod res formaliter ſunt æquales quantitate; & quod ſunt formaliter æquales relatione: niſi quod quantitas eſt fundamentum proximum relationis. Et ideo æquale, & inæquale poteſt poni ratione fundamenti in prædicamento quantitatis, quandoquidem quantitas eſt ratio æqualitatis, & hoc modo mathematici loquuntur de æquali. Et nihilominus ponitur in prædicamento ad aliquid, ratione relationis, ſicut maius, & minus, duplum, & ſubduplum, etſi hæc relatio ſit paſſio quantitatis.

¶ Ad qvartvm dicendum, dato quod in mundo ſolum eſſet vna quantitas, adhuc illa quantum eſt ex natura ſua, eſſet æqualis, vel inæqualis, licet actualiter non eſſet nec æqualis, nec inæqualis, ob defectum primi: paſſio autem quantitatis eſt, quod ex natura ſua ſit æqualis, vel inæqualis; quod autem actualiter æqualis, eſt accidens quantitatis.

¶ Ad qvintvm dicendum ex dictis.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum præter tres præfatas quantitatis proprietates, ſint aſſignandæ aliæ proprietates eiuſdem quantitatis.

AD decimumoctauum ſic proceditur. Videtur quod præter tres præfatas quantitatis proprietates ſint aſſignandæ aliæ. Nam quemadmodum ſubſtantiæ prima proprietas eſt, non eſſe in ſubiecto, ita cuicunque accidenti, vt quantitati conuenit eſſe in ſubiecto: ergo præter prædictas tres proprietates debuiſſet hanc etiam attribuere quantitati: & ſic non eſſent tres proprietates quantitatis, ſed quatuor.

¶ Secvndo præterea, Non ſolum quantitas aſſimilatur ſubſtantiæ in hoc, quod eſt non habere contrarium, nec ſuſcipere magis, & minus; ſed etiã in hoc, quod quantitas vna numero, recipit ſucceſſiuè contraria: vt manifeſte conſtat: ergo hanc proprietatem etiam debuiſſet aſſignare, ſcilicet quod proprium eſt quantitatis; quod ſit ſuſceptiua contrariorum.

¶ Tertio præterea, Proprium eſt quantitati, immo quarto modo propriũ, quod ipſa ſit diuiſibilis diuiſione quantitatiua: quia quantum ex eo, quod quantum, debet habere partes extenſas, & ita illud quantum ex neceſſitate debet eſſe diuiſibile: ergo hanc etiam proprietatem debuiſſet Ariſtoteles aſſignare.

¶ Qvarto præterea, Eſſe finitum, vel infinitum eſt paſſio quantitatis: nam communiter dicitur, finitum vel infinitum, eſſe paſſionem quantitatis: ergo præter illas tres proprietates hanc debuiſſet etiam aſſignare.

¶ Qvinto præterea, eſſe menſuram eſt paſſio quantitatis, vt communiter docent omnes Logici, & Metaphyſici: ergo non ſolum tres ſunt proprietates quantitatis; ſed præter illas aliæ ſunt conſtituendæ.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. qui capite de quantitate ſolum tres proprietates quantitatis conſtituit: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Sufficienter fuerunt ab Ariſtotele aſſignatæ tres proprietates quantitatis. Hæc concluſio eſt receptiſſima apud omnes Logicos, & patebit manifeſtè ex ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primvm dicendum, quod non eſſe in ſubiecto, eſt proprium quarto modo ſubſtantiæ, nulli accidenti conuenienſ,

Digitized by Google

niens, & ita hoc numeratur inter proprietates ſubſtantiæ. Cæterum eſſe in ſubiecto non eſt proprium quantitatis, ſed eſt commune omni accidenti, & ita non debuit poni, vt propriũ quantitatis.

¶ Dices, non habere contrarium, aut non ſuſcipere magis, & minus, eſt commune ſubſtantiæ, & quantitat.; & tamen iſta aſſignatur ab Ariſtotele, vt proprietates quantitatis: ergo licet eſſe in ſubiecto ſit cõmune alijs accidentibus, non per hoc debuit Ariſtoteles non aſſignare inter proprietates quantitatis. Reſpondetur facile, quod non eſt eadem ratio de vtroque. Nam eſſe in ſubiecto eſt adeo commune omnibus accidentibus, quod nulli poſſit eſſe proprium, vel vni conuenire, quod non conueniat alteri. Cæterum carere contrario, ſeu non ſuſcipere magis, & minus, non eſt commune omnibus, ſed ſolum ſubſtantiæ, & quantitati, & ideo poteſt vtriuſque dici proprium.

¶ Secundo reſpondetur ad argumentum, quod eſſe in ſubiecto eſt proprium quantitatis, vt accidens eſt, non verò eſt proprium quantitatis, vt quantitas eſt. Ariſt. autem aſſignauit in cap. de quantitate proprietates quantitatis, vt quantitas eſt.

¶ Ad secundum dicendum, quod quantitati non conuenit eodem modo cum ſit vna numero, recipere contraria, quomodo eſt proprium ſubſtantiæ; nam quantitas non recipit contraria, niſi tanquam ſubiectum quo: ſubſtantia vero eſt, quæ ſuſtinet accidentia, & recipit contraria vt ſubiectum quod. Et quod caput eſt, quia recipere contraria eſt proprium ſubiecti quod, & non ſubiecti quo: ideo hanc proprietatem ſcilicet recipere cõtraria, Ariſt. aſſignauit pro proprietate ſubſtantiæ, non autem aſſignauit pro proprietate quantitatis.

¶ Ad tertium dicendum, quod Ariſtoteles ſolum aſſignauit proprietates quantitatis, quæ non erant per ſe notæ: at verò quæ per ſe erant notæ, & manifeſtæ, noluit aſſignare ſpecialiter; & quia ex eo, quod dixit quantitatem dicere partem extra partem, & illam eſſe diuiſibilem in partes, conſequenter etiam ſatis dixit eſſe proprium quantitati diuidi in partes.

¶ Ad quartum dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Quartum.

Vtrum eſſe finitum, vel infinitum, ſit paſſio quantitatis.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento quarto huius articuli.

¶ Secundo arguitur, Dato quod quãtitas ſit, neceſſe eſt, quod ſit finita, vel infinita, ergo eſſe finitum, vel infinitum eſt paſſio quantitatis. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur, quia cum non ſit eſſentia neceſſaria, erit paſſio: ergo.

¶ Tertio arguitur, Quia id videtur ſentire Ariſtoteles, qui docet, quod ſi daretur linea infinita, illa pertineret ad quantitatem: ergo ſecundum mentem Ariſtotelis dicendum eſt, quod infinitum eſt paſſio quantitatis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter: Eſſe finitum, vel infinitum non eſt paſſio quantitatis. Hæc concluſio eſt expreſſa Diui Thomæ 1. par. quæſt. 7. artic. 5. illam tamen negat Scotus 7. metaphyſic. quæſt. 6. Et aduertendum eſt, quod id, quod dicimus in concluſione, eſt, quod in quantitate nullo modo poteſt eſſe aptitudo ad ſuſcipiendam infinitatem, vel in ſe, vel in aliqua ſui ſpecie, & loquimur de infinito ſimpliciter in actu cathegorematicè, & non ſyncathegorematicè. Hoc ſuppoſito. Probatur concluſio. Impoſſibile eſt tale infinitum in quantitate: ergo impoſſibile eſt, quod ſit paſſio quantitatis: conſequentia eſt bona, quia paſſio debet aliquo modo conuenire ſubiecto; ſi ergo impoſſibile eſt infinitum conuenire quantitati, impoſſibile etiam erit, quod infinitum ſit paſſio quantitatis.

Digitized by Google

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod communiter dicitur, quod quantitas eſt finita, vel infinita ex hypotheſi ſi eſſet poſſibilis. v. gr. linea infinita: tunc enim ex hypotheſi eſſet paſſio; ſed cum hypotheſis ſit impoſſibilis: ita etiam eſt impoſſibile, quod infinitum ſit paſſio quantitatis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod eadem ratione poſſemus dicere, quod eſſe finitam, vel Franciſcum eſt paſſio quantitatis; quia ſi eſt quantitas, ergo eſt finita, vel Franciſcus; quia eſt vna disiunctiua, cuius vna pars eſt vera; vnde tota vera. Et ita, quantumuis infinitum nullo modo poſſit conuenire quantitati, ſemper tamen dato quod quantitas ſit, illa propoſitio eſt vera: quantitas vel eſt finita, vel infinita, eo quod eſt vna disiunctiua, cuius vna pars eſt vera, & ita tota vera.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod Ariſtoteles loquebatur ex ſuppoſitione, ſi daretur linea infinita, illa pertiueret ad prædicamentum quantitatis. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad quintum argumentum principale eiuſdem articuli, Reſpondetur per ea quæ dicta ſunt ad tertium argumentum eiuſdem articuli.

Finis Libri Secundi.

FRA-

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI ORD. PRÆDIC. SACRI APOST. PALATII MAGISTRI.

LIBER TERTIVS.

DE TERTIO, ET QVARTO PRAEDICAMENTO,

Scilicet de Relatione, & Qualitate.

In duas Quæſtiones diuiſus.

Quæſtio Prima. De tertio prædicamento, ſcilicet de Relatione.

Quæſtio Secunda. De quarto prædicamento, ſcilicet de Qualitate.

QVIA in præſenti ſequimur ordinem, quem ſeruat Philoſophus in Libro Prædicamentorum, in quo numerans decem Prædicamenta, poſt Subſtantiam, & Quantitatem, ſtatim agit de Relatione, & deinde de Qualitate: ideò nos etiam in hoc tertio libro priori loco diſputabimus de Relatione ipſa, & poſtmodum de ipſa Qualitate.

QVAESTIO PRIMA.

De tertio Prædicamento, ſcilicet de Relatione.

In decem, & octo Articulos diuiſa.

Articulus Primus. Vtrum poſt tractatum de quantitate cõuenienter Ariſtoteles egerit de relatione.

Articulus ſecundus. Vtrum relatio prædicamentalis ſecundum ſuum eſſe, ſit aliquid reale.

Articulus tertius. Vtrum relatio prædicamentalis ſecundum ſuum eſſe dicat perfectionem.

Articulus quartus. Vtrum eſſentia relationis ſit referri, actu, vel aptitudine ad terminum.

Articulus quintus. Vtrum terminus terminans relationem prædicamentalem primi, & ſecundi generis, ſit aliquid abſolutum, vel aliquid reſpectiuum. Quod eſt querere. *Vtrum relatio ſimilitudinis, quæ eſt primi generis, vel relatio paternitatis, quæ eſt ſecundi generis, terminetur ad abſolutum, vel reſpectiuum.*

Articulus ſextus. Vtrum terminus formaliter terminans relationem prædicamentalẽ tertij generis, ſit aliquid abſolutum, vel reſpectiuum, Quod eſt quærere. *Vtrũ relatio ſcientiæ ad ſcibile, ſiue relatio creatoris ad creaturam, quæ eſt tertij generis, terminetur ad aliquid abſolutum, vel reſpectiuum.*

Articulus ſeptimus. Vtrum terminus terminans formaliter relationem ſecundum dici, ſit aliquid abſolutum, vel aliquid reſpectiuum. Quod eſt quærere. *Vtrũ relatio, v. g. potentiæ viſiuæ, quam dicit ad ſuum obiectũ, vel coloratum, terminetur ad abſolutum, vel reſpectiuum.*

Articulus octauus. Vtrum generaliſſimum prædicamenti relationis, ſiue relatio in communi, habeat terminum ad quem terminetur. Quod eſt quærere. *Vtrum in prædicamento ad aliquid ſint cõſtituenda duo genera generaliſſimà.*

Articulus nonus. Vtrum diffinitio relatiuorum tradita ab Ariſtotele, cap. de relatione, ſcili-

ſcilicet Ad aliquid ſunt, quorum hoc ipſum eſſe ad aliud, quodammodo ſe habere, vel quomodolibet aliter ad aliud, ſit bona. Quod eſt quærere. *Vtrum relatiuum ſit diffiniendum in ordine ad ſuum correlatiuum*.

Articulus decimus. Vtrum relatio, quæ diffinienda eſt in ordine ad ſuum terminum, neceſſario poſtulet illum realiter exiſtentem.

Articulus vndecimus. Vtrùm tria fundamenta relationum ſint ſufficienter ab Ariſtotele aſſignata.

Articulus duodecimus. Vtrum fundamẽtum relationis primi generis ſit ſufficienter aſſignatum ab Ariſtotele. Quod eſt quærere. *Vtrum fundamentum relationis primi generis aliquãdo ſit ſubſtantia, aliquando quantitas, aliquando qualitas*.

Articulus tertiusdecimus. Vtrũ fundamentum relationis ſecundi generis ſit ſufficienter aſſignatum ab Ariſtotele. Quod eſt quærere. *Vtrum aliquæ relationes reales immediatè poſſint fundari in actione, & paſſione*.

Articulus quartusdecimus. Vtrum fundamentum relationis tertij generis, ſit ſufficieuter aſſignatum ab Ariſtotele. Quod eſt quærere. *Vtrum aliquæ relationes reales prædicamentales fundentur immediatè in menſura, & menſurabili*.

Articulus quintus decimus. Vtrum relatio diſtinguatur à ſuo fundamento.

Articulus ſextusdecimus. Vtrũ relatio potius ſumat eſſe ſpecificum à fundamento, quam à termino, quem reſpicit.

Articulus decimus ſeptimus. Vtrum relatio ſumat ſuam vnitatem numericam à ſubiecto, adeo vt duæ relationes ſolo numero differentes, non poſſint eſſe in eodem numero ſubiecto.

Articulus decimus octauus. Vtrum quatuor proprietates relatiuorum, ſint rectè aſſignatæ ab Ariſtotele.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm poſt tractatum de quantitate conuenienter Ariſtoteles egerit de relatione.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod poſt tractatum de quantitate Ariſtoteles non egerit conuenienter de relatione. In Metaphyſica Ariſtoteles prius egit de qualitate, quam de relatione: ergo etiã poſt cap. de quantitate prius debebat agere de qualitate,

quam de relatione. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur ex his quę habet in libris metaph.

¶ Dices, In metaphyſica Ariſt. obſeruaſſe ordinem dignitatis, vel perfectionis; hic verò ordinem inhærentiæ: & ſic in metaphyſica egiſſe prius de qualitate, quia illa eſt perfectior relatione: hic verò poſt cap de quantitate, prius egiſſe de relatione; quia relatio prius inhæret ſubſtantiæ, cum ſequatur immediatè ad quantitatem.

¶ Secundo præterea, & arguitur contra. Ex prædicta ſolutione ſequitur debuiſſe prius agere de relatione, quam de quantitate. Conſequens eſt falſum: ergo, & antecedens. Sequela probatur. Relatio prius inhæret ſubſtantiæ, quam quantitas: ergo de illa debuit prius agere, quam de quantitate. Probatur antecedens: nam ad ſubſtantiam ſequuntur immediatè aliquæ relationes; nimirum relatio identitatis, & diuerſitatis ſpecificæ, vel genericæ, quæ ſunt relationes reales; vnitas enim in ſubſtantia facit idem, ſicut vnitas in quantitate facit æquale: ergo.

¶ Tertio præterea, & confirmatur argumentum præcedens. Ordine perfectionis non ſolum qualitas, ſed etiam alia genera præcedunt relationē, vt actio, & paſſio, &c. Et tamen in metaphyſica non prius egit de illis generibus, quam de relatione: ergo non valet dicere, quod propterea tunc prius egit de qualitate, quam de relatione, quia ſeruauit ordinem perfectionis.

¶ Quarto præterea. Tractatus de quantitate antecedit tractatum de relatione; quia quantitas eſt fundamentum relationis: ſed etiam qualitas eſt fundamentum relationis: ergo de illa debebat Ariſtoteles prius agere. Conſequentia eſt bona, & maior ſupponitur ex ratione adducta. Minor verò probatur: nam ſicut per quantitatem dicimur æquales, vel inæquales, ita per qualitatem dicimur ſimiles, vel diſſimiles: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis, qui vt patet, prius egit de relatione poſt tractatum de quantitate, quam de alijs prædicamentis: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclusio vnica. Poſt tractatum de quantitate conuenienter Ariſtoteles egit de relatione. Hæc concluſio eſt communis inter Logicos. Et eius veritas patebit manifeſtè ex ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primum dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad secundum dicendum, Negando ſequelam. Ad probationem reſpondetur, quod licet aliqua relatio prius inhæreat ſubſtantiæ, quam quantitas, non tamen prius quam induat modum quantitatis, vt infra agentes de fundamentis relationis dicemus. Nam ſubſtantia, & qualitas fundant relationem non abſolutè, & in quantum talia ſunt, ſed in quantum ſunt vnum, vel aliquo modo reducuntur ad quantitatem.

¶ Ad tertium dicendum, Ariſtotelem in Metaphyſica non ſolum attendiſſe ordinem perfectionis, ſed etiam ad modum, & ordinem demonſtrationis. Itaque prius egit de illis accidentibus, quæ denominant intrinſecè, quam de illis, quæ extrinſecè ſe habent. Relatio verò eſt de genere denominantium intrinſecè, alia verò ſex vltima prædicamenta denominant extrinſecè. Vctus verò ordo procedendi poſtulat, vt prius agatur de illis, quæ afficiunt intrinſecè, quam de extrinſecis, etiamſi hæc aliàs ſint perfectiora.

¶ Ad quartum dicendum ex dictis ad primum, relationem non fundari in qualitate, vt qualitas eſt, ſed vt induit modum quantitatis, & ideò non eſt eadem ratio.

ARTICVLVS II.

Vtrùm relatio prædicamentalis ſecundum ſuum eſſe ſit aliquid reale.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd relatio prædicamentalis non ſit aliquid reale ſecundum ſuum

ſuum eſſe. Cõſtitutiuum relationis prædicamentalis, nõ poteſt eſſe aliquid reale: ergo ipſa relatio prædicamentalis ſecundũ ſuum eſſe non eſt aliquid reale. Conſequentia eſt bona, quia conſtitutiuum alicuius entis realis, neceſſario debet eſſe ens reale: ergo. Antecedens verò probatur: conſtitutiuum relationis prædicamentalis eſt ad aliud: ergo formaliter non poteſt eſſe aliquid reale. Conſequentia patet, quia eſſe reale formaliter, etiam ex propria ratione eſt actus illius cuius eſt eſſe, & reſpicit illud, quod actuat: ergo formaliter non poteſt eſſe ad aliud.

¶ Secundo præterea. Eſſe ad aliud, conuenit ſimpliciter relationi reali, & rationis: ergo formaliter non importat aliquid reale. Conſequentia patet, quia nihil reale poteſt eſſe commune, nec vniuocè, nec analogicè, enti reali, & rationis.

¶ Dices cum Caietano, quod eſſe ad aliud, abſtrahit ab eſſe reali, & rationis.

¶ Tertio præterea, & arguitur contra. Nam illa ratio, videlicet eſſe ad aliud, eſt inferior ad ens: ergo debet illud determinare ad tale ens, videlicet ad tale ens reale, vel ad tale ens rationis: ergo vt ſic, non abſtrahit ab vtroque. Antecedens probatur: nam eſſe ad aliud, non eſt ratio tranſcendentalis entis, neque conuertitur cum illo: ergo debet contineri ſub ipſo ente.

¶ Quarto præterea, ex D. Thoma par. 1. q. 28. ar. 1. In genere relationis reperitur aliqua ſecundum rem, & ſecundum rationem: ergo relatio prædicamentalis ſecundum ſuum eſſe non debet eſſe aliquid reale. Conſequentia patet, quia non poſſet competere relationibus ſecundum rationem.

¶ Quinto præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Propria differentia relationis prædicamentalis eſt, quod totum eſſe relationis ſit ad aliud. Sed hæc differentia non poteſt eſſe aliquid reale: ergo relatio prædicamentalis nequit eſſe aliquid reale. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Præfata differentia, nempe quod totũ ſuum eſſe ſit ad aliud, conuenit relationi rationis; nam totum eſſe relationis rationis eſt ad aliud ſe habere: ergo talis differentia non poteſt eſſe aliquid reale.

¶ Sexto præterea. Per eſſe ad aliud diſtinguitur prædicamentum relationis ab omnibus alijs: ergo eſſe ad aliud non importat aliquid reale. Conſequentia patet: nam in hoc, quod eſt habere eſſe reale, conuenit prædicamentum relationis cum omnibus alijs generibus: ergo in ſuo conceptu formali non includit eſſe reale.

¶ Septimo præterea. Relationes primi generis fundantur in vnitate communi, & vniuerſali, vt æqualitas in vnitate ſpecifica duarum quantitatum, & ſimilitudo in vnitate ſpecifica duarum qualitatum. Sed vnitas communis, & vniuerſalis eſt ens rationis: ergo relationes primi generis erunt entia rationis. Quod etiam confirmatur de relationibus ſecundi generis: nam relationes ſecundi generis fundantur in actione præterita, vt relatio paternitatis fundatur in actione præterita generandi: ſed actio præterita eſt ens rationis, quia iam non eſt: ergo.

¶ Octavo præterea. Relatio, quæ eſt entis ad non ens, non poteſt eſſe realis, quia nulla relatio realis poteſt dependere à non ente; ſed datur aliqua relatio prædicamentalis, quæ eſt ad non ens, vt relatio ſcientiæ ad ſcibile non exiſtens, vt v. g. ſcientiæ relatio de roſa ad roſam, quæ non eſt, & relatio ſcientiæ logicæ ad ens rationis, quod non eſt à parte rei. Ergo relatio prædicamentalis non eſt aliquid reale.

¶ Nono præterea. Si propter aliquam rationem eſſe ad aliud, importaret aliquid reale formaliter loquendo, maximè, quia eſt modus intrinſecus conſtitutiuus prædicamenti realis; ſed hæc ratio non conuincit. Etenim quando res conſtituta dicit ordinem ad aliquid extrinſecum, quamuis ſit realis: poteſt tamen conſtitui per aliquid rationis, tamquam per modum intrinſecum, vt patet in Idæis diuinis, quæ ſunt reales in Deo; tamen conſtituuntur, & diſtinguuntur, per reſpectum diuerſum rationis ad creaturas, quatenus eſſentia di-

tia diuina eſt ab illis imitabilis diuerſis modis.

¶ Decimo præterea. Relatio non producitur per actionem ad ſe terminatam: ergo relatio prædicamentalis non eſt aliquid reale. Conſequentia patet, quia omne ens reale, quod de nouo producitur, producitur per rationem de nouo ad ſe terminatum. Antecedens verò probatur, quia vt docet Ariſtoteles 5. Phyſicorum, cap. 2. ad relationem non poteſt eſſe per ſe motus: ergo.

¶ Vndecimo præterea. Nullum ens reale aduenit ſubiecto abſque mutatione ſubiecti, vt manifeſtè patet; ſed relatio aduenit ſubiecto abſque ſubiecti reali mutatione, vt docet Ariſt. 5. Phyſicorum, cap. 2. ergo relatio non eſt aliquid reale.

¶ Duodecimo præterea. Omne ens reale, vel eſt ens reale ſubſtantiale, vel eſt ens reale accidentale. Sed relatio nō eſt ens reale ſubſtantiale, quia relatio non eſt ſubſtantia. Neque eſt ens reale accidentale, quia proprium eſſe relationis non eſt eſſe in ſubiecto: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ, prima parte, quæſtione 28. articulo primo, vbi habet hæc verba, *Et huiuſmodi relationes oportet eſſe reales*: ergo.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Prima Conclvsio. Relatio prædicamentalis ſecundum ſuum eſſe importat aliquid reale. Hanc concluſionem docet expreſsè Ariſtot. quinto Metaph. vbi relationem conſtituit vnum genus prædicamenti realis, ex æquo diuiſum contra alia prædicamenta realia. Eamdem concluſionem cum D. Thoma docent omnes Thomiſtæ.

¶ Primo probatur. Ens diuiſum in decem prædicamenta, eſt ens reale: ergo relatio prædicamentalis participans rationem diuiſi debet eſſe realis. Antecedens probatur. Nam Ariſtot 4. Metaphyſic. reijcit ens rationis, & poſtea ens reale diuidit in decem prædicamenta: ergo. Conſequentia verò patet, quia in omni bona diuiſione diuiſum participatur à membris diuidentibus.

¶ Secvndo probatur. De facto dantur multæ relationes reales prædicamentales, vt eſt relatio paternitatis, & filiationis, relatio cauſæ ad effectum, &c. Ergo relatio prædicamentalis eſt relatio realis. Conſequentia eſt bona, & antecedens etiam eſt manifeſtum: nam prædictæ relationes ſecluſo omni actu intellectus ſunt relationes, & quælibet refertur ad ſuum correlatiuum: ergo ſunt relationes reales.

¶ Tertio probatur. Relatio prædicamentalis participat rationem entis accidentalis contracti ad rationem entis accidentalis realis: ergo relatio prædicamentalis eſt relatio realis. Conſequentia patet. Relatio prædicamentalis participat rationem entis accidentalis contractam eodem modo, quo eſt contracta ratio entis accidentalis, quæ participatur ab alijs generibus prædicamentorum, v. g. quantitatis, qualitatis, &c. Sed ratio entis accidentalis, quæ participatur à genere quantitatis, qualitatis, &c. eſt contracta ad ens reale: ergo ſimiliter illa, quæ participatur à relatione.

¶ Secvnda Concluſio. Modus intrinſecus, & differentialis conſtitutiuus prædicamenti relationis realis, non poteſt eſſe aliquid rationis, formaliter loquendo.

¶ Probatvr hæc Concluſio manifeſtè, quia aliàs ſequeretur, quod relatiuum prædicamentale conſtaret eſſentialiter ex entitate reali, & rationis. Conſequētia probatur. Nā conſtat eſſentialiter ex communi ratione accidentis, cuius eſſe eſt ineſſe, & conſequenter aliquid reale contractiuum entis realis; ſimiliter etiam conſtat ex proprio modo intrinſeco: ergo ſi ille modus eſt formaliter ens rationis, conſtabit eſſentialiter ex duplici ratione, ſcilicet ex ente reali, & rationis.

¶ Tertia Concluſio. Quamuis modus conſtitutiuus prædicamenti relationis realis ſit intrinſecè aliquid reale, nihilominus in illo poſſumus concipere aliquid, quod ex ſe non habet, quod ſit reale. Hæc concluſio ſicut præcedens eſt Caietani 1. p. quæſt. 28. art. 1. Et pro eius declaratione,

¶ Ob-

¶ OBSERVANDVM eſt id, quod docet Caiet. ſcilicet quod eſſe ad aliud, pôt cõſiderari dupliciter Primo abſolutè, & in genere, abſtrahendo ab eſſe ad aliud reale, quod ſupponit ſecundum communem rationem accidentis, ſcilicet eſſe in: & ſic non eſt aliquid reale. Secundo poteſt ſumi in particulari, vt dicit eſſe ad reale contractiuum accidentis ad tale genus prædicamentale: & ſub hac ratione eſt aliquid reale, quamuis includat eſſentialiter aliquid, quod ex ſe non habet, quod ſit reale. Vnde certum eſt, quod ad aliud ſe habere, quatenus conſtituit prædicamentum reale relationis, non importat quomodocumque eſſe ad, ſed includit eſſe ad reale, quod videlicet contrahit eſſe in ad tale genus, & quatenus limitatur ad tale eſſe, vt optimè explicat, & probat Ferrarienſis 4. contra gentes, cap. 14. Verum eſſe ad, vt ſic, commune quid eſt ad relationem realem, & rationis. Quare colligitur ex Diuo Thoma 1. p. quæſt. 28. art. 1. in corpore, quod ſolum in his, quæ dicuntur ad, inueniuntur aliqua ſecundum rationem tantum, & non ſecundum rem, quod non contingit in alijs generibus. Loquitur enim de relatiuis, quatenus formaliter dicũt ad, ſumptum abſolutè: quæ quidem ratio tam in relatiuis prædicamenti realis reperitur, quàm in relatiuis rationis: quod tamen non contingit in alijs generibus, quia nihil includunt eſſentialiter, quod ſit commune enti reali, & rationis, niſi ſecundum vocem. Hoc ſuppoſito id, quod dicimus in concluſione, quod modus conſtitutiuus prædicamenti relationis realis: nempe ad, ſecundum communem rationem, & abſolutè ſumptum importat aliquid, quod eſſe non eſt reale; cùm ſit aliquid quod eſt commune analogicè enti reali, & rationis.

¶ PROBATVR Concluſio euidenter. Eſſe ad reale includit eſſentialiter eſſe ad abſolutè ſumptum: ſed eſſe ab abſolutè ſumptum non importat formaliter aliquid reale, cum etiam competat relatiuo rationis: ergo.

¶ AD PRIMVM dicendum, quod eſſe relationis realis eſt eſſe ad aliud, habens tamen eſſe in, quod reſpicit ſubiectum, in quo eſt, & ſub hac ratione eſt actus illius. Verumtamen ſi loquamur de illo, quod concipimus in tali modo differentiali, eſſe ad, vt ſic non importat rationem actus, vel aliquam exiſtentiam, aut inhærentiam, ſed ſolum habitudinem ad aliud.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Secundum.

Vtrum eſſe ad aliud, vt ſic importet vnam rationem communem abſtractam à relatiuo reali, & à relatiuo rationis.

Quod eſt quærere.

Vtrum poſſit concedi, quod eſſe ad, vt ſic, quod ſupponit primam diuiſionem entis, in ens reale, & rationis, ſit ens indifferens, nec reale, nec rationis.

PRO explicatione tituli huius quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod nonnulli Thomiſtæ, inter quos præcipuè eſt Sanchez in ſua Logica, lib. 5. quæſt. 32. Concluſione 2. dicunt, quod relatio rationis non eſt ſimpliciter relatio, neque importat ſimpliciter eſſe ad aliud; ſed tantum ſecundum quid, ſicut ſecundum quid dicitur ens. Ex quo inferunt, quod eſſe ad, nõ importat vnicam rationem communem abſtractam à relatiuo reali, & rationis, neque vnum conceptum etiam analogum. Oppoſitum tamen huius docet Caietanus prima par. quæſt. 28. art. 1. cuius ſententiam multis argumentis conatur impugnare Sanchez, qui loco citato ita inquit. Hæc concluſio ponitur contra Caietanum; qui prima parte, quæſt. 28. art. 1. dicit,

Ad

Ad vt ſic, ſeu propria ratio relationis eſſe aliquid abſtrahens ab ente reali, & rationis: cuius ratio eſt, quia ad vt ſic, nec dicit ſubſtantiam, nec accidens, nec aliquid reale, vel rationis, ſed ſolum dicit ad aliud ſe habere. Quam ſententiam etiam ſequitur Ferrara 4. contra gen. cap. 14. in fine. Hoc ſuppoſito, in primo loco proponam ad verbum id, quod proponit Sanchez pro ſua concluſione.

¶ Primo arguitur, Nam prima diuiſio entis (inquit ipſe, vt ſupra viſum eſt) eſt per ens reale, & per ens rationis, & iſta ſunt membra adæquata diuiſionis: ergo neceſſarium eſt, quod omne, quod participat rationem entis diuiſi, contineatur in aliquo membrorum diuidentium. Probatur conſequentia. Aliâs ſi non contineretur ens determinatum ſub aliquo membro diuidenti, mala eſſet diuiſio; nam hæc eſt proprietas bonæ diuiſionis, vt nihil ſit ſub diuiſo, quod non ſit in membris diuidentibus. Sit exemplum patens. Nam ſi ſubſtantia diuiditur per corpoream, & incorpoream, nihil poteſt eſſe ſubſtantia determinatè, quod non ſit corporea, vel incorporea. Cum igitur ad ſit ens, & determinatum ens, & habeat in ſe rationem entis determinatam, neceſſario debet eſſe ens reale, vel rationis.

¶ Secundo arguitur. Sicut rationale determinat animal, & irrationale ſimiliter, & non poteſt animal ad particularia deſcendere, niſi determinatum his differentijs: ita ens ad particulares rationes deſcēdit medijs his modis realis, vel rationis: ergo non poteſt in aliquo ente determinato reperiri ratio entis, quin ſit determinatum per modum entis realis, vel rationis. Et ita non poteſt eſſe quin ſit ens reale, vel rationis.

¶ Tertio arguitur. Ad includit rationem entis, & eſt magis determinatum, quam ſit ens in cōmuni: ergo determinatur ab aliquo modo entis, vt ſit tale ens: & primi modi entis determinatiui, ſeu conſtitutiui diuerſorum generum, ſeu rationis entis, ſunt reale, & rationis; nec alia membra ſunt huius primæ diuiſionis entis: ergo ex neceſſitate hoc ens, nimirum ad, debet eſſe reale, vel rationis. Vel ſi habet aliam rationem entis; iam ens debuit per tria membra diuidi, quod eſt falſum; nam omne ens determinatum, vel habet eſſe per operationem intellectus, vel non, & non eſt dare medium, quia ſunt contradictoria. Si habet eſſe per operationē intellectus eſt ens rationis: ſi non, erit ens reale; ſi eſt ens, & non poteſt dari conceptus abſtractus: ſed ens ſe habet ad reale, & rationis, ſicut homo viuus, & pictus; nam duobus conceptibus eſt analogum: ſed etiam ſi daretur cōceptus abſtractus argumenta hæc conuincunt: ergo. Et confirmatur, quia non poteſt dari homo, qui non ſit viuus, vel pictus: ergo nec ens, quod non ſit reale, vel rationis, quia eodem modo ſe habent. Certè inquit Sanchez: Si hæc argumenta non conuincunt, modi arguendi à diuiſo ad membra diuidentia, & è conuerſo nihil valent.

¶ Dices cum aliquibus, quod iſti modi arguendi à diuiſo ad membra diuidentia, valent in diuiſis vniuocis, non verò analogis.

¶ Quarto arguitur contra iſtam replicam: nam diuiſum analogum, vel habet membra diuidentia adæquata, vel non; ſecundum non poteſt dici, nam etiam ſi ſit analogum, determinatur ad rationes particulares: ergo per modos: ergo diuiditur per modos. Tum ſic, vel iſti modi ſunt adæquati, vel non; certè ſi ſunt adæquati, vel poſſunt eſſe, quia omne diuiſibile habet adæquata membra diuidentia: ergo valebit à diuiſo ad membra diuidentia; vel è conuerſo: ergo ſi adeſt ens determinatum, ſeu habet in ſe rationem entis determinatam, ergo per modos primos entis diuiſiuos: ſed iſti ſunt reale, & rationis: ergo eſt ens reale, vel rationis. Vnde ſupradicta ſolutio eſt ex ignorantia logicali aſſignata, vt patet: nam ens diuiditur analogicè in ſubſtantiam, & accidens, & tamen eſt bona conſequentia, eſt ens determinatum; ergo ſubſtantia, vel accidens.

¶ Dices cum aliquibus, quod ſunt aliqui modi determinatiui entis, qui ſunt ita vniuerſales, ſicut ens, quod determi-

termi-

Digitized by Google

terminatur; & ita modus determinatiuus entis ad eſſe ad, eſt tam vniuerſalis ſicut ens.

¶ Arguit quinto contra, & inquit, quod iſte modus deſtruit Metaphyſicam, & Logicam ſimul. Nam ſi determinat rationem entis ad aliquem modum: ergo dicit rationem magis limitatam, & determinatam: ergo non ita vniuerſalem ſicut ens: alias eſſet impoſſibile, quod reſultaret ex illo modo aliquid magis particulare, & determinatum. Antecedens probatur. Nam ſi dicit idē quod ens, & eodem modo: ergo erit idem quod ens: ergo dicit ens alio modo magis determinato; & ita iam non erit ita vniuerſalis, & hoc patet inductiuè in omnibus modis, & differentijs.

¶ Dices, quod modi, vnius, veri, &c. determinant ens: & tamen manent ita vniuerſales paſſiones entis, ſicut ens.

¶ Arguitur ſexto contra. Nam non datur vnus conceptus abſtractus abente reali, & rationis, ſed duobus conceptibus ens ſignificat ens reale, & ens rationis: ergo nec ad, debet abſtrahere ab ente reali, & rationis. Antecedens probatur. Quia ens rationis participat, tam diminutè rationem entis, vt ſit ens alterius rationis. Sicut homo pictus eſt homo alterius rationis: ergo ſimiliter ad reale, & ad rationis erunt diuerſæ rationis; propterea quod includunt ens, quod eſt alterius rationis. Et iſta diuerſitas in illo, quod ſe habet ad modum ſuperioris, vel ſe debet habere, ſufficit ad faciendam diuerſitatem in inferioribus. Nam quia ens eſt analogum ad ſubſtantiam, & accidens, nihil poteſt ſubſtantiæ, & accidenti dari vniuocum. Hæc ſunt argumenta Sanchez, quibus ſuam probat ſententiam.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Ad, vt ad, ſiuè eſſe relationis, importat vnam rationem communem ſaltim analogam analogia proportionis abſtractam ab ad reali, ſiue relatione reali, & ab ad rationis, ſiue relatione rationis, & conſequenter relatio rationis eſt ſimpliciter relatio. Hanc concluſionem tenet Caietanus loco citato, & cum illo eam defendunt plures Thomiſtæ.

¶ Primo probatur. Hæc propoſitio ab omnibus metaphyſicis ſimpliciter conceditur, genus eſt relatiuum ſpeciei; ſpecies eſt relatiuum generis: ergo relatiuum, vt ſic, ſiue ad, vt ad, ſimpliciter dicitur de relatiuo rationis. Conſequentia eſt bona, & antecedens eſt notum.

¶ Secundo probatur. Nam multoties abſtrahitur aliqua ratio ab ente reali, & rationis, quod prædicatur ſimpliciter de vtroque, & eſt illis communis, vt eſſe ſignificabile, eſſe obiectum, ſpecificare, & terminare: hæc enim omnia dicuntur de obiecto Logicæ ſimpliciter, quod eſt ens rationis, & de obiecto phyſicæ, quod eſt ens reale: ergo ſimiliter ad aliud ſe habere, poterit dici ſi non vniuocè, ſaltim analogicè analogia proportionis de relatiuo reali, & relatiuo rationis. Confirmatur. Relatio dominij eſt in Deo relatio rationis: in hominibus autem eſt realis. Attamen eſſe dominum dicitur ſimpliciter de Deo, & hominibus. Item Chriſtus in quantum homo, eſt ſimpliciter Filius Virginis: attamen relatio filij reſpectu matris eſt rationis in Deo; vt docet Diuus Thomas 3. par. quæſt. 35. art. 5. in nobis autem eſt relatio realis.

¶ Tertio probatur. Eſſe ad aliud reale, addit aliquid ex modo ſuæ ſignificationis ſuper eſſe abſolutè ſumptum, niſi velis dicere, quod eſſe ad aliud, & eſſe ad aliud reale, ſint termini ſynonimi, quod tamen eſſet confundere ſignificationes vocum. Etenim aliud concipimus audientes hoc nomen ad aliud, atque cum audimus ad aliud reale: ergo eſſe ad poteſt concipi abſolutè, non concipiendo quod ſit reale, vel rationis. Confirmatur. Poteſt quis concipere aliquod relatiuum, & cognoſcere illud ignorans, an ſit reale, vel rationis; vt patet in relatione ſcientiæ ad obiectum non exiſtens, de qua omnes fatentur, quod ſit relatio; aliqui tamen opinantur, quod ſit realis; alij quod ſit rationis: ergo.

¶ Quarto probatur concluſio. Pater, quod eſt relatiuum reale, & genus, quod eſt relatiuum rationis, conueniunt in aliquo, in quo non conueniunt Pater, & qualitas, ſcilicet in hoc, quod eſt eſſen-

ſentialiter reſpicere aliud tamquam terminum, & vt correlatiuum: ergo illud, in quo conueniunt, eſt ſignificabile, & poteſt concipi conceptu communi communitate analogiæ proportionis abſtracto ab vtroque.

¶ Ad argumenta ergo.

2 ¶ Ad primum reſpondetur. Quod licet verum ſit, quod ad aliud ſe habere non ſit ratio tranſcendentalis entis, nec conuertibilis cum ente: ex hoc tamen non ſequitur, quod contineatur determinatè ſub communi ratione entis; & ratio eſt, quia ens eſt quid æquiuocum in ratione eſſendi, in ordine ad membra contenta ſub ratione ad aliud ſe habendi, cum vna ratio ſit realis, alia rationis. Aequiuocum autem nihil importat commune ſuis inferioribus, niſi ſolum nomen, ſicut canis, qui diuiditur in latrabilem, & cæleſtem. Cum hoc tamen ſtat, quod relatio realis, & rationis habeant aliquid commune ſub alia ratione; vnde ſequitur, quod relatio, vt ſic non dicit aliquam determinatam eſſentiam in ratione eſſendi; ſed ſolum in ratione ad aliud ſe habendi. Et ita licet ſit vna eſſentia in relatiuo reali, & rationis, quatenus dicunt ad: illa tamen eſſentia non eſt proptiè inferior ad ens, niſi ſecundum vocem: & ratio eſt, quia ens eſt æquiuocum ad illa. Vnde ratio entis non deſcendit ad hæc inferiora determinatè per aliquod membrum eorum, in quæ diuiduntur; ſed ad relationem realem deſcendit per ens reale, & ad relationem rationis deſcendit per ens rationis; quare illa ratio communis ad aliud ſe habendi abſolutè non dicitur ens: quia eadem eſt ratio entis, & vnius entis. cum ergo non ſit vnum ens, non poteſt de illa prædicari abſolutè.

¶ Et cum dicitur in argumento: ergo alias diuiſio entis in reale, & rationis eſſet inſufficiens, & mala.

¶ Reſpondetur, quod ad hoc, vt aliqua diuiſio rei in membra vniuerſaliſſima ſit ſufficiens, non requiritur quod omnis ratio, quæ non eſt ipſum diuiſum cõtineatur determinatè ſub altero membrorum diuidentium, maximè cum talis ratio accipiatur ſecundum quandam abſtractionem: ſed ſufficit, quod nihil in particulari detur, neque in ſingulari, quod non contineatur ſub altero membrorum diuidentium. Et patet hoc manifeſtis exemplis. Etenim ens communiſſimum ſufficienti diuiſione diuiditur in ens creatum, & increatum; & tamen ratio formalis perſonæ concepta conceptu communi, & abſtracto, neque conuertitur cum ente, neque continetur determinatè ſub altero membrorum diuidentium, ſed abſtrahit à perſona creata, & increata. Similiter ens diuiditur ſufficienter per finitũ, & infinitum: tamen ratio perfectionis abſtracta, neq; determinatè eſt ens finitum, neque infinitum, ſed abſtrahit; & idem dicendum de ſcientia. Idem contingit in exemplis ſupra allatis, potiſſimè loquendo de ratione formali obiecti abſtracta, quæ neque determinatè eſt creata, neque increata, neque realis, neque rationis, ſed abſtrahit ab vtroque; licet verum ſit, quod in particulari ſignato quolibet obiecto ſingulari neceſſario debet continere ſub ente reali, vel rationis, ſub ente creato, vel increato. Proportionabiliter dicendum eſt in præſenti, quod ratio relatiui abſolutè vna eſt formaliter, & vnus conceptus ſaltim analogicè in ordine ad relationem realem, vel rationis; quæ tamen non continetur ſub communi ratione entis, quia nulla datur talis ratio communis enti reali, & rationis: nec etiam continetur determinatè ſub ente reali, nec ſub ente rationis, ſed abſtrahit ab vtroque. Ad hoc ergo, quod diuiſio entis in reale, & rationis ſit ſufficiens, ſufficit, quod nihil in particulari detur quod non ſit ens reale, vel rationis; non autem requiritur, quod omnis conceptus rei abſtractæ, & communis pertineat ad ens reale, vel ad ens rationis. Huic doctrinæ volens reſpondere Sanchez inquit, Contra prædicta eſt argumentum forte. & poſtea in fine dicit certe hoc argumentum facit probabiliſsimam ſententiam Caietani: & quia nihil habens nouam difficultatem adducit, vt patebit legenti, ideò illud omitto.

¶ Ad ſecundum reſpondetur ex dictis.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod ad

inclu-

Digitized by Google

includit quidem rationem entis, ſed illa non eſt inferior ad ens, niſi ſecundum vocem, vt ſatis dictum eſt: ſicuti etiam diximus, quod illa ratio relatiui non participat, nec rationem entis realis, nec rationem entis rationis.

¶ Ad quartum, & quintum patet ex dictis.

¶ Ad ſextum reſpondetur quod illud omnino confirmat noſtram ſententiam; nam ex illo ſatis conſtat, quomodo ens ſit analogum reſpectu entis realis, & rationis; quod etiam non concedimus, vt colligitur ex ſolutione ad primum. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli

¶ Ad tertium argumentum principale eiuſdem articuli reſpondeo, quod iam dictum eſt, quomodo Ad abſtractè ſumptum ab ad reale, & rationis, ſiue à relatione reali, & rationis, ſit quid inferius ad ens, & quomodo ratio entis deſcendat.

¶ Ad quartum dicendum, quod D. Thomas in loco citato loquitur de genere relationis, non ſecundum rationem vniuocam, & prædicamentalem, ſed ſecundum rationem analogam; & prout importat ad vt ſic, ſecundum quam rationem, non ſolum continet relationes reales, ſed etiam comprehendit quamlibet relationem etiam rationis.

¶ Ad quintum dicendum, Nego Minorem. Ad probationem reſpondeo, quod totum eſſe relationis prædicamentalis eſt ad aliud ſe habere, non quomodocumque, ſed independenter ab operatione intellectus: quod quidem nullo modo poteſt conuenire relationibus rationis, vt ſatis dictum eſt ſupra, tom. 1. lib. 2. quod etiam explicabitur amplius in ſequenti ſolutione.

¶ Ad sextum dicendum, quod prædicamentum relationis diſtinguitur formaliter ab alijs prædicamentis per eſſe ad, modificatum tamen, & determinatum per ad reale, vel per ad, quod ſupponit in ex communi ratione accidentis: cum hoc tamen ſtat, quod ad abſolutè ſumptum abſtrahit à reali, & rationis.

¶ Ad septimum dicendum, quod vnitas ſpecifica eſt duplex, alia poſitiua, alia verò negatiua. Prima eſt quidem ens rationis: ſecunda verò ens reale. Sed hæc ſecunda eſt fundamentum relationis primi generis, loquendo de fundamento proximo: ſecus verò ſi ſermo ſit de fundamento remoto, vt dicemus ſuo loco. Et ad confirmationem dicimus etiam, quod loquendo de fundamēto remoto; ſemper remanet, quod in relatione ſecundi generis eſt facultas generandi; loquendo verò de fundamento proximo, ſiue de modo fundandi, quod idem eſt, non requiritur quod ſemper remaneat, ſed requiritur, & ſufficit, quod ſit in fieri: vt contingit de actione generatiua, quæ licet non remaneat in facto eſſe; eſt tamen ipſa in fieri; & ideò aliquando eſt, quod ſufficit ad modum fundandi.

¶ Ad octavum dicendum, quod relatio realis, præcipuè tertij generis, vtique eſſe poteſt ad non ens reale, dum modo ſit ad ens rationis habens fundamentum; ſecus verò ad ens, quod nullum habet fundamentum, vt explicabitur infra art. 11.

¶ Ad nonum dicendum, quod etiam probaret quodcumque prædicamentum conſtitui per aliquid rationis, ſi argumentum factum, eſſet alicuius momēti. Secundo reſpondeo, quod ad aliud abſtrahit à reali, & rationis; ſed tamen ad aliud reale neceſſario conſtituitur per modum intrinſecum realem, ſicut alia prædicamenta realia. Nec eſt eadem ratio de Ideis diuinis, quia Deus in ordine ad creaturas non eſt capax alicuius relationis realis, vt docet D. Thomas, 1. parte, quæſt. 28. art. 1.

¶ Ad decimum reſpondeo, quod relatio non producitur per actionem primo, & per ſe ad ipſam terminatam; ſed per actionem terminatam ad fundamentum talis relationis; ſed pro maiori explicatione huius, ſit in hoc Articulo

QVÆ-

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Decimum.

Vtrum relatio pooducatur per ali quam actionem, aut ſit aliqua cauſa productiua illius.

ET videtur quod non. Primo arguitur argumento decimo huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Supponendo prius, quod me Romæ exiſtente albo, naſcatur alius homo albus, v. gr. in Hiſpania, cui ego ſtatim ſum ſimilis, & tamen antea non eram illi realiter formaliter ſimilis. Hoc ſuppoſito ſic argumentor. Hanc relationem ſimilitudinis non producit, qui eſt apud Hiſpanos, quia eius actio non ſe poteſt extendere ad me; nec produxit illam, qui produxit meam albedinem, quia poſito caſu, quod ſit mortuus, iam non eſt; nec mea albedo producit illam ſimilitudinem, quia non eſt forma actiua: ergo non eſt aſſignabilis actio per quam producatur, immo nec cauſa, quæ illam producat.

¶ Tertio arguitur. Nulla poteſt aſſignari cauſa relationis: ergo nulla actio eſt productiua relationis: conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur; nam in relatione paternitatis non eſt aſſignabilis cauſa productiua talis relationis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Omnis relatio prædicamentalis, & realis habet cauſam productiuam ſui, & conſequenter per aliquam actionem realem producitur. Hæc concluſio eſt communis, & certa apud omnes Logicos, & Metaphyſicos.

¶ Probatur, & ſimul explicatur, Supponendo quod omne ens reale (vno excepto Deo Optimo Maximo) debet eſſe creatum, & productum: & ita cum relatio prædicamentalis, vt demonſtratum eſt, ſit ens reale, debet etiam eſſe quid productum, & creatum. Verum tamen eſt, quod non omne ens reale eſt productum, & creatum per actionem, primo & per ſe ad ipſum terminatam; nam multa ſunt entia realia, quæ ſequuntur ad aliquid reale, quod primo, & per ſe eſt productum: & iſta dicuntur producta per ſe, ſecundo, ideſt ad productionem alterius. Sit exemplum, paſſiones v. gr. hominis, ſcilicet intellectus, & voluntas, &c ſunt entia realia, tamen non ſunt productæ primo, & per ſe, ideſt per actionem propriam terminatam primo & per ſe ad ipſas paſſiones; ſed ſunt productæ per ſe, ſecundo ad productionem, videlicet animæ rationalis. Ita dicimus in præſenti, quod cum relatio prædicamentalis, reſpectu aliorum entium abſolutorum, ſit minime entitatis, non producitur primo & per ſe per actionem terminatam ad ipſam, ſed ipſa relatio conſequitur ad productionē alterius rei, ſcilicet ſui fundamenti. Nā ad productionem v. gr. albedinis in Petro, & Paulo conſequitur ſtatim relatio ſimilitudinis. Vnde illa productio, & illa actio, primo per ſe fuit terminata ad albedinem, & ſecundario ad relationem ſimilitudinis; & ita v. gr. ad relationem ſimilitudinis nulla actio per ſe primo terminatur: & hoc eſt quod voluit dicere Ariſtoteles quinto Phyſicorū cap. 2. quando dicit, quod ſolùm ad tria prædicamenta eſt per ſe motus, & & nullo modo ad relationem eſt motus. Ex quo colligitur, quod relatio cum ſit aliquid reale, habet actionem per quam producatur, & conſequenter cauſam productiuam; etſi verum ſit, quod talis actio primo, & per ſe non ſit terminata ad ipſam: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum ſatis patet ex dictis, quomodo ſit intelligendus Ariſtoteles, & quomodo actio terminetur ad relationem, ad quam non terminatur primo & per ſe, ſed ſecundario. Ex quo ſequitur, quod eo modo, quo actio terminatur ad relationem, eodem prorſus modo relatio producitur: quia enim actio per ſe ſecundo, & ex conſequenti terminatur ad relationem; ita etiam relatio non producitur per ſe primo, ſed ſecundario, & ex conſequen-

ti;

ti; vnde licet verum ſit, quod cum relatio ſit ens reale, producatur: hoc tamen aduertendum eſt, quod nunquam producitur per ſe primo, ſed ſemper producitur ſecundario, & ex conſequenti: ſicut paſſiones hominis numquam per ſe primo producuntur, ſed ex conſequenti, quia numquam per ſe primo actio terminatur ad illas, ſed ſecundario: Ita dicendum eſt in propoſito noſtro.

¶ Ad ſecundum, variæ ſunt Doctorum ſolutiones.

¶ Prima eſt, quod quando fuit producta albedo, ſeu fundamentum relationis, quod tunc fuit producta relatio quantum ad eſſe in; & deinde poſito fundamento fuit producta quantum ad reſpectum, & quantum ad eſſe ad, quod importat relatio.

¶ Secunda ſolutio eſt, quæ aſſerit, quod quando producitur fundamentum, producitur relatio quantum ad realitatem; & poſtea quando producitur terminus, producitur quantum ad formalitatem.

¶ Tertia ſolutio eſt aliquorum aſſerentium relationem produci ab eo, qui producit terminum, vt v. g. Si ego ſim albus, & alius producat alium hominem album, qui producit illud album, producit in me relationem ſimilitudinis, quæ conſequitur.

¶ Sed omnes iſtæ ſolutiones deficiunt à vero.

¶ Prima, quia relatio eſt accidens ſimplex, & illius non producitur vna pars poſt aliam, ſed totum ſimul producitur: ergo non poteſt dici, quod relatio prius ſit producta, quantum ad eſſe in, & poſtea, quantum ad eſſe ad; ſed dato, quod ita eſſet, non videtur à quo fuerit productum tunc illud eſſe ad; nam de illo eadem eſt difficultas, ac de tota relatione ſimul ſumpta ſecundum ſe totam.

¶ Secunda ſolutio, propter eamdem rationem non placet, quia relatio ſimul producitur, & ſecundum realitatem, & ſecundum formalitatem, & in illa non eſt ſeparanda formalitas à realitate, neque vnum poſt aliud producitur. Et dato quod poſtea produceretur formalitas: difficultas etiam eſſet à quo produceretur, & ſic eadem remaneret dubitatio.

¶ Tertia etiam ſolutio non placet, quia nō eſt intelligibile, quomodo producens album exiſtens, v. g. in Hiſpania, producat relationem ſimilitudinis Romæ, quia nihil poteſt operari apud aliud album exiſtens Romæ; nam ita in diſtans nemo poteſt operari phyſicè loquendo; licet verum ſit, quod ille producit aliquid neceſſarium, vt ſit relatio ſimilitudinis inter illa duo alba, ſcilicet fundamentum proximum, aut modum fundandi talis relationis, & extremum relationis, videlicet aliud album. Vnde iſtis ſolutionibus omiſſis,

¶ Ad ſecundum reſpondeo, quod relatio ſimilitudinis producitur ab eo, qui produxit albedinem, ſiue fundamentum ſimilitudinis: v. g. Sum ego albus, & producitur poſtea aliud album, dicimur ſimiles, & in me eſt relatio ſimilitudinis ad aliud album; & in alio albo eſt etiam relatio ſimilitudinis ad me: & qui produxit meam albedinem, produxit etiam meam ſimilitudinem, eadem actione, qua produxit albedinem, quæ primo, & per ſe fuit terminata ad albedinem, & ſecundario ad ſimilitudinem, quando illa ſimilitudo reſultat in actu; & ſi non reſultauit poſita actione productiua albedinis, ideò fuit, quia non erant omnia requiſita poſita, ſcilicet alia albedo. Eſt optimum ſimile. Nam grauia mouentur à generante, vt v. g. Lapis, & eadem actione mouentur à generante, qua producuntur: actio enim per quam à generante producuntur, primo, & per ſe terminatur ad graue, & ſecundario ad motum ipſorum grauium; quia quando generans produxit graue in illo primo, & per ſe produxit aliquid ratione cuius mouerentur deorſum; & ita ſecundario illa actio terminatur ad motum illorum. Et eſt etiam aliud optimum exemplum de accidentibus, quæ vt dictum eſt ſupra in corpore quæſtiunculæ, eadem actione, & generatione, qua generatur ſubſtantia, generantur accidentia; & illa actio primo, & per ſe terminatur ad ſubſtantiam, & ſecundario ad accidentia, quæ reſultant ex ſubſtantia per primam actionem generan-

Digitized by Google

tis. Eodem prorſus modo dicimus in noſtro propoſito, quod actio producentis albedinem, primo, & per ſe terminatur ad albedinem, & ſecundario ad ſimilitudinem; & ita ſimilitudo in vtroque extremo producitur ſecundario ab eo, à quo fuit in vtroque reſpectiue producta albedo; & ita verum habet Ariſtoteles quinto Phyſicorum, quod ad relationem non eſt per ſe motus, bene tamen per aliud, ſcilicet per fundamentum.

¶ Neque valet dicere id, quod tangitur in argumento, ſcilicet, quod quando reſultat ſimilitudo, non eſt producens albedinem, quia iam ſupponitur in argumento, quod ſit mortuum: ergo tunc neque ſecundario poteſt producere ſimilitudinem. Hoc enim non valet, quia producens albedinem, licet ſupponatur mortuum: reliquit tamen aliquid ſui; videlicet ſuum effectum; nempè albedinem, ex qua reſultat illa ſimilitudo; & hanc virtutem, vt poſſit per reſultantiam producere relationē ſimilitudinis, habuit per actionem producentis albedinem; nam ab illa albedine, ſtatim reſultaſſet ſimilitudo, ſi eſſet aliud extremum, & fundamentum proximum. Nam vt dictum eſt, ex eo, quod relatio eſt tam minimæ entitatis, habet, quod poſito termino, ſtatim reſultet; & ipſa virtus ſecundum quam reſultat, nihil aliud eſt, quam albedo poſita in actu, dummodo adſint alia requiſita.

¶ Neque valet dicere, quod quando Petrus, v. g. producit Ioannem, qui debet producere alium filium; quod tunc cauſet relationem paternitatis, quia videtur cauſare fundamentum talis relationis, ſcilicet potentiam generatiuam Ioannis, quæ eſt fundamentum relationis paternitatis in Ioanne. Hoc enim nō valet, quia non eſt eadem ratio de producente albedinem, & de generante Ioannem: nam producens albedinem ex parte illius extremi, non ſolum ponit fundamentum remotum relationis ſimilitudinis, ſed etiam modum fundandi, & fundamentum proximum, quod eſt actio ipſa productiua albedinis: & ideò illa actio ſecundario terminatur ad relationem ſimilitudinis. Cæterum generans genitum, ſiue Petrus generans Ioannem, ſolum ponit ſecundario fundamentum remotum, ſcilicet potentiam generatiuam Ioannis, & nullo modo fundamentum proximum: quia fundamentum proximum eſt actio generatiua Ioannis, qua ipſe Ioannes generat ſuum filium: & ideò non eſt eadem ratio.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quod ſatis conſtat ex dictis, quomodo relatio habeat cauſam productiuam, & quænam ſit illa. Regula enim ſit, quod qui ponit fundamentum proximum relationis, ponit etiam, & cauſat relationem. Conſiderandum enim eſt ſemper, ex parte cuius extremi ponatur fundamentum proximum, vt videri poſſit ex parte cuius extremi producatur, & cauſetur eo modo, quo producibilis eſt relatio.

¶ Et per hæc patet ad decimum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad vndecimvm eiuſdem articuli reſpondetur, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc Articulo.

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Vndecimum.

Vtrum Relatio adueniat ſubiecto abſque mutatione eiuſdem.

ET videtur quod non. Primo arguitur argumento vndecimo huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Si ego exiſtam albus Romæ, & alius fiat albus in Hiſpania; ego dicor illi ſimilis ſine ſui mutatione, vt experientia conſtat: Ergo relatio aduenit ſubiecto ſine mutatione ſubiecti.

¶ Tertio arguitur. Forma, quæ aduenit ſubiecto cum mutatione ſubiecti, eſt forma ad ſe, ſiue ad ſubiectum: ſed relatio non eſt forma ad ſe, ſiue ad ſubiectum.

Digitized by Google

biectum: ergo aduenit ſine mutatione ſubiecti. Conſequentia eſt bona. Maior patet, quia forma, quæ mutat ſubiectum debet eſſe in ſubiecto, aliàs non poſſet mutare ſubiectum: ergo talis forma debet eſſe ad ſubiectum. Minor verò probatur: relatio, ſiue forma relatiua eſt forma ad aliud, vt patet: ergo non eſt forma ad ſe, ſiue ad ſubiectum.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nullo modo dici poteſt, quod relatio adueniat ſubiecto ſine mutatione reali metaphyſica ſubiecti.

¶ Pro explicatione huius concluſionis, Obſeruandum eſt, quod mutatio realis eſt duplex. Alia enim eſt mutatio propriè dicta, quæ fit per motum, ſeu mutationem phyſicam, vt v. g. mutatio, quæ fit per augmentationem, alterationem, motum localem, per generationem, corruptionem. Alio verò modo accipitur mutatio per hoc, quod ſubiectum modo habet aliquam formam realem, quam antea non habebat, ſiue illa forma producatur per motum, ſiue conſequatur ad aliam productam per motum, & hæc mutatio vocatur Metaphyſica. Vnde in concluſione dicimus, quod relatio aduenit ſubiecto cum mutatione ſecundo modo dicta, non autem primo modo: quia ad relationem non eſt motus primo & per ſe, ſed conſequitur ad motum; & ita propriè loquendo non aduenit cum mutatione ſubiecti, quia non aduenit primo, & per ſe, ſed conſequenter tantum, & propterea aduenit cum mutatione metaphyſica. Quo ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio. Relatio eſt forma realis de nouo adueniens ſubiecto: ergo non poteſt aduenire ſubiecto ſine mutatione reali, ſaltim metaphyſica ſubiecti. Antecedens eſt notum. Quia v. g. Petrus Romæ exiſtens albus, antequam naſceretur Franciſcus albus in Hiſpania, non habebat relationem ſimilitudinis ad Franciſcum, quam poſtea Franciſco albo orto habuit de nouo. Conſequentia verò probatur. Forma realis de nouo adueniens ſubiecto, & de nouo dans eſſe reale ſubiecto, mutat ſubiectum realiter, ſaltim mutatione metaphyſica; ſed relatio eſt forma realis de nouo adueniens ſubiecto, & de nouo dans illi eſſe reale: ergo non poteſt aduenire ſubiecto ſine mutatione reali ſaltim metaphyſica ſubiecti.

¶ Dices, quod aliud eſt loqui de relatione, aliud de forma abſoluta, quæ eſt fundamentum relationis: forma quidem quæ eſt fundamentum relationis, non poteſt aduenire ſubiecto ſine mutatione ſubiecti; non autem relatio, quæ eſt forma reſpectiua, & ad aliud.

¶ Secundo probatur concluſio, & ſimul impugnatur prædicta doctrina. Nã vt omnes Metaphyſici, & Theologi docent, Deus non dicitur ex tẽpore per relationem realem Dominus, quia mutaretur: ergo relatio realis de nouo aduenieñs facit aliquam mutationem in ſubiecto, non ſolum ratione fundamenti, ſed etiã ratione ipſius relationis: aliàs poſſet ex tempore ipſa forma reſpectiua aduenire Deo, quod tamen eſt falſiſſimum.

¶ Tertio probatur concluſio, & impugnatur idem. Quia aliàs etiam poſſemus dicere relationem rationis eſſe aliquid reale, & aduenire ſubiecto, cum mutatione ſubiecti, eo modo, quo aduenit relatio realis prædicamentalis, quia relationis rationis, quæ eſt prima intentio pro materiali, fundamentum eſt aliquid reale; & conſequenter adueniens de nouo ſubiecto, mutat ſubiectum: vt v. g. eſſe viſum, quod eſt ens rationis primæ intentionis fundatur in aliquo reali, nempè in actu viſionis, & in ipſo videre actiuè, quod certè eſt aliquid reale, & mutat realiter ſubiectum; nam viſio facit realiter videntem: ergo non poteſt dici, vt aliqui volunt, quod relatio adueniat cum mutatione ſubiecti, ratione fundamenti; quia ad hoc, quod adueniat relatio, eſt neceſſarium, quod prius adueniat fundamentum; nam ad hoc, quod adueniat relatio ſimilitudinis, neceſſe eſt prius habere albedinẽ, in qua acquirenda mutatur homo; quia vt probatũ eſt, non ſolum ratione fundamenti mutatur ſubiectum, ſed etiam ratione relationis, quia non ſolum fundamentum aduenit de nouo, ſed etiam ipſa relatio.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum iam patet, quomodo ſit intelligendus Ariſtoteles, quando inquit, quod relatio aduenit ſine mutatione ſubiecti. Loquitur enim Ariſtoteles de mutatione phyſica, non autem de mutatione metaphyſica.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, Negando antecedens; ſemper enim ex parte vtriuſque interuenit aliqua mutatio, & experientia oppoſitum conſtat, quod argumentum probat.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod forma reſpectiua, licet adueniat ſubiecto abſque mutatione phyſica, ſine qua non aduenit forma abſoluta, & quæ eſt ad ſubiectum, ſiue ad ſe; tamen aduenit cum mutatione metaphyſica, vt ſatis conſtat ex dictis. Et per hæc patet ad vndecimũ argumentum principale huius articuli.

¶ Ad duodecimum argumentum principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Duodecimum.

Vtrum relatio, vt relatio, ſiue ad, vt ad, ſit aliquid reale accidentale.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ duo neceſſario ſunt obſeruanda. Primum eſt, quod ad, vt ad non eſt aliquid reale ſubſtantiale: & propterea in titulo quæſtiunculæ inquiritur, An ſit aliquid reale accidentale; nam cum omne ens reale ſit ſubſtantiale, vel accidentale, & ad, vt ad non ſit reale ſubſtantiale merito inquiritur, an ſit reale accidentale. Secundo obſeruãdum eſt, quod in præſenti nõ diſputamus de relatione reali, quatenus abſtrahit à relatione reali creata, & increata: quia, vt dicitur p. p. quæſt. 28. relationes reales increatæ, quales ſunt relationes diuinæ, ſunt ſubſtantia diuina, & nullo modo, quia ſunt infinitæ reponuntur in prædicamento relationis; ſed in præſenti diſputamus ſolum de relatione reali, prædicamentali, & de illis relationibus, quæ in præfato prædicamento ad aliquid reponuntur, quæ ſunt relationes finitæ, & limitatæ, de quibus inquirimus, an ſint entia realia accidentalia. His ſuppoſitis, Videtur quod relatio, vt relatio, ſiue ad, vt ad, non ſit ens reale accidentale.

¶ Primo arguitur argumento duodecimo huius articuli.

¶ Secundo arguitur, Omne accidens reale dicit ſpecialem inhærentiam; ſed relatio, vt relatio eſt, non dicit ſpecialem inhærentiam: ergo non eſt aliquid reale. Conſequentia patet, quia aptitudinalis inhærentia eſt de eſſentia accidentis. Minor verò probatur manifeſtè, quia relatio conſtituitur, non per peculiarem modum inhærendi ſubiecto, ſed per ordinem ad aliud: ergo relatio, vt relatio, ſiue ad, vt ad, non dicit peculiarem modum inhærendi. Confirmatur, & explicatur vis huius argumenti. De ratione accidentis, vt ſic eſt aptitudinaliter inhærere, & prædicamenta accidentium diſtinguuntur adinuicem penes peculiarem modum inhærendi, ſiue aptitudinaliter inhærendi: quo fit, quod illud ens, quod non habet peculiarem modum aptitudinaliter inhærendi, non conſtituit peculiare prædicamentum accidentis, nec pertinet ad peculiare prædicamentum accidentium. Cum igitur relatio, vt relatio non habeat peculiarem modum aptitudinaliter inhærendi; immo modus proprius relationis, vt relatio eſt, opponitur modo aptitudinaliter inhærendi; quia talis modus aptitudinaliter inhærendi reſpicit ſubiectum: modus autem proprius relationis eſt reſpicere correlatiuum; nam per hunc modum diſcriminatur relatio à quolibet alio ente. Hinc fit, quod relatio, vt relatio eſt, nullo modo poſſit pertinere ad aliquod prædicamentum accidentium, & conſequenter nullo modo poteſt dici, quod ſit ens reale accidentale.

¶ Tertio arguitur, & confirmatur idem. De ratione relationis, vt relatio eſt, eſt reſpicere aliud, ergo nullo modo poteſt eſſe ens reale accidentale.

Ante-

Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur, quia accidens non ſe habet ad aliud, ſed intrinſecè habet reſpicere ſubiectum: ergo relatio nullo modo poteſt eſſe accidens.

¶ Quarto arguitur. De ratione intrinſeca accidentis eſt in: ſed relatio, ſiue ad formaliter, vt ad, non eſt, neque includit in: ergo relatio, vt relatio, ſiue ad, vt ad non eſt accidens. Confirmatur, & explicatur magis ſupponendo duo. Primum, quod nullum oppoſitum includit in ſua ratione, & eſſentia aliud oppoſitum. Et ſecundum, quia ad, & in opponuntur, & de ratione intrinſeca accidentis eſt in, at de ratione intrinſeca relationis eſt ad: ergo ad, vt ad formaliter nullo modo poteſt eſſe accidẽs. Confirmatur ſecundo. Hæc propoſitio eſt falſa, ad, vt ad eſt in: ergo hæc etiam eſt falſa, ad, vt ad eſt accidens. Antecedens eſt notum, & conſequentia patet, quia in, & accidens pro eodem ſupponunt: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Relatio prædicamentalis, vt formaliter relatio eſt, & ad, vt ad prædicamentale, eſt accidens reale. In hac concluſione debent conuenire omnes Logici, & Metaphyſici. Et pro eius declaratione obſeruandum eſt, quod in qualibet relatione poſſumus conſiderare duo, inhærentiam, quam habet in ſubiecto; & poſſumus conſiderare reſpeſtum, quem dicit ad ſuum correlatiuum. Si relatio conſideretur ſecundum inhærentiam, quam importat in ſubiecto, cõſideratur in quantũ dicit in, ideſt ſecundum eſſe quod habet in ſubiecto. Si verò conſideretur ſecundum eſſe quo reſpicit terminum, ſiue in quantum importat reſpectum ad correlatiuum hoc modo dicit ad, ideſt reſpicit aliud. In concluſione ergo dicimus, quod relatio non ſolum eſt accidens reale in quantum dicit in, & habet eſſe in ſubiecto; nam hoc modo nulla poteſt eſſe difficultas, quod relatio prædicamentalis ſit accidens reale; ſed in concluſione dicimus, quod eſt accidens reale, in quantum dicit ad, & reſpicit correlatiuum: itaque reduplicando rationem formalem ipſius relationis prędicamẽtalis, quæ eſt reſpicere correlatiuũ eſt, accidens reale. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio. Relatio prædicamentalis, quatenus importat ad formaliter, eſt ens reale: ſed non eſt ens reale ſubſtantiale, ergo eſt ens reale accidentale. Maior patet ex dictis in corpore articuli. Minor eſt manifeſta, & conſequentia patet à ſufficienti diuiſione.

¶ Secundo probatur concluſio. Ad, vt ad formaliter, ideſt præciſè ſecundum quod habet dumtaxat reſpicere ſuum correlatiuum, pertinet ad prædicamentum relationis prædicamentalis: ergo ad, vt ad formaliter, & præciſè, vt importat reſpectum ad aliud, eſt accidens. Conſequentia probatur. quia ea, quæ pertinent ad prædicamentum relationis, neceſſario ſunt accidentia, quia nihil reponitur in tali prædicamento, niſi ſit accidens reale, vt manifeſtum eſt: ergo.

¶ Tertio probatur concluſio. Ad, vt ad prædicamentale, formaliter eſt differentia conſtitutiua intrinſecè relationis prædicamentalis, quæ eſt accidens: ergo ad, vt ad prædicamentale debet eſſe ens reale accidentale. Antecedens eſt notum, quia relatio, vt relatio, per vt ad conſtituitur in eſſe relatiuo, & diſtinguitur conſequenter à quolibet alio genere entium. Conſequentia verò probatur, quia impoſſibile eſt, quod differentia intrinſeca, & eſſentialis alicuius accidentis realis non ſit accidens reale, vt ſæpè dictum eſt ſupra: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur negando minorem, quo ad ſecundam partem: & ad rationem ibi adductam dicimus, quod relationis etiã proprium eſt eſſe in ſubiecto, loquendo de relatione ſecundum quod dicit ad, & formaliter, vt importat reſpectum: quod quidem in ſolutionibus ſequentibus explicabitur.

¶ Ad ſecundum reſpondetur negando minorem; nam ſicut quodlibet prædicamentum accidentium habet peculiarem modum inhærendi ſubiecto; ita etiam relatio habet ſuum peculiarem modum inhærendi, per quem diſtinguitur à quolibet alio accidẽte: & ita relatio,

tio, vt relatio eſt, ideſt, non vt dicit in, ſed vt dicit ad, habet peculiarem modum inhærendi. Sed vt hoc clarius intelligatur. Supponendum eſt, quod relatio importat duas rationes formales penes implicitum, & explicitum diſtinctas, (& loquimur etiam de relatione, vt importat ad formaliter, & reſpicit correlatiuum) quarum vna eſt inhærere ſubiecto, altera verò eſt referre illud ſubiectum, cui inhæret, ad aliud. Conſiderandum enim eſt, quod inter accidentia realia ſunt aliqua, quorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere, non ex eo quod non inhæreant; ſed ex eo, quod inhæreant referendo ad aliud; & ea, quæ ſic inhærent, ſunt accidentia, quorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere. Nam inter accidens relatiuum, & abſolutum eſt maximum diſcrimen: quia accidens relatiuum prædicamentale inhæret referendo, at accidens abſolutum inhæret non referendo, ſed dando eſſe abſolutum. Vnde accidens in communi, vt eſt commune ad accidens relatiuum, & abſolutum, dicit inhærere ſubiecto, abſtrahendo ab hoc, quod eſt dare eſſe in ordine ad terminum, vel in ordine ad ſe: quare ratio accidentis, quæ importat in, abſtrahit ab in abſoluto, & ab in relatiuo. Ex quo colligitur, quod licet relatio, vt relatio habeat reſpicere correlatiuum, quia tamen habet inhærere referendo ſubiectum, cui inhæret ad ſuũ correlatiuum, habet etiam peculiarem modum inhærendi. Ad confirmationem iam patet, quomodo relatio, vt relatio, red plicando rationem formalem relationis habet peculiarem modum inhærendi. Neque, vt dicemus ad quartum, modus proprius relationis, qui eſt ad, ſeu reſpicere correlatiuũ, opponitur modo accidentium relatiuorum, licet opponatur modo aptitudinaliter inhærendi accidentium abſolutorum.

¶ Ad tertium reſpondetur in forma negando conſequentiam. Ad probationem diſtinguo antecedens; accidens non ſe habet ad aliud, accidens abſolutum concedo antecens; accideus reſpectiuum, nego antecedens.

¶ Ad quartum reſpondetur in forma diſtinguendo maiorem; de ratione accidentis eſt in, vt ſic, abſtrahendo ab in abſoluto, & reſpectiuo, concedo maiorem; includendo vnum illorum determinatè, nego maiorem: & tunc diſtinguo minorem, ſed relatio, ſiue ad non eſt in, non eſt in abſolutum concedo minorem, non eſt in relatiuum nego minorem: & ſic neganda eſt conſequentia. Explicatur hoc ſupponendo, quod in, quod importat accidens in communi, eſt duplex: aliud enim eſt abſolutum, & aliud eſt in reſpectiuum. In abſolutum eſt proprium accidentium abſolutorum, quod eſt inhærere ſubiecto, dando illi aliquod eſſe abſolutum. In verò reſpectiuum eſt in proprium ipſius ad, immo includitur intrinſecè in ipſo ad, & ipſum ad includit intrinſecè ipſum in: quare licet in abſolutum, & ad opponantur, & vnum non includat alterum tamen in reſpectiuũ, & ad, nullo modo opponuntur, quinimmo ad inuicem ſe includunt; & ita ad, vt ad includit in, reſpectiuum tamen: & ita hæc propoſitio eſt vera, ad, vt ad eſt in; quia ad, vt ad habet modum ſpecialem inhærentiæ, ſcilicet eſſe in ſubiecto, referendo illud ad terminum: & hoc modo, reſpondetur etiam ad confirmationem. Sed vt magis præfata doctrina explicetur, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA V.

Ad Duodecimum.

Vtrum in relatione prædicamentali Ad, vt Ad importet In, adeò vt ſit vera hæc propoſitio, Ad eſt In.

ET videtur quod non. Primo arguitur. Ad, vt ad nunquam reſpicit ſubiectum in, vt in ſemper reſpicit ſubiectum: ergo ad, vt ad non eſt in, & conſequenter hæc propoſitio eſt falſa, ad eſt in.

Se-

¶ Secundo arguitur. Impoſſibile eſt, quod in etiamſi ſit reſpectiuum quod reſpiciat terminum; quia aliàs non diceretur in, ſed ad: ergo impoſſibile eſt, quod in etiam reſpectiuum ſit ad, adeò vt hæc propoſitio ſit vera, ad eſt in.

¶ Tertio arguitur. In reſpectiuum reſpicit etiam ſubiectum, & ad formaliter loquendo reſpicit terminum: ergo in reſpectiuum, & ad opponuntur; ergo vnum non poteſt includere alterum.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Ad vt ad importat in reſpectiuum, adeò vt hæc propoſitio ſit vera, ad eſt in. Hæc concluſio probatur omnibus rationibus, quibus præcedens probata eſt. Nam ad, vt ad eſt ens reale, & non eſt ens reale ſubſtantiale: ergo neceſſario dicendum eſt, quod ſit ens reale accidentale. Tunc ſic arguitur. Ad, vt ad, formaliter eſt accidens: ergo ad, vt ad formaliter, & præciſè debet includere totum id, quod eſt de eſſentia accidentis; ſed de eſſentia accidentis eſt in: ergo in debet eſſe de eſſentia ad: ergo ad, vt ad eſſentialiter importat in: ſed non poteſt importare in abſolutum, ſiue illud, quod eſt de intrinſeca ratione accidentium abſolutorum: ergo dicendum eſt, quod importat in, quod eſt de eſſentia accidentium reſpectiuorum, & conſequenter in reſpectiuum.

¶ Secundo probatur concluſio manifeſtè. Hæc propoſitio eſt vera, & concedenda ab omnibus. Ad vt ad, formaliſſimè loquendo, eſt accidens: ergo hæc erit vera; Ad, vt ad, &c. eſt in. Conſequentia patet, quia idem eſt dicere, eſt accidens, ac dicere eſt in.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, negando antecedens; nam ad vt ad reſpicit ſubiectum, referendo tamen illud ad ſuum terminum; nam hæc eſt propria natura relatiuorum, quod referant ſubiectum, in quo ſunt ad ſuum terminum; nam ad, vt ad aliquid refert ad terminum: vnde cum refert ſubiectum, illud etiam reſpicit; non enim poſſet illud referre, niſi etiam illud reſpiceret, & ſic maior argumenti eſt falſa.

¶ Ad ſecundum argumentum negandum eſt antecedens: nam in reſpectiuum reſpicit etiam terminum: & ratio eſt quia in, reſpectiuum reſpicit ſubiectum, referendo illud ad ſuum terminum, & ita reſpicit etiam terminum. Neque valet dicere, quod alias non diceretur in, ſed ad; quia dicitur in, & ad, nam tale in eſt ad, & tale ad eſt tale in.

¶ Ad tertium reſpondetur negando conſequentiam. Et ratio eſt, quia in taliter reſpicit ſubiectum, quod etiam reſpicit terminum, & eſſe ad taliter reſpicit terminum, quod etiam reſpiciat ſubiectum. Verum tamen eſt, quod explicitè in primo, & per ſe reſpicit ſubiectum, & veluti ſecundario, & implicitè terminum; & ad explicitè reſpicit primo, & per ſe terminum, & veluti ſecundario, & implicitè ſubiectum: & hinc fit, quod quantumuis iſtæ duæ rationes ſint omnino idem, diſtinguuntur tamen pœnes implicitum, & explicitum. Ex quo ſequitur falſum eſſe id, quod docet Suarez 2. tom. metaph. diſput. 47. ſect. 2. vbi volens impugnare ſententiam aſſerentium relationem, vt dicit in, non eſſe diſtinctam ex natura rei à fundamento, eſſe autem ab illo diſtinctam ex natura rei, vt dicit ad; inquit, quod eſſe in, & eſſe ad, in relatione non diſtinguuntur, quia eſſe in, & eſſe ad comparantur tamquam ſuperius, & inferius, ſeu tamquam commune, vel tranſcendens, & modus determinans, ſeu modificans illud. Hoc enim eſt falſum, nam in, quod importat ad, vt dictum eſt, non eſt in, quod eſt ſuperius, ſeu commune tranſcendens; nam tale in, abſtrahit ab in abſoluto, & ab in reſpectiuo. Nam licet verum ſit, quod in reſpectiuum, quod includit ad, ſit inferius ad in; vt ſic: tamen in, quod includit ad, nullatenus eſt ſuperius ad ipſum ad, quia ſi hoc eſſet, nullo modo ad, illud includeret. Itaque in reſpectiuum, quod implicitè eſt ad, eſt inferius ad in, vt ſic; non tamen dicendum eſt, quod ad, quod etiam implicitè eſt in reſpectiuum, ſit inferius ad in commune, & tranſcendens: quia hoc eſſet dicere, quod ad eſſet implicitè in commune, & tranſcendens. Et per hæc patet ad argumentum duodecimum principale huius articuli.

ARTICVLVS III.

Vtrùm relatio prædicamentalis ſecundum ſuum eſſe dicat perfectionem.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod relatio prædicamentalis ſecundum ſuum eſſe non dicat perfectionem. Si relatio prædicamentalis importaret perfectionem, ſequeretur quod quando ſubiectum amittit relationem, quod amitteret perfectionem: ſed hoc eſt falſum: ergo. Conſequentia eſt bona. Sequela patet. Minor verò probatur. Quando ſubiectum amittit aliquam perfectionem, mutatur: ſed exiſtentibus, v. g. duobus hominibus albis, quorum vnus moriatur, alter amittit relationem, v. g. ſimilitudinis, & conſequenter perfectionem; qui tamen nullo modo mutatur, quia nulla apparet mutatio in illo: ergo reuera non amittit perfectionem realem.

¶ Dices, quod exiſtentibus v. g. duobus hominibus albis, vno illorum mortuo, alter amittit perfectionem, & mutatur, non mutatione phyſica, ſed mutatione metaphyſica.

¶ Secvndo præterea, & arguitur contra. Subiectum amittens perfectionem realem mutatur phyſicè. Sed in prędicto caſu ſubiectum amittẽs perfectionem realem, neceſſario mutatur phyſicè: ergo. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Quia perfectio eſt quid abſolutum; nam bonum & perfectum idem ſunt; bonum autem cum ſit paſſio entis, & tranſcendens, eſt quid abſolutum; ſed ſubiectum amittens aliquid abſolutum, mutatur phyſicè, ſicut acquirens aliquid reale abſolutum, mutatur phyſicè: ergo. Idem argumentum fieri poteſt de ſubiecto acquirente relationem, quia etiam tunc mutaretur, quod tamen non mutatur phyſicè, vt dictum eſt in præcedenti articulo quæſtiunc. 3. ad vndecimum.

¶ Tertio præterea. Perfectio debet reſpicere ſuum perfectibile, ideſt ſubiectum, in quo eſt; nam perfectio eſt in perfectibili; ſed relatio ſaltim, vt relatio eſt, & vt importat ad, non reſpicit ſubiectum, in quo eſt: ergo relatio vt relatio eſt, non importat perfectionẽ. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Relatio, vt relatio eſt, formaliter non reſpicit ſubiectum, ſed terminum ſaltim explicitè: ergo vt ſic, relatio non importat perfectionem.

¶ Dices relationem, vt dicit in, reſpicere ſubiectum, & ita hac ratione importare perfectionẽ, licet vt dicit ad pręcisè, quo modo non reſpicit ſubiectum, non dicat perfectionem.

¶ Qvarto præterea, & arguitur contra. Quia impoſſibile eſt, quod relatio, vt dicit in, importet perfectionem, & non importet illam, vt dicit ad; quia ad, vt demonſtratum eſt in præcedenti articulo, importat in; licet illud non ſignificet explicitè: ergo doctrina aſſignata eſt falſa, quod ſic licet relatio importet perfectionem, vt dicit in, non verò vt dicit ad.

¶ Qvinto præterea. Si relatio realis importaret aliquam perfectionem realem, ſequeretur, quod Petrus, v. gr. ex eo, quod moueretur, acquireret infinitas perfectiones: hoc autem non videtur dicendum: ergo relatio realis prędicamentalis non importat perfectionem realem. Minor cum conſequentia ſunt ſatis notæ. Sequela verò probatur. Ex eo, quod Petrus mouetur acquirit tot relationes, quot ſunt indiuidua in mundo à quibus diſtat: ergo acquirit tot perfectiones, & conſequenter fere infinitas.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ 1. Topic. cap. 6. vbi inquit, quod bonum conuertitur cum ente, quod in decem prædicamenta diuiditur: ergo relatio cum ſit vnum ex decem prædicamentis eſt quoddam bonum, ac per conſequens perfectio.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Relatio prædicamentalis, quatenus relatio eſt, importat perfectionem. Hanc concluſionem docet Caietanus par 1. q 28. art. 2. & cum illo multi alij Thomiſtæ. Sed pro intelligentia huius concluſionis, Obſer-

ſeruandum eſt, quod in præſenti articulo non intendimus diſputare de relationibus diuinis, de quibus agere pertinet ad Theologum in p. p. quæſt. 28. Vnde ſolum, modo ſermo eſt de relatione prædicamentali, de qua in præcedenti articulo determinatum eſt, quod eſt ens reale; & ideò diſputandum eſt tantum de relationibus realibus creatis. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio. Relatio prædicamentalis eſt bona; nam relatio prædicamentalis eſt ens: bonum autem, & ens conuertuntur. Sed bonum, & perfectum idem ſunt, vt docet S. Thomas loco citato in argumento, ſed contra: ergo relatio prædicamentalis eſt perfecta, & per conſequens importat perfectionem.

¶ Secundo probatur concluſio. Relatio non caret aliquo ex his, quæ ad ſuam naturam ſpectant: ergo eſt ens perfectum. Conſequentia probatur. Ens, quod habet omnia, quæ ſunt neceſſaria, & pertinent ad ſuam naturam, eſt omnino perfectum: ergo ſi relatio, ita ſe habeat, habebit ſuam perfectionem debitam ſuæ naturæ.

¶ Tertio probatur. Nam relatio eſt totum quoddam Metaphyſicum conſtitutum in recta linea prædicamentali: ſed totum, & perfectum ſunt idem, vt habet Ariſtoteles 3. Phyſic. tex. 64. ergo relatio eſt perfectio, & includens perfectionem.

¶ Ad primum dicendum, quod bene ibi dictum eſt; nam relatio, vt conſtat, deperditur, & aduenit cum mutatione Metaphyſica.

¶ Ad secundum dicendum, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod bonum, quod dicit relatio, ſiue ens relatiuum, non eſt bonum quodcũque, ſed eſt bonũ relatiuum; nã tale bonũ eſt bonũ, quod eſt paſſio talis entis, & ens cuius eſt paſſio eſt ens relatiuum: entis autem relatiui non poteſt eſſe paſſio bonum abſolutum, ſed neceſſario debet eſſe bonum reſpectiuum, quia tale bonum identificatur cum ente reſpectiuo; cum ente autem reſpectiuo creato non poteſt identificari aliquid abſolutum, quia aliàs ens reſpectiuum conſtaret ex abſoluto, & reſpectiuo, quod eſt falſum, quia ſi ita eſſet, non daretur ens relatiuum ſimplex, & pertinens ſolum ad genus relatiuum. Et ſicut bonum, quod eſt paſſio entis relatiui, eſt bonum reſpectiuum; ita etiam perfectum, quod eſt idem, ac bonum, non eſt perfectum quomodocunque, ſed eſt perfectum reſpectiuum. Itaque perfectio entis eſt duplex, ſicut duplex eſt ens; alia enim eſt perfectio reſpectiua, & relatiua, & alia eſt perfectio abſoluta: perfectio primo modo eſt perfectio entis relatiui. Perfectio verò ſecundo modo eſt perfectio entis abſoluti. Vnde relatio creata prædicamentalis importat ſuam perfectionem, ſed perfectionem debitam ſuæ naturæ, quæ non eſt perfectio abſoluta, quia hæc eſt debita enti abſoluto, ſed eſt perfectio relatiua: relatiua autem perfectio poteſt amitti, ſicut etiam aduenire ſubiecto ſine mutatione phyſica, cum ſola mutatione Metaphyſica; & ita cum ſola mutatione Metaphyſica ſubiectum amittit talem perfectionem relatiuam.

¶ Ad tertium dicendum, quod relatio prædicamentalis, etiam vt dicit ad reſpicit ſubiectum ſaltim implicitè, & veluti ſecundario; quia etiam vt dicit ad importat in; & ita neganda eſt minor argumenti. Ad probationem reſpondetur, quod verum eſt, quod in reſpicit ſubiectum explicitè, & primo, & per ſe, vt iam ſatis ſupra explicatum eſt. Neque valet dicere, quod relatio, vt relatio ſaltim explicitè non importat perfectionem, quia relatio, vt relatio ſaltim explicitè non reſpicit ſubiectum: quia ad hoc, vt relatio quatenus relatio, & quatenus eſt ad, formaliter importet perfectionem, formaliter, & omnimode ſufficit, vt quatenus dicit formaliter ad, etiam realiter reſpiciat ſubiectum, licet non reſpiciat illud explicitè, ideſt non importatur reſpicere ſubiectum per illum terminum ad, vt ad, nam hoc nihil refert, vt ipſa relatio, vt relatio, & ipſum ad, vt ad ſecundum ſe, & ſecundum ſuam naturam importet perfectionem. Quare relatio prædicamentalis quomodocunq; cõſideretur, importat perfectionem debitã ſuæ naturæ, ſcilicet relatiuã.

¶ Ad

¶ Ad qvartvm dicendum, quod ſine dubio intentum probat, quod ſcilicet impoſſibile ſit, quod relatio dicat perfectionem, vt dicit in, & non dicat illam, vt dicit ad, propter rationem ſæpe dictam.

¶ Ad qvintvm dicendum; verum eſſe, quod Petrus ex eo, quod moueretur, tot perfectiones acquireret, quot ſunt correlatiua: tamen hoc nullum eſt inconueniens, quod Petrus v. g. tam breui tempore tantas perfectiones acquirat, quia tales perfectiones non ſunt perfectiones abſolutæ, de quibus eſſet inconueniens, quod intendit argumentum; ſed ſunt perfectiones relatiuæ, quæ ſunt minimę entitatis, ob quam rationem tot tam paruo tempore acquiruntur; nam ſi eſſent perfectiones abſolutæ expoſcerent mutationem phyſicam; & ideò eſſet impoſſibile, quod tam paruo tempore ſubiectum acquireret tot perfectiones, quia tam paruo tempore ſubiectum eſſet incapax recipiendi tot mutationes. At verò, quia ſunt perfectiones relatiuæ, quæ ex ſua natura ſolum poſtulant mutationem Metaphyſicam: & ſubiectum eſt capax recipiendi tot mutationes Metaphyſicas tam paruo tempore; ideò etiam recipit ſubiectum tot relationes Vnde ex hoc capite, ſcilicet, quia relatio eſt minimæ entitatis, oritur, quod ſolum per mutationem Metaphyſicam deperditur, & aduenit ſubiecto, ex quo poſtea ſequitur, quod ſubiectum tam paruo tempore poſſit tot relationes, & conſequenter tot perfectiones recipere, quæ tamen nunquam ſunt actu infinitæ, quamquam ſint in magna, ac maxima multitudine.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm eſſentia relationis ſit referri actu vel aptitudine ad terminum.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod eſſentia relationis non ſit referri actu ad ſuum terminum. Relatio, vt concepta, eſt vera relatio: ſed relatio, vt cõcepta non habet actualiter referre ſubiectum ad ſuum terminum: ergo de eſſentia relationis non eſt, quod actu referatur ad ſuum terminum, ſed ſolum aptitudinaliter. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Relatio, vt concepta, eſt forma relatiua, de cuiùs eſſentia eſt, quod ſit apta nata referre relatiuum ad ſuum correlatiuũ, v. g. relatio paternitatis eſt forma relatiua apta nata referre patrem ad filium: ergo de eſſentia relationis; vt conceptæ non eſt actu referri ad ſuum correlatiuum, ſed tantum aptitudinaliter.

¶ Secvndo præterea. Poſſumus cõcipere relationem, vt afficientem ſubiectum, & conſtituentem relatiuum, & non, vt referentem actu ſubiectum ad aliud: ergo de eſſentia relationis non eſt referri actu ad aliud. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Nam in diuinis concipimus relationem patris, vt conſtituentem patrem, & non, vt referentem illum ad filium: ergo.

¶ Tertio præterea. Ratio formalis, & eſſentialis relationis eſt, quod ſit forma quædam, qua conſtituitur àliquid in eſſe relatiuo, ſicut v. g. albedo eſt id, quo aliquid conſtituitur in eſſe albi: Ergo de ratione formali, & eſſentiali relationis non eſt, quod actu referatur ad ſuum correlatiuum, ſed quod faciat referre aliud; nempe ſubiectum ad ſuum correlatiuum: Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur. Forma ſemper eſt id, quo, & non id, quod; ſicut albedo eſt id quo ſubiectum diſgregat viſum, & nõ eſt id, quod diſgregat viſum: ergo cum relatio, ſit forma, qua ſubiectum refertur actu ad ſuum terminum, ipſa non erit id, quod actu refertur ad ſuum terminum.

¶ Qvarto præterea. Referri actu ad aliud, conuenit conſtituto per relationem, ſcilicet relatiuo; nam relatiuum eſt id, quod refertur ad ſuum correlatiuum: ergo relatio ipſa non habet referri actu da ſuum correlatiuum, ſed tantum aptitudinaliter. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur, quia relatio non eſt relatiuum, ſed conſtituens relatiuum: ergo.

¶ Qvinto præterea. Vulgatiſſima eſt ſententia in ſummulis, verba in diffinitione non dicere actum, ſed aptitu-

Digitized by Google

aptitudinem; nam quando dicimus albedinem eſſe diſgregatiuam viſus, non eſt ſenſus, quod ſemper actu diſgregat, ſed quod poſſit: ſicut etiam quando dicimus eſſentiam quantitatis eſſe extendere ſubſtantiam, non intelligimus actu, ſed aptitudine. Ergo ſimiliter cum dicimus relationem eſſe, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere, & referri ad aliud non eſt ſenſus, quod actu referatur; ſed ſenſus eſt, quod aptitudine ſit referibilis.

¶ Sexto præterea. Et ſuppono Deū poſſe conſeruare relationem aliquam increatam, v. g. relationem paternitatis ſine proprio ſubiecto, vel per ſe ſeparatam, vel in alio ſubiecto, v. g. in lapide; Tunc relatio conſeruatur ſine eo, quod actu referatur ad aliud, quia tunc non eſt terminus, ad quem referatur: ergo de eſſentia relationis non eſt, quod actu referatur ad ſuum terminum: ſed de eius eſſentia eſt ſolum aptitudine referri. Antecedens ſuppoſito caſu eſt certum, & Conſequentia etiam eſt bona.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis, cap. de ad aliquid, vbi diffiniens relatiua, inquit. Relata ſunt, quorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud: ergo de eſſentia relatiui erit actualiter referri ad ſuum correlatiuum.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Prima Concluſio. De eſſentia relationis non eſt, quod ipſa actu referatur ad terminum, ſed quod ſit id, quo ſubiectum, cui inhæret actu, ſit referibile, vel actu referatur ad terminum.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, & ſequentis, Obſeruandum eſt, quod aliud eſt loqui de relatione, & aliud eſt loqui de relatiuo: nam relatio eſt forma conſtituens; relatiuum autem eſt id, quod conſtituitur per relationem: & ideò relatio eſt id, quo relatiuum actu refertur ad correlatiuum: relatiuū verò eſt id, quod actu refertur. Et propterea Ariſtoteles quando dixit ad aliquid, totum eſſe eſt ad aliud ſe habere, non diffiniuit relationem, ſed relatiua: & ideò dixit. Relata ſunt quorum, &c. Itaque actu referri tamquam id, quod, non conuenit relationi, quia ipſa non refertur actu, ſed relationi conuenit eſſe id, quo actu ſubiectum refertur: & hac de cauſa dicimus in concluſione, quod de eſſentia relationis non eſt, quod ipſa actu referatur ad terminum; ſed quod ſit id, quo ſubiectum actu refertur ad correlatiuum.

¶ Secundo obſeruandum eſt id, quod docet Caietanus prima parte, quæſt. 40. art. 2. quod relatio poteſt ſumi dupliciter, vno modo, vt concepta; alio modo, vt exercita. Relatio, vt concepta, eſt eſſentia relationis, quatenus eſt apta nata referri vnum ad alterum, v. g. Relatiō paternitatis, vt concepta, eſt eſſentia relationis paternitatis, quatenus eſt apta nata referre patrem ad filium. Relatio verò, vt exercita, eſt eadem relatio, & eadem eſſentia relationis; quatenus actu refert vnum ad alterum, v. g. Relatio paternitatis, vt exercita, eſt eadem relatio paternitatis; quatenus actu refert patrem ad filium. Et cum relatio dupliciter ſumatur, etiam eſſe id, quo relatiuū refertur ad ſuum correlatiuum, quod eſt de intrinſeca ratione relationis, ſumitur dupliciter, vno modo eſt id, quo, vt cōceptum; alio modo eſt id, quo, vt exercitum. Eſſe id, quo, vt conceptum, eſt eſſe id quo ſubiectum eſt aptum natum, vt actu ſit referibile ad terminum: eſſe verò id quo, vt exercitum, eſt eſſe id quo ſubiectum actu referatur ad terminum. Itaque relatio, quæ de ſua eſſentia, & intrinſeca ratione habet, quod ſit id, quo relatiuum refertur ad correlatiuum, vt concepta habet diuerſum effectum formalem diſtinctum, ac habeat eademmet relatio conſiderata, vt exercita: ſemper tamen habet id, quod dicimus in noſtra concluſione, ſcilicet, quod relatio non eſt id, quod actu refertur ad correlatiuum, ſeu eſt referibile; ſed eſt id, quo relatiuum refertur, ſeu eſt referibile. His ſuppoſitis,

¶ Primo probatur concluſio. De eſſentia cuiuſcunque formæ eſt eſſe id, quo ſubiectum eſt tale, vt patet inductiuè in omnibus formis: ſed relatio eſt forma relatiui: ergo relatio eſt id, quo ſubiectum refertur, ſeu eſt referibile ad terminum.

¶ Secundo probatur Concluſio. Forma non poteſt eſſe id, quod, quia eſſe id,

id, quod conuenit ſubiecto. Sicuti, v. g. id, quod diſgregat viſum eſt album, id quod eſt extenſum eſt quantum, & non quantitas: ergo relatio non poteſt eſſe id, quod actu refertur, ſeu eſt referibilis ad terminum; & conſequenter ipſa ſolum erit id quo ſubiectum eſt referibile, ſeu actu refertur ad terminum.

¶ Conclvsio ſecunda. De eſſentia relatiui eſt, quod ſi ſit conſtitutum in eſſe relatiui per relationem, vt conceptam, quod actu ſit referibile ad terminum; ſi verò ſit conſtitutum in eſſe relatiui per relationem, vt exercitam, quod actu referatur ad vtrumque terminum. Hæc Concluſio, quo ad vtramque partem ſupponit ea, quæ modo diximus in ſecundo notabili præcedentis Concluſionis, & eius

¶ Prima pars probatur. De ratione relationis, vt conceptæ eſt conſtituere ſubiectum, ſeu relatiuum, vt actu referibile ad correlatiuum: ergo de eſſentia relatiui ſic conſtituti, eſt eſſe actu referibile. Antecedens eſt notum ex dictis. Et conſequentia patet, quia ſubiectum non poteſt habere aliud eſſe, niſi illud, quod ei dat forma: ergo cum forma, ſcilicet relatio, vt concepta, ſolum ſit id, quo ſubiectum eſt actu referibile; relatiuum per talem formam conſtitutum non poterit eſſe, niſi actu referibile ad ſuum terminum.

¶ Secvnda pars Concluſionis eodē modo facile probatur. Quia ſimiliter de ratione relationis, vt exercitæ eſt conſtituere ſubiectum, ſeu relatiuum, vt actu referatur ad ſuum correlatiuum: ergo de eſſentia relatiui ſic conſtituti eſt actu referri ad ſuum correlatiuum. Antecedens ex dictis patet, & conſequentia eſt ſatis euidens.

¶ Ex dictis ſequitur, quod ſi loquamur de relatione, de eius eſſentia eſt, eſſe actu id, quo relatiuum actu eſt referibile, vel refertur ad correlatiuum: ſi enim eſt relatio concepta, eſt actu id quo ſubiectum eſt actu referibile: ſi verò eſt exercita, eſt actu id quo actu relatiuum refertur ad correlatiuum. Si verò loquamur de relatiuo, de eius eſſentia eſt eſſe actu id, quod eſt referibile, vel refertur: ſi enim eſt conſtitutum per relationem, vt conceptam, eſt actu referibile ad terminum: ſi tamen eſt conſtitutum per relationem, vt exercitam, actu refertur ad ſuum correlatiuum: & hoc eſt maximè obſeruandum, & memoriæ demandandum.

¶ Ad primvm dicendum, verum eſſe vniuerſaliter loquendo, quod relatio, non eſt illa, quæ refertur ad terminum, quia illa tantum eſt id, quo. Et ſi loquamur de relatione, vt concepta, de qua loquitur argumentum, dicimus ipſam eſſe veram relationem, & habere ſuum effectum proprium in ſubiecto, qui eſt facere ſubiectum actu referibile ad terminum modo iam explicato.

¶ Ad secvndvm dicendum, Concedo antecedens, ſi loquamur de relatione, vt concepta: ſi verò loquamur de relatione, vt exercita, nego antecedens. Ad probationem verò, quæ tangit celebrem illam difficultatem de relatione diuina Patris; quod tunc eſt relatio, vt concepta, & non eſt relatio, vt exercita, vt docet Caietanus loco citato primæ partis, vbi fauente Deo, nos etiam diſputabimus. Sed vt clarius, & melius explicetur id, quod attinet ad noſtrum inſtitutum, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Secundum.

Vtrum relatio poſſit eſſe in ſubiecto, quin faciat illud eſſe actu relatiuum: ideſt quin faciat illud actualiter referri ad aliud.

Et videtur, quod hoc fieri non poſſit. Primo arguitur. Impoſſibile eſt poni relationem in ſubiecto, quin habeat aliquem effectum formalē; ſed relatio in ſubiecto exiſtens non habet alium effectum formalem primarium, niſi facere relatiuum, ideſt, quod actu tale ſubiectum referatur ad aliud: ergo

ergo impoſſibile eſt, quod relatio ſit in ſubiecto, quin faciat illud actu relatiuũ, ideſt, quod actualiter referatur ad aliud. Maior eſt certa: quia omnis forma realis communicat ſubiecto aliquem effectum formalem. Conſequentia eſt bona. Et minor probatur. Nam ſicut v.g. albedo facit album; ita relatio facit relatiuum: ergo effectus proprius, & formalis relationis eſt facere relatiuum, ideſt quod actualiter referatur ad ſuum terminum.

¶ Secundo arguitur. A relatione eſt inſeparabilis effectus formalis primarius, ſicut à qualibet alia forma; ſed effectus formalis primarius relationis eſt facere, quod ſubiectum actu referatur, quia impoſſibile eſt concipere relationem, & non concipere hunc effectum: ergo impoſſibile eſt, quod relatio ſit actu in ſubiecto, & quod ſubiectum non referatur actu ad terminum.

¶ Tertio arguitur. Quotieſcunque relatio eſt in ſubiecto; hæc eſt vera, Subiectum eſt relatiuum; ſed impoſſibile eſt, quod aliquod ſubiectum ſit relatiuum, & non actu referatur: ergo impoſſibile eſt, quod relatio ſit in ſubiecto, & quod ſubiectum non actualiter referatur. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur: relatiuum vt relatiuum, dicit actualem reſpectum ad correlatiuum, aliàs non eſſet actu relatiuum: ergo.

¶ Quarto arguitur. Ex oppoſita ſententia ſequeretur, quod album, v. gr. etiam non exiſtente alio albo, eſſet relatiuum: hoc autem eſt falſum: ergo. Sequela probatur, de eſſentia relatiui non eſt, quod actu referatur; ſed ſufficit, quod ſit referibile: ſed album, antequam ſit aliud album, eſt referibile, ideſt aptũ natum eſt referri: ergo album non exiſtente alio albo eſt verè, & propriè relatiuum.

¶ Quinto arguitur. Si exiſtente relatione in ſubiecto ipſum non actualiter refertur ad terminum, & non eſt relatiuum, ſequeretur, quod eſſet verum dicere, quod tale ſubiectum tunc ſit ens abſolutum: hoc non poteſt dici, vt ſatis patet: ergo. Sequela probatur. Nam ens, vel eſt abſolutum, vel relatiuum: ergo ſi tunc illud non eſt relatiuum, erit abſolutum.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Si loquamur de relatione, vt concepta, poteſt eſſe, quod ſit in ſubiecto, quin faciat illud actualiter referri ad ſuum terminum; ſecus verò ſi loquamur de relatione, vt exercita.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, & totius quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod relatio, ſiue, vt concepta, ſiue, vt exercita, dummodo ſit in ſubiecto, ſemper conſtituit relatiuum, quælibet tamen ſuo modo: relatio, vt concepta conſtituit relatiuum, vt conceptum: relatio vt exercita conſtituit relatiuum, vt exercitum. Et quia relatio, vt concepta, eſt forma apta nata referre vnum ad alterum, ideo relatiuũ vt conceptum eſt ſubiectum aptum natum referri, ideſt referibile ad alterum: quia verò relatio, vt exercita eſt forma, quæ actu refert vnum ad alterum; ideo relatiuum, vt exercitum, actu refertur ad alterum: vnde ſi relatio ſit in ſubiecto ſemper cõſtituit relatiuum. Quare quæſtio non debet eſſe, an ſit poſſibile, quod relatio ſit in ſubiecto, & non conſtituat aliquo modo relatiuum: hoc enim eſt impoſſibile. ſed dubitatio eſt, an poſſit eſſe, quod relatio ſit in ſubiecto, & quod ſubiectum, ſiue relatiuum non actu referatur ad correlatiuum. Nos autem in noſtra concluſione dicimus, quod ſi ſermo ſit de relatione, vt concepta, vtique eſt in ſubiecto, abſque eo, quod ſubiectum actu referatur ad terminum: ſecus verò ſi loquamur de relatione, vt exercita, quia hæc non poteſt eſſe in ſubiecto, quin ſubiectum actu referatur ad terminum. Hoc ſuppoſito, Prima pars concluſionis ſatis conſtat ex dictis. Nam relatio, vt concepta ſolum conſtituit ſubiectum, vt referibile ad terminum: ergo talis relatio poteſt eſſe in ſubiecto, quin ſubiectum actu referatur ad terminum. Antecedens patet, & conſequentia probatur: quia hæc relatio nihil aliud eſt, ſeu ex natura ſua poſtulat, niſi, quod ſubiectum ſit referibile: & eius effectus primarius inſeparabilis, qui identificatur cum illa, eſt facere ſubiectum re-

fe-

Digitized by Google

feribile ad terminum. Secunda etiam pars concluſionis patet, quia relatio, vt concepta ex natura ſua habet facere ſubiectum actu referri: ergo illa exiſtente in ſubiecto non poteſt eſſe, quod ſubiectum relatiuum non referatur actu.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum concedo maiorem. Ad minorem dicimus, quod ſi loquamur de relatione, vt concepta, falſa eſt: vera tamen ſi ſermo ſit de relatione, vt exercita, vt ſatis ex dictis patet.

¶ Ad ſecundum argumentum ſimiliter minor diſtinguenda eſt; nam ſi illa intelligatur de relatione, vt concepta, falſa eſt; ſi verò intelligatur de relatione, vt exercita, eſt vera: dictum eſt enim, qui nam ſit effectus formalis primarius relationis, vt conceptæ, & quinam relationis vt exercitæ.

¶ Ad tertium reſpondetur negando minorem. Ad probationem diſtinguo antecedens, ſi loquamur de relatiuo concepto, nego: concedo tamen illud ſi loquamur de relatiuo exercito.

¶ Ad quartum reſpondetur negando ſequelam. Ad probationem dicimus verum eſſe, quod ad relatiuum, vt conceptum, ſufficit, quod ſit referibile proxime ad ſuum terminum: at album non ſt referibile proximè. Obſeruandum eſt enim, quod de ratione relatiui, vt concepti eſt, quod ſit referibile proxime, ideſt quod ſit aptum natum referri proxime, adeò vt non indigeat aliqua forma de nouo ad hoc, vt ſit referibile. At verò album non exiſtente alio albo non eſt hoc modo referibile, quia indiget noua forma relationis, vt ſatis notũ eſt; vnde album erit ſolum referibile remotè, ſicut eſt quodlibet ens in mundo exiſtens, ideſt, capax eſt relationis.

¶ Ad quintum reſpondetur facile, quod exiſtente relatione, vt concepta tantum illud ſubiectum non eſt quid abſolutum, nec eſt relatiuum, vt exercitum, ſed eſt relatiuum, vt conceptum. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium argumentũ principale eiuſdem articuli dicẽdum, quod probat primam concluſionem articuli, quod ſcilicet loquendo de ipſa relatione, non eſt id, quod refertur, ſed id, quo ſubiectum refertur.

¶ Ad quartum dicendum eodem modo, quod probat primam concluſionem articuli.

¶ Ad quintum dicendum, Regulam eſſe veriſſimam, quod ſcilicet verba in diffinitione non important actum, ſed aptitudinem: & ita hoc, quod eſt relationem eſſe id, quo relatiuum refertur ad ſubiectum, ſeu eſt referibile, non importat actum, id eſt, quod relatio ſemper actu ſit id, quo ſubiectum actu refertur, ſeu ſit referibile: quia de eſſentia relationis non eſt, quod ſemper actu faciat relatiuum, ſed de eius eſſentia eſt, quod ex natura ſua habeat eſſe id, quo relatiuum conſtituitur in eſſe relatiuo; vnde verum eſt quod ſemper eſt id, quo relatiuum conſtituitur in eſſe relatiuo. Et ita vera eſt regula, quod verba in diffinitione non important actum, ſed aptitudinem.

¶ Ad sextum dicendum, quod ſi loquamur de relatione, vt concepta, de cuius ratione eſt, quo faciat ſubiectum referibile ad terminum, & illud faciat relatiue: eſt impoſſibile, quod ponatur in aliquo ſubiecto, & illud non ſit referibile; ſicut eſt impoſſibile, quod albedo ponatur in aliquo ſubiecto, & illud non ſit album. Si verò in nullo ſubiecto ponatur, & à ſubiecto ſeparata conſeruetur, ſi nullus detur terminus ad quem ſit referibilis, implicat, quod ita conſeruetur, quia de eſſentia talis relationis eſt quod ſit referibilis ad aliquem terminum. Cæterũ ſi ſermo ſit de relatione, vt exercita, multo minus poteſt eſſe, quod illa ſit abſque eo, quod eſt de eius intrinſeca ratione, ſcilicet abſque termino, ad quem actualiter referatur.

¶ Secundo reſpondetur, Quod ſi relatio abſtracta à quocunque ſubiecto cõſeruaretur, adhuc eſſet id quo ſubiectum conſtituitur in eſſe relatiuo, & ratione cuius eſt referibilis, vel refertur ad terminum: & quia ſic ſeparata non facit relatiuum aliquod, ideo non eſt mirum quod in illo caſu non importaret reſpectum ad terminum, quia ipſa nullo modo refertur ad terminum, cum ſit id, quo ſubiectũ eſt referibile ad terminũ.

Ex

Digitized by Google

¶ Ex dictis in hoc articulo colliguntur duo.

¶ Primvm eſt, quod facere ſubiectū, quod ſit actu referibile, eſt effectus formalis primarius relationis, vt conceptæ: facere autem, quod ſubiectum actu referatur, eſt effectus formalis primarius relationis, vt exercitæ. Itaque eadem prorſus relatio cum duplicem rationem relationis induat, ſecundū vnamquamque rationem habet ſuum effectum formalem primarium. Vnde falſum eſt id, quod aliqui volunt, quod ſcilicet facere, quod ſubiectum actu referatur ad ſuum terminum, ſit effectus ſecūdarius relationis, vt conceptæ; quia dicunt, quod relationem eſſe exercitam eſt aliquid ſecundarium in ipſa relatione; & ita dicunt quod relatio primo habet id, quod eſt primarium in illa, ſcilicet, quod ipſa ſit relatio concepta, & conſequenter habet ſuum effectum formalem primarium, qui eſt facere ſubiectum referibile ad ſuum terminum: quod autem ſit exercita, eſt aliquid ſecundarium in illa, & conſequenter etiā facere, quod ſubiectum actu referatur ad ſuum terminum: hoc enim, vt dixi eſt falſum, nam præfatæ rationes relationis, ſcilicet, vt concepta, & vt exercita, non ita ſe habent in illa, ſed quælibet illarum, vt iam demonſtratum eſt ſæpe, habet ſuū effectum formalem primarium.

¶ Secvndvm eſt, Falſum eſſe id, quod dicit Suarez 2. tom. ſuæ metaph. diſputat. 47. ſect. quinta, numero 9. vbi inquit, Res nō conſtituitur apta referri per relationem, vt ſic, ſed per fundamentum proximum relationis: proprius autem effectus formalis relationis eſt actu referre. Vnde fundamentum proximum apud hunc Auctorem eſt id, quo relatiuum eſt relatiuum. Cum autem fundamentum proximum aliquādo, vt patet in relatione paternitatis, ſit res pertinens ad prædicamentum actionis, non videtur poſſibile, quod per illud poſſit conſtitui formaliter aliquod relatiuum, quia aliàs conſtitueretur in eſſe talis formaliter per aliquid pertinens ad aliud genus entis: ꝙ eſt abſurdum, quia ſi ita eſſet, relatiuū formaliter in eſſe relatiui conſtaret ex rebus diuerſorum generum, quod nullo modo dici poteſt. Aſſerit & in prædicto loco, quod effectus formalis proprius relationis, ſit actu referre. Quod quidem, ſi ipſe intelligat de relatione, vt concepta, falſum eſt; ſi vero intelligat de relatione vt exercita, verum eſt, vt ex dictis ſatis conſtat.

ARTICVLVS V.

Vtrum terminus terminans relationem prædicamentalem primi, & ſecundi generis, ſit aliquid abſolutum, vel aliquid reſpectiuum.

Quod eſt quærere,

Vtrum relatio ſimilitudinis, quæ eſt primi generis, vel relatio paternitatis, quæ eſt ſecundi generis, terminetur ad abſolutum, vel reſpectiuum.

AD quintum ſic proceditur. Videtur quod terminus terminans relationem prædicamentalem primi, & ſecundi generis, ſit aliquid abſolutum. Quod quidem defendit Suarez 2. tom. Metaph. diſput. 47. ſect. 16. num. 14. concluſ. 2. vbi inquit, Dico ſecundo. Etiam in relationibus mutuis formalis ratio terminandi eſt non relatio oppoſita, ſed aliqua ratio abſoluta, quæ eſt fundamentum formale relationis oppoſitæ. Nam regula eſt, illam rem, ſeu rationem formalem, quæ in vno relatiuo mutuo eſt proxima ratio fundandi relationem ad aliud, eſſe etiam proximam, & formalem rationem terminandi relationem alterius ad ſe: vt v. g. ſi in Petro proximum fundamentum habendi in ſe relationem filiationis, eſt tota ſubſtantia eius; quatenus producta per talem generationem à Paulo: Hæc eadem eſt ratio, ob quam Petrus poteſt terminare relationem paternitatis Pauli ad ipſum: & èconuerſo, quia in Paulo potentia generandi, ſuppoſita tali generatione, vt con-

conditione neceſſaria, eſt proximum fundamentum relationis paternitatis; ideò etiam eſt proxima ratio, ob quam Paulus poteſt terminare filiationem Petri ad ipſum. Idem eſt in relationibus primi generis; nam albedo, quæ in hoc albo eſt fundamentum ſimilitudinis ad aliud ob vnitatem formalem cum ipſo, eſt etiam proxima ratio terminandi relationem ſimilitudinis alterius ad ipſum. Quo circa ſi verum eſt, interdum poſſe vnam relationem eſſe proximam rationem fundandi aliam relationem, vt v. g. paternitas ſimilitudinem; tunc illa paternitas, quæ in vno patre fundat ſimilitudinem ad aliud, erit in illo ratio terminandi relationem alterius ad ſe; in eo tamen non ſe gerit formaliter, vt relatio, neque opponitur relatiuè illi relatio, quam terminat per ſe ipſam, ſed opponitur creaturæ per aliā relationem, quam in ſe fundat; & ideò tunc perinde ſe gerit, ac ſi eſſet forma abſoluta. & in hoc ſenſu (inquit) dicimus formalem terminum eſſe aliquid abſolutum per ſe loquendo. Hæc ſunt verba Suarez, quæ adducit ipſe pro fundamento ſuæ ſententiæ: ex quibus tale poteſt formari argumentum. In relatiuis mutuis ratio formalis terminandi relationem vnius relatiui eſt proxima ratio fundandi, ſiue fundamētum proximum relationis eiuſdem relatiui: ſed proxima ratio fundādi relationē v.g. relationis Petri ad Paulū, qui eſt Pater, eſt aliquid abſolutum: ergo in relatiuis mutuis, ſiue ſecundi generis, & idem eſt de relatiuis primi generis, ſcilicet de relatione ſimilitudinis; terminus relationis eſt aliquid abſolutū. Maior ſupponitur certa ab Auctore. Conſequentia videtur bona. Minor vero probatur. In Petro proxima ratio, & fundamentum proximum, habendi in ſe relationem filiationis, eſt tota ſubſtantia eius; quatenus eſt producta per talem generationem à Paulo patre: ſed totum hoc eſt aliquid abſolutum, vt patet: ergo. Idem prorſus argumentum fieri poteſt de relationibus primi generis: quia in relatione, v. gr. ſimilitudinis albedo eſt proximum fundamentum talis relationis: ergo eſt proxima ratio formalis terminandi: albedo autem eſt aliquid abſolutum; ergo.

¶ Secundo præterea arguit Suarez loco citato num. 15. & inquit: Ita ſolet autem hæc aſſertio probari, ex eo, quod cum relatio diffinitur eſſe accidens, cuius totum eſſe eſt ad aliud ſe habere, per illud aliud non poteſt intelligi altera relatio, quia alias, vel non daretur vnum ſupremum genus relationis, ſed duo; vel idem poneretur in diffinitione ſui ipſius. Et ſimile argumentum, etiam facit, quia ſimilitudo in communi non poteſt referri ad aliquam relationem, quia aliàs referretur ad aliam ſimilitudinem, cum ſit relatio æquiparantiæ: at præter ſimilitudinem in communi non poteſt eſſe alia ſimilitudo. Hoc ſuppoſito, argumentum poteſt ita formari. Nam illud aliud, quod ponitur in diffinitione relationis, ſeu relatiuorum per quod denotatur terminus relationis, non poteſt eſſe, neque poteſt intelligi, quod ſit aliquod relatiuum: ergo terminus relationis primi, vel ſecundi generis non poteſt eſſe aliquid relatiuum, ſed neceſſario debet eſſe aliquid abſolutū. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. In relationē, quæ eſt genus generaliſſimum prædicamenti relationis, Si per ly aliud in diffinitione relationis, quæ eſt genus generaliſſimum, intelligitur aliud relatiuum, ſiue alia relatio: ergo neceſſario erunt duo genera generaliſſima: & ſi non aliud genus generaliſſimum diſtinctum à diffinito, manifeſtè ſequitur, quod cum ſit aliquod relatiuum, ſit ipſummet diffinitum, quia non poteſt dari aliud, & ſic idem per ſeipſum diffiniretur, quod dici non poteſt. Quod etiam confirmatur in relatione ſimilitudinis, quæ eſt primi generis. Nam ſimilitudo in communi non poteſt terminari ad aliam ſimilitudinem in communi, quia non poſſunt eſſe duæ ſimilitudines in communi. Ergo neceſſario eſt dicendum, quod talis ſimilitudo terminatur ad aliquid abſolutum.

¶ Tertio præterea, arguit Suarez loco citato num. 16. Nam ex eo, quod in relatiuis non mutuis videmus relationem vnius extremi non terminari formaliter ad relationem alterius extremi, colligere poſſumus, quod licet in relatiuis

Digitized by Google

ſtis mutuis ſit relatio realis in vtroque extremo, vna non tendit in aliam formaliter, ſed ſimul, & concomitanter vna tendit in ſubiectum, & fundamentum, & è conuerſo. Probatur hæc illatio. Nam ſi per impoſſibile in altero extremo impediretur relatio, conſeruato toto fundamento eius; nihilominus relatio alterius extremi poſſet ad illud terminari: ergo ſignum eſt illas duas relationes eſſe ſimul per concomitantiam, & non per formalem terminationem vnius ad alteram. Conſequentia eſt euidens, & antecedens patet, quia non ſolum in relationibus tertij generis, ſed etiam ſecundi, & primi, quando vnum extremum tale eſt, vt non poſſit fundare relationem; nihilominus eſt aptum ad terminandam relationem alterius, vt patet in Deo, vt terminante relationem creaturæ vt ſic: ergo quacunque ratione contigerit alterũ extremũ manere cum fundamento, & ſine relatione, nihilominus manebit ſufficiens ad terminandam relationem alterius extremi: eſt enim eadem ratio: nam quod vnum fundamentum, ſeu extremum ſit aptũ, necne ad fundandam propriam relationem, eſt per accidens ad terminationẽ alterius. Vnde ſi per intellectus præciſionem ſepararetur relatio à tali extremo, intelligitur manere æque ſufficiens ad terminandum aliam relationẽ, ac illud extremum, quod non eſt capax relationis: ergo ſignum eſt relationes mutuas eſſe ſimul propter cõcomitantiam, & propter conditionem extremorum, quæ apta ſunt ad fundandam relationem, non propter formalem terminationẽ vnius relationis ad aliam ſibi correſpondentem.

¶ Qvarto præterea arguit Suarez loco citato nu. 17. Quia commune axioma eſt, poſito fundamento, & termino reſultare relationem prædicamentalem, & non alias: ergò terminus vnius relationis non poteſt eſſe relatio oppoſita. Antecedens certum eſt omnium cõſenſu, & explicat Suarez dicens: Neceſſe eſt autem axioma illud intelligi de termino formali, & proximo, & quaſi in actu primo (vt ſic dicam) non enim poteſt intelligi de termino terminante, quaſi in actu ſecundo, vt ita loquar; nam de illo termino, vt ſic non eſt verum dicere, quod illo poſito cum fundamento ſequatur relatio; nam potius ipſe conſtituitur in ratione termini actu terminantis per ipſammet relationem, vt actu tendentem in ipſum, & extrinſecè denominantem ipſum denominatione terminatiua. Rurſus nec poteſt intelligi de termino materiali remoto: quia illo poſito, vel fundamento alterius extremi, non eſt neceſſe reſultare relationem, vt per ſe conſtat, & facile poteſt exemplis oſtendi: ergo intelligendum eſt illud principium de termino formali, & quaſi in actu primo proximo. Prima vero conſequentia probatur. quia poſita relatione oppoſita non reſultat relatio, ſed poſito fundamento proximo; quia vna relatio non conſurgit ex poſitione alterius, quia illa particula, ex, dicit anteceſſionem aliquam naturæ, vel originis; vna autem relatio prædicamentalis non antecedit alteram relationem ſibi correſpondentem, neque vna ducit ex altera originem, vt per ſe conſtat in omnibus creatis, de quibus loquimur, aliàs non eſſent ſimul. Cum autem relatio dicitur reſultare poſitis fundamento, & terminis, ſenſus indubitatus eſt poſitionem fundamenti, & termini antecedere, ſeu præſupponi ordine naturæ, & inde ſtatim reſultare relationem. quod ex proprietate ipſius loquutionis manifeſtum eſt, & ex re ipſa: quia in relatiuis mutuis vtraque relatio ſimul reſultat poſitis fundamento, & termino.

¶ Qvinto præterea arguit Suarez num. 18. Id quod eſt fundamentum proximum, ſiue ratio fundandi propriam relationem, eſt etiam ratio terminandi alteram correlationem: ſed in qualibet relatione, tam primi, quam ſecundi generis ratio fundandi relationem eſt aliquid abſolutum: ergo relationis tam primi, quam ſecundi generis terminus erit aliquid abſolutum. Maior ſupponitur. Minor de ſe patet, & conſequentia eſt bona.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ p. p. quæſt. 40. art. 2. ad quartum, vbi ſic dicit, Ad quartum dicendum, quod relatio præſupponit diſtinctionem ſuppoſitorum, quando eſt accidens; ſed ſi re-

ſi relatio ſit ſubſiſtens, non præſupponit, ſed ſecum affert diſtinctionem: cum enim dicitur, quod relatiui eſſe eſt ad aliud ſe habere, per ly aliud intelligitur correlatiuum, quod non eſt prius, ſed ſimul natura; ergo ſecundum ſanctum Thomam dicendum eſt, quod relatiua ſaltim primi, & ſecundi generis terminantur ad aliquid relatiuum.

¶ Respondeo dicendum, & pro explcatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Secundum mentem ſancti Thomæ dicendum eſt, quod terminus terminans formaliter relationem prædicamentalem primi, & ſecundi generis eſt aliquid relatiuum: vt v. gr. relatio ſimilitudinis, quæ eſt primi generis, ſeu relatio paternitatis, quæ eſt ſecundi generis, terminatur ad aliquid reſpectiuum formaliter. Iſtam concluſionem negat Suarez loco ſupra citato: illam tamen docet expreſſe Caiet. p. p. quæſt. 13. art 7. ad 4. & Magiſter meus Bañes eodem loco: & pro eius declaratione

¶ Primo obſeruandum eſt, Ad omnem relationem quatuor requiri, ſubiectum in quo exiſtat relatio, terminum ad quem terminatur relatio, ſiue correlatum, fundamentum relationis, & modum fundandi relationem: v. gr in relatione paternitatis, Pater eſt ſubiectũ; relatio filiationis eſt terminus formalis, potentia generatiua eſt fundamentum, & generatio ipſa eſt modus fundandi, ſiue fundamentum proximum, nam modus fundandi, & fundamentum proximum pro eodem accipiuntur.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quod Ariſtoteles quinto Metaphyſ. ex triplici genere modi fundandi triplex genus relationis diſtinxit. Primum genus modi fundandi eſt vnum, & multa Secundum genus eſt actio, & paſſio. Tertium genus menſura, & menſuratum. Similiter etiam, Primum genus relationis eſt idem, æquale, & ſimile, quorum fundamenta ſunt ſubſtantia, quantitas, & qualitas, ſubſtantia verò non propriè, ſed impropriè ſumpta, id eſt pro qualibet quidditate, & eſſentia: modus verò fundandi eſt vnitas generica, vel ſpecifica, non poſitiua, ſed negatiua, quæ eſt ens reale; ſiue vnitas albedinis in relatione ſimilitudinis, ſiue vnitas, v. gr. linearum in quantitate. His verò relatiuis alia tria relatiua opponuntur, quorum modus fundandi eſt multitudo, nempe diuerſum, inæquale, & diſſimile. Relatiua verò ſecundi generis ſunt illa, quæ referuntur vt cauſa, & effectus, quorum fundamentum eſt potentia agendi, vel patiendi. Modus verò fundandi eſt actio, & paſſio; vt v. gr. Pater, & filius, quorum modus fundandi eſt generare, & generari. Relatiua verò tertij generis ſunt, quæ referuntur ſicut menſura, & menſuratum; vt ſcientia v. gr. & ſcibile, quod eſt menſura ſcientiæ; talis enim eſt ſcientia, quale eſt ſcibile, & huius generis ſunt, v. gr. ſenſus, & ſenſibile, Deus, & creatura.

¶ Tertio obſeruandum eſt, quod relatiua alia ſunt mutua, alia verò non mutua. Relatiua mutua ſunt illa, quæ ex parte vtriuſque extremi relationem realem, vel rationis includunt, vt pater, & filius, qui dicunt relationem realem; genus, & ſpecies, qui dicunt relationem rationis ex parte vtriuſque extremi. Relatiua vero non mutua ſunt illa, quæ ex parte vnius extremi relationem includunt realem; ex parte verò alterius relationem rationis, vt eſt inter Logicam, & obiectum eius, quod eſt ens rationis.

¶ Qvarto obſeruandum eſt, quod relatiua adhuc ſunt in triplici differentia: alia ſunt relatiua æquiparantiæ, alia relatiua ſuperpoſitionis; & alia ſunt relatiua ſuppoſitionis. Relatiua æquiparantiæ ſunt, quæ eodem nomine nuncupantur, & hoc prouenit eo, quod vtrumque eorum importat relationem eiuſdem ſpeciei, quæ fundatur ſupra eandem formam in ſpecie, vt ſunt duo ſimilia, vel diſſimilia. Relatiua ſuperpoſitionis ſunt, quæ ſecundum ſua fundamenta ponuntur ſupra ſua correlatiua: vt pater, qui quantum ad ſuum fundamentum proximum, quod eſt generatio actiua, ponitur ſupra filium; & dominus quantum ad obligationem actiuam ſupra ſeruum; & eſt cauſa eius.

Digitized by Google

eius. Relatiua ſuppoſitionis ſunt, quæ ſecundum ſua fundamenta ponuntur ſub ſua correlatiua: vt filius, quantum ad ſuum fundamentum proximum, quod eſt generatio paſſiua, ponitur ſub patre, & ſeruus ſub domino.

¶ In noſtra ergo concluſione loquimur primo de termino formali relationis. Secundo loquimur de relatione primi, & ſecundi generis, ſiue de relationibus mutuis; ac tandem de relationibus æquiparantiæ, ſuperpoſitionis, & ſuppoſitionis, vt patet in exemplis poſitis de relatione ſimilitudinis, & paternitatis. Et quia diximus, quod loquimur de termino formali relationis, ſciendum eſt, quod terminus relationis v. gr. in relatione ſimilitudinis inter duo alba, poteſt eſſe duplex; nam alius eſt terminus formalis; alius verò eſt terminus materialis. Terminus formalis eſt ipſa relatio ſimilitudinis in quolibet extremo relationis, at vero terminus materialis eſt ipſe Franciſcus, vel Petrus albus. Quando ergo dicimus in concluſione, quod relatio, v. gr. ſimilitudinis, formaliter terminatur ad aliquid reſpectiuum, tunc loquimur non de termino materiali ſimilitudinis, ſed loquimur de termino formali eiuſdem ſimilitudinis. His ſuppoſitis,

¶ Primo probatur concluſio auctoritate Diui Thomæ loco citato in argumento, Sed contra: vbi expreſſe dicit, quod relatio terminatur ad aliquid reſpectiuum: quia inquit in diffinitione relatiuorum per ly aliud intelligitur correlatiuum, quod non eſt prius, ſed ſimul natura: ſi autem eſſet aliquid abſolutum, non eſſet correlatiuum, quia non eſt relatiuum, & præterea, quia in creaturis abſolutum prius natura eſt relatione ſecundum ſuum genus, quia relatiuum fundatur in abſoluto, & fundamentum eſt prius, quam res fundata ſuper illo: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio etiã auctoritate Diui Thomæ 2. contra gentes c. vndecimo ratione ſecunda, vbi ſic dicit. Non poteſt aliquid intelligi relatiuè dici ad alterum, niſi econuerſo illud relatiue diceretur ad ipſum: ſed res relatiuè dicuntur ad Deum, vtpotè ſecundum ſuum eſſe, quod à Deo habent: ergo econuerſo Deus relatiuè dicetur ad creaturas: ergo ſi relatiuum terminaretur ad abſolutum, ita quod terminus formalis, ſeu ratio formalis terminandi ſit aliquid abſolutum, bene poteſt aliquid relatiuè dici ad abſolutum ſine eo, quod intelligam abſolutum relatiuè dici ad aliud, quia de ratione abſoluta non eſt referri ad aliud.

¶ Tertio probatur concluſio auctoritate eiuſdem Diui Thomæ p. par. quæſt. 73. artic. 7. vbi ſic dicit. Vnde in ſcibili, & ſenſibili non eſt aliqua relatio realis ad ſcientiam, & ſenſum, ſed ſecundum rationem tantum, inquantum intellectus apprehendit ea, vt terminum relationum ſcientiæ, & ſenſus. Ex quo manifeſtè patet, quod ſanctus Thomas pro eodem accipit terminum, & relatiuum: ergo ſecundum ſanctum Thomam terminus relationis nihil aliud eſt, quam relatiuum formaliter loquendo.

¶ Qvarto probatur concluſio ratione. Nam relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt Pater eſt filij Pater; & filius eſt Patris filius: ſed hæc conuertentia non poteſt aliter intelligi, niſi, quod ſit reſpectu termini formalis, vt manifeſtè patet: ergo terminus formalis neceſſario erit relatiuus. Confirmatur primo auctoritate Ariſt. quinto Metaphyſ. cap. de relatione, vbi aſſerit expreſſe, ſeruum eſſe domini ſeruum, & dominum eſſe ſerui dominum: ergo expreſſe aſſerit terminum relatiuorum eſſe relatiua formaliter loquendo, quia talis conuertentia alias non eſſet formalis, & vera. Confirmatur ſecundo idipſum ex eodemmet Ariſtot. eodem capite de relatione tex. 10. vbi inquit. Ad aliquid dicuntur alia per ſe, vt duplum ad dimidium, & triplum ad tertiam partem; ſed in his relatiuis manifeſtè denotatur, quod terminus eſt formaliter relatiuus: ergo.

¶ Qvinto probatur Concluſio. Relatio, quæ reperitur inter patrem, & filiũ eſt relatio oppoſita: ſed non poteſt eſſe relatiua oppoſitio, niſi terminus ſit formaliter relatiuus: ergo dicendũ eſt, quod terminus terminans formaliter relationẽ

O 2 pa-

paternitatis ſit aliquid relatiuum. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Terminus oppoſitus relationi paternitatis non eſt id, quod eſt filius, ſiue hic homo genitus, ſed eſt ipſe filius formaliter, vt filius: ergo non poteſt eſſe relatiua oppoſitio, niſi terminus ſit formaliter relatiuus.

¶ Sexto probatur concluſio. Relatiua ſunt ſimul natura, & cognitione: ſed nõ eſſent ſimul natura, & cognitione, niſi vnum ad alterum formaliter terminaretur: ergo terminus formalis vniuſcuiuſq; extremi eſt ipſa relatio. Minor probatur, quia ſi Pater, v.g. vt Pater non terminaretur ad filium, vt filius eſt relatiuus, ſed vt eſt hic homo genitus ab illo: ergo Pater, vt Pater non eſt ſimul natura cum filio, vt filio, ſed cum hoc homine, vt genito; ſed hic homo prius natura eſt genitus ab alio, quam habeat relationem filiationis ad ipſum, quia filiatio eſt proprietas reſultans in homine genito: ergo pater vt pater erit prius natura, quam ſit filius, vt filius. Huic rationi, vt reſpondeat Suarez multa dicit loco citato num. 24. ſed quia omnia ea, quæ adducit pertinent ad explicandum, quomodo intelligatur illa proprietas relatiuorum, ſcilicet relatiua ſunt ſimul natura, de qua proprietate, eiuſque intelligentia dicendum eſt infra in ſuo proprio articulo; ideo, vt diſtinctè procedamus, ibi examinabimus doctrinam huius Auctoris, & videbimus, an iuxta illam aliquo modo ſolui poſſit vltima ratio facta pro noſtra concluſione.

¶ Ad primvm dicendum, quod fundamentum Suarez, in quo ipſe fundat ſuam ſententiam, & quod ipſe non probat, in doctrina Sancti Thomæ eſt omnino falſum: hæc enim eſt propoſitio eius fundamentalis, ſcilicet. Regula eſt, Illam rem, ſeu rationem formalem, quæ in vno relatiuo mutuo eſt proxima ratio fundãdi relationem ad aliud, eſſe etiam proximam, & formalem rationem terminandi relationem alterius ad ſe. Nam hæc regula eſt omnino falſa, quod patet manifeſtè ex dictis: quia in qualibet relatione, quatuor reperiuntur, ſcilicet ſubiectum relationis, fundamentum relationis, modus fundandi, ſeu fundamentum proximum relationis, & terminus relationis: vbi diſtinguendum eſt fundamentum proximum à termino formali relationis; & ita ratio formalis terminandi in termino relationis non poteſt eſſe fundamentum proximum; quia ratio formalis terminãdi in termino formali non diſtinguitur à termino, vt terminus eſt; ſi ergo modus fundandi, ſeu fundamentum proximum diſtinguitur à termino formali relationis, vt terminus eſt, non poterit eſſe ratio formalis terminandi. Itaque falſum eſt fundamentum, in quo fundatur totus diſcurſus Suarez. Sed eſto, quod ita eſſet: falſum eſt, quod ipſe ſubdit, ſcilicet in relatione filiationis fundamentum proximum eſſe ſubſtantiam Petri, quatenus productus eſt per generationẽ; nam fundamentum proximum relationis filiationis eſt ipſa generatio paſſiua, ſicut generatio actiua eſt fundamentum proximum relationis paternitatis. Vnde falſum eſt etiam, quod docet, nimirum in Patre fundamentum proximum relationis paternitatis eſſe potẽtiã generandi, eandemq; eſſe etiam rationem formalẽ terminandi: nam potentia generandi, vt dictum eſt, fundamentum eſt remotum generationis, & conſequenter nullo modo poteſt eſſe ratio formalis terminandi relationem filiationis in Patre. Itaque in fundamento ſui diſcurſus multa falſa inuoluit, quæ nullo modo cohærere poſſunt doctrinæ Thomiſtarum, vt ex infra dicendis magis patebit. Ex quo etiam patet, quomodo nullo modo poteſt dici, quod ratio formalis terminandi in relationibus primi generis, v. gr. in relatione ſimilitudinis, ſit albedo, quæ eſt fundamentum remotum. Et ad argumentum poſitum in forma, Reſpondetur negando maiorem, & etiam minorem: & ad probationem minoris reſpondetur negando antecedens, vt iam ex dictis patet: nam fundamentum proximum, ſiue modus fundandi relationis filiationis, non eſt ſubſtantia filij, quatenus eſt producta per generationem, ſed eſt ipſa generatio paſſiua, vt ſatis conſtat.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod de illo ex profeſſo debemus dicere infra artic.

Digitized by Google

tic. 8. & ita explicabimus, quomodo poſſit eſſe, quod relatio in communi terminetur ad relatiuum, & non ſint duo genera ſuprema prædicamenti relationis. Ad illud etiam, quod ibi tangitur de ſimilitudine in communi, dicemus etiam eodem loco.

¶ Ad tertium dicendum conceſſo antecedenti, quod etiam reputo falſum, vt patebit articulo ſequenti, nego illationem argumenti. Ad probationem dicimus, quod ſi Deus auferret relationem, v. gr. paternitatis à Paulo, quod non remaneret relatio filiationis in Petro: quia eſt impoſſibile, quod detur vna relatio realis, & non detur alia. Sed dato etiam, & non conceſſo, quod in tali caſu remaneret relatio filiationis, tunc terminaretur ad ſubiectum Petri tãtum materialiter. Itaque falſum eſt, quod relationes reales, ſcilicet paternitatis, & filiationis ſint ſimul per concomitantiam, & non per formalem terminationem; immo ſunt adeò ſimul per formalem terminationem, quod vna deficiente, nullo modo altera eſſe poteſt, quantumuis remaneat in altero extremo potentia generatiua, v.g. in Petro, à quo, vt ſupponitur, Deus aufert relationem paternitatis.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod illud Axioma, ſcilicet poſito fundamento, & termino reſultare relationem, accipit terminum materialiter, & cauſaliter, non verò accipit terminum formaliter, de quo in præſenti loquimur, quia de illo eſt controuerſia. Nam ex termino formaliter ſumpto non reſultat relatio, ſed ipſe terminus formalis includit relationem, & eſt ipſa relatio oppoſita. Explicatur hoc, ſupponendo, quod in relatione paternitatis poſſumus accipere eius terminum, ſcilicet filium dupliciter: vno modo, vt dicit talem perſonam nempe hunc hominem, & tale ſuppoſitũ genitum, & vt ſic accipitur terminus materialiter. Alio modo accipitur, vt importat filiationem, & relationem filiationis, & ſic accipitur terminus relationis paternitatis formaliter. Quando ergo dicitur, quod poſito fundamento, & termino ponitur relatio, non eſt ſenſus de termino relationis accepto formaliter, ſed de termino relationis accepto materialiter: & quia terminus materialis antecedit ordine ſaltim naturæ ipſam relationem, hinc eſt, quod ex poſitione ipſius ſic accepti reſultat relatio oppoſita, ſiue terminus formalis relationis, quod idem eſt. Et ita falſa eſt explicatio Axiomatis, quam adducit Suarez quod ſcilicet nullo modo ſit intelligendum de termino materiali; nam poſito fundamento proximo, & termino materiali, ſtatim reſultat relatio, & terminus formalis; immo impoſſibile eſt, quod non reſultet: & ideo neceſſario intelligendũ eſt axioma de termino materiali. Sed, vt iſta ſolutio magis explicetur, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Quartum.

Vtrum Axioma illud, quod aſſerit P. Suarez, ſcilicet poſito fundamento, & termino reſultat relatio; ſit intelligendum de termino formali relationis.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento quarto huius articuli.

¶ Secundo arguitur, quia nullo modo poteſt intelligi de termino materiali, ſeu remoto: ergo neceſſario eſt intelligendum de termino formali. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur: poſito termino materiali, & fundamento proximo non reſultat relatio: ergo non poteſt intelligi de termino remoto, & materiali.

¶ Dices, quod poſito fundamento proximo, nempe generatione, & poſito termino materiali, ſtatim reſultat relatio filiationis.

¶ Tertio arguitur contra. Poſito fundamento proximo ex parte vnius extremi, & poſito termino materiali ex parte alterius extremi, nullo modo reſultat relatio: ergo falſum eſt dicere, quod po-

poſito fundamento proximo, & termino materiali reſultat relatio. Conſequentia patet. Antecedens probatur, & ſimul explicatur, accipiendo relationem prædicamentalem primi generis, nempe relationem ſimilitudinis, quæ fundatur in albedine. Et ponamus caſum, quod in rerum natura ſit Petrus albus, & Paulus non ſit albus; tunc ex parte Petri eſt fundamentum proximum, nempe albedo iam producta, tamen ex parte Pauli eſt terminus materialis; & tamen in tali caſu non reſultat relatio ſimilitudinis, vt experientia conſtat: ergo certum eſt, quod poſito fundamento proximo ex parte vnius extremi, & poſito termino materiali non reſultat relatio.

¶ Quarto arguitur. Axioma eſt intelligendum de fundamento proximo: ergo ſimiliter eſt intelligendum de termino formali. Antecedens eſt certum. Conſequentia probatur, quia alias axioma non æqualiter intelligeretur.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primum iam ſatis patet ex dictis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod in caſu poſito, ſi ponatur fundamentum proximum ex parte vtriuſque extremi, ſicut debet poni, ſtatim reſultat relatio; nam ſi ex parte alterius extremi, ſcilicet Pauli, ponatur productio albedinis, ſiue vnitas ipſius, in ipſo ſtatim reſultat relatio; immo impoſſibile eſt, quod non reſultet. Conſiderandum enim eſt, quod quando dicitur. poſito fundamento, & termino ſtatim ponitur relatio; fundamentum debet intelligi de fundamento proximo: & rurſus debet intelligi poſito fundaměto proximo ex parte vtriuſque extremi, & non ex parte vnius extremi tantum, ſicut ponitur in caſu argumenti; in quo caſu ſi ex parte Pauli ponatur fundamentum proximum, nempe ipſa productio albedinis, ex qua poſtea reſultat vnitas albedinis, profectò ſtatim reſultabit neceſſariò relatio ſimilitudinis.

¶ Ad quartum reſpondetur, negando conſequentiam. Et ad probationem dicimus non eſſe neceſſarium, quod omnes particulæ alicuius axiomatis accipiantur in eodem ſenſu. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvintvm argumentum principale eiuſdem articuli, Reſpondetur, quod petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quintum.

Vtrum regula, quam aſſignat P. Suarez, ſcilicet id, quod in vnoquoque extremo eſt ratio fundandi propriam relationem, eſt ratio terminandi alteram relationem, ſit vera.

Et videtur quod ratio fundandi relationem in vnoquoque extremo ſit ratio formalis terminandi relationem alterius extremi. & Primum argumentum Suarez eſt numero 18 ſcilicet: Nam ſicut album aptum eſt ad fundandam relationem ſimilitudinis, quia habet albedinem, & ipſa albedo eſt aptum fundamentum, quia habet talem vnitatem formalem: ita etiam idem album eſt aptum ad terminandum relationem alterius, quia habet albedinem eiuſdem rationis, vel vnitatis cum albedine alterius. Ergo id, quod in vnoquoque extremo eſt ratio fundandi propriam relationem, eſt ratio terminandi alteram correlationem. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Non enim vnum album refertur ad aliud album, quia habet relationem ſimilitudinis, ſed quia habet albedinem; & ſimiliter, non ideo vnum album terminat relationem ſimilitudinis alterius, quia dicit relationem ſimilitudinis ad illud, ſed quia habet albedinem: ergo ſicut album eſt aptum ad fundandam ſimilitu-

Digitized by Google

tudinem, quia habet albedinem, ita etiam idem album eſt aptum ad terminandam relationem alterius, quia habet albedinem.

¶ Secundo arguit, & idem prorſus facit argumentum de relatione prędicamentali ſecundi generis. Petrus v. g. ideo refertur ad Paulum, vt ad patrem, quia genuit ipſum, & non quia Paulus refertur ad ipſum formaliter, diſtinguendo relationem à generatione: quã quam enim pater non referatur ad filiũ, niſi cum filius refertur ad ipſum, non tamen hæc eſt ratio, quæ ex parte termini reddi poſſit, cur pater referatur ad filium, ſcilicet, quia filius refertur ad ipſum; ſed præcisè, quia filius genitus eſt ab ipſo; nam vna relatio nullo modo eſt ratio alterius. Ergo in relatione paternitatis, & filiationis, id, quod eſt ratio proxima fundandi, eſt etiam ratio formalis terminandi. Conſequentia patet, quia Pater refertur ad filium, quia genuit filium, & filius refertur, quia genitus eſt à patre: ergo quare pater terminat filij relationem, eſt quia genuit, & ſimiliter filius terminat patris relationem, quia genitus. Ergo id, quod in vnoquoque extremo eſt ratio fundandi proxima, eſt etiam formalis ratio terminandi.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Regula aſſignata à Suarez, quod ſcilicet id, quod eſt ratio proxima fundandi relationem in vnoquoque extremo, ſit ratio formalis terminandi in ipſis relationem alterius extremi, nullo modo eſt admittenda in via ſancti Thomæ, & ſchola Thomiſtarum.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, & vera intelligentia veritatis, Obſeruandum eſt, quod illud, quod ſufficit ad fundandum proximè relationem prædicamentalem, non ſufficit ad terminandam illam formaliter; bene tamen materialiter. Nam licet verum ſit, quod id, quod eſt ratio fundandi relationem, ſit etiam cauſa relationis, & etiam terminus materialis illius: tamen nullo modo poteſt eſſe terminus formalis relationis prædicamentalis. Explicatur hoc, exemplo relationis ſimilitudinis, quæ eſt primi generis, & quæ fundatur in albedinis vnitate. Nam quando dicimus vnum album referri ad aliud, quia habet albedinis vnitatem, tunc ſolum explicamus cauſam veluti efficientem referendi vnum album ad aliud album, quia reuera cauſa, quare vnum ad alterum referatur, eſt, quia quodlibet habet albedinis vnitatem: vnde vnitas albedinis, quæ eſt ratio proxima fundandi, eſt etiam cauſa, quare vnum ad alterum referatur: & ita vnitas albedinis in vno extremo vt ſic, cum non ſit ipſa relatio ſimilitudinis, tantum erit terminus materialis relationis alterius extremi. Quando verò dicimus vnum album referri ad aliud, quia habent relationem ſimilitudinis ad inuicem; tunc explicamus rationem formalem referendi, & formam per quam refertur. Ita etiam loquendo de relatione prędicamentali ſecundi generis, v. g. de relatione paternitatis, dicimus, quod Petrus non refertur ad Paulum formaliter, quia genuit ipſum, ſed formaliter refertur per relationem paternitatis; refertur autem, quia genuit ipſum cauſaliter: & eodem modo filius non refertur formaliter ad patrem, quia genitus eſt, ſed quia habet relationem filiationis, & conſequenter non terminat relationem paternitatis, quia genitus eſt. Quare eſt maxima differentia inter has duas propoſitiones, ſcilicet filius, v. g. refertur ad patrem, quia genitus eſt, ſiue pater refertur ad filium, quia illum genuit; & filius refertur ad patrem, quia importat relationem filiationis, ſiue pater refertur ad filium, quia importat relationem paternitatis. Prima enim propoſitio facit ſenſum cauſalem & fundamentalem; ſecunda verò facit ſenſum formalem. Noſtra ergo concluſio intelligenda eſt ſecundum ſenſum formalem, quando dicimus, quod id, quod eſt ratio fundandi proximè relationem, non poteſt eſſe ratio formalis terminandi; non tamen loquimur in ſenſu cauſali, & fundamentali; nam hoc modo, vt ex dictis conſtat, concluſio, ſiue regula eſt vera. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio auctoritate

Digitized by Google

ritate Diui Thomæ citata in argumento Sed contra huius articuli, & etiam in corpore. In quibus locis D. Thomas manifeſtè docet terminum formalem formaliter terminantem relationem prædicamentalem primi, & ſecundi generis, ſiue in relationibus mutuis, quod idem eſt, eſſe aliquid formaliter reſpectiuum: ergo in ſententia D. Thomæ, & Thomiſtarum nullo modo dici poteſt, quod id, quod eſt ratio fundandi proximè relationem, ſit ratio formaliter terminandi eandem relationem. Conſequentia patet, quia ratio proximè fundandi eſt ratio abſoluta, & nullo modo formaliter reſpectiua: ergo non poteſt dici in ſententia D.Thom. & Thomiſtarum, quod hæc ſit ratio formaliter terminandi, quia aliàs in ſententia D.Thomæ, & Thomiſtarum ratio formaliter terminandi eſſet aliquid abſolutum.

¶ Secundo probatur concluſio: nam vt diximus in ſolutione ad primum principale huius articuli, & etiam in corpore, in qualibet relatione quatuor requiruntur, ſcilicet fundamentum remotũ, ſubiectum, modus fundandi, & terminus: ergo in ſententia Diui Thomæ modus fundandi, & terminus diſtinguuntur: ergo modus fundandi, & terminus non ſunt idem, aliàs modus fundandi non poneretur in numero cum termino.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur ex dictis in forma ſatis facile, negando antecedens, ſiue diſtinguendo illud; ſi ſenſus ſit cauſalis, ſeu fundamentalis, concedo antecedens; nego tamen illud, ſi ſenſus ſit formalis: & ita dicendum eſt ad probationem.

¶ Ad ſecundum reſpondetur in forma eodem modo, vt ſatis manifeſte conſtat ex dictis in concluſione: illa enim cauſalis; filius refertur ad patrem, quia eſt genitus, non denotat rationem formalem, ſed tantum fundamentum proximum, & cauſam veluti efficientem. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm terminus formaliter terminans relationem prædicamentalem tertij generis ſit aliquid abſolutum, vel reſpectiuum.

Quod eſt quærere,

Vtrum relatio ſcientiæ ad ſcibile, ſiue relatio creatoris ad creaturam, quæ eſt tertij generis, terminetur ad aliquid abſolutum, vel reſpectiuum.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod terminus formaliter terminans relationem prædicamentalem tertij generis ſit aliquid abſolutum, & conſequenter, quod relatio ſcientiæ ad ſcibile, ſiue Creatoris ad creaturam terminetur ad aliquid abſolutum. Ariſtoteles 5. Metaph. tex. 20. inquit, quod ſcibile non refertur ad ſcientiam, niſi quia ſcientia refertur ad ipſum. Ex quo teſtimonio apertè colligitur, quod in ſcibili nulla eſt relatio, per quam formaliter terminet relationem ſcientiæ ad ipſum: ergo ſecundum mentem Ariſtotelis, loquendo de relatione tertij generis, nempe ſcientiæ ad ſcibile, terminus formaliter terminans eſt aliquid abſolutum.

¶ SECVNDO præterea. Scibile, vt patet in obiecto Logicæ, quod eſt ens rationis importat relationem rationis: ergo ſcientia, quæ importat relationem ad ſcibile, & eſt tertij generis, non terminatur ad illud ſub ratione relatiua, ſed ſub ratione abſoluta. Antecedens eſt notum; & conſequentia probatur. Relatio rationis non poteſt terminare relationem realem, quia ad relationem realem neceſſe eſt terminum eſſe realem: ergo relatio ſcientiæ, quæ eſt realis, non terminatur ad ſcibile ſub ratione reſpectiua,

ctiua, quæ eſt relatio rationis.

¶ Tertio præterea. Nam D.Thom. quæſt. 7. de potentia art. 10. ad quartum dicit, quod in Deo tria reperiuntur, vt dicatur dominus: Poteſtas coerciua creaturarum, ordo dominij ad ipſas creaturas, & terminare ſubiectionem, & relationem ſeruitutis creaturarum. Primum, & tertium inquit S.Thomas, realiter ſunt in Deo; ſecundum verò ſcilicet ordo dominij, non eſt in Deo, niſi per operationem intellectus. Ex quo teſtimonio ſic formatur argumentum. In Deo realiter reperitur terminare relationem ſeruitutis: ſed non reperitur realiter in Deo ordo dominij: ergo Deus terminat relationem ſeruitutis ſecundum ſuum eſſe abſolutum reale, quod habet, & non ſecundum eſſe reſpectiuum dominij, quod non eſt realiter in Deo.

¶ Quarto præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Deus ante operationem intellectus terminat relationem ſeruitutis creaturarum, quæ eſt tertij generis; ſed relatio dominij non conuenit Deo ante operationem intellectus: ergo non terminat formaliter ſub ratione dominij relationem ſeruitutis creaturarum, quæ eſt tertij generis. Minor ſatis patet, quia relatio rationis non eſt ante operationem intellectus.

¶ Quinto præterea. Relatio ſeruitutis creaturarum ante quamlibet operationem intellectus terminatur ad Deũ dominum, non quatenus eſt formaliter dominus, ſed quatenus eſt formaliter aliquid abſolutũ: ergo. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Ante quamlibet operationẽ intellectus Deus non dicitur formaliter dominus, quia non habet formaliter relationem rationis dominij, à qua dicitur Deus formaliter dominus: ergo talis relatio ſeruitutis creaturæ, non poteſt terminari ad Deum dominum, quatenus eſt formaliter dominus.

¶ Sed contra eſt anctoritas Caietani p. p. quæſt 13 art. 7. ad quartum, vbi expreſſe aſſerit, quod relatiua tertij generis terminantur formaliter ad aliquid reſpectiuum: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Terminus terminans formaliter relationem prædicamentalem tertij generis, eſt aliquid reſpectiuum, non minus ac eſt terminus terminans formaliter relationem prędicamentalem primi, & ſecundi generis. Hanc concluſionem, ſicut etiam & præcedentis articuli, negat Scotus in 1 diſt. 30. quæſt. 1. & cum eo omnes Scotiſte, negat etiam illam Suarez loco citato in præcedenti articulo. Noſtram tamen concluſionem docet S. Thomas locis citatis ſupra in corpore art. 5. & etiam illam docet Caietanus, & Magiſter meus Bañes p. p. q. 13. art. 7.

¶ Probatvr breuiter, & efficaciter. Relatiuum, ſecundum quod refertur ad terminum, opponitur ipſi termino oppoſitione relatiua: ſed relatiuum, & terminus non opponuntur oppoſitione relatiua ſecundum eſſe abſolutum: ergo terminus in ratione formali termini etiã loquendo de relatione prædicamentali tertij generis, non eſt quid abſolutum, ſed reſpectiuum. Maior in omni genere relationis eſt manifeſta. Minor probatur. Creatura v. g. prout habet relationem ſeruitutis, non opponitur Deo conſiderando ipſum Deum in eſſe ſubſtantiale; ſed tantum conſiderando ipſum in eſſe domini, quod eſt eſſe reſpectiuum: ergo relatio ſeruitutis creaturæ ad Deum dominum, opponitur illi ſecundum eſſe reſpectiuum, & conſequenter terminatur ad illum ſecundum eſſe relatiuum. Hæc ratio eſt Magiſtri mei Bañes loco citato concluſ. 3. Aliæ verò rationes pro hac concluſione videri poſſunt apud Caietanum loco iam citato.

¶ Ad primvm dicendum cum Magiſtro meo Bañes, quod Ariſtoteles in illo loco non intendit docere, vt falſo putauit Scotus, quod ſcibile per eandem relationem referatur ad ſcientiam, per quam ſcientia refertur ad ipſum ſcibile. Neque intendit docere, vt putauit Ferrara, quod ſcibile ex eo refertur ad ſcientiam, quia ſcientia refertur ad ipſum; ita quod proximum fundamentum relationis ſcibilis ad ſcientiam, ſit relatio ſcientiæ ad ſcibile. Vera ergo intelligentia inquit Bañes eſt duplex.

¶ Pri-

¶ Prima eſt Caietani. Pro cuius explicatione obſeruandum eſt, quod relatio ſcibilis poteſt conſiderari dupliciter. Primo ſecundum ſe, quatenus eſt forma relatiua, per quam ſcibile refertur ad ſcientiam: ſecundo, prout conſtituit ipſū ſcibile non in ratione relatiui, ſed in ratione termini terminantis relationem ſcientiæ. Si primo modo conſideretur, eſt omnino relatio rationis, & nullo modo pertinet ad aliquod prædicamentum reale. Si verò ſecundo modo conſideretur, eſt quidem ſimpliciter loquendo relatio rationis; ſed tamen reducitur ad prædicamentum reale; nam terminus cuiuſcumque rei reductiuè ponitur in illo prædicamento, ad quod pertinet res terminata; v.g punctum lineæ reductiuè ponitur in prædicamento quantitatis. Vnde relatio ſcibilis, quamuis ſimpliciter ſit relatio rationis; tamen quatenus eſt forma relatiua, per quam ſcibile terminat relationem ſcientiæ ad ipſum, reducitur ad prædicamentum reale relationis. Et hoc eſt, quod voluit dicere Ariſtoteles, quando dicit ſcibile non refertur ad ſcientiam, niſi quia ſcientia refertur ad ipſum; ideſt ſcibile ſaltim reductiuè non pertinet ad prædicamentum reale, quia ipſum ſcibile referatur ad ſcientiam; ſed quia ſcientia refertur, ad ipſum; nam ex eo, quod ſcientia refertur ad ipſum, ipſum ſcibile eſt terminus relationis realis ſcientiæ, & conſequenter, vt terminus pertinet ad idem prædicamentum, ad quod pertinet relatio realis ſcientiæ.

¶ Secvnda explicatio eiuſdem loci Ariſtotelis eſt Magiſtri mei Bañes, quod relatio ſcibilis ad ſcientiam fundatur in eodem fundamento, in quo fundatur relatio ſcientiæ ad ſcibile. Itaque ſpecificatio, ſeu menſuratio, qua ſcientia ſpecificatur à ſcibili, eſt fundamentum proximum vtriuſque relationis, quarum altera eſt realis, altera eſt rationis; vnde tota ratio fundandi vtramque relationem reperitur in ſcientia realiter, & non in ſcibili; quoniam ſpecificatio ſcientiæ nihil reale ponit in ſcibili ſpecificante; & ita bene dixit Ariſtoteles, quod ſcibile non refertur ad ſcientiam, niſi, quia ſcientia refertur ad ipſum; quia tota ratio fundandi eſt, quia ſcientia menſuratur à ſcibili, & conſequenter ab illo ſpecificatur, & propterea refertur ad ſcibile, & tandem ſcibile refertur ad ſcientiam.

Ex his duabus doctiſſimis explicationibus manifeſtè ſoluitur conſequentia deducta ex illa auctoritate, quod ſcilicet in ſcibili nulla eſſet relatio, per quam formaliter terminaret relationem ſcientiæ ad ipſum: quia Ariſtoteles non excludit relationem à ſcibili, ſed ſolum reddit rationem, quare ſcibile referatur ad ſcientiam; & docet, quod non refertur, niſi quia ſcientia refertur ad ipſum.

¶ Ad secvndvm dicendum in forma, nego conſequentiam. Ad probationem nego antecedens. Nam ad relationem prædicamentalem tertij generis, ſiue non mutuam, non eſt neceſſe ipſam terminari ad aliam relationem realem, vt ad eius terminum formalem; ſed ſatis erit extremum eſſe reale, ſiue terminum materialem eſſe realem, vt infra demonſtrabimus. Vnde ex hoc non ſequitur, quod relatio realis ſcientiæ non terminetur formaliter ad aliquod relatiuum, nempe ad ipſam relationem rationis ſcibilis; quæ licet non exiſtat formaliter, niſi per actualem operationem intellectus: tamen entia rationis propter eorum minimam entitatem, non exiſtente actuali operatione intellectus habent formaliter terminare relationem realem ſcientiæ; quod quidem, vt melius intelligatur, ſit in hoc articulo

QVAE-

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Secundum.

Vtrùm ſcibile, quod formaliter importat relationem rationis, ante quamlibet operationem intellectus terminet formaliter relationem realem ſcientiæ ſecundum relationem rationis; an verò ſecundum aliquam rationem abſolutam.

ET videtur, quod nullo modo poſſit terminare formaliter ſecundum rationem reſpectiuam. Primo arguitur. Ratio relatiua, quæ eſt in ſcibili, eſt relatio rationis, quæ eſt prima intentio pro materiali: ſed ante quamlibet operationem intellectus hæc relatio non eſt formaliter: ergo ſecundum illam, quæ formaliter non eſt, ſcibile non poteſt terminare: ergo ante operationem intellectus terminat formaliter ſecundum rationem abſolutam.

¶ Dices, quod ante operationem intellectus, licet iſta relatio rationis non ſit formaliter, eſt tamen in fundamento proximo, quod ſufficit ad terminandum formaliter.

¶ Secundo arguitur contra. Quod illa relatio ſit in fundamento proximo, non ſufficit ad hoc, quod ſcibile terminet ſecundum rationem relatiuam: ergo ſcientia ante qualibet operationem intellectus terminatur ad ſcibile ſecundũ rationem abſolutam. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Illa relatio non poteſt terminare, niſi eo modo, quo eſt: ergo cum non ſit formaliter, ſed tantum in fundamento proximo non poterit terminare formaliter, ſed tantum in fundamento proximo; & conſequenter ex eo, quod ſit in fundamento proximo, non ſufficit ad hoc, quod terminet formaliter.

¶ Tertio arguitur. Ex eo, quod terminat in fundamento proximo, ſolum terminat ſecundum rationem abſolutam: nam fundamentum proximum relationis rationis, quæ eſt prima intentio pro materiali, cuiuſmodi eſt, quam importat ſcibile ad ſcientiam, eſt aliquid reale, & aliquid abſolutum, vt de ſe eſt manifeſtum: ergo relatio ſcientiæ terminatur ad illum reſpectum rationis, vt eſt in fundamento proximo antecedenter ad quamlibet operationem intellectus, vtique terminatur ad aliquid abſolutum.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Scibile, quod importat relationem rationis, ante quamlibet operationem intellectus terminat formaliter relationem realem ſcientiæ ſecundum ipſam relationem rationis. Hanc concluſionem tenentur docere omnes illi, qui aſſerunt relationem rationis denominare formaliter tale, fundamentum eius proximum, ſiue ſubiectum, quando formaliter non eſt, de quo multa diximus nos ſupra tom. 1. lib. 2.

¶ Primo probatur concluſio, & ſimul explicatur. Ens rationis, ſiue relatio rationis, ſicut propter ſuam minimam entitatem habet denominare ſubiectum tale, quãdo formaliter non eſt, ac ſi formaliter eſſet: ita etiã habet terminare relationem ſiue realem, ſiue rationis alterius extremi formaliter, quando formaliter non eſt, & quando ſolũ habet eſſe in ſuo fundamento proximo: ergo ſcibile, quod importat relationem rationis ante quamlibet operationem intellectus, terminat ſecundum rationem relatiuam, nempe relationis rationis, ipſam relationem realem ſcientiæ. Conſequentia eſt bona, & antecedens eſt certum: nam vt patet ex his, quæ diximus ſupra loco citato de ente rationis. Ens rationis, ſiue relatio rationis per ſolam exiſtentiam fundamenti proximi habet omnia ea, quæ haberet, ſi formaliter exiſteret per ſolam actualem operationem intellectus: nam propterea denominat ſubiectum tale, illudque conſtituit in genere relatiuo rationis, &c. ergo ſimiliter habet terminare formaliter correlationem alterius extremi, quam formaliter termina-

minaret, ſi formaliter exiſteret.

¶ Secundo probatur concluſio. Relatio rationis ſeeluſa actuali operatione intellectus habet referre relatiuum rationis ad correlatiuum; ſed ſeeluſa actuali conſideratione intellectus, nihilominus genus refertur ad ſpeciem, & èconuerſo: ergo habet etiam talis relatio rationis ſecluſa operatione intellectus terminare formaliter relationem alterius extremi. Antecedens patet ex dictis. Conſequentia probatur. Quia eſt impoſſibile, quod poſſit referre in fundamento proximo, & non poſſit terminare formaliter; nam eo ipſo, quod vnum refert, alterum terminat: ergo.

¶ Tertio probatur concludo. Secluſa omni actuali operatione intellectus, relatio rationis conſtituit verum relatiuũ rationis, vt patet de genere, & ſpecie, quæ ſunt vera relatiua rationis abſque actuali conſideratione intellectus: ergo ſimiliter eſt ſufficiens terminare formaliter. Conſequentia patet. Quia alias non conſtitueret vera relatiua, quia ſine actuali terminatione formali nõ poſſunt eſſe vera relatiua præcipuè mutua, qualia ſunt genus, & ſpecies. Et augetur vis huius rationis: nam ſi relatio rationis in fundamento proximo ſufficiens eſt conſtituere relatiua mutua, & terminare talem relationem mutuam formaliter, à fortiori erit ſufficiens terminare relationem non mutuam, & talia relatiua conſtituere: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, negando conſequentiam. Nam licet talis relatio rationis ſit prima intentio pro materiali, quæ ante quamlibet operationem intellectus non eſt formaliter: tamen ex hoc non ſequitur, quod non terminet formaliter, quia ad hoc, quod terminet formaliter, vt dictum eſt, ſufficit, quod ipſa relatio rationis ſit in ſuo fundamento proximo, in quo eſt ſecluſa quacunque operatione intellectus; & ita bene ibi dictum eſt.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem dicimus, quod illa relatio terminat eo modo, quo eſt: ſed hoc eſt peculiare in relationibus rationis, quod quando eſt in fundamento proximo habet terminare formaliter, ſicut habet denominare formaliter, & conſtituere relatiuum formaliter.

¶ Ad tertiũ reſpondetur. Negãdo antecedens. Nam licet relatio rationis terminet ſecundum quod eſt in fundamento proximo: tamen id, quod terminat non eſt fundamentum proximum, ſed relatio ipſa rationis in fundamento proximo exiſtens. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli

¶ Ad tertium principale eiuſdem articuli deſumptum ex auctoritate Diui Thomæ, dicendum eſt cum Magiſtro meo Bañes loco ſupra citato, vbi duas adhibet explicationes, quarum prima inquit ipſe eſt Caietani loco ſæpe citato, quod videlicet Diuus Thomas in illo loco loquitur de termino relationis ſeruitutis non formaliter, ſed fundamentaliter. Itaque vult dicere, quod in Deo realiter loquendo reperitur fundamentum illius relationis rationis, per quam formaliter terminat relationem ſeruitutis.

¶ Secundo reſpõdet Magiſter Bañes, quod relatio dominij, quatenus conſtituit Deum in ratione termini terminantis relationem ſeruitutis, pertinet reductiuè ad prædicamentum reale, & denominat Deum realiter dominum, quamuis ſecundum ſe loquendo ſit mera relatio rationis. Vult ergo dicere Diuus Thomas, quod relatio dominij in Deo eſt relatio rationis conueniens illi per operationem intellectus; & quatenus conſtituit Deum in ratione termini terminantis realiter relationem ſeruitutis, pertinet ad prædicamentum reale, & denominatur realiter dominus.

¶ Tertio reſponderi poteſt, quod licet ordo dominij non ſit in Deo formaliter, niſi per operationem intellectus, tamen ſecluſa tali operatione eſt relatio dominij in Deo tanquam in fundamento proximo: quod quidem, vt diximus, ſufficit, vt formaliter terminet ſecundum rationem relatiuam rationis relationem realem ſeruitutis creaturarũ.

¶ Ad quartum dicendum dicendum, diſtinguo minorem. Relatio dominij non eſt in Deo ante operationem intellectus formaliter, concedo minorem:

norem; fundamentaliter proximè, nego minorem: eſſe autem fundamentaliter proximè ſufficit, vt formaliter terminet relationem realem ſeruitutis creaturarum.

¶ Secvndo reſpondetur etiam diſtinguendo minorem. Relatio dominij non eſt in Deo ante operationem intellectus, quatenus eſt ſimpliciter relatio rationis concedo minorem; nego tamen illam, ſi loquamur de relatione rationis, quatenus reductiuè pertinet ad prædicamentum reale; nam cum ſit reductiuè, vt terminus relationis realis aliquid reale, eſt etiam ipſa aliquid reale reductiuè, & conſequenter eſt in Deo formaliter ante operationem intellectus. Sed vt melius explicetur, quomodo dici poſſit, quod relatio rationis dominij ſit adhuc formaliter in Deo ante quamlibet operationem intellectus; quod quidem videtur fere impoſſibile; ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quartum.

Vtrum relatio rationis dominij ante quamlibet operationem intellectus ſit formaliter in Deo.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod huc uſque diffiniuimus relationem rationis dominij in Deo, quia eſt relatio rationis, ſecluſa actuali operatione intellectus non eſſe formaliter in Deo; ſed tantum fundamentaliter proximè. Et quia hoc modo eſſe, ſufficit in relationibus rationis denominare ſubiectum formaliter tale, & conſtituere formaliter relatiuum; diximus, quod etiam ſufficit ad hoc, quod terminet formaliter ſecundum rationem relatiuam rationis ipſam relationem realem ſeruitutis creaturarum. Modo in præſenti quæſtiuncula inquirimus: an poſſit aliquo modo dici, quod ipſa relatio rationis dominij ſecluſa quacumque actuali operatione intellectus ſit in Deo, non ſolum fundamentaliter proximè, ſed etiam formaliter. Et aduertendum, quod id quod dicimus de relatione rationis dominij in Deo; dicimus etiam de relatione rationis ſcibilis ad ſcientiam, per quam ſcibile terminat relationem realem ſcientiæ: & rurſus dicimus etiam de omnibus relationibus rationis terminantibus relationem realem prædicamentalem tertij generis: quia de omnibus eadem prorſus eſt ratio. His ſuppoſitis,

¶ Videtur, quod nullo modo dici poſſit, quod relatio rationis dominij in Deo ſecluſa quacumque actuali operatione intellectus ſit formaliter in illo. Primo arguitur. Nulla relatio rationis eſt formaliter ſecluſa quacumque actuali operatione intellectus; ſed vt conſtat relatio dominij in Deo, eſt relatio rationis: ergo relatio rationis dominij in Deo, ſecluſa quacumque actuali operatione intellectus non poteſt eſſe formaliter. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Quia nullum ens rationis poteſt eſſe formaliter ſecluſa quacumque actuali operatione intellectus; ſed relatio rationis eſt formaliter ens rationis: ergo.

¶ Secundo arguitur. Exiſtentia per quam formaliter ens rationis, ſiue relatio rationis eſt, & exiſtit, eſt cognoſci actualiter ab intellectu: ergo implicat, quod relatio dominij in Deo ſit formaliter, & exiſtat formaliter in illo, ſecluſa quacumque actuali operatione intellectus. Conſequentia eſt bona, & antecedens patet ex his, quæ diximus ſupra tom. 1. lib. 2. q. 1. art. 4.

¶ Tertio arguitur. Id, quod eſt formaliter ſecluſa quacumque operatione intellectus, eſt ſimpliciter ens reale: ſed relatio rationis dominij in Deo non eſt ſimpliciter ens reale: ergo nullo modo dici poteſt, quod relatio rationis dominij in Deo formaliter exiſtat ſecluſa quacumque intellectus operatione. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Et Maior probatur ex differentia, quæ reperitur inter ens reale, & ens rationis, quod ens reale, quantum ad eſſe exiſtentiæ,

Digitized by Google

tiæ, nullam dependentiam habet ab intellectu, quam tamen neceſſario importat ens rationis : ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico primo. Secluſa quacumque actuali operatione intellectus relatio rationis dominij in Deo,(& idem eſt de relatione rationis ſcibilis ad ſcientiam, &c.) ſimpliciter loquendo, non eſt formaliter in illo.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, obſeruandum eſt ex his, quæ dicta ſunt iuxta doctrinam Caietani,& Magiſtri mei Bañes, quod relatio rationis dominij in Deo poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſimpliciter, & vt ſic ſolum eſt relatio rationis. Alio modo poteſt conſiderari ſecundum quid, ideſt quatenus terminat relationem realem ſeruitutis creaturarum; & vt ſic, quia eſt terminus alicuius entis realis, ſimiliter pertinet ad prædicamentum reale. In noſtra ergo concluſione loquimur de relatione rationis dominij in Deo, primo modo: & dicimus, quod loquendo de illa, quatenus ſimpliciter eſt ens rationis, quod illa etiam ſimpliciter loquendo, non poteſt eſſe formaliter in Deo, ſecluſa quacumque actuali conſideratione intellectus. Hoc ſuppoſito.

¶ Probatur concluſio. Relatio rationis dominij in Deo ſimpliciter conſiderata, nihil aliud eſt niſi ens rationis, & relatio rationis: ergo impoſſibile eſt, quod ſit formaliter, ſecluſa quacunque operatione actuali intellectus. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur, & ſimul explicatur. Conſiderandum enim eſt, quod relatio rationis dominij in Deo, ſicuti ſimpliciter accipitur ſecundum eſſe eſſentiæ, ſecundum quam acceptionem ſolum eſt ens rationis; ita etiam eſſe exiſtentiæ quod ſimpliciter ei correſpondet, non eſt niſi exiſtentia debita enti rationis, quæ eſt actualiter cognoſci ab intellectu. Et hinc fit, quod loquendo de tali relatione rationis, ſimpliciter ei debetur exiſtentia ſua, quæ eſt cognoſci actualiter ab intellectu, & conſequenter ſimpliciter non poteſt eſſe formaliter in Deo, ſecluſa quacumque actuali conſideratione intellectus. Hæc concluſio etiam patet argumentis factis à principio huius quæſtiunculæ.

¶ Dico ſecundo. Secluſa quacumque actuali conſideratione intellectus relatio rationis dominij in Deo(& idem eſt de relatione rationis ſcibilis ad ſcientiam &c.) ſecundum quid loquendo, eſt formaliter in illo.

¶ Primo probatur concluſio. Relatio rationis dominij in Deo ſecundum quid conſiderata, reducitur ad prædicamentum reale: ergo vt ſic formaliter eſt ſecluſa quacumque operatione actuali intellectus. Antecedens eſt notum: quia omnis terminus alicuius entis realis reducitur ad prædicamentum reale eiuſdem entis realis, cuius eſt terminus: ergo. Prima conſequentia verò patet, quia quicquid reducitur ad prædicamentum reale, eo modo, quo reducitur, eſt independenter à quacumque actuali operatione intellectus: ergo ſecluſa quacumque operatione intellectus reductiuè eſt formaliter.

¶ Secundo probatur concluſio. Id quod reductiuè pertinet ad prædicamentum reale, habet reductiuè aliquid, quod eſt proprium entis realis prædicamentalis; aliàs fruſtra reductiuè pertineret ad prædicamentum reale. Sed ens reale prædicamentale hoc habet proprium, quod videlicet formaliter ſit abſque actuali operatione intellectus. Ergo cum relatio rationis dominij in Deo reductiuè pertineat ad prædicamentum reale, reductiuè etiam habebit id, quod eſt proprium entis realis prædicamentalis, & conſequenter reductiuè habebit, quod formaliter ſit abſque actuali conſideratione intellectus.

¶ Tertio probatur concluſio. Id, quod eſt terminus alicuius entis realis prædicamentalis, ea ratione, qua eſt terminus, & reductiuè pertinet ad idem prædicamentum, debet eſſe formaliter eo modo, quo eſt id cuius eſt terminus, & quādo eſt id, cuius eſt terminus: alias id, cuius eſt terminus, eſſet formaliter ſine eo, cuius eſt terminus, quod implicat: ergo cum relatio rationis dominij in Deo ſit terminus entis realis prædicamentalis, quod formaliter eſt independenter à quacumque actuali operatione intellectus,

ctus, dicendum eſt, quod ea ratione, qua eſt terminus, & reductiuè pertinet ad prædicamentum reale, ſit formaliter independenter à quacunque actuali operatione intellectus.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod probat primam concluſionem huius quæſtiunculę: quatenus verò militat contra ſecundam concluſionem, nego minorem, ſi ſenſus ſit, de relatione rationis, quatenus reductiuè pertinet ad prædicamentum reale: nam quatenus reductiuè pertinet, vt ſic eſt independens ab actuali conſideratione intellectus.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod loquendo de ente rationis, ſiue de relatione rationis ſimpliciter, argumentum probat intentum: ſecus verò ſi loquamur de relatione rationis, quatenus reductiuè pertinet ad prædicamentum reale: nam vt ſic, nimirum reductiuè, exiſtit eo modo, quo exiſtit id, ratione cuius reductiuè pertinet ad prædicamentum reale.

¶ Ad tertium reſpondetur diſtinguẽdo maiorem. Id, quod eſt formaliter ſecluſa quacumque operatione intellectus, eſt ſimpliciter ens reale: ſi illud ſimpliciter exiſtat, ſiue ſimpliciter ſit, concedo maiorem; ſi vero ſit, ſiue exiſtat ſecundum quid, & reductiuè, quatenus reductiuè pertinet ad prædicamentum reale, nego maiorem. Itaque, quia reductiuè pertinet, etiam reductiuè eſt formaliter: quia, vt dictum eſt in tertia ratione pro ſecunda concluſione huius quæſtiunculæ, eſt impoſſibile, quod illud, quod neceſſario terminum habet, & poſtulat, ſit formaliter ſine eo formaliter, quod eſt terminus eius neceſſario. Et ita omnino dicendum eſt iuxta doctrinam Caietani, & Bañes, quod relatio rationis dominij in Deo reductiuè pertineat ad prædicamentum reale, & conſequenter reductiuè formaliter ſit, ſiue exiſtat formaliter, nulla exiſtente operatione actuali intellectus: quod quidem habet, vt ſæpe dictum eſt, eo quod participat id, quod eſt proprium entis realis prædicamentalis. Sed vt hoc adhuc magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Quartum.

Vtrùm neceſſario dicendum ſit, quod relatio rationis dominij in Deo, ſiue relatio rationis ſcibilis ad ſcientiam, reductiuè formaliter ſit in Deo, ſiue in ſcibili independenter à quacumque actuali operatione intellectus.

ET videtur, quod hoc non ſit neceſſario dicendum. Primo arguitur; quia ſequeretur manifeſtè, quod relatio realis ſeruitutis creaturarum, ſiue relatio realis ſcientiæ ad ſcibile, reductiuè exiſteret per exiſtentiam entis rationis: hoc autem non videtur dicendum: ergo. Sequela patet; quia relatio realis ſeruitutis creaturarum, eſt terminus relationis rationis dominij in Deo; & relatio realis ſcientiæ ad ſcibile eſt terminus relationis rationis ſcibilis: ergo eadem ratione vtraque relatio realis exiſteret per exiſtentiam entis rationis reductiuè. Minor probatur, quia ens reale non poteſt, neque reductiuè exiſtere per exiſtentiam entis rationis; quia exiſtentia debet eſſe perfectior eo, cuius eſt exiſtentia: ergo.

¶ Secundo arguitur: Quia etiã ſequeretur, quod entia realia reductiuè pertinerent ad prędicamẽtum entis rationis, & ſic reponerentur in prędicamẽto entis rationis; & è conuerſo relationes rationis reponerentur in prædicamento reali; ſed hoc eſt confundere totam ſeriem entium: ergo nullo modo eſt dicendum, quod relatio rationis dominij in Deo, ſiue relatio rationis ſcibilis ad ſcientiam pertineat ad prædicamentum reale, & è conuerſo. Sequela eſt manifeſta. Conſequentia eſt bona. Minor etiam patet, quia in prædicamento reali ſolum entia realia reponuntur, ſiue directè, ſiue indire-

Digitized by Google

directè; & in prædicamento rationis ſolum entia rationis collocantur, ſiue directè, ſiue indirectè: ergo.

¶ Tertio arguitur, Terminus, qui neceſſario reducitur ad prædicamentum, cuius eſt terminus, eſt terminus intrinſecus, vt v.g. punctum, quod eſt terminus lineæ: ſed relatio terminans correlationem eſt terminus extrinſecus alterius relationis, vt ſatis de ſe manifeſtum eſt: ergo propter hanc rationem non debemus dicere, quod relatio rationis dominij in Deo, & relatio rationis ſcibilis ad ſcientiam, pertineat reductiuè ad prædicamentum reale.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Neceſſario dicendum eſt, quod relatio rationis dominij in Deo, ſiue relatio rationis ſcibilis ad ſcientiam, ſit formaliter reductiuè in Deo, ſiue in ſcibili, independenter à quacumque actuali operatione intellectus. Hæc concluſio ſatis probatur ex rationibus adductis in præcedenti quæſtiuncula pro ſecunda concluſione, & magis etiam patebit ex ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur concedendo ſequelam. Ad probationem dicimus, quod exiſtentia cuiuſcumque entis eſt perfectior, quando illud ens exiſtit per illam directè: ſi verò per illam exiſtat indirectè non eſt neceſſe, quod exiſtentia ſit perfectior. & ita contingit in caſu noſtro, vt ex dictis ſatis conſtat.

¶ Ad ſecundum reſpondetur diſtinguendo conſequens: entia realia reductiuè reponerentur in prædicamēto entis rationis, & è conuerſo, extrinſecè cōcedo ſequelam; intrinſecè nego illam. Explicatur hoc ſupponendo, quod pertinere ad aliquod prędicamentum reductiuè, contingit dupliciter: vno modo intrinſecè, alio modo extrinſecè. Pertinere reductiuè intrinſecè ad aliquod prædicamentum eſt, quod id quod reductiuè pertinet ad illud prædicamentum, ſiue reponitur in eo, quod ſimpliciter loquendo, ſit ens participans incompletè rationem illius prædicamenti; vt v.g. in prædicamento ſubſtantiæ anima; in prędicamento quantitatis punctum, &c. Pertinere verò reductiuè extrinſecè ad aliquod prædicamentum eſt, quod id, quod reductiuè pertinet ad illud prædicamentum, ſiue reponitur in eo, quod ſimpliciter loquendo ſit ens, quod nullò modo participat, neque etiam incompletè rationem illius prædicamenti, immo oppoſitum participat; ſed dicitur pertinere reductiuè extrinſecè, quia neceſſario habet connexionem cum illo, quod directè pertinet, vel tamquam terminus, vel tamquam aliquis modus intrinſecus, vt eſt v.g. modus rationis in obiecto fidei, vel auerſio in peccato commiſſionis, de quo aliàs. Entia igitur realia hoc ſecundo modo optimè, immò neceſſario debent pertinere ad prædicamentum entis rationis; quia multæ ſunt relationes reales, quæ habent neceſſariam connexionem cum ente rationis, tamquam terminus formaliter terminans relationem rationis; & hoc modo etiam è conuerſo relationes rationis pertinent ad prædicamentum reale; & hoc non eſt confundere ſeriem entium; immò eſt omnino neceſſarium, vt ex dictis colligitur. Et ita relatio rationis ſcientiæ ad ſcibile, & relatio ſeruitutis creaturarum ad Deum, pertinet ad prædicamentum entis rationis reductiuè extrinſecè; & relatio rationis ſcibilis ad ſcientiam, & relatio rationis dominij in Deo, pertinet ad prædicamentum reale reductiuè extrinſecè. Ex quo non ſequitur, quod huiuſmodi relationes rationis, quæ extrinſecè reductiuè pertinent ad prædicamentum reale, non participent id, quod eſt proprium entis realis, nempe eſſe formaliter independenter ab operatione intellectus; quia licet extrinſecè pertineant, ideſt non participent etiam incompletè rationem illius prædicamenti: tamen ex eo, quod pertinent reductiuè extrinſecè, etiam reductiuè extrinſecè participant illam. Et ſicut ex eo, quod reductiuè extrinſecè pertinent ad prædicamentum reale, habent neceſſariam connexionem cum ente reali, adeò, vt illud ens reale non poſſit intelligi ſine tali ente rationis: ita etiam ex eo quod participant reductiuè extrinſecè id, quod eſt proprium entis realis, habent

Digitized by Google

habent hoc, quod illud ens reale non poſſit exiſtere ſine exiſtentia formali talis entis rationis: Et quia tale ens reale habet formaliter exiſtere ſine actuali operatione intellectus; ita etiam tale tale ens rationis habet formaliter exiſtere ſine actuali operatione intellectus reductiuè extrinſece. Et hoc eſt participare reductiuè extrinſecè rationem entis realis, & eſſe reductiuè extrinſecè ens reale; ac tandem pertinere extrinſecè reductiuè ad prædicamentum reale.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod correlatiuum eſt etiam terminus intrinſecus, & omnino neceſſarius, ſine quo non poteſt eſſe, neque intelligi relatio, ſiue realis, ſiue rationis, non minus, ac non poteſt intelligi continuum ſine indiuiſibili continuante partes: vt v. g. linea non poteſt intelligi ſine puncto, quod eſt principium vnius partis, & finis alterius.

¶ Secundo reſpondetur, quod licet relatio, ſiue realis, ſiue rationis, quæ eſt terminus alterius relationis, non ſit terminus intrinſecus phyſicè, ideſt tamquam aliquid phyſicè coniunctum cum eo, cuius eſt terminus: eſt tamen terminus intrinſecus metaphyſicè: ideſt ſine quo res illa cuius eſt terminus, ſaluari non poteſt. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvintvm argumentum principale eiuſdem articuli dicendum, nego antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens: Deus enim ante quamlibet operationem intellectus, vt ſæpè dictum eſt, dicitur formaliter Dominus; licet talis relatio non ſit ſimpliciter loquendo, niſi in fundamento proximo. Ex quo ſequitur eſſe falſum, tum quod talis relatio dominij in Deo ſit realis formaliter: tum etiam, quod Deus dicatur formaliter Dominus à relatione reali, quæ eſt in creatura. Et vt vtrumque magis intelligatur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Quintum.

Vtrùm aliquo modo dici poſſit, quod relatio dominij in Deo ſit relatio realis.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Si ob aliquam rationem non poſſet dici, quod relatio dominij in Deo eſſet realis, maximè, quia talis relatio aduenit Deo ex tempore, & ex tempore nihil reale de nouo Deo poteſt aduenire; ſed hoc non obſtat: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Relatio realis poteſt aduenire ſubiecto abſque eius mutatione: ergo nihil inconuenit, quod in Deo ſit relatio realis ex tempore adueniens. Antecedens etiam ſatis patet ex dictis, & colligitur ex Ariſtot. 5. metaphyſ. Nam Petrus albus fit ſimilis abſque ſui mutatione, ex eo ſolum, quod Paulus naſcatur albus.

¶ Secundo arguitur. Deus eſt cauſa realis creaturarum: ſed cauſa realis refertur realiter ad effectum: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nullo modo poteſt dici, quod in Deo relatio dominij, quæ eſt ad creaturas, ſit relatio realis. Hæc concluſio eſt communis Theologorum, & oppoſitum aſſerere non ſolum eſt temerarium, verumetiam eſt errori proximum. Ita docet Magiſter meus Bañes vbi ſupra. Et probatur pro nunc breuiter. Primo, Deo ex tempore nihil reale de nouo poteſt aduenire, neque abſolutum, neque relatiuum, vt docet S. Auguſtinus lib. 4. de Trinitate præcipuè cap. 4. vbi inquit, quod ſicut nummus conſtituitur prætium abſque aliqua realitate adueniente illis ita Deus ex tempore fit Dominus creaturarum. Sed ſi talis relatio dominij in Deo eſſet realis, aliquid reale de nouo ex tempore Deo adueniret: ergo. Minor probatur. Omnis forma realis de nouo adueniens

ueniens ſubiecto confert illi aliquod eſſe reale: ergo ſi relatio realis adueniret de nouo Deo ex tempore conferret illi aliquod eſſe de nouo reale ex tempore.

¶ Secundo probatur. Illa relatio realis, quæ de nouo adueniret Deo ex tempore formaliter loquendo, vel eſt accidens, vel eſt ſubſtantia. Primum dici non poteſt, quia in Deo nullum accidens reale poteſt reperiri. Neque eſt ſubſtantia, quia nulla ratio ſubſtantialis poteſt aduenire Deo ex tempore; nam aliàs reuera mutaretur Deus ſubſtantialiter: ergo nullo modo dici poteſt, quod talis relatio dominij aduenìens Deo ex tempore ſit relatio realis.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum facile reſponderi poteſt ex dictis in ſecundo articulo huius quæſtionis quæſtiuncula tertia: vbi oſtendimus, quomodo relatio non poſſit aduenire ſubiecto ſine mutatione Metaphyſica, cuius Deus non eſt capax, cum ſit omnis mutationis expers.

¶ Secundo reſpondet Magiſter Bañes, quod Ariſtoteles 5. Metaphyſ. docet relationem aduenire ſubiecto abſque eius reali mutatione abſoluta: non tamen aduenit relatio realis abſque mutatione reali relatiua. Nam ſubiectum realiter mutatur adueniente noua relatione de non eſſe relatum ad eſſe relatum; huiuſmodi autem mutatio relatiua nullo modo eſt ponenda in Deo. Aliter ſoluit hoc argumentum Ferrara lib. 2. con. gen. cap. 1. circa quartam rationem.

¶ Ad ſecundum argumentum reſpondetur, concedo maiorem, & diſtinguo minorem: cauſa realis refertur realiter ad effectum, ſi modus fundandi in vtroque extremo eſt idem, concedo minorem: ſi vero modus fundandi, ſiue ratio fundandi in vtroque extremo non eſt eadem, nego illam. Explicatur hoc ſupponẽdo, quod cauſa realis refertur realiter ad ſuum effectũ, quando effectus, & cauſa ſint relatiua mutua; ſecus vero ſi non ſint relatiua mutua. Quod vero relatiua ſint mutua, vel non mutua, patet ex hoc; nam quod relatiua ſint mutua, conſiſtit in hoc, quod in vtroque extremo ſit eadem ratio fundandi relationem, eadem ſpecificè, vel quaſi ſpecificè. Explicatur hoc, & primo in relatiuis primi generis, quæ fundantur, v. g. in quantitate, quæ formaliter eadem reperitur in vtroque extremo. In relatiuis etiam ſecundi generis hoc patet: relatiua enim ſecundi generis fundantur in actione, & paſſione. Nam relatio v.g. quæ eſt agentis ad paſſum, fundatur in actione, quæ eſt perfectio vtriuſque, & agentis, & patientis; nam omne agens creatum perficitur, & actuatur per ſuam actionem; ſicut etiam patiens perficitur per actionem, quatenus ex vi actionis procedentis ab agente ſuſcipit in ſe aliquam perfectionem. In relatiuis vero tertij generis, quæ fundantur in menſura, non reperitur eadem ratio fundandi in vtroque extremo. Nam ratio, quæ fundat relationem, eſt perfectio realis vnius extremi, & non alterius: ver. gr. relatio, quæ reperitur inter ſcientiam, & ſcibile, fundatur in menſuratione, qua ſcientia menſuratur à ſcibili: hæc autem menſuratio in ſcientia eſt realis perfectio ipſius ſcientiæ; nam eſt ſpecificatio formalis eius: at in ſcibili menſurante nullam ponit perfectionem. Ex quo patet, quod in relatiuis tertij generis non poteſt eſſe relatio mutua realis in vtroque extremo, ſed ex parte vnius extremi eſt realis; ex parte verò alterius eſt rationis. Vnde ſcientia refertur realiter ad ſcibile: ſcibile autem ſola relatione rationis refertur ad ſcientiam. Similiter etiam relatio creaturarum ad Deum eſt relatio realis; Dei verò ad creaturas eſt relatio rationis. Et huius ratio eſt, vt diximus, quia non eſt eadem ratio fundandi in vtroque extremo, ſcilicet in Deo, & in creaturis; nam ratio fundandi in creaturis eſt realis perfectio ipſarum: in Deo autem nullam ponit perfectionem: v. g creatio, qua creaturæ producuntur in eſſe, eſt magna perfectio creaturarum non autem ipſius Dei; vnde relatio, quæ fundatur in creatione, erit realis ex parte creaturę; rationis autem ex parte Dei. Quia ergo non eſt eadem ratio fundandi in vtroq; extremo, ſequitur, quod relatio inter Deum cauſam realem, & creaturam, vt effectum realem, non ſit mutua, ſed tantum ſit relatio non mutua, & ter-

tij

tij generis. Sed adhuc, vt magis explicetur difficultas, quæ in quinto argumento huius articuli inſinuabatur, ſit in ordine

QVAESTIVNCVLA V.

Ad Quintum.

Vtrùm Deus denominetur formaliter dominus per relationem realem ſeruitutis, quæ eſt in creaturis.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Deus realiter eſt dominus: ergo à relatione reali appellatur dominus. Conſequentia patet. Quia relatio rationis non poteſt tribuere denominationem realem: ſed Deus non poteſt denominari realiter dominus à relatione reali ad creaturas, quæ ſit in Deo; quia talis relatio realis, vt demonſtratum eſt in præcedenti quæſtiuncula, non poteſt in Deo reperiri: ergo neceſſario dicendum eſt, quod Deus denominatur realiter dominus à relatione reali ſeruitutis, quæ eſt in creaturis.

¶ Secundo arguitur auctoritate Diui Thomæ p. p. quæſt. 13. art. 7. vbi inquit Deum appellari realiter dominum à reali ſubiectione, quam habet creatura ad ipſum: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Non poteſt dici, quod Deus denominetur formaliter dominus à relatione reali ſeruitutis, quæ eſt in creaturis. Hanc concluſionem negat Scotus loco ſupra citato; illam tamen docet Caietanus, & Bañes, vt ſupra.

¶ Et probatur ratione Diui Thomæ 2. con. gen. cap. 13 Relationes, quæ ſunt in diuerſis extremis, ſunt oppoſitæ: ergo vnum extremum non poteſt denominari à relatione, quæ eſt in alio extremo: v. g. filius non denominatur à relatione, quæ eſt in Patre: ergo Deus non poteſt denominari formaliter dominus à relatione reali, quæ eſt in creatura. Sequela patet: quia relatio dominij, & relatio ſeruitutis ſunt relationes oppoſitæ in diuerſis extremis.

¶ Secundo probatur concluſio. Relatio creaturæ ad Deum, prout ſubijcitur ipſi Deo, eſt relatio ſeruitutis, & non dominij: ergo ſi Deus denominaretur ab illa relatione, non denominaretur dominus, ſed ſeruus.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum patet ex his, quæ diximus ſupra tom. 1. lib. 2. q. 1. art. 3. quod ſeruitus, quæ denominat realiter creaturam ſeruam denominatione intrinſeca, denominat Deũ realiter dominum denominatione extrinſeca, non immediatè, ſed mediante relatione dominij, quæ ſe tenet ex parte Dei. Conſiderandum enim eſt, quod in denominatione dominij Dei duo intelligimus; alterum eſt ipſa formalis denominatio, qua Deus formaliter appellatur dominus: & hæc nullo modo eſt à relatione ſeruitutis, ſed eſt formaliter ab ipſa relatione rationis dominij, quæ reperitur in ipſo Deo. Alterum eſt realitas huius determinationis, videlicet, quod Deus dicatur realiter dominus: & hæc non eſt à relatione dominij; ſed tota inquit Bañes, deſumitur à relatione ſeruitutis creaturarum, quæ eſt relatio realis. Itaque Deus, & dicitur formaliter dominus, & realiter dominus: dicitur formaliter dominus à relatione rationis dominij; & hæc denominatio, quia eſt à relatione rationis, quæ eſt in ipſo Deo, eſt denominatio intrinſeca: dicitur verò realiter dominus à relatione reali ſeruitutis creaturarum; & quia hæc denominatio eſt à relatione extrinſeca, vt potè, quæ tantum reperitur in creaturis; ideò ipſa denominatio pariter eſt denominatio extrinſeca, & non quomodocumque extrinſeca, ſed mediata, nempe mediante relatione rationis dominij, qua mediante dicitur formaliter dominus intrinſecè: nam niſi diceretur formaliter, & intrinſecè dominus per relationem rationis dominij non diceretur realiter dominus extrinſecè per relationem realem ſeruitutis creaturarum. Vnde Deus dicitur dominus formaliter intrinſecè, & realiter extrinſecè.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod Diuus Thomas in illo loco, quando dicit Deum appellari realiter dominum à reali ſubiectione, quam habet creatura, loquitur de appellatione reali extrinſeca; non autem loquitur de appellatione formali intrinſeca. Sed adhuc, vt hoc magis explicetur, ſit in hoc Articulo

QVAESTIVNCVLA VI.

Ad Quintum.

Vtrùm Deus poſſit denominari realiter dominus denominatione intrinſeca.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod in præcedenti quæſtiuncula determinatum eſt, quod Deus dicitur dominus formaliter intrinſecè à relatione rationis dominij, & dicitur realiter dominus à relatione reali ſeruitutis creaturarum, denominatione extrinſeca. In præſenti tamen quæſtiuncula quærimus, an Deus poſſit aliquo modo dici realiter dominus denominatione intrinſeca; quod quidem, vt explicetur, propoſita eſt præſens difficultas. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo arguitur, & videtur, quod Deus nullo modo poſſit dici realiter dominus denominatione intrinſeca. Omnis denominatio realis intrinſeca debet eſſe à forma reali intrinſeca; ſed in Deo relatio realis ſeruitutis creaturarum, à qua denominatur Deus realiter dominus, nō eſt intrinſeca, quia non reperitur in Deo, ſed in ipſis creaturis: igitur nullo modo poteſt intrinſecè dici, & appellari realiter dominus.

¶ Secundo arguitur. Licet relatio rationis dominij in Deo ſit relatio intrinſeca, vtpotè quæ reperitur in ipſo Deo; tamen non poteſt tribuere denominationem realem, eo quod formaliter, & ſimpliciter eſt forma rationis: ergo intrinſecè non poteſt dici realiter dominus.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Licet Deus non poſſit dici realiter dominus denominatione intrinſeca ſimpliciter: poteſt tamen dici realiter dominus denominatione intrinſeca reductiuè. Hæc concluſio duas habet partes, quarū quælibet, vt bene intelligatur, Conſiderandū eſt id, quod diximus ſupra quæſtiuncula tertia ad quartum, quomodo relatio rationis dominij in Deo poteſt dupliciter conſiderari, & ſimpliciter, & ſecundum quid, ſiue, vt reductiuè pertinet ad prædicamentum reale. Hoc ſuppoſito facile probatur prima pars concluſionis. Relatio rationis dominij, quæ intrinſecè eſt in Deo ſimpliciter, eſt relatio rationis: ergo ab illa Deus non poteſt dici realiter dominus denominatione intrinſeca ſimpliciter. Antecedens eſt notum, & conſequentia de ſe eſt manifeſta.

¶ Secunda verò pars concluſionis probatur facile. Relatio rationis dominij, quæ eſt intrinſecè in ipſo Deo, & denominat intrinſecè Deum dominum, reductiuè pertinet ad prædicamentum reale: ergo Deus ab illa intrinſecè dicetur dominus realiter reductiuè tantum. Antecedens conſtat ex dictis. Conſequentia probatur. Forma relatiua denominat ſubiectum eo modo, quo ipſa eſt; ſed talis relatio dominij in Deo eſt intrinſecè: & rurſus reductiuè pertinet ad prædicamentum reale: ergo intrinſecè realiter, reductiuè tamen denominabit Deum dominum.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, negando conſequentiam: & ratio eſt, quia talis denominatio realis intrinſeca non eſt à relatione reali ſeruitutis creaturarum, quæ eſt intrinſecè in ipſis creaturis, & extrinſecè in Deo, ſed eſt ab ipſa relatione rationis dominij, quæ eſt intrinſecè in Deo, & quæ reductiuè pertinet ad prædicamentum reale.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod licet relatio rationis dominij in Deo non poſſit ſimpliciter tribuere denominationem realem intrinſecam, quia ipſa ſimpliciter loquendo, eſt mera relatio rationis: tamen quia ipſa reductiuè perti-

Digitized by Google

pertinet ad prædicamentum reale, tamquam terminus intrinſecus relationis realis, metaphyſicè tamen: hinc eſt, quod reductiuè tantum poteſt tribuere in Deo denominationem realem.

¶ Ex quo ſequitur Deum denominari dominum denominatione reali intrinſecè reductiuè, non eſſe aliquid reale in Deo ex tempore adueniens; quia, vt dictum eſt, talis denominatio eſt à relatione rationis dominij in Deo: & propterea cum ſit reductiua, nihil ponit præter id, quod ponit relatio rationis dominij, quæ intrinſecè ſolam denominationem formalem dominij ponit, quia terminatur ad relationem realem creaturarũ, ad quam reductiuè pertinet: ponit etiam reductiuè eandem denominationem realem, quæ ratione relationis terminatæ dicitur intrinſeca: ratione verò relationis terminantis dicitur extrinſeca. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm terminus terminans formaliter relationem ſecundum dici, ſit aliquid abſolutum, vel aliquid reſpectiuum.

Quod eſt quærere.

Vtrùm relatio v. g. potentiæ viſiuæ, quam dicit ad ſuum obiectum, videlicet coloratum, terminetur ad abſolutum, vel reſpectiuum.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod terminus terminans formaliter relationem ſecundum dici ſit aliquid relatiuum. Eadem eſt relatio ſecundum dici, & relatio tertij generis; ſed relatio tertij generis terminatur ad aliquid reſpectiuum: ergo ſimiliter relatio ſecundum dici terminatur ad aliquid reſpectiuum. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior patet. Eadem ſunt ſecundum dici, & tertij generis: ergo eadem eſt relatio ſecundum dici, & tertij generis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Nam v. g. ſcientia, & ſcibile, quæ ſunt relatiua tertij generis, ſunt etiam relatiua ſecundum dici: ergo eadem ſunt relatiua ſecundum dici, & tertij generis.

¶ SECVNDO præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Vt dicemus in hoc articulo, Relatiua ſecundum dici ſunt, quorum eſſe eſt abſolutum; nequit tamen explicari, niſi per ordinem, & reſpectum ad aliud: vt v. g. eſſe potentiæ non poteſt explicari, niſi per ordinem ad obiectum: ſed eſſe relatiuorum tertij generis eſt eſſe abſolutum; quod tamen nequit explicari niſi per ordinem ad aliud, vt v. g. loquendo de ſcientia, & ſcibili, eſſe ſcientiæ eſt eſſe abſolutum, nempe eſſe qualitatis. Quod quidem nequit explicari, niſi per reſpectum, & ordinem ad ens rationis, tamquam ad obiectum ſcibile; & tamen, vt viſum eſt in præcedenti articulo, talia relatiua formaliter terminantur ad aliquid reſpectiuum: ergo dicendum eſt, quod relatiua ſecundum dici terminantur ad aliquid reſpectiuum, non minus, ac terminantur relatiua tertij generis.

¶ TERTIO præterea. Relatiua ſecundum eſſe, vt ex dictis conſtat, terminantur formaliter ad aliquid reſpectiuum: ſed relatiua ſecundum dici ſunt relatiua ſecundum eſſe: Ergo relatiua ſecundũ dici formaliter terminantur ad aliquid reſpectiuũ. Minor probatur. Relatiua ſecundũ dici ſunt relatiua trãſcendentalia, ſed relatiua tranſcendentalia, vt videbimus, ſunt relatiua ſecundum eſſe: ergo relatiua ſecundũ dici ſunt relatiua ſecundum eſſe. Minor probatur à Suarez loco ſæpe citato numero 10. vbi docet relationem ſecundũ eſſe diuidi in relationem prædicamentalem, & tranſcendentalem: ergo.

¶ QVARTO Præterea. Relatiua rationis, vt patet ex dictis in præcedentibus articulis, terminantur ad aliquid reſpectiuum: ſed omnia relatiua ſecundum dici ſunt relatiua rationis: ergo relatiua ſecundum dici terminantur ad aliquid reſpectiuum. Minor probatur. Relatiua

Digitized by Google

ua ſecundum dici ſolum habent eſſe in intellectu; quia relatio ſecundum dici conuenit rebus, quæ ſunt res abſolutæ, important tamen reſpectum ad aliud, vt concipiuntur ab intellectu: ergo relatiua ſecundum dici ſunt omnino entia rationis.

¶ Qvinto præterea. Relatio ſecundum dici eſt vera relatio: ſed de ratione relationis, vt ſic eſt, quod terminetur ad relatiuum, vt relatiuum: ergo relatio ſecundum dici terminatur ad relatiuum formaliter vt relatiuum. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior conſtat ex dictis, & patebit etiam infra articulo ſequenti.

¶ Sed contra eſt auctoritas magiſtri mei Bañes loco ſupra ſæpè citato: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Relatiua ſecundum dici, formaliter loquendo terminantur ad aliquid abſolutum, & ita terminus terminans formaliter relationem ſecundum dici, eſt aliquid abſolutum. Hæc concluſio eſt communis inter Thomiſtas, & eam præcipuè docet Bañes vbi ſupra.

¶ Pro explicatione huius concluſionis, & totius articuli, Obſeruandum eſt, quod relatiua ſunt in duplici differentia; nam quædam dicuntur relatiua ſecundum eſſe, & ſunt illa, quæ ſolum habent eſſe relatiuum, & ſolum pertinent ad prædicamentum relationis, & habent primo, & per ſe eſſe alterius generis, vt v. gr. Pater, & filius. Alia verò dicuntur relatiua ſecundum dici, quæ primo, & per ſe habent eſſe alterius generis, quam relationis; ad quod quidem eſſe conſequitur aliqua habitudo, ſiue reſpectus ad aliud, vt v. gr eſt actus, & potentia; nam potentia primo, & per ſe ſecundum ſuum eſſe pertinet ad prædicamentum qualitatis, ad quod quidem eſſe conſequitur habitudo, & reſpectus ad actum; quo fit vt Diuus Thomas p. p. quæſt. 13. ad primum dixerit. Ad primum ergo dicendum, quod relatiua (ideſt nomina relatiua) quædam ſunt impoſita ad ſignificandum ipſas habitudines relatiuas, vt dominus, ſeruus; Pater, & filius, & huiuſmodi; & hæc dicuntur relatiua ſecundum eſſe. Quædam verò ſunt impoſita ad ſignificãdas res quas conſequuntur quædam habitudines, ſicut mouens, & motum; caput, & capita, & alia huiuſmodi; quæ dicuntur relatiua ſecundum dici. In noſtra ergo concluſione, & in toto articulo loquimur de relatiuis ſecundo modo, nempe de relatiuis ſecundum dici, quæ ſecundum ſe pertinent ad prædicamentum entis abſolutè, ad quod tamen eſſe conſequitur habitudo, ratione cuius dicitur relatiua, cum re vera propriè, & formaliter non ſint relatiua, ſed res abſolutæ. Et propterea Ariſtoteles diffiniens relatiua dixit. Ad aliquid ſunt, quorum hoc ipſum eſſe eſt ad aliud quodammodo ſe habere, vel quomodolibet aliter ad aliud; nam propter relatiua ſecundum eſſe ponitur prima pars diffinitionis, ſcilicet hoc ipſum eſſe eſt ad aliud quodammodo ſe habere; & propter relatiua ſecundum dici ponitur ſecunda pars, ſcilicet, vel quomodolibet aliter ad aliud, ideſt aliquo modo ad aliud referuntur; volens ſignificare, quod ſecundum ſuum eſſe non referuntur, ſed ſolum ſecundum quandam habitudinem, quæ conſequitur ad illud eſſe, quod eſt abſolutum. Quare iure dicuntur relatiua ſecundum dici, non quia in ſolo dici conſiſtant, & ex eo, quod appellantur, & dicuntur relatiua ſecundum dici; nam non dicuntur relatiua ſecundum dici ad placitum; ſed quia dicuntur relatiua ſolum ratione talis habitudinis conſequutæ, & reſpectus conſequuti, cum re vera eorum eſſe formaliter, & ſimpliciter non ſit eſſe relatiuum, ſed abſolutum; vnde ſolum debent appellari relatiua ſecundum dici, ideſt quaſi relatiua ſecundum quid, ad differentiam relatiuorum ſecundum eſſe, quorum totum eſſe, quomodocunque eſt relatiuum, & ad aliud, & nullo modo pertinet ad aliud genus entis, & ideo iure dicuntur relatiua ſimpliciter. Huiuſmodi ergo relatiua ſecundum dici non terminantur formaliter ad aliquid abſolutum reſpectiuum, ſed formaliter terminantur ad aliquid abſolutum, & hoc aſſerit propoſita concluſio huius articuli. Hoc ſuppoſito,

Pri-

Digitized by Google

¶ Primo probatur concluſio Relatiuum ſecundum dici propriè, & formaliter eſt res abſoluta: ergo formaliter non poteſt terminare ſecundum rationem relatiuam. Antecedens ſatis conſtat, & conſequentia probatur, quia nemo formaliter poteſt terminare ſecundum id, quod formaliter non eſt.

¶ Secundo probatur concluſio. Relatio ſecundum dici non eſt ſimpliciter relatio, ſed tantum eſt relatio ſecundum quid: ergo eius terminus formaliter terminans non erit formaliter terminus relatiuus, & conſequenter non terminat ſecundum rationem relatiuam. Antecedens eſt notum. Nam relatio prædicamentalis ſolum eſt ſimpliciter relatio; ſed relatio ſecundum dici, non eſt relatio prædicamentalis: ergo.

¶ Tertio probatur concluſio. Relatiua ſecundum dici, vt v. gr. actus, & potentia, ſunt ſimpliciter aliquid abſolutum; ergo vnum terminat aliud ſecundum rationem propriam, & abſolutam formaliter loquendo, & abſolutè. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur, quia vnumquodque terminat ordinem alterius eo modo, quo eſt formaliter, & ſimpliciter.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde fit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrum eadem relatiua quæ ſunt relatiua ſecundum dici, ſint relatiua tertij generis.

Et videtur, quod eadem relatiua, quæ ſunt relatiua ſecundum dici, ſint etiam relatiua tertij generis. Et primo arguitur argumento primo huius articuli, in quo manifeſtè conſtat de ſcientia, & ſcibili, quæ ſunt relatiua tertij generis, & etiam ſunt relatiua ſecundum dici; ergo.

¶ Secundo arguitur. Scientia ſecundum ſe eſt qualitas, & habitus, ad quod eſſe conſequitur reſpectus ad ſcibile, ratione cuius reſpectus conſtituitur relatiuum tertij generis: ergo eadem ſcientia eſt relatiuum ſecundum dici, & relatiuum tertij generis. Antecedens eſt notum, & conſequentia patet, quia relatiuum ſecundum dici eſt illud, cuius eſſe eſt abſolutum; ad illud tamen conſequitur habitudo; ſed ſcientia ita ſe habet, & rurſus eſt relatiuum tertij generis, vt ſatis conſtat ex dictis in præcedenti articulo: ergo eadem relatiua, quæ ſunt relatiua ſecundum dici, ſunt relatiua tertij generis.

¶ Tertio arguitur. Eadem relatio, quæ conſtituit relatiuum ſecundum dici, conſtituit etiam relatiuum tertij generis: ergo eadem relatiua, quæ ſunt ſecundum dici, ſunt etiam tertij generis. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur in eodem exemplo ſcientiæ, & ſcibilis. Nam idem reſpectus ſcientiæ ad ſcibile, qui conſtituit ſcientiam in ratione relatiui tertij generis, conſtituit etiam eandem ſcientiam in ratione relatiui ſecundum dici; nam non eſt aſſignabilis alius reſpectus, qui conſtituat ſcientiam in ratione relatiui ſecundum dici, & alius, qui cõſtituat eã in ratione relatiui tertij generis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Eadem relatiua formaliter loquendo non ſunt relatiua ſecundum dici, & relatiua tertij generis: materialiter vero loquendo aliquando eadem relatiua ſunt relatiua ſecundum dici, & tertij generis.

¶ Pro declaratione vtriuſque partis huius concluſionis, Obſeruandum eſt, quod id, quod eſt relatiuum ſecundum dici, eſt etiam relatiuum tertij generis non ſecundum eandem rationem, ſed ſecundum diuerſam rationem. Nam v. gr. ſcientia poteſt accipi dupliciter: primo modo poteſt accipi in quantum eſt qualitas, & accidens, & vt ſic eſt res abſoluta, quam conſequitur quædam habitudo, & quidam reſpectus ad ſubiectum: poteſt etiam accipi, vt habitus, & vt ſic eſt res abſoluta, quam conſequitur quædam habitudo, & reſpectus

ad obiectum, & vt ſic ſcientia dicitur relatiuum ſecundum dici. Alio modo poteſt accipi ſcientia, in quantum formaliter menſuratur à ſcibili, & ab illo ſumit perfectionem ſpecificationis: & vt ſic importat relationem ad ſcibile, ſeu, vt proprius loquar, fundat proximè relationem realem ad ſcibile: quæ relatio, quia fundatur in menſura dicitur relatio tertij generis; nam relationes, quæ fundantur in menſura, & menſurato, ſunt relationes tertij generis. Vnde iſta relatio prædicamentalis tertij generis in ſcientia ſupponit aliam relationem, ſcilicet relationem ſecundum dici: & ita eadem ſcientia ſecundum diuerſam rationem formalem eſt relatiuum ſecundum dici, & relatiuum tertij generis; non autem ſecundum eandem rationem. In noſtra autem concluſione dicimus, quod eadem relatiua formaliter loquendo, ideſt ſecundum eandem rationem non ſunt relatiua ſecundum dici, & relatiua tertij generis: bene tamen materialiter loquendo, ideſt ſecundum diuerſam rationem. Hoc ſuppoſito,

¶ Prima pars concluſionis probatur. Scientia ea ratione, qua menſuratur à ſcibili præciſè, fundat relationem tertij generis: ergo ea ratione, qua eſt relatiuum tertij generis, formaliter non eſt relatiuum ſecundum dici. Conſequentia patet, quia ſcientia, ea ratione, qua eſt ſcientia, & reſpicit ſcibile, eſt relatiuum prædicamentale tertij ordinis, ſeu generis: ea verò ratione, qua reſpicit ſubiectum, & obiectum, eſt relatiuũ ſecundum dici: ergo ſcientia ea ratione, qua eſt ſcientia, ſiue reſpicit ſcibile tanquam id, à quo menſuratur, non eſt relatiuum ſecundum dici. Primum verò antecedens eſt notum: quia ſcientia, quatenus menſuratur à ſcibili, & illud reſpicit, non conſideratur, niſi vt fundans relationem tertij generis, licet materialiter ſit qualitas, & habitus: ergo.

¶ Secunda pars concluſionis, etiam patet. Quia id, quod eſt qualitas, & habitus, eſt etiam ſcientia; & id, quod eſt ſcientia eſt qualitas, & habitus: ſed quatenus eſt qualitas, & habitus, eſt relatiuum ſecundum dici; quatenus verò eſt ſcientia, eſt relatiuum prædicamentale tertij generis: ergo materialiter loquendo eadem relatiua, quæ ſunt relatiua ſecundum dici, ſunt etiam relatiua tertij generis.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur facile, quod ſcientia, & ſcibile, ſi conſiderentur, quatenus eſt habitus, & obiectum, vt ſic important relationem ſecundum dici; ſi verò conſiderentur in ratione ſcientiæ menſuratæ, & ſcibilis menſurantis, vt ſic ſunt relatiua tertij generis. Vnde materialiter eadem relatiua nempe ſcientia, & ſcibile, ſunt relatiua ſecundum dici, & relatiua tertij generis; cæterum formaliter, & ſecundum eandem rationem non ſunt eadem relatiua ſecundum dici, & tertij generis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod iam dictum eſt, quomodo ſcientia, & ſcibile conſtituatur relatiuum ſecundum dici, & relatiuum prædicamentale tertij generis, & quomodo ſit diuerſus reſpectus, per quem conſtituitur in ratione relatiui ſecundum dici, & per quem conſtituitur in ratione relatiui prædicamentalis tertij generis.

¶ Ad tertium reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens: & vt manifeſtè colligitur ex dictis, optime aſſignatur alius reſpectus, per quem ſcientia, & ſcibile conſtituitur in ratione relatiui prædicamentalis tertij generis. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad secundum argumentum principale eiuſdem articuli dicendum in forma, nego minorem. Nam relatiua tertij generis, in quantum relatiua ſunt tertij generis totum eorum eſſe eſt ad aliud, nec primo, & per ſe pertinent ad genus entis abſoluti. Vnde ſi loquamur de ſcientia & ſcibili, quatenus ſunt relatiuum prædicamentale tertij generis, totum eſſe ſcientiæ, vt ſic formaliter loquendo eſt ad ſcibile, & totum eſſe ſcibilis eſt ad ſcientiam; & ita, vt ſic formaliter non pertinent ad genus entis abſoluti; nam ſcientia, vt ſcientia, & quatenus in ratione ſcientiæ, reſpicit ſcibile à quo menſuratur, ſolum reponitur in prædicamento relationis.

Ad

Digitized by Google

¶ Ad tertium dicendum, quod petit, vt explicemus duo. Primum, an relatiua ſecundum dici ſint relatiua tranſcendentalia: & dicimus, quod relatiua tranſcendentalia, & relatiua ſecundum dici, idem ſunt, vt v. gr. materia, & forma ſunt relatiua tranſcendentalia, ſunt etiam relatiua ſecundum dici, quia eorum eſſe primo, & per ſe eſt eſſe abſolutum, ad quod eſſe abſolutum ſequitur habitudo, & reſpectus ad aliud. Et ita communiter loquendo eadem ſunt relatiua ſecundum dici, & relatiua tranſcendentalia: quanquam videatur, quod relatiua tranſcendentalia magis latè pateant, quam relatiua ſecundum dici, ſaltim ſecundum modum loquendi Philoſophorum: nam apud Philoſophos non omnis reſpectus tranſcendentalis dicitur relatio ſecundum dici; licet omnis relatio ſecundum dici, dicatur etiam relatio, & ordo, ſiue reſpectus tranſcendẽtalis. Sed quicquid ſit de hoc, quod quidem parum refert; aliud neceſſario petit argumentum, vt explicemus Et ideo ſit pro plena explicatione omnium, quæ dicenda ſunt in hoc articulo,

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Tertium.

Vtrum relatiua tranſcendentalia ſint relatiua ſecundum eſſe.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod hæc quæſtiuncula proponitur contra Suarez: qui loco citato ſcilicet, diſput. 47. ſect. 3. num. 10. dicit, quod omnia relatiua tranſcendentalia ſunt relatiua ſecundum eſſe: diuidit enim relatiua ſecundum eſſe in relatiua tranſcendentalia, & prædicamentalia. Et quia apud nos eadem relatiua ſunt tranſcendentalia, & ſecundum dici, loquendo ſecundum rem; ideo idem eſt loqui de relatiuis tranſcẽdentalibus, & ſecundum dici: & propterea id, quod dicemus de relatiuis tranſcendentalibus, dicemus etiam implicitè de relatiuis ſecundum dici. Hoc ſuppoſito, Videtur quod relatiua tranſcendentalia ſint relatiua ſecundum eſſe.

¶ Primo arguit Suarez argumento ſect. primæ eiuſdem diſputationis. Quia ordo ad aliud intrinſecè includitur in omni reali conceptu entis. Nam in primis omne ens creatum, quatenus tale eſt, etiam ipſa ſubſtantia, dicit habitudinem eſſentialis dependentiæ ad ens increatum: & ideo eſt analogicè ens, vel ſubſtantia comparatione illius. Omne item accidens dicit eſſentialẽ habitudinem ad ſubiectum, ob quam dicitur ens entis potius quam ens. Rurſus in ſingulis generibus accidentium inuenire eſt ſingulas habitudines; nam quantitas, quatenus continua eſt, dicit eſſentialem habitudinem ad terminos, quibus continuatur & econuerſo punctum, & alij ſimiles termini dicunt eſſentialem habitudinem ad partes, quarum ſunt termini. Et inter qualitates potentia dicit eſſentialem habitudinem ad obiectum: Et de ſcientia, & conſequenter de habitu, ac diſpoſitione Ariſtoteles cap. de qualitate fatetur eſſe ad aliquid. Ex qua ratione ſect. 3. num. 11. concludit, quod relationes tranſcendentales ſunt relationes ſecundum eſſe; nam præfatæ relationes ſunt tranſcendentales relationes, quia vagantur per omnia genera entium: ſed tales relationes ſunt relationes ſecundum eſſe: ergo relationes tranſcendentales ſunt relationes ſecundum eſſe. Et confirmat hoc exemplo in genere ſubſtantiæ. Nam materia, & forma habent inter ſe veram, & realem habitudinem eſſentialiter incluſam in proprio eſſe illarum, & ideo vna diffinitur per habitudinem ad aliam, & inde accipiunt ſpecificationem ſuam. Eademque ratio eſt de potentijs accidentalibus per ſe primo inſtitutis, & ordinatis ad ſuos actus; & de habitibus operatiuis, qui ex natura ſua ſpecificantur per habitudinem ad actus, vel obiecta, quia nimirum in ſuo eſſe includunt verã habitudinem ad ſuos actus, & illis mediantibus ad obiecta: ergo hi reſpectus tranſcendentales ſunt veri, & ſecundum eſſe reale

earum,

Digitized by Google

earum, quibus conueniunt.

¶ Secundo arguit auctoritate Sancti Thomæ p. p. q. 28. art. 1. vbi ſic dicit. Ea quæ dicuntur ad aliquid, ſignificant ſecundum propriam rationem ſolum reſpectum ad aliud; qui quidem reſpectus aliquando eſt in ipſa natura rei, vtpote quando aliquæ duæ res ſecundum naturam ſuam ad inuicem ordinatæ ſunt, & in inuicem inclinationem habent. Huiuſmodi relationes oportet eſſe reales, ſicut in corpore graui reſpectu loci medij. Et ſimiliter de alijs huiuſmodi. Hæc enim ratio diui Thomæ æquè aut maximè procedit de reſpectu tranſcendentali; nam ſecundum illum præcipuè inueniuntur res adinuicem ordinatæ. Et quidem exemplum diui Thomæ optimè intelligitur, ac verificatur de reſpectu tranſcendentali: nam grauitatis inclinatio, & propenſio ad locum medium non pertinet ad prædicamentum relationis, ſed qualitatis: nam eſt propria eſſentia talis qualitatis: ergo.

In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nullo modo dici poteſt, quod relatiua tranſcendentalia ſint relatiua ſecundum eſſe.

¶ Hanc concluſionem negat Suarez loco ſupra citato nu. 10 vbi inquit, Præcipuè diuiditur relatio realis, & ſecundum eſſe, in tranſcendentalem, & prædicamentalem. Sed noſtra concluſio eſt Sancti Thomæ loco citato in corpore huius articuli p. p. q. 13. art. 7. ad primum, vbi inquit. Ad primum ergo dicendum, quod relatiua, quædam ſunt impoſita ad ſignificandum ipſas habitudines relatiuas, vt Dominus, ſeruus, Pater, & filius; & huiuſmodi: & hæc dicuntur relatiua ſecundum eſſe. In quo loco ſanctus Thomas manifeſte dicit, quod ſunt relatiua ſecundum eſſe, quorum nomina ſunt impoſita ad ſignificandas ipſas habitudines relatiuas; ſed relatiua tranſcendentalia non ſunt, quorum nomina ſunt impoſita ad ſignificandas ipſas habitudines relatiuas: ergo relatiua tranſcendentalia ſecundum ſanctum Thomam ſunt relatiua ſecundum eſſe. Minor verò de ſe eſt manifeſta. Nam materia, v. g. & forma, quæ ſunt relatiua tranſcendentalia, non ita ſe habent, vt eorum nomina ſint impoſita ad ſignificandas habitudines relatiuas, neque potentia, & actus &c. ergo talia relatiua tranſcendentalia non ſe habent, vt eorum nomina ſint impoſita ad ſignificandas habitudines relatiuas; quomodo ſe habent Pater, & filius, quorum nomina ſint omnino impoſita ad ſignificandam habitudinem Patris ad filium, & econuerſo: ergo. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio ratione. Relatiua ſecundum eſſe, & abſolutum ſecundum eſſe diſtinguuntur eſſentialiter; ſed relatiua tranſcendentalia ſunt abſolutum ſecundum eſſe: ergo relatiua tranſcendentalia nullo modo poſſunt eſſe relatiua ſecundum eſſe. Conſequentia eſt bona. Maior patet; quia abſolutum, & relatiuum pertinent ad diuerſa prædicamenta, & conſequenter neceſſario diſtinguuntur eſſentialiter. Minor verò probatur manifeſtè. Nam ſcientia v.g. ſecundum ſuum eſſe, eſt aliquid abſolutum, quia, vt ſic eſt qualitas, & habitus ſcientificus pertinens ad prædicamentum qualitatis, quod importat eſſe abſolutum. Sed ſcientia, vt dictum eſt in præcedenti articulo, eſt relatiua ſecundum dici, ſiue relatiuum tranſcendentale, quod idem eſt: ergo relatiua tranſcendentalia ſecundum ſuum eſſe ſunt quid abſolutum.

¶ Dices, quod relatiuum ſecundum eſſe tranſcendentale, & abſolutum non diſtinguuntur; ſed ſunt idem eſſentialiter; relatiuum verò ſecundum eſſe prædicamentale diſtinguitur ab abſoluto ſecundum eſſe.

¶ Secundo probatur concluſio ratione, & impugnatur præfata doctrina. Nam ſi relatiuum ſecundum eſſe tranſcendentale eſt abſolutum ſecundum eſſe: ergo non poteſt eſſe relatiuum ſecundum eſſe. Conſequentia probatur: quia id, quod eſt abſolutum ſecundum eſſe, non poteſt eſſe relatiuum ſecundum eſſe.

¶ Tertio probatur concluſio ratione. Quia, vt docet Suarez, & patet ex primo argumento huius quæſtiunculæ. Omne ens creatum, eſt relatiuum ſecundum eſſe, quia omne ens creatum eſt relatiuum

uum tranſcendentale: ergo nullum datur ens abſolutum ſecundum eſſe. Conſequentia patet: quia id, quod eſt abſolutum ſecundum eſſe, diſtinguitur eſſentialiter ab eo, quod eſt relatiuum ſecundum eſſe: ergo. Confirmatur, quia ens optimè diuiditur per relatiuum, & abſolutum: ergo omne ens, vel eſt relatiuum, vel abſolutum: ergo relatiuum tranſcendentale, vel eſt abſolutum, vel relatiuum. non relatiuum; aliàs nullum dabitur abſolutum: ergo eſt abſolutum: ergo non poteſt dici, quod id, quod eſt relatiuum tranſcendentale, & quod ſecundum ſuum eſſe eſt quid abſolutum, ſit ſecundum ſuum eſſe relatiuum.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur verum eſſe, quod omne ens creatum includit ordinem ad aliud: ex hoc tamen non ſequitur, quod ſit relatiuum ſecundum eſſe; quia vt aliquid ſit relatiuum ſecundum eſſe, neceſſarium eſt, quod ille ordo, & reſpectus ſit ad aliud tamquam ad terminum, vt quæſtiuncula ſequenti ex doctrina Caietani explicabimus. Et licet potentia, v. g. habeat reſpicere obiectum, tamen non totum eſſe potentiæ conſiſtit in hoc, quod eſt reſpicere obiectum; ſed etiam in hoc, quod eſt ſubiectum qualificare, vt operetur circa obiectum; & ita ſecundum ſuum eſſe non eſt aliquid relatiuum, ſed aliquid abſolutum, licet ſit relatiuum tranſcendentale, quia ad illud eſſe abſolutum conſequitur habitudo, & ordo ad obiectum. Et per hæc patet ad confirmationem.

¶ Ad ſecundum argumentum deſumptum ex auctoritate Diui Thomæ, reſpondetur, quod ex illo loco oppoſitum colligitur: quia ibi dicit expreſſe, quod ea, quæ dicuntur ad aliquid, ſignificant ſecundum propriam rationem ſolum reſpectum ad aliud. Relatiua verò tranſcendentalia important non ſolum reſpectum ad aliud, ſed etiam important eſſe abſolutum: vt v. g. ſcientia ſecundum ſuum eſſe non importat ſolum reſpectum ad obiectum, ſiue ad ſcibile, ſed etiam importat eſſe abſolutum, nempe eſſe qualificatiuum ſubſtantiæ, ſiue ſubiecti. Relatiua enim tranſcendentalia, ſiue ſecundum dici, hoc habent proprium, quod non ſolum reſpiciunt terminum ſub ratione termini, ſed etiam habent aliud munus; at verò relatiua ſecundum eſſe, ſolum habent reſpicere terminum ſub ratione termini tantum, vt docet Caietanus: quod quidem in hac materia eſt maximè conſiderandum. Sed vt melius intelligatur, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Tertium.

Vtrùm differentia, quam conſtituit Caietanus cap. 7. de ente, & eſſentia quæſt. 15. inter relatiua ſecundum dici, ſiue tranſcendentalia, & relatiua ſecundum eſſe, ſit rectè aſſignata.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod Caietanus cap. 7. de ente, & eſſentia quæſt. 15. conſtituens differentiam inter relatiua ſecundum dici, ſiue tranſcendentalia, & inter relatiua ſecundum eſſe: inquit, quod relatiua ſecundum dici reſpiciunt terminum non ſub ratione termini, ſed ſub ratione cauſæ, vel effectus, vel obiecti, vel ſubiecti, vel huiuſmodi. Relatiua verò ſecundum eſſe ſolum reſpiciunt terminum ſub ratione termini. Et quia apud Metaphyſicos, & Logicos eſt maxima varietas in aſſignanda prędicta differentia, & communiter à Thomiſtis ſolet in hoc defendi ſententia, & doctrina Caietani: ideò, vt illa bene explicetur, & facilius intelligatur, propterea propoſita eſt præſens quæſtiuncula. Hoc ſuppoſito, videtur quod præfata differentia non ſit rectè aſſignata.

¶ Primo arguitur. Reſpicere terminum ſub ratione termini tantum, ſolum conuenit relationi, ſeu reſpectui in communi: ergo hoc non poteſt eſſe proprium relatiuorum ſecundum eſſe, per quod diſtin-

diſtinguuntur à relatiuis ſecundum dici, & conſequenter differentia inter huiuſmodi relatiua non erit, quod relatiua ſecundum dici reſpiciunt terminum non ſub ratione termini, ſed ſub ratione cauſæ, vel effectus, &c. & relatiua ſecundum eſſe ſolum reſpiciunt terminum ſub ratione termini. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Relatiua, ſiue reſpectus particulares, vt v.g. talis, vel talis reſpectus, dicit habitudinem ad talem, vel talem terminum, qui ſit v. g. cauſa, vel effectus, vel obiectum, vel ſubiectum, &c. ergo dicere habitudinem ſolum ad terminum, vt ſic abſtrahendo ab hoc, vel illo termino, qui eſt cauſa, vel effectus, &c. proprium erit relationis, ſiue reſpectus in communi, qui à reſpectibus particularibus per hoc ſolum diſtinguitur, & quod illi reſpiciunt particulares terminos, iſte verò ſolum reſpicit terminum vt ſic.

¶ Secundo arguitur. Motus, actio, & paſſio ſunt relatiua ſecundum dici, & tamen ſolum reſpiciunt terminum ſub ratione termini: ergo reſpicere terminum ſub ratione termini non eſt propria differentia relatiuorum ſecundum eſſe, per quam diſtinguantur à relatiuis ſecundum dici. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur; quia actio, & paſſio, ſeu motus, ſolum ex terminis ſpecificantur: ergo ſolum reſpiciunt ſuos terminos ſub ratione termini.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Prædicta differentia Caietani eſt rectè ab illo aſſignata. Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt, quod variæ à Metaphyſicis, & Logicis aſſignantur differentiæ inter relatiua ſecundum dici, & inter relatiua ſecundum eſſe.

¶ Prima differentia, quæ ſolet aſſignari eſt, quod relatio prædicamentalis requirit aliquod fundamentum reale abſolutum; hoc autem non requirit relatio ſecundum dici.

¶ Secunda differentia, quæ etiam ſolet aſſignari eſt, quod relatio ſecundum eſſe, & prædicamentalis requirit terminum realem, & realiter exiſtentem; non verò relatiua ſecundum dici.

¶ Tertia differentia eſt aliorum aſſerentium, quod reſpectus ſecundum dici reperitur eiuſdem ad ſeipſum; non verò prædicamentalis; vt patet in ſcientia diuina, quæ eſt relatiua ſecundum dici reſpectu eſſentiæ diuinæ, à qua non diſtinguitur, niſi ratione.

¶ Sed omnes iſtæ tres differentiæ videntur inſufficienter aſſignatæ. Prima quidem, quia illa ſolum loquitur de differentia ratione fundamenti, quod antecedenter ſe habet ad ipſam relationem; & ita per illam non aſſignatur verum diſcrimen inter eſſentias ipſarum relationum.

¶ Secunda differentia etiam deficit, quia vt ex dictis ſatis conſtat, relationes tertij generis non requirunt in alio extremo formaliter terminum exiſtentem, ſeu realem, vt patet, v. g. in Logica menſurata ab ente rationis, quod eſt eius obiectum: quæ quidem Logica refertur relatione reali ad ſuum obiectum in ratione menſurantis; & tamen eius obiectum, neque eſt aliquid reale, neque formaliter exiſtit ſecluſa quacunque intellectus operatione.

¶ Tertia differentia etiam non placet. Nam reſpectus ſecundum dici requirit tantam diſtinctionem, ſicut reſpectus ſecundum eſſe, licet non requirat tantam realitatem: & ita relatio ſecundum dici ſaltim debet eſſe inter terminos formaliter diſtinctos; & ideò inter ea, quæ ſola ratione ratiocinata diſtinguuntur, non poteſt eſſe relatio ſecundum dici.

¶ Secundo obſeruandum eſt; quod prædicta differentia Caietani ſumitur à priori, non autem à poſteriori: à poſteriori enim poſſumus adducere alias differentias. Nam ex proprietatibus relationum ſumimus differentiam inter relatiua ſecundum eſſe, & relatiua ſecundum dici, ſiue transcendentalia; quod relatiua ſecundum eſſe ſunt ſimul natura, vt v. g. ſunt duo ſimilia, ſunt duo æqualia, Pater, & Filius, &c. At relatiua ſecundum dici non ſunt ſimul natura: nam actus, & potentia, v.g. quæ ſunt relatiua ſecundum dici, non ſunt ſimul natura, quia potentia eſt prior ſaltim natura ſuo actu: & hæc eſt optima differentia, licet ſit à poſteriori. Alia etiã diffe-

differentia poteſt à poſteriori aſſignari inter prædicta relatiua: & hæc eſt, quod relatio ſecundum eſſe numquam fit per ſe ex actione alicuius agentis, ſed conſequitur; & vt dicit Philoſophus 5. Phyſicorum, ad relationem non eſt per ſe motus: at relatiuum ſecundum dici per ſe fit, vel intenditur ab agente naturali, vt patet de omnibus formis, quæ per ſe à generante intenduntur. His ſuppoſitis,

¶ Primo probatur concluſio, & ſimul explicatur, ſupponendo id, quod modo dicebamus, ſcilicet prædictam doctrinam Caietani eſſe à priori, & deſumptam ex intrinſecis ipſius relationis ſecundum eſſe: Et primo probatur, quod reſpicere terminum ſolum, vt terminum, ſit proprium relationis ſecundum eſſe. Terminus relationis ſecundum eſſe ſolum habet terminare: ergo reſpicere terminum ſolum, vt terminum, proprium eſt relationis ſecundum eſſe. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Relatio ſecundum totum ſuũ eſſe, & non ob aliam cauſam, ſeu rationẽ formalem eſt ad terminum: ergo terminus relationis ſecundum totum ſuum eſſe habet ſolum terminare: aliàs ſi terminaret non ſolum, vt terminus, ſed ob aliam rationem, conſequenter etiam relatio reſpiceret terminum ob aliam rationem; quod tamen falſum eſt; quia relatio ſecundum eſſe, & prædicamentalis non ob aliam cauſam refertur, niſi quia ſua natura hoc poſtulat; nam eius natura eſt, quod ſecundum totum ſuum eſſe ſit ad terminum; & ita eius terminus, qui etiam eſt relatiuum ſecundum eſſe, ſecundum totum ſuum eſſe refertur ad relationem, & conſequenter, quando terminat, ſolum terminat, vt terminus.

¶ Secundo probatur de relatiuis ſecundum dici. Relatiua ſecundum dici non ſunt ſolum relatiua, neq; reſpiciunt terminum ea ratione, qua ſunt relatiua, quia totum eorum eſſe ſit ad terminum, quia eorum eſſe eſt, eſſe abſolutum: ſed ob aliam cauſam, nempe, quia ſunt effectus alicuius cauſę, vel actus alicuius potentiæ, &c. ergo non habent reſpicere terminum ſolum, vt terminum; ſed reſpiciunt terminum, vel vt cauſam, vel vt potentiam, &c. Antecedens eſt ſatis notum, & conſequentia probatur. Quia talia relatiua reſpiciunt terminum, quia ſunt effectus, vel actus illius: ſed effectus id, quod reſpicit, reſpicit, vt cauſam, & actus ſimiliter id, quod reſpicit, vt potentiam reſpicit: ergo. Ex quo ſatis manifeſtè conſtat, quomodo Caietanus aſſignans differentiam inter relatiua ſecundum dici, ſiue tranſcendentalia, & relatiua ſecundum eſſe, ſiue prædicamentalia, optimè dixit, quod relatiua ſecundum dici, non ſolum reſpiciunt terminum ſub ratione termini, ſed ſub ratione cauſæ, vel potentiæ, vel effectus, vel obiecti, vel ſubiecti, &c. at relatiua ſecundum eſſe ſolum reſpiciunt terminũ ſub ratione termini.

¶ Secundo probatur concluſio à ſufficienti diuiſione. Nam aliæ differentiæ, quæ à doctoribus aſſignantur, vel non ſunt bonæ, vt probatum eſt, vel non ſunt à priori: ergo differentia aſſignata à Caietano, & explicata, quæ eſt à priori, eſt rectè tradita.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod quando dicimus relatiua ſecundum eſſe reſpicere terminum ſub ratione termini, nolumus dicere, quod reſpiciant terminum in communi; nam reſpiciunt terminum particularem, in ordine ad quem ſpecificantur: vt patet in patre, qui reſpicit filium, & filius reſpicit patrem. Sed quando dicimus, quod relatiua ſecundum eſſe reſpiciunt terminum ſub ratione termini tantum, ſolum volumus dicere, quod non reſpiciunt terminum ſub alia ratione, ſed ſolum ſub ratione termini. v. g. pater reſpicit filium non ſub ratione cauſati, ſeu effectus ab illo producti, licet res, quæ eſt filius ſit producta à patre; tamen non reſpicitur à patre ſub illa ratione, ſed tantum ſub ratione filij, & termini præciſè: quod non ita res ſe habet in relatiuis ſecundum dici, quia talia relatiua ſemper reſpiciunt ſuos terminos ſub alia ratione, quam ſub ratione termini, vt iam dictum eſt. Ex quo ſequitur, quod ſi pater, & filius non accipiantur, vt relatiua ſecundum eſſe, quatenus importantur per iſta nomina pater, & filius,

ſed

ſed accipiantur, vt relatiua ſecundum dici, quatenus importantur per iſta nomina cauſa, & effectus; vt ſic Petrus, qui eſt cauſa refertur ad Paulum, qui eſt effectus, non vt ad terminum ſolum, ſed ad terminum, vt effectum, & aliquid cauſatum ab illo; & ideo, vt relatiuum ſecundum dici, non reſpicit terminum ſolum, vt terminum, ſed reſpicit terminum ſub alia ratione.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem modo, quod motus, actio, ſiue paſſio, quæ ſunt relatiua ſecundum dici, non reſpiciunt terminum, à quo ſpecificantur ſolum ſub ratione termini, ſed reſpiciunt illum ſub alia ratione: nam motus reſpicit terminum, vt aliquid acquirendum per ipſum, quia motus habet rationem viæ in ordine ad illum acquirendum; & actio dicit ordinem ad agentem, quatenus eſt ab illo, & paſſio, vt quid productum ab eodem agente. Ex quo ſequitur, quod terminus terminans formaliter relationem ſecundum dici, non eſt ſolum terminus, ſed eſt terminus ſub alia ratione, quam ſub ratione termini: at verò in relatiuis ſecundum eſſe terminus formaliter terminans eſt terminus ſub ratione termini. Ex quo etiam manifeſtè conſtat quomodo differentia aſſignata à Caietano, ſit rectè tradita. Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli

¶ Ad qvartvm principale eiuſdem articuli dicendum, nego minorem, quod ſcilicet omnis relatio ſecundum dici ſit relatio rationis; falſum eſt enim id, quod habet Suarez loco citato num. 6. vbi approbat ſententiam, quam tenet Henricus quodlib. 3. quæſt. 4. & Auicenna lib. 3. ſuæ Metaph qui dicunt relationem ſecundum dici ſolum eſſe illam, quæ habet eſſe in intellectu, & conuenit rebus, quæ non ſunt abſolutè ad aliquid, ſed ſolum ſecundum quod ab intellectu concipiuntur, & dicuntur, & explicantur ad modum relationum, cum reuera non ſint. Hoc enim dicere eſt falſum: nam vt dicemus quæſtiuncula ſequenti, relatio ſecundum dici, identificatur cum eo, cuius eſt relatio. Cum autem multæ entitates reales importent huiuſmodi relationem ſecundum dici, non poteſt eſſe, quod talis relatio ſit relatio rationis, quia impoſſibile eſt, quod reſpectus rationis identificetur cum entitate reali. Vnde dicendum eſt, quod relatio ſecundum dici in entibus realibus ſit realis, & relatio ſecundum dici in entibus rationis eſt rationis: in entibus enim rationis reperiuntur etiam relatiua ſecundum dici, & tranſcendentalia, ſicut in entibus realibus. Sed vt hoc bene intelligatur, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Quartum.

Vtrum in genere entis rationis reperiantur relatiua ſecundum dici.

Quod eſt quærere,

Vtrum dentur relatiua rationis ſecundum dici, & tranſcendentalia.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod Sapientiſſimus Magiſter meus frater Petrus de Herrera primariæ apud Salmanticenſes Cathedræ Moderator, in ſuis manuſcriptis ad primam partem quæſt. 19. art. 3. docet, quod ſicut in relationibus realibus eſt duplex relatio; altera ſecundum eſſe, altera ſecundum dici, & prima præſupponit fundamentum ad quod conſequitur, & terminatur ad terminum, ſub ratione termini, vt dicit Caietanus loco citato in præcedenti quæſtiuncula: ſecunda verò relatio non præſupponit fundamentum, ſed eſt modus intrinſecus entitatis abſolutæ, & identificatur cum illa, vt eſt v. gr. ordo, quem dicit potentia ad obiectum. Sic etiam proportionabiliter in entibus rationis duplex relatio reperitur; alia ſecundum eſſe:

Digitized by Google

eſſe: alia vero ſecundum dici, & tranſcendentalis. Prima enim ſequitur ad fundamentum, & terminatur ad terminum ſub ratione termini, vt eſt v. gr. relatio rationis generis, & ſpeciei: ſecunda verò non præſupponit neceſſario fundamentum, ſed eſt modus intrinſecus rei identificatus cum ea, & entitas eiuſdem rei eſt veluti fundamentum eius; vnde reſpicit terminum non ſub ratione termini formaliter eo modo, quo ſe habet relatio rationis prædicamentalis, & ſecundum eſſe; ſed reſpicit terminum ſub alia ratione, nempe ſub ratione v. gr. effectus, vel ſub ratione producti, vt eſt v. gr. habitudo cauſæ, quam importat Dei volitio in illo priori rationis, antequam à nobis intelligatur volitio, vel nolitio creaturarum; quod quidem, vt explicetur, propoſita eſt præſens difficultas. Hoc ſuppoſito,

¶ Videtur vera pars negatiua. Primo arguitur. Nulla ratione dici poteſt, quod reſpectus aliquis rationis non ſequatur ad ſuum fundamentum proximũ: ergo nulla ratione ſunt admittenda relatiua rationis ſecundum dici, ſiue tranſcendentalia. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur. Reſpectus rationis non poteſt produci, nec comproduci; quia non habet verum eſſe reale, quod eſt terminus productionis, & comproductionis: ergo neceſſario dicendum eſt, quod conſequitur ad aliquod fundamentum, & conſequenter dicendum eſt, quod talis reſpectus ſit relatio rationis ſecundum eſſe, & prædicamentalis.

¶ Secundo arguitur. Quia nullo intellectu conſiderante talis reſpectus rationis denominat ſubiectum tale: ergo habet eſſe in ſe, vel in ſuo fundamento proximo; non primum, quia tunc eſſet aliquid reale, ſi ante operationem intellectus haberet eſſe in ſe: ergo dicendum eſt ſecundum, & conſequenter dicendum eſt, quod talis reſpectus tranſcendentalis conſequitur ad fundamentum, & non ſit reſpectus rationis tranſcendentalis, ſed prædicamentalis.

¶ Tertio arguitur. Reſpectus tranſcendentalis, ſiue relatio ſecundum dici, identificatur cum re, cuius eſt reſpectus; ſed videtur maximum inconueniens, quod aliquis reſpectus rationis identificetur cum aliqua entitate reali; quia huiuſmodi ſunt entia diuerſorum generum: ergo.

¶ Dices, quod ſicut ordo tranſcendentalis realis identificatur cum ſubſtantia: ita ſimiliter reſpectus, ſiue ordo rationis tranſcendentalis poteſt identificari cum ente reali.

¶ Quarto arguitur contra. Ordo tranſcendentalis realis, qui identificatur cum ſubſtantia, non eſt accidentalis, ſed ſubſtantialis, eo quod identificatur cum re, cuius eſt ordo, aliàs in materia prima nuda reperiretur aliquod accidẽs antequam ipſa haberet eſſe ſubſtantiale; nam ipſa antequam habeat eſſe ſubſtantiale, dicit ordinem tranſcendentalem ad ipſum eſſe ſubſtantiale; ſed ordo trãſcendentalis rationis ſi identificaretur cũ ente reali, ſemper eſſet diuerſorum generum: ergo nullo modo poteſt dici, quod talis ordo rationis tranſcendentalis identificatur cum re, cuius eſt ordo, ſicut ordo realis tranſcendentalis identificatur.

¶ Quinto arguitur, & explicatur magis vis argumenti præcedentis. Ordo tranſcendentalis eſt omnino inſeparabilis à re, cuius eſt ordo, vt patet de ordine tranſcendentali reali; ſed ordo rationis tranſcendentalis non eſt omnino inſeparabilis ab eo, cuius eſt ordo; alias nullo intellectu conſiderante ſemper eſſet formaliter talis ordo rationis tranſcendentalis, quod quidem dici non poteſt: ergo non datur talis ordo rationis tranſcendentalis.

¶ Dices. Quod non eſt eadem ratio de reſpectu, ſeu ordine rationis trãſcendentali, & de ordine reali tranſcendentali. Nam reſpectus realis tranſcendentalis eſt omnino independens ab opere intellectus, & ideo eſt omnino inſeparabilis. At verò reſpectus rationis trãſcendentalis, quia quantum ad ſuum formaliſſimum dependet ab opère intellectus, qui poteſt non intelligere; hinc eſt, quod quantum ad ſuum formaliſſimum, & actualem exiſtentiam poteſt ſeparari, ideſt non eſſe formaliter; non tamen poteſt ſeparari ratione

ſui

ſui fundamenti, ratione cuius non dependet ab aliquo extrinſeco.

¶ Sexto arguitur contra. Nam ex hoc ſequitur, quod nullum ſit diſcrimen inter reſpectum rationis tranſcendentalem, & prædicamentalem, cum vterque quantum ad ſuum formaliſſimũ ſit ſeparabilis, & vterque quantum ad ſuum fundamentum proximum ſit inſeparabilis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. In genere entis rationis dantur relationes rationis ſecundum dici, ſiue tranſcendentales.

¶ Primo probatur hæc concluſio. Dantur multæ relationes rationis, quæ terminantur ad aliquid, quod non eſt formaliter terminus relationis ſub ratione termini formaliter, vt eſt v. g. relatio rationis ſcibilis ad ſcientiam, quatenus ſcibile dicitur cauſa ſcientiæ: vt ſic enim eſt relatio rationis cauſæ ad effectum. ergo in genere entis rationis dantur relationes rationis ſecundum dici, ſiue tranſcendentales. Conſequentia eſt bona. Antecedens patet diſcurrendo per ſingulas entitates rationis. Nam cum omnes entitates rationis ſint aliquid creatum, continentur enim ſub ente creato; nam nequeunt contineri ſub ente increato: hinc eſt, quod omnes important relationem rationis tranſcendentalem ad ens increatum. Immo entitates rationis prædicamentales, ſiue quæ ſunt relationes rationis ſecundum eſſe, important reſpectum rationis tranſcendentalem; quia omnes illæ ſunt entitates creatæ, & productæ: ergo.

¶ Et ſi dicas, entitates omnes rationis eſſe quidem ſuo modo entia creata, ſed vt ſic non importare relationem rationis tranſcendentalem, ſed dicere relationem rationis prædicamentalem tertij generis, qualis eſt entis creati ad Creatorem. Hoc dicere nihil obſtat; quia ex eo, quod ſit ens creatum, importat duplicem reſpectum rationis; alterum prædicamentalem tertij generis; alterum verò tranſcendentalem, effectus ſcilicet ad cauſam: & ſic ex eo, quod omnes entitates rationis ſuo modo ſunt entitates creatæ, ſeu entia creata, important reſpectum tranſcendentalem effectus ad cauſam. Sicut v. gr. ſcibile ad ſcientiam, duplicem reſpectum rationis importat, & importat reſpectum prædicamentalem tertij generis, & importat ordinem rationis tranſcendentalem obiecti ad habitum, & effectus ad cauſam. Ita proportionabiliter dicendum eſt de entitate rationis, quæ importat duplicem reſpectum rationis, alterum prædicamentalem, & alterum tranſcendentalem.

¶ Secundo probatur concluſio. Ordo obiecti rationis ad potentiam eſt ordo rationis tranſcendentalis: ergo in genere entis rationis datur ordo rationis tranſcendentalis. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Ordo obiecti realis ad potentiam eſt ordo realis tranſcendentalis: ergo ſi datur ordo obiecti rationis ad potentiam, talis ordo erit rationis tranſcendentalis. Conſequentia patet à paritate rationis.

¶ Tertio probatur concluſio & confirmatur magis. Ordo obiecti rationis, nempe ſpeciei, ſeu relationis rationis ſpeciei ad potentiam intellectiuam, ex vna parte non eſt relatio rationis prædicamentalis, quia non reſpicit terminum ſub ratione termini formaliter, quod eſt de intrinſeca ratione relationis prædicamentalis, vt dictum eſt quæſt. præcedenti: & ex alia parte non poteſt eſſe ordo realis tranſcendentalis; quia ens rationis non poteſt importare ordinem realem tranſcendentalem; ergo talis ordo erit tranſcendentalis rationis.

¶ Dices, hunc ordinem eſſe realem tranſcendentalem, & nullum eſſe inconueniens ens rationis importare talẽ ordinem; ſicut nullum inconueniens eſt ens reale importare aliquando ordinem rationis tranſcendentalem. Nam ſi relatio rationis tranſcendentalis poteſt idẽtificari cum ente reali: quare relatio realis tranſcendentalis non poterit identificari cum ente rationis?

¶ Quarto probatur, & impugnatur prædicta doctrina. Primo, quia ordo tranſcendentalis eſt modus rei, cuius eſt ordo; at ens rationis optimè eſſe poteſt mo-

modus entis realis; non autem ens reale poteſt eſſe modus entis rationis; quia modus rei, cum ſit aliquid incompletum, eſt imperfectior ipſa re: at ens reale non poteſt eſſe imperfectius ente rationis: ens autem rationis imperfectius eſt ente reali: ergo ens rationis non poteſt dicere ordinem realem tranſcendentalem. Secundo, quia ſi ordo rationis tranſcendentalis identificatur cum ente reali, vt dicemus, non identificatur cum illo ratione ſui formaliſſimi: & ſi ens rationis importaret reſpectum realem tranſcendentalem, talis reſpectus identificaretur cum ente rationis, & ſic ens reale formaliſſimè identificaretur cum ente rationis.

¶ Dices, quod ordo rationis, quem dicit obiectum rationis, ſcilicet relatio rationis ſpeciei ad potentiam, non eſt ordo rationis tranſcendentalis, ſed eſt ordo rationis prædicamentalis; nam talis ordo eſt ſecunda intentio rationis pro formali, quia eſt relatio, qua obiectum rationis, quod eſt ſecunda intentio rationis pro materiali cognitum, refertur ad intellectum, ſiue ad potentiam cognoſcitiuam ſecundo cognoſcentem.

¶ Quinto probatur, & impugnatur prædicta doctrina. Licet obiectum rationis, ſcilicet ſecunda intentio rationis pro materiali, nempe relatio rationis ſpeciei, quatenus ſecundo cognoſcitur, importet relationem rationis prædicamentalem ad intellectum ſecundo cognoſcentem, à qua denominatur ſecunda intentio: tamen, quatenus idemmet obiectum rationis reſpicit potentiam ſub ratione potentiæ, vt ſic non importat relationem rationis prædicamentalem, quæ eſt ſecunda intentio pro formali; ſed importat ordinem rationis tranſcendentalem; nam ordo rationis tranſcendentalis diſtinguitur ab ordine rationis prædicamentali; quia ordo rationis prædicamentalis terminatur ad ſuum terminum ſub ratione termini formaliter; at verò ordo rationis tranſcendentalis terminatur ſub alia ratione. Explicatur hoc. Nam eadem relatio rationis ſpeciei triplicem importat relationem rationis. Primo importat relationem rationis prædicamentalem ad ſua inferiora; nempe ad plura differentia numero: & hæc eſt ſibi eſſentialis, & eius eſſentia. Secundo, quatenus ipſa ſecundo cognoſcitur, & ſecundo obijcitur intellectui, importat relationem rationis prædicamentalem ad intellectum ſecundo cognoſcentem, à qua relatione denominatiuè, & accidentaliter dicitur ſecunda intentio: hæc enim prædicatio, ſcilicet relatio rationis ſpeciei eſt ſecunda intentio, eſt ſecundi prędicabilis prædicatio. Tertio, quia prædicta relatio rationis ſpeciei eſt obiectum intellectus, & vt ſic reſpicit potentiam, & dicit habitudinem rationis ad potentiã, & iſta habitudo, ſiue ordo non eſt prædicamentalis, ſed tranſcendentalis, propter rationem iam dictam: ergo. Explicatur magis hoc, ſupponendo, quod ipſa relatio rationis obiecti ſecundo cogniti ab intellectu, quæ eſt ſecunda intẽtio rationis, pro formali importat multiplicem ordinem rationis tranſcendentalem. Nam ex eo, quod talis relatio rationis eſt ens creatum, habet, quod ſit effectus creatus, & conſequenter importat habitudinem effectus ad cauſam: habitudo autem effectus ad cauſam, eſt habitudo tranſcendentalis: ideo ſecundum hanc rationem importat habitudinem rationis tranſcendentalem. Præterea, quia talis relatio habet etiam rationem obiecti, tam diuini intellectus, quã intellectus creati, tum angelici, tum humani: hinc eſt quod importat multiplicem ordinem rationis tranſcendentalem ad potentiam: qui ordo rationis trãſcendentalis eſt multiplex, & diuerſus ſecundum multiplicitatem, & diuerſitatem potentiarum, quas reſpicit. Ex quibus manifeſtè colligitur quomodo dicẽdum neceſſario ſit, in genere entis rationis dari relatiua rationis ſecundum dici, & tranſcendentalia.

¶ Poſſet etiam prædicta concluſio multis alijs rationibus efficaciſſimis demonſtrari, quibus Theologi 1. par. q. 19. art 3. oſtendunt volitionem Dei in illo priori antequam intelligatur, quod ſit volitio, vel nolitio creaturarum, importare habitudinem rationis tranſcendentalem. Sed quia hoc ſuperat facultatem logicalem; ideò pro nunc omitto il-

illas: hoc vnum ſciant Logici, quod pro intelligentia diuinorum attributorum, & idæarum neceſſaria eſt cognitio huius reſpectus tranſcendentalis rationis.

¶ Ad primum reſpondetur negando antecedens. Ad probationem negandum eſt ſimiliter antecedens: nam licet verum ſit, quod id, quod producitur, ſiue comproducitur, vt res, debeat eſſe aliquid reale: tamen id, quod comproducitur, vt modus rei, optimè poteſt eſſe reſpectus rationis, & non neceſſario debet eſſe aliquid reale. Et ſicut modus intrinſecus conſtitutiuus alicuius entitatis realis eſt ens rationis, non quod ens rationis ſit formale conſtitutiuum entitatis realis; ſed quod ſit modus intrinſecus talis conſtitutiui realis, vt patet de conſtitutiuo formali peccati cōmiſſionis, iuxta ſententiam ſancti Thomæ, & omnium Thomiſtarum 1. 2. q. 71. ar. 6. de conſtitutiuo formali obiecti fidei, vt docet idemmet S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 2. & 3. Ita non eſt inconueniens, quod aliquis modus rationis ſimul comproducatur cum ente reali. Neque ex hoc ſequitur ens rātionis habere per ſe cauſam: quia non producitur, ſed comproducitur, quomodo etiam ad productionem fundamenti producitur relatio, ſiue rationis, ſiue realis, ideſt conſequitur.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod talis reſpectus rationis nullo intellectu cogitante, profecto non habet eſſe in ſe, ſed vtique habet eſſe in entitate cuius eſt modus, & ordo tranſcendentalis. Neque per hoc ſequitur, quod ſit relatio rationis ſecundum eſſe; nam cæcitas v. g. nullo intellectu cogitante denominat formaliter, & tamen non habet eſſe in ſe, ſed in entitate denominata; & nihilominus cæcitas non eſt relatio rationis ſecundum eſſe, ſed potius omnino diſcriminatur à relatione rationis. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito. Conſiderandum enim eſt, quod ſicut relatio rationis prædicamentalis dicitur eſſe nullo intellectu cogitante, per hoc ſolum, quod ſit eius fundamentum proximum: ita etiam relatio rationis tranſcendentalis dicitur eſſe nullo intellectu cogitante, per hoc ſolum, quod ſit entitas, cuius eſt ordo rationis tranſcendentalis: & hoc maximè conſiderandum eſt in huiuſmodi relatione rationis tranſcendentali.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod ordo rationis tranſcendentalis, quia formaliter, & quantum ad ſuum formaliſſimum, & actualem exiſtentiam dependet ab opere intellectus; hinc eſt, quod ratione formaliſſimi non identificatur cum re, cuius eſt reſpectus rationis tranſcendentalis: identificatur tamen cum illa, ratione ſui fundamenti, ideſt ratione entitatis, cuius eſt ordo rationis tranſcendentalis.

¶ Ad quartum reſpondetur, quod bene impugnat doctrinam ibi allatam, ſed nihil contra concluſionem noſtram.

¶ Ad quintum reſpondetur, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad ſextum, quod erat replica, Reſpondetur, quod eſt maximum diſcrimen inter reſpectum rationis tranſcendentalem, & reſpectum rationis prædicamentalem. Nam reſpectus rationis prædicamentalis eſt ſeparabilis à re, quam denominat, etiam ratione fundamenti proximi, vt patet diſcurrendo per ſingula: v. gr. reſpectus rationis prædicamentalis generis, aut ſpeciei, eſt ſeparabilis a natura animalis, ſeu à natura hominis, etiam ratione fundamenti proximi, quia eſſe cognitum, quod eſt fundamentum proximum, etiam eſt ſeparabile. Cæterum reſpectus rationis tranſcendentalis ratione fundamenti eſt omnino inſeparabilis, eo quod identificatur cum re, cuius eſt reſpectus tranſcendentalis. Et ita non ſequitur, quod ens rationis idētificetur cum ente reali; quia id ratione cuius ordo rationis identificatur, eſt eiuſdem rationis cum eo, cuius eſt ordo; nam ſi ſit ordo rationis trāſcendentalis alicuius entis realis, id ratione cuius identificatur, eſt ens reale, quia eſt eadem prorſus entitas, cuius eſt ordo. Si vero ſit ordo rationis tranſcendentalis alicuius entitatis rationis, id ratione cuius identificatur, ſimiliter eſt eadem entitas rationis. Ex quo patet quomodo neceſſario concedenda ſunt in genere entis rationis, relatiua rationis ſecundum dici, ſiue tranſcendentalia

Digitized by Google

lia; & quomodo nullum ſequitur inconueniens ex talis aſſertione, quinimmo omnino neceſſario eſt aſſerendum, & aliter dici non poteſt. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvintvm principale huius articuli, dicendum nego minorem; nam reſpectus ſecundum dici, ſiue tranſcendentalis, non eſt verè, & propriè relatio, neque totum ſuum eſſe eſt ad aliud. Pro quo conſiderandum eſt, quod relatio ſecundum dici, ſiue tranſcendentalis, identificantur cum re, cuius eſt relatio; res autem cum qua identificantur, non eſt ſolum relatiua, imo ſuum eſſe, eſt abſolutum: v. g. ſcientia quomodocunque conſideretur, ſiue, vt habitus, ſiue vt qualitas, ſiue vt ſcientia, non eſt purum relatiuum, imo ſuum eſſe eſt abſolutum: quia ſcientia quomodocunque conſideretur, reponitur in prædicamento qualitatis, cuius eſſe eſt abſolutum. Vnde ſcientia, etiam ſecundum ſuam vltimam differentiam eſt qualitas: licet verum ſit, quod ſcientia ea ratione, qua menſuratur à ſcibili, fundet, relationem prædicamentalem tertij generis, ratione cuius ſit relatiuum ſecundum eſſe. Itaque ſcientia ea ratione, qua eſt relatiuum ſecundum dici, totum ſuum eſſe non eſt ad ſcibile, neque relatio ipſa ſecundum dici diſtinguitur à ſcientia, ſicut ab illa diſtinguitur relatio tertij generis. Obſeruandum eſt enim, quod cum eſſe ſcientiæ ſit abſolutum dicens habitudinem ad aliquid extrinſecum, quæ habitudo identificatur cum eſſe ſcientiæ; ipſa ſcientia dicitur relatiuum ſecundum dici; quod quidem relatiuum ſecundum dici; ſiue ſcientia; quatenus menſuratur à ſcibili, fundat proximè relationem prædicamentalem tertij generis, quæ conſequitur ad ipſum relatiuum ſecundum dici, ſiue ad ipſam ſcientiam, quatenus illam fundat. Vnde habitudo, quæ conſequitur ad eſſe ſcientiæ, non eſt habitudo ſecundum dici, ſed habitudo prædicamentalis; nam habitudo ſecundum dici non conſequitur, neque diſtinguitur, ſed eſt potius ſubiectum relationis prædicamentalis, ad quam neceſſario præſupponitur, non minus, ac ipſum eſſe ſcientiæ, cum qua identificatur. Itaque habitudines, quæ conſequuntur ad relatiua ſecundum dici, ſiue ad relatiua tranſcendentalia, non ſunt habitudines ſecundum dici, ſed habitudines prædicamentales: & hoc eſt, quod dicit ſanctus Thomas p. par. quæſt. 13. artic. 7. ad primum, vbi dicit, Quædam verò ſunt impoſita ad ſignificandas res, quas conſequuntur quædam habitudines, vt mouens, & motum, caput, & capitatum, & alia huiuſmodi, quæ dicuntur relatiua ſecundum dici. In quibus verbis Diuus Thomas diſtinguit habitudines à relatiuis ſecundum dici: docet enim, quod relatiua ſecundum dici illa ſunt, quæ conſequuntur habitudines: non autem docet, quod habitudines ſint relatiua ſecundum dici: immo cum apponat exemplum de mouente, & moto, docet quod tales habitudines ſunt relationes prædicamentales; & ita habitudines, quæ conſequuntur, ſunt relatiua ſecundum eſſe. Ita prorſus nos dicimus in noſtro propoſito; quod relatio, quæ conſequitur ad eſſe ſcientiæ, eſt quidem prædicamentalis, & propria relatio, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud: at verò ipſa ſcientia, quæ eſt relatiuum ſecundum dici, ſiue habitudo, quæ conſtituit ipſum relatiuum ſecundum dici, non eſt vera relatio, quia totum ſuum eſſe non eſt ad aliud, eo quod ſuum eſſe non eſt diſtinctum ab eſſe ſcientiæ, quæ ſecundum omnem rationem, & ſecundum quamcunq; differentiam etiam vltimam, eſt qualitas, & res abſoluta pertinens ad prędicamentum, ſiue ad genus rerum abſolutarum.

Digitized by Google

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm generaliſſimum prædicamenti relationis, ſiue relatio in communi, habeat terminum ad quem terminetur.

Quod eſt quærere.

Vtrùm in prædicamento ad aliquid ſint conſtituenda duo genera generaliſſima.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod generaliſſimum prædicamenti relationis habeat terminum, adeò vt ſint conſtituenda duo genera ſuprema prædicamenti ad aliquid. Generaliſſimum prædicamenti relationis eſt eſſentialiter relatio: ſed eſſentia relationis prædicamentalis eſt, quod habeat terminum, & terminum formaliter relatiuum, vt conſtat ex dictis in ſuperioribus articulis: ergo generaliſſimum prædicamenti relationis habet neceſſario terminum; & ita neceſſario ſunt conſtituenda etiam duo genera ſuprema prædicamenti ad aliquid. Conſequentia patet, quia etiam terminus eſt eſſentialiter relatiuum, & relatio non minus, ac ipſum generaliſſimum relationis: ergo ſicut ipſa relatio in communi eſt generaliſſimum relationis, ita pariter eius terminus erit generaliſſimũ, & ſic erunt duo generaliſſima prædicamenti relationis. Maior principalis argumenti eſt certiſſima, quia generaliſſimum cuiuſcumque prædicamenti eſſentialiter eſt ipſa ratio eſſentialis illius prædicamenti, cuius eſt genus generaliſſimum. Minor probatur etiam, quia de eſſentia relationis prædicamentalis eſt, quod totum ſuum eſſe ſit ad aliud, ideſt ad terminum: ergo de eſſentia relationis eſt, quod habeat terminum.

¶ Secvndo præterea. Relatio quomodocumque conſideretur, ſiue vt exercita, ſiue vt concepta, eſſentialiter, & neceſſario poſtulat habere terminum, ad quem referatur. Ergo generaliſſimum prædicamenti ad aliquid, quod eſt eſſentialiter relatio, poſtulat terminum formaliter relatiuum; & conſequenter propter rationem iam dictam erunt duo genera ſuprema, & generaliſſima prædicamenti ad aliquid. Conſequentia eſt euidens. Antecedens verò, & quo ad primam partem eſt ſatis notum, quod videlicet relatio in actu exercito poſtulat terminum. Quo ad ſecundam verò partem etiam probatur: Quia paternitas v.g. vt concepta, eſt forma eſſentialiter, cuius eſſentia eſt conſtituere relatiuum; ſed eſſentia relatiui eſt habere terminũ: ergo etiam relatio, vt concepta, in ſua ratione neceſſario includit ordinem ad terminum. Conſequentia patet. Impoſſibile eſt enim effectum formalem ordinem ad aliud dicere, & hunc ordinem non includi in forma, vt in ratione referendi ad aliud: ergo relatio, vt cõcepta, neceſſario dicit ordinem ad terminũ, & conſequenter requirit terminũ.

¶ Tertio præterea. Nullum eſt inconueniens aſſerere generaliſſimũ prædicamenti ad aliquid habere terminum, & ex alia parte relatio neceſſario poſtulat terminum: ergo dicendum eſt, quod generaliſſimum prædicamenti ad aliquid habeat terminum. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Si aliquid inconueniens ſequeretur, maximè quia darentur duo genera ſuprema prædicamenti ad aliquid; ſed hoc non ſequeretur, quia tantum eſſet vnum genus generaliſſimum prędicamenti relationis conflatum ex duobus generibus partialibus, quod non eſt inconueniens aliquod: ergo.

¶ Qvarto præterea. Generaliſſimo prædicamenti relationis neceſſario conuenit diffinitio relatiuorum tradita ab Ariſtotele, in qua dicitur, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere: per ly aliud, vt explicat D.Thom. 1.par. q.40. ar.2. intelligitur correlatiuũ ſiue terminus: ergo neceſſario dicendum eſt, quod generaliſſimum prędicamenti relationis habeat terminum. Antecedens eſt cla-

rum,

rum, & conſequentia etiam de ſe ſatis patet.

¶ Qvinto præterea. Per hoc, quod generaliſſimum prædicamenti ad aliquid habeat terminum, non ſequitur, quod terminus etiam ſit generaliſſimum prædicamenti relationis: ergo propter hoc non eſt dicendum, quod generaliſſimum prædicamenti ad aliquid non habeat terminum. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Id, quod in aliquo prædicamento habet rationem termini, nullo modo poteſt habere rationem generis; nam genus ponitur in prædicamento, in quo non reponitur terminus, cum ſit quid incompletum: ergo per hoc, quod generaliſſimum habeat terminum, talis terminus non eſſet generaliſſimum.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. qui cap. de ad aliquid vnicum conſtituit genus generaliſſimum prædicamenti relationis: ergo ſecundum Ariſtotelem dicendum eſt, quod generaliſſimum prædicamenti relationis nullum habet terminum ſibi correſpondentem adæquatè.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Generaliſſimũ prædicamenti relationis, ſiue relatio in communi non habet terminum, ob quẽ ſint conſtituenda duo genera generaliſſima prædicamenti relationis. Hæc concluſio eſt communis apud Thomiſtas.

¶ Pro declaratione huius concluſionis valde obſeruandum eſt, quod omnes Doctores Metaphyſici, & Logici in hoc conueniunt, quod nullatenus ſunt ponenda duo genera generaliſſima prædicamenti relationis: quia, vt diximus, Ariſtoteles ſolum poſuit vnicum genus generaliſſimum, nempe relationem in communi. Si verò relationi in communi concederetur terminus, ille terminus, vt ex dictis in ſuperioribus articulis cõſtat, debet eſſe correlatiuum, & debet habere relationem, quæ eſt formalis ratio terminandi: illud autem correlatiuum deberet eſſe æquale generaliſſimo, & conſequenter eſſet aliud generaliſſimum, & ſic ſi concederetur generaliſſimo habere terminum, fortè concederentur duo genera generaliſſima prædicamenti relationis: & propterea communiter Doctores, vel nolunt concedere terminum; vel ſi concedunt, non concedunt duo genera generaliſſima: quæ omnia nos in ſingulis ſolutionibus argumentorum explicabimus. Primo ergo videbimus, An talis terminus ſit neceſſario concedendus; & poſtea, an poſſit aliquo modo defendi, quod habeat terminum, & nihilominus non ſequatur inconueniens, quod communiter Logici, & Metaphyſici volunt ſequi, quod ſcilicet dentur duo generaliſſima genera prædicamenti relationis.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quod eadem difficultas, quæ eſt de genere generaliſſimo prædicamenti relationis, eſt etiam de multis alijs relationibus, vt v.g. de relatione ſimilitudinis in cõmuni: quæ quidem ſi haberet terminũ, cum non poſſet eſſe niſi alia ſimilitudo in communi, darentur duo genera ſaltim ſubalterna ſimilitudinis in communi. Et propterea id, quod dicemus de relatione in communi, ſiue de generaliſſimo prædicamenti relationis: dicemus etiam de alijs relationibus in particulari, quæ vel non habent terminum; vel ſi dicemus eas habere terminum, non ſequitur eſſe conſtituenda duo genera eiuſdem relatiui, v.g. ſimilitudinis in communi. His ſuppoſitis, Concluſio articuli probatur eiſdem rationibus, quibus oſtendemus concluſionem ſequentis quæſtiunculæ, ad primum, eſſe veram: & ideò pro nunc, ne eadem repetamus, omitto illas.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd petit ſpecialem difficultatem: vnde ſit in hoc articulo

Digitized by Google

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrùm ex eo, quòd generaliſſimum prædicamenti relationis ſit eſſentialiter relatio, neceſſario dicendum ſit, quod habeat terminum ſibi adæquatè correſpondentem.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, obſeruandum eſt, quod præſens quæſtiuncula proponitur occaſione primi argumenti, vt magis explicetur id, quod communiter tenent Logici, & Metaphyſici, videlicet, quod relatio in communi, ſiue generaliſſimum relationis non habet terminum, ne dentur duo generaliſſima genera in tali prædicamento: & propterea primo loco poſita eſt, vt prius determinemus id, quod communiter à Philoſophis defenditur, vt poſtea poſſimus accedere ad defendendos alios modos dicendi, qui in hac materia habent aliquam probabilitatem. Hoc ſuppoſito, Videtur quod neceſſario dicendum ſit, quod generaliſſimum prędicamenti relationis habeat terminum ſibi adæquatè correſpondentem.

¶ Primo arguitur, argumento primo huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Generaliſsimũ prædicamenti relationis, vel eſt ad ſe, vel non eſt ad ſe. Primum dici non poteſt, quia alias generaliſſimum prædicamenti relationis eſſet quid abſolutum, quod nullo modo dici poteſt: ergo ſecundum eſt verum: ergo generaliſſimũ eſt ad aliud: ſed illud aliud neceſſario eſt terminus, vt dictum eſt: ergo generaliſſimum neceſſario habet terminum in communi ſibi adæquatè correſpondentem.

¶ Tertio arguitur. Relatio in communi determinat rationem entis accidentalis ad eſſe huius prædicamenti per ly eſſe ad aliud: ergo generaliſſimum huius prædicamenti, etiam neceſſario debet importare eſſe ad aliud: ſed non poteſt importare eſſe ad aliud, niſi habeat terminum: ergo dicendum eſt, quod generaliſſimum huius prædicamenti habeat terminum.

¶ Quarto arguitur. A quacumque eſſentiali conuenientia poteſt abſtrahi vnus conceptus, qui dicat illam eſſentialem conuenientiam; ſed omnes relationes, quæ continentur ſub generaliſſimo, conueniunt eſſentialiter in hoc, quod referuntur ad terminum ſibi adæquatè correſpondentem: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nullo modo eſt dicendum, quod generaliſſimum prædicamenti ad aliquid habeat terminum ſibi adæquatè correſpondentem. Hæc concluſio communiter defenditur in ſcholis à Thomiſtis, & illam docet Diuus Auguſtinus lib. Cathegoriarum cap. 11. vbi ſic dicit, Specialiter, & regulariter, vt hæc cathegoria manifeſtius dignoſcatur non rectè: dici ad aliquid, niſi cum ſingulare ad ſingulare refertur. Quæ ſententia eſt explicanda, vt dicemus etiam infra, quod relatio in particulari habet terminum; in communi verò non. Tandem etiam cõcluſionem docet B. Albertus Magnus 5. metaph. tract. 3. cap. 7. & in prædicamento ad aliquid.

¶ Primo probatur concluſio. Nam ex neceſſitate ſequeretur eſſe duo genera prædicamenti relationis: hoc autem eſt falſum: ergo, & antecedens. Sequelà probatur. Quia ille terminus ſi datur, debet eſſe correlatiuum, & æquale omnino generaliſſimo: ergo neceſſario debet eſſe aliud genus eiuſdem prædicamenti relationis.

¶ Secundo probatur concluſio. Si relatiuum, quod eſt genus generaliſſimum, refertur in communi ad terminum, vel refertur ad terminum eiuſdem rationis, vel diuerſæ rationis. Si ad terminum eiuſdem rationis: ergo ab illis abſtrahi poteſt vnus conceptus relatiuus, quia ab omnibus eiuſdem rationis obiectis vna ratio communis poteſt abſtrahi; & tunc de illo concepto abſtracto, qui eſt re-

Digitized by Google

relatiuus inquiram, an habet terminum: & ſi habet, idem daretur inconueniens. Si verò dicatur, quod refertur ad terminum, qui eſt diuerſæ rationis; tunc ſequitur, quod relatio, ſicut etiam terminus, non erit genus generaliſſimum, quia conuenient in aliqua ratione ſuperiori relatiua: ergo quomodocumque dicatur, ſemper dicendum erit, quod genus generaliſſimum prędicamenti ad aliquid non habet terminum ſibi adæquatè correſpondentem.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, Quod relatio eſt, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere, quantum eſt ex parte ſua; nam etiam concepta, & cognita in communi ſi haberet terminum, referretur ad illum; ſed ſi non referatur, nec habeat terminum adæquatum, non eſt ex parte ſua; ſed quia implicat eſſe illum terminum ex eo, quod debeat eſſe relatio, & nulla relatio poteſt eſſe æqualis generaliſſimo, ſed neceſſario ſub illo contenta, quia generaliſſimum cuiuſcumque generis omnia continet, quæ ſunt illius generis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod generaliſſimum prædicamenti relationis non eſt ad ſe, ſed ad aliud, quantum eſt ex parte ſua, & ex natura ſua; & ideò ex ſe reſpicit terminum. Si autem non habet illum, hoc contingit, quia eſt repugnantia, ex eo, quod nequeunt dari duo genera generaliſſima eiuſdem prædicamenti.

¶ Ad tertium reſpondetur, diſtinguendo antecedens, quantum eſt ex parte ſua, concedo antecedens; quod reſpiciat terminum. Nego tamen illud, ſi intelligatur, quod habeat correlatiuum ſibi correſpondens.

¶ Ad quartum reſpondetur, Quod habere terminum adæquatum, eſt prædicatum eſſentiale inferiorum relatiuorum, vt ſunt relationes particulares: quare non poteſt eſſe prædicatum generaliſſimi, quod abſtrahit à particularibus relationibus. Vnde non conuenit generaliſſimo in ſe, ſed in ſuis inferioribus. Conſiderandum enim eſt, quod diffinitio relationis ſecundum quod eſt generaliſſimum, hæc eſt, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud; cæterum ly aliud non eſt terminus eius, ei correſpondens in ſua vniuerſalitate, ſed correſpondens illi in ſuis inferioribus. Eſt ergo de eſſentia relatiui, quod totum ſuum eſſe ſit ad aliud; ſed non eſt de eſſentia eius, quod in vniuerſali habeat terminum: quia vt ſit ſua eſſentia relatiua, & ad aliud, ſufficit, quod in inferioribus habeat terminum; quod quidem poteſt multis exemplis explicari. Nam v. g. propoſitio eſt oratio verum, vel falſum ſignificans; & tamen in communi non ſignificat verũ, vel falſum. Similiter albedo in communi eſt diſgregatiua viſus; & tamen albedo in communi non poteſt diſgregare viſum; ſed ideò dicitur, quod ſit diſgregatiua viſus, quia eſt talis eſſentiæ, quod in particulari diſgregat viſum. Ita dicendum eſt in noſtro propoſito, quod relatio in communi, ſeu relatiuum in communi diffinitur, quod totum ſuum eſſe ſit ad aliud, non quia ibi aliud reſpiciat, tamquam terminum adæquatum: ſed quia eſt talis naturæ, quod in particularibus, & inferioribus relationibus refertur ad aliud, & habet terminum. Itaque relatio in communi eſt ratio referendi ad aliud in particulari, & relatiuum dicit in concreto hanc rationem referendi in particulari: ſicut dictum eſt de propoſitione in communi, quæ ſignificat verum, vel falſum, ideſt importat rationem in concreto, ſecundum quam inferiores propoſitiones ſignificant verum, vel falſum. Sed vt hoc melius explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Primum.

Vtrùm genus generaliſſimum prædicamenti relationis, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud, ly aliud non ſit terminus correſpondens illi in ſua vniuerſalitate, ſed tantum correſpondens ei in ſuis inferioribus.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod negantes genus generaliſſimum prædicamenti relationis habere terminum ſibi æqualem, & adæquatum, communiter dicūt, quod de ratione, & eſſentia relationis in communi non eſt habere terminum, ſed de eſſentia eius eſt habere terminum in ſuis inferioribus, id eſt facit, quod ſua inferiora habeant terminum æqualem, & adæquatum: & hoc explicant exemplis adductis de propoſitione, de albedine, &c. quod vt bene intelligatur, propoſita eſt in præſenti præfata quæſtiuncula. Hoc ſuppoſito, Videtur, quod non ſufficiat ad eſſentiam generis generaliſſimi prædicamenti relationis habere terminum in ſuis inferioribus; ſed omnino eſſe neceſſarium, quod ipſum habeat terminum ſibi æqualem, & adæquatè correſpondentem.

¶ Primo arguitur. Generaliſſimum prædicamenti relationis, eſt cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere: ergo non ſufficit ad eius eſſentiam, quod habeat terminum in ſuis inferioribus: quia vt ſic tantum ſua inferiora erunt ad aliud. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur. Illud debet habere terminum ſibi correſpondentem, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud: ſed generaliſſimum eſt, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud: ergo ipſum debet habere terminum ſibi correſpondentem adæquatè, & non ſufficit ad eius eſſentiam, quod habeat terminum in ſuis inferioribus.

¶ Secundo arguitur. Generaliſſimum prædicamenti relationis eſt eſſentialiter, & ex ſe ad aliud, & non dicitur eſſe ad aliud, quia ſua inferiora ſint ad aliud: ergo ſimiliter eſt dicendum, quod genus generaliſſimum prædicamenti relationis eſſentialiter, & ex ſe habet terminum ſibi adæquatè correſpondentem, & non ſufficit dicere, quod habeat terminum in ſuis inferioribus. Antecedens patet ex diffinitione relatiuorum, quæ eſſentialiter omnibus relatiuis competit, & maximè generaliſſimo. Conſequentia verò probatur. Quia aliàs generaliſſimum eſſet ad aliud per ſua inferiora; nam eo modo eſt ad aliud, quo modo habet terminum: nam eſſe ad aliud, & habere terminum idem ſunt; nam vt docet Sanctus Thomas loco citato, ly aliud importat terminum; ergo ſi non eſt ad aliud per ſua inferiora, ſed ex ſe, & ex natura ſua eſt ad illud, dicendum eſt, quod etiam ex eſſentia ſua habeat terminum ſibi adæquatè correſpondentem, & non in ſuis inferioribus.

¶ Tertio arguitur. Habere terminum in ſuis inferioribus, nihil aliud eſt dicere, niſi quod inferiora ad genus generaliſſimum habent terminum: ſed hoc eſt tantum dicere, quod inferiora ad genus generaliſſimum habent terminum: ergo non eſt dicendum, quod genus generaliſsimum habet terminū, & eſt ad aliud, in ſuis inferioribus: quia hoc non conuenit generaliſsimo; ſed relatiuis, ſeu relationibus inferioribus ad generaliſſimum.

¶ Quarto arguitur. Id, quod eſt ad aliud, debet habere terminum: ſed generaliſſimum prædicamenti relationis eſt ad aliud: ergo ipſum generaliſſimum debet habere terminum, & conſequenter non ſufficit, quod habeat terminum in ſuis inferioribus. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior verò probatur. Eſſe ad aliud, & habere terminum idem omnino ſunt: ergo id, quod eſt ad aliud, debet habere terminum.

¶ Quinto arguitur. Multa ſunt relatiua inferiora ad genus generaliſſimum, quæ non habent terminum: ergo non poteſt dici, quod genus generaliſſimum habeat terminum in ſuis inferioribus.

Con-

Conſequentia eſt bona. Antecedens patet de multis relatiuis, vt v. g. eſt relatio ſimilitudinis, vt ſic, ſiue relatio æqualitatis, vt ſic: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Genus generaliſſimum prædicamenti relationis, cuius totum ſuum eſſe eſt aliud, ly aliud non eſt terminus correſpondens illi in ſua vniuerſalitate, ſed tantum correſpondens ei in ſuis inferioribus.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt quod oppoſitio relatiua, qualis debet eſſe inter relatiuum, & eius terminum, affert ſecum diſtinctionem, vt videmus inter Patrem, & filium; huiuſmodi autem diſtinctio non inuenitur in rationibus ſuperioribus, vt conſtat in ratione ſimilis ad conſimile: ſimile enim, vt ſic ſpecificè, vel genericè ſumptum non habet terminum in eadem abſtractione ſibi oppoſitum, & condiſtinctum, cum omnia ſimilia, & conſimilia conueniant in eadem ratione ſimilis: habet autem diſtinctionem, & oppoſitionem in inferioribus ſingularibus; quia nullum eſt ſimile in ſingularibus, quod non habeat oppoſitionem, & diſtinctionem realem à ſibi conſimili.

¶ Obſeruandum ſecundo, quod in diffinitionibus, in quibus denotatur aliquod exercitium conuenire rei diffinitæ, illud exercitium non oportet verificari de diffinitis proximis, vel ſecundum rationes communes, quæ diffiniuntur, ſed ſufficit verificari in diffinitis materialibus, & ſingularibus, quorum eſſentiæ, & proprietates explicantur in diffinitione. Exemplum huius reperitur in diffinitione indiuidui, videlicet indiuiduũ eſt, quod de vno tantum prædicatur: prædicari autem de vno tantum non conuenit, nec verificatur de ratione indiuidui abſtracta, & in communi conſiderata; ſed tantum in indiuiduo particulari, & determinato, vt Petrus. Cum ergo referri ad aliud à ſe diſtinctum, ſit exercitium quoddam relationis, non oportet verificari, aut reperiri in relatiuis ſecundum rationes communes, ſed ſufficit reperiri in ſingularibus, quorum eſſentiæ explicantur in diffinitione. Vnde in diffinitione relatiui, qua dicitur, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud, non oportet illud aliud correſpondere relatiuo in communi, quaſi debeant eſſe inter ſe diſtincta in communi relatiuum, & terminus illius; ſed tota iſta diſtinctio reperitur in ſingularibus inferioribus, quia quodcunque relatiuum habet ſuum terminum. Et in hoc ſenſu dicitur, de ratione relatiui eſſe reſpicere terminum: quia nullum eſt relatiuum, quod non reſpiciat terminum.

¶ Et ſi obijcias, aliqua relatiua habere terminum ſibi oppoſitum non ſolum in particularibus, ſed etiam ſecundum rationes communes, vt conſtat de Patre: Pater enim refertur ad filium, & habet cum illo oppoſitionem non ſolum in particulari, ſed etiam in communi: ergo illud exercitium, & oppoſitio non ſolum reperitur in particularibus, ſed etiam in communibus.

¶ Reſpondetur, quod etiamſi in aliquibus relatiuis ita contingat, hoc non eſt ex neceſſitate relationis, quaſi hoc poſtulet ex propria natura; ſed quia ſunt relatiua diſquiparantiæ, hoc eſt inter ſe ſpecie diſtincta, in quibus terminus, & relatiuum non conueniunt, ſed ſunt diuerſa non ſolum in ſingulari, ſed etiam in communi. Vnde in relatiuis æquiparantiæ, & eiuſdem denominationis hoc non reperitur: ſed tam relatiuum, quam correlatiuum conueniunt in eadem ratione ſuperiori, nulla interueniente oppoſitione aut diſtinctione reali. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur. Relatiuum, vt ſic, & eius correlatiuum, vt ſic non ſunt rationes oppoſitæ, ſed conuenientes in genere relationis: ergo inter illa vt ſic non reperitur oppoſitio, quia eiuſdem ad ſe ipſum ſecundum eandem rationem non eſt oppoſitio maximè realis, qualis reperitur in relatiuis realibus.

¶ Secundo probatur. In generibus, vel ſpeciebus intermedijs prædicamenti relationis non reperitur hæc oppoſitio in ſimili abſtractione: ergo ſignum eſt relatiuum, vt ſic; vel ſecundum rationem communem, non exigere hãc oppoſitionem, aut diſtinctioné à ſuo termino. Cõſequentia patet. Antecedens probatur in ſimili, & æquali. Aequale enim eſt, quod

quod refertur ad æquale; & ſimile ad ſimile: & tamen certum eſt, ſimile, & ſimile non eſſe duas rationes oppoſitas, ſed eandem: eiuſdem enim ad ſe ipſum non eſt oppoſitio.

¶ Ex quo ſequitur, quando dicimus in diffinitione ſimilis, ſimile eſſe quod refertur ad ſimile, hoc non verificari de ſimili in communi, quaſi illud debeat habere aliud ſimile oppoſitum in communi; ſed ſit ſenſus, quodlibet ſimile habere ſibi conſimile tamquam terminum diſtinctum in particulari: ſicut etiã quando dicimus, homo eſt, qui poteſt ratiocinari, non ſit ſenſus, homini, vt ſic in communi debet conuenire in exercitio hoc quod eſt ratiocinari, cum hoc ſit impoſſibile; ſed quod quilibet homo in particulari eſt potens ratiocinari: homo autem in communi eſt potens in actu ſignato, ideſt ſignificat, vel importat id quod reperimus in inferioribus eſſentialibus. Sic ergo dicimus, de ratione relatiui eſſe habere terminum ſibi oppoſitum, non quia iſta oppoſitio vel diſtinctio exerceatur in rationibus communibus relationis, ſed quia ſic ſignificamus eſſentialia inferiorum in quibus omnibus hoc inuenitur: & ita non dicuntur habere terminum in exercitio ſecundum rationem communem, ſed tantum in actu ſignato: exercitium verò reperitur in inferioribus ſingularibus.

¶ Ad argumenta ergo. Ad Primum reſpondetur concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Ad probationem dicimus diſtinguendo maiorem, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud in exercitio, concedo maiorem: cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud in actu ſignato, nego maiorem. Generaliſſimum autem prædicamenti relationis non eſt ad aliud in exercitio: & ideo non debet habere terminum ſibi adæquatè correſpondentem, ſed ſufficit, quod habeat terminum in inferioribus, ideſt quod inferiora habeant terminum, quia illa tantum ſunt relatiua in exercitio.

¶ Dices. Exercitium non diſtinguitur ab ipſa relatione, neque ab ea poteſt ſeparari: ergo debet inueniri in relatione abſtractè ſumpta, & in communi.

¶ Reſpondetur facile, non diſtinguí, vel ſeparari à relationibus ſingularibus: ſeparari autem à relatione in communi. Et ratio eſt, quia illa non eſt immediatè ſuſceptiua illius exercitij.

¶ Ad ſecundum Reſpondetur diſtinguendo antecedens, ex ſe eſt ad aliud in actu ſignato, concedo antecedens; id eſt importat, ſeu ſignificat habitudinem, quam reperimus in inferioribus, à quibus abſtrahitur: nego tamen antecedens, ſi intelligatur eſſe ad aliud in exercitio, & pro vt importat oppoſitionem, & diſtinctionem à ſuo termino, vt iam explicatum eſt.

¶ Ad tertium Reſpondetur, quod ſi argumentũ probat de relatione in exercitio, concedimus illud: ſi vero intelligatur in actu ſignato, negatur antecedens, iuxta ſenſum iam explicatum.

¶ Ad quartum reſpondetur in forma diſtinguendo maiorem. Id quod eſt ad aliud in ſingulari, ſiue in exercitio, concedo maiorem, quod debet habere terminum; nego tamen illam, ſi loquamur de eo, quod eſt ad aliud in actu ſignato, vt iam dictum eſt.

¶ Ad quintum Reſpondetur ex dictis. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad Secundum principale eiuſdem articuli dicendum eſt ex his, quæ dicta ſunt ſupra art. 4. nam ſi loquamur de relatione ipſa, quæ eſt forma, qua relatiuum eſt relatiuum; ſiue accipiatur, vt concepta, qua conſtituitur relatiuum, vt referibile ad terminum; ſiue accipiatur, vt exercita, qua conſtituitur relatiuum, quatenus refertur ad terminum; ſemper vtroque modo accepta, ſi accipiatur in actu ſignato, ideſt ſecundum communem rationem, & in abſtracto, modo iam explicato, numquam habet exercitium, & conſequenter numquam habet terminum. Et id, quod dicimus de relatione, vt concepta, & vt exercita in actu ſignato; dicimus etiam de relatiuo, vt concepto, & vt exercito in actu ſignato. Si loquamur de relatione vtroque modo accepta in exercitio, dicimus, quod habet terminum: quod tamen ſolum contingit in inferioribus, in quibus ſolum reperitur exercitium: & idem dicimus etiam de relatiuo, vt con-

cepto,

Digitized by Google

ceptò, & vt exercitò. Sed vt hoc clarius explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Secundum.

Vtrum genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt relatiuum conceptum, aut ſaltim vt relatiuum exercitum, habeat terminum ſibi adæquatè correſpondentem.

PRo explicatione tituli huius quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, ſupponenda eſſe ea omnia, quæ diximus ſupra artic. 4. & præcipuè quæſtiuncula vnica ad ſecundum, quod ſcilicet relatio poteſt ſumi dupliciter; vno modo, vt concepta, alio modo, vt exercita; & ſimiliter relatiuum, quod conſtituitur tale per relationem, poteſt ſumi dupliciter, ſicut ipſa relatio, & vt conceptum, & vt exercitum. Difficultas ergo eſt, An generaliſſimum prædicamenti relationis, vt conceptum, aut ſaltim, vt exercitum, de quo maior eſt difficultas, habeat terminum. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo arguitur. Generaliſſimum prædicamenti relationis, vt relatiuum conceptum, eſt referibile ad terminum: ergo impoſſibile eſt, quod non habeat terminum ad quem eſt referibile. Antecedens notum eſt ex dictis Conſequentia etiam patet, quia ſi non haberet terminum, non poſſet dici, quod eſſet referibile ad illum.

¶ Secundo arguitur. Relatiuum, vt exercitum, eſt illud, quod actualiter refertur ad terminum: ergo genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt relatiuum exercitum, neceſſario habet terminum ſibi adæquatè correſpondentem. Antecedens eſt notum ex dictis. Conſequentia verò probatur. Quia impoſſibile eſt, quod aliquid actualiter referatur ad terminum, & non habeat actualiter terminum: ergo ſi relatiuum, vt exercitum eſt illud, quod actualiter refertur ad terminum, genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt relatiuum exercitum, neceſſario habet terminum ſibi adæquatè correſpondentem.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Genus generaliſſimum prædicamẽti relationis, vt eſt relatiuum conceptum, & etiam vt eſt relatiuum exercitum, non habet terminũ ſibi adæquatè correſpondentẽ.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, obſeruandum eſt, quod licet relatiuum, vt conceptum, ſit illud, quod eſt referibile ad terminum, & relatiuum exercitum illud dicatur, quod actu refertur ad terminum; tamen maximè cõſiderandum eſt, quod quando diffinitur generaliſſimum conceptum prædicamẽti relationis, ſiue generaliſſimum exercitum eiuſdem prædicamenti, tunc ſolum ſignificatur, ſiue importatur id, quod reperimus in relatiuis inferioribus, tam conceptis, quam exercitis. Nam quotieſcunque, vt dictum eſt, diffinitur aliqua ratio communis, ſiue genus aliquod generaliſſimum alicuius prædicamenti, in diffinitione, in qua importatur aliquod exercitium, ſolum ſignificatur, & importatur id, quod conuenit inferioribus in particulari: vt verbi gratia, homo in communi diffinitur, ſiue dicitur, quod poteſt generare: tunc non fit ſenſus, quod homini in communi cõueniat in exercitio hoc, quod eſt generare, quia hoc eſt impoſſibile; nam homo in communi ſolum eſt potens generare in actu ſignato, ideſt ſignificat, & importat id, quod reperimus in omnibus hominibus inferioribus. Ita prorſus dicimus etiam in noſtro propoſito, quod genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt conceptum, quando dicitur, quod eſt referibile ad terminum, ſiue genus generaliſſimum eiuſdem prædicamenti exercitum, quando dicitur, quod eſt id, quod actu refertur ad terminum: tunc non fit ſenſus, quod generaliſſimo, ſiue, vt concepto, ſiue, vt exercito, conueniat in exercitio hoc, quod eſt habere terminum: quia talis terminus non eſt dabilis; nam relatiuum,

uum, ſiue conceptum, ſiue exercitum in communi ſolum eſt referibile, ſiue actualiter refertur in actu ſignato; id eſt ſignificat, ſiue importat id, quod reperimus in omnibus relatiuis inferioribus, ſiue ſint relatiua concepta, ſiue exercita: & ſic quodlibet relatiuum inferius, ſiue conceptum, ſiue exercitum, in exercitio eſt referibile ad terminum, ſiue actu refertur ad illum: & hoc prouenit ex ipſa natura diffinitionis, qua diffinitur aliqua ratio communis, in qua importatur aliquod exercitium, quia tale exercitium non verificatur de ratione communi diffinita; ſed ſufficit verificari in diffinitis materialibus, & ſingularibus, quorum eſſentiæ per talem diffinitionem explicantur. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio. Genus generaliſſimum prædicamenti relationis non poteſt importare exercitium, quod eſt neceſſarium, vt ſit actu referibile ad terminum, vel actu referatur: ergo quomodocunque generaliſſimum prædicamenti relationis accipiatur, ſiue vt eſt conceptum, ſiue vt eſt exercitum, nullo modo poteſt habere terminum ſibi adæquatè correſpodentem. Antecedens patet ex dictis, & conſequentia eſt bona: quia vt aliquid relatiuum reſpiciat terminum, ſiue ſit actu referibile ad illũ, debet importare neceſſario exercitium, quo ſit actu referibile ad terminum, ſiue actu referatur ad illum; ergo ſi hoc exercitium nequit habere generaliſſimum prædicamenti relationis, vtique tale genus non habebit terminum, ad quem actu ſit referibile, vel referatur.

¶ Secundo probatur concluſio. Illud relatiuum quod habet terminum ſibi adæquatè correſpondentem, vel actu eſt referibile ad illum, vel actu refertur: ſed genus generaliſſimum prædicamenti relationis, neque actu eſt referibile ad terminum, neque actu ad illum refertur, quia nullo modo, vt probatum eſt, poteſt habere exercitium neceſſarium ad talem effectum; ergo genus generaliſſimum prædicamenti relationis, quomodocumque accipiatur, nullo modo habebit terminum.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, negando antecedens, ſiue diſtinguendo illud. Generaliſſimum prædicamenti relationis, vt conceptum eſt referibile ad terminum in actu ſignato, concedo antecedens; in exercitio, nego antecedens. Quod autem generaliſſimum prædicamenti relationis ſit actu referibile ad terminum in actu ſignato, non requirit terminum, quem tamen requireret, ſi eſſet referibile ad illum in exercitio.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, concedendo antecedens, & negando conſequentiam. Ad probationem diſtinguo maiorem. Impoſſibile eſt, quod aliquid actualiter referatur ad terminum, & non habeat terminum in actu ſignato, nego maiorem; in exercitio, concedo maiorem. Relatiuum autem exercitum actu refertur ad terminum in actu ſignato; non verò in exercitio: quod vt magis explicetur, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Secundum.

Vtrum genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt eſt relatiuum exercitum, de cuius ratione eſt, quod actu referatur ad terminum, poſſit aliquo modo concipi etiam in actu ſignato, abſque eo, quod habeat terminum ſibi adæquatè correſpondentem.

ET videtur, quod nullo modo poſſit concipi abſque eo, quod habeat terminum. Primo arguitur. Genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt exercitum, in ſua intrinſeca ratione includit actualiter reſpicere terminum: ergo tale relatiuum quomodocumque conſideretur etiam in actu ſignato, neceſſario poſtulat terminum, quem actualiter, & neceſſario reſpicit. Antecedens patet ex diffinitione relatiui exerciti; per

per hoc enim, quod actualiter reſpicit terminum, diſtinguitur à relatiuo, vt cõcepto. Conſequentia etiam patet. Quia relatiuum, vt exercitum, accipitur in actu ſignato: numquam tamen debet accipi ſecundum rationem repugnantem ſuæ eſſentiæ: ergo etiam ſi accipiatur in actu ſignato, ſemper neceſſario poſtulat terminum, quem actualiter, & neceſſario reſpiciat.

¶ Secundo arguitur. Genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt exercitum, habet inſeparabiliter annexum exercitium eiuſdem relationis: ſed relatiuum exercitum, quod habet annexum exercitium relationis, actualiter refertur ad terminum: ergo impoſſibile eſt concipere genus generaliſſimum prædicamenti relationis vt exercitum, quin actu referatur ad terminum. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Nam exercitium relationis ſolum eſt ſeparabile à relatiuo concepto: ergo nullo modo eſt ſeparabile à relatiuo exercito, etiamſi tale relatiuum ſit genus generaliſſimum.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt eſt relatiuum exercitum, de cuius ratione eſt, quod actu referatur ad terminum, in actu ſignato non habet terminum ſibi adæquatè correſpondentem.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt, quod genus generaliſſimum prædicamenti relationis, vt eſt relatiuum exercitum, ſemper accipitur in actu ſignato, ideſt ſemper importat, ſeu ſignificat habitudinem actualem ad terminum, quam reperimus in relatiuis inferioribus exercitis; numquã tamen poteſt accipi generaliſſimum, vt exercitum in exercitio, ideſt numquã accipitur, quatenus importat actu habitudinẽ ad ſuum terminum à ſe diſtinctũ, & oppoſitum, vt iam dictum eſt de ipſa relatione in communi. Itaque generaliſſimum, vt exercitum poteſt accipi, & de facto accipitur in actu ſignato; non autem poteſt accipi in exercitio, quia exercitium ſolum in inferioribus poteſt conuenire. Ex quo ſequitur, quod loquendo de generaliſſimo prædicamenti relationis, non eſt idem eſſe relatiuum exercitum, & in exercitio; licet ſit idem relatiuum exercitũ, & in actu ſignato. Ex quo etiã ſequitur, quod non eſt idem relatiuum in actu ſignato, & relatiuum conceptum: nam licet relatiuum conceptum etiam accipiatur in actu ſignato, tamen relatiuum exercitum etiam accipitur in actu ſignato: quæ omnia ex dictis facile intelliguntur eſſe vera. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur cõcluſio. Genus generaliſſimũ prædicamenti relationis, vt exercitum, ſolum poteſt accipi in actu ſignato, & nullo modo poteſt ei conuenire exercitium relationis: ergo optime poteſt intelligi, vt exercitum in actu ſignato, & quod non habeat terminum.

¶ Secundo probatur. Genus generaliſſimum relationis ſolum importat habitudinem actualem ad terminum, quæ tamen in inferioribus reperitur, vt dictum eſt: ergo ſolum poteſt accipi in actu ſignato, quo modo non habet terminum, ad quem actualiter referatur.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum Reſpondetur diſtinguendo antecedens. Generaliſſimum relationis, vt exercitum includit in ſua intrinſeca ratione actualiter reſpicere terminum in actu ſignato, concedo antecedens: in exercitio, nego antecedens. Ad probationem verò concedo antecedens, quod ſcilicet numquã debeat accipi ſecundum id, quod repugnat ſuæ naturæ, aut eſſentiæ: ſed nego conſequentiam, quia eſſentia generaliſſimi relationis eſt ſolum, quod in actu ſignato importet habitudinem actualem ad terminum, ſeu illam ſignificet tantum: quæ tamen habitudo actualis ad terminum exercenda eſt in ſuis inferioribus. Quare quod generaliſſimum accipiatur cum ſola ſignificatione talis habitudinis actualis ad terminum abſque actuali exercitio, quod ſolum poteſt reperiri in inferioribus; non eſt, quod accipiatur ſecundum aliquid quod repugnat ſuæ naturæ, immo neceſſario ita eſt accipiendum: quia hoc modo ſolum accipitur ſecundum id, quod conuenit ſuæ naturæ, & ſi aliter acciperetur, vtique acciperetur ſecundum id, quod repugnat ſuæ naturæ.

¶ Ad ſecundum Reſpondetur, negando

gando maiorem: nam vt dictum eſt loquendo de generaliſſimo relationis, non eſt idem eſſe relatiuum exercitum, & habere exercitium relationis; nam eſſe relatiuum exercitum eſt, quod importet, ſeu ſignificet, id quod in inferioribus exercetur, ſcilicet actualis habitudo ad terminum: habere vero exercitiũ relationis eſt exercere actualem habitudinem ad terminum: quod quidem exercitium nullo modo poteſt conuenire generaliſſimo relationis, ſicut exercitium ratiocinandi, ſeu generandi, nullo modo poteſt cõuenire homini, vt ſic, quod tamẽ cõuenit omnibus hominibus inferoribus. Et per hæc patet ad ſecundũ argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem verò dicimus, quod ex illis duobus generibus relationis non reſultaret vnum genus; licet probabiliter poſſet defendi, quod reſultaret vnum genus, & conſequenter, quod etiam probabiliter dicatur habere terminum, quod non ſequeretur inconueniens, quod darentur duo ſuprema genera eiuſdem prædicamenti relationis. quod quidem, vt exactè explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA V.
Ad Tertium.

Vtrùm probabiliter dici poſſit, quod generaliſſimum prædicamenti relationis conſletur ex duobus generibus partialibus, quorum vnum ſit ipſa relatio ſuprema, alterum verò ſit terminus eiuſdem ſupremæ relationis ei adæquatè correſpõdens.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, obſeruandum eſt, quod præcipua difficultas, quare Metaphyſici, & Logici aſſerunt, & defendunt generaliſſimum prædicamenti relationis non habere terminum ſibi adæquatè correſpondentem, eſt, quia darentur duo genera generaliſſima eiuſdem prædicamenti: quod eſt maximum inconueniens, & nullo modo à Philoſophis poteſt concedi. Et ita quotieſcumque hoc inconueniens tolleretur, dicunt, quod talis terminus adæquatè correſpondens generaliſſimo eſſet poſſibilis. Et quia ſi dicatur, quod ex generaliſſimo, (vt ita dicam) & ex eius termino tamquam ex duobus generibus partialibus conſlatur vnum totale genus generaliſſimum prędicamenti relationis, tollitur inconueniens, quod dentur duo genera generaliſſima; ideò diſputatur in præſenti, an probabile ſit dicere, quod generaliſſimum prędicamenti relationis ſit conſlatum ex duobus generibus partialibus; nempe ex ipſa ſuprema relatione, & eius termino illi adæquatè correſpondente. Hoc ſuppoſito, Videtur, quod nullo modo hoc ſit probabile, vt defendit Sanchez lib. 5. q. 35. vbi inquit, Ego vellem, quod hæc ſententia eſſet probabilis, ſed mihi ingerit maximam difficultatem, & ideò argumentor contra illam.

¶ Primo arguitur. Nam illa duo generaliſſima, quæ conſtituunt prædicamentum relationis totale, quod vocant ipſi, conſtituere vnum generaliſſimum totale, vel differunt eſſentialiter, vel nõ. Si non differunt eſſentialiter, erunt idem eſſentialiter, & ideò non erunt duo genera: nam genera ex neceſſitate debent differre eſſentialiter, ſi non ſunt ſubalternatim poſita. Si differunt eſſentialiter, ergo habent diuerſas diffinitiones; ſed hoc eſt impoſſibile, quia cuilibet propria diffinitio eſt hæc, Relatiuum eſt, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere. nec poteſt fingi alia: ergo non differunt eſſentialiter: ergo non ſunt duo genera.

¶ Secundo arguitur. Et loquor, inquit Sanchez, de quolibet eorum ſeorſim. Vel illud prædicatur de omni contento in recta linea, vel non. Hoc ſecundum dici non poteſt: quia quodlibet contentum in recta linea eſt relatiuum. Quod ſi prædicatur, eſt generaliſſimum, quia generaliſſimum eſt illud, quod ſub ſe omnia contenta in prædicamento comprehendit; & ipſum à nullo alio comprehenditur, & eſt prædicabile de illis in quid, & vniuocè. Et idem argumentum poteſt fieri de alio partiali

gene-

Digitized by Google

genere generaliſſimo: non ergo ambo faciunt vnum generaliſſimum.

¶ Tertio arguitur, Quodlibet eorum determinat rationem entis per modum relatiuum: ergo quodlibet illorum eſt generaliſſimum, & nihil illi deficit, vt ſit complete determinans ens: ergo non poteſt eſſe quid partiale, & ita erit generaliſſimum totale; nec poſſunt dari duo generaliſſima relationis totalia, quia nullo modo poſſunt differre ſeipſis cum habeant eandem diffinitionem.

¶ Quarto arguitur. Nam quodlibet genus eſt relatiuum reale, finitum, vniuocum, completum: ergo conueniunt in ratione relatiui realis finiti, &c. Sed hoc eſt conuenire in generaliſſimo: ergo conueniunt in generaliſſimo ſi dantur: ergo non poſſunt eſſe generaliſſima.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Probabiliter dici poteſt, quod generaliſſimum prædicamenti relationis cōſtat ex duobus generibus partialibus, quorum vnum eſt relatio ipſa ſuprema; alterum verò eſt terminus eiuſdem relationis ei adæquatè correſpondens. Hanc concluſionem docent etiam nonnulli Thomiſtæ, quamuis eam neget Sanchez loco iam citato in principio.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, obſeruandum eſt, quod prædicamentum relationis diuerſum eſt ab alijs prædicamentis, & ideò etiam habet diuerſam coordinationem generum, & ſpecierum: quæ quidem diuerſitas in hoc ſita eſt, quod generaliſſimum talis prædicamenti conſtat ex duobus generibus partialibus, quod tamen in alijs prædicamentis non reperitur. Et ratio huius eſt, quia tota eſſentia relationis in communi eſt ad aliud, ſicut quælibet alia relatio, & ita ex neceſſitate debet exiſtere correlatiuum, vt illud correlatiuum terminet relationem. Et quia, vt iam dictum eſt, ratio terminandi relatiuum eſt relatio, ſicut relatio in communi non poteſt abſolui à termino; ita nec poteſt abſolui à correlatiuo: vnde generaliſſimum debet importare duas relationes, vnam tamquam relatiuum, & alteram, vt correlatiuum; quæ duæ relationes, tamquam duo genera partialia, concurrunt ad conficiendum vnum genus totale ſupremum, & generaliſſimum; & hoc prouenit ex ipſa natura relationis, quæ cum ſit ad aliud ſecundum totum ſuum eſſe, neceſſario poſtulat illud aliud; quod quidem aliud debet etiam eſſe formaliter relatiuum. Hoc ſuppoſito,

¶ Probatur concluſio, & ſimul explicatur, ſupponendo prius id, quod ſæpe dictum eſt, & docet S.Thom. 1. par. q.40. art. 2. ad quartum, quod quando dicitur, relatiui in communi eſſe eſt ad aliud, per ly aliud intelligitur correlatiuum: ſed relatiui in communi eſſe eſt ad aliud ſe habere: ergo habet generaliſſimum correlatiuum, non ſuperius, nec inferius: ergo æquale. Sed illud æquale cum ſit relatiuum, debet pertinere ad prædicamentum relationis: ergo dicendum eſt, quod hoc prædicamentum conſtat duabus partibus: ergo illæ duæ partes concurrunt ad conficiendum ſupremum genus talis prædicamenti. Sed non poſſunt concurrere niſi partialiter: ergo probabiliter dicitur, quod generaliſſimum prædicamenti relationis conflatur ex duobus generibus partialibus, quorum vnum eſt relatio ipſa ſuprema, alterum verò eſt correlatiuum talis relationis, ſiue terminus eius, ei adæquatè correſpondens.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod illa duo genera partialia, quæ conſtituunt vnum genus totale prædicamenti relationis, non diſtinguuntur eſſentialiter, ſed tantum diſtinguuntur, vt relatio, & terminus eius. Quando autem dicitur, quod genera debent ex neceſſitate differre eſſentialiter, ſi non ſint ſubalternatim poſita; id intelligendum eſt de generibus totalibus, non autem de generibus partialibus concurrentibus ad conſtituendum vnum totale genus. Et ratio huius poteſt eſſe à ſimili; nam genera ſubalternatim poſita, quantumuis ſint genera totalia, nihilominus eſſentialiter adinuicem non diſtinguuntur, quia concurrunt ad conficiendū vnam coordinationem, & vnā, & eandem ſeriem prædicamenti: ita prorſus non erit inconueniens dicere, immò maxime probabile, quod

duo

Digitized by Google

duo genera partialia, quæ concurrunt ad conficiendũ ex neceſſitate vnum totale genus, ſint eiuſdem eſſentiæ, & nullatenus eſſentialiter diſtinguantur: & ita contingit in noſtro propoſito. Dixi, quod ex neceſſitate cõcurrant ad conficiendũ vnum genus totale prædicamẽti relationis: quod genus totale, & ſupremũ prædicamenti relationis ex neceſſitate debet conſtare ex duobus, ſcilicet ex relatiuo, & correlatiuo; ſicut etiam quęlibet relatio; quia non poteſt intelligi relatio ſine eius termino: & hoc eſt adeò proprium ipſius relationis, quod nullo modo poteſt ab illa ſeparari. Et ideò neceſſe eſt dicere, quod generaliſſimum huius prædicamenti relationis conſtat ex duobus, ſcilicet relatiuo, & correlatiuo, tamquam ex duobus generibus partialibus, conficientibus vnum totale.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod quodlibet eorum generum non prædicatur de quolibet contento in recta linea prædicamentali prædicamenti relationis. Ad probationem dicimus, quod licet verum ſit, quod quodlibet contentum in recta linea prædicamenti relationis ſit relatiuum: tamen non per hoc ſequitur, quod id, quod eſt genus partiale, & concurrit ad conficiendum genus totale generaliſſimum, prædicetur de omnibus contentis in recta linea: immò hoc eſt impoſſibile; quia ea, quæ continentur in recta linea, ſunt genera totalia, & ſpecies totales, quæ tamen etiam conſtant ex diuerſis partialibus, nempe relatiuo, & correlatiuo.

¶ Ad tertium reſpondetur, concedendo antecedens, & negando conſequentiam, quod ſcilicet non ſit quodlibet eorum genus partiale. Et quamquam verum ſit, quod completè quodlibet eorum determinat rationem entis, cum quodlibet eorum ſecundum ſe ſit quodammodo relatio completa: tamen in ordine ad conficiendum genus generaliſſimum, de cuius ratione eſt ſe habere partialiter, & tamquam duo genera partialia; ideò hoc modo illud conſtituunt: & hoc prouenit, quia generaliſſimum talis prædicamenti eſt talis naturæ, vt duo neceſſario poſtulet ad conficiendum, & complendum ſuum eſſe, vt iam ſatis dictum eſt.

¶ Ad quartum reſpondetur, quod quodlibet illorum generum eſt quidem relatio realis, finita, completa, vniuoca: tamen non eſt genus completum habens quicquid requiritur ad generaliſſimum relationis, ſiue ad quodlibet aliud genus ſubalternum eiuſdem prædicamenti, de cuius ratione eſt habere duo, ſcilicet relatiuum, & correlatiuum, vt iam ſatis explicatum eſt. Vnde ſequitur, quod id, quod ſufficit ad conſtituendam relationem completam, non ſufficit ad conſtituendum genus completum, & totale relationis: quia ad conſtituendum primum ſufficit, quod ipſa relatio ex natura ſua habeat quicquid ei conuenit: ad conſtituendum verò ſecundum, requiritur hoc primum, & præterea, quod habeat terminum adæquatè correſpondentem, vt dictum eſt. Et per hæc patet ad tertium principale huius articuli.

¶ Ad quartum principale eiuſdem articuli, dicendum eſt facile iuxta ea, quæ dicta ſunt, tam in prima, quam in ſecunda quæſtiuncula; & iuxta modum etiam præcedentis quæſtiunculæ reſponderi poteſt, quod habet terminum ſibi adęquatè correſpondentem: quia vna cum ipſa relatione concurrunt partialiter ad conſtituendum vnum genus generaliſſimum totale eiuſdem prędicamenti.

¶ Ad quintum principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VI. Ad Quintum.

Vtrum poſſit probabiliter defendi, quod terminus formaliter terminans generaliſſimũ prædicamenti relationis indirectè pertineat ad idem prædicamentum.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod aliqui acutiſſimi

Digitized by Google

ciſſimi logici Salmanticenſes concedentes genus generaliſſimum prædicamenti relationis habere terminum, & negantes eſſe ponenda duo genera generaliſſima eiuſdem prædicamenti, docent, quod relatio in communi habet quidem terminum; ſed dicunt, quod iſte terminus non eſt aliquid, quod ſit directè in prædicamento relationis, ſed indirectè, quia eſt quid imperfectum. Quod quidem ſolent explicare exemplo puncti, quod indirectè pertinet ad prædicamentum quantitatis: ſed non bene hoc exẽplo explicatur, vt dicemus infra; & ita concedunt generaliſſimum habere terminum, & non ſequi hoc inconueniens, quod communiter prætenditur. Quod quidem, vt videatur, an ſit probabile, nec ne, propterea propoſita eſt præſens queſtiuncula, cuius partem negatiuam tenet Sanchez loco citato in præcedenti quæſtiuncula. Hoc ſuppoſito, videtur vera pars negatiua.

¶ Primo arguitur argumento Sanchez, quia licet vt ſic ſit quid imperfectum, & ſit quidam modus relationis ipſa terminatio; cæterum hæc terminatio impoſſibile eſt, quod reperiatur, niſi in relatione: ſicut licet obiectum terminare potentiam viſiuam, ſeu albedinem terminare actionem videndi, ſit modus quidã ipſius: impoſſibile tamen eſt, quod illa terminatio, & modus reperiatur, niſi in ratione formali obiecti potentiæ viſiuæ, nimirum in colore: ergo ſi relatio in communi habet terminum, ita quod terminetur ad aliquid, impoſſibile eſt, quod illa terminatio reperiatur niſi in relatione, quia ratio terminandi relationem eſt relatio, & non abſolutum. Tunc ſic, ergo ſi relatio in communi terminatur ad aliquid: ergo illud formaliter eſt relatio, quia eſt ratio formalis terminandi. Vel ergo illa relatio eſt æqualis, vel ſuperior, vel inferior relatione terminata; non poteſt dici primũ, nec ſecundum: erit ergo æqualis, & ſic, erunt duo prædicamenta, vel idem erit ratio terminandi ſe ipſum, quod eſt impoſſibile; nam paternitas non poteſt eſſe ratio, quare ipſa ſit terminus ſui ipſius, & rurſus: nam idem erit terminus ſui ipſius, quod eſt impoſſibile; alias non erit relatio realis. Ex quo diſcurſu concludit Sanchez, quod nullatenus præfatus modus dicendi ſit probabilis.

¶ Secundo arguitur. Terminus generaliſſimi, cum ſit æqualis illi adæquatè, ponetur in prædicamento, ſicut ipſum; aliàs non eſſet aliquid æquale, ſeu relatio æqualis. Si autem ponitur in prædicamento, ſicut ipſum, ſequitur, quod ſit generaliſſimum ſicut ipſum: & ſic in iſto modo dicendi dabitur idem inconueniens, quod ſcilicet ſint duo genera generaliſſima prædicamenti relationis: ergo præfatus modus dicendi non eſt probabilis.

¶ Tertio arguitur. Quia ex præfato modo dicendi ſequeretur, quod ipſum generaliſſimum non poneretur directè in prædicamento relationis; hoc autem nullo modo poteſt dici: ergo. Sequela probatur. Ipſum generaliſſimum relationis, terminat etiam relationem, quæ eſt terminus eius: ſed terminus formalis terminans, non ponitur directè in prædicamento, ſed indirectè: ergo ex præfato modo dicendi ſequeretur, quod etiã generaliſſimum relationis indirectè pertineret ad prædicamentum relationis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Præfatus modus dicendi eſt probabilis.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt, Quod vna, & eadem res poteſt ad idem prædicamentum ſecundum diuerſam rationem pertinere directè, & indirectè. Exemplũ manifeſtum eſt de linea, quæ ad prædicamentum quantitatis ſecundum diuerſam rationem pertinet directè, & indirectè; eadem enim linea, vt dictum eſt in præcedenti quæſtione de quantitate, ſecundum ſuam naturam, & eſſentiam, ſecundum quam eſt quantitas cõpleta, pertinet ad prædicamentum quantitatis directè, & tanquam ſpecies completa, & perfecta quantitatis continuæ. At verò eadem linea, quæ eſt quantitas completa, & perfecta, quatenus eſt terminus communis ſuperficiei, ſecundum quam rationem induit rationem alicuius incompleti; ideo ſecundum hanc conſiderationem, vt quid incompletum pertinet indirectè ad prædica-

mentum quantitatis. Ita prorſus dicimus in propoſito noſtræ concluſionis, quod relatio, quæ terminat generaliſſimum relationis, poteſt dupliciter conſiderari, & conſequenter dupliciter poteſt ad prædicamentum relationis pertinere; nempe directè, vel indirectè: eadem enim relatio, quæ eſt terminus, poteſt accipi ſecundum ſuam naturam, & eſſentiam, ſecundum quam eſt relatio completa, & pertinet ad prædicamentum relationis directè. At verò eadem relatio, quæ eſt completa, & perfecta, poteſt accipi, quatenus eſt terminus formaliter terminans relationem, quæ eſt genus generaliſſimum: & quia ſecundum hanc rationem induit rationẽ alicuius incompleti, vtpotè termini, ideo vt ſic pertinet indirectè ad idem prædicamentum relationis, immo ſecundum hanc rationem nullo modo poteſt pertinere directè. Ex quo ſequitur, quod cum genus generaliſſimum cuiuſcunque prædicamenti pertineat directè ad idem prædicamentum, & nullo modo indirectè poſſit in illo collocari; hinc habetur, quod talis relatio, ea ratione, qua eſt terminus generaliſſimi, nullo modo poſſit eſſe generaliſſimum, quia nullo modo ea ratione, qua terminat, poteſt pertinere ad prædicamentum relationis directè; ſed ſemper ſecundum illam rationem pertinet indirectè, quantumuis ipſa relatio, quæ eſt terminus, ſit ſecundum ſuam naturam relatio completa, & perfecta. Ex quo ſequitur etiam; quod hæc difficultas non bene explicatur exemplo puncti; quia punctum non poteſt aliquo modo pertinere ad prædicamentum quantitatis directè, quia ſemper eſt quid incompletum; ſed melius, immo adæquatè explicatur exemplo lineæ iam adducto.

¶ His ſuppoſitis, facile probatur concluſio, & ſimul explicatur: Quia quotieſcunque aſſeratur non dari duo genera generaliſſima prædicamenti relationis, eſt probabile aſſerere generaliſſimi talis prædicamenti habere terminum; ſed in præfato modo dicendi non conceduntur duo generaliſſima, vt demonſtratum eſt: ergo talis modus dicendi habet ſuam probabilitatem. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior verò conſtat, quia ne detur præfatum inconueniens, ſemper negatur relationem in communi habere terminum, ſed tantum referri ad terminum in ſuis inferioribus, vt ſupra dictum eſt.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum, quod eſt Sanchez, Reſpondetur facile, concedendo antecedens, & negando tertiam conſequentiam, ſcilicet, quod talis relatio, quæ terminat, ſit genus. Nam quantumuis ipſa ſit relatio completa, & perfecta ſecundum ſuam naturam: tamen, quia terminat, etiam vt ſic pertinet indirectè ad prędicamentum, & propterea non poteſt eſſe genus, vel generis rationem habere.

¶ Si dicas, quod talis relatio, quæ terminat, eſt æqualis, & ideo quod eſt genus, ſicut generaliſſimum, quod terminat.

¶ Reſpondetur facile, quod eſt æqualis in ratione termini, quia adæquatè terminat; non tamen eſt æqualis in ratione entis relatiui; quia vt terminat conſideratur, vt relatio completa, & perfecta directè pertinens ad prædicamentum relationis, ſicut conſideratur genus generaliſſimum, quod neceſſario conſideratur, vt relatio completa perfecta directè pertinens ad prædicamentum relationis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur ex dictis, modo ad replicam factam.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod ipſum generaliſſimum etiam poteſt dupliciter accipi; vno modo, vt eſt generaliſſimum; alio modo, vt terminat relationem, quæ eſt terminus. Si primo modo conſideretur, vt ſic directè ponitur in prædicamento, vt dictum eſt. Si verò ſecundo modo accipiatur, quia vt ſic habet rationem termini, ponitur indirectè in prædicamento: & tunc non eſt generaliſſimum; ſed eius terminus tunc habet rationem generaliſſimi, quia tunc eius terminus non conſideratur, ſeu accipitur vt terminus, ſed conſideratur, & accipitur, vt relatio completa, & perfecta in communi: & ſic in hoc modo dicendi nunquam erunt duo genera gegeraliſſima prædicamenti relationis, & nihilominus relatio in communi termina-

na-

natur ad terminum ſuum relatiuum formaliter adæquatè ſibi correſpondentem. Et ita non ſequitur, quod relatio in communi prædicamenti relationis, terminetur ad ſe ipſam, & conſequenter, quod non ſit realis: quia terminatur ad terminum diſtinctum, nempe ad aliam relationem etiam in communi acceptam, quæ ſecundum quod terminat, pertinet indirectè ad prædicamentum, nec poteſt habere rationem generis. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS IX.

Vtrum diffinitio relatiuorum tradita ab Ariſtotele cap. de relatione, ſcilicet, Ad aliquid ſunt, quorum hoc ipſum eſſe eſt ad aliud quodammodo ſe habere, vel quomodolibet aliter ad aliud; ſit bona.

Quod eſt quærere,

Vtrum vnum relatiuum ſit diffiniendum in ordine ad ſuum correlatiuum.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod vnum relatiuum non ſit diffiniendum in ordine ad ſuum correlatiuum. Paternitas eſt relatiuũ, & eſt ad aliquid: & tamen non refertur ad aliud, neque diffinitur in ordine ad aliud, quia non dicitur paternitas eſt filij paternitas: ergo vnum relatiuum non diffinitur in ordine ad ſuum correlatiuum.

¶ SECVNDO præterea. Diffinitio debet eſſe clarior, & notior diffinito, vt dicitur 1. topicorum cap. 4. & lib. 6. cap. 3. Nam diffinitio cum ſit vna ſpecies modi ſciendi, eſt oratio alicuius ignoti manifeſtatiua; ſed ſi vnum relatiuum diffiniatur per aliud, & econuerſo, non poſſet diffinitio eſſe clarior diffinito: ergo vnum relatiuum non diffinitur in ordine ad aliud. Minor probatur. Quia diffinitio, in qua committitur circulatio, non poteſt eſſe notior diffinito, quia omnis talis diffinitio, & eſt diffinitio, & diffinitum. Sed ſi vnum relatiuum diffiniatur per aliud, & econuerſo, in tali diffinitione committitur circulatio: ergo ſi vnum relatiuũ diffinitur per aliud, & econuerſo, diffinitio non poteſt eſſe clarior diffinito.

¶ TERTIO præterea ex Ariſtot. 2. topicorum cap. 2. Loco nominis proprij poſiti in diffinitione, licet ponere eius diffinitionem: vt ſi homo eſt animal rationale, loco de ly animal poſſumus dicere, homo eſt corpus ſenſibile, rationale. Vnde formet aliquis huiuſmodi argumentum. Si duplum, v.g. eſt id, quod bis continet ſubduplum, tunc loco de ly ſubduplum poſſumus dicere, duplum eſt, quod bis continet illud, quod bis continetur à duplo. Similiter ſi diffiniatur Pater, dicitur Pater eſt, qui habet filium; tunc loco de ly filium, ſi ponamus eius diffinitionem, poſſumus dicere, Pater eſt, qui habet eum, qui habet Patrem: & per conſequens idem diffiniretur per idem, quod eſt maximum inconueniens. Sed hoc continget, ſi vnum relatiuum diffiniatur per alterum, vel in ordine ad ſuum correlatiuum: ergo dicendum eſt, quod vnum relatiuum non diffinitur in ordine ad ſuum correlatiuum.

¶ QVARTO præterea. Vnum relatiuum non poteſt dici, quod ſit propter correlatiuum: ergo non poteſt dici, quod vnum relatiuum ſit diffiniendum in ordine ad ſuum correlatiuum. Conſequentia patet. Nam ideo v. g. potentia viſiua eſt propter obiectum, quia diffinitur in ordine ad obiectum: ergo ſi vnum relatiuum non eſt propter correlatiuum, neque eſt diffiniendum in ordine ad correlatiuum; vel ſi eſt diffiniendum in ordine ad correlatiuum, relatiuum erit propter correlatiuum. Primum verò antecedens probatur. Si vnum relatiuum eſſet propter correlatiuum; tunc vnum relatiuum eſſet cauſa alterius relatiui, ſed hoc non poteſt dici: ergo.

¶ QVINTO præterea. Quicquid diffinitur, debet diffiniri per diffinitionem,

Digitized by Google

quæ debet conſtare ex genere, & differentia; ſed ſi vnum relatiuum diffiniatur in ordine ad aliud, non diffinitur per diffinitionem, quæ conſtat ex genere, & differentia: ergo dicendum eſt, quod vnum relatiuum non eſt diffiniendum in ordine ad aliud. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Nam in diffinitione cuiuſcumque relatiui, quando diffinitur per ordinem ad ſuum correlatiuum, non eſt aſſignabile genus, & differentia in tali diffinitione: ergo talis diffinitio non conſtat ex genere, & differentia.

¶ Sexto praeterea. Si relatiuum diffiniatur in ordine ad ſuum correlatiuum, diffinitio erit vitioſa: ergo dicendum eſt, quod relatiuum non diffinitur in ordine ad ſuum correlatiuum. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Illa diffinitio eſt vitioſa, quę traditur per extrinſeca; ſed vnum relatiuum eſt extrinſecum alteri: ergo ſi relatiuum diffiniatur in ordine ad ſuum correlatiuum, diffinitio erit vitioſa.

¶ Sed contra eſt auctoritas D. Thomæ p.p. q. 40. art. 2. ad quartum, vbi habet id, quod ſæpe dictum eſt in præcedenti articulo. Cum dicitur, quod relatiui eſſe eſt ad aliud ſe habere, per ly aliud intelligitur correlatiuum: ergo ſecundum S. Thomam dicendum eſt, quod vnum relatiuum diffinitur in ordine ad ſuum correlatiuum.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Relatiuum formaliter diffiniendum eſt in ordine ad ſuum correlatiuum formaliter ſumptum. Hæc concluſio eſt communis apud Thomiſtas: illam tamen docet Thomiſtarum Princeps S. Thomas loco allegato. Albertus Magnus in ſua Logica Caiet. in Logica cap de ſpecie, & in Metaphyſica cap de relatione, & p.p. q. 13. art. 7. Soto in ſua Logica cap. de relat. quæſt. 1. ad octauum, Soncinnas 5. Metaph. Sed noſtram concluſionem negat Vaſquez p.p. quæſt. 59. cap. 6. vbi multa, quæ in doctrina Thomiſtarum ſunt falſa, docet: inquit enim relatiua non terminari ad abſoluta; & ita non eſſe ſimul cognitione, nec vnum in ordine ad aliud debere diffiniri; ſed noſtra concluſio facile probatur.

¶ Primo auctoritate Ariſtotelis cap. de relat. vbi docet, quod omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt ſeruus domini ſeruus; & Dominus ſerui Dominus; & duplum dimidij duplum; & maius minore maius, & minus minore minus. Et ſubdit, Dico autem, quoniam neque horum, quæ conuertibilia dicuntur, & nomina eis poſita ſunt, ſi ad aliud eorum, quæ ſunt accidentia aſſignentur, & non ad ea, quæ dicuntur: vt ſeruus ſi domini non aſſignetur ſeruus, ſed hominis, vel bipedis, aut alicuius; talium non erit conueniens aſſignatio. In quibus verbis clare dicit hæc relatiua per ſe dici ad correlatiuum formaliter; nam ſi ad ſubiectum, vel ad aliquid aliud dicantur, dicuntur in ordine ad ea, quæ accidunt relatiuis formaliter loquendo, & non in ordine ad relatiuum ad quod debent dici. Nam quemcumq; terminum aſſignauerit aliquis huic relatiuo domino, niſi aſſignet correlatiuum, non aſsignabit id, ad quod per ſe dicitur; ſed id, ad quod per accidens dicitur. Et inferius etiam habet dicens, Ex his ergo manifeſtum eſt, quod ſi quis aliud eorum, quæ ſunt ad aliquid diffinite ſciet, & illud, ad quod dicitur diffinitè ſciturus eſt. Ex quibus verbis ſic poteſt deſumi ratio pro noſtra concluſione. Dominus dicitur ad ſeruum, vt docet Ariſtoteles: ergo ſi aliquis ſcit quid ſit dominus, ſciet quid ſit ſeruus: ergo ſeruus, & cognoſcitur, & diffinitur in ordine ad dominum.

¶ Nec valet dicere, quod Ariſtoteles non dixit niſi, quod relatiuum non poteſt cognoſci ſine eo, ad quod dicitur, quod eſt verum; ſed hoc non eſt relatiuum, ſed abſolutum; nam hoc eſt euidenter contra Ariſtotelem, qui manifeſtè docet, quod dominus eſt ad ſeruum, & econuerſo ſeruus ad dominum; ſed iſta, vt iam viſum eſt, ſunt formaliter relatiua: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio auctoritate Porphyrij cap. de ſpecie, vbi ſic dicit. Quod ſi etiam genus aſſignantes ſpeciei meminimus dicentes, quod

de

de pluribus differentibus ſpecie prædicatur,(& ſpeciem dicimus id, quod ſubeſt generi) noſſe oportet, quoniam genus alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt ſpecies; ideo neceſſum eſt vtrorumque rationibus in vtriſque vti. In quibus verbis aſsignat rationem; quare genus in ordine ad ſpeciem, & ſpecies in ordine ad genus diffiniat,quia ſunt correlatiua; & ideo vnum in alterius diffinitione debet collocari: ergo ſecundum Porphyrium dicendum eſt, quod vnum relatiuum diffinitur in ordine ad ſuum correlatiuum.

¶ Tertio probatur concluſio ratione. Vnumquodque eo modo eſt diffiniendum, quo modo à nobis cognoſcitur: ſed vnum relatiuum cognoſcitur à nobis in ordine ad correlatiuum, vt docet Ariſtoteles cap. de relatione, vbi dicit,quod qui diffinite nouit vnum relatiuum, nouit diffinitè id, ad quod dicitur, ſcilicet correlatiuum: ergo vnum relatiuum eſt diffiniendum in ordine ad correlatiuum.

¶ Qvarto probatur concluſio ratione deſumpta ex eſſentia ipſorum relatiuorum. Vnumquodque relatiuum ſecundum ſuum eſſe eſt ad correlatiuum eſſentialiter: ergo vnumquodque relatiuum eſt diffiniendum in ordine ad ſuum correlatiuum. Antecedens eſt notum. Et conſequentia probatur. Vnumquodque debet diffiniri ea ratione, qua habet eſſentiam, & naturam; nam diffinitio rei explicat naturam, & eſſentiam rei: ergo ſi eſſentia cuiuſcumque relatiui eſt, quod ſecundum totum ſuum eſſe ſit ad aliud; ſcilicet ad correlatiuum, vnumquodque relatiuum erit diffiniendum in ordine ad ſuum correlatiuum.

¶ Qvinto probatur concluſio. Relatiui eſſentia non poteſt aliter explicari, quam per ordinem ad correlatiuum, & ſic explicatur eius ratio, & eſſentia ab Ariſtotele, & ab omnibus Philoſophis cap. de relatione: ergo neceſſario vnum relatiuum eſt diffiniendum in ordine ad correlatiuum. Conſequentia patet,quia nihil poteſt aliter diffiniri, niſi eo modo, quo poteſt explicari: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod licet paternitas non referatur in abſtracto actualiter ad aliquid, tamen refertur aptitudinaliter, & in concreto: & ideo relata in concreto diffiniuntur, quatenus actu exercetur reſpectus vnius ad alterū.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Secundum.

Vtrum diffinitio relatiuorum ſit notior diffinito.

ET videtur quod non. Primo arguitur argumento ſecundo huius artic.

¶ Secundo arguitur. Si diffinitio alicuius relatiui eſſet notior diffinito, ſequeretur, quod idem eſſet notius, & ignotius reſpectu eiuſdem: ſed hoc non eſt dicendum: ergo neque dicendum eſt, quod diffinitio relatiuorum ſit notior diffinito. Sequela, in qua eſt difficultas,probatur. v. g. Pater diffinitur in ordine ad filium: ergo filius debet eſſe notior patre: & rurſus filius diffinitur in ordine ad patrem: ergo pater debet eſſe notior filio; ergo ſi vnum relatiuum diffiniretur in ordine ad aliud, & è conuerſo, idem reſpectu eiuſdem eſſet notius, & ignotius.

¶ Tertio arguitur. Relatiua ſunt ſimul natura, & conſequenter ſimul cognoſcuntur: ergo vnum non eſt notius altero; & ita ſi vnum per alterum diffiniatur, diffinitio non erit notior. Antecedens eſt notum ex proprietatibus relatiuorum; & conſequentia etiam eſt bona; quia ſi vnum relatiuum non eſt notius alio, & vnum diffinitur per aliud, vtique diffinitio vnius non erit notior eo, cuius eſt diffinitio.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Diffinitio relatiuorum eſt notior ſuo diffinito.

¶ Hanc concluſionem communiter docent Thomiſtæ. Et probatur facile: quia diffinitio relatiuorum eſt bona diffinitio, vtpotè rectè tradita ab Ariſtotele; ſed de ratione bonæ diffinitionis eſt,

Digitized by Google

quod ſit notior diffinito, vt nos ſatis docuimus in noſtra dialectica: ergo diffinitio relatiuorum eſt notior diffinito.

¶ Secundo probatur concluſio. De eſſentia cuiuſcumque bonæ diffinitionis eſt, quod ſit ratio alicuius ignoti manifeſtatiua: ſed non poteſt intelligi, quod diffinitio etiam relatiuorum ſit alicuius ignoti, nempe diffiniti manifeſtatiua, niſi ſit notior diffinito: ergo neceſſario dicendum eſt, quod diffinitio relatiuorum ſit notior diffinito.

¶ Ad argumenta ergo. Ad Primum Reſpondetur, negando minorem: ad probationem dicimus cum Porphyrio cap. de ſpecie, quod in rebus abſolutis, vitium eſt diffinitionem tradere per circulum, quemadmodum etiam docet Ariſtotel. 1. lib. de demonſt. cap. tertio: non tamen eſſe vitium in rebus reſpectiuis, quin potius eſt omnino neceſſarium huiuſmodi circulum committere.

¶ Ad Secundum, primo reſpondet Soto, vbi ſupra loco citato, ad octauum, vbi docet, quod in diffinitione vnius relatiui debet quidem poni reliquum: ex hoc tamen non ſequitur, quod idem ſit notius, & ignotius: non enim vnum relatiuum ponitur in diffinitione alterius, tamquam notius, aut prius notum, ſed tamquam æquè notum, & ſimul cognoſcibile, vt docet etiam Caietanus locis citatis: nam hæc eſt natura relatiuorum, vt ſint ſimul cognitione. Et quando dicitur, quod diffinitio debet eſſe notior, intelligendum eſt, quod tota diffinitio debet eſſe notior; non tamen ſingulæ partes ſeorſim; nam ex eo, quod clarius diffinitio importat id, quod diffinitum implicitè dicit, notior eſt: non tamen ſequitur, quod correlatiuum poſitum in diffinitione ſit notius diffinito; nam illæ partes ex eo, quod ſic coniunguntur, reddunt diffinitionem notiorem.

¶ Secundo reſpondetur cum Caietano loco citato, Vnum relatiuum eſſe notius altero, vt terminus eſt alterius: terminus autem, vt ſic notior eſt illo, quod terminatur ad ipſum, quoniam interminatum, vt ſic ignotum eſt; & ita non inconuenit idem eſſe notius, & ignotius ſecundum diuerſas conſiderationes; quatenus enim terminatur ad aliud, eſt ignotius; quatenus verò eſt terminus, eſt notius.

¶ Tertio reſpondetur, quod diffinitio relatiui eſt notior ratione primæ partis, non ratione ſecundæ. Nam cum dico, Pater eſt, cuius totum ſuum eſſe eſt ad; hæc prima pars diffinitionis notior eſt diffinito; quia dicit explicitè id, quod diffinitum dicebat implicitè: altera verò pars, ſcilicet filium, non eſt notior diffinito, ſed æquè nota.

¶ Ad tertium argumentum reſpondetur, quod licet relatiua ſimul cognoſcantur, tamen vnum poteſt cognoſci, vt notum; aliud verò, vt magis notum: ſicut quando lumen, & color ſimul videntur eadem viſione, ſimul cognoſcuntur: & tamen magis videtur lumen, quia eſt ratio videndi colorem. Eodem modo, licet relatiuum, & terminus ſimul cognoſcantur: magis tamen cognoſcitur terminus, quia eſt ratio, ſeu id, ratione cuius cognoſcitur quidditatiue correlatiuum. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli

¶ Ad tertium argumentum principale eiuſdem articuli dicendum. Et prima ſolutio eſt Soti loco ſupra citato, vbi inquit quod non eſt eadem ratio in relatiuis, & in abſolutis. In diffinitione enim relatiui non ponitur ly, aliud tamquam principale relatiuum; ſed tamquã terminus relationis illius, quæ diffinitur. Si tamen loco illius termini ponas eius diffinitionem, explicatur tunc, non tamquam terminus, ſed tamquam principale relatiuum, cuius terminus eſt fundamentum prioris relationis: & ideò ſit circulus, qui non contingit, ſi loco nominis abſoluti poſiti in diffinitione, ponas eius diffinitionem; & ideo loco abſoluti in diffinitione, non licet ponere eius diffinitionem.

¶ Secunda ſolutio eſt Caietani loco citato, vbi aſſerit, quod cum Ariſtoteles docet, quod loco nominis proprij licet ponere diffinitionem, intelligitur, quo ad ea, quæ ponuntur, vt additum; & ita non ſequitur, quod idem diffiniat ſeipſum. Vnde cum correlatiuum ponatur in diffinitione relatiui, veluti terminus eius, & veluti vt additum; hinc eſt, quod

quod loco illius non licet ponere eius diffinitionem. Videatur de hac ſolutione Caietanus.

¶ Ad qvartvm principale dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quartum.

Vtrum vnum relatiuum habeat aliquam cauſalitatem reſpectu ſui correlatiui, & e conuerſo.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento quarto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Si vnum relatiuum diffinitur per reliquum, ſequitur, quod vnum relatiuum habeat aliquam cauſalitatem reſpectu alterius, quia ly per, aliquod genus cauſæ dicit, vt aſſerit Diuus Thomas 1 par. queſt. 36. ar. 3. in fine, & etiam quæſt. 39. ar. 8 ergo vnum relatiuum habet aliquam cauſalitatem reſpectu alterius.

¶ Tertio arguitur. Vnum relatiuum dependet ab alio (loquendo de relatiuis creatis) ſed omnis dependentia, eſt reſpectu alicuius cauſæ: ergo. Maior probatur ex D. Thom. 4. cont. gent. cap. 14. Minor etiam patet, quia nihil dependet ab alio, niſi quia in aliquo genere cauſæ eſt ab illo: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Vnum relatiuum reſpectu alterius nullum genus cauſalitatis habet. Hanc concluſionem docet ſanctus Thomas, B. Albertus Magnus, Caietanus, & Soto locis iam citatis.

¶ **Probatur concluſio. Si vnum relatiuum haberet reſpectu alterius rationem cauſæ, ergo alterum iam eſſet cauſatum formaliter loquendo: hoc autem eſt falſum: ergo. Falſitas verò probatur. Quia ſi vnum relatiuum eſſet cauſatum ab altero, illud, quod eſt cauſatum,** eſſet poſterius ſaltim natura eo, quod eſt cauſa, & ita conſequenter non eſſet ſimul natura, & cognitione, quod eſt contra naturam, & eſſentiam relatiuorum: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod vnum relatiuum diffinitur in ordine ad aliud, ſolum vt ad terminum, & non vt ad obiectum: & ita non ſequitur vnum relatiuum eſſe finem, & cauſam finalem alterius, ſeu rationem formalem alterius relatiui, vt ſe habet obiectum reſpectu potentiæ.

¶ Ad ſecundum reſpondetur ex doctrina Caietani, quam ex B. Alberto Magno adnotauit, videlicet dicendum potius eſſe, vnum relatiuum diffiniri ad aliud, nimirum ad ſuum terminum, quam diffiniri per aliud, ſeu per ſuum correlatiuum; quia dictio illa Per, ſemper denotat habitudinem cauſę ad effectum; vnum autem relatiuum, vt dictum eſt, non eſt cauſa alterius. At verò illa dictio ad, nullius generis cauſæ habitudinem exprimit, ſed habitudinem ſolum vnius extremi ad alterum. Vnde cum vnum relatum diffiniatur per habitudinem ad alterum, dicendum potius erit omne relatiuum diffiniri ad ſuum terminum, quam per terminum ipſum diffiniri. Et propterea Ariſtoteles inſcribens prædicamentum relationis, vocauit illud prædicamentum ad aliquid, eo quod intelligat per nullā aliam particulam poſſe melius explicari naturam, & eſſentiam relationis, quam per propoſitam particulam ad, quæ denotat ſolam habitudinem vnius ad alterum, tamquam ad terminum tantum, vt iam explicatum eſt.

¶ Ad tertium reſpondetur, negando antecedens, loquendo de propria dependentia, vnius ab alio: quod quidem, vt magis explicetur, ſit in hoc articulo.

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Quartum.

Vtrùm in rigore ſermonis dicendum ſit, quod vnum relatiuum dependet ab alio.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento tertio præcedentis quæſtiunculæ, in quo difficultatem facit auctoritas ſancti Thomæ citata in 4. contra gen. vbi dicit; quod vnum relatiuum dependet ab alio: ergo.

¶ Secundo arguitur. Vna relatio formaliter non poteſt eſſe ſine alia, præcipuè loquendo de relationibus mutuis: ergo vna relatio, ſeu vnum relatiuum dependet ab alio. Antecedens eſt notum. Conſequentia patet, quia aliàs vna relatio poſſet eſſe ſine alia.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nullo modo in rigore ſermonis dicendum eſt, quod vna relatio dependet ab alia. Concluſio eſt manifeſta ex præcedenti quæſtiuncula; quia ſi vna relatio, ſiue vnum relatiuum dependeret ab alio, cum ipſa dependentia ſit quædam poſterioritas naturæ, vnum relatiuum eſſet poſterius altero; & ſic non eſſent ſimul natura, quod nullo modo eſt dicendum: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod relatiuum formaliter ab alio non dependet, ſed aliquando contingit in creaturis, quod materiale vnius relatiui ab alterius relatiui materiali dependeat. Et quando D. Thomas docet vnum relatiuum ab alio dependere, intelligit vnum relatiuum requirere aliud, vt exiſtat, non vt à quo dependeat: quod infra magis explicabitur.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando conſequentiam. Nam licet vnum relatiuum non poſſit eſſe ſine alio, hoc tamen non arguit dependentiam formalem, vt ab alio; ſed ſolum coexiſtentiam alterius extremi. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvintvm principale eiuſdem articuli dicendum, nego minorem. Ad probationem dicimus, quod in diffinitione relatiuorum optimè aſſignatur genus, & differentia. Genus enim eſt reſpicere aliud: differentia verò reſpicere tale aliud, quod in ſequentibus magis explicabitur.

¶ Ad sextvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Sextum.

Vtrùm correlatiuum, in ordine ad quod diffinitur relatiuum, ſit de intrinſeca, & eſſentiali ratione relatiui.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur argumento ſexto huius articuli: quia ſi correlatiuum non ſit de intrinſeca ratione relatiui, diffinitio relatiui eſſet vitioſa, quod quidem non eſt dicendum: ergo.

¶ Secundo arguitur. Id quod ingreditur diffinitionem alicuius, eſt de intrinſeca ratione eius: ſed correlatiuum ingreditur diffinitionem relatiui: ergo dicendum eſt, quod ſit de intrinſeca, & eſſentiali ratione relatiui. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior probatur. Diffinitio importat eſſentiam diffiniti: ergo id, quod ingreditur diffinitionem alicuius diffiniti, eſt de intrinſeca ratione eiuſdem diffiniti.

¶ Tertio arguitur. Relatiuum, vt dictum eſt, eſt pars diffinitionis; ſed partes diffinitionis alicuius diffiniti ſunt de intrinſeca, & eſſentiali ratione illius diffiniti: ergo dicendum eſt, quod correlatiuum, in ordine ad quod diffinitur relatiuum, ſit de intrinſeca ratione, & eſſentiali relatiui.

¶ In

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Correlatiuum, in ordine ad quod diffinitur relatiuum, non eſt de intrinſeca, & eſſentiali ratione ipſius relatiui. Hanc concluſionem communiter docent omnes Thomiſtæ.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt, quod vnum relatiuum non eſt genus, nec differentia alterius, licet ſit id, in ordine ad quod ſumitur ratio alterius correlatiui. Nam eſſentia, v. g. paternitatis conſiſtit in reſpectu ad filium: & licet eſſentia generica præfatæ relationis conſiſtat in hoc quod eſt reſpicere aliud: filius tamen non eſt genus quia genus debet eſſe idem cum re, cuius eſt genus; nec ſimiliter eſt differentia, propter eandem rationem. Nam eſſentia rei idem eſt, quod res, & illi eſt intrinſeca: at verò correlatiuum, cum ſit tantum terminus relatiui, nec genus, nec differentia, ideò non eſt aliquid intrinſecum, ſed tantum eſt aliquid, in ordine ad quod eſſentia ſumitur. & hoc modo dicitur, quod ſit de diffinitione alterius, & quod eſſentia relatiui non poteſt diffiniri ſine termino, non tamen eſt de eſſentia, vt quid intrinſecum. Hoc ſuppoſito,

¶ Primo probatur concluſio. Illud, quod eſt de eſſentia alicuius, prædicatur de illo in recto, & formaliter, vt animal prædicatur de homine: ſed correlatiuum non dicitur de relatiuo, ſiue in recto, ſiue formaliter, quia hæc propoſitio eſt falſa: Pater eſt Filius: ergo.

¶ Secundo probatur. Quicquid eſt de eſſentia alicuius, aut eſt genus, aut differentia, ſi fuerit totum Metaphyſicum: aut eſt materia, & forma, ſi fuerit totum phyſicum, & naturale. Sed correlatiuum, neque eſt genus, neque differentia, neque materia, ſeu forma reſpectu ſui relatiui, vt de ſe manifeſtum eſt: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad Primum diſtinguo minorem. Si res diffinita fuerit abſoluta, & à nullo dependeat, concedo minorem. Si verò res diffinita fuerit relatiua, nego minorem. Nam v. g. accidentia includunt ſubſtantiam in eſſentiali diffinitione, quæ eſt extrinſeca, & alterius naturæ ab ipſis: & tamen diffinitio non eſt vitioſa. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod id, quod ingreditur diffinitionem alicuius, tamquam genus, differentia, materia, ſeu forma, vtique eſt de eſſentia diffiniti. At id, quod ingreditur diffinitionem alicuius non hoc modo, ſed tamquam id, ad quod eſſentia ſumitur, non eſt de eſſentia diffiniti, vt contingit in caſu argumenti, vt iam ſatis explicatum eſt.

¶ Ad tertium reſpondetur, negando antecedens: nam, vt iam diximus, relatiuum, ſiue correlatiuum non eſt pars eſſentialis diffiniti: non enim eſt genus, ſeu differentia ipſius relatiui. Et per hæc patet ad ſextum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS X.

Vtrum relatio, quæ diffinienda eſt in ordine ad ſuum terminũ, neceſſario poſtulet illum realiter exiſtentem.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quod relatio prædicamentalis non requirat terminum realiter exiſtentem. Relatio ſcientiæ de roſa non exiſtente, eſt vera relatio prædicamentalis & tamen non habet terminum realiter exiſtentem: ergo relatio prædicamentalis non poſtulat neceſſario terminum realiter exiſtentem. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior verò probatur. Relatio ſcientiæ de roſa non exiſtente, eſt relatio ſcientiæ ad ſcibile, ſed omnis talis relatio prædicamentalis eſt relatio tertij generis: ergo.

¶ SECVNDO præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Omnis ſcientia refertur realiter in ratione menſurati ad ſuum obiectum exiſtens: ergo etiam refertur realiter in ratione menſurati ad obiectum non exiſtens. Antecedens eſt notum. Conſequentia verò probatur: nam exiſtentia nihil facit

cit

Digitized by Google

cit ad relationem, quia obiectum menſurans abſtrahit ab exiſtentia, quia eſt quid vniuerſale: ſcientiæ enim ſunt vniuerſalium, & ab illis menſuratur, & adæquatur.

¶ DICES, quod exiſtentia ex parte correlatiui ſcientiæ, ſiue obiecti eſt conditio neceſſaria.

¶ TERTIO præterea, & arguitur contra. Quia exiſtentia non eſt conditio neceſſaria ad menſurationem: ergo neque erit conditio neceſſaria ad relationem menſurati. Antecedens probatur. Quia obiecto non exiſtente, ſcientia eſt vera, & menſurata; nam exiſtentia non dat veritatem, nec menſurationem, ſed menſuratur à veritatibus æternis, & perpetuis, ſecluſa quacunque exiſtentia. Conſequentia verò patet, quia poſita menſuratione actiua non conſequitur relatio ad menſurationem paſſiuam.

¶ QVARTO præterea. Relatio prædicamentalis ſcientiæ Logicæ ad ſuum obiectum eſt relatio realis, quia ipſa eſt ſcientia realis: ſed terminus talis relationis non eſt, ſiue non exiſtit formaliter ſecluſa actuali operatione intellectus: ergo relatio prædicamentalis non poſtulat neceſſario terminum realiter exiſtentem. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur, quia terminus relationis ſcientiæ logicæ eſt ens rationis, quod nunquam realiter exiſtit: ergo.

¶ QVINTO præterea. Omnes relationes tertij ordinis terminantur ad terminum, quod eſt ens rationis; nam omnes relationes tertij ordinis ſunt relationes non mutuæ; ſed ens rationis numquam poteſt realiter exiſtere, vt notum eſt: ergo falſum eſt dicere, quod relatio prædicamentalis neceſſatio poſtulat terminum realiter exiſtentem.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Diui Thomæ p.p.q. 13. artic. 7. vbi docet, quod inter ens, & non ens eſt ſola relatio rationis: ergo relatio prædicamentalis, quæ eſt realis, poſtulat terminum realiter exiſtentem.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ CONCLVSIO vnica. Relatio prædicamentalis neceſſario poſtulat terminum, qui materialiter, ſeu fundamentaliter acceptus realiter exiſtat; & ita inter ens, & non ens, nullo modo poteſt eſſe relatio prædicamentalis. In hac cõcluſione conueniunt omnes fere Thomiſtæ. Et pro eius declaratione

¶ OBSERVANDVM eſt, quod terminus relationis poteſt dupliciter conſiderari: vno modo formaliter, quatenus formaliter importat relationem; alio verò modo poteſt conſiderari materialiter, conſiderando id, quod eſt relatiuum, ſiue conſiderando fundamentum relationis: v.g. Petrus genitus à Paulo, poteſt dupliciter conſiderari; vno modo, quatenus formaliter eſt terminus relationis paternitatis, & ſic conſideratur præciſè, quatenus eſt filius; alio modo poteſt cõſiderari materialiter, & ſic cõſideratur præciſè quatenus eſt ſubſtãtia &c. In noſtra ergo concluſione dicimus quod de ratione relationis prædicamentalis eſt, quod terminus eius, qui formaliter terminat, vt dictum eſt, exiſtat realiter acceptus ſaltim matelialiter, vel formaliter. Nam licet verum ſit, quod in multis relationibus prædicamentalibus, vt ſunt relationes primi, vel ſecundi generis, terminus acceptus etiam formaliter, realiter exiſtat: tamen in relationibus tertij generis, terminus acceptus materialiter, vel fundamentaliter, realiter exiſtit. Et quia in noſtra concluſione loquimur de quacunque relatione prædicamentali, propterea dicimus, quod requirit terminum acceptum materialiter, vel fundamentaliter realiter exiſtentem. Hoc ſuppoſito,

¶ PRIMO probatur concluſio auctoritate diui Thomæ loco citato in argumento ſed contra, & præterea ſecundo contra gentes cap. 12. ratione tertia. vbi dicit, Eius, quod eſt actu, ad eius, quod eſt in potentia, non eſt relatio realis: ergo.

¶ SECVNDO probatur concluſio, & de relatione primi, & ſecundi generis, adeò certa eſt, vt nulla indigeat probatione. De relationibus verò ſecundi generis, etiam id patet; quia ſicut relatio prædicamentalis in relatiuis primi, & ſecundi generis exiſtit coexiſtentiam formalem alterius relationis for-

ma-

Digitized by Google

maliter ſecluſa quacunque operatione intellectus: ita ſimiliter relatio in relatiuis tertij generis exigit coexiſtentiam alterius relationis, quantum fuerit poſſibilis, cum ſit formaliter formalis terminus illius; ſed non poteſt eſſe terminus aliquo modo, niſi accipiatur, vel materialiter, vel fundamentaliter proximè, vt ſatis patet loquendo de ente rationis, quod eſt correlatiuum in relatiuis tertij generis: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, nego maiorem. Pro quo conſiderandum eſt id quod ſupra dictum eſt, ſcilicet, quod relatio ſecundum dici per hoc diſtinguitur à relatione ſecundum eſſe, quia relatio ſecundum dici non reſpicit terminum in ratione termini præciſe, ſed in ratione obiecti, & finis, vel alia ratione; & eſt ſimpliciter aliquid abſolutum exiſtens in prædicamento abſoluto habere eſſe ad ſe: & ita relatio ſecundum dici, bene poteſt reſpicere non ens, quia de ratione obiecti, & finis non eſt, quod ſit exiſtens. quare relatio ſecundum dici non exigit coexiſtentiam in obiecto, præcipue cum ipſa relatio ſit ſimpliciter ad ſe. Cæterum relatio prædicamentalis non habet eſſe ad ſe, ſed ſimpliciter habet eſſe ad aliud; vnde eſt purus reſpectus, & ideo reſpicit terminum præcisè in ratione termini, & ſic non poteſt eſſe ſine ſuo extremo exiſtente; quia neceſſario exiſtere debet terminus, vt res ſit terminata ad ipſum, & quod illa res ſcilicet relatio eſt purus reſpectus. Et propterea loquendo de reſpectu, quem dicit ſcientia ad obiectum non exiſtens aliquo modo ſiue fundamentaliter proxime, ſiue materialiter; dicimus, quod talis reſpectus non eſt reſpectus prædicamentalis, ſed tantum reſpectus ſecundum dici, & conſequenter non mirum, quod requirat exiſtentiam aliquo modo in ipſo termino.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad tertivm dicendum, quod exiſtentia eſt conditio neceſſaria, ſeu quid neceſſarium, vt ſcientia referatur realiter ad menſuram ſuam: nam licet non ſit neceſſaria, vt menſura, eſt tamen neceſſaria vt menſuratum referatur realiter ad menſuram, quia niſi menſurans exiſtat aliquo modo, non poteſt ad illud eſſe relatio realis.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod obiectum logicæ exiſtit in fundamento proximo, vt ſatis dictum eſt, & hoc ſufficit, vt ad illud terminetur relatio realis ſcientiæ logicæ.

¶ Ad qvintvm dicendum eſt eodem modo.

ARTICVLVS XI.

Virum tria fundamenta relationum ſint ſufficienter ab Ariſtotele aſſignata.

AD vndecimum ſic proceditur. Videtur, quod tria fundamenta relationum non ſint ſufficienter ab Ariſtotele aſſignata. Secundum fundamentum in quo fundatur relatio cauſæ ad effectum non diſtinguitur à tertio fundamento, in quo fundatur relatio menſuræ, & menſurati: ergo tria fundamenta relationis non ſunt ſufficienter aſſignata ab Ariſtotele. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Relatio, quæ fundatur in tertio fundamento, fundatur etiam in ſecundo fundamento; nam relatio ſcibilis ad ſcientiam, quæ fundatur in tertio fundamento, ſcilicet in menſura, & menſurato, fundatur etiam in actione, & paſſione, ſcilicet ſecundo fundamento; quia relatio ſcibilis ad ſcientiam eſt relatio cauſæ ad effectum: etenim ſcibile eſt cauſa ſcientiæ: ergo ſecundum fundamentum, in quo fundatur relatio cauſæ ad effectum, non diſtinguitur à tertio fundamento, in quo fundatur relatio menſuræ, & menſurati.

¶ Secvndo præterea. Nam Diuus Thomas 1. par. quæſt. 13. art. 7. docet, quod relatio Dei ad creaturas, & relatio ſcibilis ad ſcientiam fundatur in relatione oppoſita; Et tamen relatio in qua fundatur non pertinet ad aliquod fundamentum ex aſſignatis ab Ariſtotele: ergo tria fundamenta relationum non ſunt ſufficienter ab Ariſtotele aſſigna-

figna-

Digitized by Google

ſignata. Conſequentia eſt bona. Minor patet. Nam Ariſtoteles tria tantum aſſignauit fundamenta, ſcilicet quantitatem, actionem, & paſſionem, rationem menſuræ, & menſurati: ſed ad hæc tria non pertinet prædicta relatio: ergo.

¶ Tertio præterea. Tot ſunt ponenda fundamenta relationum, quot ſunt ea, ad quæ conſequuntur relationes; nam fundamenta relationum ea ſunt, ad quæ relationes conſequuntur; ſed omnia rerum genera ſunt, ad quæ conſequuntur relationes: ergo fundamenta relationum tot erunt, quot ſunt rerum genera, ad quæ conſequuntur. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor etiam patet ex dictis ſupra in alijs articulis, in quibus dictum eſt, quod ad alia rerum genera conſequuntur quidem relationes; nam vel res ſunt accidentia, & ſic ad illas conſequitur reſpectus, & relatio ad ſubiectum; vel eſt ſubſtantia, & ſic cum ſit aliquid creatum dicit relationem ad Deum creatorem: ergo.

¶ Quarto præterea. Relatio amoris ad amabile, & relatio appetitus ad appetibile, & relatio deſiderij ad deſiderabile, non fundatur in aliquo fundamento ex aſſignatis: ergo non ſufficienter fuerunt ab Ariſtotele aſſignata tria fundamenta relationum. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò patet. Quia fundamentum prædictarum relationum, nec eſt vnitas, quæ eſt primum fundamentum; nec eſt actio, neque paſſio, quæ eſt ſecundum fundamentum; nec eſt menſura, ſeu menſuratum, vt ſatis de ſe manifeſtum eſt: ergo.

¶ Quinto præterea. Relatio ſimilitudinis, quæ reperitur inter res ſimiles, non fundatur in quantitate; quia per quantitatem res non dicuntur ſimiles, ſed æquales: ergo talis relatio ſimilitudinis fundatur in qualitate, cui propriũ eſt, vt per illam dicamur ſimiles, vel diſſimiles; & conſequenter erunt quatuor fundamenta relationum, ſcilicet quantitas, qualitas, actio, & paſſio, menſura, & menſuratum.

¶ Sexto præterea. Nam Ariſtoteles, vel loquitur de fundamentis, quæ manent cum relatione, vel de fundamentis, quæ tranſeunt; ſed neutrum poteſt dici: ergo illa tria fundamenta non fuerunt rectè aſſignata. Minor, in qua eſt difficultas probatur. Et quo ad primam partem patet, quia vnitas manet in quantitate cum relatione æqualitatis. Quo ad ſecundam vero partem etiam conſtat, quia generatio, in qua fundatur filiatio, tranſit, nec manet cum eadem filiatione: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis cap. de relatione, vbi tantum tria fundamenta relationum aſſignauit, nec plura, nec pauciora: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli, ſit

¶ Conclusio vnica. Tria fundamẽta relationum aſſignata ab Ariſtotele cap. de ad aliquid, ſunt ſufficienter tradita. In hac concluſione conueniunt omnes logici, & metaphyſici.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt. Primo, quod fundamenta relationum ſunt in duplici differentia; quædam enim ſunt fundamenta remota, quædam vero ſunt fundamenta proxima: v. g. in relatione paternitatis, & filiationis, duplex reperitur fundamentum, nempe fundamentum remotum, & fundamentum proximum; fundamentum remotum eſt potentia generatiua actiua in patre, & paſſiua in filio: fundamentum vero proximum eſt ipſa actio generatiua actiua reſpectu patris, nempe ipſum generare, & paſſiua reſpectu filij, ſcilicet generari. Quando ergo Ariſtoteles dixit tria tantum eſſe fundamenta relationum, & non plura, nec pauciora, loquutus eſt de fundamentis proximis, iuxta quorum numerum diſtinxit tria genera relationum: non vero loquutus fuit de fundamentis remotis, quia hæc non ſunt tantum tria, ſed quatuor, ſcilicet ſubſtantia, quantitas, qualitas, potentia agendi, & patiendi. Et propterea, quando fit ſermo de fundamentis relationum, & dicuntur eſſe tria, ſemper intelligendum dſt de fundamentis proximis: quia etiam apud Metaphyſicos, & Logicos, quando eſt ſermo de fundamentis relationum, vt in plurimum ſemper accipiũtur fundamenta proxima: & hoc eſt,

quia

quia ad poſitionem fundamenti proximi conſurgit ſtatim relatio, & non ad poſitionem fundamenti remoti Et ideo Ariſtoteles iuxta numerum horũ trium fundamentorum diſtinxit tria genera relationum; & dixit, quod relationes primi generis ſunt idem, æquale, & ſimile; ſiue diuerſum, inæquale, & diſſimile, quorum fundamentum eſt vnum, & multa, ſiue vnitas, & numerus. Secundi generis ſunt illa, quæ referuntur, vt cauſa, & effectus, quorum fundamentum eſt actio, & paſſio. Tertij tandem generis ſunt, quæ ad inuicem referuntur ſecundum menſuram, & menſuratum: cuius fundamentũ eſt mẽſura, & menſuratũ. Quare quando dicimus in concluſione, quod tria fundamenta relationum aſſignata ab Ariſtotele ſunt ſufficienter tradita, loquimur de fundamentis relationum ſecundum ſenſum Ariſtotelis, & ſecundum modum magis vſitatum apud Metaphyſicos, & Logicos, qui communiter, dum loquuntur de fundamentis relationum ſemper loquuntur de fundamentis proximis.

¶ Secundo obſeruandum eſt, quod apud Logicos, & Metaphyſicos præfata fundamenta proxima appellantur ratio fundandi relationem. Nam quando Ariſtoteles dixit, quod in qualibet relatione prædicamentali reperiuntur quatuor, ſcilicet ſubiectum, fundamentum, ratio fundandi, & terminus, vt v.g. in relatione paternitatis Pater eſt ſubiectum, potentia generatiua eſt fundamentum, actio generatiua eſt modus fundandi, & filius eſt terminus; diſtinxit fundamentum à ratione fundandi, ſiuè à fundamento proximo: vnde nomine fundamenti ſolum accipit fundamentum remotum. Dicitur autem communiter apud Metaphyſicos, & Logicos ratio fundandi fundamentum proximum, quia completum fundamentum reſultat ex illis duobus, ſcilicet ex fundamento remoto, & ex ratione fundandi: imò completa ratio, quare ad fundamentum conſequatur relatio, eſt modus fundandi: & propterea talis modus fundandi appellatur fundamentum proximum; & de tali fundamento proximo loquitur Philoſophus, quando aſſignat numerum fundamentorũ. His ſuppoſitis,

¶ Probatvr breuiter concluſio. Tantum ſunt tria fundamenta relationũ, ſiue tria genera relationum: ergo ſufficienter tria fundamenta relationum fuerunt ab Ariſtotele aſſignata. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Tripliciter vna res ordinatur ad aliam: ergo tria tantum ſunt fundamenta, & genera relationum, Conſequentia patet. Antecedens probatur. Vna res ordinatur ad aliam; vel ſecundum eſſe, prout eſſe vnius dependet ab alio, & ſic eſt tertius modus, ſiue tertium fundamentum menſuræ, & menſurati; nam eſſe menſurati dependet à menſura. Vel ſecundũ virtutem actiuam, & paſſiuam, ſecundum quod vna res ab alia recipit, vel alteri confert aliquid, & ſic eſt ſecundum fundamentum: vel ſecundum quod quantitas vnius rei poteſt menſurari per alteram, & ſic eſt primum fundamentum. Ergo tria tantum ſunt fundamenta proxima, ſiue rationes fundandi relationum.

¶ Explicatvr prædicta ratio, Obſeruando circa ſingula fundamenta. Et primo circa primum fundamentum conſiderandum eſt, quod numerus eſt fundamentum proximum relationis, quæ fundatur in quantitate, vt v. gr. in relatione dupli, & ſimpli, & quadrupli ad eius quartam partem, &c. omnes enim proprietates numerorum ſunt quædam relationes fundatæ in numero ſecundum rationem exceſſus, vel defectus: vt triplum fundatur in numero ea ratione, qua excedit alterum numerum in tertia parte. Et non ſolum numerus eſt fundamentum proximum, ſiue ratio fundandi primi generis, ſed etiam vnitas; vbi nomine vnitatis non ſolum intelligimus vnitatem quantitatiuam, ſed præcipuè vnitatem tranſcendentalem. Nam hæc vnitas tranſcendentalis in ſubſtantia facit idem, in quantitate æquale, in qualitate ſimile: & oppoſitum vnitatis in ſubſtantia facit diuerſum (oppoſitum autem eſt multitudo) in quantitate inæquale, in qualitate diſſimile. Secundo circa ſecundum fundamentum, ſiue rationem fundandi ſecundi generis Obſeruandum eſt, quod actio, & paſſio eſt quidem fundamentum proximum, ſiue ratio fundandi ſecundi generis. Et quia actio, &

paſ-

paſſio poteſt iuxta tres tẽporis differentias diſtingui, ita pariter relatiua huius generis diſtinguũtur, ſcilicet in relatiua, quæ fundãtur in actione præterita, præſenti, & futura. Præterita, vt v. g. paternitas, & filiatio, quæ fundantur in actione generandi, quæ iam fuit. Præſenti, vt calefaciens actu, & calefactũ, quæ fundãtur in actione actu calefaciendi. Futura, vt illud, quod poteſt calefacere, & quod poteſt calefieri; nam fundamentum horum relatiuorum eſt actio futura calefaciendi. Tertio circa tertium fundamentum, ſiue rationem fundandi tertij generis, conſiderandum eſt, quod nomine menſuræ non intelligit D. Thomas menſuram, quæ eſt de prædicamento quantitatis; ſed intelligit menſuram entitatis eſſe, & veritatis, quo modo referuntur ſcientia, & ſcibile, ſenſus, & ſenſibile; nam ſcibile eſt menſura ſcientiæ: talis enim eſt ſcientia, quale eſt ſcibile: & ſenſibile eſt menſura ſenſus; nam talis eſt ſenſus, quale eſt ſenſibile. Iuxta hanc ergo explicationem intelligenda eſt ratio pro concluſione, in qua dicitur, quod tribus tantum modis vna res refertur ad aliã, & econuerſo: & propterea tria tantum fundamenta proxima numerantur, quæ ſigillatim magis dilucidabuntur in ſingulis articulis ſeqq. in quibus etiam veritas concluſionis articuli magis apparebit.

¶ Ad primvm ergo dicẽdum, quod ſcibile poteſt duobus modis ſumi. Primo, vt producit ſpeciem in intellectu. Secundo modo, vt eſt terminus ſcientiæ, in quantum videlicet ſcibile ita ſcitur, ſicut eſt à parte rei. Si primo modo ſumatur ſcibile, relatio ſcibilis ad ſcientiam eſt relatio ſecundi generis, & fundatur in actione productiua ſcientiæ. Si verò ſecundo modo accipiatur ſcibile, quia, vt ſic menſurat ſcientiam, ideo inter ipſum, & ſcientiam eſt relatio tertij generis. Neque inconuenit, quod idem ſecundum diuerſam rationem pertineat ad diuerſa genera relationum; neque ex hoc ſequitur, quod non ſint diſtinguenda duo fundamenta relationum: alterum, quod eſt actio, & paſſio; & alterum, quod ſit menſura, & menſuratum: quia idem ſcibile eo, quod ſecundum diuerſam rationem accipitur, ideo etiam diuerſa fundamenta poſtulat.

¶ Ad secvndvm dicendum, Primo quod relatio dominij non fundatur in relatione oppoſita, nec ſimiliter relatio ſcibilis; ſed relatio oppoſita, nempe relatio creaturæ ad Deum requiritur, vt quid neceſſarium, vt intellectus poſſit apprehendere relationem dominij, & illam Deo attribuere: & in hoc ſenſu eſt intelligendus Diuus Thomas. Secundo reſpondetur, quod, vt dictum eſt, relatio dominij in Deo formaliter eſt relatio rationis, & ſimiliter etiam relatio ſcibilis; ideo non inconuenit, quod præſupponat, vt fundamentum, relationem realem creaturæ. Ariſtoteles autem, quando dicit tria eſſe fundamenta, inter quæ non numerat relationem, loquitur de fundamentis relationum realium, & non de fundamentis relationum rationis.

¶ Ad tertivm dicendum, quod licet relationes conſequantur alia genera entium, conſequuntur tamen ea, non quomodocunque, ſed quatenus induunt aliquid ſuperadditum, ſiue aliquid ſupradictorum fundamentorum.

¶ Ad qvartvm dicendum eſt, ſupponendo ea, quæ dicit Diuus Thomas in primo d. 30. q. 1. artic. 3. ad 3. vbi inquit. Dicendum, quod relatiuorum inuenitur triplex diuerſitas. Quædam ſunt, quorum vtrumque importat relationem non in re exiſtente, ſed in ratione tantum; ſicut quando ens refertur ad non ens, vel relatio ad relationem, vel aliquid huiuſmodi. Quædam vero, quorum vtrumque relationem realem importat, ſicut pater, & filius. Quædam verò, quorum alterum importat relationem realem, alterum rationis tantum, ſicut ſcientia, & ſcibile. Et huiuſmodi diuerſitatis ratio eſt, quia illud, ſuper quod fundatur relatio, quandoque inuenitur in altero tantum, & quandoque in vtroque: vt pater, quia relatio ſcientiæ ad ſcibile fundatur ſupra apprehenſionem ſecundum eſſe ſpirituale, quod eſt tantum in ſciente, & non in ſcibili, quia ibi eſt tantum forma ſecundum eſſe naturale; & ideo relatio realis eſt tantũ in ſcientia, & non in ſcibili. Econtrario

Digitized by Google

trario eſt de amante, & amato, quia relatio amoris fundatur ſuper appetitum bo ni: bonum autem non eſt aliquid exiſtens tantum in anima, ſed etiam in rebus. Vnde dicit Philoſophus 6. Metaph. quod bonum, & malum ſunt in rebus, verum, & falſum in anima. Et ideo dicit Auicenna, quod in amante, & amato, in vtroque relatiuorum eſt inuenire diſpoſitionem per quam referatur ad alterum, non in ſciente, & ſcibili, & ideo vtrobique relatio realis eſt; ſic etiam, & æqualitas, quæ immediatè fundatur ſupra quantitatem, quæ in vtroque eſt. Ex quibus verbis manifeſtè colligitur, quod relatio amoris ad amabile, eſt relatio realis ſecundi generis, quia inter amans, & amatum eſt vera cauſalitas: & ideo relatio fundatur ſupra actionem propriè, vel largè ſumptam, quia illa motio habet rationem actionis, & eſſe motum rationem paſſionis.

¶ Ad qvintvm dicendum, quod ſi loquamur, vt dictum eſt, de fundamentis remotis relationum, ſunt quatuor fundamenta, & inter illa numeratur etiam qualitas. Verum loquendo de fundamentis proximis, de quibus loquimur in præſenti, ſunt tantum tria; & relatio ſimilitudinis, quæ fundatur in qualitate, tamquam in fundamento remoto, habet fundamentum proximum, ſiue modum fundandi primi generis, quod eſt vnitas in qualitate, vt iam ſæpe ſupra dictum eſt. Nam v. g. relatio ſimilitudinis reperitur inter duas albedines, habentes eandem vnitatem formalem fundamentaliter, quatenus principijs eſſentialibus, & formalibus non diſtinguuntur, eo quod illa principia formalia ſunt indiuiſa, non quod ipſa indiuiſio formaliter ſit ſecluſa operatione intellectus: hæc enim à parte rei non poteſt dari, vt diximus ſupra lib. 3. ſed tantum eſt fundamentaliter proximè. Quare fundamentum proximum talis relationis ſimilitudinis eſt ipſa vnitas in albedine, ſiue indiuiſio formalis eſſentialis fundamentaliter tamen proximè in albedine. Conſiderandum enim eſt id, quod ſupra dictum eſt, quod quando dicitur, quod relatio primi modi fundatur in quantitate, nō accipitur quantitas propriè pro quantitate prædicamētali, aliàs v. g. diuinæ perſonæ non eſſent æquales, quia ea ſunt æqualia, quæ ſunt vnum in quantitate, & quantitas prædicamentalis non eſt in diuinis; nec duæ albedines eſſent ſimiles, quia ſimilia ſunt, quæ ſunt vnum in forma: & ibi non eſt propriè vnitas, ſed accipitur vnitas tranſcendentaliter pro ente indiuiſo, & hoc vocatur quantitas, quia habet ſe ad modum quantitatis. Et ideo modus fundandi relationis ſimilitudinis, ſiue fundamentum proximum dicitur quantitas, ſiue vnitas, hoc eſt indiuiſio ipſa formarum, & albedinum.

¶ Ad sextvm dicendum, quod Ariſtoteles loquendo de fundamentis proximis, loquitur de his, quæ manent, quā de his quæ tranſeunt, vt patet ex his, quę diximus pro declaratione probationis concluſionis huius articuli.

ARTICVLVS XII.

Vtrum fundamentum relationis primi generis ſit ſufficienter aſsignatum ab Ariſt.

Quod eſt quærere.

Vtrum fundamentum relationis primi generis aliquando ſit ſubſtantia, aliquando quantitas, aliquando qualitas.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod fundamentum relationis primi generis ſit inſufficienter aſſignatum ab Ariſtotele, & conſequenter, quod fundamentum relationis primi generis non ſit aliquando ſubſtantia, aliquando quantitas, aliquando qualitas. Et primo videtur, quod in ſubſtantia non poſſit fundari aliqua relatio primi generis. Accidens relatiuum non poteſt immediatè fundari in ſubſtantia: ſed relatio prædicamentalis primi generis eſt accidens reale relatiuum: ergo relatio prædicamentalis primi generis non poteſt

reſt immediatè fundari in ſubſtantia. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior verò probatur. Relatio v. g. fundatur in ſubſtantia mediante quantitate; quantitas enim eſt primum accidens, quod in ſubſtantia reperitur: igitur accidens relatiuum non poteſt immediatè fundari in ſubſtantia.

¶ Secvndo præterea. Si aliqua relatio prædicamentalis primi generis immediatè fundaretur in ſubſtantia, maximè eſſet relatio ſimilitudinis ſpecificæ, ſiue genericæ: hæc enim relatio non poteſt in alio fundari, quam in ſubſtantia; ſed hæc relatio non eſt relatio primi generis, nec alterius prædicamenti relationis: ergo. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Relatio ſimilitudinis genericæ, vel ſpecificæ eſt tantum relatio rationis; quia eſt tantum relatio per intellectum: ergo hæc relatio non eſt relatio primi generis, vel alterius prædicamenti relationis.

¶ Tertio præterea. Si aliqua relatio immediatè fundaretur in ſubſtantia, maximè eſſet relatio identitatis: ſed relatio identitatis non eſt relatio realis prædicamentalis, ſed tantum eſt relatio rationis: igitur non datur relatio realis, quæ immediatè fundatur in ſubſtantia. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur; quia relatio identitatis eſt relatio eiuſdem ad ſeipſum; ſed relatio eiuſdem ad ſeipſum eſt relatio rationis: ergo.

¶ Qvarto præterea, & probatur fundamentum primi generis non eſſe quantitatem. Si aliqua relatio fundaretur in quantitate, maximè eſſet relatio æqualitatis; ſed relatio æqualitatis non eſt relatio prædicamentalis primi generis: ergo fundamentum relationis primi generis nequit dici, quod ſit quantitas. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Relatio æqualitatis eſt relatio rationis tantum: ergo relatio æqualitatis non eſt relatio realis prædicamentalis. Antecedens patet, quia talis relatio æqualitatis fundatur ſupra vnitatem rationis, ſiue fundamentum rationis: ergo eſt relatio rationis.

¶ Qvinto præterea, & probatur, quod nulla relatio realis prædicamentalis primi generis fundetur in qualitate. Nulla relatio ſimilitudinis fundatur in qualitate: ergo nulla relatio realis prædicamentalis fundatur in qualitate. Conſequentia eſt bona; quia ſi aliqua relatio fundaretur in qualitate, eſſet relatio ſimilitudinis. Antecedens verò probatur. Omnis relatio ſimilitudinis fundatur in ſubſtantia; quia relatio v. g. ſimilitudinis, qua Petrus, & Paulus ſunt ſimiles in natura humana, fundatur immediatè in ſubſtantia, & ſic de ſingulis alijs: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis, qui cap. de relat. in primo genere relationis collocat relationes, quæ fundantur in ſubſtantia, in quantitate, & qualitate: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Fundamentum relationis primi generis ſufficienter eſt aſſignatum ab Ariſtotele. Hæc concluſio ſufficienter explicabitur, & ſimul probata manebit ex ſolutionibus argumentorum, in quibus apparebit, quomodo in ſubſtantia immediate fundatur relatio realis, & quomodo etiam in quantitate, & tandem in qualitate.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod aliud eſt loqui de ſubiecto relationis, & aliud eſt loqui de fundamento relationis; nam ſubiectum relationis nō eſt fundamentum relationis ſecundum eandem rationem. Vnde verum quidem eſt, quod relatio non poteſt immediatè ſubiectari in ſubſtantia. Falſum tamen eſt, quod non poſſit immediatè fundari in ſubſtantia. Explicatur hoc, ſupponendo, quod ſubſtantia poteſt conſiderari dupliciter; vno modo ſecundum ſuum eſſe; alio modo, vt induit rationem quantitatis (ideſt vnitatis transcendentalis, &c.) vel actionis, vel menſuræ. Primo modo ſubſtantia habet rationem ſubiecti, quia ſuum eſſe eſt per ſe. Secundo modo habet rationem fundamenti primi generis, vel alterius. Et ita ſi primo modo accipiatur ſubſtantia, in illa immediatè non fundatur accidens relatiuum primi generis, ideſt non ſubiectatur, vt formaliter loquamur: at verò ſi ſecundo modo accipiatur ſubſtantia,

tia, in illa optimè poteſt fundari immediatè relatio primi generis; quod vt clarius explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.
Ad Primum.

Vtrùm cum proprietate dici poſſit, quod relatio prædicamentalis primi generis aliquando immediatè fundatur in ſubſtantia.

ET videtur vera pars negatiua. Primo arguitur. Relatio vnionis materiæ ad formam eſt relatio primi generis; & tamen non poteſt fundari immediatè in ipſa ſubſtantia materiæ primæ: ergo non poteſt dici, quod relatio prædicamentalis primi generis aliquando immediatè fundatur in ſubſtantia. Maior cum conſequentia ſunt notæ, & minor patet, quia materia prima non poteſt habere eſſe accidentale, niſi prius habeat eſſe ſubſtantiale: ergo talis relatio non poteſt immediatè fundari in ipſa ſubſtantia materiæ primæ. Antecedens patet, quia forma ſubſtantialis in ſententia D. Thomæ aduenit puræ potentiæ, & materiæ primæ nudæ non habenti aliud eſſe: aliàs adueniret enti in actu: ergo.

¶ Secundo arguitur. Saltim in opinione probabili, quæ aſſerit relationem non diſtingui realiter à fundamento, & eſſe idem cum illo, erit certum relationem primi generis non poſſe fundari in ſubſtantia immediatè: quia alias eſſet dicendum, quod ſubſtantia eſt eadem res realiter, quæ eſt accidens, quod eſt contra Ariſtotelem, & totam Philoſophiam; quia impoſſibile eſt, quod vna, & eadem res realiter, quæ habet eſſe per ſe, & independens ab alio, habeat eſſe in alio, & ab alio dependens: ergo cum proprietate non poteſt dici, quod relatio prædicamentalis primi generis aliquando immediatè fundatur in ſubſtantia.

¶ Tertio arguitur. Si relatio immediatè fundatur in ſubſtantia, ſequitur, quod relatio ſit accidens perfectius omnibus alijs accidentibus: hoc autem dici non poteſt, quia relatio eſt accidens minimæ entitatis, vt ſæpè dictum eſt, & docet S. Thom. 3. phyſicorum; ergo. Sequela probatur. Quia id, quod immediatius, & proximius participat ſubſtantiam, perfectiori modo participat illam; quia immediatius, & proximius participare, eſt perfectiori modo participare; ſed ſi relatio immediatè fundaretur in ſubſtantia, immediatius, & proximius participaret ſubſtantiam: ergo. Prima conſequentia argumenti probatur à ſimili. Nam ſi ignis calefaciat aquam, & aqua calefaciat manum, perfectiori modo participabit calorem aqua, quam manus: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Relatio prædicamentalis primi generis, ſiue etiam alterius, aliquando poteſt immediatè fundari in ſubſtantia. Hæc concluſio eſt communis inter Doctores.

¶ Primo probatur. Duæ ſubſtantiæ realiter diſtinguuntur ſecluſa operatione intellectus, etiam conſiderando ſubſtantias in proprijs entitatibus indiuidualibus: ſed diſtinctio formaliter eſt relatio prædicamentalis primi generis: ergo relatio prædicamentalis immediatè fundatur in ſubſtantia. Conſequentia patet, quia ſubſtantię ſunt, quæ immediatè ſunt diſtinctæ, & diuerſæ.

¶ Secundo probatur concluſio etiam de relatione alterius generis prædicamentalis. Relatio creaturæ, quæ eſt ſubſtantia, eſt relatio realis; ſed hæc fundatur immediatè in ſubſtantia: ergo. Maior patet. Quia creatura realiter dependet, & refertur ad Deum. Minor etiam probatur. Quia ipſa ſubſtantia eſt, quæ creatur, & producitur à Deo, qui poſſet illam producere ſine aliquo accidente, & tunc referretur relatione reali, quæ fundaretur immediatè in ſubſtantia: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod illa relatio vnionis materiæ ad formam fundatur in actione, quæ eſt vnitio; & ita talis relatio

Digitized by Google

non eſt relatio primi generis, ſed ſecundi generis: ſubiectatur autem in ipſo vnito, ſeu compoſito, de quo dicemus in libris phyſicorum.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod reuera argumentum concludit, quod ſcilicet relatio diſtinguatur realiter à fundamento. Nihilominus tamen, ſi aliquis vellet reſpondere difficultati in ſententia oppoſita, dicere poſſet; quod tunc non eſſet formaliter ſubſtantia, & accidens, ſed ſolum realiter, & hoc non eſt inconueniens. Et ſi dicas, quod accidens habet inexiſtentiam: ergo diſtinguitur à ſubſtantia. Reſpondendum eſt in hac ſententia: formaliter concedo, realiter nego. Nam illa exiſtentia ſubſtantiæ, quatenus facit ſubſtantiam eſſe, eſt exiſtentia: quatenus verò facit accidens ineſſe, eſt inexiſtentia; & ita eſt formaliter diſtincta: ſed tamen, vt dicemus infra, relatio prædicamentalis diſtinguitur realiter à ſuo fundamento, vt ibi demonſtrabimus.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod licet relatio immediatè fundetur in ſubſtantia, non per hoc ſequitur, quod ſit perfectius accidens; quia fundatur in ſubſtantia non ſecundum ſe, eo modo, quo alia accidentia ſunt in ſubſtantia; ſed quatenus habet rationem quantitatis; ideſt vnitatis, vel diuerſitatis: & dato etiam, quod immediatè inhæreret ſubiecto, ſiue ſubſtantiæ, non ſequeretur, quod eſſet perfectius accidens, quia quantitas materialis immediatè inhæret ſubſtantiæ, & tamen non eſt perfectiſſimum omnium accidentium materialium. Vnde perfectio accidentis deſumitur in perfectiori participatione entitatis, & in immediatiori ordine ad ſubſtantiam quantum ad inhærentiam. Et per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli

¶ AD SECVNDVM argumentum principale eiuſdem articuli dicendum, quod petis ſpecialem difficultatem, vnde fit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Secundum.

Vtrùm relatio ſimilitudinis genericæ, vel ſpecificæ immediatè fundetur in ſubſtantia.

Quod eſt quærere,

An talis relatio ſimilitudinis genericæ, vel ſpecificæ ſit relatio realis prædicamentalis.

ET videtur vera pars negatiua. Primo arguitur argumento ſecundo huius articuli

¶ Secundo arguitur. Vnitas generica, vel ſpecifica non poteſt fundare relationem realem ſimilitudinis genericæ, vel ſpecificæ: ergo talis relatio non eſt realis. Antecedens patet. Quia vnitas generica, vel ſpecifica eſt vnitas rationis: ergo non poteſt fundare relationem realem prædicamentalem primi generis, vel alterius.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Relatio ſimilitudinis genericæ, vel ſpecificæ immediatè fundatur in ſubſtantia: eſtque talis relatio realis prædicamentalis primi generis.

¶ Pro declaratione huius concluſionis, Obſeruandum eſt, quod in præſenti quæſtiuncula non loquimur de relatione ſimilitudinis genericæ, aut ſpecificæ Logicè, ideſt de relatione generis, vel ſpeciei Logicæ: certum eſt enim, quod huiuſmodi relationes ſunt relationes rationis, vt ſupra lib. 5. oſtenſum eſt: ſed in præſenti loquimur tantum de quodam reſpectu reali, qui conſequitur in Petro, & Paulo exiſtentibus, eo quod habent duas naturas, quæ non poſſunt diuidi per principia formalia, quod eſt eſſe vnum

vnũ formaliter negatiuè: & ex eo, quod habent iſtas naturas ita indiuiſibiles, dicimus, quod inter Petrum, & Paulum eſt relatio realis ſimilitudinis ſpecificæ, quæ fundatur in ſubſtantia, nempe in ipſis naturis ſubſtantialibus; cuius relationis fundamentum proximum, ſiue ratio fundandi eſt vnitas, ſiue indiuiſibilitas naturarum. Hoc ſuppoſito,

¶ Probatur facile noſtra concluſio. Relatio ſimilitudinis ſpecificæ, ſeu genericæ, quæ reperitur inter Petrum, & Paulum, fundatur immediatè in vnitate ſpecifica, ſeu generica naturarum vtriuſque; ſed talis vnitas eſt ſubſtantialis, ſiue duarum naturarum ſubſtantialium: ergo relatio ſimilitudinis ſpecificæ, ſiue genericæ, quæ reperitur inter Petrum, & Paulum, fundatur immediatè in ſubſtantia. Quod autẽ talis relatio ſit relatio realis, etiam conſtat, quia ipſa eſt formaliter ſecluſa quacumque operatione intellectus. Quod autem ſit primi generis, etiam patet, quia omnis relatio, cuius fundamentum proximum eſt vnitas, eſt relatio primi generis, ſed hæc, vt probatum eſt, ita ſe habet: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur concedendo ſequelam. Ad probationem verò negatur, quod relatio ſimilitudinis ſpecificæ, ſeu genericæ ſit relatio rationis, & quod ſolum habeat eſſe per operationem intellectus: eſt enim talis relatio realis indepẽdens omnino in ſuo eſſe ab intellectu.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem diſtinguo antecedens. Vnitas generica, vel ſpecifica eſt vnitas rationis: ſi vnitas generica, vel ſpecifica accipiatur poſitiuè, concedo antecedens; nego tamen illud, ſi vnitas generica, vel ſpecifica accipiatur negatiuè. Hæc ſolutio explicanda eſt iuxta ea, quæ dicta ſunt ſupra lib. 4. quæſt. 1. Sed adhuc, vt magis explicentur iſta, quæ concernunt relationem ſimilitudinis ſpecificæ, vel genericæ fundatæ immediatè in ſubſtantia, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Secundum.

Vtrùm relatio ſimilitudinis, ſiue ſpecificæ, ſiue genericæ, quæ immediatè fundatur in ſubſtantia, ſiue in natura, aut eſſentia ſubſtantiali, immediatè abſque quantitate inhæreat ſubſtantiæ.

ET videtur vera pars negatiua. Primo arguitur. Nam talis relatio ſimilitudinis, quæ immediatè fundatur in ſubſtantia, eſt accidens materiale: ſed omne accidens materiale inhæret mediante quantitate: ergo licet immediatè fundetur in ſubſtantia, tamen non inhæret ſubſtantiæ abſque quantitate. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior verò probatur. Quia talis relatio ſimilitudinis eſt accidens pertinens ad prædicamentum relationis directè: ergo eſt accidens materiale.

¶ Dices, Quod talis relatio ſimilitudinis eſt accidens ſpirituale; & propterea optimè poteſt inhærere ſubſtantiæ immediatè abſque quantitate.

¶ Secundo arguitur contra. Talis relatio ſimilitudinis ſpecificæ, vel genericæ eſt accidens rei materialis, & afficiens rem materialem: ergo dicendum eſt, quod talis relatio non ſit accidens ſpirituale, ſed potius materiale inhærens ſubſtantiæ media quantitate, ſicut inhærent cætera accidentia materialia. Conſequentia patet. Quia omne accidens afficiens rem materialem eſt materiale, quia aliàs non afficeret rem materialem, quia ſpirituale non afficit rem materialem.

¶ Tertio arguitur, & confirmatur argumentum præcedens. Relatio ſimilitudinis genericæ, ſeu ſpecificæ eſt inter duos equos, vt patet: ſed duo equi nequeunt habere accidens ſpirituale: ergo dicendum eſt, quod talis relatio non eſt accidens ſpirituale, ſed materiale,

& conſequenter dicendum eſt, quod inhæret ſubſtantiæ mediante quantitate.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Licet probabile ſit aſſerere, quod prædicta relatio ſimilitudinis non inhæret immediatè ſubſtantiæ: tamen eſt etiam probabile aſſerere, quod immediatè inhæret, & vtrumque probabiliter defendi poteſt.

¶ Hæc concluſio duos habet partes.

¶ Prima pars probatur argumentis modo factis, & per ea, quæ dicta ſunt ad primum huius articuli

¶ Secunda verò pars probatur. Si Deus auferret quantitatem à duobus equis, v. g. adhuc illi equi eſſent ſimiles in natura ſpecifica ſimilitudine prædicamentali, ſicut modo ſunt ſimiles; ſed illa ſimilitudo, tunc non inhæreret ſubſtantiæ mediante quantitate: ergo etiam non ſeparata quantitate talis ſimilitudo ſpecifica, ſiue generica, quammodo habent, inhæret immediatè ſubſtantiæ.

¶ Ad argumenta ergo. Ad Primum reſpondetur, negando maiorem. Ad probationem reſpondetur, quod licet talis relatio pertineat ad prædicamentum relationis, tamen per hoc non ſequitur, quod ſit accidens materiale, & ſi reuera ſit accidens materiale: quia ad prædicamenta etiam ſpectant ſpiritualia, vt ad prædicamentum ſubſtantiæ ſpectat ſubſtantia ſpiritualis, & incorporea: ita etiam talis relatio ſimilitudinis quamquam non ſit materialis, etiam ſpectat ad prædicamentum relationis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod talis relatio eſt quidem accidens materiale: tamen quia eſt accidens indiuiſibile; ideò immediatè abſque quantitate inhæret ſubſtantiæ: nam eo ipſo quod ponatur fundamentum, & terminus ſtatim conſequitur relatio ſimilitudinis, abſque eo, quod quantitas intelligatur eſſe in ſubſtantia. Et ſicut forma equi eſt forma indiuiſibilis; & tamen eſt forma materialis: ita pariter hoc accidens eſt materiale, & indiuiſibile. Et quando dicitur, quod omne accidens materiale inhæret ſubſtantiæ media quantitate, intelligitur de accidente materiali diuiſibili, non autem de accidente materiali indiuiſibili.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod tale accidens, quod habent duo equi non eſt ſpirituale, ſed materiale, vt dictum eſt.

¶ Ad rationem autem factam pro ſecunda parte concluſionis, quatenus militat contra primam, Reſpondetur facile, quod talis relatio eſt accidens materiale, & inhæret ſubſtantiæ mediante quantitate, ex eo, quod eſt accidens materiale. Vnde ſi ponatur fundamentum, & ratio fundandi, non ponetur iſta relatio, niſi poſita quantitate; & ſi eſſent duæ ſubſtantiæ materiales ſine quantitate, eſſent ſimiles fundamentaliter, & non formaliter, quia deficit ratio quantitatis. Sed licet hæc ſolutio probabiliter ſoluat illam rationem, non tamen illam ſoluit euidenter; quia accidentia reſpectiua ſecundum eſſe non habent dependentiã neceſſariam à quantitate; propterea quod totum ſuum eſſe eſt ad aliud, & ſolum dependent à fundamento, & termino: & non ſequitur, quod ſi inhæreret mediante quantitate, quod tale accidens ſit diuiſibile; nam punctum inhæret ſubſtantiæ, & non eſt diuiſibile. Sed adhuc vt iſta relatio ſimilitudinis magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA IV.

Ad Secundum.

Vtrùm v.g. Petrus eadem relatione ſimilitudinis, qua refertur ad Ioannem, referatur ad equũ in ratione animalis, quia ſunt eiuſdem generis, & ad plantam in ratione viuentis, & ad lapidem in ratione corporis, & ad Angelum in ratione ſubſtantiæ.

ET videtur vera pars negatiua. Primo arguitur. Relatio ſimilitudinis qua Petrus refertur ad Ioannem, fundatur

Digitized by Google

datur in vnitate ſpecifica naturæ humanæ; ſed relatio ſimilitudinis, qua Petrus refertur ad equum in ratione animalis, non fundatur in vnitate ſpecifica naturę humanæ: ergo Petrus eadem relatione ſimilitudinis non refertur ad Paulum, & ad equum in ratione animalis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Relatio ſimilitudinis; qua Petrus refertur ad equum in ratione animalis, fundatur in vnitate generica naturæ animalis: ergo non fundatur in vnitate ſpecifica naturæ humanæ.

¶ Secundo arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Relatio, quæ fundatur ſupra vnitatem ſpecificam, eſt diuerſa à relatione ſimilitudinis, quæ fundatur ſupra vnitatem ſpecificam: ergo Petrus non refertur eadem relatione ſimilitudinis ad Paulum, & ad equum in ratione animalis, quia alias relatio fundata ſupra vnitatem ſpecificam, & relatio ſimilitudinis fundata ſupra vnitatem genericam eſſet eadem. Antecedens vero probatur. Vnitas generica eſt diſtincta ab vnitate ſpecifica: ergo ſimiliter relatio ſimilitudinis fundata ſupra vnam eſt diſtincta à relatione ſimilitudinis fundata ſupra aliam. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Vnitas ſpecifica eſt indiuiſibilis per principia ſpecifica; vnitas verò generica nō eſt huiuſmodi, imo oppoſita, quia eſt diuiſibilis per differentias ſpecificas, vt conſtat de animali, quod eſt diuiſibile per rationale, & irrationale: ergo.

¶ Tertio arguitur à ſimili. Nam ſicut album duabus relationibus refertur ad album in ratione ſimilis, & ad nigrum in ratione diſſimilis: ita ſimiliter Petrus vna relatione refertur ad Paulum, vt ſimilem ſpecificè, & alia relatione refertur ad equum, vt ſimilem generice, & alia ad eundem equum, vt diſſimilem ſpecificè. Antecedens eſt notum, & conſequentia patet à paritate rationis.

¶ Pro parte negatiua. Primo arguitur. Homo, & animal in Petro non diſtinguuntur realiter: ergo relatio ſimilitudinis, qua Petrus refertur ad Paulum. & qua refertur ad equum, eſt vna, & eadem relatio realiter. Antecedens patet. Conſequentia probatur. Quia rationes, propter quas Petrus refertur ad Paulum, & equum, non diſtinguuntur realiter: ergo multo minus diſtinguuntur realiter ipſæ relationes ſimilitudinis.

¶ Secundo arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Petrus homo, & animal, non ſunt ſubiecta realiter diſtincta: ergo Petrus vna, & eadē ſimilitudine completa refertur ad Paulum, equum, & ad omnia alia. Antecedens patet, & conſequentia probatur. Relationes ſimilitudinis in Petro ratione naturæ humanæ, & ratione naturæ animalis multiplicari debent, ſicut multiplicantur ipſæ naturæ, ſed naturæ non multiplicantur realiter, nec ſunt plures realiter, ſed completè vna: ergo realiter relatio ſimilitudinis eſt vna completè, qua Petrus refertur ad Paulum, & equum.

¶ Tertio arguitur. Terminus terminans formaliter relationem ſimilitudinis Petri ad Paulum, & ad equum in ratione animalis eſt vnus totalis terminus: ergo relatio ſimilitudinis, qua Petrus refertur ad omnia illa, eſt vna totalis. Conſequentia eſt bona; quia relationes multiplicantur ad multiplicationem terminorum formalium. Antecedēs verò probatur. Nam licet Paulus, & Equus materialiter ſint res diſtinctæ: tamen in ordine ad terminandam relationem ſimilitudinis ſunt vnus terminus adæquatus; ſicut plures filij, licet materialiter ſint plures, tamen in ratione terminandi relationem patris ſunt vnus terminus adæquatus: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis. Dico breuiter. Vtraque pars quæſtiunculæ eſt probabilis. Ita communiter aſſerunt Thomiſtæ. Hęc concluſio duas habet partes. Quo ad primam partem, ſcilicet negatiuam probatur argumentis factis primo loco. Quo ad ſecundam vero partem, ſcilicet affirmatiuam, probatur argumentis factis ſecundo loco.

¶ Ad argumenta ergo primo loco facta quatenus militant contra ſecundam partem concluſionis, reſpondetur.

¶ Ad primum reſpondetur verum eſſe,

eſſe, quod relatio ſimilitudinis qua Petrus refertur ad Ioannem fundatur in vnitate ſpecifica, in qua non fundatur relatio ſimilitudinis ad equum in ratione animalis: nihilominus tamen non ſequitur, quod relatio ſit diuerſa; quia ipſæ vnitates, in quibus fundatur talis relatio, non ſunt diuerſæ, niſi tantum ratione: quæ diuerſitas tãtum facit quod eadem relatio ſimilitudinis a ſe ipſa ſit quodammolo ratione etiam diſtincta.

¶ Ad ſecundum reſpondetur negando primum antecedens. Ad probationem reſpondetur, quod vnitas ſpecifica diſtinguitur ab vnitate generica tantum ratione, & propterea non facit diſtinctionem, niſi quodammodo rationis in ipſa relatione ſimilitudinis.

¶ Ad tertium reſpondetur, non eſſe eandem rationem de relatione ſimilitudinis, & diſſimilitudinis in albedine, & de relatione ſimilitudinis in Petro; quia relatio ſimilitudinis, & diſſimilitudinis in albedine habet diuerſa fundamenta proxima ſpecie diſtincta, nempe vnum, & diuerſum, quæ quidem non habet relatio ſimilitudinis in Petro reſpectu Pauli, & equi.

¶ Ad argumenta vero ſecundo loco facta, quatenus militant contra primam partem concluſionis, reſpondetur. Ad primum reſpondetur concedendo antecedens, & negando conſequentiam, vt patet de relatione ſimilitudinis, & diſſimilitudinis in albedine, reſpectu alterius albedinis, & nigredinis: nam vnum album, vt relatum ad aliud album, non differt ſpecie à ſeipſo, vt relatum ad nigrum; & tamen differt diuerſis ſpeciebus relationum: ita prorſus dicimus in noſtro propoſito.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem modo.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod licet terminus poſſit eſſe vnus adæquatè: tamen relationes ſunt diuerſæ propter diuerſitatem completam vnitatum, in quibus tales relationes fundantur. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad tertium principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA V.

Ad Tertium.

Vtrum relatio identitatis ſit relatio realis prædicamentalis.

Et videtur vera pars negatiua. Primo arguitur. Relatio realis debet eſſe inter duo extrema realia; ſed relatio identitatis non poteſt dici eſſe inter duo extrema realia: ergo relatio identitatis non eſt relatio realis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor vero probatur. Relatio identitatis eiuſdem ad ſe ipſum nequit eſſe inter duo extrema realia: ergo.

¶ Secundo arguitur. Relatio identitatis genericæ, ſiue ſpecificæ, quæ reperitur inter Petrum, & animal, & inter Petrum, & hominem, eſt relatio rationis: ergo relatio identitatis non eſt relatio realis. Conſequentia patet, & antecedens etiam eſt manifeſtum; quia præfata relatio identitatis ſpecificæ, vel genericæ eſt relatio vnius extremi: ergo eſt relatio rationis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Relatio identitatis, ſiue genericæ, ſiue ſpecificæ vnius extremi eſt relatio rationis: Relatio verò identitatis genericæ, vel ſpecificæ plurimorum extremorum, eſt relatio realis prædicamentalis primi generis. Hæc concluſio duas habet partes.

¶ Pro declaratione vtriuſque partis, conſiderandum eſt identitatem eſſe duplicem; vnam numericam, qua dicimus Petrum eſſe idem ſibi ipſi; & alteram ſpecificam, vel genericam; quæ etiã eſt duplex: vna vnius tantum extremi, vt eſt relatio identitatis Petri cum animali, quæ vocatur generica, & cum homine, quæ dicitur ſpecifica: altera verò eſt duorum, vel plurium extremorum; generica quidem, vt eſt relatio identitatis inter hominem, & equum

ra-

Digitized by Google

ratione naturæ animalis: ſpecifica verò, vt eſt relatio identitatis naturæ humanæ inter Petrum, & Paulum. Hoc ſuppoſito,

¶ Prima pars concluſionis probatur ſufficienter argumentis factis in principio. Secunda vero pars patet etiam, quia relatio identitatis plurium extremorum habet omnia requiſita ad relationem realem prædicamentalem, vt patebit ex his, quæ infra dicemus eſſe neceſſaria ad relationem prædicamentalem: habet enim extrema, & fundamenta, & terminos reales: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur concedendo minorem: & ad probationem concedo etiam antecedens, quia relatio identitatis numericæ non eſt relatio rei, ſed rationis, vt eſt relatio in Petro eiuſdem ad ſe ipſum: & hoc eſt propter rationem iam dictã, videlicet, quia eſt relatio vnius extremi.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod probat primam partem concluſionis. Et per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvartvm principale dicẽdum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde fit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VI.

Ad Quartum.

Vtrum quantitas ſit fundamentum immediatum relationis æqualitatis.

Et videtur quod non. Primo arguitur argumento quarto huius artic.

¶ Secundo arguitur. Relatio æqualitatis fundatur in qualitate: ergo talis relatio non fundatur in quantitate. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur. Aequalitas, quæ reperitur inter duas albedines, non poteſt fundari, niſi in qualitate: duæ enim albedines eiuſdem intenſionis dicuntur æquales: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula, pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Relatio æqualitatis eſt relatio realis, quæ fundatur in quantitate.

¶ Hæc concluſio eſt communis inter Doctores, & eius prima pars facile probatur; quia relatio æqualitatis habet omnes proprietates relationis realis, nimirum, extrema, & fundamenta, & terminos reales: ergo talis relatio eſt realis. Secundo etiam id probatur, quia talis relatio conuenit rebus independẽter ab operatione intellectus, vt patet: illæ autem relationes, quæ conueniunt rebus indepẽdenter ab operatione intellectus, ſunt relationes reales: ergo relatio æqualitatis eſt relatio realis.

¶ Secunda verò pars probatur. Quia æqualitas propriè loquendo eſt proprietas quantitatis, vt patet ex his, quæ dicta ſunt in præcedẽti quæſtione: ergo neceſſario dicendũ eſt, quod talis relatio fundatur in quantitate. Conſequentia patet. Quia alias æqualitas non eſt proprietas quantitatis magis, quam alterius rei.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur negando minorem. Ad probationem negatur antecedens. Et ad aliam probationem negatur, quod vnitas generica ſupra quam fundatur relatio æqualitatis, ſit vnitas rationis, ſiue fundamentum rationis: eſt enim fundamentum aliquid reale, vtpotè fundamentum relationis realis prædicamentalis primi generis.

¶ Ad ſecundum Reſpondetur facile, quod æqualitas poteſt ſumi dupliciter, vno modo propriè: alio modo impropriè ſiue large. Si primo modo accipiatur æqualitas, quomodo hic accipitur, vt ſic eſt proprietas quantitatis, & ſolum fundatur in quantitate. Si verò ſecundo modo accipiatur, vt ſic pro eodẽ ſumitur, & pro ſimilitudine: & ideo hoc modo etiam conuenit qualitati Sed relatio æqualitatis non accipitur pro æqualitate in hac acceptione. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad qvintvm principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VII.

Ad Quintum.

Vtrùm relatio realis ſimilitudinis, quæ eſt relatio realis primi generis, fundetur immediatè ſupra qualitatem.

ET videtur, quod non. Primo arguitur argumento quinto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Relatio ſimilitudinis eſt relatio vnius extremi, nempe eiuſdem ad ſeipſum; quia vnumquodque eſt ſibi ſimile; ſed talis relatio non poteſt fundari in qualitate; tum quia non eſt relatio realis, quia eſt relatio vnius extremi; tum etiam, quia cum ſit relatio rationis, dependet ab operatione intellectus, à qua non dependet relatio, quæ fundatur immediatè in qualitate: ergo.

¶ Tertio arguitur. Relatio ſimilitudinis relationis, v.g. Paternitatis ad aliã relationem paternitatis, eſt vera relatio realis prædicamentalis; & tamen talis relatio non poteſt fundari in qualitate: ergo relatio ſimilitudinis non fundatur in qualitate. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Talis relatio ſimilitudinis non eſt diſtincta realiter à relatione paternitatis; ſed relatio paternitatis non fundatur in qualitate, immò neque eſt relatio primi generis, vt patebit articulo ſequenti: ergo neque relatio ſimilitudinis vnius relationis paternitatis ad aliam paternitatem poteſt fundari ſupra qualitatem.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Relatio ſimilitudinis propriæ immediatè fundatur in qualitate. Hæc concluſio eſt communis inter Doctores Logicos, & Metaphyſicos.

¶ Pro eius declaratione obſeruandũ eſt; quod ſimilitudo poteſt accipi dupliciter. Vno modo veluti impropriè; adeò vt accipiatur pro eo, pro quo accipitur identitas: & ita ſimilitudo in hac acceptione, idem eſt, quod identitas. Alio modo accipitur ſimilitudo propriè, & in propria ſignificatione, quatenus importat ſimilitudinem inter duo extrema: & propterea, quia in præſenti eſt ſermo de propria ſimilitudine, ideò diximus relatio ſimilitudinis propriæ. Hoc ſuppoſito,

¶ Probatur concluſio, quia ſicut æqualitas eſt proprietas quantitatis, ita ſimilitudo eſt proprietas qualitatis: ergo ſicut æqualitas fundatur immediatè ſupra quantitatem: ita ſimilitudo fundatur immediatè ſupra qualitatem. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur à ſimili.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem diſtinguo antecedens, ſi ſimilitudo accipiatur pro identitate, cõcedo antecedens; nego tamen illud, ſi accipiatur pro ſimilitudine in propria ſignificatione. Vel ſecundo diſtinguo ſimiliter antecedens; ſi ſimilitudo accipiatur pro ſimilitudine eſſentiali, concedo antecedens; nego tamen illud, ſi ſimilitudo accipiatur pro ſimilitudine accidentali, de qua intelligitur Ariſtoteles quando dicit, quod relatio ſimilitudinis fundatur in qualitate.

¶ Dices, quod inter duas albedines eſt relatio ſimilitudinis eſſentialis, & tamen talis relatio fundatur immediatè in qualitate: ergo falſum eſt dicere, quod relatio ſimilitudinis eſſentialis non fundatur in qualitate, ſed in ſola ſubſtantia, & quod relatio ſimilitudinis accidentalis ſolum fundatur in qualitate.

¶ Reſpondetur facile, quod reuera relatio ſimilitudinis, quæ reperitur inter duas albedines, eſt relatio ſimilitudinis eſſentialis. Et quia relatio ſimilitudinis eſt eſſentialis, ideò etiam immediatè fundatur in ſubſtantia: accipitur autem ſubſtantia, vt ſupponat pro qualibet rei eſſentia, quomodo etiam accipitur in diffinitione vniuocorum, & æquiuocorum; & ita quia talis ſimilitudo fundatur in eſſentia, & quidditate albedinis; propterea dicitur, quod fundatur in ſubſtantia. Et ita dicitur, quod omnis rela-

relatio ſimilitudinis eſſentialis fundatur in ſubſtantia rei, & non in qualitate rei.

¶ Dices: ergo inter duas albedines numquam poterit eſſe relatio ſimilitudinis accidentalis. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ſi accipiantur duæ albedines eiuſdem intenſionis in ratione eiuſdem intenſionis, ſunt ſimiles; ſed quia illa ſimilitudo fundatur in æquali intenſione albedinis, & intenſio eſt qualitas albedinis, & accidit ei: accidit enim albedini, quod ſit, vel non ſit æqualiter intenſa: ideò talis ſimilitudo fundatur in qualitate eiuſdem albedinis, & propterea eſt ſimilitudo accidentalis albedinis.

Ad ſecundum reſpondetur eodem modo, quo dictum eſt in quæſtiuncula quinta ad tertium huius articuli de relatione identitatis, quod ſi relatio ſimilitudinis accipiatur vnius extremi, vt ſic reuera non fundatur in qualitate, quia, vt ſic eſt relatio rationis tantum. Sed nos, neque Ariſtoteles loquimur de relatione ſimilitudinis vnius extremi, ſed de relatione ſimilitudinis inter duo extrema realia realiter diſtincta. Hæc enim relatio ſimilitudinis ſi fuerit accidentalis, fundatur immediatè in qualitate.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod tria pro eius ſolutione ſunt neceſſario explicanda. Primum eſt, An relatio ſimilitudinis, quæ reperitur inter duas paternitatis relationes, ſit diſtincta realiter ab ipſis relationibus: & ſi dicatur, quod non eſt diſtincta realiter, videndum eſt, an fundetur immediatè in qualitate. Et tandem ſi dicatur, quod non fundatur immediatè in qualitate; an ſit relatio prædicamentalis primi generis. Quare, vt hæc omnia ſigillatim explicentur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA VIII.

Ad Quintum.

Vtrùm relatio ſimilitudinis, quã vna relatio paternitatis dicit ad alteram relationem paternitatis, ſit diſtincta ab ipſa relatione paternitatis.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primò arguitur. Relationes prædicamentales primi, & ſecundi generis ſunt relationes diſtinctæ realiter; ſed relatio paternitatis eſt relatio ſecundi generis, & relatio ſimilitudinis inter duas relationes paternitatis, eſt relatio primi generis: ergo talis relatio ſimilitudinis diſtinguitur à relatione paternitatis. Maior conſtat. Conſequentia eſt bona. Minor etiam patet, ſed probatur à ſimili. Nam relatio ſimilitudinis inter duas albedines eſt relatio primi generis, quæ ſi ſit relatio ſimilitudinis eſſentialis, fundatur in ipſa ſubſtantia, ideſt eſſentia, ſeu quidditate albedinis. Si verò fuerit relatio ſimilitudinis accidentalis, fundatur in aliqua qualitate albedinis, ſcilicet in eadem intenſione: ergo ſimiliter relatio ſimilitudinis inter duas relationes paternitatis, erit relatio primi generis, vtpote fundata in ſubſtantia, ideſt in eſſentia, & quidditate relationis paternitatis.

¶ Secundo arguitur. Si relatio paternitatis, & relatio ſimlitudinis inter duas paternitates eſſent eædem, & indiſtinctæ, relatio ſimilitudinis fundaretur, & ſpectaret ad idem genus relationis, ad quod ſpectat relatio paternitatis: hoc autem non poteſt dici: ergo. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Sequela verò probatur, Quia ſi eadem relatio, quæ eſt paternitas, eſt ſimilitudo certa, vel relatio, quæ eſt paternitas eſt primi generis; vel relatio, quæ eſt ſimilitudo eſt ſecundi generis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione

tione veritatis, Dico breuiter. Relatio ſimilitudinis, quæ reperitur inter duas relationes paternitatis, eſt relatio realis prædicamentalis ratione tantum diſtincta à qualibet relatione paternitatis.

¶ Hæc concluſio explicatur: & pro eius declaratione, Obſeruandum eſt, quod licet verum ſit id, quod docet Diuus Thomas in pluribus locis, præcipuè p. p. quæſt. 42. ar. 1. ad quartum, & q. 45. ar. 3. ad ſecundum, quod nulla relatio refertur ad aliam per diſtinctam relationem, ſed per ſe ipſam, quia ipſa eſt ratio referendi ſubiectum relatiuum, & ſeipſam, ne detur proceſſus in infinitum: tamen non eſt verum, quod relatio v. g. paternitatis, ſicut ſeipſa refertur ad filium, ita ſeipſa ſit ſimilis alteri paternitati: quia relatio paternitatis refertur ad aliam relationem paternitatis per relationem realem ſimilitudinis ratione tantum diſtinctam à ſeipſa. Itaque id, quod in concluſione dicimus eſt, quod relatio ſimilitudinis inter duas paternitatis relationes non eſt diſtincta realiter à relatione paternitatis: eſt tamen relatio realis ratione tantum diſtincta; adeo vt ipſa relatio paternitatis per ſeipſam non referatur ad aliam relationem paternitatis relatione ſimilitudinis. Hoc ſuppoſito, Concluſio ſic explicata

¶ Primo probatur. Relatio paternitatis formaliter loquendo non eſt relatio ſimilitudinis: ergo relatio paternitatis non poteſt per ſe ipſam præciſe relatione ſimilitudinis referri ad aliam relationem paternitatis per ſeipſam. Conſequentia eſt euidens. Quia omne relatiuum, quod refertur ad aliud in ratione ſimilis, refertur per relationem, quia ipſa eſt ratio referendi in ratione talis. Antecedens etiam patet. Quia ſi relatio paternitatis formaliter loquendo eſſet relatio ſimilitudinis, non referretur ad filium formaliter, ſed potius ad ſimile formaliter: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio. Quia omnis conuenientia ſpecifica duarum entitatum neceſſario fundat realem relationem ſimilitudinis diſtinctam ſaltim ratione à qualibet alia relatione; ſed conuenientia duarum paternitatum eſt conuenientia ſpecifica duarum entitatum: ergo neceſſario fundat relationem realem ſimilitudinis ratione ſaltim diſtinctam à qualibet alia relatione reali.

¶ Neque valet dicere, quod omnis conuenientia ſpecifica duarum entitatum abſolutarum fundat relationem realem diſtinctam ſimilitudinis; non autem conuenientia duarum relationum, quæ vt quidam volunt, aut nullam, aut ſolam relationem rationis fundat. Hoc enim dicere, primo videtur abſque fundamento; nam non apparet ratio diſcriminis, quare conuenientia ſpecifica duarum entitatum fundet relationem ſimilitudinis diſtinctam, & non conuenientia ſpecifica duarum relationum, cum duæ relationes ſint duæ entitates ſaltim relatiuæ. Secundo, diſconuenientia ſpecifica duarum relationum fundat relationem diſtinctam diſſimilitudinis: ergo pariter conuenientia ſpecifica duarum relationum fundat etiam relationē realem ſimilitudinis diſtinctam. Conſequentia tenet à paritate rationis. Antecedens vero probatur, & ſimul explicatur. Relatio diſſimilitudinis, ſiue diuerſitatis ſpecificæ, quæ reperitur inter relationem paternitatis, & filiationis, eſt diſtincta à relatione paternitatis: non enim paternitas per ſeipſam relatione diuerſitatis refertur ad filiationem, vt ad diſſimile formaliter loquendo; ergo. Tertio, quia impoſſibile eſt, quod conuenientia ſpecifica realis fundet relationem rationis; ergo nullo modo eſt dicendum, quod ſi fundat, quod fundet relationem rationis. Conſequentia patet, & antecedens etiam eſt euidens. Conuenientia realis, qualis eſt conuenientia ſpecifica, ſemper fundat relationē realē. Quod autem fundet, etiam eſt certum, quia inter duas paternitates eſt relatio ſimilitudinis, & inter paternitatem, & filiationem eſt relatio diſſimilitudinis.

¶ Ad argumenta ergo. Ad Primnm reſpondetur, negando maiorem: non enim ſemper relationes primi, & ſecundi generis diſtinguuntur realiter, quia aliquando diſtinguuntur ſola ratione, vt contingit in caſu argumenti, & hoc nullum eſt inconueniens.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod ſi eſſet verum id quod aliqui dicunt, quod ſci-

ſcilicet, relatio v.g. paternitatis per ſe ipſam refertur relatione ſimilitudinis, vtique eadem relatio pertineret ad diuerſa genera relationum. Nihilominus, quia dictum eſt, quod prædictæ relationes ratione diſtinguuntur; ideo non ſequitur illud inconueniens: ſed hoc magis explicabitur in ſequentibus.

QVAESTIVNCVLA IX.

Ad Quintum.

Vtrum relatio ſimitudinis, quæ inter duas relationes paternitatis interuenit, fundetur immediatè ſuper qualitatem.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Relatio ſimilitudinis inter duas relationes paternitatis non poteſt fundari niſi ſupra qualitatem eiuſdem paternitatis; ergo talis relatio ſimilitudinis fundatur ſupra qualitatem. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Quia non eſt aſſignabile aliud fundamentum talis relationis: non enim poteſt fundari ſupra ſubſtantiam, aut ſupra eſſentiam paternitatis, neque ſupra quantitatem, neque ſupra actionem, aut paſſionem, neque ſupra menſuram, aut menſuratum: ergo.

¶ Dices, Quod fundatur ſupra actionem, aut paſſionem, ſupra quam fundatur relatio paternitatis; nam cum ſit eadem relatio ſecundum rem, & relatio paternitatis fundetur ſupra actionem, & paſſionem, etiam relatio ſimilitudinis fundabitur ſupra actionē, & paſſionem.

¶ Secundo arguitur, & impugnatur prædicta doctrina. Relatio ſimilitudinis inter duas paternitates relationis eſt diſtincta ratione à relatione paternitatis: ergo non poteſt habere idem fundamentum proximum, quod habet ipſa relatio paternitatis. Conſequentia eſt bona. Quia alias ſi haberet idem fundamentum, etiam eſſet eadem omnino relatio, etiam ſecundum rationem. Antecedens autem patet ex dictis in præcedenti quæſtiuncula,

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Relatio ſimilitudinis inter duas relationes paternitatis non fundatur immediate in qualitate, ſed fundatur immediate in vnitate ſpecifica ipſarum relationum paternitatis. Hæc concluſio duas habet partes.

¶ Prima pars probatur. Relatio ſimilitudinis, quæ reperitur inter duas paternitatis relationes, non eſt relatio ſimilitudinis accidentalis: ergo talis relatio ſimilitudinis non fundatur immediate in qualitate. Conſequentia patet ex dictis. Antecedens verò probatur. Duæ relationes paternitatis non dicuntur ſimiles, quia habeant aliquod accidens commune, ratione cuius ſint ſimiles; ſed dicuntur ſimiles, quia eadem eſt eſſentia vtriuſque: ſicut Petrus, & Paulus dicuntur ſimiles, quia eadem eſt eſſentia, & natura vtriuſque. Sed relatio ſimilitudinis inter Petrum, & Paulum non eſt ſimilitudo accidentalis, ſed eſſentialis, loquendo de relatione ſimilitudinis, quæ eſt propter vnitatem ſpecificam naturæ humanæ: ergo ſimiliter relatio ſimilitudinis, quæ reperitur inter duas relationes paternitatis, non erit relatio ſimilitudinis accidentalis.

¶ Secunda vero pars concluſionis etiam patet. Quia relatio ſimilitudinis, eſsētialis ſi eſt ſpecifica, fundatur in vnitate ſpecifica; ſi vero ſit generica, fundatur etiam in vnitate generica: ſed relatio ſimilitudinis inter duas relationes paternitatis eſt relatio ſimilitudinis præcipuè ſpecificæ, eo quod ſunt eiuſdem naturæ ſpecificæ, ſicut eſt Petrus, & Paulus: ergo talis relatio ſimilitudinis fundatur immediatè in vnitate ſpecifica ipſarum relationum paternitatis.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem patet, Quod nam ſit fundamentum proximum, in quo fundatur talis relatio ſimilitudinis.

¶ Ad ſecundum etiam conſtat, quid dicendum ſit: illud enim probat noſtram concluſionem.

¶ Ex quo patet etiam ſolutio manifeſta

feſta circa tertium examinandum, quod poſtulabat argumentum quintum huius articuli, videlicet, cuius generis relationum ſit relatio ſimilitudinis, quæ reperitur inter duas relationes paternitatis. Dictum eſt enim, quod talis relatio ſimilitudinis proximè fundatur in conuenientia, ſiue in vnitate ſpecifica duarum relationum paternitatis. Sed etiam ex dictis conſtat, quod omnis relatio, quæ proximè fundatur in vnitate ſpecifica, ſeu generica, eſt relatio primi generis: ergo dicendum eſt, quod talis relatio ſimilitudinis inter duas paternitatis relationes ſit relatio primi generis. Ex quo etiam conſtat, quod iſta relatio ſimilitudinis, nullo modo ſit ipſa relatio paternitatis, quatenus per ſeipſam refertur ad aliud ſimile, quia ipſa per ſeipſam non refertur ad aliud ſimile formaliter loquendo, ſed ad filiationem, reſpectu cuius non eſt ſimilis, ſed diſſimilis: & ita per relationem diſſimilitudinis diſtinctam refertur ad illam: ſi enim per ſeipſam referretur ad aliam paternitatem, talis relatio eſſet ſecundi generis, ſicut eſt relatio paternitatis: & ex alia parte non poteſt eſſe ſecundi generis, quia fundamentum proximum eſt primi generis: fundamentum enim, vt dictum eſt, eſt conuenientia, ſeu vnitas ſpecifica duarum relationum, quæ profecto non minus eſt ſufficiens fundare relationem realem primi generis, ac ſit ſufficiens conuenientia, ſeu vnitas ſpecifica duarum entitatum abſolutarum: non enim per hoc datur proceſſus in infinitum, vt videre eſt in relatione ſimilitudinis, reſpectu relationum paternitatis, quæ inter ſe ſunt ſimiles: ſed vt hoc magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA X.

Ad Quintum.

Vtrum ſi conuenientia, ſiue vnitas ſpecifica duarum relationum, v. g. paternitatis fundaret relationem realem ſimilitudinis diſtinctam, daretur proceſſus in infinitum in ipſis relationibus.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Et accipiamus diſputationis gratia, duas relationes ſimilitudinis, nempe relationem ſimilitudinis inter duas relationes paternitatis; & relationem ſimilitudinis inter duas relationes filiationis: & prima, vt diſtinctè procedamus vocetur A; & ſecunda vocetur B. Hoc ſuppoſito ſic poteſt formari argumentum. Si præfatæ relationes ſimilitudinis A, & B, ſunt diſtinctæ ſaltim ratione, ſcilicet relatio A, à relatione paternitatis, & relatio B, à relatione filiationis, ſequitur, quod inter illas duas relationes ſimilitudinis, ſcilicet inter relationem ſimilitudinis A, & inter relationem ſimilitudinis B, ſit relatio ſimilitudinis diſtincta ſaltim ratione: quia omnis conuenientia, ſiue vnitas ſpecifica duarum relationum, eſt ſufficiens fundare relationem realem prædicamentalem diſtinctam. Sed ſi hoc dicatur, ſtatim datur proceſſus in infinitum inter relationes ſimilitudinis. Quia ſicut conuenientia ſpecifica relationis ſimilitudinis A, & relationis ſimilitudinis B, fundat relationem realem ſimilitudinis, quæ appellatur C: ita inter relationem ſimilitudinis C, & aliam, quæ erit inter illas duas relationes ſimilitudinis, dabitur alia relatio ſimilitudinis, & ſic in infinitum: ergo ſi detur, quod conuenientia ſpecifica duarum relationum fundet relationem realem diſtinctam etiam ratione, dabitur proceſſus in infinitum in ipſis relationibus.

¶ Se-

¶ Secundo arguitur. Si ponatur, quod conuenientia ſpecifica duarum relationum fundet relationem realem diſtinctam, ſaltim ratione, etiam debemus dicere, quod diſconuenientia, ſiue diuerſitas duarum relationum fundat relationem realem diſtinctam etiam ratione; ſed ſi hoc dicatur, dabitur proceſſus in infinitum in relationibus diſſimilitudinis, quod eſt maius inconueniens, quod quidem eodem argumento facile probari poteſt: ergo.

¶ Tertio arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens auctoritate Sancti Thomæ 1. p. quæſt. 14. artic. 1. ad quartum, vbi habet hæc verba. Nec iterum vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliam relationem. Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi; oppoſitio non eſt relatio media inter paternitatem, & filiationem, quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitum: ergo ſentit ſanctus Thomas, quod ſi conuenientia ſiue diſconuenientia ſpecifica duarum relationum fundaret aliam relationem realem diſtinctam; quod relationes multiplicarentur in infinitum.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Si dicatur, ſicut dicendum eſt, quod conuenientia, ſiue vnitas ſpecifica duarum relationum fundat relationem realem prædicamentalem ſaltim ratione diſtinctam, quod ſit dandus proceſſus in infinitum, qui negatur dari à ſancto Thoma; & nos etiam negamus.

¶ Hæc concluſio probatur, & ſimul explicatur, Obſeruando, quod proceſſus in infinitum in ipſis relationibus poteſt eſſe duplex: alius enim eſt proceſſus in infinitum in relationibus eiuſdem generis: & alius eſt proceſſus in infinitum in relationibus diuerſi generis. Primus enim proceſſus in infinitum ſi daretur, nullum eſſet inconueniens, quia ſemper eſſet eadem relatio eiuſdem generis, quia cum ſit eiuſdem generis, ſemper habet idem fundamentum, & eodem modo, & ita non eſt noua difficultas, & propterea ſi daretur, non eſſet inconueniens. Secundus verò proceſſus in infinitum non poteſt dari, & talis proceſſus negatur à ſancto Thoma, eo quod ſemper eſſet noua difficultas, & numquam deueniretur ad vnam relationem, quæ eſſet vnius generis determinatè. Si verò proceſſus primo modo detur, peruenitur ad relationem, quæ eſt eiuſdem generis, quantumuis ſemper poſſit multiplicari. Hoc ſuppoſito, facile probatur concluſio: nam proceſſus in infinitum, ſi daretur in relationibus ſimilitudinis, vel diſſimilitudinis, ſemper eſſet eiuſdem generis: ſed iſte proceſſus dari poteſt, quia nullum affert inconueniens, neque negatur à ſancto Thoma: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum facilis eſt ſolutio ex dictis. Secundo etiam reſponderi poteſt, quod etiamſi fiat multiplicatio in relationibus ſimilitudinis, talis multiplicatio non eſſet in infinitum, quia deueniretur ad vnam relationem ſimilitudinis determinatam, & vltra quam non erit alia numeranda. Tertio, reſpondet Sanchez, quod relationes poſſunt fundare alias relationes, quando ipſæ relationes non ſunt rationes referendi ad ſe ipſas, vt contingit in paternitate, & filiatione; quando autem ſunt rationes referendi etiam ad ſe ipſas, non fundant aliam relationem, ſed ſiſtitur ibi: vt duæ relationes ſimilitudinis non fundant alias relationes ſimilitudinis; ſed relationes ſimilitudinis, quæ ſunt rationes referendi ſubiecta ad terminos, ſunt etiam rationes, quare ipſæ referantur etiam adinuicem, ſiue ſe ipſas referant; ſicut v. gr. exiſtentia eſt ratio, quare ſubiectum exiſtat, & ipſa ſibi eſt ratio exiſtendi. Quare iuxta hanc doctrinam dicendum eſt, quod conuenientia ſpecifica duarum relationum primo modo ſolum fundat relationem, non autem ſecundo modo, quia tunc daretur proceſſus in infinitum. Sed quicquid ſit de iſta ſolutione probabilior videtur modus dicendi, qui habetur in quæſtiuncula.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem modo de relationibus diſſimilitudinis: eadem enim difficultas eſt de illis.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod petit ſpecialem difficultatem; vnde fit in hoc articulo.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIVNCVLA XI.

Ad Quintum.

Vtrum oppoſitio, quæ eſt inter duas relationes oppoſitas, vt inter paternitatem, & filiationem, ſit verè, & propriè relatio primi generis.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur, quia ſanctus Thomas loco citato in argumento tertio præcedentis quæſtiunculæ, manifeſte aſſerit, quod eſt relatio: quia, inquit, non eſt relatio media inter paternitaté, & filiationem. ac ſi diceret, licet ſit relatio, tamen non eſt relatio media: ergo dicendum eſt, quod oppoſitio inter paternitatem, & filiationem eſt vere, & propriè relatio primi generis.

¶ Secundo arguitur. Datur relatio primi generis, cuius fundamentum eſt diuerſitas; ſed hæc relatio non poteſt eſſe alia, quam relatio oppoſitionis, ſeu oppoſitio: ergo oppoſitio eſt relatio primi generis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Quia diuerſitas non poteſt eſſe fundamentum proximum, niſi relationis diuerſitatis, diſſimilitudinis, & oppoſitionis: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Oppoſitio, quæ eſt inter duas relationes oppoſitas, vt inter paternitatem, & filiationem, verè & propriè non eſt relatio primi generis.

¶ Hæc concluſio probatur. Primo, quia oppoſitio relatiua eſt poſtprædicamentum, vt docet Ariſtoteles cap. de oppoſitis; ſed poſtprædicamentum non eſt relatio: ergo. Minor probatur. Quia ſi eſſet relatio, non eſſet poſtprædicamentum, quia relatio ad prædicamentum pertinet, & non ad poſtprædicamentum: ergo.

¶ Secundo probatur concluſio. Poſt prædicamentum eſt quidam modus entis imperfectus, qui vagatur per multa genera, cuiuſmodi eſt prioritas, ſimultas, motus, & oppoſitio: ergo non poteſt eſſe relatio, quia relatio quid perfectum eſt, pertinens ad prædicamentum relationis.

¶ Tertio probatur. Contrariè oppoſita, vt albedo, & nigredo, frigiditas, & caliditas, ſe ipſis, & non alijs qualitatibus ſuperadditis opponuntur; & idé eſt de contradictoriè oppoſitis, & priuatiuè oppoſitis. Ex quibus probationibus ſequitur, quod paternitas filiationi, & econuerſo per ſe ipſam opponitur, & nō per aliam diſtinctam relationem; quia oppoſitio, vt dictum eſt, non eſt relatio; vnde non eſt idem, ac de diſſimilitudine: diſſimilitudo enim, ſicut ſimilitudo, eſt verè & propriè relatio primi generis.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod Diuus Thomas in illo loco citato nihil dicit contra noſtrā concluſionem: imo illam expreſſe docet, dum dicit, quod oppoſitio non eſt relatio media inter paternitatem, & filiationem.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, negando minorem. Ad probationem dicimus, quod diuerſitas eſt fundamentum proximum relationis diſſimilitudinis, vt ſæpè iam dictum eſt.

¶ Ex hac quæſtiuncula ſequuntur duo corollaria. Primum, quod oppoſitio inter duas relationes reales, cum non ſit relatio realis primi generis ex eo, quod non eſt relatio, ſed poſtprædicamentum, ſequitur quod neque ſit relatio rationis; quod quidem patet. Nam albedo, & nigredo v. g. formaliſſimè opponuntur ſecluſa omni operatione intellectus, & relatione rationis; quia alias albedo, & nigredo non opponerentur, niſi exiſtente operatione intellectus, quod eſt abſurdum dicere: ergo ſimiliter oppoſitio relatiua nō erit relatio rationis: eadem enim eſt ratio de oppoſitione contraria, & de oppoſitione relatiua. Præterea, quia oppoſitio in communi eſt incompoſſibilitas: ergo talis opoſitio eſt talis incompoſſibilitas: ergo oppoſitio relatina non eſt relatio etiam rationis, ſed ſpecies aliqua

Digitized by Google

quæ incompoſſibilitatis. Oppoſitum huius corollarij docet Molina 1. p. q. 41. articulo 1.

¶ Secundo ſequitur, quod vna relatio poteſt fundare aliam relationem, v.g relatio duarum paternitatum fundat relationem ſimilitudinis ſpecificæ; & relatio paternitatis, & filiationis fundat relationem diſſimilitudinis ſpecificæ. Hoc corollarium ſatis conſtat ex dictis, vt patet. Et etiam conſtat, quia duæ ſpecies cuiuſcunque prædicamenti diſtinctæ exiſtentes, fundant relationem realem: ergo, & duæ ſpecies relationis; nam quod ſint ſpecies relationis, hoc nihil obſtat. Et Præterea etiam patet, quia in relatione rationis poſſumus fundare aliam relationem rationis, vt in relatione generis fundatur relatio ſpeciei: ergo etiam relatio realis poterit fundare, ſiue in illa fundari alia relatio realis. Et per hæc patet ad tertium argumentum præcedentis quæſtiunculæ, & ad quintum principale huius articuli.

ARTICVLVS XIII.

Vtrùm fundamentum relationis ſecundi generis ſit ſufficienter aſſignatum ab Ariſtotele.

Quod eſt quærere,

Vtrum aliquæ relationes reales immediatè poſſint fundari in actione & paſſione.

AD decimumtertium ſic proceditur. Videtur, quod fundamentū relationis ſecundi generis non ſit ſufficiēter aſſignatum ab Ariſtotele Relatio agentis ad paſſum eſt relatio ſecundi generis; & tamen non fundatur in actione: ergo fundamentum relationis ſecundi generis non eſt rectè aſſignatum. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor vero probatur. Relatio agentis eſt in agente, quia per illam agens formaliter refertur ad paſſum; ſed actio præcipuè tranſiens non eſt in agente, ſed in paſſo: ergo relatio agentis non fundatur in actione: aliàs relatio agentis eſſet, vbi eſt actio, ſcilicet in paſſo, quod eſt omnino falſum.

¶ Secvndo præterea. Relatio cauſæ ad effectum eſt relatio realis; & tamen talis relatio non fundatur in actione, ſeu paſſione: ergo fundamentum ſecundi generis relationum non eſt rectè aſſignatum ab Ariſtotele. Minor probatur. Relatio Creatoris ad creaturam, eſt relatio cauſæ ad effectum creatum, ſiue productum; & tamen talis relatio non fundatur in actione, ſeu paſſione; ſed potius fundatur in menſura, & menſurabili, vt communiter docent Doctores: ergo relatio cauſæ ad effectum non fundatur in actione, & paſſione.

¶ Tertio præterea. Relatio effectus ad cauſam finalem eſt vera relatio ſecundi generis, eo quod eſt vera relatio effectus ad cauſam: omnis autem relatio effectus ad cauſam, ſiue econuerſo cauſæ ad effectum, eſt relatio realis prædicamentalis ſecundi generis. Sed relatio effectus ad cauſam finalem non fundatur immediatè in actione, & paſſione: ergo fundamentum ſecundi generis relationum non eſt ſufficienter aſſignatum ab Ariſtotele. Minor probatur. Nam relatio effectus ad cauſam finalem ſolum fundatur in dependentia paſſiua, qua effectus verè, & realiter dependet à cauſa finali: ergo talis relatio non fundatur in actione, & paſſione.

¶ Qvarto præterea. Inter obiectum, & ſcientiam eſt relatio cauſæ ad effectum: obiectum enim cauſando ſpecies, ſiue producendo ſpecies neceſſarias ad habendā ſcientiam, realiter cauſat ſcientiam; ſed talis relatio non fundatur in actione, & paſſione: ergo fundamentum ſecundi generis relationum, non fuit ſufficienter aſſignatum ab Ariſtotele. Minor patet; quia relatio obiecti ad ſcientiam, ſiue ſcibilis ad ſcientiam, quod idem eſt, non fundatur niſi in menſura, & menſurabili: ergo.

¶ Qvinto preterea. Relatio paternitatis eſt relatio ſecundi generis: & tamen talis relatio non fundatur in actione,

ne, & paſſione: ergo fundamentum ſecundi generis relationum non eſt ſufficienter aſſignatum ab Ariſtotele. Minor probatur. Relatio paternitatis permanet, ſed actio generatiua tranſit: ergo relatio paternitatis nō poteſt fundari in actione. Conſequentia patet, quia cum relatio habeat realitatem à fundamento, ſi fundamentum non exiſtit, non poterit realitatem tribuere, quia quod non eſt, non poteſt realitatem tribuere.

¶ Dices, quod relatio paternitatis fundatur in potentia generatiua, & quod generatio, ſiue actio eſt tantum ratio fundandi.

¶ Sexto preterea, & arguitur contra. Etiam ſi per potentiam Dei abſolutam auferatur potentia generatiua ab homine habente filium, adhuc manet pater: ergo manet relatio paternitatis; ſed talis relatio paternitatis non fundatur in actione generatiua, neque in potentia generatiua, quia neutrum eſt: ergo in aliquo alio fundatur, & cōſequenter fundamentum ſecundi generis aſſignatum ab Ariſtotele, non eſt rectè aſſignatum. Quod verò præciſa paternitate ab homine per diuinam potentiam, ille homo eſſet pater, patet, quia ille eſt pater, qui habet filium: ſed ille homo in illo caſu haberet filium: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis cap. de ad aliquid, vbi fundamentum ſecundi generis dicit eſſe actionem, vel paſſionem: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Fundamentum ſecundi generis relationum, quod ſcilicet ſit actio, & paſſio, optimè fuit aſſignatum ab Ariſtotele. In hac concluſione conueniunt omnes Doctores Metaphyſici, & Logici.

¶ Probatvr. Quia omnis relatio ſecundi generis, vel eſt relatio cauſæ ad effectum, & è conuerſo, vel huiuſmodi: ſed omnes huiuſmodi relationes fundantur, tamquam in fundamento proximo, in actione, & paſſione: ergo relationes primi generis, tamquam in fundamento proximo fundantur in actione, & paſſione. Dixi tamquam in fundamento proximo, quia ſi loquamur de fundamento remoto, vt dictum eſt, fundamentum ſecundi generis eſt potentia actiua, aut potentia paſſiua, vt v. g. potentia generandi, vel potentia paſſiua eiuſdem generationis. Sed hęc concluſio magis explicabitur in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod ſi loquamur de fundamento proximo, relatio agentis ad paſſum fundatur in actione; fundamentum autem proximū, ſiue ratio fundandi non eſt neceſſe, quod ſit in eo, in quo eſt relatio; nam relatio, vt docet S.Thomas 2.con.gen. cap. 13. debet eſſe intrinſeca relatiuo. Si verò loquamur de fundamento remoto, relatio agentis non fundatur in actione, ſed in potentia actiua, & hæc eſt in ipſo agente, in quo reperitur relatio, & cui ipſa inhæret: aliàs enim non denominaret ſubiectum intrinſecè agens. Nam licet in alijs formis, vt docet S.Thomas loco citato, inueniantur extrinſecæ deminationes; in relatione tamen non inuenitur aliquid denominari extrinſecè, ideſt quaſi à forma exterius exiſtente, & inhærente; quia ordo formalis, ſeu formaliter ordinari ad aliud, quod eſt effectus relationis, debet eſſe intrinſecus illi, quod refertur, & ordinatur; aliàs non erit realiter, & formaliter relatum. Itaque modus fundandi non eſt neceſſe, quod ſit in eo, in quo eſt relatio, bene tamen fundamentum remotum.

¶ Ad secvndvm dicendum, nego minorem. Ad probationem reſpondetur, quod creatura poteſt conſiderari dupliciter; vno modo, vt eius eſſe dependet à Deo primo ente; alio modo, prout importat eſſe productum à Deo. Si primo modo conſideretur, relatio creaturæ ad Deum fundatur in menſura, & eſt relatio tertij generis, vt dicemus articulo ſequenti. Si verò creatura ſecundo modo accipiatur, tunc relatio inter illam, & Deum eſt relatio non mutua ſecundi generis, & fundatur non quidem in actione diuina, quæ eſt ſubſtantia Dei, ſed fundatur in eſſe producto ipſius creaturæ. Conſiderandum enim eſt, quod relatio creaturæ ad creatorem, eſt ſolum realis ſimpliciter loquendo ex parte creaturæ; & ita talis relatio realis petit fundamentum, in quo

Digitized by Google

quo fundetur, tamquam in fundamento remoto aliquid, quod ſit in ipſa creatura: hoc autem nihil aliud eſt, niſi potentia paſſiua creaturæ, quæ correſpondet potentiæ actiuæ Dei: ſicut enim relatio agentis creati fundatur tamquam in fundamento remoto in potentia actiua; ita relatio producti, & facti, atque creati fundatur, tamquam in fundamento remoto, in potentia paſſiua: quæ quidem potentia non eſt neceſſarium, quod ſit vera, & propria potentia paſſiua, ſed accipitur impropriè pro eſſentia cuiuſlibet rei, quatenus eſt producibilis, vel generabilis. Nam v.g. Petrus antequam producatur, non habet potentiam paſſiuam, vt producatur, neque poſtquam eſt productus; ſed dicitur paſſiua eſſe in illo, quatenus Petrus ſecundum ſuum eſſe habet, quod ſit productum, & factum. Et propterea dixi, quod relatio realis creaturæ ad creatorem, fundatur in ipſo eſſe reali producto creaturæ; & ita relatio creaturæ ad creatorem, aliquando erit ſecundi generis, aliquando verò tertij generis: cum hoc tamen ſtat, quod quando eſt relatio ſecundi generis, fundatur tamquam in fundamento proximo, in paſſione, & in ipſo eſſe producto, tamquam in fundamento remoto.

¶ Ad tertium dicendum, nego minorem. Ad probationem dicimus, quod talis relatio effectus ad cauſam finalem, quatenus cauſa finalis habet rationem cauſæ, fundatur in aliquo, quod ſe habet ad inſtar actionis, & paſſionis; & propterea pertinet ad ſecundum genus relatiuorum.

¶ Ad quartum dicendum, quod obiectum re vera non cauſat ſcientiam, ſed ſolum cauſat ſpecies ipſas intelligibiles: & ideò relatio ſecundi generis dumtaxat reperitur inter obiectum, & ipſas ſpecies intelligibiles; non autem inter obiectum, & ſcientiam, inter quæ eſt relatio tertij generis tantum fundata in menſura, & menſurato; prima autem relatio fundatur in actione productiua illarum ſpecierum.

¶ Ad quintum dicendum, quod benè ibi dictum eſt iuxta ea, quæ dicta ſunt ad primum.

¶ Ad sextum dicendum cum Sanchez lib. 5. quæſt. 35. ad ſecundum tripliciter. Primo, quod ſublata potentia generatiua, (quæ ſecundum aliquos auferri poteſt naturaliter, quia potentia eſt in organo, & ablato organo aufertur potentia) ille homo erit pater, quia ſtatim in eſſentia reſultabit alia relatio propter ſuam minimam entitatem, & propter poſitionem termini, à qua denominabitur pater; ſicuti ſi deſtrueretur primum mobile, ſtatim reſultaret ratio temporis in ſecundo mobili, quia ille motus eſſet regulariſſimus motus omnium: & ita illa eſſentia tunc haberet rationem fundamenti, ſublato primo fundamento. Itaque naturaliter loquendo, potentia generatiua eſt fundamentum: ſed hoc ſublata eſſentia erit fundamentum, & in illo reſultabit relatio, ſeu ex illo virtute præcedentis generationis. Et ſi dicas, quod ille non erit idem pater, quia ad identitatem patris requiritur, quod ſit eadem forma; cum autem non ſit eadem forma, non erit idem Pater: Dicendum eſt, quod cum relatio dicat ordinem ad ſubiectum, quod conſtituit in tali eſſe relatiuo, & etiam ad terminum, ad hoc, vt non maneret idem relatiuum, non ſolum deberet mutari relatio, & ſubiectum proximum, ſed etiam deberet neceſſario mutari terminus: vnde cum non mutetur, manet idem relatiuũ, & idem Pater numero: quia licet materialiter non maneat eadem relatio, manet tamen eadem formaliter; ſicut debent Philoſophi quarto phyſicorum dicere de loco, quod eſt idem locus numero, etiamſi mutentur ſuperficies materialiter, quia manet eadem diſtantia formaliter, & propterea nõ mutatur. Ita in noſtro propoſito dicendum eſt, quia illa relatio manet reſpectu eiuſdem termini, & manet idem ſubiectum principale, propterea manet etiam formaliter eadem numero relatio.

¶ Secundo dicendum eſt, quod in prædicto caſu, ille homo eſſet realiter pater, etiamſi tolleretur relatio, & potentia generatiua, non quia reſultaret alia relatio, ſed diceretur pater à relatione filij: ſicut Deus dicitur realiter Dominus à relatione creaturæ, & Chri-

ſtus Dominus realiter Filius Sacratiſſimæ Virginis à relatione Maternitatis eiuſdem B. Virginis: formaliter vero diceretur Pater à relatione rationis, quam ei tribueret intellectus ex terminatione relationis filij ad eum.

¶ Tertio dicendum, quod tunc in illo caſu non maneret Pater, nec Filius, quia relationes ſunt talis naturæ, quod vna ſublata, alia remanere non potest: & ita, quia ablata potentia generatiua aufertur relatio paternitatis, deſinit eſſe relatio filiationis; & ita non Pater, & filius, niſi materialiter, ideſt ille, qui fuit Pater, & ille, qui fuit filius. Et ſi dicas. Nam Pater eſt, qui genuit alium, ſed ille genuit alium: ergo eſt Pater. & præterea filius eſt, qui eſt genitus ab alio, ille eſt genitus ab alio: ergo eſt filius: Dicendum eſt, quod ſicut non valet, mortuo Patre, iſte homo eſt genitus ab alio: ergo eſt filius, quia non eſt correlatiuum. Ita non valet in noſtro caſu, quia non eſt correlatiuum formaliter.

ARTICVLVS XIV.

Vtrùm fundamentum relationis tertij generis ſit ſufficienter aſſignatum ab Ariſtotele.

Quod eſt quærere.

Vtrùm aliquæ relationes reales prædicamentales fundentur immediatè in menſura, & menſurabili.

AD decimumquartum ſic proceditur. Videtur, quod fundamentum relationis tertij generis non ſit ſufficienter aſſignatum ab Ariſt. Sit aliqua relatio fundaretur in præfato fundamento, maximè eſſet relatio ſcibilis ad ſcientiam, quod eſt menſura ipſius ſcientiæ: ſed talis relatio non eſt relatio prædicamentalis: ergo relatio prædicamentalis non fundatur in reali fundamēto. Minor probatur. Relatio ſcibilis ad ſcientiam, vt ſæpe dictum eſt, eſt relatio rationis: ergo non eſt relatio prædicamentalis. Conſequentia eſt bona. Quia in prædicamento relationis tantum reponuntur relationes reales.

¶ Secvndo præterea. Relatio dextereitatis eſt relatio tertij generis in animali, vel in homine; quia ſemper ex parte alterius extremi eſt relatio rationis: omnis autem relatio tertij generis ex parte vnius extremi eſt relatio rationis. Sed talis relatio dextereitatis in animali, non fundatur in menſura, & menſurato, ſeu menſurabili; quia talis menſura, ſeu menſurabile non eſt aſſignabile: ergo fundamentum, in quo immediatè fundantur relationes prædicamentales tertij generis, non eſt menſura, & menſurabile.

¶ Tertio præterea. Relatiua, quæ fundantur in menſura, & menſurabili, dicuntur talia, ideſt relatiua, ab altero tantum extremo, & non ex eo, quod aliquid ſit in vtroque relatiuo; ſed relatiua prædicamentalia taliter ſe habent, quod dicantur talia ex eo, quod vnum ab altero dependet, & econuerſo: ergo relatiua tertij generis, quæ ſunt relatiua prædicamentalia, non fundantur tamquam in fundamento, in menſura, & menſurabili. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Quia relatiua prædicamentalia ita ſe habent, quod totum eſſe vnius relatiui eſt ad aliud, & econuerſo: ergo relatiua prædicamentalia taliter ſe habent, quod dicantur talia, ex eo, quod vnum ab altero dependet, & econuerſo.

¶ Qvarto præterea. Relatiua, quæ fundantur in menſura, & menſurabili, non habent mutuam dependentiam adinuicem; ſed relatiua prædicamentalia, vt probatum eſt, non poſſunt ita ſe habere: ergo. Maior probatur. Relatiua, quæ fundantur in menſura, & menſurabili, ita ſe habent, quod vnum eſt menſura, & aliud menſuratum: vt v. g. ſcibile, & ſcientia, ita ſe habent, quod ſcibile eſt menſura ſcientiæ; ſcientia autem eſt quid menſuratum. Sed relatiua, quorum vnum ſe habet, vt menſura, & aliud

aliud, vt menſuratum, non dependent adinuicem, quia menſura numquam dependet à menſurato: omnis autem dependentia eſt in menſurato, reſpectu menſuræ: ergo.

¶ Qvinto præterea. Relationes, quæ fundantur in menſura, & menſurabili, ſunt relationes rationis omnino: ergo menſura, & menſurabile non poteſt eſſe fundamentum relationis tertij generis. Conſequentia patet, quia relationes tertij generis, cum ſint relationes prædicamentales, ſunt relationes reales. Antecedens verò patet. Quia Ariſtoteles aſſignans tale fundamentum, ſemper appoſuit fundamentum in relationibus rationis, vt v.g. ſcibile ad ſcientiam: relatio autem ſcibilis ad ſcientiam eſt relatio rationis: ergo.

¶ Sed contra eſt Auctoritas Ariſt. qui cap. de ad aliquid adducit pro fundamento relationis prædicamentalis tertij generis menſuram, & menſurabile: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explcatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Fundamentum relationis tertij generis, quod ſcilicet ſit menſura, & menſurabile, ſufficienter eſt aſſignatum ab Ariſtotele.

¶ In hac concluſione conueniunt omnes Metaphyſici, & Logici, licet oppoſitum aſſerat Suarez diſput. 47. ſect. 13. num. 11. Sed illa ſatis explicata manebit in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primvm dicendum, concedendo maiorem, & diſtinguendo minorem: relatio ſcibilis ad ſcientiam non eſt prædicamentalis directè, concedo minorem: eſt tamen prædicamentalis reductiuè. Explicatur hoc ſupponendo, quod relationes tertij ordinis hoc habent proprium, quod ſemper ſunt non mutuæ, & ex parte vnius extremi eſt relatio rationis, & ex parte alterius extremi eſt realis. Et quia relatio rationis non eſt directè relatio prædicamentalis, quia ſola relatio realis eſt relatio prædicamentalis: hinc eſt, quod relatio, quæ eſt rationis ex parte vnius extremi, v.g. relatio ex parte ſcibilis, ſit tantum relatio prædicamentalis reductiuè; ideſt quatenus eſt terminus alterius relationis prædicamentalis; nam terminus reductiuè pertinet ad idem prædicamentum, de quo ſupra ſatis dictum eſt. Et hoc ſufficit ad relatiua tertij generis: quia relationes tertij generis numquam ſunt mutuæ, ideſt reales ex vtroque extremo; & ita ſemper ex parte vnius relatio reductiuè pertinet ad prædicamentum.

¶ Ad secvndvm dicendum, nego minorem; & pro ratione talis negationis, Obſeruandum eſt, quod menſura, & menſurabile dupliciter accipi poſſunt, vno modo propriè; alio modo largè. Primo modo, & propriè accipitur menſurabile, & menſura, quando eſſe alicuius rei, vel veritas illius, ita ſe habet, quod proportionatur, & adæquatur illi, vt patet in ſcientia, quæ talis eſt, quale eſt ſuum obiectum, cui adæquatur. Nam ſi obiectum v. g. Logicæ habet, quod ſit denominatiuum naturæ realis, & directiuum operationum intellectus; ita etiam ſcientia Logica, docet hoc modo ſe habere obiectum; & ita illi adæquatur, & ab eo menſuratur, & conſequenter ſcientia eſt menſurata ab obiecto. Secundo modo accipitur menſura, & menſurabile largè, quatenus accipitur pro quacumque dependentia rei ab aliquo, quod non dependet ab illo, vt menſuratum dependet à menſura, & menſura non dependet à menſurato. Quando ergo dicimus, quod relatio dextereitatis columnæ eſt relatio tertij generis; & conſequenter, quod fundatur in menſurabili, intelligendum eſt, quod fundatur in menſura, & menſurabili ſecundo modo. In quo ſenſu etiam docet S. Thomas relationem fundari in menſura, & menſurabili: inquit enim S. Thomas 4. Phyſ. lect. 5. Cum enim dextrum, & ſiniſtrum deſignent principia motuum in rebus animatis: columnæ autem, aut alicui inanimato attribui non poſſunt, niſi ſecundum quod animata aliquo modo ſe habent ad ipſum; ſicut columna dicitur dextra, quia homo eſt ei dexter: In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero; Et ideo omnia huiuſmodi ſe habent, vt menſura, & menſurabile; nam ab eo, quælibet res menſuratur, à quo ipſa de-

Digitized by Google

dependet. Quæ verba Sancti Thomæ debent intelligi de menſura ſecundo modo accepta. Itaque quando dicit Ariſtoteles, quod relationes tertij generis fundantur in menſura,& menſurabili; menſura, & menſurabile vtroque modo ſunt accipienda, vt in tertio genere relationis comprehendantur omnes relationes illius, videlicet tam relationes, quæ fundantur in menſura, quæ importat adæquationem, quam relationes, quæ important dependentiam, quia omnes illæ ſunt relationes tertij generis.

¶ AD TERTIVM dicendum, concedo maiorem, quia tota ratio diſtinctionis in tertio genere relationis, à quolibet alio genere, in hoc conſiſtit, quod in relatiuis tertij generis tota ratio fundamentalis relationis pendet ex altero extremo: in alijs verò relatiuis ratio fundandi relationem eſt in vtroque extremo; itaque relatiua tertij generis hoc habent proprium, quod ratio fundandi in illis pendet ex altero extremo; & propterea ſe habent, vt menſurabile, & mēſura: nam ab eo quælibet res menſuratur, à quo ipſa dependet. Quare ad probationem dicimus, quod relatiua tertij generis habent quidem dependentiam; ſed illa oritur ex ratione fundandi, quæ tantum reperitur in vno extremo: vnde dependentia extremorum eſt tantum propter realem dependentiam vnius extremi: v. g. ſcibile præcisè refertur ad ſcientiam, quia ſciētia refertur ad ipſum, & dependet ab illo; ſcibile autem nullo modo dependet à ſcientia. Quare relatiua tertij generis adinuicem quidem referuntur, quod eſt de ratione, & eſſentia relationum: ſed non adinuicem dependent, quia mutua dependentia non eſt de ratione intrinſeca relationis cuiuſcumque generis.

¶ AD QVARTVM dicendum ex dictis facile, quomodo relatiua prædicamentalia tertij generis ad inuicem quidem referuntur, licet non adinuicem dependeant.

¶ AD QVINTVM dicendum, quod relationes, quæ fundantur in menſura, & menſurabili; ſunt tantum relationes rationis ex parte vnius extremi; vt in exemplo appoſito de ſcibili, & ſcientia conſtat. Hoc autem non obſtat quin ſint relationes prædicamentales, quarum fundamentum ſit menſura, & menſurabile. Sed vt ea, quæ dicta ſunt de relatione tertij generis, magis explicentur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Quintum.

Vtrùm relatio rationis, quam importat ens rationis in ratione entis creati ad ens increatum, ſit relatio tertij generis, eiuſque fundamentum ſit menſura, & menſurabile.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ ſupponenda ſunt ea, quæ diximus ſupra in hac quæſtione, art. 7. quæſtiuncula 4. ad quartum, quod ſcilicet quælibet entitas rationis, quia eſt ens creatum ſuo modo, importat relationem rationis prædicamentalem ad ens increatum, ad quod etiam dicit ordinem, & habitudinem rationis tranſcendentalem, quatenus eſt effectus eius; nam ordo, quem dicit effectus ad ſuam cauſam, eſt ordo tranſcendentalis. Quærimus ergo in præſenti, an talis relatio rationis prædicamentalis, quam dicit entitas rationis in ratione entis creati ad ens increatum, ſit relatio rationis tertij generis.

¶ Et videtur, quod non. Primo arguitur. Relatio prædicamentalis tertij generis, vt conſtat ex dictis, nequit eſſe rationis ex parte vtriuſque extremi, ſed neceſſario ex parte vnius eſt relatio: at prædicta relatio ex parte vtriuſque extremi eſt relatio rationis, vt manifeſtè conſtat: ergo non poteſt dici, quod ſit relatio tertij generis.

¶ Secundo arguitur. Relatio tertij generis, nequit eſſe relatio mutua, & eiuſdem generis; ſed prædicta relatio eſſet mutua, nimirum eiuſdem generis rationis ex parte vtriuſque extremi: ergo.

¶ Dices prædictam relationem non eſſe

Digitized by Google

eſſe mutuam, & eiuſdem generis ex parte vtriuſque extremi; nam ex parte entis increati eſt relatio rationis pro materiali collocata in prima cathegoria, ſiue in primo genere intentionis rationis pro materiali; ex parte verò relationis rationis, v. g. ſpeciei, eſt relatio rationis pro materiali collocata in ſecunda cathegoria, ſeu ſecundo genere intentionis rationis pro materiali: & ideò talis relatio non eſt mutua, ſed diuerſi generis.

¶ Tertio arguitur contra. Nam licet aliquando dici poſſit, quod talis relatio ſit diuerſi generis, quando videlicet ens rationis eſt ſecunda intentio pro materiali: tamen quando ens rationis eſt prima intentio rationis pro materiali; tunc, talis relatio eſt mutua, & eiuſdẽ generis; quia tunc ex parte vtriuſque extremi eſt relatio rationis, quæ eſt prima intentio pro materiali: v. g. ſi accipiamus eſſe cognitum, quod eſt prima intentio pro materiali, relatio, quam dicit in ratione effectus creati ad ens increatum, eſt prima intentio pro materiali, quia eſt eiuſdem generis cum relatione rationis, quæ eſt eſſe cognitum: ergo in tali caſu relatio erit eiuſdem generis ex parte vtriuſque extremi, & conſequenter non poterit eſſe relatio tertij generis.

¶ Dices, quod prædicamentum relationis rationis poſtulat, quod relationes rationis cuiuſcumque generis ſint mutuæ, & eiuſdem ordinis ex parte vtriuſque extremi.

¶ Quarto arguitur contra. Adhuc poſito genere relationis rationis, dantur in illo relationes rationis, quæ non ſunt mutuæ, & eiuſdem generis, immò ex parte vnius extremi eſt relatio realis: ergo doctrina aſſignata eſt falſa. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Relatio rationis, quam dicit prima intentio pro materiali, nempè eſſe cognitum ad intellectum, terminatur ad intellectum primò cognoſcentem, ex parte cuius eſt relatio realis: ergo in genere entis rationis datur relatio rationis ex parte vnius extremi: ex parte verò alterius datur relatio realis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Relatio rationis, quam importat ens rationis in ratione entis creati ad ens increatum, eſt relatio tertij generis.

¶ Hæc concluſio eſt manifeſta, & non aliter probatur, quam à ſimili. Relatio, quam importat ens reale creatum ad ens increatum, eſt relatio tertij generis, vt ex dictis conſtat: ergo ſimiliter relatio, quam importat ens rationis creatum ad ens increatum, eſt relatio tertij generis. Conſequentia patet à paritate rationis, & etiam probatur. Nam propterea relatio, quam importat ens reale creatum ad ens increatum, eſt relatio tertij generis, quia eius fundamentum eſt menſura, & menſurabile; ſed etiam fundamentum relationis, quam importat ens rationis creatum ad ens increatum, eſt menſura, & menſurabile; eodem prorſus modo, ſicut eſt fundamentum relationis entis realis creati; nam ideò relatio entis realis creati, in ratione entis creati habet pro fundamento menſuram, quia in ſuo eſſe ens reale creatum dependet ab eſſe infinito, & increato, tamquã à menſura ſui eſſe. Sed ſimiliter ens rationis in ratione entis creati dependet quantum ad ſuum eſſe eſſentiale à menſura infinita, & increata: ergo relatio rationis, quam importat, habet pro fundamento menſuram, eodem prorſus modo, ac habet illam ens reale creatum, & conſequenter talis relatio erit relatio tertij generis.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quod ſi ſermo ſit de relatione tertij generis prædicamenti ad aliquid aſſignati ab Ariſtotele in lib. Prædicamentorum, verum eſt, quod nequit eſſe rationis ex parte vtriuſque extremi: ſi verò ſermo ſit de relatione tertij generis prædicamenti ad aliquid rationis, negandum eſt, quod tunc ex parte tantum vnius extremi ſit rationis. Et ita conſequenter etiam dicendum eſt, quod ex parte vtriuſque extremi ſit mutua, nempè eiuſdem generis; ſed hoc magis explicabitur infra.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod aliqui volunt, quod aliquando talis relatio non ſit mutua; ſed hoc vt probat etiam argumentum, non eſt vniuerſaliter verum, & vt dicemus nos infra, eſt falſum.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod benè impugnat ſolutionem ibi datam ad ſecundum.

¶ Ad quartum reſpondetur, verum eſſe, quod in genere relationis rationis, dantur relationes rationis non mutuæ, vt patet in exẽplo appoſito in argumento. Quod autem nos dicimus eſt, quod relatio rationis, quam importat ens rationis in ratione entis creati ad ens increatum, eſt mutua, ideſt eiuſdem generis ex parte vtriuſque extremi. Sed vt hoc magis explicetur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quintum.

Vtrùm relatio rationis tertij generis, quam dicit ens rationis in ratione entis creati ad ens increatum, ſit ſemper mutua, & eiuſdem cathegoriæ rationis.

Quod eſt quærere.

Vtrum ex parte cuiuſcumque entis rationis ſemper ſit ens rationis, quod eſt prima intentio rationis pro materiali.

ET videtur quod non. Primo arguitur. Quia ſecunda intentio rationis pro materiali importat relationem rationis tertij generis in ratione entis creati ad ens increatum; ſed talis relatio rationis, nequit eſſe ens rationis, quod eſt prima intentio rationis pro materiali: ergo talis relatio tertij generis nequit eſſe mutua, & eiuſdem cathegoriæ rationis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Secunda intentio rationis pro materiali nequit importare relationem alterius generis: nam ens reale, v. g. nequit importare relationem rationis; & relatio rationis nequit importare relationem realem: ergo ſimiliter relatio rationis, quæ eſt ſecunda intentio rationis, pro materiali nequit importare relationem rationis, quæ eſt prima intentio rationis pro materiali.

¶ Secundo arguitur, & explicatur magis vis argumenti præcedentis. Nam vt conſtat ex dictis tom. 1. lib. 3. quæſt. 1. art. 1. quæſtiuncula vnica. Ens rationis, quod eſt prima intentio rationis pro materiali, & ſecunda intentio rationis pro materiali, pertinent ad diuerſas cathegorias rationis, & ſunt genere, & primo diuerſa: ergo relatio rationis, quæ eſt ſecunda intentio rationis pro materiali, non poteſt importare relationem rationis, quæ ſit prima intentio rationis, pro materiali.

¶ Tertio arguitur. Si relatio rationis v. g. ſpeciei, quæ eſt ſecunda intentio rationis pro materiali poſſet importare relationem rationis, quæ eſt prima intentio pro materiali; hæc prædicatio eſſet vera, ſecunda intentio rationis pro materiali, eſt prima intentio rationis pro materiali: hoc autem non poteſt dici; quia hoc eſſet confuſio cathegoriarum: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Relatio rationis tertij generis, quam dicit ens rationis in ratione entis creati ad ens increatum, eſt mutua, & eiuſdem cathegoriæ. Vnde ex parte entis rationis ſemper eſt ens rationis, quod eſt prima intentio rationis pro materiali.

¶ Hæc Concluſio facile probatur. Quia talis relatio fundatur proximè ſupra ens reale, non minus, ac fundatur relatio realis entis creati ad ens increatum: ergo talis relatio rationis, nequit eſſe ſecunda intentio rationis pro materiali, ſed neceſſario erit prima intentio rationis pro materiali. Conſequentia eſt manifeſta ex dictis, loco ſupra citato in argumento ſecundo, vbi diximus hoc eſſe diſcrimen inter primam intentionem rationis pro materiali, & ſecundam intentionem rationis etiam pro materiali; quod prima fundatur ſupra ens reale, ſecunda verò fundatur ſupra ens rationis, ſiue ſupra aliam relationem rationis: ergo.

¶ Ad primum reſpondetur, negando

mi-

minorem. Ad probationem negandum eſt antecedens. Nam licet concederemus, quod ens reale non poteſt importare relationem rationis, & ens rationis relationem realem, quia ens reale, & ens rationis ſunt pluſquam genere diuerſa: at verò prima intentio rationis pro materiali, & ſecunda intentio rationis pro materiali non ſunt pluſquam primo diuerſa, & pluſquam genere diuerſa, ſed ſolum ſunt genere diuerſa.

Ea autem, quæ ſolum ſunt genere diuerſa, poſſunt adinuicem ſe habere, vel, vt relatio, & eius, cuius eſt relatio; vel, vt actus, & forma &c. v. g. ſubſtantia, & relatio realis ſunt primo diuerſa, & genere diuerſa: tamen, quia non ſunt pluſquam genere diuerſa, ſubſtantia poteſt importare relationem realem. Et ſimiliter quantitas & ſubſtantia ſunt primo diuerſa: & tamen quantitas poteſt eſſe actus, & forma accidentalis ſubſtantiæ: ita pariter dicimus in noſtro propoſito. Secundo reſpondetur ad eandem probationem, quod ſicut ens reale poteſt importare relationem rationis, vt eſt v. g. relatio rationis eiuſdem ad ſe ipſum: ita relatio rationis, quæ eſt ſecunda intentio pro materiali poteſt importare relationem rationis, quæ eſt prima intentio rationis pro materiali.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem modo.

¶ Ad tertium reſpondetur negando minorem: non enim eſt inconueniens, quod ſecunda intentio rationis pro materiali dicatur prima intentio pro materiali denominatiue, & accidentaliter: ſicut nullum eſt incõueniens, quod ſubſtãtia denominetur denominatione accidentali à forma accidentali, & ens reale denominetur denominatione rationis à forma rationis. Sed adhuc vt ea, quæ dicta ſunt magis explicentur, ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA III.

Ad Quintum.

Vtrum præter prædicamentum relationis realis aſſignatum ab Ariſtotele lib. prædicamentorum, & lib. 5. Metaphyſic. neceſſario conſtituendum ſit prædicamentum relationis rationis, cuius titulus ſit, Ad aliquid rationis.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ ſupponendum eſt id, quod diximus ſupra tom. 1. lib. 3. q. 1. art. 2. vbi conſtituimus duas cathegorias intentionis rationis pro materiali: ibi enim ex parte oſtendimus, quomodo neceſſarium ſit conſtituere proprias cathegorias entis rationis. Nunc autem, quia agimus de relatione reali, occaſione præcedẽtium difficultatum inquirimus an neceſſario ſit conſtituendum prædicamentum, cuius titulus ſit prædicamentum ad aliquid rationis, in quo ſolum relationes rationis reponantur. Hoc ſuppoſito,

¶ Videtur vera pars negatiua. Primo arguitur. Vt ex dictis ſatis conſtat, Relationes rationis reductiuè ſpectant ad prædicamentum reale: ergo non eſt neceſſarium præter prædicamentum entium realium conſtituere ſpeciale prædicamentum ad aliquid rationis. Cõſequentia eſt bona. Nam plura entia, quæ reductiuè pertinẽt ad aliquod prædicamentum, non conſtituunt ſpeciale prædicamentum diſtinctum ab illis, ad quæ reductiuè pertinent. Antecedens verò probatur. Quia v gr. relatio rationis ſcibilis, ad ſcientiam pertinet reductiue ad prædicamentum relationis realis, ad quod pertinet relatio realis ſcientiæ; ergo.

¶ Secundo arguitur. Ens rationis, quod eſt relatio rationis, nequit conſti-

tuere diuerſa genera relationis rationis: ergo nequit conſtituere proprium prædicamentum, cuius titulus ſit, Ad aliquid rationis. Conſequentia patet. Quia proprium eſt prædicamenti relationis, vt conſtat ex præſenti prædicamento conſtituere diuerſa genera relationis: ergo ſi relatio rationis non poteſt conſtituere diuerſa genera relationis rationis, non poterit conſtituere ſpeciale prædicamentum relationis rationis. Antecedens verò probatur. Quia relatio rationis in omnibus eſt eiuſdem rationis: ergo nequit conſtituere tria genera relationis rationis; quorum primum ſit vnum, & multa; ſecundum actio, & paſſio; tertium menſura, & menſuratũ.

¶ Tertio arguitur. Si eſſet conſtituendum ſpeciale prædicamentum relationis rationis, ſequeretur relationes reales reductiuè pertinere ad prædicamentum rationis: non enim videtur maior ratio, quare relationes rationis reductiuè pertineant ad prædicamentum reale, quàm relationes reales reductiuè pertineant ad prædicamentum rationis, cùm prædictæ ſint adinuicem correlatiua, vt patet de relatione, v. gr. ſcientiæ, & ſcibilis; ſed hoc non poteſt dici: ergo. Minor probatur. Quia alias ens reale eſſet quid imperfectius ente rationis; nam omne id, quod reducitur ad aliud, eſt imperfectius eo, ad quod reducitur; hoc autem manifeſtè patet non poſſe dici: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Præter prædicamentum relationis realis aſſignatum ab Ariſt. lib. prædicamentorum, & lib. 5. Metaphyſ. neceſſario conſtituendum eſt prædicamentum relationis rationis, cuius titulus ſit, ad aliquid rationis.

¶ Hæc concluſio primo probatur. Relationes rationis non poſſunt directè poni in prædicamento relationis realis; quia in illo directè ſolum collocantur relationes reales, eo quod generaliſſimum talis prædicamenti eſt tantum relatio realis: ergo neceſſario ponendum eſt ſpeciale prædicamentum relationis rationis. Antecedens eſt notum, & conſequentia eſt bona.

¶ Dices relationes rationis non eſſe collocandas directè in prædicamento reali, ſed ſufficere poni in illo reductiuè.

¶ Secundo probatur concluſio, & impugnatur prædicta doctrina. Relationes rationis in aliquo prædicamento directè ſunt collocandæ: ergo non ſufficit, quod reductiuè ponantur in prædicamento relationis realis. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Relationes rationis ſunt veræ, & propriæ relationes, & in ratione relationis non minus ſunt relationes, quam relationes reales: ergo directè ſunt collocandæ in aliquo prædicamento.

¶ Tertio probatur, & confirmatur idem. In genere relationis rationis dantur relationes rationis completæ, & etiam mutuæ, eo modo, quo dantur in genere relationis realis relationes reales: ergo ſi pro relationibus realibus conſtituitur proprium prædicamentum; conſtituendum etiam erit proprium prædicamentum pro relationibus rationis. Conſequentia eſt bona à paritate rationis. Antecedens vero conſtat ex dictis tom. 1. lib. 2. q. 1.

¶ Ad primum reſpondetur in forma negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quod relationes rationis, licet quatenus ſunt termini, & correlatiua relationis realis, poſſint reductiuè pertinere ad prædicamentum relationis realis: tamen quia, vt dictum eſt, huiuſmodi relationes rationis ſunt veræ, & propriæ relationes, & multæ ſunt relationes rationis, quæ non ſunt termini relationis realis, vt ſunt relationes rationis mutuæ: huiuſmodi enim ad nullum prædicamentum pertinerent; quia non pertinerent reductiuè ad prædicamentum reale, quia non ſunt termini relationis realis; nec directè ponerentur in prædicamento relationis rationis, ſi tale prædicamentum non conſtitueretur, aut daretur: quod quidem, vt probatum eſt, non videtur dicendum, cum talia entia rationis in ſuo genere ſint entia completa, & finita, quæ neceſſario ad aliquod genus directe pertinere debent: omne enim id, quod ex genere, & differentia conſtat, in aliquo

ge-

genere, ſaltim in illo, ex quo immediatè, & proxime conſtat collocandum neceſſario eſt: ideo dicendum eſt dari præter genus. & prædicamentum relationis realis aliud genus, & prædicamentum relationis rationis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur in forma, negando antecedens. Ad probationem dicimus in prædicamento relationis rationis reperiri tria genera eiuſdem relationis, ſicut reperiuntur in genere entis realis. In illo enim reperitur relatio rationis, cuius fundamentum eſt vnitas, vt patet in relatione rationis eiuſdem ad ſe ipſum, & in multis alijs. Reperitur etiam relatio rationis, cuius fundamentum eſt actio, vt patet de relatione rationis primæ, & ſecundæ intentionis pro formali, & etiam de relatione rationis cogniti: huiuſmodi enim relationes fundantur proximè ſupra actione intellectus. Reperitur tandem relatio rationis, cuius fundamentum eſt menſura, & menſurabile, vt patet de relatione rationis ſcibilis ad ſcientiam.

¶ Ad tertium reſpondetur, concedendo ſequelam. Ad probationem dicimus, quod ens reale, ſiue relatio realis poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo, quatenus eſt ens reale, & relatio realis: & vt ſic non poteſt pertinere reductiuè ad prædicamentum rationis, & eſſe imperfectius eo, ſicut hoc modo, etiam relatio rationis non pertinet reductiuè ad prædicamentum reale. Alio modo poteſt conſiderari, quatenus eſt correlatiuum relationis rationis: & vt ſic nullum eſt inconueniens, quod reductiuè pertineat ad aliud: quia pertinere, vt correlatiuum non importat imperfectionem in correlatiuo: quia eſſe correlatiuum non importat rationem incompletam, quæ dicit imperfectionem in eo, quod reducitur ad aliud, vt patet de puncto, de termino, &c. huiuſmodi reducuntur ad prædicamentum, quia important rationem incompletam. Neque eſt inconueniens dicere, quod id, quod directè pertinet ad vnum prædicamentum, reductiuè pertineat ad aliud: quia ſecundum diuerſam rationē bene poteſt vni, & eidem enti hoc conuenire. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS XV.

Vtrum relatio diſtinguatur à ſuo fundamento.

AD decimumquintum ſic proceditur. Videtur, quod relatio non diſtinguatur à ſuo fundamento diſtinctione reali tamquam res à re. Diuus Thomas opuſc. 48. tract. de his, quæ ſunt ad aliud cap. 2. inquit hæc verba. Cum autem dico, quod ſimilitudo ſortis habet albedinē eius vt fundamētum, non eſt intelligendū quòd ſimilitudo ſortis ſit aliqua res in ſorte alia ab ipſa albedine: ſed ſolum eſt ipſa albedo, vt ſe habet ad albedinem Platonis, vt ad terminum: ſi enim ſimilitudo adderet aliquam rem ſupra albedinem ſortis, nullo modo poſſet aliquis alicui fieri ſimilis ſine ſui mutatione; ſit autem homo ſimilis ſine ſui mutatione, vt patet. Nam ſi quis in India fieret modo albus, fieret ſimilis mihi, & ego ſibi, nulla in me facta mutatione. In quibus verbis cum Diuus Thomas dicat, quod ſimilitudo ſortis non eſt alia res ab ipſa albedine, manifeſtè colligitur, quod Diuus Thomas ſentit, relationem non eſſe aliam rem ab ipſo fundamento: ergo.

¶ SECVNDO præterea probatur idem auctoritate eiuſdem ſancti Thomæ eodem opuſc. cap. 3. Reſpondens dubitationi ſubortæ ex dictis, nempe quo pacto ſimilitudo ſit in alio genere quam albedo, ſi quidem non eſt alia res ab illa. ſic dicit. Dicendum quod diuiſio entis in decem prædicamenta, eſt diuiſio in decem diuerſa ſecundum rem; vel quantum ad hoc, quod dicunt diuerſas res intrinſecè, & realiter, ſicut ſubſtantia, quantitas, & qualitas, quæ comparatæ adinuicem ſunt diuerſæ res; vel in quantum dicunt diuerſas res extrinſecè, quia vnum importat aliquam rem diuerſam, quam non importat reliquum: & ſic relatio differt à ſuo fundamento, quia importat oppoſitum re-

la-

latiui. In quo loco manifeſtè Sanctus Thomas docet relationem non diſtingui diſtinctione tamquam res à re à ſuo fundamento: ergo.

¶ Tertio præterea. Relatio creaturę ad Creatorem non eſt entitas ſuperaddita entitati creaturæ, ſed quædam formalitas, ſiue modus eiuſdem entitatis; alias ſi eſſet entitas diſtincta realiter tamquam res à re, non poſſet aſſignari ratio, quare non eſſet res creata, ſiue creatura: quod tamen de illa relatione non poteſt dici, quia alias rurſus de illa eſſet difficultas; nam cum ſit res creata, etiam dicit relationem ad creatorem, quæ relatio etiam eſſet diſtincta realiter a ſuo fundamento, & conſequenter eſſet res creata, & ſic in infinitum: ergo dicendum eſt, quod relatio non tamquam res à re, ſed ſolum formaliter diſtinguitur à ſuo fundamento.

¶ Quarto præterea. Si relatio diſtingueretur realiter à ſuo fundamento tamquam res à re, ſequeretur, quod Deus exiſtentibus Petro, & Paulo albis poſſet ab illis auferre ſimilitudinem, manentibus illis albis; ſed hoc dici non poteſt: ergo, & illud ex quo ſequitur. Sequela patet, quia Deus poteſt omnem entitatem realiter diſtinctam ab alia, & quæ non eſt de eſſentia alterius ſeparare ab illa; vt v. g. Deus poteſt paſſiones ſeparare ab eſſentia, à qua realiter diſtinguuntur, & ſimiliter poteſt ſeparare qualitatem à quantitate, vt albedinem à quantitate, & hoc, quia diſtinguuntur realiter. Falſitas vero minoris probatur. Quia tunc Petrus, & Paulus, ſiue illa duo alba, eſſent ſimilia eodem prorſus modo, ſicut nunc ſunt ſimilia, & eſſent ſimilia ſine ſimilitudine, quod eſt impoſſibile: ergo.

¶ Quinto præterea. Sola diſtinctio formalis ſufficit, vt ſaluemus ea, quæ dicuntur de relatione, & de fundamento, nempe, quod ſunt primo diuerſa, & quod relatio inhæret ſubiecto mediãte fundamento, & quod differt a fundamento ex natura rei, diffinitione, & eſſentialiter; ſi quidem hæc omnia ſaluantur in actione, & paſſione cum ſola diſtinctione formali: ſed non eſt maior diſtinctio ponenda, quam quæ fuerit ad hæc ſaluanda neceſſaria; ergo ſolum eſt ponenda diſtinctio formalis, & conſequenter dicendum eſt, quod relatio à fundamento ſolum formaliter, & non realiter tamquam res à re, diſtinguatur.

¶ Sed contra eſt primo auctoritas Diui Thomæ 1. par. quæſt. 28. art. 2. ad ſecundum, vbi inquit, Sicut in creatis in eo, quod dicitur relatiuè, non ſolum inuenitur reſpectus ad alterum, ſed aliquid abſolutum; ita in Deo, ſed aliter; nam id, quod inuenitur in creatura, præter id, quod continetur ſub ſignificatione nominis relatiui, eſt alia res; in Deo autem non eſt alia res: ergo ſenſit D.Thom. quod relatio eſt realiter tamquam res à re diſtincta à ſuo fundamento.

¶ Secundo præterea probatur idem auctoritate eiuſdem S.Thomæ q.8. de potentia ar. 2. vbi inquit, Subſtantia creata non poteſt identificare ſibi relationem, quia eſt diffinita ad tale genus, in quo differt ab eſſentia Dei, quæ cum infinita ſit, & ſuper omnia genera, potuit alia ſibi identificare.

¶ Tertio præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Aliquæ relationes immediatè fundantur in ſubſtantia, vt aſſerit D.Thomas 1.par.q.28. art. 2. & patet de relatione creationis paſſiuæ, quæ fundatur in eſſentia creaturæ. Sed non eſt intelligibile, imò implicat aliquod accidens identificari cum ſubſtantia, quia illius eſſe eſt ineſſe, & effectus ſubſtantiæ: ergo neceſſario dicendum eſt, quod relatio diſtinguitur à fundamento realiter, tamquam res à re.

¶ Quarto præterea. Eſſentia relationis eſt diſtincta ab eſſentia fundamenti: ergo exiſtentia fundamenti eſt etiam diſtincta ab eſſentia relationis, & conſequenter relatio erit diſtincta tamquã res à re à ſuo fundamento: hæc vltima conſequentia probatur. Quia illud, quod diſtinguitur ab alio, & ſecundum eſſentiam, & ſecundum exiſtentiam, diſtinguitur realiter tamquam res à re. Prima verò conſequentia etiam probatur. Quia eſſentia correſpondet exiſtentiæ, vt potentia proprio actui: & ſicut poten-

Digitized by Google

tentiæ ſunt diſtinctæ, ita etiam actus ſunt diſtincti: ergo ſi eſſentia relationũ eſt diſtincta ab eſſentia fundamenti, exiſtentia etiam relationis erit diſtincta ab exiſtentia fundamenti.

¶ Qvinto præterea. Fundamentum poteſt eſſe vnius ſpeciei: relatio autem fundata multiplex, vt patet in eadem albedine, quæ cum altera albedine fundat ſimilitudinem, & diſſimilitudinem cum nigredine: ergo relatio, & fundamentum realiter diſtinguuntur tãquam res à re. Conſequentia patet, quia hac ratione D. Thomas 1. par. q. 54. ar. 2. probat, quod eſſe Angeli non eſt eadem res cum ſuo intelligere, quia eſſe eſt vnius ſpeciei tantum; intelligere verò multiplex: alias enim id, quod eſt vnum ſpecie, & actuatum ſua vltima differentia, eſſet contrahibile pluribus differentijs, quod eſt impoſſibile.

¶ Confirmatvr primo: nam aliàs fundamentum, v. g. includeret actu oppoſitas rationes: v. g. albedo eſſet actu res abſoluta, & res relatiua, & rurſus actu eſſet ſimilitudo, & diſſimilitudo. Conſequens eſt impoſſibile, quia hac ratione genus, nequit includere actu, ſed ſolum potentia plures differentias.

¶ Confirmatvr ſecundo. Nam relatio poteſt annihilari, & corrumpi manente fundamento, quia poteſt generari naturaliter, & poteſt à Deo miraculosè creari in ſubiecto, ſicut quodlibet aliud accidens: ſed corruptum, & annihilatum diſtinguitur entitatiuè à non corrupto, & non annihilato, eo quod corruptio, & præcipuè annihilatio terminatur ad totam entitatem, ſicut & creatio eſt productio totius entis: ergo. Ex quo patet omnino eſſe falſum aſſerere, diſtinctione tantum rationis diſtingui relationem à fundamento.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Vtraque pars propoſitæ difficultatis eſt probabilis.

¶ Prima pars huius concluſionis, quam probant argumenta primo loco facta, quæ aſſerit, quod relatio non diſtinguitur à ſuo fundamento tamquam res à re, ſed ſolum realiter formaliter, ſiue ex natura rei, aſſeritur à nonnullis Thomiſtis, inter quos eſt Flandria in ſua Metaphyſica lib. 5. q. 16 art. 8. Soto cap. de relat. quæſt. 2. concluſ. 2. Soncin. lib. 5. q. 22. Iauellus q. 28. & Herueus in 1. d. 30. q. 1. ar. 2.

¶ Secvnda verò pars huius concluſionis, ſeu articuli, quam probant argumenta facta ſecundo loco, quæ aſſerit relationem diſtingui à ſuo fundamento diſtinctione reali tamquam res à re, aſſeritur à multis Thomiſtis, Caiet. 1. p. quæſt. 28. ar. 2. & q. 54. ar. 2. Capreol. in 1. d. 30. q. 1. Ferrara 4. contra gen. cap. 14. Et hanc concluſionem problematicè defendi Salmanticæ, ſub auſpicijs eximij Magiſtri mei Fratris Dominici Bañes, & propterea nunc etiam illam problematicè defendimus in gratiam ſtudioſorum, qui voluerint illam pro vtraque parte defendere: quare ſatiſfacere neceſſe erit argumentis etiam pro vtraque parte poſitis.

¶ Ad primvm ergo pro prima parte dicendum eſt, quod D. Thomas 1. par. vt patet ex loco citato, mutauit ſententiam, vel dicendum, quod tale opuſculum fortè non eſt D. Thomæ.

¶ Ad secvndvm dicendum eſt eodem modo.

¶ Ad tertivm dicendum, quod entitas relationis creaturæ eſt ſuperaddita entitati creaturæ: non tamen per hoc ſequitur, quod detur proceſſus in infinitum, quia ipſa relatio creata ſe ipſa refertur, ex eo quod creata eſt, ad creatorem: entitas enim creata abſoluta refertur per relationem realiter diſtinctam à ſua entitate, non verò entitas creata relatiua, qualis eſt relatio creaturæ ad creatorem.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod poteſt Deus à duobus albis auferre relationes ſimilitudinis, & impedire concurſum fundamentorum, ne illas producerent; & ita tunc duæ albedines non eſſent formaliter ſimiles, ſed fundamentaliter, quia deficeret forma faciens ſimile formaliter. Nam ſicut modo duo alba per albedines non ſunt formaliter ſimilia, ſed ſunt formaliter ſimilia per ſuperadditam relationem: eodem modo tunc dicendum eſt, quod illa duo alba

eſſent tantum fundamentaliter ſimilia.

¶ Ad qvintvm dicendum, quod ſola diſtinctio formalis, ſiue ex natura rei, non ſaluat inconuenientia, quæ adducta ſunt in argumentis factis pro ſecunda parte concluſionis.

¶ Ad primvm pro ſecunda parte concluſionis dicendum eſt, quod etiam ſi S. Thomas in illo loco compareт relationem ad fundamentum, & non ad ſubiectum, quod relatio eſt alia res à fundamento, alietate formali ex natura rei, in quo ſufficienter diſcriminatur relatio creata à diuina relatione, quia diuina relatio ex natura rei non diſtinguitur ab abſoluto, vt dicitur 1. par. quæſt. 28. & ita intelligendus eſt ſanctus Thomas.

¶ Ad secvndvm dicendum eſt eodem modo, quod ſcilicet ſubſtantia creata non poteſt identificare ſibi relationem, adeò vt ſit idem cum illa formaliter, ſicut facit ſubſtantia diuina, quæ ſibi omnia identificat.

¶ Ad tertivm dicendum, concedendo maiorem, & negando minorẽ, loquendo, vt loquitur argumentum de accidente reſpectiuo; nam ſicut ſubſtantia poteſt identificare ſibi modum alterius ordinis: Humanitas enim Chriſti Domini identificat ſibi entitatiue, licet non formaliter, quendam modum ſupernaturalem vnionis hypoſtaticæ; & corpus humanum identificabit ſibi miraculoſum modum paſſiuæ reſurrectionis, quo à mortuis reſurget immortale; & quælibet entitas creata, etiam ſubſtantialis identificat ſibi potentiam obedientialem paſſiuam in ordine ad recipiendas formas ſupernaturales; Ita etiã dicendum eſt in noſtro propoſito, quod ſubſtantia ſalua diſtinctione formali ex natura rei, identificet ſibi relationem: non enim videtur maior ratio de vno, quam de alio.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod eſſentia, & exiſtentia accidentis, ab eſſentia, & exiſtentia ſubſtantiæ diſtinguuntur realiter formaliter, & non tamquam res à re.

¶ Ad qvintvm dicendum, nullum eſſe inconueniens, quod res, quæ eſt vnius ſpeciei ſecundum vnam rationem formalem, conſtituatur in pluribus ſpeciebus identicè ſecundum alias rationes, cum quibus identificatur. Et quia exiſtentia Angeli, non patitur hanc identificationem, eo quod eſt ſimplex, & vltima actualitas: ideò optimè intulit D. Thomas iuxta ſubiectam materiam inter eſſe, & intelligere angelicum entitatiuam diſtinctionem ex illius vnitate, & huius ſpecifica diuerſitate.

¶ Ad primam confirmationem reſpondetur, quod continentia actualis plurium rationum formalium, ſi ſit per identitatem formalem, repugnat; non verò ſi ſit per identitatem materialem, includentem formalem diſtinctionem ab illis.

¶ Ad secvndam confirmationem reſpondetur primo, quod relatio licet deſinat eſſe, & quodammodo corrumpatur manente fundamento; non tamen annihilatur, quia non deſinit eſſe tota entitas illius. Secundo reſpondetur, negando minorem. Nam ad annihilationem relationis ſatis eſt, quod nihil formalitatis illius maneat actu: non enim petit annihilatio alicuius rei, quod tota entitas materialiter ſe habens, deſinat eſſe: ſed ſatis eſt, quod deſinat eſſe tota realitas ipſius rei formaliter conſtitutiua: quo pacto poſſet ànima rationalis relicta materia, & ternarius per annihilationem tertiæ vnitatis, manente binario annihilari. Et ſimiliter relatio manente fundamento, licet non è contra. Fundamentum enim manente relatione annihilari non poteſt: cuius ratio differentiæ eſt quadruplex. Prima, quod entitas fundamenti eſt entitas relationis, & tribuit illi realitatem, quam habet. Secunda, quod relatio eſt modus fundamenti. Tertia, quod eſt poſterior fundamento, & dependens ab illo, & non è contra. Quarta, quod fundamentum eſt de diffinitione relationis: ſed relatio non eſt de diffinitione fundamenti, & ideò annihilatio fundamenti infert annihilationem relationis, & non è contra.

¶ Ex dictis in hoc articulo manifeſtè conſtat, quod vtrumque dicere eſt probabile, ſcilicet, quod relatio ſola diſtinctione formali ex natura rei diſtinguatur à fundamento, & quod etiam di-

Digitized by Google

diſtinguatur ab illo diſtinctione reali, tamquam res à re. Modo ergo reſtat videre, an ſit probabile aliquo modo, quod relatio diſtinguatur à fundamento minori diſtinctione, nempe ſola diſtinctione rationis, adeò vt non ſolum entitas fundamenti ſit entitas relationis, ſed etiam realitas fundamenti ſit realitas relationis. Quod quidem vt videatur an ſit verum, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNC. VNICA.

Ad Quintum,

Pro ſecunda parte poſitum.

Vtrum probabiliter dici poſſit, quod relatio ſola diſtinctione rationis diſtinguatur à ſuo fundamento, adeò vt eadem ſit realitas fundamenti, & relationis.

ET videtur, quod relatio ſola diſtinctione rationis diſtinguatur à ſuo fundamento. Si relatio maiori diſtinctione, quam diſtinctione rationis diſtingueretur à fundamento, non poſſet aduenire ſubiecto abſque aliqua ipſius ſubiecti mutatione: nã omnis realitas, quæ de nouo aduenit, nequit aduenire ſubiecto abſque aliqua mutatione reali ipſius ſubiecti: ſed relatio aduenit ſubiecto abſque aliqua reali mutatione: igitur non diſtinguetur à fundamento maiori diſtinctione, quam diſtinctione rationis. Conſequentia eſt bona. Quia ſi diſtinguerentur maiori diſtinctione, quam diſtinctione rationis, tunc diſtinguerentur reali diſtinctione, ſiue reali tamquam res à re, ſiue reali formali: & quocumque modo reali diſtinctione diſtinguerentur, illud, quod de nouo adueniret, nouam realitatem adderet ei, cui de nouo adueniret: ergo ſi relatio aduenіens ſubiecto nullam nouam realitatem ponit in illo, profecto non poteſt à fundamento diſtingui maiori diſtinctione, quam diſtinctione rationis. Minor, in qua eſt difficultas, probatur auctoritate Diui Thomæ 3.p. quæſt.16.ar.6. vbi docet prædicata relatiua aduenire ſubiecto abſque illius reali mutatione: ergo iuxta mentem Diui Thomę, dicendum eſt, relationem non addere nouam realitatem ſupra realitatem fundamenti: ergo.

¶ Secundo arguitur. Si relatio, aliqua diſtinctione reali diſtingueretur à fundamento, poſſet fundamentum eſſe, & intelligi ſine relatione: quia omne prius, & realiter diſtinctum poteſt eſſe, & à fortiori intelligi, ſine eo, quod eſt poſterius; ſed fundamentum non poteſt eſſe, neque intelligi ſine ipſa relatione: ergo. Minor probatur. Quia v. g. duo alba non poſſunt non eſſe ſimilia, & ſecluſa omni formalitate ſubſequuta non poteſt de illis negari, quod ſint ſimilia: ergo.

¶ Dices, Quod poſitis duobus albis non poteſt non reſultare relatio ſimilitudinis propter neceſſariam cõnexionem, quam habet cum ſuo fundamento, exiſtente altero extremo; & ita quamtumuis relatio, & fundamentum diſtinguantur realiter, & fundamentum ſit prius, & independens: tamen non per hoc ſequitur, quod fundamentum poſſit eſſe, aut intelligi ſine relatione.

¶ Tertio arguitur contra. Deus poteſt influere in fundamentum, quod eſt prius, conſeruando illud, ſuſpendendo ſuum influxum in relationem, quæ eſt poſterius; ſed tunc in iſto caſu dabitur fundamentum ſine relatione: ergo ſi admittamus relationem aliquam realem inter fundamentum, & relationem, quãtumuis habeant neceſſariam connexionem adinuicem, dabitur fundamentum ſine relatione.

¶ Quarto arguitur. Si relatio, & fundamentum diſtinguerentur maiori diſtinctione, quam diſtinctione rationis, Relatio, & fundamentum, nempe albedo & ſimilitudo, facerent aliquam compoſitionem: ſed hoc nullo modo dici poteſt: ergo. Maior patet. Quia extrema, quæ aliqua reali diſtinctione diſtinguuntur, aliquam realem compoſitionem facere poſſunt. Minor vero probatur.

Pri-

Primo auctoritate Diui Thomæ q. 7. de potentia ar. 8. & 9. vbi aſſerit relationem non componere cum eo, cuius eſt relatio: ergo. Secundo probatur eadem minor ratione. Quia relatio de nouo adueniens, non aduenit, vt forma, aut pars componens, vt patet de relationibus diuinis, quæ cum diuinis perſonis, quæ relationibus conſtituuntur, nullam faciunt cōpoſitionem: compoſitio enim diuinis perſonis omnino repugnat: ergo relatio nullam poteſt facere compoſitionem cum fundamento.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Omnino improbabile, immo falſum eſt aſſerere relationem non diſtingui à ſuo fundamento aliqua diſtinctione reali.

¶ Hæc concluſio eſt communis Thomiſtarum: illam tamen negat Suarez tom.2. ſuæ Metaph diſput 47. ſect 2. vbi inquit, quod relatio, non ſolum eſt eadem entitas cum ſuo fundamento; verum etiam dicit, quod eſt eadem realitas, adeò vt ſola diſtinctio rationis interueniat inter illa.

¶ Primo probatur concluſio auctoritate Diui Thomæ in omnibus locis citatis in articulo pro vtraque parte, in quibus manifeſtè docet, quod relatio aliqua diſtinctione reali diſtinguitur à ſuo fundamento: ergo diſtinguitur relatio à fundamento maiori diſtinctione, quam diſtinctione rationis.

¶ Secundo probatur. Ea, quæ ſola diſtinctione rationis gaudent, adinuicem dicuntur, ſiue vnum de alio prædicatur; ſed relatio non dicitur de fundamento: ergo omnino improbabile eſt aſſerere, quod relatio, & fundamentum non diſtinguantur aliqua reali diſtinctione. Conſequentia eſt bona. Maior etiam patet. Nam quia homo, & rationale non diſtinguuntur, niſi ratione, iſtæ propoſitiones ſunt veræ, ſcilicet homo eſt rationalis, rationale eſt homo. Minor vero probatur. Nam iſtæ propoſitiones ſunt falſæ, ſcilicet ſubſtantia eſt relatio, quantitas eſt relatio; nam contradictoriæ ſunt veræ, vt aſſerit Diuus Thomas locis citatis, ſcilicet, Nulla ſubſtantia eſt relatio. Nulla quantitas eſt relatio.

¶ Tertio probatur concluſio. Prædicamenta ſunt primo diuerſa; & ita hæc propoſitio, ſcilicet quantitas non eſt relatio, qualitas non eſt relatio, eſt immediata propoſitio, & per ſe nota: quia per ſe notum eſt, quod entitas vnius generis non eſt entitas alterius generis; ſed fundamentum, & relatio pertinent ad diuerſa genera entis: ergo improbabile eſt, quod ſola diſtinctione rationis diſtinguantur.

¶ Quarto probatur. Magis differunt fundamentum, & relatio, v. g. albedo, & ſimilitudo; quam albedo, & nigredo; ſed albedo, & nigredo magis differunt, quam ratione: quia ſecluſa quacumque operatione intellectus alia eſt formalitas albedinis, & alia eſt formalitas nigredinis: ergo etiam fundamentum, & relatio differunt pluſquam ratione. Maior patet. Quia fundamentum, & relatio differunt, vt duo genera; albedo, & nigredo, vt duæ ſpecies eiuſdem generis:

¶ Quinto probatur. Ad albedinem, ſecluſa operatione intellectus eſt per ſe motus; ad relationem verò, ſecluſa operatione intellectus non eſt per ſe motus: ergo ſaltim erit diuerſa formalitas albedinis, & relationis, & conſequenter aliqua diſtinctione reali erunt diſtincta. Conſequentia patet. Quia aliàs motus phyſicus eodem modo terminaretur ad albedinem, & relationem. Maior vero patet ex his, quæ habet Ariſtot. 5. Phyſicorum.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, nego minorem. Ad probationem dicendum eſt iuxta ea, quæ diximus ſupra ar.3. videlicet Diuum Thomã nomine mutationis intelligere mutationem phyſicam, quæ ad formam abſolutam primario terminatur, qualis eſt alteratio, augmentatio, & generatio: & quia relatio realis aduenit abſq; tali mutatione, eo quod aduenit per reſultantiam ad terminum primarium phyſicæ mutationis; ideò verum eſt relationem aduenire de nouo abſque phyſica mutatione. Non tamen negat Diuus Thomas per aduentum relationis ſubiectum realiter alio modo ſe habere per mutationem, quæ dicitur Metaphyſica, eo quod concernit realitatem nouam abſque motu, & præſentanea mutatione.

¶ Ad

Digitized by Google

¶ Ad ſecundum dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad tertium dicendum iuxta ea, quę dicta ſunt ſupra articulo præcedenti ad quintum vltimo loco poſitum.

¶ Secundo reſpondetur, quod licet Deus poſſit conſeruare fundamentum aliquando ſine relatione: non tamen quando eſt omnino completum, & adſunt cuncta requiſita ex parte vtriuſque extremi ad reſultantiam relationis: & hoc non prouenit ex impotentia Dei, ſed potius ex neceſſitate ſuppoſitionis; nam ſuppoſito vno neceſſario ſequitur aliud, cum quo eſt neceſſaria connexio, ſicut ad ſuppoſitionem, & conſeruationem materiæ primæ, neceſſitatur auctor naturæ ex ſuppoſitione conſeruare formam ſubſtantialem, ſine qua materia exiſtere non poteſt.

¶ Ad quartum dicendum, Relationem veram facere compoſitionem cum ſubiecto, vt expreſſe docet D. Thomas in 3. diſt. 33. quæſt. 1. art. 1. vbi dicit, quod relationes inſunt ſubiectis, & faciunt compoſitionem cum illis. Et clarius id docet de potentia quæſt. 8. art. 1. ad quintum, vbi diſtinguit relationem, cuius eſſe eſt ineſſe ſubiecto, ab illa, cuius eſſe, non eſt ineſſe; primam aſſerit facere compoſitionem cum ſubiecto, quia eſt forma inhærens illi, atque ipſum informans, & quia omnis forma, quæ verè informat ſubiectum, aut inhæret illi, & tribuit effectum formalem ex natura rei diſtinctum ab illo, facit compoſitionem cum eo, cuius eſt forma. Et quia relationes creatæ ſunt formæ accidentales, quarum eſſe eſt ineſſe; ſecus autem relationes diuinæ, quæ ſunt ſubſtantiales, & non conſtituunt diuinas perſonas per informationem; ideò illæ faciunt compoſitionem cum ſubiectis; non verò iſtæ. Neque Diuus D. Thom. eſt ſibi contrarius, quia in locis citatis de relationibus diuinis, ſiue de relationibus ſecundum rationem analogam communem creatis, & increatis loquebatur: nam relatio hoc modo non habet facere compoſitionem cum ſubiecto; bene tamen relatio creata, & accidentalis.

ARTICVLVS XVI.

Vtrùm relatio potius ſumat eſſe ſpecificum à fundamento, quam à termino, quem reſpicit.

AD ſextumdecimum ſic proceditur. Videtur, quod relatio prædicamentalis prius ſumat ſuum eſſe ſpecificum à fundamento, quam à termino. Prius intelligimus relationes eſſe diſtinctas ſpecie ex fundamentis, quam intelligamus eſſe ſpecie diſtinctas pænes terminos: ergo relatio potius ex fundamento, quam ex termino, quem reſpicit, habet eſſe ſpecificum. Antecedens probatur. Prius intelligimus relationem conſequi ad fundamentum, quam intelligamus relationem terminari ad talem terminum: ſed in illo priori intelligimus relationẽ, v.g. paternitatis eſſe diuerſam ſpecie à relatione, v. g. ſimilitudinis, quæ conſequitur ab alio fundamento ſpecie, immò genere diſtincto præcisè pænes ordinem ad fundamentum, quia in illo priori non intelligimus, niſi fundamentum, & non intelligimus terminum: ergo relatio potius à fundamento, quam à termino ſumit ſuum eſſe ſpecificum.

¶ Secvndo præterea. Relationes, quæ habent diuerſa fundamenta, ſpecie differunt: ergo relatio ſuum eſſe ſpecificum ſumit à fundamento, & non à termino. Conſequentia eſt bona. Quia ratio ſpecifica non poteſt à duobus ſumi: ſi ergo ſumitur à fundamento, ratione cuius, relationes ſpecie diſtinguuntur, non poteſt ſumi à termino. Antecedens verò probatur. Quia relatio, quæ fundatur in actione, diuerſa eſt ab illa, quæ fundatur in quantitate, & in ratione menſuræ: ergo relationes, quæ habent diuerſa fundamenta, diſtinguuntur ſpecie.

¶ Tertio prȩterea. Eſſe ſpecificum, ſiue diſtinctionem ſpecificam ab eo habet

Digitized by Google

bet relatio, à quo habet eſſe; ſed relatio habet eſse à fundamento: ergo ab illo eſſe ſpecificum, & diſtinctionem ſpecificam habet. Maior patet. Quia homo v.g. quia à rationali, ſiue ab vltima differentia habet eſſe hominis, ab illa etiã babet diſtinctionem: ergo eſſe ſpecificum, ſiue diſtinctionem ſpecificam ab eo habet relatio, à quo habet eſſe. Minor etiam patet. Quia quando fundamentum eſt cum omnibus requiſitis, relatio eſt: ergo relatio ab illo habet eſſe.

¶ Qvarto præterea. Similitudo, & diſſimilitudo ſunt relationes, quæ differunt ſpecie: & tamen habent eundem terminum: nam album eſt ſimile alteri albo, & nigrum eſt diſſimile eidem albo: vnde idem album eſt terminus ſimilitudinis, & diſſimilitudinis: ergo relationes non ſumunt eſſe ſpecificum ex terminis: ergo ex fundamento; quia nihil aliud eſſe poteſt quod tribuat eſſe ſpecificum.

¶ Qvinto præterea. Paternitas, & maternitas ſpecie differunt, non ex terminis: ergo ex fundamentis. Maior patet; quia habent diſtinctos effectus formales primarios ſpecie diuerſos, vt eſſe patrem, eſſe matrem: ergo. Minor probatur. Quia filius, vt ſic vnam tantum relationem dicit: ergo.

¶ Sexto præterea. Relationes prędicamentales ſumunt diſtinctionem numericam, non ex ſubiecto, ſed ex terminis: ergo ex terminis nullo modo ſumunt eſſe ſpecificum, & diſtinctionem ſpecificam. Conſequentia eſt bona. Quia ab eodem non ſumitur diſtinctio ſpecifica, & numerica; quia ab eodem non ſumitur eſſe formale, & eſſe materiale. Antecedens verò probatur. Relationes multiplicantur ad multiplicationem terminorum, & non ſubiectorum, vt videre eſt in relatione paternitatis reſpectu plurium filiorum: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Diui Thomæ in 3. d. 8. ar. 5. ad ſecundum, vbi inquit, quod relationes formaliter ſpecificantur pænes terminos: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Relatiua efficienter ſpecificantur à fundamentis, formaliter tamen ſpecificantur ex terminis, ſeu in ordine ad terminos ſpecie diſtinctos. In hac concluſione quo ad vtramque partem conueniunt omnes Thomiſtæ: & pro eius declaratione

¶ Observandvm eſt, quod ſpecificatiuum relationis prędicamentalis poteſt in duplici genere cauſæ conſiderari, & poteſt conſiderari in genere cauſæ efficientis, & etiam in genere cauſæ formalis. Si loquamur de ſpecificatiuo relationis prædicamentalis in genere cauſæ efficientis, diximus in concluſione, quod relatiua efficienter ſpecificantur à fundamentis; nam fundamenta producunt ſaltim per naturalem reſultantiam relationes terminatas ad tales terminos, & ſpeciem, vnde ſpecificant effectiuè, ſiue radicaliter: & ita ſemper, quod fundamenta ſunt diſtincta in ratione fundamenti, relationes conſequutæ ſunt diſtinctæ pænes fundamenta, tamquam pænes cauſam effectiuam. Si verò loquamur de ſpecificatiuo relationis prædicamentalis in genere cauſæ formalis, diximus in concluſione, quod relatiua formaliter ſpecificantur tantum ex terminis: quia ſpecificatio formalis ſumitur ab illo, quod ſe habet, vt forma: & quia terminus eſt huiuſmodi, ideò ex ordine ad illum ſumitur vltima differentia, & ſpecies relationis, & ita terminus formaliter concurrit ad ſpecificationem relationis, licet intrinſecè, & eſſentialiter ſpecificans ſit ordo ad terminum ſpecie diuerſum. Et hinc fit, quod ſi inquiras, quare hæc relatio eſt alterius ſpeciei ab illa, rectè reſpondetur in genere cauſæ efficientis reddendo rationem, quia fundatur in alio fundamento ſpecie diſtincto. Et ſi inquiras, quænam ſit ratio formalis, quare hæc relatio ſpecie differt ab illa, reſpondendum erit, quia habet alium ordinem ad alium terminum ſpecie diuerſum. Quare ſpecificatiuum relationis prædicamẽtalis eſt duplex, aliud in genere cauſæ formalis; & aliud in genere cauſæ efficientis, ſiue materialis, vt aliqui volunt.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quod ſpecificatiuum formale, ſeu in genere cauſæ formalis, relationis, adhuc eſt du-

duplex: aliud enim eſt ſpecificans formaliter intrinſecè; & aliud eſt ſpecificans formaliter extrinſecè: ſpecificans formaliter intrinſecè eſt ordo ad terminum ſpecie diuerſum. Terminus verò eſt ſpecificans formaliter extrinſecè; nã terminus non poteſt eſſe ſpecificatiuum intrinſecum, ſicuti eſt rationale reſpectu hominis: huiuſmodi enim ſpecificatiuum in relatione eſt ordo ad talem terminum, non materialiter conſideratum, ſed formaliter acceptum. Nam differentia ſpecifica ſumitur ab ordine ad terminos ſpecie diſtinctos formaliter. Nam ad album refertur aliud album relatione ſimilitudinis, & nigrum relatione diſſimilitudinis, & ſi terminus acciperetur materialiter, ſimilitudo, & diſſimilitudo eſſent eiuſdem ſpeciei. Quia verò album terminatur ad album, quatenus ſimile, & ſecundum quod habet relationem ſimilitudinis; & nigrum, quatenus diſſimile, & ſecundum quod habet relationem diſſimilitudinis, quo fit, quod ſimile, & diſſimile ſpecie differant, quia termini formaliter ſunt ſpecie diuerſi: vnde ſpecificatiuum intrinſecum relationis eſt quidem ordo ad terminum, non quomodocumque acceptum, ſed formaliter acceptum, & non ſolum formaliter acceptum, ſed neceſſario requiritur, quod ſit terminus totalis: non enim ſufficit, quod ſit terminus partialis. Et ideò filiatio, v. g. qua filius refertur ad patrem, & matrem, eſt vna relatio ſecundum ſpeciem; quia pater, & mater reſpiciuntur ab illo, vt terminus totalis, & totale correlatiuum: & ita ſpecificatiuum intrinſecum relationis eſt ordo ad terminum formalem totalem: terminus autem formalis totalis eſt ſpecificatiuum intrinſecum. His ſuppoſitis,

¶ Probatur concluſio quo ad primam partem, ſupponendo prius doctrinam ſancti Thomæ, quam habet 3. par. q. 35. art. 5. in corpore, vbi inquit. Si verò ſint cauſæ diuerſæ ſpecie differentes, ex conſequenti videntur etiam relationes ſpecie differre: vnde nihil prohibet relationes eidem ineſſe: ſicut ſi aliquis eſt aliquorum magiſter in grammatica, & aliorum in logica, alia eſt ratio magiſterij vtriuſque: & ideò relationibus diuerſis vnus, & idem homo poteſt eſſe magiſter, vel diuerſorum, vel eorundem ſecundum diuerſas doctrinas. Contingit autem quandoque, quod aliquis habet relationem ad plures ſecundum diuerſas cauſas eiuſdem tamen ſpeciei; ſicut cum aliquis eſt pater diuerſorum filiorum ſecundum diuerſos generationis actus: vnde paternitas non poteſt ſpecie differre, cum actus generationis ſint idem ſpecie. Hæc Diuus Thomas. In quibus verbis manifeſtè Sanctus Thomas aſſerit relationes differre penes fundamenta, adiuncta ſimul ratione fundandi; qua doctrina ſuppoſita, ſic fundatur ratio pro prima parte concluſionis. Fundamenta ſunt cauſæ relationum: ergo relationes, ſiue relatiua ſpecie diſtinguuntur in genere cauſæ efficientis per fundamenta ſpecie diſtincta. Antecedens eſt Sancti Thomæ. Conſequentia vero probatur. Nam ad cauſas diſtinctas ſpecie, vt diſtinctæ ſunt, etiam effectus ſpecie diſtincti conſequuntur: & ita bene valet, cauſa differt ſpecie, ergo, & effectus; & ita etiam, ſi relationum cauſæ ſunt ſpecie diſtinctæ, ipſæ etiam relationes erunt ſpecie diſtinctæ. Neque valet dicere, quod illa conſequentia inſtatur; quia Adam v. g. fuit productus per creationem, & Petrus eſt productus per generationem, & tamen ſunt eiuſdem ſpeciei, quamuis cauſæ ſint diſtinctæ ſecũdum ſpeciẽ. Hoc enim adducere nõ eſt inſtare conſequentiam; quia Adam productus in quantum ens, ſeu alia ratione; per creationem differt ſpecie à Petro producto per generationem; propter diuerſum modum terminãdi tales termini in ratione termini formaliter ſunt diuerſæ ſpeciei, licet materialiter ſint eiuſdem ſpeciei.

¶ Secunda etiam pars concluſionis probatur. Illud ſpecificat formaliter relatiua, quod ſe habet, vt forma relatiuorum: ſed vt dictum eſt in primo notabili, terminus relationis ſe habet, vt forma relationis: ergo talis terminus erit ſpecificatiuum formale relationis.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod in illo priori intelligimus tantum radi-

cem ſpecificationis, non vero intelligimus formalem ſpecificationem; quia formalis ſpecificatio eſt penes ordinem ad terminum, licet ſpecificatio cauſalis efficienter, & originaliter ſit per ipſa fundamenta ſpecie diſtincta, ſicut etiam cauſaliter à fundamento relatio ſumit ſuam realitatem.

¶ Ad secundum dicendum, quod verum, eſt quod relationes, quæ habent diuerſa fundamenta, ſunt ſpecie diſtincta, non quidem formaliter, ſed in genere cauſæ efficientis. Neque repugnat id quod dicicitur in argumento, quod ſcilicet vnius rei, vnicum eſt ſpecificatiuum: quia hoc verum eſt loquendo de ſpecificatiuo formali; non tamen loquẽdo de ſpecificatiuo in diuerſo genere cauſæ, vt contingit in caſu noſtri argumenti.

¶ Ad tertium dicendum, quod tantum probat de ſpecificatiuo in genere cauſæ efficientis; non autem de ſpecificatiuo in genere cauſæ formalis.

¶ Ad quartum dicendum eſt etiam per ea, quæ dicta ſunt in ſecundo notabili.

¶ Ad quintum dicendum eſt eodem modo, quod ſcilicet paternitas, & maternitas diſtinguuntur ſpecie efficienter tantum, & non formaliter, ob defectum diſtinctionis ſpecificæ terminorũ.

¶ Ad sextum dicendum, nego antecedens. Nam vt dicemus articulo ſequenti, relatio prædicamentalis ſumit vnitatem numericam à ſubiecto, & non ex termino, quem reſpicit.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum relatio ſumat ſuam vnitatem numericam à ſubiecto, adeò vt duæ relationes ſolo numero differentes non poſſint eſſe in eodem numero ſubiecto.

AD decimumſeptimum ſic proceditur. Videtur quod relatio non ſumat ſuam vnitatem numericam à ſubiecto, & conſequenter, quod duæ relationes ſolo numero differentes poſſint eſſe in eodem numero ſubiecto. Duo accidentia abſoluta ſolo numero differentia poſſunt eſſe in eodem numero ſubiecto: ergo etiam duæ relationes ſolo numero differentes poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. Conſequentia patet à paritate rationis. Antecedens vero probatur. Duæ ſpecies viſibiles; v. g. Petri, & Pauli, quæ ſolo numero differunt, ſunt in eadem potentia viſiua Petri, & ſunt in eodem puncto aeris quãdo veniunt ad potentiam viſiuam: ergo.

¶ Secundo præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Secundum doctrinam ſancti Thomæ p. p. quæſt. 76. artic. 2. in corpore, In vno homine poſſunt eſſe diuerſa phantaſmata diuerſorum lapidum differentia ſolo numero: ergo ſecundum ſanctum Thomam dicendum eſt, quod accidentia ſolo numero differentia poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. Antecedens eſt Diui Thomæ, & conſequentia probatur. Quia phantaſmata diuerſorum lapidum ſolo numero diſtinguuntur: non enim magis diſtinguuntur, quam diſtinguantur ipſi lapides: ergo.

¶ Tertio præterea. Accidentia reſpectiua indiuiduantur penes terminos; ergo non ſumunt ſuam vnitatem numericam à ſubiecto. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Accidentia reſpectiua differunt in modo indiuiduationis ab accidentibus abſolutis; ſed accidentia abſoluta indiuiduantur penes ſubiectum: ergo accidentia relatiua indiuiduantur penes terminos, quos reſpiciunt. Maior patet. Quia accidentia abſoluta, & reſpectiua differunt ſecũdum eorum eſſe: ergo etiam differunt in modo indiuiduationis.

Qvarto præterea. Notitia Petri, & Pauli diſtinguuntur numero, quia ſunt diuerſorum obiectorum, quæ numero differunt: ergo ſimiliter relationes diſtinguuntur numero, quia reſpiciunt terminos numero diſtinctos. Conſequentia patet à paritate rationis, quia notitiæ non minus reſpiciunt extrinſecum, quam reſpiciant ipſæ relationes: ergo

Digitized by Google

ergo ſi illæ numero diſtinguuntur penes obiecta, & terminos, ſimiliter, & relationes diſtinguuntur diſtinctione numerica. Antecedens vero probatur. Nam duæ notitiæ in eodem intellectu, non eſſent duæ ratione ſubiecti: ergo ſunt duæ numero diſtinctæ penes duo obiecta ſolo numero diſtincta. Neque valet dicere; quod illæ notitiæ diſtinguantur ſpecie, quia ſunt eiuſdem obiecti ſecundum ſpeciem: ergo.

¶ Qvinto præterea. Plures relationes paternitatis ſolo numero diſtinctæ ſunt in eodem patre reſpectu diuerſorum filiorum: ergo plures relationes ſolo numero diſtinctæ poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, & conſequenter relatio non ſumit ſuam vnitatem numericā à ſubiecto. Conſequentia eſt euidens. Antecedens vero probatur. Petrus habens duos filios diuerſa relatione paternitatis refertur ad primum filium, & ad ſecundum filiũ;ſed illæ duæ paternitates cum ſint eiuſdem ſpeciei, ſolo numero differunt:ergo plures relationes paternitatis ſolo numero diſtinctæ ſunt in eodē patre reſpectu diuerſorum, vel plurium filiorum. Maior probatur. Quia mortuo primo filio iam in patre non eſt reſpectus, ſiue relatio ad illum, & tamen remanet reſpectus,ſiue relatio ad ſecundum filium: ergo pater per diuerſam relationem paternitatis reſpicit primum filium, & ſecundum filium.

¶ Sed contra eſt auctoritas diui Thomæ p. p. q. 39. art. 3. in corp. vbi inquit. Accidentia autem ſicut eſſe habent in ſubiecto; ita ex ſubiecto accipiunt vnitatem, vel multitudinem; ſed relationes prædicamentales ſunt accidentia: ergo ſecundum diuum Thomam dicendum eſt,quod accipiunt vnitatem numericam ex ſubiecto.

¶ Respondeo dicendum. Et pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Relatio ſumit ſuam vnitatem numericam à ſubiecto, adeò vt in eodem numero ſubiecto nequeant eſſe plures relationes ſolo numero diſtinctæ. Hanc concluſionem docent communiter Thomiſtæ cum diuo Thoma multis in locis, ſed præcipuè 3. p. q. 35. art. 5. vbi diſputans, an in Chriſto Domino ſint duæ filiationes, altera, qua refertur ad Patrem; altera vero, qua refertur ad matrem: docet de relationibus creatis, quod in vno homine non poſſunt eſſe plures paternitates diſtinctæ numero in ordine ad diuerſos filios, propterea quod diuerſa accidentia ſolo numero diſtincta non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto; quo loco Caietanus eandem aſſerit concluſionem. Soncin. 7. Metaphyſ. quæſt. 4 abſolute, & abſque vlla diſtinctione reſpondet, quod accidentia ſecundum doctrinam Diui Thomæ, quæ ſolo numero differunt, non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto: quod etiam probat multis rationibus Magiſter meus Bañes p.p. quæſt. 76. artic. 2. & præcipuè 1. libro de generat. vbi ex profeſſo eandem rationem pertractat.

¶ Probatur autem concluſio facile ſuppoſita doctrina Diui Thomæ. Axioma Thomiſtarum eſt, quod accidens quodcunque ſit, ab eo accipit eſſe numericum, à quo accipit eſſe, & cum eſſe accidentis accipiatur à ſubiecto, ab illo etiam accipit eſſe numericum. Sed relationes prædicamentales ſunt accidentia, quæ accipiunt eſſe à ſubiecto, & illi inhærent, ſicut inhærent accidentia abſoluta: ergo relationes prædicamentales accipiunt à ſubiecto vnitatem numericam, & conſequenter duo accidentia relatiua; v. g. duæ paternitates, quæ ſolo numero diſtinguuntur, nequeunt eſſe in eodem ſubiecto.

¶ Secvndo probatur concluſio ab inconuenienti. Vna numero relatio nō poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis totalibus, vt omnes conceduut; ſed ſi relatio non ſumeret vnitatem numericam à ſubiecto, ſed illam acciperet à terminis, poſſet vtique eſſe in diuerſis ſubiectis totalibus, quia non repugnaret vnitas ſubiecti: ergo ſi non poteſt propterea eſt, quia accidens relatiuum, ſicut accidens abſolutum vnitatem numericam ſumit à ſubiecto; & ideo quando eſt vnum numero accidens, etiam habet tantum vnum numero ſubiectum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod licet cognitio Petri, & Pauli non differant ſpecie in ratione entis: differunt

runt tamen in ratione obiecti; quia Petrus, & Paulus differunt ſpecie in ratione obiecti, quamquam non differant ſpecie, ſed ſolo numero in ratione entis. Et ita non ſequitur, quod duo accidentia ſolo numero differentia ſint in eodem ſubiecto; vnde in forma negandum eſt antecedēs argumenti. Et ad probationem diſtinguendum eſt antecedens, ſi illæ ſpecies viſibiles Petri, & Pauli conſiderentur in ratione entis concedo antecedens: nego tamen illud, ſi conſiderentur in ratione obiecti; nam hoc modo differunt ſpecie: aliud enim cognoſcitur per vnam ſpeciem, quod non cognoſcitur per aliam, quia conditiones indiuiduantes ſunt diuerſæ, & ita obiectum in ratione obiecti differt ab alio ſpecie.

¶ Ad secvndvm dicendum cum Magiſtro Bañes p.p. q. 76. art. 2. vbi ipſe multas affert Doctorum ſolutiones, qui conantur explicare doctrinam Sancti Thomæ. Prima eſt quorundam, quæ refertur à Caietano loco citato, quod plura phantaſmata eiuſdem ſpeciei poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, intelligitur, non ſimul, ſed ſucceſſiuè. Sed iſta explicatio eſt expreſſe contra mentem diui Thomæ, qui intendebat probare contra commentatorem, quod ex diuerſis phantaſmatibus diuerſorum lapidum eiuſdem ſpeciei non abſtrahitur per intellectum agentem, niſi vna tantum ſpecies intelligibilis in intellectu poſſibili, repræſentans naturam ſpecificam lapidis: ergo ſupponit diuus Thomas quod in phantaſia ſunt ſimul plures ſpecies diuerſorum lapidum.

¶ Alia ſolutio eſt aliorum, quam etiam refert Caietanus loco citato, & Ferrara 2. con. g. cap. 73. circa quartā rationem, quæ admittit diuerſa phantaſmata diuerſorum lapidum ſimul eſſe in eadem potentia; ſed negat illa ſubiectari in eadem parte ſubiecti; quin potius cum illa potentia ſit corporea, & extēſa, diuerſa phantaſmata recipiuntur in diuerſis partibus illius, quæ eſt extenſa per cerebrum. Sed hæc ſolutio merito reprobatur à Caietano, quoniam non poteſt aſſignari ratio propter quam vnum phantaſma potius recipiatur in vna parte, quam in altera: nulla enim eſt ratio diuerſitatis, neque ex parte obiecti, neque ex parte ſubiecti.

¶ Alia eſt ſolutio, quam adhibet Caietanus, quod phantaſmata lapidis poſſunt eſſe duplicia. Quædam enim poſſunt eſſe eiuſdem numero lapidis, ſed in diuerſis hominibus: & hæc phantaſmata ſunt omnino eiuſdem ſpeciei, tam in eſſe repræſentatiuo, quam in eſſe naturali, & de iſtis (inquit) non loquitur Diuus Thomas. Ratio eſt, quoniam hæc phantaſmata non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto; nam cum ſint eiuſdem omnino ſpeciei, non haberent per quid diſtinguerentur. Alia vero phantaſmata poſſunt eſſe eiuſdem ſpeciei ſolum in eſſe repræſentatiuo; nō autem in eſſe naturali, quemadmodum ſunt phantaſmata diuerſorum lapidum eiuſdem ſpeciei, quæ ſunt in eodem homine: iſta enim phantaſmata, quamuis in eſſe naturali differant ſpecie, tamen repræſentant lapides eiuſdem ſpeciei. & de iſtis non loquitur Diuus Thomas: vocat autem illa eiuſdem ſpeciei, quoniam agit de ipſis ſecundum quod repræſentatiua ſunt, & ab illis, vt ſic abſtrahitur ſpecies intelligibilis repræſentans naturam ſpecificam lapidis. Sed Ferrara loco citato referens illam ſolutionem Caietani, impugnat illam hoc argumento. Illa phantaſmata, ſicut & ſpecies intelligibiles, quæ ſunt in intellectu, non deſumunt ſpeciem, niſi tantum ab obiecto, quod repræſentant: ergo ſi repræſentant res eiuſdem ſpeciei, erunt etiam ipſa phantaſmata eiuſdem ſpeciei.

¶ Vltima, & vera ſolutio eſt, quam adhibet Ferrara loco citato, & etiam quarto con. gen. cap. 26. quod phantaſmata diuerſorum lapidum quamuis ſint eiuſdem ſpeciei materialiter in quantum repræſentant indiuidua, quæ conueniunt in eadem ſpecie: tamen loquendo formaliter differunt omnino ſecundum ſpeciem. Ratio eſt, quoniam, ſi accipiatur, id, quod formaliter repræſentat, vnum phantaſma claudit in ſe aliquam proprietatem, quæ per aliud phantaſma nullo modo poteſt repræſentari: v. gr. phantaſma vnius lapidis repræ-

Digitized by Google

præſentat illum ſub figura trianguli, & ſub albedine: aliud vero phantaſma ſub figura quadranguli, & ſub nigredine, & hoc ſufficit, vt illa phantaſmata differant formaliter, & ſpecificè; quoniam diſtinctio ſumitur ex proprietatibus, quæ differunt ſecundum ſpeciem in obiecto.

¶ Ex qvo colligitur, quod ſi diuerſa phantaſmata repræſentent idem formaliter ſecũdum ſpeciem in obiecto, illa non poſſunt diſtingui formaliter ſpecificè. Hanc eandem ſolutionem adhibet Caietanus 3.p.q.35. art.5. vbi docet, quod illa phantaſmata lapidum differunt, ſpecie in eſſe repræſentatiuo, & propterea poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto. Ratio illius eſt; quoniam per phantaſma repræſentatiuum Petri aliquid repræſentatur formaliter, quod non poteſt repræſentari per phantaſma Pauli: ergo illa phantaſmata differunt ſpecie. Probatur conſequentia. Quoniam aliàs quicquid repręſentaretur formaliter per vnũ, repræſentaretur etiam per alterum, ſicut conſtat in phantaſmatibus eiuſdem Petri, quæ ſunt in diuerſis hominibus. Itaque id, quod Ferrara dixit eſſe eiuſdem ſpeciei materialiter, non autem formaliter; Caietanus dixit eſſe eiuſdem ſpeciei in eſſe repræſentatiuo: non autem in eſſe naturali. Vnde Caietanus q.76.citata loquitur de eſſe repræſentatiuo non abſolutè, & ſimpliciter, ſed in quantum repræſentant prædicta phantaſmata indiuidua eiuſdem ſpeciei; at vero in tertia parte loquutus fuit de eſſe repræſentatiuo abſolutè, & ſimpliciter, quatenus ipſa phantaſmata differunt ſpecie in eſſe repræſentatiuo, quoniam in illo eſſe aliqua conditio indiuidualis repræſentatur per vnum phantaſma, quod non poteſt repræſentari per aliud.

¶ Ad tertivm dicendum, Nego antecedens. Ad probationem reſpondetur, quod licet accidentia abſoluta, & reſpectiua differant ſecundum eſſe genericum, & ſpecificum; non tamen differunt in modo indiuiduationis; quia cum omnia accidentia habeant eſſe in ſubiecto, ab illo debent habere indiuiduationem.

¶ Ad qvartvm dicendum eodem modo ſicut dictum eſt ad primum, & ſecundum: illæ enim notitiæ in ratione notitiæ ſpecie diſtinguuntur; licet non diſtinguantur in genere entis.

¶ Ad qvintvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Quintum.

Vtrum Pater vnica relatione paternitatis referatur ad plures filios.

Et videtur quod non. Primo arguitur argumento quinto huius articuli

¶ Secundo arguitur. Nam poſito primo filio ille eſt totalis terminus, & adæquatus paternitatis: ergo ſi ponatur alius filius, ponendus eſt alius reſpectus: ergo Pater ad plures filios non refertur vnica relatione paternitatis. Conſequentia patet. Quia reſpectus non poteſt extendi vltra adæquatum terminum. Antecedens vero probatur. Quia actio generandi primum filium fuit adæquata generatio illius filij, & nullo modo alterius filij: ergo illa relatio paternitatis ſolum terminatur ad primum filium, & non ad ſecundum.

¶ Tertio arguitur. Reſpectus ad primum filium poteſt eſſe ſine reſpectu ad ſecundum, & reſpectus ad ſecundum ſine reſpectu ad primum: ergo tales relationes, ſiue reſpectus paternitatis ſunt realiter diſtincti. Conſequentia patet. Quia quando duo ita ſe habent, quod vnum ſine alio eſſe poteſt, & econuerſo, realiter diſtinguuntur. Antecedens vero probatur. Quia mortuo primo filio manet reſpectus ad ſecundum in patre, & mortuo ſecundo manet reſpectus ad primum: ergo in Patre erunt duæ relationes paternitatis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione

tione veritatis, Dico breuiter. Pater vnica relatione paternitatis refertur ad plures filios, & hoc eſt adeò verum, vt nulla ratione dici poſſit, quod in Patre poſſint eſſe plures relationes paternitatis ſolo numero diſtinctæ, quibus referatur ad plures filios. Hanc concluſionem docent omnes fere Thomiſtæ cum D.Thom 3. p. q.35. ar.5. oppoſitum tamen aſſerit Suarez diſput. 47. ſect. 17. num.16 noſtra tamen concluſio probatur omnibus rationibus, quibus concluſio articuli manet probata.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod mortuo primo filio non reſpicitur ille filius in actu ſecundo, ideſt non terminatur paternitas ad illum: manet tamen idem reſpectus quantum eſt ex parte ſua potens referre ad illum filium ſi eſſet.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod primus filius non eſt terminus adæquatus relationis paternitatis, ſed terminus adæquatus eſt filius productus ab iſto homine, ſiue vnus, ſiue plures, & paternitas producta per generationem primi filij eſt ſufficiens forma referendi ſubiectum ad omnem filium, quod ſi non referatur ad plures filios eſt, quia non ſunt producti ab iſto homine.

¶ Ad tertium reſpondetur, quod reſpectus, quo Pater reſpicit primum filium, & reſpectus, quo reſpicit ſecundum filium, non ſunt duo reſpectus; ſed vnus tantum, qui non terminatur in actu ſecundo ad filium mortuum, licet de ſe ſit ſufficiens illum reſpicere ſi eſſet. Conſiderandum enim eſt, quod vna, & eadem relatione Pater ad plures filios refertur; & ita non additur noua relatio, nec reſpectus adueniente ſecundo filio; ſed primus reſpectus, vel prima relatio ſe extendit ad ſecundum filium, quia eſt eiuſdem rationis cum filio in ratione filij, & ſe extendit nihil de nouo acquirendo: ſed per hoc ſolum ſe extendit, quia Pater alium genuit filium; nec intenditur, nec augetur per additionem noui reſpectus: ſed eodem reſpectu exiſtente poſita generatione ab eodem ſubiecto reſpicitur ille nouus filius. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrùm quatuor proprietates relatiuorum ſint rectè aſſignatæ ab Ariſtotele.

Quarum,

Prima eſt, Relatiua habent contrarium.

Secunda, Relatiua ſuſcipiunt magis, & minus.

Tertia, Relatiua dicuntur ad conuertentiam.

Quarta, Relatiua ſunt ſimul natura.

AD decimumoctauum ſic proceditur. Videtur, quod quatuor proprietates relatiuorum non ſint rectè aſſignatæ ab Ariſtotele: & Primo contra primam proprietatem. Nam magnum, & paruum ſunt relatiua: & tamen tex. Ariſtotele in cap. de quantitate, magno & paruo nihil contrariatur: ergo falſum eſt dicere, quod proprium ſit relatiuorum habere contrarium.

¶ Secvndo præterea, contra ſecundam proprietatem. Communiter docent Logici, & Metaphyſici, quod relatio non aliter ſuſcipit magis, & minus, quam ſolum ratione fundamenti: ſed hoc non eſt relationem ſuſcipere magis, & minus, ſed fundamentum: ergo non rectè aſſignauit hanc proprietatem relatiuorum Ariſtoteles. Minor cum conſequentia ſunt notæ, & Maior probatur. Nam ita docet Caiet. cap. de relatione, & Soto quæſt. de relat. ad quintum, & communiter omnes Thomiſtæ: ergo.

¶ Tertio præterea, contra tertiam proprietatem: Dici ad conuertentiam conuenit alijs à relatiuis: ergo dici ad conuertentiam non eſt proprietas relatiuorum. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Nam iſti termini, ſcilicet homo, & riſibile dicuntur ad con-

Digitized by Google

conuertentiam; nam bene valet, eſt homo: ergo, eſt riſibile; & rurſus eſt riſibile: ergo eſt homo: & tamen huiuſmodi termini non ſunt termini relatiui: ergo talis proprietas conuenit alijs à relatiuis.

¶ Qvarto præterea, Contra quartam proprietatem. Cauſa, & effectus ſunt relatiua ſecundi generis: & tamen non ſunt ſimul natura; nam cauſa eſt prior ſuo effectu, vt conſtat: ergo quarta proprietas, ſcilicet, relatiua ſunt ſimul natura, non eſt rectè aſſignata ab Ariſtotele.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis cap de relatione, vbi præfatas quatuor proprietates relatiuorum aſſignat: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli, ſoluenda ſunt argumenta in contrarium: ex ſolutionibus enim argumentorum conſtabit vera intelligentia proprietatum relatiuorum: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod prima proprietas relatiuorum non eſt proprietas quarto modo, quæ conueniat omni relationi; & ita ſolum conuenit relationibus, quorum fundamenta inter ſe contrariantur. Vnde communiter Thomiſtæ docent relationem habere contrarium, non ratione ſui, ſed ratione fundamenti: quod etiam docuit Ariſtoteles, qui attribuens contrarietatem relatiuis, poſuit exemplum in virtute, & vitio, quæ ſunt qualitates, & fundamenta relationum. Quare ad argumentum dicendum eſt, quod magnum, & paruum fundantur in quantitate, cui nihil eſt contrarium: & propterea non mirum, quod licet ſint relatiua, tamen nullam contrarietatem admittant, niſi improprìam, & eam, quæ etiam quantitati conuenit: nam relatiua eo modo admittunt contrarietatem, quo fundamenta eorum contrarietatem habent: quia vt dictum eſt, relatiua habent contrarium tantum ratione fundamenti; & hoc modo intelligendus eſt Ariſtoteles, quando dicit, quod relatiua habent contrarium.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod ſuſcipere magis, & minus ſupponit contrarietatem in eo, in quo reperitur; vnde eo modo, quo contrarietas conuenit alicui formæ, eo modo ei conuenit ſuſcipere magis, & minus: & quia vt dictum eſt, contrarietas tantum conuenit relationibus ratione fundamenti: ita etiam ei conuenit ſuſcipere magis, & minus.

¶ Ad tertivm dicendum, negando antecedens. Ad probationem ſimiliter, negatur maior. Nam iſti termini homo, v. g. & riſibile important quidem conuertibilitatem: non tamen dicuntur ad conuertentiam. Pro quo ſupponendum eſt, quod aliud eſt loqui de conuertentia terminorum, & aliud de conuertibilitate eorundem. Nam conuertentia terminorum eſt aliquem eorum terminorum, ita dici ad alium, quod conuertat illum ad dicendum ad ſe; quo pacto ſe habent relatiua, vt v. g. iſte terminus relatiuus dominus, dicitur ad conuertentiam ſerui, quia ſeruuum conuertit, vt dicatur domini ſeruus, & ſimiliter eſt ex parte ſerui. Cæterum conuertibilitas importat tantum mutuam conſequutionem terminorum, vt patet in exemplo poſito in argumento: & ita licet homo, & riſibile dicantur conuertibiliter, tamen non dicuntur ad conuertentiam; vnde dici ad conuertentiam eſt proprietas tantum relatiuorum non ſolum ſecundum eſſe, ſed etiam relatiuorum ſecundum dici. Quod quidem, vt magis explicetur ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Tertium.

Vtrum dici ad conuertentiam ſit proprietas, non ſolum relatiuorum ſecundum eſſe, ſed etiam ſecundum dici.

ET videtur quod non ſit proprietas relatiuorum ſecundum dici. Primo arguitur. In relatiuis ſecundum dici vnum illorum, non ita refertur ad alterum, vt alterum viciſſim ad illud refe-

ratur: vt v. g. ſcientia, non ita refertur ad ſcibile, vt ipſum ſcibile ad ſcientiam quoque referatur. Nam ſcibile non eſt relatiuum, quia referatur ad aliud; ſed quia terminat alterius relationem ad ſe, vt habet Ariſtot. 5. Metaph. cap. 5. Sed dici ad conuertentiam eſt ita referri ad alterum, vt alterum etiam ad ipſum referatur: ergo.

¶ Secundo arguitur. Illa non dicuntur ad conuertentiam, quæ poſſunt adinuicem ſeparari, & quorum vnum eſt cauſa alterius: ſed in relatiuis ſecundum dici vnum poteſt ab altero ſeparari, vt ſcibile à ſcientia, vnumque eſt alterius cauſa; nam ſcibile, ver. gr. eſt cauſa ſcientiæ, & ſenſibile cauſa eſt ſenſus: ergo relatiua ſecundum dici non dicuntur ad conuertentiam

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Dici ad conuertentiam propriè, & in rigore non conuenit relatiuis ſecundum dici; ſecus verò ſi loquamur impropriè, ſeu in ampla ſignificatione.

¶ Pro explicatione vtriuſque partis concluſionis, Obſeruandum eſt, quod dici ad conuertentiam contingit dupliciter; primo propriè, quod nihil aliud eſt, quam vnum terminum taliter dici ad alium, vt conuertat illum, vt ad ſe dicatur. Dici vero ad conuertentiam impropriè, ſiue in ampla ſignificatione eſt vnum terminum alterum reſpicere, non ſolum, vt terminum; ſed vt obiectum, vel cauſam, vel effectum, &c. Hoc ſuppoſito,

¶ Prima pars concluſionis probatur primo argumentis factis in principio.

¶ Secundo probatur. Quia dici ad conuertentiam propriè, & in rigore eſt proprietas quarto modo relatiuorum prædicamentalium: ergo non poteſt conuenire relatiuis ſecundum dici. Antecedens eſt notum, & commune inter doctores. Conſequentia vero probatur. Quia proprietas quarto modo vnius eſſentiæ non poteſt conuenire non habentibus illam eſſentiam: ergo proprietas quarto modo relatiuorum prædicamentalium non poteſt conuenire relatiuis ſecundum dici.

¶ Secunda vero pars concluſionis conſtat, quia relatiua ſecundum dici etiam dicuntur ad conuertentiam; dicitur enim, ſcientia eſt alicuius ſcibilis ſcientia, & econuerſo: ergo.

¶ Ad argumenta in principio facta conſtat ex dictis: & per hæc patet ad tertium argumentum principale huius articuli

¶ Ad quartum argumentum principale eiuſdem articuli dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quartum.

Vtrùm eſſe ſimul natura, & cognitione, ſit proprium relatiuorum.

Et videtur vera pars negatiua. Primo arguitur argumento quarto huius articuli.

¶ Secundo arguitur. Correlatiuum alicuius relatiui, eſt terminus eiuſdem relatiui, & de diffinitione illius: ergo correlatiuum, & relatiuum, nequeunt eſſe ſimul natura, & cognitione. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur. Quia omnis terminus eſt prior eo, cuius eſt terminus, & omne id, quod eſt de diffinitione alicuius eſt prius eo; nam hac ratione dicitur ſubſtantiam eſſe priorem accidente, & actum eſſe priorem potentia, quia eſt de diffinitione illius: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico primo. Proprium eſt relatiuorum eſſe ſimul natura, & cognitione. Hæc concluſio eſt Ariſtotelis cap. de relatione, & illam docet Diuus Thomas p. p. quæſt. 13. artic. 7. ad ſextum, & quæſt. 40. art. 2. ad quartum, & ibidem Caietan. Soto cap. de relat. loco citato. Ferrara 2. con. gen. cap. 11. & 4. con. gen. cap. 14. Hand. 4. Metaph. quæſt. 3. art. 4. & 5. Metaph. quæſt. 16. art. 10. ad octauum, & patet; quia

quia nequit intelligi relatiuum ſine correlatiuo, eo quod totum eſſe relatiui eſt ad correlatiuum: ergo proprium eſt illorum eſſe ſimul natura, & cognitione: alias poſſet intelligi aliquando relatiuum ſine correlatiuo.

¶ Dico ſecundo, Eſſe ſimul natura, ſiue cognitione non eſt proprietas relatiuorum quarto modo. Hæc concluſio patet: quia non conuenit ſolis relatiuis; nam conuenit etiam differentijs diuidentibus aliquod genus, & ſpeciebus à differentijs conſtitutis, immò etiam conuenit multis alijs rebus, de quibus dicitur in poſtprædicamentis cap. de his, quæ ſimul eſſe dicuntur; vbi Ariſtoteles inquit, hæc verba. Atque etiam ea, quæ ex eodem genere, quaſi ex altera parte diuidendo reſpondent, ſimul natura eſſe dicuntur: ergo.

¶ Ad argumenta ergo. Ad primum reſpondetur, quod cauſa, & effectus dupliciter conſiderari poſſunt; vno modo materialiter, ideſt pro re, quæ eſt cauſa; alio modo formaliter, ideſt pro pro relatione cauſæ, & effectus. Si primo modo conſiderentur, cauſa prior eſt effectu; nam cauſa eſt ad quam aliud ſequitur. Si vero conſiderentur pro relatione cauſæ, & effectus, tunc ſunt ſimul, quia non poteſt eſſe cauſa, niſi ſit effectus: non enim poteſt cauſa relatione cauſæ referri, niſi effectus relatione effectus referatur. Sicut ver.gr. res, quæ eſt Pater, in humanis prior eſt re, quæ eſt filius: formaliter tamen ſimul ſunt. Et idem dicendum eſt de alijs relationibus, vt de relatione prioris, & poſterioris: nam ea res, quæ eſt prior antecedit poſteriorem: formaliter vero relatio prioris, & poſterioris ſunt ſimul natura.

¶ Ad ſecundum reſpondetur. Supponendo doctrinam S.Thomæ, quam habet 3.par.quæſt.2.art.7. ad ſecundum; vbi docet relationem dependere ex termino, ſicut motus dependet ex fine; vnde ſentit, quod relatiuam, quatenus ſpecificatur, & diffinitur per ſuum correlatiuum, tamquam per terminum, eſt poſterius illo natura, & cognitione, non quidem, vt exercet munus correlatiui: quia vt ſic, vt dictum eſt in præcedenti ſolutione, ſunt ſimul natura, & cognitione; ſed vt exercet munus termini: quia, vt ſic terminus eſt cauſa formalis illius, ſaltim extrinſeca, & conſequenter prior. Vnde formaliter loquendo relatiuum, & correlatiuum neceſſario ſunt ſimul natura: quod quidem non ſolum conuenit relatiuis primi, & ſecundi generis, ſed etiam relatiuis tertij generis, vt docet Sanctus Thomas p. p. quæſt.13.art.7. ad ſextum, vbi inquit, ſeruum, & dominum, & omnia alia relatiua tertij generis, nedum primi, & ſecundi, eſſe ſimul natura, & cognitione, ſi ſumantur formaliter, vt ſubſunt nominibus ſignificantibus relationes, licet res de quibus prædicantur relationes, non habeant huiuſmodi ſimultatem: in quibus verbis manifeſtè Sanctus Thomas docet hanc proprietatem conuenire etiam relatiuis tertij generis, ſi formaliter ſumantur, quomodo etiam ſumuntur relatiua ſecundi, & primi generis. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

QVAESTIO II.

De quarto prædicamento, ſcilicet de Qualitate.

In octo Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum diffinitio qualitatis tradita ab Ariſtotele, cap. de qualitate, quod ſcilicet qualitas eſt illa, qua res denominantur quales, ſit bona.

Arti-

Articulus ſecundus. Vtrùm ſpecies qualitatis ſint tantum quatuor, nec plures, nec pauciores.

Articulus tertius. Vtrùm qualitas in omnes præfatas ſpecies qualitatis diuidatur diuiſione generis in ſpecies.

Articulus quartus. Vtrùm prima ſpecies qualitatis, ſcilicet habitus, & diſpoſitio, ſit optimè aſſignata ab Ariſtotele.

Articulus quintus. Vtrùm ſecunda ſpecies qualitatis, ſcilicet naturalis potentia, & impotentia, ſit rectè aſſignata ab Ariſtotele.

Articulus ſextus. Vtrùm tertia ſpecies qualitatis, ſcilicet paſſio, & paſſibilis qualitas, ſufficienter ſit ab Ariſtotele enumerata.

Articulus ſeptimus. Vtrùm quarta ſpecies qualitatis, nempe forma, & figura, ſit ſufficienter vltimo loco enumerata ab Ariſtotele.

Articulus octauus. Vtrùm proprietates qualitatis ſint ſufficienter enumeratæ ab Ariſtotele.

ARTICVLVS I.

Vtrùm diffinitio qualitatis tradita ab Ariſtotele cap. de qualitate, ſcilicet qualitas eſt illa, à qua res denominantur quales, ſit rectè aſſignata.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod diffinitio qualitatis tradita ab Ariſtotele cap. de qualitate, non ſit rectè aſſignata. Multæ ſunt qualitates ſubiectis communicatæ, quæ nullo modo denominant ſubiecta qualia: ergo non bene diffinitur qualitas, quod ſit illa, qua denominamur quales. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Nam rubor ex verecundia in genis ſubortus, & albedo inhærens dentibus Aethiopis qualitates ſunt, quarum neutra ſubiectum denominat ſimpliciter quale: neque enim ex illo rubore ad modicum tempus ſuborto, dicitur homo rubicundus, neque Aethiops ex albedine dentium denominationem albi ſortitur: ergo.

¶ SECVNDO præterea. Bona diffinitio non debet conuenire alteri à diffinito: ſed hæc diffinitio qualitatis conuenit alteri à diffinito: ergo non eſt bona. Minor probatur. Nam conuenit formæ ſubſtantiali, & differentiæ ſubſtantiali; nam quærenti quid eſt homo, reſpondetur animal; & quærenti, quale animal, reſpondetur rationale: ergo ſecundum formam ſubſtantialem, ſcilicet rationalitatem, homo dicitur qualis; & tamen forma ſubſtantialis, & differentia ſubſtantialis non ſunt qualitates, ſed reductiuè pertinent ad prædicamentum ſubſtantiæ: ergo.

¶ TERTIO præterea. Omnis bona diffinitio debet eſſe notior ſuo diffinito; quia omnis diffinitio cum ſit modus ſciendi, debet eſſe alicuius ignoti manifeſtatiua; ſed præfata diffinitio qualitatis tradita ab Ariſtotele, non eſt notior diffinito; quia quale, & qualitas nō differunt niſi pænes abſtractum, & concre-

cretum; & ita dicere, quod qualitas eſt ſecundum quam quales ſumus, ſeu dicimur, nullo modo notificatur qualitas; quia ita ignotum eſt, quid ſit eſſe quales, ſicut ignotum eſt, quid ſit eſſe qualitas: ergo præfata diffinitio non eſt bona.

¶ Qvarto præterea, & confirmatur magis argumentum precedens. Omnis bona diffinitio debet tradi per notiora, & priora præcipuè in abſolutis; ſed in hac diffinitione, qualitas non diffinitur per ea, quæ ſunt notiora, & priora: ergo præfata diffinitio non eſt bona. Minor probatur. In præfata diffinitione qualitas non diffinitur per quale, quod nec prius, nec notius eſt qualitate; nam quale cum ſit effectus qualitatis, neque eſt notior, neque prius ſua cauſa; imò eſt illa ignotius, atque poſterius: ergo in præfata diffinitione qualitas non diffinitur per ea, quæ ſunt priora, & notiora.

¶ Qvinto præterea. Diffinitio, quæ admittit circulum, eſt vitioſa; ſed in prædicta diffinitione tradita ab Ariſtotele committitur circulus: ergo talis diffinitio non eſt bona. Minor probatur. Quia Ariſt. diffinit qualitatem per quale, & iterum in eodem prædicamento diffinit quale per qualitatem: ergo in prædicta diffinitione committitur circulus diffiniendo idem per idem.

¶ Sexto præterea. Si talis diffinitio eſſet bona, etiam liceret diffinire quantitatem, & relationem eodem modo, & ita poſſemus dicere quantitatem eſſe à qua quanti dicimur, relationem, à qua dicimur relati; ſed hoc modo, neque Ariſtoteles, neque alij Philoſophi diffiniere quantitatem, aut relationem: ergo neque licitum eſt diffinire qualitatem, quod ſit id, à quo dicimur quales.

¶ Septimo præterea. Qualitas pertinet ad ornatum, & complementum ſubſtantiæ: ergo non bene diffinitur, quod ſit id quo quales dicimur. Conſequentia videtur bona. Antecedens probatur. Qualitas conſequitur formã, quæ eſt perfectio, & ornamentum ſubſtantiæ: ergo ipſa pertinet ad ornatum, & complementum ſubſtantiæ.

¶ Octavo præterea. S.Tho.1.par. q.28. ar.2. docet, quod qualitas eſt diſpoſitio ſubſtantiæ, & 1.2.q.49. ar.2. in corpore inquit, propriè autem qualitas importat quendam modum ſubſtantiæ: ergo qualitas non eſt id, quo dicimur quales. Antecedens patet ex locis citatis, & conſequentia videtur bona.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis cap. de quantitate, vbi habet hæc verba: Qualitatem autem voco, ex qua quales nominamur: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Præfata diffinitio qualitatis ab Ariſtotele tradita, eſt bona. Hanc concluſionem communiter docent Logici, & Metaphyſici, licet in ea explicanda ſint varij. Pro declaratione huius concluſionis, obſeruandum eſt breuiter, quod diffinitio alicuius rei poteſt eſſe duplex: alia enim eſt diffinitio eſſentialis, & alia eſt diffinitio deſcriptiua. Diffinitio eſſentialis illa eſt, quæ conſtat ex genere, & differentia. Diffinitio verò deſcriptiua eſt illa, quæ datur per proprietatem, ſiue per effectum. Hoc ſuppoſito dicimus, quod præfata diffinitio qualitatis tradita ab Ariſtotele non eſt eſſentialis, ſed tantum eſt diffinitio deſcriptiua.

¶ Primo probatur concluſio. Quia talis diffinitio datur per effectum formalem: ergo eſt diffinitio deſcriptiua. Conſequentia eſt bona. Nam diffinitio, quæ traditur per effectum, eſt diffinitio deſcriptiua, vt patet ex doctrina allata. Antecedens verò probatur. Nam particula illa in diffinitione poſita, ſcilicet à qua dicimur quales (vt conſiderauit Caietanus) notat habitudinem cauſæ formalis; & idè importat, ac ſi diceremus, qualitas eſt à qua in genere cauſæ formalis quales dicimur: ergo talis diffinitio datur per effectum formalem.

¶ Secvndo probatur. Quia diffinitio, quæ traditur per ea, quæ ſunt nobis notiora, ignotiora tamen natura, eſt diffinitio deſcriptiua; ſed præfata diffinitio, ita traditur, vt patebit ex infra dicendis: ergo.

¶ Ad primvm ergo dicendum. Primo, quod denominare ſubiectum quale eſt quidem effectus formalis qualitatis, & conſequenter conueniens omni qualitati.

ſitati. Cum autem qualitates, vt videbimus, ſint in diuerſis ſpeciebus; ideò omnes non habent æqualiter denominare ſubiecta qualia: ſed ſicut ſunt ſpecie diuerſæ qualitates, ita diuerſimodè denominant ſubiecta qualia. Vnde qualitates, quæ ſunt permanentes, denominãt ſubiectum ſimpliciter quale: aliæ verò, quæ ſunt qualitates tranſeuntes denominant ſubiectum ſecundum quid quale. Et quia rubor ex verecundia ſuborto eſt qualitas per modum trãſeuntis, ideò non habet denominare ſubiectum ſimpliciter quale: ita videtur dicere Maſius cap. de qualit. ſect. vnica, quæſt. 1. ad vltimum.

¶ Dices, albedo eſt qualitas per modum permanentis; & tamen non denominat ſubiectum ſimpliciter quale; quia Aethiops non dicitur ſimpliciter albus: ergo ſolutio aſſignata eſt nulla.

¶ Secundo reſpondetur, & melius, ſupponendo doctrinam S. Thom. 1. par. q. 16. ar. 8. vbi docet, quod qualitates ſunt in duplici differentia. Aliæ enim ſunt, quæ indifferenter poſſunt conuenire toti, & parti; & aliæ, quæ non poſſunt conuenire toti, niſi ſecundum determinatam partem. Sit exemplum, albedo v g. eſt qualitas, quæ indifferẽter poteſt cõuenire toti, & parti. At criſpitudo v. g. non poteſt indifferenter conuenire toti, & parti, ſed neceſſario conuenit toti ſecundum determinatam partẽ. Vnde qualitates primo modo, vt denominent ſubiectum ſimpliciter quale, neceſſe eſt, vt afficiant ſubiectum ſecundum maiorem partem: aliàs non poſſunt denominare ſimpliciter ſubiectum quale. Et propterea albedo in dentibus Aethiopis, quia non eſt in ſubiecto ſecundum maiorem partem, ideò non habet ſimpliciter denominare ſubiectum quale, ſcilicet album: quod idem dicendum eſt de rubeo in facie. Qualitates verò ſecundo modo acceptæ, habent denominare ſubiectum ſimpliciter tale, licet ſint tantum in determinata parte ſubiecti; vnde criſpitudo cum ſolum ſit in capillis, denominat tale ſubiectum, nempe Petrum ſimpliciter criſpum. Ex qua doctrina patet vera, ac facilis ſolutio ad argumentum.

¶ Ad secundum dicendum, nego minorem. Ad probationem reſpondetur, nego maiorem. Nam formæ ſubſtantiales licet qualificent quodammodo materiam primam, & totum, cuius ſunt formæ: tamen non qualificant, aut modificãt modificatione qualitatis. Pro quo ſupponendum eſt, quod qualificatio, aut modificatio eſt duplex; alia eſt qualificatio ſubſtantialis; & alia eſt qualificatio accidentalis: qualificatio ſubſtantialis eſt propria formæ ſubſtantialis: qualificatio verò accidentalis, eſt propria qualitatis. Et ita licet dicamus formæ ſubſtantiali conuenire eſſe id, quo quales dicimur ſubſtantialiter: tamen ei non conuenit diffinitio qualitatis, quæ eſt eſſe id, quo res denominantur quales accidentaliter.

¶ Ad tertium dicendum, quod diffinitio cum ſit modus ſciendi, vtique debet tradi per notiora: ea autem, quæ ſunt notiora, aut priora, duobus modis contingit, ſicut duplex etiam eſt diffinitio. Primo modo ſunt aliqua priora, & notiora natura, & per hæc debet tradi diffinitio eſſentialis, quæ eſt per cauſas à priori, ſcilicet per genus, & differentiam. Secundo modo ſunt aliqua notiora, & priora nobis, & per hæc debet tradi diffinitio deſcriptiua, quæ eſt à poſteriori, ſcilicet per effectum, qui nobis, & non natura eſt magis notus. Cum ergo prædicta diffinitio qualitatis, vt dictum eſt in corpore articuli, ſit diffinitio deſcriptiua; ideo non traditur, vt probat argumentum, per ea, quæ ſunt notiora, & priora natura, ſed traditur per ea, quę ſunt priora, & notiora nobis, nempe per effectum ſcilicet per quale, quod nobis notius eſt ipſa qualitate; nam quale quoad nos notius eſt, quia eſt magis compoſitum; qualitas verò eſt ſecundum ſe magis nota, vt potè magis ſimplex, & abſtracta.

¶ Ad quartum dicendum eſt ex dictis.

¶ Ad quintum dicendum, quod quando in diffinitionibus proceditur ab effectu ad cauſam, vel à cauſa ad effectũ, non committitur circulus in diffinitionibus, ſed tunc tantum diffinitur cauſa per

per effectum, & effectus per cauſam formalem: & ita Ariſtoteles diffiniuit qualitatem per effectum eius formalem, qui eſt quale; & quale diffiniuit per ſuā cauſam formalem, quæ eſt qualitas. Vnde Ariſtoteles ſic diffiniendo qualitatem, & quale, non comiſit circulum: commiſiſset autem circulum Ariſt. ſi aliquid per cauſam diffiniret, & poſtea illam cauſam acciperet pro effectu, & effectum acciperet pro cauſa: quod quidem in præſenti non contingit.

¶ Ad sextvm dicendum, negando maiorem: & ratio eſt, quia in qualitate nullum alium effectum aſſignare poſſumus, quam reddere ſubſtantiam qualē, & propterea per huiuſmodi effectum fuit illa diffinita. At verò in quantitate præcipuus effectus eſt reddere ſubſtantiam diuiſibilem: in relatione referre ipſam ad ſuum terminum; & ideò ob hanc cauſam non fuit quantitas diffinita, à qua quanti dicimur, & relatio, à qua relati nominamur; ſed fuit quantitas, vt dictum eſt aliter diffinita, nimirum per diuiſionem, ſcilicet quæ diuidi poteſt in ea, quæ inſunt, quorum vnumquodque, vel vtrumque natum eſt hoc aliquid eſſe; & ſimiliter relatiua non fuerunt diffinita, à quibus relati dicimur, ſed eorum diffinitio eſt, quorum totum eſſe eſt ad aliud ſe habere.

¶ Vel secvndo dici poteſt ad argumentum, quod etiam nullum eſſet inconueniens diffinire quantitatem, & relationem per ſuos effectus formales, eodem modo, quo qualitas ipſa diffinitur; & ideo poſſemus dicere, quantitas eſt à qua quanti nominamur; & ſimiliter relatio eſt à qua dicimur relati: hoc autem modo quantitatem, & relationem non diffiniuit Ariſt. diffiniuit verò qualitatem propter rationem iam dictam.

¶ Ad septimvm dicendum, quod P. Suarez 2. tom metaph. diſp. 42. ſect. 1. tenet, rationem formalem qualitatis cōſiſtere in eo, quod ſit ornamentum ſubſtantiæ, eiuſque formalem effectum eſſe ſubſtantiam exornare; ſicut formalis effectus quantitatis eſt ſubſtantiam extendere. Sed hic modus dicendi nulla ratione affirmari poteſt; nam vel exornare ſubſtantiam eſt afficere illam accidentaliter, vel illam afficere addendo ei pulchritudinem, aut decorem, vel eſt aliquid aliud ſpeciale ab his duobus diſtinctum. Primum quidem dici non poteſt, quia exornare ſubſtantiam accidentaliter illam afficiendo, eſt commune omnibus accidentibus. Secundum etiam dici non poteſt; quia alias exornare ſubſtantiam, addendo ei pulchritudinem, conueniret omni qualitati: quod tamen dici non poteſt cum ſint multæ qualitates, vt vitia, & errores, qui potius ſubiectum deturpant, quam exornent. Neque tertium dici poteſt, quia non explicatur quid ſit illud ſpeciale, quo qualitas exornando ſubſtantiam addit. Et ideò dicendum eſt, quod ratio qualitatis non conſiſtit in eo, quod ſit ornatum ſubſtantiæ: & licet qualitas conſequatur formam, non tamen per hoc ſequitur, quod ſit ornamentum ſubſtantiæ, ſed tantum ſequitur, vt videbimus ad octauum, eſſe modum, & qualificationem ſubſtantiæ.

¶ Ad octavvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNC. VNICA
Ad Octauum.

Vtrùm eſſentia, & ratio formalis qualitatis, conſiſtat in eo quod ſit diſpoſitio, & modus ſubſtātiæ.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ obſeruandum eſt, quod tota difficultas eſt in præſenti de eo, in quo conſiſtat ratio, & eſſentia qualitatis. Nam in hoc articulo explicata tantum manet diffinitio eiuſdem qualitatis, tradita ab Ariſtotele per effectum qualitatis qui eſt facere ſubiectum quale: & occaſionem huius difficultatis præbent loca S. Thomæ adducta in argumento octauo, in quibus dicit, quod qualitas eſt diſpoſitio ſubſtantiæ, ita 1. par. q. 28 ar. 2. & rurſus

Digitized by Google

rurſus docet, quod qualitas importat quendam modum ſubſtantiæ, ita 1. 2. q.49. art.2. vnde vt explicemus quomodo ratio,& eſſentia qualitatis ſit diſpoſitio, & modus ſubſtantiæ, iuxta mentem S.Thomæ, propoſita eſt à nobis præfata quæſtiuncula. Hoc ſuppoſito,

¶ Videtur,quod nullo modo eſſentia, & ratio formalis qualitatis ſit diſpoſitio, & modus ſubſtantiæ. Primo arguitur, quod ſit diſpoſitio. Diſpoſitio eſt vna ſpecies qualitatis: ergo non poteſt eſſe eſſentia qualitatis, quatenus eſt generaliſſimum prædicamenti qualitatis. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur: quia id, quod eſt de eſſentia generis,non poteſt eſſe vna ſpecies eiuſdem generis cõdiſtincta à cæteris, aliàs genus non conueniret alijs ſpeciebus contentis ſub illo: ergo ſi diſpoſitio eſt vna ſpecies qualitatis, non poteſt eſſe eſſentia qualitatis.

¶ Secundo arguitur. Ariſt.7.metaph. diffiniens accidens in communi, appellat illud entis diſpoſitionem, ideſt ſubſtantiæ diſpoſitionem: ergo eſſe diſpoſitionem ſubſtantiæ non eſt proprium qualitatis tamquam eſſentia, & eius ratio formalis.

¶ Tertio arguitur, & probatur,quod non ſit modus ſubſtantiæ. Omne accidens eſt modus ſubſtantiæ: ergo non poteſt eſſe id, in quo conſiſtit eſſentia, & ratio formalis ſubſtantiæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur, quia quodlibet accidens importat determinationem ſubſtantiæ ſecundum aliquam determinatam rationem: nam v. gratia quantitas determinat ſubſtantiam in ordine ad extenſionem; relatio determinat ſecundum reſpectum ad aliud; actio in ordine ad aliquid quod producitur, & ſic de reliquis: ergo omne accidens eſt modus ſubſtantiæ. Conſequentia patet; quia eſſe modum nihil aliud eſt, quam modificare, & determinare ſubſtantiam.

¶ Quarto arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Omne accidens habet determinare potentialitatem ſubſtantiæ accidentaliter: ergo omne accidens eſt modus ſubſtantiæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Quia omne accidens dat eſſe accidentale ſubſtantiæ: ergo omne accidens habet determinare accidentaliter potentialitatem ſubſtantiæ.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Eſſentia, & ratio formalis qualitatis conſiſtit in hoc, quod ſit diſpoſitio, & modus ſubſtantiæ. Hæc concluſio eſt expreſſa S. Thomæ locis citatis,& illam docent ferè omnes eius diſcipuli.

¶ Pro declaratione tamen huius concluſionis, Obſeruandum eſt, quod modus eſt duplex: vnus enim eſt modus generalis: alius verò eſt modus ſpecialiter dictus. Modus generalis eſt, qui non determinat rem ſecundum aliquid ſui, ſed ſecundum quem res generaliter determinatur. Modus verò ſpecialiter dictus eſt, qui habet determinare ſubiectum ſecundum potentialitatem ipſius, & illud denominare quale, dando illi eſſe accidentale. Quando ergo dicimus in concluſione, quod de ratione qualitatis eſt, quod ſit modus ſubſtantiæ, loquimur de modo in ſecunda acceptione tantum, non verò in prima acceptione; nam in prima acceptione eſſe modum ſubſtantiæ conuenit omni accidenti, eo quod omne accidens ſuo modo eſt modus ſubſtantiæ.

¶ Secundo obſeruandum eſt, quod modus ſpecialiter dictus adhuc eſt duplex. Alius eſt modus inſeparabilis, & intrinſecus ipſi rei, cuius eſt modus, ſicut eſt v. g. modus velociter, & tardè reſpectu motus, aut intenſio reſpectu qualitatis: alius verò eſt modus ſeparabilis ab eo cuius eſt modus. Cum ergo dicimus, qualitatem eſſe modum ſubſtantiæ ſpecialiter dictum, intelligendum eſt, eſſe modum ſubſtantiæ ſpecialiter dictum in ſecunda acceptione; nam qualitas non eſt modus intrinſecus, & inſeparabilis à re cuius eſt modus, ſed eſt res ſeparabilis à ſubſtantia. His ſuppoſitis,

¶ Probatur concluſio. Modus de quo agimus eſt, qui determinat potentialitatem ſubiecti, tribuendo illi eſſe accidentale: ſed qualitas ita ſe habet reſpectu ſubſtantiæ: ergo qualitas eſt modus ſubſtantiæ. Maior cum conſequentia

Digitized by Google

tia ſunt notæ. Minor vero probatur. Nam v. g. albedo, quæ eſt qualitas, determinat potentialitatem ſubſtantiæ, quam habet ipſa ſubſtantia ad illam recipiendam, & taliter huiuſmodi potentialitatem determinat, quod tribuit illi eſſe accidentale: ergo qualitas eſt modus determinans potentialitatem ſubſtantiæ tribuendo illi eſſe accidentale.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod diſpoſitio poteſt ſumi dupliciter, vno modo generaliter: alio vero modo ſpecialiter. Si primo modo accipiatur, conuenit qualitati, vt ſic quatenus eſt generaliſſimum prædicamenti qualitatis: ſi vero ſecundo modo accipiatur, tunc tantum ſupponit pro diſpoſitione, quæ pertinet ad primam ſpeciem qualitatis. Et ita dicendum eſt ad argumentum, diſtinguendo antecedens, quod diſpoſitio eſt vna ſpecies qualitatis, diſpoſitio ſpecialiter dicta, concedo antecedens: nego tamen illud ſi intelligatur de diſpoſitione ſpecialiter dicta.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod quando Ariſtoteles appellauit accidens entis diſpoſitionem, loquutus fuit de diſpoſitione generaliter dicta; non autem de diſpoſitione generaliter dicta.

¶ Dices: Ergo omne accidens eſſet qualitas. Conſequentia probatur. Quia vt dictum eſt in præcedenti ſolutione qualitas eſt diſpoſitio generaliter dicta: ergo ſi Ariſtoteles appellauit omne accidens entis diſpoſitionem generaliter dictam, vtique omne accidens eſſet qualitas.

¶ Reſpondetur facile, quod diſpoſitio generaliter dicta eſt in duplici differentia. Alia enim eſt diſpoſitio generaliter dicta, quæ non diſponit ſubiectum ſecundum aliquid ſui, ſed ſecundum quam ſubſtantia generaliter diſponitur: & hoc modo eſſe diſpoſitionem conuenit omni accidenti. Alia vero eſt diſpoſitio generaliter dicta, quæ reſpectu primæ diſpoſitionis generaliter dictæ habetur tamquam diſpoſitio ſpecialiter dicta, & eſt quæ taliter diſponit ſubſtantiam, quod eius potentialitatem determinat dando illi eſſe accidentale: & hoc modo non conuenit omni accidenti eſſe diſpoſitionem ſubſtantiæ, ſed ſolum conuenit qualitati.

¶ Ad tertium reſpondetur, per ea quæ dicta ſunt in corpore quæſtiunculæ.

¶ Ad quartum reſpondetur eodem modo: & per hæc patet ad octauum argumentum huius articuli

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſpecies qualitatis ſint tantum quatuor, nec plures, nec pauciores.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies qualitatis non ſit tantum quatuor, ſed plures. Nam Ariſt. cap. de qualitate docet eſſe plures ſpecies qualitatis, quam ſint illæ quatuor aſſignatæ; inquit enim, Et fortaſſe alij apparent quoque qualitatis modi: ſed qui maxime dicuntur hi ſunt: ergo ſecundum Ariſt. dicendum eſt ſpecies qualitatis eſſe plures, quam quatuor.

¶ Secvndo præterea, & probatur idem. Dantur qualitates, quæ non pertinent ad aliquam prædictarum ſpecierum qualitatis: ergo ſpecies qualitatis ſunt plures, quam quatuor. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Species intelligibiles ſunt qualitates; nam cum ſint accidentia creata qualificatiua ſubiecti, nempe intellectus, in quo ſubiectantur, neceſſario dicendæ ſunt qualitates; ſed non pertinent ad aliquam prædictarum: non enim videtur aſſignandum, ad quam pertineant: ergo.

¶ Tertio præterea. Actus immanentes, vt v. g. intelligere, & velle, ſunt qualitates, eo quod qualificant intellectum, & voluntatem; & tamen ad nullam prædictarum ſpecierum pertinent, quia talis, ad quam reducantur, ſiue pertineant, non eſt aſſignabilis: ergo.

¶ Qvarto præterea, & probatur, quod ſint pauciores ſpecies qualitatis, quam aſſignatæ. Nam Ariſt. 5. Metaph. cap. 14. agens de qualitate, prætermiſit naturalem potentiam, & impotentiam:

ergo

Digitized by Google

ergo ſpecies qualitatis ſecundum Ariſt. ſunt pauciores, quam quatuor.

¶ Qvinto præterea, & probatur idem. Prima, & tertia ſpecies qualitatis coincidunt: ergo ſpecies qualitatis ſunt pauciores, quam quatuor. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Prima, & tertia ſpecies qualitatis habent eandem diffinitionem: ergo coincidunt. Conſequentia patet. Antecedens vero probatur. Diffinitio primæ ſpeciei eſt, quod ſit qualitas facile, vel difficile mobilis: ſed hæc eadem diffinitio eſt diffinitio tertiæ ſpeciei, vt patebit ex infra dicendis: ergo habent eandem diffinitionem.

¶ Sexto præterea, & probatur idem. Nonnullæ qualitates, quæ ſpectant ad primam ſpeciem qualitatis, ſpectant etiam ad ſecundam: ergo ſpecies qualitatis non ſunt quatuor, adinuicem diſtinctæ. Conſequentia eſt bona. Quia vna, & eadem eſſentia rei nequit eſſe in pluribus ſpeciebus alicuius prædicamenti. Antecedens vero probatur. Calor ignis cum ſit diſpoſitio conſeruatiua ignis, ſpectat ad primam ſpeciem qualitatis: cum vero ſit naturalis potentia calefactiua eiuſdem ignis, pertinet ad ſecundam ſpeciem prædicamenti qualitatis: ergo idem calor pertinet ad primam, & ſecundam ſpeciem prædicamenti qualitatis.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. cap. de qualitate, vbi enumerat tantum quatuor ſpecies qualitatis: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Species qualitatis ſunt tantum quatuor, nec plures, nec pauciores. Hæc concluſio eſt communis apud omnes Metaphyſicos, & Logicos, vno excepto Boetio.

¶ Primo probatur auctoritate Sancti Thomæ 1. 2. q. 49. art. 2. vbi expreſſe docet, quod etſi ſunt alij modi qualitatis, omnes tamen reducuntur ad has ſpecies, quia nulla alia ſpecies inueniri adhuc potuit: ergo.

¶ Secvndo probatur concluſio ratione Sancti Thomæ, quam habet loco citato, ſupponendo prius id, quod dictum eſt ex S. Thoma articulo præcedenti, quod qualitas eſt modus quidam, & determinatio ſubſtantiæ; vnde quot modis continget determinari ſubſtantiam per qualitatem, totidem erunt ſpecies qualitatis; ſed quatuor modis contingit ſubſtantiam determinari per qualitatem: ergo quatuor erunt ſpecies qualitatis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Subſtantia poteſt dupliciter accidentaliter determinari, ſeu modificari: vel in ordine ad ſuam naturam, vel ſecundum actionem, vel paſſionem, quæ conſequuntur principia naturæ, nempe materiam, & formam; vel ſecundum quantitatem. Si ſubſtantia determinetur, & modificetur in ordine ad naturam, vel modificatur conformiter, vel difformiter, ſeu bene, vel male: & iſto modo ponitur habitus, & diſpoſitio, quæ eſt prima ſpecies; nam Ariſtot. 5. Metaph. diffiniens habitum, inquit, quod eſt diſpoſitio ſecundum quam aliquis diſponitur bene, vel male: habitus enim, quatenus eſt modus conueniens naturæ rei, tunc habet rationem boni; quatenus vero non conuenit, habet rationem mali. Si ſubſtantia modificatur ſecundum actionem, & paſſionem, quæ conſequuntur principia naturæ, vel ſecũdum principia actionis, vel paſſionis, & ſic habetur naturalis potẽtia, vel impotẽtia, quę eſt ſecunda ſpecies; vel ſecũdum actionis, aut paſſionis terminos, & ſic habemus paſſionẽ, & paſſibilem qualitatem, quæ eſt tertia ſpecies. Si tandem ſubſtantia modificatur ſecundum quantitatem, ſic reſultat quarta ſpecies qualitatis, quæ eſt forma, & figura: ergo ex diſcurſu Sancti Thomæ colligitur manifeſtè quatuor tantum eſſe ſpecies qualitatis.

¶ Et qvia Sanctus Thomas in prædicto articulo ea omnia dicit, quæ in alijs auctoribus ex eodem Diuo Thoma deſumpta leguntur; ideo operæpretium duxi hic verba eiuſdem Sancti Doctoris recitare: inquit enim. Dicendum, quod Philoſophus in prædicamentis ponit inter quatuor ſpecies qualitatis, primam diſpoſitionem, & habitum; quarum quidem ſpecierum differentias ſic aſſignat Simplicius in Comento prædicamentorum, dicens, quod qualitatum quædam ſunt

Digitized by Google

ſunt naturales, quæ ſecundum naturam inſunt, & ſemper: quædam autem ſunt aduentitiæ, quæ ab extrinſeco efficiuntur, & poſſunt amitti; & hæ quidem, quæ ſunt aduentitiæ, ſunt habitus, & diſpoſitiones ſecundum facile, & difficile amiſibile differentes. Naturalium autem qualitatum quædam ſunt ſecundum id, quod aliquid eſt in potentia;& ſic eſt ſecunda ſpecies qualitatis. Quædam vero ſecundum quod aliquid eſt in actu, & hoc vel in profundum, vel ſecundum ſuperficiem: ſi in profundum quidem, ſic eſt tertia ſpecies qualitatis:ſecundum vero ſuperficiem eſt quarta ſpecies qualitatis ſicut figura, & forma, quæ eſt forma animati. Sed iſta diſtinctio ſpecierum qualitatis inconueniens videtur: ſunt enim multæ figuræ, & qualitates, paſſibiles non naturales, ſed aduentitiæ: & multæ diſpoſitiones non aduentitiæ, ſed naturales, ſicut ſanitas, & pulchritudo, & huiuſmodi; & propter hoc non conuenit ordini ſpecierũ: ſemper enim quod naturalius eſt, prius eſt. Et ideo aliter accipienda eſt diſtinctio diſpoſitionum, & habituum ab alijs qualitatibus. Propriè enim qualitas importat quemdam modum ſubſtantiæ. Modus autem eſt,vt dicit Auguſtinus ſuper Geneſim ad litteram, quem menſura præfigit. Vnde importat quandam determinationem ſecundum aliquam mẽſuram. Et ideo, ſecundum id, ſecundum quod determinatur potentia materiæ ſecundum eſſe ſubſtantiale, dicitur qualitas, quæ eſt differentia ſubſtantiæ. Ita id ſecundum, quod determinatur potentia ſubiecti ſecundum eſſe accidentale, dicitur qualitas accidentalis, quæ eſt etiam quædam differentia, vt patet per Philoſophum in 5. Metaph. Modus autem, ſiue determinatio ſubiecti ſecundum eſſe accidentale, poteſt accipi, vel in ordine ad ipſam naturam ſubiecti; vel ſecundum actionem, & paſſionem, quæ conſequuntur principia naturæ,quę ſunt materia, & forma; vel ſecundũm quantitatem. Si autem accipiatur modus, vel determinatio ſubiecti, ſecundum quantitatem, ſic eſt quarta ſpecies qualitatis. Et quia quantitas ſecundum ſui rationem eſt ſine motu, & ſine ratione boni, & mali: ideo ad quartam ſpeciem qualitatis non pertinet, quod aliquid ſit bene,vel male, cito, vel tarde tranſiens. Modus autem, ſiue determinatio ſubiecti ſecundum actionem, & paſſionem attenditur in ſecunda,vel tertia ſpecie qualitatis: & ideo in vtraque conſideratur, quod aliquid facile, vel difficile fiat, vel quod ſit cito tranſiens, aut diuturnum: non autem conſideratur in his aliquid pertinens ad rationem boni, vel mali: quia motus, & paſſiones non habent rationem finis: bonum autem, & malum dicitur per reſpectum ad finem: ſed modus, & determinatio ſubiecti in ordine ad naturam rei pertinet ad primam ſpeciem qualitatis, quæ eſt habitus, & diſpoſitio: Dicit enim Philoſoph. in 7. Phyſic. loquens de habitibus animæ, & corporis, quod ſunt diſpoſitiones quædam perfecti ad optimum: Dico autem perfecti, quod eſt diſpoſitum ſecundum naturam. Et quia ipſa forma, & natura rei eſt finis, & cuius cauſa ſit aliquid, vt dicitur in 2.Phyſicorum; ideo in prima ſpecie conſideratur, & bonum, & malum: & etiam facile, & difficile mobile, ſecundum quod aliqua natura eſt finis generationis & motus. Vnde in 5.Metaph.Philoſ. diffinit habitum, quod eſt diſpoſitio, ſecundum quam aliquis diſponitur bene, vel male: & in 2. Ethic. dicit, quod habitus ſunt, ſecundum quos ad paſſiones nos habemus bene, vel male. Quando enim eſt modus conueniens naturæ rei, tunc habet rationem boni: quando autem non conuenit, tunc habet rationem mali: & quia natura eſt id, quod primum conſideratur in re; ideo habitus ponitur prima ſpecies qualitatis. Hæc Sanctus Thomas.

¶ EX QVA doctrina manifeſtè ſequitur, quam eleganter S.Doctor numerauerit qualitatis ſpecies. Nam in natura primo conſiderandum eſt id, quod eſt in illa: & quia per ſe ipſam non operatur, ſtatim illam ſequuntur naturales potentiæ, quæ ſunt operationum principia: quæ quidem operationes aliquãdo fiunt ſecundum qualitates poſſibiles, ad quas terminantur; & ideo habitus, vel diſpoſitio primo loco numerantur: ſecundo

Digitized by Google

vero naturalis potentia, vel impotentia, & tertio paſſio, vel paſſibilis qualitas. Tandem vltimo loco ponitur forma, vel figura, quæ ſequitur quantitatem, quæ potentijs naturalibus eſt ignobilior, & inter eas vltimum locum obtinet. Vnde collectio ſpecierum qualitatis non poteſt melius alio modo fieri, vt ex dictis ſatis conſtat.

¶ Ad primvm ergo dicendum cum Maſio ſect. vnica, de qualitate, qui dicit Ariſt. non protuliſſe illa verba, quaſi vellet dicere eſſe plures ſpecies qualitatis his, quas propoſuerat; ſed vt excitaret Philoſophorum ingenia ad inueſtigandum ſint ne aliæ qualitates præter has quatuor recenſitas. Alij vero reſpondent, vt Sanchez lib. 9. quæſt. 43. quod Ariſtoteles, ita loquutus fuit modeſtiæ cauſa; nulla tamen inuenta eſt qualitas, quæ ad iſtas non pertineat, vel reducatur, etſi oppoſitum dixerit Boetius. Tertio alij dicunt, quod Ariſtoteles non ideo dixit alium fortaſſe modum, quia crediderit dari alias ſpecies qualitatis præter recenſitas: ſed opinantibus ſui temporis morem gerens loqui voluit cum multis: ſentiens tamen cum paucis.

¶ Ad secvndvm dicendum, nego antecedens. Ad probationem reſpondetur, quod ſpecies intelligibiles, eo quod ſunt ſimpliciter neceſſariæ ad intelligendum, pertinent ad ſecundam ſpeciem qualitatis, nempe naturalis potentiæ, ad quam etiam pertinent ſpecies ſenſibiles, quæ etiam ſunt ſimpliciter neceſſariæ ad videndum.

¶ Ad tertivm dicendum primo, concedo maiorem, & nego minorem; actiones enim immanentes pertinent ad primam ſpeciem qualitatis tamquam diſpoſitiones; nam illis agentia diſponuntur bene, vel male in ordine ad ſuam naturam. Secundo etiam negari poteſt maior; nam vt dicemus in ſequentibus, probabile eſt aſſerere actionem immanentem pertinere ad prædicamentum actionis, & nullo modo eſſe qualitatem; licet etiam probabile ſit dicere, quod ſecundum diuerſam conſiderationem ad vtrumque prædicamentum pertineat; nam eadem actio, quatenus conſtituit operantem in actu ſecundo, dicitur actio: quatenus vero diſponit ſubiectum eſt qualitas, quæ eſt diſpoſitio. Nec hoc eſt inconueniens: nam ſicut idem motus ſecundum vnam rationem eſt poſt prædicamentum, & ſecundum aliam eſt actio, & ſecundum aliam paſſio: ita eadem qualitas realiter ſecundum vnam rationem ſit actio, & ſecundum aliam diſpoſitio.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod Ariſtoteles lib. 5. Metaph. cap. 14. prætermiſit ſecundam ſpeciem qualitatis, ſcilicet naturalem potentiam, & impotentiam, quia paulo antea egerat, tam de potentia actiua, quæ eſt naturalis potentia, quam de paſſiua, quæ ad imbecillitatem, & impotentiam reducitur.

¶ Ad qvintvm dicendum infra, quomodo ſcilicet diſtinguantur adinuicem prædictæ ſpecies qualitatis.

¶ Ad sextvm dicendum pro tunc, quod idem ſpectat ad diuerſas ſpecies qualitatis, non ſecundum eandem rationem, ſed ſecundum diuerſam, vt argumentum ipſum oſtendit; & propterea ex hoc non licet inferre, quod prima, & ſecunda ſpecies qualitatis non diſtinguantur inter ſe.

ARTICVLVS III.

Vtrum qualitas in omnes præfatas ſpecies qualitatis diuidatur diuiſione generis in ſpecies.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod qualitas in omnes præfatas ſpecies qualitatis non diuidatur diuiſione generis in ſpecies. Diuiſio generis in ſpecies, quæ eſt diuiſio vniuoca neceſſario eſſe debet per membra formaliter oppoſita. Nam hæc eſt vna conditio neceſſaria requiſita non ſolum ad vniuocam diuiſionem generis in ſpeciem, ſed ad omnem aliam bonam diuiſionem: ſed prædicta diuiſio non ſit per membra oppoſita ſaltim formaliter: ergo diuiſio in præfatas ſpecies qualitatis non eſt diuiſio generis in ſpecies. Minor

nor

nor probatur. Diuiſio, quæ fit per oppoſitas ſpecies, id quod reponitur in vna ſpecie, nequit reponi in alia; aliàs talis diuiſio non eſſet per oppoſitas ſpecies; ſed in tali diuiſione ita contingit; quia omnes præfatæ ſpecies, vel ſaltim plures de vna, & eadem re poſſunt prædicari: vnde eadem figura poteſt dici habitus, ſi permanenter inhæreat, diſpoſitio ſi facile abijciatur, potentia ſi ſit ad diuidendum apta, & impotentia ſi ſit inepta: ergo.

¶ Secundo præterea. Omnes ſpecies, quas numerat Ariſtoteles in prædicamento qualitatis, ſunt ſpecies compoſitæ ex alijs ſpeciebus, ſiue continent ſpecies diuerſas, vt patet diſcurrendo per ſingulas ſpecies; quia prima ſpecies eſt habitus, & diſpoſitio, quæ ſpecie differunt, & ſimiliter ſecunda ſpecies eſt naturalis potentia, vel impotentia. Tertia ſpecies paſſio, vel paſſibilis qualitas. Quarta forma, & figura, quæ omnia etiam ſpecie differunt: ergo diuiſio qualitatis in has ſpecies non poteſt eſſe diuiſio vniuoca generis in ſpecies. Antecedens eſt ſatis notum. Conſequentia verò probatur; quia diuiſio generis in ſpecies non poteſt eſſe in ſpecies cõpoſitas ex alijs ſpeciebus, ſiue continentes ſpecies eſſentialiter diſtinctas: ergo cum talis diuiſio ſit huiuſmodi, non poterit eſſe diuiſio generis in ſpecies.

¶ Tertio præterea. In omni diuiſione vniuoca, & generis in ſpecies, omnia membra diuidentia debent participare rationem diuiſi æqualiter, taliter, quod vnum membrum non participet ſimpliciter, & alterum ſecundum quid; ſed in prædicta diuiſione membra omnia non participant æqualiter rationem diuiſi: nam tertia ſpecies, nempe paſſio non participat ſimpliciter rationem qualitatis, ſed tantum ſecundum quid: ergo. Minor probatur. Id quod ſimpliciter participat rationem qualitatis, ſimpliciter etiam modificat, & denominat ſubiectum quale; ſed paſſibilis qualitas non ſimpliciter denominat ſubiectum quale; nam v. g. rubor in facie Petri, quia eſt paſſibilis qualitas, non denominat Petrum ſimpliciter quale; aliàs denominaret Petrum ſimpliciter rubeum, quod eſt falſum: ergo.

¶ Qvarto præterea. Membra diuiſionis generis in ſpecies diſtinguuntur eſſentialiter, & ſpecie ad inuicem; ſed membra huius diuiſionis non diſtinguuntur eſſentialiter ad inuicem; nam, vt videbimus infra, omnes prædictæ ſpecies qualitatis non diſtinguuntur eſſentialiter: ergo. Minor cum conſequentia patet, & maior etiam eſt nota; quia membra diuiſionis generis in ſpecies ſunt ſpecies eſſentialiter diſtinctæ: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas ſancti Thomæ 1. 2. q. 49. ar. 2. vbi manifeſtè docet hanc diuiſionem eſſe generis in ſpecies: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explcatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Præfata diuiſio qualitatis in prædictas quatuor ſpecies eſt diuiſio generis in ſpecies. Hanc concluſionem negant nonnulli ex antiquis Philoſophis, quos refert B. Albertus Magnus in tractatu de qualitate cap. 3. Scotus in 4. diſt. 6. q. 10. Noſtram tamen concluſionem docet S. Thom. loco citato, Caiet. eodem loco.

¶ Primo probatur. Omnes prædictæ quatuor ſpecies eſſentialiter & ſimpliciter participant rationem qualitatis, & habent diſponere, & qualificare, ac modificare ſubiectum ſecundum diuerſam rationem formalem, & differentiam eſſentialem: ergo diuiſio qualitatis, cuius natura, & eſſentia eſt modificare ſubſtantiam, qua diuiditur in prædictas quatuor ſpecies, erit diuiſio vniuoca generis in ſpecies. Conſequentia eſt bona; nam ad rationem diuiſionis generis in ſpecies requiruntur duo, & quod membra diuidentia eſſentialiter, & ſimpliciter participent rationem diuiſi, & taliter participent, & diuidant rationem illam, quod reddant ſupra illam diuerſas differentias eſſentiales, quæ genus contrahant, & ſpecies conſtituant. Antecedens verò probatur, & ſimul explicatur: & quod participent eſſentialiter, & æqualiter rationem, & eſſentiam qualitatis, ſatis conſtat; quia omnes eſſentialiter & æqualiter, ac ſimpli-

Digitized by Google

pliciter ſunt modi ſubſtantiæ; quod verò addant differentias eſſentiales, etiam conſtat; nam prima ſpecies, quæ dicitur habitus, & diſpoſitio, licet ambo conueniant in hoc, quod naturam ſubiecti bene, vel male diſponant: differunt tamen, quod habitus eſt difficile mobilis diſpoſitio naturæ: diſpoſitio verò eſt facile mobilis à ſubiecto. Secunda etiam ſpecies, quæ dicitur naturalis potentia, vel impotentia, quæ licet in ratione potentiæ conueniant: differunt tamen, quod illa eſt principium facile agendi, aut reſiſtendi: hæc verò eſt principium egrè agendi, aut reſiſtendi. Tertia etiam ſpecies, quæ dicitur paſſio, aut paſſibilis qualitas, licet vtraque in ratione qualitatis terminantis ſenſum, aut motum conueniant: tamen paſſio eſt diu permanens in ſubiecto, vt color diuturnus, & amentia in animo. At paſſibilis qualitas eſt facile tranſiens, vt rubor ex verecundia, & pallor ex metu contractus. Quarta tandem ſpecies, quæ dicitur forma, & figura, etiam addunt ſuas differentias eſſentiales; nam forma eſt modus quantitatis in re aliqua naturali, vt forma hominis aut leonis, quæ ex lineamentis corporis reſultat. Figura verò eſt modus quantitatis ſimpliciter, & abſolutè conſideratæ, vt eſt figura trianguli, vel quadranguli. Ecce quomodo omnes prædictæ quatuor ſpecies qualitatis non ſolum ſunt eſſentialiter, & ſimpliciter modi ſubſtantiæ ipſam modificantes; ſed etiam ſupra ipſam eſſentialem rationem qualitatis addunt ſuas eſſentiales differentias, per quas conſtituuntur in eſſe ſpeciei eiuſdem qualitatis. Vnde neceſſario dicendum eſt, talem diuiſionem qualitatis, eſſe diuiſionem generis in ſpecies.

¶ Secvndo probatur. Prædicta diuiſio qualitatis eſt diuiſio generaliſſimi prædicamenti qualitatis: ergo eſt diuiſio generis in ſpecies. Conſequentia patet. Nam id, quod diuiditur, cum ſit qualitas completa, eſt qualitas prędicamentalis, & quæ directè ponitur in prędicamento ſubſtantiæ; ſed hæc non poteſt eſſe, niſi generaliſſimum talis prędicamenti: ergo diuiſio talis qualitatis erit diuiſio generaliſſimi prędicamenti qualitatis.

¶ Ad primvm ergo dicendum ex his, quæ in articulo pręcedenti dicta ſunt, nimirum, vnam, & eandem rem poſſe habere diuerſas rationes formales, & ratione illarum conſtitui in diuerſis ſpeciebus qualitatis, vt v. g. idem calor ſub alia ratione formali eſt in ſpecie naturalis potentiæ, quatenus eſt principium operandi, & ſub alia ratione eſt in ſpecie diſpoſitionis, quatenus ſubiectum, vt bene ſe habeat, ſecundum naturam diſponit. Et denique ſub alia ratione eſt in ſpecie paſſibilis qualitatis; quatenus eſt terminus mutationis, vel principium immutandi ſenſum. Ex hoc tamen non ſequitur, quod tales ſpecies, & membra diuidentia non diſtinguant genus ſuis rationibus formalibus, & eſſentialibus; nam licet vna, & eadem res in diuerſis illis ſpeciebus conſtituatur: tamen in illis non conſtituitur ſecundum vnam, & eandem rationem formalem, ſed ſecundum diuerſam; & ideò eadem res formaliter eſt diſtincta quodammodo à ſeipſa, etiam eſſentialiter.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod omnes prędictæ quatuor ſpecies, ſunt quidem veræ, & propriæ ſpecies qualitatis, non quidem athomæ, ſed ſubalternæ: in prima enim ſpecie, plura, quæ adhuc differunt ſpecie continentur, vt ſunt ſcientiæ, virtutes, vitia: in ſecunda etiam continentur naturales facultates, inter quas multæ differunt ſpecie, ſicut intellectus ſpecie differt à voluntate: in tertia ſimiliter ſunt ſpecie diuerſa, vt calor, frigus, &c. & tandem in quarta reponuntur multæ figuræ ſpecie differentes, vt triangulum, quadrangulum, &c. Huiuſmodi autem ſpecies ſubalternæ, licet quia ſubalternæ ſunt, contineãt plura differentia ſpecie: hoc tamen non tollit, quin ſint veræ ſpecies; & conſequenter diuidant qualitatem diuiſione generis in ſpecies.

¶ Ad tertivm dicendum, nego minorem. Ad probationem ſimiliter negatur minor. Nam rubor in facie licet non denominet ſubiectum ſimpliciter rubeum: denominat tamen illud ſimpliciter quale, eo quod ſunt aliqua acci-

Digitized by Google

accidentia, quæ denominant quidem ſubiectum ſimpliciter quale, quod tamen non denominant illud ſimpliciter tale denominatione ſui effectus formalis. Sit exemplum, v. g. albedo habet quidem denominare ſubiectum ſimpliciter quale: tamen non denominat illud denominatione ſui effectus formalis, niſi ſit in toto illo, aut in maiori parte: vt patet de albedine quam habet Aethiops in dentibus, quæ quidem habet denominare Aethiopem ſimpliciter qualem, quem tamen nequit denominare ſimpliciter album. Ita prorſus dicendum eſt in noſtro propoſito.

¶ Ad qvartvm dicendum erit articulis ſequentibus, ex quibus patebit manifeſta ſolutio.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm habitus, & diſpoſitio ad primam ſpeciem qualitatis ſpectantes diſtinguantur eſſentialiter?

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod habitus, & diſpoſitio nõ diſtinguantur eſſentialiter. Habitus eſſentialiter eſt diſpoſitio; nam vt docet Ariſtoteles lib. 5. metaph. habitus dicitur diſpoſitio difficile mobilis, qua quis bene, vel male diſponitur in ordine ad naturam: ergo habitus, & diſpoſitio non diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter. Conſequentia patet. Nam genus non diſtinguitur ſpecie ab eo, cuius eſt genus.

¶ Secvndo prȩterea. Diſpoſitio fit habitus: ergo habitus, & diſpoſitio non differunt ſpecie eſſentialiter. Cõſequentia patet; quia vna ſpecies non poteſt fieri alia. Antecedens verò probatur. Opinio, quæ incipit produci per primũ actum, eſt diſpoſitio, & eadem continuatur, & perficitur: ſed perfecta eſt habitus: ergo diſpoſitio eſt habitus.

¶ Tertio prȩterea. Scientia inchoata eſt eiuſdem rationis cum perfecta; ſed ſcientia inchoata ſecundum Ariſt. eſt diſpoſitio, ſcientia perfecta eſt habitus: ergo habitus, & diſpoſitio ſunt eiuſdem rationis, & eiuſdem ſpeciei.

¶ Qvarto præterea. Perfectum, & imperfectum non variant ſpeciem eſſentialiter, vt v.g. albedo intenſa vt octo, & eadem albedo intenſa, vt quatuor, non diſtinguitur ſpecie eſſentialiter: ſed habitus, & diſpoſitio diſtinguuntur pænes perfectum & imperfectum, quia diſtinguuntur pænes facile, & difficile mobile: ergo habitus, & diſpoſitio non diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter.

¶ Qvinto præterea. Si habitus, & diſpoſitio diſtinguerẽtur ſpecie eſſentialiter, non poſſemus dicere quatuor tantum eſſe ſpecies qualitatis, ſed eſſent quinque, vt de ſe eſt manifeſtum; ſed hoc eſt contra doctrinam Ariſtotelis: ergo.

¶ Sed contra eſt primo S. Thom. par. 2. q. 49. ar. 2. ad 3. vbi inter alia loquens de diſtinctione ſpecifica eſſentiali inter habitum, & diſpoſitionem; dicit, & hoc videtur magis conſonum intentioni Ariſt. ergo ſecundum ſanctum Thomam dicendum eſt, quod habitus, & diſpoſitio ad primam ſpeciem qualitatis ſpectantes diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter.

¶ Secvndo prȩterea, id oſtenditur ratione ſancti Thomæ. Ea quæ habent diuerſas differentias eſſentiales, diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter. Nam diuerſæ differentiæ eſſentiales cõſtituunt diuerſas ſpecies, quas faciunt differre eſſentialiter: proprium enim eſt differentiæ eſſentialis conſtituere ſpeciem, & diſtinguere illam eſſentialiter à quolibet alio; ſed habitus, & diſpoſitio diſtinguuntur differentijs eſſentialibus: ergo diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter. Minor probatur. Facile, & difficile mobile ſunt differentiæ, quibus diſtinguuntur habitus, & diſpoſitio; ſed facile, & difficile mobile ſunt differentię eſſentiales, quæ faciunt eſſentialiter: ergo.

¶ Dices, quod facile, & difficile mobile ſunt abſolutè loquendo, differentiæ tantum accidentales, quæ faciunt accidentaliter differre, vt videre eſt in qualitatibus tertiæ ſpeciei, quæ tantum differunt accidentaliter pænes facile, & dif-

& difficile mobile; nam paſſio, & paſſibilis qualitas non aliter differunt.

¶ Tertio præterea, & arguitur cōtra. Licet facile, & difficile mobile, abſolutè dici poſſint differentiæ accidentales rerum: tamen facile, & difficile mobile, prout radicantur in ipſis naturis rerum, quibus competunt, ſunt differentiæ eſſentiales, & conſtituunt ſpecies eſſentialiter, illaſque eſſentialiter diſtinguunt: vnde ea, quæ ex natura ſua important eſſe facile mobile, & eſſe difficile mobile, diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter. Sed facile & difficile mobile in habitu & diſpoſitione ſunt differentiæ radicatæ in ipſis naturis rerum: ergo facile mobile, & difficile reſpectu habitus, & diſpoſitionis ſunt differentiæ eſſentiales, & conſtituunt diuerſas ſpecies eſſentialiter diſtinctas. Explicatur vis huius argumenti exemplo, quod adducit S. Thom. 2. 2. q. 129. art. 2. Nam magnum, & paruum ſi comparentur reſpectu magnanimitatis, & phylotimiæ, ſunt differentiæ eſſentiales; quia in ipſis naturis rerum radicantur: ſi tamen comparentur ad honorē, ſunt differentię accidentales, quia extrinſecè ſe habent reſpectu illius. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito, quod facile, & difficile mobile ſunt differentiæ quidem accidentales, quando ab extrinſeco adueniunt, vt contingit in qualitatibus tertiæ ſpeciei: at verò quando ex ipſis naturis qualitatum dimanant, tunc ſunt differentiæ eſſentiales eſſentialiter cōſtituentes ſpeciem. Cum ergo habitus ex natura ſua ſit diſpoſitio difficile mobilis; diſpoſitio verò ex natura ſua ſit facile mobilis: hinc eſt, quod facile, & difficile mobile reſpectu habitus, & diſpoſitionis comparantur, vt differentiæ eſſentiales.

¶ Qvarto præterea, & confirmatur præcedens ratio; Quæ oriuntur ex diuerſis principijs eſſentialibus, ſpecie differunt; ſed facile, & difficile mobile reſpectu habitus, & diſpoſitionis oriuntur ex diuerſis principijs eſſentialibus: ergo facile, & difficile mobile reſpectu habitus, & diſpoſitionis diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter.

¶ Qvinto præterea. Si habitus, & diſpoſitio tantum differrent ſicut perfectum, & imperfectum, ſequeretur manifeſtè, quod ſcientia imperfecta, quæ eſt in incipiente, ſiue in diſcipulo addiſcente, eſſet diſpoſitio; ſed hoc eſt contra Ariſt. qui in principio huius cap. docet, ſcientiam etiam non conſummatam eſſe habitum: ergo. Sequela vero eſt manifeſta, quam etiam concedunt oppoſitum tenentes.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Licet probabile ſit aſſerere habitum, & diſpoſitionem ad primam ſpeciem qualitatis ſpectantes, ſolum differre ſpecie accidentaliter: tamen magis probabile eſt oppoſitum aſſerere, nimirum differre ſpecie eſſentialiter. Hæc concluſio duplicem habet partem; & pro vtraque parte plures extant Doctores, qui communiter citantur ab interpretibus S. Thom. loco citato: &

¶ Pro declaratione huius concluſionis ſupponenda eſt doctrina eiuſdem ſancti Doctoris, quam habet loco citato ad tertium, vbi inquit. Ad tertium dicendum, quod iſta differentia, difficile mobile, nō diuerſificat habitum ab alijs ſpeciebus qualitatis, ſed à diſpoſitione: diſpoſitio autem dupliciter accipitur. Vno modo, ſecundum quod eſt genus habitus: nam in 5. metaph. diſpoſitio ponitur in diffinitione habitus. Alio modo, ſecundum quod eſt aliquid contra habitum diuiſum: & poteſt intelligi diſpoſitio propriè dicta condiuidi contra habitum dupliciter. Vno modo, ſicut perfectum, & imperfectum in eadem ſpecie, vt ſcilicet diſpoſitio dicatur retinens nomen commune, quando imperfectè ineſt, ita quod de facili amittitur: habitus autem, quando perfectè ineſt, vt non de facili amittatur, & ſic diſpoſitio fit habitus, ſicut puer fit vir. Alio modo poſſunt diſtingui ſicut diuerſæ ſpecies vnius generis ſubalterni, vt dicantur diſpoſitiones illæ qualitates primæ ſpeciei, quibus conuenit ſecundum propriam rationem, vt de facili amittantur; quia habent cauſas tranſmutabiles, vt ægritudo, & ſanitas: habitus verò dicantur illæ qualitates, quæ ſecundum ſuam rationem habent, quod

non

non de facili tranſmutentur, quia habent cauſas immobiles, ſicut ſcientia, & virtutes: & ſecundum hoc diſpoſitio, non fit habitus, & hoc videtur magis conſonum intentioni Ariſt. Vnde ad huius diſtinctionis probationem inducit cõmunem loquendi conſuetudinem; ſecundũ quam qualitates, quæ ſecundum rationem ſuam ſunt facile mobiles, ſi ex aliquo accidenti difficile mobiles reddantur, habitus dicuntur: & econuerſo eſt de qualitatibus, quæ ſecundum ſuam rationem ſunt difficile mobiles. Nam ſi aliquis imperfectè habeat ſcientiam, vt de facili poſſit ipſam amittere, magis dicitur diſponi ad ſcientiam, quam ſcientiam habere. Ex quo patet, quod nomen habitus diuturnitatem quandam importat: non autem nomen diſpoſitionis. Nec impeditur quin ſecundum hoc, facile, & difficile mobile, ſint ſpecificæ differentiæ; propter quod iſta pertinent ad paſſionem, & motum, & non ad genus qualitatis. Nam iſtæ differentiæ, quamuis per accidens videantur ſe habere ad qualitatem: deſignant tamen proprias, & per ſe differentias qualitatum: ſicut etiam in genere ſubſtantiæ frequenter accipiuntur differentiæ accidentales loco ſubſtantialium, in quantum per eas deſignantur principia eſſentialia. Hæc S. Thomas. Hac ſuppoſita doctrina,

¶ Prima pars concluſionis probatur argumentis factis primo loco.

¶ Secvnda pars eiuſdem concluſionis probatur argumentis factis ſecundo loco.

¶ Ad primvm ergo pro prima parte concluſionis dicendum ex doctrina S. Thomæ ad tertium, quod nomen diſpoſitionis tripliciter poteſt accipi: vno modo, vt eſt genus proximum ad habitum, & ſic diffinitur habitus per diſpoſitionem: Dicitur enim, quod eſt diſpoſitio, qua quis bene, vel male diſponitur. Alio modo accipitur ſecundum quod eſt ſpecies condiſtincta ab habitu ſub eodem genere ſubalterno diſpoſitionis: & hac ratione, diſpoſitio diffinitur, quod ſit qualitas diſponens ſubiectum ex natura ſua facile mobilis. Alio etiam modo poteſt accipi ſicut imperfectum intra eandem ſpeciem habitus, vt ſcilicet idem habitus retineat nomen commune diſpoſitionis, quando imperfectè ineſt ſubiecto: & in hoc ſenſu diſpoſitio fit aliquando habitus, ſicut puer fit vir. Vnde in primo ſenſu diſpoſitio eſt nomen generis, in ſecundo nomen ſpeciei condiſtinctæ ab habitu; in tertio eſt nomen ſtatus imperfecti eiuſdem habitus. Hac ſuppoſita doctrina S. Thomæ facile reſpondetur ad argumentum, diſtinguendo antecedens. Habitus eſt diſpoſitio in primo ſenſu, concedo antecedens. nego tamen illud in ſecundo ſenſu. Quando vero nos dicimus, quod habitus, & diſpoſitio pertinentes ad primam ſpeciem qualitatis diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter, loquimur de diſpoſitione in ſecundo ſenſu tantum.

¶ Ad secvndvm dicendum, nego antecedens. Ad probationem pro nunc ſupponimus, tamquam certum, opinionem eſſe habitum, vt docet expreſſe Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 51. ar. 3. in corp. vbi dicit, Vnde ex multis actibus rationis opportet cauſari habitum opinatiuum: & loquebatur Sanctus Thomas in rigoroſa habitus ſignificatione, quia in titulo quæſtionis inquirit. Vtrum per vnicum actum poſſit generari habitus: & affirmat aliquos multis actibus poſſe generari: alios verò vnico, & inter illos, qui pluribus actibus generantur, ponit opinionem. Argumentum ergo propoſitum difficultatem habet de habitu, qui pluribus actibus generatur; nam de habitu, qui vnico actu generatur nullam difficultarem habere poteſt; quia ille primus actus, cum non ſit diſpoſitio, ſed habitus entitatiuè, & eſſentialiter, non poteſt dici, quod diſpoſitio fiat habitus. Vnde difficultas eſt de habitu, qui pluribus actibus generatur, qualis eſt habitus opinionis, & de quo loquitur argumentum: ad cuius antecedentis probationem, negamus minorem, ſcilicet, quod eadem diſpoſitio habitus opinionis continuata perficiatur, & perfecta fiat habitus. Quod vt diſtinctè explicetur, ſit in hoc articulo.

Digitized by Google

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Secundum.

Pro prima parte concluſionis.

Vtrum diſpoſitio habitus, qui non generatur vnico actu, vt eſt v.g. habitus opinionis, continuata fiat habitus.

ET videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Si talis diſpoſitio non fieret habitus, habitu iam genito, cum non remaneat amplius diſpoſitio, corrumperetur: ſed hoc dici non poteſt: ergo neque dicendum eſt, quod talis diſpoſitio non fiat habitus. Minor probatur. Quia non eſt aſſignabile, à quo corrumpatur talis diſpoſitio: ergo dicendum eſt, quod non corrumpitur.

¶ Dices, Quod corrumpitur per aduentum, & generationem habitus.

¶ Secundo arguitur contra. Diſpoſitio eſt conſeruatiua habitus; & habitus conſeruatur per eam: ergo per aduentum habitus non corrumpitur diſpoſitio. Antecedens eſt notum. Conſequentia vero probatur. Quia nihil corrumpitur per aduentum eius, quod conſeruat.

¶ Tertio arguitur. Diſpoſitio generans habitum habet idem obiectum formale cum habitu: ergo talis diſpoſitio continuata fit habitus. Antecedens videtur notum, quia diſpoſitio generat habitum circa tale, vel tale obiectum: ergo habet idem obiectum. Conſequentia etiam conſtat. Quia non apparet ratio, quare cum diſpoſitio verſetur circa idem obiectum formale, continuata paulatim non fiat habitus; nam ex eo, quod continuatur fit diuturna, & conſequenter difficile mobilis ex natura ſua.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis ſoluenda ſunt argumenta in contrarium.

¶ Ad primum reſpondetur, negando minorem. Ad probationem dicimus, quod bene ibi dictum eſt: Diſpoſitio enim corrumpitur adueniente habitu, quia per aduentum præſtantioris formæ corrumpitur imperfecta, quæ diſponit ad illam: ſicut patet in Embryone, qui corrumpitur per aduentum animæ rationalis in homine.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, quod diſpoſitio habitus eſt duplex: alia antecedens, & alia, quæ eſt actus ſecundus eiuſdem habitus. In præſenti non eſt ſermo de diſpoſitione, quæ eſt actus ſecundus eiuſdem habitus; nam hæc bene ſtat cum habitu, & quodammodo illum conſeruat; ſed difficultas eſt de diſpoſitione generante habitum, & hanc negamus eſſe conſeruatiuam habitus.

¶ Ad tertium reſpondetur, negando antecedens loquendo de obiecto formali; nam habitus inclinat ad obiectum cum facilitate, & iucunditate ex natura ſua: at hoc non habet diſpoſitio; vnde obiectum eſt diſtinctum eſſentialiter, & formaliter. Et per hæc patet ad ſecundum argumentum principale pro prima parte.

¶ Ad tertium principale eiuſdem articuli pro eadem parte. Dicendum, quod cum diſpoſitio habitus ſcientifici ſit tantum diſpoſitio in tertia acceptione, nempe ſecundum nomen, & eſſentialiter ſit habitus: ideo eſt eiuſdem rationis cum habitu ſcientifico.

¶ Ad quartum dicendum, quod ſi perfectum, & imperfectum accipiantur intra eandem ſpeciem, vt patet de albedine intenſa, vt quatuor, & intenſa, vt octo, tunc quidem non variant ſpeciem: quia, vt dictum eſt, idem numero habitus poteſt retinere nomen commune diſpoſitionis, quando imperfectè ineſt ſubiecto. Si vero perfectum, & imperfectum accipiantur, quatenus quodlibet radicatur in natura rei, & fluit ab illa, eo modo, quo dictum eſt de terminis facile, & difficile mobile; vt ſic negamus, quod perfectum, & imperfectum non variant ſpeciem.

¶ Ad quintum dicendum, nego ſequelam. Nam cum Ariſtoteles dixit vnam ſpeciem qualitatis eſſe habitum, & diſpoſitionem, explicuit per has duas ſpe-

Digitized by Google

ſpecies nobis notiſſimas genus ſubalter num cõmune ad has duas ſpecies, quod vocat primam ſpeciem, & quod dicitur diſpoſitio.

¶ Ad primvm pro ſecunda parte concluſionis dicendum; quod ex illis verbis ſolum colligitur, quod ſit probabilius aſſerere habitum, & diſpoſitionem diſtingui ſpecie eſſentialiter.

¶ Ad secvndvm dicendum, nego minorem, iuxta ſolutionem ibi aſſignatam.

¶ Ad tertivm, quod erat replica dicendum, nego minorem, videlicet, quod facile, & difficile mobile reſpectu habitus, & diſpoſitionis ſint differentiæ radicatæ in naturis ipſorum: ſed tantum extrinſecè ſe habent eo modo, quo etiam ſe habent reſpectu qualitatum tertiæ ſpeciei.

¶ Ad qvartvm dicendum eſt eo modo, negando minorẽ, ſcilicet, quod reſpectu habitus, & diſpoſitionis facile, & difficile mobile oriãtur ex diuerſis principijs eſſentialibus: ſed tantum oriuntur ex diuerſis principijs accidentalibus, in quantum accidit qualitati, quod ſit diuturna, vel non ſit diuturna, ſicut accidit homini, quod ſit puer, vel ſenex, & accidit albedini, quod ſit, vt quatuor, vel vt quinque intenſa.

¶ Ad qvintvm dicendum, nego ſequelam; quia habitus ſcientificus non eſt, qui acquiritur pluribus actibus multiplicatis, ſed vnico actu acquiritur, qui non eſt diſpoſitio, ſed habitus entitatiue.

ARTICVLVS V.

Vtrùm ſecunda ſpecies qualitatis, nempe naturalis potentia, vel impotentia, eſſentialiter diſtinguantur à prima, quæ eſt habitus, & diſpoſitio.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ſecunda ſpecies qualitatis, nempe naturalis potentia, vel impotentia, non diſtinguantur eſſentialiter à prima, quæ eſt habitus, & diſpoſitio. Qualitates primæ ſpeciei etiam dantur ad ſimpliciter operandum; & non ſolum ad determinatè bene, vel male operandum: ergo ſecunda ſpecies qualitatis non diſtinguitur eſſentialiter ſpecie à prima. Conſequentia patet, quia, vt dicemus, tota ratio, quare iſtæ duæ ſpecies eſſentialiter diſtinguuntur eſt, quia prima ſpecies non datur ad ſimpliciter operandum, ſed determinatè ad bene, vel male operandum: ſecunda vero ſpecies datur ad ſimpliciter operandum. Antecedens vero, in quo eſt difficultas probatur. Habitus infuſi dantur ad ſimpliciter operandum, eo quod tribuunt ſubiecto ipſum poſſe ſimpliciter reſpectu ſuarum operationum, vt commune eſt apud omnes Theologos: ergo.

¶ Secvndo præterea. Species intelligibiles, quæ ſpectant ad primam ſpeciem qualitatis, dantur ad ſimpliciter operandum: ergo prima ſpecies qualitatis à ſecunda pœnes hoc, quod detur ad ſimpliciter operandum, non diſtinguitur ſpecie eſſentialiter. Conſequentia patet. Antecedens vero probatur. Nam ex intellectu, & ſpecie intelligibili ſit potentia magis vna, quam compoſitum ex materia, & forma reſultans, vt docet Caiet. p. p. q. 79. art. 2. ergo ſpecies intelligibilis, quæ ſit magis vna potentia cum intellectu, datur ad ſimpliciter operandum. Conſequentia patet. Quia ſi intellectus cum ſit potentia, datur ad ſimpliciter operandum; ſpecies intelligibilis ſi ſit magis vna potentia, multo etiam magis dabitur ad ſimpliciter operandum.

¶ Tertio præterea. Qualitates ſecundæ ſpeciei, ideo diſtinguuntur eſſentialiter à qualitatibus primæ ſpeciei; quia qualitates ſecundæ ſpeciei dantur ad ſimpliciter operandum: ſed ſunt nonnullæ potentiæ, quæ dantur ad ſimpliciter operandum, quæ tamen nullo modo pertinent ad prædicamentum qualitatis, & multo minus ad ſecundam ſpeciem: ergo non eſt dicendum, quod ob hanc rationẽ qualitates ſecundæ ſpeciei diſtinguantur eſſentialiter à qualitatibus primę ſpeciei, quæ ſunt habitus, & diſpoſitio.

Maior

Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor vero probatur. Intellectus, & voluntas ſunt potentię datæ ad operandum ſimpliciter indifferenter bene, vel male; & tamen non pertinent ad ſpeciem potentiæ prædicamentalis: ergo ſunt nonnullæ potentiæ, quæ dantur ad ſimpliciter operandum bene, vel male; & tamen non pertinent vllo modo ad prædicamentum qualitatis. Minor probatur. Actiones intellectus, & voluntatis, quia ſunt ſpirituales, & ſine motu, non pertinent, vt dictum eſt, & dicemus, ad prædicamentum actionis: ergo principia huiuſmodi actionum nequeunt eſſe prædicamentales potentiæ. Nam ſicut actiones, quæ fiunt cum motu ſunt prædicamentales, & non illæ, quæ fiunt ſine motu: ita & potentiæ ad illas, & non ad has debent eſſe prædicamentales.

¶ Qvarto præterea. Inter ſe non diſtinguũtur ſpecie eſſentialiter naturalis potentia, & impotentia: ergo neque diſtinguuntur eſſentialiter à qualitatibus primæ ſpeciei. Conſequentia patet. Quia naturalis potentia datur ad ſimpliciter operandum; ſecus verò naturalis impotentia; ſed hæc differentia non ſufficit diſtinguere naturalem potentiam ab impotentia: ergo neque erit ſufficiens diſtinguere eſſentialiter naturalem potentiam ab habitu, qui etiam non datur ad ſimpliciter operandum.

¶ Sed contra eſt. Quia inter qualitates primæ, & ſecundæ ſpeciei reperiuntur plures differentiæ eſſentiales, vt demonſtrabimus in corpore articuli: ergo diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Qualitates ſecundæ ſpeciei eſſentialiter ſpecie differunt à qualitatibus primæ ſpeciei. Pro declaratione huius concluſionis obſeruandum eſt, quod omnes fere Doctores conueniunt in hoc, quod qualitates ſecundæ ſpeciei differunt à qualitatibus primæ: tamen in aſſignanda differentia non conueniunt. Quidam enim dicunt qualitates ſecundæ ſpeciei differre eſſentialiter à qualitatibus primæ penes hoc, quod iſtę dantur ad facilius operandum: illæ verò ad ſubſtantiam operationis. Ita Scotus in 1. d. 17. q. 2. Durand. in 3. d. 23. q. 1. & 2. Alij verò docent huiuſmodi qualitates differre eſſentialiter penes eſſe inſitas à natura, vel extrinſecus aduenientes: qualitates enim ſecundæ ſpeciei inſitas eſſe à natura exiſtimant: qualitatem autem primæ ſolummodo acquiſitas. Ita Fonſeca hic. q. 5. ſect. 4. Alij etiam dicunt, quod differunt eſſentialiter, quia qualitates ſecundæ ſpeciei ordinantur ad ſimpliciter; qualitates verò primæ non ad ſimpliciter, ſed ad melius operandum: ita videntur diſtinguere Suarez. tom. 2. diſputat. 42. ſect. 11. & Vaſquez 1. 2. diſput. 78. cap. 2. Alij tandem aſſerunt, quod eſſentialis differentia in hoc conſiſtit, quod qualitates primæ ſpeciei ordinantur ad diſponendum naturam ſubiecti iuxta merita ipſius ſubiecti; hoc eſt, vel in ordine ad ſe, ſi operatiua non ſit, vel in ordine ad operationem determinatè bene, vel male, ſi fuerit potentia operatiua. Qualitates verò ſecundæ ſpeciei ordinantur per ſe primo ad actionem, vel paſſionem eliciendam ſimpliciter, & indifferenter ad bene, vel male. Sed his modis dicendi omiſſis, quia in aliquibus videntur deficere,

¶ Conclvsio noſtra probatur, & ſimul explicatur, Supponendo quod inter huiuſmodi qualitates, ſcilicet primæ, & ſecundæ ſpeciei tres differentiæ verſantur. Prima, quod qualitates primæ ſpeciei reſpiciunt naturam ſubiecti per ſe primo: qualitates verò ſecundæ reſpiciunt per ſe primo operationem. Secunda eſt, quod illæ, quando reſpiciũt operationem, reſpiciunt illam determinatè, vt conuenientem, vel vt diſconuenientem naturæ ſubiecti: iſtæ vero reſpiciunt operationem ſub ratione indifferenti ad rationem boni, vel mali. Tertia eſt, quæ conſequitur ex prima, & ſecunda, quod illæ ordinantur ad determinandam potentiam, vt bene, vel male ſe habeat ad operationem: iſtæ verò ordinantur ad ſimpliciter operandum abſque vlla determinatione. Sed his tribus differentijs ſuppoſitis, euidenter colligitur prædictas qualitates diſtingui ſpecie eſſentialiter; quia natura vnius eſt primo, & per ſe reſpicere

Digitized by Google

ſubiectum: natura vero alterius primo, & per ſe reſpicere operationem, &c. ergo huiuſmodi qualitates ſpecie eſſentialiter differunt. Maior colligitur ex ſancto Thoma, qui 1. 2. quæſt. 49. artic. 3. docet habitum, ſiue diſpoſitionem reſpicere naturam per ſe primo, & conſequenter operationem determinatè ſub ratione conuenientis, vel diſconuenientis. Et inſuper art. ſequenti ad tertium, & in corpore aſſerit potentiam indifferenter reſpicere operationem bonam, & malam, & ideo indigere habitibus, vt ad bonum, vel ad malum determinetur; & tandem 3. par. q. 1. artic. 1. & q. 7. art. 1. & 2. docet habitus ad melius, & connaturalius operandum ordinari: ergo tres differentiæ aſſignatæ ſunt veræ differentiæ, quæ reperiuntur inter qualitates primæ, & ſecundæ ſpeciei.

¶ Secundo probatur concluſio. Propterea habitus, & diſpoſitio ſpecie eſſentialiter differunt, quia natura vnius eſt diſpoſitio difficile mobilis, & alterius diſpoſitio facile mobilis; ſed ſimiliter in præſenti natura qualitatis primæ ſpeciei eſt, quod primo, & per ſe reſpiciat ſubiectum, & conſequenter operationem, illamque reſpiciat determinatè, vt conuenientem, vel diſconuenientem, & conſequenter concurrat ad determinandam potentiam, vt bene, vel male ſe habeat ad operationem: at natura qualitatis ſecundæ ſpeciei eſt, quod primo, & per ſe reſpiciat operationem ſub ratione indifferenti ad rationem boni, vel mali, & conſequenter dantur ad ſimpliciter operandum abſque vlla determinatione: ergo huiuſmodi qualitates primæ, & ſecundæ ſpeciei diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter. Maior patet. Conſequentia eſt bona. Minor verò conſtat ſatis ex dictis.

¶ Ad primum ergo dicendum, nego antecedens, quo ad ſecundam partem, videlicet quod dentur aliquæ qualitates primæ ſpeciei, quæ dentur ad operandum ſub ratione indifferenti ad rationem boni, vel mali. Ad probationem, Aliqui propter illam dicunt, quod virtutes infuſæ, quia ordinis ſuperioris ſunt, neque in ſpecie habitus, neque in ſpecie prædicamentalis potentiæ ſimpliciter continentur, ſed ad genus ſupernaturalis qualitatis pertinēt; in quo non habituum, ſed potentiarum rationem habent. Quia vero taliter dantur ad ſimpliciter operandum, quod non admittunt indifferentiam ad bonum, vel malum vſum aliquam, inquiunt, ſapiunt habitus conditionem, quam in ratione potentiæ eminentiori, præhabent eminenter ſine vlla habitus formali ratione. Secundo alij dicunt, quod habitus infuſi ſunt quidem qualitates ſpectantes ad primam ſpeciem qualitatis: quia tamen ſunt ordinis ſuperioris, ideò poſſunt imitari rationem potentiæ, quatenus ſupremum infimi attingit infimum ſupremi, id eſt ſupremus ordo habituum attingit infimum ordinis potentiarum; & quia illa diſtinctio penes dari ad ſimpliciter, vel ad bene, aut male operandum, ſolum diſtinguit qualitates ordinis naturalis, non vero ordinis ſupernaturalis, in quo huiuſmodi rationes adunantur. Sed his modis dicendi omiſſis, dicendum eſt ad probationem argumenti, quod prædicti habitus infuſi pertinent ad primā ſpeciem qualitatis, licet dentur ad ſimpliciter operandum; non tamen per hoc habent rationem potentiæ, & amittunt rationem habitus; nam ad rationem potentiæ, non ſolum requiritur, quod detur ad ſimpliciter operandum, hoc enim eſt ſolum quid conſequutum ad rationē potentiæ: de ratione enim potentiæ eſt, quod primo, & per ſe reſpiciat operationem ſecundum rationem indifferentem; ex quo conſequitur tamquam accidens commune, quod detur ad ſimpliciter operandum: at verò habitus infuſus primo, & per ſe reſpicit operationem ſecundum rationem indifferentem, ſed conſequenter reſpicit operationem ſecundum rationem determinatam, nempe ſecundum rationem boni; quod autem detur ad ſimpliciter operandum, poteſt ei conuenire, quia hoc eſt aliquid commune accidentale, etiam reſpectu ipſius potentiæ.

¶ Secundo reſpondetur, & melius, quod de ratione eſſentiali potentiæ eſt quidem, quod detur ad ſimpliciter operandum, abſque vlla determinatione: at

at verò habitus infuſi hoc de ratione eſſentiali potentiæ non habent; nam licet dentur ad ſimpliciter operandum: tamen non dantur ad ſimpliciter operandum abſque vlla determinatione, nempe indifferenter; quia dantur ad operandum ſecundum rationem determinatam boni: & propterea nullo modo ſunt collocandi in ſecunda ſpecie qualitatis, ſed ponendi ſunt in prima ſpecie, in qua omnes habitus collocantur.

¶ Ad secvndvm dicendum eſt eodem modo, quod licet concedamus ſpecies intelligibiles dari ad ſimpliciter operandum: tamen ex hoc non poſſumus colligere, quod habeant rationem potentiæ, quia non dantur ad ſimpliciter operandum abſque vlla determinatione, nempe indifferenter; quia dantur ad operandum ſecundum rationem determinatam obiecti, quod repræſentant: & ideò ſpectant potius ad primam ſpeciem qualitatis, quam ad ſecundam. Ita docet Caiet. 1. 2. q.50. ar. 6. & 54. ar.4 & 58.ar.1. dicens naturales ſpecies Angelorum eis loco habituum deſeruiſſe. Oppoſitum tamen huius docet Ferrara 2. con. gen. cap. 57. Medina 1. 2. q.54 ar.4. Bañes 1.par. quæſt.55. art.3. dub. primo.

¶ Ad tertivm dicendum, nego minorem; nam actio prædicamentalis determinatè eſt illa, quæ identificatur cum motu, & infert aliquam paſſionem, ſimiliter identificatam cum motu: potentia verò cum abſtrahat à motu, extenditur tam ad potentias, quæ ſunt principia actionum cum motu, quam ad illas, quæ ſunt principia actionum ſine motu: & ideò omnes ad eandem ſpeciem prædicamentalis potentiæ poſſunt, ac debent pertinere.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem, vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Quartum.

Vtrùm naturalis potentia, & impotentia, quæ pertinent ad ſecundam ſpeciem qualitatis, diſtinguantur ſpecie eſſentialiter.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Potentia actiua, & potentia paſſiua ſpecie differunt: ergo naturalis potentia, & impotentia ſpecie differunt. Antecedens eſt notum, & conſequentia probatur, quia naturalis potentia eſt potentia actiua: impotentia verò eſt potentia paſſiua; vt videtur colligi ex D.Thom. par.2.q.49. loco citato: ergo ſi potentia actiua, & paſſiua diſtinguuntur ſpecie, vtique naturalis potentia, vel impotentia ſpecie eſſentialiter differunt.

¶ Secundo arguitur, & confirmatur magis argumentum præcedens. Omnis potentia, vel eſt actiua, vel paſſiua: ergo iſtæ potentiæ, quæ conſtituunt hanc ſpeciem, ſeu quæ continentur ſub genere iſto ſubalterno, ſunt potentia actiua, & paſſiua; ſed vt dictum eſt, naturalis potentia eſt potentia actiua: naturalis verò impotentia eſt tantum paſſiua; ſed potentia actiua, & paſſiua diſtinguuntur ſpecie: ergo.

¶ In contrarium verò arguitur primo. Naturalis potentia, & impotentia dicitur reſpectu eiuſdem actus; ſicut durum, & molle dicuntur reſpectu eiuſdem actus diuiſionis: durum enim importat naturalem potentiam ad reſiſtendum diuiſioni: molle verò importat naturalem impotentiam; quia facile ſuccumbit diuiſioni. Sed iſtæ differentiæ reſpectu eiuſdem actus conſideratæ, ſunt accidentales: ergo non diſtinguuntur, niſi accidentaliter.

¶ Secundo arguitur, & magis explicatur vis argumenti præcedentis: nam po-

Digitized by Google

potentia, v.g. viſiua pueri, & ſenis, ſimiliter potentia quæcumque operatiua, aut paſſiua ad agendum, vel recipiendum ſana, & ad eoſdem actus infirma, & debilis, differunt pænes rationem naturalis potentiæ, & impotentiæ; & tamen ſuut eiuſdem ſpeciei quo ad eſſentialia: ergo naturalis potentia, & impotentia differunt tantum ſpecie accidentaliter.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Licet ſit probabile aſſerere naturalem potentiam, & impotentiam diſtingui ſpecie eſſentialiter: probabile tamen etiam eſt dicere, differre ſpecie accidentaliter. Hæc concluſio duas habet partes. Prima pars probatur argumentis factis primo loco. Secunda verò pars probatur argumentis factis ſecundo loco.

¶ Ad argumenta ergo reſpondetur.

¶ Ad primum pro prima parte reſpondetur negando conſequentiam. Ad probationem dicimus, quod eadem potentia, quæ eſt actiua, ſi ſit potentia fortis eſt naturalis potentia; ſi verò ſit debilis, eſt naturalis impotentia, ſicut etiam eadem potentia paſſiua, & eſt naturalis potentia, & impotentia. Vnde abſolutè loquendo, non eſt verum dicere, quod naturalis potentia ſit potentia actiua, & naturalis impotentia ſit potentia paſſiua: & propterea ob hanc rationem non eſt dicendum, quod naturalis potentia, & impotentia diſtinguantur ſpecie.

¶ Ad ſecundum dicendum eſt eodem modo.

¶ Ad primum, pro ſecunda parte reſpondetur, quod tantum probat naturalem potentiam, & impotentiam, vt ſic non differre eſſentialiter; non tamen probat aliquas qualitates ſecundæ ſpeciei non differre ſpecie eſſentialiter; etenim potentia per ſe primo actiua, & potentia per ſe primo paſſiua eſſentialiter differunt, & ſub diuerſis ſpeciebus potentiæ conſtituuntur; qua ratione intellectus agens, & poſſibilis, differunt eſſentialiter. Et propterea etiam probabile eſt dicere, quod naturalis potentia, & impotentia differunt ſpecie eſſentialiter, accipiendo naturalem potentiam pro potentia actiua, & impotentiam pro potentia paſſiua: non autem loquendo abſolutè ſub ratione naturalis potentiæ, & impotentiæ tantum; quia vt ſic ſolum importat differentias accidentales potentiæ.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem modo. Et per hæc patet ad quartum argumentum principale huius articuli.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm paſſio, & paſſibilis qualitas ad tertiam ſpeciem ſpectantes, diſtinguantur ſpecie eſſentialiter.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod paſſio, & paſſibilis qualitas ad tertiam ſpeciem ſpectantes diſtinguantur ſpecie eſſentialiter. Qualitas facile tranſiens, & qualitas difficile tranſiens diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter: vt patet ex dictis de habitu, & diſpoſitione; ſed paſſio eſt qualitas facile tranſiens, vt v. g. rubor facilè tranſiens dicitur paſſio, & rubor diu permanens eſt paſſibilis qualitas: ergo paſſio, & paſſibilis qualitas diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter.

¶ Secvndo præterea. Eſſe facile, & difficile mobile, ſunt differentiæ, quæ diſtinguunt ſpecie eſſentialiter qualitates, quarum ſunt differentiæ: ſed eſſe facile, & difficile mobile ſunt differentiæ prædictarum qualitatum: ergo prædictæ qualitates diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter. Maior patet de qualitatibus primæ ſpeciei, quæ diſtinguuntur eſſentialiter pænes facile, & difficile mobile.

¶ Dices, quod facile, & difficile mobile reſpectu qualitatum primæ ſpeciei ſunt quidem differentiæ eſſentiales, facientes differre eſſentialiter: at reſpectu qualitatum tertiæ ſpeciei ſunt tantum differentiæ accidentales accidentaliter facientes differre.

¶ Tertio præterea, & arguitur contra. Non eſt, neque aſſignari poteſt ra-

ratio, quare facile, & difficile mobile reſpectu qualitatum primæ ſpeciei ſint differentiæ eſſentiales facientes differre eſſentialiter, & reſpectu tertiæ ſpeciei ſint differentiæ tantum accidentales: ergo vel dicendum eſt, quod etiam reſpectu tertiæ ſpeciei ſint differentiæ eſſentiales, vel quod reſpectu qualitatum primæ ſpeciei ſint tantum differentię accidentales accidentaliter facientes differre, cuius oppoſitum ar. 4. determinatum eſt.

¶ Sed contra eſt. Quia eadem qualitas, ſecundum quod eſt facile tranſiens, dicitur paſſio; & ſecundum quod eſt difficile tranſiens, dicitur paſſibilis qualitas: ergo paſsio, & paſſibilis qualitas diſtinguuntur ſolum ſpecie accidentaliter.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Qualitates tertiæ ſpeciei, nempe paſſio, & paſſibilis qualitas ſolum accidentaliter diſtinguuntur. Hæc concluſio communis eſt apud omnes ferè Logicos, & Metaphyſicos.

¶ Primo probatur. Quia rubor cito tranſiens, & diu perſeuerans, eſt eiuſdem ſpeciei, ſicut etiam pallor ex metu proueniens, vel ex alia cauſa; nam eſt eadem qualitas; ſed rubor cito tranſiens eſt paſſio, & diu perſeuerans eſt paſſibilis qualitas: ergo paſſio, & paſſibilis qualitas non diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter.

¶ Secundo probatur. Parum, vel multum durare in qualibet alia re, ſiue in qualitate, non diuerſificat ſpeciem: ergo qualitates tertiæ ſpeciei, quæ differunt pænes parum, vel multum durare, non differunt ſpecie. Conſequentia eſt bona. Antecedens patet. Quia duratio eſt extra eſſentiam rei: ergo multum, vel parum durare etiam in qualitate nõ diuerſificat ſpeciem.

¶ Tertio probatur. Vt demonſtratum eſt, eſſentia qualitatis eſt qualificare ſubiectum, & eſſe modum illius; ſed eſſe modum ſubiecti accidentaliter ſe habet, quod parum, vel multum duret, quia per hoc non diuerſificatur modus qualificationis, ſed intra eundem modum ſpecificum reperiuntur tamquam differentiæ accidentales: ergo.

¶ Ad primum ergo dicendum, diſtinguo maiorem; ſi facile, & difficile tranſiens radicetur in naturis rerum, vt contingit in qualitatibus primæ ſpeciei, nempe reſpectu habitus, & diſpoſitionis, concedo maiorem; nego tamen illam, ſi non ita ſe habeant ſed tantum contineãtur intra eundem ſpecificum modum qualitatis, tamquam differentiæ accidentales, quomodo contingit in qualitate ad tertiam ſpeciem ſpectante. Nam huiuſmodi qualitati accidit, quod parum, vel multum duret in ſubiecto; vnde natura eius, neque eſt quod parum, neque, quod multum duret in ſubiecto; ſed de ratione ipſius eſt, quod modificet, & afficiat ſubſtantiam ſecundum ſenſum, quæ ſi afficiat parum eſt paſſio; ſi multum erit paſſibilis qualitas.

¶ Ad secundum dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad tertium, quod erat replica, dicendum eſt eodem modo, quod ratio propter quam facile, & difficile mobile in prima ſpecie qualitatis cauſat differentiam eſſentialem, non autem in tertia, eſt manifeſta, & iam aſſignata in ſolutione ad primum, quæ poteſt etiam exemplis explicari, v. g. ſicut diuerſi modi productionis connaturales, & ex natura rei debiti diuerſificant ſpecie terminos productos, licet quia non ſunt debiti ex natura rei, nõ arguant huiuſmodi diſtinctionẽ; vnde idem homo ſecundũ ſpeciẽ eſt genitus, & creatus, vt docet Caiet. 3. par. q. 6. ar. 2. Similiter etiam potentiæ, quæ ex natura petunt diuerſos actus, & modos operandi ſecundum ſpeciem, diſtinguuntur ſpecie; ſecus autem quando per accidens, & ratione ſtatus illos habent, vt modus operandi liberè, & neceſſario conuenit noſtræ voluntati ratione diuerſorum ſtatuum, ſcilicet viæ, & patriæ. Ita prorſus dicimus in noſtro propoſito; nam qualitates tertiæ ſpeciei habent quidem modos diuturnitatis, & amiſſibilitatis, non quidem ex natura rei, ſed ratione ſubiecti; ideò non differunt eſſentialiter; bene tamen qualitates primæ ſpeciei; quia vt dictum eſt, ex natura rei, & ex ſuis cauſis huiuſmodi differentias petunt.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS VII.

Vtrum forma, & figura ad quartam ſpeciem qualitatis ſpectantes differant ſpecie eſſentialiter.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod forma, & figura ad quartam ſpeciem qualitatis ſpectantes differant ſpecie eſſentialiter. Forma, & figura differunt ſuis diffinitionibus eſſentialibus; & differunt ſpecie: ergo differunt ſpecie eſſentialiter. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior patet. Nam forma diffinitur eſſe id, quod dat eſſe ſpecificum artificiato: Figura vero dicitur, quæ dat terminationem quantitati; ſed iſtæ diffinitiones taliter ſe habent, quod quælibet, vnicuique eſſentialiter conuenit: ergo forma, & figura differunt ſuis diffinitionibus eſſentialibus.

¶ Secvndo præterea. Forma habet diuerſum effectum formalem, ac habet figura: ergo ſunt qualitates ſpecie eſſentialiter diuerſæ. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur, & ſimul explicatur: & quo ad primam partem, nempe, quod forma habeat diuerſum effectum formalem, patet, Supponẽdo prius, quod forma poteſt tripliciter ſumi; vno modo pro forma ſubſtantiali, quæ tribuit eſſe materiæ primæ; alio modo ſumitur forma pro actu tranſcendentali, & accidentali, qua ratione, quodlibet accidens forma dicitur, quia tribuit eſſe accidentale ſubſtantiæ. Tertio modo ſumitur, prout eſt ſpecies qualitatis: & hoc modo eius effectus formalis eſt dare eſſe ſpecificum artificiato, vt domui, turri, & alijs huiuſmodi. Nam domus, v. g. ſpecie differt ab alia domo ſecundum diuerſam formam. Quo ad ſecundam etiam partem, nempe quod figura habeat diuerſum effectum formalem, patet; nam figura habet pro effectu ſuo formali terminationem quantitatis. Nam licet quantitas dupliciter terminari poſſit; vno modo per ea, quæ ſunt ſui generis, vt linea terminatur punctis; & ſuperficies lineis, & corpora ſuperficiebus: tamen alio modo terminatur per ea, quæ ſunt alterius generis; quæ terminatio ex priori terminatione oritur, & iſto modo dicitur terminus quantitatis ſuperueniens quantitati terminatæ proprijs terminis, tribuens ei qualificationem, & modificationem, & faciens illam, v. g. quadrangularem, vel triangularem. Itaque effectus formalis figuræ eſt facere quantitatem, v. g. triangularem: effectus vero formalis formæ eſt conſtituere artificiatum in tali eſſe ſpecifico: ſed iſti effectus ſunt effectus formales diuerſi: ergo forma, & figura habent effectus formales diuerſos.

¶ Sed contra eſt auctoritas Sancti Thomæ 7. Phyſic. lect. 5. & p. p. quæſt. 7. art. 1. ad 1. vbi inquit, quod terminus quantitatis eſt ſicut forma: ergo ſecundum S. Thom. dicendum eſt, quod ſi eadem qualitas eſt terminus quantitatis, nempe figura, & eſt ſicut forma, quod ſolum ſpecie accidentaliter diſtinguantur forma, & figura.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Forma, & figura ad quartam ſpeciem qualitatis ſpectantes diſtinguuntur tantum accidentaliter. Hæc concluſio communis eſt apud omnes Thomiſtas, & illam docet Sanctus Thomas locis citatis.

¶ Primo probatur. Nam Ariſt. cap. de qualit. cum aſſignauit quartam ſpeciem qualitatis eſſe formam, & figuram, non adhibuit diuerſa exempla, quorum vnum deſeruiret formæ, & alterum figuræ; ſed abſolutè exempla poſuit: ergo ſecundum Ariſt. dicendum eſt, quod eadem qualitas ſecundum diuerſos modos accidentales ſit forma, & figura.

¶ Secvndo probatur, & ſimul explicatur. Eadem figura quadrangularis, ſiue ſit à natura, ſiue per artem, eſt eiuſdem ſpeciei; ſed quatenus prouenit ex natura quantitatis ſic terminatæ, eſt figura; quatenus vero terminat actionem artis, & dat ſpeciem artificiato, eſt forma; ſed huiuſmodi reſpectus non variat eſſentiã figuræ triangularis: ergo eidem qua-

qualitati ſecundum eſſentiam inuariatæ conueniunt diuerſi modi accidentales, ratione quorum dicitur forma, & dicitur figura.

¶ Ad primvm ergo dicendum, nego antecedens: illæ enim diffinitiones non ſunt eſſentiales qualitatis quartæ ſpeciei, ſed ſunt differentiæ tantum accidentales, ob quas etiam ſpecie accidentaliter diſtinguuntur.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod effectus formæ, & figuræ ſunt quidem diuerſi diuerſitate tantum accidentali, quæ ſolum arguit diſtinctionem ſpecificam accidentalem.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum tres proprietates qualitatis ſufficienter, & rectè ſint ab Ariſtotele aſſignatæ.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod tres proprietates qualitatis non ſint ſufficienter, & rectè aſſignatæ ab Ariſtot. Prima proprietas eſt. Qualitas habet contrarium. Contra quam eſt. Proprium debet conuenire omni: ſed habere contrarium non conuenit omni qualitati: ergo prima proprietas non eſt rectè aſſignata. Minor probatur. Habere contraria non conuenit qualitati quartæ ſpeciei. Nam formæ, & figuræ nihil videtur eſſe contrarium: ergo prima proprietas, ſiue habere contrarium non conuenit omni.

¶ Secvndo præterea. Secunda proprietas eſt; qualitas ſuſcipit magis, & minus. Nam prædicta proprietas non conuenit qualitati quartæ ſpeciei, quia forma, & figura non ſuſcipiunt magis, & minus; quia tam forma, quam figura non ſunt modo magis, modo minus in ſubiecto: ergo.

¶ Tertio præterea. Tertia proprietas eſt. Qualitas eſt ſecundum quam dicimur ſimiles, vel diſſimiles. Contra quam eſt. Quod aliquid ſit ſimile, vel diſſimile, eſt per relationem. Nam ſimilitudo formaliter eſt relatio: ergo quod aliquid ſit ſimile, vel diſſimile, non poteſt eſſe proprietas qualitatis. Antecedens eſt notum. Conſequentia probatur. Nam res vnius prædicamenti non poteſt eſſe proprium alterius; quia cum genera prædicamentorum ſint primo diuerſa, & proprium oriatur ex principijs eſſentiæ rei, fieri nequit, quod id, quod pertinet ad vnum genus prædicamentorum, ſit proprium rei pertinentis ad aliud genus: ergo.

¶ Sed cootra eſt auctoritas Ariſt. cap. de qualit. conſtituentis prædictas tres ſpecies qualitatis: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Prædictæ tres proprietates qualitatis ſunt ſufficienter, & rectè aſſignatæ ab Ariſt. In hac concluſione conueniunt omnes Thomiſtæ, & facile probatur explicando ſingulas, quod fiet in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod proprium quidem eſt qualitatis habere contrarium, vt albedo nigredini contrariatur. Et aduertendum eſt, vt docent etiam Caiet. & Soto hic, quod Ariſtoteles loquitur de contrarietate ſimpliciter, & non de contrarietate ſecundum quid. Contrarietas enim duplex eſt. Alia eſt contrarietas ſimpliciter, & hac contrarietate contrariantur ea, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt: & ita non poſſunt eſſe niſi duo, vt albedo, & nigredo in genere coloris; dulcedo, & amaritudo in genere ſaporis; quia extrema, quæ maximè diſtant, duo ſolum poſſunt eſſe, & conſequenter hac contrarietate vnum vni tantum contrariatur. Contrarietas verò ſecundum quid eſt illa, qua contraria dicuntur media ſub aliquo genere, tam inter ſe, quam relata ad externa, vt pallidum contrariatur rubro, & albo, & nigro; ſed hæc contrarietas eſt ſecundum quid. Nam rubrum, v. gr. contrariatur nigredini, vt participat de albedine, & albedini, vt participat de nigredine; & nigredo rubro contrariatur, vt participat de albedi-

bedine, & albedo eidem rubro contraria eſt, vt rubrum participat aliquid de nigredine: & vocatur iſta contrarietas ſecundum quid, quia non eſt contrarietas ratione ſui, ſed ratione alterius. Ariſtoteles autem, vt dictum eſt loquitur de prima contrarietate, quæ eſt contrarietas ſimpliciter. Vnde ad argumentum dicimus, quod prædicta proprietas verum eſt, quod non conuenit omni qualitati: tamen ex hoc non ſequitur, quod non ſit rectè aſſignata; ſed tantum ſequitur, quod non ſit proprietas quarto modo. Ariſtoteles autem non aſſignauit eam, vt proprietatem quarto modo.

¶ Ad secundum dicendum eſt eodem modo.

¶ Ad tertium, dicendum, quod ſi ſimilitudo accipiatur formaliter, relatio eſt, & ita res non dicuntur formaliter ſimiles ratione qualitatis, ſed fundamentaliter ſolum: eſt enim fundamentum proximum ſimilitudinis formalis vnitas in qualitate, ſicut v. g. proprium eſt quantitatis, quod per eam res propriè dicantur æquales; vnde ſimilitudo ſecundum qualitatem, quæ eſt proprietas qualitatis, eſt ſolum ſimilitudo fundamentalis, & non formalis.

Finis Libri Tertij.

Digitized by Google

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI ORD. PRÆDIC. SACRI APOST. PALATII MAGISTRI.

LIBER QVARTVS.

DE QVINTO, ET SEXTO PRAEDICAMENTO,

Nempe de Actione, & Paſsione.

In duas Quæſtiones diuiſus.

Quæſtio Prima. De quinto prædicamento, ſcilicet de Actione.

Quæſtio Secunda. De ſexto prædicamento, ſcilicet de Paſſione.

CONSIDERATA natura, & eſſentia ſubſtantiæ, quantitatis, relationis, & qualitatis, Ariſtoteles, vt colligitur hic, & ex libro 5. Metaphyſ. agit de actione, & paſſione. Propterea nos etiam eundem ordinem ſeruantes in hoc quarto libro agemus de eiſdem prædicamentis, nempe de quinto prædicamento, ſcilicet de Actione; & de ſexto prædicamento, ſcilicet de Paſſione.

QVAE-

Digitized by Google

QVAESTIO PRIMA

De quinto prædicamento, ſcilicet de Actione.

In ſex articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum actio prædicamentalis ſit formaliter ratio agendi.

Articulus ſecundus. Vtrum actio prædicamentalis, quæ formaliter eſt ratio agendi ſpecificetur tantũ à ſuo principio, & non à termino.

Articulus tertius. Vtrum actiones immanentes pertineant ad prædicamentum actionis.

Articulus quartus. Vtrum actio tranſiens ſit ſubiectiuè in agente.

Articulus quintus. Vtrum ſecundum mentem S. Thomæ dicendum ſit, quòd actio ſubiectatur in agente, tanquam in proprio ſubiecto.

Articulus ſextus. Vtrum actio, vt actio, & qua ratione dicit Ab, habeat ſubiectum inhæſionis.

ARTICVLVS I.

Vtrum actio prædicamentalis ſit formaliter ratio agendi.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod actio prædicamentalis non ſit formaliter ratio agendi. Ratio formalis agendi debet eſſe in ipſo agente: quia cum ſit forma conſtitutiua agentis, nequit intelligi, quod illud conſtituat, abſque eo, quod ſit in illo. Sed actio vt actio tantum abeſt, quod ſit in ipſo agente, quod potius eſt ab ipſo agente: ratio enim formalis actionis eſt ab, ſicut ratio formalis relationis eſt ad: ergo actio prædicamentalis non eſt formaliter ratio agendi.

¶ SECVNDO præterea. Actio prædicamentalis ſolum eſt reſpectus agentis ad paſſum; quia actio eſt tendentia ad terminum: ergo actio prædicamentalis non eſt formaliter ratio agendi. Antecedens eſt notum. Conſequentia verò probatur. Nam ratio formalis conſtitutiua agentis nequit eſſe aliquid reſpectiuum, ſed neceſſario eſſe debet aliquid abſolutum: ens enim abſolutum nequit conſtitui formaliter per aliquid reſpectiuum: ergo.

¶ TERTIO præterea. Actio per quam agens agit, eſt idem realiter cum motu, quo agens producit effectum: v. gr. actio per quam ignis calefacit, eſt idem realiter cum motu, quo producit calorem: ergo talis actio non poteſt eſſe ratio formalis, qua v. g. ignis agit. Antecedens eſt ſancti Thomæ p. p. q. 45. art. 2. ad 2. Conſequentia verò probatus. Motus, quo ignis v. gr. producit calorem, eſt ipſa calefactio, ſiue ipſe calor in fieri: ſed calor in fieri nequit eſſe ratio agendi in igne: ergo ſi actio eſt idem realiter cum tali calore in fieri, non poterit eſſe formaliter ratio agendi.

¶ QVARTO præterea. Eſſe ab agente eſt quid poſterius natura ipſo agente:

ergo eſſe ab agente nequit eſſe ratio formalis agendi, & conſtitutiua agentis in eſſe agentis formaliter. Conſequentia patet; quia ratio formalis conſtitutiua alicuius in eſſe talis formaliter, nequit eſſe poſterior natura eo, cuius eſt ratio formalis, aliàs illud formaliter non conſtitueretur in eſſe talis per illam. Antecedens verò probatur. Eſſe Ab, neceſſario præſupponit id, à quo eſt Ab; ſed eſſe Ab, eſt poſterius ſaltim natura ipſo agente formaliter in eſſe agentis: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Caietani p. par. q. 25. art. 1. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit,

¶ Conclusio vnica. Actio prædicamentalis eſt formaliter ratio agendi. Pro declaratione huius concluſionis,

¶ Observandum eſt, quod actio, ſicut etiam paſſio, vt docet Caiet. loco citato in argumento, ſed contra, importat reſpectum quendam tranſcendentalem: actio quidem agentis ad paſſum; paſſio verò paſſi ad agens. Sed quia talis reſpectus non eſt reſpectus prædicamentalis, cuius totum ſuum eſſe ſit ad aliud, ſed tantum eſt reſpectus tranſcendentalis, qui principaliter importat entitatem abſolutam, cuius eſt reſpectus, & cum qua identificatur: ſicut v. gr. potentia importat reſpectum tranſcendentalem ad terminum, principaliter importat qualitatem, & veluti ſecundario importat reſpectum ad obiectum, qui reſpectus, cum ſit tranſcendentalis identificatur cum ipſa potentia. Ita pariter dicimus in noſtro propoſito, quod actio importat quidem reſpectum tranſcendentalem ad paſſum: tamen principaliter importat rem abſolutam, quæ formaliter loquendo eſt accidens abſolutum, non quandoque, ſed illud, quod in ſuo eſſe conſtituitur formaliter per eſſe Ab, ideſt ab agente: & hoc, quod eſt eſſe ab agente, dicimus, quod eſt formaliter ratio agendi; vnde eſſe ab agente, & eſſe formaliter ratio agendi idem ſunt.

¶ Secundo obſeruandum eſt, quod cum agens formaliter in eſſe agentis, importet entitatem aliquam realem, & abſolutam, dicens tantum ordinem tranſcendentalem; neceſſario poſtulat, quod in eſſe tali conſtituatur per aliquid reale abſolutum, dicens etiam ordinem tranſcendentalem. Nam conſtitutiuum alicuius rei debet habere idem eſſe, quod habet res, quæ conſtituitur in tali eſſe; nam res, quæ conſtituitur in tali eſſe, habet illud à forma, quæ conſtituit; vnde forma, quæ conſtituit, debet habere idem eſſe. Hæc autem forma, quæ conſtituit agens in eſſe agentis formaliter eſt ipſa actio, quæ importat quidem principaliter entitatem realem abſolutam dicentem ordinem tranſcendentalẽ agentis ad paſſum, ſicut agens in eſſe agentis importat ordinem tranſcendentalem ad paſſum. Quare eſſe ab agente, ſiue eſſe rationem formalem agendi, eſt ratio formalis conſtitutiua agentis in eſſe agentis; nam priuſquam agens incipiat agere, & ab eo incipiat actio, agens non eſt formaliter agens: & ita, quia actio eſt ab agente, ideo agens eſt agens; non vero, quia agens eſt agens, actio eſt ab agente. Vnde in genere cauſæ formalis, prius natura actio eſt ab agente, & ratio formalis agendi, quam agens ſit formaliter agens: licet in genere cauſæ efficientis, quodammodo prius natura agens ſit agens, quam intelligamus actionem eſſe ab agente. His ſuppoſitis facile probatur concluſio,

¶ Primo. Illa eſt ratio formalis agendi, quæ conſtituit agens formaliter in eſſe agentis; ſed id, quod conſtituit agẽs formaliter in eſſe agentis, eſt actio prædicamentalis: ergo actio prædicamentalis eſt ratio formalis agendi. Maior patet; quia eſſe rationem formalem agendi, & eſſe conſtitutiuum agentis in eſſe talis, idem ſunt; nam ratio formalis agendi, nihil aliud importat, niſi eſſe id, quo agens agit, & conſequenter importat formaliter eſſe conſtitutiuum actionis. Minor vero probatur. Actio importat formaliter eſſe ab agente: ſed eſſe ab agente conſtituit agens in eſſe agentis; quia eo ipſo quod intelligimus aliquid eſſe ab agẽte, intelligimus ſtatim agens in eſſe agentis. ergo. Explicatur

to-

Digitized by Google

totum hoc, ſupponendo, quod natura agẽtis in eſſe agentis formaliter eſt talis, quod non poſtulat, vt eius conſtitutiuũ intrinſecum ſit in illo, ſicut poſtulant res omnino abſolutæ: ſed requirit, quod eius conſtitutiuum ſit ab illo; nam ſicut res, quæ conſtituunt in eſſe talis per reſpectum tranſcendẽtalem, requirũt pro earum conſtitutiuis ordinem ad aliquid extrinſecum; ita natura agentis in eſſe talis eſt, quod conſtituitur formaliter per aliquid, quod non eſt formaliter in illo, ſed quod eſt ab illo; vnde eſſe ab agente, quod formaliter ſecundum, quod eſt Ab, non eſt in illo, eſt conſtitutiuum agentis in eſſe talis.

¶ Secvndo probatur concluſio. Eſſe Ab, eſt ratio formalis, quare agens agit; ſed actio formaliter eſt eſſe Ab: ergo actio formaliter eſt ratio formalis quare agens agit. Sed ratio quare agens agit eſt, ratio formaliter agendi: ergo actio eſt ratio formaliter agendi.

¶ Ad primvm ergo dicendum, nego maiorem: nam licet actio formaliter non ſit in agente, tamen non per hoc ſequitur, quod non ſit formaliter ratio agendi. Vel ſecundo dicere poſſumus, quod actio formaliter, etſi formaliter dicat eſſe ab agente: tamen multi probabiliter, dicunt, quod actio eſt formaliter in agente, & non in paſſo, de quo dicemus ex profeſſo in libris phyſicorum.

¶ Ad secvndvm dicendum, nego antecedens. Ad probationem vero dicimus, quod ratio formalis agentis eſt ipſa actio, quæ eſt aliquid abſolutũ connotans tamen reſpectũ tranſcendentalẽ.

¶ Ad tertivm dicendum concedo antecedens, & nego conſequentiam. Ad probationem dicimus, quod actio eſt quidem entitatiuè motus, & ipſe effectus in fieri, nempe calor ipſe in fieri; ex hoc tamen non ſequitur, quod non ſit ratio formalis conſtitutiua agentis in eſſe agentis; imo oppoſitum ſequitur, vt iam demonſtratum eſt.

¶ Ad qvartvm dicendum, nego antecedens. Ad probationem vero patet ex his, quæ dicta ſunt in corpore articuli.

ARTICVLVS II.

Vtrùm actio prædicamentalis, quæ formaliter eſt ratio agendi, ſpecificetur tantum à ſuo principio.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod actio prædicamentalis, quæ formaliter eſt ratio agendi, non ſpecificetur tantum à ſuo principio. Eadem actio poteſt prouenire à principijs efficientibus diſtinctis ſecundum ſpeciẽ, vt v. g. calefactio eadem ſecundum ſpeciem prouenit ab igne, & à ſole: quæ principia ſunt omnino diuerſa ſecundum ſpeciem: ergo dicendum eſt, quod actio non ſpecificatur formaliter tantum à ſuo principio.

¶ Secvndo præterea. Diuerſæ actiones ſecundum ſpeciem ſunt ab eodem principio ſecũdum ſpeciem: ergo actiones non diſtinguuntur ſpecie tantum à ſuo principio. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. A ſole tamquam à principio ſunt diuerſæ actiones ſecundum ſpeciem, v. g. calefactio, & illuminatio, quæ quidem actiones ſpecie diſtinguuntur: ergo.

¶ Tertio præterea. Quia ſententia eſt Ariſtotelis 2. de anima cap. 4. potentias ſpecificari per actus, & actus per obiecta: ergo actus, & actiones non ſpecificantur penes principia. Conſequentia patet, quia impoſſibile eſt rem vnam ſecundum eandem rationem formalem habere duo ſpecificatiua; quia aliàs haberet duplex eſſe formale, quod implicat: ergo.

¶ Sed contra eſt primo. Nam ſanctus Thomas docet multis in locis, actiones ſumere ſpeciem à principijs præciſè. ita habet p p. quæſt. 14. art. 5. ad 3. 1. 2. quæſt. 1. art. 3. & 3. p q. 19. art. 1. ad 3. ergo ſecundum doctrinam ſancti Thomæ dicendum eſt actionem ſumere ſpeciem, non à terminis; ſed à principiis.

¶ Secvndo præterea. Actio, vt

Digitized by Google

actio ſumit ſpeciem ab eo, ad quod dicit ordinem: propterea enim habitus ſumit ſpeciem ab obiecto, quia dicit ordinem ad obiectum; ſed actio, vt actio formaliter dicit ordinem ad agens, ſiue ad principium à quo eſt: ergo actio formaliter loquendo, ſpecificatur à principio, & non à termino.

¶ Tertio præterea. Actio ab eo ſpecificatur, à quo habet eſſe; nam eſſe rei determinatæ eſt eſſe ſpecificum, & determinatum; ſed actio formaliter loquendo, habet eſſe à principio, à quo producitur: ergo actio formaliter loquendo, habet eſſe à principio, & non à termino.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclusio vnica. Actio ſuum eſſe ſpecificum habet à termino, in quẽ tendit, & etiam à principio, à quo dependet, diuerſimodè tamen. Hanc concluſionem quo ad vtramque partem docet ſanctus Thom. multis in locis, ſed præcipuè de potentia quæſt.6.art.8. vbi expreſſe habet, actiones ſpecificari à principijs, & à terminis. Eandem concluſionem docent cum eodem ſancto Thoma omnes eius diſcipuli. Hæc concluſio, quo ad vtramque partem tribus modis, iuxta mentem diſcipulorum S.Thomæ explicari poteſt.

¶ Prima explicatio eſt aliquorum dicentium, quod ſpecificatio actionis efficienter ſumitur à principio actiuo; quia ſicut principium effectiuum producit efficienter rem; ita producit illam ſpecificatam, & determinatam ad certam ſpeciem; ſicut, qui producit v. gr. albedinem, illam in certa ſpecie producit. Formaliter verò ſpecificatio actionis (inquiunt) deſumitur à termino extrinſecè, & intrinſecè ab ipſa tendentia ad terminum.

¶ Secvnda explicatio eſt aliorum dicentium, quod actio non ſolum ſpecificatur formaliter à termino in quem tendit; ſed etiam ſpecificatur radicaliter à principio, à quo habet eſſe. Vnde (inquiunt) quod illæ actiones ſpecie differunt, quæ habent diſtincta principia effectiua; nam frigefactio à calefactione ſpecie differt formaliter ex ordine ad calorem, & frigiditatem, quam producunt; ſed radicaliter etiam diſtinguuntur ſpecie in ordine ad principia effectiua: propterea enim calefactio tendit ad calorem, quia eſt à calore, & frigefactio ad frigiditatem, quia eſt à frigore; vnde iſtæ actiones ſpecie differũt ex vtroque, diuerſimodè tamen; quia ex terminis formaliter ſpecie differunt, radicaliter verò ex principijs.

¶ Tertia explicatio inquit, in actione reperiri duo, ſcilicet tendentiam ad terminum, & dependentiam ab agente; ex quibus tota ratio actionis integratur; neque enim ſaluatur in ſola dependentia ab agente, alias poſſet dari actio ſine tendentia, quod quidem intelligi non poteſt: huiuſmodi autem rationes in actione ſunt partiales, & ſola ratione diſtinctæ. Vnde dicunt, quod actio poteſt dupliciter conſiderari: vno modo quantum ad dependentiam, quam habet ab agente, & ſic conſideratur, quantum ad rationem incompletam, & quantum ad rationem Ab. Secundo poteſt conſiderari quantum ad tendentiam ad terminum, & ſic conſideratur quantum ad rationem completam: & ita quantum ad rationem incompletam ſpecificatur à principio; quantum verò ad rationem completam ſpecificatur à termino. His modis dicendi ſuppoſitis, qui mentem S. Thomæ, & noſtram concluſionem explicant, Probatur concluſio, quo ad vtramque partem.

¶ Prima pars probatur argumentis factis primo loco.

¶ Secvnda pars probatur argumentis factis ſecundo loco.

¶ Ad primvm pro prima parte concluſionis dicendum, quod à principijs diuerſis, ſecundum quod habent conuenientiam ad inuicem, ob quam efficiuntur veluti vnum principium, poteſt eſſe vna actio ſecundum ſpeciem: ſicuti contingit in calefactione procedente ab igne, & à ſole; nam ſol cum ſit cauſa æquiuoca, continet eminenter eandem virtutem, quam habet ignis, & ita ratione illius actionis eſt veluti idem principium cum igne, & conſequenter etiam producit eundem effectum ſecundum ſpeciem quem producit ignis: & ita

Digitized by Google

ita non ſequitur, quod eadem actio ſecundum ſpeciem ſit à diuerſis principijs ſecundum ſpeciem.

¶ Ad secvndvm dicendũ eſt, quod eadem cauſa æquiuoca, qualis eſt ſol, quia eminenter continet virtutem cæterarum cauſarum particularium; ideò poteſt diuerſos effectus earum producere: vnde ratione diuerſarum virtutum, quas continet eminenter, dicitur cauſa diuerſa, & non eadem ſecundum ſpeciem. & ita licet ſol producat diuerſos effectus ſecundum ſpeciem; vt eſt v. g. calefactio, & illuminatio, illi tamen non ſunt à ſole, vt ab eodem principio ſecundum eandem virtutem.

¶ Ad tertivm dicendum, quod Ariſtoteles loco citato, loquitur manifeſtè de ſpecificatiuo formali, & quo ad rationem completam, non autem de ſpecificatiuo effectiuo, aut radicali, ſiue quoad rationem incompletam.

¶ Ad primvm pro ſecunda parte concluſionis dicendum, primo iuxta tertium modum explicandi noſtram concluſionem, quod S. Thomas in illis locis loquitur de actione ſumpta incompletè ſecundum rationem Ab, quæ, vt ſic ſpecificatur à principio; non autem loquitur de actione ſumpta completè, vt dicit tendentiam ad terminum. Secundo reſpondetur, iuxta ſecundum modum explicandi noſtram concluſionem, S. Thomam loqui de ſpecificatiuo radicali totius actionis, cuiuſmodi eſt principium, quatenus præhabet terminum, & obiectum, quatenus eſt cauſa, & effectiuum principium actionis.

¶ Ad secvndvm dicendum eſt eodem modo, quod actio, vt actio formaliter ſecundum rationem incompletam dicit ordinem ad principium, & ſecundum rationem completam dicit ordinem ad terminum: & ita ſecundum rationem incompletam ſpecificatur à principio, ſecundum rationem completam ſpecificatur à termino.

¶ Ad tertivm dicendum eſt iuxta primum modum explicandi noſtram concluſionem, quod ſcilicet effectiuè actio ſpecificatur à ſuo principio, quia ab illo habet eſſe, & eſſe etiam ſpecificum effectiuè; quod tamen eſſe ſpecificum ſecundum aliam rationem, nempe formaliter habet à termino. Explicatur hoc; nam actio duo dicit, nempe dependentiam à principio, & tendentiam ad terminum. Et quia tendentia ad terminum, cum ſit ordo tranſcendentalis identificatur cum ipſa entitate actionis, & eſt ſpecificatiuum intrinſecum actionis, cum autem actio talem tendentiam ad terminum habeat effectiuè à principio, dicimus quod effectiuè à principio habet ſuum eſſe ſpecificatiuum. Et quia talis dependentia ad terminum, eſt ſpecificatiuum intrinſecum, & formale: propterea dicimus etiam, quod actio formaliter ſpecificatur à termino, intrinſecè verò ab ipſa tendentia ad terminũ, extrinſecè autem ab ipſo termino.

¶ Ex dictis pro vtraque parte ſequitur primo, non eſſe dicendum ſpecificatiuum actionis eſſe duplex ſecundum diuerſam rationem, ſed eſſe vnum tantum conflatum ex diuerſis ſpecificatiuis partialibus. Nam ſicut in ipſa actione dependentia à principio, & tendentia ad terminum non ſunt duæ rationes formales totales actionis, ſed tantum ſunt duæ rationes partiales integrantes vnam rationem totalem actionis: ita prædicta ſpecificatiua actionis non ſunt duo ſpecificatiua totalia, ſed tantum duo ſpecificatiua partialia integrantia vnum ſpecificatiuum totale.

¶ Seqvitvr ſecundo, quod licet prædicta duo ſpecificatiua ſint ſpecificatiua partialia integrantia vnum totale, & ab vtroque, modo iam explicato, ſpecificetur actio: tamen principalius, & magis abſolutè ſpecificatur actio à termino, quam à principio. Quare autem magis à terminis, quam à principijs ſpecificentur actiones, cum à principijs rationem Ab, & à terminis tendentiam accipiant? vtraque enim ratio partialis eſt, & altera à principijs: altera verò à terminis deſumpta eſt, & conſequenter, tam principium, quam terminus ex equo videtur concurrere ad ſpecificam actionem: Dicimus diſcrimen eſſe duplex, alterum ex parte principij, & alterum ex parte ipſius rationis Ab, deſumptum; nam principium concurrit radicaliter, quatenus præhabet in ſe terminum ſpecifica-

cificantem formaliter actionem; tunc enim aliquid ſpecificat actum, vel habitum, quando præhabet obiectum, vel terminum, qui eſt cauſa extrinſeca. Ex parte etiam ipſius Ab. Nam ex duabus rationibus partialibus actionis, ratio ab eſt minus perfecta, & veluti inchoatio actionis, & propterea conſiſtit in ordine partiali ad principium, à quo procedit actio, tamquam ad ſpecificatiuum radicale totius actionis. At ratio tendentiæ ad terminum eſt perfectior, vtpotè, quæ complet totam actionem; & ideò conſiſtit in ordine ad terminum, tamquam ad ſpecificatiuum formale. Cum ergo terminus concurrat, vt formale ſpecificatiuum, & in ordine ad tale ſpecificatiuum conſiſtat ratio perfectior actionis: principium verò concurrat radicaliter,& vt terminus habitudinis, quæ eſt minus principalis in actione; ideò magis à termino,& principalius, quam à principijs actio ſpecificatur.

¶ Seqvitvr tertio, quod licet Ab reſpectu In ſit complemētum actionis: tamen reſpectu eſſe ſpecifici, quod habet formaliter actio à termino, non eſt ratio completa actionis, vt iam ex dictis ſatis conſtat: quod quidem,vt magis explicetur fiet in hoc articulo

---

QVAESTIVNC. VNICA

Ad tertium corollarium.

Vtrùm eſſe Ab in actione importet completam rationem eiuſdem actionis.

ET pro explicatione tituli quæſtiunculæ obſeruandum eſt, quod actio cum ſit accidens, importat id, quod eſt de intrinſeca ratione accidentis, nempe eſſe in,ſcilicet in ſubiecto; & quia non ſolum eſt accidens, ſed etiam eſt tale accidens, ſupra id, quod eſt commune omnibus accidentibus, nempe ſupra rationem in, addit rationem ab, ſcilicet eſſe ab agente. De hac ergo ratione, quam ſuperaddit rationi in, inquiritur, An in illa importetur totalis,& adæquata eſſentia, & formalitas actionis prædicamentalis. Hoc ſuppoſito,

¶ Videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Actio prædicamentalis diſcriminatur à cæteris generibus prædicamentorum per eſſe Ab: ergo eſſe Ab importat totalem, & adæquatam rationem actionis. Conſequentia patet, quia id,per quod aliqua res diſcriminatur à quolibet alio,eſt eius ratio totalis, & adæquata. Antecedens verò ſatis cōſtat,quia nulla alia res præter actionem, habet eſſe Ab: ergo per eſſe Ab, actio prædicamentalis diſtinguitur à cæteris.

¶ Secundo arguitur. Eſſe Ab conſtituit formaliter actionem in eſſe actionis: ergo eſſe ab eſt adæquata, & completa ratio actionis. Conſequentia patet. Quia id, per quod aliquid conſtituitur in eſſe talis, eſt eius ratio totalis, & adæquata. Antecedens verò probatur. Eo ipſo, quo intelligimus rem aliquam eſſe ab agente, intelligimus illam eſſe actionem; quia ab agente nequit eſſe, niſi actio: ergo eſſe ab conſtituit formaliter actionem in eſſe actionis.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Eſſe ab non importat completam rationem actionis. Hæc concluſio ſatis probata manet ex dictis in articulo, præcipuè in ſolutionibus argumentorum pro ſecunda parte. Nam actio non ſolum dicit eſſe ab agente, ſed etiam dicit tendentiam ad terminum: ergo eſſe ab non poteſt importare rationem completam actionis; aliàs eſſe ab diceret totum id, quod reperitur in actione, quod tamen eſt falſum, vt iam demonſtratum eſt.

¶ Ad primum reſpondetur diſtinguo antecedens, per eſſe ab diſcriminatur actio prædicamentalis à cæteris generibus accidentium, tamquam per rationem completam,nego antecedens: concedo tamen illud, ſi intelligatur, quod diſcriminatur tamquam per rationem incompletam.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, diſtinguendo antecedens. Eſſe ab conſtituit for-

formaliter actionem in eſſe actionis inchoatiuè, & incompletè, concedo antecedens; completè, & adæquatè, nego antecedẽs.

ARTICVLVS III.

Vtrum actiones immanentes pertineant ad prædicamentum actionis.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod actiones immanentes non pertineant ad prædicamentum actionis. In prædicamento actionis ſolum collocatur actio tranſiens: ergo actiones immanentes non pertinent ad prædicamentum actionis. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Actio, quæ in prædicamento actionis reponitur, eſt actio, quæ realiter eſt motus: ita enim diffinitur ab Ariſt. actio eſt motus, prout procedit ab agente; ſed actio immanens non eſt motus, prout procedit ab agente, ſed ſolum actio tranſiens eſt motus, prout procedit ab agente: ergo in prædicamento actionis ſolum collocatur actio tranſiens.

¶ SECVNDO præterea. Actio immanens collocatur in prædicamento qualitatis: ergo non collocatur in prædicamento actionis. Conſequentia eſt nota. Quia impoſſibile eſt, quod vna, & eadem res ſecundum vnam, & eandẽ rationem collocètur in duobus prædicamentis. Antecedens vero probatur. Actio immanens eſt eſſentialiter diſpoſitio ſubiecti, vel conformiter ad ſuam naturam, vel difformiter: & hoc non habet niſi ea ratione, qua eſt actio: ergo actio ea ratione, qua eſt actio collocatur in prædicamento qualitatis. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior vero probatur, & explicatur. Nam v. g. cum homo eſt intelligens verum, eſt bene diſpoſitus ſecundum ſuam naturam, & illa intellectio eſt maxima hominis perfectio, eo quod omnis homo natura ſcire deſiderat; ſi vero falſum intelligat eſt male diſpoſitus: ergo.

¶ SED CONTRA eſt primo. Actio immanens eſt verè, & propriè actio: ergo actio immanens verè, & propriè collocatur in prædicamento actionis.

¶ DICES, Quod actio immanens eſt actio ſpiritualis; & propterea non eſt verè, & propriè actio prædicamentalis, & collocanda in prædicamento actionis. Hoc enim nihil obſtat. Nam licet in prædicamento ſubſtantiæ reponatur ſubſtantia corporea, hoc non obſtat, quin etiam ponatur ſubſtantia ſpiritualis Similiter licet in prædicamento qualitatis reponatur qualitatis corporalis, hoc non obſtat, quin ponatur qualitas ſpiritualis: ergo ſimiliter licet actio immanens ſit actio ſpiritualis, hoc non tollit, quin ſit verè, & propriè actio prædicamentalis pertinens ad prædicamentum actionis.

¶ SECVNDO præterea, & probatur idem. De intrinſeca ratione, & eſſentia veræ, & propriæ actionis prædicamentalis, neque eſt, quod ſit cum motu, neque ſine motu, ſed ſolum eſt, quod ſit formaliter ratio agendi, vt patet ex primo articulo huius quæſtionis. Sed actio immanens eſt formaliter ratio agendi; nam v. g. intellectio formaliter eſt ratio, quare intellectus intelligat: ergo actio immanens eſt verè, & propriè actio de prædicamento actionis.

¶ RESPONDEO dicendum. Et pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ CONCLVSIO vnica. Non ſolum probabile eſt aſſerere actionẽ immanentem pertinere ad prædicamentum qualitatis: verum etiam probabiliter aſſeritur actionem immanentem pertinere ad prædicamentum actionis, & in illo collocari non minus, ac actiones tranſeuntes.

¶ PRO explicatione vtriuſque partis concluſionis, Primo ſupponendum, actiones eſſe in duplici differentia. Aliæ enim ſunt actiones tranſeuntes, & illæ ſunt, quæ tranſeunt in exteriorem materiam, vt ambulare, ſcribere, &c. & quia iſtæ ſunt actiones, quæ fiunt cum motu, de illis nulla eſt difficultas apud Doctores, quod reponuntur in prædicamento actionis. Aliæ vero ſunt actiones immanentes, & ſunt illæ, quæ non tranſeunt

ſeunt in exteriorem materiam, ſed manent in operante, vt eſt v. g. intelligere, velle, &c. Et quia iſtæ ſunt actiones inſtantaneæ, & conſequenter nequeunt fieri cum motu, de illis tantum eſt in præſenti articulo concluſio propoſita, in qua dicitur, quod probabile eſt vtrumque aſſerere, nimirum, & quod pertineant ad prædicamentum qualitatis, & etiam ad prædicamentum actionis.

¶ Secundo ſupponendum eſt, quod eadem actio immanens, quatenus conſtituit operantem in actu ſecundo, dicitur verè, & propriè actio prædicamentalis; quatenus vero diſponit ſubiectum eſt qualitas pertinens ad primam ſpeciem qualitatis. Conſiderandum enim eſt, quod eadem actio ſecundum diuerſas rationes formales actu diſtinctas in diuerſis ponitur prædicamentis: v. g. intellectio ſecundum diuerſas rationes formales formaliter diſtinctas collocatur in diuerſis prædicamentis; nam ea ratione, qua conſideratur intellectio, vt procedens ab intellectu, & conſtituens illum actu intelligentem, eſt verè, & propriè, & formaliſſimè actio prædicamentalis. At vero ſi conſideretur eadem intellectio, quatenus benè diſponit intellectum ad intelligendum verum, vt ſic pertinet ad prædicamentum qualitatis: huiuſmodi autem rationes, nempe eſſe formaliter rationem agendi, & eſſe diſpoſitionem, ſunt rationes formaliter diſtinctæ in vna, & eadem actione. His ſuppoſitis,

¶ Prima pars concluſionis probatur argumentis factis primo loco.

¶ Secunda pars concluſionis probatur argumentis factis ſecundo loco.

¶ Ad primum pro prima parte dicendum, nego antecedens. Ad probationem dicimus, quod actio, quæ ponitur in prædicamento actionis, non eſt ſolum actio, quæ fit cum motu. Ad aliam vero probationem dicimus, quod licet Ariſt. diffinierit actionem, quod ſit motus procedens ab agente, hoc fecit, quia diffiniuit ſolum actionem tranſeuntem, quæ eſt magis nota. Vnde ex hoc non colligitur, quod excluſerit actionē immanentem, quæ etſi non ſit cum motu, quia inſtantanea eſt: tamen procedit ab agente non minus, ac actio tranſiens. Similiter dicendum eſt.

¶ Ad secundum dicendum diſtinguo antecedens. Actio immanens ponitur in prædicamento qualitatis ea ratione, qua eſt ratio formalis agendi, nego antecedens: concedo tamen illud, ſi loquamur de actione, vt eſt diſpoſitio ſubiecti. Et ad conſequentiam dicimus, quod non eſt inconueniens, quod vna, & eadem res ſecundum diuerſas rationes formales ponatur in diuerſis prædicamentis; ſicut etiam idem motus ſecundum vnam rationem eſt poſtprædicamentum, ſecundum aliam actio, & ſecundum aliam paſſio: ita prorſus dicendum eſt in noſtro propoſito.

¶ Ad primum pro ſecunda parte dicendum, nego antecedens. Ad probationem dicimus, quod non eſt eadem ratio de ſubſtantia, & qualitate ſpirituali; nam eſſe ſpirituale non obſtat ſubſtantiæ, & qualitati: & actionem eſſe ſine motu repugnat actioni prædicamentali, quia eſſe cum motu eſt de intrinſeca ratione actionis prædicamentalis.

¶ Ad secundum dicendum, nego antecedens. Nam non quæcumque ratio formaliter agendi eſt de intrinſeca ratione actionis prædicamentalis, ſed ſolum ratio formaliter agendi cum motu eſt de intrinſeca ratione actionis prædicamentalis. Et quia actio immanens, licet ſit formaliter ratio agendi, quia tamen eſt ratio agendi formaliter ſine motu, propterea non eſt actio prædicamentalis, ſed tantum eſt qualitas ad primam ſpeciem qualitatis pertinens.

ARTICVLVS IV.

Vtrum actio tranſiens ſit ſubiectiuè in agente.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod actio tranſiens non ſit ſubiectiuè in agente. Nam Ariſt. lib. 3. phyſic. cap. 3. docet actionem, & paſſionem eſſe vnum eundemque motum; hunc vero in re, quæ mouetur eſſe, & actio-

actionem eſſe actum huius in hoc, ideſt in patiente: paſsionem vero huius ab hoc; ergo ſentit Ariſt. quod actio eſt in paſſo, & non in agente.

¶ Secvndo præterea. Idemmet Ariſt. lib. 9. Metaph. tex. 16. ait actionem eſſe in eo, quod efficitur, vt ædificationem in eo, quod ædificatur, & motum eſſe omnino in re, quæ monetur: ergo ſecundum Ariſt. doctrinam dicendum eſt actionem eſſe ſubiectiuè in paſſo, & non in agente.

¶ Confirmatvr, & explicatur. Nam Ariſt. eodem loco docet duo eſſe actionum genera: alia enim eſt actio immanens, & alia eſt actio tranſiens; actionem tranſeuntem vocauit eam, quæ in exteriorem materiam recipitur, vt ædificatio eſt actio tranſiens, quam Ariſtoteles ait eſſe in ædificato; non autem in ædificante: actionem vero immanentem vocauit eam, quæ remanet in agente, cuiuſmodi eſt intelligere, & velle. Ergo cum in præſenti articulo ſit ſermo de actione tantum tranſeunte, abſque vlla dubitatione dicendum eſt, quod talis actio tranſiens ſit ſubiectiuè in paſſo, & nullo modo in agente.

¶ Tertio præterea, vt dicemus lib. 3. Phyſic. actio eſt idem cum termino producto; v. g. calefactio eſt idem cum calore producto: ſed quando ignis aquã calefacit, calor recipitur in ipſa aqua, vt experientia ipſa conſtat: ergo in eadem aqua recipitur calefactio, quæ eſt actio. Conſequentia patet. Quia aliàs idem accidens numero duobus ſubiectis inhæreret.

¶ Qvarto præterea. Si actio tranſiens inhæreret agenti, nõ eſſet tranſiens, ſed immanens, vt ex ipſa ratione immanentis actionis patet: hoc enim eſt diſcrimen inter actionem tranſeuntem, & immanentem, vt dictum eſt, quod actio immanens manet in agente, actio vero tranſiens tranſit in paſſum: ergo dicendum eſt, quod actio tranſiens eſt ſubiectiuè in paſſo, eo quod tranſit ab agente in paſſum.

¶ Dices actionem tranſeuntem differre ab immanente, quia per tranſeuntẽ ſemper efficitur aliquid operis, quod manet etiam illa peracta, quod quidem non contingit in actione immanente; & per hoc prædictæ actiones diſcriminantur.

¶ Qvinto præterea, & arguitur contra. Actio v. g. qua cithara pulſatur eſt actio tranſiens, vt de ſe eſt manifeſtum; & tamen ea peracta, nihil per eam confectum ſupereſt, vt experientia conſtat: ergo differentia aſsignata eſt nulla, & conſequenter dicendum eſt, quod actio tranſiens, ideo dicitur trãſiens, quia tranſit in paſſum, & eſt ſubiectuè in illo.

¶ Sexto præterea, & confirmatur idem. Actio v. g. intellectus diuini, & diuinæ voluntatis, qua voluit ab æterno, vt in tempore eſſent iſti effectus eſt actio immanens; & tamen habet effectum ad extra: ergo. Maior patet. Quia prædictæ actiones manent in ſuo intellectu, & voluntate, imo ſunt ipſe Deus; nam quicquid eſt in Deo eſt ipſe Deus.

¶ Septimo præterea, & confirmatur idem. Si Deus conferret virtutem meo actui intellectus, vt per illum ignis ad extra produceretur, vere eſſet actio immanens ex eo ſolum, quod in ſuo manet principio: ergo etiamſi actio exiſtens in igne calorem producat in paſſo, immanens actio diceretur, quia in ſuo principio manet: ergo neceſſe eſt dicere, quod de ratione actionis tranſeuntis eſt, quod ipſa tranſeat in paſſum, in eoque ſit ſubiectiuè.

¶ Octavo præterea. Sequitur, quod agens, dum agit phyſicè moueatur. Hoc autem eſt falſum: ergo actio non eſt ſubiectiuè in agente. Sequela probatur. Quia ſi calefactio v. gr. eſt in igne, & dealbatio in homine dealbante: ergo dum calefacit calefiet; & dum dealbat, dealbabitur; quia impoſſibile eſt, quod calefactio non habeat in ſubiecto ſuum calorem, & dealbatio albedinem: ergo. Falſitas etiam minoris conſtat; quia agens formaliter, vt agens non habet recipere, ſed habet dare paſſo aliquid: ergo.

¶ Nono præterea. Perfectio eſt in eo, cuius eſt perfectio vt patet; ſed actio tranſiens, vt docet Ariſtoteles lib. 9. Metaphyſ. tex. 16 eſt perfectio rei ad extra, nempe paſſi: ergo actio tranſiens eſt ſubiectiuè in paſſo.

¶ De-

¶ Decimo præterea. Nam ſanctus Thomas lib. 3. de anima, capitulo quoniam autem ſentimus, lect. 2. expreſſe dicit, quod actio tranſiens eſt in patiente, ſicut in ſubiecto: ergo. Conſequentia patet per locum ab auctoritate.

¶ Sed contra eſt. Primo, quia ſi actio tranſiens eſſet ſubiectiuè in paſſo, vtiq; paſſum diceretur formaliter agẽs: hoc autem nulla ratione dici poteſt: ergo nec dici poteſt, quod actio tranſiens ſit ſubiectiuè in paſſo. Minor cum conſequentia ſunt notæ. Maior verò probatur. Impoſſibile eſt formam aliquam eſſe in aliquo ſubiecto, & non denominare illud ſecũdum propriam rationem formæ; nam formam denominare ſubiectum, nihil aliud eſt, quam communicari ſubiecto, vel ſaltim ex hoc, quod communicatur forma ſubiecto oritur denominatio formæ; ſicut v. gr. albedinem denominare corpus album, nihil aliud eſt, quam albedinem communicari ſubiecto. Vel ſaltim oritur talis denominatio ex hoc, quod albedo eſt ſubiecto communicata: ergo ſi actio tranſiens eſſet ſubiectiuè in paſſo, & ei communicata, vtique paſſum denominaretur agens.

¶ Secvndo præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Si actio eſſet ſubiectiuè in paſſo, paſſum haberet in ſe eſſe actionis; quia eſſe actionis in ſubiecto, & in paſſo eſſet; ſed hoc non poteſt dici: ergo. Minor probatur. Si eſſe actionis eſſet in paſſo; paſſum eſſet agens; nam eſſe agens nihil aliud eſt, quam habere eſſe actionis: hoc autem concedere eſt abſurdum: ergo.

¶ Tertio præterea. Agens agit per actionem; ſed non agit per formam, quæ eſt in paſſo: ergo agit per actionẽ, quæ eſt in ipſo agente. Maior patet, quia ignis per calefactionem calefacit effectiuè, ſicut homo intelligit per intellectionem: ergo. Minor etiam patet, & probatur; quia forma, quæ eſt in ipſo paſſu eſt effectus agentis: ergo per illam formaliter loquendo agens nequit agere.

¶ Qvarto præterea. Vnum numero accidens non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis; ſed ſi actio eſſet in patiente, poſſet vnum numero accidens eſſe in duobus, vel pluribus ſubiectis: ergo falſum eſt aſſerere actionem eſſe ſubiectiuè in patiente. Minor probatur. Nam ſi vnus ignis agat in plura ligna, calefaciendo illa, tunc agens eſt vnum, & calefactio eſt vna; & tamen patiens eſt multiplex, quia multa ſunt ligna quæ calefiunt: ergo vna actio, nempe vna calefactio erit in multis patientibus ſubiectis.

¶ Dices non eſſe vnam numero calefactionem, ſi plura ſubiecta calefiant; ſed eſſe tot calefactiones, quot ſunt ligna calefacta, ſicut tot ſunt relationes filiationis ad patrem, quot ſunt filij: & ſicut plures filiationes non recipiuntur in patre, ſed in filijs, ita plures calefactiones non recipiuntur in igne calefaciente, ſed in ſubiectis calefactis.

¶ Qvinto præterea, & arguitur contra. Vnica eſt actio ignis, qua comburuntur multa ligna ſimul collecta, vt experientia conſtat: ergo vnica etiam in caſu argumenti erit calefactio.

¶ Sexto præterea. Omnis perfectio eſt formaliter in eo, cuius eſt perfectio: nihil enim perficitur formaliter, niſi in aliquo intrinſeco; ſed actio eſt perfectio agentis: ergo actio formaliter eſt in agente, & non in paſſo.

¶ Septimo præterea. Cuius eſt potentia, eius eſt actus, ex lib. de ſomno, & vigilia; ſed potentia actiua eſt agẽtis, & in agente: ergo, & actus ideſt actio erit in agente, & non in patiente.

¶ Octavo præterea. Actio eſt ratio fundandi relationem agentis: ergo ſubiectatur in agente. Antecedens patebit infra lib. ſequenti q. 1. Conſequentia vero probatur. Quia vbi eſt relatio debet eſſe ratio fundandi, & fundamentum: ergo.

¶ Nono præterea. Generatio ſubſtantialis eſt actio, & non eſt in paſſo: ergo eſt in agente. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor vero probatur. Quia generatio eſt prius natura paſſo, ſcilicet re genita: ergo.

¶ Decimo præterea. Quia Sanctus Thomas 2. con. gen. cap. 9. dicit, quod actio,

Digitized by Google

actio, quæ non eſt ſubſtantia agentis ineſt ei, ſicut accidens ſubiecto: ergo ſego ſecundum ſanctum Thomam dicendum eſt, quod actio ſit ſubiectiuè in agente.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Prima Concluſio. Probabile eſt aſſerere actionem tranſeuntem eſſe ſubiectiuè in paſſo. Hanc concluſionem docent B. Albertus Magnus lib. 3. phyſ. tex. 20. & 23. & lib. 3. de anima tex. 139. Ferrara lib. 3. Phyſic. quæſt. 4. lib. 2. con. gen. cap. 1. Soncinas 5. Metaph. quæſt. 37. Iauellus lib. 9. Metaphyſic. quæſt. 15. Herueus quodlib. 4. quæſt. 4. Capreolus in 2. d. 1. quæſt. 2. artic. 3. Hæc concluſio probatur argumentis factis primo loco.

Secvnda Concluſio. Probabile eſt aſſerere actionem tranſeuntem eſſe ſubiectiuè in agente. Pro declaratione huius concluſionis,

¶ Observandvm eſt breuiter ex doctrina doctiſſimi fratris Dominici de Flandria lib. 5. Metaphyſ. quæſt. 22. artic. 2. quod actio tripliciter poteſt accipi. Primo modo accipitur concomitanter, videlicet pro eo, quod per actionem relinquitur in paſſo, v. gr. calefactio poteſt accipi pro calore producto in aqua ab igne per calefactionem: & ſic manifeſtum eſt, quod actio tranſiens eſt in patiente ſubiectiuè, & iſto modo actio eſt perfectio patientis. Vnde quando dicitur, quod actio eſt perfectio patientis, eſt prædicatio per concomitantiam; quia ſcilicet ad actionem tranſeuntem, ſequitur perfectio in patiente: ſicut etiam quando dicimus à ſimili, quod intellectus agens eſt ſuus actus, ibi eſt prædicatio per concomitantiam, ſiue cauſalis, quia ſcilicet ad ipſum concomitatur actus; non autem eſſentialis. Secundo modo accipitur actio antecedenter, videlicet pro principio proximo actionis, vt calefactio poteſt accipi pro calore, quia eſt immediatum principium calefactionis: & ſic manifeſtum eſt, quod actio eſt ſubiectiuè in agente, ſicut calor ignis eſt in igne ſubiectiuè. Tertio modo accipitur actio eſſentialiter, videlicet pro emanatione ipſa, qua introducitur forma in patiente ſecundum eius primum gradum, vt calefactio accipitur pro ipſa introductione actiua caloris ab agente in aqua. Et iſto modo actio poteſt dupliciter conſiderari; vno modo ſecundum modum ſignificandi, & ſic actio non eſt ſubiectiuè in agente, ideſt non deſignatur, vt eſt in agente tanquam in ſubiecto, licet realiter ſit in agente. Alio modo poteſt conſiderari, quantum ad rem ſignificatam, & ſic actio tranſiens eſt ſubiectiuè in agente.

¶ Hac doctrina Flandriæ ſuppoſita, quando dicimus in concluſione, quod probabile eſt aſſerere actionem tranſeuntem eſſe in agente, loquimur de actione tranſeunte in tertia acceptione. Hanc concluſionem ita explicatam docent Caiet. p. p. quæſt. 25. art. 1. Flandria loco citato. Bergomenſis tabula aurea dub. 34. & 35. Hiſpalen. in 1. diſt. 37. quæſt. 1. notatio tertia. Et probatur argumentis factis pro parte affirmatiua.

¶ Ad primvm ergo factum pro prima concluſione, dicendum, Ariſt. manifeſtè loqui de actione concomitanter accepta. quia Ariſt loquitur de actione, quatenus eſt idem motus cum paſſione. Et hoc modo actio non accipitur, quatenus importat ſolam emanationem ab agente, quia, vt ſic non eſt idem motus cum paſſione, neque eſt in paſſo, ſed in agente. Sed actio eſt in paſſo, vt dicit Ariſt. quatenus eſt idem motus cum paſſione: qua ratione actio dicitur actio concomitanter, & accipitur pro eo, quod relinquitur in patiente.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod ex verbis Ariſt. colligitur manifeſtè ipſum loqui de actione concomitanter, quia loquitur de eo, quod efficitur, & de eo, quod per actionem relinquitur in patiente.

¶ Ad confirmationem reſpondetur diſcrimen appoſitum inter actionem immanentem, & tranſeuntem eſſe, quatenus actio tranſiens accipitur concomitanter; nam propterea dicitur, quod tranſit in paſſum ratione eius, quod in paſſo relinquitur per actionem acceptã tertio modo, nempe pro emanatione

præ-

præcisè. Vnde diſcrimen non eſt inter actionem, & tranſeuntem acceptam; quatenus actio tranſiens dicit ſolam, & præciſam emanationem. Nam ſi, vt ſic eſſet loquendum, diſcrimen eſſet, quod per actionem immanentem id, quod producitur, manet in eodem agente. Cæterum per actionem tranſeuntem id, quod producitur, tranſit in exteriorem materiam.

¶ Ad tertivm dicendum, quòd actio, quæ identificatur, & eſt idem cũ ſuo termino, eſt actio concomitanter accepta, & hæc vtique eſt in paſſo; ſecus vero ſi loquamur de actione accepta pro ipſa emanatione præcisè.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod bene ibi dictum eſt, licet verũ ſit, quod non ſemper eſt verum, quod id, quod per actionem tranſeuntem producitur maneat, tranſacta actione. Hoc enim non eſt neceſſe, quia ad rationem eſſentialem actionis tranſeuntis ſufficit, quod per illam aliquid producatur ad extra, modo maneat tranſacta actione, modo non maneat.

¶ Ad qvintvm, quod erat replica dicendum, quod per actionem, qua cithara pulſatur, aliquid ad extra producitur, quod ſufficit ad veram, & eſſentialem rationem actionis tranſeuntis.

¶ Ad sextvm dicendum actionem diuini intellectus, ideo producere aliquid ad extra, quia illa non ſolum eſt formaliter immanens, ſed etiam eſt virtualiter tranſiens.

¶ Ad septimvm dicendum, quod ſi Deus conferret actui intellectus creati, vt per illum produceretur aliquid ad extra, nempe ignem; tunc talis actus non ſolum eſſet formaliter immanens ſicuti eſt modo, ſed etiam eſſet virtualiter tranſiens.

¶ Ad octavvm dicendum, quod in illo manifeſte fit ſermo de actione concomitanter accepta, quæ nullo modo eſt ſubiectiuè in agente, ſed neceſſario ſubiectatur in paſſo.

¶ Ad nonvm patet ex his, quæ dicta ſunt pro explicatione ſecundæ concluſionis.

¶ Ad decimvm dicemus ex profeſſo articulo ſequenti.

¶ Ad primvm factum pro ſecunda concluſione, reſpondetur in forma negando ſequelam. Ad probationem dicimus, quod cum ratio formalis actionis ſit eſſe ab, ſolum habet denominare agẽs illud ſubiectum à quo eſt: & quia actio non eſt à paſſo, ſed ab agente, hinc eſt, quod non denominat paſſum agens, ſed talem denominationem tribuit agenti.

¶ Ad secvndvm dicendũ quod licet paſſum recipiat in ſe eſſe actionis, quia tamen non recipit illud eſſe ſecundum formalitatem ab, hinc eſt quod paſſum nequit dici agens, quamtumuis habeat in ſe eſſe actionis.

¶ Ad tertivm dicendũ, quod agens agit per actionem, quæ eſt ab illo, non autem per actionem quæ ſit in illo; quia vt agens dicatur realiter agens, ſufficit, quod actio ſit ab illo; non tamen eſt neceſſarium, vt inhæreat illi; nam per hoc dicitur realiter agere, quia actio ab ipſo agente fluit.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad qvintvm, quod erat replica dicendum, nego antecedens. Nam vnitas accidentis ſumitur à ſubiecto: & quia in caſu argumenti ſunt multa recipientia calorem, inde eſt, quod talis actio non eſt vna, ſed multiplex.

¶ Ad sextvm dicendum, quod agens perficitur per hoc, quod ab ipſo actu eſt actio; non autem per hoc, quod productio ſit in ipſo, vt V. g. illuminatio eſt ſolis, ideſt à ſole.

¶ Ad septimvm dicendum, quod potentia actiua, & actio ſunt agentis, ſed non eſt neceſſe, quod ſint vniformiter; nam potentia actiua eſt in agente ſubiectiuè: actio autem, vt in principio, à quo egreditur, & non, vt in quo recipitur.

¶ Ad octavvm dicendum, quod ratio fundandi bene poteſt eſſe in alio ſubiecto, dum tamen fluxit à potentia, quæ eſt fundamentum relationis.

¶ Ad nonvm dicendum, nego minorem. Ad probationem diſtinguo antecedens. Generatio eſt prior natura re genita in facto eſſe, concedo antecedens; nego tamen illud ſi intelligatur de re-

ge-

Digitized by Google

genita in fieri, & hoc ſufficit, vt in illa ſubiectetur.

¶ Ad decimvm dicendum eſt ex profeſſo articulo ſequenti, in quo videndum eſt, quid ſentiat ſanctus Thomas de hac difficultate.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſecundum mentem ſancti Thomæ dicendum ſit, quod actio ſubiectetur in agente, tanquam in proprio ſubiecto.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ſecundum mentem ſancti Thomæ non ſit dicẽdum, quod actio tranſiens ſubiectatur in agente, tanquam in proprio ſubiecto. Nam, vt dictum eſt in decimo argumento præcedentis articuli pro prima concluſione, Sanctus Thomas lib. 3. de anima dicit in hunc modum. Oſtenſum eſt enim in 3. phyſic. quod tam motus, quam actio, vel paſſio ſunt in eo, quod agitur, ideſt in mobili, & patiente: manifeſtum eſt enim, quod auditus patitur à ſono. Vnde neceſſe eſt, quod tam ſonus ſecundum actum, qui dicitur ſonatio, quam auditus ſecundum actum, qui dicitur auditio, ſit in eo, quod eſt ſecundum potentiam, ſcilicet in organo auditus. & hoc ideò, quia actus actiui, & motiui fit in patiente, & non in agente, & mouente; & iſta eſt ratio, quare non eſt neceſſarium, quod omne mouens moueatur. Vnde ſi motus, & actio eſſet in mouente: ſequeretur quod mouens moueretur. Et ſicut dictum eſt in tertio Phyſic. actio, & paſſio ſunt vnus motus ſubiecto, ſed differunt ratione, prout actio ſignificatur, vt ab agente: paſſio autem, vt in patiente: ita ſupra dixit, quod idem eſt actus ſenſibilis, & ſentientis, ſubiecto ſcilicet non ratione. Hæc ſanctus Thomas. Et infra ait. Sicut enim actio, & paſſio eſt in patiente, & non in agente, vt in ſubiecto, ſed ſolum, vt in principio à quo: ita tam actus ſenſibilis, quam actus ſenſitiui eſt in ſenſitiuo, vt in ſubiecto. Hæc ſanctus Thomas. Ex quibus ſic formatur argumentum. Omnis motus eſt in mobili, aliàs nullum eſſet mouens non motum; cum illud, in quo eſt motus moueatur; ſed actio eſt quidam motus: ergo actio eſt in patiente, & non in agente.

¶ Secvndo præterea. Nam de potentia q. 7. artic. 10. ad 8. dicit, quod illud à quo aliquid denominatur, non ſemper oportet, quod ſit forma ſecundum rei naturam: quamuis ſignificetur per modum formæ grammaticè loquendo. Denominatur enim homo ab actione, & indumento, & ab alijs huiuſmodi, quæ realiter non ſunt formæ. Hæc ſanctus Thomas. Et idem dicit de potentia. q. 37. artic. 2. in corpore, vbi ſic ait, Sciendum eſt, quod cum res communiter denominantur à ſuis formis, ſicut album ab albedine, & homo ab humanitate: omne illud, à quo aliquid denominatur, quantum ad hoc habet habitudinem formæ: vt ſi dicam iſte eſt indutus veſtimento, ille ablatiuus conſtruitur in habitudine cauſæ formalis, quamuis non ſit forma. Contingit autem aliquid denominari per id, quod ab ipſo procedit, non ſolum ſicut agens actione, ſed etiam ſicut ipſo termino actionis, qui eſt effectus, quando ipſe effectus in intellectu actionis includitur: dicimus enim, quod ignis eſt calefaciens calefactione, quamuis calefactio non ſit calor, qui eſt forma ignis, ſed actio ab igne procedens. Hæc S. Thom. Ex quibus ſic formatur argumentum. Nam actio eſt forma accidentalis; ſed non eſt forma agentis ſecundum rem, ſed ſolum ſecundum modum ſignificandi gramaticè loquendo: ergo actio eſt forma patientis, & ſic eſt in patiente ſubiectiuè.

¶ Tertio præterea. Nam in 3. phyſ. ſic habet. Non eſt incoueniens actus vnius eſſe in altero, quia doctio eſt actus docentis: tamen ab eo in alterum tendens continuo ſine aliqua interruptione. Vnde idem actus eſt huius, ſcilicet agentis, vt à quo, & tamen eſt in patiente, vt receptus in eo. Eſſet autem inconueniens, ſi actus vnius

eo

eo modo, quo eſt ipſe, eſſet in altero. hæc S. Thom. ex quibus ſic formatur argumentum. Illud, quod recipitur in aliquo eſt ſubiectiuè in eo, in quo recipitur; ſed actio tranſiens ſuſcipitur in patiente, vt ex dictis patet: ergo eſt ſubiectiuè in eo.

¶ Qvarto præterea. Nam 9. Metaph. ſic ait: Quando præter actionem alicuius potentiæ fit aliquod operatum, actio talium potentiarum eſt in facto, & eſt actus facti, vt ædificatio in ædificato, & textus in contextu, & vniuerſaliter motus in moto. Et hoc ideò eſt, quia quando per actionem potentiæ conſtituitur aliquod operatum, illa operatio perficit operatum, & non operantem; vnde eſt in operato, ſicut actio, & perfectio eius, & non in operante. Sed quãdo non eſt aliquod opus operatum præter actionem potentiæ, tunc actio iſta eſt in agente, vt perfectio eius, & non tranſit in aliquod exterius perficiendũ; ſicut viſio eſt in vidente, vt perfectio eius, & ſpeculatio in ſpeculante, & vita in anima (vt per vitam intelligamus opera vitæ) & felicitas in felicitabili. hæc S. Thom. Ex quibus ſic formatur argumentum. Omnis actualitas eſt ſubiectiuè in eo, cuius eſt actualitas: ſed actio tranſiens eſt actualitas patientis, cum ſit eius perfectio: ergo.

¶ Qvinto præterea. Nam de potentia q. 7. ar. 8. in corp. dicit ſic: Quod autem attribuitur alicui, vt ab eo in aliud procedens, non facit compoſitionem cum eo, ſicut nec actio cum agente. Et propter hoc probat Philoſophus in 5. phyſ. quod in ad aliquid non poteſt eſſe motus, quia ſine aliqua mutatione eius, quod refertur ad alterum, poteſt relatio deſinere ex ſola mutatione alterius: ſicut etiam de actione patet, quod non eſt motus ſecundum actionem, niſi metaphoricè, & impropriè: ſicut exiens de otio in actum mutari dicimus, quod non eſſet ſi relatio, vel actio ſignificaret aliquid in ſubiecto manens. hæc S. Thomas. Ex quibus ſic formatur argumentum. Illud accidens, quod eſt in aliquo ſubiectiuè, facit compoſitionem cum eo: ſed actio non facit compoſitionem cum agente, vt ex adductis manifeſte patet: ergo.

¶ Sexto præterea. Nam 1. p q. 18. ar. 3. ad primum, ſic habet: Duplex eſt actio; quædam, quæ tranſit in materiam exteriorem, alia quæ manet in agente; quarum hæc eſt differentia, quod prima actio non eſt perfectio agentis, quod mouet, ſed ipſius moti, ſecunda autem actio eſt perfectio agentis. hæc S. Thom. Ex quibus ſic formatur argumentum: Omnis perfectio eſt in eo, cuius eſt perfectio formaliter, cum perfectio ſequatur formam; ſed actio eſt perfectio patientis, vt ex adductis patet: ergo.

¶ Septimo præterea. Nam 1. p q. 23. ar. 2. ad primum, ſic ait: Actiones in exteriorem materiam tranſeuntes inferunt ex ſe paſſionem, vt calefactio, & ſecatio; non autem actiones in agente manentes, ſicut intelligere. Ex quibus ſic formatur argumentum. Illud, quod ponit aliquid in patiente, eſt ſubiectiuè in eo; ſed actio ponit aliquid in patiente, vt ex dictis patet: ergo.

¶ Octavo præterea. Nam 1. p. q. 54. ar. 4. ad vltimum, ſic ait: Actio, quæ tranſit in aliquod extrinſecum, eſt realiter media inter ſubiectum, & agens, puta ſubiectum recipiens actionem; ſed actio, quæ manet in agente, non eſt medium realiter inter agens, & ſubiectum, ſed ſolum ſecundum modum ſignificandi. hæc S. Thom. Ex quibus ſic formatur argumentum: Omne, quod eſt recipiens actionem tranſeuntem, in eo eſt actio ſubiectiuè; ſed patiens eſt recipiens actionem tranſeuntem, vt dicit ibidem S. Tho. ſicut ex adductis patet: ergo actio eſt ſubiectiuè in patiente.

¶ Nono præterea. Nam in 1. Sent. diſt. 32. q. 1 ar. 1. ſic ait: In genere actionis determinatur agens per id, quod ab eo eſt, non per id, quod principium agentis ſit; ſicut actione dicitur agens, non tamen actio eſt principium agentis, ſed è conuerſo. hæc S. Thom. Ex quibus ſic formatur argumentum: Omne accidens eſt principium formale ſui ſubiecti: eſt enim forma accidentalis, & non niſi ſui ſubiecti; ſed actio non eſt principium formale agentis, ſed potius agens eſt principium actionis effectiuum: ergo.

¶ De-

Digitized by Google

¶ Decimo præterea. Nam in 1. ſenten. diſt. 8. q. 4. ar. 3. ad vltimum, ſic ait: Quod actio, ſecundum quod eſt prædicamentum dicit aliquid fluens ab agente cum motu; ſed inde non eſt aliquid medium, ſecundum rem inter ipſum, & opus ſuum. hæc ſanctus Thom. Ex quibus ſic formatur argumentum: Illud, quod fluit ab aliquo, eſt ſubiectiuè in eo, quod illum influxum ſuſcipit; ſed actio dicit fluxum alicuius ab agente in paſſum, ſicut adductum eſt: ergo.

¶ Sed contra eſt auctoritas Patris Dominici de Flandria lib. 5. metaphyſ. quæſt. 22. ar. 2. qui egregiè defendit S. Thom. docere actionem tranſeuntem eſſe ſubiectiuè in agente: propterea adducam hic pro parte affirmatiua fideliter, & proprijs verbis omnes auctoritates ſancti Thomæ, quas ipſemet adducit.

¶ Primo. Nam S. Thom. de potentia q. 8. ar. 2. in corp. ſic ait, Nihil prohibet aliquid eſſe inhærens, quod non ſignificatur, vt inhærens, ſicut, & actio non ſignificatur, vt in agente, ſed vt ab agente, & tamen conſtat actionem eſſe in agente. hæc S. Thom.

¶ Sed dices, quod conſtat actionem eſſe in agente, ſicut in cauſa, non autem ſicut in ſubiecto. Contra ſunt verba S. Thomæ adducta. Nam ipſe dicit, quod aliquid eſt inhærens, licet non ſignificetur, vt inhærens, vt actio: ſed illud, quod inhæret alicui, eſt ſubiectiuè in illo ſi ſit accidens. Si ergo actio inhæreat agenti ſecundum rem, vt dicit S. Thom. ſequitur, quod eſt in eo ſubiectiuè.

¶ Secundo præterea. Idemmet S. Thom de potentia q. 7. ar. 9. ad ſeptimũ, vbi ſic ait: Actio ex eo, quod actio conſideratur, vt ab agente, in quantum verò eſt accidens conſideratur, vt in ſubiecto agente. hæc S. Thom. Nota ibi in ſubiecto agente: non enim dicit, vt in cauſa agente, ſed, vt in ſubiecto agente.

¶ Tertio præterea Idemmet S. Thom. in 1. Senten diſt. 32. q. 1. ar. 2. vbi ſic ait: Sciendum, quod ſecundum diuerſam naturam generis, diuerſus eſt modus denominationis: quædam enim genera ſecundum rationem ſuam ſignificant aliquid, vt inhærens, ſicut qualitas, quantitas, & huiuſmodi; & in talibus non fit denominatio, niſi per formam inhærentem, quæ eſt principium ſecundum aliquod eſſe, vel ſubſtantiale, vel accidentale. Quædam verò ſunt, quæ ſignificant ſecundum rationem ſuã, vt ab alio ens, & non vt inhærens, ſicut præcipuè patet in actione: actio enim, ſecundum quod actio ſignificatur, vt ab agente: & quod ſit in agente, hoc accidit ſibi in quantum eſt accidens. Et paulo poſt dicit, Et ſi per impoſſibile poneretur aliquam eſſe actionem, quæ non eſſet accidens, non eſſet inhærens; & tamen denominaret agentem: & tunc agens denominaretur ſecundum illud, quod ab eo eſt, & in eo non inhærens. hæc S Thom. Ex quibus clarè patet, rectè, & humiliter conſideranti, quod licet actio ſecundum modum ſignificandi, ſignificetur vt ab agente: tamen realiter eſt in agente ſubiectiuè. Vnde multi conſiderantes modum ſignificandi actionis, & non rem ſignificatam, decepti ſunt per fallaciam figuræ dictionis, & accidentis.

¶ Quarto præterea. Idemmet S. Thom. in 2. Senten diſt. 40. quæſt. 1. ar. 4. ad primum, vbi ſic ait: Ad primum dicendum, quod cum actio ſit in agente, & paſſio in patiente, non poteſt eſſe idem numero accidens, quod eſt actio, & quod eſt paſſio. cum vnum accidens non poſſit eſſe in diuerſis ſubiectis. vnde Auicenna dicit, quod non eſt vna numero æqualitas in duobus æqualibus, ſed ſpecie tantum. hæc S. Thom. Ecce quomodo expreſſe S. Thom. dicit, quod actio eſt in agente, ſicut in ſubiecto, & paſſio in patiente: & loquitur ibi de actione tranſeunte, ſcilicet de actione Iudæorum, qua crucifixerunt Chriſtum, & de paſſione Chriſti, quia dicit ibidem argumento primo ſic, Vnde dicitur, actio diſplicuit ſcilicet Iudæorum, paſſio grata fuit, ſcilicet Chriſti. hæc S. Thomas.

¶ Qvinto præterea. S. Thomas 1. Senten. d. 40. quæſt. 1. art. 1. ad primum, vbi vult, quod in actionibus tranſeuntibus, eſt inuenire actionem in re agente, & paſſionem in re patiente per modum paſſio-

paſſionis, ſicut motus in moto, vt in ſubiecto: dicit enim ibidem ſic. Quędam ſunt actiones, quæ tranſeunt in materiam exteriorem, & in talibus actio eſt recepta in eo, quod fit per modum paſſionis ſecundum quod motus eſt in moto, vt in ſubiecto: & in talibus eſt inuenire actionem in re agente, & paſſionem in re patiente. hæc S. Tomas.

¶ SED DICET aliquis, quia videtur, quod iſte textus ſit magis ad oppoſitum, quàm ad propoſitum: Nam dicitur ibidem, quod actio eſt recepta in patiente per modum paſſionis: illud autem, quod recipitur in aliquo, eſt in eo ſubiectiuè ſi ſit forma accidentalis: ergo.

¶ DICENDVM, quod quia actio Phyſica fit cum motu, & illud, quod tranſit ab agente in patiens, ſcilicet forma producta, recipitur in patiente per modum paſſionis: paſſio enim, vt ſupra dictum eſt, dicitur à pati in communi, quod eſt recipere: recipitur autem forma ab agente in paſſum, cum abiectione formæ contrariæ: Ideò dicitur, quod actio ſuſcipitur in patiente per modum paſſionis, videlicet concomitanter, quia ſcilicet ipſa forma cõſequens actionẽ, & per ipsã actionẽ in paſſum, producta eſt in patiente, nõ autem actio eſſentialiter conſiderata. Vnde dicitur ibidem, quod actio eſt in re agente: actio etiam immanens eſt in agente, & nihil per eam cauſatur in exteriori patiente. Pro cuius declaratione, Conſiderandũ eſt, quod actio immanens vocatur immanens, non quia ipſa ſola ſit in agente, cum etiam actio tranſiens ſit in agente; Sed quia illud, quod per talem operationẽ cauſatur, remanet in agente, vt patet in intellectiones ſimiliter actio vocatur tranſiens, non quia actio eſſentialiter tranſeat in rem exteriorem, ſed quia illud, quod per talem actionem producitur, recipitur in re exteriori, ſicut patet in calefactione: ignis enim per calefactionem producit calorem, qui ſuſcipitur in aqua, & talis calor productus non remanet in agente. Ex quo patet quid ſit actio tranſiens, & quare vocatur tranſiens. Quod diligenter conſiderandum eſt.

¶ SEXTO præterea. Idemmet ſanctus Thomas de vnione Verbi Incarnati quæſt. vnica art 5. in corpore, ſic ait: Vnitas, & pluralitas actionis poteſt ex duobus conſiderari: vno modo ex parte ſubiecti agentis, & ex hoc cauſatur vnitas, vel pluralitas actionis ſecundum numerum; ſicut & quilibet alius actus habet numerum vnitatem, vel pluralitatem ex parte ſubiecti. Alio modo poteſt conſiderari vnitas actionis ex parte principij, quo agens operatur: & ex hoc actio dicitur vna, vel plures ſecundum ſpeciem: hæc S. Thomas. Vbi expreſſe dicit, quod actiones multiplicantur numeraliter ad multiplicationem ſubiectorum agentium: vnde patet, quod actio eſt in agente ſubiectiuè. & loquitur ibi non ſolum de actione immanente, ſed de actione tranſeunte, quęrit enim ibidem, Vtrùm in Chriſto ſit vna tantum operatio.

¶ SEPTIMO præterea. Nam S. Thomas 3. par quæſt. 19. ar. 1. ad tertium, vbi ſic ait, Operari eſt hypoſtaſis ſubſiſtentis, ſed ſecundum formam, & naturam à qua operatio ſpeciem recipit: & ideò à diuerſitate formarum, ſeu naturarum eſt diuerſa ſpecies operationum; ſed ab vnitate hypoſtaſis eſt vnitas ſecundum numerum, quantum ad operationem ſpeciei. Sicut ignis habet duas operationes ſpecie differentes, ſcilicet illuminare, & calefacere, ſecundum differentiam lucis, & caloris; & tamen eſt vna numero illuminatio ignis ſemel illuminantis. Et ſimiliter in Chriſto opportet, quod ſint duæ operationes ſpecie differentes ſecundum eius duas naturas: quælibet tamen operationum eſt vna numero in Chriſto ſemel facta, ſicut vna ambulatio, & vna ſanatio. Ex quibus ſic formatur argumentum: Nam illuminatio, qua ignis illuminat aerem, & calefactio, qua calefacit aquam ſimul, vel eſt vna operatio, vel plures. Si dicas, quod ſint vna, oportet, quod ſint in vno ſubiecto: non ergo erit in aere, & aqua patientibus, cum ſint diuerſa ſubiecta patientia, & per conſequens erit in igne illuminante, & calefaciente. Si verò dicas, quod ſint duæ operationes, contra eſt S. Thomas in prædictis verbis: ergo.

¶ OCTAVO præterea. Nam S. Thom. de

de potentia quæſt.7.artic.10.ad 1.ſic ait: Agens, in quantum eſt agens, non eſt extraneum à genere patientis, in quantum eſt patiens; vnde vtriuſque ordo eſt realiter vnius ad alterum, & præcipuè, cum ipſa actio media ſit quędam propria perfectio agentis: hæc Sanctus Thomas. Ex quibus ſic formatur argumentum. Quælibet perfectio eſt in eo, cuius eſt perfectio: ſed actio conſiderata eſſentialiter, quæ eſt media inter agens, & patiens, eſt perfectio propria agentis, vt dicit Sanctus Thomas in prædictis verbis: ergo.

¶ Nono præterea. Nam S. Thomas de verit.quæſt.4.art.2.ad 7.ſic ait, Proceſſus operationis ab operante non diſtinguit rem per ſe exiſtentem ab alia per ſe exiſtente, ſed diſtinguit perfectionem à perfecto, quia operatio eſt perfectio operantis: hæc Sanctus Thomas.

¶ Et si dicas, quod Sanctus Thomas dicit oppoſitum, de potentia q. 10. art.1. in corpore, vbi ſic ait. Eſt autem duplex operatio, quædam quidem tranſiens ab operante in aliquid extrinſecum; ſicut calefactio ab igne in lignum: & hæc quidem operatio non eſt perfectio operantis, ſed operati: non enim aliquid acquiritur igni ex hoc, quod eſt calefaciens, ſed calefacto acquiritur calor: hæc Sanctus Thomas: ex quibus manifeſtè colligitur calefactionem non eſſe perfectionem operantis.

¶ Decimo præterea, & arguitur contra. Nam Sanctus Thomas non dicit, quod calefacto acquiratur calefactio, ſed calor; ideo calefactio formaliter eſt perfectio calefacientis, & calor calefacti. Vnde idem met S. Thomas 2. con. gen. cap. 23. ad quartum, ſic ait. Actiones, quæ ſunt in agente, ſunt quaſi perfectio ipſius: huiuſmodi autem non ſunt, niſi actiones cognoſcentis, & appetentis: hæc S. Thomas. Vbi manifeſtè apparet, quod ibi loquitur ſolum de actionibus immanentibus, ſicut & omnis actus moralis eſt immanens, & eſt in voluntate ſubiectiuè, & effectiuè, vt ipſe dicit 1.2.quæſt.74.art.1. in corp. Sed ex hoc non colligitur, quod actio tranſiens eſſentialiter conſiderata, ſcilicet pro ipſa emanatione ab agente, non ſit formaliter in agente, ſicut in ſubiecto conſiderata, vt accidens eius: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit in illo

¶ Prima concluſio. Secundum mentem S. Thomæ probabile eſt aſſerere actionem tranſeuntem eſſe ſubiectiuè in paſſo. Hanc concluſionem probant loca eiuſdem S. Thomæ adducta pro parte negatiua.

¶ Secunda concluſio. Secundum mentem S. Thomæ probabile etiam eſt aſſerere actionem tranſeuntem eſſe ſubiectiuè in agente. Hanc concluſionem probant loca eiuſdem S. Thomæ adducta pro parte affirmatiua.

¶ Ad primum, factum pro prima concluſione dicendum, quod actio ibi ſumitur pro eo, quod conſecutiuè per actionem producitur, & non pro actione eſſentiali. Nam cuilibet vero Philoſopho manifeſtum eſt, quod ſonatio ſecundum eſſe reale non eſt ſubiectiuè in aure audientis, ſed ſolum ſecundum ſpeciem ſoni receptam in organo auditoris, quæ ſpecies per talem actionem cauſatur. Imò ſecundum oppoſitam ſententiam, quæ ponit actionem in paſſo ſubiectiuè, diceretur, quod ſonatio eſſet ſubiectiuè in aere, ſicut ſonus per ſonationem productus; non autem, quod realiter, & naturaliter, ſiue eſſentialiter eſſet in organo auditus. Sic ergo S. Tho. in illo loco ſecundo de anima non vult, quod actio eſſentialiter ſumpta ſit in patiente, ſed ſolum illud, quod conſequutiue cauſatur ab agente mediante actione, eſt in patiente. Et ad replicam ibi factam, ſcilicet ſi actio eſſet in agente ſequeretur, quod motus eſſet in mouente; dicendum, quod actio naturalis, quę eſt cum tranſmutatione naturali, eſt bene cum motu; non tamen oportet, quod talis actio eſſentialiter ſit ipſe motus. Vnde licet talis actio accepta pro eo, quod per actionem producitur, ſit cum motu, & recipiatur in paſſum cum motu alteratio nis; tamen nõ propter hoc ſequitur, quod omne agens moueatur; quia talis actio ſic accepta non eſt ſubiectiuè in agente, ſed in patiente, vt dictum eſt.

¶ Ad secundum reſpondetur. Quod

Digitized by Google

actio poteſt conſiderari dupliciter: vno modo ſecundum modum ſignificandi, & ſic non ſignificatur vt eſt in agente, ſed vt ab agente. Alio modo ſecundum rem ſignificatam, & ſic realiter eſt in agente, vt patet ex dictis ex eodem S. Thoma.

¶ Ad tertium deſumptum ex 3. Phyſic. dicendum, quod actio tranſiens dicitur recipi in patiente conſequutiuè, quia illud, quod per talem actionem producitur eſt in patiente; non autem actio ipſa eſſentialiter accepta eſt in patiente ſicut in ſubiecto, ſed ſolum ſicut cauſa in ſuo effectu.

¶ Ad quartum dicendum, quod actio tranſiens dicitur actualitas patientis propter hoc, quia illud, quod per talem actionem producitur, eſt forma recepta in patiente ſubiectiuè.

¶ Ad quintum dicendum eſt ex dictis ad tertium.

¶ Ad ſextum deſumptum ex prima parte dicendum, quod actio tranſiens dicitur perfectio patientis, quia illud, quod cauſatur per actionem, recipitur in patiente, ſicut forma: non autem, quia actio illa eſſentialiter conſiderata ſit in patiente, ſicut ſæpius dictum eſt.

¶ Ad ſeptimum dicendum, quod actio ponit in patiente aliquid, ſcilicet ipſam formam per actionem productam: ſicut calefactio ignis ponit in aqua calorem productum ab igne per calefactionem. Non autem actio ponit ſeipſam in patiente, niſi ſicut cauſa eſt in ſuo effectu, & non ſicut accidens in ſuo ſubiecto.

¶ Ad octauum dicendum, quod patiens ſuſcipit actionem accipiẽdo actionem conſequutiuè, ideſt ſuſcipit illud, quod conſequitur ad actionem, ſcilicet formam productam ab agente per actionem.

¶ Ad nonum dicendum, quod licet actio ſecundum modum ſignificandi conſiderata, non ſit principium actionis; tamen ſecundum rem ſignificatam, eſt principium informandi, quo agens formaliter denominatur agere. Nec valet argumentum quo dicitur. Agens eſt cauſa actionis: ergo actio non eſt principium agentis; ſicut nec valet, ſubſtantia eſt principium accidentis, ſecundum S. Thomam: ergo accidens non eſt principium ſubſtantiæ: quia accidens eſt principium denominationis. Vnde actione denominatur agens agere: ſicut calefaciens calefactione dicitur calefacere. Nec talis eſt nominatio extrinſeca; ſed intrinſeca, & per ſe in quarto modo perſeitatis.

¶ Ad decimum dicendum, quod actio accepta pro forma, quæ per actionem ab agente producitur in paſſo, fluit ab agente in paſſum, ſicut effectus procedit à ſua cauſa. Sed actio eſſentialiter conſiderata, ſcilicet pro ipſa productione, ſic ipſa non ſuſcipitur in paſſo, vt accidens in ſubiecto, ſed ſolum ſicut cauſa in effectu ſuo.

¶ Ad primum factum pro ſecunda concluſione dicendum, ſupponendo prius, quod cum apud S. Thomam vtraque ſententia ſit probabilis; ideo modo vnam, modo alteram docebat; & propterea non mirum, quod in prædicto loco in argumento citato S. Thomas afferat partem affirmatiuam, ſcilicet actionem eſſe inhæſiuè in agente.

¶ Secundo dicendum, quod S. Thomas loquitur de actione ipſa non ſecundum ſe, & eſſentialiter, aut de actione accepta conſequutiuè, ſed loquitur de actione accepta antecedenter, videlicet pro principio proximo actionis: quomodo calefactio v. g. accipi poteſt pro calore, qui eſt immediatum principium calefactionis, quod quidem eſt inhæſiuè in agente. Vnde actio ſic accepta, licet ſecundum nomen actionis ſignificetur, vt eſt ab agente, & non vt in agente; tamen eſt in agente inhæſiuè, quia principium eius proximum eſt in agente inhæſiuè.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod S. Thomas loquitur de actione immanente; non autem de actione tranſeunte. Nam ibi vult explicare rationem relationis per exemplum actionis, vnde non loquitur de actione tranſeunte: inquit enim. Ad ſeptimum dicendum, quod ipſa relatio, quæ nihil eſt aliud, quam ordo vnius creaturæ ad aliam, aliud habet in quantum eſt accidens, & aliud in quantum eſt relatio, vel ordo. In quantum

Digitized by Google

tum enim accidens eſt, habet quod ſit in ſubiecto: non autem in quantum eſt relatio, vel ordo, ſed ſolum, quod ad aliud ſit quaſi in aliud tranſiens, & quodammodo rei relatæ aſſiſtens. Et ita relatio eſt aliquid inhærens, licet non ex hoc ipſo, quod eſt relatio. Sicut & actio ex hoc, quod eſt actio, conſideratur vt ab agente; in quantum vero eſt accidens, conſideratur vt in ſubiecto. Hæc S. Thomas: in quibus verbis nullam mentionem facit de actione tranſeunte.

¶ Secvndo dicendum, quod Diuus Thomas loquitur de actione non ſecundum ſe, ſed ratione relationis: itaque actio etiam tranſiens eſt in agente ratione relationis, non ratione ſui ipſius.

¶ Ad tertivm dicendum, quod S. Thom. loquitur quantum ad denominationem; nam actio vt denominans videtur eſſe in agente, ratione denominationis: ratione vero ſui exitus dicitur eſſe ab agente.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod ibi refert illam ſolutionem, quia ſufficiebat ad ſoluendum argumentum propoſitum: licet non dixerit illam ex propria ſententia.

¶ Ad qvintvm dicendum, quod vt patet ex contextu, S. Thom. potius docet actionem tranſeuntem eſſe ſubiectiuè in paſſo.

¶ Ad sextvm dicendum, quod ibi S. Thom. loquitur de actione immanente; non autem mentionem aliquam facit de actione tranſeunte.

¶ Ad septimvm dicendum, quod illa actio eſt vna, quia etiam ſubiectum in ratione ſubiecti formaliter eſt vnum. Nam licet aer, & aqua materialiter ſint diuerſa ſubiecta; formaliter tamen ſunt vnum ſubiectum.

¶ Ad octavvm patet ex his, quæ dicta ſunt in articulo præcedenti ad 6. pro 2. part.

¶ Ad nonvm dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad decimvm, quod erat replica dicendum, quod S. Thom. manifeſtè loquitur de actione immanente.

¶ Ex praedictis auctoritatibus S. Thom. pro vtraque parte poſitis, dicendum eſt, quod S. Thom. loquutus eſt ſecundum diuerſas ſententias, quæ tunc tenebantur à diuerſis auctoribus, maximè, quia nulla illarum habebat in ſe inconueniens aliquod; & propterea vtraque apud Doctorem Sanctum erat probabilis. Vnde re vera aliquando loquebatur iuxta vnam, aliquando vero iuxta aliam. Et ita ſi germana ſolutio adhibenda eſſet prædictis locis, nulla alia profecto eſſet, niſi quod in locis pro prima concluſione citatis S. Thomas loquebatur iuxta ſententiam aſſerentem actionem tranſeuntem eſſe ſubiectiuè in paſſo. In locis vero citatis pro ſecunda concluſione loquebatur iuxta aliam ſententiam, quæ aſſerit actionem tranſeuntem eſſe ſubiectiuè in agente: & vtrumque docuit S. Thomas: quia vt dictum eſt, vtrumque erat illi probabile, quod etiam nos iuxta mentem S. Thom. in præfatis duabus concluſionibus huius articuli aſſeremus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum actio, vt actio, & qua ratione dicit ab, habeat ſubiectum inhæſionis.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod actio, vt actio, & qua ratione dicit ab, non habeat ſubiectum inhæſionis. Actio, vt actio ſolum differt à paſſione, ratione formali concepta: ſed in hoc tantum differunt, quia paſſio dicit motum, vel mutationem inhærentem paſſo, & efficientem illam: ergo actio, vt actio, præſcindit ab hac habitudine: ergo non includit formaliter eſſe in, ſed eſſe ab.

¶ Secvndo præterea. Nam actio, vt actio, quatenus importat ab, ſignificatur, vt progrediens ab agente: ergo vt ſic non dicit eſſe in agente, & conſequenter, vt ſic non habet ſubiectum inhæſionis. Antecedens eſt per ſe notum. Et conſequentia patet. Quia id, cuius eſſe conſiſtit in hoc, quod ſit ab alio, non habet eſſe in illo: ergo ſi actio, vt actio,

Digitized by Google

quatenus importat ab, habet eſſe ab agente, vt ſic non habet ſubiectum inhæſionis.

¶ Dices, Quod habet ſubiectum inhæſionis, quod eſt paſſum.

¶ Tertio præterea, & arguitur contra. Quia in ſententia aſſerentium actionem eſſentialiter acceptam eſſe in agente, quatenus importat ab, non haberet ſubiectum inhæſionis, quod eſt falſum: ergo.

¶ Quarto præterea. Quia actio, vt eſt in paſſo, non conſideratur vt eſt actio, & qua ratione dicit ab: ergo qua ratione dicit ab, ſi habet ſubiectum inhæſionis non poteſt dici, quod ſit paſſum.

¶ Quinto præterea. Actio ea ratione, qua dicit ab, non dicit in: ergo ea ratione, qua dicit ab, non habet ſubiectum inhæſionis. Antecedens eſt notum. Conſequentia vero probatur. Ea ratione, qua habet ſubiectum inhæſionis dicit in: ergo ſi ea ratione qua dicit ab, non dicit in, ea ratione, qua dicit ab non habet ſubiectum inhæſionis.

¶ Sed contra eſt auctoritas S.Tho. q 8. de potentia art. 2. in corpore: ergo.

¶ Reſpondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Actio, vt actio, & ea ratione, qua dicit ab, habet ſubiectum inhæſionis. Hanc concluſionem negat P.Suarez diſput. 48. ſect. 4. num. 15. vbi inquit. Dico quarto, nulla actio, vt actio, & præciſe concepta ſub ea ratione, qua à paſſione diſtinguitur, habet ſubiectum inhæſionis, ſed denominationis tantum: vnde quæ eſt in ſubiecto ſolum inhæret mediante paſſione. Sed noſtra concluſio, quam docet expreſſe S.Thom. in loco citato, & in multis alijs in art. præcedenti allegatis, & cum eo omnes eius diſcipuli,

¶ Primo probatur. Quia actio, vt actio, & qua ratione dicit ab, & eſt formaliter diſtincta à paſſione, eſſentialiter eſt accidens: ergo vt ſic inhæret. Conſequentia eſt bona. Quia eſſe accidentis eſt ineſſe. Antecedens vero probatur. Quia actio, vt ſic pertinet ad prædicamentum accidentis, imo eſt vnum ex prædicamentis accidentium ab Ariſt. aſſignatum: ergo vt ſic, & quatenus formaliter diſtinguitur à paſſione, eſt accidens.

¶ Secvndo probatur. Actio, vt actio, & quatenus diſtinguitur formaliter à paſſione, habet eſſe: non per ſe, quia aliàs eſſet ſubſtantia: ergo habet eſſe in alio, & conſequenter inhæret alteri, & habet ſubiectum inhæſionis.

¶ Ad primvm, quod eſt argumentum Suarez, dicendum, quod illud non probat actionem formaliter acceptam, & quatenus ipſa formaliter diſtinguitur à paſſione, non habere ſubiectum inhæſionis; ſed ſolum probat actionem, & paſſionem formaliter diſtingui, cuius oppoſitum ipſe aſſerit tom. 2. diſpu. 46. ſect. prima, & diſput. citata ſect. quarta, vt dicemus quæſtione ſequenti art. 3.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod vt docet S. Thom. loco citato in argumento, ſed contra. vbi inquit, nihil prohibet aliquid eſſe inhærens; quod non ſignificatur, vt inhærens, ſicut, & actio non ſignificatur, vt in agente; ſed vt ab agente, & tamen conſtat actionem eſſe in agente. Ex quibus verbis manifeſta conſtat ſolutio; nam licet actio, vt actio, & ea ratione, qua dicit ab, ſignificetur, vt progrediens ab agente, tamen hoc non tollit, quin ſit in agente; & ita poſſumus dicere, quod ſecundum modum ſignificandi non ſit in ſubiecto; non tamen ſecundum rem ſignificatam.

¶ Ad tertivm dicendum, quod in quacumque ſententia loquamur, ſemper dicendum eſt, quod actio, vt actio habet ſubiectum inhæſionis, quia in quacumque ſententia actio ea ratione, qua importat ab, eſt accidens.

¶ Ad qvartvm dicendum, quod actio ea ratione, qua eſt in paſſo, ſpecificatiue importat rationem ab: non autem reduplicatiuè. Siue dicendum, quod ratione rei ſignificatæ importat ab; non autem ſecundum modum ſignificandi.

¶ Ad qvintvm dicendum, quod actio, vt actio, & quatenus importat ab ratione rei ſignificatæ importat in, & conſequenter habet ſubiectum inhæſionis: ſecus vero ſi loquamur ratione modi ſignificandi, quia, vt dicit S.Thom. loco citato non ſignificatur, vt inhærens, & conſequenter non ſignificatur, vt importans in, ideſt eſſe in ſubiecto.

QVÆ-

Digitized by Google

QVAESTIO II.

De ſexto prædicamento, ſcilicet de Paſſione.

In tres Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum paſſio ſit formaliter ratio receptionis in ſubiecto.
Articulus ſecundus. Vtrum paſſio ex natura rei diſtinguatur ab actione.
Articulus tertius. Vtrum dici poſſit, quod actio, & paſſio ſolum ratione ratiocinata diſtinguantur.

ARTICVLVS I.

Vtrum paſſio ſit formaliter ratio receptionis in ſubiecto.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod paſſio non ſit formaliter ratio receptionis in ſubiecto. Paſſio eſt motus, prout recipitur in paſſo: ergo non eſt ratio receptionis in ſubiecto. Conſequentia patet. Quia id, quod recipitur non eſt formaliter ratio recipiendi: ergo ſi paſſio eſt formaliter motus, prout recipitur non erit formaliter ratio receptionis, aut recipiendi. Antecedens vero patet. Quia paſſio eſt idem motus, qui eſt actio, & dicitur paſſio, quatenus recipitur in ſubiecto: ergo paſſio eſt motus, prout recipitur in ſubiecto.

¶ SECVNDO præterea. Ratio formalis, & eſſentia paſſionis conſiſtit in eo, quod ſit effectus actionis: ergo non eſt formaliter ratio receptionis. Conſequentia patet. Quia id, quod eſt formaliter ratio receptionis, diſtinguitur ab effectu actionis, qui recipitur; nam vnum, & idem nequit eſſe id, quod recipitur, & ratio recipiendi. Antecedens vero probatur. Nam paſſio producitur per actionem: ergo eſt effectus actionis.

¶ TERTIO præterea. Si paſſio eſſet formaliter ratio receptionis, importaret habitudinem ad ſubiectum receptiuum, ſicut actio, quæ eſt ratio formaliter agendi importat habitudinem ad agens; ſed paſſio potius dicit habitudinem ad actionem, quam ad ſubiectum; nam vt probatum eſt, paſſio eſt effectus actionis: ergo paſſio non eſt formaliter ratio receptionis.

¶ SED CONTRA eſt. Nam actio eſt formaliter ratio agendi: ergo paſſio eſt formaliter ratio recipiendi.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ CONCLVSIO vnica. Paſſio eſt formaliter ratio receptionis, ſeu recipiendi. Hæc concluſio probatur ratione facta in argumento, ſed contra. Non enim videtur maior ratio, quare actio ſit formaliter ratio agendi, & paſſio non ſit formaliter ratio recipiendi.

¶ SECVNDO probatur. Formam recipi in ſubiecto, eſt effectus formalis in rerum natura: ergo ab aliqua forma debet prouenire, quæ ſit formaliter ratio recipiendi; hæc autem non poteſt eſſe alia, niſi paſſio: ergo paſſio eſt formaliter ratio recipiendi.

¶ TERTIO probatur concluſio, & ſimul explicatur. Nam quamuis formam recipi in ſubiecto ſit quid abſolutum: tamen reſpicit ipſum ſubiectum tamquam terminum ſuæ habitudinis; nam ſicut v. gr. agere reſpicit agens à quo dimanat: ita recipi reſpicit id, in quo recipitur forma producta: ergo paſſio, quæ eſt forma tribuens hunc effectum, importat rationem formalem recipien-

di, quæ ratio dicit formalem habitudinem ad illud.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut actio, quæ eſt motus, eſt ratio agendi formaliter eundem motum; ita paſſio licet ſit motus, eſt tamen ratio formaliter recipiendi eundem motum; & ſicut actio eſt formaliter ratio agendi ſe ipſam; ita paſſio eſt ratio formaliter recipiendi ſe ipſam.

¶ Ad secundum dicendum nego antecedens; nam licet paſſio producatur ab agente mediante actione: tamen non per hoc debet dici effectus actionis; ſed dicitur effectus agentis, & in quantum effectus, dicit habitudinem ad agens; in quantum vero eſt paſſio dicit habitudinem ad ſubiectum, in quo recipitur.

¶ Ad tertium dicendum, quod paſſio dicit habitudinem ad ſubiectum, vt eſt paſſio: vt autem eſt effectus agentis dicit habitudinem ad agens.

ARTICVLVS II.

Vtrum paſſio diſtinguatur ex natura rei ab actione.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod paſſio non diſtinguatur ex natura rei ab actione, ſed quod diſtinguatur realiter tanquam res à re, vt multis argumentis ex profeſſo probat Flandria lib. 5. Metaphyſic. quæſt. 22. quorum primum eſt. Actio prædicamentaliter, & eſſentialiter accepta, eſt ſubiectiuè in agente, & paſſio in patiente; ſed impoſſibile eſt, vnum accidens numero, & ſecundum rem eſſe in diuerſis ſubiectiuè: ergo actio, & paſſio non ſunt idem realiter, & conſequenter diſtinguuntur pluſquam formaliter ex natura rei. Minor cum conſequentia ſunt notæ, & Maior patet ex ſancto Thoma in 2. d. 40. quæſt. 1. artic. 4. ad primum, vbi ſic ait, cum actio ſit in agente, & paſſio in patiente, non poteſt eſſe idem accidens numero, quod eſt actio, & paſſio, cum vnum accidens non poſſit eſſe in diuerſis ſubiectis: ergo.

¶ Secvndo præterea. Si iſta eſſet vera, actio, eſt paſſio, ſequeretur duo contradictoria eſſe ſimul vera; ſed conſequens eſt impoſſibile: ergo. Sequela probatur. Quia contradictoria iſtius, actio eſt paſſio, eſt iſta, nulla actio eſt paſſio. ſed iſta ſecunda eſt veriſſima, cum ſit propoſitio immediata: ergo.

¶ Tertio præterea. Si actio, & paſſio ſunt idem, erit idem comburere, & comburi; tales ergo (inquit Flandria) qui ſunt illius opinionis intrent ignem, & ſentient ſi ſit idem comburere, & comburi. Verberet etiam eos aliquis, & ſentient ſi idem ſit verberare, & verberari. Comedant panem, & videbunt ſi ſit idem comedere, & comedi; conſumere, & conſumi; interficere, & interfici. Manifeſtum eſt enim ad ſenſum, quod non eſt idem comburere, & comburi, &c. cum ergo quærere rationem circa ſenſum ſit infirmitas intellectus, infirmos eos relinquo, qui actionem, & paſſionem eſſe realiter idem aſſerere conantur.

¶ Sed contra eſt auctoritas ſancti Thomæ 3. Phyſic. lect. 4. vbi habet, quod actio, & paſſio ſunt vnus motus, & non differunt, niſi ſecundum diuerſas rationes: ergo dicendum eſt, quod actio, & paſſio non diſtinguuntur realiter tanquam res à re, ſed ſolum ſecundum diuerſas rationes, & formalitates.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Actio, & paſſio non diſtinguuntur realiter tanquam res à re, ſed ſolum diſtinguuntur formaliter ex natura rei. Hanc concluſionem docet ſanctus Thomas in argumento ſed contra, & lib. 3. de anima lect. 2. lib. 11. metaph. lect. 9. Capreolus in 2. d. 1. q. 2. art. 1. Soncin. libro 5. Metaphyſ. quæſt. 38. Et pro declaratione huius concluſionis, Supponendum eſt quid ſit diſtinctio realis tanquam res à re, & quid ſit diſtinctio formalis, ſeu ex natura rei: quas diſtinctiones explicuimus in principio primi tomi: ibi enim videnda ſunt, quæ diximus.

¶ Primo probatur concluſio aucto-

rit.

Digitized by Google

ſit. Philoſophi 3. phyſic. vbi expreſſe docet, quod actio, & paſſio ſunt vnus motus ſecundum rem: ibi enim habet. Hæc quidem (& loquitur de actione, & paſſione) vnum, & idem ſunt; ratio tamen non vna; ſimiliter & in mouente, & in motu: ergo.

¶ Secvndo probatur concluſio ex ſancto Thoma 2. 2. quæſt. 59. artic. 3. in corpore, vbi dicit. Reſpondeo dicendum, quod actio de ſui ratione procedit ab agente: paſſio autem ſecundum propriam rationem eſt ab alio; vnde non poteſt eſſe idem ſecundum idem agens, & patiens, vt dicitur in 3. & 8. phyſic. ſed hoc non contingit ob aliã rationem, niſi quia eſt diuerſa tantum ratio formalis actionis, & paſſionis: ergo actio, & paſſio ſolum formaliter diſtinguuntur.

¶ Tertio probatur. Actio, & paſſio non diſtinguuntur realiter: ergo formaliter ſaltim diſtinguuntur. Conſequentia videtur bona. Antecedens vero probatur. Quæ ſunt eadem vni tertio, non diſtinguuntur realiter; ſed actio, & paſſio ſunt eadem vni tertio, nempe motui: ergo nequeunt realiter diſtingui. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor vero probatur. Nam actio in omni opinione, quatenus eſt effectus agentis, identificatur cum paſſione: ergo actio, & paſſio ſunt eadem vni tertio. Conſequentia patet. Nam actio, & paſſio non alia ratione identificantur, niſi quia ſunt eadem res cum motu.

¶ Ad primvm ergo dicendum primo negando antecedens; nam vt dictum eſt, probabilis ſententia eſt multorum Thomiſtarum, actionem tranſeuntem eſſe in paſſo, & non in agente, & propterea negatur antecedens argumenti. Ad probationem verò deſumptam ex ſancto Thoma patet ex dictis artic. 5. præcedentis quæſtionis. Secundo reſpondetur, actionem quidem eſſe in agente, quatenus dicit rationem formalem agendi, non ea ratione, qua eſt effectus agentis, quo modo actio eſt idem motus cum paſſione, & quo modo ſubiectatur in paſſo. Explicatur hoc ſupponendo, quod vt conſtat ex dictis, actio dupliciter poteſt accipi. vno modo, quatenus eſt ratio formaliter agendi: alio modo, quatenus eſt effectus agentis. primo modo, actio quidem eſt in agente, ſed hoc modo actio non eſt idem motus, qui eſt paſſio: Cæterum quatenus actio eſt effectus agentis, vt ſic actio eſt in paſſo ſubiectiuè, & eſt idem motus, qui eſt paſſio. Vnde diſcrimen inter has duas opiniones eſt, quod aſſerentes actionem tranſeuntem eſſe in paſſo, volunt, quod non ſolum eſt in paſſo, quatenus eſt effectus agentis, ſed etiã, quatenus eſt ratio formaliter agendi: & ita dicunt etiam quod quatenus eſt formaliter ratio agendi, identificatur cũ paſſione. Cæterum ſententia aſſerens, quod actio tranſiens eſt ſubiectiuè in agente, docet, quod actio, ſolum vt effectus agentis identificatur cum paſſione, & eſt idem motus realiter cum illa.

¶ Ad secvndvm dicendum, quod illa propoſitio, quæ in argumento ſupponitur vera, ſcilicet actio eſt paſſio, non eſt vera, ſed falſa. Nam licet actio, & paſſio entitatiuè, & materialiter ſint idem motus; tamen formaliter, & ex natura rei diſtinguuntur: & propterea nequeunt adinuicem prædicari; nam diſtinctio formalis ſufficit vt ea, quæ formaliter diſtinguuntur, ad inuicem nequeant prædicari, vt patet etiam in his, quantitas eſt relatio, ſubſtantia eſt relatio, &c.

¶ Ad tertivm dicendum eſt eodem modo, quod illa erunt idem entitatiue, & materialiter; non autem formaliter ex natura rei. Et quia formalitates ſunt diuerſæ; ideo ſenſui apparet nõ eſſe idem entitatiuè comburi, & comburere; verberari, & verberare; comedere, & comedi.

ARTICVLVS III.

Vtrum dici poſſit, quod actio, & paſſio ſolum ratione ratiocinata diſtinguantur.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quod actio, & paſſio ſola ratione

ra-

Digitized by Google

ratiocinatum diſtinguantur. Si actio, & paſſio diſtinguerentur maiori diſtinctione, quam ratione ratiocinata, ſcilicet ex natura rei, vtique actio, vt diſtinguitur à paſſione, haberet propriam inhærentiam diſtinctam ab inhærentia paſſionis; nam ſicut formalitas actionis diſtinguitur à formalitate paſſionis: ita inhærentia prædictæ formalitatis actionis eſſet diſtincta ab inhærentia formalitatis paſſionis; ſed actio non habet inhærentiam diſtinctam ab inhærentia paſſionis: ergo. Minor, in qua eſt difficultas probatur. Quia multæ ſunt actiones tranſeuntes, quæ non habent ſubiectum, in quo reperiantur, vt eſt. v.g. creatio, quæ vt creatio eſt, non habet ſubiectum, in quo reperitur: ergo actio, vt actio non habet propriam inhærentiam.

¶ Secvndo præterea, & probatur idem. Quia actio dicit Ab: ſed ab vt ſic non petit inhærentiam; quia vt ſic non dicit in: ergo actio, vt actio non habet propriam inhærentiam, & conſequenter diſtinguitur ſolum ratione ratiocinata à paſſione.

¶ Tertio præterea. Actio, & paſſio teſte S. Thoma 11. metaphyſ. lect. 9. & Philoſop 3. phyſic. cap. 3. ſunt idem motus ſub diuerſis rationibus: ergo dicendum eſt, quod ſola ratione ratiocinata diſtinguantur.

¶ Sed contra eſt id, quod ex S. Thom. dictum eſt in præcedenti articulo In quo demonſtratum eſt iuxta ſententiam S. Thomæ actionem, & paſſionem diſtingui ex natura rei: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis ſit in hoc articulo

¶ Conclvsio vnica. Nulla ratione dici poteſt, quod actio, & paſſio ſola ratione ratiocinata diſtinguantur. Hanc concluſionem negat P. Suarez tom. 2. diſput. 46 ſect. 1. & diſput. 48. ſect. 4. in quibus locis aſſerit actionem, & paſſionem ſola ratione concepta diſtingui, & conſequenter tantum vnicam inhærentiam habere per quam actio ratione ſui termini, vel ratione ipſius paſſionis inhærer paſſo. Noſtra tamen concluſio, vt demonſtratum eſt in præcedenti articulo, eſt expreſſa S. Thomæ.

¶ Primo probatur concluſio. In omni opinione actio infert de ſe paſſionem; quia paſſio producitur ab agente per actionem: vnde S. Thomas. 2. 2. q. 59. art. 3. ad tertium ſic ait, Ad tertium dicendum, quod paſſio eſt effectus actionis exterioris; ſed ſi actio, & paſſio eſſet idem realiter ſola ratione ratiocinata diſtincta, nō eſſet verum dicere, quod actio infert paſſionem, quia idem non infert, nec cauſat ſe ipſum: illud autem verbum infert, cauſalitatem importat: ergo dicendum eſt, quod actio, & paſſio maiori diſtinctione diſtinguuntur, quam ratione ratiocinata.

¶ Secvndo probatur concluſio. Potentialitas agentis, & potentialitas paſſi ſunt potentialitates diſtinctæ, ſecluſa quacunque operatione intellectus: ergo actus vtriuſque, qui ſunt actio, & paſſio, actio enim eſt actus potentialitatis agentis, & paſſio potentialitatis patientis, debent ſecluſa operatione intellectus eſſe actus diuerſi, & habere diuerſas rationes. Antecedens eſt notum. Conſequentia vero probatur, quia actus proportionatur potentiæ: non enim vnus actus poteſt actuare potentiam alterius ſpeciei ab illo, v.g. viſio non poteſt actuare potentiam auditiuam, ſed neceſſario actuat potentiam viſiuam: ergo cum actio ſit actus potentialitatis agentis, quæ eſt diſtincta pluſquam ratione à potentialitate patientis, quæ actuatur per paſſionem, dicendum eſt, quod actio, & paſſio pluſquam ratione concepta diſtinguantur.

¶ Tertio probatur concluſio. Ea, quæ ratione ratiocinata ſolum diſtinguuntur, habent à parte rei ſolum vnā eſſentiam, & vnam formam ſaltim metaphyſicam: vt v.g. homo reſpectu animalis & rationalis vnam hominis eſſentiam habet: ſed actio, & paſſio non ſunt huiuſmodi: ergo. Minor probatur. Vna, & eadem eſſentia non poteſt eſſe eſſentia actionis, & paſſionis; quia cum ſint primo diuerſa, non poſſunt habere vnam eſſentiam. Nam ſi talis daretur, non eſſet actionis eſſentia; quia non eſſet maior ratio, quare eſſet actionis eſſentia, & non paſſionis, & econuerſo; vnde dicendum eſt, quod vtriuſque non ſit vna

Digitized by Google

vna eſſentia, ſed duplex, & conſequenter dicendum eſt, quod pluſquam ratione ratiocinata diſtinguantur, nempe formaliter, aut ex natura rei.

¶ Ad primum ergo dicendum in forma nego minorem. Ad probationem dicimus, quod creatio actiuè ſumpta eſt in Deo, quia eſt actio immanes formaliter, & virtualiter tranſiens: paſſiuè verò ſumpta, tantum eſt relatio dependentiæ, quam ponit in creatura, vt manifeſtè docet S. Thomas p. p. q. 45. art. 3.

¶ Ad secundum dicendum negando minorem, quia actio ſecundum quod dicit ab, non præſcindit ab in; ſicut neque relatio ſecundum quod dicit ad, habet talem præciſionem.

¶ Ad tertium dicendum, quod quando Sanctus Thomas, & Philoſophus dicunt eundem motum eſſe actionem, & paſſionem ſecundum diuerſas rationes, nō loquuntur de rationibus conceptis, ſed de rationibus formalibus diſtinctis ex natura rei, vt iam explicatum eſt in præcedenti articulo.

Finis Libri Quarti.

FRA-

Digitized by Google

FRATRIS HYACINTHI PETRONII ROMANI ORD. PRÆDIC. SACRI APOST. PALATII MAGISTRI,

LIBER QVINTVS.

DE QVATVOR VLTIMIS PRÆDICAMENTIS, ET DE POSTPRAEDICAMENTIS.

In duas Quæſtiones diuiſus.

Quaſtio Prima. De quatuor vltimis Prædicamentis, ſcilicet Quando, Vbi, Situs, & Habere.

Quaſtio Secunda. De Poſtcathegorijs, hoc eſt de Poſtprædicamentis.

IN hoc quinto Libro non ſolum explicanda ſunt ea, quæ concernunt quatuor vltima genera accidentium, nempe prædicamentum Quando, Vbi, Situs, & Habere; verum etiam agendum eſt de his, de quibus tractat Philoſophus per quinque capita in Poſtprædicamentis, vt tandem finem imponamus his, quæ prædicamenta Ariſtotelis nuncupantur.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO PRIMA.

De quatuor vltimis Prædicamentis, ſcilicet Quando, Vbi, Situs, & Habere.

In quatuor Articulos diuiſa.

Articulus Primus. Vtrùm ea, quæ habet Ariſtoteles cap. de Quando, ſeptimo prædicamento, ſint vera.

Articulus ſecundus. Vtrùm ea, quæ habet Ariſtot. cap. de Vbi octauo prædicamento, ſint vera.

Articulus tertius. Vtrùm ea, quæ habet Ariſtoteles cap. de Situ nono prædicamento, ſint vera.

Articulus quartus. Vtrùm ea, quæ habet Ariſtoteles cap. de Habere decimo prædicamento, ſint vera.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ea, quæ habet Ariſtoteles cap. de Quando ſeptimo prædicamento, ſint vera.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non ſint vera ea, quæ habet Ariſtoteles cap. de quando ſeptimo prædicamento. Diffinitur quando, quod ſit id, quod relinquitur ex adiacentia temporis; ſed hæc diffinitio non eſt bona: ergo. Minor probatur. Ex adiacentia temporis nihil relinquitur, quia adiacere eſt, alicui inhærere: tempus autem non inhæret his inferioribus: ergo male dicitur in diffinitione, quod quando ſit id, quod relinquitur ex adiacentia temporis.

¶ Secvndo præterea. Quando, nihil aliud eſt, quam rem menſurari hoc, vel illo tempore, nempe hodie, heri, &c. Sed hoc idem eſt, ac menſurari tempore: ergo, vel prædicamentum quando non diſtinguitur à tempore, quod eſt impoſſibile, quia alias non eſſet prædicamentum diſtinctum, & conſequenter pertineret ad prædicamentum quantitatis, ad quod pertinet tempus; vel dicendum, quod prædicamentum quando non menſurat rem ſecundum determinatum tempus, nempe ſecundum præteritum, aut ſecundum futurum: ergo.

¶ Tertio præterea, & confirmatur vis argumenti præcedentis, Supponendo aliud eſſe, loqui de eſſe rem aliquam menſuratam ſimpliciter, & abſolutè à tempore, & eſſe menſuratam ab hoc, vel illo tempore, ſcilicet ab hac hora, hoc die, & hoc menſe, &c. Nam tempus ſolum importat menſuram rei ſucceſſiuæ abſolutè: at verò prædicamentum quando ſignificat rem eſſe menſuratam hoc, vel illo tempore, & hoc die, vel illa hora. Sed hoc ſequitur manifeſtè, quod ſit potius ſpecies temporis, quam prædicamentum diſtinctum à tempore: ergo prædicamentum quando,

do, non importat menſuram rei ſecundum determinatam rationem temporis.

¶ Qvarto præterea. Prædicamentum quando non habet ſpecies aliquas: ergo nequit eſſe ſpeciale prædicamentum, aut generaliſſimum alicuius prædicamenti. Conſequentia patet. Quia generaliſſimum alicuius prædicamenti neceſſario debet habere ſub ſe aliquas ſpecies: ergo. Antecedens verò probatur. Quia eſſe in tempore eſt eiuſdem rationis in omnibus, ſicut & tempus eſt vnum numero: ergo.

¶ Dices, quod ſpecies prædicamenti quando, ſunt eſſe in tempore præterito, & eſſe in tempore futuro, & eſſe in tempore præſenti.

¶ Qvinto præterea, & arguitur contra. Quia numquam eſt verum dicere, quod Petrus menſuratur à tempore futuro, vt ſic, nec à tempore præterito vt ſic, ſed ſolum à tempore præſenti: ergo ſpecies quando, non ſunt, nec eſſe poſſunt, eſſe in tempore præterito, aut eſſe in tempore futuro. Conſequentia patet. Quia ſpecies huius prædicamenti deſumitur à diuerſa ratione huius, quod eſt contineri à tempore.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. cap. de quando: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explcatione veritatis ſit in hoc articulo.

¶ Conclvsio vnica. Ea, quæ habet Ariſtoteles cap. de quando, ſunt vera. Hanc concluſionem docent omnes Logici, & Metaphyſici. Et probatur explicando ea, quæ ad hoc prædicamentum pertinent.

¶ Observandvm primo, quod ſicut per motum localem acquirimus quandam formam intrinſecam ex eo, quod locus menſurat nos extrinſecè, quæ eſt vbicatio, ſecundum quam dicor eſſe in loco formaliter: quæ quidem vbicatio non eſt locus de prædicamento quantitatis, nec eſt relatio de prædicamento relationis, ſed eſt quædam forma abſoluta, quæ vbicatio dicitur, ſecundum quam formaliter ſumus in loco. Ita prorſus à ſimili dicimus in præſenti, quod res, quæ tempore menſurantur, ex eo, quod tempus eas menſurat, acquirunt ipſæ res eſſe in tempore: quod quidem eſſe in tempore nihil aliud eſt, quam forma quædam cauſata in rebus ex menſuratione actiua temporis: hæc autem forma, ita cauſata dicitur quando. Et ſicut v.g. ex eo, quod figo pedem in puluere, reſultat in puluere quædam imago ipſius pedis illi proportionata: eodem modo ex tempore relinquitur in nobis eſſe in tempore, quod eſt quoddam accidens nobis intrinſecum proportionatum tempori. Nam propter quaſdam qualitates, quas in nos cauſat tempus, ſiue ratione ſui formalis, ſiue ratione ſui materialis, relinquitur in nobis accidens vnum poſitiuum reale, quod dicitur quando, ſiue eſſe in tempore; ſicut ex loco cauſatur vbicatio, & ex veſte eſſe veſtitum. Vnde eſſe in tempore, ſiue quando, diſtinguitur genere à tempore; nam tempus eſt de prædicamento quantitatis, & eſſe in tempore pertinet ad aliud genus primo diuerſum.

¶ Secvndo obſeruandum eſt, quod eſſe in tempore, ſiue quando, à quo res denominantur eſſe in tempore, talis denominatio non eſt à ſolo tempore, vt aliqui volunt, ſed eſt à forma, quæ rebus inhæret, & quæ appellatur quando; licet verum ſit, quod hæc forma ſumitur, & cauſatur à tempore extrinſecè. Vnde Soto eleganter hoc explicat exemplo: inquit enim, quod ſicut album non eſt albedo, nec corpus, ſed effectus formalis albedinis, qui intrinſecè eſt in albo: ita eſſe in tempore, nec eſt tempus, nec ſubiectum; ſed effectus formalis intrinſecè cauſatus à propria forma, quæ dicitur quando, à tempore tamen extrinſecè cauſata; non minus ac eſſe in loco cauſatur intrinſecè à forma, quæ dicitur vbicatio, & extrinſecè à loco.

¶ Tertio obſeruandum eſt, quod licet verum ſit, quod cauſa extrinſecè producens talem formam, quæ dicitur quando, ſit tempus noſtrum: tamen valde probabile eſt (etſi oppoſitum aliqui Thomiſtæ dicant) talem formam cauſari ex-

Digitized by Google

ri extrinſecè etiam à menſura ſubſtantiarum ſeparatarum: & ita probabile etiam eſt in hoc prædicamento collocari res, quæ æuo, tempore continuo, & diſcreto Angelorum, & æternitate participata menſurantur. Neque contra hoc facit, quod habet S.Thom. in 1. ad Anibaldum diſt. 37. q. 1. ar. 1. ad ſecundum, nempe, quod propria denominatio huius prædicamenti eſt eſſe in tempore, vt quid menſuratum ab illo. Nam S. Thom. nomine temporis non intelligit ſolum tempus noſtrum, ſed etiam ſupradictas menſuras. Vel dicendum, quod ſanctus Thomas loquebatur de eſſe in tempore noſtro, de quo eſt certa ſententia apud omnes metaphyſicos: non tamen propter hoc negabat id, quod nos probabiliter aſſerimus. His ſuppoſitis manet ſatis explicata eſſentia prædicamenti Quando, & conſequenter ea. quæ Ariſt. habet loco citato in concluſione.

¶ Ad primvm ergo dicendum, nego minorem. Ad probationem reſpondetur, quod ex adiacentia temporis, id eſt ex menſuratione temporis: hoc enim ſibi vult adiacentia temporis; relinquitur aliquid reale inhærens, quod appellatur quando; nam vt dictum eſt, quando eſt forma quædam realis, cauſata extrinſecè ex menſuratione temporis, ſiue à tempore ipſo.

¶ Ad secvndvm dicendum, nego maiorem; nam vt ex dictis conſtat, propriè loquendo, quando non eſt menſurari hac, vel illa hora; ſed eſt quædam forma poſitiua accidentalis, importans ordinem tranſcendentalem ad hanc, vel illam horam; vnde prædicamentum quando, eſt menſurari hac, vel illa hora extrinſecè, non autem intrinſecè.

¶ Ad tertivm patet ex dictis.

¶ Ad qvartvm dicendum, nego antecedens. Ad probationem reſpondetur, quod ſpecies prædicamenti quando ſunt diuerſæ formæ cauſatæ extrinſecè à diuerſis partibus temporis. Nam ſicut quando, quod eſt generaliſſimum, eſt forma quædam realis accidentalis cauſata extrinſecè à tempore menſurante, & propterea importat ordinem tranſcendentalem ad tempus: ita ſpecies eſt forma cauſata à diuerſa parte temporis, importans diuerſum ordinem tranſcendentalem. Explicatur hoc. Nam quamuis v. gr. locus, qui eſt de prædicamento quantitatis ſit vnus ſpecie: tamen ex eſſe in loco, cum diuerſo reſpectu ad partes mundi, conſurgunt diuerſæ vbi ſpecie differentia: ita prorſus ex eſſe in tempore ſecundum diuerſas partes temporis conſurgunt diuerſæ ſpecies: & hac ratione aſſignauit illas Ariſtoteles cap. de quando, dicens: Quando, vt heri, ſuperiori anno, eſſe hodie, & ita prædicamentum quando, habet proprias ſpecies, quæ non ſunt partes temporis, nempe præteritum, præſens, & futurum, niſi extrinſecè, quatenus ex illis cauſantur, & quatenus ad illas importatur reſpectus tranſcendentalis.

¶ Ad qvintvm dicendum, quod ſufficit, quod fuerit menſuratus à tempore præterito: quia ſufficit, quod quando cauſatum à tempore præterito dicat ordinem tranſcendentalem ad illud, quantumuis illud non ſit realiter. Et vt melius explicetur, quænam ſint ſpecies huius prædicamenti, & quomodo dici poſſit, quod ex tempore præterito deſumitur ratio ſpeciei huius prædicamenti, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNC. VNICA

Ad Quartum, & quintum.

Vtrùm rerum corruptibilium durationes ſint ſpecies prædicamenti quando.

Et videtur vera pars affirmatiua. Primo arguitur. Ratio huius prædicamenti conſiſtit in duratione rerum corruptibilium, quæ tempore ſucceſſiuo menſurantur; ſed modi per ſe contrahentes hanc rationem, ſunt modi durationis rerum corruptibilium: ergo ſpecies prædicamenti quando ſunt conſiderandæ penes diuerſas durationes rerum

ARTICVLVS II.

Vtrum ea, quæ habet Ariſt. cap. de vbi, octauo prædicamento, ſint vera.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod ea, quæ habet Ariſtoteles cap. de vbi, octauo prædicamenro non ſint vera. Vbi conſtituitur ab Ariſtotele, vt prædicamentum diſtinctum à cæteris; ſed vbi non diſtinguitur à prædicamento quantitatis: ergo ea, quæ habet Ariſt. cap. de vbi, non ſunt vera. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Vbi non diſtinguitur à loco: locus autem pertinet ad prædicamentum quantitatis: ergo. Maior probatur manifeſtè ex D. Thoma 1. par. quæſt. 110. art. 3. vbi habet hæc verba, Mobile ſecundum locum non eſt in potentia ad aliquid intrinſecum, in quantum huiuſmodi, ſed ſolum eſt in potentia ad aliquid extrinſecum, ſcilicet ad locum: his enim verbis manifeſtè docet ſanctus Thomas, mobile quando mouetur, nihil aliud acquirere, niſi locum: quia tantum acquirit id, ad quod eſt in potentia. Cum autem ſanctus Thomas dicat, quod ſolum eſt in potentia ad locum; ideo dicendum eſt, quod ſolum acquirit locum. Sed mobile quando mouetur ad locum, acquirit vbi: ergo ſecundum ſanctum Thomam vbi, & locus ſunt idem.

¶ SECVNDO præterea, & probatur idem. Nam idemmet Sanctus Thomas 1. con. gen. cap. 13. dicit, Aliquando denominatur aliquid ab eo, quod eſt extra ipſum, vt ſcilicet à loco dicitur aliquid eſſe alicubi: ergo ſecundum ſanctum Thomam eſſe aliquid alicubi, ſcilicet habere vbi, nihil aliud eſt, niſi aliquid extrinſecum, nempe locus, à quo denominatur eſſe in loco, & conſequenter eſſe in loco, quod eſt vbi, & locus idem erunt.

¶ TERTIO præterea, & confirmatur magis argumentum præcedens. Nam ſanctus Thomas 5. Metaph. lect. 7. & in alijs locis docet ſex vltima prædicamenta denominari ab extrinſeco: numeratur autem inter ſex vltima prædicamenta vbi: ergo vbi eſt denominatio ab aliquo extrinſeco: nequit vero eſſe ab alio talis denominatio, quam à loco: ergo habere vbi, eſt à loco, & conſequenter locus.

¶ QVARTO præterea. Vbi ponitur ab Ariſt. prædicamentũ diſtinctũ accidentium à cæteris alijs accidentibus: ſed vbi non eſt accidens reale: ergo male conſtituitur ab Ariſtotele, vt generaliſſimum à cæteris diſtinctum. Minor probatur. Si vbi eſſet accidens reale, vtique ab aliquo agente cauſaretur: non eſt autem aſſignabile à quo cauſetur: ergo.

¶ DICES, Quod cauſatur extrinſecè à loco.

¶ QVINTO præterea, & arguitur contra. A loco nequit cauſari, quia ſuperficies extrinſeca, qualis eſt locus, non poteſt cauſare formam aliquam extrinſecam, eo quod nequit illam cauſare in aliquo genere cauſæ: ergo.

¶ SEXTO præterea. Generaliſſimum cuiuſcumque prædicamenti debet habere ſpecies ſubalternas ſub ſe, vt eſt manifeſtum: ſed vbi non habet huiuſmodi ſpecies: ergo malè conſtituitur ab Ariſtotele, tamquam prædicamentum à cæteris diſtinctum. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Si aliquas ſpecies haberet, maximè eſſent vbi angelicum, vbi corporeum, vbi diuinum, &c. Sed vbi diuinum, & angelicum nequeunt aliquo modo pertinere ad prædicamentum, ad quod pertinet vbi corporeum: de vbi enim diuino hoc ſatis notum eſt; de vbi angelico etiam patet ex Diuo Thoma 1. par. quæſt. 52. art. 1. vbi docet, Angelum æquiuocè eſſe nobiſcum in loco; alias enim eſſet vniuocè: ergo huiuſmodi vbi angelicum, ſiue diuinum, non poteſt eſſe ſpecies vbi prædicamentalis.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Ariſtot. cap. de prædicamento, vbi: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit.

¶ CONCLVSIO vnica. Ea, quæ habet Ariſt. cap. de vbi, ſunt vera. Hanc con-

Digitized by Google

cluſionem amplectuntur omnes Logici, & Metaphyſici: qui tamen diuerſimodè illam intelligunt. Nos tamen explicamus poſitionem huius prædicamenti à ſimili, ſicut explicuimus præcedens prædicamentum.

¶ Considerandvm enim eſt, quod vbi nihil aliud eſt, quam eſſe in loco, ſicut quando nihil aliud eſt, quam eſſe in tempore: motus enim localis terminatur tamquam ad terminum ſuum formalem ad vbi, quod eſt ſubiectiuè in re, quæ eſt in loco, & forma intrinſeca illius. Verum hæc forma intrinſeca requirit aliam extrinſecam, vt habeat eſſe: hæc tamen forma extrinſeca eſt locus: ſicut, vt forma intrinſeca, quæ dicitur, quando, habeat eſſe, requirit aliam extrinſecam, quæ eſt tempus. Hæc autem forma intrinſeca, quæ eſt eſſe in loco, & dicitur vbi, eſt proportio quædam rei locatæ ad locum; nam ex eo, quod res continetur à loco, eſt in illa ſubiectiuè quoddam accidens reale importans ordinem tranſcendentalem ad locum, qui explicatur per proportionem rei locatæ ad locum; ſicut eſſe in tempore, quod dicitur quando, eſt quædam forma intrinſeca realiter inhærens, importans ordinem tranſcendentalem, qui explicatur per reſpectum ad tempus menſurans. Itaque ſicut quando, quod eſt eſſe in tempore, eſt forma quædam intrinſeca, extrinſecè à tempore cauſata; ita prorſus vbi, quod eſt eſſe in loco, eſt forma quædam intrinſeca à loco cauſata; vnde vbi ex neceſſitate requirit locum extrinſecum; adeo vt ſi locus non eſt, neque eſſe poteſt aliquod vbicatum: ſed hæc concluſio, & veritas huius doctrinæ patebit magis in ſolutionibus argumentum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrum vbi ſit res diſtincta à loco.

PRo intelligentia tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod nonnulli putant locum, & vbi eſſe vnam, & eandem rem; & propterea putant, vbi eſſe denominationem quandam extrinſecam ipſius loci; immo putant hanc eſſe mentem Sancti Thomæ propter loca adducta in principio articuli. Ita enim putat Suarez diſput. 51. ſect. 1. num. 4. Cum autem ſanctus Thomas nulla ratione hoc intelligat, ideo inſtituta eſt præſens quæſtiuncula, vt veritas ſit manifeſta. Hoc ſuppoſito,

¶ Videtur vera pars negatiua, & arguitur tribus prioribus argumentis propoſitis in principio articuli.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Nullo modo dicendum eſt ſecundum mentem ſancti Thomæ, vbi, & locum non eſſe res diſtinctas. Hæc concluſio patet manifeſtè ex his, quæ habet ſanctus Thomas in 4 d. 16. quæſt. 3. art. 1. quæſt. 2. & 11. Metaph. lect. 11. vbi expreſſe habet oppoſitum; imò idem docet in locis citatis in principio articuli; ſi illa attente conſiderentur.

¶ Hæc concluſio negatur à Maſio, qui putat ſolum diſtingui ratione ratiocinata. Sed probatur. Nam huiuſmodi res cum ſint res diuerſorum prædicamentorum, ſunt primo diuerſa: ergo diſtinguuntur pluſquam ratione ratiocinata; nam eſſe primo diuerſa requirit maiorem diſtinctionem, quam ſit diſtinctio rationis ratiocinatæ, eo quod diſtinctio eorum, quæ ſunt primo diuerſa, requirit diſtinctionem generum, quâ non admittit diſtinctio rationis ratiocinatæ: ergo. Secundo probatur. Nam locus eſt ſpecies quantitatis continuæ;

vbi

vbi vero eſt ſpeciale prædicamentum: ergo neceſſario dicendum eſt, quod vbi, & locus ſint res diuerſorum generum.

¶ Ad primvm, quod erat primum huius articuli, Reſpondetur, quod ſanctus Thomas in illis verbis vult dicere, quod non eſt in potentia ad aliquid omnino intrinſecum, ſicut reliqui motus, ſcilicet ad quantitatem, & ad qualitatem; ſed eſt ad formam vbi, quæ inhæret mobili, & ſumitur in ordine ad aliquid extrinſecum, ſcilicet ad locum.

¶ Ad secvndvm, quod ſimiliter erat ſecundũ huius articuli, reſpondetur ſanctum Thomã loqui ibi de forma extrinſeca, à qua deſumitur intrinſeca, quæ eſt vbi; nam vtrumque neceſſarium eſt concurrere, vt aliquid ſit in loco, & locum, vt quid extrinſecum, & vbi vt quid intrinſecum; vnde eſſe in loco, ſiue vbi denominatur præciſe à forma extrinſeca, ſed ab intrinſeco, ſcilicet ab vbicatione, quæ ſumitur à loco extrinſeco.

¶ Ad tertivm, quod erat tertium huius articuli, reſpondetur, quod quando S. Thom. docet ſex vltima prædicamenta denominari ab extrinſeco, non vult dicere, quod formæ illorum prædicamentorum ſint extrinſecæ ita, quod fiat denominatio à forma extrinſeca; ſed vult dicere, quod v.g. vbi, quando, ſitus, &c. ſumuntur etiam ſi ſint formæ intrinſecæ inhærentes ſubiectis ab aliquibus formis extrinſecis: vt enim aliquid dicatur eſſe in tempore, neceſſe eſt eſſe tempus, ſicut, vt aliquid dicatur eſſe in loco neceſſe eſt eſſe locum, &c. Et per hæc patet ad primum, ſecundum, & tertium argumentum huius articuli

¶ Ad qvartvm dicendum, quod bene ibi dictum eſt.

¶ Ad qvintvm dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem; vnde ſit in hoc articulo

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Quintum.

Vtrum vbi, ſiue eſſe in loco, quod eſt forma accidentalis intrinſeca locato inhærens illi, proueniat ex circumſcriptione loci.

PRo explicatione tituli quæſtiunculæ, Obſeruandum eſt, quod P. Suarez loco citato arbitratur, vbi non prouenire formaliter ab extrinſeco corpore, vel ſuperficie ambiente; verum etiam nullo modo ex circumſcriptione illius reſultare, nec per ſe illam requirere, quãuis ob naturalem ordinem vniuerſi numquam eſſe ſine illa præterquam in vltima ſphæra vniuerſi: & hanc ſuam ſententiam intendit probare.

¶ Primo, argumento quarto propoſito in articulo. Quia ſuperficies extrinſeca, qualis eſt locus non poteſt cauſare talem formam intrinſecam: ergo. Antecedens probatur. Nam ſuperficies intrinſeca, ſcilicet locus, nullum cauſat effectum immediatum: ergo neque cauſat talem formam tamquam effectum mediatum.

¶ Secundo arguitur. Quia in nullo genere cauſæ concurrit ad producendã talem formam; non in genere cauſæ efficientis, nec materialis extrinſecæ: ergo.

¶ Tertio arguitur. Si talis forma eſſet intrinſeca, ſuperfluum eſſet ponere ſuperficiem extrinſecam; quia ipſa forma ex ſe produceret effectum: ergo.

¶ Quarto arguitur, exemplo cæli empirei, quod eſt præſens ibi, vbi eſt, & nullum habet corpus ambiens: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Eſſe in loco, quod eſt vbi, eſt forma quædam intrinſeca inhærens locato, extrinſecè cauſata à loco, quem neceſſario ex na-

Digitized by Google

tura ſua poſtulat vbi, ſiue eſſe in loco. Hæc concluſio duas habet partes. Prima pars patet ſatis exemplis ſæpe poſitis. Nam ſicut eſſe in tempore cauſatur à tempore extrinſecè: ita prorſus eſſe in loco cauſatur à loco extrinſecè: non enim videtur maior ratio de vno, quam de alio: ergo.

¶ Secunda etiam pars patet exemplo. Nam ſicut v.g. eſſe veſtitum, eſſe non poteſt ſine veſte, etiamſi eſſe veſtitum ſit forma quædam prædicamenti habitus; quia eſſe veſtitum requirit veſtem, vt formam extrinſecam neceſſario: ergo ſimiliter fieri non poteſt, quod aliquid ſit in loco, quod eſt vbi, ſine loco; quia ex neceſſitate dependet ab illo, vt à forma extrinſeca. Secundo probatur eadem pars. Quia vbi eſt eſſe in loco: ſed tunc iuxta opinionem Suarez non eſt locus, vbi ſit: ergo non erit in loco.

¶ Dices, Cum aliquibus defenſoribus eiuſdem opinionis, quod tunc eſſet in loco imaginario. Tertio probatur concluſio, & impugnatur præfata ſolutio; nam ſecluſa operatione intellectus, nec eſt locus verus, nec imaginarius: ergo tunc ſecluſa operatione intellectus non eſſet in loco.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, negando antecedens. Ad probationem reſpondetur, quod locus habet effectum ſuum immediatum, qui eſt ambire locatum, & habet etiam effectum mediatum extrinſecè ab eo cauſatum, qui eſt vbi, ſiue eſſe in loco.

¶ Ad ſecundum reſpondetur. Quod ſuperficies extrinſeca concurrit ad vbi cauſandum, non in genere cauſæ efficientis, nec materialis, nec formalis intrinſecæ, ſed in genere cauſæ formalis extrinſecæ: & agens ſine illa forma extrinſeca nequit producere vbicationem, aut rationem formalem eſſendi in loco, ſicut ſine tempore non poteſt cauſare eſſe in tempore, & ſine veſte non poteſt cauſare eſſe veſtitum.

¶ Ad tertium reſpondetur, negando maiorem: ex dictis enim ſatis conſtat, quomodo non ſolum eſt ſuperfluum ponere ſuperficiem extrinſecam, imo eſt omnino neceſſarium.

¶ Ad quartum reſpondetur, Quod Cælum empyreum, ſiue vltima ſphæra non eſt in loco per ſe, vt docet Ariſt. 4. Phyſic. eſt tamen in loco in potentia ſecundum partes. Vnde cælum empyreũ eſt in loco imperfectè, & inadæquatè, nempe ex parte ſuperficiei concauæ, quæ vendicat ſibi locum, & ſuperficiem conuexam cæli inferioris: ex parte vero ſuperficiei conuexæ non eſt in loco. Et per hæc patet ad quintum argumentum principale huius articuli

¶ Ad sextvm principale eiuſdem articuli dicendum, quod aliqui putant, vbi angelicum reponi in prædicamento vbi, & conſequenter volunt ſpecies huius prædicamenti eſſe vbi angelicum, & vbi corporeum. Verum, quia hoc repugnat doctrinæ Sancti Thomæ p.p q. 52. vbi expreſſe habet Angelos eſſe in loco æquiuocè nobiſcum: Propterea ad argumentum concedimus ſpecies huius prædicamenti non eſſe prædictas; ſed eſſe alias; nimirum eſſe in loco, ſurſum, deorſum, ante, & retro, deſtrorſum, ſiniſtrorſum, &c. iſtæ enim ſunt ſpecies ſubalternæ huius prædicamenti; nam v. g. eſſe ſurſum in tali diſtantia ad polos mundi, & centrum terræ, & eſſe ſurſum in alia diuerſa diſtantia ſunt ſpecies athomæ, ſub prædicta ſpecie ſubalterna, & ſic de alijs dicendum eſt.

ARTICVLVS III.

Vtrum ea, quæ habet Ariſt. cap. de ſitu, nono prædicamento, ſint vera.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod ea, quæ habet Ariſt cap. de ſitu, nono prædicamento non ſint vera. Situs eſt quædam partium diſpoſitio in ordine ad locum: ſed partium diſpoſitio pertinet ad prædicamentum quantitatis: ergo male conſtituitur ab Ariſt. prædicamentum ſitus diſtinctum à quolibet alio. Minor probatur ex his, quæ dicta ſunt lib. 2. q. 2 de quantitate, vbi demonſtratum eſt partium poſitionem pertinere ad eſſentiam quantitatis.

¶ Se-

¶ Secvndo præterea. Vnum prædicamentum non neceſſario includit alterum, quia aliàs non eſſent primo diuerſa; ſed ſitus neceſſario includit vbi: ergo ſitus non debet ab Ariſt. poni tanquã ſpeciale prædicamentum. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor vero probatur. Poſitio partium in ordine ad locum, quam importat ſitus, neceſſario includit eſſe in loco: ergo ſitus neceſſario includit vbi.

¶ Tertio præterea. Non ſunt aſſignabiles ſpecies ſitus præter ſpecies aſſignatas præcedentis prædicamenti, ſcilicet poſitionem partium in ordine ad locum ſurſum, & deorſum: ergo ſytus nullo modo poni debet, vt ſpeciale prædicamentum. Conſequẽtia eſt bona. Antecedens vero videtur manifeſtũ.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſt. cap. de ſitu: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Ea, quæ habet Ariſt. in prædicto cap ſunt vera. Hæc concluſio eſt communis apud Doctores Logicos, & Metaphyſicos, licet ipſi variè explicent naturam, & eſſentiam ſitus, qui nihil aliud eſt, quam poſitio partium in ordine ad locum; quæ quidem diffinitio ex ſolutionibus argumentorum manifeſta fiet.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod in præſenti, & in diffinitione ſitus non accipitur poſitio partium in ordine ad ſe, ita vt poſitio partium idem ſit, ac vnam partem eſſe extra aliam; nam poſitio partium, vt ſic, vtique pertinet ad prædicamentum quantitatis. Sed in præfata diffinitione accipitur poſitio partium in ordine ad locum, quatenus locatum eſt ſupra ſtans, vel ſedens &c. Vnde poſitio partium, quæ eſt de eſſentia ſitus, non eſt illa, quæ eſt de eſſentia quantitatis; ſed alia quæ eſt, veluti modus quidam intrinſecus, diſponens rem locatam in ordine ad locum, & conſequenter etiam eſt quid diſtinctum à loco.

¶ Ad secvndvm dicendum ex doctrina ſancti Thomæ 5. metaphyſ. ſect. 7. quod vbi eſt eſſe in loco non conſideratio ordine partium in loco, ſed præcisè hoc quod eſt eſſe in loco; ſi vero conſideretur ordo partium in loco, erit ſitus. Vnde reperiuntur in eodem locato duæ rationes formales actu primo diuerſæ; quarum prima eſt, eſſe in loco, ſecunda habere partes ordinatas in loco. Et licet verum ſit, quod non poſſit eſſe ex ſecunda ſine prima, tamen ſunt rationes omnino diuerſæ: ſicut v. g non poteſt homo eſſe in loco, niſi ſit quantus: tamen quantitas, & vbi important diuerſas rationes formales primo diuerſas; & pertinent ad diuerſa prædicamenta. Ita dicimus in noſtro propoſito. Hoc autem nullum affert ſecum inconueniens: non enim eſt inconueniens, quod vna ratio formalis ſupponat aliam, ſicut ſe habet quantitas, & figura; nam non poteſt aliquid habere figuram, niſi habeat quantitatem: tamen ratio figuræ non eſt ratio quantitatis. Et ita, quamuis prædicamentum ſitus, neceſſariò præſupponat prædicamentum vbi, non per hoc ſequitur, quod ſitus non ſit ſpeciale prædicamentum.

¶ Ad tertivm dicendum, cum B. Alber. Magn. tract. de poſſ. cap. 1. ſpecies ſubalternas huius prædicamenti eſſe æquè, vel non æquè ſituatam eſſe, hoc eſt flexè, aut reflexè, aut rectè; & ſub iſtis continentur ſpecies infimæ, vt ſtare, ſedere, cubare, &c.

¶ Secvndo dicendum eſt, quod ſpecies ſubalternæ prædicti prædicamenti ſunt, v. gr. poſitio partium ſedentis, poſitio partium ſtantis, poſitio partium iacentis; quæ quidem diuerſificantur in alias ſpecies: vt v. gr. poſitio partium ſtantis diuidi poteſt in poſitionem partium ſtantis rectè, & in poſitionem partium ſtantis reflexè, & ſic de alijs. Alij vero aliter aſſignant prædictas ſpecies ſubalternas: dicunt enim, quod poſitio partium, prima ſui diuiſione diuiditur in poſitionem partium naturalem, & non naturalem, ſeu per accidens acquiſitam; & deinde poſitio partium naturalis diuiditur in poſitionem naturalem partium ſtantis, ſedentis, & iacentis, &c. Quare optimè ſpecies ſubalternæ huius prædicamenti aſſignantur.

ARTICVLVS IV.

Vtrum ea, quæ habet Ariſt. cap. de Habere decimo prædicamento, ſint vera.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod non ſint vera ea quæ habet Ariſt. cap. de habere decimo prædicamento. Habere, quod eſt vltimum prædicamentum, diffinitur à Gilberto, iuxta ſenſum Ariſtotelis, quod ſit accidens quoddam relictum ex adiacentia corporis, vel eorum quæ ſunt circa corpus; ſed hæc non videtur bona diffinitio: ergo non ſunt vera ea, quæ habet Ariſt. cap de habere vltimo prædicamento. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor vero probatur. Si prædicta diffinitio eſſet bona, Petrus v. gr. diceretur veſtitus, & habens veſtem à prædicto accidente, quod eſt vltimum prædicamentum; nam vt manifeſtè colligitur ex diffinitione habitus, prout eſt vltimum prædicamentum, ſeu habere, eſt accidens inhærens rei habenti veſtem; reſpiciens tamen reſpectu tranſcendentali veſtem illam veſtitam; ſed Petrus non denominatur veſtitus à tali forma accidentali, quia denominatur veſtitus à veſte: ergo diffinitio habitus, prout eſt vltimum prædicamentum non videtur bona.

¶ Secvndo præterea. Habere veſtem non eſt aliquid reale: ergo non bene aſſignatur à Philoſopho tamquam vltimum prædicamentum. Conſequentia patet. Quia omnia decem genera entium ſunt entia realia. Antecedens vero probatur. Habere veſtem, ſiue eſſe veſtitum, nihil reale ponit in ſubiecto, ſed eſt tantum denominatio extrinſeca, quæ fit à veſte; ſicut eſſe viſum à viſione: ergo eſſe veſtitum non eſt aliquid reale. Cõſequentia patet. Antecedens vero probatur à ſimili. Habere v.g. filios, ſiue habere vxorem, nihil reale ponit in ſubiecto: ergo ſimiliter habere veſtem, nihil reale ponit in ſubiecto.

¶ Tertio præterea. Habere veſtem numeratur ab Ariſtotele inter poſtprædicamenta: ergo non bene in præſenti aſſignatur tamquam vltimum prædicamentum. Conſequentia patet. Quia poſtprædicamenta important ſolum modum entis imperfectum, ſeu incompletum, qui repugnat prædicamento; quod cum importet coordinationem generum, & ſpecierum, neceſſario etiam importat modum entis perfectum, & completum. Antecedens vero probatur. Nam Ariſtoteles agens de poſtprædicamentis ait, quod habere multis modis dicitur, vt habere tunicam, habere veſtimentum, &c. ergo.

¶ Qvarto præterea. Quodlibet prædicamentum, cum ſit genus generaliſſimum, debet habere ſub ſe ſpecies; ſed habere veſtem, ſiue eſſe veſtitum, nullam habere poteſt ſpeciem; quia nulla eſt aſſignabilis; nam ſi poſſet habere aliquam, maximè eſſet calciatum eſſe, eſſe veſtitum: ergo male conſtituitur habere, tamquam prædicamentum ab Ariſtotele.

¶ Qvinto præterea. Proprietates huius prædicamenti aſſignatæ ab Ariſtotele, non videntur rectè aſſignatæ: ergo non ſunt vera ea, quæ habet Ariſtoteles cap. de habere vltimo prædicamento. Conſequentia eſt bona. Antecedens verò probatur. Nam ex proprietatibus aſſignatis dicitur quod proprium eſt habere, ſuſcipere magis, & minus; ſed hæc proprietas conuenit etiam qualitati: ergo non eſt rectè aſſignata.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis in præallegato cap. ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Ea quæ habet Ariſt. cap. de habitu vltimo prædicamento, ſunt rectè aſſignata. In hac concluſione conueniunt omnes Logici, & Metaphyſici: & pro eius declaratione

¶ Observandvm eſt, quod habitus poteſt multis modis accipi, quatenus poteſt pro multis, & diuerſis rebus ſupponere. Primo modo habitus ſupponit pro qualitate difficilmobili, de qua dictum eſt lib. 3. q. 2. Secundo ſupponit pro

pro forma ſubiecto debita, cui opponitur priuatio: & hoc modo viſus eſt habitus cui opponitur priuatio, videlicet cæcitas: & de habitu in hac ſecunda acceptione agitur in poſt prædicamentis. Tertio modo habitus ſupponit pro haberi, quatenus deriuatur ab habere: in quo ſenſu dicitur v. g. pecunia habita à Franciſco; & in hac acceptione agitur ſimiliter de habitu in poſtprædicamentis cap. de habere, vbi ponuntur octo modi habendi, de quibus dicemus quæſtione ſequenti. Quarto modo ſupponit pro veſte ſic, vel ſic facta, ſeu figurata, vt dicitur v. g. habitus monachi, vel habitus alicuius nationis: & hoc modo habitus, ſi pro materiali accipiatur, ponitur in prædicamento ſubſtantiæ; ſi vero pro formali, ponitur in quarta ſpecie qualitatis, quæ dicitur figura. Quinto, & vltimo modo accipitur habitus pro quodam accidente intrinſeco conſurgente ex veſte, & ex re, quæ habet illam: & hoc modo habitus ſupponit pro vltimo prædicamento. Conſiderandum enim eſt, quod cum quis habet veſtem ſibi veſtitam, inter habens veſtem, & ipſam veſtem mediat quoddam ens, & quoddam accidens reſultans ex veſte, & ex habente illam: quod quidem accidens dicitur habitus, ſeu habitio. Vnde iſte habitus, ſeu habitio non eſt homo, nec eſt veſtis, ſed eſt quoddam medium accidèns, & ſignificatur per modum actionis, ſeu paſſionis, licet non ſit actio, aut paſſio. Habitio enim ex parte habentis conſideratur per modum actionis, & ex parte paſſi, per modum paſſionis: & in hoc ſenſu intelligitur S. Thomas. 1. 2. q. 49. art. 1. in corp. vbi habet, habitus dicitur vno modo tamquam actio quædam habentis, & habiti; vt actus quidam, aut motus: ſicut actio intelligitur media inter agens, & id, quod fit, ita inter habentem indumentum, & habitum, medius eſt habitus. Et quia iſta habitio, ſeu habitus cauſatur in nobis ex adiacentia veſtium, ideo diffiniri ſolet quod habitus, ſit corporum, & eorum, quæ circa corpora ſunt adiacentia: ſecundum quem, hæc quidem habere, vel haberi dicuntur. Ita diffinit habitum, prout eſt vltimum prædicamentum, Gilbertus in tractatu ſexto vltimorum prædicamentorum. Quare habitus non eſt ipſa adiacentia veſtium, ſed accidens quoddam completum cauſatum ex adiacentia veſtium: ſicut enim vbi cauſatur ex hoc, quod locus continet locatum, & eſt quoddam accidens diſtinctum prædicamentaliter à loco: & ſimiliter ſicut quando, quod eſt eſſe in tempore, eſt quoddam accidens relictum in nobis ex tempore, quod eſt eſſe in tempore: Ita prorſus habitus eſt quoddam accidens intrinſecum cauſatum in nobis ex habere veſtimentum, veſtitum. His ſuppoſitis facile intelligitur quid ſit habitus, ſeu habere, quod eſt vltimum prædicamentum: ſed magis natura, & eſſentia huius prædicamenti explicabitur in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod petit ſpecialem difficultatem. Vnde ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA I.

Ad Primum.

Vtrum diffinitio habitus prout eſt vltimum prædicamentum, qua dicitur, quod habitus eſt accidens quoddam ſecundum quod denominamur habituati, ſeu habentes in ordine ad ornamentum corporis, ſit rectè aſſignata.

Et videtur vera pars negatiua. Primo arguitur argumento primo huius articuli.

¶ Secũdo arguitur. Si diffinitio habitus aſſignata eſſet bona, ſequeretur manifeſtè quod pellis v.g. quæ homini adiacet, denominaret habentem cauſaliter: ſed hoc non eſt dicendum: ergo diffinitio non videtur bona. Sequela patet; quia pellis eſt corpus adiacens, & habere pellem cauſatur ex illa: ergo. Minor

Digitized by Google

vero probatur, quia in tali caſu etiam habere corpus de prædicamento quantitatis eſſet vltimum prædicamentum, quod tamen non eſt dicendum: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Præfata diffinitio vltimi prædicamenti, ſcilicet habitus eſt corporum, & eorum quæ circa corpora ſunt adiacentia, ſecundum quem hæc quidem habere, vel haberi dicuntur, eſt rectè tradita. Hæc concluſio probatur eam explicando. Supponendum enim eſt, quod prædicta diffinitio, eſt tantum diffinitio deſcriptiua, & conſequenter non conſtat ex genere, & differentia: eo, quod cum prædicamenta ſint generaliſſima genera, nequeunt conſtare ex genere, & differentia. Prima particula ergo in diffinitione poſita, ſcilicet adiacentia, ponitur loco generis; nam vt aliquis dicatur veſtitus, non ſufficit quomodocumque habere veſtē, ſed eſt neceſſe, quod veſtis illi adiaceat per modum ornamenti. Et per hanc particulam diſcriminatur hoc vltimum prædicamentum ab habere, quod eſt poſtprædicamentum: nam habere veſtem in theca, ſeu in arca, eſt poſtprædicamentum, & non prædicamentum, quia veſtis illa non adiacet. Secunda vero particula, nempe corporum, ponitur ad explicandum ſubiectum habitus; nam in præſenti diffinitione non eſt ſermo de quacumque adiacentia, ſed ſermo eſt de adiacentia veſtium, & ornamentorum circa corpus: & ita ponitur corpus ad explicandum ſubiectum ipſius habitus, & ad excludenda alias res quomodocumque corpori adiaceant. Tertia etiā particula, videlicet, quæ ſunt circa corpus ponitur, vt explicetur cauſa materialis formæ extrinſecæ huius prædicamenti, quæ eſt veſtis, ſiue ornamentum, à qua ſit forma intrinſeca, quæ eſt habitio, ſeu habitus. Et tandem dicitur in diffinitione, ſecundum quem hæc, videlicet habere, vel haberi dicuntur: quia per talem particulam ſignificatur magis habitudo, quæ reperitur, inter habens, & habitum. Hoc ſuppoſito facile intelligi poteſt diffinitio habitus, prout eſt vltimum prædicamentum: & ex præfata explicatione etiam facile conſtat qualiter prædicta diffinitio ſit bona; per eam enim diſcriminatur habitus, vt eſt vltimum prædicamentum, à quolibet alio.

¶ Ad primum ergo reſpondetur, nego minorem. Ad probationem ſimiliter negatur minor. Nam Petrus formaliter loquendo non dicitur veſtitus à veſte, ſed denominatur talis ab accidente intrinſeco, quod eſt vltimum prædicamentum, & cauſatur à veſte tamquam à forma extrinſeca.

¶ Ad ſecundum reſpondetur facile ex dictis, quod de ratione intrinſeca huius prædicamenti eſt, quod ſit habitio alicuius corporei extrinſeci, quod non ſit de integritate ſuppoſiti, ſed ſit ad ornamentum extrinſecè: & propterea pellis, ſiue quælibet alia pars integralis animalis, ſiue habere pellem, aut quamlibet aliam partem integralem animalis, nequit ad prædictum prædicamentum pertinere. Sed vt hæc diffinitio magis explicetur, ſit in hoc articulo

---

QVAESTIVNCVLA II.

Ad Primum.

Vtrum Petrus v. gr. habens veſtemveſtitam, denominetur formaliter veſtitus à veſte.

ET videtur quod non. Primo arguitur. Illa forma denominat formaliter Petrum veſtitum, quæ tribuit eſſe veſtitum; nam eſſe veſtitum eſt effectus formalis alicuius formæ; ſed huiuſmodi effectum formalem formaliter tribuit veſtis: ergo Petrus dicitur formaliter veſtitus à veſte. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor vero probatur. Ille eſt effectus formalis alicuius formæ, qua poſita ponitur effectus, & qua ablata tollitur: ſed poſita veſte homo dicitur veſtitus, & illa ablata dicitur nudus: ergo eſſe veſtitum eſt effectus formalis veſtis.

Se-

Digitized by Google

¶ Secundo arguitur. Communiter dicunt Logici, inter quos eſt Soto in ſua Logica cap. 9. de ſex vltimis prædicamentis, quod veſtis ſe habet quaſi forma, & homo quaſi patiens ab illa: ergo eſſe veſtitum, quod eſt medium inter hominem patientem, & veſtem, eſt à veſte vti effectus formalis veſtis. Conſequentia patet, quia alias ſi eſſe veſtitum non eſſet effectus formalis veſtis, homo non poſſet dici patiens à veſte; quia non videtur, quomodo poſſit dici patiens à veſte, niſi quia veſtis tribuit homini eſſe veſtitum: ergo.

¶ In hac quæſtiuncula pro explicatione veritatis, Dico breuiter. Petrus formaliter non dicitur veſtitus à veſte, ſed dicitur formaliter veſtitus ab habere, quod eſt vltimum prædicamentum.

¶ In hac concluſione conueniunt omnes ferè Thomiſtæ: & prima pars concluſionis, quod ſcilicet Petrus non dicatur formaliter veſtitus à veſte,

¶ Probatur. Nam veſtis nequit aliqua ratione eſſe forma huius prædicamenti: ergo nequit tribuere formaliter eſſe veſtitum. Conſequentia patet. Quia forma huius prædicamenti tribuit formaliter effectum huius prædicamenti, qui eſt eſſe veſtitum. Antecedens vero probatur. Veſtis dupliciter poteſt accipi, & quomodocunque accipiatur nequit eſſe forma huius prædicamenti. Nam ſi accipiatur veſtis materialiter, ſeu pro materiali, vt ſic eſt ſubſtantia quædam, pertinens ad prædicamentum ſubſtantiæ, & non ad prædicamentum habitus; ſi verò accipiatur pro formali, ſeu formaliter, vt ſic pertinet ad prædicamentum qualitatis; quia, vt ſic dicit figuram quandam, & eſt in quarta ſpecie: ergo quomodocunque cõſideretur veſtis, nulla ratione poteſt eſſe forma huius prædicamenti. Ex qua ratione ſequuntur duo. Primo ſequitur, quod licet veſtis vocetur aliquando habitus: tamen per hoc non ſignificatur, quod veſtis ſit habitus, qui eſt vltimum prædicamentum, & cõſequenter, quod habeat eundem effectũ formalem quem habet habitus vltimum prædicamentum, ſcilicet eſſe veſtitum; quia huiuſmodi nomen habitus, eſt nomen equiuocum ad rem huius prædicamenti, & ad veſtem; ſicut etiam locus equiuocè ſe habet ad locum, qui eſt de prædicamento quantitatis, & ad vbi, quod conſtituit ſpeciale prædicamentum. Secundo ſequitur, quod veſtis eſt forma extrinſeca huius prædicamenti, & eſt cauſa formæ intrinſecæ, ſeu habitus, prout eſt prædicamentum; nam ſicut v. gr. eſſe in loco cauſatur à loco, & eſſe in tempore cauſatur à tempore; ita habitus cauſatur à veſte; & ſicut locus, & tempus extrinſecè ſe habent ad quando, & ad vbi: ita ſimiliter veſtis extrinſecè ſe habet ad habitum, prout eſt vltimum prædicamentum.

¶ Secunda etiam pars concluſionis probatur. Eſſe veſtitum eſt aliquid intrinſecum inhærens in ipſo homine: ſicut v. g. eſſe in loco, quod eſt vbicatum eſſe, quid intrinſecum eſt homini, & ſibi inhæret: ergo talis effectus formalis, ſcilicet eſſe veſtitum, neceſſario eſt ab aliqua forma intrinſecè inhęrente ipſi homini, quæ eſt habitus, qui inhæret, & cauſatur in homine ex habere veſtem veſtitam, vt iam in articulo ſatis explicatum eſt: ergo.

¶ Ad primum argumentum reſpondetur, quod aliquis effectus formalis ab aliqua forma poteſt cauſari, vel intrinſecè, vel extrinſecè, ſicut contingit in caſu argumenti: nam eſſe veſtitum cauſatur ab accidente intrinſeco, quod eſt habitus vltimum prædicamentum, intrinſecè: à veſte vero cauſatur extrinſecè; nam veſtis eſt tantum cauſa extrinſeca effectus formalis huius prædicamenti, vt iam ſæpe dictum eſt.

¶ Ad ſecundum reſpondetur eodem modo: & per hæc patet ad primum argumentum principale huius articuli.

¶ Ad secvndvm principale eiuſdẽ articuli dicendum, nego antecedens. Ad probationem ſimiliter negatur antecedens; nam eſſe veſtitum non eſt ſolum denominatio extrinſeca à veſte proueniens, ſed eſt denominatio intrinſeca intrinſecè, & realiter proueniens à forma intrinſeca, quæ eſt habitus, vt iam explicatum eſt.

¶ Ad tertivm dicendum, quod Ariſtoteles numerat habere veſtem inter poſtprædicamenta, non quia habere veſtem

ſtem

Digitized by Google

ſtem ſit poſtprædicamentum; ſed quia voluit numerare omnes modos habendi, qui inueniri poſſunt, ſiue ſint prædicamenta, ſiue poſtprædicamenta: & hoc ſine aliqua limitatione fecerat, quia iam ſupra in vltimo prædicamento habere veſtem eſſe prædicamentũ explicauerat.

¶ Ad qvartvm dicendum, nego minorem: nam in hoc prædicamento genus generaliſſimum eſt habitus, ſpecies ſubalterna veſtitum eſſe, ſpecies ſpecialiſſima togatum eſſe, & tandem Petrum togatum eſſe, indiuiduum.

¶ Ad qvintvm dicendum, nego antecedens. Ad probationem dicimus, quod illa tantum probat ſuſcipere magis, & minus non eſſe proprietatem quarto modo, quod nos etiam libentiſſimè concedimus.

QVAESTIO II.

DE POSTCATHEGORIJS, hoc eſt de Poſtprædicamentis.

In tres Articulos diuiſa.

Articulus primus. Vtrum ſint vera ea, quæ docet Ariſtot. capite 1. poſtprædicamentorum, quod inſcribitur de oppoſitis.

Articulus ſecundus. Vtrum ſint vera ea, quæ habet Ariſtoteles cap. 2. poſtprædicamentorum, cuius titulus eſt de modis prioris, & poſterioris.

Articulus tertius. Vtrum ſint vera ea, quæ habet Ariſtoteles cap. 3. 4. & 5. poſtprædicamentorum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſint vera ea, quæ docet Ariſtoteles cap. 1. poſtprædicamentorum, quod inſcribitur de oppoſitis.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non ſint vera ea, quæ docet Ariſtoteles cap. 1. poſtprædicamentorum, quod inſcribitur de oppoſitis. Oppoſitio diuiditur à Philoſopho in oppoſitionem contradictoriam, priuatiuam, contrariam, & relatiuam. Sed hæc diuiſio non eſt bona: ergo non ſunt vera ea, quæ habet cap. de oppoſitis. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor probatur. Oppoſitio prima ſui diuiſione diuiditur in oppoſitionem phyſicam, & dialecticam: ergo non bene diuiditur in prædicta quatuor genera oppoſitionis antequam diuidatur in prędicta priora membra.

¶ Dices, Ariſt. in prædicta diuiſione non diuidere oppoſitionem, vt ſic, ſed diuidere oppoſitionem phyſicam: quod euidenter colligitur ex membris diuidentibus, & propterea eſſe bonam diuiſionem.

¶ Secvndo præterea, & probatur contra arguendo, hanc diuiſionem, ſcilicet, non eſſe bonam. In bona diuiſione vnum membrum ex diuidentibus non debet comprehendi ſub alio; ſed in hac diuiſione, etiamſi diuidatur oppoſitio phyſica, vnum membrum ſub alio continetur; nam oppoſitio contradictoria includitur in omnibus alijs generibus oppoſitionis, vt paſſim habetur 10. Metaphyſ. ergo.

¶ Ter-

¶ Tertio præterea, & probatur prædictam diuiſionem eſſe vniuocam. Diuiſum huius diuiſionis eodem nomine, & eadem ratione prædicatur de omnibus membris diuidentibus: ergo prædicta diuiſio eſt diuiſio vniuoca. Conſequentia eſt per ſe nota. Antecedens verò probatur, & quod eodem nomine prædicetur patet: quod verò dicatur ſecundum eandem rationem, etiam conſtat. Nam ratio oppoſitionis eſt, non poſſe ſimul eſſe in eodem ſubiecto. Sed hæc ratio omnibus oppoſitionibus æqualiter conuenit, & omnibus eſt communis: ergo.

¶ Dices cum Soto in commentario huius capitis tex. 1. oppoſitionem vniuocè dici de contradictoria, contraria, & priuatiua, non autem de relatiua; quia non videtur in hac reperiri ſimpliciter impoſſibilitas, & repugnantia conueniendi ſimul eidem; quia pater, & filius eidem conueniunt, ſaltim reſpectu diuerſorum.

¶ Qvarto præterea, & arguitur contra. Nam prædicta doctrina Soti ſupponit patrem, & filium, vt relatiuè oppoſita, poſſe eidem conuenire: quod tamen eſt falſum, quia filiatio Petri non opponitur paternitati, quam habet idem Petrus in ordine ad filios, quos genuit, ſed opponitur paternitati, quæ ineſt eius patri, cum qua eſt omnino incompoſſibilis: ergo propter hoc non eſt dicendum, quod talis diuiſio non ſit diuiſio vniuoca.

¶ Qvinto præterea, & probatur, quod prædicta genera oppoſitionum non bene numerantur a Philoſopho. Oppoſitio contradictoria non obtinet principem locum; quia oppoſitio contraria eſt maior oppoſitione contradictoria; ergo non bene numerantur prædicta genera oppoſitionis. Conſequentia eſt bona. Antecedens probatur. Oppoſitio contraria dialectica eſt maior oppoſitione contradictoria dialectica: ergo oppoſitio cōtraria phyſica eſt maior oppoſitione contradictoria phyſica. Conſequentia patet à paritate rationis. Antecedens verò conſtat ex dictis in noſtra dialectica.

¶ Sed contra eſt auctoritas Ariſtotelis cap 1. poſtprædicamentorum de oppoſitis: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Ea, quæ habet Ariſt. in poſtprædicamentis cap. 1. de oppoſitis, ſunt vera. Hæc concluſio non aliter probatur, quam explicando ſingula, quæ propoſita ſunt in argumentis, quę tangunt ea, quæ habet Ariſt. in præſenti cap. de oppoſitis.

¶ Ad primvm ergo dicendum, & pro eius ſolutione ſupponendum eſt, Oppoſitionem eſſe duplicem: aliam incomplexam, ideſt cuius extrema incomplexè ſignificantur, vt homo, & non homo; videns, & cæcum: aliam verò complexam, ideſt cuius extrema complexè ſignificantur, vt Petrum eſſe hominem, Petrum non eſſe hominem. Et vtraque oppoſitio, tam incomplexa, quam complexa eſt duplex; alia enim eſt phyſica; alia verò eſt dialectica. Phyſica eſt quæ reperitur inter ipſas res ſignificatas, ſiue per terminos incomplexos, ſiue per terminos complexos. Dialectica illa eſt, quæ reperitur inter ipſos terminos, ſeu inter ipſas propoſitiones, modo ſint mentales, modo ſint vocales. Hæc doctrina eſt expreſſa 1. periher. lect. 11. & eam etiam habet Soto cap. 10. de prædicamentis tex. 8. & lect. 3. minoris dialecticæ cap. 10. Vnde oppoſitio prima ſui diuiſione diuiditur in oppoſitionem phyſicam, & in oppoſitionem dialecticam. Oppoſitum tamen huius docet Suarez tom. 2. metaph. diſput. 45. ſect. 1. vbi ait oppoſitionem, vt ſic prima ſui diuiſione diuidi in poſitiuam, & negatiuam, & hanc in phyſicam & dialecticā eſſe diuidendam: vocat autem negatiuam oppoſitionem, cuius alterum extremum negationem includit; & poſitiuā, cuius vtrumque extremum abſque negatione explicatur.

¶ Sed hic modus dicendi Suarez non placet. Primo, quia prima, & immediata diuiſio cuiuſcumque ſuperioris debet fieri per membra magis immediata diuiſo, & magis diſtantia inter ſe; ſed reſpectu oppoſitionis, vt ſic, ita ſe habent oppoſitio phyſica, & dialectica: ergo. Minor patet. Quia oppoſitio phy-

Digitized by Google

phyſica, & dialectica in nullo vniuoco conueniunt ſub oppoſitione, vt ſic: bene autem ita conueniunt negatiua, & poſitiua oppoſitio. Nam oppoſitio contraria, & priuatiua in genere phyſicæ oppoſitionis conueniunt eſſentialiter; quod tamen dici non poteſt de oppoſitione phyſica,& dialectica, quia huiuſmodi oppoſitiones ſunt primo diuerſæ. Nam phyſica oppoſitio ſemper eſt realis modus poſtprædicamentalis; ex parte vnius ſaltim extremi ſemper dicens realitatem: hæc verò eſt relatio rationis, quia eſt affirmatio, & negatio eiuſdem de eodem in veritate, aut falſitate repugnantes, & ita magis diſtant, & immediatius diuidunt oppoſitionem.

¶ Hoc ſuppoſito, ad argumentum dicendum, quod bene ibi dictum eſt, videlicet Ariſt. in poſtprædicamentis ſolum loqui de oppoſitione phyſica,non verò de oppoſitione dialectica. Loquitur enim Ariſt. manifeſtè de oppoſitione, quæ eſt incompoſſibilitas, & repugnantia realis exiſtendi ſimul in eodem ſubiecto, aut conueniendi eidem. Vnde ſolet dici talis oppoſitio, eorum, quæ ſub eodem genere maximè diſtant,& ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt:non autem loquitur Ariſt. de oppoſitione dialectica, quæ eſt tantum oppoſitio rationis, & conſequenter nequit eſſe paſſio entis realis, ſicut eſt oppoſitio phyſica: oppoſitio enim dialectica eſt tantum oppoſitio extremorum, & propoſitionum, & habitudo ſignorum,& non rerum. Hanc autem oppoſitionem phyſicam diuidit Ariſt. in quatuor genera oppoſitionum, ſcilicet contradictoriam, priuatiuam, contrariam, & relatiuam. Dialectica verò oppoſitio, de qua in præſenti non eſt ſermo,in tria tantum genera oppoſitionum diſtinguitur,videlicet in contradictoriam, contrariam,& ſubcontrariam; quare optimè ab Ariſt. oppoſitio phyſica in quatuor prædicta genera oppoſitionum diuiditur.

¶ Ad secundum dicendum, nego maiorem, & pro eius maiori explicatione, conſiderandum eſt id,quod notat Maſius ſect vnica in poſtprædicamentis q. 1. ad ſecundum,quod maior argumenti dupliciter poteſt intelligi, videlicet identicè, vel formaliter. Si identicè fuerit intellecta,falſum eſt non poſſe vnum membrum diuiſionis ſub alio contineri; ſi verò formaliter intelligatur, vera eſt, & admittenda. Explicatur hoc exemplo. Bonum v.g.diuiditur in honeſtum, vtile, & delectabile: in qua diuiſione membra diuidentia, ita ſunt inter ſe affecta, vt vnum ſub alio contineatur; nam eadem res eſt bonum honeſtum, vtile, & delectabile, nimirum idem ſtudium litterarum, quod quidem in ſe maximam continet honeſtatem,& etiam mentis delectationem, ac vtilitatem, ſi ad quæſtum referatur; vnde etſi membra prædictæ diuiſionis identicè non differant, differunt tamen ratione; quia alia eſt ratio boni honeſti, alia vtilis, alia delectabilis. Eodem modo dicendum eſt in propoſito. Nam in hac diuiſione oppoſitionis, in quatuor iſta membra, vnum ex illis ſub alio poterit identice contineri, vt oppoſitio contradictoria ſub oppoſitione contraria,vel priuatiua; nam eadem res,& contrariè, & contradictoriè opponi poterit, vt albedo v. g. & contrariè opponitur nigredini,& contradictoriè, cum in ſe negationem nigredinis includat: formaliter tamen non continetur oppoſitio contradictoria ſub aliqua ex alijs oppoſitionibus: alia enim eſt ratio illius, & alia aliarum oppoſitionum.

¶ Ad tertium dicendum, nego antecedens, quo ad ſecundam partem: non enim ratio oppoſitionis phyſicæ eodem modo prædicatur de omnibus oppoſitionibus; nam primo prædicatur de oppoſitione contradictoria,quæ eſt omnium maxima oppoſitio, poſtea de priuatiua, deinde de contraria, & tandem de relatiua, quæ eſt omnium minima; & ſic non vniuocè, ſed analogicè analogia proportionalitatis dicitur.

¶ Ad quartum dicendum eſt,quod illud optimè impugnat doctrinam Soti, aſſerentis oppoſitionem phyſicam de oppoſitione relatiua non dici vniuoce propter rationem ibi aſſignatam.

¶ Ad quintum dicendum,nego antecedens. Ad probationem ſimiliter negandum eſt antecedens: oppoſitio enim contradictoria Logica, eſt maior quacum-

cumque alia oppoſitione, vt ſatis conſtat ex his, quæ diximus fusè in noſtra Dialectica lib. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum ſint vera ea, quæ habet Ariſt. cap. 2. poſtprædicamentorum, cuius titulus eſt, de modis prioris, & poſterioris.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod non ſint vera, quæ habet Ariſt. cap. 2. poſtprædicamentorum. Priuſquam Ariſtoteles in prædicto cap. diffinierit modum prioris, & poſterioris aſſignauit ſpecies, & varios modos eius: ergo non bene ſe geſſit. Antecedens eſt notum ex contextu. Conſequentia vero patet. Quia res prius eſt diffinienda, quam diuidenda: ergo.

¶ Secvndo præterea. Nam Ariſtoteles in prædicto capite agens de modis prioris, & poſterioris, numerat tantum quinque ſpecies, ſcilicet prioritatem temporis, ſubſiſtendi, conſequentiæ, ordinis, dignitatis, & naturæ: ſed præter has quinque ſpecies modi prioris, & poſterioris ſunt aliæ plures: ergo Ariſtoteles fuit diminutus in aſſignandis prædictis modis, & ſpeciebus.

¶ Tertio præterea. Prioritas naturæ non eſt vera prioritas: ergo male numeratur ab Ariſtotele inter modos prioris, & poſterioris. Conſequentia eſt bona. Antecedens vero probatur. Prioritas naturæ non eſt prioritas in quo; nam ſol eſt prior natura luce; & tamen quando eſt verum dicere ſol eſt, etiam eſt verum dicere lux eſt: ergo non eſt verè, & propriè prioritas. Conſequentia vero probatur. Quia omnis vera prioritas importat maiorem propinquitatem in quo: ergo.

¶ Qvarto præterea. Præter modos prioris aſſignatos datur prioritas originis: ergo non ſunt omnes modi prioris aſſignati ab Ariſt. in hoc capite.

¶ Sed contra eſt Ariſt. cap. 2. poſtprædicamentorum: ergo.

¶ Respondeo dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ Conclvsio vnica. Ea, quæ habet Ariſtoteles cap. 2 poſtprædicamentorum ſunt rectè aſſignata. Hæc concluſio probabitur, & ſimul explicabitur in ſolutionibus argumentorum.

¶ Ad primvm ergo dicendum quod licet Philoſophus hic non expreſſerit diffinitionem prioris, & poſterioris: colligitur tamen facile ex eius contextu, & illam bene inſinuat ſanctus Thomas quodlib. 5. quæſt. 10. art. 1. quæ talis eſt, modus prioris eſt ordo alicuius ad primum in aliquo genere. Siue ſi in concreto diffiniatur, Prius dicitur eſſe id, quod eſt propinquius alicui determinato principio. Poſterius vero eſſe id, quod minus determinato principio appropinquat. Hæc autem diffinitio prioris, & poſterioris, ſic explicatur à S. Thom. Quicquid dicitur prius, aut poſterius in aliquo ordine, dicitur tale per reſpectum ad primum in illo ordine: ſi enim fuerit aliquid propinquius primo, quam aliud, in aliquo ordine, erit prius; & ſi fuerit remotius ab illo primo, erit poſterius in tali ordine; v. g. in ordine locali, in quo cælum eſt primum continens, ignis, qui eſt illi propinquior, erit prior, & aer erit poſterior, quam ignis, ſed prior, quam aqua. Et aqua ſimiliter, quæ eſt poſterior aere, eſt prior terra. Quia vero talis reſpectus, & ordo prioris ad primum ſatis explicatur ex contextu, & in aſſignandis ſpeciebus: hinc eſt, quod Ariſtoteles antequam expreſſe illum diffinierit, potuit eum diuidere.

¶ Ad secvndvm dicendum verum eſſe, quod Philoſophus cap. de priori, & poſteriori tantum quinque modos enumerat, nempe prioritatem temporis, quæ eſt illa ſecundum quam aliquid eſt altero prius tempore, ſiue eſt ordo propinquitatis ad primum ſecundum tempus; ſicut mane eſt prius veſpere, & lex antiqua fuit prior lege Euangelica: & prioritatem ſubſiſtendi conſequentia,

tia, quæ nihil aliud eſt, niſi ordo illius, cum quo aliud non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia: quo modo vniuerſalia ſunt priora ſuis inferioribus, vt ver. gr. animal eſt prius homine; quia licet exiſtente homine neceſſario exiſtat animal: non tamen econtra valet, nam exiſtente animali non eſt neceſſe exiſtere hominem. Enumerat etiam prioritatem ordinis, quæ eſt propinquitas ad primum ſecundum ordinem: qua ratione elementum propinquius cælo eſt prius, & ſedens iuxta principem eſt prior, quam ſedens tertius, aut quartus. Prioritatem dignitatis, quæ eſt propinquitas ad primum ſecundum perfectionem, & dignitatem: quo pacto lex gratiæ eſt prior lege antiqua, ordine ſcilicet dignitatis; & vltimum in executione, quod habet rationem finis dicitur hoc modo prius ordine intentionis. Vltimo loco numerat prioritatem naturæ, quæ eſt propinquitas ad principium, quod eſt cauſa alterius. Vnde prius natura dicitur illud, quod eſt cauſa alterius, & iuxta diuerſos modos cauſalitatis diuerſitatem habet. At libro 5. Metaph. cap. 11. alios plures modos enumerat: ex hoc tamen non ſequitur Philoſophum fuiſſe diminutum, quia vt docet Flandria eodem 5. libro Metaphyſ. quæſt. 12. art. 1. Ariſtoteles tantum numerauit modos neceſſarios ad exactam cognitionem de prædicamentis habendam: at vero 5. Metaphyſic. numerauit omnes modos, qui conueniunt enti creato; & propterea ibi plures enumerauit modos: hic vero pauciores. Vel dicendum, quod vtrobique eoſdem modos enumerauit, licet diuerſimodè expreſſos. Etenim illi, quos adduxit 5. Metaphyſic. ſub his quinque hic adductis compræhenduntur. Prius namque ſecundum cognitionem, ad prius ſubſiſtendi conſequentia reducitur. Si quidem vniuerſaliora, quæ ſunt priora ordine cognitionis confuſæ, ſunt etiam ſubſiſtendi conſequentia priora. Et prius ſecundum ordinem actus ad prius ſecundum dignitatem: prius tandem ſecundum ordinem potentiæ, ad prioritatem cauſæ materialis, quæ eſt prioritas naturæ, & cauſalitatis poteſt, ac debet reduci: & ita nullus eſt modus in Metaphyſica expreſſus, qui ad aliquem ex his quinque hic in Logica aſſignatis non reducatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd prioritas naturæ nō eſt prioritas, in quo; quod eſt dicere, vt inquit Soto non eſt explicanda per ly in, ſed per ly quia. v.g. ſol eſt prius natura lumine ſuo, quod eſt coæuum illi, ſed ſi quis inde inferat, quod in aliquo priori eſt ſol, in quo non eſt, lumen, fallacia eſt. Ait enim Ariſtot. quod prius natura ſubſiſtendi conſequentia dicitur cum poſteriori, & ſic non datur, quod ſit in aliquo priori, in quo non ſit aliud; ſed nihil aliud eſt ſolem eſſe priorem natura, quam hanc cauſalem eſſe veram; quia ſol eſt, lumen eſt & non econuerſo: ſicut prius natura eſt hominem eſſe, quam eſſe riſibilem; & tamen in nullo priori eſt homo, in quo non ſit riſibilis: conceditur veruntamen quod eſt prius natura propter cauſalem, nam quia homo eſt, riſibile eſt, & non, quia riſibile eſt, homo eſt. Accomodatiſſimum exemplum eſt Ariſt. ſi in eodē inſtanti, quo creatus eſt Adam, eſſet creata propoſitio, homo eſt, prius natura fuiſſet Adam eſſe, quam veritas propoſitionis; nam eo veritas eſt, quia ſignificatum eſt: & tamen nulla fuiſſet prioritas in quo. Ex hac doctrina Soti colligitur manifeſte, quod licet prioritas naturæ non ſit prioritas in quo: tamen eſt vera prioritas, & eſt prioritas cauſalis.

¶ Ad quartum dicendum, quod ordo originis proprie non eſt modus prioritatis; quia vt S. Athanaſius in fidei ſymbolo proteſtatur, In Deo nihil prius, aut poſterius; nihil maius, aut minus reperitur. Et ita talis ordo originis non annumeratur inter modos, qui ſunt propriè modi prioritatis.

AR-

Digitized by Google

ARTICVLVS III.

Vtrum ſint vera ea, quæ habet Ariſt. cap. 3. 4. & 5. poſtprædicamentorum.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quod non ſint vera ea, quæ habet Ariſt. in prædictis tribus capitibus poſtprædicamentorum. Nam Phil. cap. 3. in quo tractat de modis, quibus aliqua ſunt ſimul, inquit, quod tribus modis contingit aliqua eſſe ſimul. Primo dicuntur aliqua eſſe ſimul tempore; & ea ſunt, quorum generatio eſt in eodem tempore adæquato, vt ſubiectum, & propria eius accidentia. Secundo dicuntur aliqua eſſe ſimul natura, & ea ſunt, quæ conuertuntur eſſendi conſequentia, & neutrum eſt alterius cauſa, vt relationes dupli, & ſubdupli; Patris, & filij, &c. Nam quamuis res, quæ eſt pater, ſit cauſa rei, quæ eſt filius: tamen eſſe patrem non eſt prius, quam alium eſſe filium, nec eſt cauſa illius. Tertio modo ea dicuntur eſſe ſimul etiam natura, quæ exæquo, & immediatè diuidunt idem genus, vt terreſtre, aquatile, volatile diuidentia genus animalis, ſunt ſimul natura; ſed ſimultas hoc tertio modo non rectè videtur aſſignata: ergo. Minor probatur. Nam vna ſpecies diuidens genus eſt prior altera, vt patet in ſpeciebus numeri; nam prior eſt numerus ternarius, quam quaternarius: ergo ſpecies diuidentes aliquod genus, non poſſunt dici eſſe ſimul natura.

¶ SECVNDO præterea. Ariſtoteles cap. 4. de ſpeciebus motus intendit exactè omnes ſpecies motus enumerare: numerat enim ſex ſpecies motus, ſcilicet generationem, corruptionem, augmentationem, decretionem, alterationem, & motum localem: ſed præter has ſpecies dantur aliæ ſpecies motus, ſcilicet motus intenſionis, remiſſionis, & generationis: ergo non exactè Ariſt. in prædicto capite enumerauit omnes ſpecies motus.

¶ ET CONFIRMATVR, Quia generatio non eſt motus: non enim eſt aliquid ſucceſſiuum: ergo male enumeratur inter ſpecies motus.

¶ TERTIO præterea. In quinto cap. agit Phloſoph. de habere; ſed habere non eſt poſtprædicamentum: ergo male agit de illo tamquam de aliquo poſtprædicamento. Maior cum conſequentia ſunt notæ. Minor verò probatur. Poſtprædicamentum importat entitatem quandam incompletam, vt patet ex alijs ſupranominatis poſtprædicamentis; ſed habere importat entitatem quandam completam: propterea enim eſt prædicamentum: ergo.

¶ SED CONTRA eſt auctoritas Ariſt. cap. 3. 4. & 5. citatis: ergo.

¶ RESPONDEO dicendum, & pro explicatione veritatis huius articuli ſit

¶ CONCLVSIO vnica. Ea quæ habet Ariſtoteles in ſupradictis capitibus, ſunt rectè aſſignata. Veritas huius concluſionis patebit ex ſolutionibus argumentorum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, nego maiorem. Ad probationem reſpondetur, quod ſimultas naturæ in tertia acceptione intelligi debet, de ſpeciebus cum genere collatis; nam ſi inter ſeſe illæ conferantur, bene poterit vna eſſe prior altera, vt patet in exemplo allato.

¶ AD SECVNDVM dicendum, quod Ariſt. aſſignauit omnes ſpecies motus generales, ad quas reducuntur omnes aliæ cæteræ. Ad confirmationem verò reſpondetur pro nunc, quod generatio dicitur motus largo modo, quatenus eſt mutatio. ſed hoc agere non eſt huius loci: agemus ènim de his omnibus, in quæſtionibus Phyſicis.

¶ AD TERTIVM dicendum, nego minorem. Ad probationem dicimus, quod habere poteſt ſumi dupliciter; vno modo, vt importat entitatem conpletam, & perfectam; & ſic eſt vltimum prædicamentum, vt iam dictum eſt. Alio modo accipitur habere, vt dicit entitatem imperfectiſſimam, & incompletam: & hoc modo eſt vnum ex poſt-

præ-

Digitized by Google

prædicamentis ab Ariſtoteles aſſignatis. Huiuſmodi autem poſtprædicamentum multis modis accipi poteſt: ſed vt ait Soto, ad quatuor, omnes reduci poſſunt. Primo enim modo vna res dicitur habere aliam, quam trahit ad ſuam diſpoſitionem, & naturam, vt febris habet infirmum, & tyrannus ciuitatem, & homo veſtem. Secundo modo, res habet aliam, ſicut ſubiectum formam, vt ſubſtantia habet quantitatem, vel qualitatem. Tertio modo, ſicut continens habet contentum, vt dolium habet vinum. Quarto modo ſicut aliquid per violentiam tenet aliud ne moueatur ſuo motu naturali, aut libero, ſicut columnæ habent trabem, quam ſuſtinent & vincula habent hominem.

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
COPIOSISSIMVS
RERVM MAXIME
NOTABILIVM
QVÆ IN HOC SECVNDO TOMO continentur, ordine alphabetico digeſtus.

Numerus paginam, C, Columnam deſignat.

A

AB, quid ſit. pag. 340. columna 2.
Ab, non importat completam rationem actionis. 344. c 2.
Ab, quomodo conſtituat formaliter actionem in eſſe actionis. 345. 1
ABSOLVTVM non poteſt identificari cum relatiuo creato. 201. 2
Abſolutum ſecundum eſſe diſtinguitur eſſentialiter à relatiuo ſecundum eſſe. 234. 2
ABSTRACTVM ſubſtantiæ non ponitur in prædicamento directe. 27. 1
ACCIDENS completum non eſt vniuocum, nec genus ad nouem genera accidentium. 22. 1
Accidens & ſubſtantia quomodo opponantur. 21. 1. & 2
Accidentia non prædicantur in quid de ſubſtantia, ſed tantum in quale. 24. 1
Accidens non prædicatur in abſtracto de prima ſubſtantia, ſed ſolum in concreto. ibid. 2.
Accidentia in abſtracto ſignificata ponuntur in proprijs prædicamentis, ſubſtantiæ vero minime. 31. 2
Accidentia in abſtracto non prædicantur in quid de ſubiectis denominatis, ſed de inferioribus proprijs. ibid.
Accidentia concreta ſi metaphyſice conſiderentur, probabile eſt poni directe in prædicamento proprio. 29. 2
Oppoſitum probabilius ſi logice conſiderentur. ibid.
Accidens ponitur in prædicamento ratione formæ, ſiue eſſentiæ. 30. 1
Accidens in abſtracto quomodo connotet ſubiectum; quomodo in concreto. 3. 2
Accidens in concreto quare non ponatur in prædicamento apud logicum, ſicut ſubſtantia in concreto. 30. 2
Accidentium formis metaphyſice loquendo conuenit modus afficiendi ſubſtantiam per inhærentiam. ibid.
Accidens particulare prædicatur de aliquo, vt de ſubiecto inhæſionis, non vero eſſentiali prædicatione. 36. 2
Quomodo eſſe in aliquo ſit proprius modus accidentis. 97. 2
Accidens relatiuum, & abſolutum in quo differant. 198. 1
Accidentis ratio eſt, in, abſtrahens ab ab-

ſoluto, & reſpectiuo. 198. 2
Accidentis maior perfectio vnde ſumatur. 214. 1
Accidens ab eo accipit eſſe numericum, à quo accipit eſſe. 307. 1
Accidentis eſſe accipitur à ſubiecto. 307. 2
Accidentia abſoluta & relatiua non differunt in modo indiuiduationis. 309. 1
Accidens eſt diſpoſitio entis. 319. 1
Accidens multoties denominat ſubiectum ſimpliciter quale, non tamen denominat illud ſimpliciter denominatione ſui effectus formalis. 321. 1
In ACTIONE ſecluſo motu, ſola relinquitur relatio. 15. 2
Actiones ſupernaturales quibus ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam, non expoſcunt ſpeciale prædicamentum. 17. 1
Actio eſt relatiuum ſecundum dici. 238. 1
Actio quomodo fundet relationem. 269. 2 & 271. 1
Actio & paſſio fundant relationes ſecundi generis. 289. 1
Et potentia actiua, & paſſiua ſunt fundamentum remotum. ibid. 2
Actiones immanentes ſunt in prima ſpecie qualitatis. 322. 1
Actio prædicamentalis, & potentia in quo differant. 332. 1
Actio prædicamentalis eſt formaliter ratio agendi. 340. 1. & 346 2
Actio quem reſpectum importet. 340. 1
Actio conſtituitur formaliter per eſſe ab. ibid. 1. & 2
Actio qua prioritate ſit prior agente, qua poſterior. ibid. 2
Actio formaliter non eſt in agente. 341. 1
Actio entitatiue eſt ipſe motus. ibid.
Actio à quo habeat eſſe ſpecificum. 342. 1 & 343. 1. & 2
Quæ & quot reperiantur in actione. 342. 2
Actio vna ſecundum ſpeciem quomodo poſſit eſſe à diuerſis principijs. 343. 1
Actio quomodo conſtituitur per eſſe, ab. 345. 1
Actio immanens vere & propriè collocatur in prædicamento actionis. ibid. 2
Actiones quot & quæ ſint. ibid.
Actio ſecundum diuerſas rationes ponitur in prædicamento actionis, & qualitatis. 346. 1
Actio immanens qua ratione ponatur in prædicamento qualitatis. ibid. 2
Actio cum motu quæ ſit. ibid.
Actio an ſit ſubiectiue in agente, vel in paſſo, problematice defenditur. 349. 1 & 355. 2
Actio multipliciter conſiderari poteſt, ſcilicet concomitanter, antecedenter, & eſſentialiter. 349. 1
Actio immanens in quo differat ab actione tranſeunte. 349. 2
Actio Diuini intellectus, quomodo producat aliquid ad extra. 350. 1
Actionis eſſe, quomodo recipiatur in paſſo. 350. 2
Actio quomodo ſit in agente. ibid.
Actio poteſt conſiderari ſecundum modum ſignificandi, & ſecundum rem ſignificatam. 356. 1
Actio tranſiens quare dicatur actualitas, & perfectio patientis. ibid.
Actio quid ponat in patiente. ibid.
Actio quomodo ſit principium actionis. ibid.
Actio vt actio ea ratione qua dicit ab, habet ſubiectum inhæſionis. 358. 1
Actio qua ratione eſt in paſſo ſpecificatiue importat rationem ab, & non reduplicatiue. ibid. 2
Actio & paſſio qua ratione ſint vnus numero motus, & qua ratione differant. 360. 2
Actio, & paſſio non diſtinguuntur realiter tanquam res, à re. ibid.
Actio dupliciter ſumitur, vno modo, quatenus eſt ratio formalis agendi; alio modo quatenus eſt effectus agentis, & quomodo ſit in paſſo. 361. 2
Actio, & paſſio non diſtinguuntur ſola ratione ratiocinata. 362. 1
Actio ſecundum quod dicit ab, non præſcindit ab in. 363. 2
Actio formaliter non eſt paſſio. 361. 2
ACTVS ſupernaturales pertinere ad prædicamentum actionis eſt probabile. 18. 2
Actus ſupernaturales expoſcunt ſpeciale prædicamentum, ſicut qualitates ſupernaturales. 19. 1
Actus ſpecie diuerſi, quando diuerſificent potentias. 334. 2
AD aliud abſtrahit à reali, & rationis. 185. 1. & 187. 1.

Ad

Ad eſt ita vniuerſale ſicut ens. 188. 2
Ad reale aliquid addit ſupra ad abſolute. 189. 2.
Eſſentia ad, vt ad non eſt inferior ad ens, neque conuertitur cum ente. 190. 1
Ad, vt ad prædicamentale eſt aliquid reale accidentale. 197. 1
Ad, vt ad non opponitur, in, relatiuo, licet opponatur, in, abſoluto 189. 1
Ad reale accidentale importat, in, ita vt verum ſit dicere Ad eſt in. 199. 1
Ad, vt ad, & in, quid reſpiciant. ibidem 1. & 2
Ad & in, in relatione reali prædicamentali ſunt idem omnino, diſtinguuntur tamen penes implicitum, & explicitum. ibid. 2
Ad explicite reſpicit terminum, & in, ſubiectum. 201. 2
Quod eſt ad aliud in exercitio debet habere terminum ſibi correſpondentem, non autem quod eſt ad aliud ſolum in actu ſignato. 250. 1. & 2
ADIACENTIA temporis quid ſignificet. 367. 1
ÆQVALITAS duplex propria & impropria. 177. 2
Æqualitas metaphorice eſt in Diuinis, quia metaphorice eſt in illis quantitas. ibid.
Æquale eſt in prædicamento relationis, & quantitatis, ſed diuerſimode. 178. 1
Æqualitatis relatio, eſt realis. 279. 2
Æqualitas dupliciter ſumitur, & quomodo ſit proprietas quantitatis. ibid.
AGERE, & pati aliquid reale important. 15. 1
Agere & pati quare conſtituant prædicamenta, non autem res haberi. ibid.
AGENS quomodo agat. 350. 2
Agens quomodo per actionem perficiatur. ibid.
Agentis potentialitas eſt diſtincta à potentialitate patii. 362. 2
Agens formaliter in eſſe agentis quid importet. 340. 2. & 341. 1
ALBVM non exiſtente alio albo non eſt referibile proxime. 206. 1
Album refertur ad album, quia habet albedinis vnitatem, facit ſenſum cauſalem non formalem. 215. 2
ANALOGATA non neceſſario diſtinguuntur realiter. 60. 1
Analogia inter primam & ſecundam ſubſtantiam eſt per intellectum cum fundamento in re. ibid.
ANIMAL ponitur directe in prædicamento, vt totum potentiale, quo modo ſignificat ſubſtantiam completam. 26. 2
Species animalis non ſunt æquales vel inæquales propria æqualitate vel inæqualitate. 177. 1
ANNIHILARI poteſt relatio manente fundamento. 300. 2. Quare non poſſit annihilari fundamentum manente relatione. ibid.
ARGVERE à diuiſo ad membra diuidentia valent in vniuocis, non in analogis. 188. 2
ARTIFICIALIA ſunt entia per ſe. 159. 2
AD INTELLIGENTIAM Diuinorum attributorum eſt neceſſaria cognitio reſpectus tranſcendentalis rationis. 242. 1
AXIOMATIS alicuius particulæ non eſt neceſſarium, quod accipiantur in eodem ſenſu. 214. 2

B

BIS tria non ſunt ſex, quomodo intelligendum. 160. 2
BREVE, & longum in rebus ſucceſſiuis ſunt proprietates temporis. 172. 1

C

CALOR qua ratione ſit in diuerſis ſpeciebus qualitatis. 324. 2
CAVSA quando referatur realiter ad effectum, quando non. 226. 1
Cauſa relationum eſt fundamentum. 305. 2
Cauſa, & effectus quando ſint ſimul natura, quando non. 313. 1
Cauſa æquiuoca producit effectus ſpecie diuerſos. 343. 1
CHARACTER ſacramentalis reducitur ad ſecundam ſpeciem qualitatis. 17. 1
CHRISTVS Dominus tanquam prima ſubſtantia collocatur in prædicamento ſubſtantiæ. 110. 2
Chriſtus Dominus eſt vniuoce nobiſcum homo. ibid.
Quare concedatur iſta, Chriſtus Dominus eſt in prædicamento ſubſtantiæ, &

Digitized by Google

non iſta, Chriſtus Dominus eſt creatura, vel iſta Deus eſt in prædicamento. 111. 1
COELVM Empyreum quomodo ſit in loco. 392. 2
COGNITIO Petri, & Pauli quomodo differant quando ſunt in eodem ſubiecto. 308. 1
COMPOSITIO metaphyſica dicit imperfectionem, nec in Deo eſt admittenda. 109. 1. & 2
Compoſitio metaphyſica quamuis ſit cōpoſitio intellectus, requirit tamen fundamētum cōpoſitionis actus, & potētiæ. ibid. 2
In compoſitione metaphyſica eſt actus permixtus potentiæ. ibid.
Non omnis conceptus abſtractus neceſſario pertinet ad ens reale, vel rationis. 190. 2
CONCRETA accidentium ponuntur in prædicamento apud metaphyſicum. 29. 2
Non autem apud Logicum. ibid.
Concreta accidentium tantum reductiue, & per accidens pertinent ad prædicamentum, logice loquendo. 30. 1. & 2.
Supra concreta accidentium Logicus non fundat ſecundas intentiones generum, & ſpecierum. 30. 1
Concreta accidentium ex modo ſignificandi includunt aliquod extrinſecum. 30. 1
Concreta accidentalia quomodo ſunt apta recipere intentionem generis, & ſpeciei. 30. 2
Concreti accidentalis prædicationes, cuius prædicabilis ſint. 30. 2
Concretum ſubſtantiæ quare ponatur in prædicamento apud Logicum, & non concretum accidentis. ibid.
De concretis artificialibus idem dicendum eſt, ac de concretis naturalibus. 31. 1
Concreta accidentium dicunt ſolas formas. 28. 1
CONDITIONES requiſitæ ad hoc vt aliquid ſit in prædicamento, quæ ſint. 28. 1
Conditiones bonæ diuiſionis quot ſint. 45. 2
& non omnes conueniunt partitioni. 46. 1
CONSEQVENTIA à non appellante ad appellantem eſt mala. 66. 2
Iſta conſequentia non valet, Petrus eſt homo, Ergo primam ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans. 67. 1
CONSTITVTIVVM alicuius rei debet habere idem eſſe quod habet res conſtituta. 340. 2
Habere poſitionem in continuo quid ſit. 127. 1
CONTINENTI plurium rationum formalium, quomodo repugnet, quomodo non. 300. 2
CONTRARIETAS quomodo conueniat, & quomodo non conueniat ſubſtantiæ. 100. 101. 102 103. & 104
Contraria proprie quæ ſint. 173. 1
Recipere contraria quare non ſit proprietas quantitatis. 179. 1
Habere contraria non eſt proprietas quarto modo relatiuorum, & conuenit illis ratione fundamenti. 317. 1
Contrarium habere eſt proprium qualitati ſed non quarto modo. 336. 2. & 317. 1
Contrarietas duplex ſimpliciter, & ſecundum quid. 336. 2
Contraria ſimpliciter non poſſunt in vno genere eſſe nati duo, & hac contrarietate vnum vni tantum opponitur. 336. 2
Contrarietas ſecundum quid non eſt contrarietas ratione ſui, ſed ratione alterius. 337. 1
Omnis conuenientia ſpecifica duarum entitatum neceſſario fundat relationem realem ſimilitudinis diſtinctam ſaltim ratione à qualibet alia relatione. 282. 1
CONVERTENTIA terminorum, & conuertibilitas eorum, in quo differant. 311. 2
Dici ad conuertentiam contingit dupliciter, proprie ſcilicet, & improprie. 312. 1. & quomodo ſit proprietas quarto modo relatiuorum. ibid.
CREATIO paſſiua quid ſit. 15. 2
COORDINATIO prædicabilium in qualitatibus ſupernaturalibus non eſt eadem cum coordinatione qualitatum naturalium. 16. 2
Coordinatio prædicabilium diuerſa, eſt penes diuerſum modum prædicandi. 23. 2
Coordinationem prædicabilium non efficiunt ea quæ dicuntur in quale. 26. 2
CORPVS de prædicamento ſubſtantiæ non habet eaſdem differentias, quas habet corpus de prędicamento quantitatis. 38. 2.

Cor-

Corpus aliud de prædicamento ſubſtantiæ, aliud de prædicamento quantitatis. 125.2. & 143.2
Corpus de prædicamento quantitatis quid importet. ibid.
Corpus de prædicamento ſubſtantiæ quid importet. ibid.
Corpus perfectè ſphericum quomodo tangat corpus perfectè planum. 139. 1. & 140. 1
Corpus eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ, diſtincta à linea, ſuperficie, & cæteris alijs. 143.2
CORRELATIVVM ſecundæ intentionis eſt aliquid reale. 5. 1
Correlatiuum relationis rationis ſingularis eſt realiter reale. 91. 2
Correlatiuum in ordine ad quod definitur relatiuum, non eſt de intrinſeca, & eſſentiali ratione ipſius relatiui. 165.1
CREATIO paſſiua quid ſit. 15. 2
Creatio quomodo ſit in Deo. 362. 2
CREATVRIS conuenit aliquid, quod etiam conuenit Deo, non tamen vniuoce. 106. 2
Relatio creaturæ ad Creatorem multipliciter conſideratur, & ſub diuerſa ratione pertinet ad diuerſa genera relationum. 288. 2. & 289.1

D

DEVS reductiue ponitur in prædicamento ſubſtantiæ. 17. 2
Deo non conueniunt particulæ poſitæ in diffinitione primæ ſubſtantiæ. 76 2
Deus non ponitur directè nec reductiue in aliquo prædicamento. 104. 2 & 107.2
Deo conueniunt aliqua, quæ conueniunt creaturis, non tamen vniuoce. 106. 2
Deus eſt in prædicamento reductiue, vt principium continens ipſum, & vt menſura ipſius. 108. 1. & 2
Deus non eſt in prædicamento ſicut punctum. 109.1
In Deo nullo modo eſt admittenda compoſitio ex genere, & differentia. ibidem.
Deus concipitur à nobis per modum vniuerſalis, non quia in Deo ſit fundamentum huius, ſed fundamentum eſt ſolum in noſtra imperfecta cognitione. 110. 1
Quare non concedatur iſta Deus eſt in prædicamento, cum concedatur iſta Chriſtus eſt in prædicamento. 111.1
In Diuinis metaphorice eſt æqualitas, quia metaphorice eſt illic quantitas. 177. 2
Deus ſi de nouo acquireret relationem realem mutaretur. 195. 2
Deus ante operationem intellectus terminat relationem ſeruitutis creaturarum; & denominatur Dominus, & in ipſo eſt relatio dominij. 220.2
Deo nihil de nouo aduenire poteſt, ſiue abſolutum, ſiue reſpectiuum. 225.2
In Deo nullum accidens reale poteſt reperiri. 226 1
Deus non denominatur formaliter Dominus à relatione reali ſeruitutis quæ eſt in creatura. 227. 1
Deus dicitur Dominus formaliter intrinſece à relatione rationis, & realiter extrinſece à relatione reali ſeruitutis, quæ eſt in creaturis. 227. 2. & 228.1
Deus dicitur realiter Dominus denominatione intrinſeca non ſimpliciter, ſed reductiue. 228. 2
Deum denominari realiter intrinſece Dominum reductiue, non eſt aliquid reale. 229. 1
DEPENDENTIA mutua non eſt de ratione cuiuſcunque relatiui. 292. 1
DEXTERITATIS animalis relatio, eſt tertij generis. 291. 2
FORMA Denominans non eſt eſſentialis ſubiecto denominato, ſed accidentalis. 34. 1
In denominatiuis ſimpliciter tria requiruntur. 33. 2
Prædicatio denominatiua non eſt à forma eſſentiali. 34. 1
Ad prædicationem denominatiuam quid requiratur. 99. 1
Prædicatio denominatiua reperitur in prædicamento ſubſtantiæ. 98. 2. oppoſitum tamen eſt probabilius. 99. 1
Quid requiratur ad hoc, vt ſubiectum denominetur ſimpliciter quale. 316.1
Accidens multoties denominat ſubiectum ſimpliciter quale, & non denominat illud ſimpliciter denominatione ſui effectus formalis. 325.1
Aliquando aliquid denominatur ab eo quod eſt extra ipſum. 391. 2
Regula illa ſcilicet, quot modis dicitur

Digitized by Google

vnum oppoſitum, tot dicitur & reliquum, quomodo ſit intelligenda. 21.1
Non dici de ſubiecto multipliciter accipitur. 90.2
DIFFERENTIÆ eſſentiales quare non ponantur directe in prædicamento. 5.2
Differentia accidentalis eſt, quicquid aduenit enti in actu; quomodo intelligendum ſit. 27.1
Differentiæ conſtituentes genus ſuperius conueniunt etiam generi inferiori, & non è contra. 39.1
Differentia dicitur denominatiue ſpecies vniuerſalis. 129.1
Differentia eſt idem cum re, cuius eſt differentia. 265.1
Differentiæ accidentales accipiuntur loco ſubſtantialium, inquantum per eas deſignantur principia eſſentialia. 323.1
DIFFINITIO quomodo ſit ſingularium. 79.2
Diffinitio tradita per negationem quando non eſt vitioſa. 80.1
Omne diffinibile eſt vniuerſale. 87.1
Diffinitum qui, eſt diffinitum abſolute & ſimpliciter cuiuſcunque diffinitionis accidentis in concreto. 88.1
Diffinitio debet competere diffinito, eo modo quo diffinitum diffinitur. 89.1
Diffinitio Logica materialiter diffinit quidditates rerum, diffinitio vero Logica formaliter ſolum ſecundam intentionem concretiue. 90.2
Quomodo modus diffiniendi ſequatur modum eſſendi. ibid.
Diffinitionis verba non important actum, ſed aptitudinem. 206.2
In diffinitionibus in quibus denotatur aliquod exercitium conuenire rei diffinitæ, illud exercitium non oportet verificari de diffinitis proximis, vel ſecundum rationes communes quæ diffiniuntur, ſed ſufficit verificari in diffinitis materialibus, & ſingularibus. 249.1 251.2
Vnūquodque ita diffiniendum quomodo à nobis cognoſcitur. 261.1. & ea rõne qua habet eſſentiā,& naturam ibid.
Diffinitio circularis in relatiuis poteſt, & debet dari. ibid.2
In diffinitione quomodo loco nominis proprij, licet ponere eius diffinitionem. 261.2
Diffinitio quando non tradatur per extrinſeca. 265.1
Quod ingreditur diffinitionem alicuius, quando ſit de eſſentia illius, quando non. ibid.2
Diffinitio duplex, alia eſſentialis, alia deſcriptiua. 315.2
Diffinitio quando debeat tradi per notiora naturæ, quando per notiora nobis. 316.2
Quando diffinitur effectus per cauſam, & è contra, non committitur circulus. 317.1.
DIFFICILE mobile quando ſit differentia eſſentialis. 326.1. 333.2. & 334.2
DISTINCTIVVM fundamentale prædicamentorum quod ſit. 23.2. 24.1
Diſtinctiuum formale prædicamentorum formaliter ſumptorum quod ſit. 24.2
Diſtinctio rationis ſufficit ad hoc, vt prædicata quæ de vno affirmantur, de alio negentur. 95.2
Diſtinctio realis tanquam res à re quid ſit. 360.2
Diſtinctio formalis, ſeu ex natura rei quid ſit. ibid.
DISPOSITIO duplex, ſpecialiter dicta, & generaliter dicta, & quæ iſtarum ſit generaliſſimum, quæ prima ſpecies qualitatis. 319.1
Diſpoſitio generaliter dicta duplex. ibid.
Diſpoſitio multipliciter accipitur, & quomodo ſit genus habitus, quomodo fiat habitus. 326.2.& 333.2
Diſpoſitio corrumpitur adueniente habitu. 328.2
Quæ diſpoſitio ſit conſeruatiua habitus. ibid.
Obiectū diſpoſitionis diſtinguitur formaliter ab obiecto habitus. ibid.
DIVERSITAS eſt fundamentum proximum diſſimilitudinis non oppoſitionis. 286.2
DIVISIONIS conditiones quot ſint. 41.2
Diuiſum præuenit membra diuidentia. 51.1
Membra diuidentia quomodo debeant opponi formaliter. 55.1
Diuiſio per modos non ſemper eſt ſubiecti in accidentia, ſed aliquando eſt analoga. 58.2. & 71.1
Diuiſio aptitudinalis quid ſit. 115.2

Di-

Diuiſibilitas quæ & quotuplex ſit. 115. 1 & 120. 1
Diuiſibilitas radicalis quæ ſit. ibid.
Diuiſibilitas actualis quæ ſit. ibid.
Ad diuiſionem in membra vniuerſaliſſima quid requiratur, & quid ſufficiat. 190. 2
Diuiſio generis in ſpecies quid requirat. 323. 2
DVRARE parum & multum, non diuerſificat ſpeciem. 334. 1
Durationes rerum corruptibilium non ſunt ſpecies prædicamenti quando. 368. 1

E

EFFECTVS & cauſa quando ſint ſimul natura, quando non. 313. 1
Effectus formalis ab aliqua forma poteſt cauſari intrinſece & extrinſece. 397. 2
ENS. quare ſit analogum reſpectu qualitatis naturalis & ſupernaturalis. 21. 1
Entia per ſe & completa ſunt ea quæ ponuntur directe in prædicamento ſubſtantiæ. 26. 2
Entium completorum ordinatio, & prædicabilium ordinatio idem ſunt. 26. 2
Eſſe ens completum non tollit quin poſſit contrahi per differentias eſſentiales. 27. 1
Enti completo accidit primo & ſecundo ſubſtare. 69. 1. & 71. 1
Ens diuiſum in decem prædicamenta, eſt ens reale. 186. 1
Inter ens & non ens, non poteſt eſſe relatio realis. 266. 2
Quicquid aduenit enti in actu & completo, eſt differentia accidentalis, quomodo intelligendum. 27. 1
Ens reale, & rationis non pertinent ad idē prædicamentum. 14. 2
Ens reale poni in prædicamento rationis, & è contra non eſt inconueniens. 224. 1
Entia ſupernaturalia à qualitatibus ſupernaturalibus diſtincta, non expoſcunt ſpeciale prædicamentum. 17. 1
Entia ſupernaturalia incompleta non habent propria prædicamenta, ſed reductiue pertinent ad prædicamenta naturalia. 19. 1
Ens creatum duplicem reſpectum importat ad ens increatum, vnum prædicamentalem, alium tranſcendentalem. 240. 1
Entium rationis duo ſunt conſtituenda prædicamenta præter decem realia. 12. 1 & 2
Entia rationis conſtant ex genere, & differentia. 13. 1
Entia rationis nequeunt conuenire vniuoce cum ente reali in aliquo genere generaliſſimo. 13. 1
Ens rationis quod eſt vera ſpecies, nequit poni ad latus Cathegoriæ. 13. 1
Entia rationis ſunt primo diuerſa ab his quæ ponuntur in aliquo prædicamento ex aſſignatis ab Ariſtotele. ibid. 2
Ens rationis eſt diſtinctiuum formale prædicamentorum formaliter ſumptorum. 24. 2
Ens rationis poteſt exiſtere ſecundum quid independenter ab intellectu. 223. 1
In genere entis rationis dantur relationes tranſcendentales. 240. 1
Ens rationis poteſt eſſe modus entis realis, & non è contra. 241. 1
Ens rationis non poteſt dicere ordinem tranſcendentalem realem; bene tamen è contra ens reale poteſt dicere ordinem tranſcendentalem rationis. 241. 1
Ens rationis eſt modus conſtitutiuus alicuius entitatis realis. 242. 1
Ens rationis poteſt comproduci cum ente reali. ibid.
Ens rationis in ratione entis creati refertur relatione rationis tertij generis ad ens increatum. 293. 1
EMBRIO ponitur ab Ariſtotele reductiuè in prædicamento ſubſtantiæ. 18. 1. & 19. 2
ESSE per ſe quomodo ſit proprius modus ſubſtantiæ, & eſſe in alio accidentis. 97. 2
Eſſe per ſe ſubſtantiæ, quid importet, & quid habeat annexum. 105. 2
EXISTERE per ſe eſt proprietas ſubſtantiæ. 54. 2
Exiſtere per ſe, magis, & prius conuenit primis ſubſtantijs, quam ſecundis. 61. 2
Illud quod exiſtit ſolum ſecundū quid independenter ab operatione intellectus non eſt neceſſe quod ſit ens reale. 223. 1
EXISTENTIA quando ſit perfectior eo cuius eſt exiſtentia. 224. 1
Exiſtentia neceſſario requiritur ad relationem. 266. 2

Digitized by Google

EXTENSIO partium, quæ & quotuplex. 113. 1. & 118. 1
Extenſio partium in ordine ad locum, quæ ſit. 113. 2
Extenſio partium in ordine ad ſe, quæ ſit. ibid. 2
Extenſio diſcreta quæ. 116.2
Extenſio quantitatiua partium non conuenit ſubſtantiæ corporeæ prius natura quam ſit quanta. 118. 1
Extenſio partium quantitatiua quæ ſit. 118. 2. & 124. 2
Extenſio partium ſubſtantialis quæ ſit. 118. 2. & 124. 2
Extenſio quantitatiua, aut formalis, eſt effectus primarius quantitatis. 118. 2
Extenſio quot modis conueniat quantitati. 122. 1
Extenſio vt quo quid ſit. 122. 2
Extenſio vt quod quid ſit. ibid.
Præter extenſionem partium ſecundum longitudinem & latitudinem, datur extenſio partium ſecũdum profunditatem. 144. 1
ENTHIMEMA & ſyllogiſmus ſunt ſpecies argumentationis, & quomodo enthimema componat ſyllogiſmum. 129. 1

F

FACILE mobile quando ſit differentia eſſentialis. 326. 1
FIGVRA quadrangularis, vt eſt à Natura dicitur figura, vt eſt ab arte dicitur forma. 335. 2
FILIATIONIS fundamentum non eſt ſubſtantia Petri v. g. 212 2
Filius refertur ad Patrem quia genitus eſt, facit ſenſum cauſalem non formalem. 216. 1
FINITVM, vel infinitum non eſt paſſio quantitatis. 179. 2
FORMA accidentalis eſt eadem ſignificata in abſtracto, & in concreto. 29. 2
Forma, ſeu eſſentia eſt ratio cur accidens ponatur in prædicamento. 30 1
Formis accidentium metaphyſice loquendo conuenit modus afficiendi ſubſtantiam per inhærentiam. 30. 2
Forma denominans non eſt eſſentialis ſubiecto denominato, ſed accidentalis. 34. 1
Formæ ſubſtantiales licet ſint repugnantes non ſunt contrariæ. 101. 1
Forma duplex alia phyſica, alia metaphyſica. 162. 2
Forma phyſica in artificialibus non educitur de potentia materiæ. 163. 1
De ratione formæ vt ſic non eſt inhærere, ſed actuare, & determinare. 163. 1
Forma accidentalis quando, & quomodo ſit ſubiectiuè in eo cuius eſt forma. 163. 1
Forma realis de nouo adueniens, & dans eſſe ſubiecto mutat ſubiectum. 195. 1
Formæ eſſentia eſt eſſe id quo ſubiectum eſt tale. 203. 2
Forma realis de nouo adueniens ſubiecto confert illi aliquod eſſe reale. 226. 1
Forma relatiua denominat ſubiectum, eo modo quo ipſa eſt. 228. 2
Forma & figura ad quartam ſpeciem qualitatis ſpectantes diſtinguuntur tantum accidentaliter. 335. 1
FVNDAMENTVM proximum relationis rationis quæ eſt ratio formalis prædicamenti eſt quid reale. 5. 1
Fundamentum proximum ſecundæ intentionis eſt quid reale. ibid.
Fundamentum eſt cauſa relationis. 215. 2 & 305. 2
Fundamentum eſt terminus materialis relationis. 215. 2
Ratio proxime fundandi relationem eſt abſoluta. 216. 1
Fundamentum & ſubiectum relationis non ſunt idem. 272. 2
Fundamentum proximum non eſt neceſſe quod ſit in eo in quo eſt relatio. 288. 1
Fundamentum relationis non poteſt annihilari manente relatione licet poſſit e contra. 300. 2
Fundamentum eſt de diffinitione relationis & non è contra. ibid.
Quando poſſit per Dei potentiam fundamentum eſſe ſine relatione, & quando non. 303. 1
Fundamentum relationis ſpecificat effectiue relationem. 304. 2

G

GENERATIO quomodo ſit prior natura ipſa re genita. 350. 2
GENERA & ſpecies collocantur principaliter in prædicamento. 6. 2

Digitized by Google

Genera generaliſſima non poſſunt habere ſuperius vniuocum reale, ſed tamen poſſunt habere ſuperius vniuocum rationis. 7. 1
Nouem genera accidentium per quid diſtinguantur. 24. 1
Generis vel ſpeciei vel indiuidui intentio requiritur, vt aliquid ponatur in prædicamento apud Logicum. 30. 1
Generis intentionem quomodo recipiat concretum accidentale. ibid. 2
Quando vnum genus ponitur ſub alio genere, differentiæ conſtituentes genus ſuperius conueniunt generi inferiori, & non è contra. 39. 1
Gradus genericus non continet actu, ſed in potentia differentiam. 109. 2
Omnis gradus genericus eſt limitatus. 109. 2
Genus eſt relatiuum ſpeciei, & è contra. 189. 2
GENERALISSIMVM alicuius prædicamenti quomodo non poſſit pertinere indirectè ad idem prædicamentum, & quomodo poſſit. 258. 1. & 2
Genus & differentia ſunt idem cum re, cuius ſunt genus & differentia. 265. 1

H

HABERE veſtem quare conſtituat prædicamentum, non autem habere qualitatem, & quantitatem. 15. 1
Habere veſtem eſt quid completum, non autem habere qualitatem cum voluntarium. 14. 2
Habere qualitatem eodem modo afficit ſubiectum ſicut ipſa qualitas. 14. 2. & 15. 1
Res haberi non eſt aliquid reale in illa, ſed ſolum rationis, & ideo ponitur in prædicamento rationis. ibid.
Habere veſtem non eſt quid medium inter veſtem & hominem, ſicut motus inter actionem & paſſionem. ibid. 2
Habere contraria non eſt proprietas quarto modo relatiuorum, & conuenit illis ratione fundamenti. 311. 1
Habere contrarium eſt proprium qualitati, ſed non quarto modo. 336. 2. & 337. 1
Habere multis modis accipi poteſt. 404. 1
HABITVS, & diſpoſitio ad primam ſpeciem qualitatis pertinentes diſtinguuntur ſpecie eſſentialiter. 325. 2. & 326. 2. oppoſitum tamen eſt probabile. ibid.
Habitus quomodo ſit ſpecies diſpoſitionis. 326. 2
Aliquis habitus producitur per vnum actum, alius vero multis actibus. 327. 2
Habitu adueniente corrumpitur diſpoſitio. 328. 2
Obiecta habitus & diſpoſitionis diſtinguuntur formaliter. 328. 2
Habitus infuſi in quo differant à ratione potentiæ 332. 1
Habitus multis modis conſiderari poteſt. 395. 1
Habitus quid ſit. 396. 1
In Prædicamento habitus quid ſit genus generaliſſimum, quæ ſpecies ſubalterna, quæ ſpecies ſpecialiſſima. 398. 1
HVMANÆ naturæ non conuenit diffinitio primæ ſubſtantiæ. 77. 2
Humana natura directè non pertinet ad prædicamentum, nec eſt pars ſubſtantiæ, ſed eſt principium ſpeciei. pag. 78. 1
Iſti termini homo & natura humana, diuerſimode important ſubſtantiam. 78. 2
Prædicata eſſentialia hominis important ſubſtantiam completam, non autem prædicata eſſentialia naturæ humanæ. 79. 1
Prædicata eſſentialia, quæ importat natura humana ſecundum ſe conſiderata, non ſunt ea, quæ ponuntur in recta linea prædicamentali. 79. 1
Humana natura in rigore quid ſignificet. ibid. 2
HIC homo quare non poſſit dici ſecunda ſubſtantia, ſicut iſte terminus homo. 85. 2
HOMO eſt creatura, quando ſit ſimpliciter concedendum. 111. 1
Homo in communi quomodo poſſit ratiocinari. 250. 1

I

IDEAE Diuinæ per quid conſtituantur. 191. 2. ad quarum intelligentiam eſt neceſſaria cognitio reſpectus träſcendentalis rationis. 242. 1
IDENTITATIS relatio aliquando eſt rea-

realis, aliquando rationis. 278. 1 & 279. 1
Identitas quotuplex. 278. 2
Identitas & ſimilitudo improprie idem ſunt. 280. 2
IN abſoluto, opponitur, ad, non autem in reſpectiuo. 198. 1
In quod eſt ratio accidentis abſtrahit ab abſoluto & reſpectiuo. ibid. 2
In, & ad, quid reſpiciant. 199. 1. & 2 & 201. 2
In, quomodo non ſit ſuperius ad, ad. ibid.
In, & ad, in relatione reali prædicamentali ſunt idem, & diſtinguuntur penes implicitum, & explicitum. ibid.
INCORRVPTIBILITAS arguit maiorem perfectionem ſecundum quid. 63. 2
INDIVIDVA ponuntur in prædicamento directe. 6. 1. Sed minus principaliter. ibid. 2
Indiuiduum prædicatur de indiuiduo prædicatione artificioſa. 81. 1
Indiuidui ſubſtantiæ ratio communis, quæ ſit. 87. 1
Indiuiduum eſt primum ſubſtans, non eſt prædicatio per ſe. 44. 1
Indiuiduum prædicatur de prima ſubſtantia prædicatione quinti prædicabilis. 92. 2. & 93. 2
Indiuiduationis modus accidentium abſolutorum & relatiuorum non eſt diuerſus. 309. 1
INFERIVS vt tale non eſt prædicabile niſi materialiter. 6. 2
INFINITVM quomodo poſſit poni in prædicamento, & quomodo non. 104 2 & 106. 1. & 2
Infinitum non poteſt conuenire quantitati, 179 2
Infinitum quare tribuatur quantitati. 180. 1. & 2
INTENTIO ſecunda rationis habet pro fundamento, & pro correlatiuo aliquid reale. 5. 1
Intentio ſecunda generis, & ſpeciei non fundatur ſupra concreta accidentium apud Logicum. 30. 1
Intentio generis vel ſpeciei, vel indiuidui eſt neceſſario requiſita, vt aliquid ponatur in prædicamento apud Logicum. ibid.
Intentionem generis & ſpeciei quomodo recipiant concreta accidentalia. ibid. 2
Intentio ſecunda ſubiecti eſt communis vniuoce ad ſecundam intentionem primi ſubiecti, & ſecundam intentionem ſecundi ſubiecti. 71. 2
Intentio ſecunda in concreto quomodo differat à prima ſubſtantia. 88. 1
Intentiones ſecundæ quantumuis ſpecie differentes poſſunt conuenire eidem materiali. 92. 1
INTELLECTVS quomodo terminet relationem ſecundæ intētionis pro formali, & relationem rationis prædicamenti pro formali. 5. 1
INTENTVM à natura primo, & per ſe, non ſemper perfectius. 63 2

L

LATITVDO quomodo non ſit de eſſentia ſuperficiei. 134. 1
LINEA eſt per ſe quantitatis continuæ diſtincta à ſuperficie, & cæteris alijs ſpeciebus. 131. 2
Linea poteſt conſiderari mathematice, & ſic ſolam longitudinem importat, & alio modo phyſice, ſeu naturaliter, quomodo eſt coniuncta cum ſuperficie. 132. 1
Linea poteſt dupliciter conſiderari, vno modo vt eſt quid incompletum indirecte pertinens ad prædicamentum quantitatis; alio modo vt eſt quid completum, directe pertinens ad prædicamentum quantitatis. 132. 2. 134. 1. & 257. 2
Linea quomodo differat à ſubſiſtentia in eſſe termini. 133. 1
Linea quomodo differat à puncto in eſſe termini. ibid.
Linea quare non ſit de eſſentia ſuperficiei. 134. 1
Linea mathematice conſiderata quot modis conſiderari poſſit, & quomodo ſit de eſſentia ſuperficiei. 134. 2. 136. 1. & 2
Lineæ quomodo repugnet concipi vt indiuiſibilis. 137. 1
Linea quomodo componat ſuperficiem. ibid.
Linea non componitur ex indiuiſibilibus tanquam ex partibus, ſed ſolum tanquam ex terminis. 139. 1. & 2
Linea prædicatur in quid de linea curua, & recta. 142. 2
Linea finita & infinita ſunt eiuſdem ſpeciei.

cici. pagina 143. col. 1.
Linea non poteſt intelligi ſine puncto. 225. 1
LOCVS metaphyſice conſideratus habet per ſe propriam rationem diuiſibilitatis, & extenſionis partium diſtinctam à ſuperficie. 149. 1
Loco conuenit per ſe propria paſſio quantitatis. ibid.
Locus quomodo & quot modis dicatur diuiſibilis. 150. 1
Locus eſt ſpecies quantitatis directe pertinens ad prædicamentum quantitatis. 145. 1. & 150. 2
Locus poteſt conſiderari vt quantitas eſt, & vt dicit certum finem, & certam diſtantiam à centro, & partibus mundi, & ratione qualitatum conſeruatiuarum locati, quæ ſunt inter ſe contrariæ. 174. 1
Loci effectus immediatus qui ſit. 392. 1
Eſſe in loco, quomodo diſtinguatur à loco. 21. 1
Eſſe in loco ordinate conſtituit vnum prædicamentum ab alijs diſtinctum. ibid. 2
Poteſt eſſe quod duo in genere ſubſtantiæ ſint vnum in ratione loci. 148. 1
LOGICVS quomodo agat de prædicamentis. 23. 1
Logicus ad hoc, vt ponat aliquid in prædicamento, quid requirat. 30. 1
LONGITVDO quomodo non ſit de eſſentia ſuperficiei. 134. 1
Longum & breue in rebus ſucceſſiuis ſunt proprietates temporis. 172. 1
Longum quomodo ſit de prædicamento quantitatis. 173. 2

M

MAGIS apud Logicos non ſemper ſumitur comparatiue, ſed ſæpe aduerſatiue. 58. 1
MAGNITVDO eſt menſura intrinſeca, tempus vero menſura extrinſeca. 145. 1
MAGNVM, & paruum non ſunt contraria. 175. 1
Magnum & paruum quando ſint differentiæ eſſentiales. 326. 2
MATERIALI eidem poſſunt conuenire multæ & diuerſæ ſecundæ intentiones, quantumuis ſpecie diſtinguantur. 92. 1
MATERNITAS quomodo diſtinguatur ſpecie à paternitate. 306. 1
MENSVRA & menſuratum quomodo ſint in eodem genere. 106. 2
Menſuræ ratio quæ ſit. 121. 1
Menſura & menſuratum, quomodo fundent relationem. 269. 2. 271. 1. & 291. 1
Menſura & menſurabile accipitur, proprie & large. 291. 2
MEMBRA diuidentia quomodo debeant opponi formaliter. 53. 1
Membra partitionis quomodo diſtingui debeant. 54. 2
Membra analoga non neceſſario diſtinguuntur realiter. 60. 1
METAPHYSICVS quid conſideret in prædicamentis. 29. 2
MODI eſſendi & prædicandi de prima ſubſtantia quot ſint. 11. 2
Modus quo Chriſtus eſt in ſacramento Euchariſtiæ, non expoſcit ſpeciale prædicamentum. 17. 1
Modus vnionis hypoſtaticæ in humanitate Chriſti Domini non expoſcit ſpeciale prædicamentum. 17. 1. reducitur ad prædicamentum ſubſtantiæ. 19. 1
Modus eſſendi diuerſus eſt diſtinctiuum fundamentale prædicamentorum. 23. 1 & 24. 1. Et ab iſto oritur diuerſus modus prædicandi. 23. 2
Modus prædicandi in quale eſt multiplex. 24. 1
Modi prædicandi quot ſint. 24. 2
Modus in concreto prædicatur de re cuius eſt modus. 75. 2
Modus diffiniendi quomodo ſequatur modum eſſendi. 90. 2
Modi determinatiui entis aliquando ſunt ita vniuerſales ſicut ens. 188. 2
Modus eſt imperfectior re cuius eſt modus. 241. 1
Modus rei, etiam ſi ſit ens rationis, comproducitur cum re, cuius eſt modus. 242. 1
Modus duplex, generalis, & ſpecialis. 318. 2
Modus ſpecialis duplex, ſeparabilis, & inſeparabilis. ibid.
MOTVS quare non conſtituat prædicamentum. 15. 2
Quod mouetur motu continuo, partim eſt in termino a quo, partim in termino ad quem, quomodo intelligendũ. 140. 2
Motus & terminus quando ponãtur in eodem prædicamento, quando non. 148. 1

Digitized by Google

Motus qui eſt actus entis ſecundum quod in potentia,non eſt ſpecies quantitatis. 154. 1
Motus reductiue pertinet ad prædicamentum ſui termini. 154. 2
Motus ex ſua natura eſt aliquid incompletum. ibid.
Motus eſt relatiuum ſecundum dici. 238. 1
Per motum localem quid acquiratur. 166. 1
Mutatio realis duplex. 195. 1

N

NATVRALIS potentia & impotentia, an ſpecie differant. 333. 1
NOMINA ſignificantia ſubſtantiam in abſtracto non ponuntur in prædicamento directe, ſecus Nomina ſignificantia ſubſtantiam in concreto. 26. 1
Nomina ſignificantia accidentia in abſtracto, ponuntur directè in proprijs prædicamentis. 31. 2
NOTIVS duplex, natura ſcilicet, & nobis.
NOTITIA Petri & Pauli quomodo diſtinguantur quando ſunt in eodem ſubiecto. 309. 2
NVMERATIO alia tranſcendentalis,alia prædicamentalis. 166. 2
Numerus alius tranſcendentalis, alius prædicamentalis. ibid.
Numerus quomodo ſe habeat reſpectu vnitatis. 139. 1
Numerus qui eſt prima ſpecies quantitatis diſcretæ,eſt ens reale. 155. 2. & 156 2. & per ſe. 159. 1. & 2
Numerus eſt per ſe ſpecies quantitatis diſcretæ. 156 2
Numerus dependet ab intellectu numerante quantum ad actualem numerationem. 157. 1
Numerus abſtracte ſumptus non inuenitur abſque conſideratione intellectus. ibid. 2
Numeri forma eſt vltima vnitas formaliter accepta. 160. 1. 161. 1. & 162. 2
In numero quælibet vnitas habet rationem actus determinantis, & eſt determinatiua aliarum. 164. 2
Vnus numerus quomodo componat alium numerum. 160. 2
Numerus diſtinguitur realiter a rebus numeratis. 166. 1. Sed non numerus tranſcendentalis, nec numeratio tranſcendentalis. ibid. 2
Numerus quomodo fundet relationem. 269. 2. & 271. 1

O

OBIECTI ratio formalis abſtracta, neque conuertitur cum ente, neque eſt determinate creata, aut increata, & dicitur ſimpliciter de ente reali & rationis, à quibus tamen abſtrahit. 189. 2 & 190. 2
Ab obiectis eiuſdem rationis vna ratio communis abſtrahi poteſt. 246. 2
Obiectum quam relationem habeat ad ſcientiam & ſpecies intelligibiles. 289. 1
OPINIO eſt habitus, & non fit ſcientia. 327. 2
OPPOSITIO relatiua eſt poſt prædicamentum. 286. 1. & 2. Nec oppoſitio, quæ eſt inter duas relationes, eſt relatio primi generis vere & proprie. ibid.
Regula illa ſcilicet, quot modis dicitur vnum oppoſitum, tot dicitur & aliud, quomodo intelligenda. 21. 1
Oppoſita contrarie vel contradictorie ſe ipſis opponuntur. 286. 2
Diuerſitas non eſt fundamentum proximum oppoſitionis. ibid.
Oppoſitio in communi eſt incompoſſibilitas. ibid.
Oppoſitio quæ & quotuplex. 399. 2
ORATIO ſuſcipit contraria,ſed non ſicut ſubſtantia. 104. 1
Oratio eſt ſpecies quantitatis diſcretæ. 167. 2
Oratio quot modis conſiderari poſſit. 168. 1.
Oratio quomodo pertineat directe ad prædicamentum quantitatis. 170. 2
Oratio quomodo habeat propriam ratione diuiſibilitatis. 171. 2
Oratio non diſtinguitur à tempore diſcreto, ſed eſt idem cum illo. ibid.
ORDINATIO prædicabilium idem eſt, ac ordinatio entium completorum. 26. 2 & eſt ordinatio rationis. 8. 1
Ordinatio prædicabilium in qualitatibus ſupernaturalibus non eſt eadem cum ordinatione qualitatum naturalium. 16. 2
Ordinatio diuerſa prædicabilium eſt penes diuerſum modum prædicandi. 13. 2

Or-

Ordinationem prędicabilium non efficiunt ea quæ prædicantur in quale. 26.2
Ordo tranſcendentalis eſt modus rei, cuius eſt ordo. 240.2
Ordo rationis v. gr. ſpeciei ad potentiam intellectiuam eſt relatio tranſcendentalis rationis. 240.2 & 241. 1. & 2
Ea quæ ſunt diuerſi ordinis differunt pluſquam genere. 16. 2

P

PARONYMORVM diffinitio optime traditur. 32. 1
Paronyma tres conditiones neceſſario poſtulant, ſine quibus eorum eſſentia proprie non ſaluatur 33.1
Paronymorum tres differentiæ. ibid.
Paronymorum diffinitio competit paronymis ſecundum rem & vocem. 33.2
PARTES integrales accipi poſſunt ſubiectiue & formaliter. 119.2
Partem extra partem habere quot modis contingat. 124. 2
Partitionis conditiones quæ ſint. 46.1
Partitio non requirit membra formaliter oppoſita. 54.2
Partitionis membra quomodo diſtingui debeant. ibid.
PARVVM & magnum vt quantitates ſunt non ſunt contraria. 175. 1
Paruum & magnum quando ſint differentiæ eſſentiales. 316.1
PASSIO vnius prædicamenti ponitur aliquando in alio prædicamento. 141.1
Paſſiones ſemper producuntur ſecundario. 193 1
Paſſio Eſt relatiuum ſecundum dici. 238 1
Paſſio quomodo fundet relationem. 269.1 & 271. 1
Paſſio fundat relationem ſecundi generis. 288. 1
Paſſio & paſſibilis qualitas, ſolum accidentaliter diſtinguuntur. 334.1
Paſſio quem reſpectum importet. 340.1
Paſſum quomodo recipiat in ſe eſſe actionis. 350.2
Paſſio quomodo ſit formaliter ratio recipiendi. 359. 2
Paſſio & actio qua ratione ſint vnus numero motus, qua ratione differant. 360. 2 & 362. 1
Paſſio eſt effectus actionis exterioris. 362. 2
Paſſi potentialitas eſt diſtincta à potentialitate agentis. ibid.
PATERNITAS non poteſt per ſe ipſam relatione diuerſitatis referri ad filiationem formaliter loquendo. 282.2
Pater ablata potentia generatiua, an remaneat pater. 289.2
Paternitas quomodo diſtinguatur a maternitate. 306. 1
Pater vnica relatione refertur ad plures filios. 310.1
Paternitatis terminus adæquatus quis ſit. ibid.
Pater quomodo reſpiciat filium de nouo genitum. ibid.
PERFECTIORA aliquando reducuntur ad prædicamentum in quo ponuntur directe minus perfecta. 18. 1. & 19. 2
Perfectio vt ſic neque conuertitur cum ente, neque continetur determinate ſub ente finito vel infinito. 190.2
Perfectio entis duplex relatiua & abſoluta. 20 1. 2
Perfectio relatiua poteſt amitti cum ſola mutatione metaphyſica. ibid.
Perfectiones multas relatiuas breui tépore acquirere non eſt inconueniens. 202.1
Perfectio accidentis vnde ſumatur. 274. 1
Perfectum & imperfectum quando varient ſpeciem. 328.2
PERSONA dicitur de pluribus non vt prima ſubſtantia vt quod, ſed vt Eſt prima ſubſtantia vt quo. 74.2
Perſona concepta in communi, neque conuertitur cum ente, neque continetur determinate ſub ente creato, vel increato. 190. 2
PHANTASMATA diuerſa quomodo poſſint eſſe in eadem phantaſia. 308 1 & 2.
PLVRA in vno genere poſſunt eſſe vnum in alio genere. 159. 2
POSITIONEM in continuo habere, quid ſit. 127. 1
POTENTIA in quo differat ab actione prædicamentali. 332.1
Potentia ad quæ ſe extendat. ibid.
Potentiæ quando diuerſificentur ſpecie per actus ſpecie diuerſos. 334. 2
PRAEDICABILIA ea ratione qua ſunt inferiora quidditatiuè, & ſubijcibilia,

lia, non habent quod ſint prædicabilia niſi materialiter. 6.2
Prædicabilium coordinatio eſt coordinatio rationis. 8.1
Prædicabilium coordinationem non efficiunt ea quæ prædicantur in quale. 26.2
Prædicamentum quid ſit. 4.1
Prædicamentum eſt terminus cónotatiuus. 4.1
Prædicamenti materiale, id quod dicitur prædicamentum, & id pro quo ſupponit prædicamentum, quod ſit. ibidem. & 7.1
Prædicamentum pro materiali, primo intentionaliter accipi poteſt, & ſic ſumptum quid ſit. 8.1
Prædicamenta accepta pro materiali ſecundo intentionaliter conueniunt in relatione rationis coordinationis prædicabilium vniuoce, tanquam in ratione ſuperiori illis ſpecifica, & eſſentiali, ſecus accepta pro materiali primo intentionaliter; & pro materiali ſecundæ intentionis relationis rationis prædicabilium 9.1
Prædicamenti formale, & id quod eſt ratio denominandi materiale, quod ſit. 4.2 & 5.1
Prædicamenta ſecundum rationem formalem conueniunt vniuoce in ratione formali prædicamenti. 8.2
Prædicamenta per quid diſtinguantur. 23.1. & 24.1. & 2
Prædicamentum quando diffinitur eſſe coordinationem &c. quomodo diffiniatur. 5.1
Prædicamentum eſſe coordinationem quomodo intelligendum. 5.2
Prædicamenta quare numerentur decem. 7.1
Prædicamenta aſſignata ab Ariſtotele ſunt tantum decem. 11.2. & 12.1
Prædicamentorum numerus vnde ſumatur. 11.2. & 15.1
Præter decem prædicamenta realia ſunt conſtituenda alia duo entium rationis. 12.1. & 2. & 296.1
Præter decem prædicamenta conſtituta ab Ariſtotele probabile eſt aſſerere eſſe conſtituendum aliud prædicamentum in quo reponantur qualitates ſupernaturales. quam vis oppoſitum ſit probabilius. 17.1. & 2
Prædicamenta realia eſſe duodecim eſt probabile, & nullum inconueniens eſſe plura. 19.1
Prædicamenti ratio & eſſentia, vt ſic eſt communis vniuoce omnibus prædicamentis. 7.2
Prædicamenti ratio dicitur de omnibus prædicamentis tanquam de pluribus differentibus numero in quid. 8.1
Primum prædicamentum eſt prædicatio quidditatiua. ibid.
Prædicamentorum omnium relationes rationis non habent ſub ſe alias relationes numero differentes. 8.2
Prædicamenta ſunt primo diuerſa primo intentionaliter ſumpta, ſecus ſumpta ſecundo intentionaliter. 9.1
Ea quæ in vno prædicamento cōſtituuntur vniuoce debent conuenire ſub generaliſſimo. 13.1
Ea quæ ponuntur ad latus prædicamenti non ſunt primo diuerſa cum his quæ ponuntur in recta linea eiuſdem prædicamenti. ibid.
Pertinere ad prædicamentum quot modis contingat. 14.1. & 107.2. & 108.2. & 214.2
Vna & eadem res poteſt pertinere ad idem prædicamentum, directe & indirecte. 257.2
In prædicamento reali poni ens rationis, & e contra, non eſt inconueniens. 224.1
Prædicamenti alicuius generaliſſimum, non poteſt pertinere ad idem prædicamentum indirecte. 258.1
Quæ conditiones requirantur ad hoc, vt aliquid ſit in prædicamento. 15.2 & 26.2. & 28.1. & 30.1. & 105.1
In prædicamento quomodo ponantur, quomodo non ponantur concreta accidentium. 29.2. & 30.1
In prædicamento collocatur directe accidens ratione formæ, ſeu eſſentiæ. ibid.
Ponibile in prædicamento ſubſtantiæ quod ſit. 25.2. 26.2. & 51.2
In prædicamento collocantur principaliter genera, & ſpecies. 6.2
Prædicamenta accipi poſſunt primo intentionaliter & ſecundo intentionaliter, & quomodo conſiderentur à Logico. 23.1

In

Digitized by Google

In quolibet prædicamento eſt diuerſus modus eſſendi, à quo oritur diuerſus modus prædicandi. 13.2
In prædicamento quid conſideret metaphyſicus. 29.2
Quodlibet prædicamentum importat limitatam perfectionem entis. 106.1
Prædicamenti realis differentia, impoſſibile eſt non eſſe ens reale. 197.2
Sex vltima prædicamenta quomodo denominentur ab extrinſeco. 391.2
Poſtprædicamenta optime ſunt ab Ariſtotele aſſignata. 400
Prædicari in quid eſt neceſſario requiſitum ad hoc, vt aliquid ponatur in prædicamento directe. 5.2
Prædicationes concreti accidentalis, cuius prædicabilis prædicationes. 30.2
Prædicatio denominatiua non eſt à forma eſſentiali. 34.1
Prædicatum quodcunque dicitur accidentaliter de ſubiecto, quicquid dicitur per ſe de prædicato, dicitur accidentaliter de ſubiecto eiuſdem prædicati. 37.2. quando hæc regula ſit vera. 38.1
Prædicata eſſentialia hominis importat ſubſtantiam completam, non autem prædicata eſſentialia naturæ humanæ. 79.1
Prædicari in quid quomodo conueniat primæ ſubſtantiæ. 81.2
In omni prædicatione ſecundi prædicabilis, id quod prædicatur debet eſſe ſpecies ad minus denominatiue. 83.2
Prædicatio in qua indiuiduum prædicatur de prima ſubſtantia, eſt quinti prædicabilis 92.2. & 93.2
Non ſemper quod prædicatum & ſubiectum ſunt inſeparabiliter connexa, prædicatio eſt per ſe. 93.2. & 94.1
Prædicata quæ de vno affirmantur ad hoc vt de alio negentur, quid ſufficiat. 195.2
Prædicari vniuoce, eſt prædicari nomine, & ratione. 98.2
Prædicari de primis ſubſtantijs prædicatione eſſentiali vniuoca eſt proprietas ſubſtantiæ. 98.1. & 2
Prædicatio denominatiua reperitur etiam in prædicamento ſubſtantiæ. 98.2. oppoſitum tamen probabilius. 99.1
Quid requiratur ad prædicationem denominatiuam ſecundum rem, & ſecundum vocem. 99.1
PRIVATIO pertinet reductiue indirecte ad prædicamentum eius, cuius eſt priuatio. 14.1
PRIVS & poſterius quid ſint. 401.1. & 2
Quot modis aliquid poſſit dici prius. 401.2. & 62.2
PROPOSITIO in communi non poteſt ſignificare verum & falſum. 247.2
PVNCTVM eſt in prædicamento. 109.1
Punctum quomodo differat à linea in eſſe termini. 133.1
Punctum quomodo ſe habeat ad lineam. 139.1

Q.

QVALIFICATIO duplex, alia ſubſtantialis, alia accidentalis. pag. 316.2
QVALITATES ſupernaturales conſtituere proprium prædicamentum præter decem aſſignata ab Ariſtotele, probabile eſt, ſed oppoſitum probabilius. 17.1 & 2
Qualitates ſupernaturales ſunt ſimpliciter perfectiores ſubſtantia naturali. 16.1 & 17.2. & 19.2
Qualitates ſupernaturales ſpectant ad prædicamentum qualitatis naturalis reductiue. 17.2
Qualitatis diffinitio tradita ab Ariſtotele, conuenit etiam qualitatibus ſupernaturalibus. 17.1
Qualitatis ſupernaturalis ad qualitatis naturalis prædicamentum reductio, eſt reductio perfectioris ad minus perfectum. 17.2
Qualitatis generaliſſimum abſtrahit à qualitate naturali & ſupernaturali. 20.1
Imo oppoſitum. ibid.
Qualitatis generaliſſimum ſupponit pro qualitate naturali, ſicut generaliſſimum prædicamenti quantitatis. ibid.
Imo oppoſitum. 21.2
Qualitas non poteſt eſſe genus vniuocum reſpectu naturalis & ſupernaturalis. 20.2
Imo oppoſitum. 21.1
Qualitas naturalis non dependet à qualitate ſupernaturali in ratione qualitatis.

tis. pag. 21. col. 2
Qualitas infinita ponitur in prædicamento. 106. 1. & 2
Qualitas quomodo fundet relationem. 184. 2. & 270 2
Qualitas fundat relationem ſimilitudinis propriæ. 280. 1
Qualitas eſt à qua quales denominamur. 315. 2
Qualitatis diffinitio tradita ab Ariſtotele non eſt eſſentialis, ſed deſcriptiua. 315. 2
Qualitas ad hoc vt denominet ſubiectum quale, quid requiratur. 316. 1
Qualitatis eſſentia in quo conſiſtat. 317. 2 & 318. 2
Qualitatis generaliſſimum eſt diſpoſitio; & prima ſpecies eiuſdem eſt diſpoſitio, diuerſo tamen modo. 319. 1
Qualitatis ſpecies ſunt tantum quatuor. 320. 1. & 2
Sed non infimæ. 324. 2
Qualitatis diuiſio in quatuor ſpecies quænam ſit. 323. 2
Qualitatis ſpecies per quid differant inter ſe. 324. 1
Qualitates ſecundæ ſpeciei quomodo differant à qualitatibus primæ ſpeciei. 330. 1
Qualitates tertiæ ſpeciei ſolum accidentaliter inter ſe diſtinguuntur. 334 1
Qualitati proprium eſt habere contrarium 336. 2.
Sed non quarto modo. 337. 1
Qualitas ſuſcipit magis & minus; ſed non omnis. 337. 2
QVANDO & vbi quare conſtituant duo prædicamenta diſtincta, & quid importent. 21. 2
Ea quæ habet Ariſtoteles in capite de quando ſunt vera. 366. 1
In prædicamento quando collocari res quæ æuo, tempore continuo & diſcreto angelorum, & æternitate participata menſurantur, problematice defenditur. 367. 2
Quando quomodo diffiniatur ex Ariſtotele. 365. 2
Quando eſt menſura poſitiua accidentalis importans ordinem tranſcendentalem ad hanc vel illam horam. 367. 1
Quando ſpecies quæ ſint. 367. 2. & 368. 2
Quando eſſentia quæ ſit. ibid.
QVANTITAS in Sacramento Altaris non habet eſſe per ſe tanquam primum ſubiectum. 97. 1
Quantitas quomodo ſit ſubiectum quod. 97. 2
Quantitas infinita ſi daretur, poneretur in prædicamento. 106. 1. & 2
Quantitas quare non ſit diffinita ab Ariſtotele per effectum primarium ſicut qualitas. 317. 1
Quantitatis ratio & eſſentia quæ ſit. 113. 1 & 115. 1. & 2
Quantitatis effectus primarius qui ſit. 113. 2. & 118. 2
Quantitatis effectus ſecundarius qui ſit. ibid.
Quantitati quot modis conueniat extenſio. 121. 1
Quantitas diſtinguitur realiter à ſubſtantia. 124. 1
Quantitas diuiditur in continuam & diſcretam diuiſione generis in ſpecies. 126. 2 non analogi in analogata. 130. 1. & 128 2
Quantitas continua quæ ſit. 126. 2
Quantitas diſcreta quæ ſit. ibid.
Quantitati diſcretæ non conuenit habere poſitionem in continuo. 127. 1
Quantitas continua quot conditiones requirat. ibid.
Quantitatis continuæ habentis poſitionem in continuo ſpecies quatuor. 127. 1
Quantitatis ſpecies ſeptem, quinque continuæ, & duæ diſcretæ. ibid.
Quantitatis continuæ ſpecies quæ ſint. ibid.
Quantitatis diſcretæ ſpecies quæ ſint. ibid.
Quantitatis continuæ ſpecies aliquæ menſurant intrinſece, aliæ extrinſece. ibid.
Quantitatis proprietatis quæ. ibid. 2
Quantitas continua non componit diſcretam niſi ſecundum materiam. 129 1
Quantitas in abſtracto, & in concreto prædicatur de ſuis ſpeciebus. ibid.
Vna ſpecies quantitatis poteſt prædicari de alia denominatiue. 129. 2
Quantitati nihil eſt contrarium. 173. 1 & 174. 1
Quantitas non ſuſcipit magis & minus. 179. 1

Quan-

Quantitati maxime proprium eſt vt dicatur æqualis, vel inæqualis. 177. 1. & 178. 1. & 179. 2
Quantitas metaphorice eſt in Diuinis. 177. 2
Quare non eſſe in ſubiecto, ideo non dicatur proprium quantitatis, quia conuenit alijs, & non habere contrarium dicatur proprium, cum etiam hoc conueniat alijs. 179. 1
Quomodo eſſe in ſubiecto ſit propriũ quantitatis, & quomodo non. ibid.
Quare recipere contraria non ſit proprietas quantitatis. ibid.
Quantitatis proprietates aſſignatæ ab Ariſtotele ſunt proprietates quæ erãt ignotæ. 179.1
Quantitas quare dicatur finita vel infinita, cum eſſe finitum vel infinitum non ſit paſſio quantitatis, imo infinitum illi repugnet. 179. 2. & 180. 1 & 2.
Poſt quantitatem conuenienter Ariſtotelis egit de relatione, & quare in metaphyſica oppoſitum fecit. 184. 1 & 2
Quantitas fundat relationem. 270.1
Quot modis res dicatur quanta. 145.1

R

RATIONALE non eſt quidditatiue inferius ad ſenſibile. 5.2
RECIPERE contraria eſt ſecunda proprietas ſubſtantiæ fluens immediate à prima proprietate. 65. 1
Recipere contraria quare non ſit proprietas quantitatis. 179.1
REDVCTIO qua qualitates ſupernaturales reducuntur ad prædicamentum qualitatis, eſt reductio perfectioris ad minus perfectum. 17.2
Ea quæ reducuntur ad aliquod prædicamentum, aliquando ſunt perfectiora, quam ea quæ directe ponuntur in prædicamento. 18. 1. & 19. 2
Quomodo hoc intelligatur. 20.2
REFERRI ad aliud à ſe diſtinctum, eſt exercitium quoddam relationis. 249. 1
REFERIBILE in actu ſignato non requirit terminum, quem tamen requirit referibile in actu exercito. 252. 2
Non eſt impoſſibile quod aliquid referatur ad terminum, & non habeat terminum in actu ſignato, ſecus in actu exercito. ibid.
Eſſe referibile proxime quid ſit. 206. 1
REGVLA illa, ſcilicet quot modis dicitur vnum oppoſitum, tot dicitur & aliud, quomodo ſit intelligenda. 21. 1
Regulæ prædicandi ſufficienter & recte traduntur. 37. 1
Regula cum quippiam de quopiam, &c. requirit duas prædicationes eſſentiales. 37. 1
Regula cum quippiam de quopiam eſt vera in his quæ ponuntur in recta linea. 38. 2
RELATIO quomodo fundetur in qualitate. 184. 2
De relatione conuenienter egit Ariſtoteles poſt tractatum de quãtitate, & quare in Metaphyſica oppoſitum fecit. 184. 1. & 2
Relatio prædicamentalis ſecundum ſuum eſſe importat aliquid reale. 186. 1. & 191. 1
Modus differentialis prædicamenti relationis neceſſario eſt ens reale, tamen in illo poſſumus concipere aliquid quod ex ſe non habet quod ſit reale. 186.2
Eſſe relationis realis eſt eſſe ad aliud, habens tamen eſſe in. 187.1. & 197.1
Relatio vt ſic non dicit aliquam determinatam eſſentiam in ratione eſſendi, ſed ſolum in ratione ad aliud ſe habendi. 190. 1
Relatio vt ſic non conuertitur cum ente, nec eſt ens reale, vel rationis. 190.2
Relatio primi generis quam vnitatem habeat pro fundamento. 191. 2
Relatio ſecundi generis non habet fundamentum ſemper manens. ibid.
Relatio quare non conſtituatur per reſpectum rationis ſicut idea diuina. ibid.
Relatio terminat actionem, & per illam producitur ſecundario tamen. 192.2
Relatio cauſatur ab illo qui ponit fundamentum proximum. 194. 2
Relatio ſemper aduenit ſubiecto cum mutatione metaphyſica. 195.1
Relatio prædicamentalis vt relatio formaliter eſt, eſt aliquid reale accidentale. 197. 1
Relatio importat duas rationes formales penes implicitum & explicitum. 198. 1
Relatio prædicamentalis quatenus relatio

eſt, importat perfectionem. 200.1

Ratio prædicamentalis eſt quoddam bonũ. 200. 2. & 201. 1.

Relatio eſt quoddam totum metaphyſicum. 201. 1

Quid requiratur ad hoc, vt id quod reſpicit aliud ſit relatiuum ſecundum eſſe. 235. 1

Relationis generaliſſimum nullum habet terminum ſibi correſpondentem adæquate, nec conſtituenda ſunt duo generaliſſima prædicamenti relationis. 245. 1. & 246. 2. & 249. 1

Relatio eſt cuius totum eſſe eſt ad aliud ſe habere quantum eſt ex parte ſua. 247. 1

Relationis generaliſſimum non eſt ad ſe, ſed ad aliud quantum eſt ex parte ſua, non tamen habet relatiuum ſibi correſpondens. 247. 1

Relationis generaliſſimum habet conterminum in ſuis inferioribus. ibid.

A relationibus in communi ſeparatur exercitium, non autem à relationibus in particulari. 250.2

Relationis generaliſſimũ ex ſe eſt ad aliud in actu ſignato, non autem in actu exercito. ibid.

Relatio multipliciter ſumitur, & quomodo habeat, & quomodo non habeat terminum ſibi correſpondentem. ibid.

Relationis generaliſſimum neque vt conceptum, neque vt exercitum habet terminum ſibi adæquate correſpondentem. 251. 2. & 253. 1

Relationis generaliſſimum conceptum & exercitum quid ſit. ibid.

Relationis generaliſſimum vt conceptum eſt referibile ad terminum in actu ſignato, non autem in actu exercito. 252 2

Relationis generaliſſimum vt exercitum quid includat. 253. 2

Probabiliter dici poteſt, quod generaliſſimum prædicamenti relationis conſtet ex duobus generibus partialibus, quorum vnum eſt relatio ipſa ſuprema, alterum vero eſt terminus eiuſdem relationis ei adæquatè correſpondens. 255 1. quid iuxta hunc modum dicendi requiratur ad genus relationis completum 256. 1. & 2

Probabile eſt quod terminus formaliter terminans generaliſſimum prædicamẽti relationis, indirecte pertineat ad idem prædicamentum. 257.2

Relationis generaliſſimæ, terminus ſecundum diuerſam rationem pertinet directe & indirecte ad prædicamentum relationis, nec eſt genus, eſt tamen æqualis illi in ratione termini, non in ratione entis relatiui. 258.1

Ipſum generaliſſimum relationis, vt correlatiuum alterius indirecte pertinet ad genus relationis, & ſub hac ratione non eſt dicendum generaliſſimum. 258.2

Vna relatio non dependet ab alia in rigore. 264. 1

Relatio prædicamentalis neceſſario poſtulat terminum realiter exiſtentem. 266.1

Relatio realis non poteſt eſſe inter ens & non ens. 266.2

Relationum fundamenta proxima tria ſunt & quatuor remota. 268. 2. & 271.1. & 269. 2

Fundamentum proximum eſt ratio fundandi relationem. 269. 1

Quot reperiantur in qualibet relatione. 269.1

Relatio quomodo fundetur in numero, vnitate actione & paſſione menſura & menſurato. 269. 2. & 271. 1

Relationis eſſentia quæ ſit. 203. 1. 204.1

Relatio ſumitur dupliciter vt concepta & vt exercita. 203. 2

Relatio vt concepta poteſt eſſe in ſubiecto, & ſubiectũ non referri actualiter ad ſuũ terminum, ſecus loquendo de relatione vt exercita. 205.2

Relatio eo modo quo ponitur in ſubiecto facit ipſum relatiuum. ibid.

Relationis vt conceptæ effectus formalis quis ſit. ibid.

Relationis vt exercitæ effectus formalis quis ſit. 205. 2. & 207.1

Impoſſibile eſt quod detur relatio abſtracta abſque ſubiecto & termino & ſi daretur eſſet id quo ſubiectum eſt referibile, licet non faceret ſubiectum actu referibile. 206. 2

Relationis primi & ſecundi generis terminus eſt aliquid relatiuum. 210.1. 212.1 215. 1

Ad relationem requiruntur quatuor, ſcilicet ſubiectum, terminus, fundamentum, & modus fundandi. 210.1

Relationis terminus duplex materialis & formalis. 211. 1

Re-

Digitized by Google

Relationes reales ſunt ſimul per formalem terminationem. 213. 1
Relatio reſultat ſtatim poſito fundamento, & termino, quomodo intelligendum. 213. 1. & 214. 1
Relationis cauſa eſt fundamentum. 215. 2 & 305. 2
Relationis terminus materialis eſt fundamentum. ibid.
Ratio proxime fundandi relationes eſt abſoluta. 216. 1
Relationis tertij generis terminus formalis eſt quid reſpectiuum. 217. 2
Relatio prædicamentalis tertij generis non terminatur ad aliam relationem realem tanquam ad eius terminum formalem. 218. 2
Relatio quomodo conſequatur ad alia genera entium. 270. 2
Relationis fundamentum & ſubiectum non ſunt idem. 272. 2
Relatio prædicamentalis primi generis ſiue etiam alterius aliquando poteſt immediate fundari in ſubſtantia. 273. 1
Relatio vnionis materiæ ad formam in quo fundetur. ibid. 2
Relatio diſtinguitur realiter a fundamento 274. 1
Relationes primi & ſecundi generis non ſemper diſtinguuntur realiter. 282. 2
In relationibus non eſt proceſſus in infinitum. 285. 1
Imo poteſt eſſe aliquo modo proceſſus in infinitum. ibid.
Vna relatio poteſt fundare aliam relationem. 287. 1
Relationes ſecundi generis fundantur in actione & paſſione. 288. 1
Omnis relatio ſecundi generis eſt vel cauſæ ad effectum, vel è contra. ibid.
Relationis tertij generis fundamentum eſt menſura & menſurabile. 291. 1
Relationes tertij generis per quid diſtinguantur ab alijs. 292. 1
Relationes tertij generis poſſunt eſſe mutuæ. 293. 2. & 294. 1
Relatio tertij generis aliquando poteſt eſſe ens rationis ex parte vtriuſque extremi. 293. 2
Relatio tertij generis poteſt eſſe mutua. 293. 2. & 294. 1
Relatio realis poteſt pertinere ad prædicamentum relationis rationis. 297. 1
Relationem diſtingui à fundamento problematice defenditur. 299. 1
Relatio poteſt annihilari manente fundamento, non tamen e contra. 300. 2
Relatio in ſua diffinitione includit fundamentum, non autem e contra. ibid.
Relationem non diſtingui à ſuo fundamento aliqua diſtinctione reali improbabile eſt. 301. 2
Relatio aduenit ſubiecto abſque mutatione Phyſica, ſed cum mutatione Metaphyſica. ibid.
Quare poſitis duobus albis v. g. non poteſt non reſultare relatio. 301. 2
Relatio aliquando facit compoſitionem cum ſubiecto, aliquando non facit. 303. 1
Relatio ſumit ſuam vnitatem numericam à ſubiecto, adeo, vt in eodem numero ſubiecto nequeant eſſe plures relationes ſolo numero diſtinctæ. 307. 1
Vna numero relatio non poteſt eſſe in pluribus ſubiectis. 307. 2
Vnica relatione paternitatis pater refertur ad plures filios. 310. 1
Relatio dependet à termino ſicut motus ex fine. 313. 1
Relatio quare non ſit diffinita ab Ariſtotele per effectum primarium ſicut qualitas. 317. 1
Relatio creaturæ ad creatorem multipliciter conſideratur, & ſub diuerſa ratione pertinet ad diuerſa genera relationum. 288. 2. & 289. 1
Non datur relatio ſubſtantis abſtrahens a primo, & ſecundo ſubſtanti. 71. 1
Relatio ſecundi ſubſtantis non conuenit homini dependenter a relatione primi ſubſtantis. 72. 2
Relatio æqualitatis eſt relatio realis quæ fundatur in quantitate. 279. 2
Relatio identitatis quomodo ſit realis quo modo rationis. 278. 1
Relatio ſimilitudinis inter duo alba v. g. a quo producatur. 193. 2
Relatio ſimilitudinis genericæ vel ſpecificæ immediate fundatur in ſubſtantia, & eſt relatio prædicamentalis & hæc quomodo ſit relatio realis, quomodo rationis. 274. 2. & eſt probabile quod inhæreat immediate in ſubſtantia, & etiam eſt probabile, quod non inhæreat. 276. 1 pariter problematicè defenditur. An Petrus eadem relatione ſimilitudinis

qua refertur ad Ioannem, referatur ad equum in ratione animalis, ad plantam in ratione viuentis, ad lapidem in ratione corporis, & ad Angelum in ratione ſubſtantiæ. 277. 2
Relatio ſimilitudinis proprie fundatur in qualitate. 280. 1
Relatio ſimilitudinis inter duas relationes paternitatis eſt relatio realis prædicamētalis, ratione tamen diſtincta à qualibet relatione paternitatis. 282. 1
Relatio ſimilitudinis inter duas relationes paternitatis non fundatur immediate in qualitate, ſed in vnitate ſpecifica ipſarum relationum paternitatis, 283. 2. & eſt relatio primi generis. 284. 1
Relatio effectus ad cauſam finalem fundatur in aliquo, quod ſe habet ad modum actionis. 289. 1
Quæ relatio ſit inter obiectum & ſcientiam, & ſpecies intelligibiles. 289. 1
Relatio ſcibilis ad ſcientiam quomodo ſit prædicamentalis. 291. 1
Relatio dextereitatis animalis eſt tertij generis. 291. 2
Relatio rationis quæ eſt ratio formalis prædicamenti, habet pro fundamento aliquid reale. 4. 1
Relatio ſecundæ intentionis pro formali, & relatio rationis prædicamenti pro formali quomodo terminetur ab intellectu. ibid.
Relationes rationis prædicamentorum non habent ſub ſe alias relationes ſolo numero differentes. 8 2
Relationis rationis ſingularis correlatiuum eſt relatio vniuerſalis. 91. 2
Relatio rationis indiuidui & ſingularis licet non ſit de intrinſeca ratione primi ſubſtantis, eſt tamen neceſſario cum illa connexa & præſuppoſita. 93. 2
Relationum rationis aliquæ ſunt tranſcendentales. 240. 1
Relatio dominij in Deo fundatur in relatione creaturæ. 190. 2
Relatio rationis poteſt fundari ſupra aliam relationem. ibid.
Relatio ſcibilis ad ſcientiam fundatur in eodem fundamento in quo fundatur relatio ſcientiæ ad ſcibile. 218. 1
Relatio ſcibilis dupliciter conſideratur ſcilicet vt eſt forma relatiua, qua ſcibile refertur ad ſcientiam, & in ratione termini terminantis relationem. 218. 1
Et idem dicendum de relatione dominij in Deo. 222. 1
Relationes rationis habent terminare relationem realem etiam ſi non exiſtant formaliter. 218. 2
Relatio rationis ante intellectum eſt in fundamento proximo. 219. 1
Relatio rationis ſecluſa actuali operatione intellectus habet referre relatiuum rationis ad correlatiuum. 220. 1
Relatio rationis ad hoc vt terminet formaliter, ſufficit quod ſit in ſuo fundamento proximo. ibid.
Relatio rationis dominij quomodo ante operationem intellectus ſit in Deo, & relatio ſcibilis in obiecto. 220. 2. & 222. 1. & 2
Relatio rationis vt terminat relationem realē reducitur ad prædicamentum reale. ibid.
Et vt ſic eſt independens ab actuali operatione intellectus. 223. 1
Relatio rationis dominij in Deo ſiue ſcibilis ad ſcientiam, eſt formaliter reductiue in Deo, & in ſcibili independenter à quacunque operatione intellectus. 224. 1
Relatio dominij in Deo ad creaturas non eſt relatio realis. 225. 2
Relatio dominij in Deo poteſt conſiderari ſimpliciter & ſecundum quid. 228. 2
Relationes tertij generis extremi ex parte vnius extremi ſunt entia rationis. 292. 1
In genere relationis rationis dantur relationes non mutuæ. 294. 1
Relationes rationis directe debent poni in aliquo prædicamento. 296. 1
In genere relationis rationis dantur relationes completæ & mutuæ. 296. 2
Relationes rationis quomodo pertineant ad prædicamentum reale. 297. 1
In relationibus rationis dantur tria genera relationum rationis. ibid.
Relatio rationis tranſcendentalis poteſt identificari cum ente reali. 239. 2
Reſpectus realis tranſcendentalis & reſpectus rationis tranſcendentalis in quo differant. ibid.
Reſpectus rationis tranſcendentalis cognitio ad quid neceſſaria. 242. 2
Relatio rationis tranſcendentalis ante intel-

tel-

tellectum non habet eſſe in ſe, ſed in entitate, cuius eſt modus. 242.1
Relatio rationis tranſcendentalis dicitur eſſe per hoc ſolum quod ſit entitas, cuius eſt ordo. ibid.
Relatio rationis tranſcendentalis quomodo identificatur cum re, cuius eſt ordo. ibid.
Relatio rationis tranſcendentalis non poteſt ſeparari ab eo, cuius eſt relatio, bene tamen prædicamentalis. ibid.
Relatio ſecundum dici tantum eſt relatio ſecundum quid. 231.1
Relatio ſecundum dici requirit tantam diſtinctionem, quantam requirit reſpectus ſecundum eſſe, licet non tantam realitatem. 236.2
Relatio ſecundum dici non poteſt eſſe inter ea, quæ ſola ratione ratiocinata diſtinguuntur. ibid.
Relatio ſecundum dici identificatur cum eo, cuius eſt relatio. 278.1. & 242. & 243.
Non omnis relatio ſecundum dici eſt relatio rationis. 278.1
Relatio tranſcendentalis eſt modus rei, cuius eſt relatio. 240.2
Totum eſſe relationis tranſcendentalis non eſt ad aliud ſe habere. 243.1
Ad relationem tranſcendentalem conſequitur relatio prædicamentalis. 243.1
Relatio ſecundum dici poteſt eſſe ad non ens. 267.1
RELATIVA ſecundum dici non ſunt proprie entia relatiua, ſed entia abſoluta. 230.2
Relatiua ſecundum dici, & tertij generis quandoque materialiter ſunt eadem, licet nunquam formaliter, nec ſub eadem ratione. 231.2
Relatiuorum tertij generis ſecundum harum rationes totum eſſe eſt ad aliud. 232.2
Relatiua ſecundum dici pertinent primo & per ſe ad genus entis abſoluti. 232.2
Relatiua tranſcendentalia nullo modo ſunt relatiua ſecundum eſſe. 234.1
Relatiua ſecundum eſſe quid ſint. ibid.
Relatiua tranſcendentalia quid ſint. ibid.
Relatiua ſecundum eſſe & abſolutum ſecundum eſſe diſtinguuntur eſſentialiter. 234.2
Relatiuum ſecūdum dici idem eſt ac relatiuum tranſcendentale. 234.2
Relatiua ſecundum dici quomodo reſpiciant terminum. 235.2
Relatiua ſecūdum eſſe quomodo reſpiciant terminum. ibid.
Relatiuorum ſecundum eſſe & ſecundum dici multæ differentiæ. 236.1. & 2
Relatiua ſecundum dici ſiue tranſcendentalia non ſunt ſimul natura, & terminant per ſe motum. 236.2
Relatiuorum diffinitionis ſenſus quis ſit. 247.1
Relatiua oppoſitio quam diſtinctionem ſecum afferat. 249.1
Relatiua diſquiparantiæ ſunt relatiua inter ſe ſpecie diſtincta, & oppoſita, non ſolum in ſingularibus, ſed etiam in ſpecie, non autem relatiua æquiparantiæ. 249.2
Relatiuum vt ſic, & eius correlatiuum non ſunt rationes oppoſitæ. ibid.
Relatiuum exercitum, & relatiuum in exercitio non ſunt idem. 253.2 & 254.1
Relatiuum conceptum, & relatiuum in actu ſignato non ſunt idem. 253.2
Relatiuum formaliter diffiniendum eſt in ordine ad ſuum correlatiuum formaliter ſumptum. 260.1
Relatiua dicuntur ad conuertentiam. 260.2
Relatiua per ſe dicuntur ad correlatiuum, & non ad aliud. 260.2
Vnum relatiuum cognoſcitur per aliud. 261.1
Relatiui eſſentia non poteſt explicari niſi per ordinem ad correlatiuum. ibid.
Relatiua quare in concreto, & non in abſtracto diffiniantur. 261.2.
Relatiuorum definitio eſt notior ſuo definito. 261.2
Quamuis vnum relatiuum non ſit notius altero. 262.1.& 2
Vnum relatiuum eſſe notius & ignotiꝰ reſpectu eiuſdem non inconuenit. ibid.
Vnum relatiuum reſpectu alterius nullum genus cauſalitatis habet. 263.1
Vnum relatiuum diffinitur per aliud tanquam per terminum, non tanquam per obiectum. 263.2
Potius dicendum eſt vnum relatiuum definiri ad aliud, quam per aliud. ibidem.

In defintione relatiui quod ſit genus, & quæ differentia. 264. 2
Vnum relatiuum non eſt genus, nec differentia alterius. 265. 1
Cũ ente creato relatiuo nõ poteſt identificari aliquod abſolutum. 201. 2
Relatiui eſſentia quæ ſit. 204. 1. & 206. 1
Relatiua æquiparantiæ quæ. 210. 2
Relatiua ſuppoſitionis quæ. ibid.
Relatiuum ſecundum quod refertur ad terminum, opponitur ipſi termino, oppoſitione relatiua. 217. 2
Relatio ſiue realis, ſiue rationis non poteſt eſſe nec intelligi ſine correlatiuo. 225. 1
Relatio rationis ſiue realis, eſt terminus alterius metaphyſicè non phyſicè. 225. 1
Relatio aduenit ſubiecto abſque mutatione abſoluta non reſpectiua. 226. 1
Ratio fundandi relationes primi & ſecundi generis eſt in vtroque extremo, in relatione vero tertij generis in vno tantum. ibid. 2
Relatiua ſecundum dici formaliter terminantur ad aliquod abſolutum. 230. 1
Relatiua alia ſunt relatiua ſecundum eſſe, alia ſecundum dici. ibid.
Relatiuorum diuerſitas, & eius ratio. 270. 2
Relatiuorum primi generis fundamentum aliquando eſt ſubſtantia, aliquando quantitas, aliquando qualitas. 272. 2
Relatiua oppoſitio eſt poſtprædicamẽtum. 286. 1
Relatiua tertij generis ad inuicem referuntur, & tamen ad inuicem non dependent. 291. 1
Relationes tertij generis ex parte vnius extremi ſunt entia rationis. 292. 1
Relatiua à quo ſpecificentur. 304. 1. & 2 & 305. 1
Relatiuorum proprietates quæ. 310. 2
Relatiua ſecundum dici proprie non dicuntur ad conuertentiam, bene tamen improprie. 312. 1
Relatiua dicuntur ad conuertentiam proprie, & hoc eſt proprietas quarto modo relatiuorum prædicamentalium. ibid.
Relatiuorum proprium eſt eſſe ſimul natura & cognitione, ſed non eſt proprium quarto modo. 312. 2. 313. 1
Relatiuum & correlatiuum quomodò ſint ſimul natura, quomodo non. 315. 1
Relatiua perfectio poteſt amitti cum ſola mutatione metaphyſica. 201. 2
Petrum v. g. breui tempore acquirere multas perfectiones relatiuas non eſt inconueniens. 201. 1
RESPICERE terminum tantum in ratione termini quid ſit. 237. 2
RESPECTVS ſcientiæ ad obiectum nullo modo exiſtens non eſt prædicamentalis. 267. 1
RVBOR faciei licet non denominet ſubiectum ſimpliciter rubeum, denominat tamen ſimpliciter quale. 324. 2
Rubor cito tranſiens eſt eiuſdem ſpeciei cum rubore diu permanente. 334. 1

S

SAPIENTIA dicitur analogicè de creata & increata. 21. 1
SCIBILE certitudinaliter eſt vniuerſale. 87. 1
In ſcibili & ſenſibili non eſt aliqua relatio realis ad ſcientiam & ſenſum. 211. 2
Scibile refertur ad ſcientiam, quia ſcientia refertur ad ipſum, quem ſenſum faciat. 218. 1
In ſcibili eſt relatio per quam terminat relationem ſcientiæ. 218. 2
Scibile quod importat relationem rationis ante quamlibet operationem intellectus, terminat formaliter relationem realem ſcientiæ ſecundum ipſam relationem rationis. 219. 2
Scibile dicit reſpectum prædicamentalem, & tranſcendentalem ad ſcientiam. 240. 2
Scibile refertur ad ſcientiam relatione ſecundi generis, & tertij generis. 270. 1
Scibilis ad ſcientiam relatio quomodo prædicamentalis. 291. 2
SCIENTIA vt ſic neque conuertitur cum ente, neque continetur determinate ſub ente finito vel infinito. 190. 2
Scientia qua ratione ſit relatiuum ſecũdum dici, qua tertij generis. 231. 2
Totum eſſe ſcientiæ in quantum eſt relatiuum tertij generis eſt ad ſcibile. 232. 2
Scientia ſecundum ſuum eſſe eſt quid abſo-

ſolutum, pag. 234. col. 2

Scientia dicit reſpectum prædicamentalem & tranſcendentalem ad ſcibile. 243.2
Scientia etiam imperfecta eſt habitus & non diſpoſitio. 326.2
Scientia inchoata quomodo ſit diſpoſitio. 328. 2

SENSIBILE non eſt quidditatiue inferius ad viuens. 5. 2
In recta ſerie prædicamentali non collocantur niſi quæ prædicantur in quid. 5. 2
Ea quæ in recta ſerie prædicamentali collocantur, ſufficit quod ſint prædicabilia vel ſubijcibilia. 6 1

SIGNIFICARE hoc aliquid eſt proprietas ſubſtantiæ. 99. 2
Significare hoc aliquid quid ſit. ibid.
Eſſe ſignificabile & ſimilia abſtrahunt ab ente reali & rationis. 189 2

SINGVLARITAS duplex Logica, & Phyſica. 26. 2
Singulare quomodo definiatur. 79. 2
Id quod pertinet ad rationem communem ſingularium indiuiduorum ſubſtantiæ, quid ſit. 87. 1

SIMILE quomodo referatur ad ſimile. 250. 1
Similitudinis genericæ, vel ſpecificæ relatio immediate fundatur in ſubſtantia, & eſt relatio prædicamentalis, aliquando realis, aliquando rationis. 274.2
Et eſt probabile quod inhæreat immediatè in ſubſtantia, ſicut & eſt probabile quod non inhæreat. 276.1
Pariter tam pars affirmatiua quã negatiua huius quæſtionis eſt probabilis, ſcilicet an Petrus eadem relatione ſimilitudinis qua refertur ad Ioannem, referatur ad equum in ratione animalis, quia ſunt eiuſdem generis, & ad plantam in ratione viuentis, & ad lapidem in ratione corporis, & ad Angelum in ratione ſubſtantiæ. 277.2
Similitudo propria fundatur in qualitate. 280 1
Similitudo impropriè idem eſt quod identitas. 280. 2
Similitudo accidentalis fundatur in qualitate. ibid.
Similitudo eſſentialis fundatur in ſubſtantia. ibid.
Similitudo pro identitate non fundatur in qualitate. 281. 1
Similitudo formaliter non eſt qualitas, ſed relatio, ſecus ſimilitudo fundamentaliter. 337. 2
Eſſe ſimul natura & cognitione eſt proprium relatiuorum. 312. 2. & 313.2
Per ſimultatem naturæ quid intelligi debeat. 403.2

Situs quid ſit. 193. 1. & 11. 1
Situs ſpecies quæ ſint. 393. 2

Species & genera collocantur principaliter in prædicamento. 6. 2
Speciei, generis, vel indiuidui intentio eſt neceſſario requiſita, vt aliquid ponatur in prædicamento apud Logicum. 30.1
Speciei intentionem quo modo recipiat concretum accidentale. ibid.
Species quæ eſt ſecundum prædicabile, quomodo prædicetur de omnibus alijs prædicabilibus & vniuerſalibus. pag. 129. col. 1
Species animalis non ſunt æquales, nec inæquales propria æqualitate vel inæqualitate. 177. 1
Species intelligibiles & ſenſibiles ad quam ſpeciem qualitatis pertineant. 322. 1, 332. 1
Aliquid poteſt pertinere ad diuerſas ſpecies. 322. 2

SPECIFICATIVVM formale duplex, intrinſecum & extrinſecum. 305. 1

SVBIECTVM quomodo connotetur ab accidente in abſtracto, quomodo in concreto. 30. 2
De ſubiecto inhæſionis prædicatur accidens particulare. 36 2
Eſſe in ſubiecto quid ſit. 35. 2
Secunda intentio ſubiecti eſt communis vniuocè ad ſecundam intentionem primi ſubiecti, & ſecundam intentionem ſecundi ſubiecti. 71. 2
Non dici de ſubiecto multipliciter accipitur. 90. 2
Non eſſe in ſubiecto eſt proprietas ſubſtantiæ. 97.1

SVBIECTVM contrariorum nullum habet contrarium. 100. 2
Nec ſubſtantia poteſt recipere omnia contraria ſimul, nec vna ſubſtantia omnia contraria. 103.2
Eſſe in ſubiecto quomodo ſit proprium quantitatis, & quomodo non. 179. 2
Subiectum & fundamentum relationis non ſunt idem. 271. 2

SVBIICIBILE vt tale non habet quod ſit prædicabile niſi materialiter. 6. 2

SVBSISTENTIA quomodo differat à linea in eſſe termini. 133. 1

SVBSTANTIA & accidens quomodo opponantur. 21.1

Subſtantia ſignificata in abſtracto, non ponitur directe in prædicamento. 27. 2

Subſtantia in abſtracto ſignificata non eſt ſubſtantia completa nec prima, nec ſecunda. 28. 1

Subſtantia in concreto quare ponatur in prædicamento, non autem accidens in concreto. 30. 2

Subſtantiæ diuiſio in primam & ſecundam in rigore non eſt diuiſio, ſed potius partitio. 43. 2

Nomen ſubſtantia multipliciter accipitur. 44. 1

In diuiſione ſubſtãtiæ quid ſit diuiſum. 44. 2

In diuiſione ſubſtantiæ diuiſum non eſt quid ſuperius ad primam & ſecundam ſubſtantiam. 48.2

Subſtantia quæ eſt genus generaliſſimum denominatiuè eſt genus generaliſſimum. 49. 1

Subſtantia communis completè & incompletè non eſt quid commune vniuocum, ſed analogum, nec eſt diuiſum in diuiſione qua diuiditur ſubſtantia in primam & ſecundam. ibid.

Subſtantia alia prædicamentalis, ſeu metaphyſica, alia logica. 50.1

In ſubſtantiæ diuiſione logica diuiditur aliquid commune analogum. ibid.

Subſtantia poſita in diffinitione perſonæ quomodo eſt quid commune primę & ſecundæ ſubſtantiæ. 50.2

In diuiſione ſubſtantiæ quomodo diuiſum dicatur præuenire membra diuidentia, & quomodo diuiſum ſit commune ad membra diuidentia. 51.1

Subſtantia completa, eſt totum id quod ponitur in prædicamento ſubſtantiæ. 51. 2

Ponibile in prædicamento ſubſtantiæ, pro materiali non dicit quid abſtrahens à ſecundo ente per ſe completo, & à primo ente per ſe completo. ibid.

Subſtantia prædicamentalis quæ diuiditur in primam & ſecundam, non eſt communis analogicè mẽbris diuidentibus. 53.2

Eſſentia ſubſtantiæ nõ eſt poſſe ſubijci accidentibus. 64.2

Eſſentia ſubſtantiæ, quæ. ibid.

Subſtantia quæ ponitur in diffinitione accidentis, eſt prima ſubſtantia. 65.1

Membra diuiſionis ſubſtantiæ in primam & ſecundam in ratione ſubſtandi non ſunt Petrus & homo, ſed primum & ſecundum ſubſtans. 65.2

Subſtantiæ diuiſio logicè accepta non eſt diuiſio ſubiecti in accidentia. 68. 1

Subſtantia dupliciter accipi poteſt, & quatenus ſubſtat realiter accidentibus, & quatenus habet eſſe per ſe; & quomodo accipiatur in definitione ſecundæ ſubſtantiæ. 95. 1

Proprietates ſubſtantia rectè ſunt ab Ariſtotele aſſignatæ. 96.1

Quomodo eſſe per ſe ſit proprius modus ſubſtãtiæ, & eſſe in alio accidentis. 97. 2

Subſtantiæ quarta proprietas eſt non habere contrarium. 100.1

Subſtantia quomodo habeat contrarium. 101. 1

Formæ ſubſtãtiales licet ſint repugnantes, non ſunt contrariæ. 101. 1

Subſtantiæ poteſt aliquid contrariari priuatiuè. ibid.

Ad hoc vt ſubſtantia corrumpatur, quid ſufficiat. 101. 2

Subſtãtia nõ ſuſcipit magis & minus. ibid.

Subſtantia eſt ſubiectum ſuſceptiuum contrariorum, & hoc eſt proprium quarto modo. 102.2

Subſtantiæ incorruptibiles quomodo ſint ſuſceptiuæ contrariorum. 103.1

Subſtantia ſuſcipit contraria diuerſo modo, ac oratio. 104 1

Subſtantia increata ac infinita qualis eſt Deus, in nullo prædicamento, nec directe nec reductiue eſt collocanda. 107.2

Subſtantiæ generaliſſimum eſt ſubſtare accidentibus. 105. 2

Quid ſit eſſe per ſe ſubſtantiæ & quid habeat annexum. 105.2

Subſtantia non dicitur vniuoce de Deo, & de creaturas. 106. 1

Generaliſſimum prædicamenti ſubſtantiæ non dicitur expreſsè ſubſtantia creata, vel increata, ſed dicitur ſubſiſtens in natura creata. 111.1

Subſtantia corporea prius natura quam ſit quanta non habet extenſionem partium quan-

Digitized by Google

quantitatiuam. pag. 118. col. 1
Subſtantiæ partes quomodo vniantur. 114. 2
Partes ſubſtantiæ quomodo ſint integrales. 119. 2
Subſtantia fundat relationem primi generis. 272. 2
Subſtantia qua ratione ſit ſubiectum, qua ratione fundamentum relationis. ibid.
De prima ſubſtantia prædicatur accidens in concreto non in abſtracto. 24.2
Et prædicatur in quale, non in quid. ibidem.
Primæ ſubſtantiæ dicuntur magis ſubſtantiæ ratione cuiuſdam proprietatis, non eſſentiæ. 54.1
Prima & ſecunda ſubſtantia formaliter non opponuntur. ibid. 2
Primæ ſubſtantiæ congruè vocantur primæ ſubſtantiæ & magis ſubſtantiæ. 61. 2. & 62. 1. & 2
Prima ſubſtātia quomodo ſit prior ſecunda. 62. 2
Primæ ſubſtantiæ ſunt perfectiores ſecundis. 63.2
Primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam probatur à poſteriore ab Ariſtotele. 65.1
Prima & ſecunda ſubſtantia primo intentionaliter ad inuicem prædicantur, non tamen ſecundo intentionaliter. 66. 2
Diffinitio primæ ſubſtantiæ bona, & quæ ſit. 73. 1
Prima ſubſtantia poteſt dici equiuocè de pluribus. 74. 1
Prima ſubſtantia poteſt dici de aliquo prædicatione identica ſecundum rem diuerſa ſecundum vocem. 75. 1
Diffinitio primæ ſubſtantiæ conuenit per ſe ſubſtantiæ acceptæ primo intentionaliter, & vt quod. 74.1
Prima ſubſtantia vt quo dicitur de pluribus. 24. 2
Prima ſubſtantia aliquando ſignificatur per modum primæ ſubſtantiæ, aliquando per modum ſpeciei. 81. 1
Quomodo conueniat primę ſubſtantiæ prædicari in quid. 81. 2
Hæc prædicatio ſcilicet hæc prima ſubſtantia eſt prima ſubſtantia, eſt ſecundi prædicabilis prædicatio. 82.1
Prima ſubſtantia non poteſt dici ſpecies eſſentialiter. ibid.
Et ſi ſignificetur per modum primæ ſubſtantiæ, neque denominatiuè, ſi autem ſignificetur per modum ſecundæ ſubſtantiæ eſt ſpecies denominatiue. 82. 2. & 83. 2
Primæ ſubſtantiæ non conuenit eſſentialiter non eſſe ſecundam ſubſtantiam, & ſi conuenit, conuenit illi eſſentialiter, non eſſe ſecundam ſubſtantiam eſſentialiter. 84. 1
Prima ſubſtantia quomodo diffiniatur ab Ariſtotele. 84. 2
Prima ſubſtantia dicitur ſecunda ſubſtantia ſicut iſte terminus homo. 85. 1
Quale ſit definitum formale diffinitionis primæ ſubſtantiæ, & quomodo dicta diffinitio intelligenda ſit. 86. 2
Diffinitio primæ ſubſtantiæ prædicatur de pluribus. 87.1
In diffinitione primæ ſubſtantiæ datur duplex diffinitum. 81. 2
Primæ ſubſtantiæ diffinitio in quo differat à diffinitione ſecundæ intentionis in concreto. 88. 1
Formale conſtitutiuum primæ ſubſtantiæ quid ſit. 88.2
Quomodo non eſſe in ſubiecto, nec dici de ſubiecto conueniat primæ ſubſtantiæ, & quomodo non. 89.1
Diffinitum in diffinitione primæ ſubſtantiæ quid ſit. 90. 2
Prima ſubſtantia ſecundo intentionaliter importat ſecundam intentionem, ſecus primo intentionaliter. 91.1
Prima ſubſtantia in ratione eſſentiali quid includat. 92.2
Hæc prædicatio, prima ſubſtantia eſt indiuiduum, eſt quinti prædicabilis prædicatio. ibid. & 93.2
Subſtantiæ proprietas ſecunda eſt recipere contraria. 65.1
Secundæ ſubſtantiæ in ordine ad accidentia propria, ſunt magis ſubſtantiæ quam primæ. 60.2. & 65. 1
Non omne quod denominatur ſpecies denominatur ſecunda ſubſtantia. 84.1
Quare iſte terminus hic homo non poſſit dici ſecunda ſubſtantia, ſicut iſte terminus homo. 85.2
Diffinitio ſecundæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſt. eſt optima. 95 1
Subſtantiæ proprietas ſecunda eſt prædicari de

Digitized by Google

de primis prædicatione eſſentiali vniuoca. 98.1
Nō eſt proprietas quarto modo. ibid 2
Quomodo ſecundæ ſubſtantiæ recipiāt contraria. 103.2
SVBSTARE accidentibus non dicitur æqualiter de prima & ſecunda ſubſtantia. 58.2
Subſtare accidentibus vt ſic, eſt proprietas ſubſtantiæ vniuocè conueniens primæ & ſecundæ ſubſtantiæ. 60.2
Subſtare accidentibus communibus & proprijs conuenit primæ & ſecundæ ſubſtantiæ. ibid.
Secundum ſubſtans non prædicatur de primo ſubſtanti. 65.2
Subſtare dupliciter accipitur primo intentionaliter, & ſecundo intentionaliter. 67.1
Iſta conſequentia non valet Petrus eſt homo, ergo primum ſubſtans eſt ſecundum ſubſtans. 67.1
Primo & ſecundo ſubſtare accidunt enti completo, non tamen per illos diuiditur ſubſtantia, ſed partitur. 69.1. & 71.1
Non datur relatio ſubſtantis abſtrahēs à primo & ſecundo ſubſtanti. 71.1
Relatio ſecundi ſubſtantis non conuenit homini dependenter à relatione primi ſubſtantis. 72.1
SVPERFICIES mathematicè ſumpta non habet extenſionem ſecundum longitudinem, ſed ſolum ſecundum latitudinem. 135.1
Superficiei quomodo conueniat diuiſibilitas. 137.1
Superficies quomodo componatur ex linea. ibid.
Superficies eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ, diſtincta à linea, & cæteris ſpeciebus. 141.1.& 2
Superficiei proprietates & paſſiones pertinent ad prædicamentū qualitatis 541,1
Superficies duplex alia communiter dicta, alia proprie dicta, & quæ iſtarum ſit ſpecies athoma quantitatis continuæ. 142.1
Superficies extrinſeca quomodo concurrat ad cauſandum vbi. 392.1
SVSCIPERE magis & minus quid ſit. 101.2
Suſcipere magis & minus non eſt proprietas quarto modo relatiuorum, & conuenit illis ratione fundamenti. 311.1
Suſcipere magis & minus conuenit qualitate, ſed non omni. 337.2
Suſcipere magis & minus non eſt proprietas quarto modo conueniens prædicamento habitus. 398.1
SYLLABÆ quomodo pertineant ad prædicamentum quantitatis per ſe. 171.2
SYLLOGISMVS eſt ſpecies argumentationis, & quomodo componatur ex enthimemate. 129.1

T

TEMPVS eſt diuiſibile, & continuum propter motum. 145.1
Eſſe in tempore, quid ſit. 366.2
Eſſe in tempore, & eſſe in loco quomodo ſint diſtincta à tempore & loco. 21.2
Eſſe in tempore ordinate quare non conſtituat vnum prædicamentum diſtinctum ab alijs, ſicut ipſum conſtituit eſſe in loco ordinate. ibid.
Tempus eſt per ſe ſpecies quantitatis continuæ. 152.1
Tempus diſcretum quid ſit. 171.2
Temporis adiacentia quid ſignificat. 367.1
TERMINVS connotatiuus non ſupponit pro materiali. 7.1
Terminus relationis ſecundæ intentionis pro formali, & relationis rationis prædicamenti pro formali eſt intellectus. 5.1
Terminus communis quomodo ſit de eſſentia quantitatis continuæ. 130.2
Terminus intrinſecus motus, & motus ponuntur in eodem prædicamento, ſecus terminus extrinſecus & motus. 148.1
Terminus alicuius prædicamenti realis debet eſſe formaliter eo modo quo eſt id, cuius eſt terminus. 282.2
Terminus terminat eo modo quo eſt. 431.1
Terminus & ordo ad terminum formaliter ſpecificant relationem. 304.2. & 305.1
TOTVM & perfectum ſunt idem. pagi 201. col 1
Totum non eſt in partibus, vt in ſubiecto. 36.2.

VBI

INDEX.

V

VBI & quando quare conſtituant duo prædicamenta diſtincta, & quid im portent. 21. 2.
Vbicatio non eſt locus de prædicamento quantitatis. 366. 1
Vbi quid ſit. 390. 1. & 391. 2
Vbi eſt res diſtincta à loco. 390. 2
Vbi quomodo cauſetur à ſuperficie extrinſeca. 392 1
Vbi ſpecies quæ ſint. ibid. 2
Vbi angelicum in quo prædicamento reponatur. ibid.
Vbi quomodo includatur à ſitu. 393. 2
ESSE Veſtitum non eſt denominatio proueniens à veſte, ſed formaliter intrinſece prouenit ab vltimo prædicamento quod eſt habere, vel habitus. 396. 2
Eſſe veſtitum eſt aliquid intrinſecum inhærens corpori. 397. 2
VIRTVS ad quam reſultat relatio mortuo producente, quid ſit. 194. 1
Virtutes infuſæ ad quam ſpecies qualitatis pertineant. 331. 2
VNITAS quomodo ſe habeat ad numerum. 139. 1. & 164. 2
Vnitas vltima, formaliter accepta eſt forma indiuidui. 160. 1. & 161. 1. & 162. 2
Vnitas duplex, poſitiua & negatiua, quæ iſtarum ſit ens rationis, & quæ fundamentum relationum primi generis. 191. 2
Vnitas quomodo fundet relationem. 169. 2 & 171. 1
Vnitas generica eſt ens rationis ſi accipiatur poſitiue; ſi autem accipiatur negatiue eſt ens reale. 275. 1
Vnitas generica ſupra quam fundatur relatio æqualitatis, non eſt vnitas rationis. 279. 2
Vnitas accidentis ſumitur à ſubiecto. 350. 2
VNIVOCA accidentalia ſunt vniuoca cum addito. 98. 2
VMBRA tria importat, & quæ, & in quibus prædicamentis collocetur ratione ſingulorum. 15. 2
VOX incomplexa quid ſit. pag. 36. col. 2

FINIS.

REGESTVM.

a ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc.

Omnes ſunt Quaterniones, præter a, Quinternionem, & Cc, Ternionem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMAE, Ex Typographia Bartholomæi Zannetti.

M. DC. XX.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google